فەرهەنگی باشوور

تایبەت بە ناوچەکانی کرماشان و ئیلام و لوڕستان

عەباس جەلیلیان (ئاکۆ)

ناسنامەی پەرتووك

فەرهەنگی باشوور

نووسەر: ئاکۆ
بلاوگە: ئەنستیتیوتی کەلەپووری کوردی
کومپیوتر: سنە ـ ناسیح رەحمانی
جاری چاپ: چووارم
ئەژمار:

پێشکەش بە ژنانی قارەمانی گەلی کورد کە
پارێزەرانی فەرهەنـگ و زووانـی گەلەکەمانن
بـەتایبەت دایکی بەڕێز وزانام، خوالێخۆشبوو
«شیرین عەباسی»

خوێنەری بەڕێز

بۆ یەکەم دابەزینی مرۆڤ لە سەر مانگ وا دەنووسین: «مرۆڤ توانی لە لقێکەوە باز بداتە لقیکی‌تر» برا و خوشکی بەڕێز زووانەکەمان بێ گۆمان پاشماوەی زووانی ئەویستا وپەهڵەویە کە لە ناوچەکانی کوردستانی ئێران وعێراق و تۆرکیا وسووریا و رووسیە و لۆبنان و ئوردون ئاخاوتنی پێ دەکەن و لە بوواری زووان ناسییەوە زووانی (ئەدەبی ئائیینی) نەتەوەێ مەدیاکان بووە کە هەموو کەسێ پێ دەزانێ ئەوانە کوردن. ئاسەوارەکانی پێشووێ زووانەکەمان گەلەک بەر چاو بووە بە تایبەت لە سەر شێعر و مووسیقا کە ئاستیکی جیهانیی هەیە. بووارەکانی شێعری کوردی لە چووار قۆناخەوە دەسپێکراوە کە بریتین لە دڵداری، کۆمەڵایەتی، سرۆشتی، شۆڕشگەری. سرۆشتی دڵڕفێنی کوردستان وای لە سەر هوزانڤانی کورد کردووە کە وایە سرۆشت بەشێک لە ئەندام و ژیانی کوردە و لە سروودەکانی دڵداری ئەوەندە خۆلیاوی ئەوێنە کە رەنگە بێ ئەوێن ژیان تاڵە. شاکارە ئەدەبیانەی کوردی بەتایبەت «مەم وزین»ی ئەحمەی خانی نمونەی راستەقینەی ئەم وتارەیە کە بە زووانەکانی ئاڵمانی، ئینگلیزی، ئەرمەنی وتورکی وەرگێڕ کراوە. لە گۆڕەپانی مۆسیقاوە لە رۆژهەڵاتی ناوێن بەتواناترین نەتەوەین کە لە دوو بەش پێکهاتووە کە ئاماژەی پێ دەکەین:

١) بەشی بێ مووسیقا

٢) بەشی مووسیقا

یەک) بەشی بێ مووسیقا کە بریتین لە لاوک، حەیران، سیاچەمانە، لوورە، هوورە، موور کە هەموو ئەم بەزمانە تەنیا بە یارمەتی گرتنەوە لە قوڕگ لە سەر بەزمە جۆربەجۆرەکانی خۆیان ئەخوێنرێن و ئامێری مووسیقایان پێویست نییە. وەک لە دەقەکە دیارە (هوورە) و (موور) تایبەتی باشووری کوردستانە کە دەوڵەمەنی هەرە زۆریان هەیە بۆ نمونە «هوورە» خاوەن بیست و دوو بەزم و«موور» خاوەنی دووانزە بەزمی سەرەکیین کە لە فەرهەنگوکەکە ئاماژە پێان کردینە و نزیکترین سروودەی کوردیە کە لە (گاتها)ی ئەویستا دەچێت

دوو) بەشی مووسیقایی کە بریتیە لە ئەو بەزمانە کە ئامێری مووسیقایان پێویستە کە بۆزۆربەی گەلەکەمان دیاریە و لەێرەدا شیاوی باس نییە .

خانمی«جەمیلەجەلیل» لێکۆڵێنەری کورد لە کوردستانی سوور لە پێشەکی«لێکۆڵێنەوەیک جامیع لە ئاوازەکانی کوردی بە زاراوەی باکوور» دەنووسێ :

ئاوازی کوردی دەنگدانەوەی مووسیقای خاکی کوردوستانە، دەنگی سوێند ونەوای ئەجدادی ئێمەیە، قەڵبەزەی رۆبار و کانیەکانێکە کە لە چمک وسۆچی ئەم مەڵبەندە دەنگ ئەداتەوە، هاژەی تۆنە بای سەر زوزانە، جریوەی چۆڵەکە و هاڕەی بەرخ ومەڕەکانیەتی.... ئاخۆ ئەمە مێژووی زیندووی کورد نییە؟

«بڵاو» دەنووسێ :

فەقیرترین عەشیرەتەکانی کورد لە بوواری ئاواز و نەغمەی دڵڕفێن دەوڵەمەندن

یان«کونفوسیوس» دەڵێ :

ئەگەر بتەوێ پێشکەوتوویی و شارستانیەتی نەتەوەیەک بێزانی گوێ لە دەنگی مووسیقایان بدە

بەڵەی بەرێز گیان باوەرِیم هەیە کە کورد ئەگەر مووسیقاکەی تێک بچێت فەرهەنگەکەشی بێ فەرە و یەکێک لە هۆکارەکانی زیندوویی فەرهەنگ و زووانی کوردی پەرەپێدان وخزمایەتی مووسیقاکەیەتی. ئەو مووسیقایە کە شانازیی پێدەکات و بە دەست وپەنجەی خۆی لێدەدات، جوانترین وشەکان بۆی هەڵدەبژێرێ و لە چووار چێوەی شێعری پێشکەش دەکات و بە بەرزترین وخۆشترین دەنگ ئەیخوێنی. ئائەمە مێژووی زیندووی کوردەواریە کە بە هیچ جۆرێک تێکچوونەوە و مردنی تێا نییە.

بۆ تێگەیشتن وشارەزایی لە سەر فەرهەنگ وکەڵتووری هەر نەتەوەیەک ناسینەوەی وشەکانی ئەم جەماوەرە پێداوێستیکی هەرە گرینگە ئەوەی کە لە بەرچاوی خۆت ئەیبینی بەشێکی بچووک لە فەرهەنگ و زمانی کوردیە کە بە ناوی «فەرهەنگی باشوور»پێشکەشی ئێوەی بەرێز کراوە و مەبەستم ناساندنەوەی زاراوەی کوردیە لە باشووری رۆژهەڵاتی ئێران بە تایبەت لە پارێزگاکانی«کرماشان، ئیلام، لورِستان» کە دیارە؛ ماوەی زۆرێکە بیر لە سەر ئەوە ناکرێت کە بەشی هەرەزۆری کوردی تێایە. بە دریژایی مێژووی کورد، باشووری کوردستانیش کوردانە و کورِانە ژیاویەتی وخزمایەتی زۆرێک لە سەر ئەدەبیات و فەرهەنگی نەتەوایەتی کوردی کردووە کە لە گۆڤارەکانەوە بڵاو بووە.

بۆ ئەوەی کە خوێنەری ئێمە باشتر تێبگاتەوە شایانە چەن دێرِێک سەبارەت بە«باشوور» بنووسم

یەک) ئەم فەرهەنگە تەنیا بەشێک لە وشەکانی مەڵبەندی«کرماشان و ئیلام و لورِستانە» و نووسەر هیچ خۆبایی بە خۆی ناکا کە هەموو وشەکانی دۆزاوەتەوە و دەستی تێوەرداوە و ریشەیابیان کردووە. بۆیە هەر رەخنەیەک کە بسڵمێنێ فەرهەنگەکە تەکمیل نەکراوەیە بە چاوی شیرین ئەپسێنم و هێوام وایە لە داهاتوویەک نە فرە دوور گەلی مە چالاکییەکی کورِانەی هەبێت و فەرهەنگیکی پرِتر و بەکڵک تریان تەرخان بکەن تا کامی هۆگرانی فەرهەنگ و زووانی کوردی تێروتەسەڵ بکرێت. ئەوەش لە بیر نەکەین کە لە ماوەێ ژیانی فەرهەنگوک تا ئێستە کە ساڵەهاێ ساڵی لە سەر تێپەرِ بووە هیچکەس نەیتوانیوە فەرهەنگیکی تەرخان بکات کە بە گشتی هەموو وشەکانی تێدا بێت کەچی ئەوە فارسی بێت یان عەرەبی و تورکی و ئینگلیزی. ئەڵبەتە ئەوە بەو مانایە نییە کە بەرهەمەکانی پێشووتر بەرهەمیکی باش نەبووە. فەرهەنگ نووسانی پێشوو خزمەتی زووانەکان کردنە و ئەمنیش ماوەێ دەساڵ لە تەمەنم لە سەر ئەو کارە دانامە کە جگە لە هەستی کوردایەتی وخزمایەتی بە گەلی خۆم هیچ پاڵپشتیکی ترم نەبوو کەچی ئیستا بووە بە ئەو فەرهەنگە کە ئەیبینی بە ئاواتم دڵخوازتان بێت. لێرەدا شیاوی باسە کە بڵێم فەرهەنگ نووس کییە؟ بە باوەرِی کەسان (فەرهەنگ نووس تەنیا وشە کوو ئەکاتەوە و هەرکەسێک ئەتوانێت ئەم کارە بێ دوو وسێ بکات). فەرهەنگ نووس لە ماوەی ژیانی ئەدەبی خۆیدا بێ ناو ونیشان ترین مرۆڤی دنیایە بەڵام شاعێریک تەنیا بە پارچە شێعرێک لە دنیادا بە ناوبانگ دەبێت ئەم بۆچۆنە لە لایەن زۆربەی هەرەزۆری خەڵک و نووسەر و شاعێر باوە بەڵام کەس بیر لە سەر ئەوە ناکا پارچە شێعرێک لە ماوەی چەن رۆژ یان چەن ساڵ بە دی دێت و فەرهەنگوکێک لە ماوەێ چەن ساڵ؟ ئەگەر پرس بە من بکرێت ئەڵێم ئەمە راستە بەڵام نە بەم شێوازە. فەرهەنگ نووس تەنیا وشە کوو ناکات بەڵکوو بە دڵسۆزی و زانایی و مۆتاڵای خۆی کڵک وەرئەگرێت و ئەتوانێت باسی مۆرفولۆژی و ئیدیوومی وشە بکات و بە خوێنەر بسڵمێنێت کە وشەی خۆماڵی رەسانەیەتیی چۆنە. لە پرِۆسەیکی ئەدەبیدا ئەرکی فەرهەنگ نووس لە سەد؛ پازدە زیاتر نییە ئەوەش بەو مەرجە کە فەرهەنگ نووس تەنیا وشە کوو بکات کە بۆ خۆی پلەیکی بەرچاوە

بەڵام شاعێر و نووسەر و وتەبێژ و رۆژنامەوان ئەتوانن ئەرکی فەرهەنگ نووس بۆ خوێنەر جیبەجی بکەن ئەوەش بەو مەرجە کە خۆیان وەکوو فەرهەنگ نووسێک شارەزای وشەی خۆماڵی بن و خۆێنەر بە خوێندنەوەی باسەکانیان و چۆنیەتی بە کار هێنانی وشەکان سرنجیان راکیشنە سەر مانای وشە و کتیبی فەرهەنگوک. کە لاپەڕەی فەرهەنگوکت داوەتەوە و مانای وشەکەت تێا بوو ئەرکی فەرهەنگ نووس تەواوە. فەرهەنگ نووس جارێک شووانە و جارێک گاوان و وەرزێر، ماوەیەک ئەدیب و زانا و هێندێک جار لات و بەرەڵایە بۆ ئەوەی کە ئەبێ لە هەموو بووارێکدا پێداچۆنەوەی هەبێت و لە زۆر شت بێ بەشە.

دوو) باشوور بریتیە لە وشەکان و لاناوەکان و لاهناکان و ئەرزناسی پارێزگای کرماشان و ئیلام و تا شارەزاییم هەبووە لە گەڵ (ئەویستا، پەهڵەوی، لاتین، فەرانسە، تۆرکەمەنی، تۆرکی، سەکزی، گیلەکی، سمنانی، کرمانی، یەزدی، فەریزەندی، سۆرانی، هەورامانی و کرمانجی» هەڵسنگاندوومە بەشکەم ناسنامەیەک کوردی بۆ وشەکان بدۆزرێتەوە چۆنکە زۆربەی وشەکانی ئێمە لە لاین گەلانی دەراوسێ کورد خزمایەتی ئەدەبیاتی ئەوان دەکەن و بەناوی ئەوان بڵاو بووەتەوە .

سێ) چەن جار ناچار بوومە کردارەکان دابەش بکەم چۆنکە کردار لە زاراوەی ئێمە گرینگایەتیکی زۆری ئەداتەوە شێوەی وتار ونووسین و باری مەعنایی. بۆنمونە کرداری «دیم» چەندەها مانای هەیە ١) من ئەوەم بە چاو دی ٢) پشت و رووی هەرشتێ ٣) ژوورێک جگە لەو ژوورەی کە ئێستە تێاوین.... بەشی دووهەمی ئەبێتە «دیما» یان«دیمەو» واتە پەیدام کرد ئەیبینین لە بنەڕەتەوە وشە نییە بەڵکوو کردارە بەڵام ماناکانی جۆربەجۆرە جگە لە وانە چەندەها پاشگرمان هەیە کە کاتێ لە دووایی کردارەکان بێت زەمان، چەنم کەس، یەکڵە یان گەل بۆمان روون ئەبێتەوە کە ئەوانە بریتین لە (ا، ان، سا، سان، سانا، سانەو، سە، سەو، سەوە، سەێ، وە، وەێ، و...) و دوو سەد و شەست ودوو دابەشکراوەی جۆربەجۆر لە زاراوەی ئێمە هەیە کە رەنگە بۆهەمووان ناسیار نەبووبێت کە بە ناچار ئەوانەم دووپات کردووەتەوە هەمیسا من ئەو کردارانەم دابەشکردووە کە یا بەشی دووهەمەکەی مانابیکی جیاوازی هەیە یان زێاتر لەدوو مانای هەیە یان چەن کردارمان بۆیەک کار هەیە کە من بە شێوەی هەڵبژاردنەوە یەکێکیان دابەشکردمە

چووار) لەم فەرهەنگوکە تێکۆشانم هەبوو کە ناوی راستەقینەی گۆندەکان و کێفەکان ورۆبارەکانی ئەم پارچە وڵاتە بنووسم کە لە هەموو فەرهەنگەکان کاریکی بەرچاوە بەڵام ئەوەی من ئەمەوێ بێژم ئا ئەمەیە: کوردی تەنیا وتەنیا بە رێنووس وفۆنووتیکی کوردی مانای هەیە نە شتێکیتر. بۆ نمونە شارۆچکەی «ماهیدەشت» مانای دەشتی پڕ لە ئاو و ماسی بیر ئەخاتەوە لە حاڵێکەوە کە بە کوردی پێ ئەڵێن «مایەشت» واتە دەشتی گەورەی ماد یان «چقا کەڵبعەلی» کە ماناکەی زۆر خەراپترە واتە چیای سەگیعەلی ئەمە لە حاڵێکدایە کە ئەو گۆندە«چیاکەڵوالی»ە واتە چیای خانی مەزن یان گۆندی«مایزان» و کێفی«مانشت» و ... کە هەموویان بە هەڵە نووسراونە و پێشنەی پڕ لە گەشەیان کوژراوەتەوە. ئەوەی کە شایانی باسە ئەوەیە کە «ناو» یەکێک لەو شتانەیە کە زۆر کەس شانازی پێ دەکا ناشێ ناوەکە وابگۆڕێنی کە ماناکەشی جۆرێک جنێو بێت ئێوە هەرگیز ناپسێنین ناوەکەتان«کە زۆر خۆشتان دەوێ» بە گوێرەیەکیتر بانگ بکرێت کە جگە لەوەی کە مانایەک بێجگە لە ناوەکەتانی هەبێت، جوێنیش هەبێت.

پێنج) یەکێ تر لەوانەی کە من هەستم پێە ناوە کوردیەکانە. چ ناو بێت چ سووکەناو. بە باوەڕی من جوانترین ناوەکان بۆ مرۆڤ تەنیا لە نێو زووانەکانی بوومی وکۆن دەست دەکەوێ کە کوردی یەکێک لەوانەیە. رازاوەیی ناوەکانی

کوردەواری وەها کاری کردووە کە خەڵکانیتر ناوەکانی کوردیان هەڵبژاردووە و خۆیان بە خاوەنی دەزانن بۆ نمونە فارس زووانەکان ناوی «فەرهاد»یان زۆر خۆشدەوێ و بە کارێ دێنن و کاتێ پرسیار دەکەین: فەرهاد واتە چی؟ وڵام ئەدەنەوە: ئەوێنداریکی بە جەرگ بوو یان خاوەن ئەوێنیکی پاک بوو یان... لە راستیدا وایە بەڵام «فەرهاد»چۆنکە ناویکی کوردیە، لە کوردی ماناێ هەیە «فەرهاد» پێکهاتووە لە «فەرە + هات» کە پێکەوە واتە ئەو کەسەی کە بەختی زۆرە یا «فرە + هات» واتە ئەو کەسەی کە فرە هات وچوو دەکات هەر لە ناوڕۆکی چیرۆکی «شیرین و فەرهاد» ئەوەمان بۆ روون ئەبێتەوە یان «فەرییبۆرز» واتە «فەرە + بەرز» بە مانای باڵابەرز و قەڵەو و... کە هەموویان کوردی پەتیە و کاتێ کە بچێتە سەر زاراوەی کوردی ماناکەی روون ئەبێتەوە.

شەش) هەروا کە لە سەرەوە باسمان کرد زۆر وشەی کوردی هەسمان کە لە دەرەوەی کوردوستان خزمەتی زووانەکانی دەراوسێ دەکەن کە بنچینەی کوردیان هەیە و خۆدی کورد ئەوانەیان بە کار ناهێنێت بۆ نمونە «وجدان» ئامێتگەلیکی کوردیە کە بریتیە لە «وژ+ دان» واتە ئەو نەیرووە کە تەنیا خۆدی مرۆڤ ئاگاێ لێ بێت کە لە بوواری وشەییەوە «وژ» بە ماناێ «خۆد»ە کە لە کرمانجی «وێژ، وژ» و لە لەکی «وژ، وژەسێ» هەر بەماناێ «خۆد»ە و کوتاییەکەشی«دان»کە وشەییکی ئەویستاییە و بە ماناێ زانستنە و سەرجەم ئەبێتە «وژدان» کە بێ دوو وسێ کوردی پەتییە یان«بارز، بروز» کە لە «بەرز»ی کوردی و «النجم» لە وشەی«نەجْم»ی کوردی وەرگێڕ کراوتەوە و عارەب زۆر بە کارێ دێنێت. من تەقەلام ئەوە بووە کە بە یارمەتی هەموو زاراوەکانی کوردی «کە بە راستی شارەزاێ هەمووێان نییم» بگەینم کە کام وشە لە بنەڕەتەوە کوردیە یان وەرگێڕ لە کوردیە کە وا دیارە پرۆسەیەکیتازەیە بە ئاواتم ئەگەر هەڵەیشی تێدا بێ بە رەخنە جووانەکەتان یارمەتیم بدەین.

لە سەر هەموو ئەوانە«باشوور» کەم وکۆڕی زۆرێ تێایە کە نەبوونی سەرچاوەی نووسەرەکانیتر وپان و پووڕی ئەرزی وجۆربەجۆری زاراوەکانی ئەم مەڵبەندە هەر لێکۆڵێنەرێک ماندوو دەکات. من تا ئەو جێگەی کە توانیمە لە هەموو زاراوەکانی باشووری کوردوستان کە بریتین لە «کەڵهوڕی، فەیلی، زەنگنەئی، گورانی، لەکی، لوڕی» کڵک وەربگرم و بە ئێوەێ خۆشەویست پێشکەش بکەم و نەنووسراوەکان و نادیاردیەکانی ئەم بەشە بنووسم و بێانناسێنم بەشکەم لە ئەدەبیاتی نووی کوردی و لە «زووانی یەکگرتووی» کوردی بەشدار بووین کە بە راستی«زووانی یەکگرتووی» کوردی پێویستیکی بەرچاوە کە بە ئاواتم زۆرتر لە سەرێ باس بکرێت. لە دووایی شایانی باسە کە بێژم: گەلێک وشەی نووسراوەی باشوور، پێتی«ل» و «گ» لە پاڵ دەستی نووسراوە ئەوانەی کە پێتی «ل» لە سەر داناوە واتە ئەو وشە «لەکی» یان «لوڕی»یە و ئەوانەی کە «گ»ی لە سەر دانراوە تایبەتی برا و خوشکانی « گووران»ە ئەڵبەتە ئەوە بەو مانایە نییە کە لە سەرجەمی ئەم وشەگەلە بەشدار نیین بەڵکوو مەبەست ئەمەیە کە ئەم وشەگەلە تەنیا و تەنیا لە نێوانی ئەوان ئاخاوتنی پێدەکەن هەروەها نیشانەی جیاوازی ئەخاتە نێوانی ماناێ کوردی و فارسی واتە بە دووای ماناێ فارسی وشەکان نووسراوە هەروا پێتی «وُ» کە وا دەزانین لە کوردی «ـُ»مان نییە بۆ خاتری ئەوەی کە لێژنەی پێتەکانی«و» تووشی هەڵ ومەرج نەبێت نووسیمانەومەبەست ئەمەیە کە ئەم وشەگەلە دوو پێتی «و» لە سەرە وەک«قوُڕ» لە بنەڕەتەوە «قووڕ»ە. هەروەها بزاوی (ـْ) کە لە کوردی «زەنە» و لە عەرەبیدا «کەسرەێ موختەلێسە» پێ دەڵێن کە بەتایبەت لە کوردی باشوور زۆرتر بەرچاوە وەک:

سۆرانی: زووانی کوردی	کرماشانی: زووانْ کوردی
سۆرانی: موحەمەدی قازی	کرماشانی: موحەمەدْ قازی

ئەم بزاوە لە وشەگەلی کە دوو ئاوایَ لە سەری بێت یان لە نووسینەوە لە یەک دەچن زۆرتر دیاردەیە وەک:

داڵگە: daĺige دایە	داڵگە daĺge داوکە، دەسپێکردنەو
دەنگ: dang هنا، بانگ	دەنگ danig تاقە، یەک دانە
دۆڕ: dor̂ دریژ، شووڕ	دوڕ diwir̂ دیکتاتوور
بڕمان : bir̂iman ئەوانە ئەیبڕم	بڕمان bir̂man روومەت، شێوە

فەرهەنگوکە کوردیەکان

هەرچەندە کە ساڵەهائ ساڵە لە سەر نووسینی فەرهەنگوک تێپەڕ بووە گەلی کورد ئەوەندە چالاکیی لە سەر فەرهەنگ نووسی نەیکردووە بە تایبەت لە باشووری رۆژهەڵاتی کوردستان لە مەر ئەوە تێڕوانینیکی خێرا کەین لە سەر ئەو فەرهەنگە کوردیانەی کە تا ئیستا بڵاو بووەتەوە:

١) فەرهەنگی نەوبەهار (١١١٨-١٠٦١ هـ) هەڵبەستێنەری گەورەی کورد «شەیخ ئەحمەدی خانی» کە عارەبی بە کوردیە و شەش هەزار وشەئ کرمانجی باشووری تێایە. فەرهەنگی نەوبەهار لە ساڵی (١٣١٠ هـ) بە دەستی«یوسف ضیاالدین پاشا الخالدی المقدسی» خراوەتە سەر فەرهەنگەکەی خۆی بە نێوی « الهدیە الحمیدیە فی الغە الکردیە» و لە ئەستەمبووڵ بڵاو کرایەوە.

٢) دووای نەوبەهار لە ساڵی (١٧٨٧ م) «ماوریزیو گارزۆنی» کتیبێک بە نێوی «گرامر و فەرهەنگ وشەی کوردی» ناحیەی عمادیە لە رۆما پێتەختی ئیتالیا بڵاو کردووە کە شەش هەزار وشەی کوردی ناوچەی عمادیەی تێایە و کوردی بە ئیتالیایە.

٣) فەرهەنگی (ئەحمەدی) لە ساڵی (١٣١٥ هـ) بە دەستی «شەیخ مارف نودهی» کە کوردی بە عارەبیە و شێوەی نووسینی وەک فەرهەنگی نەوبەهارە و لە دوو بابی «ئەسما» و«ئەفعال»ە. ئەڵبەتە عارفی خوالێخۆشبووی لەک «مەلا حەقعەلیسیاهپووش»یش هەر بەو شێوازە بەشێک لە وشەگەلی زاراوەی لەکی نووسیویەتیکە بۆمان دەرکەوئ ئەمە رێبازێک بووە بۆ خڕکردنەوەی وشەگەلی کوردی بە شێوەی شێعریەوە کە لە باکوور تاکوو باشوور لە دووای یەک هاتنە.

٤) کتیبی (دربارەی کردان ایرانی و اجدادشان کلدانیهای شمالی) بە دەستی«پ.لرخ» لە ساڵی (١٣٥٨) کە کوردی بە رووسیە و لە ساڵی (١٨٥٩ م) بە ئاڵمانی وەرگێڕ کراوەتەوە.

٥) لە ساڵی (١٨١٤) کتیبێک بە نێوی «پیرستی وشەگەلی کوردی» بە دەستی «کلاپرث» لە «مەجمووعەی مەنابەعی رۆژئاوا» بڵاو بووەتەوە.

٦) لە ساڵی (١٨٦٥ م) کتیبێک بە نێوی «پیرستی وشەگەلی کوردی و سووری» لە مەجمووعەی رۆژهەڵات و رۆژئاوا بەدەستی (موولر) بڵاو بووتەوە کە ئاڵمانیە و سەبارەت بە کوردانی تورکیایە و یەک هەزار لەفزی تێایە.

٧) لە ساڵی (١٨٧٢ م) کتێبی «مختصر قواعد و فرهنگ لغت کردی ناحیەی هکاری» بە دەستی«ر.آ» نووسراوە کە یەک هەزار و شەشسەد وشەی کوردی هەکاری تێایە وکوردی بە ئنگلیزیە ولە گوفاری «ئە نجوومەنی شەرق ناسی ئامریکا» لە نیوهاون چاپ کراوە.

٨) لە ساڵی (١٨٧٩ م) کونسوولی رووسیا لە ئەرزەرووم «الکساندرژابا» فەرهەنگوکی کوردی بە فەرانسە تەرخان کردووە کە پانزدە هەزار وشەی کوردی تێایە و «فردیناند یووستی» لە چاپی داوە.

٩) لە ساڵی (١٨٨٧ م) کتیبێک بە نێوی (مجموعەی لغات کردی) بە دەستی«ای. پریم» و«آ. سوسین» لە سەنپترزبوورگ بە زووانی ئاڵمانی بڵاو بووەتەوە.

١٠) لە ساڵی (١٨٧٨ م) دوو فەرهەنگی کوردی بە نێوی «فەرهەنگی کوردی بە رووسی» بە سێ هەزار وشەوە و فەرهەنگی«فەرهەنگی رووسی بە کوردی» بە چووار هەزار وشەوە بە دەستی «س.آ.اگیازاروف» و «ل. ب. راگورسکی» چاپ کراویە

١١) له ساڵی (١٨٧٨ز) کتیبی (نام حیوانات در زبان کردی) به دەستی «فردیناند یووستی» که فەرانسیه چاپ کرایه.

١٢) له ساڵی (١٨٩٧ م) بەشێک له چەن دەسنووسی کوردی به شێوەزاری مردینی له گەڵ فەرهەنگوکی کوردی به ئاڵمانی به دەستی«هـ. ماکاس» چاپ کراوه.

١٣) له ساڵی (١٩٠٤ م) کتیبێک به نێوی «هیات علمی در ایران» به دەستی «ژاک دۆمورگان» نووسراوه که تایبەته به مێژووی کورد و کوردوستان و لەم بەشەدا لێکۆڵێنەوەیەکی له سەر وشەگەلی کوردی یانزده ناوچەی کوردوستانی کردووه و له گەڵ مانای وشەکان به فەرانسەوی له چاپی داوه.

١٤) له ساڵی (١٣١٠ هـ) فەرهەنگوکی کوردی به عارەبی له ئەستەمبووڵ بڵاو بووه که سیسەد و نووزده لاپەڕەیه و پانزده هەزار وشەی کرمانجی باکووری تێدایه که به دەستی «یوسف ضیاالدین پاشا الخالدی» چاپ کراوه.

١٥) له ساڵی (١٩١١ م) فەرهەنگیکی (کوردی به فەرانسەوی) و هەروەها (فەرهەنگی فەرانسه به کوردی) له لاین«هـ. ئاجوڕیان» بڵاو بووەتەوه که سەبارەت به ناوچەی «بایزید»ه.

١٦) له ساڵی (١٩٢٢ م) کتیبێک به نێوی (گرامر زبان کردی در ناحیەی موصل) له لاین کاپیتان «ر.ف. جردین» کوو کراوەتەوه که چووار هەزار وشەی کرمانجی باکووری تێدایه و له بەغداد بڵاو بووەتەوه.

١٧) له ساڵی (١٩٥٥ م) لێکۆڵێنەری هەرەمەزنی کورد «گیو موکریانی» کتیبێک به نێوی (کوڵکه زێڕینه) که کوردی به فارسی و عەرەبی و ئنگلیزی و فەرانسەویه که بریتیه له سی هەزار وشەی کوردی له هەولێر له چاپی داوه هەروەها (فەرهەنگی مەهاباد) که کوردی به عارەبیه له ساڵی (١٩٦١ م) له چاپی داوه.

١٨) له ساڵی (١٣٦٢ هەتاوی) کتیبێک به نێوی (نامهای پرندەگان در لهجەهای کردی) به دەستی لێکۆڵێنەری گەورەی کورد دوکتور «موحەمەدی موکری» بڵاو بووه و هەروەها کتیبی«گورانی» که گورانیه کوردیەکانه که به فارسی دووپات کرایەتەوه و زیاتر له پانسەد وشەی کوردی به فارسی له دووایی ئەو کتیبه نووسیووه که له ساڵی (١٣٢٩) له چاپی داوه.

١٩) زانای ئایینی کورد «ئایەتولا شەیخ موحەمەدی مەردووخ» فەرهەنگیکی به نرخ تەرخان کردووه که لەویدا زیاتر له هەشتسەد پەندی پێشنانی ناوچەی سنه تێدا نووسیووه.

٢٠) له ساڵی (١٩٦٤-١٩٥٩) زانای بەڕێزی کورد مامۆستا «شەیخ موحەمەدی خاڵ» فەرهەنگیکی کوردی به کوردی نووسیووه به نێوی (فەرهەنگیخاڵ) که یەکێک له فەرهەنگه به نرخەکانی کوردیه.

٢١) له ساڵی (١٩٦٥م) فەرهەنگێک به نێوی «نڤیسا من» له پاریس بڵاو بووه له لاین دوکتور «کامەران عالی بەدرخان» که یەکێک له به ناوبانگترین لێکۆڵێنەرانی کورده که خۆی مامۆستای زووانی کوردی بووه و له زانستگای سووربونی فەرانسه خوێندەواری خۆی تەواو کردووه و له سەر زووانەکانی ئنگلیزی و فەرانسەوی و ئاڵمانی و عارەبی وتۆرکی و فارسی و یوونانی زاڵ بووه.

٢٢) له ساڵی (١٩٧٥م) کتیبێک به نێوی (فەرهەنگی کوردی) به دەستی «چ.خ.باکایف» که بریتیه له چووارده هەزار وشەی کوردی کرمانجی باکوور به مانای رووسی له موسکو بڵاو کردووه.

٢٣) له ساڵی (١٩٦٢م) هەڵبەستێنەری به ناوبانگی کورد مامۆستا «جەگەر خوێن» که خۆی کوردی سووریایه فەرهەنگیکی تەرخان کردوو که شەش هەزار وشەی کوردی تێایه و له بەغداد به چاپی داوه.

٢٤) له ساڵی (١٩٦٩م) كتێبێك له لاین ماموٚستا (جەماڵ نەبەز) بڵاو بووه به نێوی (منتخب آثار نظم و نثر نویسندگان و شاعران كرد) كه به زووانی ئاڵمانیه و فەرهەنگوكێك له سەری دانراوه.

٢٥) له ساڵی (١٩٦٠م) ماموٚستا «جەماڵ نەبەز» كتێبێكیتر به ناوی (هەندی زاراوەی زانستی) بڵاو كردووه.

٢٦) له ساڵی (١٩٦٠م) لێكۆڵێنەری به ناوبانگی كورد «ق.كوردیف» فەرهەنگیكی كوردی به رووسی بڵاو كردووه كه بریتیه له سی و چووار هەزار وشەی كوردی له هەشتسەد ونەوەد لاپەڕە.

٢٧) له ساڵی (١٩٥٧م) زانای به ناوبانگی كورد «ئارام چاچان» فەرهەنگیكی ئەرمەنی به هاو بەشی «سیا بەندووف» به كوردی تەرخان كردووه و له ئیرەوان له چاپی داوه كه بیست و سێ هەزار وشەی كوردی كرمانجی باكووری تێدا كووكراوه.

٢٨) له ساڵی (١٩٦٦م) ماموٚستا «تەوفیق وەهەبی» و «ئیدمونتس» فەرهەنگیكی كوردی به ئنگلیزی نووسینه و له لەندەن له چاپ دراوه.

٢٩) له ساڵی (١٩٧٠م) «مەلا عەبدووڵ كەریمی مودەریس» كه خۆی له زانایان و لێكۆڵێنەرانی ناوداری كوردوستانه فەرهەنگێك به نێوی (دووڕشته) كه وەك نەوبەهار له سەر شێوەزاری شێعریه له چاپ داوه.

٣٠) له ساڵی (١٩٦٧م) زانای به ناوبانگی كورد «مووسا عەنتەر» كه خۆی له كوردوستانی تۆركیا ژیاوه فەرهەنگیكی بەنێوی (فەرهەنگی كوردی به تۆركی)ی له چاپ داوه كه ده هەزار وشەی كوردی كرمانجی باكووری تێدا گونجاوه كه یەكەمین فەرهەنگی كوردی به توركییه.

٣١) له ساڵی (١٣٤٨-١٣٤٧) دوو پەرتووكی كوردی به فارسی له (ئەلیف) تاكوو (ت) له لاین موراد ئەورەنگ بڵاو بووەتەوه.

٣٢) له ساڵی (١٩٧٢م) فەرهەنگی (اصطلاحات علمی) له لاین«عەبدووڵ قادری بەرزەنجی» له چاپ دراوه.

٣٣) له ساڵی (١٩٧٢م) فەرهەنگی (اصطلاحات كشاورزی) له لاین ماموٚستا «مارفی قەرەداغی» له چاپ دراوه.

٣٤) له ساڵی (١٩٣٤م) فەرهەنگیكی كوردی به ئنگلیزی له لاین ماموٚستا «شاكر فەتاح» له چاپ دراوه.

٣٥) له ساڵی (١٩٦٢م) ماموٚستا «عەلائودینی سەجادی» فەرهەنگیكی كوردی به فارسی و عارەبی له بەغداد بڵاو كردووه.

٣٦) له ساڵی (١٣٦١هە) فەرهەنگێك به نێوی (فەرهەنگی ماد) كه تەنیا بریتیه له پێتی «ئـ ـ ئا» له لاین «سدیقی سەفیزاده» بڵاو بووه.

٣٧) فەرهەنگی كوردی به عارەبی به شێوەزاری كرمانجی شەبەك له لاین «مەلا خەلیلی سلێمانی» له چاپ دراوه.

٣٨) فەرهەنگی (بووز ئەرسەڵان) كه نامیلكەیكه له سەر «مەم وزین»ی ئەحمەدی خانی و تۆركی به ئنگلیزیه.

٣٩) فەرهەنگی (ئەستێره گەشه) كه كوردی به عارەبیه له لاین «فازڵی نەزامەدین» له بەغداد چاپ كراوه.

٤٠) فەرهەنگی (فەرهەنگا كوردی نوژەن) به شێوەزاری كوردی به عارەبی له لاین ماموٚستا «عەلی سەیدو گورانی» له عومانی ئوردون چاپ كراوه.

٤١) له ساڵی (١٩٤٨م) فەرهەنگی (دمڵەكی زازاكی) له لاین ماموٚستا «مال مسیانژ» له ژنڤی پاریس له چاپ دراوه.

٤٢) له ساڵی (١٩٨٧م) فەرهەنگی كوردی به توركی له لاین «د. ئیزولی» له هوڵەندا چاپ كراوه.

٤٣) له ساڵی (١٩٦٨م) فەرهەنگیكی به نێوی (فەرهەنگی هەڵبەست) له لاین «ئەحمەدی رەشوانی» له بەغداد له

چاپ دراوه.

٤٤) له ساڵی (١٩٧١م) فەرهەنگێکی به نێوی (قامووسی ناوەکان) له لاین مامۆستا «عەبدولّقادری بەرزەنجی » له سلێمانی له چاپ دراوه.

٤٥) له ساڵی (١٩٧١م) فەرهەنگێک به نێوی (فەرهەنگی زانیاری) له لاین «عەبدولّقادری بەرزەنجی» له سلێمانی چاپ کراوه.

٤٦) له ساڵی (١٩٧٧م) فەرهەنگێکی کوردی به نێوی (قامووسی کوردی) له لاین مامۆستا «عەبدورەحمانی زەبیحی» له بەغداد چاپ کراوه.

٤٧) له ساڵی (١٣٦٢هە) فەرهەنگێک به نێوی (گویش کردی مهاباد) له لاین خانمی «ئێرانی کەڵباسی» چاپ کراوه.

٤٨) له ساڵی (١٣٦٧هە) فەرهەنگی (وشه دووانه زمانی کوردی) له لاین «طه فەیزیزاده» له ورمی چاپ کراوه.

٤٩) فەرهەنگی کوردی مامۆستا «جەلادەت بەرخان»

٥٠) له ساڵی (١٩١٣م) فەرهەنگی ئنگلیزی به کوردی له لاین «ی.ب. سوەن» له چاپ دراوه.

٥١) له ساڵی (١٩٦٣م) فەرهەنگێکی ئنگلیزی به کوردی له ناوەندی بڵاوکردنەوەی زانستی ئەمریکا له چاپ دراوه.

٥٢) له ساڵی (١٩١٦م) فەرهەنگی رووسی به کوردی له لاین «ف.نیکیتین» له ورمی له چاپ دراوه.

٥٣) له ساڵی (١٩٦٠م) فەرهەنگی رووسی به کوردی له لاین «ای.فاریزوف» له موسکو له چاپ دراوه.

٥٤) له ساڵی (١٩٧٧م) فەرهەنگی رووسی به کوردی به هاوبەشی «ی.ای.کیدایتینی» و «کوردوستان موکریانی» و «ف.ای.میتروخینه» له موسکو له چاپ دراوه.

٥٥) له ساڵی (١٩٤١م) فەرهەنگێکی کوردی به عارەبی به نێوی (ئەختەر) له لاین مامۆستا «عەبدولازیوەر» له بەغداد له چاپ دراوه.

٥٦) له ساڵی (١٩٥٠م) فەرهەنگێک به نێوی (فەرهەنگی ئەلمورشد) له لاین مامۆستا «گیو موکریانی» له هەولێر بڵاو بووه.

٥٧) له ساڵی (١٩٥٠م) فەرهەنگێکی عارەبی به کوردی به نێوی (فەرهەنگی رابەر) له لاین مامۆستا «گیو موکریانی» له هەولێر له چاپ دراوه.

٥٨) له ساڵی (١٩٥٥م) فەرهەنگێکی عارەبی به کوردی له لاین مامۆستا «عیزەدین موستەفا رەسووڵ» له بەغداد چاپ کراوه.

٥٩) له ساڵی (١٩٧٤م) فەرهەنگێکی عارەبی به کوردی له لاین «کەماڵ جەلاڵ غەریب» له سلێمانی چاپ کراوه.

٦٠) له ساڵی (١٩٦١م) فەرهەنگی فارسی به کوردی له لاین «شوکورولا بابان» له چاپ دراوه.

٦١) له ساڵی (١٩١٩م) فەرهەنگی کوردی به ئنگلیزی له لاین «میجرسۆن» له لەندەن چاپ کراوه.

٦٢) له ساڵی (١٩٦٥م) فەرهەنگێکی کوردی ئنگلیزی فەرانسەوی له لاین«جویس بلّو»له پاریس چاپ کراوه.

٦٣) له ساڵی (١٩٦٧م) فەرهەنگێکی کوردی به ئنگلیزی له لاین «ئێرنێست مکاروس» له میشیگان له چاپ دراوه.

٦٤) له ساڵی (١٩٥٧م) فەرهەنگی کوردی به رووسی له لاین «پیوتر لیرخ» له چاپ دراوه.

٦٥) له ساڵی (١٩٦٠م) فەرهەنگێکی کوردی به رووسی له لاین دۆکتور «قەنات کوردو» له ئێرەوان چاپ کراوه.

٦٦) له ساڵی (١٩٧٩م) فەرهەنگێک به نێوی (فەرهەنگی ئایدیوومی) که کوردی به رووسیه له لاین دۆکتور

«مەکسیمی‌خەمو» لە موسکو چاپ کراوە.

٦٧) لە ساڵی (١٩٨٣م) فەرهەنگی (سورانی رووسی) لە لاین دۆکتور «قەنات کوردو» و دۆکتور «زاری یووسف» لە موسکو چاپ کراوە.

٦٨) فەرهەنگیکی کوردی بە رووسی بە دەستی «آ. ئوربیلی» لە دانشکەدەی رۆژهەڵات ناسی لینینگراد لە چاپ دراوە.

٦٩) فەرهەنگیکی فارسی سورانی هەورامی کرمانجی لە لاین دۆکتور «تەقی ئیبراهیم پوور» لە تاران چاپ کراوە.

٧٠) لە ساڵی (١٣٦٩هە) فەرهەنگیکی کوردی بە فارسی بە نێوی (بدایع‌اللغه) بە نووسەرایەتی «عەلی ئەکبەری وەقایع‌نیگار» کە بە تێکۆشانی«موحەمەد رەئووفی تەوەکولی» لە ئێران چاپ کراوە.

٧١) لە ساڵی (١٣٦٩هە) فەرهەنگی (هەنبانەبورینە) لە لاین خوالێخۆشبوو مامۆستا «هەژاری موکریانی» لە هەزار و سی و پێنج لاپەڕە لە تاران بڵاو بوو کەبێ‌گومان باشترین فەرهەنگوکی کوردی تا ئێستە بووە.

٧٢) لە ساڵی (١٣٧٩ هە) فەرهەنگێک بە ناوی (فەرهەنگی هەرمان) لە لاین مامۆستا «عەلی نانەوازادە» بڵاو بووە کە تەنیا بەشی «ئا – ئـ»ی تێدایە.

لە هەموو ئەم فەرهەنگانە کە لە لاین مامۆستایان و گەورە پیاوانی کورد و غەیری کوردی بڵاو بووە کوردی باشوور واتە ناوچەی «کرماشان، ئیلام، لوڕستان» بە کورتی بەرچاو بووە یان هەر نەبووە کە بۆخۆی جیگای رەخنەیە. ئەڵبەتە لەێرەشدا کەسانەهایک وەک «مەلاحەقعەلی سیاهپووش» زۆربەی وشەکانی زاراوەی لەکی بە شێوەێ فەرهەنگی نەوبەهار تەرخان کردووە هەروەها کاک «حەمیدی ئیزەدپەناە» کە دوو فەرهەنگی«لوڕی» و«لەکی»ی بڵاو کردووە کە شایانە رێزی ئەم بەڕێزە بەرچاو بێت یان «فەرهەنگی مەنسووری» لە لاین «حەبیبولا مەنسووری» کە بەشیکی بچووک لە وشەگەلی ناوچەی ئیلامە وە هەروەها کاک (مەنووچێهری نوورموحەمەدی) ناسیار بە (خورجەک) و کوڕەکەی (کیانووشی نوور موحەمەدی) دەیان وشەی لەکی لە ناوچەی لەکستانیان تەرخان کردوونە کە بە داخەو لە چاپ نەدراوە.

سەرچاوەکان

هەنبانەبۆرینە	مامۆستا هەژار
فەرهەنگی‌خاڵ	مامۆستا خاڵ
فەرهەنگی‌لەکی	حەمیدی ئیزەدپەناه
فەرهەنگی‌مەنسووری	حەبیبولامەنسوری
فەرهەنگی‌دیهخودا	مامۆستاعەلی‌ئەکبەری دیهخودا
فەرهەنگی‌موعین	دۆکتور موعین
فەرهەنگی‌ئەویستا	مامۆستا فرەیدوونی‌جونەیدی
دەفتەری نەوروز	«کەڵامی‌یارسان»
جوغرافیای‌غەربی‌ئێران	خوالێخۆشبوو عیمادالدینی‌دەوڵەتشاهی
فەرهەنگی‌سەکزی	
فەرهەنگی‌فەرانسە	دۆکتور ئعتمادی
فەرهەنگی‌ئنگلیزی‌فارسی	دۆکتور ئاریانپوور
فەرهەنگی‌بدایع‌الغە	عەلی‌ئەکبەری وەقایع نیگار
مەشاهیری‌یارسان	سدیقی‌سەفی‌زادە (بورەکەیی)
ئیلات‌وعەشایری‌کرماشان	مامۆستا موحەمەد عەلی‌سوڵتانی
رۆستەموسوهراب بە رەوایەتی‌ئەویستا	خوالێخۆشبوو عیمادالدینی‌دەوڵەتشاهی
گوڵزاری ئەدەبی لوڕستان	خوالێخۆشبوو ئەمرولا غەزەنفەری

له دووایی سپاسی ئەو کەسانە دەکەم کە لە کووکردنەوەو ساقکردنەوەی ئەم فەرهەنگوکە یارمەتی منیان داوە و بە ئەرکی سەرشانی خۆم ئەزانم کە پڕ بە دڵ سپاسی ئەم بەڕێزانە بکەم:

دایکیبەڕێزم	خوالێخۆشبوو شیرینعەباسی
خاڵوی بەڕێزم	کاک هووشەنگ رەشیدی
بنەماڵەی	کاک خوسرەو قەمەری
رێزدار	کاک عەلیفەیلی
رێزدار	کاک بەهرام وەڵەدبەیگی
رێزدار	کاک جەبار بەساتی
رێزدار	کاک حوجەت نەزەری
رێزدار	کاک فەرهاد جەهانبەیگی
رێزدار	کاک قودرەت حاتەمی
رێزدار	کاک مۆحەمەد حوسەین شەریفی
رێزدار	کاک ئەکبەر قەنبەروەیسی
رێزدار	کاک عەلیبەخش رەزایی
رێزدار	کاک بابەک ئەڵماسی
رێزدار	کاک مەرزەبان رەجەبی
رێزدار	کاک مەهدی خانەبەیگی
رێزدار	کاک شێردڵ ئێڵپوور
رێزدار	کاک سادق سامرەیی (سارێژ)
رێزدار	کاک ئەفشین غولامی
رێزدار	کاک جەواد شەریفی
رێزدار	کاک ئەلاموراد جەباریان
رێزدار	کاک ئارەش زەیندین
رێزدار	کاک عەبدولا عفەتی
رێزدار	کاک موشتەبا شەفیعی
رێزدار	کاک فەریبورز نیکوونژاد
رێزدار	کاک ئەیووب شەریفی
رێزدار	کاک ئومید تەیمووری
رێزدار	کاک موشتەبا کەریمی

وە هەروەها بەڕێوبەرانی ئەنستیتووی فەرهەنگی کوردستانی ئێران ودەزگای چاپەمەنی«ئاراس» و ئەنستیتووی کەڵەپووری کوردی لە سلێمانی کە بۆ لە چاپ دانەوەی ئەم فەرهەنگوکە چالاکیەکی کوڕانەیان کرد

خوشک و برایّ بەڕێز تا لە بیرم دێ، هەر کاتێک گەرەکم بوو بنووسم وشەکان خۆیان لێم هەشار دەکردن. وا دیارە ئەمجارەش هەشارهەشارە. بە راستی دەسپێکردنەوە دژوارە، من کە دەریای هەستم بە سروەییک دەخروشایەوە ئێستە بە دەستی تۆنە بای بێ وچانیش لەرەێ پێ ناکەوێ. هیچ وشەیەک ناتوانێ ئەو پەڕی خۆشەویستیم دەرببڕێ کە ئەو زەحمەتەم لە پایتەختی کوردوستان و لە چاپەمەنی ئاراس بڵاو بووەتەوە بە راستی ئەوە بۆمن جێگەی شانازیە کە هەتا هەتایە لە بیرم ناچێتەوە. بە داخەوە چاپی یەکمی فەرهەنگەکە لە بوواری رێنووسی لاتینەوە هەڵەی زۆری تێا بوو کە ئەوەش تاوانی من نەبوو چۆنکە من«سی‌دی» پێداچوونەوە و ساقکراوەی ئەم فەرهەنگەم داوە بە کابرایەک کە بنێرێ بۆ چاپەمەنی و بەداخەوە «سی‌دی»کە فەوتا و چاپەمەنی ئاراسیش بێ ئەوەی کە ماڤی من لە بەر چاویان بێت لە چاپی دان. هەرچەندەکە لەم بابەتەوە توڕەم بەڵام جاریکی‌تریش سپاسیان دەکەم. سەر لەنوو باسی‌کورد و کوردەواریە ئاخۆمن ئەمەوێ سەبارەت بە«زووانی‌یەکگرتوو» و زووانی کوردی بنووسم ئەشێ چی بنووسم؟ کە بیر دەکەمەوە رەنگە بیرەکانم هەڵە بێت و لێم هەڵقەشاوە بووی بەڵام نووسەر «کە من بە راستی نووسەریش نیم بەڵکوو هۆگرێکم لاواز» ئەشێ رووداوەکان و واقعیەتەکانی گەلی خۆی بنووسێ و لە سەرێ ورد بووتەوە. جا واقعیەتەکانی زووانی کوردی چییە؟ راستیەکەی وایە ئەبێ بزانین «کورد» کییە؟ کە لاپەڕەی مێژوو ئەدەینەوە زۆر وتار و

لێکۆڵێنەوەی جوان ئەبینین کە هەمووی دەساوەی تێکۆشانی گەلی کورد و غەیری کورد بووە بەڵام بووە، ئێستەش هەس؟ کورد وا بووە، فڵان بووە، فیسار بووەو... هتد ئێستەش هەین؟ من دەڵێم: کورد بنیامیکی دڵ پاک و بێ سیاسەتە کە زیاتر لە پێنج نیشتمانی هەیە، چەند زووانی رەسمییی هەیە و دەهـ دووانزە ئایین و دین و بیست و دوو زاراوە، جا تۆ بۆچۆنت چییە؟ ئێمە نیشتمانمان هەس، خاوەن فەرهەنگین، خاوەن مێژووین، خاوەن زووانین، سەرۆک و گەورەپیاومان زۆرە هەموو شتێکمان هەس و هیچمان نییە. چۆن ئەتوانین ئەو هەموو لەتە یەک پارچە کەینەوە؟ شەڕی چەکداری و پێشمەرگایەتی تا بە کەی ماڤەکانی رەوای کورد بپارێزێ ؟ لە سەر ئەو هەموو چەرمەسەریە داهاتووی گەلی کورد چۆن دەبینین؟ ئاخۆبە تەمای مۆعجیزە بمینین یا کوو کوڕانە دەست هەڵوەرێنین و بێنە گۆڕەپانی خەباتی قەڕنی بیست ویەکم؟ دەزانین ئەم قەڕنە بە چی ناودارە؟ سەردەمی «جۆڵینەوەی نەرم ئەمزاری» ئێمەش پێویستە لەم خەباتە بەشداریەتییکی بەرچاومان ببێت تاکوو گەلانی سەربەخۆی دۆنیا باشتر بزانن نەتەوەی کورد کییە. پێویستیەکانی ئەم خەباتەش، دەستی بەتوانا و بیری چاک و بنکەیکیی بە هێزە کە ئەشێ خۆمان بۆ خۆمان لدابخەین. لە پێشوو بە بێ پەیوەندی و هاتوچوو،گەلی کورد زووانی یەکگرتووی هەبووە کەچی ئێستە لەسەر ئەو هەموو پەیوەندیانە وگۆڤار و رۆژنامەو... زووانی یەکگرتوو بووە بە بەردی سەر رێگاێ کورد کە لابردنی ئەم بەردە بووە بە «تابوو»یکی کە کەس زات ناکا لە سەری بدوێت کاتێک دەنواڕینە دەسنووسەکانی جێماو لە پێشنان دەبینین زاراوەی گۆرانی زووانی ئەدەبیاتی گەلی کورد بووە هەر لە باکوورەوە تا کوو باشوور نووسەران و شاعێران نووسراوەکانیان بەم زاراوەیە بڵاو کردنە لە شێعرەکانی «مەلای جەزیری» بگرە تا «خەسرەو وشیرینی خانای قۆبادی» ئاخۆ کی وەڵامی ئەم پرسیارە ئەداتەوە کە چۆن بوو کە ئەم کارەساتە بۆ کورد رەخساوەتەوە؟

ساڵەهایَ ساڵە بە تەمای دارِشتنی چوار چێوەییکی ناسیارین کە بتوانین وتارەکان و لێکۆڵێنەوەکانمان بە پیَ بنووسین و لێدوانەکانمانی پیَ بڵێن وا دیارە چالاکی زۆرێک لە سەری کراوە و جێگەی متمانایە کە سپاسی قەڵەم بەدەستانی کورد بکەین بەڵام چەند خاڵی سەرەکی دەست نیشان کەین کە هیوادارم لە سەری بدوێن. ئەم چەند دێڕە تەنیا پێشنیارە نەک دەستوور کە تکامە گەلی کورد و بەتایبەت خوێنەران و نووسەران لە بەر چاویان بێت من باوەڕیم وایە هەر نەتەوەیەک کە فەرهەنگی وشە و ڕێزووانی نەبێت زووانەکەشی زووانیکی مردووە و ناتوانی راستەوخۆ بڵیَ ئەمنیش بوونم هەیە. پەندیکی ئنگلیزی هەیە کە ئەڵیَ : «هەر نەتەوەیەک قارەمانی نییە، شانازیشی نییە» هەر چەندەکە گەلی کورد قارەمانی نەبەزێان زۆرە .

یەک) دارِشتنی رێزووانیکی تایبەت بۆ کورد بە گشتی نەتایبەت بە یەک زاراوە و... بێت وادیارە ئێمە هێشتا رێنووسیکی یەکگرتوومانیش نییە و کەسەک لە سەر ئەوە بیرناکاتەوە. بەشێک بە رێنووسی لاتین دەنووسن و بەشێک ئارامی. من رام وایە باشترین رێنووس بۆ کورد بەشی لاتینیە چۆنکە خوێندنەوە و نووسینەوە بەم پێتە ساکارترە بە تایبەت بۆ باشووری رۆژهەڵات کە زۆربەی وشەکانیان دوو ئاواییە و بە رێنووسی ئارامی باش نانووسریَ وەک: کورْ خاس kwirî xas ئەگەر بنووسیم کوڕی خاس kwirî xas ئەوە لەفزی ئێمە نییە ئەگەر بنووسیم کوڕٍ خاس kwirî xas ئاخۆ ئەم« ِ» چیە؟ دووای ئەوە دوو ئاوا لە سەر یەک پێت ناگۆنجێت وهەر هەڵەیە یان ئامێتە بوونی«ن» و «گ» لە باشوور ئەم پێتە بە جووریَ منگە کردنەوە دەگۆتریَ یان پێتی« ۆ- ئۆ» کە تەنانەت لە باکووریش ئاخاوتنی پێدەکەن و بەداخەوە هێشتا لە نێو خۆدی باشووریشدا بە درۆستی نانووسریَ و هەر کەسەک بۆ خۆی رێنووسیکی هەیە بە کورتی و کوردی بڵێم لەم بەشە لە کورد و کوردوستان چەند بزوێن و پێتی تایبەتی هەیە کە ناشی لە سەرێدا رابوورین و بە تۆزێک جیاوازی لە نێو گەلانی تری کورد ئاخاوتنی پێدەکەن کە ئەشیَ چارەسەر بکریَ .

دوو) بۆ ئەوەی کە زووانەکەمان خاوێنتر و کارامەتر بیَ ئەشیَ فەرهەنگوکی هەموو زاراوەکانی کوردی هەر لە باکوورەوە تا کوو باشوور و رۆژهەڵات بدۆزرێتەوە و ساقبکرێتەوە کە وادیارە لەم بابەتە دەوڵەمەندین.

سیَ) داخستنی بنکەییکی زانستی کە بەڕێوەبەرانی ئەم کۆڕە لە مەڵبەندەکانی کورد بێت کە بتوانن زاراوەکەی خۆیان بۆ کۆڕەکە دووپات کەنەوە و ئەندامانی کۆڕەکەش تێبگەن. کە وا بزانم ئاوەها کۆڕێک داکراوەیە و لە گەڵ ئەنستیتووەکانی کوردناسی دۆنیادا لێدوانە و پەیوەندی فەرهەنگیان هەیە.

چووار) دیاری کردنی یەک زاراوە بە نێوی زاراوەی سەرەکی کە چوارچێوەی زووانی کوردی لە سەر ئەو زاراوە بووبی و زاراوەکانیتر هاریکاری و هامیاری ئەو بکەن .

پێنج) دۆزینەوەی وشەی دەسکار بۆ ئەوشتانەی کە نیمانە بەتایبەت لە سەر زاری تکنولووژی ئەوەش بەو مەرجە کە کۆڕی ناو براو چاوەدێریی بکات و وا نەبیَ هەر کەسەک لە شەقامێک دا کەوتە ریَ و هەر چشتەک دی بگۆڕینیتە سەر زاری کوردی کە ئەوە نە تەنیا خزمەت نییە بەڵکوو خیانەتە. گەلی کورد بە بۆنەی ژێردەسەڵاتی و پارچە پارچە بوونی نەیتوانیوە لە گەڵ زووانەکانی دراوسیَ هامالی بکات هەر چەندەکە وشەی زۆری هەیە کە زیاتر ئەدەبیە تا کوو تکنولووژیکی و واقعیەتیش وایە ئێمە خاوەن شارستانیەتین نە خاوەن تکنولووژی بەڵام ئەوە نابێتە هۆی ئەوە کە دەس بەتاڵ دانیشین. وشەی دەسکار پێویستی سەردەمی ئێمەیە بەو مەرجە کە چاودێری بکرێت بۆ نمونە لە سەردەمی پێشوو باسی«گفتمانتمدنها» کە لە لایەنی سەرۆک کۆماری ئێران بڵاو بووەتەوە زووبەزوو گۆڕاوە سەر

زاری کوردی و بووه«وەتووێژی شارستانیەت» کە بە بڕوایٚ من رازاوەتر وجوانتر لە باسی«گفتمان تمدنها» بوو یان بۆ وشەی«عینک» چاوێلکە دۆزراوەتەوە کە جگە لە مانای عەین بە عەین زوو بەزوویش لە نێو خەڵک جی کەوت.

شەش) باس کردنەوە لە سەر چالاکییەکانی زاراوەکانی کوردی، واتە روون بکرێتەوە کە هەر زاراوەیەک چ تواناییکی هەیە و چۆن ئەتوانێ یارمەتی زووانی یەکگرتووی کورد بداتەوە. من بەش بە حاڵی خۆم تا ئەو جیگەی کە توانیمە و ویستم هەبووە لە سەر زاراوەی باشووری رۆژهەلاّت ورد بوومە و بە ئاشکرا دەڵێم: ئەم زاراوەیە پاشماوەی زووانی گۆرانییە و زاراوەیەکی ئەدەبیە کە خاوەنی بەشی هەرەزۆری فۆلکلۆری کوردیە و وشەکانی ئەم بەشە باری مەعنایی و ئەدەبیاتیکی زۆر بە قەوەتی هەیە. لە خوار ئاماژە بەچەند تایبەتمەندی زاراوەی باشوور دەکەم.

ئا) وشەی کوردی ئەم مەڵبەندە مێژووی دوور و درێژی هەیە و بۆ خۆی بەشێک لە مێژووی کورد دووپات ئەکاتەوە کە لە فەرهەنگەکە ئاماژەم پیٚ کردووە کە ریشە لە ئەویستا و پەهڵەویی هەس.

ب) وشەکانی ئەم ناوچەیە مەفهووم و مەنتقی هەیە جگە لەوەش هەستی کوردایەتی لە پشتیدا هەشارە. واتە خۆڕسک نییە دیارە دەسپەروەردی بیر و راییکی کوردانەیە وەک:

ئازا: «ئا، ئانە، ئەنە، ئەن= پێشگری نەبوون و نەفیە+ زا = زام» واتە ئەو شتەی کە بیٚ نەخسە

زاما: «زا = زام+ ئا = ئاویشتن» ئەو کەسە کە زام ئەخاتە کەسەک کە وشەی «زەماوەن» لەوە وەرگێڕ بووە

قۆڕشقە: «قۆڕ = قۆڕگ+ رشقە، رژنگە» واتە ئەو چشتە کە خواردەمەنی بە قۆڕگ دەڕژێنیٚ

کەڵکان: «کەڵ = کڵ+ کان= شوێن» ئەو شوێنە کە کڵی لیٚ بدەن

لێوە: «لێو = لوْنیٚ+ وە= ون بوون» ئەو کەسە کە ئازایەتی و لونی لیٚ ون بووە

هۆرە: «هۆر = بیر+ رە= راچوو» ئەو کەسە کە بیری لە سەر راچووە

پ) زۆر وشە هەسمان کە بە راستی پێویستە لە دەسنووسەکان و رۆژنامەکان بە کاریان بێنین کە نووسراوەکە رازاوەتر و کوردیتر ئەکاتەوە کە لە زاراوەکانی تری کوردی نییە وەک:

بەریەزمە: واتە «تحریم، تحریم اقتصادی. یەزمە یان زمنەت بە مانای تفاقە و بەر لێرە بە مانای بەرگیریە»

خەسپەن: واتە «وظیفە» کە وابزانم لە کرمانجی «خەپتەن»ی پیٚ ئەڵێن. «ئەرکی سەرشان» ئامێتگەڵیکی دەسکارە کە هەر چەندەکە ئێستە جێگیر بووە بەلاّم هەرچیٚ نەبێت دەسکارە .

خوەیٚ رەوز یان خوەیٚ رەوش : واتە «خود ساختە» ئەو کەسە کە لە سەر خۆی چۆزەڕەداوە

خوەیٚ رەوزی یان خوەیٚ رەوشی: واتە «اعتماد بەنفس» کە بریتیە لە «خوەیٚ = خۆد+ رەوز = چوزەڕە» واتە ئەو کەسە کە لە سەر خۆیدا پەروەردە بووە و پاڵپشتی خۆیە

دزکوشیە: واتە «نقطە ضعف» کە لە زاراوەکانیتری کوردی شتێکم نەدیوە

خوەڵسی: واتە «متانت»

کش و ورد: واتە «مانور کردن»

قەسیلهەڕشانن: واتە «اغوا و تطمیع کردن، چراغ سبز نشان دادن»

داڵغە: واتە«عذاب وجدان» «داڵ یان دڵ+ غە = غەم» سەرجەم واتە غەمی دڵ

رێز وگول: واتە «انعطاف پذیری»

فرمانکار: واته «فاعل» ئەو کەسە کە فەرمانی لێ دەدا

فرمانی: واته «مفعول» ئەو کەسە کە فەرمانبەرداره

نامشتێ: واته «غیر قابل اعتماد»

ت) بابەتیتر، بە کار هێنانی وشەی تایبەت بۆ یەک یان دوو شت. واتە ئێمە بۆ هەر چشتەک ناوی تایبەتیمان هەیە کە چۆنیەتی، ویەردە یا ئێستە، نێر یان مێ بۆمان روون ئەبێتەوە کە ئەو تایبەتمەندیە لە عەرەبیشدا هەیە وەک:

زبوورد: واتە «مجرد» کوڕی ئازەو «ز = زە، زەم، زام+ بوورد = برد نەکردن» واتە کوڕێک کە تا ئێستە «بوورد» نەکردووە زێژێ ئەوە ئەبێتە «زگورد» واتە کچی ئازەو«ئەو کچە کە گورتینە یان گورتگەی زەدە نەبووە»

راێڵ: واتە چەپەری خۆش خەبەر «رایَ = را، چۆنیەتی+ دڵ» واتە رایَ دڵ ئەو چشتە کە بە دڵی کەسەک بێت زێژێ ئەبێتە «سائێڵ» واتە «سایَ = سارۆکی یان سیاتی+ دڵ» واتە چەپەریک کە خەبەری ناخۆش دێنێ .

قرانگسە: هەوساری تایبەت بە مانگا، مەرەس یان سیتە واتە «قلادە» بۆ سەگ، قەمتەر بۆ وشتر و رەژمە بۆ ئەسپ

ژ) بابەتیتر، هەڵسنگاندی وشەی باشوور لە گەڵ ئەویستا و پەهڵەوی و زاراوەکانی دراوسێ کورد لە ئێرانە کە بۆمان روون ئەکاتەوە کە وشەی ئەم مەڵبەندە تا چ رادەیەک لە سەر رەگەزی ئەویستایە. ساڵەهایە کە ئێمە دەڵێن: وشەی کوردی پاشماوەی زووانی ئەویستا و پەهڵەویە، بەڵام «کەس بە کوێر ناڵێ ماڵت لە کوێ دایە» ئەشێ خۆمان هەوڵ بدەین ئەوە بگەینینە حەقجییەی خۆی. خۆم گەلەک پێم خۆش بوو کە دیتم بەشێک لە وشەی کوردی باشوور هەر بەو فۆنووتیک و مانا لە ئەویستا و پەهڵەویدا هەس لە چاپی یەکمی «باشوور» چەندەها کەس کە وا دیار بوو وتارەکەیان لە رووی زانستی نەبوو رخنەیان گرت کە : فەرهەنگی وشە بۆ خۆی دێکوراسیوونی هەیە کە ئەشێ هەر چشتەک لە شوێنی خۆی بێت ئەتۆ ئەو رەواڵەتە پشۆکاو کردویتە جارێک ئەویستا و جارێک پەهڵەوی و لاتین و فەرانسە و.... ئەم کارە فەرهەنگەکە تووشی هەڵ ومەرج و ئاڵۆز وپشۆکایی کردووە. لە وەڵامی ئەو دۆستانە دەبێژم: بەرێز گیان بابەتەکانی گەلی کورد زۆر تووشی ئاڵ و گۆڕ و پشۆکایی بووە کە پێویستە تێڕوانینیکی نوێمان هەبێ و هەر چشتەک بگۆڕینینە سەر بنکەی خۆی و ناسنامەیەک بۆ درۆست بکرێت تا گەلانیتر دەسدریژی بە زووانەکەمان نەبەن. ئاخۆ گەلی کورد بزانن فلان وشەی کوردی لە سەر رەگەزی ئەویستایە وماناکەی وایە ولە زووانە کانیتر وایَ پێ ئەڵێن باشترە یان کوو هەر بە ماناکەی خۆمان قانێع بکەین؟ بە رایَ من هەڵسنگاندنی وشەکانی کوردی لە گەڵ ئەویستا ئەگەینێ کە وشەی کوردی وشەییکی بەتەمەن و بەمانایە و ئەتوانێ بەشی لە بیر چووی مێژووی کورد بۆمان روون بکاتەوە بەس پێویستە ئێمە ئاماژە بەوانە بکەین و ریشەیان بنووسین، تا خوێنەر تێبگاتەوە کە وشەییەک کە بە کار دێنێ کوردیە یان نە. بۆیە لە خوارو ئاماژە بە وشەگەلی کوردی دەکەین کە لە گەڵ ئەویستا و پەهڵەوی هاوسنگ و هاو مانایە. هیوادارم بە دڵتان بێت.

ئاخوڕ axwir̂ شوێنی خۆراکی ئاژەڵ، لە پەهلەوی (exwer ئەخوەر) و (exwerpetan ئەخوەرپتا ن) نووسراوە

ئار ar نەنگ، لە ئەوستا (erye ئەریە) بە مانایَ شرافەتە و ئەم وشەیە لەوە وەرگێڕ بووە

ئارام aram هێمن، لە ئەوستا (arem ئارەم) نوو سراوە

ئارۆنئاوا arün awa ئارین ئاوا، ناوی پێشووی شاری شائاباد، لە ئەوستا (arunyawa ئارو نیاوا) نووسراوە کە بەندیخانەی «سولوسونو» ناسیار بە «ئارون» بووە

ئارەزوو arezû دڵپەسەن، تاسە، دڵخواز، لە ئەوستا (azî ئازی) نووسراوە

ئارەش areş ناوێکە کوڕانە، لە ئەوستا (rexşe رەخشە) بە مانایَ تەوانا لە تیرئەنازی نووسراوە و لە ئەرمەنی «ئارشین» و« ئارسن» بە مانایَ مەرد و پەهلەوانە کە لەم ناوە دەرچووە و لە فەرانسەی (archer) بە مانایَ تیرئەنازە

ئازا aza نەترس، زاتدار، لە ئەوستا (azav ئازاوڤ) بە مانایَ چالاک و زرنگە

ئازاد azad رزگار، لە ئەوستا (azate ئازاتە) و لە فورسی باستان (adate ئاداتە) نووسراوە

ئازار azar ئێش و ژان، لە ئەوستا (azar ئازار) نووسراوە

ئازما azma ئەزما، لەئەوستا (ama ئاما) و (ma ما) و لە پەهلەوی (azmayşn ئازمایشن) نووسراوە

ئازەو azew کوڕی بێ ژن یا کچی بێ شۆ، لە ئەوستا (azerme ئازەرمە) بە مانایَ هەمیشە جووان نووسراوەو (azermidoxt ئازەرمیدوخت) واتە «ئا: پاشگری نەفی+ زەرم: پیری+ دوخت: کچ» واتە کچی هەمیشە جووان

ئاسان asan ساکار، هاسان، لە پەهلەوی (asan ئاسان) نووسراوە

ئاسمان asman بەرزایی هەوا، ئاسمین، لە ئەوستا (emse ئەسمە) و (esmen ئەسمەن) نووسراوە، لە سەکزی «ئاسمو»ی دەڵێن

ئاسوو asû بەرزایی، بڵێنی، لە ئەوستا (uske ئوسکە) و (usna ئوسنا) بە مانایَ بڵێند و بڵێند پایە نووسراوە

ئاسووار asuwar پاک وگەورە «نائووسنانی مینانی چە سەڕتێخْ دۆ دەمم بەسا نە کەمەڕ– نە سینەم مەکنیوو خۆڵاسەیَ گەوهەڕ زاتْ ئاسوارنان نامەشەن حەێدەر» لە ئەهوورا وەرگێڕ بووە، لە وشەی سانسکریت (asura ئاسورا) و (asure ئاسورە) بە مانایَ رووحانی و پاک لە ریشەیَ ئەهوورایە

ئاسیاو asyaw شوێنی هەڕینی ئارد، لە پەهلەوی (asyap ئاسیاپ) و (asyaw ئاسیاو) نووسراوە و لە سەکزی «ئاس» پێ دەڵێن

ئاشت aşt خس، خست، پشان، لە ئەوستا (aşte ئاشتە) نووسراوە و لە هەورامی «هاشتن»ی پێ دەڵێن

ئاشکرا aşkira پەیدا، لە ئەوستا (eşkerê ئەشکە رێ) و (eşkere ئەشکەرە) نووسراوە

ئافتاوە aftawe ئەفتاوە، لە ئەوستا (efente ئە فەنتە) نووسراوە

ئافەرین aferîn ئافەرم، لە پەهلەوی (afrivene ئافریڤەنە) نووسراوە

ئاگا aga زانا، بەفێر، لە ئەوستا (akase ئاکاسە) نووسراوە

ئاگر agir ئاتەر، لە ئەوستا (ater ئاتەر) و (aters

ئاتەرس) و لە پەهڵەوی (atur ئاتور) و (atexş
ئاتەخش) و لە فورسی باستان «ئاترو» و لە عبری (aeyr ئاێر) نووسراوە
ئاگە age تەمەڵ، لە ئەوستا (ake ئاکە) بە مانایۍ نەخس و کەلەمە نووسراوە
ئاڵووز aĺûz خەم و پەژارە، لە ئەوستا (a-yuz ئایووز) نووسراوە
ئامای amay هاتی، لە پەهڵەوی (meten مەتەن) نووسراوە و لە زاراوەی لەکی«مام»پێ دەڵێن
ئامختە amixte هووکارە، فێربوو، لە ئەوستا (mirite مـْرْتە) نووسراوە و لە سەکزی«موختە» و لە کرمانی«ئوموختە» پێ دەڵێن
ئامینە amîne ئامنە، ناوێکی ژنانەیە، لە ئەوستا (hgnenema ئامەننگهـ) بە مانایۍ نیرووۍ بیر کردنەوە و ئەندیشە نووسراوە
ئاو aw ئاوی خواردەمەنی، لە ئەوستا (ape ئاپە) و لە پەهڵەوی (ap ئاپ) و لە سمنانی (ow ئو) نووسراوە
ئاواز awaz دەنگ، لە پەهڵەوی (awaz ئاواز) و (îvaç ئیڤاچ) نووسراوە لە هەورامی وکەڵهوڕی «واچ، واچە»ی پێ دەڵێن
ئاوخوەری aw xwerî هەرچێ کە ئاو پێوە بخۆن، لە پەهڵەوی (xwerneawe ئاوەخوەرنە) نووسراوە
ئاودار awdar وڵاتی پڕلە ئاو، لە ئەوستا (fre-ape فرەئاپە) نووسراوە
ئاوریشـْم awrîşim خاو، هەوریشـْم، لە پەهڵەوی (eprîşum ئەپریشوم) نووسراوە و لە سەکزی « ئەبرشوم»ی پێ دەڵێن
ئاوش awş باوش، هاوش، لە ئەوستا (awşe ئاوشە) نووسراوە
ئاوکەن aw ken ئاودڕ، لە ئەوستا (evekene ئەڤە
کەنە) نووسراوە
ئاهڕان ahiȓan گوندێگە لە مەلبەندی «هلێران» کە بە زاراوەی لەکی ئاوخاتن دەکەن و هەروەها کێویکە لەم مەڵبەندە کە لە ئەوستا (ahuran ئا هووران) نووسراوە
ئسا ısa کارامە، ئۆسا، لە پەهڵەوی (ostat ئوستات) نووسراوە
ئشکەفت ışkeft ئەشکەفت، لە ئەوستا (eşkete ئیشکەتە) نووسراوە
ئمڕوو ımȓû ئیمڕووژ، لە پەهڵەوی (emroch ئمروچ) نووسراوە و لە سمنانی (earu ئاروو)ی پێ دەڵێن و لە هەورامانیش هەر «ئارو» دەبێژن
ئمێد ımêd ئۆمێد، هۆمێد، لە پەهڵەوی (umet ئومێت) و (ımêt ئمێت) نووسراوە
ئۆُخرا ûxûira بەخێر بچیت، لە ئەوستا (ûx́r ئوغر) نووسراوە
ئۆُخەیش ûxeîş ئووخەی، لە ئەوستا (axşte ئا خشتە) و (beuxşne بەئوخشنە) بەمانایۍ ئارام و دوستانە نووسراوە
ئۆشم üşim ئەمن دەڵێم، لە ئەوستا (eşim ئەشم) نووسراوە
ئەخراج exrac ئەقراژ، ئەخراژ، رازاننەوەی کەل و پەل، لە ئەوستا (ex́rîe ئەغریە) نووسراوە
ئەڕا eȓa ئڕا، بۆ، لە ئەوستا (er ئەر) و (erda ئەردا) نووسراوە
ئەردەشێر erdeşêr ناوێکیکوڕانە بە مانایۍ شێری رووی زەوی«ئەرد: هەرد + شێر» لە ئەوستا (ertexşetere ئەرتەخشەترە) بە مانای پاتشایۍ درۆستکار و (xişeyter خشەیتەر) بە مانایۍ پاشا نووسراوە، هەروەها لە ئەوستا (erye ئەریە) بە مانایۍ شرافەتە

ئەرزیز erzîz قەلع، لە پەهلەوی (arçîç ئارچیچ) و لە ئەرمەنی ئارچیچ ولە سەکزی ئاجیچ دەڵێن

ئەرغە erẋe ئەرخە، لە سەکزی ئەرغە دەڵێن و لە ئەوستا (arqent ئارغەنت) رازایکی بۆ جەهەنەمە

ئەروا erwa رووح، لە ئەوستا (ûrwen ئوروەن) نووسراوە

ئەریە erîe باشەرەف، شەرەف، نەنگ، لە ئەوستا (erîe ئەریە) بە ماناێ شرافەتە

ئەزما ezma سەنگین و سووک کردن، ئەزموون، لە ئەوستا (ama ئاما) و (ma ما) ولە پەهلەوی (azmayşn ئازمایشن) نووسراوە

ئەژدەها ejdeha هەیژدەها، ماری هەرە گەورە، لە ئەوستا (ajhî ئاژهی) نووسراوە

ئەسپ esp نێرینەی ماین، لە اوستا (espe ئەسپە) و لە پەهلەوی (esp ئەسپ) و لە ئاشووری (ousp ئوسپ) نووسراوە

ئەسپێ espê سفێد، لە ئەوستا (speŷtini سپە ئێتێنێ) و (spête سپێتە) و لە پەهلەوی (sipêt سپێت) نووسراوە

ئەسر esr فرمێسک، لە ئەوستا (esrû ئەسروو) و (esrou ئەسرئو)و (eşen ئەشەن) ولە پەهلەوی (ers ئەرس) نووسراوە و لە سمنانی (esre ئەسرە) و لە عبری (ers ئەرس) دەڵێن

ئەفتاوە eftawe ئەفتووە، لە ئەوستا (efente ئەفە نتە) نووسراوە و لە مازندرانی (eftow ئەفتوو) دەڵێن

ئەمروو emrû هەمروو، لە ئازەری (armût ئارمووت) و لە ئاستارایی (ermût ئەرمووت) و لە فەسایی (xumrûd خومروود) و لە کرمانی (armûk ئارمووک) و لە ئارامی (kumtra کومترا) و لە ئەرەوی (کمثرا) لە زەردەشتی (midve مدڤە) لە پەهلەوی (emrot ئەمرۆت) و (enbrot ئەنبرۆت) نووسراوە

ئەنازە enaze ئەقد، لە پەهلەوی (endaçek ئەندا چەک) نووسراوە

ئەنام enam هەندام، ئەندام، لە ئەوستا (hendame هەندامە) نووسراوە

ئەندیشە endîşe بیر، بیر کردنەوە، لە پەهلەوی (hendêşişn هەندیشیشن) نووسراوە

ئەنگەمە enĝeme گیر و گرفت، لە ئەوستا (eng ئەنگ) بە ماناێ چەم و خەم لە کارە

ئەنەزا eneza هەنەزا، منداڵی هەو، لە ئەوستا (enezante ئەنەزانتە) بە ماناێ پەیدا نەبوون لە دایکە کە نازناوی ئەهوورا مەزدایە

ئەور ewr هەور، لە ئەوستا (ewre ئەورە) و (ewra ئەورا) لە پەهلەوی (ewr ئەور) نووسراوە

ئیچە îçe ئێرە، لە ئەوستا (ince ئینجە) نووسراوە

ئیسە îse ئیسا، لە سمنانی (îse ئیسە) و لە ئازەری (îse ئیسە) و لە کرمانی (îsa ئیسا) و (îsayî ئیسایی) و لە خارکی (îsa ئیسا) و لە لوڕی (îse ئیسە) و لە بۆێرئەحمەدی (îso ئیسۆ) و لە هەورامی (îse ئیسە) و لە گیلەکی (hisa هسا) و لە گورگانی (ısa ئسا) و لە تەبەری (ısa ئسا) و لە بهبەهانی (îse ئیسە) و لە ئاشتیانی (ıas ئسا) و لە ئامرەیی (ısa ئسا) نووسراوە

ئێش ıês ژان، لە ئەوستا (êşe ئێشە) و (tbeŷşe تبەئێشە) نووسراوە

ئیما îma ئیمە، لە ئەوستا (îmaw ئیماو) و لە پەهلەوی (îma ئیما) نووسراوە

ئیمە îme ئێمە، لە پەهلەوی (îma ئیما) و (emah ئەماهـ) نووسراوە

ئێوارە êware تاریکان، خۆرئاوا، لە پەهلەوی (

êwarek ئێوارک) نووسراوە و لە کرمانی ئێوار و لە سەکزی ئیرە بە مانایٚ دێرە

باختن baxtin دۆڕاندن لە گەمە، لە پەهڵەوی (waxten واختەن) نووسراوە

باربۆد barbod ژەنیاری سەردەمی خەسرەو پەروێز، لە ئەوستا (pehÎbed پەهڵبەد) نووسراوە

بارجامە barcame پریازگ، بۆخچە، لە پەهڵەوی (baryamek بارِیامەک) نووسراوە

باڵا baÎa بەژن، لە پەهڵەوی (beşn بەشن) نووسراوە

بانوو banû خاتوون، لە پەهڵەوی (banuk بانووک) نووسراوە

باوەڕ bawer̂ قەبووڵ کردن، لە پەهڵەوی (wawer واوەڕ) نووسراوە

برجەبرج bircebirc برجیان، بریجە، لە ئەوستا (berecaye بەرەجایە) و (beric بەرْج) نووسراوە

برنج birinc تۆمی مەڕەزە، لە پەهڵەوی (birênc برێنج) و (birêcye برێجیە) و لە گیلەکی (bec بەج) و (bûc بوج) نووسراوە

برۆ birü برۆیە، برم، برو، لە ئەوستا (breve برەڤە) و (birevet برەڤەت) و لە لاتین (brow)ی پێ دەڵێن

بزْن bizin بز، لە پەهڵەوی (buz بووز) نووسراوە و لە کرمانی بوزگیسە پێ دەڵێن

بزواق bizwaq گیایەکی وەک کەنگرە کە جارز و وڵەیشی پێ دەڵێن ساقەکەی وەک چوو پەمەیە و هەر وەها بە مانایٚ وشک وسفت، لە ئەوستا (bizvent بزڤەنت) بە مانایٚ سفت وسەختە

بژار bijar وژار، وژین، لە ئەوستا (becîne بەجینە) نووسراوە

بڵووزە biÎûze بەلیسە، گڕی ئاگر، لە ئەوستا (biraze برازە) نووسراوە

بنکە binke بنگە، لێژنە، لە پەهڵەوی (bunek بونەک) نووسراوە

بنە bine ریشە، لە پەهڵەوی (bûn بوون) نووسراوە

بنیات binyat بنکە، لە پەهڵەوی (bûndat بووندات) نووسراوە

بۆ bü دژی نەبوون، لە ئەوستا (bu بۆ) و لە سمنانی (bood بوود) نووسراوە

بوور bûr رەنگی بوور، لە ئەوستا (bevre بەڤرە) و لە پەهڵەوی (bûr بوور) نووسراوە

بەچکە beçke بەچگە، بەچە، لە پەهڵەوی (bechek بەچەک) نووسراوە

بەخت bext رەژەن، شانس، لە ئەوستا (bexte بەختە) و (bexş بەخش) و لە پەهڵەوی (bext بەخت) نووسراوە

بەخشان bexşan بەخشین، رابۆردن، لە پەهڵەوی (bexşeiti بەخشەئیتی) نووسراوە

بەزە beze بەزەیی، لە پەهڵەوی (beçek بەچەک) و (bezek بەزەک) و (bezeg بەزەگ) نووسراوە

بەر ber میوە، لە پەهڵەوی (ber بەر) نووسراوە و هەروەها پاشگرە بە مانایٚ هێنەر«ئاوبەر، دڵبەر» لە ئەوستا (ber بەر) و (bero بەرئو) نووسراوە

بەرجەوەن bercewen بەرژەوەند، لە ئەوستا (verîçevent ڤەریچەڤەنت) و لە پەهڵەوی (verçavend ڤەرچاڤەند) و (vercavend ڤەرجا ڤەند) نووسراوە و لە زمانی فارسی (وەرجاوەند) نووسراوە

بەرز berz بڵێن، بڵێنای، لە ئەوستا (bereze بەرزە) و (beric بەرْج) و (beriz بەرْز) و (beriza بەرْزا) و (berzenge بەرزەنگە) نووسراوە و کێفی ئەڵبۆرز (horebereze هۆرەبەرزە) و (here bereze هەرەبەرزە) نووسراوە و لە پەهڵەوی

burzak) بورژاک) و له لاتین (burg) هەر بە مانایَ بلَێنایَ کیفه

بەرِۆ berûi وەرِۆ، بەرِۆ، بەلۆ، له پەهلَەوی (belut بەلوت) نووسراوه

بەرەندە berende پاشگری هینانەوەیە، له ئەوستا (berent بەرەنت) نووسراوه

بەس bes بەسه، شتیَ ترم ناوی، له ئەوستا (ves ڤەس) له پەهلَەوی (ves ڤەس) له هەخامەنشی ڤەسییه نووسراوه

بەش beş بەخش، سەهم، له ئەوستا (bej بەژ) له پەهلَەوی (bexş بەخش) نووسراوه

بەگ beg گەورا، گەورایَ ئێلَ، له ئەوستا (bege بەگە) نووسراوه وله لاتین (big) وله دەسنووسه کانی هەخامەنشی (bex́ بەغ) بە مانایَ خودایه و لەئەوستا (bex́udate بەغوداتە) بە مانایَ بەغداد و خودادادە و له پەهلَەوی (bex́ubext بەغوبه خت) بە مانایَ کامەران له بەخشایشی خودایه و له تۆرکی ئۆزبەگ، بەگتاش، بەیگم پیَ دەلَێن

بەن ben زەنجیر، بەندە، له ئەوستا (bende بەندە) و (dneb بەند) نووسراوه

بەنگ benĝ شادانه، له ئەوستا (bengh بەنگە) نووسراوه

بەنگا benĝa بەنگە، بەنێە، له ئەوستا (vengh ڤەنگهـ) بە مانایَ جیَگرتن، جیَکردن نووسراوه و بە مانای وەنگە: شوینی بەنگەیە

بەهەشت beheşt دژی جەهەنم، له ئەوستا (vehîşte ڤەهیشتە) و له پەهلَەوی (vehîşt ڤە هیشت) نووسراوه

بەهمەن behmen ناویکی کورِانەیە، له ئەوستا (men مەن) بە مانایَ ئەندیشەیە و بەهمەن بە مانایَ نیک ئەندیشه

بێگانە bêgane دەرەکی، خاواره، له پەهلَەوی (bêganek بێگانەک) و (bêganık بێگانیک) نووسراوه

بیَئازار bê azar ئارام، له ئەوستا (enazar ئەن ئازار) له پەهلَەوی (enazar ئەنئازار) نووسراوه، ئەن: پێشگری نەفییه

بێلَ bêl̂ پامەره، له پەهلَەوی (bêl̂ بێلَ) و (vîlek ڤیلەک) نووسراوه

بێوەر bêwer زامەتی زۆر و بێوەلیفەت، که له ئەوستا (beivere بەئڤەره) و (beiîverê بەئیڤە رێ) بە مانایَ دە هزار و له پەهلَەوی (epêbehr ئەپێبەهر) بە مانایَ بیَ مەنفەعەته

پاتشا patişa پادشا، له پەهلَەوی (patişa پاتشا) و (patexşa پاتەخشا) و (pa tîxşa پاتیخشا) نووسراوه

پاره pare پۆل و پاره، هەم له ئەوستاو هەم له پەهلَەوی (pare پاره) بە مانایَ وام، قەرت و بەرتیل نووسراوه

پازن pazin کەلَی کێفی، له پەهلَەوی (paçin پاچن) نووسراوه

پاسەوان pasewan پاسەبان، له پەهلَەوی (paspan پاسپان) و (pazguspan پازگوسپان) و (pazgispan پازگسپان) نووسراوه

پاشنە paşne پاژنه، له پەهلَەوی وئەوستا (paşne پاشنە) نووسراوه

پاک pak خاوێن، پاقژ، پاکژ، له پەهلَەوی (paw پاو) نووسراوه

پالۆ palü پەراسۆ، له پەهلَەوی (pehluk پەهلوک) نووسراوه

پانزە panze پازده، ژمارەی پازده، له پەهلَەوی (panzdeh پانزده) نووسراوه

پایز paîz پائیز، وەرزی پاییز، لە پەهڵەوی (patiz پاتـْز) نووسراوە

پایە paŷe پلە و پایە، لە پەهڵەوی (padek پادەک) نووسراوە

پرز pirz زهاک، زرنگ، لە ئەوستا (speriz سپەرْز) نووسراوە

پرسین pirsîn پرسیار، لە پەهڵەوی (peresse پەرەسە) نووسراوە

پرشنگ pirşinĝ مرۆڤی شەڕ خڕ، لە ئەوستا (peşen پەشەن) نووسراوە کە بە ماناێ شەڕ خوازە، رەنگە «پەشەنگ» کە ناویکی کوڕانەیە لەم وشەیە وەرگێڕ بووە هەروەها بە مانای پرشنگی ئاوە کە لە ئەوستا (perşuye پەرشویە) و (periş پەرْش) نووسراوە، وشەی پرشنگ بە مانای تاوی خۆرە کە لە پەهڵەوی (pêrok پێروک) نووسراوە

پشت pişt پێشت، کووڵ، لە پەهڵەوی (pûşt پوشت) نووسراوە

پشتی piştî کووڵەپشتی، لە پەهڵەوی (poştek پوشتەک) نووسراوە

پووپ pûp پووپی باڵەندە، لە پەهڵەوی (kofek کوفەک) نووسراوە

پۆتار pütar پوترکاو، لە ئەوستا (pûtê پووتێ) بە ماناێ گەنیاێ وپۆتارە، لە سەکزی «پوتک» پێ دەڵێن

پووڕ pûr̂ کوڕ، لە پەهڵەوی (pornaî پورنای) و (pos پۆس) نووسراوە

پووز pûz لۆت، لە پەهڵەوی (poz پۆز) و (pozek پۆزەک) نووسراوە و لە سەکزی «پوز»ی پێ دەڵێن

پووس pûs کەوڵ، لە پەهڵەوی (postin پۆستن) نووسراوە

پووشانن pûşanin لە بەر کردنەوە، لە پەهڵەوی (puşîten پوشیتەن) نووسراوە

پووڵا pûĺa جووری ئاسنە، لە پەهڵەوی (pûĺat پووڵات) و (pûĺavt پووڵاڤت) و لە سمنانی (پووڵا) نووسراوە

پەتێارە petêare پێتی، پەتەری، لە ئەوستا (peitîare پەئیتیارە) و لە پەهڵەوی (peitiîere پەئیتیيەرە) و (pitîarek پتیارەک) نووسراوە

پەخشە pexşe مێشولە، پێشی، پێشکە، تۆفانە، لە ئەوستا (mexşê مەخشێ) نووسراوە

پەڕ per̂ لا، کەنار، تەنێشت، لە ئەوستا (pero پەرئو) نووسراوە

پەراسۆ perasü پراسو، لە ئەوستا (pirisû پرْسوو) و (peraswa پەراسوا) نووسراوە

پەڕاو per̂aw کێفیکی هەرەبەرزە لە کرماشان، لە ئەوستا (fireape فرەئاپەیە) نووسراوە

پەرنگە pernĝe رێگەی دەرچوون لە ناوی ئاودا، لە پەهڵەوی (perine پەرنە) و (pere پەرە) نووسر اوە

پەری perî فریشتە، لە ئەوستا (perîka پەریکا) نووسراوە

پەس pes پەز، لە ئەوستا (pesû پەسوو) و (pesûk پەسووک) و (pezû پەزوو) نووسراوە

پەسا pesa هیشتا، لە پەهڵەوی (pesçe پەسچە) نووسراوە

پەسەن pesen دڵخواز، لە پەهڵەوی (pesend پەسەند) نووسراوە

پەسۆ pesü جز، سوچ، لە پەهڵەوی (piskm پسکم) و (pişkim پشکم) و (piçkm پچکم) بە ماناێ سووچی بێ دەر وپەنجەرەیە لە ئەوستا (eşkep

ئشکەپ)و (bereşkemp بەرەشکەمپ) نووسراوە واتە خانووی بێ دەر و پەنجەرە«شکەمبە»ێ فارسی لەم وشەیە وەرگێڕ بووە

پەسێر pesêr دۆیایین، سێهمین «پەسێر بانەشەو، پەسێر پارەکە» لە پەهڵەوی (pesên پەسێن) نووسراوە

پەمە peme لووکە، پەم، پەمۆ، پەمو، لە پەهڵەوی (pembek پەمبەک) نووسراوە

پەنج penc پەنجم، لە پەهڵەوی (pencen پەنجەن) نووسراوە

پەیام peŷam رافە، پەێخام، راسپێری، لە پەهڵەوی (petam پەتام) نووسراوە

پەیامبەر peŷamber پەێخەمبەر، لە پەهڵەوی (pitamber پتامبەر) نووسراوە

پەێتاو peŷtaw پیتاو، تینۆ بوون، لە ئەوستا (pytu پیتو) بە ماناێ خواردنە

پەیدا peŷda پێا، پەیدا، لە پەهڵەوی (pitak پتاک) نووسراوە

پەێکار peekar شەڕ، لە پەهڵەوی (petkar پەتکار) نووسراوە

پەێکان peŷkan نەێزە، لە پەهڵەوی (pikan پکان) نووسراوە، لە کوردی پێکانن بە مانای کۆن کردنە

پەێمانە peŷmane پێوانە، لە پەهڵەوی (petmane پەتمانە) نووسراوە

پەێوەن peŷwen بە یەک گەیشتن، لە پەهڵەوی (pitwend پتوەند) نووسراوە

پیخ pîx پیس کردنەوە، لە ئەوستا (pîx پیخ) بە ماناێ خڕ و لوول کردنەوەیە

پێس pês چەپەڵ، نەخوەشی ئاتەشە، لە ئەوستا (peese پەئسە) ولە پەهڵەوی (peesse پەئسسە) بە ماناێ نەخوەشی پێسی نووسراوە

پێڵ pêl پییەڵ، پرد، لە پەهڵەوی (piritû پرْتو) و (pûhl پووهل) نووسراوە

پییەن pîyen پیەن، پان، لە پەهڵەوی (petne پەتنە) نووسراوە

تْ ti تۆ، لە ئەوستا (ti تْ) نووسراوە

تار tar تییەریک، توماک، لە پەهڵەوی (tar تار) و (tomak تۆماک) نووسراوە ولە لاتین (tar) دەڵێن

تارمایی tarmyî لێڵایی، تییەریکی، لە پەهڵەوی (tomak توماک) نووسراوەو لە سەکزی (تاروک مایی) پی دەڵێن

تاشین taşîn تراشین، لە پەهڵەوی (taşîten تاشێتەن) و (taşay تاشای) و (teş تەش) نووسراوە

تاو taw لیسکی خۆر، لە پەهڵەوی (tap تاپ) نووسراوە

تاوان tawan گونا، لە پەهڵەوی (tavan تاڤان) نووسراوە

تاوسان tawsan وەرزْ دوهەمی ساڵ، هاوێن، هامن، هامێن، لە پەهڵەوی (tapestan تاپەستان) و لە ئەوستا (hamên هامێن) و (hame هامە) نووسراوە و لە بەلوچی«هامین» پێ دەڵێن

تاوشت tawişt توان، هاز، لە پەهڵەوی (tapêşn تاپێشن) نووسراوە

تاوە tawe ئەو دەفرە کە خواردەمەنی تێا دروست ئەکەن، لە پەهڵەوی (tavek تاڤەک) و (tapek تاپەک) نووسراوە

ترازۆ tirazü تەرازو، لە پەهڵەوی (trazok ترازوک) نووسراوە

ترس tirs رخ، ئەنیش، لە پەهڵەوی (tersak تەرساک) نووسراوە

ترش tirş تامی ترش، لە پەهڵەوی (truş تروش) و لە سەکزی «تروش» نووسراوە

تلیشیاێ tiliyşyaê تلیشیاگ، لە ئەوستا (tirîşûa تریش ئوا) نووسراوە

تن tin زوو بە زوو، توند، لە پەهڵەوی (tond تۆند) نووسراوە

توان twan ئاز، هاز، لە ئەوستا (tevent تەڤەنت) نووسراوە

تۆخمە toxme تۆخمارە، لە ئەوستا (tevxme تەڤخمە) نووسراوە

تووشێ tûşê تووشە، تفاق، لە پەهڵەوی (toweşk تۆوەشک) نووسراوە

تۆلە tüle وەچگە، لە پەهڵەوی (torn̂ek تۆڕنەک) نووسراوە

تۆم tom توخم، بەزر، لە پەهڵەوی (tum توم) و (tuhm توهم) و (tuxmek توخمەک) و (tuhmek توهمەک) و لە ئەوستا (tevxme تە ڤخمە) نووسراوە

تەڕ ter̂ دژی وشک، لە پەهڵەوی (ter تەر) نووسراوە

تەرت tert خەرمانی کوتراو و پان کراوە کە هێشتا شەن نەکراوە، لە ئەوستا (fresteŷte فرەس تەرتە) و (sêterte ستەرتە) بە مانای شپرزە و دەستە نەکراوە و هەروەها پان کراوەیە

تەرجمان terciman دیلمانج، دیلماج، پاچڤەکەر، پاجڤەکەر، لە پەهڵەوی (tergeman تەرگەمان) نووسراوە

تەشت teşt تەیشت، لە ئەوستا (teşte تەشتە) و لە پەهڵەوی (teşt تەشت) نووسراوە

تەگْر tegir تەرزە، تەێر، لە پەهڵەوی (tigirg تگرگ) نووسراوە و لە عبری «تەرزەکی» ئەڵێن

تەڵە teľe داو، دام، لە پەهڵەوی (teľek تەڵەک) نووسراوە

تەم tem هەواێ ئەوری، لە ئەوستا (tem تەم) و (tema تەما) و لە پەهڵەوی (tem تەم) ولە عبری «تەمی» نووسراوە

تەمۆرە temüre سازی تەمبوور، لە پەهڵەوی (tembor تەمبۆر) نووسراوە

تەمەنگە temenge بەشیکی سییەماڵ کە لە تاریکیە، لە ئەوستا (timenĝh تمەنگهـ) بە ماناێ تاریکی و تارماییە

تەن ten لەش، ئەندام، لە ئەوستا (tino تنۆ) و لە پەهڵەوی (tin تن) نووسراوە وهەروەها بە ماناێ شەرمینەی ئاژەڵە و لە پەهڵەوی (tenver تەنڤەر) و (tenber تەنبەر) نووسراوە و لە سەکزی «تەنە»ی پێ دەڵێن

تەنْک tenik وێاری، لە پەهڵەوی (tinok تنۆک) نووسراوە و لە سەکزی «تنوک»ی پێ دەڵێن

تەنگ tenĝ تەسک، لە پەهڵەوی (teng تەنگ) نووسراوە

تەنۆر tenür تەندووری نان، لە ئەوستا (tenûre تەنوورە) و (tenûr تەنوور) و لە پەهڵەوی (tenûr تەنوور) نووسراوە و لە سەکزی«تەندور» ی پێ دەڵێن

تەنیا tenya تاک، تەک، لە پەهڵەوی (tenîha تەنیها) نووسراوە و لە سمنانی (tonîa تۆنیا)ی پێ دەڵێن

تەنین tenîn بافین، چنین، لە پەهڵەوی (tenîeten تەنیەتەن) نووسراوە

تەوان tewan تووان، ئاز، لە ئەوستا (teveian تەڤە ئان) و لە پەهڵەوی (toûvanîk توئوڤانیک) و (tevean تەڤەئان) نووسراوە

تەوْر tewir تەور، تەوەر، لەپەهڵەوی (teper تەپەر) نووسراوە و لە سمنانی (تۆوْر)ی پێ دەڵێن

تێخ têx تێژ، لە پەهڵەوی (tîx́ تیغ) نووسراوە

تیر tîr پەیکان، نەیزە، گولە، لە ئەوستا (tîxrî تیغری) و لە پەهلەوی (tîr تیر) نووسراوە

تێژ têj برا، لە ئەوستا (tyîc تییج) و (vêj ڤێژ) و لە پەهلەوی (tîz تیز) و (tîj تیژ) و (tîjî تیژی) نووسراوە

تێشە têşe تۆشە، لە ئەوستا (teşe تەشە) و لە پەهلەوی (tyeşk تیەشک) نووسراوە

تیکە tîke زەڕەێ، ورکە، ورتکە، لە ئەوستا (werk وەرک) نووسراوە

تێوڵ têwiĺ ئەنی، توێل، هەنی، ناوچاوان، هەنیە، لە ئەوستا (eŷnêke ئەێنێکە) و (eŷnê ئەێنێ) نووسراوە

تیەڵ tyeĺ تاڵ، لە پەهلەوی (texĺ تەخڵ) نووسراوە

تیەنێ tyenê تینگ، تینوو، لە ئەوستا (tirişne ترشنە) لە پەهلەوی (tîşnek تیشنەک) نووسراوە

جادوو cadû ستر، لە ئەوستا (yatû یاتوو) و لە پەهلەوی (yatûkîe یاتووکیە) و (yatûk یاتووک) نووسراوە

جار car کەڕەت، دەفە، لە پەهلەوی (cawer جاوەر) نووسراوە

جاڵجاڵووک caĺcaĺûk تارتەنک، پسپسەکڵی، مروا، لە ئەوستا (mirva مرڤا) بە مانای شەێتان یا دێو نووسراوە

جام cam تاس، دەفر، لە پەهلەوی (yam یام) نووسراوە

جاوید cawîd پاێار، لە پەهلەوی (cawêt جاوێت) نووسراوە کە هەر بە مانای جاێ ویت یان جاێ خۆتە

جگر cigir جەرگ، لە پەهلەوی (cîger جیگەر) نووسراوە

جمیان cimyan جمْس خواردن، جۆڵێنەوە، لە پەهلەوی (cûmbîten جوومبیتەن) نووسراوە

جوو cû جووگە، نیرە، لە پەهلەوی (cuî جوی) و لە ئەوستا (nêre نێرە) نووسراوە

جووشیاێ cûşyaê کوڵیاێ، لە پەهلەوی (coşîaî جوشیای) نووسراوە

جۆیە cuye جوی، جە، جۆ، یەو، لەپەهلەوی (yuî یوی) و لە ئەوستا (yew یەو) نووسراوە

جەژن cejn جەشن، جەشت، لە پەهلەوی (yesn یەسن) نووسراوە

چڕ çir̂ چڕین، خوەندن، لە ئەوستا (çerîteu چەریتەو) نووسراوە

چرێش çirêş چرێشک، ئەسرێلک، لە ئەوستا (sryş سریش) نووسراوە

چڕین çir̂yn دەنگ کردن، لە ئەوستا (çerîteo چەریتەۆ) نووسراوە

چشت çişt تشت،لە پەهلەوی (çîş چیش) نووسراوە

چنگیڕ çingîr̂ چنگاڵ، چکیڕ، چنگ، لە ئەوستا (çengere چەنگرە) نووسراوە

چۆ çü چۆن، لە پەهلەوی (çû چوو) نووسراوە

چە çe وشەی پرسێار، لە پەهلەوی (çe چە) نووسراوە

چەرم çerm پووس، پووست، لە ئەوستا (çermen چەرمەن) نووسراوە

چەرمێ çermê چەرمگ، لە پەهلەوی (çermên چەرمێن) نووسراوە

چەرە çere لەوەڕانن، لەپەهلەوی (çere چەرە) و (çerena چەرەنا) نووسراوە

چەش çeş چەو، چاو، لە ئەوستا (çşmen چەشمەن) و لە پەهلەوی (çeşm چەشم) نووسراوە و لە سەکزی و تاڵشی «چەش»ی پێ دەڵێن

چەکوچ çekwiç چەکوش، پووکی بچووک، لە

ئەوستا (çekuşe چەک ئوشە) نووسراوە
چەمەری çemerî چەمەر، چەمەری، ئازیەتی دانان، لە ئەوستا (çemereûş چەمەرەئوش) نووسراوە
چەوگان çewgan گەمەی چەوگان، لە پەهلەوی (çupîgan چوپیگان) و (çupekan چوپەکان) نووسراوە
چی çî چوو، شی، لە ئەوستا (şî شی) نووسراوە
چێر çêr چۆزمان، ڕوومەت، لە ئەوستا (çîthre چیثرە) نووسراوە
چینگە çînge پاکڕەکی و جوورستنی واروک لە شوێنی دانە، لە ئەوستا (çînengh چینەنگهـ) نووسراوە
حەسۆ ĥesü حەسۆ بەقۆ ، ئێرەئی، لە ئەوستا (veîreye ڤەئیرەیە) نووسراوە
خا xa خای، لە پەهلەوی (xaîk خایک) نووسراوە
خاس xas باش، لە ئەوستا (hûs هووس) و (hûş هووش) و (xwastaıytî خواستائیتی) نووسراوە
خان xan گەورا پیا، لە پەهلەوی (xanek خانەک) نووسراوە
خانگ xanig خانوو، لە پەهلەوی (xanek خانەک) نووسراوە
خان ومان xan û man خانْ مان، لە ئەوستا (nimane نمانە) بە مانایَ خانووە
خاو xaw خەو، خەوتن، خەفتن، لە ئەوستا (xwefne خوەفنە) ولە پەهلەوی (xwap خواپ) نووسراوە
خفتوو xiftû خەوانی، لە ئەوستا (hûş xwefen هوش خوەفەن) نووسراوە
خوو xû باش، خۆش، لە ئەوستا (hûs هووس) و (hûş هووش) نووسراوە
خواستن xwastin تىواسن، ویستن، واستن، لە ئەوستا (vas ڤاس) نووسراوە
خواسکردن xwas kirdin بە ئامانەت هاوردن، سوالْکردن، لە ئەوستا (xvaseuke خڤاسەئو کە) نووسراوە
خوانچە xwançe ناندێن، لە پەهلەوی (xan خان) نووسراوە
خودا xwida خوا، لە پەهلەوی (xwetay خوەتای) نووسراوە
خوڕیان xwir̂yan خوڕین، لێ خوڕین، لە ئەوستا (xwerîne خوەرینە) نووسراوە
خۆسرەو xosrew خەسرەو، ناویکی کوڕانەیە، لە ئەوستا (hûsreve هوسرەڤە) مانایَ خوەشناوە
خۆن xün هوون، خین، لە پەهلەوی (xun خون) نووسراوە
خوەت xwet خوەد، خۆت، لە وشەی پەهلەوی (xwet خوەت) نووسراوە
خوەر xwer هوەر، خۆر، لە ئەوستا (xver خڤەر) و (hver هڤەر) و (hevere هڤەرە) ولە پەهلەوی (aftap ئافتاپ) نووسراوە و هەر وەها بە مانای خوەرەندە، لە ئەوستا (xver خڤەر) نووسراوە
خوەش xweş خاس، خۆش، لە وشەی پەهلەوی (xweş خوەش) نووسراوە
خوەشبوو xweşbû بۆنخۆش، لە پەهلەوی (hûbuî هوو بوی) نووسراوە
خوەن xwen پاشگری خوێندن، لە پەهلەوی (xven خڤەن) نووسراوە
خوەنین xwenîn چڕین، ئاواز خوێندن، لە پەهلەوی (xwanten خوانتەن) نووسراوە
خوەیَ xweŷ خۆد، خۆی، لە ئەوستا (xve خڤە) نووسراوە
خوەیشک xweyşk خوەیشکە، خوە، خوەکە،

خوەڵکە، لە ئەوستا (xvenĝher خڤەنگهەر) و لە وشەی پەهڵەوی (xvenĝhere خڤەنگهەرە) نووسراوە

خەر xer کەر، ولاّخ، لە ئەوستا (xere خەرە) و لە پەهڵەوی (xer خەر) و لە سانسکریت (kere کەرە) نووسراوە

خەسوٚرە xesüre خەسوورە، لە پەهڵەوی (xwesûre خوەسوورە) و (xwerûre خوەروورە) و لە ئەوستا (xwesure خوەسورە) نووسر اوە و لە هندی (گڤەسورە) و لە سەکزی (خاسەر) و لە تاتی (خەسورە) و لە تالشی (خسروە)ی پێ دەڵێن

خەفتن xeftin خەو کردن، خەوتن، لە پەهڵەوی (xwapîten خواپیتەن) نووسراوە

داتەک datek یاسا، داتکبەند، لە پەهڵەوی (datkbend داتکبەند) نووسراوە

داد dad ئەدڵدای، داتە، لە ئەوستا (date داتە) نووسراوە

دار dar درەخت، لە ئەوستا (daruw دارئو) نووسراوە

دایم daîm هەمیشەگی، تم ودایم، لە ئەوستا (timû beîwere تم و بەئیوەرە) نووسراوە

درْسی dirisî راسی، لە ئەوستا (drvatat درڤاتات) نووسراوە

درغنە dirx́ine تەن، گجْک، شەرمینەی مێ، لە ئەوستا (x́ine غەنە) نووسراوە

درِنە dirn̂e درِندە، لە پەهڵەوی (dirîtar دریتار) نووسراوە

دْروو dirû دژی راست، لە ئەوستا (drûc درووج) و (direwge درەوگە) و لە پەهڵەوی (drûj درووژ) نووسراوە

درەوش direwş درەوشە، درپشە، درێشە، لە سەکزی (دروش) و لە پەهڵەوی (droş دروٚش) نووسراوە

دریژ dirîj شوورِ، لە ئەوستا (dirace دراجە) نووسراوە

دز diz چەتە، رێگر، بەێگر، لە پەهڵەوی (duz دوز) نووسراوە

دژ dij قلاّ، لە ئەوستا (deeize دەئزە) نووسراوە هەروەها بە مانای دش، دژ، لە ئەوستا (dij دژ) نووسراوە

دگان digan دیان، دنان، لە پەهڵەوی (denten دەنتەن) نووسراوە و لە لاتین (dentine) نووسراوە و (dentist) واتە پزیشکی ددان

دڵگیر diĺgîr دڵخواز، دڵرِفێن، رفێن، لە ئەوستا (refnenĝeh رەفنەنگە) نووسراوە

دووزەق dûzeq دووزەخ، لە پەهڵەوی (dûşexû دوشەخو) نووسراوە

دووس dûs ئاشنا، دۆست، لە پەهڵەوی (dust دوست) نووسراوە

دووڵ dûĺ سەتڵ، دەفری ئاو هێنان، لە پەهڵەوی (dol دۆل) نووسراوە

دۆیەت düyet کچ، لە ئەوستا (duxt دوخت) و (dux́dere دوغدەرە) و (keŷnên کەێنێن) و (kenya کەنیا) و (kûnêk کونێک) ولە پەهڵەوی (dux́dere دوغدەرە) و لە لاتین (deugheter) و لە سمنانی (دۆت) و لە فەریزەندی (دوتە) و لە یەرەنی و نەتەنزی (دوت) نووسراوە

دەرانە derane دەرگا، لە پەهڵەوی (dergah دەر گاە) نووسراوە

دەرز derz زەرەنگ، تەرەک، لە ئەوستا (dereze دەرەزە) بە مانایٚ دەرز پرِ کردنەوەیە

دەروەن derwen دەربەند، لە ئەوستا (reven رەڤەن) نووسراوە

دەلیا delya دەریا، زریا، دەریاپ، لە ئەوستا (zreyenĝh زرەیەنگە) و(zreyene زرەیەنە) و (zreye زرەیە) و لە پەهلەوی (deryap دەریاپ) نووسراوە

دەلێر delêr ویر، وێرۆک، دلێر، لە ئەوستا (vêre ڤێرە) نووسراوە

دی dî وێەردەێ دیتن، لە پەهلەوی (dey دەی) و (dîten دیتەن) نووسراوە

دیت dît دید، دیتن، لە ئەوستا (dêtê دێتێ) و لە پەهلەوی (dîten دیتەن) نووسراوە

دیمەن dîmen دیدمەن، لە ئەوستا(de emen دەئمەن) و لە مازندرانی (دیم) و لە گیلەکی (دیمە) و لە ئەرمەنی(دیم) و لە هندی (دەچە) نووسراوە

دێو dêw موەکڵ، لە پەهلەوی (deıwe دەئیوە) نووسراوە و لە لاتین (devil) بە ماناێ شەێتانە

دیوان dîwan دادگا، لە پەهلەوی (dêwan دێوان) نووسراوە

راڕ r̂ar̂ رازاێ هاری، لە ئەوستا (r̂arîşe راڕشە) بە ماناێ ئازاردەر نووسراوە

راز r̂az ستر، لە پەهلەوی (r̂az راز) نووسراوە

رازانن r̂azanin ئاراسە کردن، لە ئەوستا (r̂az راز) بە ماناێ رزار کردنەوەی ئووردی و(beraz بەراز) بە ماناێ ئاراستە کردن نووسراوە و لە پەهلەوی (r̂azêniten رازێنیتەن) بە ماناێ ئاراسە کردنە

راس r̂as دژی دروو، لە پەهلەوی (rast راست) نووسراوە

رام r̂am ئەمـْن، لە پەهلەوی (ram رام) نووسراوە

ران r̂an لە ساقی پاوە بەرەو ژوور، لە ئەوستا (r̂ane رانە) نووسراوە

رز r̂iz رچ، لە پەهلەوی (restek رەستەک) نووسراوە

رزار r̂izar قەێتۆل، رەدیف، لە ئەوستا (e-rêz ئەرێز) بە ماناێ لە شوونی یەک نووسراوە

رستگار ristigar ئازاد، لە پەهلەوی (restar رەستار) نووسراوە

رشانن r̂işanin رژانن، لە ئەوستا (reşne رەشنە) و (r^eşnuçe رەشنوچە) نووسراوە

رمە r̂ime تووپەی دەست، دەنگی لێدان، لە ئەوستا (rime رمە) و (rim رم) بەماناێ ئەو کەسەیە کە لێدەدەی نووسراوە

رنگە r̂inĝe رنە، دەنگی باران بارین لە سەربانی رەشماڵ، لە ئەوستا (renĝh رەنگهـ) بە ماناێ دەنگدانەوە نووسراوە

روو r̂û چەم «ناوروو، چەم و روو»، لە پەهلەوی (rut روت) نووسراوە هەروەها بە مانەێ روو روو کردنە کە لە ئەوستا (reve رەڤە) نووسراوە و لە لاتین (row) بە ماناێ داد و هاوارە

روا r̂wa رووی، رۆڤی، ریڤی، رێوی، لە ئەوستا (rêvî رێڤی) و(ûrûpê ئورووپێ) و لە پەهلەوی (reupy رەئوپی) و (rupas روپاس) نووسراوە

رووژ r̂ûj رۆچ، رۆچیار، رۆج، لە وشەی ئەوستا (rûç رووچ) و(reuçenĝe رەئوچەنگە) و لە پەهلەوی (ruj روژ) نووسراوە

رووژگار r̂ûjgar رووژیار، رووزگار، لە ئەوستا (ruçkar روچکار) نووسراوە

رووشن r̂ûşin رۆژ، رووژتا، روون، لە ئەوستا(reuxşne رەئوخشنە) و(reuxşnû رەئوخشنوو) و(reuçenĝh رەئوچەنگهـ) و(reuçene رەئو چەنە) و لە پەهلەوی (ruşnîk روشنیک) و (ruşn روشن) نووسراوە

رۆن r̂ûn روان، رۆهن، رۆن، لە ئەوستا (reuxne رەئو غنە) نووسراوە و لە سمنانی (روْن) نووسراوە

رەس r̂es بنچینەی کرداری رەسین، لە ئەوستا (ras راس) نووسراوە

رەنج r̂enc دەرد، لە ئەوستا (renc رەنج) نووسراوە

رەنگ r̂enĝ ڕێوڕەنگ، فێڵ، فرت و فێڵ، لە پەهلەوی (reng رەنگ) نووسراوە

رەوز r̂ewz چۆزەرەێ دار، لە ئەوستا (rezûre رەزوورە) بە مانای وێشە نووسراوە

ریش r̂îş رۆش، زام، لە وشەی ئەوستا (reeşe رەئشە) و (reeşenĝh رەئشنگهـ) و (rîş ریش) نووسراوە

رێو r̂êw فەن، رێو و ڕەنگ، لە پەهلەوی (rêw رێو) نووسراوە

رێوڕەنگ r̂ê û r̂enĝ رێو، رێڕەنگ، لە پەهلەوی (rêw رێو) نووسراوە

زا za پاشگرە بە مانایێ زایین «ئاوەزا» لە وشەی ئەوستا (za زا) نووسراوە

زام zam زەخم، لە پەهلەوی (zam زام) نووسراوە

زاما zama زاوا، زما، یەزنە، لە ئەوستا (zamater زاماتەر) و (yezemyde یەزەمیدە) و لە پەهلەوی (zamat زامات) و لە گیلەکی (zuma زوما) نووسراوە

زانستن zanistin زانسن، پێ زانین، لە ئەوستا (zanimim زانمم) نووسراوە

زانوو zanû زرانی، ئەژنوو، وێژنی، زەنگوڵە، زرانی، لە ئەوستا (zanû زانوو) و لە پەهلەوی (jnû ژنوو) نووسراوە و لە فەرانسە (genou)ی پێ دەڵێن

زڕی وڕی zir̂î wir̂î تارمایی چەو لە زەربەتی قایم، لە وشەی ئەوستا (zeırîveırî زەئیریوەئیری) ناوی برای گەشتاسب شا بووە کە زەربی دەستی بە تین بووە

زم zim سیم، زیم، زمسان، لە پەهلەوی (zîm زیم) نووسراوە

زووان zuwan زەبان، زمان، زبان، زار، لە پەهلەوی (zuwan زووان) و (geman گەمان) نووسراوە

زوور zûr قووەت، لە وشەی ئەوستا (zûre زوورە) و (zewerê زەوەرێ) و (zawer زاوەر) و لە پەهلەوی (zur زور) نووسراوە

زەرد zerd رەنگی زەرد، لە ئەوستا (zerete زەرەتە) و (zert زەرت) لە وشەی (zeretûştre زەرەت ئوشترە) نووسراوە

زەرۆنی zerünî تیرەیەک لە سادات کە خۆیان لە بنەماڵەێ دەوریش زەرون دەزانن لە ئەوستا (zerwane زەروانە) نووسراوە

زەڕین zer̂în بە رەنگی زەرد، لە ئەوستا (zerirne زەرئیرنە) و لە پەهلەوی (zerîn زەرین) نووسراوە

زەمان zeman هەیێن، دەم، کات، لە وشەی پەهلەوی (zeman زەمان) نووسراوە

زەمین zemîn زەوی، لە پەهلەوی (zemîk زەمیک) نووسراوە و لە سەکزی «زمی»ی پێ دەڵێن

زەوەرد zewerd زەبەرد، زەربی دەست، لە ئەوستا (zeverê زەڤەرێ) نووسراوە

زێانی ziêanî زیانکار، لە ئەوستا (azyanî ئازیانی) و (zeyenî زەیەنی) و لە پەهلەوی (ziyan زیان) نووسراوە

ژژوو jeju ججو، ژوژو، ژوژی، ژژووک، ژوشک، لە پەهلەوی (juje ژوژە) و (jijuk ژژووک) نووسراوە

ژن jin ژەن، لە ئەوستا (cen جەن) و (gina گنا) و لە پەهلەوی (jen ژەن) نووسراوە و لە سمنانی (جنی) و (جنیکا) و لە بەلووچی (جەنی)ی پێ

دەڵێن

ژیان jiyan زنەی، لە پەهڵەوی (zyan زیان) نووسراوە

ژێر jêr لایَ خوار، دژی سەروو، لە پەهڵەوی (ezêr ئەزێر) و لە سمنانی (ژێری) نووسراوە

سان san کوچْگ، سەنگ، لە ئەوستا (esen ئەسەن) و (enase ئەسانە) و (esenĝe ئەسەنگە) نووسراوە

ساوڕْ sawir̂ ساوڵ، سایەڕ، ساوڵە، لە ئەوستا (seurû سەئوروو) نووسراوە کە یەکێک لە رەقیبانی ئەمشاسپەند و شەهریوەرە و بۆ خۆی لە دێوەکانە

سایە saŷe سارکی، سێبەر، لە پەهڵەوی (sayek سایەک) نووسراوە

سپیَ sipê شش، ئەسپیَ، لە ئەوستا (sipîş سپیش) نووسراوە هەروەها بە مانایَ سفێد، سپیاتی، لە ئەوستا (sipeîtînî سپەئێتێنی) و (spête سپێتە) و لە پەهڵەوی (spêt سپیت) و لە ئوراتوویی (سپیَ) و لە سەکزی (سڤی، سپی) نووسراوە

ستارە sitare ئەستێرە، لە ئەوستا (sterenĝhe ستەرەنگهە) و (stere ستەرە) و لە لاتین (star استار) نووسراوە

ستیَ sitê سیتە، لە ئەوستا (stê ستیَ) بە مانایَ میلە یا دەستە نووسراوە

سخان sixan سقان، هەست، پێشە، هەستی، ئێسقان، ئێسک، ئێستک، لە پەهڵەوی (host هۆست) و (estexwan ئەستەخوان) نووسراوە

سرْفت sirift مز، قورقوشم، لە ئەوستا (srû سروو) و لە پەهڵەوی (surp سورپ) نووسراوە و لە تۆرکەمەنی (غورشون)ی پیَ دەڵێن

سرەویان sirewyan هێمن بوون، ستار گرتن، لە ئەوستا (sirewtaw سرەوتاو) نووسراوە

سریش sirîş چرێش، ئەسرێلک، سترک، لە ئەوستا (srîş سریش) نووسراوە

سووچیان sûçyan سووتیان، لە ئەوستا (sûç سووچ) و (sûçe سووچە) و (seuke سەئوکە) و لە هندی (سۆچەت) نووسراوە

سفێد sifêd چەرمیَ، سپیَ، لە ئەوستا (speŷtênê سپەئێتێنیَ) و (spête سپێتە) و لە پەهڵەوی (sipît سپێت) نووسراوە

سناو sinaw مەلە، لە ئەوستا (sna سنا) و (fre snene فرەسنەنە) نووسراوە و لە سمنانی (سنوو)ی پیَ دەڵێن

سوو sû سووسووی ئاگر، لە ئەوستا (seûke سەئو کە) نووسراوە

سووار suwar سووارە، لە پەهڵەوی (esûwar ئەسووار) نووسراوە

سووراو sûraw ناویکی کوڕانەیە، لە وشەی سۆیەر وەرگێڕ کراوە لە ئەوستا (sûxre سوخرە) و (sûxrab سوخراب) نووسراوە

سۆک تەڕ کردن sük ter̂ kirdin تۆک تەڕ کردن، گری، لە ئەوستا (sooke سووکە) نووسراوە و لە سەکزی (سوک سوک)ی پیَ دەڵێن

سۆن sün ستۆن، دیلەک، لە ئەوستا (stûne ستوونە) نووسراوە هەروەها بە مانایَ کیسەڵە کە جۆری ئافەتە نووسراوە لە ئەوستا (sven سڤەن) نووسراوە

سۆیەر süyer داخ، لە ئەوستا (sûxre سووخرە) نووسراوە هەروەها بە مانایَ رەنگی سوورە کە لە ئەوستا (sûxre سووخرە) نووسراوە

سەرد serd چایَ، دژی گەرم، لە ئەوستا (serête سەرێتە) نووسراوە

سەرە sere سارا، سەرو، سەرەک، لە ئەوستا (sere سەرە) و (sare سارە) نووسراوە

سەگ seg سەیَ، سپە، لە وشەی ئەوستا (sven سڤەن) و (speke سپەکە) نووسراوە و (sipeçîthre سپەچیثرە) بە مانایَ لە تۆخمەی سەگە و لە سمنانی (ئسبە) بە مانایَ سەگە و (ئسباگی) بە گۆی سەگ دەڵێن

سەنن senin گرتن، خڕین، لە ئەوستا (senîaw سەنیاو) نووسراوە رەنگە وشەی (سانسکریت) بە مانایَ (san سان = گرتن + kirit کریت = کورد) ببی

سێ sê ژمارەیَ دوو و یەک، لە ئەوستا (tirî تری نووسراوە و لە لاتینی هەر تری دەڵێن

سیمووکە sîmûke سیرمووکە، سیموولە، سیمکە، سیمرووکە، لە ئەوستا (sîmûiîthre سیموو ئیثرە) و (sîme سیمە) نووسراوە کە یەکم بە مانایَ رسمان هۆیەیە و دووهەمی بە مانایَ هۆیەیە و لە سەکزی (سممەک)ی پێ دەڵێن

سیمەل sîmel سیمەرخ، لە ئەوستا و پەهلەوی (sînmrû سینمروو) نووسراوە

سینە sîne سینگ، لە پەهلەوی (sîn سین) نووسراوە

سییەکەرک sîyekerk سێکەر، کەراک، لە ئەوستا (kehreke کەهرەکە) بە مانایَ باڵەندەیە

شا şa شایی، لە ئەوستا (şa شا) و (şaiti شائیتی) نووسراوە

شابانوو şabanû سەرەژن، کابانوو، لە پەهلەوی (banûk بانووک) نووسراوە

شالیار şalyar شاریار، لە پەهلەوی (şatryar شەتر یار) نووسراوە

شام şam خواردەمەنی شەو، لە ئەوستا (şame شامە) نووسراوە

شاهین şahîn باڵدارێکە، لە ئەوستا (seıîne سە ئینە) نووسراوە

شەتْ پەل şeti pel لەت و پار، لە ئەوستا (şete شەتە) بە مانایَ بڕیان و خستن نووسراوە

شەڤ şeü کراس، لە سمنانی (şvî شڤی) و لە پەهلەوی (şepîk شەپیک) نووسراوە و لە ئەوستا (wehomine وەهومنە) و (estire ئسترە) نووسراوەو (سۆترە) جل وبەرگی خەڵکی لوڕستانە

شێر şêr شێری وێشە، لە پەهلەوی (şêr شێر) نووسراوە

شیرواڕە şîrwarê شیرەواڕە، شیرەویەرە، یەرە، لە ئەوستا (varê ڤارە) بە مانایَ داڵدە دانە و ئزمەت گرتنە

شیروای şîrwaî شیروا، پارەێک کە لە کاتی خوازبێنی لە لایەن گەورە پیاوان بۆ بنەماڵەی بووک دابین دەکرێت، لە پەهلەوی (petmanek ketekxetî پەتمانەک کەتەک خەتای) نووسراوە بە مانایَ ئەو کارە کە بە شێوەی کەێخودا مەنشی رەتق وفەتق ئەکرێت، لە لاێن پارسیەکانی هندوستانەوە (ئەشیرواد) ناودارە

شیوەن şîwen شین، لە پەهلەوی (şîwen شیوەن) نووسراوە

عەرز érz زەوی، ئەرد، هەرد، لە ئەوستا (erd ئەرد) و (herd هەرد) نووسراوە

فرشتە firişte فرێشتە، لە پەهلەوی (frêştek فرێشتەک) نووسراوە

فڕ فاڕ firî farî پڕ پاڕ، لە ئەوستا (fire fire uthre فرەفرەئوثرە) نووسراوە

فرووت firût ناویکی کوڕانەیە بە مانایَ بێ کبر و فیس، لە پەهلەوی (frot فروت) بە مانایَ

ئارەسە بوون و نازڵ بوونە

فرە fire فراوان، لە ئەوستا (fire فرە) و firne) فرنە) و لە وشەی پەهڵەوی (fre فرە) و fryh) فریە) نووسراوە و لە فەرانسەی (fourni) بە ماناێ زەخیم و پڕپشتە

فرەخوەر firexwer لەموور، لە پەهڵەوی (frexver فرەخوەر) نووسراوە

فرەفرِ firê fir̂ پرەپڕ، لە ئەوستا (firefire uthre فرەفرەئوثرە) بە ماناێ پەرواز کردنە

فرەوڕا fire wirâ وڕاوەکەر، لە ئەوستا (fre-vaç فرەواچ) نووسراوە، وشەی (واچ) هەر بە ماناێ وەتنە

فریا firya هانا، لە پەهڵەوی (fireyat فرەیات) نووسراوە

فریبۆرز firyborz فەریبۆرز، ناویکی کوڕانە بە ماناێ بەرز، لە ئەوستا (fere berz فەرەبەرز) و (fereberzenĝh فەرەبەرزەنگھـ) نووسراوە

فرێوانن firêwanin فریودان،لە ئەوستا (fireîdîwe فرەئدیوە) نووسراوە

فەرزەن ferzen منداڵ، لە پەهڵەوی (ferzend فەرزەند) نووسراوە

فینگ fînĝ چڵمی لووت لە کاتی گریانەوە، لە ئەوستا (afîntu ئافینتو) نووسراوە

ڤا va وا، با، لە ئەوستا (va ڤا) و (vat ڤات) و (vate ڤاتە) و لە پەهڵەوی (vat ڤات) و (vaî ڤای) نووسراوە

ڤارشت varişt وارشت، بارینەوە، لە ئەوستا (var ڤار) و (varişte ڤارشتە) و لە پەهڵەوی (verinte ڤەرنتە) و (vare ڤارە) و (varint ڤارنت) نووسراوە

ڤەڕ ver̂ وەفر، بەفر، لە ئەوستا (vefre ڤەفرە) و لە پەهڵەوی (vefr ڤەفر) نووسراوە

ڤیر vîr ویر، بیر، لە پەهڵەوی (vîr ڤیر) نووسراوە

ڤێار viêar وێار، پەرنگە، لە ئەوستا (vîa ڤیا) نووسراوە

قن qin قنگ، لە ئەوستا (qine قەنە) نووسراوە

قەرس qers رەسن، لە پەهڵەوی (vers ڤەرس) نووسراوە

کام kam کامین، لە ئەوستا (kam کام) نووسراوە

کشْک kişik کشیک، چاودێری، هێشک، لە ئەوستا (hîşare هیشارە) بە ماناێ چاودێر نووسراوە

کوو kû چجاێ «ها کوو؟»، لە پەهڵەوی (koo کوو) نووسراوە

کوورپە kûrpe زاروو، لە ئەوستا (kehrpe کەهرپە) نووسراوە لە تۆرکەمەنی (کوورپە) بە دووایین منداڵ یان بەرخ دەڵێن

کۆیە küye کۆی، کێف، لە ئەوستا (keofe کەئوفە) و لە پەهڵەوی (koofe کوفە) نووسراوە

کۆیەنە küyene چەک، کۆن، لە پەهڵەوی (kohen کوهەن) نووسراوە

کەڕەپەن kerêpen کەڕ، ناشنەوا، لە ئەوستا (kerepen کەرەپەن) و (kerepan کەرەپان) و لە پەهڵەوی (ker̂ کەڕ) نووسراوە

کەوین kewîn گەورا، لە ئەوستا (kevî کەڤی) بە ماناێ گەورایی و زانابیە

کەێخودا keŷxwida تشماڵ، سەرەک عەشیرە، لە پەهڵەوی (ketek xwtay کەتەک خوتای) و لە ئەوستا (ahû ئاهوو) و (anghû ئانگهوو) بە ماناێ ١- گیان و ژیاندار و نەدار ٢ - گەورا و کەێخودایە.

کەیوو keyû سووکە ناوی کەیوومەرس، ناویکی کوڕانە، لە پەهڵەوی (geyemerten گەیەمە

رتەن) نووسراوە بە ماناێ ئەو کەسە کە هەرچێ گیانلەبەرە لە ئەو بەربڵاو بوونە

کیسەڵ kîseł کەسەڵ، کەسا، کێسو، کووس، کیسی ، کسل، کەسە، کووسی، کووسەل، لە ئەوستا (kesyepe کەسیەپە) نووسراوە

گا ga کەڵێا، لە پەهڵەوی (gev گەو) و لە ئەوستا (gevû گەئو) و لە گیلەکی (ga گا) نووسراوە، وشەی (گئوماتا) یەکیک لە مۆغەکانی زەردەشتی لە راستیدا بە ماناێ (گەورای مادە) چۆنکو یەکیک لە ماناکانی وشەی (گا) بە ماناێ گەورایە وەکوو: (گاپیا،گاچەو)

گاڕان garân گاڕام، لە پەهڵەوی (gevaze گەوازە) نووسراوە

گام gam قەدەم، لە پەهڵەوی (game گامە) نووسراوە

گاوارە gaware گافارە، بێشک، لە پەهڵەوی (gahwarek گاهوارەک) نووسراوە

گاوەسان gawesan گەلە گا، لە ئەوستا (gevû sitane-گەووستانە) نووسراوە

گرانگ giranĝ بەشیکە لە قوڕاتەێ دار لە پەهڵەوی (gerenĝhe گەرەنگهە) نووسراوە

گرتن girtin گردن، لە پەهڵەوی (griften گرفتەن) نووسراوە

گردەکان girdekan گردوو، گوێز، لە پەهڵەوی (guz گوز) نووسراوە

گرمْهڕ girmi hir̂ گرمەهەر، لە پەهڵەوی (gerun mane گەرونمانە) نووسراوە

گنج ginc قنج کردن، هەڵبەز ودابەزی گوور، لە ئەوستا (rinc رنج) بە ماناێ زرنگ، چالاک و سووک نووسراوە

گووڕسان gûr̂isan قەورسان، مەرغ، لە ئەوستا (meriq مەرْق) نووسراوە

گورگ gwirg گیانداریکی دڕندە، لە پەهڵەوی (gûrg گوورگ) نووسراوە

گووشت gûşt گووشتی خواردەمەنی، لە پەهڵەوی (guşt گوشت) نووسراوە

گوڵ guł خومچەێ چەو کراوە، لە پەهڵەوی (gûl گوول) و لە ئەوستا (werde وەردە) نووسراوە

گەپ gep وەتووێژ، لە پەهڵەوی (geuûpe گەئوپە) نووسراوە و لە سەکزی و کرمانی (گەپ) و لە تۆرەکەمەنی (گەب) و لە لاتین (gab) نووسراوە

گەڕ ger̂ کەچەڵ، لە پەهڵەوی (gerenû گەرەنوو) نووسراوە

گەرت gert گەرد، تووز، لە پەهڵەوی (gert گەرت) نووسراوە

گەلۆ gelü قوڕێ، قۆڕگ، لە ئەوستا (geren گەرەن) و لە پەهڵەوی (gurun گورون) نووسراوە و لە لاتین (glottis) ی پێ دەڵێن

گەن gen دژی باش، لە پەهڵەوی (gen گەن) نووسراوە

گیان giyan جان، لە پەهڵەوی (gîan گیان) و (geîe گەیە) و لە ئەوستا (geîe گەیە) نووسراوە

گیس gîs پرچ، لە ئەوستا (geiîsû گەئیسو) و (ges گەس) نووسراوە

لێزمە lêzme لێژە، لە ئەوستا (eyzme ئەیزمە) و لە هندی (ıdhma ئیدهما) و لە فارسی (هیزوم، هیمە) نووسراوە

ماسی masî ماهی، ماسۆ، ماساو، لە ئەوستا (mesîe مەسیە) و (massû ماسوو) ولە پەهڵەوی (mahî ماهی) نووسراوە

مام mam دێم، لە پەهڵەوی (meten مەتەن) نووسراوە

مامر mamir واڕگ، مریشک، کەڕگی، کەرگ، کەرک، کەرکی، کەرگە، مایەمر (مایە + مر) و لە پەهڵەوی (kerg کەرگ) و لە سمنانی و شەهمیرزادی و تاڵشی (کەرگ) دەڵێن و لە سەکزی (کەرگ) بە قالاو دەڵێن

مانگ manĝ ماه، مانگی ئاسمان، لە ئەوستا (mawinĝh ماونگهـ) و (mawinĝhe ماونگهە) و لە پەهڵەوی (maunĝhe مائونگهە) و (mase ماسە) و (mahe ماهە) نووسراوە

مرخش mirxiş مرخێش، لە ئەوستا (merixiş مەڕْخش) نووسراوە

مردن mirdin گیان دان، مرْن، مرتن، مرتس، مەرتاڵ، لە ئەوستا (meriten مەرْتەن) نووسراوە و لە لاتین (mortal) بە مردەنی دەڵێن

مردێ mirdê مردە، لە پەهڵەوی (murtek مورتەک) نووسراوە

مزگ mizig مژگ، ما، مژنگ، ملاژی، ملاژە، مژی، مەزگ، مەژگ، مەژو، مەژۆ، لە ئەوستا (mezge مەزگە) نووسراوە

مزگانی mizganî مزیانی، مزگین، مزگینی، مژدانە، مژدانی، مژدیان، لە ئەوستا (mêjde مێژدە) نووسراوە

مسنەوەن misnewen گۆهرد، دارا، لە ئەوستا (mesengeh مەسەنگهە) و (mesen مەسەن) بە مانایێ گەورایی و دارایی نووسراوە

مشت mişt گورمێچە، مێشت، لە ئەوستا (mûştê مووشتێ) ولە پەهڵەوی (muşt موشت) نووسراوە

مەچِت meçit مزگەوت، مزگەفت، مزگی، مزگ، مزگەت، نمینگە، لە گیلەکی و سەکزی (مەچِت) و لە پەهڵەوی (mizgyt مزگیت) نووسراوە

مەرغ merx́ مەرغەزار، لە ئەوستا (merx́e مەرغە) نووسراوە

مەرموو mermû ئۆشێ، دەیفەرمووی، لە ئەوستا (mîû مروو) و (fire- mîû فرەمروو) نووسراوە

مەزن mezin گەورا، گەورە، لە ئەوستا (meze مەزە) و (mes مەس) و (mezenĝh مەزنگهـ) و (mezent مەزەنت) و (mezêne مەزێنە) و (mezû مەزوو) و (nesem مەسەن) و (mesenĝhe مەسەنگهە) نووسراوە و (mezda مەزدا) بە مانایێ گەورایێ فرە زانە (مەز + دا) و مسنەوەن لە کوردی باشووری بە مانایێ گەورا و دارایە و لە لاتین (master) و (massive) بە مانایێ ئاقا و گەورایە

مەن men نەچی، وستاو، ئاوی ماندوو، لە ئەوستا (men مەن) و (manin مانن) نووسراوە هەر وەها بە مانایێ ئەندیشەیە و لە ئەوستا (men مەن) بە مانای ئەندیشەیە

مەیەس meŷes مێەس، پەخشە، مێشۆڵە، لە ئەوستا (mexşê مەخشی) نووسراوە

مێرە mêre مەرگ ومیر، لە پەهڵەوی (mêre مێرە) نووسراوە

مێز mêz گمێز، لە ئەوستا (meŷze مەئێزە) و (mêz مێز) و لە پەهڵەوی (geumeŷze گەئو مەئێزە) نووسراوە ولە گیلەکی (mêzebar مێزە بار) نووسراوە

مینێ mînê مینێدنە، وەکە، وەکی، لە پەهڵەوی (mane مانە) و (manên مانێن) نووسراوە

نامدار namdar ناودار،لە ئەوستا (namişte نامشتە) نووسراوە

ناهیت nahît ناهید، ناویکی ژنانەیە، لە پەهڵەوی (nahît ناهیت) نووسراوە

نز niz تووان، ئاز، لە ئەوستا (neze نەزە) بە

ماناێ سس و بێ زووره،له سەکزی (نزگ)ی پێ دەڵێن

نزیک nizîk دژی دوور، له ئەوستا (nezde نەزدە) نووسراوە

نەریمان nerîman ناویکی کوڕانەیە، له ئەوستا (neryman نەریمان) بریتیە له (nere نەرە) یا (eyrien نەئیرە) بە ماناێ زاتدار و (men مەن) و (mere مەرە) بە ماناێ ئەندیشەیە وەک له وشەی (neymen نەیمەن) کە بە ماناێ پیاێ خاوەن ئەندیشە نووسراوە

نەوزەر newzer ناویکی کوڕانەیە، له ئەوستا (enutere نەئوتەرە) نووسراوە

نەوەن newen نەیبەن، له تەکی خۆتان نەیبەن، له ئەوستا (nî-ven نیڤەن) بە ماناێ بردنە

نەێزە neŷze پەێکان، له ئەوستا (neŷze نەئێزە) نووسراوە

نێر nêr دژی میینە، له ئەوستا (neŷryu نەێریوو) نووسراوە

نێری nêrî ساورین، له ئەوستا (neŷryu نەێریوو) نووسراوە

وا wa باد، وا، له ئەوستا (wate واتە) و (va ڤا) و (vat ڤات) و له پەهڵەوی (wat وات) و (way وای) و له سانسکریت (vat ڤات) نووسراوە

واتش watiş وات، له ئەوستا (vaxş ڤاخش) بە ماناێ وتارە وله گیلەکی (vatiş ڤاتش) نووسراوە

واچ waç وەتن، له ئەوستا وسانسکریت (waç واچ) نووسراوە

واران waran باران، له ئەوستا (var ڤار) و (varişte ڤارشتە) و له پەهڵەوی (verente ڤەرەنتە) و (vare ڤارە) و (varent ڤارەنت) نووسراوە

وارشت warişt وارین، له ئەوستا (varişte ڤارشتە) نووسراوە و له گیلەکی (variş ڤارْش) نووسراوە

وارەسی waresî ئیسفا گرتن و پتەکەنە کردن، له ئەوستا (varesmen ڤارەسمەن) بە ماناێ پەناگا و نگادار نووسراوە

وارین warîn وارشت، له پەهڵەوی (warîten وار یتەن) نووسراوە

واشەنگ waşenĝ وەشەنگ، وەرشەنگ، له ئەوستا (veışengeh ڤەئشەنگهـ) بە ماناێ ئافەت و خەمباریە، له گیلەکی (ڤەرشندی) نووسراوە

وا کردن wa kirdin پەنەمیانی مانگا و پەز له خواردنەوەی شەودەر و ...، له ئەوستا (vem ڤەم) بە ماناێ قەسیانە

وانگ wanĝ واڕە، له ئەوستا (evenĝ ئەڤەنگ) نووسراوە

وانگ هڵاوردن wanĝ hiĺawrdin وانگ له وەر دان، ناڵە کردن و هاوار کردن له خەم، له ئەوستا (evenĝanemim ئەڤەنگئانەمم) نووسراوە

وراز wiraz تاک، بەراز، له ئەوستا (veraze ڤەرازە) و له پەهڵەوی (wiraz وراز) نووسراوە

وریجە wirîce بریجە، له ئەوستا (veriç ڤەرچ) و (verçengeh ڤەرچەنگهـ) نووسراوە

ورێز wirêz هەستە، له ئەوستا (veryzyaw ڤەریز یاو) نووسراوە ولەلاتین (rise) بە ماناێ هەڵسانە

وڵ wiĺ وێڵ، ویت، له ئەوستا (vîte ڤیتە) نووسراوە

وە پا we pa خەلە وخەرمانی درو نەکراوە، له ئەوستا (vep ڤەپ) نووسراوە

وەچکە weçke بەچکە، وەچگە، له پەهڵەوی (weçek وەچەک) نووسراوە

وەر wer لاناوە له شەرمینە و مەمکۆڵان، له ئەوستا (vere ڤەرە) بە ماناێ مەمک و سینە و بەر

نووسراوە هەروەها بە مانایَ پووشین لە ئەوستا (ver ڤەر) بە مانایَ پووشاننەوەیە و لە لاتین (wear) نووسراوە

وەڕ werˆ راخ، لە ئەوستا (ver ڤەر) نووسراوە

وەرت wert وەرد، لە ئەوستا (vert ڤەرت) نووسراوە

وەرد werd وەرت، لە ئەوستا (vert ڤەرت) نووسراوە

وەرز werz وەرزی کشت وکاڵ، فەسڵ، لە ئەوستا (verize ڤەرْزە) بە مانایَ کشت و کاڵە

وەرزێر werzêr وەرزێار، لە ئەوستا (verizêne ڤەرْزینە) و (virizê ڤرْزنیَ) و (verize ڤەرْزە) نووسراوە و لە سمنانی (وەزیر) نووسراوە

وەرەسە werese سەرپەرەستی کردن، لە ئەوستا (verese ڤەرەسە) نووسراوە

وەش weş خوەش، خۆش، لە ئەوستا (weş وەش) بە مانایَ رەنگین وخاس نووسراوە هەر وەها بە مانایَ وەتن (شیرین وەش) لە ئەوستا (veş ڤەش) نووسراوە

وەفر wefr ڤەڕ، بەفر، وەر، وەور، لەئەوستا (vefre ڤەفرە) و لە پەهلەوی (wefr وەفر) نووسراوە و لە فەریزەندی و یەرەنی (وەفر) و لە نەتەنزی و گیلەکی (وەرف) و لە هندی (ڤەپرە) و لە سۆغدی (وەفر) و لە پارتی (وەفر) و لە خارەزمی (وفرک) و (وفیرک) نووسراوە

وەرگن wergin خۆری، خوری، لە پەهلەوی (verˆ ڤەڕ) نووسراوە

وەڵگ weĺg وەڵنگ، وەرگ، لە پەهلەوی (werg وەرگ) و لە ئەوستا (verîke ڤەریکە) و لە سمنانی (ڤەلگ) نووسراوە

وەناو wenaw جووریَ شوورەبەیَ، لە ئەوستا (vena ڤەنا) نووسراوە

وەنەوشە wenewşe گوڵێکی بۆنخۆشە،لە پەهلەوی (wenefşek وەنەفشەک) و لە مازندرانی (وەنو شە) و لە گیلەکی (وەنش) نووسراوە

وەێ weü بەوی، بووک، وەوی، لە پەهلەوی (veyuteken ڤەیوتەکەن) نووسراوە و لە پارسی دەری (بیوک) و لە سەکزی (ئنوک) بە هاو بەوی دەڵێن

وەهار wehar بەهار، بوهار، وەهێر، لە پەهلەوی (wehar وەهار) نووسراوە

وەیَ وەیَ weŷ weŷ شین کردن، لە ئەوستا (veyuuy ڤەیووئوی) نووسراوە

وێار wêar ڤێار، لە ئەوستا (vya ڤیا) و (vytare ڤیتارە) و لە پەهلەوی (vytar ڤیتار) نووسراوە

وێانْگ wêanig دەسپێچگ، بەهانە، لە پەهلەوی (wehanek وەهانەک) و(vehan ڤەهان) و (vehaneg ڤەهانەگ) و (vehanek ڤەهانەک) و (byhanek بیهانەک) و(vyhan ڤیهان) و (behan بەهان) و(vyhanek ڤیهانەک) و (byhanek بیهانەک) نووسراوە

ویر wîr هۆر، بیر، لە پەهلەوی (wyr ویر) و لە ئەوستا (wîra ویرا) نووسراوە

وێژْن wêjin وێژنگ، بێژنگ، لە ئەوستا (vêjin وێژن) بە مانایَ کۆن کۆن و تێژ نووسراوە

وێشە wêşe مەرغەزار، لە ئەوستا (verişe ڤەرْشە) نووسراوە و لە سانسکریت (veîşye ڤەیشیە) بە وەرزێر دەڵێن

ویەردن wêrdin گوزەیشتن، لە پەهلەوی (wîtarten ویتارتەن) نووسراوە

هائەورە ha ewre ها لەورە، لە ئەوستا (ha ou هائو) نووسراوە

هاز haz ئاز، تووان، لە ئەوستا (hêzvarne هێز

ڤارنه) نووسراوه

هام ham ئام (هامال، هامدەرد) لە پەهلەوی (ham هام) و (heme هەمە) نووسراوه

هامالْ hamaĺ هاومالْ، رەقیب، لە پەهلەوی (hemêmal هەمێمال) نووسراوه

هامسا hamsa هاوسا، جەیران، دراوسێ، لە ئەوستا (amse ئامسە) نووسراوه

هاوْن hawin هاوْنگ، هەوەن، هەوانە، لە ئەوستا (hevene هەڤەنە) و (haven هاڤەن) نووسراوه و لە گیلەکی (heveng هەڤەنگ) نووسراوه

هزار hizar ژمارەێ هزار، هەزار، هازار، هەنزار، لە ئەوستا (hezenĝre هەزەنگرە) نووسراوه

هشک hişk وشک، لە ئەوستا (huşke هوشکە) و (hêşke هێشکە) و (hêşku هێشکو) و (heeçenĝeh هەئچەنگە) نووسراوه

هۆ hü وراز، بەراز، لە ئەوستا (hü هۆ) نووسراوه

هوو hû خوو، خاس، باش، لە ئەوستا (hû هوو) نووسراوه

هواردن huardin هەردن، خواردن، لە ئەوستا (hver هڤەر) و (herne hengu هەنگوهەرنە) نووسراوه

هووشەنگ hûşenĝ ناویکی کوڕانە، لە ئەوستا (heoşyenĝhe هەئوشیەنگهە) نووسراوه

هوەر hwer خوەر، خۆر، لە ئەوستا (hevere هەڤەرە) و (hiver هڤەر) نووسراوه

هەڕگ heȓîg هەڕێ، خەڕێ، قوڕ، لە ئەوستا (here هەرە) نووسراوه لە وشەی (here berzr هەرە بەرزە) بە ماناێ خاکی بەرز کە مەبەست کێفی ئەلبۆرزە

هەست hest سقان، لە پەهلەوی (host هۆست) نووسراوه

هەشەمە heşeme خووف کردنەوە لە ئەنجام دانی کار، لە ئەوستا (heşî هەشی) بە ماناێ دەرد و نەخوەشی نووسراوه

هەفت heft شەش و یەک، لە پەهلەوی (hepte هەپتە) نووسراوه و لە زمانی فەرانسەی (hepta) نووسراوه

هەمیشە hemîşe هەمۆشە، تم و دایم، لە پەهلەوی (hemîşek هەمیشەک) نووسراوه

هێز hêz توان، هاز، لە ئەوستا (hêzvarne هێز ڤارنە) و (hezenĝeh هەزەنگهە) نووسراوه

هێز گرتن hêz girtin هەڵسان، هەستان، لە ئەوستا (hêz هێز) بە ماناێ جۆڵینەوەیە

هیشت hîşt نا، نادن، هیشتن، لە پەهلەوی (hêştente هێشتەنتە) نووسراوه

هێمن hêmin ئارام، لە ئەوستا (heîm هەئیم) بە ماناێ خوەش خولک و ئارامە

یەتە yete یەرغە کردن، خار کردن بە ئەسپ، لە ئەوستا (yete یەتە) بە ماناێ دەوین و رەسین و تێکۆشانە

ئـ

ئا a ١) ئەریٚ ٢) ئاغا ٣) گاهس «ئا بایٚ ئا نایٚ» ٤) ئانە، بگر ف ١) بلی ٢) مخفف آقا ٣) شاید ٤) امر به گرفتن

ئائا aa ١) بەڵەیٚ بەڵەیٚ ٢) شک و دۆ دڵی «فلاٚنی کوشتم... ئائا» ف ١) بلەبلە ٢) شک و تردید

ئائەوە a ewe هەر ئەوە «کامێان تووای؟ ئائەوە» ف همان، آن یکی

ئائەیە a eye هەر ئەیە ف همین، این یکی

ئابا aba ١) جڵْ مەلا ٢) ئابات ٣) پاشگرێگە «ئابا و ئەژدا» ف ١) عبا ٢) آباد ٣) پسوندی است

ئابات bat ئاباد ف آباد

ئابادان abadan ١) ئاوەدان ٢) شارێگە لە باشوورْ ئێران ف ١) آبادان ٢) شهری در جنوب ایران

ئابادانی abadanî ئاوەدان کریایٚ ف آبادانی

ئابادبۆن bad bün ئاوەدان کریایٚ ف آباد شدن

ئابادکردن abad kirdin ئاوەدانی کردن ف آباد کردن

ئابادی abadî ١) ئاوای، دیەکە ٢) ئاوەدانی ٣) سووکە ناو عبادللا ف ١) روستا ٢) آبادان، خوش منـظر ٣) مخفف نام عبادلله

ئابان aban ١) مانگْ هەیشتمْ ئێرانی ٢) یا بان، ئۆیە بان ف ١) ماەآبان ٢) شما بیائید

ئاباوئەژداد aba û ejdad بن وبنەچەک ف اصل و نسب

ئابایٚ ئانایٚ abaê a naê گاهس باێد یا نە ف شاید بیاید یا نیاید

ئابجەو abcew ئاوجۆیە کْ خواردەمەنییە، بیرە ف آبجو

ئابرا abira ١) برایٚ گەورا ٢) سووکەناو ئاغا برار ف ١) داداش، برادر بزرگتر ٢) مخفف آقا برار

ئابڕۆ abrȗ ئاو رۆ، شەرم ف آبرو

ئابڕۆ بردن abrȗ birdin رۆ سییە کردن، ناو زڕانن ف رسوا کردن

ئابڕۆچین abrȗ çîn زەنگ زڕیان ف رسوا شدن

ئابڕۆدار abrȗdar هەڵکەفتیٚ ف باآبرو، متشخص

ئابڕێز abrȇz قاورمەێگ کْ بێجگە لە پیازاخ، گژ و گیا کەنە تیٚ ف قورمە، گوشت سرخ کردەای کە پیاز داغ و ادویە بە آن می‌افزایند

ئابوەز abwez ئاوباز «گ» ف شناگر

ئاپاردی apardî فیتْفەن بازی «ل» ف حقە بازی

ئاپونچە apunçe یاپونچی، جووریٚ کوڵەباڵە «ل» ف نوعی کپنک بدون آستین

ئات at ١) پێشگرْ کوومەڵ «ئاتْ عێاڵ، ئاتْ ئەشغاڵ» ٢) پاشگرْ کوومەڵ وکوو «باغات، حەشامات» ف ١) پیشوند جمع و گروە ٢) پسوند جمع و ازدحام

ئاتاج atac مختاجی، هەوەجە ف احتیاج

ئاتاجی atacî مختاجی ف نیاز

ئاتاس atas تەسیارْ شەوان، وریایکەر ف نگهبان

ئاتْ عێاڵ ati éêaȈ خانەوادە ف خانوادە

ئاتْک بووتک atikbûtik بن وبنەچەک ف اصل و نسب

ئاتْک مووتک atik mûtik ئاتـک و مووتْک ف اصل و نسب

ئات وعێاڵ at û éêaȈ ئاتْ عێاڵ ف خانوادە

ئاتەر ater ئایر، ئاگر، تەش «گ» ف آتش

ئاتەش ateş ئایر، ئاگر، تەش ف آتش

ئاتەشخان ateşxan تونخانەیٚ حەمام ف آتشدان حمام

ئاتەشخانە ateşxane تونخانەیٚ سماوەر ف آتشخانە سماور

ئاتەشدان ateşdan تونخانەیٚ سماوەر ف آتشخانه سماور

ئاتەشکدە ateşkede تەژگا، کوانیٚ ئاگر پەرەسەیل ف آتشکده

ئاتەشگا ateşga ئاتەشکدە ف آتشکده

ئاتەشە ateşe ١) نەخوەشی جۆزام ٢) جووریٚ نووڕە « ئاتەشە بەیٚدە لیٚد» ف ١) بیماری جذام ٢) نوعی نفرین

ئاتەشەپەڕی ateşe peȓî جۆزامی، جووریٚ نووڕە ف جذامی

ئاتەشەدار ateşe dar جۆزامی ف جذامی

ئاتەشەگرتیٚ ateşe girtê جۆزامی، نووڕیٚگە ف جذامی

ئاتەشە وخورە ateşe û xwire ئاتەشە ف جذام

ئاتەشی ateşî ١) رەنگْ سۆیەر ٢) ئاتِمْ دڕنە ٣) لاناوە لە شاوەتی ف ١) رنگ سرخ آتشی ٢) آتشین مزاج ٣) کنایه از شهوتی

ئاجام acam ویٚشە، خۆڕمە «گ» ف بیشەزار

ئاجان acan ١) ئاژان، پاسەوان ٢) سووکەناو ئاقاجان ف ١) پاسبان ٢) مخفف آقاجان

ئاجوڕ acuȓ خشتْ برشیایٚ ف آجر

ئاجۆل acül شەوچەرە، ئاجیل ف آجیل

ئاجەت acet ١) هاجەت ٢) تەور و تەورداس و... ف ١) ظروف آشپز خانه ٢) تبر و تبرداس و ...

ئاجیل acîl شەوچەرە، بایٚم و نخەو کشمش... ف آجیل

ئاچەر açer هاچەر ف آچار

ئاچەردان açerdan هاچەردان «ل» ف نوعی بافتنی که سنگ چخماق و وسایل مربوط به آن درآن نگهداری می‌کنند

ئاچەکْبەرچەک açekiberçek هۆرد کردن، خامیٚش کردن ف خرد کردن، ازهم گسلاندن

ئاخ ax ١) هاوار وە دەم ژانەوە ٢) خوەزیٚو «ئاخ نەمردام سۆرد بۆنیاتام» ٣) وشەیٚ تاریف دانەوە «ئاخ ئی شارە چەنیٚ خوەشە» ف ١) حرف درد ٢) کاشکی ٣) حرف تعریف، بەبە

ئاخان axan ناویٚگە کوڕانە، سووکەناو ئاغاخان ف نامی مردانه، مخفف آقاخان

ئاخانن axanin بنووڕە هاخانن ف نگا **هاخانن**

ئاخْتف axi tif خلْتْ سینە، بەلْغەم ف بلغم

ئاخْداخ axidax ١) کۆیەیٚگە لە قەسرشرین ٢) خوسە خواردن، ئاخ هەلْکیشان ف ١) کوهی در قصرشیرین ٢) آخ و افسوس

ئاخر axir ١) زێژْ ئەوەلْ ٢) مەگەر «ئاخر مەر نەوەتم نەچوو » ٣) هەمسا، ئیتر «ئاخر ئیجوورە نیەود تۆ کەید» ٤) دۆیایی هاتن «دْنیا ئاخر نەۆیە» ٥) دۆیایین رووژ ف ١) انتها ٢) مگر ٣) اینکه ٤) پایان ٥) آخرت، عاقبت

ئاخربەر axir ber ١) ئاخر زگ ٢) بەرْ ئاخرین ف ١) زایمان آخر ٢) آخرین برداشت

ئاخرجار axir car ئاخر بار ف آخرین بار

ئاخرخەیٚر axir xeŷr ١) پیربائی ٢) بەختەوەر ف ١) نیک فرجام شدن ٢) خوشبختی، خوشبخت شدن

ئاخرزەمان axir zeman دۆیایین رووژ ف آخر زمان

ئاخرسەر axir ser رووژْ سەرئەنجام ف سرانجام، بار آخر

ئاخرشەڕ axir şeȓ بەدفەڕ، نگریس ف بد فرجام

ئاخرکار axir kar سەرئەنجام، دۆیایین ف سر انجام

ئاخر وەداد axirwedad ١) شەرتْ ئاخر کردن، ئتمامْ حوجەت ٢) دۆیامەنەیٚ هەرچشتیٚ ف ١) اتمام حجت کردن ٢) بازمانده هرچیزی، مثلا میوه فروشی که قسمت عمده میوه اش را فروخته و مقداری از آن با قیمانده که آنرا «ئاخر وە داد » می‌نامد

ئاخرەت axiret پاش مردن، رووژْ قیٚامەت ف آخرت

ئاخرەمین axiremîn دۆیایین ف آخرین

ئاخری axirî ئاخرەمین ف آخری

ئاخریٚ axirê سەرئەنجام ف سرانجام، بالاخره

ئاخرین axirîn دۆیایین ف آخرین

ئاخکیشان ax kîşan هەناس هەلْکیشان ف آه کشیدن

ئاخلْ axil̂ خەرمانەیٚ مانگ «بنووڕ وەو مانگە چۆ ئاخلْ دایٚە – سەوزەیٚ بالاَبەرز قەراولْ نایٚە» ف هاله ماه

ئاخل axil ئاخوڕ، کیٚان «ل» ف آغل

ئاخلە axil̂e ١) خەرمانەیٚ مانگ ٢) هەتیتە کردن ٣) کیٚان ٤) دیواریٚگە خڕ درْسیٚ کەن ئەڕایٚ پەرچینْ کیٚان ف ١) هاله ماه ٢) محاصره کردن ٣) کاهدان ٤) دیوارکوتاه ومدور کەبە دور کاه وکولش می‌سازند

ئاخلەدان axil̂e dan هەتیتە کردن ف محاصره کردن

ئاخلیٚ هەلْکیشان ax lê hel̂kîşan حەسرەت خواردن ف حسرت خوردن

ئاخن axin نیقەلْتووز، پڕاو پڕ ف آگنه، آگنده

ئاخنین axinîn وه زوور تەپانن، تەپانن، ئاخانن، له پەهلەوی (akenten ئاکەنتەن) نۆسریاس ف آگندن، در پهلوی (akenten آکنتەن) نوشتەشده

ئاخنینەوه axiînewe ئاخنین ف آگندن

ئاخوٌ xû ١) تْ ئۆشی ٢) ئەرێ خوو ف ١) تو گویی ٢) آره، بله

ئاخوڕ axwir̂ جی خوراکْ ئاژەڵ، ئاخل، له پەهلەوی (exwer ئەخوەر) و (exwerpitan ئەخوەرپێتان) و له ئەوستا (akwere ئاکوەره) نۆسریاێه ف آخور، آغول، در پهلوی (exwer اخور) و (exwerpitan اخورپتان) و در اوستا (akwere آکوَرَ) نوشته شده

ئاخ وداخ ax û dax بنووڕه ئاخْداخ ف نگا **ئاخْ داخ**

ئاخوف axuv خەرمان کوتان، کوتانْ خەرمان «ل» ف عمل خرمنکوبی

ئاخوڵ axwil̂ ئاخوڕ ف آخور

ئاخون axwin مەلاێ عەجەم ف آخوند

ئاخونی axwinî ١) دیەکەێگەله تێلاندەیشت ٢) بەشێ له زەوۊ کشت وکاڵ کْ مالکانەێ دەنه ئاخون ف ١) نام روستایی در تیلان دشت ٢) آن دسته از زمینهای کشاورزی که متعلق به آخوندهای منطقه بوده و مبلغی را که بعنوان «مالکانه» به خوانین می‌دادند به آخوند ها پرداخت می‌شد

ئاخوداخ ax û dax بنووڕه ئاخْ داخ ف نگا **ئاخْ داخ**

ئاخ ونجید ax û nicîd ئاه و ناڵه «ل» ف آه و ناله

ئاخ ونیز ax û nîz ئاخ ونجید «ل» ف آه و ناله

ئاخ وەردان ax wer dan ئاخ هەڵکیشان «ل» ف آه کشیدن

ئاخەبانوٌ axebanû ئاغابانوو، جوورێ دەسچنْ سفێد و سییه یا سفێد وسۆیەره کْ پیایل بەسنەێ سەرەو ف نوعی دستار مردانه

ئاخەزا axeza ئاخێزه، ئارەما «ل» ف جابجایی حیوان باردار که توام با درد است

ئاخەلێوه axelêwe هەنهەنْ وەهار، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئاخلێڤه، خاکەلێوه» ئۆشن ف اوایل بهار

ئاخهەڵکیش axhel̂kîş ئەزرەتەمەن ف آرزوی چیزی کردن ، حسرتمند

ئاخهەڵکیشان ax hel̂kîşan ئاخینبۆن ف حسرت خوردن

ئاخی axî یاخی، سەرکیش ف یاغی

ئاخێزگه axêzge شوونەوارْ بنەڕەتی، شوونْ خێزیان ف مصدر، خاستگاه، بن

ئاخێزه axêze بنووڕه ئارەما، ئاخەزا ف نگا **ئاخەزا**

ئاخین axîn ئاخ هەڵکیش ف آه سرد کشیدن

ئاخین داخین axîn daxîn ئاخ کیش، ئەزرەتمەن ف حسرتمند

ئاخیه axye ئەخیه، ئاخوڕ «ل» بنووڕه ئاخوڕ ف نگا **ئاخوڕ**

ئاد ad قەرار، شەرت ف عهد

ئاداک adak وشکانی ناو ئاو «گ» له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئاد، دۆڕگه» وله تۆرکەمەنی «ئادا» ئۆشن ف جزیره، در دیگر گویشهای کردی «ئاد، دۆڕگه» و در ترکمنی «ئادا» گویند

ئادڕ adir̂ نیشتەر «گ» ف نشتر، چاقوی رگ زنی

ئادەر ader کوڕەمازێ «گ» ف اصیل، باخانواده

ئادەم adem باپیرْ ئائێم بنووڕه ئائێم ف آدم، نگا **ئائێم** و ترکیباتش

ئادەی adeî هان دان ف زود باش

ئادی adî ١) ئەرێ دی، ئەرێ ٢) درْسه، ئەوەسه ف ١) آره دیگه ٢) چرا، درست است

ئادیده وئامین adîde û amîn ئاندیده و ئامین ف تاکید بر اجابت آمین

ئار ar ١) جیگه «نسار» ٢) نەنگ، له ئەوستا (erye ئەریه) وه ماناێ شرافەته و ئی وشه لەوه گریاس ف ١) پسوند مکان ٢) عار، ننگ، در اوستا (erye اریه) به معنی شرافت است

ئارا ara ١) ناوێگه کوڕانه ٢) هامار «زەوۊ ئاراێگه» له فەرانسەی (aren) وه جاێ هامارێگ کْ ئڕاێ دەێر گرتن تەخت وتراز کەن ئۆشن و له لاتین (area) وه جاێگ ک ئڕاێ خەرمان کوتان پیەنەو کەن ئۆشن ٣) دووسی، هات وچوو کردن ف ١) نامی‌مردانه ٢) زمین هموار و صاف، در فرانسه (aren) به محلی که آن را صاف کرده و در آنجا تئاتر برگزار می‌شود گویند و در لاتین (area) به محلی که برای کوبیدن خرمن پهن و صاف می‌کنند گویند ٣) دوستی

ئاراز araz نەخوەشی، دەرد وخوسەێ فره، له سەکزی

«ئاراز» وه خوَنْ دڵخواردن ئۆشن ف بیماری، درد، ناخوشی ناشی از غم و اندوه در سکزی «ئاراز» به معنی خون دل خوردن است

ئاڕازانن ârâzanin ڕازانن ف آراستن، پیراستن

ئارازْ دڵتەنگی arazi diĺtenĝî دەردْ خوەیَ وەتن ف ابراز دلتنگی کردن، ابراز احساسات کردن

ئارازکردن araz kirdin لە خوسە دەق کردن ف دق کردن، سکتە کردن

ئاراسە arase ئاراستە، ڕازاو ف آراستە

ئاراشت araşt ڕازانن «ل» ف آرایش کردن

ئاراکردن ara kirdin هامار کردنْ زەوَ ف هموار کردن زمین کشاورزی

ئارام aram ١) هێمن، لە ئەوستا (arem ئارەم) ئۆسر یاس ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) آرام، در اوستا (arem آرَم) نوشته شده ٢) نامی مردانه

ئارام بریان aram biȓyan نەسرەویان ف بیقرار شدن، دلهره داشتن

ئارام بۆن aram bün سرەویان ف آرام شدن

ئارامْدبگرێ aramid bigrê بسرەویە ف آرام بگیر

ئارامشت aramişt ئاشاس، ئاساشت ف آرامش، آسایش

ئارام کردن aram kirdin دڵداری دان ف آرام کردن، تسکین دادن

ئارام گرتن aram girtin ئارام بۆن ف آرام گرفتن

ئارامی aramî ١) وه نەرمی ٢) ئاسوودەئی ف ١) به نرمی و آرامی ٢) با آسودگی خیال، با آرامش تمام

ئاران aran ئارا ف زمین پهن و صاف

ئارانلە aranle دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

ئارائێشت araêşt ڕازانن ف آرایش

ئارْخا arixa ١) تینْ دڵ شکیان ٢) ئەزرەتەمەن ف ١) بر طرف شدن عطش و میل درونی، ارضا شدن ٢) در حسرت چیزی بودن

ئارخە arxe گاوْس «ل» ف نگا **گاوْس**

ئارخەیان arxeŷan دڵنیا بۆن، لە تورکی «ئارخایان» ئۆشن ف آرام شدن و آتش هوس خاموش شدن، در ترکی « ئارخایان» گویند

ئارد ard گەنم یاجۆیەیَ هەڕیاگ، لە ئەوستا (eşe ئەشە) و لە پەهڵەوی (art ئارت) و (artek ئارتەک) و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئاش» ئۆشن ف آرد، در اوستا (eşe اشه) و در پهلوی (art آرت) و (artek آرتک) و در دیگر گویشهای کردی «آش» گویند

ئاردلوی ardawî ١) ئاردین ٢) لاناوە لە توومەت لە خوەیَ دان ف ١) آلوده به آرد ٢) خود را متهم کردن

ئارداوێژ ardawêj ١) ئەو شوونەیَ کْ ئارد لە لێوەیَ هاڕ تیەێدە دەیشت ٢) لێوەیَ کوچگْ هاڕ ف ١) جای بیرون ریختن آرد از سنگ آسیاب ٢) لبه آسیا سنگ

ئارد بەهرە ard behre ئاردوەرە، بەشێ لە ئارد کْ دەنە ئاسیاوان ف سهمی از آرد که به آسیابان می دهند

ئاردپەینگ ard peînig ١) ئافتیەنگ، ئاردێگ کْ کەنەیَ بانْ خوونێ تا خەوَر نەچەوسێد ٢) لاناوە لە دۆیەتْ چاخ ومەس ٣) لاناوە لە دۆیەتْ ڕەنگین و تەمەڵ ف ١) آردی که روی تختەی پهن کردن خمیر میریزند و خمیر را پهن میکنند ٢) کنایه از دختر تپل و زیبا ٣) کنایه از دختر زیبا و تنبل

ئاردپیەنگ ard pyenig بنووڕە ئاردپەینگ ف نگا **ئارد پەینگ**

ئاردچنگاڵ ard çinĝaĺ چنگاڵ ف نگا **چنگاڵ**

ئاردڕوو ard ȓû ئاردکیش «ل» ف نگا **ئاردکیش**

ئاردشوو ardşû جووریَ حەڵوا «ل» ف نوعی حلوا

ئاردْشیر ardi şîr بنووڕە ئاردووڵە ف نگا **ئاردُوڵە**

ئاردکیش ard kîş پاڕووێگ ک وەردووڵان وە پیَ پاک کەن ف پاروی آرد کش زیر سنگ آسیاب

ئاردْگن ardigin سرێنجگ ف سنجد

ئاردلوف ardluv ئاردڕوو «ل» ف نگا **ئاردڕوو**

ئاردماڵک ardmaĺik تیکە پەڕووێگ کْ بنْ خەزینەیَ ئاسیاو وە پیَ پاکەو کەن ف کهنەای کە تە ماندە آسیاب را با آن پاک میکنند

ئاردن ardin هاوردن، لە سەکزی «ئاردە» ئۆشن ف آوردن، در سکزی «ئاردە» گویند

ئاردْ ناو درگ ardi naw diȓig لاناوەلە سەر لە لیَ شێویان ف کنایه از سر درگمی

ئارد و ڕۆن ard û rün جووریَ خواردەمەنیە لە ئارد و ڕۆن ف کاچی

ئاردُوڵک ardûĺik خواردەمەنییگە لە ئارد وسەونزی و... ف

خوراکی از آرد وسبزی

ئاردوڵە ardul̂e ئاردووڵک «ل» ف نگا **ئاردوڵک**

ئاردوڵەشیر ardul̂eşîr ئاردوڵە ئەوڵ شیر کولانن و خواردن «ل» ف خوراک «ئاردوڵە» را در شیر جوشاندن وخوردن

ئارد وەئارد ard we ard ۱) گان وە گان ۲) بسان و بیەر ف ۱) فاعل و مفعول شدن ۲) داد و ستد، بده بستان

ئاردوەرە ardwere ئاردبەهرە ف نگا **ئاردبەهرە**

ئاردوەرە ardwere ئاردبەهرە ف نگا **ئاردبەهرە**

ئاردەشۆلە arde şüle چۆ ئارد هەڕیای و ئاسیاو کریای ف به مانند آرد آسیاب شده و خرد شده

ئاردەشۆیە ardeşüye جووریٚ دارْ بەڕۆیە ک ڕۆزی هەڕیەێد و ئاردەکینە ف نوعی از بلوط که خوب آرد می‌شود و خود به خود حالتی آردگونه دارد که به عنوان خمیر برای پخت نان از آن استفاده می‌شده

ئاردەک ardek هەن هەنْ پڕ کردنْ شیرەیٚ خەلیە و خەرمان «ل» ف مرحله‌ای از رشد غلات که دانه‌ها به صورت گرده هستند، گرده افشانی غلات

ئاردەکین ardekîn ئاردین ف آغشته به آرد

ئاردەمشار arde mişar خاکە ئەڕە ف خاک اره

ئاردەوا ardewa خواردەمەنیگە لە شەکەر و ئارد و ڕۆن و سەوزی لە سەکزی «ئارداوە» ئۆشن ف آشی است مرکب از شکر وآرد وروغن وسبزی، در سکزی «ئارداوە» گویند

ئاردەوارە ardewar̂e ۱) بەخشینْ ئارد ۲) بنووڕە ئارد وەرە ف ۱) بخشش آرد ۲) نگا **ئاردوەرە**

ئاردی ardî ئاردین، وە ئاردەو بۆ ف آلوده به‌آرد

ئاردین ardîn ئاردی، ئاردەکین ف آلوده به‌آرد

ئارزن arzin ئارزەن، چناکە ف چانه

ئارزەن arzen ئارزن ف چانه

ئارژنگ arjing ئەرجن «گ» ف نگا **ئەرجن**

ئارْشک arişk ئارووق، قرقنە، قورقنیٚ ف آروق

ئارغوت arx́ut دەسەڵخورت «ل» ف نگا **دەسەڵخورت**

ئارغە arx́e کوو بۆن ف تجمع

ئارْگ arig ئاگر «گ» ف آتش

ئارْمەن arimen ئاریمەن «گ» ف اهرمن

ئارنج arinc بەلەمرک، قنگانیسک ف آرنج

ئارنگ arinĝ ۱) نەخوەشی ئاژەڵە ۲) ژەنگْ گەنم و جۆیە ۳) ساوڕ «ل» ف ۱) بیماری احشام ۲) زنگ غلات ۳) شبح

ئاروو arû هاروو، بێخْ دیان ف لثه

ئارۆ arü ئاروو ف لثه

ئاروانەسییە arwane sîye بەد نەزەر ف سق سیاه

ئاروفتە arufte کارامە «ل» ف کارآمد، مجرب

ئارۆق arûq ئارْشک، قرقنە ف آروق

ئارۆنئاوا arünawa ئارینئاوا، ناو ڕۆنەیٚ شارْ شاباد، لە ئەوستا (arunyawa ئارونیاوا) ئۆسیایە کْ زندانْ «سولوسو نو» ناسیار وە ئارون بۆیە، وامەنەیٚ ئەو زندانە ها لە «چیا خشت» لە ڕۆیەڕۆ بەیرەی ف نام قدیم شهر اسلام‌آباد غرب، در اوستا (arunyawa آرونیاوا) نوشته‌شده که محل زندانی شدن «سولوسونو» ملقب به «آرون» بوده، بقایای این زندان در«چیاخشت» روستای (ونایی) نزدیک شهر اسلام آباد غرب است

ئارهاتن ar hatin نەنگ داشتن ف ننگ داشتن از انجام کاری

ئارە are ئاسوو«ل» ف بلندی کوه، حد فاصل آخرین نقطـه زمین با آسمان

ئارەزوو arezû ۱) دڵپەسەن، دڵخواز، لە ئەوستا (azî ئازی) و لە پەهڵەوی (arzuk ئارزوک) ئۆسریاس ۲) ناوێگە ژنانە ف ۱) آرزو، در اوستا (azî آزی) و در پهلوی (arzuk آرزوک) نوشته‌شده ۲) نامی دخترانه

ئارەزوومەند arezûmend تەمێار، تاسەدار ف آرزومند

ئارەسە ar̂ese ۱) ئاراسە ۲) نازڵ بۆن ف ۱) آراسته شده، تدارک دیده شده ۲) نازل شدن بر، فرود آمدن بر، اجل معلق

ئارەش areş ناوێگەکوڕانە، لە ئەوستا (rexşe رەخشە) وە مانایٚ کارامە لە تیرئەنازیە و لە ئەرمەنی «ئارشین» و «ئار سن» وە مانایٚ مەرد و پەهڵەوان لەیٚ ناوە وەرگێڕ بۆیە و لە فەرانسە (archer) وە مانایٚ تیرئەنازە ف آرش، نامی مردانه ، دراوستا (rexşe رخشه) نوشته شده و در ارمنی «آرشین» و «آرسن » هر دو از این نام مشتق شده که به معنای مرد و پهلوان است و در فرانسوی (archer) به معنای تیر انداز ماهر است

ئارەما arema پاوڕ خسن، لێمان، هەن هەنْ زایین لە کرمانی «لێمار» ئۆشن ف زمان زایمان حیوانات که ماده لزجی از شرمگاه به بیرون می‌تراود، در کرمانی «لێمار» گویند

ئارهاتن ar hatin ١) قووز بۆن ٢) وه ڕۆا ناتن [ف] ١) مغرور بودن در...٢) شرم کردن، رو در بایست داشتن

ئاریخت arîxt خوەزێو، ئاوەخت [ف] ایکاش، دریغ

ئاریختا arîxta ئاریخت، ئاوەخت [ف] کاشکی، ایکاش

ئارینئاوا arînawa ئارۆن ئاوا [ف] نگا **ئارۆنئاوا**

ئاز az هاز، توان [ف] توان، نیرو

ئازا aza ١) نەترس، زاتدار، لە ئەوستا (azav ئازا ڤ) وە مانایٚ چالاک وزرنگە ٢) ئازاد، وێڵ ٣) پەل، ئەنام «ئازای لە گیانم نییە ژان نەکەێد» ٤) تەندروس ٥) زێڕْ شکیای، واتە «ئا = پێشگرْ نەفیە+ زا = زام، زەم» واتە بێ زام [ف] ١) نترس، شجاع، در اوستا (vaza آزاو) یعنی چالاک ٢) آزاد، ول ٣) اعضاء، اندام ٤) تندرست ٥) بی نقص، سالم، عبارت است از «ئا = پیشوند نفی+ زا = زخم» بدون زخم، سالم

ئازابرمن aza birmin توخول، ئەو کەسە ک هەڵەپڵە کەێد و کارێگ ک وە رواڵەتْ خوەێ پێش چوو خراو کەێد [ف] مخل، آنکه کاری را که روال عادی را طی می‌کند خراب می‌کند

ئازاپەڕ aza per̂ زێڕْ گەنەپەڕ [ف] پرهای اصلی پرندگان

ئازاد azad ١) سەرخوەێ، رزگار، لە ئەوستا (azate ئازاتە) ولە فورسْ باستان (adate ئاداتە) نۆسریاێە ٢) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) آزاد، در اوستا (azate آزاته) و در لغت فرس باستان (adate آداته) نوشته شده ٢) نامی مردانه

ئازادئازاد azadazad گەمەێگە [ف] بازیی کودکانه که در آن یک دسته چیزی را نشان می‌کنند و از آن محافظت می‌کنند و دسته دیگر بایستی به آن دست بزنند

ئازادبۆن zad bün ١) لە ژێرْ بارێگ دەر چین ٢) لە گیر و گرفت دەرچین [ف] ١) آزاد شدن ٢) در رفتن، از مخمسه آزاد شدن

ئازادکردن zad kirdin ١) لە گیر وگرفت دەرکردنْ کەسێگ ٢) لە زندان وەردان ٣) لە ژێرْ دەێنْ کەسێ نەمەنن [ف] ١) و ٢) و ٣) آزاد کردن

ئازادی azadî سەرخوەێ بۆن [ف] آزادی

ئازار azar ١) ئێش و ژان، لە ئەوستا (azar ئازار) نۆسریاێە ٢) نەخوەشی سفلیس، لە سەکزی «ئازار» ئۆشن [ف] ١) آزار، در اوستا (azar آزار) نوشته شده ٢) بیماری سفلیس، در سکزی «ئازار» گویند

ئازار دان azar dan ئەزیەت کردن [ف] آزار دادن

ئازارْدڵتەنگی azari diĺtenĝî ئازارْ دڵتەنگی [ف] ابراز دلتنگی کردن

ئازار دی azar dî ئەزیەت کریاێ، ئازردە بۆ [ف] آزرده شده

ئازار سێ azar sê نەخوەشی سڵ «ل» سێ، سپیەلاک، سپیەلاک وە ماناێ پفییە [ف] بیماری سل

ئازاڵە azaĺe تەپگە لاسْ مانگا کْ وشکێ کەن و لە جیاتی سووتەمەنی لە زمسان سزنن [ف] سوختی که از فضولات حیوانی بویژه گاو تهیه می‌شود و در زمستان به جای چوب می‌سوزانند

ئازام azam بێمزڕەتم [ف] من تندرستم

ئازان azan بێمزڕەتن [ف] آنها تندرستند

ئازانئۆزان azan üzan دیەکەێگە لە چەمچەماڵ سەحنە [ف] روستایی در چمچمال صحنه

ئازا وبازا aza û baza ئازا ولوون [ف] سالم وتندرست

ئازا وبڵا aza û biĺa ئازا ولوْن «ل» [ف] تندرست

ئازاولوْن aza û liwin ئازا وبلا [ف] تندرست

ئازای azay ١) تْ بێمزڕەتی ٢) ئەنام «ئازای گیانم ژان کەێد» ٣) ساقی «ئازای لە گیانێ نەیشت» ٤) زۆزی «ئازای هات» [ف] ١) تو سالمی ٢) اندام، اعضاء ٣) سالمی، بینقصی ٤) سریع، فوری

ئازاید azayd بێمزڕەتی [ف] سالمی

ئازایم azaym بێمزڕەتیم [ف] سالم هستیم

ئازاین azayn بێمزڕەتین [ف] سالم هستید

ئازایی azayî بنووڕە ئازای [ف] نگا **ئازای**

ئازردە azirde رەنجیاێ، ئازار دیدە [ف] آزرده شده، رنجیده خاطر

ئازردە بۆن azirde bün رەنجیان، تووریان [ف] آزرده شدن

ئازردەکردن azirde kirdin رەنجانن [ف] رنجاندن

ئازرەوبازرە azir̂e û bazir̂e ئازڵە و بازڵە [ف] بالغ

ئازفتە azifte ئازلدە، ئاراسە [ف] اجل معلق، مثل اجل معلق

ئازگار azigar یەێ پشت، وەتەمامی [ف] مداوم، بی کم و کاست

ئازما azma ئەزما، لەئەوستا (ama ئاما) و (ma ما) و لە پەهلەوی (azmayşn ئازمایشن) نۆسریاێە [ف] آزمایش، در اوستا (ama آما) و (ma ما) و در پهلوی (azmayşn آزمایشن) نوشته شده

ئازماین azmaîn سەنگین وسووک کردن ف آزمودن

ئازڵدە aziľde سەر رەسین، لە ناکاو هاتن «تا ناوێ بردم ئازڵدە هات» ف سر رسیدن، سبز شدن، مانند اجل معلق سر رسیدن

ئازڵەوبازڵە aziľe û baziľe ئازرەوبازرە ف بالغ

ئازوبەزە az û beze دەێن وگونا ف دین و مدیونی

ئازووخە azûxe ئازووقە ف آذوقه

ئازەر azer ١) مانگْ نوهمْ ئێرانی ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) ماه آذر ٢) نامی دخترانه

ئازەو azew جاێڵ بێ ژن یا دۆیەت بێ شۆ، لە ئەوستا (azerme ئازەرمە) واتە هەمیشە جووان تۆسریاێە و (azermîduxt ئازەرمیدوخت) یانێ «ئا: پاشگرْ نەفی+ زەرم : پیری+ دوخت: دۆیەت» یانێ دۆیەتْ هەمیشە جووان وە هەر وەها «ئا = پێشگرْ نەفی+ زەو = زەم، زام» واتە زەخم نەکریاگ ف جوان، بکر، در اوستا (azerme آزرمه) به معنی همیشه جوان و (azermîduxt آذرمیدخت) مرکب از «آ: پیشوند نفی+ زرم: پیری+ دخت: دختر» است که به معنای دختر همیشه جوان است و یا «ئا = پیشوند نفی+ زەو = زخم» به معنی زخم نخورده

ئازەوانە azewane ١) شرینی پاقێەم بمارکی منالْ ٢) پۆلێگ کْ براێ گەوراێ ژندار دەێدە براێ ئازەو ف ١) شیرینی تولد نوزاد ٢) مبلغی از ارث که برادر بزرگتر به برادر کوچکتر جهت ازدواج می‌دهد

ئازەوەن azewen ئازەونە، جەماتْ ئازیەتبار ف عزا دار

ئازەونە azewne ئازەوەن ف عزاداران

ئازەوی azewî بنوورە ئازەو ف نگا **ئازەو**

ئازیدەن azîden دارەڕا کریاێ و رازاوە «گ» ف آماده و آرایش کرده

ئازیەت azyet تازیە، خەم داگرتن ئەڕاێ مردێ ف ماتم، عزا

ئازیەتبار azyet bar خەمبار ف عزادار

ئازیەتی azyetî ئازیەتباری ف سوگواری

ئازیەتی گرتن azyetî girtin ئازیەتباری کردن، پرس گرتن ف مراسم سوگواری بر پا کردن

ئازیەتی هێزدان azyetî hêz dan نەریتێگە لە ناو کوردەیل کْ دۆیاێ چلْم گرتن چنە ماڵ کەس وکارێان و داوا کەن دڵنگْ سییە لەوەر درارن جار وەختێ یەێ دەس دڵنگْ نوو ئەوڵ کەلەێ قەن یا کیسەێگ خنییە وەلا بەن و مکیس ئەو کەسە کەن کْ گلەو بێەێد وەێجوورە سپاس کەن لەو کەسە کْ لە ئازیەتی ساو مردێ بەشدار بۆیە ف مراسمی که طـی آن رخت عزا و سوگواری را از میان اقوام برمی‌گیرند و معمولا یک دست لباس نو به همراه کله قند و حنا پیشکش می‌کنند

ئاژ aj ١) دۆرانێ لەتە دەوار ٢) هەژار، نەدار «ل» ف ١) کوک زدن قسمتهای سیاەچادر ٢) ندار، فقیر

ئاژاژک ajajik ١) ئاژاژگی ٢) کیژکاوڕ ف ١) خمیازه ٢) نگا **کیژکاوڕ**

ئاژاژکی ajajikî ئاژاژگی «گ» ف خمیازه

ئاژاژگانن ajajiganin ئاژانن ف نگا **ئاژانن**

ئاژاژگی ajajigî ١) دەمەکاوکی، ئاژاژک ٢) تڕ بکیش، کیژ کاوڕ ف ١) خمیازه ٢) کشش اندام، برای رفع خستگی، بدن را مـنقبض ومنبسط کردن

ئاژاڵ ajaľ ١) جوورێ رەنگ کردنەوەێ بەن مەوجانە ک گوڵ بەڕۆ وەڵ رەنگْ سییە قاتی کەن ٢) ئاژەڵ، ساوەیل ٣) گژ و گیا ف ١) نوعی از انواع رنگرزی که در آن گل بلوط را پخته و با رنگ مشکی مخلوط کرده و رنگرزی می‌کنند ٢) دام و احشام ٣) گیاه، علف

ئاژان ajan ١) کشکچی ٢) قنجەقنجە کردن ئەڕاێ سێم کەسْ یەکڵە ف ١) نگهبان ٢) خلانیدن، قنجه قنجه کردن برای سوم کس مفرد

ئاژانن ajanin هاژانن، قنجەقنجە کردن ف خلانیدن

ئاژاننەوە ajaninewe ئاژانن ف خلانیدن

ئاژاوڵە ajawľe ئاژاوە ف آشوب

ئاژاوە ajawe ئاژاوڵە ف آشوب

ئاژن ajin کونا کونا کردن «بکەرەمە گونووژ ئاژن- بۆشە پێم کەێخودا ژن» ف سوراخ سوراخ کردن

ئاژنی ajinî مەلەوانی «ل» ف شنا کردن

ئاژنین ajinîn ١) ئاژنی ٢) ئاژانن ف ١) شنا ٢) نگا **ئاژانن**

ئاژوو ajû لەوەڕیان، لەوەڕانن «شەواژوو» لە پەهڵەوی (jû ژوو) و (jûtin ژووتن) وە ماناێ سلا دانە ف به چرا بردن، چرانیدن، در پهلوی (jû ژوو) و (jûtin ژووتن) به معنی بلع و بلعیدن است

ئاژووان ajuwan ١) ناوێگە کوڕانە ٢) هەمیشە حازر لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ژوان» وە جی دیدار کردن ئۆشن ٣)

کۆیەێگە لە بێڵەوار ف ١) نامی مردانە ٢) همیشەحاضر، در دیگر گویشهای کردی «ژووان» بە وعدەگاه گویند ٣) رشتە کوهی در بیلەوار

ئاژوودان ajû dan شەواژوودان ف بردن گلە در شب جهت چرا

ئاژەڵ ajeʕl ئەشغاڵ، ئاژاڵ ف دام و احشام

ئاژەڵدار ajeʕdar چوودار ف چوبدار، رمەدار

ئاژەڵداری ajeʕdarî ئێوەت کردنْ ئەشغاڵ ف دام داری

ئاژەوان ajuewan ١) شەواژوودان ٢) بنووڕە ئاژووان ف ١) چوپانی کە شبها گلە را بە چرا می‌برد ٢) نگا **ئاژووان**

ئاژیاگ ajyag ئاژیان، هاژیان ف انجیدە، سوراخ سوراخ شدە

ئاژیان ajyan هاژیان ف انجیدن، سوراخ‌سوراخ شدن

ئاژیایێ ajyaê هاژیایێ ف انجیدەشدە، سوراخ شدە

ئاژیر ajîr یەێهووش‌دار «گ» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ژیر » وە مانایێ داناسە وهەژیر ناوێگە کوڕانە لەێ وشە وەرگێڕ بۊیە ف باهوش، در دیگر گویشهای کردی «ژیر» بە معنی با هوش است و هژیر کە نامی مردانە است از همین واژە مشتق شدە

ئاژین ajîn دیەکەێگە لە سۆنقۆر کْ تۆرکی ئۊشن ف روستایی در سنقر با گویش ترکی

ئاژییە ajîye جووریێ گیوەس ف نوعی گیوە

ئاس as ١) تەکخاڵ پاسور ٢) بێزار، شەکەت، ئەرەوییە ف ١) تکخال بازی ٢) بیزار، خستە «عاص» عربی است

ئاسا asa ١) وێنەێ، وەکوو ٢) گوچان ف ١) مانند، آسا ٢) عـصا

ئاسارە asare ئەسارە، هەسارە ف ستارە

ئاسارە چیلچیل asare çîlçîl ئاسارە شیپ شیپ، گەمەێگە منالانە ف بازیی کودکانە

ئاسارەخوڕخوڕ asare xwiȓ xiwȓ گەمەێگە منالانە کْ سەر بەنێ ئیجوورەسە «ئاسارە خوڕخوڕ گەچەڵە گۆچان - خوەدان بەنەو لا هاتم ئڕادان» ف بازیی کودکانە

ئاسارەزڵە asare ziʕle زڵگە، هەسارەێ پەروین ف ستارە پروین

ئاسارەزڵگە asare ziʕge ئاسارە زڵە ف ستارە خوشە پروین

ئاسارە شیپ‌شیپ asare şîpşîp بنووڕە ئاسارە چیل چیل ف نگا **ئاسارەچیل‌چیل**

ئاساش asaş ئاشاس ف آسایش

ئاسان asan رەحەت، هاسان، لە پەهڵەوی (asan ئاسان) تۆسریاس ف راحت، آسان، در پهلوی (asan آسان) نوشتە شدە

ئاسای asay ئاسا «خوەم ئاسای» ف آسا، مانند

ئاسایش asayiş ئاشاس ف آسایش

ئاسایشت asayişt ئاسایش ف آسایش

ئاستارە astare ئاسارە «ل» ف ستارە

ئاستارەبەگل astare begil رووژەیلْ نووهم ونووزدەهم و بیس و نووهم هەر مانگ کْ باوەڕ مەردم یەسە کْ نامەی تیەرێد «ل» ف اعتقادی در میان مردم «لر و لک» وجود دارد کە روزهای نهم و نوزدهم و بیست ونهم روزهای نحس است کە بر اساس حرکت ستارەگان برآورد شدە

ئاستموو astmû ئاسمان «ل»، بنووڕە ئاسمان ف نگا **ئاسمان**

ئاسک ask ئاسێ، خەزاڵ، ئاهوو، لە هندی (asev ئاسەڤ) و لە ئەوستا (asu ئاسو) و (asev ئاسەڤ) و لە سانسکریت (asev ئاسەڤ) لە پەهڵەوی (ahûk ئاهووک) و (ahûg ئاهووگ) و لە سوغدی (asuk ئاسوک) ئۊشن ف آهو، در هندی (asev آسَو) و در اوستا (asû آسوو) و (asev آسو) و در سانسکریت (asev آسو) و در پهلوی (ahûk آهووک) و (ahûg آهووگ) و در سغدی (asuk آسوک) گویند

ئاسکانەدەو askane dew وێنەێ ئاسک دەوین ف همانند آهو دویدن

ئاسکەدەو aske dew وکوو ئاسک دەوین ف مانند آهو دویدن

ئاسکەمل askemil مل بەرز و ڕەنگین ف همانند آهو رعنا

ئاسمان asman بەرزایی هەوا، ئاسمین، لە ئەوستا (esme ئەسمە) و (esmen ئەسمەن) تۆسریاس، لە سەکزی «ئاسمو » ئۊشن ف آسمان، در اوستا (esme اسمە) و (esmen اسمن) نوشتە شدە، در سکزی «ئاسمو» گویند

ئاسمانی asmanî وە رەنگْ ئاسمان ف آبی آسمانی

ئاسماوا asmawa بەشێگ گەورا لە چەرداوڕ ف بخشی بزرگ درچرداول

ئاسمن asmin ئاسمین «ل» ف آسمان

ئاسمین asmîn ئاسمن، ئاسمان ف آسمان

ئاسن asin جووریٚ فلزه، له یوونانیش «ئاسن» ئۆشن و له سمنانی (ason ئاسۆن) ئۆشن ف آهن، در یونانی «آسن» و در سمنانی (ason آسون) گویند

ئاسنجاو asincaw مسینه، مسوار ف ظروف مسین

ئاسندْرِگ asin dirîg گیایٚگه دڕگدار ف نوعی گیاه خاردار

ئاسنڕووا asin rûwa کارەبا ف آهنربا

ئاسنکوت asin kwit ١) مەکینەیٚ ئاسن کوتان ٢) ئاسنْ داڕِژیایٚ ف ١) دستگاه آهنکوب ٢) آهن قراضـه

ئاسنگەر asinger ١) ئسایٚ ئاسن، له پەهلەوی (asînger ئاسینگەر) و (asînker ئاسینکەر) نۆسریاس ٢) نازناو کاوه ف ١) آهنگر، در پهلوی (asînger آسینگر) و (asînker آسینکر) نوشته شده ٢) لقب کاوه آهنگر

ئاسنی asinî ئاسنین، وەکوو ئاسن ف آهنی

ئاسنین asinîn ئاسنی، له پەهلەوی (asinîn ئاسنین) نۆسریاس ف آهنی، در پهلوی (asinîn آسنین) نوشته شده

ئاسوو asû ١) بەرزایی، بلٚێنی، له ئەوستا (uske ئوسکه) و (usna ئوسنا) وه مانایٚ بلٚێن و بلٚێن پایە نۆسیایە ٢) پایٚمانەیٚ ئاسمان ف ١) بلندی، در اوستا (uske اوسکه) و (usna اوسنا) نوشته شده به معنای بلند و بلند مرتبه ٢) افق

ئاسووار asuwar پاک، گەورا، رەبانی «نائووسنانی مینانی چه سەر- تێخْ دۆ دەمم بەسا نه کەمەر- نه سینەم مەکنیوو خۆلآسەیٚ گەوهەر- زاتْ ئاسوارنان نامەشەن حەیدەر» له وشەیٚ ئەهوورا وەرگێڕ کریاس، له سانسکریت (asura ئاسورا) و (asure ئاسوره) وه مانایٚ رووحانی و پاک له ریشەیٚ ئەهوورا گیریاس ف پاک، بزرگ، روحانی، مشتق از واژه‌ی «اهورا» در سانسکریت نیز (asura آسورا) و (asure آسوره) برگرفته از اهورا و به معنی روحانی است

ئاسووده asûde بێخەم، رەحەت ف آسوده

ئاسوودەیی asûdeyî بێخەمی ف آسوده‌یی

ئاسوور asûr کشت وکالٚ «گ» ف کشتزار، مزرعه

ئاسەر aser ئاستەر، کەتیفه «سەر ئاسەرْ دیوارەگه خاس بکه» ف آستر

ئاسەک asek ئاسیاو دەسی «ل» ف آسیاب دستی

ئاسەوار asewar ١) لانەما، لانەزیٚ «دار له داری، ئاسن له داری، بەن له ئاسەواری» ٢) شوون، تۆڕ ف ١) نژاد، نسل ٢) آثار

ئاسی asî ١) بێزار، شەکەت ٢) گەنمیٚ کْ وه ئاسەک هۆرد بۆیه «ل» ف ١) بیزار وخسته ٢) گندمی که با آسیاب دستی خرد شده

ئاسیٚ asê ١) ئاهوو ٢) جووریٚ چیخه ف ١) آهو ٢) نوعی چیخ

ئاسیا asya بەشێگ گەورا لەچووار قوڕنەیٚ دنیا ف قاره آسیا

ئاسیاو asyaw جایٚ هەڕینْ ئارد، له پەهلەوی (asyap ئاسیاپ) و (asyaw ئاسیاو) نۆسریایە له سەکزی «ئاس» ئۆشن ف آسیاب، در پهلوی (asyap آسیاپ) و (asyaw آسیاو) نوشته شده و در سکزی «آس» گویند

ئاسیاوان asyawan لووینه ف آسیابان

ئاسیاو قرمز asyaw qirmiz دیەکەیٚگه له قلآ شاین ف روستایی در قلعه‌شاهین از توابع سرپل ذهاب

ئاسیل asîl تیزاو ف اسید

ئاسیمه asîme ئاسینداری«گ» ف دیوانه‌وار، مانند دیوانه گان

ئاسین asîn جنْ خوو ف دیوانگی، پتیاره‌ای

ئاسیندار asîndar جنْ خوودار ف دیوانه صفت

ئاسێو asêw ئاسیاو «ل»، بنووڕه ئاسیاو ف آسیاب، نگا **ئاسیاو**

ئاسییه asîye ١) ماده مەدوەره ٢) ناوێگه ژنانه ف ١) آهوی ماده ٢) نامی زنانه

ئاش aş ١) جووریٚ خواردەمەنی ٢) لووینه ٣) بنووڕه ئارد ٤) گیس ف ١) آش ٢) آسیابان ٣) آرد، نگا **ئارد** ٤) زلف، گیس

ئاشار aşar ١) هشارهشار«ل» ٢) قایم کردن«ل» ف بازی قایم موشک ٢) پنهان کردن

ئاشاردن aşardin شاردنەوه «ل» ف پنهان کردن

ئاشاریا aşarya شاریادەو ف پنهان شد

ئاشاز aşaz ئاساش ف آسایش

ئاشاس aşas ئاساش ف آسایش

ئاشاست aşast ئاشاز ف آسایش

ئاشاسی aşasî ئاسایشت ف آسودگی

ئاشان‌وبخوران aşan û bixwran قرمْقالٚ ف همهمه

ئاشان‌وخوران aşan û xwran قرمْقاڵ، قیژ ولْنگ ف همهمه

ئاشانه aşane مزْ لووینه، ئاشه‌وانه «گ» ف دست مزد آسیابان

ئاشْ برنج aşi birinc خوارده‌مه‌نیگه ف آش‌برنج

ئاشپاڵن aşpaĺîn ئاشپاڵوو ف صافی برنج

ئاشپاڵوو aşpaĺû برنج پاڵوو، جووریَ سه‌وه‌ته‌س ف نوعی صافی مانند سبد

ئاشْپانگونی aşi panigunî ئاشْ ستور «ل» ف آش عروسی

ئاشپه‌ز aşpez چشتکه‌ر ف آشپز

ئاشپه‌زخان aşpezxan جایَ چشت کردن ف آشپز خانه

ئاشپه‌زخانه aşpez xane ئاشپه‌زخان ف آشپز خانه

ئاشپه‌زی aşpezî چشت کردن ف آشپزی

ئاشت aşt خس، پشان «ل»، له ئه‌وستا (aşte ئاشته) و له هه‌ورامی «هاشتن» ئۆشن ف انداختن، افشاندن، در اوستا (aşte آشته) به معنی ۱- گسیل داشتن ۲- جنگ افزاری پرتاب کردنی نوشته شده

ئاشتم aştim خسم، پشانم، هاشتم ف انداختم

ئاشتمه‌رێ aştmerê خسمه‌سه...، پشانمه... ف انداختم ...

ئاشتن aştin خسن، پشانن ف انداختن، افشاندن

ئاشکرا aşkira له وه‌رْ چه‌و، په‌یْدا، له ئه‌وستا (eşkerê ئه‌شکه‌رێ) و (eşkere ئه‌شکه‌ره) نۆسریاس ف آشکارا، در اوستا (eşkerê اشکری) و (eşkere اشکره) نوشته شده

ئاشکرابۆن aşkira bün ۱) دیار بۆن، روشن بۆن ۲) ستر دریان ف ۱) آشکار شدن ۲) فاش شدن

ئاشکرا کردن aşkira kirdin ستر دریان ف فاش کردن

ئاشکرایی aşkirayî عاڵه‌م ئاشکرا ف آشکارا

ئاشْگاگلوو aşi gagilû ۱) خوارده‌مه‌نی گاوان «ل» ۲) لاناوه له قه‌روقاتی «ل» ف ۱) آش گاو چران ۲) کنایه از در هم و برهم

ئاشگه‌پچگانی aşge piçganî خۆراکێگ کْ مناڵه‌یل له هه‌یْنْ گه‌مه درْس که‌ن و خوه‌نه‌یَ ف غذایی که بچه‌ها در حین بازی درست می‌کنند و می‌خورند

ئاشگه‌زه‌رینه aşgezerîne ۱) خاڵخاڵوو، ماڵخاڵوو ۲) زه‌رینه وسیمینه ف ۱) کفشدوزک ۲) نگا **زه‌رینه وسیمینه**

ئاشگه‌ون aşgewin جووریَ گه‌وْنه، ته‌پڵه‌گه‌وه‌ن ف نوعی گون

ئاشْماش aşi maş خوارده‌مه‌نییگ له ماش ف خوارکی از ماش

ئاشنا aşna ۱) ناسیار، دووس ۲) عه‌شره‌ت، قه‌وم ف ۱) آشنا ۲) فامیل، خویش

ئاشنا بوون aşna bûn ناسیار بۆن ف آشنا شدن

ئاشنا کردن aşna kirdin ۱) ناسیار کردن ۲) فێر کردن ف ۱) آشنا کردن ۲) آموختن

ئاشنایی aşnayî نزیکایه‌تی ف آشنایی

ئاشوو aşû ۱) دۆزه له قنگ، شه‌ره‌ونه‌ر ۲) ئاژاوه ف ۱) فتنه انگیز ۲) آشوب

ئاشووغ aşûx́ خاواره، لایده «گ» ف ناشناس، بیگانه

ئاشه‌قوڵی aşeqwiĺî بنووره ئاشگه‌پچگانی ف نگا **ئاشگه پچگانی**

ئاشه‌وانه aşewane ئاشانه، پامزْ ئاشه‌وان «گ» ف دست مزد آسیابان

ئاشیه aşye زڵف، گیس ف زلف

ئاغ ax́ ۱) زه‌وْ، زه‌مین ۲) خاک، هه‌رد ف ۱) زمین ۲) خاک

ئاغا ax́a ۱) ئاقا، بنچینه‌یَ ئی که‌لیمه تورکیه ۲) مه‌نه‌نی، هه‌رایَ هه‌ری ف ۱) آقا، ریشه این واژه ترکی است ۲) جاوید، ماندنی

ئاغابانوو ax́abanû ۱) بنووره ئاخه‌بانوو ۲) ناوێگه ژنانه ف ۱) نگا **ئاخه‌بانوو** ۲) نامی زنانه

ئاغاباوه ax́abawe ناوێگه کوڕانه ف نامی مردانه

ئاغابرا ax́a bira ۱) ناوێگه پیاوانه ۲) دیه‌که‌یگه له به‌یْنْ قه‌سر و سه‌رپیه‌ڵ ف ۱) نامی مردانه ۲) روستایی در سرپل ذهاب

ئاغابزرگ ax́a bizirg ناوێگه‌پیاوانه ف نامی مردانه

ئاغار ax́ar بنووره ئاغ ف نگا **ئاغ**

ئاغاژن ax́a jin کلانته‌ر ژن، گه‌ورا ژن ف کدبانو، همسر ارباب

ئاغاڵ ax́aĺ شه‌ڕوان، شه‌ڕخر، تورکیه ف جنگجو، مبارز

ئاغاڵش ax́aĺiş هان دان «گ» ف تحریک کردن

ئاغامانگ ax́amanĝ ناوێگه ژنانه وه مانایَ مانگْ هه‌میشه

جاوید ف نامی‌زنانه به معنای ماه همیشه جاوید

ئاغا نازار axá nazar ناوێگه ژنانه ف نامی زنانه

ئاغڵه axíl̂e مەشکەیٚ بۆچگ «ل»ف مشک کوچک دوغ

ئاغه axé ۱) ئاغا ۲) هەراٚیهەری ۲) پێشگرێگه ئەراٚیٚ ناوەیلْ پیانه و ژنانه «ئاغەمانگ، ئاغەبرا» ف ۱) آقا ۲) همیشگی، ماندگار ۳) پیشوند برای نامهای زنانه و مردانه

ئاغەبانوو axé banû ئاغابانوو ف نگا **ئاخەبانوو**

ئاغەبرا axé bira بنوورِه ئاغابرا ف نگا **ئاغابرا**

ئاغی axí̂ سووکه ناو ئاغابرار ف مخفف آقابرار

ئافات afat بەڵا، ئاتەشه ف آفت

ئافاز afaz هۆر وه خوەێەو بۆن «ئافاز گیانْ خوەیٚ نییه» ف حافظ، محافظ

ئافت aft ۱) وریا «ل» ۲) ئافت و هەست ف ۱) هشیار ۲) احساس

ئافْ تاف afi taf ئافەت، تەشه ف آفت

ئافتاوه aftawe ئەفتاوه، له ئەوستا (efente ئەفەنته) ئۆسریاێه ف آفتابه، آوند، در اوستا (efente افنته) نوشته شده

ئافتن aftin شەس خەوەر دار بۆن، زانستن «ل» ف حس کردن

ئافت وهەست aft û hest هەست کردن ف احساس، حس کردن

ئافتین aftîn مچگەیٚ شەۆ «ل» ف آستین، آستین پیراهن

ئافرەت afiret ژن وزا، تۆیەنیم بۆشیم خالق، چۆنکه «ئافراندن:خوڵقانن» وشەیٚ باکووریه و له یوونانی «ئافرودیت» ئۆشن یا ئەو کەسه که هەرگز نیەمرێد «ئا = پێشگرْ نەفیه + فرەت = فەرهووت»واته ئەو کەسه که هەرگز فەرهووت نیەود ف زن، از اینجا می‌توان گفت زن یعنی خالق زیرا «آفراندن: خلق کردن» واژه‌ای کردی است ودر کردی شمالی «کرمانجی، زازاکی» گفته می‌شود و در یونانی «آفرودیت» یا نامیرا گویند بدین ترتیب که «ئا = پیشوند نفی+ فرەت = فرهوت» یعنی آنکه هرگز نابود نمی‌شود

ئافرەتبار afiret bar خێزانبار، ئەو کەسه ک دۆیەتْ فرەێگ له ملیٚ بوو ف عائله‌مند، آنکه فرزند دختر زیاد دارد

ئافرەتباز afiret baz دەڵه، ژنباز ف زنباره

ئافرەتبازی afiret bazî ئافرەتباز ف زنباره

ئافرەسییه afire sîye بەدبەخت، وه مانایٚ «ئافریده + سییه» ف بدبخت، سیاه بخت «آفریده + سیاه»

ئافریانج afiryanc دیەکەێگه له سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

ئافەت afet ئافات ف آفت

ئافەرم aferim ئافەرین، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «توایهم» ئۆشن ف آفرین، در دیگر گویشهای کردی «توایهم» گویند

ئافەریده aferîde درْس کریایٚ ف آفریده

ئافەرین aferîn ئافەرم، له پەهڵەوی(afrîvene ئافریڤەنه) ئۆسریاس ف آفرین، احسنت، در پهلوی (afrîvene آفر یوَنه) نوشته شده

ئافتینگ avtînig ئاردپەینْگ «ل» ف نگا **ئاردپەینْگ**

ئافتیەنگ avtyenig ئاردپەینْگ «ل» ف نگا **ئاردپەینْگ**

ئاڤژەن avjen مەلەوان «ل» ف شناگر

ئاڤژەنی avjenî مەلەوانی «ل» ف شناگری

ئاڤس avis ئاوس، زگپڕ «ل» ف باردار

ئاڤیٚ avê ئانگوو، خۆسه «ل» ف شبنم

ئاقا aqa ۱) بنوورِه ئاغا ۲) مەموو «ل» ف ۱) نگا **ئاغا** ۲) عمو

ئاقامیروو aqa mîrû یەکیٚ له بەزمەیلْ ئازیەتیه کْ جوورْ پاوەمووری له ئازیەتی خوەنن و بەزمێگه شووڕشگەرانه ف یکی از بزمهای حماسی که در مراسم سوگواری و در وصف رشادتها و دلاوریهای تازه درگذشته با نوای محزون و بدون موسیقی خوانده می‌شود

ئاقایی aqayî ۱) سەروەری ۲) دیلەکێگ کْ وه گورزه نەیٚ درْس کەن «ل» ف ۱) آقایی، سروری ۲) تیرکهایی از جنس نی که بعنوان ستون در کپر بکار برده می‌شود

ئاقبلاق aqbil̂aq دیەکەێگه له سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

ئاقڵ aqil̂ زانا، فەرەزان ف عاقل

ئاقوەت aqwet ۱) ئۆوغر، ئۆوغرا ۲) سەرئەنجام ف ۱) اغر به خیر ۲) عاقبت، سرانجام

ئاقوڵ aqûl̂ شۆترخار، جووریٚ درگه کْ شامی لەتیٚ پەروەرده کەن ف گیاه شترخوار، که تخم هندوانه را در ریشه آن کاشته و گیاه شترخوار باعث رشد تخم هندوانه می‌شود

ئاک ak پاشگرێگه «خوراک، پووشاک» ف پسوندی است

ئاکڵە akil̂e نەخوەشی پێس، سفلیس ف بیماری سفلیس

ئاکڵەوزڵزڵە akil̂e û zil̂zil̂e ١) نەخوەشی ئاکڵە ٢) چرکْ پەڕ بۆنْ زامْ دەورْ دەم ف بیماری سفلیس ٢) چرکین شدن زخم دور دهان

ئاکوو akû ١) بەرزایی سەرْ کۆیە، ئاسوو ٢) ناوێگە کوڕانە ٣) با شەرم و حەیا، لە ئەوستا (ak ئاک) وە مانایْ حەیاسە ٤) بێ غەرەز ومەرەز قسیە کردن «وە ئاکووەو قسە کەێد» ف ١) بلندی کوە، ستیغ کوە ٢) نامی مرانە ٣) حیا، شرم، در اوستا (ak آک) بە معنی شرم وحیا است ٤) کسی کە بدون غرض سخن می‌گوید

ئاکووم akûm ئاخرێ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئاکام» ئۆشن «ل» ف سرانجام، عاقبت، در دیگر گویشهای کردی «ئاکام» گویند

ئاگا aga ١) خەوەر «ئاگات لەو کارە بوو» ٢) زانا و فامیدە، لە ئەوستا (akase ئاکاسە) نۆسریاس ٣) نەخەفتێ «ئاگای یا خەفتییە؟» ٤) دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف ١) خبر ٢) آگاه، در اوستا (esaka آکاسە) نوشتە شدە) بیدار ٤) روستایی در سنقر

ئاگا بوون aga bûn خەوەردار بۆن ف آگاە شدن

ئاگا بوونەوە aga bûnewe لە خەو هەڵسان ف بیدار شدن

ئاگادار agadar خەوەردار ف باخبر شدن

ئاگا کردن agakirdin خەوەر رەسانن، هالی کردن ف آگاە کردن

ئاگای agay خەوەر رەسانن، ئاگاهی ف روشنفکری، آگاهی

ئاگای دان agay dan ئاگاهی دانەوە ف روشنگری دادن، اطـلاع رسانی

ئاگر agir ئاتەر، لە ئەوستا (ater ئاتەر) و (aters ئا تەرس) و لە پەهڵەوی (atur ئاتور) و (atexş ئا تەخش) و لە فورسْ باستان «ئاترو»و لە عبری (aêr ئایێر) نۆسریایە ف آتش، در اوستا (ater آتر) و (aters آترس) و در پهلوی (atur آتور) و (atexş آتخش) و درفرس «آترو» و در عبری (aêr آیر) نوشتە شدە

ئاگرباران agir baran بنووڕە ئاگرواران ف نگا **ئاگرواران**

ئاگربازی agir bazî بازی وەلْ ئاگر لە هەێنْ جەژن ف آتش بازی

ئاگربچووە لێد agir biçuwe lêd نووڕیگە، ئاگر وە عەمرد بچوو ف نفرینی است، آتش تو را فرا گیرد

ئاگربەرەک agir berek پەروانە «ل» ف پروانە

ئاگرپارە agir pare سێرخ، سیرتخ ف آتشپارە، پررو

ئاگرپەرەس agir peres زەرتوشتی ف زردشتی، آتش پرست

ئاگرخوەشکەرە agir xweşkere دۆزە لە قنگ ف فتنە انگیز

ئاگردان agir dan ١) ئاتەشخان ٢) مەنقەڵ ٣) ئاگر وە چێشتێ ناین ف ١) آتشخان ٢) منقل ٣) آتش زدن

ئاگردۆ agir dü سووتەمەنی ف مواد سوختنی بویژە چوب

ئاگرْ ژێرْخوەڵەکوو agiri jêiri xwel̂ekû لاناوە لە ئاژاوە چی ف کنایە از دو بە همزن

ئاگرْ ژێرْ کەێ agiri jêri keŷ درۆ دْزووان ف آتش زیر کاە ، دو رو

ئاگرْ گڕ agiri gir̂ ئاگرْ سووزان ف آتش مشتعل و سوزان

ئاگرگرتن agir girtin ئاگروە چێشتێ ناین ف آتش گرفتن

ئاگرگرتێ agir girtê ١) نەمەزریایێ ٢) شاوانی، زوورْم ئرایێ ژن ف ١) آرام وقرار نداشتن، ناآرامی ٢) شهوتی، بویژە برای زن

ئاگر لێ وارین agir lê warîn تۆشْ بەڵا و دەرد هاتن ف کنایە از دچار شدن بە مصیبتی

ئاگرْمژ agiri mij زخاڵ گوڕ ف زغال افروختە

ئاگرمەدار agirmedar ئاێرمەدار ف بیقرار و در حسرت چیزی بودن

ئاگرمەلۆچ agirmelüç جوورێ سیبەکەرکە، تۆخوەرگە ف نوعی سار

ئاگرمەلیچ agirmelîç ئاگرمەلۆچ «ل» ف نگا **ئاگرمەلۆچ**

ئاگرواچ agirwac بنووڕە ئاگرواچ ف نگا **ئاگرواچ**

ئاگرواچ agirwaç بوخاری دیواری، بوخارییگ ک لە ناو دڵ دیوار دڕس کەن ف بخاری دیواری

ئاگرواران agir waran ١) گەرمایْ زووردار ٢) لاناوە لە تیر ئەنازی فرە ف ١) گرمای بسیار ٢) کنایە از تیر و تیراندازی شدید

ئاگر وە گیان کەفتن agir we gyan keftin ١) بێقەراری کردن ٢) نووڕێگە «ئاگر بکەفێە گیاند» ف ١) بیقراری کردن ٢) نفرینی

ئاگرە agire ١) وایْ سۆیەر کْ ئافەتە ٢) جووریَ هەڵزڵیانە، ئاگرەک ٣) ئەوە ئاگرە ف ١) باد گرم آفت مزارع ٢) نوعی تبخال ٣) آن آتش است

ئاگرەپڕ agire pir̂ ١) گۆیەڕیانْ دەم چاو ٢) جووریَ نووڕە «ئاگرەپڕ بۆد» ف ١) تغییر حالت صورت ٢) نوعی نفرین

ئاگرەپڕبای agire pir̂ bay جووریَ نووڕە، ئاگر بکەفێدە گیاند ف نفرینی است، آتش بجانت بیفتد

ئاگرەپەڕ agireper̂ ئاگرەپڕ ف نگا **ئاگرەپڕ**

ئاگرەسۆر agiresür ئاگرەکەوڵ ف نگا **ئاگرەکەوڵ**

ئاگرەک agirek جووریَ هەڵزڵیانە ف نوعی تبخال

ئاگرەکووڵ agire kûl̂ شەڕەو نەر ف فتنە جو، فتنە گر

ئاگرەکەوڵ agire kewl̂ ١) ئاگرەواڕە بۆن ٢) ئاگر پارە ف ١) سراسیمە شدن ٢) آتشپارە

ئاگرە لێ چی agire lê çî ١) لاناوە لە ژنْ شاوانی ٢) جووریَ نووڕە، نابووت بۆن ف ١) کنایە از زن شهوتی ٢) نفرین، نابود شدن

ئاگرەواڕە agire war̂e هووڵ کەسیَ بردن، نگران بۆن ف نگران شدن برای کسی، سراسیمە شدن

ئاگرەواڕەبۆن agire war̂e bün هووڵ بردن، نگران بۆن ف سراسیمە شدن

ئاگری agirî شاوەتی ف شهوانی

ئاگرین agirîn ١) شاوەتی ٢) وینەیَ ئاگر ف ١) شهوتی ٢) مانند آتش، آتشین

ئاگوو agû ئاردێگ کْ کەنەیَ بانْ گونْگ تا نەچەوسێدە خونە «ل» ف آردی کە بر روی چونەنان ریزند تا مانع از چسپیدن آن بە نورد گردد

ئاگوگەرد agûgerd لاناوە لە گێاێکەر «ل» ف کنایە از گدا

ئاکە age نەتۆیەنم، تەمەڵ، لە ئەوستا (ake ئاکە) وە ماناێ نەخس و کەلەمەس ف صفتی برای ناتوانی و تنبلی، در اوستا (eka آکە) بە معنی عیب ونقص است

ئاڵ al̂ ١) سۆیەرْ کەم رەنگ، لە هندی ناوْ دارێگە کْ لە ریشەیَ رەنگْ سۆیەر گرنەو و لە دەرمانیش وە کاریَ تیەرن ٢) کونـڕ بۆنْ دێان لە ترشی ٣) جنْ ئاڵ کْ قەدیمەیل ئۆشن دۆیەتْ پەێغەمبەرێگ بۆیە کْ نووڕیَ کریاس و لە سمنانی ئاڵ ئۆشن ٤) کوڕی ئەسپ یا وڵاخْ نووپلان ٥) نیشتەجی «ئاڵ کام شاری » ٦) رەسی «ئاڵ بلۆقەت» ٧) بگوو ئەژنەو دار «ئائیمْ ئاڵێگە » ف ١) سرخ کمرنگ، در هندی نام درختی است کە از ریشە آن رنگ سرخ حاصل آید و بدان جامە رنگ کنند و در درمان نیز از آن استفادە کنند ٢) کند شدن دندان از ترشی ٣) جن زائو کش کە بنابر عقیدەی گذشتەگان دختر پیغمبری بودە کە او را نفرین کردەاند و زان پس دشمن زائو شدە ٤) کُرەای کە تازە سواری شدە ٥) ساکن، اهل ٦) رسیدە، بالغ، دانا ٧) انتقاد پذیر، سخن گوش کن

ئاڵا al̂a ١) بەێداخ ٢) خاس، ریک وپیک ف ١) پرچم، بیرق ٢) اعلا

ئاڵاڕەزگە al̂ar̂ezge رەزگی، هەڵەڕەزگە ف گیاە تاج ریزی

ئاڵاکەر al̂aker بنووڕە وژینکەر ف نگا **وژینکەر**

ئاڵان alan ١) پەڕەی حۆکم لە گەمەیَ پاسوور «گ» ٢) خەوەردان ٣) دەسپێچْگ «ل» ف ١) حکم کردن در بازی پاسور ٢) اعلام ٣) بهانە

ئاڵانبڕ alan bir̂ لە گەمەیَ پاسوور حۆکم کردن «گ» ف در بازی پاسورحکم کردن و ضربە بە حریف زدن

ئاڵانبڕ کردن alan bir̂ kirdin حۆکم کردن لە گەمەیَ پاسوور «گ» ف حکم کردن در بازی پاسور بە منـظور نابود کردن داشتەهای حریف

ئالانی alanî قرمْ قاڵ «گ» ف همهە، جار وجنجال

ئاڵانی al̂anî کوتەڵ «گ» ف نگا **کوتەڵ**

ئاڵاو al̂aw هالاو، بڵووزەیَ ئاگر «گ» ف لهیب آتش

ئاڵایی al̂ayî کوتەڵ «گ» ف نگا **کوتەڵ**

ئاڵبردن al̂ birdin مردنْ تڵف یا زاوران وە دەسْ ئاڵ ف مرگ طـفل یا مادر بوسیلە آل

ئاڵبردنەوە al̂ birdinewe ئاڵبردن ف آل کردن

ئاڵبلۆقەت al̂i blüqet بازڵە، بازڕە ف سن بلوغ

ئاڵبەچە al̂i beçe ئاتْ عێاڵ ف خانوادە

ئاڵتۆن al̂tün ١) ناوێگەژنانە ٢) تڵا، لە تۆرکەمەنی «ئاڵتین، ئاڵتون، تالتوون» و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«ئاڵتون» ئۆشن ف ١) نامیزنانە ٢) طـلا، درترکمنی«ئالتین، ئالتون، تالتوون » و در دیگر گویشهای کردی «ئاڵتون» گویند

ئاڵشت al̂işt ١) عەوەزبێەڵ، لە سەکزی «ئاڵش» ئۆشن ٢) هایش ف ١) عوض کردن، در سکزی «آلش» گویند ٢) آیش زمین

ئاڵشت کردن aĺîşt kirdin گۆیەڕانن، ئاڵ وگووڕ کردن [ف] عوض کردن

ئاڵشتی aĺîştî ١) لاناوه له جن ٢) عەوەزی [ف] ١) کنایه از اجنه ٢) عوضی

ئاڵش دگاش aĺîş digaş کاڵ مەکاڵ، ئاڵشت«ل» [ف] تعویض، عوض کردن، آیش کردن زمین

ئاڵغه aĺxe مەشکەێ بۆچگ [ف] مشک کوچک

ئاڵف alif کەێدان کردن ریەن «گ»[ف] کاه و جو دادن به حیوانات

ئاڵگ alig خێاڕ گەورا [ف] خیار دمبل

ئاڵمادین aĺmadîn دیەکەێگه له سۆنقۆر [ف] روستایی در سنقر

ئاڵمه aĺme قەوْنی ران «ل» [ف] کشاله ران

ئاڵنگ aĺinĝ خرپوونْ بنْ هەنگڵ، ئاڵێ [ف] ورم کردن زیر بغل ناشی از فعالیت غدد لنفاوی در هنگام زخمی شدن

ئالوو alû ١) هەلۆ، قووخ ٢) نیمه تێکەڵ «خەوالوو» ٣) میبەێ باز «ل» ٤) داڵ، هەلۆ «ل» [ف] ١) آلو، هلو ٢) آلود، آلوده ٣) گوسفند سفید و سیاه ٤) عقاب، کرکس

ئاڵو واڵا aĺw waĺa پارچەێ رەنگاورەنگ [ف] پارچه رنگا رنگ

ئالوو بالوو alû balû میوەێگه خڕ وترش [ف] آلبالو

ئاڵوو پاڵوو aĺû paĺû پاڵووین [ف] پالائیدن

ئالووچه alûçe ئالۆچه [ف] آلوچه

ئالووده alûde ١) گیرووده، گیر هاتێ ٢) ئالوو [ف] ١) اسیر، معتاد ٢) آلوده

ئاڵووز aĺûz ١) خەم وپەژاره، له ئەوستا (a - yuz ئا یووز) تۆسرپاس ٢) خورینْ لەش، ئاڵووش ٣) له پیری عاشق بۆن [ف] ١) آشفته، پریشان، در اوستا (a - yuz ئايووز) نوشته شده ٢) خارش تن ٣) در سن پیری عاشق شدن

ئاڵووش aĺûş ١) ئاڵووز ٢) شاوەت، ئارەزوو کردنْ نێر له ما [ف] ١) خارش تن ٢) علاقه کردن

ئاڵ وگوڕ aĺ û gwiř گۆیەڕانن [ف] عوض کردن

ئالۆن alün هالۆن، خوەشه کردنْ هیزه وه دووشاو [ف] آماده کردن خیک با دوشابه

ئاڵه aĺe ئاتەشەک [ف] آتشک، جذام

ئاڵەت aĺet ئاڵەتنی [ف] فلفل

ئاڵەتنی aĺetinî ئاڵەت [ف] فلفل

ئاڵەم aĺem ١) دنیا ٢) ناوێگه ژنانه [ف] ١) عالم ٢) نامی زنانه

ئاڵەم ئاشکرا aĺem aşkira دنیا بزان [ف] چیزی که همه آن را بدانند

ئاڵەم وازێ aĺem wazê ئاڵەم ئاشکرا [ف] چیزی که همه آنرا بدانند

ئاڵێ aĺê ١) بنووڕه ئاڵنگ ٢) جوورێ لەپەره [ف]١) نگا **ئاڵنگ** ٢) نوعی جوش دربدن

ئالیان alyan ١) چەفتەوبۆنْ سۆنْ سییەماڵ ٢) لاناوه له وه ماریەت کەفتن [ف] ١) کج شدن ستون سیاه چادر ٢) کنایه از بی شخصیتی

ئالیچه alîçe ئالۆچه «ل» [ف] آلوچه

ئالیق alîq کۆیەنه، دڵنگْ کۆیەنه، ئەپرۆنگ «ل» [ف] لباس کهنه و مندرس

ئالی نەوا alînewa دیەکەێگه له کۆیەشت [ف] نام روستایی از توابع کوهدشت

ئا لێوا a lêwa وەێجووره، ئیجووره [ف] اینگونه

ئام am پێشگرْ هاوبەشی [ف] پسوند اشتراک

ئاما ama هات، هەت [ف] آمد

ئاماج amac ١) خواسته، ئامانج ٢) نیشانەێ تیر ئەنازی [ف] ١) هدف، خواسته ٢) سیبل، هدف تیر اندازی

ئاماده amade گورج [ف] آماده

ئامادەبۆن amade bün گورج بۆن [ف] آماده بودن

ئامادەکردن amade kirdin گورج کردن [ف] آماده کردن

ئاماژ amaj بنووڕه ئاماج [ف] نگا **ئاماج**

ئاماژه amaje دەس نیشان کردن [ف] خاطرنشان کردن

ئاماڵ amaĺ ١) هاماڵ ٢) گاهس، هاتێ «ئاماڵ خودا ناتۆ»له تۆرکەمەنی «ئاخمال»ئۆشن [ف] ١) رقیب ٢) شاید، احتمالا، در ترکمنی «آخمال» گویند

ئاماڵی amaĺî هاماڵی [ف] رقابت

ئامام amam هاتم [ف] آمدم

ئامان aman ١) هاتنه ٢) دەخیل ٣) ناوێگه پیانه [ف] ١) آمده‌اند ٢) امان خواستن ٣) نامی‌مردانه

ئامان تووواسن aman tuwasin داوایْ تەسمیل بوون [ف] امان خواستن

ئامانج amanc بنووڕە ئاماج ف نگا **ئاماج**

ئامانْدامان amani daman رەحەت، ئەمن ف امن، راحت

ئامانەت amanet ١) سپاردە ٢) وە هۆر خسن «دی ئامانەت وە پێد نییەم بایدن» ف ١) سپرده، امانت ٢) یادآوری

ئاما ولووا ama û luwa هاموچوو، هات و چوو ف آمد و شد، رفت و آمد کردن

ئامای amay ١) هاتی، لە پەهڵەوی (meten مەتەن) نۆسریاس و لەکی «مام» ئۆشن ٢) رازاێ براێ گەورا «ل» ف ١) آمدی، در پهلوی (meten متن) نوشته شده ٢) صفت برادر بزرگتر

ئامباز ambaz هامباز، هاوباز ف نگا **هامباز**

ئامخته amixte هووکارە، فێر بوو، لە ئەوستا (mirite مْرْته) نۆسریاس و لە سەکزی «موخته» و لە کرمانی «ئۆمو خته» ئۆشن ف آموخته شده، عادتی، در اوستا (mirite مرته: آموزش دیده) نوشته شده و در سکزی «مـُخته»و در کرمانی «اُموخته» گویند

ئامڕاز amr̂az هاو راز ف همراز

ئامْشوو amişû هاتوچوو ف آمد وشد

ئامنەت aminet بنووڕە ئامانەت ف نگا **ئامانەت**

ئاموو amû هاپوو، مەموو «ئامووزا»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئاپ، ئاپو» و لە سەکزی «ئاموو» و لە باشوورْ ئێران «ئاموو» ئۆشن ف عمو، در دیگر گویشهای کردی «ئاپ، ئاپو» و در سکزی «آموو» و در جنوب ایران نیز «آموو» گویند

ئامووزا amûza کوڕِ ئاموزا ف پسرعمو

ئامووزازا amûzaza زڕ ئاموزا ف فرزند عموزاده

ئاموزا ژن amûza jin ژنْ ئاموزا ف زن عموزاده

ئاموزاوەزا amûza we za زڕئاموزا ف فرزند عمو زاده

ئاموژار amûjar ئامووژگار، مووچیار، مووژیار، لە پەهڵەوی (amûjekar ئامووژەکار) ئۆشن ف آموزگار، اندرز گو، در پهلوی (amûjekar آمووژَکار) گویند

ئامووژاری amûjarî ئامووژگاری ف اندرزگویی، پند دادن

ئامووژاریکردن amûjarî kirdin ئامووژیاری ف پند دادن

ئامووژگار amûjgar ئاموژار ف نگا **ئامووژار**

ئامووژیار amûjyar ئامووژار ف نگا **ئامووژار**

ئامووژیاری amûjyarî ئامووژاری ف راهنمایی‌کردن

ئامووشوو amûşû هاتووشوو ف آمد و شد

ئامووشووکەر amûşû ker هاتوو شوو کەر ف آمد و شد کننده

ئامووڵە amûĺe ئافەتْ یارەما ف آفت صیفیجات که باعث کجی خیار می‌شود

ئامەد amed ١) بەخت، رەژەن ٢) سووکە ناو ئەحمەد ف ١) شانس، بخت ٢) مخفف احمد

ئامەێ ameŷ ١) بەش، سەهم ٢) خەرج و بەرج ف ١) سهم، قسمت ٢) خرج و برج

ئامەێ ودرامەێ ameŷ û dirameŷ بنووڕە ئامەێ ف نگا **ئامەێ**

ئامێته amête ١) ئامێژەن ٢) هامێته کردن، لە لاتین (amity) وە ماناێ ئەولْ یەکەو بۆنە و لە ئەوستا (ahîte ئاهیته) و لە پەهڵەوی (amêxtek ئامێختەک) نۆسریاس ف ١) مایه پنیر ٢) آمیخته، در لاتین (amity) به معنی با هم بودن و دراوستا (ahîte آمیته) و در پهلوی (amêxtek آمیخته‌ک) نوشته شده

ئامێتەبۆن amête bün هامێته بۆن ف ترکیب شدن

ئامێتەکردن amête kirdin هامێتەکردن ف ترکیب

ئامێزا amêza ئادەمیزا «ل» ف آدمیزاده

ئامێژەن amêjen شیرما ف پنیر مایه

ئامێژەنکردن amêjen kirdin شیرما کردن ف آمیخته کردن مایه‌ی پنیر

ئامین amîn خودا قەبوول بکەێد ف آمین

ئامینوئیشلا amîn û îşila ئامین ف آمین

ئامینه amîne ناوێگە ژنانە، لە ئەوستا (amenengh ئامەننگھـ) وە ماناێ نیرووێ ئەندیشە نۆسریاێە ف نامی زنانه ، در اوستا (amenengh آمننگهـ) به معنی نیروی اندیشه نوشته شده

ئان an وەخت، کات ف وقت

ئاناهیتا anahîta ١) ناوێگە ژنانە «ئا، ئان، ئانا، ئەنە» پیشگرْ نەفیە لە ئەوستا و «ئاناهیتا» وە ماناێ خوداێ واران و عشقە و لە یوونانی «ئافرودیت» وە ئۆشن کْ خوداێ عشق و رەنگینیە ٢) پەرەسشگاێگە لە کەنگەوەر ف ١) نامی زنانه که به معنای الهه باران وعشق است و در یونانی «آفرودیت» نامند ٢) معبدی در شهر کنگاور

ئانتریک antirîk بلّووم دان ف تحریک کردن

ئاندیده andîde بنووڕه ئادیده ف نگا **ئادیده**

ئاندیدەوئامین andîde û amîn ئادیده وئامین ف نگا **ئادیده وئامین**

ئانقەس anqes ئانقەست، وه دڵ قەسی «ئان : پاشگرْ نەفیە + قەس: عەمد» ف عمداً «آن: پیشوند نفی که اوستایی است + قس: خود خواسته»

ئانقەست anqest ئانقەس ف عمدا، عمدی

ئانگوُ angû ئاوْنگ، خۆسه ف شبنم

ئان وئوون an û ûn ناز وتۆز ف ناز واتوار

ئانە ane ١) ئەوەڵ کەس له کردارْ گرتن ٢) پاشگرێگه وه ماناێ وێنه، وەک «پیاوانه، ژنانه» ٣) نیشان دانْ کلگه کەڵه وه تولەکی ف ١) بگیر، فعل امری اول کس مفرد از گرفتن ٢) پسوند شباهت ٣) نشان دادن انگشت شست به نشانه تمسخر به کسی، بیلاخ

ئانەو anew رێکلاش، کردار ف منش، سبک وسیاق، رفتار

ئانی anî زۆزی، ئازای ف فوری، سریع

ئانێ anê دەمێ، کاتێ ف دم، وقت

ئانێده anêde ئا وئان+ ئیده = ئان: نه+ ئید: ئیجووره سەر جەم واته نەلێوا ف نه اینگونه، نه اینجور

ئاو aw ١) ئاب، له ئەوستا (ape ئاپه) و له پەهلەوی (ap ئاپ) و له سمنانی (ow ئوو) نۆسریاس ٢) تۆخماو ٣) پێشگرْ هاوبەشی ف ١) آب، در اوستا (ape آپه) و در پهلوی (ap آپ) و در سمنانی (ow او) نوشته شده ٢) منی ٣) پسوند اشتراک

ئاوئاژوو awajû بنووڕه ئاوئاڵەت ف نگا **ئاو ئاڵەت**

ئاوئاڵەت aw aĺet ئاو خوا کردنْ خواردەمەنی ف افزودن نمک و چاشنی به غذا

ئاوئاوەشوو aw aweşû ژنْ شەلیته ف سلیطه

ئاوئەمار aw emar جی ئاو، سیەڵ ف آب انبار

ئاوا awa ١) ئاوادان ٢) گوم و ناپەێدا بۆن ف ١) آبادان ٢) گم و ناپیدا، غروب کردن

ئاوابۆن awa bûn ١) له دیده ناپەێدا بۆن ٢) نیشتنْ خوەر یامانگ ف ١) از دیده ناپدید شدن ٢) غروب کردن

ئاوار awar دەر ودیوارْ خانێ رمیاێ ف آوار

ئاواره aware هەڵوەدا، دۆر کەفتگ ف آواره

ئاواره بۆن aware bûn هەڵوەدا بۆن ف آواره شدن

ئاوارەکردن aware kirdin وه زوور کەسێگ له ماڵ دەر کردن ف آواره کردن

ئاوارەیل awareyl هەڵوەدایل ف آوارگان

ئاوارەیی awareyî هەڵوەدایی ف آوارگی

ئاواز awaz دەنگ، له پەهڵەوی (awaz ئاواز) و (îvaç ئیڤاچ) نۆسریاێه ف آواز، در پهلوی (awaz آواز) و (îvaç ایواچ) نوشته‌شده

ئاوازه awaze دەنگ وناو، ناو دەنگ ف شهرت

ئاوازەخوەن awaze xwen گوورانیچڕ ف خواننده

ئاوازێن awazên دیەکەێگه له گیەلان ف روستایی در شهر گیلانغرب

ئاواشه awaşe ئاوێشته، حەوەش «دەنگْ ئاواشه له ئاسمان برپیا» ف آوای وحش، وحوش، جانور

ئاوا کردن awa kirdin ١) بنەواێ ماڵ ناین ٢) ئاوا کردنْ زەوۆ بایر ٣) نیشتنْ خوەر ٤) له دۆرەو هاتن ف ١) پی ریزی ساختمان ٢) شخم کردن زمین بایر به منظور کشاورزی ٣) غروب کردن ٤) از دور پیدا شدن

ئاوا کردنەوه awa kirdinewe ئاوەدان کردن ف دوباره آباد کردن

ئاواڵ awaĺ دووس، له کرمانجی «هەڤاڵ» ئۆشن ف دوست ، در دیگر گویشهای کردی «هەڤاڵ» گویند

ئاوان awan ئاوەیل ف آبها

ئاوای away وڵات، دیەکه ف روستا

ئاوایی awayî ١) ئاوەدانی ٢) دیەکه ف ١) آبادانی ٢) روستا

ئاوبارەگەێ aw baregeŷ ئەو جوورەگەێ «هەم دەس کرده ئاوبارەگەێ» ف به اصطـلاح آن روی سکه

ئاوباریک aw barîk ١) دیەکەێگه له دێره ٢) دیەکەێگه له کەنگەوەر ٣) دیەکەێگه له سۆنقۆر ف ١) روستایی در دیره از توابع گیلان ٢) روستایی در کنگاور ٣) روستایی در سنقر

ئاوباریکه aw barîke لاناوه له کەم درامەد، له کرمانی «ئاو باریک» ئۆشن ف کنایه از درآمد اندک، در کرمانی «ئاو باریک» گویند

ئاوباز aw baz مەلەوان ف شناگر

ئاوبازی aw bazî مەلەوانی ف شناکردن

ئاوبالا awbal̂a ئەوبالا، هامێار ئاویار ف کمکی آبیار

ئاوبڕ aw bir̂ مووڵەت نێان وە کەسێگ ف فرصت ندادن به کسی

ئاوبردن aw birdin ئاوبردە، وە مفت لە دەس دان ف مفت از دست دادن

ئاوبردە aw birde ئاوبردن ف مفت از دست دادن

ئاوبردێ aw birdê لاناوە لە بەدبەخت ف کنایه از بدبخت

ئاوبڕکردن aw bir̂ kirdin مووڵەتْ قسیە کردن وە کەس نێانف کنایه از مهلت ندادن در گفتار، میان گفتار کسی پریدن

ئاوبۆن aw bün ۱) تێویان ۲) لەڕ بۆن ۳) شەرمەندە بۆن ف۱) آب شدن ۲) لاغر شدن ۳) شرمنده شدن

ئاوبەر aw ber ئاودەر ف ساقی

ئاوبەرە aw bere خەرەنگێزەیلێ کْ ئاو ئەڕاێ کەنۆ تیەرن ف زنبورانی که آب برای کندو می‌آورند

ئاوبەسان aw besan ۱) نوواێ ئاو جوورْ بەنگە گرتن ۲) ئاو لە بانْ چێشتێ گرتن ف ۱) جلوی آب را سد کردن ۲) آب را روی... بستن

ئاوبەش aw beş ئاو زێاتی ئاویاری کْ بەش بوودە ملْ چەردەکاڵەیل ف آب اضافی که میراب آنرا بین زارعین تقسیم می‌کند

ئاوبێار aw bêar ئاوهارْ بێوەلیفەت «وەتن خەرکەو سۆرە! وەت ئەر سۆرە یا چەمەر مْ ئاو بێارم» ف آب آور بیمزد

ئاوبێبرنگاو aw bê birnĝaw لاناوەلە خواردەمەنیگ کْ ئاوێ فرەبوو، زوورم ئاو گووشت ف کنایه از غذایی که آبش زیاد باشد، بویژه آبگوشت

ئاوپاش awpaş ۱) دووڵچەێگ کْ سەرێ کوناکوناس و ئاو پرژە وە پێ کەن ۲) لاناوە لە گەنەکار «ژنْ ئاو پاش» ف ۱) آب پاش ۲) کنایه از فاحشه

ئاوپاشی awpaşî ئاوپرژە ف آب پاشی

ئاوپاڵوو awpal̂û جوورێ سافییە ف صافی

ئاوپرزە awpir̂ze ئاوڕەشە ف آب پاشی

ئاوپرژە awpir̂je ئاوڕەشە ف آب پاشی

ئاوپرشە awpirşe ئاوڕەشە ف آب پاشی

ئاوپشانن aw pişanin ئاوڕەشە کردن ف آب ریختن بر...

ئاوپەڕ awper̂ ۱) لەتە چووێ ناو پۆک کْ ئاو ئەڕاێ ژێر دووزەقەێ ئاسیاو تییەرێ ۲) دمەڵێگ کْ ئاودووز کردۆ ۳) سەر ئاسەرْ دیوار ف ۱) نای آسیاب ۲) دملی که در اثر آب گزیدگی ورم کرده ۳) قرنیز سر دیوار

ئاوپێچی aw pêçî لا داینْ ئاو ئەڕاێ ئاویاری ف هدایت آب جهت آبیاری

ئاوتاف aw taf ۱) ئاوْ قونرەدار ۲) دیەکەێگە لە کرماشان ف ۱) آبی که با جریان تند در حرکت است ۲) روستایی در کرماشان

ئاوتانجین aw tancîn دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

ئاوْتاو awi taw تامْخوا کردنْ قسیە ف آب و تاب

ئاوترنگەکەر aw tirnĝe ker ئاوْ لرییەکەر ف آب روشن و زلال

ئاوتلا aw til̂a تلاێگ کْ خەنەێ ناو ئاو و ئۆشن ئەڕاێ زاف خاسە ف طلایی راکه در آب می‌اندازند و گویند خاصیت آب قند را دارد

ئاوجز aw ciz ئاودز، ئاودەڵن ف جای ترشح آب

ئاوْجوو awi cû لاناوەلە مفت ف کنایه از ارزانی

ئاوجۆیە aw cüye ئابجەو ف آبجو

ئاوجۆیەپاش awcüye paş مەلێگە سییەڕەنگ و خوەش دەنگ ک حرام گووشتە و چەنە مەلۆچگێگە ف پرنده‌ای سیاه رنگ و خوش صدا و حرام گوشت که شبهه به گنجشک است و در مزارع است

ئاوجەڕ awcer̂ بەن مەوجان کْ لە ناو ئاو شووریاس ف بند جاجیم بافی که در آب شستشو داده شده

ئاوچاودان aw çaw dayn لە نووڕسن کەێف بردن ف چشم چرانی

ئاوچاوسەنن aw çaw senin ترسانن، زۆیەڵە بردن ف ترساندن، زهرچشم گرفتن

ئاوچشمە aw çişme دیەکەێگە لە بەدرەێ ئیلام ف نام روستایی بدره‌ای ایلام

ئاوچنین aw çinîn ۱) کرواسێ کْ نم چنیە، گووشان ۲) ئاو میوە گووشانن ف ۱) لباسهای شسته شده که مقداری از آب آن گرفته باشند ۲) آبگیری میوجات

ئاوچەقچەقە aw çeqçeqe چوو درێژێگ کْ سییەکەرکەیل وە پێ تارنن ف چوب بلندی که با آن سارها را از باغ فراری می‌دهند

ئاوخوا aw xwa ١) ئاوئاڵەت کردن ٢) تامْ خوا کردن ف ١) افزودن چاشنی به غذا ٢) به زیبایی بیان کردن مطلبی

ئاوخواردن aw xwardin ١) خواردنْ ئاو ٢) ئاویاری کردن ٣) لاناوە لە راساماڵ ف ١) آب خوردن ٢) آبیاری مزارع و باغ ٣) کنایه از قیمت تمام شده

ئاوخواردنەوە aw xwardinewe ئاوخواردن ف دوباره آب خوردن مزارع

ئاوخوا کردن aw xwa kirdin بنوورە ئاوخوا ف نگا **ئاوخوا**

ئاوخوەرچەرمێ aw xwer çermê مییەێگ ک ژێرْ ملێ چەرمێە ف گوسفندی که زیر گردنش پشم سفید رنگ باشد

ئاوخوەری aw xwerî ١) هەرچێ کْ ئاو وە پێ بخوەن، لە پەهڵەوی (awe xwerne ئاوەخوەرنە) نۆسر یاس ٢) لایە، ئەو بەشە لە زەۆ کشت وکاڵ ک دەنەێ وەرزێرێگ ک بنچاخێ نەێرێد ف آبخوری، در پهلوی (awexwerne آوەخوَرنە) نوشته شده ٢) قطعه زمینی که فاقد سند مالکیت و نسق زراعتی است و به کشاورز می‌دهند اینگونه زمینها را «ئاو خوەری» گویند

ئاوخێز aw xêz ئاوەزا، نْمرچ ف نمناک، تر

ئاودار aw dar ١) وڵاتْ پڕ لە ئاو، لە ئەوستا (fre - ape فرەئاپە) نۆسریاێە ٢) میوەێ پڕ ئاو ٣) تێخْ جەوهەر دار ٤) تامدار ف ١) منطقه پر آب، در اوستا (fre - ape فره‌آپه) نوشته شده ٢) میوه‌آبدار ٣) تیغ پرند شده ٤) خوشمزه

ئاوداشتن aw daştin ١) ماوەێ کْ ئاو زەۆ پێ کەن ٢) ئاودار بۆن ف ١) فرصتی که میراب در اختیار زارع می‌گذارد جهت آبیاری ٢) آبدار بودن

ئاودان aw dan ١) ئاویاری کردنْ مەزرا ٢) ئاو داین وە ئەشغاڵ یا ئاێم ٣) ئاوْ تێخ دان ٤) ناوخوا ٥) ئاو خوەری جۆجگ و مامر ف ١) آبیاری کردن ٢) آب دادن به حیوانات ٣) پرند کردن ٤) ناودان ٥) آبشخوری ماکیان

ئاودانان awdanan بەشێگە لە ئیلام ف بخشی در ایلام

ئاودانەوە aw danewe ١) تەزین ٢) بنوورە ئاودان ف ١) جماع کردن و بیحس شدن ٢) نگا **ئاودان**

ئاودڕ aw dir̂ ئاوکەن ف آبکند

ئاودڕگە aw dir̂ge ئاودڕ ف آبکند

ئاودز aw diz ئاوجز ف محل نشتی آب

ئاودزەک aw dizek جووبڕەک، کوسبڕەک ف جانوری سوسک مانند که در سواحل نمناک رودخانه زندگی می‌کند

ئاودوو aw dû ئاو ئامێتەێ دوو ف آبدوغ

ئاودووز aw dûz زامێگ کْ ئاو چرکپەڕێ کردۆ ف زخمی که در اثر نفوذ آب چرکین شده

ئاودووزبۆن aw dûz bün ئاودووز ف «ئاو دووز» شدن

ئاودەر aw der ئاوبەر ف ساقی

ئاودەردان aw der dan ١) خالی کردنْ ئاو چاڵاو ... وە دەفر ٢) لاناوە لە زامەت کیشان و ئەرەق رشانن ف ١) تخلیه آب با سطل و ... ٢) کنایه از زحمت کشیدن، عرق ریختن

ئاودەزگ aw de zig زگێ کْ ئاو هاوردۆ ف شکمی که آب آورده‌باشد، نوعی بیماری است

ئاودەس aw des لاناوە لە مسراو چین ف مستراح

ئاودەلانن aw deľanin ئاودز بۆن ف تراوش

ئاودەڵن aw deĺin کۆزەێگ کْ ئاو لێ بچوو ف کوزه‌ای که آب پس دهد

ئاوْ دەم awi dem لێەر، لرگ ف آب دهن

ئاوڕ awir ئاگر «گ» ف آتش، نگا **ئاگر**

ئاوڕاخووز aw r̂axûz ١) رێخوْز، ریەخوْز ٢) ئاوێ ک لە قەێ کەمەر برشێدە خوار «ئاو+ راخ» ف ١) آب روشن که بتوان ریگهای کف آنرا دید ٢) آبی که از کمر کوه جاری است «ئاو+ راخ» راخ در کردی به معنی صخره است

ئاوڕدان awirdan ئاگردان «گ» ف نگا **ئاگردان**

ئاوڕپەرەس awir peres ئاگرپەرەس «گ» ف آتش پرست

ئاو رشانن aw r̂işanin ئاوپاشین، ئاوڕەشە ف آب و جارو کردن، آب ریختن

ئاوڕۆ awr̂û بنوورە ئابڕۆ ف نگا **ئابڕۆ** و ترکیباتش

ئاوڕۆت aw r̂ût ئاوە رۆت ف با آب جوش مو یا پر از حیوان ذبح شده بر گرفتن

ئاوڕۆ دار aw r̂û dar سجا ف متشخص، با آبرو

ئاوڕووشنکەرە aw r̂ûşin kere مەلێگە بۆچگ و سییە کْ لە سەر ئاو هاتوشوو کەێ ف دبیب

ئاوڕووشنەوکەرە aw r̂ûşnew kere ١) ئاو رووشن کەرە ٢) لاناوە لە ژاو خوەر ف ١) دبیب ٢) کنایه از کسی که زیاد آمد و شد می‌کند

ئاوڕۆن aw r̂ûn ئاو خوا کردن ف آب وروغن کردن غذا

ئاوره awre ئەوره ف آنجا

ئاوڕەشە aw r̂êşe ئاو جاڕوو کردن ف آب و جارو کردن

ئاو رەو aw r̂ew ڕێ ئاو ف آبراهه

ئاوڕێژ aw r̂êj ئاوڕێژنگه ف آبریز، مصب

ئاوڕێژنگه aw r̂êjnĝe ئاوەڕێژ، تاڤگه ف مصب، آبشار

ئاوریشـْم awrîşim هەوریشـْم، له پەهڵەوی (eprîşum ئەپریشوم) تۆسریاس و له سەکزی «ئه برشوم» ئۆشن ف ابریشم، در پهلوی (eprîşum اپریشوم) و در سکزی «ابر شوم» گویند

ئاوزار aw zar دیەکەێگه له چەرداوڕ ف روستایی در شیروان چرداول از توابع ایلام

ئاوزایەچەو aw zaye çew ئاو له چەو کوو بۆن ف آب در چشم حلقه بستن

ئاو زایەدەم aw zaye dem ١) تەماێ چشتێ کردن ٢) ئاو له دەم جەمەو بۆن ف ١) طمع داشتن به چیزی ٢) آب در دهن جمع شدن

ئاوزاین aw zayn ئاو جەمەو بۆن له... ف آب جمع شدن در ...

ئاو زەل دان aw zel dan کارْ بێوەلیفەت ف کار بیهوده

ئاوزێ aw zê ١) ئاوەزا ٢) مەڵ ئاوی ف ١) زمین آبخیز ٢) آبزی

ئاوزێاێ aw zêaê پاسگاێگه له مێهران ف پاسگاهی مرزی در مهران

ئاوْس awis هەمـْس، زگپڕ ف آبستن

ئاوسا awsa ئەوسا ف آن وقتها

ئاوسا گْ awsa gi ئەوسا گْ ف آن وقتها که...

ئاو ساڵ aw saٱ ئەو ساڵ ف آن سال

ئاوساڵەگه awsaٱege ئەو ساڵەگه ف آن سال که

ئاوسان awsan بێ ئەرزشت ف بی ارزش

ئاوسان بۆن awsan bün بێ ئەرزشت بۆن ف بی ارزش شدن

ئاوْس بۆن awis bün زگپڕ بۆن ف آبستن شدن

ئاوْسکردن awis kirdin زگپڕ کردن ف آبستن کردن

ئاو سەنن aw senin ١) ئاو چشتێ گرتن ٢) کوڵ بۆن چەقوو ... ف ١) آب چیزی را گرفتن ٢) کند شدن چاقو ...

ئاوسین aw sîn ١) جوورێ دوواس ئەڕاێ مامر و جۆجگ ٢) دووا خوەنینْ چەقوو ئەڕاێ سەر برین ف ١) دفع چشم زخم برای ماکیان ٢) خواندن دعا برای چاقویی که با آن قربانی را ذبح می‌کنند

ئاوش awş باوش، هاوش، له ئەوستا (awşe ئاوشه) و له لاتین (bosom) تۆسریاس ف آغوش، در اوستا (awşe آوشه) و در لاتین (bosom) نوشته شده

ئاوشکن aw şikin بەشێگ سێ چۆز له پیەڵ ئەڕاێ کەم کردنْ زوورْ ئاو ف قسمت مثلثی پایه پل برای خنثی کردن فشار آب

ئاوشنگ awşinĝ مییەێگ ک کاوڕەگەێ مردێه و له شیرا چییه لەێ نوو شیراوه بوود ف گوسفندی که برەاش مرده و شیرش خشک شده و دوباره شیرده شده باشد

ئاو شەقەکەر aw şeqe ker ئاو فره رووشن و سەرد ف آب گوارا و سرد

ئاڤێ avê ئانگوو، ئاونگ «ل» ف شبنم

ئاوقووره aw qûre ئاوترشگاو ئەنگۆر ف آبغوره

ئاوقەرت aw qert ١) ئەڕاێ ئاویاری ئاو سەنن ٢) لاناوه له نەداری ف ١) برای آبیاری آب را از زارع دیگر قرض کردن ٢) کنایه از فقیر

ئاوقەن aw qen ئاو قەن کْ کەنەێ دەمْ له پرگ چێ ف آب قند

ئاوکان aw kan ئەوکان ف آن طرف رودخانه

ئاوکردن aw kirdin ١) تاوانن،تێوانن ٢) وه دزیەو فرووشانْ ماڵ دزیەتی ف ١) تاباندن ٢) فروختن اموال دزدی، حراج کردن

ئاوکردنْ هڵووک aw kirdini hiٱûk کچانن، کزانن، لاهناێگه له گەمەێ «هڵووکان» ئەگەر چوو «نیشان » له داڵ بکەفێد ف اصطـلاحی در بازی «هلوکان» چنانچه چوب نشان در «دال» قرار گیرد

ئاوکوتان aw kwitan لاناوه له کارْ بێوەلیفەت کردن ف آب در هاون کوبیدن، کار بیهوده کردن

ئاوکوڵانن aw kwiٱanin لاناوه له نەداری ف آب پختن، کنایه از نداری

ئاوکیش awkîş ئاوبەر، ئاوهار ف ساقی

ئاوکیشان aw kîşan ١) پاڵوینْ برنج یا خواردەمەنی ٢)

خوسڵ دان ٣) ئاو دووز بۆنْ زام فا ١) پالائیدن برنج در صافی ٢) غسل دادن ٣) ناسور شدن زخم در اثر آب

ئاوکیشی aw kîşî ١) ئاوبەری ٢) خوسڵ دان ٣) پاڵوین فا ١) سقایی ٢) غسل دادن ٣) پالائیدن

ئاوکەن aw ken ئاودڕ، لە ئەوستا (evekene ئەڤە کەنە) نۆسریاس فا آبکند، کنداب، در اوستا (evekene آوەکنە) نوشته شده

ئاوگرتن aw girtin ١) ئاوداربۆنْ میوە٢) سەرە گرتن ئاو ئەڕایْ ئاویاری ٣) گوشانن ٤) کونر کردنْ تێخ فا ١) آبدار شدن میوه ٢) نوبت گرفتن برای آبیاری ٣) آب گیری ٤) کند کردن تیغ در کوره

ئاوگووش aw gûş ئاهوو گووش، جووریْ تفەنگە فا نوعی تفنگ

ئاوگووشت awgûşt گووشتاو، شووروا فا شوربا، آبگوشت

ئاوگووشتی aw gûştî لاناوێگە لە گەمەیْ گولووان فا اصطلاحی در تیله بازی

ئاوگووش‌هاوردن aw gûş hawirdin خوەیْ وە یامەدان فا خود را به بی خبری زدن

ئاوگونْ خەردان aw gwini xer dan ئاو زەل دان فا کنایه از کار بیهوده کردن

ئاوگەردان aw gerdan دەفرْ مسوارْ گەورا و دەسەک دارێگە کْ ئاو وەپیْ ونجنن فا آبگردان

ئاوگەرمە aw germe دیەکەێگە لە سالْەح ئاباد فا روستایی در صالح آباد ایلام

ئاوگەز awgez میوەێگ کْ لە زوورْ فشار بەشێگیْ خراو بۆیە فا میوه‌ای که در اثر فشار بار قسمتی از آن خراب شده

ئاوگیر aw gîr وەردەسْ حەمامی کْ کاریْ ئەمار کردنْ ئاوە ٢) گوڵەم فا ١) شاگرد حمامی ٢) آبگیر

ئاوگێز aw gêz ئاوگەز «ل» فا نگا **ئاوگەز**

ئاوْل awil ئەوڵە فا ابله

ئاوْلواوْل awil wawil ئەوڵە، وەیل و چەیل فا ابله و سر گشته

ئاوْلا awila ئەریْ وْلا فا آره والله

ئاولریپەکەر aw lirîpe ker ئاو لریقەکەر فا آب روشن و زلال

ئاوڵە awl̂e ١) ئاوْل، ئەوڵە ٢) نەخوەشیگە، لە گیلەکی (ئوولە) و لە سەکزی «ئاولە» ئۆشن فا ١) ساده، ابله ٢) بیماری آبله، در سمنانی (اوله) و در سکزی نیز «آوله» گویند

ئاوڵەڕۆ awl̂e r̂û ئائیمیْ کْ دەمْ چاویْ ئاوڵە بیاشتوو فا آبله‌گون، آبله‌رو

ئاوڵەکوت awl̂e kwit هاوڵەکوت فا آبله‌کوب

ئاوڵەکوتان awl̂e kwitan هاوڵەکوتان فا آبله کوبی

ئاوڵە لەڕۆ awl̂e le r̂û ئاوڵە ڕۆ فا آبله‌رو

ئاولەمە awleme ١) ئاوەلەم، پەسیْ کْ تازە زایە ٢) بنوورە قووزی ٣) میوەیْ کاڵ و ناڕەس فا ١) گوسفندی که تازه زائیده ٢) نگا **قووزی** ٣) میوه نارس و کال

ئاولێچین aw lê çîn ئاو دەلانن فا نشت کردن

ئاولێژگە awlêjge ئاولێژنگە، ئاوڕێژنگە فا آبشار

ئاولێژنگە awlêjnĝe ئاولێژگە فا آبشار

ئاولێلاو aw lêl̂aw ١) ئاو لیقاو ٢) ئاولێخن فا ١) آب برنج دم کشیده ٢) آب گل آلود

ئاوماڕیْ aw mar̂ê ئاوماری، ئاو هاوردن ئەڕایْ سییە ماڵ فا با مشک آب آوردن برای سیاه چادر، آب آوردن دسته‌جمعی زنان ایل

ئاوماڵ awmal̂ هاوماڵ، هاماڵ فا رقیب

ئاوماڵک aw mal̂ik لاو هاوردیْ فا هرچه که سیلاب باخود آورد

ئاوماڵە aw mal̂e ئاوماڵک فا هر چه که سیلاب با خود آورد

ئاوماڵی aw mal̂î ئاماڵی، هاماڵی، هاوماڵی فا رقابت، چشم و هم چشمی

ئاومروار aw mirwar ئاو مرواری، نەخوەشی چەو فا بیماری آب مروارید

ئاومرواری aw mirwarî ئاومروار فا بیماری آب مروارید

ئاوْنگ awinĝ ئانگوو، خۆسە فا شبنم

ئاو و تاو aw û taw ئاوتاو فا آب و تاب

ئاو وگڵ aw û gil̂ خاکەڕا فا سرشت

ئاو و هەوا aw û hewa خوەرْبان، کەش و هەوا فا آب و هوا

ئاو وەبان کیشان aw we ban kîşan چشتیْ بردن و وە ژێریْ دان فا بالا کشیدن چیزی

ئاو وەملْ ئاگر کردن aw wemili agir kirdin دەوەرەیْ

کارێگ بردن ف چارەجویی، آب روی آتش ریختن

ئاو وەملْ ئاگرکەر aw we mili agir ker ١) دووسیخواز ٢) لاناوە لە ئایمْ چالاک و کارزان ف ١) صلح‌جو ٢) کنایه‌از چالاک وکارآمد در رفع مشکلات

ئاوهاتن aw hatin شاوەت رشانن ف منی ریختن

ئاوهاتنەوە aw hatinewe ئاوهاتن ف منی ریختن

ئاوهار aw har ١) ئاودەر ٢) لاناوە لە بازڵە بۆن ٣) بنوورە کەشی ف ١) ساقی ٢) کنایه از بالغ، دختری که دوران کودکی را تمام کرده و می‌تواند از چشمه آب به خانه بیاورد و خوب و بد را تمیز دهد ٣) نگا **کەشی**

ئاوهاوردن aw hawirdin ١) شاوەت رشانن ٢) ئاو ئەڕاێ کەسێ هاوردن ٣) دەس یا پا یا چەوێ کْ ئاو بارێد ٤) ئەوانە ئاو هاوردن ف ١) جماع کردن ٢) آب آوردن ٣) دست یا پا یا چشمی که آب مفاصل یا مروارید آورد ٤) سوم شخص جمع از آب آوردن

ئاوهەڵاوردن aw heļawirdin هڵاوردن ف کنایه از استفراغ کردن

ئاوهەڵگرتن aw heļgirtin ١) سازینْ جوو ئەڕاێ ئاو یاری ٢) ئاو لە ناو مەشکە کردن ٣) لاناوە لە بەرتیل دان ف ١) جوی برداشتن ٢) آب در مشک کردن ٣) کنایه از رشوه دادن

ئاوەچوورە awe çûr̂e ١) ئاو تکیان لە چشتێگ ٢) شۆڕە شۆڕ ٣) ئاو بۆنْ وەفر و ئاو رێ داگرتن ف ١) چکه چک آب ٢) شُر شُر آب ٣) آب شدن برف و یخ و روان شدن آب

ئاوەخت awext ئارەزوو، تاسە ف آرزو، امید

ئاوەختخواز awextxwaz تاسەدار، ئارەزوومەند ف آرزومند

ئاوەختی awextî ناوێگەکوڕانە، براێ نازار ف نامی مردانە، برادر نازدار

ئاوەخور awe xwir ١) چارەنۆس ٢) ئەو کەسە کْ ئاو بخوەێد ف ١) سرنوشت، قسمت ٢) کسی که آب می‌خورد

ئاوەدان awedan زێز وێران ف آبادان

ئاوەدان بۆن awedan bün ئاباد بۆن ف آباد شدن

ئاوەدان بۆنەوە awedan bûnewe لە نوو ئاباد بۆن ف دوباره آباد شدن

ئاوەدان کردن awedan kirdin ئاوا کردن ف آباد کردن

ئاوەدان کردنەوە awedan kirdinewe لە نوو ئاباد کردن ف دوباره آباد کردن

ئاوەدانی awedanî ئابادانی ف آبادانی

ئاوەڕۆت awer̂ût بنوورە ئاوڕۆت ف نگا **ئاوڕۆت**

ئاوەڕێژ awe r̂êj ئاوڕێژنگە، تاڤگە ف آبشار

ئاوەزا awe za ١) ئاوخێز، ئاوەزێ ٢) دیەکەێگە لە چەوارْ ئێلام ف ١) زمین آبخیز ٢) روستایی در چوار از توابع ایلام

ئاوەزووڵک awe zûļik تووقاڵە، تیقاوڵە «ل» ف تاول

ئاوەزێ awezê ئاوەزا ف زمین آبخیز

ئاوەکوڵ awe kwļ ١) بنوورە ئاوەڕۆت ٢) ئاو جووش ف ١) نگا **ئاوەڕۆت** ٢) آبجوش

ئاوەکوڵاکردن awe kûļa kirdin سەرْ مل شووردن ف حمام کردن

ئاوەکوڵن awe kwļin ١) بنوورە ئاوەڕۆت ٢) کوڵانن ف ١) نگا **ئاوەڕۆت** ٢) در آب جوش جوشاندن

ئاوەکی awekî ئاوەکین، شل ف آبکی

ئاوەکین awekîn ئاوەکی ف آبکی

ئاوەلەم awe lem بنوورە ئاولەم ف نگا **ئاولەم**

ئاوەلێز awe lêz ١) ئاوْ لافاو کْ جاێ لێز گرتن بگرێدە وەر ٢) لاناوە لە ئاوارە بۆن ف ١) آب سیلاب که محل سکونت را در بر گیرد ٢) کنایه از آواره شدن

ئاوەلێز بۆن awelêz bün دەر وە دەر بۆن ف کنایه از آواره شدن

ئاوەلێز کردن awelêz kirdin دەر وە دەر کردن ف آواره کردن

ئاو هەڵێنجانن aw heļêncanin ئاو دەر دان ف با سطل و ... آب را برکشیدن

ئاوەن و ڕەوەن awen û r̂ewen هاتو چوو ف آمد ورفت

ئاوەنیک awenîk سقانْ بەلەمرک ف استخوان نازک ساعد، زند زیرین

ئاوەهەر awher دیەکەێگە لە بەدرەێ ئێلام ف روستایی در بدره‌ای ایلام

ئاوی awî ١) زێزْ دەیمی ٢) پاشگرێگە «ئارداوی» ٣) مەلەوەرْ ئاوزێ ٤) ڕەنگْ ئابی ٥) ئاوەکی ف ١) آبی، ضد دیمی ٢) پسوند آلودگی ٣) آبزی ٤) رنگ آبی ٥) آبکی

ئاویار awyar ئاوهار ئرِاێ زەۆ، لە سمنانی (owyar ئەویار) ئۆشن ف آبیار، در سمنانی (owyar اویار) گویند

ئاویاری awyarî کارْ ئاویار ف آبیاری

ئاویاری کردن awyarî kirdin ئاودابن زەو ف آبیاری کردن

ئاویاریکەر awyarî ker ۱) ئاویار ۲) جاێڵێگ کْ بازڵەوه بۆیه ف ۱) آبیار ۲) جوانی که بتواند کارهای آبیاری را انجام دهد

ئاویان awyan ئاوەدان ف آبادان

ئاوێان awêan ئاگر، ئاگر و کوانێ ف آتش، اجاق

ئاویانی awyanî ئاوەدانی ف آبادانی

ئاوێانی awêanî ئاگرْ کوانێ ف آتش اجاق

ئاوی بۊن awî bün ۱) ئاوی بوونەوه، لاناوه له جاێڵ تازەسۊر ۲) زەوێ کْ دەێم بۊیه وئێره ئاوییه ف ۱) کنایه از جوان تازه داماد ۲) زمینی که در گذشته دیمی بوده حالا آبی است

ئاوێته awête ئامێته ف آمیخته

ئاوێز awêz ۱) پاوینْک زینەتی، بنووره پاوینْک ۲) دارالووس ف ۱) نگا **پاوینْک** ۲) آویزان

ئاوێژ awêj پاشگره وه ماناێ بخەر «کوچْگ ئاوێژ» ف پسوند به معنای انداز

ئاوێژتن awêjtin خسن، خستن، پشانن«ل» ف انداختن، افشاندن

ئاوێشته awêşte ۱) ئاواشه ۲) ئامیته ف ۱) نگا **ئاواشه** ۲) آمیخته، سرشته

ئاوینْک awînik دەسینْک، دەزۊنْک «ل» ف دستبند زینتی زنان

ئاویه awye پەسێ کْ له گەلیەێ خوەێ وێڵەو بۊیه و چیەسه ناو رییەنێتر ف گوسفند یا بُزی که از گله خود گم شده و در گله دیگر جا گرفته، کنایه از آوارەگی

ئاهـ ah هەناسەێ خەمباری ف آه حسرت

ئاها aha ئەها، باوەڕ نەکردن ف چنین نیست، باور نکردن

ئاهرِ ahir̂ ئاخورِ «ل»، بنووره ئاخورِ ف آخور، نگا **ئاخورِ**

ئاهران ahir̂an دیەکەێگه له هلێران لەکی قسه کەن و کۊیەێگه لەو مەڵوەنه، له ئەوستا (ahuweran ئاهووران) نۆسریاس گاس له وشەێ (ئاهەڕا) یا (ئا هەڕێ) وه ماناێ رێ سەخت و هنابڕ وەرگێڕ بۊد ولّام م باوەڕم یەسه ک له وشەێ « ئاهر، ئایر» وه ماناێ ئاگر وەرگێڕ بۊیه ف روستا وکوهی در هـُلیلان از توابع ایلام، در اوستا (ahuweran آهووران) نوشته شده شاید برگرفته از واژەی (ئاهەڕا) یا (ئاهەڕێ) به معنای راه صـعب‌العبور ونفس گیر باشد اما من بر این باورم که از واژەی «ئاهر، ئایر» به معنی آتش مشتق شده و خود نمادی از چیای آگرین است

ئاوهڵاوردن aw hiÎawrdin هژ هڵاوردن ف کنایه از استفراغ کردن

ئاهوُ ahû ۱) ئاسک، خەزاڵ ۲) ناوێگه ژنانه ف ۱) آهو ۲) نامی زنانه

ئاهو وناڵه ah û naÎe ئاخ هەڵکیشان وناڵین ف آه و ناله

ئاهو ونزا ah û niza ئاه وناڵه ف آەو ناله

ئاهەته ahete ئاگرەواڕە ف آشفته‌حال، سراسیمه

ئاهەتەسەر aheteser ئاگرەواڕە بۊن ف سرا سیمه شدن

ئاهەڕا aherâ ئاهەڕێ، رێ سەخت وهنابڕ ف راه سخت و نفس‌گیر

ئاهەڕێ aherê ئاهەڕا، رێ سەخت وهنابڕ ف راه سخت و دشوار

ئاهەک ahek ئەهەک، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قسڵ، کلس ، کسل » ئۆشن ف آهک، در دیگر گویشهای کردی «قسڵ، کلس، کسل» گویند

ئاهەنگ ahenĝ ۱) بەزم و شایی ۲) مەقام و گۊورانی ف ۱) بزم ۲) آهنگ

ئاهین ahîn ئاخین ف نالان

ئای ay ۱) هاوار له دەسْ ژانەوه ۲) وشەێ بزەیی «ئای یه مناڵێگه» ۳) سەرسڕ مەنین «ئای له درووەگەد! » ٤) پاشگر رازا «دریژای، پیەنای» ف ۱) حرف درد ۲) حرف ترحم ۳) حرف تعجب ٤) پسوند موصوف

ئائا aêa ئائانه، تۆ ئۆشی ف آیا

ئائەی ay ay پێتْ سەرسڕ مەنین، باوەڕ نەکردن «ئای ئای لەو درووه» ف حرف تعجب

ئایاخ ayax ۱) خوەشی وشایی له دۊیاێ دڵنگەرانی و لێ قوومیان ۲) وه هووش هاتن له دۊیاێ غەش کردن یا له خوەێ چین ف ۱) حالت خوشی وشادی بعد از نگرانی و آشفته حالی یا حادثه ناگوار ۲) به هوش آمدن پس از بیهوشی یا هوشیاری بعد از مدتی بیخبری

ئائانه aêane ئائا، تۆ ئۆشی ف آیا

ئائێر aêr ئاگر، ئاتر، بنووڕه ئاگر ف آتش، نگا **ئاگر**
ئائێرمەدار aêrmedar ئاگرمەدار ف نگا **ئاگرمەدار**
ئایش ayiş ئاڵشت ف آیش
ئایشت ayişt ئایش ف آیش
ئایشەوەن ayşewen دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود
ئائێشە aêşe ١) لاناوە لە ژنْ ئاشوو ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) کنایه از زن سلیطـه ٢) نامی زنانه
ئایل ayl منالْ، ملاڵ «ل» ف بچه
ئایلەمەن ayle men منالْوار ف عائله‌مند
ئایلەیل ayleyl منالەیل، ملاڵەیل ف بچه‌ها، آی بچه ها
ئائێم aiêm بنیائێم، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مرۆ، مرۆڤ» ئۆشن ف آدم
ئائێم پا پەڕووین aiêmi pa peȓuwîn لاناوە لە ئائێمْ سەنگین پا ف کنایه از آدم سنگین پا
ئائێمی aiêmî ئنسانییەت ف آدمی، آدمیت
ئائێمیزا aiêmîza ئادەمیزا، ئامیزا ف آدمیزاد
ئائێمیزائێە aiêmîzaŷe ئادەمیزادە ف آدمیزاده
ئاینڵە ayniĺe دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر
ئاینە ayne ١) جامەک ٢) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف ١) آینه ٢) روستایی در سرپل‌ذهاب
ئاینەجوو ayne cû دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف نام روستایی در سنقر
ئاینەلە aynele دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر
ئاینەمەرگ ayne merg وە شەرائ مردن رەسین ف مرگ را پیش چشم خود دیدن ناشی‌از ترس یا کتککاری
ئاینەمەرگ بۆن ayne merg bün ئاینە مەرگ ف نگا **ئاینەمەرگ**
ئاینەمەرگ کردن ayne merg kirdin ئاینە مەرگ بۆن ف نگا **ئاینەمەرگ**
ئاینەوبشێوە ayne û bişêwe دیەکەێگەلە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپل‌ذهاب
ئاینە و ڕەوەن ayne û r̂ewen هام وچوو، هاتوچوو ف آمد و شد کردن
ئاینەوەن aynewen دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره از توابع اسلام‌آبادغرب

ئایە aye ئایا، ئائێانە ف آیا
ئائێرە aŷere ئێارە، ئێار ف پیمانه
ئایەتی ayetî ١) پاشگرْ چۆنیەتی«برایەتی، خوەیشکایەتی» ٢) پاشگر وە مانائ ولات و نیشتیمان «هاو ولایەتی» ف ١) و ٢) پسوند حالت ومکان
ئایی ayî پاشگرْ رازا «دریژایی، پیەنایی» ف پسوند صفت
ئتاق ıtaq وتاق ف اتاق
ئتر ıtir ١) وتاق شاری، هەڤدە نەفەری ٢) ئتر وتتر ف ١) ماشین ٢) درنگ
ئتروتتر ıtir û titir دەس‌دەس کردن ف درنگ کردن
ئتلا وبتلا ıtlaû bitla گونەوەجەڕی ف لجاجت
ئتماڵ ıtmaĺ گاهس، هاتێ ف احتمال
ئتووختوو ıtûxitû پرسین وگاڵ کردن ف پرسش و سرزنش کردن
ئتوخەتوو ıtûxetû پرسین وگاڵ کردن ف پرسش و سرزنش
ئتیات ıtyat کووم کردن ف احتیاط
ئتیاج ıtyac مختاجی ف احتیاج
ئجلاف ıcĺaf رەنگین، رازا ف آراسته، زیبا
ئجلافی ıcĺafî رازایی، رەنگینی ف آراستگی، زیبائی
ئجر ıcr ئەجر، مز ف اجر، مزد
ئجوو ıcû مەیل، ئشتیاق ف میل، اشتیاق به چیزی داشتن
ئچۆنە ıçüne ١) فرە، فرەوان «ئچۆنە ورسیمە» ٢) ئەچنەو «ئیکارە ئچۆنە نییە» ف ١) آنقدر، بسیار ٢) اینگونه، این طور
ئچۆنەو ıçünew ئێقە، ئێقرە، لەبە ف آنقدر
ئخبار ıxbar دەنگوباس ف اخبار
ئختێار ıxtêar وە مەیلْ خوەێ، ئەرەوییە ف اختیار
ئدا ıda ١) تەواسن ٢) ملهۆڕی ف ١) خواستن ٢) قلدری
ئدا داشتن ıda daştin ملهۆڕی کردن ف قلدری کردن
ئدا کار ıda kar ١) خوازمەنیکەر ٢) تەڵەو کردن ف ١) خواستگار ٢) طلبکار
ئداکردن ıda kirdin ١) تەواسن ٢) خوازمەنی کردن ف ١) خواستن ٢) خواستگاری کردن
ئداهاتن ıda hatin ئدا داشتن ف ادعا داشتن، قلدری
ئرا ıȓa ١) ئەڕا، ئڕاو ٢) ئەڕائ ف ١) چرا ٢) برای

ئرا ıra وەرەو «ل» ف بسوی

ئراچە ırâ çe ئەڕایَ چە ف برای چە

ئراز ıraz ئارازْ دڵتەنگی ف ابراز داشتن

ئراگرتن ıra girtin داوڕانن، زوورگیر کردن «ل» ف به تصرف در آوردن

ئراگوڵێ ırâ gwiſê ئرا سەرچەپەیَ گوڵێگ ف به اصطلاح گل به رویتان ببارد

ئراگیردێ ıra gîrdê وەرەلا «ل» ف لاابالی

ئراگیر کردن ıra gîr kirdin داوڕین «ل» ف به تصرف در آوردن

ئراو ırâw ئرا، ئەڕا ف چرا، برای چه

ئرز ırz ١) ئرزه ٢) ئاوڕۆ ف ١) عرضه، جرات ٢) آبرو، حیثیت

ئرزەو ئابڕۆ ırze û abrü ئابڕۆ ف آبرو

ئرزەو ئاوڕۆ ırze û awrü ئابڕۆ ف آبرو

ئرساڵ ırsaſ بەلەفیرە ف اسهال

ئرْشت ırişt هۆژوم «ل»، له سەکزی «ئرْش» ئۆشن ف یورش، در سکزی «ارش» گویند

ئرمْس ırmis بنووڕە ئەسر ف اشک، نگا **ئەسر**

ئرمێس ırmês ئرمْس، ئلْمس ف اشک، نگا **ئەسر**

ئرمێسک ırmêsk ئرمْس ف اشک، نگا **ئەسر**

ئزر ızir نەخوەشییگ کْ جگر خراو کەێد ف بیماریی که در آن جگر خراب می‌شود، نوعی بیماری مزمن

ئزرەو ızrew دائِم نەخوەش ف مبتلا به بیماریهای مزمن

ئزگڵ ızgiſ زخاڵ، له سمنانی (ızqaſ ئزقاڵ) ئۆشن ف زغال، در سمنانی (ızqaſ ازقال) گویند

ئزگڵەو باوەیسی ızgiſe û baweysî دیەکەێگە له دەیشتْ زەهاو ف روستایی در سرپل ذهاب

ئزمەت ızmet هسمەت، حرمەت، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رێز گرتن» وە ماناێ ئزمەتە ف نگهداری، عزیز شمردن

ئزمەت گرتن ızmet girtin هسمەت گرتن ف خوب نگهداری کردن

ئزهاڵ ızhaſ بەلەفیرە ف اسهال

ئسا ısa کارامە، ئۆسا،له پەهڵەوی(ostat ئوستات) نۆسریاس ف استاد، کارا، درپهلوی (ostat اوستات) نوشته شده

ئساکار ısa kar کارزان، ئۆساکار ف استادکار

ئسبڵ ısbiſ سپڵ «ل» ف طحال

ئسبید ısbîd سفێد «ل» ف نگا **سفێد**

ئسبینی ısbînî چەرمینەیَ چەو «ل» ف سفیده چشم

ئسپار ıspar بنووڕە ئەسپار ف نگا **ئەسپار**

ئسپڵ ıspiſ سپڵ «ل» له سمنانی (ıspirzê ئسپرزێ) ئۆشن ف طحال، درسمنانی (ıspirzê اسپرزی) گویند

ئسپێ ıspê چەرمێ «ل» له سمنانی (ısbê ئسبێ) ئۆشن ف سفید، در سمنانی (ısbê اسبی) گویند

ئستدئاوا ıstid awa دیەکەێگە له کرماشان ف روستایی در کرماشان

ئستە ıste ١) تیکە ئاسنێ کْ دەنەیَ چەخماخەو تا ترۆسکە بوەشنێد «ل» ٢) چەخماخْ تفەنگ ف ١) آهنی که به سنگ چخماق زنند تا جرقه زند و فتیله را روشن کند ٢) چخماق سر تفنگ

ئستەرم ısterm توور، خەلیس «ل» ف غلیظ، پر مایه

ئسکام ıskam پیاڵە ف استکان

ئسکامەتی ısikametî سکامەتی ف سلامتی

ئسکڵ ıskiſ سکڵ، قڵ «گ» ف زغال و خاکستر

ئسکناس ıskinas پۆڵْ قاقەزی ف اسکناس

ئسم ısm ناو، ئەرەوییە ف اسم، نام

ئسمایلکەل ısmayl kel دیەکەێگە له سنجاوی ف نام روستایی در سنجابی کرماشان

ئسمایلی ısmaylî دیەکەێگە له گیەلان ف روستایی در گیلانغرب

ئسمْتاق ısmi taq گاوشەکردن ف بازخواست کردن، توبیخ کردن، استیضاح

ئسم زێدە ısm zêde ١) ناو بریاێ ٢) دەزۆرانی کریاێ ف ١) نام برده شده، مشخص شده ٢) نامزد شده

ئشارئشار ışar ışar هشارهشار ف نگا **هشارهشار**

ئشپش ışpiş شش، له کرمانی «ئشپش» ئۆشن ف شپش، در کرمانی «ئشپش» گویند

ئشکەفت ışkeft ئەشکەفت، له ئەوستا (îşkete ئیشکەتە) نۆسریایە ف غار، در اوستا (îşkete ایشکته) نوشته شده

ئغ ıx́ ئغە، زیقْ باڵ کردنْ مناڵ ف شادی کردن نوزاد، ذوق زدگی، ذوق زده

ئغْ ئوو ıxi û بنووڕە گرگاڵ ف نگا **گرگاڵ**

ئفاده ıfade فیس، خوەیٚ گرتن ف افاده

ئفتاده ıftade بێ فیس، بێ کبر ف افتاده

ئفتار ıftar رووژە وا کردن، دەم واکەران ف افطار

ئفترا ıftira بختْ خوەیٚ وەکەسیٚ کردن ف تهمت

ئفلیج ıflîc ١) پاپێڵ چەفت، چەویر ٢) فەلەج ف ١) افلیج، آنکه دست و پایش کج باشد ٢) فلج

ئفلیجْ دێو ıflîci dêw زەبوون، نەتۆیەنم ف ناتوان

ئل ıl وتاقْ هاڵ ف اتاق ال

ئلات ıl̂at بنووڕە ئەلات ف نگا **ئەلات** و ترکیباتش

ئلاتن ıl̂atin ١) داڵتەدان ٢) وەر هاتنْ خەتۆر ٣) دراتنْ خوەر ف ١) پشتیبانی کردن ٢) ور آمدن خمیر ٣) بر آمدن خورشید

ئلا تەوەکڵی ıla tewekil̂î ئەلابەختی ف شانسی

ئلاج ıl̂ac ١) دەوەرە بردنْ نەخوەشی ٢) دریژ کیشان، ئلاژیان ف ١) درمان کردن ٢) امر به دراز کشیدن

ئلاجەۆ ıl̂aceü نەنوومەت، سەێر ف شگفت، شگفت انگیز

ئلاجەۆ ئلامەت ıl̂aceü ıl̂amet نەنوومەت، سەێر ف شگفت انگیز

ئلاژ ıl̂aj دریژ بکیش ف امر به دراز کشیدن

ئلاژانن ıl̂ajanin ١) دریژ کیشانن ٢) لە نەخوشخانە خەفانن ف ١) خوابانیدن ٢) بستری کردن در بیمارستان

ئلاڵ ıl̂al̂ ١) دەسوور وە مانا کردن ٢) هڵاوردن ٣) وە خرەو برین ف ١) امر به معنی کردن ٢) دستور به استفراغ کردن ٣) مدور بریدن

ئلاڵەت ıl̂al̂et ئداڵەت «خوداشکر وە ئلاڵەتد» ئەرەویە ف عدل، عدالت

ئلامەت ıl̂amet بنووڕە ئەلامەت ف نگا **ئەلامەت**

ئلا وئەیٚولا ılaû eŷwila ئەرێ ولا، ها ولا ف آره والله، ایوالله

ئلاوبیم ıla û bîm ١) شەرت کردن ٢) ئەستەخوارە کردن ف ١) تـصمیم ٢) استخاره، نـظرسنجی

ئلاوبیم کردن ıla û bîm kirdin ١) شەرت کردن ٢) ئستەخوارە کردن ف ١) تـصمیم گرفتن ٢) استخاره کردن

ئلاوردن ıl̂awrdin ١) هژ هڵاوردن ٢) خاێگ کْ بچەقێ ٣) مانا کردن «ئی خەتە ئەڕام ئلاڵ» ٤) رشک و موور هڵاوردن ٥) وە خرەو برین ٦) نەخوشی شەلگە ف ١) استفراغ کردن ٢) از تخم بیرون آمدن جوجه ٣) معنا کردن ٤) زایش شپش و ... ٥) مدور بریدن چیزی ٦) نوعی بیماری سم در ستوران

ئلاێە ıl̂aŷe بنووڕە ئلاێەت ف نگا **ئلاێەت**

ئلاێەت ıl̂aŷet ١) هلاێەت «ئلایەت چەقوو کردۆیە زگێ» ٢) وە نسبەت، تەقلیبەن ف ١) نزدیک بود که... ٢) حدوداً

ئلەت ıl̂et هەر نەخوەشی مانگا ف بیماری گاو

ئلیاس ılyas ئەلیاس ف نامی مردانە، الیاس

ئلیاسئاباد ılyas abad دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

ئلیاسوەن ılyas wen دیەکەێگە لە هەرسین ف روستایی در هرسین

ئم ım وشەیٚ نارِزایی «ئم وە سەرد ئەڕاێ کار و بارد» ف حرف بیزاری

ئمام ımam دیەکەێگە لە ئیلام ف روستایی در ایلام

ئمامعەباس ımam ébas دیەکەێگە لە زەهاو ف روستایی در سرپل ذهاب

ئمجا ımca ١) قەێ نەێرێد «ئمجاچەس دی گوزەیشتیە» ٢) دی، ئەو وەخت ف ١) مهم نیست، ایرادی ندارد ٢) ادامه کلام، سپس

ئمجاچە ımca çe ئمجا ف ایرادی ندارد

ئمجاچەس ımca çes ئمجاچە ف ایرادی ندارد

ئمروو ımrû ئیمروو، لە پەهلەوی(emroch ئمروچ) تۆسریاس و لە سمنانی (earu ئاروو) ولە هەورامانی «ئارو» تۆشن ف امروز، در پهلوی (emroch امروچ) نوشته شده و در سمنانی (aru آرو) گویند و در اورامان نیز «آرو» گویند

ئمرووژ ımrûj ئمروو ف امروز

ئمروو سوو کردن ımrû sû kirdin لاناوە لە دەس دەس کردن ف امروز وفردا کردن

ئمساڵ ımsal̂ ئیمساڵ ف امسال

ئمشەو ımşew ئەمشەو، لە سمنانی (emşw ئەمشو) تۆشن ف امشب، در سمنانی (emşw امشو) گویند

ئمشی ımşî سام پاشْ دەسی ف سم پاش دستی

ئمێد ımêd ١) ئۆمێد، هۆمێد، لە پەهلەوی (umêt ئومێت) و (ımêt ئمێت) تۆسریاس ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) امید، در پهلوی (omêt امیت) و (ımêt امیت) نوشته شده ٢) نامی پسرانه

ئنجا ınca بنووڕە ئمجا ف نگا **ئمجا** و ترکیباتش

ئنجلاسی ıncıʃasî هۆردْ هەواڵە فرووش، بەزار «ل» ف دستفروش دورەگرد، پارچەفروش

ئنجلاف ıncıʃaf ئجلاف «ل» ف نگا **ئجلاف** و تر کیباتش

ئنتحان ıntihan ئەزموون ف امتحان

ئنتراف ıntiraf قوڕنە، چووار دەور ف اطراف

ئنگالْ ıngâʃ وەردەسەکْ پاڵان ف سینەبند پالان الاغ

ئونار uw ar کەشی «ل» ف نگا **کەشی**

ئوار uwar ئونار، کەشی «ل» ف نگا **کەشی**

ئوُاره ûare بەشێگ لە زەۆ کْ ئاو گیر نیە «ل» ف آن قسمت از زمین که بعلت بلندی آب را جذب نمی‌کند، جزیره

ئوُازیفە ûazîfe خەرجْ مەیوە، حەقْ مدوەق«ل» ئەو خەرج و خواردەمەنییە ک زاوا ئەڕاێ ماڵ وەق کل کەێد ف مقداری خوراکی و پوشاک که قبل از مراسم عروسی از طرف داماد به خانه عروس میفرستند

ئوُبا ûba ١) ئوون، ئوونْگ ٢) مەێن کردن «ئووباێان کردن» ٣) ئەژداد «ئێڵ ئووبا» ف ١) ایراد ٢) حاشا کردن ٣) آباء و اجداد

ئوُبا دراوردن ûba dirawrdin ئوون گرتن ف ایراد گرفتن

ئووتاف oû tav ئاو تاف «ل» ف آبشار

ئۆتۆر otor ترەێتوون «گ» ف تراکتور

ئوُحه ûhe وەوحە، وەحە ف بازداشتن گاو

ئوُخ ûx بنووڕە ئاخ ف نگا **ئاخ**

ئوُخر ûxir ئووخرا ف اغر

ئوُخرا ûxira وەخەێر بچی، لە ئەوستا (uxr ئوغر) نۆسریایە ف اُغر، دراوستا (uxr اغر) نوشته شده

ئوُخەی ûxey ئووخەیش ف آخش

ئوُخەیش ûxeyş ئووخەی، ئووخ، لە ئەوستا (axşte ئا خشته) و (beuxşne بەئوخشنە) وە ماناێ: دووسانە و ئارام نۆسریاێە ف آخش، آوخ، در اوستا (axşte آخشته) و (beoxşne بەاوخشنه) به معنای دوستانه، آرام و آشتی نوشته شده

ئوُرت ûrt سووتەمەنی خوەش‌بوو ف عود سوختنی

ئورزلیان urziʃyan هەڵزلیان «ل» ف تبخال زدن

ئوُردی ûrdî سپا، لەشکەر، لە لاتین (order) وە ماناێ گەل و دەسە نۆسریاس ف سپاه، در لاتین (order) به معنی دسته و گروه است

ئۆرسی orsî کەوشْ گیلاس «ل» ف کفش چرمی

ئۆرم ürim هۆرم، پیت ف برکت

ئوُرم ûrim رەژەن، بەخت ف شگون، آمد

ئۆزەل üzel ئەوەزەل، زانا «ل» ف دانا، فاضل

ئۆسا osa بنووڕە ئسا ف نگا **ئسا** و ترکیباتش

ئۆش üş ئەو کەسە کْ قسیە کەێد ف گوینده

ئۆشریەێ üşiryeŷ ئەوە ئۆشن ف گفته می‌شود

ئۆشریەێد üşiryeŷd ئۆشریەێ ف گفته می‌شود

ئۆشریەێدەو üşiryeŷdew ئاشکرا بوودەو ف آشکار می‌شود

ئوُغر ûx́ir ئوخر، ئووخرا ف نگا **ئووخرا**

ئوُفەیش ûfeyş ئووخەیش ف نگا **ئووخەیش**

ئوُڤه ûve بڤە ف تحذیر و ترساندن بچه از جسم داغ

ئوڤیر ئایشتن û vîr ayştin وە هۆر خسن «ل» ف به یاد انداختن، آگاهاندن

ئۆقووف oqûf وە نەرمی و کارامەیی ف به نرمی و استادی، واقفی

ئۆقووف ئۆقووف oqûf oqûf یەواش یەواش ف یواش یواش

ئوُقەت ûqet دەێن وقەت «ئووقەتْد وە ملم» ف بزه، وبال

ئوُل ûl تیلە، تەشیلە، گولوو ئەڕاێ گەمەێ مناڵەیل ف تشیله‌ی بازی کودکان

ئۆلگ oʃg گیا «ل» ف علف، گیاه

ئۆلگە oʃge مەڵوەن، هەوارگە ف منطقه، ناحیه

ئوُلوو ûlû گولوو، ئوول ف تشیله بازی کودکان

ئۆلۆلە oʃoʃe خەفتنْ مناڵ ف خوابیدن برای بچه

ئوُمەت ûmet دەسەێ پەێرەو «ئوومەتْ مۆحەمەد» ف امت

ئوُمەتەگە ûmetege ئەێ مەردم، هەێ مەردم ف ای مردم

ئۆمێد omêd بنووڕە ئمێد ف نگا **ئمێد**

ئوُن ûn ئوونْگ، ئوونە ف ایراد

ئوُنْگ ûnig ئوون، نقەت گرتن ف ایراد

ئۆنگْ ئانگ üngi anĝ تۆزْ ناز، بنووڕە تۆگانن ف نگا **تۆگانن**

ئۆنگانن ünĝanin تۆگانن ف ایراد گرفتن همراه با گریستن

ئۆنگە ünĝe ئۆنگەوتۆگە، بنووڕە تۆگانن ف نگا **تۆگانن**

ئۆنگەونۆگە ünĝe û nüge بنووڕە نۆگانن ف نگا **نۆگانن**

ئۆنە ûne ئوونگ ف ایراد

ئۆی ûwî ١) هاوار وە دەم ژانەوە ٢) وە ڕۆ نازەوە قسیە کردن «ئووی دەردە گیانم» ف ١) حرف درد ٢) باناز و ادا سخن گفتن

ئۆیە üye ئێوە ف شما

ئە e ١) ئا، ئەرێ ٢) نیشانەێ کردارْ شەرت و شرووت «ئە بچم، ئە باتاد» ٣) ئەگەر ف ١) آری ٢) نشانه فعل شرطی ٣) تنهایی به معنی اگر

ئەبابوو ebabû هەپاپوو، کەبابوو «کەچەڵ کەچەڵ ئەبابوو، سووارْ ئەسپْ یابوو، یابوو نییە کوڕیە، ئمشەو کەچەڵ....» ف بد ترکیب، بد ریخت

ئەبروو ebrû بنووڕە برۆ ف ابرو، نگا **برۆ**

ئەبرەش ebreş ئەبڵەق، لە لاتین (ablush) وە ماناێ سوێرە ف ابلق، در لاتین (ablush) بمعنی سرخ و خجل است

ئەبریان ebiryan لۆیەت، ڕۆت ف عریان، لخت

ئەبڵ ebil ئەوڵە، ئەبڵە ف ابله، نفهم

ئەبڵەق ebʃeq سوێەر وسفێد، سپیەو سفێد ف ابلق

ئەبەد ebed ١) لە شوونْ یەک ٢) هەرگز ف ١) پی در پی ٢) هرگز

ئەبەدا ebeda هەرگز، ئەسڵا ف هرگز

ئەبەدەن ebeden هەرگزا و هەرگز، ئەرەوییە ف ابدا، هرگز

ئەبەرگوین eber gwin نەدار، فەقیر ف ندار، فقیر واقعی

ئەبەلا ebela ئەڤدلا، ئەولا ف مخفف عبدالله

ئەپرۆنگ eprünĝ گرەوشیان و نەخ نەما بۆنْ دڵنگ ف نخ نما شدن لباسی که بر تن می‌کنند

ئەپنەک وکەپنەک epinek û kepinek فیتْ فەن «ئەپنەک وکەپنەک نەێرێد» ف مکر وحیله، شیله پیله

ئەپۆڕێ eporê بنووڕە پووڕێ «گ» ف نگا **پووڕێ**

ئەت et کوشتن وە زووانْ مناڵەیل، لە سەکزی «ئەت» ئۆشن ف زدن به زبان بچه‌ها، در سکزی «ئەت» گویند

ئەترەش etreş ئەترەک، زەنەق ف زهره

ئەترەش‌بردن etreş birdin زۆیەڵە بردن ف زهره بردن

ئەترەک etrek ئەترەش ف زهره

ئەتوار etwar هاوتاێ ئەدا، ئەداو ئەتوار ف اطوار

ئەتەش eteş ئەترەش ف زهره، زهره بردن

ئەتەو etew ئەرتەو، ئوون، ئوونگ ف ایراد

ئەتی etî پاشگرێگ ک ناو کەێدە بنچینە «پیاوەتی» ف پسوندی که اسم را به مصدر تبدیل می‌کند

ئەجر ecr ئجر، مز ف اجرت، مزد

ئەجەق وەجەق eceq weceq چەفت وچڵ، ناڕێک ف کج و احول، ناریک

ئەجنە ecine ملائێکەت، جن ف اجنه

ئەجەڵ eceʃ وەجەڵ، وادەێ مەرگ ف اجل

ئەچنە eçne ئەقەرە، ئێقرە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئەوند، ئەوەندە، ئەونە» ئۆشن ف اینقدر، آنقدر، در دیگر گویشهای کردی «ئەوند، ئەوەندە، ئەونە» گویند

ئەچنەو eçnew ١) لێوا، وەیجوور ٢) چنەو ف ١) اینگونه، این طور ٢) بر می‌گردند

ئەح eh́ وشەێ گووش نێان وبێزاری ف حرف بی اعتنایی

ئەحا eh́a وشەێ باوەڕ نەکردن ف حرف تعجب

ئەحئەح eh́eh́ وشەێ ڕانینْ رییەن ف حرف راندن و به جلو بردن گله

ئەحمەدئاباد eh́med abad ١) دیەکەێگە لە سۆنقۆر ٢) دیەکەێگە لە ناودەروەن ٣) دیەکەێگە لە مایەشت ٤) دیەکەێگە لە دینەوەر ف ١) روستایی در سنقر ٢) روستایی در ناودَرون ٣) روستایی در مادیدشت ٤) روستایی در دینور

ئەحمەدئابادْ ملەماسە eh́med abadi mile mase دیەکەێگە لە دینەوەر ف روستایی در دینور

ئەحواڵ eh́waʃ حاڵ خەوەر، ئەرەوییە ف احوال

ئەحواڵپرسی eh́waʃ pirsî حەواڵپرسی ف حال و احوال پرسی

ئەحیانە eh́yane ئەگەر، ئەگەر هاتوو... ف اگر، در صورتیکه، احیانا

ئەخ ex قخە، گەن وە زووانْ مناڵەیل ف بد، نجس به زبان کودکان

ئەخت ext ١) ئەقد، ئەخد «ل» ٢) مارە بڕین «ل» ف ١) اندازه ٢) عقد، نکاح

ئەختە exte یەختە، خەسە ف اخته

ئەخد exd ئەقد، ئەخت «ل» ف اندازه

ئەخراج exrac ئەقراژ، ئەخراژ، لە ئەوستا (exŕye ئەغریە)

ئۆسریاس ف طراز گلدوزی شده لباس، در اوستا (exŕye اغریه) نوشته شده

ئەخزە exze بغوزە، خوسەومەرەز ف عقده، غصه و درد

ئەخشاڵ exşaĺ ۱) خرت وپرت ۲) بنووڕە ئاژەڵ ف۱) خرت و پرت ۲) نگا **ئاژەڵ**

ئەخکە exke ئەقرە «ل» ف اینقدر

ئەخم exm ڕۆ ترشی، قەێز کردن ف اخم

ئەخماز exmaz ئەدەو، تەربیەت ف ادب، اغماض

ئەخمتیەلێ exm tyeĺî ئەخم و تەخم ف اخم کردن

ئەخمۆ exmû ڕۆ ترش ف اخمو

ئەخم وتەخم exm û texm تەشْ قەێز ف اخم و تخم

ئەخنە exne ئەخنکە، ئەقەرە «ل» ف اینقدر، آنقدر

ئەخنکە exinke ئێقرە «ل» ف این اندازه

ئەخیە exye ئاخوڕ «ل» ف نگا **ئاخوڕ**

ئەدا eda ۱) وە جی هاوردن ۲) دەمپاسکانی ۳) ئەگەر دادەو ف ۱) ادا کردن وبجا آوردن ۲) ادا درآوردن ۳) اگر داد

ئەدڵ edĺ ۱) هامار ۲) تاقەێ پارچە ۳) داد و ئنساف ف ۱) زمین هموار ۲) واحد شمارش پارچه ۳) عدل

ئەدڵانی edĺanî هاماری ف همواری

ئەدڵدای ediĺday داد خوازین ف تظلم، داد خواهی

ئەدەب edeb ئەدەو، ئەیەو ف ادب

ئەدەس edes ئەودەس، ئەوکان «ل» ف آنطرف

ئەدەو edew ئەدەب، ئەیەو ف ادب

ئەدی edî ۱) ئیتر «ئەدی بەسە» ۲) ئەگەر دی ف ۱) دیگر، بعد ۲) اگر دید، اگر ببیند

ئەر er ۱) ئەگەر ۲) پاشگرێگە کەلیمە کەێدە ناو «ئۆسەر» ۳) لە ئێرە تا... «ل» ف ۱) اگر ۲) علامت اسم فاعل ۳) از ... تا

ئەڕا erâ ۱) ئڕا، لە ئەوستا (er ئەر) و (erda ئەردا) ئۆسریاس ۲) وە خاترْ تْ «ئەڕات هاوردم» ف ۱) چرا، در اوستا (er ار) و (erda اردا) نوشته شده ۲) برای

ئەڕاچە erâ çe ئڕاچە ف برای چه

ئەڕائەوان erâ ewan ئڕا ئەوان ف برای آنها

ئەڕا زووان erâ zuwan لاناوەلە کوردْ باشووری، چۆن وشەێ «ئەڕا» فرە ئۆشن ف لقبی که به کُردان باشوری گویند زیرا واژه «ئەڕا» را تکرار می‌کنند

ئەڕاگیل erâ gîl هەڵوەدا ف آواره

ئەڕاو erâw ئەڕا ف چرا، برای...

ئەڕاێ erâê هنْ، ئڕاێ ف برای، مال...

ئەربە erbe شمڕْ، شەلاخ ف شلاق

ئەربەخوەر erbexwer دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام‌آباد غرب

ئەربەدە erbede ئداهاتن، ملهڕی ف عربده

ئەرتەو ertew ئەتەو، ئوونگْ «گ» ف ایراد

ئەرجْن ercin دارێگە پەلەیلێ سۆیەرە لەسمنانی (ercene ئەرجەنە) ولە کرمانی«ئەرجەن» ئۆشن ف درختی با شاخه های قرمز رنگ، در سمنانی (ercene ارجنه) به معنی چوب دستی است که از همین درخت تهیه می‌شود و در کرمانی نیز «ارجَن» گویند

ئەرجنەک ercinek لەڕ و درێژ ف کنایه از لاغر و دراز

ئەرخە erxe بنووڕە ئەرغەئەرەسوو ف نگا **ئەرغە ئەرەسوو**

ئەرخەلْق erxeliq جوورێ عاباسە ف نوعی‌عبا

ئەرخەوان erxewan ئەرغەوان، دارێگە گوڵ سۆیەر و بەنەوش گرێد ف ارغوان

ئەرخەوانی erxewanî وە رەنگْ ئەرخەوان ف به رنگ ارغوان

ئەردە erde ۱) حەڵوا شەکەری ۲) سووکەناو ئەردەشێر ف ۱) حلوا شکری ۲) مخفف اردشیر

ئەردەشێر erdeşêr ناوێگە کوڕانە وە ماناێ شێرْ ڕۆ زەۆ «ئەرد: هەرد+ شێر» لە ئەوستا (ertexşetre ئەرتەخشەترە) وەماناێ پاتشاێ راس ئۆش و (xşeyter خشەیتەر) وە ماناێ پاتشا ئۆسریایە، لە ئەوستا (erye ئەریە) وە ماناێ شرافەتە ف نامی مردانه، اردشیر، به معنی شیر روی زمین، در اوستا (ertexşetre ارتەخشترە) به معنی پادشاه راستگو و درست کردار و(xşeyter خشیتر) به معنی شاه نوشته شده ضمناً در اوستا (erye ئەریە) به معنی شرف و صداقت است که در کردی هنوز گفته می‌شود

ئەردەڵ erdeĺ ۱) نەترس، زاتدار، ئەردەڵان لەیە گیریا س، لە فەرانسەی (ardent) وە زاتدار ئۆشن ۲) کووچەک، لە سەکزی «ئەردول» ئۆشن و لە رووسی (ordinaretse) وە خاسە نەوکەرێگ ئۆشن ک دەسوورەیل وە دیگەران ئۆشێد ف ۱) دلیر، شجاع، نام اردلان از همین واژه مشتق شده، در فرانسوی

(ardent) به معنی غیرتمند است ۲) خدمتکار ویژه، در سکزی «ئەردول» به معنی خدمتکار ویژه است و در روسی (ordinaretse) به خدمتکاری گویند که فرامین را به دیگران ابلاغ می‌کند

ئەردەڵان erdeĺan ناوێگه کورانه وه ماناێ نەترس، له « ئەردەڵ» گیریاس ف نامی مردانه، شجاع، از واژه‌ی «ئەردەڵ » مشتق شده است

ئەردەوان erdewan ناوێگەکورانه وه ماناێ ئاتاسْ زەوٖ « ئەرد: زەوٖ+ وان: بان» ف نامی مردانه به معنی نگهبان سر زمین

ئەرزاق erzaq ئازوخه، ئەرەوییه ف ارزاق

ئەرزان erzan هەرزان، ئاوجوو ف ارزان

ئەرزان وای erzanway ئەرزانی ف ارزانی

ئەرزانی erzanî هەرزانی، زێزْ گرانی ف ارزانی

ئەرزوون erzûn ئەرزان «ل»، له سەکزی «ئارزوو» ئۆشن ف ارزان

ئەرزْدای erziday خوەێ نیشان‌دان «گەن وه گەنیی مەنوورٖ ، وه ئەرزْدایی بنوورٖ» ف خودنمایی، خودی نشان دادن، عرض اندام کردن

ئەرزەن erzen هەرزەن، له سەکزی «ئارزه» ئۆشن ف ارزن ، در سکزی «آرزه» گویند

ئەرزیز erzîz قەلع، له پەهڵەوی (arçîç ئارچیچ) و له ئەرمەنی (ئارچیچ) و له سەکزی (ئاجیچ) ئۆشن ف قلع، در پهلوی (arçîç آرچیچ) و در ارمنی (آرچیچ) و در سکزی (آجیچ) گویند

ئەرسیم ersîm چەنگەکْ تەنۆر پاکەوکەر ف چنگک تنور پاک کن

ئەرغە erxe ئاشوو، ئەرخه، له سەکزی «ئەرغە» ئۆشن له ئەوستا (arqent ئارغەنت) رازاێگه ئەراێ دووزەخ ف دو بهم زن، لیلاج، در سکزی «ارغه» گویند و در اوستا (arqent آرغَنت) صفتی است برای دوزخ و دوزخیان

ئەرغەئەرەسوو erxe eresû ئەرەسوو ف دوبهم زن، لیلاج

ئەرقوت erqut جوورێ مەشکەس کْ له پووسْ گوور درْس بۆیه و کەمێ له گاوْس بۆچگتره ف مشکی که از پوست گوساله درست می‌کنند و کمی از «گاوْس» کوچکتر است

ئەرکەواز erkewaz مەڵوەنێگه له ئیلام وخانەقین کْ فەیلی قسیه کەن ف منـطقه‌ای در ایلام وخانقین که به گویش کردی فیلی سخن می‌گویند

ئەرکەوازی erkewazî دیەکەێگه له ئارۆن‌ئاوا ف روستایی در اسلام آبادغرب

ئەرکەوازیچر erkewazî çir̂ یەکێ له بەزمەیل هووره ف یکی از مقامات هوره

ئەرگاڵە ergaĺe دڵگاوی، هان، بڵووم ف تشجیع

ئەرگاڵەدان ergaĺe dan هان دان ف تشجیع کردن

ئەرگنە ergine دیەکەێگه له چەمچەماڵ ف روستایی در چمچمال صحنه

ئەرمەنی ermenî خاج پەرەس ف ارمنی

ئەرمەنییان ermenîyan دیەکەێگەله دینەوەر ف روستایی در دینور

ئەرمێ ermê دیەکەێگه له ئیلام ف روستایی در ایلام

ئەرنە erne ۱) وەرنه، وەگەرنه ۲) لوومه «کردەمه ئەرنەێ خەڵک» ف ۱) وگرنه ۲) رسوا

ئەرٖنەبووت er̂nebût ۱) ئاێمْ وەحشی، ئەراێ حەێوان « دەێ، دەێدام» و ئەراێ باڵەنده «ئاواشه» و ئەراێ خەرەنگێز «قۆرەباکەر» و ئەراێ دار و دەوەن «خورشیلْک» ئۆشیمن ۲) ملهرٖ و نەپوورٖ ف ۱) وحشی، انسان وحشی، برای حیوان « دەێ، دەێدام» وبرای پرنده‌ی وحشی«ئاواشه» و برای حشرات «قۆرەباکەر» و برای درخت و گیاه «خورشیلْک» میگوییم ۲) لندهور و زورگو

ئەرنەێ خەڵک erneŷxeĺk ئەرنەێ خەڵق، لوومەێ خەڵق ف رسوای زمانه

ئەروا erwa رووح، له ئەوستا (ûrwen ئوروەن) نۆسریاس ف روح، در اوستا (ûrwen اورون) نوشته شده

ئەرواو erwaw خاوەن، ساو ف ارباب

ئەرواوی erwawî ۱) کشتوکاڵ ۲) ئاغایی ف ۱) کشاورزی ۲) آقایی

ئەروو نەروو erû nerû ۱) ئەرٖنەبووت ۲) عەڵەج و وه ڵەج ف ۱) هیولا، وحشی ۲) عجق وجق

ئەرٖە er̂e هەرٖە ف اره

ئەرەبانە erebane جوورێ زەمبەرْ چەرخداره ف فرغون

ئەرەس eres هەرەس، نەفەس ف نفس، دم وباز دم

ئەرەسوو eresû ئەرغەئەرەسوو ف دوبهم زن، لیلاج

ئەرەق ereq ئارەق ف عرق

ئەرەقچن ereq çin ئارەقچن ف عرقچین

ئەرەق خواردن ereq xwardin ئارەق خواردن ف عرق خوردن

ئەرەقخوەر ereq xwer ئارەقخوەر ف عرق خور

ئەرەق کردن ereq kirdin لە شەدەد کار یا گەرما ئاو رشانن ف عرق کردن

ئەرەق گرتن ereq girtin ئارەقگرتن ف عرق گرفتن

ئەرەقگیر ereq gîr ۱) نەوینەیٚ ژێرْ زین ۲) ئەرەقچن ۳) کەسیٚ کْ کاریٚ ئەرەق گرتنە ف ۱) نمد زیر زین ۲) عرقچین ۳) کسی کەکارش عرق گیری است

ئەرەقی ereqî ئائِمْ ئەرەقخوەر ف میگسار

ئەرەم وتەرەم erem ûterem ئێترام وعەزەت ف قداست، احترام، تکریم

ئەرەم وتەرەمدار erem û teremdar هەڵکەفتیٚ، سجا ف محترم

ئەرهەم وتەرهەم erhem û terhem ئەرم وتەرەم ف تکریم و احترام، قداست

ئەرەو erew عەرەو ف عرب

ئەرەوی erewî ۱) زووانْ عەرەوی ۲) لانەمایٚ جووریٚ مانگا ف ۱) عربی ۲) نژادی از گاو

ئەریٚ erê ۱) ئا، ئە، بەڵەیٚ ۲) ئائِانە «ئەریٚ تْ نیەچی» ۳) وەها فلانی «ئەریٚ کورِەگە ئەولْ تنم» ٤) ئەریە، پیایٚ بە شەرەف «پیایٚ ئەرێگە» ف ۱) آری ۲) آیا ۳) هان، آهای ٤) پایبند بە قول، با شرف نگا **ئەریە**

ئەریٚ نەریٚ erê nerê ریٚ ریٚ کردن، دْشک مەنن ف دو دلی

ئەریە erye باشەرەف، شەرەف، نەنگ، لە ئەوستا (erye ئەریە) وە مانایٚ شرافەتە ف شرافت، با شرف، در اوستا (erye اریە) بە معنی شرافت است

ئەریەت eryet بنوورِە ئەریە ف راستی ودرستی، نگا **ئەریە**

ئەرهەیٚ وەیلکان erheŷ weylkan گەمەیٚ ژنانە جوورْ پشلەماران ف بازیی ویژە دختران شبیە «پشلەماران»

ئەز ez مْ، خوەم «گ» «ئەسڵنەم ج کورد، ئەسڵنەم ج کورد – بابم کوردەوەن ئەسڵەنم ج کورد– ئەز ئەو کوردەوەن چەنی سپایٚ گورد– سڵسڵەیٚ سپایٚ زۆهاک کەردەم هورد» ف من، خودم، خود من

ئەزازیل ezazîl ئەڵماسە ف پژ، سرما ریزە

ئەزاف ezaf زیاتی ف اضافە

ئەزاف بۊن ezaf bûn زیایٚ بۊن، زیاتی ف اضافە بودن

ئەزاف کردن ezaf kirdin زیاتی کردن ف اضافە کردن

ئەزاف هاتن ezaf hatin زیایٚ هاتن ف اضافە آمدن

ئەزافە ezafe زیاتی ف اضافە

ئەزافی ezafî زیاتی ف اضافی

ئەزان ezan ئەزانگ ف اذان

ئەزاندەر ezan der کەسیٚ کْ ئەزان دەێد ف موذن

ئەزانگ ezanĝ ئەزان ف اذان

ئەزبوو ezbû هەزوە، وشکە گیایٚ خوەش بوو ف گیاە ازبیە

ئەزبی ezbî زمییەیٚ گەرمەسێری «ل» ف خانەی موقتی در مناطق گرمسیر جهت نگهداری احشام بطور موقت

ئەزرە ezre دیەکەێگە لە کرماشان ف روستایی در کرماشان

ئەزرەق چەو ezreq çew چەو کەو ف چشم آبی

ئەزرەنگ ezrenĝ تۆتەک «شەو ئەزرەنگێگە» ف دیجور، بسیار تاریک

ئەزگڵ ezgiڵ زکڵ، زخاڵ «ل» ف زغال

ئەزما ezma سەنگین و سووک کردن، ئەزمان کردن، لە ئەوستا (ama ئاما) و(am ما) و لە پەهڵەوی (azmayşn ئازمایشن) و لە فارسی ئازمایش ئۆشن ف آزمودن، در اوستا (ama آما) و (ma ما) و در پهلوی (azmayşn آزمایشن) نوشتە شدە

ئەزمان ezman ئازما، ئەزما «دۆیەت لە باوان ئەزمان دا، کلیٚ بکە سەر کیەنی» ف نگا **ئەزما**

ئەزمە ezme ئازما «مەردئەزمە، جووانئەزمە» ف آزما

ئەزناو eznaw دیەکەێگە لە سەحنە، لە وشەیٚ «زنا، چووە زنا» وە مانایٚ سەرمایٚ سەخت وەرگێرِ بۆیە ف روستایی در صحنە، از واژە «زنا، چووەزنا» بە معنی سرما مشتق شدە

ئەزنەق ezneq زنەق، زەنەق ف ترس، ترسیدن

ئەزنەک eznek ئەزنەق ف ترس، ترسیدن

ئەزوو ezû ئەزانگ «ل» ف اذان

ئەزەر ezer هسمەت، ئزمەت «ل» ف نگا **ئسمەت گرتن**

ئەزەڵ ezeڵ هەرایٚ هەری، ئەرەوییە ف ازل

ئەزەڵی ezeڵî هەر بوو، ئەرەوییە ف ازلی

ئەزیز ezîz ۱) دڵخواز ۲) ناوێگە کورِانە ف ۱) عزیز، دلخواه

٢) نامی مردانه

ئەزیزْ گرانی ezîzi giranî فره دڵخواز ف بسیار گرامی

ئەزیزمردێ ezîz mirdê داخدار، ئازیەتبار ف سوگوار

ئەزیەت ezyet ئازار، ئەنگەمە ف اذیت

ئەزیەت بێن ezyet bün تۆشْ ئەنگەمە هاتن ف اذیت شدن

ئەزیەت کردن ezyet kirdin ئازار داین ف اذیت کردن

ئەژ ej لە، وە «ل» ف از

ئەژب ejb ١) ئەژم، عەژم ٢) شێوە، شکڵ ف ١) ناریک، ناخوش آیند ٢) شکل، شیوه

ئەژداد ejdad رشتارە، بنەچەک ف اجداد

ئەژدەها ejdeha هەیژدەها، مارْ گەورایْ مەتەڵەیل، لە ئەوستا (ajhî ئاژهی) تۆسریاس ف اژدها، در اوستا (ajhî آژهی) نوشته شده

ئەژم ejm بنوورە ئەژب ف نگا **ئەژب**

ئەژمار ejmar دەسوور وە شماردن ف شمردن

ئەژمارتن ejmartin ژمارتن ف شمردن

ئەژمارده ejmarde ژمارده ف شمرده

ئەژنۆ ejnû زرانی، وێژنی، بنوورە زانوو ف زانو، نگا **زانوو**

ئەژنەو ejnew ژنەو «ئائێم بایەس بگوو ئەژنەو هالیی بوو» ف نصیحت پذیر بودن، گووش شنوا داشتن

ئەژنەوین ejnewîn ژنەفتن ف شنیدن

ئەژیە دۆیا ejye düya ١) لەیە دۆیا «ل» ٢) لەێرە تا… «ل» ف ١) از این ببعد ٢) از این قسمت تا …

ئەژیەم ejyem ژیەم، ژیان کەم ف زندگی می‌کنم

ئەژیەوەر ejye wer وەرجلەیە «ل» ف قبل از این

ئەساس esas بنەڕەت، بنچینە ف اساس

ئەساسی esasî بنەڕتی ف اساسی

ئەسارە esare هەسارە، لە سمنانی (ıstira ئسترا) ئۆشن ف ستاره، درسمنانی (ıstira استرا) گویند

ئەسارەناس esare nas هەسارە ناس ف ستاره شناس

ئەسارەێ بەخت esareŷ bext هەسارەێ بەخت ف ستاره بخت

ئەسبەن esben ئەسپەن «ل» ف گیاه سپند

ئەسپ esp نێری ماین، لە اوستا (espe ئەسپە) و لە زووان پەهڵەوی(esp ئەسپ) و لە ئاشووری(ousp ئوسپ) تۆسریاس ف اسب، در اوستا (espe اسپه) و در پهلوی (esp اسپ) و در آشوری (ousp اوسپ) نوشته شده

ئەسپار espar ئسپار، ژێرْ رۆ کردنْ باخ وە بێڵ، لە سمنانی (esbar ئسبار) وله لاتین (spade) ئۆشن ف کندن وشخم زدن زمین باغ، در سمنانی (esbar اسبار) و در لاتین (spade) گویند

ئەسپاو espaw خرت و پرت ف اثاثیه

ئەسپ سووار esp suwar سووار وەکووڵ ئەسپ ف اسب سوار

ئەسپ سوواری esp suwarî سووارکاری ف سوار کاری

ئەسپەر esper ١) چیتْ ئەسپەر٢) گوڵێگە شەشپەڕ ف ١) نوعی چیت که منقوش به گل شش پر است ٢) گلی شش پر

ئەسپەرە espere کییووپ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « ئەسپەر، ئەسپەرە، پێمەڕە، پامەڕە» ئۆشن ف جای پا در بیل

ئەسپەن espen ئەسبەن ف گیاه سپند

ئەسپەندۆد espen düd ئەسپەن سزانن ف اسپند دود

ئەسپەنیار espeniêar ناوێگە کوڕانەف اسفندیار، نامی مردانه

ئەسپێ espê ١) سفێد «ل»، لە ئەوستا (sipeŷtînî سپە ئێتێنێ) و (sipête سپێتە) و لە پەهڵەوی (sipêt سپێت) تۆسریاس ٢) سپیە ف ١) سفید، در اوستا (sipeŷtînî سپه‌ئێتنی) و (sipête سپیته) و در پهلوی (sipêt سپیت) نوشته شده ٢) شپش

ئەسر esr ئرمـْس، لە ئەوستا (esrû ئەسروو) و (esrou ئەسرئو) و(eşen ئەشەن) و لە پەهڵەوی (ers ئەرس) تۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «فرمێسک، رۆندک» و لە سمنانی (esre ئەسرە) و لە عبری (sre ئەرس) ئۆشن ف اشک، که در اوستا (esrû اسروو) و (esrou اسرئو) و (eşen اشەن) و در پهلوی (ers ارس) و در سمنانی (esre اسره) و در عبری (ers ارس) نوشته‌شده

ئەسر رشانن esr r̂işanin گیرسن ف گریستن

ئەسری esrî ئەسرین ف اشکبار

ئەسرین esrîn ١) ئەسری ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) اشکبار ٢) نامی دخترانه

ئەسک esk ١) وێنە ٢) ئاسک ف ١) عکس ٢) آهو

ئەسک بڕین esk birîn وێنەخسن ف عکس انداختن

ئەسک خسن esk xisin ئەسک بڕین، ئەسک گرتن ف عکس انداختن

ئەسک گرتن esk girtin ئەسک بڕین، وێنە گرتن ف عکس انداختن

ئەسکە eske ١) ئیسە «ل» ٢) زۆنە «ل» ف ١) الان، حالا ٢) قبلاً

ئەسکەر sker ناوێگەکوڕانە ف نامی مردانە

ئەسکەرخانی eskerxanî دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سرپـُل ذهاب

ئەسکەمل eske mil منسکڵ، چتری ف صندلی

ئەسکەملی eske milî ئەسکەمل ف صندلی

ئەسکەناس eskenas ئسکناس ف اسکناس

ئەسکەنە eskene چشتێگە نچدار کِ دار و تەختە وە پێ تاشن ف اسکنه نجاری

ئەسڵ esʕl ١) زێڕْ بەدەڵ ٢) بنچینەدار وگەورا ف ١) اصل ٢) نجیب

ئەسلا esʕa هەراێ هەر ف هرگز

ئەسلاونەبەدا esʕa û ebeda بووڕاێ بووڕ ف هرگز

ئەسڵەن esʕen ١) راسیەگەێ «ئەسڵەن زانی چەس، دروو ئۆشم» ٢) هەرگز ف ١) در اصل ٢) هرگز

ئەسە ese ١) ئەگەر «ئەسە راس ئۆشی بەو» ٢) ئێکە ف ١) اگر ٢) سپس

ئەسەدووا esedûa دووا کردن ئەراێ کەسێ ف دعا گفتن

ئەسەر eser شوون، جی ف اثر

ئەسەکامی esekamî ئسکامەتی، سکامەتی ف تندرستی، آرامش

ئەسەڵ eseʕl هەنگوێن، لە لاتین (honeg) ئۆشن ف عسل ، انگبین، در لاتین (honeg) گویند

ئەسەڵبڕ eseʕl birˆ هەسەڵبڕ ف کسی کە کندوی عسل را از میان شکاف سنگها و صخرەهای غیر قابل عبور در می‌آورد

ئەسەڵبڕین eseʕl birîn هەسەڵبڕین ف عمل عسل بُری

ئەسەشات eseşat شات بۆن و ئەمزاد کردن ف استشهاد

ئەسەمووری esemûrî سەڵەبچە ف ناوە گل کشی

ئەسەیلا eseyla سووکە ناو ئەسەدولا ف مخفف اسد الله

ئەسیر esîr گیرووده، یەخسیر ف اسیر

ئەشخاڵ eşxaʕl ١) ئەشغاڵ، ئاژەڵ ٢) خرت و پرت ف ١) احشام ٢) خرت و پرت

ئەشخاڵداری eşxaʕdarî ئێوەت کردنْ ئاژەڵ ف چوبداری

ئەشرەسی eşresî جوورێ خۆرماسە ف نوعی خرمای مرغوب

ئەشرەف eşref ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانە

ئەشرەف‌ئاباد eşref abad دیەکەێگە لە کەنۆلە ف نام روستایی در کندولە

ئەشرەفی eşrefî ١) سکەێ نەخشدارْ قەدیمە ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) سکە طلای نقشدار و قدیمی ٢) نامی دخترانە

ئەشکەفت eşkeft ئشکەوت، بنووڕە ئشکەفت ف نگا **ئشکەفت**

ئەشکەوت eşkewt ئشکەفت، بنووڕە ئشکەفت ف نگا **ئشکەفت**

ئەشکی eşkî دیەکەێگە لە باوەجانی ف روستایی در ثلاث باباجانی

ئەشنەفتن eşneftin ژنەفتن، لە کرمانی«ئشنوفتەن» ئۆشن ف شنیدن، در کرمانی «اَشنوفتـَن» گویند، نگا **ژنەفتن** و ترکیباتش

ئەشوەن eşwen ژنەفتن و هرمەت گرتن ف شنیدن، شنیدن و احترام گذاشتن

ئەشەدبوو eşed bû گیاێگە خوەشبوو ف گیاهی خوشبو

ئەشەد هاوردن eşed hawirdin بسەڵمان بۆن ف بر زبان گفتن شهادتین

ئەفاوەن efawen چکڕاو، واتووره، شافە ف شایعە

ئەفتاوە eftawe ئەفتووە، لە ئەوستا (efente ئە فەنتە) و لە مازندرانی (eftow ئەفتوو) ئۆشن ف آفتابە، در اوستا (etnefe افنتە) نوشتە شدە و در سمنانی (eftow افتو) گویند

ئەفتووە eftûe ئەفتاوە «ل» ف آفتابە

ئەفژووڵ efjûʕl ئاغاڵش، هاندان «گ» ف تحریک و تشجیع کردن

ئەفسانە efsane ١) مەتەڵ درووکانی ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) افسانە ٢) نامی دخترانە

ئەفکەن efken هووش، کفنْ دڵ ف میل و اشتیاق درونی، عطش

ئەفی efî هەفی، لە سمنانی (efi ئەفی) و لە کرمانی «ئەفی» ئۆشن ف افعی، در سمنانی و کرمانی نیز (efi افی) گویند

ئەڤڵا evdila ئەولا، سووکە ناو عەبدوللا ف مخفف عبدالله

ئەڤداڵ evdaĺ ١) هەڵوەدا، ئاوارە ٢) نێرە پووڕ ف ١) درویش، قلندر ٢) دراج نر

ئەڤدڵ evdiĺ سووکە ناو عەبدوڵ ف مخفف عبدل

ئەڤەڵ قارە eveĺqarê بنوورە شاڵدۆڕکی «ل» ف نگا **شاڵدۆڕەکی**

ئەقبال eqbaĺ ١) بەخت، شانس ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) شانس ٢) نامی مردانە

ئەقراج eprac بنووڕە ئەخراج ف نگا **ئەخراج**

ئەقرار eqrar ١) ئقراری ٢) وەتن ف ١) آنقدر، اینقدر ٢) اعتراف، اقرار

ئەقرار بوو eqrar bû ئاد بوو، شەرت بوو ف شرط باشد کە...

ئەقرار کردن eqrar kirdin وە ژێرێ چین ف اعتراف کردن

ئەقرار هاوردن eqrar hawirdin قەبووڵ نەکردن ف رد کردن، قبول نکردن

ئەقراژ eqraj بنووڕە ئەخراج ف نگا **ئەخراج**

ئەقرە eqre ئەوقرە، ئەوقە ف آنقدر

ئەقرەو eqrew ١) کولاژدم ٢) ئەقرەوی «ئەقرەوی دەیدەو» ف ١) عقرب ٢) تلافی دادن

ئەقرەوە eqrewe ئەقرەوی ف تلافی

ئەقرەوی eqrewî ئەقرەوە ف تلافی

ئەقرەوی دان eqrewî dan ئەقرەوە داین، سەزا چەشتن ف تلافی پس دادن، سزای کاری راچشیدن

ئەقرەویکردن eqrewî kirdin تەلافەتی کردن، ئەقرەوەێ کارێگ لە کەسێ کردن ف تلافی کردن، بە تلافی عمل کسی، عمل تلافی جویانە انجام دادن

ئەقڵ eqĺ فام، فامسن ف عقل

ئەقەورە eqewre ئەوقە، ئەقرە ف آنقدر

ئەغد exd́ مەرز لە زەوێ کشت و کاڵ ف مرز بین دو زمین کشاورزی

ئەک ek ١) پاشگرێگە ناو گشتی کەێدە ناوْ خاس «ئاتەشەک، پەشمەک» ٢) ئەزرەت وداخ ف ١) پسوندی کە اسم عام را بە خاص تبدیل می‌کند ٢) تاسف و تعجب

ئەکابر ekabir دەرسْ شەوانە ف درس شبانە خواندن، اکابر

ئەکارە ekare وەرزێرێ کْ خوەێ زەوێ نەێرێد و مزۆری کەێد ف دهقانی کە زمین کشاورزی ندارد و روی زمین دیگران کار می‌کند

ئەکان ekan ئەوکان «ل» ف آن طرف رود

ئەکاوێز ekawêz جم وجۆل ف جنب و جوش

ئەکبەرئاباد kberabad ١) دیەکەێگە لە کەنگەوەر ٢) دیەکەێگەلە بیلەوار ٣) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف ١) روستایی در کنگاور ٢) روستایی در بیلەوار ٣) روستایی در سرپل ذهاب

ئەکمە ekme هاوتاێ کوفت ف جوابی ناشایست، همتای زهر مار

ئەکوو ekû ئەکان، ئەوکان «ل» ف آن طرف رود

ئەکە eke ١) پاشگرْ ناسانن «پیاوەکە، ژنەکە» ٢) پاشگرْ بۆچگی «منالەکە، مالەکە» ف ١) پسوندی برای شناساندن ناشناس ٢) پسوند تـصـغر

ئەکی ekî ١) پاشگرْ وێنە «خەرەکی، وێڵەکی» ٢) سووکە ناو ئەکرەم ٣) پاشگرْ تەنانەتی «دەیشتەکی» ف ١) پسوند شباهت و مانندی ٢) مخفف اکرم ٣) پسوند ویژە

ئەگا ega بنووڕە ئاگە ف نگا **ئاگە**

ئەگریجە egrîce ئایشە، گیس «قەسەم وەزڵفانْ سیاێ تاڵ تاڵد- کوشیامە وە دەسْ ئەگریجە وخاڵد» ف گیسوان، زلف

ئەگوەر egwer سووکەناو ئەکبەر، وەرگێڕ لە«گەور، گەورا» و وشەێ ئەرەوی نییە، گۆیەڕیانْ «گ، ک، ژ، چ، پ» لە ناو ئەرەو فرەس جوورْ کرماشان «قرمیسەن» یا کرْن «قرن» ف مخفف اکبر، بر گرفته از واژەی «گَور، گورا» بە معنای بزرگ اصولا عرب بر اساس قاعده «ابدال» واژەگان بسیاری را تغییر داده و رنگ و بوی عربی بە آن داده مثلا «نظر» همان «نگر» فارسی است و دهها ترکیب بر این اساس ساخته کە خواننده یا شنونده بر این پندار است کە همگی عربی است

ئەگە ege ١) بنووڕە ئاگە ٢) ئەگەر، ئەێەر ف ١) نگا **ئاگە** ٢) اگر

ئەگەچە egeçe ئەرچە، ئەگەرچە ف اگرچە

ئەگەر eger ئەێەر، ئەر ف اگر

ئەگەرچە egerçe ئەرچە، ئەگەچە ف اگرچە

ئەڵ eĺ ١) پێشگر وە مانایٚ بەرز «ئەڵگرتن، ئەڵ وڕیایٚ تر» ٢) پێشگر وە مانایٚ شەدەت «ئەڵدڕوومانن» ٣) پێشگرٚ کردارٚ بانییەیٚ دەسووری «ئەڵگر» ف ١) پیشوند بالاتر، بلندتر ٢) پیشوند برای شدت و تندی ٣) پیشوند امر کردن در فعل مضارع

ئەل el سوٚرٖ «ل» ف یکدنده

ئەلا ela ١) ئەللە، خودا ٢) سووکە ناو ئەلاموراد ... ٣) ئەولا «ل» ف ١) الله، خدا ٢) مخفف الله مراد، الله رضا ... ٣) آن طرف

ئەلابەختی ela bextî ئەلابەختەکی ف شانسی، اتفاقی

ئەلابەختەکی elabextekî ئەلابەختی ف شانسی

ئەڵاجەق eĺceü ئڵاجەق ف عجیب

ئەلادانە eladane دیەکەیێگە لە کەنگەوەر ف نام روستایی در کنگاور

ئەڵاژ eĺaj ئڵاژ، دەسوور وە دریژ کیشان ف امر به دراز کشیدن

ئەڵاژیاگ eĺajyag ئڵاژیایٚ ف دراز کشیده

ئەڵاژیاگە eĺajyage ئڵاژیایە ف دراز کشیده

ئەلان elan ١) هەیرنگە ٢) ئیچشئەلە ف ١) الان ٢) نگا **ئیچش ئەلە**

ئەلانەکی elanekî هەیرنگە، هەرئەلان «گ» ف همین الان

ئەڵاوردن eĺawrdin هڵاوردن، بنووڕە ئڵاوردن ف نگا **ئڵاوردن**

ئەڵامەت eĺamet ئڵامەت ف تعجب، شگفتی

ئەڵبڕکیان eĺbiȓkyan ئەڵوڕکیان ف نگا **ئەڵوڕکیان**

ئەڵبزگیان eĺbrzgyan هەڵبزگیان، هەڵزلیان ف تبخال

ئەڵبژارتن eĺbijartin هەڵوژاردن ف انتخاب کردن

ئەڵبژاردن eĺbijardin هەڵوژاردن ف انتخاب کردن

ئەڵبووقیان eĺbûqyan گرژ هەڵاتن، تنٚ تێژەو بۊن ف عصبانی شدن

ئەڵبەت eĺbet هەڵبەت ف البته

ئەڵبەتە eĺbete هەڵبەت ف البته

ئەڵپاچین eĺpaçîn هەڵپاچین ف قیچی کردن

ئەڵپرۆچقانن eĺpiȓûçqanin بنووڕە هەڵپرۆچگانن ف نگا **ئەڵپرۆچگانن**

ئەڵپرۆچگانن eĺpiȓûçganin هەڵکەنین، یەیٚ جارەکی هەڵکنینٚ سەرٚگ مەلۊچگ یا کەو ٢) رووەکانن ف ١) کندن، جدا کردن سر کبک یا گنجشک ٢) ربودن

ئەڵپووقیان eĺpûqyan ئەڵبووقیان ف خشمگین شدن

ئەڵپەرگە eĺperĝe بنووڕە چووپی ف نگا **چووپی**

ئەڵپەڕین eĺperîn هەڵپەڕین، بنووڕە هەڵپەڕین ف نگا **هەڵپەڕین**

ئەڵپێچانن eĺpêçanin ئفترا دان ف تهمت زدن

ئەڵترازیان eĺtirazyan هەڵترازیان ف جهش بر داشتن

ئەڵترەقیان eĺtireqyan هەڵترەقیان ف نفرینی است، ترکیده شوی

ئەڵترەکیان eĺtirekyan ئەڵترەقیان ف نگا **ئەڵترەقیان**

ئەڵتلیشانن eĺtilîşanin هەڵتلیشانن ف پاره پاره کردن

ئەڵتەک eĺtek چاڵ بلۆوق ف دستانداز

ئەڵتەکانن eĺtekanin ١) گووش تەکانن ٢) دۊدە گرتن ٣) کوشتنٚ کرمەیلٚ ئەنام ٤) هەڵچپانن ف ١) گوش دادن ٢) خانه تکانی کردن ٣) تکانیدن کرمهای دست و پا یا چشم بوسیله دود ناشی از گیاه «کەما» ٤) از محل دوخت پاره کردن

ئەڵتەکوەڵتەک eĺtekweĺtek چاڵ بلۆق ف دست انداز

ئەڵتیزگانن eĺtîzganin تیزگانن، ئەڵتیزگە، هەڵتیزگە ف جفتک پرانی الاغ

ئەڵتیزگە eĺtîzge هەڵتیزگە ف جفتک پرانی الاغ

ئەڵجڕانن eĺciȓanin هەڵجڕانن، جەڕانن ف چلانیدن، محکم چلانیدن

ئەلحەمدوورلا elh́emdûrila شکر ئرایٚ خودا ف الحمدلله

ئەلحەملا elh́emila ئەلحەمدوورلا ف الحمدلله

ئەڵحەیٚ eĺheŷ کوچگٚ قەور ف سنگ لحد

ئەڵچپانن eĺçipanin ١) هەڵچپانن ٢) سەفتە کردن ف ١) از محل دوخت پاره کردن ٢) دستەبندی کردن و روی هم گذاشتن

ئەڵچپیا eĺçipya هەڵچپیا ف از محل دوخت پاره شد

ئەڵچپیاگ eĺçipyag هەڵچپیاگ ف ازمحل دوخت پاره شده

ئەڵچپیان eĺçipyan هەڵچپیان ف از محل دوخت پاره شدن

ئەڵچپیایٚ eĺçipyaê هەڵچپیایٚ ف ازمحل دوخت پاره شده

ئەڵخڕانن eĺxiȓanin وە خوار هاوردن ف پایین کشیدن شلوار

ئەڵخسن eĺxisin هەڵخسن ف پهن کردن در آفتاب برای

خشک شدن

ئەڵخۆز eĺxûz لاناوە لە ڕۆتەڵ «ل» ف لخت، فقیر

ئەڵخوْز eĺxwiz لاناوە لە ڕۆتەڵ ف لخت، فقیر، ندار

ئەڵخە eĺxe هەڵخە ف آویزان کردن، پهن کردن

ئەڵخەڕانن eĺxer̂anin ۱) کونا کردن ۲) بێ گورتینە کردن ف ۱) سوراخ کردن ۲) بر داشتن بکارت

ئەڵدان eĺdan ۱) هەڵدا، هەڵات ۲) سەربەرزەو کرد ۳) سییەماڵ هەڵدان ٤) لادان، لاوردن ف ۱) طلوع کرد ۲) از دور نمایان شد ۳) برپا کردن سیاەچادر ٤) کنار زدن، چادر یا روسری را کنار زدن

ئەڵدڕ eĺdir̂ هەڵدڕ، دەسوور وە دڕین ف امر به دریدن

ئەڵدڕوومانن eĺdr̂ûmanin وە شەدەت داخرووميان ف به شدت ویران شدن

ئەڵدڕیاگ eĺdir̂yag دڕیان ف پاره شده

ئەڵدڕیان eĺdir̂yan دڕیان ف پاره شدن

ئەڵدڕیایْ eĺdir̂yaê دڕیایْ ف پاره شده

ئەڵدە eĺde هەڵدە، دەسوور وە هەڵدان ف امر به بر پا کردن سیاەچادر

ئەڵدەنگ eĺdeng ساتْ وڕ، گیلْ گەوج ف نفهم

ئەڵر eĺir بنووڕە ئەڵگر ف نگا **ئەڵگر**

ئەڵزڕیان eĺzir̂yan ۱) هەڵزڕیان ۲) زڕیان ۳) کولیانْ زام ف ۱) تبخال زدن ۲) رسوا شدن ۳) ناسور شدن زخم

ئەڵزڵیان eĺziĺyan هەڵزڵیان ف تبخال زدن

ئەڵس eĺis هەڵس ف بلند شو

ئەڵسان eĺisan ۱) هەڵسان ۲) ئەوان هەڵسان ف ۱) بلند شدن ۲) آنها برخاستند

ئەڵسانەپا eĺisane pa هێز گرتن ف بلند شدند

ئەڵسانن eĺisanin هێزدان ف بلند کردن

ئەڵسْ بڕم eĺisi bir̂im هەڵسان و رمیان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی هەڵسوکەوت ئۆشن ف افتان و خیزان، در دیگر گویشهای کردی «هەڵسوکەوت» گویند

ئەڵسْبنیش eĺisi binîş هەڵس و بنیش ف نشست و برخاست

ئەڵسمان eĺisman هەڵسمان، پەسڵان، لاناوە لە قیامەت ف کنایه از قیامت، هنگامەی برخاستن

ئەڵشریقانن eĺşirîqanin هەڵشریقانن ف با صدای بلند بر سر کسی فریاد برآوردن

ئەڵشکیا eĺşikya شکەس خواردیْ ف شکست خورده

ئەڵشکیاگ eĺşikyag ئەڵشکیایْ ف شکست خورده

ئەڵشکیان eĺşikyan ۱) شکەس خواردن ۲) وەر شکەس بوون، سیرسوْرس ف ۱) شکست خوردن ۲) ورشکست شدن در معامله

ئەڵشکیایْ eĺşikyaê شکەس خواردیْ ف شکست خورده

ئەڵشێوانن eĺşêwanin ۱) هەڵشێوانن ۲) هڕ هڵاڵ ف ۱) برهم زدن ۲) دل بهم آمدن

ئەڵشێویان eĺşêwyan ۱) هەڵشێویان ۲) دڵ شێویان ۳) لێوە بۆن ف ۱) به هم خوردن ۲) دل به هم آمدن ۳) به عقل و هوش نماندن

ئەڵقاچین eĺqaçîn هەڵقاچین، ئەڵپاچین، تاشین ف تراشیدن

ئەڵقرتانن eĺqirtanin قرتانن ف نگا **قرتانن**

ئەڵقرچانن eĺqirçanin ۱) وەبانْ ئاگر برشانن ۲) سووز کیشانْ زامێگ کْ خوا چۆدە تێ ف ۱) تفت دادن ۲) سوزش زخم در اثر نمک

ئەڵقوڕانن eĺqwir̂anin هەڵقوڕانن ف یک نفس سر کشیدن

ئەڵقورتانن eĺqwirtanin لچ قورتانن ف به نشانەی تعجب لب گزیدن

ئەڵقوونەوشەڵقوونە eĺqûne û şeĺqûne پا وەزگی ف به حالت درازکش خوابیدن و نوزاد را روی پا بالا و پایین بردن

ئەڵقە eĺqe حەڵقە ف حلقه

ئەڵکڕانن eĺkir̂anin ۱) کڕانن ۲) لاناوە لە گەورا بۆن و چاخ بۆن ۳) هەڵکەفتن ف ۱) با ناخون خراشیدن ۲) کنایه از بزرگ و چاق شدن ۳) پیشرفت کردن

ئەڵکردن eĺkirdin ۱) وە سەر بردن ۲) هەڵکردنْ بەن مەوجان ۳) وا هەڵکردن ف ۱) بسر بردن، تحمل کردن ۲) پیچیدن نخ جاجیم ۳) وزیدن باد

ئەڵکزانن eĺkizanin ۱) کزانْ مۆ ۲) سزانْ خواردەمەنی ف ۱) سوزاندن موی ۲) سوختن غذا یا نان

ئەڵکزیا eĺkizya هەڵکزیا ف سوخته

ئەڵکزیاگ eĺkizyag هەڵکزیاگ ف سوختەشده

ئەڵکزیان eĺkizyan هەڵکزیان ف سوختەشدن

ئەڵکزیایْ eĺkizyaê هەڵکزیایْ ف سوختەشده

ئەڵکفیان eȴkifyan پیتەڕووا ف سوختن پوست ناشی از آب

ئەڵکلاشین eȴkiȴaşîn هەڵکلاشین ف تراشیدن با چیزی غیر از چاقو وابزار برنده

ئەڵکنیاگ eȴkinyag هەڵکنیاگ ف کنده شده

ئەڵکنیان eȴkinyan هەڵکنیان ف کنده شدن

ئەڵکنیاێ eȴkinyaê هەڵکنیاێ ف کنده شده

ئەڵکنین eȴkinîn هەڵکەنین ف کندن

ئەڵکوشانن eȴkwişanin کوشاننەوە ف خاموش کردن

ئەڵکۆکانن eȴkükanin فڵنگەکردن، وەدزیەو هەیوایین ف زبونانە گریختن، دزدکی فرار کردن

ئەڵکەن eȴken هەڵکەن، دەسوور وە کەنین ف امر به کندن، کندن

ئەڵکەنین eȴkenîn هەڵکەنین ف کندن

ئەڵکیشان eȴkîşan ١) ئاو لە چاڵاو هەڵکیشان ٢) باڵا رواکانن ٣) ئاو وە بان کیشان ف ١) کشیدن آب از چاه ٢) قد کشیدن ٣) بالا کشیدن، مفت خوری

ئەڵگر eȴgir بنوورە هەڵگر ف نگا **هەڵگر**

ئەڵگرتن eȴgirtin ١) هەڵگردن ٢) واز کردنْ قڵف وە کلیلْ خوەێ ٣) هێزدان ٤) هەڵوژانن ٥) سەر و تا کردنْ هیلکە لە خاجەنگەکی کردن ف ١) پنهان کردن ٢) باز کردن قفل با کلید ویژەی خود ٣) بلند کردن، برداشتن ٤) انتخاب کردن ٥) سر و ته کردن تخم مرغ در بازی

ئەڵگۆڵوژانی eȴgoȴujanî پەژارە «ل»ف اندوه، پریشانی

ئەڵگۆڵوفیان eȴgoȴufyan هەڵزڵیان ف تبخال

ئەڵگەردانن eȴgerdanin ١) هەڵگەردانن نان و... ئەڕاێ برشیان ٢) گەردانن ٣) ژێر و رۆ کردن ٤) رۆ هەڵگەردانن ٥) کلەوکردن ٦) دیلمانج کردن ف ١) برگرداندن نان و ... برای پختن ٢) چرخاندن ٣) زیر و رو کردن ٤) روی را برگرداندن ٥) پس فرستادن ٦) ترجمه کردن

ئەڵماس eȴmas ١) سانێگە سفت و سەخت، بنچینەێ ئی وشە «ماس» بۆیە و ئەرەو دەس گرتیەسە ملێا ٢) ناوێگەکوڕانە ف ١) الماس، اصل این واژه «ماس» بوده ٢) نامی مردانه

ئەڵماسە eȴmase سایەقە ف سرماریزه

ئەڵماڵین eȴmaȴîn ١) سڕینەوە ٢) باڵ هەڵماڵین ف ١) پاک کردن ٢) آستین بالا زدن

ئەڵمگرتگە eȴmigirtige سوڕ «ل» ف مصر، یک دنده

ئەڵناگە eȴnage دەس ناگە «دەس ئەڵناگە گری» ف شروع کرد به...

ئەڵنان eȴnan دەسپێکردن ف آغاز کردن

ئەڵۆ elü هەلۆ ف آلو

ئەڵوا elwa ئیجور، لێوا ف اینگونه

ئەڵوات eȴwat وەرەڵا، لات ف هرزه، لاابالی

ئەڵواتی eȴwatî هەرزەیی ف هرزگی، لاابالیگری

ئەڵوارکیان eȴwar̂ikyan ١) هەڵزڵیان ٢) لابە کردن ٣) لە خەو پڕین ف ١) تبخال زدن ٢) التماس کردن ٣) از خواب پریدن

ئەڵۆچە elüçe هەڵۆچە، ئالۆچە ف آلوچه

ئەڵۆختۆر eloxtor قولان «ل» ف نگا **قولان**

ئەڵوەرانن eȴweranin هەڵوەرانن ف بستن دکمه

ئەڵوڕکیاگ eȴwir̂kyag ئەڵوڕکیان، بنوورە ف نگا **ئەڵوڕ کیان**

ئەڵوڕکیان eȴwir̂kyan ١) دوو یا ماس و... کْ قژ کردۆ ٢) جاجگێ کْ سفتەو بۆد ٣) ئەڵبرزگیان ف ١) دوغ یا ماست و شیر ترشیده ٢) سقزی که سفت شده ٣) تبخال‌زدن

ئەڵوڕکیاێ eȴwir̂kyaê ئەڵوڕکیان، بنوورە ف نگا **ئەڵوڕ کیان**

ئەڵوڕیاگ eȴwir̂yag ترشگیاێ، خەترێگ ک ئەڵاتێە و ترشگیاس ف خمیری که چاق نشده وترشیده شده

ئەڵوڕیان eȴwir̂yan هەڵوڕیان ف یکدیگر را بریدن، کنایه از جنگ وجدال سخت

ئەڵوڕیاێ eȴwir̂yaê ١) هەڵوڕیاێ، بازرە بۆن ٢) ئەڵوڕکیان ف ١) بزرگتر از دیگران ٢) فاسد شدن ماست و... پس از مایع زدن به شیر

ئەڵوڕیاێ تر eȴwir̂yaê tir گەوراتر «لە تْ کەمێ ئەڵوڕیاێ تر بۆم هاتمە شار» ف بزرگتر، فهمیده تر

ئەڵوڕیەی eȴwir̂yey گەوراتر نەۆد، نووڕێگە ف نفرینی است، بزرگتر نشوی

ئەڵوژانن eȴwijain هەڵوژانن ف پسندکردن، انتخاب کردن

ئەڵوژیاگ eȴwijyag هەڵوژیاگ ف انتخاب شده، منتخب

ئەڵوژیان eȴwijyan هەڵوژیان ف منتخب شدند

ئەڵوژیایێ eĺwijyaê هەڵوژیایێ ف پسند شده، منتخب

ئەڵووفیاگ eĺûfyag ئەڵگۆڵووفیاگ ف تاول زدن

ئەڵووکیان eĺûkyan هەڵووکیان، بنووڕە ئەڵوڕکیان ف نگا **ئەڵوڕکیان**

ئەڵوەدا eĺweda هەڵوەدا، ئاوارە ف آواره

ئەڵوەسان eĺwesan هەڵوەسان، دابەسان ف بستن

ئەڵوەشانن eĺweşanin هەڵوەشانن ف پرتابکردن

ئەڵوەی eĺwey هەڵگری «دەس ئەڵوەی سەێ دزدیارە » ف بلندکنی، بالا ببری

ئەڵها eĺha هامێاری تواسن ف مدد خواستن

ئەلها elha ١) سفتەێ سوو «لە ئەلهاێ شەوەکی تا ئێرە ... » ٢) هانا، ئەرەوییە «الحاح» ف ١) بامداد، صبح زود ٢) یاری خواستن

ئەلە ele ١) ئەگەر لە «ئە لە منە خودا بکوشێدەم» ٢) سووکەناو عەلی ف ١) اگر از...٢) مخفف علی

ئەڵە eĺe ١) ئاڵە ٢) پێشگرێگە وەماناێ گەوراتر «ئەڵە گەوراگە» ف ١) بیماری آتشک ٢) صفت تفضیلی

ئەڵەجبڵەج eĺec biĺec نەنوومەت، ئڵاجەێ ف شگفت انگیز

ئەلەشمەلەش eleş meleş ئێچشئەلە، گەمەێگە کڵ وە دۆ چوو گەورا وبۆچگ کریەێد ف بازی کودکانه که با چوب انجام میگیرد

ئەڵەک eĺek جووریێ وێژنگ بۆچگە ف الک

ئەڵەک کردن eĺek kirdin وژانن ف الک کردن

ئەڵەکی eĺekî ئەلابەختەکی، شانسی ف الکی

ئەڵەم eĺem وە سنگ مْ «ل» ف به نظرم

ئەلەمبوور elembûr لۆلانن، بووڕانن، بووڵانن «ل» ف زوزه کشیدن

ئەڵەنگ ئەڵەنگ eĺenĝ eĺenĝ وە سنگە سنگ، وە گاتەگات «ئەلەنگ ئەڵەنگ، لە چنگ شێر دەر چیم کەفتمە چنگ پەڵنگ » ف لنگ لنگان، آهسته آهسته و تنبلانه گام برداشتن

ئەلیئاقەیی elyaqeyî دیەکەێگەلە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

ئەلیاس elyas ئلیاس، ناوێگەکوڕانە ف نامی مردانه

ئەلیاسی elyaî دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل ذهاب

ئەلیشیش elyşîş بووق، قەل ف بوقلمون

ئەلیڤالی elyvaly ئالووبالوو «ل» ف آلبالو

ئەلیکوفتر elykûftir هەلیکووفتر ف هلیکوپتر

ئەم em هەر خواردەمەنی وە زووانْ منالەیل ف خوراکی به زبان بچەها

ئەما ema ئەمان، وڵام ف اما

ئەمار emar شوونْ داکردنْ تفاق ف انبار

ئەمارکردن emar kirdin ١) داکردنْ خەلییە لە ئەمار ئەڕاێ زمسان ٢) شاردنەوەێ خواردەمەنی ف ١) انبارکردن غله برای زمستان ٢) احتکار کردن، احتکار

ئەمان eman ١) ئامان ٢) ئەما ف ١) امان، امن ٢) اما

ئەمان وزەمان eman û zeman لاڵکیان، لاوکە ف خواهش و تمنا کردن

ئەمانەت emanet بنووڕە ئامانەت ف نگا **ئامانەت**

ئەمبار embar ئەمار ف انبار

ئەمت emt سۆپاس ف سپاس، حمد

ئەمر emr ١) دەسوور ٢) سنْ ساڵ ف ١) امر، دستور ٢) عمر

ئەمراوا emrawa دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

ئەمروو emrû هەمروو، گۆڵاوی، لە ئازەری(armût ئار مووت) و لە ئاستارایی (ermût ئەرمووت) و لە فسایی (armûk ئارمووک) و لە کرمانی (xumrûd خومروود) و لە ئارامی (kumtra کومترا) و ئەرەوی (کمثرا) و زەردەشتی (midveh مدڤە) و لە پەهلەوی(emrot ئەمرۆت) و (enbrot ئەنبرۆت) ئۆسریاس ف گلابی، درآذری (armût آرموت) و آستارایی (ermût ارموت) و فسایی (armûk آرموک) و کرمانی (xomrûd خـُمرود) و آرامی (kûmtra کـُمترا) و عربی (کمثرا) و زردشتی (medveh مدڤه) و پهلوی (emrot امروت) و (enbrot انبروت) گویند

ئەمروو emrû̂ ئیمڕوو ف امروز

ئەمرووڵە emrûĺe ١) ئەمروو ٢) دیەکەێگە لە ماێەشت ف ١) گلابی ٢) روستایی در مادیدشت

ئەمدای emday ئەدڵدای «ل» ف تظلم، عدالت

ئەمزگ سیکار emzig sîkar دۆ سیکار، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مۆدنە» ئۆشن ف چوب سیگاری

ئەمساڵ emsaĺ ئیمساڵ ف امسال

ئەمشەو emşew ئمشەو، لە سمنانی (emşew ئە مشەو) ئۆشن ف امشب، درسمنانی (emşew امشو) گویند

ئەمشێر emşêr هەمشێر، چۆ شێر تێار بۆن ئەڕای کارێگ ف مانند شیر آماده شدن برای انجام کاری، داوطلبانه کاری را انجام دادن، کاندید، داوطلب

ئەمشێربۆن emşêr bûn هەمشێر بۆن، خوازیاری و تێار بۆن ئڕای کارێگ ف داوطلب شدن برای امری، کاندید شدن

ئەمڵە emĺe ١) کووچ وکووچبار «ئەمڵە داسە بار دۆیا خێڵانە ـ قوو قوو باێەقوش دەیشتْ گیەلانە» ٢) ناو ژۆنەیٚ گیەلان ٣) ئووردی ٤) دیەکەێگە لە چەرداوڵ ف ١) کوچ دسته جمعی ٢) نام قدیم گیلانغرب ٣) اردوگاه ٤) روستایی در چرداول

ئەمن emn هێمن، بێخووف ف امن

ئەمەخان emexan سووکە ناو ئەحمەدخان ف مخفف احمد خان

ئەمەڵ قەمەڵ emeĺ qemeĺ سەمەڵ یەمەڵ ف کار و کردار زشت و عجیب

ئەمەیٚ قولی emeŷ qwilî ١) ناوێگە کوڕانە ٢) دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف ١) مخفف احمدقلی ٢) روستایی در چرداول

ئەمیچ emîç ١) ئەویش «گ» ٢) ئەیەش ف ١) او هم ٢) اینهم

ئەمیچە emîçe ئەوێش «گ» ف اوهم

ئەمیر emîr ١) فەرماندەر ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) امیر فرمانده ٢) نامی مردانه

ئەمیرئاوا emîr awa ١) دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا، ناو ژۆنەیٚ سراو قولی بۆیە ٢) دیەکەێگە لە ئیلام ٣) دیەکەێگە لە کرماشان ف ١) روستایی در اسلام آباد ٢) روستایی در ایلام ٣) روستایی در کرماشان

ئەمیربەگ emîrbeg دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

ئەمیش emîş بنووڕە ئەمیچ ف نگا **ئەمیچ**

ئەمینئاوا emîn awa دیەکەێگە لە ناودەرۆن ف روستایی در ناودَروَن

ئەنار enar هەنار ف انار

ئەنارْک enarik دیەکەێگە لە هووزمانەوەن لەکی قسیە کەن ف روستایی در هوزمانان با گویش لکی

ئەناروو enarû کوڵمْک «ل» ف برجستگی سر استخوان ران

ئەناروون enarûn ئەنارەک «ل»، ئەناروو ف نگا **ئەناروو**

ئەنارە enare ئەناروو «ل» ف نگا **ئەناروو**

ئەنارەک enarek ١) کوڵمْک «ل» ٢) دیەکەێگە لە چەوارْ ئیلام ف ١) برجستگی سر استخوان ران ٢) روستایی در چوار ایلام

ئەناز enaz ١) هەناز، رزار «لەیٚ ئەنازەو بچوو» ٢) داخراو «ژێر ئەناز» ٣) پاشگرە وە مانایٚ بخەر «تیر ئەناز» ف ١) موازی با... ٢) پهن شده ٣) پسوند به معنی انداز

ئەنازکر enazikr وە تەمامی، وە کولی «ئەنازکرێان هاتن» ف به کلی، تمامی

ئەنازە enaze ١) ئەقد، لە پەهڵەوی (endaçek ئەنداچەک) ئۆسریاس ٢) نیشانە گرتن ف ١) اندازه، در پهلوی (keçadne انداچک) نوشته شده ٢) هدفگیری

ئەنازە گرتن enaze girtin ١) ئەقدْ چشتیٚ گرتن ٢) نیشانە گرتن ف ١) اندازه چیزی را گرفتن ٢) هدف گیری کردن

ئەنام enam ١) هەندام، لە ئەوستا (hendame هەندامە) ئۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هەندام» ئۆشن ٢) پاداشت، دەسخوەشانە ف ١) اندام، در اوستا (hendame هندام) نوشته شده، در دیگر گویشهای کردی «هەندام» گویند ٢) انعام

ئەناو enaw ١) هەناو، لە ئەوستا (hendû هەندو) و لە پەهڵەوی (hendûten هەندووتەن) و لە کرمانجی (henûn هەنوون) ئۆشن ٢) ئەنوود ف ١) تسطیح واندودن سطح داخلی اتاق، در اوستا (hendûten هَندوو) و در پهلوی (hendûten هَندو وتَن) و در کردی کرمانجی (henûn هَنوون) گویند ٢) اندود کردن پشت بام

ئەنتریک entirîk بنووڕە ئانتریک ف نگا **ئانتریک**

ئەنتووفە en tûfe تووفە ف تحفه ناقابل

ئەنتەر enter جووریٚ مەیمۆنە ف عنتر

ئەنتیک entîk کارامە، وە دەرد بخوەر ف بدرد بخور، مناسب

ئەنتیکە entîke نێاتە، نایٚفت، لە کرمانی «ئەنتیکە» ئۆشن ف عتیقه، در کرمانی «انتیکه» گویند

ئەنتیکەخانە entîke xane جائێگ کْ جسنْ قەدیمە لە تیٚ

ئەڵگرن ف موزه

ئەنیکەفرووش entîke firûş جسنْ قەیمە فرووش ف عتیقه فروش

ئەنتیکەناس entîke nas سەر بشەو لە جسنْ قەیمە ف عتیقه شناس

ئەنج ئەولاْ encewʕa ئەباو ئەژداد «ل» ف جد وآبا

ئەنجام encam دۆیاخر، ئاقوەت ف انجام، سرانجام

ئەنجاخ encax وەو شەرت، ئەگەر ف اگر، چنانچه

ئەنجاوەروو encawerû دیەکەێگە لە قڵاشاین ف روستایی در قلعه شاهین

ئەنجز enciz ئەنجام، ئاقوەت «ل» ف سرانجام

ئەنجن encin ١) هەنجنین، ورد کردن ٢) دەسوور وە هەنجانن ف ١) انجیدن ٢) امر به انجیدن

ئەنجنئەنجن encin encin ورد کردن ف انجیدن پیاپی

ئەنجانن encanin هەنجانن، لە سمنانی (ınce ئنجه) ئۆشن ف انجیدن، در سمنانی (ınce انجه) گویند

ئەنجنیا encinya هەنجنیا ف انجیده شده

ئەنجنیاگ encinyag هەنجنیاێ ف انجیده شده

ئەنجنیان encinyan هەنجنیان ف انجیده شدن

ئەنجنیاێ encinyaê هەنجنیاێ ف انجیده شده

ئەنجووڵ enûʕ ساچووڵ «ل» ف کلبه محقر

ئەنجەڕ ومەنجەڕ encer̂ û mencer̂ قەڵقورچ «ئە نجەڕ و مەنجەڕ جەڕێ وە لاشە ـ چووار گووش و دۆ دم هەیشت دەس و پاشە» ف کج، احول

ئەنجەڵ enceʕ هەنجەڵ، خرت و پرتْ ئاشپەزخانە ف وسایل زائد آشپز خانه

ئەنجیر encîr ١) هەنجیر، بەرْ دارێگە خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەوسکە» وە هەنجیرْ کۆیەی ئۆشن ٢) دیەکەێگە لە جووانرۆ ف ١) انجیر، در دیگر گویشهای کردی «تەوسکە» به انجیر کوهی گویند ٢) روستایی در جوانرود

ئەنجیر بووسە encîrbûse دیەکەێگە لە باوەجانی ف نام روستایی در ثلاث باباجانی

ئەنجیرەناو encîrenaw دیەکەێگە لە گوواوڕ ف روستایی در گواور

ئەنجیرکْ encîrik ١) دیەکەێگە لە هووزمانەوەن لەکی قسیە کەن ٢) دیەکەێگەلە هەرسین ف ١) روستایی در هوزمانان با گویش لکی ٢) روستایی در هرسین

ئەنجیری encîrî دیەکەێگە لە حەسەنئاوا ف نام روستایی در حسن آباد

ئەنچسەک ençisek ئەنچۆسەک ف لاغر وبینمود، ناتوان و بی‌نمود

ئەنچۆسەک ençosek ئەنچسەک ف نگا **ئەنچسەک**

ئەنزەڵ enzeʕ دیەکەێگە لە قڵاشاین ف روستایی در قلعه شاهین

ئەنداز endaz بنووڕە ئەناز ف نگا **ئەناز**

ئەندازە endaze بنووڕە ئەنازە ف نگا **ئەنازە**

ئەندازەگر endaze gir ١) ئەنازەگر، کەسێگ ک ئەنازەێ باڵا گرێد ٢) نیشانە گرتن ف ١) اندازه گیر، مساح ٢) تیر انداز، هدفگیر

ئەندازەگرتن endaze girtin بنووڕە ئەنازەگرتن ف نگا **ئەنازە گرتن**

ئەندام endam ئەنام، ئازای گیان ف اندام، نگا **ئەنام**

ئەندیشە endîşe ١) ئەنیش، لە پەهڵەوی (hendîşîşn هەندیشیشن) تۆسریاس ٢) خووف، ترس «چۆ وە دڵت هات وە بێ ئەندیشە ـ سوورەتْ شیرین تاشای وە تێشە» «خاناێ قۆبادی» ف ١) اندیشیدن، خوف، در پهلوی (hendîşîşn هندیشیشن) نوشته شده ٢) ترس و هراس

ئەنقەس enqes ئەنقەست، ئانقەس ف نگا **ئانقەس**

ئەنقەڵ enqeʕ ١) کڕانْ بار وە ڕۆ زەۆ لە ڕۆ نەتۆیەنسن ٢) کوتەڵکوو کردن «هەێ داد هەێ بێ داد ئەنقەڵم کردن ـ یاو لەڕ مەردم لە دەسم بردن» ف ١) باری را روی زمین غلتاندن و نتوان حمل کردن ٢) کتک کاری کردن

ئەنقیرومەنقیر enqîr̂ û menqîr̂ ئەنکیڕ و مەنکیڕ ف دو فرشته مامور پرسیدن در شب اول قبر

ئەنکیرومەنکیر enkîr̂ û menkîr̂ ئەنقیڕ ومەنقیڕ ف نگا **ئەنقیرومەنقیر**

ئەنگ enĝ پاشگرْ شناسینْ ئامراز «قوڵەنگ، تفەنگ» ف پسوند ابزاری

ئەنگز enĝiz دیەکەێگە لە کرماشان ف نام روستایی در کرماشان

ئەنگڵ enĝiʕ هەنگڵ ف زیر بغل

ئەنگڵات engʕat دارالتۆس «ل» ف آویزان

ئەنگور angûr هەنگۆر، لە سمنانی «ئنگیره» ئۆشن ف انگور، در سمنانی «انگیره» گویند

ئەنگۆست engost کلْگ «ل»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئەنگوس» ئۆشن ف انگشت

ئەنگەمە engême گیچەڵ «کەفتمەسە یەێ ئەنگەمە ێگ نەۆش» لە ئەوستا (eng ئەنگ) وە ماناێ چەم و خەم لە کارە ف گیر و گرفت در کار، مخمسه، در اوستا (eng انگ) به معنی پیچاندن، خم کردن، چم خم کار آمده است

ئەنگیر engîr ئەنگۆر «ل» ف نگا **ئەنگۆر**

ئەنۆ enü ئێکە، دی «ئەنۆ چە بکەم؟ » ف پس

ئەنوُ enû لچەقوڵی، پەڵمەگیرە ف حالت گریه به خود گرفتن

ئەنوا enwa ١) لاناوە لەجاێ ستار گرتن ٢) دارای، ماڵ و مناڵ «ت چەنێ بێ ئەنوای- پەڕوو لە گیوە کەر تووای» ف ١) و ٢) کنایه از بینوا، نوا

ئەنوُد enûd بانئەنوود ف اندودن پشت بام با کاه گل، نگا **بان ئەنوود**

ئەنوُد داین enûd dayn بان ئەنوود داین ف اندودن پشت بام با کاەگل

ئەنوُد کردن enûd kirdin بان ئەنوود کردن ف اندودن پشت بام با کاەگل

ئەنوُز enûz لاناوە لە خەو، چرچ «ئەنووز لە بان چەوم نەچییە» ف کنایه از چرت، خواب اندک، قیلوله

ئەنۆز enoz ئەنووس «گ» ف نگا **ئەنوُس**

ئەنۆچە enü çe ئەێ چە ف پس چی

ئەنوُس enûs ١) ئاساش، ئاشاز، ئاساش ٢) چرچ، سەر خەو شکانن، لە لاتین (snooze) وە ماناێ چرچ دانە و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی نۆستن وە ماناێ خەفتنە ف ١) آسودگی ٢) چُرت، خواب اندک، در لاتین (snooze) به معنای چُرت است و دیگرگویشهای کردی «نۆستن» به معنی خواب است

ئەنۆکی enü kî ئەێ کی ف پس کی

ئەنوُگرتن enû girtin پەڵمەگیرە کردن ف حالت گریه به خود گرفتن

ئەنە ene١) هوو، هەو، دۆ ژن کْ یەێ شۆ بێاشتوون ٢) پاشگرْ نەفیە جوورْ «ئەنەخورد، ئەنەزا» کْ هەم لە ئەوستا و هەم لە پەهلەوی هاتێە و لە ئازەری (ane ئەنە) وە ماناێ «نە» هاتێە ٢) وەنە، وەگەرنە «حەێف کوڕ فڵانیدن ئەنە دیامە لێد» ف ١) هو ٢) پیشوند نفی، که هم در اوستا و هم در پهلوی آمده و در آذری (ane انه) به معنی نه است ٢) وگرنه، مگر نه

ئەنەخورد ene xwird هەنەخورد، دەژ، دەج «ئەنە، ئانە، ئانا، ئە» پێشگرەیلْ نەفییە لە ئەوستا ف نخورده شده که «ئەنە، ئانە، ئانا، ئە: پیشوند نفی در اوستا» هستند

ئەنەزا eneze هەنەزا، لە ئەوستا (enezante ئەنە زانتە) وە ماناێ پێا نەۆ لە داڵگە ک ناز ناو ئەهوورا مەزداسە و هاوتاێ «لم یلد و لم یولد» ف فرزند هو، فرزندی که از مادری دیگر است و در اوستا (enezente انزانته) به معنی زاده نشده نوشته شده که صفت اهورامزد است و همسان «لم یلد و لم یولد» آمده که در کردی هنوز این واژه گفته می‌شود

ئەنەهوو enehû ١) زوورْم ٢) ئەێنْ مەێن، وێنەێ «ئەنەهوو باوگێە» ف ١) بویژه ٢) مانند، چونان

ئەنیش enîşئەندیش، ئەندیشە، خووف «هەر شەو تەفتیش کەێ ئاتْ عێاڵدان ـ هۆچ ئەنیش نیەتێ لە خێاڵدان» ف بیم، خوف

ئەو ew ١) ئەۆ ٢) ئەوە ٣) وە، لە «ئەو کی کەێ؟ » ٤) ئاو ف ١) او، ضمیر اول شخص ٢) آن ٣) به ٤) آب

ئەۆ eü ئەو، فلانی ف او، ضمیر اول شخص

ئەوار ewar پاشگرْ بۆن «خوەنەوار، ئمێدەوار» ف پسوند مالکیت

ئەوان ewan ١) ئەوانەێ دۆر ٢) پاشگرْ پیەرێزەر«باخەوان » ٣) ئەیانە ف ١) آنها ٢) پسوند محافظ ٣) اینها

ئەوانە ewane ئەوان ف آنها

ئەوانەێگْ ewaneŷgi ئەوانەێ کْ ف آنهایی را که

ئەوانەیل ewaneyl ١) لاناوە لە جن و پری ٢) ئەوان ف ١) کنایه از جن و پری ٢) آنها

ئەواوڵ ewawiʃ ١) فره وڕای کردن ٢) گەنمێگ ک ئەڕاێ ئاسیاو کردن وە ناو دەفر کەن ف ١) پر چانگی، وراجی ٢) گندم را برای آسیاب کردن در ظرف مخصوص خود کردن

ئەواوڵ کردن ewawiʃ kirdin فره وڕای کردن و هەرچۆ پەرچۆ وەتن ف گزافەگویی کردن، بیهوده گویی

ئەوپەڕ ew per̂ خت، دۆر کردنْ سەگ ف کلمه راندن سگ

ئەوج ewc بەرزی، مووڵەق ف اوج

ئەوجا ewca لەوجا [ف] در آنجا

ئەوجار ewcar ئەوکەڕەت [ف] آن دفعه

ئەوجارە ewcare ئەوکەڕەتە [ف] آن دفعه

ئەوجارەگە ewcarege ئەو کەڕتەگە [ف] آن دفعه پیش

ئەوجگە ewcige بنووڕە ئەوچگە [ف] نگا **ئەوچگە**

ئەوجی ewcî لەجی، وەجی [ف] بجای…

ئەوجی کردن ewcî kirdin ۱) داکردن ۲) وە جی کردن [ف] ۱) خالی کردن مایعات ۲) در طویله کردن حیوانات

ئەوچگە ewçige ۱) تاتۆیەنی «ئەوچگە لە دەسْد تێ کووتای مەکە» ۲) هەرچێ «ئەوچگەداشتم لە دەسم چی» [ف] ۱) تا آنجا که میتوانی ۲) هر چه که بود و نبود

ئەوچلە ewçile بنووڕە ئەوچگە [ف] نگا **ئەوچگە**

ئەودزە ew dize کوسبڕەک «ل» [ف] آبدزدک

ئەوخوەێ خڕین ew xweŷ xirîn وە خوەێ خڕین، وە خوەێ بارکردن [ف] حرف یا عملی را به خود نسبت دادن

ئەوخوەێ گرتن ew xweŷ girtin ۱) وە خوەێ خڕین ۲) گرەوسیان، میيەێگ ک دۆیاێ وەرەن داین ئارەخا بوو [ف] ۱) حرفی را به خود نسبت دادن ۲) لقاء، میشی که جفتخواه شده و جفتگیری کرده و آبستن می‌شود

ئەودەر ew der ئەو دەیشت، وە دەر [ف] به بیرون، بیرون کردن

ئەودەس ew des ئەوکان [ف] آن طرف

ئەودەیشت ew deyşt وە دەیشت [ف] به بیرون انداختن

ئەودیم ew dîm لەو دیم، ئەو وتاق [ف] در آن اتاق، آن طرف

ئەور ewr هەور، لە ئەوستا (ewre ئەورە) و (ewra ئەورا) و لە پەهلەوی (ewr ئەور) تۆسریاس [ف] ابر، در اوستا (erwe اورە) و (ewra اورا) و در پهلوی (ewr اور) نوشته شده

ئەورا ewra ۱) ورسێ «گ» ۲) ئەورە [ف] ۱) گرسنه ۲) آنجا

ئەوراز ewraz وەزەن، بەرزایی [ف] بلندی، ارتفاع بلند کوه

ئەورازە ewraze دیەکەێگە لە جووانڕۆ [ف] نام روستایی در جوانرود

ئەورائی ewrayî ورسیەری «گ» [ف] گرسنگی

ئەورامان ewraman مەڵوەنْ هەورامان، ئەرامان [ف] منطقه اورامانات

ئەوربردێ ewr birdê هەور بردێ [ف] میوه و غله ابر زده، محصولی که در اثر تغییرات آب و هوایی از بین میرود

ئەورْ تەڕ ewri ter̂ ئەورْ واراندار [ف] ابر باران زا

ئەوردا ewrda ئەورە [ف] آنجا

ئەوردانە ewrdane ئەوردایلە [ف] همانجا

ئەوردایلە ewrdayle هەر ئەورە [ف] همانجا

ئەورْ قوڵەکەر ewri qwiĺe ker هەورْ واراندار [ف] ابر باران زا

ئەورە ewre ئەوردا [ف] آنجا

ئەورەتریشقە ewretirîşqe ئەورەتەرەقە، گرمْ هڕ [ف] آسمان غرنبه، رعد وبرق

ئەورەتەرەقە ewretereqe گرمْهڕ [ف] رعد و برق آسمان

ئەورەویان ewr̂ewyan رەویان [ف] پراکنده شدن در اثر…

ئەورەی ewrey خەڵکْ ئەورە، زایەندەێ ئەورە، زێزْ ئێرەی [ف] ساکن جایی غیر از اینجا، آنجایی، اشاره به جایی معرفه غیر از اینجا

ئەورەیلە ewreyle ئەورە، ئەوردا [ف] آنجا

ئەورێ پاکڵاش نەمەنن ew r̂ê pa kiĺaş nemenin هەڵەپڵە داشتن، تەنانەت وەختێگ ئەڕاێ هەڵکیشانْ کڵاش نیاشتن [ف] بسیار تعجیل داشتن به گونه‌ای که وختی برای پوشیدن «کلاش» باقی نگذاشتن

ئەورێ شاتمان نەمەنن ew r̂ê şatiman nemenin ئەوەێ ک فرە هەڵەپڵە کەێد وتەنانەت فرسەتْ وەتنْ « شهادتین» نەێرێد [ف] کسیکه بسیار عجول باشد را گویند به گونه‌ای که فرصتی برای گفتن شهادتین را هم ندارد

ئەوریشْم ewrîşim ئاوریشْم [ف] نگا **ئاوریشْم**

ئەوزەڵ ewzeĺ بنووڕە ئەوەزەڵ [ف] نگا **ئەوەزەڵ**

ئەوزێنە ewzêne تەرەختی کردن، هڕشت کردن [ف] رشد و نمو کردن، پیشرفت داشتن

ئەوسا ewsa وێەردە [ف] آن وقتها

ئەوسار ewsar هەوسار، لە سمنانی (owsar ئوسار) تۆسریاس [ف] افسار، در سمنانی (owsar اوسار) گویند

ئەوساگە ewsage وێەردەگە [ف] آن وقتها

ئەوساڵ ewsaĺ پارەکە [ف] آن سال، سال گذشته

ئەوساڵە ewsaĺe ساڵ ناسیاری [ف] آن سال اشاره به سال

«معرفه»

ئەوساڵەگە ewsaĺege ساڵێ کْ ناسیاره ف همان سال، اشاره بەسال «معرفه»

ئەوساڵەیل ewsaĺeyl ساڵەیلْ وێەردەف سالهای گذشته

ئەوسەر ewser لەو سەر، زێژْ ئیسەر ف آن قسمت، از آن سر

ئەوشاریاێ ew şaryaê بێ ناو نیشان ف گمنام

ئەوقره ewqire ئەوقەره، ئەقره ف آنقدر

ئەوقە ewqe ئەوقره، ئەقره «گ» ف آنقدر

ئەوقەر ewqer ئەوقره، ئەوقە ف آنقدر

ئەوقەره ewqere ئەوقە، ئەقره ف آنقدر

ئەوکی ew kî وەکی، لە کی ف به چه کسی

ئەوگار ewgar کز و سیس، لە سەکزی «ئەوگار» ئۆشن ف افگار، در سکزی نیز «اوگار» گویند

ئەول ewl وەل، با «ئەولْ منەو بەو» ف همراه با

ئەوڵئەزیز ewĺezîz سووکەناو عەبدوڵعەزیز هووره چڕ ناودارْ کورد ف مخفف عبدالعزیز هوره‌خوان نامدار کُرد

ئەولا ewla ۱) زێژْ ئیلا، لە لاتین (away) ئۆشن ۲) سوو کە ناوْ عەبدولله ف ۱) آن طرف، در لاتین (away) گویند ۲) مخفف عبدالله

ئەولاتر ew la tir ۱) دوٖرتر ۲) خاواره «فلاَنی ئەولاتر ێگە» ف ۱) آن‌طرف تر ۲) بیگانه، غیر خودی

ئەولاد ew lad ئەولاێ تْ ف آن‌طرف تو

ئەوڵاد ewĺad مناڵ ف اولاد، فرزند

ئەولادان ew ladan ئەولاێ ئۆیه ف آن‌طرف شما

ئەوڵاق ئاوا ewĺaqawa دیەکەێگە لە لوڕستان ف روستایی با گویش لکی از توابع لرستان

ئەولام ew lam ئەولاێ خوەم ف آن طرف خودم

ئەولامان ew laman ۱) ئەولاێ خوەمان ۲) لاناوه لە بنیاێ ماڵی «ئیمه هۆچ وە ئەولامان نیه» ف ۱) آن‌طرف ما ۲) کنایه از توان مالی

ئەولاێ ew laê ۱) ئەولاێ ئەو ۲) سووکه ناو ئەڤدللا ف ۱) آن طرف او ۲) مخفف عبدلله

ئەولایان ew laêan ئەولاێ ئەوان ف آن‌طرف آنها

ئەولایه ew laŷe ئەو دیمێه ف آن طرفش است

ئەولْما ewlima وەلْما ف با من

ئەولْمان ewliman وەلْمان ف با ما

ئەولْمانا ewlimana وەلْمانا ف با ما، همراه ما

ئەولْمانەو ewlimanew وەلْمانەو ف با ما

ئەوڵە ewĺe بنووڕە ئاوڵە ف نگا **ئاوڵە** وترکیباتش

ئەوە ewe یە، ئەیە، لە ئەوستا (eve ئەڤە) نۆسریا س و لە کوردی کرمانجی «ئەڤ» وە ماناێ «ئەوە» سە ف این، آن، همین، در اوستا (eve افه) نوشته شده و در کردی کرمانجی «اف» به همان معناست

ئەوەجە ewece هەوەجە ف نیاز

ئەوەز ewez ئاڵشت، ئەرەوییە ف عوض

ئەوەزبێەڵ ewez bŷeĺ ئاڵشتی، ئەرەوییە ف عوض و بدل کردن، عربی است

ئەوەزەڵ ewezeĺ زانا «گ» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئاوەز» ئۆشن ف فهمیده

ئەوەسانە ewe sane ئەوەسێانە ف همان، همانها هستند، خودشانند

ئەوەسە ewe se ۱) خوەێە «ئەوەسە هات» ۲) قەیدْ چۆنیەتیە «ئەوەسە چی، ئەوەسە تێ» ف ۱) همان است ۲) قید حالت

ئەوەسێانە eweseâne ئەوەساز ە ف خودشان، همانها هستند، خودشانند

ئەوەسێە ewesŷe ئەوەسە ف همان است

ئەوەکە eweke ئەو یەکی ف آن دیگری

ئەوەکەگە ewekege ئەوەکیەگە ف آن دیگری

ئەوەکی ewekî ئەویەکی ف آن دیگری

ئەوەکیەگە ewekyege ئەویەکیەگە ف آن دیگری

ئەوەگْ ewegi ئەوەێگْ ف آنچه‌که...، هم او که....

ئەوەڵ eweĺ یەکم، یەکمین ف اول، اولین

ئەوەڵ ئاشاریاێ eweĺ aşaryaê ئەوشاریاێ ف گم نام

ئەوەڵ بەریە eweĺ berye وەرجلە یە ف اولاً، اول بر این، نخست آنکه...

ئەوەڵپەڵە eweĺ peĺe زێژْ پشت پەڵە ف اولین باران پاییزی

ئەوەڵڤارە eweĺvarê بنووڕە شاڵدۆرەکی «ل» ف نگا **شاڵدۆرەکی**

ئەوەڵ کەڵەشێر eweĺ keĺeşêr گوڵ سوو، بەیان ف

ابتدای سحر

ئەوەڵ وێار eweĺ wêar دیەکەێگە لە گیەڵان ف روستایی در گیلانغرب

ئەوەێ eweŷ بنووڕە ئەوەێگْ ف نگا **ئەوەێگْ**

ئەوەێتر eweŷ tir ئەوەکە ف آن دیگری

ئەوەێترەک eweŷtirek ئەوەکەگە ف آن دیگری

ئەوەیش eweyş ئەوێش ف اوهم

ئەوەیشە eweyşe ئەوەیش ف او هم

ئەوەێگْ eweŷgi ١) ئەوچگە ٢) چشتێ کْ ناسیارە « ئەوەێگْ تێ، برامە» ف ١) هر آنچە کە ٢) اشارە بە هر چیز معرفە

ئەوێش eüyş ئەوەیش ف اوهم

ئەویش ewiyş ئەوەیش ف اوهم

ئەویەکە ew yeke ئەوەکە ف آن دیگری

ئەویەکەگە ewyekege ئەوەکەگە ف آن دیگری

ئەویەکی ewyekî ئەوەکیەگە ف آن دیگری

ئەویەکیەگە ew yekyege ئەوەکیەگە ف آن دیگری

ئەوهە ewhe وەوحە، وشەێ گاوا دانْ مانگا ف کلمە ایست بە گاو

ئەهـ eh ئەح ف حرف بیزاری

ئەها eha ١) وشەێ ئاگادار کردن «ئەها هاها فلأنی هەوو» ٢) وشەێ حەسرەت خواردن «ئەها! شکا نمەێ» ٣) وشەێ سەر سڕمەنین «ئەها!! » ف ١) حرف آگاه کردن ٢) کلمە حسرت ٣) کلمەی تـصدیق وتعجب

ئەهاو ehaw بنووڕە ئەها ف نگا **ئەها**

ئەهڵ ehĺ ١) نیشتەجی ٢) خوازێار وخەریک «ئەهڵ حەق، ئەهڵ نماز» ٣) لاناوە لە ژنْ گەنەکار ف ١) مقیم ٢) مشغول بە... ٣) کنایە از زناهلبرنامە، فاحشە

ئەهوو ehû ئەێ هوو ف حرف بیزاری

ئەهەک ehek ١) ئاهەک ٢) وشەێ سەرسڕ مەنین «ئەهەک ماڵد برمێ ئەڕاێ درووەگەد» ف ١) آهک ٢) کلمەی شگفتی

ئەی ey ١) وڕاوە ئەوڵ خوەێ «ئەی بیلا بمرم» ٢) ئێکە دی «ئەی کەێ تیەی؟ » ٣) مان کردن «ئەی نەوەتم ئی کارە نەکە» ٤) وشەێ سەرسڕ مەنین «ئەی! کْ ناتیە» ٥) ئاخ و داخ «ئەیڕوو، ئەیماڵ وێرانم» ٦) نە «تۆیەنێ بچوود؟ ئەیئا» ٧) هەێ، وەێ «ئەی لەی بەدبەختییە» ف ١) حرف ندا ٢) پس ٣) حرف تحذیر ٤) حرف تعجب ٥) حرف تاثر ٦) نە، نتوانستن ٧) ای، آە

ئەیئا ey a ئانێدە ف قید حالت، نتوانستن

ئەیان eyan یانە ف اینها

ئەیانە eyane یانە ف اینها

ئەێچە eŷ çe ئەتۆچە ف پس چی

ئەێچەمەر eŷ çemer ئەیچێ ف وای براین بدبختی، کلمەای برای تعجب کردن

ئەێچۆ eŷ çü سەچۆ ف پس چگونە

ئەیچێ ey çê ئەیچەمەر ف وای بە این بدبختی، کلمەای برای تعجب کردن

ئەێڕوو eŷrû هەێڕوو«ئەێڕوو برام بمرێ» ف حرف ترسیدن خانمها

ئەێشەرومەێشەر eŷşer û meŷşer شینْ حەسەن و حسەێن ف محشر بە پا کردن

ئەێ کی eŷ kî ئەتۆکی ف پس کی

ئەێن eŷn ئەنەهوو ف مثل، مانند

ئەێنْ مەێن eŷni meŷn فیتْ میت، ئەنەهوو ف مثل، مانند

ئەێنە eŷne نە، نە لێوا ف نە، نەاینگونە

ئەێوان eŷwan ١) هەێوان، واین ٢) شارێگە لە ئیلام، ناوْ ڕۆنەێ «باخْ شا» بۆیە ٣) تاێرمە، وەرتاێرمە ف ١) امر بە فرار کردن ٢) شهری در ایلام کە نام قدیمش «باخ شاە» بودە، ایوانغرب ٣) ایوان

ئەێوانیچڕ eŷwanî çiȓ یەکێ لە بەزمەیڵ هوورە ف یکی از مقامات هورە

ئەێ وەڕێ eŷ weȓê دەسْد خوەش «تا دامە لێ مرد، ئەێ وەڕێ»ف دست خوش، ایوللە

ئەێهوو eŷhû هەێهوو ف حرف بیزاری و تنفر

ئەیە eye ١) هەریە ٢) ئەگەر یە «ئەیە تووای پۆل فێشترێ بێە» ف ١) این ٢) اگر این را ...

ئەیەر eyer ئەگەر، ئەر ف اگر

ئەیەیش eyeyş یەیشە ف این هم

ئەیەیشە eyeyşe ئەیەیش ف اینهم

ئی î یە، ئەیە «تْ وەێ قنگەو ئی قنگرە نیەکەنی» ف این

ئێ iê ئی ف این

ئێارە iêare کیلەمەن ف پیمانە

ئی‌پا ئەوپا î pa ewpa کەوشْ لنگەوەلنگ [ف] کفش چپ را به پای مخالف کردن

ئی‌پائەوپاکردن î pa ewpa kirdin دەس دەس کردن، ڕێ ڕێ کردن [ف] تاخیر و دودلی

ئیجار îcar ئی‌کەڕەت [ف] بار دیگر، این دفعه

ئیجارە îcare ئی‌کەڕتە [ف] این بار

ئیجارەگە îcarege ئی‌کەشەگە [ف] دفعه بعد

ئیچش‌ئەلە îçiş ele بنووڕە ئەلەشمەلەش [ف] نگا **ئەلەش مەلەش**

ئیچە îçe ئێرە «ل»، لە ئەوستا (ince ئینجە) نۆسریاس و لە فارسی ئینجا ئۆشن [ف] اینجا، در اوستا (ince اینجه) نوشته شده

ئیدەس îdes زێڕْ ئەودەس، ئیکان [ف] این‌طرف

ئی‌دیم îdîm زێڕْ ئەودیم [ف] این اتاق، این طرف

ئێرا ıêra ئێرە «گ» [ف] اینجا

ئێرام ıêram ١) ئۆرام، سووکە ناو ئبراهیم ٢) هامە ئێرە [ف] ١) مخفف ابراهیم ٢) اینجا هستم

ئێرامە ıêrame ئێرەمە «گ» [ف] این قسمت بدنم

ئێران ıêran ١) وڵاتێگە ٢) ناوێ ژنانە [ف] سرزمین ایران ٢) نامی زنانه

ئێرانی ıêranî کەسێ کْ لە ئێران ژیەێ [ف] ایرانی

ئێردا ıêrda ئێرە، لە تۆرکەمەنی «بوێەردا» ئۆشن [ف] اینجا ، در ترکمنی «بویردا» گویند

ئێردانە ıêrdane ئێرەیلە [ف] اینجا

ئێردایلە ıêrdayle ئێرەیلە [ف] اینجا

ئێرنگە ıêrnĝe ئێرەنگە [ف] حالا، الان

ئێرە ıêre ١) ئێرا ٢) ئیسە «ئێرە چە بکەیم» [ف] ١) اینجا ٢) الان، حالا

ئێرەمە ıêreme ئێرامە [ف] این قسمت بدنم

ئێرەنگە ıêrenĝe ئێرنگە [ف] حالا، الان

ئێرەی ıêrey خوەمانی«کوورەییگید؟ ئێرەی» [ف] اینجایی، خودمانی، اهل اینجا

ئێرەیی ıêreyî حەسۆدی «گ» [ف] حسادت

ئێرەیلە ıêreyle ئێرە [ف] اینجا

ئیس îs دەمێگ «ئیسێ تر تیەمەو» [ف] لحظـه‌ای، دمی

ئیسا îsa ١) ئیسە ٢) سووکە ناو عیسی ٣) ئێکە [ف] ١) الان، حالا ٢) مخفف عیسی ٣) سپس

ئیساکْ îsa ki ئێرە کْ [ف] حالا که...

ئیساڵ îsaĺ ساڵ بانان [ف] سال آینده

ئیساڵە îsaĺe ئمساڵ [ف] امسال

ئیساڵەگە îsaĺege ئیساڵ [ف] سال‌آینده

ئیسفا îsifa ١) مزنە ٢) قنیات [ف] ١) دقت کردن ٢) قناعت کردن

ئیسفاگرتن îsifa girtin مزنە گرتن [ف] بررسی کردن، دقت کردن

ئیسکە îske ئیسە «کوڕێ تووام هەر ئیسکە ـ ناوێ بنەمە وریسکە» [ف] الان

ئیسوو îsû یووسوو، سووکە ناو یووسف [ف] مخفف یوسف

ئیسە îse ئیسا، لە سمنانی (îse ئیسە) و لە ئازەری (îse ئیسە) و لە کرمانی (îsa ئیسا) و (îsayî ئیسا یی) و لە زاراوەێ خارکی (îsa ئیسا) و لە لوڕی (îse ئیسە) و لە بۆێرئەحمەدی (îso ئیسۆ) و لە هەورامی (îse ئیسە) و لە گیلەکی (hisa هسا) و لە گورگانی (ısa ئسا) و لە تەبەری (ısa ئسا) و لە بهبەهانی (îse ئیسە) و لە ئاشتیانی (ısa ئسا) و لە ئامرەیی (ısa ئسا) ئۆشن [ف] حالا، در سمنانی (îse ایسه) و در آذری (îse ایسه) و در کرمانی (îsa ایسا) و (îsayî ایسایی) در خارکی (îsa ایسا) در لُری (îse ایسه) در بویر احمدی (îso ایسو) در اورامانی (îse ایسه) در گیلکی (hisa هسا) و در گرگانی (ısa اسا) در طبری (ısa اسا) در بهبهانی (îse ایسه) در آشتیانی (ısa اسا) و در آمریی (ısa اسا) گویند

ئیسەر îser زێڕْ ئەوسەر [ف] این قسمت، از این سر

ئێش ıêş ژان، لە ئەوستا (êşe ئێشە) و (tbeîşe تبە ئیشە) نۆسریاس [ف] درد، رنج، در اوستا (êşe ئیشه) و (tbeîşe تبئیشه) نوشته شده

ئیشالا îşala وە ئمێد خودا [ف] ان‌شاءالله

ئیشالاچڕ îşala çiȓ کاکەوەنچڕ، یەکێ لە مەقامەیلْ موورْ لەکی [ف] یکی از مقامات مور لکی

ئێشان ıêşan ژانەیل [ف] دردها، رنجها

ئێقراری ıêqrarî ئەوقەرە «ئێقراری ئاێم هاتۆ» [ف] آنقدر، به حدی

ئێقرە ıêqre ١) ئەوقەرە ٢) قزمْ ئێقرە [ف] ١) آنقدر ٢) این

اندازه

ئێقه ıêqe ئێقره، له کرمانی «ئێقه»ئۆشن [ف] آنقدر، در کرمانی نیز «ئێقه» گویند

ئێقه‌وره ıêqewre ئێقره [ف] آنقدر

ئیکان îkan زێژْ ئه‌وکان [ف] این طرف رود

ئێکه ıêke ئێکه‌ش، ئێکه‌شه [ف] بعد، سپس

ئێکه‌ش ıêkeş ۱) ئێکه ۲) ئیجار [ف] ۱) بعد، سپس ۲) این بار

ئێکه‌شه ıêkeşe ئیجاره [ف] این بار

ئیکه‌شه‌گه îkeşege ئیجاره‌گه [ف] این دفعه

ئیگل îgil ۱) ئیجاره ۲) ئێکه [ف] ۱) این دفعه ۲) بعد، سپس

ئیگله îgile ئیجاره [ف] این دفعه

ئیگله‌گه îgilege ئیجاره‌گه [ف] این دفعه، باردیگر

ئێڵ ıêl̂ خێڵ، کوومه‌ڵ [ف] ایل

ئێڵئووبا ıêl̂ıuwba ئێڵ ئووماخ [ف] دار و دسته، طایفه

ئێڵئووماخ ıêl̂ı uwmax ئێڵ ئووبا [ف] دار و دسته، طایفه

ئیلا îla زێژْ ئه‌ولا [ف] این طرف

ئیلاتر îlatir زێژْ ئه‌ولاتر [ف] این طرف تر

ئێڵاخ ıêl̂ax زێژْ قشڵاخ [ف] ییلاق

ئێڵاخان ıêl̂axan ئێڵاخ [ف] ییلاقی

ئێڵاخه ıêl̂axe گیلاخه، گه‌یڵاخه [ف] گیاهی است

ئێڵافه ıêl̂afe بخت‌دان، بختێان [ف] تهمت زدن

ئیلام îlam ۱) زێژْ ئه‌و لام ۲) شارْ ئیلام، ناو زۆنه‌ێ «دێوالا» به ماناێ دیه‌که‌ی والی بۆیه [ف] ۱) این طرف من، مقابل آن طرف من ۲) شهر ایلام، نام قدیم این شهر «دێوالا» یا ده والی «ابوقداره» بوده

ئێڵبه‌ر ıêl̂ber گه‌وراێ ئێڵ [ف] راهنمای ایل

ئێڵجاڕی ıêl̂carî جاڕکیشان له ناو ئێڵه‌و [ف] همه پرسی، اطلاعیه، جار

ئێڵخانی ıêl̂xanî دیه‌که‌ێگه له چه‌مچه‌ماڵ سه‌حنه [ف] روستایی در چمچمال صحنه

ئیلکه îlke پاشگرْ بۆچگی «جامیلکه، کانیلکه» [ف] پسوند تصغر

ئێڵه‌ک ıêl̂ek ئه‌ڵه‌ک، سه‌ره‌ن بۆچگ [ف] الک

ئیله île ئیله‌که، ئه‌وه‌که «ل» [ف] دگر، دیگر

ئیله‌که îleke ئیله «ل» [ف] دگر، دیگر

ئیم îm ئی، یه «ئیمساڵ، ئیمڕوو» [ف] این

ئیما îma ئیمه «ل»، له ئه‌وستا (îmaw ئیماو) و له په‌هڵه‌وی (îam ئیما) نۆسریاس [ف] ما، ما ها، در اوستا (îmaw ایماو) و در پهلوی (îma ایما) نوشته شده

ئێمات ıêmat ئێوه‌ت [ف] پرورش دادن

ئێمات کردن ıêmatkirdin ئێوه‌تکردن [ف] پرورش دادن

ئێمات که‌ر ıêmat ker مخته‌و ده‌ر [ف] پرورش دهنده، آموزگار

ئێمام ıêmam سه‌ردارْ ئایینی [ف] امام

ئێمامعه‌باس ıêmam ébas دیه‌که‌ێگه له سه‌ر پیه‌ڵ [ف] روستایی در سرپـُل ذهاب

ئیمان îman دڵقایمی وه خودا [ف] ایمان

ئێمان ıêman دیه‌که‌ێگه له جووانڕو [ف] نام روستایی در جوانرود

ئیمان هه‌رده îman herde فره بێ تاو [ف] خیلی بیقرار از شدت...، از شدت بیقراری ایمان از کف دادن

ئیمانهه‌رده بۆن îman herde bün له شه‌ده‌تْ ... بێقه‌راری کردن [ف] از شدت... بیقراری کردن

ئیمانهه‌رده کردن îman herde kirdin بێتاو کردن [ف] بیقرار کردن

ئیمجا îmca بنووڕه ئمجا [ف] نگا **ئمجا** وترکیباتش

ئیمڕوو îmrû̂ ئمڕوو [ف] امروز

ئیمڕووژ îmrû̂j ئمڕووژ [ف] امروز

ئیمساڵ îmsal̂ هه‌ر ئی ساڵه [ف] امسال

ئیمشه‌و îmşew ئمشه‌و [ف] امشب

ئێمڵ ıêmil̂ هه‌رچۆپه‌رچۆ «هه‌م ئێمڵێ وه‌ت» [ف] حرف بی ربط، سخن بی سر و ته

ئێمڵه ıêml̂e باردار، ئاوْس [ف] حامله، باردار

ئیمن îmin بنووڕه هێمن [ف] آرام، نگا **هێمن**

ئیمه îme ئێمه، له زووانْ په‌هڵه‌وی (ıyma ئیما) و (emah ئه‌ماهـ) نۆسریاس [ف] ما، در زبان پهلوی (ıyma ایما) و (emah اماهـ) نوشته شده

ئیمه‌یل îmeyl ئیمه گشتێ [ف] ماها

ئین în ۱) پاشگرْ رازایی «شیرین، زه‌ڕین» ۲) نیشانه‌ێ بنچینه‌یی «گرین، کوڵین» [ف] ۱) پسوند توصیف ۲) علامت مصدر

ئینه îne پاشگرێگه رازا کەێده ناو «زەردینه، چەرمینه » ف پسوندی که صفت را به اسم تبدیل می‌کند

ئێوار ıêwar بنووڕە ئێواره ف نگا **ئێواره**

ئێواره ıêware تاریکان، له پەهڵەوی (ıêwarek ئێوارەک) نۆسریاس و له کرمانی «ئێوار » ئۆشن و له سەکزی «ئیره» وه ماناێ دێر ئۆشن ف غروب، در پهلوی (ıêwarek ایوارک) نوشته شدەو درکرمانی «ایوار» گویند و در سکزی «ایره» به معنای دیر است

ئیوه îwe ئۆیه ف شما

ئێوەت ıêwet ئێمات ف سرپرستی، نگهداری

ئێوەتکردن ıêwetkirdin ئێمات کردن، هێوەت کردن ف نگهداری، سرپرستی کردن

ئێوەتکەر ıêwetker ئێماتکەر ف سرپرست

ئێوەتەن ıêweten دیەکەێگەلەلوڕستان ف روستایی از توابع لرستان

ئێوەتەنچڕ ıêweten çir̂ یەکێ له بەزمەیڵ مووڕ لەکی ف یکی از مقامات مور لکی

ئییه îye یه، ئەیه ف این

ب

ب bi ١) کیشْ دۆیەمْ ئەلفبا ٢) پاشگرە لە کردارْ دەسووری «بخوە، بکە» ف ١) حرف الفبا ٢) پیشوند دستوری در فعل

با ba ١) بیل، بیلەو، لە ئەوستا (ba با) تۆسریاس ٢) وا ٣) باوگ ٤) دالْتە «تْ با کیید» ف ١) بگذار، باید، در اوستا (ba با) به معنی باید نوشته شده ٢) باد ٣) بابا، پدر ٤) پشتیبانی

باباحەیدەری baba heyderî یەکێ لە تائیفەیلْ ئالْ حەقە کْ ئۆوبایان رەسێدە سەی حەیدەر کورِ سەی مەنسوور ناسیار وە «سەیبراکە» و چەرخە نشینْ ئی تائیفە «سەی نەسردین و سەی حسام دینْ بابا حەیدەری»یە ف یکی از خاندانهای اهل حق منسوب به سید حیدر فرزند سید منصور ملقب به «سید براکه» و مسندنشینان این خاندان «سید نصر الدین و حسام الدین باباحیدری» هستند

باباحەیران baba heŷran دیەکەیگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

باباعەزیز baba ézîz دیەکەیگە لە رەوانسەر ف روستایی درروانسر

باباشێخ baba şêx دیەکەیگە لە سۆنقۆر ف نام روستایی در سنقر

باباناعووسی baba naûsî بابا ناعووسی، یەکێ لە بەزمەیلْ حەقانی «یارسان» کْ لە ناوْ باباناعووس گریایە و دۆ بەزمْ تن و سەنگین دێرێ و سەربەنێ لێواسە «نائووسنانی مێنانی چە سەر ـ تێخْ دۆ دەمم بەسا نە کەمەر ـ نە سینەم مەکنیوو خۆلاسەێ گەوهەر ـ زاتْ ئاسوارنان نامشەن حەێدەر» ف باباناعوثی، یکی از ٧٢ مقام حقانی است که بر گرفته از نام بابا ناعوث می‌باشد و دارای دو بزم تند و سنگین است و سربند آن چنین است: من از ذات حق هستم و در سینه‌ام خلاصه‌ی گوهر «علم» است و ذات مرد روحانی و بزرگی هستم که نامش حیدر بود

بابایاری baba yarî خواردەمەنیگە لە نژی ف خوراکی از عدس

بابردە ba birde ١) لاناوە لە لەرِ ٢) نەدار ف ١) کنایه از لاغر ٢) مفلس، ندار

بابردەڵە ba birdeĺe بابردە ف نگا **بابردە**

بابردێ ba birdê لەرِ و مردەنی ف لاغر مردنی

بابڵی babiĺî وە نازەو باوگ چرِین ف کلمه‌ای خطاب به پدر

بابوو babû باوگە، باوگ ف پدر

بابووباپیر bab û bapîr ئابا وئەژداد ف اجداد، نیاکیان

بابەت babet بنوورِە باوەت ف نگا **باوەت**

بابەگەورا babe gewra بابەگەورە، باوەگەورە ف پدر بزرگ

باپیر bapîr ١) باوەگەورە ٢) ناوێگەکورِانە ٣) خێڵێگە لە گوواورِ ف ١) پدر بزرگ ٢) نامی مردانه ٣) ایلی در گواور

باپیرە bapîre چرِینْ باوەگەورە ف کلمه‌ای خطاب به پدر بزرگ

باپیرە bapîȓe پیایێگ کْ وەلْ ژنْ منالْدارەو سۆر بکەێ بوودە باپیرەێ منالەگەێ، لە فەرانسەی (beau pere) ئۆشن ف پدر خوانده، مردی که با زن بچه دار ازدواج کند نسبت به فرزند زن «باپیرە» یا پدر خوانده‌است، در فرانسوی (beau - pere) به ناپدری گویند

باتری batirî باتلی، قووە ف باطری

باتڵاخ batiĺax باتلاق، جۆمجۆمە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چراف، زنە، زەل، زۆنگ، چەق، زەلکاو» ئۆشن ف باتلاق،

در دیگر گویشهای کردی «چراڤ، زنه، زەل، زۆنگ، چەق، زەلکاو» گویند

باتلاغ batiĺax́ جۆمجۆمە [ف] باتلاق

باتلی batlî باتری [ف] باطری

باتمان batman ١) فره، فرەوان ٢) دیەکەێگە لە بێڵەوار [ف] ١) زیاد، فراوان ٢) روستایی در بیلەوار

باتوو batû چەرمْ گون [ف] پوست روی خایه

باتووبەن batû ben گون بەن، بن گونی [ف] فتق بند

باچە baçe واچە، بۆش «شاکە لە سەردا، شاکە لە سەردا- راس باچە پەریم ئمجا لە سەردا» (خان مەسۆر) [ف] بگو، باز گو کن

باج bac ١) پارەێگ کْ ملهوڕ لە مەردم سێنێد ٢) خسن، پاشین «ل» ٣) قەلْقورچ، قاچ قاچ [ف] ١) باج ٢) انداختن، افشاندن ٣) نامنظم و ناریک

باجباج bac bac قاچ قاچ [ف] سری که نامنظم اصـلاح شده ، تاب و شکنج

باجباجی bac bacî باج باج [ف] سری که کوتاه و بلند اصلاح شده

باجسەنن bac senin باجگرتن [ف] باج گرفتن

باجسێن bac sên ملهوڕ [ف] باجگیر

باجْ سێوڵ baci sêwiĺ ملهوڕی [ف] باج سبیل

باجگر bac gir باج سێن [ف] باجگیر

باجگرتن bac girtin باج سەنن [ف] باج گرفتن

باجگیر bac gîr ملهوڕ [ف] باجگیر

باجگیری bac gîrî ملهوڕی [ف] باجگیری، قلدری

باجم bacim بخەم، بپاشنم «ل» [ف] بیاندازم، بیافشانم

باجمەرێ bacmerê بخەمە... «ل» [ف] بیاندازم به ...

باجن bacin بخە، بپشن «ل» [ف] بیانداز

باجنە bacine بخەنە... «ل» [ف] بیانداز به ...

باجە bace واچە، کوناواچە «ل» [ف] دریچه، روزنه

باجی bacî باوجی «باجی مْ ئەڕا بچم» [ف] کلمەای خطاب به خود، با این وجود...

باخ bax دارسان، لە سەکزی «باخ» ئۆشن [ف] باغ، در سکزی نیز «باخ» گویند

باخان baxan دار و دارسان [ف] باغها

باخبر bax bir̂ کەسێ کْ دارسان برێد [ف] هیزم شکن

باخبڕین bir̂în bax بڕینْ دارسان [ف] بریدن درختان

باخت baxt ١) کچیان، باختن ٢) ئەو باخت [ف] ١) سوختن، باختن در بازی ٢) او بازی را باخت

باختن baxtin ١) کچیان لە گەمە، لە پەهلەوی (waxten واختەن) تۆسریاس [ف] باخت در بازی، در پهلوی (waxten واختن) نوشته شده

باختۆخن bax tüxin دیەکەێگە لەک زووان لە کرماشان [ف] روستایی با گویش لکی در کرماشان

باخچە baxçe دارسانْ بۆچگ [ف] باغچه

باخچەوقەتار baxçe û qetar جی ئێلاخ و قشلاخْ ئێل سنجاوی کْ ئێرە بەشێگ لە کوردسانْ عراقە [ف] منطقەای گرمسیری در کردستان عراق که درگذشته قشلاق ایل سنجابی بوده

باخْشا baxi şa ناو زۆنەێ ئەێوان [ف] نام قدیم شهر ایوان غرب

باخکوو baxkû مەڵوەنێگە لە قەسر [ف] منطقەای در قصر شیرین

باخڵە baxiĺe ١) دیەکەێگەلە شازادەمامەد ٢) دیەکەێگە لە کولیایی [ف] ١) روستایی در امامزاده محمد ٢) روستایی در کلیایی

باخەوان baxewan ئەوەێگ کْ ها دیارْ باخەو [ف] باغبان

باخەوانی baxewanî وە دیارْ باخەو بۆن [ف] عمل باغبانی

باد bad بنووڕە وا [ف] نگا **وا**

بادان badan بنووڕە وادان [ف] نگا **وادان**

بادْخام badi xam بادْ لەش، جووری نەخوەشیە [ف] بیماریی نامشخص در بدن

بادکمن badkimin جووری مارە «ل» [ف] نوعی مار

بادْلەش badi leş بنووڕە بادْخام [ف] نگا **بادْخام**

بادەوام badewam دەوامدار [ف] محکم، بادوام

بادەوان badewan بەرزەهەوایلە [ف] بادبادک

بادی badî فیسو [ف] مغرور

بار bar ١) هەر چشتێ بنەیدەێ کووڵەو ٢) کار و کردە «تاوانبار، خەتابار» ٣) ڕەنج، مەێنەت «بارْ گرانێگە» ٤) پێشە «کار وبار» ٥) قووڕ بانْ زووان «بارْ زووانێ فرەس» ٦) لاناوە لە منالْ «دۆیەکە بارەگەێ نا» ٧) جار، کەڕەت ٨) کل بکە، بنار «پۆلەگە بار» [ف] ١) بار ٢) عمل ٣) رنج و محنت ٤)

پیشه، کار ٥) جرم روی زبان ٦) کنایه از جنین ٧) بار، دفعه ٨) بیاور

بارا bara بارەو ف برگردان

باراسیاو barasyaw ١) گەنمْ ماسیەیْ لە گوونی کریایْ ٢) لاناوە لە بار وبنە ف ١) گندم بوجاری شده و آماده بردن به آسیاب ٢) کنایه از بار وبنه

باران baran ١) بارێان ٢) واران ف ١) آنها را بیاور ٢) باران

باڕان bar̂an بووڕان، قووڕان ف صدای گاو، صدای زمخت

باراناو baranaw واراناو ف آب باران جمع شده

بارانبڕان bara bir̂an مانگْ بەختەواران ف موسم قطـع شدن باران، خرداد ماه

باڕانن bar̂anin بووڕانن ف صدای گاو وگوساله

بارانە barane ١) وارانە ٢) کل بکە وە... ٣) بەزمێگە ف ١) باران است ٢) بیاور به... ٣) بزمی است

بارانەگەرد barane gerd ئەولْ خوەدەو باران ف آنها را همراه خود بیاور

بارانەو baranew بارانە، بارەو ف آنها را برگردان

بارانەوا baranewa بارێانا ف آنها را برگردان

بارانەوە baranewe بارانەوا ف آنها را پس‌بده

بارانەوەر baranewer بکیشانە وەرەو ف آنها را بیاور به جلو

بارانەوەرا barane wera بارانە وەرەو ف آنها را بیاور به جلو

بارانەوەرەو barane werew بارانەوەرا ف آنها را جلو بیاور

بارانەوەیْ baraneweŷ ئەوانە بارەو ف آنها را بر گردان، پس‌بده

باراێبار baraêbar بارەیْ بار، کووچبار ف کوچ و کوچبار

بارْبت baribit باربۆدی، بارْتاویل ف دلیل غیر منـطقی

باربردن bar birdin بارکیشان ف حمل بار

باربۆد barbod ١) ژەنیارْ دەورەیْ خەسرەو پەروێز، لە ئەوستا (pehÎbed پەهلْبەد) نۆسریاس ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) آهنگساز و خوانندەی زمان خسرو پرویز، در اوستا (pehÎbed پهلبد) نوشته شده ٢) نامی مردانه

باربۆدی barbodî ١) یەکیْ لە بەزمەیلْ هوورەس ٢) بارْبت، بارْتاویل «کەم باربۆدی بۆش» ف ١) یکی از مقامهای هوره

٢) دلیل غیر منـطقی، غیرمنـطقی، توجیه

باربەر bar ber بارکیش ف باربر، بارکش

باربەس bar bes باربەن ف باربند

باربەسان bar besan تێار بوون ف آمادەی سفر شدن

باربەسی bar besî گورجەو بۆ، تێار بۆ ف آماده شده

باربەن bar ben باربەس ف باربند

باربەنی bar benî باربەسی ف باروبنه بستن، آماده شدن

بارْتاویل baritawyl باریاو، هۆکار نارەوا ف غیر منـطقی، دلیل غیرمنـطقی، توجیه

بارتنگ bartinĝ بارهەنگ «ل» ف نگا **بارهەنگ**

بارتێ bartê بار، بارا «ل» ف بیاور

بارجامە barcame پرێزێ، لە پەهلەوی (baryamek بار یامەک) نۆسریاس ف بغچه سفر، در پهلوی (baryamek باریامک) به معنی خورجین و بغچه است

بارخسن bar xisin ١) بەرخسن، زایین ٢) نیشتە جی بوون ف ١) بچه انداختن، سقط جنین ٢) اتراق کردن

باردار bar dar ئاوْس، ئێمڵە ف بادار، حامله

بارداگرتن bar dagirtin ١) گواڵە پڕ کردن ٢) بارێگ وە خوار هاوردن ف ١) جواله را پرکردن ٢) باری را خالی کردن

بارداوەسان bar dawesan قایم کردنْ بار ف باری را محکم بستن

بار راسکردن bar r̂as kirdin لاناوە لە هامێاری دان ف کنایه از کمک کردن

بار راس هاوردن bar r̂as hawirdin بار راس کردن ف کمک کردن

بارسووک bar sûk ١) زێزْ ماڵدووس ٢) خەم نەخوەر ئەڕایْ ماڵ دنیا ف ١) کم تعلق ٢) سبکبار

بارسووک کردن bar sûk kirdin لاناوە لە سەرْ مل شووردن ٢) لاناوە لە رەحەت بۆن ف ١) کنایه از شوخ بر گرفتن ٢) کنایه از آسوده شدن

بارسووکی bar sûkî ئاسوودەیی ف سبکباری، آسودگی

بارْش bariş ١) بارْشت، وارین ٢) بارەیْ «ل» ف ١) بارش ٢) بیاورش

بارْشت barişt وارین ف بارش

بارکردن bar kirdin ١) بار لە سەر ولاْخ نان ٢) کووچ کردن ٣) دارەڕا کردن ف ١) بار را بر پشت الاغ نهادن ٢) کوچ

کردن ۳) تدارک دیدن، فراهم کردن

بارکوو bar kû پووک، چەکوشْ گەورا ف پُتک

بارکەفتن bar keftin تۆشْ نامەی هاتن ف بد بیاری

بارکەفتێ bar keftê بەێ بەخت ف بدشانس

بارْ کەو کردن bari kew kirdin لاناوێگە ئەڕایٚ هەڵەپڵە داشتن«چمان بارْکەو کردێە» کەو وە ماناێ ئەسپْ کەهەرە ف کنایەای برای کسی کە تعجیل فراوان دارد «کەو» به معنای اسب کَهَر است

بارکیش bar kîş باربەر ف بارکش

بارکیشان bar kîşan زامەتْ مەردم وە مل گرتن ف بار مردم را به دوش کشیدن

بارگا barga بارێا ف بارگاه

بارْ گران bari giran زامەتْ فرە ف بارگران

بارگلان bargilan بانگلان ف بامکوب، تکه سنگی مدور که با آن بامهای گلی را می‌کوبند

بارگووش bar gûş چلەبڕانە ف دعایی که هنگام تولد نوزاد می‌نویسند و به شانه‌ی نوزاد می‌آویزند

بارگە barge ۱) بارێە، بارگا ۲) دیەکە و کۆیەێگە لە هووزمانان ف ۱) بارگاه ۲) روستا وکوهی در هوزمانان هلیلان

بارگەبارگە barge barge بارێەبارێە، یەکێ لە شەش بەشْ کەڵام یا دەفتەرْ یارسانە کْ لە بارەێ ئارەسە بۆنْ بارێاێ خوداسە لە زەمانەیلْ زۆنە ف بارگاه بارگاه، یکی از شش بخش کلام اهل حق درباره فرود آمدن بارگاهای ذات احدیت الهی در زمانهای کهن و سرزمینهای گوناگون و ایران و جهان و گردش ارواح در آنهاست

بارگەپووش barge pûşکەفەن دۆر، ئەو کەسە کْ کەفەن دۆرنێد «هەرکەس دزەڕای ڕەفیقانم کەێد- چمان بارگەپووشْ ئێمامانم کەێد» ف کفن دوز، آنکه کفن می‌دوزد

بارگەوبنە barge û bine جل وپیتوو ف بار و بنه، اثاثیه

بارم barim مْ ئەو چشتە بارم ف بیاورم

بارما barima بارْمەو ف برگردانم

بارماخ barmax پەڕەێ سیکار، تۆرکیە ف ورق کاغذ سیگار، اصل این واژه ترکی است

بارمان bariman ئەوانە بارْم ف آنها را بیاورم

بارمانا barimana بارْمانەو ف آنها را برگردانم

بارمانە barimaneئەوانە بارْمە... ف آنها را بیاورم به ...

بارمانە گەرد barimane gerd ئەوڵ خوەمەو بارم ف با خود بیاورم

بارمانەو barimanew بارْمانا ف آنها را برگردانم

بارمانەوەێ barimane weŷ بارْمێانەو ف آنها را برگردانم

بارْمتە barimte گرەوی ف گروگان

بارمەو barimew بارما ف برگردانم

بارمەوا barime wa بارمەوە ف دوباره برگردانم

بارمەوە barimewe بارمەوا ف دوباره برگردانم

بارمەوەێ barime weŷ ئەوە بارما ف آنرا بر گردانم

بارمێا barimiêa بارمێەو ف آنرا برگردانم

بارمێان barimiêan ئەوانە بارم ف آنها را بیاورم

بارمێانا barimiêana بارمێانەو ف آنها را برگردانم

بارمێانەو barimiêanew بارمێانا ف آنها را بر گردانم

بارمێەو barimiŷew بارمێا ف آنرا برگردانم

بارن barin ئۆیە بارْن ف بیاورید

بارنا barina بارْنەو ف برگردانید

بارنامە barname ۱) بارەگەم نامەسە... ۲) پەڕەێ سیاتی بازار ف ۱) بار گذاشته‌ام بر ... ۲) بارنامه

بارنان barnan وە بان نان ف غذا درست کردن

بارنان barinan ئەوانە بارْن ف آنها را بیاورید

بارنانا barinana بارْنانەو ف دوباره آنها را برگردانید

بارنانە barinane بارْنە... ف بیاورید به ...

بارنانەو barinanew ئەوانە بارْنا ف آنها را بیاورید

بارنەوە barinewe بارْنانا ف آنها را برگردانید

بارنەوەر barine wer بارْنە نووا ف بەجلو بیاورید

بارنەوەر barnewer وڵاخْ کەمەری یا نافەرمان ف الاغ تنبل یا نافرمان

بارنەوەرا barine wera بارْنە نوواتر ف بیاورید به جلوتر

بارنەوەێ barineweŷ بارْنێا ف آنرا برگردانید

بارنێا bariniêa بارنێەو ف آنرا برگردانید

بارنێان bariniêan ئەوانە بارن ف آنها را بیاورید

بارنێانا bariniêana بارنێانەو ف آنها را برگردانید

بارنێانەو bariniêanew بارنێانا ف آنها را برگردانید

بارنێەو bariniŷew بارنێا ف آنرا برگردانید

بارۆت barût زەڕنیقْ تفەنگ ف باروت

بارۆتی barûtî جووڕێ چایە ف نوعی چای است

باره bare ۱) بارێگه ۲) بارەیٚ... ف ۱) بار است ۲) بیاور به ...

باڕه bar̂e بووڕه، قووڕه ف صدای احشام

بارهاتن bar hatin گەورا بۊن «لێوا بار هاتێه» ف تربیت شدن، ادب شدن

بارهاوردن barhawêrdin ۱) هاوردنْ بارێگ له جیبگ ۲) ئەدەو کردن و گەورا کردن ف ۱) باری را آوردن ۲) تربیت کردن و بزرگ کردن فرزند

باڕەباڕ bar̂e bar̂ قاڕەقاڕ ف صدای پیاپی احشام

باڕەکەو bar̂ekew تۊله کەو کْ هێمان سەرەوە نەتۊیه ف کبک یک ساله

بارەگا barega بارێا، بارگا ف بارگاه

بارهەڵگر bar heĺgir زامەتکیش ف زحمت کش

بارهەڵگرتن bar heĺgirtin بارْ کەسێ سووکەو کردن ف به کسی کمک کردن

بارهەنگ barhenĝ گیاێگە وەڵنگەیلْ پیەنێ دێرێد و له زەمینەیلْ ئاوەزا سەونز کەێد و تۊخمەگەیْ زێزْ بەله فیرەس و وەڵنگەگەیْ ئەڕای ساڕێژْ سییەزام خاسه ف گیاهی با برگهای پهن که در زمینهای نمناک می‌روید و بذر آن برای درمان نفخ در کوکان خوب است وکوبیده برگ آن برای درمان سیاه‌زخم بکار می‌رود

بارەشامه bareşame دیەکەێگه له گاواره ف روستایی در گهواره

بارەناز bare naz بارەنداز ف بارانداز

بارەو barew بارێا ف برگردان، پس‌بده

بارەوه barewe بارەو ف دوباره برگردان

بارەوەێ barewêŷ بارێا ف آنرا برگردان

بارەێ bareŷ تْ ئەو چشته بار ف بیاورش، آنرا بیاور

بارەێبار bareŷ bar بارێ بار ف کوچ و کوچبار

باری barî ۱) تْ بار ۲) وڵاخ یا ئەسپێ کْ بارییه ف ۱) بیاوری ۲) اسب یا الاغی که تازه باری شده

بارێ barê ئەو بارێ، بارێد ف بیاورد

باریاو bariyw بارْتاویل ف غیرمنطقی، بیهوده، توجیه

باریک barîk ۱) لەڕ ۲) تەسک، له سەکزی «باروک» ئۊشن ف ۱) لاغر ۲) باریک، در سکزی «باروک» گویند

باریکان barîkan ئاێم لەڕ درێژ ف لاغر و دراز

باریکڵانه barîkĺane باریکەڵانه ف باریک اندام

باریکەجوو barîke cû جووْ باریک ف جوب باریک

باریکەجینگ barîkecînĝ جینگ، تڕْ بۊچگ ف گوز، صدای خفیف گوز

باریکه ڕێ barîke r̂ê تۊلەڕێ ف کوره راه

باریکەکوڕ barîke kwir̂ ساچڵگه کوڕ ف پسر باریک اندام و ورزیده

باریکەڵه barîkeĺe باریکڵانه ف باریک اندام

باریکەمار barîke mar جوورێ ماره ف نوعی مار باریک

باریکەنان barîke nan بنووڕه ئاوباریکه ف نگا **ئاوباریکه**

باریکەی barîkey دیەکەێگه له ئارۊنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

باریکی barîkî دەردەباریکه ف بیماری سل

بارێگ barêg ۱) یەێ بار ۲) بارێد، بارێ ف ۱) باری، یک بار ۲) بیاورد

بارێگان barêgan بارێدان ف آنها را بیاورد

بارێگه barêge ۱) ئەوه بارێگه ۲) بارێده... ف ۱) آن باری است ۲) بیاورد به..

بارێگەو barêgew بارێدەو ف برگرداند

باریگەو barîgew باریدەو ف برگردانی، بیاوری

باریگەێ barîgeŷ باریدەێ ف بیاوری، برگردانی

بارێگەێ barêgeŷ بارێدەێ ف بیاورد، برگرداند

بارین barîn ۱) بارشت ۲) ئۊیه بارْن ف ۱) بارش ۲) بیاورید

باریه barye ۱) یەکێ له بەزمەیلْ هووره ۲) بنووڕه بارگه بارگه ف ۱) یکی از مقامات هوره ۲) نگا **بارگەبارگه**

باز baz ۱) مەڵْ ڕاوچی ۲) لەێ نوو «هەم باز هاتەو» ۳) واز، وڵا ٤) پاشگرْ کارامەیی «کەمووتەر باز، قومار باز» ٥) وه دەس دەر «گیانباز» ٦) ئارەزوو مەند «ژنباز، بەچەباز» ٧) سییه و سفێد، بازێ، له سەکزی «بازەک» وه مانگاێگ کْ کرێگ له شانووکه تا دۊ بێاشتوو ئۊشن ٨) وەک، وێنەێ «بازْ خوەد» ف ۱) باز شکاری ۲) دوباره ۳) باز، گشاده ٤) پسوند مهارت ٥) باختن ٦) آرزومند ٧) رنگ سیاه و سفید، در سکزی «بازَک» به گاوی که خطـی سفید از شانه تا دم داشته باشد گویند ٨) مانند، مثل

بازاڕ bazar̂ شوونْ مامڵه کردن، له فەرانسەی و ئنگلیسی و

ئەرمەنی (bazar) ولە تۆرکی وبولغاری (pazar) ئۆشن ف بازار، در لاتین و فرانسوی و ارمنی (bazar) و در ترکی و بلغاری (pazar) گویند

بازارتێژی bazar̂ têjî بازارگەرمی ف بازار گرمی

بازارکەر bazar̂ ker ١) دلاڵی ٢) چشت سێن ف ١) دلالی ٢) کسی که خرید خانه با اوست

بازارگەرمی azar̂ germî بازارِ تێژی ف بازار گرمی

بازاڕی bazar̂î دکاندار، مامڵەکەر ف بازاری

بازامە bazame دەرامەێ «خەمْ دڵەگەم چەنە بەمووە - شەنیا شەنێ کەێد، بازامەێ کووە» ف بازده، محصول

بازان bazan ١) سراوێگە لە ئەێوان ٢) دیەکەێگە لە جووانڕو ف ١) سرابی در ایوانغرب ٢) روستایی در جوانرود

بازانگیچان bazan gîçan بڵا، بەرد ف مصیبت غیر منتظره

بازباز baz baz سیپە و چەرمێ ف سیاه و سفید

بازبازین baz bazîn بازباز ف سیاه و سفید

بازْبوور bazi bûr سیپە و چەرمێ وبوور ف رنگ سیاه و سفید با زمینه قهوه‌ای

بازخورەک baz xwirek نەرمە گووشتْ شکار ف آن قسمت از گوشت شکار که باز ابتدا آنرا می‌خورد، فیله

بازڕ bazir̂ جوورێ بازە ف از مرغان کوچک شکاری

بازڕە bazir̂e بازڵە ف کسی که چشم و گوشش باز شده، تازه آگاه

بازقەپان bazqepan ١) باز هەڵقاپێدەد، نووڕیگە ٢) جوورێ مارە ف ١) نوعی نفرین است، باز تو را بر دارد ٢) نوعی‌مار

بازْگە bazige دیەکەێگەلە دێزگران ف روستایی در دیزگران از توابع اسلام آباد غرب

بازگیر bazgîr ١) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ٢) دیەکەێگە لە لوڕسان ف ١) روستایی در سرپل ذهاب ٢) روستایی در لرستان

بازڵە baziƚe ١) بازڕە، وریا بۆ ٢) ئەو کەسە ک ڕۆ ڕەگاێ ڕزیاس ف ١) نگا **بازڕە** ٢) کسی که به دلیل آمد وشد کردن به جایی شرم و رودربایستی‌اش ریخته باشد

بازمۆش bazmüş جوورێ مۆش خۆرماس «ل» ف نوعی قاقم

بازمەلە baz mele دەس مەلە «ل» ف شنای کرال

بازوو bazû بەشێگ لە باڵ، لە مرک تا سەرْ شان، باهوو، لە ئەوستا (bazu بازوو) نۆسریاس ف بازو، در اوستا (bazu بازوو) نوشته شده

باز وبوور baz û bûr بازْبوور ف نگا **بازْبوور**

بازووبەن bazû ben هەر چشتێ ک بوەسیەێدە بازوو ف بازوبند

بازە baze ١) ناوێگە ئەڕاێ سەگ ٢) سیپە و چەرمێە ف ١) نامی برای سگ ٢) سیاه و سفید است

بازەبازە baze baze چڕینْ گەماڵێگ کْ ناوێ بازەس ف صدا کردن سگ

بازەڵە bazeƚe بنووڕە بازڕە، بازڵە ف نگا **بازڕە**

بازەێ تەبەڵس bazeŷ tebeƚis لاناوە لە لەموور و چەڵْ مل ف کنایه از طفیلی

بازی bazî گەمە ف بازی

بازێ bazê ١) بڕێگ، دەسەێگ «بازێ کەس نییەزانێ» ٢) ڕەنگْ باز ف ١) بعضـی، بعضـیها ٢) رنگ سیاه و سفید

بازیدراز bazî diraz کۆیەێگە لە گیەڵان ف کوهی در نزدیکی گیلانغرب

بازیکەر bazî ker چووپیکیش، کەسێگ کْ خاس هەڵپەڕگە کەێد ف چوپی‌کش ماهر، کسی که خوب چوپی می‌کشد

باژ baj ١) بەو «ل» ٢) بخە «ل» ف ١) بیا ٢) بیانداز

باژتێ bajtê بخە «ل» ف بیانداز

باژە baje بخە «ل» ف بیانداز

باژەبان baje ban بخە بان «ل» ف بیانداز به بالا

باس bas ١) وەتوویژ ٢) دەنگوباس ٣) بایەس، بایەد «باس بچم» ف ١) بحث ٢) خبر ٣) باید

باساکەلبڕ basa kelbir̂ قات بۆن، نیاشتن ف کنایه از نداشتن

باساکی basakî تەواری «گ»لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « برس، برست» وە ماناێ تەواناسە و لە لاتین (brisk) وە ماناێ چالاکە ف چابکی، چالاکی، در دیگر گویشهای کردی « برس، برست» به معنای توانا و توان نوشته شده و در لاتین (brisk) به معنای چابک و چالاک است

باستەن basten باسەن، بەسبار ف مثلا، برای نمونه

باسقول basqwil ئاخڵەدان ف محاصره کردن

باسقولدان basqwil dan ئاخڵەدان ف محاصره کردن

باسک bask ۱) باهوو، بازوو ۲) کۆیەسان ف ۱) بازو، کتف و بازو ۲) کوهستان، منطقەی کوهستانی

باسکردن bas kirdin وەتووێژ ف گفتگو

باسکلاو bas kiĺaw گەڵاێ ڕێواس ف برگ ریواس

باسکڵە baskiĺe ۱) دیەکەێگە لە گیەلان، لە زووانْ کوردی « باسک» وە ماناێ بازوو و کۆیەسانە و باسکڵە شاخاوییە ۲) دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف ۱) روستایی در گیلانغرب، در زبان کردی «باسک» به معنای بازو و منطقەی کوهستانی است و این روستا نیز در منطقەای کوهستانی است ۲) روستایی در چردوال

باسکە baske لیسان ف بازیی که با سکه انجام می‌شود

باسکی baskî ۱) کەسێ کْ مۆ سەر دەێدە بان ۲) ناوێگە کوڕانە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی وە «بازوو، مرک» ئۆشن « باسک» گاهس باسکی وە ماناێ بڕ بازوو پیەن و زووردار بوود ف ۱) کسی که موی سرش را به سمت بالا شانه می‌کند ۲) نامی مردانه «باسک» در کردی سورانی به معنی بازو و ساعد است و «باسکی» یعنی صاحب بازوان توانا و نیرومند

باسوخواس bas û xwas دەنگوباس ف اخبار

باسۆرمە basorme بنووڕە بڵکاف ف نگا **بڵکاف**

باسەن basen بەسبار، باسەن قسە ف مثلا، برای نمونه

باسەنقسە basen qise بەسبار ف مثلا، برای نمونه

باش baş ۱) قوش، باشە، واشە «ل» ۲) خاس، خووب « خانم خوەێ خاسە، خانم خوەێ باشە- ناو سینانە گەێ بارێ قۆماشە» ف ۱) باشە، قوش ۲) خوب، عالی، مناسب

باشْ باڵادەس bşi baĺa des بنووڕە باشْقە ف نگا **باشْقە**

باشبلۆک baş bilük باشْقە «ئەێوانی جل قووز پا وە چەفتەو نەر ـ خوەێ وە باش بلۆکْ ئێڵەیل حساو کەر» ف سرور، بزرگ، بهتر

باشجقە başciqe بنووڕە باشْقە ف نگا **باشْقە**

باشقا başqa زهاک، زرنگ و توانا ف زرنگ، زرنگ و توانا

باشْقە başiqe باشْ باڵادەس، باشْقە گۆیەڕیاێ «باشە» و «واشە»س وە ماناێ تێژباڵ ف بلند پرواز، تیزپرواز، که خود معرب «باشه» و «واشه» است، کنایه از مغرور

باشکانێ başikanê مەچووزانم، گەمان نییەکەم «باشکانێ ئیکارە سەر بگرێد» ف دو دلی، مردد بودن

باشکولان başkûĺan دیەکەێگە لە کەنۆلە ف روستایی در کندوله

باشوو başû واشە، جوورێ بازە ف نوعی باز تیز پرواز، چرغ

باشە başe ۱) باشەد ۲) بەرجد «لە هۆرد نەچوو بچیدە ماڵمان؟ باشە» ف ۱) باشد ۲) حتما، صد در صد

باشەد başed ۱) باشە ۲) بەرجد ف ۱) باشد ۲) حتما

باغڵە baxíĺe دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

باغە baxé ۱) باقە، قامێش ۲) نەخوەشی لە سم چووار پا ف ۱) نی ۲) بیماریی در سم ستوران

بافە bafe دەسەێ گەنم یا جۆیەێ درەو کریاێ، لە کرمانی و سەکزی «بافە» ئۆشن ف دسته‌بندی غلات درو شده، در کرمانی«بافه» گویند و در سکزی «بافه» چله مو یا نخ بافته شده را گویند

بافەوەکووڵ bafe we kûĺ لاناوە لە وە کارەو نەڕەسین، شەکەت بۆن ف کنایه از نرسیدن به کارگروهی، مثلا استادی که مشغول بنایی است شاگردش تمام مواد لازم را زودتر از کار استاد جلوی دستش قرار دهد بگونه‌ای بین شاگرد و استاد هماهنگی نباشد و استاد احساس خستگی کند

بافیا bafya چنیاێ ف بافته شده

بافیاگ bafyag بافیاێ ف بافته شده

بافیان bafyan بافیا ف بافته شده

بافیاێ bafyaê بافیاگ ف بافته شده

بافین bafîn چنین ف بافتن

باقانن baqanin باقەباق ف واق واق کردن

باقراوا baqir awa ۱) دیەکەێگە لە دێزگران ۲) دیەکەێگە لە شیان ف ۱) روستایی در دیزگران از توابع اسلام‌آبادغرب ۲) روستایی در شیان

باقلە baqile ۱) دانەێگە خواردەمەنی جوورْ لوبییە ۲) دیەکەێگە لە بیڵەوار ف ۱) باقلا ۲) روستایی در بیله‌وار

باقە baqe ۱) باغە، قامێش ۲) دەنگْ ئاژەڵ ف ۱) نی ۲) صدای بع بع

باقەباق baqe baq باقانن ف صدای باقه‌ی پیاپی

باقەبەس baqe bes تن و سفت بەسان ف محکم بستن هر چیزی

باقی baqî وە جی مەنی، وامەنە ف باقیمانده

باگژه ba gije وایَ نه شه‌ماڵ و نه زه‌لان ف باد میانه‌ی شمال و جنوب

باگیژه ba gîje واگیژه «گ» ف گردباد

باڵ baĺ ١) باڵ و باهوو ٢) باڵ په‌له‌وه‌ر ٣) قوڕنه «له چووار باڵه‌و ده‌ور دانه لێم» ٤) فڕین، په‌ڕین ف ١) بازو، دست و بال ٢) بال پرنده ٣) اطراف ٤) پرواز

بالا baĺa ١) به‌رزی، به‌ژن، له په‌هله‌وی (beşn به‌شن) نۆسریاس ٢) به‌رز ف ١) بلند قامت، در پهلوی (beşn بشن) نوشته شده و در کردی به آن «بـَژن» گویند نگا **به‌ژن** ٢) بلند

بالابه‌رز baĺa berz بالا، به‌ژن ف بلند قامت

بالابه‌رزه baĺa berze کلگ ناوینه ف انگشت وسطـی

بالاپووش baĺa pûş کرواسْ سه‌رتاپا ف بالاپوش

بالاپشت baĺa pişt بالاپێشت، ته‌نکه‌بڕ کردن ف جدا سازی بوته‌های جالیزی برای رشد بیشتر

بالاپشت کردن baĺapişt kirdin بنووڕه بالاپشت ف نگا **بالاپشت**

بالاجوو baĺacû ١) دیه‌که‌یگه له که‌نۆله ٢) ئه‌مار ئاو، بان جوو، له هه‌ر ئاواییگ کیه‌نی یا ئه‌مار ئاوێگ ک ئاو ئرایَ خواردن لیَ تیه‌رن وه بالاجوو ناوداره ف ١) روستایی در کندوله ٢) چشمه یا آب انباری که آب شرب روستا را تامین می کند

بالاخان baĺaxan بالاخانه «ژێرخان بالاخان» ف طبقه‌ی دوم خانه

بالاخانه baĺaxane باڵه‌خانه ف طبقه‌ی دوم خانه

بالادان baĺadan ١) باڵه‌و داین ٢) باڵ باڵه‌و بۆنْ رییه‌ن ف ١) پرواز کردن ٢) پراکنده شدن گله در صحرا برای چرای بهتر

بالاده‌س baĺa des ١) ده‌سلاتدار ٢) لابان گرتن ف ١) با نفوذ ٢) قسمت بالایی

بالار baĺar ١) سییه ودڵ «له‌به‌و خه‌نیمن بالارمان بریا» ٢) قڕان ٣) سۆن، دیله‌ک ٤) باڵێار، بنووڕه باڵێار ف١) از فرط شادمانی بی حال شدن ٢) نگا **قڕان** ٣) دیرک، چوب ستون ٤) نگا **باڵێار**

بالا رووا‌کانن baĺa r̂uwakanin زۆزی به‌رز بۆن ف قد کشیدن

بالاگرتن baĺa girtin ١) باڵه‌و گرتن ٢) ئه‌نازه گرتن «به‌و بالا بگریم وه ئه‌قدْ بالا» ف ١) پرواز کردن ٢) اندازه گرفتن

باڵگریوه baĺagirîwe خێڵێگه له لوڕه‌یل کْ «قه‌ێه‌م خه‌ێر خانم» له‌و خێڵه بۆ ف تیره‌ای از لرها که «قدم خیر خانم» از آن تیره بود

باڵگوڵ baĺagwiĺ ناوێگه ژنانه ف نامی دخترانه

باڵباز baĺbaz ١) بڵباز، بڵباس٢) جوورێ مامراویه ف ١) صفتی برای تیزی، تیز ٢) نوعی مرغابی

باڵباڵ baĺ baĺ ١) فره‌فڕ کردن ٢) تۆچیانْ رییه‌ن ف ١) بال بال‌زدن ٢) پراکنده شدن گله

باڵباهوو baĺi bahû بڕْپازوو «گ» ف بازو وساعد

باڵبه‌س baĺ bes باڵبه‌ست، که‌ت به‌س ف کت بسته

باڵبه‌سان baĺ besan ١) باڵبه‌س ٢) که‌مووته‌رێگ کْ تووان ماڵییه‌و بکه‌ن باڵێ به‌سن تا هووکاره‌یَ ئه‌و ماڵه بوود ف ١) کت بستن ٢) کنایه‌ای در بین کبوتربازان، کبوتری که می‌خواهند به مکان جدید عادت کند پرهایش را می‌بندند تا مدتی پرواز نکند و به آنجا عادت کند

باڵبه‌سته baĺ beste که‌ت به‌سته ف کت بسته

باڵته baĺte ساتوور ف ساطور

باڵچه‌و baĺi çew نووڕسن وه بێژْ چه‌و ف با حالتی نیمه باز نگاه کردن، کنایه از زیر نظر داشتن

باڵخه‌نجه‌ره baĺxencere جوورێ سییه‌پرۆسنه‌که، شه‌مشێر باڵ ف نوعی پرستو

باڵدار baĺdar هه‌رچێ بفڕێ ف پرنده

باڵدان baĺdan ١) فره‌فڕ کردن ٢) باڵه‌و داین ف ١) بال بال زدن ٢) پرواز دادن

باڵداین baĺ dayn ١) هه‌ڵفڕانین ٢) باڵه‌و دان ف ١) پروازش دادید؟ ٢) پرواز دادن

باڵزڕ baĺ zir̂ مه‌لێگه ف پرنده‌ای است

باڵش baĺiş باڵشت، باڵنج ف متکا

باڵشت baĺişt باڵش، باڵنج ف بالش، متکا

باڵفڕنه‌ک baĺ fir̂nek ١) بالا گرتن «ل» ٢) لاناوه له زرکْ زنێ ٣) باڵوون ف ١) پرواز کردن ٢) کنایه از زرنگ ٣) باد بادک

باڵکوڵ baĺ kwiĺ ژێرشه‌ۆ، فانیله ف زیر پیراهن، آستین کوتاه

باڵگرتن baĺgirtin ١) فڕین ٢) ساجێگ ک حساوی داخ بۆیه و ئاماده‌یَ نان درْس کردنه ف ١) پرواز کردن ٢) کنایه از

ساجی که کاملا داغ شده و آماده پختن نان است

باڵگرتنەوە baɫ girtinewe باڵەو گرتن ف پرواز کردن

باڵ له دەس چین baɫ le des çîn ١) رەتْ وڵا بۊن، کەسێگ کْ چەن کار بێاشتوود و نەتۊیەنێ سەر پەرەسی گشتێان بکەێد ٢) لاناوه له نەتۊیەنسن ف ١) کسی که چند کار مختلف دارد و نمی‌تواند به همه آنها رسیدگی کند و درمانده شده ٢) کنایه از عجز و ناتوانی

باڵنج baɫinc باڵشت ف بالش

باڵنده baɫinde باڵنه ف پرنده

بالووره balûre بەزمێگه «گ» ف مقامی از مقامات آواز کُردی

باڵووش baɫûş باوْش، هاوش «ل» ف آغوش، بغل

بالۊک balük بالۊکه، جوورْ ئاوڵەس ف زگیل

بالۊکه balüke بالۊک ف زگیل

بالۊل balül ١) یەکێ له رێبەرەیلْ یارسان له زۊنه بۊیه کْ قەورێ ها له کیەنێ چەرمێ نزیک وه ئارۊن ئاوا ٢) لاناوه له زرنگ ٣) لاناوه له سائەقڵ ف ١) بهلول، یکی از رهبران یارسان در قرن دوم است و قبرش در «تنگه‌گوول» در روستای «چشمه سفید» در ٢٥ کیلومتری اسلام آباد غرب است ٢) کنایه از رند ٣) کنایه از هالو

باڵۊن baɫûn فرۊکه ف بالون

باڵ وه پێچ کەفتن baɫ we pêç keftin لاناوه له زوور داری ف کنایه از قدرت ذاتی

باڵ وه پشت نەچین baɫ wepişt neçîn باڵ وه پێشت نەچین، ملهڕی ف کنایه از قلدری

باڵوەس baɫwes بنووڕه باڵبەس ف نگا **باڵبەس** و ترکیبا تش

باڵه baɫe باڵەباڵ ف صدای بزغاله

باڵەباڵ baɫe baɫ باڵه ف صدای «**باڵه**» پیاپی

باڵەتەپە baɫe tepe باڵەتەپی، پڕەپڕ کردن له هەێنْ سەر برین ف پر پر زدن در هنگام سر بریدن

باڵەتەپی baɫe tepî باڵەتەپه ف پرپر زدن در هنگام سر بریدن

باڵەخان baɫexan باڵەخانه ف طبقه دوم خانه

باڵەخانه baɫexane باڵەخان ف طبقه دوم

باڵەشووره aɫe şûrê نەخوەشی مامر و جۊجگ ف بیماری ماکیان

باڵەشووری baɫeşûrî باڵەشووره ف بیماری ماکیان

باڵەفره baɫe firê ١) تەقەلا کردنْ ئەڕاێ هەڵفڕین ٢) باڵ وه یەکا دان ف ١) کوشش کردن برای پرواز ٢) بال بهم زدن

باڵەفری baɫefirî بنووڕه باڵەفره ف نگا **باڵەفره**

باڵەواز baɫe waz ١) خوەشی کردن له دیەنْ کەسێ ٢) تەرفْ تۊن ف ١) شادمانی کردن از دیدار کسی ٢) متفرق شدن

باڵەوازی baɫe wazî ١) خوەشی کردنْ منال، زیقْ باڵ ٢) ئاماده بۊن ئەڕاێ باڵەو گرتن ف ١) شادمانی نوزاد ٢) آماده شدن پرنده جوان برای پرواز

باڵەوەن baɫewen دیەکەێگه له هلێران ف نام روستایی در هلیلان

باڵەوانچیل aɫewançîl بازْ چیل چیل، جوورێ هەڵۊه ف نوعی باز رنگی**باڵەودان** baɫew dan بنووڕه باڵدان ف نگا **باڵدان**

باڵەودایِن baɫew dayn باڵادان ف پرواز دادن

باڵەوگرتن baɫew girtin باڵگرتن ف پرواز کردن

باڵێار baɫêar ١) پشت گوردەێ تەون ٢) بالار، بەشْ ژێرینْ تەونْ قالی ف ١) چوب قطوری که در زیر نورد قالی بافی است ٢) قسمت تحتانی دار قالی‌بافی

بالیک balîk بالۊک «ل» ف زگیل

باڵین baɫîn ژۊیەرْ سەر ف بالین

بام bam مْ بام، ئەوەڵ کەسْ یەکڵه له کردارْ هاتن ف من بیایم، بیایم

بامێان bamêan دیەکەێگه له گیەڵان ف نام روستایی در گیلانغرب

بامیه bamye جوورێ گیاێ خواردەمەنیه له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بامێ» ئۊشن ف بامیه

بان ban ١) چرین «بان بزانم» ٢) ئۊیه بان ٣) دیمْ سەرەو، له پەهڵەوی (ban بان) تۊسریاس ٤) سەر بانْ خانێ ٥) حەێران بۊن «بان گرتەوەر» ف ١) صدا زدن ٢) بیایید ٣) طرف بالا، در پهلوی (ban بان) نوشته شده ٤) بام ٥) مجنون شدن

بان ئاخوەیس ban ax weys دیەکەێگه له سەر پیـەڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

بانئەمروو banemrû دیەکەێگە لە چەوارْ ئیلام ف نام روستایی در چوار ایلام

بانئەنوود ban enûd ئەنوود دانْ خانگ ف بام اندود، گل اندود

بانا bana بانەو ف برگردید

باناشەو bana şew بانەشەو، شەوْ بانان ف فردا شب، شب آینده

بانان banan ۱) بانێە، بانە ۲) ئاسوو ف ۱) آینده ۲) بلندی‌ها

بانان رەسین banan r̂esîn لاناوە لە هەن هەنْ مردن ف کنایه از سرانه‌ی پیری، آفتاب لب بام

بانبارگە banbarge پاخەستور ف ینگه

بان برین ban bir̂în بانە برین، وەرد برین ف نشانه گذاری برای شخم

بان بنەی ban bineî بەزمێگ لە مەقامەیلْ هووره ف بزمی از مقامات هوره

بان بێلی ban bêl̂î قاوەتی، قاوەرتی ف هر خوراکی که بین ناهار و صبحانه خورده شود

بان پشتی banpiştî خوری بانْ پشتْ کاوڕ کْ چیەرەێ نیەکەن و ئەڕاێ رەنگینی هیلنەێ ف پشم روی پشت گوسفند که آنرا نمی‌چینند

بانپیاڵە ban pîyal̂e بانەپیاڵە ف استکان

بانپیران ban pîran کۆیەێگە لە مابەێنْ گیەڵان و سەرپیەڵ ف کوهی بین راه گیلانغرب وسرپل‌ذهاب

بانتاق ban taq کۆیەێگە لە مابەێن کرْن و سەر پیەڵ ف کوه و گردنه‌ای بین راه کرند غرب به سر پُـل ذهاب

بانجاوەران ban caweran دیەکەێگە لە گوڵێن ف نام روستایی در گولین از توابع سرپُـل ذهاب

بانچاڵاوە bançal̂awe مەڵوەنێگە لە مابەێنْ کرْن و بیوەنیش ف منـطقه‌ای در بین کرندغرب و بیونیج

بانچەتری bançetrî بان زڵفی ف زینتیی شبیه گوشواره

بانْچەو bani çew وە بانْ چەو ف بروی چشم، چشم

بانچیا bançya دیەکەێگە لە باوەجانی ف روستایی در ثلاث باباجانی

بانڕووشان ban r̂ûşan دیەکەێگە لە ساڵەح ئاباد ئیلام ف روستایی در صالح آباد ایلام

بانڕێخی banr̂êxî ماسیخوەرگە ف مرغ ماهیخوار

بان دانە وەر ban dane wer چۆ شێت هاوار کردن و وەرەو هەر لاێگ چین، بان لەوەر دان ف جنون

باندڕ bandir̂ دیەکەێگە لە مەسترِی ف روستایی در بخش منـصوری

بانْ دڵ هاوردن bani dil̂ hawirdin قەوز، سخڵ کردن ف یبوست

باندووڵان ban dûl̂an دووڵێگە ها بانْ هاڕەو ف دولچه‌ای در آسیاب که عمود بر سنگ آسیاست

باندەسانی ban desanî ۱) بەزمێگە لە هووره ۲) گەمەێگە مناڵانە ف ۱) بزمی از مقامات هوره ۲) بازی کودکانه

باندەنەوشک ban denewşk کۆیەگە لە گیەڵان ف کوهی در گیلانغرب

بانزرکە banzirke دیەکەێگە لە دەرەشار ف روستایی در درّه شهر ایلام

بانزڵفی ban zil̂fî بنووڕە بانچەتری ف نگا **بان چەتری**

بانزێارەت ban zêaret دیەکەێگە لە چەوارْ ئیلام ف نام روستایی در چوار ایلام

بانسووڵاو ban sûl̂aw دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره

بانْ سەر bani ser وشەێ حرمەت گرتن ف به روی سر، با احترام جواب دادن

بانەسەروو ban serû دیەکەێگە لە چەوارْ ئیلام ف نام روستایی چوار ایلام

بانسەری ban serî کوچگێ کْ بووەیدەێ بانْ سەر و بکوتیەێ بانْ چشتێگ ف سنگی که روی سر برده و روی چیزی کوبند

بانسەێران ban seŷran کۆیەێگە لە مابەێنْ سەر پیەڵ و گیەڵان ف کوهی بزرگ در گیلانغرب

بانْشان bani şan سەرْشان ف میان کتف، روی کتف

بانشەلە banşele دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

بانقۆمێان ban qomêan پۆکی ف تهیگاه، قسمت زیر دنده‌ها

بانکوڵ bankwil̂ کۆیەێگە لە ئەێوان ف کوهی‌در ایوانغرب

بانگرتنەوەر ban girtine wer بان لە وەر گرتن، بان دانە

وەر ف مجنون شدن

بانگوڵێن ban gwiĺên دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سرپـُل‌ذهاب

بانگلان ban gilan بارگلان ف بام‌غلتان

بانگەشە bangeşe ئێڵجاڕی، بانگەواز ف اطـلاعیه، آگاهی

بانگەنجان ban gencan دیەکەێگە لە گوڵێن ف روستایی در گولین از توابع سرپـُل ذهاب

بانگەنجاو ban gecaw دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

بانْگیان bani gyan وە بانْ گیانم ف پاسخ محترمانه، جانم! به روی جان

بانلەڕەینی ban leȓeynî دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

بانلەکان ban lekan دیەکەێگە لە ئیلام ف روستایی از توابع ایلام با گویش لکی

بان لە وەر گرتن ban le wer girtin بان گرتنە وەر ف جنون، مجنونی

بانلەیلاخ ban leylax دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

بانمله banmile دیەکەێگە لە دینەوەر ف روستایی در دینور

بانملی ban milî خوری دەورْ ملْ کاوڕە نێر کْ نیەگرنەێ ف پشم دور گردن گوسفند نر که آنرا برای زیبایی نمی‌چینند

بانوو banû خاتۆن، لە پەهلەوی(banuk بانووک) نۆسریاس ف بانو، در پهلوی (banuk بانووک) نوشته شده

بانوخوار ban û xwar خوار و بان ف بالاو پائین

بانه bane ١) ناو شارێگە لە کوردسان ٢) بانان، بانێە «بانە شەو» ٣) زێڕْ ژێرە ٤) بەرزایی «لەێ بانە قرمْ قاڵێگە» ٥) بەشێگ لە لەوەڕێا کْ لە یەێ تاق دەنەێ دەمْ رییەنەو، وە چەن بانە «تاقەت و دانگ» ئۆشن ٦) ئۆیە بانە… ف ١) شهر بانه ٢) آینده ٣) استکان ٤) بلندی ٥) قسمتی از چراگاه که در یک وعده به گله خورانده می‌شود، مجموع چند «بانه» را «تاقەت » و «دانگ» گویند ٦) بیایید به …

بانەبانە bane bane قورت قەۆ ف گندەگو

بانەباڵە banebaĺe زێڕْ ژێرەباڵە، فەنێگە لە زووران وەێتەور کْ دەس خەنە دەواڵ کەمەرْ یەکتران یەکێ لە بانەو دەس خەێدە کەمەرْ شێک، ئەوەکە لە ژێرەو ف فنی در کشتی، دوال کمر حریف را از رو گرفتن

بانەپیاڵە bane pîyaĺe بانە ف استکان

بانە ڕێ bane ȓê بانەڕێا ف حرکت کنید، بروید

بانە ڕێا bane ȓêa دەسوور وەهاتن ف حرکت کنید

بانە ڕێەو bane ȓyew بانە ڕێا ف حرکت کنید

بانەزار banezar کۆیە و سەێرانگا و دیەکەێگە لە مەسۆری ف کوه وتفریحگاه و روستایی در بخش منصوری

بانەسیری banesîrî کۆیەێگە لە ئەێوان ف کوهی در ایوان غرب

بانەشەو bane şew سووا شەو ف فرداشب

بانەناو bane naw ١) بنووڕە بانئەنوود ٢) ئۆیە بانە ناو ماڵ ف ١) نگا **بانئەنوود** ٢) بیائید داخل…

بانەنووا bane nuwa بانە وەرا ف بیایید جلو

بانەو banew بانا ف برگردید

بانەوان banewan ١) زێڕْ ژێرەوان ٢) مەڵوەنێگە لە دەیشتْ کرْن ف ١) رو انداز، شامل پتو و لحاف … ٢) منـطقه‌ای در دشت کرند غرب

بانەوبان banew ban ١) گەڵواز گرتن لە بانێگ وە بانْ ترەک ٢) لاناوە لە دەس دەسکردن ف پرش از بامی به بامی دیگر ٢) کنایه از دو دلی و دست دست کردن

بانەوڕێ anew ȓê دیەکەێگەلە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

بانەوە banewe بانا، بانەو ف برگردید

بانەوەر banewer بانە نووا ف بیایید جلو

بانەوەرا banewera بانە وەر، بانە نووا ف بیایید جلو

بانێ banê بانْ ئەوە ف بالایش، بالای آن

بانیاران banyaran دیەکەێگە لە ڕێژاو ف روستایی در ریژاو

بانیشله banî şile دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

بانیکەلەکان banîkelekan دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

بانیگوڵان banî guĺan دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

بانیلوان banî liwan دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی

در جوانرود

بانی‌میران banî mîran دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

بانْ یەک bani yek ۱) گشتێ، وە بڕی ۲) لە بانْ یەکتران ف ۱) عمده، کلی ۲) روی هم انباشتن

بانْ یەک خسن bani yek xisin شلْ پێچ کردن ف انباشتن

بانْ یەکنان bani yek nan ۱) کوو کردن ۲) تەڵەمڕ کردن ف ۱) برهم نهادن، جمع کردن ۲) انباشتن، تلمبار کردن

بانین banîn لە سەرەو بۆ، بانینە ف بالایی

بانینە banîne بانینەگە ف آن بالایی

بانینەگە banîne ge بانینە ف آن بالایی

بانی‌هەوان banî hewan دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سرپـُل ذهاب

باو baw ۱) باوگ ۲) لاق «یە باوْ تنە» ۳) بەو ف ۱) پدر ۲) شایان، سزا ۳) بیا

باوا bawa بەوا، بەورا ف برگرد

باواگەورا bawa gewra باوەگە، باوەگەورا ف پدر بزرگ

باوان bawan ماڵ باوگْ ژن ف خانه پدری

باواندار bawandar باوانیدار ف دارای قوم وخویش بسیار و نامدار

باوانم bawanim ۱) ماڵ باوگ و باپیرم ۲) باوانەگەم، ئەزیزەگەم ف ۱) خانه پدریم ۲) جگر گوشه‌ام، ای عزیزم

باوانمێگە bawanimêge وشەێ ژنەیلە لە هەێنْ سەر سڕ مەنین ف کلمه‌ی تعجب خانمها

باوانی bawanî جیازی وەۆ ف جهاز عروس

باوانیدار bawanî dar باواندار ف دارای قوم و خویش بسیار و نامدار

باواهای bawahaî دیەکەێگە لە قەسرْ شیرین ف روستایی در قصرشیرین

باوجوو bawicû سجا، هەڵکەفتێ ف با وجود، متشخص

باوجی bawcî بنوورە باجی ف نگا **باجی**

باوْ دێان bawi dêan باوْ دگان، رەواێ دێان ف باب دندان ، دندان گیر

باوردا bawirda وەڵ خوەێا باوردیا ف اگر با خود می‌آورد

باوْش bawiş بەخەڵ، بنوورە ئاوش ف آغوش، نگا **ئاوش**

باوک bawk باوگ، باوگە ف بابا، پدر

باوکان bawkan دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

باوگ bawg باو، باوگە ف پدر

باوگانە bawgane مەلۆچگْ نێر ف گنجشک نر

باوگمردێ bawg mirdê بێ باوگ بۆن ف پدرمرده، یتیم

باوگ وباپیر bawg û ba pîr بن وبنەچەک ف آبا و اجداد

باوگ وبراگەم bawg û biragem وشەێ ناز کیشان ف پدر و برادرم، کلمه محبت‌آمیز

باوگ وکوڕ bawg û kwir̂ لاناوە لە دووسی فرە لە مابەێنْ دۆکەس، وەک باوگ وکوڕ ف کنایه از دوستی زیاد بین دو کس، به‌مانند پدر وفرزند

باوگە bawge هەێ باوگ ف ای پدر، ندا به پدر

باوگە روو bawge r̂û هەێروو کردن ئەڕاێ باوگ ف نالیدن از غم فراق پدر

باوگەیل‌برا bawgeyl bira ۱) لاناوەلە دووس گیانە ڵگیانی ۲) بن ئاموزا، زرئاموزا ف ۱) کنایه از دوست صمیمی ۲) دو کس که نیایشان برادر بوده‌اند

باوگی bawgî ۱) دۆمناڵ کْ باوگێان یەکێ بوو ۲) مناڵێ کْ وە نازەو باوگێ بچڕێ ف ۱) دو فرزند که از یک پدر و دو مادر باشند ۲) بچه‌ای که با ناز پدرش را صدا می‌کند

باوْن bawin ۱) بەون، زەۆ ئاڵشت «ل» ۲) زەۆ نەخت ف ۱) زمین آیش ۲) زمین مرتع دار ومرغوب

باوە bawe ۱) باوەگەورا «ل» ۲) بابە، رەواێە ۳) وشەێ بێزاری «وڵمان کە باوە» ٤) تْ بەوە... ٥) ناوێگە کوڕانە ٦) جیگرْ سەیدْ ئاڵ حەق هەگْ لە دۆ دەس نییە ئەڕاێ دووا داینْ نەواڵەێ نەزری ف ۱) پدر بزرگ ۲) رواج است، باب است ۳) ای بابا، کلمه بیزاری جستن ٤) بیا به ... ٥) نامی مردانه ٦) نایب سید اهل حق جهت دعا دادن نذری در هنگامی که سید در دسترس نباشد

باوەئەزیز bawe ezîz دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

باوەباوەیل bawe baweyl ۱) جوورێ نانە ۲) تائیفەێگ لە یارسان ئاو دەمێان سارێژ کەرْ مارانگازە ف ۱) نوعی نان ساجی ۲) تیره‌ای از اهل حق «یارسان» که آب دهانشان درمان مار گزیدگی است

باوەپیارە bawe pyarê باپیرە «گ» ف ناپدری، نگا **باپیرە**

باوەت bawet ١) باوگ تْ «ل» ٢) بابەت ف ١) پدر تو ٢) بابت، موضوع

باوەجانی bawecanî ئێلێکە لە دەیشتْ کرْن، جافی قسە کەن ف عشیرهای از کُردان که در کرند غرب هستند و جافی سخن می‌گویند

باوەخوْن bawexwin پاواکەران «گ» ف نگا **پا وا کەران**

باوە دۆیا bawe düya ١) دۆیا دۆیا بەورەو ٢) دەسوور وە دۆیا هاتن ف ١) عقب عقب برگرد ٢) امر به عقب گرد کردن، عقب عقب آمدن

باوەدەوریش bawedewrîş دەوریشەک ف نگا **دەوریشەک**

باوەڕ bawer̂ قەبوول کردن، لە پەهلەوی (wawer واوەڕ) نۆسریاس ف باور، در پهلوی (wawer واور) نوشته شده

باوەر bawer ١) تْ بەوە نووا ٢) بار ٣) واحدێکە ئەڕاێ کەرتەیلْ باخ، هەر باوەر بەستە وەو گەورایی و بۆچگی باخە ف ١) بیا جلو ٢) بیاور ٣) واحدی برای کَرت کاری باغ، هر «باوەر» بستگی به بزرگی و کوچکی باغ بین ١٠*٣٠ متر می‌باشد

باوەرا bawera تْ بەوە نووا ف بیا جلو

باوەڕ پێ کردن bawer̂ pê kirdin لە لێ ڕەوا دین ف اعتماد داشتن

باوەرزوو bawerzû چای کۆیەی، جووڕێ گوڵە کە دەم کریای ئەڕاێ سقان ژان خاسە ف گل کوهی، گل باد، که دم کرده‌اش برای استخوان درد خوبست

باوەڕکەر bawer̂ ker قەبوول کردنْ قسیەێ کەسان ف کسی که اعتماد می‌کند

باوەژن bawejin هەو دالگ، ژنْ باوگ ف نا مادری، زن بابا

باوەسۆرێ bawesürê باوەسیر، گوڵنگ «گ» ف بواسیر

باوەسیر bawesîr باوەسۆرێ، گوڵنگ، قۆلدراتگ ف بواسیر

باوەسیری bawesîrî ئەو کەسە کْ تۆشْ باوە سۆرێ هاتێە ف مبتلا به بواسیر

باوەش baweş باوْش، بنوورە ئاوش ف نگا **ئاوش**

باوەشامە baweşame دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره

باوەقوورەت baweqûret باێەقوورەت ف کوتولە، کوتاه قد و بد ترکیب

باوەقووری baweqûrî ١) نەخوەشی چەو ٢) بنوورە باێە قووڕی ف ١) بیماری چشمی، باباقوری ٢) نگا **باێەقوڕی**

باوەکووسە bawe kûse دیەکەێگە لە کووزران ف نام روستایی در کوزران

باوەگە bawege نازناو باپیرە ف لقب پدر بزرگ

باوەمەخسق bawe mexsü سراوێگە لە بیوەنیج ف نام سرابی در بیونیج

باوەمەرد bawe merd ئشارە وە فلانی ف اشاره به معرفه ، فلانی

باوەمیر bawe mîr ١) ناوێگە کوڕانە ٢) کۆیە و دیەکەێگە لە هلیران ف ١) نامی مردانه ٢) کوه و روستایی در هلیلان

باوەنووا bawe nuwa بەوە نووا ف بیا جلو

باوەیاگار bawe yagar گڵکووێ بابایادگار یەکێ لە ڕێبەرانْ یارسان ف مقبره بابایادگار، یکی‌از سران یارسان

باوەیاڵ baweyal̂ کۆیەێگە لە ئیلام ف کوهی در ایلام

باوەیسی baweysî دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

باوەیل baweyl دیەکەێگە لە گوواوڕ کْ ئاڵ حەقن ف روستایی در گواور که بر آئین اهل حق هستند

باوی bawî سووکە ناو باباموراد ف مخفف بابامراد

باهوو bahû شان، باڵ «باڵ باهوو» لە سەکزی «بائو» ئۆشن ف کتف، شانه، در سکزی «بائو» گویند

بامەڵکردن ba hel̂kirdin وا هەڵکردن ف وزیدن باد

بای bay تْ باید ف بیایی

باێ دارئاوْس baê dar awis واێ وەهاری ف نسیم اوایل بهار

باێر baêr بوورگ، نەکاڵیاێ ف بایر

بایس bays ١) بایەد ٢) بوونە ف ١) باید ٢) سبب

بایسە bayse لازم، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پێوێست» ئۆشن ف بایسته، لازم

بایشت bayişt دەمەکاوەکی ف خمیازه، دهن دره

بایشک bayişk دەمەکاوەکی ف خمیازه، دهن دره

باێ کەپوو baê kepû ١) جووڕێ کوڵەمارە «ل» ٢) سیبە پرۆسنەک «ل»ف ١) نوعی مار از تیره کفچه مار ٢) ابابیل

بایم baym ئیمە بایمن ف بیاییم

بایم bayim وایم ف بادام

بایمتیەڵە baêim tyeĺe وایم تیەڵە ف بادام تلخ

بایمجان baêimcan بەرْ بتەێگە خواردەمەنییە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «باجان، باینجان، باینجانە ڕەشە، بایجان، بامجان» و لە سەکزی «بانجوو» ئۆشن ف بادمجان، در دیگر گویشهای کردی «باجان، باینجان، باینجانەرەشە، بایجان، بامجان» و در سکزی «بانجوو» گویند

بایمن baymin بنووڕە بایم ف نگا **بایم** وترکیباتش

بایمنا baymina بایمنەو ف برگردیم

بایمنەو bayminew هەڵگەردیەیمەو ف برگردیم

بایمەک baêmek لک، قوتە ف غدە سرطانی

بایمەو baymew بایمنەو ف برگردیم

باین bayn بان ف بیایید

بایە baye مسینەێ گەورا، لە عبری (baye بایە) ئۆشن ف بادیە، دیگبزرگ، درعبری (baye بایە) گویند

بایە baŷe ١) بایەد ٢) بایدە ف ١) باید ٢) بیاید بە

بایەخ bayex شانیەت، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بایخ» ئۆشن ف منزلت، جایگاە

بایەر baŷer بایِر ف بایر

بایەڕووا baŷeȓ̂uwa بایەڕووە، کرێوە ف کولاک، بوران

بایەڕووە baŷeȓ̂uwe بایەڕووە، کرێوە ف کولاک، بوران

بایەس baŷes بایە ف باید کە

بایەقۆرەت baŷeqüret بایەقوورەت، باوەقوورەت ف کوتاە قد، کوتولە

بایەقوڕی baŷeqûȓ̂î دمەڵێ ک لە ژێرْ مل دراێد، بۆغمە ف دمل چرکینی کە در زیر گلو رشد میکند

بایەقوژ baŷeqwij بایەقوش «ل» ف بوف کور

بایەقوش baŷeqwiş بایەقوژ، لە تورکی «بایە قش» ئۆشن ف بوف کور، در ترکی «بایەقش» گویند

بایەنگان bayengan شارێگە لە کرماشان ف شهر باینگان

بایەو bayew بایدەو ف برگردی

بایەو baŷew بایْدەو ف برگردد

بایەوەن bayewen دیەکەێگە لە هلێران لە سەر دین ئاڵ حەق ف روستایی در هلیلان با گویش لکی بر آئین اهل حق

بئەس bies بخەف «ل» ف بخواب

بپەشتن bipeştin بپێچن، بنووڕە پەشتانن ف نگا **پەشتانن**

بت bit خوداێ دەسکرد، مەتەخشەڵ ف بت

بتپەرەس bit peres ئەو کەسە ک خوداێ دەسکرد پەرەسە ف بت پرست

بتخانە bitxane ئەو شوونە کْ بت لە تێ پیەرێژنن ف بتخانە

بتری bitrî بتلی، بنچینەێ ئی وشە لاتینیە ف بطری، اصل این واژە لاتینی است

بتلە bitle مۆچاچێگ کْ حەڵقەێ دەن و لە دام و بتڵە بەنەێ کار ف موی دم اسب کە آنرا حلقە کردە و در دام بکار میبرند

بتۆ bito مەزووک ف نازا

بتۆنک bitünik ساوڕێگ ک لە دۆرەو دیارە ف شبحی کە از دور نمایان است

بتۆنی bitünî بنووڕە بتەوی ف نگا **بتەوی**

بتە bite بنجگ، بووتگ ف بوتە

بتەپ bitep ١) نیقەڵتووز ٢) دەسوور وە تەپیان ف ١) لبریز ٢) امر بە تپیدن

بتەو bitew قایم، سفت، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی پتەو ئۆشن ف محکم، در دیگر گویشهای کردی «پتەو» گویند

بتەوی bitewî ١) ناخ، قۆڵی «لە بتەوی دڵەو...» ٢) قایمی ف ١) عمق ٢) محکم

بتێە bitŷe وە کلْ چەو دان، وە بتیەوە کردن ف در زیر نظر داشتن

بتێەوە کردن bitŷewe kirdin لە ژێرْ چەو داشتن، لە نەزەر داشتنْ کەسێ ئڕاێ کارێگ، وە بتێەوە کردن ف مد نظر قرار دادن، زیر نظر داشتن کسی برای انجام کاری یا خواستن امری

بجم bicim جمانن ف نگا **جمانن** و ترکیباتش

بچڕ biçiȓ̂ ١) دەسوور وە چڕین ٢) بشاش ٣) بخوەن ٤) هوورەکەر ف ١) صدا بزن ٢) امر بە شاشیدن ٣) بخوان ٤) آنکە «هورە» میخواند، خواندە «هورە»

بچڕا biçiȓ̂a لەێ نوو بچڕەێ ف دوبارە صدایش کن

بچڕان biçiȓ̂an دەنگێان بکە ف آنها را صدا بزن

بچڕانا biçiȓ̂ana لەێ نوو دەنگێان کە ف دوبارە آنها را صدا بزن

بچڕانەو biçiȓ̂anew بچڕانا ف دوبارە آنها را صدا بزن

بچرەپێ biçir̂e pê بچرەێ ف صدایش کن

بچرەو biçir̂ew بچرا ف دوباره صدایش کن

بچرەوپێ biçir̂ew pê قاڵ بکەو پێ ف او را صدا کن

بچرەێ biçir̂eŷ بچرە پێ ف صدایش کن

بچوو biçû دەسوور وە چین ف برو

بچووا biçûa بچوورا، بچوورەو ف برگرد

بچوورا biçûra بچوورەو ف برگرد

بچوورەو biçûrew بچوورا ف برگرد

بچەڵکەن biçeĺken بچهەڵکەن، سەمەڵغەن ف یکهو از ریشه کندن، بکلی کندن

بخت bixt توومەت ف بهتان

بختان bixtan توومەت ف بهتان

بختانتاڵە bixtan taĺe بەد شانس ف بد اقبال

بختچی bixtçî توومەت بزەن ف تهمت زننده

بختْخوەێ وەپێاکردن bixti xweŷ we pêa kirdin توومەتْ خوەێ وەپێ دان ف دختر یا زنی که تهمت همبستری به کسی زند

بختْ نسر bixti nisr بەد رەژەن ف شوم، نحس

بختوو bixtû بخت، ئفترا «ل» ف بهتان

بخت وە پێا کردن bixt we pêa kirdin توومەت دان ف بهتان زدن

بختە bixte بۆگەە، بخدە ف قمه، چاقوی دو دم

بختەر bixter خاستر «ل» ف بهتر

بختێان bixtêan بخت، توومەت ف بهتان

بخدە bixde بختە، چەقوو دۆدەمە، قەمە ف کارد دو دم، قمه

بخر̂ bixir̂ ١) تاڵوو، بسین ٢) دەسوور وە سەنن «ل» ف ١) خریدار ٢) بخر، امر به خریدن

بخوْزە bixwize خوزە، خوسە، عوقدە ف عقده، غم و عقده

بخوْر̂ bixwir̂ قاڵبخوْر̂ ف هیاهو

بخوەر bixwer بوومەکەر، ترخن ف پرخور

بخە bixe برنگێ دە، فرەێ دە ف بیانداز، امر به انداختن

بخەپێ bixe pê بخەو پێف بەاو بیانداز، شلیک کن

بخەرا bixera پیەنەو کە ف پهن کن

بخەران bixeran ١) پیەنێان کەرەو ٢) برنگێان دە ف ١) آنها را پهن کن ٢) آنها را بیانداز

بخەرانا bixera na بخەرانەو ف آنها را پهن کن

بخەرانەو bixeranew پیەنێانەو کە ف پهن کن، آنها را پهن کن

بخەرەو bixerew پیەنەو کە ف امر به پهن کردن

بخەف bixef بئەس ف بخواب

بخەفن bixefin ١) دەسوور وە خەفتن ٢) چەمەو ببیە ف ١) بخوابید ٢) خم کن

بخەفنەێ bixefineŷ دەسوور وە خەفانن ف ١) بچه را بخوابان ٢) آنرا خم کن

بخەن bixen ١) دەسوور وە خەنین ٢) دەسوور وە برنگ دان ٣) دەسوور وە پیەنەو کردن ف ١) امر به خندیدن، بخند ٢) امر به پرتاب کردن، بیاندازید ٣) امر به پهن کردن

بخەنا bixena بخەنەو ف پهن کنید

بخەنەو bixenew بخەنا ف پهن کنید

بخەنەێ bixeneŷ ١) لەێ نوو برنگێ دەن ٢) پیەنێا بکەن ف ١) دوباره بیاندازید ٢) آنرا پهن کنید

بدۆرن bidürin دەسوور وە دۆرانن، لە سمنانی (bedut بدووت) ئۆشن ف امر به دوختن، در سمنانی (bedut بدوت) گویند، نگا **دۆرانن** و ترکیباتش

بر̂ bir̂ ١) تەوان، برشت «بر̂ نیەکەم» ٢) گەل، دەسە «یەێ بر̂ ئاێم» لە کرمانی و سەکزی «بور» ئۆشن ٣) بنچینەێ کردارْ برین ٤) پاشگرە وە ماناێ برەندە «دار بر̂» ٥) کارامە «کور̂ بر̂ دارێگە» ٦) قوندراتی ٧) بر̂ دانْ پەرەێ پاسوور ٨) بر̂ قالی ٩) تر̂ «ل» ١٠) پتْ لاڵ ١١) بردْ گولە «گولەێ تا ئەورە بر̂ نیەکەێ» ١٢) بەشێگ لە کارْ خەرمان هێز دان ف ١) توان ٢) دسته، گروه، در گویش کرمانی و سکزی «بور» گویند ٣) قطع کردن ٤) پسوند به معنی بُرنده ٥) قاطعیت، برش ٦) کنتراتی ٧) بُر زدن پاسور ٨) بُر قالی ٩) گوز، تر ١٠) الکن ١١) بُرد، فاصله ١٢) مرحله‌ای از کار برداشت خرمن

برا bir̂a تێژ ف تیز

برا bira برار ف برادر

برابەش bira beş برا و بەش ف سهیم در میراث، عادلانه تقسیم کردن

برابەشی bira beşî برا و بەشی ف شراکتی

برابەلۆ bira belü گیاێگە بۆچگ جوور دارْ خۆرما ف

گیاهی کوچک شبیه به درخت خرما

براتۆته biratüte کلکەوانە، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «مەلەمووچک» تۆشن ف انگشت بنصر

براده birâde خاکەڕوو ئاسن ف براده آهن

برادەر birader برا، برار ف برادر

برار birar برا، لە زاراوەیْ سمنانی و گیلەکی «برار» تۆشن ف برادر، در گویش سمنانی و گیلکی «برار» گویند

برارزا birar za برازا ف فرزند برادر

برارزاوەزا birar za we za منالْ برارزا ف فرزند زاده برادر

برا روو bira r̂û شین کردن ئەڕایْ برا ف شیون و زاری برای برادر

برازا bira za برارزا ف فرزند برادر

برازاگ bira zag برارزا ف فرزند برادر

برازاوا bira zawa کەسێ کْ لە لایینْ زاواوە قسیە کەیْد «ل» ف نماینده داماد در گفتمان عروسی

براژن bira jin ژنْ برا ف زن برادر

براسەگ bira seg جووریْ دژمینە ف دشنامی است

براسەیْ bira seŷ براسەگ ف دشنامی است

براکە birake براگە «ل» ف حرف نوازش دوستانه

براکەم birakem براگەم «ل» ف نوازش دوستانه

براگە birage براکە ف نوازش دوستانه

براگەم biragem براکەم ف نوازش دوستانه

براڵە biraĺe براکەم «ل» ف نوازش دوستانه

برام biram برایْ مْ ف برادر من

بران birân ١) دەسوور وە برین ٢) لە یەک بڕیان ٣) دەسوور وە رانین ف ١) امر به بریدن ٢) جدایی ٣) امر به راندن

برانگْ biraniĝ برا «ل» ف برادر

برانەیْ birâneŷ ١) دەسوور وە رانین ٢) شووند بووڕ ف ١) امر به راندن ٢) گم شو

براوبەش bira û beş بنووڕە برابەش ف نگا **برابەش**

براوەڕۆ bira wer̂û برابەلۆ ف گیاهی کوچک شبیه نخل

برای biray برادەری ف برادری

برائێبەر biraêber بەرابەر ف برابر

بڕبازوو bir̂î bazû باڵ باهوو ف بازو و شانه

بڕبڕ bir̂bir̂ ١) دیانە دیانە ٢) دەسە دەسە ف ١) دندانه دندانه شدن ٢) گروه گروه

بڕبڕە bir̂bir̂ê جووریْ هەڕەیْ بۆچگە ئەڕایْ بڕینْ زڕات ٢) جووریْگەمەیْ منالانەس کْ وە چەرخەکی و بەن درْس کریەیْد ف ١) نوعی اره کوچک دندانه دار برای بریدن ساقه ذرت ٢) نوعی وسیله بازی کودکان که با قرقره و نخ درست می‌شود

بڕبڕەک bir̂bir̂êk جووریْ هەڕەیْ بۆچگە ئەڕایْ زڕات برین ف نوعی اره کوچک که با آن ساقه ذرت را می‌برند

بڕبەونی bir̂î bewnî فرەیْ فرەوان ف بسیار زیاد، زیاد، مفرط

بڕپێدان bir̂pê dan بڕ دانْ پاسوور ف بُر زدن در پاسور

برج birc ١) باروو ٢) مانگ ٣) برق، بریقە، بریجە ف ١) برج و باروو ٢) ماه، سر ماه ٣) درخشش

برجەبرج birce birc برجیان، لە ئەوستا (berecaye بەرەجایە) و (berec بەرْج) نۆسریاس ف درخشش، در اوستا (eyacereb برجایه) و (berec برج) نوشته شده

برجەلوو bircelû جووریْ قالیە ف نوعی قالی

برجی bircî ١) بریقە کردن ٢) مانگانە ف ١) درخشش ٢) ماهانه

برجیان bircyan بریجە، برجە، بریجْ باج، لە ئەوستا (berecaye بەرەجایە) و (berec بەرْج) نۆسریاس ف درخشش، تلئلو، در اوستا (eyacereb برجایه) و (berec برج) نوشته شده

برچ birç گۆژ، گۆج «گ»، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «بلچ، گڤۆیشک، گۆیژ» تۆشن ف زالزالک، در دیگر گویشهای کردی «بلچ، گڤۆیشک، گۆیژ» گویند

برد bird ١) بڕ، فاسڵە ٢) بڕشت ٣) ئەۆ برد ٤) بەرەندە بۆ ف ١) بُرد، فاصله ٢) برش ٣) بُردن، بُرد ٤) برنده شدن، بردن در بازی

بردا birda ١) بەرەندە بۆ ٢) بردەو ف ١) برنده شد ٢) برگرداند، پس داد

بردە birde دْز، چەتە ف دزد

بردەبرد birde bird چەپاو ف چپاو

بردە رێ birde r̂ê برد و چی ف با خود برد و رفت

بردە رێا birde r̂êa بردە رێەو ف با خود برد ورفت

بردە رێەو birde r̂ŷew بردە رێا ف با خود برد و رفت

بردەسەر birde ser ١) تەمام کرد ٢) گوزەران ف ١) تمام

کرد ٢) گذراند

بردەگەرد birde gerd ئەوڵ خوەێا برد ف با خود همراه کرد

برژان birjan برشان ف پخت، برشته کرد

برژانگ birjanĝ بژانگ ف مژه

برژانن birjanin برشانن ف برشته کردن

برژن birjin برشن «گ» ف بریز، امر به ریختن

برژیا birjya برشیا ف برشته شده

برژیاس birjyas برشیاس ف برشته شده

برژیاگ birjyg برشیاگ ف برشته

برژیان birjyan برشیان ف برشته شدن

برژیاو birjyaw برشیاێ ف برشته شده

برژیاێ birjyaê برشیاێ ف برشته شده

برژیای birjyay برشیای ف برشته شدی

برساق birsaq ١) بژی «ل» ٢) سێرخ، چەتۆن «ل» ف ١) نوعی قطاب ٢) پـُررو، گستاخ

برساقی birsaqî چەتۆنی «ل» ف گستاخی

برسکیان bir̂iskyan ١) بەتاڵ بۆن ٢) پەشۆکیان ف ١) پشیمان شدن ٢) آشفتگی، آشفته شدن

برش bir̂iş ١) هاز، توان ٢) سووماێ چەو ف ١) برش، توانایی ٢) قدرت دید

برشان birşan برژان ف برشته کرد

برشانن birşanin برژانن، لە پەهڵەوی (birîşten بریشتەن) نۆسریاس ف برشته کردن، در پهلوی (birîşten بریشتَن) نوشته شده

برشت bir̂işt بنوورە برش ف نگا **برش**

برشته birşte برژیاێ ف برشته

برشه birşe پرشه، بریجه ف درخشش

برشەبرش birşe birş پرشەپرش ف تشعشع

برشەکەر birşe ker بریجەکەر، لاناوە لە فرە گەرم ف درخشان، کنایه از سوزان

برشیا birşya برژیا ف برشته شد

برشیاس birşyas برژیاس ف برشته شده است

برشیاگ birşyag برژیاگ ف برشته

برشیان birşyan برژیان ف برشته شدن

برشیاێ birşyaê برژیاێ ف برشته شده

برشیای birşiyay برژیای ف برشته شدی

برفەت bir̂fet مووڵەت، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «دەرفەت» ئۆشن ف فرصت، مهلت

برق birq برقه، بریجه، ترۆسکه ف درخشش، نگا **برجه و بریجه**

برقْباق birqibaq بریجه، بریجەبریج، تریوتاو ف درخشش درخشندگی

برقْبته birqi bite خاڵەیڵ زنج ف خالکوبی زنخدان

برقشت birqişt برقْ باق «ل» ف درخشش

برقه birqe بریقه، تریوه، ترۆسکه ف درخشش

برقەبرق birqe birq بریقْ باق ف درخشش

برک birk برنگ، فرەدان ف انداختن، پرتاب کردن

برکار bir̂ kar کەسێ کْ گشتْ کارەیڵْ وەرزێری گرێدە مل ف کسیکه تمام کارهای برداشت محصول را بر عهده میگرد، کنترات کار کشاورزی

برک دان birk dan برنگ دان ف انداختن، پرتاب کردن

برکردن bir̂ kirdin ١) کوو کردنْ ریيەن ئەڕاێ دووشین یا ئاو داین ٢) چەپاو کردن ٣) هاز و توان لە رێ کردن ٤) بردْ گولەێ تفەنگ ٥) سووماێ چەو ٦) وە کارەیل رەسین «بڕ کەی وەێ هەمگە کارەو بڕەسید؟» ٧) یەکێ لە کارەیڵْ خەرمان هێز دانە ف ١) گرد آوری گله جهت دوشیدن یا آب دادن ٢) غارت کردن ٣) توان پیمودن ٤) طی مسافت گلوله ٥) قدرت دید ٦) به کارها رسیدگی کردن ٧) یکی از مراحل جمع آوری خرمن

برکه bir̂ke ١) گەلەێ ریيەن «بیمەسە شووانْ یەێ برکە پەسێ ـ کەرخودا نیشتێەو خوەم بێەمە دەسێ» ٢) بڕ قالی ٣) دەسوور وە رەسین ف ١) دسته‌ای از گله ٢) پـُرز قالی ٣) امر به رسیدن

برگ birg چووێ وە ئەنازەێ یەێ گەز کْ وەرەو کەسێ برنگێ دەن «ل» ف چوبی به اندازه نیم متر که به طرف کسی پرتاب کنند

برگ bir̂ig بڕ، شێوەر ف پرز، شیار

برگبرگ bir̂ig bir̂ig بڕ بڕ، شێوەر شێوەر ف شیار شیار

برم birm برۆیە، ئەبروو ف ابرو

برمان bir̂man روومان، چۆزمان ف شکل و قیافه، ظاهر

برْمان bir̂îman ئەوانە برم ف آنها را میبـُرم

برمانن birmanin ۱) بنووڕە برمە ۲) چلێسی ف ۱) نگا **برمه** ۲) پـُر خوری

بڕمبڕم birimbirim هەڵەخەرجی کردن، ئاشان و بخوران ف نگا **ئاشان وبخوران**

برموو birmû برۆیە، بروو «ل» ف ابرو

برمووتی birmûtî ۱) رەنگْ سۆیەر «ل» ۲) لاناوە ئەڕای کەچەڵ «ل» ۳) تنەتەیۆوت ف ۱) رنگ سرخ ۲) لقبی برای کچل ۳) تند خو، عصبانی

برمه birme پرمە ف صدای بینی اسب

برمەبرم birme birm ۱) پرمە پرم ۲) خوتْ بووڵ ف ۱) «پرمە»ی پیاپی ۲) غرولند

برمەدرەو birme direw درەو کردنْ گەنم وجۆیەێ قەرقۆت وەیەێ پشت ف درو کردن غله پر پشت به طور یکجا و بی وقفه

برمەهەلاله birmeheĺaĺe هەلالەبرمە ف لاله واژ گون

برمێش bir̂mêş شیرکەن، ساوەێگ ک لە شیر خوەریەو خەسەێ بکەن ف بزغاله یا برەای که در هنگام شیر خواری اخته شده باشد

برن bir̂in ئەوانە بڕن ف می‌بـُرند

برناج bir̂nac دیەکەێگە لە چەمچەماڵ ف روستایی در چمچمال صحنه

برناخ bir̂nax بنووڕە برناق ف نگا **برناق**

برناق bir̂naq ۱) کوناێ لۆت ۲) خرتنەکْ لۆت ف ۱) سوراخ بینی ۲) غضروف بینی

برناقه bir̂naqe بنووڕە برناق ف نگا **برناق**

برنج birinc تۆیەمْ مەڕەزە، لە پەهڵەوی (birênc برێنج) و (birêcye برێجیە) و لە گیلەکی (bec بەج) و(bûc بوج) تۆسریاس ف برنج خوراکی، در پهلوی (birênc برێنج) و (birêcye برێجیە) و در گیلکی (bec بج) و (bûc بـُج) گویند

برنجار birncar̂ مەڕەزەێ برنج ف شالیزار

برنجاس birincas برنجداس «ل» ف نگا **برنجداس**

برنجان birincan دیەکەێگە لە ناودەروەن ف روستایی در ناودَروَن

برنجداس birncdas برێنداس، برنجاس، برنجاسک، لە سەکزی «برنجاسک» ئۆشن ف گیاهی خوشبو ومعطر، گیاه بومادران، درسکزی «برنجاسک» گویند

برنجکوت birnc kwit جەنجەڕ مەڕەزە ف دنگ کوب

برنجه birnce کانزاێ مس و روو ف آلیاژ برنج

برنجی birncî نان برنجی، هامەێ کرماشان ف کلوچه برنجی که سوغات کرماشان است

برنده bir̂inde تێژ، بڕا ف تیز و برا

برنگ birnĝ ۱) برک ۲) نەخوەشی ئاپاندیس « برنگ کرد و مرد» ف ۱) پرتاب کردن انداختن ۲) آپاندیسیت بیماری آپاندیس

برنگنەلاژەکی birnĝ eĺajekî ۱) تاتەرێخ، برنگ هەلاژەکی ۲) پەیەڵپەێ کوچگ خسن ف ۱) سنگ صاف و یکنواختی که روی آب پرتاب می‌کنند ۲) پیدرپی سنگ انداختن

برنگاو birnĝaw بێ فایدە ف بی خاصیت

برنگدان birnĝ dan فڕەدان، خسن ف پرت کردن، پرتاب کردن

برنگ هەلاژەکی birnĝ heĺĵekî بنووڕە برنگ ئەلاژەکی ف نگا **برنگ ئەلاژەکی**

برنەو bir̂new ۱) لە پەسا برن ۲) جووریێ تفەنگە ۳) پارچەێگە دەس باف ک کەنەێ پاپووش ف ۱) می‌بـُرند ۲) تفنگ برنو ۳) پارچەای دستباف برای شلوار

بروو bir̂û برووە، بەزە «دڵم بروو نییەکەێ» ف ترحم

برۆ birü برۆیە، لە ئەوستا (breve برەڤە) و (brevet برەڤەت) و لە هەخامەنشی (brû بروو) و سانسکریت (brû بروو) و لە پەهڵەوی (brûk برووک) و (brûy برووی) و (breve برەڤە) و رووسی (bruv بروڤ) و لە لاتین (brow) و (eyebrow) ئۆشن ف ابرو، در اوستا (breve بروه) و (brevet برونت) و در هخامنشی (brû بروو) و سانسکریت (brû بروو) در پهلوی (brûk برووک) و (brûy برووی) و (breve بروه) در روسی (bruv بروڤ) و لاتین (brow) و (eyebrow) نوشته شده

برۆ bir̂û ۱) بنووڕە بروو ۲) زۆنە برۆد ف ۱) نگا **برو** ۲) بـُریده بود

بڕوُک bir̂ûk ۱) رۆشاڵە ۲) قژ کریاێ شیر ف ۱) پرز پرز شدن ۲) فاسدی شیر

بڕوُک بڕووک bir̂ûk bir̂ûk رۆشاڵە رۆشاڵە ف پرز پرز ریش ریش

بڕوُن bir̂ûn بنووڕ ف نگا کن، امر به دیدن

بڕۆیە birüye بڕیە، بڕوو، بنووڕە برق ف ابرو، نگا **برق**

بڕە bir̂ê ١) پتْ لاڵە ٢) بنووڕە، نگا کە ف ١) الکن است ٢) نگاه کن

بڕەبڕ bir̂ê bir̂ ترەتڕ، بەرچەکبەرچەک ف تهدید کردن

بڕەبڕەم bir̂ê bir̂êm بڕەم بڕەم «ل» ف بیا و برو با شکوه

بڕەپێ bir̂ê pê بنووڕە پێ ف بەاو نگاەکن، نگاه کن

بڕەسان bir̂êsan شووفار ف خبر چین

بڕەمبڕەم bir̂êm bir̂êm بڕە بڕەم ف بیا و برو با شکوه

برەو birew ١) خاس رەو ٢) باو ف ١) خوش رکاب ٢) رایج

بڕەوەن bir̂êwen دیەکەێگە لە گاوارە ف نام روستایی در گهواره

بڕی bir̂î ١) ئەو بڕیەو ٢) وە کولی ف ١) میبُرید ٢) همگی ، جملگی

بڕێ bir̂ê ١) بڕێد ٢) دەسەێگ، جەماتێ ف ١) برد ٢) گروهی، دستەای

بڕیا bir̂ya ١) لە کار بڕیا ٢) قرتیا ف ١) از بابت توان جسمی کم آورد، بُرید ٢) بُریده شد

بریا birya بردنەێ ف برده شد

بریان biryan ئەوانە بریان ف برده شدند

بڕیان bir̂yan ١) لە زوورْ شەکەتی دامەنن ٢) دۆرەو کەفتن «لە یەک بڕیان» ٣) قرتیان ف ١) در اثر خستگی کار افتادن ٢) از هم جدا شدند٣) بُریده شدند

بڕیاێ و چڕیاێ bir̂yaê û çir̂yaê دڕیاێ وڕیاێ ف بریده و گسسته

بڕیبڕەسان bir̂ybir̂êsan کەم تاکوت ف نیمه و نا تمام، ناقص

بریبری birybiry ئاوەن و رەوەن «زەماوەنە و بری بری-نوو نەفەر و پاێ مامرێ» ف آمد و شد، رفت و آمد، ایاب و ذهاب

بریجْ باج birîci bac بریقْ باق ف درخشش

بریجْ هڕ birîci hir̂ بریجْ باج ف درخشش

بریجە birîce بریقە، بنووڕە برجیان ف درخشش، نگا **برجیان**

بریجەکەر birîceker برقەکەر، تۆردەر ف درخشان

بریق birîq بریجە ف درخشش

بریقْ باق birîqi baq بریجْ باج ف درخشش

بریقْهڕ birîqihir̂ بریجْهڕ ف درخشندگی، درخشش

بریقە birîqe بریجە، ترۆسکە، لە لاتین (bright) وە ماناێ رووشنە ف درخشش، درخشیدن، در لاتین (birght) به معنی تابان و روشن است

بریقەکەر birîqe ker بریجەکەر ف درخشان

بڕی عەزیزبەگ bir̂î ézîz beg دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

بڕێگ bir̂êg ١) بنووڕە بڕێد ٢) بڕێ،دەسەێگ ف ١) میبُرد ٢) گروهی

بریگەرد birygerd ماڵانگەرد، دەوریشێ ک دیەکە وە دیەکە گەردێد و سووالْکەری کەێد ف درویش، درویشی که روستا بەروستا میرود و درویشی میکند

بریمەوەن birymewen دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سرپُلذهاب

بڕین bir̂în ١) بڕیان ٢) ئەوان بڕین ٣) بنچینەێ کردار بڕین، لە ئەوستا (bir̂yî بڕیی) و (bir̂ay بڕای) و پەهڵەوی (bir̂yîn بڕیین) و (bir̂îyten بڕییتەن) و (bir̂îynyeten بڕیینیەتەن) نۆسریاس ٤) دزین، ماڵێگ دزین ف ١) پاره شدن، بُریدن ٢) آنها بریدند ٣) مصدر فعل بریدن، در اوستا (bir̂yî بڕیی) و (bir̂ay بڕای) و در پهلوی (bir̂yîn بڕیین) و (bir̂îyten بڕییتەن) و (bir̂îynyeten بڕیینیەتەن) نوشته شده ٤) دزدیدن، مالی را دزدیدن

بریندار birîndar زەخمی، زامدار ف زخمی

برێنداس birêndas برنجداس، بنووڕە برنجداس ف نگا **برنجداس**

برێندان birên dan لە نوو بەرز بۆنْ خوری چیەرێ کریاێ ف رشد و نمو کردن پشم چیده شده گوسفندان

برێنە birêne ١) کیەردْ خوری هەڵپاچین، هەورینْگ ٢) هەڵقاچینْ خوری، لە سەکزی «بری کردن» ئۆشن ف ١) کارد پشم چینی ٢) عمل پشم زنی، در سکزی «بری کردن» گویند

برێنەکردن birêne kirdin خوری چنین ف پشم چینی عمل پشم چینی

برێنەکەر birêne ker خوری چن ف کسی که عمل پشم

چینی را انجام می‌دهد

برێنەکەران birêne keran هەنهەنْ برێنە کردن، مانگْ دۆیەمْ کوردی ف اردیبهشت، موسم پشم چینی

برێنەهەزار birêne hezar هاوتایْ خەرمان زێایْ، واتە پەس و پووڵد وە هەزار بەێدە بان ف همتای خرمن زیاد، یعنی گوسفندهایت از هزار بیشتر هم شود

بریە birye برۆیە، بروو ف ابرو، نگا **برۆ**

بریەخانی biryexanî دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره

بریەن biryen دزیەن، بەنان ف بُرده می‌شوند

بریەن bir̂yen قرتیەن ف بُریده می‌شوند

بریەیْ bir̂yeŷ قرتیەیْ ف بُریده می‌شود

بریەیْ biryeŷ دزیەیْ ف بُرده می‌شود

بز biz بزْن، گیسک ف بُز

بزان bizan ١) زانا ٢) دەسوور وە زانستن ٣) حەمڵْ کە « بزان لێوا نییە» ٤) کۆیەێگە لە پیازاو لە هلێران ف ١) دانا ٢) بدان ٣) فرض کن ٤) کوهی درپیاز آباد هلیلان

بزانمەزان bizan mezan گاهس ف شک و دو دلی

بزاین bizayn ئەو کەسە کْ لە کارْ زاوزیْ کردن سەر رشتە دارە ف ماما، آنکه در به دنیا آوردن نوزاد سر رشته دارد

بزائێنەیْ bizaêneŷ هامێاری کردن لە زایین ف کمک به زایمان کردن

بزباق bizbaq بزمووتـگ ف برجسته، از کاسه در رفته

بزباقچەو bizbaq çew چەوزاق ف چشم بر جسته

بزبوو bizbû جووریْ خەرەنگێزە کْ لە ناو خاک لانە کەێد «ل» ف نوعی زنبور که درخاک لانه می‌سازد و سمش اسیدی تر است

بزبەو bizbew بنوورە بزبوو ف نگا **بزبوو**

بزدْم bizdim بزدۆ ف دُم بز، دنباله

بزدۆ bizdü بنوورە بزدْم ف نگا **بزدْم**

بزگە bizge بزیزگە، بنوورە بزۆزگە ف نگا **بزۆزگە**

بزگوڕ bizgur̂ تاپوو ف شبح، شبح ترسناک

بزگورە bizgur̂e دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

بزگیر bizgîr جەلاو بزْن ف کسی که در کار خرید و فروش بز است

بزگیری bizgîrî جەلاوی ف کار «بزگیر»

بزمار bizmar بسمار، مێخ ف میخ

بزمارکوت bizmar kwit چەکوش ف چکش

بزمارە bizmare بسمارە ف میخچه

بزمژە bizmije بزمژەک، جووریْ داڵگە مارانْ گەوراس کْ بزْن مژێد ف نوعی بزمچه بزرگ که شیر بُزها را می‌مکد

بزمژەک bizmijek بنوورە بزمژە ف نگا **بزمژە**

بزمووتـگ bizmûtig بزمووتی، قوزمیت ف کوتاه و بد قواره

بزمووتی bizmûtî بزمووتگ، قوزمیت ف کوتاه وبد قواره

بزمیراوا bizmîrawa دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

بزْن bizin بز، لە پەهڵەوی (buz بووز) ئۆسریاس و لە کرمانی «بوزگیسە» ئۆشن ف بُز، در پهلوی (buz بووز) نوشته شده و در کرمانی «بوزگیسه» گویند

بزنانە biznane سەرانەیْ بزْن ف باج و سرانه بُز به خان که معادل یک چهلم گله است

بزْنبەل bizin bel ١) بزْن شاخدار ٢) بزْن گووش دریژْ ف ١) بُز شاخدار ٢) بُز گوش دراز

بزْنترنە bizin tir̂ne ١) گیاێگە وەکوو کەوەر ٢) جووریْ قارچگە ف ١) گیاهی است شبیه به تره ٢) نوعی قارچ سمی

بزْنەریشە bizine rîşe بزەریشە ف گیاهی کوهی از تیره باریک برگها، گیاه پوا

بزْنقوتگە bizin qwitge ١) لانەمایْ جووریْ بزْنە ٢) مەتەڵێگە منالانە ف ١) نوعی بُز ٢) داستانی کودکانه

بزْنکۆیەی bizin küyey کەڵ، شکار، ئاسک ف بُز کوهی

بزْنکەرک bizin kerk بزْنْ گووش کوڵ یا بیْ گووش ف بُز گوش کوتاه یا بی گووش

بزْنگرەک bizin girek مییەگرەک، جووریْ درگە ف نوعی خار

بزنەڕیْ bizne r̂ê باریکە ریْ ف راه باریک

بزنەکوڕانە bizne kwir̂ane بزنێک کْ وە مزێانی پێا بۆنْ منالْ کوڕ نەزریْ کەن ف بزی که به مناسبت تولد فرزند پسر نذر می‌کنند

بزنەوەس biznewes مەشکەێگ کْ لە پووسْ بزن درْس بۆیە وشەیْ «وەس» وە مانایْ «وەک» و «وەکوو» جوورْ گاوس

واته مەشکەیێگ ک وە پووس گا درِس کریاس ف مشکی که از پوست بز درست شده، باشد «وەس» به معنی مثل و مانند است

بزق bizü بزدْم، بزدق ف نگا **بزدْم**

بزواق bizwaq ١) گیایێگە جوورْ کەنگر کْ وە پێ جارزْ و وڵەیش ئۆشن و ساقەگەێ منێدە چووپەمە ٢) لاناوە لە وشک و سفت، لە ئەوستا (bizvent بزڤەنت) وە ماناێ سفت و سەختە ف ١) گیاهی شبیه کنگر که به آن «جارزْ، ولّه» نیز گویند ٢) کنایه از خشک وسفت، در اوستا (bizvent بزونت) یعنی: سفت و سخت است

بزواقه bizwaqe بنووڕە کاروانە ف نگا **کاروانه**

بزۆزگه bizüzge بزیزگە ف دراثر تحریک عکس العمل نشان دادن، مثلاً به هنگامی که چیز سختی را روی شیشه می‌کشیم از صدای ناشی از آن بدن عکس العمل نشان می‌دهد

بزووک bizûk زێزْ نەزووک ف زاینده، زایش، حیوان یا انسانی که موالید دارد

بزۆلگه bizülge بنووڕە بزۆزگە ف نگا **بزۆزگه**

بزه bize ١) زەردەخەنە «بزەێ لێو» ٢) تاوانباری، گونا ٣) بەزە ف ١) لبخند، زهر خند ٢) گناه ٣) ترحم

بزەبز bize biz بسکەبسک ف زهرخند

بزەخەنە bizexene بسکەخەنە ف زهر خند

بزەڕیشه bizerîşe گیایێگە، بزْنەڕیشە ف گیاهی کوهی، گیاه پوا

بزەلەرە bizelerê مەلێگە چۆ حاجی‌لەقلەق ف مرغ ماهی خواری شبیه لکلک

بزەهوو bizehû کۆیەیێگە لە گاوارە ف کوهی در گهواره

بزەێسێوڵ bizeŷ sêwiľ بسکەێ سێوڵ ف خنده زیر لب

بزیزگه bizîzge بنووڕە بزۆزگە ف نگا **بزۆزگه**

بزێگ bizêg بەێزە «گ» ف ویار

بژ bij ١) مۆ سەر شانْ ئەسپ یا شێر، یاڵ ٢) قاقوڵ ٣) سێخ بۆنْ مۆ لەترس یا سەر سڕ مەنین ٤) سەر شاخەێ دار ٥) قەڵتاسْ گەنم و جۆیە، لە کرمانی «بوش» ئۆشن ٦) پاچ کردنْ چۆنەر ف ١) یال ٢) کاکل ٣) سیخ شدن مو در اثر ترس یا شگفتی ٤) جوانه‌درخت) موبینه‌ی غلات، در کرمانی « بوش» گویند ٦) جدا سازی برگ و زوائد چغندر

بژار bijar وژار، وژین، بژار، لە ئەوستا (becine به جینه) ئۆسریاس ف وجین، در اوستا (becine بجینه) به معنی: زداینده و پاک کننده نوشته شده

بژارتن bijartin ١) وژین کردن ٢) وژاردن ف ١) پاک کردن غله ٢) وجین کردن خوب از بد

بژارکردن bijar kirdin وژار کردن، وژین کردن ف وجین کردن

بژارکەر bijarker بنووڕە وژینکەر ف نگا **وژینکەر**

بژانگ bijanĝ برژانگ ف مُژه

بژبژ bij bij قاچقاچ، سێخسێخ ف سیخ سیخ شدن مو

بژبژی bijbijî سێخ سێخی ف سیخ شدن موی سر

بژبووبڕ bijbûbir̂ بژبووگەن ف یکنوع روغن بد بوی دارویی که زخمیان برای آنکه زخمشان در اثر بوی خوش عفونت نکند از آن به‌عنوان «بووبڕ» ضد بو استفاده می‌کنند

بژبووگەن bijbûgen بژبووبڕ ف نگا **بژبووبڕ**

بژکەر bijker چۆنەڕپاچ ف وسیله‌ای چاقو مانند که با آن برگهای چغندر را قطع می‌کنند

بژْن bijin بژبژی سەر ف ژولیده مو

بژوەز bijwez گیایێگ کْ سەونز کردێە و بتە گرتێە ف علوفه‌ای که سراز خاک بیرون آورده و ساقه‌اش نمایان است

بژەر bijer زوورەێ ئەڵەک «ل» ف نخاله‌ای که در الک بر جای می‌ماند

بژەن bijen ١) دەسوور وە ژەنینْ مەشکە ٢) دەسوور وە ژەنینْ ئامرازْ مووسیقی ف ١) امر به بهم زدن مشک ٢) امر به نواختن آلت موسیقی

بژی bijî ١) برساق ٢) نەمری، بژیەی ف ١) نوعی قطاب ٢) زنده باد

بژی‌مەمر bijî memir کوورمەواشی ف بخورو نمیر

بسات bisat مەردم، کوومەڵ «واتەێ بسات» ف مردم، خلق

بساو bisaw کەسێ کْ چشتێ لە کەسێ تر بسێنێ «بزان بساو ئی پاکەتە کییە؟ » ف گیرنده

بسک bisk ١) گورمێچە ٢) زڵف ٣) قاقوڵ زڕات ف ١) مشت ٢) زلف ٣) کاکل ذرت

بسکۆت bisküt کولیچە، لاتینیە ف بسکویت، لاتینی است

بسکه biske بزەێ لێو ف تبسم

بسکەبسک biske bisk زەردەخەنە ف زهر خند

بسکەوات biskewat نقەجەڕی ئتر لە خەڕێاو ف بکسوات

بسکەێ سێوڵ biskeŷ sêwiĺ بزەێ سێوڵ ف خنده زیر لب

بسمار bismar بزمار ف میخ

بسمارە bismare بزمارە ف میخک، میخچه

بسملا bismila وە ناوْ خودا ف به نام خدا

بسمیل bismîl غوسڵ کیشان ف غسل

بسمیلکیشان bismîl kîşan غوسڵ دان ف غسل دادن

بسەڵمان biseĺman زێز کافر ف مسلمان

بسەڵمانەیل biseĺmaneyl دەسەێ بسەڵمان ف مسلمین

بسەڵمانی biseĺmanîخودا وەرداری ف مسلمانی

بسەڵموون biseĺmûnبسەڵمان «ل» ف مسلمان

بسێن bisên ١) دەسوور وە سەنن ٢) داوڕکەر ٣) بخڕ ف ١) امر به گرفتن ٢) غاصب ٣) خریدار

بسێنا bisêna بسێنەو، بنوورە کردارْ سەنن ف پس بگیر، نگا **سەنن**

بسێنەو bisênew بسەنەو ف باز پس گیر

بشارەو bişarew قایم کە ف امر به پنهان کردن، نگا **شاردن**

بشانوو bişanû بلەرزنێ ف تکان دهد

بشتاڵ biştaĺ تخول ف فضول

بشکە bişke بووشکە، لە رووسی (bochka) ئۆشن ف بشکه، در روسی (bochka) گویند

بشووڕبپووش bişûri bipûş جوورێ پارچەس ف نوعی پارچه

بشێوْن bişêwin ١) دەسوور وە لە یەک دان ٢) کار خراو کەر ف ١) امر به بهم زدن، نگا **شێوانن** ٢) کار خراب کن

بشێوە bişêwe دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین

بغون bix́win بغونە، زاک، زاکْ کلْگ، رەزم ف سر بند مفاصل

بغونە bix́wine زاک، زاکْ کلْگ، رەزم ف سربند مفاصل

بغە bix́e برێندار بۆن وە زووانْ منالەیل، بڤە، لە سەکزی و تالشی «بوڤە» ئۆشن ف زخمی شدن به زبان کودکان، جسم داغ یا خطرآفرین، در سکزی و تالشی «بوڤه» گویند

بڤە bive بنوورە بغە ف نگا **بغە**

بق biq وە یەکەو چین، ئەخمتیەڵی ف بُق کردن

بقاوبەفا biqa û befa شەرتەیل تەمام ف بقاء و وفا به عهد

بقەبق biqe biq بق کردن ف بُق کردن

بقەبقچین biqe biq çîn ئەخمتیەڵی ف بُق کردن، اخم کردن

بکاکە bikake بۆشێد «پڕ دڵێ حەکاکە۔ زووان نەێرێ بکاکە» ف بگوید، نقل کند حکایت کند

بکوش bikwiş ١) دەسوور وە کوشتن ٢) نەخوەشی یا زامْ خەتەر ٣) یەێ پشت «بکوش لە لێ کار کەن» ف ١) امر به کشتن، نگا **کوشتن** ٢) بیماری یا زخمی که خطر مرگ را در پی دارد ٣) با تمام توان، یکریز

بکە bike ١) دەسوور وە گاین ٢) دەسوور وە ئەنجام داین ف ١) امر به کردن ٢) امر به انجام دادن

بکەر biker بنوورە بکە ف نگا **بکە**

بکەرا bikera واز بکە ف باز کن

بکەن biken ١) دەسوور وە گایین ٢) کەنینْ زەق ٣) دراوردنْ دڵنگ «دڵنگاند بکەن» ٤) دەسوور وە کردن ف ١) امربه کردن ٢) امربه کندن ٣) امر به در آوردن، بیرون آوردن ٤) امر به انجام دادن

بکەوە bikewe وازبکە ف بازکن، ازهم جدا کن

بکیانە bikîne کل بکە ف بفرست

بگر bigir ١) حەمڵ کە ٢) دەسوور وە گرتن ٣) لەێ نوو بگر ف ١) فرض کن ٢) امر به گرفتن ٣) باز پس گیر

بگرا bigira ١) بگرەو «گوونیەگە بگرا» ٢) برەسە پێا ٣) پەلْ پووێ بگرەو ٤) تووک کەنین «تووکْ یانە بگرا» ف ١) دوباره بگیر، در گونی را باز کن ٢) به او برس، او را بگیر ٣) عضو در رفته را جا بیانداز ٤) پوست گرفتن، پوست کندن

بگربگر bigir bigir هەرکێ هەرکێ ف همهمه

بگردا bigirda بگردیا ف اگر میگرفت، میگرفت

بگردات bigirdat بگردیات، بگرداد ف اگر می‌گرفت، می‌گرفت ...

بگروبووەس bigir û buwes بگربگر ف همهمه، بگر و ببند

بگرە bigire بنوورە بگر ف نگا **بگر**

بگرەمل bigire mil وە مل بگر ف بر عهده بگیر

بگرەوبەردە bigire û berde ١) سەرەدەرد ٢) بگر بگر ف ١) دردسر، گرفتاری ٢) هرج و مرج

بگدایٚ بگد bigdaê bigd هەلهەلبشێو، لە وشەیٚ «بگدە، بۆگدە» وەرگێڕ بۆیە ف هرج ومرج، چاقو و چاقوکشی، از واژەی «بگدە، بۆگدە» مشتق شدە

بگدە bigde بختە، بۆگدە ف قمە، چاقوی دو دم

بگوێەژنەو bigû ejnew بگوێەشنەو ف پند، اندرز پذیر

بگوێەشنەو bigû eşnew بگوو ئەژنەو ف پند و اندرز پذیر

بگووش bigûş بجەڕن ف فشردە کن

بل bil گەورا ف بزرگ، درشت

بڵ bil̂ ئاو رێژنگەیگ لە هەورامان ف آبشاری در اورامان

بلا bila بیلا ف بگذار

بڵا bil̂a ئەنگەمە ف مخمسە، بلا

بڵاتە bil̂ate وایٚ وەهاری کٚ چۆزەرەیٚ دارەیل چەقنێد ف باد بهاری کە باعث شکوفایی جوانە درختان می‌شود

بڵاتەش bil̂ateş وە وێنەیٚ نەو، بڵاتەشمەرێ ف بلا تشبیە

بڵاتەشمەرێ bil̂ateşmerê بڵاتەش، وە وێنەیٚ نەو «جفتیٚ گووشپارەیٚ تڵاش نە گووشە ـ بڵاتەشمە رێ شایٚ تڵاپووشە» «مەلا حەقعەلی سیاپووش» ف نگا **بڵاتەش**

بڵاچە bil̂açe رەدبەرق ف رعد

بڵاچەهڕ bil̂açe hir̂ گرمْ هڕ ف رعد و برق

بڵاخ bil̂ax بنوورە بڵاخە ف نگا **بڵاخە**

بڵاخە bil̂axe بڵاتە «یەخپاچْ یەخ بەن، بڵاخەیٚ باخان ـ شەنیارْ خەرمانْ سەلەج سەرداخان» ف باد بهاری کە شکوفە های درختان را بارور می‌کند

بڵازە bil̂aze بڵوورە ف شعلە آتش

بڵاش bil̂aş لاناوەلە ملهڕ، ناوْ یەکێگ لە پاتشایلْ ئەشکانی و کوڕ یەزدگوردْ دۆیەم و برایٚ فیرووزْ ساسانی کٚ وڵاشْ وڵاشان لە دەورەیٚ ئەسکەندەر ئەوستا کووەو کرد و لە ئەرەوی وە مانایٚ مفتە ف کنایە از قدرتمند، نام یکی از پادشاهان اشکانی و پسر یزدگرد و برادر فیروز ساسانی است

بڵاڵۆک bil̂al̂ûk ئالوو بالووی کۆیەی کٚ لە شەقاڵ گەوراترە و رەنگیٚ هۆلە ف آلبالوی وحشی

بڵامک bil̂amik بڵاوک، کوڕی بڕ، کوڕی وڕ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بزمک، زاربێن، بزمۆک، بزمەک» ئۆشن و «زار» وە زووان و پووز ئۆشن جوورْ زاراوە «زووان» ف پوزەبند بز و گوسفند، در دیگر گویشهای کُردی «بزمک، بزمۆک، بزمەک، زاربێن» گویند و «زار» بە معنی زبان است در واژە «زاراوە» زبان، گویش

بڵاوک bil̂awk بڵومی، بنوورە بڵامک ف نگا **بڵامک**

بلاوْن bilawin موور هار ف زن مرثیەگو

بلْ باریک bili barîk لەڕ و درێژ ف لاغر و دراز

بڵباز bil̂baz بڵباس ف تیز، صفتی برای تیزی

بڵباس bil̂bas بڵباز ف تیز

بڵبشێو bil̂bişêw هەرکە هەرکە ف هرج و مرج

بڵچخ bil̂çix رۆدار، سیرتخ ف پـُررو

بڵخە bil̂xe هەلهەلبشێو ف هیاهو

بڵسک bil̂isk ١) سێخ ٢) بنوورە لیسک ٣) بڵوورە ف ١) سیخ ٢) نگا **لیسک** ٣) شعلەآتش

بڵسکە bil̂iske بڵوورە ف شعلە آتش

بڵفنجگ bil̂fincig بۆچگ و بەدماژە ف ریزە میزە و بد ترکیب

بڵفەتە bil̂fete بنوورە گوڵفەتە «مافەتە و بڵفەتە» ف نگا **گوڵفەتە**

بڵغار bil̂x̂r ١) پلغار، دەباخی کردنْ پووس ٢) جووریٚ سووسمارْ دەیمی «کوونەگەیٚ کووڵد پووسْ بڵغارە ـ ئاوەگەیٚ ناویٚ شەفایٚ بیمارە» ف ١) دباغی کردن پوست ٢) نوعی سوسمار دیمی

بڵکاف bil̂kaf بڵەکاف، ئەوەڵ شیرْ مانگایٚ تازەزا کٚ دۆیایٚ کوڵانن بوودە بڵکاف ف اولین شیر گاوی کە تازە زاییدە و پس از جوشاندن حالت پنیری دارد

بڵکان bil̂kan کالانە، بڵەکان، چوویٚ کٚ کەنگر و پۆشگ وە پیٚ درارن ف چوبی کە با آن کنگر و ... را از زمین درم یاورند

بڵم bil̂m ١) تڕ، گووز ٢) دەنگْ بەم ٣) دەنگْ شوتور ٤) تیکەیٚ قەۆ، لۆقمەیٚ گەورا ف ١) باد معدە ٢) صدای بم ٣) صدایی کە شتر سر می‌دهد ٤) لقمە بزرگ

بڵمْبام bil̂mi bam بڵمەیٚ هەیتاهەیت ف صدای پیاپی « بڵمە»

بڵمووتگ bil̂mûtig ١) مووتگیٚ ٢) بایەقوورەت ف ١) نگا **مووتگ** ٢) کوتاه قامت

بڵمە bil̂me ١) دەنگْ بەمْ دێوڵ هەنایٚ چەرمەگەیٚ سەرد بوو

٢) جەڕ تیکە ناین، لۆقمەیٚ قەۆ گرتن، بڵم ف صدای بم دهل اگر چرم آن سرد یا نمدار باشد ٢) لقمەی بزرگ گرفتن

بڵمەبڵم biľme biľm ١) بنووڕە بڵمە ٢) خوتْ بووڵ ف ١) نگا **بڵمە** ٢) غرولند

بڵنگ biľinĝ ١) بەرزی ٢) گلنگ ٣) سامان‌سا کردن « بڵنگێان برینەو» ٤) قرچْ قەۆ ف ١) بلند ٢) فیله گوشت ٣) نابود کردن ٤) لندهور

بڵنگای biľinĝay بڵێنای ف بلندی

بڵنگبڵنگ کردن biľinĝ biľinĝ kirdin شیتاڵێان برینەو ف تار و مار کردن

بڵنگی biľinĝî بەرزایی، بڵێنی ف بلندی

بلوُر bilûr ١) ملوور ٢) جووریٚ شیشەیٚ رەنگینە ٣) شمشاڵ ف ١) گیاهی شبیه گندم که در مزارع می‌روید، گیاه تلخک ٢) بلور شیشه‌ای ٣) نی لبک

بلوُران bilûran بەشێگە لە لوڕستان کْ ئاڵ حەقن ف بخشی از توابع لرستان بر آیین اهل حق

بلوُرژەن bilûr jen کەسیٚ کْ بلوور ژەنیٚ ف نی لبک زن

بلوُرژەنین bilûr jenîn نەیٚ ژەنین ف نی نوازی کردن

بلوُرە bilûre قوڕیٚ، قورگ، بێازەیٚ مل ف نای گردن

بڵوُزە biľûze گڕْ ئاگر، لە ئەوستا (biraze برازه) و لە فەرانسەی (brasir) و لە لاتین (blaze) و (blazing) و لە سووئدی (brasa) ئۆشن ف شعله‌ی آتش، در اوستا (biraze برازه) و در زبان فرانسه (brasir) و در لاتین (blaze) و (blazing) و در سوئدی (brasa) گویند

بڵوُزەدان biľûze dan گڕ گرتن ف شعله‌ور شدن

بڵوُزەکردن biľûze kirdin گڕ گرتن ف مشتعل شدن

بڵوُزەکیشان iľûze kîşan گوڕەو بۆن ف مشتعل شدن

بڵوُق biľûq ١) بلۆق ٢) چەو زەق ٣) دۆیەتێگ کْ کارْ ناوەجییگ کردۆ «بڵووقیٚ نادەو» لە کرمانی «بەلو» ئۆشن ف ١) بالغ ٢) چشم برجسته ٣) دختری که کار ناشایستی انجام دهد، در کرمانی «بَلو» گویند

بلوُق bilûq گوڕاو، تووقاڵە ف تاول دست یا پا

بڵوُقەت biľûqet بلۆقەت، زانا «دۆیەتەیٚ ئاڵ بڵووقەتە» ف بالغ، دانا

بلۆقەت bilüqet بڵووقەت ف بالغ، دانا

بلوُک bilûk جووریٚ خشت ناو پۆکە لە سیمان ف بلوک

بلۆک bilük برِ، دەسە، لە فەرانسەی (bloc) ئۆشن ف گروه، دسته، در فرانسوی (bloc) گویند

بلۆکبلۆک bilük bilük برِبرِ، دەسە دەسە ف گروه گروه

بڵوُم biľûm هاندان، دڵگاوی دان ف تحریک، تحریک کردن ، تشجیع کردن

بڵوُم دان biľûm dan هاندان ف تحریک کردن

بڵوُمە biľûme بنووڕە بلامْک ف نگا **بلامْک**

بڵوُمی biľûmî بنووڕە بلامْک ف نگا **بلامْک**

بڵە biľe بڵباسی، تێژی «بڵەیٚ زووانیٚ تیەیٚ» ف تیزی، تندی، برایی

بڵەبڵ biľe biľ زلەزل «مەمگیٚ بڵەبڵێە» ف حالت جنبش، تحرک، جنبیدن

بڵەزووان biľezuwan بەلەزووان ف بد زبان، سلیطه

بلەزین bilezîn دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

بڵەکاف biľekaf بنووڕە بڵکاف ف نگا **بڵکاف**

بڵەکان biľekan بنووڕە بڵکان ف نگا **بڵکان**

بڵەنگوو biľengû ئامرازێگە بەرقی دەنگ بەرزەو کەێد ف بلندگو

بڵەوەز biľewez ١) شەواڵ پڵێت، ئەرەوییە «بوالهوس» ٢) ملهڕ ف ١) بوالهوس ٢) گردنکش

بڵەوەزی biľewezî ١) شەواڵ پڵێتی، ئەرەوییە «بوالهوسی » ٢) ملهڕی ف ١) بوالهوسی ٢) قلدری، گردنکشی

بڵەیٚزووان biľeŷ zuwan دەمەوەری ف زخم زبان زدن، سلیطه گری

بلەیی bileyî دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

بلیاق bilyaq ١) گزینگ، دۆیەتی چەو ٢) کاسەیٚ چەو ف ١) مردمک چشم ٢) کاسه‌ی چشم

بلیت bilîtپەتە، لە زاراوەیلْ ترکْ کوردی «پسولە، بیتاقە» ف بلیط، پته، در دیگر گویشهای کردی «پسوله، بیتاقه» گویند

بلیسە bilîse بڵووزە ف لهیب

بلیمەت bilîmet سجا، هەڵکەفتیٚ، ئەرەوییە «بوالهمە» ف متشخص، باوقار

بڵێمەتی biľêmetî هەنەک، گاڵە «گ» ف شوخی خنده آور

بلێن biĺên بەرز [فا] بلند

بلێنای biĺênay بەرزی [فا] بلندی

بلێنی biĺênî بەرزایی [فا] بلندای

بم bim ١) بووم، بۆیام ٢) بەم، بۆم [فا] ١) می‌بودم ٢) بُمب

بمارک bimarik مۆبارک [فا] مبارک

بمارکی bimarikî ١) مۆبارکی ٢) دمەڵ چرکی «ل» [فا] ١) مبارکی ٢) نوعی دمل چرکین

بمر bimir ١) دەسوور وە مردن ٢) کەسێ کْ حەزەرە مەوتە [فا] ١) امر به مردن ٢) کسی‌که در اثر بیماری مرگ از چهراه‌ش پیداست

بمواران bim waran بۆمباران [فا] بمباران

بمه bime بوومه «بمه خڕد» «ل» [فا] بشوم

بن bin ١) ناخ، له ئەوستا (bune بونه) و (bûne بوونه) و له پەهلەوی (bun بون) و (bûn بوون) نۆسریاس ٢) بنەچەک، بنچەک ٣) ژێر «بندەس» ٤) بوون «گ» [فا] ١) عمق، در اوستا (bune بونه) و (bûne بوونه) و در پهلوی (bun بون) و (bûn بوون) نوشته شده ٢) ریشه، بُنه ٣) زیر ٤) باشند

بنئەرواو bin erwaw قەێمه ئەرواو [فا] از نسل اربابان گذشته

بناخه binaxe رەگ و ریشه [فا] شالوده، اساس

بنار binar ١) دەروەن ٢) بەرزایی کۆیه ٣) کل بکه «گ» [فا] ١) دامنه کوه ٢) بلندی و شیب کوه ٣) بفرست

بناری binarî هەڵگەژۆیەری [فا] شیب رو به بالا

بناو binaw ١) ژێر ئاو بوون ٢) هەر چشتێ بچووده بنْ ئاو [فا] ١) غرق در آب ٢) هر چه به زیر آب رود

بناواچگۆ binawaçigo دیەکەێگه له جووانڕو [فا] روستایی در جوانرود

بناوچ binawç دیەکەێگه له رەوانسەر [فا] نام روستایی در روانسر

بنبار binbar ١) بنوار، زێزْ سەروار ٢) بنچەک «بنبارێان هەلێواسه» [فا] ١) باری که روی پشت الاغ است و سر بار روی آن قرار می‌گیرد ٢) اصل و نسب

بنباڵ binbaĺ له مرک ئەو بان تا کەت [فا] قسمت انتهایی بازو

بنباڵگر bin baĺgir هامێار [فا] یاری دهنده

بنباڵگرتن bin baĺgirtin هامێاری دان [فا] کمک کردن

بنبڕ binbir̂ له بنەو بڕین [فا] ریشه کن کردن

بنبزۆ binbizü بزۆ، بزدۆ [فا] انتهای دُم

بنْ بەخەڵ bini bexeĺ بنْ هەنگڵ [فا] زیر بغل

بنبەڵگ binbeĺg بن گەڵا، بنگڵا [فا] برگ زیرین بوته

بنپاسار bin pasar ژێرْ پاسار [فا] لایه زیرین در لبه بام

بنپشک binpişk دۆیەتێ ک له منالّیەو ئەڕاێ کوڕێ دیاری کریاۆد [فا] دختری که در کودکی برای پسر یکی از اقوام نشان شده باشد

بنپەل binpel بنگڵا [فا] برگ زیرین بوته

بنتۆلی bintülî بالەندەیگه جوورْ فنج [فا] پرنده‌ای شبیه فنج

بنتێ bintê بنەیم، حەمڵ کەیم «ل» [فا] فرض کن

بنتێان bintêan بنکڕ حەڵوا [فا] ته دیگ حلوا

بنج binc ١) تا، قۆلی «بنجْ دۆ» ٢) دەسەێ گیا یا مۆ، له سەکزی «بنچه» و له لاتینی (bunch) ئۆشن [فا] ١) ته، قعر ٢) دسته گیاه‌یا موی سر، در سکزی «بنچه» و در لاتین (bunch) به دسته گویند

بنجْ دۆ bincidü بنْ دۆ [فا] انتهای دُم

بنجْگ bincig بووتگ، بته، بریتیه له «بن+ جگ = چک = چووک» [فا] بوته، عبارت است از «بن = ریشه »+ «جگ، چگ، چووک» به معنای جوانه کوچک

بنجْگەباڵا bincige baĺa خرپن، کورته باڵا [فا] کوتاه قد، کوتوله

بنجڵ binciĺ بنچەک «ل» [فا] اصل و نسب

بنجقانگ bincqanĝ بتەێ بازێ گیایل ئەڕاێ قانگ دانْ مەشکه یا زام [فا] بوته برخی گیاهان برای دوداندود کردن مشک یا زخم

بنجوو bin cû ١) ئاوْ فرەکەم ٢) زێزْ تۆک جوو، ئەو زەمینەیله کْ هانه نزیکْ سەر چەمه [فا] ١) آب اندک ٢) آن زمینهایی که در نزدیکی سرچشمه قرار دارند

بنجەودان bincew dan ١) ریشه قایم کردن و پەل وەشانن ٢) لاناوه له تەکەودان [فا] ١) ریشه دواندن و شاخه گسترانیدن ٢) کنایه از لم زدن

بنچاخ binçax سەنەت [فا] سند

بنچاڵ binçaĺ گەنمْ مەنەێ ناو گاێر [فا] گندمی که در چال

گندم یا «گاێر» مانده و بوی ماندگی می‌دهد

بنچڕ binçir̂ تیەریکی، قڤل وتیەریک [ف] تاریکی، اعماق تاریک

بنچله binçile دیەکەێگە لە ڕەوانسەر [ف] نام روستایی در روانسر

بنچڵێ binçiĺê دیەکەێگە لە جووانڕۆ [ف] نام روستایی در جوانرود

بنچەک binçek بنەچەک، بنچینە، لە سەکزی «بنچەک» و لە لارستانی «بونچە» ئۆشن [ف] رگ و ریشه، اصل و نسب، در سکزی «بنچَک» و در لارستانی «بُنچه» گویند

بنچینە binçîne ١) بنەچەک ٢) لاناوە لە وە کوناوە چینْ چەو «چەوێ چیەسە بنچینەوا» ٣) ئاخێزگە [ف] ١) رگ و ریشه، اصل ونسب ٢) کنایه از در کاسه بودن چشم ٣) مصدر ، خواستگاه

بنخەرمان bin xerman خاکاڕوو، بن کووەێ خەرمان [ف] تەماندەی خرمن

بندڕس bin diris پەرتخ، حەقجییە [ف] موضوعی را به حقیقت امر نزدیک کردن

بندوو bin dû کەرەێ تاویاێ کْ دووەگەێ تا گرتێە [ف] کَرەی تابیده شده‌ای که دوغش تەنشین شده

بندەس bindes ١) ژێر دەس ٢) دۆ دەس [ف] ١) زیر دست، تحت‌السلطه، مستعمره ٢) در دسترس

بنْ دگان bini digan بنْ دێان [ف] بیخ دندان

بندووڵ bindûĺ دۆیامەنەێ هەر چشتێ [ف] بنجول

بنْ دێان bini diêan بنْ دگان [ف] بیخ دندان

بن ڕان bin r̂an قەۆنی ڕان [ف] انتهای ران

بنڕیش bin r̂îş تا ڕیش [ف] تە ریش

بنعام bin ám ١) ئەو کەسە کْ لە لانەماێ سەید نییە ٢) بنەچەک [ف] ١) آنکه جدش سید پیغمبری نیست ٢) اساس، شالوده

بنْفک bini fik وەرْ دڵ «بنْ فکم گرتێە» [ف] رو در رو، آینه دق شدن

بنقاو binqaw پاشاخوڕ خواردەمەنی [ف] تە مانده غذا در بشقاب

بنقاوخوەر binqaw xwer چەڵمووس، لەموور [ف] شکمو

بنقورووژنەک bin qurûjnek قوڕێ [ف] گلو

بنکڕ binkir̂ بن کڵاش [ف] تەدیگ

بنکڵاش bin kiĺaş بنکڕ «ل» [ف] تەدیگ

بنکوٚ binkû ١) بنەچەک «ل» ٢) بن کووەێ خەرمان [ف] ١) رگ و ریشه ٢) تە مانده خرمن

بنکول bin kwil وە کولی [ف] بطور کلی، کاملا

بنکەن binken بنکول [ف] بطور کامل

بنگز binĝiz بنگس، وژە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بست، بۆست، بنگوس، بنگست» ئۆشن [ف] وجب در دیگر گویشهای کردی «بست، بۆست، بنگوس، بنگست» گویند

بنگزێ bin gizê گیاێگە خواردەمەنی کْ لە کۆیە سەونز بوود [ف] گیاهی کف رو و خوراکی که در مناطق کوهستانی می‌روید

بنگس binĝis بنووڕە بنگز [ف] نگا **بنگز**

بنگوردە bingwirde بەشْ دۆیایینْ تەون [ف] قسمت انتهایی دار قالی و جاجیم و...

بنگوڵ bingwiĺ گوڵەخاتۆنە [ف] نوعی گل کاسه شکن پیش از گل دادن خوراکی است

بنگونی bingwinî ١) باتووبەن ٢) تەنکە [ف] ١) فتق بند ٢) شورت، مایو

بنگە binge شوونْ کووەو بۆن، لە پەهلەوی (bunek بونەک) ئۆسریاس [ف] مقر، قرارگاه، محل مخصوص، در پهلوی (kenub بونَک) نوشته شده

بنگیری bingîrî تەقْچوو دان [ف] تحقیق و پیگری

بنگیڵ bingîĺ بەشێگ لە کڵاش کْ پەرگەما لە بانْ ئەوە دۆرنن [ف] قسمتی از گیوه که «پەرگەما»ی گیوه را روی آن می‌بافند

بنْ مل bini mil خوزْ مل [ف] انتهای گردن

بنماڵگر bin maĺgir لاناوە لە دۆیەتێ کْ کارەیلْ ماڵ کەێد [ف] کنایه از دختری که کارهای خانه را انجام می‌دهد

بنملی bin milî میەرگێ کْ کەنەێ ژێرْ مل ئەڕاێ ڕەنگینی [ف] مهره‌ای که به‌زیر گردن آویزند برای زیبایی

بنوار binwar بنووڕە بنبار [ف] نگا **بنبار**

بنوبنچەک bin û binçek بن و بنچینە [ف] رگ و ریشه

بنوبنەچە bin û bineçe بن و بنچینە [ف] رگ و ریشه

بنوبنچینە bin û binçîne بن و بنچەک [ف] رگ و ریشه

بنووڕ binûr̂ تەماشا کە [ف] نگاه کن

بنووره binûrê تەماشا کە ... ف نگا کن بە ...

بنووکە binûke جووریَ ئاشە ک لە پرزووڵەیَ ئاردیَ ک ئەوڵ شیرەو قاتی بۆیە و لە ناو رۆنْ دان سۊیەرەو بۆیە درْس کەن و ئۆشن یە باوانی بی فاتمەیَ زاراسە ف نوعی آش کە ابتدا آرد را با شیر قاطی کردە ونیمە خشک می‌کنند و سپس آنرا درروغن «دان»سرخ می‌کنند و اعتقاد دارند حضرت فاطمە زهرا نیز چنین خوراکی درست می‌کردە وآنرا «باوانی» یا میراث آن حضرت می‌دانند

بنە bine ١) دەسوور وە ناین ٢) گایَ جفتێار ٣) حەمڵ کە ٤) هیشتن «بنە ماڵ» ٥) پرێزیَ ٦) موکۆڵ ٧) ریشە، لە پەهلەوی (bun بوون) تۆسریاس ف ١) امر بە گذاشتن ٢) گاو بنە ٣) فرض کن، بپندار ٤) گذاشتن ٥) بار و بنە سفر ٦) کمینگاه شکارچی ٧) بنیاد، ریشە، در پهلوی (bun بوون) نوشتە شدە

بنەبنگە bine benĝe سەرچەم ف سرچشمە

بنەبیم binebîm زەوْ نەکاڵیایَ سفت ف زمین سفتی کە هنوز شخم نخوردە

بنەتان binetan رزارْ یەکمْ لە بافین قالی ف ردیف نخست نخ تار در بافتن قالی

بنەتۆیەم bine tüyem ئەو تۆیەمە کْ پشننەیَ زەوْ ف تخم کاشت

بنەجفتە binecifte دیەکەیْگە لە گیەڵان ف روستایی در گیلان

بنەچە bineçe بنەچەک، بنچینە ف اصل و نسب

بنەچەک bineçek بنەچە ف اصل و نسب

بنەرا binera ١) قایم بکە ٢) دەسوور وەکلْ چەو داین ٣) بنەرەو «دەرەگە بنەرا» ف ١) امر بە پنهان کردن ٢) امر بە زیر نظر گرفتن ٣) ببند، امر بە بستن

بنەڕوو binerû بنووڕە خاکەڕوو ف نگا **خاکەڕوو**

بنەرەو binerew بنووڕە بنەرا ف نگا **بنەرا**

بنەڕەت bine rêt بنەچەک، بنچینە ف اصل و نسب

بنەڕەتی bine rêtî بنچینەی ف اساسی

بنەڕەتیَ bine rêtê بنە شوونیَ ف او رادنبال کن

بنەزوو binezû گیایْگە کْ سزننەیَ و دۆکەڵیَ کرمەیلْ پەلْ پوو کوشیَ ف گیاهی کە هنگام سوزاندن دود ناشی از آن کرمهای دست و پا یا چشم را می‌کشد از تیرە کرفسیان است

بنەزەوْ bine zeü داێنە، دانە ف زمین بگذار

بنەکردن bine kirdin ١) هەڵنانْ ماڵ ئەڕایَ دزی ٢) مینە کردنْ ماڵ دزیەتی ف خانەای را برای دزدی زیر نظر گرفتن ٢) سر نخ دزدی را پیدا کردن

بنەکەنە binekene ماڵبارْ یەیَ جارەکی ف کوچ همگانی

بنەکی binekî زێزْ دەرەکی ف اصل و نسب دار، ریشە دار

بنەگا binega زمێە ف منزلگاه ییلاقی

بنەما binema ١) لانەما، بنچینە «بنە + ما = مان» ٢) دەسوور وە ناین «ماڵێگ بنەما» ف ١) ریشە، نژاد «بنە+ ما = مان» ٢) امر بە نهادن، گذاشتن

بنەماڵ binemaĺ دۆدمان، گەورەماڵ ف خاندان

بنەماڵە binemaĺe ١) بنەماڵ ٢) بن ماڵگر ف ١) خاندان ٢) نگا **بنماڵگر**

بنەوا binewa ١) دەسوور وە ناین ٢) مسەنی ماڵ ٣) پانارْ کۆیە ٤) بنەچەک ف ١) امر بە گذاشتن ٢) پی ساختمان ٣) دامنەی کوە ٤) رگ و ریشە

بنەوان binewan بن ماڵگر، لەفەرانسەی (bonne) وە کڵفەتْ ژن ئۆشن ف زن یا دختری کە کارهای خانە را انجام می‌دهد، در فرانسوی (bonne) بە خادمە گویند

بنەوانە binewane بنەوان، بنماڵگر ف خانەدار

بنەوش binewş رەنگێگە، بەنەوش ف بنفش

بنەوشە binewşe بەنەوشە، وەنەوشە ف بنفشە

بنەوە binewe ١) دەسوور وە ناین ٢) ماڵیَ کْ ئەڕایَ دزی دەنەیَ کلْ چەو ف ١) امر بە نهادن ٢) خانەای کە برای دزدی زیر نظر گرفتەاند

بنە وەرْ bine weri بنە نووایَ ... ف بگذار جلوی

بنْ هەنگڵ bini henĝiĺ بنْ بەخەڵ ف زیر بغل

بنی binî بنینە «وتاق بنیەگە ئەڕایَ تْ» ف آخری، اتاق آخری

بنیا binya ١) بنیاد، بنیادا ٢) بنیە، تووان ٣) هەن هەنْ «بنیایَ گووان نایە» ف ١) اگر می‌گذاشت ٢) بُنیە، توان ٣) هنگامە

بنیات binyat بنەوا، بنیا، لە پەهلەوی (bondat بۆندات) تۆسریاس ف شالودە، اساس، در پهلوی (bondat بوندات) نوشتە شدە

بنیایم binyaiym ئائیمیزا ف بنی‌آدم

بنیچه binîçe ۱) بنەچەک ۲) ماڵیاتیٚ کْ بەش بوودە مابەیْنْ وەرزێرەیل و بەرجد بایەس بێاتانە مالک ف ۱) اصل و نژاد ۲) مالیاتی که مابین دهقانان تقسیم می‌شده و هر کس موظف به پرداخت آن بوده

بنیش binîş دەسوور وە نیشتن ف امر بەنشستن

بنیشت binîşt سەقز ف سقز

بنین binîn بنینە، ئاخرین وتاقەگە ف نگا **بنی**

بنینه binîne ئاخرینە ف اتاق انتهایی

بنینه‌گه binînege وتاق ئاخرینەگە ف اتاق انتهایی

بنیه binye بنوورە بنیا ف نگا **بنیا**

بنیه نان binyenan هەن هەنْ، کاتْ ف فراهم آوردن مقدمات

بۆ bü ۱) بۆش «بۆ وە خودا! » ۲) زێژْ نەۆ، لە ئەوستا (bü بۆ) و لە سمنانی (bood بوود) نۆسریاس ۳) بایەقوش ف ۱) بگو ۲) بود، در اوستا (bü بوو) در سمنانی (bood بوود) نوشته شده ۳) جغد

بوُ bû ۱) بوودن «بوو تْ لە جایٚ مْ بچی» ۲) هەۆرات، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بۆن، بێن» ئۆشن ف ۱) می‌شود ۲) رایحه، بو

بواچ buwaç بنوورە بۆش ف نگا **بۆش** وترکیباتش

بوان buwan ۱) بخوەن ۲) سۆن، دیلەک «گ» ف ۱) بخوان، امر بەخواندن ۲) ستون چادر، دیرک

بوُباوش bû bawş مناڵێگ کْ هووکارەیٚ باوشە و نەگریدەیٚ باوشەو گیریٚ ف کودکی که به آغوش گرفتن عادت کرده‌و در صورتی که او را در آغوش نگیرند گریه می‌کند

بوُبڕ bûbiȓ بژبووگەن، بووبڕەک ف داروی ضد بو که از گیاه «بەڕەژە» درست می‌شود و برای زخم مناسب است

بوُبردن bû birdin فامسن «بوو بردێەمْ بۆمە» ف فهمیدن ، بو بردن

بوُبڕەک bûbiȓêk بووبڕ، بەڕەژە ف نگا **بوُبڕ**

بوُبڵێنی bûbiĺênî نەخوەشی مناڵەیلە لە هەیْنْ وەهار کْ ئۆشن لە بوو گوڵ سرێنجگە ف نوعی بیماری گوارشی در نوزادان که در اثر بوی گل سنجد عارض می‌شود و باعث نوعی وبا و اسهال می‌شود

بوُبوو کردن bûbû kirdin زرمووکە زرمووکە ف تصمیم گرفتن برای کاری

بوُبووکەره bûbûkere کەڵەشێر خودایلە ف هدهد، شانه بسر

بوُبوو واژه bûbû waje لە بوو بازیٚ خواردەمەنی ئاڵووز بۆن ف حساسیت داشتن نسبت به بعضی بوهای نا مطبوع، بیماری آلرژی

بۆت bot مەتەخشەڵ، بت ف بُت

بوُت bût باوەت، بابەت «لە بووتْ ئەوانە خێاڵد ئاسوودە» ف نگا **باوەت**

بوُتگ bûtig بتە، ریشیٚ ف بوته، ریشه

بوُتگ برین bûtig biȓîn لە ریشەوە دراوردن ف از بین بردن، از ریشه‌کندن

بوُتگ دراوردن bûtig dirawrdin نابووت کردن ف نابود کردن

بوُتگ هاتن bûtig hatin فتوور هاتن ف منغرض شدن

بوُجان bûcan دیەکەێگە لە ماێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

بۆچان büçan ۱) بۆچگ، بەچگە ۲) ناوێگە پیاوانە ف ۱) کوچک، کوچولو ۲) نامی مردانه

بۆچک büçik بنوورە بۆچگ ف کوچک، نگا **بۆچگ** و ترکیباتش

بۆچگ büçig بۆچک، لە سەکزی «بوچە» وە کەسیٚ کْ لۆت کوڵ دێریٚ ئۆشن ف کوچک، در سکزی «بوچە» به کسی که بینی کوتاه دارد گویند

بۆچگله büçigĺe بۆچکڵە ف کوچکترین، آن کوچولو

بۆچگلانه büçigĺane بۆچکلانە ف کوچولو

بۆچگه‌لانه büçgeĺane بۆچکلانە ف کوچولوترین، کوچک ترین

بۆچگه‌له büçgeĺe بۆچکەڵە ف کوچکترین، کوچولوترین

بۆچلانه büçĺane بۆچلانەیٚ ف کوچک

بۆچلانه‌یٚ büçĺaneŷ زەڕەێگ، کەمێگ ف مقدار خیلی کم، اندک

بۆچلکه büçiĺge بۆچکڵە ف کوچولوترین، کوچکترین

بوُخ bûx بووق، دەم کردن ف بخار

بۆختووم boxtûm بخت، بختان «ل» ف بهتان، تهمت

بۆخته boxte ۱) بختە، بۆگدە ۲) وەرەنْ چووار ساڵە ف ۱) نگا **بخته** ۲) قوچ چهار ساله

بوُخوەشەگە bû xweşege لاناوه له تسین [ف] به حالت کنایه‌ای به باد معده گویند

بۆخچه boxçe پرێزێ [ف] بغچه

بوُد bûd ١) بوو ٢) بوودن «بوود تْ بچی؟ » [ف] ١) می‌بود ٢) آیا می‌شود که...

بوُدار bûdar خوەشبوو [ف] بودار، خوشبو

بوُدان bûdan ١) بووکز داین ٢) ئەگەر بوودیان [ف] ١) بو دادن ٢) باشدشان، باشند

بوُدِڕن bû dir̂n بوو ماسی و... [ف] بوی بد ماهی و ...

بوُدریاگ bû diryag بوودریاێ [ف] بو داده‌شده

بوُدریاێ bû diryaê بوودریاگ [ف] بو داده‌شده

بوُدژه bûdije ناکوکی له بەیْنْ دۆکەس [ف] اختلاف جزئی بین دو کس

بوُدژی bûdijî نەخوەشییگه کْ پەسْپوول له جم و جۆل خەیْد [ف] بیماریی که گوسفندان را از جنب و جوش م یاندازد

بوُدەس گرتن bû des girtin هیلکەێ مەلەوەر هناێ دەس بەیده قەیْەو بوو دەس‌گرێ و دی مەلەوەر له بانێ نیەتەپێ [ف] تخم پرندگان وحشی هنگامی که با دست آنرا لمس کنید پرنده بوی دست‌انسان را تمیز می‌دهد و روی تخمها نمی‌خوابد

بوُدْن bûdin ١) ئاێانه بوو «بوودْن بچی؟ » ٢) ئەێ بوو [ف] ١) آیا می‌شود که... ٢) باشد، او باشد

بوُر bûr ١) بوورْگ ٢) رەنگْ بوور کاڵ، له ئەوستا (bevre بەڤره) وله پەهلەوی (bûr بوور) نۆسریاس ٣) بەو «ل» [ف] ١) زمین بایر ٢) قهوه‌ای کال، در اوستا (bevre بَوره) ودر پهلوی (bûr بوور) نوشته شده ٣) بیا

بوُڕ bûr̂ ١) دەسوور وه برین ٢) وه بێژ چەوەو نووڕسن «وه بووڕێگەو نووڕێ» [ف] ١) امر به بریدن ٢) با حالت خشم نگریستن

بوُڕا bûr̂a بەس که «دی بووڕا» [ف] کوتاه بیا

بوُڕان bûr̂an ١) گیره کرد ٢) ئەوانه بووڕ [ف] ١) گریست ٢) آنها را ببُر

بوُڕانن bûr̂anin گیرسن [ف] گریستن

بوُرانی bûranî ئاشێگه له پۆشْگ درْس کریەیْد [ف] آشی است

بوُڕاێ بووڕ bûr̂aê bûr̂ هەراێ هەر [ف] هرگز

بوُربوور bûrbûr ١) دیەکەیْگه له گاواره ٢) دیەکەیْگه له شیان [ف] ١) روستایی در گهواره ٢) روستایی در شیان

بوُرتاخ bûrtax بوورتەو، نەخوەشی واێ ستۆیەر ک باێەس دەم چەو وه سەنگْ چەخماخ ریش ریش بکەن و زالۆ بخەنه بانێ تا ئەو خۆنه کْ گەنیاس بخوەێ [ف] بیماری باد سرخ که باعث فاسد شدن خون صورت می‌شود و بایستی صورت را با سنگ چخماق ریش ریش کرد و زالو بر روی پوست صورت گذاشت تا خون فاسد شده را بمکد

بوُرتەو bûrtew بنووڕه بوورتاخ [ف] بیماری باد سرخ، نگا **بوُرتاخ**

بوُرجقْن bûrciqin ١) گاێ سییەێ کەڵێن ٢) زڵهۆرت [ف] ١) گاو سیاه بزرگ ٢) لندهور

بوُرچیل bûrçîl سییه وچیل چیل [ف] سیاه متمایل به خاکستری

بوُرچین bûrçîn مامراوی ماێه [ف] مرغابی ماده

بوُرد bûrd هاو خەفی ئەولْ دڵدار [ف] همبستری، زفاف

بوُردِڕ bûr dir̂ زەلام [ف] دراز بی قواره، نادان

بوُردریژ bûr dirîj بوور دڕ [ف] دراز بی قواره

بوُرسووار bûr suwar ١) رەوادگاێگه له وەفراوا نزیک وه شاباد ٢) سییەسووار [ف] ١) روادگاهی در برف آباد نزدیک اسلام آباد غرب ٢) سوار ناشناس، سوار کار ناشی

بوُرشن bûrşin دەسوور وه برشانن [ف] امر به برشته کردن

بوُرگ bûrig ١) بوورگین ٢) بێڵەمڕ [ف] ١) زمین بایر ٢) خاکستر گرم هیزم

بوُرگوڵێ bûrgwilê گیاێگه، بوورەوڵێ [ف] گیاهی است، نگا **بوورەوڵێ**

بورم burm بوزاخ، ئەسپْ تن پا «گ» [ف] اسب راهوار

بوُڕ وبنەر bûr̂ û biner لاهناێگ ئڕا خەلیەێ قەرقۆت [ف] اصطلاحی که در مورد غله پرپشت گویند

بوُرمس bûr mis هۆل هەمـْس [ف] بز ابلق

بوُڕه bûr̂e ١) دەنگْ گیره ٢) دەنگْ تێاره [ف] ١) صدای گریه بلند ٢) صدای هواپیما

بوُره bûre ١) بەو «ل» ٢) زەێ نەکاڵێاێ ٣) ناوێگه ئەڕاێ سەگ ٤) ساعەقڵ «بووره پیا»، له لاتین (boor) وه ماناێ دەیشتەکی وبێ تەربیەته ٣) رەنگْ بوور [ف] ١) بیا ٢) زمین بایر ٣) نامی برای سگ ٤) ابله، در لاتین (boor) به معنی روستایی و بی تربیت است ٥) رنگش قهوه‌ای است

بوُرەبیل bûrebîl زەوی سییە ف زمین سیاەرنگ

بوُرەپنە bûrepine جووریَ قلابازلّەسە ف نوعی کلاغ زاغی کە از زاغ معمولی کمی بزرگتر است

بوُرەپەلّ bûrepeł بوورەتەپ ف بلدرچین

بوُرەپێ bûr̂epê بنووڕە پێ ف بە او نگاە کن، نگاە کن

بوُرەپیا bûre pya ساعەقلّ ف ابلە

بوُرەتەپ bûretep بوورەپەلّ ف بلدرچین

بوُرەجاڕ bûre car̂ شوونە جاڕێگ کْ لە دوٚرەو بوورەو کەیْد ف زمین درو شدە کە پس ماندە کاهش توسط گلە خوردە شدە و زمینش از دور نمایان است

بوُرەسووار bûre suwar ۱) سووار کارْ ناشی ۲) خاوارە، خلّەوە ف ۱) سوارکار ناشی ۲) کنایە از بیگانە، غریبە

بوُرەکە bûreke ۱) گوورْ دوٚ سالّە ۲) بوورە پیا ۳) مزوٚرْ خان ف ۱) گوسالە دو سالە ۲) ابلە ۳) رعیت، بجز خانوادەی خوانین

بوُڕەو bûr̂ew ۱) لەیْ نوو بووڕەو ۲) بەس کە، ولّکە ف ۱) دوبارە ببـُر ۲) بس کن، کوتاە بیا

بوُرەو کردن bûrew kirdin لە دوٚرەو دیار بوٚن ف از دور نمایان بودن

بوُرەولێ bûrewiłê گیاێکە ف نوعی موسیر

بوُڕەێ bûr̂eŷ دەسوور وە بڕین ف امر بە بریدن

بوُڕی bûr̂î تْ بووڕید ف ببـُری

بوُرێ bûrê بەو «ل» ف بیا

بوُڕێ bûr̂ê ئەوٚ بووڕێد ف ببـُرد

بوُڕێژ bûr̂êj پیازاخ «ل» ف پیاز داغ

بوُرین bûrîn ئێیە بوورن «ل» ف بیایید

بوُڕین bûr̂în بووڕن ف ببـُرید

بوُز bûz جووریَ قاترە کْ لە یابوو وخەر تێدە عەمەلّ ف قاطری کە از گـُشن یابو و خر بوجود می‌آید

بوٚز boz قوژ قوژی ف رنگی مخلوط از قرمز و سیاە و زرد

بوزاخ buzax بنووڕە بورم «گ» ف نگا **بورم**

بوٚزقاجی bozqacî قوژقوژی ف رنگی مخلوط از زرد و سیاە و قرمز، رنگ بژ

بوُژان bûjan ۱) دیەکەێگە لەک زووان و ئالّ حەق لە هلێران ۲) دیەکەێگە لەچەرداوڕ ۳) دیەکەێگە لە ناوچەیَ ئەردەلّان ف ۱) روستایی با گویش لکی بر آیین اهل حق در لکستان ۲) روستایی در چرداول ۳) روستایی‌در منطقەی اردلان از توابع سنندج

بوُژەلّە bûjeł̂e تازە پا گرتێ ف نوزادی کە تازە پا گرفتە

بوُس bûs دەسوور وەوسانف امر بەایستادن

بوُسا bûsa بووسییە ف بایست، دست بردار

بوُسان bûsan جی کالّێنْ شامی و...ف محل کاشتن صیفی‌جات

بوُسانچی bûsançî کارامە لە کارْ بووسان، قووخلّ ف صیفی‌کار

بوُسوو bûsû پەتەسوو «گ» لە سوٚرانی «بوٚسوٚ» ئێوشن ف نگا **پەتەسوو**

بوُسەو bûsew ۱) بووڕەو، کووتا بەو ۲) بووسیەرەو ف ۱) کوتاە بیا ۲) بایست

بوُسێگ bûsêg بووسێد ف بایستد

بوُسێگەو bûsêgew بووسێدەو ف باز بایستد

بوُسین bûsîn بووسیەین ف بایستید

بوُسییە bûsîye دەسوور وە وسان ف امر بە ایستادن

بوٚش büş دەسوور وە وەتن ف بگو، امر بەگفتن

بوٚشا büşa بوٚشەو ف فاش کن

بوُش bûş ۱) دەسوور وە دووشین ۲) دەسوور وە وەتن «ل» ف ۱) امر بە دوشیدن ۲) امر بە گفتن

بوُشتێ bûştê بدووش «ل» ف بدوش، امر بە دوشیدن

بوٚشریەێ büşiyeŷ بوٚشریەێد ف گفتە شود

بوٚشریەێد büşiryeŷd بوٚشریەێ ف گفتە شود

بوٚشریەێدەو büşiryeŷdew بوٚشریەێد ف راز آشکار شود

بوُشکە bûşke بشکە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەرمیل» ئێوشن ف بـُشکە

بوٚغمە box́me ۱) وەرەم، پەنام ۲) قوتەیَ گواتر ۳) سوخوٚلّمە ف ۱) آماس، ورم ۲) غدەی گواتر ۳) سیخونک

بوُق bûq ۱) ساز ۲) رەتْ مل، بووقْ مل ۳) دەلّەک دان « بووق نادە پێما» «گ» ٤) ئەلیشیش ٥) دەم کردنْ هەوا « هەواگە بووق کردێە» لە توٚرکەمەنی «بوغ» ئێوشن ٦) بوٚغار، هلّم، لە سمنانی «بوٚقە» ئێوشن ف ۱) ساز ۲) پشت گردن ۳) هـُل دادن ٤) بوقلمون ٥) هوای دم کردە، در ترکمنی «بوغ» گویند ٦) بخار، در سمنانی «بوقە» گویند

بوُقدان bûq dan ۱) دەلّەک دان «گ» ۲) بووق ژەنین ف

١) هـُل دادن ٢) ساز زدن

بوُق کردن bûq kirdin بۆغار کردن، دەم کردن [ف] دم کردن هوا، اثر گلخانه‌ای

بوُقْمل bûqi mil رەتْ مل، ریتگەیٚ مل [ف] پشت گردن

بوُق وه پێا ناین bûq we pêa nayn دەڵەک داین «گ» [ف] هـُل دادن

بوُقیان bûqyan تنیان وه کەسیٚ، هەڵبووقیان [ف] عصبانی شدن

بۆک bük بۆ، بایەقوش [ف] جغد، بوم

بوُکردْگ bû kirdig گەنیایٚ، بووکردیٚ [ف] بو گرفته

بوُکردن bû kirdin گەنیان [ف] بو کردن

بوُکردیٚ bû kirdê گەنیایٚ [ف] گندیده شده

بوُکریاگ bû kiryag گەنیایٚ [ف] گندیده شده

بوُکریایٚ bû kiryaê بوو کریاگ [ف] بو گرفته

بۆکوڕەک bükwirêk مەلێگە جوور مەلۆچگ [ف] پرنده‌ای شبیه گنجشک

بوُکەبارانه bûkebarane کووسەوەیلـْگە [ف] نگا **کووسه وه یلـْگه**

بوُکز bû kiz ١) بوو چشتْ نیمه سزیایٚ ٢) شیر یا ماسیٚ کْ بوویٚ دەن [ف] ١) بوی چیز نیمه سوخته ٢) شیر یا ماست که آنرا بو می‌دهند

بوُگ bûg ١) بۆ، بوو ٢) بووق «ل» [ف] ١) بوده است ٢) بوقلمون

بوُگه bûge ١) بۆیه ٢) قورخێگ کْ رییەن له تیٚ لەوەڕیاس و خاس پاوڵایٚ کردێه و بوو مێز و پشکڵ گردێه [ف] ١) بوده است ٢) مرتعی که گله بسیار در آن چریده و لگدکوب شده و بو گرفته به طوری که گله در آن نمی‌چرد

بوُگەسه bûgese بنووڕە بۆیەسه [ف] نگا **بۆیەسه**

بوُگەن bûgen بوو ناخوەش [ف] بوی گند

بوُگەنگه bûgenge گیایێگه [ف] گیاهی بدبو

بوُگەنی bûgenî لاناوه له ئایْم گەن [ف] کنایه از شخص بد و بی فر

بوُڵ bûl̂ بووڵ ئەنگۆر یا خۆرما، گووڵ [ف] خوشه انگور یا خرما

بۆل bül ١) خەڕیٚ سییەیٚ دەورْ جۆمجۆمه، بیل ٢) خوەڵه کوو [ف] ١) گل سیاه اطراف باتلاق ٢) خاکستر

بوُڵا bûl̂a ١) دەسوور وه وڵاین ٢) وڵاینْ لەش [ف] ١) امر به چنگ زدن ٢) ماساژ دادن

بوُڵانن bûl̂anin بووڵ باڵ، له لاتین (bawl) وه مانایٚ هاواره [ف] غرولند، بانگ برآوردن، در لاتین (bawl) به معنی داد و فریاد است

بوُڵ باڵ bûl̂ibal̂ بووڵانن [ف] غرولند، بانگ برآوردن

بۆڵچق bol̂çiq قوڵچووخْ بەڕۆ [ف] نگا **قوڵچووخ**

بۆلق büliq کەرەم، خواست «له بۆلقْ خودا واران واری» [ف] از کَـرَم، از قدرت، از خواست ...

بۆڵقوو bol̂qû ١) میلەێگه ئاسنی کْ سیمەیلْ دەورْ جەبه وه پیٚ سفت کەن ٢) وه زوور چشتیٚ وه زەۆ کوتان [ف] ١) میله‌ای فلزی که با آن بستهای اطراف جعبه را محکم می‌کنند ٢) با فشار چیزی را در زمین فرو بردن

بوُڵن bûl̂in بووڵه قەۆ [ف] غرغرو، غرولند کن

بوُڵه bûl̂e وانگ ئەڵاوردن [ف] غرولند کردن، با حالتی گریه کردن

بوُڵەبووڵ bûl̂e bûl̂ بووڵەیٚ هەیتاهەیت، له سەکزی «بوله بول» وه دەنگْ شوتورْ نێر ئۆشن [ف] «بووڵه»ی پیاپی، در سکزی «بوڵەبوڵ» به صدای شتر نرّ که به هنگام مستی سر می‌دهد گویند

بوُڵەقەۆ bûl̂e qeü دەنگ قەۆ، قوڕیٚ قەۆ [ف] زمختی صدا

بۆلەمڕ bülemir̂ خوڵەکوو [ف] خاکستر گرم

بوُڵیٚ bûl̂ê نەخوەشی سۆیەقەیٚ ئاژەڵ [ف] بیماری سرفه احشام

بۆم bom تەقەمەنی [ف] بـُمب

بۆم büm مْ بۆم [ف] بودم

بوُم bûm مْ بووم [ف] باشم

بوُماران bû maran ریواس، گیایٚ دەرمانییگه [ف] ریواس، گیاه بومادران

بۆمباران bom baran بۆم دارِشانن [ف] بمباران

بوُمه bûme بمه «بوومه خرِد» [ف] بشوم

بۆمه büme مْ بۆمه «بۆمه ئاو» [ف] بوده‌ام، شده‌ام

بوُمەکەر bû meker فرەخوەر، لەموور، ئەو کەسه کْ هەر خواردەمەنییێگ بخوەێد [ف] کسی که هر غذایی را می‌خورد

بۆن bün ١) ئەوان بۆن ٢) دەسوور وه دین [ف] ١) بودند ٢) امر به دیدن

بوُن bûn ١) ئەوان بوون ٢) بوونە، هۆ ف ١) باشند ٢) بهانه

بوُنگ bûnig ١) بوونە ٢) وێانگ ف ١) سبب ٢) بهانه

بوُنگلو bûngilû بارگلان «ل» ف بام غلتان، بام کوب

بۆنم bünim ١) مْ بۆنم ٢) تا بزانم «بۆنم چە کەێد» ف ١) ببینم ٢) تا ببینم...

بۆنما bünima پێا بکەم ف پیدا بکنم

بۆنن bünin ئەوانە بۆنن ف ببینند

بۆننا bünina پێاێ بکەن ف آنرا پیدا کنید

بوُنە bûne بوون، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هۆ، سۆنگە» ئۆشن «وە بوونەێ شتۆیەگەوە لە مسەویەگە بۆیەو» ف سبب ، در دیگر گویشهای کردی «هۆ، سۆنگە» گویند

بۆنە büne ئەوان بۆنە ف بودەاند

بۆنەو bünew ١) بۆنا ٢) لە یەک جیا بۆن «لە یەک بۆنەو» ف ١) پیدا کن ٢) از هم جدا شدند

بۆنی bünî بۆنید ف ببینی

بۆنێ bünê ١) بۆنێد ٢) تا بزانێ «تا بۆنێ چە بوو» ف ١) ببیند ٢) تا بداند کە...

بۆنیم bünîm ١) تا بزانیم ٢) بۆنیمن ف ١) تا ببینیم ... ٢) ببینیم

بۆنیما bünîma بۆنیمنا ف پیدا کنیم

بۆنیمان bünîman بۆنیمنان ف آنها را ببینیم

بۆنیمانا bünîmana بۆنیمنانەو ف آنها را پیدا کنیم، پیدایشان کنیم

بۆنیمانەو bünîmanew بۆنیمنانەو ف آنها را پیدا کنیم

بۆنیمن bünîmin بنوورە بۆنیم ف ببینیم، نگا **بۆنیم**

بۆنیمەو bünîmew بۆنیمنەو ف پیدا کنیم

بۆنیمەوەێ bünîmeweŷ بۆنیمنەوەێ ف آنراپیدا کنیم

بۆنیمەێ bünîmeŷ بۆنیمنەێ ف آنرا ببینیم، او را ببینیم

بۆنین bünîn ئۆیە بۆنن ف شما ببینید

بۆنینا bünîna پێا بکەین ف پیدا کنید

بۆنینان bünînan ئەوانە بۆنین ف آنها را ببینید

بۆنینەو bünînew پێا بکەن ف پیدا کنید

بۆنینەێ bünîneŷ ئەوە بۆنن ف آنرا ببینید

بۆنێەو büniŷew بنوورە بۆنێا ف نگا **بۆنێا**

بۆنێەێ büniŷeŷ بۆنیدەێ ف او را ببینی

بۆوْت büwit بەون، باوْن ف زمین مرتع دار و مرغوب

بوُ وەپێانان bû we pêa nan هروو گرتن ف انس و الفت پیدا کردن

بوُێ buwê گیاێگە ک مانگا لە لێ خوەێ ف گیاهی است علوفەای کە خوراک گاو است

بوُە buwe دەسوور وە بردن ف امر بە بردن

بوُەرا buwera ١) کلەو بکە، لە دۆ بەشْ «بووە+ را» بێەرا، لە ئەوستا (ra را) وە ماناێ بەخشان ٢) بەرندە بوو ف ١) پس بدە، بر گردان، دراوستا (ra را) بە معنی بخشش و دادن است ٢) برندە شو

بوُەران buweran ١) ئەولْ خوەدەو بووە ٢) لە لێان بووەرا ف ١) آنها را با خود ببر ٢) از آنها ببر، برندەشو

بوُەرانا buwerana ١) کلێانەو کە ٢) لە لێان بووەرەو ف ١) آنها رابرگردان ٢) برندە شو

بوُەرانەو buweranew بووەرانا ف نگا **بوُەرانا**

بوُەرەو buwerew ١) کلەو بکە ٢) بەرەندە بوو ف ١) برگردان، پس بدە ٢) برندە شو

بوُەرەوەێ buwereweŷ ١) کلێەو بکە ٢) لە لێ بووەرەو ف ١) آنرا پس بدە، برگردان ٢) از او ببر، برندە شو

بوُەرەێ buwereŷ ١) بسێنەێ ٢) ئەولْ خوەدەو بووە ٣) لە لێ بووەرەو ف ١) آنرا بخر ٢) با خود ببر ٣) از او ببر، برندە شو

بوُەرێا buwerêa بووەرەو ف آنرا برگردان

بوُەرێان buwerêan ١) بسێنان ٢) ئەولْ خوەدەو بووەران ف ١) آنها را بخر ٢) آنها را با خود ببر

بوُەرێانا buwerêana بووەرانا ف آنهارا برگردان

بوُەرێانەو buwerêanew بووەرانەو ف آنها رابر گردان

بوُەرێەو buwerŷew بووەرەوەێ ف آنرا برگردان

بوُەس buwes دەسوور وە بەسان ف امر بەبستن

بوُ وە یەکەو نان bû we yekew nan خێ دان ف بە وجود همدیگر عادت کردن

بوُهەلامات bû heĺamat بوو گەنیاێ «گ» ف بوی بد و گندیدە

بوُ هەۆرات bû heürat بوو خوەشْ خواردەمەنی ف بوی خوش غذا

بوُەی buweî ١) بەرەندە بۆد ٢) ئەولْخوەدەو بووەید ف

١) برنده شوی ٢) باخود ببری

بوُەێ buweŷ ١) بەرەندە بوود ٢) ئەولا بوەێد ف ١) برنده شود ٢) با خود ببرد

بوُەیم buweym ١) بەرەندە بۆمن ٢) ئەولا بووەیمن ف ١) برنده شویم ٢) با خود ببریم

بوُەیما buweyma ١) لە لێ بووەیمنا ٢) کلەو بکەیمن ٢) ئەولْ خوەمانا بووەیمن ف ١) برنده شویم ٢) برگردانیم ٣) با خود ببریم

بوُەیمن buweymin بنوورە بووەیم ف نگا **بوُەیم**

بوُەین buweyn ١) بەرندە بۆن ٢) وەلا بووەین ف ١) برنده شوید ٢) با خود ببرید

بۆیت büyit ١) بتەو، قورس ٢) دارا، دەولەمەن ف ١) محکم، قرص و سفت ٢) دارا، دولتمند

بوێژ biwêj ١) دەسوور وە وێژانن ٢) قسیەکەر ٣) بەێت ئەلۆەس، بۆیش ٤) گوورانی چڕ ف ١) امر به بیختن ٢) سخنور ٣) شاعر ٤) ترانەخوان

بوێسانەئاوا buêsane awa دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

بۆیش büyiş١) بەێت ئەلۆەس ٢) قسیەکەر ٣) گوورانی چڕ ف ١) شاعر ٢) سخنور ٣) ترانەخوان

بۆیە büye بووگە ف بوده است

بۆیەدی büye dî ١) وە دی کریا ٢) هاتە دنیا ف ١) پیدا شد ٢) به دنیا آمد

بۆیەسا büyesa واز بۆیە، کریاسەو ف باز شده است

بۆیەسان büyesan بیەسان، بۆیان ف سر جای خود بودەاند

بۆیەسە büyese بووگەسە «بویەسە جاو چەرمێ» ف شده است، بوده است

بۆیەسەو üyesew بیەسەو، بووگەسەو ف باز شده است

بۆیەسەێ büyeseŷ بیەسەێ، بووگەسەێ ف وجود داشته است، بوده است

بۆیەکوورە büye kûre بۆ، بایەقوش «ل» ف بوف کور

بهین bihîn دیەکەێگە لە مێهران ف روستایی در مهران

بە be ١) بوو «تا سوو لەورە بە»، لە لاتین (be) ئۆشن ٢) بکە «زۆ بە» ٣) ساو، خاوەن «کوڕ بە جەرگ» ف ١) باش، در لاتین (be) گویند ٢) کُن، بکن ٣) پسوند تـصاحب

بەبوو bebû چۆکرە، سۆلْگ ف غلام بچه

بەبە bebe منالْ بۆچگ، لە لاتین (baby) ئۆشن ف نوزاد، در لاتین (baby) گویند

بەت bet مامراوی، بنچینەێ ئی وشە عەرەویە ف بط، مرغابی، اصل این کلمه عربی است

بەتالْ betaʃ ١) نارەوا «رووژەم بەتالە» ٢) بێکار «ماوەێگە بەتالْ گەردم» ٣) ناهمێد «خوەد بەتالْ مەکە، تیەێدەو» ٤) پەشیمان ف ١) باطل ٢) بیکار ٣) ناامید ٤) پشیمان

بەتالا بۆن betaʃa bün بەتالەو بۆن ف پشیمان شدن

بەتالا کردن betaʃa kirdin بەتالەو کردن ف پشیمان کردن

بەتالْ کردن betaʃkirdin بەتالا کردن ف پشیمان کردن

بەتالْ بۆن betaʃbün بەتالا بۆن ف پشیمان شدن

بەتالْ بەتالْ betaʃ betaʃ چەتالی، بەتالی ف ولگردی، بیکاری

بەتالەوبۆن etaʃew bün بەتالا بۆن ف پشیمان شدن

بەتالەو کردن betaʃew kirdin بەتالا کردن ف پشیمان کردن

بەتالی betaʃî ١) پەشیمانی ٢) بێکاری ف ١) پشیمانی ٢) بیکاری

بەتانە betane ئارەد مەشارێگە ف بتونه

بەتانی betanî پەتوو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەتانی، بەتانیە» ئۆشن ف پتو، پوشش، در دیگر گویشهای کردی «بەتانی، بەتانیە» گویند

بەتْر betir بەدتر، بەتەر ف بدتر

بەتری betrî ١) چنارم، چمارم ٢) چەویشی ف ١) سرما زدگی، در اثر سرما لرزیدن، سکته در اثر سرما ٢) چشم درد، درد ویژه چشم

بەترەف btref ١) هەێدەر چوون ٢) لاناوە لە مردن ف ١) هدر رفتن ٢) کنایه از مردن

بەترەف بۆن betref bün لاناوە لە مردن ف کنایه از مردن

بەتەر beter بەتْر ف بدتر

بەتەک betek بنوورە کوڕکوڕ ف نگا **کوڕکوڕ**

بەتیریەک be tîr yek هاوسەنگ، هاو وەزن «ل» ف مساوی، معادل

بەتیە betye ١) بەتانی ٢) ناوێگە ژنانە وە مانایْ با ئەجاب و

لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «تارا» هەر ئی مانا دەێد ف ۱) پوشش، حجاب، نوعی پارچه نازک برای پوشش مو و تن ۲) نامی دخترانه به معنی با حجاب، در دیگر گویشهای کردی « تارا» همین معنی را می‌دهد

بەجەر becer ۱) زاتدار، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «بە جەرگ» ئۆشن ۲) دەوەرە بردن «کەس بەجەرێ نیەکەێ» ۳) لەجباز ف ۱) شجاع، جگردار، در دیگر گویشهای کردی «به جەرگ» گویند ۲) مهار کردن ۳) لجباز

بەجەر کردن becer kirdin ۱) دەوەرە بردن ۲) دەرەقەت هاتن ف ۱) مهار کردن ۲) هماوردی

بەچرەقان beçreqan بەشرەقان، جەرِ نیمەڕوو ف آفتاب گرم نیمروز

بەچ beç ۱) وەچ، چۆزەرە ۲) وەچکە، وەچە ف ۱) جوانه ۲) بچه، توله

بەچکردن beç kirdin وەچ دەر کردن «ل» ف جوانه زدن

بەچکوت beçkwit جلیسقە «ل» ف جلیقه زیر کُت

بەچکە beçke وەچگە، لە پەهلەوی (beçek بەچەک) ئۆسریاس ف بچه، در پهلوی (beçek بَـچَـک) نوشته شده

بەچگانی beçganî بنوورِە ئاشگەپچگانی ف نگا **ئاشگە پچگانی**

بەچگە beçge وەچگە، بەچکە ف بچه، توله

بەچگەخرس beçge xirs وەچگە خرس ف توله خرس

بەچگە سەگ beçge seg تۆلە سەگ، تۆتگ ف توله سگ

بەچگەشێر beçge şêr وەچگە شێر ف توله شیر

بەچگەمەلۆچگ beçge melüçig وەچگە مەلۆچگ ف بچه گنجشک

بەچوەشانن beç weşanin وەچ دەر کردن، چقیرە دان ف جوانه زدن

بەچە beçe ۱) مناڵ «ئاڵبەچەد خاسن»، لە سەکزی «بە چەک» ئۆشن ۲) نەوچە، چۆکرە ف ۱) بچه، در سکزی « بَـچَـک» گویند ۲) نوچه، وەردست

بەچەباز beçe baz مناڵباز ف بچەباز، غلام باره

بەچەبازی beçe bazî مناڵبازی کردن ف بچه بازی، غلام بارەگی

بەچەدار beçe dar مناڵدار ف دارای سر وهمسر

بەچەدان beçe dan مناڵدان ف زهدان

بەچەڕۆ beçerû مناڵ وەز، کەسێ کْ تەوەڕۆێ نەوەن ف بچەسان، کسی که برای انجام کاری اعتبارش را نگیرند

بەچەک beçek بەرچەک، چەمڵەک ف گوشت سینەی گوسفند یا بز و....

بەچیانی beçyanî دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل ذهاب

بەچەسەگ beçe seg بەچگە سەگ، ناخاس وەتن ف توله سگ، فحش دادن

بەخ بەخ bex bex بەهـ بەهـ، ئای چەنێ خوەشە ف بەبە

بەخبەخت bex bext بەد بەخت ف بدبخت

بەخت bext رەژەن، لە ئەوستا (bexte بەختە) و (bexş بەخش) و پەهلەوی (bext بەخت) ئۆسریا س ف شانس، اقبال، در اوستا (bexte بخته) و (bexş بخش) و در پهلوی (bext بخت) نوشته شده

بەختخەێری bext xeŷrî بەختێاری، بەختداری، بەختە وەری ف خوشبختی

بەختدار bextdar بەختێار ف خوشبخت

بەختە bexte وەرەنْ چووار ساڵە ف قوچ چهار ساله

بەختەکی bextekî ئەلابەختەکی، ئلاتەوەکلی ف اتفاقی، شانسی

بەختەواران bextewaran هەنهەنْ واران بران، مانگْ جۆیە زەردان ف موسم قطع باران، ماەخرداد

بەختێار bextêar ۱) خاوەن بەخت ۲) ناوێگە کوڕانە ف ۱) کامروا ۲) نامی پسرانه

بەختێاری bextêarî ۱) تائِفەێگە لە لوڕستان و چووار مەحاڵ ۲) بەختەوەری ف ۱) تیره‌ای بزرگ در استان لرستان و چهارمحال بختیاری ۲) خوشبختی

بەخشان bexşan ۱) کەرەم، لە پەهلەوی (bexşeiti بەخشەئیتی) ئۆسریاس ۲) ئەوان بەخشان ف ۱) بخشش، در پهلوی (bexşeiti بخشەئیتی) نوشته شده ۲) آنها بخشیدند

بەخشایشت bexşayişt بەخشیان ف بخشایش

بەخشی bexşî ۱) ئەتۆ بەخشی ۲) ناوێگە کوڕانە ف ۱) بخشید ۲) نامی مردانه

بەخشین bexşîn ۱) ئۆیە بەخشش کەین ۲) ئۆیە بوەخشین ف ۱) شما می‌بخشید ۲) ببخشید

بەخەڵ bexeٓl باوْش، بنوورِە ئاوش ف آغوش، بغل، نگا

ئاوش

بەخەڵخەف bexeɫxef لاناوە لە شۆ ف کنایە از همسر، همبستر

بەد bed ١) گەن، ناخاس، لە پەهلەوی (vet ڤەت) و لە لاتین (bad) ئۆوشن ٢) ئێکە ف بد، مقابل خوب، در پهلوی (vet ڤەت) و در لاتین (bad) گویند ٢) سپس، بعد

بەد ئۆش bed üş دەمەو وەر، شووفار ف بدگو

بەد برای bed biray ناسازگاری ف ناسازگاری، سر ناسازگاری داشتن

بەدبەدە bedbede بوورەپەڵ، بوورەتەپ ف پرنده بلدرچین

بەدبۆن bedbün بەدبین، دْگومان ف بدبین

بەدْ بێجا bedi bêca قسیەێ ناڕەوا ف ناسزا

بەدْ بێجاکردن bedi bêca kirdin کارْ ناڕەوا کردن ف عمل ناشایست انجام دادن

بەدْ بێجاوەتن bedi bêca wetin ناخاس وەتن، خراو داین ف ناسزا گفتن

بەدْ بێڕا bedi bêr̂a بنوورە بەدْ بێجا ف ناسزا، نگا **بەدْ بێجا** و ترکیباتش

بەدبین bedbîn بەد بۆن ف بدبین

بەدتەور bedtewr بەدچارە، بەدگڵ ف بدریخت

بەدچارە bedçare بەدگڵ ف بدریخت

بەدخا bedxa بەدخوا ف بدخواه

بەدخوا bedxwa بەدخا ف بدخواه

بەدخوو bedxû بەدڕا ف بدسرشت

بەدرئاوا bedrawa دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

بەدڕا bed r̂a بەدخوو ف بدنهاد

بەدرە bedre مەڵوەنێگە لە ئیلام و لە خانەقین کْ فەیلی قسیە کەن ف منطقەای در ایلام و خانقین که کردی «فیلی» سخن میگویند

بەد ڕەفتار bed r̂eftar ڕەفتارْ گەن ف بد رفتار

بەدزات bed zat بەدڕا ف بد نهاد

بەدزووان bed zuwan زووان پێس ف بد زبان

بەدزەرە bed zer̂e بەدگڵ، بێ دیمەن ف بدریخت

بەدشکڵ bed şikɫ بەدگڵ، بەدزەرە ف بدریخت

بەدقەوارە bed qeware بەدشکڵ ف بدقواره

بەدقەوڵ bed qewɫ پەێمان شکن ف بدقول، پیمان شکن

بەدکار bed kar گەنەکار ف بدکار

بەدکردار bed kirdar کار خراو ف بدکردار

بەدگوو bed gû بەد زووان ف بدگو

بەدگومان bedgoman دْشک ف مظـنون، بد گمان

بەدلقاو bed liqaw ئەسپ و ماینْ چەتۆن ف بد لگام

بەدماژە bedmaje بەدگڵ ف بد ریخت، ضد خوشگل

بەدمەس bedmes فرە سەرخوەش ف بد مست

بەدمەسەو bedmesew ١) لاناوە لە کاری «دەر واکە زۆتر «پەرتەوە»، مێوانەگەێ ئاخر شەوە - یەێ پیاڵە لەو بەد مەسەو پڕ کە بزانم ئەرمەنی» ٢) بێدین ف ١) کنایە از کاری ٢) بیدین

بەدمەسی bedmesî فرە مەسی کردن ف بد مستی

بەدنام bednam بەێ ناو ف بدنام

بەدنامی bednamî بەێ ناوی ف بدنامی

بەدناو bednaw بەدنام ف بدنام

بەدوێنە bedwêne بەێ شکڵ ف بدریخت

بەدەسگرتن be des girtin وە دەس گرتن ف با عروس همخوابه شدن

بەدەڵ bedeɫ نائەسڵ، ناجسن ف بدل، غیر واقعی

بەدەڵی bedeɫî نائەسڵ، نائاڵا ف بدلی

بەدەن beden لەش ف بدن

بەدی bedî ١) تْ گەنی ٢) شووفاری ٣) گەنی ف ١) بد هستی ٢) سخن چینی ٣) بد بودن

بەدی کردن bedî kirdin شووفاری کردن ف لو دادن کسی، نمامی

بەدی کەر bedîker شووفار ف نمام، سخن چین

بەدی وەتن bedî wetin بەدی کردن ف لو دادن

بەر ber ١) میوە، لە پەهلەوی (ber بەر) ئۆسریاس ٢) بارْ ئاوْس «بەر خسێە» ٣) پیەنا «بەرێ چەنێگە؟» ٤) پاشگرە وە مانایْ هار «ئاوبەر، دڵبەر» لە ئەوستا (ber بەر) و (beruo بەرئو) ٥) بخووە «ل» ف ١) میوە، ثمر، در پهلوی (ber بر) بە همین معناست ٢) جنین ٣) پهنا، عرض ٤) پسوند به معنی برنده، در اوستا (ber بر) و (beruo برئو) به معنی بُـردن است ٥) بخور

بەڕ ber̂ ١) کوچگْ ناو ئاو کْ ئێرە هادەیشتەو و ڕەنگێ

سۆیەرە ٢) وشکانی، وشکی «بەرِ بێاوان» [ف] ١) سنگ داخل آب که با عقب نشینی آب پیداست و معمولا قرمز رنگ است و زود پوسیده می‌شود ٢) خشکی

بەرا bera بێەرا، بەرەو [ف] پس بده

بەرابەر beraber بەراێبەر [ف] همتا، برابر

بەرات berat رسق و رووزی [ف] تقسیم روزی

بەران beran بێەران، ئاوەنەبێە [ف] آنها را بده

بەرانا berana بێەرانا [ف] آنها را پس‌بده

بەرانە berane ١) بێەرانە... ٢) بەخشان، سەدەقە «گ» [ف] ١) آنها را بده به... ٢) صدقه، بخشش

بەرانەو beranew بێەرانەو [ف] آنها را پس بده

بەرانەوەێ beraneweŷ ئەوانەبەرەو [ف] آنها را پس بده

بەراودان berawdan وەرێان گرتن [ف] جلوی آب را گرفتن برای کشاورزی

بەراورد berawird هەڵسنگانن [ف] مقایسه و تخمین زدن

بەربجا berbica خووفناک بۆن لە وەتن [ف] بیمناک شدن از گفتن چیزی

بەربجاف berbicaf بەربجا [ف] بیمناک شدن از گفتن

بەربووق berbûq رۆدار، چەتۆن [ف] پررو، گستاخ

بەربەێان ber beŷan گوڵ سوو [ف] بامداد

بەرِبێاوان ber̂i bêawan دەیشتْ زِروان [ف] بیابان برهوت

بەرِبیم ber̂îbîm مرِجیت، قەوەت کردن [ف] نگا **قەوەت کردن**

بەرپا berpa دامەزرانن، ساز کردن [ف] برپا داشتن

بەرپا کردن ber pa kirdin ساز کردن، دامەزرانن [ف] برپا کردن

بەرتاوانن ber tawanin لەێ نوو وەرەن گرتن [ف] دوباره جفت خواه شدن گوسفند

بەرتەرەف berteref بەترەف [ف] نگا **بەترەف** و ترکیباتش

بەرتەڵە bertel̂e تەڵەمۆش [ف] تله‌موش

بەرتیل bertîl رشپەت «سەد بەرتیل قەرزێگ پاسا نییەکەێد» [ف] رشوه

بەرج berc هەڵەخەرجی «خەرج وبەرج» [ف] خرجی غیر لازم

بەرجد bercid سەدی لە سەد [ف] حتما

بەرجەوەن bercewen خەێر و خورجین، سلا و مەنفەعەت، لە ئەوستا (veryçevent ڤەریچەڤەنت) و لە پەهلەوی (verçavend ڤەرچاڤەند) و (vercavend ڤەرجاڤەند) نۆسریاس و لە کرمانجی «بەرژەوەند» و لە فارسی باستان «وەرجاوەند» ئۆشن [ف] خیر وصلاح، منفعت عمومی، در اوستا (veryçevent وَریچِوَنت) و در پهلوی (verçavend ڤەرچاڤەند) و (dnevacrev ڤەرجاڤەند) نوشته شده و در کرمانجی «بەرژەوەند» و در فارسی «وَرجاوَند» گویند که به اشتباه تعبیر به گسترده و فراگیر است در حالیکه اینگونه نیست

بەرِچای ber̂îçay بەرچای، بەرِەچای، جی فرە سەرد، لە کرمانجی «بەرچا» وە هاوینە هەوار ئۆشن [ف] مکان سرد و ییلاقی در کرمانجی «بەرچا» به تفرجگاه تابستانی گویند

بەرچەک berçek چەمڵەکْ سەرْ سینە، بنوورِە بەچەک [ف] نگا **بەچەک**

بەرچەک بەرچەک berçek berçek وەردە وەردە [ف] رجز خوانی و هماورد خواهی

بەرچەنگ بەرچەنگ berçenĝ berçenĝ وەردە وەردە [ف] هماورد خواهی، رجز خوانی

بەرچیخ berçîx سنگْ چووینْ سییەماڵ [ف] میخ چوبین سیاه‌چادر

بەرخ berx وەرک، ساوێڵکە [ف] بره گوسفند

بەرخباران berxbaran دیەکەێگە لە سەرپیەڵ [ف] روستایی در سرپـُل ذهاب

بەرخسن ber xisin ١) لاناوە لە نەتۆیەنمی لە کار «بەر خسێە» ٢) مناڵ خسن [ف] ١) کنایه از ناتوانی در کار ٢) سقط جنین

بەرخسێ ber xisê کیەر خسێ [ف] کنایه از ناتوان

بەرد berd ١) کوچگ ٢) گیر وگرفت «بەرد ئەرِاێ مەردە» ٣) قەێرانْ گەن «بەرد هاتێەسە ملێا» [ف] ١) سنگ ٢) کنایه از گرفتاری ٣) مصیبت

بەردار berdar بەردەگلی «ل» [ف] نگا **بەردەگلی**

بەردار کەلگسا berdar kelgsa بەردەگلی بەرِۆ هەرِ «ل» [ف] آسیاب دستی ویژه سائیدن بلوط

بەرداش berdaş هارِ ئاسیاو، لە تۆرکەمەنی «داش» وە سان ئۆشن [ف] سنگ آسیاب، در ترکمنی «داش» به سنگ گویند

بەردائێبەرد berdaê berd بەردەڵبەرد «ئاخ وەێ قەێرانەیلْ

بەرداێبەردەوە. پەنجەێ رەزم وە بانْ شەنگْ زەردەوە» ف کسی که مشکلی دارد ومشکل دیگری به آن اضافه می‌شود

بەرداێبەرد کەفتن berdaê berd keftin بەردەڵبەرد کەفتن ف نگا **بەرداێبەرد**

بەردبڕ berd bir̂ کوچگ تاش ف سنگتراش

بەردتاش berd taş کوچگ تاش ف سنگتراش

بەردْ تەش berdi teş چەخماخ «ل» ف سنگ آتش زنه، چخماق

بەردْ گورد berdi gwird بنوورە بەرزْ گورز ف نگا **بەرزْ گورز**

بەردگۆڵوو berdgoĺû دەسهەڕ، دەسهاڕ، دەساڕ ف آسیاب دستی

بەردووڵگ berdûĺig بەردگۆڵوو ف سنگی گرد که با آن نخود را لپه می‌کنند

بەردووڵە berdûĺe بەردگۆڵوو، بەردووڵگ، بەردگلی ف نگا **بەردووڵگ**

بەردە berde ١) کڵفەت ٢) چەپاو ٣) کوچگْ ژێرینْ بەرد گۆڵوو ف ١) برده، کلفت ٢) چپاو، غارت ٣) سنگ زیرینی که گود است و «بەردگۆڵوو» روی آن قرار می‌گیرد

بەردەبەرد berde berd چەپاو ف غارت

بەردەڕەقە berder̂eqe زۆقۆمْ سەخت، لە ئەرەوی برروودەت و بارد ئۆشن ف سرمای خشک و شدید، در عربی «برودت، بارد» گویند

بەردەق berdeq پەژارە ف غمگینی، افسردگی

بەردەقبەردەق berdeq berdeq پەژارە، داڵغە ف غم، افسردگی

بەردەگلی berdegilî بنوورە بەردگۆڵوو ف نگا **بەردگۆڵوو**

بەردەڵان berdeĺan زەق کوچگین ف سنگلاخ

بەردەڵبەرد berdeĺberd بەرداێبەرد ف نگا **بەرداێبەرد**

بەردەلێ berdelê دەروەنێگە لە قەسرشرین ف تنگه‌ای در قصرشیرین

بەردەملاهاتن berde mila hatin تۆشْ ئازیەتی هاتن ف کنایه از به مصیبتی دچار شدن

بەردەوام berdewam هەراێهەری، پایار ف بردوام، پایدار

بەردهەڕین berd her̂în لاناوە لە وراوەو وژاوە ف اصل واژه به معنی سنگ آسیاب کردن است اما کنایه از بیهوده‌گویی است

بەردینە berdîne دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف نام روستایی در کنگاور

بەرز berz بڵێن، بڵێنای، لە ئەوستا (bereze بەرزە) و (beriç بەرْج) و (beriz بەرْز) و (beriza بەرْزا) و (berzengh بەرزەنگە) و ئەڵبۆرز (horebereze هۆرە بەرزە) و (herebereze هەرە بەرزە) تۆسریاس لە پەهڵەوی (burjak بورژاک) تۆسریاس و لە لاتین (burg) وە ماناێ بڵێنایێ سەر کۆیە ئۆشن و لە کرمانی و فارسی «بورز» ئۆشن ف بلند، بلندی، در اوستا (breeze برزه) و (beric برج) و (berize برزه) و (beriza بَرزا) و (berzenghe برزنگهه) نوشته شده و کوه البرز (horebereze هوربه‌رزه) و (hereberweze هَرَ بَرزه) نوشته شده و در پهلوی (burzak بورژاک) به معنی بلند نوشته شده و در لاتین (burg) به معنی بلندی کوه و در کرمانی و فارسی «بُرز» گویند

بەرزارە berzare دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

بەرزا کردن berza kirdin بەرز کردن ف بلند کردن

بەرزان berzan ١) ناوێگە کوڕانە وە ماناێ بڵێن ٢) گەمەێگە منداڵانە کْ وە گولوو یا گردەکان کەنەێ ف ١) نامی مردانه به معنی بلند، بلندقد ٢) نوعی تیله بازی برای کودکان

بەرزایی berzayî بڵێنی، بڵێنای ف بلندی

بەرز بوْن berz bün بڵێن بوْن ف بلند شدن، رشد کردن

بەرزْ بائێر berzi baêr لێژْ بنار ف پستی و بلندی

بەرزکردن berz kirdin بڵێن کردن، هێز دان ف بلند کردن

بەرزکردنەوە berz kirdinewe هێز دان، بڵێن کردن ف بلند کردن

بەرزْ گورز berzi gwirz ١) وەردە وەردە کردن ٢) تیار بوْنْ ئەڕاێ کارێگ ف ١) رجزخوانی و ادعا داشتن ٢) آماده شدن برای انجام کاری

بەرزوو berzû ناوێگە کوڕانە وە ماناێ بڵێن ف نامی مردانه به معنی بلند و رشید

بەرزوبائێر berz û baêr بەرز و بڵێن ف پستی و بلندی

بەرز وبڵێن berz û biĺên بڵێن، بڵێنگ ف بلند

بەرزە berze ١) بڵێنە ٢) دیەکەێگە لە گاوارە ف ١) بلند

است ۲) روستایی در گهواره

بەرزەبان berzeban دیەکەیگە لە هلێران ف نام روستایی در هـُلیلان

بەرزەبڵێنی berze biĺênî بڵێنی ف بلندایی

بەرزەپای berzepaî کەسێ کـْ کارەیلْ دەیشتْ ماڵ کەێد ف کسی که کارهای خارج از خانه را انجام می‌دهد

بەرزەدەماخ berzedemax گەڕەکێگە لە کرماشان ف محله‌ای در کرماشان

بەرزەڕەق berzeȓeq ئەو کەسە کـ لە رێ کردن وشک و رەق رێ کەێد ف آنکه در راه رفتن خشک و ایستاده راه می‌رود

بەرزەق berzeq ۱) دووزەخ ۲) لاناو لە بەد خوڵق ف ۱) برزخ ۲) کنایه از بد اخلاق

بەرزەک berzek بەرزەق ف برزخ

بەرزەکْ بانان berzeki banan ۱) بەرزەق «خوەێ دەرچی و مْ نیشتمە بەرزەکْ بانان» ۲) مەلێگە لە مەتەڵەیلْ زۆنە کـ لە بەرزی دانیشێ و مەردم چرێ و خوەێ شارێدەو ۳) لاناوە لە لەیلاج ف ۱) برزخ ۲) جانوری خیالی که در بلندی می‌ایستد و مردم را بانگ می‌زند و خود پنهان می‌شود ۳) کنایه از کسی که هیچ کاری جر فریفتن مردم را ندارد

بەرزەگلی berzegilî بنووڕە بەردگۆڵوو ف نگا **بەردگۆڵوو**

بەرزەلۆتە berzelüte هەڵمەقۆتە، باڵابەرزە ف انگشت میانی

بەرزەمل barze mil ۱) زانا «گ» ۲) ساو، خاون «گ» ف ۱) کنایه از دانا ۲) صاحب، خداوندگار

بەرزەناشتای berze naştay ناشتابەرزە، ناشتایگ کـْ لە خوەرْیان گەرم بۆن بخوەنێ زوورْم لە ناو کار ف ناشتایی که در هنگامه‌ی ظهر خورند بویژه در هنگام کار وکارگری

بەرزەو بۆن berzew bün ۱) دڕەو بۆن ۲) لاناوە لە ترین «دەنگێ لێ بەرزەو بۆ» ف ۱) بلند شدن ۲) کنایه‌از باد معده

بەرزەو کردن berzew kirdin بنووڕە بەرزا کردن ف نگا **بەرزا کردن**

بەرزەهەوایلە berze hewayle بادەوان ف باد بادک نخی

بەرزی berzî بڵێنی، بڵێنای، بنووڕە بەرز ف بلندی، نگا **بەرز**

بەرشا berşa دیەکەێگە لە گاوارەێ گووران ف نام روستایی در گهواره

بەرق berq ترۆسکە ف آذرخش، درخشش

بەرقْشەڕ berqişeȓ نووڕێگە «بەرقْ شەڕ بەێدە ناوْد» ف نفرینی است، رعد وبرقی از ازل برتو زند

بەرق لە سەرپەڕین berq le ser peȓîn واق مەنن ف متعجب ماندن

بەرقووتی berqûtî باێەقۆرەت ف کوتاه بد قواره

بەرقەچاڵ berqe çaĺ زنانْ گەورا و دەم واز لە بێاوان یا کۆیە ف گودال بزرگ ناشی ازرعد و برق در بیابان یا کوهستان

بەرقە سەر کەفتێ berqe ser keftê جوورێ نووڕە ف نفرینی است

بەرقەش berqeş چەتۆن ف پـُر رو

بەرقەلێ دائێ berqe lê daê جوورێ نووڕە، بەرق بەێدە ملدا ف نوعی نفرین، رعد و برق تو را بزند

بەرقە ملا دائێ berqe mila daê جوورێ نووڕە ف نفرینی است، رعد تو را بزند

بەرقی berqî ۱) زۆزی ۲) مامر ماشینی ف ۱) زود ۲) جوجه یا مرغ ماشینی

بەرکەش barkeş دیەکەێگە لە باوەجانی ف نام روستایی در ثلاث باباجانی

بەرکەڵ barkeĺ بەرەنگە، تاشێگ کـْ کەڵ وە پێەو وسێد ف صخره‌ای که بز کوهی بر فراز آن می‌ایستد

بەرگ berg ۱) وەڵنگ، گەڵا ۲) کرواس «شەرت بوو لە داخـْد هەرگز نەخەنم ـ بەرگْ ئازیەتی لە وەر نەکەنم» ۳) بەرێ ف ۱) برگ درخت ۲) لباس ۳) شیر دوشی گله

بەڕگ beȓig بەڕ، بەڕە زەق، زەۆێ کـْ ڕەنگێ سۆیەرە و کوچگین کـْ نیشان دەێد لە وێەردە ئی شوونە ئاو بۆیە ف زمین قرمز رنگ که سنگهای بسیار تـُرد و شکننده دارد ونشان می‌دهد که در گذشته این قسمت آب بوده، لایه‌های اینگونه زمینها رسوباتی است و به علت سفتی قابل کشاورزی نسیت

بەرگایلکە bergaylige جوورێ سییەپرۆسنەکە ف نوعی پرستو

بەرگدۆر berg dür خێات ف خیاط

بەڕگە beȓige ۱) ئێڵێگە لە گیەڵان ۲) دیەکەێگە لە شیان ۳) دیەکەێگە لە هلێران ف ۱) ایلی در گیلانغرب ۲) روستایی در بخش شیان ۳) روستایی در هلیلان

بەرگە berge کرەت، جار ف بار ودفعه

بەرگەومۆرتایە berîge û mürtaŷe دەسەبرا، مۆ لە بەینێان نیەچوو [ف] بسیار صمیمی، رفاقتی که مو لای درزش نمی‌رود

بەرماخ bermax کلگە، پەڕەیٚ قاقەز سیکار [ف] کاغذ سیگار آماده توتون

بەرماڵ bermal̂ بەرماڵک [ف] نوعی بافتنی مثل جاجیم برای نماز خواندن

بەرماڵک bermal̂ik جووریٚ مەونجە ئەڕایٚ جانماز [ف] نوعی جانمازی دستباف که مانند جاجیم بافته می‌شود

بەرمایە bermaŷe هووزێگن لە سیمانی، ناوْ برایٚ فرەیدوون و ناوْ گایگە کْ فرەیدوون وە پیٚ شیر دانە [ف] ایلی درسیمانی گوران، همچنین نام برادر فریدون و نام گاوی که فریدون را شیر می‌داده شاید «برمایه» برگرفته از همین نام باشد

بەرمووتی bermûtî برمووتی، بنووڕە برمووتی [ف] نگا **برمووتی**

بەرمە berme مەتە «گ» [ف] متە، پرما

بەرمیت bermît مووْمْ کەنۆ هەسەڵ [ف] موم عسل

بەرندە berinde بنووڕە بەرەندە [ف] نگا **بەرەندە**

بەرندەبۆن berinde bün بردن، پیرووز بۆن [ف] برنده شدن

بەرۆ berû بەلۆ، بەلی، لە پەهلەوی (belût بەلووت) نۆسریاس [ف] بلوط، در پهلوی (belût بلوت) نوشته شده

بەرووژە berûje ١) خوەرگیر، لەمەتاو ٢) بەرەفتاو «گوڵە بەرووژەیٚ رەنگ زەرد وچەو کاڵ ـ مل کەچ وسایە وسەرگەرمْ خێاڵ» [ف] ١) آفتابگیر ٢) گل آفتابگردان

بەرە bere بەرگ، بنووڕە بەریٚ [ف] نگا **بەریٚ**

بەرەئاوا bere awa بەریٚ ئاوا [ف] کلمه‌ای به معنای خیر و برکت در شیر گوسفندان شما باشد

بەڕەت berêt زروان، باێر [ف] کویر، کویر آبرفتی

بەڕەتە berête زروان، باێر [ف] کویری که قبلا زمینی آبرفتی داشته و اکنون کویر است

بەڕەتیٚ berêtê بنووڕە بەڕەتە [ف] نگا **بەڕەتە**

بەرەچە bereçe دەساوە، مەحسوول [ف] محصول، بازده

بەرەچیوە bereçîwe مان کردنْ ئایمْ خوسب کەر «گ» [ف] نهی کردن شخص غیبت کننده، امر به معروف

بەرەچیوەدان bereçîwe dan مان کردن [ف] نهی کردن

بەرەرێ bere rê تۆلەرێ، پەلەرێ [ف] راه باریک

بەڕەزا berêza ١) گیایگە خوەشبوو ٢) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) گیاهی خوشبو که در بهاران می‌روید گیاه پرسیاوشان ٢) نامی مردانه

بەرەزا bereza نووچەو [ف] نخستین فرزند

بەڕەزەۆ berêzeü بەڕەت، زروان [ف] کویر

بەڕەژە berêje گیایگە دەرمانی کْ لە کۆیە سەونز کەید و ئەڕایٚ بووبرەکە «صمغ الانجدان» [ف] گیاه صمغ الانجدان، گیاهی درمانی که در کوهستان می‌روید و شیره‌ای به رنگ قهوه‌ای دارد که خاصیت ضد بو و ضد عفونت دارد

بەڕەسیەڵیٚ berêsyel̂ê بەڕەسیەڵگ، دیەکەێگە لە حەسەن ئاوا [ف] روستایی در بخش حسن‌آباد

بەرەفتاو bereftaw بەرووژە [ف] آفتابگردان

بەرەک berek بەرۆک، یەقە [ف] یخه، گریبان

بەرەک گرتن berek girtin یەقە گرتن، خفتْ کەسیٚ گرتن [ف] یخه‌ی کسی را گرفتن، خفت کسی را چسپیدن

بەرەمگریٚ beremgwirê لاسامە، وەفر و وارانْ سەخت [ف] هوای طوفانی که به سختی می‌توان آمد و شد کرد

بەرەندە berende ١) بەرندە ٢) پاشگرْ هاوردن، لە ئەوستا (berent بەرەنت) نۆسریاس [ف] ١) برنده در بازی و... ٢) پسوند به معنی آورنده، در اوستا (berent بَرَنت) نوشته شده

بەرەنگە bernĝe تاشیٚ کْ کەڵ وە پێەو وسیٚ، بنووڕە بەرکەڵ [ف] نگا **بەرکەڵ**

بەرەو berew ١) بێەرەو ٢) وازکە [ف] ١) پس بده ٢) باز کن

بەرەوا berewa ١) بێەرەو ٢) وازیٚ بکە [ف] ١) آنرا پس بده ٢) آنرا باز کن

بەرەوان berewan بەرێکەر، بەرێوان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بێریڤان، مەرِدۆش» ئۆشن [ف] شیر دوش، در دیگر گویشهای کردی «بێریڤان، مەرِدۆش» گویند

بەرەیٚ bereŷ ئەوە بێە [ف] آنرا بده

بەرەیێ bereŷ pê بێەرەیٚ پیٚ [ف] آنرا به او پس بده

بەریٚ berê بەرە، بەرگ [ف] دوشیدن گله

بەڕی berî مییەیٚ تێوڵ کرکڕی [ف] گوسفندی که پیشانی‌اش راه راه باشد

بەرێ ئاوا berê awa بەرە ئاوا ف نگا **بەرەئاوا**

بەرێا berêa ١) بێەرێا ٢) وازێ بکە ف ١) آنرا باز کن ٢) آنرا پس بده

بەرید berîd قاسوو، خەوەر رەسن ف پیک

بەریشای berîşay دیەکەێگە لە گاوارەێ گووران ف نام روستایی در گهواره

بەڕیقە beȓîqe چووەزنا، بنووڕە بەردەڕەقە ف نگا **بەردە ڕەقە**

بەرێ کردن berê kirdin بەرە کردن ف دوشیدن گله

بەرێ کەر berê ker بەرەوان ف شیر دوش

بەریەزمە beryezime ١) دۆری کردن و داڵتە نێان ٢) دۆری کردن وهامیاری نیان لە باوەتْ ماڵیەو «بەریە+ زمە = زمنەت مەنن» ف ١) تحریم کردن، قطع رابطـه کردن، منزوی کردن ٢) تحریم اقتصادی، «زمە» یا «زمنەت» به معنی اندوختن و پس‌انداز است

بەریەزمەدان beryezime dan دۆری کردن، دۆری کردن و داڵتە نێان ف تحریم اقتـصادی کردن، به انزوا کشانیدن

بەز bez پی، پییە ف پیه

بەزاز bezaz پارچە فرووش ف پارچه فروش

بەزازی bezazî پارچە فرووشی ف پارچه فروشی

بەزر bezr تۆیەم ف تخم گیاه یا غله، بذر

بەزرپاش bezr paş ١) مەکینەێ تۆیەم خەر ٢) ئائِمْ بەزر خەر ف ١) دستگاه بذر پاش ٢) کسی که با دست بذر را می‌پاشد

بەزرپاشی bezr paşî بەزر خسن ف بذر انداختن

بەزرپاشین bezr paşîn هەنهەنْ بەزر خسن ف بذر پاشی

بەزرخسن bezr xisin بەزرپاشی ف بذر انداختن

بەزر لە ناو bezr le naw هێز دانْ خەرمان و ماسییە وە ئەمار بردن ف برداشت محصول و بردن آن به انبار

بەزْگ bezig بەزە، بەزێ ف غمگین و پریشان

بەزگەر bezger بنووڕە وەرزێر ف برزگر، نگا **وەرزێر**

بەزم bezm ١) شایی وهەڵپەڕکی ٢) بەزمْ مووسیقی ٣) خوسپ و ئوون گرتن ف ١) شادی و پایکوبی ٢) بزم، مقام موسیقی ٣) غیبت و عیب جویی کردن

بەزماوەرد bezmawerd یەخنی «گ» ف نگا **یەخنی**

بەزمگا bezmga شوونەبەزم ف بزمگاه

بەزم ورەزم bezm û ȓezm هەیت و هۆت ف بزم و رزم

بەزوو bezû بەزەو، خوەزەو «ل» ف آرزو

بەزوو وە خوەێ bezû we xweŷ ئارەزووەمەن «ل» ف آرزومند

بەزە beze ١) دڵنەرمی، لە پەهڵەوی (beçek بەچەک) و (kezeb بەزەک) و (bezeg بەزەگ) تۆسرپاس ٢) گوناە ٣) خەمین ف ١) ترحـُم، در پهلوی (beçek بَـچَـک) و (bezek بـَزَک) و (bezek بـَزَگ) نوشته شده ٢) گناه ٣) حالت غمگنانه

بەزەتاو bezetaw چزۆلکْ پی ئەڕاێ تەرەکْ دەس و پا و... ف پیه تفیده برای ترک دست و پا و...

بەزەو bezew خوەزەو ف ایکاش، آرزو

بەزەیی bezeyî بەزە، دڵنەرمی ف ترحـُم

بەژن bejn بنووڕە باڵا ف نگا **باڵا**

بەژن وباڵا bejn û baĺa قەد و قامەت ف قد و قامت

بەس bes ١) بەسە، چشتێ تر نیەتوام، لە ئەوستا (ves ڤەس) و لە پەهڵەوی (ves ڤەس) و لە هەخامەنشی (vesye ڤەسیە) تۆسرپاس ٢) بەسْ تلیاق ٣) بەسْ دیوار ٤) بەسان ف ١) بس، کافی، در اوستا (ves وس) و در پهلوی (ves وَس) در متون هخامنشی (vesye وَسیه) نوشته شده ٢) واحد بست تریاک ٣) بست ٤) بستن

بەسا besa ئەۆ بەسی ف او بست

بەسات besat ١) بنووڕە بسات ٢) بەنْ بەسات ٣) ناوێگە کوڕانە ف ١) نگا **بسات** ٢) فراهم کردن مقدمات ٣) نامی مردانه

بەساد besad بەسا ف بست

بەسارا besara بەسادا ف آنرا بست

بەسارەو besarew بەسادەو ف دوباره بست

بەساس besas بەساێە ف بسته است

بەساسا besa sa لەێ نوو بەساس ف دوباره بسته است

بەساسان besa san ئەوانە بەساس ف آنها را بسته است

بەسان besan ١) ئەوان بەسان ٢) بەنێ کْ پەلْگ تیرکەوان وە پێ بەسنەو ف ١) آنها بستند ٢) زهی که با آن کش تیر و کمان می‌بندند

بەسبار besbar سەبەسبار ف مثلاً

بەسبوون bes bûn بەسبۆن ف کافی بودن

بەستە beste جەڕە، دەسە ف بستە

بەستەنی bestenî شیر وشەکەرْ یەخ دریایَ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دۆندرمە، بوزە» ئۆشن ف بستنی، در دیگر گویشهای کردی «دۆندرمە، بوزە» گویند

بەسْدانە besidane ئەڕایَ ئۆیە بەسە ف شما را بس است

بەسْدە beside ئەڕایَ تْ بەسە ف تو را بس است

بەسراوی besrawî ناوێگە ژنانە ف نامی دخترانە

بەسریا besirya بەسیا ف بستەشد

بەسریاس besiryas بەسیاس ف بستە شدەاست

بەسریاسا besiryasa بەسریاسەو ف بستە شدە است

بەسریاسەو besiryasew بەسیاسەو ف بستە شدە است

بەسریاگ besiryag بەسریان ف نگا **بەسریان**

بەسریان besiryan ١) بەسریا ٢) بەسێان ف ١) بستە شدند ٢) ناتوانی داماد در شب زفاف

بەسریانە besiryane بەسیانە ف بستە شدەاند

بەسریانەسا besiryanesa بەسیانەسا ف بە هم بستە شدەاند

بەسریانەسەو besiryanesew بەسیانەسەو ف بستە شدەاند

بەسریانەو besiryanew بەسیانەو ف بە هم بستە شدەاند

بەسریایَ besiryaê بەسێایَ ف بستە شدە

بەسریایە besiryaŷe بەسیایە ف بستە شدە است

بەسزووان besizuwan لاناوەلە بەدبەخت ف کنایە از بیچارە، بستە زبان

بەسکردن bes kirdin ١) بەسبوون ٢) ناوجی کردن «ل» ٣) کووتا هاتن لە قسیە کردن ف ١) کافی بودن ٢) میانجی گری کردن ٣) کوتاه آمدن در گفتگو

بەسە bese ١) جەڕە، بەستە ٢) کافی‌یە ٣) ناوێگە ژنانە ف ١) بستە ٢) کافی است ٣) نامی زنانە

بەسەزووان besezuwan بەسزووان ف بستە زبان، بیچارە

بەسی besî ئەڤ بەسا ف او بست

بەسیا besya ١) بەسریا ٢) نەتۆیەنسن لە شەو سۆر ف ١) بستە شد ٢) ناتوانی داماد در شب زفاف

بەسێا besiêa بەسێدا ف می‌بندد

بەسیاس besyas بەسریاس ف بستە شدە است

بەسیاگ besyag بەسیا ف بستە شدە

بەش beş ١) بەخش، لە ئەوستا (bej بەژ) و لە پەهلەوی (bexş بەخش) ئۆسریاس ٢) دابەش کردن «بەشبەشێەو کردن» ٣) پاژ، پارچە «دنیا چووار بەشە» ٤) لە تووانْ خوەم «بەش وە حاڵ خوەم کارْدان خەمە رێ» ٥) کەسێگ کْ تۆیەنێد مار و ئەقرەو بگرێد، لە مەزدیەسنا «بەشی، بوجی، هەشی» ناو بریایە کْ چمانێ ناوْ هۆها یا نەخوەشیێگە کْ پیایَ پاک هەگْ دەس وە داوانْ ئەمشاسپەندان و خودایل بوو لە ئافات و ئاتەشەیل و نەخوەشیەیل دۆرەو بوود، هەشی لە زووانْ کوردی وە مار ئۆشن ف ١) بخش، سهم، در اوستا (bej بژ) و در پهلوی (bexş بخش) نوشتە شدە ٢) تکەتکە کردن ٣) جزء، قسمت ٤) درحد توان خود ٥) کسیکە توانایی گرفتن مار و عقرب… را دارد، در مزدیسنا از «بشی، بـُجی، هشی» نام بردە شدە کە گویا نام دیو یا بیماری باشد و مرد پاک باتوسل بە امشاسپندان و ایزدان از بلیات وآفات و دیوان در امان خواهد بود،«هـَشی» در زبان کردی بە معنی مار است

بەشاکردن beşa kirdin بەشەو کردن ف تقسیم کردن

بەشاکەر beşa ker ئەو کەسە کْ چشتێ بەش کەێد ف مقسم

بەشبردن beş birdin لە ماڵێگ بەشێگ بردن ف سهم بردن

بەشبەر beş ber میرات گر ف وارث

بەشبەش beş beş لەت لەت ف پارەپارە، تکە تکە

بەشبەشاکردن beş beşa kirdin بەشبەشەو کردن ف قسمت قسمت کردن

بەشبەشکردن beş beş kirdin بەشبەشا کردن ف تکە تکە کردن، قسمت قسمت کردن

بەشبەشەوکردن beşbeşew kirdin بەشبەش کردن ف قسمت قسمت کردن

بەشدار beşdar ١) کەسێ کْ تۆیەنێ مار و ئەقرەو بگرێد ٢) خاوەن بەش ف ١) کسی کە توانایی گرفتن مار و عقرب… را دارد ٢) سهیم

بەشداربۆن beşdar bûn بەشێگ لە کارێگ ئەنجام داین ف قسمتی از کاری را انجام دادن

بەشداری beşdarî خاوەن بەش بۆن ف شرکت کردن

بەشرەقان beşreqan بەچرەقان، جەڕ نیمەڕوو ف گرمای شدید ظهر

بەشقەرە beşqere یەکێ لە ئێڵەیڵ چووین، گاهس بنەچەکێان وە (beşxure بەشخورە) یەکێ لە کورە زاگانْ کاوەێ ئاسنگەر و دامەزرێنەرْ دۆدمان گوودەرزیەیل بڕەسێد ف یکی از ایلات چوبین که شاید نسبشان به (beşxure بشخوره) یکی از نوادگان کاوه آهنگر و بنیانگذار دودمان گودرزیان برسد

بەشکا beşka بەشکم، گاهس ف شاید، گرفتیم که

بەشکردن beş kirdin ۱) بەشەو کردن ۲) ڕەسین، بەس کردن ۲) نەزرێگ کْ سەید ئاڵحەق دوواێ دەێدو «سەرپا» بەشێ کەێد ف ۱) تقسیم کردن ۲) کفایت کردن ۳) نذری که توسط سید اهل حق دعا داده شده و توسط «سرپا» تقسیم می‌شود

بەشکم beşkim بەڵکم، بەشکا ف شاید که…

بەشکە beşke دەسوور وە بەشەو کردن ف امر به تقسیم کردن

بەشکەر beşker بەشاکەر ف مقسم

بەشکەم beşkem ۱) بەشکم، بەشکا ۲) مْ بەشا کەم ف ۱) شاید که ۲) من تقسیم می‌کنم

بەشگ beşg بنووڕە ئانگوو ف شبنم، نگا **ئانگوو**

بەشمشێرە beşimşêre جوورێ چیخْ نەخشدارە ف نوعی «چیخ» نقشدار

بەشەر beşer بنیاێم ف بشر، آدم

بەشی حەمەجان beşî ĥeme can دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

بەشیناوخاس beşî nawxas دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

بەقا beqa باقی مەنین، ئەرەوییە ف بقاء

بەقاڵ beqaĺ چشت فرووش ف بقال

بەقاڵ قنگ وسان beqaĺ qinĝ wisan لاناوە لە فیس و من من «بەقاڵ قنگ لە لێ وساێە» ف کنایه از غرور و خود ستایی، طلبکارانه نگریستن

بەقانن beqanin دەنگْ بەقەبەق ف صدای بز

بەقاوبەفا beqaû befa هەراێ هەری ف بقاء و وفا

بەقْبووڵ beqi bûĺ دەنگْ کاوڕە نێر یا بزْن لە هەێن پەڕین ف صدای گوسفند یا بز نر هنگامی که به سن جفت خواهی رسیده باشد

بەقبەقوو beq beqû دەنگ کەمووتەر، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «گمەگم» و لە سەکزی «بەقور بەقور» ئۆشن ف صدای بق بقو کبوتر، در دیگر گویشهای کردی «گمه‌گم» و در سکزی «بَـقور بَقور» گویند

بەقەم beqem ۱) زێوردە ۲) کاڵ ۳) لاناوە لە بێ شەرت و پەێمان ف ۱) غلات رسیده ۲) کمرنگ، هر چیزی که زود کم رنگ شود ۳) کنایه از سست پیمان

بەقیە beqiye تەقەڵداین ف بخیه

بەک bek قوڕواک «گ» ف قورباغه، وک

بەکرە bekre قرقرە ف قرقره

بەکرەلەبان bekre le ban جوورێ تفەنگە ف نوعی تفنگ

بەگ beg ۱) گەورا، گەوراێ ئێڵ و ئایینی، لە ئەوستا (bege بەگە) نۆسریاس و لە لاتین (big) و لە دەسنۆسەیڵْ هەخامەنشی (beg بەغ) وە ماناێ خوداس و لە ئەوستا (begudate بەغوداتە) واتە «بەغداد» واتە «شوونەوارْ عەدڵ وداد» و لە پەهڵەوی (begubext بەغوبەخت) وە ماناێ کامەران لە بەخشایشت خودا نۆسریاس ولە تۆرکی «ئۆزبەگ، بەگتاش، بەێگم» ئۆشن ۲) پاشگرْ ناوە وە ماناێ گەورا ف ۱) بزرگ، بزرگ ایل یا بزرگ آیینی، در اوستا (bege بگه) نوشته شده و در لاتین (big) و در هخامنشی (beg بغ) به معنای خداست و در اوستا (bexúdate بغوداته) «بغداد» یا «محل عدل وداد» آمده و در پهلوی (begubext بغوبخت) به معنی بهروز از بخشایش ایزدان آمده و در ترکی «اوزبگ، بگتاش، بیگم» آمده ۲) بَـیگ

بەگتاشی begtaşî تاێفەێگ لە یارسان کْ هانە تۆرکیە و شەورەوی ف تیرای از یارسان در ترکیه و شوروی و تفاوتهایی با مردم یارسان ایران دارند

بەگزادە begzade ۱) بەگزاێە ۲) ناوێگە ژنانە ۳) دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف ۱) بیگزاده، خانزاده ۲) نامی زنانه ۳) روستایی از توابع اسلام آباد غرب

بەگزاێە begzaŷe بنووڕە بەگزادە ف نگا **بەگزادە**

بەگڵ begiĺ بەێەڵ، شاتییە ف خُرد شده‌ی کشک که آنرا با آب و خرما و روغن مخلوط کرده و از آن حلوا سازند

بەگم begim ۱) ناوێگە ژنانە ۲) سووکە ناو بەگە میر و… ۳) وشەێ حرمەت نان لە ئەرواو ف ۱) نامی زنانه ۲) مخفف بگ میر ۳) کلمه احترام به ارباب

بەگی begî سووکە ناو بەگمۆراد، بەگ مامەد ف مخفف بگمراد، بگمحمد

بەل bel ١) بڕن گووش لۆل ٢) دارالۆس ٣) زت، زتن ٤) دریژ «مل بەل، بەلە پا» ٥) تاوداینْ گون ف ١) بز گوش پیچیده ٢) آویزان ٣) برجسته ٤) بلند ٥) راست کردن آلت تناسلی

بەلا bela بێە لا ف کنار بزن

بەڵا beĺa بڵا، ئافەت ف بلا

بەلابۊن bela bün تاو داین ف راست کردن آلت تناسلی

بەلادان beladan تاو دان ف راست کردن آلت تناسلی

بەڵاڕۊ beĺa r̂ü گیاێگە خاردار ف گیاهی خاردار

بەلا کردن bela kirdin تاو داین ف راست کردن آلت تناسلی

بەڵا گەردان beĺa gerdan قەزا گر ف بلاگردان

بەڵاڵۊک beĺaĺük بڵاڵۊک ف آلبالوی وحشی

بەڵامْک beĺamik بنووڕە بڵاوک ف نگا **بڵاوک**

بەلان belan دۆیەتْ باڵغ و بازڕە ف دختر جوان و بالغ

بەلانجی belancî بنووڕە لامنجی ف نگا **لامنجی**

بەلاوەتەرە bela we terê دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف نام روستایی در چرداول

بەلاوەهشکە bela we hişke دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

بەلبەلەکانی belbelekanî شاخ جەنگْ کاوڕ، لاناوە لە دەرگیر بۊن ئەوڵ زەفتی رووژگار لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی « بەربەرەکانی» ئۆشن ف شاخ به شاخ شدن گوسفندان، کنایه از به جنگ مشکلات رفتن

بەڵخ beĺx تارمایی «هەوا بی وە بەڵخ، زەمین بی وە تووز - ئەۆ چۆ فیلەتەن یەی چۆ ئەشکەپووس - پاێ چەپ دانە گەز لە یەک چینە قین - تاجْ زەڕینێان تەمام بی وە خۆن» ف تاریکی محسوس، گرفتگی هوا

بەڵشت beĺişt دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

بەڵغەم beĺxem ئاخْ تف ف بلغم

بەڵقوو beĺqû کوناێڵ هاو رەدیف لە قەێ پلە ئەڕاێ چفت کردن لە ناو یەک ف سوراخهای موازی در تیر اصلی پله چوبی جهت چفت کردن پایه‌ها درتیر اصلی

بەڵکا beĺka بەشکا، بەشکم ف بلکه

بەڵکم beĺkim بەشکم، لە کرمانی «بەلکەم» ئۆشن ف بلکه، شاید

بەڵکە beĺke بەڵکم ف بلکه

بەلکینە belikîne بەلگینە ف زبان کوچک

بەلْگ belig بەڵگەێ گووش ف نرمەی گوش

بەڵگ beĺg ١) پەڕەێ گوڵ ٢) وەڵنگ ٣) پەڕەێ قاقەز ف ١) گلبرگ ٢) برگ ٣) برگ کاغذ

بەڵگە beĺge ١) پەڕەێ قاقەز ٢) قەیسی ٣) بەلْگ ٤) ماکْ لۆت ف ١) برگ کاغذ، سند کاغذی ٢) قیسی ٣) نرمەی گوش ٤) غضروف بینی

بەڵگەگرتن beĺge girtin جەواز گرتن ف مجوز گرفتن

بەڵگەێ گووش beĺgeŷ gûş نەرمەێ گووش ف نرمەی گووش

بەڵگەێ لۆت beĺgeŷ lüt ماکْ لۆت کْ لۆتەوانە کەنە لێ ف غضروف بینی که «لۆتەوانە» به آن وصل می‌شود

بەلگینە beligîne بەلکینە ف زبان کوچک

بەڵم beĺm سرۆتْ مەنێ، کەێ ژەڵم، لە سمنانی (beĺm بەڵم) وە گیاێ هەرزە ئۆشن ف ساقه گندم و جو چند سال قبل، در گویش سمنانی (beĺm بلم) به گیاه هرز گویند

بەڵمانە beĺmane ١) یەکێ لە تیرەیڵ ئێڵ زەنگنە ٢) دیەکەێگە لە مایەشت ف ١) یکی از تیره‌های ایل زنگنه ٣) روستایی در مادیدشت

بەڵمْدەو beĺmi dew پەکڵەو ف شخص درشت اندام و بی غیرت

بەڵموو beĺmû پەکڵەو ف شخص درشت اندام و بی غیرت

بەلۆ belü بەڕۆ، بەلی ف بلوط

بەلۆتنەک belütinek بنووڕە پیکنە ف نگا **پیکنە**

بەلۆچاڵ belü çaĺ کۆیەێگە لە هلێران ف کوهی در هلیلان از توابع ایلام

بەلۆچستان belüçistan دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

بەلۆکە belüke کورگە، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «میتکە، قیتکە، چوچەڵە، نێوەر، چیلکە» ئۆشن ف چوچوله، در دیگر گویشهای کردی «میتکە، قیتکە، چوچەڵە، نێوەر، چیلکە» گویند

بەلە bele ١) تاو دریاس، دارالۆسە ٢) بێە لە... ف ١) آویزان است ٢) بزن به....

بەلەبزان belebizan دیەکەێگە لە پاوە ف نام روستایی در پاوە

بەلەبەل bele bel دارالقوس ف آویزان

بەلەپا belepa تنرەو، پادریژ ف بادپا

بەلەتن beletin پەلەتنگ «ل» ف رسن بافته شده

بەلەچە beleçe ١) بەلەچەک ٢) بەلەمرک ٣) کەڵەبچە ٤) بەترێ ف ١) کدوی برش داده شده و خشک کرده ٢) آرنج ٣) دستبند ٤) لرزش در اثر سرما

بەلەچەق beleçeq بەلەمرک ف آرنج

بەلەچەک beleçek ١) بەلەچە ٢) لاناوە لە نێرینە ف ١) کدوی برش داده شده و خشک کرده ٢) کنایه از آلت تناسلی

بەلەچەکردن beleçe kirdin جەوشەنە کردن ف در اثر سرما لرزیدن

بەڵەد beĺed شارەزا، زانا ف راهنما، بلد

بەڵەدی beĺedî شارەزایی ف بلدی

بەڵەدە beĺede شارەزا، زانا ف راهنما

بەلەریقە belerîqe بەلەفیرە «ل» ف اسهال

بەلەزووان belezuwan ١) زێزْ بەسزووان ٢) بەلگینە ف ١) سلیطـه، پر حرف ٢) زبان کوچک

بەلەسە belese بنوورە بەلەفیشکە ف نگا **بەلە فیشکە**

بەڵەفای beĺefay ١) دیەکەێگە لە ماێەشت ٢) بەلەپا ف ١) روستای سید نقی در مادیدشت ٢) تیزپا، تندرو

بەلەفیرە belefîre بەلەریقە ف اسهال

بەلەفیشکە ١)belefîşke بەلەسە ٢) فەقارە ف ١) بیماری تسلسل ادرار ٢) فوران مایعات بویژە ادرار

بەلەک belek ١) بەلیەک ٢) سەونزەڕق ٣) لاناوە لە بێ ئەرزشت ف ١) گیاه شیرین بیان ٢) سبزه گون ٣) کنایه از بی ارزش

بەلەکان belekan بڵەکان، بڵکان ف نگا **بڵکان**

بەلەکانْک belekanik بۆ، باێەقوش ف جغد

بەلەکەو belekew دیەکەێگە لە ناودەروەن ف روستایی در ناودَروَن

بەڵەگ beĺeg بەڵەێ، بەڵەد ف بلد، بلده

بەلەگوشە belegûşe گیاێگە کْ وەڵنگەیلْ پیەنێ دێرێ و گوڵەیلْ چەرمێ ف گیاهی با برگهای پهن و گلهای سفید رنگ

بەڵەم beĺem کەڵەک ف قایق

بەلەماچگ belemaçig ١) بەلەماچە، بەلەماچێ ٢) بەلە مرک ف ١) ماهیچه ساق پا ٢) آرنج

بەلەماچە belemaçe بەلەماچێ ف ماهیچه ساق پا

بەلەماچێ belemaçê بەلەماچە ف ماهیچه ساق پا

بەلەمرک belemirk بەلەنیسک، بەلەنێر، قنگانیسک، کوڕ نیشک، قۆرانیک، ئارنج، مرک، نیسک ف آرنج

بەلەنێر belenêr ١) بەلەنیسک، بەلەمرک ٢) گیسکە نێر ف ١) آرنج ٢) بـُز نر

بەلەنیسک belenîsk بەلەمرک، قنگانیسک، نیسک ف آرنج

بەلەوان belewan دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سرپـُل ذهاب

بەلەوەرەن beleweren کەڵ کۆیەێ سێ ساڵە ف قوچ سه ساله

بەڵەێ beĺeŷ ١) ئەرێ، ئا ٢) شارەزا ف ١) بله ٢) دانستن، بلد، بلده

بەڵەیە beĺeŷe ١) بەڵەدە، شارەزا ٢) ئەۆ بەڵەدە ف ١) راهنما ٢) میداند

بەلی belî بەلۆ، بەڕۆ «ل» ف بلوط

بەڵێ beĺê بالەێ، ئەرێ ف آری، بله

بە لێ be lê دە لێ، بێە لێ ف او را بزن

بەلیتْگ belîtig بەلکینە، بەلگینە ف زبان کوچک

بەلیچە belîçe پەن، کارْ گەن ف کار ناشایست

بەلیل belîl جارچی ف جارچی، آنکه خبری را جار زند

بەلیەک belyek بەلەک ف گیاه شیرین بیان

بەم bem ١) مْ بەم «بەمەێ ماڵ» ٢) بەرندە بووم «لە لێ بەم» ٣) تەقەمەنی ٤) دەنگْ قەۆ ٥) بێەم «چەنێ بەمە پێد؟» ٦) بێەمە لێ «بەمە ناو گووشد » ف ١) میبرم ٢) برنده می‌شوم ٣) بمب ٤) صدای کلفت ٥) بدهم ٦) بزنم

بەمبای bembay هەلەلبشێو ف بامبول

بەمڵەگووزان beĺegûzan چنگەشێو، بشێو ف در هم و برهم

بەموو bemû کۆیەێگە لە دالاهوو ف کوهی‌در دالاهو

بەمە پێ beme pê بێەمە پێ ف به او بدهم

بەمە لێ beme lê بێەمە لێ ف او را بزنم

بەن ben ١) مەچیرێ کْ لە خوری یا مۆ درْس کریاس ٢) ئەوان بەن ٣) بەند، هەر چشتێ کْ ئەڕاێ بەسان بوو ٤) ئەمن

کردن، ئارام کردن «کەس بەنێ نییە کەیْد» ٥) ڕەزم «بەن بەنْ گیانم ژان کەێ» ٦) پەروار کردن «بگرەێ بەن» ٧) بەن خسن، هەڵگرتنْ مۆ دەم چەو ٨) زەنجیر، بەند، لە ئەوستا (bende بەندە) و (bend بەند) نۆسریاس ف ١) نخ ٢) می‌برند ٣) بند ٤) آرام کردن ٥) عضو بدن ٦) پروار کردن ٧) برداشتن موی زائد صورت ٨) بند، زنجیر، در اوستا (bende بنده) و (bend بند) نوشته شده

بەنئەناز ben enaz دەم چەو هەڵگر ف آرایشگر زنان

بەنا bena ئوسای مێعماری ف بنا

بەنام benam بەێ نام ف بدنام

بەنامی benamî بەێ نامی ف بدنامی

بەنان benan ١) ئەولْ خوەیانەو بەنەو ٢) لە لێان بەنەو ٣) پاشگرْ بەسان «یەخ بەنان، ڕێ بەنان» ٤) بێەنان ف ١) با خود می‌برند ٢) از آنها می برند ٣) هنگامە، عنفوان ٤) آنها را بدهید

بەنایی benayî کارْ بەنا، کارْ ئُساکار ساختمانی ف بنایی

بەنبڕین ben bir̂în ١) لاناوە لە بێ حرمەتی کردن ٢) درۆو وەتن ف ١) کنایە از بی حرمتی کردن در جمع ٢) دروغگویی

بەنبوون ben bûn بەنبۆن، نیشتەجی بۆن، مەنن ف ماندگار شدن، بند شدن

بەنْبەقاو beni beqaw هەێتْ هۆت ف تشریفات و بیا وبرو

بەنْ جگەر beni ciger لاناوە لە منالْ ف کنایە از فرزند

بەنچین bençîn بنیش «ل» ف بنشین

بەنخسن ben xisin مۆ هەڵگرتن ف آرایش کردن دختران

بەند bend زنان، زندان ف زندان، بند

بەندان bendan بەنان «یەخ بەندان» ف عنفوان

بەندووش bendûş جوورێ کووڵەپشتی ف نوعی کوله پشتی

بەندووڵ bendûĺ فەنەرْ ساتف پاندول ساعت

بەندە bende بەنە، بەشەر ف بندە

بەندەر bender ١) ناوێگە کوڕانە ٢) لەنگەرگا ف ١) نامی مردانه ٢) بندر

بەندیخانە bendîxane زندان ف زندان

بەن سیمووکە bensîmûke بنووڕە سیمووکە ف نگا **سیمووکە**

بەنْ قەن beni qen لاناوە لە بێ ئەرزشت ف کنایە از بی ارزش

بەنکەشی benkeşî پڕ کردنْ کەلْ کوناێ دیوار ف بندکشی کردن دیوار

بەنکەڵەمە ben keĺeme بەنێ کْ کەڵەمە وە پێ بەسنە ملْ گا ف بندی که با آن«کەڵەمە» را به گردن گاو بُنه می‌بندند

بەنکیشی benkîşî بنووڕە بەنکەشی ف نگا **به نکەشی**

بەنگ benĝ شادانە، لە ئەوستا (bengh بەنگە) نۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەنگڵە، بەنگڵەژ یلە» جوورێ گیاس ف گیاه بَنگ، در اوستا (bengh بنگە) نوشته شده که شاید همان بنگ باشد

بەنگا benĝa بەنگە، بەنێە، لە ئەوستا (vengh ڤەنگهـ) وە ماناێ جی گرتن، جی کردن نۆسریاس لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«وەنگە: جیبەنێە» ئۆشنف سد، در اوستا (vengh ڤَنگهـ) به معنی جای گرفتن و جا کردن نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «وەنگە: جای سد» گویند

بەنگڵ benĝiĺ شاتیە، بنووڕە بەگڵ ف نگا **بەگڵ**

بەنگە benĝe بەنێە، بنووڕە بەنگا ف سد، نگا **بەنگا**

بەنگەز bengez بەنْ ئەنازە گرتنْ جووڵێا ف بندی که بافنده با آن بافتنی را اندازه می‌گیرد

بەنْ گیان beni giyan ١) لاناوە لە منالْ ٢) هاز و تووان ف ١) کنایە از فرزند ٢) توان، نیرو

بەنْ گیان بڕیاێ beni giyan bir̂îaê لاناوە لە ناتووان بۆن ف کنایە از ناتوانی

بەنە bene ١) بەندە ٢) بێەنە... «بەنە لێ » ف ١) بندە ٢) بزنید به...

بەنەبنێ bene binê مەڵوەن، سەبات ف منطقه

بەنەری benerî لانەماێ خەرێگەف نژاد نوعی‌الاغ

بەنەنی benenî دیەکەێگە لە ڕێژاو ف روستایی در ریجاب

بەنی benî ١) پەرواری ٢) زندانی ف ١) پرواری ٢) بندی، اسیر

بەنیا beniêa ١) بنووڕە بەنگا ٢) بەنەوەێ ٣) بێەنەوەێ ٤) ئەولْ خوەیانا بەنەو ف ١) نگا **بەنگا** ٢) از او می‌برند ٣) آنرا پس بدهید ٤) بر می‌گردانند

بەنێرە benêre ١) چەوەڕێ «ل» ٢) بنە... «ل» ف ١) چشم براه بودن ٢) بگذار به...

بەنێرەگا benêrega شوونْ چەوەڕێ مەنن ف ایستگاه،

محل انتظار

بەنێە beniŷe بەنگە، بنوورە بەنگا ف نگا **بەنگا**

بەنیەقە benyeqe میەرگێ کْ کەفێدە قەێ دۆ یەقە ف مهره زینتی روی جلیقه زنانه

بەو bew تْ بەو ف بیا

بەۆ beü وەۆ ف عروس

بەوا bewa بەورا ف برگرد

بەوار bewar فتوور هاتن «گ» ف نابودی، نیستی

بەواسیر bewasîr باوەسیر ف بواسیر

بەوچێ bewçê ئرا چە، ئەڕا، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بۆ چێ» ئۆشن ف برای چه، چرا

بەور bewr ۱) بەورگ ۲) بەبر، لە سەکزی «بوۆر» وە سەگْ گەورا ئۆشن ۳) وەفر«گ» ف ۱) خاکستر ۲) ببر، در سکزی «بوۆر» به سگ گنده و بد هیبت گویند ۳) برف

بەورا bewra بەوا ف برگرد

بەورۆل bewrol دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

بەورەو bewrew بەورا ف برگرد

بەرەوا bewrewa لەێ نوو بەورەو ف دوباره برگرد

بەوش bewş شایی، خوەشی ف شادی

بەۆلکان beülkan بەۆلە، وەیلکان، ویلکان، عەرووسان «ل» ف عروسک

بەۆلە beüle ۱) وەیلکان «ل» ۲) بەۆ ف ۱) عروسک ۲) عروس

بەولی bewlî ۱) دیەکەێگە لە سوومار ۲) هووزێگن لە کوردەیل ف ۱) روستایی در سومار ۲) تیره‌ای از کُردان

بەون bewn ۱) زڕوان، بائِر ۲) فره، فرەوان ۳) ناو هەێنْ زەۆ کْ گیاێ فرەێگ دێرێ ٤) زەۆ ئایش «ل» ف ۱) زمین بایر، تپه مانند ۲) فراوان ۳) مرز بین دو زمین کشاورزی که گیاه بسیار دارد و برای چرا مناسب است ٤) زمین آیش

بەونی bewnî فرەوانی، بڕبەونی، لە لاتین (abound) و (abundance) و (abundant) ئۆشن ف فراوانی، کثرت، در لاتین (abound) و (abundance) و (abundant) گویند

بەوە bewe ۱) بێەوە ۲) تْ بەوە ف ۱) پس‌بده ۲) بیا به

بەهـ beh ۱) وشەێ پەسەن کردن «بەهـ! چەنێ رەنگینە» ۲) وشەێ دژی و ناڕەزایەتی «بەهـ! یه کار بی کردی؟» ف ۱) حرف تعریف ۲) کلمه بیزاری

بەهانە behane وێانگ، دەسپچگ ف بهانه

بەهبە behbe بەخبەخ ف بەبە

بەهرام behram ۱) ناوێگە کوڕانە ۲) دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف ۱) نامی مردانه، بهرام ۲) روستایی در سنقر

بەهرام ئاباد behram abad ۱) دیەکەێگە لە ئیلام ۲) دیەکەێگە لە بێڵەوار ۳) دیەکەێگە لە مێهران ف ۱) روستایی در ایلام ۲) روستایی در بیله‌وار ۳) روستایی در مهران

بەهرامخانی behram xanî دیەکەێگە لە بەدرەێ ئیلام ف روستایی در بدره‌ای ایلام

بەهرە behre ناف، قازاشت ف بهره

بەهرەمەن behremen خاوەن فایدە ف بهرمند

بەهمەن behmen ۱) ناوێگە کوڕانە، لە ئەوستا (men مەن) وە ماناێ ئەندیشەس و بەهمەن وە ماناێ نیک ئەندیشە ۲) مانگْ وەفرانوار، مانگْ یانزەهەم ئێرانی ف ۱) بهمن، در اوستا به معنی نیک اندیش نوشته شده ۲) ماه بهمن

بەهمەنئاباد behmen abad دیەکەێگە لە دەرە شارْ ئیلام ف روستایی در درّه‌شهر ایلام

بەهەشت beheşt بەهەیشت، لە ئەوستا (vehîşte ڤە هیشتە) و لە پەهلەوی (vehîşt ڤەهیشت) ئۆسریاس ف بهشت، دراوستا (vehîşte ڤەهیشتە) و در پهلوی (vehîşt ڤەهیشت) نوشته شده

بەهەیشت beheyşt بەهەشت ف بهشت

بەێ beŷ ۱) میوەێگە ۲) ئەۆ بەێد ۳) بەرندە بوود ٤) بەنامی «ئەی لەێ بەێە» ف ۱) میوه به ۲) می‌برد ۳) برنده می‌شود ٤) بد نامی

بەی bey ۱) بەید ۲) بەرندە بۆد ۳) دیەکەێگە لە ئیلام ف ۱) می‌بری ۲) برنده می‌شوی ۳) روستایی در ایلام

بەیا beya ۱) بەرەندە بۆدن ۲) بەیدا ف ۱) برنده می‌شوی ۲) پس می‌بری، بر می‌گردانی

بەێا beŷa ۱) بەرەندە بوودن ۲) بەێدا ف ۱) برنده می‌شود ۲) می‌برد، بر می‌گرداند

بەێاخ beŷax ۱) بەێداخ، ئاڵا، بنوورە بەێداخ ۲) چڵ، چۆزەرە ف ۱) پرچم، نگا **بەێداخ** ۲) جوانه، جوانه زدن

بەێاخدار beŷaxdar بەێداخدار، ئاڵاهەڵگر ف پرچم دار

بەیاخە beŷaxe بەیاخ، چۆزەرە ف جوانە، جوانه زدن

بەیاخەکیشان beŷaxe kîşan پەل وەشانن دار ف جوانه زدن، شاخ و برگ کشیدن

بەیاز beŷaz بیاز، هاماری ف دشت‌باز، زمین هموار

بەیان beŷan ١) گوڵ سوو ٢) بەیدان ف ١) بامداد ٢) آنها را می‌برد

بەیانان beŷanan شەوەکیان ف بامدادان

بەیانەو beŷanew ١) بەیدانەو ٢) ئەولْ خوەیا بەیدەو ف ١) از آنها می‌برد ٢) آنها را با خود می برد

بەیانەو beyanew ١) بەیدانەو ٢) ئەولْ خوەدەو بەیدەو ف ١) از آنها می‌بری ٢) با خود می‌بری؟

بەیانی beŷanî شەوەکی ف سپیده دم

بەیبوون beŷbûn گوڵێگە خوەشبوو ف گلی خوشبو و زیبا

بەیت beŷt مەتەڵێ کْ وە شێعرەو بۆشریەید ف داستان منظوم

بەیتاڵ beŷtaĺ بەیتەڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «وەیتاڵ» ئۆشن ف دامپزشک، بیتار

بەیتْمەشکە beŷti meşke جووریْ لوورەس لە هەیْنْ مەشکە ژەنین خوەنن و چۆن وەلْ رمەیْ مەشکەوا قاتی بوو دیار نییە چە خوەنریەیْ، لاناوە لە وراوە وژاوەیْ بێخودی ف بیت مشک، کنایه از حرف بی خودی و بی معنی

بەیتووئی beŷtûiî ئێلێگە لە کرماشان ک کووچبەر بۆنەسە «قەزوین» و بەشێگیان لە بێلەوار نیشتە جیین ف ایلی در کرماشان که عمدتا به قزوین کوچانده شده‌اند و بخشی از آنان در روستاهای بیله‌وار ساکنند

بەیتە beŷte ١) ئەسپ یا خەرْ پیر کْ وێڵێ کردنە ٢) لاناوە لە بەتاڵ و دەسبێگار ف ١) اسب یا الاغ پیری که او را رها کرده‌اند و صاحب ندارد ٢) کنایه از طفیلی

بەیتەڵ beŷteĺ بەیتاڵ ف دامپزشک

بەیتەڵ عەیو beŷteĺ éêw تۆلەکی کردن ف به سخره گرفتن، مسخره کردن

بەیتێ beŷtê ١) بێە «ل» ٢) یەیْ بەیت ف ١) بده ٢) یک بیت

بەیتێ بێنم beŷtê bênim بێە پێم «ل» ف بده به من

بەیچەڵ beŷçeĺ ١) نەزووک، مەزووک ٢) ورگین ٣) چارەوایْ هەیْشەراتی ف ١) نازا ٢) بهانه‌گیر ٣) اسب یا قاطر جنونی

بەید beyd بنوورە بەی ف نگا **بەی**

بەێد beŷd بنوورە بەێ ف نگا **بەێ**

بەیداخ beŷdax بەیاخ، ئاڵا، لە رۆنە هەر ئێڵێ ئەرایْ خوەیْ نیشانی داشتێە کْ لە سەر داشتەمەنیەیلێ کوتاسە و چۆن ئاڵا هنْ کەسْ ناسێاریْ نەۆیە و هنْ نەتەوەیْ کورد بۆیە داخْ کەسێ لە سەریْ نەۆیە وەیْ بوونەوە وەپێ ئۆشن «بێداخ، بەیداخ» لە تۆرکەمەنی «بایداق» و«بایراک» و لە کرمانی «بیداغ» ئۆشن ف پرچم، اصل واژه به معنی «بی‌داغ» است در گذشته هر ایلی برای خود نشان ویژه‌ای داشته که بر روی وسایل مربوط به خود می‌زده و از آنجا که پرچم ویژه کس خاصی نبوده داغ ویژه‌ی کسی بر آن نیست از آن جهت آنرا «بی داغ» گویند، در گویش ترکمنی «بایداق» و «بایراک» و در کرمانی «بیداغ» گویند

بەیداخدار beŷdax dar ئاڵاهەڵگر، بەیاخدار ف پرچمدار

بەیر beŷr ١) بار «ل» ٢) بێز داینْ جۆجگەیل ٣) مانگا یا مییەێگ کْ شیر نیەێد ٤) خرۆ، فدا ٥) خێر، هۆرْم ف ١) بیاور ٢) مرغی که جوجه‌هایش را پرورش داده و از خود می‌راند ٣) گاو یا گوسفندی که به گوساله‌اش شیر نمی‌دهد ٤) نذر، به قربان، فدای ٥) خیر و برکت

بەیڕ beŷr̂ دەسوور وە درین ف امر به دریدن

بەیرانن beŷranin ١) بێز داینْ جۆجگەیل ٢) مانگاێگ کْ شیر وە گوورەگەیْ نییەێد ف ١) مرغی که جوجه‌های پرورش یافته‌ی خود را از خود می‌راند ٢) گاوی که به گوساله‌ی خود شیر نمی‌دهد

بەیراوا beŷrawa دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

بەیرْگرد beŷrigird دیەکەێگە لە هەمەیل ف روستایی در بخش حمیل از توابع اسلام آباد غرب

بەیرەی beyrey دیەکەێگە لە نزیکْ ئارۆن ئاوا کْ چیاخشت ها رۆیە رۆیْ ف روستایی در نزدیکی اسلام آباد غرب که « چیا خشت» از آثار باستانی دوران ماد در آنجاست

بەیزە beŷze بێزە، بێزْگ ف ویار

بەیزەکردن beŷze kirdin بێزە کردن ف ویار، ویار داشتن

بەیسە beyse زەوچنە، جەوشنە ف در اثر سرما لرزیدن

بەیسەکردن beyse kirdin جەوشنە کردن ف لرزش در

اثر سرما

بەیشەرات beŷşerat ١) شەوربەیێن «بەیشەراتیان بۆیەسە یەک...» ٢) هاز وتووان «چمانێ بەیشەراتم بەسایدە» ف ١) قول وقرار ٢) توانایی

بەیشەرات بەسان beŷşerat besan قەرار ناین ف انعقاد قرارداد

بەیگر beŷgir چەتە، دز ف راهزن، دزد

بەیلەر beŷler ١) سووکەناو بەگلەر ٢) یەێ دەورەێ دامداری ، لە سەکزی «بیل» وە مانایْ «جار، دەفە، نەوبە» ئۆشن ف ١) مخفف نام بیگلر ٢) یک دوره پرورش مرغ در مرغداری، در سکزی «بیل» به معنای «بار، دفعه، نوبت» گویند

بەیلەرسووت beŷlersût دلنگْ سەرانسەری کارگەرەیل، لە لاتین (biger suit) ئۆشن ف لباس سر تاپای کارگران، در لاتین (biger - suit) گویند

بەیلەق beŷleq لقووز، تانەو بەیلەق ف سرزنش

بەیلەقدان beŷleq dan لقووز دان ف سرزنش و طعنه زدن

بەیم beym ١) بەرەندە بۆمن ٢) بێەیمن ٣) ئەولا بەیمن ف ١) برنده می‌شویم، می‌بریم ٢) بدهیم ٣) با خود می‌بریم

بەیمن beymin بەیم ف نگا **بەیم** و ترکیباتش

بەیێن beŷn ١) ناوەێن، مابەێن ٢) لاناوە لە دووسی «بەیێنیان شێویاس» ٣) هنا، زەمان «لەێ بەیێنە فلانی هات» ف ١) بین، میان ٢) کنایه از دوستی ٣) زمان، هنگام

بەین beyn ١) ئۆیە بەینەو ٢) بەرندە بۆن ف ١) شما می‌برید ٢) برنده می‌شوید

بەێ نامی beŷnamy بەدنامی، بێنامی ف بد نامی

بەیناوی beŷnawî بەد ناوی، بەدنامی ف بدنامی، رسوایی ، رسوا شدن

بەینْ بەس beyni bes بەیشەرات ف پیمان، شرط و قرار

بەینگرتن beŷn girtin ١) ئەدلْ دای ٢) مابەینْ دۆ کەس یا دۆ ئێڵ وە یەک خسن ف ١) قضاوت کردن ٣) کسی که بین دو کس یا خانواده را آشتی می‌دهد

بەێ نۆر beŷnür بێ نۆر ف بدریخت

بەینە beyne بێەنە «بەینەێ فلانی» ف بدهید به...

بەیێنە beŷne هەیێنە، لەێ هەیێنە «لەێ بەیێنە سەرێ بێ کڵاو مەن» ف در این هنگامه، در این بین

بەیێنەت beŷnet بەفا، شەرتەیل درْس ف وفا

بەیێنەتدار beŷnetdar شەرتەیل تەمام ف با وفا

بەینە پێ beyne pê بێەنە پێ ف به او بدهید

بەینە لێ beyne lê بیەنە ف بزنید به...

بە یەکا be yeka ١) بێە یەکا، بشێوێن ٢) بجوور، دەسوور وە جوورسن ف ١) قاتی کن، امر به بر هم زدن ٢) تفتیش کن ، بگَرد

بەیەڵ beŷeł ١) بنوورە بەگڵ ٢) ئاڵشت کردن «ئەوەژْ بێەڵ» ف ١) نگا **بەگڵ** ٢) تعویض، معاوضه

بێ bê ١) کیشْ دۆیەمْ ئەلفبا ٢) بێجگە «بێ تْ ناخوەش» ٣) پێشگرْ نەداری «بێ ئەنوا» ف ١) حرف دوم الفبا ٢) بی، بدون، فاقد ٣) پسوند نداری

بی by بۆ، بوو ف بود

بێئابرۆ bêabrû بێشەرم، ئابرۆنەدار ف بی آبرو

بێئارام bê aram نائارام ف ناآرام

بێئارامی bê aramî بێتاقەتی ف ناآرامی

بێئازار bê azar ئارام، لە ئەوستا و پەهڵەوی (enazar ئەن ئازار) ئۆسریاس «ئەن: پێشگرْ نەفییە جوورْ ئەنە خورد» ف بی آزار، در اوستا و پهلوی (enazar ان آزار) نوشته شده و «ان پسوند نفی است و در واژه‌گان کردی مانند: انەزا، انەخورد»

بێئاگا bê aga بێخەوەر، نەزان ف ناآگاه

بێئاورۆ bê awrû بێشەرم ف بی آبرو

بێئەخماز bê exmaz بێچەو رۆ ف بی چشمرو

بێئەدەو bê edew بێ ئەخماز ف بی ادب

بێئەدەوییە bê edewîye بێدەوییە ف اصطلاح به معنی بی ادبی نباشد....

بێئەنوا bê enwa بێنەوا، نەدار ف بینوا

بێئەوڵەت bê ewłet بێەوڵەت، بێدەوڵەت، نەدار ف فقیر

بێابەست bêabast بەێن وبەست، بەیشەرات ف توافق، بین و بست کردن

بیاتا byata بۆیاتا ف نگا **بۆیاتا**

بێار bêar زێز عارف، تنەتەیوەت، بێ عار «سەوزە واشەگەێ خوەێ لە رێ لەقن- بێار وعارفْ بن کیسە تەکن» ف تندخو و بد دهن، بی عار و ننگ

بێاز bêaz بەێاز ف باز و گسترده

بێازەیٚمل bêazeŷ mil بلوورەیٚ مل ف نای گردن

بێازی bêazî هاماری، هاواری دەیشتْ واز ف زمین هموار و باز

بێاشۆش bêaşoş دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

بێاڵێ bêaĺê نەباڵێ «بێاڵێ کورە...» ف اینگونه نیست که ...

بیام byam بۆیاتام ف می‌بودم

بیامە byame ١) بۆیاتامە... ٢) دیەکەێگە لە گاوارە ف ١) می‌شدم به... ٢) روستایی در گهواره

بێان bêan بەیان، شەوەکی زۆ ف بامداد

بیان byan بۆیان ف می‌بودند

بێانگ bêanig ویانگ، دەسپچگ ف بهانه

بێاوان bêawan ١) زروان، باێر ٢) پەرکام، تاسەو بردن ف ١) بیابان ٢) غش کردن، به بیماری صرع مبتلا بودن

بێاوان‌بۆن bêawan bün تاسەو بردن و کەف کڕانن ف غش کردن، رعشه بر اندام افتادن

بێاێ bêaê بایس، بایسەس ف شایسته است که، می‌بایست

بیای byaî بۆیای ف می‌بودی

بیب byb دید، بووقْ ماشین ف بوق ماشین

بێباک bêbak زاتدار، نەترس ف بیباک

بێباوگ bêbawg باوگ مردێ، لاناوە لە وەرەلا ف پدر مرده، کنایه از لاابالی

بێبن bê bin فرە قۆل، بێپەێ ف بسیار ژرف

بێبوو bê bû بێحاڵ وخەوەر ف کنایه از آدمی که کم گو و بیحال و خبر است

بێبەخت bê bext بەد رەژەن، سییەبەخت ف بد بخت

بێبەر bê ber ١) بێوەر ٢) بێنەتیجە ٣) ماینْ نەزووک ف ١) زحمت بسیار و بی حاصل ٢) بیثمر ٣) مادیان نازا

بێبەش bê beş بێبەهرە ف محروم از...

بێپەێ bê peŷ بێبن ف بسیار ژرف

بێپیر bê pîr لاناوە لە بێ دین ف کنایه از بیدین

بێتاشا bê taşa ١) راس و دڕس ٢) بێخووف ف ١) راستگو یانه، بی غل و غش ٢) بی‌ترس و هراس

بێتام bê tam ناخوەش ف بیمزه

بێتاو bê taw ١) ئاگرْ سەردْ سڕ ٢) بێقەرار ف ١) آتش سرد ٢) بی تاب، بیقرار

بێتاوان bê tawan بێخەتا ف بیگناه

بیت‌بیت bît bît تۆتۆ، بنوورە تۆتو ف نگا **تۆتو**

بیت‌بیت کردن bît bît kirdin تۆتۆ کردن ف نگا **تۆتو**

بێتر bêtir خاستر، لە لاتین (better) ئۆشن ف بهتر، در لاتین (better) گویند

بێ تشک bê tişk ترسوو، رخوو «ل» ف ترسو

بێتۆ bê to وە بێ تْ ف بی‌تو

بێتوو bê tû یەێرۆ «بێخوڵکْ توو» ف یکرو، صادق

بێتووان bê tuwan بێهاز، ناتووان ف ناتوان

بێتووک bê tûk ١) بێ پووس ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) بی پوست ٢) نامی زنانه

بێتەرەف bê teref بێ لاین، بێداڵتە ف بی‌طرف

بێتەقوور bê teqûr بێ ئەنگەمە ف بی‌دغدغه

بیج bîc زووڵ، زووڵەزا ف حرامزاده

بێجا bêca ناوەجی ف بیجا

بیجانە bîcane دیەکەێگە لە کرماشان ف نام روستایی در کرماشان

بێجگە bêcge بێجلە، دۆجلە ف بجُز

بێجگەلە bêcge le بێجلە ف بجُز

بێجلە bêcle بێجگە ف بجز، بغیر از

بێجنەوەن bêcnewen دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

بێجەرگ bêcerg رخوو، بێزات ف ترسو

بێجی bêcî بێجا، ناوەجی ف نابجا

بێچارە bêçare بەسزووان ف بیچاره

بێچاورۆ bêçaw rû بێ ئەخماز، بێچەورۆ ف بی چشم رو

بیچک bîçik بۆچگ «ل» ف کوچک

بیچکلانە bîçkiĺane بۆچگلانە «ل» ف کوچولو

بێچنگْپەل bêçingî pel بێدەسلات ف بی‌دست و پا

بێچنگْچەیل bêçingî çeîl بێچنگْ چیل ف بی دست و پا

بێچنگْچیل bêçingî çîl بێچنگْ پەل ف بی دست و پا

بێچەپەر bê çeper راساماڵ، بی یەک و دۆ ف بی واسطه

بێچەکی bêçekî نووشتێ کْ زۆتر لە واێە زایە ف گاوی که اولین زایمانش زودتر از موعد طبیعی است

بێچەڵ bêçeĺ بنوورە بەێچەڵ ف نگا **بەێچەڵ**

بێحاڵ bêhaĺ بێ هاز، ناتووان ف بیحال

بێخ bêx بن، ناخ ف بیخ

بێخبڕ bêx bir̂ لە بن گوردەوە برین ف ریشه کن کردن

بێخود bêxwid ١) ناوەجی ٢) لە هووش چین ف ١) بی خودی ٢) بیهوش شدن

بێخود بۊن bêxwid bün لە خوەێ چین ف مدهوش شدن

بێخودی bêxwidî ناوەجی ف بی‌خودی

بێخوراک bêxwirak بێ ژێرچەنە ف بی خوراک

بێخوڵق bêxwiĺq پەکەر، نەخوەش ف پکر، ناراحت

بێخوڵک bêxwiĺk بێخوڵق ف پکر

بێخوڵکْ توو bêxwiĺki tû ١) خوەشرۊ ٢) بێ رۊ دەر بایس ف ١) خوشرو ٢) بی رو در بایستی

بێخەم bêxem دڵ ئاسوودە ف آسوده خاطر

بێخەو bêxew نەخەفتن ف بیخواب

بێخەوەر bêxewer نائاگا ف بیخبر

بێخەوش bêxewş خوەڵس، بێ خەڵت وخەوش ف آلائیده ، صاف، بی‌غل وغلش

بێخەوشە bêxewşe ناوێگە ژنانە ف نامی دخترانه

بید bîd بۊد ف باشی، توباشی

بێد bêd دارْ ڤەی «ل» ف درخت بید

بێداخ bêdax بنووڕە بەێداخ ف نگا **بەێداخ**

بیدگوڵ bîd guĺ دیەکەێگە لە کرماشان ف نام روستایی در کرماشان

بێدلێوە bêd lêwe جووریێ دارْ ڤەی «ل» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شورەبەی» ئۆشن ف بید مجنون، در دیگر گویشهای کردی «شورەبەی» گویند

بیدن bîdin بۊدن ف باشی، توباشی

بێداد bêdad ١) هاوار لە زڵم ٢) دەیشتْ هەراق ف ١) بیداد ٢) دشت گسترده

بێدگان bê digan بێدنان، بێدێان ف بی‌دندان، کنایه از پیر

بێدنان bê dinan بێدێان، پیر ف بی‌دندان، مسن

بێدەس bêdes ١) کەم دەس ٢) بێدەسڵات ف ١) نیازمند ٢) ناتوان، بی‌پشتیبان

بێدەسڵات bê desiĺat ١) بێپەلام، ناچار ٢) بی پشتیوان ف ١) ناچار، ناگزیر ٢) بی پشتیبان

بێدەسڵاتی bêdesiĺatî لە رۊ ناچاری ف ناگزیری، ناچاری

بێدەم bêdem کەم رۊڕەگا ف خجالتی

بێدەم وزووان bêdem û zuwan ١) بێدەم ٢) لاناوە لە ناتووان «بێدەم و زووان کەفتێە» ف ١) خجالتی ٢) کنایه از ناتوان

بێدەنگ bêdenĝ ١) بێفزە ٢) ئارام ف ١) بی‌صدا ٢) آرام

بێدەنگْ دووم bêdenĝi dûm کرومات ف بی‌صدا، ساکت، آرام

بێدەنگە bêdenĝe جووریێ کەتەس، مەکەش ف نوعی کته از برنج

بێدەنگی bêdenĝî کرومات ف سکوت

بێدەوی bêdewî بێ ئەدەوی ف بی‌ادبی

بێدەوییە bêdewîye بێدەوی ف بی‌ادبی

بێدێان bêdiêan بێدگان ف بی‌دندان

بێدین bêdîn بێمەسەو، لامەسەو ف بیدین

بێر bêr ١) بەو «ل» ٢) بنووڕە بێرانن ف ١) بیا ٢) نگا **بەێرانن**

بێرانن bêranin بنووڕە بەێرانن ف نگا **بەێرانن**

بێرانوەن bêranwen دیەکەێگە لە کفراوڕ ف نام روستایی در کفراور در گیلانغرب

بێ رۊ bêr̂ü کەمڕۊ ف خجالتی

بێ رۊڕەگا bêr̂ü r̂ega کەمڕۊ ف خجالتی

بێرە bêre ١) بەوە «بێرە ماڵ» «گ» ٢) بارە «گ» ف ١) بیا ٢) بیاور

بێڕەگ bêr̂eg بێغیرەت ف بی‌غیرت

بێڕەێ bêr̂eŷ ١) بێ رەگ، بێ غیرەت ٢) بدْڕەێ، بدْڕ ف ١) بی غیرت ٢) امر به دریدن

بێز bêz ١) بێرانْ جۆجگەیل ٢) وە کلْ چەو داین «دامەێ بێزْ چەو» ٣) گوڕسێوڵ «بێزْ سێوڵ» ٤) وا داری «چْ بێزێ گرتێە» ٥) دەسوور وە دزین ف ١) مرغی که جوجه‌هایش را بزرگ کرده و از خود می‌راند ٢) زیر نظر داشتن ٣) سبیل تاب داده که نشان از سر حالی و سلامتی است ٤) مغرور شدن و دور برداشتن ٥) امر به دزدیدن

بێزات bêzat رخوو، بێجەرگ ف ترسو

بێزار bêzar ئاسی، ئاس بۊن ف بیزار

بێزدان bêzdan لێز دان [ف] مرغی که جوجەهایش را بزرگ کرده و از خود می‌راند

بێزْ سێوڵ bêzi sêwiĺ جەڕ سێوڵ دان [ف] تاب سبیل

بێزْگ bêzig بێزە، بەێزە [ف] ویار

بێزگرتن bêz girtin ١) لیز گرتن ٢) وادار بۆن [ف] ١) نگا **بێزدان** ٢) مغرور شدن و گندەگویی کردن

بێزووان bê zuwan ١) بەسزووان ٢) لاڵ ٣) بێ چنگْ پەل ٤) وشەێگ لە رق بەزەیی هاتن «وەێ بێزووانەگە...» [ف] ١) کنایە از حیوان زبان بستە ٢) الکن ٣) بی‌دست وپا ٤) کلمەای در مقام ترحم

بێزە bêze بەێزە، بێزْگ [ف] ویار

بێزەل bêzel کۆیەێگە لە شاخْ شمیرانْ قەسر [ف] کوهی در نزدیکی شاخ شمیران در قصرشیرین

بێزێ bêzê بێزە، بەێزە [ف] ویار

بێژ bêj ١) وێژ «ئارد بێژ» ٢) پێش «بێژ دێان، پێش دێان» ٣) بۆش «گ» [ف] ١) بیزندە ٢) پیشین ٣) گویندە

بێژار bêjar مارْ بێ‌سام [ف] ماری کە زهر ندارد

بێژان bêjan ١) بۆشان «گ» ٢) بێدەرد ٣) بوێژان [ف] ١) آنها را بگو ٢) بدون درد ٣) آنها را الک کن

بێژدگان bêjdigan پێش‌دێان [ف] نگا **بێژدێان**

بێژدێان bêjdiên دێانێ کْ لە ژێرْ دێانْ ترەک سەونز کەێد [ف] دندانی کە از زیر دندان دیگر رشد می‌کند

بێژمار bêjimar بێشمار [ف] بی شمار، بیحد

بێ ژن bêjin کوڕِ زبوورد [ف] مرد مجرد

بێژنگ bêjinĝ وێژنگ [ف] غربال

بێژە bêje بۆشە... «گ» [ف] بگو بە...

بێژەنگ bêjenĝ ١) بێ خڵت و خەوش، بێقووڕ ٢) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) بدون زنگ زدگی ٢) نامی مردانە

بیس bîs ژمارەێ بیستم [ف] عدد بیست

بێسامان bêsaman نەدار، لات [ف] کنایە از فقیر

بێساو bêsaw وەرەلا [ف] لاابالی، بی صاحب

بێسایەومایە bêsaŷe û maŷe بێ ئەرزشت «دنیاێ هوچْ پۆچ بێ سایەومایە ـ ئەوڵە ئەو کەسە وەێ دنیا شایە» [ف] بی ارزش

بیسْپەنج bîsi penc ١) ژمارەێ کیشمانەێگە ٢) ژمارەێ بیس و پەنج [ف] ١) واحد وزنی است معادل صد و هفتاد و پنج گرم ٢) عدد بیست و پنج

بێستون bêsêtün ١) کۆیەێ بێستون لە کرماشان، لە بنەڕەتەو «بەغستان» و ئێکە بۆیەسە «بەهستان» و ئێرە بێستونە ٢) دیەکەێگە لە چەمچەماڵ سەحنە [ف] ١) کوه افسانەای بیستون در کرماشان، در گذشتە «بغستان» بودە و سپس «بهستان» و اکنون بیستون است ٢) روستایی در چمچمال صحنە

بێسکە bê sike بەێ تۆر [ف] بد ریخت، بی‌رازش

بێسوو bêsû ١) چەوْ کەم بڕشت ٢) بێ کونا [ف] ١) چشم کم سو ٢) بدون سوراخ

بێسووائێ bêsuwaê بێجگە، بێجلە، جگە«بێ سوواێ خوەم پەنج کەسیم» [ف] بدون احتساب

بێسەر bêser سەرنەدار [ف] بدون سر

بێسەرْبن bê seri bin بەملەگووزی [ف] درهم و بر هم

بێ سەرْپا bêseri pa لات، وەرەلا [ف] بی سر و پا، لاابالی

بێسەرْ زووان bêseri zuwan بێدەم و زووان [ف] خجالتی ، کم گو

بێ سەرْ سدا bê seri sida بێدەنگْ دووم [ف] بی سر و صدا

بێ سەرْ سەودا bêseri sewda بێدەنگْ دووم [ف] ساکت، خاموش

بێ سەرْ شوون bêseri şûn بێ سەر وشوون، بێ شوونْ نوون [ف] بدون رد و نشانەای

بێسەوائێ bêsewaê ١) بێجگە ٢) تاتەنانەت «بێ سەواێ! تنیش بۆد» [ف] ١) بجُز، بدون احتساب ٢) نگا **تاتەنانەت**

بێشک bêşk گافارە«دارْ بێشکەگەد، دارْ خڕنووکە- خوازمەنی کەرْد پاشاێ کەرکووکە» [ف] گهوارە، للو

بێشمار bêşimar بێژمار [ف] بیشمار

بێشوون bêşûn بێ شوونْ نوون [ف] بی رد و اثر

بێ شوونْ نوون bêşûni nûn بێ شوون و نیشان [ف] بی رد و نشان

بێشە bêşe وێشە [ف] بیشە

بێشەرم bêşerm بێ ئاوڕۆ [ف] بی حیا

بێشەلان bêşelan وێشەلان [ف] بیشەزار

بیشی bîşî دیەکەێگە لە هووزمانەوەن [ف] نام روستایی در هوزمانان

بێشی bêşî ۱) بێ وەی، ئازا ۲) سەرسەری [ف] ۱) با سلامتی کامل، بی دغدغه ۲) سطحی، جزئی

بێشیر bê şîr ئاژەڵ وشک کردێ [ف] حشم بدون شیر

بێعار bê ár بێشەرم [ف] بی حیا، بی شرم

بێفەڕ bê fer̂ بێ نوڕ، بەێ نوڕ [ف] بدفر، بدگل

بێفزه bê fize بێ کرچه [ف] بدون کمترین صدا

بیڤ bîv تڕ، گووز [ف] باد معده

بیڤْ باڤ bîvi bav لاناوه له بەرچەک بەرچەک کردن [ف] کنایه از تهدید تو خالی

بیڤ له لێ بڕیان bîv le lê bir̂yan وا کردن، پەنەمێان [ف] باد کردن، ورم کردن

بیق bîq ۱) دڕْگ ۲) دەنگْ نازک [ف] ۱) خار ۲) صدای نازک

بیقْ باق bîqi baq قرمْقاڵ [ف] همهمه

بێقوشقن bê qwişqin بێ تەقوور [ف] بی درد سر، بی سر و صدا

بێقەزا bêqeza بێمزڕەت «بێقەزا کەێ چیدەو؟ » [ف] به سلامتی

بێکار bêkar کار نەکەر [ف] بیکار

بێکاربەتاڵ bêkar betaĺ بێکار [ف] بیکار وناامید

بێکاره bêkare وڵگه، چەتاڵ [ف] بیکاره

بێکاری bêkarî بەتاڵی [ف] بیکاری

بێکرچه bê kirçe بێفزه [ف] بی سر و صدا

بیکنه bîkne بنووڕە پیکنه [ف] نگا **پیکنه**

بیکنەوبلوور bîkine û bilûr پیکنه و بلوور [ف] نی لبک

بێکەس bêkes تەنیا، بێ هامێار [ف] تنها و بی کس

بێکەسی bêkesî تەنیایی [ف] بی کسی

بێگار bêgar ۱) بێکار ۲) کارێگ نیاشتن «بیلا دەسم بێگار بوود ئەوسا تییەم» ۳) خالی بۆن «دێکەگه بێگار که بووەمەوەێ» [ف] ۱) بیکار ۲) از مشغله کاری خلاص شدن ۳) خالی

بێگار بۆن bêgar bün ۱) له کارێگ چاکر بۆن ۲) خالی بۆن [ف] ۱) از کاری رهایی یافتن، بیکار شدن ۲) خالی شدن

بێگارپاپەتی bêgar pa petî بێکاره، وڵگەێ سەرْ خەرمان [ف] بیکارەی الکی خوش

بێگاری bêgarî کارْ بێوەلیفەت [ف] بیگاری

بێگانه bêgane خاوارە، له پەهلەوی (bêganek بێگانەک) و (bêganîk بێگانیک) تۆسریاس [ف] بیگانه، در پهلوی (bêganek بیگانـَک) و (bêganîk بیگانیک) نوشته شده

بێگورد bêgwird بێهووش، سەرمەس [ف] بیهووش

بێگەرد bêgerd بێ خەوش [ف] بیگرد، صفتی برای طلاجات ، زیورآلات ناب

بێگەزاف bêgezaf بێ وەر، بێ بەهرە [ف] بی بهره

بێگەزاڵ bêgezaĺ ۱) بنووڕە چەتاڵ ۲) ئایمْ بێمزڕەت [ف] ۱) نگا **چەتاڵ** ۲) آدم مفید

بێڵ bêĺ ۱) پێمەره، له پەهلەوی (bêĺ بێڵ) و (vîlek ڤیلەک) تۆسریاس ۲) خوڵەکوو [ف] ۱) بیل، در پهلوی (bêĺ بیل) و (vîlek ڤیلەک) نوشته شده ۲) خاکستر

بیل bîl ۱) بیلا، بیلەو ۲) قوڕ، خەڕێ سییەێ دەورْ چەم [ف] ۱) بگذار، بهل ۲) گل سیاه رنگ حاشیەی باتلاق

بیلْ بژنەو bîli bijnew ۱) بگوو ئەژنەو ۲) ئایمْ سەخونفام [ف] ۱) حرف شنو، گوشگیر ۲) آدم با درک و فهم، متذوق

بیلا bîla بیلەو، بیل [ف] مهلت بده، بگذار

بێلانه bêlane بێ ئەنوا، بێ ماڵ [ف] بی آشیانه، کنایه از آواره

بیلانەراو bîlane r̂aw مووڵەتیان بێه [ف] به آنها مهلت بده

بیلاو bîlaw بیلا، بیلەو [ف] مهلت بده

بیلْ بانان bîli banan بیل [ف] گل سیاه رنگ

بێڵچه bêĺçe بێڵ بۆچگ [ف] بیلچه

بێڵکار bêĺkar مزوْر کارامه [ف] کارگر ماهر

بێڵکاری bêĺkarî ژێرْ رو کردنْ زەۆ [ف] بیل کاری کردن

بێڵکوو bêĺkû خوڵەکووان «ل» [ف] جایی که خاکستر اجاق را در آن می‌ریزند

بیلکوڵانن bîl kwiĺanin ۱) کووسْ ناهمێدی کوتان ۲) کارْ بێ سەمەر [ف] ۱) از نا امیدی دم زدن ۲) کار بیهوده وبی ثمر انجام دادن«بیل کولانن » به معنی گـِل جوشاندن است، همتای آب درهاون کوفتن

بیله bîle بنه، بنەرەێ «بیله ماڵ ئیمه» [ف] بگذار به ...

بیلەڕاو bîle r̂aw مووڵەت بێه [ف] مهلت بده، فرصتی بده

بێڵەتاو bêĺe taw باخ و سراوێگه رەنگین له جووانڕوو [ف] منـطقه‌ای زیبا وخوش آب وهوا در شهر جوانرود

بێڵەکان bêĺekan بنووڕە بڵکان [ف] نگا **بڵکان**

بێڵەکوو bêĺekû ۱) بڵکان «ل» ۲) بێڵکوو «ل» [ف] ۱)

چوبی که با آن کنگر و پیازهای خوراکی را می‌کنند ۲) نگا **بێڵکوو**

بێڵەمڕ bêĺemir̂ ژیلەمڕ ف خاکستر گرم اجاق

بیلەو bîlew ۱) گلەو بێە ۲) بووسیەڕاو ف ۱) پیش خود نگهدار، حفظ کن ۲) مهلت بده

بێڵەوار bêĺewar بەشێکە گەورا لە کرماشان ف دهستانی شامل چند روستا در حومه کرماشان

بیلەو ڕاو bîlew r̂aw بیلەڕاو ف مهلت بده

بیلەوە bîlewe بنووڕە بیلەو ف نگا **بیلەو**

بێڵەهوو bêĺehû دیەکەێگە لە گاوارە ف نام روستایی در گهواره

بێڵەهەڕ bêĺeher̂ کەمە و بێڵەهەڕ ف گیاهی از تیره‌ی کرفسیان که بصورت وحشی در ارتفاعات می‌روید

بێڵەیی bêĺeyî دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

بێڵێار bêĺêar بێڵکارْ خاس ف بیل زن خوب، کارگر ماهر

بیم bîm ۱) رخ ۲) بۆم ۳) زەۆ نەخت ٤) کاڵ «بیم زەرد»، لە فەرانسەی (bleme) وەێ ماناسە ف ۱) ترس ۲) بودم ۳) زمین پُرنعمت ٤) کم رنگ، در فرانسوی (bleme) به معنی زرد رنگ است

بیمار bîmar ۱) نەخوەش، مار وە ماناێ سەڵامەتی و ئەسەکامەتییە ۲) کویەێگە لە هۆکیەنی ف ۱) بیمار ۲) کوهی در روستای «هۆکیەنی» از توابع اسلام آباد غرب

بیمارسان bîmarisan نەخوەشخانە ف بیمارستان

بیماری bîmarî نەخوەشی ف بیماری

بێ مدوو bê midû بێهۆ ف بی دلیل

بێ مدووم bê midûm بێمدوو ف بی دلیل

بیمزەرد bîmzerd زەردووڵ ف نگا **زەردووڵ**

بێمزڕەت bê mizir̂et وە سڵامەت ف به سلامتی بدون مضرت

بێ مشتێ bêmiştê ئایمْ ناموتمەئن، نامشتێ ف غیر قابل اعتماد

بیمە bîme بۆمە، بوومە ف بوده‌ام

بێمەسەو bêmesew لامەسەو ف بی دین

بیمن bîmin بۆمن، ئیمە بۆمن ف بوده‌ایم

بیمنە bîmine بۆمنە، ئیمە بۆمنە ف بوده‌ایم

بێمەنەسْب bêmenesib بێ مدووم «بێ مەنەسْب نیە هەر تێد و چوود» ف بی دلیل

بێمێارا bê mêara بێ تاشا، بێ ترس ف بی ترس و لرز، بیخوف

بین bîn بۆن، ئەوان بۆن، لە لاتین (being) ئۆشن ف بودن، بوده‌اند، در لاتین (being) به معنای بودن است

بینا bîna چەو تێژ ف بینا

بێناز bênaz بێ خەمخوەر ف بیناز، بی غمخوار

بێنامە bêname لاناوە لە مار «ل» ف کنایه از مار

بێنامی bênamî بەنامی، بەێ نامی ف بد نامی

بێناو bênaw کەس نەناس ف گمنام، ناشناس

بێناوک bênawk بێ دانە ف بی دانه

بێناوە bênawe سنان، شێرپەنجە ف سرطان

بینایچاوان bînay çawan لاناوە لە ئەزیزْ گیانی، تۆرْ چەوەیل ف بینایی دیده، کنایه از گرامی

بینایی bînayî چەو تێژی ف بینایی

بێنْت bênit وە تْ، ئەڕاێ تْ «ل» ف به تو، برای تو

بێنتو bêntû وە تۆیە، ئەڕاێ تۆیە «ل» ف به‌شما

بێنز bê niz ۱) لەڕ، زاێف ۲) بێ گیان، لە سەکزی «بێ نەزگ» ئۆشن ف ۱) نزار، لاغر ۲) بیحال، ضعیف، در گویش سکزی «بی‌نَزگ» گویند

بێنزە bê nize بێفزە، بێدەنگ ف بی سر و صدا

بینگ bînĝ تڕ، گووز ف صدای باد معده

بینْگ bînig گزینْگ، دۆیەتی چەو ف مردمک چشم

بێنْم bênim ۱) وەمْ، ئەڕاێ مْ «ل» ۲) سیەتای بێ نم ف ۱) به من، برای من ۲) بیماری تب سیاه

بێنمازی bê nimazî عادەتْ مانگانەێ ژنەیل ف خون حیض، قاعدگی

بێنمو bênmû وە ئیمە، ئەڕاێ ئیمە «ل» ف به ما، برای ما

بێمن وتۆ bê min û to بێ رۆ دەربایس ف بی تعارف و تکلف

بێ نۆر bê nür بنووڕە بەێ نۆر ف نگا **بەێ نۆر**

بێنۆزە bê nüze بنووڕە بێکرچە ف نگا **بێکرچە**

بێنون bênon وە ئەوان، ئەڕاێ ئەوان «ل» ف به آنها، برای آنها

بێ‌نوُن bê nûn بێ شوون ونوون ف بدون هیچ نشانه‌ای، مفقود

بینه bîne بۆنه، ئه‌وان بۆنه ف بوده‌اند

بێنه‌ر bêner ١) بێکه‌مه، بێ کماره ٢) دیه‌که‌یگه له گاواره ف ١) بی لبه ٢) روستایی در گهواره

بینه‌ک bînek بینگ «ل» ف مردمک چشم

بێنێ bênê وه ئه‌ۆ، ئرا ئه‌ۆ «ل» ف به او، برای او

بێنیاز bê niyaz گۆهرد، مسنه‌وه‌ن ف دارا، بی‌نیاز

بێواز bê waz بێ وینه، بێ مانه‌ن «گ» ف بی نظیر، بی بدیل

بێ وچان bê wiçan یه‌ێ پشت ف پیدرپی، بی وقفه

بێ وژدان bê wijdan بێ وێژدان، خودا نه‌ناس ف بی وجدان

بێوڵه bêuĺe دیه‌که‌یگه له جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

بیوه bîwe بێ شۆ، ژنْ شۆ مردێ ف بیوه

بێوه‌ج bêwec بێ به‌رجه‌وه‌ن، وه ده‌رد نه‌خوه‌ر «ل» ف بدرد نخور

بێوه‌خت bêwext نه‌وه‌خت، نامه‌وق ف نابهنگام

بێوه‌ر bêwer زامه‌تْ فره‌وان و بێوه‌لیفه‌ت، له ئه‌وستا (ebeŷvere به‌ێڤه‌ره) و (beîverê به‌ئیڤه‌رێ) واته ده‌هـ هزار و له په‌هلَه‌وی (epêbehr ئه‌پێ‌به‌هر) وه مانای بێ مه‌نفه‌ت نۆسریاس، زامه‌تێگک به‌رجه‌وه‌نێ نییه «بێ + وه‌ر» ف رنج و تلاش فراوان اما بی نتیجه، در اوستا (beivere بیور) و (beîverê بئیور) به معنی ده هزار و در پهلوی (epê behr اپیبهر) یعنی بی بهره و بی نتیجه نوشته‌شده، زحمتی که نتیجه ندارد «بی = پیشوند نفی+ ور = بهره»

بێوه‌ری bêwerî خافڵ ف غافل، کسی که در باغ نیست

بیوه‌ژن bîwe jin شۆ مردێ ف بیوه‌زن

بیوه‌ژن‌کوشی bîwe jin kwişî لاناوه له هه‌ژاری کیشان و ئێوه‌ت کردنْ یه‌تیمه‌یل ف کنایه از بیوه زنی که رنج و فقر را تحمل کرده و یتیمها را بزرگ می‌کند

بێوه‌لیفه‌ت bê welîfet بێ پاداشت، بێ ده‌ساوه ف بی نتیجه

بێوه‌ن bêwen دیه‌که‌یگه له جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

بیوه‌نیج bîwenîc مه‌ڵوه‌نێگه له ناوچه‌ێ گووران ف منطقه‌ای در گوران

بێوه‌ێ bêweŷ بێگه‌زاڵ ف بی آزار

بێ‌وێژدان bê wêjdan بێ وژدان، خودا نه‌ناس ف بی وجدان

بێ‌وێنه bêwêne بێ وینه، بێ هاوتا ف بی مانند

بێویانی bêwyanî دیه‌که‌یگه له سه‌رپیه‌ڵ ف نام روستایی در سرپل ذهاب

بێ‌هاوتا bê hawta بێ وێنه ف بی مانند

بێ هه‌ره‌چ bê hereç بێ مه‌ربووت ف نامربوط، بی ربط

بێ‌هه‌ۆلا bê heüla بێ ئختێار «بێ هه‌ۆلا هاته رام» ف بی اختیار

بێ‌هه‌وه‌لا bê hewela بێ تاشتا، بێ ئختێار ف بی اختیار

بیه bye بۆیه، ئه‌ۆ بۆیه ف بوده، او بوده است

بێه bŷe تْ بێه ف بده، تو بده

بێه‌ر bŷer ئه‌وه‌ێ کْ ده‌یێد ف مفعول

بێه‌را bŷera بێه‌ره‌و ف پس بده

بێه‌ران bŷeran ئه‌وانه بێه‌را ف آنها را بده

بێه‌رانا bŷerana به‌رانا ف نگا **به‌رنا** و ترکیباتش

بێه‌رانه bŷerane ئه‌وانه بێه...ف آنها را بده به....

بێه‌رانه‌و bŷeranew به‌رانه‌و ف آنها را برگردان

بێه‌رانه‌ێ bŷeraneŷ ئه‌وانه بێه‌ره... ف آنها را بده به...

بێه‌ره‌و bŷerew بێه‌را ف پس بده

بێه‌ره‌وه‌ێ bŷereweŷ ئه‌وه بێه‌ره‌و ف آن را بر گردان، پس بده

بێه‌ره‌ێ bŷereŷ ئه‌وه بێه ف آنرا بده

بێه‌م bŷem مْ به‌مه‌و ف بدهم

بێه‌ن bŷen ئۆیه بێه‌ن ف بدهید

بێه‌وه‌لیسکه bŷewelîske یه‌والیسکه، زێزْ زه‌ۆ نه‌خت، زه‌ۆ گه‌راڵ و زایف ف زمین غیر حاصل‌خیز و نا مرغوب

بێ‌هاز bê haz بێ تاوشت، بێ توان ف ناتوان

بێ‌هڵم bê hiĺm ئائێم یاحرامی بێ چه‌و رۆ ف انسان یا سگ بی چشم و رو

بێهوو bêhû بێهووده ف بی سبب، بیهوده

بێهووده bêhûde بێهوو ف بیهوده

بێهووش bêhûş بێگورد ف مدهوش

بێه‌یم bŷeym ١) بێه‌یمن ٢) کله‌و بکه‌یمن ف ١) بدهیم ٢)

برگردانیم

پ

پا pa ۱) قاچ ۲) بەرابەر «پا وە پام هات» ۳) هەێرنگە «وەیٚ پا هات و وەوەکە چی» ٤) لە ملْ، لە عوودەیٚ «ها پایٚ تْ» ٥) بن، خوار «لە پایٚ دیواران» ٦) پاک کردن «بشوورەیٚ تا پا بوود» ۷) شتویەڵەیٚ چراخ «پایٚ بە خوار» ۸) بنچینە، بنەما «ئی وەرەیلە پایان بیل، شایان بفرووش» ۹) زێزْ سەر کردن «گولەگە پا کرد» ف ۱) پا ۲) برابر ۳) همین الان ٤) برگردن ِ، بر عهدەی ٥) پایین، بُن ٦) پاک کردن ۷) تنظیم شعله چراغ ۸) بُنه، پایه ۹) به پایین هدف خوردن

پائەوشار pa ewşar پاچاڵ ژێرْ پایٚ جوولێا ف پای افشار، ویژه جولاهی

پائێز paıêz وەرزْ سێەمْ ساڵ ف پاییز

پائێزان paıêzan هەنهەنْ پایز، پایزەڕووژ ف موسم پاییز

پائێزە paıêze تویەمیٚ کْ لە پائیز بخەنەیٚ ف بذری که در پاییز کاشته شود

پائێزەبرا paıêze bira بنووڕە پایزەبرا ف نگا **پایزەبرا**

پائێزەپڵە paıêze piĺe وارانْ پەڵە، پەڵە ف باران پاییزی

پائێمام pa ıêmam دیەکەێگە لە ناودەروەن ف روستایی در ناودَروَن

پابڕان pa biȓan هاتوچوو نەکردن، پابڕین ف آمد و شد نکردن

پابریک pabirîk فابریک ف فابریک

پابڕین pa biȓîn هاتوچوو نەکردن ف آمد و شد نکردن

پابڵێن pa biĺên پایار، پایەر ف پابرجا و بلند قامت بمانی

پابەس pabes لاناوە لە گیروودەیی ف اسارت، پایبندی

پابەن paben پابەس ف پایبند

پابەۆ pabeü پاوەۆ «ل» ف ینگه

پابێڵ pabêĺ بڕشتْ یەیٚ پامەرە ف برش یکبار بیل زدن

پاپاکردن papa kirdin ۱) پاوپا کردن ۲) پا گرتنْ مناڵ ف ۱) دو دلی وتاخیر کردن ۲) پا گرفتن نوزاد

پاپرتووک pa pirtûk پاپریک «ل» ف پروانه

پاپریک papirîk پەپۆلە «ل» ف پروانه

پاپووش papûş ۱) بخت ۲) شووالْ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پانتوڵ» و لە سەکزی «پاتلو» لە لارستانی «پاتلون» لە لاتین (pantaloon) لە فرانسەی (pantalon) ئۆشن ف ۱) تهمت، پاپوش ۲) شلوار، دردیگر گویشهای کردی «پانتوڵ» و در سکزی «پاتلو» و در لارستانی «پاتلون» و در لاتین (pantaloon) و در فرانسه (pantalon) گویند

پاپەتی pa petî ۱) پایٚ بیٚ پێڵا ۲) لاناوە لە نەدار ف ۱) پا برهنه ۲) کنایه از ندار

پاپەل pa pel ۱) بنگلا ۲) پڕوپا «پا پەلیٚ بشوور» ف ۱) برگ زیرین ۲) پاها

پاپەیٚ pa peŷ حەواڵگر، مینەکەر ف خواهان و طالب

پاپەیٚ بۆن papeŷ bün وە شوونْ چشتێگەو چین ف پا پی شدن

پاپی papî ۱) تیرەێگ لە لوڕەیل، گاهس بنچەکیان وە ئەردەشێرْ پاپکان برەسێد، پاپکانبەشێگ لە ئووردی بۆنە ۲) ناوێگە کوڕانە ف ۱) تیره‌ای از ایلات لرستان، شاید ریشه آنها به اردشیر پاپکان سرسلسله ساسانیان برسد، در ضمن پاپکان قسمتی از پیاده نظام بوده‌اند ۲) نامی مردانه

پاپێا pa pêa پیادە، زێزْ سووارە ف پیاده

پاپیا pa pya وەتن ریٚ کردن «پاپیا بچیٚ رەسیدە پێەو» ف تند راه رفتن

پاپێاساوین pa pêa sawîn پاپێا ساین ف لگد کوب کردن

پاپێا ساین pa pêa sayn پا پێا ساوین ف لگد کوب کردن

پاپێانان pa pêa nan پا پێا ناین ف پا بر آن نهادن

پاپێانایِن pa pêa nayn پا پێا نان ف پا بر آن نهادن

پاپێچ pa pêç ۱) پاپووش، دەس‌گرتن ۲) بنووڕە ساقوەن ف ۱) افترا ۲) نگا **ساقوەن**

پاپێچنەک pa pêçnek دۆگونە ف نوعی علف هرز

پاپی‌سلیموونی papî silîmûnî کەڵەشێر خودایلە«ل» ف شانەبسر

پاپێڵ pa pêł پا وپێڵا ف پا و ضمائم آن

پاپێڵا pa pêła پا وپێڵا ف پا و ضمائم آن

پاپێڵ‌چەفت pa pêł çeft گیر، پاپەێ چەفت ف آنکه پاهایش کج است، نوعی راشیتیسم

پاتار patar پاێ پاتار، لە تەنگی وتفتی بۊن ف در تنگنا قرار گرفتن

پاتاق pataq ۱) تاقێگە لە بەێنْ رێ کڕن وە سەر پیەڵ ک ئۆشن یە گڵکووی «ئەژدیهاک» باپیرْ داریووشە ۲) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف ۱) طاقی افسانه‌ای که گویا قبر «آژدیهاک» نیای داریوش است در بین راه کرند به سرپل ذهاب قرار دارد ۲) روستایی در سرپـُل ذهاب

پاتاڵ patał پیر و لە کار کەفتێ «پیر و پاتاڵ» ف پیر و فرتوت

پاتشا patişa پادشا، لە پەهڵەوی (patişa پاتشا) و (patexşa پاتەخشا) و (patyxşa پاتیخشا) ئۆسریاس ف پادشاه، در پهلوی (patişa پاتشا) و (patxşa پاتخشا) و (patyxşa پاتیخشا) نوشته شده

پاتلن pa tilin پاماڵ کردن ف با پا لگدمال کردن

پاتەخت patext ۱) شار قورپیسەیی ۲) چووار گلە چوو دۆ گەزی کْ وە زەنجیر بەسیانەسە گوردەێ مەوج بافی و تان و پوو لە یەک جیاوە کەن ف ۱) پایتخت ۲) شامل چهار چوب به طول تقریبی یک متر که بوسیله زنجیرهایی به «گورده» متصل است و هر کدام یک ردیف بند تار را از دیگری جدا می‌کند

پاتەرم paterm لاناوە لە خەڵک «گ» ف مردم، جمعیت

پاتیل patîl تێان ف دیگ مسی بزرگ

پاتیلچە patîlçe پاتیلْ بۊچگ ف دیگ کوچک مسی

پاجووش pacûş چۆزەڕەێ بنْدار ف جوانه پای درخت

پاجی pacî چیتەجا، چیتجا ف حجلەی ویژەی عروس و داماد که درداخل سیاه‌چادر در شب زفاف از آن استفاده می‌کنند ، نوعی‌چیت

پاجینگە pacînĝe جی پایگ کْ لە ناو چاڵاو ئەڕاێ خوار و بان کردن درْس کەن، پاگیرنگە ف جا پاهایی که در چاه می‌کنند جهت بالا و پایین آمدن

پاجییە pacîye بنووڕە پاجی ف نگا **پاجی**

پاچ paç ۱) بڕین وە قەیچی ۲) قرتانن ۳) تۆنگْ ئاو خوەری ف ۱) برش با قیچی ۲) قطع کردن ۳) پارچ

پاچاڵ paçał ۱) چاڵێ کْ جووڵێا مەکینەێ جۆلایی خوەێ نەێدە تێ ۲) چاڵێ کْ ماین نەنە تێ تا خەر بیەڕێە لێ ف ۱) چاله‌ای که جولا دستگاه جولایی را درآن جا می‌دهد ۲) چاله‌ای که مادیان را در آن می‌نهد تا با خر گُشن کند

پاچاڵ‌کەن paçał ken ۱) ئەو کەسەێ کْ پاچاڵ کەنێد ۲) لاناوە لە جاکەش ۲) ئامرازێگ ئەڕاێ کەنینْ چاڵ کْ سۆتنەیلْ سییەماڵ بنەنە تێ ف ۱) کسی که «پاچاڵ» را گود می‌کند ۲) کنایە از جاکش ۳) وسیله‌ای برای کندن چاله جهت قرار دادن ستون های سیاه‌چادر

پاچان paçan بەنبەن بڕی ف از هم پاشید

پاچانن paçanin بەنبەن بڕین ف از هم پاشیدن

پاچدان paçdan بنووڕە پاچکردن ف نگا **پاچکردن**

پاچ‌قولە paçqwile پاچەقولی ف لُنگ کردن در کُشتی، فت پا زدن در کُشتی

پاچکردن paç kirdin ۱) بڕین ۲) هەڵپاچین ف ۱) برش زدن ۲) قطع کردن

پاچکە paçke کەلە پاچْگ ف کله‌پاچه

پاچْگ paçig ۱) پاچە ۲) خوری تاو دریاێ و جەڕە کریاێ ف ۱) پاچه ۲) پشم تابیده و دسته بندی شده

پاچْگ‌زەڕینە paçig zerîne پاچگەزەڕینە ف دختری که بعد از او نوزاد پسر بدنیا بیاید

پاچگەزەڕی paçge zerî بنووڕە پاچْگ‌زەڕینە ف نگا **پاچْگ زەڕینە**

پاچگەزەڕین paçge zerîn پاچْگ زەڕینە ف نگا **پاچْگ زەڕینە**

پاچگەزەڕینە paçge zerîne بنووڕە پاچْگ زەڕینە ف نگا **پاچْگ‌زەڕینە**

پاچڵە paçiłe کوچگێ کْ نەنەێ بانْ هەرەکْ سییە ماڵ ف

سنگی که بر روی رسن و میخ سیاه‌چادر می‌گذارند

پاچه paçe ۱) پاچِگ ۲) پاێمانْ هاماری کوێیه ف ۱) پاچه ۲) دامنه هموار کوه

پاچەزەو paçe zeü هاماری پاێمانْ کوێیه ف هموارِی دامنه کوه

پاچەقۆرووس paçeqorûs پووسْ پاێ کەڵەشێر کْ کەنەێ سرمانْک ف پوست پای خروس که از آن سرمه‌دان درست کنند

پاچەقولی paçeqwilî پاچ‌قوله ف لُنگ کردن در کُشتی

پاچی paçî ۱) ئەو هەڵپاچی ۲) بەن‌بەن بڕێ ف ۱) برش داد ۲) از هم پاشید

پاچیا paçya بنوورِه پاچیاگ ف نگا **پاچیاگ**

پاچیاگ paçyag ۱) تیلْمنجەڕ بڕیاێ ۲) لە یەک پاچیاێ ف ۱) برش زده شده ۲) از هم پاشیده شده

پاچیاێ paçyaê پاچیاگ ف ۱) برش زده شده ۲) از هم پاشیده شده

پاچیان paçyan پاچیاگ ف نگا **پاچیاگ**

پاچیخی paçîxî سیخوڕی ف خبر چینی

پاچیخی‌کردن paçîxî kirdin ۱) متْ مڵوویی کردن، زووان چەوری، خاێەماڵی کردن «گ» ۲) سیخوڕی کردن ف ۱) چاپلوسی کردن ۲) خبر چینی کردن

پاچیخی‌کەر paçîxî ker ۱) متْ مڵووکەر «گ» ۲) سیخوری کردن ف ۱) چاپلوس ۲) خبرچین

پاچین paçîn لە یەک بڕین، بەن‌بەن بڕین ف از هم پاشیدن

پاچینگه paçînge چینگه ف جستجوی ماکیان برای یافتن غذا، با پا زمین را زیر رو کردن برای یافتن خوراکی

پاچینه paçîne ۱) پلەکان «ل» ۲) بنوورِه پاچینگه ف ۱) نردبان ۲) نگا **پاچینگه**

پاخاشه paxaşe ۱) پەێڕەوی کردن ۲) لە ڕێگەو کْ ئەوسا هاتْچوو کریاس نەچین، پاقاژه ف ۱) پیروی کردن ۲) به جایی که قبلاً آمد وشد کرده نرفتن

پاخاشه‌کردن paxaşe kirdin ۱) پەێڕەوشتی ۲) پاخش کردن ف ۱) پیروی کردن ۲) از راه قبلی رفتن، آمد و شد کردن

پاخش‌کردن paxiş kirdin پاخاشه کردن «کەڵێن ئاو رشنێ ـ بۆچگ پاخش کەێ» بنوورِه پاخاشه کردن ف نگا **پاخاشه کردن**

پاخسن pa xisin ۱) لە پا کەفتن، بێ هاز بۆن ۲) فره نەخوەش وبێ هاز ف از پا افتادن و بریدن در راه ۲) از شدت بیماری نا نداشتن

پاخوا paxwa ۱) وڵاێنْ خەڕێ و خوەشه کردن ۲) ئەنازەێ یەێ رووژ خەڕێ ئاماده کردن ف ۱) ورز دادن کاه گل برای پیوستگی بیشتر ۲) مقدار کاه گل آماده‌ی یک روز کارگر

پاخوەشه pa xweşe وە پا خوەشه‌کردنْ خەڕێ ف لگدمال کردن و ورز دادن گل

پاخەسو paxesü پاخەسۆر، پابەو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەربوک، بەربو، بەربوودی، پاخەسو»ئۆشن ف ینگه، در دیگر گویشهای کردی «بەربوک، بەر بو، بەربودی، پاخەسو» گویند

پاخەسۆر paxesür پاوەو، پابەو ف ینگه

پادار padar ۱) پاێار ۲) رەوەنده «پادارەگه بگر بێ پاگه وه جاس» ف ۱) پایدار، برقرار ۲) رونده

پاداری padarî پا وه گەز دان، پاێاری ف پایداری

پاداش padaş پاداشت ف پاداش

پاداشت padaşt پاداش ف پاداش

پادا گرتن pa dagirtin ۱) پا درێژ کردن ۲) کوت کردن ف ۱) پا دراز کردن، دراز کشیدن ۲) اصرار کردن

پادان padan دەس کەفتن ف فرصت مناسب پیش آمدن

پادانه گەز pa dane gez پا وه گەز داین ف تحمل کردن و پشت کار داشتن

پادشا padişa بنوورِه پاتشا ف نگا **پاتشا**

پادەسن pa de sin پا وه سن «ل» ف پا به سن گذاشته، نوپیر

پار par پارەکه ف پارسال

پارتی partî دەسلاَت جفتْ جوور کردن ف پارتی

پارتی‌بازی partî bazî حەق خوەری ف پارتی بازی

پارچ parç پاچ، تۆنگْ ئاوخوەری ف پارچ آبخوری

پارچا parça مەتەڵ، پارچه «ل» ف داستان

پارچه parçe ۱) بافەمەنی ۲) قورنه «چووار پارچه» ۳) پارچا ٤) پاچەێ کوێیه ف ۱) پارچه ۲) بخش، قسمت ۳) داستان ٤) کوهپایه، دامنه‌ی هموار کوه

پارچەپارچ parçe parç ئاوەن و رەوەن ف آمد و شد، رفت و آمد

پارچەپارچه parçe parçe لەت لەت بۆن ف تکه تکه شدن

، بخش بخش شدن

پارخه pa r̂ixe رخ، ترس ف ترس و وحشت

پاردۆ pardü پاڵدْم ف پاردُم

پارگوور pargûr پارینْک، پارینه ف گوساله یک ساله

پارنه parne پارەکە «ل» ف پارسال

پارنەکە parneke پارەکە، پارنە «ل» ف پارسال

پارِوو parû̂ جووریٚ بێڵ چووینە ف پارو

پارِووکانە parû̂kane پارِووکڵە ف آشی که به مناسبت پا گرفتن نوزاد درست می‌کنند

پارِووکڵە parû̂kl̂e پارِووکانە ف نگا **پارِووکانە**

پارِوومال parû̂ mal̂ کۆیەێگە لە سوومار ف نام کوهی در سومار

پارە pare پۆل وپەڵە، هەم لە ئەوستا و هەم لە پەهڵەوی (pare پارە) وە مانایٚ وام، قەرت و بەرتیل تۆسریاس ف پول، دارایی، در اوستا و پهلوی (pare پاره) به معنی «وام، بدهی و رشوه» آمده است

پارەپار par̂e par̂ قرمْ قالْ بێخودی ف همهمه بی خودی

پارەقە par̂eqe ١) دڵنگرانی ٢) نەخوەشی ڕەقە ف ١) اضطراب ٢) بیماری در سم احشام

پارەکە pareke پار ف پارسال

پارەکەین parekeyn هنْ پارەکە ف آن پارسالی

پارەکەینە parekeyne ئەو پارەکەیی ف همان پارسالی، پارسالی

پارەوکە par̂ewke پا گرتنْ منالْ ف پا گرفتن بچه

پاریاب paryab ١) دیەکەێگە لە چەوارْ ئیلام ٢) دیەکەێگە لە ئەرکەوازْ ئیلام ف ١) روستایی در چوار ایلام ٢) روستایی در ارکوازی ایلام

پارێز parêz ١) پیەرێز ٢) پیەرێزانن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پاراستن، پارازتن» ئۆشن ٣) کوڵگە ف ١) پرهیز ٢) پاسداری کردن، نگهداری کردن ٣) سنگر، کمین، کمینگاه

پارێزانن parêzanin پیەرێزانن ف محافظت کردن

پارێزکار parêz kar خوەیٚ لە کارْ گەن پیەرێزانن ف پرهیز ، پرهیزگار

پارێز کردن parêz kirdin پیەرێز کردن ف پرهیز کردن

پارێزگار parêzgar پیەرێزکار ف پرهیزگار

پارین parîn ١) هنْ پارەکە ٢) پارگوور ٣) پالۆن ف ١) پارسالی، پارسال ٢) گوساله پارسالی ٣) جوبی که در اطراف سیاه‌چادر می‌کنند جهت آبرو باران

پارینْک parînik ١) پارگوور ٢) پالۆن ف ١) گوساله‌ی یکساله ٢) جوبی که در اطراف سیاه‌چادر می‌کنند تا آب باران را از اطراف سیاه‌چادر دور کند

پارینە parîne بنووڕە پارین ف نگا **پارین**

پاز paz کشْک، ئاگاداری «پازگا: جی پاز دان»، بنووڕە پاسەوان ف پاس، نگهبانی، نگا **پاسەوان**

پازدە pazde پانزە ف عدد پازده

پازدەمین pazdemîn پانزەمین ف پازدهم

پازدەهم pazdehim پانزەمین ف پازدهم

پازدەهمی pazdehimî پانزەهمی ف پازدهمین

پازدەهمین pazdehimîn پانزەهمین ف پازدهمین

پازگا pazga پاسْگا ف پاسگاه

پازن pazin کەڵ کۆیەی «ل» لە پەهڵەوی (paçin پاچن) نۆسریاس ف بُز کوهی، در پهلوی (paçin پاچن) نوشته شده

پاژ paj پاش، دۆیایٚ... ف بعد از، پس از

پاژکار pajkar پاش کار ف باز نشسته

پاژنە pajne پاشنە لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پاژنو» ئۆشن ف پاشنه، نگا **پاشنە**

پاژنەکیش pajne kîş پاژنەهەڵکیش، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کەرەتە» ئۆشن ف پاشنه کش، در دیگر گویشهای کردی «کەرەتە» گویند

پاژنەهەڵکەنین pajne hel̂kenin لاناوە لە فرە هات و چوو کردن ف کنایه از آمد و شد بسیار

پاژنەهەڵکیش pajne hel̂kîş پاژنەکیش ف پاشنه کش

پاژنەهەڵکیشان pajne hel̂kîşan لاناوەلە ئامادە بۆن ئەڕایٚ کارێگ ف کنایه از آماده شدن برای کاری

پاژەکشە pajekişe پاشەکشە، پاکشە ف عقب نشینی

پاژەڵم pajel̂m بنووڕە کەیٚژەڵم ف نگا **کەیٚ ژەڵم**

پاژیەڵ pajyel̂ ١) جووریٚگ میەرگە ٢) پاژەڵم ف ١) مهره‌ای سیاه رنگ ٢) پس مانده سبزه که برای بره می‌آورند

پاس pas ١) پاز، ئاگاداری ٢) دەنگْ سەیٚ ف ١) پاس، نگهبانی ٢) پارس سگ

پاسا pasa ١) پاساوین وە رۆ زەۆ ٢) سرپوو کردن ٣) سەرْ

پەل کردن ٤) شاردنەوە [ف] ١) پا بر زمین ساییدن ٢) پنهان کاری کردن ٣) هرس کردن ٤) پنهان کردن

پاسار pasar ١) لێوەیٚ دیوار ٢) سەرْ پەل کردن ٣) دیەکەێگە لە هەرسین [ف] ١) کناره بام و دیوار ٢) هرس کردن ٣) روستایی در هرسین

پاساری pasarî ١) لێوەیٚ دیوار ٢) مەلۆچگێگە، لە لاتین (pesserides) وە ماناێ مەلەوەرە [ف] ١) کناره بام و دیوار ٢) نوعی گنجشک که از انواع دیگر کمی کوچک تر است در لاتین واژه (pesserides) به معنای پرنده است

پاساکردن pasa kirdin ١) سرپوو کردن ٢) سەرْ پەل کردن ٣) پا پێا سایین [ف] ١) پنهان کاری کردن ٢) هرس کردن ٣) پا ساییدن بر...

پاساکەر pasa ker ١) سرپوو کەر ٢) سەرْ پەل کەر [ف] ١) پنهان کننده ٢) هرس کننده

پاسرخواردن pa sir̂ xwardin سرپردن [ف] لیز خوردن

پاسرکیان pasirkiyan بنوورە پاسڵکیا [ف] ترک خوردن پوست دست و پا، نگا **پاسڵکیا** و ترکیباتش

پاسرگانی pasir̂ganî سرگانی [ف] سُرسُره بازی

پاسکانی paskanî دەم پاسکانی [ف] ادای کسی را در آوردن یا دهن کجی کردن

پاسکردن pas kirdin زنوو زنوو کردنْ سەیٚ [ف] پارس کردن سگ

پاسْگا pasiga پازگا [ف] پاسگاه

پاسڵکیا pasiĺkiya پاسرکیا [ف] ترک خوردن پوست دست و پا در اثر بدی آب و هوا

پاسڵکیاگ pasiĺkiyag پاسرکیاگ [ف] ترک خوردن پوست دست و پا

پاسڵکیان pasiĺkiyan پاسرکیان [ف] ترکیدن پوست دست و پا

پاسڵکیایٚ pasiĺkiyaê پاسرکیایٚ [ف] دست و پای ترک خورده

پاسوور pasûr پەڕەیٚ قومار [ف] برگ پاسور

پاسووربازی pasûr bazî پاسووران [ف] پاسور بازی

پاسووران pasûran پاسووربازی [ف] بازی با پاسور

پاسەبان paseban پاسەوان [ف] نگا **پاسەوان**

پاسەوان pasewan پاسەبان، لە پەهڵەوی (paspan پاسپان) و (pazguspan پازگوسپان) و (pazgispan پازگسپان) تۆسریاس [ف] پاسبان، در پهلوی (paspan پاسپان) و (pazguspan پازگوسپان) و (pazgispan پازگسپان) نوشته‌شده

پاسەوانی pasewanî کشْک دان [ف] نگهبانی، پاسبانی

پاسی pasî زێزْ مەرەسی، سەگْ نێانگر «نەپاسیە، نە مەرەسی» [ف] سگ نگهبان، سگی که در نگهبانی دادن گله کمک چوپان می‌کند

پاش paş ١) پاژ، دۆیایٚ ٢) پاشگرە وە ماناێ پرژین «ئاو پاش» ٣) دْمەیٚ مییە [ف] ١) پس از، بعد از ٢) پسوند به معنی پاشنده ٢) دنبه گوسفند

پاشا paşa ١) پاتشا ٢) ناوێگەکوڕانە [ف] ١) پادشاه ٢) نامی مردانه

پاشاخوڕ paşa xwir̂ ١) پاشاهۆڕ، وامەنەیٚ کەیٚ ٢) لاناوە لە کاسەلس [ف] ١) پس مانده خوراک احشام ٢) کنایه از کاسه لیس

پاشاراو paşaraw پاشراو، پەساو [ف] پسابه، پس آب

پاشاروو paşar̂û ١) شاروو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پاشە رۆک» ئۆشن ٢) وامەنە [ف] ١) پساچین، در دیگر گویشهای کردی «پاشەرۆک» گویند ٢) باقیمانده

پاشام paşam سەحەری، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پارشێو ، پاشێو»ئۆشن [ف] سحری، در دیگر گویشهای کردی «پارشێو ، پاشێو» گویند

پاشاو paşaw ئاو ئاڵووپاڵوو [ف] پیش‌آب

پاشاهۆڕ paşahor̂ پاشاخوڕ «ل» [ف] پس مانده خوراک احشام

پاشدزە paşdize پاشدزەک [ف] دزدی که نگهبان دیگر دزدان است

پاشدزەک paşdizek پاشدزە [ف] نگا **پاشدزە**

پاشدۆم paşdom مییەێگ ک کرینجگێ رۆ ئەو بان بوود [ف] گوسفندی که دنبالچه‌اش رو به بالا است

پاشدەس paşdes پشدەس [ف] پس‌انداز

پاشدەس کردن paşdes kirdin پشدەس کردن [ف] پس انداز کردن

پاشراو paşiraw پاشاراو، پەساو [ف] پسابه، پساب

پاشکار paşkar پاژکار [ف] باز نشسته از کار

پاشکووه paşkuwe تەرکیوەن، خورجینێ ک بەسنە قەێ زینْ ئەسپ ف خورجینی که به زین اسب می‌بندند

پاشقاو paşqaw پاشمەنەێ خواردەمەنی ف پس ماندەی غذا

پاشگر paşgir زێز پێشگر ف پسوند

پاشگە paşige دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین

پاشماوە paşmawe پاشاڕوو ف باقیمانده

پاشمەرگ paşmerg دۆیاێ مردن ف پس ازمرگ

پاشمەرگە paşmerge پاشەپێەر، منالێ کْ دۆیاێ مردنْ باوگ پێا بوو ف نوزادی که پس از مرگ پدر بدنیا آید

پاشمەنە paşmeneوامەنە، دۆیامەنە ف باقیمانده

پاشنە paşne پاژنە، لە پەهلەوی و ئەوستا (paşne پاشنە) نۆسریاس ف پاشنه، در پهلوی و اوستا (paşne پاشنه) نوشته شده

پاشوُرە paşûre ئاو هنکێ کْ پاوە پێ شوورن ف پاشویه

پاشۆل paşül پاشوُلە، دلْنگْ شووڕ ژنانە کْ لە لاوە جەمەو کریەێد «گ» ف لباس بلند زنانه که از طرفین جمع می‌شود

پاشوُڵ paşûl̂ بنووڕە پاشۆل ف نگا **پاشۆل**

پاشەکشە paşe kişe پاژەکشە، پاکشە ف عقب نشینی

پاشەپێەر paşepŷer پاشمەرگە ف نگا **پاشمەرگە**

پاشی paşî ١) ئەێ پاشی ٢) سووکە ناو پاشا ف ١) پاشید ٢) مخفف پاشا

پاشین paşîn ئەوان پاشین، پشانن ف آنها پاشیدند، بن فعل پاشیدن

پاقازە paqaze گیاێ خواردەمەنیە ف گیاهی از تیره پاغازیان و خوراکی است

پاقاژە paqaje پاخاشە، ڕێ هاتو چوو ف راه آمد وشد

پاقۆدووم paqodûm پاقێەم ف قدم خیری

پاقڵا paqil̂a ١) پەرچینْ ئاخڵ، پاقڵان ٢) چەمێگە لە کوونانی ف ١) پرچین دور آغل ٢) رودی در کونانی

پاقڵان paqil̂an پەرچینْ ئاخڵ ف پرچین دور آغل

پاقڵانجی paqil̂ancî پەقڵانجقە ف گیاه‌خاکشیر

پاقڵانجقی paqil̂anciqî بنووڕە پاقڵانجی ف نگا **پاقڵانجی**

پاقڵانچکە paqil̂ançike بنووڕە پاقڵانجی ف نگا **پاقڵانجی**

پاقڵەجقی paqil̂eciqî بنووڕە پاقڵانجی ف نگا **پاقڵانجی**

پاقەژە paqeje پاقاژە، بنووڕە پاخاشە ف نگا **پاخاشە**

پاقەلۆس paqe lüs دْتیخە کردنْ دەم چەو ف تراشیدن موی صورت، دو تیغه کردن

پاقێووم pa qêûm پاقێەم ف قدمخیر

پاقێەم pa qŷem پاقێووم ف قدمخیر

پاک pak ١) تەمیس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خاوێن، پاقژ ، پاکژ» و لە پەهلەوی (paw پاو) ئۆشن ٢) وە کولی «پاک ریشێ چەرمێ بۆیە» ٣) خاس ف ١) پاکیزه، در دیگر گویشهای کردی «خاوێن، پاقژ، پاکژ» و در پهلوی (paw پاو) گویند ٢) همه، بەکلی ٣) خوب

پاکا بۆن paka bün پاکەو بۆن ف پاک شدن

پاکار pakar مزۆر خان لە کوو کردنەوەێ مالکانە ف نماینده خان در محل برای گردآوری مالکانه

پاکاری pakarî خاسە نەوکەر ف پادو ویژه

پاکاکردن paka kirdin پاکەو کردن ف پاکیزه کردن

پاکان pakan پاکەیل ف نیکان

پاک بۆن pak bün ١) تەمیس بۆن ٢) بێ گونا بۆن ف ١) تمیز بودن ٢) ثابت شدن بی‌گناهی

پاکردن pa kirdin زێزْ سەر کردن ٢) تەمیس کردن ٣) پاواکەران ف ١) به پایین هدف اصابت کردن ٢) تمیز کردن ٣) پاگشایی

پاکردنەوە pa kirdinewe پاکردن ف نگا **پاکردن**

پاکشە pakişe پاشەکشە ف عقب نشینی کردن

پاککردن pak kirdin تەمیس کردن ف تمیز کردن

پاککردنەوە pak kirdinewe لەێ نوو پاکەو کردن ف دوباره پاک کردن

پاکماڵ pakmal̂ جاڕوو پاڕوو کردن ف کاملا تمیز کردن، جارو کردن

پاکنۆس paknüs زێزْ پێشنۆس ف پاکنویس

پاکوُ pakû ١) دەسەێ گیاێ درەو کریاێ و جەڕە نەکریاێ ٢) پاولا ٣) پاێمانْ کۆیە ف ١) دسته گیاه درو شده ودسته نشده ٢) پایکوب کردن ٣) دامنه‌ی کوه

پاکوُپۆک pakû pük وەهەێدەر دان «گشتێ پاکوو پۆک کرد » ف بیهوده به هدر دادن

پاکوت pakwit وە پا چشتێ کوتاین ف لگد مال

پاکوتانە زەۆ pa kwitane zeü هجەت کردن ف لجاجت

کردن

پاکوتکردن pa kwit kirdin پاکوته ف لگد مال کردن

پاکوته pakwite پاکوت کردن ف لگد مال کردن

پاکوُ کردن pakû kirdin ۱) پاسا کردنْ بانْ خانێ ۲) حەقْ کەسێگ پاوڵا کردن ۲) پا وڵا کردن ف ۱) کوبیدن بام خانه گلی با پا جهت جلوگیری از چکه ۲) حق کسی را پایمال کردن ۳) پایمال کردن، لگد کوب کردن

پاکوُڵ pakûĺ ستونْ دەوار ف تنه‌ای که بعنوان ستون سیاه چادر بکار می‌رود

پاکه pake تەمیسە ف پاکیزه است

پاکەپاک pakepak پاکەێ پاک ف پاپاپای، برابر

پاکەت paket پەڕەێ قاقەزین ئەراێ نامە یا هەر چشتێ ف پاکت

پاکەن paken کەوشکەن ف کفش‌کَن

پاکەوبوون pakew bûn پاکەو بوْن ف پاک شدن

پاکەوکردن pakew kirdin پاک کردن ف پاک کردن

پاکەوکریاگ pakew kiryag پاکەو کریاێ ف پاک شده

پاکەوکریاێ pakew kiryaê پاکەو کریاگ ف پاک شده

پاکەێپاک pakeŷ pak راساماڵ ف پاپاپای

پاکی pakî ۱) تەمیسی ۲) تراشینْ مۆ حرامەێ لەش ف ۱) پاکی، پاکیزەگی ۲) تراشیدن موی زائد بدن

پاکیشان pa kîşan ۱) دەس کیشان ۲) وەلا دان ۲) هەڵ سزیانْ چراخ ف ۱) کوتاه آمدن ۲) کنار زدن ۳) شعله کشیدن چراغ

پاگرتن pa girtin پاپا کردنْ مناڵ ف پا گرفتن بچه

پاگرە pagiȓe نەخوەشی وپەشامْ پا ف بیماری واریس

پاگووری pagûȓî پاشمەرگە «ل» ف نوزادی که پس از مرگ پدر به دنیا می‌آید

پاگەزدان pagez dan پاوە گەز دان ف بردباری، تحمل کردن

پاگیر pagîr پاێار «پاگیر بای» ف دعایی برای نوزاد که زودتر پاگیر شود و بتواند را برود

پاگیرنگە pagîrnĝe پاجینگە ف نگا **پاجینگە**

پاگیرنە pagîrne پاجینگە ف نگا **پاجینگە**

پاگیرە pagîre ۱) گیژانگْ درانە ۲) تەختەێ ژێرْ پاێ جۆلا ۳) پاگیر ف ۱) پاشنه در ۲) تخته زیر پای جولا ۳) نگا **پاگیر**

پاڵ paĺ ۱) پشتەودان «پاڵ دا باڵشتەو» ۲) بناری قەێ کۆیە ف ۱) تکیه زدن ۲) دامنه شیبدار کوه

پاڵافتە paĺafte پالفته «گ» ف پالایش شده

پاڵامە paĺame پاڵەمیبە ف گیاهی است

پاڵان paĺan ۱) جل وەڕ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کۆپان، کورتان» ئۆشن ۲) پاڵانن ۳) دیەکەێگەلە جووانڕو ف ۱) پالان ۲) پالائیدن ۳) روستایی در جوانرود

پاڵاندووز paĺan dûz ئەو کەسە کْ پاڵان دۆزنێ ف پالاندوز

پاڵانی paĺanî ۱) کوڕی بار بەر ۲) لاناوە لە یابو ف ۱) کُره‌ای که تازه باری شده ۲) یابو

پاڵانی‌نەرگس paĺanî nergis دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

پاڵاو paĺaw پاڵیاێ ف پالایش شده

پاڵپێوەدان paĺ pêwe dan پاڵ وە پێا دان ف تکیه زدن

پاڵپێوەنان paĺ pêwe nan دەڵەک دان، هۆژم بردن ف هول دادن، یورش بردن

پاڵتاو paĺtaw پووشەمەنی‌زمسانی، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «باڵتۆ، باڵتە» ئۆشن ف پالتو

پاڵخسن paĺ xisin پاڵ وە لاوە خسن ف لم زدن، لم دادن

پاڵدان paĺdan پاڵدانەوە ف تکیه زدن بر ...

پاڵدانەوە paĺdanewe پاڵدان ف تکیه زدن بر ...

پاڵدم paĺdim پاڵدۆ ف پاردُم

پاڵدۆ paĺdü ۱) پاڵدم ۲) پاشْ کاوڕ ف ۱) پاردُم ۲) دنبه گوسفند

پاڵدۆپێس paĺdü pês لاناوە لە ژنْ گەنەکار ف کنایه از زن بدکاره

پاڵشتاو paĺiştaw چشتێ جوورْ لێوان ف مایع لزجی که پس از زایمان خارج می‌شود

پالفتە palifte پاڵافتە «گ» ف پالایش شده

پاڵکۆیەڵان paĺküyeĺan کیەردْ ئەنتیکە ف یک نوع خنجر عتیقه و قدیمی

پاڵم palim پاڵمە، پاڵدم ف پاردُم

پاڵمە palime ۱) پاڵم ۲) پاڵیۆ «گ» ف ۱) پاردُم ۲) حاشیه دامن

پاڵن paĺin پاڵوو «چای پاڵن» ف پالودن

پاڵنگە paĺnĝe پڵنگە، پنگە، پەنگە، پنەگە ف پناهگاه،

جان پناه

پالق palü پەراسق، پۆکی ژێرْ دەنێ، لە پەهلەوی (pehluk پەهلوک) تۆسریاس ف پهلو، در پهلوی (pehluk پهلوک) نوشته شده

پالۆُ pal̂û پالّین «چای پالّوو» ف پالودن

پالّۆن pal̂ûn پارینْک ف جوبی که در اطراف سیاه چادر می‌کنند

پالّوویّان pal̂ûêan کومیانەوە لە هەیّنْ قسە کردن ف در هنگام گفتگو دچار سر در گمی شدن، رشته کلام را گم کردن

پالّووین pal̂uwîn پالّین ف پالودن

پالّە pal̂e پیالّە «ل» ف پیاله

پالّەچین pal̂eçîn گیایّگە ف گیاهی است

پالەرزە pa lerze نیمەڕووژە ف عصرانه

پالەقە paleqe لەقە، جفتەک ف لگد پرانی

پالّەمییە pal̂emîye پالاّمە ف گیاهی خوراکی با برگهای پهن و شیره‌دار

پالّەوان pal̂ewan گورد، تووانا ف پهلوان

پالّەوانبازی pal̂ewan bazî دەیّر گرتنْ پالّەوان ف پهلوان بازی

پالّەوانپەمە pal̂ewan peme هۆچ لە بن نەق ف پهلوان پنبه

پالّەوانتڕنە pal̂ewan tir̂ne گیایّگە ف گیاهی است بدبو

پالّەوی pal̂ewî ۱) پەهلّەوی ۲) سکەێ قەدیمە ف ۱) پهلوی ۲) سکه‌ی زینتی که بر گردن آویزند

پالّیا pal̂ya پالّیاگ ف پالائیده شد

پالّیاگ pal̂yag پالّیاێ ف پالائیده شده

پالّیان pal̂yan ۱) پالّین ۲) گرەوشیان ف ۱) پالائیدن ۲) تغییر رنگ دادن

پالّیاێ pal̂yaê پالّیاگ ف پالیده شده

پالّین pal̂în پالاّنن ف پالودن

پالّینْک pal̂înik بنووڕە پالّۆن ف نگا **پالّۆن**

پالێنان palênan پاوە پێا نان ف پای گذاشتن بر

پالێو palêw پایّمانْ دلّنگ «گ» ف حاشیه لباس

پالّێو pal̂êw پالّوو ف پالنده

پامالّ pamal̂ پا تلن کردن ف پایمال کردن، لگد کوب کردن

پامالّە pamal̂e کەرتی کەش ف ماله‌ی کَرد کش کشاورزی

پاماو pamaw سافکردنْ دیّوارێ کْ گەچکاریی کردنە ف صاف کردن دیواری که تازه گچکاری شده بوسیله ابر یا پارچه

پامْز pamiz حەق پا ف پایمـُزد

پامل pamil کوتران کردن، سکون کردن ف پافشاری، ابرام، اصرار

پاملکردن pamil kirdin کوتران کردن ف پافشاری و ابرام کردن

پامەرە pamere کییووپ، پا بیّلّ، پیّمەرە ف دسته چوبیی که برای جای پا به بیل وصل می‌شود

پان pan پیەن ف پهن

پانا pana ۱) پیەنا ۲) پا نان ف ۱) پهنا ۲) پای گذاشتن بر...

پانار panar بناری پاێ کۆیە ف کناره‌ی دامنه‌ی کوه

پانان panan ۱) پا لێ ناین ۲) هان دان ئەڕاێ رێ کردن «پا بنە» ف ۱) پای گذاشتن بر ... ۲) امر به راه رفتن

پانایی panayî پیەنای ف پهنایی

پانبوون pan bûn پیەن بۆن ف پهن شدن

پانبوونەوە pan bûnewe ۱) تلیقیان لە ژێرْ پا ۲) پیەنەو بۆن ۳) پالّ دانەوە ف ۱) زیر پا له شدن ۲) پهن شدن ۳) کنایه از لم دادن

پانجی pancî چیخْ جاێ نان، نانْدیّن ف چیتی که از آن به عنوان جای نان استفاده می‌کنند

پانجین pancîn پاجی، چیتجا ف نگا **پاجی**

پانزە panze پازدە، لە پەهلّەوی (panzdeh پانزدە) تۆسریاس ف عدد پانزده، در پهلوی (panzdeh پانزده) نوشته شده، نگا **پازده** و ترکیباتش

پانکردن pan kirdin پیەنکردن ف پهن کردن

پانکردنەوە pan kirdinewe لەێ نوو پیەنەو کردن ف دوباره پهن کردن

پانکە panke ۱) وادەمـْن بەرقی ۲) دەسوور وە پیەنەو کردن ۳) خوونێ، خوونە ف ۱) پنکه برقی ۲) امر به پهن کردن ۳) وسیله‌ای از چوب یکدست یا گل رس که مدور وپهن است و خمیر را روی آن پهن می‌کنند

پانوپوور pan û pûr̂ پتْ پیەن ف بسیار پهن

پانەو بۆن panew bün پیەنەو بۆن ف پهن شدن

پانەو کردن panew kirdin پیەنەو کردن ف پهن کردن

پانی panî پیەنی [ف] پهنا

پانێان pa nêan هاندان، دڵگاوی، هان [ف] تحریک و تشجیع کردن

پاواکردن pawakirdin پاکردنەوەێ وەق لە ماڵ باوان، پاواکەران [ف] پاگشایی عروس در خانه پدری

پاواکەران pawakeran پاواکردن [ف] نگا **پاواکردن**

پاوان pawan پاوەن، خرخاڵ [ف] پایبند زینتی

پاوانە pawane خرخاڵ، پاوان [ف] پایبند زینتی

پاواهاوردن pawa hawirdin داوەزیان [ف] پیاده شدن و اتراق کردن

پاوپا pa û pa پاپا کردن [ف] تاخیر داشتن

پاوپل pa û pil ۱) پڕ و پا ۲) لاناوە لە هاز و تووان «پا و پلێ بڕیا» [ف] ۱) پا و ضمائم آن ۲) کنایه از تاب و توان

پاوپەل pa û pel پا وپەیل [ف] پا و ضمائم آن

پاوپەیل pa û peyl پاو پەل [ف] پا و ضمائم آن

پاودان pawdan ۱) نەرمەخۆناو ۲) هەڵسنگانن [ف] ۱) نم نم بارش باران که رو به تندی می‌گراید ۲) مقایسه کردن

پاوڕ pawir̂ لێوان [ف] مایعی که قبل از زایمان از شرمگاه خارج می‌شود

پاوس pawis دیلـم، ساپاوس، تەمەڵ [ف] تنبل

پاوشک pa wişk زێژ پاقدووم [ف] بد قدم

پا ولا pa wiʃa پاکوت [ف] لگدمال

پا ولا بۊن pa wiʃa bün پاکوت کریان [ف] لگد مال شدن

پا ولا کردن pa wiʃa kirdin پاکوت کردن [ف] لگدمال کردن

پاوموری pawmûrî پاوەموری [ف] آهنگی که در سوگ کسی خوانند

پاوِن pawin بنوورە پاوان [ف] نگا **پاوان**

پاوە pawe ۱) شارْ پاوە لە کرماشان ۲) دیەکەێگە لە قڵاشاین [ف] ۱) شهر پاوه در کرماشان ۲) روستایی در قلعه‌شاهین از توابع سرپل ذهاب

پاوەپا pa we pa ۱) لنگ وە لنگ ۲) پا و پا کردن [ف] ۱) کفش تا به تا ۲) تاخیر و دو دلی

پاوەدەیشتی pa we deyştî گەڕای [ف] کنایه از زنبارەگی

پاوە دەیشتی کەر pa we deyştî ker گەڕا [ف] زنباره

پا وەخون pawexwin بنوورە پاواکەران [ف] نگا **پاواکەران**

پاوە ڕکاو pa we r̂ikaw تێار، ئامادە [ف] آماده، حاضر

پاوەس pawes پاوەن، پابەست [ف] پابست، کنایه از گرفتار و اسیر

پاوەسن pa we sin پادەسن [ف] پا به سن گذاشته، نو پیر

پاوەگەزدان pa we gez dan ۱) پاگەزدان، سەور کردن ۲) کوتران کردن [ف] ۱) صبر کردن، تحمل کردن ۲) اصرار کردن

پاوەلووری pawelûrî بەزمێگە لە هوورە کْ وە دەنگْ نزم خوەنریەێ [ف] یکی از مقامات هوره که با صدای آرام اجرا می‌شود

پاوەمانگ pa we manĝ ژنْ باردار کْ لەێ مانگە زاێد [ف] پا به ماه

پاوەملانان pa we mila nan پا نان وە ملْ چشتێ [ف] پای بر ... گذاشتن

پاوەمووری pawemûrî ۱) بەزمێگ لە هوورەس کْ لە ئازیەتی خوەنن، پاوموری ۲) بەزمێگە لە موورْ لەکی کْ ژنەیل لە پاێ کوتەڵ خوەنن [ف] ۱) آهنگی که در سوگ کسی خوانند ۲) یکی از مقامات مور لکی که زنان برای تازه درگذشته و درپای «کوتەڵ» می‌خوانند

پاوەن pawen بنوورە پاوەس [ف] نگا **پاوەس**

پاوەنار pawenar دیەکەێگە لە سەرپیەڵ [ف] نام روستایی در سر پـُل ذهاب

پاوەق paweü پابەق [ف] ینگه

پاهلە pahiʃe بنوورە خرخاڵ [ف] نگا **خرخاڵ**

پاهلهلە pahiʃhiʃe بنوورە خرخاڵ [ف] نگا **خرخاڵ**

پا هەڵکەفتن pa heʃkeftin تمق دان، تبووق دان [ف] سکندری خوردن

پاهەڵگرتن pa heʃgirtin وەتن ڕێ کردن [ف] پا برداشتن، به سرعت راه رفتن

پای pay دادە کڵْ چەو [ف] پایید

پاێ paê ۱) وە ملْ ... ۲) پاێ چراخ «پاێ بە خوار» [ف] ۱) بر عهده‌ی ... ۲) شعله چراغ

پاێپاتار paê patar پاتار، لە تەنگی قەرار گرتن [ف] در تنگنا قرار گرفتن

پاێار paêar پاێەر [ف] پایدار، سربلند

پایان payan دادانە کڵْ چەو [ف] آنها را پایید

پاێتەخت paêtext پاتەخت [ف] نگا **پاتەخت**

پایز payz پائیز، له پەهلەوی (patez پاتـز) نۆسریاس [ف] پاییز، در پهلوی (patez پاتز) نوشته شده

پایزان payzan هەنهەنْ پایز [ف] موسم پاییز

پایزه payze زێزْ وەهارە [ف] کشت پاییزه

پایزەبڕ payze bir̂ چووێ کْ له زمسان برنەێ ئەراێ گوچان و ... [ف] چوبی که در زمستان آنرا برای عصا و ... می‌بُرند و معمولا محکم است

پایزەبرا payze bira لاناوه له دووسێ کْ کەم هات و چوو کەێد [ف] کنایه از دوستی که به ندرت آمد و شد می‌کند

پایزەپڵە payze piľe پڵە، پەڵە، پەڵە دان [ف] باران پاییزی

پایزەخوەر payze xwer بەشێگ له قورخ کْ ئەوەڵ کەڕەت خوریەێد [ف] آن قسمت از قُرق که ابتدا گله آنرا می‌خورد

پایزەرووژ payze r̂ûj رووژْ پایز [ف] روز پاییزی

پایم payim دەمەێ ئاسنگەری [ف] دمه آهنگری

پایم paym وریای کردم [ف] پاییدم

پائِمان paêman ١) پالێو دڵنگ ٢) پائِمانْ کۆیه [ف] ١) طراز، حاشیه دامن ٢) دامنه کوه

پایمان payman دامانه کلْ چەو [ف] آنها را پاییدم

پائِمانه paêmane پائِمان [ف] نگا **پائِمان**

پایمدەمن payim demin ئەو کەسە کْ پایم دەمنێ [ف] کسی که دمەی آهنگری را می‌دمد

پایناز paynaz وه پیری وەژ چیین [ف] به پیشواز عروس رفتن

پاینده paynde پاێار، پاێەر [ف] پایدار، پاینده

پاێه paŷe ١) سۆن ٢) پلەو پاێه، له پەهلەوی (padek پادەک) نۆسریاس ٣) ها ملْ ئەو [ف] ١) ستون، پایه ٢) رتبه، درجه، در پهلوی (padek پادک) نوشته شده ٣) بر عهده اوست

پاێەبەرز paŷe berz سجا، هەڵکەفتێ [ف] بلند پایه

پاێەبەرزی paŷe berzî شانازی، شاقزی، سەر بەرزی [ف] بلندپایگی، سر بلندی

پاێەخ paŷex رەسنێ ک بەسنەێ پاێ چارەوا [ف] طنابی که به پای ستوران می‌بندند

پاێەدار paŷedar پاێار [ف] پایدار

پاێەداری paŷedarî پاێاری [ف] پایداری

پاێەر paŷer بنووڕە پاێار [ف] نگا **پاێار**

پاێەربای paŷer bay پاێاری، پیربای [ف] عاقبت به خیر شوی

پاێەلەلە paŷe lele تاێەلەلە، چوو لەلە [ف] نگا **لەلە**

پاێەمشته paŷe mişte پیامشته [ف] نگا **پیامشته**

پاێەمووری paŷemûrî پاوەمووری [ف] نگا **پاوه مووری**

پاێەناز paŷenaz ژێر راخەر [ف] پای انداز

پت pit ١) لۆت «ل» ٢) قسیەێ بن گووشی «پتْ پات، پتا پت» ٣) برِ، له سمنانییش (پت) ئۆشن [ف] ١) بینی ٢) پچپچ ٣) الکن، در سمنانی نیز (پت) به معنی الکن است

پتا pita هەواپته، زوغوم [ف] سرما خوردگی، زکام

پتاپت pitapit پتەپت، پتْپات [ف] حرف بیخ گوشی

پتپت pitpit خوتْ بووڵ [ف] غرولند

پتْپووز piti pûz لچ ولێو [ف] پوزه

پتْپێس piti pês پرپێس، چرکن [ف] کثیف، چرکین

پتْپیەن piti piyen پرپیەن [ف] کَت کلفت، پهن

پتقاڵ pitqaľ پرتەقاڵ، میوەێگه [ف] پرتغال

پتکەوپتکەو pitkew pitkew دەنگْ پاێ ئەسپ له هەێنْ خار نان [ف] صدای پای اسب هنگام دویدن

پتْ مڵوو piti miľû بنووڕه متْمڵوو [ف] نگا **متْ مڵوو**

پت نەگرتن pit negirtin ١) خوەێ نەگرتن «ل» ٢) بێ هاز بۆن «ل» [ف] ١) مغرور نشدن ٢) کرختی، بیحالی، سستی

پتەپت pite pit پتْ پات [ف] ژاژ خواهی

پتەکەن piteken پسپوور، کارامه [ف] جستجوگر، پژوهنده و خبره

پتەکەنه pitekene ١) قرچنگ، قرتنگ، قرچوو ٢) ئیسفا گرتن ٣) کارامه وفرەزان [ف] ١) خسیس ٢) کنجکاوی و دقت کردن، پژوهش ٣) ماهر، نوآور، خلاق

پتیله pitîle پلیته [ف] فتیله

پچ piç قسیەێ بن گووشی [ف] درگوشی حرف زدن

پچانن piçanin ١) شێر کردن ٢) بن گووشی وەتن [ف] ١) تحریک کردن ٢) در گوشی حرف زدن

پچانەپێا piçane pêa بلوومێ دا، هانێ دا [ف] او را تحریک کرد

پچْپاچ piçi paç پچەپچ [ف] پچپچ کردن

پچریاگ piçiryag ١) پێچریاێ ٢) له یەک چەکیاێ [ف] ١) پیچیده شده ٢) از هم گسسته

پچریان piçiryan ١) پێچیان ٢) له یەک چەکیان ف ١) پیچیده شدند ٢) گسستند

پچریاێ piçiryaê بنووڕه پچریاگ ف نگا **پچریاگ**

پچه piçe فچە، سرتە ف درگوشی

پچەپچ piçe piç پچْ پاچ ف درگوشی حرف زدن

پچیان piçyan پێچیان ف پیچ خوردن

پخ pix ترسانن وه گاڵتەوە ٢) سەر برین وه زووانْ منالەیل ف ١) بشوخی ترساندن ٢) سر بریدن به زبان بچەها

پخ‌کردن pix kirdin بنووڕه پخ ف نگا **پخ**

پخوو pixû پخەو، ترسوو ف ترسو

پخه pixe ترسانن منال«پخەد کەیْد» ف کلمه‌ای برای ترساندن بچه

پخەو pixew پخوو، ترسوو ف ترسو

پڕ pir̂ ١) نیقەڵتووز ٢) فره، فرەوان ٣) تنْ تێژ بۆن «دڵم له لێت پڕه» ٤) خڵتْ خەوش «پڕ و پۆش» ٥) بێ مانا «پڕ و پۆچ» ٦) باڵەو گرتنْ مەلەوەر ٧) ئەو کەمووتەرەێ کْ تێژباڵێ کردنه و وه پێ «پڕ» ئۆشن ف ١) پُـر ٢) فروان، بسیار ٣) خشمگین ٤) خس ٥) بیمعنی، مُهمل ٦) پریدن پرنده ٧) کبوتری که شاپرهایش را چیده‌اند و در دست گرفته و تکان می‌دهند تا کبوتر غریبه متوجه او شده و به آن سمت بیاید

پڕا بۆن pir̂a bün پڕەو بۆن ف پُـر شدن

پڕاپڕ pir̂a pir̂ پڕا وپڕ، نیقەڵتووز ف لبریز

پراسق pirasü بنووڕه پەراسق ف نگا **پەراسق**

پراش piraş لەتەچوو یا کوچگ ف ریزەی چوب یا سنگ

پراش‌پراش piraş piraş هۆردْ رێز ف ریزه ریزه

پراشه piraşe لەتەێ کوچگ ف ریزەی سنگ

پڕاکردن pir̂a kirdin ١) پڕەو کردن ٢) بڵووم دان ف ١) گودی را پُـر کردن و هموار کردن ٢) تحریک و تشجیع کردن

پڕانن pir̂anin پڕدانْ کەمووتەر ف وادار به پرواز کردن

پڕاو pir̂aw پڕئاو ف پُـرآب

پڕا وپڕ pir̂aw pir̂ پڕاپڕ ف لبریز

پڕبار pir̂ bar دارْ پڕ له میوه ف پر ثمر

پڕبۆن pir̂ bün پڕ بوون ف پُـر شدن

پڕبەر pir̂ ber پڕ بار ف پُـربار

پڕپا pir̂i pa پا و پەیل ف پا و ضمائم آن

پڕپرتی pir̂ipirtî پڕپیتاڵ، خرت و پرت، هاڕخ و پاڕخ، له لاتین (pre.per.a.tive) ئۆسرپاس ف اسباب واثاثیەی بدرد نخور، بی استفاده، در لاتین (pre.per.a.tive) گویند

پرپلیک pirpilîk گیاێگه خواردەمەنی و دەرمانی «ل»، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پەڵپینه، پرپریک» ئۆشن ف گیاه خرفه، در دیگر گویشهای کردی «پەڵپینه، پرپریک» گویند

پڕپۆچ pir̂i püç گەمەێگه ف بازیی است

پڕپووس pir̂i pûs ١) پڕاوپڕ «پڕ پووسْ خوەێ گونا کردێه» ٢) راساماڵ «ئی پۆله پڕ پووسێه» ف ١) لبریز، پُـر ٢) درحد کفایت، بس

پڕپۆش pir̂i püş پڕ وپۆش ف گیاه خشک

پڕپۆشەن pir̂puşen جیوان، جی‌خەف ف مجموع لحاف و تشک و بالش، رختخواب

پڕپیت pir̂pît هۆرْمدار، بەرەکەتدار ف پُـر برکت

پڕپیتاڵ pir̂ipîtaɫ پڕپرتی، هاڕخ وپاڕخ ف اسباب و اثاثیەی بدرد نخور

پڕپیتوو pir̂i pîtû جلْ پیتوو، خرت و پرت، له لاتین (pre.per.a.tive) وه پرێزێ ئۆشن ف خرت و پرت، در لاتین (per.per.a.tive) به وسایل سفر و خرت و پرت گویند

پڕپێشه pir̂ pêşe کارامه، ئسا ف کارآمد، استاد

پرت pirt ١) پرتەپرت ٢) پۆترکیاێ «پرت له تێ نەمه نییه» ٣) لاناوه له جۆرەت «پرتْ کەو له دڵێ نییه» ف ١) پرت پرت کردن چراغ ٢) پوسیدگی ٣) کنایه از شجاعت، جرات

پڕتاپۆچ pir̂ ta püç پڕپۆچ ف بازیی است

پرتاف pirtaf پەڵتافْ دەو، پەله ف سرعت، عجله، شتاب

پرتاڵ pirtaɫ جیوان، جلْ پیتوو ف رختخواب و البسه

پرتان pirtan ١) چەو پرتانن ٢) پرتەپرت کردنْ چراخ ف ١) پلک زدن) سوسو کردن چراغ

پرتانن pirtanin ١) پرتەپرت کردن ٢) چەو له یەک دان ف ١) پرت پرت کردن چراغ، سوسو زدن ٢) پلک زدن

پرتْپارت pirti part ١) پرته کردنْ چراغ ٢) لاناوه له زەنْبەلەق ف ١) پرت پرت کردن چراغ، سوسو زدن ٢) کنایه از کوشش کردن

پرتْپێس pirti pês فره چرکْن ف کثیف

پرتْگ pirtig ١) گونێ شرێ کْ خەنەێ دەرْ مسراو ٢) بافەمەنیی کْ ئەراێ بەرگیری له سەرما خەنەێ وەرْ دەر یا پەنجەره ف ١) گونیی که به در ورودی مستراح می‌اندازند ٢)

پارچەی ضخیمی که برای جلو گیری از نفوذ سرما به در یا پنجره می‌آویزند

پرتۆک pirtük پرتۆکیاێ، پۆتار [ف] پوسیده

پرتۆکیا pirtükiya پرتۆکیاێ [ف] پوسیده

پرتۆکیاگ pirtükiyag پرتۆکیاێ [ف] پوسیده

پرتۆکیان pirtükiyan پۆتار بۆن [ف] پوسیدن

پرتۆکیاێ pirtükiyaê پرتۆکیاگ [ف] پوسیده

پرتووڵ pirtûl̂ ١) پرتۆکیاگ ٢) لاناوە لە پیر [ف] ١) پوسیده ٢) کنایه از پیر شدن

پرتە pirte پرتەپرتْ چراخ [ف] سوسو کردن چراغ

پرتەپرت pirte pirt پرتْ پارت [ف] «پرته» زیاد

پرچ pirç گیس، زڵف [ف] گیس

پرچبریاێ pirç bir̂yaê لاناوە لە وەرەلا [ف] گیس بریده، دختر لاابالی

پرچبڕین pirç bir̂in لە داخەو گیس بڕین [ف] از غم و اندوه زلف بریدن

پرچْپاک pirçi pak ١) لاناوە لە دۆیەتْ پاکدامان ٢) پاک [ف] ١) کنایه از دختر پاکدامن ٢) پاک و تمیز

پرچْپیەک pirçi pyek تەمیس کردن [ف] تمیز کردن

پرچْگ pirçig پرچگه [ف] مویزینتی جلوی پیشانی که مهره به آن می‌آویختند

پرچْگە pirçige بنووڕە پرچْگ [ف] نگا **پرچْگ**

پرچْن pirçin زڵفوو [ف] کاکلدار

پرچی pirçî تۆلْ نازکْ دار «گ» [ف] شاخه نازک درخت

پرخ pirx پرخە، پرخْ پاخ [ف] خُرناس

پرخانن pirxanin پرخەکردن [ف] خُرناسه کشیدن

پرخْپاخ pirxi pax پرخْ هڕ [ف] خُرناسه‌ی زیاد

پرخن pirxin کەسێ کْ لە خەو پرخنێ [ف] کسی که در خواب خُرناسه می‌کشد

پرخْ هڕ pirxi hir̂ پرخْ پاخ [ف] خُرناسه زیاد

پڕخوەن pir̂ xwen باسەواد، قوتابی [ف] باسواد، تحصیل کرده

پرخە pirxe پرخ [ف] خُرناسه

پرخەپرخ pirxe pirx پرخْ پاخ [ف] خُرناسه زیاد

پرد pird پیەڵ «گ»، لە مەقدوونی «پرد» ئۆشن [ف] پـُل، نگا **پێڵ**

پڕدان pir̂ dan ١) پرپڕ کردن وە کەمووتەرْ «پڕ» ٢) دان دار، پڕ لە دانە [ف] ١) با کبوتر «پر» پرپر کردن ٢) غله پر دانه

پردیوەر pirdîwer پیەڵ وەرین، گڵکووێ سڵتان سهاک لە هەورامان کْ زیارەتگاێ یارسانە [ف] پـُل جلویی، مقبره سلطان اسحاق در اورامان که زیارتگاه یارسان می‌باشد

پرز pirz ١) زهاک، زرنگ، لە ئەوستا (speriz سپەرْز) تۆسریاس ٢) خاکْ گوڵنم دریاێ ٣) پرزْ پارچە و... [ف] ١) زرنگ، چابک، چالاک، در اوستا (speriz سپرز) به معنی کوشا و کوشنده نوشته شده ٢) زبر، خاکی که در اثر نم آب کمی زبر شده ٣) پـُرز پارچه و ...

پڕزوور pir̂ zûr زووردار [ف] پـُر زور

پرزووڵ pirzûl̂ ١) پرووزڵەێ خاک ٢) پرزووڵە کردنْ خەوْر ئەراێ دانۆکەێ مامرەیل [ف] ١) خاکی که دراثر نم باران کلوخی شده ٢) آردی که مرطوب و گلوله‌ای کنند برای خوراک جوجه

پرزوولگ pirzûlig باوەقوورەت، بایەقوورەت و رۆ دار [ف] کوتوله پـُررو

پرزووڵگ pirzûl̂ig پرزووڵ [ف] نگا **پرزووڵ**

پرزووڵە pirzûl̂e پرزووڵ [ف] نگا **پرزووڵ**

پرزە pirze ١) پاشاخوڕ ٢) پۆشاڵ نەیوەچ ٣) نم نم واران [ف] ١) باقیمانده‌ی کاه آخور که درشت تر و غیر قابل خوردن است ٢) پوشال نی ٣) نمنم باران

پرزەپرز pirze pirz پرشەپرشْ واران، پرزە پرزْ واران [ف] نم نم باران

پرژ pirj ١) پرش ٢) لە یەک جیا [ف] ١) نگا **پرش** ٢) پراکنده

پرژان pirjan پرژ [ف] نگا **پرژ**

پرژانن pirjanin پرشانن [ف] افشاندن

پرژْپلا pirji pil̂a پرشْ پلا [ف] پراکنده

پرژە pirje پرشە [ف] پـَشنگ آب

پرس pirs ١) پرسیار ٢) پرسەگرتن [ف] ١) پرسش ٢) سوگواری

پرسا pirsa ئەوْ پرسی [ف] او پرسید

پرسان pirsan ئەوان پرسین [ف] آنها پرسیدند

پرسانە pirsane پۆلێ کْ دەنەێ ساو مردێ [ف] پولی که به عنوان کمک به صاحب عزا می‌دهند

پرسْپوو pirsi pû مردێ موو، وە پرسە هاتن و چین [ف]

پرسه، به سوگواری رفتن

پرسْپووکەر pirsi pû ker ١) وە پرس هات و چوو کەر، ئەو کەسە کْ وە پرسە چوود ٢) لاناوە لە سجا [ف] ١) آنکه به مراسم پرسه وسوگواری می‌رود ٢) کنایه از اسم و رسم‌دار

پرسْجوو pirsi cû پرسینەوە [ف] پرسیدن، جستن و پژوهش

پرسگرتن pirs girtin تازیە نان [ف] سوگواری بر پا کردن

پرسە pirse پرس، تازیە [ف] سوگواری

پرسەکەر pirse ker ئازەوەن [ف] دستەی عزادار

پرسی pirsî پرسیار کرد [ف] پرسید

پرسێ pirsê ئەو پرسێ [ف] می‌پرسد

پرسیار pirsiêar پرسین [ف] پرسش

پرسیان pirsiyan پرسین، ئەوانە پرسیار کردن [ف] پرسیدن ، آنها را پرسید

پرسین pirsîn ١) ئەوان پرسین ٢) پرسیار، لە پەهلەوی (peresse پەرەسە) ئۆسریاس [ف] ١) آنهاپرسیدند ٢) پرسیدن ، در پهلوی (peresse پرسه) نوشته شده

پرش pirş پرژ [ف] پشنگ آب

پرشان pirşan پرژان [ف] افشاند

پرشانن pirşanin پرژانن [ف] افشاندن

پرشْپاش pirşi paş پرژپاش [ف] نم نم باریدن

پرشْپلا pirşi piĺa پرژپلا [ف] پراکنده

پرشخە pirşixe پرشگە [ف] نگا **پرشگە**

پرشگە pirşige پرشخە [ف] خوراکیی از آرد وآب یا شیر برای جوجه

پرشنگ pirşinĝ ١) شەڕ خڕ، لە ئەوستا (peşen پەشەن) وە مانایّ شەڕخواز، گاهس ناوْ پەشەنگ لەیّ وشە وەرگێر بۆیە ٢) پرشْ ئاو، لە ئەوستا (perşuye پەرشویە) و periş پەرْش) ئۆسریاس ٣) تاوێشتْ خوەر لە پەهلەوی (pêruk پێروک) ئۆسریاس [ف] ١) جنگطلب، در اوستا (peşen پَشَن) به معنی جنگ طلب وجنگجوست و در کردی «پشنگ» به همین معناست ٢) پشنگ آب، در اوستا (perşuye پرشویه) و (periş پرش) نوشته شده ٣) تابش آفتاب، پرتو نور، در پهلوی (pêruk پیروک) به همین معنا نوشته‌شده

پرشنگی pirşinĝî شەڕخڕی [ف] جنگ طلبی

پرشە pirşe پرژە [ف] پشنگ آب

پرشەپرش pirşe pirş ١) پرژە پرژ ٢) پرشنگی «پرشە پرشْ شەڕێە» [ف] ١) پشنگ آب ٢) جنگ طلبی

پرشەیْئاو pirşeŷ aw پرژەیّ ئاو [ف] پشنگ آب

پرشەیْشەڕ pirşeŷ şeȓ پرشنگی [ف] جنگ طلبی

پرشەیْنور pirşeŷ nür نورْ خودایی [ف] زیبایی، خوشرویی

پرک pirk ١) کەڕەیّ کەو ٢) کولْکْ قالی و بەن ٣) دووژْ پەنیر و ماس ٤) کرمێگە لە لوتْ مییە ٥) تریفە، تریوە «منێدە پرکْ مانگ» لە سەکزی «پرک» ئۆشن [ف] ١) کَفَک، کَپَک ٢) پُرز قالی یا نخ تابیده شده که کُرک بر روی آن باشد ٣) کاشه پنیر یا ماست ٤) کرمی که در بینی گوسفندان است ٥) پرتو، پرتوی ماه، در سکزی نیز «پرک» به همین معناست

پرکْپەنیر pirki penîr لاناوە لە چەرمێ [ف] کنایه از سفید روی

پڕکردن pir̂ kirdin ١) نیقەڵتووز کردن ٢) زگ پڕ کردن ٣) پڕا کردن ٤) پڕ دانە بۆن ٥) هان‌دان، بڵووم دان [ف] ١) پُر کردن ٢) آبستن کردن ٣) پُر کردن گودال ٤) پُر دانه شدن غلات ٥) تحریک و تشجیع کردن

پڕکردنەوە pir̂ kirdinewe پڕکردن [ف] نگا **پر کردن**

پڕکریاگ pir̂ kiryag پڕکریایّ [ف] پُر شده

پڕکریان pir̂ kiryan پڕاکریایّ [ف] پُر شدند

پڕکریایّ pir̂ kiryaê پڕکریاگ [ف] پُر شده

پرگ pirg مەلەوەرێگە جوورْ گنە [ف] حشره‌ای مانند گنه

پڕگ pir̂g ترسیان، رخ چین «لە پڕگ چی» [ف] ترسیدن

پڕگچین pir̂g çîn واق مەنن و ترسیان، لە پڕگ چیین [ف] ترسیدن و حیران ماندن، زهره رفتن (پڕگ) به معنی زهره و شجاعت است

پرم pirm ١) پژمین، پشمین ٢) فیس و ئەفادە [ف] ١) عطسه کردن ٢) غرور، افاده

پرمانن pirmanin پژمین، پشمین [ف] عطسه کردن

پرمْپارم pirmi parm پرمەپرم [ف] «پرمە»ی بسیار

پرمْ گووز pirmi gûz قورت ونەسەق داشتن [ف] تکبر داشتن ، باد در کله داشتن

پرمە pirme پژمە، پشمە، ئەڕایّ چارەوا [ف] عطسه ستوران

پرمەپرم pirme pirm ١) پرمْ پارم ٢) خوتە خوت [ف] ١) عطسه زیاد ٢) غرولند کردن

پرنگ pirnĝ ١) لاپرتنگ ٢) دەنگ پژمەیّ ئاژەڵ [ف] ١) طعنه و سرزنش ٢) صدای عطسه کردن حیوانات

پرنگانن pirnĝanin پرمانن ف عطسه کردن

پرۆپا pir̂ û pa پا و پەیل ف پا و ضمائم آن

پرۆپۆچ pir̂ û püç پرتاپۆچ ف بازیی است

پرۆپۆش pir̂ û püş پرپۆش ف گیاه خشک

پرۆچقیا pir̂ûçiqiya پرۆچگانن ف نگا **پرۆچگانن**

پرۆچقیاگ pir̂ûçiqiyag پرۆچقیاێ، بنوورە پرۆچگانن ف نگا **پرۆچگانن**

پرۆچقیان pir̂ûçiqiyan پرۆچگیان، بنوورە پرۆچگانن ف نگا **پرۆچگانن**

پرۆچقیاێ pir̂ûçiqiyaê پرۆچقیاێ، بنوورە پرۆچگانن ف نگا **پرۆچگانن**

پرۆچگیان pir̂ûçygiyan هەڵپرۆچقان،بنوورە هەڵپرۆچگانن ف نگا **هەڵپرۆچگانن**

پروز piruz بووخوری سزیاێ ف بوی پشم سوخته

پروزانن piruzanin پروزیان ف بوی پشم سوخته

پروزه piruze پروز ف بوی پشم سوخته

پروزیان piruzyan پروزانن ف بوی پشم سوخته

پرۆس pirüs بنوورە پرۆسک ف نگا **پرۆسک**

پرۆسک pirüsk چەقەێ ئاگر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « پزیسک، پریشک، ئاورینگ» ئۆشن ف شراره آتش، در دیگر گویشهای کردی «پزیسک، پریشک، ئاورینگ» گویند

پرۆسکه pirüske ترۆسکە ف سوسو زدن، شراره

پرۆسکەپرۆسک pirüske pirüsk ترۆسکە ترۆسک ف سو سو زدن

پرۆسنەک pirüsnek سیەپرۆسنەک، پلیسرێ ف پرستو، نگا **پلیسرێ**

پرۆش pir̂üş پرۆشەێگ ف اندک، کم

پرۆشانه pir̂üşane پرۆشانەێگ ف کمی، اندکی

پرۆشْپاش pir̂üşi paş نەرمە نەرم وارین ف نم نم باریدن باران

پرۆشْپەش pirüşi peş توچە توچ «ل» ف نگا **توچه توچ**

پرۆشڵەێ pir̂üşl̂eŷ پرۆشانەێگ ف اندکی، کمی

پرۆشه pir̂üşe پرۆشەێگ ف اندکی، کمی

پرۆشەپرۆش pir̂üşe pir̂üş وردە وردە، کەم کەم ف اندک اندک

پرۆشەێ pir̂üşeŷ پرۆشەێگ ف اندکی

پروُقان pirûqan تروقان ف منفجر کرد

پروُقانن pirûqanin تروقانن ف منفجر کردن

پروُقْپاق pirûqi paq ترووقْ تاق ف صدای انفجار پیاپی

پروُقه pirûqe تروقه ف صدای انفجار

پروُقەێ دەس pirûqeŷ des ۱) رمەێ دەس ۲) دەنگْ فەنگ ف ۱) صدای کار کردن کسی ۲) صدای تفنگ دست کسی

پرۆکان pir̂ükan هەڕەکان ف خسته کرد

پرۆکانن pir̂ükanin هەڕەکانن ف خسته کردن

پرۆکه pir̂üke پرۆشه ف اندکی

پرۆکەپرۆک pir̂üke pir̂ük پرۆشه پرۆش ف اندک اندک

پرۆکیا pir̂ükya هەڕەکیا ف خسته شد

پرۆکیاگ pir̂ükyag هەڕەکیاگ ف خسته شده

پرۆکیان pir̂ükyan هەڕەکیان، لە سەکزی «پروشک» ئۆشن ف خسته شدن، در سکزی «پروشک» گویند

پرۆکیاێ pir̂ükyaê هەڕەکیاێ ف خسته شده

پره pir̂e ۱) فرەفرِ «پرەێ باڵێ هات» ۲) نیقەڵتووزه ف ۱) پر پر زدن ۲) پـُر است

پرەپر pir̂e pir̂ ۱) فرەفرِ ۲) تەپەکوو، لاناوه لە فرەفرِ خوەر ف ۱) بال بال زدن ۲) هنگامه غروب

پرەوبۆن pir̂ew bün ۱) پڕا بۆن ۲) بڵووم کریاێ ف ۱) پـُر شدن ۲) تحریک شده

پرەوکردن pir̂ew kirdin ۱) پرەو بۆن ۲) بڵووم دان ف ۱) پـُر کردن ۲) تحریک کردن

پریازگ piryazig پرێزێ ف بغچه

پریازه piryaze پریازگ ف بغچه

پرێزه pirêze پرێزێ ف بغچه

پرێزێ pirêzê پرێزه ف بغچه

پرێژانن pirêjanin پژرانن، ورپیم کردن ف با خود هذیان گفتن، هذیان گفتن

پریشتانن pirîştanin پەشتانن ف پیچیدن

پریشکه pirîşke دانەکوڵانە ف آشی از گندم

پریکانن pirîkanin هریکانن ف صدای خنده

پریکْپاک pirîki pak هریکْ هاک ف صدای هر هر خنده

پریکه pirîke هریکه ف صدای خنده

پزوو pizû دەس دەم حەرام، دزی کەر ف دست کج، آنکه ناخنک می‌زند، ناخنک زن

پزوودەس pizû des ١) دەس حەرام، پزوو ٢) ژنێ ک لە ماڵ شۆ دزی بکەێد و بەێدە ماڵ باوان ف ١) دست کج ٢) زنی که از خانه شوهر بدزدد و به خانەی پدری بفرستد

پزوولگ pizûlig پرزوولگ ف نگا **پرزوولگ**

پززە pizze ١) پززێ، نەخوەشییگە، لە سەکزی «پازەر» ئۆشن ٢) پزگەێ شواڵ ٣) پرک ٤) بزواقْ جوورێ بتەسە کْ چووەگەێ ئەڕاێ نەخوەشی پززە خاسە ف ١) بیماری تنفسی گوسفندان که یکی از عوامل آن «پرک» است، در سکزی «پازَر » گویند ٢) نیفه ٣) نگا **پرک** ٤) ساقه خشک نوعی بوته که برای درمان «پززه» خوب است

پززێ pizzê پززە ف نگا **پززە**

پزْگ pizig پززە ف نگا **پززە**

پزگە pizge پززێ، پزگ ف نیفه

پزە pize پززێ ف نگا **پززێ**

پزێ pizê پززێ ف نگا **پززێ**

پژ pij ١) پزیسک ٢) پشت «پژوار» ٣) پشکانن ٤) فەقارە دانْ خۆن ف ١) شرارەی آتش ٢) پشت، عقب ٣) ترکاندن ٤) فوران مایعات به ویژه خون

پژئەقد pij eqd پشتئەقد ف مبلغی که بعنوان تامین مالی عروس به او می‌دهند

پژان pijan ١) پژانن، پشانن ٢) خۆن لە لۆت هاتن ٣) بێ گورتینە بۆن ف ١) پاشیدن مایع ٢) خون ریزی بینی ٣) رفتن بکارت، بی بکارت شدن

پژانن pijanin پژان ف نگا **پژان**

پژرانن pijranin ١) پرێژانن ٢) قسیەێگ لە بان دڵ گیردان ٣) ئەوخوەێ خرپن ف ١) نگا **پرێژانن** ٢) تودار بودن، سخنی را در دل نگه داشتن ٣) به خود انگاشتن، تصور کردن

پژڵمە pijiĺme پەڵمژیاگ «ل» ف پژمرده

پژڵمیا pijiĺmiya پەڵمژگیا «ل» ف پژمردەشده

پژمانن pijmanin پشمانن ف عطسه کردن

پژمن pijmin پشمن ف عطسه کننده

پژمە pijme پشمە ف عطسه

پژمەپژم pijme pijm پژمەێ فرە ف عطسه زیاد

پژمین pijmîn پشمین ف عطسه کردن

پژْن pijin ١) وەرزنەک ٢) پژنگ ف ١) نگا **وەرزنەک** ٢) نگا **پژنگ**

پژنگ pijinĝ شاڵێ کْ بەسنەێ کەمەرەو ف شالی که به دور کمر می‌بندند

پژوار pijwar پشوار ف هنگام کوچ و مستقر شدن در محل جدید اولین قسمتهای سیاەچادر که بار قاطر می‌شوند را «پژوار » گویند، بار اولیه

پژەر pijer کەشکْ هەڕیاێ ئەڕاێ دوو «ل» ف کشکی که برای درست کردن دوغ رنده می‌کنند

پژیاگ pijyag پژیاێ، پژان ف نگا **پژان**

پژیان pijyan پژانن ف نگا **پژان**

پژیاێ pijyaê پژیاگ ف نگا **پژان**

پس pis وشەێگ ئەڕاێ گرتنْ مامر، پیسسس ف کلمه‌ای برای گرفتن مرغ، تحریک مرغ برای ایستادن و تپیدن

پسا pisa لەپسا، پەسا ف در حال...

پسانْک pisanik پستانْک ف پستانک

پسپس pispis ١) پسەێ هەیتاهەیت ٢) دیەکەێگە لە سەر پیەڵ ف ١) «پس» پیاپی ٢) روستایی در سرپل‌ذهاب

پسپسەکڵی pispisekiĺî گاردی،پەسپەسەکوڵی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«پسپستڵێ، جۆڵاتەنە» ئۆشن ف حشره‌ای مانند رتیل

پسپوور pispûr̂ ١) کارامە، ئسا ٢) زانا لە پەس و پووڵ ناسین ف ١) کاردان، کار آمد، متخصص ٢) گوسفند شناس

پسپووران pispûr̂an تاقیکردنەوە، لێکۆڵینەوە ف پژوهش، تحقیق

پسپوورکار pispûr̂kar تاقیکەر، لێکۆڵینەر ف پژوهشگر

پسپووری pispûr̂î کارامەدی، کارامە ف خبرگی، کار آمدی

پستانْک pistanik پسانْک ف پستانک

پستە piste تۆیەمْ خواردەمەنی، لە فەرانسەی (pistache) و لە لاتین (pistachio) ئۆشن ف پسته، در زبان فرانسه (pistache) در لاتین (pistachio) گویند

پسوێس piswês قوڕات قەۆی وسەڕْ زووانداری ف گنده گویی

پسەپس pise pis کوڵەپسکی ف چمان چمان، خمیده خمیده و یواشکی سر رسیدن

پش piş پشی کردن ف کلمه‌ی صدا زدن گربه

پشانن pişanin پرژانن ف نگا **پژان** و ترکیباتش

پشپش piş piş پشی پشیکردن ف صدا زدن گربه

پشت pişt ۱) پێشت، ناوشان، له پەهلەوی (puşt پوشت) نۆسریاس ۲) ئەو دیمْ چشتێ ۳) ئوویائ باوگی ٤) لادار، دالّته ٥) لانەما، چین ف ۱) پُشت، درپهلوی (puşt پوشت) نوشته شده ۲) وراء ۳) خویشاوند پدری ٤) هوادار، طرفدار ٥) نسل، نژاد

پشتئەقد pişt eqd پژئەقد ف نگا **پژئەقد**

پشتان piştan له باوْش گرتن، له زاراوەیل ترەکْ کوردی « ئاوقا» ئۆشن ف درآغوش گرفتن، در دیگر گویشهای کردی « ئاوقا» گویند

پشتاوپشت piştaw pişt ۱) نەسڵ وه نەسڵ ۲) دۆیا دۆیا ف ۱) نسل در نسل ۲) عقب عقب بر گشتن

پشتْپادان pişti pa dan وەرێ کەفتن، چین ف راهی شدن ، رفتن

پشتپڕ pişt pir̂ وه خاک و کوچگ پشتْ دیوار پڕەو کردن ف با خاک و سنگ پشت دیوار را پُر کردن

پشتپەردەگیر pişt perde gîr پاخەسۆر ف ینگه

پشتپەڵه pişt peĺe وارانێ کْ دۆیائ پەڵه بووارێ ف دومین بارندگی فراوان پاییزی

پشتپێبەسان piş pê besan خوەێ خاتر جەم کردن ف اطمینان یافتن از پشتیبانی کسی

پشتدار piştdar ۱) چایی کْ خوەش دەم بوو ۲) ئائیمْ کاری ۳) ئەو برنجه کْ له هەێنْ دەم کیشان چڵ بکیشێ و پۆلیەو بوو ف ۱) چایی که دارای غلظت فراوان است ۲) شخص کار کشته ۳) برنجی‌که هنگام دم کیشدن درشت‌تر شده و دانه دانه شود و زیادتر از حد معمول نمایاند

پشتدان pişt dan تەسمیل بۆن ف تسلیم شدن

پشتدانەیەک pişt dane yek هامیاری کردن ف همکاری کردن

پشتدەرپشت piştder pişt پشتاوپشت، پشتەڵپشت ف نسل اندر نسل

پشتدەروەن piştderwen دیەکەیگه له کرماشان ف نام روستایی در کرماشان

پشتْ سەر pişti ser ۱) خوسپ کردن ۲) پشتْ کەپووڵ ۳) دۆیائ یەگْ، له دۆیائ... ف ۱) در غیاب، در نبود ۲) پشت سر ۳) پس از

پشتسەرد بۆن pişt serd bün ناهمێد بۆن ف مایوس شدن

پشتسەردی pişt serdî ناهمێدی، شلەوه بوون ف مایوس شدن

پشتْ سەرییەک pişti seri yek پەیەڵپەێ ف پی درپی، پشت سرهم

پشتشکن pişt şikin لاناوه له بەردْ فره گەورا ف کنایه از درد و مصیبت بزرک

پشتشکنه pişt şikine پشتەشکنه ف نگا **پشتەشکنه**

پشتکوڵ piştkûĺ چوو گەورایگ کْ له پشتەو دەرگا بەسێد ف چوب بزرگی که از داخل به پشت در می‌اندازند جهت قفل کردن در

پشتکەو pişt kew دیەکەیگه له هووزمانەوەن ف روستایی در هوزمانان

پشتگرتن pişt girtin هامیاری دان، یاریدان ف پشتیبانی کردن

پشتگورده pişt gwirde مەکووێ چووینێگ کْ دەوار وه پێ دۆرنن ف ماکوی چوبین که سیاه‌چادر را با آن می‌دوزند

پشتْ گووش خسن pişti gûş xisin لاناوه له ئاو گووش هاوردن ف پشت گوش انداختن

پشتگه piştge پێشتگه، زێز وەرکه ف کسی که سوار بر چهار پا است و یکی دیگر را در ترک خود دارد

پشتگەرمی piştgermî پشت بەسان وه کەسێ ف پشت گرمی

پشتمازێ piştmazê مایچەێ تیەتْگ ف ماهیچه‌ی ستون فقرات

پشتْ مل pişti mil رەتْ مل ف پشت گردن

پشتوپەنا pişt û pena چاودێرکەر «دەسْ عەلی پشت و پەنات» ف پشت و پناه

پشتەشکنه pişte şikine ۱) پشت شکنه، لاناوێگه ئڕای کوڕی خەرێگ کْ هێمان باریەو نەۆیه ۲) له وێەرده سەربازەیلْ کوشیائ له جەنگ پشتیان شکاننه تا ئنجامدْ ئەنام نەوده بایْسْ یەگْ کوڵ نیشان بەێد ۳) فەنْ کەمەر دان له زووران ف ۱) اصطلاحی است برای سوارشدن بر کُره‌ای که هنوز موعد سواری دادن او نیست و ناتوان از حمل آن بار است ۲) در قدیم در جنگها پشت جنازه سرباز کشته شده را می‌شکستند تا انجماد اعضاء موجب کوتاهی قد سرباز کشته شده نشود ۳) فن کمر شکن در کشتی

پشتقولی pişt qwilî بەێشەراتْ زۆنە ف توافق قبلی

پشتۆن piştün بنوورە پشتێن ف نگا **پشتێن**

پشتەخوانی piştexwanî دالّتەدان ف پشتیبانی

پشتەک piştek ١) واروو ٢) پشتکوولّ ف ١) پشتک، وارو ٢) نگا **پشتکوولّ**

پشتەلّپشت piştelʃ pişt پشتاوپشت، پشتدەر پشت ف نسل اندر نسل

پشتەمازێ piştemazê پشتمازێ ف نگا **پشت مازێ**

پشتەماسی piştemasî خەرپشتە کردنْ خەرمان ف خرمن خر پُشته

پشتەمەلە piştemele مردەمەلە ف شنای کرال پشت

پشتەنگ piştenĝ ١) دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ٢) دیەکەێگە لە رەوانسەر ف ١) روستایی در اسلام آباد غرب ٢) روستایی در روانسر

پشتەنگْکەزازی piştenĝi kezazî دیەکەێگە لە باوەجانی ف روستایی در ثلاث باباجانی

پشتەێوان pişteŷwan زێژْ وەرەێوان ف پشت ایوان که محل نشستن است

پشتی piştî ١) بالّشت ٢) کوولّەپشتی، لە پەهلّەوی (puştek پوشتەک) نۆسریاس ٢) پشتیوانی دالّتە «لە پشتی فلانّی کەێد» ف ١) بالش ٢) کوله پشتی، در پهلوی (puştek پوشتک) نوشته شده ٢) پشتیبانی کردن از کسی

پشتین piştîn دۆیاینە، دۆیانەگە ف عقبی

پشتێن piştên وەرزەنەک ف پشت بندی که با آن نوزاد را قنداق می‌کنند

پشتینە piştîne بنینە، پشتینەگە ف عقبی

پشتینەگە piştînege پشتینە ف عقبی

پشتیوان piştîwan هامێار ف پشتیبان

پشتیوانە piştîwane هامێار ف پشتیبانە

پشتیوانی piştîwanî هامێاری ف پشتیبانی

پشتیوانی کردن piştîwanî kirdin هامێاری کردن ف پشتیبانی کردن

پشتیەخوای piştyexway هامێار ف پشتیبان

پشدەس pişdes پاشدەس ف نگا **پاشدەس** و ترکیباتش

پشقاو pişqaw پێشقاو ف بشقاب

پشک pişk ١) چوو بۆچگێ کْ دەنەێ کوناێ مەشکە ٢) فەدایی ٣) پشنگْ ئاو ٤) بنچینەێ کردار پشکانن ٥) تیرْ پشک خەسن، لە کرمانی «پش» ئۆشن ٦) دووانی «تێخْ پشک» ٧) ئەنازەێگە ئرایْ زەۆ ف ١) چوب ریزی در سوراخ مشک برای جلوگیری از نشت آب ٢) فدایی ٣) قطرات پاشیده آب ٤) ریشه فعل **پشکانن** ٥) قرعه انداختن، در کرمانی «پش» گویند ٦) جفت، زوج ٧) واحدی برای زمین کشاورزی

پشکانن pişkanin ١) لاناوە لە بێگورتینە کردن ٢) تەرەکانن ف ١) کنایه از برداشتن بکارت ٢) ترکاندن

پشکخسن pişkxisin تیرْ پشک خسن ف قُرعه انداختن

پشکلّ pişkiʃ پشکەلّ، پشکوولّ ف پشک حیوانات

پشکلّان pişkiʃan دیەکەێگە لە بێلّەوار ف نام روستایی در بیله‌وار

پشکلّخەێوەکی pişkiʃxeŷwekî پشکەلّخەێوەکی،گەمەێگ کْ نوو گلە پشکوولّ یا کوچگ رێزە لە دەس چەرخنن و جووریْ کْ نەۆنن یەکێ لێ فرە دەن و وەیجوورە زهاکی منالّ هەلّسنگنن ف بازیی که در آن نه عدد سنگ ریزه یا پشک را در دست می‌چرخانند و به طوری که نبینند یکی از آنها را پرت می‌کنند و بدین گونه حضور ذهن بچه‌ها را می‌سنجند

پشکلّدان pişkiʃ dan پشکوولّ دان ف محلی که پشک حیوانات را در آنجا جمع می‌کنند

پشکن pişkin ١) مالّ پشکن ٢) لە یەک شیەو کردنْ خوری ف ١) بازرس ٢) از هم باز کردن پشم و موی

پشکوولّ pişkûʃ پشکەلّ، پشکلّ، لە سمنانی (pişkûle پشکوولّە) و لە سەکزی «پەشکول» ئۆشن ف پشک حیوانات ، در سمنانی (pişkûle پشکوله) و در سکزی «پَشکول» گویند

پشکوولّخەێوەکی pişkûʃxeŷwekî پشکلّ خەێوەکی ف نگا **پشکلّخەێوەکی**

پشکوولّدان pişkûʃ dan پشکلّدان، پشکەلّدان ف محل ریختن پشک حیوانات

پشکە pişke ١) فیشکە ٢) پرشخە ٣) پشتگە ف ١) فوران ٢) نگا **پرشخە** ٣) تَرک، نفر دوم که سوار بر الاغ یا دوچرخه است

پشکەلّ pişkeʃ بنوورە پشکلّ ف نگا **پشکلّ** و ترکیباتش

پشکیا pişkiya ١) تەرەکیا ٢) بێگورتینە بۆن ف ١) ترکیدن ٢) برداشتن بکارت

پشکیاگ pişkiyag بنووڕە پشکیا ف نگا **پشکیا**

پشکیان pişkiyan بێگورتینە بۆن ف بی بکارت شدن

پشکیاێ pişkiyaê بنووڕە پشکیاگ ف نگا **پشکیا**

پشکیل pişkîl کلکانەێ بێ عەقیق ف انگشتر بی نگین

پشڵەشوور pişl̂eşûr پشیشوور ف سرسری شستن

پشلیماران pişlîmaran گەمەێگە منالانە کْ داوکەێ وەێ جوورەسە «پشلیماران وە کوو چید ـ زەق دەم گرتەو وە پێا چید» ف بازیی شبیه به عمو زنجیر باف

پشمات pişmat کشمات ف کاملاً درخواب فرو رفتن

پشمانن pişmanin پژمانن ف عطسه زدن

پشمە pişme پژمە ف عطسه

پشمین pişmîn پژمین ف عطسه کردن

پشوو pişû پشی (ل) ف گربه

پشی pişî ۱) کەێکەلان، لە سەکزی «پوشەک» ئۆشن ۲) تاڕانن پشی ف ۱) گربه، درسکزی «پُشَک» گویند ۲) راندن گربه

پشیان pişyan ۱) پرژانن ئاو ۲) بێگورتینە بۆن ف ۱) پشنگ آب ۲) برداشتن بکارت

پشیشوور pişîşûr سەرسەری شووردن ف سر سری شستن

پشیلە pişîle پشی ف گربه

پشینەفتینە pişî neftîne شووفار، گزێنەفتینە، کتکە نەفتینە ف سخنچین، دو به هم زن

پف pif وایێ دەم، لە زاراوەیل ترەکْ کوردی «فو» ئۆشن ف پُف، در دیگر گویشهای کردی «فو» گویند

پفاو pifaw پفاو ڕفاو ف آرایش کردن

پفاو ڕفاو pifaw r̂ifaw پفاو ف آرایش

پفدان pif dan پف لێ کردن ف دمیدن

پفدریا pif dirya پفدریاگ، وا دریاگ ف دەمیده شده

پفدریاگ pif diryag پفدریا ف دمیده شده

پفدریان pif diryan وا کردێ ف پُف دادن

پفدریاێ pif diryaê پفدریاگ ف دمیده شده

پفکردن pif kirdin لاناوە لە چاخی ف باد کردن، کنایه از چاق

پفکریا pif kirya پفکریاگ ف باد کرده

پفکریاگ pif kiryag پفکریا ف باد کرده

پفکریان pif kiryan وا کردن ف باد کردن

پفکریاێ pif kiryaê پفکریاگ ف باد کرده

پفەسووک pife sûk هەڵەخەن «ل» ف خوش خنده

پفی pifî سۆیە، سۆیەرێشک، وەرێشک، لە زاراوەیل ترەکْ کوردی «سێپەلاک، سیپەلاک، سیپەلک، جەرگی سپی، پش، سی، پشی، پوف، سەپەلیک، شمش، شیشار» ئۆشن ف جگر سفید، شُش، در دیگر گویشهای کردی «سێپەلاک، سیپەلاک، سیپەلک، جەرگی سپی، پش، سی، پشی، پوف، سەپەلیک، شمش، شیشار» گویند

پفیلْک pifîlik ۱) تووقاڵە، پیقاوڵە، لە سەکزی «پوفلەک» ئۆشن ۲) چرۆلک ف ۱) تاول، در سکزی «پُفلَک» گویند ۲) پیه سرخ شده

پفیلکە pifîlke پفیلْک ف تاول

پکنە pikne پیکنە ف نگا **پیکنە**

پل pil ۱) پا «پاپلد بشوور» ۲) بەرد، بڵا ۳) بنچینەێ کردارْ پلانن ف ۱) پا ۲) مصیبت، بلا ۳) ریشه‌ی فعل غلتاندن

پلا pila ۱) پەلام ۲) دۆ کارێگ گرتن ف ۱) پناه ۲) پشتکار در کاری

پڵاس pil̂as پڵاسک، ژێر ئەنازْ کەم ئەرزشت ف پلاس، زیر انداز کم ارزش

پڵاسر pil̂asir̂ سیمانکاری کردن ف پلاسر کردن با سیمان

پڵاسرکار pil̂asir̂kar ئساکارْ پڵاسر ف سیمان کاری

پڵاسرکاری pil̂asir̂ karî سیمانکاری ف با سیمان آستر دیوار کشیدن

پڵاسرکردن pil̂asir̂kirdin پڵاسرکاری ف نگا **پڵاسرکاری**

پڵاسک pil̂ask ۱) کوڵمەنْ جاێ ئاو یا چای ۲) پڵاس ف ۱) فلاسک ۲) پلاس

پڵاشپڵاش pil̂aş pil̂aş پراش پراش ف نگا **پراش پراش**

پڵاشە pil̂aşe پراشە ف نگا **پراشە**

پلان pilan ئەۆ پل دا ف غلتاند

پڵان pil̂an گەمەێگە کْ وە سان کەنەێ و باوەڕ مەردم ئەوەسە کْ لە هەێنْ گەمە پەڵە یا واران وارێد ف بازیی که با سنگ انجام می‌گیرد و باور مردم این است که در هنگام این بازی باران خواهد بارید

پڵاو pil̂aw خواردەمەنیگە لە برنجْ پاڵیاێ ف پُلو

پلاوپل pilawpil بەردەڵبەرد ف نگا **بەردەڵبەرد**

پلپلان pilpilan پل خواردن ف غلت دادن

پڵپڵه piĺpiĺe ١) زینەتی قەیٚ کوڵەنجە ٢) سکەیٚ کونا کریایٚ کْ بەسنەیٚ زڵفەو ف ١) زینتی است که روی جلیقه می‌دوزند و معمولا سکه است ٢) سکه‌ی سوراخ شده‌ای که به زلف آویزند

پڵپووس piĺi pûs پڵکْ پووس ف پوست

پڵپەتی piĺi petî پەتی، ئەرزان ف ارزان، مفت

پڵت piĺt جووریٚ دەنگْ بەمە وەکوو دراوردنْ دەرْ بتری ف صدایی است، مانند در آوردن در بطری

پڵتووک piĺtûk فیتگ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پتە» ئۆشن ف تلنگر

پڵتووکە piĺtûke ١) وه فیتگ، فیتگ «وه پڵتووکه خوەیٚ تەکنیٚ» له تۆرکەمەنی «پەئتەک» و له سەکزی «پخلوک» ئۆشن ٢) لاناوه له فیسوو ف ١) تلنگر، در ترکمنی «پەئتَک» و در سکزی «پخلوک» گویند ٢) کنایه از مغرور

پڵتە piĺte بنوورە پڵت ف نگا **پڵت**

پلدان pildan پلانن ف غلت دادن

پڵسک piĺisk ١) گڕ ئاگر، پڵشک ٢) بەشێگه له ئاسیاو ف ١) شعله‌ی آتش ٢) قسمتی از آسیاب

پڵشت piĺişt چەپەڵ ف کثیف و چرک آلود

پڵشتی piĺiştî چەپەڵی، پنجڵیٚ ف آلودەگی، چرکی

پڵشک piĺişk پڵسک «ل» ف شعله آتش

پڵقه piĺqe شڵقه، شڵقْ شاق ف صدای بهم خوردن مایعات در مشک یا هر طرف دیگر

پڵقیان piĺqyan جیقیان، تەرەکیان «ل» ف ترکیدن وترک خوردن

پلغار pilx́ar بلغار «ل» ف دباغی کردن پوست، نگا **بڵغار**

پلکان pilikan پلانن ف نگا **پلانن** و ترکیباتش

پڵکْ پووس piĺki pûs پڵپووس ف پوست و ضمائم آن

پلکیان pilikiyan پلیان وه پیٚا «پلکیایمە پیٚا» ف درگیر شدن، دست به کاری ناخواسته زدن

پلگه pilige پارینه، پارینْک ف گوساله یکساله

پللیٚبڕیان pil lê biȓyan ١) لاناوه له چاخ بۆن ٢) بالار بڕیان «لەبەو خەنسیم پل له لێمان بڕیا» ف ١) کنایه از چاقی ٢) اختیار از دست دادن در اثر...

پڵمرکیان piĺmirkyan پڵمژیان، پڵوسکیان ف پژمردن، سیس شدن

پڵمژیا piĺmijya پڵمژیاگ ف پژمرده

پڵمژیاگ piĺmijyag پڵمژیایٚ ف پژمرده

پڵمژیان piĺmijyan پژڵمه بوون ف پژمرده شدن

پڵمژیایٚ piĺmijyaê پڵمژیاگ ف پژمرده

پڵمه piĺme پەڵمەگیره ف گریه ناگهانی

پلْ مەپل pil me pil گیر وگرفتْ ژیان، ئەنگەمەیٚ ژیان ف دردسرهای زندگی، فراز و نشیب زندگی

پڵنگ piĺnĝ پەڵنگ ف پلنگ

پڵنگه piĺnĝe جی پەنا گرتن «ئی ئەحواڵاته مزگم ها پێوه ـ پڵنگه نەێرم نەمەنن ژەێوه» «تۆرکەمیر» ف پناهگاه

پلوپا pil û pa قاچْ قول ف پا و ضمائم آن

پلوپوو pil û pû پەلْ پوو ف اندام، اعضاء بدن

پلۆتْک pilütik فەنبازی ف حیله‌گری

پلوُتْگ pilûtig لاپرتنگ، تەزەک ف گوشه و کنایه زدن، طعنه

پلوُته pilûte پلووتْگ ف طعنه زدن

پلوُرگه pilûrge ناوخوا، ناخوا، پلۆل ف ناودان

پڵۆسک piĺosk چوویٚ کْ ئاگرْ کوانیٚ وه پیٚ پێش کەن ف چوبی که با آن آتش زیر اجاق را تنظیم می‌کنند

پلوُکه pilûke سەرگْ تەرخینه یا قەن ف حبه قند و ترخینه و...

پلۆل pilül ناوخوا، ناخوا ف ناودان

پلۆلپەڕ pilülpeȓ نەرمەواران ف باران اندکی که تنها از ناودان جاری شود

پله pile ١) پلەکان ٢) پله وپایێه ٣) بەنگەیٚ خاکی بۆچگ کْ وه نووایٚ ئاو بەسن تا میراو وەرێانیٚ بەێد ٤) داب ونەریت « کەفتەسه بانْ پلەیٚ گەنێگ» ف ١) پلکان، پله ٢) درجه، پایه ٣) سد خاکی کوچک که بر آب می‌بندند تا میراب بهتر مسیر آب را تعیین کند ٤) روش، رفتار، شیوه

پلەبێد pilebêd دیەکەێگه له سەرپیەڵ ف نام روستایی در سرپـُل ذهاب

پلەپل pile pil خلەخل ف نوع راه رفتن آدم چاق

پلەپرتگی pilepirtigî پەلەپرتگی ف دست و پا زدن

پلەکان pilekan پله، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قاڵدرمه، دەرەج، پلیکان، پلیکه» ئۆشن ف پله، پلکان

پلەکانه pilekane پلەکان، پله ف پله

پلەکەو pilekew دیەکەێگه له ئیلام ف روستایی در ایلام

پڵەنگرد piĺengird ١) دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ٢) دیەکەێگە لە ئەێوان ف ١) روستایی در اسلام آباد غرب ٢) روستایی در ایوانغرب

پلیا pilya پل خوارد ف قل خورد

پلیاد pilyad گلەو خوارد ف برگشت

پلیادەپیا pilyade pia وەلێا دەرگیر بۆ ف بااو درگیر شد

پلیادەو pilyadew گلەو خوارد وهاتەو ف برگشت، مراجعت کرد

پلیاس pilyas پل خواردێە ف غلتیده

پلیاسا pilyasa ١) پلەو خواردێە ٢) گلەو خواردێە ف ١) دوباره غلتیده ٢) برگشته، مراجعت کرده

پلیاسەو pilyasew بنووڕە پلیاسا ف نگا **پلیاسا**

پلیام pilyam پل خواردم ف غلتیدم

پلیان pilyan ١) پل خواردن ٢) هەڵگەردیانەو ف١) قل خوردند ٢) برگشتند

پلیانا pilyana گلەو خواردن ف برگشتند

پلیانەملێانەو pilyane milêanew لا بان لە لێان برینەو ف راه نفوذ آنها را بستند

پڵێت piĺêt تەنکە ف ورق گالوانیزه، پلیت

پلیتە pilîte فتیلەێ چراخ ف فتیله

پلیتەکیش pilîte kîş فتیلەکیش ف فتیله‌کش

پلێزێ pilêzê پریازگ، پرێزێ ف بغچه

پلیسرێ pilîsirê پرۆسنەک، سییەپرۆسنەک ، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «پلیزرگ، پلیسرک، پلوسگر، پەرەسڵێرکە، پەرە سیلکە، پەرەسلێنکە، پەرەسوێلکە، پەرەسێلک» ئۆشن ف پرستو، در دیگر گویشهای کردی «پلیزرگ، پلیسرک، پلوسگر، پەرەسڵێرکە، پەرەسیلکە، پەرەسلێنکە، پەرەسوێلکە، پەرە سێلک» گویند

پڵێڵە piĺêĺe بنووڕە پرشخە ف نگا **پرشخە**

پڵێنتەر piĺênter ١) فرە ترت ونەرم ٢) کۆیەێگە لە لوڕستان ف ١) بسیار تُرد و شکننده ٢) کوهی در لرستان

پنت pint ملوانْک تلاێ گەورا، لە سەکزی «پوت» ئۆشن ف گردن آویزی از طلا، در سکزی «پوت» به گردنبندی گویند که از چند ردیف مهره به نخ کشیده و به هم متـصل درست شده

پنجڵ pinciĺ تەمەڵ لە کار، تەمیسی نەکردن ف تنبل در انجام کارها حتی نظافت

پنجڵی pinciĺî تەمەڵی لە کار ف تنبلی در انجام کارهای نظافتی

پنگە pinĝe پڵنگە، پەنگە، پنەگە «ل» ف پناهگاه

پنگەپنگ pinĝe pinĝ ئەخم تیەڵی کردن، خۆمە خۆم ف من من کردن و اخم کردن

پنوُرگە pinûrige پنوورە، چۆزەرە، باێمەک، زوورْم ئەڕاێ دار ف جوانه، بویژه برای درختان

پنوُرە pinûrie پنوورگە، باێمەک ف جوانه، بویژه برای درخت

پوُ pû ١) زێڕْ تان «تان و پوو» ٢) لقْ دار «لق و پوو » ٣) پڕاوپڕ، نیقەڵتووز «پڕپوو» ٤) ئەنام «پەڵْ پوو» ٥) هەپْگ ٦) سڕ «پوو ئەو دەیشت خسن» ف ١) نخ پود ٢) شاخ و برگ درخت ٣) لبریز، پـُر ٤) اندام ٥) نگا **هەپْگ** ٦) راز، سر

پوُ ئەو دەیشت خسن pû ew deyşt xisin رازْ کەسێ وەتن ف راز کسی را برملا کردن

پوُپ pûp ١) قاقوڵ ٢) پووپْ باڵنە، لە پەهلەوی (kofek کوفەک) تۆسریاس ف ١) کاکل ٢) بر جستگی سر پرندەگان، در پهلوی (kofek کوفک) نوشته شده

پوُپکە pûpke پووپْ کەڵەشێر ف تاج خروس

پوُپل pûpil پووپ ف برجستگی سر پرنده

پوُپلاوک pûpiĺawk پووپ، پرچگە ف زلف، زلف کاکلی

پوُپڵەقژی pûpĺeqijî پەپڵەقژی، جەنگْ ژنانە ف دعوای زنانه

پوُپلی pûpilî ١) زلْفوو ٢) دەنگ کردنْ منالْ زلْفوو ف ١) کاکل دار ٢) صدا زدن نوزاد شیرخوار به معنی کاکلی

پوُپن pûpin قاقوڵدار ف کاکلی

پوُپنە pûpine قاقوڵدار ف کاکلی

پوُپنەک pûpinek ١) پووپن ٢) نەخوەشی مامرەیلە ف ١) نگا **پوُپن** ٢) بیماری ماکیان

پوُپوُکەرە pûpûkere مەلێگەچۆ قۆمری، یاکەریم ف مرغی شبیه به قـُمری، یاکریم

پوُپە pûpe قاقوڵ ف کاکل

پوُپەڕەشە pûpeřêşe پووپەکەو ف بیماری ماکیان

پوُپەکەوpûpekew پووپەڕەشە ف بیماری ماکیان

پوُت pût جووری دووڵە ف پیت، حلب

پۆت püt پۆک، ناو خالی ف میان تهی

پۆتار pütar پۆترکیایێ، لە ئەوستا (putê پوتێ) وە مانایێ گەنیایێ و پۆتارە، لە سەکزی «پوتک» ئۆشن ف پوسیده، در اوستا (putê پوتی) یعنی گندیده و پوسیده است، در سکزی «پوتک» گویند

پۆترکانن pütirkanin پۆترکە کردن ف پوسیده کردن

پۆترکاو pütirkaw پۆترکیایێ ف کاملا پوسیده

پۆترکە pütirke پۆتار، لە سەکزی «پەتروک» ئۆشن ف پوسیده، در سکزی «پـَتروک» گویند

پۆترکیا pütirkya پۆترکیایێ ف پوسیده

پۆترکیاگ pütirkyag پۆتار ف پوسیده

پۆترکیان pütirkyan پۆترکاو، لە لاتین (putridity) ئۆشن ف پوسیدەشدن، در لاتین (putridity) گویند

پۆترکیایێ pütirkyaê پۆترکاو ف پوسیدەشده

پوٙتنەک pûtinek لەتە پارچەێگ کڕ بەسنەێ سەرەو «ل» ف پارچه کهنەای که نامنظم به دور سر می‌بندند

پۆتە püte پۆچەڵ «گەنم پۆتە» ف میان تهی

پۆتەڵ püteڵ پۆچەڵ ف میان تهی

پوٙتین pûtîn کەوشڕ چەرمین ف پوتین

پۆچ püç پۆک ف میان تهی، پوچ

پۆچڕ مۆچ püçi müç پۆچ، پۆک ف میان تهی

پۆچەڵ püçeڵ پۆک، پۆتەڵ ف میان تهی

پۆچەڵپۆچ püçeڵpüç پۆچ ف میان تهی

پۆخڵە poxڵe شێوایێ شێو ف هرکی هرکی، شیر تو شیر

پوٙڕ pûȓ ١) ئەفداڵ، لە سەکزی «پور» ئۆشن ٢) دریژ «پانڕ پووڕ» ٣) بۆ «پووڕ و تووڕ هەر دگ وەر داشتم ئەو هەم ـ تووڕ تەنیم ئەرپایێ پووڕ وە خاتر جەم» «تەقی» ٤) مەلێگە لە کەوک گەوراتر ٥) کوڕ، لە پەهلەوی (purnay پورنای) و (pos پوس) ئۆسریاس ف ١) دُراج نر، در سکزی «پور» گویند ٢) دراز و پهن ٣) مرغ شباهنگ ٤) پرنده‌ای است از کبک بزرگتر ٥) پسر، در پهلوی (purnay پورنای) و (pos پوس) نوشته شده

پوٙڕانن pûȓanin ١) پووڕگانن ٢) دا لە... «پووڕانە بنڕ گووشێ» ف ١) دروغ بستن و حرفی را در دهن انداختن ٢) ضربه را به جای دلخواه زدن

پۆرتەنک pürtenik پۆشی، لە سەکزی و کرمانی «پوتە» ئۆشن، گاهس هەر ئەو فووتە بوو ف نوعی سرپوش زنانه که به نسبت بی ارزش یا کهنه باشد، در سکزی و کرمانی «پوته» گویند، شاید هم همان «فوته» باشد

پۆرچڕگ pürçig گیائێگە چۆ سۆیەرانە ف گیاهی از تیره پیازیان

پوٙڕخز pûȓxiz چەتۆن، سێڕخ ف پر رو، رودار

پوٙڕسق pûȓsiq پووڕخز، چەتۆن، سێڕخ ف پر رو، رودار

پۆرشگ pürşig پۆشگ ف گیاهی خوراکی از تیره پیازهای غده‌ای که خوراکی است و در کوهستان و در اوایل بهار می‌روید

پۆرڕگ pürig لەپەر «گ» ف نوعی جوش

پوٙڕگ pûȓig پووڕگە ف سنگچین زیر مشک آب

پوٙڕگانن pûȓganin پووڕانن ف نگا **پوٙڕانن**

پوٙڕگە pûȓge ١) پووڕگ ٢) بەردڵانی کۆیەسان ٣) رەختاو و بەشەیلێ ٤) جووریێ لانەێ کەوکە ف ١) نگا **پوٙڕگ** ٢) قسمت سنگی قله کوه ٣) مجموعه رختخواب که روی کمد چیده شده باشد ٤) لانه‌ی کبکی که تخمهای آن بصورت قله‌ای چیده شده

پوٙرە pûre لانەمایێ وەوە ف نسل جدید و نو پای زنبور عسل

پوٙرەپوٙر pûre pûr وە خوەڵەکوو رۆ ئاگر پووشانن ف با خاکستر نرم نرم روی آتش را پوشاندن

پوٙڕێ pûȓê ١) ئاێانە بوو، تەۆسا «دنیا دەمێگە ئەو دەمە، بەو تا بنیشیمن وە یەک- خوەم بوومە نەزرڕ ئەو دەمە، پووڕێ جوانی باێدەوە» «پەرتەو» ٢) جوور تێد «ئی قسیە وە پێ نیەپووڕێ» ف ١) آیا می‌شود ...، کاشکی... ٢) جور در آمدن

پوٙڕیان pûȓyan جوور بۆن ف جور در آمدن

پۆز püz مایچەێ پشتڕ ساق، لە زاراوەیلڕ ترەکڕ کوردی « بەلەک، لەتەر» ئۆشن ف ماهیچه پشت ساق پا، در دیگر گویشهای کوردی «بەلەک، لەتەر» گویند

پوٙز pûz ١) لۆت، لە پەهلەوی (poz پۆز) و (pozek پۆزەک) ئۆسریاس و لە سەکزی «پوز» ئۆشن ٢) دەم و لس ٣) بەرزایی «پووزڕ کۆیە» ف ١) بینی، در پهلوی (poz پوز) و (pozek پوزەک) نوشته شده و در سکزی «پوز» گویند ٢) لب و لوچه، نس ٣) بلندی

پۆزانڕک püzanik پۆزەوان ف نگا **پۆزەوان**

پوٙزە pûze دەم و لۆتڕ ئاژەڵ ف پوزه‌ی حیوان

پوٙزەبەن pûze ben بڵاوک، بڵامک ف پوزه‌بند حیوان

پۆزەڵ püzeڵ جووریێ قامێشڕ بەرز وباریکە کڕ بەن بەن نییە ف نوعی نی بلند و باریک که بند بند نیست و در باتلاقها

می‌روید

پۆزەوان püzewan ساقوەن ف ساق پیچ، ساق بندی نمدین که چوپانان در تابستان برای جلوگیری از مارگزیدگی و در زمستان برای جلوگیری از سرما زدگی به ساق پا می‌بندند

پۆزوانک püzwanik پۆزەوانە ف نگا **پۆزەوان**

پوُزەوانە pûzewane لۆتەوانە ف حلقه‌ای که به بینی حیوان می‌بندند

پۆزەوانە püzewane ساقوەن ف ساقپیچ، نگا **پۆزەوان**

پوُس pûs ۱) کەوڵ، لە پەهلەوی (postin پۆستن) تۆسریاس ۲) پوست، پووسخانە ۳) هەر چشتێ کێ لە پووس درس بۆیە و بکەنەێ وەر ف ۱) پوست، در پهلوی (postin پوستن) نوشته شده، واژه‌ی پوستین از همین نام مشتق شده ۲) پُست ۳) پوستین

پوُسانن pûsanin پۆترکانن ف پوسانیدن

پوُس‌بلغار pûs bilx́ar پووسْ دەباخی کریاێ ف پوست دباغی شده و آماده بهره‌برداری

پوُس‌پەنیر pûs penîr پووسێ کێ پەنیر لە تێ هیلن ف پوستی که پنیر را در آن نگه میدارند

پوُست pûst پووس ف پُست

پوُستخانە pûstxane جاێ نامە رەسانن ف اداره پُست

پوُست کردن pûst kirdin نامە هەناردن ف نامه پُست کردن

پوُستە پوُست pûste pûst مەنزڵ وە مەنزڵ ف پُست به پُست، جایگاه به جایگاه

پوُسچی pûsçî پووستەچی ف پُستچی

پوُس کەنین pûs kenîn کەوڵ کەنین ف پوست کندن

پوُس گرتن pûs girtin پووس داگرتن ف پوست گرفتن

پوُس گرتنەوە pûs girtinewe لەێ نوو پووس گرتن ف دوباره پوست گرفتن

پوُس گریاێ pûs giryaê میوە یا.... کێ پووسە گەێ کەنریاۆد ف میوه یا... که پوستش را گرفته باشند

پوُسەنەفتینە pûse neftîne لاناوە لە چرک و چقیرە ف کنایه از شوخ بدن، چرک بدن

پوُسیا pûsya پووسیاگ ف پوسیده

پوُسیاگ pûsyag پووسیاێ ف پوسیده

پوُسیان pûsyan پۆترکیان ف پوسیده شدن

پوُسیاێ pûsyaê پووسیاگ ف پوسیده شده

پوُش pûş ۱) پاشگرە وە ماناێ لە وەر کەر «قڵاخی پووش» ۲) پاشگرە وە ماناێ پووشانن «عەێب پووش» ۳) بنچینەێ کردارْ پووشانن ٤) باڵاخان «یەێ پووش، دْ پووش» ٥) بزْنْ چەرمێ و گووش سیە ف ۱) پسوند به معنی پوشیدن ۲) پسوند به معنی پنهان کننده ۳) ریشه فعل **پووشانن** ٤) طبقات مسکونی ٥) بُز سفید و سیاه گوش

پۆش püş ۱) گیاێ وشکْ بێاوان ۲) لاناوە لە کەم «چەنە پۆشێگ» ف ۱) گیاه خشک بیابان ۲) کنایه از مقدار کم

پوُشا pûşa ئەێ پووشێ ف پوشید

پوُشاس pûşas پووشایە ف پوشیده است

پوُشاک pûşak پووشەمەنی ف پوشاک

پۆشاڵ püşaĺ کەنگڵاشنگ، پۆش ف پوشال

پوُشان pûşan ئەوانە پووشان ف پوشیدند

پوُشانن pûşanin لە وەر کردن، لە پەهلەوی (poşîten پوشیتەن) تۆسریاس ف پوشیدن، در پهلوی (poşîten پوشیتەن) نوشته‌شده

پوُشریا pûşirya ۱) لە وەر کریا ۲) شاریاوە ف ۱) پوشیده شد ۲) پنهان شد

پوُشریاگ pûşiryag پووشریا ف نگا **پوُشریا**

پوُشریان pûşiryan پووشریا ف نگا **پوُشریا**

پوُشریاێ pûşiryaê پووشریا ف نگا **پوُشریا**

پۆشگ püşig گیاێگە خواردەمەنی ف گیاهی از تیره‌ی پیازیان

پۆشگدێوانە püşigdêwane جوورێ پۆشگە کێ زەرد رەنگە ف نوعی پۆشگ زرد رنگ با برگهای فراوان

پوُشە pûşe خان باڵاخان، باڵاخان «یەێ پووشە» ف طبقه ساختمان

پۆشەقنگە püşeqinge بوونەوەرێگە، پۆش وەقنگە ف حشره سنجاقک

پۆش قۆمام püşqomam جوورێ قەڵتاسە ف نوعی گیاه

پۆشەلان püşeĺan وشکە گیاێ فرە ف جای خشک و پُر گیاه

پۆشەڵەقنگ püşeĺeqinĝ پۆشەقنگ، پۆش وە قنگە ف حشره سنجاقک

پوُشەمەنی pûşemenî پووشەنی ف پوشیدنی

پوُشەن pûşen پووشاک ف پوشیدنی

پوُشەنی pûşenî پووشەمەنی ف پوشیدنی

پۆشی pûşî ۱) جووریٚ خۆرماس ۲) پوورتەنک «خوەیشکەیل مراخان دەس وە ئاردەوە- پۆشی شل و مل خالاٚن شاردەوە» ف ۱) نوعی خرما که آنرا در لیف خرما می‌پیچند ۲) روبند زنانه

پوُشی pûşî ئەو پووشی، کردە وەر ف پوشید

پوُشیا pûşya لەوەر کریا ف پوشیده شد

پوُشیاس pûşyas شاریاسەو ف پوشیده شده، پنهان شده است

پوُشیاسا pûşyasa شاریاسا، پووشریاسا ف پنهان است، پوشیده است

پوُشیاسەو pûşyasew شاریاسەو ف پنهان است

پوُشیان pûşyan شاریان ف پنهان شدن

پوُشیایە pûşyaŷe شاریایە ف پنهان است

پوُشیایەسەو pûşyaŷesew شاریایەسەو ف پنهان شده است

پوُشین pûşîn پووشان ف پوشیدن

پۆشین püşîn پرپۆش ف ساخته شده از ساقەی غله

پۆف pof پف ف پـُف

پۆفی pofî پفی، سۆیە ف شـُش، نگا **پفی**

پۆفیلْک pofîlik پفیلْک ف تاول

پوُق pûq دەنگێگە ف صدایی است

پوُقانن pûqanin تووقانن ف تقانیدن، ترکانیدن

پوُقپاق pûqi paq ۱) قلاٚێگە لە لورستان ۲) پووقەیٚ هەیتاهەیت ف ۱) قلعه‌ای در لرستان ۲) صدای «پووقه»ی پیاپی

پوُقالٚە pûqaļe پۆقاولٚە، تووقالٚە ف تاول

پوُقاولٚە pûqawļe پۆقالٚە، تووقالٚە ف تاول

پۆقاولٚە püqawļe پۆقالٚە، تووقالٚە ف تاول

پوُقە pûqe پووق ف صدایی است

پوُقەیٚ دەس pûqeŷ des دەنگْ کار کردن ف کنایه از صدای کار کردن

پوُقەیٚ سەر pûqeŷ ser لاناوە لە شەکەت بۆن لە سەفەر ف کنایه از خستگی ناشی از سفر

پوُقیان pûqyan ۱) هەلٚبووقیان ۲) تووقیان ف ۱) عصبانی شدن و تند خویی کردن ۲) ترکیدن

پۆک pük ناو خالی ف تـُهی

پوُک pûk ۱) ملق دان وە سیکار ۲) بارکوو ف ۱) پـُک زدن به سیگار ۲) پـُتک

پۆکانن pükanin ۱) پۆک کردن ۲) پووقانن ف ۱) خالی کردن ۲) ترکاندن

پۆکاو pükaw پۆترکە ف پوسیده

پۆکاولْ pükawiļ قلاٚپۆک کردن ف کور شدن، چشم را کاملا از حدقه بیرون آوردن

پۆکاولٚە pükawļe پۆکاولْ ف نگا **پۆکاولْ**

پۆکبۆن pük bün ۱) بیٚ ناوک بۆن ۲) خالی بۆن ف ۱) بی مغز بودن بادام و... ۲) تهی بودن

پۆکە püke قەواخ ف پـُوکه فشنگ

پۆکەپۆک pükepük تۆکەتۆک ف آرام گریستن

پۆکی pükî پیەلو، پەراسۆ ف تهیگاه

پۆل pül پارە ف پول

پوُلاٚ pûļa جووریٚ ئاسنە، لە پەهلٚەوی (pûļat پوولاٚت) و (pûļavt پوولاٚڤت) و لە سمنانی «پوولاٚ» نۆسریاس ف فولاد، در پهلوی (pûļat پولات) و (pûļavt پولاوت) و در سمنانی «پوولا» نوشته شده

پوُلاٚد pûļad بنوورە پوولاٚ ف نگا **پوُلاٚ**

پۆلان pülan جووریٚ گەمەس کْ وە پۆل کەنەیٚ ف نوعی بازی که با سکه انجام می‌دهند

پوُلاٚنیا pûļanya ئاودەیدە کردن وە پوولاٚ ف با پولاد آبدیده کردن

پوُلاٚیین pûļyîn لە جسنْ پوولاٚ ف پولادین

پۆلپەرەس pülperes مالٚدووس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رژد، چنۆک، رەزیل» ئۆشن ف پول پرست، در دیگر گویشهای کردی «رژد، چنۆک، رەزیل» گویند

پۆلدار püldar دەولٚەمەن، خاوەن پۆل ف پولدار

پوُلٚە pûļe پیٚلٚەیٚ چەو ف پلک چشم

پۆلەک pülek پۆلەکەیٚ ماسی ف پولک ماهی

پۆلەکە püleke پۆلەک ف پولک ماهی

پۆلەکی pülekî پۆل دووس ف پول پرست

پۆلی pülî خواردەمەنیگە لە برنجْ دەم کیشیایٚ ف نوعی پلو

پۆلیس polîs ئاتاس، بنچینەیٚ ئی وشە لاتینیە ف پـُلیس

پۆنگ pünig ١) پۆنگە ٢) زەرەێگ، قردگێ ف ١) گیاه پُونه ٢) اندکی، ذره‌ای

پۆنگڵە püngîʃe ١) کیەنیگە لە بانەزارْ مەسوری ٢) پۆنگە ف ١) چشمه‌ای زیبا در بانه‌زار بخش منصوری ٢) پونه

پۆنگە püngê پۆنگ ف پُونه

پۆیار püyar گیاێگە ک لە کۆیەسان سەوز کەێ و ساقەگەێ نەرمە ف گیاهی زیبا که در کوهستان می‌رود و ساقه‌ای نرم و لطیف دارد

پۆینە pûyne دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

پۆیەڵە püyeʃe ١) گوڵ گەنم ٢) پێڵەێ نخە ف ١) خوشه‌ی گندم ٢) غلاف نخود سبز

پەپرە pepre ١) خڵێف دان، پەپڵە ٢) لەپەرْ مناڵەیل ف ١) چنبره زدن ٢) جوشهای ریز بدن نوزاد

پەپرەدان pepre dan ١) خڵێف دانْ مار، پەپڵەدان ٢) لەپەر دراوردن ف ١) چنبره زدن مار ٢) جوش درآوردن نوزاد

پەپرەی peprey ١) لەپەر دراوردن ٢) شوون پەشامْ شەلاخ یا زەنجیر و... ف ١) جوش درآوردن ٢) اثر باد کرده شلاق یا زنجیر روی بدن

پەپرێ peprê پەپرە ف نگا **پەپرە**

پەپریک peprîk پووسْ رۆ چۆزەرەێ دار کْ دۆیاێ چەقینْ دارزێەێد «پەپریکْ دارەیل نەچەقینەوە ـ شکووفەیل دە کووم هەشار بینەوە» «دۆکتور ئێرەج خاڵسی» ف لایه بیرونی جوانه‌ی درخت که به عنوان محافظ جوانه‌ی باز نشده است و پس از باز شدن می‌ریزد، کاسبرگ

پەپگ pepig جوورێ نانْ بۆچگە ف نوعی گرده نان کوچک و کلفت

پەپگخوەر pepig xwer ١) دیەکەێگە لە خاڵسەێ قەسرْ شیرین ٢) لاناوە لە مناڵ ف ١) روستایی در خالصه‌ی قصر شیرین ٢) کنایه از بچه

پەپگ دەم pepig dem لاناوە لە گوپگین ف کنایه از کسی که صورتش گرد باشد

پەپگە pepge ١) کوتاینْ خەرمان و وە تەرت نایێ ئەرای شەن کردن ٢) کولێرە ف ١) کوبیدن غلات و آماده کردن آن جهت بوجاری ٢) نگا **کولێرە**

پەپگەچەورە pepge çewre جوورێ گردە نانە ف نوعی نان

پەپگەخوەر pepge xwer لاناوە لە مناڵ ف کنایه از بچه

پەپکە pepke پەپگ ف نگا **پەپگ**

پەپڵە pepʃe خڵێف ف چنبره مار

پەپڵەبەسان pepʃe besan خڵێف دان ف چنبره زدن

پەپڵەدان pepʃe dan خڵێف دان ف چنبره زدن

پەپڵەقژی pepʃeqijî پووپڵەقژی، جەنگْ ژنانە ف دعوای زنانه، گیس کشیدن زنان در هنگامه‌ی دعوا

پەپنە pepine پەنەمیان و دیار بۆن ف نمودار شدن، ورم کردن و نمودار شدن

پەپۆ pepü پەپۆلە، ئایمْ بێدەسلات ف آدم پَپه، بی عرضه

پەپوو pepû کەڵەشێر خودایلە ف هُدهُد

پەپووسلێمانی pepû siʃêmanî کەڵەشێر خودایلە ف هُد هُد

پەپەرۆشە peperûşe یەکێ لە بەرەیلْ مازوو کْ هەفت رەنگ دێرێد ف یکی از محصولات درخت مازو که تقریبا هفت رنگ دارد

پەپۆلە pepüle ١) پەپۆ ٢) پەروانە ف ١) آدم پَپه، بی عرضه ٢) پروانه

پەپی pepî پەپۆلە «ل» ف پروانه

پەت pet ١) رەسنْ بافیاێ ٢) بەتاڵکردن لە گەمەێ پاسووران «سوورەگەد پەت» ٣) راو، مووڵەت «پەتْ ئامان» ف ١) رسن ٢) باطل ٣) مهلت

پەتْ ئامان peti aman لاناوە لە مووڵەت نێان ف به معنی طناب امان خواستن است اما کنایه از مهلت ندادن

پەتبازی petbazî تنافبازی ف بندبازی

پەتپەتی petpetî ١) جوورێ نانە ٢) پەن وە سەر هاوردن، لوومە کردن ف ١) نوعی نان ٢) رسوای عام کردن کسی

پەتک petik پەتگ ف پشم نتابیده

پەتکردن pet kirdin بەتاڵکردن لە گەمەێ پاسووران ف باطل کردن سور در پاسور بازی

پەتگ petig خوری نەرسیاێ ف پشم نتابیده

پەتگ برین petig birîn ١) لاناوە لە درووەوەتن ٢) لاناوە لە نەتۆیەنم ف ١) کنایه از بلوف زدن ٢) کنایه از نتوانستن

پەتگ کردنەوە petig kirdinewe ئاشکرا کردنْ رازْ کەسێ ف پته کسی را روی آب انداختن

پەتگەو کردن petigew kirdin ئاشکرا کردنْ رازْ کەسێ ف آشکارا کردن راز کسی، حرفهای گذشته را علم کردن

پەتڵگیان petiĺgyan ١) پەتڵە بۆن ٢) دازانن، پاچانن ف ١) فرسوده و کهنه شدن ٢) از هم پاچیدن، تماما خُرد شدن

پەتڵە petĺe ١) گەنمْ نیمە کوڵ کْ ئەراێ زمسان هەڵگرن، پەرتڵە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ساوار، ساوەر» و لە سمنانی (پەتە) ئۆشن ٢) لاناوە لە پۆترکیاێ ف ١) گندم پرک شده و نیم پخت که برای زمستان بجای برنج مصرف می‌کنند، در دیگر گویشهای کردی «ساوار، ساوەر» و در سمنانی (پەتە) گویند ٢) کنایه از فرسوده و پوسیده

پەتوو petû بەتانی ف پتو

پەتەری peterî پەتێارە «شێتْ پەتەری» ف خُل، پتیاره

پەتەسوو petesû ١) بووسوو، ٢) زۆری ف ١) تکه پارچه پشمی یا پارچه‌ای که برای بند آوردن خونریزی می‌سوزانند و با قند سوخته ترکیب می‌کنند و روی زخم می‌گذارند ٢) تکه پارچه‌ای که برای بهوش آوردن کسیکه بیهوش شده می‌سوزانند و زیر بینی‌اش قرار می‌دهند

پەتەشەکن pete şekin چووێگە دۆ لقان کْ لە هەێنْ شووردنْ خوری وە کارێ بەن ف چوب دو شاخه‌ای که هنگام شستن پشم از آن استفاده می‌کنند

پەتەک petek ١) نەخوەشیگە لە قورێ ٢) مەچیرە «پەتەک گیانێ برپاس» ف ١) بیماریی در گلو ٢) مفصل، بند

پەتهەڵخستن pet heĺxisin خوەێ وە دار دان ف دار زدن

پەتهەڵکشیان pet heĺkîşan خوەێ وە دار دان ف دار زدن

پەتی petî ١) رۆت «پاپەتی»، لە لاتین (potty) ئۆشن ٢) بێ ئەرزشت ٣) بێ دەخڵ، خاڵس ف ١) برهنه، له لاتین (potty) گویند ٢) بی ارزش ٣) خالص

پەتێارە petêare ١) شێتْ پەتەری، لە ئەوستا (peıtyare پەئیتیارە) و لە پەهڵەوی (peıtiyere پەئیتییەرە) و (pityarek پتیارەک) ئۆسریاس ٢) بێ‌ئەرزشت ف ١) پتیاره، خُل، دیوانه، در اوستا (peıtyare پئیتیاره) و در پهلوی (peîtiyere پئیتییەرە) و (pityarek پتیارک) نوشته شده ٢) کنایه از بی ارزش

پەتیتە petîte سێف زەمینی کوڵیاێ و کوتیاێ ف سیب زمینی پخته و له شده، نگا **سێفـزەمینی**

پەتیمژ petî mij پسانْک «ل» ف پستانک

پەچە peçe ١) پەچیە ٢) پەسچە ف ١) محل آسایشگاه گله در دشت ٢) پس چه

پەچیچراخان peçî çiraxan کییەنییگە لە منار لە بەشْ کۆیەشت ف چشمه‌ای در «منار»از توابع کوهدشت

پەچین peçîn ١) شییەو کردن، تاریف کردنەوەێ خەو ٢) پەرچینْ باخ ف ١) تعبیر خواب ٢) پرچین باغ

پەچین کردن peçîn kirdin خەو پەچین کردن ف تعبیر خواب

پەچیە peçye پەچە ف نگا **پەچە**

پەچیەبڕ peçyebiȓ بەشێگە لە تان وپووێ قالی ف قسمتی از حاشیه قالی که باعث می‌شود شیرازه از هم نپاشد

پەخ pex پیەنەو کردنْ ئاسن ف پهن کردن ابزار آهنی و ...

پەخش pexş بەخش، بەش ف پخش، پراکندن، افشاندن

پەخشْپڵا pexşi piĺa ١) تەفراو تۆناو ٢) شپرزە و ناڕێک ف ١) متفرق کردن ٢) نا منـظم بودن وسایل

پەخشا کردن pexşa kirdin پەخش کردن ف پراکنده کردن

پەخشان pexşan ١) تەفراو تۆناو کردن ٢) مەتەلێ کْ وە بەێتەو وەتریاوْد، چیرۆکە شێعر ف ١) پراکنده کردن ٢) داستانواره، داستانی که به صورت شعر است

پەخشان کردن pexşan kirdin پەخش کردن ف پراکنده کردن

پەخش کردن pexş kirdin پەخشا کردن ف پراکنده کردن

پەخشە pexşe مێەس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مێشولە، پێشی، پێشکە، تۆفانە» ئۆشن، لە ئەوستا (mexşê مەخشێ) ئۆسریاس ف پشه، در دیگر گویشهای کردی «مێشولە، پێشی، پێشکە، تۆفانە» گویند، در اوستا (mexşê مَـخشی) نوشته شده

پەخشەپەخشە pexşe pexşe وە کوومْ تووم هات و شوو کردن ف آمد و شد زیاد و مشکوکانه

پەخشەپەخشەکردن pexşe pexşe kirdin هات و چوو کردن ف آمد وشد مشکوکانه کردن

پەخشەکوورە pexşe kûre جووری هۆرە ف نوعی پشه

پەخڵوومە pexĺûme خەرخاپیت کردن ف نگا **پەخڵەمۆش**

پەخڵەمۆش pexĺemüş زەلیل کردن«سێ نەفەری پەخڵە

مۆشێ کردن» ف بشدت تنبیه کردن و سر جای خود نشاندن، ادب کردن

پەخڵەمۆشکردن pexl̂emüş kirdin خەرخاپیت کردن، ئەدەو کردن ف سرجای خود نشاندن، به شدت تنبیه کردن

پەخمە pexme گێلْ گەوج، سائەقڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گێل، بێ ئاوەز، حۆل» ئۆشن ف پخمە، در دیگر گویشهای کردی «گێل، بێ ئاوەز، حۆل» گویند

پەخەو pexew پیخەو ف حشم ترسو، کنایه از ترسو

پەڕ per̂ ۱) تۆکْ باڵ مەلەوەر ۲) لا، کەنار، ئەوستا (perou پەرئو) نۆسریاس) پەڕەێ قاقەز ٤) بنچینەێ کردارْ پەڕین ف ۱) پَـر پرنده ۲) کنار، در اوستا (perou پرئو) نوشته شده ۳) ورق کاغذ ٤) ریشه فعل پَـریدن

پەر per مییەێ سەر و مل رەش ف گوسفند سفید سر و گردن سیاه

پەراسۆ perasü پراسۆ، لە ئەوستا (pirisû پرْسوو) و (peraswa پەراسوا) نۆسریاس ف تهیگاه، دنده، در اوستا (pirisû پرسو) و (peraswa پَـراسوا) نوشته شده

پەڕان per̂an ۱) کوتێ لە چشتێ پەڕین، کەل بۆن ۲) جوورێ تفەنگە ۳) بنچینەێ پەڕین ف ۱) تکەای از چیزی پریدن ۲) تفنگ سرپُـر ۳) ریشه فعل پریدن

پەڕانپەڕ per̂anper̂ پەڕان پەڕان ف پریدن و جهش داشتن

پەڕانپەڕان per̂anper̂an پەڕانپەڕ ف پریدن و جهش داشتن

پەڕانن per̂anin ۱) سووار کردنْ نێر لەما ۲) کوتێ لە کول برین ۳) وەجی هیشتن «خەتێگ لێ پەڕان» ٤) لە دۆیاێ پاشگرْ «هەڵ» وە ماناێ رەخساننە ٥) وە خەوەر کردن «لە خەو پەڕانەێ» ف ۱) گُـشن دادن نر بر ماده ۲) جزیی را از کُل قـطـع کردن ۳) از قلم انداختن ٤) با پیشوند «هەڵ» به معنی رقصاننده ٥) بیدار کردن

پەڕاو per̂aw کۆیەێگە لە کرماشان، لە ئەوستا (fre _ apeye فرەئاپەیە) نۆسریاس ف کوهی در استان کرماشان، در اوستا (fre _ apeye فر آپیه) نوشته شده

پەراوێز perawêz پاێمان ف حاشیه

پەرپریک perpirîk پەپۆلە، پەپوولە، لە سمنانی (perperî پەرپەری) ئۆشن ف شاپرک، در سمنانی (perperî پرپری) گویند

پەڕپەڕدان per̂per̂dan باڵەوازی کردنْ مەل ف پرپر زدن پرنده

پەرت pert ۱) پاشگرە وە ماناێ شڕوڕ «پەرتْ پڵا ئۆشێ» ۲) جی دۆر «جاێ پەرتێگە» ۳) داد خواستن و لاره کردن «پەرت بۆیە داوانێ» ف ۱) پیشوند به معنای بیهوده گویی ۲) جای دور و پرت افتاده ۳) پناه بردن و لابه کردن

پەڕتاپاسا per̂ta pasa لە پەڕا «پەڕتاپاسا نەکرد، ناخاس وە گشتێ کرد» ف در بر گیرنده همه، همگی

پەرتاو pertaw پەڵتاف ف پرتاب

پەرتاو کردن pertaw kirdin برنگ داین ف پرتاب کردن

پەرتخ pertix حەق جییە، بن درْس ف خواسته نهایی، مقصد نهایی

پەرتڵە pertil̂e پەتڵە ف نگا **پەتڵە**

پەرتۆ pertü ۱) سەرپەرتۆ ۲) سەر شاخەیلْ نازکْ دار ک پەسا کریاسە و کەنەێ تەجیل ئەڕاێ کاوڕەیل ف ۱) نگا **سەرپەرتۆ** ۲) سر شاخه‌های نازک درخت که هرس شده و از آن برای ساختن «تەجیل» گوسفندان استفاده می‌کنند

پەرتووڵک pertûl̂ik پەڕووڵک ف نگا **پەڕووڵک**

پەرتەک pertek پۆرتەنْک ف سربند، سربند کهنه

پەرچە perçe پەچیە «ل» ف نگا **پەچیە**

پەرچین perçîn بنوورە پەچین ف نگا **پەچین**

پەرد perd پرد، پیەڵ «ل» ف پُـل، نگا **پرد**

پەرداخ perdax لێوان ف لیوان

پەڕدان per̂dan ۱) پەڕانْ مەلەوەر ۲) هات وچوو کردن ف ۱) پرواز دادن پرنده ۲) عبور کردن

پەردە perde ۱) گورتینە ۲) پەردەێ ئاوێز ۳) لایە ٤) پاچی وەێ ف ۱) بکارت ۲) پرده ۳) لایه ٤) حجله عروس

پەردەپووش perde pûş رازدار ف راز نگه‌دار

پەردە داشتن perde daştin گورتینەدار ف باکره بودن

پەردە دڕین perde dir̂în گورتینە دڕین، بێ گورتینە کردن ف برداشتن بکارت

پەردەڕووا perder̂uwa لە بلاّزەێ ئاگر سۆیەرەو بۆن ف سرخ شدن اندام در اثر شدت حرارت

پەردەگیر perde gîr زاوائگْ کْ لە ناو پاچی بمرێد ف دامادی که در حجله بمیرد

پەرزەلێو perze lêw لچەقوڵی، پەڵمەگیرە ف حالت لرزش لبها و بنای گریه و زاری گذاشتن

پەرژ perj پەرشْ پڵا ف پراکندە

پەڕشت perîşt پەڕین ف پریدن

پەڕقڵا per̂qiĺa ١) نەخشێگە لە چیخ ٢) جووریٚ چیخ ف ١) نقشی در چیت بافی ٢) نوعی‌چیت

پەرکام perkam پیران، سەرع، تاس بردن، ئەڕایٚ دەرمان کردنْ پەرکامدار هاتنە و لۆیەتێ کردنە و نانەسەیٚ ناو خوەڵە کوو ئەو جوورە ک زانیمن «سەرع» لە ئەسەرْ نەبوونْ « سودیووم» و «پتاسیووم»ە و چوو هنایٚ بسزیەیٚ بوودنە « پتاسیوومْ» خوەڵس هنایٚ پەرکامدار نەنە ناو خوەڵەکویٚ ساج تاوە ئی «پتاسیووم»ە لە ریٚ کونایلْ پووس چوودە ناو بەدەن و پەرکامدار خاسە و بوو ف بیماری صرع، برای درمان شخص مبتلا را برهنه کرده و داخل خاکستر اجاق قرار می‌داده‌اند همانطور که می‌دانیم بیماری صرع در اثر افت ناگهانی سدیم و پتاسیم اتفاق می‌افتد و چوب پس از سوختن پتاسیم خالص است و از طریق روزنه‌های پوست جذب می‌شود و شخص بهبود می‌یابد

پەرکامدار perkam dar پیراندار ف مبتلا به صرع

پەرکوڵووڵ per kwiĺûĺ مییەیٚ سەر و چەو رەش و قەبووز چەرمیٚ ف گوسفند سر و گردن سیاه و بینی سفید

پەڕکیشان per̂ kîşan ١) باڵەو گرتن ٢) ئێوەت کردن «پەڕ کیشا سەرێانەو» ف ١) پرواز کردن ٢) حمایت کردن، تحت الحمایه

پەرگ perg ١) رسمانْ نەوْر ٢) پەرگەما ف ١) نوعی ریسمان محکم ٢) نگا **پەرگەما**

پەرگەما pergema رۆیە کڵاش ف رویه‌ی گیوه که با نخ بافته می‌شود

پەرمیان permyan خوەیٚڕەوشی، خوەیٚڕەوزی ف اعتماد به نفس، بر خود متکی بودن

پەرندە perinde مەل، فرندە، پەرنە ف پرنده

پەڕنگە per̂ngê ریٚ رەیٚ بۆن لە ئاو، لە پەهڵەوی (perne پەرنە) و (pere پەرە) نۆسریاس ف محل عبور از رودخانه از روی سنگهایی که در عرض رود چیده‌اند، در پهلوی (perne پرنه) و (pere پره) به معنی محل عبور از رودخانه نوشته شده

پەڕوو per̂û پارچە ف تکه پارچه

پەروا perwa رخ، ترس ف پروا

پەروار perwar بەنی ف پروار

پەرواری perwarî بەنی، چڵ چاخ ف پرواری

پەرواز perwaz باڵەو گرتن «پەڕ+ واز» ف پرواز

پەروانە perwane ١) پەپۆلە ٢) ماچە خەریٚ ک وە دەورْ نێرە خەرەو گل دەن تا یەرەق بکەێد و بپەڕێدە ماین ف ١) پروانە ٢) ماده الاغی که برای تحریک خر گُشن در نزدیکی مادیان می‌گردانند

پەڕووشڕ perû şêr̂ پەڕوو کۆیەنە ف تکه پارچه کهنه

پەڕووشە per̂ûşe پۆشاڵ ف پُوشال، خاشاک

پەڕوو کۆیەنە per̂û küyene پەڕوو شڕ ف تکه پارچه کهنه

پەڕووڵک per̂ûĺik پەرتووڵک ف تکه پارچه‌ای که زنان کُرد که زیر «لچگ» می‌بندند

پەڕوەپا per̂ we pa پەڕەپا ف نوعی کبوتر که پاهایش نیز پوشیده از پَـر است

پەروەر perwer ئێوەت کەر ف پرورانندە

پەروەرانن perweranin ئێوەت کردن، وە خێو کردن ف پروراندن

پەروەردگار perwerdigar خودا ف پروردگار، خدا

پەروەردە perwerde ئێوەت کریایٚ ف پرورده شده

پەروەردە بۆن perwerde bün ئێوەت کریایٚ ف پرورده شدن

پەروەردە کردن perwerde kirdin ئێوەت کردن ف پرورده کردن

پەروەرشت perwerişt پەروەردە کردن ف نگا **پەروەردە**

پەڕوەناو per̂ we naw پەڕەناو ف نوعی کبوتر که پرهای رنگی در میان دُم یا بال داشته باشد

پەروێز perwêz ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

پەروێزخان perwêz xan دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین

پەڕە per̂ê ١) دەنە، نچ «پەڕەیٚ ئاسیاو» ٢) وەڵنگ، لاپەڕە ف ١) پره ٢) برگ کاغذ

پەڕەپا per̂ê pa پەڕ وە پا ف نگا **پەڕوەپا**

پەڕەپلۆ per̂êpilü پەخشە پەخشە کردن ف پرسه زدن

پەڕەپەڕە per̂ê per̂ê وەڵنگ وەڵنگ ف ورق ورق، برگ برگ

پەرەس peres پەرەست ف پرست

پەرەست perest پەرەس ف پرست

پەرستار perestar پەرەسدار ف پرستار

پەرستاری perstarî پەرەسداری ف پرستاری

پەرسدار peresdar پەرەستار ف پرستار

پەرەسداری peresdarî پەرەستاری ف پرستاری

پەرەسداریکەر peresdarî ker پەرەستاریکەر ف مراقبت کننده، پرستار

پەرەسین peresîn پەرەستش کردن، لە لاتین (praise) ئۆشن ف پرستیدن، پرستش، در لاتین (praise) گویند

پەرەمێز peremêz پریمووس ف نوعی پریموس

پەڕەناو per̂enaw بنوورە پەڕووەناو ف نگا **پەڕ وەناو**

پەرەنێشک perenêşk جووریٚ دْرگە ف نوعی خار

پەڕەوا per̂ewa پەڕەواز «دڵیٚ پەڕەوایٚ باوان کەیٚد» ف اشتیاق داشتن برای دیدار

پەڕەواز per̂ewaz پەڕوا ف اشتیاق داشتن برای دیدار

پەڕی per̂î ١) ئەوٙ پەڕیەو ٢) پەڕینْ نێر لە ما ٣) قرتیا «کوتیٚ لیٚ پەڕی» ٤) پەڕین، کەناری ف ١) پرید ٢) گُشن نر بر مادە ٣) پریدن جزئی از کُل ٤) کناری

پەری perî ١) ئەڕایٚ «پەری ئیمە» ٢) فرێشتە، لە ئەوستا (perîka پەریکا) لە لاتین (fairy) ئۆسریاس ٣) ناوێگە ژنانە ف ١) برای، مالِ، صفت مفعولی ٢) پری، در اوستا (perîka پـَریکا) و در لاتین (fairy) نوشتە شدە ٣) نامی دخترانە

پەڕیا per̂ya پەڕیەو ف پرید

پەڕیاد per̂yad پەڕیادەو ف مشغول پریدن بود

پەریان peryan دیەکەێگە لە کەنۆلە ف روستایی در کندولە

پەڕیان per̂yan ئەوان پەڕیان ف می‌پریدند، پریدن

پەڕیانەو per̂yanew پەڕیانەیٚ ف می‌پریدند

پەریبڕ perîbir̂ منالیٚ ک لە زگْ دالْگ پێا بوودن چۆ کەسیٚ ک خەتنەیٚ کردۆن مینێد ف نوزادی کە از مادر متولد می‌شود و بە مانند آنکە ختنەاش کردە باشند دور آلتش پوست اضافە ندارد

پەریپەشت perî peşt جووریٚ بافینْ گیسە ف نوعی بافتن گیس

پەریزادە perîzade پەریزاێە ف پریزادە

پەریش perîş ئەڕایٚ ئەوٙ ف برای او، صفت مفعولی

پەری شاڕخ perîşar̂îx پەری شەهرۆخ، خۆرماپەژگە ف پرندە سبزە قبا

پەریشان perîşan ١) ئاڵووز ٢) ئەڕایٚ ئەوان ف ١) پریشان ٢) برای ایشان، صفت مفعولی جمع

پەریشانی perîşanî پەشێوی ف پریشانی

پەری‌شەهرۆخ perîşehrüx پەری‌شاڕخ «ل»، خۆرما ڕەژگە ف پرندە سبزە قبا

پەریم perîm پەریم، ئەڕام ف برای من، برایم، صفت مفعولی مفرد

پەڕین per̂în ١) ئەوان پەڕینەو ٢) قرتیان ٣) پەڕینْ نێر لە ما ٤) چەو پەڕین ٥) هەڵترازیان ٦) پەڕی «ئی پەڕینە، ئەو پەڕینە» ٧) پەڕیان ف ١) پریدند ٢) قطـع شدن جزئی از کُل ٣) گُشن نر بر مادە ٤) لرزش پلک چشم ٥) جهش ٦) کناری ٧) پریدن

پەڕینە per̂îne ١) ئەوانە پەڕینەسەو ٢) پەڕینەگە ف ١) آنها پریدەاند ٢) کناری

پەڕینەگە per̂înege پەڕینە ف آن کناری

پەز pez ١) بنوورە پەس «گ» ٢) پەزا ف ١) گوسفند، نگا **پەس** ٢) پزندە

پەزا peza چشتیٚ کْ زۆزی بکوڵیٚ ف پزندە

پەزد pezd یەخ «گ» ف یخ، آبی کە یخ بستە

پەزدانگ pezdanig نەخوەشی جگر ئڕایٚ مییە ف بیماری جگر در گوسفندان

پەزین pezîn شکس خواردن، ئەڵشکیان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەزین» ئۆشن ف شکست خوردن، در دیگر گویشهای کردی «بەزین» گویند

پەژار pejar خەمبار ف غمگین

پەژارە pejare ١) خەم، کەمی کسری ٢) تاسە ٣) ئاگرە کەوڵی ف ١) غم ٢) آرزو ٣) نگرانی

پەژارەدار pejare dar دڵتەنگ، خەمبار ف غم، غمگین

پەژم pejm خوری ف پشم

پەژمردە pejmirde پەڵمژیایٚ، سیس ف پژمردە

پەژمەرین pejmerîn پەڵمژیایٚ «ل» ف پژمردە

پەژێرێان pejêrêan مووڵەت داشتن ئەڕایٚ کارێگ ف فرصت و وقت کافی برای انجام کاری

پەژێوان pejêwan پەشیمان، پەشێو ف پشیمان

پەژێوانی pejêwanî پەشیمانی، پەشێوی ف پشیمانی

پەس pes ۱) پەز، لە ئەوستا (pesû پەسوو) و (pesûk پەسووک) و (pezû پەزوو) نۆسریاس ۲) دۆ رووژ یا دۆ ساڵ وێەردە «پەس پێرەکە، پەسپارەکە » ف ۱) گوسفند، در اوستا (pesû پـَسو) و (pesûk پـَسوک) و (pezû پـَزوو) نوشته شده ۲) دو روز یا دو سال قبل

پەسا pesa ۱) پسا، لە پەسا، لە پەهڵەوی (pesçe پەسچە) نۆسریاس ۲) جیا کردنەوەیٚ دارۆچان لە برنج ۳) جیا کردنْ سقان لە گووشت ف۱) هنوز، فی الحال، در پهلوی (pesçe پسچه) نوشته شده ۲) جدا کردن نخاله از برنج و غلات ۳) جدا کردن استخوان از گوشت

پەساکردن pesa kirdin پەسا ف نگا **پەسا**

پەساو pesaw ۱) ئاویٚ کْ لە هەێنْ ئاویاری زیاتی بمینیدەو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئاراو، پاشاراو » ئۆشن ۲) کەفاو ف ۱) آبی که از آبیاری زیاد آید، در دیگر گویشهای کردی «ئاراو، پاشاراو» گویند ۲) آب و صابونی که دوباره از آن استفاده شود

پەسبانەشەو pes bane şew ۱) سیٚ شەو وێەردە ۲) سیٚ شەو بانێە ف ۱) سه شب پیش ۳) سه شب آینده

پەسپارەکە pes pareke دۆ ساڵ لە یە وەر ف دو سال پیش

پەسْپووڵ pesipûĺ ۱) لاناوە لە ئاژەڵ و ئاژەڵ داری ۲) کارامە لە کار و ئاژەڵداری، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پسپۆڕ» وە کارامە ئۆشن ف ۱) کنایه از دام و دامپروری ۲) خبره و کاردان، چه در کار و چه در دامپروری، در دیگر گویشهای کردی «پسپۆڕ» به کارآمد و خبره گویند

پەسپەسە pespese پەسە، سڵپْ چای ف تفاله چایی

پەسپەسەکڵی pespesekiĺî بنوورە پسپسەکڵی ف نگا **پسپسەکڵی**

پەسپێرار pespêrar پەسپێرارەکە ف سه سال پیش

پەسپێرارەکە pespêrareke پەسپێرار ف سه سال پیش

پەسپێرنە pespêrne پەسپێرەکە «ل» ف پس پریروز

پەسپێرەشەو pespêre şew سیٚ شەوْ وێەردە ف سه شب پیش

پەسپێرەکە pespêreke پەسپێرنە ف سه روز پیش، پس پریروز

پەسڵان pesĺan دۆیایین رووژ، هەڵسمان ف روز رستاخیز

پەسمەنە pesmene پاشمەنە ف باقیمانده

پەسە pese پەسپەسە، سڵپْ چای ف تفاله چایی

پەسەن pesen دڵخواز، پەسەند، لە پەهڵەوی (pesend پەسەند) نۆسریاس ف پسند، دلخواه، در پهلوی (pesend پسند) نوشته شده

پەسەناز pesenaz پاشدەس، پشدەس ف پس انداز

پەسەنازکردن pesenaz kirdin پاشدەس کردن ف پس انداز کردن

پەسەنکردن pesen kirdin ئەڵوژانن، هەڵوژانن ف پسند کردن

پەسێ pesü جز، سۆک، لە پەهڵەوی (piskm پسکم) و (pişkm پشکم) و (piçkm پچکم) وە ماناێ سۆکْ بیٚ دەر و پەنجەرە نۆسریاس و لە ئەوستا (eşkep ئشکەپ) و (bereşkemp بەرەشکەمپ) وە ماناێ ساختمانْ بیٚ دەر و پەنجەرە نۆسریاس «شکەمبە»یٚ فارسی لەیٚ وشە گریاس ف گوشەی دنج و بی پنجره، در پهلوی (piskm پسکم) و (pişkm پشکم) و (piçkm پچکم) نوشته شده و در اوستا (eşkep اشکپ) و (bereşkemp براشکمپ) به معنی ساختمان بی در و پنجره نوشته شده، واژه شکمبه از همین واژه ساخته شده

پەسێر pesêr دۆیایین، سێهمین «پەسێربانەشەو، پەسێر پارەکە» لە پەهڵەوی (pesên پەسێن) نۆسریاس ف سوم، سومین، در پهلوی (pesên پسین) نوشته شده

پەسێربانەشەو pesêr bane şew ۱) سیٚ شەوْ لە یە وەر ۲) سیٚ شەوْ بانان ف ۱) سه شب پیش، پس پریشب ۲) در سه شب آینده

پەسێرپارەکە pesêr pareke پەس پێرارەکە ف سه سال پیش

پەسێرپێرار pesêr pêrar پەسێرپێرارەکە ف سه سال پیش

پەسێرپێرارەکە pesêr pêrareke پەسێرپێرار ف سه سال پیش

پەسێرپێرەکە pesêr pêreke پەسپێرەکە ف پس پریروز

پەسێرەکە pesêreke پەسپێرەکە ف سه روز پیش

پەسێو pesêw بنوورە پەسێ ف نگا **پەسێ**

پەشام peşam پەنام، تەشام [ف] ورم، باد کردن

پەشت peşt وادایِنْ بەن مەوجان [ف] تاباندن نخ

پەشتانن peştanin ۱) پێچانن «پەتووەگە پەشتانە خوەێەو » ۲) دەرگیر بۆن «پەشتیانە یەکەو» ۳) لارە کردن «پەشتیا پڕ پامەو» ٤) کوتر کردن «پەشتیا پێمەو وڵم نەکرد» [ف] ۱) پیچاندن به دور چیزی ۲) درگیر شدن ۳) التماس کردن ٤) پا فشاری کردن

پەشخوران peşxwiran دیەکەێگە لە کەنگەوەر [ف] نام روستایی در کنگاور

پەشخە peşxe پەخشە «ل» [ف] نگا **پەخشە**

پەشک peşk پرشنگْ ئاو [ف] قطرە آب

پەشم peşm خوری [ف] پشم

پەشمەک peşmek جووریٚ شیرینی‌یە [ف] نوعی شیرینی

پەشمی peşmî پەشمین [ف] پشمی

پەشمین peşmîn پەشمی [ف] پشمین

پەشمینە peşmîne گیاێگە تا بەختەواران گوڵەیلْ چەرمیٚ دیرێد و لە گەرمەسێر سەونز کەێد [ف] گیاهی است که تا اوایل پاییز گلهای سفید رنگی دارد و در مناطق گرمسیری می‌روید

پەشەم peşem دیەکەێگە لە کوونانی [ف] نام روستایی در کونانی از توابع کوهدشت

پەشیل peşîl کاوڵ، وێران [ف] ویران

پەشیمان peşîman پەشێوان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پاشگەز، پەژیوان، پۆژوان، پێژەوان، پۆشما ن» و لە لاتین (pocky) ئۆسریاس [ف] پشیمان، در دیگر گویشهای کردی «پاشگەز، پەژیوان، پۆژوان، پێژەوان، پۆشمان» ودر لاتین (pocky) گویند

پەشیمانی peşîmanî پەشێوی [ف] پشیمانی

پەشێو peşêw پەریشان، پەشیمان [ف] پریشان، پشیمان

پەشێوان peşêwan پەشێو [ف] پریشان

پەشێوی peşêwî آشفتگی، پریشانی [ف] پریشانی، آشفتگی

پەک pek نابووتی [ف] نابودی

پەک خسن pek xisin نابووت کردن [ف] نابود کردن

پەک کەفتن pek keftin ۱) نابووت بۆن ۲) بەتاڵ بۆن [ف] ۱) نابود شدن ۲) به هم خوردن، باطل شدن

پەکڵەو pekl̂ew بەڵموو [ف] شخص درشت اندام و بی غیرت ، لندەهور و بی بخار

پەکەر peker نارِەحەت، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جارز، وەڕەز، عێدز، بیٚ مەعد، وەرس» ئۆشن [ف] پکر، غمگین، در دیگر گویشهای کردی «جارز، وەڕەز، عێدز، بیٚ مەعد، وەرس» گویند

پەگْڕ pegir̂ پەگرە، لە سمنانی (پەگْر) ئۆشن [ف] لایەهای رسوب شدە و سخت کف طویلە، در سمنانی نیز (پـَگر) گویند

پەگرە pegre پەگْڕ، لە سمنانی «پەگر» ئۆشن [ف] لایەهای رسوب شدە وسخت کف طویلە، در سمنانی نیز «پـَگر» گویند

پەل pel ۱) ئەنام «پەل وپوو» ۲) باڵ باڵنە «پەلیٚ بەسانە» ۳) عەجەڵە «پەلْ کوو کوتی؟ » ٤) لقْ دار ٥) دەروەنْ باریک ٦) کوتْ بۆچگ «پەلێگ لەیٚ کارە بگر» ۷) باڵ و باهوو « دەس و پەلْد بشوور» ۸) پەک خسن «شەلْ پەلێان کردن» ۹) تاێفە، ئێڵ «لە کام پەل و تیرەی؟» ۱۰) کیژْ تیرکەمان ۱۱) پێشتکار داشتن «پەلْ ئیکارە بگر» ۱۲) یەیٚ لق لە چەم ۱۳) پەڵگ [ف] ۱) هر یک از اعضاء بدن ۲) بال پرندە ۳) شتاب و عجلە ٤) شاخە درخت ٥) درە تنگ و باریک ٦) جزئی از کُل ۷) دست و بازو ۸) تار ومار کردن ۹) تیرە، طایفە ۱۰) کش تیر کمان ۱۱) پشتکار و ادامەکار ۱۲) شاخەی فرعی رودخانە ۱۳) گیسو

پەڵ pel̂ ۱) کوچگْ گەورا ۲) کوچگْ پەڵان ۳) پەڕ «ل» ٤) بووڵ «ل» [ف] ۱) سنگ بزرگ ۲) سنگ نشان در بازی **پەڵان** ۳) پـَر پرندە ٤) خوشە انگور و مانند آن

پەلار pelar پەڕە پەڕە کردنْ کەنگر [ف] لایەهای گیاهان مانند کنگر

پەلارکردن pelar kirdin پەڵپەڕۆشە کردن [ف] پلاسیدە کردن برای گیاهان، لایەلایە کردن گیاهان چند لایەای

پەلارە pelare پەلار [ف] لایەهای گیاە کنگر

پەڵاس pel̂as پڵاس [ف] نگا **پڵاس**

پەلام pelam ۱) پەلامار ۲) پەنا بردن [ف] ۱) نگا **پەلامار** ۲) پناه بردن

پەلامار pelamar هۆژم [ف] یورش

پەلام سیرەت pelam sîret عەشیرەت، کەس و کار [ف] کس و کار نزدیک

پەڵان pel̂an پڵان [ف] نگا **پڵان**

پەلان pelan ۱) دەروەنەیل ۲) لقْ دارەیل [ف] ۱) درەها ۲) شاخەها

پەلبەس pelbes باڵبەس [ف] دست بسته

پەلبەسان pelbesan دەس بەسان [ف] کت بستن، دست بستن

پەلبەس کردن pel bes kirdin دەس و پا بەس کردن [ف] دست و پا بستن

پەڵپ peĺp وێانگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گڕنە» ئۆشن [ف] بهانه

پەڵپگر peĺp gir وێانگ گر، ورگین [ف] بهانەگیر

پەڵپگرتن peĺp girtin وێانگ گرتن [ف] بهانه گرفتن

پەلْپوو pelipû لقوچڵ [ف] شاخه درخت یا اعضاء بدن

پەلْپوو کردن pelipû kirdin پاسا کردن [ف] هرس کردن

پەلْپوو گرتن pelipû girtin وە جی خسنْ ئەنامْ لە جی چی [ف] جا انداختن اعضاء در رفته

پەڵپەڕۆشە peĺperûşe پەلارپەلار [ف] لایه لایه کردن، پر پر کردن گیاهان مانند کنگر

پەڵپەڕۆشە کردن peĺperûşe kirdin پەلار کردن [ف] نگا **پەلار کردن**

پەلپەل pelpel لەت لەت [ف] تکه تکه

پەلپەلا بۆن pelpela bün ١) لەت لەت بۆن ٢) پەڵپەڕۆشە بۆن ٣) پەلپەلەو بۆن [ف] ١) تکه تکه شدن ٢) پر پر شدن ٣) متفرق شدن

پەلپەلا کردن pelpela kirdin ١) لەت لەت کردن ٢) تەرفْ تۆن کردن ٣) پەڵپەڕۆشە کردن [ف] ١) تکه تکه کردن ٢) متفرق کردن ٣) پرپر کردن

پەلپەلەو بۆن pelpelew bün پەلپەلا بۆن [ف] نگا **پەلپەلا بۆن**

پەلپەلەو کردن pelpelew kirdin پەلپەلا کردن [ف] نگا **پەلپەلا کردن**

پەڵتاف peĺtaf ١) داوەشانن ٢) گەڵواز گرتن [ف] ١) پرتاب ٢) جهش

پەڵتافگرتن peĺtaf girtin گەڵواز گرتن [ف] پریدن، جهیدن

پەڵتۆک peĺtük ١) لەپووڕ ٢) لاپرتنگ [ف] ١) با کف دست ضربه زدن ٢) سخن طـعنه آمیز

پەڵخاشە peĺxaşe گازْگەور [ف] هذیان، کابوس

پەڵخاشەکردن peĺxaşe kirdin گازْگەور کردن [ف] هذیان گفتن

پەڵخان peĺxan تمیان، پاسا بۆن [ف] له شدن

پەڵشت peĺişt ١) تەمەڵ و بێکار ٢) زێڕْ مرتەوناو «دەمێ پەڵشت نەێرێ» [ف] ١) بیکاره و تنبل ٢) آدمی که راز نگهدار نیست، کسی که دهنش چفت و بس ندارد

پەڵشتی peĺiştî تەمەڵی و نەتۆیەنمی [ف] تنبلی و ناتوانی

پەڵک peĺk ١) دارێگە کْ لەمەڵوەنەیلْ ئاوەزا سەوزنز کەێد ٢) دیەکەێگەلە چەوارْ ئیلام ٣) ئاومالْک «لافاو هاوردێە دار وە پەڵکەوە- ئەوە لارەێ کییە وە دەم خەڵکەوە» [ف] ١) درختی شبیه اکالیپتوس که در مناطق جویباری می‌روید، درخت ترنگوت ٢) روستایی در بخش چوار ایلام ٣) آنچه از شاخ و برگ و تنه‌ی درخت که سیلاب با خود آورد

پەلْ کار گرتن peli kar girtin تاوشتْ کار داشتن، پشتْکار داشتن [ف] پشتکار داشتن

پەڵکانە peĺkane ١) دیەکەێگە لەچەوارْ ئیلام ٢) دیەکەێگە لە بێجنەوەن [ف] ١) روستایی دربخش چوار ایلام ٢) روستایی در بیجنَوَن چرداول

پەلکردن pel kirdin چۆزەڕەدان [ف] جوانه زدن، شاخه کشیدن

پەلکوتان pel kwitan ١) لەپە کوتی کردن ٢) تەقەلا کردن ٣) دەس و پاکوتان [ف]١) جستجوی کور کورانه ٢) تلاش کردن ٣) دست و پا زدن

پەلکوتە pelkwite پەلکوتان [ف] نگا **پەلکوتان**

پەلکە pelike پەلْگ [ف] نگا **پەلْگ**

پەڵکیس peĺkîs ناوێگە ژنانە وە مانایْ گیس‌شووڕ، گاهس «بلقەیس» بوو «چووار کەس لەێ دنیا چین وە بێمراد- لەیلی و مەجنوون شیرین و فەراد- زۆڵەیخایْ مسر و پەڵکیسْ پەری، شیرینْ ئەرمەن، لەیلی ئامری» [ف] نامی زنانه به معنی گیسو بلند، شاید معرب بلقیس باشد

پەلْگ pelig ١) تیتگْ گیس ٢) شوونْ کار گرتن «پەلْگ کارم بگر» [ف] ١) آن قسمت از زلف بافته نشده ٢) پیگیر بودن

پەلگر pelgir شکەسەبەن [ف] شکسته‌بند

پەلگرتن pel girtin گرتنْ ئەنامْ شکیایْ یا لە جی چی [ف] گرفتن عضو شکسته یا در رفته

پەڵم peĺm پەڵپ «ل» [ف] بهانه

پەڵمژگیایْ peĺmijgyaê پەڵمژیایْ [ف] پژمرده شده

پەڵمژیا peĺmijya پژڵمیا [ف] پژمرده

پەڵمژیاگ peĺmijyag پژڵمیاگ ف پژمرده شدن

پەڵمژیان peĺmijyan پژڵمیان ف پژمرده شدن

پەڵمژیاێ peĺmijyaê پژڵمیاێ ف پژمرده شده

پەڵمگرتن peĺm girtin پەڵپ گرتن «ل» ف بهانه گرفتن

پەڵمووکە peĺmûke پەڵمووکیان ف پژمرده، پژمردن

پەڵمووکیان peĺmûkiyan پژڵمیان ف پژمردن

پەڵمەپەڵم peĺme peĺm ۱) خوتْ بووڵ ۲) پەڵمە گیرە ف ۱) باخود حرف زدن، هذیان ۲) نگا **پەڵمەگیرە**

پەڵمەگریوە peĺme girîwe بنوورە پەڵمەگیرە«ل» ف نگا **پەڵمەگیرە**

پەڵمەگیرە peĺmegîre پەڵمەگریوە ف حالت گریه به خود گرفتن و گریستن

پەڵْ مەرگ کوتان peli merg kwitan حەزەرە مەوت بۆن ف دست و پا زدن و مردن

پەڵنگ peĺinĝ ۱) درِندەێگە ۲) ناوێگە ئەڕاێ سەگ ف ۱) پلنگ ۲) نامی برای سگ

پەلنگ pelinĝ ۱) پەلەتنگ ۲) ڕەژەن، شانس «پەلنگێ وە پێم نەکەفت» ۳) پەڵْ کار گرتن ٤) پەڕووڵک ف ۱) نگا **پەلەتنگ** ۲) آمد، شانس ۳) پیگیر کار بودن ٤) نگا **پەڕووڵک**

پەڵنگ کونا peĺinĝ kwina دەرووەنێگە لە ئەیوان ف درەای زیبا در ایوانغرب

پەل وپوو pel û pû پەڵْپوو ف نگا **پەڵْپوو**

پەلوپوو کردن pel û pû kirdin پەڵْپوو کردن ف نگا **پەڵْ پوو کردن**

پەڵۆشە peĺûşe پاڵەمییە ف نگا **پاڵەمییە**

پەڵۆشە peĺûşe پاڵەمییە ف نگا **پاڵەمییە**

پەڵۆشەسان peĺûşesan زەوێگ ک مەڵوانْ گیاێ پاڵە مییەس ف زمینی که محل رویش فراوان گیاه پالە مییە باشد

پەڵۆڵە peĺuĺe پرشخە، پڵێڵە ف آرد آب زده و گلوله شده برای خوراک جوجه

پەلوەچ pelweç چۆزەڕە ف جوانه در حال رشد

پەلوەشانن pel weşanin ۱) زا و زێ کردن ۲) لق و پەل داینْ دار ۳) پەلەپرتی کردن ف ۱) زاد و ولد کردن ۲) شاخه گسترانیدن ۳) دست وپا زدن

پەل وە لێ بریان pel we lê birŷan ۱) لاناوە لە چاخ بۆن ۲) بالار بریان ف ۱) کنایه از چاق شدن بیش از حد ۲) در اثر خنده زیاد بیحال شدن

پەلە pele ۱) هەڵەپڵە کردن ۲) پەلگەێ تیرکەوان ف ۱) شتاب، عجله ۲) کش تیرکمان

پەڵە peĺe ۱) وارانْ پاییزی ۲) هەڵەپەڵە ۳) ڕۆیە پاڵ کۆیە ف ۱) باران پاییزی ۲) شتاب، عجله ۳) دامنه کوه که بسمت بالا مایل است

پەلەپرتگی pelepirtigî پەلەپرتی ف دست و پا زدن بویژه در هنگام ذبح

پەلەپرتی pelepirtî پەلەپرتگی ف دست و پا زدن در هنگام ذبح

پەلەپسکی pelepiskî باڵەشوورە ف نگا **باڵە شوورە**

پەلەپیتکە pelepîtke ماشەێ تفەنگ ف ماشه اسلحه

پەلەپیتگی pelepîtigî پەلەپرتی ف دست و پا زدن

پەلەتگ peletig پەلەتێ، پەلەتنگ ف نگا **پەلەتنگ**

پەلەتنگ peletinĝ پەلەتێ، لە فەرانسەی (palatine) وە ماناێ شاڵە ف رسن فرسوده وپاره، درفرانسوی (palatine) به معنای شال گردن است

پەلەتێ peletê ۱) پەلەتنگ ۲) لاناوە لە پۆترکیاێ ف ۱) رسن پاره و فرسوده ۲) کنایه از بی ارزش، بدرد نخور

پەلەڕێ pelerê بەرەڕێ ف نگا **بەرەڕێ**

پەلەفرتگی pele firtigî پەلەپرتگی ف دست و پا زدن

پەلەفرتی pelefirtî پەلەپرتی ف دست و پا زدن

پەلەقاژە peleqaje پەلەپرتی ف دست و پا زدن

پەلەکڕن pelekiȓn پەڵْ ئاژەڵ گرتن و کڕانن ف دست یا پای حیوان را گرفته و روی زمین کشیدن

پەلەگووشە pelegûşe گوڵەڕۆشە ف بوتەای که به قصد کندن آن را بکشند وتنها برگهایش کنده شود و ساقه و ریشەاش بر جای بماند

پەڵەنگ peĺenĝ ۱) درِندەێگە ۲) ناوێگە ئەڕاێ سەێ ف ۱) پلنگ ۲) نامی برای سگ

پەڵەنگرد peĺengird پڵەنگرد ف نگا **پڵەنگرد**

پەلەوەر pelewer پەرندە، باڵنە ف پرنده

پەڵێشت peĺêşt پەڵشت ف نگا **پەڵشت**

پەڵێڵە peĺêĺe جووریێ خواردەمەنیە لە زەردینەێ خا و ئاڵەت و خووا کْ ئەڕاێ دەرمانْ زوقۆم خاسە ف غذایی شامل زرده تخم مرغ و فلفل و نمک که برای درمان سرماخوردگی مناسب

است

پەڵینتەر pelînter جووریَ دارْ بەرِوٚ سفتە ف نوعی بلوط غیر قابل ارتجاع

پەم pem باد کردنْ چشتیَ ف باد کردن

پەمداین pem dayn باد کردن ف تلمبه زدن و باد کردن

پەمڵەپر pemĺepir̂ ١) وە پەتەسوو سەر و گووشْ مناڵ سییە کردن ئەرایَ چەو نەخواردن ٢) هەڵەپڵە کار کردن و ئازا برمنی ف ١) هنگامی که نوزادی متولد می‌شود با سوخته پارچه‌ی پشمی و سوخته‌ی قند پیشانی و قسمتی از گونه‌اش را سیاه می‌کنند و بر این باورند که دفع چشم زخم می‌کند ٢) کسی که بسیار عجله دارد و کاری را که روال عادیش را طی می‌کند را هم خراب می‌کند

پەمڵەپری pemĺepir̂î کارْ سەرسەری ف کار بی اساس، سرسری

پەمیَانْک pemiêanik دیەکەیَگە لە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

پەمیَانە pemiêane پەمەدانە ف پنبه دانه

پەمە peme لووکە، لە زاراوەیڵْ ترەکْ کوردی «پەم، پەمۆ، پەمو» ئۆشن و لە پەهڵەوی (pembek پەمبەک) نۆسریاس ف پنبه، در دیگر گویشهای کردی «پەم، پەمۆ، پەمو» گویند، در پهلوی (pembek پَمبَک) گویند

پەمەتومە peme tüme تویەمْ پەمە «گ» ف بذر پنبه دانه

پەمیان pemyan پەنەمیان ف آماسیدن

پەمیاو pemyaw پەنەمیاو ف آماسیدن

پەن pen ١) پەنتی ٢) لوومەیی «بیمە پەن» ٣) عبرەت ٤) گەنەکاری ف ١) سبکی، قرتی بازی ٢) رسوا شدن ٣) درس عبرت ٤) عیب، نقص، زشتی

پەنا pena ١) لوایَ لوو «وە پەنایَ منەو هات» ٢) پەلام ٣) ماوا، جی ف ١) جنب، پهلو ٢) پناه ٣) پناهگاه، مامن

پەنابا penaba پەناوای ف پولی مربوط به دوره هخامنشی

پەنابات penabat پەنابا ف پول هخامنشی

پەنابردن penabirdin داد خواستن ف پناه، پناه بردن

پەنابەر penaber دادخواز، لە زاراوەیڵْ ترەکْ کوردی «داڵدە خواز» ئۆشن ف پناهنده، در دیگر گویشهای کردی «داڵدە خواز» گویند

پەناگا penaga جی ئەمن وئەمان ف پناهگاه

پەناگرتن pena girtin خوەیَ شاردنەوە ف پناه گرفتن

پەنام penam پەشام، تەشام ف آماس

پەناوای penaway ١) پەنابا، پەنابات ٢) دیەکە یَگە لە شیان ف ١) پول هخامنشی ٢) روستایی در شیان از توابع اسلام آبادغرب

پەناهاوردن pena hawirdin ١) ئەدڵدای بردن ٢) پەنا بردن ف ١) دادخواهی خواستن ٢) پناه بردن

پەناهندە penahinde پەنابەر ف پناهنده

پەناهندەبۊن penahinde bün پەنا بردن وە لایَ کەسیَگ ف پناهنده‌شدن

پەنتی pentî سووک، قرتی، لە کرمانی «پنتی، پندی» ئۆشن ف سبک، جلف، در کرمانی «پنتی، پندی» گویند

پەنج penc پەنجم، لە زووانْ پەهڵەوی (pencen پەنجەن) نۆسریاس ف عدد پنج، در زبان پهلوی (pencen پنجن) نوشته شده

پەنجا penca چل و دە، پەنجاهم ف پنجاه

پەنجاهم pencahim پەنجاهمین ف پنجاهمین

پەنجاهمین pencahimîn پەنجاهم ف پنجاهمین

پەنجای pencay سەنگْ کیشمانەیَگە ف واحدی وزنی است معادل دویست و پنجاه گرم

پەنج بان pencban کۆیەیَگە لە تیَڵاَن‌دەیشت ف کوهی در تیلان دیشت

پەنجپەسی penc pesî دەرمانیَگە ئەرایَ پەس، نیلووروم ف داروی «نیلورم» برای گوسفندان

پەنجرە pencire پەنجەرە ف پنجره

پەنجستۊن penc sitün دیەکەیَگە لە قەسر ف روستایی در قصرشیرین

پەنجە pence ١) دەس و کلگەیل ٢) چنگیرِ پەلەوەر ٣) پەنجەوتار ف ١) دست وانگشتان، پنجه ٢) چنگال حیوانات ٣) نگا **پەنجەوتار**

پەنجەبۆکس pence boks ئامرازیَگە ئاسنیکْ ئەرایَ مرافه کەنەیَ دەس ف پنجەبوکس

پەنجەخەۊر pence xeür خەۊرپەنجە ف دست را خمیری کردن و روی سیاه‌چادر زدن برای شگون

پەنجەرە pencere پەنجرە ف پنجره

پەنجەشێر pencêşêr شێرپەنجە [ف] بیماری سرطان

پەنجەقازی pence qazî جووریٚ گاوەسنە [ف] نوعی خیش بە شکل پنجەی غاز

پەنجەکیش pence kîş جووریٚ نانە [ف] نوعی گردە نان

پەنجەوتار pencewtar پانزە رووژ دۆیایٚ نەورووز مانگ کْ خوەرْ بان گەرمە، لە سەکزی «پەنجە» پەنج رووژ دۆیایٚ نەورووزە کْ وایٚ سەردێگ تیەێد [ف] پانزده روز پس از نوروز کە هوا گرم و مطبوع است در سکزی «پنجە» پنج روز پس از نوروز است کە باد سردی میوزد

پەنکوور penkûr سرپوو کردنْ گەنی کەسیٚ، پەنْ کەسێگ پووشانن [ف] عیب کسی را پوشاندن «پەن» بە معنی عمل زشت و ناروا است

پەنکوور کردن penkûr kirdin پەنْ کەسێگ سرِ و پوو کردن، پەێکوور کردن [ف] عیب کسی را پوشاندن

پەنگ penĝ ١) نیقەڵتووز، پەنگاوپەنگ ٢) ئاوْ مەنجەو دریایٚ [ف] ١) پـُر، لبریز ٢) آب جمع شده و راکد

پەنگاڵ penĝal̂ چنگیرِ [ف] چنگال

پەنگاو penĝaw ئاوْ مەنجەو دریایٚ [ف] آب جمع شده و راکد

پەنگاوپەنگ penĝaw penĝ نیقەڵتووز [ف] پـُر لبریز

پەنگر penĝir ١) زگڵ، سکڵ ٢) کوڵ وەژ، پەنگڵ کیش [ف] ١) اخگر ٢) انبر، مقاش

پەنگرکیش penĝir kîş پەنگڵکیش [ف] انبر، مقاش

پەنگڵ penĝil̂ ١) سکڵ، زخاڵ ٢) شاوەت ٣) پەنام [ف] ١) اخگر ٢) شهوت، آتش درون ٣) ورم، آماسیدن

پەنگڵکیش penĝil̂ kîş پەنگرکیش [ف] نگا **پەنگر کیش**

پەنگڵە pengl̂e هنجگە کردن [ف] ورم کردن معده در اثر خوردن

پەنگڵە کردن penĝl̂e kirdin پەنەمیان [ف] ورم، آماسیدن

پەنگڵەمێش penĝl̂emêş گرژ هەڵاتیٚ [ف] دژم و عصبانی

پەنگە penge پنگە، پنەگە «ل» [ف] پناهگاه

پەنم penim پەریم، ئەرایٚ مْ [ف] برای من، صفت فاعلی

پەنووم penûm ١) پەنام «ل» ٢) ئاشاریایٚ، شاریایٚ «ل» [ف] ١) آماس ٢) پنهانی، پنهان

پەنوومەکی penûmekî ١) ژێرە وە ژێرە «ل» ٢) ستر، راز «ل» [ف] ١) مخفیانە، پنهانی ٢) راز سر بە مهر، سر

پەنەمانن penemanin پەنەمیان [ف] باد کردن

پەنەمۆز penemüz لێز گرتنْ مامر و جۆجگ [ف] در لانە کردن و آرامیدن ماکیان

پەنەمووس penemûs ١) خەفتن ٢) وشەێگ ئەرایٚ بێدەنگ کردنْ مناڵ [ف] ١) خفتن ٢) واژەای برای ساکت کردن بچە

پەنەمیا penemya واکرد، باد کرد [ف] باد کرد

پەنەمیاگ penemyag پەنەمیایٚ [ف] باد کردە

پەنەمیان penemyan وا کردن، پەنام [ف] ورم، آماسیدن

پەنەمیایٚ penemyaê واکردیٚ [ف] باد کردە

پەنەوا penewa لە خەنەیٚ فرە بالار بریان [ف] در اثر خندە زیاد دل و رودە باد کردن

پەنەمین penemîn واکردن [ف] بادکردن

پەنیر penîr خواردەمەنیگْ لە ماس دْرس کریەێد [ف] پنیر

پەنیرکە penîrke نەخوەشی دەم و لسْ مناڵەیل [ف] آفت دهان، بیماری آفت

پەنیرە penîre ١) گەنمەشیرە ٢) ئەڵوڕکیانْ ماس و ... [ف] ١) غلە نیم رسیدە ٢) نگا **ئەڵوڕکیان**

پەنیشک penîşk جووریٚ دڕگیلە «گ» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پەرەنیشک» ئۆشن [ف] خارخسک، نوعی خار، در دیگر گویشهای کردی «پەرەنیشک» گویند

پەوا pewa دڵمازان، دْنمازان [ف] ابتدای غروب آفتاب، قبل از تاریکی کامل

پەوسە pewse لێوا، وەێجوورە ئیجوور «گ» «گەنجْ خوسرەوی شەوکەتْ زاهـْر ـ پەوسە مەمانوو چۆ سەنگْ باێر» [ف] همانطور، همانگونە

پەهریز pehrîz پیەرێز [ف] پرهیز

پەهن pehn پیەن [ف] پهن

پەیٚ peŷ ١) رەیٚ، رەگ ٢) ئەرایٚ «پەیٚ چیش» ٣) قۆلی «پەیٚ ئاوەگە یەیٚ مترە» ٤) وە شوون کەفتن ٥) دۆیایٚ یەگْ ... ٦) درین، پەیٚ کردن «هەیٚ و بەیٚ و نەیٚ ـ جەرگم کەردەن پەیٚ» [ف] ١) رگ، پی ٢) برای ٣) ارتفاع یا عمق آب ٤) پیگیری ٥) پس از... ٦) پارە کردن، دریدن

پەیا peŷa ١) سەوادە ٢) پێا، دیاری [ف] ١) پیادە ٢) پیدا

پەیا بۆن peŷa bün ١) لە داڵگ پێا بۆن ٢) پێا بۆنْ گۆم کریایٚ ٣) لە دۆرەو ئاڵاتن [ف] ١) متولد شدن ٢) پیدا شدن گم شدە ٣) سر بر آوردن‌از دور

پەیاپەیٚ peŷa peŷ هەیتاهەیت [ف] پیاپی

پەیا کردن peŷa kirdin دینەوە، پەیدا کردن ف پیدا کردن

پەیام peŷam رافە، پەیخام، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « راسپێری، ولّام» ئۆشن، لە پەهلّەوی (petam پەتام) تۆسریاس ف پیام، در دیگر گویشهای کردی «راسپێری، ولّام » گویند و در پهلوی (petam پتام) نوشته شده

پەیامبەر peŷamber پەیخەمبەر، پەیغەمەر، لە پەهلّەوی (pitamber پتامبەر) تۆسریاس ف پیامبر، در پهلوی (pitamber پتامبەر) نوشته شده

پەیٚبردن peŷ birdin زانین، زانسن ف پی بردن، دانستن

پەیٚ پاکی peŷ pakî ١) وە بن دڕس رەسانن ٢) تەقْ چوو دان ف ١) مسئلەای را بررسی کردن ٢) تحقیق کردن در موردی

پەیتاک peŷtak وە قورت نانْ بێوەلیفەت، سەرف کردنْ بێخودی «هەرچێ داشتم نامەیٚ پەیتاک ئەو» ف بی‌خودی صرف کردن، وقت یا مال خود را صرف چیزی کردن کە ارزشی ندارد

پەیتاو peŷtaw پیتاو، تیەنییٚ بۆنْ فرە، لە ئەوستا (pîtu پیتو) وە ماناێ خواردنە ف عطش زیاد، در اوستا (pîtu پیتو) بە معنی خوردن است

پەیتاوکردن peŷtaw kirdin لە تیەنی بێقەرار بۆن ف در اثر تشنگی فراوان بی‌قرار شدن

پەیجوور peŷcûr ١) شوونْ کار گرتن ٢) تەقْ چوو دان ف ١) پیگیر بودن ٢) پژوهشگر

پەیجووری peŷcûrî پەیجوور بۆن ف پژوهشگری

پەیچەفت peŷçeft پەیچەڵ ف حیوان یا انسانی کە زانوهایش کج باشد

پەیچەڵ peŷçeʃ پەیچەفت ف نگا **پەیچەفت**

پەیخام peŷxam پەیام ف پیام، نگا **پەیام**

پەیخامبەر peŷxamber پەیامبەر ف پیامبر، نگا **پەیامبەر**

پەیدا peŷda پیا، پەیدا، لە پەهلّەوی (pitak پتاک) تۆسریاس ف پیدا، در پهلوی (pitak پتاک) نوشته شده

پەیدا بۆن peŷda bün پیابۆن، پەیا بۆن ف نگا **پەیا بۆن**

پەیدا کردن peŷda kirdin پەیا کردن ف نگا **پەیا کردن**

پەیدان peŷ dan ١) پەیەو دانْ ئاو ٢) پەیشروو ف ١) عمق آب را تخمین زدن ٢) نگا **پەیشروو**

پەیر peŷir پەگڕ، بنوورە پەگڕ ف نگا **پەگڕ**

پەیرەو peŷrew رێرەو ف پیرو، رهرو

پەیرەوشت peŷrêişt رێرەوی ف پیروی، رهرویی

پەیرەوی peŷrewî رێرەوی ف پیروی، رهرویی

پەیشروو peŷşirû ١) سەرْ باس واز کردن ٢) سەرْ باس ف ١) سر صحبت را باز کردن و در مورد گذشتەها گفتن ٢) سرآغاز ، پیشگفتار

پەیغام peŷẋam پەیام ف نگا**پەیام** و ترکیباتش

پەیکار peŷkar شەڕ، لە پەهلّەوی (petkar پەتکار) تۆسریاس ف پیکار، در پهلوی (petkar پتکار) نوشته شده

پەیکان peŷkan ١) پەیٚ کردن ٢) تیر، نەیزە، لە پەهلّەوی (pikan پکان) تۆسریاس ف ١) پارە کردن، دریدن ٢) نیزە . پیکان، در پهلوی (pikan پکان) نوشتەشده

پەیکردن peŷ kirden ١) وە شوون چین ٢) کونا کردن ف ١) تعقیب کردن ٢) سوراخ کردن

پەیکوور کردن peŷ kûr kirdin پەنکوور کردن «ل» ف از بین بردن آثار چیزی

پەیکوڵ peŷkwiʃ جووریٚ دڕگە، لە لاتین (prickle) وە درگ ئۆشن ف نوعی‌خار، خارسەکوهک، در لاتین (prickle) بە خار گویند

پەیکوڵەیل peŷkwiʃeyl دیەکەیگە لە گوواوڕ ف روستایی در گواور

پەیکەر peŷker کوتەڵ، هەیکەڵ ف پیکر، تندیس

پەیکەرتاش peŷkertaşهەیکەڵ تاش ف مجسمە ساز

پەیکەرتراش peŷkertiraş پەیکەرتاش ف پیکر تراش

پەیمان peŷman بەیشەرات، ئاد ف پیمان

پەیمان بەسان peŷman besan ئاد بەسان ف پیمان بستن

پەیمان شکن peŷman şikin بێشەرت، بێوەفا، بیٚ بەلّێن ف پیمان شکن، در دیگر گویشهای کردی «بیٚ بەلّێن» گویند

پەیمانە peŷmane کێلّەمەن، کێلّ، لە پەهلّەوی (petmane پەتمانە) و لە ئەوستا (peıtîmay پە ئیتیمای) تۆسریاس ف پیمانە، کیل، در پهلوی (petmane پـَتمانە) و در متون اوستا (peıtîmay پـَئیتیمای) نوشتە شدە

پەین peyn ١) سڕ و پەین، لە لاتین (plain) تۆسریا س ٢) سەپکْ ف ١) کود حیوانی، در لاتین (plain) گویند ٢) مدفوع حیوانات، پـِهن

پەینگ peynig ئاردپەینگ، لە سمنانی (pêyon پێیۆن) و لە عبری «پنە» ئۆشن ف پهنه یا نورد نانوایی، در سمنانی (pêyon پێیۆن) و در عبری «پنه» گویند

پەیوەچ peŷweç وەسڵە کردنْ وە نەو یا خوری ف وصله زدن با نمد یا پشم، رفو کردن

پەیوەس peŷwes چلگیایٚ، چەوسیایٚ ف به هم چسبیده

پەیوەس کردن peŷwes kirdin وە یەک چلگانن ف به هم پیوست کردن

پەیوەن peŷwen وە یەک رەسین، لە پەهلەوی (pitwend پتوەند) نۆسریاس ف پیوند، در پهلوی (pitwend پتوند) نوشته شده

پەیەر peyer بنوورە پەرگ ف نگا **پەرگ**

پەیەڵپەیٚ peŷeľpeŷ هەیتاهەیت، لە سەر شوونْ یەک ف پیدرپی

پێ pê ١) کیشْ سێەم لە ئەلفبا ٢) پەریش، وە ئەو ٣) شک بردن «مْ پێم ئاگاسە کْ ...» ف ١) حرف «پ» ٢) برای او، به او ٣) گمان، حدس

پی pî چەوری گووشت، پییە ف پیه

پیا pya ١) پیاگ ٢) شۆ ٣) جووامیر ف ١) مرد ٢) شوهر ٣) راد مرد

پێا pêa ١) لە دالْگ بۆن ٢) پەریش «دەسم بیە پێا» ٣) پەیدا ف ١) متولد شدن ٢) به او ٣) پیدا

پێابردن pêa birdin وە پێا بردن ف ١) سپوختن ٢) با آن باری را حمل کردن

پێابۆن pêa bün پەیا بۆن ف نگا **پەیابۆن**

پێاپەڕین pêaperîn شەڕ کردن ف به هم پریدن، جنگ کردن

پێاتسانن pêa tisanin پێا تسین ف جفتگیری ماکیان

پێاچین pêa çîn ١) وە پێەو چین ٢) تۆل کیشان «ساتێگ وە پیٚ نەچی کْ...» ف ١) با آن وسیله رفتن، رفتن با ... ٢) به طول انجامیدن

پیادە pyade پاپێا ف پیاده

پیارزگ pyarzig پرێزیٚ، پریازگ ف بغچه

پێارسە pêarse وژار کردن، ریٚ کردن، پاپێا ریٚ کردن ف پیادەروی به آرامی برای رفع خستگی یا انبساط خاطر

پیاز pyaz گیاێگە خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پیواز، پیڤاز» ئۆشن ف پیاز، در دیگر گویشهای کردی «پیواز، پیڤاز» گویند

پیازئاوا pyazawa دیەکەێگە لە ئیلام ف نام روستایی در هلیلان ایلام

پیازاخ pyazax بووریٚژ ف پیاز داغ

پێازانسن pêa zanisin سترْ کەسیٚ زانین ف راز کسی را دانستن

پیازاو pyazaw خواردەمەنیگە لە ئارد و رۆن و پیاز ف آش پیاز

پیازخووکانە pyaz xûkane سیرمووکە، مووسیر ف گیاه موسیر

پیازووکە pyazûke پیازخووکانە ف گیاەموسیر

پێاساوین pêa sawîn پێاساین ف سودن چیزی بر چیز دیگر

پێاساین pêa sayn پێاساوین ف سودن چیزی بر چیز دیگر

پێاکردن pêa kirdin ١) پەیدا کردن ٢) بۆڵقوو دان ف ١) پیدا کردن ٢) فرو بردن

پێاکیشان pêa kîşan ١) بۆڵقوو دان ٢) لە لیٚ دان ٣) وە ملا دان ٤) وە پێا بردن ٥) پێا ساین ف ١) فرو بردن ٢) زدن ٣) بر سر کشیدن لحاف و... ٤) با آن حمل کردن ٥) کشیدن چیزی بر چیز دیگر

پیاگ pyag پیا ف مرد

پێاگرتن pêa girtin پینە گرتن ف رویه گرفتن، چیزی را با چیز دیگر پوشاندن

پیاگە pyage هەیٚ پیا... ف ای مرد...

پیاگەتی pyagetî پیاوەتی ف مروت، مردانگی

پیاڵە pyaľe بانە، بان پیاڵە ف پیاله

پێاماڵین pêa maľîn پێاساوین ف مالیدن چیزی بر چیز دیگر

پیامشتە pyamişte بەشێگ لە گاوەسن کْ جفتێار گرێدەیٚ دەس ف قسمتی از گاو آهن که روی تیر دار است و شخم زن آنرا در دست می‌گیرد

پێان pêan ١) پەریشان ٢) ئەوانە پەێدان ف ١) برای آنها، به آنها ٢) آنها پیدایند، معلوم‌اند

پێانا pêana ١) وە ئەوانەو ئی زاتە هەس «ها پێانا، کوڕەیلْ وە کارێگن» ٢) وە ئەوانەو ف ١) شایسته آنهاست، دلاورند ٢)

با آنها

پێانان pêanan وه بانْ یەک نایین ف نهادن بر...

پێانوُڕین pêa nûr̂în نووڕسن ف ور انداز کردن، نگاه کردن

پێانۆسان pêa nüsan پێا نۆسین ف با آن نوشتن

پێانۆسین pêa nüsîn وه پێ نۆسان ف با آن نوشتن

پیاو pyaw پیا، پیاگ ف مرد

پیاواتی pyawatî پیاگەتی ف مردانگی

پیاوانە pyawane مەردانه ف مردانه

پیاوەتی pyawetî پیاگەتی ف مردانگی

پێاهاتن pêa hatin وه پێا هاتنەوه ف بازگشتن با

پێاهاتنەوه pêa hatinewe پێا هاتن ف باز گشتن با...

پێاهاوردن pêa hawirdin وه پێا هاوردن ف با آن حمل کردن

پێاهەڵپەڕین pêa heĺper̂în شەڕ کردن ف دست به گریبان شدن

پێبازە pêbaze گیاێگه ف گیاهی است

پێ بردن pê birdin وه پێا بردن ف بردن با...

پێ بڕین pê bir̂în قرتانن ف بریدن با...

پێبەرگ pêberg گیاێگه ف گیاهی است

پێت pêt پێد، پەرێتْ ف ۱) به نظر تو ۲) به تو

پیت pît ۱) هۆرْم ۲) وەلْ «پەڕوو» وه مانایْ پارچه کۆیەنەس ف ۱) برکت ۲) همراه با «پەڕوو» به معنی پارچه کهنه و غیر قابل استفاده است

پیتاخ pîtax پیتاک ف نگا **پیتاک**

پیتار pîtar پۆتار ف فرسوده

پیتاک pîtak پەژێریانْ بێوەلیفەت «هەر چێ داشتم پیتاک نامەێ بانْ تْ» ف صرف کردن وقت و مال خود برای کسی

پیتاڵووز pîtaĺûz پیتەڕووا ف سوختن و چلوسیدن پوست در اثر بخار آب

پێتان pêtan پێدان ف ۱) به نظر شما ۲) به شما

پیتاو pîtaw ۱) تاوانْ پییه ئەڕاێ نەرم کردنْ مەشکه یا پەلْ پووێ تەرەکیاێ ۲) پەێتاو ف ۱) تاباندن پیه واستفاده از آن برای نرمکردن خیک یا دست و پای ترک خورده ۲) نگا **پەێتاو**

پیتْپەڕوو pîti perû پارچه کۆیەنه ف پارچه کهنه و بی مصرف

پیتچین pît çîn بێ هۆرْم بۆن «مەشەگەد پیتی بچوو» ف بی برکت شدن

پیتراو pîtraw رەنگ زەرد بۆن له ترس یا نەخوەشی «رەنگێ بیەسه پیتراو» ف رنگ پریدگی ناشی از ترس یا بیماری

پیتکەپیتکه pîtike pîtike وه خواسْ دای قەرت دانەوه، کوتکوت ف خرد خرد پس دادن، قسطی پس دادن مال

پیتگی pîtigî ۱) بنووڕە خەوەپیتگی ۲) بنووڕە پەلەپیتگی ف۱) نگا **خەوەپیتگی** ۲) نگا **پەله پیتگی**

پیتڵو pîtiĺu پیتاڵووز، نیمبرش ف نیم سوخته

پیتوو pîtû ۱) سیپاڵ«جلو پیتوو» ۲) گورز ف ۱) لباسهای کهنه ۲) گُرز

پیته pîte ۱) زڕاتێ کْ شیرەێ پڕ نەکردێە ۲) لاناوه له گەن، بێ بنیه ۳) دیلمی ف ۱) ذرتی که بلالش پُـر نکرده و هنوز خالی است ۲) کنایەاز مرد بی بنیه در کار، ناتوان ۳) تنبل، راحت طلب

پیتەپیت pîte pît نەرمەنەرم ف یواش یواش

پیتەخوڵوُ pîtexwiĺû ۱) خوڵوومانن ۲) بنووڕە پیته خوڵی ف ۱) نگا **خوڵوومانن** ۲) نگا **پیتەخوڵی**

پیتەخوڵی pîtexwiĺî ۱) سڕپوو کردن، پەنکوور کردن ۲) خواردەمەنیگْ ک ژن وه دزی پیاوه بخوەێد، کوڵنانی ۲) زڕاتێ کْ له ناو خوەڵەکوو بوورشنیدەێ ف ۱) پنهانکاری ۲) غذایی که زن خانه درست کند و بی همسر و دزدکی بخورد ۳) ذرتی که در زیر خاکستر گرم آرام آرام بپزد

پیتەخەنه pîtexene ۱) زەردەخەنەێ فره و گەن ۲) وه تۆلەکی کردنەو خەنسن ف ۱) زهر خند ۲) با حالت تمسخر به کسی خندیدن

پیتەڕووا pîter̂uwa پیتەولس، بنووڕە پیتاڵووز ف نگا **پیتاڵووز**

پیتەولس pîtewlis پیتەڕووا، پیتاڵووز ف نگا **پیتاڵووز**

پیتەی pîtey دیلمی، شەولەشی ف راحت طلبی، تن پروری

پێچ pêç ۱) چەفتڵاو چەفتی ۲) گیر وگرفت له کار ۳) رزوه ٤) بنچینەێ کردارْ پێچانن ف ۱) خم خوردگی ۲) گیر و گرفت در کار ۳) پیچ و مهره ٤) ریشه فعل **پێچانن**

پێچا pêça ۱) پێچانْ نخسه ۲) وه دەورْ چشتێ پێچانن ۳) جەڕەو دا ٤) هەڵچەرخیاوه ف ۱) نسخه پیچیدن ۲) دور چیزی پیچاندن ۳) پیچانید ٤) دور زد

پێچان pêçan ۱) پارچەێگ کْ نەنەێ بانْ زام ۲) جەڕەو دا

٣) دەورەودا ف ١) پارچەای کە روی زخم می‌بندند ٢) پیچانید ٣) دور زد

پێچانن pêçanin ١) توومەت داین ٢) جەرەو داین ٣) دەورەو دان ٤) کوڵپێچگ کردنْ مناڵ ف ١) تهمت زدن ٢) پیچاندن ٣) آنها دور زدند ٤) پیچیدن قنداق بچه

پێچانەو pêçanew ١) کوڵپێچگ کردنْ مناڵ ٢) جەرەو دا ٣) دەورەو دا ف ١) قنداق کردن نوزاد ٢) پیچاندن ٣) دور زدن

پێچانەیٚ pêçaneŷ ١) جەرێەو دان ٢) توومەت دانە لێ ٣) ئەوْ دەورەو دا ٤) پەشتانەیٚ... ف ١) پیچانید ٢) به او افترا زدند ٣) دور زد ٤) به دور... پیچانید

پێچاوپێچ pêçaw pêç چفتلاو چەفتی ف پیچ پیچ

پێچپڵووچ pêçi piĺûç ١) پێچاو پێچ ٢) لاناوە لە پێچ و موورە ف ١) پیچ پیچ ٢) کنایه از پیچ و مهره

پێچپێچ pêç pêç ١) رێ ناهامار ٢) چەفتلاو چەفت ف ١) راه نا هموار ٢) کج و ناراست

پێچخواردن pêç xwardin ١) لە زوورْ ژان جەرِ و پێچ خواردن ف پیچ خوردن در اثر درد وناراحتی

پێچ دان pêç dan ١) جەرەو دان ٢) وا دانْ بەن ٣) چەرخانن ف ١) پیچاندن ٢) تاب دادن بند ٣) چرخاندن

پیچڤک pîçik پیچڤگ، پیرچڤگ ف گیاهی از تیره موسیر که در اوایل بهار می‌روید و طعم تندی دارد

پیچڤگ pîçig پیچڤک ف نگا **پیچڤک**

پێچوپڵووچ pêç û piĺûç بنوورە پێچْ پڵووچ ف نگا **پێچْ پڵووچ**

پێچوموورە pêç û mûre پێچ وپڵووچ ف پیچ مهره

پیچە pîçe جوورێ بەتیەس ف روبند زنانه

پێچەڵپێچ pêçeĺ pêç تیلْ منجەرِ ف اریب

پێچیا pêçiya جەرەو دریایٚ ف پیچیده

پێچیاگ pêçiyag پێچیایٚ ف پیچیده شده

پێچیاگەپێا pêçiyage pêa مرەخشە کردن ف با هم درگیر شدند

پێچیان pêçiyan ١) جەرەو خواردن ٢) توومەت دان ف ١) پیچ خوردن ٢) گرفتار شدن

پێچیانەیەکا pêçiyane yeka بۆیە مرخشێان ف با هم درگیر شدند

پێچیایٚ pêçiyaê پێچیاگ ف پیچیده شده

پیخ pîx ١) پیس کردن، لە ئەوستا (pîx پیخ) وە مانایٚ گریە بەسان و جەمەو بۆن و پێچیان تۆسریاس ٢) دەور هەڵگرتن، تن چین «ل» ف ١) خود را جمع کردن و در جایی پنهان شدن، در اوستا (pîx پیخ) به معنی گره بستن و پیچیدن آمده ٢) تندی، شتاب

پێخام pêxam پەیام ف نگا **پەیام** و ترکیباتش

پێخسن pê xisin وە پێ خستن ف انداختن به...

پیخ کردن pîx kirdin پیس کردن ف خود را جمع کردن و در جایی پنهان شدن

پێخوەش بۆن pê xweş bün دڵخواز بۆن ف خوش آیند بودن

پیخەو pîxew پخەو ف نگا **پەخەو**

پێد pêd پێت ف نگا **پێت**

پێدا pêda ١) دادە پێ ٢) وەتنەو «بچووە پێدا» ف ١) داد به... ٢) به تو...

پێدا کردن pê dakirdin ١) داکردن ٢) بۆڵقوو داین ف ١) با آن خالی کردن ٢) فرو بردن

پێدا کیشان pê dakîşan ١) وە پێ کیشان ٢) وە ئەوە کیشان ف ١) با آن کشیدن ٢) به آن کشیدن

پێدا گرتن pê dagirtin ١) پەیمانە کردن ٢) بار داگرتن ف ١) با آن پیمانه کردن ٢) با آن باری را خالی کردن

پێدان pêdan ١) وە ئۆیە، پەریدان ٢) بەخشان ٣) دان، داین ف ١) به شما ٢) بخشیدن ٣) دادن دشنام یا خبر...

پیر pîr ١) کەسێ کْ لە دینْ یارسان لە دەلیل سەرترە ٢) پیرْ تەخت ٣) ریچەرمێ ٤) پیە، پی «پیرسووز بسووزیە تا سوو سپێ بوو- تا هەنێ دنیا وە دەسْ کی بوو» ف ١) آنکه در مراسم سرسپردگی یارسان از نظر مقام از دلیل بالاتر است ٢) پیر، مراد ٣) پیر و فرتوت ٤) پیه، دنبه

پیر pîr̂ پیروو ف مزەای که دهن را گس می‌کند

پیرئاڵووز pîraĺûz ریچەرمێ هەوەس باز ف پیر مرد هوسباز

پێرار pêrar پێرارەکە ف دو سال پیش

پێرارەکە pêrareke پێرار ف دو سال پیش

پیران pîran ١) پیرەن چراخ ٢) خەمبار ٣) بنوورە پەرکام ٤) وەرەپەنگ، بنوورە پەڵمەگیرە ٥) ئاوایگە لە سەرپیەڵ کْ ئاو رێژنگەیٚ هەرە خاسێگ دێرێد ٦) پیرەیل، گەڵْ پیران ف ١) شیشه محافظ گرد سوز ٢) غمگین، غمبار ٣) نگا **پەرکام** ٤)

نگا **پەڵمەگیرە** ٥) روستایی در سرپـُل ذهاب که آبشاری بسیار زیبا دارد ٦) جمع پیرها، پیران

پیڕان pîr̂an ١) دەنگْ پشیلە لە هەیْنْ ترسیان ٢) دەنگْ خەرووش لە هەیْنْ هەیْواین یا خەفتن ف ١) صدای گربه در حال ترس ٢) صدای خرگوش در هنگام فرار یا خوابیدن

پیران کردن pîran kirdin تاس کردن، پەرکام کردن ف غش کردن و بیحال شدن

پیڕانن pîr̂anin بنوورە پیڕان ف نگا **پیڕان**

پیربای pîr bay پیربایی ف دعایی به معنی عمرت دراز باد

پیرپاڕ pîrî par̂ پرمەیْ چارەوا ف عطسه زدن چهار پایان

پیرْپنک pîri pinik پیرەپنک، بایەقوورەت ف کوتوله

پیرْتەخت pîri text پیر، دڵخواز «وەو پیرْ تەختمە... » ف مراد، مطلوب

پیرحەیاتی pîr ḧeŷatî دیەکەیْگە لە کرماشان ف روستایی در کرماشان

پیرزاوا pîrzawa پیرووزئاوا، دیەکەیْگە لە ئارۆن ئاوا ف روستایی در نزدیکی اسلام‌آبادغرب

پیرسووز pîrsûz پیسووز «پیرسووز بسووزیە تا سوو سپیْ بوو ـ تا هەنیْ دنیا وە دەسْ کی بوو» (شاکە و مەستور) ف چراغ پیه‌سوز

پیرقاسم pîrqasim دیەکەیْگە لە کرماشان ف نام روستایی در کرماشان

پیرْگە pîrige دیەکەیْگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

پیرمیکائیل pîrmîkaiîl دیەکەیْگەلە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل‌ذهاب

پیرمەمەد pîrmemed دیەکەیْگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

پێرنووش pêrnûş پیرەشەو «ل» ف پریشب

پێرنە pêrne پێرەکە «ل» ف پریروز

پیڕوو pîr̂û بنوورە پیڕ ف نگا **پیڕ**

پیرووز pîrûz ١) سەربڵێن ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) پیروز، موفق ٢) نامی زنانه

پیرووزە pîrûze ١) فیروزە ٢) دیەکەیْگە لە جووانڕو ف ١) فیروزه ٢) روستایی در جوانرود

پیرووزی pîrûzî سەربڵێنی ف پیروزی

پیرووڵ pîr̂ûl̂ پیر بۆ ف مزه‌ای که دهان را گس کند

پیرەویس‌ئاوا pîr weys awa دیەکەیْگە لە ناو دەروەن ف روستایی در ناودَروَن

پیرە pîre ١) ناوێگە کوڕانە ٢) ئەوە پیرە ف ١) نامی مردانه ٢) پیر است

پیڕە pîr̂e پیرپاڕ ف نگا **پیرپاڕ**

پیرەپنگ pîrepinig بایەقوورەت ف کوتوله

پیرەپیا pîre pya پیرْپاتاڵ ف پیرمرد

پیرەپیاگ pîre pyag پیرەپیایْ ف پیرمرد

پیرەپیایْ pîre pyaê پیرەپیاگ ف پیرمرد

پیرەژن pîre jin کەیوانوو ف پیرزن

پێرەشەو pêreşew پیرنووش ف پریشب

پێرەکە pêreke پێرنە ف پریروز

پیرەمەرد pîre merd پیرەپیا ف پیرمرد

پیرەمییەن pîre mîyen دیەکەیْگە لە ئیلام ف روستایی در ایلام

پیرەن pîren پیران، لە سەکزی«پیرەن» وە هەر پووشەمەنی ئۆشن ف شیشه محافظ گردسوز وفانوس، در سکزی «پیرَن» به هر پوشیدنی گویند، پیراهن

پیری pîrî ١) سەرانەیْ پیری، پیر بۆن ٢) پێشەوازی ف ١) پیری ٢) پیشوازی

پیریایْ pîryaê دیەکەیْگە لە ماێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

پیری‌چین pîrî çîn وە پیری چین ف به پیشوازی رفتن

پیری‌هاتن pîrî hatin ١) وە پیری هاتن ٢) لە ریْ تەتیان وە یەکەو ٣) سەرانەیْ پیری ف ١) به پیشواز آمدن ٢) در راه به هم رسیدن ٣) عنفوان پیری

پیز pîz پۆز «ل» ف ماهیچه ساقپا

پیْ زانسن pê zanisin خەوەر داشتن ف پی به راز کسی بردن

پیزلووک pîzlûk پیزەرووک «ل» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پیز» ئۆشن ف جوش، جوشهای ریز و دردناک، در دیگر گویشهای کردی «پیز» گویند

پیزەرووک pîzerûk جووریْ دْمەڵ چرکین «ل» ف نوعی جوش چرکین درد آور

پیس pîs کوڵ گرتن، پیخ کردن، لە سمنانی «پس» ئۆشن

ف خود را جمع کردن و در کمینگاه ماندن، در سمنانی (پس) گویند

پێس pês ۱) چەپەڵ، لە لاتین (pus) تۆسریاس ۲) نەخوەشی ئاتەشە، لە ئەوستا (peıse پەئسە) و لە پەهلەوی (peısse پەئسسە) وە مانائ نەخوەشی پێسی تۆسریاس ۳) یەخ بەسان ف ۱) کثیف، در لاتین (pus) گویند ۲) بیماری جذام، در اوستا (peıse پئسه) و در پهلوی (peısse پئسسه) به معنی بیماری برص نوشته شده ۳) انجماد، یخ بستن

پێسا pêsa پێس «ل» ف نگا **پێس**

پێسبوون pês bûn چەپەڵ بوون ف کثیف شدن

پێ‌سپاردن pê sipardin ۱) ئامانەتدان ۲) راسپاردن ف ۱) به امانت دادن ۲) توصیه کردن

پیس کردن pîs kirdin پیخ کردن، موکۆڵ گرتن ف کمین کردن

پێس کردن pês kirdin چەپەڵ کردن ف کثیف کردن

پیسووز pîsûz پیرسووز ف پیەسوز، نوعی چراغ

پێسە pêse ۱) چەپەڵە ۲) دەسماڵێگ ئەوریشمی کە ژنەیل لەک بەسنەئ سەرەو «ل» ف ۱) کثیف است ۲) دستمالی ابریشمی که زنان عشایر لک به سر می‌بندند

پێ‌سەڵمان pê seĺman دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

پێسی pêsî ۱) نەداری ۲) چەپەڵی ۳) نەخوەشی ئاتەشە ف ۱) کنایه از نداری و فقیری ۲) کثیفی ۳) بیماری جذام

پێش pêş ۱) پەریش ۲) نووا، وەر ف ۱) به او ۲) جلو، پیش

پێش‌ئاو pêş aw مێز، چۆرگە ف ادرار، شاش

پێشان pêşan پەریشان، ئەرایان ف به آنها

پێشاو pêşaw ۱) پێش ئاو ۲) ئەوەڵ ئاوْ ئاویاری ف ۱) ادرار ۲) آب نخستین آبیاری

پێشبار pêşbar پژوار ف نگا **پژوار**

پێش‌بەر pêşber پێش خەر ف ترقی خواه

پێشبەن pêşben ۱) یەئ پشت ۲) پژنگ ف ۱) بلافاصله ۲) شالی که به دور کمر می‌بندند

پێشت pêşt پشت ف نگا **پشت** و ترکیباتش

پێشخانە pêşxane کەوشکەن ف اتاق کفش کن

پێشخڕ pêşxir̂ وەرجە بار هاتنْ ئەرواوی پۆل داین و سەنن ف پیش خرید

پێش خزمەت pêşxizmet نەوکەر، کەنیز ف پیش خدمت

پێش‌خسن pêş xisin پێشبردن ف جلو انداختن

پێشخوان pêşxwan ئارد پەینگ ف پهنەنانوایی

پێشخوەر pêşxwer کەسێ کْ کشت و کاڵێ پێش خڕ کردێە ف سلم فروخته

پێشخوەری pêşxwerî مەژمە، سینی گەورا ف ظرف بزرگ، پیشخوری

پێشخەر pêşxer پێشبەر ف ترقیخواه

پێش دەروەن pêşderwen مەڵوەنێگە لە بێستوون ف منطقه‌ای در بیستون

پێشدەس pêşdes پاشدەس ف اندوختن

پێشدەسی pêşdesî ۱) دەوری بۆچگ ۲) زرنگی، مەرد رندی ف ۱) پیشدستی، بشقاب ۲) زرنگی

پێشقاو pêşqaw پشقاو ف بشقاب

پێشکار pêşkar کار وە دەسْ خان ف پیشکارخان

پێشکردن pêş kirdin وە پەنگرە زخاڵ ژێرْ ساج کیشان ف ذغال افروخته زیر ساج را تنظیم کردن

پێشکردە pêş kirde کارەیل ویەردە ف خاطرات، گذشته‌ها

پێشکەش pêşkeş بەخشان وە دڵنیاییەو ف پیشکش کردن

پێشکەشی pêşkeşî هامە بەخشان ف پیشکشی

پێشکەفتن pêşkeftin پێش خستن ف پیشرفت کردن

پێشگر pêşgir ۱) نووا گرتن ۲) وشەێگ کْ خوەئ وە تەنیا مانا نەێرێ و چەوسێدە وشەیلْ ترەک و مانا دەێدە پێ ف ۱) مانع ۲) پیشوند

پێشگرتن pêşgirtin نووا گرتن ف ممانعت

پێشگیری pêşgîrî نووا گرتن ف ممانعت کردن

پێشمەرگە pêşmerge گیان فەدا ف پیشمرگ، جان فدا

پێشنان pêşinan پێشێنان، پێشەنان ف گذشتەگان، پیشینیان

پێشنماز pêşnimaz ئێمام جمات ف پیشنماز

پێشنۆس pêşnüs زێژْ پاکنۆس ف پیش‌نویس

پێشوو pêşû وێەردە، گوزەیشتە ف گذشته، سابق

پێشووڕتن pê şûrtin پێشووردنف با آن شستن

پێشووردن pê şûrdin پێشووڕتن ف با آن شستن

پیشووک pîşûk بنووڕە پۆرشْگ «گ» ف نگا **پۆرشْگ**

پێشوەر pêşwer خەوّر ماڵ نانەوای ف خمیر مال نانوایی

پێشه pêşe ١) سناعات، هۆنەر ٢) کار وبار ف ١) صنعت ٢) کار

پێشەپێەری pêşe pyêrî ١) جان بن جان، یەێ پێشه داشتن ٢) هووکارەێ کاری بۆن ف ١) پیشه پدری، صنعت پدری ٢) کنایه ازعادت همیشگی

پێشەراسکردن pêşe r̂as kirdin هووکارەێ کارێگ بۆن ف معتاد به عملی شدن

پێشەزا pêşeza منالێ کْ له ژنْ ژۆنەس کْ یا مردێە یا تلاق دریاس ف فرزندی که از زن قبلی است که یا مرده یا طلاق داده شده

پێشهات pêşhat وەسەر هاتن ف پیشامد

پێشهاتن pêşhatin وەسەر هاتن ف پیش‌آمدن، پیشامد

پێشەساز pêşe saz کارزان ف صنعتگر

پێشەکار pêşe kar پێشەساز ف صنعتگر

پێشێنان pêşênan پێشنان ف پیشینیان، گذشتگان

پێشێنه pêşêne تاریق، تالیق، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « مێژوو، مێژ»ئۆشن ف تاریخ، در دیگر گویشهای کردی « مێژوو، مێژ» گویند

پێغەم pêx́em پەیّام، رافه ف پیغام

پێغەمەر pêx́emer پەیْغەمەر ف پیغمبر

پیف pîf میوەێ مەنێ و شل ف صیفی مانده

پیفْک pîfik ١) خارچْگْ قەێ دار «گ» ٢) مەغزْ دار ف ١) قارچ درختی ٢) قسمت چوب پنبه‌ای درخت

پیفْک داخ کردن pîfik dax kirdin لاناوە له تەوبە کردن «گ» ف کنایه از توبه کردن

پیفنەک pîfinek پیکنەک، پیکنه «ل» ف نگا **پیکنه**

پیفوو pîfû پیف، مەنێ ف پلاسیده، مانده

پیقاوڵە pîqawʕe توروقاڵە ف تاول

پێقوو pêqû گەمەێگە ف بازیی است

پیقه pîqe زیقە، زیقْباڵ «گ» ف شادمانی، ذوق زدگی

پیک pîk ١) پۆک «ل» ٢) ریک و پیک ف ١) تو خالی، تهی ٢) مرتب و منظم

پێکاوڵ pêkawiʕ پۆکاوڵ ف نگا **پۆکاوڵ**

پێکان pêkan پێکانن ف به هدف خوردن و پاره کردن

پێکانن pêkanin پێکیان ف به هدف خوردن و پاره کردن

پێکردن pê kirdin ١) وە پێ کردن، وە سەر هاوردن ٢) کوورە کردن ف ١) بسر آوردن، انجام دادن ٢) سرزنش کردن

پێکنان pêk nan زوورْ خوەێ وە دیگران نیشان دان ف قدرت خود را به دیگران نشان دادن

پیکنه pîkine بیکنه، پیفنەک ف تکه‌ای از نی که برای نواختن به سر سُرنا و سازهای بادی وصل می‌شود

پیکنەک pîkinek پیکنه ف نگا **پیکنه**

پیکنەوبلوور pîkine û bilûr بیکنه و بلوور ف نی لبک

پێکوڵ pêkwiʕ پەێکوڵ ف خارخسک، سەکوهک

پێکەر pêker هاندەر ف وادار کننده

پێکەفتگ pêkeftig پێکەفتن ف برازنده، شایسته

پێکەفتن pêkeftin پێهاتن ف برازنده

پێکەنین pê kenin وە پێ کەنین، هەڵکنین ف با آن کندن، کندن بوسیله...

پێکیشان pê kîşan ١) بار وە پێ بردن ٢) وەخت گرتن ف ١) بار بردن با... ٢) به درازا کشیدن

پێگرتن pê girtin ١) گرتن ٢) پاگرتنْ منالْ «گ » ف ١) گرفتن بوسیله... ٢) پا گرفتن نوزاد

پیل pîl پۆل «ل»، له سمنانی «پیل» ئۆشن ف پول، در سمنانی نیز (پیل) گویند

پێڵ pêʕ ١) پییەڵ، له پەهلەوی (piritu پرْتو) و (puhl پوهل) نۆسریاس ٢) پووقْ ملْ گا کْ هۆیە خەنه لێ «ل» ف ١) پُل، در پهلوی (piritu پرتو) و (puhl پوهل) نوشته شده، نگا **پرد** ٢) پشت گردن گاو که یوغ را بر آن اندازند

پێلا pêʕa ١) پاوپێلا ٢) کەوش ف ١) پا ٢) کفش

پێلان pêʕan وە بووڕەو نوورسن «پێلانه لێم» ف با خشم و غضب نگریستن، خشمگینانه نگریستن

پێلا نان pêʕa nayn ١) هووکارە بۆن ٢) بنیەێ کارێ نانەوە ٣) دارەڕا کردن، تەدارک دین ف ١) عادت کردن به... ٢) پیشقدم شدن برای انجام کاری ٣) آماده شدن برای انجام کار

پێلاو pêʕaw پێلا ف کفش، پای افزار

پێڵو pêʕu پێڵەێ چەو ف پلک چشم

پێڵه pêʕe ١) پێڵو ٢) پێڵوێ نخه ٣) ئارْنەنگ «نه رۆ بەێ نه پێڵه» ٤) کار «تف لەێ کار و پێڵەده» ف ١) پلک چشم ٢) غلاف نخود ٣) عار وننگ، عبرت ٤) کار

پێڵەساو pêʕesaw تێژ کردنْ تەور و... بێ ئەوەێ کْ دەمێ

پێەنەو بکەن «گ» ف تیز کردن تبر و... بی آنکه لبه آنرا نازک کنند

پێڵەسمن pêĺesimin کەلەسم ف نگا **کەلەسم**

پیم pîm ١) پییە «گ»، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «پیو، پیڤ» ئۆشن ٢) سنگْ سات ف ١) پیە، در دیگر گویشهای کردی «پیو، پیڤ» گویند ٢) پیم ساعت

پێم pêm ١) پەریم ٢) وە گۆمانم ف ١) به من، برای من ٢) به گمانم

پێمان pêman ١) پەریمان، ئەڕامان ٢) وە سنگْ ئیمە ف ١) به ما، برای ما ٢) به نظر ما، به گمان ما

پێمە pême ها لاێ مْ ف نزد من است

پێمەرە pêmere بنووڕە کییووپ «گ» ف نگا **کییووپ**

پێنازین pê nazîn وە پێ نازین ف مباهات کردن به کسی یا چیزی

پێناسانن pê nasanin ناسانن ف معرفی کردن

پێناسین pê nasîn ناسین ف بوسیله او شناخت پیدا کردن

پینکەپینکە pînke pînke بەش بەش، کوت کوت، ئڕاێ زەۆ ف قطعەقطعه، قطعەی کوچک زمین، پلاک

پێنگ pênig ئاردپەینگ ف نگا **ئاردپەینگ**

پێنگی pênigî زۆرەنج «ل» ف فرد کم ظرفیت و زود رنج

پێنووڕسن pê nûȓisin پێ نووڕین ف نگاه کردن به...

پێنووڕین pê nûȓîn پێ نووڕسن ف نگاه کردن به ...

پێنەزانسن pê nezanisin لە لێ بێخەوەر بۆن ف پی نبردن

پێنە pêne بنووڕە ئاردپەینگ «ل» ف نگا **ئارد پەینگ**

پینە pîne ١) پۆنگە «ل»٢) بەقیە ٣) زام و گەڕەمەێ دەس ف ١) پونه ٢) پینه، وصله ٣) خُشکه کف دست

پینەچی pîne çî پینەدووز ف پینەدوز

پینەدوو pîne dû سەوەتەێ کْ وە ساقەێ گەنم دڕس کەن و ئارد کەنە تێ «ل» ف سبدی که با ساقه های گندم می‌سازند و آرد در آن نگهداری می‌کنند

پینەدووز pîne dûz پینەچی ف پینەدوز

پینەک pînek پینەکی، پیتگی ف نگا **خەوەپیتگی**

پێنەکردن pê nekirdin کاری نەۆن ف کاری نبودن

پینە کردن pîne kirdin بەقیەدان ف پینه کردن

پێنەکەفتن pê nekeftin پێ ناتن ف متناسب نبودن

پینەکی pînekî خەوەپیتەکی ف نگا **خەوەپیتگی**

پێنەوەتن pê newetin نەوەتن ف نگفتن، چیزی به او نگفتن

پێوار pêwar ١) سەوادە، پاپێا ٢) جی پەنا گرتن «ل» ف ١) پیاده ٢) جایی که بتوان در آن پناه گرفت، پناهگاه

پێوان pêwan بەراورد کردن وە پەێمانە ف اندازه گرفتن

پێوانە pêwane پەێمانە، کیلەمەن ف پیمانه

پێوانەکردن pêwane kirdin پەێمانە کردن ف پیمانه کردن

پێوە pêwe ئەوڵ یەکەو «گ» ف باهم

پێوەتن pê wetin زێژْ پێ نەوەتن ف گفتن، چیزی را به او گفتن

پێوەچوون pêwe çûn چوونە ناوْ... ف داخل شدن به...

پێوەگرتن pêwe girtin پێا گرتن، داپووشانن ف پوشاندن چیزی با چیز دیگر

پێوەڵ pêweĺ دو دەس، وەرْ دەس ف کنار، در کنار

پێوەنۆسان pêwe nüsan پێ نۆسان ف با آن نوشتن

پێوەنۆسیان pêwe nüsiyan لکیان، چەوسیان ف به چیزی چسبیدن

پیەرێز pyerêz پارێز ف پرهیز

پیەرێزانن pyerêzanin ١) مان کردنْ نەخوەش لە خواردەمەنی ٢) ئێوەت کردن، نگاداری کردن ف ١) پرهیز دادن بیمار از خوراکی ٢) نگهداری کردن، محافظت کردن

پیەرێزکردن pyerêz kirdin پارێز کردن ف پرهیز کردن

پیەک pyek ١) وە کولی، پیتاک ٢) تەمیسی «خوەم پیەکەو کردم» ف ١) تمامی، بکلی ٢) پاکیزەگی

پیەڵا pyeĺa دەس وە یەکی کردن، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «پیلان» و لە تۆرکەمەنی «پەئلان» ئۆشن ف توطعه، نقشه، در دیگر گویشهای کردی «پیلان» و در ترکمنی «پـَئلان » گویند

پیەن pyen پییەن، پان ف پهن، گسترده

پیەنگە pyenige تەوەڕۆ، ڕۆدەربایسْ گەوراتر داشتن ف رو دربایست، به احترام بزرگتر چیزی نگفتن، احترام بزرگتر را حفظ کردن

پییە pîye پیم، پی ف پیه

پییەکردن pîye kirdin سقامگیر بۆنْ نەخوەشی «شێر

پەنجە پییە کردێەسە گیانێ» ف ریشه دار شدن و طولانی شدن بیماری

پییەڵ pîyeĺ پیێڵ، بنوورە پرد ف پُـل، نگا **پرد**

پییەلۆ pîyelü پەراسۆ، پالۆ ف پهلو، قسمت دندەها

پییەڵێ pîyeĺê بنوورە پیێڵە ف نگا **پیێڵە**

پییەن pîyen پیەن، پان، پانا، لە پەهڵەوی (petne پەتنە) نۆسریاس ف پهن، در پهلوی (petne پەتنە) نوشته شده

پییەنا pîyena پیەنا، پانا ف پهنا

پییەنابۆن pîyena bün پاناو بۆن ف پهن شدن

پییەنا کردن pîyena kirdin پاناو کردن، پیەنەو کردن ف پهن کردن

پییەنای pîyenay پیەنای، پانای ف پهنا

پییەنگە pîyenige لاناوە لە چاخ ف کنایه از چاق

پییەنڵە pîyeniĺe پتْ پییەن ف مرد چاق

پییەنووڵک pîyenûĺik پتْپییەن ف پهن

پییەنەوبۆن pîyenew bün پییەنا بۆن ف پهن شدن

پییەنەوکردن pîyenew kirdin پییەنا کردن ف پهن کردن

پییەنی pîyenî پیەنی، پانی ف پهنی، پهنا

ت

تْ ti تۆ، لە ئەوستا (ti تْ) تۆسریاس ف تو، ضمیر مخاطب مفرد، در اوستا (ti ت) نوشته شده

تا ta ۱) وشەیٚ دۆری لە باوەتْ جی «لەێرە تا کرماشان » ۲) وشەیٚ دۆری لە زەمان «تا مْ هاتم ئەۆ چی» ۳) ئەڕایٚ یەگْ «ئەڕایٚ یە وەتم تا ئەۆیش بێدەنگ نەودن» ٤) تاڵ مۆ «تا تایٚ زۆڵفیٚ... » ٥) تەوْ سیە، تەوەسێروو «کەفتێەسە تا» ٦) لابار، تایٚ بار ۷) وشەیٚ شەرت وشرووت «تا ئەۆ نایێدە ماڵمان، نیەتیەم» ۸) تەنانەت، حەتا ۹) قەیٚ کردن «تایان بکە» ۱۰) قنگ، تا «تایٚ گونیەگە دەر چی» ۱۱) یا، ئەسە «تا بەو بۆنمەد» ۱۲) چەترگیان «وەڵْ یەکەو تا کەن» ف ۱) حرف فاصله مکانی ۲) حرف فاصله زمانی ۳) برای اینکه ٤) تار مو یا نخ ٥) تب حصبه، تب مالاریا ٦) لنگه بار ۷) حرف شرط ۸) حتی ۹) تا کردن ۱۰) ته، انتها ۱۱) یا، حرف تاکید ۱۲) سازگاری

تائەو ta ew تا ئەۆ ف تا او...

تائەو رووژە taew rûje تا ئەو وەختە ف تا آن روز

تائەوسا ta ewsa تا ئەو وەختەیلە ف تا آن زمان

تائەوساتە ta ew sate تا ئەو وەختە ف تا آن ساعت

تائەوساڵە ta ew saĺe تا ئەو وەختە ف تا آن سال

تابار tabar ۱) لابار، لنگەبار ۲) تْ بار ف ۱) لنگه بار ۲) امر به آوردن

تابان taban ۱) درەوشیان ۲) تا سەر «تابانْ مل» ۳) دەسوور وەهاتن ٤) تاگەر بانەو ف ۱) تابان، درخشان ۲) تا بالای، تا پشت بام ۳) امر به آمدن ٤) تا برگردند

تابانا ta bana تاگەر بانەو ف تا برگردند

تابانەو ta banew تا بانا ف تا برگردند

تابوو ta bû تا بوودْن «تابوو لێوایٚ ئی کوڕەیلە» ف تا زمانیکه هست، تا باشد

تابووت tabût تەرم ف تابوت

تابوون tabûn ۱) تا بۆن ۲) تاهەس، تا بوودان ف ۱) تا شدن ۲) تا هستند...

تاپاۆش tapaüş ئفترا، پاپووش درْس کردن ف افترا، پاپوش درست کردن

تاپر tapir̂ تفەنگْ دەس سازە ف نوعی تفنگ دست ساز

تاپوو tapû ۱) کەنۆ هەسەڵێ کْ لە ناو شەقْ دار بوودن ۲) ساێڵ، سەراو، تراوێڵکە ۳) کەنۆ ئارد، لە سمنانی (تاپوو) ئۆشن ف ۱) کندو عسل وحشی که در تَرک درختان باشد ۲) شبح، سراب ۳) کندو آرد، سیلو، در سمنانی نیز (تاپوو) به کندوی آرد گویند

تاپەلالا tapelala بنووڕە تاپەلەلە ف نگا **تاپەلەلە**

تات tat تیەت ف کوه سنگی

تاتریک tatirîk بنووڕە تاتەڕێخ ف نگا **تاتەڕێخ**

تاتْک tatik ۱) تاتْگ «ل» ۲) مەموو، هاپوو «ل» ف ۱) خواهر بزرگ ۲) عمو

تاتْگ tatig بنووڕە تاتْک «ل» ف نگا **تاتْک**

تاتْگ زا tatigza خوارزا «ل» ف خواهر زاده

تاتْگ میمزا tatig mîmiza خاڵووخوارزا «ل» ف پسر دایی و دختر خاله

تاتگی tatigî سەرەتاتگی ف سر را بلند کردن و به اطراف نگاه کردن

تاتووڵە tatûĺe گیاێکە سامدار ئەڕایٚ پەسْپووڵ ف گیاهی سمی و مضر برای احشام

تاته tate ١) تاتْگ «ل» ٢) مەموو «ل» و لە عبری «تاته » ئۆشن ٣) باپیرە، لە سانسکریت (tata تاتا) وە ماناێ باوگە ف ١) خواهر بزرگ ٢) عمو، در عبری «تاته» گویند ٣) پدرخوانده، در متون سانسکریت (tata تاتا) به معنی پدر است

تاتەبەرد tate berd کوچگ ساف و پییەن ف سنگ صاف و بزرگ

تاتەرێخ taterêx تەتاڵە، تاتریک ف سنگی صاف و کوچک که آن را روی آب پرتاب می‌کنند و چند بار روی آب بالا و پایین می‌رود و مسیری را طی می‌کند

تاتەزا tateza ئامووزا «ل» ف پسر عمو

تاتەنانەت ta tenanet زوورْم، واورێز، واوەورێز، دفێشتر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تایبەت، تایوەت، تاویەت، خاسما، ناوازە، نمازە، نەخازا، نەخازە، نەخاسم، لاعیدە، عەلاحیدە» ئۆشن ف به ویژە، در دیگر گویشهای کردی «تایبەت، تایوەت ، تاویەت، خاسما، ناوازە، نمازە، نەخازا، نەخازە، نەخاسم، لاعیدە، عەلاحیدە» گویند

تاتی tatî ١) وشەێگ ئەراێ ئێرام وە گەورا دۆیەت ٢) مەموو ژن «ل» ف ١) کلمه‌ای برای احترام به دوشیزه ٢) زن عمو

تاتی‌تاتی tatî tatî سەرەتاتگی کردنْ مناڵ، تەی تەی ف نگا **تەی‌تەی**

تاتیل tatîl رووژْ بێکاری، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پشۆ دان» ئۆشن، بنچینەێ ئی وشە ئەرەوییە ف تعطیل، در دیگر گویشهای کردی «پشۆدان» گویند

تاتیلە tatîle تۆتەڵک «ل» ف زهر، سم، کوفت

تاتیلی tatîlî تاتیل ف تعطیلی

تاج tac کڵاو پاتشا ف تاج، تاج پادشاه

تاجب tacib سەر سڕمەنین، بنچینەێ ئەرەوییە ف تعجب

تاجدار tacdar جقەدار، لاناوە لە گەورا ف صاحب تاج، کنایه از بزرگ

تاجر tacir ماملەگەر ف بازرگان، تاجر

تاچووڵ taçûl̂ چاتووڵ «ل» ف کلبه محقر

تاچە taçe گواڵەێ بۆچگێ کْ گەنم و... کەنە تێ، لە سەکزی «تائیچە» و لە گیلەکی «تاچە» ئۆشن ف جوال کوچک پشمی که مقداری گندم و مشابه آنرا در خود جای دهد، در سکزی «تائیچە» و در گیلکی «تاچە» گویند

تاچەک taçek بنچاخ ف تەچک، سند

تاچەن taçen تا کەێ ف تاچند...، تا به کی

تاخاڵ taxal̂ بن دْرس «تاخاڵ قسیەگە درار» ف نگا **بندْرس**

تاخوڕ taxwir̂ ئاتەشە وخورە ف جذام، بیماری آتشک

تادار tadar ١) نەخوەش ٢) تا کریاێ٣) هەر چشتێ کْ تا داشتوو، زێڕْ دەرواز ف ١) مبتلا به تب ٢) تا خورده ٣) هر چیزی که ته داشته باشد

تادان tadan تا کردن، لوو کردن ف تا کردن

تار tar ١) لە سازەیلْ مووسیقی ٢) ئەدا دراوردن «وە تارْ منەو کەێ» ٣) تییەریک، لە پەهڵەوی (tar تار) و (tomak تۆماک) نۆسریاس و لە لاتین (tar) ئۆشن ٤) تان، زێڕْ پوو ٥) تاڵ، تاڵ مۆ ٦) پەنجەو تار ٧) بەزم، ئاهەنگ ف ١) تار، از سازهای موسیقی ٢) ادا در آوردن ٣) تاریک، در پهلوی (tar تار) و (tomak تۆماک) نوشته شده و لاتین (tar) گویند ٤) تار، مقابل پود ٥) تار مو ٦) نگا **پەنجەوتار** ٧) آهنگ

تاڕ tar̂ ١) ئاوْ قونرەدار «ئاوەگە فرە تاڕە» ٢) بنچینەێ کردارْ تاڕانن ف ١) آب مواج ٢) ریشه فعل **تاڕانن**

تاراز taraz تەزەک، لاپرتنگ ف سرزنش، طنز گونه سخن گفتن

تاڕان tar̂an هەێوایان، فراری دان ف فراری دادن

تاڕانن tar̂anin هەێوانن ف فراری دادن

تارچی tarçî تارژەن ف تارزن، نوازنده تار

تارسە tarise تاسە، تەوسا ف آرزو، اشتیاق

تاڕکردن tar̂kirdin هەێوایین ف فرار کردن و آواره شدن

تارف tarif خوڵک کردن ف دعوت کردن به...

تارف‌کردن tarif kirdin ١) مکیس کردن ٢) خوڵک کردن ف ١) رو دربایست کردن ٢) تعارف کردن

تارفی tarifî ١) پێشکەشی ٢) بێ رۆڕەگا ف ١) پیشکشی ٢) کم رو

تارمایی tarmyî ١) لێلایی، تییەریکی، لە پەهڵەوی (kamot تۆماک) نۆسریاس و لە سەکزی «تاروک مایی» ئۆشن ٢) سایڵ ف ١) تاریکی، کم سویی، در پهلوی (tomak تۆماک) نوشته شده، در سکزی «تاروک مایی» گویند ٢) شبح

تارمە tarme ١) تاورمە ٢) نەردەیٚ دەورْ تاورمە ٣) تایرمە ف ١) تراس، ایوان ٢) نردەچوبی تراس ٣) لختە بستن خون

تارومار tar û mar تلۆوهەڕ کردن ف تار ومار

تارەت taret تەمیسی کردن دۆیایٚ ئاودەس چین ف طهارت ، استنجا

تاریف tarîf باس کردن، بنچینەیٚ ئی وشە ئەرەوییە ف تعریف

تاریف دان tarîf dan لە بارەیٚ کەسیٚ خەوەر وەتن ف در مورد کسی اطـلاع رسانی کردن

تاریف کردن tarîf kirdin لە خاسی یا گەنی کەسیٚ باس کردن ف در باب کسی سخن گفتن

تاریفی tarîfî ئەو چشتە کْ بوود تاریفیٚ بکەید ف قابل تعریف، شایستە ستودن

تاریق tarîq تالیق، پێشینە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مێژوو، مێژ» ئۆشن ف تاریخ، در دیگر گویشهای کردی «مێژوو، مێژ» گویند

تاریک tarîk تییەریک، لە سەکزی «تاروک، تاروکا» ئۆشن ف تاریک، درسکزی «تاروک، تاروکا» گویند

تاریکان tarîkan هەنهەنْ ئێوارە ف هنگامە غروب

تاریک بۆن tarîk bün تاریکەو بۆن ف تاریک شدن

تاریک کردن tarîk kirdin تییەریک کردن ف تاریک کردن

تاریک ولێڵ tarîk û lêĺ وەر بەیان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تاریک و روون، تاریک و روونە، تاریک و روونی» ئۆشن ف گرگ و میش، در دیگر گویشهای کردی «تاریک و روون، تاریک و روونە، تاریک و روونی» گویند

تاریکەشەو tarîke şew تییەریکە شەو، شەوە زەنگ ف شب تاریک

تاریکی tarîkî تییەریکی ف تاریکی

تاریوەن tarîwen دیەکەیٚگە لە سوومار ف نام روستایی در سومار

تازە taze ١) نوو ٢) خاس، دڵپەسەن ٣) لە سەرْ یەوا «تازەمْ خوەم لەورە بیم» ف ١) نو، نازە ٢) خوب، مرغوب ٣) وانگهی

تازەئاباد taze abad ١) دیەکەیٚگە لە بەخشْ هەمەیل ٢) دیەکەیٚگە لە بێڵەوار ٣) دیەکەیٚگە لە جووانرۆ ف ١) روستایی در بخش حمیل ٢) نام روستایی در بیلەوار ٣) روستایی در جوانرود

تازەباو taze baw باو رووژ ف مد روز، مد

تازەبۆن taze bün نوو بۆن ف تازە بودن

تازەزا taze za زاوران ف تازە زائیدە

تازەساز taze saz نوو ساز ف نو، تازە ساختە شدە

تازەسۆر taze sür تازە زاوا ف نو عروس یا نو داماد

تازەکار taze kar ١) ناشی لە کار کردن ٢) تازە وچان ف ١) تازە کار، ناشی ٢) تازە نفس

تازەکردن taze kirdin نوو وەنوو ف تازە کردن

تازەکیسە taze kîse نوو کیسە ف نوکیسە

تازەگی tazegî تازەی، وەیٚ تازەی ف بە تازگی

تازەوچان taze wiçan تازەکار ف تازە نفس

تازە ونرکْ نوو taze û nirki nû نرکْ نوو ف نو و تر و تازە

تازەوەتازە taze we taze رۆ وە رۆ ف تازە بە تازە

تازەی tazey تازەگی ف تازگی

تازیە tazye ئازیەت ف سوگواری

تاس tas ١) پەرکام ٢) کەچەڵ بیٚ مۆ ٣) موورەیٚ تەختە ٤) کاسە، جام، لە سەکزی و تاتی و تۆرکە مەنی «تاس» ئۆشن ف ١) نگا **پەرکام** ٢) بی مو، تاس ٣) مهره شمارە تختە نرد ٤) کاسە، در سکزی و تاتی و ترکمنی «تاس» گویند

تاسابردن tasa birdin تاسەو بردن ف بیهوش شدن

تاسان tasan ئەۆ خنکان ف خفە کرد

تاسانن tasanin ١) خنکانن ٢) ئەوان خنکانن ف ١) خفە کردن ٢) آنها خفە کردند

تاسب tasib جەر کیشان لە بانْ چشتیٚ، بنچینەیٚ ئی وشە ئەرەوییە ف تعصب

تاسبردن tas birdin پەرکام گرتن ف رعشە بر بدن عارض شدن

تاسبردنەوە tas birdinewe تاسبردن ف رعشە بر بدن عارض گشتن

تاسستەن tasisten تاسیانەوە «ل» ف خفەشدن

تاسق tasiq تەمسق، تەسوق «گ» ف نگا **تەمسق**

تاسکردن tas kirdin تاسبردن ف رعشە بر بدن عارض گشتن

تاسکڵاو taskiĺaw جووریٚ کڵاو ژنانەس ف نوعی کلاه

رنگی که زنان در زیر «لچگ» می‌بندند

تاسکه taske وەڕ زایر، تەڕاف «ل» ف محل رویش موی زهار

تاسکەواو taskewaw خۆراکێگ وەکوو ئاوگووشت ف تاس کباب

تاسنیدەن tasnîden تاسانن «ل» ف خفه کردن

تاسوو tasû جووریٚ گێایه کێ کەسیٚ کێ خۆن کردێه وه ناو مەردمەو گەردێد و ئەڕایٚ ماڵ کەس کوشیایٚ پۆل گێای کەێد ف نوعی گدایی معمول در بین کُردان بدین صورت که کسی که قتلی را انجام می‌دهد بابت دیه آن به خانواده مقتول در بین مردم گدایی می‌کند و نام «تاسوو» یعنی فقط تا فردا را بزبان می‌آورد

تاسوو کردن tasû kirdin گێای کردن ئەڕایٚ ماڵ کەس کوشیایٚ ف گدایی کردن برای خانواده مقتول

تاسووکەر tasû ker لاناوه له گێاێکەر ف کنایه از گدا

تاسه tase ١) ئەزرەت، تەۆسا، له تۆرکەمەنی «تاڵواس، تەڵواس» و له سەکزی «تەڵواسه» ئۆشن ٢) خنکانن «ل» ف ١) آرزو، اشتیاق، در ترکمنی «تالواس، تـَلواس» و در سکزی «تـَلواسه» گویند ٢) خفگی، تنگی نفس

تاسەخواز tasexwaz تاسەدار، ئارەزوومەن ف آرزومند، مشتاق

تاسەدار tasedar تاسەخواز ف آرزومند

تاسەر ta ser تائاخر، ئەڕایٚ هەمیشه ف تا ابد، تا همیشه

تاسەربردن ta ser birdin ١) شەرتەیل تەمام کردن ٢) وه سەر بردن ف ١) بر عهد خود وفادار بودن ٢) مدت تعیین شده را طی کردن

تاسەکردن tase kirdin ئارەزوو کردن ف آرزو کردن

تاسەمەن tasemen ئارەزوومەن ف آرزومند

تاسەوبردن tasew birdin رکیان و له هووش چین ف دچار رعشه و بیهوشی شدن

تاسی tasî ١) پەرکامدار ٢) کەچەڵی ف ١) مبتلا به صرع ٢) تاس بودن

تاسیا tasya خنکیا ف خفه شد

تاسیاس tasyas خنکیاس ف خفه‌شده

تاسیان tasyan تاس بردن، خنکیان ف خفه شدن

تاسین tasîn ١) تاس کردن ٢) خەفه بۆن ف ١) بیهوش شدن و رعشه بر بدن عارض شدن ٢) خفه شدن

تاش taş ١) تیەتْ گەورا و ساف، له تۆرکی (daş داش) ئۆشن ٢) تاشْ کەمەر ٣) پاشگر وه مانایٚ تاشەر «دار تاش، چوو تاش» ف ١) صخره صاف و بلند در کوه، در ترکی (daş داش) گویند ٢) تخته سنگ ٣) پسوند فاعلی به معنی تراشنده

تاشا taşa ١) ترس و خووف «بیٚ تاشا چی» ٢) ئەۆ تراشی ف ١) ترس و هراس ٢) تراشید

تاشان taşan تراشین ف تراشیدند

تاشای taşay تراشید «چۆ وه دڵت هات وه بیٚ ئەندیشه ـ سوورەتْ شیرین تاشای وه تێشه» «خانایٚ قوبادی» ف تراشیدی

تاشۆلْگ taşülig تراشیایٚ، کەچەڵ کریایٚ ف کچل شده، تراشیده

تاشەوان taşewan کەورەوان ف صخره نورد

تاشیاگ taşiyag تاشیایٚ ف تراشیده شده

تاشیان taşiyan ١) تراشیان ٢) ئەوانه تراشیان ف ١) تراشیدن ٢) آنها می‌تراشیدند

تاشیایٚ taşiyaê تاشیاگ ف تراشیده شده

تاشین taşîn ١) تراشین، له پەهڵەوی (taşîten تاشیتەن) و (taşay تاشای) و (teş تەش) نۆسریاس ٢) ئەوان تراشین ف ١) تراشیدن، در پهلوی (taşîten تاشیتـَن) و (taşay تاشای) و (teş تش) نوشته شده ٢) آنها تراشیدند

تاف taf ١) شەسْ دەو «گوناکار دەرچی له تافْ دەو ـ بێگونا گریا له شەسْ خەو» ٢) قوڵتیسەیٚ جووانی «ها له تافْ جووانی» له سۆرانی «تۆف» ئۆشن ٣) چەمْ قونرەدار ف ١) سرعت، شتاب ٢) موسم عنفوان ٣) رودخانه خروشان

تافاو tafaw ئاوْ زوور دار ف آب پر قدرت و خروشان

تافتافینه taftafîne ئاورێژنگه، تافگه «ل» ف آبشار

تافْ دەو tafi dew شەسْ دەو ف سرعت دویدن

تافگه tafge تافگه، ئاورێژنگه ف آبشار

تافه tafe دەنگْ توفەیٚ ئاو ف صدای جریان آب تند

تافوتێژ taf û têj تن، تافْ دەو ف تند وسریع

تاڤ tav تاو «ل» ف تابش

تاڤگه tavge تافگه، ئاورێژنگه ف آبشار

تاق taq ١) تێخ، زێژْ جفت ٢) چەفتی دەمەو ناو ٣) رەفه ٤)

گومەز، گومە ٥) کوتْ رووژ ٦) وتاق ٧) توویْ پارچە ف ١) فرد، مقابل زوج ٢) طاق ٣) طاقچە ٤) گنبد ٥) نصف یک روز ٦) اتاق ٧) واحد پارچە

تاقاوی taqawî هامیارێگ کْ دەنە وەرزێرێ کْ ئەوەڵ جارە لە بانْ زەو کار کەێد ف مساعدەای کە نخستین بار بە زارعی کە بخواهد زمین را زراعت کند دهند و هنگام ترک زمین از او پس می‌گیرند

تاقتاقکەرە taqtaq kere دارسمنەک ف دارکوب

تاقچە taqçe رەفەێ بۆچگ ف طاقچە

تاقْ شیرین‌وفەراد taqi şîrîn û ferad تاقێگە قەێمە لە ئەێوان ف تاقی باستانی در ایوان غرب

تاقْ گاوری taqi gawirî دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف نام روستایی در چرداول

تاقْ لوور taqi lûr تاکەتەرای، تەکْ تووک ف بە ندرت، تک توک

تاقۆم taqom تەقْ چوو دانْ چەن نەفەری، ختْ پش، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تاقم» وە مانایْ دەسەێ هاوکار ئۆشن ف جستجو وهمکاری گروهی، در دیگر گویشهای کردی «تاقم » بە معنی کار گروهی است

تاقۆم‌کردنەوە taqom kirdinewe تاقی و بەێشەرات کردن ف تحقیق کردن و تصمیم گرفتن

تاقە taqe ١) تاقچە ٢) تووپْ پارچە ف ١) تاقچە ٢) توپ پارچە

تاقەت taqet ١) تاو، توان ٢) چەن دانگە کْ دەنەێ دەمْ پەسپووڵ ف ١) توان، طاقت ٢) مجموع چند «دانگه» کە گلە در آن چرا کند

تاقەت چین taqet çîn بێ تاقەت بۆن ف بی طاقت شدن

تاقەت گرتن taqet girtin تامڵ کردن، بەن بۆن ف تحمل کردن، غربت را تحمل کردن

تاقەت‌هاوردن taqet hawirdin تامڵ کردن ف تحمل کردن

تاک tak ١) تاق، تەک «تاکْ تووک» ٢) وراز نێر، ئۆشن وراز لە زگْ ئەوڵ سێنزە تۆلە تیەرێ و هەر ساڵ یەکێ کەمتر زاێد و زگْ ئاخرێ ئەگەر نێر بوو وە پێ ئۆشن تاک ف ١) تک ٢) گُراز نر، گویند گُراز در شکم اول سیزده تولە بدنیا می‌آورد و هر سال زایمان یک تولە کمتر، اگر شکم آخر تولەای نر باشد آنرا «تاک» گویند

تاکاری takarî جوورێ بەتیەس ف نوعی سربند

تاکانە takane ١) وراز ٢) هۆ «ل» ٣) دیەکەێگە لە باوەجانی ف ١) گُراز ٢) خرس ٣) روستایی در ثلاث بابا جانی

تاکردن ta kirdin ١) قەێ کردن ٢) تەوەسێڕوو کردن ٣) چەترگیان ف ١) تا کردنْ ورق و... ٢) مبتلا بە حصبە یا مالاریا شدن ٣) مدارا کردن

تاکْ تووک taki tûk تاکوو تووک، تاکەتەرای ف پراکندە

تاکوو takû تا کوورە «تاکوو چیدْن» ف تا کجا

تاکووتووک tak û tûk تاکْ تووک ف پراکندە، تک توک

تاکەت taket تاقەت «ل» ف تحمل، طاقت

تاکەتەرای take teray تەکْ تووک ف پراکندە، تک تووک

تاگە tage ١) تاگەر «تاگە مْ هاتم ئەێ چی» ٢) وشەێ مەرج «تاگە ئەێ نایدْن نیەتیەم» ف ١) تا کە... ٢) حرف شرطی

تاگەر tager تاگە ف نگا **تاگە**

تاڵ taɫ تیەڵ «گ» ٢) کەمانچە «ل» ٣) تارْ مۆ، لە لاتین (tall) نۆسریاس ف ١) تلخ ٢) کمانچە ٣) تار مو، در لاتین (tall) نوشتە شدە

تاڵان taɫan چەپاو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پووڕ، پویر، تاڵو» و لە تۆرکەمەنی «تالانگ، تالاو» ئۆشن ف غارت، در دیگر گویشهای کردی «پووڕ، پویر، تاڵو» و در ترکمنی « تالانگ، تالاو» گویند

تاڵاو taɫaw جاێگ ئاو لە تێ کوو بوودْن ف تالاب

تاڵبوون taɫ bûn تیەڵەو بۆن «گ» ف تلخ شدن

تاڵتاڵ taɫ taɫ بەن بەنەو بۆن ف رشتە رشتە

تاڵتاڵ بۆن taɫ taɫ bün بەن بەنەو بۆن ف رشتە رشتە شدن

تاڵتاڵ کردن taɫ taɫ kirdin بەن بەنەو کردن ف رشتە رشتە کردن

تاڵق taliq پا گرتن ف شامل حال شدن، تعلق

تاڵ میتاڵ taɫ mîtaɫ وا داینْ بەن مەوجان ف تابیدن و دستە کردن نخ بافتنی برای جاجیم و غیرە

تاڵوو taɫû پەێرەو سەید ئاڵ حەق ف پیر و سید اهل حق، طالب

تاڵووک taɫûk هەڵەپڵە کردن «گ» ف عجلەکردن، شتابان

تاڵه taľe ١) بەخت، ئەقباڵ ٢) میبەیگ ک دەمْ چەوێ ڕێوە ف ١) بخت ٢) میشی که رنگ صورتش بژ باشد

تاڵەڕەش taľe rêş دیەکەیگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

تاڵی taľî ١) تییەڵی «گ» ٢) میبەیگ ک دەمچەوێ ڕێو بوود ف ١) تلخی ٢) گوسفندی که صورتش به رنگ بژ باشد

تاڵێ taľê بنوورە تییەڵگی «گ» ف نگا **تییەڵگی**

تالیق talîq پێشینە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مێژوو، مێژ» ئۆشن ف تاریخ، زمان، در دیگر گویشهای «مێژوو، مێژ» گویند

تام tam ١) مەزە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چێژە» ئۆشن ٢) تێر و پڕ «یەێ تام واڕانْ خاس بوواریاد خاسێ» ف ١) مزه، در دیگر گویشهای کردی «چێژە» گویند ٢) هر چیز کم و آرام اما بی وقفه

تاماز tamaz ناوێگە کوڕانە، تەهماسب ف نامی مردانه، طـهماسب

تامازروو tamazirû تەگرزە، تاسەوار، ئارەزوومەن «تام+ ئارەزوو» ف آرزومند، چشیدن آرزو، حس کردن آرزو

تامازە tamaze تامازی، ناوێگەکوڕانە ف نگا **تاماز**

تامازی tamazî بنوورە تاماز ف نگا **تاماز**

تاماس tamas ١) ناوێگەکوڕانە کْ ئەوستاییە ٢) دیەکەێگە لە بەێنْ ڕێ سەرپیەڵ وە قەسر ف ١) نامی مردانه، طـهماسب ٢) روستایی در بین راه سر پل ذهاب به قـصرشیرین

تام ئەو دەمنێان tam ew dem niêan لاناوە لە کەم ف کنایه‌از کافی نبودن

تامان taman تەجیل «گ» ف نگا **تەجیل**

تامتام tam tam تاو تاو، کەم کەم ف اندک اندک

تامْخام tami xam تەمْ خام ف ارضا شدن از همبستری، به آرامی ارضاء شدن

تامْخووا tami xuwa وە نەرمی و ڕەنگینی قسە کردن ف سخنی را با آرامش و جذابیت گفتن

تامْخووا کردن tami xuwa kirdin تامْ خووا ف سخنی را با جذابیت خاصـی بیان کردن

تامدار tamdar مەزەدار ف خوشمزه

تامدان tamdan وە تامْ خووا قسە کردن ف نگا **تامْ خووا کردن**

تامێ tamê کەمێ، زەرەێگ ف کمی، اندکی

تامێز tamêz هەڵزڵیانْ دەورْ دەم ف تبخال دور دهان، آفت

تان tan ١) زێژْ پوو «تانْ پوو» ٢) لکْ سەر گلینەێ چەو ٣) پاشگرْ کوومەڵ ٤) پییەنەو کردنْ خەرمان ئەڕاێ کوتان ٥) دارْ بافین دەوار «نە تان بکەم نە تەلار - کوڕەگەم بگرم وە پەروار» ٦) خوسب کردن «نیشتنەسە تانْ یەک و...» ٧) زەرەێگ، تیەێ ف ١) تار، مقابل پود ٢) لکەی روی مردمک چشم ٣) پسوند جمع ٤) پهن کردن خرمن جهت کوبیدن با «چان» ٥) دار بافتنی سیاه‌چادر ٦) کنایه از غیبت کردن ٧) اندکی، مقداری

تانْپوو tanipû ١) بەنەیلْ تەون ٢) لاناوە لە وە بنْدرس بردن «تانْ پووێ ئی کارە درار» تانْ توو ٣) لانەما ف ١) تار و پود ٢) کنایه از پژوهش کامل در مورد چیزی ٣) نژاد، تخمه ترکه

تانْ توو tani tû تانْ پوو دراوردن ف پژوهش در مورد چیزی

تانج tanc تاج ف تاج

تانجە tance تانجەگە، ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

تانجەوگلگلی tancige û gil gilî سانەگلی ف سنگ را از بالای قله به طرف پایین هـُل دادن

تانجەگە tancege ناوێگە ژنانە کْ لە تانج گریاس ف نامی دخترانه که از واژه «تانج» گرفته شده

تانجی tancî لانەماێ جووریێ سەگە ف نژادی از سگ، تازی

تانجیمۆش tancîmüş مۆش خۆرما ف قاقم

تانجییەوان tancîyewan خزمەتکارْ تانجییەیل ف نگهبان سگهای شکاری

تانچ tanç تانچە ف دیگ بزرگ

تانچە tançe چانچە ف دیگی که از «تانچ» کمی کوچکتر است

تانچەگلگلی tançe gilgilî گەمەێگە ف چرخ یا محوری که بچەها با به حرکت در آوردن آن بازی می‌کنند و خود را سرگرم می‌کنند

تانشین tanişîn تاێرمەدان ف تەنشین شدن و رسوب کردن

تان کردن tan kirdin پییەنەو کردنْ خەرمان ئەڕاێ کوتە ف پهن کردن خرمن جهت کوبیدن

تانقلا tanqiľa و رووی فەنێگەو سرپوو کردن، وە تارْ قلا ف

با دسیسه و نیرنگ سرپوش گذاشتن بر کاری، مانند کلاغ فریفتن

تانقلّا کردن tanqiĺa kirdin سرپوو کردن ف سر پوش گذاشتن بر ...

تان وپوو tan û pû تانْ پوو ف نگا **تانْپوو**

تان‌وپوو ئەوریشْم tan û pû ewrîşim لاناوه له نەجیم ف کنایه از نجیب و نجیب زاده

تان‌وپوو دراوردن tan û pû dirawrdin پەیْ بردن وه چشتێگ ف به اصل قـضیه‌ای پی بردن

تانه tane ۱) لک له گلینەیْ چەو ۲) بەێلەق ف ۱) لکه مردمک چشم ۲) سرزنش کردن، طـعنه زدن

تانەپەپگە tanepepge کڵاو شەبقه ف کلاه لبه دار مردانه

تانەدان tane dan بەێلەق داین ف طـعنه زدن

تانەواری tanewarî تانه داین ف طـعنه باری، عملی که طـعنه و سرزنش همراه داشته باشد

تانەوتەزەک tane û tezek بەێلەق، لقووز، نەسەق، تەزەک ف سر کوفت و تمسخر

تانەو لانە tane û lane تانه وبەێلەق دان ف طـعنه همراه با سرزنش و سرکوفت

تاو taw ۱) لیسکْ خوەر، له پەهڵەوی (tap تاپ) نۆسریاس ۲) تیپەو واران «یەیْ تاو واران بوواریاد ... » ۳) کاتْ کەم «تاوێگ بمین» ٤) خار نانْ ئەسپ ٥) رخ، ترس «له تاو فلانی نییەتیْ» ٦) تەو ۷) وەیشتْ گەرما ۸) تاقەت و تووان ۹) ژانْ زام ۱۰) هەڵەپڵە «وه تاو هات و چی» ۱۱) بەلەو کردنْ کیر و گون ۱۲) تاوانن ۱۳) تامڵ کردن، تاقەت هاوردن «خاس تاو هاوردێە» ۱٤) تاوه تاوه ف ۱) پرتو، تابش، در پهلوی (tap تاپ) نوشته شده ۲) رگبار باران ۳) اندک زمان ٤) تاخت کردن ٥) ترس ٦) تب ۷) شدت گرما ۸) تاب و توان ۹) درد زخم ۱۰) شتاب، عجله ۱۱) راست کردن آلت تناسلی ۱۲) تابانیدن ۱۳) تحمل کردن ۱٤) تاب بازی کردن

تاڤ taü تاوی ف درختی که ثمره‌ای مانند زیتون دارد و خوردنی است

تاوان tawan ۱) تێوانەو ۲) گونا، له پەهڵەوی (tavan تاڤان) نۆسریاس ۳) تەخسێر ف ۱) تابانید ۲) گناه، در پهلوی (tavan تاوان) نوشته شده ۳) تقصیر

تاوانا tawana تێوانا ف آب کرد

تاوانبار tawan bar خەتاکار، تاواندار ف مقـصر، گناهکار

تاواندار tawan dar تاوانبار ف گناهکار

تاواندان tawan dan سخت دان ف خسارت دادن

تاواندەر tawan der سخت دەر ف غرامت پرداز

تاوانن tawanin ۱) تێوانن، له لاتین (thaw) نۆسریا س ۲) ئەوان تێوانن ف ۱) تاباندن، در لاتین (thaw) گویند ۲) آنها تابانیدند

تاوانی tawanî ۱) سخت دان ۲) تێوانی ف ۱) غرامتی، بابت غرامت چیزی را گروی گرفتن ۲) آب کردی

تاودان taw dan ۱) بەلەو کردن ۲) خار نانْ ئەسپ ۳) تاوەتاوه دان ٤) تاو خواردن ف ۱) راست کردن آلت تناسلی ۲) تاخت کردن اسب ۳) تاب دادن ٤) تاب خوردن

تاورێژ tawr̂êj لەمەتاو ف جای آفتابگیر

تاوْس tawis ۱) پەلەوەرێگە رنگین پەڕ ۲) ناوێگە ژنانه ف ۱) پرنده طاوس ۲) نامی دخترانه

تاڤس taüs ۱) کەفن ۲) تایس «یەیْ لا تاڤس گەنم » ف ۱) کفن ۲) یک مشت باز پر از غلات یا مشابه آن

تاوسان tawsan وەرزْ دۆیەمْ ساڵ، هامین، له پەهڵەوی (tapestan تاپەستان) و له ئەوستا (hamên هامێن) و (hame هامه) نۆسریاس و له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هاوێن، هامن، هامێن» و له سەکزی «هامین » ئۆشن ف فـصل تابستان، در پهلوی (tapestan تاپستان) و در اوستا (hamên هامێن) و (hame هامه) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «هاوێن، هامن، هامێن» و در سکزی «هامین » گویند

تاو سەنن taw senin ۱) تێژ بۆن خوەر ۲) دەسْ دەم وه یەک نان ف ۱) شدت یافتن گرما ۲) آرام کردن شخص عـصبانی

تاوشت tawişt ۱) تاو گەرما ۲) تووان، هاز، له پەهڵەوی (tapêşn تاپێشن) نۆسریاس ف ۱) تابش گرما ۲) تاب و توان، در پهلوی (tapêşn تاپشن) نوشته شده

تاوگرتن taw girtin ۱) قوڵەیْ گەرما ۲) بەلەو بۆن ۳) دەور هەڵگرتن ف ۱) شدت یافتن گرما ۲) راست شدن آلت تناسلی ۳) دور برداشتن

تاو لێهاوردن taw lê hawirdin ۱) بێقەرار بۆن ۲) ناچار کردن ف ۱) بیتاب شدن ۲) مجبور کردن، ناچار کردن

تاونا tawina تاویان ف ذوب شدن، حل شدن

تاونای tawinay تاونا ف ذوب شدن، حل شدن

تاوْنه tawine نەخوەشی تاعوون ف بیماری طاعون

تاوه tawe ۱) هەیٚ تاوه، تاوه تاوه ۲) هەنجەڵ خواردەمەنی برشن، له پەهلەوی (tavek تاڤەک) و (tapek تاپەک) ئۆسریاس ف ۱) تاب بازی ۲) تابه، در پهلوی (tavek تاوک) و (tapek تاپک) گویند

تا وەتا ta we ta ۱) لنگ وه لنگ ۲) دۆیا دۆیا ۳) لاهنایٚگه له بەیٚنْ خا جەنگەکیکەرەیل، زێڕْ کەله وه کەله ف ۱) تا به تا ۲) عقب عقب ۳) اصطلاحی در بین تخم مرغ بازان، مقابل سر به سر

تاوەتاوه tawe tawe هەیٚ تاوه ف تاب بازی

تاوەنی tawenî چەرداخیٚ کْ ئەڕایٚ تا کردیٚ هەڵدەن ف خیمه‌ای که برای بیمار مبتلا به حصبه برپا می‌کنند

تاوەیٚ تاو taweŷ taw تاو تاو، هەیتاهەیت ف پی در پی

تاویٚ tawê یەیٚ تاو، کەمیٚ ف اندکی

تاوی tawî دارْ تاق ف نگا **تاق**

تاویا tawya تیٚویا ف ذوب شد

تاویاگ tawyag تیٚویاگ ف ذوب شده

تاویان tawyan تیٚویان، له لاتین (thaw) ئۆشن ف ذوب شدن، تابیدن، درلاتین (thaw) گویند

تاویانەوه tawyanewe تیٚویانەوه ف ذوب شدند

تاویایٚ tawyaê تیٚویایٚ ف ذوب شده

تاویس tawîs تاوس «ل» ف کفن

تاویلکه tawîlke تاوەیٚ بۆچگ ف تاوه کوچک

تاوین tawîn تاویان ف تابیدن، ذوب شدن

تاوینەوه tawînewe تاویانەوه ف ذوب شدند

تایت tayt تاید، فاف، فابر ف پودر رختشویی

تائێرمه taêrme ۱) تاورمه، وەرتاورمه ۲) ماسیان، زوورم ئەڕایٚ مایەعات ف ۱) ایوان ۲) ماسیدن، رسوب کردن، به ویژه برای مایعات

تائێرمەدان taêrme dan ماسیان ف ماسیدن مایعات مانند خون

تایس tays تاوس «ل» ف نگا **تاوس**

تائێفه taêfe ۱) ئێڵ وئووبا ۲) ئاڵ حەق ف ۱) طایفه ۲) کنایه از اهل حق، یارسان

تاینچه taynçe تانچه، تانجه ف نگا **تانچه**

تایه taŷe ۱) دایه، لەله «تایه ئەگەر له دایه فێشتر تەنگیٚ بوو، بایەس لا و لوویٚ بووڕی» ۲) کریس، بافه ف ۱) دایه، لله ۲) دسته غلات درو شده

تایەلەله taŷe lele ۱) پایەلەله، چوو لەله ۲) لەله ف ۱) چوب نشان در «شیرەواره» نگا **پایەلەله** ۲) للەی نوزاد

تائیٚهناس taê hinas لاناوه له بەنْ جەرگ ف اصطلاحی به معنی بند جگرم، عزیزم

تبووق tibûq تمْق، رەت بردن ف سکندری خوردن

تت tit بڕ، تکْ زووانگر ف الکن

تتلاڵ titi laȓ پتْ لاڵ ف الکن

تخ tix تخه، قخه ف کلمه‌ی برحذر داشتن بچه‌ها

تخس tixs چەتۆن، سێڕخ ف پُـرُو

تخْل tixil تەخول ف نگا **تەخول**

تخْوْن tixwin شێک «خوەد وه تخوْنیٚ نەکه» ف هماورد، در معرض ...

تخه tixe تخ، له سەکزی «تەخله» و له کرمانی «تخ» ئۆشن ف مدفوع، نجس به زبان کودکان، در سکزی «تـَخله» و در کرمانی «تخ» گویند

تر tir ۱) پاشگره وه مانایٚ فێشتر «گەوراتر، بۆچگتر» ۲) پاشگره ئەڕایٚ نەناسه «کەسیٚ تر، پیایٚ تر» ف ۱) پسوند تفضیلی ۲) پسوند نکره

تڕ tiȓ بڕ، گووز، بینگ، له سەکزی «تڕ» ئۆشن ف گوز

ترا tira تەرا، هۆژم بردن له سەر یەیٚ پەس ف حمله گرگ به یک گوسفند بـطوریکه بتواند آنرا از دسترس چوپان خارج نماید

ترابەسان tira besan ترا کردن ف حمله گرگ به یک گوسفند و شکار آن

تراز tiraz ۱) ئامرازْ بەننا ۲) هاو هەناز ۳) دۆری کردن له دەمەوەر «فڵانی دەنگ هاتیٚه له لیٚ تراز بێه» ف ۱) طراز بنایی ۲) موازی ۳) دوری جستن

ترازان tirazan ترازیان ف جهیدن

تراز داین tiraz dayn دۆری کردن له دەنگاتیٚ ف دوری جستن

ترازۆ tirazü تەرازۆ، له پەهلەوی (trazok ترازۆک) ئۆسریاس ف ترازو، در پهلوی (trazok ترازۆک) نوشته

شده

ترازۆباز tirazü baz گرانجام ف کم فروش و گران فروش

ترازۆ بەرە tirazü berê دیەکەیگە لە کەنۆلە ف روستایی در کندوله

ترازیاگ tirazyag ترازیایَ ف از جا در رفته

ترازیان tirazyan لە جا دەرچین، لە سەکزی «تریزەک» ئۆشن ف در رفتن عضو بدن، در سکزی «تریزَک » گویند

تراش tiraş ١) قەت، قەزەن ٢) تراشین ف ١) مداد تراش ٢) تراشیدن

تراشین tiraşîn کردارْ تاشین ف نگا **تاشین** و ترکیباتش

تراشە tiraşe تلاشەیَ کوچگ یا چوو ف تراشه سنگ یا چوب

تراف tir̂af تاسکە ف محل رویش مو زهار در انسان و حیوان

ترافانن tirafanin رِوواکانن ف ربودن

ترافیاگ tirafyag ترافیایَ ف آواره شده

ترافیان tirafyan رِوواکیان ف ربودن

ترافیایَ tirafyaê ترافیاگ ف آواره شده

ترافیدە tirafîde ١) خاوارە ٢) تەفراو تۆناو ف ١) بیگانه ٢) متفرق و پراکنده

ترافیە tirafiye هەلۆەدا ف آواره

ترانجگە tirancge لاترازە ف نگا **لاترازە**

ترانن tir̂anin گووزانن، لاناوە لە ناچار کردن ف مجبور کردن به گوزیدن، کنایه از مجبور کردن به انجام کاری

تراو tiraw ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه، تُراب

تراوسەی حێاس tiraw sey hêas دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف روستایی در اسلام‌آباد

تراوێڵکە tirawêl̂ke تاپوو، سەراو «گ» ف سراب، ذهنیت

ترِبکیش tir̂i bikîş ١) بنوورِە هرِبکیش ٢) بنوورِە ئاژاژگی ف نگا **هرِبکیش** ٢) نگا **ئاژاژگی**

ترِبرِ tir̂i bir̂ تەتەکردن، سەرسەری کار کردن ف ماسمالی کردن

ترِ بنْ گوڵەم tir̂i bini gwil̂em ١) لاناوە لە کەسیَ کَ لە تاو نەخوەشی لە بنْ ماڵ تەختە بۆیە ٢) لاناوە لە هۆچ وە بن نەۆ ف١) کنایه از کسی که در اثر بیماری یا گرفتاری خانه نشین شده ٢) کنایه از پهلوان پنبه، پُر مدعای بی عمل

ترپ tirp ١) دەنگْ کەفتنْ چشتیَ ٢) ترپ خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تڤر، توور» ئۆشن ف ١) صدای افتادن چیزی ٢) تُرب، در دیگر گویشهای کردی «تڤر، توور» گویند

ترپووکە tirpûke گیاێگە وەکوو ترپ ف گیاه شَلمک

ترپە tirpe دەنگْ کەفتنْ چشتیَ ف صدای افتادن چیزی

ترپەترپ tire tirp ترپەیَ هەیتاهەیت ف صدای «ترپه» پیاپی

ترت tirt تۆرت ف تُرد، شکننده

ترِتفاق tir̂i tifaq بنوورِە تفاق ف نگا **تفاق**

ترِتەپاڵ tir̂tepal̂ دۆڵەم، تەمەڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەوەزەل، دەستەوستان، تەپ، لەشگران» ئۆشن ف تنبل، در دیگر گویشهای کردی «تەوەزەل، دەستەوستان، تەپ، لەش گران» گویند

ترِتەمیس tir̂i temîs پرِچْ پاک، تەمیس ف تر و تمیز

ترخن tirxin فرەخوەر و قەۆلان ف پر خور و لندهور

ترِدان tir̂ dan ١) گووزین ٢) لاناوە لە نەتۆیەنمی «ترِیَ دەیدە لیَ» ف ١) گوزیدن ٢) کنایه از نا توانی، نتوانستن

ترس tirs رخ، ئەنیش، لە پەهڵەوی (tersak تەرساک) تۆسریاس ف ترس، خوف، در پهلوی (tersak ترساک) نوشته شده

ترسان tirsan لە پرِیَ برد ف ترسانید

ترسانن tirsanin لەپرِیَ بردن ف ترساندن

ترس‌شکانن tirs şikanin هووکارەیَ نەترسیان کردن ف رفع ترس و وحشت

ترسن tirsin پاشگرێگە وە مانایَ خووفدار «منال ترسن» ف ترساننده، مخوف

ترسناک tirsinak خووفـدار ف ترسناک

ترسوُ tirsû رخوو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ترسنۆک» و لە سەکزی «ترسوندوک» ئۆشن ف ترسو، در دیگر گویشهای کردی «ترسنۆک» و در سکزی «ترسوندوک» گویند

ترس‌ولەرز tirs û lerz فرە ترسیان ف ترس و لرز

ترسەترس tirse tirs وە ترس ولەرزەوە ف با ترس و لرز، ترسان ترسان

ترسی tirsî ئەۆ ترسیا ف ترسید

ترسیا tirsya ترسی ف ترسید

ترسیاس tirsyas رخێ چیبە ف ترسیده است

ترسیاگ tirsyag ترسیا ف ترسید

ترسیاگە tirsyage ترسیاێە ف ترسیده است

ترسیان tirsyan ١) ئەوان ترسیان ٢) ترسین ف ١) آنها ترسیدند ٢) ترسیدن

ترسیاێە tirsyaŷe رخێ چیبە ف ترسیده است

ترسین tirsîn ١) ترسیان ٢) ئەوان ترسین ف ١) ترسیدن ٢) آنها ترسیدند

ترش tirş تامْ ترش، زێڕْ شیرین، لە پەهڵەوی (truş تروش) و لە سەکزی «تروش» ئۆشن ف تُرش، در پهلوی (truş تروش) نوشته شده و در سکزی «تروش» گویند

ترشاو tirşaw ١) ترشگاو ٢) ترشیاێ ف ١) تُرشاب ٢) ترشیده

ترشانن tirşanin ترشگیان ف ترشاندن

ترشقە tirişqe تریشقە، دەنگْ ئاسمان ف آذرخش

ترشگاو tirşigaw ترش مەزە ف مزەترش

ترشگی tirşigî گیاێگە خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ترشۆکە، ترشۆک، تروشکە» و لە سەکزی «تروشک» ئۆشن ف گیاه ریواس، در دیگر گویشهای کردی «ترشۆکە، ترشۆک، تروشکە» و در سکزی «تروشک» گویند

ترشگیا tirşigya ترشگیاێ ف ترشیده

ترشگیاس tirşigyas ترشیاس ف ترشیده شده

ترشگیاسە tirşigyase ترشیاسە ف ترشیده شده

ترشگیاگ tirşigyag ترشیاگ ف ترشیده

ترشگیان tirşigyan ترشیان ف ترشیده شدن

ترشگیانە tirşigyane ترشیانە ف ترشیده شدەاند

ترشگیاێ tirşigyaê ترشیاێ ف ترشیده

ترشگیبان tirşigî ban دیەکەێگە لە گیەڵانْ خوار ف نام روستایی در گیلانغرب

ترشوشیرین tirş û şîrîn تامێگە، مێخۆش ف میخوش

ترشومزڕ tirş û mizir̂ هەر تامێگ کْ بزۆزگە بخەێدە لەش ف هر مزەای که لرزە بر اندام اندازد

ترشی tirşî ١) چشتْ ترش ٢) ترشیات ف ١) ترش مزه ٢) ترشیجات

ترک tirk ١) لانەماێ ترکەیل ٢) پێشگرە وە ماناێ تەمیس و جووان «ترکْ تەمیس» گاهس لە «تەرک » وە ماناێ جووان و رەنگین گیریاوْد ف ١) نژاد ترک، ترک ٢) پیشوند تمیزی و آراستگی، شاید از واژەی «تەرک» به معنی جوان و آراسته برگرفته شده

ترکانن tirkanin ١) جمس، نوو کردن «قەومیمان ترکانەو» ٢) بێ وچان و وە نەرمی چیین ف ١) نو کردن، تجدید کردن ٢) بی وقفه و به آرامی ادامه دادن

ترکْ تەمیس tirki temîs پرچْ پاک، تەڕ و تەمیس، رازا ف تر و تمیز، آراسته

ترکە tirke تەرک، تەڕگوڵ ف ترگل ورگل، شاداب

ترکیان tirkyan وە نەرمی و سەرْ سەور رێ کردن « بترکییەیم» ف به نرمی و آرامش قدم زدن

ترمتە tirimte ١) هرمێار، خوەشدەوێ ٢) لاناوە لە تەمەڵ ف ١) خودشیرینی کردن ٢) تنبلی، تن پروری

ترمغ tirmix́ خاێ، خا، «ل» لە سەکزی «تورموغ » ئۆشن ف تخم مرغ، در گیلکی «مورغانه» و در سکزی «تُرمغ» گویند

ترن tirîn گووزو ف گوزو

ترنج tirinc ١) دۆ ترنجە، ترنجەدان ٢) نەخشْ قالی ٣) مێوەێگە ٤) ناوێگە ژنانە ف ١) حالتی از نشستن ٢) نقش و نگار قالی ٣) میوه تُرنج ٤) نامی دخترانە

ترنجانن tirncanin ترنجگیان ف ضرب دیدگی عضو ماهیچەای

ترنجگیان tirncigyan ترنجیان ف ضرب دیدگی عضو ماهیچەای

ترنجە tirince هەڵترازیان ف جهش کردن

ترنجەبین tirincebîn ترەنگەبین ف ترنگبین

ترنجیاگ tirincyag ترنجیاێ ف ضرب دیدگی عضو ماهیچەای

ترنجیان tirincyan ترنجانن ف ضرب دیدگی عضو ماهیچەای

ترنجیاێ tirincyaê ترنجیاگ ف ضرب دیدگی عضو ماهیچەای

ترنگە tirnĝe رووشنی ئاو «ئاوْ ترنگەکەر» ف زلالی و شفافیت آب

ترنگەترنگ tirnĝe tirnĝ بریجەبریجْ ئاو ف تلالو و

درخشش آب

ترنگەکەر tirnĝe ker بریقەکەر «ئەڕاێ ئاو» ف زلال و شفاف

ترنە tir̂ne چڕینْ ترِن ف خطاب به گوزو

ترنەقرپ tir̂ne qirp چەپاو «لەێ ترنەقرپە» ف غارت، چپاو

ترنیسک tirnîsk کووکوو کەرە، مەلەوەرێگە ف پرندەی فاخته

ترۆزیان tirozyan تەرەزیّان، تۆریّان، ترنجیان «گ» ف نگا **ترنجگیان**

ترۆسک tirüsk ١) کەمووتەرْ زرنگ، زێڕْ دەسەسەر ٢) ترۆکە ترۆک، ترۆک ف ١) کبوتر زرنگ و چالاک ٢) درخشش

ترۆسکانن tirüskanin ترۆسکە کردن ف تلالو، درخشش، درخشیدن

ترۆسکە tirüske بریجەێ ئاگر لە دۆر ف سوسو زدن آتش از دور

ترۆسکەترۆسک tirüske trüsk ترۆکە ترۆک ف درخشش از دور

ترۆسکیان tirüskiyan بریچْ باچ ف درخشش

ترِوفیز tir̂ û fîz وه خوەێ نازین ف تکبر

ترِوفیس tir̂ û fîs ترِ وفیز ف تکبر

ترووُقانن tirûqanin تریقانن ف ترکاندن

ترووُقە tirûqe ١) تریقە ٢) تەرەقە ف ١) ترکیدن ٢) ترقه

ترووُقیان tirûqyan تریقیان ف ترکیدن

ترۆکە tirüke ترۆسکە ف درخشش از دور

ترۆکەترۆک tirüke tirük ترۆسکە ترۆسک ف سوسو زدن از دور

ترووُمیان tirûmyan کوومیان، جاخواردن ف یکه خوردن، جا خوردن

ترە tire پاشگرە وە ماناێ ترەک «هنْ کەسێ ترە» ف پسوند به معنی دیگری

ترەتر tir̂e tir̂ بەرچەک بەرچەک ف رجز خوانی

ترەترکردن tir̂e tir̂ kirdin بەرچەک بەرچەک کردن ف رجز خوانی کردن

ترەختی tirextî هەڵکیشان، پێشکەفتن ف ترقی، پیشرفت

ترەقانن tireqanin ١) تەرەکانن ٢) ترسانن ف ١) منفجر شدن ٢) ترساندن

ترەقە tireqe تروەقە ف صدای شلیک

ترەقیان tireqyan ١) تووقیان ٢) ترسیان «گ» ف ١) منفجر شدن، ترکیدن ٢) ترسیدن

ترەک tirek ١) پاشگر وە ماناێ بانییە «چووار رووژ ترەک» ٢) پاشگرە وە ماناێ ئەوەکە ف ١) پسوند به معنی در آینده ٢) پسوند به معنی دیگری

ترەکانن tirekanin ١) لاناوە لە ترسانن ٢) تەرەقانن ف ١) کنایه از ترساندن ٢) منفجر کردن

ترەکیان tirekyan ١) ترسیان ٢) تەرەقیان ف ١) ترسیدن ٢) منفجر شدن

ترەکین tirekîn تەرەکیان، ترەقیان ف منفجر شدن

تریتاوی tirîtawî جووریێ دڵنگە کْ وە منجق و ... رازیاسەو ف لباسی که بوسیله منجق و ... آراسته شده و براق است

ترێزە tirêze سخری «نە ها لە هەوا نە ها لە زەوی ـ ناوقەێ باریک ترێزە قەوی» «گ» ف باسن

تریسکە tirîske ترۆسکە ف سوسو زدن از دور

تریسکەتریسک tirîske tirîsk ترۆسکە ترۆسک ف سوسو زدن

تریشقە tirîşqe ترەشقە، هەورەتریشقە ف برق آسمان، رعد و برق

تریفە tirîfe لیسکْ مانگ ف تابش ماه، پرتو ماه

تریق tirîq ١) دەنگْ خەنین ٢) ترەقیان ف ١) صدای خندیدن ٢) صدای انفجار

تریقانن tirîqanin دەنگْ خەنین ف صدای خندیدن

تریقْ هر tirîqi hir̂ هیکەهیکْ خەنین ف با صدای بلند خندیدن

تریقە tirîqe تریق ف نگا **تریق**

تریقەتریق tirîqe trîq تریقەێ خەنە ف با صدای بلند خندیدن

تریک tirîk چراخ قەوە ف چراغ قوه

تریکانن tirîkanin چریکانن ف جیغ زدن

تریکْ تاک tirîki tak شریقْ شاق ف کنایه از کولیگری

تریکە tirîke چریکە ف جیغ

ترین tir̂în گووزین ف گوزیدن

ترین tirîn پاشگرە وە ماناێ فێشتر «دۆر ترین، نزیک ترین»

ف پسوند تفضیلی

ترینجه tirînce ترن و بێ هاز «ژن بخواز شێر باوی، تا کوڕ بارێ یاڵ باوی- نە ژن بخوازی فرینجه، کوڕێ بارێ ترینجه» ف گوزو و بی نمود

تس tis چس، فس ف چُس

تسانن tisanin شکانن، ئڕاێ مامر و کەڵەشێر ف جفتگیری ماکیان و پرندگان

تسدان tis dan چسین، تسین ف چُسیدن

تسگورگ tisgwirg چس گورگ ف شیر مورچه، دام شیر مورچه

تسن tisin ١) چسن ٢) لاناوە لە تەمەڵ ف ١) چُسو ٢) کنایه از تنبل

تسی tisî چسی، فسی ف چُسید

تسین tisîn چسین ف چُسیدند، چُسیدن

تسیەپیا tisye pêa شکانەێ ف جفتگیری پرندگان

تشت tişt چشت، چێشت ف چیز

تشماڵ tişmaʕ ١) تۆشماڵ، کەێخودا، بنچینەێ ئی وشە مۆغوڵییە ٢) مووسقی ژەن ف ١) کدخدا، ریشه این واژه مغولی است ٢) نوازنده

تف tif ١) ئاوْدەم ٢) وشەێ بێزاری «تف لە رۆد» ف ١) تُف، آب دهن ٢) کلمه نفرت و بیزاری

تفاق tifaq ١) ئازووخە ٢) حاڵ و رووژ «خودا تفاقْد بشێوونێ» ٣) دارای ف ١) آذوقه ٢) حال و روز، وضـعیت ٣) مال و دارایی

تفانن tifanin ١) تف کردن ٢) چشتێ وە دەم فرە دان ف ١) تُف کردن ٢) خوراکی را از دهن بیرون کردن، نخوردن

تفاننەو tifaninew تفانن ف بیرون انداختن غذا از دهن

تفاننە دەمْ یەک tifanine demi yek لاناوە لە شەور و بەێن کردن، پیەڵان دارِشانن ف توطئه کردن، دست به یکی کردن

تفت tift ١) تامْ تـْن ٢) کوڵ دەروون «تفتْ دڵێ دامرد» ف ١) مزه تند ٢) آتش درون، بغض دل

تفتْ بلا tifti biʕa چەپەڵ کردن وە زووانْ مناڵەیل ف نجس کردن به زبان بچه‌ها

تفتْ تیەڵ tifti tyeʕ تامْ تن و تیەڵ ف مزەی تند و تلخ

تفتفە tiftife جوورێ نوورە لەجواوْ کەسێ کْ تف کەێد ف نوعی نفرین در جواب کسی که تُف کند

تفتی tiftî ١) تەنگی، سەختی «تفتی کارەگە تەمام بۆیە» ٢) تامْ تییەڵ وتـْن ف ١) سختی‌کار، گیر کار ٢) مزه تلخ و تند

تفتیل tiftîl تف «ل» ف تُف، آب دهن

تفْ تیەڵ tifi tyeʕ لاناوە لە خوت و بووڵ «تفْ تیەڵێگیش وە رۆێ نەکردێە» ف کنایه از غرولند کردن و نالیدن از کسی

تفراج tifrac ١) پەسا کردنْ دار، هەرەس کردن «ل» ٢) سەرەنج ف ١) هَرَس کردن شاخەی درخت ٢) دقت نظر

تف کردن tif kirdin تف وە رۆ کەسێ کردن ف تُف انداختن

تفگە tifge تف ف تُف

تف لێ کردن tif lê kirdin ١) وە تف تەڕ کردن ٢) تف کردن ف ١) خیس کردن با تُف ٢) تُف انداختن

تفەڕۆ tife rû تفتەڕۆ ف رسوا، رسوا شده

تفەنگ tifenĝ چەکْ لۆلە درێژْ گولەخەر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تفەک» ئۆشن ف تفنگ، در دیگر گویشهای کردی «تفەک» گویند

تفەنگچی tifenĝ çî ١) خاوەن تفەنگ و تیرئەناز ٢) جوورێگ نەخوەشیە ٣) مەڵوەنێگە لە کووزران ف ١) تفنگدار ٢) نوعی بیماری است ٣) منطقه‌ای در کوزران از توابع اسلام آباد غرب

تفەنگساز tifenĝ saz ئەو کەسە کْ تفەنگ سازێد، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «توکمەچی، شیرگەر، چەکساز» ئۆشن ف تفنگ ساز، در دیگر گویشهای کردی «توکمەچی، شیرگەر، چەکساز» گویند

تفیلْک tifîlik تف ف تُف، آب دهن

تک tik ١) تک دا کردن ٢) تکە، چکە ٣) ئابڕۆ «تکێ تکیا» ف ١) نوک کردن شیئی ٢) چکه ٣) آبرو

تکان tikan چکان ف چکاندن

تکانن tikanin چکانن ف چکاندن

تکباڵ tikbaʕ ١) قەیچی کردنْ شاپەڕ کەمووتەر ٢) تکدەس داین ٣) تکْ باڵ مەل ف ١) قیچی کردن شاهپر کبوتر ٢) سیلی ٣) بخش ابتدایی بال

تکپادان tikpadan لاناوە لە تەقەلا کردن ئەڕاێ نان، لە سەکزی «تەک وپو» و لە فارسی «تەکاپوو» ئۆشن ف

تلاش برای معاش، درسکزی «تـَک و پو» و در فارسی «تکاپو » گویند

تکپاش tikpaş ۱) کرینجگ، کلینجگ ۲) پەسێگ کْ خوری کرینجگێ نەچنن [ف] ۱) نگا **کرینجگ** ۲) گوسفندی که پشم دنبالچه‌اش را نتراشند

تکپەتلا tikpe tiĺa پاوەزگی [ف] نگا **پاوەزگی**

تکتک tik tik چکچک [ف] قطره قطره

تکتکی tik tikî ۱) کوچگ نیشانه له هەێنْ تۆیەم خسن ۲) کەشکەشان [ف] ۱) سنگ نشانه در هنگام بذر یا کود پاشی در زمین ۲) فوقانی، فوق، بالا

تکدا کردن tik da kirdin ۱) کەم کەم رشانن ئاو له مەشکه ۲) تێژ کردنْ چوو ... [ف] ۱) کم کم آب از مشک خارج کردن ۲) تیز کردن چوب وغیره

تک تکیان tiktikyan ئابرۆ تکیان [ف] آبرو ریختن

تکدەس tik des چەپاڵە، زیله [ف] سیلی

تکگونی tik gwinî ۱) دەسْ کەم گرتن شێک ۲) وە خاوەخاوە چشتێ هێزدان [ف] ۱) حریف را دست کم گرفتن ۲) شل و وا رفته چیزی را بلند کردن یا گرفتن

تک لەقه tik leqe لەقەدان [ف] لگد زدن

تکه tike چکه [ف] تکه، چکچک آب

تکەتک tike tik تک تک [ف] قطره قطره

تکیا tikya چکیا [ف] چکید

تکیاگ tikyag تکیاێ [ف] چکیده شد

تکیان tikyan چکیان [ف] چکیدن

تگانن tiganin میەنێ کردن «ئەسپْ خوەد وه تیەنێ مەتگن » [ف] بیهوده دوانیدن، خسته کردن

تگْر tigir تەگر [ف] تگرگ

تگْری tigirî فره سەرد [ف] بسیار سرد

تگْریچەو tigirî çew تەگری چەو [ف] چشم آبی

تگه tige تەگە، تەیَه [ف] جفتخواه شدن بـُز

تل til ۱) پل ۲) بنچینەێ تلانن [ف] ۱) غلت ۲) ریشه فعل **تلانن**

تڵ tiĺ ۱) لانەماێ جووریێ سەێ دەس و پا کوڵه ۲) شلەگۆ پەس و ... و له سەکزی «توتلو» وه گۆ شوتور ئۆشن ۲) زگْ بۆچگ [ف] ۱) نژاد نوعی سگ که دست و پایی کوتاهتر دارد ۲) پشک شل و آبکی بره و بزغاله، در سکزی «تـُتلو» به سرگین شتر گویند ۳) آنکه شکم کوچک و کشیده دارد

تلا tiĺa ۱) زەڕ ۲) ناوێگه ژنانه [ف] ۱) طلا، زر ۲) نامی دخترانه

تلاپلا tiĺa piĺa ۱) تلا وتەنگه ۲) دەم و زووان بازی کردن [ف] نگا **تلاوپلا**

تلاس tiĺas بنوورە چڵاس [ف] نگا **چڵاس**

تلاسه tiĺase کاسەێگه چۆ چڵاس «ل» [ف] نگا **چڵاس**

تلاش tiĺaş ۱) لەتە چوو یا کوچگ، تلاشه ۲) تەقەلا [ف] ۱) تراشه چوب یا سنگ ۲) تلاش

تلاشه tiĺaşe پراشه، تلاش [ف] تراشه چوب یاسنگ

تلاشەبەرد tiĺaşe berd تیەت [ف] سنگ صاف و بلند

تلافەتی tiĺafetî ئەقرەوی [ف] تلافی

تلاق tiĺaq له یەک جیا بۆنْ ژن و شۆ [ف] طلاق

تلان tilan ۱) تلانن ۲) پلانن ۳) ولاین [ف] ۱) له کرد ۲) غلت دادن ۳) مالش داد

تلانجگ tiĺancig جوورێ دامه ئرایێ گرتنْ جقه له وەرزْ پاییز ک له باقه درْسێ کەن «تلانجگ بچەق جقه سوواره - سیتْ بەرتەڵەک له ماڵ دیاره - تەلار و مەلار جقه بخه خووار - هشکن و مشکن قولەیلی بشکن» [ف] نوعی دام برای گرفتن جغه و خرسیره در فصل پاییز، بدین صورت که نی راآز وسط ترکانده و با تکه‌ای از نی تراشیده شده که آنرا «سیت» می‌نامند و چیزی شبیه عملکرد ضامن در تفنگ را دارد بر روی درخت متصل می‌کنند و به نخی متصل است که به محض نشستن پرنده بر روی «تلانجگ» وزن خود پرنده باعث آزاد شدن «سیت» می‌شود و دو سر نی مذکور به هم آمده و پاهای پرنده را در خود نگه می‌دارد

تلانن tilanin ۱) بنچینەێ تلان ۲) پلانن ۳) تلوو کردن ٤) ولاین [ف] ۱) ریشه فعل **تلان** ۲) غلتاندند ۳) له کردند ٤) مالش دادند

تلاوتل tilawtil تل خواردن [ف] تلو تلو خوردن

تلاوتەنگه tiĺa û tenĝe تلا وتەنیەت [ف] زیور آلات

تلاوتەنگەز tiĺa û tenĝez تلا وتەنیەت [ف] زیور آلات

تلاوتەنیەت tiĺa û tenyet تلا وتەنگه [ف] زیور آلات

تلاوپلا tiĺa û piĺa ۱) تلا وتەنگه ۲) دەم و زووان بازی کردن [ف] ۱) زیورآلات ۲) رد گم کردن، سفسطـه گری کردن

تلاوپلا کردن tiĺa û piĺakirdin دەم و زووان بازی [ف]

سفسطـه گری

تلّپ tiľp تلّپه ف صدای افتادن جسم سنگین و نرم

تلّپه tiľpe تلّپ ف صدای افتادن جسم سنگین ونرم

تلْتاو tilitaw تنگْ تاو، تلگەتاوی ف عجله کردن، شتاب داشتن

تلدان tildan تلداین ف غلت دادن

تلداین tildayn تلدان ف غلت دادن

تلْ زگ tilizig تلەزگ ف شکم گرد و کوچک و بد ترکیب

تلّف tiľf منالّ، زاروو ف نوزاد، طفل

تلّقه tiľqe شلّقه ف صدای بهم زدن مشک

تلّقەتلّق tiľqe tiľq شلّقەشلّق ف «تلّقه»ی پیاپی

تلگەتاوی tilgetawî تنگْ تاو، تلْ تاو ف عجله، شتاب

تللی tililî کلّ کیشان ف هلهله کردن و شادمانی

تللیکی‌شان tililî kîşan کلّ کیشان ف هلهله کردن

تلّمچ tiľmiç لاناوه له بایەقوورەت ف کنایه از کوتوله

تلّنگانن tiľnganin فره وڕای ف وراجی

تلّنگن tiľngin ۱) فرەوڕا ۲) تەمەلّ ف ۱) وراج ۲) تنبل

تلّنگنێ tiľnginê رازاێ فرەوڕا ف صفت وراج

تلّوو tiľû ۱) رەت بردن ۲) تلانن ف ۱) سکندری خوردن ۲) له کردن

تلّووخواردن tiľû xwardin رەت‌بردن ف سکندری خوردن

تلّووکردن tiľû kirdin تلّووهەڕ کردن ف نیست و نابود کردن

تلّووفان tiľûfan خوڕیا ف خروشید

تلّووفانن tiľûfanin خوڕیان ف خروشیدن

تلّووفه tiľûfe تلیفه ف خروش آب

تلّووفه کردن tiľûfe kirdin وه تـْن هاتن ف با سرعت آمدن

تلّووهەڕ tiľûheř سامان‌سا، سەمەلّغەن ف قلع و قمع، له کردن

تلّووهەڕ کردن tiľûheř kirdin سامان‌سا کردن ف قلع و قمع کردن

تله tile تۆلّ ف طالبی، گرمک

تلّه tiľe ۱) تۆتگه سەێ شکاری ۲) تیەت ف ۱) توله شکاری ۲) سنگ بزرگ و صاف

تلەزگ tile zig تلْ زگ ف شکم گرد و کوچک و بد ترکیب

تلّەسان tiľesan تەلّەسان، تلّەسەنگ ف سنگ بزرگ و صاف

تلّەسم tiľesm ۱) جادوو ۲) دیەکەێگه له شاباد کْ ئالّ حەقن ف ۱) طلسم ۲) روستایی بر آیین اهل حق در نزدیک اسلام آباد

تلّەسەنگ tiľeseng تلّەسان ف سنگ بزرگ وصاف

تلیا tilya ۱) گوشریا ۲) تلّوو بۆ ف ۱) فشرده شد ۲) له شد

تلیاس tilyas تلّوو بۆیه ف له شده

تلیاسەو tilyasew تلّوو بۆیەسەو ف له شده

تلیاق tilyaq شیرەێ خاشخاش ف تریاک

تلیاق‌خوەر tilyaq xwer شیرەی ف شیره‌ای

تلیاق‌کیش tilyaq kîş تلیاقی ف تریاکی

تلیاقی tilyaqî تلیاق کیش ف تریاکی

تلیاگ tilyag ۱) گوشاریاێ۲) تلیقیاێ ف ۱) فشرده شده ۲) له شده

تلیاگه tilyage تلیاێه ف له شده

تلیان tilyan ۱) گوشریان ۲) تلّوو بۆن ف ۱) فشردن ۲) له شدن

تلیاێ tilyaê ۱) گووشریاێ ۲) تلیاگ ف ۱) فشرده شدن ۲) له شدن

تلیت tilît ۱) نان ولّیاێ ۲) گورد ف ۱) ترید ۲) مست

تلیتاو tilîtaw ۱) نان ولّیاێ ۲) تلّووهەڕ ف ۱) ترید ۲) کاملا له شده

تلێره tilêre چاخ و ناڕیک ف چاق و بد ترکیب

تلیس tilîs خۆسْ تلیس، وه کولیتەڕ، له کرمانی «تلیس» ئۆشن ف کاملا تر و خیس، در کرمانی «تلیس» به همین معنی است

تلیسانن tilîsanin نەتلّ ئاو بۆن ف کاملا خیس کردن

تلیسیا tilîsya فیسیا له ئاو ف کاملا خیس

تلیسیاگ tilîsyag تلیسیاێ ف کاملا خیس

تلیسیان tilîsyan فیسیاێ ف کاملا خیس

تلیسیاێ tilîsyaê فیسیاێ ف کاملا خیس

تلیشکه tilîşke تافْ دەو «گ» ف نگا **تافْ دەو**

تلیفه tilîfe تلّووفه «تلیفەێ تێژاو تافْ دەروەنان- میل بەستن چۆ ملْ مینا گەردەنان» «تورکەمیر» ف نگا **تلّووفه**

تلیش tilîş دڕیان ف چاک شده

تلیشانن tilîşanin دڕین ف پاره کردن پارچه

تلیشبردن tilîş birdin دڕیان ف چاک برداشتن

تلیشیا tilîşya تلیشیاگ ف پاره شده

تلیشیاس tilîşyas تلیشیایە ف پاره شده

تلیشیاگ tilîşyag تلیشیاێ ف چاک برداشته شده

تلیشیان tilîşyan دڕیان ف پاره شدن

تلیشیاێ tilîşyaê تلیشیاگ، لە ئەوستا (tirîşûa تریش ئوا) تۆسریاس ف چاک برداشتن، پاره شدن، در اوستا (tirîşûa تریش‌ئوا) نوشته شده

تلیقانن tilîqanin تلانن ف له کردن

تلیقیا tilîqya تلیا ف له شد

تلیقیاس tilîqyas تلیاس ف له شده

تلیقیاگ tilîqyag تلیاگ ف له شده

تلیقیان tilîqyan تلیقیاێ ف له شدن

تلیقیاێ tilîqyaê تلیاێ ف له شده

تلیلی tilîlî کڵ کیشان ف هلهله کردن و شادمانی

تلیماره tilîmare تلیمه، پارچەێگ ک «تلێ = زەرەیگ + ماره = باریک چۆ مار» بوورنەێ، لە سەکزی «تلیم» ئۆشن ف تکه‌ی پارچه‌ای که به درازا می برند، در سکزی «تلیم» گویند

تلیمه tilîme ١) تلیماره ٢) دلیمه ف ١) نگا **تلیماره** ٢) آفت جالیزی

تم tim تمیاێ ف کوبیده شده

تما tima تەما، بنچینەێ ئی وشە ئەرەوییە ف طمع

تماته timate تەماته ف گوجه‌فرنگی، نگا **تەماته**

تماشا timaşa نوورِسن، تاشا ف تماشا، نگاکن

تماشاخانه timaşaxane جی نوورِسن، تەماشاخانه ف تماشاخانه، نمایشگاه

تماشاکەر timaşa ker تەماشاکەر ف بیننده

تماکوو timakû تەماکوو، تمێکوو ف تنباکو

تمام timam ١) وە گشتی ٢) خلاس بۆن ف به کلی، تماما ٢) اتمام کار

تمان timan ١) سمان ٢) پەخەو کرد ف ١) کوبید ٢) پهن کرد

تمانن timanin سمانن، کوتاین ف کوبیدن، پهن کردن، پـَخ کردن

تمـْق timiq تبووق، لە تورکی وە ماناێ غووزەکْ پاسه ف سکندری در ترکی به معنای‌غوزک پاست

تمـْق کوتان timiq kwitan تلۆو خواردن ف سکندری خوردن

تمەرز timerz تمەز، تمەس ف انگار، تونگو

تمەرزمەکە timerz meke تمەس مەکە... ف تو نگو که...

تمەز timez تمەس ف تو نگو

تمەس times تمەرز، تمەس ف تو نگو

تمەن timen پۆڵ ئێران ف تومان، واحد پول ایران زمین

تمێ timê مەلێگە چۆ کرنەک ف حشره‌ای گنه مانند

تمێەن timŷen چۆزمان، ڕوومان، دیمەن ف زیبایی، گیرایی

تن tin ١) سفت، قایم ٢) زۆزی «وە تن هات»، لە پەهلەوی (tond تۆند) تۆسریاس ٢) لاڵە، شفا و لاڵە «تنْ خودا» ف ١) محکم ٢) تند، سریع، در پهلوی (tond تند) نوشته شده ٣) با حالت لابه و تمنا درخواست کردن، تو را به...

تناف tinaf ڕەسن، گورێس ف طناب

تناف بازی tinaf bazî گەمەێگە ف طناب بازی

تنافزوور tinafzûr گەمەێگە ف بازی طناب کشی

تنتڕن tintiȓin تەماکووێگ ک خفتان نەکریاس و فره تنه ف توتونی که اصطلاحا «خفتان» نشده و بسیار تند مزه است

تنتن tin tin زۆزی ف سریع، تند

تنْ تێژ tini têj ١) تن خێزی «تنْ تێژەو بۆ» ٢) فره تن ف ١) خشمگین شدن ٢) بسیار تند مزه

تنْ تێژی tini têĵî تن خێزی ف خشم

تنْ تیەڵ tini tyeȴ تن وتێژ، تفتْ تیەڵ ف تند و تلخ

تنخوو tin xû تن خێز ف تند خو

تنخێز tin xêz کەم تاقەت، تنخوو ف تند خو، کم حوصله

تنگ tinĝ تۆنگ، پاچ ف تُنگ، پارچ

تنگانن tinĝanin تگانن ف نگا **تگانن**

تنگْ تاو tingi taw تلگەتاوی، هەڵەپەڵە ف عجله، شتاب

تنگْز tinĝiz تنگْس، تەنگْز ف بوته‌ای کوهی و خاردار

تنگرتن tin girtin سفت گرتن ف سخت گرفتن

تنگس tinĝis بنووره تنگز ف نگا **تنگز**

تنگسه tinĝise تنگەسه، نەخوەشی سقان و پشتْ کاوڕ و مییه ف بیماریی در استخوان ویژه گوسفندان

تنگەسه tinĝese تنگسه ف نگا **تنگسه**

تنگلی tinĝilî ۱) قنگلی، دیلْم ۲) وه یەێ هچان هەڵقوڕانن ۲) لاناوه له فرەخوەر و دیلْم ف ۱) تن پرور ۲) یک نفس سر کشیدن آب یا مایعات ۳) کنایه از پرخور و تنبل

تنه tine ۱) سفته ۲) هنْ تۆنه «یه هنْ تنه؟» ۳) تفته ف ۱) محکم است ۲) مال توست ۳) مزەاش تند است

تنەتن tine tin وەردە وەردە کردن ف کنایه از رجز خوانی

تنەتەیوەت tine teŷwet تنخێز، بەشْ دۆیەم ئی وشه ئەرەوییه ف تند خو، بخش دوم این واژه «طبیعت» عربی است

تْ نەئوش ti neüş تمەرز، تمەز، تمەس ف نگا **تمەز**

تنی tinî ۱) خوەدی ۲) تنیش ف ۱) تو هستی ۲) تو هم

تنیا tinya تنەو بۆ «تنیا پیّا» ف به تندی با او برخورد کرد

تنیان tinyan تنەو بۆن ف به تندی رفتار کردن

تنیش tinîş تنی ف تو هم

تۆ to تْ ف تو، ضمیر مخاطب مفرد

تۆ tü بەرْ دار تۆ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تفه، تفێ» ئۆشن ف توت، در دیگر گویشهای کردی «تفه، تفێ» گویند

توُ tû ۱) لایه «ناسەێ توو لەچگەگەێ» ۲) سەخوْن «ئایمْ توو دارێگه» ف ۱) پیچیدن در لای چیزی ۲) فهیم و تودار

توُا tuwa تینْ دڵ شکیان ف عطش درونی خاموش شدن

توُاس tuwas ۱) تەڵەو کرد «پۆلەگەێ تواس» ۲) قەس کرد «تواس بچوو» ف ۱) طلبید، خواست ۲) قصد داشت، می‌خواست

تواسا twasa تواسیا ف می‌خواست

تواسن twasin ۱) ئەوان تەڵەو کردن ۲) تەڵەو کردن، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی و تۆرکەمەنی «گەرەک» ئۆشن ف ۱) آنها خواستند ۲) خواستن، در دیگر گویشهای کردی و ترکمنی «گَرَک» گویند

توام twam ۱) قەس کردمه ۲) تەڵەوکردم ف ۱) می‌خواهم ۲) طلبیدم

توان twan ۱) ئەوان توان ۲) ئاز، هاز، له ئەوستا (tevent تەڤەنت) تۆسریاس ۳) قەس کردن ف ۱) آنها طلب کردند ۲) توان، نیرو، در اوستا (tevent تَوَنت) نوشته شده ۳) می‌خواهند

توانا twana ۱) توانەو، توانەوەێ ۲) تاوێشت ف ۱) باز پس می‌خواهند ۲) تاب وتوان

توُاو tuwaw ۱) تەمام ۲) تینْ دڵ ۳) پاماو دانەوەێ واران ف ۱) تمام، تماما ۲) عطش درون ۳) بارندگی باران بگونه‌ای که بگویند زمین سیراب شد

توُاو دڵخوەد tuwaw diĺî xwed وه باوْ دڵ خوەد ف باب میل خودت

توُبزنه tû bizine جووری ماسیه ف نوعی ماهی

توُپ tûp ۱) تووپْ بازی ۲) تووپْ جەنگی ۳) قۆماشْ پارچه ٤) کلافەێ بەن، له لاتین (top) ئۆشن ٥) بەستەێ قاقەز سیکار ف ۱) توپ بازی ۲) توپ جنگی ۳) واحد پارچه ٤) گلوله نخ تابیده شده، در لاتین (top) گویند ٥) واحد بسته کاغذ سیگار

توُپاڵ tûpaĺ لنگ، شەل ف لنگ

توُپان tûpan ۱) گەمەێ مناڵان ۲) لاناوه له کوشتن ۳) مرداڵەو بۆن ف ۱) فوتبال ۲) کنایه از تا سر حد مرگ زدن ۳) مردار شدن

توُپانن tûpanin ۱) مرداڵەو کردن ۲) فرەکوشتن ف۱) مردار کردن ۲) تا سرحد مرگ زدن

توُپ بازی tûp bazî تووپان ف بازی با توپ

توُپْ تاپ tûpi tap دەنگْ توویەێ دەس ف صدای «توپه» پیاپی

توُپْ تلا tûpi tiĺa لاناوه له رەنگینی «منێده تووپْ تلا» ف کنایه از زیبا و دلفریب

توُپْ تەشەر tûpi teşer هەڕەشه وگوڕەشه ف تهدید

توُپ چوو tûpçû بنووره شەڕەتووپ ف نگا **شەڕە تووپ**

توُپڕ tûpiȓ ۱) چڵ چوودار، قورس ۲) زێڕْ بێ ناوک ف ۱) توپُر، استخوانی ۲) خشکبار مغز پر، ضد پوک

توُپ غاڕ tûpẍaȓ شەڕەتووپ ف نگا **شەڕەتووپ**

توُپه tûpe دەنگْ کوتان چوو له چشتێ ف صدای کوبیدن چوب بر هر چیز نرمی

توُپەڵ tûpeĺ خرپنک، خڕ ف گرد و مدور

توُپی tûpî مرداڵەو بۆنْ حرام گووشت ف مردار شد

توُپیا tûpya مرداڵەو بۆ ف مردار شد

توُپیاس tûpyas مرداڵەو بۆیە ف مردار شده

توُپیاسە tûpyase مرداڵەو بۆیە ف مردار شده

توُپیاگ tûpyag تووپیا ف مردار شد

توُپیاگە tûpyage تووپیایە ف مردار شده

توُپیان tûpyan تووپین ف مردار شدند، مردار شدن

توُپیاێ tûpyaê تووپیاگ ف مردار شده

توُپین tûpîn مرداڵەو بۆن ف مردار شدن

توُت tût مووت، سووت ف سوراخ مقعد برای ماکیان

توُتر tûtir کلینجْگ مامر ف برجستگی انتهای ماکیان

تۆترمانە tütirmane تیترمانە، جوورێ کەنگر باریکە کْ خواردەمەنیە ف نوعی کنگر باریک، کنگر جوان و تازه روئیده

تۆتْگ tütig تۆلەسەێ، لە سەکزی «توتو» سەگ وە زووانْ منالْەیلەو لە سۆرانی «گجووک، گوجووک» و لە تۆرکەمەنی «گوجوک» ئۆشن و لە لەکی «گۆجەر» وە بۆچگ ئۆشن ف تولەسگ، در سکزی «توتو»سگ به زبان کودکان ودر دیگر گویشهای کردی «گجووک، گوجووک» و در ترکمنی «گوجوک» گویند و در گویش لکی «گۆجەر» بمعنی کوچک است

تۆتگەخودایلە tütigexwidayle تۆتگەشوانە «ل» ف نگا **تۆتگەشوانە**

تۆتگەشووانە tütigeşuwane تۆتگە خودایلە ف جانوری کرم مانند که در اصل شفیره نوعی پروانه است

توُتڵەپێما tûtiĺe pêma وە ئەنازەێ دۆ کلگْ کەڵە و باڵا بەرزە «ل» ف فاصله میان دو انگشت شست و ابهام

تۆتۆ tütü چرینْ مامر و جۆجگ ف کلمەای برای صدا زدن و جمع کردن ماکیان

تۆتوانْک tütiwanik ١) زیاێ گووشتێگە لە پێڵە ێ چەو یا لێخەروو درایێ «ئەر تْ عاقڵی، عەقڵد ها لە سەر- چەن تۆتوانک ها لە... خەر» ٢) کلگە تۆتەێ زێاتی لە دەس ف ١) تکه گوشت اضافی که در پلک چشم یا مقعد رشد می‌کند ٢) انگشت بنصر اضافی

تۆتە tüte کلْگ تۆتە، کلْگ کوچڵە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پەنجەتووتە، پیت، قنجیلک، قەرە قووچ، قەلەکوچک، گشتا قلینج، گولاڵی، کلیچک، گشتاقو لانچ، مامەلینچک، میت، بابلیچگ، تلیا گچکە، قامکە چکوڵە، ئەنگوسەتووتەلە، قجیلک، قامکەتوتە، قلیچ، قلیچان، قلینج، قڵینجک، قلینچک، گیشتاقلینج، کلگەتوتڵە، کابلیچ، کابلوچ، تلیابەر کلیچک» ئۆشن ف انگشت کوچک، در دیگر گویشهای کردی «پەنجە تووتە، پیت، قنجیلک، قەرەقووچ، قەلەکوچک، گشتاقلینج، گولاڵی، کلیچک، گشتا قولانچ، مامە لینچک، میت، بابلیچگ، تلیاگچکە، قامکەچکوڵە، ئەنگوسەتووتەلە، قجیلک، قامکەتوتە ، قلیچ، قلیچان، قلینج، قڵینجک، قلینچک، گیشتاقلینج، کلگە توتڵە، کابلیچ، کابلوچ، تلیابەرکلیچک» گویند

تۆتەکوڵە tütekwiĺe چۆزەرێ دارْ فێ «گ» ف شکوفه درخت بید

تۆتەڵە tüteĺe بنوورە تۆتە ف نگا **تۆتە**

تۆتەڵک tüteĺîk تۆن و تەوەس ف ناکجا آباد، جهنم ویران و خشک

تۆتەڵەکە tüteĺeke سنان، بنوورە کوفت ف نگا **کوفت**

تۆتی tütî مەلێگە ف طوطی

تۆجار tocar تاجر ف بازرگان

تۆچ tüç چۆچ، شێوانن ف افشاندن

تۆچان tüçan چۆچان ف برهم زد، افشاند

تۆچانن tüçanin چۆچانن ف افشاندن

تۆچیا tüçya چۆچیا ف بر هم خورد

تۆچیاس tüçyas چۆچیاس ف برهم خورده است

تۆچیاگ tüçyag چۆچیاگ ف برهم خورده

تۆچیان tüçyan چۆچیان ف متفرق شدند

تۆچیاێ tüçyaê چۆچیاێ ف برهم خورده

تۆخ tüx تۆخن، تۆکن ف پُـر مُـو

تۆخس toxs چەتۆن، رۆدار ف پررو، چموش

تۆخم toxm ١) تۆیەم ٢) لانەما ٣) گون ف ١) بذر ٢) نژاد ٣) خایه

تۆخماتە toxmate لانەما ف نگا **تۆخمارە**

تۆخماخ toxmax ١) کوچْگ بانینْ دەسهاڕ کْ مشتەێ ها تێ ٢) هەڵەکوت «ل» لە سەکزی «توخماخ کەردە» وە ماناێ تلیاێ ئۆشن ف ١) سنگ رویین آسیاب دستی که دسته‌ای چوبین دارد ٢) دسته چوبی هاونگ برای کوبیدن گندم و... در سکزی «توخماخ‌کەردە» به معنای له شده و کوبیده شده است

تۆخمارە toxmare تۆخماتە ف نژاد، نسل

تۆخماو toxmaw ئاوْ گون ف منی

تۆخمْ خەر toxmi xer دژمینێگە ف فحشی است به معنای از نژاد خر

تۆخمْ سەگ toxmi seg دژمینێگە ف فحش به معنای از نسل سگ

تۆخمْ گەن toxmi gen دژمینێگە ف به معنای از نژاد پَست

تۆخمە toxme تۆخمارە، لە ئەوستا (tevxme تەڤخمە) نۆسریاس ف نژاد، تخمه ترکه، در اوستا (tevxme تَوَخمه) نوشته شده

تۆخن tüxin تۆکن، تۆسکن ف پُر مُو

تۆخۆل toxol کار بشێون ف مزاحم

تۆدار tûdar دەمەو ناو ف تودار، درون دار

تۆر tûr تووریان، قار ف قهر

تۆڕ tûr̂ ١) خاڵس «کوردی تووڕێ ئۆشێ» ٢) تووڕ، داو ٣) خەلیس «عەجەو دوو تووڕێگە» ف ١) اصیل، رسا، گویا ٢) تور ماهیگیری و ... ٣) غلیظ

تۆڕ tor̂ شوونْ پا «تۆڕێ گرتیمە...» ف رد پا

تۆراخ tûrax ١) توراغ ٢) مەشکەێگ ک تووف کەنە تێ ف ١) ماست چکیده شده و آب گیری شده ٢) مشکی که « تووف» در آن نگهداری کنند

تۆراغ tûrax́ تووراخ ف نگا **تۆراخ**

تۆران tûran ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

تۆرانن tûranin دڵگیر کردن ف رنجاندن

تۆراێتوور tûraêtûr تووریان ف قهر و ناز کردن

تۆرت tort ترت ف شکننده

تورتێخ tur̂têx خراش، کلاشین «ل» ف خراش

تورتێخ کردن tur̂têx kirdin کلاشین «ل» ف خراشیدن

تۆرش torş ترش ف تُرش

تۆرشی torşî ترشی ف تُرشی

تۆرک tork ترک، نەتەوەێگە ف نژاد تُرک

تۆڕکردن tûr̂ kirdin وە دام خسن ف بدام انداختن، اصطلاح دختر بازان

تۆرکردن tûr kirdin تووریان ف قهر کردن

تۆرکەپان torkepan دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

تۆڕْ کەو tûr̂i kew جووریێ نەخوەشیە لە چەو «چەوێ تووڕ کەو داێە» ف بیماریی که در چشم پدیدار می‌شود

تۆرکەیل torkeyl دیەکەێگە لە چەمْ ئمام حەسەن لە دێرە ف روستایی در چم امام‌حسن دیره

تۆرگ türîg ١) بەرْ بتەێگە کْ خواردەمەنیە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «توورک، تووترک، دری» ئۆشن ٢) لاناوە لە لەجباز ف ١) بوته تمشک، در دیگر گویشهای کردی « توورک، تووترک، دری» گویند ٢) کنایه از سمج و لجباز

تۆرگ torg تەگر «ل» ف تگرگ

تۆرمتە torimte ١) واشە «ل» بنچینەێ ئی وشە مۆغۆڵیە و «تۆرمتای» ناوْ یەکی لە سەردارەیلْ مۆغۆڵە ٢) هرمێار، خوەشتەوی کردن ف ١) نوعی باز شکاری، ریشه این واژه مغولی است و «تورمتای» نام یک سردار مغولی است ٢) خود شیرینی کردن

تۆرمە torme ترمە، جووریێ شاڵە ف نوعی شال

تۆڕوداو tûr̂ û daw ئەنگەمە ف مخمسه

تۆرۆسک torüsk زرنگ، ئەڕاێ کەمووتەر ف زرنگ، بیشتر صفتی برای کبوتر است

تۆرە tore ١) جەبەێگە ئاسنین یا چووین کْ نەنەێ بانْ قەپان ئەڕاێ کیشمانە ٢) جووریێ کاسەمەنە ف ١) جعبه‌ای فلزی یا چوبی که برروی باسکول قرار دارد، پانل ٢) نوعی پیمانه که با آن گندم و جو پیمانه کنند

تۆڕە türe ١) دْهڕی، دْهڕیدان ٢) گرژ هەڵاتن ف ١) دک، راندن ٢) خشم، عصبانیت

تۆرە türe کیسەێ کْ کەنەێ سەر وڵاخ ف توبره

تۆڕەبۆن tür̂e bün ١) تووریان و چین ٢) گرژەو بۆن ف ١) قهر کردن و رفتن ٢) خشمگین شدن

تۆڕە کردن türe kirdin ١) دْهڕی، شار وەدەر کردن ٢) عەسەبانی کردن ف ١) دک کردن، تبعید کردن، راندن ٢) خشمگین کردن

تۆرەلەم tore lem گەنمْ ناڕەس ف گندمی که هنوز در غلاف است

تۆڕی tûr̂î جووریێ چراغە ئەڕاێ رووشنای ف چراغ والور

تۆریا tûrya دڵگیر بۆ ف قهر کرد

تۆریاس tûryas تووریاێە ف قهر کرده است

تۆریاگ tûryag تووریاێ ف قهر کرده

تۆریان tûryan توور کردن، لە سەکزی «توریده» ئۆشن

ف قهر کردن، در سکزی «توریده» گویند

توُریایٚ tûryaê تووریاگ ف قهر کرده

توُریای tûr̂yaî فیرِه «گ» ف اسهال

تۆرێزیان torêzyan تەرەزیان، تروزیان ف نگا **ترنجگیان**

تۆز tüz چۆز، چۆزمان ف خوش ترکیب، خوش اندام

توُز tûz ١) گەرت وخاک، له سکایی «توزن» و له تۆرکەمەنی «تووز» ئۆشن ٢) زەرەیگ «یەیٚ تووز خووا» ف ١) گرد وخاک، غبار، در سکایی «توزن» و در ترکمنی «تووز» گویند ٢) اندکی

توُزان tûzan توزانن، شکەس دان ف شکست داد

توُزانن tûzanin شکەسدان ف شکست دادن

توُزقالٚ tûzqaĺ تووزکالٚ ف نگا **توُزکالٚ**

توُزکالٚ tûzkaĺ تووزیٚ، کەمیٚ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تۆزقالٚ، نەختووکه، تۆزولکه، تۆسقالٚ، تۆسکالٚ، توشک» ئۆشنف اندکی، در دیگر گویشهای کردی «تۆزقالٚ، نەختووکه ، تۆزلکه، تۆسقالٚ، تۆسکالٚ، توشک» گویند

توُز کردن tûz kirdin ١) قۆ کردن ٢) تەپ و تووز هەڵسان ف١) کنایه از غوغا کردن ٢) بر انگیختن غبار

توُزلانه tûzĺane تووزکالیٚ ف اندکی

توُزیان tûzyan شکەس خواردن ف شکست خوردن

توُزین tûzîn تەپ و تووزین ف غبار آلود

توُژ tûj ١) مەرەق نازکْ شیر ٢) زامیٚ کْ تووایٚ سارێژ بوو « زامەگەیٚ تووژ بەساس» له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تووژالٚ، توێژالٚ، توێژالک» ئۆشن ف ١) کاشه ٢) پوسته تازه روی زخم، در دیگر گویشهای کردی «تووژالٚ، توێژالٚ، توێژالک» گویند

توُژالٚ tûjaĺ تووژاڵە، تووژلانه ف اندکی، کمی

توُژاڵە tûjaĺe تووژالٚ ف اندکی

توُژگ tûjig تووژ ف کاشه

توُژلانه tûjĺane تووژالیٚ، تووژاڵەیگ ف اندکی

تۆسک tüsk مۆ، تیسک، له تۆرکەمەنی «تویسئز» وه مانایٚ بیٚ مۆیه ف موی سر یا بدن، در ترکمنی «تویسئز» به معنی بی مو است

تۆسکن tüskin تیسکن ف پـُر مو

توسلی tuslî چۆسلی، پەین، تەرس «ل» ف پـهن، مدفوع حیوانات

تۆسه tüse تووسه، تەمەڵ ف تنبل

توُسه tûse تەمەڵ، دیلْم ف تنبل

توُسی tûsî گیاێگه ئەرایٚ دەرمانْ قوته «گ» ف گیاهی است که برای درمان سرفه بکار میرود

تۆش tüş ١) دۆچار بوون، رۆ وه رۆ بۆن ٢) تاش ٣) سەرەو لێژی ف ١) رو بەرو شدن، دچار شدن ٢) نگا **تاش** ٣) سراشیبی تند

تۆشالٚ tüşaĺ ١) چەتۆن ٢) زرنگ ف ١) پر رُو ٢) رند

تۆشامی tüşamî دیەگەێگه له گاواره کْ شوونْ له دالگ بۆنْ «سەیٚ براکه» پێشەوایٚ یارسانه ف روستایی در گهواره، زادگاه «سید براکه» پیشوای یارسان است

تۆشبۆن tüş bün ١) رۆ وه رۆ بۆن ٢) گیر کەفتن «بیمەسه تۆشْ یەیٚ ناحساوێگ» ف ١) رو به رو شدن ٢) گرفتار شدن

توُشتێر tûştêr تووشکیر، بزْن دۆ ساڵان ف بز دو ساله

تۆشک tüşk کییەرْ یەیٚ ساڵان ف بزغاله یک ساله

تۆشکردن tüş kirdin پیەنەو کردنْ دلْنگ ئەرایٚ وشکەو بۆن «گ» ف پهن کردن لباس برای خشک شدن

تۆشکوتەلان toşk û telan تووشیٚ ف توشه راه

توُشکیر tûşkîr توُشتێر «ل» ف نگا **توُشتێر**

تۆشمالٚ toşmaĺ تشمالٚ ف نگا **تشمالٚ**

توُشه tûşe تووشیٚ ف توشه

تۆشهاتن tüş hatin تۆش بۆن ف نگا **تۆش بۆن**

توُ شەق tû şeü لاناوه له لۆیەت «وه توو شەق دامه دەیشت » ف کنایه از برهنه

توُشیٚ tûşê تووشه «زگ تووشیٚ نیەڵگریٚ» له پەهلەوی (toweşk تۆوەشک) تۆسریاس ف توشه، آذوقه، در پهلوی (toweşk تووَشک) نوشته شده

توُف tûf ١) شیراز ٢) تیەو واران «کردەیٚ تووفْ واران » ف ١) دوغ جوشیده وآبگیری شده، شیراز ٢) شدت بارندگی، طوفان

توُفان tûfan تووفْ واران ف باران شدید

توُفه tûfe ئەنتووفه ف تحفه ناقابل

توُفیان tûfyan خوەرِش کردن «تووفیانه شیر» ف لبریز شدن

توُق tûq ١) هەێن «تووقْ جوانیده» له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تۆف» ئۆشن ٢) نەخشْ ناو قالی ٣) دەنگْ تەقه ٤) زەمینه

٥) شانیەت، سجایی ٦) شلخایێ پلخی، قاڵ بغۆ ف ١) هنگامه ٢) هر نقشی در قالی ٣) صدای ترقه ٤) زمینه، متن ٥) شان، مرتبه ٦) ازدحام، شلوغی

تۆقاڵە tûqaĺe ١) تووقاوڵەیێ دەس ٢) پێڵەیێ نخە ف ١) تاول ٢) غلاف نخود

تۆقاڵەکردن tûqaĺe kirdin تووقڵە کردن ف پُف کردن خمیر یا تاول زدن دست و پا

تۆقان tûqan تەرەقان ف منفجر کرد

تۆقانن tûqanin ١) تەقانن ٢) لاناوە لە پەردە درِین ف ١) ترکاندن، منفجر کردن ٢) کنایه از برداشتن بکارت

تۆقاوڵە tûqawĺe تووقاڵە ف نگا **تۆقاڵە**

تۆقشکانن tûq şikanin تەختە شکانن ف موجب کسر شان کسی شدن، بی احترامی کردن

تۆقشکیان tûq şikyan لە یەک برِیان، لە یەک داپاچیان ف از هم گسیختن، اتحاد نداشتن

تۆقڵە tûqĺe تووقاڵە ف نگا **تۆقاڵە**

تۆقڵەکردن tûqĺe kirdin تووقاڵە کردن ف نگا **تۆقاڵە کردن**

تۆق نەشکیان tûq naşkyan لە یەک نەورِیان، لە یەک نەپاچیان ف از هم نگسیختن، اتحاد داشتن

تۆقوسووار tûq û suwar نەخشْ سووار لە قالی یا چیخ ف نقشی در قالی یا چیغ که سوار یا اسب در آن باشد

تۆقیا tûqya تەقیا، تەرەکیا ف ترکید، منفجر شد

تۆقیاپێا tûqya pêa تنیا پێا ف به او پرخاش کرد

تۆقیاس tûqyas تەقیاس، تەرەکیاس ف ترکیده است، منفجر شده

تۆقیاگ tûqyag تووقیایێ ف ترکیده‌شده

تۆقیان tûqyan تەقیان ف ترکیدن

تۆقیایێ tûqyaê تەقیایێ ف ترکیده

تۆقین tûqîn تەقین ف ترکیدن

تۆک tûk پووس، تووکڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تۆفل، توێکڵ، تێکوڵ، تۆکڵ»ئۆشن ف پوست، بویژه برای درختان و میوه‌جات در دیگر گویشهای کردی «تۆفل، توێکڵ، تێکوڵ، تۆکڵ» گویند

تۆک tük مۆ، تۆسک، تۆخ، لە سکایی «توکە» و تۆرکی «توک، تویلوک»ئۆشن ف مو، در سکایی «توکه» و در ترکی «توک، تویلوک» گویند

تۆک tok ١) تک، نک ٢) بڵێنی ف ١) نوک، منقار ٢) نوک، ارتفاع

تۆکا گرتن tûka girtin تووک گرتن ف پوست گرفتن

تۆک جوو tokcû زێژْ بن جوو، دۆیایین بەشْ زەمین کْ ئاو خوەێد ف آخرین قسمت از زمین کشاورزی و بواسطه‌ی دوری از سرچشمه دیر آبیاری می‌شود

تۆکدان tokdan تکدان، نکدان ف نوک زدن جوجه در تخم و...

تۆکردن tûkirdin تاکردن، لوو کردن ف تا کردن

تۆکْ سۆک toki sok سۆخۆڵمەدان، نقیزە «گ» ف نگا **سۆخۆڵمە**

تۆک کردن tük kirdin ١) پەرِ دراوردنْ جۆجگ ٢) ئاڵ بلۆقەت بۆن ف ١) پر در آوردن جوجه ٢) مو در آوردن و به سن بلوغ رسیدن

تۆک گرتن tûk girtin پووس کەنین ف پوست کندن

تۆکڵ tûkiĺ تووک ف نگا **تۆک**

تۆکڵاش tûkiĺaş تووکڵ، تووک ف نگا **تۆک**

تۆکڵی tûkiĺî نانەلەمی «گ» ف نگا **نانەلەمی**

تۆکن tokin تۆکن، نچدار ف نوک دار، نوک تیز

تۆکن tükin تۆخن ف پُر مُو

تۆکە tüke ترۆکە ف نم نم

تۆکەتۆک tüke tük ترۆکە ترۆک ف نمنم باریدن

تۆکەڵ tûkeĺ تووکڵ ف نگا **تۆکڵ**

تۆکەو گرتن tûkew girtin تووکا گرتن ف پوست گرفتن

تۆل tül ١) دارْ جووان ٢) مەدەت ٣) بەشێگە لە گەمەیێ پڵان «یەیێ تۆل وە لادان» ٤) تەرکە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شووڵ، شوو» ئۆشن ف ١) نهال ٢) در طول، مدت ٣) واحد بازی «پلان» ٤) ترکه، در دیگر گویشهای کردی «شووڵ، شوو» گویند

تۆڵ toĺ ١) تڵ، لە تۆرکەمەنی «تولا» ئۆشن ٢) جووریێ تاڵبیە، تۆڵە ف ١) نژادی از سگ شکاری، در ترکمنی «تولا» گویند ٢) نوعی طالبی

تۆڵ tuĺ کیسەیێ کْ دەرزی و... نەنە تێ ف کیسه‌ای که سوزن و وسایل مربوط به دوزندگی را در آن نگه داری می‌کنند

تۆلاوی tülawî ١) دیەکەێگە هەرەسەم ٢) دیەکەێگە لە

سەرپولٚ سەیمرە ٣) دیەکەیٚگە لە چەرداوڕ [ف] ١) روستایی در هرسم از توابع اسلام آباد غرب ٢) روستایی در سرپل سیمره از توابع ایلام ٣) روستایی در چرداول از توابع ایلام

تۆلتەکن tül tekin ماڵەژێر، گڵاڕێژان، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «خەزەڵوەر» ئۆشن [ف] مهر ماه، در دیگر گویشهای کردی «خەزەڵوەر»گویند که به معنای پوشیدن خز است

تۆل تەن tülten جووریٚ کووزە لە گەرمەسێر [ف] نوعی تجیر ویژەی مناطق گرمسیری

تۆلدان tüldan تۆلداین [ف] با چوب فلکه کردن

تۆلْق tüliq گوڵ سوو«تۆلـْقْ بێان دامە دەیشت» [ف] بامداد ، سحرگاه

تۆلْک tülik تۆلەکی، یارەما [ف] نشاء، نشاء صیفیجات

تۆڵمبە toĺimbe پەمدەر [ف] تلمبه

تۆلنج tolinc تاو، مەیٚ، دەس دەس کردن «ل» [ف] درنگ، تاخیر

تۆڵە toĺe تۆڵ «ل» [ف] نوعی طالبی

تۆلە tüle وەچگە، بەچکە «تۆلەمار، تۆلەکەو» لە پەهڵەوی (tor̂nek تۆڕنەک) نۆسریاس [ف] بچە، تولە، در پهلوی (tor̂nek تورنک) نوشته شده

تۆلەتەرەک tüle terek نووڕێگە، وە واتەیٚ لە جووانی پەڵپەڕۆشە باید [ف] نفرینی است به معنی در نوجوانی نهال تو بشکند

تۆلەدار tüle dar تۆل [ف] نهال

تۆلەڕێ tüle r̂ê باریکەڕێ [ف] راه باریک

تۆلەسەیٚ tüle seŷ وەچگە سەگ [ف] تولەسگ

تۆُلەش tû leş لۆیەت «وە توو لەش دامە دەیشت» [ف] برهنه

تۆلەشێر tüle şêr ١) وەچگە شێر ٢) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) بچە شیر ٢) نامی مردانه

تۆلەک tülek تۆلەکی [ف] نشاء صیفیجات

تۆلەکە tüleke تۆلەکی «بیمەسە تۆلەکەیٚ دەمْ مەردم» [ف] مسخره، لوده

تۆُڵەکە tûĺeke ١) تووڵییە «گ» ٢) لاناوە لە ئەرزان وای [ف] ١) نگا **تۆُڵییە** ٢) کنایه از ارزان، در اثر فراوانی ارزان شدن

تۆلەکەیل tülekeyl دیەگەیٚگە لە گوواوڕ [ف] نام روستایی در گواور از توابع گیلانغرب

تۆلەکی tülekî ١) تۆلەک ٢) تۆلەکە ٣) سقانْ سەر «ل» [ف] ١) نشاء صیفیجات ٢) لوده، مسخره ٣) استخوان کاسه سر

تۆلەکیجاڕ tülekîcar̂ تۆلەکە «گ» [ف] مسخره دهن مردم شدن

تۆلەگوچان tüle gwiçan گوْچانْ باریک و بۆچگ [ف] عصای باریک و کوچک

تۆلەمار tüle mar باریکە مار [ف] مار باریک

تۆلەنەمام tüle nemam ١) تۆلْ باریک و رەنگین ٢) لاناوە لە دۆیەتڵەیٚ باڵابەرز و دیمەندار [ف] ١) نهال باریک و زیبا ٢) کنایه از دخترک رعنا

تۆلەوەن tülewen کەڵەوەن «تنگز دْروزن وایم تەڕاڵە - تۆلەوەن چەقی ئەوسا وەهارە» [ف] نگا **کەڵەوەن**

تۆُڵیٚ tûĺê تووڵییە «ل» [ف] گیاه پنیرک

تۆُڵییە tûĺîye تووڵەکە، تووڵیٚ [ف] گیاه پنیرک

تۆم tom ١) توخم «ل» لە پەهڵەوی (tum توم) و (tuhm توهم) و (tuxmek توخمەک) و (tuhmek توهمەک) لە ئەوستا (tevxme تەڤخمە) نۆسریاس ٢) ئاشاریایٚ «ل» [ف] بذر، در پهلوی (tum توم) و (tuhm توهم) و (tuxmek توخمک) و (tuhmek توهمک) و در اوستا (tevxme توخمه) نوشته شده ٢) پنهان شده

تۆُم tûm کوومیان [ف] سست شدن و شرم داشتن از انجام کاری

تۆم tüm کوومیان [ف] سست شدن و شرم داشتن از انجام کاری

توماک tumak تیەریکی «گ» [ف] نگا **تیەریک**

تۆمتۆم tom tom ژارێگە «ل» [ف] زهر هلاهل

تۆمْک tomik ١) بایەقوورەت ٢) گنەیٚ گا «ل» [ف] ١) کوتاه و بد قواره ٢) کنه

تۆمکردن tüm kirdin کووم کردن [ف] سست شدن از انجام دادن کاری

تۆمەز tomez تمەز، تمەرز، تمەس [ف] نگا **تمەز**

تۆمەرز tomerz تمەز [ف] تو نگو

تۆمەرز مەکە tomerz meke تْ نەۆش کْ ... [ف] تو نگو که ....

تۆُمەرە tûmere گواڵە، دْتای [ف] جوال

تۆمەز tomez تمەس [ف] تو نگو

تۆمەس tomes تمەس، تمەرز [ف] تو نگو

تۆمەک tomek دمەک [ف] تنبک

تۆن ton بنوورە تن [ف] نگا **تن**

تۆن tün ١) تەون ٢) دەرەک، بنچینەێ ئی وشە تۆنخانەێ حەمامە کْ فرە گەرمە «وە تۆن و تەوەس» وە واتەێ ئەوە کْ گەرمایٚ چۆ تۆنْ زرِوانْ تەوەسە ٣) تۆنخانەێ حەمام، لە پەهلەوی (ton تۆن ٤) تۆسریاس [ف] ١) دار قالی ٢) جهنم، ریشه این واژه همان گلخن گرمابه است که کنایه از جهنم است و واژه «تۆن و تەوەس» کنایه از گرمای سوزان صحرای طبس است که به جهنم تشبیه شده ٣) گلخن گرمابه، در پهلوی (ton تۆن) نوشته‌شده

تۆناژ tonaj بناری سەخت [ف] سر بالایی تند

تۆنچی tünçî ئەو کەسە کْ تۆنْ حەمام رووشن کەێد [ف] تون تاب، آتش افروز گرمابه

تۆنخانە tün xane تۆنْ حەمام [ف] گلخن گرمابه

تۆنْک tünik تەونْ بۆچگ [ف] دار کوچک قالی‌بافی

تۆنْگ tünig تۆنْک [ف] نگا **تۆنْک**

تۆنوتەوەس tün û tewes جەهەنم، ریشەێ ئی وشە «تۆن = ئاتەشخانْ حەمام+ تەوەس = زرِوانْ تەوەس»ە کْ وە ماناێ جەهەنمە [ف] جهنم، ریشه‌ی این واژه همان گلخن حمام + صحرای طبس است که کنایه از جهنم است

تۆنەڤا tone va وایْ تن «ل» [ف] تند باد

تۆوە tuwe لووفْ کۆیە [ف] دهانه تنگه

تۆوەرووپلە tuwe rûwîle دیەکەێگە لە شیان [ف] روستایی در شیان در نزدیکی اسلام آباد غرب

توەسیا twesya تەۆسا، تەیسا [ف] ایکاش، کاشکی

تۆوەوشکە tuwewişke ١) دیەکەێگە لە کۆیەشت ٢) تووەێگە لە ئەمیرئاوا گ سەر وە شاباده [ف] ١) روستایی در کوهدشت ٢) دره‌ای در روستای امیر آباد از توابع اسلام آباد غرب

تۆوەنْس tuwenis ١) تەوەنْس ٢) تەوەنس [ف] ١) تفریح کردن، گردش ٢) توانستن

تۆوەهەڵگرتن tû heĺgirtin پیە کردن بیماری [ف] طولانی شدن بیماری

تۆێسە toêse دیلْم، تەمەڵ [ف] تنبل

تۆێسەی toêsey تەمەڵی [ف] تنبلی

تۆیەخوەرگ tüyexwerig جووریْ سیبیەکەرکە [ف] نوعی سار توتخوار

تۆیەسۆیەرگ tüyesüyerig ١) دیەکەێگە لە هەمەیل ٢) دیەکەێگە لە بیوەنیژ [ف] ١) روستایی در بخش حمیل ٢) روستایی در بیونیج

تۆیەم tüyem تۆم [ف] بذر، نگا **تۆم**

تۆیەم‌پاش tüyem paş بەزر پاش [ف] بذر پاش

تۆیەم‌پاشین tüyem paşîn بەزر خسن [ف] بذر پاشی

تۆیەن tüyen تووان، ئاز [ف] توان

تۆیەنس tüyenis تۆیەنست [ف] می‌توانست

تۆیەنستن tüyenistin تۆیەنسن [ف] توانستن

تۆیەنسن tüyenisin ١) تۆیەنستن ٢) ئەوان تۆیەنسن [ف] ١) توانستن ٢) توانستند

تەباخ tebax ئاشپەز، بنچینەێ ئەرەوییە [ف] آشپز

تەباشیر tebaşîr مزێانی‌هاتنْ شەوەکی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەبەشیر» ئۆشن [ف] مژده‌ی آمدن سپیده، در دیگر گویشهای کردی «تەبەشیر» گویند

تەبغە tebxe تەبەق، نەخوەشی سمْ گا «ل» [ف] بیماریی که در آن سم گاوان ترک خورده و باعث عفونت می‌شود

تەبەق tebeq ١) سەوەت ٢) تەبغە [ف] ١) سبد کوچک ٢) نگا **تەبغە**

تەبەقە tebeqe تەبغە، تەبەق [ف] نگا **تەبغە**

تەبەلیە tebelye داوْن، جووریْ کەمەربەنە کْ وە پێ لە دارْ خۆرما چنە بان [ف] نوعی کمربند الیافی که با آن از نخل بالا می‌روند

تەبیات tebyat تەێوەت، بنچینەێ ئی‌وشە ئەرەوییە [ف] طبیعت، خو، ریشه این واژه عربی است

تەپ tep ١) خرِ، خرِپنْک ٢) کوو بۆنْ مۆ سەر ٣) ئاساش «تەپ لە لێ شێویا» ٤) کوو، کوومە «یەێ تەپ هەور» [ف] ١) گرد، تپه‌ای ٢) ژولیدن موی سر ٣) آرامش ٤) توده

تەپاڵە tepaĺe سەپْگ، تەپْگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ریخ، شیاکە، رەم، سنێر، سەرین» ئۆشن [ف] تاپاله، در دیگر گویشهای کردی «ریخ، شیاکە، رەم، سنێر، سەرین» گویند

تەپان tepan ١) پاشگرە وە ماناێ ئاخن ٢) ئەۆ تەپان ٣)

دیەکەێگە لە جووانرۆ ف ١) پسوند به معنای تپاننده، آگنده ٢) او تپاند، آگنده کرد ٣) روستایی در جوانرود

تەپانن tepanin ئاخنین ف آگندن

تەپانی tepanî دیەکەێگەلە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُـل ذهاب

تەپاو tepaw تەپیا ف آگنده

تەپر tepr چیاێ قوت و رۆت لە بەرزی کۆیە ف تپەی روی قلەی کوه که معمولا خشک و بدون گیاه است

تەپْ تڵ tepi tiĺ هەڵس و برم ف افتان و خیزان

تەپْ تووز tepi tûz گەرتْ خاک ف گرد وغبار

تەپتەپ teptep دەنگْ تەپْ تاپ ف تاپ تاپ

تەپتەپی teptepî جووریێ نانْ تیریە ف نوعی گرده نان

تەپْ ڕیپ tepi r̂îp ١) سەرە دەرد ٢) تەقەلاێ بێ وەلیفەت ف ١) درد سر ٢) کوشش بی فایده

تەپْ سڕ tepi sir̂ زەۆ تەڕ و سڕ ف زمین خیس و لیز

تەپْگ tepig تەپاڵە، سەپـْگ ف نگا **تەپاڵە**

تەپْگە tepige تەپـْگ ف نگا **تەپاڵە**

تەپڵ tepĺ دێوْڵ ف طبل

تەپڵاو tepĺaw تابڵەو ف تابلو

تەپڵژەن tepĺjen دێوْڵ کوت ف طبال

تەپڵک tepĺik دێوْڵ بۆچگ ف طبل کوچک

تەپڵەتووزان tepĺe tûzan تەپْ تووز ف گَرد و خاک

تەپڵەتووزی tepĺe tûzî تەپڵەتووزان ف گَرد و غبار

تەپڵەدۆ tepĺe dü تەپەور ف دود غلیظ

تەپڵەسینە tepĺe sîne پیەنای سینە، لاناوە لە نیشان دانْ ناڕاحەتی «دیا لە تەپڵەسینە ئەڕاێ» ف پهنای سینه که در مراسمات سوگواری بر آن می‌کوبند، کنایه از اظـهار ناراحتی کردن

تەپڵەگەون tepĺegewn ئاشگەوەن ف نوعی گَون برگ پهن

تەپْ نم tepinim هەواێ نمدار ف هوای بارانی و مه‌آلود

تەپە tepe چیا ف تپه

تەپەتەپ tepe tep تەپتەپ ف لنگان لنگان حرکت کردن

تەپەچۆچوو tepe çüçû گەردەگۆچان «ل» ف گرد وغبار

تەپەڕەپە teper̂epe گەمەێگە منالانە ف بازیی کودکانه

تەپەزەرد tepe zerd دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

تەپەسەنە tepesene تەقەلاێ بێوەلیفەت کردن ف تلاش بیهوده در کاری، تلاش مذبوحانه، مذبوحانه تغلا کردن

تەپەسەنە کردن tepesenekirdin تەپەسەنەێ بێوەلیفەت ف تلاش بیهوده

تەپەسەوز tepe sewz دیەکەێگە لە ناودەروەن ف نام روستایی در ناودَروَن

تەپەعەزیمە tepe ézîme دیەکەێگە لە قڵاشاین ف نام روستایی در قلعه‌شاهین از توابع سرپل ذهاب

تەپەگوڵە tepe gwiĺe دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره‌ی گوران

تەپەڵتەپ tepeĺtep تۆناژ ف سر بالایی تیز

تەپەلەری tepe lerî دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

تەپەک tepek جووریێ چیخە ف نوعی چیخ در سیاه‌چادر که از چیخ‌های معمولی کمی کلفت‌تر است

تەپەکوو tepekû ١) پرەپڕ خوراوا ٢) تەقەلا کردن ف ١) هنگامه‌ی غروب ٢) کوشش و تغلا

تەپەگینوو tepe gînû دیەکەێگە لە پشت دەروەن ف روستایی در پشتدَروَن

تەپەلۆلان tepelülan گەردەگۆچان «گ» ف باد و گرد و خاک

تەپەهڕان tepe hir̂an بنووڕە تەپڵەتوزان ف نگا **تەپڵە تووزان**

تەپەهۆران tepe hüran بنووڕە تەپڵەتووزان «ل» ف نگا **تەپڵەتووزان**

تەپەور tepewr تەپْ دۆد و بەورْگ ف دود غلیظ همراه با خاکستر

تەپیا tepya ئاخنیا ف آگنده شد

تەپیاس tepyas ئاخنیاس ف آگنده شده است

تەپیاگ tepyag ئاخنیاگ ف آگنده

تەپیان tepyan ١) ئاخنیان ٢) نیشتنْ مامرە کڕ لە بانْ خا ف ١) آگندن ٢) نشستن مرغ کُرچ بر روی تخم

تەپیاێ tepyaê ئاخنیاێ ف آگنده شده

تەپین tepîn تەپیان ف نگا **تەپیان**

تەت tet تیەت ف نگا **تیەت**

تەتاڵە tetal̂e ١) چوو پیەنێگە کەفێدە بانْ ستون ٢) تاتەڕێخ ف ١) چوب پهنی که روی سر ستون سیاهچادر قرار میگیرد ٢) سنگ صاف و نازکی که روی آب پرتاب کنند و چند بار روی آن ملق زند

تەتانن tetanin وە خوەێ رەسین «فرە وە خوەد تەتیەید» ف بە خود رسیدن

تەتبا tetiba تەتەبوو «ل» ف نگا **تەتەبو**

تەترە tetre زترە دان ف حالت راه رفتن کبک در هنگام فرار کردن

تەتْگ tetig ١) تیەتْگ ٢) تەتگە ف لمه، قسمت باسن ٢) اسباب بازی در زبان کودکان

تەتگە tetge تەتْگ ف اسباب بازی درزبان کودکان

تەتگەوەیلکان tetge weylkan وەیلکانێ کْ وە خەتۆر یا خەڕێ دْرس کەن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەتە» ئۆشن ف عروسکی که بچهها با خمیر یا گل درست میکنند

تەتڵە tetl̂e پەسا کردنْ خەلیە ف پاک کردن غلات

تەتڵەکردن tetl̂e kirdin پەسا کردن ف پاک کردن غلات

تەتۆلْک tetülik تەتاڵە «گ» ف نگا **تەتاڵە**

تەتومە tetûme شەوچەرە ف شب چره

تەتوەن tetwen بەردەڵانی کْ لە سەر یەێ رزار بوو «تەتێگە و تەتوەنێگە چووار کاوڕ و وەرەنێگە» ف سنگلاخی، قطعه زمینی که سنگهای بزرگ و رگهای دارد

تەتە tete ١) تەتگە، وەیلکان ٢) خاس، دڵخواز «ئیمە تخە، ئەوان تەتە» ٣) ترپڕ، کارْ سەرسەری ف ١) اسباب بازی، عروسک ٢) خوب، مورد پسند ٣) سرسری کار کردن، ماسمالی کردن

تەتەبو tetebû ١) ئەندیش، فەن ٢) سترْ کەسێ زانْسن، ئەرەوییە ف ١) تدبیر، حیله ٢) راز کسی را دانستن

تەتەبو کردن tetebû kirdin بنوورە تەتەبو ف نگا **تەتەبو**

تەتەر teter ١) چاپار، تنڕەو «سووارێ هاتێە لە تەنگْ تەتەر – چل گولە ها پێ هەر چلێ خەتەر» ٢) وڵات، نیشتمان «شا شاریار بۆ، تەتەر ویران بۆ » ف ١) پیک تندرو، قاصد ٢) وطن، سرزمین

تەتەری teterî نەترس، چاڵاک ف بیباک

تەتەکردن tete kirdin سەرسەری کار کردن ف ماستمالی کردن

تەتڵەمۆران tetel̂emüren تۆتگەشوانە، تەتڵەمیران «گ»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەتەڵەمیران» ئۆشن ف نگا **تۆتگەشوانە**

تەتیان tetyan ١) تەقیان ٢) سازیان ٣) تەتانن ٤) پەێدا کردن «ل» ف ١) برخورد کردن، ملاقات ٢) سازگاری ٣) نگا **تەتانن** ٤) پیدا کردن

تەجرەوە tecrewe ١) کار ئازمووده ٢) دۆجلە، دۆلە «رەنگێ ریشْد بگرێ تەجرەوەێ کەس وە پێا نەو» ف ١) تجربه ٢) دور باد از... نگا **دۆجلە**

تەجگا tecga ١) تەجێا، تەژگا «وجاخْ کوور خاسترە لە تەجگاێ سییە گەن» ٢) کوانێ، تەشگا ف ١) چووب تر و نسوز ٢) اجاق، اجاق نان پزی

تەجەر tecer ١) کیسەێگ ک تووراخ کەنە تێ ٢) دۆ دیەکە لە شاباد، تەجەرْ ئەکبەر و تەجەرْ کەرەم پەناوای ف ١) خیکی که «تووراخ» در آن نگهداری کنند ٢) دو روستا در اسلام آباد غرب با نامهای «تەجەرْ ئەکبەر و تەجەرْ کەرەم پەناوای»

تەجێا tecêa تەجگا، تەژگا ف نگا **تەجگا**

تەجیر tecîr تەجیل «ل» ف نگا **تەجیل**

تەجیل tecîl ١) تەجیر، پەچەێ باقەیی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تامان، چەپەر» و لە سەکزی «تەجیر » ئۆشن ٢) پەرچینْ باخ ٣) نەردەێ دەورْ کەڵکان ف ١) پرچینی از نی برای برّهها، دردیگر گویشهای کردی «تامان، چەپەر» و در سکزی «تَـجیر» گویند ٢) پرچین دور باغ ٣) نردهی محافظ تراس و بالکن

تەخت text ١) هامار ٢) رەختاو ٣) جی نیشتنْ پاتشا، لە پەهڵەوی (text تەخت) نۆسریاس ٤) بێ چڵ و چەفتی ٥) زەمینە «گوڵ و تەخت» ٦) کەمووتەرێ کْ پەرەیلێ دراتێە و تێارْ پەرینە «باڵێ تەختە» ف ١) هموار ٢) تختخواب ٣) تخت پادشاه، در پهلوی (text تخت) نوشتهشده ٤) راست و بدون کجی ٥) زمینه و کادر ٦) کبوتری که پرهایش در آمده و آماده پرواز است

تەختان textan ١) تەختڵانی ٢) دیەکەێگە لە ئیلام ف ١) زمین هموار ٢) روستایی در زرینآباد ایلام

تەختانی textanî تەختڵانی ف زمین هموار

تەختایی textanyî تەختڵانی ف زمین هموار

تەختبۆن text bün ١) هامار بۆن ٢) بێ ئەنیش بۆن « خێاڵد تەخت بوو» ٣) کەمووتەرێگ ک خێ داسە مەکانْ نوو ف ١) هموار شدن ٢) راحت شدن، بی دغدغه ٣) کبوتر جلد

تەختْ سینە texti sîne پیەنای سینە ف پهنای سینه، تختی سینه

تەختْشیرین texti şîrîn دیەکەێگە لە چەمچەماڵ ف **نام** روستایی در چمچمال صحنه

تەختکردن text kirdin ١) بنوورە تەخت بۆن ٢) کەمووتەرێگ وە جاێ نوو هووکارە کردن ف ١) نگا **تەخت بۆن** ٢) کبوتری را بەجای جدید انس دادن

تەختلانی textiĺanî تەختانی ف زمین هموار

تەختْ ناوشان texti nawşan ناوشان ف پهنای مابین کتف‌ها

تەختە texte ١) وە ناو جی کەفتن لە نەخوەشی ٢) پارچەێ دەوار و قالی و ... ٣) لاتراشەێ پیەن لە چوو ٤) بەسریاێ «دەرْ دکانەگەێ تەختە کریاس » ٥) گەمەێ تەختەنەرد ف ١) بستری شدن‌در اثر بیماری ٢) واحد شمارش سیاه‌چادر و قالی و... ٣) تخته چوب ٤) بسته شده ٥) بازی تخته نرد

تەختەبۆن texte bün ١) لە ناو جی کەفتن لە نەخوەشی ٢) بەسیان ف ١) در بستر افتادن در اثر بیماری ٢) بسته شدن

تەختەبەن texteben ١) تەختْ خاو ٢) نەردە ف ١) تختخواب چوبی، کت ٢) نرده چوبی

تەختەشکانن texte şikanin سەرسووکی کردن ف کنایه از سبک شمردن بزرگان در جمع

تەختەشمشاڵ texte şimşaĺ بەشێگە لە سیيە ماڵ ف قسمتی از سیاه چادر

تەختەقاپوو texte qapû وە زوور دامەزرانن و جیگیر کردن ف اسکان اجباری، سکنی گزیدن اجباری

تەختەکردن texte kirdin ١) پیە کردنْ بیماری و لە ناو جی خسن ٢) بەسریان ف ١) بیماریی که بیمار را بستری کند ٢) بسته‌شدن

تەختەکلاو texte kiĺaw بنوورە تەختە بۆن ف نگا **تەختە بۆن**

تەختەکلاش texte kiĺaş کۆیەێگە لە کوونانی ف کوهی در کونانی کوهدشت

تەختەکوڵە texte kwiĺe کۆیەیگە لە کوونانی ف کوهی در کونانی از توابع کوهدشت

تەختەکوو textekû ١) وە تەختە کونایل پوشانن ٢) لاناوە لە بەسریان «دەرێان تەختەکوو کردن» ف ١) با تخته منفذی را گرفتن ٢) کنایه از بستن مکانی

تەختەنەرد texte nerd گەمەێگە، نەرد ف بازی تخته نرد

تەختی textî تەختانی، هاماری ف هموار ی

تەخسێر texsêr تاوان، ئەرەوییە ف تقصیر، عربی است

تەخسێر بار texsêr bar تاوانبار ف مقصر

تەخشە texşe جووریێ بازە «قووقوو سێادەیل تەخشە نازانە – تەمەناێ مانێشت سەێرْ بازانە» ف هما، باز

تەخشەباز texşe baz تەخشە، باز ف نوعی باز

تەخۆل texol ١) فرەخوەر ٢) دیلْم ف ١) پُر خور ٢) تنبل و بی نیرو

تەخول texwil بنوورە تەرخول ف نگا **تەرخول**

تەخوْن texwin تەخۆل، دیلْم ف تنبل

تەر ter پەێمانە ف نوعی پیمانه

تەڕ ter̂ ١) خۆس، فیسیاێ، لە پەهلەوی(ter تەر) نۆسریاس ٢) زانا، تەوانا «تەڕزووان، تەڕفام» ف ١) خیس، در پهلوی (ter تر) نوشته‌شده ٢) پیشوند دانایی

تەرا tera ١) ترا ٢) دۆیاێ «تاکە» وە ماناێ تەفراو تۆناوە «تاکەتەرا» ف ١) نگا **ترا** ٢) پس از«تاکە» به معنی متفرق است

تەرا بۆن tera bün تەرافیدە بۆن ف متفرق گشتن

تەراش teraş بنوورە تراش ف نگا **تراش** وترکیباتش

تەڕاف ter̂af زایر، تاسکە ف قسمت شرمگاهی بدن

تەرافیدە terafîde ترافیدە ف نگا **ترافیدە**

تەڕاڵ ter̂aĺ ١) تەمەڵی «ئمساڵ وە تەڕاڵ تەڕ پووشی بردە سەر» ٢) هەمۆشە سەونز «تنگز دْروونن وایم تەڕاڵە – تۆلەوەن چەقی ئەوسا وەهارە » ف ١) تنبل ٢) همیشه سبز

تەڕان ter̂an گەمەێگە ف بازیی است

تەڕاو ter̂aw تەرخێنەێگ کْ لە ناو دوو فیسیاس و خواردەمەنیە ف ترخینه‌ای که در دوغ خوابانیده شده و بجای غذا می‌خورند

تەڕبۆن ter̂bün ١) خۆس بۆن ٢) گرژ هەڵاتن ف ١) خیس شدن ٢) خشمگین شدن

تەڕپووش ter̂pûş ژیگوڵ ف شیک پوش

تەرت tert ١) خەرمانْ کوتیایێ و پیەنا کریایێ کْ هێمان شەن نەوّیە، لە ئەوستا (fresterte فرەس تەرتە) و (siterte ستەرتە) وە مانایلْ «شێویایێ و دەسە نەکریایێ و پیەنەو کریایێ لە رۆ زەوّ» نۆسریاس ٢) وە رزار یەک، سەفتە کریایێ [ف] ١) خرمن کوبیده شده و پهن شده و بوجاری نشده، در اوستا (fresterte فرَستَرته) و (siterte ستَرته) به معانی - گسترده و دسته‌بندی نشده پهن شده روی زمین نوشته شده ٢) به ترتیب، ترتیب قرار گرفتن

تەڕتا وشک ter̂ ta wişk جووریێ تیرْ پشکە کْ وە سان ئەنجامیێ دەن [ف] نوعی قرعه کشی با سنگ که یک طرف آنرا تَر کرده و به هوا می‌اندازند

تەرچْگ tercig تەرچْگ، تازە [ف] سبزه و شاداب، تر و تازه برای صیفیجات

تەرجمان terciman ١) دیلمانج، دیلماج، تەرزەبان، لە پەهڵەوی (tergeman تەرگەمان) نۆسریاس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «وەرگێڕ، پاچڤەکەر، پاجڤە کەر» ئۆشن ٢) دوواێ کْ ئەڕاێ واز بۆنْ زاوا خوەنن ٣) جووریێ دوواس ک چەن گلە دۆیەت کەنە ژێر بەتیەێگەو ئێکە سەید تێ و دوواێ خوەنێ تا تەڵەسمْ کار واز بکەێ یا ناو نیشانْ بێسەر و شوون بەێدە دەس [ف] ١) مترجم، در پهلوی (tergeman ترگمان) نوشته شده، دردیگر گویشهای کردی «وەرگێڕ، پاچڤەکەر، پاجڤەکەر » گویند ٢) وردی که برای داماد درشب زفاف خوانند تا توانایی زفاف داشته باشد ٣) وردی که توسط حسابگر و با حضور چند نفر که معمولا دختر هستند و در زیر چادر سیاهی قرار می‌گیرند خوانده می‌شود تا نشانی از گمشده یا خواسته شخص ترجمان خواه بدهند

تەرجەمە terceme دیلمانج [ف] برگردان، ترجمه

تەرچْگ terçig تەرجْگ [ف] نگا **تەرجْگ**

تەرخ terx بنوورە تەرک [ف] نگا **تەرک**

تەرخوْل terxwil تەرخوْن [ف] نگا **تەرخوْن**

تەرخوْن terxwin ١) گیاێ تەخوون کْ خوراکییە ٣) تیکە چووێ ک وە خرەو تاشیاێە کْ منالەیل وە پێ گەمە کەن [ف] ١) گیاه ترخون ٢) تکه چوبی که مدور است ونخی به دور آن می‌پیچند و با کشیدن نخ تکه‌چوب می‌چرخد و بچه‌ها با آن بازی می‌کنند

تەرخێنە terxêne گەنم پەتڵە و دوو پڵتووکەێ کەن و ئەڕاێ زمسان کەنەێ ئاش [ف] گندم پرک شده و خورد شده که در دوغ می‌خوابانند و پس از خشک شدن برای زمستان بعنوان سوپ از آن استفاده می‌کنند

تەردەس terdes کارامە [ف] کارآمد، توانا

تەرز terz ١) دیمەندار «خوەش تەرز» ٢) رەسم و رسوّم «کول کارێ تەرزە، شادی شیوەن فەرزە» ٣) مەقامْ هوورە و موور و مووسقی حەقانی [ف] ١) زیبا و دلپسند ٢) رسم، روش ٣) مقام موسیقی

تەرزْمەجنوونی terzi mecnûnî بەزمێگە لە هوورە [ف] یکی از مقامهای هوره

تەڕزووان ter̂ zuwan قسیە بکەر، قسەزان [ف] سخنور، سخن دان

تەڕزووان نۆس ter̂ zuwan nüs ئەو کەسە ک قسەێ تەنز نۆسێ [ف] طنز نویس

تەڕزووانی ter̂ zuwanî قسیە خوەش بکەر، کۆیەنە مەتەڵ [ف] طنز، طنز پرداز

تەرزە terze ١) تەگرە ژیلە ٢) خۆسە، ئانگوو «گ» [ف] ١) تگرگ ریز ٢) شبنم

تەرس ters لاس، پەین [ف] پهن، مدفوع گاو

تەرسەقول terseqwil قەرسەقول [ف] مدفوع الاغ

تەرف terf ١) تەرک، قەشەنگ ٢) تەرافیدە ٣) ماێ دەم «بزان تەرفْ دەمێ چۆنە» [ف] ١) زیبا، قشنگ ٢) متفرق، پراکنده ٣) سبک و سنگین کردن، سنجش گفتار، نحوه‌ی بیان

تەڕفام ter̂ fam ئەوزەڵ [ف] خوش درک، فهمیده

تەرفْ تۆن terfi tün تەرافیدە، لە یەک پاچیاێ [ف] متفرق ، پراکنده

تەرفْ دەم terfi dem ١) ماێ دەم ٢) دیدمەن، دیمەن [ف] ١) سنجش گفتار کردن ٢) زیبایی، قشنگی

تەرقووت terqût جووریێ نوورە [ف] نوعی نفرین

تەرک terk ١) پێشتگەێ هەر چشتێ ٢) رەنگین «گ» ٣) لە کارێگ دەس کیشان [ف] ١) قسمت عقبی زین ٢) زیبا، رعنا ٣) انجام ندادن کاری

تەڕکاڵ ter̂ kal̂ تەڕەکاڵ، کشت وکاڵ ئاوی [ف] محصول آبی

تەرکان terkan بنوورە کۆیەت [ف] نگا **کۆیەت**

تەرکانی terkanî جووریێ چیغْ نازکە [ف] نوعی چیت نازک

تەڕکردن ter̂ kirdin خۆس کردن [ف] خیس کردن

تەرکە terke ۱) لەتە باقە ۲) پێشتگە ۳) لاناوە لە باریک ف ۱) ترکە ۲) قسمت عقبی زین ۳) کنایە از باریک

تەرکەبان terkeban بنوورِە تەرکەبانان ف نگا **تەرکەبانان**

تەرکەبانان terkebanan هاماری، تەرکەبان «ترنگەیَ تەور مەیوو لە تەرکە بانان- یا جەنگْ شێرە یا سپایَ خانان» ف بلندی قلە کوە کە هموار است

تەرکەسووار terkesuwar کارامە لە سوواری ف چابک سوار

تەرکەش terkeş لە تیررِەس، لە دۆدەس «وەهار هاتەوە وەو شەرت خوەشم بوو- سەونزەیَ قەد باریک وە تەرکەشم بوو» ف دم دست، در دسترس

تەرکەوەیس terkeweys دیەکەێگەلە قلاشاین ف روستایی در قلعەشاهین از توابع سرپل ذهاب

تەرکی terkî ناوێگە ژنانە، لە تەرک وە مانایَ رەنگین گریاس ف نامی زنانە کە از واژە «تەرک» بە معنی زیبا و رعنا گرفتە شدە

تەرکیوەن terkîwen پاشکوە ف نگا **پاشکوە**

تەرگ terĝ چیلگ ف شاخەهای درخت بلوط کە برای سوخت زمستانی بکار بردە می‌شود

تەرلان terlan ۱) واشەیَ تێژبال، بنچینەیَ ئی وشە تۆرکیە ۲) لاناوە لە رەنگین و دلْپەسەن ف ۱) تیز پرواز، ریشە این واژە ترکی است ۲) کنایە از زیبای دلفریب

تەرم term ۱) تەروالە ۲) جنازە ۳) لاناوە لە دیلْم ف ۱) تابوت ۲) جنازە ۳) کنایە از آدم تن لش، تن پرور

تەرماس termas سییە «ل»، «ژێرْد نەیَ بوو، بانْد نەیَ بوو- بەرگْد تەرماس بوو، ژ مالْ و ژ دنیا هەر ژنْد خاس بوو» ف سیاە

تەرمکخۆرما termik xorma خۆرمایَ پۆشی ف خرمایی کە در لیف خورما بستە بندی شدە

تەرن tern پەن، کەلەمە «تەرنیَ بەمە پێدئەو سەریَ ناپەێدا » ف تنبیە عبرت آمیز

تەرنە terne چەوەنووری «ل» ف چشم براهی، انتظار

تەرنەقن ter neün لێخن نەقن، گرژ نەلاتن ف خشمگین نشدن

تەروالە terwaľe چوارچووەیَ تەرم ف چهارچوبی کە بە عنوان تابوت بکار می‌رود

تەروتازە ter û taze نرک و نوو ف تر و تازە

تەروتلیک ter û tilîk فیسیایَ، فرە تەرِ ف کاملا خیس

تەروشک terî wişk تەرِ تا وشک ف نگا **تەرِتا وشک**

تەروْگی terwigî گیاێگە چۆ جارِوو ف گیاهی شبیە جارو

تەرە tere تەر ف نوعی پیمانە

تەرِە terê ۱) کەوەر ۲) خۆسە ۳) میوەیَ بووسان ٤) شوونێگە لە دیوەخان ک شوونْ خزمەتکارەیلە ف۱) گیاە تَرە ۲) خیس است ۳) میوە جالیزی ٤) قسمتی از مهمانسرای خان کە محل خدمتکاران است

تەرِەبار terêbar بارْ میوەیَ بووسان ف ترەبار

تەرِەپیاز terê pyaz پیازچە ف پیازچە

تەرِەتووشی terê tûşî ۱) وە تفاق خوەش سەر کردن ۲) هەوایَ تەرِەزەن، تەرِەتۆشی ف ۱) با آسودگی روزگار بسر بردن ۲) هوای نمناک و بارانی

تەرِەتۆشی terêtüşî هەوایَ تەرِەزەن ف هوای نمناک و بارانی

تەرِەتیزە terêtîze کۆزلە ف ترتیزک آبی

تەرەخشە terexşe تەرەشقە، سەرما ف سرما

تەرەخون terexwin پرتیانْ چەو وچرکْ پرِ بۆن ف تراخما ، عفونت چشم

تەرِەزا terêza نووزگە، ئاژەلیَ ک یەکْم زا و زیَ بکەیَ، لە سەکزیَ «تەرِزا» ئۆشن ف حیوانی کە اولین زایمانش باشد، در سکزی «تَرزا» گویند

تەرِەزەن terêzen ۱) تەرِەزا ۲) هەوایَ وارانی کْ زەوَ بفیسنیَ ف ۱) نگا **تەرِەزا** ۲) هوای بارانی کە در آن زمین کاملا خیس شدە

تەرەزیان tereziyan تروزیان، ترنجگیان ف نگا **تروزیان**

تەرەس teres ۱) گەن، چەپەلْ، ئەرِایَ سەیَ ۲) دژمینێگە «تەرەس باوگ» ف ۱) پست و رذل، صفتی برای سگ ۲) دشنامی است

تەرِەسالْ terê saľ سالْ پرِ واران ف سال پر باران

تەرِەسلێمانە terê siľêmane گیاێگە ف گیاهی است خوراکی

تەرەشقە tereşqe سایەقە ف الماسە هوا، پژ

تەرهشک terî hişk تەرِ وشک ف نگا **تەرِتا وشک**

تەرەقە tereqe تەقەمەنی ف ترقە

تەرەقی tereqî ١) ترەختی ٢) تەرکیا ف ١) ترقی ٢) ترکید

تەرەقیا tereqya تەرەکیا ف ترکید

تەرقیاس tereqyas تەرەکیاس ف ترکیده است

تەرەقیاگ tereqyag تەرەکیا ف ترکیده

تەرەقیانtereqyan ١) تەرەکیان ٢) ترسیان «گ» ف ١) ترکیدن ٢) ترسیدن

تەرەقیاێ tereqyaê تەرەکیاێ ف ترکیدەشده

تەرەقین tereqîn تەرەکین ف ترکیدن

تەرەک terek دەرز، کوناێ بۆچگْ ف ترک، درز

تەڕەکاڵ terê kaڵ تەڕکاڵ ف نگا **تەڕکاڵ**

تەرەکان terekan ١) تەرەقان ٢) شڵپان ٣) بێ گورتینه کرد ٤) ئەو ترسان ف ١) منفجر کرد ٢) ترکاند ٣) بکارت را برداشت ٤) ترساند

تەرەکانن terekanin ١) تەرەقانن ٢) شڵپانن ٣) بێگورتینه کردن ٤) ترسانن ٥) دریژە دان وە قسیه «دەمەتەقه» ف ١) منفجر کردن ٢) ترکاندن ٣) بکارت برداشتن ٤) ترساندن ٥) به صحبت ادامەدادن

تەرەکمان terekman تەرەکیان، لاناوێگە ئرای فره خوەر ف ترکیدن، کنایه است برای پـُرخور

تەرەکه tereke تۆخمه «تۆخمه تەرەکه» ف نژاد، تخمه ترکه

تەڕەکی terêkî میبه و کاوڕێگ کْ له وەهار گیاێ سەونز فره خواردێه و ژێرْ پاچێ زەرده ف گوسفند ی که در بهار به علت خوردن گیاه سبز زیر دنبه‌اش زرد شده

تەرەکیا terekya ١) تەرەقیا ٢) تووقیا ٣) ترسیا ف ١) منفجر شد ٢) ترکید ٣) ترسید

تەرەکیاس terekyas ١) تەرەقیاس ٢) تووقیاس ٣) پشکیاس ف ١) منفجر شده است ٢) ترکیده است ٣) بی بکارت است

تەرەکیاگ terekyag ١) تەرەقیاگ ٢) تووقیاگ ف ١) منفجر شده است ٢) ترکیده

تەرەکیان terekyan ١) ترسیان ٢) تووقیان ٣) تەرەقیان ف ١) ترسیدن ٢) منفجر شدن ٣) ترکیدن

تەرەکیاێ terekiyaê ١) تووقیاێ ٢) تەرەقیاێ ف ١) منفجر شده ٢) ترکیده

تەڕەڵوا terêڵwa حەڵوا «ل» ف حلوا

تەڕی terî زیزْ وشکی ف تَری، خیسی

تەریخ terîx تەریق «ل» ف شرمندگی، حیا، خجالتی

تەریق terîq خجاڵەتی، شەرمەندەگی، تەریقی ف شرمندگی ، خجالتی

تەریقی‌بردن terîqî birdin خجاڵەتی کیشان، شەرمەندەگی ف شرمندەشدن، خجالتی کشیدن

تەریقی‌کیشان terîqî kîşan شەرمەندەگی ف شرمندگی کشیدن، خجالتی کشیدن

تەریک terîk تیەریک «ل» ف تاریک

تەریه terye دْز، چەتە، ئەرەوییه ف دزد، عربی است

تەز tez ١) سڕ بۆنْ ئەنام «دەسم تەزییه» ٢) شەکەتی خسن «تەزْد دەر کە» ف ١) کرختی اندام ٢) خستگی

تەزانن tezanin ١) سڕبۆنْ ئەنام ٢) رەحەت بۆن له گان ف ١) کرخیدن اندام ٢) جماع

تەزبی tezbî تەسبی، ئەرەوییه ف تسبیح، عربی است

تەزمێر tezmêr تەزبی «ل» ف تسبیح

تەزەک tezek تەوزەک، لقووز ف متلک

تەزی tezî ١) رەحەت بۆن له هەێنْ گان ٢) سڕبۆنْ ئەنام ف ١) راحت شدن در هنگام جماع ٢) بی حسی اندام

تەزیان tezyan ١) ئاو هاتنەوه ٢) تەزین ف ١) راحت شدن هنگام جماع ٢) بی حسی اندام

تەزین tezîn تەزیان ف نگا **تەزیان**

تەژگا tejga تەجگا، تەجێا ف نگا **تەجگا**

تەژەک tejek رازاێ تەمەڵی ف صفتی برای تنبل

تەژەنگە tejengê وجاخ کوور ف اجاق کور و بی چاره، بد بخت

تەساق tesaq تەسەق، تەسیەق ف تو رابه، واگذار می‌کنم به . . .

تەسقوڵ tesqwil جەبەێ لەیمکاری ف جعبه‌لحیم کاری قلع

تەسک tesk باریک «نه تەسک ونەپیەن»ف باریک

تەسکەتێوڵ teske têwiڵ بەد رەژەن ف بد شانس

تەسمیل tesmîl لاناوه له گیان دەرچوون ف کنایه از جان سپردن

تەسوق tesuq تاسق، تەمسق «ل» ف نوبرانه، نگا **تەمسق**

تەسەحْق tesehiq تەسەق ف نگا **تەسەق**

تەسەق teseq واگوزار، تەسیەق «تەسەقْد کەمە خودا» [ف] تو را به... واگذار می‌کنم

تەسەڵ teseĺ خونچ، تێر، سێر، ئارام «بشکاوان یەخەیَ بچوو لە جامەیَ- تەسەڵ بوو لە بوو ئەتر و شەمامەیَ» (مەلا نەجەف) لە کرمانجی«تێر وتەسەڵ» ئۆشن، لە ئەرەوی « تسلی» [ف] کاملا سیر، بی نیاز از گرسنگی، ئارام، در عربی «تسلی» گویند

تەسەوْق tesewiq تەسەق [ف] نگا **تەسەق**

تەسیار tesyar تیەسیار، چاوەدێر «ل»[ف] نگهبان

تەسیارگە tesyarge جی تەسیار «ل» [ف] ایست بازرسی، محل دیده‌بانی

تەسیاری tesyarî چاوەدێری «ل» [ف] نگهبانی

تەسیەق tesyeq تەسەق [ف] نگا **تەسەق**

تەسیق tesîq گەواهینامە، ئەرەوییە [ف] گواهینامە، تصدیق ، عربی است

تەش teş ١) ئاگر، ئاێر «ل» ٢) تەشی «تەشْ خوەیَ وە پیَ سایَد» [ف] ١) آتش ٢) دوک

تەشام teşam پەنام، پەشام [ف] ورم

تەشاوی teşawî شیشەێگ کْ بنەنەیَ ناوکونایَ دیوار و دەوریَ وە خەڕیَ بپووشنن [ف] پنجره بدون چهار چوب که دور آنرا با گل بپوشانند

تەشْبەرق teşiberq ١) ئاگر و بەرق، تەرەشقە ٢) نووڕێگە «تەشْبەرق بەێدە ملْدا» [ف] ١) آتش و برق، رعد وبرق ٢) نفرینی است

تەشت teşt تەیشت، لە ئەوستا (teşte تەشتە) و لە پەهلەوی (teşt تەشت) نۆسریاس [ف] تشت لباس شویی، در اوستا (teşte تشته) و در پهلوی (teşt تشت) نوشته شده

تەشْ تاو teşi taw رووشن کردنْ کوانیَ و تێار بۆن ئەڕایَ خواردەمەنی [ف] روشن کردن اجاق و تدارک دیدن برای پخت وپز

تەشتەشاوی teş teşawî تەشاوی، دەلاقە [ف] پنجره

تەشخەڵە teşxeĺe لەیلاجی، فیتْ فەن [ف] نیرنگ

تەشقەڵە teşqeĺe تەشخەڵە[ف] نیرنگ

تەشقەڵەبازی teşqeĺe bazî لەیلاجی [ف] مکار، نیرنگ باز

تەشْقەێز teşiqeŷz بڕسکیان و تووریان [ف] قهر کردن و بر افروختن

تەشگا teşga ئاتەشگا «ل» [ف] آتشگاه

تەشمەلۆچ teşmelüç بنوور ئاگرمەلۆچ [ف] نگا **ئاگرمەلۆچ**

تەشنەداری teşnedarî گیاێگە چۆ ئەسپەن ک چووار وەرز سەوزنە، ئەڕایَ دیان ژان خاسە و لە کوڵیایَ ئەوە دەرمان دْرس کەن (تەش = کفن+ داری = داروو) [ف] گیاهی شبیه سپند که چهار فصل سبز است و برای دندان درد خوب است و از پخته آن پماد سازند (تش = التهاب+ داری = دارو) داروی ضد التهاب

تەشە teşe ١) ئاتەشەک ٢) ئافەتْ کشت وکاڵ [ف] ١) آتشک ٢) آفت کشاورزی

تەشەر teşer ١) هەڕەشە ٢) کشماتْ خەو، کەشەریان [ف] ١) تشر ٢) خواب عمیق

تەشەریان teşeryan کشمات، کەشەریان [ف] خواب عمیق

تەشەگیر teşegîr تەشە لیَ دایَ [ف] آفت زده

تەشە لیَ دایَ teşe lê daê تەشەگیر [ف] آفت زده

تەشەودان teşew dan پەێەڵپەیَ [ف] بیوقفه

تەشی teşî ئامرازْ بەن رسین، لە ئازەری «تشرەکو، تەشی» ئۆشن [ف] دوک پشم بافی، در آذری «تشرَکو، تَشی» گویند

تەشی رس teşî r̂is ژنێگ کْ وە تەشی خوری ڕسیَ [ف] دوک ریس

تەشی رسین teşî r̂isîn خوری رسین [ف] دوک ریسی

تەشیشی teşîşî چەوەڕیَ بۆن و نگرانی «ل» [ف] چشم براهی و تشویش

تەشیلە teşîle ١) تەشینْک ٢) تیلە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هەڵمات، کەللا، مەڕمەڕ» ئۆشن [ف] دوک کوچکی که دو رشته نخ را به هم می‌تاباند ٢) تیله، گولو، در دیگر گویشهای کردی «هەڵمات، کەللا، مەڕمەڕ» گویند

تەشینْک teşînik تەشیلە [ف] نوعی دوک کوچک که دو رشته نخ را به هم می‌تاباند

تەفت teft تفت [ف] نگا **تفت**

تەفراوتۆناو tefraw tünaw تەراف، ترافیان [ف] پراکندە و متفرق شدن

تەفرە tefre خاپوورە بازی [ف] فریباندن و خود را به نفهمی زدن

تەفرەخواردن tefre xwardin گووڵ خواردن [ف] فریب خوردن

تەفرەدان tefre dan گووڵ خواردن ف فریفتن، فریب خوردن

تەفەقوو tefeqû چەوتەفەقوو ف توقع، عربی است

تەڤە teve هەڵەپڵە «ل» ف شتاب، عجله

تەڤەر tever تەوەر «ل» ف تبر

تەڤەرداس teverdas تەورداس «ل» ف تبرداس

تەق teq ١) دەنگْ تەقەمەنی ٢) دەنگْ دەرگا ف ١) صدای انفجار ٢) تق، تقه به در

تەقان teqan بنوورِە تەرەکان ف نگا **تەرەکان**

تەقانن teqanin ١) بنوورِە تەرەکانن ٢) سەرن کردن ف ١) نگا **تەرەکانن** ٢) غربال کردن و بیختن آرد

تەقْپووق teqi pûq دەنگْ تەقە ف صدای تقەی هر چیزی

تەقْ تووق teqi tûq ١) دەنگْ تەقەیْ گولە ٢) کۆیەیْگە لە گیەڵان ف ١) صدای شلیک گلوله ٢) کوهی در گیلانغرب

تەقتەق teq teq تەقەیْ پەیەڵپەیْ ف «تقه»ی پیاپی

تەقْچوو teqi çû ١) لاناوە لە پەیْپاکی کردن ٢) گووش وە زەنگ بۆن ف ١) کنایه از جستجو ٢) گوش بزنگ بودن

تەقْچوودان teqi çû dan پتەکەنە کردن ف جستجو کردن

تەقدان teq dan ١) بێگورتینە کردن ٢) فتوور هاوردن، لە بەیْن دان «تەقیْان دان» ٣) دەر کوتان، تەقە لە دەر دان ف ١) برداشتن بکارت ٢) به کلی از بین بردن ٢) کوبیدن در و...

تەقْدەو teqi dew زەنْبەلەق ئەرایْ کار ف تلاش برای کار کردن

تەقْلەق teqileq ١) وەرەلا ٢) بیْ بنیات ٣) ئەڵتەک وەڵتەک ماشین ف ١) بیبند و بار ٢) بی بنیاد، نا استوار ٣) تکانهای ناشی از ماشین

تەقن teqin پاشگرە وە مانایْ تەرەقن ف پسوند به معنای منفجر کننده

تەقوٗر teqûr ئەنگەمە، گیر وگرفت ف درد سر، گیر و گرفت

تەقوپووق teq û pûq تەقْ پووق ف نگا **تەقْپووق**

تەقوتووق teq û tûq تەقْ تووق ف نگا **تەقْتووق**

تەقول teqwil تەرخول، تیکە چووێگە وە خرِەو تاشیایْ و چوٚ کەلە قەن مەخرووتییە ک بەن پێچننە دەورێ و وە تاو چەرخننەیْ ف تکەچوبی گرد و مخروطی شکل که دور آنرا با نخ می‌پیچند و هنگام کشیدن نخ تکەچوب به چرخش در می‌آید

تەقە teqe ١) تەرەقە ٢) کارْ ناشاس «تەقەیْ کرد» ٣) دەنگْ تەقیان ٤) لاناوە لە تیرئەنازی ف ١) ترقه ٢) کار ناشایست ٣) صدای انفجار ٤) کنایه از تیر اندازی

تەقەبان teqeban دەیشتْ رۆت و هامار ف زمین یا دشت بی گیاه و هموار

تەقەتووِرە teqetûr̂e بەلەفیرِە ف اسهال

تەقەتەق teqe teq تەقەیْ پەیەڵپەیْ ف تقه پی در پی

تەقەفیرِە teqefîr̂e بەلەفیرِە، لە سەکزی «تەغەدە» ئۆشن ف اسهال در سکزی «تـَغـَده» گویند

تەقەکردن teqe kirdin لاناوە لە کارْ ناشاس کردن ف کنایه از کار ناشایست انجام دادن

تەقەکوتان teqe kwitan لاناوەلە خوسپ کردن ف کنایه از غیبت کردن

تەقەڵ teqel̂ بەقیە، ئاژ ف دوخت، بخیه

تەقەلا teqela هەوڵ، زەنْبەلەق، بنچینەیْ ئی وشە ئەرەوییە ف تلاش، کوشش، ریشه این واژه عربی است «تغلا»

تەقەلا کردن teqela kirdin هەوڵ و زەنْبەلەق دان ف کوشش کردن

تەقەڵتوو teqel̂tû تەکەدۆ، تەکەڵتوو ف قسمتی از نمد و چرم که قلتاق زین روی آن وصل می‌شود

تەقەڵمیش teqel̂mîş خوەیْ مردیْ مڵاس گرتن ف موش مردگی

تەقەمەنی teqemenî هەر چشتێگ کْ بتووقێد ف مواد منفجره

تەقیا teqya ١) تەرەکیا ٢) تەرەقیا ٣) ترسیا ٤) تەتیا « تەقیا پێا» بنچینەیْ ئی وشە ئەرەوییە «التقی» ٥) توویپیا پێا «تەقیا پێا» ف ١) ترکید ٢) منفجر شد ٣) ترسید ٤) برخورد کرد، ریشه‌اش عربی است «التقی» ٥) سرزنش کرد

تەقیاس teqyas تەرەکیاس ف نگا **تەرەکیاس**

تەقیاگ teqyag تەرەکیاگ ف نگا **تەرەکیاگ**

تەقیان teqyan ١) تەرەکیان ٢) تەتیان ف ١) نگا **تەرەکیان** ٢) برخورد کردن، ریشه این واژه عربی است « التقی»

تەقیایْ teqyaê تەرەکیایْ ف نگا **تەرەکیایْ**

تەقیلە teqîle قۆمامیلە، قارچگ تەقیلە ف قارچی که در چمنزار می‌روید

تەقین teqîn ١) تەرەکین ٢) تەرەقین ٣) تەتیان ف ١)

ترکیدن ۲) منفجر شدن ۳) برخورد کردن

تەک tek ۱) تاق، تەنیا ۲) سەوەتە، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «سەلە، قەرتاڵە، نانەشان» ئۆشن ۲) لادان «تەک بێە ئەولا» ف ۱) تک، تنها ۲) آبکش، دردیگر گویشهای کردی «سەلە، قەرتاڵە، نانەشان» گویند ۳) کنار رفتن

تەکادان teka dan تەکەو دان ف تکیه زدن بر...

تەکاری tekarî تاکاری ف نگا **تاکاری**

تەکان tekan ۱) ئاگرەوارە بۆن «ئی تەکانە گْ ئەڕای خواردم...» ۲) بووق نان ۳) جمْ جۆل ٤) ئەۆ تەکانەێ « گڵیمەگە تەکان» ف ۱) ناراحت شدن در اثر خبر بد ۲) هول ۳) تکان خوردن ٤) تکاندن و تمیز کردن قالی و ...

تەکانخواردن tekan xwardin ۱) ئاگرەوارە بۆن ۲) جمْ جۆل ف ۱) هول کردن و ناراحت شدن برای کسی ۲) تکان خوردن

تەکاندان tekan dan جۆلانن ف تکان دادن

تەکانن tekanin پاک کردنْ قالی و... ف پاک کردن و تمیز کردن قالی و ...

تەکْ تڵ teki tiľ رکْ رێز، هارخ پارخ ف اسباب و اثاثیەی نا چیز

تەکْ توو teki tû پەێپاکی کردن «تەکْ توو یە ئەرام بدرار» ف جستجو پژوهش درباره

تەکْ تووک teki tûk تاکْ تووک ف کم، نایاب

تەکخسن tek xisin فتوور دراوردن ف نابود کردن

تەکْد tekid دەسوور وە لادان «تەکْد بە لا» ف دستور به کنار زدن

تەک دا دۆیا tek da düya چییە دۆیا ف کنار رفت، عقب رفت

تەک دا نووا tek da nuwa هاتە نووا ف به جلو آمد

تەککەفتن tek keftin تەنیا مەنن ف تنها شد، تک افتادن

تەکڵووک tekľûk تەکڵە ف سبد کوچک آبکشی

تەکڵە tekľe سەوەتەێ بۆچگْ ف سبد کوچک آبکشی

تەکْن tekin پاشگرە وە مانای تەکاننده ف پسوند به معنی تکاندن

تەکە teke تەکخاڵ ف برگ آس در پاسور، تکخال

تەکەڵتوو tekeľtû تەقەڵدۆ «ل» ف نگا **تەقەڵتوو**

تەکەڵدۆ tekeľdü تەکەڵتوو، تەقەڵتوو ف نگا **تەقەڵتوو**

تەکەلوو tekelû ناوەێن، ناوبەێن ف میان، در میان، وسط

تەکەو دان tekew dan تەکادان ف تکیه زدن بر

تەکیە tekye ۱) خانەقا ۲) لەمەو دان ف ۱) خانقاه، تکیه ۲) تکیه زدن بر ...

تەکیەدان tekye dan مرکەو دان ف تکیه دادن

تەکیەگا tekye ga پێشتیوان، داڵتە ف پشتیبان، تکیەگاه

تەگ teg ساورێن ف بُز بر گله

تەگْر tegir تەرزە، تەێر، لە پەهڵەوی (tigirg تگرگ) نۆسریاس، لە عبری «تەرزەکی» و لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «تورەگی» ئۆشن ف تگرگ، در پهلوی (tigirg تگرگ) نوشته شده و در عبری «تَـرزَکی» و در دیگر گویشهای کردی «تورەگی» گویند

تەگرزە tegirze تامازروو ف آرزومند

تەگرەجیلە tegre cîle تەگرەژیلە ف تگرگ ریز

تەگرەژیلە tegre jîle تەگرەجیلە ف تگرگ ریز

تەگری tegirî فرە سەرد ف بسیار سرد، تگرگی

تەگریچەو tegirî çew چەو کەو ف چشم روشن، چشم آبی

تەگە tege ۱) تەگ، ساورێن ۲) تەێە ف ۱) بُز نر گله ۲) هنگامەی جفتخواهی بُز

تەگەگرتن tege girtin تەێە گرتن ف پایان فصل جفت خواهی بُز

تەل tel ۱) سیم ۲) تیرقڵاف ف ۱) سیم ۲) تلگراف

تەڵ teľ ۱) پەلێ چیلێ «تەڵێ چیلێ بار» ۲) داڵتە «ئەر خودا وە تەڵد بوو...» ۳) تەڵەسان ف ۱) شاخه چوب ۲) پشتیبان، حامی ۳) سنگ بزرگ و صاف

تەڵا teľa بنوورە تڵا ف نگا **تڵا**

تەلار telar ۱) ئەو کەسەێ کْ دەوار و قالی و... بافی ۲) باڵابەرز ۳) دارْ چیخ بافی ٤) تەلالییە، تەلارێە ف ۱) بافندە قالی و... ۲) بلند بالا و رعنا ۳) دار چیخ بافی و... ٤) نگا **تەلالییە**

تەلارگە telarge ئەو بەشە لە لقْ دار ک مییە یا بزن وە پێ کەنە دارەو تا پووسێ بکەنن «ئەو شاخْ وەنە ک خەنجەر کەنە – ئەوە تەلارگەێ شکارْ مەنە» ف قسمتی از شاخەی درخت کە گوسفند یا کل شکار شدە را بە آن آویزان می‌کنند

تەلارەێ tela řêy ڕەگ، مەچیرەێ ئەنام ف زرد پی

تەڵاش teĺaş تەقەلا ف تلاش

تەلالییە tela lîye تەلارەیٚ، مەچیرەیٚ ئەنام ف زرد پی

تەلان telan ١) ئاسووێ کۆیە ٢) تەرلان ف ١) ستیغ کوه ٢) نگا **تەرلان**

تەلانە telane ناوێگە ژنانە، لە وشەیٚ «تەلان» وەرگێڕ بۆیە ف نامی زنانە بر گرفتە از «تەلان»

تەڵ باڵا teĺî baĺa قەد وباڵا ف قد وقامت

تەلخون telxwin بنوورە تەرخوْڵ ف نگا **تەرخوْڵ**

تەلگیوبەلگی teligî û beligî ١) بێ بایەخ ٢) لاناوە لە چەرمە سەری وهۆچ نەمەنن «تەلگی وبەلگی ئڕایٚ نەمەن» چشتێ ئەڕایٚ نەمەن ف ١) هرچیز بی ارزش ٢) کنایە از بدبخت شدن، اصل واژە بە معنای چیز بی‌ارزش است

تەڵمیت teĺmît ١) ماینێ کْ لە هەێنْ ستور رازننەیٚ و وەو نەنە کووڵێ ٢) ئەسپْ ئازیەتی جل و پیتووێ ساوێ خەنە کووڵێ و لە ناو پرسە گەردننەیٚ ٣) ئەسپْ ئاڕازیایٚ ئەڕایٚ گەورە پیایل ف ١) مادیان آرایش شده که عروس را بر آن می‌نهند ٢) اسبی که در مرگ صاحبش با وسایل جنگی صاحبش آرایش شده و در مدت مراسم سوگواری بر در خانه و در میان سوگواران نگه می‌دارند ٣) اسب آرایش شده و زین و براق کرده برای بزرگان ایل

تەڵمیتسووار teĺmît suwar گەورە پیا یا شەڵتەکوڕ کْ لە نووایٚ ئێڵ تیەن ف بزرگ ایل یا پسر کارآمد ایل که پیشتاز قافله کوچ است

تەڵوار teĺwar ١) چیخێ کْ کەشک لە بانێ پیەنەو کەن ٢) تەڕواڵە «فلانی ها بانْ تەڵوارەو» ف ١) حصیری که کشک را روی آن پهن می‌کنند ٢) نگا **تەڕواڵە**

تەڵوارە teĺware تەڵوار ف نگا **تەڵوار**

تەڵواسە teĺwase ١) هەوڵەلا، لە کرمانی «تەلواسە» ئۆشن ٢) تاسە ف ١) اضطراب، هول کردن، در کرمانی «تـَلواسە» گویند ٢) نگا **تاسە**

تەڵواڵ teĺwaĺ تەرم، تەڕواڵە ف نگا **تەڕواڵە**

تەڵوەلا teĺweĺa تەڵوەنە ف غرقه، کاملا در هم آمیختە

تەڵوەنە teĺwene تەڵوەلا «هەیٚ دڵ وە رێزەیٚ کەواو پەزان بای- چۆ وەن تەڵوەنەیٚ رۆ کەڵوەزان بای» ف غرقه، در هم آمیختن

تەڵە teĺe ١) داو، لە پەهلەوی (teĺek تەڵەک) تۆسریاس ٢) تەڵ ٣) ئەڵحەیٚ ٤) خوادەمەنیگە کْ ئەڕایٚ زاوران خاس نییە و چۆن ماس و دوو کەنە تێ و ماس سەردیە زاوران زێ ئەسپان کەێد و مرێد وەیٚ بوونەوە ئۆشن «تەڵەودوو خواردێە» ، تەڵە و دوو ف ١) دام، تله، درپهلوی (teĺek تـَلک) نوشته شده ٢) سنگ بزرگ و صاف ٣) سنگ لحد ٤) غذایی که برای زائو مناسب نیست چون ماست و دوغ در آن بکار می‌برند و ماست سردی است زائو به اصطلاح «زێ ئەسپان» کرده و می‌میرد و ضرب المثلی کردی است که می‌گوید «تەڵەودوو خواردێە»

تەڵەبان teleban جووریٚ کۆترە ف نوعی کـُت

تەڵەبەرد teĺe berd تەڵەسان ف تختەسنگ

تەڵەپا teĺe pa تەمْق، تبووق ف سکندری خوردن

تەڵەپاکوتان teĺe pa kwitan تمق خواردن ف سکندری خوردن

تەڵەرم teĺerîm بنوورە تەڵەمڕ ف نگا **تەڵەمڕ**

تەڵەسکە teĺeske دار یەێ ساڵە ف درخت یکساله

تەڵەسم teĺesm ١) جادوو، لە لاتین (telismen) هەر وەیٚ ماناسە ٢) دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا کْ ئاڵ حەقن ف ١) طـلسم، در لاتین (telismen) به معنای جادوگر است ٢) روستایی در نزدیکی اسلام‌آباد غرب و بر آیین اهل‌حق

تەڵەسْم teĺesim کەلەسْم، پێڵەسمن ف آفت نخود، حشره‌ای که باعث نابودی نخود سبز می‌شود

تەڵەکە teĺeke ١) سەرکیسە کردن، لە سەکزی «تەڵەکە» ئۆشن ٢) تەڵەکین «ل» ٣) تیزْم تەڵەکە ف ١) سرکیسه کردن، درسکزی «تـَلـَکه» گویند ٢) چهارچوبی که به عنوان زیر رختخوابی از آن استفاده می‌کنند ٣) نیرنگ

تەڵەکەباز teĺeke baz مەردْ رن، لەیلاج ف رند، نیرنگ باز

تەڵەکە کردن teĺeke kirdin سەرکیسە کردن ف سر کیسه کردن

تەڵەکین teĺekîn تەڵەکە ف زیر رختخوابی

تەڵەمڕ teĺemiȓ مخڵدانْ رییەن، فارس کردێەسەیٚ تەڵەمبار ف جمع شدن گوسفندان و نامرتب روی همدیگر خوابیدن، ریشه این واژه کردی است و فارس آنرا به تلمبار دگرگون کرده است

تەڵەمڕدان teĺemiȓ dan مخڵدان ف جمع بستن نا منظم و خوابیدن گوسفندان روی یکدیگر

تەڵەو tel̂ew وە شوونْ کەسێ یا چشتێ کل کردن، بنچینەێ ئی وشە ئەرەوییە «طلب» ف طلب، ریشه این واژه عربی است

تەڵەوا tel̂ewa خواردەمەنیگە لە ئارد و کونجی ئەڕاێ زاوران ف خوراکی از آرد و کنجد که برای زائو خوب است

تەڵەودوو tel̂e û dû تیەڵەو دوو، خواردەمەنیگە ک ئەڕاێ زاوران درْس کەن و چۆن ماس و دوو کەنە تێ و ماس سەردیە زاوران زێ ئەسپان کەێد ومرێد وەێ بوونەوە ئۆشن «تەڵەودوو خواردێە» ف غذایی که برای زائو درست کنند وچون ماست و دوغ هر دو از غذاهای سرد هستند، زائو در اثر سردی به اصطلاح «زێ ئەسپان» کرده و می‌میرد

تەڵەو کردن tel̂ew kirdin تواسن ف طلبیدن، خواستن

تەڵەوکەر tel̂ew ker کەسێ کْ لە شوونْ گۆم کەردە چوو ف کسی که به دنبال گمشده‌ای می‌گردد

تەلێ telê بزنێ ک گووشْ دریژ و لۆل بێاشتوو ف بزی که گوشهای بلند و لول شده دارد

تەلیس telîs پلاسێگە چۆ هوورِ چنیەێد و جاێ قاشخ و کیەرد و هۆردْ ریزە ف بافتنیی که مانند جوال است و جای قاشق و کارد و خُرد ریز آشپزی است

تەلیسە telîse پەرواری، بەنی «گ» ف گاو یا گوسفندی که جهت پرواری نگه‌داری می‌شود

تەم tem ١) هەواێ ئەوری، لە ئەوستا (tem تەم) و (tema تەما) و لە پەهڵەوی (tem تەم) و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مژ، دومان» و لە عبری «تەمی» ئۆسریاس ٢) تووز ٣) تارمایی ٤) لاناوە لە خوسەخواردن ٥) تیەو، تام «ل» ف ١) مه، در اوستا (tem تم) و (tema تما) و در پهلوی (tem تم) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «مژ، دومان» و در عبری «تـَمی» گویند ٢) گرد وغبار ٣) تار شدن چشم ٤) کنایه از غصـه خوردن ٥) رگبار باران

تەما tema ١) حرس ٢) ئەزرەتمەن، بنچینەێ هەر دْگیان ئەرەوییە ٣) چەوەڕێ بۆن «ل» ف ١) آز ٢) طمع، ریشه هر دو عربی است ٣) چشم براهی

تەماتاو temataw خواردەمەنییگە لە تەماتە ف خوارکی از گوجه فرنگی

تەماتە temate بەرْ بتەێگە خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «باژاناسۆر، تۆماتێز، باینجانی‌سور، یا جاناسۆر» ئۆشن و لە لاتین (tomato) ئۆشن ف گوجه‌فرنگی، در دیگر گویشهای کردی «باژانا سۆر، تۆماتێز، باینجانی‌سۆر، باجاناسۆر» که همگی معنی بادمجان قرمز دارد گویند، درلاتین (tomato) گویند

تەمادار tema dar ئەزرەتمەن، بنچینەێ ئی وشە ئەرەوییە ف امیدوار، ریشه این واژه عربی است

تەمارزوو temarzû تامازروو ف نگا **تامازروو**

تەماشا temaşa تماشا، نووڕسن ف نگاه کردن، تماشا

تەماشاخانە temaşaxane تماشاخانە ف نمایشگاه

تەماشاکەر temaşa ker تماشاکەر ف بیننده

تەماکار tema kar ئاێمْ وە تەما، ئەرەوییە ف طمعکار، ریشه‌اش عربی است

تەما کردن tema kirdin هەوەس کردن ف علاقه کردن

تەماکوو temakû تماکوو ف تنباکو

تەمام temam ١) وە کولی «تەمامێ برد» ٢) ئەنجام « کارەگە تەمام بۆ» ٣) نەمەنن «تەمام بۆ» ف ١) همگی، بەکلی ٢) سرانجام، پایان ٣) تمام

تەمام بۆن temam bûn نەمەنن ف تمام شدن

تەمام کردن temam kirdin ئەنجام داین ف تمام کردن

تەمامی temamî وە کولی ف همگی، بەکلی

تەمامێان temamiêan گشتێان ف همگیشان

تەمتەراق temteraq تەنتەنە، شان و شەوکەت، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سەنسەنە» ئۆشن ف دبدبه، شکوه، فرّ

تەمتەم temtem دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

تەمتەمەلۆلان temtemelülan کرکرەمزێ، کەڕە مزێ ف هوای مه‌آلود

تەمسْق temsiq تاسق، تەسوق ف نوبرانه، باب میل

تەمسْقی temsiqî تاسقی، تاسوقی ف نوبرانه

تەمنێا temniêa تەماێ نگا، تەماێ نێا ف با حسرت نگریستن

تەمورە temüre سازێگە زوورْم یارسان وە کارێ تیەرێ، لە پەهڵەوی (tembor تەمبۆر) ئۆسریاس ف تنبور که بیشتر مردم یارسان از آن استفاده آیینی می‌کنند و در پهلوی (tembor تنبور) نوشته شده

تەمورەچی temüreçî تەمورەژەن ف نوازنده تنبور

تەمۆرەژەن temürejen تەمۆرەچی ف نوازنده تنبور

تەمۆشە temüşe ١) جوو سەر پووشیاێ باریک کْ ئاو لە پێا ئەڕاێ ئاویاری باخ یا ماڵ بەن «گ» ٢) ڕێ ئاو «گ» ف ١) جوب سر پوشیده باریکی که بوسیله آن باغ را آبیاری کنند و یا آب را به خانه‌ای هدایت می‌کنند ٢) فاضلاب

تەمەز temez تمەرز، تمەز، تمەس ف تو نگو، نگا **تمەز** و ترکیباتش

تەمەکوو temekû تەماکوو، تماکوو ف تنباکو

تەمەڵ temeʔ ١) دیلْم ٢) جووریێ تفەنگە ف ١) تنبل ٢) نوعی اسلحه دست ساز

تەمەڵ ئەوپاکەر temeʔ ew pa ker کەپوو، لاناوەلە تەقەلا کردن ئەڕاێ زمسان ف گل قاص‌دک، معنای واژه تنبل به پا کن است که همین گل در اواخر پاییز پدیدار می‌شود و حکایت از تلاش برای زمستان دارد

تەمەڵخێزان temeʔxêzan دۆیا رووژەیلْ پایز و ئەوەڵ ماڵە ژێر ف اصل واژه به معنی تنبل خیزان است و به اواخر پاییز گویند، ماه آبان

تەمەڵە temeʔe دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

تەمەڵی temeʔî دیلْمی، پاوْسی ف تنبلی

تەمەنا temena تەمەنێا، تەمنێا، تەماێ نگا ف تمنا، خواهش، درخواست

تەمەنگا temenga ١) تەمەنێا ٢) تەمەنگە ف ١) تمنا ٢) نگا **تەمەنگە**

تەمەنگە temenge بەشێگە لە سییەماڵ کْ زوورْم ها لە تیەریکی و بوود وە پێەو بنووڕیدە دەیشت «تەمەنگەێ سەر چیخْ دووژْ دەواران –خودا روو لە دەسْ مینگەنوواران» لە ئەوستا (timenĝh تمە نگهـ) وە ماناێ تیەریکی وتارماییە ف قسمت عقبی سیاه چادر که معمولا تاریک است و می‌شود از آنجا بیرون را نگریست، در اوستا (timenĝh تمنگهـ) به معنی تاریکی وتاری است

تەمێار temiêar دەزۆران، بنچینەێ بوودە تەماێ یار ف نامزد، ریشه‌اش همان طمع یار است

تەمیس temîs پاک، بنچینەێ ئی وشە ئەرەوییە «تمیز، ممیز» ف تمیز، ریشه‌اش عربی است

تەمیس بۆن temîs bün پاک بۆن ف تمیز بودن

تەمیس کردن temîs kirdin پاکەو کردن ف تمیز کردن

تەمیسی temîsî پیەکەو کردن، پاکەو کردن ف تمیزی کردن

تەمیسی کردن temîsî kirdin پاکەو کردن، دۆدە گرتن ف پاک کردن، تمیزی کردن

تەمیسیکەر temîsî ker ئەو کەسە ک تەمیسی کەێد ف کسی که نظافت می‌کند

تەن ten ١) لەش، ئازای، لە ئەوستا (tino تنۆ) و لە پەهلەوی (tin تن) نۆسریاس٢) درغنە، گجْگ، مێینەێ ئاژەڵ، لە پەهلەوی (tenver تەنڤەر) و (tenber تەنبەر) نۆسریاس و لە سەکزی «تەنە» ئۆشن ٣) تەوان «تەنْد نەو ئی کارە بکەید» ف ١) تن، بدن، در اوستا (tino تنو) و در پهلوی (tin تن) نوشته شده ٢) فُرج حیوان ماده، در پهلوی (tenver تَنوَر) و (tenber تَنبَر) نوشته شده و در سکزی «تَنه» گویند ٣) توان، نیرو

تەنانە tenane ١) تاتەنانەت، تەنانەت، زوورْم، واورێز، واوەورێز ٢) ئەگەر، حەتا ف ١) بویژه، نگا **تاتەنانەت** ٢) اگر، حتی

تەنانەت tenanet تاتەنانەت، تەنانە ف نشان به این نشان

تەنپەروەر ten perwer تەمەڵ ف تن پرور

تەنتەرە tentere ئەڵترازیان، هەڵترازیان ف نگا **هەڵترازیان**

تەنتەنە tentene تەمتەراق ف نگا **تەمتەراق**

تەنخوا tenxwa ١) دارای «عاڵەم مەپووشوو لە تەنخواێ بەرگێ- ئەو بەرگە تەنپووش ها لە توو جەرگێ» ف سرمایە، دارایی

تەندْرس ten diris ئازا، بێمزرەت ف تندرست

تەنْد نەو tenid new لاناوە لە نەتۆیەنمی «تەنْد نەو ئی کارە بکەی»ف کنایه از نتوانستن، اصل واژه به معنی «تن تو نباشد» یعنی تو با این تن توانایی انجام این کار را نداری

تەنْ سقانْد نەو teni siqanid new تەنْد نەو ف کنایه از ناتوانی در انجام دادن کاری، نگا **تەنْد نەو**

تەنزیل tenzîl پارچەێ چەرمێ و تەنْک ئڕاێ بەسانْ زام ف پارچه سفید و تُنک برای بستن زخم

تەنْک tenik ١) کەم پشت «مۆسەرێ تەنْک بیە» ٢) وێاری، لە پەهلەوی (tinok تنۆک) نۆسریاس و لە سەکزی «تنوک» ئۆشن ٣) لاناوە لە رەنگین «وە بەرزی باڵاد بخرەمەهەوا–

تەنکە بیوەگەیٚ وە ئازەو رەوا» ف ١) کشت یا موی کم پشت ، تُنک ٢) کم عمق، درپهلوی (tinok تنوک) نوشته شده ٣) جوان، زیبا روی

تەنکار tenkar چوویٚ کێ لە کونایٚ نەوەرد رەیٚ بوود و ئەو سەریٚ چفت بووده پایەیٚ تەختەیٚ مەوج بافی ف چوبی که از یک طرف در سوراخ نورد جاجیم چفت می‌شود و از سوی دیگر به پایه دستگاه محکم می‌شود وجاجیم بافته شده به دور آن می‌پیچد

تەنکاو tenikaw ڤێاری، وێاری ف آب کم عمق

تەنکە tenke ١) پلّەیت کۆیەنە ٢) شرت ٣) رەنگین، تەرک «وە بەرزی بالاّد بخرەمە هەوا - تەنکە بیوەگەیٚ وە ئازەو رەوا» ف ١) حلبی ٢) تنکه، شورت ٣) زیبا، خوشگل

تەنکەبڕ tenke bir̂ کەم پشت کردنْ کشت و کالٚ پڕ، زوورم ئراێ چۆنەر ف تُنک کردن محصول، بویژه برای چغندر

تەنکەبڕ کردن tenke bir̂ kirdin تەنکە کردن ف تُنک کردن محصول

تەنکەساز tenkesaz ئۆسایٚ تەنکە ف حلبی ساز

تەنکەکردن tenke kirdin تەنکەبڕ کردن ف تُنک کردن محصول

تەنکەکوت tenke kwit تەنکە کۆیەنە ف حلبی کهنه

تەنکی tenikî ڤێاری، وێاری ف گدار، کم عمق، محل عبور از رودخانه

تەنگ tenĝ ١) تەسک، زێزْ وشا، لە پەهلەوی (teng تەنگ) تۆسریاس ٢) تووە، لووفْ کۆیە ٣) سفت بەسانْ بار «تەنگیٚ بێە»، لە لاتین (thong) وە تەسمە ئۆشن ٤) تەنگی، گیروگرفت «هەرەسـْم تەنگە » ف ١) تنگ، مقابل گشاد، در پهلوی (teng تنگ) نوشته شده ٢) تنگه کوه ٣) تەنگ زین یا پالان چهار پا، در لاتین (thong) به تسمه گویند ٤) به دشواری

تەنگْ ئسمایلخان tengi ısmayl xan دیەکەێگە لە قلاّ شاین ف روستایی در قلعه شاهین

تەنگابۆن tenĝa bün تەنگەو بۆن ف تنگ شدن

تەنگاکردن tenĝa kirdin تەنگەو کردن ف تنگ کردن

تەنگاو tenĝaw دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین

تەنگْ ترش tenĝi tirş تەنگ، زێزْ وشا ف تنگ و ناریک

تەنگْ تیر tenĝi tîr تەنگێگە لە هلێران کێ شوونە وارْ گەورییە ف تنگه‌ای در هلیلان که آثار باستانی بسیار دارد

تەنگدان tenĝ dan سفت بەسانْ بار ف تنگ بار بستن

تەنگدەس tenĝdes نەدار، بیٚ مالٚ ف تنگدست

تەنگدەسی tenĝdesî نەداری، فەقیری ف تنگدستی، فقر

تەنگْز tenĝiz تنگْس، تنگْز ف نگا **تنگْز**

تەنگزەرد teng zerd دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در نزدیک اسلام آباد غرب

تەنگْ سمایلوەیٚ tenĝi simaîl weŷ تەنگەێگە لە ئارۆن ئاوا ف تنگه‌ای در اسلام آباد غرب

تەنگْشوان tenĝi şuwan دیەکەێگە لە شیان ف نام روستایی در شیان از توابع اسلام آباد غرب

تەنگقلاّ tenĝ qiĺa کۆیەێگە لە پیازئاوایٚ هلێران ف کوهی در پیازآباد هلیلان

تەنگگەرمە tenĝ germe کۆیەێگە لە هۆماملان ف کوهی در هُماملان هلیلان

تەنگە tenĝe ١) تەنگ، لووفْ کۆیە ٢) تەسکە، زێزْ وشا ف ١) تنگه کوه ٢) تنگ است

تەنگەبڕ tenĝe bir̂ میەێگ کێ خوری دۆ و ران و زگیٚ چیەرە بکەن و باقیی بیلْن ف گوسفندی که پشم قسمتهای دم، ران، و شکمش را بچینند و باقی را بگذارند، برای زیبایی

تەنگەبەر tenĝe ber تەنگ، هەر چشتیٚ کێ وەریٚ تەنگ بوو ف تنگ، مقابل گشاد، کم عرض

تەنگەتاو tenĝe taw ١) بێقەراری لە هەێنْ گۆ هاتن ٢) ئاگرەواڕە بۆن ف ١) فشاراجابت مزاج ٢) بیقراری و اضطراب

تەنگەقەق tenĝe qeü چاخ ونەپوور ف چاقولندهور

تەنگەو بۆن tenĝew bün زێزْ وشا بۆن ف تنگ شدن

تەنگەو کردن tenĝew kirdin کولّەو کردنْ دلّنگ و... ف تنگ کردن لباس و...

تەنگی tenĝî ١) زێزْ وشای ٢) ناچاری، نەداری «لە رۆ تەنگی ئی کارە کەێد» ف ١) تنگی، برابر گشادی ٢) ناچاری ، تنگنا

تەنگیتفتی tenĝî tiftî سەرد و گەرم چەشتنْ رووژێار ف کنایه از سردی و گرمی روزگار، اصل واژه به معنی تنگی و تند مزگی است

تەنور tenür چالٚ پڕ لە ئاگر ئەراێ نان، لەئەوستا (tenûre

تەنووره) و tenûr (تەنوور) و لە پەهلەوی tenûr (تەنوور) نۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەندور» لە سەکزی «تەندور» لە فارسی «تەنور» ئۆشن [ف] تنور، در اوستا tenûre (تَنووره) و tenûr (تَنوور) و در پهلوی tenûr (تَنوور) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «تَندور» و در سکزی «تَندور» گویند

تەنۆر داخسن tenür daxisin ئاگر لە تەنۆر رووشن کردن، لاناوە لە فتنە وە پا کردن [ف] کنایه از فتنه به پا کردن

تەنۆرە tenüre ۱) کمارەیٚ ناوەیٚ ئاسیاو ۲) دەنگْ گرمە و گوڕەیٚ هەر چشتیٚ ۳) گرژ هەڵاتن و وە تن چین «تەنۆرە بەسا و هات» ٤) دیەکەیٚگە لە بیوەنیج ٥) شوونْ ریٚ داگرتن و هەوج دانْ ئاوڕیٚژنگە ٦) شوونْ ریٚ داگرتنْ نۆرە [ف] ۱) لبەی نای آسیاب ۲) صدای غرش و تندی هر چیزی ۳) خشمگین شدن و به تندی به سویی رفتن ٤) روستایی در بیونیج ٥) مسیر ریزش و موج خوردن آبشار ٦) مسیر روان شدن گدازەی آتشفشان

تەنۆرە بەسان tenüre besan ۱) خڕەو بۆنْ گەردە گۆچان ۲) گرژەو بۆن و وە تن وەرەو لایگ چین [ف] ۱) حالت گرد شدن و پیچیدن گردباد ۲) خشمگین شدن مانند گردباد به سویی رفتن

تەنە tene یەیٚ تەن، تەن «یەیٚ تەنە دامە ناوێانا» [ف] تنە، تنها

تەنی tenî ۱) چنی، بافی ۲) برا یا خوەیشکْ باوگی و داڵگی [ف] ۱) بافید، تنید ۲) برادر یاخواهر تنی

تەنیا tenya ۱) تاک، تەک، لە پەهلەوی tenîha (تەنیها) نۆسریاس و لە سمنانی tonîa (تۆنیا) ئۆشن ۲) بافیا، چنیا ۳) ناز ناو «کەرەمرزا کەرەمی » بەیٚت ئەڵوەسْ کەڵرِە [ف] ۱) تنها، درپهلوی tenîha (تنیها) نوشته شده و در سمنانی tonîa (تُنیا) گویند ۲) بافته شد ۳) تخلص شاعر کُرد کرم رضا کرمی است

تەنیاباڵ tenya baʃ یەکڵە، بی برا و هامێار [ف] تک فرزند و بی برادر و پشتیبان

تەنیاس tenyas ۱) یەکڵەس ۲) بافیاس [ف] ۱) او تنهاست ۲) بافته شده است

تەنیاگ tenyag بافیاگ، چنیاگ [ف] بافته شده

تەنیان tenyan ۱) ئەوان تەنیان ۲) بافیانە [ف] ۱) آنها تنهایند ۲) بافته شدەاند

تەنیایی tenyayî بیٚکەسی [ف] تنهایی

تەنین tenîn بافین، لە پەهلەوی tenyeten (تەنیە تەن) نۆسریاس [ف] تنیدن، چیدن، در پهلوی tenyeten (تنیەتن) نوشته شده

تەنینەوە tenînewe لە نوو بافین [ف] دوباره بافتن، دوباره تنیدن

تەو tew تاو، تا [ف] تب

تەوار tewar تیٚار، ئامادە [ف] زرنگ، آماده

تەواری tewarî تیٚاری [ف] آماده

تەواسا tewasa ۱) تاسەیٚ تۆ داشت، تواسیا ۲) گیژ [ف] ۱) آرزوی تو را داشت ۲) گیج، منگ

تەواسام tewasam ۱) تاسەیٚ تۆ داشتم ۲) گیژ بۆم [ف] ۱) آرزوی تو را داشتم ۲) گیج ومنگ بودم

تەواسان tewasan ۱) تاسەیٚ تۆ داشتن ۲) گیژ بۆن [ف] ۱) آرزوی تو را داشتند ۲) گیج بودند

تەواشا tewaşa تماشا، تەماشا [ف] نگاه، تماشا

تەواشاخانە tewaşaxane تماشاخانە [ف] نمایشگاه

تەواف tewaf خول خواردن وە دەورْ چشتیٚ، بنچینەیٚ ئی وشە ئەرەوییە [ف] طواف، ریشه این واژه عربی است

تەوان tewan تووان، ئاز، لە ئەوستا teveıan (تەڤە ئان) و لە پەهلەوی twuvanîk (توئوڤانیک) و teveıan (تڤە ئان) نۆسریاس [ف] توان، توانایی، در اوستا teveıan (توە آن) در پهلوی twuvanîk (توئووانیک) و teveıan (توە آن) نوشته شده

تەوانچە tewançe دەوانچە [ف] طپانچە

تەوبە tewbe تەرک کردنْ گونا، بنچینەیٚ ئی وشە ئەرەوییە [ف] توبە، ریشه این واژه عربی است

تەوبەدان tewbe dan پەن دان «تەوبەیٚ بەمە پیٚد ...» [ف] ترک کردن کاری بر کسی با تهدید

تەوبەکار tewbe kar تەوبە لە کاریٚ کردن [ف] توبه کردن از انجام کاری

تەوبەکردن tewbe kirdin تەرک کردنْ کاریٚ [ف] توبه کردن از انجام کاری

تەوبەکەر tewbe ker کەسیٚ کْ تەوبە کەیٚد [ف] تواب

تەور tewr ۱) تەوْر، لە سەکزی «تڤەر» ئۆشن ۲) چۆ، جوورْ «تەور ئەرەستوو» [ف] ۱) تبر، در سکزی «تَوَر» گویند ۲)

طور، مانند

تەوْر tewir تەور، تەوەر، لە پەهلەوی (teper تەپەر) ئۆسریاس و لە سمنانی (تۆوْر) ئۆشن [ف] تبر، در پهلوی (teper تپر) نوشته شده و در سمنانی (توور) گویند

تەورات tewrat کتاو جۆلەکە [ف] تورات

تەورداس tewrdas تەوْرداس، تەوەرداس [ف] تبر داس

تەوْرداس tewirdas تەورداس، تەوەرداس [ف] تبر داس

تەورزیلکە tewrzîlke تەرزە، تەگْر «ل» [ف] تگرگ

تەوْرزین tewirzîn تەوەرزین، تەورنەجاخ [ف] تبر زین

تەوْرزە tewirze کوچْگ خوایْ برش دریایْ کْ نەنەیْ ناو ئاخور، لە پەهلەوی (teperzet تەپەر زەت) وە مانایْ تەوەر زەدە ئۆسریاس [ف] تکه سنگ نمک تبرزده که در آخور گذارند ، در پهلوی (teperzet تپرزت) نوشته شده

تەورمغدەر tewr mix́der بەد مختەر [ف] بدمرام

تەورنەجاخ tewrnecax تەوەرداس [ف] تبر داس

تەورەڕۆ tewrerû̂ ١) تێوْڵ زت ٢) هەڵکەفتیْ ٣) کەسیْ کْ رۆیْ لە یەکیْ تر سەنگین بوو [ف] ١) پیشانی تیز ٢) جادار، محترم ٣) آنکه احترامش بر دیگران واجب است

تەورەڕۆ بردن tewrerû̂ birdin تەوەڕۆ [ف] احترام کسی را نگه داشتن

تەوز tewz ١) تلاوتەنگە ٢) ئاڵ ٣) تەو کردن لە هەێنْ زایین «تەو+ زاین» [ف] ١) زیورآلات ٢) زائو ترسان ٣) تب زایمان

تەوزە tewze تەوزەک، تەزەک [ف] لودگی

تەوزەک tewzek تەزەک [ف] لودگی کردن

تەوس tews ١) چۆزەدان ٢) بنوورە تەوز [ف] ١) جوانه زدن ٢) نگا **تەوز**

تەۆس teüs تخس، رۆدار [ف] تُـخس

تەۆسا teüsa خوەزێو، تەیسا [ف] ایکاش، کاشکی

تەوسان tewsan بنوورە تاوسان [ف] نگا **تاوسان**

تەوفیر tewfîr جیاوازی، فەرخ [ف] تفاوت

تەوق tewq ١) گەوەیْ دەورْ مل ٢) حەڵقەیْ ئاسنین ٣) فەرقْ سەر [ف] ١) طوق ٢) حلقه‌آهنی ٣) فرق سر

تەوقْ سەر tewqi ser فەرقْ سەر [ف] فرق سر

تەوقە tewqe ١) قەوە، جووریْ پڵپڵە ٢) دەسە «تەوقەیْ گوڵ» [ف] ١) از زیورآلات که بر زلف بندند ٢) دسته، حلقه

تەوڵ tewl̂ ١) دێوْڵ ٢) زەنگوولەیْ ملْ ساورین [ف] ١) طبل ٢) زنگوله گردن نخراز

تەوڵ تەنگ tewl̂î tenĝ لاناوە لە وەختْ کەم [ف] کنایه از وقت اندک، اصل واژه به معنی طبل تنگ و کوچک است که دنیا را به آن تشبیه کرده‌اند

تەوڵ تەنگْ دڵمازان tewl̂î tenĝi dil̂mazan ١) تەوڵ تەنگْ دْنمازان، هەنهەنْ خوراوا ٢) جووریْ قەسەمە «وەیْ تەوڵ تەنگْ دڵمازانە» ٣) جووریْ نوورە «واگوزارْد وەیْ تەوڵ تەنگْ دڵمازانە» [ف] ١) هنگامه‌ی غروب آفتاب، بین دو نماز مغرب و عشاء ٢) سوگندی است ٣) نفرینی است

تەوڵ تەنگْ دْنمازان tewl̂î tenĝi dinimazan تەوڵ تەنگْ دڵمازان [ف] نگا **تەوڵ‌تەنگْ دڵمازان**

تەوڵ تەنگْ مرتزاعەلی tewl̂î tenĝi mirtiza élî تەوڵ تەنگْ دڵمازان [ف] نگا **تەوڵ تەنگْ دڵمازان**

تەوڵگ tewl̂ig تەۆڵگ، گیاداخ کْ نەنەیْ بانْ بالۆک [ف] گیاهی سوزاننده که بر روی زگیل گذارند

تەۆڵگ teülig تەوڵگ [ف] نگا **تەوڵگ**

تەۆڵگاو teüligaw دیەکەێگە لە تێلان‌دەیشت [ف] روستایی در تیلان ده‌یشت

تەۆڵگی teüligî تەۆڵگ، تەوڵگ [ف] نگا **تەوڵگ**

تەۆلە teüle جی ئاژەڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەوڵە، گەوڕ، پشتێر، گەوەڕ، تیوڵە» ئۆشن [ف] طویله، در دیگر گویشهای کردی «تەوڵە، پشتێر، گەوەڕ، گەوڕ، تیوڵە» گویند

تەوڵەق tewl̂eq ١) پینە کردنْ تایْ مەشکە و کونە و کەرێان و ... ٢) تایْ مەشکە [ف] ١) پینه کردن قسمت ته مشک و... ٢) قسمت انتهای مشک

تەۆلەکردن teüle kirdin ١) وە ناو تەۆلە بردن ٢) بەسانْ ئەسپ یا قاتر لەجایْگ کْ گیا داشتوو تا بلەوەڕیْ [ف] ١) در طویله کردن ٢) بستن چهارپایان در جای پر گیاه برای چریدن

تەۆلەگا teülega دیەکەێگە لە کەنگەور، ئیسە موحەمەد ئاباده [ف] روستایی در کنگاور، اکنون محمد آباد است

تەون tewn ١) تۆن، تەوەن ٢) بافەمەنیگە لە ئەسپەن ٣) تەوەن [ف] ١) دار گلیم وقالی و... ٢) بافته‌ای لوزی شکل که به آن سپند آویزند ٣) یکه خوردن

تەون‌بردن tewn birdin تەکان خواردن [ف] یکه خوردن، هول برداشتن

تەوەر tewer تەوْر، تەور [ف] تبر، نگا **تەور** و ترکیباتش

تەوەڕۆ tewerû̂ تەورەڕۆ ف نگا **تەورەڕۆ**

تەوەرە tewere ١) تەوْرزە ٢) رەوەق ف ١) نگا **تەوْرزە** ٢) مرحلە

تەوەرەتەوەرە tewere tewere رەوەق رەوەق ف مرحلە مرحلە، فاز بە فاز

تەوەس tewes تەوس، رەوز ف جوانە زدن درخت از روی ریشە

تەوەسێرۆو tewesêrû̂ تەو کردن و ورینە کردن، ئەڕاێ دەرمانْ ئی نەخوەشیە لەو شوونە ک نەخوەش مێز کردێە تیەێ لە خاکەگەێ هێز دەن ونەنەێ بانْ تێولێ یا دەنەێ خوەردێ ف تب وهذیان ناشی از مالاریا، برای درمان این بیماری لایەی زیرین خاکی را کە بیمار در آن محل ادرار کردە را بر می‌دارند و درون پارچەای گذاشتە و روی پیشانیش می‌گذارند

تەوەسێوەرۆو tewesêwerû̂ تەوەسێرۆو «گ» ف تب و هذیان ناشی از مالاریا، نگا **تەوەسێرۆو**

تەوەق teweq مەژمە، سینی ف سینی

تەوەن tewen تەون، هوولّ بردن ف یکە خوردن

تەوەنْس tewenis ١) سەێران، گەردین ٢) تۆیەنسن ف ١) گردش، تفریح ٢) توانستن

تەویز tewîz تەوز، تلّا «تەختەچوو کاکان سییە چۆ دالّپەڕ- تەویز پاتشا زینەتْ سەرگەڕ» ف طلا وجواهرات، زیورآلات

تەێ teŷ ١) مەرجْ گرەو «لێوا تەێ کردن» ٢) بڕ کردن ف ١) پیمان بستن ٢) طی مسافت کردن

تەی tey تەیتەی کردن ف قایم موشک بازی بچەها

تەێپتووپ teŷpitûp تووپْ تاپ ف نگا **تووپْ تاپ**

تەیتەی teytey تەی ف قایم موشک بچەها

تەیجە teyce سەوەتە، تەک ف آبکش

تەیچە teyçe تەیجە ف آبکش

تەێر teŷr ١) شمشێربالّ، ئەرەوییە ٢) تەگْر ٣) تەرکەبان، زەۆ ساف و تەختْ بانْ کۆیە ف ١) پرستوی شمشیربال، ریشە این واژە عربی است ٢) تگرگ ٣) زمین مسطح در قلە یا بلندی کوە

تەیسا teysa تەۆسا، خوەزێو ف کاشکی

تەیشت teyşt تەشت ف نگا **تەشت**

تەیشتلّووک teyştiĺûk ١) دوولّ ٢) هاماری، هاواری ف ١) دلو، تشت کوچک ٢) دشت باز

تەیشتوولّک teyştûĺik تەیشتْ بۆچگْ ف تشت کوچک

تەێمان teŷman تەجیر، بنوورە تەجیل ف نگا **تەجیل**

تەێمان تەن teŷman ten پەرچنْ دەورْ باخ ف پرچین کردن باغ

تەێنْفەێن teŷni feŷn تەێن و فەێن ف شرط و شروط

تەێنوفەێن teŷn û feŷn تەێنْ فەێن ف شرط و شروط

تەێوەت teŷwet خاکەڕا، ئەرەوییە ف سرشت، طبیعت

تەیەلەرە teyelere دیەکەێگە لە کووزران ف نام روستایی در کوزران

تەێەو بوون teŷew bûn تەێەو گرتن ف رام شدن و آرام شدن

تەێەو گرتن teŷew girtin تەێەو بوون ف رام و آرام شدن

تێ tê ١) ئەۆ تێ ٢) ناوْ ٣) چووارمین کیشْ ئەلفبا ٤) پێ هاتن «وە پێد تێ» ف ١) می‌آید ٢) در درون ٣) چهارمین حرف الفبا ٤) زیبایی و اندازە بودن لباسی برکسی

تێا têa ١) لە ناوێا «بێە تێا» ٢) تیەێدەو ف ١) اندرون ٢) بر می‌گردد

تێ ئاخانن tê axanin ١) تەپانن ٢) خەفانن ف ١) چپاندن ٢) در مایعی برای مدتی خواباندن

تێابردن têa birdin لە ناوێا بردن ف در چیزی فرو بردن

تێات têat ١) تۆلەکی کردن ٢) دەێر گرتن، لە لاتین (theater) ئۆشن ف ١) مسخرە کردن ٢) تئاتر، در لاتین (theater) گویند

تێاتباز têat baz تیتالّ ف بذلەگو، لودە

تێاچین têa çîn تێابردن ف فرو بردن

تێار têar تەوار ف آمادە، زرنگ

تێارت têart تێات ف نگا **تێات** و ترکیباتش

تیارک tyark تێار «ل» ف نگا **تێار** و ترکیباتش

تێارە têare فرووکە، بالّۆن، ئەرەوییە «طیارە» ف هواپیما ، عربی است «طیارە»

تێارەشکن têareşikin جوورێ تفەنگە ف نوعی تفنگ، اصل واژە بە معنای هواپیماشکن است

تیان tyan ١) دیان، تیەن ٢) دێکْ گەورا ف ١) م یایند ٢) دیگ بزرگ مسی

تێان têan لە ناوێان ف در میانشان

تیانچە tyançe تیانْ بۆچگْ، لە عبری «تیانچە» ئۆشن ف

دیگ کوچک مسی، در عبری «تیانچه» گویند

تێ بردن tê birdin تێابردن ف فرو بردن

تیپ tîp ١) دەسە، کوومەڵ ٢) لاسیکْ ناوینْ چەرخ ف ١) دسته، گروه ٢) تیوپ

تیپْ تاپ tîpi tap زرمْ زام ف نگا **تەێپْتووپ**

تیپتیپ tîp tîp دەسەدەسە ف گروه گروه

تێ پێچانن tê pêçanin پەشتانن وە دەورْ چشتێ ف پیچیدن به دور چیزی

تیتاڵ tîtaɫ ١) تێاتباز ٢) دەمپاسکانیکەر، لە گیلەکی «تیتال» ئۆشن ف ١) بذلەگو ٢) ادا و اطوار در آوردن، در گیلکی «تیتال» گویند

تیتاڵباز tîtaɫbaz تێاتباز ف بذلەگو

تیتاڵی tîtaɫî ١) تۆلەکی ٢) هەنەک ف ١) لودگی ٢) شوخی

تیتاڵیکردن tîtaɫî kirdin ١) تۆلەکی کردن ٢) هەنەک کردن ف ١) لودگی کردن ٢) شوخی کردن

تیترزا tîtirza تیتەرزا ف نگا **تیتەرزا**

تیترمانە tîtirmane تۆترمانە ف نگا **تۆترمانە**

تیتْک tîtik ١) تۆتْگ «ل» ٢) بنووڕە تیتْگ ف ١) تولە ٢) نگا **تیتْگ**

تیتکانمیتکان tîtkan mîtkan تیتکان ویتکان ف فک و فامیل

تیتکانویتکان tîtkan wîtkan مناڵ وفامیلْ هۆردە ڕێز «چل گلە تیتکان ویتکان دێرێد» ف کنایە از فک و فامیل

تیتْگ tîtig ١) زەنگوولەێ گیس ٢) تۆتْگ «ل» ف١) انتهای گیس بافته شده که معمولا زنگولەای است ٢) تولەسگ

تیتگی tîtigî تۆلەکی ف مسخره کردن

تیتەرزا tîterza تیتەزا ف نبیره

تیتەزا tîteza تیتەرزا ف نبیره

تیتەڵەک tîteɫek تۆتەڵەکە «ل» ف نگا **تۆتەڵەکە**

تیتی tîtî تۆتۆ کردن ف آوایی برای خواندن و گرد آوری ماکیان

تێخ têx ١) چشتْ تێژ، لە پەهلەوی (tîx́ تیغ) نۆسریاس ٢) تاک، ڕێژْ جفت ف ١) تیغ، در پهلوی (tîx́ تیغ) نوشته شده ٢) فرد، مفرد

تێخْ تلیاق têxi tilyaq ١) وەرزْ تێخ دانْ خەشخاش ٢) جووریێ تێخْ تەنانەتیە ئەڕاێ تلیاق تێخ دان ف ١) هنگامه تیغ زدن خشخاش ٢) تیغ ویژه خشخاش زنی

تێخخسن têx xisin ریش تراشین، لاناوە لە جووانی ف تیغ به صورت انداختن، کنایه از بالغ شدن

تێخدان têx dan تێخْ چشتێ داین ف تیغ زدن

تێخمەکینە têx mekîne خودتراش ف خود تراش

تێخە têxe ١) دیوارْ مابەێنْ دۆ وتاق ٢) پەچیەێ کْ وە دەورْ زەوۆ کیشن ف ١) دیوار نازک میان دو اتاق، تیغه ٢) حصاری که به دور زمین یا محلی می‌کشند

تێخەدار têxe dar برا، توانا، لە سەکزی «تەلخە دار» ئۆشن ف جوهردار، توانا، در سکزی «تَلخه دار» گویند

تێخەسەڵمانە têxe seɫmane کۆیەێگە مابەێنْ بەموو و باخکوو لە قەسر ف رشته کوهی مابین کوه بَمو و باخ کو در قصر شیرین

تێخەوتەڵەکە têxe û teɫeke بنووڕە تێخە ف نگا **تێخە**

تێد têd ١) تیەێد ٢) لە ناوْ تْ ف ١) می‌آید ٢) اندرون تو

تێدا têda تیەێدەو، دیەێدەو ف بر می‌گردد

تێدان têdan لە ناوْدان ف در میان شما

تێدن têdin تیەێدن، دیەێدن ف می‌آید

تێدنا têdina تێدنەو، دیەێدنەو ف برمی‌گردد

تێدنەو têdinew تێدنا، دیەێدنا ف برمی‌گردد

تێدەو têdew تیەێدەو، دیەێدەو ف برمی‌گردد

تێر têr ١) سێر ٢) پڕاوپڕ ف ١) سیر، برابر گرسنه ٢) پُـر

تیر tîr ١) گولە، لە ئەوستا (tîx́rî تیغری) و لە پەهلەوی (tîr تیر) نۆسریاس ٢) بەشێگە لە زەوۆ «یەێ تیر» هەر تیر بەراێبەرْ پەنجا مەن گەنمە ٣) سێخْ کەواو «ل» ٤) مانگْ چوارم ئێران ٥) دار، چوو ٦) وینە، هاوتا «لە تیرێ نییە» ف ١) تیر، خدنگ، در اوستا (tîx́rî تیغری) و در پهلوی (tîr تیر) نوشته شده ٢) واحد زمین کشاورزی برابر پنجاه من ٣) سیخ کبابی ٤) ماه پنجم ایرانی ٥) واحد چوب خانه ٦) همانند، همتا

تیرْ tîrˆ هەل، چەفت، گیل ف کج

تیرەناز tîr enaz تیر هاوێژ ف تیر انداز

تیرەنازگە tîr enazge دیەکەێگە لە پیاز ئاواێ هلیران ف روستایی در پیازآباد هلیلان

تیرەنازی tîr enazî تیرەنازی ف تیراندازی

تێربوون têr bün سێر بۆن ف سیر شدن

تیرڕبۆن tîr̂bün چەفتەو بۆن ف کج شدن

تیربەن tîrben ١) دووایْگە کْ ئۆشن تیر لە کەس کاری نییە، لە سەکزی «تیروەن، تیربەن» ئۆشن ٢) وەرزەنەک ف ١) وردی کە گویند شخص را از گزند گلولە حفظ می‌کند در سکزی «تیروَن، تیربَن» گویند ٢) طناب بافتە شدەای کە قنداق بچە را با آن می‌بندند

تیرْپشک tîri pişk پشک خسْن ف قرعە کشی کردن

تیرْپشک خسن tîri pişk xisin تیرْ پشک ف قرعە کشی کردن

تیرتووژە tîrtûje چۆنیەتی لە هەیْنْ خەو، چەوە پرتە و بیْحاڵ بۆن لە هەیْنْ خەفتن ف حالتی کە انسان یا حیوان در هنگام خواب بە خود می‌گیرد

تیرڕتیرە tîr̂tîr̂e مارمۆلْک «گ» ف مارمولک

تیرخواردن tîr xwardin گولە خواردن ف زخمی شدن

تیْرخوەشاڵ têr xweşal̂ رەفیقْ رووژْ خوەشی ف دوستی کە در روزگار خوشی دوست است و هنگامەی تنگدستی دوری می‌جوید

تیردان tîrdan قەیْقەتار ف تیردان، ترکش

تیْ ڕشانن tê r̂îşanin ڕشانن ف ریختن در ...

تیرفڕنگ tîrfir̂în̂ĝ ١) پلْتووکە «ل» ٢) تیر فرینجْگ «ل» ف ١) تلنگر ٢) نگا **تیرفرینجْگ**

تیرفرینجْگ tîrfirîncig قلْماسنگ ف سنگی را میان دو انگشت شصت و نشانە قرار دادن و بە سوی کسی پرتاب کردن

تیرکردن tîr kirdin ١) بلْووم دان ٢) وە تن دەرچین ف ١) بر انگیختن بر علیە کسی ٢) بە سرعت رفتن

تیرکیشان tîr kîşan ژانْ ئەنام ف درد ناگهانی

تیرْما tîrima تیرْمایْە، نە ناف و نە زەرەد ف مایە کاری، یر بە یر

تیرْمایْە tîrimaŷe تیرْما، نە ناف و نە زەرەد ف مایەکاری، یر بە یر

تیرمووتیرموو tîrmû tîrmû گەمەیْگە منالانە وەیْتەور کْ لە شەو وە دەورْ یەک جەمەو بوون و یەکیْ لە خوەیْان دۆرەو خەن و خوەیْان لە خیْاڵ مییەیْگ کوشن و هەر کام لە منالْەیل ناوْ یەیْ پەل لە مییەگە هەلْوژنن و دۆیایْ یەچڕنەیْ و ئۆشن « تیرموو تیرموو » ئەویش لە جوواو ئۆشیْ «نە نارنجە و نە لیموو» دۆیایْ یە یەکیْ راوهات ئڕایْ دپیەکەو کەیْد و ئۆشیْد کام پەل تووایْد؟ و ئەویش هەر جاریْگ ناو یەیْ پەل بەیْد وە راشکاو ناو یەکیْ لەوانە درایْد و بایْەس سوواریی بیْەیْد خاسی ئی گەمە یەسە ک ناوەیلیْگ هەلْوژنن ک فرە لەوەرْ چەو نییە تا سوواری نیْەن وەیْتەور بەشْ گەورایْگ لە زووان پیەریْزیەیْد ف بازیی ویژە شب هنگام کە در آن عدەای دور هم در خلوتی می‌نشینند ویکی را بخارج از گروە می‌فرستند و خودشان باهم بە گونەای خیالی گوسفند یا حلال گوشتی را سر می‌بُرند و هر کدام از گروە نام قسمتی از اندام آنرا برمی‌گزیند و پس از پایان این کار یکی از گروە رو بە فرد خارج شدە از گروە می‌گوید «تیرموو تیرموو» و او در پاسخ می‌گوید «نە نارنجە و نە لیموو» و سپس یکی از گروە جریان را شرح می‌دهد و از او می‌پرسد چە قسمتی از آنرا خریداری و او هر بار اندامی را نام می‌برد و خواە نا خواە قرعە بە نام کسی درخواهد آمد و او بایستی شخص خارج از گروە را بردوش گرفتە و چند بار دور گروە بگرداند، ویژەگی این بازی آنست کە گروە بایستی نام اعضایی را برگزینند کە کمتر در بین مردم گفتە می‌شود و بدین گونە این نامها دوبارە زندە می‌شوند

تیرمە tîrme ترمە «وەهار هاتەوە دوولْەیل بین خالی – دۆیەتەیل چینە ژیْرْ تیرمەیْ ئالْمانی» ف ترمە

تیرنج tîrinc بنووڕە تیەرنج ف نگا **تیەرنج**

تیروەن tîrwen بنووڕە تیربەن ف نگا **تیربەن**

تیرە tîre ١) ئیْڵ و ئووبا ٢) تووان «تیرەد بووڕیەیْد» ٣) تارمایی ف ١) تیرە، طایفە ٢) توانایی ٣) تاری، تیرەگی

تیرەژوو tîrejû جووریْ نان تیریە ف نوعی نان «تیری»

تیرەمار tîremar جووریْ مارە ف نوعی مارباریک

تیرەن tîren ١) تەنگەیْگە لە پیازئاوا ٢) بارۆتیْ کْ ئەڕایْ تەقانن سەرپڕ بایسە ف ١) تنگەای در پیاز آباد هلیلان ٢) مقدار باروتی کە برای چکاندن تفنگ سرپُر لازم است

تیرەنان tîrenan چوو تیری ف چوبی کە با آن خمیر نان تیری را پهن می‌کنند

تیری tîrî جووریْ نانە ف نوعی گردە نان نازک

تیْری têrî سیْری ف سیری

تیز tîz تیتاڵی کردن، لە لاتین (tease) ئۆشن ف ریشخند کردن

تیزاو tîzaw ئاسیل ف اسید

تیزْ تۆلەکی tîzitülekî تیزْم تەلْەکی ف ادا در آوردن،

ریشخند کردن

تیزتەڵەک tîzteĺek تیتاڵ، تیاتباز [ف] آکتور، ارتیست، هنرمند

تیزْ تەڵەکە tîziteĺeke تیزْم تەڵەکی [ف] ادا در آوردن، ریشخند کردن

تیزْمتەڵەکە tîzimteĺeke تیزْمتەڵەکی «ل» [ف] ریشخند کردن

تیزْمتەڵەکی tîzimteĺekî تیزْتەڵەکە، تولەکی کردن [ف] ریشخند کردن

تیزمەتەڵ tîzmeteĺ تولەکی کردن «ل» [ف] به سُخره گرفتن

تێژ têj ١) برا، لە ئەوستا (tyîc تییج) و (vêj ڤێژ) و لە پەهلەوی (tîz تیز) و (tîj تیژ) و (tîjî تیژی) تۆسریاس ٢) تەوار ٣) مەزەێ تن [ف] ١) تیز، در اوستا (tyîc تییج) و (vîj ویژ) در پهلوی (tîz تیز) و (tîj تیژ) و (tîjî تیژی) نوشته شده ٢) چابک، زرنگ ٣) مزه تند

تێژباڵ têjbaĺ ١) کەنینْ شاپەڕەیلْ کەمووتەر ٢) مەلْ تەوار [ف] ١) کندن شاپرهای کبوتر ٢) تیز پرواز

تێژبۆن têj bün مەزەێ تێژ ٢) برا [ف] ١) مزه تند ٢) تیز، بُرا

تێژپا têjpa ١) بەلەپا ٢) توریێ کْ نوواێ پا رووشن بکەێ «ل» [ف] ١) تیز پا ٢) نور اندکی که جلوی پا را روشن کند

تێژپەڕ têjper̂ ١) تێژباڵ ٢) گاێ فرە پەڕ [ف] ١) نگا **تێژباڵ** ٢) گاو نر بسیار جفتخواه

تێژ کردن têj kirdin ١) بلْووم دان ٢) دەمەزەرد کردن [ف] ١) بر انگیختن ٢) تیز کردن

تێژنەکی têjnekî تێژی [ف] سربالایی تند

تێژ وتووار têj û tuwar تەوار، تیار [ف] چابک و زرنگ

تێژە têje ١) تیرەن ٢) تنە [ف] ١) نگا **تیرەن** ٢) تند مزه است

تێژی têjî ١) تەواری ٢) برا بۆن ٣) تنی [ف] ١) چابکی ٢) بُرندگی ٣) تند مزەگی

تیسک tîsk ١) تۆسک، تۆخ ٢) بریجە [ف] ١) مو ٢) تلالو ، درخشش

تیسکن tîskin تۆسکن، تۆخن [ف] پشمالو

تیسکەتیسک tîske tîsk بریجەبریج [ف] تلالو، درخشش

تیسکێ tîskê کەمێ «گ» [ف] ذره‌ای، اندکی

تیشک tîşk لیسک، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تیر ێژ، تیرۆژ، روناکی، روناهی» ئۆشن [ف] پرتو، شعاع نور

تێشە têşe جووریێ قازمەس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تۆشە» و لە ئەوستا (teşe تەشە) و لە پەهلەوی (tyeşk تیەشک) تۆسریاس [ف] تیشه، در دیگر گویشهای کردی «تۆشه» و در اوستا (teşe تشه) و در پهلوی (tyeşk تیشک) نوشته شده

تێشەبڕ têşe bir̂ لە بێخەو بڕین [ف] از بیخ بریدن

تێشێ têşê بنووڕە تێشە [ف] نگا **تێشە**

تیغ tîx́ ١) تێخ ٢) زێژْ جفت [ف] ١) تیغ ٢) فرد، مفرد

تیغاێ تیغ tîx́aê tîx́ هاو ئەناز [ف] موازی

تیغباڵ tîx́ibaĺ باڵەو داینْ ریبەن ئەڕاێ لەوەڕ [ف] پراکنده کردن گله برای چرا

تیقە tîqe ١) تریقەێ خەنە ٢) تێخە [ف] ١) صدای خنده ٢) تیغه دیوار

تێ‌کردن tê kirdin کردن وە ناوْ ... [ف] خالی کردن در ...

تیکڵ tîkiĺ چەڵمووس، نەوسْن [ف] شکمو، پُرخور

تیکە tîke ١) زەرەێ، لە ئەوستا (werk وەرک) تۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ورکە» و «ورتکە» وە ماناێ تیکە و هۆردەس ٢) لۆقمە [ف] ١) اندکی، تکه‌ای، دراوستا (werk وَرک) به معنی تکه کردن، دریدن و از هم پاشیدن است و در دیگر گویشهای کردی (ورکه،ورتکه) به معنای خُرد و ریز کردن است ٢) لقمه

تێکە têke بڕشنە تێ [ف] بریز داخل...

تیکەچن tîkeçin ١) تیکەڵچن ٢) رنگ گر [ف] ١) آنکه لقمه‌را پشت سرهم بخورد، شکمو ٢) غیبت کننده

تیکەڵچن tîkeĺçin تیکەچن [ف] نگا **تیکەچن**

تێگرمانن tê girmanin گرمانن [ف] غریدن

تێ‌گیرکردن tê gîr kirdin میەنێ بۆن [ف] در کاری ماندن

تێ‌گیریان tê gîryan هاتنە گریان [ف] گیر افتادن

تیل tîl ١) هەل، چەفت ٢) قەڵەمەێ دار «ل» ٣) سۆک، چرز ٤) تۆلەمار «ل» ٥) نختە، نقەت «گ» [ف] ١) کج، مایل ٢) قلمه‌ی درخت ٣) گوشه، زاویه ٤) مار کوچک ٥) نقطه

تێڵا têĺa چوو دریژ و رفەدار، لە سۆرانی «پەیاغ» ئۆشن [ف] کدنگ

تێلاندەیشت têl̂an deyşt مەلۆوەنێگە لە هەمەیل، ئاسەوارْ ئێڵ زەنگنە ف منطقه‌ای در بخش حمیل شامل چند روستا که محل سکونت ایل زنگنه است

تیل کردن tîl kirdin ١) چەفتەو کردن ٢) ژارْ چەو داین ف ١) خم کردن ٢) چشم غره رفتن

تیلمنجەڕ tîli mincer̂ کیلْ منجەڕ، تیەرنج ف اریب، کج

تیلمه tîlme بنووڕە تلیمارە ف نگا **تلیماره**

تیله tîle ١) تۆله «ل» ٢) گولوو ٣) سەرکەت ف ١) توله ٢) تیله ٣) مقدار معینی هیزم سبک که پس از دسته بندی آنرا مانند مشک به دوش اندازند

تیلەسگ tîleseg تۆتْگە سەیَ «ل» ف تولەسگ

تیلەمار tîlemar تۆلەمار «ل» ف مار کوچک، بچه مار

تێم têm لە منەو ف از من

تیمار tîmar پەرەسداری کردن ف پرستاری کردن

تیمارکەر tîmar ker پەرەسدار ف پرستار و مراقب

تێمان têman لە ناو ئیمە ف در میان ما

تیمچه tîmçe بازاڕ ف بازارچه، تیمچه

تێموم têmûm تارەت، بنچینەیَ ئەرەوییە «تیمم» ف تیمم

تیمێسک tîmêsk ئەڵزلیان «گ» ف تبخال

تین tîn ١) تونْ حەمام ٢) تیەنیَ ٣) کفنْ دڵ «تینْ دڵم شکیا » ٤) ئەزرەتمەن ٥) دیەکەێگە لە جووانرۆ ف ١) گلخن گرمابه ٢) تشنگی ٣) عطش درون ٤) اشتیاق ٥) روستایی در جوانرود

تێناین tê nayn ناین وە ناوْ... ف گذاشتن درون

تینگ tînig تیەنیَ ف نگا **تیەنیَ**

تینگەرم tîn germ شیرتیەن ف ولرم

تینگی tînigî تیەنیَ بۆن ف تشنگی

تینیَ tînê ١) تیەنیَ ٢) قورِیَ «ل» ف ١) نگا **تیەنیَ** ٢) حلق

تێوڵ têwil̂ چارەنۆس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئەنی، توێڵ، هەنی، ناوچاوان، هەنیە، جەمین» ئۆشن و لە ئەوستا (eŷnêke ئەێنێکە) و(eŷnê ئەێنیَ) نۆسریاس ف پیشانی، در دیگر گویشهای کردی «ئەنی، توێڵ، هەنی، ناو چاوان، هەنیە، جەمین» و در اوستا (eŷnêke اینیکه) و (eŷnê اینی) نوشته شده

تێوڵتن têwil̂ tin بەدرەژەن، گەرجە ف بدشگون، منحوس

تێوڵتۆش têwil̂ tüş وەرەن پووز ف پیشانی دراز

تێوڵدار têwil̂ dar بەختێار ف خوش شانش، خوشبخت

تێوڵنەک têwil̂nek پارچەێگ کْ بەسنەیَ تێوڵەو ف پیشانی بند، هد بند

تیەت tyet تەڵەسان ف سنگ بزرگ و صاف

تیەتاو tyetaw سەنگاو ف سنگاب

تیەتْگ tyetig سەخری ف لمه، باسن

تیەرم tyerim دیارم، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دێنم» و «دەینم» ئۆشن ف می‌آورم، در دیگر گویشهای کردی «دێنم » و «دەینم» گویند

تیەرما tyerima دیارما، دێنمەو ف برمی‌گردانم، با خود می‌آورم

تیەرمان tyeriman دیارمان ف آنها را می‌آورم

تیەرمانا tyerimana دیارمانا ف آنها را بر می‌گر دانم

تیەرمانەو tyerimanew دیارمانەو ف آنها را بر می‌گردانم

تیەرمەو tyerimew دیارمەو ف آنرا برمی‌گردانم

تیەرمەوەیَ tyerimeweŷ دیارمەوەیَ ف آن را با خود بر می‌گردانم

تیەرمەیَ tyerimeŷ دیارمەیَ ف آنرا باخود می‌آورم

تیەرمێا tyerimiêa دیارمێا ف آنرا برمی‌گردانم

تیەرمێان tyerimiêan دیارمێان ف آنها را با خود می‌آورم

تیەرمێانا tyerimiêana دیارمێانا ف آنها را بر می گردانم

تیەرمێانەو tyerimiêanew دیارمێانەو ف آنها را با خود بر می‌گردانم

تیەرمێەو tyerimiŷew دیارمێەو ف آنرا با خود بر می‌گردانم

تیەرن tyerin دیارن ف می‌آورند

تیەرنا tyerina دیارنا ف برمی‌گردانند، با خود می‌آورند

تیەرنان tyerinan دیارنان ف آنها را می‌آورند

تیەرنانا tyerinana دیارنانا ف آنها را با خود بر می‌گردانند

تیەرنانەو tyerinanew دیارنانەو ف آنها را بر می‌گردانند

تیەرنج tyerinc تیلْ منجەڕ ف اریب

تیەرنج وبنەڕوو tyerinc û binerû ژوون گەردانن، رەت و رەوا قسە کردن ف بیهوده سخن از گذشته گفتن

تیەرنەو tyerinew دیارنەو ف بر می‌گردانند، می آورند

تیەرنەوەێ tyerineweŷ دیارنەوەێ ف آنرا با خود بر می‌گردانند

تیەرنەێ tyerineŷ دیارنەێ ف آنرا می‌آورند

تیەرنیا tyrêniêa دیارنێا ف آنرا برمی‌گردانند

تیەرنێان tyeriniêan دیارنێان ف آنها را برمی گردانند، می‌آورند

تیەرنێانا tyeriniêana دیارنێا ف آنرا برمی‌گردانند، می‌آورند

تیەرنێانەو tyeriniêanew دیارنێانەو ف آنها را بر می‌گردانند

تیەرنێەو tyeriniŷew دیارنێەو ف آنرا بر می‌گردانند

تیەری tyerî دیاری ف می‌آوری

تیەرێ tyerê بنووڕە دیارێ ف می‌آورد، نگا **تیەرێد** و ترکیباتش

تیەریا tyerya دیاریا ف برمی‌گردانی

تیەریان tyeryan دیاریان ف آنها را می‌آوری

تیەریانا tyeryana دیاریانا ف آنها را بر می‌گردانی

تیەریانەو tyeryanew دیاریانەو ف آنها را بر می‌گردانی

تیەریخ tyerîx تەریخ، تەریق «ل» ف شرم، حیا

تیەرید tyeryd دیارید ف می‌آوری

تیەرێد tyerêd دیارێ ف می‌آورد

تیەریدا tyeryda دیاریدا ف بر می‌گردانی

تیەرێدا tyerêda دیارێدا ف بر می‌گرداند

تیەریدان tyerydan دیاریدان ف آنها را می‌آوری

تیەرێدان tyerêdan دیارێدان ف آنها را می‌آورد

تیەریدانا tyerydana دیاریدانا ف آنها را بر می‌گردانی

تیەرێدانا tyerêdana دیارێدانا ف آنها را بر می‌گرداند

تیەریدانەو tyerydanew دیاریدانەو ف آنها را با خود بر می‌گردانی

تیەرێدانەو tyerêdanew دیارێدانەو ف آنها را با خود بر می‌گرداند

تیەریدەو tyerydew دیاریدەو ف بر می‌گردانی

تیەرێدەو tyerêdew دیارێدەو ف بر می‌گرداند

تیەریدەوەێ tyeriydeweŷ دیاریدەوەێ ف آنرا بر می‌گردانی

تیەرێدەوەێ tyerêdeweŷ دیارێدەوەێ ف آنرا با خود بر می‌گرداند

تیەریدەێ tyeriydeŷ دیاریدەێ ف آنرا می‌آوری

تیەرێدەێ tyerêdeŷ دیارێدەێ ف آنرا می‌آورد

تیەریدیا tyeriydiêa دیاریدیا ف آنرا برمی‌گردانی

تیەرێدیا tyerêdiêa دیارێدیا ف آنرا بر می‌گرداند

تیەریدیان tyeriydiêan دیاریدیان ف آنهارا می‌آوری

تیەرێدیان tyerêdiêan دیارێدیان ف آنها را می‌آورد

تیەریدیانا tyeriydiêana دیاریدیانا ف آنها را با خود بر می‌گردانی

تیەرێدیانا tyerêdiêana دیارێدیانا ف آنها را بر می‌گرداند

تیەریدیانەو tyeriydiêanew دیاریدیانەو ف آنها را بر می گردانی

تیەرێدیانەو tyerêdiêanew دیارێدیانەو ف آنها را بر می گرداند

تیەریدیەو tyeriydiŷew دیاریدیەو ف آنرا بر می‌گردانی

تیەرێدیەو tyerêdiŷew دیارێدیەو ف آنرا بر می‌گرداند

تیەرێژ tyerêj تیەرنج ف نگا **تیەرنج**

تیەرێژ باڵا tyerêji baĺa ١) تیەرنج ٢) ریگلاژ کردن ف ١) نگا **تیەرنج** ٢) ریگلاژ کردن، پروف کردن

تیەرێژ باڵاکردن kirdin tyerêji baĺa تیەرێژ باڵا ف نگا **تیەرێژ باڵا**

تیەریک tyerîk زێژ رووشن ف تاریک

تیەریکان tyerîkan هەنهەن تیەریکی ف هنگامه شب

تیەریک بۆن tyerîk bün تیەریکابۆن ف تاریک شدن

تیەریکەشەو tyerîke şew شەوەزەنگ ف شب دیجور

تیەریکی tyerîkî زێژ رووشنی ف تاریکی

تیەریگ tyerêg تیەرید، دیاریگ ف می‌آورد

تیەریگان tyerêgan ئەوانە دیاریگ ف آنها را می آورد

تیەریم tyerîm دیاریم ف می‌آوریم

تیەریما tyerîma دیاریما ف بر می‌گردانیم

تیەریمان tyerîman دیاریمان ف آنها را می‌آوریم

تیەریمانا tyerîmana دیاریمانا ف آنها را بر می گردانیم

تیەریمانەو tyerîmanew دیاریمانەو ف آنها را با خود بر می‌گردانیم

تیەریمن tyerîmin دیاریمن، دیاریما ف نگا **تیەریم** و

ترکیباتش

تیەریمەو tyerîmew دیاریمەو [ف] بر می‌گردانیم

تیەریمەوەێ tyerîmeweŷ دیاریمەوەێ [ف] آنرا با خود بر می‌گردانیم

تیەریمەێ tyerîmeŷ دیاریمەێ [ف] آنرا بر می‌گردانیم

تیەریمێا tyerîmiêa دیاریمێا [ف] آنرا بر می‌گردانیم

تیەریمێان tyerîmiêan دیاریمێان [ف] آنها را با خود بر می گردانیم

تیەریمێانا tyerîmiêana دیاریمێانا [ف] آنها را با خود بر می‌گردانیم

تیەریمێانەو tyerîmiêanew دیاریمێانەو [ف] آنها را با خود بر می‌گردانیم

تیەریمێەو tyerîmiŷew دیاریمێەو [ف] آنرا بر می‌گردانیم

تیەرین tyerîn دیارین [ف] می‌آورید

تیەرینا tyerîna دیارینا [ف] بر می‌گردانید

تیەرینان tyerînan دیارینان [ف] آنهارا برمی‌گردا نید

تیەرینانا tyerînana دیارینانا [ف] آنها را بر می‌گردانید

تیەرینانەو tyerînanew دیارینانەو [ف] آنها را با خود بر می‌گردانید

تیەرێنج tyerênc تیەرنج [ف] نگا **تیەرنج**

تیەرینەو tyerînew دیارینەو [ف] برمی‌گردانید

تیەرینەوەێ tyerîneweŷ دیارینەوەێ [ف] آنرا با خود بر می‌گردانید

تیەرینەێ tyerîneŷ دیارینەێ [ف] آنرا می‌آورید

تیەرینێا tyerîniêa دیارینێا [ف] آنرا برمی‌گردانید

تیەرینێان tyerîniêan دیارینێان [ف] آنها را بر می‌گردانید

تیەرینێانا tyerîniêana دیارینێانا [ف] آنها را بر می‌گردانید

تیەرینێانەو tyerîniêanew دیارینێانەو [ف] آنها را با خود بر می‌گردانید

تیەرینێەو tyerîniŷew تیەرینێا [ف] نگا **تیەرینێا**

تیەسیار tyesyar تەسیار، چاوەدێر «ل» [ف] نگهبان

تیەسیاری tyesyarî تەسیاری «ل» [ف] نگهبانی

تیەکاری tyekarî تاکاری «ل» [ف] چارق، چارغ

تیەڵ tyeĺ تاڵ، لە پەهڵەوی (texĺ تەخڵ) نۆسریاس [ف] تلخ، در پهلوی (texĺ تخل) نوشته شده

تیەڵترش tyeĺi tirş مەزەێ ترشگیاێ، زوورْم ئەڕاێ دوو [ف] مزه ترشیدگی بویژه برای دوغ

تیەڵگ tyeĺig جووریێ خەروێزەێ تیەڵە [ف] نوعی خربزه تلخ

تیەڵگی tyeĺigî تیەڵێ [ف] گیاهی بسیار تلخ

تیەڵەڕوو tyeĺe rû بێ بوو [ف] کسی که با دیگران کمتر سازگاری دارد

تیەڵەگزێ tyeĺe gizê جووریێ دْڕگە کەنەێ گزێ [ف] نوعی خار که از آن برای جارو استفاده می‌کنند

تیەڵەودوو tyeĺew dû تیەڵگی [ف] نگا **تیەڵگی**

تیەم tyem دیام [ف] می‌آیم

تیەما tyema دیاما [ف] برمی‌گردم

تیەمەو tyemew دیامەو [ف] دوباره برمی‌گردم

تیەن tyen دیان [ف] می‌آیند

تیەنا tyena دیانا [ف] بر می‌گردند

تیەنەو tyenew دیانەو [ف] دوباره بر می‌گردند

تیەنی tyenî کیەنی، کانی [ف] چشمه

تیەنێ tyenê تینگ، چیەنێ، لە ئەوستا (tirişne ترشنە) و لە پەهڵەوی (tîşnek تیشنەک) نۆسریاس [ف] تشنه، در اوستا (tirişne ترشنه) و در پهلوی (tîşnek تیشنەک) نوشته شده

تیەنی کەمچگ tyenî kemçig دیەکەێگە لە گیەڵان [ف] روستایی در گیلانغرب

تیەو tyew تامْ واران [ف] باران رگباری بهاری

تیەوڕێژ tyewrêj وەفر و واران و تەگْر [ف] برف و باران و تگرگ در یک زمان باریدن

تیەێ tyeŷ ۱) دیا ۲) کەمێ [ف] ۱) می‌آید ۲) اندکی

تیەێ تیەێ tyeŷ tyeŷ پڕۆش پڕۆش [ف] ذره ذره

تیەێد tyeŷd دیاێ [ف] می‌آید

تیەید tyeîd دیای [ف] می‌آیی

تیەیدا tyeîda دیایدا [ف] برمی‌گردی

تیەێدا tyeŷda دیاێگا [ف] بر می‌گردد

تیەیدن tyeîdin دیەیدن [ف] نگا **تیەید** ترکیباتش

تیەێدن tyeŷdin تیەێد [ف] نگا **تیەێد** وترکیباتش

تیەیدەو tyeîdew تیەیدا [ف] برمی‌گردی

تیەێدەو tyeŷdew تیەێدا [ف] بر می‌گردد

تیەیم tyeîm دیایم [ف] می‌آئیم

تیەیما tyeîma دیایما ف بر می‌گردیم

تیەیمن tyeîmin دیایمن ف می‌آئیم

تیەیمنا tyeîmina دیایمنا ف بر می‌گردیم

تیەیمنەو tyeîminew دیایمنەو ف دوباره برمی گردیم

تیەیمەو tyeîmew دیایمەو ف دوباره برمی‌گردیم

تیەین tyeîn دیاین ف می‌آیید

تیەینا tyeîna دیاینا ف بر می‌گردید

تیەینەو tyeînew دیاینەو ف دوباره بر می‌گردید

ج

جا ca ۱) جی ۲) ئێکه ۳) ئمجا ٤) پلەوپایە ٥) ڕەختاو ٦) پاشگرە وە مانایَ جاین «جاجگ جا» [ف] ۱) جا، مکان ۲) سپس، پس ۳) در نتیجه ٤) پایه، مقام ٥) رختخواب ٦) پسوند به معنی خاینده

جاپا ca pa ۱) شوون پا ۲) پاجینگە ۳) جی خوەیەو کردن [ف]۱) رد پا ۲) نگا **پاجینگه** ۳) خود را در دل کسی جای دادن

جات cat ۱) پاشگرْ کوومەڵ ۲) جی تْ [ف] ۱) پسوند جمع ۲) جای تو

جاتان catan جیدان [ف] جای شما

جاجا caca ۱) جار وە جارێ ۲) گوڵە وە گوڵە ۳) وشەیَ نەنوومەتی [ف] ۱) گاه به گاه ۲) مکان به مکان ۳) شگفتا، حیرتا

جاجگ cacig سەقز [ف] سقز، آدامس

جاجگتیەڵە cacig tyeĺe بەنیشتْ تیەڵ و نەکو ڵیایَ کْ ئەڕایَ سارێژ کردنْ زام خاسە [ف] سقز نپخته و تلخ که برای درمان زخم کار برد دارد

جاجگخوەشە cacig xweşe بنیشتە خوەشە [ف] سقز شیرین

جاجگکوردی cacig kwirdî سەقز کوردی [ف] شیرابه درخت ون که آنرا جوشانده و غلیظ می‌کنند و به‌صورت سقز در می‌آورند و خاصیت درمانی برای روده و معده دارد و آدامسی بسیار دلخواه در میان کُردان است

جاجگ کەسێدزین cacig kesê dizîn لاناوە لە دڵتەڕی کردن، عاشقی کردن [ف] کنایه از عاشقی کردن دختر وپسر

جاجگمێخوڕ cacig mêxwiȓ شیرەیَ دارْ وەن، ئەڕایَ مێ بڕین خاسە [ف] شیره درخت ون که از آن بعنوان موبُر استفاده می‌شده

جاجگەتیەڵە cacge tyeĺe جاجگ تیەڵە [ف] نگا **جاجگ تیەڵە**

جاجگەخوەشە cacge xweşe بنووڕە جاجگ خوەشە [ف] نگا **جاجگخوەشە**

جاجوو cacû زێزْ یەکتران زوورْم ئەڕایَ مناڵ [ف] ضدیت داشتن، بویژه برای کودکان

جاچگ caçig جاجگ [ف] نگا **جاجگ** و ترکیباتش

جاخسن ca xisin ۱) گرتنەوەیَ ئەنام ۲) حالی کردن ۳) ڕەختاو خسنەوە [ف] ۱) جانداختن عضو در رفته ۲) فهمانیدن ۳) پهن کردن رختخواب جهت خوابیدن

جاخەرمان ca xerman شەبیە،شوونە خەرمان، جی خەرمان [ف] محل گرد آوری خرمن

جاد cad جی تْ [ف] جای تو

جادا ca da ۱) وە مل نەگرت ۲) جیەو کرد [ف] ۱) جا زد، بر عهده نگرفت ۲) جای او را باز کرد

جادار ca dar ۱) سجا، هەڵکەفتێ ۲) چەرخەنشین ۳) هەڕاق «ماڵ جا دارێگە» ٤) وە جی، ماقووڵ [ف] ۱) گرامی، محترم ۲) جانشین ۳) بزرگ و جا دار ٤) بجا، معقول

جادان ca dan ۱) جیەو کردن ۲) جی ئۆیە ۳) وە مل نەگرتن [ف] ۱) جا باز کردن ۲) جای شما ۳) بر عهده نگرفتن

جاداین ca dayn ۱) وە مل نەگرتن ۲) جیەو کردن [ف] ۱) جا زدن ۲) جا باز کردن

جادوو cadû ۱) ستر، لە ئەوستا (yatû یاتوو) و لە پەهلەوی (yatûkye یاتووکیە) و (yatûk یاتووک) نۆسریاس ۲) جی دوو [ف] ۱) جادو، در اوستا (yatû یاتو) و در پهلوی (yatûkye یاتوکیه) و (yatûk یاتوک) نوشته شده ۲) مشک جای دوغ

جادووباز cadû baz جادووکەر [ف] جادو باز

جادووبەن cadû ben دووایێ کێ ئۆشن جادوو بەتاڵ کەێ [ف] وردی که جادو را باطل می‌کند

جادوو کردن cadû kirdin ستر خوەنین [ف] جادو کردن

جادووکەر cadû ker جادوو باز [ف] جادو کردن

جادووگەر cadû ger جادووکەر [ف] جادوگر

جادووگەری cadû gerî جادوو بازی [ف] جادو گری

جاده cade ١) جی تنه ٢) رێ [ف] ١) جای توست ٢) راه، جاده

جادەقیلی cade qîlî رێ قیلتاو کریاێ [ف] جاده آسفالته

جادەس ca des ١) دەسگیرنه ٢) رێه [ف] ١) دستگیره ٢) جاده است

جار car ١) کەڕت، دەفە، لە پەهلەوی (cawer جاوەر) ئۆسریاس ٢) لەنج، لەج، هجەت [ف] ١) دفعه، بار، درپهلوی (cawer جاور) نوشته‌شده ٢) لجاجت

جاڕ car̂ ١) ئالان، لە سەکزی «جاڕ» و لە لاتین (car) ئۆشن ٢) کات، لە تۆرکەمەنی «جاڕ» وە زەوۆ کشت و کاڵ و بنە خەرمان ئۆشن ٣) زەوۆ دروو کریاێ [ف] ١) اعلام عمومی، فریاد، در سکزی «جارّ» به معنی فریاد است و در لاتین (car) گویند ٢) زمین شخم نزده و پرگیاه، در ترکمنی «جارّ» به معنی زمین محصور کشاورزی و خوشه‌های خُرد نشده ته خرمن گویند ٣) زمین درو شده

جاران caran وەرجلە ئیبە [ف] در گذشته، سابقاً

جارجار car car جار وەجار [ف] گاهگاه

جارْجاران cari caran ١) چۆ هەر جان ٢) دایم، هەمیشە [ف] ١) مانند گذشته ٢) همیشه، همیشگی

جارجارێ car carê جار وەختێ [ف] گاهگاهی

جاڕچی car̂ çî ئەو کەسەێ کێ خەوەرەیل وە دەنگْ بەرز ئۆشێد، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «راگەیەن، قاوکەر» ئۆشن [ف] جارچی، منادی

جاردار car dar جەروو، هامالّی کەر[ف] رقابت کردن

جاڕدان car̂ dan ١) جاڕ کیشان ٢) خەوەر کردنْ مەردم ئەڕاێ کارێگ [ف] ١) جار کشیدن ٢) مردم را برای کاری جمع کردن

جاڕکیش car̂ kîş جاڕچی [ف] جارچی، منادی

جاڕکیشان car̂ kîşan جاڕدان [ف] نگا **جاڕدان**

جارکیشان car kîşan جەر و هجەت کردن [ف] لجاجت کردن

جاروو carû جارەو [ف] لجباز

جاڕوو car̂û گزێ، گسک، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گەسْک، گێزک، گزک» ئۆشن [ف] جارو، در دیگر گویشهای کردی « گەسْک، گێزک، گزک» گویند

جاروبار car û bar جارجار، جارەێ جار [ف] گاه به گاه، گاهگاه

جاڕووپاڕوو car̂û par̂û ئاوڕشە و گزێ دان [ف] جار وپارو، آب جارو کردن

جاڕوو دۆ car̂û dü ١) لاناوە لە رووی ٢) رەتْ وڵا بۆن لە کارێگ و کەسەیل تریش گیر خسن [ف] ١) کنایه از روباه ٢) درماندگی درکاری و دیگری را نیز گرفتار کردن

جار وەجار car we car جارجار [ف] گاهگاه، گاه به گاه

جاڕوەجاڕ car̂ we car̂ زێڕْ کاڵ و مەکاڵ [ف] زمین بدون آیش، برداشت یک محصول در دو سال پیاپی

جاڕەشڕ کردن car̂ê şir̂ kirdin هەڕەشەخوەر کردنْ جاڕ [ف] گیاه چراگاه را لگد کردن و خراب کردن

جارەو carew جەروو [ف] لجباز

جارەێجار careŷ car جار وە جار [ف] گاهگاه

جارێ carê ١) هێمان، هالی ٢) جارێگ [ف] ١) هنوز، فعلاً ٢) وقتی، یک وقت

جارێ تر carê tir کەڕتێ تر، وەختێ تر [ف] گاه دیگری

جارێگ carêg جارێ [ف] نگا **جارێ**

جارێگتر carêg tir جارێ تر [ف] گاهی دیگر

جارێگ لەجاران carêg le caran دەمێگ لە دەمان [ف] زمانی از زمانهای گذشته

جاژک cajik جاجْگ «ل» [ف] سقز، آدامس

جاسووسە casûse قەرەوڵ تفەنگ، مەگەسەک [ف] مگسک تفنگ

جاش caş خەرکوڕی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جاشک، دەحشک، جاشکۆڵە، بەچکەکەر» ئۆشن [ف] کُره خر، در دیگر گویشهای کردی «جاشک، دەحشک، جاشکۆڵە، بەچکەکەر» گویند

جاشۆلْک caşülik بنووڕە جاش [ف] نگا **جاش**

جاشۆلکە caşülke بنووڕە جاش [ف] نگا **جاش**

جاف caf هووزێگْن لە کرماشان وکوردسان، م باوەڕم یەسە گ

«جاف» لە وشەیَ «ژاپ» یا «ژوون» وە مانایَ زووان و زووانەوان وەرگێڕ بۆیە و عەرەو کردێەسەیَ «جاف» هەروا ک لە فارسی وشەیَ«جەفەنگ» وە مانایَ هەرچۆ پەرچۆە فا عشیرەتی از کُردان ساکن کرماشان و کردستان، بە باور من واژەی «جاف» از واژەی «ژاپ» و «ژوون» کە بە معنی سخن و سخنور است مشتق شدە و عرب آنرا معرب کردە است همان گونە کە در فارسی واژە «جَفَنگ» بە معنی سخن مفت و بیهودە است

جافْ بەرەسیمین cafi bere sîmîn دیەکەێگە لە سییە سییە فا روستایی در اسلامآبادغرب

جافر cafir جافەر، سووکەناو جەعفەر فا مخفف جعفر

جافرئاوا cafir awa ١) دیەکەێگە لە ناودەروەن ٢) دیەکەێگە لە بەدرە ٣) دیەکەێگە لە کووزران فا١) روستایی در ناودَروَن ٢) روستایی در بدرەای ایلام ٣) روستایی در کوزران

جافەری caferî گیاێگەخواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەقدەنوس» ئۆشن فا گیاە جعفری، در دیگر گویشهای کردی «بەقدەنوس» گویند

جافی cafî ١) جافر ٢) زووانْ جافی فا ١) مخفف جعفر ٢) از گویشهای کردی کە در منطقە کردستان و بخشی از گوران گفتە میشود

جاکەت caket کراس، لە لاتین (jacket) ئۆشن فا ژاکت، در لاتین (jacket) گویند

جاکەش cakeş گەوات، دەوْیت، قورمساق فا دیوث

جاکەفتن ca keftin ١) جاخسن ٢) ناودار بۆن، ناو دەر کردن ٣) جیگیر بۆن فا ١) نگا **جاخسن** ٢) مشهور شدن ٣) مستقر شدن، جاگیر شدن

جاکەن caken جیکەن بۆن فا لق شدن، از جای کندە شدن

جاگرتن ca girtin ١) جی گرتن ٢) جاخسن فا ١) مقیم شدن ٢) جا انداختن عضو در رفتە

جاگە cage ١) جیگە، لە سەکزی«جاگە» ئۆشن ٢) شوونەگە «چیدە جاگەیَ خوەمان» فا ١) جا، مکان، در سکزی نیز «جاگە» بە همین معناست ٢) مکان مشخص

جاگیر ca gîr جاگرتن فا نگا **جاگرتن**

جاگیر بۆن ca gîr bün جاگرتن فا مقیم شدن

جاگیرنگە ca gîrnge جاگیرنە فا دستگیرە

جاگیرنە ca gîrne دەسگیرنە فا دستگیرە

جاڵ caĺ جاێڵ فا جوان

جاڵجاڵووک caĺcaĺûk تارتەنک، پسپسەکڵی، جۆمی تەنکە، جامەتەنە، هاڕۆ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پیرۆشک، کاکڵە موشان، داپیرۆشک، پورایشۆکە، پیرایشۆکە، مروا» و لە سەکزی «جولاکە» ئۆشن و «جالە» وە جووریَ پارەچەیَ تووڕی ئۆشن و لە ئەوستا (mirva مرڤا) وە شەێتان یا دێو ئۆشن فا عنکبوت، در دیگر گویشهای کردی «پیرۆشک، کاکڵە موشان، داپیرۆشک، پورایشۆکە، پیرایشۆکە، مروا» گویند و در سکزی «جُلاکە» گویند و نیز در سکزی «جالە» بە نوعی پارچە توری نازک گویند و در اوستا (mirva مروا) بە دیو یا شیطان گویند

جاڵجاڵووکە caĺcaĺûke جاڵجاڵووک فا نگا **جاڵجاڵووک**

جام cam ١) جیمْ ٢) تاس، جامۆلک، لە پەهڵەوی (yam یام) ئۆسریاس ٢) تاسْ گەمە فا ١) جای من ٢) کاسە، در پهلوی (yam یام) نوشتە شدە ٣) مهرەی تختەنرد

جاماسب camasb دیەکەێگە لە گاوارە فا روستایی در گهوارە

جاماڵ camaĺ جامێان، جامیلکان، شوونەمیلکان فا جای بر پا کردن چادرهای کوچ عشایر

جامان caman جی ئیمە فا جای ما

جامانە camane ١) جیمانە ٢) ئاغابانوو فا ١) جای ما است ٢) نوعی دستار مردانە

جامباز cambaz ١) لەیلاج ٢) دەڵاڵ فا ١) کلاهبردار ٢) دلال

جامبازە cambaze دوڕوویی «مەجنوون کەفت جە خاکْ جامبازەیَ لەیلی- ڕێزان ئەسرینان، زاری کەرد خەیلی» فا دو رویی، ریاکاری

جامبازی cambazî ١) لەیلاجی ٢) دەڵاڵی فا ١) کلاە برداری ٢) دلالی

جامۆلْک camülik جامیلک، تاس، جامْ بۆچکْگ فا جام کوچک، کاسەی کوچک

جامە came ١) جیمە، جی منە ٢) دڵنگ فا ١) جای من است ٢) جامە، پوشش، لباس

جامەتەنە cametene بنووڕە جاڵجاڵووک «گ» فا نگا **جاڵجاڵووک**

جامەشووران cameşûran دیەکەێگە لە ماێەشت فا نام

روستایی در مادیدشت

جامەک camek ئاینە ف آینە

جامەلە ca mele جییە مەلە ف محل شنا در رودخانە، استخر

جامەنە camene وە جی مەنێ ف جا ماندە

جامێان camiêan شوون میلکان ف جای چادر های کوچ عشایر

جامێشان ca mêşan دیەکەیگە لە دینەوەر ف روستایی در دینور

جامیلْک camîlik جامۆلک ف نگا **جامۆلْک**

جامیلکان ca mîlkan ١) جامۆلک ٢) شوون میلکان ف ١) کاسە کوچک ٢) نگا **جامێان**

جان can گیان ف جان

جاناخە canaxe عەزیزْ گیانی «سەیمرە و سیروان مڵکْ کاکەمە- جاناخەێ زڵف شوورِ دۆیەتْ کاکەمە» ف عزیز بهتر از جان

جانْ بنجان cani bin can لە قەێمەوە «لە جانْ بن جان دارا بۆنە» ف از گذشتەهای دور

جانتا canta ١) گواڵە ٢) جنتە ٣) جوورێ تفەنگە ف ١) جوال ٢) کیف دستی ٣) نوعی تفنگ

جانجان can can ١) دیەکەیگە لە چەرداوڕ ٢) دیەکەیگە لە خاڵسە ف ١) روستایی در چرداول ٢) روستایی در خالصە

جانجانْ وارِگە cancani warîge دیەکەیگە لە پاێمانْ قەلاجە ف روستایی در اسلام آباد غرب

جاندار candar ١) پەلەوەر ٢) ئووردی، بنچینەێ ئی وشە تۆرکیە ف ١) جاندار ٢) ژاندارم، ریشە این واژە ترکی است

جاندارملی candarmilî جیجانداریل ف ژاندارمری

جانگ canĝ ژانگیە، جانگیە ف گیجگاهی

جانگیر canĝîr ١) ناوێگە کوڕانە ٢) وارانێگ ک بێ وچان بوارێد و دنیاگیر بوو ف ١) نامی مردانە، جهانگیر ٢) باران سراسری، بارانی کە یک منطقە وسیع را پوشش دهد

جانگیرە canĝîre جانگین ف بیتل، پا زلفی

جانگین canĝîn جانگیرە «گ» ف پا زلفی

جانلەن can len دیەکەیگەلە جەلالْوەن کْ ئاڵ حەقن ف روستایی بر آیین یارسان در جلالوند

جانْم canim جەهەنم ف جهنم

جانماز ca nimaz جی نماز، بەرماڵ ف جانمازی

جانْمسێروو canimi sêrû تەوەقەێ سێمْ جانْم ف کنایە از طبقە سوم جهنم

جانەوەر canewer ١) گیاندار ٢) کرمْ ناو گێەێ ئاێم ف ١) جاندار، جانور ٢) انگل

جانیخانی canîxanî جوورێ کتری ف نوعی کتری

جانیە canye جانگیرە، جانگین ف نگا **جانگیرە**

جاو caw ١) تاۆس ٢) پاشگرە وە ماناێ جایین ٣) پووشەمەنی «ورسێ نان دۆنێدە خاو، برێنە جاو» ٤) لاناوە لە چەرمێ «رەنگێ بیەسەجاو» ف ١) کفن ٢) پسوند بمعنی خاینده ٣) پوشیدنی، پوشش ٤) کنایە از سفید رنگ

جاواز cawaz ١) بەڵگە، بنچینەێ ئەرەوییە ٢) جادار ف ١) جواز ٢) خانە یا ملک بزرگ و جادار

جاواز کردن cawaz kirdin ١) خوەێ جییەو کردن ٢) لەق بۆن ف ١) جای خود را در دل کسی باز کردن، رخنە کردن ٢) هرز شدن و جا باز کردن

جاوپێچنەک caw pêçinek تاۆس ف کفن

جاولوور ca û lûr شوون، جی ف مکان

جاوەجا ca we ca ١) جاوەرجا ٢) جی وەجی کردن ف ١) فوری، بیدرنگ ٢) جابەجا کردن

جاوەتەنکە cawetenke جاڵجالووک، جۆمێ ف نگا **جاڵجا لووک**

جاوەر cawer هەڵگۆیەرِیاێ ف دگرگون شدە

جاوەرجا ca wer ca جیوەرجی ف بیدرنگ

جاوەری cawerî ١) خوەێ وە زانا زانسْن ٢) جاوەر، گوڕیاێ ٣) دیەکەیگە لە سەرپیەڵ ف ١) تـظاهر بە دانایی کردن ٢) دگرگون شدە ٣) روستایی در سر پـُلذهاب

جاوید cawîd ١) پاێار، لە پەهلەوی (cawêt جاوێت) تۆسریاس و هەر وە ماناێ جاێ خوەدە ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) پایدار، در پهلوی (cawêt جاویت) نوشتە شدە «وێت» بە معنای خودت است و در مجموع بە معنای در جای خودت بمانی است ٢) نامی مردانە

جاویدان cawîdan بنوورِە جاوید ف نگا **جاوید**

جاوین cawîn جاین ف جویدن

جاهێڵ cahêl ١) جاێڵ ٢) شوونْ هێڵ گاوەسن ف ١) جوان، جاهل ٢) اثر گاوآهن بر زمین کشاورزی

جای cay ئەو جایەێ [ف] جوید

جاێ caê ١) جی ئەو ٢) ئەو جاێدن [ف] ١) جای او ٢) می‌جود

جاێریا caêrya جاییا [ف] جویده شد

جاێریاگ caêryag جاێریا [ف] جویده شده

جاێریان caêryan ئەو جاین، جاێریا [ف] جویده شدن

جاێریاێ caêryaê جاێریاگ [ف] جویده شده

جاێڵ caêl̂ جاهێڵ [ف] جوان

جاێڵ جووان caêl̂ cuwan جووان، نووهاڵ [ف] جوان، کم تجربه

جاێڵمەشخی caêl̂ meşxî جاێڵی کوتان [ف] ادعای جاهلی داشتن

جاێڵی caêl̂î وەرەلایی [ف] جاهلی، بی بند وباری

جاێڵی‌کوتان caêl̂î kwitan جاێڵ مەشخی [ف] ادعای جاهلی داشتن

جاین cayn جایین [ف] جویدن

جبن cibn جن وخوو «هەم جبن پەرت بیە سەرێ» بنچینەێ ئی وشه ئەرەوییە «جُبن» [ف] جنون آنی، ریشه این واژه عربی است

ججوو cicû ١) ژژوو، له سمنانی (coce جۆجه) ئۆشن و له پەهڵەوی (jûje ژووژه) و (jijûk ژژوو ک) ئۆسریاس و له زاراوەیلْ ترەک کوردی «ژژوگ، ژوژو» ئۆشن ٢) جۆجْگ وه زووانْ منالەیل ٣) لاناو له شش [ف] ١) جوجه‌تیغی، در سمنانی (coce جوجه) گویند ودر پهلوی (jûje ژوژو) و (jijûk ژژوک) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «ژژوگ، ژوژو» گویند ٢) جوجه به زبان کودکان ٣) کنایه از شپش

جڕ cir̂ ١) دڕیان و لەت لەت بۆن ٢) ئاس، کاس [ف] ١) جر خوردن ٢) بیزار شدن، خشمگین شدن

جرانن ciranin جرنگانن «خودا وه جیبگەو ئەڕاد بجرنێ کەلْ کەس وه پێا نەو» [ف] پیشامدن، اتفاق افتادن

جڕبۆن cir̂ bün گرژ هەڵاتن [ف] خشمگین شدن

جرپ cirp تڕ، گووز [ف] گوز، شیشکی

جرپانن cirpanin تڕانن، گووزانن [ف] گوزاندن

جرپْ جاپ cirpi cap جرپەێ هەیتاهەیت [ف] «جرپ»ی پیاپی

جرپن cirpin قنگ شل، گووزوو [ف] گوزو

جرپه cirpe فرته، گووزه «جرته کرد و دەرچی» [ف] زبونانه گریختن

جرت cirt جرپ [ف] گوز

جرتانن cirtanin جرپانن [ف] نگا **جرپانن**

جرتْ فرت cirti firt جم وجۆل [ف] جنبش ولغزش

جرته cirte فرته [ف] نگا **فرته**

جڕجڕه cir̂cir̂e مەلێکه رەنگین باڵ [ف] پرنده چرخ ریسک

جڕدان cir̂ dan جەڕەو دان [ف] کشیدن ودریدن

جرز cirz جز، چرز، سۆک [ف] گوشه، زاویه

جڕکردن cir̂ kirdin جڕی کردن [ف] خشمگین و بیزار کردن

جرنگ cirnĝ ١) جرپ، جرت، گووز ٢) دەنگْ کوتاین ئاسن و ... [ف] ١) گوز، شیشکی ٢) صدای بر هم افتادن فلزات

جرنگانن cirnĝanin ١) جرانن، جریان، جریانن ٢) له دەس دان «پارەێگ نەدراوردم، دیناریگ جرنگانم» [ف] ١) نگا **جرانن** ٢) از دست دادن، به هدر دادن

جرنگْ هڕ cirnĝi hir̂ جرنگەێ پەیەڵپەێ [ف] صدای «جرنگه»ی پیاپی

جرنگن cirnĝin جرپن، گووزوو [ف] گوزو

جرنگه cirnĝe دەنگْ مەڕیقه [ف] صدای طلاجات

جرنگه‌جرنگ cirnĝe cirnĝ جرنگْهڕ [ف] صدای بر هم افتادن فلزات

جڕی cir̂î ئاسی، کاسی [ف] خشمگین

جڕی‌بۆن cir̂î bün جڕ بۆن [ف] خشمگین شدن

جریت cirît ١) فیشکەێ خۆن یا ئاو ... ٢) جلیت [ف] ١) فوران خون از رگ هنگام بریدن ٢) چوبی کوچک که مانند چوگان با آن بازی کنند

جریتانن cirîtanin جریتەێ خۆن و.... [ف] فوران

جریتڕاو cirîtr̂aw لوو ناین [ف] مسابقه‌ی اسب دوانی

جریته‌دان cirîte dan لاناوه له ریان [ف] ریدن

جریتْهڕ cirîti hir̂ زێڕْ جریکْ هڕ [ف] صدای زمخت و بلند

جریک cirîk دەنگْ مەلوچْگ [ف] صدای گنجشک

جریکانن cirîkanin تریکانن [ف] جیغ کشیدن

جریکْجاک cirîki cak جیکەجیک [ف] صدای پیاپی گنجشک

جڕی‌کردن cir̂î kirdin جڕ کردن [ف] خشمگین و بیزار کردن

جریکْهڕ cirîki hir̂ زێڕْ جریتْ هڕ [ف] صدای نازک و کشیده،

جیغ بلند

جریکه cirîke جیکه ف صدای گنجشک

جریکەجریک cirîkecirîk جیکەجیک ف صدای پیاپی گنجشک

جرینکه cirînĝe جرنگْهڕ ف صدای جرینگ جرینگ

جریوه cirîwe جیکه، جریکه ف صدای پرندگان

جریوەجریو cirîwe cirîw ۱) جریوەیٚ باڵنده ۲) تۆتۆ کردن «گ» ف ۱) صدای ممتد پرندگان ۲) صدا زدن ماکیان

جز ciz ۱) قژەیٚ رۆنْ داخ ۲) چرز، جرز ۳) قەوارەت «جز نەێرێ» ف ۱) صدای روغن داغ ۲) گوشه، زاویه ۳) هیکل، قواره

جزا ciza جەزا، سزا ف جزا، سزا

جزادان ciza dan جەزا دان ف جزا دادن

جزاکوش ciza kwiş زەجر کوش کردن ف با زجر کشتن، دق مرگ کردن

جززه cizze ۱) دەنگْ رۆنْ داخ ۲) کەواو وه زووانْ مناڵەیل ف ۱) صدای روغن داغ ۲) کباب در زبان بچەها

جزر cizr زەفتی، له سەکزی «جیزەک» ئۆشن ف سختی، گرفتاری، در سکزی «جیزَک» گویند

جزرخواردن cizr xwardin زەفتی کیشان ف سختی کشیدن

جزر دان cizr dan زەفتی دان ف سختی دادن، زجر دادن

جزرکیشان cizr kîşan زەفتی کیشان ف سختی کشیدن

جزم cizm قورس و دڵنیا «جزمه لیٚ کرد و...» بنچینەیٚ ئەرەوییه «جزم» ف اراده کردن، ریشه این واژه عربی است «جزم»

جزوبز ciz û biz جززه ف جز ولز، جلز و ولز

جزۆک cizük جاشۆلکیٚ کْ له ژێرْ بار نەوسیٚ، خەر فزه ف خر کوچک اندام و لجبازی که در زیر بار نمی‌ایستد

جزه cize جززه ف نگا **جززه**

جزیلْک cizîlik چزیلْک ف پیەی سرخ شده، جز غاله

جسن cisn ۱) لانەما ۲) چشت ف ۱) نژاد ۲) جنس

جغجغه cix́cix́e خشخشه ف جغجغه

جفْگه civge رێو، رەنگ، رێورەنگ ف نیرنگ

جفْگەباز civge baz لەیلاج ف نیرنگ باز، مکار

جفْگەکردن civge kirdin لەیلاجی ف نیرنگ بازی، مکاری

جفت cift ۱) زێژْ تاک ۲) هاوتا ۳) چاێر ٤) شۆیەم، له پەهلەوی (yûxt یووخت) ئۆسریاس ٥) هاو سەر ٦) بەشێگه له زەۆ ف ۱) زوج، برابر فرد، ۲) همتا ۳) زهدان، جفت ٤) شخم، در پهلوی (yûxt یوخت) نوشته شده ٥) همسر ٦) واحدی از تقسیمات زمین کشاورزی

جفتان ciftan بنوورِه دۆزەله ف نگا **دۆزەله**

جفتانه ciftane دووانی ف دوتایی، جفتی

جفتبۆن cift bün ۱) چلکیان ۲) دووانی جوور کردن ف ۱) به هم چسبیدن ۲) دوتایی جفت شدن

جفتْجوور cifti cûr جوور کردن، پووڕانن «هەم دْرۆێگ جفتْ جوور کرد» ف سر هم کردن، جفت و جور کردن

جفتْجوور کردن cifti cûr kirdin پووڕانن ف دروغی را سر هم کردن

جفتشێری ciftşêrî جووریٚ ژێرخاکی قەدیمەس ف نوعی زیرخاکی قدیمه که تصویر دو شیر در روی آن حک شده

جفتکردن cift kirdin ۱) شۆیەم کردن ۲) دووانی چنین ۳) پووڕگانن ف ۱) شخم کردن ۲) دو به دو چیدن ۳) جفت وجور کردن

جفتکەر cift ker جفتیار، گاێار ف کشاورز

جفتلەقه cift leqe جفتەک ف لگد زدن با دو پا

جفتْ نادری cifti nadirî ۱) گایٚ شۆیەم کەر ۲) جفتیٚ له زەۆ کْ کەمیٚ گەوراتره ف ۱) گاوهایی قویتر وبزرگتر از گاوهای معمولی برای شخم کردن ۲) واحدی از زمین که از واحدهای دیگر بزرگتر است

جفتورێز cift û rêz قڵف و کلیل ف قفل و کلید

جفته cifte ۱) بنوورِه خوانچه ۲) جفتەک ف ۱) نگا **خوانچه** ۲) لگد

جفتەجفته cifte cifte دووان وه دووان ف جفت جفت، دو تایی

جفتەجەێران cifteceŷran لاناوەله دووسْ گیانی، جەێران وه ماناێ هاوسا و ئاسکه ف کنایه از دوستان صمیمی، «جەێران» به معنی آهو و همسایه است

جفتەسنان cifte sinan ۱) سنان ۲) نوورِێگه ف ۱) بیماری سرطان ۲) نفرینی است

جفتەک ciftek لەقه، جفتلەقه، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جووته، جوتکه، لووشک» ئۆشن ف لگد زدن با دو پا برای

چهارپایان، در دیگر گویشهای کردی «جووته، جوتکه، لووشک » گویند

جفته‌کخسن ciftek xisin له‌قه خسن [ف] لگد زدن با دو پا برای چهار پایان

جفته‌کوه‌شانن ciftek weşanin جفته‌ک خسن [ف] لگد زدن با دو پا برای چهار پایان

جفته‌وه‌شانن cifte weşanin جفته‌ک وه‌شانن [ف] لگد زدن چهار پا

جفتێ ciftê ١) یه‌ێ جفت زه‌ۆ ٢) دووان [ف] ١) واحدی برای زمین کشاورزی ٢) یک جفت

جفتێار ciftêar جفتکه‌ر، وه‌رزێر، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «جۆتکار، جۆتیار، جوتێر، جوتبه‌ند» ئۆشن [ف] کشاورز، آنکه زمین را شخم می‌زند، در دیگر گویشهای کردی «جۆتکار، جۆتیار، جوتێر، جوتبه‌ند» گویند

جق ciq زت [ف] برآمده، برجسته

جقاڵ ciqal̂ بزنێ کْ شاخێ ئه‌و نووا بوو [ف] بزی که شاخهایش رو به جلو است

جقڵه ciql̂e ١) جقه، دێکووڵک ٢) جاێڵ «ل» [ف] ١) دیگ کوچک ٢) جوان کم سن و سال

جقْن ciqin ١) جقاڵ ٢) سه‌روینْ جق، زت [ف] ١) نگا **جقاڵ** ٢) لچگ برآمده ونمایان

جقه ciqe ١) گیسْ بانْ کلاو ٢) دێکووڵک ٣) ده‌سه، کوومه‌ڵ ٤) جوورێ باڵنده‌ێ خوه‌ش ره‌نگه، له سه‌کزی «جقه» جووری مه‌لْ ئاویه [ف] ١) زلف روی کلاه ٢) دیگ کوچک ٣) دسته، گروه ٤) پرنده دم جنبانک، در سکزی «جقه» به نوعی پرستوی دریایی گویند

جقه‌دار ciqe dar خانزاێه [ف] صاحب منصب

جقی ciqî جۆقی [ف] نگا **جۆقی**

جقیڕ ciqîr̂ جقیره، زوورم ئه‌ڕاێ پیاز [ف] جوانه زدن، بویژه برای بوته‌ی پیاز

جقیره ciqîr̂e جقیڕ [ف] جوانه زدن پیاز

جقیلْک ciqîlik جقڵه [ف] دیگ کوچک

جکوبک cik û bik جگوبگ [ف] جیک وپیک، راز کسی را دانستن

جکه cike مه‌لۆچْگ «ل» [ف] گنجشک

جگا ciga جیبیا [ف] جدا

جگاجگا ciga ciga جیباجیبا [ف] جداجدا

جگْبگ cigi big ١) وه هه‌ر زامه‌تێ «وه هه‌ر جگْ بگێ بۆ ئی کاره کرد» له سه‌کزی «جه‌گه‌له‌ک» ئۆشن ٢) شیره و په‌نیره‌ێ که‌سێ وه پێێا زانستن [ف] ١) با هر زحمت وترفندی کار کردن، در سکزی «جَگَلَک» تلاش مذبوحانه است ٢) جیک و پیک کسی را دانستن

جگر cigir ١) جه‌رگ، جه‌گه‌ر، له په‌هڵه‌وی (cîger جیگه‌ر) نۆسریاس، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «که‌زه‌ب، قه‌زه‌ب» ئۆشن ٢) نه‌ترسی [ف] ١) جگر، در پهلوی (cîgerجیگر) نوشته‌شده و در دیگر گویشهای کردی «که‌زه‌ب، قه‌زه‌ب» گویند ٢) شجاعت

جگردار cigir dar زاتدار [ف] نترس، بیباک

جگْ فگْ cigi fig وه هه‌ر جوورێ بۆ «وه هه‌ر جگْ فگْێ بۆ ئیکاره کرد» [ف] در هر حال، در هر صورت

جگه cige ١) که‌مێ، زه‌ڕه‌ێگ «ل» [ف] اندکی

جگه‌ر ciger بنووڕه جگر [ف] نگا **جگر**

جگه‌روه‌ز ciger wez ١) په‌رده‌ێ له چه‌وری کْ ده‌ورْ گییه پووشانێه ٢) گووشتْ که‌واو کریاێ له توو په‌رده‌ێ ده‌ورْ گییه [ف] ١) پرده‌ی چربی که دور سیرابی احشام است ٢) نوعی کباب که گوشت را در پرده‌ی «جگه‌روه‌ز» پیچیده و کباب کنند

جگه‌ێ cigeŷ جگێ «ل» [ف] اندکی

جگێ cigê جگه‌ێ «ل» [ف] اندکی

جل cil پالان [ف] جل ستوران

جلاڵ cilal̂ ناوێگه کوڕانه [ف] نامی مردانه، جلال

جلاڵه‌وه‌ن cilal̂ewen دیه‌که‌ێگه له سه‌رپیه‌ڵ [ف] روستایی در سرپـُل‌ذهاب

جلاو cilaw جلگاو [ف] گل ولای

جلْبه‌رگ cili berg جلْ جه‌وشه‌ن [ف] نگا **جلْ جه‌وشه‌ن**

جل‌تانجی ciltancî گیاێگه خوارده‌مه‌نی چۆ گوڵه خاتۆنه و که‌می وه‌ڵنگه‌یلێ پیه‌نتره و خوارده‌مه‌نیه [ف] گیاهی خوراکی شبیه گل کاسه‌ای با برگهای پهن تر و گل زیباتر

جلْتق cil̂tiq ریتق، ریقنه [ف] فضله‌ی پرندگان

جلْجه‌وشه‌ن cili cewşen تیار بۆن و به‌رگ له وه‌ر کردن [ف] آماده شدن و لباس رزم پوشیدن

جلْجی cili cî پرپووشه‌ن [ف] رختخواب

جڵف cil̂f سووک، جڵفر [ف] قرتی، جلف

جڵفڕ cil̂fir̂ سووک، قرتی [ف] قرتی

جڵفڕی cil̂fir̂î سەرسووکی، قرتیبازی [ف] قرتی بازی، قرشمالی

جڵفوو cil̂fû جڵفڕ [ف] قرتی

جڵفی cil̂fî قرتی بازی [ف] سبکی، قرتی

جڵق cil̂q دەسگان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دەسپەڕ، مشتە» ئۆشن [ف] استمنا، در دیگر گویشهای کردی «مشته، دەسپەڕ» گویند

جڵقاو cil̂qaw ئاو چڵکاو دڵنگ شوورتن [ف] آب پس مانده از رختشویی

جلقوڕواق cil qwr̂waq قەوزاخ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جەلاوی» ئۆشن [ف] نگا **قەوزاخ**

جلقووز cilqûz قووز، فیسوو [ف] مغرور، خود بزرگ بین

جڵقە cil̂qe دەنگْ خەڕێ کْ پا بەنەتێ [ف] صدای پا در لجن و گل و لای

جڵقی cil̂qî دەسگانکەر [ف] کسی که استمنا می‌کند

جلْکوان cili kwan پاڵانْ خەر [ف] پالان الاغ

جلکوت cil kwit کوشتنْ کاری «جلکوتێ کرد» [ف] کتک کاری

جلکوتکردن cil kwit kirdin لاناوە لە کوشتن [ف] کتک زدن

جلگاو cilgaw خەڕگاو [ف] گل ولای

جلگە cilige جلەشڕ [ف] اختاپوس

جلگەشڕ ciligeşir̂ ۱) دڵنگْ ئەپڕۆنگ ۲) جلەشڕ [ف] ۱) لباس نخ نما و مندرس ۲) اختاپوس

جلوبەرگ cil û berg جلْ بەرگ [ف] لباس

جلوپیتوو cêl û pîtû پرێزێ، پریازْگ [ف] اسباب و اثاثیه مختصر

جلوەڕ cilwer̂ جلْ کوان [ف] پالان و متعلقاتش

جلوەڕکردن cil wer̂ kirdin جل و کوان کردن وڵاخ [ف] پالان کردن الاغ

جلە cile جلەشڕ [ف] هشتپا، اُختاپوس

جلەشڕ cileşir̂ جلە، جەلەک [ف] اُختاپوس

جڵەو cil̂ew ۱) هەوسار ۲) دیەکەێگە لە ماێەشت [ف] ۱) افسار ۲) روستایی در مادیدشت

جڵەو دار cil̂ew dar دەلیلە [ف] پیشاهنگ، جلو دار

جڵەوشاهی cil̂ewşahî ۱) بەزمێگە لە هوورە ۲) بەزمێ لە بەزمەیلْ هەڵپەڕگە کْ زوورْم لە هەێنْ هاتنْ وەێ وە دۆزەلە و دمڵەک یا زۆڕنا و دێوڵ ئەنجام بوو [ف] ۱) مقامی از مقامات هوره ۲) بزمی از سمای کردی که هنگام ورود عروس به خانه‌ی داماد با «دو زله» و «تنبک» یا «سُرنا» و «دهل» اجرا می‌شود

جڵەوکیش cil̂ew kîş جڵەودار [ف] پیشاهنگ

جڵەوگیر cil̂ew gîr ۱) سەرْ رێ گیر ۲) دیەکەێگە لە خاڵسە [ف] ۱) سر راه گیر ۲) روستایی در خالصه

جلیت cilît جریت [ف] نگا **جریت**

جلیتانن cilîtanin جریتانن [ف] نگا **جریتانن**

جلیتانی cilîtanî ۱) جریت بازی ۲) چەتۆنی [ف] ۱) بازی کردن با جریت ۲) پُر رویی کردن

جلیتبازی cilîtbazî جلیتانی [ف] بازی با جلیت

جلیسقە cilîsqe جلیقە [ف] جلیقە

جلیق cilîq بتەێگەدرگدار وگوڵەیلْ سۆیەرو رەنگینێ دێرێد و ئەراێ پەرچینْ باخ بەنەێ کار، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شیلان، جلێق» ئۆشن [ف] نسترن کوهی، در دیگر گویشهای کردی «شیلان، جلێق» گویند

جلیقە cilîqe جلیسقە [ف] جلیقە

جم cim جمْ جۆل، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بزاو، بزوتن، جووڵان» ئۆشن [ف] جنبش، در دیگر گویشهای کردی «بزاو، بزوتن، جووڵان» گویند

جما cima ۱) چمان ۲) ئوومەتەگە، بنچینەێ ئی وشە ئەرەوییە «جماعت» [ف] ۱) گویا ۲) ای مردم، ریشه این واژه عربی است «جماعت»

جمات cimat ۱) ئوومەتەگە، بنچینەێ ئەرەوییە ۲) سەر سڕ مەنین «جمات یە کی بۆ» [ف] ۱) ای مردم، همان جماعت عربی است ۲) قید تعجب

جماتەگە cimatege ئوومەتەگە، بنچینەێ ئەرەوییە [ف] ای مردم، همان جماعت عربی است

جماتەیل cimateyl جماتەگە [ف] ای مردم

جمانن cimanin تەکان دان [ف] جنباندن

جمْجۆل cimi cül جم، جمْز [ف] جنبش، جنب و جوش

جمدان cim dan جمْس دان [ف] جنباندن

جمْز cimiz جمْس، جمْ جۆل [ف] جنبش

جمْس cimis جمـْز ف جنبش

جمْشت cimişt جمـْز، جمـْس ف جنبش

جمـْن cimin پاشگره وه ماناێ جمانن ف پسوند به معنای جنباننده

جمه cime ۱) ناوێگه کوڕانه کْ بنچینەێ ئەرەوییە ۲) رووژْ جمه، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هەینی، هەینو، ئین» ئۆشن ف ۱) نامی مردانه، ریشه‌ی عربی دارد ۲) روز جمعه، ریشه‌اش عربی است و در دیگر گویشهای کردی «هەینی، هەینو، ئین» گویند

جمیا cimya ۱) جۆله کرد ۲) رەویا ف ۱) تکان خورد، حرکت کرد ۲) از شلوغی کاسته شد، رمیدند

جمیان cimyan ۱) جمـْس خواردن، له پەهڵەوی (cûmbyten جوومبیتەن) تۆسریاس ۲) رەویان ف ۱) تکان خوردن، در پهلوی (cûmbyten جمبیتن) نوشته شده ۲) خلوت شدن

جمیانەو cimyanew ۱) جۆله کردن ۲) رەویانەو ف ۱) تکان خوردند ۲) رمیدند، خلوت شد

جمێز cimêz جمـْز ف جنبش

جمێزگه cimêzge سەرْ زاکْ کلگ ف سر بند مفاصل انگشتان

جمین cimîn دژمین ف دشنام

جن cin مڵاێکەت، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جنۆکه، جندۆکه ، جند، جنه» ئۆشن ف جن، در دیگر گویشهای کردی « جنۆکه، جندۆکه، جند، جنه» گویند

جناخ cinax ۱) سقانْ وەرْ شان ۲) سنجاخ ف ۱) استخوان ترقوه ۲) سنجاق

جناخشکانن cinax şikanin ۱) جووریْ مەرجْ گرەو کردنه له گەمەێ فراموش فراموش ۲) داو و نەریتێگه کْ له وەرْ پاێ مناڵێ کْ تازەپا گرتێه جناخ یا دەرزێگ شکنن تا پاگیر بوو ف ۱) نوعی شرط بندی در بازی فراموش فراموش که در آن برسم تعیین شرط جناخ سینه مرغ را می‌شکنند ۲) رسمی است مابین کُردان که سنجاق یا سوزنی را پیش پای نوزاد تازه‌پا گرفته می‌شکنند تا پاگیر شود

جنازه cinaze ۱) لەشْ مردێ ۲) لاناوه له دیلـْم ف ۱) جنازه ۲) کنایه از تنبل

جنته cinte جانتا ف کیف دستی

جنجل cincil زەنگوولەێ نقرەی کْ بەسنەێ پاێ مناڵ تازەپا گیر بۆ ف زنگوله‌های طلایی یا نقره‌ای که به پای بچه‌ی تازه پا گرفته آویزند

جنْخوو cini xû لێوەگی ف جنون زدگی

جنْخوودار cini xû dar لێوه، ئاسیندار ف مجنون، پتیاره

جنده cinde قابه، خیز ف بدکاره، فاحشه

جندەباز cinde baz پیاێ شەواڵ پێس، گەڕا ف جنده باز

جندەخانه cinde xane قابەخانه ف جنده‌خانه

جنس cins ۱) لانەما «ناڵەت وه جنسـْد» ۲) جسـْن ف ۱) نژاد ۲) جنس

جنگ cinig جەنـْگ، دڵنگ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « جنـْک، جلـْک، کەل پەل» ئۆشن ف لباس، پوشاک

جنگـْز cinĝiz شەڕانچوو ف ستیزه‌جو

جنووکه cinûke جن، بنووڕه جن ف نگا **جن**

جوُ cû شوونْ ئاو، جووگه، له پەهڵەوی (cuî جوی) و له ئەوستا (nêre نێره) تۆسریاس و له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «نیره» وه ماناێ جوو ئاوه ف جوب آب، در پهلوی (cuî جوی) و دراوستا (nêre نێره) نوشته شده و دردیگر گویشهای کردی «نیره»به جوی آب گویند

جۆ cü چۆ، وەک ف چون، مانند

جوُارئاوا cuwar awa دیەکەێگه له بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

جۆاس cüas گیاێگه چۆ قەڵتاس ف گیاهی شبیه جو، جو وحشی

جوُاڵ cuwaʕl گواڵه ف جوال

جوُاڵه cuwaʕle گواڵه، جووال ف جوال

جوُامیر cuwamîr ۱) ناوێگه کوڕانه ۲) مەرد ف ۱) نامی مردانه ۲) جوانمرد

جوُان cuwan ۱) خرتی، جاێڵ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « لاو، لاوک، گەنج، خورت، لاژەک، لاجەک، لاجک» و له پەهڵەوی (pûrnay پوورنای) و له فارسی «بۆڕنا» ئۆشن و فەرانسەی (jeune) ئۆشن ۲) چۆزماندار، دیدمەندار ف ۱) جوان، در دیگر گویشهای کردی «لاو، لاوک، گەنج، خورت، لاژەک، لاجەک ، لاجک»گویند و در پهلوی (pûrnay پوورنا ی) و در فارسی «بُرنا» و در فرانسوی (jeune) گویند ۲) زیبا، دلفریب، جوان رعنا

جوانئەزما cuwan ezma ۱) مەردئەزما، مرده زما ۲) لاناوه لە بەد گڵ ف ۱) نگا **مەردئەزما** ۲) کنایه از بد ریخت

جووانروو cuwanrû شارێگه لە کرماشان ف شهر جوانرود در کرماشان

جوانشێر cuwanşêr گیاێگه وەکوو گۆنوورِ کْ ساقێ خواردەمەنیه ف گیاهی شبیه «گنور» که ساقه‌اش خوراکی است

جوانشیر cuwanşîr جوان شێر ف نگا **جوان شێر**

جوانمرد cuwan merd جووامیر ف جوانمرد

جوانمەرگ cuwanmerg جووانه مەرگ، لە سەردەمْ جووانی مردن ف جوانمرگ

جوانەمەرگ cuwane merg لە جووانی مردن ف جوانمرگ

جوانەمەرگی cuwanemergî جووانمەرگ بۆن ف در جوانی جوانمرگ شدن

جوانی cuwanî ۱) دەورەێ جووانی ۲) رەنگینی ف ۱) جوانی ۲) زیبایی

جوانیدار cuwanî dar چۆزماندار ف دلفریب، زیبا، خوش اندام

جواو cuwaw قسه دانەوه، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « وەڵام، وەرام، پەرسف، جیم، لام و جیم» ئۆشن، بنچینەێ ئی وشه ئەرەوییه «جواب» ف پاسخ، در دیگر گویشهای کردی «وەڵام، وەرام، پەرسف، جیم، لام وجیم» گویند، ریشه‌اش عربی است

جواو دان cuwaw dan قسه وەتن ف پاسخ، پاسخ دادن

جواودان cuwaw dayn جوواو دان ف پاسخ، پاسخ دادن

جواوکردن cuwaw kirdin نەوەتن ف دست رد زدن

جواونامه cuwaw name قاقەزێ کْ جوواوەیل لە بانێ نۆسن ف پاسخنامه

جواوەجیری cuwawe cîrî بێ ئەدەوانه جوواو داین ف با جدل جواب دادن

جواهێر cuwahêr ۱) جەواهێر ۲) ناوێگه ژنانه ف ۱) جواهر ۲) نامی زنانه

جواهێرئاباد cuwahêr abad دیەکەێگه لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

جوبِر cû bir̂ جووبرِەک، کوسبرِەک ف آبدزدک

جوبرِەک cû bir̂ek جووبرِ ف آبدزدک

جوبیگەڵووزی cûbîgeĺûzî ناو رۆنەێ دیەکەێ درەخشەنده ف نام پیشین روستای درخشنده در دیره از توابع گیلانغرب

جۆجگْ cücig وەچکەێ مامر و... ف جوجه

جۆجگْ دۆیالان cücigi düya lan لاناوه لە لەرِ و زاێف، ماناێ ئاخرین جۆجگه ف کنایه از لاغر و بینمود، اصل واژه به معنی آخرین نژاد جوجه است

جۆجگەرێ cücge rê کۆیەێگه لە کوورکوور ف کوهی در کور کور

جۆجگەغەریبە cücge x́erîbe لاناوه لە تەک کەفتن لە بەێنْ چەن کەس، مامر و جۆجگْ هەگْ جۆجگێ تر تێده ناوێان گشتێان رشیەنه ملێا ف کنایه ازتک افتادن مابین چند کس، مرغ و جوجه هنگامی که جوجه تازه واردی به آنها افزوده شود همگی با او به جنگ برمی‌خیزند و این واژه کنایه از همین است

جۆجگەغەریوە cücgex́erîwe جۆجگه غەریبه ف نگا **جۆجگەغەریبە**

جۆچگْ cüçig جۆجگْ ف جوجه

جۆجووش co cûş قاوت «ل» ف نگا **قاوت**

جۆچە cü çe چۆچە، چۆ ف مانند چه

جوخ cûx ۱) جووش، جووق، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « تۆف، هەرِەت، جەنگە، تاف» ئۆشن ۲) جووخە، دەسە ۳) لە یەێ جنس، لە یەێ نەتەوه و لان ف ۱) هنگامه، در دیگر گویشهای کردی «تۆف، هەرِەت، جەنگە، تاف» گویند ۲) جوخه، دسته ۳) هم نژاد، از یک نژاد

جوخْجووانی cûxi cuwanî جووشْ جوانی ف هنگامەی جوانی

جو دەوڵەتی cû dewĺetî جووێگه گەورا لە قەسر ف جوبی بزرگ در اطراف قصر شیرین

جور cûr ۱) جفتْ جوور ۲) چۆ، وەک ۳) دەسوور وە جوورسن ٤) هاو قاو «فره وەڵْ یەکەو جوورن» ف ۱) جور شدن ۲) چون، مانند ۳) دستور به گشتن ٤) صمیمی

جۆرِ cor̂ جرِ ف خشمگین

جوراو cûraw گورەمێ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گۆرەوه، گۆرەوی، گۆرەوا، گوروا»ئۆشن ف جوراب، در دیگر گویشهای کردی «گۆرەوه، گۆرەوی، گۆرەوا، گوروا» گویند

جوراوجوور cûra w cûr جووروەجوور ف گونه به گونه، گوناگون

جوُراوجووری cûrawcûrî جووراێجووری ف گونه گونی، گوناگونی

جوُراێجووری cûraêcûrî جووراوجووری ف گوناگونی

جوُربۆن cûr bün ١) هاوقاوی ٢) دڕس بۆن «کارەگەد جوور بۆیە» ف ١) هم مرام شدن ٢) جور شدن

جوُرجوور cûr cûr جووراوجووری ف گوناگونی

جوُرس cûris جووری ف گشت، تفتیش کرد

جوُرسان cûrisan جووریان ف آنها را گشت

جوُرسن cûrisin ١) جوورین ٢) گەردیان، گەشتن ف ١) گشتن، تفتیش کردن ٢) گشتند

جوُرکردن cûr kirdin دڕس کردن ف درست کردن

جۆرە core ١) مەلۆچگێگە رەنگێ زەردە ٢) باز ف ١) پرندەای است، چکاوک ٢) باز کوچک

جۆرەبوورە core bûre مەلێگە چۆ کلاونە ف پرندەای شبیە بە «کلاونە»

جۆرەت coret نەترسیان، ئەرەوییە «جرات» ف جرات، ریشەی عربی دارد

جۆرەتدار coret dar نەترس، بنچینەێ ئەرەوییە ف نترس، با جرات

جۆرەتکردن coret kirdin سۆیە وە دەما گرتن ف شجاعت کردن، جرات کردن

جوُری cûrî جوورْس ف گَشت، تفتیش کرد نگا **جوُرْس** و ترکیباتش

جوُرێ cûrê جوورێد ف میگردد، جستجو می‌کند

جوُریا cûrya ١) وشکیا، جوورسیا ٢) جوورسیاد، وشکانیاد ف ١) تفتیش شد ٢) تفتیش می‌کرد

جوُریاس cûryas وشکیاس ف تفتیش شده است

جوُریاگ cûryag وشکیاگ ف تفتیش شده

جوُریان cûryan وشکانن ف گشتن، تفتیش کردن

جوُرین cûrîn جوورْسن ف نگا**جوُرْسن** و ترکیباتش

جوز cuz گورو، دەسە «گەل گەل و جوزجوز چۆ سپاداران- پرسام ئەێ چنارْ غەریبْ شاران» (شاکە) ف گروه، دسته

جوُز cûz ئاسی، بێزار ف به تنگ آمده، بیزار

جوزجوز cuz cuz تیپ تیپ ف گروه گروه

جوُش cûş ١) دشپووک ٢) جووخ، جووق ٣) کوڵ ئاو ٤) لەیمکاری ٥) چۆزەڕەێ دار ف ١) جوش صورت و... ٢) هنگامه، عنفوان ٣) جوش آب ٤) جوش دادن فلزات ٥) غنچه درخت

جوُشان cûşan ١) وە کوڵ بۆن ٢) جریتانن ف ١) جوش آمدن ٢) فوران

جوُشانن cûşanin ١) کوڵانن ٢) جووشیان ف ١)جوشانیدن ٢) آب یا هر مایعی که درحال جوش است

جوُشخواردن cûş xwardin ١) سارێژ بۆنْ زام ٢) حرسْ جووش خواردن ٣) لەیم خواردن ف ١) التیام یافتن زخم ٢) عصبی شدن و جوش خوردن ٣) جوش خوردن فلزات

جوُشدان cûş dan ١) وە کوڵ هاتن ٢) حرسْ جووش خواردن ٣) لەیم کردن ٤) کارْ کەسێ وەڕێ خسن ف ١) به جوش آمدن آب ٢) دلشوره و دلهره داشتن ٣) جوش دادن فلزات ٤) کاری را مطابق میل طرفین به انجام رساندن

جوُشیا cûşya کوڵیا ف جوشیده شد

جوُشیاس cûşyas کوڵیاس ف جوشیده شده است

جوُشیاگ cûşyag کوڵیاگ ف جوشیده شده

جوُشیان cûşyan ١) جووش خواردن ٢) لاناوە لە چەترگیان «وەڵ یەکەو جووشیەن» ف ١) جوش خوردن ٢) کنایه از سازگاری داشتن

جوُشیاێ cûşyaê کوڵیاێ، لە پەهلەوی (coşyaî جوشیای) تۆسریاس ف جوشیده شده، درپهلوی (coşyaî جوشیای) بەمعنی جوشیدن نوشته شده

جوُشین cûşîn جووش خواردن ف جوشیدن

جۆق coq زت ف برجسته، برآمده

جوُق cûq جووخ، جووش ف هنگامه، عنفوان

جوقره cuqre جوکره، ئاڵ بلۆقەت «ل» ف بالغ

جۆقن coqin زت، جۆق ف برجسته، برآمده

جۆقە coqe جقە ف نگا **جقە**

جۆقەدار coqe dar جقەدار ف نگا **جقەدار**

جۆقەکەر cüqe ker قووکەر، جیقەکەر، هەر چشتێ کْ بجیقنێ «جۆقەکەر نەۆ» ف نگا **قووکەر**

جۆقی coqî گیاێگە خواردەمەنی ف خاکشیر، گیاهی خوراکی

جوکره cukre جوقره، جاێڵ، ئاڵ بلۆقەت «ل» ف بالغ، جوان

جوُگە cûge ١) جوو ئاو ٢) سووکە ناوْ جەواد ف ١) جوب

آب ٢) مخفف جواد

جۆل cül جم، تەکان ف جنبش

جوڵا cûl̂a جوولێیە، جوولێیا، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی « بوزوتەن، جوولگ، خانووت» و لە سمنانی (جولا) ئۆشن ف بافند، جولا، در دیگر گویشهای کردی «بوزوتەن، جوولگ، خانووت» گویند و در سمنانی (جولا) گویند

جۆلا cüla بنووڕە جوولاّ ف نگا **جوڵا**

جۆلانن cülanin جمانن ف جنباندن

جوڵایی cûl̂ayî جوولێیایی ف بافندگی

جۆلایی cülayî جوولێیای کردن ف جولایی کردن

جۆلْجال cüli cal جمْ جۆل ف جنبش، حرکت

جۆلە cüle ١) جمْز ٢) جۆلەکە ف ١) کمترین جنبش ٢) یهودی

جۆلەکە cüleke یەهوودی ف یهودی

جوڵێیا cûl̂êa بنووڕە جوولاّ ف نگا **جوڵا**

جۆلیان cülyan جم خواردن ف جنبش داشتن، حرکت داشتن

جوڵێن cûlên بافەمەنییگە چۆ مەوج «ل» ف نوعی بافتنی مانند موج که از آن بەعنوان رختخواب پیچ استفاده میکنند

جوڵێیە cûl̂ye جوولێیا، بنووڕە جوولاّ ف نگا **جوڵا**

جۆم com ١) تاس، جامیلْک «ل» ٢) جم، جمْز ف ١) کاسه، تاس ٢) جنبش

جوماڵ cûmal̂ پاکەو کردنْ جووگە ف لایروبی جوب، لاروبی

جوماڵی cûmal̂î جووماڵ کردن ف لایروبی جوب آب

جوماڵین cû mal̂în جووماڵی کردن ف لایروبی کردن جوب

جۆمجۆمە comcome ١) کاسەیْ سەر ٢) باتڵاخ، لە سەکزی «جومجومەئی» ئۆشن ف ١) جمجمه، کاسه سر ٢) باتلاق، در سکزی «جُمجُمەای» گویند

جومە cûme کراس، کرواس «ل»، لە سەکزی «جومە» ئۆشن ف جامه، پوشیدنی، در سکزی «جومە» گویند

جۆمیتەنکە comîtenke بنووڕە جاڵجاڵوک «ل» ف نگا **جاڵجاڵوک**

جۆنات cünat رشک و موور ف شپش

جۆیە cüye گیایێگە چۆ گەنم، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «جە، جۆ، یەو» ئۆشن، لە پەهڵەوی (yuî یوی) و لە ئەوستا (yew یەو) نۆسریاس ف غله جو، دردیگر گویشهای کردی «جە، جۆ، یەو» گویند و در پهلوی (yuî یوی) و در اوستا (yew یو) گویند

جۆیەخودایلە cüye xwidayle بنووڕە قەڵتاس ف نگا **قەڵتاس**

جۆیەدرەو cüye direw جۆیەزەردان ف ماه خرداد

جۆیەڕۆتە cüye r̂ûte جۆیە زێوْرد ف غله جو که هنوز شیره است و آنرا روی آتش میپزند و میخورند

جۆیەزەرد cüye zerd جۆیەدرەو ف ماه خرداد

جۆیەزەردان cüyezerdan جۆیەدرەو ف ماه خرداد

جۆیەزێورد cüye zêwird ١) جۆیەڕۆتە ٢) جۆیەدرەو ف ١) نگا **جۆیەڕۆتە** ٢) ماه خرداد

جۆیەینە cüyeyne نانْ جۆیە ف نان جو

جهاز cihaz جیاز ف جهاز عروس

جهان cihan ١) دۆنیا ٢) ناوێگە هەم کوڕانە و هەم ژنانە ف ١) گیتی، جهان ٢) نامی برای پسران و دختران

جهاندار cihan dar ١) ناوێگە کوڕانە ٢) ساوْ جهان ف ١) نامی مردانه ٢) جهاندار، خداوند جهان

جهانگیر cihangîr ١) ناوێگە کوڕانە ٢) واران یا وەفرْ پشت دار ٣) هەمەگیر ف ١) نامی مردانه ٢) باران یا برف سراسری ٣) فرا گیر، همەگیر

جەبارئاباد cebar abad دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیلەوار

جەبە cebe سەنووق، بنچینەیْ ئی وشە ئەرەوییە «جعبە» ف جعبه، ریشه این واژه عربی است

جەبەرووت ceberût تەشْ قەێز ف خودپسندی همراه با اخم

جەخت cext ١) زێزْ سەوور ٢) زۆزی، جەڵد ٣) پێوست، لازم «ئەگەر ساقی وەفا کەی وەختەن ئمشەو – عەتەش کوشتم حۆزوورْد جەختەن ئمشەو » ٤) پووڕیان ف ١) عطسه شگون ٢) زود، تند ٣) لازم، ضروری ٤) جفت و جور شدن

جەختی cextî وە تنی ف زود، به تندی

جەد ced باپیر، باوەگەورا، بنچینەیْ ئەرەوییە ف نیا، جد، عربی است

جەر cer جار، لەنج ف لج، لجاجت

جەڕ cer̂ ١) جرانن ٢) قوڵتیسە، قوریسە «جەڕ نیمەڕوو» ٣) زاتدار ف ١) محکم کشیدن وسفت کردن ٢) حدواسط ، هنگامه ظهر ٣) نترس، شجاع

جەڕا cerâ دەوریشەک [ف] حشرەای مانند ملخ

جەڕا دان cerâ dan جەرەو دان [ف] فشردن

جەڕان cerân پێچەودا [ف] پیچانید

جەڕانن cerânin جەڕداین [ف] پیچانیدن

جەڕْتیکەنان cerî tîke nan چۆ هەوتەو بردێ نان خواردن [ف] مانند قحطی زده نان خوردن

جەڕْپێچ cerî pêç سفت جەڕانن [ف] محکم چلانیدن

جەڕْپێچ خواردن cerî pêç xwardin لە زوورْ نەخوەشێ جەڕ خواردن [ف] در اثر ناراحتی و درد به خود پیچیدن

جەڕدان cer̂ dan ١) جەڕداین ٢) هەوگل کردنْ مانگایلْ هوولە [ف] ١) چلانیدن ٢) دور زدن گاوان خرمنکوب

جەڕداین cer̂dayn جەڕدان [ف] نگا **جەڕ دان**

جەڕْدوو cerîdû چەپەر، مانگاێگ ک نیەیلێ شیرێ بدووشی [ف] ماده گاوی که به سختی اجازه می‌دهد شیرش دوشیده شود

جەردە cerde چەتە، رێگر [ف] دزد، راهزن

جەڕْقوڕات cerî qwirât قوڕاتی [ف] گندەگویی، گزافه گویی

جەرگ cerg جگر، جگەر [ف] جگر

جەرگبڕ cerg bir̂ لاناوە لە بەرد وە ملا هاتن [ف] کنایه از مصیبت بزرگ

جەرگقایم cerg qaym نەترس [ف] نترس، بی باک، شجاع

جەرمە cerme جەرمەک، دارۆجان [ف] نخالە غلات

جەڕمەجووری cer̂ime cûr̂î زوورْ زماکی کردن [ف] زور آزمایی کردن و لجاجت کردن

جەڕمەجەڕی cer̂me cer̂î زوورئەزمایی [ف] زور آزمایی

جەرمەک cermek ١) جەرمە، دارۆجان ٢) جیر، ژێدار [ف] ١) کدرم، نخالەی غلات ٢) کشدار، حالت فنریت داشتن

جەڕە cer̂e دەسە کریاێ، جەلە «یەێ جەڕە پۆل» [ف] دسته شده

جەڕْهجەت ceri hicet لەنج کردن و کوتر کردن [ف] لجاجت و پا فشاری کردن

جەڕْهجەت کردن ceri hicet kirdin کوتر کردن و لەنج کردن [ف] لجاجت و پافشاری کردن

جەڕەو دان cer̂ew dan جەڕا دان [ف] فشردن

جەزا ceza جزا [ف] نگا **جزا**

جەزرەبە cezrebe جەزرەوە، ئەرەوییە [ف] جذبه عربی است

جەزرەوە cezrewe ١) جەزرەبە ٢) جەزەوە، دڕگدار، دڕاکە دار، جۆرەت [ف] ١) نگا **جەزرەبە** ٢) بی باکی، شجاعت

جەژن cejn جەشن، جەشت، لە پەهلەوی (yesn یەسن) ئۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گێژن، جێژن» ئۆشن [ف] جشن، در پهلوی (yesn یسن) و در گویشهای کردی «گێژن، جێژن» گویند

جەسە cese بەدەن، ئەرەوییە «جسد» [ف] جسد، عربی است

جەشت ceşt بنوورە جەژن، جەشن «ل» [ف] نگا **جەژن**

جەشن ceşn بنوورە جەژن [ف] نگا **جەژن**

جەفت ceft کولۆوکْ بەڕۆ کْ کوڵننەێ و مەشکە وە تێ ئاخنن [ف] جفت بلوط که مشک را در آن می‌خوا بانند

جەفتاو ceftaw ١) لاناوە لە فرە کوڵیاێ وخەس ٢) ئاوْ جەفت [ف] ١) کنایه از بسیار پخته شده و غلیظ شده ٢) آب ناشی از «جەفت»

جەقە ceqe ١) بایەقوش ٢) کولەزرین ٣) جقە، گیسْ بانْ کلاو ٤) تەماداشتن، چەو تەما داشتن [ف] ١) پرنده جغد، بوم ٢) کوتوله، کوتاه قد ٣) موی تزئینی روی کلاه سرداران ٤) هوس در سر داشتن

جەقەجەق ceqe ceq چەوتەما داشتن [ف] هوس خام داشتن

جەلا cela ١) مایەێ خوەشی، چشتێ کْ ئایم هان دەێ خوەشی بکەێد «چمانێ گْ دووس خوەێ مێمانمە ـ سەر و سەوغاتێ جەلاێ گیانمە» ٢) هان داین ئەڕاێ کارێ «جەلاێ ها ئەورە بۆشی نەکە بەترەو بوو» ٣) زاقی دیار بۆ لە تووقْ چشتێ [ف] ١) و ٢) مایه شادمانی، هر چیزی که شخص را تشجیع کند ٣) نقطـەی پیدا در متن هر چیزی مانند پارچەیی با زمینەی سفید و نوشتار سیاه

جەلاد celad میرخەزەو، ئەرەوییە [ف] جلاد

جەلاڵ cel̂al̂ ١) ناوێگە کوڕانە ٢) شان و شەوکەت، ئەرەوییە [ف] ١) نامی مردانه ٢) شکوه، ریشه هر دو معنا عربی است

جەلاڵوەن cel̂al̂wen مەڵوەنْ گەوراێگە لە پارێزگاێ کرماشان کْ لەکی قسە کەن و مەردمێ ئاڵ حەقن [ف] منطقه بزرگی در کرماشان بر آیین یارسان و لکی سخن می‌گویند

جەلاڵوەنچڕ cel̂al̂wen çir̂ بەزمێگە لە موورْ لەکی [ف] مقامی از مقامات مویه «مور» لکی

جەلاڵوەنْفەرزی cel̂al̂weni ferzî دیەکەێگە لە مایەشت [ف] روستایی در مادیدشت

جەلاو celaw بزگیر، لە سەکزی «جەلاب» ئۆشن ف کسی که در کار خرید و فروش احشام بویژه بُز و گوسفند است، در سکزی «جـَلاب» گویند

جەلاوی celawî بزگیری ف کار جلابی «بُزگیر»

جەڵد ceĺd ۱) تێژ و تووار «کوڕْ جەڵدێگە» ۲) ڕۆیە، بنچینەیْ ئەرەوییە ف ۱) تیز، زرنگ، سریع ۲) جلد، واژەیی عربی است

جەڵدانە ceĺdane ڕۆزی ف تند، سریع

جەڵد گرتن ceĺd girtin ڕۆیە گرتن ف جلد گرفتن

جەلە cele ۱) جەڕە ۲) چوو جەلە ف ۱) نگا **جەڕە** ۲) دامهایی که بوسیله چوبی به هم بسته شده‌اند

جەڵەب ceĺeb نادرْس، ئەرەوییە ف نادرست، تقلبی، حرامزاده، ریشەاش عربی است

جەڵەبی ceĺebî نادرْسی ف تقلبی، برابر راستی، نیرنگ

جەلەچن cele çin جەلە کردن ف دستەبندی و بستن

جەلەفە celefe ۱) پەگرە بەسانْ تەپاڵە «ژێرێان بۆیەسە جەلەفە» ۲) لاناوە لە پنجڵی ف ۱) زیر پای ماکیان یا احشام که بافضولات آنها ترکیب شده ۲) کنایە از کثافت کاری و آشغال

جەلەک celek ۱) جلە، جلەشڕ ۲) سەرەتانْ ناو مەزرایْ چونەر ف ۱) اُختاپوس ۲) آفتی در مزرعەی چغندر

جەلەکردن cele kirdin جەلەچن ف دستەبندی و بستن بویژه برای احشام

جەلەکە celeke جلەشڕ ف اُختاپوس

جەڵەو ceĺew بنوورە جەڵەب ف نگا **جەڵەب**

جەم cem ۱) دەسە، کوومەڵ ۲) زێایْ کردن ف ۱) گروه ۲) جمع ریاضی

جەمابۆن cema bün گردەو بۆن، ئەرەوییە ف گرد هم آمدن، ریشەاش عربی است

جەمات cemat جمات ف نگا **جمات** و ترکیباتش

جەما کردن cema kirdin کووەو کردن، گردەو کردن ف گردآوری، ریشەاش عربی است

جەمام cemam کوترگیایْ ف کوفتگی بدن

جەمامی cemamî کوترگیان ف کوفتگی اعضـاء

جەم‌بۆن cem bün جەما بۆن ف نگا **جەمابۆن**

جەم‌جەمین cem cemîn ڕەنگین ومانگ لە تێوڵ ف ماه پیشانی

جەمخانە cemxane جیْ نەزر و نیازْ یارسان ف محل نیایش یاران یارسان

جەمدان cemdan کوو کردنْ ف جمع ریاضـی

جەمدەر cemder کووکەر ف ممیزی، محاسب

جەمکردن cem kirdin کوو کردن ف گردآوری کردن

جەمکریایْ cem kiryaê جەمەو کریایْ ف گردآوری شده، دسته شده

جەم نێان cem niêan ۱) جەم بەسان ۲) بەزمێگە لە مووسقی حەقانی کەْ داوکەیْ لێواسە «جەم نێان دووسان ئەو یانە ـ حەق شەمعەن، یاران پەروانە» ۳) حساو نەکردن، گردەو نەکردن ف ۱) جمع بستن درجمخانە ۲) یکی دیگر از هفتاد و دو مقام حقانی که چنین شروع می‌شود «دوستان جمع برپا کردند در آن خانه ـ حق مانند شمع و یاران پروانه‌اند» ۳) جمع نکردن، گردآوری نکردن

جەمەن cemen جەنەم، چۆزمان، رووەمان ف شکل، قیافه

جەمەو بۆن cemew bün جەمابۆن ف جمع شدن

جەمەو کردن cemew kirdin کووەو کردن ف گردآوری کردن

جەمێان cemiêan ۱) جەمْ ئەوان ۲) کووێان ف ۱) گروه آنها ۲) مجموع آنها

جەمێاندە cemiêan de حساوێان کە ف آنها را جمع بزن

جەمێانکە cemiêan ke ئەوانە کوو کە ف آنها را گردآوری کن

جەمێانەوکە cemiêanew ke جەمێان کە ف آنها را گرد آوری کن

جەنجەڕ cencer̂ خەرمانکوت ف خرمنکوب

جەنجەڵە cenceĺe زنوو، قاڵ قو ف جنجال، هیاهو

جەنگ cenĝ شەڕ، مرافە ف جنگ

جەنْگ cenig جنْگ ف نگا **جنْگ**

جەنگانەر cenĝa ner دۆزە لە قنگ، کەسیْ کەْ جەنگ نەێدەو ف کسی که دعوا را شروع می‌کند

جەنگاوەر cenĝa wer شەڕکەر ف جنگاور

جەنگْ ڕێْ ئاسیاو cenĝi r̂ê asyaw لاناوە لە قسەیْ ناڕەوا و بێهوودە وەتن و بەرچەک کردن ف کنایه از درگیری لفظـی

جەنگکردن cenĝ kirdin مرافە کردن ف جنگ کردن

جەنگکەر cenĝ ker شەڕکەر ف جنگجو

جەنگە cenĝe دیەکەێگەلە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

جەنگەجا cenĝe ca جیبە جەنگە ف آوردگاه، میدان نبرد

جەنگەری cenĝerî شەڕانچوو، جەنگی، لەسەکزی «جەنگەرە » و لە ئازەری «جەنکەری» و لە دامغانی و بوخارایی «جەنگرە» ئۆشن ف جنگ طلب، ناآرام، در سکزی «جَنگَرە » و در آذری «جَنکَرە» و در بخارایی و دامغانی «جَنگرە» گویند

جەنگەڵ cenĝeł دارسان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لێڕ، لێڕەوار» ئۆشن و لە فەرانسەی و هندی و لاتین (jungle) ئۆشن ف جنگل، در دیگر گویشهای کردی «لێڕ، لێڕەوار» و در فرانسە و هندی و لاتین (jungle) گویند

جەنگی cenĝî جەنگەری ف جنگجو

جەنەم cenem رشتارە، خاکەڕا ف سرشت، ژنتیک

جەۆ ceü جەوی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جەوْک، جیوە» ئۆشن ف شیره درخت ارجن که آنرا با زردەی تخم مرغ مخلوط کرده و بعنوان سر شویه بکار می‌برند، در دیگر گویشهای کردی «جەوْک، جیوە» گویند

جەواڵ cewał گوواڵە، جانتای ف جوال

جەواهێر cewahêr ١) ناوێگە ژنانە ٢) جوورێ کوچْک ئەرزشت دارە ف ١) نامی زنانە ٢) جواهر

جەور cewr جەفا، زەفتی ف جبر

جەورئاوا cewrawa دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

جەوربار cewr bar بەێبەخت ف آنکە زندگیش بە سختی می‌گذرد

جەور کیش cewr kîş جەورباری ف ستمدیدە

جەورکیشان cewr kîşan زەفتی کیشان، زەفتی ف سختی کشیدن

جەوز cewz ١) گوْز، گردەکان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گوێز، قۆز، گیز، جیز» ئۆشن ٢) بەرێگە چۆ گردەکان ئەڕاێ دەرمان خاسە ف ١) گردو، در دیگر گویشهای کردی «گوێز، قوز، گیز، جیز» گویند ٢) جوز بویا

جەوزگە cewzigeدیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین

جەوسە cewse کووشک «گ» ف خانە، کلبە

جەونز cewnz ١) تەڕزووان، شیرین زووان«هەر سەر سراوێگ سراوێ سەونزە- هەر کوورپە دۆیەتێ زووانێ جەونزە» ٢) مووسە، وە مای مای کەفتن «تا نەۆشی جەونز وڵد نیەکەم» ف ١) شیرین گفتار ٢) قبول شکست، شکست را پذیرفتن

جەوەر cewer ١) گونەوەجەڕ ٢) سووکەناو جەبار ف ١) لجباز ٢) مخفف جبار

جەوەرە cewere ١) جاروو «یەێگەرْ جەوەرە» ٢) دیەکەێگە لە کووزران ٣) سووکە ناو جەوهەر ناوێگە کوڕانە ف ١) لجباز ٢) روستایی در کوزران ٣) مخفف جوهر، نامی مردانە

جەوەڵ cewel کۆیە، بنچینەێ ئەرەوییە ف کوه، ریشه این واژه عربی است «جبل»

جەوەن cewen جەوەنە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جەوەندە » ئۆشن ف توربە چرمی برای نگهداری آب، در دیگر گویشهای کردی «جەوەندە» گویند

جەوەنە cewene بنوورە جەوەن ف نگا **جەوەن**

جەوهەر cewher ١) مرەکەو ٢) خاکەڕا ٣) هۆنەر ٤) ناوێگە کوڕانە ف ١) مرکب ٢) سرشت، خو ٣) هنر ٤) نامی مردانە

جەوهەر دار cewher dar پڕ هۆنەر ف توانا، با استعداد

جەوی cewî ١) جەۆ «گ» ٢) سووکە ناو جەواد و جەوهەر ف ١) نگا **جەۆ** ٢) مخفف جواد وجوهر

جەویان cewyan جوورێ دارە ف نوعی سپیدار

جەهر cehr جەر، لەج ف لج

جەهەنْم cehenim جانْم ف جهنم

جەێر ceŷr ئاسک ف آهو

جەێران ceŷran ١) ئاسک ٢) هاوسا ٣) ناوێگە ژنانە ف ١) آهو ٢) همسایە ٣) نامی زنانە

جەیلەوەن ceylewen دیەکەێگە لە گاوارە ف نام روستایی بر آیین یارسان در گهوارە

جی cî جا، جاگە ف جا، مکان

جێ cê جی ف جا، مکان

جیا cya جگا ف جدا

جیا بۆن cya bün ١) لە یەک بڕیان ٢) مینگە نووار ف ١) از هم جدا شدن ٢) تازە داماد و عروسی که جدا از خانوادە و مستقل زندگی می‌کنند

جیاتی cyatî ١) جیایی ٢) وە جی، لە جی «یە وە جیاتی ئەوە بەم» ف ١) جدایی، دوری ٢) در عوض، بجای

جیاجیا cya cya جگاجگا، گلەگلە ف جدا جدا، جدا جدا از

هم، سوا

جیاز cyaz ١) جهاز ٢) خڵات، کەفەن ف ١) جهاز عروس ٢) کفن

جیازی cyazî جیاز، باوانی ف جهاز

جیا کردن cya kirdin ١) لە یەک جگا کردن ٢) جیەو کردن ف ١) جدا کردن ٢) جای دادن

جیاکەر cya ker لە یەک جیاوا کردن ف از هم جدا کننده

جیان cyan ١) جگان ٢) جی ئەوان ف ١) جدایند ٢) جای آنها

جیاواز cyawaz ١) جییا، جیا ٢) زیزْ یەکتران ف ١) جدا، سوا ٢) متفاوت، مجزا

جیاوازی cyawazî هامنووس نەوْن ف تفاوت، تفاوت داشتن

جیاوەبوْن cyawe bün بنوورە جیا بوْن ف نگا **جیابوْن**

جیاوەکردن cyawe kirdin بنوورە جیاکردن ف نگا **جیا کردن**

جیایی cyayî لە یەک برِیان ف جدایی

جیب cîb گیرفان، گیفان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەریک، جیو، جێم» ئۆشن ف جیب، در دیگر گویشهای کردی « بەریک، جیو، جێم» گویند

جی‌بوونەوە cî bûnewe ١) جی کردنەوە ٢) جیانەو بوو ف ١) جای کردن ٢) جایشان می‌شود، برای آنها هم جا هست

جیپ cîp ١) گیرفان ٢) جوورە ماشینێگە ف ١) جیب ٢) ماشین جیپ

جی‌پا cî pa جاپا ف نگا **جاپا**

جیت cît ١) قووز «گ» ٢) جی تْ ف ١) مغرور ٢) جای تو

جیتەڵ cîteɫ زیتەڵ «گ» ف مغرور

جیتەڵ عەیْو cîteɫ éêw زیتەڵ «گ» ف مغرور

جیجی cî cî جاجا، گوڵە وە گوڵە ف جای جای

جیجەو cîcew گونەوەجەرِ، گونجەرِ ف عصبانی حال

جی‌خسن cî xisin بنوورە جا خسن ف نگا **جاخسن**

جی‌خوەشکردن cî xweş kirdin جا خوەش کردن ف جا خوش کردن

جی‌خەف cî xef جی خەو ف خوابگاه

جی‌خەو cî xew جی خەف ف خوابگاه

جی‌دار cî dar جادار ف نگا **جادار**

جی‌دان cî dan جادان ف نگا **جادان**

جیرِ cîr̂ ١) رپ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چیرِ، نەپس» ئۆشن ٢) جیرەیْ دێان ٣) دەنگْ درِیانْ پارچە ٤) جیرەیْ دەر ٥) شیرِ، ترِ ٦) قیژە ف ١) کشدار ٢) صدای ساییدن دندانها ٣) صدای دریدن پارچە ٤) صدای لولای در زنگ زده ٥) شیشکی ٦) جیغ، فریاد

جیرِْجارِ cîr̂î car̂ جیرەیْ پەیەڵپەیْ ف صدای «جیر»ی پیاپی

جیرِجیرەک cîr̂cîr̂ek جووریْ سیسەرْگە ف حشرە جیر جیرک

جیرە cîre مووچە، بەرات ف جیرە

جیرِە cîr̂e ١) قیژە ٢) جیرِْجارِ ف ١) جیغ ٢) جیر جیر پیاپی

جیرِەجیرِ cîr̂e cîr̂ بنوورە جیرِْجارِ ف نگا **جیرِ جارِ**

جیرەخوەر cîre xwer مووچەخوەر ف جیرەخوار

جیزە cîze زیلْ بەمْ سەماوەر ف جیزەی سماوەر

جیزەجیز cîze cîz جیزەیْ هەیتاهەیت ف صدای جیزەی پیاپی

جیفە cîfe ١) دارای ٢) تەما ف ١) مال دنیا ٢) آز، طمع

جیفەدووس cîfe dûs ماڵپەرەس ف مال پرست

جیق cîq ١) چۆزەرە ٢) قیژانن ف ١) جوانە ٢) جیغ

جیقانن cîqanin ١) قیژانن ٢) بەلەفیرە داشتن ٣) ریتق کردنْ باڵندە ف ١) جیغ زدن ٢) اسهالی شدن ٣) فضلە کردن پرندەگان

جیقْجاق cîqi caq زنوو زنوو ف جیغ وداد

جیقدان cîq dan چۆزەرە دان ف جوانە زدن

جیقداین cîq dayn چۆزەرە داین ف جوانەزدن

جیقدەرهاتن cîq der hatin ١) چۆزەرە دان ٢) جیق دراتن ف ١) جوانە زدن ٢) داد و فریاد بر آوردن

جیقڵ cîqiɫ جیقڵدان ف ژاغر، چینەدان

جیقڵدان cîqiɫdan جیقەڵدو ف چینەدان

جیقڵدانداشتن cîqiɫdan daştin لاناوە لە تامڵ کردن ف کنایە از تحمل داشتن، اصل واژە بە معنای چینە دان داشتن است

جیقن cîqin ١) قیژْن ٢) لاناوە لە لەرِ ف ١) جیغو ٢) بسیار لاغر و مردنی

جیقنە cîqne ریتق، ریتگ ف چلقوز، فضلە پرندگان

جیقه cîqe قیژه ف جیغ

جیقەڵ cîqeĺ نیقەڵ، بۆچگ ف کوچک، ریزەمیزە

جیقەڵدو cîqeĺdu جیقڵدان «ل» ف چینەدان

جیقیان cîqyan ۱) چۆزرە دان ۲) تەرەکیان «ل » ف ۱) جوانە زدن ۲) ترکیدن

جیک cîk دەنگْ جۆجگ ف صدای جوجە

جیکانن cîkanin جیکجیک کردن ف جیک جیک کردن

جیکْپیک cîki pîk جگْ بگ، حەق جییەی هەر چشتێ ف جیک و پیک کسی را دانستن، از ماجرای کسی خبر داشتن

جیکْجاک cîki cak جیک جیک ف جیک جیک کردن

جیکجیک cîk cîk جیکْ جاک ف جیک جیک کردن

جیکڵدان cîkiĺdan جیقڵدان ف چینەدان

جیکن cîkin ۱) ورگین ۲) زیکن ف ۱) نقنقو ۲) بسیار جیک جیک کنند، بویژە برای پرندەگان

جیکە cîke جیک، نز «جیکەێ نیەتێ» ف کمترین صدا

جیکەبڕکردن cîke biȓ kirdin کرکپ کردن ف محکم بستن

جیکەجیک cîke cîk جیکْ جاک ف جیک جیک کردن

جیکهەڵکەفتن cîk heĺkeftin بێ ئەرزش بۆن ف کنایە از بی ارزش شدن

جیگر cîgir چەرخەنشین ف جانشین

جیگیر cîgîr ۱) جیگر ۲) نیشتەجی ف ۱) جانشین ۲) مقیم ، ساکن

جیگیران cîgîran دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سر پـُلذهاب

جیلە cîle ژیلە «تەگرە جیلە» ف کوچک

جیلوور cî lûr جا و لوور ف نگا **جاولوور**

جیلەوەڕ cî leweȓ لەوەڕیا، لەوەرگا، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گیاجار،چایەر» ئۆشن ف چراگاه، در دیگر گویشهای کردی «گیاجار، چایەر» گویند

جیم cîm ۱) کیشْ «جْ» ۲) جی مْ ف ۱) حرف جیم در الفبا ۲) جای من

جیمان cîman جی ئیمە ف جای ما

جیمانە cîmane جامانە ف جای ما است

جینشین cî nişîn چەرخەنشین، جانشین، جیگر ف جانشین

جینگ cînĝ ۱) تڕ، گووز ۲) رەگێگە هالە پشتْ وێژنێ «رەگْ جینگ» ف ۱) گوزو ۲) رگی در پشت زانو

جینگڵە cînĝĺe جمْز ف جنبش

جینگڵەکردن cînĝĺe kirdin هەڵبەزدابەز، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جینگڵ» وە ماناێ جمْزە ف تکان خوردن، جنبش داشتن

جینگن cînĝin ۱) گووزوو ۲) جیکن ف ۱) گوزو ۲) نق نقو

جینگەڵ cînĝeĺ ۱) ریقەو بردێ، ریقوو ۲) ئایمْ بەد ئەژمێ کْ فرە وە خوەێ رەسێ ف ۱) لاغر و بد ترکیب ۲) بد ترکیبی کە بسیار بە خود می‌رسد

جیواز cîwaz جی‌وەجی کردن ف جابەجا کردن

جیواز بۆن cîwaz bün ۱) جی وەجی بۆن ۲) چووڵ بۆن ف ۱) جابەجا شدن ۲) خالی از سکنە شدن

جیواز کردن cîwaz kirdin ۱) جی وەجی کردن ۲) جی وەجی بۆن ف ۱) جابەجا کردن ۲) جابجا شدن

جیواز کردن cî waz kirdin جاواز کردن ف نگا **جاواز کردن**

جیواز کەر cîwaz ker ۱) جی وەجی کەر ۲) ئەو کەسە کْ جی وەجی کەێد ف ۱) جابجا کنندە ۲) جابجا شوندە

جیوان cîwan جل وپیتوو کْ تەلیس و دووشەک و سەرین ولافْ دْقەێ وەوج و کەمچان و چراخ مۆشیە ف اسباب اثاثیە کوچ

جی‌وەجی cî we cî ۱) جاوەجا ۲) زۆزی ف ۱) جابجایی ۲) فوراً، سریع

جی‌وەجی‌بۆن cî we cî bün جاوە جا بۆن ف جابجا شدن

جی‌وەجی‌کردن cî we cî kirdin جا وە جا کردن ف نقل مکان کردن، جابجا کردن

جی‌وەرجی cî wer cî جی وەجی، جاوەرجا ف سریع، بە تندی

جیە تەوەنْس cye tewenis سەێرانگا ف تفرجگاه، تفریحگاه

جیەخەرمان cye xerman جاخەرمان، شەبە ف خرمانگاه

جێەر cŷer جگر ف جگر

جێەروەز ciŷer wez جگەروەز ف نگا **جگەروەز**

جیەڵ cyeĺ جار کردن ف لج کردن

چ

چْ çi یا «چْ بتوای چْ نەتوای...» ٢) چەنێ «چْ خوەشە» ٣) پاشگرە ئەڕاێ دووارە «ئەویچ، منیچ» «گ» [ف] ١) بە معنی یا ٢) چقدر ٣) پسوند تکرار

چاپ çap ١) نۆسینْ کتاو ... ٢) ئەنەهوو، وەک «چاپْ باوگێە» ٣) شەقڵ خەرمان ٤) دروو، فێڵ [ف] ١) چاپ ٢) مانند ٣) مُهر خرمن ٤) لاف، دروغگویی

چاپان çapan بنووڕە گەشتەڵ [ف] نگا **گەشتەڵ**

چاپچووڵە çapçûĺe بنووڕە چاچووڵە [ف] نگا **چاچوُڵە** و ترکیباتش

چاپچی çapçî ١) ئەوەێ کتاو دەێدە چاپ ٢) دروو زن، فێڵباز، هووفاڵ [ف] ١) چاپ کننده ٢) لافزن، دروغگو

چاپخانە çap xane جی چاپ کردنْ کتاو، چاپەمەنی [ف] چاپخانە

چاپْ دەرْ قنگ دان çapi deri qinĝ dan لاناوە لە دەک کردن [ف] کنایە از دک کردن

چاپکردن çap kirdin لە چاپدان [ف] چاپ کردن

چاپکەر çapker ئەوەێ کتاو چاپ کەێ [ف] چاپ کننده

چاپلی çapilî کوچْگ چاپلی [ف] نوعی تفنگ

چاپۆک çapük چەپووک [ف] نگا **چەپووک**

چاپەمەنی çapemenî چاپخانە [ف] چاپخانە، انتشارات

چاتوُڵ çatûĺ لاناوە لە ماڵەکین، چەرداخ، جی بێ بایەخ، لە تۆرکەمەنی «چاتما» وە چەرداخ ئۆشن و لە لاتین (chalet) وە چەرداخ ئۆشن [ف] کنایە از خانەی محقر، کلبە درویشی، در ترکمنی «چاتما» بە کلبە گویند و در لاتین (chalet) بە کلبە گویند

چاتوُڵ هەڵدان çatûĺ heĺdan لاناوە لە سییە ماڵ هەڵدان [ف] کنایە از چادر برپاکردن

چاچووڵ çaçûĺ چەچووڵ [ف] نیرنگ

چاچووڵەباز çaçûĺe baz چەچووڵەباز [ف] نگا **چەچوُڵەباز**

چاچەقوڵی çaçe qwiĺî بنووڕە ئاشگەپچگانی «گ» [ف] نگا **ئاشگەپچگانی**

چاخ çax ١) گووشتین، قەڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قەڵەو» ئۆشن ٢) ئازا «دەماخد چاخە» ٣) تەیار کردن «قلیانەگە چاخ کە» [ف] ١) چاق ٢) شاد و سرحال ٣) آمادە و مهیا

چاخان çaxan ١) درووزن ٢) ناوێگە کوڕانە ٣) درووگەورا [ف] ١) لافزن، دروغگو ٢) نامی مردانە ٣) دروغ بزرگ، چاخان

چاخانوپاخان çaxan û paxan چاخانْ پاخان [ف] گزافە گویی

چاخبۆن çax bün ١) قەڵا بۆن ٢) تیار بۆن [ف] ١) چاق شدن ٢) آمادە شدن

چاخت çaxt مۆ حرامەێ لەش «ل» [ف] موی زاید بدن

چاخ تەوازوو çax tewazû چاخ سڵامەتی [ف] بە گرمی واحترام احوالپرسی کردن، قسمت دوم این واژە عربی است «تواضـع»

چاخسڵامەتی çax siĺametî چاخوەشاڵی [ف] احوالپرسی کردن

چاخکردن çax kirdin ١) ئێوەت کردن و قەڵ کردن ٢) تیار کردن [ف] ١) چاق کردن ٢) آمادە کردن

چاخۆلْک çaxülik چاخ و خڕ [ف] چاق وگرد

چاخەو کردن çaxew kirdin ئێوەت کردن و قەڵ کردن [ف] پرورش دادن و چاق کردن

چاخۆلْگ çaxülig چاخ و خڕ [ف] چاق و گرد

چاخوەشاڵی ça xweşalî چاخ سڵامەتی [ف] احوال پرسی کردن

چاخی çxî ١) گووشتینی ٢) ئازای، خاسی [ف] ١) چاقی ٢) خوبی، سلامتی

چادر çadir ١) سییەماڵ، دەوار، رەشماڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کۆن، تاوڵ» ئۆشن ٢) چاێر [ف] ١) چادر، در دیگر گویشهای کردی «کۆن، تاوڵ» گویند ٢) پردەای که جفت در آن است، کیسه آمنون

چادر دیلەکی çadir dîlekî چادرْ یەێ دیلەکی، لاناوە لە چاتووڵ [ف] چادر یک ستونی، کنایه از خانه محقر

چادرنشین çadirnişîn کووچەر [ف] چادرنشین

چار çar ١) مییەێ لەش سییە و سفێد گووش ٢) دەرەقەت هاتن ٣) چۆزمان «چەوْم لە چارْەد باتا» ٤) چووار ٥) بنووڕە چاێر «گ» ٦) چارە [ف] ١) گوسفند سیاه و گوش سفید ٢) حریف بودن ٣) سیما ٤) عدد چهار ٥) نگا **چاێر** ٦) چارە، اقبال

چارپاێە çarpaŷe ١) ژێر رختاوی ٢) چووار پاێە [ف] ١) زیر رختخوابی ٢) چهارپایه

چارچمْک çarçmik چووارسۆک، چووار چۆز [ف] چهار گوشه

چارقەڵەمباز çar qeʕem baz ئەسپێ کْ چووار دەس و پاێ باز بوو [ف] اسبی که چهاردست و پایش سفید وسیاه باشد

چارکردن çar kirdin ١) دەوەرە بردن ٢) دەرە قەت هاتن [ف] ١) درمان کردن، چاره کردن ٢) مغلوب کردن

چارگووش çar gûş چووار چمک [ف] چهارگوش، مربع

چارگووشە çar gûşe چارگووش [ف] مربع

چارمشقی çar mişqî چووارمشقی [ف] چهار زانو نشستن

چارْمناچارە çarim naçare چارەێگ نەێرم [ف] ناگزیری، ناچاری

چارْم ناچاری çarim naçarî ناچاری [ف] ناچار، ناگزیر

چاروا çarwa چووارپیا، چارەوا [ف] چهارپایان

چاروادار çarwa dar وڵاخدار [ف] کسی که چهار پای بسیار دارد

چاروەز çarwez چاێر [ف] کیسەای که جنین در آن است، کیسەی آمینون

چارە çare ١) تێوْڵ ٢) بەخت،رەژەن ٣) چۆزْمان ٤) دەوەرە بردن [ف] ١) پیشانی ٢) شانس ٣) سیما ٤) چاره کردن

چارەڕەش çare rêş ئافرەسییە [ف] سیاەچارە

چارەسەر çare ser دەوەرە [ف] راەحل

چارەسەرکردن çareser kirdin دەوەرە بردن [ف] رفع مشکل کردن، مشکل گشایی کردن

چارەسەری çareserî دەوەرە بردن [ف] ارائه راه حل

چارەسییە çare sîye چارەڕەش [ف] سیاەچارە

چارەک çarek لە چووار بەش یەێ بەش [ف] یک چهارم

چارەکانْ بەقاڵ çarekani beqaʕ ١) سەنگێگە ٢) لاناوە لە هەو مەکەر [ف] ١) واحد وزنی است ٢) کنایه از نفهم

چارەنوس çarenüs تێوْڵ [ف] پیشانی، نگا **تێوْڵ**

چارەوا çarewa چاروا، لەسمنانی«چارەوا» و لە تۆرکەمەنی و سەکزی«چاروا» ئۆشن [ف] چهارپایان، در سمنانی «چارَوا » و در ترکمنی و سکزی «چاروا» گویند

چارەێ سییە çareŷ sîye چارەێ ڕەش [ف] بخت بد، چاره سیاه

چاریار çar yar یەکێ لە جەشنەیلْ یارسان لە لوڕسان کْ لە زمسان ئاخرەیلْ ریبەنانە و چووار شەوە و هەر شەو وە ناوْ یەکێ لە گەورایلْ یارسانْ ئی مەڵوەنەسە، شەوْ ئەوەڵ کامرێجان یا کامرێژان شەو دۆیەم شیر قتی شەو سێەم شاەعەلی شەو چووارْم پیر مووسی، وە جەمْ هەر چووار شەو قڵەنداز ئۆشن [ف] یکی از اعیاد یارسان در لرستان که درزمستان واواخر بهمن و اوایل دی برگزار می‌شود وچهار شب متوالی است وهر شب به نام یکی از مقدسین یارسان است و شب اول را کامریجان یا کامریژان وشب دوم شیرقتی شب سوم شاه علی شب چهارم پیرموسی نام دارد و مجموع چهار شب را قلنداز گویند

چاریارو çar yarû کۆیەێگە لە لوڕسان [ف] نام کوهی در لرستان

چاش çaş ١) تام، مەزە ٢) چاشت [ف] ١) مزه ٢) چاشت

چاشت çaşt چاش [ف] نگا **چاش**

چاشتمەکەر çaştmeker مەڵوەنێگە لە مەسوری [ف] منطقەای در منصوری

چاشنی çaşnî ١) زەرنیق، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چێژە» ئۆشن ٢) تامْ خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی

«چەشنی، تورەقە» ئۆشن ف ۱) چاشنی ترقه ۲) چاشنی غذا

چاشیاێ çaşyaê هووکارە، دیّان خۆنین بۆن ف عادتی

چاک çak دەرز، چاوک، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قەڵش و دەرز، قلاش» ئۆشن ف چاک، درز، در دیگر گویشهای کردی «قەڵش و دەرز، قەلاش» گویند

چاکر çakir ۱) نەوکەر کارامە ۲) ساق و بێمزرت، کارێگ وە چاکی وخاسی تەمام کردن «چاک کردن» ف ۱) چاکر ۲) به سلامتی از کاری خلاص شدن، به خوبی و نیکی کاری را به اتمام رساندن

چاکربۆن çakir bün وە بێ تەقووڕ خلاس بۆن ف با تندرستی از پس کار برآمدن و خلاص شدن

چاککردن çak kirdin دڕین ف چاک کردن، پاره کردن

چاکڵ çakiʕ ۱) چاکڵە، چاکڵەوفیکان، چووێگە چۆ Y کْ بەسْنەێ دەسْ گا تا کەمتر بدەوێ ۲) چووێ کْ خەنەێ سەرْ رەسن ئەڕاێ قفڵ وبەن ف ۱) چوبیY مانند که به دست گاو می‌بندند تا کمتر بدود، وهنگ ۲) چوبی که به سررسن می‌بندند جهت قفل و بند بار

چاکڵە çakiʕe بنووڕە چاکڵ ف نگا **چاکڵ**

چاکڵەقوڵ şakiʕe qwil ۱) ئەو کەسە کْ بافە نەێدەو ۲) لە دۆیاێ کەسێ یا بڕێگ کارێگ دەس پێ کردن و وە پێانا رەسین ف ۱) کسی که مامور دسته بندی غلات درو شده است ۲) پس از کس یا کسانی کاری را شروع کردن و خود را به آنها رسانیدن

چاکڵە وفیکان çakiʕe û fîkan ۱) چاکڵ ۲) وەرەلایی، ئەڵواتی «چاکڵە وفیکان زانێد، کار و فەرمان نییەزانێ» ف ۱) نگا **چاکڵ** ۲) کنایه از الواطی و لاابالیگری، قرتی بازی

چاکڵیپەێکان çakiʕî peŷkan چاکەچاک، شلْخ و پلْخ ف درگیری و شلوغ کاری

چاکن çakin چاکر، چاکر بۆن ف خلاص شدن

چاکن بۆن çakin bün چاکر، چاکربۆن ف خلاص شدن

چاکنەکردن çakine kirdin چاکر کردن ف رهانیدن، خلاص کردن

چاکەچاک çake çak چاکڵی پەێکان ف درگیری و شلوغ کاری

چاکەرچاک çaker çak چاکەچاک «ل» ف درگیری و شلوغی

چاڵ çaʕ کەنینْ زەوْ ف چال

چالاک çaʕak تووار ف چابک، چلاک

چالاکە çalake جوورێ مۆش خۆرماێ گەوراس ف سنجاب زمینی

چالان çaʕan گەمەێگە منالانە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ماتێن، هەڵماتێن، کەللا» ئۆشن ف تیله بازی، در دیگر گویشهای کردی «ماتێن، هەڵماتێن، کەللا» گویند

چالاو çaʕaw چاڵ ئاو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بیر» ئۆشن ک ئەرەوییە ف چاه آب، در دیگر گویشهای کردی «بیر» و در عربی «بـِئـر» گویند

چالاوبەکر çaʕaw bekr دیەکەێگەلە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

چالاوزەرد çaʕawzerd دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

چالاوکەریم çaʕaw kerîm دیەکەێگە لە سییە سییە ف روستایی در منطقەی سیاەسیاه از توابع اسلام آباد غرب

چالاوە çaʕawe دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

چاڵبلۆوق çaʕi biʕûq ۱) ئەڵتەک وەڵتەک چاڵی بەرزی ۲) ناهامار ف ۱) دست انداز ۲) زمین نا هموار، پستی و بلندی

چاڵتاو çaʕtaw جوورێ دەرمانە ئەڕاێ ژانْ ژوودار، چاڵێ کْ ئاگر لە ناوێ کریاسەو و هێمان گەرمە نەخوەش نانەسە ناوێ تا ئەرەق بکەێ و نەخوەشی لە گیانێ دەرچوو ف نوعی درمان برای بیماران روماتیسمی که بیمار را در چاله‌ای که قبلاً در آن آتش روشن بوده می‌گذاردند تا عرق کرده و بیماری التیام یابد

چاڵتەرخێنە çaʕ terxêne ۱) چاڵێ کْ تەرخینە کەنە تێ تا بایدە دەس ۲) لاناوە لە چاڵ مسراو ف ۱) گودالی که ترخینه را در آن نگهداری می‌کنند ۲) کنایه از گودال دستشویی

چاڵتینی çaʕ tînî گەوگەوە ف گودی زیر گلو

چاڵحەسەنخان çaʕ hesenxan گەڕەکێگە لە کرماشان ف نام محله‌ای در کرماشان

چاڵدڵەگەم çaʕi diʕegem هەرنگْ دڵەگەم، سۆنْ دڵەگەم ف کنایه از عزیزم

چاڵک çaʕik ۱) چاڵگ ۲) چەڵتۆککوت ف ۱) هاونگی چوبی که مواد سازنده ترخینه را در آن می‌کوبند ۲) ابزار شلتوک کوبی، دنگ

چاڵگ çal̂ig بنووڕە چاڵک ف نگا **چاڵک**

چاڵگە çal̂ige ١) دیەکەیّگە لە مەسۆری ٢) دیەکەیّگە لە سەرپیەڵ ف ١) روستایی در بخش منصوری ٢) روستای در سر پـُـلذهاب

چاڵگەوری çal̂gewrî جییگ ک چەن قەورْ گەوری لەورە بوو ف منطقه‌ای که چند گور باستانی متعلق به «گەوری» در آنجا باشد

چاڵمە çal̂me ١) کوتْپڕ، ئەگەر ئەسپ لە هەیْنْ شەکەتی و ئارەق کردن ئاو بخوەیْد، قورگێ چرک کەیْد و مریْد ٢) جوورێ نوورە ف ١) اگر اسب در هنگام خستگی باشد و عرق کند، به او آب بدهند دچار این بیماری می‌شود وگلویش عفونت کرده و خواهد مرد ٢) نوعی نفرین

چاڵوبەرز çal̂ û berz چاڵ بڵووق ف پستی و بلندی

چاڵ وچۆڵ çal̂ û çül چاڵ بڵووق ف پـُر دست انداز

چاڵە çal̂e کوچگانێ کْ ئەڕاێ زاوْران نەن ف دو قطعه سنگ صاف که زائو روی آن می‌نشیند و زایمان می‌کند

چاڵەچۆزە çal̂eçüze ١) چاڵە کۆزە ٢) کەنگرْ کاڵ «کەنگرْ کاڵ بن دێرێ- دۆیەتْ کەیّخودا گون دێرێ» جوورێ کەنگرە ک لە زەوّیەیلْ کشت و کاڵ سەوز کەیْد و ها لە بنْ دۆر، ئێ کەنگرە لە کەنگرْ کۆیە تامدارتر و تەرجگْ ترە ف ١) روییدن چند کنگر دریک مکان ٢) نوعی کنگر که در زمینهای کشاورزی رشد می‌کند و ریشه‌اش در عمق زمین قرار دارد این نوع کنگر از انواع کوهی آن نازکتر وخوش طعم تر است

چاڵەکۆزە çal̂eküze بنووڕە چاڵەچۆزە ف نگا **چاڵەچۆزە**

چاڵی çal̂î ١) قووڕی ٢) قۆلایی ف ١) فرو رفتگی ٢) گودی

چاڵیبەرزی çal̂î berzî چاڵ‌بەرزی ف پستی و بلندی

چاڵیچناکە çal̂î çinake چاڵی‌چەنە ف زنخدان

چاڵیچناوکە çal̂î çinawke چاڵی‌چەنە، چاڵی چناکە ف چانه، زنخدان

چاڵیچەنە çal̂î çene چاڵی‌چناکە ف زنخدان

چام çam ١) ئەنگەمە ٢) نمۆر، لە سەکزی «چا مکان» وە مسراو ئۆشن ٣) داو ف ١) دردسر، گرفتاری ٢) نم، رطوبت، در سکزی «چامکان» به معنی آبریزگاه، مستراح گویند ٣) دام ، تله

چامژنەفتن çam jineftin نم کیشان ف نم کشیدن

چامگ çamig لاهنایّگە ئەڕاێ بەتووڵ ناو ف اصطلاحاً به زنی که نامش بتول است گویند

چامێان çamiêan چارْم ناچاری ف ناچار، ناگزیر

چان çan ١) وچان ٢) جوورێ جەنجەڕ پەرەپەرە ٣) لەڕ و زایف ف ١) دمی کوتاه برای رفع خستگی ٢) خرمنکوبی پره‌دار، جون ٣) لاغر و ناتوان

چانچووڵە çançûl̂e چەچووڵە «ل» ف نگا **چەچوُڵە** و ترکیباتش

چانچە çançe تانچە ف دیگ مسی

چان دەر کردن çan der kirdin وچان دەر کردن ف استراحتی کوتاه کردن

چان کردێ çan kirdê قەیّیری، چەن‌بڕی، لاناوە لە لەڕ و ناتەوان ف کنایه از لاغر و ناتوان

چانە çane چەنە، چناکەف چانه، زنخدان

چاو çaw ١) چەو، دیدە، چەم، دیە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چەعف، چاڤ» ئۆشن ٢) واتوورە، چاوڕاو ٣) خەوەرْ مەردنْ کەسێ هاوردن ٣) جیق، چۆزەرە ف ١) چشم، در دیگر گویشهای کردی «چەعف، چاڤ» گویند ٢) شایعه ٣) خبر مرگ کسی را آوردن ٤) جوانه، غنچه

چاواخ çawax چاواک، چووخ، سەبیل «ل» ف چپـُق، پیپ

چاواک çawak چەواک، چاواخ، چووخ «ل» ف چپـُق، پیپ

چاوان çawan چەوەیل ف چشمها

چاوباز çaw baz ١) چەوباز و بوور ٢) چەو پیّس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چاوحێز، چاوباشقاڵ» ئۆشن ف ١) زیبا چشم ٢) چشم چران، در دیگر گویشهای کردی «چاوحێز، چاوباشقاڵ» گویند

چاوبازە çawbaze چەوبازە ف نوعی کنگر

چاوبازی çaw bazî چەو پیّسی ف چشم چرانی

چاوبرین çaw bir̂în چەو لە چەو برین ف پیروی کردن، تقلید کردن

چاوبڵێن çaw bil̂ên چەو تۆقانن ف پلک زدن

چاو بەس çaw bes چەوبەن ف نگا **چەوبەن**

چاو بەن çaw ben چەوبەن ف نگا **چەوبەن**

چاوپووشی çawpûşî چەو پووشی ف چشم پوشی

چاوپەڕین çaw per̂în چەو پەڕین ف پرش پلک چشم که گویند اگر چشم راست باشد خبر خوشی خواهد بود و اگر چشم

چپ باشد خبر ناگواری است

چاوپێا بۆن çaw pêa bün ١) وە بێژْ چەو دان ٢) وە دیارْ کەسێگەو بۆن ف ١) زیر نـظر داشتن ٢) مراقبت کردن

چاوپێس çaw pês چاو باز ف چشم چران

چاو پێ کەفتن çaw piê keftin دین، دیەن، دیتن ف دیدن

چاو ترسنەکی çaw tirsinekî ژارْ چەو دان ف زهر چشم زدن

چاوترسی çaw tirsî ژارْ چەو دان ف زهر چشم زدن

چاوتەفەقوو çawtefeqû چەوتەفەقوو، بەشْ دۆیەمێ ئەرەوییە«توقع» ف چشمداشت، قسمت دوم این واژه «توقع » عربی است

چاوتەنگ çawtenĝ قورتن، قورتنگ، نەوزەناخون، قرچنگ، قرچوو، قرچن، چنووک، دەتۆکن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رژد، چکوس، دەس قوچاو، ئێرەیی، بەئێرەیی، چاونەزێر، چاوچنۆک» ئۆشن ف چشم تنگ، خسیس، در دیگر گویشهای کردی «رژد، چکوس، دەسقوچاو، ئێرەیی، بەئێرەیی، چاو نەزێر، چاوچنۆک» گویند

چاو تێژ çaw têj چاوساق ف تیز چشم

چاوچڵێس çaw çiĺês چاوپێس ف چشم چران

چاوچووریاگ çawçûȓyag پێڵەێ چەو داچووریان ف برگشتن پلک چشم

چاوچووریاێ çaw çûȓyaê چاو چووریاگ ف برگشتن پلک چشم

چاوچین çaw çîn واتووره ف شایعه را پخش کردن

چاوچینەتەوقْ سەر çaw çîne tewqi ser لاناوە لە حەسێ بەقۆیی ف کنایه از حسادت، اصل واژه به معنای چشم به فرق سر رفتن است

چاوچینەخەو çaw çîne xew لاناوەلە چرچ دان ف کنایه از چُرت زدن

چاوخسن çaw xisin ١) چەو خسن ٢) نوورسن وە چشتێ یا جێێگ ف ١) شایعه پراکنی کردن ٢) نگاه کردن به چیزی یا جایی

چاوخێز çaw xêz چەوپێس ف بد نـظر، چشم حرام

چاو دان çaw dan ١) وە چەوا کردن ٢) نوورسن ف ١) چشم زخم زدن ٢) دیدن، نگاه کردن

چاودراوردن çaw dirawrdin ١) لاناوە لە چۆزەرە دان ٢) کوور کردن ٣) چەو واز کردن ٤) چشتْ فرە ترش ف ١) کنایه از جوانه زدن ٢) کور کردن ٣) چشم باز کردن نوزاد و ... ٤) بسیار ترش

چاودراتێ çaw diratê ١) چەو زاق ٢) نوورێگە، چەوْد دراێ ف ١) چشم برجسته ٢) نفرینی است به معنای کور شوی

چاودزەکی çaw dizekî مەێ مەێ کردن ف پی فرصت مناسب گشتن

چاو راو çaw r̂aw واتووره، چەوێاو ف شایعه

چاو رۆ çaw r̂û ئابرۆ، شەرم ف شرم، حیاء

چاو رەژین çaw r̂ejîn کڵ چەو کیشان ف سرمه به چشم کشیدن

چاو رەش çaw r̂eş سیيەچەو ف چشم سیاه

چاوساغ çaw sax́ چاوساق ف تیز چشم

چاوْش çawiş چاپار، چەپەر ف پیک، چاپار

چاوشارەکی çaw şarekî گەمەێگە ف بازی چشم بندک

چاوْشان çawişan دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

چاوشوور çaw şûr چاوگەن ف چشم شور، شور چشم

چاوفرین çaw fir̂în چاوپەڕین ف نگا **چاو پەڕین**

چاوقرپانن çaw qirpanin چەو قرتانن، چەوەقرپی ف چشمک زدن

چاوقرپگی çaw qirpigî چەوقرتگی، چەوقرپانن ف چشمک زدن

چاوقرپە çaw qirpe چەو قرپە ف چشمک زدن

چاوقرتانن çaw qirtanin چەو قرپانن، چەو قرتانن ف چشمک زدن

چاوقرتگی çaw qirtigî چاوقرپگی، چەوقرتگی، چاوقرپانن ف چشمک زدن

چاوقرتە çaw qirte چاوقرپە ف چشمک زدن

چاوقۆچانن çaw qüçanin ١) چاو نۆقانن ٢) چەو لە یەک نان ف ١) کنایه از چشم پوشی کردن ٢) چشم بر هم نهادن

چاوک çawk ١) چاک ٢) تەوار ٣) چەواک، سەبیل «ل» ف ١) چاک ٢) چابُک ٣) چپُق

چاوکردن çaw kirdin چەو دراوردن، چۆزە دان ف جوانه زدن درختان

چاوکز çaw kiz بێ سووما ف کم بینی چشم

چاوکزی çaw kizî چەوکزی ف کم بینی چشم

چاوکوتگە çaw kwitige جووری مۆشە ف نوعی موش

چاوکەفتن çaw keftin ١) چاو پێ کەفتن ٢) چاوڕاو «چاو کەفتە ئی ناوە...» ف ١) دیدن ٢) شایعه

چاوکەڵەشێر çawkeĺeşêr گیاێگە گوڵەیڵ قرمز و سۆیەرێ دێرێ ف گیاه چشم خروس

چاوگا çaw ga ١) چەوێ چۆ چەو گا ٢) سەر چەمە، چەوگە ف ١) گاو چشم، چشم گشاد ٢) سر چشمه

چاو گڵدان çaw gil dan نووڕسن ف به هر سویی نگریستن

چاوگلی çawgilî چەوگلی ف بیماری چشم که در فصل پاییز رواج دارد، نوعی حساسیت چشمی

چاوگەرمکردن çaw germ kirdin چرچ دان ف چرت زدن

چاولەچاوبرین çaw le çaw birîn چەو برین «چەو لە چەو برین و چۆ خەر ترپین» ف چشم و هم چشمی کردن

چاولەچارەکەفتن çaw le çare keftin خلاس بۆن لە ... ف کنایه از از دست مزاحم راحت شدن

چاولەدەر çaw le der چەوەڕێ ف چشم به در دوختن، چشم براه

چاولەدەس çaw le des مختاج ف چشم به دست کسان دیگر داشتن، محتاج

چاولەدەسی çaw le desî ئاتاجی ف احتیاج

چاولەوەڕانن çaw lewerânin چەوبازی ف چشم چرانی

چاو لە یەک نان çaw le yek nan ١) لاناوە لە مردن ٢) چەو نۆقانن ف ١) کنایه از مردن ٢) چشم بر هم نهادن

چاولێبرین çaw lê birîn چەو لە چەو برین ف تقلید کردن، به تقلید دیگران کاری را کردن

چاولێبزکردن çaw lê biz kirdin مێڵەو بۆن ف چشم غره رفتن

چاولێدان çaw lê dan چاودان ف نگا **چاودان**

چاولێنۆقانن çaw lê nüqanin ١) چاو پووشی کردن ٢) چەو لێ قرپانن ف ١) چشم پوشی کردن ٢) با چشم اشاره دادن

چاومەس çawmes چەومەس ف کسی که چشمان زیبا دارد، نرگس مست

چاونەترس çaw netirs چەو نەترس ف دلیر، بی باک

چاوە çawe چاوگە، چەوگە، چەمە، سەرچەوە ف سر چشمه

چاوەچاو çawe çaw وە نگرانیە و نووڕسن ف با نگرانی نگریستن و منتظر بودن

چاوەڕێ çawerê چەوەڕێ ف چشم براه، منتظر

چاوەڵچاو çaweĺçaw چاوەچاو ف با نگرانی نگریستن و منتظر بودن

چاوەنووڕ çawenûr چەوەنووڕ، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «چاوەنواڕ، چاڤنێر، چاوەڕوان» ئۆشن ف ١) با حالت تمنا و خواهش نگریستن ٢) با اضطراب چشم براه بودن

چاوەنووڕی çawenûrî چەوەنووڕی ف نگا **چەوە نووڕی**

چاوهاوردن çaw hawrdin خەوەڕ مردن هاوردن ف خبر مرگ کسی را آوردن

چاوهەڵتەکانن çaw heĺtekanin ١) چەو تەکانن ٢) وە چەو و برۆیە هان دان ف ١) با گیاه «بنەزوو» که آنرا می‌سوزانند و با دود آن کرمهای چشم را می‌کشند و چشم را تکاندن ٢) با چشم و ابرو اشاره کردن

چای çay ١) وەڵنگْ گیاێگە کْ لە قووری دەمێ کەن و خوەنەێ، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «چا، تۆچا، دەرمانچا» ئۆشن ٢) هوونْک «ئاو لە کەپْنەکم وە چای نەیشت» لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «سارد، فێنْک، فوونْک» و لە لاتین (chilly) ئۆشن ف ١) چایی، دردیگر گویشهای کردی «چا، تۆچا، دەر مانچا» گویند ٢) سرد، خنک، در دیگر گویشهای کردی «سارد، فێنْک، فوونْک» گویند و در لاتین (chilly) به معنی سرد است

چایپاڵوو çay paĺû سڵپگیرْ چای ف صافی چایی

چائێر çaêir ١) چادر، چاروەز ٢) گیاێ هرین، کرتک، مەرەغ ف ١) کیسه‌ای که جفت در آن است، کیسه آمینون ٢) گیاهی است، گیاه مَرَغ

چایین çayîn سەرما خواردن ف چاییدن

چپارپێچ çipar pêç بنوورە چەپەروەن ف نگا **چەپەروەن**

چپانن çipanin ١) بن گووشی قسە کردن ٢) تەپانن ف ١) پچ پچ کردن ٢) چپاندن

چتار çitar چەتر، سەێوان ف سایبان، چتر

چتر çitr چێر، چۆزْمان، هیر ف چهره، رخساره

چتری çitrî چتلی، منْسکڵ ف نوعی صندلی، چتلی

چْجا çica کوو، کووره ف چه جایی، کجا

چْجار çicar کەیَ ف کی، چه وقت

چْجارێ çicarê چْ وەختێ ف کی، چه وقتی

چْجاێ çicaê چْجا ف کجا

چْجوور çicûr چۆ ف چگونه

چْجووری çicûrî ١) چۆنی ٢) چۆ ف ١) حالت چگونه است ٢) چگونه

چخ çix خت، رانینْ سەێ، له سەکزی «چەخ» ئۆشن ف کلمه راندن سگ، در سکزی «چَخ» گویند

چخچێ çixçê چخ کردن ف راندن سگ

چخچیله çixçîle چخمیله، چەمخاڵه ف چوبهای نازک بلوط

چخمیله çixmîle چخچیله ف چوبهای نازک بلوط

چْخوڕ çixwir̂ چْخووڕین، مەرەنگ ف سبزه زار

چْخوڕین çixwir̂în چْخووڕ، مەرەنگ ف سبزه زار

چخه çixe چخچێ، دۆر کردن سەگ ف راندن سگ

چْخڕ çixir̂ چۆزەره «ل» ف جوانه

چڕ çir̂ ١) دارْسان ٢) چڕین، دەنگ کردن، له ئەوستا (çerîteu چەریتەو) وه مانایْ چڕینه ٣) چتر، چێر «تف لەێ چڕْ چەوده» ٤) پاشگره وه مانایْ خوەن «گوورانی چڕ» ٥) چخچیله «چڕْچوو» ٦) چۆڕگه، مێز ف ١) جنگل انبوه ٢) صدا زدن در اوستا (çerîteu چریتو) به معنی صدا زدن نوشته شده ٣) چهره ٤) پسوندی است به معنی خواننده ٥) چوب نازک ٦) ادرار

چرا çira ١) چراخ ٢) ئەرێ «چیدەسه لایێ؟ چرا چۆ نەچیمه» ٣) ئەڕا ف ١) چراغ ٢) به معنی بله ٣) چرا

چراچی çiraçî چراخچی ف آنکه مامور روشن کردن چراغهای معابر است

چراخ çirax چرا ف چراغ

چراخان çiraxan مەشخەڵان ف چراغانی

چراختەپان çirax tepan ١) چراکەران ٢) لاناوه له گان کردن له ئێواره ف ١) شامگاه ٢) کنایه از همبستری در شامگاه

چراخدان çiraxdan چرادان ف چراغدان

چراخقووه çirax quwe تریک ف چراغ قوه

چراخ مۆشی çiraxmüşî چراێگه فره بۆچگ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چرامووشی، قوتیلله، قوتیلەچرا، چرافتیله، دەسەچرا» ئۆشن ف چراغموشی، در دیگر گویشهای کردی «چرامووشی، قوتیلله، قوتیلەچرا، چرافتیله، دەسەچرا» گویند

چرادان çiradan چراخدان ف چراغدان

چراکەران çira keran چراخ تەپان ف شامگاه

چڕان çir̂an مێز کرد ف ادرار کردن

چڕانن çir̂anin مێز کردن ف ادرار کردن

چڕانه پێا çir̂ane pêa مێز کرده پێا ف ادرار کرد

چراوا çirawa چارەوا «ل» ف چارپا

چڕاێ چڕ çir̂aê çir̂ پەیەڵپەێ خوەنین ف پیدرپی خواندن

چرپ çirp چڵپ، شڵپ ف صدای زدن بر چیز نرمی مانند صورت

چرپْچاپ çirpi çap چرپەێ هەیتاهەیت ف «چرپه»ی پیاپی

چرپوهڕ çirp û hir̂ چرپْ هڕ، چرپْ چاپ ف نگا **چرپْچاپ**

چرپه çirpe چڵپه، شڵپه ف صدای «چرپ»

چڕپی çir̂pî وەڵنگ و شاخ و پەلْ دار «چڕ» وه مانایْ چکڵ و چووه ف شاخ و برگ درختان «چڕ» به معنای ساقه‌ی نازک درختان است

چرپی çirpî وەڵنگ و پەلْ دار و... ف برگ و شاخه و ضمائم آن

چرت çirt ١) قسیەێ بێهووده ٢) دەرچینْ سقان، چرتیان ٣) چرچ ف ١) سخن بیهوده ٢) از جا در رفتن استخوان ٣) چرت زدن، خواب اندک

چرتانن çirtanin لەجا دەرچینْ سقان ف در رفتگی استخوان

چرتیان çirtyan له جی دەرچینْ سقان ف در رفتگی استخوان

چرچ çirç ١) چرت ٢) رخ، ترس ٣) چنارْم ٤) پڵمژیان «ل» ف ١) خواب اندک ٢) ترس ٣) لرزش بدن در اثر سرما یا ترس ٤) پژمردن

چڕْچاو çir̂î çaw چۆزْمان، چێر ف چهر، رخساره

چڕْچناکه çir̂îçinake چڕْچاو ف رخساره، چهره

چرچ بوون çirç bûn پڵمژگیان «ل» ف پژمردن

چرچْس çirçis چرچگیان، چرچْسین «ل» ف یکه خوردن ، ترسیدن

چرچْسین çirçisîn چرچگیان، چرچیان «ل» ف یکه خوردن، ترسیدن

چرچگانن çirçiganin له پرگ بردن ف ترساندن

چرچگیان çirçigyan له پرگ چین ف ترسیدن، یکه خوردن

چرچگیایێ çirçigyaê چرچ خواردێ ف ترسیده، یکه خورده

چرچم‌له‌رزه çirçim lerze چرچه له‌رزه ف باترس و تردید کاری را انجام دادن

چرچه çirçe ۱) چرچه و له‌رزه ۲) چنارْم ف ۱) ترس و لرز ۲) لرزش در اثر سرما یا ترس

چرچه‌له‌رزه çirçe lerze چرچه و له‌رزه ف نگا **چرچم له‌رزه**

چرْچه‌و çirî çew چرْچاو ف چهره، رخساره

چرچه‌وله‌رزه çirçe û lerze چرچم له‌رزه ف نگا **چرچم له‌رزه**

چرچیان çirçyan ۱) چرچگیان ۲) پلْمژیان «ل» ف ۱) نگا **چرچگیان** ۲) پژمردن

چرز çirz جرز، چمک، سۆک ف گوشه، زاویه

چرک çirk ۱) چلْک، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «گه‌ماری، قرێژ، گه‌مار» ئۆشن ۲) چرکْپه‌ر، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «کێم، زۆخاو» ئۆشن ف ۱) شوخ، چرک بدن، در دیگر گویشهای کردی «گه‌ماری، قرێژ، گه‌مار » گویند ۲) چرک زخم ، در دیگر گویشهای کردی «کێم، زۆخاو» گویند

چرکاو çirkaw چلْکاو ف پس آب رختشویی

چرکْپه‌ر çirki per̂ چرکین بۆنْ زام ف چرکین شدن زخم

چرکْچقیره çirki çiqîr̂e چرکْ چه‌قیره ف شوخ، چرکین

چرکْ چه‌قیره çirki çeqîr̂e چرکْ چقیره ف چرکین

چرک کردن çirk kirdin ۱) چرکْ په‌ر بۆن ۲) ته‌میسی کردن ف ۱) چرکین شدن زخم ۲) شوخ بر گرفتن

چرکمرده çirkmirde چرک مردێ ف نگا **چرک مردێ**

چرکمردێ çirkmirdê چرک مرده، دلْنگێ ک چرکْ چه‌قیره ئامێته‌ێ بۆیه ف لباسی که چرک و آلودگی کاملاً با آن ترکیب شده

چرکن çirkin چلْکن ف آلوده، کثیف

چرکنه زه‌ۆ گرتن çirkine zeü girtin لێلْه زه‌ۆ گرتن ف دم دم غروب که تاریکی محسوس زمین را فرا می‌گیرد

چرکه‌دلْ çirke dil̂ کینه‌تی، کونیه‌تی ف عقده‌ای

چرگه çir̂ge چۆرگه، مێز، گمێز ف ادرار

چرمسین çirmiîsn چرۆسیان «گ» له زاراوه‌ێ کرمانجی «چلْمسین، چرمسین» ئۆشن و له لاتین (cheerless) ئۆشن ف پژمردن، در دیگر گویشهای کردی «چلْمسین، چرمسین» گویند و در لاتین (cheerless) به معنی افسرده و پژمرده است

چرن çir̂in ۱) چۆرن ۲) ده‌نگ که‌ن، چرین وه که‌سێ ف ۱) شاشو، ادراری ۲) بانگ می‌کنند، کسی را بانگ کردن

چرۆ çirû دارسانْ به‌ڕۆ ف جنگل بلوط

چرۆ بڕ çirû bir̂ ئاماده کردنْ زه‌ۆ و برین چرووه‌یلێ ئه‌ڕاێ کشت و کالْ ف آماده کردن زمین و بریدن بلوطهای آن برای کار کشاورزی

چروچاو çir̂ û çaw چرْچاو ف چهره، رخساره

چروچرکن çir̂ û çirkin چرکن ف کثیف و آلوده

چروچه‌نه çir̂ û çene چرْچناکه ف چهره، رخساره

چروچیلْگ çir̂ û çîlig چیلْک ف چوب وخاشاک

چرۆس çirüs چلۆس ف پژمردن

چرۆسیان çirüsyan ۱) چلۆسیان ۲) چه‌سپیان ف ۱) پژمردن ۲) چسبیدن

چروکوو çir̂ û kû چره‌سییه، چروه‌سییه ف جنگل انبوه

چروه‌سییه çir̂wesîye چره‌سییه ف جنگل انبوه

چره‌سییه çir̂esîye چروه‌سییه ف جنگل انبوه

چری çir̂î ۱) خوه‌نی ۲) ده‌نگ کردن ۳) جه‌ڕیا ٤) مێز کرد ف ۱) خواند ۲) صدا زد ۳) گسسته شد ٤) ادرار کرد

چریا çir̂ya جه‌ڕیا ف گسسته شد

چرێش çirêş چرێشک، له ئه‌وستا (srîş سریش) نۆسریاس و له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «ئه‌سرێلک» ئۆشن ف سریشم، در اوستا (sryş سریش) نوشته شده

چرێشک çirêşk بنووره چرێش ف نگا **چرێش**

چریک çirîk ۱) فه‌دایی ۲) ده‌نگ ف ۱) سرباز، پارتیزان ۲) صدا، جیغ

چریکان çirîkan چریکه کرد ف جیغ زد

چریکانن çirîkanin قیژانن، له تۆرکەمەنی «چیْرکین» و له سەکزی«چریک» ئۆشن ف جیغ زدن، درترکمنی «چیْرکین» و در سکزی «چریک» به ناله ضـعیف گویند

چریکْچاک çirîki çak چریکه ف جیغ و داد پیاپی

چریکه çirîke ١) قیژه ٢) ژان «دۆ شانم چریکه لێ وسا» ف ١) جیغ ٢) درد ناگهانی

چرین çirîn ١) دەنگ کردن، له ئەوستا (çerîteo چەریتەۆ) وه ماناێ دەنگ کردنه ٢) خوەنین «گوورانی چرین» ٣) مێز کردن ف ١) صدا کردن، در اوستا (çerîteo چریتو) به معنی صدا زدن است ٢) خواندن ٣) ادرار کردن

چز çiz ١) چرز ٢) چزْ مار و خەرەنگێز و... ٣) دەنگْ رۆنْ داخ ٤) زلْواک ٥) ئازار دان «ناسانه چزەو» ٦) ترەختی کردن له نرخ «نخەێ ئمسالْ چز گرتێه» ٧) دەنگْ داخ کردن ف ١) گوشه ٢) نیش ٣) صدای روغن داغ) قلاّبی که به سر دوک می‌بندند و نختاب می‌کنند ٥) آزار دادن ٦) جانی دوباره گرفتن ، پیشرفت کردن ٧) تماس دادن جسم سوزان و داغ با پوست و...

چزانن çizanin ١) داخ کردن ٢) دەنگْ رۆنْ داخ ٣) زەبوون کردن ٤) چز داینْ مار و... ف ١) داغ کردن ٢) صدای روغن داغ ٣) ترساندن، خوار کردن ٤) نیش زدن

چزْچاز çizi çaz چزەچز ف صدای داغ کردن

چزچز çiz çiz چزەچز ف صدای داغ کردن

چززه çizze کەواو وه زووانْ منالّەیل ف کباب در زبان بچەها

چزگرتن çiz girtin تەرەختی کردن ف رو به پیشرفت نهادن

چزۆلْک çizülik ١) چزیلْک ٢) لاناوه له گونەوه جەڕ ٣) لاناوه له کەسێ کْ له وەرْ خوەرەو سیەوا بۆیه ف ١) پیەی برشته شده و جزغاله ٢) لجوج ٣) کنایه از کسی که در برابر آفتاب سیاه سوخته شده

چزه çize ١) داخ کردن ٢) چززه ف ١) داغ کردن ٢) کباب در زبان بچەها

چزەچز çize çiz چزەێ هەیتاهەیت ف «چزه»ی پیاپی

چزه لێ هەلْسان çize lê heĺsan چزه کردن ف صدای داغ شدن

چزیان çizyan ١) ترسیان ٢) برشیان ف ١) ترسیدن ٢) برشته شدن

چزیلْک çizîlik چزۆلْک ف نگا **چزۆلْک**

چزیله çizîle چزۆلْک ف نگا **چزۆلْک**

چزیمزی çizîmizî زووانْ زەرگەری ف زرگری، زبان زرگری

چس çis تس، فس ف باد معده

چسانن çisanin ١) فسانن ٢) تسانن ف ١) کنایه از زبون کردن، اصل واژه به معنای چُس زدن است ٢) جفتگیری خروس بر مرغ

چسانەپێا çisane pêa تسانن ف جفتگیری خروس بر مرغ

چسگورگ çisgwirg تس گورگ، سێگورگ، دایه کەێوانوو ف دام شیر مورچه

چسْن çisin تسْن ف چُس زن

چسنه çisne تسنه ف چُس زن

چسی çisî تسی ف چُس زد

چسین çisîn تسین ف چُس زدن

چسیەپێا çisye pêa تسیه پێا ف جفتگیری کردن خروس بر مرغ

چشت çişt تشت، له پەهلەوی (çîş چیش) ئۆسریاس ف چیز، وسیله، در پهلوی (çîş چیش) نوشته شده

چشتانه çiştane چشتْخاس «چشتێ دێرم چشتانه ـ له باخەگەێ سلْتانه» ف چیز بسیار مهم و با ارزش

چشتخوەرکردن çişt xwer kirdin دەرمان خوەرده ف مسموم کردن

چشت خوەرده çişt xwerde دەرمان خوەرده ف مسموم شده

چشتکەر çiştker ئاشپەز ف آشپز

چشتێ çiştê تشتێ ف چیزی

چشتێگه çiştêge چەێگه ف چیزی است که...

چفت çift قلْف ف قفل

چفتبۆن çift bün قلْف بۆن ف قفل شدن

چفتْ بەس çifti bes قلْفْ بەن ف قفل و کلید کردن

چفتْ بەن çifti ben چفتْ بەس ف قفل و کلید کردن

چفتکردن çift kirdin ١) کرکپ کردن ٢) قلْف کردن ف ١) درزگیری کردن ٢) قفل کردن

چفتەک çiftek ١) پشتەکْ دەر ٢) قەزان، لەپـگ ف ١)

کلون پشت در ۲) دکمه فشاری پیراهن

چفتەڵس çiftel̂is چڵێس ف نگا **چڵێس**

چفتەڵێس çiftel̂ês چڵێس «ل» ف نگا **چڵێس**

چقاڵە çiqal̂e چلاڵە، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «چواله» ئۆشن ف چغاله، در سورانی «چواله» گویند

چقان çiqan ۱) کاڵی ۲) بۆڵقوو دا ف ۱) کاشت ۲) در زمین فرو برد

چقانن çiqanin ۱) کاڵین ۲) بۆڵقوو دان ف ۱) کاشتن ۲) فرو بردن

چقیا çiqya ۱) چۆقیا ۲) کاڵیا ف ۱) گیر کرد ۲) کاشته شد

چقیاگ çiqyag ۱) چۆقیاگ ۲) کاڵیاگ ف ۱) گیر کرده ۲) کاشته شده

چقیان çiqyan ۱) چۆقیان ۲) کاڵیان ف ۱) گیر کردن ۲) کاشتن

چقیایَ çiqyaê ۱) چۆقیایَ ۲) کاڵیایَ ف ۱) گیر کرده ۲) کاشته شده

چقیڕ çiqîr̂ چۆزەرە، ئەڕایَ گیایل ف جوانه زدن گیاهان

چقیڕە çiqîr̂e بنووڕە چقیڕ ف نگا **چقیڕ**

چقیڕەدان çiqîr̂e dan چۆزەرەدان ف جوانه زدن

چقیڕەکردن çiqîr̂e kirdin چۆزەرە کردن ف جوانه کردن

چک çik ۱) زەڕەێگ «چکیَ داکە» لە سەکزی «چوک» ئۆشن ۲) چکەیَ ئاو ۳) وەرد برین «ل» ٤) کوومەیَ سان ٥) چکیڕە، چقیڕە ف ۱) اندکی، در سکزی «چوک» گویند ۲) چکه آب ۳) نگا **وەرد برین** ٤) توده سنگ انباشته شده و تپه ماهوری ٥) جوانەی درخت

چکانن çikanin ۱) تکانن ۲) جەڕەو دان ف ۱) چکانیدن ۲) افشردن، فشردن

چکانە çikane ئاسوو کۆیە «گ» ف نوک قله

چکچکە çikçike تک تک ف قطره قطره

چکْچووڵ çiki çûl̂ ختْ خالی ف خالی از سکنه

چکراو çikir̂aw چاوڕاو، واتوورە ف شایعه

چکرە çikire چۆکرە، لە سەکزی «چوکرە» وە خزمەتکارْ کوڕ ئۆشن و لە بورهان «چوهرە، چهرە» و وە زووانْ هندی وە مانایَ نەوکەرە ف غلام بچه، درسکزی «چوکره» به پسر خدمتکار گویند و در برهان «چوهره، چهره» به زبان هندی یعنی نوکر

چکڵ çikil̂ چۆکۆڵ، لە سەکزی «چەکەڵ» و لە لارستانی «چوکوڵ» وە قۆترمە ئۆشن و لە تاڵشی «چەکەر» ئۆشن ف چوب کوچک و نازک و خشک شده، در سکزی «چِکَل» گویند و در لارستانی «چُکُل» به تنه قطور درخت یا یک قسمت از هیزم وچوب گویند ودر تالشی «چِکَر» به شاخه‌های نازک و خشک که به صورت هیزم در آمده گویند

چکڵچوو çikl̂içû چۆکڵ وچووف چوبهای کوچک و ضمائم آن

چکڵەچزی çikl̂eçizî چووچزی ف آزار دادن

چکڵ شکنەکی çikl̂şikinekî چۆکڵ شکنەکی ف دو بهم زدن

چکڵەیَ çikl̂eŷ جگیَ، کەمیَ ف اندکی

چکْ نک çikinik چم و چار «وە هزار چکْ نک هاتم » ف توان، رمق

چکە çike تکە ف چکه آب

چکەچک çike çik تکەتک ف قطره قطره

چکەڵ çikel̂ بۆچگ ف کوچک

چکەڵتر çikel̂tir بۆچگتر ف کوچکتر

چکیَ çikê کەمیَ ف اندکی، قطره‌ای

چکیان çikyan تکیان ف چکیدن

چکیڕ çikîr̂ ۱) چقیڕ «ل» ۲) چنگیڕ «ل» ف ۱) جوانه زدن ۲) ناخون

چکیڕێە çikîr̂ye بنەوایَ ژۆنە، مسەنی ف زیر سازی قدیمی ساختمان

چگ çig چی، چیە، چگە ف رفته، رفته است

چگا çiga ۱) چیەو ۲) چیا ف ۱) برگشت ۲) چقا، تپه

چگە çige چیە ف رفته، رفته است

چگەو çigew چیەو ف برگشت

چگیڕ çigîr̂ چکیڕ «ل» ف ناخون، چنگال

چگینی çigînî دیەکەێگە لە کرماشان ف روستایی در کرماشان

چل çil ژمارەیَ سی و دەهـ ف چهل

چڵ çil̂ ۱) لقْ دار ۲) قەد کیشان ف ۱) شاخه درخت ۲) قد کشیدن

چڵاس çil̂as تلاس، جی خوراکْ سەگ، لە زاراوەیڵ ترەکْ

کوردی «چاڵوینک، چاڵوێنەک» ئۆشن ف ظرف آبشخوری سگ، در دیگر گویشهای کردی «چاڵوینک، چاڵوێنەک» گویند

چڵاسک çiĺask چڵیسک ف چوب نیم سوز

چڵاک çiĺak ١) دیلەک ٢) چوو دریژێ کْ مازوو وە پێ تەکنن ٢) چووێ کْ دڵنگ خەنە قەێ ٤) چڵاک و چیان ف ١) دیرک، ستون ٢) چوبی که با آن مازو تکانند ٣) چوب لباسی ٤) قسمتی از آسیاب آبی

چڵاکوچیان çiĺak û çyan چڵاک، بەشێگە لە ئاسیاو وەکوو هۆیەس ک کەفێدە ملْ وڵاخ تا سەنگْ هارِ بچەرخنێد «هانا هامسەران من چشتێ دیمە- چڵاک و چیانْ زوور مشتێ دیمە- دەم لە ناوراسْ گاز پشتێ دیمە» ف قسمتی از آسیاب که به مانند یوغ بر گردن حیوان است و با گردش حیوان اهرمی که به سنگ «هارِ» متصل است به حرکت در می‌آید و آسیا سنگ دورانی می‌چرخد

چڵاڵە çiĺaĺe چقاڵە «دەردْد لە خوەم براڵە - دارەیل بگرْن چڵاڵە» ف چغاله

چڵانن çiĺanin گووشاین ف چلانیدن

چڵانێ çilanê دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

چڵاو çiĺaw چڵا وپڵاو ف چلو

چلبر çilbir̂ بنوورە چەلبرِ ف نگا **چلەبرِ**

چڵپ çiĺp تڵپ، شڵپ ف صدای شالاپ شلوپ

چڵپانن çiĺpanin بنوورە شڵپانن ف نگا **شڵپانن**

چڵپاو çiĺpaw خەڕگاو ف گل و لای آبکی

چڵپاوخەڕێ çiĺpaw xer̂ê چڵپگاو خەڕێ ف گل و لای آبکی

چڵپْچاپ çiĺpi çap بنوورە چڵپەچڵپ ف نگا **چڵپەچڵپ**

چڵپگاو çiĺpigaw بنوورە چڵپاو ف نگا **چڵپاو**

چڵپگاوخەڕێ çiĺpigaw xer̂ê بنوورە چڵپاو خەڕێ ف نگا **چڵپاوخەڕێ**

چڵپگە çiĺpige دەنگْ چڵپاو خەڕێ ف صدای پا در زمین گل آلود

چڵپْلس çiĺpi lis چڵپْ هرِ ف صدای آب دهان سگ هنگام آب خوردن

چلپلە çil pile پلەیلْ تاق وەسان ف پلەهایی در شرق و قسمت بالایی تاق وەسان

چڵپْهرِ çiĺpi hir̂ چڵپْلس ف صدای آب خوردن سگ

چلپووپ çilpûp جوورێ کەڵەشێرە ف خروس چهل تاج

چڵپە çiĺpe ١) شڵپە ٢) فیسیاێ «چڵپەێ ئاوێ تێ» ف ١) صدای آب ٢) خیس خورده

چڵپەچڵپ çiĺpe çiĺp ١) شڵپەشڵپْ دەمْ سەگ، لە سەکزی «چڵەپ چڵەپ» ئۆشن ٢) شڵپە شڵپ ف ١) صدای متوالی «چڵپە» که همان صدای دهن سگ هنگام آب خوردن باشد، در سکزی «چلَپچلَپ» گویند ٢) صدای شالاپ شلوپ آب

چلتفەنگچی çil tifenĝçî کۆیەێگە لە بازی دراز ف کوهی در بازی دراز

چلتەن çilten یەکێ لە بەزمەیلْ مووسقی حقانی کْ داوکەێ لێواسە «چلتەن چلانان، چلتەن چلانان- شاهشان مهمانەن چلانان» ف یکی از هفتاد و دو مقام حقانی که چنین شروع می‌شود «چهل تن و چلانه لطف حق مهماندار آنهاست»

چڵ چاخ çiĺi çax چاخ، چڵ وچاخ، گووشتین ف چاق و چله

چلْچاو çili çaw ١) چکراو، واتوورە، چاوراو ٢) چرْچەو ف ١) شایعه ٢) رخساره

چلْچاوچی çiliçawçî چکراوکەر ف شایعه‌پرداز

چلْچاوچی‌گەری çili çawçî gerî چکراو کردن ف شایعه پردازی

چلچرا çilçira چلچراخ ف چلچراغ

چڵچوو çiĺi çû چکڵ وچوو ف چوب و خاشاک

چلْچووار çili çuwar چل وچووار ف عدد چهل و چهار

چڵچوودار çiĺi çûdar تووپرِ، سقاندار ف استخوانی

چڵ چەفت çiĺi çeft هەل، چەفت ف کج و احول

چلدێانە çil dêane شانێ ف شانه

چلسروو çil sirû جوورێ تاڵە گرتنە ف نوعی فالگیری با تسبیح، بدین صورت که پس از رد کردن هر دانه تسبیح یک آیه خوانده می‌شود و پس از دانه چهلم فال نیک یا بد با توجه به آیه‌خوانده می‌شود، اصل واژه به معنی چهل سرود است

چلْفل çili fil چل وفل ف بازیگوشی، سر و گوش جنبیدن

چڵک çiĺk چرک ف نگا **چرک** و ترکیباتش

چڵکن çiĺkin چرکن، لە تۆرکەمەنی «چەلەکەن» ئۆشن ف آلوده، کثیف، در ترکمنی «چِلَکَن» گویند

چلکوو çilkû چلەکوو «ل» ف پا دامنه سنگلاخی کوه

چلْکیا çilikya ١) دۆس گرت ٢) چلْگیا ٣) چەوسیا [ف] ١) جفتگیری سگ ٢) چسبیدن ٣) چسبید

چلْکیادە پیّا çilikyade pêa چلْگیادە پیّا [ف] به او چسپید

چلْکیاگ çilikyag چلْگیاگ [ف] چسپیده شده

چلْکیان çilikyan ١) چلْگیان ٢) چەوسیان [ف] ١) جفت گیری سگ ٢) چسپیدن

چلْکیایٚ çilikyaê چلْگیایٚ [ف] چسپیده شده

چلّکیشان çiľ kîşan ١) بەرز بۆن ٢) گەورا بۆنْ برنج دەمکریایٚ [ف] ١) قد کشیدن ٢) بزرگتر شدن برنج دم کشیده

چلگەزی çilgezî دیەکەیٚگە لە ئەیْوان [ف] نام روستایی در ایوانغرب

چلْگیا çiligya چلْکیا [ف] نگا**چلْکیا** و ترکیباتش

چلّم çiľm کلّم، خلّم [ف] خلم

چلْم çilim چله، رووژْ چله [ف] چهلم، چهلمین

چلّماتگاو çiľmatgaw ١) چرک وتووژْ زام ٢) بەلەفیرەیٚگ کْ رۆخاو لیخەروو دەیٚدە دەیشت [ف] ١) چرک و مواد زائد اطراف زخم ٢) اسهالی که ناشی از عفونت روده است بگونه‌ای که چرک و مواد زائد روده به صورت اسهال از مقعد خارج می‌شود

چلّمسین çiľmisîn پلّمژیان [ف] پژمردن

چلّمنْ çiľmin کلّمنْ [ف] خلمو

چلّمنْکلّمنْ çiľmin kiľmin چلّمنْ [ف] خلمو

چلّمه çiľme تووژْ زام [ف] لایه نازکی که پس از مدتی بر روی زخم پدیدار می‌شود و نشانه جوش خوردن زخم است

چلّمەلەته çiľmelete گردەکانیٚ کْ هیٚمان پرٖ نەکردیٚه [ف] گردویی که هنوز مغزش پر نشده و شل ول است

چلناخۆنه çilnaxüne لاناوه لە تەنگی تفتی ناین «چل ناخۆنەم بکیشی ئی کاره نیەکەم» [ف] کنایه از در تنگنا قرار دادن، اصل واژه به معنای چهل ناخون است

چلّنگانن çiľnĝanin ١) چلّنگەچلّنگْ سەیٚ ٢) لاناوه لە لالّه کردن [ف] ١) صدای سگ شکست خورده در جنگ ٢) کنایه از لابه و زاری کردن

چلّنگْچانگ çiľnĝi çanĝ ١) چلّنگه کردنْ سەگ ٢) لالّه و لاوکه [ف] ١) نالیدن سگ ٢) لابه و زاری کردن

چلّنگنْ çiľnĝin سەیٚ نۆزْن [ف] سگ نق نقو

چلّنگه çiľnĝe چلّنگانن [ف] ناله سگ

چلّنگەچلّنگ çiľnĝe çiľnĝ چلّنگه کردن [ف] نالیدن سگ

چلّنگْ هرٖ çiľnĝi hiř ١) چلّنگه ٢) لالّه کردن [ف] ١) نالیدن سگ ٢) لابه و زاری کردن

چلوار çilwar جووریٚ پارچەس [ف] نوعی پارچه

چلّ وچوو çiľ û çû چلّ چوو [ف] خس و خاشاک

چلّوچووار çiľ û çuwar چلْ چووار [ف] چهل و چهار

چلّوچوودار çiľ û çûdar چلّ چوودار [ف] استخوانی

چلّ وچەفت çiľ û çeft چلّ چەفت [ف] کج واحول

چلوفل çil û fil چلْ فل [ف] بازیگوشی

چلۆسک çilüsk ١) چلاّسک ٢) پلّمژگیایٚ [ف] ١) چوب نیم سوز ٢) پژمرده

چلۆسکانن çilüskanin پژلّمه کردن [ف] پژمرده کردن

چلۆسکیا çilüskya قۆپیا، پژلّمه بۆ [ف] پژمرده، سیس

چلۆسکیاگ çilüskyag چلۆسکیا [ف] سیس، پژمرده

چلۆسکیان çilüskyan پلّمژگیان [ف] پژمردن، سیس شدن

چلۆسکیایٚ çilüskyaê پلّمژگیایٚ [ف] پژمرده شده

چلۆسگیا çilüsigya ١) چلۆسکیا ٢) چەوسیا [ف] ١) سیس، پژمرده ٢) چسبید به...

چلۆسگیان çilüsigyan ١) چلۆسکیان ٢) چەوسیان [ف] ١) پژمرده شدن ٢) چسبیدن

چلۆسگیایٚ çilüsigyaê١) چلۆسکیایٚ ٢) چەوسیایٚ [ف] ١) پژمرده شده ٢) چبسیده شده

چلۆسیا çilüsiya پلّمژگیا، له سەکزی «چلوس» وه لەرٖ ئۆشن [ف] پژمرده شده، در سکزی «چلوس» به لاغر و تکیده گویند

چلۆسیاگ çilüsiyag پژلّمیاگ [ف] پژمرده شده

چلۆسیان çilüsiyan پلّمژگیان [ف] پژمرده شدن

چلۆسیایٚ çilüsiyaê پلّمژگیایٚ [ف] پژمرده شده

چله çile ١) چلْم ئازیەتباری ٢) رەسنیٚ کْ وه مۆ بزْن درْس کریەیٚد «ل» ٣) چلْم پیّا بۆن ٤) چلەیٚ زمسان، له لاتین (chill) وه مانایٚ سەرماسه ٥) چەن دیەکه له گیەلاّن [ف] ١) چهلمین روز درگذشت ٢) ریسمان بلندی که از موی بُز بافته می‌شود ٣) چهلمین روز تولد ٤) چله زمستان، در لاتین (chill) به معنی سرما است ٥) بخشی شامل چند روستا در گیلانغرب

چڵە çiĺe ١) دیلەک، چەڵەگە ٢) چەڵەک «گ» ف ١) ستون سیاه چادر ٢) لباس

چلەبڕ çilbiř ١) ئاشێ کْ ئەڕاێ مناڵ چلێار درْس کەن و بەشێەو کەن ٢) پایزەبڕ ٣) دووائێگە ئەڕاێ چلەگیر کەن ف ١) آشی که برای نوزاد چهل روزه درست می‌کنند و پخش می‌کنند ٢) چوبی که برای عصا در زمستان می‌برند و معمولا محکم است ٣) دعایی که برای نوزاد «چله‌گیر» می‌کنند

چلە بۆچگڵە çile büçgiĺe چلەبۆچڵە ف چله کوچک زمستان

چلە بۆچڵە çile büçiĺe چلە بۆچگڵە ف چله کوچک زمستان

چڵەچڵ çiĺe çiĺ چڵەوچڵ ف این شاخه و آن شاخه پریدن

چلەکوو çile kû بنووڕە چلکوو «ل» ف نگا **چلکوو**

چڵەکوڕ çiĺe kwiř کوڕکوڕ ف پرنده باقرقره

چڵەگە çiĺege چەڵگە «ل» ف ستون سیاه‌چادر

چلەگەورا çile gewra زێڕْ چلە بۆچگڵە ف چله بزرگ زمستان

چلەگەورە çile gewre چلە گەورا ف چله بزرگ زمستان

چلەگیر çile gîr دۆ مناڵ کْ چلمێان بوودە یەکێگ و مەردم وەێ باوەڕەنە ک یەکێ لێان مرێ ف دو نوزاد که چهلمین روز تولدشان یکی است و بنابر عقیده مردم یکی از آنها می‌میرد

چلەگیر بۆن çile gîr bün ١) چلەگیر ٢) جوورێ نووڕە ف١) نگا **چلەگیر** ٢) نفرینی است

چلەوڕ çile wiř بنووڕە چلەبڕ ف نگا **چلەبڕ**

چلەێ‌زمسان çileŷ zimsan سەرماێ سەختْ زمسان ف سرمای سخت چله‌ی زمستان

چلەێ‌مامەدخانی çileŷ mamed xanî دیەکەێگە لە حەسەن ئاباد ف روستایی در حسن آباد از توابع اسلام آباد غرب

چلێار çilêar منالێ کْ چل رووژەس ف نوزادی که چهلمین روز تولدش باشد

چڵێچ çiĺêç چڵێس ف شکمو

چلی‌فلی çilî filî چلْ فل ف بازیگوشی، سر به هوایی، سر و گوش جنبیدن

چڵێس çiĺês چفتەڵێس، لەموور، لە سەکزی «چەلوسک» ئۆشن ف شکمو، در سکزی «چِلوسک» گویند

چڵێسک çiĺêsk چڵاسک، چلۆسک، چمەت ف چوب نیم سوز

چڵێسی çiĺêsî لەمووری ف شکم پرستی

چم çim چمەو ف می‌روم

چما çima ١) چمانێ ٢) چمەو ٣) ئەڕا «چما تْ چۆ چیدەو» ف ١) مانند اینکه، مثل اینکه ٢) بر می‌گردم ٣) چرا

چمارە çimare بنووڕە چنارْم ف نگا **چنارْم**

چمان çiman چما، تەمەرز ف گویا، مثل اینکه

چمانێ çimanê چمان، چما ف گویا

چمْچار çimi çar چنگْ چار ف تلاش، گریزگاه

چمچە çimçe قەڵووخە، لەسمنانی«چۆمچا» ولە تۆرکەمەنی «چەمچا» ئۆشن ف قاشق بزرگ، در سمنانی «چُمچا» و در گویش ترکمنی «چَمچا» گویند

چمْرز çimirz چمْرس، چرچ، برۆزگە ف لرزش بدن در اثر سرما یا ترس

چمْرس çimirs چمْرز ف لرزش بدن در اثر سرما یا ترس

چمک çimk چرز، چز، سۆک، چەمگ ف گوشه، زاویه

چمە çime مْ چمە... ف می‌روم به...

چمەت çimet چڵێسک ف چوب نیم سوز

چمەو çimew چما ف برمی‌گردم، می‌روم

چمەوا çimewa چمەوە ف برمی‌گردم، می‌روم

چمەوە çimewe چمەوا ف برمی‌گردم، می‌روم

چن çin ١) ئەوان چنەو ٢) پاشگرە وە ماناێ رس «خۆرما چن» ٣) چناکە ف ١) می‌روند ٢) پسوند به معنی چیننده ٣) چانه

چنا çina ١) چنەو ٢) چناکە «ل» ف ١) بر می‌گردند ٢) چانه

چنار çinar ١) دارێگە ٢) دیەکەێگە لە گاوارە ٣) ناوەندْ جەلاڵوەن ٤) دیەکەێگە لە سەحنە ف ١) درخت چنار ٢) روستایی در گهواره ٣) مرکز بخش جلالوند ٤) روستایی در صحنه

چنارتووک çinar tûk جوورێ خەروێزەس کْ تووکەگەێ منێدە تووکْ چنار ف نوعی خربزه که پوستش مانند پوست چنار است

چناردەغڵە çinar dexĺe جوورێ دارْ چنارە ف نوعی درخت چنار

چنارْم çinarim چمارْم، چەقوانە لرزش در اثر سرما

چنارمەوج çinar mewc جووریَ چنارْ نارێکە نوعی درخت چنار کە نامنظم و کج قد می‌کشد

چنارە çinare دیەکەێگە لە سەرپیەڵ روستایی در سر پـل ذهاب

چناکە çinake چن، چنا، چناوە، چناوکە، چەنە، چنە، چنەوا، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئەرزینگ، ئەرزەن» و لە سەکزی «چنەک» و لە سمنانی و لاسگردی «چە کونە» و لە سورخەای «چوکونە» ئۆشن چانە، در دیگر گویشهای کردی «ئەرزینگ، ئەرزەن» و درسکزی «چنَک» و در سمنانی و لاسگردی «چِکونە» و در سرخەای «چُکونە» گویند

چناکەدان çinake dan چەکْ چناکەدان، چەقْ پەڵ دان وراجی کردن

چناکەدریژ çinake dirîj فرەوڕا وراج، پرگو

چناوکە çinawke بنووڕە چناکە نگا **چناکە**

چناوە çinawe بنووڕە چناکە نگا **چناکە**

چنجْگ çincig ١) تۆیەمْ بەرەفتاو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تۆ، تۆم» ئۆشن ٢) ناوک ١) تخمە آفتابگردان ٢) هستە

چنگ çinĝ ١) پەنجەیَ دەس ٢) چنگیڕ ٣) پڕ مشتیَ ١) پنجە ٢) چنگال ٣) بە اندازە یک مشت

چنگاڵ çinĝaľ ١) نان و رۆن، لە سەکزی «چەنگا لی» و لە نائینی «چنگال» ئۆشن ٢) چنگیڕ ٣) قولاو سەر ئاسنین ٤) کەلانە «گ» ١) نانی کە در روغن ترید شدە، در سکزی «چَنگالی» و در نائینی «چنگال» گویند ٢) چنگال حیوان ٣) چنگال غذا خوری ٤) نگا **کەلانە**

چنگپشی çinĝ pişî گیاێگە گیاهی است

چنگْپەل çinĝi pel چنگْ پەیل پنجە

چنگْپەیل çinĝi peyl چنگْ پەل پنجە

چنگْچار çinĝi çar چمْ چار تلاش، کوشش، راه گریز

چنگْچۆل çinĝi çül چنگْ پەل پنجە

چنگْچۆل هەڵگەردیان çinĝiçülheľgerdyan لە پرگ چین، هەوڵ بۆن هول شدن، دست و پا گم کردن

چنگخسن çing xisin چنگ وەشانن چنگ انداختن حیوان

چنگدان çinĝ dan ١) وڵاین ٢) چنگیڕ خسن ٣) لاناوە لە پیری ٤) لاناوە لە نەخوەشی «رییەنە گەد چنگ دایە» ١) ورز دادن ٢) چنگ زدن حیوان ٣) کنایە از خمیدگی و پیری ٤) کنایە از کسالت و بیحالی

چنگگرتن çinĝ girtin ١) وە چنگ کەفتن ٢) قورپینجْگ گرتن ١) بدست افتادن، بدست آوردن ٢) نیشگون گرفتن

چنگڵەپرچی çinĝeľe pirçî چنگ وەشانن لە هەێنْ مرافە ئەڕایَ واپین چنگ زدن و کوشش کردن برای فرار در هنگامە دعوا

چنگووڕ çinĝûr̂ ١) چنووڕ ٢) دیەکەێگە لە گاوارە ١) گیاهی خوشبو کە در بهاران آنرا در خیک روغن می‌ریزند و آنرا خوشبو می‌کند ٢) روستایی در گهوارە

چنگۆڕەدان çinĝûr̂e dan نقورە، چڕ وپڕ جنگل انبوە

چنگوەشانن çinĝ weşanin چنگخسن چنگ انداختن حیوانات

چنگەپرچی çinĝe pirçî چنگڵەپرچی نگا **چنگڵە پرچی**

چنگەشێو çinĝe şêw بەملەگووزان، هەردەمبیل«گ» هرکی بە هرکی

چنگەفلیق çinĝe filîq دەسەژی کردن انگولک کاری

چنگەکرە çinĝe kir̂e چنگەکرەکی با ناخون چیزی را خراش دادن، خراشیدن

چنگەکرەکی çinĝe kir̂ekî چنگەکڕی با ناخون چیزی را خراشیدن

چنگەکڕی çinĝe kir̂î چنگەکرە با ناخون چیزی را خراشیدن

چنگەمامر çinĝe mamir گیاێگە گیاهی است

چنوڕ çinûr̂ چنگووڕ گیاهی خوشبو

چنۆک çinûk ١) ئاژەڵ زێانیکەر ٢) قرچِن و فرە خوەر ٣) دەمەوەر ١) حشم زیانی کنندە ٢) حریص و پرخور ٣) بد زبان، بدگو

چنگیڕ çinĝîr̂ چگیڕ، چنگاڵ، چکیڕ، چنگ، لە ئەوستا (çengre چەنگرە) تۆسریاس چنگال درندە، در اوستا (çengre چنگرە) نوشتە شدە

چنگیڕخسن çinĝîr̂ xisin چنگ خسن چنگال زدن

چنگیڕە çinĝîr̂e ١) نقورە، چرووەسییە ٢) چنگ دان ١) جنگل انبوە کە سر بە هم آوردە باشد ٢) کنایە از پیری و بیحالی

چنگیڕەدان çingîr̂ dan لاناوه له پیری و بێ هازی ف کنایه از پیری و بیحالی

چنه çine ۱) ئەوان چنه... ۲) چناکه ۲) وه ئەنازەێ «چنه مەنێگ» ٤) چەنەێ نانەوای ف ۱) می‌روند به... ۲) چانه ۳) به اندازه ٤) چونه‌ی نانوایی

چنەچن çine çin چناکەدریژی ف وراجی، یکی به دو کردن

چنەبڕ çinebir̂ بنووڕه پایزەبڕ ف نگا **پایزەبڕ**

چنەر çiner بنووڕه چۆنەر ف نگا **چۆنەر**

چنەمفت çine mift فره وڕا ف یاوەگو، وراج

چنەو çinew ۱) ئەچنەو ۲) چنا ف ۱) این چنین ۲) بر می‌گردند

چنەوا çinewa ۱) چناکه «ل» ۲) چنەو ف ۱) چانه ۲) بر می‌گردند

چنەوە çinewe چنا، چنەو ف برمی‌گردند

چنی çinî ۱) ئەۆ بافی ۲) درەو کرد ۳) ئەۆ میوه چنی ٤) له بانْ یەک نا ف ۱) او آنرا بافت ۲) درو کرد ۳) میوه چید ٤) روی هم چید

چنێ çiniê ۱) بافێگ ۲) درەو کەێد ۳) میوه چنێد ٤) نەێده بانْ یەک ف ۱) می‌بافد ۲) درو می‌کند ۳) میوه می‌چیند ٤) روی هم می‌چیند

چنیا çinya ۱) بافیا ۲) میوەگان چنیا ۳) له بانْ یەک نریا ف ۱) بافته شد ۲) چیده شد ۳) روی هم چیده شد

چنیاس çinyas ۱) چنیاگه ۲) بافیاگه ۳) له بانْ یەک نریاگه ف ۱) چیده شده است ۲) بافته شده است ۳) روی هم چیده شده است

چنیاگ çinyag ۱) بافیاگ ۲) له بانْ یەک نریاگ ۳) چنینْ میوه ف ۱) بافته شد ۲) روی هم چیده شد ۳) چیده شد «میوه»

چنیان çinyan ۱) بافیان ۲) له بانْ یەک نریان ۳) دەسچین بۆن ف ۱) بافته شدن ۲) روی هم چیدن ۳) چیدن

چنیانەیەک çinyane yek ۱) ئارد وه ئارد کردن ۲) شەڕ کردن ف ۱) نگا **ئاردوەئارد** ۲) با هم درگیر شدند

چنین çinîn ۱) ئەوان چنین ۲) ئەوان بافین ۳) بافین، رەسین، له لاتین (chain) وه ماناێ چنین و قەر دانه ٤) ئەوان نانه بانْ یەک ف ۱) آنها چیدند ۲) آنها بافتند ۳) ریسیدن، چیدن، در لاتین (chain) به معنی چیدن و نهادن است ٤) آنها روی هم گذاشتند

چۆ çü ۱) چْ جوور، چْ جووری، له پەهلەوی (çû چوو) نۆسریاس ۲) جۆ، وەک، وەکوو ۳) چۆد ف ۱) چگونه، چرا، در پهلوی (çû چو) نوشته‌شده ۲) چون، مانند ۳) رفته بود

چوُ çû ۱) دارْ دەس ۲) لاناوه له بەڕیقه کردن «بیمه سه چوو» ۳) چوود ٤) ساچوو، له سمنانی (چوو) ئۆشن ف ۱) چوبدستی ۲) کنایه از سرما ۳) می‌رود، او می‌رود ٤) چوب، در سمنانی (چو) گویند

چوُا çûa چوودا ف برمی‌گردد

چۆا çüa چۆدا ف برگشته بود

چوُار çuwar سێ و یەک ف چهار، عدد چهار

چوُار ئەنتراف çuwar entiraf چووار قوڕنه ف پیرامون

چوُاربالْ çuwar baĺ ۱) چووار قوڕنه ۲) چووار پەل ف ۱) چهار سو ۲) چهار دست و پا

چوُار بەن çuwar ben چووارینه ف رباعی

چوُارپا çuwar pa چارەوا، چاروا ف چهارپا

چوُارپاچه çuwar paçe چووار پارچه ف هر چهار بخش

چوُارپارچه çuwar parçe چووارقوڕنه ف چهار قسمت

چوُارپالۆ çuwar palü چووار چۆز ف مکعب

چوُارپایه çuwar paŷe ئەسکەملی ف صندلی

چوُارپەل çuwar pel چواربالْ ف چهار دست و پا

چوُارپەلباز çuwar pel baz چووار قەلّەمباز ف نگا **چوُارقەلّەمباز**

چوُارپەلقەوی çuwar pel qewî تووپڕ، زلّهۆرت «گ» ف تنومند

چوُارتاق çuwar taq ۱) دەم داچەقیان له ترسەو ۲) وازْ ولّنگ ف ۱) باز شدن دهان از ترس ۲) کاملا باز و فراخ

چوُارتاقی çuwar taqî ۱) تاقێگه کْ خەسرەو پاتشاێ ساسانی ئەڕاێ شیرین له قەسر درْس کردێه وئێره داخروومیاس ۲) ئاتەشکەدە، ئاگرخانه ف ۱) تاقی که خسرو پرویز برای شیرین در قصر شیرین ساخته و اکنون مخروبه است ۲) آتشکده

چوُارچارەک çuwar çarek یەێ مەن ف وزنی معادل یک من

چوُارچاو çuwar çaw وه بێژْ چەو دان ف چهار چشمی

مراقب بودن

چوارچمک çuwar çimik چووار باڵ ف چهار سو، چهار گوش

چوارچمکه çuwar çimike چووار مشقی ف چهار زانو

چوارچوو çuwar çû چارچوو ف چهارچوب

چوارچەقەڵ çuwar çeqeĺ چووارپەل ف چهار دست و پا

چوارچەو çuwar çew ١) چووارشەو، چادر ٢) لاناوه له عەێنەکی ف ١) چادُر، حجاب ٢) کنایه‌از عینکی

چوار چەوی çuwar çewî چووار چاو ف چهارچشمی مراقبت کردن

چوارخاڵ çuwar xaĺ ١) چووار قوڕنه ٢) وەرەقْ چووار لوو ف ١) چهار نقطه ٢) برگ چهار خال بازی

چواردانگ çuwar danĝ چووار له شەش ف دو سوم ملک

چوارده çuwarde چارده ف چهارده

چوارده‌جفته çuwarde cifte دیەکەێگه له هەمەیل ف روستایی در بخش حمیل

چوارده‌ڕێان çuwarder̂îêan شاڕێ ف شاهراه

چوارده‌سەکی çuwar desekî ١) لاناوه له زەوەرد ٢) دۆ نەفەری بارێ بردن ف ١) کنایه از ضرب دست محکم ٢) دو نفری باری را بردن

چوارده‌مین çuwardemîn چوارده‌هەم ف چهاردهم

چوارده‌هەم çuwardehem چوارده‌مین ف چهاردهم

چوارده‌هەمین çuwardehemîn چوارده‌مین، چووراده‌هم ف چهاردهم

چواردیواری çuwar dîwarî لاناوه له خانێ ف کنایه از خانه

چوارڕێ çuwar r̂ê چووارڕێان ف چهار راه

چوارڕێان çuwar r̂îêan چووارڕێ ف چهار راه

چوارزەوەر çuwar zewer دیەکەێگه له بەێنْ ڕێ ئارۆن ئاوا وه کرماشان ف روستایی در بین راه اسلام آباد غرب به کرماشان

چوارسوو çuwarsû ١) چووار رووژْ بانان ٢) راسه بازاڕ ف ١) چهار روز آینده ٢) راسته بازار، چهارسوق

چوارشانه çuwarşane چووار پەل قەوی ف تنومند، چهار شانه

چوارشاخ‌کیشان çuwar şax kîşan بەس دانْ قووڕی ف بند زدن قوری چینی

چوارشوو çuwarşû چووارقەد ف روسری توری

چوارشه çuwarşe چەواشه «ل» ف برعکس، پشت و رو

چوارشەم çuwar şem ١) چووار شەمه ٢) ناوێگه کوڕانه ف ١) چهارشنبه ٢) نامی مردانه

چوارشەمه çuwarŝeme چووارشەم ف روز چهارشنبه

چوارقاپی çuwarqapî چووار چوو دەر ف چهار چوب در

چوارقوڕنه çuwar qur̂ne ١) چوواربالْ، چووار سۆک ٢) چووار قوڕنه ف ١) چهار گوشه ٢) چهار قاره

چوارقەد çuwarqed بەتیه، ڕۆسەری ف روسری

چوارقەێ çuwarqeŷ ١) چووارلا کردن ٢) چووار شوو ف ١) چهار تا کردن ٢) روسری

چوارگووشه çuwargûŝe چووار چۆز ف چهار گوشه

چوارلا çuwarla چووارقەێ ف چهارتا کردن

چوارلوو çuwarlû ١) چووارخاڵ ٢) چووارلا ف ١) چهار خال بازی ٢) چهارتا کردن

چوارمشقی çuwar mişqî چووار مەشخی ف چهار زانو

چوارمله çuwar mile ١) دیەکەێگه له ئەێوان ٢) دیەکەێگه له نزیکْ چەرداوڕ ف ١) روستایی در ایوانغرب ٢) روستایی در نزدیکی بخش چرداول

چوارمەشخی çuwarmeşxî چووارمشقی ف چهار زانو

چوارمەشقان çuwar meşqan چووار مەشقی ف چهار زانو

چوارمەشقی çuwar meşqî چووارمشقی ف چهار زانو

چوارمێخ çuwar mêx چواربالْ وه مێخ کوتان ف چهار میخه کردن

چوارنال çuwar naĺ خارکردن ف چهار نعل دوانیدن

چوارهەنگڵ çuwar henĝiĺ چووار قوڕنه ف چهار اطراف

چواروا çuwarwa چووارپا، چارەوا، چراوا ف چهار پا، حیوان

چواریەک çuwaryek چوواریەکی ف یک بخش از چهار بخش، یک چهارم

چواریەکی çuwaryekî چووار له یەک ف یک چهارم

چواک çwak چووخ، سەبیل «ل» ف چپق

چوبەس çû bes داربەس ف داربست

چوپزێ çû pizê چووێگه ئەڕاێ دەرمانْ پزێ پەس خاسه

ف چوب بوته‌ای است که برای درمان نفس تنگی گوسفند خوب است

چوُپه‌مه çû peme له‌ته چووێگ ئه‌ڕاێ ده‌روانْک شیشه وه کارێ تیه‌رن ف چوب پنبه

چوُپی çûpî هه‌ڵپه‌ڕگه‌ێ کوردی، له کرمانجی «دیلان» ئۆشن و له سه‌کزی «چاپ» ئۆشن کْ دیوْل و زۆڕنا ژه‌نن و هه‌ڵپه‌ڕگه که‌ن، گواێ له «چووپیگان» یا گه‌مه‌ێ «چه‌وگان» وه‌رگێڕ بۆدن ف رقص دسته جمعی کردی که خود دارای چندین بزم گوناگون است در دیگر گویشهای کردی «دیلان» و در سکزی «چاپ» گویند، شاید بر گرفته از «چوپی‌گان» یا همان «چوگان» باشد که نزد ساسانیان اعتباری ویژه داشته است

چوُپی‌کیش çûpî kîş ١) سه‌رچووپی، له سه‌کزی «چاپگه‌ر» ئۆشن ٢) بازی‌که‌ر ف ١) آنکه سر دسته رقص چوپی است، در سکزی «چاپگَر» گویند ٢) رقاص، آنکه پایکوبی می‌کند

چوُپی‌کیشان çûpî kîşan هه‌ڵپه‌ڕگه کردن ف رقصیدن، سما کردن

چوُپی گرتن çûpî girtin چووپی کیشان ف سما، رقصیدن

چوُتاشان çûtaşan دیه‌که‌ێگه له بێڵه‌وار ف نام روستایی در بیله‌وار

چوتلی çutlî مووتگه کردن، چمباتمه‌دان «ل» ف چمباتمه زدن

چوُجه‌له çû cele جه‌له ف چوبی که با آن گاوها را دسته کنند

چوُجه‌له‌ڕزکی çû celer̂izkî زه‌ڕ زه‌ڕان «گ» ف نگا **زه‌ڕ زه‌ڕان**

چوُجه‌له‌ڕسکی çû celer̂iskî زه‌ڕ زه‌ڕان «گ» ف نگا **زه‌ڕ زه‌ڕان**

چۆچ çüç تۆچ ف بر هم زدن، پخش کردن

چۆچانن çüçanin تۆچانن ف بر هم زدن

چوُچزی çû çizî چکڵه‌چزی ف آزار دادن

چوُچه‌تری çûçetrî بنووڕه بانزڵفی ف نگا **بان زڵفی**

چوُچه‌فت çû çeft ناسازگار ف آدم کج خلق و ناسازگار

چوُچه‌ڵه‌کانی çûçel̂ekanî بنووڕه ئیچش‌ئه‌له ف نگا **ئیچش ئه‌له**

چۆچیا çüçya تۆچیا ف برهم خورد

چۆچیاس çüçyas تۆچیاس ف برهم خورده است

چۆچیاگ çüçyag تۆچیاگ ف برهم خورد

چۆچیان çüçyan ١) تۆچیان ٢) ئه‌وان له یه‌ک خواردن ف ١) برهم خوردن ٢) برهم خوردند

چۆچیاێ çüçyaê تۆچیاێ ف برهم خورده

چوُحه‌ل çû ĥel چوو هه‌له‌قۆمه‌له‌قۆم «ل» ف چوب الک دولک

چوُخ çûx سه‌بیل، چواک ف چپق

چۆخا çoxa چۆخه، چووخه «ل» ف نیم تنه کردی

چوُخا çûxa چووخه ف نیم تنه کردی

چوُخاچه‌رمێ çûxa çermê لاهنائێگه هاوتاێ گورگه‌چه‌رمڵه ف اصطلاحی همتای گاو پیشانی سفید

چۆخه çoxe چووخه، چووخا «ل» ف نیم تنه پوشش کردی

چوُخه çûxe چۆخه ف نیم تنه پوشش کردی

چوُخه‌ت çû xet ١) چووێگه کْ دکاندار حساو بده‌ێکار وه پێ که‌ێد ٢) بنووڕه چووله‌له ف ١) چوبی بجای چرتکه در دکانهای قدیم استفاده می‌شده و دکاندار حساب بدهی مشتریان را روی آن نشان می‌کند، می‌شود به جای واژه‌ی «مقیاس» بکار برده شود ٢) نگا **چووله‌له**

چوُخه‌رت çû xert بنووڕه چووخه‌ت ف نگا **چووخه‌ت**

چۆد çüd چۆ ف رفته بود

چوُد çûd چوودن ف می‌رود

چۆدا çüda ١) چۆده‌و ٢) چْ جوور داده لێ ٣) چْ جوور دادن ف ١) برگشته بود ٢) چگونه او را زد ٣) چگونه به او داد

چوُدا çûda چووده‌و ف برمی‌گردد

چوُدار çûdar ئاژه‌ڵ ئێوه‌ت که‌ر ف چوبدار

چوُ دْ سه‌رزه‌ڕینه çû di ser zer̂îne چوو دْ سه‌ر گۆنه ف کنایه از کسی که نزد دو طرف بی ارزش شود

چوُ دْ سه‌ر گۆنه çû di ser güne چوو دْ سه‌ر زه‌ڕینه ف نگا **چوُ دْ سه‌ر زه‌ڕینه**

چوُدن çûdin چوود ف بر می‌گردد، می‌رود

چۆدن çüdin چۆد ف رفته بود، برگشته بود

چوُدنا çûdina چووده‌و ف برمی‌گردد، می‌رود

چۆدنا çüdina چۆدەو ف برگشته بود، رفته بود

چوُدنەو çûdinew چوودەو ف برمی‌گردد، می‌رود

چۆدنەو çüdinew چۆدەو ف برگشته بود، رفته بود

چوُدەرێ çûderê چوودەو ف راهی است، می‌رود

چۆدەرێ çüderê چۆدەو ف رفته بود

چوُدەرێا çûderîêa چوودەو ف می‌رود، راهی است

چۆدەرێا çüderîêa چۆدەو ف رفته بود

چوُدەرێەو çûderîŷew چوودەرێ ف برمی‌گردد، می‌رود

چۆدەرێەو çüderîŷew چۆدەو ف رفته بود

چوُدەو çûdew چوودنەو ف برمی‌گردد، می‌رود

چۆدەو çüdew چۆدنەو ف برگشته بود، رفته‌بود

چوُڕ çûr̂ ۱) چووڕەێ ئاو ۲) لاناوە لە ئاوْ کەم «چووڕێ ئاو بێە» ف ۱) قطره، چکه ۲) کنایه از آب کم

چوُڕان çûr̂an ۱) تا ئاخر چکە گووشا ۲) ئەسپێ کْ وە زوورْ چوو ڕێ کەێد ف ۱) تا آخرین قطره را خالی کرد ۲) اسبی که به زور شلاق راه می‌رود، تنبل

چۆڕان çor̂an مێز کرد، لە سمنانی (çor چۆر) وە مێز ئۆشن ف شاشید، در سمنانی (çor چور) به ادرار گویند

چۆڕانن çor̂anin مێز کردن ف شاشیدن

چوُڕانن çûr̂anin تا چکەێ ئاخر گووشانن ف تا آخرین قطره خالی کردن

چۆرت çort چرت، چرچ ف خواب اندک، چرت

چۆرتدان çort dan سەرخەو شکانن ف چرت زدن

چۆرتکە çortke ئامرازْ حساو دْکاندار ف چورتکه

چۆرتم çortim کەلەمە خسن «گ» ف آسیب رساندن، صدمه

چوُڕچووڕ çûr̂çûr̂ چکەچکە ف شُرشُر

چۆڕگە çor̂ge چڕگە، مێز، لە سەکزی «چورو» ئۆشن ف شاش، ادرار، در سکزی «چُرو» گویند

چۆڕن çor̂in چۆڕگە کەر ف شاشو

چۆرۆز çorüz لووچ، سیسیائێ ف سیس، چروک

چوُڕە çûr̂e چووڕچووڕ ف شُرشُر آب

چوُڕەچووڕ çûr̂e çûr̂ خوڕە خوڕ، لە سەکزی «چوری چوری» ئۆشن ف شُرشُر آب، در سکزی «چوری چوری» گویند

چوُڕیان çûr̂yan داچووڕیان ف سرازیر شدن مایعات

چۆز çüz ۱) چرز، سۆک، چمک ۲) گەمەێ دۆزان ۳) خوەش تەرز ٤) چۆزْمان ٥) چۆزەرە ف ۱) گوشه ۲) بازی دوز ۳) خوش سیما ٤) سیما، رخسار ٥) جوانه

چۆزان çüzan دۆزان ف بازی دوز

چۆزانن çüzanin چۆرۆز بۆنْ پووس ف سوزش پوست

چۆزڵە çüziĺe چۆزەڵە، چۆزەرە ف جوانه

چوُزنا çû zina چنارم، چووزما ف در اثر سرما لرزیدن

چۆزْمان çüziman دیمەن، دیدمەن، روومان، زەڕە ف زیبایی رخسار

چۆزرە çüzire بنوورە چۆزە ف نگا **چۆزە**

چۆزە çüze چۆزرە، چکیرە، چقیرە، چۆزەرە، چۆزڵە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چەقەرە، چەکەرە» ئۆشن ف جوانه، در دیگر گویشهای کردی «چەقەرە، چەکەرە» گویند

چۆزەرە çüzere چۆزە ف جوانه

چوُژاڵە çû jaĺe چووتراز کشت و کاڵ ف چوبی که با آن زمین کشاورزی را تخت و طراز می‌کنند

چوُسا çû sa مەورەێ چوو ساوین، لە سەکزی «چوسا» ئۆشن ف سوهان چوب ساییدن، در سکزی «چوسا» گویند

چۆسڵە çosĺe ۱) قەرسەقوْل «ل» ۲) گازووڵک ف ۱) مدفوع الاغ ۲) سرگین غلتان

چۆسڵێ çosĺî چۆسڵە «ل» ف مدفوع الاغ

چوُشەبە çû şebe چووێگە کْ چووار تاڵ مەوج خەێدە یەک ف چوبی که رشته‌های تار را در دستگاه جاجیم بافی از هم جدا می‌کند

چوُق çûq چووخ، جووش ف هنگامه، عنفوان

چۆقان çoqan بنوورە چقان ف نگا **چقان** و ترکیباتش

چۆقەڵ çoqeĺ بزنْ هل ف بزی که شاخهای بلند و رو به جلو دارد

چوُقیا çûqya لاناوە لە ماڵ وێران«ساتێ بەوە چووقیاگەم» ف کنایه از خانه ویران

چوُقیان çûqyan وێران بۆن ف ویران شدن

چوُقیائێ çûqyaê بنوورە چووقیا ف نگا **چوُقیا**

چۆکرە çokre بنوورە چکرە ف نگا **چکرە**

چۆکڵ çokiĺ چکڵ، چۆکۆڵ ف چوب نازک، نگا **چکڵ** و ترکیباتش

چۆکڵ ئاوا çokiĺ awa دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی

در جوانرود

چۆل çül چوور ف قطره، شُر آب

چوُڵ çûl̂ چکْ چووڵ، له سکایی «چۆلی» و تۆرکی «چول، چئول» و له سەکزی «چول» ئۆشن ف خالی از سکنه، در سکایی «چۆلی» و در ترکی «چول، چئول» و در سکزی «چول» گویند

چوُڵبڕ çûl̂bir̂ جەهانگەرد ف جهانگرد

چوُڵبڕین çûl̂bir̂în دنیا گەردین ف جهانگردی

چوُڵبۆن çûl̂ bün قووکەر نەمەنن ف از سکنه خالی شدن

چوُڵکردن çûl̂ kirdin ١) نەمەنن، خالی کردن ٢) وه جی هیشتن ٣) له جییگ بار کردن ف ١) تخلیه کردن ٢) برجا گذاشتن و رفتن ٣) کوچ کردن

چوُڵه çûl̂e ١) چووڵی «ل» ٢) چکْ چووڵه ف ١) جوجه تیغی ٢) خالی از سکنه است

چوُلەله çû lele لەله ف چوبی که با آن اندازەی شیرهای افرادی که در «شیرەواره» شرکت می‌کنند را اندازه می‌گیرند

چوُڵی çûl̂î ١) سێخ چووڵی «ل» ٢) دەیشتْ واز ف ١) جوجه تیغی ٢) بیابان

چۆمەت çomet چمەت، چلۆسک، چلێسک ف چوب نیم سوز

چوُن çûn چان «ل» ف نوعی خرمنکوب

چۆن çün ١) ئەڕاێ یه گْ ... ٢) ئەوان چۆن ٣) چْ جوور ف ١) زیرا، چون ٢) رفته بودند ٣) چون، چگونه

چۆنا çüna چۆنەو ف برگشته بودند، رفته بودند

چۆنکه çünke چۆن ف برای اینکه، چون

چۆنه çüne ١) ئەوانه چۆن وه... ٢) حاڵێ چۆنه ف ١) رفته بودند به... ٢) حالش چطور است

چۆنەر çoner چنەر، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چەوەندەر، چەوه نەر» و له سمنانی «چۆندەر» ئۆشن ف چغندر، در دیگر گویشهای کردی «چەوەندەر، چەوەنەر» و در سمنانی «چُندر» گویند

چۆنەژێر çüne jêr ١) ئقرار هاوردن ٢) وه ژێرْ چشتێ وسان ف ١) اعتراف کردن ٢) در زیر چیزی قرار گرفتن

چۆنەو çünew ١) چۆنا ٢) ئەوقره ف ١) بر گشته بودند، رفته بودند ٢) آنقدر

چوُنەیەک çûne yek ئلاتن و گرژەو بۆن ف چهره درهم کشیدن

چۆنەوئەقره çünew eqre ئووغر ف نگا **ئووغر**

چوُەچزی çûeçizî چکڵەچزی ف آزار رساندن

چوُەزما çûezima چووزنا، ئەڵماسه ف پژ، سرما ریزه

چوُەزنا çûezina چووزما «ل» ف پژ، سرماریزه

چوه çwe چه ف چه، چیست

چوەدان çwedan ١) چەدان ٢) چ چشتێ دان ف ١) چه چیز شما ٢) چه چیزی دادند؟

چوەدانه çwedane ١) چەدانه ٢) چ چشتێ دانه ف ١) شما را چه شده است ٢) چه داده‌اند؟

چوەده çwede چەده ف چه شده، تو را چەشده

چوەس çwes ١) چْ چشتێگه ٢) چه تووای ف ١) چه چیزی است ٢) چه می‌خواهی

چوُەهەزاره çû hezare چوو هەزارەکی، جووریٚ قوروانی دانه لەناو رییەندارەیل وەێتەورک رییەن گردەو کەن و گووچانەگەێان خەنەو هەوا، هنایٚ تیەێده خووار بەێده ملْ هەر چەن گله کاوڕه نێر ئەوانه جیاوا کەن و سەرێان بڕن تا ئافەت له رییەن بکەفێه لا ف نوعی قربانی و رفع بلا کردن در میان گله داران، بدین ترتیب که گله را جمع آوری کرده و چوب دستی خود را به میان گله پرتاب می‌کنند و چوب دستی روی هر تعداد از گوسفندان نر فرود آید آن تعداد را قربانی می‌کنند تا آفت و بیماری از گله دور شود

چوُەهەزارەکی çû hezarekî چووهەزاره ف نگا **چوُەهەزاره**

چۆیا çüya بنووڕه چۆدا ف نگا **چۆدا**

چۆیەک çü yek جۆ یەک، لێوایٚ یەک ف مانندهم

چوُەێگه çuweŷge ١) چەێگه، چەسه ٢) چوه بۆیه ف ١) چه چیزی است، چه است ٢) چه شده است؟

چه çe ١) وشەیٚ پرسێار، له پەهلەوی (çe چه) تۆسریاس ٢) وشەیٚ سەر سڕ مەنین «چه هەگْ مْ چم نیەسەیٚ» ٣) پاشگره وه مانایٚ بۆچگ «تا نچه» ف ١) چه، کلمه پرسش، در پهلوی (çe چه) نوشته شده ٢) کلمه شگفتی ٣) پسوند تـصـغر

چەپ çep ١) زێڕْ راس ٢) دەس کوتان ٣) تیەرێژ ٤) ناوْ دەس ٥) دۆر کەفتێ «جی چەپێگه» ٦) دەسه «چەپێ مۆ، چەپێ گیا» ٧) ژێر رۆ بۆن «ماشینەگەێ چەپ کردێه» له سەکزی «چەپەتو» ئۆشن ف ١) مقابل راست ٢) دست زدن،

كف زدن ٣) كج واحول ٤) كف دست ٥) دورافتاده ٦) دسته گياه يا موی سر ٧) واژگون شدن، در سكزی «چَپَـتو» گويند

چەپارسنەک çeparsinek چەپیَ ئايرسنەک [ف] مقدار آتش روشنی كه از خانه‌ای كه آتش در آن روشن است به خانه‌ی ديگر می‌آورند

چەپاڵ çepaʕl ١) لە مچْ دەس تا كلگەيل ٢) يەیَ لنگ زەو «ل» ٣) گووتەرەی ئەنازە گرتن ٤) وە ئەنازەی يەی كەفْ دەس [ف] ١) از مچ دست تا انگشتان ٢) قطعه زمينی معادل يک هكتار ٣) تقريبی اندازه گرفتن ٤) به اندازه يک كف دست

چەپاڵە çepaʕle زيلە، سيلە، لە سەكزی «چەپيلاخ » و لە كازروونی «شەپلاق» و لە زاراوەيلْ ترەکْ كوردی «شەپە لاخ» و لە كرمانی «چەپاتە» ئۆشن [ف] كشيده، سيلی، در سكزی «چَپيلاخ»و دركازرونی «شَپلاق» و درديگر گويشهای كردی «شَپَـلاخ» و در كرمانی «چَپاتە» به لگد پرانی شتر گويند

چەپانن çepanin بنوورە چپانن [ف] نگا **چپانن**

چەپاو çepaw تاڵان، بردەیَ برد، لە سەكزی «چەپوو» ئۆشن [ف] چپاو، غارت، در سكزی «چَپو» گويند

چەپاودان çepaw dan چەپاو كردن، خارەتكردن [ف] چپاو كردن

چەپاو كردن çepaw kirdin تاڵان كردن، لە زاراوەيلْ ترەکْ كوردی «رامالِين» ئۆشن [ف] غارت كردن، در ديگر گويشهای كردی «رامالِين» گويند

چەپباڵ çep baʕl دەس چەپ [ف] چپ دست

چەپبۆن çep bün ژێر رۆ بۆن [ف] واژگون شدن

چەپچەپ çep çep ١) دەسە دەسە ٢) وە لاناوێگەو نوورِسن [ف] ١) دسته دسته گياه يا مو ٢) مرموزانه نگريستن

چەپچەپ كەنین çepçep kenîn چەپگ چەپگ كەنين [ف] دسته دسته كندن مو يا گياه

چەپچەپنوورِسن çepçep nûr̂isin وە لاناوێگەو نوورِسن [ف] نگاه مرموزانه

چەپْ راس çepi r̂as ١) چەپ وراس ٢) چەوارشە ٣) لاناوە لە كوتەڵكوو كردن [ف] ١) از چپ به راست ٢) برعكس ٣) كنايه از كتک زدن زياد

چەپْ راسكردن çepi r̂as kirdin ١) تيەرێژ باڵا كردن ٢) فرە كوشتن «چەپْ راسیَ كردْن» [ف] ١) پروف كردن ٢) كتک كاری كردن

چەپراسنەک çeprasinek چەپراسوونْک، چەپارسنەک [ف] نگا **چەپارسنەک**

چەپراسوونْک çeprasûnik چەپراسنەک، چەپارسنەک، بنوورە چەپارسنەک [ف] نگا **چەپارسنەک**

چەپراۆسنەک çepraüsinek چەپراسنەک، چە پارسنەک، چەپارسنەک [ف] نگا **چەپارسنەک**

چەپ سووەت çep suwet گووراني دەسە جەمی يارسان [ف] آواز دسته جمعی يارسان

چەپش çepiş كيبەر«ل»، لە زاراوەيلْ ترەکْ كوردی « چەپۆش، چەپيش» و لە تۆركەمەنی «چەپئش» و لە سەكزی «چەوْش» و لە سمنانی «چەپش» و لە نائينی و كرمانی «چەپوش» و لە يەزدی «چەپش» ئۆشن [ف] بُزغالە، چپش، بز شش ماهه، در ديگر گويشهای كردی «چەپۆش، چەپيش» و در تركمنی « چَپئش» و در سكزی «چَوش» و در سمنانی «چَپش» و در نائينی و كرمانی «چَپُش» و در يزدی « چَپش» گويند

چەپْ شەماڵ çepi şemaʕl ١) ئەو زەوْيەيلْ كشت و كاڵە ک كيل ومنجەرِ و رۆ ئەو شەماڵە ٢) جووریَ وایَ وێڵە [ف] ١) اراضی كشاورزی كه به صورت اريب و رو به شمال قرار می‌گيرند ٢) بادی كه جهت مشخصـی ندارد

چەپكردن çep kirdin ژێر رۆ كردنْ ماشين [ف] واژگون كردن

چەپكوت çep kwit ١) لاناوە لە سرِ ئۆشْ ديگران ٢) لاناوە لە وڵگەیَ سەرْ خەرمان [ف] ١) كنايه از كسی كه راز ديگران را به همه بازگو می‌كند ٢) كنايه از بيكاره و ول

چەپكوتان çep kwitan ١) چەپڵەرِێزان ٢) لوومەیَ خەڵک كردن [ف] ١) دست زدن ٢) رسوای خلق كردن

چەپگ çepig چەپ، يەیَ چەپ [ف] دسته گياه يا موی سر

چەپْ گوپ çepi gup چەقْپەڵ، ئەو كەسە ک فرە چەقْپەڵ كەێد [ف] كسی كه قدرت چانەزنی خوبی دارد، چک وچانه‌ی بی وقفه

چەپْ گوپ كردن çepi gup kirdin چەقْ پەڵ دان [ف] چک وچونه زدن زيادی

چەپگەرد çepgerd ناساز«زەمانەیَ چەپگەرد» [ف] زمانه‌ی ناسازگار

چەپْلس çepi lis چلْپْ هرِ [ف] نگا **چلْپْ هرِ**

چەپڵە çepl̂e چەپکوتان ف کف زدن

چەپلەر çepler چەپێڵ «گ» ف چپ دست

چەپڵەڕێزان çepl̂e r̂êzan چەپکوتان ف کف زدن دسته جمعی

چەپڵەڕێزوو çepl̂e r̂êzû چەپڵەڕێزان «ل» ف کف زدن گروهی

چەپ و ڕاس çep û r̂as چەپْ ڕاس ف نگا **چەپْ ڕاس**

چەپووک çepûk چاپۆک، وە دەس زەربەت داینْ چارەوا ف با دست جلویی ضربه زدن الاغ یا اسب

چەپە çepe ١) چەپ دەس ٢) چەپگە ٣) چەپ کردن ف ١) چپ دست ٢) دسته گیاه یا مو ٣) واژگون کردن

چەپەر çeper ١) پەرچین، لە سەکزی «چەپەر» ئۆشن ٢) چاپار ٣) مانگاێگ کْ زۆ زایە ٤) گاێگ کْ شیر نیەێدە گوورەگەێ ٥) میەێگ کْ وەرکەگەێ مردێە ٦) گاێگ کْ لە هەێنْ شیر دووشین شیرەگەێ بڕشنێد ف ١) پرچین، در سکزی «چِپَر» گویند ٢) تیزپا، کنایه از پستچی ٣) گاوی که زودتر از موعد زاییده ٤) گاوی که به گوساله‌اش شیر نمی‌دهد ٥) حشمی که بره‌اش مرده ٦) گاوی که هنگام شیر دوشی شیرش را بریزد

چەپەرپێچ çeperpêç بنوورە چەپەروەن ف نگا **چەپەر وەن**

چەپەروەن çeperwen چەپەروین، جوورێ پژنگە، لە سەکزی «چەپارپیچ» وەماناێ پووشانن دەمچەو وە شاڵە ف پارچه‌ای که ضربدری مانند شال به کمر می‌بندند، در سکزی «چِپارپیچ» به پوشاندن صورت با شال گویند

چەپەروین çeperwîn بنوورە چەپەروەن ف نگا **چەپەر وەن**

چەپەرخەێرگە çeper xeŷrige ئەو کەسە کْ تا ناوێ بەید ئازڵدە سەر ڕەسێد و لە کول شوونێ هەسەێ «منێدە چەپەر خەێرگە تا ناوی بەید ئارەسە بوو» ف همتای «تا نامش را می‌بری انگار مویش را می‌سوزانی و مانند اجل معلق سر می‌رسد» کنایه از کسی که در همه جا حضور دارد و مانند اجل معلق سر می‌رسد

چەپەڕێ çeperê̂ ڕێ کیلْ منجەڕ ف کوره راه، بیراهه

چەپەک çepek ١) پشتبەن کردن وەرنێاێ ئاو ٢) پەێ دەسیخەر ف ١) با گل ولای مسیر گدار آب را بستن و آب را بسویی دیگر هدایت کردن ٢) غل و زنجیر مخصوص الاغ

چەپەک کردن çepek kirdin پشتبەن کردن وەرنێاێ ئاو، بنوورە چەپەک ف نگا **چەپەک**

چەپەڵ çepel̂ پێس، لە سەکزی «پەچەل» ئۆشن ف آلوده ، پلید، در سکزی «پـَچِـل» گویند

چەپەڵی çepel̂î ١) پێسی ٢) لاناوە لە ناپیاوەتی ف ١) پلیدی ٢) کنایه از رذالت

چەپی çepî بەزمْ هەڵپەڕگەێ کوردییە ف بزمی از سمای کردی

چەپیچەوارشە çepî çewarşe چەپیچەواشە ف برعکس ، دگرگون

چەپیچەواشە çepîçewaşe چەواشە، چەواشی ف بر عکس، دگرگون

چەپێڵ çepêl̂ چەپدەس ف دست چپ

چەت çet ١) چەێ تۆ ٢) سەفق، چتار، وشەێ چەتر لەێ وشە گیریاس ف ١) چه چیز تو ٢) سقف، سایبان، واژه «چتر» از همین واژه مشتق شده

چەتاڵ çetal̂ ١) چەتەڵ، گەزاڵ ٢) لەیلاج، لە لاتین (cheat) وە ماناێ فریواننە ٣) قاسوو ف ١) ولگرد ٢) حقه‌باز، در لاتین (cheat) به معنی گول زدن است ٣) پیک، قاصد

چەتاڵدڕ çetal̂dir̂ خێزڵدڕ ف نیرنگباز، مکار

چەتاڵی çetal̂î گەزاڵی ف ولگردی

چەتر çetr ١) گیس ٢) سەێوانْ واران ف ١) گیس، گیسو ٢) چتر دستی

چەترگیان çetirgyan چەتریان ف سازگاری، مدارا کردن، کنار آمدن

چەترمە çetirme چاتمە ف چاتمه

چەتریان çetiryan چەترگیان ف سازگاری، مدارا

چەتووڵ çetûl̂ چاتووڵ، چەرداخ ف کلبه درویشی، خانه محقر

چەتۆن çetün چەتەز ف پـُر رو، گستاخ

چەتۆنی çetünî چەتەز ف پـُر رویی

چەتە çete ١) بەێگر، ڕێگر ٢) چووەدە، چە تووای «ل» ٣) چەزە، جوورێ کشت و کاڵە ئەڕاێ زڕات کْ بێ ئەوەێ کْ وەردْ زەۆ بوورِن تۆیەمْ زڕات خەنە پێا و ئێکەش جفتێ کەن وئاوێ

دەن دۆیایێ یەگْ سەوز کرد لەێ نوو وەردێ بڕن و تۆیەمْ نوو خەنە پێا تا زڕاتْ نوو قەوەت بێاشتوو ف ١) دزد، راهزن ٢) چە می‌خواهی، تورا چە می‌شود ٣) نوعی کشت ذرت کە قبل از شخم زدن زمین ابتدا بذر را می‌پاشند و آبیاری می‌کنند و پس از سبز شدن بذر، زمین مورد نظر را دوبارە شخم می‌زنند وبذر جدید بە آن می‌پاشند و آبیاری می‌کنند ذرت بدست آمدە بسیار مرغوبتر می‌باشد

چەتەز çetez چەتۆن ف گستاخ

چەتەگەری çete gerî رێگری ف راهزنی

چەتەڵ çeteʃ چەتاڵ ف ولگرد

چەتەوڵ çetewʃ قتْ قەق ف لندهور

چەچ çeç دەس وە زووانْ منالّەیل ف دست در زبان کودکان

چەچبەن çeçben دەزێنگ، چەچوانە، دەسێنْک ف دستبند

چەچوانْک çeçwanik چەچوانە ف دستبند

چەچوانْگ çeçwanig چەچوانْک ف دستبند

چەچوانە çeçwne چەچوانْک ف دستبند

چەچوڵ çeçûʃ فیتْ فەنباز «ل» ف نیرنگ باز

چەچوڵباز çeçûʃ baz لەیلاج «ل» لە سەکزی و نائینی «چەچوولباز» و لە کرمانی ویەزدی «چاچولەباز» ئۆشن ف نیرنگ باز، در سکزی و نائینی «چَچولەباز» و در کرمانی و یزدی «چاچولەباز» گویند

چەچۆل çeçül چەچ ف دست

چەچۆنْگ çeçünig چەچوانْگ ف دستبند زینتی

چەچە çeçe چەشە، چەشتە ف عادتی

چەچەکردن çeçe kirdin هووکارە بۆن ف عادت کردن

چەچی çeçî شێوەێ وەتن ف نحوە گفتار

چەخماخ çexmax ١) سەنگ فەندەک ٢) کوچگْ ئاگرە ف ١) سنگ فندک ٢) سنگ آتش

چەخماخە çexmaxe ١) کوچگْ ئاگرە ٢) شاخْ سێوڵ ٣) چەفت، قەناس ف ١) آتش‌زنە، آذرخش ٢) شاخ سبیل ٣) هلالی، بیضی

چەخمۆر çexmür سیرتخ، سێرخ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چەموور، لاسار» و لە سەکزی «چەخمور» وە کوورْ بەد گڵ ئۆشن ف گستاخ، حرف نشنو، در دیگر گویشهای کردی «چەموور، لاسار» گویند و در سکزی «چَخمور» بە کور بد هیبت گویند

چەخوٌ çexû چەقوو، کیەرد «ل» ف چاقو

چەخۆڵ çexoʃ ئەرەسوو، ئەرغەئەرەسوو ف فتنە گر، دو بهم زن

چەخول çexwil چەخۆڵ ف ناآرام، فتنەگر

چەد çed چەت، چەێ تْ ف چە چیز تو

چەدان çedan چەێ ئۆیە ف چە چیز شما

چەدانە çedane چوەدانە ف شما را چە شدەاست

چەدە çede چوەدە ف تو را چەشدە

چەر çer دەم ف دهان

چەرای çer̂ay یەکێ لە بەزمەیلْ هوورەس ف یکی از مقامهای هوورە

چەرچْ بەرچ çerçi berç بسێن وبێەر ف بدە بستان

چەرچی çerçî دەسفرووش، دەورەگەرد ف پیلەور

چەرخ çerx ١) داشقەێ ئەرەبانە٢) لاناوە لە رووژێار ٣) واشە «قاقەزێ دا سەر چەش کردم قەڵەمرێز ـ مەر کەمووتەر برەسنْەش یا چەرخْ باڵ تێژ» ٤) خڕ خواردن ف ١) چرخ ٢) کنایە از زمانە ٣) پرندە چرغ، باشە ٤) چرخیدن

چەرخان çerxan ١) خڕ، خڕۆڵْک ٢) چەرخیان ف ١) گرد، مدور ٢) چرخندە، چرخان

چەرخانن çerxanin ١) خڕدان ٢) گل دان ف ١) چرخاندن ٢) دور زدن

چەرخخواردن çerx xwardin گل خواردن، خڕ خواردن ف چرخیدن

چەرخدان çerx dan ١) گل دان ٢) خڕ دان ف ١) دور زدن ٢) چرخاندن

چەرخە çerxe ١) خڕ خواردن ٢) دەورە ف ١) چرخش ٢) دورە، زمانە

چەرخەکی çerxekî بەکرە، لە سمنانی «چەرخک» ئۆشن ف قرقرە، در سمنانی «چرخک» گویند

چەرخەنشین çerxe nişîn جیگر، جینشین ف جانشین

چەرخی çerxî ١) خڕ خوارد ٢) هەر چشتْ خڕووڵْک و گرد ٣) دەسفرووش، ئەو کەسە کْ وە چەرخ و داشقە چشت فرووشێد ف ١) چرخید ٢) هرچیز گرد ٣) دستفروش، آنکە با چرخ دستفروشی می‌کند

چەرخیان çerxyan خڕ خواردن ف چرخیدن

چەرخین çerxîn چەرخیان ف چرخ خوردن

چەرد çerd گاوخان، چەردە ف مقدار زمین کشاورزی

چەرداخ çerdax چیەرداخ ف کلبه کوچک وموقتی، سایبان

چەردە çerde چەرد ف زمین کشاورزی

چەردەکاڵ çerdekaĺ وەرزێر، ئەو کەسە گ زەمینْ کشت و کاڵەگەێ یەێ چەردەس ف کشاورز، کشاورزی که زمین زیر کشتش یک «چەردە» باشد

چەرکان çerkan نادێن، چیەرکدان ف جایی که نان را در آن نگهداری کنند

چەرم çerm ١) پووس «چەرمْ دەسێ کەفتێ»، لە ئەوستا (çermen چەرمەن) وە ماناێ پووسە ٢) چەور، لە سەکزی «چەرم» وە چەور ئۆشن ٣) قاوێش ف ١) پوست، در اوستا (çermen چِرمَن) نوشته شده ٢) چرب، در سکزی «چَرم» به معنای چرب است ٣) چرم

چەرمگ çermig چەرمێ ف سفید

چەرمگ سووار çermig suwar دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

چەرمگی çermigî ١) چەرمینەێ چەو ٢) سفێدی ف ١) سفیدی چشم ٢) سفیدی

چەرمڵە çermiĺe کەو پووس ف سفید پوست

چەرمڵەونەرمڵە çermiĺe û nermiĺe رەنگین ف زیبا

چەرمۆلگ çermülig رەنگین ف زیبا روی

چەرمووڵک çermûĺik چەرمڵە ف سفید پوست

چەرمەسەری çermeserî چەڵمەسەری ف رنج، بدبختی

چەرمێ çermê ١) چەرمگ، سفێد، لە پەهڵەوی (çermên چەرمێن) نۆسریاس ٢) چەوری «ل» ٣) ناوێگە ئەڕاێ سەێ سفێد، لە سەکزی «چممەر» وە سەێ مل چەرمێ ئۆشن ف ١) سفید، در پهلوی (çermên چەرمین) نوشته شده ٢) چربی ٣) نامی برای سگی که سفید رنگ باشد، در سکزی «چممَر» به سگ گردن سفید گویند

چەرمیلە çermîle کەوڵە ف سفید روی و زیبا

چەرمین çermîn ١) چەرمی، قاوێشین ٢) ناوْ کۆیەێگە لە چەرداوِر ف ١) ساخته شده از چرم ٢) کوهی در چرداول

چەرمینە çermîne ١) سفێدەێ خا ٢) سفێدەێ چەو ف ١) سپیده تخم مرغ ٢) سفیده چشم

چەرمێ یار çermê yar لاناوە لە دووسْ چەرمێ پووش «ل» ف یار سفید پوش

چەروی çerwî چەوری ف چربی

چەرویدان çerwîdan گواڵەێگە کْ هیزە نەنەتێ ف جوالی که خیکهای روغن را در آن نگهداری کنند

چەرە çere ١) لەوەڕانن، لە پەهڵەوی (çere چەرە) و (çerena چەرەنا) نۆسریاس ٢) خواردەمە نی «شەوچەرە» ٣) چیەرێ ٤) هەورینگ ٥) فەک، کاژەک، چەنە «چەرەد گەردنم» ف ١) چریدن، درپهلوی(çere چَرە) و (çerena چَرنا) نوشته شده ٢) خوراکی ٣) پشم چیدن گوسفندان ٤) ابزار پشم چینی، قیچی پشم زنی ٥) فک، چانه

چەرەکردن çere kirdin چیەرێ کردن ف پشم چینی گوسفندان

چەرەوان çerewan چیەرەوان ف پشم چین، کسی که پشم چینی کند

چەرێ çerê چیەرێ «ل» ف پشم چینی

چەزە çeze چەتە، جوورێ کشت و کاڵە ئەڕاێ زڕات کْ بێ ئەوەێ کْ وەردْ زەێ بوورن تۆیەمْ زڕات خەنە پیا و ئێکەش جفتێ کەن و ئاوێ دەن دۆیاێ یەگْ سەوز کرد لەێ نوو وەردێ برن و تۆیەم نوو خەنە پیا تا زڕاتْ نوو قەوەت بیاشتوو ف نوعی کشت ذرت که قبل از شخم زدن، ابتدا بذر را می‌پاشند و آبیاری می‌کنند و پس از سبز شدن بذر، زمین مورد نظر را دوباره شخم می‌زنند و بذر جدید به آن می‌پاشند و آبیاری می‌کنند ذرت بدست آمده از این نوع کشت بسیار مرغوبتر می‌باشد

چەژ çej چەش، چەشت ف مزه، طعم

چەژە çeje چەچە ف عادت کرده

چەس çes چەسە ف چیست

چەسپ çesp سرێش ف چسب

چەسپان çespan چلکان ف چسپاند

چەسپانن çespanin چلکانن ف چسپاندن

چەسپی çespî چلکیا ف چسپید

چەسپیا çespya چلکیا ف چسپیده شد

چەسپیاس çespyas چلکیاس ف چسپیده شده

چەسپیاگ çespyag چەسپیاێ ف چسپیده شده

چەسپیان çespyan چلکیان ف چسپیدن

چەسپیاێ çespyaê چلکیاێ ف چسپیده شده

چەسپین çespîn چلکیان [ف] چسپیدن

چەش çeş ۱) چەو «ل» لە ئەوستا (çeşmen چەشمەن) و لە زووانْ پەهلەوی (çeşm چەشم) نۆسریاس و لەسەکزی و تاڵشی «چەش» ئۆشن ۲) چەشتن [ف] ۱) چشم، در اوستا (çeşmen چەشمن) و در پهلوی (çeşm چشم) نوشته شده و در سکزی و تالشی «چَش» گویند ۲) چشیدن

چەشانن çeşanin خورانن، چەشانن، چەشە کردن [ف] خوراندن، چشانیدن، خورانیدن

چەشتن çeştin چەشین [ف] چشیدن

چەشتە çeşte ۱) چەچە ۲) خوەردە [ف] ۱) عادت کردە ۲) چشیدن

چەشمە çeşme کیەنی، کانی [ف] چشمە

چەشن çeşn وەک، وەکوو [ف] مثل، مانند

چەشە çeşe ۱) چەچە ۲) ئازموون کردنْ خا وە دیان ۳) هەر خواردەمەنی یا نەزرێگ کْ چەنە قاشگێ دەنە کەسێ بخوەێد وەێ خاترە ئۆشن چەشە ٤) تام کردن، چەشین [ف] ۱) عادت کردن ۲) آزمودن تخم مرغ با دندان ۳) هر خوراکیی کە بە عنوان نذری بە اندازە یک قاشق بە کسی دهند بە همین دلیل بەآن «چەشە» گویند یعنی تنها چشیدن ٤) چشیدن

چەشەخوەر çeşe xwer چەچەخوەر، هووکارە کردن [ف] عادت دادن بە کاری

چەشەخوەرە çeşe xwere ئامختە، چەچە کردێ [ف] عادت کردە بە مفت خوری

چەشەکردن çeşe kirdin ۱) چەچە کردن، هوو کارە کردن ۲) چەشینەوە [ف] ۱) عادت کردن ۲) مزە کردن، چشیدن

چەفت çeft ۱) هەل، کیل، تیل ۲) ئایمْ ناڕاس [ف] ۱) کج ۲) انسان ناراست، دست کج

چەفتْچِل çefti çiľ چەفت وچِل [ف] کج و احول

چەفتلاوچەفتی çeftiľa û çeftî کیلْ منجەڕ [ف] اریب

چەفتوچِل çeft û çiľ چەفتْ چِل [ف] اریب

چەفتەچەمەر çefte çemer لاناوە لە ئەنگەمە [ف] کنایە از درد سر، مخمسە

چەفتەڕێ çefte rê ڕێ ناهامار و باریک [ف] راە نا هموار و باریک

چەفتەلِس çeftelis چفتەلِس «ل» [ف] شکم پرست

چەفتەو بۆن çeftew bün هەلەو بۆن [ف] کج شدن

چەفتەوسووران çefte û sûran دیەکەێگە لە گاوارە [ف] روستایی در گهوارە

چەفتەو کردن çeftew kirdin هەلەو کردن [ف] کج کردن

چەفتی çeftî ۱) هەلی ۲) ناڕاسی [ف] ۱) کجی ۲) ناراستی

چەق çeq ۱) دەنگْ شکیان، تەق ۲) قوریسە «وساسە ناو چەقْ کەلەگە» ۳) سۆک، چرز «وە چەقْ کەلەگە تەتیامە پیّا» ٤) جاروو ٥) چەقْ پەڵ دان ٦) بنچینەێ کردارْ چەقیان ۷) قاپی درانە «ناو چەقْ دەرەگە وساس» [ف] ۱) صدای شکستن ۲) وسط ۳) کنار ٤) سر سخت و یکدندە ٥) سر و کلە زدن ٦) ریشە فعل «چەقیان» ۷) چهارچوب در

چەقاڵ çeqaľ هاوتایْ بەقاڵ [ف] همتای بقال

چەقاڵرەمن çeqaľ rêmin چەقاڵ رەون، جووری تفەنگە [ف] نوعی تفنگ

چەقاڵرەون çeqaľ rêwin چەقاڵ ڕەمن [ف] نوعی تفنگ

چەقاڵە çeqaľe ۱) چغاڵە ۲) بنووڕە کەمێڵ [ف] ۱) چغالە ۲) نگا **کەمێڵ**

چەقاڵەکوێەی çeqaľe küyey چەقاڵە بایم [ف] چغالەی بادام وحشی

چەقان çeqan ۱) چۆزەرە واز کردن ۲) واز کرد [ف] ۱) شکوفە باز کردن ۲) باز کرد، گشود

چەقانن çeqanin چۆزەرە، چەقیان [ف] شکوفە باز شدن

چەقْپەڵ çeqi peľ چناکە دریژی لە ماملە [ف] سر و کلە زدن در معاملە

چەقْپەڵدان çeqi peľ dan چناکەدریژی کردن لە ماملە [ف] سر و کلەزدن، چانە زدن در معاملە

چەقْپەڵکردن çeqi peľ kirdin چناکە دریژی [ف] سر و کلە زدن

چەقچەقە çeqçeqe ۱) گیاێگە ۲) درەو کەرْ ماشینی ۳) چووێگە لە ئاسیاو ئاوی کْ ها قەێ وەر دووڵان و هارەو [ف] ۱) گیاە شکر تیغال ۲) دروگر ۳) چوبی است در آسیاب آبی کە بە ناودان گندم وصل است و با سنگ زیرین آسیاب تماس دارد و با چرخش سنگ این چوب هم جا بە جا شدە و ناودان را تکان می‌دهد و موجب ریزش گندم بە روی سنگ «هار» می‌شود

چەقدەر çeqder چناکەدریژ [ف] حرّاف، وراج

چەقْ دەر çeqi der قاپی دەرانە [ف] چهارچوب در

چەقْکەل çeqi kel ناوڕاسْ کۆچە [ف] وسط کوچە، سر راە

چەقْلوور çeqi lûr زنوو سەگەیل ف پارس سکها

چەقڵە çeqʃe چقیرە، چرک و چقیرە «ل» ف چرک، شوخ، چرک مردگی

چەقڵەبان çeqʃe ban چەقڵەوبان، لە سەکزی «چەغەل» ئۆشن لە بورهان «چغل» وە ماناێ چین وشکەنە و لە لاسگردی و سمنانی «چغله» وە ماناێ سەێران کردنە ف گونەای دراز کشیدن کە چهار دست و پا بە سمت بالاست، در سکزی «چَغَل» گویند و در برهان «چغل» بە معنی چین و شکن است و در لاسگردی و سمنانی «چغله»بە معنی گردش است

چەقڵەبانبۊن çeqʃeban bün چەقڵەوبان بۊن ف کنایە از زمین خوردن و چهار دست و پا بە سمت بالا قرار گرفتن

چەقڵەبانکردن çeqʃeban kirdin چەقڵەوبان کردن ف بە گونەای زمین زدن کە چهار دست و پا رو بە بالا باشد

چەقڵەوبان çeqʃew ban چەقڵەبان ف نگا **چەقڵەبان** و ترکیباتش

چەقْمڕ çeqi mir̂ چەقدان، چەکْمڕ ف قیل و قال براه انداختن

چەقْن çeqin چناکەدرێژ ف وراج، پُرگو

چەقوُ çeqû کیەرد، چەخوو ف چاقو

چەقوانە çeqwane بنوورِە چنارْم ف نگا **چنارْم**

چەقوُساز çeqû saz کیەرد درْسکەر ف چاقو ساز

چەقوُکیش çeqû kîş شەڕانچوو، لات ف لات، لات چاقو کش

چەقْهڕ çeqi hir̂ ١) دەنگْ چەقەێ ئاگر ٢) چەقْ مڕ ف ١) صدای سوختن چوب و... ٢) قیل و قال براه انداختن

چەقە çeqe ١) دەمەوەری «هەر چەقەێ تێ» ٢) دەنگْ شکیان ٣) دەنگْ دێانەیل لە سەرما «چەقەێ دێانێ تێ» ٤) چەقەێ ئاگر ف ١) قیل و قال ٢) صدای شکستن ٣) صدای بهم خوردن دندان در اثر سرما ٤) آذرخش، آتش

چەقەچەق çeqe çeq ١) چەقەێ هەیتاهەیت ٢) دەمەوەری ٣) دەنگْ سزیانْ چوو ف ١) «چەقە»ی پیاپی ٢) هیاهو، جنجال ٣) صدای سوختن چوب

چەقەناو çeqe naw فرەوڕا، چناکەدرێژ ف پر چانە، وراج

چەقەڵ çqeʃ ١) جانەوەرێگە لە رووی بۆچِکْتر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تۆڕی، تۆڕک» ئۆشن و لە کرمانی «تووره» و لە زووانْ فەرانسەی (chacal) ولە لاتین (jackal) ئۆشن ٢) پڕ وپا «چووار چەقەڵێ بیە بان» ف ١) شغال، در دیگر گویشهای کردی «تۆڕی، تۆڕک» گویند و در کرمانی «تووره» و در فرانسوی (chacal) و در لاتین (jackal) گویند ٢) پاها و زانوها

چەقە لات çaqe lat لاتْ بێ زوور، پاڵەوانْ بێمزرِەت ف پهلوان پنبە، شیر بی یال و کوپال

چەقەڵ چوو çaqeʃ çû جوورێ تەتگەس کْ مناڵەیل لە نەێوەچ درْس کەن ف اسباب بازیهایی کە بچەها از نی توخالی بە اشکال گوناگون میسازند

چەقەڵمز çeqeʃmiz ١) چەقەڵمیشی ٢) چەقەڵمەس «گ» ف ١) موش مردگی، حیلەگری ٢) مزد کار را ناتمام پرداخت کردن

چەقەڵمەس çeqeʃmes بنوورِە چەقەڵمز ف نگا **چەقەڵمز**

چەقەڵمیش çeqeʃmîş خوەێ وە بێ دەم و زووان کردن، چەقەڵمەس ف خود را بە موش مردگی زدن

چەقی çeqî ١) چۆزەرە دا ٢) ترک و تەمیس بۆ ٣) بزنێ ک پەراوێزْ گوشێ چەرمێ بوو ف ١) جوانە زد ٢) تر و تمیز شد، پاک شد ٣) بزی کە حاشیەی گوشش برنگ سفید باشد

چەقیا çeqya ١) چۆزەرە دا ٢) تاق مەن ف ١) جوانەزد ٢) باز شد

چەقیاس çeqyas چۆزەرە داس ف جوانە زدە

چەقیاگ çeqyag چۆزەرە داێ ف جوانە زدن

چەقیان çeqyan ١) چەترگیان، ترکانن ٢) چۆزەرەدان، لە تۆرکەمەنی «چێقان» ئۆشن ٣) ترک و تەمیس بۊن ف ١) کنارآمدن، سازگاری ٢) جوانە زدن، در ترکمنی «چێقان» گویند ٣) تمیز شدن

چەقیاێ çeqyaê چۆزەرە داێ ف جوانە زدە

چەقین çeqîn چەقیان ف شکوفە دادن

چەک çek ١) ئامرازْ جەنگ ٢) چەپاڵە، لە سەکزی «چەک» ئۆشن ٣) کۆیەنە ٤) حەواڵەێ بانک ٥) شن و ماسە ٦) چەقدان «چەکەچەک کردن» ف ١) جنگ افزار ٢) سیلی، در سکزی «چَک» گویند ٣) کهنە ٤) چک بانکی ٥) شن و ماسە ٦) وراجی

چەکان çekan ١) گیرسان ٢) کۆیەنە کرد ٣) واز کرد ٤) زەق چەکْ رێز ف ١) روشن کرد ٢) کهنە کرد ٣) باز کرد ٤)

خاک سبک کشاورزی زمین شنی

چەکانن çekanin ١) واز کردن ٢) گیرسانن ٣) هەڵدڕین ٤) چەکْ وەرد کردن ٥) داپاچانن ف ١) باز کردن ٢) روشن کردن ٣) از بیخ و بن کندن ٤) کهنه و فرسوده کردن ٥) از هم جدا کردن

چەکْ بەرد çeki berd چەکْ وەرد، داغان ف درب و داغان

چەکْ بەرد دان çeki berd dan چەکْ وەرد کردن، هۊرد کردن ف خُرد و ریز کردن، در هم شکستن

چەکْچناکە çeki çinake چەکْ چناوە ف چهره، رخ، رخساره

چەکْچناوە çeki çinawe چەکْ چناکە ف رخ، رخسار، چهره

چەکْچناوەکیشان çekiçinawe kîşan بەرچەک بەرچەک کردن ف رجز خوانی

چەکْچۊل çeki çül چوور ئاخر ف باقیماندەی اندک

چەکْ فس çeki fis چەکْ وەرد ف درب و داغان، خراب

چەکڵە çekʃe کۆیەنە ف کهنه

چەکڵەفس çekʃe fis کۆیەنە ف کهنه

چەکم çekim ژەنگاڵ، شیرەێ دارێگە کْ کوڵننەێ و نەنەێ بانْ دمەڵ تا بتووقێ و ئەڕاێ مۊ بڕینیش خاسە ف نوعی درمان، شیره نوعی درخت جنگلی که آنرا می‌پزند و روی دمل می‌گذارند تا سر باز کند و بجای موبُر نیز بکار می‌برند

چەکْمڕ çeki mir̂ چەقْمڕ ف هیاهو براه انداختن

چەکمە çekme ١) کەوشْ مل بەرز تا زرانی ئەڕاێ زمسان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «جزمە، جەزمە» ئۆشن ٢) جوواو بێ ئەدەوانە «چە؟ چەکمە» ف ١) چکمه ٢) پاسخی برای «چه» به معنی خفه‌شو

چەکمەبوور çekme bûr دوْڕ ف زورگو، مستبد

چەکمەسییە çekme sîye بەد رەژەن ف نحس، بدشگون

چەکنە çekne چەکڵە ف کهنه و فرسوده

چەکوچ çekwiç چەکوش، لەئەوستا (çekıuşe چەکئوشە) نۆسریاس ف چکش، پتک کوچک، در اوستا (çekıuşe چکئوشه) نوشته شده

چەکوچناکە çek û çinake چەکْ چناکە ف نگا **چەکْ چناکە**

چەکوش çekwiş بنووڕە چەکوچ ف نگا **چەکوچ**

چەکوفس çek û fis چەکْفس ف فرسوده، کهنه

چەکوکەمان çek û keman ئامرازْ نەو ماڵینە ف ابزار نمد مالی

چەکْ وەرد çeki werd چەک و وەرد «چەک = کۆیەنە + وەرد یا ورد = هۊرد» ف مرکب است از «چەک: کهنه+ وەرد : خورد» کهنه و خورد شده

چەکْ وەرد دان çeki werd dan چەک و وەرد کردن ف کهنه و خراب کردن

چەکْ وەرد کردن çeki werd kirdin چەک و وەرد دان ف کهنه و فرسوده کردن

چەکْ وەک çeki wek چەکْ وەرد ف نگا **چەکْ وەرد**

چەکەچەک çekeçek وڕاوە کردن ف وراجی کردن، رجز خوانی

چەکەردان çeker dan جوورێ تەلیسە ئەڕاێ ئامرازْ ئاسنی ف جوالی برای نگهداری ابزار آهنی

چەکەسۊ çeke sü ١) کارامە ٢) قارانگورەختە ٣) ژیدار، قورس و قایم ف ١) کهنه کار، کار آمد ٢) با تجربه و دنیا دیده ٣) مقاوم، با استقامت

چەکەندەر çekender چەکْ فس، چەکْ وەرد ف کهنه و فرسوده

چەکەنتی çekentî چەکْ فس ف کهنه وفرسوده

چەکەوچن çekew çin ١) ماڵ مەردم خوەر، گووشبڕ ٢) تاسوو کەری، گێای ف ١) گوشبُری، فریفتن و مال مردم را بالا کشیدن ٢) گدایی

چەکیا çekya ١) زاوزێ کردنْ دەڵ ٢) گیرسیا ٣) دەرێ واز بۊ ٤) جیا بوونەوە ف ١) زاد و ولد کردن سگ ٢) روشن شد ٣) پـُلمب آن باز شد، در آن باز شد ٤) جدا شدن

چەکیاگ çekyag ١) گیرسیاگ ٢) دەرێ واز بۆیە ٣) چەکیاێ ف ١) روشن شده ٢) در آن باز شده ٣) زاد و ولد کرده «برای سگ»

چەکیان çekyan ١) زاوزێ کردنْ سەێ ٢) واز بۊن ٣) گیرسیان ف ١) زاد و ولد کردن سگ ٢) باز شدن پـُلمب ٣) روشن شدن

چەکیاێ çekyaê چەکیاگ ف نگا **چەکیاگ**

چەڵ çeʃ ١) چەل ٢) چۆزەرەێ سەر لق ٣) بۆل ٤) ژنْ ئاوپاش ٥) ئاژەڵ گەن ف ١) وبال گردن، بی دست و پا ٢)

جوانه انتهایی ۳) لجن و باتلاق ٤) زن بدکاره ٥) حیوان بد و خراب

چەل çel ۱) چەڵ «بیەسه چەڵ ملم» ۲) عەلیل، ئفلیج [ف] ۱) وبال گردن ۲) فلج، ناتوان

چەلاکوچیان çelak û çyan چلاک و چیان [ف] نگا **چلاک و چیان**

چەلان çeĺan چەلاک وچیان [ف] نگا **چلاکوچیان**

چەلانگەر çeĺanger ئەو کەسەێ کْ کیەرد و داس و... دەمەزەرد کەێد [ف] کسی که ابزار کشاورزی و ... را تیز می‌کند

چەڵتوک çeĺtük برنجێ کْ چەوڵەکێ نەگریاس، شەڵتوک، له تۆرکەمەنی«چەلتیک» ئۆشن [ف] شلتوک، در ترکمنی « چِلتیک» گویند

چەڵق çeĺq دڵو، دۆڵگ، دەڵگ، دەڵق، له سەکزی «چلەت، چلەر» و له تۆرکەمەنی «چێلقا» ئۆشن [ف] لیف گوشتی حیوان بسیار لاغر، در سکزی «چِلَت، چلَر» و در ترکمنی « چێلقا» گویند

چەڵقوو çeĺqû بڵْ باریک [ف] باریک و بدقواره

چەڵقووز çeĺqûz ۱) ریتق ۲) بڵْ باریک [ف] ۱) فضله پرندگان ۲) کنایه از باریک و بدقواره

چەڵقه çeĺqe چووارقەد [ف] روسری

چەڵک çeĺk جوورێ داڵه کْ ماسی خوەێ [ف] پرنده‌ای است، عقاب ماهیخوار

چەڵگه çeĺge دیلەکْ سییەماڵ [ف] چوبY مانندی که برای برپا کردن سیاه چادر بکار می‌رود

چەڵمووس çeĺmûs ۱) سەێ ماڵانگەرد ۲) نانه لەم [ف] ۱) سگ ولگرد ۲) صفت انسان مفت خوار و شکمو

چەڵماتْگ çeĺmatig ۱) لەڕ و باریک ۲) گتْگناڵ [ف] ۱) لاغر و بینمود ۲) آت آشغال

چەڵه çeĺe چوو دریژ وچەفت [ف] چوب دراز و نا هموار

چەڵەپەڕ çeĺe peȓ نوورێگه «چەڵه : چۆزەره + پەڕ : قرتیان» [ف] نفرینی‌است به معنی در نوجوانی بمیری «چەڵه : جوانه + پەڕ: بریدن»

چەڵەپەڕبای çeĺe peȓ bay نوورێگه، بنووڕه چەڵەپەڕ [ف] نگا **چەڵەپەڕ**

چەڵەپەڕ بۊن çeĺe peȓ bün بنووڕه چەڵەپەڕ [ف] نگا **چەڵەپەڕ**

چەڵەت çeĺet چڵپاو خەڕێ [ف] گل ولای

چەڵەک çeĺek بنووڕه چڵه [ف] نگا **چڵه**

چەڵەکه çeĺeke ۱) قایم بەسان«چۆنه بەسامەسەێ چەڵەکه نیەکەێ» ۲) چەڵەک [ف] ۱) محکم بستن، بدون کمترین جنبش ۲) دیرک، ستون

چەڵەکیان çeĺekyan داچەڵەکیان، چرچگیان [ف] یکه خوردن، ترسیدن

چەڵەمه çeĺeme دەڵەمه، سقانْ دەس و پا [ف] استخوان دست و پا

چەڵەمەدریژ çeĺeme dirîj ۱) ئەو کەسه ک سقانْ دەس و باڵێ شووڕ و قەوه ۲) لاناوه له زڵهۆرت [ف] ۱) آنکه استخوان دست و پایش دراز و بد ترکیب است، دست و پا دراز ۲) کنایه از بد ریخت

چەم çem ۱) چەو «ل» له فەریزەندی و یەرەنی و نەتەنزی «چەم» ئۆشن ۲) روو، رووبار ۳) چەفتی، قووڕی ۳) رمڵ، لم «خەمْ چەمْ کارەگه زانێ » ٥) چەێ مْ [ف] ۱) چشم، در فریزندی و نطنزی و یرَنی «چَم» گویند ۲) رودخانه ۳) خمیدگی ٤) شیوه کار ٥) چه چیز من

چەمئەرێ çem erê چەوەرێ «ل» [ف] چشم براه

چەمئەنار çem enar دیەکەێگه لەئەرکەوازی ئیلام [ف] روستایی در ارکوازی ایلام

چەما çema چەمیا [ف] خمید

چەماخ رووشنی çemax rûşinî حەواڵ پرسی [ف] احوال پرسی

چەماڕووشنی çema rûşinî حەواڵپرسی [ف] احوالپرسی

چەمان çeman ۱) چەمیان ۲) چەێ ئیمه [ف] ۱) خم شدن ۲) چه چیز ما

چەمانن çemanin چەفتەو کردن [ف] خم کردن

چەمانه çemane ۱) چوەێ ئیمەس ۲) ئیمه کارێ نەێریم [ف] ۱) چه نسبتی با ما دارد ۲) چکار داریم، کاری به کارشان نداریم

چەماو çemaw چەما [ف] خم شده

چەمباخ çembax کیەنیگه له منارْ کۆیەشت [ف] چشمه‌ای در منار از توابع کوهدشت

چەمچگ çemçig چمچگ [ف] نگا **چمچگ**

چەمچە çemçe چەمچگ ف نگا **چمچگ**

چەمچەروو çem çerû دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

چەمچەماڵ çemçemaĺ ١) مەڵوەنێگە لە کرماشان ٢) دیەکەێگە لە سەحنە ف ١) منطقەای شامل چند دهستان در کرماشان ٢) روستایی در صحنه

چەمچەمەکی çemçemekî بنوورە چەوچەوەکی ف نگا **چەوچەوەکی**

چەمخاڵە çemxaĺe چخچیلە ف نگا **چخچیلە**

چەمدەژین çemdejîn چەوژان «ل» ف چشم درد

چەمرە çemre چەمەرە ف خیارچنبر، نگا **چەمەرە**

چەمزاخە çemzaxe زەردەسیری «ل» ف نوعی خار « زەردەسیری»

چەمزرشک çemzirişk دیەکەێگە لە لوڕستان ف روستایی با گویش لکی از توابع لرستان

چەمزەرد çemzerd دیەکەێگە لە ئیلام ف روستایی با گویش لکی در ایلام

چەمقڵا çemqiĺa دیەکەێگە لە ئیلام ف روستایی با گویش لکی در ایلام

چەمقوله çemqüle دیەکەێگە لە ئیلام ف نام روستایی در ایلام

چەمکەو çemkew کیەنیگ لە کوونانی ف چشمەای در کونانی از توابع کوهدشت

چەمگ çemig چمک، چۆز ف گوشە، زاویە

چەملەک çemĺek ١) ناو دەسان مییە و بزْن ٢) پووس ڕۆ سینە ف ١) میان سینە و دستهای گوسفند وبُز ٢) پوست روی سینە ودندە

چەمندەفەر çemindefer قەتار، شەمەندەفەڕ، لە فرانسەی (shmindefir) ئۆشن ف ترن، قطار، در زبان فرانسوی (shmindefir) گویند

چەم وچار çem û çar چنگْ چار، چمْ چار ف تلاش، راه گریز

چەم وخەم çem û xem ١) لم، رمڵ ٢) چەفتلاو چەفتی ف ١) شیوە ٢) کج و احول

چەم وروو çem û rû̂ ناوڕوو ف جلگە، کرانە رودخانە

چەمە çeme ١) سەرچاوە ٢) مْ چوەمە ٣) دەردم چوەس ف ١) سرچشمه ٢) چکار دارم، کاری به کارش ندارم ٣) دردم چیست

چەمەدان çemedan جانتا، مجری ف چمدان

چەمەر çemer ١) شین وگیرە، چەمەری ٢) لاناوە لە بەدبەختی ٣) مایچەێ مل ٤) بەزمێگ لە مووسقی کوردی لە هەێنْ مردن ف ١) شیون و زاری ٢) کنایه از بدبختی ٣) ماهیچه گردن ٤) بزمی از موسیقی کردی که در هنگام مردن کسی با دهل و سرنا می‌نوازند

چەمەڕا çemerâ چەمەڕێ «ل» ف چشم براه

چەمەرگا şemerga چەمەرێا ف محلیکه مراسم «چەمەری » را در آنجا برگزار کنند

چەمەرە çemere ١) چمرە، خیارشنگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«چەمیلە، ترۆزی، ترێزوو، شاروخ» ئۆشن ٢) چەمەرەێ مل ف ١) خیارچنبر، در دیگر گویشهای کردی «چەمیلە، ترۆزی، ترێزوو، شاروخ» گویند ٢) ماهیچه گردن

چەمەری çemerî چەمەر، لە ئەوستا (çemreuş چەمرە ئوش) نۆسریاس ف شیون وزاریی که با دهل و سورنا برگزار کنند، در اوستا (çemreuş چمره‌اوش) نوعی سوگواری نوشته شده

چەمەڕێ çemerê چەمەڕا «ل» ف چشم براه

چەمەرێا şemerêa چەمەرگا ف نگا **چەمەرگا**

چەمەری درەو çemerî direw چەمەری گرتن ئەڕاێ ساوْ کشت وکاڵێ کْ نەخوەش بۊیە ونیەتۆەنێ درەو بکەێ و مەردم ئەڕاێ گەلەدرەوێ کەن ف بزمی ازمقامات«چەمەری» که برای کشاورز بیماری که نمی‌تواند محصول را برداشت کند با دهل و سرنا اجرا می‌شود و گروهی محصول را برداشت می‌کنند

چەمەڵوەن çemeĺwen چەمْ ئەڵوەن، دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصرشیرین

چەمەمیران çeme mîran دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

چەمەن çemen ١) چیمەن ٢) جوورێ چنارە «ل»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خۆجەلی» ئۆشن ف ١) چمن ٢) سپیدار، در دیگر گویشهای کردی «خۆجەلی» گویند

چەمەندەفەر çemendefer بنوورە چەمەندەفەر ف نگا **چەمندەفەر**

چەمەنزار çemenzar ١) مەرەنگ، مەرغ ٢) دیەکەێگە لە

جووانڕوو ف ۱) چمنزار ۲) روستایی در جوانرود

چەمی çemî ۱) چەمیا ۲) سوێیەرْ کاڵ ف ۱) خمید ۲) رنگ قرمز کمرنگ

چەمیا çemya چەمی ف خمید، خم شد

چەمیاس çemyas چەم خواردێە ف خمیده شده است

چەمیاسا çemyasa چەمیاس ف خم شده است

چەمیاسەو çemyasew چەمیاس ف خم شده است

چەمیاگ çemyag چەمیاێ ف خمیده شده

چەمیان çemyan چەمەو بۊن ف خمیدن

چەمیانا çemyana چەمیان ف خم شدند

چەمیانەو çemyanew ئەوان چەمیان ف خم شدند

چەمیاێ çemyaê چەمیاگ ف خمیده شده

چەمیبگار çemî biĝar دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

چەمین çemîn ۱) سەر چەمانن ۲) چەمیان ف سرخم کردن ۲) خمیدن

چەمینەوە çemînewe چەمیانەوە ف دوباره خم شدن

چەن çen چەنێ ف چقدر، چند

چەناکە çenake چناکە ف چانە

چەنان çenan چەن گلە ف چندتا، چند عدد

چەنبڕی çenbirî̂ لاناوە لە لەڕ و ناتەوان، قەێبڕی، چان کردێ ف کنایه از لاغر و ناتوان

چەنتە çente جانتا ف توشەدان

چەنگووک çengûk بنوورە چەکەوچن ف نگا **چەکەوچن**

چەنْم çenim چەنمین کەس ف چندم، نفر چندم

چەنْمی çenimî چەنمین ف چندمین نفر

چەنمین çenimîn چەنْمی ف چندمین

چەنە çene ۱) نرخێ چەن تمەنە ۲) وە ئەنازەێ «چەنە لاتاوْسێگ» ۳) چناوکە، لە لاتین (chin) ئۆشن ف ۱) چقدر است ۲) به اندازه‌ی... ۳) چانه، زنخ، در لاتین (chin) گویند

چەنەباز çene baz چناکەدرێژ ف وراج

چەنەچەن çene çen بەرچەک بەرچەک ف گزافه گویی، رجز خوانی

چەنەچەنێ çene çenê چەنی ف چقدر

چەنەدان çene dan چەقْ پەڵ دان ف چانەزدن

چەنەلەق çene leq دەم مفت ف یاوەگو، کسی که راز نگهدار نیست

چەنەمفت çene mift دەمەودەر ف یاوەگو

چەنەهەرز çene herz چەنە مفت ف یاوەگو

چەنەیەک çene yek هاوقەد، هاوسەنگ ف هم اندازه، هم قد

چەنێ çenê چەنە چەنێ ف چقدر

چەو çew ۱) چەم ۲) چۊزەرە ف ۱) چشم ۲) جوانه

چەوئێشی çew ıêşî ۱) نووڕێگە ۲) چەو ژان ف ۱) نفرینی است ۲) چشم درد

چەوار çewar ۱) چەوهار، چاوهار، بەرید ۲) بەشێگە لە ئێلام ف ۱) پیک، قاصد، خبرچین ۲) بخشی در ایلام

چەوارشە çewarşe بنوورە چەواشە ف نگا **چەواشە**

چەواسە çewase بنوورە چەواشە «ل» ف نگا **چەواشە**

چەواشە çewaşe ۱) چەواشی ۲) چەرخان، لە ئەوستا (zerenyûvaşe زەرەن یوڤاشە) وە ماناێ گەردوونەێ زەڕینە ف ۱) دگرگون، برعکس ۲) چرخنده، چرخان، در اوستا (zerenyûvaşe زرن‌یواشه) به معنی گردونه زرین نوشته شد

چەواشی çewaşî چەواشە ف نگا **چەواشە**

چەواک çewak چووخ، چاواک، چاواخ «ل» ف چپـُق

چەوباز çew baz چەو پێس ف چشم چران

چەوبازە çewbaze چاوبازە ف نگا **چاوبازە**

چەوبڕین çew birîn چاوبڕین ف تقلید کردن

چەوبوور çew bûr گیاێ جووانْ کەرکووڵ ف گیاه جوان «کەرکووڵ»

چەوبەس çew bes ۱) چەوبەن ۲) پارچەێگ کْ بانْ چەو وە پێ بەسن ف ۱) چشم بندی ۲) پارچه‌ای که با آن روی چشم را می‌بندند

چەوبەسان çew besan چەو پووشان ف چشم پوشی کردن، چشم بستن

چەوبەن çew ben چەو بەس ف نگا **چەوبەن**

چەوپتانن çew pitanin ۱) چەو پرتانن ۲) ئەخماز کردن ف ۱) پلک زدن ۲) چشم پووشی کردن

چەوپرتانن çew pirtanin چەو پتانن ف پلک زدن

چەوپووشان çew pûşan ئەخماز کردن ف چشم پوشی کردن

چەوپووشی çew pûşî چەو پووشان ف چشم پوشی

چەوپووشین çew pûşîn چەوپووشی ف چشم پوشی کردن

چەوپێابۆن çew pêa bün چاو پێا بۆن ف نگا **چاوپێا بۆن**

چەوپێس çew pês چەوباز ف چشم چران

چەوپێکەفتن çew pê keftin چاو پێ کەفتن ف نگا **چاو پێ کەفتن**

چەوترسنەکی çew tirsinekî ١) ژارْ چەو داین ٢) ئاو چەو سەنن ف ١) زهر چشم زدن ٢) کنایه از ترساندن

چەوتەفەقوو çew tefeqû چاوتەفەقوو ف نگا **چاوتەفە قوو**

چەوتەنگ çew tenĝ بنووڕە چاوتەنگ ف نگا **چاوتەنگ**

چەوچڵێس çew çiĺês چەوپێس ف چشم چران و آزمند

چەوچە çewçe بنووڕە چەوچەو، چەێکەچەێکە ف معما ، چیستان، نگا **چەوچەو**

چەوچەنە çewçene بنووڕە چەوئێشی ف نگا **چەوئێشی**

چەوچەو çewçew ١) چەوچە، چەێکەچەێکە، چێکەچێکە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بۆڕێن، کێ بەرکێ، مەتڵۆکە، لیچار، لەگەز، مەتەڵۆک، دەناچیە، فیشاردە، تشتانۆک، لەغەز، مەتەڵ، شتیکانێ» ئۆشن و لە ئەوستا (freşne فرەشنە) تۆسریاس ٢) چەوپێسی ف ١) چیستان، در دیگر گویشهای کردی «بۆڕێن، کێبەرکێ، مەتڵۆکە، لیچار، لەگەز، مەتەڵۆک، دەناچیە، فیشاردە، تشتانۆک، لەغەز، مەتەڵ، شتیکانێ» گویند و در اوستا (freşne فرَشنه) نوشته شده ٢) چشم چرانی

چەوچەوەکی çewçewekî ١) سەرەتاتکێ ٢) هامالێ ف ١) تجسس، پیگری ٢) رقابت

چەوچین çew cîn خەوەر چۆن ف خبر رفتن

چەوخسن çew xisin واتوورە ف شایعه کردن

چەوخڵافانن çew xiĺafanin خافڵ بۆن ف غافل شدن

چەودان çew dan ١) وە چەوا کردن ٢) دیەن، دیتن ف ١) چشم زخم زدن ٢) دیدن

چەودراتێ çew diratê نووڕێگە ف نفرینی است به معنی کور شوی

چەودراوردن çew dirawrdin چاو دراوردن ف نگا **چاو دراوردن**

چەودزەکی çew dizekî بنووڕە چاودزەکی ف نگا **چاو دزەکی**

چەودەشارەکی çew deşarekî گەمەێ هەشار هەشار ف قایم باشک

چەودیدەمەن çew dîdemen چەو دییەن ف چشم دیدن کسی را ...

چەور çewr چەرم ف چرب

چەوراو çewr̂aw چاوراو ف شایعه

چەور بۆن çewr bün چەرم بۆن ف چرب شدن

چەورچەورە çewr çewre چەورگی، بنووڕە چەورگی ف نگا **چەورگی**

چەورچلیک çewri çilîk تەمام چەور ف کاملا چرب و لغزنده

چەوکاڵە çew kaĺe ناوێگە ژنانە، ئەو کەسە کْ چەوەیلێ وە رەنگْ ماوی رووشنە ف نامی زنانه، زنی که چشمانی آبی روشن دارد

چەورکردن çewr kirdin ١) لاناوە لە رشبەت دان ٢) چەرم کردن ف ١) کنایه از رشوه دان ٢) چرب کردن

چەورگاو çewrigaw ئاو چەور وچلیک ف آب چرب و چرکین

چەورگی çewrigî چەوچەورە ف گیاهی از تیره گل گاو زبانیان

چەور وچلیک çewr û çilîk چەورْ چلیک ف کاملا چرب وچرکین

چەورەژیایێ çew r̂ejyaê ١) دۆیەت یا کورێ کْ خوەتەنی چەوێ سییەس ٢) ئەو کەسە کْ چەو رەژیە ف ١) دختر یا پسری که به طور طبیعی چشمانش سیاه است ٢) آنکه با سرمه چشمانش را سرمه کشد

چەورەژین çew r̂ejîn چاورەژین ف سرمه بر چشمان کشیدن

چەوری çewrî چەرمی ف چربی

چەوریان çewr̂yan چلکیان، چۆ گنە چلکیان ف چسپیدن ، مانند گنه چسپیدن

چەوزاغە çew zaxe بنووڕە چەوبازە ف نگا **چاوبازە**

چەوزاق çew zaq چەوزڵ، لە سەکزی «چەش زق » ئۆشن

ف چشم سیاه و برجسته، در سکزی «چَش زق» گویند

چەوزڵ çew ziĺ چەوزاق ف چشم برجسته وسیاه رنگ

چەوسیا çewsya لکیا ف چسپید

چەوسیاگ çewsyag چەوسیاێ ف چسپیده شده

چەوسیان çewsyan لکیان ف چسپیدن

چەوسیاێ çewsyaê چەوسیاگ ف چسپیده شده

چەوْشی çewişî چەوئێشی ف بیماری چشم درد

چەو قرپانن çew qirpanin چەو قرتانن ف چشمک زدن

چەو قرتانن çew qirtanin چەو قرپانن ف چشمک زدن

چەوکەو çew kew تەگری چەو ف چشم روشن و آبی

چەوگا çew ga بنوورە چاوگا ف نگا **چاوگا**

چەوگان çewgan گەمەێگە، لە پەهلەوی (çupîgan چوپیگان) و (çupekan چوپەکان) تۆسریاس ف چوگان، در پهلوی (çupîgan چوپیگان) و (çupekan چوپەکان) نوشته شده

چەولە çewĺe جووری سەوەتەس ک وە باقەێ نازک درْس بوو ف نوعی سبد که با نی نازک بافته می‌شود

چەو لە خوەری çew le xwerî ١) مالێ کْ خوەر گیر بوو ٢) رۆ لە خوەر کار کردن ف ١) خانه شمالی ٢) رو به آفتاب کار کردن

چەو لە سەر بۊن çew le ser bün ١) تەلافەتی کردن، لە خجالەتْ کەسێ دراتن ٢) داریدە داشتن، دالْتە داشتن ف ١) جبران کردن، تلافی خوبی کسی را کردن ٢) پشتیبان داشتن

چەولەک çewĺek زەولەک، پەپریکْ گەنم و جۆیە و ... ف لایه بیرونی پوسته غلات

چەو لە یەک برین çew le yek birîn چەو چەوی کردن، هامالْی کردن ف چشم و هم چشمی کردن، رقابت کردن

چەوماخە çewmaxe بلاچەێ ئاسمان ف برق ناشی از رعد

چەومردێ şew mirdê ئەوکەسە کْ پێلەێ چەوێ دارالۆسە ف کسی که پلکهایش آویزان است

چەومەس çew mes چاومەس ف چشم مست و دلفریب

چەومێڵ çew mêĺ بنوورە مێڵ ف نگا **مێڵ**

چەوەرێ çewerê چاوەرێ، بەنیرە، بنوورە چاوە رێ ف چشم براه، نگا **چاوەرێ** وترکیباتش

چەوەشی çeweşî چەوْشی، چەوئێشی ف بیماری چشم درد

چەوەنوور çewenûr چاوەنوور ف نگا **چاوە نوور**

چەوەیل çeweyl چەوان ف چشمها

چەوهەڵاوردن çew hiĺawrdin ١) خاس نووڕسن ٢) چەو هێز دان ف ١) و ٢) خوب نگاه کردن، نگاه کردن

چەویر çewîr گیاێگە خوەشبوو ف گیاه آویشن

چەویر çewîr ئاژەڵێ کْ دەسْ پاێ چەفتە ف بُز یا گوسفندی که دست و پایش کج است

چەویل çewîl چەویر «ل» ف نگا **چەویر**

چەێکەچەێکە çeŷke çeŷke چەوچە «ل» ف چیستان

چەێگە çeŷge ١) چ چشتێگە ٢) چە بیە ف ١) چه چیزی است ٢) چه شده

چی çî ١) چێ، ئەێ چی، لە ئەوستا (şî شی) تۆسریاس و وە ماناێ جیگیر کردنە، لە هەورامی شی وە ماناێ چی و هیشتن ئۆشن ٢) پاشگر وە ماناێ ئەنجام دەر «تەمۆرە چی» ف ١) رفت، در اوستا (şî شی) به معنای جایگزین کردن است و در اورامانی «شی» به معنای رفت و گذاشت است ٢) پسوند انجام دهنده

چێ çê ١) چی ٢) چە «ل» ٣) چشت «ل» ف ١) رفت ٢) چه، چه چیزی ٣) چیز، چیزی

چیا çya ١) چیەو ٢) تەپە ٢) دیەکەێگە لە دێزگران ف ١) برگشت ٢) تپه ٣) روستایی در دێزگران از توابع اسلام آباد غرب

چیائنگلیسە çyaınĝlîse دیەکەێگە لە ماێەشت ف نام روستایی در مادیشت

چیابوور çyabûr دۆ دیەکەێگە لە گاوارە، چیابوورْ کاکی و چیابوورْ رەحمان ف نام دو روستا بر آیین یارسان در گهواره، چیابوور کاکی و رحمان

چیابلاڵە çyabiĺaĺe دیەکەێگە لە بێلەوار ف روستایی در بیله‌وار

چیابەلەک çyabelek ١) دیەکەێگە لە پشت دەروەن ٢) دیەکەێگە لە ماێەشت ف ١) روستایی در پشتدَرون ٢) روستایی در مادیشت

چیاجەنگە çyacenĝe دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا کْ ئۆشن جی جەنگْ بەرزوو و رووسەمە ف روستایی در اسلام‌آبادغرب که گویند جنگ رستم و بُرزو در آنجا بوده

چیاچووین çyaçuwîn دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در

گهواره

چیازەرد çyazerd دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف روستایی در اسلام آبادغرب

چیاسرخ çyasirx تەپەێگە لە ناو راس کرماشان ف تپەای در شهر کرماشان

چیاسەفەر çyasefer دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

چیاکوڵ çyakwiĺ دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف روستایی در نزدیکی اسلام‌آباد غرب

چیاکەزازی çyakezazî تەپەێگە لە ئارۆن ئاوا ف تپەای مخروبه در اسلام‌آباد غرب

چیاکەڵوالی çyakeĺwalî دیەکەێگە لە ماێەشت کْ وە هەڵە «کلبعی» نۆسریاس ف روستایی در مادیدشت که به غلط کلبعلی یعنی سگ علی نوشته شده در حالیکه «کەڵوالی» به معنای خان بزرگ می‌باشد (کەڵ : بزرگ مانند، کلْگ کەڵە و والی به معنای خان است)

چیاکەو çyakew ١) دیەکەێگە لە ئارۆن‌ئاوا ٢) ناو دیەکەێگە لە ماێەشت ف ١) روستایی در اسلام‌آباد غرب ٢) روستایی در مادیدشت

چیاگاوانە çyagawane تەپەێگە گەلێر لە ئارۆن ئاوا کْ پێشینەێ دەورەێ گوتیەیلە ف تپەای در اسلام آباد غرب مربوط به دوره «گوتیها»

چیاگنووژ çyagonûj دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

چیاگینوو çyagînû دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

چیاماران çyamaran دیەکەێگە لە پشتدەروەن ف نام روستایی در پشت‌دَروَن

چیانەرگس çyanergis دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

چیت çît چیخ، لە هندی «چیت» ئۆشن ف چیت، در هندی نیز «چیت» گویند

چیتْ ئەسپەر çîti esper جوورێ چیتە کْ نەخشْ گوڵ ئەسپەر ها قەێ «شەدەێ یەێ تاڵ زەڕ بەساسە سەرەو-سپەریاس وە رۆ چیتْ ئەسپەرەو» (عەباس باباخانی) ف نوعی چیت که نقش گل شش پر بر روی آن بافته شده

چیتجا çît ca چیتەجا، پاجی ف نگا **پاجی**

چیتکردن çît kirdin لاناوە لە چەپاو کردن ف کنایه از چپاو کردن

چیتوولگ çîtûĺig ١) ژێر رەختاوی «ل» ٢) چیتەکوڵ ف ١) زیر رختخوابی ٢) چیت کوچک

چیتەجا çîte ca چیتجا، پاجی ف نگا **پاجی**

چیتەکوڵ çîte kwiĺ چیتوولگ ف چیت کوچک

چیتەلان çîtelan ١) قامێشەلان ٢) دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف ١) نیزار ٢) روستایی در چرداول

چیچ çîç نیشتن وە زووانْ منالەیل ف نشتن در زبان کودکان

چیچگەمەچان çîçgemeçan گەمەێگە منالانە ف بازیی کودکانه

چیچگدان çîçigdan جیقڵدان ف چینه‌دان

چیچْ ویچ çîçi wîç چۆچانن ف پراکندن

چیچی çîçî ١) تەتە «ل» ٢) نیشتن وە زووانْ منالەیل ف ١) اسباب بازی ٢) نشتن در زبان کودکان

چیخ çîx چیت ف چیت

چیخْ تەپەک çîxi tepek چیخْ سووەێ مەی ف نوعی چیت نقشدار و زیبا که برای مهمانیها بر سیاه چادر پرچین می‌کنند

چێخڕ çê xir̂ بسێن «ل» ف خریدار، مشتری

چیخْ سووەێمەی çîxi suweŷmey تەپەک«چیخْ سووەێ مەی ها لە دڵێ جاش ـ وەو لاێ چیخەوە بچووە وە لاش» «مەلا نەجەف ئەێوانی» ف نوعی چیت زیبا با نقشه‌ای سیاه و سرمه‌ای

چیخکردن çîx kirdin پەرچین کردن وە چیخ ف پرچین درست کردن با بوریا

چید çîd چیدن ف رفتی

چیدا çîda چیدنەو ف برمی‌گردی

چیدن çîdin بنوورە چید ف نگا **چید** و ترکیباتش

چیدە çîde ١) چید «چیدە ماڵ» ٢) چیدنە ف ١) میروی به ... ٢) رفته‌ای

چیدەرێ çîde rê̂ چیدن ف میروی؟

چیدەرێا çîde rîêa چیدنا ف میروی؟

چیدەرێەو çîde rîŷew چیدنەو ف میروی؟

چیدەسا çîdesa چیدنەسەو ف برگشته‌ای

چیدەسەو çîdesew چیدنەسەو ف دوبارە رفتەای

چیدەو çîdew چیدنەو ف برمی‌گردی

چیڕ çîr̂ جیڕ ف غیر قابل جویدن

چێر çêr ١) چەنە ٢) چۆزمان، لە ئەوستا (çîthre چیثره) نۆسریاس لە وشەیْ (sipeçîthre سپه چیثره) وە مانایْ لە لانەمایْ سەگ ک کوردیە ٢) زاڵ ٤) دیەکەێگە لە سەحنە ف ١) چانه ٢) چهره، در اوستا (çîthre چیثره) نوشته شده در واژه (sipeçîthre سپه‌چیثره) به معنی‌از تخمه‌ی سگ که درگویش سورانی «سپه» به معنای سگ است و روی هم رفته واژه‌ای کردی است ٣) چیره، پیروز ٤) روستایی در صحنه

چێرتووکە çêrtûke بەیْ تۆر، بەدگڵ ف بدریخت

چیروونن çîrûnin بڵووم دان، هانْدان «ل» ف تشجیع کردن، تحریک کردن

چیرە çîr̂ê فیرەیْ کەو ف صدایی که کبک هنگام پرواز سر می‌دهد

چێرە çêre چێر ف چهره

چێرەودان çêrew dan چۆزەرەدان ف جوانه زدن

چیز çîz ١) جیزە ٢) چۆز «پارچەیْ دْچیز» ف ١) صدای جز جز سماور ٢) دولا قبا

چێژ çêj تام، مەزە ف مزه، طعم

چێش çêş چوە، چە «چێش مەبوو» ف چه، چی

چێشت çêşt چشت ف نگا **چشت** و ترکیباتش

چیق çîq چیخ ف چیت

چیقڵدان çîqĺdan جیقڵدان ف چینەدان

چیکان çîkan ١) دیەکەێگە لەمەسۆری ٢) چریکان ف ١) روستایی در بخش منصوری ٢) جیغ کشید

چیکوڵن çî kwiĺin ئاشپەز، چشتکەر «ل» ف آشپز

چێکە çêke درْس بکە «ل»، لە کرمانجی «چێکرْن، چێکە» ئۆشن ف امر به درست کردن، در کرمانجی «چێکرْن، چێکە» گویند

چێکەچێکە çêke çêke چەێکەچەێکە «ل» ف چیستان

چیل çîl ١) ماێە کەوک ٢) نۆقنقی ٣) چیل چیل ف١) ماده کبک ٢) خال‌خالی ٣) نژادی ازمرغ وخروس

چیلچیل çîlçîl ١) لانەمایْ جووریْ مامر وکەڵەشێرە ٢) نق نقی ف ١) نژادی از مرغ وخروس ٢) نقطـه نقطـه، خال خال

چیلگ çîlig چیلیْ، لە سمنانی «چیلکی» ئۆشن ف هیزم بلوط، در سمنانی «چیلکی» گویند

چیلیْ çîlê چیلْگ ف هیزم بلوط

چیم çîm ١) مْ چیم ٢) چیمەن ف ١) رفتم ٢) چمن

چیما çîma چیمەو ف برگشتم

چیمڵانی çîmĺanî زەق مەرەنگ ف چمنزار

چیمن çîmin ئیمە چیمن ف رفتیم

چیمەن çîmen مەرەنگ، قۆمام ف چمن

چین çîn ١) زێزْ تان، پوو «ل» ٢) لانەما ٣) جار، کەڕەت ٤) وڵاتْ چین ٥) پاشگرْ کرداری «خۆرما چین» ٦) بنووڕە ئامێژەن ٧) ئەوانە چین، لە گیلەکی و هەورامی «شین» ئۆشن ف ١) نخ پود ٢) نژاد ٣) بار، دفعه ٤) کشور چین ٥) پسوند فاعلی ٦) نگا **ئامێژەن** ٧) رفتند، در گیلکی و اورامانی «شین» گویند

چینا çîna چینەو ف برگشتند

چینکوو çînkû ئەمزارێگە لە مەوجبافی ف وسیله‌ای در جاجیم بافی

چینگدان çînigdan چیچگدان ف چینەدان

چینگرتن çîn girtin لانەمایْ خاس هەڵگرتن ف نژاد گیری کردن، اصلاح نژاد

چینگە çînge ١) پاکرەکی و جوورسنْ مامر لە شوونْ دان، لە ئەوستا (çînengh چینەنگهـ) وە مانایْ ١) جوورسن ٢) تاسە نۆسریاس ٢) سووکە ناو چینی ف ١) جستجوی ماکیان بدنبال دانه، در اوستا (çînengh چیننگهـ) به معنای ١) جستجو ٢) آرزو و خواهش نوشته شده ٢) مخفف آنکه نامش چینی است

چینْمان çîni man چۆزمان ف چهره، رخساره

چینە çîne چینەسە ف رفته‌اند، رفته‌اند به...

چینەما çînema ١) بنچینە ٢) لاناوە لە سەجرە نامە ف ١) رگ و ریشه ٢) کنایه از شجره‌نامه

چینی çînî ١) کاسە وکوچڵەیْ چینی ٢) ناوێگە ژنانە ف ظرف چینی ٢) نامی دخترانه

چیە çye ئەۆ چێە ف رفته

چیەچیە çye çye وەرە وەرە، رەوەق رەوەق ف بخش به بخش، اندک اندک

چیەرْدەم çyeri dem مایْ دەم «بزان چیەرْ دەمیْ چۆنە» ف نحوه‌ی گفتار، سبک وسنگین کردن از طریق گفتار

چیەرە çyere ١) هەورینگ، هۆرنگ، لە سەکزی «چەرەک» وە ئەمزارێ ئۆشن کْ پەمە لە دانە جیاوا کەیْد و ئەوە دۆ چووە گرد وساف جوورْ هەورینگ ٢) چیەرێ [ف] ١) قیچی پشم‌زنی، در سکزی «چِـَر ک» به ابزاری گویند که پنبه را از دانه جدا می‌کند و آن دو چوب گرد و صیقلی است که روی هم سوار است و خلاف جهت هم حرکت می‌کنند درست مانند قیچی پشم‌زنی ٢) پشم چینی

چیەرەدگان çyere digan چیەرەدیْان [ف] کنایه از کسی که در خوردن و جویدن تند باشد

چیەرەدیْان çyere diêan چیەرەدگان [ف] نگا **چیەرەدگان**

چیەرەک çyerek خواردەمەنی «ماڵ بەرزْ بێ چیەرەک - چیەرەک تیْد نیە بەرزی وە دەرەک» لە تۆرکی «چورەک» وە نان ئۆشن و لە سەکزی «چو رەک» ئۆشن [ف] خوراکی، در ترکی «چورَک» به معنای نان است و در سکزی «چورک» به معنی خوراکی است

چیەرەوان çyerewan چەرەوان [ف] کسی که پشم چینی می‌کند

چیەرێ çyerê ١) بنوورە چیەرە ٢) قەڵۆیە «ل» ٣) چاێر [ف] ١) نگا **چیەرە** ٢) دندان پیشین مار و گراز ٣) کیسه آمینون

چیەڕێ çye r̂ê چیەو [ف] برگشت، رفت

چیەڕیْا çye r̂iêa چیەو [ف] برگشت

چیەرێکەر çyerê ker چیەرەوان [ف] نگا **چیەر ەوان**

چیەرێگاز çyerê gaz زامێ کْ شوونْ چیەرێ بوو [ف] زخمی که در اثر قیچی پشم زنی بر بدن گوسفند ایجاد شود

چیەڕیْەو çye r̂ŷew چیەڕیْا [ف] برگشت

چیەسا çyesa چیەسەو [ف] برگشته است

چیەسەکوو çyese kû چیەسە کوورە [ف] کجا رفته است

چیەسەو çyesew چیەسا [ف] برگشته

چیەم çyem ١) چەو «ل» ٢) تیەم [ف] ١) نگا **چەو** و ترکیباتش ٢) نگا **تیەم** و ترکیباتش

چیەو çyew چیا [ف] برگشت

چیەێ çyeŷ چیەسەێ [ف] آنرا رفته

ح

حا h́a ١) وشەیٚ سەر سڕ مەنین ٢) رانینْ ولاٚخ ٣) بەڵەیٚ، ها ف ١) کلمه شگفتی ٢) راندن الاغ ٣) بله

حاتە h́ate هەتیتەکردن، ئەرەوییە ف احاطـه

حاتەدان h́ate dan ئاخڵەدان ف محاصره کردن

حاتەکردن h́ate kirdin ئاخڵەدان ف محاصره کردن

حاجەت h́acet ئاجەت ف ظرف وظروف آشپزی

حاجی h́acî ١) ئەو کەسەیٚ کْ چیەسە ماڵ خودا ٢) کەسیٚ لە یارسان کْ چۆدە سەر گڵکویٚ سۆڵتان سەهاک لە هەورامان «گ» ف ١) حاجی، کسی که به خانه خدا رفته ٢) کسی از یارسان که به زیارت گور سلطان سهاک «اسحاق» بنیانگذار یارسان رفته باشد

حاجیباوەیسی h́acî baweysî پەلێگە لە یارسان لە « حاجی باوەیسی» هەفتوانە مەننەسەو، چەرخەنشینێان سەیٚ « سووراو ئبراهیمیە» ف شاخەای از یارسان منسوب به سید حاجی باویسی و جزو هفتوانه میباشند و مسندنشین آنها سید سهراب ابراهیمی است

حاجیحازر h́acî h́azir روادگاێگە لە ئەێوان ف روادگاهی در ایوانغرب

حاجیحەمەمراێ h́acî h́ememiraê دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

حاجیفەتاوەگ h́acî fetaweg دیەکەێگە لە قەسر ف نام روستایی در قـصرشیرین

حاجیعەباس h́acî ébas دیەکەێگە لە قڵاشاین ف روستایی در قلعەشاهین

حاجیلەقلەق h́acî leq leq مەلیگە باڵ شوور و درێژ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «حاجیلەگلەگ» ئۆشن ف پرنده لک لک، در دیگر گویشهای کردی «حاجیلەگلەگ» گویند

حاجیمەنیزی h́acî menîzî دەرمانێگە لە سووڵفات ئەڕایٚ پاک کردنْ گیپەیٚ دەرمانخوەرد ف سولفات منیزیم که در گذشته برای پاک کردن معده مسموم از آن استفاده میکردهاند

حاجیمێرزا h́acî mêrza دیەکەێگەلە قڵاشاین ف روستایی در قلعەشاهین

حاحا h́ah́a وشەیٚ سەر سڕ مەنین ف کلمه شگفتی و تعجب

حازر h́azir تەوار، بنچینەیٚ ئی وشە ئەرەوییە ف حاضر، ریشه این واژه عربی است

حازربگیر h́azir bigîr حازری بگیر ف مفتخور

حازری h́azirî ئامادە کریایٚ ف ماحضری، عربی است

حازریبگیر h́azirî bigîr حازربگیر ف مفتخور

حاس h́as خواس، قەرت «ل» ف وام، قرض

حاشا h́aşa ئقرار نەکردن ف منکر شدن

حاشاکردن h́aşa kirdin ئقرار نەکردن ف حاشا کردن

حاکم h́akim ١) فەرماندەر، ئەرەوییە ٢) بەرندە ف ١) حاکم، عربی است ٢) پیروز، برنده

حاڵ h́ał ١) وەرەێوان ٢) ئاز ٣) حاڵ و رووژ، ئەرەوییە ٤) ئاڵ ف ١) سالن ال ٢) توان، حال ٣) احوال، عربی است ٤) زائو ترسان

حاڵکردن h́ał kirdin ١) ئاڵ کردن ٢) زاف کردن و لە خوەیٚ چین ف ١) نگا **ئاڵکردن** ٢) از حال رفتن و بیهوش شدن

حاڵوو h́ałû هاڵوو، خاڵوو «ل» ف خالو، دایی

حاڵووخۆیەرزا h́ałû züyerza ١) خاڵووزا و میمْزا «ل» ٢) ئەگەر خاوارەێگ لە ئێڵێگ دۆیەتیٚ لە ئێڵیٚ ترەک بخوازیٚ مناڵەیلْ یانە بوونە حاڵوو خۆیەرزا «ل» ف ١) فرزند دایی و عمه ٢) اگر مردی از یک طایفه با دختری از طایفه دیگری ازدواج کند، بچەهای آنها و حتی نسلهای بعد از آنها را «حاڵوو خۆیەرزا

» گویند

حاڵووزا h́aľûza خاڵووزا «ل» [ف] فرزند دایی

حاڵووژن h́aľûjin خاڵووژن «ل» [ف] زن دایی

حالی h́alî ١) جارێ ٢) فامسن ٣) داکردن «ل» [ف] ١) فعلاً ٢) فهماندن ٣) خالی کردن

حالیبۆن h́alî bün ١) فامسن ٢) خالی بۆن [ف] ١) فهمیدن ٢) خالی شدن

حالیکردن h́alî kirdin ١) داکردن «ل» ٢) فامسن [ف] ١) خالی کردن ٢) فهماندن

حامڵە h́amiľe ئاوس، باردار، ئەرەوییە [ف] باردار، عربی است

حجەت h́icet ١) لەنج، لەج ٢) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) لج کردن ٢) نامی مردانه

حجەتئاباد h́icet abad دیەکەێگە لە کرماشان [ف] روستایی در میان راه کرماشان به کامیاران

حجەتکردن h́icet kirdin کوتر کردن و لەنج کردن [ف] پا فشاری کردن و لج بازی

حرام h́iram ناڕەوا، ئەرەوییە [ف] حرام، عربی است

حرامزاێە h́iram zaŷe زووڵ [ف] حرام زاده

حرامخوەر h́iram xwer زێڕْ حلاڵ خوەر [ف] حرام خوار

حرامکردن h́iram kirdin ١) نەجس کردن ٢) لاهناێگە لە گەمەێ گولووان، ئەگەر گەمەکەرەیل قەرارکردۊن ک سەرتیل بخوەێدە یەێ گلە لە زاکەگان و لە ناکاو بەێدە دووان لە زاکەگان ئۆشن حرام و گەمە بەتاڵە [ف] ١) قربانیی که طبق شرع و موازین اسلامی ذبح نشده ٢) اصطلاحی در تیله بازی، بدین گونه که بازی کنندەگان قرار می‌کنند که «سەرتیل» تنها به یکی از تیلەهای نشان شده برخورد کند و چنانچه درحین پرتاب به دو تیله یا بیشتر برخورد کند گویند «حرام» و بازی قابل قبول نیست

حراملۆقمە h́iram loqme ئەو کەسەێ کْ وەنانْ حرام گەورا بۆیە [ف] کسیکه با نان حرام بزرگ شده

حرس h́irs ١) تەما، ئەرەوییە ٢) گرژەو بۆن [ف] ١) طمع، عربی است ٢) خودخوری

حرسْجووش h́irsi cûş گرژە هڵاتن [ف] خود خوری و عصبانیت

حرسخواردن h́irs xwardin حرس وجووش، خوسەخواردن [ف] حسرت خوردن

حرسدان h́irs dan تەما داشتن، ئەرووییە [ف] حریص بودن

حرمەت h́irmet ئەرهەم و تەرهەم، ئەرەوییە [ف] حرمت، عربی است

حرمەتی h́irmetî ئەدڵدای [ف] پناەخواهی

حسار h́isar هەسار، هەوش، ئەرەوییە [ف] حصار، عربی است

حسارە h́isare بنوورە ئەسارە [ف] نگا **ئەسارە** و ترکیباتش

حساو h́isaw لە یەکەو کردن، ئەرەوییە [ف] حساب، عربی است

حساوکتاو h́isaw kitaw سەرپڵشتیکردنْ بسان و بێەر لە مابەێنْ دۆ یا چەن کەس [ف] حساب وکتاب

حساوکردن h́isaw kirdin ١) کەسێ میوان کردن ٢) شماردن ٣) پاکەو کردنْ قەرت [ف] ١) پول کسی را حساب کردن، میهمان کردن ٢) شمردن ٣) بدهی را پاک کردن

حساوگەر h́isaw ger تەرجمان، فاڵگر [ف] فالگیر

حشک h́işk وشک، هشک [ف] خشک، نگا **هشک** و ترکیباتش

حشکە h́işke بنوورە رەقە [ف] نگا **رەقە**

حۆڕ h́or̂ دیەکەێگە لە کەنۆلە [ف] روستایی در کندوله

حوُری h́ûrî ١) هووری، ناوێگە ژنانە ک لە وشەێ «هوەر» وە مانایْ خوەر وەرگێڕ بۆیە ٢) لاناوە لە رەنگین [ف] ١) نامی زنانه، از واژەی «هوەر» به معنی خورشید مشتق شده و عرب آن را معرب کرده است ٢) حوری

حۆکم h́okm ١) دەسوور، ئەرەوییە ٢) گەمەێگە وە پاسوور کەنەێ [ف] ١) حکم، دستور، عربی است ٢) بازی حکم با پاسور

حەبیبە h́ebîbe دیەکەێگە لە سەرپیەڵ [ف] نام روستایی در سرپـُل ذهاب

حەتا h́eta ١) تەنانەت ٢) هەتە، قەبوول «حەتا نییە» [ف] ١) حتی ٢) مورد قبول، درست

حەح h́eh́ حا، حاحا [ف] کلمه شگفتی

حەج h́ec ماڵ خودا [ف] حج

حەجیج h́ecîc دیەکەێگە لە پاوە [ف] روستایی در پاوه

حەخ h́ex حەق «ل» [ف] حق

حەراج h́erac ئەرزان وای [ف] حراج

حەرگ h́erĝ هەرێ، خەرێ «ل» [ف] گل

حەرێ h́erê خەرێ «ل» [ف] گل

حەڕە h́erê هەڕە «ل» ف حصار گلی که دور منزل یا چیزی کشند

حەریر h́erîr ١) ئەوریشم ٢) دیەکەیگە لە کرن ف ١) ابریشم ٢) روستایی در کرند غرب

حەز h́ez قەز، قەس ف نگا **قەز** و ترکیباتش

حەزەقنگ h́eze qinĝ شەوق داشتن، مەیلەوار بۆن وە چشتێ ف میل و اشتیاق داشتن نسبت به چیزی یا کسی

حەسۆ hesü حەسۆبەقۆ، لە ئەوستا (veîreye وەئیرەیە) تۆسریاس و لە زاراوەیل ترەک کوردی «ئێرەئی» وە ماناێ حەسۆدە ف آدم حسود، در اوستا (veîreye وَئیرَیە) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «ئێرەئی» به معنی حسادت و بخل گویند

حەسۆبەقۆ hesübeqü حەسۆ ف نگا **حەسۆ**

حەسەنئاوا h́esenawa ١) دیەکەیگە لە ئارۆن ئاوا ٢) دیەکەیگە لە کەنگەوەر ٣) دیەکەیگە لە رەوانسەر ف ١) روستایی در اسلام آبادغرب ٢) روستایی در کنگاور ٣) روستاییدر روانسر

حەسەنسلێمان hesen siÎêman دیەکەیگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپل‌ذهاب

حەشەکە h́eşeke پارخە ف ترس و تهدید

حەشەکەڕەون h́eşeke r̂ewin وە شوون نان ف تعقیب و گریز

حەق h́eq حەخ، ئەرەوییە ف حق، عربی است

حەقانی h́eqanî ١) کاکەیی٢) حەقیەتی، ئەرەوییە ف ١) بر آیین یارستان ٢) حقیقی، عربی است

حەقحەق h́eq h́eq یەکێ لە بەزمەیل مووسقی حەقانی کێ داوکەێ لێواسە «حەقحەق و هووهوو هەێ ئاغاێ جافم - قۆنرەێ سەر تافان یار بێ گەزافم» ف یکی از هفتاد و دو مقام حقانی که چنین آغاز می‌شود «حق حق و هو هو میکنم برای آقای جاف «سلطان سهاک»که این عشق یاری مانند موج دریا بدون گزاف است

حەقجییە h́eq cîye پەرتخ ف جایگاه حقیقی، حقیقت مسئله

حەقدانەوە h́eq danewe تەقاس دانەوە ف تقاص پس دادن

حەقسەنن h́eq senin حەق کردنەوە ف انتقام گرفتن

حەق کردنەوە h́eq kirdinewe حەق سەنن ف انتقام گرفتن

حەقەتی h́eqetî ١) حەقیەتی، ئەرەوییە ٢) راسگانی ف ١) حقیقی، واقعی ٢) براستی، راستی، راستکی

حەقەو سەنن h́eqew senin حەق سەنن ف تلافی کردن

حەقەو کردن h́eqew kirdin حەق کردنەوە ف تلافی کردن

حەقیەت h́eqyet راسەگەێ، ئەرەوییە ف حقیقت، عربی است

حەقیەتی h́eqyetî حەقەتی ف حقیقی

حەکات h́ekat حەکاکە، ئەرەوییە ف سرگذشت، حکایت، عربی است

حەکاکە h́ekake حەکات «پڕ دڵێ حەکاکە ـ زووان نەێرێ بکاکە» ف حکایت

حەکاتی h́ekatî کارەسات ف سرگذشت

حەکە h́eke بنووڕە هەکە ف نگا**هەکە** وترکیباتش

حەل h́el ١) چوو حەل ٢) چەفت ف ١) نگا **چوو حەل** ٢) کج

حەلاج h́elac هەلاج، ئەرەوییە ف پنبەزن، عربی است

حەڵاڵ h́eÎaÎ رەوا، ئەرەوییە ف حلال، عربی‌است

حەڵامات h́eÎamat هەڵمەت، ئەرەوییە ف حمله، عربی است

حەڵقە h́eÎqe ئەڵقە، هەڵقە، ئەرەوەییە ف حلقه، عربی است

حەڵوا h́eÎwa تەرەڵوا، ئەرەوییە ف حلوا، عربی است

حەڵەبی h́eÎebî هەڵەبی، ئەرەوییە ف حلبی، عربی است

حەلیم h́elîm خواردەمەنێگە، ئەرەوییە ف حلیم، عربی است

حەماڵ h́emaÎ باربەر، ئەرەوییە ف حمال، عربی است

حەماڵی h́emaÎî بار بردن ف حمالی

حەمام h́emam سناو، ئەرەوییە ف حمام، عربی است

حەمامچی h́emam çî کەسێ کێ وەرپرس حەمامە ف حمامی

حەمامکردن h́emam kirdin سناو کردن ف حمام کردن

حەمس h́emis ١) ئاوس ٢) کاڵ ف ١) آبستن ٢) کمرنگ

حەمەیل h́emeyl بەشێگە لە نزیک ئارۆن ئاوا ف یکی از بخش‌های اسلام‌آباد غرب

حەوز h́ewz گوڵەم، ئەرەوییە ف حوض، عربی است

حەوزتەشار h́ewzi teşar حەوزێگە لە هەورامان کێ ئەڕاێ یارسان تەوەڕکە و سەیدێ ئاڵ حەق لە هەێن خوسڵ کردن وە

نیابەتْ تەشار ئۆشیٚ «مشتیٚ پیر و پاتشایٚ خاوەندْ کاری ـ ئی ئاوە وە نیەتْ حەوزْ تەشاری– جامە مەشووریٚ پەیٚ غۆسڵ یاری ـ جامْ رەنگینْ دەسْ رەزباری ئەوەڵ و ئاخر خاوەندْ کاری» [ف] حوضـی در اورامان که برای یارسان تبرک است و سید اهل حق هنگام غسل کردن به نیابت از آن آب غسل می‌کند

حەوزیشێخ hewzî şiêx دیەکەیٚگە لە جووانڕو [ف] روستایی در جوانرود

حەوش ḣewş ١) حسار، ئەرەوییە «حول وحوش» ٢) وەوش [ف] ١) حـصار، عربی است ٢) ایست به الاغ

حەیٚ ḣeŷ ١) وشەیٚ سەر سڕ مەنین ٢) هۆها [ف] ١) کلمه تعجب ٢) اژدها

حەیٚتاران ḣeŷtaran لاناوە لە گیسْ چۆ حەیٚ [ف] کنایه از گیسوانی که چون اژدها سیاه باشند

حەیٚحەیٚ ḣeŷ heŷ وشەیٚ سەر سڕ مەنین [ف] کلمه تعجب

حەیەوەن ḣeŷewen دیەکەیٚگە لە سەرپیٚڵ [ف] روستایی در نزدیکی سرپل‌ذهاب

خ

خا xa ۱) هیلکە، خای، لە پەهلەوی (xaîk خایک) تۆسریاس ۲) خاس «خا هاتی» ۳) گون [ف] ۱) تخم مرغ، در پهلوی (xaîk خایک) نوشته شده ۲) خوب ۳) خایه

خاپ xap فێڵ، رووبەن [ف] نیرنگ

خاپانن xapanin فریوانن، گووڵ دان [ف] فریفتن

خاپۆر xapûr خاپوور [ف] کاملا خراب

خاپوور xapûr کاول [ف] ویران، خراب

خاپووربۆن xapûr bûn کاول بۆن [ف] ویران شدن

خاپوورکردن xapûr kirdin کاوڵ کردن [ف] ویران کردن

خاپووره xapûre خەریک بۆن وە کاڕ بێوەلیفەت [ف] سرگرم به کار بی سود

خاپوورەولات xapûre wiĺat وڵاتۆیران [ف] منطقه خالی از سکنه

خاپن xapin فرێودەر [ف] فریبکار

خاتر xatir ۱) ئەڕاێ ... ۲) خێاڵ، هۆر [ف] ۱) به خاطر... ۲) یاد، حافظه

خاترجەم xatir cem ئاسوودە دڵ [ف] آسوده دل، عربی است

خاترخوا xatir xwa هەواخوا [ف] خواهان، دلداده

خاترگرتن xatir girtin حرمەت گرتن [ف] احترام گذاشتن

خاتۆن xatûn وشەێگ ئەڕا گەورا دۆیەت، بنچینەێ تۆرکییە [ف] خاتون، ریشه این واژه ترکی است

خاج xac وەرەقێ گشنیز لە پاسووران [ف] برگه گشنیز در ورق بازی

خاجە xace نە کوڕ و نە دۆیەت، نێرووک [ف] مرد خنثی

خاجەنگ xa cenĝ خاماڕان [ف] مسابقه تخم مرغ جنگ

خادان xa dan هیلکەدان [ف] تخم دان مرغ

خار xar ۱) دڕگ ۲) دەوانن ۳) حاڵ و حەواڵ «نا خارم» ٤) زەبوون [ف] ۱) خار ۲) به تاخت دوانیدن ۳) حال و احوال ٤) خوار، زبون

خارچ xarç خارچگ، قارچگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « خاچک، کارگ، گوارگ، خارچک، کوارگ، کڤارگ» و لە کرمانی «کڤارک» ئۆشن [ف] قارچ خوراکی، در دیگر گویشهای کردی «خاچگ، کارگ، گوارگ، خارچک، کوارگ، کڤارگ» و در کرمانی «کڤارک» گویند

خارچْگ xarçig بنووڕە قارچگ [ف] نگا **خارچ**

خارچْگحرامە xarçig ḣirame قارچگ حرامه [ف] قارچ سمی

خارچْگ سەگانە xarçig segane قارچگە سەیانە [ف] قارچ سمی

خارچْگ سەیانە xarçig seŷane قارچگ سەیانە [ف] قارچ سمی

خارچْگ دملان xarçig dimĺan جووریێ قارچگە، دملان [ف] نوعی قارچ خوراکی به شکل سیب زمینی

خارخار xar xar خار ناین [ف] تاخت کردن

خارخاران xar xaran خار نان [ف] به تاخت دوانیدن

خاردار xar dar دڕگین [ف] خاردار، زمین پُرخار

خاردان xar dan خارنان [ف] به تاخت دوانیدن

خارشت xarişt خوریک، ئالووش [ف] خارش

خارنان xar nan خاردان [ف] به تاخت دوانیدن

خاڕۆن xar̂ûn هیلکە و رۆن [ف] نیمرو

خارەت xaret چەپاو [ف] غارت

خارەتکردن xaret kirdin چەپاو کردن [ف] غارت کردن

خارەتی xaretî دزیەتی [ف] اموال غارت شده

خارەزووڵە xare zûĺe جووریَ دڕگە ف نوعی خار با ساقەهای بلند و برگهای آبی رنگ از تیره کنگریان

خاس xas ١) خا، خوو، لە ئەوستا (hûs هووس) و (hûş هووش) و (xwastaıyty خواستائیتی) ئۆسریاس، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «چاک» ئۆشن ٢) زوورْم ف ١) خوب، پسندیده، در متون اوستا (hûs هوس) و (hûş هوش) و (xwasaıyty خواستا ئیتی) نوشته شده، در دیگر گویشهای کردی «چاک» گویند ٢) ویژه، خاص، این واژه کردی است و عرب آنرا معرب کرده است

خاسابۆن xasa bün خاسەو بۆن ف بهتر شدن، خوب شدن، شفا یافتن

خاساکردن xasa kirdin خاسەو کردن ف خوب کردن، درست کردن، شفا دادن

خاسان xasan خاسەیل ف خوبان

خاسبژەنە xas bijene یەکیَ لە بەزمەیڵ کەلاَم یارسانە کْ داوکەیَ لیَواسە «خاس بژەنە گیان، بەرزە ملی ـ یاری گیان یار جەنەتە ئەیَ دووس ئەو ملی» ف یکی از هفتاد ومقام حقانی یارسان که چنین شروع می‌شود «خوب بنواز جان، خداوند است و یاری (یارسان) به منزله بهشت و دوستان در بهشتند

خاسبۆن xas bün خەسەو بۆن ف بهتر شدن، شفا یافتن

خاستر xastir بیَتر ف بهتر

خاستلاَ xastiĺa ناویَگە ژنانە ف نامی زنانه

خاسکردن xas kirdin ١) دڕْس کردن ٢) خووب کردن ف ١) درست کردن، اصلاح کردن ٢) بهتر کردن

خاسوخراو xas û xiraw خاس وگەن ف خوب و بد

خاسوگەن xas û gen خاس و خراو ف خوب و بد

خاسوگەنکردن xas û gen kirdin خاس و خراو کردن ف خوب و بد کردن

خاسە xase ١) تەنانەتی، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «خاسما ، خاسەکی، خاسەیی» ئۆشن، تانانەت ٢) خووبە ٣) دی بەسە ٤) پەردەیَ گون، خاسەر ف ١) ویژه، خاص، در دیگر گویشهای کردی «خاسما، خاسەکی، خاسەیی» گویند، نگا **تەنانەت** ٢) او خوب است ٣) بس است، کافی است ٤) پردەی محافظ خایه و آلت تناسلی

خاسەپەڕ xase peȓ زیَژْ گەنە پەڕ ف پرهای اصلی و ماندگار

خاسەر xaser ١) خەسار دین ٢) خاسە، خایە ف ١) خسارت وارد شدن ٢) پردەی محافظ خایه و آلت تناسلی

خاسەنەوکەر xase newker پادوویَ خان ف پادوی ویژه خان

خاسەو بۆن xasew bün خاسا بۆن ف بهتر شدن

خاسەوکردن xasew kirdin خاس کردن ف نگا **خاس کردن**

خاسی xasî زیَژْ گەنی ف نیکی، خوبی

خاسیکردن xasî kirdin نیکی کردن ف نیکی کردن

خاسیەت xasyet تەنانەتی، تایبەتی ف خاصیت، ویژگی

خاشاڵ xaşaĺ خاکْ خوڵ ف خاشاک

خاشخاش xaşxaş گیایَ تلْیاق ف خشخاش

خاشْ خۆش xaşi xüş کڕکلاَش ف کم خوردن و به آرامی خوردن

خاشْ خوڵ xaşi xwiĺ خاشاڵ ف آت آشغال، خاشاک

خافڵ xafiĺ بیَخەوەر، خاپڵ، لە ریشەیَ «خاپ» ئەرەو کردیَەسەیَ «غافل» ف غافل، بیخبر، از واژه «خاپ» مشتق شده که عرب آنرا به غافل تبدیل کرده است

خافلاَن xafiĺan خاپوورەدان، فریوانن ف فریفتن

خافلاَنن xafiĺanin خەڵەتانن ف فریفتن

خاک xak خوڵ، زەو ف خاک

خاکئەناز xak enaz خاکماڵ ف خاک انداز

خاکاڕوو xakarû̂ خاکەڕوو خەرمان ف باقیمانده ته خرمن

خاکاو xakaw بەشیَگە لە کارْ ئاویاری ف قسمتی از کار آبیاری

خاکاوی xakawî خوڵین ف آلوده به خاک

خاکاویَژ xakawêj خاکەویَژ ف الک خاک بیز

خاکبازی xak bazî گەمە کردنْ منالەیل وە خاک ف خاک بازی

خاکْ پا xaki pa ئەرهەم و تەرهەم ف پای بوسی

خاکْ خوڵ xaki xwiĺ تەپْ تووز ف گرد وغبار

خاکردن xa kirdin ١) هیلکە کردنْ مامر ٢) لاناوە لە بیَ تاقەتی ٣) خاس کردن ف ١) تخم گذاشتن مرغ ٢) کنایه از بی‌طاقتی ٣) خوب کردن، شفا دادن، درست کردن

خاککردن xak kirdin چاڵ کردن ف دفن کردن

خاکڵەمۆشان xakiĺemüşan ١) خاکْ نەرمیَگ ک ها لە

دەوڕ کولانەیٚ مرۆژە، کاکڵەمۆشان ٢) خاکێ نەرمێ دەوڕ کولانەیٚ مۆش ف ١) خاک نرمی که پیرامون لانه مورچه است ٢) خاک نرم و تپه‌ای که پیرامون لانه‌ی موش صحرایی است

خاکماڵ xakmaʕ خاکئەناز ف خاک انداز

خاکماڵکردن xakmaʕ kirdin تەیمووم دان وە خاک ف تیمم دادن ظرفیکه سگ به آن دهن زده

خاک مرۆژ xak mirüj بنووڕە ڕێخمرۆژ ف نگا **ڕێخمرۆژ**

خاک مرۆژان xak mirüjan ڕێخمرۆژ ف نگا **ڕێخمرۆژ**

خاکوخوڵ xak û xwiʕ خاکێ خوڵ ف گرد و غبار

خاک وخوەڵ xak û xweʕ خاکێ خوڵ ف گرد و غبار

خاکوڵیایٚ xa kwiʕyaê هیلکەیٚ کوڵیایٚ ف تخم مرغ آبپز

خاکە xake ١) هۆردە «خاکە قەن» ٢) پەخشە کوورە ف ١) خاکه، ریزه ٢) نوعی پشه بسیار ریز

خاکەبان xakeban خاک ئەو بان داین ئەڕایٚ بان ئەنوود ف ریختن خاک بر روی بام برای اندود کردن

خاکەبانکردن xakeban kirdin خاکەبان، بانئەناو ف نگا **خاکەبان**

خاکەپووزی xake pûzî خاکبازی ف خاک بازی

خاکەتووزی xake tûzî خاکبازی ف خاک بازی

خاکەچەرمگە xake çermige جووریٚ خەڕیٚ چەرمێە ف نوعی گل سفید که دیوار را با آن اندود کنند

خاکەر xa ker مامرێ هیلکەکەر ف مرغ تخمگذار

خاکەڕا xakeȓa ڕشتارە، تاێوەت ف سرشت، فطرت، ژنتیک

خاکەڕوو xakeȓû خاکاڕوو ف باقیمانده ته خرمن

خاکەڕە xake ȓe خاک ئەڕە ف خاک ارّه

خاکەسار xake sar گۆمەسار ف خاکساری

خاکەسفێد xakesifêd دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصرشیرین

خاکەقەن xakeqen هۆردەقەن ف پودر قند

خاکەلێوە xake lêwe خاکەلییە، هەنهەنێ وەهارێ کوردی ک گژ وگیا سەربەرز کردێە و ئاژەڵ لە هەێنێ لەوەڕ لێویٚ خوەێدە قەیٚ خاک ف اسفند ماه، آخرین روزهای بهمن ماه که برفها آب می‌شوند و گیاه سر برمی‌آورد و گله هنگام چریدن لبشان با خاک تماس دارد و اصل واژه به معنی خاکی که بر لب می‌ماند است، در دیگر گویشهای کردی «خاکەلێوە» به فروردین ماه گویند

خاکەلییە xakelîye بنووڕە خاکەلێوە ف نگا **خاکەلێوە**

خاکەمرۆژان xake mirüjan بنووڕە ڕێخمرۆژ ف نگا **ڕێخ مرۆژ**

خاکەناز xake naz خاکئەناز ف خاک انداز

خاکەناو xake naw پڕەو کردنێ بنەوا ف پر کردن پی ساختمان

خاکی xakî ١) وە ڕەنگێ خاک ٢) خاکین ٣) زێزێ قیلتاو ٤) بێ کبر ف ١) به رنگ خاک ٢) آغشته به خاک ٣) راه خاکی ٤) آدم بی افاده

خاکین xakîn خاکی ف آغشته به خاک

خاڵ xaʕ ١) خاڵوو ٢) نیشانە ٣) نقەت ٤) خێاڵ «وە خاڵما چیە» ف ١) دایی ٢) خال پوست ٣) نقطه ٤) خیال

خاڵان xaʕan ١) خاڵەیل ٢) قەومەیل ف ١) جمع خالها ٢) خویشان

خاڵباز xaʕbaz ١) فیتفەنباز ٢) پاسووریاز ف ١) نیرنگ باز ٢) کسی که در بازی با ورق ماهر است و دیگران را می‌فریبد

خاڵخاس xaʕ xas ١) جووان، دیمەندار ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) زیبا، دلفریب ٢) نامی زنانه

خاڵخاڵ xaʕ xaʕ نۆنقی ف خال خالی

خاڵخاڵباز xaʕ xaʕ baz ڕنگفنگ ف حیله‌گر

خاڵخاڵی xaʕ xaʕî خاڵخاڵین ف خال خالی

خاڵخاڵین xaʕ xaʕîn نۆنقی ف خال خالی

خاڵ خوەردەیٚ پەروێز xaʕxerdeŷ perwêz ١) ئاسارە زڵە ٢) سەوەنێگە «وەیٚ خاڵ خوەردەیٚ پەروێزە م نەۆمە» ف ١) ستاره‌ی خوشه‌پرین ٢) نوعی سوگند است، درمیان کردان از اینگونه سوگندها وجود دارد و نشانه تقدس عناصر طبیعی و طبیعت نزد کردان است از جمله «وەیٚ خوەڕنازارە، وەیٚ ئێوارێ دنمازانە» و...

خاڵدار xaʕ dar خاڵخاڵی ف خال خالی

خاڵسە xaʕse ١) دیەکەێگە لە کرماشان ٢) دیەکەێگە لە قەسەر ف ١) روستایی‌درکرماشان ٢) روستایی‌درقصر شیرین

خاڵکوت xaʕ kwit ١) ئەو کەسەیٚ خاڵ لە پووس کوتیٚ ٢) کارامە لە تیرئەنازی ف ١) خالکوب ٢) تیرانداز ماهر

خاڵکوتان xaʕ kwitan خاڵ لە ڕۆ پووس کوتان ف خال کوبی کردن

خاڵەکەخڕی xaĺkexirî خورجْگلاراو ف کسی که در یک جا بند نمی‌شود

خاڵما xaĺima وه خێاڵما «وه خاڵما خوەدی» ف به گمان من، به گمانم

خاڵن xaĺin کاوڕ سیەیَ کْ خەتێ له ناو تێوْڵێ بوو ف گوسفند سیاهی که خطی سفید در پیشانی دارد

خاڵنازار xaĺ nazar ناوێگە ژنانه ف نامی زنانه

خاڵنجه xaĺince دیەکەێگە له کەنگەور ف نام روستایی در کنگاور

خاڵوو xaĺû حاڵوو ف دایی

خاڵووان xaĺûan ۱) حاڵووان ۲) دیەکەێگە له سنجاوی ف ۱) خویشان مادری ۲) روستایی در سنجابی

خاڵووخاڵوو xaĺû xaĺû دیەکەێگە له گیەڵان ف روستایی در گیلانغرب

خاڵووخوارزا xaĺ û xwarza خاڵووزا و میمْزا ف دایی و خواهرزاده، فرزند دایی و فرزند خاله

خاڵووزا xaĺûza مناڵ خاڵوو ف دایی زاده

خاڵووزا زا xaĺûza za نەوەیَ‌خاڵوو ف نوه دایی

خاڵووزا ژن xaĺûza jin ژن خاڵووزا ف زن پسر دایی

خاڵووزا میمزا xaĺûza mîmiza خاڵوو خوارزا ف دایی و خواهرزاده

خاڵووزا وەزا xaĺûza weza نەوەیَ خاڵوو ف نوه دایی

خاڵووژن xaĺû jin ژن خاڵوو ف زن دایی

خاڵ ومیل xaĺ û mîl کرکڕ، میل میل ف راه راه

خاڵەزووڵه xaĺezûĺe نژی زووڵه ف عدس دیر پخت، عدسی که خوب نمی‌پزد

خالەژنانه xale jinane برەسانْ ژنانه ف خاله زنک

خالی xalî پووچ ف خالی

خاڵی xaĺî ۱) تایْفەێگ له کەڵهوڕ ۲) خاڵین ۳) ناوێگە ئەڕاێ سەیَ ف ۱) تیره‌ای از ایل کلهر ۲) خالدار ۳) نامی برای سگ

خاڵین xaĺîn خاڵ خاڵ ف خالدار

خام xam ۱) خاو، نەڕسیایَ ۲) نەکوڵیایَ ۳) جاهێڵ ٤) قاوێشْ دەباغی نەکریایَ ٥) مەغزْ حەرام، نۆخاع ف ۱) تاب نخورده ۲) نپخته ۳) ساده لوح ٤) چرم دباغی نشده ٥) نخاع

خاماڕان xa marân خاجەنگەکی ف مسابقه تخمرغ جنگ ، نوعی سرگرمی

خامبا xam ba وەرەمْ کەم ف ورم اندک

خام‌بۊن xam bün ۱) فریو خواردن ۲) نەکوڵیان ف ۱) فریب خوردن، خام شدن ۲) نپخته

خام‌پاڵوو xam paĺû جووریَ مەشکەس کْ خاس دەباغی نەۊیه و ئەڕایَ هەڵگرتنْ تەرخێنەس ف نوعی مشک که کاملا دباغی نشده و برای نگهداری ترخینه بکار می‌رود

خامووش xamûş ۱) بێدەنگ ۲) ئاگرْ کوشیایَ ف ۱) ساکت ۲) آتش خاموش

خامووش‌بۊن xamûş bün ۱) بێدەنگ بۊن ۲) کوشیانەوه ف ۱) ساکت شدن ۲) خاموش شدن آتش

خامووش کردن xamûş kirdin کوشاننەوه ف خاموش کردن

خامووشی xamûşî ۱) تیرەێگن له ئاڵ حەق کْ وەچەرزایَ « میرەبەگْ گەورا سوورا»ن ۲) بێدەنگی ۳) تیەریکی ف ۱) تیره‌ای از یارسان که از اعقاب «میره‌بگ گوراسوار» هستند ۲) سکوت ۳) تاریکی، خاموشی

خامه xame ۱) نەوکوتْ زین ۲) قەڵەمەیَ دار ۳) تۆڵْ نازگ ٤) نەێوەچ ف ۱) خامه زین ۲) قلمه نهال ۳) نهال ٤) نی باریک و نازک

خامێش xamêş هۆرد بۊن ف کاملاً خُرد شدن چیزی

خان xan ۱) خوانْ تفەنگ ۲) گەورا پیا، له پەهڵەوی (xanek خانەک) تۆسریاس ف ۱) خان تفنگ ۲) خان، در پهلوی (xanek خانَک) نوشته شده

خان‌باڵاخان xan baĺaxan ژێرخان باڵاخان ف خانه دو طبقه

خان‌تەمه xan teme وه تەمایَ چشتێ بۊن ف طمع خام

خان‌خاوْن xanxawin هان هاوْن، له کیسەیَ خەلیفه بەخشان ف از کیسه خلیفه بخشیدن، خود را مالک چیزی دانستن

خان‌خەوانی xan xewanî خانزاێه ف خان‌زاده

خانزایَ xanzaê ۱) ناوێگە ژنانه ۲) خانزاێه ف ۱) نامی زنانه ۲) خانزاده

خانزاێه xan zaŷe خانزایَ ف نگا **خانزایَ**

خانْگ xanig خانێ، له پەهڵەوی (xanek خانەک) تۆسریاس ف خانه، در پهلوی (xanek خانک) نوشته شده

خانگا xanga دیەکەیگە لە پاوە ف روستایی در پاوە

خانم xanim ١) چرِینْ گەورا ژن، خانم وە ماناێ خانْ مایەس ٢) ناوێگە ژنانە ٣) مْ خانێگم ف ١) خانم، خانم بە معنی خان مادە است ٢) نامی زنانە ٣) من خان هستم

خانمئاباد xanimabad دیەکەیگە لەکرماشان ف روستایی در کرماشان

خانْمان xani man خان و مان، لە ئەوستا (nimane نمانە) وە ماناێ خانْگە ف خان ومان، دار و ندار، در اوستا (nimane نمانە) بە معنای خانە است

خانومان xan û man بنوورِە خانْمانف نگا **خانْمان**

خانە xane ١) خان وە خان ٢) خانْگ ف ١) راە راە ٢) خانە، نگا **خانْگ**

خانەبگیر xane bigîr لە ماڵ گرتنْ کەسێ ف کسی را در خانە خودش دستگیر کردن

خانەخانە xane xane خان خان ف خانە خانە، میل میل

خانەخراو xane xiraw ماڵوێران ف خانە خراب

خانەدان xanedan ئێڵ وئوویا ف خاندان

خانەشوور xane şûr مەڵوەنێگە لە قەسر ف منطقەای در قصرشیرین

خانەقا xaneqa تەکیە ف خانقاە

خانەقین xaneqîn شارێگە لە کوردسان کْ دفێشتر وە زووانْ مەڵوەنْ باشوور قسە کەن ف شهری در کردستان کە بیشتر بە زبان جنوب کردستان سخن می‌گویند

خانەگۆمان xanegoman دڵ پێس لە ژن ف بد گمان بە همسر

خانەگۆمانی xanegomanî خانەگۆمان لە ژن ف بدبینی و گمان بد نسبت بە همسر

خانەمیری xanemîrî بەزمێگە لە هەڵپەرگی کوردی ف بزمی از رقص کردی

خانەوادە xanewade تائِفە ف طایفە، عشیرەت

خانێ xanê بنوورِە خانْگ ف نگا **خانْگ**

خانیلە xanîle دیەکەیگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

خاو xaw ١) خەو، لە ئەوستا (xwefne خوەفنە) و لە پەهڵەوی (xwap خواپ) نۆسریاس ٢) شل، سس ٣) نەرِسیاێ ٤) شیپ ٥) ئەوریشم ف ١) خواب، در اوستا (xwefne خوفنە) و در پهلوی (xwap خواپ) نوشتە شدە ٢) سست، بیحال ٣) نتابیدە ٤) شیب ٥) ابریشم

خاوارە xaware خڵەوە، مغەێرە، لایدە ف بیگانە، ناشناس

خاوانن xawanin ١) خەڵەتانن ٢) خەفانن ف ١) فریفتن ٢) خوابانیدن

خاوجەق xa û ceü سەرشوورێگە لە زەردینەێ خا و جەق ف نوعی سرشویە کە با زردە تخم مرغ و شیرە درخت زردآلو درست می‌کنند

خاوخێزان xaw xêzan ئاتْ عیاڵ ف زن و بچە، خانوادە

خاورِۊن xa û r̂ün خارِۊن ف نیمرو

خاوکەرە xawkere بەزمێگە لە گوورانی کوردی ف بزمی از آهنگهای کردی

خاوگیر بۊن xawgîr bün خەف کردن «ل» ف تغافل، غفلت، کوتاهی

خاون xawin خاوەن ف خداوند، صاحب

خاونامە xaw name کتاوخەو ف خوابنامە

خاوندار xawin dar خاوەندار ف سرپرست، دارای سر پرست

خاوندووا xawin duwa خاوەن دۆعا ف کسی کە دعایش بر آوردە می‌شود، مستجاب الدعوە

خاون زوور xawin zûr خاوەن زوور ف با نفوذ، قدرتمند

خاونکار xawinkar ١) خاوەندکار، خاوەنکار، داب و نەریتْ مەردمانْ یارسان گ وە بوونەێ رزگاری سۆڵتان سەهاک لە چاتمەێ دژمنەیلی بۆ ٢) ساوکار ف ١) اصل واژە بە معنی خداوندگار و صاحب کار است، مراسم آیینی مردم یارسان کە بە مناسبت رهایی سلطان سحاک کە سە روز در محاصرە و گرسنگی دشمنان بود انجام می‌شود آن سە روز را روزە گرفتە و پس از آن نذری کردە و روزە را باز می‌کنند و نذری را «نەواڵە : نوالە» گویند کە از گوشت قربانی کە معمولا خروس یا گوسفند است بە همراە نوعی نان محلی بە نام «تیری» است ٢) صاحب کار

خاو و خێزان xaw û xêzan خاو خێزان ف زن و بچە، خانوادە

خاوەخاو xawexaw شلْخام ف تنبلی و سستی

خاوەر xawer ١) ناوێگە ژنانە ٢) خوەرئێلات، خوەرئاوەر ف ١) نامی‌زنانە ٢) خاور، مشرق، این واژە کردی است

خاوەک xawek ١) چاخ بۆن و گووشت گرتن ٢) خوەش گووشت [ف] ١) چاق شدن ٢) خوش گوشت

خاوەلی xawelî دیلْم «ل» [ف] تنبل، تن پرور، خواب آلود

خاوەن xawen خاون [ف] صاحب

خاوی xawî شلْخامی [ف] سستی

خای xay خا، هیلکه [ف] تخم مرغ

خایانن xayanin ١) وه پیێ چین ٢) دلْنیا بۆن [ف] ١) وقت صرف شدن، به طول انجامیدن ٢) مطمئن شدن، قانع شدن

خایڕۆن xay r̂ûn خاڕۆن [ف] نیمرو

خایز xayiz خایس [ف] ضـعف عمومی بدن

خایس xayis خایز [ف] ضـعف عمومی بدن

خایشت xayişt خایز [ف] ضـعف عمومی بدن

خایشتجمیان xayişt cimyan بێ حەوسڵە بۆن [ف] بی حوصله شدن، عصبی شدن

خایکەر xayker خاکەر [ف] تخمگذار

خایە xaye تۆخم، گون [ف] خایه، بیضـه

خبان xiban دیەکەێگە لە سەرپیەڵ [ف] روستایی در سر پـُل ذهاب

خپ xip خیپ، پیس کردن [ف] بی حرکت

خپشن xipişin ١) خپیلک ٢) خت ْپشکەر [ف] ١) کوتاه قد وچاق ٢) فضول وکنجکاو

خپکردن xip kirdin خیپ کردن، پیس کردن [ف] بی حرکت بودن

خپڵ xipiٚl چڵ چاخ [ف] چاق

خپڵە xipٚle خپیلک [ف] چاق و کوتاه قد

خپۆلگ xipülig خپڵ [ف] چاق و کوتاەقد

خپۆلە xipüle خپڵ [ف] چاق و کوتاەقد

خپی xipî خپڵ و رەنگین [ف] چاق و زیبا روی

خپیلک xipîlik خپڵ [ف] چاق و کوتاەقد

خپیلگ xipîlig خپڵ [ف] چاق و کوتاەقد

خت xit چخ، چخچێ [ف] کلمه راندن سگ

خت ْپش xitipiş ختەپشی [ف] جستجو و فـضولی در کاری

خت ْپشکردن xitipiş kirdin تخولی[ف] فـضولی

خت ْپشکەر xitipiş ker خپشن [ف] فـضول و کنجکاو

خت ْخالی xiti xalî چک ْچووڵ [ف] خالی از هر چیزی، خالی از سکنه

ختوخالی xit û xalî خت ْخالی [ف] خالی از هر چیزی

ختەپشی xitepişî خت ْپشکردن [ف] جستجو و فـضولی

ختیمتی xitîmitî خەنانن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ختە، ختکی، ختووکە، ختولکە، ختیلکە، ختێ، خدیکە، قدیکە، قدیلە، قدیلکانی، قدیلکە، قانە قدی، قانەقدیکە، قانەقدیلکە، قدقدانک» ئۆشن [ف] قلقلک، دردیگر گویشهای کردی «ختە، ختکی، ختووکە، ختولکە، ختێ، ختیلکە، خدیکە، قدیکە، قدیلە، قدیلکانی، قدیلکە، قانەقدی، قانەقدیکە، قانە قدیلکە، قدقدانک» گویند

خچگە xiçige بۆچگ [ف] کوچک

خچ لە لێ بریان xiç le lê bir̂yan لاناوە لە چاخ بۆن [ف] کنایه از چاق شدن

خڕ xir̂ ١) چەمێ ک وشک کردێە و گژ گیاێ فرەێگ لە جیاتی سەوز کردێە، دەورەچەم ٢) خڕیلک ٣) ئاودڕ ٤) فەدا، نەزری ٥) خڕخاشاک ٦) وە ملْ چەن نەفرەو چەوریان «وە پێانا خڕە» ٧) گەردین «خڕێ بخوەیم» ٨) چەرخانن «خڕێ بیە قەزاگە» ٩) وشا [ف] ١) رودخانەی خشک شدەای کە اکنون مرغزار است ٢) گرد، مدور ٣) آبکند ٤) فدا، قربان شدن ٥) پیش درآمد خاشاک ٦) چربش زور بر چند نفر ٧) گردش ٨) چرخاندن ٩) گشاد

خرا xira ١) خریا، پیەن کریا ٢) فرە دریا [ف] ١) پهن شد، انداخته شد ٢) پرت شد

خڕات xir̂at لانەێ سووسـْگ «ل» ٢) کەسێ کْ وە چوو چشت درْس کەێد [ف] ١) لانه تیهو ٢) خرات

خراش xiraş رۆش کردن [ف] خراش

خرامان xiraman ١) وە نازەو رێ کەر ٢) ناوێگە ژنانە [ف] ١) خرامان ٢) نامی زنانه

خران xiran دیەکەیگە لە بێڵەوار [ف] روستایی در بیلەوار

خراو xiraw ١) دژمین، دمژین، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دژوون، جنێو، جوێن، دژمان، سخێف» و لە فرانسەی (juron ئۆشن ٢) زێژْ خاس [ف] ١) دشنام، در دیگر گویشهای کردی «دژوون، جنێو، جوێن، دژمان، سخێف» و در فرانسوی (juron) گویند ٢) خراب

خراوبۆن xiraw bün ١) خڕخپ هاتن ٢) لاناوە لە بێ گورتینە بۆن [ف] ١) خراب شدن ٢) کنایه از بی بکارت شدن

خراو خاپۆر xiraw xapür دەرب وداغان [ف] کاملا خراب

خراوداین xiraw dayn دژمین دان ف دشنام دادن

خراوکار xiraw kar ١) گەنەکار ٢) کەسێ کێ کار نادرْس کەێد ف ١) فاحشه ٢) خرابکار

خراوکاری xiraw karî ١) خراوکار ٢) لاناوه له ریان ف ١) خرابکاری ٢) کنایه از ریدن

خراوکردن xiraw kirdin ١) بێگورتینه کردن ٢) بەێ ناو کردن ٣) ریان ف ١) بی بکارت کردن ٢) بد نام کردن کسی ٣) کنایه از ریدن

خراوکەر xiraw ker بەد کردار ف بد کردار

خراوه xirawe وێرانه، کەلاوه ف مخروبه

خراوی xirawî نادرْسی ف خرابی

خڕبۆن xir̂ bün ١) وشا بۆن ٢) زوور داشتن وه ملْ چەن کەسەو ٣) فەدا بۆن ٤) گرد بۆن ف ١) گشاد بودن ٢) چربش بر چند نفر ٣) قربان صدقه رفتن ٤) مدور شدن

خرپ xirp دەنگْ جایین یا شکیانْ چشتْ وشک ف صدای جویدن یا شکستن چیز خشک

خڕپڕ xir̂i pir̂ ١) خرتْ پرت ٢) دەنگْ وه یەک خواردنْ ئاسن ف ١) اسباب اثاثیه ٢) صدای بهم خوردن فلزات

خرپن xirpin خپیلک ف چاق و کوتاەقد

خڕپووق xir̂i pûq دەنگْ وه یەک خواردنْ ئاسن ف صدای بهم خوردن فلزات

خرپه xirpe ١) پرخه ٢) چەپْ لس ف١) خُرناسه ٢) صدای دهان هنگام خوردن

خرت xirt ١) خرپ، خرچ ٢) خرتْپرت ف ١) صدای شکستن اشیاء خشک ٢) اشیاء بی رازش

خرتْپرت xirti pirt خرت و پرت ف خرت و پرت

خرتگ xirtig نەرم ف نرم و ترد

خرتنەک xirtinek خرتۆنک، کورکوری، کورکوچه ک، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کرکرۆکە، کرۆچەنه، کرکرانه، کرکراگه ، کرکراکه، کرکرتوکه، کرکرک، کرکرگ» و له سەکزی «کەر کەچەک، کریچەک» ئۆشن ف غضروف، در دیگر گویشهای کردی «کرکرۆکه، کرۆچەنه، کرکرانه، کرکراگه، کرکراکه، کرکر توکه، کرکرک، کرکرگ» و در گویش سکزی «کَرکَچَک» و «کریچَک» گویند

خرتوپرت xirt û pirt خرتْپرت ف خرت و پرت

خرتۆنک xirtünik بنووره خرتنەک ف نگا **خرتنەک**

خرته xirte کرچه، کرته ف کمترین صدا در شکستن اشیاء ترد

خرتەخرت xirte xirt خرتەێ هەیتاهەیت ف «خرته»ی پیاپی

خرتی xirtî ملهر ف گردن کلفت

خڕتی xir̂tî جووان «ل»، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لاو، لاوک، گەنج، خورت، لاژەک، لاجەک، لاجک» ئۆشن ف جوان، در دیگر گویشهای کردی «لاو، لاوک، گەنج، خورت، لاژەک، لاجەک، لاجک» گویند

خرتیا xirtya رەگ وه رەگ بۆ ف رگ به رگ شده

خرتیاس xirtyas رەێ وەرەێ بۆیه ف رگ به رگ شده

خرتیاگ xirtyag رەێ وەرەێ بۆ ف رگ به رگ شده

خرتیان xirtyan رەێ وەرەێ بۆن ف رگ به رگ شدن اندام

خرتیلانه xirtîlane جووان و رەنگین و بالاکولْ ف جوان و کوتاه قد در عین حال زیبا روی

خرچ xirç خرچه ف صدای شکستن خربزه نارس

خرچْ پووق xirçi pûq قرچْ پووق ف صدای شکستن اجسام سخت مانند استخوان

خرچگه xirçige خەروێزەێ نەرەس ف خربزه نارس

خرچه xirçe خرچ ف صدای شکستن خربزه نارس

خڕخاڵ xir̂xal̂ ١) دەزۆنگ ٢) زەنگوڵەێ گافاره ف ١) دستبند ٢) زنگوله‌های گهواره

خڕخپ xir̂ixip خراوخاپۆر ف از هرگونه حرکت وجنبش باز ایستادن ، کاملا خراب و منفعل شدن

خڕخپ هاوردن xir̂ixip hawrdin خاپۆر کردن ف نابود کردن، خراب کردن

خڕخڕ xir̂ xir̂ خرەخڕ ف خرناسه

خرخرماری xirxir marî خەرْ دەجال «ل» ف خر دجال

خڕخڕه xir̂xir̂e ١) خشخشه ٢) خرەخڕ ف ١) خشخشه ٢) خرناسه

خڕخڕەک xir̂xir̂ek گاڕی دەسی ف گاری دستی

خڕخڕەمیتاو xir̂xir̂e mîtaw ١) هەڵگەزوو «گ» ٢) کوڵەزرین، بایەقۆزەت ف نگا **هەڵگەزوو** ٢) کوتوله، کوتاەقد

خڕخەوڵ xir̂xewl̂ خرتْ پرت «گ» ف خرت و پرت

خڕدان xir̂ dan ١) قاورمه کردنْ گووشت ٢) گەردانن ٢) چەرخانن ف ١) سرخ کردن گوشت، قورمه ٢) به گردش بردن

۳) چرخش، چرخاندن

خرس xirs هۆ، خۆ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ورچ، هرس، هرچ، حش، حەش، حۆرچ» ئۆشن ف خرس، در دیگر گویشهای کردی «ورچ، هرس، هرچ، حش، حەش، حۆرچ» گویند

خرسخۆ xirsi xû لاناوە له دەنگهاتێ و نەزان ف کنایه از شلیته و نفهم

خڕشت xir̂işt ۱) حساوکەر، موحاسب «چشتێ درم چْ چشتێ – دمچْگ له بانْ پشتێ – مەلا نییه و خڕشتێ» ۲) هاودەنگ، هەماهەنگ ۳) یەێهەو وارینْ واران ف ۱) محاسب ۲) هماهنگ، یک صدا ۳) یک باره باریدن باران

خڕشتکردن xir̂işt kirdin ۱) موحاسبه کردن ۲) سەیل کردنْ واران ف ۱) محاسبه کردن ۲) بارش بی وقفه، پیاپی باریدن باران

خڕکردن xir̂ kirdin ۱) کوو کردن ۲) وشا کردن ۳) قوروان کردن ٤) لاناوە له بێقەرای ف ۱) گرد آوردن ۲) گشاد کردن ۳) قربان کردن ٤) کنایه از بند نشدن و بیقراری

خڕکردنەوە xir̂ kirdinewe بنووڕە خڕ کردن ف نگا **خڕ کردن**

خڕکە xir̂ke ۱) دەسوور وە کووەو کردن ۲) دەسوور وە وشا کردن ۳) کوتەێ ژێرْ پووس ٤) دەسوور وە خڕ ئڵاوردن ف ۱) دستور به گردآوری ۲) دستور به گشاد کردن ۳) برآمدگی زیر پوست ٤) دستور به مدور بریدن

خڕگ xir̂ig کوچگەیلْ خڕ وساف ف هر سنگ گرد و صاف و صیقلی

خڕگلەوەدەر xir̂i gilew der لاناوە له ئەو کەسە ک بەرە چێوەێ کەسێ دەێد «جوورْ خڕگلەوەدەر کەفته نووام» ف کسی که از انجام کاری ممانعت می‌کند

خڕ له لێ برین xir̂ le lê bir̂în کوتر کردن ف پافشاری کردن

خرم xirm ۱) دەنگْ داخرووميان ۲) دەنگْ کورۆژانن ف ۱) صدای آوار ۲) صدای جویدن بسکویت و نان خشک

خڕماڵ xir̂maľ پاسا کردن، ئاو وە بان کیشان «گ» ف پامال کردن، بالاکیشدن، به تعویق انداختن

خرمانن xirmanin خرمه خرم کردن ف صدای کروچیدن

خرمْخام xirmi xam خرمْ هڕ ف «خرمه»ی پیاپی

خرمْهڕ xirmi hir̂ خرم و هڕ ف نگا **خرمْخام**

خرموهڕ xirm û hir̂ خرمْخام ف نگا **خرمْ خام**

خرمه xirme ۱) دەنگْ کورووژیان ۲) هڕە «خرمه ێ مێەس تێ» ۳) دەنگْ مەڕیقه ف ۱) صدای کروچیدن ۲) کنایه از صدای بال حشرات ۳) صدای بهم خوردن طلاجات

خڕن xir̂in وشان ف گشادند

خڕناسرخان xir̂nasirxan دیەکەێگە له خۆسرەوی ف روستایی در خسروی

خڕناک xir̂nak قورێ، قورگ، گەلۆ ف گلو، گلو گاه

خڕناق xir̂naq ۱) پووز، کوناێ لۆت، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خڕناش، کونەکەپۆ، قولێ، بیڤل» ئۆشن ۲) گرانگ، له کرمانی «قرنات» ئۆشن ف ۱) بینی، سوراخ بینی، در دیگر گویشهای کردی «خڕناش، کونەکەپۆ، قولێ، بیڤل» و در کرمانی «قرنات» گویند

خرنگ xirnĝ ۱) خرنگە، خینگە ۲) خرمه ف ۱) صدای وز وز بال حشرات ۲) صدای بهم خوردن زیور آلات

خرنگْخانگ xirnĝi xanĝ خرنگە خرنگ ف غرولند

خرنگْهڕ xirnĝihir̂ خرنگوهڕ ف صدای بهم زدن زیور آلات

خرنگە xirnĝe ۱) خرمەێ مەڕیقه ۲) سافلا، نەزان ۳) یەێهەو داخۆرووميان ف ۱) صدای زیور آلات ۲) ساده لوح ۳) بیکباره آوار شدن، فرو ریختن

خرنگەخرنگ xirnĝe xirnĝ ۱) خرنگْهڕ ۲) وڕاوە ف ۱) صدای پیاپی بهم خوردن زیورآلات ۲) غرولند

خڕنووق xir̂nûq خڕنووقە، خڕنووک ف یکی از ثمرهای درخت مازو

خڕنووقە xirnûqe خڕنووق ف نگا **خڕنووق**

خڕنووک xirnûk خڕنووق ف نگا **خڕنووق**

خڕنەک xir̂nek ۱) خڕۆلْک ۲) چەرخەکی ف ۱) هر چیز گرد و مدور ۲) قرقره، قرقرەی نخ

خڕوپڕ xir̂ û pir̂ خڕپڕ ف اسباب و اثاثیه

خڕوخپ xir̂ û xip خڕخپ ف نگا **خڕخپ** و ترکیباتش

خرۆشانن xirûşanin تلۆوفانن ف خروشیدن

خرۆشیا xirûşya تلۆوفان ف خروشید

خرۆشیاگ xirûşyag تلۆوفانن ف خروشید

خرۆشیان xirûşyan تلۆوفانن ف خروشیدن

خڕوکە xir̂uke ئاوڵە ف آبله

خڕۆلْگ xir̂ûlig ١) جوان و چاخ و ڕەنگین ٢) گردیلْگ، گرد ف ١) جوان و چاق و زیباروی ٢) گرد، مدور

خڕومڕ xir̂ û mir̂ چاخ و ڕەنگین ف چاق و زیبا

خڕومیا xirûmya داخروومیا ف ویران شده

خڕومیاس xirûmyas داخروومیاس ف ویران شده است

خڕومیاگ xirûmyag داخروومیاگ ف ویران‌شده

خڕومیان xirûmyan داخروومیان ف ویران شدن

خڕومیاێ xirûmyaê داخروومیاێ ف ویران شده

خڕ وە خڕ بڕین xir̂ we xir̂ bir̂în کوتر کردن ف پا فشاری کردن

خڕە xir̂e ١) وشاس ٢) خریلکە ٣) دەنگْ وە یەک خواردنْ چشتْ سەخت ف ١) گشاد است ٢) گرد است ٣) صدای بهم خوردن اشیاء سخت

خڕەتاو xir̂etaw ١) نووڕێگە «خڕەتاو بکەی» ٢) کەسێ کْ لە یەێ شوون نیەمەزرێ ف ١) نفرینی است ٢) کسی که یکجا بند نشود

خڕەخڕ xir̂exir̂ ١) دەنگْ خڕە ٢) دووره دوور، ژاو خواردن ف ١) صدای اشیاء سخت ٢) دست دست کردن برای انجام کاری

خڕەخڕکردن xir̂exir̂ kirdin دووره دوور کردن ف دست دست کردن برای کاری

خڕەوەرە xir̂e were زیپ ف کاپشن

خڕەلْ xir̂el̂ خنجی‌منجی ف گرد و جمع و جور

خڕی xir̂î ١) سەن ٢) دارەڕا کرد، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خڕ کردن» ئۆشن ف ١) خرید ٢) رو برا کرد، در دیگر گویشهای کردی «خڕ کردن» به همین معناست

خڕیا xir̂ya لەێ نوو سەن ف دوباره خرید

خڕیا xirya پیەنەو کریا ف پهن شد، گسترده شد

خڕێار xir̂îêar بسێن ف خریدار

خڕیارەو xiryarew پیەنەو کریا ف پهن شد، گسترده شد

خڕیاس xiryas پیەنەو کریاس ف پهن شده است

خڕیاس xir̂yas سەنریاس ف خریداری شده است

خڕیاگ xiryag پیەنەو کریاگ ف پهن شده

خڕیاگ xir̂yag سەنریاگ ف خریداری شد

خڕیاگە xiryage پیەنەو بۆیە ف پهن شده

خڕیان xir̂yan سەنان ف آنها را خرید

خڕیان xiryan پیەنەو کریان ف آنها را پهن کردند

خڕیانا xir̂yana لەێ نوو سەنان ف دوباره آنها را خرید

خڕیانا xiryana لەێ نوو پیەنەو کریان ف دوباره پهن کردند

خڕیانْک xir̂yanik ١) تەرخول ٢) تەشینْک ف ١) نگا **تەرخول** ٢) نگا **تەشینْک**

خڕێانە xir̂îêane ١) خڕیانْک ٢) سەنریانە ف ١) چرخونک ٢) دوباره خریداری شده‌اند

خڕیانە xir̂yane سەنریانە، سەنیانەو ف دوباره خریداری شده‌اند

خڕیانەسا xiryanesa لەێ نوو خڕیانەو ف دوباره پهن شده‌اند

خڕیانەسا xir̂yanesa سەنریانەسا ف دوباره خریداری شده‌اند

خڕیانەسەو xir̂yanesew لەێ نوو سەنێەسەو ف دوباره آنها را خریداری کرده

خڕیانەسەو xiryanesew لە نوو خڕیانەسا ف دوباره پهن شده‌اند

خڕیانەو xiryanew لەێ نوو پیەنەو کردن ف دوباره پهن کردن

خڕیانەو xir̂yanew لە نوو ئەوانە سەنەو ف دوباره آنها را خریداری کرد

خڕیاوا xiryawa پیەنەو کریا ف دوباره پرتاب شد، پهن شد، گسترده شد

خڕیاوە xiryawe پیەنەو کریا ف گسترده شد، پهن شد

خڕید xir̂îd سەنید ف خریدی

خڕیدان xir̂îdan سەنیدان ف آنها را خریدی

خڕیدانا xir̂îdana سەنیدانا ف دوباره آنها را خریدی

خڕیدانەو xir̂îdanew سەنیدانەو ف آنها را خریدی

خڕیدە xir̂îde سەنیدە ف خریده‌ای

خڕیدەسان xir̂îdesan سەنیدەسان ف آنها را خریده‌ای

خڕیدەسانەو xir̂îdesanew ئەوانە سەنیدەسانەو ف آنها را خریداری کرده‌ای

خڕیدەسەو xir̂îdesew خڕیدەسا ف خریده‌ای

خڕیدەسەێ xir̂îdeseŷ سەنیدەسەێ ف آنرا خریده‌ای

خڕیدەسێان xir̂îdesiêan ئەوانە سەنیدەسێان ف آنها را

خریده‌ای

خرِیده‌سیّه‌و xirîdesiyew سه‌نیده‌سیّه‌و [ف] آنرا خریده‌ای

خرِیلانه xirîlane خرِیلک [ف] گرد و کوچولو

خرِیلک xirîlik خرِینک [ف] جوان وگرد و کوچولو

خرِین xirîn سه‌نن [ف] خریدن

خرینگه xirînge خرنگه [ف] نگا **خرنگه**

خز xiz ۱) سرِ بردن ۲) ریسه‌و بردن «خزیّه‌و برد» ۳) خرِخرِ سینه ٤) یه‌هه‌و دارِشیانْ دیوار «چووار دیواری دلّ هاتیّه‌سه جمْس- بنه‌وایْ خز کرد له سه‌یلاو ئرمْس» «ته‌نیا» ٥) قژ کردن ٦) زوو خواردن [ف] ۱) لیز خوردن ۲) خنده طولانی ۳) خش خش سینه ٤) به یکباره فرو ریختن دیوار ٥) فاسد شدن لبنیات در اثر گرما ٦) چرخاندن چرخونک

خزبردن xiz birdin ریسه‌و بردن[ف] خنده طولانی

خزلّ xizil ۱) یه‌کیْ له تیره‌یلْ که‌لّهورِ ۲) مه‌لّوه‌نیّگه له نیّاوه‌ن ۲) دیه‌که‌یّگه له قه‌سر [ف] ۱) یکی از تیره‌های کلهر ۲) منطقه‌ای در نهاوند ۳) روستایی در قصرشیرین

خزم xizm که‌س وکار «دلّ سفره نییه بخه‌یده‌یْ بانه- تا گه‌ر بۆنیّده‌یْ خزم و بیّگانه» [ف] خویش، آشنا

خزمه‌ت xizmet ۱) سه‌ربازی ۲) کاریْ ئه‌رِایْ که‌سیْ کردن [ف]۱) سربازی ۲) خدمت

خزمه‌تچی xizmet çî نه‌وکه‌ر [ف] خدمتکار

خزمه‌تکار xizmet kar خزمه‌تچی [ف] خدمتکار

خزمه‌تکاری xizmet karî نه‌وکه‌ری [ف] خدمت کاری

خزمه‌تکردن xizmet kirdin ۱) سه‌ربازی کردن ۲) کاریْ ئه‌رِایْ که‌سیْ کردن ۳) ئیّوه‌تکردن و خزمه تکردن وئاژه‌لّداری [ف] ۱) خدمت وظیفه انجام دادن ۲) خدمت کردن ۳) از دامها به‌خوبی نگهداری کردن

خزمه‌تگوزار xizmet guzar خزمه‌تکار [ف] خدمتگذار

خزه‌که‌ر xize ker ۱) لاناوه له چاخ ۲) خه‌رویّزه‌یْ ره‌سی [ف] ۱) کنایه از چاق ۲) خربزه رسیده

خزه‌و بردن xizew birdin ریسه‌و بردن [ف] خنده طولانی

خزیانْک xizyanik خزیانه، خرِیانْک [ف] نگا **ته‌شینْک**

خزیانه xizyane خزیانْک [ف] نگا **ته‌شینْک**

خس xis ۱) ئه‌ۆ خس ۲) فرِه دا ۳) داده زه‌ۆ ٤) پشانه زه‌ۆوا [ف] ۱) انداخت ۲) پرت کرد ۳) بر زمین پهن کرد ٤) پاشید

خسا xisa ۱) له لیْ که‌فته‌و ۲) خسه‌و [ف] ۱) پس انداخت، از او بجا ماند ۲) پهن کرد

خسان xisan ۱) ئه‌وانه خس ۲) ئه‌وانه فرِه‌دا ۳) ئه‌وانه پشانه زه‌ۆوا ٤) پیه‌نیّانه‌و کرد [ف] ۱) آنها را انداخت ۲) آنها را پرت کرد ۳) آنهارا پاشید ٤) آنها را پهن کرد

خسانه‌رِیْ xisane rê خسانه‌و ریْ [ف] به راه انداخت، به حرکت وا داشت

خسانه‌رِیا xisane rîêa خسانه‌و ریْ [ف] براه انداخت

خسانه‌رِیّه‌و xisane rîyew خسانه‌و ریّه‌و [ف] براه انداخت

خسانه‌زه‌ۆ xisane zeü ۱) قه‌لاریّان کرد ۲) فرِه یّان دا زه‌ۆ [ف] ۱) نابودشان کرد ۲) آنها را زمین انداخت

خسانه‌زه‌ۆوا xisane zeüwa پشانانه زه‌ۆوا [ف] بر زمین پاشید

خسانه‌شوون xisane şûn خسانه‌و شوون [ف] همراه خود برد

خسانه‌کار xisane kar وه کار گرتان [ف] به کار گرفت، به کار انداخت

خسانه‌گه‌رد xisane gerd ئه‌ولْ خوه‌یّا برد [ف] با خود برد

خسانه‌مل xisane mil ۱) گرته مل ۲) کردانه مل [ف] ۱) بر عهده گرفت ۲) برگردن آویخت

خسانه‌و xisanew ۱) هاوردانه دۆنیا ۲) پیه‌نیّانه‌و کرد [ف] ۱) پس انداخته، بوجود آورده ۲) آنها را پهن کرد

خست xist بنوورِه خس [ف] نگا **خس**

خسن xisin ۱) خستن ۲) فرِه دان ۳) پشانن ٤) پیه‌نه‌و کردن [ف] ۱) انداختند ۲) پرت کردند ۳) پاشیدند ٤) پهن کردند

خسۆ xisü ۱) پشانۆ ۲) پیه‌نه‌و کردۆ ۳) ئه‌ۆ خسۆ ٤) فرِه‌یْ داۆد [ف] ۱) پاشیده بود ۲) پهن کرده بود ۳) انداخته بود ٤) پرت داده بود

خسۆد xisüd بنوورِه خسۆ [ف] نگا **خسۆ**

خش xiş ده‌نگْ وه یه‌ک خواردنْ چشتْ وشک [ف] صدای به هم خوردن دو چیز خشک

خشانن xişanin خش کردن [ف] خزیدن، بر هم ساییدن

خشپن xişpin چلّ چاخ [ف] چاق و کوتاه قد

خشپه xişpe خشه [ف] خش‌خش کردن

خشپه‌خشپ xişpe xişp خشه‌خش [ف] خش خش زیاد

خشت xişt ۱) ئاجوورِ نه‌ورشیایْ ۲) فیت، ئه‌نازه [ف] ۱)

خشت ٢) فیت، اندازه، قالب

خشت‌بڕ xişt biȓ کەسێ کُ لە کۆرە خشت سازێد ف خشت زن

خشت‌بڕی xişt biȓî خشت بڕین ف خشت زنی

خشت‌بڕین xişt biȓîn خشت بڕی ف خشت زدن

خشت جی‌گرتن xişt cî girtin لاناوە لە جیگیر بۆن ف کنایە از مستقر شدن

خشخش xişxiş خشەخش ف خش‌خش کردن

خشخشه xişxişe خشخشەک ف جغجغه

خشخشه‌ک xişxişek خشخشە ف جغجغه

خشکردن xiş kirdin ١) پاخش کردن ٢) سەرەن کردن ف ١) خزیدن ٢) بیختن، الک کردن

خشگه xişge خشپن ف چاق و کوتاەقد

خش لە لێ بڕیان xiş le lê biȓyan لاناوە لە چاخ بۆن ف کنایه از چاق شدن

خش‌ماڵک xişmaĺik ئاوماڵکْ لافاو ف خس و خاشاکی که در مسیر سیلاب جمع شده

خشه xişe ١) خشپە ٢) دەنگْ رنگەێ واران ف ١) خش خش ٢) صدای ریزش باران

خشه‌خش xişe xiş خش‌خش ف خش‌خش کردن

خشی xişî جوورێ جانەوەر پڕپاس ف هزار پا

خفتان xiftan ١) خاکەلییە ٢) کوتر مەخمەڵی ژنانە ف ١) اسفند ماه ٢) نوعی کت مخملی زنانه

خفتوو xiftû خەوانی، لە ئەوستا (huş xwefen هوش خوەفەن) تۆسریاس ف خوشخواب، دراوستا (huş xwefen هوش خوَفن) نوشته شده

خل xil ١) خلوور ٢) گیل ف ١) غلتان ٢) گیج

خڵ xiĺ خێڵ، هووز ف ایل، عشیره

خڵات xiĺat ١) پێشکەشی، ئەرەوییە ٢) کەفەن ف ١) پیشکشی، خلعت، عربی است ٢) کنایه از کفن

خڵاتی xiĺatî پیشکەشی ف پیشکشی

خڵاس xiĺas چاکر بۆن، ئەرەوییە ف خلاص، عربی است

خڵاس‌بۆن xiĺas bün چاکربۆن ف خلاص شدن

خڵاسی xiĺasî چاکری ف خلاصی

خڵاف xiĺaf ١) گونا ٢) غڵاف ف ١) خلاف ٢) غلاف شمشیر و …

خڵافانن xiĺafanin خافڵانن ف چشم پوشی کردن، غفلت کردن

خڵت xiĺt ١) بەڵغەم ٢) سڵپ ف ١) خلت سینه ٢) تفاله

خڵت‌خەوش xiĺti xewş خڵت و خەوش، لە سەکزی « خەلتەک» ئۆشن ف خس و خاشاک، جرم، در سکزی « خَلتَک» به پس مانده نامرغوب گویند

خڵتیا xiĺtya رەگ وە رەگ بۆن ف رگ به رگ شدن اندام

خڵتیاس xiĺtyas رەێ وەڕەێ بۆیە ف رگ به رگ شده

خڵتیاگ xiĺtyag رەێ وەڕەێ بۆ ف رگ به رگ شده

خڵتیان xiĺtyan رەێ وەڕەێ بۆن ف رگ به رگ شدن اندام

خڵ‌دوور xilidûr پتەکەنە کردن لە بارەێ چشتێگ و وە پەرتخ رەساننێ ف موضوعی را تعقیب کردن و به سرانجام رسانیدن

خڵم xiĺm ١) چڵم، لە سەکزی «خەلەم» ئۆشن ٢) خڵمگیان ف ١) آب بینی، مف، در سکزی «خَلَم» گویند ٢) بوی گندیدگی و کپک زدن

خڵمگیا xiĺmigya خڵمیا ف ترشیده و کپک زده

خڵمگیاگ xiĺmigyag خڵمیا ف ترشیده و کپک زده

خڵمگیان xiĺmigyan خڵمیان ف ترشیده شدن و کپک زدن

خڵمگیاێ xiĺmigyaê خڵمیاێ ف ترشیده و کپک زده

خڵمن xiĺmin چڵمن، کڵمن، لە سەکزی «خەڵموک» ئۆشن ف خلمو، در سکزی «خەلموک» گویند

خڵمەتی xiĺmetî مێوانی «گ» ف مهمانی

خڵمیاێ xiĺmiyaê خڵمگیاێ ف ترشیده و کپک زده

خلوور xilûr خل ف غلتان

خلەجی xilecî ١) پەسێ کْ کرینجگ نەێرێ ٢) رازاێ گەنگە ف ١) گوسفند نژاد دامغانی که دنبالچەی کوتاه دارد ٢) صفت آدم بد

خلەخل xile xil گاتەگات ف نحوه راه رفتن آدم چاق و کوتاه قد

خلەوخەرمان xile û xerman خەلییە و خەرمان ف برداشت سالانه محصول

خڵەوە xiĺewe ١) خاوارە، لایدە ٢) رێوار ف ١) بیگانه ٢) رهگذر

خلیان xilyan خلوور بۆن ف غلتیدن

خلیف xilîf خلێف [ف] چنبره زدن مار

خلیفبەسان xilîf besan خلێف بەسان [ف] چنبره زدن مار

خلیفخواردن xilîf xwardin خلێف خواردن [ف] چنبره زدن

خلیفدان xilîf dan خلێف دان [ف] چنبره زدن

خلێو xilêw قەیسی [ف] زردآلوی خشک شده، قیسی

خمْخۆڵ ximi xoł بووڵەبووڵ، وڕاوە، وڕبیم [ف] هذیان، پچ پچ، با خود حرف زدن

خن xin تووریانْ منالآنە [ف] قهر کردن کودکانه

خناق xinaq چفتْ دەر «خناقْ دەرەگە بخە» [ف] چفت در

خناو xinaw نەرمەخۆناو [ف] نم نم باران

خنج xinc ١) قنج ٢) گنج [ف] ١) مدور بریدن مو ٢) جست و خیز

خنجبڕ xinc biȓ وە خڕەو بڕین [ف] مدور بریدن

خنجبڕ کردن xinc biȓ kirdin خنج بڕین [ف] مدور بریدن

خنجبڕین xinc biȓîn وە خڕەو بڕین [ف] مدور بریدن

خنجگە xincige هەڵبەزدابەز، زوورْم ئەڕاێ گوور [ف] جست و خیز بویژه برای گوساله

خنجْ منج xinci minc ١) خنجیمنجی ٢) جەم و جوور [ف] ١) زیبا ودلفریب ٢) جمع و جور

خنجومنج xinc û minc خنجیمنجی [ف] زیبا و دلفریب

خنجەر xincer خەنجەر [ف] خنجر

خنجڵەخنجی xinciłexincî خنجگە کردن لە خوەشی [ف] جست و خیز کردن از فرط شادی

خنجیلانە xincîlane خنجیمنجی [ف] دلفریب و زیبا

خنکانن xinkanin لە ئاو تاسانن [ف] در آب خفه کردن

خنکیا xinkiya تاسیا [ف] در آب خفه شد

خنکیاگ xinkiyag خنکیاێ [ف] در آب خفه شده

خنکیان xinkiyan تاسیان [ف] در آب خفه شدن

خنکیاێ xinkiyaê خنکیاگ [ف] در آب خفه شده

خنگە xinĝe خنینگە [ف] نگا **خینگە**

خنۆڵک xinülik خنیلْک [ف] گرد ومدور

خنە xine ١) دەنگْ هەناسە ٢) خنیە [ف] ١) صدای نفس نفس ٢) حنا

خنەخن xine xin خنە [ف] صدای نفس نفس

خنیلْک xinîlik ١) خنجیلانە ٢) خڕۆلْک [ف] ١) کوچولوی زیبا ٢) گرد وکوچک

خنیە xinye خەنە [ف] حنا

خنیەبەنان xinye benan خەنەبەنان [ف] مراسم حنا بندان

خوُ xû ١) خاس، لە ئەوستا (hûs هووس) و (hûş هووش) نۆسریاس ٢) ئێکە «خوو چە کردین» ٣) رشتارە ٤) جنْ خوو [ف] ١) خوب، در اوستا (hûs هووس) و (hûş هووش) نوشته شده ٢) سپس، بعد ٣) خو، سرشت ٤) بیماری صرع

خۆ xü ١) خرس ٢) وراز [ف] ١) خرس، نگا **خرس** ٢) گراز

خوا xwa ١) خودا «خواداێ» ٢) چشتْ سووڵ ٣) پاشگرْ تووانسْن ٤) گاهس «خوا ئەیە، خوا ئەوە» [ف] ١) خدا ٢) نمک ٣) پسوند خواهان ٤) شاید، خواه

خواجا xwaca دەوڵەمەن [ف] خواجە، دارا

خوادان xwadan خواێان [ف] بافتنیی که نمک را در آن نگهداری می‌کنند، نمکدان

خواداێ xwadaê ١) ناوێگە کوڕانە ٢) خودا پێ داێ [ف] خداداد، نامی مردانه ٢) خدا داده

خوار xwar ١) لا ژێر ٢) پاشگرْ وە ماناێ خورەندە [ف] ١) پایین ٢) پسوند خوردن

خوارْبان xwari ban ١) ژێرْ رۆ ٢) ژێر و بان [ف] ١) زیر و رو ٢) بالا و پایین

خوارْبان کردن xwariban kirdin ١) چەقْ پەڵ داین ٢) لاناوە لە بێقەراری [ف] ١) چانه زدن ٢) کنایه از بیقراری کردن

خواردن xwardin نووش کردن [ف] خوردن

خواردەمەنی xwardemenî هەرچشتْ خوراکی، لە ئەوستا (xvarimûnû خڤارمنو) نۆسریاس [ف] خوراکی، در اوستا (xvarimûnû خڤارمنو) نوشته شده

خوارزا xwarza خوەیشکەزا [ف] خواهر زاده

خوارزا زا xwarzaza خوارزا وەزا [ف] نوه خواهر زاده

خوارزا وەزا xwarzaweza منالْ خوارزا [ف] نوه خواهر زاده

خوُا رەژیاێ xuwa ȓejyaê خوداڕەژیدە [ف] زیبا، زیبایی خدایی

خوارێ xwarê خوارین [ف] پایینی

خوارێزە xwa ȓêze خوارێژنگە، خواسوورێ [ف] قطعه سنگی صاف که نمک روی آن می‌ریزند تا احشام از آن استفاده

کنند

خوارێژنگە xwarêjngê خواسوورگە ف نگا **خوارڕێزە**

خوارێن xwarên ژێرین ف پایینی، زیرین، نگا **خوارین** و ترکیباتش

خوارین xwarîn ژێرین ف پایین

خوارینە xwarîne ژێرینە ف پایینی

خوارینەگە xwarînege خوارینە ف آن پایینی

خواز xwaz پاشگرە وە مانایێ خواهان ف پسوند به معنی خواهان

خوازکەر xwaz ker خوازمەنیکەر ف خواستگار

خوازْم xwazim خواسم، تووام ف خواستگار، خواهان، خواستار

خوازمەنی xwazmenî خواسمەنی، خوازێاری، داواکاری ف خواستگاری

خوازمەنیکردن xwazmenî kirdin خواسمەنی کردن ف خواستگاری کردن

خوازمەنی کەر xwazmenî ker خواسمەنی کەر ف خواستگار

خوازێار xwazêar داواکەر، لە سەکزی «خوزگار» ئۆشن ف خواهان، در سکزی «خوزگار» گویند

خوازین xwazîn ۱) تواسن ۲) ژن هاوردن ف ۱) خواستن ۲) زن گرفتن، ازدواج کردن

خواس xwas ۱) قەرت ۲) گێای ۳) ئامانەتی ف ۱) قرض ۲) گدایی ۳) امانتی

خواست xwast خواس، بنوورە خواس ف نگا **خواس**

خواستن xwastin تواسن، لە ئەوستا (vas ڤاس) وە مانایێ تواسنە و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «واستن» ئۆشن ف خواستن، در اوستا (vas واس) به معنی آرزو و خواست نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «واستن» به معنای خواستن است

خواسْ دای xwasi day ۱) خواس کردن و ئەو دۆیا دان ۲) خواس کردن ف ۱) نقد و اقساط کار کردن، نقد و نسیه ۲) نگا **خواس**

خواسکردن xwas kirdin ۱) گێایێ کردن ۲) وە ئامانەت هاوردن، لە ئەوستا (xvaseuke خڤاسە ئوکە) وە مانایێ تەقْ چوو دان ئەڕایێ قازاشتْ فێشتر نۆسریاس ف ۱) گدایی کردن ۲) به امانت گرفتن، در اوستا (xvaseuke خواسە ئوکە) به معنی کنکاش برای سود بیشتر نوشته شده

خواسکەر xwas ker گێایێ کەر ف گدا

خواسمەنی xwasmenî خوازمەنی ف نگا **خوازمەنی** و ترکیباتش

خواسوورگە xwasûrge خواسوورێ ف نگا **خوارڕێزە**

خواسوورێ xwasûrê خوارڕێزە ف نگا **خوارڕێزە**

خوان xwan ۱) خوو، رشتارە «لە سەرْ خوانْ خوەێ ئەڵتەکیاس» ۲) کوچْگ قەمچان ۳) خانْ تفەنگ ٤) خانْ زین ٥) سرەۊل، سفرە ٦) خوەنین ۷) شرینی کْ بەنە ماڵ وەۊ «گ» ف ۱) خو، سرشت ۲) سنگهای بازی «قەمچان» ۳) خان تفنگ ٤) خوان زین ٥) سفره ٦) پسوند به معنی خواندن ۷) شیرینیی که برای مراسم عروسی به خانەی عروس می‌برند

خوانچە xwançe ناندێن، لە پەهڵەوی (xan خان) نۆسریاس ف خوان، جای نگهداری نان، در پهلوی (xan خان) نوشته شده

خوانخاوْن xwan xawin هانهاوْن، خان خاوْن ف نگا **خانخاوْن**

خوانچە وچانچە xwançe û çançe زێرو پریازگ ف اسباب و اثاثیه منزل

خوائێان xwaêan بنوورە خوادان ف نگا **خوادان**

خوتانن xwitanin ۱) خوتە کردن ۲) ئەرتەو گرتن ف ۱) غرولند کردن ۲) ایراد گرفتن

خوتْبووڵ xwiti bûĺ خوتە و گوڕە ف غرولند

خوتْخات xwiti xat خوتە و گوڕە ف غرولند

خوتْخات کردن xwiti xat kirdin خوتانن ف غرولند کردن

خوتْخاتکەر xwiti xat ker خوتـْن ف غرغرو

خوتگاو xwitigaw خواردەمەنیگە لە گەنم پەتڵە وماش و پیازاخ ف غذایی از گندم پرک شده وماش و پیازداغ

خوتن xwitin خوتْخاتکەر ف غرغرو

خوتوورە xutûre ۱) پەژارە، سێفا، خوتە و ورە ۲) داڵغە ف ۱) فکر و اندیشه، نگرانی ذهنی ۲) عذاب وجدان

خوتە xwite بووڵە ف غرولند

خوتە وبووڵە xwite û bûĺe خوتە و گوڕە ف غرولند کردن

خوته وگوره xwite û gwirê خوته و وره [ف] غرولند

خوته و وره xwite û wirê خوته و گوره [ف] غرولند

خوتیلْگ xwitîlig گردْ فرد، خنج و منج [ف] گرد و زیبا

خوچْگ xwçig بۆچْگ [ف] کوچک، تنگ

خوچْگ دەم xwçig dem دەم بۆچْگ [ف] دهن تنگ

خوچوو xwiçû تۆتْگ [ف] توله سگ

خوچووخوچوو xwiçû xwiçû چرینْ تۆتْگە سەگ [ف] صدا کردن توله سگ

خوچیلْک xwiçîlik رەنگین و بۆچْگ [ف] کوچک و دلفریب

خۆخۆیەبازی xüxüye bazî لاناوە لە درنەی [ف] کنایه از وحشیگری

خود xwid خوەێ [ف] خود

خودا xwida خوا، لە پەهلەوی (xwetaî خوەتای) تۆسریاس [ف] خدا، خداوند، در پهلوی (xwetaî خوتای) نوشته شده

خودا بکەێ xwida bikeŷ خودا بکەێدە کارێ [ف] خدا کند که...

خودابەندەلوو xwida bendelû دیەکەێگە لە سەحنە [ف] روستایی در صحنه

خودابەێنەکی xwida beŷnekî خودامابەێن [ف] خدا را واسطه قرار دادن

خوداپەرەس xwida peres ئەوەێ ک تەنیا سەر ئراێ خودا چەمنێد [ف] خداپرست

خوداپێ داێ xwida pê daê خودا وە پێ داێ، خدا لاێەقدی [ف] خدا داده

خوداپێ روا دی xwida pê r̂ewadî خودا لاێەقدی [ف] کسی که مورد تفقد خداست

خوداخودا xwida xwida لاره و لچگە [ف] زاری به درگاه خدا

خودا رای xwida r̂ay خود وە خود، وە دالْتەێ خودا «کارەگەم خودا رای درْس کریا» [ف] با رای و ارادەی خدا، باخواست خدا

خوداڕەژدیده xwida r̂ejdîde خوداڕەژیده، ئەو کەسە ک خوەتەنی رەنگینە، رەژیان وە ماناێ ژەندن و ساز کریانە [ف] زیبایی طبیعی، اصطلاحا به کسی که خدا او را زیبا رو خلق کرده گویند «رەژیان» به معنی سرشتن و آمیختن است

خوداڕەژیاێ xwida r̂ejyaê خوداڕەژیده [ف] زیبایی

خوداڕەژیاگ xwida r̂ejyag خوداڕەژیده [ف] زیبایی خدایی

خوداڕەژیالْه xwida r̂ejyal̂e لاناوە لە بۆچلانەێ خودا ڕەژیده [ف] کنایه از کوچولویی که زیبایی خدایی دارد

خوداڕەیشته xwida r̂eyşte خوداڕەژیده «هەم خودا رەیشته، هەم شلْەێ تۆری- هەم وەفرْ کووان لە بیمار دۆری» [ف] ذاتا زیبا روی، زیبای خدایی

خوداکوشتێ xwida kwiştê لاناوە لە نەتۆیەنم [ف] کنایه از تنبل و ناتوان

خوداکولْیاێ xwida kwil̂yaê لاناوە لە بێدین [ف] کنایه از بی دین

خودالاێەقدی xwida laŷeqdî خودا پێ رەوا دی، ئەوەێ ک لە لاێ خودا لاێەقه [ف] کسی‌که مورد تفقد خداست

خودامابەێن xwida mabeŷn خودا بەێنەکی [ف] خدا را گواه دو طرف قرار دادن

خودامردێ xwida mirdê خودا کولْیاێ [ف] کنایه از بی دین

خودامەناس xwida menas خودا نەناس [ف] خدا نشناس

خوداناس xwida nes خودا شناس [ف] با وجدان، خدا شناس

خودانەخواسه xwida nexwase خودا نەکەێ [ف] خدای ناخواسته

خودانەناس xwida nenas زێزْ خوداناس [ف] خدا نشناس

خودانەکەێ xwida nekeŷ خودا نەخواسه [ف] خدا نکند که...

خوداوردارى xwida wirdarî خودا پەسەندانه، چشتێ ک خودا هەلْگرێدەێ [ف] مورد قبول خداوند، خدایی

خوداوەردارى xwida werdarî خوداوردارى، خودا پەسەن [ف] مورد قبول خدا

خوداوەن xwidawen خوداوەند [ف] خداوند

خودبه xwidbe خوتبه، ئەرەوییه [ف] خطبه

خودبْخودا xwidbi xwida خودمْ خودا [ف] خودم و خدای خود، خدایی، خدا داند که، الحق ...

خودپەسەن xwid pesen خوێ پەسەنکەر [ف] خودپسند

خودتەراش xwid teraş ۱) قەت، قەزەن ۲) مەکینه [ف] ۱)

مداد تراش ٢) خود تراش

خودْخوەیّ xwidi xweŷ هەرخوەیّ، وژەسیّ ف خود خودش، خودش است

خودْخوەیە xwidi xweŷe هەرخوەیە، وژەسیّ ف خود خودشە، خودشە

خودسەر xwidser وە سەرْ خوەیّ ف خودسر

خودکار xwidkar ١) قەڵەم ٢) تفەنگْ دەسرێژ کەر ف ١) خودکار ٢) مسلسل

خودمْخودا xwidmi xwida خودبْ خودا ف خودم و خدای خود، خدا داند که....

خوڕ xwir̂ دەنگْ ئاو ف صدای شُرشُر آب

خوُڕ xûr̂ باتلاخ «ل» ف باتلاق

خورا xwira ١) خواردەمەنی خاس ٢) لاناوە لە حلاڵ ف ١) قابل خوردن ٢) هر خوراکی حلال

خوراک xwirak خورادەمەنی ف خوراک

خوران xwiran ئەڒ خوەیّ خوران ف خارانید

خوڕان xwir̂an ١) خوڕیان ٢) سراوێگە لە ئەیْوان ف ١) غرّان ٢) سرابی در ایوانغرب

خورانن xwiranin خارانن ف خارانیدن

خوڕانن xwir̂anin خوڕیان ف غریدن

خوڕاو xwir̂aw خوڕخوڕ ئاو ف صدای شُرشُر آب

خورتووکە xwirtûke خواردەمەنیگە لە پاقازە و ئارد ف غذایی از گیاه پاغازی و آرد

خورتەک xwirtek جووریّ مامراوی بۆچْگە ف جره اردک، پرندەای شبیه اردک اما کوچک و چابک

خورج xwirc خورجین، لە سەکزی «خورج» ئۆشن ف خورجین، در سکزی نیز «خورج» گویند

خورجْگلاراو xwirci gilaraw خاڵگەخڕی ف نگا **خاڵگە خڕی**

خورجەزین xwirce zîn خورجیّ کْ خەنەیّ قەیّ زین ف خورجینی که به زین می‌آویزند

خورجین xwircîn خورج ف خورجین

خورچیلْک xwirçîlik خنجی‌منجی ف ریزه میزه

خورچیلْکماسۆلْک xwirçîlik masülik خورچیلْک «گ» ف ریزه میزه

خوڕخوڕ xwir̂ xwir̂ ١) دەنگْ ئاو ٢) پرخانن ٣) کوڕکوڕ ف ١) صدای شُرشُر آب ٢) خُر و پُف ٣) پرندەای است، باقرقره

خوڕزم xur̂zim سەرمای سەخت ف سرمای سخت

خۆرد xürd هۆرد ف خُرد

خۆرد بۆن xürd bün هۆرد بۆن ف خُرد شدن

خۆرد کردن xürd kirdin هۆرد کردن ف خُرد کردن

خۆردە xürde ١) هۆردە ٢) هەرچشتْ هۆردەو بۆ ف ١) پول خُرد ٢) هر چیز خُرد شده

خۆردەسەرئەنجام xorde serencam بەشێگە لە نامەیّ سەرئەنجامْ یارسان لە بارەیّ ناونایِن، جەوز شکانن، سۆر و... ف بخشی از نامه سرانجام یارسان درباره مراسم نامگذاری، سرسپردگی، ازدواج و...

خوڕشت xwir̂şt ١) هڕش کردن ٢) وارانْ فرە ٣) خوەرشت ف ١) رشد ناگهانی ٢) باران بسیار ٣) خورش

خورشی xwirşî ناوێگە ژنانە ف خورشید، نامی زنانه

خورشیلْک xwirşîlik گیایّ خودڕوو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خۆڕسک» ئۆشن ف گیاه خودرو، گیاه وحشی

خۆرما xorma بەرْ دارێگە خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قەسپ»ئۆشن ف خرما، در دیگر گویشهای کردی «قەسپ» گویند

خۆرما تۆچان xorma tüçan خۆرماسۆچان، هۆل ف بلوند، آنکه مویی خرمایی دارد

خۆرماچن xormaçin ١) جووریّ بافین لە قەڵماسنگ ٢) ئەو کەسە کْ خۆرما چنێدەو ف ١) نوعی بافتن درقلاب سنگ ٢) کسی‌که خرما می‌چیند

خۆرماڕەژگە xormar̂ejge خۆمەڕەژگە ف پرنده سبزه قبا

خۆرمازەیری xorma zeyrî زەیری ف نوعی خرما که آنرا در خیک چرب گذاشته تا کاملا زرد و نرم شود

خۆرماسۆچان xormasüçan ١) گیایّ خۆرما سیلْک ٢) هۆل ف ١) گیاهی شبیه «پۆشْگ» کمی درازتر و طلایی رنگ ٢) بلوند

خۆرماسیلْک xormasîlik ١) گیایّ خۆرماسۆ چان ٢) مۆش خۆرما ف ١) گیاه خۆرماسۆچان ٢) موش خرما

خۆرماشارەکی xorma şarekî قۆمەشارەکی «گ» ف قایم موشک بازی

خۆڕماوا xor̂mawa خۆرماوە، ناوندْ لوڕسان، گاهس لە

«خۆرمه+ ئاو» گیریاوَد ف خرّم آباد، مرکز لرستان، برگرفته از واژه‌ی «خۆرمه+ ئاو» به معنی علفزار پـُرآب

خۆرمه xorme جی لەوەڕ، لەوڕیا ف چراگاه، علفزار

خۆرمیان xormyan خز کردن، بنووڕه داخرووميان ف نگا **داخرووميان**

خۆرۆ xürü بێ حەیا ف بیحیاء

خۆرووز xorûz هۆل «گ» ف بلوند

خۆرووس xorûs هۆل، خۆرووز «گ» ف بلوند

خۆرووس‌جەنگی xorûs cengî گەمەێگە چۆ قولان ف بازیی شبیه «قولان»

خۆرووم xorûm ١) دیانەێ کۆیه ٢) خز کردن، داخرووميان ف ١) سنگهای قله‌ی کوه که معمولا دندانه دندانه است ٢) ریزش کردن، فرو ریختن

خۆرووميان xorûmyan خز کردن، بنووڕه داخرووميان ف نگا **داخرووميان**

خوره xwire خوڕخوڕ ف صدای شـُرشـُر آب

خوره xwire نەخوەشی سفلیس ف بیماری سفلیس

خورەمیره xwiremîre لە ئەسەرْ فره خواردن دڵ ژان کردن و مردن، نەخوەشی «جوع» ف در اثر پر خوری دل درد گرفتن و مردن، بیماری «جوع»

خورەویەتیم xwirew yetîm ڕۆدار، چەتۆن ف پـُررو، گستاخ

خوری xwirî وەرگن ف پشم گوسفند

خوڕێ xwirê خوڕیەێد ف نهیب می‌زند

خوڕی xwirî خوڕیا ف نهیب زد

خورێ xwirê خورێد ف می‌خارد

خوریا xwirya ١) خوریاگ ٢) خوران ف ١) خورده شد ٢) خوارانده شد

خوڕیا xwirya خوڕی ف نهیب زد

خوڕیاگ xwiryag خوڕیا ف نهیب‌زد

خوڕیاگه‌ملێا xwiryge milêa وه ملێا خوڕی ف بر او نهیب زد

خوریان xwiryan ١) خوەرده بۆن ٢) خارشت کردن ف ١) خورده شدن ٢) خارش کردن

خوڕیان xwiryan خوڕین، لە ئەوستا (xwerîne خوەرینه) ئۆسریاس ف نهیب زدن، بانگ زدن، در اوستا (xwerîne خوَرینه) نوشته شده

خوری‌بران xwirî biran بنووڕه بڕێنەکەران ف نگا **بڕێنه کەران**

خوری‌خاو xwirî xaw خوری وخاو، مرۆژانه ف مور مور شدن، خارش داشتن

خوریک xwirîk ١) خوریان «گ» ٢) بنووڕه ختی‌متی «گ» ف ١) خارش ٢) نگا **ختی‌متی**

خوڕین xwirîn ١) خوڕیان ٢) بەرەچێوه دان ف ١) نهیب زدن ٢) ممانعت کردن، لفظا منع کردن

خورین xwirîn ١) لە خوری دڕس بۆ ٢) خارشت کردن ف ١) پشمی ٢) خارش کرد

خوڕینکاو xwirînkaw ١) خوڕینگاو ٢) شڕ شڕ ناوخوا ف ١) سوپ آبکی ٢) شـُر شـُر ناودان

خوڕینگاو xwiringaw خوڕینکاو ف نگا **خوڕ ینکاو**

خوریین xwiryîn هەر چشتێ کْ لە خوری دڕس بۆیه ف ساخته شده از پشم، پشمین

خوز xwiz ١) چین و چرووک ٢) مووتْ قنگ ٣) ماواێ ماسی ٤) قۆژ کردن «مل برده خوزەو» ف ١) چین و چروک ٢) مقعد ٣) جای پناه گرفتن ماهیان ٤) خود را کـُرچ کردن، قسمتی از اندام را جمع کردن

خوزا بۆ xwiza bü خوزەو بۆ ف گرفته، چروک برداشته

خوزاز xwizaz نگریس ف عبوس، گرفته

خوزازگی xwizazigî ناز و نۆز کردنْ ژن ئەراێ پیا لە هەێنْ قسیه کردن یا دەسبازی ف ناز و کرشمه کردن زن برای مرد در هنگام گفتگو یا...

خوزگه xwizge ١) لاناوه لە کۆنی ٢) ماواێ ماسی ف ١) کنایه از مفعول ٢) پناهگاه ماهیان

خوزمْ‌خودا xwizmi xida خودبْ خودا ف خودایی، الحق که...

خوزوو xwizû لاناوه لە کۆنی ف کنایه از مفعول

خوزه xwize ١) ماواێ ماسی ٢) پیس کردن، لە سەکزی «خەزه» وه کوڵەێ ڕاوچی ئۆشن ف ١) پناهگاه ماهیان ٢) خود را در جایی پنهان کردن، در سکزی «خـَزه» به کمینگاه شکارچیان گویند

خوزه‌چەک xwize çek کۆنی، جنده ف مفعول

خۆزێ xozê خوەزێو ف ایکاش

خوزی xuzî مووت، قنگ ف مقعد

خۆزێا xozêa خوەزێو ف ایکاش

خوزیلْک xwizîlik خوزْ قنگ، مووت ف مخرج، مقعد

خۆس xûs تەڕ ف خیس

خۆسان xûsan ۱) ئەمن کرد ۲) فیسان ف ۱) آرام کرد ۲) در آب خواباند

خۆسانن xûsanin ۱) فیسانن ۲) ئەمن کردن ف ۱) در آب کاملا خیساندن ۲) آرام کردن

خۆساو xûsaw خۆسْ ئاو ف کاملا خیس

خۆسپ xosp پشتْ سەر گەن وەتن ف غیبت

خۆسرەو xosrew خەسرەو، ناوێگە کوڕانە، لە ئەوستا (husreve هوسرەڤە) وەماناێ خوەشناوە ف خسرو، نامی مردانه، در اوستا (husreve هوسروه) به معنی نیکنام نوشته شده

خۆسرەوئاباد xosrewabad ۱) دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ۲) دیەکەێگە لە سۆنقۆر ۳) دیەکەێگە لە مێهران ف ۱) روستایی در اسلام آبا دغرب ۲) روستایی در سنقر ۳) روستایی در مهران

خۆسرەوی xosrewî شارێگە لە قەسر ف شهر و کمرگی در قـصر شیرین، خسروی

خۆسکردن xûs kirdin خۆسانن ف خیس کردن

خوسڵ xwisl جووریێ خاکْ خوڵەکووین و بێخەێر ف نوعی خاک غیر حاصلخیز و به رنگ خاکستر

خۆسڵ xosl ۱) خەڕێاو ۲) ئاو وە ملا کردن ئەڕاێ پاکی ف ۱) گل و لای آبکی، باتلاق ۲) غسل

خوسە xwise خەم ف غـصـه

خۆسە xûse ئاونگ، ئانگوو «گ» ف شبنم

خوسەخواردن xwise xwardin خەم خواردن ف غـصـه خوردن

خوسەخوەر xwise xwer ۱) دڵسووز ۲) خەمبار ف ۱) دلسوز ۲) غمبار

خوسەدار xwise dar خەمبار ف غـصـەدار

خوسەداین xwise dayn ۱) دەقە دەقە دان ۲) خەم داین ف ۱) برانگیختن حس حسادت ۲) غمبار کردن

خوسەومەرەز xwise û merez خەم و دەرد ف غـصـه و مرض

خۆسیا xûsya ۱) تەڕ بۆن ۲) ئارام بۆن ف ۱) خیس شدن ۲) آرام شدن

خۆسیاس xûsyas ۱) تەڕ بۆیە ۲) ئەمنەو بۆیە ف ۱) خیس شده است ۲) آرام شده است

خۆسیاگ xûsyag تەڕ بۆ ف خیس شده

خۆسیان xûsyan ۱) ئەمنەو بۆن ۲) تەڕ بۆن ف ۱) آرام شدن ۲) خیس شدن

خۆسیاێ xûsyaê خۆسیاگ ف خیس شده

خوْش xwiş ۱) مێز وە زووانْ منداڵەیل ۲) دەنگْ مێز کردن ۳) وشەێ گاوا دان و مەزریان ئەڕاێ بزن ف ۱) ادرار به زبان کودکان ۲) صدای ادرار کردن ۳) کلمه‌ی آرام کردن برای بز

خوشار xuşar گووشان ف فشار دادن

خوْشانن xwişanin مێز کردن ف ادرار کردن

خوْشخوْش xwiş xwiş دەنگْ خوْشانن ف صدای شُر شُر مایعات

خوْشک xwişk هشک، وشک ف خشک

خوْشکانن xwişkanin وشکانن ف خشک کردن

خوْشکانی xwişkanî وشکانی ف جای خشک، خشکی

خوْشکردن xwiş kirdin هان دانْ مناڵ ئەڕاێ مێز کردن ف تحریک بچه برای ادرار کردن

خوْشککردن xwişk kirdin وشک کردن ف خشک کردن

خوْشکە xwişke وشکە ف خشکه

خوْشکەوکردن xwişkew kirdin وشکەوکردن ف خشک کردن

خوْشە xwişe خوْش ف شُرشُر

خۆشە xûşe لەڕ و تۆسکن ف آدم لاغر وپـُرمو

خوْشەخوْش xwişe xwiş خوْشخوْش ف شُر شُر

خووف xûf ۱) ترس ۲) نەخوەشی جنْخوو، سەرع ف ۱) ترس ۲) بیماری صرع

خووفداشتن xûf daştin ترسیان، ترس داشتن ف ترسیدن

خووفناک xûfnak ترسنۆک ف ترسناک، وحشتناک

خوکْر xwikir پەکەر، لە کرمانجی «خوکر» ئۆشن ف پکر ، افسرده، در کرمانجی نیز «خوکر» گویند

خۆکْر xokir پەکەر ف پکر، افسرده

خول xwil ۱) خڕ خواردن ۲) ژاو خواردن ۳) شێت ٤) خوڵگە ف ۱) چرخش ۲) گردش از روی بیکاری ۳) دیوانه،

خـُل ٤) ریز، کوچک

خوڵ xwil̂ ١) قڵ، کڵ، خوڵەکوو ٢) خاک [ف] ١) خاکستر ٢) خاشاک، گرد وخاک

خوُڵ xûl̂ ١) هەۆلا ٢) هەڵە، وە هۆر خسن «خووڵد بوو» [ف] ١) غول ٢) تذکر، اشتباه، در هنگام بازی اگر اشتباهی از طرف سر زند گویند «خووڵد بوو»

خوڵکردن xûl̂ kirdin هەڵە کردن، هەڵەشە کردن [ف] اشتباه کردن، اشتباه گرفتن

خولا xwil̂a خودا، خوا [ف] خدا

خولاپەرک xwil̂aperîk فریشتە، فرشتە، پەری [ف] فرشته

خولام xwil̂am ١) نەوکەر ٢) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) غلام، نوکر ٢) نامی مردانه

خولامان xwil̂aman نەوکەرەیل [ف] نوکران، غلامان

خولانن xwilanin وەرەو خوەێ کیشان [ف] به خود مایل کردن

خولْخال xwili xal خولیوخاو [ف] جنبیدن

خولْخاو xwili xaw خولیوخاو [ف] جبنش

خول خواردن xwil xwardin جمس، خلوور [ف] جنبش، حرکت، چرخیدن

خوڵخوڵە xwil̂ xwil̂e زنوو [ف] غلغله

خوڵدان xwil̂ dan ١) کڵ دانْ ساج ٢) خوڵدانْک ٣) قوڵدانْ ئاو [ف] ١) پشت ساج رابا خاکستر اندود کردن ٢) محلی که خاکستر را در آنجا انبار می‌کنند، کلجان ٣) جوش زدن و قل زدن آب

خوڵدانْک xwil̂danik خوڵدان [ف] خاکستر دان، کلجان

خوڵ دوو دان xwil̂i dû dan ١) کەڵ دوو دان، خوەڵ دوو دان، مانگاێگ ک هەمیشە جۆتخواه و تیەێدە کەڵ ئڕا تەرک کردنْ ئی عادەتە وە خوەل و دوو و پەین لەشێ ئەناو کەن تا هۆچ کەڵێاێگ وە پێ نزیکەو نەو ٢) لاناوە لە دەمکوت کردن [ف] ١) گاو ماده‌ای که همیشه خفتخواه است برای ترک این عمل با خاکستر و دوغ و پـَهن بدنش را می‌پوشانند تا گاو نر از نزدیکی به آن خود داری کند ٢) کنایه از کسی که زیاد گستاخی می‌کند و بگونه‌ای او را ادب می‌کنند که دیگر حرفی نزند

خولْشێت xwili şêt خول و شێت [ف] پتیاره، خـُل

خوڵک xwil̂k ١) تارف ٢) مکیس [ف] ١) تعارف کردن ٢) رو در بایست

خوڵکْتوو xwilki tû ڕۆدەربایس [ف] رودربایست

خوڵکخوەش xwil̂k xweş خوەشخوڵک [ف] خوش رفتار ، گشاده رو

خوُڵ کردن xûl̂ kirdin هەڵە کردن، هەڵەشە کردن [ف] اشتباه کردن، اشتباه گرفتن

خوڵک کردن xwil̂k kirdin مێوانداری کردن [ف] مهمان نوازی کردن

خوڵک وتوو xwil̂k û tû خوڵکْ توو [ف] رو در بایست

خولْگ xwilig خولگە [ف] ریزه میزه

خولْگخولْگ xwilig xwilig خولگەخولگە [ف] ریزه میزه

خولگە xwilige هۆردە ماسی [ف] ماهی ریز

خوڵگە xwil̂ige سووکەناو خوڵام [ف] مخفف غلام

خولمێتگ xwilmêtig قولمێتگ «گ» [ف] هر چیز کوچک و بی خودی

خوڵوومانن xwil̂ûmanin جەنگ کردنْ سەگەیل و یەکتران پلانن [ف] جنگ کردن سگ و همدیگر را خونین کردن

خوُڵەحساو xûl̂e ĥisaw ئەو کەسە ک لە خڕشت کردن هەڵە کەێد [ف] آنکه در محاسبه اشتباه کند

خوڵەس xwil̂es ١) خوەڵس ٢) بێخەوش، خاڵس [ف] ١) متین، با متانت ٢) خالص

خوڵەکوو xwil̂ekû خوڵ، قڵ [ف] خاکستر

خوڵەکووان xwil̂ekûan خوڵدان [ف] کلجان

خوڵەکەوش xwil̂ekewş دیەکەێگە لە گاوارە [ف] روستایی در گهواره

خوڵەمڕ xwil̂mir̂ خوڵەکوو داخ [ف] خاکستر گرم

خوڵەمیرە xwil̂emîre بنووڕە خورەمیرە [ف] نگا **خورە میرە**

خوڵەمێش xwil̂emêş خوڵەمڕ [ف] خاکستر گرم

خوڵەێ رووم xwil̂eŷ r̂ûm لاناوە لە زنوورزنوو [ف] غلغله روم، کنایه از غلغله بسیار

خولیا xwilya جمْس داشت [ف] جنبید

خولیان xwilyan خولیوخاو کردن [ف] جنبیدن

خولیوخاو xwilîw xaw خولْ خاو [ف] جنبش

خۆم xom ١) کەتۆ کۆزەی ٢) رەنگْ کەو سیر، نیلی [ف] ١) خـُم ٢) رنگ نیلی

خۆمار xomar پەکەر [ف] خُمار

خۆمارتاش xomartaş دیەکێگە لە مەستری [ف] روستایی در منـصوری

خۆماری xomarî پەکەری [ف] خُماری

خۆمانن xomanin وڕپیم کردن [ف] غرولند کردن

خۆمْخۆسرەوی xomi xosrewî ١) گەنجْ فرە گەورائ خەسرەو ٢) لاناوە لە فرە [ف] ١) خُـم خسروانی، معروف است که هفت خُـم جواهرات با ارزش درخاک مدفون است که در داستانها برای مثال زدن از دارایی کسی گویند صاحب خُـم خسروانی است ٢) کنایه از بسیار زیاد

خۆمْ کەو xomi kew کەرەکەێ کەو [ف] رنگ کاملا کبود

خۆمْنیل xomi nîl ١) خۆمْ کەو ٢) قرمْ قاڵ [ف] ١) رنگ کاملا کبود ٢) جنجال

خۆمەبشێونگە xome bişêwnĝe ئاشوو، هایشە [ف] آشوبگر، شلیتە

خۆمەڕەژگە xomer̂ejge خۆرماڕەژگە [ف] پرندە سبزە قبا

خۆمەڕەژە xomer̂eje خۆمەڕەژگە [ف] پرندە سبزە قبا

خون xun وەتن، گوتن، خوتن، لە فارسی بۆیەسە «خواندن، خوانتەن» و لە کوردی «خوتن» وە مانائ فرە وڕاسە [ف] گفتن، سخن گفتن

خۆن xün هوون، خین، لە پەهلەوی (xun خون) نۆسریاس [ف] خون، در پهلوی (xun خون) نوشتە شدە

خۆنالی xünalî خۆناولین [ف] خون آلود

خۆنالین xünalîn خۆناولین [ف] خونآلود

خۆناو xünaw خۆن و ئاو [ف] خونابە

خۆناو xonaw خناو، نەرمەخۆناو [ف] نمنم باران

خۆناولی xünawlî خۆنالین [ف] خون آلود

خۆناولین xünawlîn خۆنالین [ف] خونآلود

خۆنبەس xünbes خۆن سووڵ [ف] خون بست

خۆنتیەڵ xün tyeɫ نگریس [ف] بد اخلاق

خۆنتیەڵی xüntyeɫî قسیە وە لوو قسیە کیشان [ف] بد اخلاقی

خونج xunc تێرْ پڕ [ف] کاملا سیر

خۆنجمان xün ciman مانگْ خاکەلییە [ف] ماە اسفند، اوایل بهار

خۆنجووشخواردن xün cûş xwardin ناسین و نەناسینْ کەسێ [ف] احساس شناختن کسی

خونجانن xuncanin پووریان، پوورگانن لە قسیە کردن، خون وە مانائ وەتنە [ف] جفت وجور کردن واژەگان در گفتار، «خون» بە معنی گفتن است

خونجەودان xuncew dan تێرْپڕ، تێر و تەسەڵ [ف] سیر شدن، بی نیاز شدن

خونجی xuncî تێرْ پڕ [ف] کاملا سیر

خونجیلانە xuncîlane خنجیمنجی [ف] نگا **خنجیمنجی**

خونچە xunçe قۆمچە [ف] غنچە

خۆنخار xünxar دڕنە، خۆنمژ [ف] خونخوار

خۆنخوەر xünxwer خۆنخار [ف] خونخوار

خۆندان xün dan ١) تاوان دان ٢) خۆنْ مردێ داین [ف] ١) غرامت دادن ٢) دیە دادن

خۆنْ دڵ xüni diɫ ١) لاناوە لە جەور و جەفا «وە چ خۆنْ دلێ گەورائ کردم» ٢) لاناوە لە سەرە دەرد، چەرمەسەری [ف] ١) خون دل، جفا و بدبختی ٢) کنایە از درد سر

خۆنْ دڵخواردن xüni diɫ xwardin بنوورە خۆنْ دڵ [ف] نگا **خۆنْ دڵ**

خۆندەوان xün dewen خۆنجمان، لاناوە لە ئەوەڵ وەهارْ کوردی [ف] کنایە از اوایل بهار، در گذشتە باور براین بودە کە در بهار خون بهتر در برگها جریان دارد

خۆندین xün dîn حەێز بۆن [ف] حیض شدن

خۆنڕژان xün r̂ijan خۆنڕێژان [ف] نذری کردن

خۆنڕژانن xün r̂ijanin ١) خۆن ڕژان ٢) ئائیم کوشتن [ف] ١) نذری دادن ٢) قتل کردن

خۆنڕێژ xün r̂êj ئائیم کوش [ف] خونریز

خۆنڕێژان xün r̂êjan خۆنڕژان [ف] نذری کردن

خۆنسووڵ xünsûɫ خۆنبەس [ف] مراسم خون صلح

خۆنسەرد xün serd زێژْ خۆنگەرم [ف] آنکە برخوردی سرد و بی روح دارد

خۆنسەنن xün senin ١) تاوان سەنن ٢) خۆنْ مردێ سەنن [ف] ١) غرامت گرفتن ٢) دیە گرفتن

خۆن شرین xün şirîn ١) خۆنگەرم ٢) ڕەنگین [ف] ١) خوش رفتار ٢) زیبا روی

خۆنکار xonkar ناوێگە ژنانە وە مانائ فەرمانداەرْ گەورا [ف] نامی زنانە بە معنی فرمانروای بزرگ

خۆنکردن xün kirdin ۱) ئائێم کوشتن ۲) لاناوه له کارْ ناڕوا «مەگەر خۆن کردمە؟ » [ف] ۱) قتل کردن ۲) کنایه از کار ناپسند در میان مردم

خۆنگرتن xün girtin بنووڕه خۆن سەنن [ف] نگا **خۆن سەنن**

خۆنگەرم xün germ خوەش خوڵک [ف] خوش رفتار، خون گرم

خۆنْ گیانْ سەیٛ سێن xüni gyani seŷ sên لاناوه له قرچوو [ف] کنایه از خسیس

خۆنمژ xün mij خۆنخوەر [ف] خونخوار

خۆنوەخۆن xün we xün لاناوەله شاوەتی بۆن [ف] کنایه از شهوتی شدن در اثر تماس بدن با یکدیگر

خۆن وه دەما گرتن xün we dema girtin خۆن وه دەمەو گرتن [ف] کنایه از گران شدن به اندازه خون بها

خۆنوەدەمبۆن xün we dem bün لاناوەله ئازیەتبار [ف] کنایه از سوگوار

خۆنهاتن xün hatin خۆن لیٛ هاتن [ف] خون آمدن

خوُنه xûne ئاڤتیەنْگ [ف] تختەای که خمیر را روی آن پهن می‌کنند

خۆنەتێوڵ xüne têwiĺ شەڕانچوو [ف] شرور

خۆنەسەرا xüne sera ئازار دین [ف] اذیت شدن، آزار دیدن

خۆنەوەز xünewez خواردەمەنیگه له خۆن کْ کوڵننەیٛ و هەگْ چۆ جگەر وه پیٛ هات خوەنەیٛ [ف] خونی که پس از جوشاندن و غلیظ کردن به صورت جگر در می‌آید و آنرا می‌خورند

خوُنیٛ xûnê ۱) خوونه، ئاڤتیەنْگ ۲) فووته [ف] ۱) نگا **ئاڤتیەنْگ** ۲) چوبی که قصابان گوشت را روی آن لته می‌کنند

خۆنی xünî ۱) ئایم کوش ۲) خۆنین [ف] ۱) قاتل ۲) خونی

خۆنین xünîn خۆنی [ف] خونین

خۆنیەری xünyerî خۆنخوای «ئاو وئاگر و کەور خۆنیەری نەیٛرْن» [ف] خونخواهی، انتقام

خۆنیەری سەنن senin xünyerî خۆنخوای کردن [ف] به خونخواهی برخاستن، انتقام گرفتن

خوه xwe خوەیشک «ل» [ف] خواهر

خوەت xwet خوەد، له پەهڵەوی (xwet خوەت) نۆسریاس [ف] خودت، در پهلوی (xwet خوت) نوشته شده

خوەتەن xweten زاتی [ف] ذاتا، ژنتیکی، طبیعتا

خوەتەنڕەژی xwetenȓejî خوداڕەژدیده [ف] زیبای طبیعی ، ذاتا زیبا

خوەد xwed بنووڕه خوەت [ف] نگا **خوەت**

خوەدان xwedan خوەتان [ف] خودتان

خوەدانەخودان xwedane xwedan خوەدان له خودان [ف] خود تان از خودتان

خوەدی xwedî خوەتی [ف] خودتی

خوەر xwer ۱) هوەر، له ئەوستا (xver خڤەر) و (hver هڤەر) و (hevere هڤەره) و له پەهڵەوی (aftap ئافتاپ) نۆسریاس ۲) خوەرەنده، له ئەوستا (xver خڤەر) نۆسریاس ۳) خوەیشک «ل» [ف] ۱) خورشید، در زبان اوستا (xver خور) و (hver هور) و (hevere هوره) و در پهلوی (aftap آفتاپ) نوشته شده ۲) پسوند خورنده، در اوستا (xver خور) نوشته شده ۳) خواهر

خوەرئاوا xwer awa خوەراوا [ف] غروب، مغرب

خوەرئاوا بۆن xwer awa bün ئێواره [ف] مغرب

خوەراوا xwerawa خوەرئاوا [ف] غروب، مغرب

خوەرْبان xweri ban ئاوهەوا، هەوا وکەش [ف] آب و هوا

خوەرخسن xwer xisin له وەیشتْ خوەر کەفتن [ف] بیماری آفتابزدگی

خوەرخسیٛ xwer xisê خوەر لیٛ دایٛ [ف] آفتاب زده

خوەرداش xwerdaş بنووڕه خوەرداشت [ف] نگا **خوەر داشت**

خوەرداشت xwerdaşt قازاشت، وه نسۆ دیگەران بۆن، وه خوراک دیگەران بۆن [ف] سود، خوراک دیگران شدن، نصیب دیگران شدن

خوەرده xwerde ۱) زێزْ ئەنەخورد ۲) خواردن [ف] زمینی که گله در آن چریده ۲) خورده

خوەرزا xwerza خوارزا «ل» [ف] خواهر زاده

خوەرش xweriş ۱) خواردەمەنی ۲) بنووڕه هرِشت [ف] ۱) خورش ۲) نگا **هرِشت**

خوەرشت xwerişt خوەرْش [ف] نگا **خوەرْش**

خوەرشتْحەیٛدەری xweriti heŷderî وارانْ پشتدار [ف] باران بسیار وتند

خوەرگەرد xwergerd پا لەره، سەرشکنەیٛ ئێواره [ف]

عصرانه

خوەڕنازار xweri nazar جووری سەوەنە ف نوعی سوگند ، خورشید نازدار

خوەروەشتانی xwerweştanî خوەرەشتاوی ف آفتابگیر

خوەرە xwere خورەمیرە ف بیماری جوع، خورە

خوەرەتاو xweretaw ١) لمیەتاو، لەمەتاو ٢) دیەکەێگە لە قلاشاین ف ١) جای آفتابگیر ٢) روستایی در قلعەشاهین

خوەرەتاو تێوڵ xweretaw têwiĺ کەسێ کْ تاسی سەرێ فرە بوو ف کسیکه تاسی سرش بسیار بالا رفته باشد و پیشانیش بلندتر نشان می‌دهد

خوەرەتاوی xweretawî لەمەتاو، لمەتاو ف جای آفتابگیر

خوەرەتێوڵە xweretêwiĺe دیەکەێگە لە هەمەیل ف نام روستایی در حمیل

خوەرەدەیشت xweredeyşt هەنْهەنْ خوەراوا ف هنگامه غروب که هنوز آفتاب بیرون است

خوەرەزەرد xwerezerd خوەرەدەیشت، خوەراوا ف غروب، هنگامه غروب

خوەرەشتانی xwereştanî خوەروەشتانی ف آفتابگیر

خوەرەشتاوی xwereştawî خوەرەشتانی ف آفتابگیر

خوەرەلێوە xwerelêwe دەمْ ئێوارە ف هنگامه غروب که آفتاب بر لب کوه می‌نشیند

خوەرەمیرە xweremîre بنووڕە خورەمیرە ف نگا **خورە میرە**

خوەرەنگاز xwerengaz بوو ناخوەشێ ک لە ئەسەرْ خوەر خواردن لە جنازە هەڵسێ، خوەرخواردێ «بنیشنە هەواپەێما هەم بکەن پەرواز- نەواێ جنازەێ عەزیزدان بکەێ خوەرەنگاز » ف بوی تعفنی که در اثر تابش مستقیم آفتاب است، گندیدگی در اثر تابش آفتاب

خوەریشتانی xwereyştanî خوەروەشتانی ف آفتابگیر

خوەرێن xwerên دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

خوەزگ xwezig خوەزێو ف ایکاش، کاشکی

خوەزگەدڵ xwezige diĺ ئەزرەتەمەن، تاسەدار ف آرزو به دل

خوەزگەو xwezgew خوەزێو ف ایکاش

خوەزەو xwezew خوزگەو ف ایکاش

خوەزێم xwezêm خوەشاڵمە ... ف خوشا به حال ...

خوەزێمەو xwezêmew خوەشاڵمەو... ف خوشا به حال ...

خوەزێو xwezêw خوەزەو ف ایکاش

خوەسەن xwesen دژمین، دشمین ف دشنام

خوەش xweş خاس، خووب، لە پەهلەوی (xweş خوەش) تۆسریاس ف خوش، در پهلوی (xweş خوش) نوشته شده

خوەشاڵ xweşaĺ ١) خوەزێو ٢) حاڵ رووژ خوەش ف ١) کاشکی ٢) خوشحال

خوەش‌ئاواز xweş awaz دەنگ خوەش ف خوش آواز

خوەشاتن xweşatin خوەش هاتن ف خوش آمدن

خوەشاتن وخەێراتن xweşatin û xeŷratin خوەش هاتن و خەێر هاتن ف خوشامدگویی

خوەشاڵمەخوەێ xweşaĺme xweŷ خوەش وەحاڵێ ف خوش به‌حالش

خوەشباوەڕ xweşbawer̂ شیردڵ پاک، سافْ کاف ف خوش باور

خوەشباوەڕی xweşbawer̂î سڵێ سافی، سافلا ف خوش باوری

خوەشبای xweşbay خوەش بۆد، ت خوەش‌بای ف خوش باشی

خوەش‌بۆ xweşbü ١) خاس بۆ ٢) تەندرْس بۆ ف ١) خوش بود ٢) تندرست بود

خوەشبوُ xweşbû ١) بوو خوەش، لە پەهلەوی (hûbuî هووبوی) تۆسریاس ٢) خوەشبە ف ١) خوشبو، در پهلوی (hûbuî هوبوی) نوشته شده ٢) خوش باش، در خوبی و خوشی باش

خوەش بۆن xweşbün خوەش وێەردْن ف خوش بودن

خوەشبە xweşbe خوەش بوو ف خوش باش

خوەشبەخت xweşbext بەختێار ف خوشبخت

خوەشبەختی xweşbextî ١) بەختێاری ٢) حەسرەت خواردن «ئەی لەێ خوەشبەختیە» ف ١) خوشبختی ٢) کلمه تحسر

خوەش‌بی xweşbî ١) خوەش بۆ ٢) ئەو چشتە خوەش بی ف ١) خوب بود، تندرست بود ٢) خوش بود

خوەشبین xweşbîn دۆر لە نائمێدی ف خوش بین

خوەشپووش xweş pûş تەڕ پووش [ف] شیک پوش

خوەشپەسەن xweş pesen زێژْ دشپەسەن [ف] خوش سلیقه

خوەشتام xweş tam خوەشمەزە [ف] خوشمزه

خوەشتەوی xweştewî خوەشدەوی [ف] خود شیرینی، چاپلوسی

خوەشتەوی کردن xweştewî kirdin خوەشدەوی کردن [ف] خود شیرینی کردن، چاپلوسی کردن

خوەشخوُ xweş xû زێژْ بەدخوو [ف] خوش اخلاق

خوەشخوراک xweş xwirak ١) فرەخوەر ٢) کەسێ کْ خوراکێ خاسه [ف] ١) پُرخور ٢) خوش خوراک

خوەشخوڵک xweş xwiĺk رۆخوەش [ف] خوش اخلاق

خوەشخوەش xweş xweş ١) خاس خاس ٢) وه نەرمی و خوەشی [ف] ١) خوب خوب ٢) نم نمک، به نەرمی و خوشی ...

خوەشخەوەر xweş xewer قاسووێ کْ خەوەر خوەش ها پێ، راێڵ [ف] خوشخبر

خوەشدڵدەماخ xweş diĺidemax خوەش دەماخ [ف] خوش دل و سرحال

خوەشْدە xweşide تْ خوەش وه پێد گوزەرێ [ف] تو خوشحالی

خوەشدەماخ xweş demax خوەشاڵ، گوڵساق [ف] سر حال، خوشحال

خوەشدەنگ xweşdenĝ دەنگخوەش [ف] خوش صدا

خوەشدەوی xweşdewî خوەشتەوی، مەله مووسی [ف] خود شیرینی کردن، چاپلوسی

خوەشڕۊ xweşr̂û خوەشخوڵک [ف] خوشرو، خوش اخلاق

خوەشڕەفتار xweşr̂eftar خوەشڕۊ [ف] خوش رفتار

خوەشڕەنگ xweşr̂enĝ رەنگْ سوورەتی زوورم ئڕاێ مییه و پەس [ف] رنگ صورتی، بویژه برای گوسفندان

خوەشزووان xweşzuwan تەڕزووان [ف] شیرین گفتار

خوەشقەێەم xweş qeŷem قەێەمخەێر [ف] خوش قدم

خوەشکردار xweş kirdar کردار خەێر [ف] نیک کردار

خوەشڵەخوەشی xweşĺe xweşî خوەشیکردن [ف] شادی کردن

خوەش مامڵە xweş mamiĺe خوەش سەودا [ف] خوش معامله

خوەشْمانه xweşimane خوەش لێمان چوو [ف] خوشیم، ما خوشحالیم

خوەشْمه xweşime مْ خوەش لێم چوو [ف] من خوشحالم

خوەشمەزە xweşmeze خوەش تام [ف] خوشمزه

خوەشناو xweşnaw ناو خاس [ف] خوشنام

خوەشنشین xweşnişîn ١) جیگاێگه له سییه ماڵ کْ جی گەورا پیایله ٢) لایه، ئەو بەشه له زەۊ کشت و کاڵ ک بنچاخ نەێرێ و دەنەێ وەرزێر ک بکاڵێدەێ [ف] ١) خوش‌نشین سیاه‌چادر ٢) قطـعه زمینی که سند زراعتی ندارد و به کشاورز می‌دهند که کشاورزی کند

خوەشودش xweş û diş خوەش وبش، چاخ سڵامەتی کردن [ف] خوش و بش کردن، احوالپرسی کردن

خوەشوەرەن xweş weren مییەێگ کْ له هەێنْ پەڕین ئارام بوو [ف] میشی که هنگام جفتگیری آرام باشد

خوەشهاتن xweş hatin خوەشاتن [ف] خوش آمدن

خوەشه xweşe ١) خاسه ٢) ئاماده کردنْ پووس و خەڕێ ... [ف] ١) خوش است، خوب است ٢) آماده کردن و ورز دادن پوست و گل....

خوەشەبەلەک xweşe belek خوەشەبەلیەک، زێژْ هەڕەبەلەک [ف] نوعی گیاه شیرین‌بیان که ثمرش سبز رنگ است و احشام از آن استفاده می‌کنند

خوەشەکردن xweşe kirdin ئاماده کردن [ف] آماده کردن و ورز دادن پوست و گل و...

خوەشی xweşî شایی [ف] خوشی، شادی

خوەشێانه xweşêane ئەوان خوەشحاڵن [ف] خوشحالند،

خوەشیتاس xweşîtas له خوەشی تاسەو بردن «گ» [ف] ذوق زده‌شدن

خوەشیر xweşîr خورشیڵک [ف] گیاهی است

خوەشیکردن xweşî kirdin شایی کردن [ف] خوشحالی کردن

خوەشینان xweşînan دیەکەێگه له دێلوڕان [ف] روستایی در دهلران

خوەکه xweke خوەڵکه «ل»، له سمنانی «خوواک» ئۆشن [ف] ای خواهرم، خواهرم، در سمنانی «خواک» گویند

خوەڵ xweĺ قڵ، خوڵ [ف] خاکستر

خوەڵ دوو دان xweĺî dû dan بنووڕە خوڵ دوو دان [ف] نگا **خوڵ دوو دان**

خوەڵ دوو رشانن xweĺî dû rîşanin بنووڕە خوڵ دوو دان [ف] نگا **خوڵدوو دان**

خوەڵس xweĺîs ۱) خوەێ رەوز ۲) بێ خەوش ۲) با متانەت [ف] ۱) خود ساخته، آدم خود ساخته ۲) خالص ۳) با متانت، متین

خوەڵسی xweĺîsî با متانەتی [ف] متانت داشتن، متین بودن

خوەڵکه xweĺîke خوەکه، خوەیشکه «ل» [ف] خواهرم

خوەڵەپەته xweĺîpete خوڵەکووێ ک لەئاگرْ گۆڕ مەنیەسەو و فره پۆترکەس [ف] خاکستری که از آتش گُر باقیمانده و حسابی سوخته و پوسیده است

خوەڵەکوو xweĺîkû خوڵەکوو [ف] خاکستر اجاق

خوەڵەکووان xweĺîekuwan خوڵەکووان [ف] کلجان

خوەم xwem ۱) مْ، خودْ خوەم ۲) ئەوڵ کەسْ خواردن [ف] ۱) خودم ۲) میخورم

خوەمان xweman ۱) ئیمە، ئێمە ۲) ئەوانە خوەم [ف] ۱) خودمان ۲) آنها را میخورم

خوەمانەخوەمان xwemane xweman خوەمان وه خوەمان [ف] خودمان ازخودمان، خودمان با خودمان

خوەمانەیل xwemaneyl جەمْ خوەمان [ف] خودمان، ماها

خوەمانی xwemanî زێژْ خاواره [ف] خودمانی، غیر بیگانه

خوەمەێ xwemeŷ ئەوه خوەم [ف] آنرا میخورم

خوەمێان xwemiêan ئەوانە خوەم [ف] آنها را میخورم

خوەمیچ xwemîç منیش [ف] من هم

خوەمیش xwemîş منیش [ف] من هم

خوەن xwen ۱) پاشگره وه ماناێ خوەنین، له پەهڵەوی (xven خڤەن) تۆسریاس ۲) ئەوان خوەن [ف] ۱) پسوند به معنی خواننده، در پهلوی (xven خون) نوشته شده ۲) آنها میخورند

خوەنان xwenan ئەوانخوەن [ف] آنها را میخورند

خوەنین xwenîn خوەندن، چڕین، لەپەهڵەوی(xwanten خوانتەن) تۆسریاس [ف] خواندن، در پهلوی (xwanten خوانتن) نوشته شده

خوەێ xweŷ ۱) خودْ خوەێ، له ئەوستا (xve خڤه) تۆسریاس) ئەڤ خوەێ [ف] ۱) خودش، خود او، خود، در اوستا (xve خوه) نوشته شده ۲) میخورد

خوەی xwey تْ خوەی، خوەید [ف] میخوری

خوەێان xweŷan ۱) ئەوانه ۲) خوەێدان [ف] ۱) خودشان ۲) آنها را میخورد

خوەیان xweyan خوەیدان [ف] آنها را میخوری

خوەێانەخوەێان xweŷane xweŷan خوەێان له خوەێان [ف] خودشان از خودشان، خوشان با خودشان

خوەێانی xweŷanî له خوەێان [ف] از خودشان

خوەێ بەسان xweŷ besan پشتپڕ کردن [ف] خود را پیش انداختن بوسیله....

خوەێ پارێزانن xweŷ parêzanin خوەێ پیەرێزانن، له ئەوستا (xve pere خڤەپەره) تۆسریاس و له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«خۆپاراستن، خۆپاراز، خۆپارێز» ئۆشن [ف] خویشتن دار، خود پرهیز، پرهیز، در اوستا (xve pere خوَپـَرَ) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «خۆپاراستن، خۆپاراز، خۆپارێز» گویند

خوەێ پەسەن xweŷ pesen فیسوو [ف] خودپسند

خوەێپەسەنکردن xweŷ pesenkirdin خوەێ هەڵوژانن [ف] خودش چیزی را انتخاب کرده

خوەێ پییەرێزانن xweŷ pîyerêzanin بنووڕە خوەێ پارێزانن [ف] نگا **خوەێ پارێزانن**

خوەیچان xweyçan وەیشان، وەیشانەگەم [ف] کلمەی محبت آمیز برای بانگ کردن دختران

خوەید xweyd تْ خوەی [ف] میخوری

خوەێد xweŷd ئەڤ خوەێ [ف] او میخورد

خوەیدا xweyda عبرەت گری «خویدا تْ هه بایس لێوا پێد باێ» [ف] میخوری! ، عبرت میگیری!

خوەیدان xweydan ئەوانه خوەید [ف] آنها را میخوری

خوەێدان xweŷdan ئەوانەخوەێد [ف] آنها را میخورد

خوەێدزینەوه xweŷ dizînewe خوەێ شاردنەوه [ف] خود را پنهان کردن

خوەێڕەوز xweŷr̂ewz خوەڵس، خوەێ رەوش، «رەوز» و «رەوش» وه ماناێ «چۆزەڕه»س یانێ ئەو کەسه ک له بانْ خوەێ چۆزەڕه داس [ف] خود ساخته، شخصیت خود ساخته، «رەوش» و «رەوز » به معنای جوانه است و یعنی کسیکه خود به خود تحت تعلیم بوده

خوەێڕەوزی xweŷr̂ewzî خوەڵسی،خوەێڕەوشی، ئعتماد وە نەفس ف اعتماد به نفس، اعتماد به نفس داشتن

خوەێڕەوش xweŷr̂ewş خوەڵس، خوەێڕەوز ف خود ساخته

خوەێڕەوشی xweŷr̂ewşî خوەڵسی، خوەێڕەوزی ف اعتماد به نفس، اعتماد بەنفس داشتن

خوەیش xweyş خەیش، نامْ خودا ف آخش

خوەیشک xweyşk خوەیشکە، خوە، خوەکە، خوەڵکە، لە ئەوستا (xvenĝher خوەنگهەر) و لە زووانْ پەهڵەوی (xvenĝhere خوەنگهەرە) نۆسریاس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خوانگ» ئۆشن ف خواهر، در اوستا (xvenĝher خونگهر) و در پهلوی (xvenĝhere خونگره) نوشته شده

خوەیشکم xweyşkim خوەیشکەگەم ف خواهر من

خویشکە xweyşke خوەکە ف ای خواهرم، خواهرم

خوەیشکەزا xweyşkeza خوارزا ف خواهرزاده

خوەیشکەگەم xweyşkegem خوەیشکْ م ف ای خواهر من، خواهرم

خوەێ قەس‌کردن xweŷ qes kirdin خوەێ کوشتن «یە مییە لەڕێگە لەێ کاو مردە. یا گەر فەرادە قەسْ خوەێ کەردە» ف خود را کشتن، خود را قصاص کردن، انتحار

خوەێ‌کوشتن xweŷ kwiştin خوەێ قەس کردن ف خود را کشتن، قصاص کردن

خوەێ کەڕ کردن xweŷ ker̂ kirdin خوەێ وە کۆچەێ عەلی چەپ دان ف خود را به کری زدن

خوەێ گرتن xweŷ girtin ۱) لاناوە لە کبردار ۲) ماڵ وە یەکەو نان ۳) تاێرمەدان ف ۱) مغرور شدن ۲) از نظر مالی پیشرفت کردن ۳) بند آمدن مایعات

خوەێ گورج کردن xweŷgwirc kirdin تەوار بۆن ف خود را آماده کردن

خوەێ نیشان دان xweŷ nîşan dan ۱) جاوەری ۲) ئاشکار کردن ۳) فیس‌دان ف ۱) تظاهر به... کردن ۲) آشکار کردن، نشان دادن ۳) خود نمایی کردن

خۆیان xüyan خۆیەن ف ریشه بوته نی

خۆیاو xüyaw دیەکەێگە لەمەسۆری ف روستایی در بخش منصوری

خوێرێ‌ئاوا xuêr̂ê awa دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

خوین xwîn خین، خۆن «ل» ف خون، نگا **خۆن** و ترکیباتش

خوێە xuŷe خوەیشک «ل» ف خواهر

خوێەدا xuŷeda خوەیشکْ داڵگ، میمگ«خوێە= خوەیشک + دا = داڵگ» ف خاله، خواهر مادر «خوێە = خواهر+ دا = مادر»

خۆیەن xüyen خۆیان ف ریشه نی

خە xe کردارْ دەسووری وە ماناێ خسن «بخە» ۲) کردارْ دەسووری لە بەسان «پشتْ دەرەگە بخە» ف ۱) پسوند به معنی انداز ۲) فعل امری از بستن

خەپرە xepre ۱) پەپڵەدان ۲) سەر لە ناو دەس گرتن و خەفتن ف ۱) چنبره زدن ۲) سر را میان دستان گرفتن و خوابیدن

خەپْشن xepişin زرپن، چاق و کورتەباڵا ف چاق و کوتاه قد

خەپگە xepige ۱) پتْ پیەن ۲) چڵ چاخ ۳) دیەکەێگە لە شیان ٤) پەپگْ قەۆ ٥) وەرگەوەران، ئەو چشتە ک خوەد وە پێ خەریک بکەی «خەپگە خەپْ وەر کوانێم-خودا ت نەکوشێ راێ بێانێم» ف ۱) پهن ۲) چاق وکلفت ۳) روستایی در بخش شیان از توابع اسلام آبادغرب ٤) گرده نان‌کلفت ٥) آلت دست، دستاویزی برای وقت کشی

خەپگین xepigîn چڵ چاخ ف چاق وگوشتالو

خەپگین وشەپگین xepgiîn û şepgiîn خنجی منجی ف زیبای کوچولو

خەپڵە xepl̂e ۱) خپیلْک ۲) پەپڵە ف ۱) چاقالو ۲) چنبره زدن

خەپڵەدان xepl̂e dan پەپڵەدان ف چنبره زدن

خەت xet ۱) نۆسان ۲) کڕ ۳) مۆ تازە دراتێ جاێڵ ٤) وەردْ زەۆ ٥) زێزْ شێر ف ۱) نوشتن ۲) خط ۳) موی تازه روییده نوجوان ٤) خط شخم ٥) روی سکه

خەتا xeta هەڵە، ئەرەوییە ف خطا، عربی است

خەتاشێر xeta şêr شێر تا خەت وە پۆل ف شیر خط کردن با سکه

خەتاکار xeta kar هەڵەکار ف خطا کار

خەتاکردن xeta kirdin هەڵە کردن ف خطا کردن

خەتاوخلاف xeta û xiĺaf ١) ئاژوبەزە «خەتا و خلاف چوەس» ٢) بێ دروو «خەتا وخلاف نەێرێ خوەێە» ف ١) گناه و تاوان ٢) بی شک، بی گمان

خەتان xetan خەتخەتان ف نوعی بازی کودکانه

خەت خسن xet xisin ئەوەڵ تێخ خسن ف نخستین بار تیغ انداختن

خەتخەتان xet xetan خەتان ف نوعی بازی کودکانه

خەت دان xet dan ١) دەسنۆسْ خان و... ٢) رێان نیشان دان ف ١) دست نوشته خان و... که معتبر است ٢) راهنمایی کردن، خط دادن

خەتکیشان xet kîşan ١) خەت خەتی کردن ٢) خەت و نیشان کیشان ف ١) خط کشیدن ٢) شاخ و شانه کشیدن

خەتکەش xetkeş ئامرازْ خەتْ راس کیشان ف خط کش

خەتنە xetine خەتەنە، سونەت کردن ف ختنه کردن

خەتنەسۆران xetine süran بەزم و هەڵپەرگە کردن ئەراێ ئەو کەسەێ کْ خەتنە کردێە ف جشن ختنەسوران

خەتنەسیروو xetine sîrû بنوورە خەتنەسۆران «ل» ف نگا **خەتنەسۆران**

خەتنەکەر xetine ker ئەو کەسەێ کْ خەتنە کەێد ف کسی که کارش ختنه کردن است

خەتونیشان xet û nîşan بەرچەک بەرچەک کردن ف خط ونشان کشیدن

خەتیش xetîş خەدێش، هووکارە ف عادت، بر حسب عادت

خەتیشە xetîşe هووکارە ف عادت کرده، خو گرفته

خەجاڵەت xecaĺet شەرمەندە ف خجالت، عربی است

خەجاڵەتکیشان xecaĺet kîşan شەرمەندە بۆن ف خجالتی کشیدن

خەجاڵەتی xecaĺetî شەرمەندەگی ف خجالتی

خەجڵ xecĺ خەریک بۆن «یە سەنگەرەگەێ خانە بێ شوون و دەنگە- یا زەمینگیرە یا خەجڵ شەنگە» ف سرگرم، مشغول ، مستاسل

خەجڵبۆن xecĺ bün خەریک بۆن ف سرگرم بودن

خەجڵمەنن xecĺ menin خەریک مەنن ف در گرماگرم کار بودن، منفعل شدن

خەجیج xecîc خەجیجە، سووکەناو خەدیجە ف مخفف خدیجه

خەجیجە xecîce خەجیج ف مخفف خدیجه

خەدێش xedêş خەتیش، هووکارە «هەر دگێان وە هەم تۆڵە نەمامەن- دائم خەدێشان وە سورمە و جامەن» ف عادت، خو گرفته به...

خەدیش xedîş سجا، کەێخودا، هاوتای «خەدیو» ف مورد اعتماد، بزرگ ایل، کدخدا، همتای «خدیو»

خەر xer ١) ولاخ، لە ئەوستا (xere خەرە) و لە پەهلەوی (xer خەر) و لە سانسکریت (kere کەرە) تۆسریاس و لە کوردی «خەر، کەر» ئۆشن ٢) کردارْ دەسووری لە خسن ٣) پاشگرْ فرمانی ٤) پاشگرە وە مانائ پیەنەو کەر ف ١) خر، الاغ، در اوستا (xere خَره) و در پهلوی (xer خَر) و در سانسکریت(kere کَره) نوشته و در کردی «خەر، کەر» گویند ٢) فعل امر از انداختن ٣) پسوند فاعلی ٤) پسوند به معنی پهن کننده

خەڕات xer̂at کەسێ کْ وە چوو چشت دڕْس کەێ، ئەرەوییە ف خراط، تراشگر، عربی است

خەڕاتەیل xer̂ateyl دیەکەێگە لە خۆسرەوی ف روستایی از توابع خسروی

خەڕاتی xer̂atî کارْ خەڕات ف خراطی

خەڕاج xer̂ac خەرج و برج مالکانە ف خراج

خەڕاجیان xer̂acyan دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

خەرارە xerare فرە، وە خەروار ف فراوان، همتای خروار

خەڕاز xer̂az هۆردە فرووش، ئەرەوییە ف خراز، عربی است

خەرامان xeraman خرامان، ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

خەراو xeraw خراو ف نگا **خراو** و ترکیباتش

خەربێزە xerbêze خەروێزە ف خربزه

خەرپا xerpa دیلەک، چەڵە ف ستون بزرگ میانی سیاه چادر

خەرپشت xerpişt خەرپشتە، گوردەماسی ف بام خشتی طاق نما

خەرپشتە xerpişte خەرپشت ف بام خر پشته

خەرپۆل xer pül پۆلدار ف خرپول، پولدار

خەرپۆنگە xer pünĝe جوورێ پۆنگەس ف خر پونه، نوعی پونەوحشی

خەرپە xerpe سەر وە لاوە خسن و نوورِسن ف سر را خم

کردن و نگاه کردن، چشم غره رفتن

خەرت xert کاوڕ چەن ساڵە «یەێ خەرت، سێ خەرت» ف واحد سال شاک و قوچ نر

خەرتاو xertaw کام کردن، فرە بێقەرا بۆن ف بسیار احساس بیقراری کردن، بیقرار شدن

خەرتەڵ xerteľ تریووکە «ل» ف گیاهی شبیه تربچه که خوردنی است

خەرتیزگنە xertîzgine گیاێگە جوور تریووکە ف گیاهی شبیه تربچه

خەرج xerc ۱) پەک کردن، ئەرەوییە ۲) باڕۆت ف ۱) خرج، عربی است ۲) باروت، خرج برای انفجار

خەرجْ بەرج xerci berc ئامەێ و دەرامەێ ف مصرف روزانه یا ماهانه

خەرجْمەێوە xerci mêwe ئوازیفە، خواردەمە نیی ک زاوا ئەڕاێ ماڵ وەژ کل کەێد ف مقداری خوراکی و پوشاک که قبل از مراسم عروسی از طرف داماد به خانه عروس می‌فرستند

خەرج و بەرج xerc û berc خەرجْ بەرج ف مصرف روزانه یا ماهانه

خەرجی xercî ۱) مەسرەفْ رووژانە ۲) خەرەجی، جی گەورا ۳) لاناوە لە وە ئاودەس چین ف ۱) خرجی ۲) خرگاه، جای بزرگ وجادار ۳) کنایه از به مستراح رفتن

خەرخاپیت xerxapît ۱) گەمەێگە منالانە کْ چووار دەس و پا وسْن و ئەوەکان لە بانێان رەێ بوون ئەگەر زگێان نیشتە زەۆ کچیانە ۲) لاناوە لە دەمکوت کردن «خەرخاپیتێ کرد» لە سەکزی «خەرخاس» ئۆشن ف ۱) نوعی بازی که در آن بچه‌ها چهار دست و پا می‌ایستند و گروه دیگر از روی آنها با قدرت می‌گذرند اگر بدنشان با زمین تماس پیدا کند بازنده‌اند ۲) کنایه از در نطفه خفه کردن، بشدت منکوب کردن، در سکزی «خەرخاس»گویند

خەرْخرس xeri xirs هەومەکەر ف کنایه از نفهم و لندهور

خەرخنکنە xer xinkine گیاێگە ف گیاهی‌است

خەرخوْز xer xwiz وە زەوەرد کەسێگ کوتان ف با قدرت شخص ناتوان را مغلوب کردن

خەرخوەر xer xwer سەرگەڕ، داڵ ف کرکس، پرنده‌ی کرکس

خەرخەشە xerxeşe ۱) قەرقەشە، سەرەدەرد ۲) مرخش ف ۱) درد سر ۲) کشمکش و جنگ

خەر زوور xer zûr کەسێ کْ هۆچ فەنێ نیەزانێ و هە زوور دێرێد ف کسی که فن و فنونی نمی‌داند و تنها زور دارد

خەر زوورکردن xer zûr kirdin زوورْ زماکی کردن ف زور زیادی زدن

خەرسەخۆل xersexol قەرسەقول «ل» ف مدفوع الاغ

خەرسەێرە xerseŷre جوورێ سەێرەس ف خرسیره، پرنده‌ای شبیه به سیره

خەرْ عۆمەری xeri éumerî خرخماری ف خر دجال

خەرفزە xerfiz جزۆک ف نگا **جزۆک**

خەرکان xerkan ۱) وە شەدەد کان کردن ئەڕاێ چشتێ ۲) نەخوەشییگە ف ۱) بشدت هر چه تمام تر علاقه به چیزی داشتن، نگا **کام کردن** ۲) بیماریی است

خەرکوڕی xerkwir̂î جاشۆلْک ف کُره خر

خەرکوڕیتاش xerkwir̂î taş خەرەۆلی تاش ف تراشیدن موهای اطراف یال کُرەخر به صورتی ناهموار

خەرکووڵ xerkûľ کەرکووڵ ف گیاهی خاردار

خەڕگ xer̂ig خەڕێ ف گل ولای

خەرگا xerga سییەماڵ گەورا ف خیمه‌گاه، خیمه بزرگ

خەڕگاو zer̂igaw چڵپاو خەڕێ ف گل ولای

خەڕگخوەر xer̂igxwer ۱) منالێ کْ هووکارەێ خەڕێ خواردنە ۲) جوورێ ماسییە، زەمین کەن ف ۱) بچه‌ای که گل می‌خورد ۲) نوعی ماهی

خەرگووڕ xergûr̂ گووڕ، گووڕخەر ف گورخر

خەرگووش xergûş خەرووش، کەروشک، بنوورە کەرۆیە ف نگا **کەرۆیە**

خەرگەتووپ xerigetûp گەمەێگە چۆ دەسکەنە جم ف بازیی شبیه بیس‌بال

خەرگەخوْز xergexwiz خەرخوْز ف نگا **خەرخوْز**

خەڕگەسەر xer̂ige ser بەێبەخت ف گل به سر، بدبخت

خەڕگەسەری xer̂ige serî بەێبەختی، بەدبەختی ف بد بختی، مصیبت

خەڕگەگووڕ xer̂ige gûr̂ خەڕێ وە سەر ف کنایه از بد بخت

خەڕگی xer̂igî خەڕگین ف آغشته به گل

خەڕگین xer̂igîn خەڕگی ف آغشته به گل

خەرمان xerman درەو کردنْ کشت و کاڵ و کوو کردنێ ف خرمن

خەرمانان xermanan ١) مانگْ شەشمْ سال ٢) هەن هەنْ خەرمان هێزدان ف ١) شهریور ماه ٢) موسم برداشت محصول

خەرمانزێایێ xerman zêaê بەرەکەتی دان وە خەرمان ف خرمان زیاد، جمله‌ای که در هنگام برداشت خرمن به کشاورز در حال برداشت گویند

خەرمانهەڵگرتن xerman heĺgirtin کار وبار خرمان ف برداشت خرمن

خەرمل xermil ملهڕ ف گردن کلفت

خەرملەکی xermilekî زوورْ خوەێ وە دیگران نیشان دان ف زور خود را به دیگران نمایاندن

خەرمۆرْگ xermürig میەرێ گەورا ف خرمُهره

خەرمیرْگ xermîrig نەخوەشی خەر کوْش ف بیماری خر که منجر به مرگ آنها می‌شود

خەرمێەس xermŷes مێەسْ گەورا ف خرمگس

خەرناز xernaz فرە ناز و ئتوار کردن ف ناز و اطوار بیش از حد

خەروار xerwar کوو فرە گەورا ف خروار

خەرووزە xerûze ١) خرتنەکْ لۆت «ل» ٢) خەروێزە ف ١) غضروف روی بینی ٢) خربزه

خەرووش xerûş کەرۆیە، لە زاراوەیلْ ترەک کوردی «خەروێ ، کەروێشک، کەورێشک، کەروێ، کەرووشک» ئۆشن ف خرگوش، در دیگر گویشهای کردی «خەروێ، کەروێشک، کەورێشک، کەروێ، کەرووشک » گویند

خەرووشک xerûşk خەرووش ف خرگوش

خەر وەس xerwes گریەێ قلْف وبەن ف گره قفل و بند زدن

خەروێزە xerwêze خەربێزە ف خربزه

خەرەبەنگ xerebenĝ ١) چۆ ساتْ وڕ خڕ خواردن ٢) گیاێگە ف ١) کسی که مانند گیج راه می‌رود ٢) گیاهی است، خربنگ

خەرەجی xerecî جی گەورا، هەڕاق ف خرگاه، جای بزرگ و جادار

خەرەزنگ xerezinĝ خەرەنگێز، سۆیەرەمۆز ف زنبور

خەرەک xerek ١) پاێە، دیلەک ٢) چووداری ف ١) پایه، خرک ٢) چوبدار

خەرەکدار xerek dar چوودار ف چوبدار

خەرەگەقۆمقۆم xerege qomqom خەرەقۆمقۆم، هەڵە قۆمقۆم ف بازی الاکلنگ

خەرەقۆمقۆم xere qomqom هەڵەقۆمقۆم ف بازی الاکلنگ

خەڕەمە xer̂eme ١) کوڕی خەرێ کْ وە شیرْ ماین پەروەردە بوود ئەراێ چین گرتن، ئی کوڕی خەرە لە کوڕیەیلْ ترەک قرچْ قەو ترە ٢) لاناوە لە قتْ قەۆ ف ١) کُره خری که با شیر مادیان پرورده می‌شود وبزرگتر از دیگر الاغهاست و برای نسل کشی بویژه قاطر از آن استفاده می‌کنند ٢) کنایه از لندهور و تنومند

خەرەمەتیکان xeremetîkan بنووڕە خەرەیلمەتیکان «ل » ف نگا **خەرەیلمەتیکان**

خەڕەمەکین xerêmekîn خەڕەمە ف ناهجار و لندهور

خەرەنگز xerenĝz خەرەنگێز ف زنبور

خەروەنان xerwenan دیەکەێگە لە هووزمانەوەن ف نام روستایی در هوزمانان هُلیلان

خەرەۆلی xereülî خەرکوڕی ف کره خری که هنوز بالغ نشده

خەرەۆلیتاش xereülî taş خەرکوڕی تاش ف زدن موهای دورسر، درگذشته یال کره را می‌بُردند کاکل آنها را می‌گذاشتند تا بنابه گفته‌ای گردن آنها بزرگتر شود و توان آنها بالا برود

خەرەۆلیقاچ xereülî qaç خەرەۆلیتاش ف نگا **خەرەۆلی تاش**

خەرەیل بزنەیل xereyl bizineyl گەمەێگە منالانە، وەێتەور گ پەردەێگ کەنە دارا و لە هەر گروو یەێ نەفەر لەێ دیم و ئەو دیم پەردەگە وسیەن هەر کەس باێەس ناو ئەو کەسە گ ئەولێا قسیە کەێد بزانێ ف بازیی کودکانه که در آن دو دسته در دو طرف پرده‌ای قرار می‌گیرند و هر یک نفر بایستی شخص طرف سخن خود در طرف دیگر پرده را شناسایی کند و در غیر این صورت بازنده است وسپس هر که تعداد بازنده‌های گروهش بیشتر باشد بازنده شده و بایست افراد گروه دیگر را سواری بدهد

خەرەیلمەتیکە xereyl metîke گەمەێ خەرە مەتیکان،

وەێتەور گ منالەگان بوونە دۆ دەسەوا و یەێ دەسە دانیشن و یەکێگیان بوودە سەردال و تەنیا ئەو کەسە گ بۆیەسە سەردال حەق دێرێ هەلسێد و دەسەێ تر وە دەوریانا خڕ خوەن و دەنە لێان ئەگەر سەردال یەکێ لە شێکەیل خوەێ بگرێ هەلسن و دەسەێ تر دانیشن ف بازیی که در آن بچه‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند و دسته‌ای که نشسته یکی را به عنوان کاپیتان یا سردسته «سەردال» معرفی می‌کند ودسته دیگر بدور دسته نشسته چرخیده و آنهارا می‌زنند و تنها سردسته است که میتواند حرکت کند و مانع زدن آنها شود و اگر یکی از دسته مخالف را بگیرد گروه برخاسته و گروه دیگر می‌نشینند

خەڕێ xerê خەڕگ، قوڕ، هەڕێ ف گل ولای

خەڕێاو xerîêaw خەڕگاو ف گل ولای آبکی

خەڕێ چلپاو xerê çiڵpaw چلپگاو خەڕێ ف گل و لای آبکی

خەڕێ خەس xerê xes خەڕگْ خەس، قوڕ، هەڕێ ف گل کاملا ور آمده و مناسب برای اندود کردن

خەڕێ خەسی xerê xesî لاناوە لە ئەنگەمە و گیر و گرفت ف کنایه از گیر وگرفت و مشکلات متعدد

خەریک xerîk ٢) دەرمەنە، مونفەعل «خەریک مەنمە » ٢) خەجل ف ١) مستاسل، منفعل ٢) سرگرم، مشغول

خەریکبۆن xerîk bün ١) دەرمەنە بۆن ٢) دەس وە کار بۆن ف ١) درمانده شدن، مستاسل ماندن، منفعل شدن ٢) مشغول شدن

خەریک کردن xerîk kirdin ١) دەرمەنە کردن ٢) سەر گەرم کردن ف ١) درمانده و مستاسل کردن ٢) سرگرم کردن

خەریکە xerîke نزیکە... ٢) خەجلە ف ١) نزدیک است که ... ٢) مشغول است

خەڕێ کەمێل xerê kemêڵ لاناوە لە چرکن ف کنایه از کثیف

خەریکی xerîkî دەرمەنەیی، خەریک «شەریکی مایەێ خەریکی» ف درماندگی، استیسال

خەڕێ وەسەر xerê we ser قوڕ وە سەر، داماو، بێچارە ف بیچاره، خاک بر سر

خەڕێ وەسەرگرتن xerê we ser girtin قوڕ وە سەر گرتن، لاناوە لە بێچارەگی، داماوی ف کنایه از بیچارەگی

خەڕێ وەسەری xerê we serî قوڕ وە سەری ف کنایه از بیچارەگی

خەز xez جانەوەرێگە لە تیرەێ رووی ف حیوان خز

خەزاڵ xezaڵ ١) ئاسک ٢) ناوێگە ژنانە ٣) بزن گووش قرمز و لەش سییە ف ١) آهو ٢) نامی زنانه ٣) بُز گوش قرمز و بدن سیاه

خەزاڵئاوا xezaڵawa دیەکەێگە لە شیان ف روستایی در بخش شیان از توابع اسلام آباد غرب

خەزاڵخانم xezaڵ xanim دیەکەێگە لە سەر پیەڵ ف روستایی در سرپـُل‌ذهاب

خەزان xezan قەزان، قەزێان ف دیگ بزرگ مسی

خەزانە xezane خەزینە ف خزانه

خەزەو xezew قین وقار ف خشم

خەزەڵ xezeڵ بزن ملەوی ف بُزی که موهایش به رنگ زرد باشد

خەزەن xezen قەت، قەزەن ف تراش، مداد تراش

خەزێان xezêan قەزێان، قەزان ف دیگبزرگ مسی

خەزینە xezîne خەزانە ف خزانه

خەس xes ١) خەسە، ئەختە، یەختە ٢) تووڕ، خەلیس ف ١) اختگی ٢) غلیظ

خەسار xesar ١) وە هەێدەر چوون ٢) زەرەد ف ١) به هدر رفتن ٢) زیان

خەساس xesas خەسەکەر ف اخته کننده

خەسان xesan خەسە کرد ف اخته کرد

خەسانن xesanin خەسە کردن ف اخته کردن

خەساو xesaw ١) خەسەکەر ٢) قەساو ف ١) اخته کننده ٢) قصاب

خەسپەن xespen کارێ کْ بەرجد بایەس ئەنجامێ بێەن لە کرمانجی «خەپتەن» ئۆشن ف کاری که باید حتما انجام گیرد، وظیفه، در کرمانجی «خەپتەن» گویند

خەستە xeste نەخوەش ف ناخوش

خەسرەو xesrew خۆسرەو ف نگا **خۆسرەو**

خەسرەوانی xesrewanî بنوورە خۆمْ خۆسرەوی ف نگا **خۆمْ خۆسرەوی**

خەسرەوباشە xesrew başe دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

خەسوران xesüran باوانْ هاوسەر ف نگا **خەسورە**

خەسورە xesüre باوانْ وەژ، لە پەهلەوی (xwesûre خوەسوورە) و(xwerûre خوەروورە) و لە زووانْ ئەوستا (xwesure خوەسورە) ئۆسریاس و لە هندی «گفەسورە» و لە سەکزی «خاسەر» و لە تاتی «خەسورە» و لە تالشی «خسروە» ئۆشن ف خانوادە عروس، پدر زن، در پهلوی (xwesûre خوسورە) و (xwerûre خورورە) و در اوستا (xwesure خوَسورە) نوشتە شدە و در هندی «گوَسورە» و در سکزی «خاسَر» و در تاتی «خَسورە» و در تالشی «خسروە» گویند

خەسورە تەرەکن xesüreterekin جووریٚ پارچەس ف نوعی پارچە است

خەسە xese ١) خەس ٢) گون دراتیٚ، لە سەکزی «خەسی» و لە ئەرەوی «قـصی» ئۆشن ف ١) غلیظ ٢) اختە، در سکزی بە گاوی کە خایەهایش را کندە باشند گویند و در عربی «قـصی» گویند

خەسەکردن xese kirdin یەختە کردن ف اختە کردن

خەسەم xesem ئێڵ کووچەر «خەسەم بار کەیْد، دۆلەم ئاخوِر بەسیٚ» ف ایل کوچندە

خەسەوبۆن xesew bün خەلیسەو بۆن، تووِر ف غلیـظ شدن، تـغلیـظ

خەسەو کردن xesew kirdin خەلیس کردن ف غلیـظ کردن

خەسی xesî ١) سووکەناوْ خەسرەو ٢) خەلیسی ف ١) مخفف خسرو ٢) غلـظت

خەش xeş ١) زاف ٢) هاز و تووان «خەش لە لیٚ بڕیٚ» ف ١) غش ٢) توان، توانایی

خەشخاش xeşxaş خاشخاش ف خشخاش

خەشک xeşk ١) بەون، گیایٚ فرە ٢) خەشکە، خەشە ف ١) گیاە انبوە ٢) گونی بسیار بزرگ برای حمل کاە

خەشکردن xeş kirdin زاف کردن ف غش کردن

خەشکە xeşke خەشە، شریفە ف گونی بسیار بزرگ برای حمل کاە

خەشلیٚ بڕیان xeş lê biȓyan بالار بڕیان ف از فرط خندە بی حال شدن

خەش لە لیٚ بڕین xeş le lê biȓîn بیٚ هاز کردن ف نیرو توانایی را گرفتن

خەشە xeşe خەشک، خەشکە ف نگا **خەشکە**

خەشیم xeşîm کارنەزان، نەزان «مْ کورد خەشیم تن والی زاێە ـ ئەو خاکْ کەوشْدە وە مْ زێاێە» ف ناشی، نادان

خەف xef ١) ژێرە وە ژێرە، لە سمنانی (xef خەف) ئۆشن ٢) خافڵ بۆن ٣) دەسوور وە خەفتن ٤) تەنگ ف ١) پنهان، در سمنانی (xef خف) گویند ٢) غفلت کردن ٣) دستور بە خوابیدن ٤) جای تنگ

خەفان xefan ١) چەمان ٢) کوشانەو ٣) وە خەو کردن ف ١) خم کرد ٢) خاموش کرد ٣) خواباند

خەفانن xefanin ١) چەمانن ٢) ئەوان چەمانن ٣) وە خەو کردن ٤) ئەوان وە خەوێان کردن ٥) ئڵاژانن ٦) ئەوان ئڵاژانن ف ١) خم کردن ٢) آنها خم کردند ٣) خواباندن ٤) آنها خوابانیدند ٥) بستری کردن ٦) بستری کردند

خەفت xeft ١) خەوێا برد ٢) رەویادەو ٣) خەف کرد ف ١) خوابید ٢) غائلە تمام شد ٣) غفلت کرد

خەفتگ xeftig خەفتیٚ ف خوابیدە

خەفتن xeftin ١) خەو کردن، لە پەهلەوی (xwapîten خواپیتەن) ئۆسریاس ٢) ئەوانە خەفتن ف ١) خوابیدن، در پهلوی (xwapîten خواپیتن) نوشتە شدە ٢) خوابیدند

خەفتوُ xeftû بنوورە خفتوو ف نگا **خفتوو**

خەفتۆ xeftü خەوێا بردۆ ف خوابیدەبود

خەفتۆد xeftüd خەفتۆ ف خوابیدە بود

خەفتۆدن xeftüdin خەفتۆد ف خوابیدە بود

خەفتۆم xeftüm خەوما بردۆ ف خوابیدە بودم

خەفتۆمن xeftümin خەومانا بردۆ ف خوابیدە بودیم

خەفتۆن xeftün خەوێانەو بردۆ ف خوابیدە بودند

خەفتی xeftî خەودا برد ف خوابیدی

خەفتیٚ xeftê خافڵ ف غافل، خوابیدە

خەفتیم xeftîm خوەمانەو برد ف خوابیدیم

خەفتیمن xeftîmin خەفتیم ف خوابیدیم

خەفتین xeftîn خەودانا برد ف خوابیدید

خەفە xefe ١) خەف ٢) تاسیان ٣) کوشانن ف ١) جای تنگ ٢) خفە ٣) خاموش کردن آتش

خەفەت xefet ١) تۆش، بڵا ٢) خەم ف ١) بلا، مـصیبت ٢) غم

خەفەتبار xefetbar مەێنەتبار ف غمبار

خەفەتباری xefetbarî خەمباری ف اندوهگینی

خەفەتبخوەی xefetbixweî نووڕێگە وە مانایٚ تۆشْ شەڕ بای ف نفرینی به معنای دچار مصیبت شوی

خەفەتخواردن xefet xwardin تۆشْ شەڕ هاتن ف دچار مصیبت شدن

خەفەتدان xefet dan تۆشْ شەڕ هاوردن ف بلا به سر کسی آوردن

خەفەخار xefexar خەفەقان، دگماتیسم ف محیط خفقان، خفقان آور

خەفەکردن xefe kirdin ۱) تاسانن ۲) کوشانن ۳) ئارام کردن ف ۱) خفه کردن ۲) خاموش کردن ۳) آرام کردن

خەفی xefî خەفید ف می‌خوابی

خەفێ xefê خەفێد ف می‌خوابد

خەفیا xefya ۱) چەمیا ۲) خەفت ۳) بێدەنگ بۆ ف ۱) خم شد ۲) دوباره خوابید ۳) آرام شد

خەفیاس xefyas ۱) رەویایە ۲) چەمیایە ف ۱) آرام شده است ۲) خم شده است

خەفیاگ xefyag ۱) رەویاگ ۲) چەمیاێ ف ۱) آرام شده ۲) خم شده

خەفیان xefyan ۱) چەمیان ۲) بێدەنگ بۆن ف ۱) خم شدن ۲) آرام شدن

خەفیاێ xefyaê خەفیاگ ف نگا **خەفیاگ**

خەفیە xefye برەسان، شووفار ف خبرچین

خەڵات xeĺat خلات ف نگا **خلات** و ترکیباتش

خەڵاس xeĺas خلاس ف نگا **خلاس** و ترکیباتش

خەڵپان xeĺpan تلووهەڕ ف کاملا آغشته، آلوده

خەڵپان لە خۆن xeĺpan le xün فیسیاێ لە خۆن ف کاملا خون آلود

خەڵْچەل xeli çel چەڵْ مل ف وبال گردن

خەڵق xeĺq مەردم، گەل ف خلق، مردم

خەڵک xeĺk خەڵق ف مردم

خەڵکان xeĺkan خەڵقان ف مردمان

خەلە xele خەلییە ف غله

خەلەبان xelban خەلییەبان، دەیشتەوان، چاودێر کەرْ خەلە و خەرمان ف دشتبان، کسی که نگهبانی خرمنها را به عهده دارد

خەڵەت xeĺet هەڵە ف اشتباه

خەڵەتانن xeĺetanin ۱) فریوانن ۲) سەرگەرم کردن ف ۱) فریفتن ۲) سرگرم کردن

خەڵەتیان xeĺtyan ۱) فریویان ۲) هەڵە کردن «زووانم خەڵەتیا» ف ۱) فریفتن ۲) اشتباه

خەلە وخەرمان xele û xerman خەلییە و خەرمان ف خرمن و غله

خەڵەوە xeĺewe خڵەوە، خاوارە ف بیگانه

خەلیجە xelîce خەدیجە، بنچینەێ ئەرەوییە ف نامی است زنانه، خدیجه

خەلیس xelîs خەس، بنچینەێ ئەرەوییە ف غلیظ ، عربی است

خەلیفە xelîfe ۱) پیشەوا ۲) سەرپاێ ئاڵ حەق ۳) ناوێگە کورانە ف ۱) خلیفه ۲) شخصـی که او را «سرپا» هم گویند و وظیفه‌اش پخش کردن نذری بین مردم است وخود دارای احکام و قواعدی است و بایستی تا پایان مراسم در محل پخش نذر بماند ۳) نامی مردانه

خەلیلئاباد xelîl abad دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

خەلیلە xelîle گیاێگە کْ وە پێ بنْ دێان پاکەو کەن ف گیاهی که با آن دندان خلال کنند

خەلیە xelye خەلە ف غله

خەلیەوخەرمان xelye û xerman خەلە و خەرمان ف خرمن و غله

خەم xem ۱) خوسە ۲) برنگ دەم ۳) پیەنەو کەم ٤) پاشم ف ۱) غم ۲) می‌اندازم ۳) پهن می‌کنم ٤) می‌پاشم

خەما xema ۱) پیەنەو کەم، خەمەو ۲) خوڵقنم ف ۱) پهن می‌کنم ۲) پس می‌اندازم

خەمان xeman ۱) خەمەیل ۲) ئەوانە خەمەو ۳) ئەوانە خەم ٤) ئەوانە پاشم ٥) دیەکەێگە لە گیەلان ٦) تیرەێگ لە کەڵهوڕ ف ۱) غمها ۲) آنها را پهن می‌کنم ۳) آنها را می‌اندازم ٤) آنها را می‌پاشم ٥) روستایی در گیلانغرب ٦) تیره‌ای از ایل کلهر

خەمانا xemana پیەنانەو کەم ف آنها را پهن می‌کنم

خەمانەو xemanew خەمانا ف آنها را پهن می‌کنم

خەمبار xembar خوسەدار ف غمبار

خەمباری xembarî خوسەداری ف غمباری

خەمچەسەری xemçeserî خاپوورە کردن [ف] نگا **خاپوورە**

خەمخوار xem xwar خەمخۆەر [ف] غمخوار، دل سوز

خەم خواردن xem xwardin خەم خوەری [ف] غصـه خوردن

خەمخوەر xem xwer خەمخوار [ف] غمخوار، دل سوز

خەمرە xemre وا کردن لە زووڕ نان فرە خواردن، خەمەرە [ف] باد کردن روده و معده دراثر خوردن نان

خەمزە xemze ١) غەمزە ٢) هەڵتیزگانن و دەوینْ خەر [ف] ١) غمزه ٢) جفتک پرانی و دویدن الاغ

خەمسەرد xemserd بێ خەیاڵ، بێ مەیل [ف] بی تفاوت، بی خیال

خەمسەردی xemserdî بێ خەیاڵی، بێ مەیلی [ف] بی تفاوتی

خەمناک xemnak خەمبار [ف] غمناک

خەمەرە xemere خەمرە، وا کردن لە زووڕ نان فرە خواردن [ف] باد کردن روده و معده دراثر خوردن نان

خەمەژین xeme jîn ژیانْ خەمباری [ف] زندگی پُر از اندوه

خەمەکار xeme kar وە کارێ خەم [ف] به کار می اندازم

خەمەگەرد xeme gerd ئەوڵ خوەما بەم [ف] با خود می‌برم

خەمەمل xeme mil ١) کەمە مل ٢) گرمە مل [ف] ١) بر گردن می‌آویزم ٢) بر عهده می‌گیرم

خەمەو xemew ١) پیەنەو کەم ٢) لەێ نوو خەم ٣) مناڵ خەمەو [ف] ١) پهن می‌کنم ٢) دوباره می‌اندازم ٣) پس می‌اندازم

خەمەوەێ xemeweŷ ١) ئەوە پیەنەو کەم ٢) لەێ نوو ئەوە برنگ دەم [ف] ١) آنرا پهن می‌کنم ٢) دوباره آنرا پرتاب می‌کنم

خەمەێ xemeŷ ١) ئەوە خەم ٢) ئەوە خەمەو ٣) ئەوە پاشم [ف] ١) آنرا می‌اندازم ٢) آنرا پهن می‌کنم ٣) آنرا می‌پاشم

خەمیا xemiêa خەمێەو [ف] آنرا پهن می‌کنم

خەمیان xemiêan ١) ئەوانە خەمەو ٢) ئەوانە خەم ٣) ئەوانە پاشم [ف] ١) آنها را پهن می‌کنم ٢) آنها را می‌اندازم ٣) آنها را می‌پاشم

خەمیانا xemiêana ١) پیەنانەو کەم ٢) ئەوانە خەمەو [ف] ١) آنها را پهن می‌کنم ٢) دوباره آنها را می‌اندازم

خەمیانەو xemiêanew بنوورە خەمیانا [ف] نگا **خەمیانا**

خەمین xemîn مەێنەتبار [ف] غمگین

خەمیەو xemŷew ١) پیەنێەو کەم ٢) لەێ نوو برنگێ دەم [ف] ١) آنرا پهن می‌کنم ٢) دوباره آنرا پرتاب می‌کنم

خەن xen ١) ئەمارْ کەشتی ٢) ئەوانە خەن ٣) بنچینەێ خەنین ٤) پیەن کەن ٥) تۆیەم پاشن [ف] ١) انبار لنج ٢) آنها می‌اندازند ٣) مصدر خندیدن ٤) پهن می‌کنند ٥) می‌پاشند

خەنا xena ١) پیەنەو کەن ٢) مناڵ خەنەو [ف] ١) پهن می‌کنند ٢) پس می‌اندازند

خەنازیل xenazîl نەخوەشی قورێ «گ» [ف] بیماری چرک و بلغم گلو

خەنان xenan ١) ئەوانە خەن ٢) ئەوانە خەنەو ٣) خەندان ٤) ئەوانە پاشن [ف] ١) آنها را می‌اندازند ٢) آنها راپهن می‌کنند ٣) خندان ٤) آنها را می‌پاشند

خەنانەو xenanew ١) لەێ نوو خەنەو ٢) لەێ نوو برنگیان دەن [ف] ١) دوباره آنها را پهن می‌کنند ٢) دوباره آنها را می‌اندازند

خەنجەر xencer خنجەر، لەفەرانسەی (kandjar) ئۆشن [ف] خنجر، در فرانسوی (kandjar) گویند

خەنجەرباڵ xencerbaʃ شمشێرباڵ [ف] نوعی پرستو

خەنزار xenzar ئابڕۆ چی [ف] رسوا

خەنزاری xenzarî ئابڕۆ چین [ف] رسوایی

خەنزیل xenzîl وراز، ئەرەوییە [ف] گراز، عربی است

خەنس xenis خەنی [ف] خندید

خەنسم xenisim خەنیم [ف] خندیدم

خەنسن xenisin ١) ئەوانە خەنە کردن ٢) خەنین [ف] ١) آنها خنده کردند، خندیدند ٢) خندیدن

خەنسین xenisîn خەنین [ف] خندیدید

خەنە xene ١) خەنین ٢) خنییە ٣) خەنەو... [ف] ١) خنده ٢) حنا ٣) می‌اندازند به...

خەنەبەنان xene benan خنییەبەنان [ف] مراسم حنا بندان

خەنەپێ xene pê خەنەو پێ [ف] به او می‌اندازند

خەنەپیا xene pêa خەنە پێەو [ف] بذر را به آن می‌پاشند

خەنەخەن xene xen شایی کردن [ف] خنده کنان، شادی کنان

خەنەخەن و گوڵەگوڵ xene xen û gwiʃe gwiʃ خەنە

خەن ف خندەکنان و گشادە رویی

خەنەڕێ xene rê وە ڕێەو خەن ف براە می‌اندازند

خەنەڕیا xene rîêa خەنە ڕێ ف براە می‌اندازند

خەنەڕیەو xene rŷew خەنەڕیا ف براە می‌اندازند

خەنەک xenek شوونْ زمییە ف کَلَک بجای ماندە از سیاە چادر

خەنەکار xene kar وە کارێ خەن، خەنەێ کار ف بکار می‌اندازند

خەنەگەرد xene gerd وە گەردا تیەڕْن ف با خود می‌آورند

خەنەمل xene mil ١) کەنە مل ٢) گرنە مل ف ١) بە گردن می‌آویزند ٢) بر عهده می‌گیرند

خەنەملێا xene milêa دەنە ملێا ف بر روی او می‌اندازند

خەنەو xenew پیەنەو کەن ف پهن می‌کنند

خەنەوەێ xeneweŷ ١) ئەوە خەنەو ٢) لەێ نوو برنگ دەن ف ١) آنرا پهن می‌کنند ٢) دوبارە پرتاب می‌کنند

خەنەێ xeneŷ ١) ئەوە خەن ٢) پاشنەێ ٣) پیەنێەو کەن ف ١) آنرا می‌اندازند ٢) آنرا می‌پاشند ٣) آنرا پهن می‌کنند

خەنێا xeniêa پیەنێا کەن ف آنرا پهن می‌کنند

خەنێان xeniêan ١) ئەوانەخەن ٢) ئەوانە پیەنەو کەن ٣) ئەوانە پاشـْن ف ١) آنها را می‌اندازند ٢) آنها را پهن می‌کنند ٣) آنها را می‌پاشند

خەنێ xenê ١) خەنێد ٢) خەنە ف ١) می‌خندد ٢) خندە

خەنی xenî ئەۆ خەنی ف خندید

خەنێد xenêd خەنێ ف می‌خندد

خەنید xenîd تْ خەنسی ف خندیدی

خەنیدن xenîdin خەنید ف خندیدی

خەنێدن xenêdin خەنێد ف خندید

خەنیڤ xenîv دشمەن، دژمەن «ل» ف دشمن

خەنین xenîn ١) ئەوان خەنین ٢) خەنسن ف ١) آنها خندیدند ٢) خندیدن

خەو xew ١) خەفتن ٢) خەو دین، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خەون» ئۆشن ف ١) خواب ٢) رؤیا، در دیگر گویشهای کردی «خەون» گویند

خەوارە xeware خاوارە، خڵەوە ف بیگانە

خەوانی xewanî ١) خفتوو ٢) خانزاێە ف ١) خوش خواب ٢) خانزادە، خوانین

خەوانی‌خەو xewanî xew خەوانی ف خوش خواب

خەو بردن xew birdin وە خەو چین ف در خواب رفتن، بە خواب فرو رفتن

خەوپەچین xew peçîn خەو پەرچین ف تعبیر خواب کردن

خەوپەرچین xew perçîn خەو پەچین ف تعبیر خواب کردن

خەوپەڕین xew per̂în لە خەو داچڵەکیان ف از خواب پریدن

خەوحرام xew h́iram زڕ خەو ف آشفتگی در خواب

خەوداگرتن xew dagirtinخەو گرتن ف خواب گرفتن

خەودین xew dîn وەێەردە لە خەو دین ف خواب دیدن

خەور xewr ١) کاول ٢) وە جی مەنن ف ١) خراب ٢) پس افتادن، جا ماندن

خەۆر xeür ئارد و ئاو ف خمیر

خەۆراو xeüraw خەۆرگاو ف آب پس ماندە خمیر

خەۆراو خواردێ xeüraw xwardê خەۆر دەم ف پخمە، هالو

خەۆرپەنجە xeür pence پەنجەخەۆر ف نگا **پەنجەخەۆر**

خەۆرترش xeür tirş خەۆرێگ کْ دەنەێ ئامێژەنْ خەۆر، مێراز ف خمیر ترش

خەوڕْخاپوور xewri xapûr کاول ف ویران و درب داغان

خەوڕْخەزەو xewri xezew خاپوور ف ویران ودرب داغان

خەۆردەم xeür dem ئەوڵە، پەخمە ف پخمە

خەور کەفتن xewr keftin جی مەنن ف جا ماندن

خەو رەم xew r̂em بنوورە خەوزڕ ف نگا **خەو زڕ**

خەوزڕ xewzir̂ بێخەو، خەو حرام ف آشفتگی در خواب

خەوزڕانن xewzir̂anin خەو زڕ کردن ف آشفتە کردن خواب

خەوزڕی xewzir̂î خەوزڕ ف آشفتگی خواب

خەوزڕیان xew zir̂yan خەو حرامی ف آشفتگی خواب

خەوسووک xew sûk سووکخەو ف سبک خواب

خەوش xewş ١) فرێو «ئاێمْ بێ خەڵت و خەوشێگە » ٢) چەوڵەک، گێڵ ٣) خاشاک ٤) گورد بۆن ف ١) دغل، فریب ٢) دانەای ناخالص در غلات ٣) خاشاک ٤) مست شدن از رایحەی خوش

خەوش‌بۆن xewş bün سەرمەس بۆن [ف] سر مست شدن

خەوگرتن xew girtin خەو داگرتن [ف] خواب گرفتن

خەو لە چەو پەڕین xew le çew perîn خەو زڕ بۆن [ف] خواب از چشم پریدن و آشفته شدن

خەو لەچەو سەنن xew le çew senin خەو حرام کردن [ف] خواب از چشم ربودن

خەونامە xew name کتاوْ خەو پەچین [ف] خواب نامه

خەو وژر xew wijir ئەو کەسە کْ خەو وژرێد، خەو پەچین [ف] کسی که تعبیر خواب می‌کند

خەو وژرانن xew wijiranin خەو پەچین کردن [ف] خواب را تعبیر کردن

خەو وێژانن xew wêjanin خەو وژرانن، خەو پەچین [ف] تعبیر خواب کردن

خەو وێژن xew wêjin ئەو کەسە کْ خەو وژرێد، خەو پەچین [ف] کسی که تعبیر خواب می‌کند

خەوهاتن xew hatin خەو داگرتن [ف] خواب آمدن

خەوەپیتگی xewe pîtgî پیتگی، خەوەکوتگی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خەوەنوچکە» ئۆشن [ف] پینکی، در دیگر گویشهای کردی «خەوەنوچکە» گویند

خەوەکوتگی xewe kwitgî خەوەپیتگی، پیتگی [ف] پینکی

خەێ xeŷ ۱) پیەنەو کەێ ۲) فرە دەێ ۳) پشنێ [ف] ۱) پهن می‌کند ۲) می‌اندازد ۳) می‌پاشد

خەێا xeŷa ۱) خەێدا ۲) پیەنەو کەێد ۳) مناڵ خەێدەو [ف] ۱) دوباره می‌اندازد ۲) پهن می‌کند ۳) پس می‌اندازد

خەیا xeya ۱) ئەوانە خەیدەو ۲) ئەوانە پیەنەو کەید ۳) مناڵ خەیدەو [ف] ۱) دوباره می‌اندازی ۲) پهن می‌کنی ۳) پس می‌اندازی

خەێات xeŷat بەرگدوۆر، ئەرەوییە [ف] خیاط، عربی است

خەێاتە xeŷate ۱) خاوەێ ئەوریشـْم ۲) خێاتە [ف] ۱) نخ تابیده شده ابریشم ۲) کاکل ذرت

خەێاڵ xeŷaɫ خێاڵ، ئەرەوییە [ف] خیال، عربی است

خەێاڵان xeŷaɫan خێاڵەیل [ف] خیالات

خەێان xeŷan ۱) ئەوانە خەێد ۲) ئەوانە پاشێید ۳) ئەوانە پیەنەو کەێد [ف] ۱) آنها را می‌اندازد ۲) آنها را می‌پاشد ۳) آنها را پهن می‌کند

خەیان xeyan ۱) ئەوانە خەید ۲) ئەوانە پیەنەو کەید ۳) ئەوانە خەیدن [ف] ۱) آنها را می‌اندازی ۲) آنها را پهن می‌کنی ۳) آنها را می‌پاشی

خەێب xeŷb خەێو، ئەرەوییە [ف] غیب، عربی است

خەێبی xeŷbî خەێوە [ف] غیبی

خەیتیم xeytîm بنووڕە خەشیم [ف] نگا **خەشیم**

خەێدان xeŷdan ۱) بنووڕە خەێدنان ۲) ناوێگە کوڕانە [ف] ۱) نگا **خەێدنان** ۲) خیدان، نامی مردانه

خەێر xeŷr بەرەکەت، پیت [ف] خیر، برکت

خەێرا بۆن xeŷra bün لاناوە لە کار درْس کەر «یە ئێرە خەێراوە بۆیە ئی کارە بکەێ» [ف] بخشنده شدن، نیکوکار شدن

خەێر بائیدە رێد xeŷr baêde rêd خەێر بۆنی [ف] خیر ببینی

خەێربۆنی xeŷr bünî ۱) ئەسەدووا کردن ئەڕاێ کەسێ ۲) خەێرْ خورجین کردن [ف] ۱) خیر ببینی ۲) مسافحه کردن پس از انجام معامله

خەێرْبەێر xeŷri beŷr خەێر و بەرەکەت [ف] خیر و برکت

خەێرپەڕانن xeŷr peranin لە رێ وە دەر کردن [ف] از راه بدر کردن

خەێرپەڕی xeŷr perî بختْ نسر [ف] ور پریده، خیر پریده

خەێرخورجین xeŷri xwircîn رازی بۆن هەر دۆ کەس لە مامڵە [ف] معامله‌ای که خریدار وفروشند به مبلغی راضی شده و معامله انجام گیرد

خەێردار xeŷr dar بەرەکەتدار [ف] دارای برکت

خەێرمەن xeŷri man زێژْ خەێر پەڕی [ف] با خیر و برکت

خەێروخورجین xeŷr û xwircîn خەێرْ خورجین [ف] نگا **خەێرْخورجین**

خەێروومەن xeŷrûmen خەێرمەن [ف] با خیر و برکت، خیر خواه

خەێرهاتن xeŷr hatin وە خەێراتن [ف] خوشامد گویی

خەێرەرێهاتێ xeŷre rê hatê لاناوێگەوە کەسێ ئۆشن کْ کارێگ بکەێ و درْس نەو «کورە ئی خەێرە رێ هاتێە ....» [ف] خیر ندیده، کنایه از کسی که کاری را انجام دهد که نادرست است

خەێرە ماڵ ناتێ xeŷre maɫ natê لاناوێگە چۆ خەێرە رێ

هاتێ (ف) خیر به خانه‌اش نیامده، خیر ندیده

خه‌ێز xeŷz قه‌ێز (ف) نگا **قه‌ێز**

خه‌ێزران xeŷziran ١) جووری باقه‌ێ خوه‌ش ته‌رزه ٢) ناوێگه ژنانه (ف) ١) گیاه خیزران ٢) نامی زنانه

خه‌یش xeyş خوه‌یش (ف) آخش

خه‌یگ xeyg خه‌ید (ف) نگا **خه‌ید** و ترکیباتش

خه‌ێگ xeŷg خه‌ێد (ف) نگا **خه‌ێد** و ترکیباتش

خه‌یلی xeylî فره، بنچینه‌ێ ئی وشه کوردیێه و له «خێڵ» گریائه نه له «خه‌یل» کْ ئه‌ره‌وییه (ف) بسیار، واژه‌ای کردی است و از «خێڵ» به معنی ایل و تبار گرفته شده و ربطی به «خیل» به معنی اسب که عربی است ندارد

خه‌ێو xeŷw خه‌ێب، غه‌ێب (ف) غیب

خه‌ێوا بۆن xeŷwa bün خه‌ێبه‌و بۆن (ف) غیب شدن

خه‌ێوا کردن xeŷwa kirdin نۆقم کردن، ون کردن (ف) غیب کردن

خه‌ێوه xeŷwe خه‌ێبی (ف) غیبی

خێ xê خوو، هروو «خێ دانه‌سه یه‌ک» (ف) خو گرفتن

خێات xêat خه‌یات (ف) خیاط، عربی است

خێاته xêate ١) خاو، ئه‌وریشم ٢) خه‌یاته‌ێ زرات (ف) ١) ابریشم تابیده شده ٢) کاکل ذرت

خێاتی xêatî خه‌یاتی (ف) خیاطی

خێار xêar به‌رْ بته‌ێگه خوارده‌مه‌نی، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «هاروێ، ئارو، ئاروێ» ئۆشن (ف) خیار، در دیگر گویشهای کردی «هاروێ، ئارو، ئاروێ » گویند

خێاران xêaran دیه‌که‌ێگه له سۆنقۆر (ف) روستایی در سنقر

خێارچه‌مره xêar çemre چه‌مره‌خێار (ف) خیار چنبر

خێار سه‌ونزه xêar sewnze سه‌ونزه خێار (ف) خیار سبزه

خێارشنگ xêarşinĝ خێارچه‌مره «ل» له کرمانی «خێار شنگ» ئۆشن (ف) خیارچنبر، در کرمانی نیز «خیارشنگ» گویند

خێارکوڵکنه xêar kwiĺkine جووری خێاره ک کورک داره و ده‌یمیه (ف) نوعی خیار دیمی

خێارگورگ xêar gwirg کاڵگه‌مارانه «ل» (ف) هندوانه ابوجهل

خێاروک xêarûk کیسه سه‌فرا (ف) کیسه صفرا

خێاره xêare سائه‌قڵ (ف) کم عقل

خێاڵ xêaĺ خه‌یاڵ (ف) خیال

خێاڵان xêaĺan خێاڵه‌یل (ف) خیالات

خێاڵه‌یل xêaĺeyl خێاڵان (ف) خیالات

خیپ xîp پیس (ف) بی صدا در جایی پنهان شدن

خیپ‌کردن xîp kirdin پیس کردن (ف) خود را جمع وجور کردن و در جایی پنهان شدن

خیت xît ١) شه‌رمه‌نده ٢) فه‌ن‌دان (ف) ١) شرمنده، خیت ٢) ترفند

خیتْ فلْفل xîti fiĺfiĺ رووی فه‌ن دان (ف) ترفند زدن

خیته وفلْفل xîte û fiĺfiĺ خیتْ فلْفل (ف) ترفند زدن

خێدان xêdan هروو گرتن (ف) عادت کردن

خێ دانه یه‌ک xê dane yek هروو گرتن (ف) به یکدیگر عادت کردن

خێ گرتن xê girtin هروو گرتن (ف) با یکدیگر انیس ومونس شدن

خیره‌ت xîret غیره‌ت، ئه‌ره‌وییه (ف) غیرت، عربی است

خیز xîz ژنْ ئاوپاش (ف) بدکاره

خێز xêz ١) بنچینه‌ێ کردارْ خێزیان ٢) کارامه «کوڕ له ژنْ خێز، جۆیه له مییه‌مێز» (ف) ١) ریشه فعل «خێزیان» ٢) کار آمد و توانا

خێزا xêza خێزیا (ف) سربرآورد، نمایان شد

خێزان xêzan ژنْ مناڵ (ف) خانواده، زن وبچه

خێزانبار xêzan bar خێزاندار (ف) عیالوار

خێزاندار xêzan dar خێزانبار (ف) عیالوار

خێزه‌ڵدڕ xêzeĺdiȓ چه‌تاڵدڕ (ف) نگا **چه‌تاڵدڕ**

خێزیان xêziyan ١) هه‌ڵسان ٢) سه‌ر به‌رز کردن (ف) ١) برخاستن ٢) نمو کردن

خیس xîs بنووره خۆس (ف) نگا **خۆس** وترکیباتش

خێڵ xêĺ هووز، تائیفه، خڵ، له سه‌کزی «خیل» ئۆشن (ف) عشیره، در سکزی «خیل» گویند

خێڵات xêĺat ئێڵه‌یل (ف) ایلات

خێڵان xêĺan خێڵات (ف) ایلات

خێڵسه‌وزه xêĺi sewze دیه‌که‌ێگه له گاواره (ف) روستایی در گهواره

خێڵکه‌نان xêĺ kenan که‌نان که‌نان (ف) کوچ و کوچبار

خێڵه‌کی xêĺekî ١) ئه‌و مه‌ره‌س، نه‌فام ٢) نیشته‌جی

دەیشت، دەیشتەکی ف ۱) نفهم، نادان ۲) روستایی، روستا نشین

خێڵیفەیا xêlî feya دیەکەێگە لە جووانرو ف روستایی در جوانرود

خین xîn خوَن «ل» ف نگا **خوَن** و ترکیباتش

خینگ xînĝ ۱) دەنگْ باڵ پەخشە ۲) کەسیَ کْ وە لوَت قسە کەێد ف ۱) صدای بال حشرات ۲) کسی کە تو دماغی حرف می‌زند

خینگْخانگ xînĝi xanĝ خینگەخینگ کردن ف «خینگە »ی پیاپی

خینگن xînĝin وە لوَت قسە کەر ف کسی کە تو دماغی حرف می‌زند

خینگە xînĝe دەنگْ باڵ پەخشە ف صدای بال حشرات

خینگەخینگ xînĝe xînĝ بنوورە خینگْخانگ ف « خینگە»ی پیاپی

خێو xêw ۱) خرِ خواردن «گ» ۲) ئێوەت کردن ف ۱) چرخیدن، گردش کردن ۲) پرورش دادن

خیە xye هیزە ف خیک

د

دْ di ١) ماڵ، خانێ «ل» ٢) گورگ «ل» ٣) کیشْ «د» ٤) پاشگرْ ماڵکییەت «باوگد، داڵگد» ٥) دۆ «دْترینجگ، دْتای» [ف] ١) خانه ٢) گرگ ٣) حرف دال ٤) پسوند مالکیت ٥) دو، عدد دو

دا da ١) دادن ٢) داڵگ ٣) پاشگر بنچینەئی «دا گرتن، دا کردن» ٤) داین «دا لێ» ٥) دەهـ، ژمارەێ دە ٦) پێشگرْ دەسووری [ف] ١) دادن ٢) مادر ٣) پسوند مصدری ٤) زدن ٥) ده، عدد ده ٦) پیشوند امری در فعل

دْئەوقرە di ewqire دۆ چەنە ئەوە [ف] دو برابر

دابەسان dabesan بەسان [ف] بستن

دابەش کردن dabeş kirdin بەش کردن، بەشا کردن [ف] تقسیم کردن

دابەشکەر dabeş ker بەشکەر، بەشاکەر [ف] توزیع کننده

داپاچ dapaç پاچ بکە، پاک بکە [ف] پاک کن

داپاچانن dapaçanin پاچانن [ف] بریدن، قطع کردن

داپاچن dapaçin پاچێ بکەن [ف] پاک کنید

داپاش dapaş بپاشن [ف] امر به پاشیدن

داپاشین dapaşîn پاشین [ف] پاشیدن

داپاڵو dapal̂u پاڵو [ف] صافی

داپاڵین dapal̂în پاڵووین [ف] تصفیه کردن

داپرۆزقانن daprüzqanin پیتاڵووز کردن [ف] نیم سوز کردن

داپرۆزقیا daprüziqya پیتەوڵس، بنوورە پیتاڵووز [ف] نگا **پیتاڵووز**

داپرۆزقیاگ daprüziqyag پیتاڵووز بۆن [ف] نیمسوز شدن

داپرۆزقیان daprüziqyan پیتاڵووز کردن [ف] نیم سوز کردن

داپرۆزقیاێ daprüziqyaê داپرۆزقیاگ [ف] نیمسوز شدن

داپڕۆکیا dapir̂ûkiya ١) پڕۆکیاێ ٢) پژڵمیاێ [ف] ١) خسته و کوفته ٢) پژمرده، افسرده

داپڕۆکیاگ dapir̂ûkiyag ١) پڕۆکیاگ ٢) پژڵمیاگ [ف] ١) خسته وکوفته ٢) پژمرده، افسرده

داپڕۆکیان dapir̂ûkiyan ١) پڕۆکیان ٢) پژڵمیان [ف] ١) خسته و کوفته شدن ٢) پژمرده شدن، افسرده شدن

داپڕۆکیاێ dapir̂ûkiyaê ١) پڕۆکیاێ ٢) پژڵمیاێ [ف] ١) خسته وکوفته ٢) پژمرده، افسرده

داپشکیان dapişkyan بنوورە پشکیان [ف] نگا **پشکیان**

داپلانن dapilanin پل دان [ف] غلت دادن

داپلن dapilin بپلن [ف] غلت بده

داپلنەێ dapilineŷ بپلنەێ [ف] آنرا غلت بده

داپڵوسکیا dapl̂ûskya فره کوڵیاێ و دازڵگیاێ [ف] بیش از حد پخته شدن و وا رفتن

داپڵوسکیاگ dapl̂ûskyag داڕزیاێ، فرەکوڵیاێ ودازڵگیاێ [ف] بیش از حد پخته شده و وا رفته

داپڵوسکیان dapl̂ûskyan فره کوڵیان و دازڵگیان [ف] بیش از حد پختن و وا رفتن

داپڵوسکیاێ dapl̂ûskyaê کوڵیاێ و دازڵگیاێ [ف] بیش از حد پخته شده و وا رفته

داپووش dapûş ١) بکە وەر ٢) بپووشن [ف] ١) امر به پوشیدن ٢) امر به پوشاندن

داپووشان dapûşan پووشانن [ف] پوشاندن

داپووشانن dapûşanin پووشانن [ف] پوشاندن

داپووشن dapûşin بپووشن [ف] بپوشان

داپووشیا dapûşiya پووشریا [ف] پوشیده شد، پوشیده

ماند

داپووشیاگ dapûşiyag داپووشیا [ف] پوشیده شده، پوشیده ماند

داپووشیان dapûqiyan پووشریان [ف] پوشیده ماندن

داپووشیاێ dapûşiyaê پووشریاێ [ف] پوشیده شده، پوشیده مانده

داپەڕین dapar̂în بنووڕە پەڕین [ف] نگا **پەڕین**

داپێ dapê دادە پێ [ف] به او داد

داپێا dpêa ١) رووەکانەێ ٢) مارانگاز ٣) پەڕینْ کەڵێا وە مانگا [ف] ١) قاپید ٢) مار نیشش زد ٣) کنایه از جفتگیری گاو نر

داپێان da pêan دادە پێان [ف] به آنها داد

داپێچ da pêç بپێچ [ف] امر به پیچدن

داپێچن da pêçin بپێچن [ف] امر به پیچیدن

داپێچیا da pêçya پێچیا [ف] پیچیده شد

داپێچیاگ da pêçyag داپێچیان [ف] پیچیده شدن

داپێچیان da pêçyan داپێچیاگ [ف] پیچیدن

داپێچیاێ da pêçyaê پێچیاێ [ف] پیچیده شده

داپێد da pêd دادە پێد [ف] به تو داد

داپێدان da pêdan دادە پێدان [ف] به شما داد

داپیر dapîr داێەگەورە [ف] مادر بزرگ

داپیرە dapîre داپیر [ف] مادر بزرگ

داپێم da pêm دادە پیم [ف] به من داد

داپێمان da pêman دادە پیمان [ف] به ما داد

داپێەو da pŷew بنووڕە داپیا [ف] نگا **داپێا**

دات dat ١) داڵگْ تْ «ل» ٢) دادْن [ف] ١) مادرت ٢) داد

داتاش dataş لەێ نوو بتراش [ف] دوباره بتراش

داتاشن dataşin ١) بتاشن ٢) خەریکْ تراشینن [ف] ١) دوباره بتراشید ٢) در حال تراشیدن هستند

داتکانن da tikanin تکانن [ف] چکاندن

داتلیقانن da tilîqanin تلیقانن [ف] له کردن

داتلیقیا da tilîqya تلیقیا [ف] له شد

داتلیقیاگ da tilîqyag داتلیقیان [ف] له شده

داتلیقیان da tilîqyan تلیقیان [ف] له شدن

داتلیقیاێ da tilîqyaê تلیقیاێ [ف] له شده

داتلیشانن da tilîşanin لەێ نوو تلیشانن [ف] دوباره پاره کردن

داتلیشیا da tilîşya تلیشیا [ف] پاره شده

داتلیشیاگ da tilîşyag تلیشیاگ [ف] پاره شده

داتلیشیان da tilîşyan تلیشیان [ف] پاره شدن

داتلیشیاێ da tilîşyaê تلیشیاێ [ف] پاره شدن

داتەک datek قانوون، دات«گ» لەپەهڵەوی (datkbend داتکبەند) نۆسریاس [ف] قانون، داد، در پهلوی (datkbend داتکبَند) نوشته شده

داتەکانن da tekanin تەکانن [ف] تکاندن

داتەکن da tekin بتەکن [ف] امر به تکاندن

داتەکیا da tekya تەکیا [ف] تکانده شده

داتەکیاگ da tekyag داتەکیان [ف] تکانده شده

داتەکیان da tekyan داتەکیاگ [ف] تکانده شده

داتەکیاێ da tekyaê تەکیاێ [ف] تکانده شده

داج dac داژ [ف] دژ، قلعه

داجدار dacdar داژدار [ف] دژدار، قلعەبان

داجمیان da cimyan ١) ڕەوییانەوە ٢) جمْ جۆل کردن [ف] ١) رفتن و ترک کردن ٢) جنب و جوش

داجیوەن dacîwen دیەکەێگە لە سەراوڵە [ف] روستایی با گویش لکی از توابع سرابلەی ایلام

داچزانن da çizanin بنووڕە چزانن [ف] نگا **چزانن**

داچگ daçig واز کردن دەرْ مەشکە [ف] باز شدن در مشک

داچڵەکان da çil̂ekan بنووڕە چرچگیان [ف] نگا **چرچگیان**

داچڵەکانن da çil̂kanin چڵەکیان، بنووڕە چرچگانن [ف] نگا **چرچگانن**

داچووڕانن da çûr̂anin بنووڕە چووڕانن [ف] نگا **چووڕانن**

داچووڕیا da çûr̂ya ١) شووڕەو بۆ ٢) پەتی بۆ لە چشتێ [ف] ١) ذوب شده و روان شده ٢) تهی شده از مایعات

داچووڕیاگ da çûr̂yag ١) شووڕەو بۆ ٢) پەتی بۆ لە چشتێ [ف] ١) ذوب شدن و روان شدن ٢) تهی شدن از مایعات

داچووڕیان da çûr̂yan ١) شووڕەو بۆن ٢) پەتی بۆن لە چشتێ [ف] ١) ذوب شدن و روان شدن ٢) تهی شدن از مایعات

داچووڕیاێ da çûr̂yaê چووڕیان، بنووڕە داچووڕیاگ [ف] نگا **داچووڕیا**

داچەسەر daçeser دْپەلەو بۆ لە سەرەو وەک پاچگ کاوڕ «پەێ وژەس و بەرابەر–کوڵکە پشتەو داچەسەر–تنی خواردیە

بەرادەر» ف ترکیده شده از قسمت سر، مانند پاچەی گاو گوسفند و....

داچەقانن da çeqanin واز کردن دەم پا و... ف باز کردن دهن و پا

داچەقن da çeqin دەسوور وە واز کردن ف امر به باز کردن

داچەقیا da çeqya چۆزەرەدا ف شکوفه داد

داچەقیاگ da çeqyag ١) وازکریاگ ٢) چۆزەرە داگ ف ١) باز کردن ٢) شکوفه داده

داچەقیان da çeqyan ١) دەمەڵوەق مەنن ٢) چوزەرە دان ف ١) باز شدن دهن و... ٢) جوانه زدن، شکوفه دادن

داچەقیاێ da çeqyaê ١) واز بۆن ٢) چۆزەرە داێ ف ١) باز ماندن ٢) شکوفه دادن

داچەکان da çekan ١) چەکْ وەرد دا ٢) گیرسان ف ١) گسست ٢) روشن کرد

داچەکانن da çekanin ١) چەکْ وەرد دان ٢) گیرسانن ف ١) از هم گسستن ٢) روشن کردن

داچەکن da çekin بگیرسن ف امربه روشن کردن

داچەکیا da çekya چەکْ وەرد دریا ف از هم گسست

داچەکیاگ da çekyag داچەکیاێ ف از هم گسسته

داچەکیان da çekyan چەکْ وەرد دان ف از هم گسستن

داچەکیاێ da çekyaê داچەکیاگ ف از هم گسسته

داچێ daçê ١) سڕ خواردن ٢) داکریانْ مەشکە و... ٣) واز بۆن، دەرێ واز بۆ ف ١) لغزیدن پا ٢) خالی شدن مشک و... ٣) باز شد، در آن باز شد

داچین daçîn بنووڕە داچێ ف نگا **داچێ**

داخ dax ١) زێزْ سەرد ٢) دەریغ «داخێگمە» ٣) خەم، خوسە ٤) بەرد، ئازیەت ف ١) داغ، مقابل سرد ٢) دریغ ٣) غم ٤) مصیبت

داخدار daxdar خەمبار ف اندوهگین

داخڕانن da xir̂anin ١) وە خوار هاوردن ٢) هەڵخڕانن ف ١) پایین کشیدن ٢) مدور بریدن

داخروومانن da xirûmanin خز کردن ف یک باره ریختن آوار

داخرووميا da xirûmya وێران بۆ ف ویران و فرو ریخته

داخروومياگ da xirûmyag داخرووميائ ف ویرانه و فرو ریخته

داخرووميان da xirûmyan وێران بۆن ف ویران شدن

داخرووميائ da xirûmyaê داخرووماگ ف ویرانه و فرو ریخته

داخریا da xirya پیەنەو کریا ف پهن شده

داخڕیا da xir̂ya وە خوار هاتێ ف پایین کشیده شده

داخریاگ da xiryag پیەنەو کریاگ ف پهن شده

داخڕیاگ da xir̂yag داخڕیا ف پایین کشیده شده

داخریان da xiryan ئەوانە پیەنەو کریان ف پهن شدند

داخڕیان da xir̂yan وە خوار هاتن ف پایین کشیدن

داخریاێ da xiryaê پیەنەو کریاێ ف پهن شده

داخڕیاێ da xir̂yaê وە خوار کیشیریاێ ف پایین کشیده شده

داخسن da xisin ١) پیەنەو کردن ٢) پێشتێنْ دەر خسن ف ١) پهن کردن ٢) انداختن کلون در و پنجره

داخکردن dax kirdin ١) لاناوە لە تەوبە کردن ٢) وە ئاسن یا چشتْ داخ سزانن ٣) تەڕن دان، پەن دان ف ١) کنایه از توبه کردن ٢) داغگذاری کردن ٣) نقره داغ کردن

داخْ گرانێگم daxi giranêgim داخێگمە ف با کمال تاسف

داخ لە دڵ dax le diĺ ١) خەمبار ٢) خوسە لە دڵ گیر دان ف ١) غمبار ٢) عقده‌دار

داخ لە دڵ نان dax le diĺ nan ئەزرەتْ چشتێ وە دڵ هیشتن ف حسرت چیزی را به دل کسی گذاشتن

داخلەدڵ هیشتن dax le diĺ hîştin داخ وە دڵ نان ف حسرت بر دل گذاشتن

داخْم daxim داخێگم ف دریغا، افسوس

داخما daxma ١) داخمە ٢) داخ کردن، درووشْم کردن ف لکه سیاه رنگ ناشی از خون مردگی ٣) نشانه گذاری حیوانات با «داغمه»

داخمە daxme بنووڕە داخما ف نگا **داخما**

داخْمە daxime داخْم، داخێگم ف دریغا، افسوس

داخواز daxwaz خوازین، خواستن، تووا‌سن ف طلب کردن ، خواستن

داخوازکەر daxwaz ker خوازێار، تاڵوو ف خواهان، طالب کننده

داخودرەوش dax û direwş ١) لاناوە لە ئەدەو کردن ٢) بنوورِە داخ ودریشم ف ١) کنایە از تنبیە کردن ٢) نگا **داخ و دریشم**

داخ و دریشم dax û dirîşm درووشـْم، داخ نان لە لەشْ ئاژەڵ، نیشان نان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دروشم» وە ماناێ نیشانەس ف نشانە گذاری بە صورت داغ بر بدن حیوانات، در دیگر گویشهای کردی «دروشم» بە نشانە و علامت گویند

داخ ودەرد dax û derd زۆخْ دڵ خواردن ف غم و غصـە

داخە daxe ١) فرە گەرمە ٢) دەسوور وە خسن ٣) دەسوور وە پیەنەو کردن ٤) داخێگە، بەردێگە ف ١) داغ است ٢) امر بە انداختن ٣) امر بە پهن کردن ٤) مـصیبت است

داخەر daxer پیەنەو کەر ف صیغە فاعلی «دا خسن»

داخێگم daxêgim داخـْم ف دریغ بر من، افسوس

داخێگمە daxêgime داخـْمە ف افسوس، دریغا بر من

داد dad ١) هاوار ٢) ئەدڵدای، لە ئەوستا (date داتە) تۆسریاس ٣) دادن ف ١) فغان، فریاد ٢) داد، عدل، در اوستا (date داتە) نوشتە شدە ٣) داد

دادا dada ١) دادەو ٢) دایەکەو «پەرِەگان دادا و پیاێ کرد» دالْگ ٣) دادەلا ف ١) پس داد ٢) ورق زد ٣) بانگ کردن مادر ٤) کاوید، شکافت، جستجو کرد

دادان dadan ئەوانە دەدەو ف آنها را پس داد

دادانا dadana ١) دادانەو ٢) پەرِگان دادەو ٣) دادە لا ف ١) آنها را پس داد ٢) برگها را ورق داد ٣) کاوش کرد

دادانەپێ dadane pê ئەوانە دا پێ ف آنها را بە او داد

دادانەو dadanew ١) ئەوانە دادەو ٢) پەرِەگەان وەرەق دا ٣) جوورس، دادانا ف ١) آنها را پس داد ٢) برگها را ورق زد ٣) کاوش کرد

دادانەوە dadanewe بنوورِە دادانەو ف نگا **دادانەو**

دادانەوەر dadane wer ئەولْ خوەێا هاورد ف آنها را با خود راهی کرد

دادایِن da dayn ١) تراشین ٢) بەلەو کردن ٣) شانێ کردن ف ١) تراشیدن، نوک کردن مداد ٢) راست کردن آلت تناسلی ٣) شانە کردن موی سر

دادبردن dad birdin ئەدڵدای تیواسن ف داد بردن بە...

دادْ بێداد dadi bêdad داد وبێداد ف داد بیداد

دادخا dadxa داد خوا ف دادخواه

دادخوا dadxwa دادخواز ف دادخواه

دادخواز dad xwaz دادخوا ف دادخواه

دادرِ dadir̂ دەسوور وە درِین ف امر بە دریدن

داد رەس dad r̂es فریارِەس ف دادرس، فریادرس

داد رەسی dad r̂esî ئەدڵدای ف فریادرسی

دادرِیا da dir̂ya درِیا ف دریدە شدە، پارە شدە

دادرِیاگ da dir̂yag درِیاێ ف پارە شدە

دادرِیان da dir̂yan درِیان ف پارە شدن

دادرِیاێ da dir̂yaê دادرِیاگ ف پارە شدە

دادگا dadga جی ئەدڵدای ف دادگاه

دادگانەو da diganew ١) دادە دێانەو، دادەمەو ٢) تام کردن، چەشتن ف ١) با دندان خُرد کرد ٢) مزە کردن

دادگەر dadger فریارِەس ف دادگر

دادن dadin داد، دا ف آنرا داد

دادنا dadina بنوورِە دادەو ف نگا **دادەو**

دادنان dadinan ئەوانە دادەو ف آنها را پس داد

دادنانەو dadinanew بنوورِە دادانەو ف نگا **دادانەو**

دادنە dadine دادە... ف داد بە...

دادنەو dadinew ١) دادەو، کلەو کرد ٢) پەرِە دا ٣) جوورس ف ١) پس داد ٢) ورق زد ٣) کاوش کرد

داد وبێداد dad û bêdad دادْ بێداد ف داد و بیداد

دادە dade دادنە... ف داد بە...

دادەپێ dade pê داپێ ف بە او داد

دادەپێا dade pêa بنوورِە داپێا ف نگا **داپێا**

دادەپێان dade pêan داپێان ف بە آنها داد

دادەپێد dade pêd داپێد ف بە تو داد

دادەپێدان dade pêdan داپێدان ف بە شما داد

دادەپێم dade pêm داپێم ف بە من داد

دادەپێمان dade pêman داپێمان ف بە ما داد

دادەزەق dade zeü دا زەق ف بر زمین زد

دادەقولێا dade qwilêa دادە هەلێا ف نگا **دادە هەلێا**

دادەلا dade la دالا، لادا ف کنار زد

دادەلێ dade lê دالێ ف او را زد

دادەلێان dade lêan دالێان ف آنها را زد

دادەلێد dade lêd دالێد ف تو را زد

دادەلێدان dade lêdan داڵێدان ف شما را زد

دادەلێم dade lêm داڵێم ف مرا زد

دادەلێمان dade lêman داڵێمان ف ما را زد

دادەو dadew بنووڕە دادا ف نگا **دادا**

دادەوەیٚ dadeweŷ ۱) داێەوەیٚ ۲) پەڕەیٚ دا ۳) دادە لا ف ۱) آنرا پس داد ۲) برگەها را ورق زد ۳) آنرا کنار زد

دادەهەلێا dade helêa ۱) ڕوواکان ۲) داهەلێا ف ۱) ربود ۲) زیر آبش را زد

دادەیٚ dadeŷ داێەیٚ ف آنرا داد

دادێا dadiêa ۱) داێا ۲) پەڕەدا ۳) دادەلا ف ۱) آنرا پس داد ۲) برگها را ورق زد ۳) کاوش کرد

دادێان dadiêan ئەوانە داێان ف آنها را پس داد

دادێانەو dadiêanew ۱) داێانەو ۲) دادانە لا ۳) پەڕە دادەو ف ۱) آنها را پس داد ۲) آنجا را شکافت ۳) برگها را ورق زد

دادێانەوە dadiêanewe ۱) داێانەوە ۲) دادانە لا ف ۱) آنها را پس داد ۲) آنها راکنار زد، کاوش کرد

داێانە وەر dadêane wer داێانە وەر ف آنها را با خود راهی کرد

دادە یەکەو dade yekew ۱) چەچی وەتن، هەر چۆ پەرچۆ وەتن ۲) داێە یەکەو ف ۱) در هم و بر هم گفتن ۲) به هم زد

دادێەو dadiŷew ۱) دادەوەیٚ ۲) دادەلا ۳) پەڕە دا ف ۱) آنرا پس داد ۲) کنار زد، کاوش کرد ۳) برگها را ورق زد

دار dar ۱) درەخت، لە ئەوستا (daruw دارئو) تۆسریاس ۲) تەون ۳) ساچوو «دارْ دەس» ٤) سێدارە ٥) پاشگر ساو ٦) دارای «دار و نەدارم دامە پیٚ» ۷) وە بان نان خواردەمەنی «ئاو گووشتە گە بنە دار» ۸) تیرْ دار گاوەسن ف ۱) درخت، در اوستا (daruw دارئو) نوشته شده ۲) دار قالی ۳) تکیه گاه، عصا ٤) دار اعدام ٥) پسوند صاحب بودن ٦) دارایی ۷) درست کردن، آماده کردن غذا ۸) دار گاو آهن

دارا dara ۱) دەوڵەمەن ۲) دادەو ۳) ناوێگە کوڕانە ٤) دیەکەێگە لە بێڵەوار ٥) ئایمْ بیٚ شەرم، زێزْ نەدار «وە گەردْ ئۆیە نەداریم، ئەولْ ئەوان دارایم» ف ۱) ثروتمند ۲) پس داد ۳) نامی مردانه ٤) روستایی در بیلەوار ٥) آدم بی شرم و حیا

دارالووس daralûs ئاوێزان ف آویزان، معلق

داران daran ۱) دارەیل ۲) دادان ف ۱) درختان ۲) آنها را داد

دارانا darana دادانا ف آنها را پس داد

دارانەو daranew بنووڕە دادانەو ف نگا **دادانەو**

داراو daraw ناوێگە کوڕانە ف داراب، نامی مردانه

داراواز darawaz یەکە وە یەکە، داڵەواز ف دانه به دانه، تک تک، متفرق شدن

دارای daray دار و نەدار ف دارایی

دارایدار daraydar دارایی، فرە ماڵدار ف ثروتمند، دارا

دارایٚدار daraê dar خرەخڕ کردن، دوور دوور کردن ف دست دست کردن برای کاری

داربایم dar baiêm دیەکەێگە لە مەسوری ف روستایی در بخش منصوری

داربڕ dar bir̂ کەسیٚ کْ داران بڕیٚ ف هیزم شکن

داربەرگ darberg دارهۆ، تیردار ف دارشخم زنی

داربەڕۆ darberû̂ دیەکەێگە لە گیەلان ف نام روستایی در گیلانغرب

دارتاش dartaş نەجاڕ ف درودگر

دارتۆ dartü ۱) دیەکەێگە لە قڵاشاین ۲) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ۱) روستایی در قلعەشاهین از توابع سرپل ذهاب ۲) روستایی در بیلەوار

دارتۆرنەک dartornek دارسمنەک، داتەقنە «ل»، لە سمنانی «دارە تووک تووک» ئۆشن ف دارکوب، در سمنانی «داره توک توک» گویند

دارتەقنە darteqne دارسمنەک ف دارکوب

دارتەکنەک darteknek دارسمنەک «ل» ف دار کوب

دارتەل dartal ۱) دارْ بەرق ۲) لاناوە لە درێژ ف ۱) تیر برق ۲) کنایه از دراز و بی قواره

دارتەون dar tewn تەون ف دار قالی

دارچین darçîn دارێگە خوەشبوو و تامْ تێژێگ دێریٚ ف دارچین

دارخوەر darxwer دیەکەێگە لە حەسەنئاوا ف روستایی در حسن آباد از توابع اسلام آبادغرب

دارداوڵ dar dawiî̂ گەڕاڵ ف بذری که یکنواخت و پُر نباشد

داردان dar dan لە سێدارە دان ف دار زدن

داردرەوش dardirewş دیەکەێگە لە ناودەروەن ف نام روستایی در ناودرون

دارْدڵنگ dari diĺnĝ پریازگ، هارخپارخ ف خرت و پرت منزل

دارده darde داڵته، داڵده ف پشتیبان، اسپانسر

داردەس dari des داڵته «رووڵەیٚ مەسم- دارْ دەسم» ف کنایه از پشتیبان، اصل واژه به معنی چوبدستی است

دارْدەسه dari dese دار ودەسه ف دار ودسته

دارِزانن darîznin پۆترکانن ف پوسیدن و از هم پاشیدن

دارزەنگنه darzenĝne دیەکەیٚگەله سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

دارِزیا darîzya ١) پۆترکیا ٢) رزیا ف ١) پوسید ٢) ریخته شد

دارِزیاگ darîzyag ١) دارِزیاێ ٢) رزیاگ ف ١) پوسیده ٢) ریخته شده

دارِزیاڵە darîzyaĺe وه کولی پۆترکیان ف کاملا پوسیده

دارِزیان darîzyan ١) پۆترکیان ٢) رزیان ف ١) پوسیدن ٢) ریخته شدن

دارِزیاێ darîzyaê ١)پۆترکیاگ ٢) دارِزیاگ ف ١) پوسیده ٢) ریخته شده

دارساکردن darsa kirdin کەنەسا کردن ف نگا **کەنەسا**

دارسان darisan جەنگەڵ، دارین، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لێرِ، لێرەوار» ئۆشن ف دارستان، جنگل، در دیگر گویشهای کوردی «لێرِ، لێرەوار» گویند

دارستان daristan دارسان ف نگا **دارسان**

دارسمنەک darsimnek دارتەکنەک، دارتۆرنەک، دارتەقنه ف پرندەی دارکوب

دارسن darsin داێرسن، بگیرسن ف روشن کن

دارِشان darîşan ١) رشان ٢) بەن وبەسات پیەنەو کرد ف ١) ریخت، ریختن ٢) بسات پهن کرد

دارِشتن darîştin رەژین ف سرمه کشیدن

دارڤێ darvê دیەکەیٚگه له مەسۆری ف روستایی در بخش منـصوری

دار قلانگ dar qiĺanĝ چووێگه چۆ قولاو خەنەیٚ دووڵ و له چاڵاو ئاو درارن ف چوبی قلاب مانند که سطل را به آن می‌اندازند و آب از چاه کشند

دارقەپان darqepan داریٚ کْ قەپان وه پیٚ کەنه دارەو ف چوبی که قپان را بدان می‌آویزند

دارگورد dargwird چووێگه له ناوەێن بەنْ تان و پوو و له یەک جیبیاێان کەێد ف چوب باریکی میان تارهای پود و تار جاجیم

دارِمانن darîmanin رمانن ف ویران کردن

دارِمیا darîmya ١) داخرووميا ٢) نەخوەش کەفت ف ١) ویران شدن ٢) در بستر افتاده

دارِمیاس darîmyas ١) داخرووميياس ٢) نەخوەش کەفتێه ف ١) ویران شده است ٢) در بستر افتاده است

دارِمیاگ darîmyag ١) داخرووميياگ ٢) نەخوەش کەفتگه ف ١) ویران شده ٢) بستری شده

دارِمیان darîmyan ١) داخرووميان ٢) نەخوەش کەفتن ف ١) ویران شدن ٢) در بستر افتادن

دارِمیاێ darîmyaê ١) داخرووميياێ ٢) نەخوەش کەفتێ ف ١) ویران شده ٢) در بستر افتاده

دارنان darnan دار چۆقانن ف درخت کاری

دارنده darinde دارا ف دارنده

دارِنین darînîn رنین ف رنده کردن

داروانا darwana دیەکەیٚگه له هلێران ف نام روستایی در هلیلان

داروایم dar waiym دیەکەیٚگه له مەسۆری ف روستایی در بخش منـصوری

دارۆ darû دەوای ف دارو

دارِۆجان darûcan دانەیلْ بوور ناو برنج، دەغڵ و دان ف کدرم، دانەهای نخاله برنج وغلات

دارِۆچانن darûçanin ئاوه کوڵن کردن ف نگا **ئاوەرِۆت**

دارِۆچیاێ darûçyaê ئاوه کوڵن کریاێ ف نگا **ئاوەکوڵن**

دارۆخانه darû xane دەوایخانه ف داروخانه

دارودەسه dar û dese ئێڵ وئووماخ ف دار و دسته

دار و دەروەن dar û derwen دار ودەوەن ف تپه و ماهور

دارودەوەن dar û dewen دار ودەروەن ف تپه‌ماهور

دارِۆژان darûjan تۆیەمْ جووریٚ گیاسه ف بذر نوعی گیاه هرزه

دارِۆشانن da rûşanin رۆشرۆش کردن ف ریش‌ریش کردن

دارهۆیه dar hüye دارهەڵا، تیردار ف تیر اصلی گاو آهن

دارهەڵا dar heĺa تیردار، دارهۆیه ف تیر اصلی گاوآهن

دارهێش dar hêş دارهەڵا «ل» ف تیر اصلی گاو آهن

دارەپێ dare pê بنووڕە دادەپێ ف نگا **دادەپێ** وترکیباتش

دارەڕا darerâ ۱) ئامادە کردنْ کارێ ۲) گوڵ و گوڵەڕا کردنْ ماڵ ف ۱) کاری را تا مراحل پایانی انجام دادن و آماده بهره برداری کردن ۲) تزیین و تدارک امری، تا مرحله‌ای پیشبردن بویژه در امر خانه سازی

دارەڕەش dare r̂eş ۱) دیەکەێگە لە گاوارە ۲) دیەکەێگە لە جووانڕوو ف ۱) روستایی در گهواره ۲) روستایی در جوانرود

دارەقۆمقۆم dare qomqom گەمەێگە چۆ هەلەقۆم مەلە قۆم ف بازیی شبیه الاکلنگ، بدینگونه که تنه‌ی درختی را اهرم کرده و در دو سر آن می‌نشینند

دارەو darew بنووڕە دادەو ف نگا **دادەو**

دارەوەن darewen دۆ دیەکە لە دێرە ف نام دو روستا در دیره

دارەێ dareŷ دادەێ ف آنرا پس داد

دارێخوارێ darê xwarê تەشیشی، تەشویش ف تشویش ، اضطراب

دارێا darêa بنووڕە دادێا ف نگا **دادێا**

دارێان dariêan دادێان ف آنها را داد، آنها را داد به...

داریان daryan دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

دارێانەو darêanew بنووڕە دادێانەو ف نگا **داد ێانەو**

داریده darîde دارده، داڵتە ف پشتیبان، اسپانسر

دارین darîn دارْسان ف دارستان، جنگل

دازای dazay ۱) پیەنەو بۆ ۲) شلْ خام ف ۱) پهن شد، انبساط ۲) شل و ول

دازاین dazayn ۱) پیەنەو بۆن ۲) شلْ خام ف ۱) پهن شدن، انبساط ۲) شل و ول

دازڵکانن da ziĺkanin بنووڕە دامڵکانن ف نگا **دامڵکانن**

دا زەۆ da zeü دا زەۆوا ف بر زمین زد، بر زمین خورد

دا زەۆوا da zeüwa دا زەۆ ف بر زمین زد

داژ daj ۱) داج، دژ، قڵا ۲) دووژ، فاق ف ۱) قلعه، دژ ۲) تَرک، شکاف

داژدار dajdar ۱) داجدار ۲) داژگار، پەرەستار ف ۱) دژبان ، قلعه‌بان ۲) پرستار، تیمار کننده

داژداری dajdarî ۱) داجداری، تەسیاری قڵا ۲) داژگاری، پەرەستاری ف ۱) دژبانی، قلعه‌بانی ۲) پرستاری

داژگار dajigar پەرەستار، سەرەوەرەکەرْ زامدار ف پرستار ، پرستاری که کارش مراقبت از زخمیان است

داژگاری dajigarî ۱) سارێژ بۆنْ زام، سارێژ ۲) سەرەدان، پەرەستاری کردن لە بریندار ف ۱) التیام زخم ۲) سرپرستی و تیمار کردن زخمی

داژن dajin داڵگْ ژن «ل» ف مادر زن

داژەنین dajenîn وە یەک داینْ مەشکە ف زدن مشک، مشک زدن

دا ژێر dajêr ۱) وە ژێر چێشتێ دان ۲) لە ژێرْ قسە دان ف ۱) از زیر چیزی رد شدن ۲) زیر حرف خود زدن

دا ژێرێ dajêrê ۱) لە ژێرێەو رەێ بۆ ۲) وە ژێرێ دا ف ۱) از زیرش گذشت ۲) انکار کرد

داس das ۱) داێە ۲) داسۆڵک ف ۱) داده است ۲) داس

داسا dasa ۱) داێەسا ۲) لاداێە ف ۱) پس داده است ۲) کنار زده است

داسان dasan ئەوانە داسەو ف آنها را داده است

داسانا dasana داسانەو ف آنها را پس داده است

داسانەو dasanew داسانا ف آنها را پس داده است

داستۆله dastüle داسۆله «ل» ف داس کوچک

داسدرەو das direw وە داس درەو کردن ف با داس درو کردن

داسرەکیان da srekyan سرەویان، چەترگیان ف آرام گرفتن

داسقاڵه dasqaĺe گیاێگە وەکوو ماشۆله ف گیاهی باریک و قلابی شکل

داسۆلکه dasülke داسۆله، داستۆله، داسیله ف داس کوچک

داسۆله dasüle ۱) داسۆلکه ۲) گیاێگە ف ۱) داس کوچک ۲) گیاهی است

داسه dase ۱) داێەسە ۲) بژْ گەنم ف ۱) داده است به... ۲) موها یا تیغه‌ای غلات

داسەبان dase ban ۱) سەر هێز دان و چۆزەرە دان ۲) سەر کردێە، هەڵکڕانێە ف ۱) سر برآوردن و نمو کردن ۲) پیشرفت کرده است

داسەپێ dase pê داێەسە پێ ف به او داده است

داسەپێا dase pêa ١) ڕوواکانەسەیْ ٢) مارانگاز بۆیە ف ١) ربوده است ٢) مار نیشش زده است

داسەپێان dase pêan داێەسە پێان ف به آنها داده

داسەپێد dase pêd داێەسە پێد ف به تو داده

داسەپێدا dase pêda داێەسە پێدا ف تو را نیش زد

داسەپێدان dase pêdan داێەسە پێدان ف به شما داده است

داسەپێم dase pêm داێەسە پێم ف به من داده است

داسەپێما dase pêma داێەسە پێما ف مرا نیش زده

داسەپێمان dase pêman داێەسە پێمان ف به ما داده است

داسەپێەو dase pŷew بنووڕە داسە پێا ف نگا **داسەپێا**

داسەخوار dase xwar ١) داسەو خوار ٢) لاناوە لە تکە کردن ف ١) پایین کشیده ٢) کنایه از نشت کردن بام

داسەڕووا dase ȓuwa بنووڕە گڕاڵ ف نگا **گڕاڵ**

داسەزەۆ dase zeü ١) داسە زەۆوا ٢) کەفتێەسە زەۆ ف ١) بر زمین زده ٢) بر زمین خورده، به زمین خورده

داسەزەۆوا dase zeüwa بنووڕە داسەزەۆ ف نگا **داسەزەۆ**

داسەلا dase la داسەولا ف کنار رفته

داسەلێ dase lê ١) داێەسە لێ ٢) دەرزەنیە ف ١) او را زده ٢) جیم زده، فرار کرده و رفته

داسەلێان dase lêan داێەسە لێان ف آنها را زده

داسەلێد dase lêd داێەسە لێد ف تو را زده

داسەلێدان dase lêdan داێەسە لێدان ف شما را زده

داسەلێم dase lêm داێەسە لێم ف مرا زده

داسەلێمان dase lêman داێەسە لێمان ف ما را زده

داسەو dasew بنووڕە داسا ف نگا **داسا**

داسەو پێ dasew pê بنووڕە داسە پێ ف نگا **داسەپێ** و ترکیباتش

داسەو لا dasew la داسەلا ف کنار زده

داسەوەیْ daseweŷ بنووڕە داسێا ف نگا **داسێا**

داسەیْ daseŷ داێەسەیْ ف آنرا داده

داسەیْ زەۆ daseŷ zeü ڕمانەسەیْ ف قبلاً او را زمین زده

داسەیْ زەۆوا daseŷ zeüwa ڕمانێەسەیْ ف او را زمین زده

داسێا dasiêa ١) داێەسەو ٢) جوورسیەسەیْ ف ١) پس داده ٢) آنرا کاوش کرده

داسێان dasiêan ئەوانە داێە ف آنها را داده

داسێانا dasiêana ١) ئەوانە داسا ٢) جوورسیە سەیْ ف ١) آنها را پس داده ٢) آنجا را کاوش کرده

داسێانەو dasiêanew بنووڕە داسێانا ف نگا **داسێانا**

داسیلە dasîle داسۆلە ف داس کوچک

داسێەو dasiŷew ١) ئەوە داسەو ٢) ئەورە جوور سێە ف ١) آن را پس داده ٢) آنجا را کاوش کرده

داشت daşt ١) خەریک بۆ «داشت هات» ٢) دارا بۆ ٣) ئاژەڵ پەرواری ف ١) درحال، مشغول ٢) داشت، دارا بود ٣) دامی که برای تولید مثل یا پرورای نگهداری می‌شود

داشتن daştin بنووڕە داشت ف نگا **داشت**

داشتیا daştiya خەریک بۆ «داشتیا خواردیا» ف مشغول بود

داشقاڵە daşqaȊe داسْ دۆ دەمێگە ک دەسەکْ دریژێ دێرێ و ئەڕایْ پەسا کردنْ ئەو شاخەیلەسە ک دەسورەس وە پێ نییە ف داس دو دم که دستەی بلندی دارد و برای هَرس کردن سر شاخه‌هایی است که در دسترس باغبان نیست و در ارتفاع بالا قرار دارد

داشووڕیان dşûȓyan بنووڕە داچووڕیان ف نگا **داچووڕیان**

داشەکانن da şekanin شەکانن ف بشدت تکان دادن

داشی daşî ١) جاێڵ ٢) براگەورا ف ١) داشی، جاهل ٢) داداش

دافڕن da firîn فتن، ئاشوو ف فتنه‌گر

دافڕنگن da firîngin دافڕن ف فتنه‌گر

داقرچیا da qirçya قرچیان ف سوزش ناشی از نمک در زخم

داقرچیان da qirçyan قرچیان ف سوزش ناشی از نمک در زخم

داک dak پاشگرێگە «داکْ دەوا، داکْ دڵنگ» ف پیشوندی است که به تنهایی معنایی ندارد

داکاسیا da kasya خۆسیا، ستار گرت ف آرام شد

داکاسیان da kasyan ستار گرتن ف آرام شدن

داکاسیائ da kasyaê ستار گرتێ ف آرام شده

داکْدڵنگ daki diȊng هارخپارخ ف خرت و پرت منزل

داکْ دەوا daki dewa داکْ دەوای ف آرایش، مشاطه

داکْ دەوای daki deway داکْ دەوا ف آرایش، مشاطـه

داکراسیان da kirasyan داکاسیان «گ» ف آرام شدن

داکردن da kirdin ١) ساکردنْ واران ٢) وا کردنْ ئاژەڵ و... ٣) رشانن، خالی کردن ف ١) آخر بارندگی ٢) باز کردن احشام ٣) خالی کردن

داکردەو da kirdew بنوورە داکردن ف نگا **دا کردن**

داکروژانن da kirujanin کروژانن ف کروچیدن

داکروژیاگ da kirujyag کروژیاگ ف کروچیده شد

داکروژیان da kirujyan کروژیان ف کروچیدن

داکوتان da kwitan ١) بەسانْ ولاخ و... ٢) بۆڵقوو دان ف ١) بستن حیوان در جایی ٢) فرو بردن

داکوتیا da kwitya کوتیا ف فرو رفت

داکوتیان da kwityan کوتیان ف فرو رفتن

داکوتیایَ da kwityaê کوتیایَ ف فرو رفته

داکوژانن da kwijanin داکوشانن ف خاموش کردن

داکوشانن da kwişanin کوشانن ف خاموش کردن

داکە dake ١) داڵگە «ل» ٢) دەسوور وە داکردن ٣) بنوورە داوک ف ١) مادر ٢) امر به خالی کردن ٣) نگا **داوک**

داکەفتگ da keftig ١) داکەفتێ ٢) هووکارە ف ١) افتاده ، بی کبر ٢) عادتی

داکەفتن da keftin لەبانەو کەفتن ٢) کەفتێ ٣) هووکارە بۆن «وڵێ کە ئایمْ داکەفتیگە» ف ١) از بالا به زیر افتادن ٢) افتاده، تکیده ٣) عادتی

داکەفتێ da keftê کەفتێ ف افتاده، بیکبر

داکە dake دەسوور وە داکردن ف خالی کن

داکەڵێن da keʕên داپەپیرە «ل» ف مادر بزرگ

داکەن da ken ١) دەسوور وە کەنین ٢) دەسوور وە داکردن ٣) دەسوور وە دڵنگ دراوردن ف ١) امر به کندن ٢) امر به خالی کردن ٣) امر به در آوردن لباس

داکیشان dakîşan ١) کیشان وە سەرْ چشتێ ٢) شوورِ کردنْ پا ف ١) گستردن بر چیزی ٢) دراز کردن پاها برای استراحت کردن

داگ dag دا ف داد

داگر da gir ١) داگیر کەر ٢) دەرێ بگرەو ٣) پڕ بکە ف ١) غاصب ٢) در چیزی را باز گرفتن ٣) امر به پُـر کردن

داگرتن da girtin ١) داکردنْ بار ٢) پڕ کردن ٣) گرتن، داگیر کردن ٤) گیریان ٥) داملْکانن و شانێ کردن مێ سەر ٦) داگرتن قەور ف ١) خالی کردن بار ٢) پُـر کردن ٣) گرفتن، غصب کردن ٤) اسیر شدن ٥) باز کردن موی سر برای شانه کردن ٦) باز سازی قبر

داگرسان da girsan داێرسان ف روشن کرد

داگرسانن da girsanin داێرسانن ف روشن کردن

داگرسن da girsin داێرسن ف روشن کن

داگرسیا da girsya داێرسیا ف روشن شد

داگرسیان da girsyan داێرسیان ف روشن شدن

داگرسیایَ da girsyaê داێرسیایَ ف روشن شده

داگڵە dagiʕe کۆیەێگە لە کوونانی ف کوهی در کونانی

داگەردیا da gerdya ١) گەشتەڵ ٢) کرمـْژن ف ١) ولگرد ٢) نگا **کرمـْژن**

داگەردیاگ da gerdyag گەشتەڵ ف ولگرد

داگەردیان da gerdyan گەشتەڵی، گەزاڵی ف ولگردی

داگەردیایَ da gerdyaê گەشتەڵ ف ولگرد

داگیر dagîr داگر، دوڕ ف مستبد، غاصب

داگیرسانن da gîrsanin گیرسانن ف روشن کردن

داگیرسیا da gîrsya گیرسیا ف روشن شد

داگیرسیاگ da gîrsyag گیرسیاگ ف روشن شده

داگیرسیان da gîrsyan گیرسیان ف روشن شدن

داگیرسیایَ da gîrsyaê داگیرسیاگ ف روشن شده

داگیرکردن dagîr kirdin داوڕانن ف غصب کردن

داگیرکەر dagîr ker دوْڕ، داگر ف غاصب

داگیریان da gîryan گیریان ف اسیر شدن

داڵ daʕ ١) جوورێ هەڵۆیە ٢) کیشْ «د» ٣) کوچـْگ نیشان لە گەمەێ منداڵەیل، داوک ٤) جی، جیگە «داڵاهوو : جیگاێ خودا» ٥) گەێ «داڵبەش، داڵپەڕ» ٦) هاوڕێ ف ١) لاشخور ٢) حرف «د» ٣) سنگ یا نشانی در بازی کودکان ٤) جایگاه، مکان ٥) نوبت، به نوبت ٦) همراه، پشتیبان

داڵاخانی daʕaxanî کویەێگە لە سۆنقوڕ ف نام کوهی در سنقر کلیای

داڵاخوەر daʕaxwer چۆ داڵ رشیانە ملْ چشتێ و خواردنێ ف همچون کرکس بر سر غذا ریختن و خوردن، کنایه از عائله زیاد

داڵان daʕan ١) هاڵ هەڕاق ٢) داڵەیل ف ١) دالان ٢)

لاشخورها

دالانخوەر daĺanxwer بنووڕە دالاخوەر ف نگا **دالاخوەر**

دالاهوو daĺahû کۆیەیکە لە کرماشان، دالاهوو وە مانایَ مەنزڵگایَ خوداسە «داڵ = جیگە+ هوو = خودا» مانایَ داڵ و ئاهوو هەڵەس و لە کەڵام یارسان دیارە دالاهوو وە مانایَ مەنزڵگایَ خوداسە باوەڕ ترەک «داڵ = جیگە+ هوو = هوەر» واتە مەنزڵگایَ خوەر و هەر ئەو جوورە کە زانیمن خوەر خودایگ بۆیە ف کوهی در کرماشان، دالاهو به معنای منزلگاه خداست «داڵ = جا، مکان+ هو = خدا» و این برداشت که دالاهو به معنای دال و آهو است غلط است زیرا در کلام یارسان که یکی از متون قدیمی کردی است بارها به آن اشاره شده همچنین «داڵ = مکان+ هوو = هوەر یا آفتاب» و به معنی مکان آفتاب است وخورشید خود یکی از خدایان باستان بوده است

داڵبەخش daĺbexş داڵوەخش، بەخشین ف بخشیدن، عذر کسی را پذیرفتن

داڵبەخشکردن daĺbexş kirdin داڵوەخشکردن، بەخشان ف بخشیدن، عذر پذیرفتن

داڵبەش daĺbeş بەش کردن ف به نوبت تقسیم کردن، توزیع کردن

داڵبەش کردن daĺbeş kirdin بەش کردن ف به نوبت تقسیم کردن

داڵپەڕ daĺpeȓ ۱) وە نەوبە پەڕین ۲) وەک پەڕداڵ « تەختەچوو کاکان، سییەچۆ داڵپەڕ- تەویژْ پاتشا، زینەتْ سەر گەر» ف ۱) به نوبت پریدن ۲) مانند پر «دال» سیاه و کشیده

داڵپەلوو daĺpelû بنووڕە پەڵان «ل» ف نگا **پەڵان**

داڵتە daĺte داڵدە، داردە ف پشتیبان، اسپانسر

داڵتەماڵ daĺte maĺ داڵدە، داردە ف پشتیبان، اسپانسر

داڵدە daĺde داڵتە، داردە، لە تۆرکەمەنی «داڵدا» ئۆشن ف پشتیبان در ترکمنی «دالدا» گویند

داڵدەدان daĺde dan پشتیوانی کردن، داڵتە ف پشتیبانی کردن

داڵغە daĺxe ۱) پەژارە ۲) دڵغەم، خوتوورە، خەمْ دڵ، عەزاو وژدان ف ۱) پریشانی ۲) عذاب وجدان، غم دل

داڵقڵا daĺqiĺa تەقەلفی ف تقلب

داڵقڵا کردن daĺqiĺa kirdin تەقەلفی کردن ف تقلبی کردن

داڵقووڕ daĺqûȓ سەر داوکە «گ» ف سرحلقه، سر سلسله

دالکانن dalikanin لکانن ف چسبیدن

دالکیا dalikya لکیایَ ف چسبیده بر...

دالکیاگ dalikyag دالکیایَ ف چسبیده

دالکیان dalikyan چەوسیان ف چسبیدن

دالکیایَ dalikyaê چەوسیایَ ف چسبیده بر...

داڵگ daĺig دا، دایە ف مادر

داڵگئازا daĺig aza لاناوە لە زاتدار ف کنایه از شجاع، اصل واژه به معنی مادر درست است

داڵگانە daĺigane مەلۆچکْ مایە ف گنجشک ماده

داڵگبێگانە daĺig bêgane ۱) ئەنەزا ۲) لاناوە لە بیَ بەش لە چشتیَ ف ۱) فرزندی که از مادر دیگر است ۲) کنایه از کسی که در چیزی سهمی ندارد

داڵگرتن daĺ girtin لە گەمە کردن وە نیشان رەسین و بەرندە بۆن ف دربازی آزاد آزاد به «داڵ » که همان نشان و جایگاه بازی است رسیدن و برنده شدن

داڵگ ودۆیەت daĺig û düyet گیایکە ف گیاهی است

داڵگْ ماڵ daĺigi haĺ لاناوە لە بەدگڵ ف کنایه از دختر بد ریخت

داڵگە daĺige داڵگ، دایە ف مادر

داڵگە daĺge نختەیَ دەس وە کارەو بۆن، داوکە ف نقطـه شروع، آغاز به کار کردن

داڵگەدزان daĺige dizan ۱) داڵگەدزە ۲) لاناوە لە دۆڕۆ ف ۱) کسی که جایی را در اختیار دزدان قرار می‌دهد تا اموال مسروقه را در آنجا پنهان کنند ۲) کنایه از دو رو و منافق

داڵگەدزە daĺige dize بنووڕە داڵگەدزان ف نگا **داڵگە دزان**

داڵگەماران daĺigemaran جووریَ مارمۆلکْ گەوراس ف نوعی چلپاسه

داڵگەوەهار daĺige wehar هەنهەنْ وەهار کْ خواردەمەنی چۆ کەرە ونان و... کەنە قەیَ دارەو ئەڕایَ داڵگْ وەهار ف اوایل بهار که مردمان خوارکی مانند کره و نان و... را برسر درختان می‌گذارند و عقیده بر این است که مادر بهار خواهد آمد و آنها را می‌خورد

داڵگی daĺîgî ١) وه نازەو چرینْ منالْ ٢) دۆ منالْ کْ له داڵگەو وه یەک برەسن ف ١) با ناز و نوازش صدا کردن نوزاد ٢) دو فرزند که مادرشان یکی است و از طریق مادر برادر یا خواهرند

داڵنگ daĺinĝ ١) دنگاڵ ٢) لاناوەله خەڕەمە ف ١) قسمتی از جل الاغ ٢) کنایه از لندهور

داڵوُ daĺû دالان «ل» له سەکزی «داڵوو» ئۆشن ف دالان، در سکزی نیز «دالوو» گویند

داڵوەخش daĺwexş داڵبەخش، بەخشین، لێبواردن ف بخشش، عذر پذیرفتن

داڵوەخش‌کردن daĺwexş kirdin داڵبەخش کردن، لێ بواردن ف بخشیدن، پذیرفتن عذر

دالەقانن da leqanin لەقانن ف تکان دادن

دالەقانن da leqanin لەقانن ف تکان دادن

دالەقەێ da leqeŷ ١) بەسا کەمەرەو ٢) دا نوواێ ٣) لاشان دا لێ ٤) بردەێ «دا لەقەێ ماڵ خوەێ و چی» ف ١) به کمر بست ٢) پیشی گرفت ٣) به او تنه زد ٤) باخود برد

دالەقیاێ da leqyaê لەقیاێ ف تکان خورده

داڵەگڕان daĺegiȓan بەرچەک کردن و قرمْقاڵ «ئۆشن لەو بانه داڵەگڕانه ـ وه سەر ئەو چەو مەسه خەنجەر کیشانه» ف جنجال وهیاهو، اصل واژه به معنی چون لاشخور چنگ نشان دادن است

داڵەگیژان daĺegîjan دەس وه ناو دەس گرتن و چەرخانن ف دست کسی را گرفتن و به دور خود چرخاندن

داڵەواز daĺewaz تاقْلوور، تاک و تووک ف به ندرت، تک و توک

دا لێ da lê داده لێ ف او را زد

داڵێار daĺêar ١) بەشێگه له تەون ٢) ئەو کەسه کْ تەون درْس کەێ یا داوەسێ ف ١) قسمتی از دار قالی ٢) کسی که دار قالی را ترمیم می‌کند یا بر پا می‌کند

دا لێد da lêd داده لێد ف تو را زد

دالێدان da lêdan داده لێدان ف شما را زد

دالێم da lêm داده لێم ف مرا زد

دا لێمان da lêman داده لێمان ف ما را زد

دام dam ١) کردارْ وێەرده له داین، ئەوەڵ کەس) کوتام «دامه ناو دەمێ» ٣) داو ف ١) دادم ٢) زدم ٣) دام، تله

داما dama ١) سەرێ لاوردم ٢) کلەو کردم ٣) دەرمەنه ٤) واز کردم ف ١) پوشش آنرا برداشتم ٢) برگرداندم، پس دادم ٣) درمانده ٤) باز کردم

داماروو damarû بنووڕه مارمۆلْک ف نگا **مارمۆلْک**

داماگ damag داماو ف درمانده

داماڵ damaĺ دەسوور وه ماڵین ف امر به مالیدن

داماڵیا damaĺya ماڵیا ف مالیده شد

داماڵیاگ damaĺyag داماڵیا ف مالیده شد

داماڵیان damaĺyan ماڵیان ف مالیده شدن

داماڵیاێ damaĺyaê داماڵیاگ ف مالیده شده

داماڵین damaĺîn ماڵین ف مالیدن

دامان daman ١) ئەوانه دام ٢) دەرمەنه بۆن ٣) داوان، داوێن ف ١) آنها را دادم، پرداخت کردم ٢) درمانده شدن ٣) دامان، دامن

دامانا damana ١) دامانەو ٢) کلێانەو کردم ف ١) پوشش آنها را برداشتم ٢) آنها را برگرداندم

دامان‌دریژ daman dirîj ژنێ کْ منالْ فره هاوردێ و لێان نەمردێ ف زنی که بچه‌های زیادی بدنیا آورد و از آنها نمیرد

دامانه‌پێ damane pê ئەوانه دامه پێ ف آنها را به او دادم

دامانه‌پێان damane pêan ئەوانه دامه پێان ف به آنها دادم

دامانەو damanew ١) سەرێان دامەو ٢) ئەوانه دامەو ف ١) پوشش آنها را برداشتم ٢) آنها را بر گرداندم

داماو damaw داما ف درمانده

دامردن da mirdin ١) مردن ٢) دانیشتنْ ژان و پەنام و... ٣) کوشیانەوەێ ئاگر، دامرکیان ف ١) مُردن ٢) ساکت شدن درد و بهبودی ورم و... ٣) خاموش شدن آتش

دامرکان da mirkan کوشانەو، سەردەو بۆ ف خاموش کردن، سرد کردن آتش

دامرکانن da mirkanin کوشانن ف خاموش کردن

دامرکیا da mirkya کوشیاوا ف خاموش شد

دامرکیاگ da mirkyag دامرکیاێ ف خاموش شده

دامرکیان da mirkyan کوشیانەوه ف خاموش شدن

دامرکیاێ da mirkyaê دامرکیاگ ف خاموش شده

دامزێه dam ziŷe ١) قالان گورەختە، له دام دەر چێ ٢)

رازایَ کەوکێگ کْ زرنگە ٣) دنیا دیدە ٤) چاچووڵەباز [ف] ١) از دام جستە، زیرک ٢) صفت کبک زیرک و از دام جستە است ٣) دنیا دیدە، با تجربە ٤) نیرنگباز، مکار

داملّکانن da mil̂kanin ١) ئاڵووز کردنْ مق سەر ٢) پڵمژگانن، پژلمیان [ف] ١) آشفتە کردن موی سر ٢) پژمردە کردن

دامە dame ١) کوتامەسە «دامە ناو دەمیَ» ٢) دامەسە... ٣) دق جامە ٤) دامێگە [ف] ١) زدەام ٢) دادەام ٣) نگا **دق جامە** ٤) دام است

دامەپیَ dame pê وە پیَ دام [ف] بە او دادم

دامەپیان dame pêan وە پیان دام [ف] بە آنها دادم

دامەپید dame pêd دامە تْ [ف] بە تو دادم

دامەپیدان dame pêdan دامە ئۆیە [ف] بە شما دادم

دامە دۆیا dame düya بنوورە دامەو دۆیا [ف] نگا **دامەو دۆیا**

دامەزران dameziran مەزران [ف] مستقر کرد، جایگزین کرد

دامەزرانن dameziranin مەزرانن [ف] جایگزین کردن، مستقر کردن

دامەزریا damezirya ١) مەزریا ٢) ئارام بۆ [ف] ١) مستقر شد ٢) آرام شد

دامەزریاگ dameziryag ١) دامەزریایَ ٢) ئارام کریایَ [ف] ١) مستقر شدە ٢) آرام گرفتە

دامەزریان dameziryan ١) مەزریان ٢) ستار گرتن [ف] ١) مستقر شدن ٢) آرام گرفتن

دامەزریایَ dameziryaê ١) دامەزریاگ ٢) ستار گریاگ [ف] ١) مستقر شدە ٢) آرام گرفتە

دامەزۆ dame zeü ١) کوتامە زۆ ٢) داملە زۆ [ف] ١) بر زمین زدم ٢) بر زمین خوردم

دامەزۆوا dame zeüwa دامەیَ زۆوا [ف] او را بر زمین زدم

دامەسا dame sa ١) دامەسەو ٢) جوورسمە ٣) چیمە ژێرْ سایە [ف] ١) قبلاً پس دادەام ٢) قبلاً کاوش کردەام ٣) بە زیر سایە رفتم

دامەسان dame san ئەوانە دامە [ف] آنها را پس دادەام، پرداخت کردەام

دامەسانا dame sana ١) ئەوانە دامەسانەو ٢) ئەوانە جوورسمە [ف] ١) قبلاً آنها را پس دادەام ٢) قبلاً آنها را کاوش کردەام

دامەسانەو dame sanew بنوورە دامەسانا [ف] نگا **دامە سانا**

دامەسەزۆ dame se zeü بنوورە دامەزۆ [ف] نگا **دامەزۆ**

دامەسەزۆوا deme se zeüwa دامە زۆوا [ف] او را بر زمین زدم

دامەسەو dame sew بنوورە دامەسا [ف] نگا **دامەسا**

دامەسەوەیَ dame seweŷ ١) زۆنە ئەوە دامە سەو ٢) زۆنە ئەوە جوورسمە [ف] ١) قبلاً آنرا پس دادەام ٢) قبلاً آنرا کاوش کردەام

دامەسەیَ dame seŷ ئەوە دامەسەو [ف] قبلاً پس دادەام، پرداخت کردەام

دامەسەیَ زۆ dame seŷ zeü دامەیَ زۆ [ف] قبلاً او را بر زمین زدەام

دامەسەیَ زۆوا dame seŷ zeüwa رمانمە سەیَ [ف] قبلاً او را زمین زدەام

دامەسێا dame siêa ١) دامەسێەو ٢) ئەورە جوورسمە [ف] ١) قبلاً آنرا پس دادەام ٢) قبلاً آنرا کاوش کردەام

دامەسێان dame siêan ئەوانە دامە [ف] آنها را پرداخت کردەام، دادەام

دامەسێانا dame siêana ١) دامەسێانەو ٢) ئەورە جوورسمە [ف] ١) قبلاً آنها را پس دادەام ٢) قبلاً آنها را کاوش کردەام

دامەسێانەو dame siêanew بنوورە دامەسێانا [ف] نگا **دامەسێانا**

دامەسێەو dame siŷew بنوورە دامەسێا [ف] نگا **دامەسێا**

دامەقولێا dame qwilêa بنوورە دامەهەلێا [ف] نگا **دامە هەلێا**

دامەقەیَ dame qeŷ ١) دامە نوواێا ٢) دامە لێەو ٣) بەسامە کەمەرەو ٤) ئەولا بردم [ف] ١) از او پیشی گرفتم ٢) بە او برخورد کردم، تصادف کردم ٣) بە کمر بستم ٤) با خود بردم

دامەقەیەو dame qeŷew بنوورە دامەقەیَ [ف] نگا **دامە قەیَ**

دامە لێ dame lê دامله لێ ف او را زدم

دامەلێان dame lêan دامله لێان ف آنها را زدم

دامەلێد dame lêd دامله لێد ف تو را زدم

دامەلێدان dame lêdan دامله لێدان ف شما را زدم

دامەن damen دامان، داوان ف دامن

دامەو damew بنووڕە داما ف نگا **داما**

دامەو دۆیا damew düya ١) دامەو ٢) تەک دامە دۆیا ف ١) بر گرداندم، پس دادم ٢) عقب نشینی کردم

دامەوە damewe ١) دامێا ٢) سەرێ دامەو ٣) پەڕەگان دامەو ف ١) پس دادم ٢) پوشش آنرا برداشتم ٣) برگها را ورق زدم

دامەوەێ dameweŷ ١) ئەوە دانەو ٢) سەرێ لاوردم ف ١) آنرا پس دادم ٢) پوشش آنرا بر داشتم

دامەهەلێا dame helêa ١) دامە قولێا ٢) روواکانمەێ ف ١) زیر آبش را زدم ٢) ربودم

دامەێ dameŷ دام، ئەوە دامەوە ف آنرا دادم

دامەێ زەۆ dameŷ zeü ئەۆ دامە زەۆ ف او را بر زمین زدم

دامەێ زەۆوا dameŷ zeüwa ئەۆ دامە زەۆوا ف او را بر زمین زدم

دامەیەکا dame yeka ١) چەچی وەتم ٢) وە یەک دام ف ١) درهم وبرهم گفتم ٢) بە هم زدم، بر هم زدم

دامەیەکەو dame yekew ١) چەچی وەتم ٢) وە یەک دام ف ١) درهم وبرهم گفتم ٢) بر هم زدم

دامێا damiêa ١) دامەوە ٢) جوورسم ف ١) آنرا پس دادم ٢) آن را کاوش کردم

دامێان damiêan ئەوانە داما ف آنها را پس دادم، پرداخت کردم

دامێانا damiêana ١) دامێانەو ٢) جوورسمان ف ١) آنها را پس دادم ٢) آنها را کاوش کردم

دامێانەو damiêanew بنووڕە دامێانا ف نگا **دامێانا**

دامێەو damŷew بنووڕە دامێا ف نگا **دامێا**

دان dan ١) ئەوان دان ٢) خواردەمەنی ئاژەڵ و مامر و... ٣) تۆیەم «نخەێ ئمساڵ دان نەێرێ» ٤) پاشگرْ جیگە «خوا دان، نان دان» ٥) نیشانەێ بنچینە «پێدان» ٦) لە ناو کەفتن «لە ئاودان» ٧) پاشگرْ گەل «کتاوەگەدان» ٨) نمْ ناز واران «واران دانێ دا» ٩) کوتاین «دانە لێ» ١٠) بەش، دانگ ١١) رۆنْ دان ف ١) دادند ٢) خوراک احشام و ماکیان ٣) بذر، تخم ٤) پسوند مکان ٥) نشانە مصدری ٦) در میان افتادن ٧) پسوند جمع ٨) نمنم باران ٩) زدند ١٠) دانگ، سهم ١١) روغن حیوانی

دانا dana ١) دانەو ٢) نادە زەۆ ٣) باخت ٤) زانا ف ١) پس دادند ٢) زمین گذاشتند ٣) باختند ٤) دانا

دانام danam ١) نامە زەۆ ٢) من زانام ٣) باختم ف ١) زمین گذاشتم ٢) من دانا هستم ٣) باختم

دانامان danaman ١) لە دەسێان دام ٢) نامانە زەۆ ف ١) باختم، ازدستشان دادم ٢) آنها را زمین گذاشتم

دانامە daname ١) نامەسە زەۆ ٢) باختمە ٣) دانْ گول مۆ دراوردن ف ١) زمین گذاشتەام ٢) باختەام ٣) رویش نخستن مو در صورت

دانامەخسن daname xisin ١) دانْ گول مۆ لە دەمْ چەو سەوز بۆن ٢) لاناوە لە نەوجووان ف ١) روییدن نخستن موها در صورت ٢) کنایە از نوجوان، آنکە اولین بار صورت را تراشیدە

دانامەسان daname san ١) نامەسانە زەۆ ٢) لە دەسێان دامە ف ١) آنها را زمین گذاشتەام ٢) آنها را از دست دادەام

دانامەسەێ daname seŷ ١) نامەسەێ زەۆ ٢) لە دەسێ دامە ف ١) آنرا زمین گذاشتەام ٢) آنرا از دست دادەم، باختەام

دانامەسێان daname siêan ١) نامەسێانە زەۆ ٢) لە دەسێان دامە ف ١) آنها را زمین گذاشتەام ٢) آنها را از دست دادەام

دانامەێ danameŷ ١) نامەێ زەۆ ٢) باختمەێ ف ١) آنرا زمین گذاشتم ٢) آنرا از دست دادم، باختم

دانامێان danamiêan ١) نامانە زەۆ ٢) لە دەسێان دام ف ١) آنها را زمین گذاشتم ٢) آنها را از دست دادم

دانان danan ١) نانە زەۆ ٢) باختن ٣) نانین، هیشتن ف ١) بر زمین گذاشتند ٢) باختند ٣) نهادند، گذاشتند

دانانان dananan ١) نانە زەۆ ٢) لە دەسێان دان ف ١) بر زمین گذاشتند ٢) آنها را از دست دادند

دانانە danane ١) باختنە ٢) وە زەۆ نانە ف ١) باختەاند ٢) زمین گذاشتەاند

دانانەسان danane san ١) ئەوانە نانەسە زەق ٢) باختنە سەیَ ف ١) آنها را زمین گذاشته‌اند ٢) باخته‌اند

دانانەسەیَ danane seŷ ١) نانەسەیَ زەق ٢) باختنەسەیَ ف ١) آنرا زمین گذاشته‌اند ٢) آنرا باخته‌اند

دانانەسێان danane siêan دانانەسان ف نگا **دانانەسان**

دانانەیَ dananeŷ ١) نانەیَ زەق ٢) لە دەسیَ دان ف ١) آنرا زمین گذاشتند ٢) آنرا ازدست دادند

دانانێان dananiêan ١) نانانە زەق ٢) لە دەسێان دان ف ١) آنها را زمین گذاشتند ٢) آنها را از دست دادند

داناۊ danaü ١) ناۊد ٢) باختۊ ف ١) گذاشته بود ٢) باخته بود

داناۊان danaüan ١) ناۊدان ٢) لە دەسێان داۊ ف ١) آنها را زمین گذاشته بود ٢) آنها را از دست داده بود

داناۊد danaüd بنووڕە داناۊ ف نگا **داناۊ**

داناۊدان danaüdan بنووڕە داناۊان ف نگا **داناۊان**

داناۊدن danaüdin بنووڕە داناۊ ف نگا **داناۊ**

داناۊدنان danaüdinan بنووڕە داناۊان ف نگا **داناۊان**

داناۊدنەیَ danaüdineŷ ١) داناۊد ٢) ناۊدنەیَ زەق ف ١) آنرا از دست داده بود ٢) آنرا زمین گذاشته بود

داناۊدنێان danaüdiniêan ١) ناۊدانە زەق ٢) لە دەسێان داۊ ف ١) آنها را زمین گذاشته بود ٢) آنها را از دست داده بود

داناۊم danaüm ١) ناۊم ٢) باختۊم ف ١) گذاشته بودم ٢) باخته بودم

داناۊمان danaüman ١) ناۊمان ٢) لە دەسێان داۊم ف ١) آنها را زمین گذاشته بودم ٢) آنها را از دست داده بودم

داناۊمن danaümin ١) ناۊمن ٢) باختۊمن ف ١) گذاشته بودیم ٢) باخته بودیم

داناۊمنان danaüminan ١) ناۊمنان ٢) لە دەسێان داۊمن ف ١) آنها را زمین گذاشته بودیم ٢) آنها را از دست داده بودیم، باخته بودیم

داناۊمنەیَ danaümineŷ ١) ناۊمنەیَ ٢) لە دەسیَ داۊمن ف ١) آنرا زمین گذاشته بودیم ٢) آنرا از دست داده بودیم

داناۊمنێان danaüminiêan بنووڕە داناۊمنان ف نگا **داناۊمنان**

داناۊمەیَ danaümeŷ ١) ناۊمەیَ ٢) باختۊمەیَ ف ١) گذاشته بودم ٢) باخته بودم

داناۊمێان danaümiêan ١) ناۊمێان ٢) لە دەسێان داۊم ف ١) آنها را زمین گذاشته بودم ٢) آنها را از دست داده بودم

داناۊن danaün ١) ناۊن، ئەوانە ناۊن ٢) ئەوانە لە گەمە دۆڕاندنە، باختۊن ف ١) آنها گذاشته بودند ٢) در بازی باخته بودند

داناۊنان danaünan ١) ناۊنان ٢) لە دەس داۊن ف ١) گذاشته بودند ٢) آنها را از دست داده بودند

داناۊنەیَ danaüneŷ ١) ناۊنەیَ ٢) لە دەس داۊن ف ١) آنرا زمین گذاشته بودند ٢) آنرا از دست داده بودند

داناۊنێان danaüniêan بنووڕە داناۊنان ف نگا **داناۊنان**

دانای danaî ١) نایدن ٢) نایدە زەق ٣) باختی ٤) ت زانایدن ف ١) گذاشتی، قرار دادی ٢) زمین نهادی ٣) باختی، از دست دادی ٤) تو دانا هستی

دانایَ danaê باختێد ف می‌بازد

داناید danaîd بنووڕە دانای ف نگا **دانای**

داناێد danaêd دانایَ ف می‌بازد

دانایدان danaîdan ١) نایدان ٢) لە دەسێان داید ف ١) آنرا گذاشتی ٢) از دستشان دادی، باختی

دانایدن danaîdin بنووڕە داناید ف نگا **داناید**

داناێدن danaêdin داناێد ف می‌بازد

دانایدنان danaîdinan ١) نایدنان ٢) لە دەسێان دای ف ١) آنها را زمین گذاشتی ٢) آنها را از دست دادی

داناێدنان danaêdinan لە دەسێان دەیَ ف آنها را خواهد باخت

دانایدنە danaîdine ١) نایدنە ٢) لە دەس دایدە ف ١) گذاشته‌ای ٢) از دست داده‌ای

دانایدنەسان danaîdine san ١) دانایدەسان ٢) باختیدە سان ف ١) آنها را زمین گذاشته‌ای ٢) آنها را از دست داده‌ای

دانایدنەسێان danaîdine siêan ١) نایدنەسا نە زەق ٢) دانایدەسێان ف ١) آنها را بر زمین گذاشته‌ای ٢) آنها را از دست داده‌ای

دانایدە danaîde ١) نایدە ٢) باختیدە ف ١) گذاشته‌ای ٢) باخته‌ای

دانایدەسان danaîde san ١) ئەوانە نایدەسە زەو ٢) لە دەسێان دایدە ف ١) آنها را بر زمین گذاشته‌ای ٢) آنها رز از دست داده‌ای

داناید‌ه‌سیان danaîde siêan داناید‌نه‌سیان ف نگا **داناید نه‌سیان**

داناید‌ه‌ێ danaîdeŷ ۱) نایده‌ێ؟ ۲) له ده‌سێ دای ف ۱) گذاشتی ۲) آنرا از دست دادی

داناێد‌ه‌ێ danaêdeŷ باخێده‌ێ ف آنرا خواهد باخت

دانایدیان danaîdiêan بنووڕه دانایدان ف نگا **دانایدان**

دانایم danaîm ۱) نایمه زه‌ق ۲) باختیمن ف ۱) گذاشتیم ۲) باختیم

دانایمان danaîman ۱) نایمان ۲) له ده‌سیان دایمن ف ۱) آنها را زمین گذاشتیم ۲) آنها را از دست دادیم، باختیم

دانایمن danaîmin بنووڕه دانایم ف نگا **دانایم** و ترکیبا تش

دانایمه danaîme ۱) نایمه، هیشتیمنه۲) باختیمه ف ۱) گذاشته‌ایم ۲) باخته‌ایم

دانایمه‌سان danaîme san ۱) نایمه‌سان ۲) له ده‌سیان دایمه ف ۱) آنها را زمین گذاشته‌ایم ۲) آنها را از دست داده‌ایم

دانایمه‌سیان danaîme siêan دانایمه‌سان ف نگا **دانایمه سان**

دانایمه‌ێ danaîmeŷ ۱) نایمه‌ێ ۲) باختیمه‌ێ ف ۱) گذاشتیم ۲) آنرا از دست دادیم، باختیم

دانایمیان danaîmiêan بنووڕه دانایمان ف نگا **دانایمان**

داناین danaîn ۱) ناین ۲) باختین ف ۱) گذاشتید ۲) باختید

دانایِنان danaînan ۱) نایِنان ۲) له ده‌سیان داین ف ۱) آنها را زمین گذاشتید ۲) آنها را از دست‌دادید

دانایِنه danaîne ۱) باختینه ۲) نایِنه، هیشتینه ف ۱) باخته‌اید ۲) گذاشته‌اید

دانایِنه‌سان danaîne san ۱) نایِنه‌سان ۲) باختینه‌سه‌ێ ف ۱) آنها را زمین گذاشته‌اید ۲) آنها را از دست داده‌اید

دانایِنه‌سیان danaîne siêan دانایِنه‌سان ف نگا **دانایِنه سان**

دانایِنه‌ێ danaîneŷ ۱) نایِنه‌ێ ۲) له ده‌سێ داین ف ۱) زمین گذاشتید ۲) آنرا از دست دادید

دانْخۆم danixom ره‌نگْ به‌ن مه‌وجان ف رنگی که با آن «موج» جاجیم را رنگرزی کنند

دان‌دان dan dan ۱) گله‌گله ۲) نه‌رمه‌خۆناو ۳) دان کردنْ ئاژه‌ڵ و مامر ف ۱) دانه‌دانه ۲) نم نم باران ۳) دانه دان به احشام و ماکیان

دانکردن dan kirdin ۱) دان وه ئاژه‌ڵ دان ۲) ده‌نْگ کردنْ هه‌نار ۳) شیره پڕ کردنْ کشت و کاڵ ف ۱) دانه دادن به احشام و ماکیان ۲) دانه کردن انار ۳) دانه کردن غله

دانگ danĝ ۱) بنووڕه دانگه ۲) به‌ش، شه‌ش وه یه‌کی ف ۱) نگا **دانگه** ۲) دانگ، یک ششم مال

دانگه danĝe ۱) جی به‌رێ کردن ۲) به‌شێ له جاڕک ده‌نه‌ێ ده‌م رییه‌نه‌و ف ۱) محل دوشیدن احشام ۲) قسمتی از زمین درو شده که در نیمروز به گله داده می‌شود

دانْ مۆ dani mü تازه جووان ف کسی که تازه صورتش مو درآورده باشد

دانۆک danük ده‌روه‌نێگه له ئه‌ێوان ف دره‌ای زیبا در ایوانغرب

دانۆکه danüke ۱) دانه چنینْ که‌مووته‌ر و... ۲) نه‌خوه‌شی رییه‌ن ۳) گیاێگه بێ به‌ر «ئه‌ر دانۆکه دان بگرێ — که‌رێانه‌گه‌م کان گرێ» ف ۱) دانه جمع کردن پرنده‌گان در صحرا ۲) بیماری گله ۳) گیاهی علوفه‌ای

دانْوه‌رێ daniwerê جی به‌رێ کردن «به‌رێ+ دان» ف محل شیر دوشیدن

دانه dane ۱) کردارْ سێیم که‌س گه‌ل له داین ۲) دانگه ۳) دان ٤) ده‌نگ ٥) ده‌نه‌ێ جووڵیاێ ٦) ده‌سوور وه زه‌ق نان ۷) کوتانه «دانه ناو ده‌مێ» ف ۱) داده‌اند ۲) نگا **دانگه** ۳) دانه خوراکی ٤) عدد، دانه ٥) شانه جولایی ٦) امر به زمین نهادن ۷) زدند

دانه‌بار dane bar ۱) بار کردن ۲) دانه وه‌ر، ئه‌ولْ خوه‌یانا بردن ف ۱) بار کردن، کوچ کردن ۲) با خود همراه کردن

دانه‌پاڵ dane paĺ دانه قه‌ێ پاڵ ف از دامنه بالا رفتند

دانه‌پێ dane pê ئه‌وان دانه ئه‌ۆ ف به او دادند

دانه‌پێان dane pêan دانه ئه‌وان ف به آنهادادند

دانه‌پێد dane pêd دانه تْ ف به تو دادند

دانه‌پێدان dane pêdan دانه ئۆیه ف به شما دادند

دانه‌پێم dane pêm دانه مْ ف به من دادند

دانه‌پێمان dane pêman دانه ئیمه ف به ما دادند

دانه‌دانه dane dane ده‌نْگ ده‌نْگ، گله وه گله ف دانه به دانه

دانەڕووکە danerûke دێان رووکانە ف نگا **دێان رووکانە**

دانەزەق dane zeü ۱) ئەوان دانلە زەق ۲) دەسوور وە زەق نان ف ۱) آنها بر زمین زدند ۲) امر به بر زمین نهادن

دانەزەقوا dane zeüwa ئەوانە دانانە زەقوا ف آنها را بر زمین زدند

دانەسا dane sa ۱) دانەسەو ۲) جوورسنە ف ۱) پس دادەاند، برگرداندەاند ۲) کاوش کردەاند، باز کردەاند

دانەسان dane san ئەوانە دانەسەو ف آنها را پس دادەاند

دانەسانا dane sana ۱) دانەسانەو ۲) ئەورە جوورسنە ف ۱) آنها را پس دادەاند ۲) آنجا را کاوش کردەاند

دانەسانەو dane sanew دانەسانا ف نگا **دانەسانا**

دانەسە پێ dane se pê ئەوان دانە پێ ف آنها به او دادەاند

دانەسە پێان dane se pêan ئەوان دانە پێان ف به آنها دادەاند

دانەسە پێد dane se pêd ئەوان دانە پێد ف به تودادەاند

دانەسە پێدان dane se pêdan ئەوان دانە پێدان ف به شما دادەاند

دانەسە پێم dane se pêm ئەوان دانە پێم ف به من دادەاند

دانەسە پێمان dane se pêman ئەوان دانە پێمان ف به ما دادند

دانەسەزەق dene se zeü دانلەسە زەق ف زمین خوردەاند

دانەسەزەقوا danese zeüwa کوتانەسە زەق ف بر زمین زدەاند

دانەسەلێ dane se lê ئەوان دانە لێ ف او را زدەاند

دانەسەلێان dane se lêan ئەوان دانە لێان ف آنها را زدەاند

دانەسەلێد dane se lêd ئەوان دانە لێد ف آنها تو را زدەاند

دانەسەلێدان danese lêdan ئەوان دانە لێدان ف شما را زدەاند

دانەسەلێم dane se lêm ئەوان دانە لێم ف آنها مرا زدند

دانەسەلێمان danese lêman ئەوان دانە لێمان ف آنها ما را زدند

دانەسەو dane sew بنوورە دانەسا ف نگا **دانەسا**

دانەسەوەێ dane seweŷ دانەوەێ، بنوورە دانەوەێ ف نگا **دانەوەێ**

دانەسەێ dane seŷ ئەوە دانەسەو ف آن را باز پس دادەاند، پرداخت کردەاند

دانەسەێ زەق dene seŷ zeü ئەق دانەسە زەقوا ف او را بر زمین زدەاند

دانەسەێ زەقوا daneseŷ zeüwa رماننەسەێ ف او را بر زمین زدەاند

دانەسێا dane siêa بنوورە دانەسا ف نگا **دانەسا**

دانەسێان dane siêan بنوورە دانەسان ف نگا **دانەسان**

دانەسێانا dane siêana بنوورە دانەسانا ف نگا **دانەسانا**

دانەسێانەو dane siêanew بنوورە دانەسانەو ف نگا **دانەسانەو**

دانەسێەو dane siŷew بنوورە دانەسێا ف نگا **دانەسا**

دانەکوڵانە dane kwiĺane دانەڕووکە ف آشی کە به مناسبت دندان درآوردن نوزاد می‌پزند

دانەکوڵیا dane kwiĺya بنوورە دانەکوڵانە ف نگا **دانە کوڵانە**

دانەکوڵیاێ dane kwiĺyaê بنوورە دانەکوڵانە ف نگا **دانەکوڵانە**

دانەلێ dane lê ئەوان دانە لێ ف آنها او را زدند

دانەلێان dane lêan ئەوان دانە یان ف آنها را زدند

دانەلێد dane lêd ئەوانە دانە لێد ف آنها تو را زدند

دانەلێدان dane lêdan ئەوان دانلە ئۆیە ف آنها شما را زدند

دانەلێم dane lêm ئەوان دانە لێم ف آنها مرا زدند

دانەلێمان dane lêman ئەوان دانە لێمان ف آنها ما را زدند

دانەمەلۆچگ danemelüçig گیاێکە ف نوعی گیاه است

دانەو danew ۱) دانا، کلەو کردن ۲) جوورسن ۳) پەڕە دانەو ف ۱) پس دادند ۲) کاوش کردند ۳) ورق زدند

دانەوەر dane wer دانە بار ف با خود همراه کردند

دانەوەێ daneweŷ ۱) ئەوە دانەو ۲) جوورسنەێ ف ۱) آنرا پس دادند ۲) آنرا کاوش کردند

دانەهەڵێا dane helêa ۱) دانە پێا ۲) دانە قولێا ف ۱) آنرا ربودند ۲) زیر آبش را زدند

دانەێ daneŷ ئەوە دانە ف آنرا دادند، پرداخت کردند

دانەیەک dane yek ١) دانلە یەکتران ٢) دانە یەکەو ف ١) همدیگر را زدند ٢) بر هم زدند

دانەیەکەو dane yekew ١) چەچی وەتن ٢) دانەێ یەکەو ف ١) در هم و برهم گفتند ٢) به هم زدند

دانیێا daniêa ١) دانەو ٢) جوورسن ف ١) آنرا پس دادند ٢) آن را کاوش کردند

دانیێان daniêan ئەوانە دان ف آنها را دادند

دانیێانا daniêana ١) دانیێانەو ٢) جوورسنان ف ١) آنرا پس دادند ٢) آنرا کاوش کردند

دانیێانەو daniêanew بنوورە دانیێانا ف نگا **دانیێانا**

دانیش danîş بنیش ف امر به نشستن

دانیشتن danîştin نیشتن ف نشستن

دانێگ danêg ١) یەێ دەنگ ٢) یەێ دانگ ف ١) یکدانه ٢) یکدانگ

دانیێە daniŷe ١) نەخوەشی گوانْ ئاژەڵ ک شیر چۆ ئاو وە پێ تێ، لە سانسکریت (daneve دانەڤە) برێگ لە دێو زایەیلن ٢) ئاولەێ مامر ف ١) بیماریی در پستان گوسفند و بُز که پستانها ورم کرده و تاولهایی شبیه زگیل در آن پدیدار می‌شود و شیر کاملاً برنگ آب در می‌آید، در سانسکریت (daneve دانَوه) به دسته‌ای از اهریمنان یا دیو زادگان گویند ٢) آبله مرغان

دانیێەو daniŷew بنوورە دانیێا ف نگا **دانیێا**

داو daw ١) سووکە ناو داود ٢) دام ٣) فەن ٤) داوا کردن ٥) خوازمەنی کردن ٦) ساعەقڵ ف ١) مخفف داود ٢) دام، تله ٣) نیرنگ ٤) خواستن ٥) خواستگاری کردن ٦) آدم بیحال و کم عقل

داوۆ daü بنوورە داوۆد ف نگا **داوۆد** وترکیباتش

داوا dawa ١) دایێا ٢) تواسن ف ١) پس داد ٢) خواستن

داوار dawar داوڵ «ل» ف مترسک

داواکار dawa kar ١) خوازمەنیکەر ٢) تاڵوو ف ١) خواستگار ٢) خواهان

داواکاری dawa karî ١) خوازمەنی کردن ٢) خواستە، خواست ف ١) خواستگاری ٢) خواسته‌ای را عنوان کردن، خواهشی داشتن

داواکەر dawa ker خوازمەنیکەر ف خواهان، خواستگار

داوان dawan دامەن، دامان ف دامن

داوانپاک dawan pak رۆسفێد، دەم چەو پاک ف پاک دامن

داوان نەزر کردن dawan nezr kirdin دەخیل بۆن لە لاێ ئێمام زایێە ف تکه پارچه یا نذریی که برای امامزاده جهت توسل پیشکش می‌شود

داوت dawit ناوْ داوود ف داود، نامی مردانه

داوۆد daüd داوۆدن ف داده بود، پخش کرده بود

داوۆدا daüda ١) داوۆدنا ٢) جوورسوۆ ف ١) قبلاً پس داده بود ٢) کاوش کرده بود

داوۆدان daüdan داوۆدنان ف آنها را داده بود

داوۆدانا daüdana ١) داوۆدانەو ٢) ئەورە جوورسوۆ ف ١) آنها را پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داوۆدانەو daüdanew بنوورە داوۆدانا ف نگا **داوۆدانا**

داوداوە dawdawe بنوورە دەودەوەک «ل» ف نگا **دەودەوەک**

داوۆدن daüdin بنوورە داوۆد ف نگا **داوۆد**

داوۆدنا daüdina بنوورە داوۆدا ف نگا **داوۆدا**

داوۆدنان daüdinan داوۆدان ف آنها را داده بود

داوۆدنانەو daüdinanew ١) داوۆدانەو ٢) ئەو جوورسوۆدان ف ١) آنها را پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داوۆدنە زەوۆ daüdine zeü داوۆ لە زەوۆ ف زمین خورده بود

داوۆدنە زەوۆوا daüdine zeüwa ئەوۆ داوۆدە زەوۆوا ف او را بر زمین زده بود

داوۆدنەو daüdinew ١) داوۆدنا ٢) جوورسوۆدنەو ف ١) آنرا پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داوۆدنەوەێ daüdineweŷ ١) داوۆدەو ٢) ئەو جوورسوۆ ف ١) آنرا پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داوۆدنەێ daüdineŷ داوۆدەێ ف قبلاً آنرا داده‌بود

داوۆدنیێا daüdiniêa ١) داوۆدنا ٢) جوورسوۆدان ف ١) آنرا پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داوۆدنیێان daüdiniêan داوۆدان ف آنهارا داده بود

داوۆدنیێانا daüdiniêana ١) داوۆدنیێانەو ٢) ئەو جوورسوۆدیێان ف ١) آنها را پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داوۆدنیێانەو daüdiniêanew بنوورە داوۆدنیێانا ف نگا **داوۆدنیێانا**

داۆدنێەو daüdiniŷew بنووڕە داۆدنیا ف نگا **داۆدنیا**

داۆدەپێ daüde pê داۆدنە پێ ف به او داده بود

داۆدەپێان daüde pêan داۆدنە پێان ف به آنها داده بود

داۆدەلێ daüde lê داۆدنە لێ ف او را زده بود

داۆدەلێان daüde lêan داۆدنە لێان ف آنها را زده بود

داۆدە زەۆ daüde zeü رمیاۆد ف زمین خورده بود

داۆدەو daüdew بنووڕە داۆدا ف نگا **داۆدا**

داۆدەوەێ daüdeweŷ ١) داۆدیا ٢) جوورسۆدیا ف ١) آنرا پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داۆدەێ daüdeŷ داۆدن ف آنرا داده بود

داۆدیا daüdiêa ١) داۆدێەو ٢) جوورسۆیەێ ف ١) آنرا پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داۆدیان daüdiêan داۆدان ف آنها را پس داده بود

داۆدیانا daüdiêana ١) داۆدیانەو٢) جوورسۆدیان ف ١) آنها را پس داده بود ٢) آنجا را کاوش کرده بود

داۆدیانەو daüdiêanew بنووڕە داۆدیانا ف نگا **داۆدیانا**

داۆدێەو daüdiŷew بنووڕە داۆدیا ف نگا **داۆدیا**

داوڕ dawir̂ دەسوور وەداوڕانن ف امر بەگرفتن، غصب کردن

داۆرات daürat ئەدبیەجات ف ادویەجات

داوڕانن dawir̂anin ١) وە زوور گرتن ٢) سفت بەسانْ چشتێ چۆ بەن یا زەنجیر و... کْ شوونێ لە رۆ لەش بمینێ ف ١) غصب کردن ٢) محکم بستن بند یا زنجیر و... که اثرش بر بدن بماند

داوشکانن da wişkanin ١) جوورسن ٢) وشک کردن، وشکانن ف ١) تفتیش کردن ٢) خشکاندن، خشک کردن

داوکردن daw kirdin داوا کردن ف خواستگاری کردن، خواستن

داوشکیا da wişkya ١) جوورسیاگ ٢) وشکیا ف ١) تفتیش شد ٢) خشک شد

داوشکیاگ da wişkyag ١) داوشکیاێ ٢) جوور سیاگ ف ١) خشک شده ٢) تفتیش شده

داوشکیان da wişkyan ١) وشکیان ٢) جوور سیان ف ١) خشک شدن ٢) تفتیش شدن

داوشکیاێ da wişkyaê داوشکیاگ ف نگا **داوشکیاگ**

داوک dawk داڵ ف سنگ نشانه در بازی کودکان

داوکە dawke داڵگە، دەسپێکردنەوە ف نقطـه شروع بازی، سرآغاز، بیت‌الغزل، مبدا

داوڵ dawiɫ چووار چووێ وە شێوەێ ئایم ئەڕا تاڕانن مەلەوەر، لە لاتین (doli) وە مانای وەیلکانە ف مترسک، در لاتین (doli) به معنی عروسک است

داۆم daüm ئەوڵ کەسْ یەکڵە لە کردارْ زۆنەێ داین ف داده بودم

داۆما daüma ١) داۆمەو ٢) وشکانۆم، جوورسۆم ف ١) داده بودم ٢) کاوش کرده بودم، شکافته بودم

داۆمان daüman ئەوانە داۆم ف آنها را داده بودم

داۆمانا daümana ١) داۆمانەو٢) ئەورە وشکانۆم ف ١) آنها را پس داده بودم ٢) آنجا را کاوش کرده بودم

داۆمانە زەۆ daümane zeü ئەوانە داۆمە زەۆ ف آنها را بر زمین زده بودم

داۆمانە زەۆوا daümane zeüwa بنووڕە داۆمانە زەۆ ف نگا **داۆمانەزەۆ**

داۆمانەو daümanew بنووڕە داۆمانا ف نگا **داۆمانا**

داۆمن daümin ئیمە داۆمن ف داده بودیم

داۆمنا daümina ١) داۆمنەو ٢) وشکانۆمن ف ١) پس داده بودیم ٢) کاوش کرده بودیم

داۆمنان daüminan ئەوانە داۆمن ف آنها را داده بودیم

داۆمنانا daüminana ١) داۆمنانەو ٢) وشکانۆ منان ف ١) آنها راپس داده بودیم ٢) آنجا را کاوش کرده بودیم

داۆمنانەو daüminanew بنووڕە داۆمنانا ف نگا **داۆمنانا**

داۆمنەزەۆ daümine zeü رمیاۆمن ف زمین خورده بودیم

داۆمنەزەۆوا daümine zeüwa رمانۆمن ف زمین زده بودیم

داۆمنەو daüminew بنووڕە داۆمنا ف نگا **داۆمنا**

داۆمنەوەێ daümineweŷ ١) ئەوە داۆمنەو ٢) ئەورە جوورسۆمن ف ١) آنرا پس داده بودیم ٢) آنجا را کاوش کرده بودیم

داۆمنەێ daüminneŷ ئەوە داۆمن ف آنرا داده بودیم

داۆمنەێ زەۆ daümineŷ zeü رمانۆمنەێ ف او را بر زمین زده بودیم

داۆمنەێ زەۆوا daümineŷ zeüwa رمانۆمن ف بر زمین زده بودیم

داۆمنیا daüminiêa ١) داۆمنیەو ٢) جوورسۆمنەیٚ ف ١) آنرا پس داده بودیم ٢) آنجا را کاوش کرده بودیم

داۆمنیان daüminiêan ئەوانە داۆمن ف آنها را داده بودیم

داۆمنیانا daüminiêana ١) ئەوانە داۆمنیانەو ٢) ئەورە وشکانۆمنان ف ١) آنها را پس داده بودیم ٢) آنجا را کاوش کرده بودیم

داۆمنیانەو daüminiêanew بنوورە داۆمنیانا ف نگا **داۆمنیانا**

داۆمنیەو daüminiŷew بنوورە داۆمنیا ف نگا **داۆمنیا**

داۆن daün ئەوان داۆن ف داده بودند

داوْن dawin بنوورە تەبەلیە ف نگا **تەبەلیە**

داۆنا daüna ١) داۆنەو ٢) ئەوان وشکانۆن ف ١) پس داده بودند ٢) کاوش کرده بودند

داۆنانا daünana ١) داۆنانەو ٢) جوورسۆنان ف ١) آنها را پس داده بودند ٢) آنجا را کاوش کردند

داۆنانەزەۆ daünane zeü رمانۆن ف بر زمین زده بودند

داۆنانەزەۆوا daünane zeüwa رمانۆنان ف به زمین زده بودند

داۆنانەو daünanew بنوورە داۆنانا ف نگا **داۆنانا**

داونانەوە daw nanewew دام ئەڕایٚ کەسیٚ نان ف دام برای کسی گذاشتن، کنایه از نیرنگ

داۆنانەوەیٚ daünaneweŷ ١) ئەوە داۆنەو ٢) ئەورە داۆنەو ف ١) آنرا پس داده بودند ٢) آنجا را کاوش کرده بودند

داۆنەپیٚ daüne pê داۆنە ئەۆ ف بەاو داده بودند

داۆنەلیٚ daüne lê داۆن لە ئەو ف اورا زده بودند

داۆنەزەۆ daüne zeü رمیاۆن ف زمین خورده بودند

داۆنەزەۆوا daüne zeüwa رمانۆن ف بر زمین زده بودند

داۆنەو daünew بنوورە داۆنا ف نگا **داۆنا**

داۆنەوەیٚ daüneweŷ ١) ئەوە داۆنەو ٢) ئەورە داۆنەو ف ١) آن را پس داده بودند ٢) آنجا را کاوش کرده بودند

داۆنەیٚ daüneŷ ئەوە داۆن ف آنراپس داده بودند

داۆنیا daüniêa ١) داۆنیەو ٢) وشکانۆنەیٚ ف ١) آنرا پس داده بودند ٢) آنجا را کاوش کرده بودند

داۆنیان deüniêan بنوورە داۆنان ف نگا **داۆنان**

داۆنیانا deüniêana ١) داۆنیانەو ٢) جوورسۆنان ف ١) آنها را پس داده بودند ٢) آنجا را کاوش کرده بودند

داۆنیانەو deüniêanew بنوورە داۆنیانا ف نگا **داۆنیانا**

داۆنیەو daüniŷew بنوورە داۆنیا ف نگا **داۆنیا**

داوە dawe داوا، دادەو ف پس داد

داوەت dawet ١) دادە پێت ٢) داوا لە کەسیٚ کردن ئەڕایٚ ماڵ، ئەرەوییە ف ١) به تو داده است ٢) دعوت، عربی است

داوەداو dawe daw ١) دوورە دوور، خڕەخڕ کردن ٢) ئەوەز بێەڵ ف ١) دست دست کردن برای کاری ٢) عوض کردن

داوەران daweran ئەدڵدای «وەختْ ئەمروو میمی بمروو - وەختْ داوەران میمی باوەران» ف داوری، قضاوت

داوەزانن dawezanin پاپێاکردن ف پیاده کردن

داوەزیا dawezya پاپێا بۆ ف پیاده شد

داوەزیاگ dawezyag داوەزیایٚ ف پیاده شده

داوەزیان dawezyan پاپێا بۆن ف پیاده شدن

داوەزیایٚ dawezyaê داوەزیاگ ف پیاده شده

داوەس dawes بوەس ف امر به بستن

داوەسان dawesan بەسان ف بستن

داوەسیا dawesya بەسریا ف بسته شد

داوەسیاگ dawesyag داوەسیایٚ ف بسته شده

داوەسیان dawesyan بەسریان ف بسته شدن

داوەسیایٚ dawesyaê داوەسیاگ ف بسته شده

داوەشان daweşan برنگدا ف پرت کرد

داوەشانن daweşanin برنگ دان ف پرت کردن

داوەشکیا daweşkya وشک بۆ ف خشک شد

داوەشکیان daweşkyan وشک بۆن ف خشک شدن

داوەشکیەی daweşkyey وشک بۆدن ف خشک شوی

داوەشیا daweşya برنگ دریا، هەڵوەشیا ف پرت شد

داوەشیاگ daweşyag داوەشیایٚ ف پرت شده

داوەشیان daweşyan برنگ دریان ف پرت شدن

داوەشیایٚ daweşyaê داوەشیاگ ف پرت شده

داویچە dawîçe سزرگە، بنوورە بزۆزگە ف نگا **بزۆزگە**

داوێژ dawêj دەسوور وە وێژانن ف امر به بیختن

داوێژان dawêjan ئەوانە بوێژ ف آنها را الک کن

داوێژانن dawêjanin وێژانن ف بیختن

داوێژکردن dwêj kirdin هەڵوژانن ف انتخاب کردن

داوێژن dawêjin ١) هەڵوژنن ٢) بوێژن ف ١) انتخاب کنید ٢) الک کنید

داوێژە dawêje بوێژە، دەسوور وە وێژانن ف الک کن، امر به الک کردن

داوێژیا dawêjya وێژریا ف الک شد

داوێژیاگ dawêjyag داوێژیاێ ف الک شده

داوێژیان dawêjyan وێژیان ف الک شدن

داوێژیاێ dawêjyaê داوێژیاگ ف الک شده

داهاتن dahatin ۱) وە پێ هاتن «گ» ۲) هووکارە بۆن «گ» ف ۱) لباس یا... که به استفاده کننده آن بیاید ۲) عادت کردن

دای day ۱) داید ۲) پیرەژن «ل» ف ۱) دادی ۲) پیر زن

دایا daya ۱) دایدا ۲) جوورسی ۳) دایدەلا ٤) لاپەڕە دایدەو ٥) پیرەژن ف ۱) پس دادی ۲) کاوش کردی ۳) کنار زدی ٤) برگها را ورق دادی ٥) پیر زن

داێار daêar ۱) دیەکەێگە لە ماێەشت ۲) داڵکە، داڵگ «ل» ف ۱) روستایی در مادیدشت ۲) مادر

داێارین daêaryn داوارین، وارینْ واران ف باریدن، بارندگی کردن

دایان dayan ئەوانە داید ف آنها را دادی...

داێان daêan ئەوانە دادە... ف آنها را داد

دایانا dayana ۱) دایدانا ۲) ئەو جیەیلە جوورسی ف ۱) آنها را پس دادی ۲) آنجاها را کاوش کردی

داێانا daêana بنوورە دادانا ف نگا **دادانا**

دایانەو dayanew ۱) دایدانەو ۲) جوورسیدان ف ۱) آنها را پس دادی ۲) آنجا را کاوش کردی

داێانەو daêanew بنوورە دادانەو ف نگا **دادانەو**

داید dayd دای ف دادی

دایدا dayda بنوورە دایا ف نگا **دایا**

دایدان daydan دایدێان ف آنها را دادی، پرداخت کردی

دایدانا daydana بنوورە دایانا ف نگا **دایانا**

دایدانەو daydanew بنوورە دایانەو ف نگا **دایانەو**

دایدن daydin داید ف نگا **داید** و ترکیباتش

دایدەپێ dayde pê دایە پێ ف به او دادی

دایدەپێان dayde pêan دایەپێان ف بەآنها دادی

دایدەپێم dayde pêm دایە پێم ف به من دادی

دایدەپێمان dayde pêman دایە پێمان ف به ما دادی

دایدەزەق dayde zeü رمیاید ف زمین خوردی

دایدەزەقوا dayde zeüwa رمانید ف بر زمین زدی

دایدەسا dayde sa ۱) دایەسا ۲) جوورسیدە ۳) دایدەسەلا ف ۱) پس دادەای ۲) کاوش کردەای ۳) کنار دادەای

دایدەسان dayde san دایەسان ف آنها را دادەای، پرداخت کردەای

دایدەسانا daydesana ۱) دایەسانا ۲) ئەورەیلە جوورسیدە ف ۱) آنها را پس دادەای ۲) آنجا را کاوش کردەای

دایدەسانەو dayde sanew دایەسانەو ف نگا **دایەسانا**

دایدەسە پێ dayde se pê دایەسە پێ ف به او دادەای

دایدەسە پێان dayde se pêan دایەسە پێان ف به آنها دادەای

دایدەسە پێم dayde se pêm دایەسە پێم ف به من دادەای

دایدەسە پێمان daydese pêman دایەسە پێمان ف به ما دادەای، به ما پرداخت کردەای

دایدەسە زەق daydese zeü رمیایدە ف برزمین خوردەای

دایدەسە زەقوا daydese zeüwa رمانیدە ف بر زمین زدەای

دایدەسە لێ daydese lê دایەسەلێ ف اورا زدەای

دایدەسە لێان daydese lêan دایەسە لێان ف آنها را زدەای

دایدەسە لێم daydese lêm دایەسە لێم ف مرا زدەای

دایدەسە لێمان daydese lêman دایەسە لێمان ف ما را زدەای، به ما زدەای

دایدەسەو daydesewدایەسەو ف نگا **دایدەسا**

دایدەسەوەێ dayde seweŷ دایەسەوەێ ف آنرا پس دادەای

دایدەسەێ daydeseŷ دایەسەێ ف آنرا دادەای

دایدەسەێ زەق daydeseŷ zeü رمانیەسەێ ف او را زمین زدەای

دایدەسەێ زەقوا daydeseŷ zeüwa رمانیە سەێ ف او را بر زمین زدەای

دایدەسێا daydesiêa دایەسێا ف آنرا پس‌دادەای

دایدەسێان dayde siêan دایەسێان ف آنها را دادەای

دایدەسێانا dayde siêana ۱) دایەسێانا ۲) ئەورە خاس جوورسیدە ف ۱) آنها را پس دادەای ۲) آنجا را خوب کاوش

کردەای

دایدەسیٚانەو dayde siêanew دایەسیٚانەو ف نگا **دایدە سیٚانا**

دایدەسیٚەو dayde siŷew بنوورە دایەسیٚا ف نگا **دایدە سیٚا**

دایدەو daydew ١) دایەو ٢) خاس جوورسی ٣) دایدەلا ف ١) پس دادی ٢) کاوش کردی ٣) کنار زدی

دایدەوەیٚ daydeweŷ ١) دایەوەیٚ ٢) دایدەیٚ لا ٣) جوورسیدەیٚ ف ١) آنرا پس دادی ٢) آنرا کنار زدی ٣) آنرا کاوش کردی

دایدەهەلیٚا dayde helêa ١) دایدە قولیٚا ٢) دایدەپیٚا ف ١) زیر آبش را زدی ٢) آنرا ربودی

دایدەیٚ daydeŷ دایەیٚ ف آنرا دادی

دایدیٚا daydiêa ئەوە دایدەو ف آنرا پس دادی

دایدیٚان daydiêan دایدان ف آنها را دادی

دایدیٚانا daydiêana دایدانا ف نگا **دایدانا**

دایدیٚانەو daydiêanew دایدانا ف نگا **دایدانا**

دایدیٚەو daydiŷew دایدەو ف نگا **دایدەو**

دایٚرانن daêranin ١) خرەو کردنْ گەلییە ئەڕایٚ بەریٚ کردن یا ئاو دانەوە ٢) داوڕانن ف ١) گرد آوری و ردیف کردن گله جهت شیردوشی یا آب دادن ٢) متـصرف شدن، تـصرف کردن

دایٚرسان daêrsan داگیرسان ف روشن کرد

دایٚرسانن daêrsanin داگیرسانن، لە وشەیٚ (ئایٚر) وەرگیٚرِ بۆیە ف روشن کردن آتش، از واژە (ئایر) به معنی آتش مشتق شده

دایٚرسیاگ daêrsyag داگیرسیایٚ ف روشن شده

دایٚرسیان daêrsyan ١) داگیرسیان ٢) دیٚویان ف ١) روشن شدن ٢) دیوانه شدن

دایٚرسیایٚ daêrsyaê دایٚرسیاگ ف روشن شده

دایٚرە daêirê دەف، دمڵەک ف دف

دایٚریان daêiryan بنوورە داگرتن ف پـُر کردن، نگا **داگرتن**

دایکان daykan دایٚە، لەلە ف مادر

دایگ dayg داڵگ «گ» ف مادر

دایم daym ١) هەمیشەگی، لە ئەوستا (tim û beîvere تم و بەئیوەرە) نۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تم» و «تم ودایم» ئۆشن ٢) دایمن ف ١) دائم، همیشگی، در اوستا (tim û beîvere تم و بەئیوەرە) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «تم» و «تم دایم» گویند ٢) دادیم

دایما dayma ١) دایمەو ٢) جوورسیم ٣) دایمنەلا ف ١) پس دادیم ٢) کاوش کردیم ٣) کنار زدیم

دایمان dayman دایمیٚان ف آنهارا دادیم، پرداخت کردیم

دایمانا daymana ١) دایمانەو ٢) جوورسیمان ف ١) آنها را پس دادیم ٢) آنجا را کاوش کردیم

دایمانەو daymanew بنوورە دایمانا ف نگا **دایمانا**

دایمن daymin دایم ف نگا **دایم** وترکیباتش

دایم وقایم daym û qaym هەرایٚ هەری ف دائمی، همیشگی

دایمەپیٚ dayme pê دایمنەپیٚ ف به او دادیم

دایمەپیٚان dayme pêan دایمنەپیٚان ف به آنها دادیم

دایمەپیٚد dayme pêd دایمنە پیٚد ف به تو دادیم

دایمەپیٚدان dayme pêdan دایمنەپیٚدان ف به شما دادیم

دایمەزەو‌ق dayme zeü رمیایمن ف زمین خوردیم

دایمەزەو‌قوا dayme zeüwa رمانیمن ف زمین زدیم

دایمەسا dayme sa ١) دایمنەسا ٢) جوورسیمنە ف ١) پس دادەایم ٢) کاوش کردەایم

دایمەسان dayme san دایمنەسان ف آنها را دادەایم

دایمەسانا dayme sena ١) ئەوانە دایمنەسانا ٢) ئەورە جوورسیمەسان ف ١) آنها را پس دادەایم ٢) آنجا را کاوش کردەایم

دایمەسانەو dayme sanew دایمنەسانەو ف نگا **دایمە سانا**

دایمەسەپیٚ daymese pê دایمنەسە پیٚ ف به او دادەایم

دایمەسەپیٚان daymese pêan دایمنەسە پیٚان ف به آنها دادەایم

دایمەسەپیٚد daymese pêd دایمنەسە پیٚد ف به تو دادەایم

دایمەسەپیٚدان daymese pêdan دایمنەسە پیٚدان ف به شما دادەایم

دایمەسەزەو‌ق daymese zeü رمیایمە ف زمین خوردەایم

دایمەسەزەو‌قوا daymese zeüwa رمانیمە ف بر زمین زدەایم

دایمەسەلیٚ daymese lê دایمنەسە لیٚ ف او را زدەایم

دایمەسەلێان daymese lêan دایمنەسە لێان ف آنها را زدەایم

دایمەسەلێد daymese lêd دایمنەسە لێد ف تو را زدەایم

دایمەسەلێدان daymese lêdan دایمنەسە لێدان ف شما را زدەایم

دایمەسەو dayme sew دایمنەسەو ف نگا **دایمەسا**

دایمەسەوەیٚ dayme seweŷ ١) ئەوانە دایمنەسەوەیٚ ٢) ئەورە جوورسیمەسەیٚ ف ١) آنرا پس دادەایم ٢) آنجا را کاوش کردەایم

دایمەسەیٚ dayme seŷ دایمنەسەیٚ ف آنرا دادەایم، پرداخت کردەایم

دایمەسێا dayme siêa ١) دایمنەسێا ٢) ئەورە جوورسیمنە ف ١) آنرا پس دادەایم ٢) آنجا را کاوش کردەایم

دایمەسێان dayme siêan دایمنەسێان ف آنها را دادەایم

دایمەسێانا dayme siêana دایمنەسێانا ف نگا **دایمە سانا**

دایمەسێانەو dayme siêanew دایمنەسێانەو ف نگا **دایمەسانەو**

دایمەسێەو dayme siŷew دایمنەسێەو ف نگا **دایمەسێا**

دایمەلێ dayme lê دایمنە لێ ف او را زدیم

دایمەلێان dayme lêan دایمنەلێان ف آنها را زدیم

دایمەلێد dayme lêd دایمنە لێد ف تو را زدیم

دایمەلێدان dayme lêdan دایمنە لێدان ف شما را زدیم

دایمەو daymew دایمنەو ف نگا **دایما**

دایمەوەیٚ daymeweŷ ١) دایمنەوەیٚ ٢) وشکانیمەیٚ ف ١) آنرا پس دادیم ٢) آنجا را کاوش کردیم

دایمەیٚ daymeŷ دایمنەیٚ ف آنرا دادیم

دایمەیٚ زەوٚ daymeŷ zeü رمانیمەیٚ ف بر زمین زدیم

دایمەیٚ زەوٚوا daymeŷ zeüwa رمانیمەسەیٚ ف او را بر زمین زدیم

دایمێا daymiêa ١) دایمنێا ٢) جوورسیمەیٚ ف ١) آنرا پس دادیم ٢) آنجا را کاوش کردیم

دایمێان daymiêan دایمنێان ف آنها را دادیم، پرداخت کردیم

دایمێانەو daymiêanew ١) دایمنێانەو ٢) جوورسیمان ف ١) آنها را پس دادیم ٢) آنجا را کاوش کردیم

دایمێەو daymŷew دایمنێەو ف نگا **دایمێا**

داین dayn دۆیەم کەسْ گەل لەکردارْ داین ف دادید

داینا dayna ١) داینەو ٢) جوورسین ٣) داینەلا ف ١) پس دادید ٢) کاوش کردید ٣) کنار زدید

داینان daynan ئەوانە داین ف آنها را دادید، پرداخت کردید

داینانا daynana ١) داینانەو ٢) جوورسینان ف ١) آنها را پس دادید ٢) آنجا را کاوش کردید

داینانەو daynanew داینانا ف نگا **داینانا**

داینەپێ dayne pê وە پێ داین ف به او دادید

داینەپێان dayne pêan وە پێان داین ف به آنها دادید

داینەپێم dayne pêm وە پێم داین ف به من دادید

داینەپێمان dayne pêman وە پێمان داین ف به ما دادید

داینەزەوٚ dayne zeü رمیاین ف زمین خوردید

داینەزەوٚوا dayne zeüwa رمانین ف بر زمین زدید

داینەسا daynesa ١) داینەسەو٢) جوورسینە ف ١) پس دادەاید ٢) کاوش کردەاید

داینەسان daynesan ئەوانە داینە ف آنها را دادەاید

داینەسانا daynesana ١) ئەوانە داینەسانەو ٢) ئەورە جوورسینەسان ف ١) آنها را پس دادەاید ٢) آنجا را کاوش کردەاید

داینەسانەو dayne sanew بنوورە داینەسانا ف نگا **داینە سانا**

داینەسەپێ daynese pê وە پێ داینە ف به او دادەاید

داینەسەپێان daynese pêan وە پێان داینە ف به آنها دادەاید

داینەسەپێم daynese pêm وە پێم داینە ف به من دادەاید

داینەسەپێمان daynese pêman وە پێمان داینە ف به ما دادەاید

داینەسەزەوٚ daynese zeü رمیاینە ف زمین خوردەاید

داینەسە زەوٚوا daynese zeüwa رمانینە ف بر زمین زدەاید

داینەسەلێ daynese lê داینلە ئەوە ف او را زدەاید

داینەسەلێان daynese lêan داینلە ئەوان ف آنها را زدەاید

داینه‌سه لێم daynese lêm داینله لێم ف مرا زده‌اید

داینه‌سه لێمان daynese lêman داینله ئیمه ف ما را زده‌اید

داینه‌سه‌و dayne sew بنووڕه داینه‌سا ف نگا **داینه‌سا**

داینه‌سه‌وەێ dayne seweŷ ۱) ئه‌وه داینه‌سا ۲) ئه‌وره جوورسینه‌سه‌ێ ف ۱) آنرا پس داده‌اید ۲) آنجا را کاوش کرده‌اید

داینه‌سه‌ێ dayneseŷ ئه‌وه داینه ف آنرا داده‌اید، پرداخت کرده‌اید

داینه‌سێا daynesiêa ۱) ئه‌وه داینه‌سا ۲) ئه‌وره جوورسینه ف ۱) آنرا پس داده‌اید ۲) آنجا را کاوش کرده‌اید

داینه‌سێان daynesiêan ئه‌وانه داینه‌سا ف آنها را پس داده‌اید

داینه‌سێانا dayne siêana ۱) ئه‌وانه داینه‌سێانه‌و ۲) جوورسینه‌سێان ف ۱) آنها را پس داده‌اید ۲) آنجا را کاوش کرده‌اید

داینه‌سێانه‌و dayne siêanew داینه‌سێانا ف نگا **داینه سێانا**

داینه‌سێه‌و dayne siŷew بنووڕه داینه‌سێا ف نگا **داینه سێا**

داینه‌لێ dayne lê داینله ئه‌ۆ ف او را زدید

داینه‌لێان dayne lêan داینله ئه‌وان ف آنها را زدید

داینه‌لێم dayne lêm داینله مْ ف مرا زدید

داینه‌لێمان dayne lêman داینله ئیمه ف ما را زدید

داینه‌و daynew بنووڕه داینا ف نگا **داینا**

داینه‌وەێ dayneweŷ ۱) داینێا ۲) جوورسینه‌ێ ف ۱) آنرا پس دادید ۲) آنجا را کاوش کردید

داینه‌ێ dayneŷ ئه‌وه داین ف آنرا دادید، پرداخت کردید

داینێا dayniêa ۱) داینه‌و ۲) داینه‌وه‌ێ ف ۱) آنرا پس دادید ۲) آنجا را کاوش کردید

داینێان dayniêan ئه‌وانه داین ف آنها را دادید، پرداخت کردید

داینێانا dayniêana ۱) داینێانه‌و ۲) جوورسینان ف ۱) آنها را پس دادید ۲) آنجا را کاوش کردید

داینێانه‌و dayniêanew بنووڕه داینێانا ف نگا **داینێانا**

داینێه‌و dayniŷew بنووڕه داینێا ف نگا **داینێا**

داێه daŷe ۱) داسه ۲) چڕینْ دالْگ ف ۱) داده، نگا **داد** و ترکیباتش ۲) بانگ کردن مادر، مادر

دایه daye دایده ف نگا **داید** و ترکیباتش

داێر daŷer داێه، داێار «ل» ف مادر

داێه‌کێوانوو daŷe keŷwanû سێگورگ، چس گورگ ف دام شیر مورچه

دْبراڵه dibiraĺe تۆیه‌مْ خوه‌شه‌به‌ڵه‌ک ف بذر گیاه «خوه‌شه به‌ڵه‌ک» که نوعی شیرین بیان است

دْبزی dibizî بنووڕه دکه‌ڵی ف نگا **دکه‌ڵی**

دْبه‌ختی di bextî دۆبه‌ختی ف ریسک، کاری که از انجام آن مطمئن نباشند

دْبه‌رێ diberê دۆبه‌رێ، دوه‌رێ ف دوبار در روز گله را دوشیدن

دْبه‌زری dibezrî دۆبه‌زری ف زمینی که دوبار در سال از آن برداشت کنند

دْپای dipay ئێوه‌تکردنْ ئاژه‌ڵ وه شراکه‌تی ف حشمی که متعلق به دو نفر است و در محصولات آن شریکند

دْپه‌له dipele گیاێگه ف گیاهی است

دْپیه‌ک dipyek ۱) راساماڵ ۲) شیکردنه‌وه، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «دووپات» ئۆشن ۳) ئازما کردن، ئه‌زموون، هه‌ڵسنگانن ف ۱) درست و واقعی ۲) تفسیر و تعبیر کردن، حلاجی کردن ۳) آزمودن، مقایسه کردن

دْپیه‌ک کردن dipyek kirdin شیه‌و کردن، دپیه‌که‌و کردن، دووپات کردن ف تفسیر کردن، تعبیر کردن

دْپیه‌که‌و کردن di pyekew kirdin بنووڕه دْپیه‌ک کردن ف نگا **دْپیه‌ک کردن**

دت dit دۆیه‌ت، که‌شکڵه «ل» له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «کچ، که‌نیژ، که‌نیشک، قیز، قز، کناچه، که‌نیک، که‌نیله، کیژ، کیژۆڵه» ئۆشن ف دختر، در دیگر گویشهای کردی «کچ، که‌نیژ، که‌نیشک، قیز، قز، کناچه، که‌نیک، که‌نیله، کیژ، کیژۆڵه» گویند

دْتا dita بنووڕه دْلا ف نگا **دْلا**

دتای ditay خورجین ف خورجین

دْترینجْگ ditirîncig دْترێنجْگ، چاتمه‌دان ف چمباتمه زدن

دته dite دۆیه‌ته‌گه «ل» ف آهای دختر...

دتەردت diterdit ژن وە ژن «ل» ف پسری کە خواهر خود را بە پسر دیگر می‌دهد و خواهر او را بە زنی می‌گیرد

دتیلْک ditîlik دۆیەتلە «ل» ف دخترک، دختر کوچک

دْجار dicar دۆ کەڕەت ف دوبار

دْجارە dicare دووارە ف دوبارە

دْجاکولن dica kwiĺin دووارە کولانن زوورْم ئەڕایَ لاسیک ف پلاستیک باز یافت شده

دْجاهەڕ dicaher̂ ١) دووارە هەڕین ٢) لاناوە لە ژن وە زوور ف ١) دوبار آسیاب کردن ٢) کنایە از زن ذلیل

دچ diç ١) نچ ٢) چۆزْ دیوار ٣) دێانە ف ١) نوک تیز چوب ٢) نبش دیوار ٣) دندانە

دچار diçar گیرووده ف دچار، آلوده

دْچۆز diçüz پارچەیَ دچیز ف پارچە دولا عرض

دْچەرخە diçerxe دۆچەرخە ف دوچرخە

دْچەوەکی diçewekî فەرخ نان، دۆبەێنەکی ف تبعیض

دْچەوەکی‌کردن diçewekî kirdin فەرخ نان ف تبعیض قائل شدن

دْچەوەکی‌کەر diçewekî ker فەرخ نەر، دۆ بەێنەکی کەر ف کسیکە تبعیض قائل می‌شود

دْچیا di çya دیەکەێگە لە کووزران ف روستایی در کوزران

دْچیز diçîz بنووڕە دْچۆز ف نگا **دْچۆز**

دخ dix دەق ف سکتە کردن

دخکردن dix kirdin دقکردن ف سکتە کردن

دخمەرگ dixmerg دقمەرگ ف در اثر سکتە مردن

دْدانگ didanĝ ١) دۆ بەش لە شەش بەش ٢) وەفر و واران ف ١) دو ششم، دو دانگ ٢) برف و باران قاطی

دْدەسی di desî دۆدەسی ف دو دستی

دْدەسەکی di desekî دۆدەسەکی ف دو دستی

دڕ dir̂ ١) دۆڕ ٢) بووگەنْ ماسی ٣) دڕنە ٤) میەڕیَ تاس ٥) دەسوور وە دڕین ٦) لە یەک پاشیانْ خانەوادە «ل» ف ١) دراز ٢) بوی ماهی٣) درندە، وحشی ٤) مهره‌ای برای درمان صرع ٥) امر بە دریدن ٦) از هم پاشیدگی گروە یا خانوادە

درات dirat ١) دالْتەدا ٢) هاتە دەیشت ف ١) پشتیبانی کرد ٢) در آمد

دراتن diratin ١) دالْتە دان ٢) وە دەیشت هاتن ف ١) پشتیبانی کردن ٢) در آمدن

دراج dir̂ac ئاشوو، ئەرغە ف دو بهمزن

دْراجە dir̂ace ١) دۆراجە، لە سەکزی «دوراجی» وە رێو ڕەنگ ئۆشن ٢) کزگە ٣) نێر و ما ف ١) حشمی کە از دو نژاد ترکیب شده باشد، در سکزی «دوراجی» بە دو رنگی، دورویی گویند ٢) نانی کە از آرد جو یا ذرت درست شده باشد ٣) خنثی، نە نر و نە مادە

دراجی dir̂acî ئەرغەئەرەسوویی ف دو بهمزنی

دراخڵ diraxiĺ دراخڵە، دەرانە، بنچینەیَ درانەیَ ئاخڵە ف درگاه، دروازه آغل کە معمولا با شاخەهای درخت زالزالک آنرا مسدود می‌کنند

دراخڵە diraxiĺe بنووڕە دراخڵ ف نگا **دراخڵ**

درار dirar ١) دەر بار ٢) دەرامەیَ بیاشتوو ف ١) امر بە بیرون آوردن، در بیاور ٢) درآمد داشتە باش

دْراژە dir̂aje بنووڕە دْراجە ف نگا **دْراجە**

درانن dir̂anin درین ف دریدن

دراکە dir̂ake دەڕاکە، لە سەکزی «دەڕاکە» ئۆشن ف توانا، تیغەدار، در سکزی «دڕّاکە» بە زبان آوری و قدرت بیان گویند

دراکەدار dir̂ake dar دەڕاکەدار ف تیغەدار، توانا

درانە dirane دەرانە ف در، دروازه

دراو diraw دەراو، درنگاو ف تالاب

دراوراس dirawiras تەفراو تۆناو ف متفرق

دراورد dirawrd ١) هاوردە دەیشت ٢) دەرامەیَ داشت ف ١) بیرون آورد ٢) کسب کرد

دراوردن dirawrdin ١) دەر هاوردن ٢) دەرامەیَ ف ١) بیرون آوردن ٢) درآمد

درا وەدرا dira we dira هەردە وە هەردە ف مکان بە مکان

درج dirc ١) دۆرچ ٢) مجری مەڕیقەجات ف ١) سبدی کە با سرشاخەهای نازک درخت درست کنند ٢) صندوقچەی جای جواهرات

درخت dirixt درختا، ئاریختا ف دریغ

درختا dirixta درخت ف دریغا

درژانگە dirjanĝe ١) چرووک بۆنْ پووسْ دەمْچەو ٢) قۆژ کردنْ مەلەوەر لە سەرما ف ١) چین و چروک صورت ٢) پوش کردن پرندگان در اثر سرما

درْس diris ئازا ف درست، سالم

درْسکار diriskar کار درْس ف درستکار

درْسکاری diriskarî کار درْسی ف درستکاری

درْسکانی diriskanî راسگانی ف واقعی

درْسبۆن diris bün خاس بۆن ف درست شدن

درْسکردن diris kirdin ۱) سازین ۲) خاسەو کردن ف ۱) ساختن ۲) درست کردن

درْسی dirisî راسی، لە ئەوستا (drvatat درڤاتات) تۆسریاس ف درستی، راستی، در متون اوستا (drvatat درواتات) نوشته شده

درغْن dirx́in ۱) تەن، درغنە ۲) لاناوە لە ئاوپاش ف ۱) مادینه حیوانات ۲) کنایه از فاحشه

درغنە dirx́ine تەن، گجْک، لە ئەوستا (x́ene غەنە) تۆسریاس ف مادینه حیوانات، در اوستا (x́ene غنه) به معنی شرمگاه ستوران نوشته شده از دیگر واژەگان کردی « قنگ، قن» به معنای مقعد نرّ است

درقە dirqe دەنگْ مامرەکڕ ف صدای مرغ کُرچ

درقەدرق dirqe dirq درقە ف صدای مرغ کُرچ

درک dirk ۱) کش کردنْ مامرەکڕ ۲) برنگ کردن ۳) راز، ستر ف ۱) راندن مرغ کُرچ ۲) کوفتگی ناشی از سرماخوردگی ۳) راز مبهم

درکە dirke ۱) دیەکەێگە لە چەمچەماڵ ۲) درقە درقْ مامرەکڕ ف ۱) روستایی در چمچمال صحنه ۲) صدای مرغ کُرچ

درکەدرک dirke dirk درقەدرق ف صدای مرغ کُرچ

درکێڵە dirk̂êl̂e گیایگە خواردەمەنی ف گیاهی خوراکی

درگ dir̂ig ۱) خار ۲) سەگْ دۆراجە ف ۱) خار ۲) سگ دو رگه

درگین dir̂igîn درگ جاڕ ف زمین خاردار

درگە dir̂ige دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

درم dirm ۱) دەنگْ دێوْڵ ۲) نەخوەشی، وشم ف ۱) صدای طبل ۲) بیماری سرماخوردگی فصلی، اپیدمی شدن زکام، اپیدمی شدن

درْم dirim ۱) دێرم ۲) خەریکم کْ «درْم تیەم» ف ۱) دارم ۲) درحال۔، در حال۔ انجام دادن هستم

درْمان diriman دێرمان ف آنها را دارم

درمْن dirmin گرمن، درنگن ف چاق و تنبل، لندهور و گوزو

درْمەێ dirimeŷ دێرمەێ ف آنرا دارم

درْمێان dirimiêan دێرمێان ف هنوز آنها را دارم

درِن dir̂n ۱) بوو تەگەێ ساورێن ۲) بوو ماسی ۳) بووێ چرکنی لەش ف ۱) بوی تگه ۲) بوی ماهی ۳) شماگند

درْن dirin دێرن ف دارند

درْنان dirinan دێرنان ف هنوز آنها را دارند

درِندە dir̂inde درِنە ف درنده

درنگ dirnĝ بینگ، تڕ ف گوز، تر

درنگاو dirnĝaw دراو، دەراو ف تالاب

درنگن dirnĝin درمْن ف لندهور وگوزو

درِنە dir̂ne درِندە، لە پەهڵەوی (dirîtar دریتار) تۆسریاس ف درنده، درپهلوی (dirîtar دریتار) نوشته شده

درِنەکردن dir̂ne kirdin بڵووم دان ئەڕاێ درِندە بۆن ف تشجیع کردن سگ

درْنەێ dirineŷ دێرنەێ ف هنوز آنرا دارند

درْنێان diriniêan دێرنێان ف هنوز آنها را دارند

درْوو dirû زێڒْ راس، لە ئەوستا (drûc درووچ) و (direwge درەوگە) و لە پەهڵەوی (drûj درووژ) تۆسریاس ف دروغ، در اوستا (drûc دروچ) و (direwge دروَگه) و در پهلوی (drûj دروژ) نوشته شده

درْوِ dir̂û دۆ رۆ ف دو چهره، منافق

درْوودان dirû dayn درْوو وەتن ف دروغ گفتن

درْوِ دزْووان dir̂û dizuwan دۆ رۆ ف دو چهره

درْوو دەلەسە dirû delese دەس وە یەکی کردن و درْوو وەتن ف توطئه چیدن و دروغ گفتن

درْوزن dirûzin زێڒْ راس ئۆش ف دروغگو

دروزنە dirûzine سەخری، تروزە ف قسمت بالای باسن

درووشْم dirûşim بنوورە دریشم ف نگا **دریشم**

درْووکانی dirûkanî زێڒْ راسکانی ف به دروغ چیزی را گفتن

دروولە dirûl̂e دووێانگ ف مشکی برای نگهداری دوغ

درۆلە dirole دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

درِوەسەر dir̂ we ser دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف روستایی

در کنگاور

دڕۆیه di r̂ûye دۆڕۆیه ف دو رویه، دولایه

درەخشەندە direxşende دیەکەیگە لە دێرە ف روستایی در دیره

درەلا dire la دتای، جانتای ف خورجین، کیف دستی

درەو direw درەوین ف درو کردن غلات

درەوان direwan ئەو کەسەیَ کێ درەو کەیَد، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پالّە، درۆینەوان» ئۆشن ف دروگر، در دیگر گویشهای کردی «پالّه، درۆینه‌وان» گویند

درەوانی direwanî درەوەنی، کارامە لە درەو کردن ف دروگر ماهر و توانا

درەوش direwş ١) ئامرازێگە ئەراێ پێلّاوی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «درەوشە، دریشە، درێشە» ئۆشن و لە سەکزی «دروش» ئۆشن و لە پەهلّەوی (droş دڕۆش) نۆسریاس ٢) درووشم ف ١) درفش پینه دوزی، در دیگر گویشهای کردی «درەوشە، دریشە، درێشە» و در سکزی «دروش» گویند و در پهلوی (droş دروش) نوشته شده ٢) نشانه گذاری کردن حیوان با داغ

درەوشان direwşan بریجە کردن ف درخشش

درەوشدۆم direwşdom جووریَ مامراوییە ف نوعی مرغابی کوچک و دم دراز که بدنی دو رنگ و سری سبز رنگ دارد، پرنده‌ی مرغابی

درەوشێ direwşê مەدرووشیَ ف می‌درخشد

درەوشیا direwşya بریقە کرد ف درخشید

درەوشیاگ direwşyag درەوشیا ف درخشید

درەوشیان direwşyan بریقەکردن ف درخشیدن

درەوکردن direw kirdin درەوین ف درو کردن

درەوکەر direw ker درەوان ف دروگر

درەوەنی direwenî درەوانی ف دروگر ماهر و توانا

دری dirî ئەڤ دری ف درید

دریَ dirê ١) دێرێد ٢) خەریکە «دریَ تیەیَ» ف ١) دارد ٢) مشغول است

دری dirî دێرید ف داری

دڕیا dir̂ya تلیشیا ف دریده شد

دریا dirya دانە... ف داده شده

دڕیاگ dir̂ya دڕیایَ ف پاره شده

دریاگە diryage دریایە ف داده شده است

دڕیاگە dir̂yage دڕیایە ف دریده شده، پاره شده است

دڕیان dir̂yan ١) تلیشیان ٢) لە کار دراتن ف ١) پاره شدن، دریده شدن ٢) کارآمد، از کار درآمده

دریان diriyan هێمان دێریدان ف هنوز آنهارا داری

دریَان diriêan هێمان دێرێدان ف هنوز آنها را دارد

دڕیانە dir̂yane تلیشیانە ف پاره شده‌اند

دریانە diryane دریانەسەو ف داده شده‌اند

دریانەسا diryanesa دریانەسەو ف پس داده شده‌اند

دریانەسەو diryane sew دریانەسا ف پس داده شده‌اند

دڕیا وڕیا dir̂ya wir̂ya شیتالّ شیتالّ ف پاره پاره

دڕیایَ dir̂yaê دڕیاگ ف پاره شده

درێد dirêd ١) دێرێد ٢) خەریکە ف ١) دارد ٢) مشغول، در حال

درید dirîd ١) دێرید ٢) خەریکی ف ١) داری ٢) مشغول ....

دڕید dir̂îd دڕیدن ف پاره کردی

دڕێد dir̂êd دڕێدن ف پاره می‌کند

درێدان dirêdan هێمان دێرێدان ف هنوز آنها را دارد

دریدان dirîdan هێمان دێریدان ف هنوز آنها را داری

درێدان dirêdan هێمان دێرێدان ف هنوز آنها را دارد

دڕێدان dir̂êdan ئەوانە دڕێد ف آنهارا پاره می‌کند

دڕیدان dir̂îdan ئەوانە دڕید ف آنهارا پاره می‌کنی

درێدن dirêdin بنوورە درێد ف نگا **درێد**

دریدن dirîdin بنوورە درید ف نگا **درید**

دڕیدن dir̂îdin بنوورە دڕید ف نگا **دڕید**

دڕێدن dir̂êdin بنوورە دڕێد ف نگا **دڕێد**

دریدەیَ dirîdeŷ ئەوە دریدن ف هنوز آنرا داری

درێدەیَ dirêdeŷ ئەوە درێدن ف هنوز آنرا دارد

دڕیدەیَ dir̂îdeŷ ئەوە دڕیدن ف آنرا پاره کردی

دڕێدەیَ dir̂êdeŷ ئەوە دڕێد ف آنرا پاره می‌کند

دریدیان dirîdiêan ئەوانە درید ف هنوز آنها را داری

درێدیان dirêdiêan ئەوانە درێد ف هنوز آنها را دارد

دڕێدیان dir̂êdiêan ئەوانە دڕێد ف آنها را پاره می‌کند

دڕیدیان dir̂îdiêan ئەوانە دڕید ف آنها را پاره کردی

دریخ dirîx درخت ف دریغ

دریژ dirîj شووڕ، لە ئەوستا (dirace دراجە) و لە فارسی «دراز» ئۆشن ف دراز، در اوستا (dirace دراجە) نوشتە شدە

دریژا بۆن dirîja bün دریژەو بۆن ف دراز شدن

دریژا کردن dirîja kirdin دریژ کردن ف دراز کردن

دریژا کووتا dirîja kûta تیەریژ و باڵا کردن ف بە ستون یک تنظیم کردن

دریژای dirîjay دریژی ف طول، درازا

دریژ بۆن dirîj bün دریژا بۆن ف دراز شدن

دریژ کردن dirîj kirdin دریژا کردن ف دراز کردن

دریژنووک dirîjnûk دریژ، کشاف ف دراز، بلند

دریژنە dirîjne کونایْ دەرووەچ «ل» ف سوراخ، روزنە

دریژی dirîjî دریژای ف درازا

دریشم dirîşm نیشانە، داخ «ل» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دروشم» ئۆشن، وشەیْ «درەفش» وە مانایْ ئاڵا وەیْ وشە وەرگێڕ بۆیە ف نشانە، علامت، بویژە داغ ویژەی دامداران، در دیگر گویشهای کردی «دروشم» گویند. واژەی «درفش» بە معنی پرچم از این واژە مشتق شدە

دریم dirîm ١) دێریم ٢) خەریکیم ف ١) داریم ٢) مشغولیم

درِیم dirî̂m درِانم ف پارە کردم

دریمان dirîman ئەوانە دریم ف آنها را داریم

درِیمان dirî̂man ئەوانە درِیم ف آنها را پارە کردم

دریمەیْ dirîmeŷ ئەوە دریم ف هنوز آنرا داریم

درِیمەیْ dirî̂meŷ ئەوە درِیم ف آنرا پارە کردم

دریمێان dirîmiêan هێمان ئەوانە دریمْن ف هنوز آنها را داریم

درِیمێان dirî̂miêan ئەوانە درِیم ف آنها را پارە کردم

درِیمێەو dirî̂mŷew لەیْ نوو درِیمان ف دوبارە آنها را پارە کردم

درین dirîn ئۆیە دێرین ف دارید

درِین dirî̂n تلیشانین ف پارە کردید

درینان dirînan هێمان دێرینان ف هنوز آنها را دارید

درِینان dirî̂nan تلیشانینان ف آنها را پارە کردید

درینگْدانگ dirnĝi danĝ ١) دەنگْ ساز دێوڵ ناریک ٢) لاناوە لە گووزْ گاز ف ١) آواز ناموزون ٢) کنایە از تر زدن

درینەیْ dirîneŷ هێمان درین ف هنوز آنرا دارید

درینێان dirîniêan ئەوانە درین ف آنها را دارید

درِینێان dirî̂niêan ئەوانە درِین ف آنها را پارە کردید

درِینێەو dirî̂niŷew لەیْ نوو درِینەیْ ف دوبارە پارە کردید

دز diz چەتە، رێگر، لە پەهڵەوی (duz دوز) تۆسریاس ف دزد، در پهلوی (duz دوز) نوشتە شدە

دزامەتی dizametî دمێنەتە، دمەێنەتە ف دوبارە کاری، دوبار زحمت کاری را کشیدن

دزکوشنە diz kwişne بنوورە دزکوشیە ف نگا **دزکوشیە**

دزکوشنگە diz kwişinĝe بنوورە دزکوشیە ف نگا **دز کوشیە**

دزکوشیە diz kwişye ١) بەشێگ لە پەرچین یا ئاخڵ کْ رێ دەسْ دز وە پیْ خاسە ٢) لاناوە لە رێ بێ مزرەت ئەرایْ دزی ٣) جی نۆقسان، نختە زاف، زاف ف ١) قسمتی از پرچین گوسفندان کە دزد بە راحتی از آن دزدی می‌کند ٢) کنایە از راە مناسب و بی خطر برای دستبرد بە اموال ٣) نقطەی ضعف

دزمەوەر diz mewer ١) چشتْ بێ ئەرزشت ٢) لاناوە لە ژنْ بەدگڵ ف ١) چیزی کە ارزش دزدیدن ندارد ٢) کنایە از زن زشت روی

دزنەخوەر diz nexwer بێ‌ئەرزشت ف کنایە از بی رازش

دزنەوەر diz newer بنوورە دزمەوەر ف نگا **دزمەوەر**

دز وە دز diz we diz دزێگ لە دزێگ دزی بکەێد ف دزدی کە از دزد دیگر دزدی کند

دزەڕای dizer̂ay ١) فیتْ فەن داین وە شەریک ٢) شووفاری کردن، سیخوڕی کردن، جاش بۆن «هەر کە دزەڕای ڕەفیقانم کەیْ — چمان بارگەپووشْ ئێمامانم کەیْ» ف ١) نارو زدن بە شریک مالی ٢) جاسوسی و خیانت کردن

دزەڕایکەر dize r̂aîker خێانەتکار ف خیانتکار، خیانت کردن، خائن

دزەکە dizeke ١) گەنەدز ٢) هاودزە ف ١) دزد ناشی ٢) شریک دزد

دزەڵدزکەفتن dizeĺdiz keftin لە سەرْ وادە هاتن وتۆشْ کەسیْ تر هاتن «وادە دایدە من لە وادە هاتم ـ لە شوونْ وادە دزەڵدز کەفتم» ف در سر قرار آمدن و کس دیگری هم آمدن و با او روبرو شدن

دزی dizî ۱) دزی کرد ۲) تْ دزی ۳) دزی کردن [ف] ۱) دزدید ۲) دزد هستی ۳) دزدی کردن

دزیا dizya ۱) بریا ۲) خوەیَ شاردەو [ف] ۱) دزدیده شد ۲) خود را پنهان کرد

دزیاگ dizyag دزیایَ [ف] دزدیده شده

دزیان dizyan ئەوانه دز بردان [ف] دزدیده شدند

دزیایَ dizyaê دزیاگ [ف] دزدیده شده

دزیبازی dizî bazî لەیلاجی [ف] دو رویی، نیرنگ بازی

دزیفزی dizî fizî دزیبازی [ف] نیرنگ، حقه بازی

دزین dizîn ۱) ئێیه چەتەین ۲) ئێیه دزی کردین ۳) بنچینەیَ کردارْ دزین ٤) هەشار کردن «خوەم دزیمەو» [ف] ۱) دزد هستید ۲) دزدی کردید ۳) دزدیدن ٤) جیم زدن، خود را پنهان کردن

دزیه diziye ئەوه دزیه [ف] دزدیده است

دزیەتی dizyetî ماڵ دزیایَ [ف] مال دزدی

دژ dij ۱) قلّا، له ئەوستا (deıize دەئزه) تۆسریا س ۲) دش، زێزْ، له ئەوستا (dij دژ) تۆسریاس ۳) دەژ ٤) ژان له دەس وپا ٥) کوورەو بۆنْ رەگ «ل» ٦) پەکەر ۷) گیژەڵکیانْ تان و پوو [ف] ۱) قلعه، در اوستا (deıize دئزه) نوشته شده ۲) مخالف، ضد، در اوستا (dij دژ) نوشته شده ۳) بکر ، دست نخورده ٤) روماتیسم دست و پا ٥) گرفتگی رگ ٦) افسرده، پکر ۷) درهم شدن نخهای تار وپود

دژاو dijaw دژئاو، ئاژەڵێ کْ له هەر شوونێگ ئاو نیەخوەیَ [ف] حیوانی که از هر جایی آب نمی‌خورد

دژایەتی dijayetî زێزْ یەک بۆن، دژ وه یەک بۆن [ف] ضدیت ، مخالفت

دژ بوو dij bû بنوورە بژبووگەن [ف] نگا **بژبوو گەن**

دژپەسەن dij pesen دش پەسەن [ف] دشوار پسند، مشکل پسند

دژخوراک dij xwirak دشخوراک، دژ لەوەڕ [ف] بدخوراک ، میش یا بزی که خوب چرا نمی‌کند

دژدار dij dar داژدار، داجدار [ف] قلعه‌بان

دژداشه dijdaşe دشداشه [ف] پیراهن بلند اعراب، این واژه عربی نیست

دژلەوەڕ dij lewer̂ دژخوراک، میيه یا بزنێ کْ خاس مڵووشه نییەکەیَ [ف] بدخوراک، میش یا بزی که خوب چرا نمی‌کند

دژمن dijmin دشمن [ف] دُشمن

دژمنی dijminî دشمەنی [ف] دشمنی

دژمەن dijmen دشمەن [ف] دشمن

دژمەنی dijmenî دژمنی [ف] دشمنی

دژمین dijmîn دمژین، خرا، ناخاس [ف] ناسزا، فحش

دژوار dijwar سەخت، پڕزامەت [ف] دشوار

دژهروو dijhirû دشهروو [ف] گاو یا گوسفندی که برەاش مرده و برەی دیگری را به سختی قبول می‌کند

دْسوو disû سوو نه دْسوو [ف] پس فردا

دش diş ۱) دژ، زێز ۲) خوەیشکْ شێ ۳) دشلەمه [ف] ۱) ضد ۲) خواهر شوهر ۳) چایی را با یک قند خوردن، دیشلمه

دشپووک dişpûk جوورێ جووشْ سۆیەر و ژانداره، له کرمانی «دوشپوت» ئۆشن [ف] جوشهای قرمز و درد آور، در کرمانی «دوشپوت» گویند

دشپەسەن diş pesen دژپەسەن [ف] مشکل پسند

دشخوراک diş xwirak دژخوراک [ف] بدخوراک

دشداشه dişdaşe دژداشه [ف] نگا **دژداشه**

دْشْک dişik دْگمان [ف] دو دلی، تردید

دشگه dişge هەچیر، مەچیر «ل» [ف] نخ

دشلەمه dişleme دش، له سەکزی «داشلەمە» ئۆشن [ف] چای را با یک حبه قند خوردن، دیشلمه، در سکزی «داشلَمه» گویند

دشمن dişmin دژمن [ف] دشمن

دشمنی dişminî دژمنی [ف] دشمنی

دشمەن dişmen دژمەن [ف] دشمن

دشمەنی dişmenî دژمەنی [ف] دشمنی

دشمین dişmîn دژمین، دمژین [ف] ناسزا، فحش

دْشەمه dişeme دۆیایَ یەیَ شەمه [ف] دوشنبه

دغا dixa ۱) جوورێ گیایَ کۆیەیه ۲) نەخوەشی منالەیل [ف] ۱) نوعی گیاه کوهی که مصرف دارویی دارد ۲) بیماری کودکان

دْفێشتر di fêştir زوورْم، واورێز، تاتەنانەت [ف] بویژه

دڤناک divnak دْوەنی، تیەتْگ [ف] پشت باسن

دق diq ۱) دەق، دەقْ دڵی ۲) دەخ، سەکته [ف] ۱) کینه، خشم ۲) سکته کردن

دْقات diqat فتوور چین «فلانی دْقات بۆیه» ف نابود شدن ، زبون شدن

دقاق diqaq ۱) لێاو ۲) جەق و کەتیرا قاتی کردن ئەڕاێ ریک و پیک کردنْ دلْنگ ف ۱) روکش ۲) آهار

دقالان diqaĺan مەچیرەێ ناوەێنْ ران ف مفصل بین دو ران

دقْ دلْ diqi diĺ کینەت ف در دل نسبت به کسی کینه داشتن

دقمەرگ diqmerg دخمەرگ ف در اثر سکته مردن

دقەدلْ diqe diĺ کینەتی ف عقدەای

دقەدلْی diqe diĺî کینەت لە دلْ داشتن ف عقده در دل داشتن

دکاک dikak بەردەلاْنی، چەکْ رێز «گ» ف شنزار، ریگزار، ریگستان

دکان dikan جاێ چشت فرووشان ف دکان

دکاندار dikandar فرووشیار ف دکاندار

دکانداو dikani daw گلْکوێگە لە مابەێنْ رێژاو و سەرپیەلْ کْ یارسان ئۆشێ یە هنْ داوە ف گور دخمەای مادی در بین راه ریژاو به سرپل ذهاب که پیروان یارسان می‌گوید متعلق به داود است

دکاوەکی dikawekî ناوهەێنْ دۆ کاو ف فاصله میان دو قله کوه که با هم یک دره را تشکیل می‌دهند

دکر dikr کارەسات، حالْ و رووژ ف سرگذشت، اوضاع و احوال ناخوشایند

دْکلْگ تێوْلْ di kilig têwiĺ بنوورە تەسکەتێوْلْ ف نگا **تەسکەتێوْلْ**

دْکلْگەێ خوەێ نان di kiligeŷ xweŷ nan تا پەرتخْ لەزەت چیین، لە لەزەت ئشباع بۆن ف نهایت لذت را بردن، از لذت اشباع شدن

دکوت dikwit نسم، کوت ف نصف به نصف

دکوتْ شەوار dikwiti şewar نسمْ شەو ف نصف شب

دکوتکالْ dikwit kaĺ وەرزێرێ کْ ئەڕاێ ساوملْک وەرزێری کەێد و کوتێ لێ بەێد ف کشاورزی که برای خان کشاورزی می‌کند و یک دوم محصول را می‌برد

دکوتکالْی dikwit kaĺî دْکوتکالْ ف نگا **دْکوتکالْ**

دکوتی dikwitî نسم وە نسم ف نصف به نصف

دکوشکان dikwişkan دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

دْکەلْی dikeĺî دْبزی ف نوعی زیر خاکی قدیمه به شکل شکار یا بُز

دگاش digaş لەرزە، تەوەن «ل» ف لرزه ناشی از ترسیدن

دگاشت digaşt دگاش «ل» ف لرزه ناشی از ترسیدن

دگاگە digage دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

دگان digan دێان، دنان، لە پەهلْەوی (denten دەنتەن) تۆسریاس و لە لاتینی (dentine) وە دێان ئۆشن و (dentist) وە ماناێ پزشکْ دێانە ف دندان، در پهلوی (denten دنتن) نوشته شده و در لاتین (dentine) به معنای دندان و (dentist) به معنای دندانپزشک است

دگانبەل digan bel دگانی ف نگا **دگانی**

دگانتێژ کردن digan têj kirdin دێان تێژ کردن، تەماێ چشتێ داشتن ف دندان تیز کردن برای چیزی

دگان تێژکەرە digan têjkere دێان تێژکەرە، گیایگە خواردەمەنی ف گیاهی خوارکی، گیاه پرپین

دگانخسن digan xisin دێان خسن ف دندان در آوردن

دگان خۆنینبۆن digan xûnîn bûn هووکارە بۆن ف کنایه از عادت کردن، اصل واژه به معنای دندان خونین شدن است

دگان رۆچەکی digan r̂ûçekî دێان رۆچەکی ف دندان قروچه

دگان ریچەکی digan r̂îçekî دێان ریچەکی ف دندان قروچه

دگان رووکانە digan r̂ûkane دەنگوو، دێان رووکانە ف آشی که به مناسبت دندان درآوردن نوزاد درست می‌کنند

دگانژان digan jan دێان ژان ف دندان درد، درد دندان

دگانشکنە diganşikine دێانشکنە ف یکه بزن ایل

دگانکەل digan kel دێان کەل ف کسی که دندان جلویی ندارد

دگانگر digan gir دێانگر ف باب دندان

دگانی diganî دێان بەل ف کسی که دندانهای جلویش بلند تر است

دْگلە digile دووان ف دوتا، دوتایی

دگلەدگلە digile digle دووانە دووان ف دو به دو

دگلەی digiley دووانی ف دو نفری

دگمان digiman دشک ف دو دلی، تردید

دگمە digme لەپگ، سەیف ف دکمه

دگونە digwine دۆگونە، گیایگە ف گیاهی است

دگەڕاو digeȓaw لووکان یاو، خار باین ئرا یابوو ف چهار نعل دواندن یابو

دگی digî کییەر وە زووانْ منالەیل ف بُزغاله در زبان بچه‌ها

دگی‌دگی digî digî چرینْ کییەر ف صدا زدن بُزغاله

دڵ diĺ ١) زیل ٢) زگ ف ١) دل، قلب ٢) شکم

دڵ ئازا diĺ aza خوەشاڵ، شاد ف شادکام

دڵا dila ١) دۆلاتە ٢) دتا ٣) چەمیان ف ١) دو لایه ٢) دو تا کردن ٣) خمیدن

دڵادان diĺa dan دڵا هاوردن ف راضی شدن

دڵارا diĺara دڵواز ف دلگشا

دڵارزوو diĺarzû ئارەزوومەن «ل» ف آرزومند

دڵازار diĺazar دڵگیر ف آزرده، دلگیر

دڵاڵ diĺaĺ دەڵاڵ، ئەرەوییە ف دلال

دڵاڵەت diĺaĺet ١) دڵداری داین ٢) ری نیشان دان ف ١) همدردی، دلداری دادن ٢) راهنمایی کردن

دڵاڵەتداین diĺaĺet dayn دڵاڵەتکردن ف اظهار همدردی کردن

دڵاوەر diĺawer ١) ئازا، نەترس ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) دلاور، بی باک ٢) نامی مردانه

دلاوەر dilawer دچۆز ف پارچه دولا عرض

دڵا هاوردن diĺa hawrdin دڵا داین ف راضی شدن

دلاتە dilaŷe دڕۆیە ف دو لایه

دڵبروو نەکردن diĺ birû nekirdin بەزەیی پێ هاتن ف ترحم داشتن

دڵبڕیان diĺ birŷan ١) دڵ کەنین ٢) لە زوورْ زەربەت مردن ف ١) دل بریدن، دل کندن ٢) در اثر ضربه شدید به شکم مردن

دڵبەر diĺber ١) ماشووقە ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) دلبر ٢) نامی زنانه

دڵبەسان diĺbesan پاوەن بۆن ف دل بستن، عاشق شدن

دڵپاک diĺpak بێ فیتْ فەن ف پاکدل

دڵپڕ diĺpiȓ ١) خەمبار ٢) تووریاێ ف ١) دلتنگ ٢) قهر کرده

دڵ پەریشان diĺ perîşan خەمین ف آشفته دل

دڵپەسەن diĺ pesen دڵخواز ف دل پسند، دلخواه

دڵ پێا بۆن diĺ pêa bün ئەزرەتمەنێ بۆن ف عاشقش بودن

دڵ پێاچین diĺ pêa çîn ئەزرەتمەن بۆن ف پسندیدن، آرزو کردن

دڵ پێچە diĺ pêçe دڵ ژان ف دل پیچه

دڵ پێدان diĺ pêdan ئاشق بۆن ف دلداگی، دلبستگی

دڵ پێس diĺ pês چرکەدڵ ف بد نهان

دڵ تەپیان diĺ tepyan دڵە تەپی و بێ ئاز بۆن ف تپش دل همراه با بیحالی و ضعف

دڵتەڕ diĺteȓ شەواڵ پلێت ف عاشق هوسباز

دڵتەزن diĺ tezin ١) کارەساتْ خراو ٢) زەربەتْ قایم ف ١) رویداد تلخ ٢) ضربه محکم

دڵتەنگ diĺtenĝ خەمبار ف دلتنگ

دڵتەنگبۆن diĺtenĝ bün هۆر ئەوسا کردن ف دلتنگ شدن، دلتنگی کردن

دڵتەنگی diĺtenĝî خەمباری ف دلتنگی

دڵ جۆرەت diĺ coret زات، جۆرەت ف دل و جرات

دڵ جۆرەتدار diĺ coret dar زاتدار ف شجاع

دڵجوویی diĺcûyî دڵاڵەت کردن ف دلجویی کردن

دڵخواز diĺ xwaz دڵپەسەن ف دلخواه

دڵخۆن diĺ xün خۆن وە دڵ ف دلخون

دڵخوەر diĺ xwer دڵگیر بۆن ف دلخور شدن

دڵخوەری diĺxwerî ناکوکی ف دلخوری، کدورت

دڵخوەش diĺ xweş شاکام ف شادکام، دلخوش

دڵخوەشکەر diĺ xweş ker دڵشاکەر ف دلشاد کننده

دڵخوەشی diĺxweşî ١) شاکامی ٢) خوەێ خوەش کردن ف ١) شادکامی ٢) الکی خوش

دڵخوەشیدان diĺ xweşî dan ١) دڵاڵەت کردن ٢) وادە دان، دڵخوەش کردن ف ١) نوازش، دل جویی کردن ٢) وعده و وعید دادن، دل خوش کردن

دڵخراو diĺxiraw ١) چرکە دڵ ٢) سەخون فام ف ١) کینه‌ای ٢) احساساتی

دلّدار dil̂dar ۱) ماشووقه ۲) زاتدار ف ۱) دلدار ۲) نترس، شجاع

دلّداری dil̂darî ۱) دلاّلّەت کردن ۲) ئاشقی ف ۱) نوازش کردن ۲) عاشقی

دلّداری دان dil̂darî dan دلاّلّەت کردن ف نوازش کردن، به نرمی دلداری دادن

دلّ دان dil̂ dan خوازێار بۆن ف دل دادن

دلّ دانه dil̂i dane ئۆیه رازیین ف راضی هستید که...

دلّ داوڕین dil̂ dawir̂yn لاناوه له دلّ داین ف کنایه از عاشقی، دل بردن، دلبری کردن

دلّ دراتن dil̂ diratin ۱) هان دان «دلّد درایٚ بچوو» ۲) هلاّوردن ف ۱) تشجیع کردن ۲) بالا آوردن، استفراغ کردن

دلّده dil̂ide رازی هەید ف راضی هستی

دلّ دەرۆن dil̂i derün دەرۆن ف دل و روده

دلّ دەرۆندار dil̂i derün dar نەترس ف دلیر، نترس

دلّ دەرۆن دراتن dil̂i derün diratin ۱) هژ هلاّوردن ۲) سییەو دلّ دراتن ف ۱) بالا آوردن، قی کردن ۲) کنایه از خنده زیاد و بی حال شدن

دلّڕەق dil̂ r̂êq سەنگ دلّ ف سنگدل

دلّڕەقی dil̂ r̂êqî سەنگ دلّی ف سنگدلی

دلّ ڕەنجانن dil̂ r̂êncanin ئازار دان ف آزردن

دلّ زنده dil̂ zinde کەیٚف خوەش ف زنده دل

دلّ ژان dil̂ jan دلّ پیچه، ژانْ دلّ ف دل درد، دل پیچه

دلّساف dil̂ saf دلّپاک ف پاکدل

دلّ سزیان dil̂ sizyan بەزەی هاتن ف ترحم کردن

دلّ سزیایٚ dil̂ sizyaê خەمین ف غمگین

دلّسووز dil̂sûz خەمخوەر ف دلسوز، غمخوار

دلّسووزی dil̂sûzî خەمخوەری کردن ف دلسوزی

دلّسووزی کردن dil̂sûzî kirdin خەمخوەری کردن ف مهربانی کردن

دلّسەرد dil̂serd مەیل سەرد ف نومید

دلّسەرد بۆن dil̂serd bün مەیل سەرد بۆن ف نومید شدن

دلّسەردکردن dil̂serd kirdin مەیل سەرد کردن ف نومید کردن

دلّسەردەو بۆن dil̂serdew bün دلّسەرد بۆن ف نومید شدن

دلّسەردەو کردن dil̂serdew kirdin دلّسەرد کردن ف نومید کردن

دلّسەردی dil̂serdî مەیل سەردی ف نومیدی

دلّ سەنن dil̂ senin ۱) دلّ کەنین ۲) مەیلەوار کردن ف ۱) دل بریدن ۲) به خود جذب کردن، به خود متمایل کردن

دلّ سیاتگی dil̂ syatigî دلّ سیاتی ف نگا **دلّ سیاتی**

دلّ سیاتی dil̂ syatî ناکوکی له بەیٚن دۆ نەفەر کەفتن ف بین دو نفر شکراب شدن

دلّ سیه بۆن dil̂ sye bün بیٚزار بۆن ف زده شدن، بیزار شدن

دلّشا dil̂şa دلّخوەش ف دلشاد

دلّشاد dil̂şad ۱) دلّشا، خوەشالّ ۲) ناوێگه کوڕانه ف ۱) دلشاد، زنده دل ۲) نامی مردانه

دلّشاکەر dil̂şa ker دلّخوەش کەر ف دل شاد کننده

دلّشکانن dil̂şikanin ئازار دان ف دل شکستن

دلّشکیا dil̂ şikya خەمبار ف دل شکسته

دلّشکیاگ dil̂ şikyag دلّشکیایٚ ف دل شکسته شده

دلّشکیان dil̂ şikyan خەمبار بۆن ف دل شکسته شدن

دلّشکیایٚ dil̂ şikyaê دلّشکیاگ ف دل شکسته شدن

دلّ شیٚویان dil̂ şêwyan دلّ هەلّشیٚویان ف دل بهم آمدن

دلّفان dil̂fan بەشیٚگه له لوڕسان ف بخشی بزرگ شامل چند روستا در لرستان

دلْقان diliqan دۆلقان ف چوب دو شاخه مانندی شبیه ـــ -Y

دلّقایمی dil̂ qaymî ۱) زاتداری ۲) دلّنیایی ف ۱) شجاعت ۲) اطمینان

دلّ قرچیان dil̂ qirçyan تەمنیٚا ف تمنای چیزی داشتن

دلّ قەسی dil̂i qesî ۱) ئەنقەس ۲) درووکانی ف ۱) عمدا ۲) به دروغکی

دلّقەلّەو بۆن dil̂ qel̂ew bün هلاّوردن ف بالا آوردن، تهوع

دلّ کەنین dil̂ kenîn دلّ بڕین ف دل کندن

دلّگ dil̂ig جووریٚ گەوەیٚ وەرمالیه، بەرمالّ «منیده گولّگ بانْ دلّگ» ف نوعی گبه که بر در سیاەچادر پهن کنند

دلّگان dil̂gan دیەکەیٚگه له سەرپیەلّ ف روستایی در سر

پل ذهاب

دڵگاوا diľgawa سەخوْن، هەست ف حس کردن، حس، احساس

دڵگاوی diľgawî ١) بڵووم «دڵ = زیل+ گاو = گاڵ دان» ٢) دڵگاوا ف ١) تشجیع ٢) احساس

دڵگاوی دان diľgawî dan هان دان ف تشجیع کردن، تحریک

دڵگر diľgir دڵخواز ف دلخواه

دڵگران diľgiran دڵ نگران ف رنجیده خاطر

دڵگرتن diľgirtin پەسەن کردن ف پسندیدن

دڵگەرم diľgerm ١) دڵ وە کارێ دان ٢) ئمێدە وار ف ١) دلگرم به کار ٢) امیدوار

دڵگەرمی diľgermî ئمێدەواری ف دلگرمی، امیدواری

دڵگیر diľgîr ١) دڵڕفێن، لە ئەوستا (refnenĝeh رەفنەنگهـ) تۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دڵڕفێن، رفێن» وە ماناێ دڵخوازە ٢) ئازردە دڵ ف ١) باب دل، دلخواه، در اوستا (refnenĝeh رَفنَنگه) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «دلڕفێن، رفێن» به معنای دلفریب و دلخواه است ٢) آزرده خاطر

دڵگیری diľgîrî رەنجیان ف دلگیر شدن

دڵ لە دەس دان diľ le des dan لاناوە لە ئاشق بۆن ف کنایه از عاشق شدن

دڵ لێ برین diľ lê bir̂în دڵ برین ف دل از او کندن

دڵ لێ سەنن diľ lê senin دڵ لێ کەنین ف دل ستاندن

دڵ لێ کەنین diľ lê kenîn دڵ لێ سەنین ف دل از او کندن

دڵ لێ نان diľ lê nan لە لێ گوزەیشتن ف به کلی فراموش کردن

دڵم diľim دڵ مْ ف دلم، خواستەام این است

دڵمازان diľmazan دنمازان ف هنگامەی غروب، بین دو نماز مغرب و عشاء

دڵمانتوواێ diliman tuwaê خوەشمان تێ ف دلمان می‌خواهد که....

دڵمانە diľimane رازیمن ف راضی هستیم

دڵ مردگ diľ mirdig دڵ مردێ ف دل مرده

دڵ مردن diľ mirdin نائمێد بۆن ف دل مردن

دڵ مردە diľ mirde نائمێد ف نامید، دل مرده

دڵ مردێ diľ mirdê دڵ مردگ ف دل مرده

دْڵمن diľmin دۆڵمن ف چاق و تنبل

دڵمە diľime رازییم ف راضی هستم

دڵمە diľme ١) دڵمن ٢) خواردەمەنییگە ف ١) تن پرور ٢) خوراک دلمه

دڵ نازک diľ nazik زۆ رەنج ف زود رنج

دڵنگ diľînĝ کرواس، پووشەمەنی ف پوشش، لباس

دڵنگ دڵنگ کردن diľînĝ diľînĝ kirdin شیتاڵ شیتاڵ کردن ف نگا **شیتاڵشیتاڵ**

دڵنگ شڕ diľînĝ şir̂ لاناوە لە فەخیر ف کنایه از فقیر

دڵ نەکیشان diľ nekîşan تێر بۆن و نەخواردن ف سیر شدن و اشتها نداشتن

دڵ نەوردن diľ newirdin بەزەیی هاتن «دڵم نیەوەێد ئی کارە بکەم» ف ترحم

دڵنیا diľniya دڵنیا، دڵقایمی «زانی ئەگەر توومەد کارێ کە دڵنیا بووم ـ وەختێ وەلادەمێگەو ئۆشی نەچوو جوواوە» (پەرتەو) ف اطمینان، تـضمین

دڵنیایی dilaniyayî دڵقایمی ف اطمینان

دڵو diľw چەڵق، دۆڵگ ف نگا **چەڵق**

دڵوُ di lû ١) دۆتا کردن ٢) پەڕەێ پاسوور ف ١) دو تا کردن ٢) برگ دولو در پاسور

دڵواز diľwaz ماڵ دڵگوشا ف خانه زیبا و دلگشا

دڵوچان diľûçan ماکْ قنگ ف باسن، ترک بین باسن

دڵ وەیەکەو هاتن diľ we yekew hatin دڵ هەڵشێویان ف دل بهم آمدن، قی کردن

دڵەتەپە diľetepe دڵەتەپی ف تپش وقلب

دڵەتەپی diľetepî دڵەتەپە ف تپش قلب

دڵەدْجی diľe di cî ڕێ ڕێ کردن ف دو دلی، دست دست کردن

دڵەدڵ diľe diľ ڕێ ڕێ کردن ف دودلی، دست دست کردن

دڵەدڵکردن diľe diľ kirdin دڵەدڵی ف دست دست کردن

دڵەدڵی diľe diľî دڵەدڵ کردن ف دست دست کردن

دڵەدیسوو diľedîsû بنووڕە دۆس گرتن «ل» ف نگا **دۆس گرتن**

دڵەڕاوکە diĺeȓawke ١) دڵەدڵ ٢) دڵنگرانی ف ١) تردید کردن ٢) نگران شدن، نگرانی و ترس

دڵەڕپە diĺeȓîpe دڵەتەپە ف تپش قلب از ترسیدن

دڵەڕپی diĺeȓîpî دڵەڕپە ف تپش قلب از ترسیدن

دڵەقرچی diĺeqirçî دڵ قرچیان ف تمنا داشتن

دڵەکزە diĺe kize ١) دڵەکزی ٢) دڵەقرچی ف ١) سوزش معده ٢) کنایه از خواسته دل

دڵەکزی diĺe kizî بنووڕە دڵەکزە ف نگا **دڵەکزە**

دڵەکوتە diĺekwite ڕپەیٚ دڵ ف بیماری تپش قلب

دڵەلەرزە diĺe lerze دڵەڕپە ف تپش دل ازترس

دلەمەز dilemez دیلەمەز، زڵهۆرت ف لندهور

دڵ هەڵشێوانن diĺ heĺşêwanin هژ هەڵاوردن ف دل بهم آمدن، قی کردن

دڵ هەڵشێویان diĺ heĺşêwiyan دڵ قەڵەو بۆن ف دل بهم آمدن

دڵ هەڵکەنین diĺ heĺkenîn دڵ کەنین ف دل برکندن

دلێ dilê دلێر «هەم دزە هەم دلێ» ف دلیر، زرنگ

دڵێ تووایٚ diĺê tuwaê لێوا تووایٚ ف دلش می‌خواهد که...

دڵێانە diĺêane ڕازین ف راضی هستند

دلێر dilêr نەترس، زاتدار ف دلیر

دلێران dilêran شارێگە لە ئیلام ف شهری در استان ایلام، دهلران

دلیق dilîq گیایٚگە چۆ تۆرگ ئەڕایٚ پەرچینْ باخ ف گیاهی شبیه تمشک که برای پرچین باغ از آن استفاده می‌کنند

دلیمە dilîme ١) جووریٚ ئافەتە ٢) نەخوەشی ئاژەڵ لە ئەسەرْ فرە خواردن یا خەفتن ف ١) بوته ای که آفت جالیزی است و باعث کجی صیفجات شده و گلهایی زیبا دارد ٢) بیماری احشام در اثر پر خوری و خوابیدن زیاد که باعث بیحالی و ناتوانی گله می‌شود

دلیمەیٚ جادوو dilîmeŷ cadû ڕازایٚ ژنْ دەمەوەر ف صفت زن فحاش

دْلیوان dilîwan جووریٚ دەرزیە ک لە دەرزی دریژ ترە و لە گونووژ بۆچگتر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەبەنە» ئۆشن ف سوزن لحاف دوزی

دڵیە diĺîŷe ڕازیە ف راضی است

دڵیەسی diĺyesî دڵێە ف راضی است

دم dim ١) دۆ ٢) نزیکْ، دۆدەس «ماڵمان های دمە » ف ١) دُم ٢) در همین نزدیکی

دما dima ١) دۆیا، لەیە دما «ل» ٢) پشتْ سەر «ل» ف ١) ببعد، از این ببعد ٢) عقب

دماران dimaran ساوەیٚگ کْ هروو داوْدە دۆ داڵگ ف برّه‌ای‌که از دومیش شیرمی‌خورد و هردو را مادر خود می‌پندارد

دمارەکووڵ dimare kûĺ ئەقرەو، کوڵاژدم «دم + ئەر + کووڵ» ف عقرب، حیوانی که دمش را بر روی کول می‌گذارد

دمایی dimayî دمایین «ل» ف عقبی

دماینە dimayne دۆیاینە «ل» ف آن عقبی

دمایین dimayîn دمایی «ل» ف عقبی

دْمبزگە dimbizge بزۆ، بزدۆ ف نگا **بزۆ**

دمبلی‌دمباو dimbilî dimbaw دەنگْ دێوْڵ ف صدای دهول

دمڕەکانی dimiȓekanî دمکرەکانی ف خم و راست شدن و ضربه زدن

دمڕەکی dimiȓekî دمڕەکانی ف خم و راست شدن و ضربه زدن

دمژین dimjîn دژمین، دشمین ف دشنام

دمکرەکانی dimikrekanî بنووڕە دمڕەکانی ف نگا **دمڕە کانی**

دْمکۆیەر dimküyer کۆیەیٚگە لە باشوورْ کوونانی لە شارْ کۆێەشت ف کوهی درجنوب کونانی از توابع کوهدشت

دْمْل dimil ملهڕ، ئەوەیٚ ک دۆ مل دێریٚ ف گردن کلفت

دْمڵکەوان dimiĺkewan ملهڕیٚ ک چاوە دێری کەسیٚ کەێد، بادی گارد ف گردن کلفتی که به عنوان محافظ استخدام کنند ، بادی‌گارد

دمڵان dimĺan دۆمڵان ف نوعی قارچ خوراکی

دمە dime پیەیٚ دۆیە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دوگ، دوگە» و لە سەکزی «دمە»ئۆشن ف دنبه، دردیگر گویشهای کردی «دوگ، دوگە» و در سکزی «دمە» گویند

دمڵەک dimĺek دمەک ف تنبک

دمەک dimek دمڵەک ف تنبک

دمەک ژەن dimek jen دمڵەک ژەن ف تنبک زن

دمەڵ dimeĺ جووریٚ دشپووکْ گەورایٚ چرکینە، لە زاراوەیلْ

ترەکْ کوردی «کوان، کوڤان، قوونێر، قوونار» ئۆشن ف دمل ، در دیگر گویشهای کردی «کوان، کوڤان، قوونێر، قوونار» گویند

دمەڵان dimeĺan دملان ف نوعی قارچ بزرگ و خوراکی

دْمێان dimiêan ١) دەنگْ وە یەک دانْ مەشکە ٢) دْنێان ف ١) صدای بهم زدن مشک ٢) حالت نفس نفس زدن بویژه در هنگام نزع

دنان dinan بنوورە دگان ف نگا **دگان** وترکیبایش

دنگ dinĝ ١) ئامرازْ چەڵتۆک کوتان ٢) تەتاڵە ٣) بینگ، دەنگْ تڕ ف ١) دنگ، وسیله شلتوک کوبی ٢) سر ستون ٣) صدای تـر زدن

دنگاڵ dingaĺ دنگاڵە، بەێ تۆر، ناوێنە ف بد ریخت

دنگاڵە dingaĺe دنگاڵ ف بد ریخت

دنگلی dinĝlî هەرچشتْ بەل وداراڵوس لە لاتین (dangle) ئۆشن ف برجسته و آویزان، در لاتین (dangle) به معنی آویزان است

دنگیە dinĝye دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

دْنمازان di nimazan بنوورە دلْمازان ف نگا **دلْمازان**

دنەدن dinedin ١) ژەکەژەک ٢) خلەخل ٣) دمێان ف ١) رجز خوانی، یاوەگویی ٢) با حالت خسته راه رفتن ٣) نگا **دمێان**

دنیا dinya ١) جەهان ٢) رییەن «ل» ف ١) دنیا ٢) بُز و گوسفند

دنیاتلْسمە dinya tiĺisme بوورەپەڵ «ل» ف پرندەی بلدرچین

دنیادار dinya dar چوودار «ل» ف چوبدار

دنیادیدە dinya dîde سەرد و گەرم چەشتە ف باتجربە، دنیا دیده

دنیاگیر dinya gîr جەهانگیر ف باران یا برف پیوسته و فراگیر

دْنێان diniêan بنوورە دْمێان ف نگا **دْمێان**

دۆ dü دم، دۆم ٢) دەمْ دەس «ها دۆ دەسْ خوەم» ٣) دۆیا «دۆ بەلەمرک» ٤) دۆد «دەم و دۆ، دۆکە ڕەژ» ٥) دۆدْن ف ١) دُم ٢) نزدیک، در دسترس ٣) انتها ٤) دود ٥) دیده بود

دۆ do دْ، یەک و یەک ف عدد دو

دوُ dû ماسێ کْ لە مەشکە ژەنیاود ف دوغ

دوُ ئاو dûaw دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

دوُا duwa دۆعا، ئەرەوییە ف دعا

دوُار duwar دەوار، رەشماڵ ف سیاەچادر

دْوارە diware دْجارە ف دوباره

دْوارەدووز diware dûz لەێ نوو دۆرانْ پێڵا ف دوختن دوباره دوره کفش

دْوارەکاری diware karî دْزامەتی ف دوباره کاری، دوبار زحمت کاری را کشیدن

دوازدە diwazde دوانزە ف دوازده

دوازدەمین diwazdemîn دوانزەمین ف عدد دوازده، دوازدهم

دوازدەهەم diwazdehem دوازەهم ف دوازدهم

دوازدەهەمین diwazdehemîn دوانزەهەم، دووانزەمین ف دوازدهمین

دوازە diwaze دوانزە ف دوازده

دْواژە diwaje ١) هەێ وە وەرەن ٢) دوارەکاری ف ١) نگا **هەێ وەوەرەن**٢) دوبارەکاری، تکرار

دوُاکردن duwa kirdin زێزْ نووڕ کردن ف دعا کردن

دوُاکەر duwa ker کەسێ کْ وە خاس و خراو دووا کەێد ف کسی که با استفاده از قرآن و... دعا می‌کند

دوُاڵە duwaĺe دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

دوُان duwan ١) دۆگلە ٢) وەتن، قسیە کردن «گ » لە کرمانجی «لێدوانە» ئۆشن ف ١) دوتا، دو عدد ٢) گفتگو مابین دو نفر، در دیگر گویشهای کردی «لێدوانە» گویند

دوُانچە duwançe دەوانچە ف تپانچه

دوُانزە duwanze دوازدە ف دوازده

دوُانزەئێمام duwanze ıêmam ١) دوازدە ئێمام ٢) دیەکەێگە لە قلْاشاین ف ١) دوازده امام ٢) روستایی در قلعه شاهین از توابع سرپل ذهاب

دوُانزەمین duwanzemîn دوازدەمین، دوانزەهم ف دوازدهم

دوُانزەهەم duwanzehem دوازدەهەم، دوازەهم ف دوازدهم

دوُانزەهەمین duwanzehemîm دوازدەهەمین، دووانزەمی

[ف] دوازدهمین

دوُانه duwane ۱) لفانه ۲) وەتن، دۆ نەفەری قسه کردن «گ» [ف] ۱) دوقلو ۲) گفتگو، گفتگوی دۆ نفره

دوُای duway دەرمان، دەوا [ف] دوا، دارو

دوُایَ سەرگۆم بۆ duwaê ser gom bü لاناوه له شێت [ف] کنایه از دیوانه

دۆباڵا dobaĺa ۱) یەکێ له بەزمەیڵْ هووره ۲) یەکێ له بەزمەیڵْ حەقانی [ف] ۱) یکی از مقامات هوره ۲) یکی از مقامات موسیقی حقانی یارسان

دوُبِڕ dûbir̂ ۱) بەدفەڕ ۲) گووشبڕ ۳) ئەو کەسه کْ ئاژەڵ شیردار نەێرێ، فەخیر [ف] ۱) نحس، شوم ۲) مال مردم خور ۳) فاقد هرگونه حیوان شیرده، فقیر

دوُبردێ dû birdê میەیێگ کْ گوانێ خراوه و شیر یشێ گەنه [ف] گوسفندی که پستانش خراب شده و شیرش تغییر رنگ داده

دوُبڕگه dûbir̂ge جوورێ تەتگەێ منالانەس [ف] اسباب بازیی که کودکان با قرقره و نخی که به دور آن پیچانده‌اند درست می‌کنند و هنگام کشیدن نخ قرقره چرخیده و صدای دوو و هنگام برگشت صدای «بررر» را درمی‌آورد و گویند شگون ندارد و باعث بریدن دوغ مشک می‌شود

دۆبڕیا dübir̂ya ۱) بوتگ دراتێ ۲) لاهنائێگه وه ئاژەڵ ئۆشن [ف] ۱) ریشه کن شده، مقطوع النسل ۲) اصطلاحا به حشم لجوج گویند

دۆبڕیاگ dübir̂yag ۱) بووتگ دراتێ ۲) دۆبڕیاێ [ف] ۱) ریشه کَن شده ۲) اصطلاحی که به حیوان لجوج گویند

دۆبڕیاڵه dübir̂yaĺe دۆبڕیاگ [ف] نگا **دۆبڕیاگ**

دۆبڕیاێ dübir̂yaê دۆبڕیاگ [ف] نگا **دۆبڕیاگ**

دۆبڵغانه do biĺxane لفانه «گ» [ف] دو قلو، همزاد

دۆبەرێ doberê دْوەرێ [ف] دوبار در روز گله را دوشیدن

دۆبەزری dobezrî دْبەزری [ف] زمینی که دوبار در سال از آن برداشت کنند

دۆبەلکه dü belke پۆشەقنگه «گ» [ف] سنجاقک

دۆبەێنەکی dobeŷnekî دْچەوەکی «ل» [ف] تبعیض

دۆپاهیلکه do pa hîlke جوورێ گرزەمۆشه «گ » [ف] نوعی قاقم

دۆپایله do payle دۆپاهیلکه [ف] نوعی قاقم

دۆتا dota دْتای [ف] خورجین

دۆتەڵەمێران doteĺemêran بنووڕه تەتەڵەمیران «گ» [ف] نگا **تەتەڵەمیران**

دۆتێخه dotêxe پاقالۆس کردنْ دەمْچاو [ف] دو تیغه کردن صورت

دۆتیەت do tyet دیەکەێگه له شاییني سەر وه شاباد [ف] روستایی در شاهینی از توابع اسلام آباد

دۆجاره do care دْجاره، له سەکزی «دو وەرجه» ئۆشن [ف] دوباره، در سکزی «دو وَرجه» گویند

دۆجامه dücame دامه، دێوجامه [ف] نوعی تله که از پارچه های رنگی درست شده و بصورت چتر ساخته می‌شود و برای جلب توجه کبک و کشاندن او به سمت دام است

دۆجله dücile بێجگه [ف] بلانسبت، دور از شما ...

دۆجلەڕۆت dücle r̂üt دۆلەڕۆت [ف] بلانسبت شما

دۆجلەڕۆتان dücle r̂ütan دۆلەڕۆتان [ف] بلا نسبت شما

دۆجەڕدان dü cer̂dan لاناوه له تەقەلا کردن [ف] کنایه از کوشیدن

دۆجەیل doceyl ۱) زێز، دژ ۲) دڵه دۆجی، باشکان [ف] ۱) مخالف ۲) دو دل، نه موافق و نه مخالف

دۆجەیلی doceylî دژایەتی [ف] مخالفت

دۆچار doçar بنووڕه دْچار [ف] نگا **دْچار**

دۆچِگ düçig بزدۆ، دۆ بۆچِگ [ف] دنبالچه، دم کوچک

دوُچن dû çin دووی ترشیاگ و مەنێ [ف] دوغ ترشیده و مانده

دۆخانن düxanin خوریانْ قوڕێ وگیریانْ دەنگ [ف] خارش و گرفتگی گلو

دۆد düd ۱) دۆ، دۆکەڵ ۲) ئەۆ دۆدن [ف] ۱) دود ۲) دیده بود

دۆدا düda پێا کردۆ [ف] پیدا کرده بود

دۆدار düdar ۱) دمدار ۲) دمەدار ۳) مەندگار [ف] ۱) دم دار ۲) دنبەدار ۳) دنبالەدار

دۆدان düdan ۱) شاخْ دۆدان وه قسه ۲) ئەوانه دۆد [ف] ۱) شاخ برگ دادن به گفتار ۲) آنها را دیده بود

دۆدانا düdana دۆیانا [ف] آنها را پیدا کرده بود

دۆدانگ dodanĝ بنووڕه دْدانگ [ف] نگا **دْدانگ**

دۆدانەو düdanew دۆدانا [ف] آنهارا پیدا کردەبود

دۆ دراوردن dü dirawrdin ئدا هاتن ف کنایه از ادعا داشتن

دۆدگیر بۆن düd gîr bün پەنەمیان و ژان کردنْ سەر لە دۆدْ سیکار و ... ف دودگیر شدن

دۆدڵ do diĺ دْدڵ ف دودل، مردد

دۆدْ نەوس düdi news ١) نەوسن ٢) لاناوە لە وە کام نەڕەسین ف ١) شکمو ٢) کنایه از حسرت به مقصود نرسیدن

دۆدە düde ١) دۆکەڵ ٢) ماڵ تەکانن ف ١) دوده ٢) خانه تکانی

دۆدەڕەژ düde r̂ej دۆکەڕەژ ف دوداندود

دۆدەڕەژەیل düde r̂ejeyl دیەکەێگە لە نزیکْ ژاو مەرگ سەر وە گیەڵان ف روستایی در گاوار

دۆدەس düdes ١) دەسپەروەردە «منالْ دۆدەسْ دالْگی» ٢) دمْ دەس ف ١) دست پرورده ٢) در دسترس

دۆدەسماڵە do desmaĺe جووریٚ هەڵپەڕگییە ف یکی از مقامات رقص کردی

دۆدەسی do desî دۆدەسەکی، وە هەر دۆ دەس ف دو دستی

دۆدەسەکی do desekî دۆدەسی ف دو دستی

دۆدەفە dodefe دۆجارە، دْجارە ف دوباره

دۆدە گرتن düde girtin ماڵ تەکانن لە هەیْنْ نەورووز ف خانه تکانی نوروز

دۆدەڵ düdeĺ چاچووڵبازی، لە ژێرْ کار دەرچین ف نیرنگ زدن، با حیله از زیر کار در رفتن

دۆدەڵ دان düdeĺ dan چاچووڵبازی، لە ژێرْ کار دەرچین ف نیرنگ زدن، با حیله از زیر کار در رفتن

دۆدی düdî ١) دۆد، دۆکەڵ ٢) گیرووەدەیٚ مەواد ف ١) دود ٢) آلوده، معتاد

دۆدیان düdiêan هەن هەنْ دیان دراوردنْ منالْ ف هنگامه دندان در آوردن نوزاد

دۆدیڕەژ düdî r̂ej دۆکەڕەژ، دۆدەڕەژ ف دود اندود

دۆدیڕەژە düdî r̂eje دۆکەڕەژ، دۆدەڕەژ ف دود اندود

دۆ دیمە do dîme ١) زێژْ یەیٚ رۆیە ٢) لە دیدمەن ئاوا بۆن، نۆغم بۆن ف ١) دولایە، دو رویە ٢) از دیده پنهان شدن، گم و ناپیدا شدن

دۆر dür زێژْ نزیک ف دور

دوڕ dur̂ دڕ، دریژ ف دراز

دوْڕ diwir̂ ١) زوور ئۆش ٢) ساورینْ دۆ ساڵە ٣) چووار شانە ٤) کەوەنە کردنْ گولە ف ١) مستبد، دیکتاتور ٢) نخراز دوساله ٣) کنایه از چهار شانه ٤) کمانه کردن گلوله در برخورد با سنگ و...

دۆرا düra لە دۆرا ف از دور

دۆرا بۆن düra bün دۆرەو بۆن ف دور شدن

دۆڕاجە dor̂ace بنوورە دْڕاجە ف نگا **دْڕاجە**

دۆرادۆر düradür لە دۆرەو ف دورا دور

دۆراکردن düra kirdin دۆرکردن ف دور کردن

دۆران düran ئەۆ دووختْ دۆر کرد ف دوخت

دۆرانن düranin دووختْ دۆر کردن ف دوختن

دۆربۆن dür bün دۆرەو بۆن ف دور شدن

دۆربین dürbîn ١) ئەمزاریٚ ئەڕایٚ نووڕسن وە دۆر یا ئەسک برین، کامرا ٢) ئەو کەسە ک چەویٚ ها لە داهاتوو ف ١) دوربین ٢) عاقبت اندیش

دۆرج dorc بنوورە درج ف نگا **درج**

دۆرخسن dür xisin ١) لە خوەیٚ رانین ٢) فرە دان ف ١) از خود دور ساختن ٢) پرت دادن

دۆرچ dorç درج، دۆرج «ل» ف نگا **درج**

دۆردەس dür des زێژ دۆ دەس ف دور دست

دۆردەویٚ dürdewê دۆر گرتن ف کنارەگیری

دۆر کردن dür kirdin دۆرا کردن ف دور کردن

دۆرکوش dür kwiş لە دۆرەو رەنگین ف از دور زیبا نمایندن

دۆرکەفتگ dür keftig دۆر کەفتیٚ ف دور افتاده

دۆرکەفتن dür keftin دۆرەو بۆن ف دور افتادن

دۆرکەفتیٚ dür keftê دۆر کەفتگ ف دور افتاده

دوڕگ dûr̂ig مەشکەێگە لە گاوْس بۆچگترە ف نوعی مشک که از «گاوْس» کوچکتر است

دۆرنج dürinc دۆدەیٚ قەیٚ ماڵ ف دوده آویزان سقف

دۆ رۆ dor̂û دْڕۆ ف دو چهره، منافق

دۆ رۆیە dor̂ûye دلایە ف دو رویه

دۆروو dorû دْروو، زێژْ راس ف دروغ

دۆروو فرامان dorû firaman بەشێگەلە پاریزگایٚ کرماشان ف بخشی در کرماشان

دۆ روویله dü r̂uwyle گیاێکه جوورْ دۆ رووی ف گیاهی شبیه دُم روباه

دۆره düre نزیک نییه ف دور است

دوُرەدوور dûre dûr دلەدڵ ف دودلی، دست دست کردن

دۆرەو بۆ dürew bü دۆرا بۆ ف دور شده

دۆرەو بۆن dürew bün دۆرا بۆن ف دور شدن

دۆرەو کردن dürew kirdin ۱) دۆر کردن ۲) خوەێ وەلا خسن ف ۱) دور کردن ۲) پرهیز کردن، دوری کردن، از اصل موضوع فرار کردن

دۆرەوکەفتێ dürew keftê دۆرا کەفتێ ف دور شده

دۆڕەگە dor̂ege دْڕاجە ف دو رگه

دۆری dürî لەیەک دۆر بۆن ف دوری

دۆریا düriya دووختْ دۆر کریا ف دوخته شد

دۆریاگ düriyag دۆریاێ ف دوخته شده

دۆریان düriyan دووخت و دۆر کردن ف دوخته شدن

دۆ ڕێان do r̂êan سەرْ دۆ ڕێان ف دو راهی

دۆریاێ düriyaê دۆریاگ ف دوخته شده

دوُرِیسان dûr̂îsan دیەکەێگە لە پاوە ف روستایی در پاوه

دۆریسکە dorîske برووسکە، درەوشیان«ل» ف درخشش ، درخشندگی

دۆریکردن dürî kirdin پارێز کردن ف دوری کردن

دۆرینە dürîne پێشنە، وێەردە «ل» ف پیشینه، تاریخ

دۆز düz ۱) مۆکْ میزان، منتەوەر ۲) گەمەێ چۆزان ۳) ئەنگەمە ف ۱) میزان، دقیق ۲) بازی دوز ۳) دردسر

دۆزاک dozak هەر چشتْ گەورا و سووک «گ» ف هر چیز بزرگ ولی سبک وزن

دۆزان düzan چۆزان ف بازی دوز

دۆزبۆن düz bün میزان بۆن ف دقیق بودن

دۆزکردن düz kirdin میزان کردن ف میزان کردن ساعت

دۆزڵمە düziĺme ۱) ئەنگەمە ۲) دۆزەمە ف ۱) دردسر ۲) کنایه از آدم لاابالی

دۆ زووان dozuwan دْزووان ف دو رو

دۆزە düze ۱) سەرەدەرد ۲) مۆکْ میزانە ف ۱) دردسر ۲) میزان است

دوُزەخ dûzex دووزەق ف دوزخ

دوُزەخە dûzexe بنوورِە ژێردووزەقە ف نگا **ژێر دووزەخە**

دۆزەڕانن dü zer̂anin ئەرزْدای و شووفاری کردن ف خود نمایی و فتنه‌گری

دۆ زەردی düzerdî گیاێکە ف گیاهی است

دوُزەق dûzeq دووزەخ، لە پەهڵەوی (duşexu دوشەخو) نۆسریاس ف دوزخ، در متون پهلوی (duşexu دوشخو) نوشته شده

دۆزەلە dozele جفتان ف نوعی ساز که از نی یا استخوان ران غاز یا عقاب سازند و صدایی دلنشین دارد و ویژه جشنهای عروسی است

دۆزەلەقنگ düze le qinĝ دۆزەمە ف شر بپا کن

دۆزەمە düzeme دۆزڵمە ف نگا **دۆزڵمە**

دۆزەو نەر düzew ner شەڕانچوو ف شر بپا کن، عامل اختشاش

دوُژ dûj ۱) تووژ ۲) ئاژ ۳) تەرەکْ بۆچگ ف ۱) نگا **تووژ** ۲) محل دوخت سیاه‌چادر ۳) ترک ریز

دۆژنە do jine پیاێگ ک دۆ ژن دێرێد ف مردی که دو زن دارد

دوُس dûs ئاشنا، لە پەهڵەوی (dust دوست) نۆسریاس ف دوست، در پهلوی (dust دوست) نوشته شده

دۆس düs چلْگیان ف جفتگیری سگ

دۆسگرتن düs girtin چلْگیان ف جفتگیری سگ

دۆسنەک düsinek نۆسنەک، جوورێ درگە ف نوعی خار

دۆسەر doser دسەر ف دوسر، دو طرف

دۆسەرە do sere دۆکەلە ف رفت و برگشت

دوُسەوەن dûsewen تیرەێگە لە زەنگنە ف تیره ای از ایل زنگنه

دوُسی dûsî ئاشتی ف دوستی، آشتی

دوُسیدان dûsî dan ئاشتی دان ف آشتی دادن

دوُسی کردن dûsî kirdin لەێ نوو دووسەو بۆن ف آشتی کردن

دوُشان dûşan دووشین ف دوشیدن

دوُشاو dûşaw شووکە، لە زاراوەیلْ تەرەکْ کوردی «شۆک» نۆشن ف دوشاب، در دیگر گویشهای کردی «شۆک» گویند

دوُشاو لسە dûşaw lise دووشاومژە، لە زاراوەیلْ تەرەکْ کوردی«ئاڵخواج، شادەنوێژ، شادە»نۆشن ف انگشت شهادت ، در دیگر گویشهای کردی «ئاڵخواج، شادەنوێژ، شادە» گویند

دوُشاومژه dûşaw mije بنووڕه دووشاولسه ف نگا **دوُشاو لسه**

دوُشریا dûşirya دووشیایَ ف دوشیده شده

دۆشک doşik دْشک ف دو دل، مردد

دۆشکیان dü şikyan لاناوه له تەمەڵی کردن ف کنایه از تنبلی کردن

دۆشمن doşmin دژمن ف دشمن

دوُشەک dûşek ژێرڕاخەر ف تـُشک

دۆشەم doşem سووکه ناوْ دۆشەمه ف مخفف دوشنبه، نامی مردانه

دۆشەمه doşeme دْشەمه ف دوشنبه

دۆشەمیان doşemyan دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهوار

دوُشەنی dûşenî هەر ئاژەڵێگ ک بدووشریەیَ، لاناوه له بزْن و مییه و... ف کنایه از بُز و گوسفند و ...، هر حیوانی که شیرش خوراکی باشد

دوُشی dûşî لەپسا دووشێد ف دوشید

دوُشیا dûşya دووشریا ف دوشیده شد

دوُشیاگ dûşyag دووشیایَ ف دوشیده شده

دوُشیان dûşyan دووشین ف دوشیدن

دوُشیایَ dûşyaê دووشیاگ ف دوشیده شده

دوُشین dûşîn دووشانن ف دوشیدن

دۆغات dox́at دۆلاێه ف دو پوسته، دولایه

دوُغاو dûx́aw گەچ و ئاوْ فره کاڵ ف دوغاب

دۆغۆڵمەدوو dox́oĺme dû گیژەڵپێچ ف در هم، قرقاتی

دۆفاق do faq دۆکوت، دۆلەت «دۆ+ فاق» ف دو نیم شده

دۆفل دۆفل düfil düfil فلەفل کردن، دۆیەفلی کردن ف جنب جوش داشتن برای انجام کاری همراه با پنهان کاری

دۆفەقێانه dofeqêane ۱) جووریَ فانیله ۲) فەقیانه ف ۱) زیر پیراهن یقەگرد ۲) نگا **فەقیانه**

دۆقدۆق doq doq دۆقدۆقە، مەلەوەرێگە حلاڵ گوشت وله کەمووتەر بۆچگترە ورەنگی قاوەی کاڵە ف نوعی پرنده حلال گوشت که از سار بزرگتر و از کبوتر کوچکتر است و برنگ قهوه‌ای سوخته و بسیار باهوش که نامش ماخوذ از صدای اوست

دۆقاپ doqap پشتْ پاژنەیَ پا ف پشت پاشنه

دۆقایە doqaŷe دڤناک ف دو طرف لگن خاسره

دۆقدۆقە doq doqe دۆقدۆق ف نگا **دۆقدۆق**

دۆقژاره düqijare پشتْ مل ف پشت سر، قفا

دۆقوولی doqûlî زگ قەۆ، زگن ف کسی که شکم بزرگ و قمبل دارد

دۆک dük تەشی، تەش، دۆمدۆک ف دوک

دۆکان dokan دکان ف نگا **دکان** و ترکیباتش

دۆکوت dokwit دکوت ف نگا **دکوت** وترکیباتش

دۆکوتان dü kwitan وێانگ گرتن ئەڕایَ کاریَ ف بهانه گرفتن برای انجام کاری

دوُکەڕسە dûkeȓise مەلەوەرێگە ف پرنده چرخ ریسک

دۆکەڕەژ dükeȓej دۆدەڕەژ ف دوداندود

دۆکەڕەژ بۆن dükeȓej bün دۆدەڕەژ بۆن ف دود اندود شدن

دۆکەڕەژ کردن dükeȓej kirdin دۆدەڕەژ کردن ف دود اندود کردن

دۆکەڵ dükeĺ دۆد ف دود غلیظ

دۆکەڵان dükeĺan دۆدْ فره ف دود سیاه و غلیظ

دۆکەڵگیر dükeĺ gîr دۆد کیش ف دودکش

دۆکەڵی dükeĺî دۆزه له قنگ ف ناآرام، جنگجو

دۆگڵاشکۆ dogĺaşku دەسەتیرکەمان «ل» ف چوب دو شاخه تیر کمان

دۆگمە dogme دگمە، سەێف ف دکمه

دۆگمەوقەێتان dogme û qeŷtan سجاف ف یلک زنانه

دۆگۆمان dogoman دْگمان ف دودل، مردد

دۆگونه dogwine پاپێچنەک، گیایگە ف گیاهی است

دۆگه doge دێه، دەیَ ف چوبیY شکل‌به اندازه‌ی کمتر از یک متر که در دو طرف «رەشگ» قرار می‌گیرد تا کاه بیشتری را در خود جای دهد

دۆگەری dogerî پەنجەرە ف پنجره

دوُڵ dûĺ ۱) دەروەن ۲) سەتڵ، لە پەهلەوی (dol دۆل) تۆسریاس ۳) چەتالی ٤) وه گەریَ کردن ف ۱) درّه ۲) سطل آبکشی، در پهلوی (dol دول) نوشته شده ۳) ولگردی ٤) دست نشان کردن، خاطر نشان کردن

دوُڵ ئلیاس dûĺ ılyas دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

دۆلا dola دْلا ف نگا **دْلا**

دۆلاو dûĺaw ١) کۆمێت ٢) دەروەنْ ئاوەزا ف ١) کُمد ٢) درّه آبخیز

دوُڵچْک dûĺçig مەشکوڵکە ف نوعی‌مشک کوچک

دوُڵچە dûĺçe دووڵ بۆچگْ ف دولچە

دوُڵخواردن dûĺxwardin ژاو خواردن ف ولگردی

دوُڵدالان dûĺdaĺan تۆشامی ف نام دیگر روستای توت شامی زادگاه سید براکه از پیشوایان یارسان

دۆلْقان doliqan بنووڕە دْڵقان ف نگا **دْلْقان**

دوُڵ کەو dûĺî kew مەڵوەنێگە لە مەسۆری ف منطقەای در بخش منصوری از توابع اسلام آباد

دۆلْگ doĺig بنووڕە چەڵق، دڵو ف نگا **چەڵق**

دوُڵگە dûĺge بنووڕە دووڵچگ ف نگا **دوُڵچْگ**

دۆڵمْن doĺmin دْڵمْن، تەمەڵ، لە وشەێ «دۆلەم » وەرگێڕ بۆیە ف چاق و تنبل، از واژەی «دۆلەم» مشتق شده است

دولنگان dulinĝan دیەکەێگە لە قڵاشاین ف نام روستایی در قلعه شاهین از توابع سرپل ذهاب

دۆلوُ dolû دۆلا ٢) پەڕەێ پاسوور ف ١) دوتا کردن ٢) برگه پاسور

دۆلۆل do lül جووریٚ تفەنگە ف نوعی تفنگ

دۆلە düle دۆجلە ف بلانسبت

دۆلەت do let وە دۆ نیم کردن ف دو نیمه کردن، دو نیمه

دۆلەتا doleta دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

دۆلەتکردن do let kirdin دۆ نیم کردن ف دو نیمه کردن

دۆلەڕۆت düle r̂ût دۆجلە ڕۆت ف بلا نسبت شما

دۆلەڕۆتان düle r̂ûtan دۆجلە ڕۆتان ف بلا نسبت شما

دۆلەڕۆد düle r̂ûd دۆلە ڕۆت ف بلا نسبت شما

دۆلەڕۆدان düle r̂ûdan دۆلە ڕۆتان ف بلا نسبت شما

دۆلەقنە düleqne مەلەوەرێگە ف دم جنبانک، پرندەای است

دۆلەگیان düle giyan دۆر لە گیان ف دور از جان ...

دۆلەم dolem تەمەڵ، «دۆ+ لەم» زێڕْ دۆمل، «خەسەم بار کەێد– دۆلەم ئاخوڕ بەسێد» ف تنبل

دوُڵەما dûĺema ١) هیلکەێ نیم کوڵ ٢) پەنیرْ نەماسیاێ ٣) نەماسیاێ، لە کرمانی «دوڵمدوڵ» ئۆشن ف ١) تخم مرغ نیم بند ٢) پنیر نیم بند ٣) نیم‌بند، در کرمانی «دولمدول» گویند

دۆم dom ١) دْم ٢) کاولی «دۆم بۆد و کڵاش ئڕای خوەد بچنید» ف ١) دُم ٢) تیره‌ای از کولیان شیرازی که در زمان زمامداری کریم خان زند به کوهپایه‌های زاگرس آمده‌اند

دۆم düm زۆنە دۆم ف قبلاً دیده بودم

دۆما doma دۆیا «ل» ف انتها، آخر، آخرین

دۆما düma پێا کردۆم ف پیدا کرده بودم

دۆماخر domaxir دۆیاخر «ل» ف سرانجام، آخر الامر

دۆمار dü mar لاناوە لە فرە تیەڵ ف کنایه از بسیار تلخ

دۆماڕن domar̂in دۆماڕنگ، دۆیاڕنگ «ل» ف پساچین

دۆماڕنگ domar̂inĝ دۆیاڕنگ، دۆماڕن «ل» ف پساچین

دۆمازا domaza دۆیاسییە «ل» ف تەتغاری، آخرین بچه

دۆمان düman ١) دوومان ٢) ئەوانە دۆم ف ١) دودمان ٢) آنها را دیده بودم

دۆمانا dümana پێاێان کردۆم ف آنها را پیدا کرده بودم

دۆمانەو dümanew ئەوانە دۆمەو ف آنها را پیدا کرده بودم

دۆمبادام dombadam دیەکەێگەلە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

دۆمبزگە dom bizge بزدق ف نگا **بزدق**

دۆمدۆک domdük دۆیەێدۆک ف چوبی به اندازه بیست سانتیمتر که ویژه دوک دستی است

دۆمدیکە domdîke پۆشەقنگە «ل» ف حشره سنجاقک

دۆمفل دۆمفل domfil dom fil فلەفل کردن، دۆیەفلی کردن ف جنب جوش داشتن برای انجام کاری همراه با پنهان کاری

دۆملان domiĺan دملان، دۆمەلان، قارچگێگە ف نوعی قارچ خوراکی

دۆمەرکوڵ domer kûĺ ئەقرەو «ل» دۆم+ ئەر+ کووڵ ف کژدم، عقرب (دۆم = دم+ ئەر = در+ کووڵ = پشت، کول)

دۆمەشقی domeşqî چووار مەشقی ف دو زانو نشستن

دۆمەک domek دمەک ف تنبک

دۆمەک ژەن domek jen دمەک ژەن ف تنبک نواز

دۆمەڵ domeĺ دمەڵ ف دمل

دۆمینە domîne پارچەیلْ ڕەنگا و ڕەنگ ک وە خڕەو درْسێ

کەن ئەڕایِ شکارْ کەوک ف پارچەهای رنگی که آنرا مدور مانند چتر می‌سازند برای جلب توجه کبک و سپس شکار کردن کبک

دوُن dûn ۱) زوون، زانسن «ل» ۲) تەن، جەلد «دوونا دوون» ف ۱) دانستن ۲) دون، قالب، تن

دوُنا dûna زانا «ل» ف دانا

دۆنا düna پێا کردۆن ف پیدا کرده بودند

دوُنادوون dûnadûn وه مانایِ کراس وه کراسه، یەکیِ له باوەڕەیلْ یارسانه ف به معنی جامه به جامه است و یکی از اصول اعتقادی یارسان که عبارت است از داخل شدن روح از بدنی به بدن دیگر پس از مرگ و بنابر نامه‌ی سرانجام روح انسان هزار و یک قالب یا جامه عوض می‌کند و با گردش در جامه‌های مختلف جزای اعمال گذشته خود را می‌بینند

دۆنه düne دۆیەکە«ل»، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دوێنی» ئۆشن ف دیروز

دۆنیا donya دنیا ف دنیا

دۆنیا dünya دۆنیاد ف می‌دید

دۆنێا dünêa دۆنێەو، پێاِ کردۆن ف پیدا کرده بودند

دۆنیاد dünyad دۆنیا ف می‌دید

دۆنیادا dünyada پێا کردیا ف پیدا می‌کرد

دۆنیادان dünyadan ئەوانه دۆنیا ف آنها را می‌دید

دۆنیادانا dünyadana دۆنیادانەو ف آنها را پیدا می‌کرد

دۆنیادانەو dünyadanew دۆنیادانا ف آنها را پیدا می‌کرد

دۆنیادەو dünyadew دۆنیادا ف پیدا می‌کرد

دۆنیادەوەێ dünyadeweŷ ئەوه پێا کردیا ف آنرا پیدا می‌کرد

دۆنیادەێ dünyadeŷ ئەۆ دۆنیاد ف اورا می‌دید

دۆنیادێا dünyadiêa دۆنیادێەو ف آنرا پیدا می‌کرد

دۆنیادێان dünyadiêan ئەوانه دۆنیاد ف آنها را می‌دید

دۆنیادێانا dünyadiêana دۆنیادێانەو ف آنها را پیدا می‌کرد

دۆنیادێانەو dünyadiêanew دۆنیادێانا ف آنها را پیدا می‌کرد

دۆنیادێەو dünyadiŷew دۆنیادەو ف آنرا پیدا می‌کرد

دۆنیاتڵسمه donya tiłisme دنیاتڵسمه «ل» ف پرنده بلدرچین

دۆنیای dünyay دۆنیاید ف می‌دیدی

دۆنیایا dünyaya دۆنیایدا ف پیدا می‌کردی

دۆنیایان dünyayan ئەوانه دۆنیای ف آنها را می‌دیدی

دۆنیایانا dünyayana پێایان کردیای ف آنها را پیدا می کردی

دۆنیایانەو dünyayanew دۆنیایانا ف آنها را پیدا می کردی

دۆنیاید dünyayd دۆنیای ف می‌دیدی

دۆنیایدا düniyayda پێاکردیای ف پیدا می‌کردی

دۆنیایدان dünyaydan ئەوانه دۆنیای ف آنها را می‌دیدی

دۆنیایدانا dünyaydana دۆنیایدانەو ف آنها را پیدا می کردی

دۆنیایدانەو dünyaydanew دۆنیایدانا ف آنها را پیدا می کردی

دۆنیایدن dünyaydin بنووڕە دۆنیاید ف نگا **دۆنیاید** و ترکیباتش

دۆنیایدەو dünyaydew دۆنیایدا، دۆنیایدەو ف پیدا می کردی

دۆنیایدەوەێ dünyaydeweŷ ئەوه پێا کردیای ف آنرا پیدا می‌کردی

دۆنیایدەێ dünyaydeŷ ئەوه دۆنیای ف آنرا می‌دیدی

دۆنیایدێا dünyaydiêa دۆنیایدێەو ف آنرا پیدا می‌کردی

دۆنیایدێان dünyaydiêan ئەوانه دۆنیای ف آنها را می دیدی

دۆنیایدێانا dünyaydiêana دۆنیایدێانەو ف آنها را پیدا می‌کردی

دۆنیایدێانەو dünyaydiêanew دۆنیایدێانا ف آنها را پیدا می‌کردی

دۆنیایدێەو dünyaydiŷew دۆنیایدێا ف آنرا پیدا می کردی

دۆنیایەو dünyayew دۆنیایدەو ف آنرا پیدا می‌کردی

دۆنیم do nîm دڵەت ف دو نیم

دۆنیم dünîm دۆنیمن ف می‌بینیم

دۆنیما dünîma پێا کەیم ف پیدا می‌کنیم

دۆنیمان dünîman ئەوانه دۆنیمن ف آنها را می‌بینیم

دۆنیمانا dünîmana پێاێان کەیم ف آنها را پیدا می‌کنیم

دۆنیمانەو dünîmanew دۆنیمانا [ف] آنها را پیدا می‌کنیم
دۆنیمن dünîmin بنووڕە دۆنیم [ف] نگا **دۆنیم** و ترکیباتش
دۆنیمە do nîme دۆنیم کردن [ف] دو نیمه
دۆنیمەو dünîmew دۆنیمنەو [ف] پیدا می‌کنیم
دۆنیمەوەێ dünîmeweŷ دۆنیمنەوەێ [ف] آنرا پیدا می کنیم
دۆنیمێا dünîmiêa دۆنیمنێا [ف] آنرا پیدا می‌کنیم
دۆنیمێان dünîmiêan دۆنیمنێان [ف] آنها را می‌بینیم
دۆنیمێانا dünîmiêana دۆنیمنێانا [ف] آنها را پیدا می‌کنیم
دۆنیمێانەو dünîmiêanew دۆنیمنێانەو [ف] آنها را پیدا می‌کنیم
دۆنیمێەو dünîmŷew دۆنیمنێەو [ف] آنرا پیدا می‌کنیم
دۆنین dünîn ئۆیە دۆنین [ف] می‌بینید
دۆنینا dünîna پێا کەین [ف] پیدا می‌کنید
دۆنینان dünînan ئەوانە دۆنین [ف] آنها را پیدا می‌کنید
دۆنینانا dünînana دۆنینانەو [ف] آنها را پیدا می‌کنید
دۆنینانەو dünînanew دۆنینانا [ف] آنها را پیدا می‌کنید
دۆنینەو dünînew دۆنینا [ف] آنرا پیدا می‌کنید
دۆنینەوەێ dünîneweŷ ئەوە دۆنینەو [ف] آنرا پیدا می کنید
دۆنینەێ dünîneŷ ئەوە دۆنین [ف] آنرا می‌بینید
دۆنینێا dünîniêa دۆنینێەو [ف] آنرا پیدا می‌کنید
دۆنینێان dünîniêan ئەوانە دۆنین [ف] آنها را می‌بینید
دۆنینێانا dünîniêana دۆنینێانەو [ف] آنها را پیدا می‌کنید
دۆنینێانەو dünîniêanew دۆنینێانا [ف] آنها را پیدا می کنید
دۆنینێەو dünîniŷew دۆنینێا [ف] آنرا پیدا می‌کنید
دۆنێەو düniŷew دۆنێا [ف] آنرا پیدا کرده بودند
دۆوە düwe دمە، دۆیە [ف] دنبه
دۆ وە گەڵا بردن dü we geĺa birdin کنف بۆن [ف] خوار و کنف شدن
دوەر ژەنگە diwer jenĝe دواژە کردن، دوەنگ [ف] دوباره کاری
دوەری diwerî مییەێگ ک دجار لە ساڵ بزاێ [ف] گوسفندی که دوبار در سال زایمان کند
دوەرێزا diwerî za بنووڕە دۆ وەری [ف] نگا **دۆ وەری**
دوەنی diwenî بنووڕە دڤناک [ف] نگا **دڤناک**
دوەنگ duwenĝ دوەر ژەنگە [ف] دوباره کاری
دۆێ doê دۆد «ل» [ف] دود
دۆیا düya ١) دما ٢) ئێکە ٣) دۆدا [ف] ١) عقب ٢) سپس ٣) پیدا کرده بود
دۆیابڕ düya bir̂ دۆیا دەسە [ف] آخرین گروه
دۆیابڕان düya bir̂an دۆیاڕنگ [ف] منقرض شدن
دۆیاپووش düya pûş چاێر یا هەر پووشەمەنییگ کْ خەنەێ کووڵ گاێ تازە زاێ [ف] جاجیم یا گونی کنفی که به منظور جلوگیری از سرماخوردگی گاو تازه زاییده بر روی او می‌اندازند
دۆیاچووڕ düya çûr̂ ١) ئاخر چووڕ ٢) لاناوە لە دۆیاسییە «گ» [ف] ١) آخرین قطره ٢) کنایه از ته تغاری
دۆیاخر düya xir دۆیا گل، دۆماخر [ف] آخرین، سرانجام، آخرالامر
دۆیادان düya dan کلەو کردن [ف] پس دادن
دۆیادۆیا düya düya هەڵقنگ هەڵقنگ [ف] عقب عقب
دۆیا رووژ düya r̂ûj رووژ مەبادا [ف] واپسین روز، روز مبادا
دۆیا رنگ düya r̂inĝ دۆیابڕان [ف] باقیمانده
دۆیازا düya za دۆیاسییە [ف] ته تغاری
دۆیازێ düya zê دۆیالان [ف] ته تغاری
دۆیاسییە düya sîye دۆیا زا [ف] ته تغاری
دۆیاشووان düya şuwan هامێاڕْ شووان [ف] کمکی شبان
دۆیاکەفتن düya keftin جی مەنن [ف] پیشرفت نکردن، جا ماندن
دۆیاکەفتێ düya keftê جی مەندە [ف] جامانده
دۆیاگل düya gil دۆیاخر [ف] سرانجام
دۆیالان düya lan دۆیاڕنگ [ف] باقیمانده از نژادی
دۆیاڵاو düyaĺaw دۆیاخرْ ژان و خەم [ف] آخرین دردها و رنجها
دۆیان düyan دۆدان [ف] آنها را دیده بود
دۆیانا düyana دۆدانا [ف] آنها را پیدا کرده‌بود
دۆێانە dûêane ١) کیسەێ شیرێژ ٢) پۆرشگ حرامه [ف] ١) کیسه نگهداری سریژ ٢) نوعی «پۆرشگ» غیر خوراکی
دۆیانەو düyanew دۆدانەو [ف] آنها را پیدا کرده بود
دوێتوێ duêtuê دیەکەێگە لە جوانرۆ [ف] نام روستایی در جوانرود

دوُینه duwîne جووریٚ تەرخینەیٚ شەلەم لە ناوە ف نوعی ترخینه که شلغم هم در آن بکار رفته

دۆیەت düyet دت، واتە باکرە، لە ئەوستا (duxt دوخت) و (dux́dere دوغدەرە) و (keŷnên کەیٚنێن) و (kenya کەنیا) و (kûnêk کوونێک) و لە پەهلەوی (dux́dere دوغدەرە) و لە لاتین (deugheter) و لە سمنانی «دۆت» و فەریزەندی «دوتە» و لە یەرەنی و نەتەنزی «دوت» تۆسریاس ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کیژ، کەنیشک، کەنیلە، کەنیک، قیز، قز» ئۆشن، لە وشەیٚ «گۆیەتە» وە مانایٚ گورتینە وەرگێڕ بۆیە واتە باکرە ف دختر، باکره، در اوستا (duxt دخت) و (dux́dere دوغدره) و (keŷnên کَینین) و (kenya کَنیا) و (kûnêk کوونیک) در پهلوی (dux́dere دوغدره) و در لاتین (deugheter) و در سمنانی «دۆت» و در فریزندی «دوته» و در یرَنی و نطنزی «دوت» گویند، در دیگر گویشهای کردی «کیژ، کەنیشک، کەنیلە، کەنیک، قیز، قز» گویند. از واژەی «گۆیەتە» به معنی بکارت مشتق شده است

دۆیەتباز düyet baz ئافرەتباز ف دختر باز

دۆیەتبازی düyet bazî ئافرەتبازی ف دختر بازی

دۆیەتڵە düyetiĺe دۆیەتەگە، دۆیەتْ جووان ف دخترک، دختر جوان

دۆیەتە düyete ئەیٚ دۆیەتەگە ف ای دختر

دۆیەتەگە düyetege دۆیەتە ف ای دختر

دۆیەتی düyetî ١) دەورەیٚ ئازەوی دۆیەت ٢) بلیاق ٣) ناوێگە ژنانە ف ١) مجردی دختر ٢) مردمک چشم ٣) نامی دخترانه

دۆیەتیچەو düyetî çew بلیاق ف مردمکچشم

دۆیەر doŷer گوزەر کردن لە چشتیٚ ف گذر کردن از چیزی

دۆیەشەو düyeşew شەو وێەردە ف دیشب

دۆیەفلی düyefilî فلەفل کردن ف جنب جوش داشتن برای انجام کاری همراه با پنهان کاری

دۆیەقە dü yeqe جووریٚ زینەتیە ف سکەای که هم بعنوان زینتی وهم بعنوان دکمه به لباس میدوزند

دۆیەکە düyeke رووژْ وێەردە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دوێنی» ئۆشن و لە تۆرکەمەنی «دۆین، دۆینەن، دۆن» ئۆشن ف دیروز، در دیگر گویشهای کردی «دوێنی»ودر ترکمنی «دوین، دوینـَن، دون» گویند

دۆیەلووسی düye lûsî مایٚ مایٚ کردن وە دەورْ کەسێگ ف اظهار عجز وناتوانی کردن در برابر کسی

دۆیەم düyem ١) یاڵ خەری، پارینک ٢) مْ دۆدن ف ١) آستر دیوار یا جوب کنار سیاەچادر ٢) مرا دیده بود

دْهڕی dihirî̂ رانین، هڕی وەتن ف دک کردن

دْهڕیدان dihirî̂ dan هڕی وەتن ف دک کردن

دە de ١) هەیشت و دۆ، دەهـ ٢) دەسوور وە داین ف ١) عدد ده ٢) امر به دادن

دەباخ debax پووس وشکەو کەر ف دباغ

دەباخخانە debax xane شوونْ کارْ دەباخ ف دباغ خانه

دەباخی debaxî دەباغی ف دباغی

دەبدەبە debdebe هەیٚتْ هۆت ف دبدبه، طنطنه

دەبر debir دەوام هاوردن ف دوام، مدت اعتبار، تاریخ مصرف

دەبر کردن debir kirdin دەوام هاوردن ف دوام و قوام داشتن

دەبْدیب debidîb دەبدەبە ف دبدبه

دەبڵ debĺ شلیفە ف گونی بزرگ جای کاه

دەبە debe ١) پیت ٢) گەڕنی ف ١) پیت ٢) دبه، شلتاق

دەپەسا depesa لەپەسا ف هم اکنون

دەج dec ١) دەژ، کرِیٚ ک کیشنە دەورْ ماسیە ٢) بنوورِە دەژ ف ١) خطی که بعنوان نشان در اطراف «ماسیه» غلات میکشند ٢) نگا **دەژ**

دەخ dex بنوورِە دەق ف نگا **دەق**

دەخدانەوە dexdanewe دەقدان ف برانگیختن حس حسادت

دەخکردن dex kirdin دەقکردن ف دق کردن

دەخڵ dexĺ ١) خەلە، خەلیە ٢) درامەیٚ، ئەرەوییە ٣) دارۆجانْ گەنم، دەغڵ و دان ٤) هەرەچ، پەیوەندی ف ١) غله ٢) درآمد، عربی است ٣) دانەهای ناخالص گندم ٤) ربط، ارتباط، مربوط

دەخڵ ودوو dexĺ û dû ١) دارۆجان ٢) تفاق ف ١) ناخالصیهای غلات ٢) آذوقه

دەخڵ ودوون dexĺ û dûn دەخڵ ودوو، دەغڵ و دان «ل» ف نگا **دەخڵ ودوو**

دەخیل dexîl ١) پەرت بۆن وە دامانْ کەسێ، ئەرەوییە ٢) داوان نەزر کردن ف ١) دخیل ٢) تکه پارچه‌ای که برای نذر به امامزاده می‌بندند

دەخیل‌بۆن dexîl bün ئامان تۆواسن ف دخیل شدن

دەدە dede خوەیشک «ل» ف خواهر، همشیره

دەر der ١) درانە ٢) دەیشت ف ١) در، درگاه ٢) بیرون

دەڕ der̂ ورازْ مایە و نازا «ل»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دەز» ئۆشن و دەڕ وە مانایْ مایە وراز و سەگە ف گراز ماده و نازا، در دیگر گویشهای کردی «دەز» گویند

دەرئشکەفت der ışkeft دیەکەێگەلە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

دەرئەمار der emar دیەکەێگە لە گیەلان ف روستایی در نزدیکی باسکله از توابع گیلانغرب

دەرا dera دەروەن، دەرا وە دەرا ف مکان، دره

دەڕاکە der̂ake بنوورە دڕاکە ف نگا **دڕاکە**

دەرامەد deramed دەرامەێ ف درآمد

دەرامەێ derameŷ دەرامەد ف درآمد

دەرانە derane درانە، دراخڵ، لە پەهڵەوی (dergah دەرگاه) تۆسریاس ف درگاه، دروازه، در پهلوی (dergah درگاه) نوشته شده

دەرانەێ دووزەق deraneŷ dûzeq لاناوە لە بەدگڵ ف کنایه از بدریخت، زشت روی

دەراو deraw ١) دراو ٢) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ١) نگا **دراو** ٢) روستایی در بیله‌وار

دەرا وەدەرا dera we dera دراو وە دراو، شوون وە شوون ف درّه به درّه، مکان به مکان

دەراوێز derawêz دەرانەێ کەنوو هەسەڵ ک وە مووم سییە رەنگێ پووشریاس و ئەڕاێ سارێژ زام خاسە ف درب ورودی کندوی عسل که با مومی سیاه رنگ به اندازه ورود یک زنبور تنظیم شده و در گذشته از آن برای درمان زخم استفاده می‌شده

دەربال derbal̂ مچگە ف قسمت مچ پیراهن

دەربان derban سیمبان ف دربان

دەرْبان deriban ١) دەرانە و دەروەچ ٢) بێ دەر و پەێکەر «ماڵ بێ دەرْبانێگە» ف ١) درب و پنجره ٢) کنایه از بی در و پیکر

دەربایس derbays مکیس، شەرم ف دربایست، شرم

دەربڕین derbir̂în هەڵکردن، تا کردن ف تحمل کردن، تا کردن، کنار آمدن

دەربەس derbes گشتێ، وە کولی ف دربست

دەربەن derben ١) دەرقەێت ٢) مەڵوەنێگە رەنگین لە کرن ٣) دەروەنْ مەشکە ٤) دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف ١) تاب و توان، تحمل ٢) منطقه‌ای زیبا در کرند غرب ٣) بندی که در مشک را با آن می‌بندند ٤) روستایی در سنقر

دەربەن نەۆن derben neün دەرقەێت نەۆن ف لاقید، کک نگزیدن

دەرپا derpa دەمپاێ پاپووش ف درپا، پاچه شلوار

دەرپووقیا derpûqya ١) پووقیا، تووقیا ٢) گرژ هەڵات ف ١) ترکید ٢) خشمگین شد

دەرپووقیاگ derpûqyag دەرپووقیاێ ف ترکیده شده

دەرپووقیان derpûqyan دەرپووقین ف نگا **دەرپووقین**

دەرپووقیاێ derpûqyaê دەرپووقیاگ، پووقیاگ ف ترکیده شده

دەرپووقین derpûqîn ١) ترەکیان ٢) پووقیان، دەرپووقیان ف ١) ترکیدن ٢) خشمگین شدن

دەرپەردانە derperdane دەرپەردگانە، جەژنێگ ک بنەماڵەێ وەژ لە ماڵ زاوا گرن و ئڕاێ چەن رووژ وەژ تیەرنە ماڵ باوان ف جشنی که خانواده عروس در منزل داماد می‌گیرند و برای آخرین بار عروس را برای چند روز به خانه پدری می‌برند

دەرپەردگانە derperdigane بنوورە دەرپەردانە ف نگا **دەرپەردانە**

دەرپەڕین derper̂în دەرپووقین، پووقیان ف خشمگین شدن

دەرتاس dertas کیلەێ لووینە ف پیمانه آسیابان

دەرتەقانن der teqanin لە دەر کوتان، تەقە لە دەرانە کردن ف در زدن

دەرجا derca ١) لە شوونْ خوەێ ٢) زۆزی ف ١) درجا زدن ٢) فوری، سریع

دەرجاکوتان der ca kwitan پێش نەکەفتن ف درجا زدن

دەرچی derçî ١) هەێوای ٢) لەجی چین ٣) گوزەیشتن ٤) چیە دەیشت ف ١) فرار کرد ٢) از جا در رفت ٣) گذشت ٤)

بیرون رفت

دەرچین derçîn ١) هەیْواین ٢) لە جی چین ٣) گوزەیشتن ٤) وە دەیشت چین ف ١) فرار کردن ٢) از جا در رفتن ٣) گذشتن ٤) بیرون رفتن

دەرخڕ derxiř̂ جووریٚ دەروەن ف درەای کە انتهایش بە چالەای منتهی شود

دەرخسن der xisin ١) وە دەیشت کردن ٢) ئاشکرا کردن ف ١) بیرون انداختن ٢) آشکار کردن

دەرد derd ١) ژان ٢) نەخوەشی «دەردت چوەس» ف ١) درد ٢) مرض

دەردان derdan ١) دەڵانن ٢) ئاو دەر دان ٣) دەر تەقانن ٤) دەردەیل ف ١) تراوش ٢) آب کشی، رُفتن چاه ٣) در زدن ٤) جمع درد

دەردبخوەر derd bixwer زێژْ دەردنەخوەر ف بدرد بخور

دەردبلا derdi biɫa نەخوەشی «دەردبلاد وە ناو سەرم» ف درد و بیماری

دەردْ بێناز derdi bê naz ١) لاناوە لە نەخوەشی نائلاج ٢) نوورێگە ف ١) کنایە از بیماری لاعلاج ٢) نفرینی است

دەرجن dercin دەرزن، دەرجین، لە سەکزی «دەر جن» ولە لاتین (dozen) ئۆشن ف دوجین، در سکزی «دَرجن» و در لاتین (dozen) گویند

دەرجین dercîn بنوورە دەرجن ف نگا **دەرجن**

دەردخواردن derd xwardin وە کار هاتن ف بدرد خوردن

دەردْ دڵ derdi diɫ ئازارْ دڵتەنگی ف درد دل

دەردْسەر derdi ser سەرەدەرد ف دردسر

دەرد کیشان derd kîşan ژان کیشان ف درد کشیدن

دەردْگران derdi giran نەخوەشی سەخت ف بیماری لاعلاج

دەردمەن derdman دەردەدار ف دردمند

دەردنەخوەر derd nexwer زێژْ دەردبخوەر ف بدرد نخور

دەردەباریکە derde barîke باریکە، باریکی، نەخوەشی سڵ ف بیماری سل

دەردەدار derdedar دەردمەن، دەردێار ف دردمند

دەردەژار derde jar دەردە دار «ئەیْ وەیسْ نازار گۆمەز بارگە خاس- تەوافچید فرەس دەردەژار بناس » ف دردمند

دەردەمامر derde mamir نەخوەشی مامر و جۆجگ ف بیماری ماکیان

دەردەوجاڕ derdewcar̂ نەخوەشی ف بیماری

دەردەیاو derde yaw بنوورە سەگ وا ف نگا **سەگ وا**

دەرْدەیشت deri deyşt دەر و دەیشت ف دشت و در

دەردێار derdiêar دەردەدار «دەردێار وە حاڵ دەردێار زانێ» ف دردمند

دەردێ دەردێ derdê derdê خەوەر ئائێمەیلْ گەن وڵات وە وڵات رەسانن ف خبری را روستا به روستا یا منطقه به منطقه رد کردن، در گذشته رسم بوده که خبر مربوط به افراد بد کار که از روستایی به روستای دیگر می‌آمده بایستی از آن روستا هم به روستای مجاور می‌رفته و براین باور بوده‌اند که اگر خبر در روستای آنها بماند دچار آفت و... خواهند شد شاید سرگذشت پیشینیان از همین راه به ما رسیده باشد

دەر ڕۆ deri řû ڕۆ لە ناوڕۆ ف رو در رو

دەرز derz ١) ناوڕاسْ تێوڵْ «دەرز تێوڵێ» ٢) زەرەنگ، لە ئەوستا (dereze دەرەزە) وە مانایْ دەرز پڕەو کردنە ف ١) وسط پیشانی ٢) تَرَک بسیارریز، در اوستا (dereze دَرَزه) به معنای پُر کردن شکاف و درز گیری است

دەرزبردن derz birdin زەرەنگ بردن ف ترک خوردن

دەرزْ تێوڵ derzi têwiɫ ناوڕاسْ چارەنۆس ف وسط پیشانی

دەرزن derzin ١) دەرزی ٢) دەرجن ف ١) سوزن ٢) دوجین

دەرزەن derzen ١) دەرزی «ل» ٢) دەرجین، لە لاتین (dozen) ئۆشن ف ١) سوزن ٢) یک دوجین، در لاتین (dozen) گویند

دەرزەن هەچیر derzen heçîr درزی مەچیر «ل» ف سوزن و نخ

دەرزەنین derzenîn هەیْواین و خوەیْ دزینەوە ف جیم شدن، خود را پمهان کردن

دەرزی derzî دەرزن، لە زاراوەیلْ ترکْ کوردی «دەرژەن» ئۆشن ولە سمنانی «دەرزۆنە» ولە تۆرکە مەنی «دەرزی» وە بەرگدۆر ئۆشن ف سوزن، در سمنانی «درزونه» گویند در ترکمنی «دَرزی» به خیاط گویند

دەرزیئاژن derzî ajin گونووژ ئاژن ف سوزن کوب کردن،

سوراخ سوراخ کردن

دەرزیدان derzî dan ۱) جی ئەڵگرتنْ دەرزی ۲) لاناوە لە لەڕ ف ۱) جاسوزنی ۲) کنایه از بسیار لاغر

دەرزیدرووماِن derzî dirûman دۆرانن، دوخت و دووز ف دوخت ودوز کردن، دوختن

دەرزیلە dezîle ۱) ماشۆلە، ماشیلە ۲) پۆشەقنگە ف ۱) ماش خودرو ۲) سنجاقک

دەرقووە derquwe دەرەقەت، دەرقەت ف قدرت زور آزمایی، از عهده بر آمدن

دەرقەێت derqeŷt دەربەن، بەشْ دۆیەمیَ ئەرەوییە «قید» ف مقید نبودن، تاثیرنگذاشتن، بخش دوم واژه عربی است

دەرکردن der kirdin ۱) خسن «گولەیَ دەر کرد » ۲) وە دەیشت کردن ۳) وڵ کردن ٤) واز کردن ٥) دۆرانن دەرْ گونی و... ف ۱) تیراندازی کردن ۲) بیرون کردن ۳) رها کردن ٤) باز کردن ٥) کوک زدن، دوختن در گونی و...

دەرکریاگ der kiryag ۱) دەرکریایَ ۲) دەر دۆریایَ ف ۱) بیرون شده ۲) دوخته شده، در دوخته شده

دەرکل derkil گیرفان «ل» ف جیب، جیب لباس

دەرکوتان der kwitan ۱) لاناوە لە دەسْ پا کردن ئەڕایَ کارێگ «چل دەر کوتام تا ئی کارە پێا کردم» ۲) دەر تەقانن ف ۱) چارە جویی کردن ۲) در زدن

دەرکەتن der ketin دەرکەفتن «ل» ف نگا **دەرکەفتن**

دەرکەفتن der keftin ۱) ئاشکرا بۆن ۲) دەر کەفتیَ ف ۱) آشکار شدن ۲) بیرون رفتن

دەرکەفتە der kefte دەرکەفتیَ ف بیرون شده

دەرکەفتیَ der keftê دەرکەفتە ف بیرون شده

دەرکیشان der kîşan دراوردن ف بیرون آوردن

دەرگا derga دەرانە ف درگاه

دەرگە derge دەرگا ف درگاه

دەرْ ماڵ deri maĺ درانەیَ ماڵ ف در خانه

دەرْ ماڵ عەلی deri maĺî ély لاناوە لە نێاشتن و نەداری ف کنایه از نداشتن، همچون خانه علی که در اثر بخشش چیزی در آن نمانده

دەرماڵە dermaĺe دەرماڵی ف نوکر خانەزاد

دەرماڵی dermaĺî ۱) دەرماڵە ۲) دەسەڵێن ف ۱) نوکر خانەزاد ۲) اهلی، حیوان خانگی

دەرمان derman ۱) چارەسەری کردن ۲) دەوا ف ۱) درمان، چارەجویی ۲) دارو

دەرمانخواردە derman xwarde سام خواردیَ ف زهر خوردن

دەرمانک dermanik دەروانک ف درپوش

دەرمانکردن derman kirdin چارە کردن ف درمان کردن

دەرمانکەر derman ker چارەساز ف تیمارگر

دەرنەوردن der newirdin وە دەر نەوردن ف بدر نبردن

دەروازە derwaze دەرانەیَ گەورا ف دروازه

دەروازەوان derwaze wan دەروازەبان ف دروازەبان

دەروان derwan دەربان ف دربان

دەروانْک derwanik دەرمانک ف درپوش

دەروایسی derwaîsî دەربایست ف دربایستی

دەروبان der û ban دەرْبان ف نگا **دەرْبان**

دەرۆت derüt دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره

دەرودەیشت der û deîşt دەرْدەیشت ف دشت و در

دەرۆن derün ناو دڵ ف درون

دەرۆندار derün dar دڵدار ف نترس، دلیر

دەرووەچ derweç وەنەدیک ف پنجره، در کوچک

دەر وەدەر der we der ئاوارە ف آواره، دربدر

دەرووەسکردن derwes kirdin قەلار کردن ف قلع و قمع کردن

دەرووەن derwen ۱) مەڵوەنێگە لە کرماشان ۲) لووف کۆیە، لە ئەوستا (reven رەڤەن) نۆسریاس ۳) دەربەن ف ۱) منطقەای در کرماشان ۲) درّه، در اوستا (reven رفن) نوشته شده ۳) بندی که با آن در مشک را می‌بندند

دەرهاتن der hatin بنوورە دراتن ف نگا **دراتن**

دەرهاوردن der hawrdin وە دەیشت هاوردن ف بیرون آوردن

دەرهامسا der hamsa دەرهاوسا، هاوسا، هامسا ف همسایه

دەرهاوسا der hawsa دەرهامسا، هاوسا، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دراوسیَ» ئۆشن ف همسایه

دەرەتان deretan لە توان بۆن ف در توان بودن، قادر بودن، پتانسیل

دەرەج derec دەرەجەت ف گشایش، فرج

دەرەجەت derecet دەرەج [ف] گشایش

دەڕەخەلیل derê xelîl دیەکەێگە لە کەنۆلە [ف] روستایی در کندوله

دەرەدریژ dere dirîj ١) شوونێگە لە کرماشان ٢) رێگەێگە لە بانەزارْ مەسۆری چوودە ئاوای شەقڵ [ف] ١) منـطقەای در کرماشان ٢) راهی کە از بانەزار منـصوری بە روستای شَقل می‌رود

دەرەدووزەخ deredûzex دیەکەێگەلە مەڵوەنْ هووزمانەوەن [ف] روستایی درهوزمانان از توابع ایلام

دەڕەشاپەری derê şaperî دیەکەێگە لە دەڕە شار [ف] روستایی در درّەشهر ایلام

دەڕەشار derêşar شارێگە لە ئیلام [ف] شهری در ایلام، درّه شهر

دەرەق dereq مووڵەت «دەرەقْ سێ رووژ» [ف] مهلت

دەرەقەت dereqet زوور هاتن [ف] قدرت مقابله

دەرەقەتهاتن dereqet hatin چارکردن [ف] قدرت شکست دادن کسی را داشتن

دەرەقووە derequwe دەرقووە [ف] نگا **دەرقووە**

دەرەک derek تۆن و تەوەس، جانم [ف] درک، جهنم

دەرەکەیلەسپەن derekeylespen وەدەرەک [ف] بەجهنم

دەرەکی derekî خاوارە «دەرکی هات بنەکی دەر کرد» [ف] بیگانە

دەرەلنگ dere lingˆ ١) لاناوە لە لنگْ بێ شەواڵ ٢) دەرپاێ شەواڵ [ف] ١) کنایە از ندار و بیچیز ٢) پاچە شلوار

دەرەلەکی derelekî بێعاری، خوەێ وە کۆچەێ عەلی چەپ دان [ف] خود را بە کوچە علی چپ زدن، بی عاری

دەرەنۆم derenüm هەڵوەدا [ف] آوارە

دەرەو derew درەو [ف] درو

دەرەوان derewan درەوان [ف] دروگر

دەرەودوورەبڕین dere û dûre birîn ١) لە ئختێار دەرچین، تەوانْ مەهار کردن نێاشتن ٢) لاناوە لە هەمەلاینە [ف] ١) غیر قابل کنترل شدن ٢) کنایە از فراگیر شدن

دەرەوکردن derew kirdin درەو کردن [ف] درو کردن، درویدن

دەرەوەرە derewere ئاوارە [ف] آوارە، سرگردان

دەرەوین derewîn درەو کردن [ف] درودن

دەرهەم derhem بانْ یەک، قاتی [ف] مختلـط ، در هم

دەریا derya دەلیا [ف] دریا

دەریوەری derî werî ناخاس، هەرچۆبەرچۆ، چرتْ پرت [ف] حرف مفت، بیهودەگویی

دەری‌دەم derî dem دەردەم، دەسبەجی، زۆ [ف] در دم، فورا

دەریە derye دەروەن «نەمەنێە تاقەت نەمەنێە هووشم ـ وەختە چۆ ئەڤداڵ دەریەیل بپووشم» [ف] درە تنگ وباریک

دەزگا dezga مەکینە [ف] دستگاه

دەزۆران dezüran دەسگیران، تەمێار، لە زاراوەیلْ ترکْ کوردی «دەزگیران، دەزبیران» ئۆشن [ف] نامزد

دەزۆرانی dezüranî دەزگیرونی [ف] خواستگاری، جشن نامزدی

دەزۆنک dezünik تەیل، دەسۆنک، دەسینک [ف] دستبند

دەزیران dezîran دەزۆران «ل» [ف] نامزد

دەژ dej ١) ئەنەخورد ٢) بنووڕە دەج [ف] ١) بکر، دست نخوردە ٢) نگا **دەج**

دەژین dejîn ئێش، ژان «ل» [ف] درد

دەس des ١) لە کلگەیل تا مچ ٢) لە کلگەیل تا شان ٣) یەێ دەور گەمە ٤) دەسْ دڵنگ ٥) گان [ف] ١) از انگشتان تا مچ ٢) از انگشتان تا شانە ٣) دست در بازی ٤) واحد لباس ٥) واحد جماع

دەسْئاخر desi axir ئاخرسەر، دۆیاخر [ف] سرانجام، عاقبت

دەسئەڵواین des eĺwayn دەس هێزدان، وە نیشانەێ هەڕەشەدان دەس ئەڵگرتن «دەس ئەڵوای سەێ دز دیارە» [ف] دست را بە نشانەی تهدید بلند کردن

دەسار desar دەسهاڕ [ف] آسیاب دستی

دەسامو desamû شەمامە [ف] دستنبو

دەسان desan ١) هەن هەنْ جفتگرت گیری سەگ ٢) دەسەیل [ف] ١) هنگامەی جفتخواهی سگ ٢) دستها

دەسانقەست desanqest ئەنقەس [ف] عمدا

دەسانک desanik دەزۆنک «ل» [ف] دستبند

دەساو desaw ١) دەساوە ٢) کناراو [ف] ١) دست پخت ٢) مستراح

دەساودەس desawdes دەس وە دەس کردن [ف] دست بە

دست کردن

دەساوە desawe ١) دەساو، دەسکار ٢) نەتیجە ف ١) دست پخت ٢) نتیجه

دەساوێز desawêz هامەیٚ زاوا وە وەق ف هدیه داماد به عروس

دەسبازی desbazî گاڵە ف شوخی و دستبازی

دەسْ بان دەس desi bandes ١) دەس لە بانْ دەس ٢) تووانادر ف ١) دست روی دست گذاشتن، کنایه از بیکاری ٢) دست بالا دست، بالا دست

دەسْبرد desibird ١) دزی، چەپاو ٢) چالاکی، تەواری ف ١) دستبرد ٢) استفاده از موقعیت پیش آمده، چالاکی، زرنگی

دەسبرەس desbirês لە دەمْ دەس ف دسترس، در دسترس

دەسبری desbirî ١) جزا دان ٢) لاناوە لە هەر تەقەلا کردنێگ «دەسبری دنیا ئرایٚ کەم» ف ١) بریدن دست، اجرای حد ٢) کنایه از هر کوشش و تلاشی برای رسیدن به هدف

دەسبرین desbirîn جزا دان ف بریدن دست، اجرای حد

دەسبەتاڵ desbetal بێکار ف بیکاره

دەسبەجی desbecî زۆزی ف فوری

دەسبەردار desberdar دەس هێزدان ف دست بردار شدن

دەسبەسان des besan ١) دەسبەسیان ٢) مان کردن لە کار ف ١) بستن دست ٢) ازکار باز داشتن

دەسبەسە des bese کەت بەسە ف دست بسته

دەسبەن desben ١) دەزۆنک، تەیل، دەسینک ٢) کەڵەبچە ف ١) دستبند ٢) دستبند زندانی

دەسبێگار des bêgar دەس بەتاڵ ف بیکاره

دەسپاچە despaçe سەرگەردان، شێویایٚ، هەوڵ ف دستپاچه

دەسپاچە بۆن despaçe bün هەوڵ بۆن ف دستپاچه شدن

دەسپاچەکردن despaçe kirdin هەوڵ کردن ف دسپاچه کردن

دەسپاک despak دەس دەم پاک ف امین

دەسپچِگ despiçig دەسپێچگ ف بهانه

دەسپڕ despir̂ دەسگان، دەسپەڕ ف استمناء، جلق

دەسپەڕ desper̂ ١) دەسپڕ ٢) گرتنْ سەرْ مانگا ئەڕایٚ کەڵ ف ١) جلق، استمناء ٢) گرفتن سر ماده گاو برای گشن با گاو نر

دەسپەڕان desperân دەسەڵدەس دان، دەس وە دەس ڕەد کردن ف دست به دست چیزی را عبور دادن

دەسپێاگرتن des pêa girtin ١) دەس وە ملْ ئاگر گرتن ٢) دەس وە سەریٚ کیشان ٣) قنیات کردن ف ١) دست برآتش گرفتن ٢) ادعای مالکیت داشتن ٣) قناعت کردن

دەسْ پەیل desi peyl چنگْ چۆل ف دست و انگشتان

دەسپێچِک despêçik دەسپێچگ ف بهانه

دەسپێچگ despêçig دەسپچگ ف بهانه

دەسپێس des pês دەڵە ف دست کج، دزد

دەسپێکردن des pê kirdin سەرەتایٚ دامەزرانن ف شروع کردن

دەسپێوەگرتن des pêwe girtin دەس پێا گرتن ف نگا **دەس پێاگرتن**

دەستان destan چشتخانە، ئاشپەزخانە ف آشپز خانه

دەستوور destûr دەسوور ف دستور

دەستەنگ destenĝ تەنگدەس ف تنگدست

دەستەنگی destenĝî تەنگدەسی ف تنگدستی

دەسچن desçin ١) گلە وژن ٢) دەسباف ف ١) دست چین ٢) دستباف

دەسخرە desxirê دەسەخرە ف معطل کردن، الاف کردن

دەسخسن des xisin ١) دەسبرد دان ٢) دەس وەشانن ف ١) دستبرد زدن ٢) با دست ضربه زدن

دەسخوەش des xweş دەسد دەرد نەکەیٚ ف دست خوش

دەسخوەشانە des xweşane مزێانی، مزگانی ف مژدگانی

دەسخوەشی desxweşî دەسخوەشانە، مزێانی ف مژدگانی

دەسخەت desxet ١) نۆسین ٢) نامە ف ١) نوشتار، دست خط ٢) نامه

دەسخەتدان des xet dan دەسوور دان، ئەمر کردن ف دستور دادن

دەسخەتگرتن des xet girtin دەسوور گرتن ف حکم

گرفتن

دەسْ خەێردان desi xeŷr dan خەێرْ خورجین [ف] دست خیر دادن پس از معامله

دەسدار des dar ١) دەسلاّتدار ٢) بەشدار لە کارێگ [ف] ١) پارتی دار ٢) دست داشتن در کاری

دەسداری desdarî بەشداری لە کارێ [ف] دست داشتن در کاری

دەسداشتن des daştin بنوورە دەسداری [ف] نگا **دەسداری**

دەسداگرتن des dagirtin دەس لە کار کیشان [ف] دست کشیدن، دست برداشتن

دەسدان desdan ١) بردانْ پاسوور ٢) دەس وە یەک دان ٣) بەخت هامێار بۆن [ف] ١) بـُر زدن پاسور ٢) دست دادن، دست زدن ٣) بختیار شدن

دەسْ دڵ واز desi dil̂ waz دەسواز [ف] دست و دل باز، بخشنده

دەسدەس des des دڵەدڵ [ف] تردید

دەسدەسکردن des des kirdin دڵەدڵ کردن [ف] تردید داشتن

دەسدریژی des dirîjî ١) ناخۆنەک ٢) هەڵمەت بردن لە سەر چشتێ [ف] ١) دست درازی، ناخونک ٢) تجاوز

دەسدریژیکردن des dirîjî kirdin زڵم کردن [ف] ستم کاری

دەسڕ desir̂ ١) دەسماڵ ٢) گرامافوون [ف] ١) دستمال ٢) گرامافون

دەسڕازە desr̂aze دەسڕاژە، وێانگ، دەسپچگ [ف] بهانه، ایراد

دەسڕاژە desr̂aje دەسپێچگ [ف] بهانه

دەسڕنان desir̂nan دەسڕەێ نان، ناندێن [ف] دستمالی که نان در آن گذارند

دەسڕە desir̂e دەسڕ [ف] دستمال

دەسڕەس desr̂es دەسبڕەس [ف] در دسترس

دەسڕێژ desr̂êj ١) رژْ گولە ٢) پڕەو کردن وە پا بێڵ [ف] ١) رگبار ٢) پـُر کردن چاله با بیل یا غیره

دەسسووک des sûk ١) ئەو کەسە کْ دەسێ شەفا دەرە ٢) سووک دەس [ف] ١) پزشکی که زود بهبودی بخشد ٢) کسیکه حیوانی را ذبح کند و دیر جان دهد

دەسْ سۆرسەنن desi sür senin جواو ئا سەنن لە خەسۆرە [ف] موافقت خانواده عروس را جلب کردن

دەسشوور des şûr خاسەنەوکەر [ف] کنیز

دەسشووردن des şûrdin ١) نائمێد بۆن ٢) دەسْ پەیل شوورتن [ف] ١) نامید شدن ٢) دست از ... شستن

دەسفرووش desfirûş هۆرد هەواڵە فرووش [ف] دستفروش

دەسفەرمان des ferman کارامەیی لە رانین [ف] مهارت و توانایی در رانندگی

دەسقۆچانن des qüçanin دەسئۆقانن، قرچوو [ف] کنایه از خساست

دەسقۆچیایێ des qüçyaê قورتنگ [ف] خسیس

دەسقەرت desqert قەرتکردن [ف] پول دستی گرفتن

دەسقەرز desqerz دەسقەرت [ف] پول دستی گرفتن

دەسکار deskar دەسکرد [ف] دست ساز

دەسکاری des karî کلگەوری [ف] دستکاری

دەسکرد deskird دەس ساز [ف] دست ساز

دەسکلاّفەکردن des kil̂afe kirdin لە هەێن شین کردن دەس خڕدان و موور هاوردن کْ نیشانەێ نارەحەت بۆنە [ف] دستان را دور هم چرخاندن و مویه کردن که نشانه شدت ناراحتی است

دەسکوت des kwit دەسکرد [ف] دستساز، دست کوب

دەسکوتان des kwitan چەپ کوتان [ف] دست زدن، کف زدن

دەسکەفتن des keftin ١) وە دەس هاوردن ٢) وە قەپ کەفتن ٢) نەخواستە [ف] ١) بدست آوردن ٢) گیر آوردن چیزی یا کسی ٣) اتفاقی

دەسْکەم desikem لاکەم [ف] دستکم، لااقل

دەسکەنە deskene وە دەس کەنینْ نخە، دەسە کەنە [ف] با دست درویدن بویژه برای نخود

دەسکەنەجم deskenecim شەرگە، گەمەێگە [ف] بازیی شبیه بیس بال

دەسکیش deskîş ١) پلاّسیکی کْ کەنەێ دەس ٢) هامێارْ کوور ٣) دەسکیشی [ف] ١) دستکش ٢) عصاکش کور ٣) نگا **دەسکیشی**

دەسکیشان deskîşan ١) دەس هێزدان لە کارێ ٢) هامێاری کردنْ کوور ٣) دەیۆتی کردن [ف] ١) دست کشیدن از کاری ٢)

عصاکش کور بودن ٣) زنی که فاحشه را برای دیگری آماده می‌کند

دەسکیشی deskîşî دەسکیشان ف زنی که زن فاحشه را برای دیگری آماده می‌کند

دەسکیشکان deskîşkan ١) دەس هێزدان لە کارێ ٢) هامێاری کردنْ کوور ٣) دەیۆتی کردن ف ١) دست از کار کشیدن ٢) عصاکش کور بودن ٣) زنی که فاحشه را برای دیگری آماده می‌کند

دەسگ desig ١) دەسپێچْگ ٢) چمک ف ١) بهانه ٢) گوشه، زاویه

دەسگا desga دەزگا ف دستگاه

دەسگان desgan دەسپەڕ، جڵق ف استمناء، جلق

دەسگر desgir ١) دەسگیر ٢) تیاتباز ف ١) کار وقت گیر ٢) کسی که ادای دیگران را درآورد

دەسگرتن desgirtin ١) تۆلەکی کردن ٢) واتووره خسن ٣) هەڕۆکەدان ٤) ئامادە بۆن ئەڕاێ چووپی کیشان ف ١) مسخره کردن ٢) ادای کسی را در آوردن ٣) ممانعت کردن ٤) حلقه بستن برای رقص

دەسگووشانن des gûşanin لاناوە لە کوتای نەکردن ف کنایه از کوتاهی نکردن

دەسگیر desgîr ١) کەت بەسان ٢) ئاگا کردن ٣) کارْ وەخت گیر ف ١) دستگیر کردن ٢) آگاه کردن، خبر دادن ٣) کار وقت گیر

دەسگیران desgîran دەزۆران «ل» ف نامزد

دەسگیر بۆن desgîr bün ١) بیگار نەۆن ٢) گریان ف ١) بیگار نبودن ٢) دستگیر شدن

دەسگیردان desgîr dan سەور کردن ف صبر کردن، حوصله به خرج دادن

دەسگیر کردن desgîr kirdin ١) ئاگا کردن ٢) گرتن ف ١) آگاه کردن ٢) دستگیر کردن

دەسگیرنە desgîrne دەسگیرە ف دستگیره

دەسگیروو desgîrû دەزۆران، تەمێار «ل» ف نامزد

دەسگیروونی desgîrûnî دەزۆرانی ف نامزدی

دەسگیرە desgîre دەسگیرنە ف دستگیره

دەسگیری desgîrî هامێاری ف دستگیری کردن، انفاق

دەسگیری‌کردن desgîrî kirdin هامێاری دان ف کمک کردن

دەسڵات desl̂at ١) چارە، چم و چار «دەسڵاتم چەس؟» ٢) پارتی، خەرێ چین ٣) بن دەس ف ١) چاره، راه‌کار، سازوکار ٢) نفوذ، قدرت ٣) تحت السطـه، زیر نفوذ

دەسڵاتدار desl̂at dar دەس دار، پارتی دار ف با نفوذ، قدرتمند

دەسڵاتداری desl̂at darî دەس داشتن ف اعمال نفوذ کردن

دەسلەبان‌دەس des le bani des دەسْ بانْ دەس ف نگا **دەسْ بان دەس**

دەسلەمل‌کردن des le mil kirdin ١) دەسە مل کردن ٢) ئاشتی کردن ف ١) روبوسی کردن ٢) آشتی کردن

دەس لێ بەن بۆن des lê ben bün قەپ لێ بەن بۆن ف بدست آوردن

دەسلێدان des lê dan دەسدان ف دستکاری کردن

دەسلێنان des lê nan دڵ لێ نان ف نگا **دڵ لێنان**

دەسلێوەشانن des lê weşanin ١) دەس وە شانن ٢) کەلەمەدار کردن ف ١) با دست ضربه زدن ٢) لطمه زدن

دەسلێهەڵگرتن des lê hel̂girtin دەس لە سەر لاوردن ف دست برداشتن

دەسلێهێزدان des lê hêz dan دەس هێز دان ف دست برداشتن

دەسماڵ desmal̂ ١) دەسڕ ٢) لاناوە لە گورتینە ٣) لەچْگ ٤) سەربەنْ پیاوانە ف ١) دستمال ٢) کنایه از بکارت ٣) روسری، لچگ ٤) دستار

دەسماڵ بەۆ desmal̂ beü گورتینەدار ف دستمالی که سندی است برداشتن بکارت

دەسماڵداشتن desmal̂ daştin گورتینە داشتن ف دستمالی که سند داشتن بکارت است

دەسمایە desmaye سەرمایە، تەنخوا ف دستمایه

دەسْ مشتاق desi miştaq ١) دەسخوەشانە ٢) کەێف خوەشی ٣) ماچْ مووچی کردن ف ١) مژدگانی ٢) به گرمی جویای حال شدن ٣) روبوسی کردن

دەسْمەچەک desimeçek چنگْ پەیل ف دست و پا

دەسمەلە desmele بازمەلە ف شنای کرال

دەسمەڵە desmel̂e دەسکیشێ پەشمین ئەڕاێ زمسان «ل» ف دستکش پشمی که برای زمستان بافند

دەس‌مێەت des miŷet هامیاری، مێەت دان ف یاری کردن

دەس‌نانەبان des nane ban دەس داگرتنە سەرێ ف دست گذاشتن بر روی، تصاحب کردن

دەس‌نانەگیرە des nane gîre گیرسن ف بنای گریستن گذاشتند

دەس‌نانەملێا des nane milêa دەس گرتنە ملێا ف چنگ بر آن گذاشتند، تصاحب کردند

دەس‌نماز des nimaz تارەت ف وضو

دەسنۆس desnüs وە دەس نۆسریاێ ف دست نویس

دەس‌نیشان des nîşan ئاماژە، نیشانە ف نشان کردن، نمونە

دەس‌نیشان‌کردن des nîşan kirdin نیشان کردن ف نمایاندن، نشان کردن

دەسواز deswaz دەسْدڵواز ف بخشنده، ساعی در کمک به دیگران

دەس‌وبرد des û bird بنوورە دەسبرد ف نگا **دەسبرد**

دەسوور desûr دەستوور ف دستور

دەسۆر desür چۆ، وەک «گ» ف چون، مانند

دەس وشک des wişk قرچوو ف خسیس

دەس‌ومشتاق des û miştaq دەسْ مشتاق ف نگا **دەسْ مشتاق**

دەسۆنْک desünik دەرزۆنک ف دستبند

دەس‌وەبان‌دەس des we bani des ١) لاناوە لە بیکاری ٢) خەریک مەنن ف ١) کنایه از بیکاری ٢) مستاصل و منفعل شدن

دەس‌وەدەس des we des دەسەڵدەس ف دست به دست

دەس‌وەشانن des we şanin دەس خسن ف نگا **دەس خسن**

دەس‌وەشن des weşin شەڕانچوو ف ناآرام، اهل دعوا، ضارب

دەس‌وەکار des we kar خەریک بۆن ف دست بکار شدن

دەس‌وەکاربۆن des we kar bün دەسەو کار بۆن ف دست بکار شدن

دەس وە ملاگرتن des we mila girti خوەێ وە خاوەن چشتێ حساو کردن ف چیزی را پردازش کردن و خود را صاحب آن خواندن

دەسوەن deswen ١) دەرزۆنک ٢) کەڵەبچە ف ١) دستبند زینتی ٢) دستبند زندان

دەس وەیەکی des we yekî ١) پیەڵان کردن ٢) یەکیەتی، دالّتەدان ف ١) توطئه ٢) اتحاد داشتن، دست به یکی کردن

دەسە dese ١) دەسەنە، دەسەنەر ٢) دۆگلاشکو ٣) ئازەوەن ٤) دووس «دەسەبرا، دەسەخوەیشک» ف ١) دسته، گروه ٢) نگا **دۆگلاشکو** ٣) هیئت عزاداری ٤) دوست صمیمی

دەسهاڕ deshar̂ دەساڕ، دەسهەڕ ف آسیاب دستی

دەسهاوردن des hawrdin وە دەس کەفتن ف بدست آوردن

دەس‌هەڵوردن des heĺwirdin دەس هێز دان و زیلە وەشانن ف دست بلند کردن و سیلی زدن

دەسەبرا dese bira رەقیف، دووس ف بسیار صمیمی، دوست

دەسەپاچە desepaçe دەسپاچە ف دستپاچە

دەسەپشت dese pişt چاخْ لەڕ کردن ف دست بر پشت گوسفند یا بُز زدن و چاقی ولاغری را تخمین زدن

دەسەتیرکەمان desetîrkeman دۆلقان، بنوورە دۆگلاشکو ف نگا **دۆگلاشکو**

دەسە تیرکەوان desetîrkewan دەسە تیرکەمان ف نگا **دۆگلاشکو**

دەسەخوەیشک desexweyşk دووسْگیانی ف دو زن که رابطـه‌ای دوستانه دارند

دەسەداو dese daw داو، تەڵە ف یک دسته دام و تله

دەسەدۆ desedû کەسێ کْ چەن گلە بزْن و مییە لە ناو رییەنْ گەورا دێرێ و جیاێان کەێد و دووشێدان ف کسی که تنها چند بُز و میش در گله بزرگی دارد و هنگام دوشیدن آنها را جدا کرده و جداگانه می‌دوشد

دەسەدۆیە desedüe بەشێگە لە گاوەسن، پیا مشتە ف نگا **پیامشتە**

دەسەڕان dese r̂an دەس لە بانْ ران ناین و لەزەت بردن ف تماس دادن دست بر ران و ارضا شدن

دەسەڕەن deser̂en زنەڕن ف پشم گوسفند که خود بخود کنده شود یا براحتی با دست کنده شود

دەسەڕێزنەک deser̂êznek داڕۆجانْ گەنم و... ف نخاله و دانه‌های غیرخوراکی غلات

دەسەزرانی dese zîranî دەسە وێژنی ف دست به زانو نشستن

دەسەژن dese jin بنووڕە دەسەخوەیشک ف نگا **دەسە خوەیشک**

دەسەژەن desejen مەشەێگە لە گاوس بۆچگترە ف نوعی مشک که از «گاوس» کوچکتر است

دەسە ژەنە desejene دەسەڵخورت، ئارغوت ف چوب دستگیره مشک

دەسەژی desejî کلگەوری ف انگولک

دەسەژیە desejiye دەسەژی ف انگولک کردن، دستکاری کردن

دەسەسەر dese ser ١) دەس وەسەر کردن ٢) کەمووتەرێگ کْ گرتنێ فرە رەحەتە ف ١) سرکاری، سرگردان، فریفتن ٢) کبوتری که در اثر گرفتن بسیار در دست بسیار آرام است و آن جنب وجوش لازمه را ندارد

دەسەسۆر desesür تازەزاوا ف تازه داماد، کسی که می‌خواهد به تازگی ازدواج کند

دەسەقنگ dese qinĝ دەسە پشت کردنْ مامر ئەڕاێ خا داشتن یا نێاشتن ف با استفاده از دست زدن به تخمدان مرغ تشخیص دادن اینکه مرغ تخم دارد یا خیر

دەسەک desek ١) دیلەک ٢) فریوانن «دادەمە دەسەک» ٣) دەوٚت ٤) شەریکْ دز ف ١) ستون چوبی ٢) گمراه کردن ٣) نگا **دەوٚت** ٤) شریک دزد

دەسەکردن dese kirdin سەفتەکردن، چنین ف دسته کردن

دەسەکەنە desekene دەسکەنە ف درویدن با دست بویژه برای نخود

دەسەڵات deseĺat دەسڵات، بنووڕە دەسڵات ف نگا **دەسڵات** و ترکیباتش

دەسەڵخورت deseĺxwirt ١) دەسەڵقورت، دەسەژەنە ٢) بەشێگە لە گاوەسن ٣) خێشن ف ١) چوب دستگیره مشک ٢) قسمتی از گاو آهن ٣) کنایه آدم کوتاەقد و چاق

دەسەڵقورت deseĺqwirt بنووڕە دەسەڵخورت ف نگا **دەسەڵخورت**

دەسەڵدۆیە deseĺdüye بەشێگە لە گاوەسن کْ پیامشتە هالە قەێ ف قسمتی از گاو آهن که «پیا مشته» بدان وصل است

دەسەڵدەس deseĺdes دەسەودەس ف دست به دست، در گردش

دەسەڵێن deseĺên ئەمن کردن، رام کردن ف رام کردن و تربیت کردن

دەسە مل کردن dese mil kirdin ١) دەس لە مل کردن ٢) ئاشتی کردن ف ١) روبوسی کردن ٢) آشتی کردن

دەسەمەلە dese mele دەسمەلە ف شنای کرال

دەسەمەمگ dese memig گوشاردنْ مەمگ، ولاینْ مەمگ ف دست بر پستان زدن وا فشردن پستانها

دەسەنە desene دەسەنەر ف دسته، گروه

دەسەنەر desener ١) دەسە، دەسەنە ٢) ئەو کەسە کْ بافە نەێدەو ٣) ئەو کەسە کْ دار و دەسە نەێدەو ف ١) دسته، گروه ٢) آنکه‌غلات درو شده را دسته می‌کند ٣) آنکه دار و دسته تشکیل می‌دهد

دەسەوبەسە dese û bese فەک وفامیل، قەوم ف اقوام، خویشان

دەسەودان desew dayn چنگ داینْ خەوێر ف ورز دادن خمیر

دەسەودەس desew des دەسەڵدەس ف دست به دست شدن، در گردش

دەسەوژۆیەرگی desew jüyergî وەرەو بان، دەسەو ژۆیەری ف رو به سمت بالا رفتن

دەسەوژۆیەری desew jüyerî دەسەژۆیەرگی ف رو به سمت بالا رفتن

دەسەوسار desewsar هەوسار ف افسار

دەسەوکار desewkar خەریکْ کار ف دست بکار

دەسەو کار بۆن desewkar bün دەس وە کار بۆن ف دست بکار شدن

دەسەو کار کردن desewkar kirdin خەریکْ کار کردن ف سر کار بردن کسی

دەسەونجە dese wince دەسەزرانی ف دست به زانو

دەسەونجی desewncî دەسەونژی، دەسەژی ف انگولک کردن

دەسەونژی desewnjî دەسەژی ف انگولک کاری

دەسەوەردراین dese wer dayn دەسەوکار بۆن ف دست

بکار شدن

دەسەوەرە dese were ۱) خاسەنەوکەر ۲) کەسێ کێ لە جیاتی کەسێ تر قەرت دەیدەو یا کارێگ کەید ۳) یەێ تەیشت خەوِر ف ۱) گماشته ۲) کسی که بجای دیگری قرضی را ادا می‌کند یا کاری را انجام می‌دهد ۳) یک تشت متوسط خمیر برای نان

دەسەوەری desewerî لە وەرەو قەرت کردن «دەسەوەری کردم تا دامەوەێ» ف پیشاپیش قرض کردن

دەسهەڕ desher̂ دەسهاڕ ف آسیاب دستی

دەسەوێژنی dese wêjnî دەسەزرانی ف دست به زانو

دەسەو یەقە desew yeqe دەس وە یەقە بۊن ف دست به یخه شدن

دەسی desî ۱) ئەنقەس ۲) دەسقەرت ۳) دەسەڵێن ف ۱) عمدی ۲) پول دستی ۳) رام، اهلی

دەسێار desêar تاوە «ل» ف تابه، ماهی تابه

دەسی‌بۊن desî bün دەسەڵێن بۊن ف رام‌شدن

دەسی‌دەسی desî desî ئەنقەس ف عمدی

دەسی‌کردن desî kirdin ۱) رام‌کردن ۲) پیەڵان داڕشانن ف ۱) رام کردن ۲) توطئه کردن

دەسینْک desînik دەزۊنْک ف دستبند زینتی

دەشت deşt دەیشت «ل» ف دشت

دەغمە dex́me زنانْ تیەریک ف دخمه

دەغەڵ dex́eł فیتْفەن ف دغل

دەغەڵباز dex́ełbaz گەڕنی کەر ف دغلباز

دەغەڵبازی dex́eł bazî گەڕنی ف دغلبازی

دەغەڵی dex́ełî گەڕنی ف نیرنگ، حقه‌بازی

دەف def ۱) جار، کەڕەت ۲) دایرە ف ۱) دفعه، بار ۲) دف

دەفا defa داڵتە، ئەرەوییە ف دفاع، عربی است

دەفاکەر defa ker داڵدەکەر ف مدافع

دەفت deft بنووڕە دەفن ف نگا **دەفن**

دەفتەر defter ۱) قاقەزْ نۊسین ۲) دەسنۊسەیل یارسان ف ۱) دفتر ۲) دفتر مذهبی اهل حق شامل چند جلد سرودەی مذهبی یارسان

دەفتین deftîn دەفەێ مەونج بافی، لە کرمانی «دەفتین» ئۊشن ف دفته جاجیم بافی، در کرمانی «دَفتین» گویند

دەفر defr ئاجەتْ چشت درْس کردن ف ظرف

دەفژەن def jen دەفزەن ف نوازنده دف

دەفن defn ۱) دەوەرە بردن «دەفنْ ت نییەو» ۲) دەفت ف ۱) چارە کردن ۲) چارە جویی

دەفن‌برین defn birîn پڕ وەرەلایی، وەرەلایی کردن ف اوج لاابالیگری، شور کاری را درآوردن

دەفە defe ۱) جار، دەف ۲) ئامرازْ جووڵیایی ف ۱) دفعه ۲) هف، ابزاری در جولایی

دەق deq ۱) دەخ ۲) دەژ، ئەنەخورد ف ۱) سکته ۲) دست نخورده

دەقادان deqa dan دەقەدەقە ف برانگیختن حس حسادت کسی

دەقاق deqaq بنووڕە دقاق ف نگا **دقاق**

دەقدان deqdan دەقەدەقە ف برانگیختن حس حسادت

دەقکردن deq kirdin لە تەنیایی و لە خوسە مردن ف دق کردن

دەقەدەق deqe deq دەقدانەوە ف حسرت دادن

دەقەز de qez بنووڕە ئەنقەس ف نگا **ئەنقەس**

دەکە deke دەکەڵ ف دکه

دەکەڵ dekeł ۱) دەکە ۲) تیر برق ف ۱) دکه ۲) دکل برق

دەگاسیاو degasyaw دیەکەێگە لە جووانڕوو ف روستایی در جوانرود

دەڵ deł ۱) بنچینەێ کردارْ دەڵانن ۲) مایە سەگ، لە سەکزی «دەڵ» وە مایەێ سەگ و گورگ و وراز ئۊشن و وە مایەسەگ «دەلیک، دەلی، دەلیکە» ئۊشن ف ۱) ریشه فعل تراویدن ۲) مادەسگ، در سکزی «دَل» به ماده سگ و گرگ و گراز گویند و به ماده سگ «دَلیک، دَلی، دَلیکه» گویند

دەلا dela بێەلا ف امر به‌کنار زدن

دەڵاڵ dełał دلاڵ، ئەرەوییە ف دلال

دەڵاڵانە dełałane پامزْ دلاڵ ف مزد دلالی

دەڵاڵەت dełałet دلاڵەت ف نگا **دلاڵەت** و ترکیباتش

دەڵاڵی dełałî کارْ دلاڵ ف دلالی

دەڵان dełan ئاو لێ چین ف تراوش

دەڵانن dełanin ئاو دانەوە ف تراویدن

دەڵق dełq ۱) بنووڕە چەڵق ۲) پاکەتْ پلاسیکی ف ۱) نگا **چەڵق** ۲) نایلون

دەڵگ dełig بنووڕە چەڵق، دۆڵگ ف نگا **چەڵق**

دەڵن deĺîn پاشگرْ دەڵانن ف پسوند تراوش

دەڵو deĺw بنووڕە چەڵق ف نگا **چەڵق**

دەلۆ delü ١) دیەکەیگە لە حەسەن‌ئاوا ٢) مەتەڵ ئۆش ف ١) روستایی در حسن‌آباد از توابع اسلام آبادغرب ٢) داستانسرا ، راوی

دەلۆئەمیرە delü emîre لاناوە لە شەڕ «دەلۆ ئەمیرەیگ دامەزران» ف کنایە ازجنجال بپا کردن

دەڵ وەدەسان deĺwe desan دەڵەدەسان ف مادە سگی کە هنگامەی جفتخواهی اوست و سگهای نر با او همراهند

دەلە dele پیت، دەبە ف پیت آب یا نفت

دەڵە deĺe ١) گەنەدز ٢) گەڕا ٣) چەتاڵ ف ١) دزد ناشی ٢) مرد شهوت ران ٣) ولگرد

دەلەبنێ delebinê ١) چوو هشک «گ» ٢) بێە لە بنێ ف ١) چوب خشک، هیزم ٢) به ته آن بزن، ته آنرا بزن

دەڵەدز deĺe diz گەنەدز ف دز ناشی

دەڵەدزی deĺe dizî گەزاڵی و دزی کردن ف ولگردی و دزدی کردن

دەڵەدەسان deĺedesan بنووڕە دەڵ وە دەسان ف نگا **دەڵ وە دەسان**

دەڵەدێو deĺe dêw لاناوە لە ژنْ دەمەوەر ف کنایە از زن بدزبان

دەڵەدیسوو deĺe dîsû بنووڕە دەڵ وەدەسان ف نگا **دەڵ وەدەسان**

دەڵەش deĺeş ١) ناوێگە ئەڕاێ دەڵ٢) لاناوە ئەڕاێ ژنْ ئاوپاش ف ١) نامی برای مادە سگ ٢) کنایەای برای زن بد کارە

دەڵەشڕ deĺe şiȓ لاناوە لە پیرەژنْ نەدار ف کنایە از پیرزن ندار

دەلەسە delese ١) دروو دەلەسە ٢) دروو، لە لاتین (delusive) وە ماناێ بێهوودە ئۆشن ف ١) توطئە و دروغ پردازی ٢) دروغ، بی پایە، در لاتین (delusive) بە معنی بی اساس و موهوم گویند

دەڵەک deĺek ١) بووقدان ٢) جانەوەرێگەجوورْ راسوو ف ١) هول دادن ٢) جانوری شبیه راسو

دەلەک delek دەلەمە، سقانْ درێژ ف استخوانهای دراز دست و پا

دەڵەکدان deĺek dan بووق نان ف هول دادن

دەڵەک وەڵەک deĺek weĺek دەڵەک خواردن ف تکان خوردن، هول خوردن

دەڵەمە deĺeme بنووڕە چەڵەمە ف نگا **چەڵەمە**

دەڵەمەدریژ deĺeme dirîj بنووڕە چەڵەمەدریژ ف نگا **چەڵەمەدریژ**

دەڵەمێزە deĺe mêze ڕەشەمێزە، مێزەجرگی ف شاشبند کردن

دەلێ de lê ١) بێە لێ ٢) قورپیسە «دەلێ درانە لێ گرتێە» ف ١) او را بزن ٢) میانه چیزی، وسط

دەلی delî مای‌مای کردن «ل» ف چاپلوسی، تملق

دەلیا delay دەریا، لە ئەوستا (zreyenĝh زرە یەنگە) و (zreyene زرەیەنە) و (zreye زرەیە) و لە پەهڵەوی (deryap دەریاپ) تۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «زریا» ئۆشن و زرێوار دەراوێگە لە مەریوان ف دریا، در اوستا (zreyenĝh زریەنە) و (zreyene زرینە) و (zreye زریە) و در پهلوی (deryap دریاپ) نوشتە شدە ودر دیگر گویشهای کردی «زریا» گویند و دریاچە «زریوار» در شهر مریوان از همین نام مشتق شدە

دەلێان de lêan بێە لێان ف آنها را بزن

دەڵیان deĺyan دەڵانن ف تراویدن

دەلێر delêr زاتدار، نەترس، لە ئەوستا (vêre ڤێرە) تۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ویر، وێڕۆک» وە ماناێ نەترس و زاتدارە ف دلیر، شجاع، در اوستا (vêre ڤێرە) نوشتە شدە و در دیگر گویشهای کردی «ویر، وێڕۆک» بە معنی شجاع است

دەلی‌کردن delî kirdin مای‌مای کردن «ل» ف چاپلوسی کردن

دەلیل delîl ١) دەلیلە ٢) ئاڵادار ٣) یەکێ لە کار وە دەسەیلْ ئائینْ یاریە لە هەیْنْ جەوز شکانن و زوورم لە ناو وەچەرزاێ هەفتوانە هەڵوێژیەێد ف ١) پیشاهنگ غزالان ٢) جلودار سپاه ٣) کسی را گویند کە در مراسم سرسپردگی وتشریفات دارای مقام خاصـی است و از دو طبقە برگزیدە می‌شود یا از اولاد هفتاد و دو پیر و یا از طرف خاندان یارسان

دەلیلان delîlan سەردەلیلە ف جلوداران

دەلیلە delîle بنووڕە دەلیل ف نگا **دەلیل**

دەم dem ١) دەمْ دێان، زار ٢) کردارْ داین ئەوەڵ کەسْ یەکڵە ٣) زەمان ٤) گیرسانن ٥) بووق کردن ٦) کردارْ کوتاین ئەوڵ کەسْ یەکڵە ٧) دەمەیٚ ئاسنگەری ف ١) دهان ٢) می‌دهم ٣) دم، زمان ٤) روشن کردن ٥) دم کشیدن ٦) می‌زنم ٧) دمه آهنگری

دەما dema ١) دەمەو ٢) جوورم، دەمیٚ دەمەو ف ١) پس می‌دهم ٢) کاوش می‌کنم، کنار می‌زنم

دەماخ demax دەماغ ف شادی، شاد بودن

دەماخئاڵاوردیٚ demax ıſawrdê تەرزووان، خوەش خوڵک ف خوش زبان، خوشرو، خوش برخورد

دەماخچاخی demax çaxî کەیْف خوەشی ف احوالپرسی

دەماخچەرمیٚ demax çermê ١) دیەکەیْگە لە سەرپیەڵ ٢) رەنگین ٣) سجا، هەڵکەفتیٚ ف ١) روستایی در سرپل ذهاب ٢) زیبا و دلفریب ٣) با وقار، متشخص

دەماخسییە demax sîye بەدگڵ ف زشت

دەمار demar رەگ و ریشە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « دەمارە» وە شارەگ ئۆشن ف دمار، رگ و ریشە، در دیگر گویشهای کردی «دەمار» به شاهرگ گویند

دەماردراتن demar diratin لە بەیْن چین ف تار و مار شدن، دمار از روزگار کسی درآمدن

دەماردراوردن demar dirawrdin لە بەیْن دان ف دمار از روزگار کسی در آوردن

دەمارەکووڵ demarekûſ کولاژدم، دم+ ئار+ کووڵ «گ» ف کژدم

دەماغ demax́ بنووڕە دەماخ ف نگا **دەماخ** و ترکیباتش

دەماسکنی demaskinî دەمپاسکانی «گ» ف ١) ادای کسی را در آوردن ٢) مسخره کردن ٣) دهن کجی

دەمامە demame دەمەوەر ف شلیته

دەمامەیٚ جادوو demameŷ cadû دلیمەیٚ جادوو ف نگا **دلیمەیٚ جادوو**

دەمان deman ١) ئەوانە دەم ٢) زەمان ف ١) آنها را می‌دهم ٢) زمان

دەمانا demana ١) دەمانەو ٢) جوورمێان ف ١) آنها را پس می‌دهم ٢) آنها را کنار می‌زنم، کاوش می‌کنم

دەمانن demanin پف کردن و گیرسانن ف فوت کردن بر آتش برای افروختن

دەمانەپیٚ demane pê ئەوانە دەمە پیٚ ف آنها را به او می‌دهم

دەمانەو demanew بنووڕە دەمانا ف نگا **دەما نا**

دەمانەوەیٚ demaneweŷ دەمێانا ف آنها را پس می‌دهم

دەم بوور dembûr لاناوەلە ژنْ بەدگڵ ف کنایه از زن زشت روی

دەمبەس dembes دەمەڵپێچ ف دهان بند

دەمبەسان dem besan ١) رووژە گرتن ٢) بێدەنگ بۆن ٣) لاناوە لە حەزەرەمەوت بۆن ف ١) روزه گرفتن ٢) چیزی نگفتن ٣) کنایەاز حضرالموت

دەمبەیان dem beŷan گوڵسوو، بەیان ف بامداد، سپیده دم

دەمپا dempa قالی کۆیەنەیٚ وەرماڵ ف قالیچه یا زیلویی که دم در پهن کنند

دەمپاچگانی dem paçiganî بنووڕە دماسکنی ف نگا **دەماسکنی**

دەمپاچگانی‌کردن dem paçiganî kirdin دماسکنی ف نگا **دەماسکنی**

دەمپاسکانی dem paskanî بنووڕە دماسکنی ف نگا **دەماسکنی**

دەمپای dempay سەرپای ف دمپایی

دەمپڕ dempiȓ لاڕێژ، جوورێ تفەنگە ف نوعی تفنگ

دەمپخت dem pixit ١) یەیٚ لاتاوس چای و... ٢) برنجْ دەمکەش ف ١) به اندازه یک پخت چایی و... ٢) دمپختک

دەمپوچەڵ dem püçeſ قسیە نەزان ف سخن ندان، هالو

دەمپێس dem pês زووان تیەڵ ف بدزبان

دەمتەڕ dem teȓ خوەش زووان ف خوش گفتار

دەمجا dem ca دەمەجا ف به اندازه یک دهن جویدن سقز، واحد سقز

دەمجایٚ مڵاکەتەیل dem caê miſaketeyl چێرتووکە، گەنەهیر ف بد ریخت، کنایه از بد ریخت و ناریک

دەمچەرمیٚ dem çermê ١) دەماخ چەرمیٚ، رەنگین ٢) سجا، خوەڵس ف ١) زیبا و دلفریب ٢) متشخص و باوقار

دەمچەفت dem çeft چێر چەفت ف دهن کج

دەمچەفتی dem çeftî دەماسکنی ف دهن کجی

دەمچەو dem çew چێر، چتر ف چهر، رخساره

دەمچەو هەڵگرتن dem çew heĺgirtin پشت برۆیە هەڵخسن [ف] برداشتن موی زائد صورت، آرایش صورت

دەمْخاو demi xaw وڕینە کردن لە ناو خەو [ف] در خواب سخن گفتن

دەمخوزەو کردن dem xwizew kirdin دەم مووتەو دان [ف] دهن گرد کردن و با ادا سخن گفتن

دەمخوەش dem xweş ١) دەمتەڕ ٢) ئافەرم [ف] ١) خوش سخن ٢) آفرین به گفتارت

دەمخەڵەتنە dem xeĺetine چەوچە [ف] معما، چیستان

دەمخەڵەتیان dem xeĺetiyan دەم وە یەکا هاتن [ف] اشتباه گفتاری

دەمداچەقانن dem daçeqanin دەم واز کردن و بەسان لە هەێنْ مردن [ف] دهن باز و بسته کردن

دەمدان dem dan ١) گیرسانن ٢) لەوەڕیان [ف] ١) روشن کردن ٢) چریدن

دەمْدەس demi des دەسبڕەس [ف] در دسترس

دەمْدەسگا demi desga بەن و بەسات [ف] بند و بساط، دم و دستگاه

دەمدەم dem dem تاو تاو [ف] لحظه به لحظه

دەمڕگە demr̂ige دەمەگڕەکی «ل» [ف] درگیری لفظـی

دەمڕۆت dem r̂ût ١) نووهاڵ، جاێڵ ٢) لاناوە لە زاێفە [ف] ١) نوجوانی که صورتش هنوز مو در نیاورده ٢) کنایه از زن

دەمْ ڕۆتەڕ demi r̂û ter̂ ١) لاناوە لە دۆیەتْ تازە سۆر گْ کەم ڕۆ ڕەگاسە ٢) ئەو کەسە کْ ڕۆ ڕۆگیر بوود [ف] ١) کنایه از تازه عروسی که بسیار کم رو و خجالتی است ٢) کسی که در رو دربایستی گیر می‌کند، آنکه زود فریب می‌خورد

دەمڕەس demr̂es داریدە، داڵتە [ف] پشتیبان، هواخواه

دەم ڕەسانن dem r̂esanin وە قسیە داڵدە دان [ف] پشتیبانی کردن با گفتار

دەم ڕێ کردن dem r̂ê kirdin زێڕْ مرتەو ناو [ف] کسی که راز نگه دار نیست، دهن لق

دەم زڕ dem zir̂ ١) دەمشڕ ٢) فرەوڕا [ف] ١) بد دهن، دهن لق ٢) پُرگو، وراج

دەمزەرد dem zerd ١) دەمەزەرد ٢) لاناوە لە پەس و پووڵ ٣) میەیێ ک دەمچەوێ ڕەنگْ زەرد بوو ٤) لاناوە لە زاێفە [ف] ١) تیز کردن ابزار آهنی لبه‌دار ٢) کنایه از میش و بره ٣) میشی که سر و صورتش به رنگ زرد است ٤) کنایه از زن، ضـعیفه

دەمزەردکردن dem zerd kirdin دەم نێان [ف] لبەی ابزار کار آهنی را بازسازی کردن و تیز کردن

دەمسڕین dem sir̂în لاپووشی کردن [ف] موجه جلوه دادن

دەمْ سوو demi sû دەمْ شەوەکی [ف] بامداد، ابتدای سحر

دەمشڕ dem şir̂ دەمزڕ [ف] بد زبان، دهن لق

دەمشەرمانە dem şermane هامە یا خەڵاتێ ک خزم و کارْ وەژ لەو کاتە ک زاوا تیەێدە شوونێ دەنە پێ و زوورم پەس یا مانگاسە [ف] سوغات یا هدیه‌ای که اقوام درجه یک عروس به هنگام همراه شدن با داماد به عروس می‌دهند که معمولا گاو یا گوسفند است

دەمْ شەوەکی demi şewekî دەمْ سوو [ف] بامداد

دەمْ قاڵ demi qaĺ دەمەقاڵ [ف] درگیری لفظـی، جنجال

دەمقڕە dem qir̂e دەمەقاڵی [ف] جنجال، درگیری لفظـی

دەمقەیچی dem qeyçî دەمەقەیچی [ف] برش بازمانده از قیچی

دەمکردن dem kirdin ١) وە دەس هاوردن برنج و دەمکردن چای و... ٢) بووق کردنْ هەوا [ف] ١) دم کردن ٢) اثر گلخانه‌ای

دەمکوت dem kwit ١) بێدەنگ کردن ٢) ڕیانە پێا [ف] ١) وادار به خاموشی کردن از گفتار، منکوب کردن ٢) سرزنش کردن

دەمکوتکردن dem kwit kirdin بێدەنگ کردن [ف] وادار به خاموشی کردن، منکوب کردن

دەمکەش dem keş ١) هاوتاێ جاکەش ٢) برنجْ دەمپخت [ف] ١) دیوث ٢) دمپختک، برنج دمکش

دەمکیشان dem kîşan بووق کردنْ برنج و پخت کردن چای [ف] دم کشیدن

دەمگرتن dem girtin گیرسیان، ئاگر گرتن [ف] روشن شدن، افروختن آتش

دەمگرتنەوە dem dirtinewe لە نوو گیرسیان [ف] دوباره روشن شدن

دەمگەنگە dem genge گیاێگە چۆ ماشۆلە و کەمێ گەوراترە و خواردەمەنی نییە [ف] گیاهی شبیه ماش و کمی بزرگتر از ماش که خوراکی نیست

دەمگەنی dem genî لاناوە ئەڕایێ مناڵ شیرین زووان ف کنایه‌ای برای بچه‌ی شیرین سخن

دەمْلس demi lis دەمْ لێو ف لب و لوچه

دەمْلسگەن demi lis gen لاناوە لە بەدگڵ ف کنایه از بدریخت

دەمله dem le دەمله، دەمەف می‌زنم به...

دەملەق dem leq زێز مرتەوناو ف دهن لق

دەملەیەک نان dem le yek nan ١) بێدەنگ بۆن ٢) لاناوە لە مردن ف ١) خاموش شدن ٢) کنایه از مردن

دەملێدراوردن dem lê dirawrdin ناخاس وەتن ف ناسزا گفتن

دەمْلێو demi lêw دەم و لس ف لب و لوچه

دەمْلێوگەن demi lêw gen ١) بەدگڵ ٢) بێدڵ دەرۆن ف ١) زشت، بدریخت ٢) کسی که از هر تحریکی استفراغ کند

دەم مووتەودان dem mûtew dan دەم خوزەو کردن ف نگا **دەم خوزەو کردن**

دەم نان dem nan ١) دەم ناین لە خواردەمەنی و ... ٢) دەمەزەرد کردنْ تەور و تێشە و... ف ١) دهان گذاشتن بر چیزی ٢) تیز کردن و مرمت ابزار کشاورزی

دەم نەگرتن dem negirtin نەگیرسیان ف روشن نشدن

دەم نیێان dem niêan دەمەزەرد کردن«گ» ف تیز کردن و مرمت ابزار کشاورزی

دەم واکردن dem wa kirdin ١) رووژە واز کردن ٢) دەم داچەقانن ٣) لاناوە لە قسەێ قوڕات کردن ٤) تووقینْ دمەڵ و زام چرکْپەڕ ف ١) روزه را باز کردن ٢) دهن را باز و بسته کردن ٣) کنایه از رجز خواندن ٤) دهن باز کردن زخم و دمل و...

دەم وچەو dem û çew دەمچەو ف رخسار، چهره

دەم ودق dem û dü دەمْدق ف نگا **دەمْدق**

دەم وشک dem wişk دەم هشک، مردێ ف تازه در گذشته، مرده

دەم وە زەق نان dem we zeü nan بێدەنگ بۆن وله حەقْ خوەێ دەفا نەکردن ف بی صدا شدن و از حق خود دفاع نکردن

دەم وە یەکەو هاتن dem we yekew hatin زووان خەڵەتیان ف اشتباه گفتاری

دەم وێرانی dem wêranî نەخوەشی دەم لێو زام بۆن ف بیماریی که در آن دهان تاول زده و زخم می‌شود، تب برفکی

دەمهشک dem hişk دەم وشک ف کنایه از تازه درگذشته ، مرده

دەم هەراش dem heraş ١) فرەوڕا ٢) زووان پێس ف ١) وراج، پُـر حرف ٢) بد زبان

دەمە deme ١) دەم لە ... ٢) چشتێ دەمە کەسێ ٣) دەمەێ ئاسنگەری ٤) دەمْ چەقوو یا تەور و تێشە ف ١) می‌زنم به... ٢) می‌دهم به... ٣) دمه آهنگری ٤) لبه چاقو و تبر و...

دەمەتالان demetaĺan بنووڕە دەمەدالان ف نگا **دەمە دالان**

دەمەتەقە deme teqe گفتمانْ دووسانە لە ڕێەو ف گفتگوی دوستانه

دەمەتەقی deme teqî دەمەتەقە ف گفتگوی دوستانه

دەمەجا deme ca دەمجا ف نگا **دمجا**

دەمەخەنە demexene خەنە خەن ف گشاده رویی

دەمەدالان demedaĺan ١) ورسێ ٢) لاڵکە لاڵک ف ١) بسیار گرسنه ٢) التماس کردن

دەمەدرکی demedir̂kî ئاژاژگی، ئاژاژک «ل» ف خمیازه

دەمەدەم deme dem دەمەڵدەم، دەم وە دەم ف سخنی که دهن به دهن بچرخد

دەمەزەرد demezerd تێژ کردنْ ئامرازْ کشت و کاڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دەمەزەن» ئۆشن ف تیز کردن ابزار کشاورزی، در دیگر گویشهای کردی «دەمەزەن» گویند

دەمەقاڵ demeqaĺ دەمقاڵ ف هیاهو، جنجال، درگیری لفظـی

دەمەقڕە demeqir̂e دەمقڕە ف درگیری لفظـی

دەمەکاوکی deme kawikî ئاژاژگی ف خمیازه

دەمەکاوەکی demekawekî ئاژاژگی، کاوەکی ف دهن دره، خمیازه

دەمەلاڵکی demelaĺkî لاڵکیان ف لابه کردن، خواهش کردن

دەمەڵبەس demeĺbes دەمەڵوەس، بەشێگە لە تاۆس ف دهن بند کفن، قسمتی از کفن که دهان را می‌پوشاند

دەمەڵبەن demeĺben ١) دەمەڵوەس ٢) ترخیناو ف ١) دهن بند کفن ٢) ترخینه‌ای که برای رفع سرماخوردگی درست

کنند

دەمەڵپێچ demeʃpêç دەمەڵبەن ف دهن بند، دستمالی که روی صورت اندازند

دەمەڵدەم demeʃdem دەم وە دەم ف دهن به دهن، شفاهی

دەمەڵدەمکەفتن demeʃdem keftin قسەیگ دەم وە دەم کەفتن ف سخنی دهان به دهان افتادن و پخش شدن

دەمەڵوەس demeʃwes دەمەڵبەس ف دهن بند

دەمەلەوەڕ demelewer̂ کنره کردن، لەوەڕیان ف به آرامی چریدن

دەمەنی demenî دەمەڵبەن، تەرخێنەیگ کە ئەڕا سەرما خواردێ دڕس کەن ف ترخینه‌ای که برای رفع زکام درست می‌کنند

دەمەو demew بنووڕە دەما ف نگا **دەما**

دەمەوخوار demew xwar سەراولێژ ف واژگون

دەمەودەیشت demew deyşt ١) دەمەوەر ٢) دەمە دەیشت ف ١) سلیطـه ٢) به بیرون می‌روم

دەمەوژێر demew jêr دەمەوخوار ف واژگون

دەمەڵوەق demeʃweq ١) دەمکوت کریایێ، لە نفتە خنکانن ٢) سەر سڕ مەنین ف ١) در نـطفه خفه کردن ٢) حیران، متعجب

دەمەڵوەقکردن demeʃweq kirdin ١) لە نفتە خنکانن، دەمکوت کردن ٢) سەرسڕکردن ف ١) در نـطفه خفه کردن ٢) متعجب کردن، سرگشته و حیران کردن

دەمەوڵەق demewʃeq ١) لەیلاجی ٢) دەمکوت کردن و لارە کردن ف ١) حیله‌گری ٢) سرزنش و پاسخ دندان شکن دادن

دەمەوڵەقکردن demewʃeq kirdin دەمکوت کردن ف پاسخ دندان شکن دادن

دەمەوڵەقی demewʃeqî لەیلاجی ف حیله‌گری

دەمەوەر demewer دەمەو دەیشت ف سلیطـه

دەمەوەری demewerî دەمەو دەیشتی، دەم هەراشی ف سلیطـه‌گری

دەمەوەێ demeweŷ ١) دەمێەو ٢) دەمێا ف ١) آنرا پس می‌دهم ٢) آنرا کنار می‌زنم

دەمهەراش dem heraş بەد زووان ف بدزبان

دەمەێ demeŷ ئەوە دەم ف آنرا می‌دهم

دەمێ demê ١) دەمْ ئەڤ ٢) تاوێگ ٣) یەێدەم خوەنسن ف ١) دهن او ٢) دمی، یک وقتی ٣) یک دهن آواز

دەمێا demiêa ١) دەمێەو ٢) جوورمەێ ف ١) آنرا پس می‌دهم ٢) آنجا را کاوش می‌کنم

دەمێان demiêan ئەوانە دەم ف آنها را می‌دهم

دەمێانا demiêana ١) دەمێانەو ٢) ئەورە جوورم ف ١) آنها را پس می‌دهم ٢) آنجا را کاوش می‌کنم

دەمێانەو demiêanew بنووڕە دەمێانا ف نگا **دەمێانا**

دەمێگ demêg تاوێگ ف زمانی، یک وقتی

دەمێگە demêge تاوێگە ف زمان اندکی است، دیری است

دەمین demîn دەمانن ف دمیدن آتش

دەمێەو demiŷew بنووڕە دەمێا ف نگا **دەمێا**

دەن den ١) دێانە ٢) بنچینەێ کردارْ کوتاین ٣) بنچینەێ کردارْ داین ف ١) دندانه ٢) می‌زنند ٣) می‌دهند

دەنا dena ١) دەنەو ٢) جوورن، گەردن ف ١) پس می‌دهند ٢) کاوش می‌کنند

دەنان denan ئەوانە دەن ف آنها را می‌دهند

دەنانا denana ١) دەنانەو ٢) ئەورە جوورن ف ١) آنها را پس می‌دهند ٢) آنجا را کاوش می‌کنند

دەنانەو denanew بنووڕە دەنانا ف نگا **دەنانا**

دەنانەوەێ denaneweŷ ١) دەنانەو ٢) ئەورە جوورن ف ١) آنرا پس می‌دهند ٢) آنجا را کاوش می‌کنند

دەن‌دەن den den دێانەدار ف دندانه دندانه

دەنْگ denig ١) دەنێ ٢) دانە، گلە ف ١) دنده ٢) دانه، عدد

دەنگ denĝ ١) هەر چشتێ گووش بژنەفێدەێ ٢) ئاواز، لە سەکزی «دەنگ» ئۆشن ف ١) صدا ٢) آواز، در سکزی «دَنگ» گویند

دەنگ ئەڵاوردن denĝ eʃawrdin دەنگ ئڵاوردن ف فریاد کشیدن و اظهار ناراحتی کردن

دەنگاتێ denĝatê دەنگ هاتێ، دەمەوەر ف هوچی، سلیطـه

دەنگْباس denĝi bas ١) دەنگوباس ٢) خەوەر ف ١) گفتگو، مجادله ٢) اخبار

دەنگبڕ denĝbir̂ دەنگ کپ کەر ف صدا خفه کن

دەنگبڕین dengbirîn قسیە نەکردن ف سخن نگفتن، خاموش شدن

دەنگبەرز dengberz قوڕێ قەو ف صدای زمخت

دەنگبەرز کردن dengberz kirdin وە دەنگْ بەرز قسە کردن ف صدای خود را بلند کردن

دەنگخوەش deng xweş خوەش دەنگ ف خوش صدا

دەنگْد dengid ۱) بێدەنگ بوو ۲) دەنگْ تْ ف ۱) خفەشو، ساکت ۲) صدای تو

دەنگدار dengdar ۱) زێزْ بێدەنگ ۲) سوڕێ کْ جەماتْ فرەێگ هاتونە تێ ف ۱) صدا دار ۲) عروسیی کە مدعوینش زیاد باشند وپرهیاهو برگزار شود

دەنگدان dengdan دەنگدانەوە ف پژواک

دەنگْدان dengidan بێدەنگ بوون ف خفە شوید، ساکت

دەنگْدان بووِن dengidan bûrîn بێدەنگ بوون ف خفە شوید، ساکت شوید

دەنگدانەوە dengdanewe دەنگدان ف پژواک، برگشت صدا

دەنگْد بووِر dengid bûr بێدەنگ بوو ف خفە شو، ساکت شو

دەنگْ دووم dengi dûm دەنگْ دوونگ ف سر و صدا

دەنگْ دوونگ dengi dûng دەنگْ دووم ف سر و صدا

دەنْگ دەنْگ denig denig دان دان ف دانە بە دانە

دەنگ کردن deng kirdin ۱) ئاگا کردن ۲) داوەت کردن ف ۱) آگاه کردن ۲) دعوت کردن

دەنگ کەر deng ker خەوەر کەر ف خبر کنندە، خبر دهندە

دەنگ گیریان deng gîriyan دەنگ ئەو بان ناتن ف گرفتگی صدا

دەنگ لەسەر هاتن deng le ser hatin ۱) ئەو کەسە ک دەنگێ ئەو بان نیەتێ ۲) ئەو کەسە ک دەمْ بان دێری، لە قودرەتەو قسە کردن ف ۱) آنکە صدایی گرفتە دارد ۲) از موضـع قدرت سخن راندن

دەنگوٗ dengû بنوورە دێانڕووکانە «ل» ف نگا **دێان ڕووکانە**

دەنگوباس deng û bas بنوورە دەنگْ باس ف نگا **دەنگْ باس**

دەنگ وە بان داین deng we ban dayn زێزْ دەنگ وە خوار دان ف صدا را بلند کردن

دەنگ وەخواردایِن deng we xwar dayn کەم کردنْ دەنگ ف صدا را کم کردن

دەنگی dengî جەلد، زرنگ «گ» ف زرنگ، تیز

دەنۆک denük نْک ف منقار، نوک

دەنۆکن denükin ۱) قرچوو، قرچن ۲) ئوون گرتن لە خواردەمەنی ۳) لۆت چەفت ف ۱) خسیس ۲) ایرادی در غذا ۳) بینی کج

دەنومالْ den û mał تیەرێژْبالاْ کردنْ گاوەسن ف ریگلاژ کردن گاو آهن

دەنێ denê دەنْگ ف دندەی انسان یا حیوان

دەنێ بڕ denê bir بەشێگە لە زەو کشت و کاڵ کْ کەفێدە پشتْ جوو ئاو ف قسمتی از زمین کشاورزی کە در پشت جوی آبیاری قرار دارد

دەنێ داشتن denê daştin توواناى داشتن «دەنێ ئی کارە نەیری» ف توانایی داشتن، استقامت داشتن

دەنێ دووالْ denê duwał دەنێ دەوالْ ف دندە و قفسە سینە

دەو dew ۱) دەوین ۲) شلیفە ۳) مەبوو، بوو، بوودن ف ۱) دو ۲) گونی بزرگ برای حمل کاە ۳) می‌شود، خواهد شد

دەوا dewa دووای ف دوا، دارو

دەواج dewac هەر چشتێ ک بکیشنەێ ملا ف رو انداز، بالا پوش

دەواخانە dewaxane جی فرووشانْ دەوای ف داروخانە

دەواخوەر dewa xwer چشت خوەر ف زهر خوردن

دەواخوەرکردن dewa xwer kirdin چشت خوەر کردن ف زهر خوراندن

دەوار dewar سییەماڵ ف سیاەچادر

دەوارکەلْگ dewar kelig ۱) سییەپرۆسنەک ۲) لەتێگ لە سییەماڵ ک وە نیشانەێ ئازیەتی کەنەێ وەر ف ۱) پرندە پرستو ۲) تکەای از سیاە چادر کە بە نشانەی عزاداری بر تن می‌کنند

دەوارەکەل dewarekel سییەپرۆسنەک «گ» ف پرستو

دەوارەناو deware naw دیەکەێگە لە مەسۆری ف نام روستایی در بخش منصوری

دەواساز dewa saz دەرمانساز [ف] داروساز

دەوافرووش dewa firûş دەرمانفرووش [ف] دارو فروش

دەوام dewam پایەداری [ف] پایداری، دوام

دەوامدار dewam dar بادەوام [ف] بادوام

دەوامهاوردن dewam hawrdin پایەداری، واوەسە [ف] دوام آوردن، استقامت

دەوان dewan ۱) وە دەو ۲) لووکان[ف] ۱) چالاک ۲) دوانید

دەوانچە dewançe دووانچە [ف] تپانچە

دەوانن dewanin لووکانن [ف] دوانیدن

دەوٚت deüt جاکەش [ف] دیوث

دەودان dewdan دیەکەیٚگە لە جووانڕو [ف] نام روستایی در جوانرود

دەودەوەک dewdewek داوداوە [ف] جانوری شبیه کَنە و کمی کوچکتر کە در پشم گوسفندان زندگی می‌کند

دەور dewr ۱) قوڕنە ۲) دەوران ۳) دووارە خوەنین دەرس ٤) خڕ خواردن [ف] ۱) پیرامون ۲) زمانە ۳) بازخوانی دروس ٤) چرخیدن

دەوٚرات deürat هەوٚرات [ف] بوی خوش سبزیجات

دەورادەور dewra dewr دەور تا دەور [ف] پیرامون

دەوران dewran زەمانە [ف] دوران، زمانە

دەوران دەوران dewran dewran دوونادوون [ف] دوران دوران، دون بە دون

دەور تا دەور dewr ta dewr دەورادەور، قوڕنە [ف] پیرامون

دەورچە dewirçe بنووڕە چرچگیان [ف] نگا **چرچگیان**

دەوردان dewr dan خڕ خواردن [ف] دور زدن، گردش

دەوردان dewri dan دەور تا دەورْ ئوٚیە [ف] پیرامون شما

دەور گرتن dewr girtin ۱) ئاخلّەدان ۲) گفْ گاڵ کردن ۳) وە تن رانین [ف] ۱) محاصرە کردن ۲) لاف زدن، گزافە گویی کردن ۳) بە سرعت راندن

دەورْگرد dewri gird ۱) دەورْ وەر ۲) نزیکەیٚ، دەر حدوود [ف] ۱) دور وبر ۲) تقریبا، در حدود...

دەورگین dewrgîn دیەکەیٚگە لە هووزمانەوەن [ف] روستایی در هوزمانان از توابع ایلام

دەورْمان dewri man دەورْ گرد [ف] پیرامون

دەورملی dewrmilî بەتیە، چووارشو [ف] چارقد، روسری

دەورْ وەر dewri wer بنووڕە دەورْگرد [ف] نگا **دەورْگرد**

دەورە dewre ۱) زەمانە ۲) ئاخلّەدان [ف] ۱) دورە، زمانە ۲) محاصرە

دەورەچەم dewre çem خڕ، چەمێگ ک وشک کردیٚە و گژ وگیا لە تیٚ سەونز کردیٚە [ف] رودخانەای کە خشک کردە و گیاە و سبزە درآنجا سبز کردە

دەورەدان dewre dan ئاخلّەدان [ف] محاصرە کردن

دەورە کردن dewre kirdin ئاخلّەدان، هەتیتە [ف] محاصرە کردن

دەورەیٚ چل تەن dewreŷ çilten بەشیٚگە لە نامەیٚ سەرئەنجامْ یارسان کْ خودا چل فریٚشتە وە ناو چلتەن درْس کرد تا ئەدڵدای بکەن [ف] بخشی از نامە سرانجام یارسان است کە در آن خداوند از گوهر و فروغ خود چهل فرشتە آفرید و این عدە کە مایە آبادانی و آسایش جهانیان می‌گردند بە فرمان خداوند بە روی زمین می‌آیند و بە داد بندگان خواهند رسید و عدالت را گسترش می‌دهند

دەورەیٚ راسان dewreŷ r̂asan دەورەیٚگ کْ کردارْ خاس و گفتمان و پندارْ خاس باب بوٚیە برِیٚ رووسەم و سووراو هنْ ئی دەورە زانن [ف] دوران راستان، زمانهای دور کە گفتار نیک و کردار نیک و پندار نیک وجود داشتە و بسیاری رستم و سهراب را متعلق بە آن زمان می‌دانند

دەورەیٚعابدینە dewreŷ ábidîne بەشیٚگە لە نامەیٚ سەر ئەنجام لە بارەیٚ کارەیلْ کشت و کاڵ و وەرزیٚری و کاڵین لە کارەیلْ مەردمْ خاس زانسیٚە و لەیٚ بەشە ناوْ ئیٚڵەیلْ لەک و لوڕ و لوولوو و جاف و گووران توٚسریاس [ف] بخشی از نامەسرانجام یارسان کە مربوط بە کارهای کشاورزی است وکشاورزی را از وظایف مهم اجتماعی و مذهبی دانستە و هر کشاورز باید زمینهای خود را بکارد ومراقب زمین و کشاورزی و باغهای خود باشد تا از سرزمینهای خشک و بی آب بهشتی زیبا بیافرینند و در این جزوە بە قبایل لُر و لک و لولو و جاف وگوران اشارە شدە

دەورەیٚهەفتوانە dewreŷ heftwane بەشیٚگە لە مینووی سەرئەنجام کْ شیٚعرەیلْ دەبڕکەیی ڕیٚبەرانْ یارسان ها لە تیٚ، لەئەوستا (heftuyreng هەفتویرەنگ) و (heptuıyringe هەپتوئیرەنگە) و لە پەهلەوی (heftuyireng هەفتویرەنگ) وە ماناێ هەفت نیشان توٚسریاس و نیشاندەرْ خڕ خواردنْ رووح

له هەفت ئاسمانە ف بخشی از مینوی سرانجام و شامل سرودەهای دەهجایی رهبران پارسان است و در اوستا (heftuureng هەفتورنگ) و (heptuıyringe هپتوئیرنگ) و در متون پهلوی (heftuireng هفتورنگ) نوشته شده و در فارسی هفتاورنگ گویند که معنای هفت نشانه است و حاکی از گردش روح در هفت آسمان است

دەوری dewrî پشقاو، لە سەکزی «دوره، دوری» و لە تۆرکەمەنی «دەویری» ئۆشن ف بشقاب، دوری، در سکزی «دوره، دوری» و در ترکمنی «دَویری» گویند

دەوریش dewrîş ١) لالوو ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) درویش ٢) نامی مردانه

دەوریش‌بالیک dewrîş balîk دەوریشەک «ل» ف حشره آخوندک

دەوریش بالیکهوره dewrîş balîk hure دەوریشەک «ل» ف حشره آخوندک

دەوریش‌چووینە dewrîş çuwîne دەوریشەک ف حشره آخوندک

دەوریشە dewrîşe دەوریشەک ف آخوندک

دەوریشەک dewrîşek دەوریشە ف آخوندک

دەوریشی dewrîşî لالوو گەری ف درویشی

دەوقاڵە dewqaĺe جووریٚ کیسەیٚ چەرمینە ئەڕایٚ ئاو لە چاڵاو کیشان یا بردنْ وەنەوشک ف نوعی دلو چرمی برای کشیدن آب از چاه یا حمل پسته وحشی

دەوڵ dewĺ تەوڵ، دێوڵ ف طبل

دەوڵەق dewĺeq ١) تەوڵەق، تاێ مەشکە ٢) لاناوە لە کوور ف ١) قسمت تحتانی مشک ٢) کنایه از کور و نابینا

دەوڵەت dewĺet ١) دارای ٢) ناوێگە ژنانە ٣) رییەن ف ١) دارایی، ثروت ٢) نامی زنانه ٣) رمه، گله

دەوڵەت‌ئاوا dewĺet awa دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

دەوڵەتمەن dewĺetmen ١) دارا ٢) دەوڵەمەن ف ١) دارا، ثروتمند ٢) رمەدار

دەوڵەتی dewĺetî ١) هنْ دەوڵەت ٢) وە کەرەم و مەرەمەت «دەوڵەتی سەرد خاسیم» ف ١) دولتی، متعلق به دولت ٢) از مرحمت...

دەوڵەتیار dewĺetyar دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیلوار

دەوڵەمەن dewĺemen دەوڵەتمەن، دارا، گۆهرد ف نگا **دەوڵەتمەن**

دەوەرە dewere ١) دەرمان ٢) چارەسەری ف ١) درمان ٢) در کنترل داشتن

دەوەرەبردن dewere birdin ١) دەرمان کردنْ نەخوەشی ٢) دەوەرە کردن ف ١) درمان کردن ٢) در کنترل داشتن

دەوەن dewen دار و دەوەن ف بوتەزار جنگلی

دەوی dewî ئەو دەو کرد ف دوید

دەویٚ dewê ١) ئەو دەو کەیٚ ٢) بوودن، مەبوو ف ١) می‌دود ٢) می‌شود

دەویان dewyan ١) دەوین ٢) ئەوان دەو کردێان ف ١) دویدن ٢) می‌دویدند

دەوی‌دەم dewî dem ئازڵدەی، زۆزی ف فوری، سریع

دەوین dewîn ١) دەو کردن ٢) ئەوان دەوین ف ١) دویدن ٢) دویدند

دەهـ deh دا، ژمارەیٚ دا ف دە، عدد ده

دەها deha دەهاک، زەهاک، یەێهووش‌دار «گ» ف باهوش

دەهاک dehak دەها، زەهاک «گ» ف باهوش، زرنگ

دەهوُ dehû شلیفە، شریفە ف گونی بزرگ برای حمل کاه

دەهوشکی dehuşkî کژۆژی، قورتنگی «ل» ف خساست، خسیسی

دەهوڵ dehuĺ دێوڵ ف دهـُل

دەهوڵژەن dehuĺjen دێوڵژەن ف دهـُل زن

دەهوڵکوت dehuĺkwit دێوڵکوت ف دهـُل زن

دهوی‌کوت di hwî kwit دهوی قسەکەر ف نگا **دەهوی**

دهوی‌قسەکەر di hwî qise ker دەهوی ف نگا **دەهوی**

دەهمزەکوت di hemze kwit قەڵبەزەن ف دو بهم زن، لیلاج

دەهواکەفتن di hewa keftin جی وە جی بۆن و نەخوەش کەفتن ف از جایی به جای دیگر مسافرت کردن و سازگاری با آب و هوای آنجا نداشتن، چاییدن

دەهوی di hewî دڕۆ ف دو چهره، یک بام و دو هوا

دەهەم dehem ژمارەیٚ دەهەم ف دهـُم

دەهەمین dehemîn دەهەم ف دهـُمین

دەهـ یەک deh yek دا وە یەک ف یک دهم، ده به یک

دەی dey ١) کوتید ٢) دەید ٣) ئێکە، دەی ف ١) می‌زنی ٢) می‌دهی ٣) سپس، بعد

دەیٚ deŷ ١) دەیٚد ٢) ئەوٚ کوتیٚد ٣) جانەوەرێگە درِنە ٤) دۆگە، دیٚە ف ١) می‌دهد ٢) می‌زند ٣) هر حیوان وحشی، دَد ٤) نگا **دۆگە**

دەیا deya ١) دەیدا ٢) دەیدەو، جوورید ف ١) پس می‌دهی ٢) کاوش می‌کنی

دەیان deyan ئەوانە دەید ف آنها را می‌دهی

دەیانا deiyana ١) دەیدانا ٢) جووریدن ف ١) آنها را پس می‌دهی ٢) کاوش می‌کنی

دەیانەو deiyanew بنوورِە دەیدانەو ف نگا **دەیانا**

دەید deyd ١) دەی لە ... ٢) دەی ف ١) می‌زنی ٢) می‌دهی

دەیٚد deŷd ١) دەیٚدە .... ٢) دەیٚ ف ١) می‌زند ٢) می‌دهد

دەیدا deyda ١) دەیدەو ٢) جوورید، دەیدەو ف ١) پس می‌دهی ٢) کاوش می‌کنی

دەیٚدا deŷda ١) دەیٚدەو ٢) جووریٚد، دەیٚدنەو ف ١) پس می‌دهد ٢) کاوش می‌کند

دەیٚدام deŷdam قتْقەوٚ و نەپوورِ ف لندهور و وحشی

دەیدان deydan ئەوانە دەید ف آنها را می‌دهی

دەیٚدان deŷdan ئەوانە دەیٚد ف آنها را می‌دهد

دەیدانا deydana ١) دەیدانەو ٢) جووریدان ف ١) آنها را پس می‌دهی ٢) آنجا را کاوش میکنی

دەیٚدانا deŷdana ١) دەیٚدانەو ٢) جووریٚدان ف ١) آنها را پس می‌دهد ٢) آنجا را کاوش می‌کند

دەیدانەو deydanew بنوورِە دەیدانا ف نگا **دەیدانا**

دەیٚدانەو deŷdanew بنوورِە دەیٚدانا ف نگا **دەیٚدانا**

دەیدن deydin دەید ف نگا **دەید** و ترکیباتش

دەیٚدن deŷdin دەیٚد ف نگا **دەیٚد** و ترکیباتش

دەیٚ دووالْ deŷ duwaʕ دیٚو، دەیٚ ف دیو و دد

دەیدەپیٚ deyde pê وە ئەوٚ دەیدن ف به او می دهی

دەیٚدەپیٚ deŷde pê وە ئەوٚ دەیٚدن ف به او می دهد

دەیدەلیٚ deyde lê دەیە لیٚ ف او را می‌زنی

دەیٚدەلیٚ deŷde lê دەیٚە لیٚ ف او را می‌زند

دەیدەو deydew بنوورِە دەیدا ف نگا **دەیدا**

دەیٚدەو deeŷdew ١) دەیٚدا ٢) ئاسمانْ سا کەیٚ ف ١) نگا **دەیٚدا** ٢) پراکنده شدن ابرهای آسمان

دەیدەوەیٚ deydeweŷ ١) ئەوە دەیدەو ٢) ئەورە جووریدن ف ١) آن را پس می‌دهی ٢) آنجا را کاوش می‌کنی

دەیٚدەوەیٚ deŷdeweŷ ١) ئەوە دەیٚدەو ٢) ئەوەرە جووریٚد ف ١) آنرا پس می‌دهد ٢) آنجا را کاوش می‌کند

دەیدەیٚ deydeŷ ئەوە دەیدن ف آنرا می‌دهی

دەیٚدەیٚ deŷdeŷ ئەوە دەیٚدن ف آنرا می‌دهد

دەی‌دەی dey dey ئێکە، دی ف سپس، تشجیع کردن

دەیدیا deydiêa بنوورِە دەیدیٚەو ف نگا **دەیدیٚەو**

دەیٚدیا deŷdiêa بنوورِە دەیٚدیٚەو ف نگا **دەیٚدیٚەو**

دەیدیان deydiêan ئەوانە دەید ف آنهارا می‌دهی

دەیٚدیان deŷdiêan ئەوانە دەیٚد ف آنها را می‌دهد

دەیدیانا deydiêana ١) ئەونە دەیدو ٢) ئەورە جووریدن ف ١) آنها را پس می‌دهی ٢) آنجا را کاوش می‌کنی

دەیٚدیانا deŷdiêana ١) دەیٚدیانەو ٢) سەریان دەیٚدەو، جووریٚد ف ١) آنها را پس می‌دهد ٢) آنجا را کاوش می‌کند

دەیدیانەو deydiêanew بنوورِە دەیدیانا ف نگا **دەیدیانا**

دەیٚدیانەو deŷdanew بنوورِە دەیٚدیانا ف نگا **دەیٚدیانا**

دەیدیٚەو deydiŷew ١) دیدیا ٢) جووریدەیٚ ف ١) آنرا پس می‌دهی ٢) آنجا را کاوش می‌کنی

دەیٚدیٚەو deŷdiŷew ١) دەیٚدیا ٢) جووریٚدەیٚ ف ١) آنرا پس می‌دهد٢) آنجا را کاوش می‌کند

دەیٚر deŷr ١) جەژن ٢) تیاٚت، لە سەکزی «دیل» ئۆشن ف ١) جشن ٢) تئاتر، نمایش، در سکزی «دیل» گویند

دەیٚرگرتن deŷr girtin ١) جەژن گرتن ٢) تیاٚت گرتن ف ١) جشن گرفتن ٢) تئاتر برگزار کردن

دەیشت deyşt ١) دەرْ دەیشت ٢) ئەو دەر ٣) وڵات، دیەکە ف ١) دشت، صحرا ٢) بیرون ٣) روستا

دەیشتْ راوەن deyşti r̂awen دەیشتێگە ناوەیٚنْ ئارۆن ئاوا و گیەلاٚنْ خوار ف دشتی وسیع مابین اسلام آبادغرب و قسمت پایینی گیلانغرب که بخاطر وجود رودخانه‌های موجود به « راوەن» روان معروف است

دەیشتْ موورت deyşti mûrt دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره

دەیشتْ مەحالْ deyşti meh́aʕ دەیشتْ پیەن ف دشت گسترده

دەیشتەکی deyştekî ١) دیەکاتی ٢) لاناوە لە ساعەقڵ ف

١) اهل روستا، روستایی ٢) کنایه از ساده، بی غل وغش

دەیشتەوان deyştewan کەسێ کْ چاوەدێرێ خلە وخەرمان کەێد ف دشتبان، کسی که مراقب است تا احشام وارد مزارع نشوند و سهمی از محصول را از زارع می‌گیرد

دەیشتەوانی deyştewanî کارْ دەیشتەوان ف کار و عمل دەشتبان

دەیلەم deylem موول، میلەێ ئاسنینْ دریژ ئەڕاێ گلْ پل کردن ف دیلم، اهرم

دەیم deym ١) کوتیمن ٢) دەیمن ٣) زێژْ ئاوی ف ١) می‌زنیم ٢) می‌دهیم ٣) زمین دیمی

دەێم deŷm زێژْ ئاوی ف دیم

دەیما deyma ١) دەیمنا ٢) جووریمن ف ١) پس می‌دهیم ٢) کاوش می‌کنیم

دەیمان deyman دەیمنان ف آنها را می‌دهیم

دەیمانا deymana ١) دەیمنانا ٢) جووریمان ف ١) آنها را پس می‌دهیم ٢) آنجا را کاوش می‌کنیم

دەیمانەو deymanew ١) دەیمنانەو ٢) دەیمانا ف ١) آنها را پس می‌دهیم ٢) آنجا را کاوش می کنیم

دەیمن deymin بنوورە دەیم ف نگا **دەیم** و ترکیباتش

دەیمەپێ deyme pê دەیمنە پێ، ئیمە دەیمە پێ ف به او می‌دهیم

دەێمەروو deŷmer̂û زەوْ دەێمی ف زمین دیمی

دەێمەکاڵ deŷme kal̂ زێژْ کشت و کاڵ ئاوی ف کسی که کشت دیم انجام می‌دهد

دەیمەلێ deyme lê دەیمنە لێ ف او را می‌زنیم

دەیمەو deymew ١) دەیمنەو ٢) دەیمنا ف ١) آنرا پس می‌دهیم ٢) آنجا را کاوش می‌کنیم

دەیمەوەێ deymeweŷ ١) ئەوە دەیمنەو ٢) ئەورە دەیمنەو ف ١) آنرا پس می‌دهیم ٢) آنجا را کاوش می‌کنیم

دەیمەێ deymeŷ دەیمنەێ ف آنرا پس می‌دهیم

دەیمێا deymiêa ١) ئەوە دەیمنێا ٢) ئەورە دەیمنا ف ١) آنرا پس می‌دهیم ٢) آنجا را کاوش می‌کنیم

دەیمێان deymên دەیمنێان ف آنها را پس می دهیم

دەیمێانا deymiêana ١) ئەوانە دەیمنێانا ٢) ئەورە دەیمنا ف ١) آنها را پس می‌دهیم ٢) آنجا را کاوش می‌کنیم

دەیمێانەو deymiêanew دەیمنێانەو ف نگا **دەیمێانا**

دەیمێەو deymiŷew دەیمنێەو ف نگا **دەیمێا**

دەین deyn ١) ئێیە کوتین ٢) ئێیە دەین ف ١) می‌زنید ٢) می‌دهید

دەێن deŷn ئووقەت، مەدیۆنی ف دین، مدیونی

دەێنْئووقەت deŷni ûqet دەێنْ قەت ف دین، مدیونی

دەێنْئووقەتکیشان deŷni ûqet kîşan دەێنْ قەت کیشان ف مدیونی کسی را پذیرفتن

دەینا deyna ١) ئەوە دەینەو ٢) ئەورە دەینەو ف ١) آنرا پس می‌دهید ٢) آنجا را کاوش می‌کنید

دەینان deynan ئەوانە دەین ف آنها را می‌دهید

دەینانا deynana ١) ئەوانە دەینانەو ٢) ئەروەیلە دەینەو ف ١) آنها را پس می‌دهید ٢) آنجا را کاوش می‌کنید

دەینانەو deynanew بنوورە دەینانا ف نگا **دەینانا**

دەێنخسن deŷn xisin ئووقەت وە ملْ کەسێ خسن ف مدیون کردن کسی درباره چیز خاصی

دەێنسزانن deŷn sizanin دەێن ئەدا نەکردن ف مدیونی کسی را ادا نکردن

دەێنْقە deŷniqe دەێنْقەت ف مدیونی کسی را پذیرفتن

دەێنْقەت deŷniqet دەێنْقە ف مدیونی کسی را پذیرفتن

دەێنْگونا deŷni gwina دەێنْ قەێ کەسێ ف وبال، عقوبت

دەێنْگەڕی deŷni gerî̂ ١) گەڕنی ٢) ئووقەت ٣) حەقْ کەسێ خواردن ف ١) حقەبازی ٢) برگردن گرفتن دین دیگران ٣) پایمال کردن حق دیگران

دەێنەقە deŷneqe تفاقْ کەم، ئازووقە «زمسان بێ دەێنەقە مەنیم» ف آذوقەی اندک، خواربار

دەینەو deynew بنوورە دەینا ف نگا **دەینا**

دەێنەو deŷnew دەێنێ نەو ف شبه جمله‌ای که درغیاب کسی گویند که مطمئن نباشند کاری را انجام داده یا خیر، به گناهش نباشد، مدیونی نباشد

دەینەوەێ deyneweŷ ١) ئەوە دەینەو ٢) ئەورە دەینەو ف ١) آنرا پس می‌دهید ٢) آنجا را کاوش می‌کنید

دەینەێ deyneŷ ئەوە دەین ف آنرا می‌دهید

دەینێا deyniêa ١) ئەوە دەینێەو ٢) ئەورە دەینەو ف ١) آنرا پس می‌دهید ٢) آنجا را کاوش می‌کنید

دەینێان deyniêan ئەوانە دەین ف آنها را پس می‌دهید

دەینێانا deyniêana ١) ئەوانە دەینێانەو ٢) ئەروەیلە دەینەو ف ١) آنها را پس می‌دهید ٢) آنجا را کاوش می‌کنید

دەینێانەو deyniêanew بنوورە دەینێانا ف نگا **دەینێانا**

دەینێەو deyniŷew دەینێا ف نگا **دەینێا**

دەێوت deŷut دەۆت ف دیوث

دەێوتجرمانە deŷut cirmane سزا دانْ دەێوت ف مبلغی که برای زن بدکاره بعنوان جرم در نظر می‌گیرند

دەێها deŷha هڕکردن وە ڕییەن ف کلمه راندن گله

دەێهاقووڕ deŷhaqûr̂ هڕ کردن وە قاتر وئەسپ ف کلمه راندن قاطر واسب

دەێ هەوا deŷ hewa ئەچنەو، چمانێ ف این چنین، مثل اینکه

دی dî ١) وێەردەێ دین، لە پەهڵەوی (dî دی) و (dîten دیتەن) تۆسریاس ٢) دیتر«دی بەسە» ف ١) دید، در پهلوی (dî دی) و (dîten دیتەن) نوشته شده ٢) دیگر

دیا dya ١) پەێدا کرد ٢) هاتیا ٣) دیاد ف ١) پیدا کرد ٢) می‌آمد ٣) می‌داد

دیاد dyad ١) دیاگ ٢) کوتیاد ٣) دۆنیاد ف ١) می‌داد ٢) می‌زد ٣) می‌دید

دیادا dyada ١) دیادەو ٢) جوورسیاد ٣) پێا کردیاد ف ١) پس می‌داد ٢) کاوش می‌کرد ٣) پیدا می‌کرد

دیادان dyadan ١) ئەوانە دیاد ٢) ئەوانە دۆنیاد ف ١) آنها را می‌داد ٢) آنها را می‌دید

دیادانا dyadana ١) دیادانەو ٢) ئەورە دیادەو ٣) پێاێان کردیاد ف ١) آنها را پس می‌داد ٢) آنجا را کاوش می‌کرد ٣) آنها را پیدا می‌کرد

دیادانەزەۆ dyadane zeü رمانیادان ف آنها را بر زمین می‌زد

دیادانەزەۆوا dyadane zeüwa رمانیادان ف آنها را بر زمین می‌زد

دیادانەو dyadanew بنوورە دیادانا ف نگا **دیا دانا**

دیادەو dyadew ١) دیاگەو ٢) ئەورە دیادەو ٣) پێا کردیاد ف١) پس می‌داد ٢) کاوش می‌کرد ٣) پیدا می‌کرد

دیادەوەێ dyadeweŷ ١) ئەوە دیادەو ٢) ئەورە دیاگەو ٣) ئەوە پێا کردیاد ف آنرا پس می‌داد ٢) آنجا را کاوش می‌کرد ٣) آنرا پیدا می‌کرد

دیادەێ dyadeŷ ١) ئەوە دیاد ٢) ئەۆ دۆنیاد ف ١) آنرا می‌داد ٢) او را می‌دید

دیادەێ زەۆ dyadeŷ zeü رمانیادەێ ف او را بر زمین می‌زد

دیادەێ زەۆوا dyadeŷ zeüwa رمانیادەێ ف او را بر زمین می‌زد

دیادێا dyadiêa ١) دیادێەو ٢) ئەورە دیادەو ف ١) آنرا پس میداد ٢) آنجا را کاوش می‌کرد

دیادێان dyadiêan ١) ئەوانە دیاد ٢) ئەوانە دۆنیاد ف ١) آنها را می‌داد ٢) آنها را می‌دید

دیادێانا dyadiêana ١) دیادێانەو٢) ئەورە دیادەو ٣) ئەوانە پێا کردیاد ف ١) آنها را پس می‌داد ٢) آنجا را کاوش می‌کرد ٣) آنها را پیدا می‌کرد

دیادێانەو dyadiêanew بنوورە دیادێانا ف نگا **دیادێانا**

دیادێەو dyadiŷew بنوورە دیادێا ف نگا **دیادێا**

دیار dyar ١) نیشان، پەێدا، لە سەکزی «دیار» ئۆشن ٢) وڵات ٣) سەرەدان کردن «بەوە دیارم» ف ١) پیدا، معلوم، در سکزی «دیار» گویند ٢) سرزمین ٣) سرزدن و پرستاری کردن

دیاردۆنی dyar dünî چاوەدێری، دیدەوانی ف دیدەبانی

دیارْکەنگرتن dyari ken girtin لاناوە لە پیری هاتن ف آفتاب لب بام

دیارم dyarim بنوورە تیەرم ف نگا **تیەرم** و ترکیباتش

دیاری dyarî ١) دەزۆرانی ٢) ناسیار ٣) پەێدا ٤) بنوورە تیەری ف ١) نامزدی ٢) سرشناس ٣) معلوم، پیدا ٤) نگا **تیەری** وترکیباتش

دیارێ dyarê بنوورە تیەرێ ف نگا **تیەرێ** و ترکیباتش

دیارێد dyarêd بنوورە تیەرێد ف نگا **تیەرێد** و ترکیباتش

دیاریکردن dyarî kirdin ١) دەزۆرانیکردن ٢) دەس نیشان کردن ف ١) نامزدی کردن ٢) نشان کردن

دیارێگ dyarêg بنوورە تیەرێد ف نگا **تیەرێد** و ترکیباتش

دیارێگان dyarêgan بنوورە تیەرێدان ف نگا **تیەرێدان** و ترکیباتش

دیارێگەو dyarêgew بنوورە تیەرێدەو ف نگا **تیەرێدەو** و ترکیباتش

دیاریم dyarîm بنوورە تیەریم ف نگا **تیەریم** و ترکیباتش

دیارین dyarîn بنووڕە تیەرین ف نگا **تیەرین** و ترکیباتش

دیاگ dyag ١) بنووڕە تیەێد ٢) دیاد ف ١) نگا **تیەێد** و ترکیباتش ٢) به او می‌داد

دیاگەو dyagew ١) دیادەو ٢) تیادەو ف ١) پس می‌داد ٢) برمی‌گشت

دیام dyam ١) دۆنیام ٢) م چشتێ دیام ٣) کوتیام ٤) تیەم ف ١) می‌دیدم ٢) می‌دادم ٣) می‌زدم ٤) می‌آیم

دیاما dyama١) تیەمەو ٢) کلەو کردیام ٣) دۆنیاما ٤) جوورسیام ف ١) برمی‌گردم ٢) پس می‌دادم ٣) پیدا می‌کردم ٤) کاوش می‌کردم

دیامان dyaman ١) دۆنیامان ٢) ئەوانە دیام ف ١) آنها را می‌دیدم ٢) آنها را پس می‌دادم

دیامانا dyamana ١) دۆنیامانەو ٢) دیامانەو ٣) ئەورە دیامەو ف ١) آنها را پیدا می‌کردم ٢) آنها را پس می‌دادم ٣) آنجا را کاوش می‌کردم

دیامانەزەۆ dyamane zeü رمانیامان ف آنها را بر زمین می‌زدم

دیامانەزەۆوا dyamane zeüwa رمانیامان ف آنها را بر زمین می‌زدم

دیامانەو dyamanew بنووڕە دیامانا ف نگا **دیا مانا**

دیامەو dyamew بنووڕە دیاما ف نگا **دیاما**

دیامەوەێ dyameweŷ ١) کلێەوکردیام ٢) پێاێ کردیام ٣) جوورسیامەێ ف ١) آنرا پس می‌دادم ٢) او را پیدا می‌کردم ٣) آنجا را کاوش می‌کردم

دیامەێ dyameŷ ١) دۆنیامەێ ٢) ئەوە دیام ف ١) او را می‌دیدم ٢) آنرا می‌دادم

دیامەێ زەۆ dyameŷ zeü رمانیامەێ ف او را بر زمین می‌زدم

دیامەێ زەۆوا dyameŷ zeüwa رمانیامەێ ف او را بر زمین می‌زدم

دیامێا dyamiêa ١) دیامێەو ٢) ئەورەدیاما ٣) ئەوە دۆنیاما ف ١) آنرا پس می‌دادم ٢) آنجا را کاوش می‌کردم ٣) آنرا پیدا می‌کردم

دیامێان dyamiêan ١) ئەوانە دیاما ٢) ئەوانە دۆنیام ف ١) آنها را می‌دادم ٢) آنها را می‌دیدم

دیامێانا dyamiêana ١) دیامێانەو ٢) ئەورەیلە دیاما ٣) ئەوانە پێا کردیام ف ١) آنها را پس می‌دادم ٢) آنجا را کاوش می‌کردم ٣) آنها را پیدا می‌کردم

دیامێانەو dyamiêanew بنووڕە دیامێانا ف نگا **دیامێانا**

دیامێەو dyamiŷew بنووڕە دیامێا ف نگا **دیامێا**

دیان dyan ١) ئەوانە دی ٢) بنووڕە تیەن ٣) کوتیان ٤) بەخشیان، ئەوانە چشت دیان ف ١) آنها را دید ٢) نگا **تیەن** و ترکیباتش ٣) می‌زدند ٤) می‌بخشیدند، می‌دادند

دێان diêan بنووڕە دگان ف نگا **دگان**

دیانا dyana ١) پێاێان کرد ٢) تیەنەو ٣) کلەو کردیان ٤) کەنیان وجوورسیان ف ١) آنها را پیدا کرد ٢) برمی‌گردند ٣) پس می‌دادند ٤) کاوش می‌کردند

دێانبەل diêan bel بنووڕە دگانی ف **نگادگانی**

دێانتێژکردن diêan têj kirdin دگان تێژ کردن، وە تەماێ چشتێ بۆن ف دندان تیز کردن برای چیزی

دێانتێژکەرە diêan têjkere دگان تیژکەرە ف گیاهی خوراکی، گیاه پرپین

دێانخسن diêan xisin دگان خسن ف دندان انداختن

دێانڕۆچەکی diêan r̂ûçekî دگان رۆچەکی ف دندان قروچه

دێانڕیچەکی diêan r̂îçekî دگان ریچەکی ف دندان قروچه

دێانڕووکانە diêan r̂ûkane ئاشێ ک وە خاترْ دێان دراوردن منالْ درْس کەن و دەنە دەرهاوسا و ئەوانیش کەمێ پۆل نەنە ناو دەفرێ ک ئاش وە پێا هاوردنە ف آشی که به مناسبت دندان در آوردن نوزاد درست کنند و به همسایگان می‌دهند و همسایه هم مقداری پول در ظرفی که با آن آش را آورده‌اند می‌گذارند تا شگون داشته باشد

دێانڕووکڵە diêan r̂ûkl̂e بنووڕە دێان رووکانە ف نگا **دێانڕووکانە**

دێانژان diêan jan دگان ژان ف دندان درد

دێانشکنە diêan şêkêne دگان شکنە ف یکه بزن ایل

دێانکەل diêan kel دگان کەل ف نگا **دگان کەل**

دێانگر diêan gir دگان گر ف باب دندان

دێانە diêane دنانە ف دندانە

دێانەڕیچی diêaner̂îçî زوورْزماکی ف زورآزمایی کردن با چیزی

دیانەزەق dyane zeü رمیان ف زمین می‌خوردند

دیانەزەقوا dyane zeüwa رمانیان ف بر زمین می‌زدند

دیانەو dyanew بنوورە دیانا ف نگا **دیانا**

دیانەوەێ dyaneweŷ ۱) کلێەو کردیان ۲) کەنیان و جوورسیان ۳) پێاێ کردیان ف ۱) پس می‌دادند ۲) آنرا کاوش می‌کردند ۳) پیدا می‌کردند

دیانەێ dyaneŷ ۱) کلێەو کردیان ۲) دۆنیانەێ ۳) دیانە... ف ۱) پس می‌دادند ۲) می‌دیدند ۳) می‌دادند

دیانێا dyaniêa ۱) دیانێەو ۲) پێاێ کردیان ۳) جوورسیان ف ۱) پس می‌دادند ۲) پیدا می‌کردند ۳) کاوش می‌کردند

دیانێان dyaniêan ۱) ئەوانە دۆنیان ۲) ئەوانە دیان ف ۱) آنها را می‌دیدند ۲) آنها را می‌دادند

دیانێانا dyanyana) دیانێانەو ۲) ئەورەیلە دیانەو ۳) ئەوانە دۆنیانەو ف ۱) آنها را پس می‌دادند ۲) آنجا را کاوش می‌کردند ۳) آنها را پیدا می‌کردند

دیانێانەو dyaniêanew بنوورە دیانێانا ف نگا **دیانێانا**

دیانێەو dyaniŷew بنوورە دیانێا ف نگا **دیانێا**

دیای dyay ۱) دۆنیای ۲) هاتیای ۳) دیاید ٤) کوتیای ف ۱) می‌دیدی ۲) می‌آمدی ۳) می‌دادی ٤) می‌زدی

دیایا dyaya ۱) دۆنیایدا ۲) جوورسیاید ۳) کلەو کردیاد ٤) هاتیایدا ف ۱) پیدا می‌کردی ۲) کاوش می‌کردی ۳) بر می گرداندی، پس می‌دادی ٤) بر می‌گردی

دیایان dyaêan ۱) ئەوانە دۆنیاد ۲) ئەوانە دیاد یان ف ۱) آنها را می‌دید ۲) آنها را می‌داد

دیایان dyayan ۱) دیایدێان ۲) ئەوانە دۆنیاد ف ۱) آنها را می‌دادی ۲) آنها را می‌دیدی

دیایانا dyaêana ۱) دیادێانا ۲) دۆنیادانا ف ۱) آنها را پس می‌داد ۲) آنها را پیدا می‌کرد

دیایانا dyayana ۱) دیایدانا ۲) ئەورەیلە دیایدەو ۳) ئەوانە دۆنیایدەو ف ۱) آنها را پس می‌دادی ۲) آنجا را کاوش می‌کردی ۳) آنها را پیدا می‌کردی

دیایانەزەق dyayane zeü رمانیایان ف آنها را بر زمین می‌زدی

دیایانەزەقوا dyayane zeüwa رمانیایدان ف آنها را بر زمین می‌زدی

دیایانەو dyayanew بنوورە دیایانا ف نگا **دیایانا**

دیایانەو dyaêanew دیایانا ف نگا **دیایانا**

دیاید dyayd بنوورە دیای ف نگا **دیای**

دیایدا dyayda بنوورە دیایا ف نگا **دیایا**

دیایدان dyaydan بنوورە دیایان ف نگا **دیایان**

دیایدانا dyaydana بنوورە دیایانا ف نگا **دیایانا**

دیایدانەو dyaydanew بنوورە دیایانەو ف نگا **دیایانەو**

دیایدەزەق dyayde zeü رمیاید ف بر زمین می‌خوردی

دیایدە زەقوا dyayde zeüwa رمانیاید ف بر زمین می‌زدی

دیایدەو dyaydew۱) دیایدەوەێ ۲) ئەورە دیایدەو ۳) ئەوە دۆنیایدەو ف ۱) آنرا پس می‌دادی ۲) آنجا را کاوش می‌کردی ۳) آنرا پیدا می‌کردی

دیایدەوەێ dyaydeweŷ دیایدەو ف نگا **دیا یدەوەێ**

دیایدەێ dyadydeŷ ۱) دۆنیایدەێ ۲) دیایەێ ف ۱) او را می‌دیدی ۲) آنرا پس می‌دادی

دیایدێا dyaydiêa ۱) دیایدەو ۲) ئەورە دیایدەو ۳) ئەوە دۆنیایدەو ف ۱) آنرا پس می‌دادی ۲) آنجا را کاوش می‌کردی ۳) آنرا پیدا می‌کردی

دیایدێان dyaydiêan بنوورە دیایدان ف نگا **دیایدان**

دیایدێانا dyaydiêana ۱) دیایدێانەو ۲) ئەوانە دۆنیایدەو ۳) ئەورە دایدەو ف ۱) آنها را پس می‌دادی ۲) آنهارا می‌دیدی ۳) آنجارا کاوش می‌کردی

دیایدێانەو dyaydiêanew بنوورە دیایدێانا ف نگا **دیاید یانا**

دیایدێەو dyaydiŷew بنوورە دیایدێا ف نگا **دیایدێا**

دیایەو dyayew بنوورە دیایدەو ف نگا **دیایدەو**

دیایەو dyaŷew ۱) تیەێدەو ۲) کلەو کردیا ۳) پێا کردیا ٤) کەنیاد وجوورسیا ف ۱) برمی‌گردد ۲) پس می‌داد ۳) پیدا می‌کرد ٤) کاوش می‌کرد

دیایەوەێ dyayeweŷ بنوورە دیایدەوەێ ف نگا **دیایدە وەێ**

دیایەێ dyayeŷ دیایدەێ ف نگا **دیایدەێ**

دیایەێ dyaŷeŷ ۱) ئەوە دیادەو ۲) دۆنیاێە ف ۱) آنرا پس می‌داد ۲) آنرا می‌دید

دێ باوکە dê bake دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

دیت dît دید «ل» له ئەوستا (dêtê دێتێ) و له پەهلەوی (diten دیتەن) نۆسریاس و له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «دیتن » ئۆشن ف دیدی، در اوستا (dêtê دیتی) و درپهلوی (diten دیتن) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «دیتن » گویند

دیتێ dîtê دیدەێ «ل» ف آنرا دیدی، نگا **دیت**

دێجامه dêcame دیەکەێگە له بیوەنیج ف نام روستایی در بیونیج

دیچه dîçe چە، دی چ چشتێ ف دیگه چه، دیگر چه

دێحسەێنباوا dê h́iseŷn bwa دیەکەێگە له رەوانسەر ف روستایی در روانسر

دێخەلیفەحوسەین dê xelîfe h́useyn دیەکەێگە له جووانڕو ف روستایی در جوانرود

دید dîd ١) بووقْ ماشین ٢) دیدن ف ١) بوق ماشین ٢) دیدی

دیدا dîda پێا کردی، دیدن ف پیدا کردی

دیدان dîdan ئەوان دیدن ف آنها را دیدی

دیدانا dîdana پێاێان کردی، دیدنا ف آنها را پیدا کردی

دیدانەو dîdanew دیدانا، دیدنانەو ف آنها را پیدا کردی

دیدمەن dîdimen بنووڕە دیمەن ف نگا **دیمەن**

دیدن dîdin بنووڕە دید ف نگا **دید** و ترکیباتش

دێ دۆنگ dê donĝ ١) دەێدام ٢) خرس «ل» ف ١) لندهور ٢) خرس

دیده dîde ١) دیدنه ٢) چەو ف ١) میبینی، دیدەای ٢) چشم

دیدەسا dîde sa دیدنەسا ف پیدا کردەای

دیدەسان dîde san دیدنەسان ف آنها را دیدەای

دیدەسانا dîde sana دیدنەسانا ف آنها را پیدا کردەای

دیدەسانەو dîde sanew دیدنەسانەو ف آنها را پیدا کردەای

دیدەسەو dîde sew دیدنەسەو ف آنرا پیدا کردەای

دیدەسەوەێ dîde seweŷ دیدنەسەوەێ ف آنرا پیدا کردەای

دیدەسەێ dîde seŷ دیدنەسەێ ف آنرا دیدەای

دیدەسیا dîde siêa دیدنەسیاف آنرا پیدا کردەای

دیدەسێان dîde siêan دیدنەسێان ف آنها را پیدا کردەای

دیدەسێانا dîde siêana دیدنەسێانا ف آنها را پیدا کردەای

دیدەسێانەو dîde siêanew دیدنەسێانەو ف آنها را پیدا کردەای

دیدەسێەو dîde siŷew دیدنەسێەو ف آنرا پیدا کردەای

دیدەن dîden پابمارکی ف دیدن خانه و عروس و …

دیدەو dîdew دیدنەو ف پیدا کردی

دیدەوان dîdewan چاودێر ف دیدەبان

دیدەوەێ dîdeweŷ دیدنەوەێ ف آنرا پیدا کردی

دیدەێ dîdeŷ دیدنەێ ف آنرا دیدی

دیدیا dîdiêa دیدنیا ف آنرا پیدا کردی

دیدیان dîdiêan دیدنیان ف آنها را دیدی

دیدیانا dîdiêana دیدنیانا ف آنها را پیدا کردی

دیدیانەو dîdiêanew دیدنیانەو ف آنها را پیدا کردی

دیدیەو dîdiŷew بنووڕە دیدیا ف نگا **دیدیا**

دێر dêr ١) زێزْ زۆ ٢) بنچینەێ کردارْ داشتن «دێرم، دێرێ» ف دیر، برابر زود ٢) ریشه فعل داشتن

دێرخێز dêr xêz تەمەڵ، دیلم، پاوْس ف تنبل

دێرکرد dêr kird سنگەسنگ کردن له کارێ ف تاخیر

دێرم dêrim ١) درم، دێرم ٢) خەریکم کْ … ف ١) دارم ٢) مشغول هستم، در حال…

دێرمان dêriman درمان ف آنها را دارم

دێرمەێ dêrimeŷ ئەوه دێرم ف آنرا دارم

دێرمیان dêrimiêan ئەوانه دێرم ف آنها را دارم

دێرن dêrin ١) درن، ئەوان دێرن ٢) درن، خەریکن کْ … ف ١) دارند ٢) در حال…

دێرنان dêrinan ئەوانه دێرن ف آنها را دارند

دێرنەێ dêrineŷ ئەوه دێرن ف آنرا دارند

دێرنیان dêriniêan دێرنان ف آنها را دارند

دێروەخت dêr wext نەوە وەخت ف دیر هنگام

دێر وەختْ داود dêr wexti dawid دڵمازان ف هنگامه غروب

دێره dêre بەشێگە له گیەلان ف بخشی از توابع در شهر گیلانغرب

دێرەدار dêredar چەوەڕێ «دێرەدارش بیم چۆ دێره داران ـ سارق جوو چۆ یەخ سار و نساران» ف چشم براه

دیرەک dîrek دیلەک ف ستون

دێری dêrî ١) دری، دێرید ٢) خەریکیێدن کێ ... ف ١) داری ٢) تو در حال...

دێرێ dêrê ١) درێ، دێرێ ٢) خەریکە کێ ... ف ١) دارد ٢) او در حال...

دێرید dêrîd بنووڕە دێری ف نگا **دێری**

دێرێد dêrêd دێرێ ف دارد

دێریدان dêrîdan ئەوانە دێری ف آنها را داری

دێرێدان dêrêdan ئەوانە دێرێد ف آنها را دارد

دێریدن dêrîdin بنووڕە دێرید ف نگا **دێرێ** و ترکیباتش

دێرێدن dêrêdin بنووڕە دێرێ ف نگا **دێرێ** و ترکیباتش

دێریدەێ dêrîdeŷ هێمان دێریدەێ ف هنوز آنرا داری

دێرێدەێ dêrêdeŷ هێمان دێرێدەێ ف هنوز آنرا دارد

دێریدیان dêrîdiêan ئەوانە دێری ف آنها را داری

دێرێدیان dêrêdiêan ئەوانە دێرێد ف آنها را دارد

دێرێگ dêrêg بنووڕە دێرێ ف نگا **دێرێ**

دێریم dêrîm ١) دێریمن ٢) خەریکیم ف ١) داریم ٢) ما در حال...

دێریمان dêrîman دێریمنان ف آنها را داریم

دێریمن dêrîmin بنووڕە دێریم ف نگا **دێریم** و ترکیباتش

دێریمەێ dêrîmeŷ دێریمنەێ ف آنرا داریم

دێریمیان dêrîmiêan دێریمنیان ف آنها را داریم

دێرین dêrîn ١) درین ٢) خەریکین کێ ... ف ١) دارید ٢) شما در حال...

دێرینان dêrînan ئەوانە درین ف آنها را دارید

دێرینەێ dêrîneŷ ئەوە درین ف آنرا دارید

دێرینیان dêrîniêan ئەوانە درین ف آنها را دارید

دێز dêz ١) سییە، رەش ٢) بەنەوشی «ل» ٣) لاناوە لە قێەم شەڕ ف ١) سیاه ٢) رنگ بنفشی ٣) کنایە از نحس

دێزشەراوی dêz şerawî رەنگێ بەنەوش ئامالّ لە شەراو یکەێ ف رنگ بنفش مایل بە شرابی

دێزگران dêzgiran ١) مەڵوەنێگە لە شاباد ٢) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ١) منطقەای شامل چند روستا در اسلام آباد غرب ٢) روستایی در بیلەوار

دێزە dêze ١) سییەڕۆ ٢) قێەمشەڕ، لە لاتین (dizzy) وە ساعەقڵ ئۆشن ٣) خەرْ سییە ف ١) سیاه گون ٢) منحوس، در لاتین (dizzy) بە کودن و کم عقل گویند ٣) خر سیاەرنگ

دێزەوەن dêzewen یاڵخەری ف سرآستر شیبدار دیوار کە از چوب ساختە می‌شود و روی آنرا با گل می‌پوشانند

دیس dîs پشقاو گەورا ف بشقاب بزرگ، دیس

دێساده dê sade دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

دیسنەک dîsinek بنووڕە دۆسنەک «ل» ف نگا **دۆسنەک**

دیسوو dîsû دەڵەدیسو «ل» ف نگا **دەڵ وە دەسان**

دێ سوور dê sûr دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

دیش dîş ئەۆ دی ف او را دید، دیدش

دێک dêk دێگ ف دیگ غذاخوری

دێکڵووک dêkĺûk دێکوولک ف دیگ کوچک

دێکوولک dêkûĺik دێکْ بۆچگ ف دیکچە، دیک کوچک

دێکیە dêkye دیەکە، وڵات ف دهکدە، روستا

دێگ dêg دێک ف دیک غذاخوری

دێگولان dêguĺan بەشێگە لە کرماشان ف بخشی در کرماشان

دێگە dêge ١) تیەێدە ٢) دێگەر، دێزە ف ١) می‌آید بە... ٢) آدم نحس، آنکە سیاچهرە و بدشگون است

دێگەر dêger دێزە، دێگە ف سیاه چهرەی بد شگون، منحوس

دێگەو dêgew تیەێدەو ف برمی‌گردد

دیل dîl یەخسیر، ئەسیر ف اسیر

دێلوڕ dêlur̂ ١) دیەکەێگە لە هەمەیل ٢) دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف ١) روستایی در بخش حمیل ٢) نام روستایی در کنگاور

دیلْم dîlim پاوْس، گاپاوْس ف تنبل

دیلماج dîlmac تەرجەمان، لە تۆرکەمەنی «دئلماج » ئۆشن ف ترجمە، در ترکمنی «دئلماج» گویند

دیلمان dîlman چۆزمان ف رخسارە

دیلمانج dîlmanc دیلماج، لە تۆرکەمەنی «دئلماج» ئۆشن ف ترجمە، در ترکمنی «دئلماج» گویند

دیڵووڵ diĺûĺ گەردەگژچان، دێوەلۆکە «گ» ف گردباد

دیلەک dîlek دیرەک ف ستون زیر سیاەچادر

دیلەم dîlem ١) دیلْم ٢) میرئاخوڕ ف ١) تنبل ٢)

میرآخور

دیلەمەز dîlemez دلەمەز، قرچْقەتۆ [ف] لندهور، گنده

دیلەوەن dêlewen دیەکەیگە لە شازادە مامەد لە ئیلام [ف] روستایی در شاهزادەمحمد

دیلی dîlî یەخسیری [ف] اسیری

دیم dîm ۱) ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە دیتن ۲) ئەو تاقەگە «بچنە ئەو دیم» ۳) رۆ [ف] ۱) دیدم ۲) اتاق دیگر ۳) طرف، رو

دیما dîma پێا کردم [ف] پیدا کردم

دیمان dîman ئەوانە دیم [ف] آنها را دیدم

دیمانا dîmana ئەوانە دیمەو [ف] آنها را پیدا کردم

دیمانەو dîmanew دیمانا [ف] آنها را پیدا کردم

دیمن dîmin ئەوەڵ کەسْ گەل لە دیتن [ف] دیدیم

دیمنا dîmina پێا کردیم [ف] پیدا کردیم

دیمنان dîminan ئەوان دیمن [ف] آنها را دیدیم

دیمنانا dîminana دیمنانەو [ف] آنها را پیدا کردیم

دیمنانەو dîminanew دیمنانا [ف] آنها را پیدا کردیم

دیمنە dîmine ئیمە دیمن [ف] دیدەایم

دیمنەسا dîminesa پێاکردیمنە [ف] پیدا کردەایم

دیمنەسان dîminesan ئەوانە دیمنە [ف] آنها را دیدەایم

دیمنەسانا dîminesana دیمنەسانەو [ف] آنها را پیدا کردەایم

دیمنەسانەو dîmine sanew دیمنەسانا[ف] آنها را پیدا کردەایم

دیمنەسەو dîmine sew دیمنەسا [ف] پیدا کردەایم

دیمنەسەوەێ dîmine seweŷ دیمنەسەو [ف] آنرا پیدا کردەایم

دیمنەسەێ dîmine seŷ ئەوە دیمنە [ف] آنرا دیدەایم

دیمنەسێا dîmine siêa دیمنەسێەو [ف] آنرا پیدا کردەایم

دیمنەسێان dîminesiêan ئەوانە دیمنە [ف] آنها را دیدەایم

دیمنەسێانا dîmine siêana دیمنەسێانەو [ف] آنها را پیدا کردەایم

دیمنەسێانەو dîmine siêanew دیمنەسێانا [ف] پیدا کردەایم

دیمنەسێەو dîmine siŷew دیمنەسێا [ف] آنرا پیدا کردەایم

دیمنەو dîminew پێا کردیم [ف] پیدا کردیم

دیمنەوەێ dîmineweŷ ئەوە پێا کردیم [ف] آنرا پیدا کردیم

دیمنەێ dîmineŷ ئەێ دیمن [ف] او را دیدیم

دیمنێا dîminiêa دیمنێەو [ف] آنرا پیدا کردیم

دیمنێان dîminiêan ئەوان دیمن [ف] آنها را دیدیم

دیمنێانا dîminiêana دیمنێانەو [ف] آنها را پیدا کردیم

دیمنێانەو dîminiêanew دیمنێانا [ف] آنها را پیدا کردیم

دیمنێەو dîminiŷew دیمنێا [ف] آنرا پیدا کردیم

دیمە dîme ۱) مْ دیم ۲) دقاق [ف] ۱) دیدەام ۲) روکش

دیمەسا dîmesa پێا کردمە [ف] پیدا کردەام

دیمەسان dîme san ئەوان دیمە [ف] آنها رادیدەام

دیمەسانا dîme sana پێاێان کردمە [ف] آنها را پیدا کردەام

دیمەسانەو dîme sanew دیمەسانا [ف] آنها را پیدا کردەام

دیمەسەو dîme sew پێا کردمە [ف] پیدا کردەام

دیمەسەوەێ dîme seweŷ پێاێ کردمە [ف] آنرا پیدا کردەام

دیمەسەێ dîme seŷ ئەوە دیمە [ف] آنرا دیدەام

دیمەسێا dîme siêa پێاێ کردمە [ف] آنرا پیدا کردەام

دیمەسێان dîme siêan ئەوانە دیمە [ف] آنها را دیدەام

دیمەسێانا dîme siêana دیمەسێانەو [ف] آنها را پیدا کردەام

دیمەسێانەو dîme siêanew دیمەسێانا [ف] آنها را پیدا کردەام

دیمەسێەو dîme siŷew دسمەسێا [ف] آنرا پیدا کردەام

دیمەن dîmen دیدمەن، لە ئەوستا (de emen دەئمەن) و لە مازندرانی «دیم» و لە گیلەکی «دیمە» و لە ئەرمەنی «دیم»و لە هندی «دەچە» نۆسریاس [ف] منـظر، زیبایی، در اوستا (de emen دئمن) و در مازندرانی «دیم» ودر گیلکی «دیمە» و در ارمنی «دیم» و در هندی «دَچە» نوشتە شدە

دیمەندار dîmendar زەڕەدا [ف] زیبا، خوش منـظر

دیمەو dîmew پێا کردم [ف] پیدا کردم

دیمەوەێ dîmeweŷ ئەوە دیمەو [ف] آنرا پیدا کردم

دیمەێ dîmeŷ ئەێ دیم [ف] او را دیدم

دیمێا dîmiêa دیمێەو [ف] آنرا پیدا کردم

دیمێان dîmiêan ئەوان دیم [ف] آنها را دیدم

دیمێانا dîmiêana دیمێانەو [ف] آنها را پیدا کردم

دیمێانەو dîmiêanew دیمێانا ف آنها را پیدا کردم

دیمێەو dîmŷew دیمێا ف آنرا پیدا کردم

دین dîn ١) خوداپەرەسی، مەسەو ٢) سێەم کەس و دوٚیەم کەسْ گەل لە دیەن ف ١) دین، آیین ٢) دیدند، دیدید؟

دینا dîna ١) پێا کردن ٢) پێا کردین؟ ف ١) پیدا کردند ٢) پیدا کردید

دینار dînar سەد و یەک قورووش ف یک صدم ریال، دینار

دینان dînan ١) ئەوانە دین ٢) ئەوانە دینە؟ ف ١) آنها را دیدند ٢) آنها را دیدید؟

دینانا dînana ١) پێاێان کردن ٢) پێاێان کردین؟ ف ١) آنها را پیدا کردند ٢) آنها را پیدا کردید؟

دینانەو dînanew بنووڕە دینانا ف نگا **دینانا**

دیناو dînaw ١) دینەو٢) ئەوەدینەو؟ ف ١) پیدا کردند ٢) پیدا کردید؟

دیندار dîn dar خودا پەرەس ف دیندار

دینداری dîn darî خودا پەرەسی ف دینداری

دینسزانن dîn sizanin بێ وژدانی ف بیدینی، بی وجدانی

دینگ dînĝ دینگە ف تیک تاک

دینگْ دانگ dînĝi danĝ دینگەێ هەیتاهەیت ف تیک تاک پیاپی

دینە dîne ١) ئەوان دینە ٢) ئۆیە دینە ف ١) دیدەاند ٢) دیدەاید

دینەسا dîne sa ١) پێا کردنە ٢) دینەسەو ف ١) پیدا کردەاند ٢) پیدا کردەاید؟

دینەسان dîne san ١) ئەوانە دینە ٢) ئەوانە دینە؟ ف ١) آنها را دیدەاند ٢) آنها را دیدەاید؟

دینەسانا dîne sana ١) پێاێان کردنە ٢) پێاێان کردینە؟ ف ١) آنها را پیدا کردەاند ٢) آنها را پیدا کردید؟

دینەسانەو dîne sanew بنووڕە دینەسانا ف نگا **دینە سانا**

دینەسەو dîne sew بنووڕە دینەسا ف نگا **دینەسا**

دینەسەوەێ dîne seweŷ ١) ئەوە دینەسەو؟ ٢) پێاێان کردنە ف ١) آنرا پیدا کردەاید؟ ٢) آنرا پیدا کردەاند

دینەسەێ dîne seŷ ١) ئەوە دینە ٢) ئەوە دینە؟ ف ١) آن را دیدەاند ٢) آنرا دیدەاید؟

دینەسێان dîne siêan ١) ئەوانە دینە ٢) ئەوە دینە؟ ف ١) آنها را دیدەاند ٢) آنها را دیدەاند؟

دینەسێانا dîne siêana ١) دینەسێانەو؟ ٢) پێاێان کردنە ف ١) آنها را پیدا کردەاید؟ ٢) آنها را پیدا کردەاند

دینەسێانەو dîne siêanew بنووڕە دینەسێانا ف نگا **دینەسێانا**

دینەسێەو dîne siŷew بنووڕە دینەسێا ف نگا **دینەسێا**

دینەو dînew بنووڕە دینا ف نگا **دینا**

دینەوەر dînewer شارێگە لە کرماشان ف شهری در کرماشان

دینەوەێ dîneweŷ ١) ئەوە دینەو؟ ٢) ئەوە دینەوەێ ف ١) آنرا پیدا کردید؟ ٢) آنرا پیدا کردند

دینەێ dîneŷ ١) ئەوە دینە؟ ٢) ئەوە دینە ف ١) آنرا دیدید؟ ٢) آنرا دیدند

دینێا dîniêa ١) پێاێ کردن ٢) ئەوە پێا کردن ف ١) آنرا پیدا کردید؟ ٢) آنرا پیدا کردند

دینێان dîniêan ١) ئەوانە دین؟ ٢) ئەوان دینە ف ١) آنها را دیدید؟ ٢) آنها را دیدند

دینێانا dîniêana ١) دینێانەو ٢) ئەوانە دینەو؟ ف ١) آنها را پیدا کردند ٢) آنها را پیدا کردید؟

دینێانەو dîniêanew بنووڕە دینێانا ف نگا **دینێانا**

دینێەو dîniŷew بنووڕە دینێا ف نگا **دینێا**

دێو dêw موەکڵ، لە پەهڵەوی (deɪywe دەئیوە) ئۆسرياس و لە لاتین (devil) وە شەێتان ئۆشن ف دیو، در پهلوی (deɪywe دئیوه) نوشته شده و در لاتین (devil) به معنی شیطان است

دێوا dêwa پارچەێ هەوریشمی ف دیبا، پارچه دیبا

دێواچە dêwaçe دیباچەف دیباچه

دیواخان dîwaxan دیوەخان ف اتاق مهمانی ارباب

دیوار dîwar پەرچینْ خەرگین، حسار ف دیوار

دێوالا dêwaĺa ناو زۆنەێ ئیلام، دێکیەێ والی ف نام گذشته شهر ایلام، ده والی

دێواڵە dêwaĺe دیەکەێگە لە قلاشاین ف روستایی در قلعه شاهین

دیوان dîwan ١) ئامراز مووسیقی ٢) بنووڕە دەفن ٣) دیواخان ٤) دەوەرە ٥) دەفتەرْ شێعر ٦) دادگا، لە پەهڵەوی (dêwan دێوان) ئۆسرياس ف ١) دیوان، ابزار موسیقی ٢)

نگا **ده‌فن** ۳) اتاق مهمانی ارباب ٤) چاره کردن ٥) دیوان شعر ٦) دادگاه، در پهلوی (dêwan دیوان) نوشته شده

دیوان‌دڕ dîwan dir̂ ئه‌و که‌سه ک له جه‌م قسه‌یٚ بڕاسه ف آنکه در جمع سخنش برا و دلنشین است

دێوانگر dêwangir ئاسیندار ف دیوانه‌سر

دێوانن dêwanin شێوانن، له ڕێ هێزدان ف دیوانه کردن

دێوانه dêwane ۱) شێت ۲) مه‌شکه‌ێگه ک شیراز که‌نه تێ ف ۱) دیوانه ۲) مشکی برای نگهداری شیریژ

دیوانی dîwanî ۱) ده‌وڵه‌تی ۲) ده‌سخه‌تْ خانان ۳) مالکانه‌یٚ خان ف ۱) دولتی ۲) نوشتار ویژه ارباب ۳) سهم خان از زمین

دێوجامه dêw came بنووڕه دۊجامه ف نگا **دۊجامه**

دێودرنج dêw dirinc شێتْ په‌ته‌ری «گ» ف پتیاره، دیوگونه

دیوُکه dîûke دیه‌که‌ێگه له سه‌رپیه‌ڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

دێوڵ dêwiĺ ده‌هوڵ ف دهـُل

دێوڵدریان dêwiĺ dir̂yan رسوا بۊن ف کنایه از رسوا شدن

دێوڵژه‌ن dêwiĺjen ده‌هوڵژه‌ن ف دهـُل زن

دێوڵکوت dêwiĺkwit دێوڵژه‌ن ف دهـُل زن

دیوه‌خان dîwexan بنووڕه دیواخان ف نگا **دیواخان**

دیوه‌رکه‌ڵه dîwerkeĺe گیائێگه ف گیاهی است

دێوه‌قه‌له dêweqele وه فارسی ئۊشن «لوو لوو خورخوره» ف همتای لولو خورخوره

دێوه‌لۊکه dêwelüke گه‌رده‌گۊچان «گ» ف گردباد

دێویان dêwiyan شێویان ف دیوانه شدن

دیه dye ۱) دیده، چه‌و ۲) ئه‌ۊ دیه ۳) دیه‌که ف ۱) چشم ۲) دیده است ۳) روستا، ده

دیێ diŷe دۊگه، دێ ف نگا **دۊگه**

دیه‌سا dye sa پیا کردێه ف پیدا کرده است

دیه‌سان dye san ئه‌وانه دیه ف آنها را دیده است

دیه‌سانا dye sana پیاێان کردێه ف آنها را پیدا کرده است

دیه‌سانه‌و dye sanew ئه‌وانه دیه‌سا ف آنها را پیدا کرده است

دیه‌سفێد dye sifêd دیه‌که‌ێگه له مایه‌شت ف روستایی در مادیدشت

دیه‌سه‌و dye sew دیه‌سا ف پیدا کرده است

دیه‌سه‌وه‌یٚ dye seweŷ ئه‌وه کردێه‌سه دی ف آنرا پیدا کرده

دیه‌سه‌یٚ dye seŷ ئه‌وه دیه ف آنرا دیده است

دیه‌سیا dye siêa دیه‌سیێه‌و ف آنرا پیدا کرده‌است

دیه‌سیان dye siêan ئه‌وانه دیه ف آنها را دیده است

دیه‌سیانا dye siêana دیه‌سیانه‌و ف آنها را پیدا کرده‌است

دیه‌سیانه‌و dye siêanew دیه‌سیانا ف آنها را پیدا کرده است

دیه‌سیێه‌و dye siŷew دیه‌سیا ف آنرا پیدا کرده است

دیه‌کات dyekat دێکیه، دیه‌که ف روستا، دهکده

دیه‌کاتی dyekatî بنووڕه ده‌یشته‌کی ف نگا **ده‌یشته‌کی**

دیه‌کوڕیشه dyekwir̂îşe دیه‌که‌ێگه له حه‌سه‌ن ئاباد ف روستایی در روبروی حسن‌آباد

دیه‌کوونه dye kûne دیه‌که‌ێگه له بیوه‌نیژ ف روستایی در بیونیج

دیه‌که dyeke دێکیه، ئاوای ف دهکده، روستا

دیه‌که‌یٚ‌داوْد dyekeŷ dawid دیه‌که‌ێگه له گیه‌ڵان ف روستایی در گیلانغرب

دیه‌که‌یٚ‌نه‌جه‌ف dyekeŷ necef دیه‌که‌ێگه له گیه‌ڵان ف روستایی در گیلانغرب

دیه‌م dyem ئه‌ۊ مْ دی ف مرا دید

دیه‌مان dyeman ئیمه دی ف ما را دید

دیه‌نه‌فه‌ر dye nefer ده‌هـ نه‌فه‌ر ف ده نفر

دیه‌ودْفه‌ر dye û di nefer ۱) دووانزه نه‌فه‌ر «دیه = ده‌هـ + دْ = دۊ» ۲) لاناوه له کوتران کردن «دیه و دْنه‌فه‌ر له لێ بریان، نات» ف ۱) دوازده نفر ۲) کنایه از اصرار بیش از حد

دیه‌و dyew بنووڕه دیا ف نگا **دیا**

دیه‌ودنه‌فه‌ر dye û di nefer ۱) دوانزه نه‌فه‌ر ۲) لاناوه له جه‌روو «دیه و دْ نه‌فه‌ر له لێ تۊواسن ... » ف ۱) دوازده نفر ۲) کنایه از لجوج

دیه‌وه‌یٚ dyeweŷ ئه‌وه دیه‌و ف آنرا پیدا کرد

دیه‌یٚ dyeŷ ۱) ئه‌ۊ دی ۲) تیه‌یٚ ف ۱) او را دید ۲) می‌آید

دیه‌ێگ dyeŷg بنووڕه تیه‌ێد ف نگا **تیه‌ێد** و ترکیباتش

ر

را r̂a ١) ڕێ ٢) هان دان، بڵووم دان «فڵانی ڕاێ ناێه» ٣) ئاردێ کْ خاس ئڵاێ [ف] ١) راه ٢) وادار کردن، تشجیع کردن ٣) آردی که خمیرش پیوستگی دارد و روی ساج از هم نمی‌پاچد ، رَی داشتن

رابەر r̂a ber ڕێبەر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سەروک» ئۆشن [ف] رهبر، در گویش سورانی «سەروک» گویند

رابەسان r̂a besan ڕێگرتن [ف] راه را بستن

راتـْف r̂atif وە هەدەر دان [ف] به هدر دادن، تلف کردن

راپۆرت r̂aport رافە، خەوەر، بنچینەێ ئنگلیزیە [ف] راپـُرت، گزارش، لاتینی است

راجە r̂ace ١) ساچوو دریژێ کْ میوەێ دار وە پێ تەکنن ٢) دیلەک، چوو دریژێ کْ وە جی دیلەک وە دریژای دەوارنەن ٣) لانەما ٤) ساچوو [ف] ١) چوبدستی بلندی که با آن میوه درختان را می‌تکانند ٢) چوبی بلند که بعنوان ستون در طول سیاه‌چادر قرار می‌گیرد ٣) نژاد، تخمه ٤) چوبدستی

راچەڵەکیان r̂a çeľekyan بنوورە داچەڵەکیان [ف] نگا **داچەڵەکیان**

راحەت r̂aĥet ١) ئاسوودە، ئەرەوییە ٢) جوورێ شیرینیە کْ زوورم لە کرماشان دڕْس بوو [ف] ١) راحت، عربی است ٢) نوعی قـطاب ویژه کرماشان

راحەت وساحەت r̂aĥet û saĥet ئاسوودە [ف] آسوده

راخ r̂ax ١) تەپەێ سەوزڵانی دار ٢) راغ، لە لاتین (rock) وە کەمەر ئۆشن [ف] ١) تپه و کوه سر سبز ٢) کوه سنگلاخی، در لاتین (rock) به سنگ و کمر گویند

راخان r̂axan راغان [ف] جمع «راخ»

راخوْز r̂axwiz ١) راخووز، کوچگە ڕێزەێ ساف و سۆڵْ چەم و روو ٢) ئاوْ رووشن و پاکْ وەفراو [ف] ١) سنگریزه‌های کف رودخانه که در اثر سایش خوشرنگ وگرداند ٢) آب زلال ناشی از آب شدن برفها که در روی سنگها جاری است

راخوُز r̂axûz بنوورە راخوْز [ف] نگا **راخوْز**

راخە r̂axe پیەنەو کە [ف] امر به گستردن

راخەر r̂axer ١) ژێرئەناز ٢) پیەنەوکەر [ف] ١) زیر انداز ٢) اسم فاعل، گسترنده

راخەرا r̂axera راخە [ف] امر به گستردن

راخێز r̂axêz پیەنەو کریاێ [ف] پهن شده

رادار r̂a dar ١) ئاردْ خاس ٢) چاودێر ڕێ [ف] ١) آردی که خوب ورز می‌آید و پیوستگی مناسب دارد ٢) راهدار

رادارخانە r̂adar xane شوونْ رادار[ف] راهدارخانه

راداشتن r̂a daştin ١) ڕێ داشتن ٢) خاس بۆنْ ئارد [ف] ١) امکان داشتن، راه داشتن ٢) ورز و پخت مناسب، رَی آرد

رادان r̂adan ١) ڕێ دان ٢) ڕێ ئۆیە ٣) نەزەرْ دان [ف] ١) راه دادن ٢) راه شما ٣) نظرشما، رای شما

رادۆ r̂adü رادۆن [ف] رادیو

رادۆن r̂adün رادۆ [ف] رادیو

رادە r̂ade تا ئەنازەێ «تا رادەێ وەلێا بساز» [ف] تا جایی که راه دارد، تا اندازه‌ای

رادی r̂adî ناوێگە کوڕانە [ف] نامی مردانه

راڕ r̂ar̂ ١) مەس ٢) رازاێ هار، لە ئەوستا (r̂arîşe راڕشە) وە ماناێ ئازار دەر نۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی وە سەگْ دڕنە ئۆشن ٢) گیژ [ف]١) مست و منگ ٢) گاونر دیوانە، در اوستا (r̂arîşeرارشه) به معنای آزارنده آمده و در دیگر گویشهای کردی به سگ درنده گویند ٣) گیج

راڕا r̂a r̂a ١) خەت خەت ٢) دس دەس کردن «تا عاقڵ ڕاڕا کرد، شێت پەڕیەو» [ف] ١) راه راه ٢) دست دست کردن

راڕا کردن r̂a r̂a kirdin دەس دەس کردن ف دست دست کردن، بدنبال چاره بودن

راڕەو r̂a r̂ew ڕێ ڕەو ف راهرو عمومی

راز r̂az ١) ستر، لە پەهلەوی (r̂az) ڕاز) تۆسریاس ٢) گفتمانْ دووسانە٣) پارچا ف ١) راز، در پهلوی (r̂az راز) نوشته شده ٢) گفتگوی دوستانه ٣) داستان کوتاه

رازئەلگر r̂az elĝir رازدار ف راز نگەدار

رازا r̂aza ناو دەربڕینْ خاس یا خراو ف صفت

رازان r̂azan ١) رازەیل ٢) عەلاْجەوْ «شاکه رازان دیم شاکه رازان دیم- وه دیەدت قەسەمعەجەو رازان دیم» (خان مەسۆر) ٣) مەتەڵ ف ١) رازها ٢) شگفت، شگفت انگیز ٣) داستان

رازانن r̂azanin ئاراسه کردن، لە ئەوستا (r̂az راز) وه مانایْ رزار کردنْئووردی و (beraz بەراز) وه مانای ئاراسه کردن تۆسریاس و لە پەهلەوی (r̂azêniten رازێنیتەن) وه مانایْ ئاراسه کردن لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی راز وه مانایْ کەمەرْ گەورا و یەێ تیکەس ف آراسته کردن، در اوستا (r̂az راز) به معنی آراسته کردن و با هم برابر کردن سربازان و (beraz بَراز) به معنی آراستن است و در زبان پهلوی (r̂azêniten رازنیتن) به معنای آراستن نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی راز به معنای صخره بزرگ و یک پارچه در بالای کوه است، در دیگر گویشهای کردی «رازاو، رازاف، رازان» نوشته شده

رازانه r̂azane کورته بەیْتْ رەنگین، تۆیەنیم لە جیاتی «طرح ادبی» بووەیمەێ کار ف تک ابیات زیبای بومی، می‌توان به جای «طرح ادبی» از این واژه استفاده کرد

رازاننەوه r̂azaninewe بنووڕه رازانن ف نگا **رازانن**

رازاوەر r̂azawer چەمێگه لە بێڵەوار تێد و لە ناو دەروەن رشێده قەرەسوو ف رودخانه‌اي که از بیلوار سرچشمه گرفته و در ناودرون به قرسو در کرماشان می‌ریزد

رازدار r̂azdar مرتەو ناو ف آدم راز نگەدار

رازی r̂azî قانێ، ئەرەوییه ف راضی، عربی‌است

رازیان r̂azyan دیەکەێگه لە بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

رازێانه r̂azêane گیاێگه خوەشبوو ف گیاه رازیانه

رازید r̂azîd دڵده ف راضی هستی

رازیم r̂azîm دڵمه ف راضی هستم

رازین r̂azîn دڵدانه ف راضی هستید

رازییم r̂azîym دڵمانه ف راضی هستیم

رازیین r̂azîyn دڵدانه ف راضی هستید

راس r̂as ١) زێژْ چەپ ٢) زێژْ دروو، لە پەهلەوی (rast راست) تۆسریاس ٣) زەوْ هامار ٤) زێژْ چەفت ٥) راسەڕێ ف ١) جهت راست، برابر چپ ٢) راست، برابر دروغ، در پهلوی (rast راست) نوشته شده ٣) زمین هموار ٤) راست، برابر کج ٥) مستقیم

راس ئۆش r̂as üş زێژْ درووژن ف راستگو

راسا r̂asa ١) راسه ٢) یەێ راس، راس ف ١) راسه، سمت، سو ٢) مستقیم

راسابۆن r̂asa bün راسەو بۆن ف راست شدن، قد بر افراشتن ، از بستر بیماری برخاستن

راسا کردن r̂asa kirdin راسەو کردن ف راست کردن، بر افراشتن

راسامال r̂asamaĺ ١) راسْ پاک ٢) قیمەتْ حەقیەتی ف ١) راست و حقیقی ٢) قیمت واقعی

راسان r̂asan پاکی و درْسی ف راستی و صداقت

راسبڕین r̂as birîn یەتەهوا بڕین ف راست بریدن

راسبۆن r̂as bün درْس بۆن ف راست بودن سخنی

راسبۆنەوه r̂asbûnewe خاسەو بۆن ف از بستر برخاستن

راسْپاک r̂asi pak راس و پاک ف رُک و پوست کنده

راسکانی r̂askanî زێژْ درووکانی ف راستکی، واقعی

راسکردن r̂as kirdin ١) کارْ کەسێگ وه ڕێ خسن ٢) ریک و پیک کردن ٣) راس وەتن ٤) درْس کردن، ئیجاد بۆن «نەخوەشی راس کردێه» ف ١) کاری را راست و ریس کردن ٢) منـظم کردن و راست کردن ٣) راست گفتن ٤) ایجاد کردن، ایجاد شدن

راسگانی r̂asganî زێژْ درووکانی ف راستکی، واقعی

راس لە ئاو دراتن r̂as le aw diratin راسبۆن «دیەدە خەوەگەم راس لە ئاو درات» ف تعبیر به راست شدن

راسۆلْک r̂asülik چالاکه ف راسو

راس وەتن r̂as wetin قسیەێ راس وەتن ف راست گفتن

راس هاوردن r̂as hawirdin کارْ کەسێگ وەڕێ خسن ف مشکل کسی را برطرف کردن

راسه r̂ase ١) بنووڕه راسا ٢) تْ ئۆشی راسه ف ١) نگا **راسا** ٢) راست است که...

راسه بازاڕ r̂ase bazar̂ تیمچه ف تیمچه، راسته بازار
راسەرێ r̂ase rê ڕێ راس ف راه راست و مستقیم
راسەکانی r̂asekanî راسکانی ف راستکی، واقعی
راسەکی r̂asekî راسکانی ف واقعی
راسەو بۆن r̂asew bün بنووڕە راسا بۆن ف نگا **راسا بۆن**
راسەو کردن r̂asew kirdin بنووڕە راسا کردن ف نگا **راسا کردن**
راسەوە بۆن r̂asewe bün بنووڕە راسەو بۆن ف نگا **راسا بۆن**
راسی r̂asî درْسی ف راستی
راسێڵ r̂asêl̂ زێزْ چەپێڵ ف راست دست
راشکاو r̂aşkaw سەر زەدە ف برحسب اتفاق، هر از چند گاهی، اتفاقی
راشکاوی r̂aşkawî وە راشکاو ف سرزده، ناگهانی، اتفاقی
رافە r̂afe ۱) پەیغەم، لە سەکزی «رافە» وە مانایْ خەوەرە ۲) دلاڵ کوڕ و دۆیەت «ل» ف ۱) پیغام، خبر، در سکزی نیز به همین معناست ۲) دلال محبت
راغ r̂ax́ راق ف سرسخت
راغان r̂ax́an راخان ف کوه سنگی و سخت
راق r̂aq راغ ف سرسخت
راقان r̂aqan راغان ف کوه سنگلاخی و سخت
راگر r̂agir ڕێگر، چەتە ف راهزن
راگرتن r̂agirtin ڕێگرتن ف راهزنی
راگوزار r̂aguzar ڕێ هاتوچوو ف رهگذار
راگوزەر r̂aguzer ڕێوار ف رهگذر
راگە r̂age ڕێگە ف راه
راگیر r̂agîr راگر، ڕێگر ف راهزن
راگیران r̂agîran راگریان ف راهزنی کردن
راگیر بۆن r̂agîr bün بەن بۆن ف بند آمدن راه
راگیر کردن r̂agîr kirdin بەن کردن ف بند کردن
رام r̂am ۱) ئەلەم ۲) ئەمْن، لە پەهلەوی (ram رام) تۆسریاس ۳) ڕێ مْ ف ۱) بەرای من، به باور من ۲) رام، اهلی، در پهلوی (ram رام) نوشته شده ۳) راه من
رامالین r̂amal̂în دەردان ف رُفت و روب کردن
رامان r̂aman ۱) ڕێ ئیمە ۲) سووکەناو رەحمان ۳) ئەڕامان ٤) سەر سڕ مەنین «گ» ف ۱) راه ما ۲) مخفف رحمان ۳) برای ما، بهر ما ٤) متحیر، شگفت زده
رام بۆن r̂am bün ئەمْن بۆن، دەسی بۆن ف رام شدن
رام کردن r̂am kirdin دەسەڵێن کردن ف رام کردن
رامکە r̂amke رۆمە، ماڕگە «ل» ف تخمی که به عنوان تله برای مرغ تخمگذار در لانه می‌گذارند تا مرغ تخمگذار در همانجا تخمش را بگذارد و عادت کند که در یک مکان مشخص تخمگذاری کند وسر گردان نشود
رامکەر r̂amker ئەو کەسە کْ کارێ دەسەڵێن کردنە ف رام کننده
راموو r̂amû زێزْ ناموو، بەڵەدە ف آگاه، کار بلد، متخصص
رامەت r̂amet رەحمەت، ئەرەوییە ف رحمت، عربی است
رامەت بۆ r̂amet bü زێزْ ناڵەت بۆ ف کاری که انجام آنرا مثبت دانسته و برانجام آن تاکید می‌کنند شبیه امر به معروف
ران r̂an ۱) پاشگرە وە مانایْ رانەندە ۲) لە ساق پا ئەوبان، لە ئەوستا (r̂ane رانە) تۆسریاس ۳) رییەن ف ۱) پسوند به معنی راننده ۲) ران، در اوستا (r̂ane رانه) نوشته شده ۳) گله، رمه
رانان r̂anan ۱) ڕێنمای ۲) هان دان ف ۱) راهنمایی کردن ۲) تحریک کردن
رانس r̂anis رانی ف راند
رانسن r̂anisin رانین ف راندن
رانم r̂anim ۱) رانْ مْ ۲) مْ رانم ف ۱) ران من ۲) من می رانم، رانندگی میکنم
رانما r̂anima شارەزا ف راهنما
رانەکی r̂anekî پامانەێ کۆیە ف دامنەی کوه
رانین r̂anîn ۱) رانسْن ۲) ئەوان رانین ف ۱) راندن ۲) آنها راندند
راو r̂aw ۱) نەچیر، لەلاتین (raven) ئۆشن ۲) رۆنْ رەوان ۳) دروو وەتن ٤) مووڵەتدان ٥) هەیْواین ٦) وە شوون ناین ف ۱) شکار، درلاتین (raven) به معنی بدنبال شکار گشتن است ۲) روغن روان ۳) لاف زدن ٤) مهلت دادن، فرصت دادن ٥) فرار کردن ٦) دنبال کردن
راوار r̂awar ڕێوار ف رهگذر
راوان r̂awan راویەیل، ختْپش کەرەیل ف فضولها
راوبار r̂awbar راوچی ف لافزن
راو بردن r̂aw birdin جۆرەت کردن، ویرْسن ف جرات

کردن

راوچی r̂awçî ۱) نەچیروان ۲) درووزن ف ۱) شکار چی ۲) لافزن

راوشکار r̂awşikar نەچیر کردن وە گەلە کوومە ف شکار گروهی

راوکردن r̂aw kirdin ۱) درووو وەتن ۲) هەیواێانن ۳) نەچیر کردن ف ۱) لافزدن ۲) فراری دادن ۳) شکار کردن

راوکە r̂awke دەسوور وە راو کردن ف امر به فراری دادن شکار

راوکەر r̂awker ۱) نەچیروان ۲) درووزن ۳) فراری دەر ف ۱) شکارچی ۲) دروغگو، لافزن ۳) فراری دهنده

راوگە r̂awge جی نەچیر ف شکارگاه

راونان r̂aw nan وە شوونْ چشتێ نان ف دنبال کردن

راونیان r̂aw niêan ۱) راونان ۲) مووڵەت نیان ف ۱) دنبال کردن ۲) مهلت ندادن

راوهات r̂awhat ماجەرا، کارەساتْ نەخواستە «راو = درووو+ هات = وە سەر هاتن» ف ماجرا، جریان، اتفاق

راوەن r̂awen ۱) دەیشتْ راوەن، بنوورە دەیشتْ راوەن ۲) ملکْ تایبەتی ۳) ریوار، راوار ف ۱) نگا **دەیشتْ راوەن** ۲) ملک اختصاصی ۳) رهگذر، رهرو

راوی r̂awî ۱) سەگْ نەچیری ۲) درووزن ف ۱) سگ شکاری ۲) دروغگو، لافزن

راوێار r̂awêar رێوار ف رهگذر

راوێژ r̂awêj بەێشەرات ف رایزنی کردن، مشاوره

راوێژ کردن r̂awêj kirdin بەێشەرات کردن ف رایزنی کردن

راوێژکەر r̂awêj ker سڵاکەر ف رایزن، مشاور

راوێژەر r̂awêjer راوێژکەر ف رایزن

رایڵ r̂ayiľ قاسووێ کْ خەوەر خوەش بارێد، «رایێ + دڵ» زیزێ بووده «سایڵ» ف پیکی که خبر خوش بیاورد، «رایێ + دڵ» متضادش را «سایڵ» گویند

رایێ مەکە r̂aê meke کەوکەوی، کاکەشان ف کهکشان، اصل واژه به معنی راه مکه است

رایەت r̂aŷet وەردەسْ ئاغا، ئەرەوییە ف رعیت، عربی است

رب r̂ib تەماتەێ کولیایێ و خەسەو کریایێ ف رُب گوجه

رپ r̂ip ۱) لاناوه له نیشتن «رپـْد باره زەق» ۲) بنچینەێ کردارْ رپانن ۳) کەژێگ کْ نە فرە نەرمە نە فرە سفت ٤) رب ف ۱) تمرگیدن، بتمرگ ۲) ریشه فعل«رپانن» به معنی محکم بستن در و پنجره ۳) کَش نه خیلی نرم و نه خیلی سفت ٤) رُب گوجه

رپانن r̂ipanin کرکپ کردنْ دەر و دەروەچ ف محکم بستن در و پنجره

رپـْد باره زەق r̂ipid bare zeü وە بێدەویگەو بنیش ف بتمرگ، بنشین بی ادبانه

رپْ راپ r̂ipi r̂ap رپەرپ ف صدای تپش قلب

رپڵگە r̂ipiĺge رپڵێە، حاکمیەت داشتن، وە ژێرْ رەپووڵ بۆن ف سلطـه، زیردست، از واژه‌ی «رەپووڵ» به معنی تمامی کف دست مشتق شده

رپڵێە r̂ipiĺŷe رپڵگە، وە ژێرْ رەپووڵ بۆن ف تحت السطـه کردن

رپە r̂ipe ۱) گەزاره، رفه ۲) رپْ راپ ف ۱) قـطر، کلفتی ۲) نگا **رپْ راپ**

رپەرپ r̂ipe r̂ip رپەێ فرە ف صدای تپش قلب

رپەوا r̂ipewa خواردەمەنیگە لە سێف زەمینی، برنج، ئەدبیە، لیمووترش کْ نەنەێ دەم بکیشێد ف غذایی مرکب از سیب زمینی، برنج، ادویه‌جات و لیمو ترش که دم کشیده و می‌خورند

رت r̂it رۆک، کوتەمەترەق ف رُک، شخص رُک گو

رتەیلە r̂iteyle ۱) رتەیلا، روتەیل ۲) لاناوە لە ئائێمْ زرنگ ف ۱) رتیل ۲) کنایه از شخص زرنگ وفعال

رچ r̂iç ۱) ماسیان ۲) یەخبەسان ۳) دێان ریچەکی ٤) رز، رزار «ل» ف ۱) ماسیدن ۲) یخ بستن ۳) دندان قروچه ٤) رج، ردیف

رچانن riçanin رچگانن ف یخ بستن

رچْ سینگ r̂içi sînig تەپڵە سینە ف روی سینه

رچ شکانن r̂iç şikanin ۱) رچە شکانن ۲) شەقڵ شکانن ف ۱) از میان برفها راه را باز کردن ۲) شکستن آداب و رسوم کهنه

رچگانن r̂içiganin رچانن ف یخ زدن

رچگیا r̂içigya رۆنج کرد ف یخ زد

رچگیان r̂içigyan رۆنج کردن ف یخ زدن

رچگیایێ r̂içigyaê رۆنج کریایێ ف یخ زده

رچڵەک r̂içiɫek ریچەڵەک ف ریشە، رگ و ریشە

رچەشکانن r̂içe şikanin بنووڕە رچ شکانن ف نگا **رچ شکانن**

رچیان r̂içyan بنووڕە رچگیان ف نگا **رچگیان**

رخ r̂ix ١) رق، ترس، لەئەوستا (rexsa رەخسا) وە مانای ١ـ ئازار ٢ـ رەنج ٣ـ گەن ٤ـ کەلەمە نووسریاس ٢) مەترسی، جۆرەت «رخوو» ئەو کەسە ک «رخ» نەیرێد یا «رخدار» واتە نەترس ف ١) ترس، در اوستا (rexsa رَخسا) به معانی ١ـ آزار ٢ـ رنج ٣ـ بد ٤ـ آسیب نوشته شده ٢) شجاعت، نترسی، مثلا واژه «رخدار» یعنی آنکه بواسطـەی شجاعتش دیگران را می‌ترساند

رخ بردن r̂ix birdin ترسانن ف ترساندن

رخ چین r̂ix çîn ترسیان ف ترسیدن

رخدار r̂ix dar نەترس، زاتدار ف نترس، شجاع

رخ سپاردن r̂ix sipardin هووڵ کردن ف یکه خوردن و ترسیدن، قالب تهی کردن

رخڵ r̂ixɫ ساقەیٚ گیایلْ خوەشبوو کْ کەنەیٚ جەلەفەیٚ ئاژاڵ ف ساقه‌ی خوشبوی گیاهان که بعنوان زیرانداز در طویله احشام می‌ریزند برای جلوگیری از گندیدگی محیط

رخوو r̂ixû ترسوو، واتە ئەو کەسە گ «رخ» نەیرێ ف ترسو، آنکه «رخ» یعنی شجاعت ندارد

ردگوڵ r̂id guɫ تلایٚ بەدەڵی، لە سەکزی «رودگول» ئۆشن ف فلزی که با آن انگشتر و... می‌سازند و طلاگون است، طلای بدلی، در سکزی «رُدگول» گویند

رز r̂iz ١) رچ، لە پەهڵەوی (restek رەستەک) نووسریاس ٢) بیٚ وچان کوتاین «رز گرتنە لیٚ» ف ١) ردیف، پشت سر هم، رسته، درپهلوی (restek رستک) نوشته شده ٢) بی وقفه زدن

رزا r̂iza ١) ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە ٢) رازی بوٚن، ئەرەوییە ف ١) نامی مردانه، عربی است ٢) رضایت، عربی است

رزار r̂izar قەێتوٚل، لە ئەوستا (e - rêz ئەرێز) وە مانایٚ لە شوونْ یەک نووسریاس ف ردیف، پشت سر هم چیدن، در اوستا (e - rêz ارز) به معنی پشت سرهم چیدن نوشته‌شده، نگا **رازانن**

رزار کردن r̂izar kirdin سەفتە کردن ف ردیف کردن، دسته کردن

رزان r̂izan ١) پۆترکان ٢) رزیان ف ١) پوساندن ٢) ریزاندن، ریختن

رزالەک r̂iza lek دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل ذهاب

رزانن r̂izanin رشانن ف ریزاندن، ریختن

رز بوٚن r̂iz bün رزار بوٚن، سەفتە بوٚن ف ردیف شدن

رزق r̂izq رسق ف روزی

رزقاڵ r̂izqaɫ ١) بنووڕە رسقاڵ ٢) رژتارە «لە رەنگ پیاسە، لە رزقاڵ دێوە» ف ١) نگا **رسقاڵ** ٢) مورثی، ژنتیکی

رزقەمووریژ r̂izqe mûrîj بنووڕە رێخ مووریژ ف نگا **رێخ مووریژ**

رز گرتن r̂iz girdin بیٚ وچان وە کەسیٚ داین ف بی وقفه زدن

رزگرتنە لیٚ r̂iz girtine lê دانە لیٚ ف چند نفری به طور مرتب کسی را زدن

رزمەنات r̂iz menat ١) مەناتْ بەدەڵی ٢) زێزْ کووڕەمازیٚ، زڕ ف ١) طلاجات بدلی ٢) نا اصل، بی رگ و ریشه

رزواق r̂izwaq نێک، چووێگە وە ئەنازەیٚ یەیٚ بەلەمرک ک تکەگەیٚ قولاو دێرێد و ئەڕایٚ وا دانْ بەنە ف چوبی به طول بیست الی سی سانتیمتر که نخ یا پشم تابیده شده را دور آن می‌پیچانند

رزی r̂izî رزیاد ف ریخت

رزیا r̂izya رزی ف ریخت

رزیاد r̂izyad رزیا ف ریخت

رزیادەو r̂izyadew رزیا ف ریخت

رزیاس r̂izyas رزیاێە ف ریخته شده است

رزیاسا r̂izyasa رزیاسەو ف ریخته شده است

رزیاسەو r̂izyasew رزیاسا ف ریخته شده است

رزیاگ r̂izyag رزیایٚ ف ریخته شده

رزیاگەو r̂izyagew رزیاوا ف ریخته شده

رزیان r̂izyan ١) ئەوانە رزیان ٢) رشیان ف ١) ریختند ٢) فعل ریختن

رزیایٚ r̂izyaê رزیاگ ف ریخته شده

رزیلە r̂izîle لەڕ و بیٚ نز بوٚن «گ» ف لاغر و ناتوان، بویژه در اثر بیماری

رزین r̂izîn رزان ف ریختن

رژاره r̂ijare رشتاره، ریژاره «کەچەڵی لە رژارەوە تێ» [ف] ارثی، موروثی، ژنتیکی

رژانن r̂ijanin بنووڕە رشانن [ف] نگا **رشانن** و ترکیباتش

رژتاره r̂ijtare بنووڕە رشتاره [ف] نگا **رشتاره**

رژوان r̂ijwan خەێر وبەرەکەت ئراێ ماڵ و دارایی [ف] خیر و برکت ویژەی مال و دارایی

رس r̂is پاشگره وه ماناێ رسین [ف] پسوند به معنی ریسنده

رستگار ristigar ۱) ئازاد، رزگار، له پەهڵەوی (restar ڕەستار) نۆسریاس ۲) ناوێگه کوڕانه [ف] ۱) آزاد، رستگار، در پهلوی (restar رستار) نوشته شده ۲) نامی مردانه

رسق r̂isq ۱) رزق، رووزی ۲) چالاکه ۳) گیاێگه [ف] ۱) روزی ۲) راسو ۳) گیاهی که مورچه‌گان از آن تغذیه می‌کنند

رسقاڵ r̂isqal̂ ۱) کاڵ، رەنگ پەڕی و کۆیەنه، له کرمانی « رشقاڵ» ئۆشن ۲) رژتاره، رزقاڵ، ریژاره [ف] ۱) کمرنگ، رنگ پریده و کهنه، در کرمانی «رشقال» گویند ۲) سرشت، ژنتیک، طبیعت

رسقەمووریژ r̂isqe mûr̂îj رێخ مرۆژ، گیاێگه ک مرۆژەیل له دانەیلێ خواردەمەنی دڕس کەن [ف] گیاهی است مورچه‌گان از دانه‌های این گیاه، دانه‌هایی خوراکی درست می‌کنند

رسک r̂isk جووریێ مۆشْ گەوراس [ف] نوعی موش بزرگ

رسمان r̂isman بەنێ کْ گیوه وه پێ چنن [ف] ریسمان

رسیان r̂isyan رسین [ف] ریسیدن

رسین r̂isîn رسیان [ف] ریسیدن

رشاش r̂işaş بنووڕە رەشاش [ف] نگا **رەشاش**

رشان r̂işan رژان [ف] ریخت

رشانن r̂işanin رژانن، له ئەوستا (reşne رەشنه) و (reşnuçe رەشنوچه) نۆسریاس [ف] ریختن، در اوستا (reşne رشنه) و (reşnuçe رشنوچه) نوشته شده

رشبەت r̂işbet بەرتیل، رشپەت [ف] رشوه

رشبەتخوەر r̂işbet xwer رشپەتی [ف] رشوه‌خوار

رشبەتدان r̂işbet dan رشپەتدان [ف] رشوه دادن

رشبەتی r̂işbetî رشپەتی [ف] رشوه‌گیر

رشپەت r̂işpet بنووڕە رشبەت [ف] نگا **رشبەت** و ترکیباتش

رشتاره r̂iştare ۱) خاکەڕا، ژنینیک ۲) لانەما [ف] ۱) سرشت ، ژنتیک ۲) نژاد

رشته r̂işte ۱) رشتەێ خواردەمەنی ۲) کار، پێشه [ف] ۱) رشته خوراکی ۲) کار، حرفه

رشک r̂işk خاێ شش، له کرمانی «رشک» ئۆشن [ف] تخم شپش، در کرمانی «رشک» گویند

رشکن r̂işkin ششو [ف] شپشو

رشیا r̂işya رژیا [ف] ریخت

رشیاگ r̂işyag رژیاگ [ف] ریخته شد

رشیان r̂işyan رژیان [ف] ریخته شدن

رشیانه ملێا r̂işyane milêa رژیانه ملێا [ف] بر روی... ریختند

رشیانه یەک r̂işyane yek رژیانه یەک [ف] با هم گلاویز شدند

رشیاێ r̂işyaê رشیاگ [ف] ریخته شده

رف r̂if ۱) بنچینەێ کردار رفانن ۲) رفاته، گزاره [ف] ۱) ریشه فعل «رفانن» به معنی ربودن ۲) قـطر، کلفتی

رفاره r̂ifare رفەتای، گزاره [ف] قـطر، کلفتی

رفاته r̂ifate رفەتای، گزاره [ف] قـطر، کلفتی

رفان r̂ifan روواکان [ف] ربود

رفانن r̂ifanin روواکانن [ف] ربودن

رفت r̂ift وارانْ تن ویەێ پشت [ف] باران تند و پـُر پشت

رفتان r̂iftan وارانْ رفت [ف] باران تند و پـُرپشت

رفتان خێز r̂iftan xêz چۆ رفتْ واران گیرسن [ف] سیل سرشک

رفت وریژ r̂ift û r̂êj شفتْ شوور [ف] رُفت و رُب

رفه r̂ife ۱) تاخچه ۲) رفەتای ۳) پاڵان [ف] ۱) طاقچه ۲) قطر ۳) پالان الاغ

رفەتای r̂ifetay رەفەتای، گزاره [ف] کلفتی، قـطر

رفیاگ r̂ifyag رفیاێ [ف] ربوده شده

رفیاێ r̂ifyaê رفیاگ [ف] ربوده شده

رغوو r̂ix́û بنووڕە رقن [ف] نگا **رقن**

رق r̂iq بنووڕە رخ [ف] نگا **رخ** و ترکیباتش

رقیف r̂iqîf رەفیق «ل» [ف] رفیق

رک r̂ik ۱) چنارم، بەتری ۲) کوتران کردن [ف] ۱) لرزش در اثر سرما یاترس ۲) اصرار کردن، پافشاری

رکات r̂ikat وادەێ نماز، ئەرەوییه [ف] رکعت، عربی است

رکانچه r̂ikançe وەرماێ قەێ کەمەر [ف] فرو رفتگی تاقچه مانند در کمر کوه

رکاو r̂ikaw پاێمانْ زین، ئاوزنگ [ف] رکاب زین

رکاوکوت r̂ikaw kwit خار نان «عەلی ها وە کوولْ نووماێ بازەوە ـ رکاوکوتێ کەێ وە شیرازەوە» [ف] بە تندی دوانیدن

رک داوڕین r̂ik dawir̂în کوتران کردن [ف] پا فشاری کردن

رکْ ڕێز r̂iki r̂êz هاڕخ پاڕخ [ف] اسباب اثاثیه

رکموون r̂ikmûn دیلمانج «ل» [ف] تاویل، ترجمە، برگردان

رک وڕماڵ r̂ik û r̂imaʃ̂ خاشاک [ف] خَس و خاشاک، خاشاک

رکە r̂ike رکەڕک [ف] لرزیدن در اثر سرما یا ترس

رکەڕک r̂iker̂ik رکیان [ف] لرزیدن در اثر سرما یا ترس

رکیان r̂ikyan رکەڕک [ف] لرزیدن دراثر سرمایا ترس

رم r̂im ١) دەنگْ تەقیانْ بۆم ٢) بنچینەێ کردارْ رمانن [ف] ١) صدای انفجار بمب و... ٢) ریشه فعل «رمانن» به معنی خراب کردن

رما r̂ima رمیا [ف] خراب شد، ویران شد

رماڵ r̂imaʃ̂ زبیل [ف] آشغال

رمان r̂iman ١) کاول کرد ٢) دادە زەوْ [ف] ١) ویران کرد ٢) بر زمین زد

رمانن r̂imanin ١) دانە زەوْوا ٢) کاول کردن [ف] ١) بر زمین زدند ٢) ویران کردن

رمْپووق r̂imi pûq ١) تریقْ تاقْ گولە ٢) دەنگْ شکیانْ چشتْ سفت [ف] ١) صدای تیراندازی ٢) صدای شکستن اجسام سخت

رمْ تووپ r̂imi tûp ١) زرمْ زام ٢) تووپەێ دەس [ف] ١) صدای بزن وبکوب ٢) صدای بزن بزن

رمْ رام r̂imi r̂am ١) دەنگْ دێوڵ ٢) دەنگْ پا وە زەوْ کوتاین [ف] ١) صدای دهُل ٢) صدای پایکوبی

رم رمکەرەک r̂imr̂im kerek مەڵوەنێگە لە بەش مەسۆری [ف] منطقەای در بخش منصوری

رمْ کوت r̂imi kwit ١) رمْ تووپ ٢) زنوو زنوو ٣) شەڕ و مرافه [ف] ١) صدای بزن وبکوب ٢) سر و صدا ٣) کتککاری

رمڵ r̂imʃ̂ ١) شێوەێ کار کردن ٢) چەکْ رێز ٣) ئامرازْ تاڵە گرتن ٤) تارمایی [ف] ١) روش وشیوەکار ٢) شن ماسه ٣) زیج و اسطرلاب ٤) تار شدن دید

رمْن r̂imin ١) پاشگرە وە ماناێ وێرانکەر ٢) پاشگرە وە ماناێ وە زەوْ دەر [ف] ١) پسوند به معنی ویرانگر ٢) پسوند بر زمین زننده

رموزبڕ r̂imuzbir̂ نیقەڵتووز، پڕ [ف] لبریز، پُـر

رمۆڵک r̂imülik شەقاڵ [ف] نوعی آلبالوی وحشی

رمە r̂ime ١) دەنگْ تەقیانْ بۆم، لە لاتین (rum) وە ماناێ قرمە ئۆشن ٢) دەنگْ کەفتنْ چشتْ سفت ٣) تووپەێ دەس، لە ئەوستا (rime رمە) و(rim رم) وە ماناێ زەننده نۆسریاس [ف] ١) صدای انفجار در لاتین (rum) بەمعنی غرنبیدن است ٢) صدای افتادن جسم سخت ٣) صدای زدن چیزی با دست، در اوستا (rime رمە) بەمعنی زننده و (rim رم) به معنی زدن نوشته شده

رمیا r̂imya ١) دا زەوْ ٢) کاول بۆ [ف] ١) بر زمین خورد ٢) ویران شد

رمیاس r̂imyas ١) داسە زەوْ ٢) کاول بۆیە [ف] ١) بر زمین خورده است ٢) ویران شده است

رمیاگ r̂imyag ١) وە زەوْ دریاێ ٢) رمیاێ ٣) لاناوە لە چووقیاێ [ف] ١) زمین خورده ٢) فرو ریخته ٣) کنایه از منزل درویشی و محقر

رمیاگە r̂imyage ١) داسە زەوْ ٢) کاول بۆیە [ف] ١) بر زمین خورده ٢) ویران شده

رمیام r̂imyam دامە زەوْ [ف] زمین خوردم

رمیان r̂imyan ١) دانە زەوْ ٢) کاول بۆن ٣) وە زەوْ دان [ف] ١) بر زمین خوردند ٢) ویران شدند ٣) فرو ریختن

رمیاوْ r̂imyaü ١) داوْ لە زەوْ ٢) کاول بۆد [ف] ١) بر زمین خورده بود ٢) ویران شدەبود

رمیاوْد r̂imyaüd بنووڕە رمیاوْ [ف] نگا **رمیاوْ**

رمیاوْدن r̂imyaüdin بنووڕە رمیاوْ [ف] نگا **رمیاوْ**

رمیاوْدە کووڵێ r̂imyaüde kûʃ̂ê ١) زوورگیرێ کردوْ ٢) رمانۆدەێ [ف] نگا **زوورگیرکردن** ٢) بر سرش ریخته بود

رمیاوْدە ملێا r̂imyaüde milêa خراو بۆدە ملێا [ف] بر سرش فرو ریخته بود، ویران شده بود

رمیاێ r̂imyaê بنووڕە رمیاگ [ف] نگا **رمیاگ**

رمیای r̂imyay دایلە زەوْ [ف] بر زمین خوردی

رن r̂in ١) پاشگرە وە ماناێ وە دەس کەن ٢) پاشگرە وە ماناێ چنین ٣) پاشگرە وە ماناێ خراشانن [ف] ١) پسوند به معنی با دست کندن٢) پسوند به معنی برچیدن ٣) پسوند به معنی خراشنده

رنارنا r̂inar̂ina زنوو زنوو [ف] پارس سگها، همهمه سگها، ازدحام

رنگ r̂inĝ ۱) رنگەێ واران ۲) کووک گرتن ۳) داشقەێ ئاسنین [ف] ۱) نگا **رنگه** ۲) تقلید کسی را گرفتن، ادای کسی را درآوردن ۳) رینگ دوچرخه وگاری

رنگاڵ r̂inĝaʕ هارخپارخ [ف] اسباب اثاثیه بی‌رازش

رنگْ فنگ r̂ingi finĝ ۱) خاڵخاڵباز ۲) تارمایی [ف] ۱) حیله‌گر ۲) سیاهی رفتن چشم

رنگ گرتن r̂inĝ girtin کووک گرتن [ف] ادای کسی را در آوردن

رنگه r̂inĝe رنه، دەنگْ واران له بانْ سییەماڵ، له ئەوستا (renĝh رەنگهـ) وەماناێ دەنگدانەوە ئۆسر یاس [ف] صدای ترنم باران بر سیاه‌چادر، در اوستا (renĝh رنگهـ) به معنی پژواک و آوا نوشته شده

رنوو r̂inû سەرالێژی، لێژنای، گەردنگەێگه له بەینْ رێ ئەیوان وه ئیلام، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رنۆ» وه بەهمەن ئۆشن [ف] سرازیری، دامنه‌ی کوه که شیب تند دارد، گردنه وتونلی در بین راه ایوان غرب به ایلام، در دیگر گویشهای کردی «رنۆ» به بهمنی که ناشی‌از برف و بوران است گویند و موقعیت این گردنه هم حالتی این چنین دارد و هنگام بارندگی برف بهمن سرازیر می‌شود

رنه r̂ine بنووڕە رنگه [ف] نگا **رنگه**

رنی r̂inî ۱) کڕانە پێا ۲) وه ناخۆن کڕان ۳) رەنه کرد ٤) وه دەس چنیەو [ف] ۱) حک کرد ۲) خراشید ۳) رنده کرد٤) با دست چید

رنێ r̂inê ۱) کڕنێد ۲) وه ناخۆن کڕنێد ۳) رەنه کەێد ٤) وه دەس چنێەو [ف] ۱) حک می‌کند ۲) می‌خراشد ۳) رنده می‌کند ٤) او با دست می‌چیند

رنیا r̂inya رەنه کریا [ف] رنده شد

رنیاگ r̂inyag رنیاێ [ف] رنده شده

رنیان r̂inyan رەنه بۆن [ف] رنده شدن

رنیاێ r̂inyaê رنیاگ [ف] رنده شده

رنین r̂inîn ۱) وه دەس چنین ۲) رەنه کردن، چاک کردن، له لاتین (rend) ئۆشن [ف] ۱) با دست چیدن ۲) رنده کردن، چاک کردن، درلاتین (rend) به معنی چاک زدن و کندن است

رنینەوە r̂inînewe ۱) لەێ نوو رنین ۲) رەنه کردن [ف] ۱) با دست چیدن ۲) رنده کردن

رنییا r̂inîya ۱) لەێ نوو رنی ۲) دووارە خراش دا ۳) دووارە رنی ٤) دووارە چنی [ف] ۱) دوباره حک کرد ۲) دوباره خراشید ۳) دوباره رنده کرد ٤) دوباره چید

رنییان r̂inîyan ۱) ئەوانه رنی ۲) ئەوانه چنی [ف] ۱) آنها را با دست چید ۲) آنها را رنده کرد

رۆ r̂û ۱) دیم «ئێرۆ، ئەورۆ» ۲) چەتۆنی «چْ رۆێ دێرێ» ۳) ئەرەم و تەرەم «یەێ رۆێ ئرام بخه» ٤) رۆڕەگا «رۆد تێ بچی» ٥) زێژْ ژێر ٦) نەترس «رۆ دار» ۷) دەم و چاو [ف] ۱) رویه، قسمت زیریا بالا ۲) گستاخی ۳) روی کسی را گرفتن، احترام گذاشتن ٤) شرم، حیاء ٥) رو، قسمت بالا ٦) جسور، جسارت ۷) رخسار، چهره

رُو r̂û ۱) رووژ «ئمرۆوو» له سەکزی «روو» ئۆشن ۲) چەم «ناو روو، چەم و روو»، له پەهلەوی (rut روت) ئۆسرپاس ۳) روو روو کردن، له ئەوستا (reve رەڤه) ئۆسرپاس و له لاتین (row) وەماناێ داد وهاوارە ٤) گەوەێگ ک خەنەێ کمارەێ فەرش «ئەو رووە ک داڵگ بخەێدەوەێ، فەرزەن نیشێدە بانێ» [ف] ۱) روز، در سکزی «روو» به معنی روز است ۲) رود، جوی آب، در پهلوی (rut روت) نوشته شده ۳) کلمه شیون وزاری، در اوستا (reve رَوه) نوشته شده ودر لاتین (row) به معنی داد و بیداد است ٤) گبه‌ای که در حاشیه‌ی فرش قرار می‌گیرد

روا r̂wa ۱) رووی، له ئەوستا (rêvî رێڤی) و (ûrûpê ئوروویێ) و له پەهلەوی (reupî رەئوپی) و (rupas روپاس) ئۆسرپاس و له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رۆڤی، ریڤی، رێوی، چتر» ئۆشن ۲) چی، چێ، رۆیشت [ف] ۱) روباه، در اوستا (rêvî ریوی) و (ûrûpê اوروپی) و در پهلوی (reupî روپی) و (rupas روپاس) نوشته شده‌و در دیگر گویشهای کردی «رۆڤی، ریڤی، رێوی، چتر» گویند ۲) رفت، گذشت

رُواکان r̂uwakan کردە پێا [ف] ربود

رُواکانن r̂uwakanin ۱) کردنه پێا ۲) قاپین [ف] ۱) آنها را ربودند ۲) ربودن

رُواڵ r̂uwaʕ ۱) رمڵ ۲) وه شوون نان [ف] ۱) روال، شیوه ۲) دنبال کردن

رُواڵه r̂uwaʕe بنووڕە بلۆوزە [ف] نگا **بلۆوزە**

ڕواڵەت r̂uwal̂et ڕێکلاش، ڕەوشت [ف] سبک وسیاق

ڕواڵەتی r̂ûal̂etî ١) ڕەنگ زەردی ٢) خوێن تیەڵی [ف] ١) رنگ زردی ٢) بدعنق، اخمو

ڕواێروو r̂uwaê r̂û ڕوو ڕوو کردن [ف] شیون و زاری

ڕۆب r̂ob ١) ڕب ٢) دیەکەێگە لە ماێەشت ٣) ڕەبات، مەڵوەن [ف] ١) رُب گوجه ٢) روستایی در مادیشت ٣) منطقه

ڕوپاک r̂û pak ئابڕوودار [ف] پاکرو، آبرومند

ڕوپاڵ r̂ûpal̂ ڕۆیەپاڵ [ف] دامنه کم شیب کوه

ڕوپەری r̂û perî ١) ڕەنگین ٢) ناوێگە ژنانە [ف] ١) زیبا رو، پریسا ٢) نامی زنانه

ڕوپێدان r̂û pêdan ڕوودار کردن [ف] رو دادن، پُررو کردن

ڕوت r̂ût ١) ڕو تْ ٢) قوتْ ڕوت، لە لاتین (rut) ئۆشن ٣) ڕوتەڵ [ف] ١) روی تو، چهره‌ات ٢) لخت، برهنه، در لاتین (rut) گویند ٣) ندار، فقیر

ڕوتا کردن r̂ûta kirdin بنووڕە ڕوتانن [ف] نگا **ڕوتانن**

ڕوتاڵ r̂ûtal̂ ١) ڕوتەڵ ٢) ڕواڵەتی «گ» [ف] ١) ندار، فقیر ٢) اخمو

ڕوتانن r̂ûtanin ڕوتەو کردن [ف] لخت کردن، برهنه کردن

ڕوت بۆن r̂ût bün ١) ئاوەڕوتکردن ٢) بێ پووشاک بۆن ٣) تاسی [ف] ١) پر یا موی کندن ٢) برهنگی ٣) مو ریختگی

ڕوترش r̂û tirş ڕواڵەتی [ف] ترشروی

ڕوترشیاگ r̂û tirşyag ڕوترش [ف] ترشروی

ڕوتق r̂ûtiq ڕیتق [ف] فضله پرندگان

ڕوتکردن r̂ût kirdin بنووڕە ڕوتانن [ف] نگا **ڕوتانن**

ڕوتە r̂ûte ١) ڕوتەڵ ٢) جۆیەڕوتە [ف] ١) ندار وفقیر ٢) نگا **جۆیەڕوتە**

ڕوتەڕ r̂û ter̂ ١) ڕوتەڵ ٢) لاناوە لە ژاێفەێ دەم چەو پاک ٣) کەم ڕوڕەگا [ف] ١) ندار، فقیر ٢) کنایه از زن ندار ولی با آبرو ٣) کم رویی، خجالتی، کم رو

ڕوتەڵ r̂ûtel̂ ١) نەدار ٢) لۆیەت [ف] ١) ندار، فقیر ٢) لخت، عریان

ڕوتەڵە r̂ûtel̂e ١) مژبوور ٢) ئاژەڵ مۆ رزیاێ [ف] ١) بینمود ٢) حیوان مو ریخته

ڕوتەو بۆن r̂ûtew bün بنووڕە ڕوت بۆن [ف] نگا **ڕوت بۆن**

ڕوتەو کردن r̂ûtew kirdin بنووڕە ڕوتانن [ف] نگا **ڕوتانن**

ڕوتەوە بۆن r̂ûtewe bün ڕوتەو بۆن [ف] نگا **ڕوت بۆن**

ڕوتەوە کردن r̂ûtewe kirdin ڕوتەو کردن [ف] نگا **ڕوتانن**

ڕوتەوەن r̂ûtewen ١) ئێڵێگە لە کەڵڕ ٢) دیەکەێگە لە مەسۆری [ف] ١) یکی از تیره‌های کلهر که قسمتی در گیلانغرب و قسمتی در بخش منصوری سکنی دارند و روستایشان نیز به همین نام است ٢) روستایی‌در منصوری

ڕوُتەوەن r̂ûtewen دیەکەێگە لە جووانڕۆ [ف] نام روستایی در جوانرود

ڕوتی r̂ûtî ڕوتەڵی [ف] نداری، فقیری

ڕوجەڵ r̂ûcel̂ ١) بۆچگ و زەریف ٢) فزە، وزە [ف] ١) کوچک و ظریف ٢) وراج و پرمدعا

ڕوچ r̂ûç سیس، کرۆزیاێ [ف] سیس، پژمرده

ڕوچانن r̂ûçanin دێانەڕیچەکی مانگا [ف] دندان قروچه گاو

ڕوچگ r̂ûçig بنووڕە ڕوچە [ف] نگا **ڕوچە**

ڕوچن r̂ûçin مانگاێگ کْ لە هەێنْ قایش ڕوچەێ دێانێ باێد ٢) ڕیچەڕیچ [ف] ١) گاوی که به هنگام نشخوار صدای دندانهایش بیاید ٢) دندان قروچه

ڕوچە r̂ûçe ڕیچە، چتر [ف] چهره

ڕوچەپەڕی r̂ûç perî ڕیچەپەڕی [ف] بد ریخت، نور خدایی در چهره کسی نبودن

ڕوچەد بپەڕێ r̂ûçed biperê̂ نووڕێگە وە ماناێ تۆرْد بپەڕێد [ف] نفرینی است به معنای نور خدایی از چهرات بپرد

ڕوچەڕوچ r̂ûçe r̂ûç ڕیچەڕیچ [ف] دندان قروچه‌ی پیاپی

ڕوچەو بردن r̂ûçew birdin ڕیچەو بردن [ف] کله‌ای که زیاد در آب داغ مانده و پوست آن جمع شده و دندانها پیداست

ڕوُح r̂ûĥ گیانْ گیاندار، بنووڕە ئەڕوا [ف] روح، نگا **ئەڕوا**

ڕوُحْ بنیاێم r̂ûĥi binyayim لاناوە لە چشتْ فرە دڵخواز «منێدە رووحْ بنیاێم» [ف] کنایه از چیزی که بسیار مطبوع و دلخواه باشد

ڕوُحْ بەدەن r̂ûĥi beden هەرەنگْ دڵ «رووحْ بەدەنمی» [ف] توان و نیروی بدن

ڕو خسن r̂û xisin چشتێ لە کەسێگ تۆواسن [ف] رو انداختن به کسی

ڕو خوەش r̂û xweş خوەشڕۆ [ف] خوشرو

ڕودار r̂ûdar ١) سیرتخ ٢) نەترس ٣) هەڵکەفتێ، سجا [ف] ١) پُر رو، گستاخ ٢) جسور ٣) محترم

ڕودان r̂ûdan ڕودار کردن [ف] رو دادن، گستاخ کردن

رُوده r̂ûde لێخەروو [ف] روده

رۆدەرباس r̂û der bas رۆدەرباێس [ف] رودربایست

رۆدەرباسی r̂û der basî رۆدەرباێسی [ف] رو در بایستی

رۆدەرۆ r̂û der r̂û رۆیەرۆ [ف] رودر رو، مقابل

رۆراس r̂û r̂as رۆت، کوتەمەترەق [ف] رُک و پوست کنده

رُورو r̂û r̂û رووایٚ روو [ف] کلمه شیون و زاری

رۆرەش r̂û r̂êş رۆسییە [ف] روسیاه

رۆرەشی r̂û r̂êşî رۆسییەی [ف] روسیاهی

رۆرەگا r̂ûr̂êga رۆرەیا [ف] شرم وحیاء

رۆرەیا r̂û r̂êŷa رۆرەگا [ف] شرم وحیاء

رُوز r̂ûz بنوورە رووژ [ف] نگا **رُوژ** و ترکیباتش

رۆزەرد r̂û zerd رەنگزەرد [ف] شرمنده، خجل

رۆزەردی r̂û zerdî رەنگزەردی [ف] شرمندگی

رۆزەردی کیشان r̂û zerdî kîşan رەنگزەردی کیشان [ف] شرمنده شدن

رُوژ r̂ûj رووز، رووژگار، لە ئەوستا (r̂ûç رووچ) و (reuçengê رەئوچەنگە) و لە پەهلەوی (ruj رۆژ) تۆسریاس و لە هەورامانی «رۆچ، رۆچێار، رۆج» ئۆشن [ف] روز، مقابل شب، در اوستا (r̂ûç رووچ) و (reuçengê روچنگه) و در پهلوی (ruj روژ) نوشته شده ودر اورامان «رۆچ، رۆچێار، رۆج» گویند

رُوژابۆن r̂ûja bün رووژەو بۆن [ف] روز شدن، کنایه از گشایشی در کار شدن

رُوژا کردن r̂ûja kirdin رووژەو کردن [ف] شب بیداری

رُوژان r̂ûjan ۱) رووژەیل ۲) ناوێگە ژنانە ۳) رووژنای [ف] ۱) روزها ۲) نامی زنانه ۳) روشنایی

رُوژانه r̂ûjane لە ناو رووژ [ف] روزانه، در روز

رُوژاوا r̂ûjawa رووژئاوا [ف] باختر، مغرب

رُوژْ بان r̂ûji ban ۱) گوڵ سوو ۲) ئاو هەوا [ف] ۱) بامداد، سحرگاه ۲) آب وهوا، هوا

رُوژتا r̂ûjta رووشتا [ف] روشنایی

رُوژ کردنەوه r̂ûj kirdinewe شەو وە سەر بردن [ف] شب را گذراندن، کنایه از شب بیداری

رُوژگار r̂ûjgar رووژێار، زەمان، لە ئەوستا (ruçkar روچکار) تۆسریاس [ف] روزگار، در اوستا (ruçkar روچکار) نوشته شده

رُوژ مز r̂ûj miz مزۆر رووژانه [ف] روزمزد

رُوژنامه r̂ûj name رووزنامە، گۆڤار [ف] روزنامه

رُوژنامەچی r̂ûj name çî کار وە دەسْ رووژنامە، رۆژنامەوان [ف] کارمند روزنامه

رُوژنامەنۆس r̂ûjname nüs کەسیٚ کْ رووژنامە نۆسێد، رۆژنامەوان [ف] روزنامەنویس، روزنامەنگار

رُوژنای r̂ûjnay رووشتای [ف] روشنایی

رُوژ وه رووژ r̂ûj we r̂ûj رووژە رووژ [ف] روزبه روز

رُوژه r̂ûje رووژیٚ، رووژوو [ف] روزه

رُوژه خواردن r̂ûje xwardin تاقەت ناوردن و رووژە نەگرتن [ف] روزه خوردن، روزه خواری

رُوژەدار r̂ûje dar رووژەوان [ف] روزەدار

رُوژەرووژ r̂ûje r̂ûj رووژ وە رووژ [ف] روز بەروز

رُوژەرووژه r̂ûje r̂ûje سنگەسنگ کردن [ف] روز به روز کردن، احمالکاری

رُوژەرێ r̂ûje r̂ê رێگ کْ لە یەیٚ رووژ بووریەێد [ف] یکروز راه، راهی که در یک روز پیموده شود

رُوژەشکانن r̂ûje şikanin رووژەخواردن [ف] روزه شکستن

رُوژه کویه r̂ûje küye لەوەرانْ رییەن لە رووژ [ف] چرانیدن گله در کوه در هنگامه روز

رُوژه کردنەوه r̂ûje kirdinewe دەم وا کردن [ف] روزه را باز کردن

رُوژەگر r̂ûje gir رووژەوان [ف] کسی که می‌تواند روزه بگیرد

رُوژەگرتن r̂ûje girtin رووژیٚ گرتن [ف] روزه گرفتن

رُوژەلات r̂ûjeĺat رووژهەلاَت [ف] خاور، شرق

رُوژەواکردن r̂ûje wakirdin دەم وا کردن [ف] روزه را باز کردن

رُوژەوان r̂ûjewan رووژەدار [ف] روزەدار

رُوژەو بۆن r̂ûjew bün بنوورە رووژابۆن [ف] نگا **رُوژابۆن**

رُوژەو کردن r̂ûjew kirdin رووژا کردن [ف] شب بیداری

رُوژهەلات r̂ûjheĺat رووژهەلاَت، رووژەلاَت [ف] خاور

رُوژەیٚ قەوەڵتاسی r̂ûjeŷ qeweĺtasî رووژەیٚ قەوەڵتاسی ، رووژەیٚ مەردمْ یارسان کْ ئۆشن سڵتان سهاک و سێان لە یارەیلیٚ ئەو سەردەمە کْ تیەنە ئەشکەفتْ مەرنوو و یارەیلیٚ نیەرەسنە رووژیٚ مەرِ نوو، کْ رووژەیٚ بنەرەتی یارسانە، سڵتان دەسوور دەێد لە جیاتی مەرنوو، رووژْ دووانزەهەم مانگ سیٚ رووژ

روِوژە بگرن [ف] روزه اهل یارسان که بنابر روایتی هنگامیکه سلطان سهاک با سه نفر از یارانش به «مەڕنوو» غاری در اورامان می‌رود و یارانش متعاقب وی آمده‌اند و به روزه «مەڕنوو» که روزه اصلی یارسان است نمی‌رسند و سلطان دستور می‌دهد روزه دوازدهم ماه بعد از سی روز روزه بگیرند و هم اکنون عده‌ای روزه «مەڕنوو» و عده‌ای روزه «قەوەڵتاسی » می‌گیرند

روُژەیل r̂ûjeyl رووژان [ف] روزها

روُژەێ مەڕنوو r̂ûjeŷ mer̂nû رووژەێ ناوداڕ یارسان [ف] روزه اصلی یارسان و مدت سه روز است که سلطان سهاک در غار «مەڕنوو» به روزه مشغول بود

روُژێ r̂ûjê ۱) رووژە ۲) یەێ رووژ [ف] ۱) روزه ۲) روزی

روُژێار r̂ûjêar ۱) بنووڕە رووژگار ۲) رووژەوان [ف] ۱) روزگار ، نگا **روُژگار** ۲) روزەدار

روُژیەوان r̂ûj yewan رووژەدار [ف] روزەدار

رۆسفێد r̂û sifêd پاکڕۆ [ف] سفید رو، پاکدامن

رۆسفێد بای r̂û sifêd bay رۆ سفێدی [ف] رو سفید باشی، پاکدامن باشی

روُسگە r̂ûsige ناوێگە کوڕانە، سووکە ناو رووسەم [ف] مخفف رستم

رۆسەخت r̂û sext بنووڕە نگریس [ف] نگا **نگریس**

رۆسەرد r̂û serd زێژْ خۆنگەرم [ف] بی میل، سرد برخورد کردن

رۆسەری r̂ûserî بەتیە، چووارقەد [ف] روسری

رۆسان r̂ûsan بەشێگە لە کۆیەشت [ف] بخشی در کوهدشت

روُسەم r̂ûsem ناوێگە کوڕانە، سووکە ناو رووسەم «رووڵەێ سام» هەر وەها «رووس = تەن، ئەنام + تەهم = واتە تەهەمتەن» و رووسەم واتە «ئەنامێگ لە تەهەمتەن» وشەێ «رووس» وە ماناێ ئەنام و چۆزمانە وەک لە فارسی «روو سپی» واتە ئەو کەسە ک تەن فرووشە یا لەشْ خوەێ دەێدە وەرەسەێ کەسان لاناوە لە جندە، هەروەها «زاگرۆس» واتە « زاگ = بەرزایی + رووس = ئەنام یا روومان» سەر جەم زاگرۆس واتە بڵێنای خوەش دیمەن [ف] نامی مردانه، رستم، « رووڵەێ سام» همچنین «رووستهم » هم نوشته شده و از « رووس = اندام، هیبت+ تهم = تهمتن» مشتق شده واژەی « رووس» به معنی تن و اندام است همچنان که واژەی «رو سپی» یعنی تن فروش و «زاگرس» یعنی «زاگ = برآمدگی+ رُس = رخسار، اندام» و زاگرس یعنی برآمدگی خوش منظر

روُسەمزا r̂ûsem za هاوتاێ «سزارین» ئۆشن وەختێ رووسەم تەواس پێا بوو چۆن چڵ چوودار بۆیە، زگْ داڵگْ رووسەم درینە تا رووسەم پێا بوو و ئەیە یەکم سزاریەن میژووێ کوردە [ف] رستم زاد، سزارین، گویند زمان تولد رستم به علت بزرگی جثه شکم مادرش را پاره کردند تا متولد شود

روُسی r̂ûsî ۱) لانەماێ کەڵەشێرێگە ۲) لانەماێ رووسی ۳) سووکە ناو رووسەم [ف] ۱) نژاد نوعی خروس که گردنش بی پر است ۲) نژاد روسی ۳) مخفف رستم

رۆسیا r̂ûsya رۆسییە [ف] روسیاه شدن

رۆسیاتی r̂ûsyatî رۆسییەری [ف] روسیاهی

رۆسیە r̂ûsye رۆسیا [ف] روسیاه

رۆسیە بۆن r̂ûsye bün شەرمەندە بۆن [ف] رو سیاه شدن، خجل شدن

رۆسیەری r̂ûsyerî رۆسیاتی [ف] روسیاهی

رۆسیە کردن r̂û sye kirdin شەرمەندە کردن [ف] رو سیاه کردن

رۆش r̂ûş ۱) ریش، خراش ۲) بەڕْ مازوو مینێدە ئەسارە «گ» ۳) رۆشاڵ چوو ٤) پرزْ پارچە ٥) لانەماێ سەگێگە کوڵکن [ف] ۱) خراش ۲) ثمر درخت مازو شبیه ستاره ۳) پرز چوب ٤) پرز پارچه ٥) نوعی سگ پـُرمو

رۆشاڵ r̂ûşaȓ ۱) رۆشاڵەێ چوو ۲) رۆشەڵ [ف] ۱) تراشه چوب ۲) نوعی سگ پشمالو

رۆشاڵە r̂ûşaȓe رۆشاڵ چوو یا پووس [ف] تراشه چوب یا خراشهای اطراف ناخون

رۆشانن r̂ûşanin ۱) ریش کردن، ریش بوون ۲) داڕشانن، هەڕشانن [ف] ۱) ریش کردن، خراشیدن ۲) پخش کردن وسایل روی زمین

روُشتا r̂ûşta رووژتا، رووژنای [ف] روشنایی

روُشتای r̂ûştay رووژنای [ف] روشنایی

روُشن r̂ûşin ۱) رووژتا، رووژنا، لە ئەوستا (reuxşne رەئوخشنە) و (reuxşnû رەئوخشنو) و (reuçenĝh رەئوچەنگھ) و (reuçene رەئوچەنە) و لە پەهلەوی (ruşnîk روشنیک) و (ruşn روشن) ئۆسریاس ۲) گیرسانن ۳) دیاری، پەێدا [ف] ۱) روشن، در اوستا (reuxşne رئو

خشنه) و (reuxşnû رئوخشنو) و (reuçenĝh رئوچنگه) و (reuçene رئوچنه) و در پهلوی (ruşnîk روشنیک) و (ruşn روشن) نوشته شده ۲) افروخته ۳) پیدا، معلوم

رۆشن rüşin رۆشەڵ ف نوعی سگ پشمالو

رِوُشنا r̂ûşna رووشتا ف روشنایی

رِوُشنای r̂ûşnaî رووژنای ف روشنایی

رِوُشنایی r̂ûşnayî رووژنای ف روشنایی

رِوُشن بۆن r̂ûşin bün داگیرسیان ف روشن شدن

رِوُشن کردن r̂ûşin kirdin گیرسانن ف روشن کردن

رِوُشنی r̂ûşinî رووژنایی، له زاراوەیڵ ترەک «رۆناکی، روناهی» ئۆشن ف روشنی

رۆشوور r̂ûşûr بنوورِه ریشوور ف نگا **ریشوور**

رۆشەڵ r̂ûşel̂ ۱) رۆشاڵ ۲) کووسه ف ۱) نوعی سگ پشمالو ۲) بی مو، کوسه

رۆشیان r̂ûşyan رۆشاڵه بۆن ف خراش برداشتن

رۆ فره r̂û fire رۆدار، سیرتخ «ل» ف پـُررو، گستاخ

رۆکار r̂ûkar نەما ف روکار، نما

رۆکانن r̂ûkanin ۱) رۆکەڕۆک کردن ۲) خراشین، له کرمانی «رکادمون» و له یەزدی «رکدوون» وه مانایَ وه ناخۆن خراشینه ف ۱) آهسته و از روی بی میلی بیل زدن ۲) خراشیدن، در کرمانی «رکاد مون» و در یزدی «رکدوون» یعنی با ناخن خراشیدن است

رۆکردن r̂ûkirdin ۱) رۆدەرباس ۲) رۆ وه کەسێ کردن و چشتێ وەتن ۳) نیشان دان ف ۱) شرم کردن ۲) روی سخن با کسی داشتن ۳) رو کردن، نشان دادن

رۆکم r̂okm رۆکمه، کۆیەیَ کوچگین، له لاتین (rock) وه مانایَ سانه ف قسمتی که بلندتر از سایر قسمتهای سنگی هم طراز در کوه است، رگەی سنگی یکنواخت، در لاتین (rock) به معنی سنگ و صخره است

رۆکمه r̂okme بنوورِه رۆکم ف نگا **رۆکم**

رۆکْن r̂ûkin ۱) رۆکەڕۆک کەر ۲) قرچوو ف ۱) خراشنده ۲) خسیس

رۆکەڕۆک r̂ûke r̂ûk ۱) ریفْ رافْ واران ۲) رۆکانن ۳) مۆچەمۆچ ف ۱) نم نم باران ۲) آهسته و بی میل بیل زدن ۳) نگا **مۆچەمۆچ**

رۆکەش r̂ûkeş دقاق، بەرگ ف روکش

رۆکیان r̂ûkiyan رۆش بۆن ف خراشیدن

رۆگرتن r̂û girtin حرمەت گرتن ف روی کسی را زمین نداختن

رۆگەردان r̂ûgerdan رۆیەردان ف روگرداندن

رۆگیر r̂ûgîr رۆدەرباسی کردن ف روگیر شدن

رۆگیر بۆن r̂ûgîr bün له ناو رۆدەرباسی گیر کردن ف روگیر شدن

رۆگیر کردن r̂ûgîr kirdin له رۆدەرباس مەنن ف روگیر کردن

رۆگیری r̂ûgîrî رۆدەرباسی ف رودربایستی

رِوُڵه r̂ûl̂e منالْ ف فرزند

رۆله r̂ûle رۆ کردن وەرەو... ف رو به سوی...

رِوُڵەبجـْم r̂ûl̂e bicim وەکولی، گشتێ ف همگی، جملگی

رۆله خودا کردن r̂ûle xwida kirdin لاره و لچگه وەلایَ خودا کردن ف رو به سوی خدا لابه و زاری کردن

رِوُڵەڕوو r̂ûl̂e r̂û رووڕوو کردن ئەڕایَ رووڵه ف شیون و زاری برای فرزند از دست رفته

رِوُڵەگان r̂ûl̂egan رووڵەیل ف فرزندان

رِوُڵەوێڵ r̂ûl̂e wêl̂ لاناوه له مردێ ف کنایه از تازه در گذشته که فرزندانش بی سرپرست شده‌اند

رِوُڵەیل r̂ûl̂eyl رووڵەگان ف فرزندان

رۆ لێ نان r̂û lê nan رۆنان ف رو گذاشتن به...

رِوُم r̂ûm ولّاتْ تۆرک ف روم

رِوُمان r̂ûman ۱) دیدەمەن، دیمەن ۲) ئەنام، باڵا، له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی«رۆمەت»ئۆشن ف ۱) زیبایی، قشنگی ۲) اندام، قد و قامت در دیگر گویشهای کردی «رۆمەت» گویند

رِوُمشگان r̂ûmişgan مەڵوەنێگه له لوڕسان، ئۆشن شوونْ شکاننْ سپایَ رووم ف بخشی شامل چند روستا در استان لـُرستان، گویند محل شکست دادن سپاه روم است

رۆمه r̂ome بنوورِه رامکه، ماڕگه «ل» ف نگا **رامکه**

رِوُمەڵخەزا r̂ûmel̂xeza رووەمەڵخەزان ف نگا **رووەمەڵخەزان**

رِوُمەڵخەزان r̂ûmel̂xezan ۱) ئاژاوه و تەێپْتووپ ۲) تەپ و تووز، هەوایَ ناساز ف ۱) هنگامه آشوب و جنجال ۲) هوای نامناسب

رِوُمی r̂ûmî خەڵکْ تۆرکیه ف رومی، ترکیه‌ای

رۆن r̂ûn کەره یا دۆیەیَ تاویایَ، له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی

«روان، رۆهن، رۆن» ئۆشن وله ئەوستا (reux́ne رەئوغنه) ئۆسرياس و له سمنانی (روۆن) ئۆسرياس [ف] روغن، در ديگر گويشهای كردی «روان، رۆهن، رۆن» گويند و در اوستا (reux́ne رئوغنه) نوشته‌شده و در سمنانی «روون» گويند

رونُاس r̂ûnas روونياس [ف] گياه روناس در رنگرزی كاربرد دارد

رۆنان r̂û nan وەر نان [ف] رو بسوی.... رفتن، يورش بردن

رۆناو r̂ûnaw ئاوڕۆن كردن [ف] آب روغن كردن غذا

رۆنْج r̂iwinc رچگيان [ف] از سرما يخ بستن

رۆنْجكردن r̂iwinc kirdin رچگيان [ف] از سرما يخ زدن

رۆندار r̂ûn dar چەور [ف] پُـر روغن، چرب

رۆنْ دان r̂ûni dan زێِرْ رۆن نەواتی [ف] روغن حيوانی

رۆن كردن r̂ûn kirdin ئاوڕۆن كردنْ خواردەمەنی [ف] روغن كردن غذا

رۆن گرتن r̂ûn girtin چزانن و چەوری گرتن [ف] روغن گيری كردن

رۆنەرم r̂û nerm شەرمين [ف] خجالتی

رونُياس r̂ûnyas رونُاس [ف] گياه روناس

رۆ هاتن r̂ûhatên مكيس نەكردن [ف] جسارت كردن

رۆ هەڵماڵين r̂û heĺmaĺîn دەس وە دەما ناوردن [ف] بی پروا سخن گفتن، شرم و حيا را كنار گذاشتن

رۆەرۆ r̂ûer̂û رۆ دەر رۆ [ف] رو در رو

رۆ واز r̂û waz دەمباز [ف] باز بودن در چيزی

رۆ واز بۆن r̂û waz bün مكيس نەكردن [ف] شرم نكردن، رو دربايست نكردن

روُە r̂uwe واوەرووە [ف] باران تند و سيل آسا همراه با باد

روی r̂uwî بنوورە رووا [ف] نگا **روُا**

رۆياس r̂ûas جانەوەرێگە لەتۆخمەیَ روی و سەگ، جوورْ گورگاس ک له تۆخمْ گورگ و سەگە «ئاس و وەس» وە مانایَ وەک، وەکوو جوورْ «گاوس، بزنەوەس» [ف] جانوری از نژاد روباه و سگ، مانند گرگاس كه از نژاد گرگ و سگ است. «آس، وَس» به معنی مانند و شبيه است مثل «گاوس، بزنه وەس»

روی بان r̂uwî ban مەڵوەنێگە له گيەلأن [ف] منطقه‌ای در گيلانغرب

روی تەن r̂uwî ten ديەكەێگە له ماێەشت [ف] روستايی در ماديدشت

رویفەن r̂uwî fen فێتْ فەن دان [ف] نيرنگ بكار بردن

رۆيە r̂ûye دقاق [ف] رويه، روكش

رۆيەپاڵ r̂ûye paĺ رۆپاڵ [ف] دامنه كم شيب كوه

رۆيەت r̂ûyet چير، چتر [ف] سيما، چهره

رۆيەتبگير r̂ûyet bigîr سەرباز بگير [ف] سرباز گيری

رۆيەتەن r̂ûyeten وه چۆزمان [ف] شكل ظاهری

رۆێەردان r̂ûyêrdan رۆگەردان [ف] روگردان

رۆێەرۆ r̂ûye r̂û رۆ له ناو رۆ [ف] رو در رو

رۆێەرۆ كردن r̂ûye r̂û kirdin ئەو رۆ يەكتری نان، ئەولْ يەكەو رۆ دەر رۆ كردن [ف] رو در رو كردن

رەئيس r̂eıys ۱) ديەكەێگە له جووانرو ۲) وەرپرس [ف] ۱) روستايی در جوانرود ۲) رئيس، مسئول

رەبات r̂ebat ۱) وه رزارْ يەک، له تەرتْ يەک ۲) مەڵوەن [ف] ۱) به رديف، به ستون يک قرار گرفتن ۲) منطقه

رەپ r̂ep ۱) نيقەڵتووز بۆ ۲) مركْ كۆيە [ف] ۱) پـُر شده با فشار ۲) رگه، طبقه كوه

رەپاڵ r̂epaĺ رەپووڵ [ف] تمامی كف دست وانگشتان

رەپ بۆن r̂ep bün نيقەڵتووز بۆن [ف] پـُر شدن با فشار

رەپووڵ r̂epûĺ رەپاڵ [ف] تمامی كف دست وانگشتان

رەپووڵگ r̂epûĺig رەپاڵ، رەپووڵ بۆچگ [ف] تمامی كف دست، مخفف **رەپووڵ**

رەپەشۆڵە r̂epeşoĺe دۆيا تەقەلايل كردن «گ» [ف] آخرين تلاشها، مذبوحانه تلاش كردن

رەت r̂et ۱) تۆڕ ۲) شوون ۳) لەتر خواردن ٤) بنچينه «بنەڕەت» ٥) بووقْ مل «دامه رەتْ ملیَ» ٦) رەیَ، رەگ «ل» ۷) گوزەيشتن ۸) چی «ل» ۹) هچان، هچان خواردن «رەتەو نەخواردو دەس وه كارەو بۆ» [ف] ۱) رد، اثر ۲) دنبال ۳) تكان خوردن، سكندری خوردن ٤) اصل و ريشه ٥) قفا، پشت گردن ٦) رگ ۷) گذشتن، رد شدن ۸) رفت ۹) رفع خستگی، خستگی در كردن

رەتبردن r̂et birdin تمق خواردن [ف] سكندری خوردن

رەتبۆن r̂et bün ۱) گوزەيشتن ۲) قەبوول نەۆن [ف] ۱) رد شدن، گذشتن ۲) قبول نشدن

رەتْ بەرق r̂eti berq رەدْبەرق [ف] آذرخش، صاعقه

رەت خواردن r̂et xwardin فريويان «گ» [ف] يكدستی خوردن

رەتکردن rêt kirdin لە خوەیٚ دۆر خسن [ف] رد کردن

رەتْ مل rêti mil ریتگەیٚ مل [ف] گیجگاهی، پشت گردن

رەتن rêtin چین، ئەوان چین «ل» [ف] رفتند

رەتْ ولا بۆن rêti wiĺa bün باڵ لە دەس چێن [ف] نگا **باڵ لە دەس چین**

رەتەڤە rêteve نەتەوە، نەسەوە «ل» [ف] نژاد، ملیت

رەتەو نەخواردن rêtew nexwardin هچان دەر نەکردن [ف] رفع خستگی نکردن، بدون وقفه ادامه دادن

رەتەوی rêtewî وەرکیٚ کْ لە شیر بڕیاس [ف] برەای که از شیر گرفته شده باشد

رەتەویزا rêtewîza ۱) میبەیٚگ کْ دۆیایٚ سیٚ یا چووار ساڵ بزاێد ۲) میبەیٚگ کْ پایزە رووژ بزاێد [ف] ۱) گوسفندی که پس از سه الی چهار سال نازایی زایمان کند ۲) گوسفندی که در پاییز زایمان کند

رەحمەت rêhmet رامەت، ئەرەوییە [ف] رحمت، عربی است

رەحمەت بۆ rêhmet bü بنوورە رامەت بۆ [ف] نگا **رامەت بۆ**

رەحەت rêhet ئاسوودە، ئەرەوییە [ف] راحت، آسوده، عربی است

رەحەت بۆن rêhet bün ۱) تەزین ۲) ئاسوودە بۆن ۳) لاناوە لە مردن [ف] ۱) انزال، جماع ۲) آسوده شدن ۳) کنایه از مردن

رەحەت کردن rêhet kirdin ئاسوودە کردن [ف] آسوده کردن

رەحەتی rêhetî قیف [ف] قیف

رەخت rêxt بەرگ، کراس [ف] برگ، لباس

رەختاو rêxtaw رەختخاو [ف] رختخواب

رەختاوپێچ rêxtaw pêç مەلافە یا مەوجیٚ ک رەختاو نەنە تیٚ، رختخاوپێچ [ف] ملافه یا بافتنیی که رختخواب در آن می‌پیچانند

رەختخاو rêxtixaw رەختاو [ف] رختخواب

رەختەبرانە rêxte birâne دەزگرانی کردن، رەخت و دڵنگ ئْرایٚ وەو هاوردن [ف] مراسم نامزدی که با پیشکش لباس و دیگر هدایا انجام می‌شود

رەخس rêxs هەڵپەڕگە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «داوەت، دیلان» ئۆشن [ف] رقص

رەخسان rêxsan هەڵپەڕگە کردن [ف] رقصان، رقصاندن

رەخسانن rêxsanin وە هەڵپەڕگە و جمشت دراووردن [ف] رقصاندن

رەخسین rêxsîn هەڵپەڕگە کردن [ف] رقصیدن

رەخنە rêxne ۱) رەغنە ۲) ئەتەو گرتن [ف] ۱) نفوذ ۲) ایراد گرفتن، بررسی کردن و ایراد گرفتن

رەد rêd ۱) بۆلْق «لە رەدْ خودا...» ۲) رەیٚ بۆن ۳) تۆڕ ٤) قەبوول نەۆن [ف] ۱) خواست خدا ۲) رد شدن، گذشتن ۳) رد، اثر ٤) رد شدن، قبول نشدن

رەد بۆن rêd bün ۱) رەیٚ بۆن ۲) قەبوول نەۆن [ف] ۱) گذشتن، رد شدن ۲) قبول نشدن

رەدْبەرق rêdi berq رەتْبەرق [ف] آذرخش، صاعقه

رەدبین rêd bîn بنوورە رەد بۆن [ف] نگا **رەد بۆن**

رەدْڕەوا rêdi rêwa ۱) رەدْڕەواڵ ۲) زاوەڕیٚ بۆن [ف] ۱) نا منظم ۲) زا به راه شدن

رەدْڕەواڵ rêdirêwaĺ بنوورە رەدْڕەوا [ف] نگا **رەدْ ڕەوا**

رەزگی rêzigî هەڵەڕەزگە، ئاڵاڕەزگە [ف] گل تاج ریزی

رەزم rêzm ۱) بەنبەنْ ئەنام ۲) زووران گرتن [ف] ۱) بندبند اعضاء ۲) رزم

رەزمنامە rêzmname مەتەڵ جەنگەیلْ رووسەم [ف] رزمنامەی رستم

رەزمە rêzme رەژمە [ف] قسمتی از لگام که بر روی بینی حیوان می‌افتد

رەزوو rêzû نەمامْ دار بەڕۆ [ف] نهال بلوط

رەزەن rêzen ۱) زڵواکْ دەر ۲) شەنگْ قەتار [ف] ۱) چفت در ۲) قطار فشنگ

رەزی rêzî دیەکەیٚگە لە بێڵەوار [ف] روستایی در بیلەوار

رەزێن rêzên دیەکەیٚگە لە بێڵەوار [ف] روستایی در بیلەوار

رەژ rêj پاشگرە وە مانایٚ رەژین [ف] پسوند به معنای رنگرز

رەژتن rêjtin رەژین [ف] رنگ کردن

رەژد rêjd قورتنگ، چاوتەنگ [ف] خسیس، نگا **چاو تەنگ**

رەژدە rêjde رەنگ [ف] رنگ

رەژدیدە rêjdîde ۱) رەژیدە ۲) رەنگین [ف] ۱) رنگ آمیزی شده ۲) زیبا

رەژمە rêjme ۱) رەزەن ۲) رەشمە ۳) دۆ هەوسارْ ئەسپ [ف] ۱) نگا **رەزەن** ۲) واکسل دژبان ۳) افسار برای اسب

رەژمینه rêjmîne دیەکەیگە لە گیەڵان [ف] روستایی در گیلانغرب

رەژەن rêjen بەخت، شانس «رەژەنێ وە پێم نیەتێ» [ف] آمد، شانس

رەژیا rêjya کڵ دریا [ف] رنگ شد، سرمه کشیده شد

رەژیاگ rêjyag رەژیاێ [ف] رنگ شده، سرمه کشیده شده

رەژیان rêjyan رەژین [ف] سرمه کشیدن، رنگ کردن

رەژیاێ rêjyaê رەژیاگ [ف] رنگ شده، سرمه کشیده شده

رەژید rêjîd کڵ کیشای [ف] سرمه کشیدی

رەژیده rêjîde رەنگین [ف] زیبا، رنگ آمیزی شده

رەژین rêjîn رەژیان [ف] سرمه کشیدن، رنگ کردن

رەس rês ١) پاشگر وە مانای رەسین «دەسبرەس» ٢) بنچینەێ کردارْ رەسین، لە ئەوستا (ras راس) تۆسریاس [ف] ١) پسوند به معنی رسیدن ٢) ریشه فعل ریسیدن، در اوستا (ras راس) نوشته شده

رەسان rêsan ١) ئەێ ئەوانە رەسان ٢) کل کرد [ف] ١) و٢) رسانید

رەسانن rsanin ١) تا جییێگ کل کردن ٢) بار هاوردن ٣) خوەێ رەسانن ٤) گووشە دان [ف] ١) تا جایی بدرقه کردن ٢) تربیت کردن ٣) رساندن ٤) دزدکی ندا دادن، آگاهانیدن

رەسم rêsm داو، باب [ف] رسم، رایج

رەسْم rêsim خوەمە رەسنم [ف] می‌رسم

رەسماڵە rêsmaĺe جوورێ پۆلە [ف] واحد پولی

رەسْمەپێ rêsime pê گرمەوەێ [ف] به او می‌رسم

رەسْمەپێا rêsime pêa رەسمە پێ [ف] خود را به او می‌رسانم

رەسْمەپێان rêsime pêan گرمانەو [ف] به آنها می‌رسم

رەسْمەو rêsimew حالی بووم [ف] می‌فهمم، درک می‌کنم

رەسن rêsin ١) رەسەن، لە سمنانی (rêsun رەسون) ئۆشن ٢) ئەوانە رەسن [ف] ١) رسن، در سمنانی (rêsun رسون) گویند ٢) می‌رسند

رەسْنەو rêsinew حالی بوون [ف] می‌فهمند، درک می‌کنند

رەسەن rêşen ١) رەسن ٢) ئەنازە گرتنْ زەوێ [ف] ١) رسن ٢) واحدی برای اندازه گرفتن زمین کشاورزی که معمولا هر «رەسەن» برابر شش تا ده متر است

رەسی rêsî ١) زێژْ کاڵ ٢) نووهاڵ ٣) خوەێ رەسان [ف] ١) رسیده، برابر کال ٢) نوجوان ٣) رسید، آمد

رەسیا rêsya ١) رەسیادن ٢) رەسی، زێژْ کاڵ [ف] ١) می‌رسید ٢) رسیده، برابر کال

رەسیاد rêsyad رەسیا [ف] می‌رسید

رەسیادن rêsyadin رەسیاد [ف] می‌رسید

رەسیان rêsyan ئەوان رەسیان [ف] می‌رسیدند

رەسیای rêsyay تْ رەسیاێ [ف] می‌رسیدی

رەسیاین rêsyayn ئۆیه رەسیاین [ف] می‌رسیدید

رەسید rêsîd رەسیدن [ف] می‌رسی؟

رەسیدن rêsîdin رەسید [ف] می‌رسی؟

رەسیدنە rêsîdine رەسیده [ف] رسیده‌ای

رەسیده rêsîde ١) زێژْ کاڵ ٢) نووهاڵ ٣) تْ رەسیدنه [ف] ١) رسیده، برابر کال ٢) نوجوان ٣) رسیده‌ای

رەسیدەپێ rêsîde pê رەسیدنە پێ [ف] به او می‌رسی

رەسیدەپێا rêsîde pêa رەسیدنە پێا [ف] به او می‌رسی

رەسیدەپێان rêsîde pêan رەسیدنە پێان [ف] به آنها می‌رسی

رەسیدەو rêsîdew حالی بۆدن[ف] می‌فهمی، درک می‌کنی

رەسیمن rêsîmin ئیمە رەسیمن [ف] رسیدیم

رەسین rêsîn ئەوانە رەسین [ف] آنها رسیدند

رەسینە rêsîne تازە هاتنە [ف] رسیده‌اند

رەسینەپێ rêsîne pê گرتنەوەێ [ف] به‌او رسیدند

رەسینەپێا rêsîne pêa گرتنەوەێ [ف] به او رسیدند

رەسینەپێان rêsîne pêan گرتنانەو [ف] به آنها رسیدند

رەسینەو rêsînew حالی بۆن [ف] فهمیدند

رەسیە rêsye ١) کاڵ نیە ٢) ئەێ رەسیە [ف] ١) رسیده است، کال نیست ٢) او رسیده است، آمده است

رەسیەپێ rêsye pê گرتەوەێ [ف] به او رسید

رەسیەپێا rêsye pêa گرتەوەێ [ف] به او رسید

رەسیەپێان rêsye pêan گرتانەو [ف] به آنها رسید

رەسیەو rêsyew حالی بۆ [ف] فهمید

رەش rêş ١) سیە ٢) پاشگرە وە مانای پرژ، پاش ٣) وە زرنگی و فیتْ فەن دەرچین «وە رەش دەرچی» [ف] ١) رنگ سیاه ٢) پسوند پاش، پاشنده ٣) با حیله و مکر از مخمسه در رفتن

رەشاش rêşaş ١) دڵنگْ سەربازی ٢) خونجی بۆنْ رییەن [ف]

١) لباس سربازی ٢) گوسفندی که خوب چریده بنحوی که پشم روی شکمش راست شده باشد و نشان از سیری کامل او باشد

رەشبـْکەر r̂eşbiker دیەکەێگە لە ماێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

رەشبـْگیر r̂eş bigîr ناغافڵ گیر کەفتن ف ناغافل به دام افتادن

رەشبۆز r̂eşboz رەنگْ سییەیَ ئاماڵ لە کەو چوود ف رنگ سیاه مایل به کبود

رەشبۊن r̂eş bün سییە بۊن ف سیاه شدن

رەشبەلەک r̂eşbelek ١) بازْ بوور ٢) سەوزەواش، سەوزە ف ١) ابلق، سیاه و سفید ٢) سبزه، سبزه گون

رەشپووش r̂eş pûş قلاخی پووش ف سیاەپوش

رەشتاڵ r̂eştaĺ ١) رەشتاڵە ٢) رەنگین ف ١) گندم گون ٢) زیبا

رەشتاڵە r̂eştaĺe بنوورە رەشتاڵ ف نگا **رەشتاڵ**

رەشڕۊت r̂eşr̂üt ڕۊتەڵ، نەدار ف ندار، فقیر

رەشـْگ r̂eşig تووڕێگ کەیَ کیشان ف تور بزرگ کاه کشی

رەشگە r̂eşge دشگە، مەچیر ف نخ، بند

رەشم r̂eşm ١) رەشمە ٢) جووریَ بافینە وەک کەلە قەن ف ١) واکسل دژبان ٢) طرحی در بافتن بند به شکل کله قند یا کنگره

رەشمار r̂eşmar سییەمار ف مار سیاه

رەشماڵ r̂eşmaĺ سییەماڵ ف سیاەچادر

رەشمە r̂eşme ١) رەشم ٢) رەژمە، هەوسارْ ئەسپ ف ١) واکسل دژبان ٢) افسار ویژەی اسب

رەشووڵە r̂eşûĺe سییەکەرک «ل» ف سار، پرنده سار

رەشە r̂eşe ١) سییەس ٢) پاشگرە وە ماناێ پرژانن ف ١) سیاه است ٢) پسوند به معنی پاشنده

رەشەداڵ r̂eşe daĺ جووریَ داڵ سییەس ف نوعی لاشخور سیاه

رەشەساڵ r̂eşe saĺ سییەساڵ ف سال سیاه، خشکسالی

رەشەگیا r̂eşe gya گیاێگە ئەڕاێ لەوەڕیان ف گیاهی علوفەای

رەشەمێ r̂eşemê ١) زقۆمْ سەرد «گ» ٢) گوڵ سوو ف ١) هوای بسیار سرد، در دیگر گویشهای کردی به ماه اسفند گویند ٢) سپیده دم که هنوز هوا گرگ ومیش است

رەشەمێز r̂eşemêz ١) دەڵەمێز ٢) نەخوەشی ساوەیلە ف ١) شاشبند کردن ٢) تغییر رنگ زیر دنبه گوسفندان که خود نوعی بیماری است

رەشەوا r̂eşewa واێ تن و تووفانی ف باد تند و طوفانی

رەشەولاخ r̂eşe wiĺax بنوورە نەوْن «گ» ف نگا **نەوْن**

رەشی r̂eşî ١) سییاتی ٢) سووکە ناو رەشید ف ١) سیاهی ٢) مخفف رشید

رەشیەواز r̂eşyewaz دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل ذهاب

رەغمیار r̂ex́miêar دلسووز ف بامحبت

رەغنە r̂ex́ne بنوورە رەخنە ف نگا **رەخنە**

رەفاتە r̂efate رفاتە، گەزارە ف قـطر، کلفتی

رەفتار r̂eftar هەڵس و بنیش ف رفتار، اخلاق

رەف رەف r̂ef r̂ef ١) نەرمەخۆناو ٢) وەرە وەرە ف ١) نم نم باران ٢) مرحله به مرحله، فاز به فاز

رەفەتای r̂efetay پیەنای ف پهنا، عرض

رەفی r̂efî دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل ذهاب

رەفیق r̂efîq دووس، رەقیف ف رفیق، دوست

رەفیقپەرەس r̂efîq peres رەفیق دووس ف رفیق دوست

رەفیقیدار r̂efîqî dar کەسیَ کْ ئەرهەم وتەرهەم رەفیق گرێد ف کسی که رفاقتش صادقانه و بی ریاست

رەق r̂eq ١) زێزْ نەرم ٢) وشک ٣) بەرپیقە ف ١) سفت، سخت ٢) خشک ٣) سرما زده، یخ کرده

رەقابۊن r̂eqa bün رەقەو بۊن ف خشک شدن

رەقارەق r̂eqar̂eq رەوەق رەوەق، رەف رەف «حەواسخان هەوەس، حەواسخان هەوەس- ئی رەقارەقە کول مەحاڵە هەس - تا نەچیدەیَ نیەزانی گ چەس» ف مرحله به مرحله، فاز به فاز

رەقا کردن r̂eqa kirdin وشکەو کردن ف خشک کردن

رەقان r̂eqan ١) زروان ٢) رقانن ف ١) کویر ٢) خشکاندن

رەقانن r̂eqanin رەقەو کردن ف خشک کردن

رەقبۆ r̂eqbü ١) لە سەرما ریقەو بردن ٢) سفتەو بۆ ف ١) در اثر سرما خشک شدن ٢) سفت شدن

رەقبۊن r̂eq bün رەقبۆ ف نگا **رەقبۆ**

رەقبەت r̂eqbet مەیل، ئەرەوییە ف رغبت، عربی است

ڕەقکردن r̂eq kirdin وشک کردن ف خشک کردن

ڕەقکردنەوە r̂eq kirdinewe لەێ نوو ڕەق کردن ف دوباره خشک کردن

ڕەقکریاێ r̂eq kiryaê وشکەو کریاێ ف خشک شده

ڕەقـْن r̂eqin ڕەق ف خشک وسفت

ڕەقنە r̂eqine ١) رخنە، ڕەخنە ٢) زەقینە، زەڕنیقە ف ١) نقد، انتقاد ٢) الهام، الهام آتشین

ڕەقە r̂eqe ١) نەخوەشی قچ و سم ٢) وشکەێ زەۆ ف بیماری سم حیوانات ٢) سله، خشک شدن زمین کشاورزی

ڕەقەڵ r̂eqel̂ لەڕ ف لاغر

ڕەقەمار r̂eqe mar جووریێ مارە ف نوعی مار

ڕەقەو بۊن r̂eqew bün ڕەقابۊن ف خشک شدن

ڕەقەو کردن r̂eqew kirdin ڕەقا کردن ف خشک کردن

ڕەقی r̂eqî ١) سفتی ٢) وشکی ف ١) سختی و سفتی ٢) خشکی

ڕەقیا r̂eqya وشکەو بۊ ف خشک شد

ڕەقیان r̂eqyan ١) وشکەو بۊن ٢) ڕچگیان ف ١) خشک شدن ٢) از سرما یخ زدن

ڕەقیاێ r̂eqyaê وشکەو بۊ ف خشک شده

ڕەقیدە r̂eqîde ڕەقیزە «گ»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ڕەقیتە» ئۆشن ف در اثر سرما لرزیدن

ڕەقیزە r̂eqîze بنووڕە ڕەقیدە «گ» ف نگا **ڕەقیدە**

ڕەگ r̂eg ١) ڕەێ، ڕەت، دمارە ٢) ریشێ، بنچینە ٣) ڕەپ ٤) لانەما ٥) پڵاسیک «ماشین ڕەگی» ٦) قەێتان ف ١) رگ ٢) ریشه ٣) رگه ٤) نژاد ٥) پلاستیک ٦) طناب پلاستیکی

ڕەگبڕ r̂eg bir̂ ڕەگزەن ف رگ زن، فاصد

ڕەگْ جینگ r̂egi cînĝ ڕەگێگە لە پشتْ قوڵەپێ، تەلالییە، لە زاراوەیلْ ترەک «رافیسک، ڕەفیسکە، ڕەپیسک» ئۆشن ف مفصل بزرگ پشت زانو، در دیگر گویشهای کردی «رافیسک، ڕەفیسکە، ڕەپیسک» گویند

ڕەگەکیشەکی r̂ege kîşekî دەمەگرە ف حرف تو حرف کشیدن و درگیری لفظی کردن

ڕەگەناوک r̂ege nawk ناوکێگ ک فرە وەختە کەفتێە و ژانێ فرەس ف نافی که مدتهاست جابجا شده و درد بسیار دارد

ڕەم r̂em ١) هەێواینْ چارەوا ٢) ڕەمە ف ١) رمیدن ٢) تشت بزرگ آبشخوری احشام

ڕەمانن r̂emanin فراری دان ف رمانیدن

ڕەم ڕەم r̂em r̂em گەل گەل ف گروه گروه

ڕەمکردن r̂em kirdin ڕەمین ف رم کردن

ڕەم کریاگ r̂em kiryag ڕەم کریاێ ف رموک

ڕەم کریاێ r̂em kiryaê ڕەم کریاگ ف رموک

ڕەمکەر r̂emker ڕەمکریاێ ف رموک

ڕەمە r̂eme ١) ڕەم ٢) ڕییەن ف ١) تشت بزرگ آبشخوری گله ٢) گله

ڕەمەکی r̂emekî ١) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ٢) قاتی کردنْ جۆیە و گەنم و... ئەوڵْ کەێ ئەڕاێ ئاژەڵ ٣) لاناوە لە قەر و قاتی ف ١) روستایی در سرپـُل‌ذهاب ٢) مخلوط کردن جو و گندم و... با کاه برای خوراک احشام ٣) کنایه از قر وقاطی و در هم و برهم

ڕەمەکی دان r̂emekî dan ڕەمەکی، قاتی کردنْ دان ئەوڵْ کەێ ئەڕاێ خوراکْ ئاژەڵ ف مخلوط کردن جو و گندم یا سبوس در کاه برای خوارک احشام

ڕەمیا r̂emya هەێوای ف رم کرد

ڕەمیاگ r̂emyag ڕەمیاێ ف رموک، رم کرده

ڕەمیان r̂emyan ڕەمین ف رم کردن

ڕەمیاێ r̂emyaê ڕەمیاگ ف رموک

ڕەمین r̂emîn ڕەم کردن ف رم کردن

ڕەن r̂en ١) پاشگرە وە ماناێ ڕەنین ٢) شۆیەم ٣) پیەنەو کردنْ خەرمان ئڕاێ کوتان ٤) بەش بەش لە یەک جیا کردن ف ١) پسوند به معنی رندیدن ٢) شخم ٣) پهن کردن خرمن برای کوبیدن با چان ٤) لایه لایه جدا کردن چیزی

ڕەنج r̂enc دەرد، لە ئەوستا (renc ڕەنج) نۆسریاس ف رنج، دراوستا (renc رنج) نوشته شده

ڕەنجان r̂encan دڵێ شکان ف او را رنجانید

ڕەنجانن r̂encanin ١) دڵ شکانن ٢) ئەوان ڕەنجانن ف ١) رنجاندن ٢) آنها را رنجاندند

ڕەنجْ بێوەر r̂enci bêwer زامەتْ بێوەلیفەت ف رنج بی ثمر

ڕەنجبەر r̂enc ber زامەت کیش ف زحمت کش

ڕەنجدان r̂enc dan زامەت دان ف رنج دادن

ڕەنج کیشان r̂enc kîşan زامەت کیشان ف رنج کشیدن

رەنجی r̂ncî دڵێ شکیا [ف] رنجید

رەنجیا r̂encya رەنجی [ف] رنجید

رەنجیاد r̂encyad رەنجیا [ف] رنجید

رەنجیاس r̂encyas ئەوَ رەنجییە [ف] رنجیدە است

رەنجیاگ r̂encyag رەنجیاێ [ف] رنجیدە

رەنجیان r̂encyan ١) دڵ شکیان ٢) ئەوان رەنجیان [ف] ١) دل نگرانی، رنجیدن ٢) رنجیدند

رەنجین r̂encîn ئەوان رەنجینە [ف] رنجیدند

رەنریا r̂enirya رەنە کریا [ف] رندە شدە

رەنریاس r̂eniryas رەنە بوَیە [ف] رندە شدە است

رەنریاگ r̂eniryag رەنریاێ [ف] رندە شدە

رەنریان r̂eniryan رەنە بوَن [ف] رندە شدن

رەنریاێ r̂eniryaê رەنریاگ [ف] رندە شدە

رەنگ r̂enĝ ١) رەژدە ٢) تەرز، تەور ٣) ریَورەنگ، لە پەهڵەوی (reng رەنگ) نوَسریاس ٤) رەگ، رەێ [ف] ١) رنگ ٢) طور، طرز ٣) نیرنگ، در پهلوی (reng رنگ) نوشتە شدە ٤) رگ، ورید

رەنگاڵ r̂enĝaľ بنوورِە رنگاڵ [ف] نگا **رنگاڵ**

رەنگامە r̂enĝame رنگاورەنگ، وەکوو زەرِینەوسیمینە رەنگاورِەنگ [ف] رنگارنگ، مانند رنگین کمان رنگ رنگ

رەنگپەرِی r̂enĝ per̂î رەنگزەرد [ف] رنگ پریدە

رەنگپەرِیان r̂eng per̂yan ١) کاڵەو بوَن ٢) ترسیان [ف] ١) کال شدن ٢) رنگ پریدن دراثر ترس

رەنگ پەرِین r̂enĝ per̂în رەنگ پەرِیان [ف] نگا **رەنگ پەرِیان**

رەنگدانەوە r̂enĝ danewe کاڵەو بوَنْ پارچە و دڵنگ لە هەێنْ شووردن [ف] کال شدن پارچە در اثر شستشو

رەنگْ رو r̂enĝi r̂û رەنگ و رو، حاڵ و رووژ [ف] کنایە از حال واحوالات

رەنگْ رودار r̂enĝi r̂û dar دەماخچاخ [ف] سرحال، قبراق

رەنگرِەز r̂enĝ r̂ez رەنکەر [ف] رنگرز

رەنگرِەزی r̂enĝr̂ezî رەنگ کردن [ف] رنگرزی

رەنگرِەژ r̂enĝr̂ej ١) خوَرماڕەژگە «ل» ٢) رەنکەر [ف] ١) پرندە سبزەقبا ٢) رنگرز

رەنگ کردن r̂enĝ kirdin ١) گووڵ داین ٢) رەژین [ف] ١) فریفتن ٢) رنگ کردن

رەنگگرتن r̂enĝ gitin پارچەێگ کْ رەنگەیڵْ تریش بگرێدەو خوەێ [ف] پارچەای کە هنگام تغییر رنگ، رنگ دیگر را بپذیرد

رەنگ و رو r̂enĝ û r̂û رەنگْ رِو [ف] حال واحوالات

رەنگ و رودار r̂enĝ û r̂û dar دەماخچاخ [ف] سر حال، قبراق

رەنگین r̂enĝîn ١) رەژدیدە ٢) رنگ کریاێ ٣) ناوێگە ژنانە [ف] ١) زیبا ٢) رنگ شدە ٣) نامی زنانە

رەنگینە r̂enĝîne ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانە

رەنگینەوسەنگینە r̂enĝîne û senĝîne لاناوە لە ئەرهەم تەرهەم دار [ف] کنایە از محترمانە

رەنە r̂ene ئامرازْ رەنە کردن [ف] رندە

رەنی r̂enî بنوورِە رنی [ف] نگا **رنی**

رەنیا r̂enya بنوورِە رنیاد [ف] نگا **رنیاد**

رەنیاد r̂enyad بنوورِە رنیاد [ف] نگا **رنیاد**

رەنیاس r̂enyas رەنریاس [ف] رندە شدە است

رەنیاگ r̂enyag رەنیاێ [ف] رندە شدە

رەنیان r̂enyan بنوورِە رنیان [ف] نگا **رنیان**

رەنیاێ r̂enyaê رەنیاگ [ف] رندە شدە

رەنین r̂enîn بنوورِە رنین [ف] نگا **رنین**

رەو r̂ew ١) هەێواین ٢) رەمکردن ٣) رەوک ٤) کەرِەت ٥) یەێ سەر شان بار [ف] ١) فرار کردن ٢) رمیدن ٣) گلە اسب ٤) بار، دفعە ٥) بار قابل حمل

رەوا r̂ewa قەبوول [ف] روا

رەوا بوَن r̂ewa bün قەبوول بوَن [ف] قبول شدن

رەواج r̂ewac برەو، ئەرەوییە [ف] رواج، عربی است

رەوادگا r̂ewadga نەزەرگا، جوورْ ئێمامزاێە [ف] روادگاه

رەوادە r̂ewade رەوادگا [ف] روادگاه

رەوادین r̂ewa dîn لاێەقدی [ف] روا دیدن

رەوان r̂ewan ١) رەوەن ٢) بەلەفیرِە ٣) کل کردن [ف] ١) روان ٢) اسهال ٣) فرستادن

رەوانبوَن r̂ewan bün ١) وە رێەو کەفتن ٢) رەوەندە ٣) فیرِە [ف] ١) روان شدن، براه افتادن ٢) روان، جاری ٣) اسهال گرفتن

رەوانسەر r̂ewanser شارێگە لە کرماشان [ف] شهر روانسر در کرماشان

رەوانکردن r̂ewan kirdin ١) کل کردن ٢) نەرم کردنْ

چەرخ وە رۆن ٣) بەلەفیرە وە شوون خسن ف ١) روانه کردن ٢) نرم کردن و روان کردن چرخ با روغن ٣) مسهل

رەوانە r̂ewane کل کردن، هەناردن ف بدرقه کردن، روانه کردن

رەوانی r̂ewanî ئاسیندار ف روانی، بیمار

رەوبڕەو r̂ew bir̂ew ١) رەم رەم ٢) قرمقاڵ ف ١) گروه گروه ٢) همهمه

رەوز r̂ewz چۆزەرەێ دار، لە ئەوستا (rezûre رەزوورە) وە مانایێ وێشە تۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رەز» وە مانایێ باخْ هەنگوره ف جوانه درخت، در اوستا (rezûre رەزوور) به معنی جنگل و بیشه نوشته‌شده و دردیگر گویشهای کردی و فارسی «رز» به معنای تاکستان است

رەوزان r̂ewzan چۆزەرەیل، ناوێگە کوڕەمازێ کوردی و ئەرەوی نییە ف جوانه‌ها، نامی اصل کردی که به اشتباه روضان عربی نوشته‌اند

رەوڕەوەک r̂ewr̂ewek داشقەێ مناڵانە ف صندلی چرخدار برای پا گرفتن بچه

رەوشت r̂ewişt ١) رمڵ، شێوەێ کار ٢) سەردەلیله «ماسکْ سەر رەوشتْ نوواێ ماسکان هەێ– لە خشەێ سەرمل وێش هەراسان هەێ» ف ١) روش ٢) جلودار، پیشاهنگ

رەوشی r̂ewşî ناوێگە ژنانە وە مانایێ رەوشەن پەیکەر ف نامی دخترانه

رەوک r̂ewk رەو ف گله اسب

رەو کردن r̂ew kirdin رەم کردن ئڕاێ ئەسپ ف رمیدن، رم کردن اسب

رەوکەوان r̂ewkewan چاودێرْ رەوک ف نگهبان گله اسبان

رەوڵ r̂eül رمڵ، رەوشت ف شیوه‌کار، روش

رەوەق r̂eweq چین، جار ف مرحله، بار

رەوەق رەوەق r̂eweq r̂eweq وەرە وەرە ف به تدریج، مرحله به مرحله

رەوەن r̂ewen ١) رەوان ٢) رێوار ٣) گوزەرا، یەێ جار «دەس رەوەنێگە» ف ١) روان ٢) رهگذر ٣) گذرا

رەوەندە r̂ewende رەوان ف روان، جاری

رەوەنی r̂ewenî مسافر، رێوار ف رهگذر، مسافر، رفتنی

رەوی r̂ewî ١) رەویا ٢) خەو زڕێو ٣) تەپوتووز نیشتەو ف ١) خلوت شد ٢) خواب از چشم پریدن ٣) فرو نشستن گرد و غبار

رەویا r̂ewya بنووڕە رەوی ف نگا **رەوی**

رەویاد r̂ewyad بنووڕە رەوی ف نگا **رەوی**

رەویادەو r̂ewyadew ١) تەپ وتووز رەویادا ٢) خەڵوەتەو بۆ ٣) خەوله چەوێ پەڕێ ف ١) نشستن گرد وغبار ٢) خلوت شدن ٣) به بی خوابی دچار شدن

رەویاس r̂ewyas ١) داجمیانە ٢) خەو لە چەو پەڕیە ٣) دانیشتنْ گەردەگۆچان ف ١) خلوت شده است ٢) خواب از چشم پریده است ٣) گرد وغبار فرو نشسته است

رەویاسا r̂ewya sa ١) رەویاسەو ٢) تەپوتووز نیشتێە ٣) خەوزڕ بۆیە ف ١) خلوت شده ٢) گرد و غبار فرو نشسته ٣) خواب از چشم پریده

رەویاسەو r̂ewya sew بنووڕە رەویاسا ف نگا **رەویاسا**

رەویان r̂ewyan ١) داجمیان ٢) خەو لە چەو پەڕین ٣) دانیشتنْ گەردەگۆچان ف ١) خلوت کردن ٢) خواب از چشم پریدن ٣) فرو نشستن گرد وغبار

رەویانەو r̂ewyanewe بنووڕە رەویان ف نگا **رەویان**

رەوین r̂ewîn ١) رەویان ٢) داجمیان ٣) دانیشتنْ گەردە گۆچان ف ١) خواب از چشم پریدن ٢) خلوت شدن ٣) فرو نشستن گرد و غبار

رەئویە r̂eüye زێزْ نارەئویە، مەنتقی ف منطقی، روا

رەێ r̂eŷ ١) رەگ، دمارە ٢) گوزەیشتن، رەد بۆن ٣) زێزْ قەبوول ٤) ئڵاتنْ خەتۆر ف ١) رگ ٢) گذشتن ٣) رد شدن، مردود شدن ٤) نگا **رەێ کردن**

رەێ کردن r̂eŷ kirdin ئڵاتنْ خەتۆر ف خمیری که رسیده و زیاد شده

رەێ کیشە r̂eŷ kîşe بنووڕە هەوەژووە ف نگا **هەوەژووە**

رەێن r̂eŷn رەنگین «ل» ف زیبا

رەێنە r̂eŷne رەنگین «ل» ف زیبا

رەێنەک r̂eŷnek گیسەکْ قوڵەپەێ ف زردپی ساق پا

رێ r̂ê ١) رێگە ٢) کیشْ «ر» ٣) ژمارتنْ بار «یەێ رێ» ف ١) راه ٢) حرف «ر» ٣) واحد شمارش بار

رێ ئاو r̂ê aw ئاوڕەو ف راه آب، فاضـلاب

رێ ئموور r̂ê ımûr رێگەێ هاتوچوو ف راه عبور و مرور

ریا r̂îya گۆ کرد ف رید

ریاپێا r̂îya pêa ١) گۆ کردە پێا ٢) لاناوە لە دەمکوت کردن

ف ١) رید به آن ٢) کنایه از سرزنش کردن و جواب دندان شکن دادن

ڕێار r̂iêar ڕێوار ف رهگذر

ڕێان r̂iêan ١) ڕێگە «دۆ ڕێان، چووارده ڕێان» ٢) ڕانان، ڕانمای کردن ف ١) راه ٢) راهنمایی کردن

ڕیان r̂iyan گۆ کردن ف ریدند

ڕێبان r̂êban ١) ڕێان ٢) ڕێوان ف ١) راه و روش ٢) راهدار

ڕێبڕ r̂êbir̂ ١) چەتە ٢) هەڕۆکە ف ١) راهزن ٢) مانع

ڕێبەر r̂êber رابەر ف رهبر

ڕیپ r̂îp ١) ئەنگەمە «یەک ڕیپێ خواردم» ٢) تڕتڕ کردنْ ئتر ٣) ڕێوڕەنگ ف ١) دردسر، مخمسه ٢) ریپ زدن ماشین ٣) نیرنگ

ڕیپخواردن r̂îp xwardin ١) فریویان ٢) ئەنگەمە ف ١) فریفته شدن ٢) در مخمسه گیر کردن

ڕیپدان r̂îp dan ١) تۆشْ سەرەدەرد هاوردن ٢) تڕ تڕ ئتر ٣) فریوانن ف ١) در مخمسه انداختن ٢) ریپ زدن موتور ٣) فریبکاری

ڕیپووق r̂îpûq ژەفک، چڵکْ چەو ف ژفک چشم

ڕیت r̂ît ڕۆت «ل» ف لخت، برهنه

ڕیتاڵ r̂îtaĺ ١) ڕۆتەڵ ٢) باێر ف ١) ندار ٢) زمین بی آب و علف

ڕیتاڵە r̂îtaĺe لەڕگ و گەن ف لاغر وبینمود

ڕیتْ پیت r̂îti pît هارخ‌پارخ ف اثاثیه بی‌ارزش

ڕیتق r̂îtiq ڕۆتق، ریقنه ف پیخال، فضله پرندگان

ڕیتک r̂îtik ریتق «گ» ف پیخال، فضله پرندگان

ڕیتگ r̂îtig ریتق «گ» ف پیخال، فضله پرندگان

ڕیتگەێ مل r̂îtgeŷ mil ڕەتْ مل ف گیجگاهی، پشت گردن

ڕیتە r̂îte وڕ بۆن و گیژی لە زەربەت ف گیجی در اثر ضربه

ڕیجە r̂îce ریجەڵ ف لاغر وبینمود

ڕیجەڵ r̂îceĺ ریجە ف لاغر وبینمود

ڕیچ r̂îç ١) دێانەیلْ گەورا وناریک ٢) دێان‌ریچەکی ٣) تامْ گەس ف ١) دندانهای بزرگ ونمایان ٢) دندان قروچه ٣) مزه‌ی گس

ڕێچار r̂êçar چارەسەری ف راه چاره، چاره‌جویی

ڕیچانن r̂îçanin بنووڕە ڕۆچانن ف نگا **ڕۆچانن**

ڕیچە r̂îçe ڕۆچە ف چهره، رخسار

ڕیچەپەڕی r̂îçe perî ڕۆچەپەڕی ف بدریخت

ڕیچەڕیچ r̂îçe r̂îç بنووڕە ڕۆچانن ف نگا **ڕۆچانن**

ڕیچەرمێ r̂îçermê ١) ریش سفێد ٢) پیر ف ١) ریش سفید ٢) پیر وفرتوت

ڕیچەڵەک r̂îçeĺek ١) ڕۆچە، ریچە ٢) ئووبا، ڕەگ و ریشە ف ١) چهره، سیما ٢) اصل ونسب، رگ و ریشه

ڕیچەڵەک دراوردن r̂îçeĺek dirawrdin بنچینە دراوردن، لە بن قورووتگ دراوردن ف از رگ و ریشه کندن، از پی درآوردن

ڕیچەو بردن r̂îçew birdin ڕۆچەو بردن ف نگا **ڕۆچەو بردن**

ڕیچەوبردێ r̂îçew birdê کەسێ کْ دێانەیلێ وە دەیشتەو بوو «منێدە خەرْ ریچەوبردێ» ف کسی که دندانهایش نمایان است

ڕێحان r̂êh̀an ١) گیاێگە خوەشبوو ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) گیاهی خوشبو و خوراکی ٢) نامی زنانه

ڕێحانە r̂êh̀ane بنووڕە ڕێحان ف نگا **ڕێحان**

ڕێخ r̂êx چەکْ ڕێز، سانْ بۆچگْ ف ریگ

ڕێخاو r̂êxaw راخووز ف ریگهای کف آب

ڕێخْ برای r̂êxi biray لاناوە لە دەسەبرای ف کنایه از دوستی برادرانه، اصل واژه به معنی ریگ برادری است

ڕێخسن r̂ê xisin وە ڕێ خسن ف براه انداختن

ڕێخشوور r̂êxşûr شوورتنْ نژی ئەڕاێ گرتنْ ڕێخ و... ف شستن عدس به منظور پاک کردن ریگهای مخلوط با آن

ڕێخمرۆژ r̂êx mirüj بنووڕە رسقەمووریژ ف نگا **رسقە مووریژ**

ڕێخووز r̂êxûz بنووڕە راخوْز ف نگا **راخوْز**

ڕێخەر r̂êxer وەڕێ خەر ف براه اندا، مسبب

ڕێخەزڵە r̂êxeziĺe ١) دووشاو خۆرما ٢) ڕێخْ گەورا ف ١) شیره خرما ٢) ریگهای درشت

ڕێخەک r̂êxek دیەکەێگە لە دێرە ف روستایی در بخش دیره

ڕێخەڵان r̂êxeĺan زووران ف ریگزار

ڕێدار r̂êdar رادار ف راه‌دار

ڕێداشتن r̂êdaştin ١) ڕمڵ داشتن ٢) ڕێبان داشتن ف ١) راه و روش داشتن ٢) امکان داشتن

رێ داگرتن rê dagirtin ڕەوان بۆن ف جاری شدن

رێدان rêdan ١) ئجازە دان ٢) رێ ئۆیە ف ١) راه دادن، اجازه دادن ٢) راه شما

رێدان رووشن rêdan rûşin ئاقوەت وە خەێر باین ف راهتان روشن، خوش آمدید

رێدووا rêduwa پۆل یا چشتێ کْ دەس خوەشانە دەنە دوواکەر ف پول یاچیزی که به ملا بابت طالع بینی می‌دهند

رێ دووبڵ rê dûbĺ سێ بەرابەر، لە لاتین (redouble) وە دۆبەرابەر ئۆشن ف سه برابر چیزی، در لاتین (redouble) دو برابر چیزی را گویند

رێدەرکردن rêder kirdin رێیان بەڵەێ بۆن ف راه را بلد بودن

رێرەنگ rêreng بنوورە رێورەنگ ف نگا **رێورەنگ**

رێرەو rêrew ١) هاتوچوو «کووچ کوردە ماڵ دایم ها رێرەو - نازاران کیشن ئنتزارْ خەو» ٢) تاڵوو ف ١) در آمد و شد ٢) پیرو

رێ رێ rê rê راڕا کردن «تا عاقڵ رێ رێ کرد، شێت پەڕیەو» ف چاره‌جویی کردن و ترید داشتن

رێز rêz ١) هۆرد ٢) بۆچگ ٣) چەکْرێز ف ١) خُرد، ریزه ٢) کوچک ٣) ماسه، شن وماسه

رێزان rêzan رێژان ف پسوند به معنی ریزنده

رێزْگول rêzi gwil ١) گول، کورتەباڵا ٢) ژیدار، نەرمش داشتن، وشەێ «رێز» وە ماناێ ئەرهەم و تەرهەمە و «گول» زێزْ وشەێ رێزە واتە ئەو کەسە ک هەم رێزدارە و هەم بێ کەسایەتیە یا ئنعتاف دارە. یە نیشان دەێد ک وشەێ «رێز» لە ناو کەڵهوڕ وتریاس ف ١) کوتاه قد ٢) انعطاف، انعطاف پذیر، واژه‌ی «رێز» به معنی احترام است و «گول» متضاد آن و مجموعا یعنی کسی که هم محترم است و هم نامحترم یعنی شخصي انعطاف پذیر است این نشان می‌دهد واژه «رێز» در میان کلهر گفته می‌شده است

رێزْگول نێاشتن rêzigwil nêaştin ژێ نێاشتن، نەرمش نێاشتن ف غیر قابل انعطاف، انعطاف نداشتن

رێزلوو rêz lû رزوان، چەکْ رێز «ل» ف بیابان، شن زار

رێزە rêze ١) کەمێگ ٢) هۆردە کردن ف ١) اندکی ٢) خُرد و خمیر

رێزەڕێزە rêze rêze هۆردف ریز ریز کردن

رێزەک rêzek کەێ فرە هۆردەێ زەق ف کاه بسیار ریز

رێزەوەن rêzewen ١) جوورێ کەتیفە ٢) عەشیرەتێ لە کوردان ف ١) نوعی سر آستر دیوار ٢) ایلی از کردان

رێزەێ راز rêzeŷ raz ئەو کەسە کْ سترْ خوەد وە لاێ بۆشی، مەحرەمْ ئەسرار ف محرم اسرار، آنکه راز دل را با او بگویی

رێژ rêj پاشگرە وە ماناێ رشن ف پسوند به معنی ریزنده

رێژارە rêjare بنوورە رشتارە ف نگا **رشتاره**

رێژان rêjan ١) وارین ٢) رشانن ٣) رێژەن ف ١) باریدن ٢) ریختن ٣) برکت وشگون برای گله، برکت برای مایعات را « پیت» و برای غلات را «هۆرْم» گویند

رێژاو rêjaw شارێگە لە کرماشان ف شهری زیبا در استان کرماشان

رێژنگە rêjnĝe تاڤگە ف آبشار

رێژەن rêjen رەژەن، هۆرْم، ئراێ رییەن «رێژەن» یا «رێژان » ئرا شیر و دوو «پیت» وئرا خەرمان «هۆرْم » ئۆشن ف حرف برکت، شگون، برای مایعات «پیت» و برای غلات « هۆرم» گفته می‌شود

ریسە rîse خزە ف قاەقاە خندیدن طولانی

ریسەوبردن rîsew birdin خزەوبردن ف خندیدن طولانی

رێسەنی rêsenî چەمێگە لە کوونانی ف رودخانه‌ای در کونانی از توابع کوهدشت

ریش rîş ١) مۆ دەمْچەو ٢) رۆش، زام، لە ئەوستا (reıșe رەئشە) و (reışenĝh رەئشنگهـ) و (rîş ریش) نۆسریاس ف ١) ریش، موی صورت ٢) زخم، در اوستا (reıșe رئشه) و (reışenĝh رئشه‌نگهـ) و (rîş ریش) نوشته شده

ریشخەن rîşxen ریشقەن، ژارخەن ف ریشخند

ریشدار rîşdar ١) ریشوو ٢) لاناوە لە جیدار ف ١) ریشو ٢) کنایه از محترم

ریش‌سفێد rîş sifêd ریچەرمێ ف ریش سفید

ریشقەن rîşqen ریشخەن ف ریشخند

ریشکەڵ rîş keĺ ریشْ بزن کۆیەی کْ ئۆشن ئەراێ شاشبەن خاسە ف ریش بُزکوهی گویند برای درمان شاشبند خوب است

ریشوو rîşû ١) ریشدار ٢) پەرەێ بابا لە پاسوور ف ١) ریشو ٢) برگ شاه در پاسوربازی

ریشوور rîşûr رۆشوور، له سه‌کزی «روشور» ئۆشن ف گل بدن شوی، در سکزی «روشور» گویند

ریشه rîşe ۱) ریشێ ۲) بنچینه ف ۱) ریشه ۲) رگ و ریشه، اصل و نسب

ریشه‌دار rîşe dar ۱) بته‌و ۲) کوره‌مازێ ف ۱) محکم ۲) اصیل

ریشه دراوردن rîşe dirawrdin بچه‌ڵکه‌ن کردن ف نابود کردن

رێشه‌رمانه rêşermane بنووره ده‌ساوێز «ل» ف نگا **ده‌ساوێز**

ریشه‌که‌ن rîşe ken له بته‌وه دراوردن ف از ریشه کنده شدن، کنایه از به کلی رفتن

ریشه‌که‌نین rîşe kenîn ریشه هه‌ڵکه‌نین ف از ریشه کندن

ریشێ rîşê بنووره ریشه ف نگا **ریشه**

رێشی rêşî ۱) رێ شیر ۲) ریشوو ف ۱) پولی که به مادر عروس می‌دهند پول شیردهی و پرورش دادن فرزند دختر ۲) صورت در بازی پاسور

رێ شیر rêşîr رێشی ف پولی که به مادر عروس می‌دهند

ریفْ راف rîfi raf نه‌رمه‌خۆناو ف نم نم باران

ریق rîq ره‌قه‌و بۆن ف حالت خشیدن اندام

ریقن rîqin ریقوو ف لاغر ومردنی

ریقناسه rîqnase قورێ، قورگ ف گلو

ریقنه rîqne ۱) ریتق ۲) ته‌رکه‌یگه ک نه‌نه‌ێ ناو راسْ دۆ نه‌خش له چیخ‌بافی ف ۱) پیخال، فضله پرنده گان ۲) ترکه‌ای که بین دو نقش جداگانه در کار چیخ بافی گذاشته می‌شود

ریقوو rîqû ریقْن ف لاغر ومردنی

ریقووڵه rîqûļe ۱) ریقْن ۲) لیخه‌روو «ل» ف ۱) لاغر و مردنی ۲) روده

ریقوومرده‌نی rîqû mirdenî ریقْن ف لاغر و مردنی

ریقه rîqe ۱) به‌له‌فیره «ل» ۲) بریقه «ریقه‌ێ دێانێ تیه‌ێد» ف ۱) اسهال ۲) درخشش

ریقه‌گرتن rîqe girtin به‌له‌فیره گرتن ف اسهال گرفتن

ریقه‌ڵ rîqeļ له‌ڕ ف لاغر، مردنی

ریقه‌و بردن rîqew birdin له‌ڕ بۆن ف لاغر مردنی شدن

ریقه‌و بردی rîqew birdê له‌ڕ، ریقوو ف لاغر و مردنی

ریک rîk ۱) ریک وپیک ۲) جوور، هاوقاوی «ریکمان نیه‌و» ف ۱) منظم و مرتب ۲) راه و روش، همفکری

رێکا rêka دیه‌که‌یگه له کرماشان ف روستایی در کرماشان

ریک بۆن rîk bün ئه‌نازه بۆن، قایده بۆن ف هم اندازه بودن

ریکْ پیک rîki pîk ریک وپیک ف مرتب ومنظم

رێ کردن rê kirdin ۱) وه رێه‌و چین ۲) به‌له‌فیره داشتن ۳) ده‌مه‌وه‌ری «ده‌مێ رێ که‌ێد» ف ۱) راه رفتن ۲) اسهالی شدن ۳) پـُرگویی کردن، بیهوده سخن گفتن

ریک کردن rîk kirdin راس کردن ف راست وریس کردن

رێکلاش rêkiļaş ره‌وشت، سه‌بک ف سبک، شیوه، طرز

ریک ناتن rîk natin جوور ناتن ف جور نیامدن

ریک وپیک rîk û pîk ریکْ پیک ف مرتب، منظم

رێ کش و ورد برین rê kiş û wird birîn رێ قودره‌ت نه‌مایی له که‌سێ به‌سان، جم وجۆل له که‌سێ برین ف قدرت مانور کردن را از کسی گرفتن

ریکه rîke ۱) ریچه‌ێ دێان ۲) ده‌نگْ نۆسانْ قه‌ڵه‌م ۳) به‌له‌فیره «ل» ف ۱) صدای دندان‌قروچه ۲) صدای نوشتن قلم بر کاغذ ۳) بیماری اسهال

رێکه rêke رێ بکه ف راه برو

رێکه‌ر rêker رێوار ف رهرو

ریک هاتن rîk hatin جوور هاتن ف جور آمدن

رێگر rêgir چه‌ته، به‌ێگر ف راهزن

رێگرتن rêgirtin دزی کردن له سه‌ر ڕێ ف راهزنی کردن

رێگه rêge رێ ف راه

رێگیر rêgîr ۱) هه‌ڕۆکه «خودا بووده رێگیرد» ۲) جوورێ نووره ۳) رێگر ف ۱) مانع ۲) نوعی نفرین ۳) راهزن

رێ لادان rê ladan لا گرتن له ڕێ ف انحراف از راه

رێلاس rêļas سیرتخ «ل» ف گستاخ

رێلاسی rêļasî چه‌تونی «ل» ف گستاخی

رێ له وه‌ر چین rê le werçîn لاناوه له مه‌یل داشتن ف کنایه از میل و اشتیاق داشتن

رێمان rêman رێ ئیمه ف راه ما

ریمڵه rîmiļe مه‌ڵوه‌نێگه له لورسان ف منطقه‌ای در لرستان

رینگ rîng لییه‌ر، لرگ «گ» ف آب دهن

رینگەپینگ r̂înĝe r̂înĝ ژەکەژەک ف وراجی

رێنما r̂ênima رێ نیشاندەر، ئامووژار ف راهنما

رێنمای r̂ênimay رێبان نیشان دان ف راهنمایی

رێنمایکردن r̂ênimay kirdin رێنمایی ف راهنمایی

رێنمایکەر r̂ênimay ker ئامووژار ف راهنمایی کننده

رێنوس r̂ênüs رێ نوسان ف آیین نگارش، رسم الخط

رێو r̂êw ۱) فەن، لە پەهڵەوی (rêw رێو) نوسریاس ۲) رەنگێگە ئامڵ لە سییە و زەرد «مانگاێ رێو»، بژ ف ۱) ریب ، نیرنگ، در پهلوی (rêw ریو) نوشته شده ۲) رنگ مایل به سیاه و زرد، بژ

رێوار r̂êwar ۱) رێکەر ۲) خاوارە ف ۱) رهگذر ۲) بیگانه

ریواس r̂îwas گیاێگە ف گیاه ریواس

رێوان r̂êwan بنوورە رێبان ف نگا **رێبان**

رێ وبان r̂ê û ban رێبان، رەوش ف راه و روش

رێوتەرە r̂êwtere بنوورە رێ هەتەرە ف نگا **رێ هەتەرە**

رێورەنگ r̂ê û r̂enĝ رێو، رێرەنگ، لە پەهڵەوی (rêw رێو) نوسریاس ف نیرنگ، در پهلوی (rêw ریو) نوشته شده

رێوە r̂êwe رەنگْ رێو، رەنگْ بژ ف رنگ مایل به سیاه و زرد ، بژ

رێ وەڵنگ r̂ê weŕnĝ دیەکەێگە لە دێزگران ف روستایی در دیزگران از توابع اسلام آبادغرب

رێ هەتەرە r̂ê hetere رێ وە سەر شوونێگ واز کردن، رێ و تەرح ف محلی را شناساندن و محل عبور ومرور قرار دادن، راه و طرح براي انجام کاری، طرح و برنامه

ریەخزڵە r̂yexizŕe نەخوەشی پفی و سینە ف بیماری تنفسی احشام و انسان

ریەخوْز r̂yexwiz بنوورە راخوْز ف نگا **راخوْز**

رێەوداگرتن r̂îŷew dagirtin رێ داگرتن ف جاری شدن

رییەن r̂îyen ران، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مێگەل، رێن» ئۆشن ف رمه، گله، در دیگر گویشهای کردی «مێگەل، رێن» گویند

ز

زا za ١) منالْ «ئاموزا، کوڕەڕزا» ٢) زایین ٣) پاشگرە وە مانایٚ زایین «ئاوەزا» لە ئەوستا (za زا) نۆسریاس ٤) زام، زەم، زم ف ١) فرزند ٢) زاییدن ٣) پسوند به معنی زاینده، در اوستا (za زا) نوشته شده ٤) زخم

زابت zabit ماموورْ خان ف مامور خان

زاپ zap کوچگْ قەمچان ف سنگی صاف و نازک که بچه‌ها با آن بازی کنند

زاپان zapan بنووڕە قەمچان ف بازی با زاپ، نگا **قەمچان**

زاپسوونی zapisûnî بمارکی «ل»، پاقێەم بمارکی «زا + پسوونی» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پسۆلە» وە بلیت ئۆشن ف چشم روشنی تولد نوزاد، مبارک بادی، در دیگر گویشهای کردی «پسۆلە» به بلیط ورودی گویند

زات zat ١) بۆن، بوون «وە زاتْ خودا» ٢) دڵ جۆرەت ف ١) وجود، ذات ٢) شجاعت، جرات

زاتدار zatdar نەترس ف شجاع

زاتیە zatye خاکەڕا ف سرشت

زاج zac زاخ ف زاج

زاخ zax ١) زاج ٢) کەمەر «بژەنیٚ وە دڵ پڕ ژە داخەوە ـ وە وینەیٚ کەویٚ دە سەر زاخەوە» ٣) بلْووم دان ٤) شەڕ، مرافە «زاخێگ دەیدە دەسمەو» ف ١) زاج ٢) صخره ٣) درگیری، جنگ

زاخان zaxan بەردەلان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «زُنار» ئۆشن ف سنگلاخ

زاخاو zaxaw ١) زاخ دریایٚ ٢) زۆخاو ف ١) پرند کردن ٢) غصـه دار کردن

زاخاودان zaxaw dan ١) زاخ دانەوە ٢) زۆخاو دانەوە ف ١) پرند کردن ٢) غصـه دادن

زاخە zaxe ئەمار ف زاغه

زاخەیٚ لەمەتاو zaxeŷ lemetaw خوەروەشتانی، خوەرە شتانی ف جای آفتابگیر

زاخیٚ zaxê دیەکەێگە لەجوانرۆ ف روستایی در جوانرود

زاد zad ١) تووشیٚ ٢) زات ف ١) توشه ٢) جرات

زادە zade زا «نەجیم زادە» ف زاده

زار zar ١) خەمین ٢) سام، ژار ٣) کشت و کاڵ «زەوٚ زار» ف ١) پریشان ٢) سم، زهر ٣) زراعت

زارا zara ١) ناوێگە ژنانە ٢) زارانج، کەوک «گ» ف ١) نامی زنانه که به اشتباه آنرا زهرا می‌نویسند این واژه هرگز عربی نیست و با زهرای عربی تفاوت معنایی دارد ٢) کبک خرامان

زاراکار zarakar ئەو کەسە ک لە بانْ زەوٚ ئجارەی وەرزێری کەێد «سەرْد پەتی کە بۆنم جەمینـ وە زاراکاری بامە زەمیند» ف کسی که زمین کشاورزی از خود ندارد و زمین دیگران را اجاره می‌کند

زاران zaran گاهس «زاران فلانی هاتۆ»، بنچینەیٚ ئەرەوییە «ظاهرا» ف ظاهرا، گویا، شاید، ریشه این واژه عربی است

زارانج zaranc زارا، زارتر، کەوک «گ» ف کبک

زاراو zaraw ١) مێز ٢) ژاراو ف ١) ادرار، شاش ٢) زهرابه

زارتر zartir زارا، زارانج «گ» ف کبک

زارْچەو zari çew زەهرْ چەو، وە بوورێگەو نووڕسن ف خشم آلود نگریستن، چشم زهر

زارخەن zarxen ژارخەن ف زهر خند

زارخەنە zarxene زارخەن ف زهر خند

زاردار zar dar زەهردار ف زهردار

زارْ زەمین zari zemîn ١) زارْزەوٚ ٢) زەمین و هەیسی

نەیسی «زار وزەمین زڵزڵە عەلی سووارْ دۆڵدۆڵە- کام درەختە بێگوڵە [ف] ١) زمین کشاورزی ٢) زمین و متعلقاتش

زارْ زەق zari zeü زارْ زەمین [ف] زمین کشاورزی

زارْ مار zari mar ١) ژەهرْ مار ٢) کوفت بۆن [ف] ١) زهر مار ٢) کنایە از کوفت

زارماسی zar masî بنوورە مەرگەماسی [ف] نگا **مەرگە ماسی**

زاروُ zarû مناڵ «یە کارْ هەر زاروو و هاروویٚ نیە»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «زارۆک، ساوار، زارۆڵە» ئۆشن و لە کرمانی «زاروو» وە وەچکە خەرەنگێز ئۆشن [ف] کودک، نوزاد ، در دیگر گویشهای کردی «زارۆک، ساوار، زارۆڵە» گویند و در کرمانی «زاروو» بە زنبور کوچک گویند

زاروزەمین zar û zemîn زارْ زەمین [ف] زمین کشاورزی

زارەوەن zarewen دیەکەێگە لە ئیلام [ف] روستایی در ایلام

زاری zarî گریان و شین کردن [ف] زاری

زاریان zaryan گیرسن [ف] زاری کردن

زازا zaza ١) یەکیٚ لە زاراوەیلْ کوردی ٢) نەدیدە (ئامووزازا) [ف] ١) یکی از شاخەهای زبان کردی ٢) ندیدە، نبیرە

زازاکی zazakî زاراوەیٚ زازا [ف] گویش کردی زازا

زاف zaf خاێس، ئەرەوییە [ف] ضـعیف، عربی است

زافت zafit بنوورە زابت [ف] نگا **زابت**

زافران zafiran ١) گیاێگە خوەش تام، لە فەرانسەی (safran) ئۆشن ٢) دیەکەێگە لە مەسۆری (زا = زایین + فران = فراوان) مەڵوەنْ ئاو [ف] ١) گیاه زعفران، در فرانسە (safran) گویند ٢) روستایی در بخش منـصوری

زافرانی zafiranî رەنگْ زافران [ف] زعفرانی

زافکردن zaf kirdin خاێس کردن [ف] ضـعیف کردن

زافەران zaferan بنوورە زافران [ف] نگا **زافران**

زاق zaq ١) سییە وکاڵ ٢) دەرپەڕی ٣) وە بوورەو نووڕسن [ف] ١) چشم سیاه وبور ٢) برجستە ٣) خیرە چشم

زاقا بۆن zaqa bün زاقەو بۆن [ف] خیرەشدن چشم

زاق نووڕسن zaq nûr̂isin زەق نووڕسن [ف] خیرە نگاه کردن

زاقوزۆق zaq û züq زیقْ زاق [ف] همهمە، جنجال

زاق وزیق zaq û zîq زاق وزۆق [ف] همهمە

زاقەوبۆن zaqew bün زاقا بۆن [ف] خیرە شدن چشم

زاقەوکردن zaqew kirdin زەقەوکردن [ف] چشم درانیدن

زاک zak ١) رەزمْ ئەنام ٢) پووسْ چنجگ زەردەلۆ کْ وە پیٚ گەمەیٚ زاکان کەن «ل» ٣) قاپ ٤) موورەیٚ تەختەنەرد [ف] ١) سربند مفاصل ٢) نیم هستە زرد آلو کە بچەهابا آن بازی « زاکان» کنند ٣) قسمتی از استخوان مچ حیوان کە با آن بازی «قاپان» کنند ٤) مهرە تختەنرد

زاکان zakan ١) بەشێگ لە گەمەیٚ قولان٢) گەمەێگە کْ وە زاک کریەێد «ل» ٣) شەوەزەنگ «زڵمات زاکان» ٤) جەنگْ تەن وە تەن، زک وە زکْ یەک نان [ف] ١) قسمتی از بازی « قولان» کە مبارز برای باز پس گیری فردی کە بە عنوان «ژن» خارج از بازی است بە میدان میرود ٢) بازیی کە با نیم هستە زرد آلو مانند «قاپان» انجام میدهند ٣) تار، دیجور، تاریک ٤) جنگ تن بە تن

زاگ zag بنوورە زا [ف] نگا **زا**

زاگە zage زایە [ف] زاییدە، بدنیا آوردە

زاڵ zal̂ ١) چێر بۆن، پیرووز بۆن ٢) رەنگْ چەرمیٚ و سۆیەر ٣) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) چیرە، مسلـط ٢) رنگ سفید وقرمز ٣) نامی مردانە

زاڵ بۆن zal̂ bün چێر بۆن [ف] مسلـط شدن، چیرە شدن

زاڵم zal̂im زوورئۆش، ئەرەوی نیە چۆن «زاڵ» وە مانایٚ چێرە و زاڵم واتە ئەو کەسە کْ لە سەر چشتیٚ چێرە [ف] ظالم، این واژە عربی نیست زیرا یکی از معانی «زال» چیرە است و «زالم = ظالم» بە معنی کسی کە چیرەگی و تسلـط بر چیزی دارد

زالۆ zalü جانەوەرێگە خۆنمژ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « زارو، زالە، زالی، زەرو، زاڵی، زێڵو» ئۆشن [ف] زالو، در دیگر گویشهای کردی «زارو، زالە، زالی، زەرو، زاڵی، زێڵو» گویند

زالۆاو zalüaw دیەکەێگە لە رەوانسەر [ف] نام روستایی در روانسر

زاڵە zal̂e ١) زۆیەڵە «گ» ٢) رخ، ترس«گ» [ف] ١) کیسە زهردان ٢) ترسیدن

زاڵەبردن zal̂e birdin زۆیەڵە بردن «گ» [ف] ترساندن

زاڵەتەرەک zal̂e terek زۆیەڵەتەرەک «گ» [ف] زهرە ترک کردن

زاڵەچین zal̂e çîn زۆیەڵە چین «گ» [ف] ترسیدن، زهرە رفتن

زام zam ١) زەخم، برین، لە پەهلەوی (zam زام) تۆسریاس ٢) پیّا بۆم ف ١) زخم، در پهلوی (zam زام) نوشته شده ٢) زاده شدم

زاما zama زاوا، زما «ل»، ئەو کەسە ک زام یا زم خەیّد واته «زام = زم+ ئا = ئاوێژ» یانێ زامکەر، وشەێ زەماوەنیش هەر لەێ وشە وەرگێرِ بۆیە لە ئەوستا (zamater زاماتەر) و (yezemîde یەزەمیدە) و لە پەهلەوی (zamat زامات) و لە گیلەکی (zuma زوما) تۆسریاس ف داماد، در اصل یعنی «زام = زخم+ ئا = انداز» یعنی کسی که زخمه می‌زند در اوستا (zamater زاماتر) و (yezemîde یزمیده) و در پهلوی (zamat زامات) و در گلیکی (zuma زوما) نوشته شده

زامار zamar زامدار «زام+ ئار» ئەو کەسە ک زام ئاوێژ بۆیە ف آنکه زخمی شده «زام = زخم+ ئا = انداز»

زامارەین zama r̂eyn زاوا زەرِینە «ل» ف اولین داماد خانواده

زامدار zamdar زامار ف زخمی

زامن zamin گرەو، ئەرەوییە ف ضامن، عربی است

زامندار zamindar چەقوو زامنی ف چاقوی ضامن دار

زامەت zamet زەحمەت، عەرەوییە ف زحمت

زامەتدان zamet dan زەحمەت دان ف زحمت دادن

زامەتکیش zamet kîş جەور کیش ف زحمتکش

زان zan ١) ئەوان زاین ٢) بنچینەێ کردارْ زانسن ٣) پاشگرە وە ماناێ زانا ٤) زایین ف ١) می‌زایند ٢) ریشه فعل دانستن ٣) پسوند داننده ٤) زاییدن

زانا zana ١) چشت زان ٢) ئاگا ف ١) دانا ٢) آگاه

زانام zanam زانسم ف دریافتم، دانستم

زانای zanay ١) تْ چشت زانید ٢) زانستی ف ١) تو دانایی ٢) می‌دانستی

زانایی zanayî بنچینەێ زانستن ف دانایی، ریشه فعل دانستن

زاند zanid زانێد ف می‌داند

زانس zanis بنوورِە زانست ف می‌دانست، نگا **زانست** و ترکیباتش

زانسان zanisan زانستیان ف آنها را می‌دانست

زانست zanist زانس ف می‌دانست

زانستن zanistin زانسن، لە ئەوستا (zanimim زانمم) تۆسریاس ف دانستن، آگاه بودن، در اوستا (zanimim زانـمم) نوشته شده

زانسن zanisin زانستن ف مصدر فعل دانستن

زانوو zanû زرانی، ئەژنوو، وێژنی، زەنگوڵە، زانی، لە ئەوستا (zanû زانوو) و لە پەهلەوی (jnû ژنوو) تۆسریاس و لە فەرانسەی (genou) ئۆشن ف زانو، در اوستا (zanû زانو) و در پهلوی (jnû ژنو) و در فرانسه (genou) گویند

زانووگە zanûge دیەکە و تەنگەێگە لە لورِسان ف روستا و تنگه‌ای در لرستان

زانی zanî ١) زانید ٢) زرانی «ل» ف ١) می‌دانی ٢) زانو

زانێ zanê زانێد ف می‌داند

زانیار zanyar ناوێگە کورِانە ف نامی‌مردانه

زانیان zanyan ئەوانە زانید ف آنها را می‌دانی

زانێان zaniêan ئەوانە زانێد ف آنها را می‌داند

زانید zanîd زانی ف می‌دانی

زانێد zanêd زانێ ف می‌داند

زانین zanîn ١) ئۆیە ئەو چشتە زانین ٢) زانسن ف ١) می‌دانید ٢) دانستن

زاوا zawa بنوورِە زاما ف داماد، نگا **زاما**

زاواچرانە zawa çir̂ane جوواو بەڵەێ وەتن لە هەێنْ رەختەبرانە لە لاینْ ماڵ وەژ ف توافق خانواده عروس و پاسخ بله به داماد برای خواستگاری، که معمولا داماد در این زمان بره یا گوسفندی را همراه خود به خانه عروس می‌برد

زاوازەرِینە zawa zer̂îne زامارەین ف اولین داماد خانواده عروس که بسیار مورد توجه خانواده‌ی عروس است

زاوانن zawanin زاێانن ف کمک کردن به زائو برای زاییدن

زاوْت zawit دەڵێگ کْ تووایْ بچەکێد «ل» ف سگ زائو، سگی که هنگامه‌ی زایمانش است

زاوْر zawir ١) زۆیەڵە «گ» ٢) زاوران ف ١) زهره، جرات ٢) زائو

زاوران zawiran زاوْر ف زائو

زاوْرچین zawir çîn زۆیەڵە چین «گ» ف زهره رفتن

زا وزۆ zawzü زاوزێ ف زاد و ولد

زاوزێ zawzê زاو زۆ، لە سەکزی «زیزاد» ئۆشن ف زاد و ولد، در سکزی «زیزاد» گویند

زاوکەڵ zaw keĺ مانگایگ کْ زایە و تیارە کْ کەڵ بگرێد ف ماده گاوی که اولین زایمان را کرده و آماده جفتگیری مجدد است

زاوما zawma زاوماک ف درهم کردن برەها و بزغالەها با مادران‌شان در هنگام کوچ

زاوماک zawmak بنوورە زاوما ف نگا **زاوما**

زاوڵە zawiĺe دیەکەیگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره

زاوەران zaweran زاوران ف زائو

زاوەڵ زائ zaweĺ zaê زاوزێ ف زادو ولد

زائ zaê ١) خواردەمەنی «مڵاکْ زائ نەکرد» ٢) ئەو زائێد ٣) زائێد ٤) شیرە ویەنیرەێ خەلیبە ف ١) خوراکی ٢) می‌زاید ٣) زایید ٤) غله‌ای که تازه شیره شده

زای zay زایی، زاو زێ کرد ف زایید، زایمان کرد

زائیان zaêan زائیانەێ ف کمک کرد تا بزاید

زائیانن zaêanin زاوانن ف کمک کردن برای زاییدن زائو

زائیف zaêif کنفت، کز، ئەرەوییە ف ضـعیف، عربی است

زائیفە zaêif لاناوە لە ئافرەت ف کنایه از زن، ضـعیفه

زائێڵە zaêĺe دەنگْ گیرسن ف صدای گریه وشیون

زاین zayn زایین ف زاییدن

زائینە zaêne پیا بۆ ف متولد شده، زایچه

زایە zaye ئەو زایە ف زاییده

زایی zayî زای ف زایید

زایین zaeyîn زاین ف زاییدن

زبر zibr زێزْ نەرم ف زبر، خشن

زبرە zibre ١) زوورە ٢) زڕوان ف ١) نخاله‌ی غلات ٢) زمین سنگلاخی

زبل zibil ١) زبیل ٢) ریتق ف ١) آشغال ٢) پیخال، فـضله پرندگان

زبلدان zibildan زبیلدان ف آشغالدانی

زبوورد zibûrd ١) کوڕ بێ ژن، واتە هێمان«بوورد» نەکردێە ئەڕاێ دۆیەت «زگورد» ئۆشن واتە «گورتینە»ێ زەدە نەویە ٢) ملهوڕ ف ١) مجرد، پسر مجرد، یعنی هنوز «بوورد» نکرده برای دختر «زگورد» گویند یعنی هنوز بکارتش زده نشده ٢) گردن کلفت

زبوون zibûn بنوورە سەڵتە، زووەن ف نگا **سەڵتە**

زبیل zibîl زبل ف آشغال

زبیلدان zibîldan زبلدان ف آشغالدانی

زپ zip مەمگْ دارْ وەن ف غده‌های پستان مانند درخت ون

زپرت zipirt زرت ف شیشکی کشیدن

زپرتی zipirtî بێ ئاز، زاێف ف شـُل و ول

زپْ زرنگ zipi zirnĝ زرنگ ف چابک، چالاک

زپڵ zipiĺ خپشن ف چاق

زپووڵک zipûĺik خپشن ف چاق وکوتاه قد

زت zit ١) بەل ٢) زێز ف ١) برجسته ٢) ضد

زترە zitre زتە، زتەزت ف تند راه رفتن و جستن بویژه برای کبک

زترەدان zitre dan زتەدان ف جستن و راه رفتن کبک

زتْ زرنگ ziti zirnĝ زرنگ ف چابک، چالاک

زتن zitin زت کریاێ ف برجستگی، برجسته

زتۆنک zitünik زت ف راست شده وبرجسته

زتە zite بنوورە زترە ف نگا **زترە**

زتەدان zite dan بنوورە زترەدان ف نگا **زترەدان**

زتەزت zitezit بنوورە زترەدان ف نگا **زترەدان**

زتەو بۆن zitew bün زگەو دان ف برآمدن چیزی

زتەودان zitew dan زتەو بۆن ف برآمدن چیزی

زچ ziç ١) گژ، گژاو ٢) قوڵیانْ خۆناو ٣) زقە زەق ف ١) کلمه‌ی تشجیع گاو نر برای جفتگیری ٢) تراوش خونابه و چرک از محل زخم ٣) زمین باتلاقی

زچگە ziçge ١) بنوورە زچە ٢) بنوورە قوژگە ف ١) نگا **زچە** ٢) نگا **قوژگە**

زچە ziçe زچگە ف تراوش خونابه و چرک از محل زخم

زخاڵ zixaĺ مۆشکەێ دەم گریاێ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رەژو، رەژی، رێژی، خەڵووز» ئۆشن ف زغال، در دیگر گویشهای کردی «رەژو، رەژی، رێژی، خەڵووز» گویند

زخاڵدان zixaĺdan جی زخاڵ داکردن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «خەڵووزدان، رەژیدان» ئۆشن ف زغالدان

زخاڵ سزن zixaĺ sizin سیەلکن ف بسیار سیاه

زخاڵک zixaĺik سییەڵکن ف سیاه زغالی

زڕ zir̂ ١) پەساکردنْ خەرمان ٢) وراوەێ فرە ٣) زازا «زڕ ئاموزا، زڕ میمزا» ٤) نائەسڵ ف ١) بوجاری کردن خرمن از نخاله ٢) یاوه، لاف بیهوده ٣) فرزند زاده ٤) بدلی، نااصل

زڕئاموزا zir̂ amûza بن ئاموزا ف فرزند پسر عمو

زڕات zir̂at ژک، له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «گەنمەشامی» ئۆشن ف ذرت

زڕاتسۆیەره zir̂at süyere سۆیەره ف هنگامه برداشت محصول ذرت

زڕات کوردی zir̂at kurdî جووریٚ زڕاته ف نوعی ذرت

زڕات هاراتی zir̂at haratî جووریٚ زڕاته کْ پەنج سەرگ گرێد ف نوعی ذرت که پنج بلال می‌گیرد

زڕان zir̂an ۱) زڕانن ۲) ئاشکرا بۆن ۳) خەو زڕیان ٤) کۆیەێگە له کەنۆله ف ۱) بدنام شدن ۲) فاش شدن ۳) پریدن خواب ۳) زرین کوه در کندوله

زڕانن zir̂anin ۱) زڕیان ۲) ئاشکرا بۆن ۳) خەو زڕ بۆن ف ۱) بدنام شدن ۲) فاش شدن ۳) خواب پریدن

زرانی ziranî وێژنی، بنووڕه زانوو ف نگا **زانوو**

زڕاو zir̂aw ۱) زڕیاێ ۲) خەوحرام ف ۱) بدنام شده ۲) خواب پریده

زڕباوگ zir̂bawg باپیره ف ناپدری

زڕبرا zir̂bira براێ ناتەنی ف برادر ناتنی

زرپ zirp ۱) زرت ۲) فرەچاخ ف ۱) شیشکی ۲) بسیار چاق

زرپْ زیپان zirpi zîpan زرمْ زیپان، گەپْ گاڵ ف بازی و هیاهوی کودکانه

زرپْ زاپ zirpi zap زرپْ زیپان ف بازی و هیاهوی کودکانه

زرپ لێ بڕیان zirp lê bir̂yan ۱) لاناوه له چاخ بۆن ۲) له زوورْ خوەشی ئارام وقەرار نیاشتن ف ۱) کنایه از چاق شدن ۲) از فرط شادی آرام و قرار نداشتن، در پوست خود نگنجیدن

زرپووڵک zirpûl̂ik کوڵەزرین، بنووڕه زرین ف نگا **زرین**

زرت zirt زرپ ف شیشکی

زرتْ پرت zirti pirt بەرچەکبەرچەک کردن ف یاوەگویی، رجز خوانی

زرته zirte گووزه کردن، فرته کردن ف فرار کردن

زرتەزرت zirte zirt زرتْ پرت ف یاوەگویی

زرتەکردن zirte kirdin دەرزەنین، فرته کردن ف جیم شدن، فرار کردن

زڕچقه zir̂ciqe جقه «ئاما وەو ئەساسْ نوودرامەوە- بەو زڕچقەێ جەعدْ ئەنبەر فامەوە» «تەقی» ف کلاه تزئینی یا جقه‌ی زربفت

زڕخەو zir̂xew خەو حرام ف پریدن خواب از دیده

زڕزڕ zir̂zir̂ وڕدان ف یاوەگویی

زڕزڕه zir̂zir̂e خشخشه ف جغجغه

زڕزەۆل zir̂izeül زبیل ف آت آشغال

زڕقۆ zir̂iqü باڕەباڕ رییەن ف صدای بعبع کردن‌گله

زرک zirk ۱) زرکْ زنێ ۲) ساچوو ۳) نمۆر ٤) کزر ف ۱) چالاک ۲) عصا ۳) نمناک ٤) نیمەخشک

زڕکردن zir̂ kirdin پەسا کردنْ خەرمان ف بوجاری کردن خرمن از نخاله

زرکْ زنێ zirki zinê زرک، زرنگ ف چالاک وزرنگ

زرکه zirke بریقەێ چەو ف درخشش چشم از دور

زرکەێ چەو zirkeŷ çew لاناوه له نەخفتن ف درخشش چشم، کنایه از بیداری و نخفتن

زرم zirm زرمه ف صدای افتادن جسم سنگین

زرمْ زام zirmi zam بنووڕه زرمْ کوت ف نگا **زرمْ کوت**

زرمْ زیپان zirmizîpan بنووڕه زرپْ زیپان ف نگا **زرپْ زیپان**

زرمْکوت zirmi kwit ۱) شایی وەهەڵپەڕگه کردن ۲) زرمەزرم ف ۱) رقصیدن وشادی کردن در جشن ۲) تراپ و تروپ

زرمووکه زرمووکه zirmûke zirmûke بنووڕه بووبوو کردن ف نگا **بووبوو کردن**

زرمه zirme زرم، دەنگْ کەفتنْ ئامرازْ سەنگین ف صدای افتادن جسم سنگین

زرمەزرم zirme zirm زرمْکوت ف نگا **زرمْکوت**

زرنگ zirnĝ ۱) زرک ۲) جرنگەجرنگ ف ۱) زرنگ، چالاک ۲) صدای بهم خوردن طلاجات

زرنگانن zirnĝanin ۱) زڕیان، زەنگ زڕیان ۲) ئاشکرا بۆن ۳) زرنگیان ف ۱) بدنام شدن ۲) فاش شدن ۳) صدای وزوز گوش

زرنگه zirnĝe ۱) جرنگەجرنگ ۲) زرنگانن گووش ف ۱) صدای بهم خوردن طلاجات ۲) صدای وزوز گوش

زرنگەزرنگ zirnĝe zirnĝ بنووڕه زرنگه ف نگا **زرنگه**

زرنگی zirnĝî چالاکی ف زرنگی، چالاکی

زڕنیشان zir̂nîşan ۱) وه بوونەێ کارْ ترەک کەسێ چڕین و کارێگ تر داشتن ۲) ناو وەێ نیشان... ف ۱) به بهانه کاری کسی را خواستن ۲) نشان به این نشان، به این نشانی که...

زْرو zirw زوور، زبر ف زبر

زڕواق zir̂waq ۱) بنووڕه زلّواک ۲) واقەو بۆنْ چەو، قەلّەو بۆنْ چەو ف ۱) نگا **زلّواک** ۲) خیره شدن چشم در اثر تعجب و...

زروان zirwan ۱) زووران ۲) ڕەقان، بەردەلاّن ف ۱) کویر ۲) زمین سنگلاخی

زروه zirwe ۱) زوران ۲) زورەێ خەلیه ۳) زبره ف ۱) سنگلاخی ۲) نخاله غلات ۳) زبره، درشته

زڕه zir̂e ۱) سرەسرِ ۲) جرنگه ف ۱) صدای عرعر الاغ ۲) صدای جرینگ جرینگ

زره zire قەلّخان ف زره، سپر

زڕەزڕ zir̂ezir̂ ۱) زڕزڕ ۲) جرنگەجرنگ ۳) سرەسرِ ٤) نەخوەشی منالاّن ف ۱) یاوەگویی ۲) جرینگ ۳) عرعر الاغ ٤) بیماری کودکان

زڕەکەو zir̂ekew بالّدارێگه چۆ کەوک ف پرندەای حلال گوشت مانند کبک

زڕیان zir̂yan ۱) بەێ ناو بۆن ۲) هەلّزلّیان ف ۱) بدنام شدن ۲) تبخال

زریقانن zirîqanin زریقه «گ» ف صدای خنده نوزاد

زریقه zirîqe زیقْبالّ «گ» ف صدای خنده نوزاد

زریک zirîk زریکه ف جیغ زدن

زریکانن zirîkanin زریکه کردن ف جیغ زدن

زریکْزاک zirîki zak زریکه کردن ف (زیکه)ی پیاپی

زریکه zirîke ۱) زریکانن ۲) جریوەجریو ۳) زیکه زیک ف ۱) جیغ کشیدن ۲) صدای گنجشک ۳) صدای موش

زریکەزریک zirîke zirîk ۱) زیکەزیک ۲) جریوه جریو ف ۱) صدای موش ۲) صدای گنجشک

زرینگ zirînĝ زرینگانن ف صدای وزوز گوش

زرینگانن zirînĝanin زرینگه کردنْ گووش ف صدای وزوز گوش

زرینگه zirînĝe زرینگانن، دەنگْ وزەوزْ گووش ف صدای وزوز گوش

زرینگەزرینگ zirînĝe zirînĝ بنووڕه زرینگه ف نگا **زرینگه**

زڕیوڕی zir̂î wir̂î ۱) وەرْ چەو تیەریکەو بۆن ۲) تارمایی چەو له زەربەت، له ئەوستا (zeırîveırî زەئیریڤەئیری) ناو برایێ گەشتاسب شا بۆیه کْ زەربْ دەسْ فرەێگ داشتێه، ناو حەقەتیی «زەریر» بۆیه ف ۱) سراب دیدن ۲) دیدن نامفهوم و توهم زا در اثر ضربه، در اوستا (zeırîveırî زئیریوئیری) نام برادر گشتاسب است که قدرت زیادی در ضربه زدن داشته نام واقعی او «زریر»است

زڕیوەت zir̂îwet ۱) ژنێ کْ منالّ کوڕ نیاشتو ۲) دامان دریژ، ئی وشه ئەرەوییه ف ۱) زنی که فرزند پسر بدنیا نیاورد ۲) ذریه، عربی است

زفت zift ۱) زیف، تەنگی ۲) قەۆ ف ۱) سختی ۲) سخت و بزرگ

زفر zifr ۱) بوو چام ۲) زیف ف ۱) بوی نم ۲) سختی، تنگنایی

زق ziq ۱) زل، زت ۲) قولّ داین ۳) باتلاّخی ف ۱) بر جسته ۲) جوشش مایعات بویژه خون ۳) زمین باتلاقی

زقاو ziqaw باتلاخی ف زمین باتلاقی

زقۆم ziqom ژەقۆم، زکۆم ف سرمای خشک وسرد

زقۆم خواردن ziqom xwardin ژەقۆم خواردن ف سرما خوردن

زق وه زەۆ دان ziq we zeü dan ۱) بۆلّقوو دان ۲) چام ژنەفتن ف ۱) بابیل زمین را بافشار کندن ۲) نم کشیدن بسیار

زقەزا ziqe za ئاوەزا ف زمین باتلاقی

زقەزار ziqe zar زقەزەۆ ف باتلاقی

زقەزەۆ ziqe zeü زقەزا ف زمین نمناک

زکلّێ zikl̂ê نزره «گ» ف سکسکه کردن

زکۆم zikom زقۆم «ل» ف سرمای خشک وسرد

زک وزێ zik û zê زاوزێ ف موالید

زگ zig ۱) ناودلّ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «زک، سک، ورگ» ئۆشن ۲) بارْ ژنْ ئێملّه، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « تۆل، پیزه، پز » ئۆشن ف ۱) شکم، در دیگر گویشهای کردی «زک، سک، ورگ» گویند ۲) جنین، درگویشهای دیگر کردی «تۆل، پیزه، پز» گویند

زگ ئێشه zig ıêşe دلّ ژان ف دل درد

زگانی ziganî زگەڕوو ف شکمو، پـُرخور

زگپڕ zigpir̂ ئاوْس، باردار ف باردار

زگپڕکردن zigpir̂ kirdin ئاوس کردن، باردار کردن ف حامله کردن

زگ جەڕدان zig cer̂ dan لاناوە لە ورسیەری کیشان ف کنایە از گرسنگی کشیدن

زگ دڕیا zigdir̂ya ١) گون دڕیا ٢) لاناوە لە منالّ ف ١) فتق شده ٢) کنایە از فرزند

زگ دڕیایێ zigdir̂yaê ١) گون دڕیایێ ٢) نەدار ف ١) فتق شده ٢) فقیر، ندار

زگزل zigzil زگ قەوْ ف شکم گنده

زگ ژان zig jan زگ ئێشە ف دل درد

زگ لەوەڕن zig lewer̂in زگەڕوو ف شکم چران

زگن zigin زگ لەوەڕن ف شکم چران

زگورد zigwird ١) دۆیەتْ بێ شۆ، ئازاو ئەڕایێ دۆیەت، واتە هێمان «گورتینە»ێ زەدە نەوْیە، ئەڕایێ کوڕ «زبوورد» ئۆشن واتە هێمان «بوورد» نەکردێە ٢) ملهڕ ف ١) مجرد، دختر مجرد، یعنی دختری کە «گورتینە» یا بکارتش زده نشده، برای پسر مجرد «زبوورد» گویند یعنی هنوز «بوورد» نکرده ٢) گردن کلفت

زگ وزائێر zig û zaêr سەکوت، رووْمان ف سر و ریخت، ظاهر

زگەڕوو zige r̂û زگن ف شکمو

زگەزگ zige zig خلەخل کردنْ ئایمْ زگن ف حالت راه رفتن آدم شکم گنده

زگەشوورە zige şûr̂e بەلەفیرە ف اسهال

زگەنام zige nam زگەڕوو، لەموور ف شکم پرست، شکم چران

زگەودان zigew dan زلوورەدانْ دیوار ف شکم زدن دیوار

زگیشی zigîşî زگەشوورە ف اسهال

زل zil ١) قەوْ ٢) زەق ٣) چاوک «ل» ٤) زاق نووڕسن ٥) ئاسارەزلە ٦) زرنگ، تەوار «ل» ف ١) بزرگ ٢) برجسته ٣) چالاک ٤) خیره نگاه کردن ٥) ستارەی سحری ٦) زرنگ، چالاک

زڵاڵ zil̂al̂ زۆلاڵ ف زلال، روشن

زلان zilan ١) ئشکەفت ٢) دیەکەێگە لە جووانڕو ف ١) غار ٢) روستایی در جوانرود

زڵاێ زڵ zil̂aê zil̂ بنوورە زڵە ف نگا **زڵە**

زڵتووقە zil̂tûqe جووریێ تەتگەێ منالانەس کْ لە نەێوەچ درْس بوو ف نوعی اسباب‌بازی مانند تفنگ از نی توخالی کە دو سرش را باچوب پنبه می‌بندند وبا فشار یکی ازچوب پنبه‌ها دیگری با صدای ترقه پرتاب می‌شود

زڵچە zil̂çe شڵپە ف صدای جسم نرم و تر کە با پا یا دست فشرده شود

زڵچەزڵە zil̂çe zil̂ç زڵچەێ پەیەڵپەێ ف «زڵچە» پیاپی

زڵف zil̂f پرچ ف زلف

زڵفنج zil̂finc ١) سامێگە «ل» ٢) هاوتایێ ژەقنە بووت ٣) گیائێگە کرمکوش٤) خۆمەڕەژەێ کەو، خۆن مردەگی ف ١) سمی خطرناک ٢) همتای کوفت و زهرمار ٣) گیاهی است برای از بین بردن کرم بدن احشام ٤) خون مردگی ناشی از ضربه روی بدن

زڵفوو zil̂fû پرچگەدار ف صاحب زلف

زڵفەتیر zil̂fetîr نانێگ کْ وە خەوْرْ نەلاتێ درْس بۆیە ف نانی کە با خمیر نرسیده درست شده باشد

زڵق zil̂q ١) گیائێگە هەر چۆ وەڵنگْ چۆنەر ٢) خواردەمەنیگە لە وەڵنگْ چۆنەر ٣) چڵپاوخەڕێ ف ١) گیاهی از تیره چغندر ٢) غذایی کە با برگ پختە چغندر درست کنند ٣) گل‌ولای

زڵقاو zil̂qaw ١) چڵپگاوخەڕێ ٢) زڵق، خواردەمە نێگە لە وەڵنگْ چنەر ک کوڵننەێ ف ١) منجلاب ٢) غذایی کە با برگ چغندر درست کنند

زڵق وە زەق دان zil̂q we zeü dan لاناوە لە زەنبەلەق کردن ئەڕایێ کارێگ ف کنایە از کوشش برای انجام کاری و فراهم نشدن

زڵقە zil̂qe هاوتایێ چڵپە ف همتای «چڵپە»

زڵقیان zil̂qyan چڵپیان، فیسیان ف کاملا خیس خورده بویژه در مایعات

زڵکوور zil̂kûr زەێنکور ف کور باطنی

زلکە zilke زلْگە «گ» ف نگا **زلْگە** و ترکیباتش

زلْگە zilige ١) چخ چیلە ٢) زبیل ف ١) نگا **چخچیلە** ٢) آشغال

زلگە zilge ١) زلکە ٢) خواردەمەنییگە ف ١) گیاهی از تیره چغندریان ٢) غذایی از برنج کە خوب دم نکشیده و خمیری است

زلگەکوڵن zilge kwil̂in زلْگە ف غذایی از برنج کە خوب دم نکشیده و خمیری است

زڵم zil̂m زوور، جەور، ئەرەوییە ف ظلم، عربی‌است

زڵمات ziĺmat ١) تیەریکی، ئەرەوییە ٢) شەوکووری ٣) دیەکەیگە لە چەرداوڕ ف ١) تاریکی، ظُـلمات، عربی است ٢) شبکوری ٣) روستایی در چرداول

زڵمات زاکان ziĺmat zakan شەوەزەنگ ف شب تاریک، تار، ظلمات، دیجور

زڵمات ساکان ziĺmat sakan شەوەزەنگ ف شب بسیار تاریک

زڵواق ziĺwaq ١) زڵواک ٢) شێوەرێ ک خەنە تکْ نێک ف ١) زبانەی قفل ِ در ٢) شیاری که بر روی «نێک» یا دسته دوک ریسندگی است ونخ تابیده شده را از آن عبور می‌دهند

زڵواک ziĺwak بنووڕە زڵواق ف نگا **زڵواق**

زلووره zilûre ١) زگەودانْ دیوار ٢) جووشێ کْ لە هەێنْ دێان دراوردن لە دەم منالەیل درائێ ف ١) نگا **زگەودان** ٢) جوشی که هنگام دندان درآوردن نوزاد در دهان پدید می‌آید

زلوقْبلوق zilüqi bilüq زنوو زنوو ف شلوغ پلوغ

زڵەرچ ziĺhirç زڵهۆرت ف گنده ولندهور

زڵهۆرت ziĺhort زڵهرچ ف گنده ولندهور

زله zile ئاسارەزلە ف ستاره سحری

زڵە ziĺe زڵاێ زڵ «قاڵ کەفتەو قەێتۆل زڵە لە باخان ـ دەرْ ماڵ بیوه بۆ وه چراخان» ف همهمه وجنجال

زڵەزڵ ziĺe ziĺ زڵە ف همهمه بسیار

زلەزل zile zil بنووڕە بڵەبڵ ف نگا **بڵەبڵ**

زڵهە ziĺhe زڵە ف ازدحام، جنجال زیاد

زڵەێخا ziĺeŷxa ناوێگە ژنانە، زڵی ف زلیخا، نامی زنانه

زڵی ziĺî سووکەناو زڵەێخا ف مخفف زلیخا

زلیبلی zilî bilî قرمْ قاڵ، شلْخاێ پلْخ ف هیاهو، جنجال

زلیتاو zilîtaw چلْپگاوخەرێ ف گل‌ولای

زلیمەت zilîmet زەفتی، ئەنگەمە ف دردسر، مشکل

زم zim ١) زمسان «زمێەڕ، زمهاڕ»، لەپەهلەوی (zîm زیم) تۆسریاس ٢) زەم، زام ف ١) زمستان، در پهلوی (zîm زیم) نوشته شده ٢) زخم

زما zima ئەو کەسە ک «زام = زم» ئاویشتی بنووڕە زاوا «ل» ف نگا **زاما**

زماره zimare جووریٚ دۆزەڵەس ف سازی از خانواده نی

زمارەژەن zimare jen کەسێ کْ زمارە ژەنێد ف نوازنده زماره

زمپاره zimpare زماره ف زماره

زمرووت zimrût ١) جەواهرێگە ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) زمرد ٢) نامی‌زنانه

زمسان zimsan زم، زمسو ف زمستان

زمسانە zimsane تایبەتْ زمسان ف ویژه زمستان

زمسانی zimsanî زمسانە ف ویژه زمستان

زمستون zimistun زمسان «ل» ف زمستان

زمسو zimisu زمسان «ل» ف زمستان

زمکان zimkan ١) چەمێگە لە گاوارە، لە «زم+ کان » وە ماناێ زمسان هاتێە ٢) دیەکەیگە لەجووانرۆ ٣) ئەو شوونە کە شوونْ تکیانْ ئاوە «زم = زام+ کان = مەکان» ف ١) رودی بسیار سرد در گهواره برگرفته از «زم = زمهریر+ کان = محل ، مکان» ٢) روستایی در جوانرود ٣) جایی که در اثر چکه آب در زمین کنده شده عبارت است از «زم = زام+ کان = مکان»

زمگه zimge ١) پەچیەێ زمسانی، زم = زمسان+ گە = وەخت ٢) جوورێ کەڵەکە کْ وە دەوار یا هووڕ بانێ پووشنن ٣) وتاق یا جیگەێ کوچگ چنێ چۆ پەچیە ف ١) نگا **پەچیە** ٢) قایقی که روی آنرا با سیاه‌چادر پوشانند تا به هنگام بارندگی از نفوذ آب جلوگیری کند ٣) اتاق یا محوطـه کم ارتفاعی در مناطق سردسیری برای نگهداری دام

زمنەت zimnet ١) زمەت، زەمەت، «تا قێامەت هایدە ژێرْ زمنەتم» ٢) پاشدەس کردن ف ١) مدیونی ٢) پس انداز

زمه zime ١) بڵسک ٢) سێخێ کە دەمپڕ وە پێ کوتن ف ١) سیخ ٢) سنبه‌ای که لوله اسلحه را با آن تمیز کنند

زمهاڕ zimhar̂ زمێەڕ، زمسان هەڕ ف گندمی که برای زمستان آرد کنند

زمهەڕ zimher̂ زمهاڕ ف گندمی که برای زمستان آرد کنند

زمەت zimet بنووڕە زمنەت، زەمەت ف نگا **زمنەت**

زمێە zimŷe بنووڕە زمگە ف نگا **زمگە**

زمیه zimye زمگە ف زمستان‌گاه، محل موقتی گله در زمستان

زمێەڕ zimŷer̂ بنووڕە زمهاڕ ف نگا **زمهاڕ**

زنار zinar بەرزایی کۆیە، وەزەن، زێزْ زنان ف بلندی مخوف در کوه

زنازنا zinazina زنوو زنوو ف همهمه وجنجال سگها

زنان zinan ١) زنازنا ٢) چاڵ قۆل و تیەریک لە کۆیە، وشەێ

زندان لەێ واچە دەرچیە ف ١) هممەمسگها ٢) گودی عمیق و تاریک در کوه، واژه زندان از همین واژه مشتق شده

زنان‌زنان zinan zinan زنازنا ف هممه و جنجال سگها

زنانه zinane زنان، زەنان، چاڵ قۆل و تیەریک لە کۆیە، وشەێ زندان لەێ وشە دەرچیە ف چاه عمیق و تاریک که در دل کوه باشد، واژەی زندان از این واژه مشتق شده

زنبلیق zinbilîq زەنبەلەق ف تلاش وکوشش در زمینه‌ای

زنچ zinc چەنە، لە سمنانی (زونچ) ئۆشن ف چانە، زنخ، در گویش سمنانی (زونچ) گویند

زنجار zincar ژەنگْ مسینە ف زنگزدگی فلز مس

زندان zindan بنووڕە زنان ف نگا **زنان**

زنده zinde زنێ، گیاندار ف زنده

زنده‌گی zindegî زنەی ف زندگی

زنده‌ماڵ zinde maʕl لاناوە لە ریبەن ف کنایه از احشام

زنده‌و مرده zinde û mirde سارده و مەرده ف کنایه از امید و ناامیدی

زنده‌وه‌بۊن zindewe bün زنێەو بۊن ف زنده شدن

زنده وه چاڵ zinde we çaʕl زنێ وە چاڵ کردن ف زنده به گور

زنده وه سەر zinde we ser لە مدەێ ژیان ف در مدت زندگی، کنایه از نپذیرفتن یاپذیرفتن امری در مدت زندگی است

زنده‌وه کردن zindewe kirdin زنێ کردن ف زنده کردن

زنده‌ی zindey ١) لە ماوەێگ ک زنەی هەس ٢) زنەیی ف ١) در زمان حیات ٢) زندگی

زنگه zinĝe زنگەکەو، کەوەزەنگ ف چوب بسیار خشک

زنگه‌زنگ zinĝe zinĝ زینگەزینگ ف وز وز کردن

زنگه‌کەو zinĝe kew کەوەزەنگ ف چوب بسیار خشک

زنوو zinû زنازنا ف هممه وجنجال بویژه برای سگها

زنوو زنوو zinû zinû زنازنا ف هممه وجنجال

زنه zine زنێ ف زنده

زنه‌ڕن zinerîn بنووڕە دەسەڕن ف نگا **دەسەڕن**

زنه‌گوونی zinegûnî ژیان، زنەی، زنگانی«ل» ف زندگانی ، زندگی

زنه‌گی zinegî زنەی، زندەگی ف زندگی

زنه‌ی ziney ١) زندەگی ٢) وە سالم ٣) وە زنێ ف ١) زندگی ٢) سالم، خُرد نشده ٣) در زمان حیات

زنه‌یکردن ziney kirdin زندەگی کردن ف زیستن، زندگی کردن

زنه‌یکه‌ر zineyker زندەگی کەر ف ١) زندگی کننده ٢) کسی که برای زندگی مشترک اهمیت قایل است

زنه‌یی zineyî بنووڕە زندەی ف نگا **زنده‌ی**

زنێ zinê بنووڕە زنەی ف نگا **زنه‌ی**

زنێان ziniêan ١) ئاو زنیان ٢) ناوێگە ژنانە ٣) گیاێگە کْ ئەڕاێ دڵ ژان خاسە ف ١) آب زندگی، آب حیات ٢) نامی زنانه ٣) گیاهی که دم کرده‌ی آن برای دل درد مناسب است

زنێ بۊن zinê bün زندە بۊن ف زنده شدن

زنێ کردن zinê kirdin زندە کردن ف زنده کردن

زنێه‌و بۊن ziniŷew bün زینێەو بۊن ف دوباره زنده شدن

زنێه‌وکردن ziniŷew kirdin زینێەو کردن ف دوباره زنده کردن

زوُ zû ١) گیاێگە خوەشبوو ٢) گیژانگْ سەر ٣) خڕ خواردن ف ١) گیاهی خوشبو ٢) قسمت پیچ خورده مو در پیشانی یا فرق سر ٣) چرخاندن چرخونک

زۊ zü ١) زێژْ دێر ٢) زۊزی ٣) ئەوەڵ وەخت ٤) لە وێەردە «زۊ بردەسەێ» ف ١) زود، شتاب ٢) فوری، زود ٣) اول وقت ٤) دیر زمان

زواڵ ziwaʕl زەواڵ ف دشمن

زوُان zuwan زەبان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «زمان، زبان، زار» ئۆشن لە پەهلەوی (zûwan زووان) و (geman گەمان) ئوسریاس ف زبان، در دیگر گویشهای کردی «زمان، زبان، زار» گویند، در پهلوی (zûwan زووان) و (geman گمان) در واژه (tergeman تَرگمان) نوشته شده

زوُان‌باز zuwan baz پرپەن، فیتْ فەنباز ف زبان‌باز

زوُان‌برەک zuwan bir̂ek گیاێ قرام ک تەنیا مانگا لێ خوەێد ف گیاه «قرام» که تنها گاو میتواند از آن چرا کند

زوُان‌بەسان zuwan besan ١) رووژە گرتن ٢) بێدەنگ بۊن ٣) لاناوە لە ئامادە بۊن ئەڕاێ مردن ف ١) روزه گرفتن ٢) ساکت شدن ٣) حضره‌الموت

زوُان‌پاک zuwan pak زێژْ زووان پێس ف پاک زبان

زوُان‌پێس zuwan pês بەد زووان ف بدزبان

زوُان‌پیەن zuwan pyen پیەن زووان، قسیەکەر ف زبان

پهن، کنایه از سخنور

زوانتاڵ zuwan taɫ زووان تیەڵ «گ» ف تلخ سخن

زوانتیەڵ zuwan tyeɫ زووان تاڵ ف تلخ سخن

زوانتیەڵی zuwan tyeɫî قسیه تیەڵی ف در اثر تلخ سخنی با یکدیگر حرف نزدن، قهر کردن

زوانچەور zuwan çewr خوەشتەوی ف چرب زبان

زوانخەڵەتیان zuwan xeɫetiyan ١) دەم وە یەک هاتن، دەم خەڵەتیان ٢) نەخواستە پوو ئەو دەیشت خسن ف ١) اشتباه گفتاری ٢) نا خواسته حقیقتی را بیان کردن

زوانْخوەیْ خواردن zuwani xweŷ xwardin هەڵەشە، هەڵە، خووڵ کردن لە وتار ف سهوا، اشتباه گفتاری

زواندار zuwandar ١) سەرْ زوواندار ٢) دەمْ زوواندار ف ١) زباندار، کسیکه درمجالس خوب حرف می‌زند ٢) حیله‌گر

زواندریژ zuwan dirîj زوواندار ف زبان‌دراز

زوانسییه zuwan sîye سییەزووان ف سق سیاه

زوانشڕ zuwan şiȓ دەمشڕ ف بدزبان

زوانشرین zuwan şirîn خوەش زووان ف شیرین زبان

زوانشیرین zuwan şîrîn زووان شرین ف شیرین زبان

زوانفام zuwan fam ١) ئەوزەڵ ٢) گیاندارێگ کْ زووانْ ئاێم حالیی بوو ف ١) فهمیده ٢) حیوانی که خواسته انسانها را میفهمد

زوانگرتن zuwan girtin وە قسیه هاتنْ منالْ ف زبان یاد گرفتن نوزاد

زوانگیر zuwan gîr زووانگرتن ف نگا **زوانگرتن**

زوانگیریان zuwan gîryan وە تەپەتەپ کەفتن ف الکن شدن

زوان واکردن zuwan wa kirdin ١) زووانگرتنْ منالْ ٢) لاناوە لە بێدەم و زووانێگ کْ لە بارەیْ چشتیْ بۆشێد ف ١) آغاز سخن گفتن نوزاد ٢) کنایه از آدم ساکتی که در موردی اظهار نظر کند

زوان وە دەما بردن zuwan we dema birdin ١) قسیه نەکردن ٢) تاوێشت داشتن ف ١) سکوت کردن ٢) تحمل کردن

زوانه zuwane زڵواک ف زبانه در

زوانی zuwanî وە زووانی... ف شفاهی، نقل قول

زۆ به zübe پەلە بکە ف عجله کن

زۆ توور zü tûr زۆ رەنج ف زود رنج

زۆ تووریان zü tûryan زۆ رەنجیان ف زود رنجیدن

زۆخ züx زۆخاو ف خونابه و چرک

زۆخ zox زەقۆم «ل» ف سرما

زۆخاڵ zoxaɫ ١) زخاڵ ٢) دیەکەێگە لە هوورزمانەوەن ف ١) زغال ٢) روستایی در هوزمانان

زۆخاو züxaw بنووڕە زۆخ ف نگا **زۆخ**

زۆخدان züx dan خوسه داین ف غصه دار کردن

زۆخْ دڵ züxi diɫ خەم وخوسەیْ دەرۆن ف کنایه از غم و غصه

زۆخ خواردن züx xwardin خوسەیْ فره خواردن ف خونابه خوردن، غصه زیاد خوردن

زۆخم zoxim زقۆم «ل» ف سرما

زۆخمه zoxme سۆخمه ف یلک

زۆخەچەره züxe çere زۆخ دەر، ئەو کەسە کْ هۆیْ سەرە دەردە ف کسی که باعث و بانی اندوه دیگران است

زوُر zûr ١) قووەت، لە ئەوستا (zûre زوورە) و (zeverê زەڤەریْ) و (zawer زاوەر) ولە پەهلەوی (zur زور) نۆسریاس ٢) زڵم ٣) گوشار، خۆشار ف ١) قدرت، زور، در اوستا (zûre زووره) و (zeverê زڤوره) و (zawer زاور) و در پهلوی (zur زور) نوشته‌شده ٢) ظلم ٣) زور، فشار

زْور ziwr زبر، زْورە ف زبر

زۆر zür زبر، زْورە ف زبر

زوُراتن zûratin زوورْ کەسیْ یا چشتیْ هاتن ف از پس قدرت کسی برآمدن

زوُران zûran ململانی ف کُشتی

زْوران ziwran زەق زْورە ف سنگلاخی

زوُرانباز zûran baz زوورانگیر ف کُشتی گیرماهر

زوُرانگرتن zûran girtin زووران ف کُشتی گرفتن

زوُرانگیر zûran gîr زوورانباز ف کُشتی گیر

زوُر بگیر zûr bigîr بنووڕە زوورگیر ف نگا **زوُرگیر**

زوربه zurbe زوورْم «ل» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «زوربه » ئۆشن ف انبوه، اکثریت

زوُرتەپن zûr tepin نیقەڵتووز کردن ف به زور چپاندن

زوُرخانه zûrxane شوونْ پاڵەوانەیل ف زورخانه

زْورد ziwird ١) زێورد ٢) تانکردن ف ١) نگا **زێورد** ٢) زیر

رو کردن خرمن نیمکوب برای کوبیدن با «چان»

زوُردار zûrdar ۱) دەسڵاتدار ۲) توانا لە زوور ف ۱) ستم گر ۲) پُـر قدرت

زوُرداری zûrdarî زڵم کردن ف ستمگری

زوُردان zûrdan ۱) گوشارتن ۲) تەقەلا کردن ف ۱) فشار دادن ۲) کوشش کردن

زْورده ziwirde ۱) بنووڕە زێوردە ۲) تان کردن ف ۱) نگا **زێورده** ۲) زیر رو کردن خرمن نیمکوب

زوُرْزماکی zûri zimakî نقەجڕی، زوور کردن ف زور آزمایی

زوُر کردن zûr kirdin نقەجڕی کردن ف زور زدن

زۆرْگ zürig بنووڕە زۆری ف نگا **زۆری**

زۆرْگپریازْگ zürig piryazig ۱) جل وپیتوو ۲) هەڵەپڵە ف ۱) اسباب واثاثیه اندک ۲) شتاب، عجله

زوُرگیر zûrgîr ۱) زوورەکی ۲) لاناوە لە زوورەکی بێگورتینە کردن ف ۱۱۱) زورکی ۲) کنایه از به زور بر داشتن بکارت

زوُرگیر کردن zûr gîr kirdin بنووڕە زوورگیر ف نگا **زوُر گیر**

زوُرلێ کردن zûr lê kirdin زوور کردن ف زور آزمایی کردن با ...

زوُرْم zûrim ۱) زوورمە ۲) فێشتر ف ۱) بویژە، اکثریت ۲) بیشتر

زوُرمشت zûr mişt ۱) زوور داشتن ۲) زوورْ زماکی ف ۱) قدرت دست ۲) زور آزمایی کردن

زوُر ملی zûrmilî ملهڕی ف زورگو

زوُرمه zûrme بنووڕە زوورْم ف نگا **زوُرْم**

زۆرنا zorna ساز ف سُرنا

زوُرْ نازوور zûri nazûr ۱) تویەنسن و نەتویەنسن ۲) وە نقەجڕی ف ۱) با بی میلی و اجبار کاری را انجام دادن ۲) با هزار زور و زحمت

زۆرناژەن zorna jen سازژەن ف نوازنده سُرنا

زوُره zûre ۱) بنووڕە زروە ۲) وە زوورە ۳) جووش، جووغ ٤) زبری ٥) زەبری و سەختی (زوورەیٚ زمسان) ف ۱) نگا **زروه** ۲) زور است ۳) هنگامه، عنفوان ٤) زبر است ٥) موقعیت نامناسب، زمان نا مناسب

زْوره ziwire ۱) بنووڕە زروە ۲) هەسان ف ۱) نگا **زروه** ۲) مهره چاقو تیز کنی

زۆ ڕەسین zü r̂êsîn ۱) زۆزی هاتن ۲) زۆتر لە وادە ڕەسین ف ۱) زود آمدن ۲) زود رس

زوُرەکی zûrekî وە زوور ف مجبوری، زورکی

زوُرەوان zûrewan زوورانگیر ف کُشتی گیر

زوُری zûrî زوورەکی ف زوری، مجبوری

زۆری zürî ۱) بنووڕە پەتەسوو ۲) بەشێگە لە سییە ماڵ کْ دی کۆیەنە بۆیە ف ۱) نگا **پەتەسوو** ۲) قسمتهایی از سیاه چادر که پوسیده شده و از آن به عنوان «پەتەسوو» استفاده می‌کنند

زوُز zûz سووز سەرما ف سوز سرما

زۆزی züzî وە تن و تێژ ف زود، تند

زۆغم zoxim زۆقۆم ف سرما

زوُف zûf زیف، زفر ف بوی بد ناشی از گوشت مرغابی و...

زۆق zoq زۆخ، زکۆم، زقۆم «ل» ف سرما

زۆقم zoqim زۆغم ف سرما

زۆقۆڵمه zoqoĺme سۆخۆڵمە ف سقلمه

زۆکه züke زۆ بە ف عجله‌کن

زۆل zül گیایٚ باتڵاخی «زەلْزۆل» ف گیاه باتلاقی

زوُڵ zûĺ ۱) حرامزایە ۲) زْورە ۳) زێژْ پەزا ف ۱) بچه حرامزاده ۲) ناخالـصـی غله ۳) دیر پخت

زۆلاو zülaw ۱) چرکاو ۲) ئاوێگ کْ نەیٚ و زەل و... لە تیٚ سەونز بکەێد ف ۱) پساب، چرکاب ۲) آب باتلاقی که در آن نی و... سبز می‌شود

زۆڵاڵ zoĺaĺ زڵاڵ ف زلال، روشن

زۆڵف zoĺf زڵف، پرچ ف زلف

زوُڵگ zûĺig زووڵەیٚ نژی و ماش ف دانه‌های دیر پز غلات

زۆڵمەقوتە zoĺmeqüte سل وەجا کردن «گ» ف بلعیدن

زوُڵه zûĺe بنووڕە زروە ف نگا **زروه**

زوُڵەزا zûĺe za حرامزایە ف حرامزاده

زوُڵەوجمتور zûĺe û cimür ئێلێگە لە کەڵهۆڕ ف ایلی از کلهر

زۆنه züne وێەردە ف گذشته

زۆنێ zünê زۆنە ف گذشته، قدیمه

زوُنین zûnîn زانسن «ل» لەگیلەکی (zunîn زونین) ئۆشن ف دانستن، در گیلکی (zunîn زونین) گویند

زۆه züe هێمان زۆیە ف زود است

زوُه zuwe ١) زوو، گیایێ زوو ٢) نەخوەشییگە لە چەو ک بووده بایێسْ چەرکْپەڕ بۆنْ چەو ٣) کەوڵە ف ١) گیاه «زوو» که خوراکی است ٢) بیماریی که در چشم پدیدار می‌شود و باعث چرکین شدن چشم می‌شود ٣) نگا **کەوڵە**

زۆ هاتن zü hatin ١) ئەوەڵ وەخت هاتن ٢) زۆزی هاتن ف ١) زودتر از موعد آمدن ٢) سریع آمدن

زوُەن zuwen سەڵتە و زبوون ف نگا **سەڵتە**

زوێر ziwiêr پەکەر، نەخوەش ف پریشان، غمگین

زوێری ziwîrî بنووڕە زێورده، گولەوەری ف نگا **زێورده**

زۆیە züye زێزْ دێره، هێمان زۆیە ف زود است، فعلا زود است

زۆیەڵە züyeľe ١) زاڵە، لەگیلەکی (zaľeزاڵە) ئۆشن ٢) کیسەێ سەفرا ف ١) زهره، در گیلکی (zaľe زاڵە) گویند ٢) زهره‌دان

زۆیەڵەبردن züyeľe birdin زاڵەبردن، ترسانن ف زهره بردن

زۆیەڵەتەرەک züyeľe terek زاڵەتەرەک، ترسیان ف زهره ترکیدن، ترسیدن

زۆیەڵەچین züyeľe çîn زاڵەچین ف زهره رفتن

زەهاک zihak زەقەڵ، زەهاک، زانا ف باهوش بویژه برای نوزاد

زەبوون zebûn ١) زایێف ٢) ناتووان ف ١) و٢) ناتوان و ضـعیف

زەبەرد zeberd زەوەرد ف باقدرت ضربه زدن

زەبەردەس zeberdes کارامە ف ماهر، زبردست

زەحفەران zeh̀fern زافران ف زعفران

زەحفەرانی zeh̀feranî زافرانی ف زعفرانی

زەحمەت zeh̀met زامەت، ئەرەوییە ف زحمت، عربی است

زەخار zexar نیقەڵتووز «گ» ف پـُر، لبریز

زەخم zexm بنووڕە زام ف نگا **زام**

زەخماو zexmaw ئەوەڵ ئاوێگ کْ دۆیایێ کاڵینْ تۆلەکی دەنە مەزرا ف نخستین آبیاری پس از کشت نشاء

زەده zede کەلەمە کەفتن ف معیوب

زەدەدار zede dar کەلەمە کەفتێ ف معیوب

زەڕ zer̂ تلا ف طلا

زەڕان zer̂an ١) زەڕزەڕان، گەمەێگە منالانە ک شەوانە ئەنجامێ دەن وەێتەور ک دۆ تیپ لە وەراوەرْ یەک سەف کیشن و چووێگ وە ناوْ زەڕ ئەڵگرن یەێ تیپ چەو بەسێد و ئەو تیپ زەڕ برنگ دەن ئمجا تیپێگ ک چەو بەساس بایەس پەێدایێ بکەێد ٢) گەمەێ زەڕەمشتەکی ف ١) بازیی کودکانه که در شب اجرا می‌شود و در آن دو گروه شئی را که معمولا چوبی به اندازه ده سانتیمتر است را به عنوان «زەڕ» زر یا نشان انتخاب می‌کنند و یک گروه چشم می‌بندد و گروه دیگر آنرا پرتاب می‌کنند و آن گروهی که چشم بسته بایستی آنرا پیدا کند ٢) بازی گول یا پوچ، خالی بندی

زەڕانگووشەیل zer̂angûşeyl تیرەێگن لە گیەلان ف ایلی در گیلانغرب

زەرب zerb ١) زەبەرد ٢) دمڵەک ف ١) با قدرت ضربه زدن ٢) ساز ضرب

زەڕباف zer̂baf وە تلا دۆریایێ ف زربافت

زەڕتاو zer̂taw زەڕباف ف زربافت

زەڕخرید zer̂xir̂d غۆڵام ف بنده زرخرید

زەرد zerd ١) رەنگێگە، لە ئەوستا (zerete زەرەتە) و (zert زەرت) لە وشەێ (zeretuştre زەرەت ئوشترە) تۆسریاس ٢) زەردە، کانزاێگە ٣) بڵێنی، وەزەن «ل» ف ١) زرد، در اوستا (zerete زرته) و (zert زرت) در واژه (zeretûştre زرتاوشتره) صفت حضرت زرتشت نوشته شده ٢) آلیاژ برنج ٣) پرتگاه، بلندی مخوف

زەردا بۆن zerda bün ١) زەردەو بۆن ٢) لاناوە لە شەرمەندە بۆن ٣) رەنگ باختن ف ١) رسیدن غله ٢) کنایه از شرمنده شدن ٣) رنگ باختن در اثر ترس

زەردا کردن zerda kirdin زەرد کردن، لە ترس رەنگ پەڕیان ف رنگ باختن در اثر ترس، ریدن در اثر ترس

زەرداڵە zerdaľe زەردەواڵە ف زنبور کوچک

زەرداو zerdaw زەردگاو ف زردابه

زەرداوڵ zerdawiľ زەرداڵە ف زنبور

زەرداوڵە zerdawľe زەرداڵە ف زنبور

زەرد بۆن zerd bün بنووڕە زەردا بۆن ف نگا **زەردا بۆن**

زەرد کردن zerd kirdin بنووڕە زەردا کردن ف نگا **زەردا کردن**

زەردْگاو zerdigaw بنووڕە زەرداو ف نگا **زەرداو**

زەردوٙڵ zerdûĺ بیم زەرد، لە کرمانی «زەردووڵە» ئۆشن ف کسی کە دراثر بیماری رنگ صورتش زرد و پلاسیدە است، در کرمانی «زَردوولە» گویند

زەردۆڵ zerdoĺ وەوە «ل» ف زنبور عسل

زەردۆیی zerdoyî دیەکەێگە لە جووانرو ف نام روستایی در جوانرود

زەردە zerde ١) جووریٚ ماسیە ٢) لیسکْ خوەر ٣) زەرد، مس وبرنجە ٤) دیەکەێگە لە گاوارە ٥) رەنگیٚ زەردە ٦) زەردینەیٚ خا ف ١) نوعی ماهی ٢) تابش آفتاب ٣) آلیاژ برنج ٤) روستایی در گهوارە ٥) زرد است ٦) زردە تخممرغ

زەردەبەیٚ zerde beŷ بەیٚ رەسی ف میوە بە کە کاملا رسیدە

زەردەچەوە zerde çewe زەردەژووە ف زردچوبە

زەردەخەنە zerdexene بزە ف نیشخند

زەردەدرگ zerde dir̂g زەردەسیری ف نوعیخار

زەردەزەۆەڵ zerde zeüweĺ ١) سیسیا ٢) پرشە پرشْ واران ف ١) پژمردە ٢) نم نم باران

زەردەژاڵە zerde jaĺe زەرداڵە ف زنبور

زەردەژووە zerdejuwe زەردەچووە، زەردەچەوە ف زرد چوبە

زەردەسیری zerde sîrî زەردەدرگ ف نوعیخار

زەردەگەرمی zerde germî زەردەی «ل» ف بیماری یرقان

زەردەڵ zerdeĺ بنوورە زەردووڵ ف نگا **زەردوٙڵ**

زەردەلۆ zerdelü جووریٚ هەلۆیە، زەردە هەلو ف زردآلو

زەردەمار zerdemar ١) جووریٚ مارە ٢) لاناوە لە پرشنگ ٣) کۆیەێگەلە چلەیٚ گیەلاٚن، زەرد وە مانایٚ وەزەنە ف ١) نوعی مار ٢) کنایە از آدم خطرناک ٣) کوهی در گیلانغرب «زەرد» در زبان کردی بە معنی بلندی و پرتگاەاست

زەردەماسی zerdemasî جووریٚ ماسیە ف نوعی ماهی

زەردەلاٚن zerdeĺan مەڵوەنێگە لە هلێران ف روستا و منطقەای در هلیلان با گویش لکی

زەردەواڵە zerdewaĺe زەرداڵە ف زنبور

زەردەو بۆن zerdew bün بنوورە زەردابۆن ف نگا **زەردا بۆن**

زەردەی zerdey ١) یەرەقان ٢) میەریٚ زێژْ یەرەقان ف ١) بیماری یرقان ٢) مهرەای کە اعتقاد دارند دفع یرقان میکند

زەردەیٚ zerdeŷ جووریٚ میبە کْ خوری زەرد دێرێد ف گوسفندی کە پشم زرد رنگ دارد

زەردەیٚ خوەراوا zerdeŷxwerawa ئێواران ف هنگامە غروب

زەردی zerdî زەردەی، لە سەکزی «زەردی» ئۆشن ف بیماری یرقان، در سکزی نیز «زردی» گویند

زەردینە zerdîne زەردەیٚ خا ف زردە تخممرغ

زەڕزەڕان zer̂zer̂an زەڕان ف نگا **زەڕان**

زەرف zerf ١) دەفر، ئەرەوییە ٢) مووڵەت، ئەرەوییە ف ١) ظرف، عربی است ٢) مهلت، عربی است

زەرق zerq بریچە ف درخشش

زەرقْبەرق zerqi berq بریچْباج ف درخشش

زەڕگ zer̂ig زەڕەیٚ ف اندکی، کمی

زەڕگەر zer̂ger زەڕێەر ف زرگر

زەڕگەری zer̂gerî زووانْ چزیٚمزی، زەڕگەرەیل ئڕا یە گ کەسیٚ وە رازێان ئاگا دار نەود ئی بنیایٚ زووانە نانە ف زبان زرگری، زرگران برای آنکە کسیٚ بە راز کارشان و قیمت متعارف بین خودشان پی نبرد چنین زبانی را پایە ریزی کردند

زەرمەجۆلی zermecülî زووڕْزماکی «گ» ف زور آزمایی

زەڕمێشەسی zer̂mêşesî مێشەسی، باڵندەێگە ف پرندە هوبرە

زەڕنە zer̂ne بەشێگە لە ئیلام ف بخشی در ایلام

زەڕنیق zer̂nîq جووریٚ بارۆتە ئەڕایٚ چاشنی ف زرنیق

زەڕنیقە zer̂nîqe زەقینە ف الهام آتشین

زەروور zerûr واجوو، ئەرەوییە ف لازم، ناچار

زەرووری zerûrî واجوو ف ضروری، عربی است

زەرۆن zerün بنوورە زەرۆنی ف نگا **زەرۆنی**

زەڕوزێو zer̂ û zêw تلا و نقرە ف طلا ونقرە

زەرۆنی zerünî تیرەێگ لە سادات کْ خوەێان وە بنەماڵەیٚ دەوریش زەرۆنْ گەلێر زانن و گووشتْ کەڵەشێر لە لایان حرامە، لە ئەوستا (zerwane زەروانە) تۆسریاس کْ ئۆشن برێگ لە زەرتۆشتیەیلْ دەورەیٚ ساسانیەیل بۆنە کْ زەروان یا زەمانە وە خودایٚ خوەێان زانستنە و باوەڕێان یە بۆیە ک ئەهوورامەزدا و ئەهریمەن مناڵەیلْ زەروانە ف طایفەای از سادات کە خود را بازماندگان درویش «زرون» میدانند و خوردن گوشت خروس

را حرام می‌دانند در اوستا (zerwane زروانه) گروهی از زرتشیان دوره ساسانی بوده‌اند که «زروان» را خدای خود پنداشته‌اند و اهورامزدا و اهریمن را فرزندان «زروان» می‌دانند و مانند هندیها هیچ صفتی برای خدا قایل نبوده‌اند

زەڕە zer̂e ١) دیمەن، رەنگینی ٢) کەمێگ ف ١) زیبایی ٢) کمی، اندکی

زەڕەبین zer̂ebîn شیشەێگە هەر چشتێ گەوراتر نیشان دەێد ف ذره‌بین

زەرەت zeret زەرەد، زەرەر ف ضرر، زیان

زەرەچ zereç زارانج، ژرەژ «گ» ف کبک

زەرەد zered زەرەت ف ضرر ، زیان

زەڕەدار zer̂edar رەنگین ف زیبارو

زەرەر zerer زەرەت، زەرەد ف زیان

زەڕەشرین zer̂e şirîn ١) زەڕەدار ٢) سجا ف ١) زیبا رو ٢) محترم و گرامی

زەرەقیان zereqyan زیقْ باڵ کردن «گ» ف از خوشحالی در پوست نگنجیدن

زەڕەکەو zer̂ekew بنوورە زڕەکەو ف نگا **زڕەکەو**

زەڕەکەوک zer̂ekewk بنوورە زڕەکەو ف نگا **زڕەکەو**

زەڕەمشتەکی zer̂emiştekî گەمەێ زەڕان ف بازی خالی بندی

زەرەنگ zerenĝ زەنگ، تەرەک ف درز بسیار ریز

زەرەنگبردن zerenĝ birdin زەنگ بردن ف ترک برداشتن

زەڕهەڵگر zer̂ heĺgir زێڕْ گەن خەرج ف آنکه در حفظ اموالش کوشا است

زەڕی zer̂î ١) ناوێگە ژنانە ٢) پارچەێ زەڕباف ف ١) نامی زنانه ٢) پارچه زربافت

زەڕین zer̂în زەرد، وە رەنگْ زەرد، لە ئەوستا (zerıyrne زەرئیرنە) و لە پەهڵەوی (zerîn زەرین) ئۆسریاس ف زرین، در اوستا (zerıyrne زرئیرنه) و در پهلوی (zerîn زرین) نوشته شده

زەڕینئاباد zer̂în abad بەشێگە لە ئیلام ف بخشی در ایلام

زەڕینجوو zer̂în cû دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپل‌ذهاب

زەڕینچیا zer̂în çya دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

زەڕینەوسیمینە zer̂îne û sîmîne سۆرْسیڵ، تۆل زەڕین، هەسێنەزەڕینە، ئاشگەزەڕینە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کردی « ئەستوونەزێڕینە، کوڵکەزێڕینە، کەسکەسۆر، پەلکەزێڕینە، کێر ستون، کەسکوسور، کەلەستون، موندای حەزرەتی فاتمە، موندای‌ئاشمە، پرچی‌ئایشەوفاتمان، پەلکەڕەنگینە، کوڵکە ڕەنگینە، کێلستوون، هەسارەزێڕینە، هەسیرەزێڕینە» ئۆشن ف رنگین کمان، در دیگر گویشهای کردی «ئەستوونەزێڕینە، کوڵکەزێڕینە، کەسکەسۆر، پەلکەزێڕینە، کێرستون، کەسکو سور، کەلەستون، موندای حەزرەتی فاتمە، موندای ئاشمە، پرچی‌ئایشەوفاتمان، پەلکەڕەنگینە، کوڵکەڕەنگینە، هەسارە زێڕینە، کێلستوون، هەسیرەزێڕینە» گویند

زەڕیەر zer̂ŷer زەڕگەر ف زرگر

زەفت zeft ١) داوڕین، ئەرەوییە ٢) جووریێ دەرمانە، قیل ٣) رادێ زەفت ٤) سەختی ف ١) مصادره، عربی است ٢) نوعی درمان طبیعی برای دفع چرک و بهبودی شکستگی ٣) رادیو ضبط ٤) سختی، دشواری

زەفتکردن zeft kirdin ١) دەنگْ کەسێگ وە بانْ نەوار خسن ٢) داوڕین ف ١) با دستگاه صدای کسی را ضبط کردن ٢) مصادره کردن

زەفتی zeftî زفتی، تەنگی تفتی ف دردسر زندگی، مشکلات زندگی

زەفەر zefer ١) ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە ٢) هەڵکەفتْ خاس، چەوەڕێ هەڵکەفت مەنن ف ١) نامی مردانه ٢) منتظر فرصت شدن، فرصت مناسب یافتن

زەفەر کردن zefer kirdin هەڵکەفتْ خاس دەس دان و کار کردن ف فرصت مناسب دست دادن و کار کردن، از فرصت به دست آمده استفاده کردن

زەق zeq ١) زاق ٢) زق ف ١) برجسته ٢) باتلاقی

زەقاو zeqaw زقاو ف باتلاقی

زەقانن zeqanin زەقە کردنْ کیەر ف صدای بزغاله

زەقنە zeqne ١) ژەقنە ٢) زەقینە ف ١) بسیار تلخ ٢) الهام آتشین

زەقنەبووت zeqnebût ژەقنەبووت، لە سەکزی «زەغنەبود» ئۆشن ف بسیار تلخ، ناگوار، در سکزی «زَغنه‌بود» گویند

زەقوچۆل zeq û çül ئاودووز بۆنْ زام، چرکْ پەڕ بۆن ف

چرکین شدن زخم در اثر تماس با آب

زەقە zeqe دەنگْ ساوا [ف] صدای بزغاله

زەقەزەق zeqe zeq زەقانن [ف] صدای پیاپی بزغاله

زەقەڵ zeqel̂ ١) زهاک ٢) شاوەتی ٣) سیرتخ [ف] ١) با هوش ٢) شهوانی ٣) گستاخ

زەقەڵتە zeqel̂te ژقەڵتە، ژار «ل» [ف] زهر، بسیار تلخ، عربی است

زەقیم zeqîm رفاتەدار [ف] کلفت، ضخیم

زەقینە zeqîne زەرنیقە [ف] الهام شدن، به دل برات شدن

زەل zel ١) جووریَ نەیوەچە ٢) گیاێگە لە زقەزار دراێد [ف] ١) نوعی نی توخالی وباریک ٢) گیاهی‌باتلاقی

زەلام zelam ١) ئەوڵە، نەزان ٢) خەڕەمەکین [ف] ١) ابله ٢) لندهور

زەلان zelan ١) وایَ زێزْ شەماڵ ٢) دیەکەێگە لە مایەشت [ف] ١) بادجنوبی، باد دبور کە نشانە نامید ی و نرسیدن بە اهداف متعالی است ٢) روستایی در مادیدشت

زەلْ زۆل zeli zül زەل [ف] گیاه باتلاقی

زەڵگ zel̂ig زیەڵگ [ف] زهرە

زەڵمئاباد zel̂m abad دیەکەێگەلە ناودەروەن [ف] روستایی در ناودَروَن

زەڵمەجیلی zel̂me cîlî زرپْ زیپانْ منالاَنە [ف] سر و صدا و بازی کودکان

زەڵە zel̂e زیەڵە «ل» [ف] زهرە

زەڵەتەرەک zel̂e terek زیەڵەتەرەک «ل» [ف] زهرە ترک شدن

زەلەڕەش zele r̂eş دیەکەێگە لە سەرپیەڵ [ف] روستایی در سرپـُل ذهاب

زەلیل zelîl ١) بێئەنوا ٢) نەخوەش ٢) کوور [ف] ١) بیچارە و بینوا ٢) بیمار ٣) نابینا

زەلیمەت zelîmet زەفتی [ف] دشواری، سختی

زەم zem زام، زم «ل» بنوورە زام [ف] زخم، نگا **زام**

زەمان zeman هەێن، کات، لە پەهلەوی (zeman زەمان) تۆسریاس [ف] زمان، در پهلوی (zeman زمان) نوشتە شدە

زەماوەن zemawen سۆر، «نەڕا سەێر خاسی نەڕا زەماوەن – ئڕاچە خاسی گەماڵ باوگ خاوەن» واتە «زەم = زام+ ئاوەن = ئاویشتن» زام هاویشتن، زامدار کردن [ف] عروسی، عبارت است از «زەم = زخم+ ئاوەن = انداختن» یعنی زخمە زدن

زەماوەند zemawend سۆر [ف] عروسی

زەمبەر zember زەمەر [ف] ناوە گل کشی

زەمبیل zembîl جووریَ خورجْ دەسی [ف] زنبیل

زەمە zeme زەمەر، زەمبەر «ل» [ف] ناوە گل کشی

زەمەت zemet بنوورە زمەت [ف] نگا **زمەت**

زەمەر zemer زەمبەر [ف] ناوە گل کشی

زەمەق zemeq گوڵێگە [ف] گل زنبق

زەمەگ zemeg سرۆتْ جایَ قەرقوت [ف] ساقەهای غلات کە رنگش تیرەتر از مناطق همجوار است و ناشی از بذرپاشی پـُر است

زەمین zemîn زەو، لەپەهلەوی(zemîk زەمیک)تۆسریاس و لە سەکزی «زمی» ئۆشن [ف] زمین، در پهلوی (zemîk زمیک) نوشتە شدە و در سکزی «زمی» گویند

زەمینگیر zemîngîr زوور لە زرانی برپان [ف] زمین گیر شدن، کنایە از ناتوان شدن

زەمینلەرزە zemîn lerze زەوڵەرزە [ف] زلزلە

زەنا zena زنا، زنوو [ف] همهمە

زەنا زەنا zenazena زنازنا [ف] همهمە، جنجال

زەنان zenan زنان، بنوورە زنانە [ف] نگا **زنانە**

زەنْبەلەق zenibeleq زنبلیق [ف] تلاش و تعجیل در کار

زەنبیل zenbîl زەمبیل [ف] زنبیل

زەنجەفیل zencefîl بنەیَ گیاێگەئڕایَ دەرمان خاسە [ف] گیاە زنجفیل

زەنْخورد zenixwird شەڕ ومرافە [ف] زد وخورد

زەنجیر zencîr چەن حەڵقەیَ ئاسنین [ف] زنجیر

زەنجیرە zencîre ١) لە شوونْ یەک ٢) دیەکەێگە لە چەرداوڕ [ف] ١) مسلسل، پشت سرهم ٢) روستایی در چرداول

زەنجیرەدان zencîre dan وە رزار وسان [ف] در یک ردیف قرار گرفتن

زەنشت zenişt بەلەفیرە، کولیتْ رووده [ف] کولیت روده، اسهال

زەنگ zeng ١) زەرەنگ ٢) ژەنگ ٣) زەنگوڵە [ف] ١) ترک ریز ٢) زنگ فلزات ٣) زنگ، جرس

زەنگان zenĝan دیەکەێگە لە چەرداوڕ [ف] روستایی در چرداول

زەنگبردن zenĝ birdin زەرەنگ بردن ف ترک بر داشتن

زەنگ داین zenĝ dayn ژەنگ داین ف زنگ زدگی

زەنگ زرِیان zenĝ zir̂yan ئابرِوٚ چین ف رسوا شدن، بد نام شدن

زەنگنە zenĝne ١) یەکێ لە ئێڵەیلْ گەورایْ کورد ٢) دیەکەێکە لە ماێەشت ٢) دیەکەێگە لە سۆنقور ف ١) یکی از ایلات بزرگ کُرد ٢) روستایی در ماديدشت ٣) روستایی در سنقر

زەنگنەبرِ zenĝne bir̂ لاناوە لە کوڵ و کوڵبرِ قسە کردن ف کنایە از صراحت بیان، مختصر و مفید بیان کردن

زەنگوڵە zenĝûl̂e ١) زەنگْ ملْ ساورێن ٢) زرانی ف ١) آویز، زنگولەای کە بر گردن حیوان نخراز اندازند ٢) زانو

زەنگوڵەێ ئاو zenĝûl̂eŷ aw ئانگوو ف شبنم

زەنگوڵەنیشان zenĝûl̂e nîşan ١) لاناوەلە شێت ٢) ناسێار وە کارْ نارەوا ف ١) کنایە از دیوانە ٢) انگشت نما، گاو پیشاني سفید

زەنگی zenĝî جوورێ مارە ف مار زنگی

زەنگیاناو zenĝyanaw زنیاو ف آب حیات، آب زندگی

زەنگیانە zenĝyane بنوورِە خرِخاڵ ف نگا **خرِخاڵ**

زەنۆری zenürî ١) دیەکەێگەلە مەسۆری ٢) یەکێ لە تیرەیلْ یارسانە لە لورِسان کْ تۆخمەێ دەوریش زەرۆنْ قەڵەندەرن و چەرخەنشینێان کورِەیلْ عەزیز زەنۆرین ف ١) روستایی در بخش منصوری ٢) یکی از تیرەهای یارسان در لرستان کە منسوب بە دەرویش زەرون قلندر میباشند و مسندنشین این تیره فرزندان سید عزیز ذوالنوری هستند

زەنۆقە zenüqe زنەق «گ» ف زهره

زەنۆقەکردن zenüqe kirdin ١) زیەڵەترەک بۆن «گ» ٢) خوەشیکردن«گ» ف ١) زهرەترک شدن ٢) از خوشحالی در پوست نگنجیدن

زەنە zene نیشانەێ (ـْ) کْ دەنگێگە نە ژێرە نە ژێر نیە و لە رێنۆسْ کوردی لاتین (i) نۆسریێد و لە ئەرەوی «کەسرەێ مۆختەلێسە» وە پێ ئۆشن ک زوورم لە کوردی باشوور وە کار بەنەێ ف علامت سکون کوتاه یا کسره کوتاه در حروف، صدایی کە نە زیر است و نە زیر نیست وبا نماد (ـْ) نمایش دادە میشود و در نگارش کوردی لاتین (i) نوشته میشود و در عربی آن را کسرە مختلسە گویند. در فارسی در جملەی «دوسْت دارم: دوستت دارم» نماد آن بهتر ملموس است

زەنەق zeneq زۆیەڵە ف زهره، شجاعت

زەنەق چین zeneq çîn زۆیەڵە چین ف زهرەرفتن

زەنەقدار zeneqdar نەترس ف نترس

زەنەقهڵاوردن zeneq hil̂awrdin زۆیەڵە چین ف زهره ترک شدن

زەۆ zeü زەمین ف زمین

زەواچ zewaç زل، قەۆ، نەپوورِ ف درشت، بزرگ

زەواد zewad تووشێ، تفاق، خواردەمەنی ف توشە

زەوار zewar ١) زێوار ٢) زێارەتکەر ف ١) کنارە پنجرە ٢) زوار، زیارت کنندە، عربی است

زەوارەکۆیە zeware küye دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا، ئۆشن ئەووردی زەوارە برایْ رووسەم لەورە بۆیە ف روستایی در اسلام آبادغرب، گویند اردوگاه «زوارە» برادر رستم در آنجا بوده

زەواڵ zewal̂ دژمن ف دشمن

زەۆتەپن zeü tapin جادە تەپن ف غلطک

زەوج zewic جوورێ کیلەمەن ف نوعی پیمانە

زەوچنە zewçine بنوورِە زەوچەنە ف نگا **زەوچەنە**

زەوچەنە zewçene ١) چنارْم، جەوشەنە، سەرما ٢) نوورِێگە ف ١) لرزش در اثر سرما ٢) نفرینی است

زەوچەنەکردن zewçen kirdin جەوشەنە کردن ف لرزیدن در اثر سرما

زەۆزار zeü zar زارْزەۆ ف زمین کشاورزی

زەوق zewq ١) کەێف ٢) پەسەنْ خوەێ ف ١) شادی، عربی است ٢) سلیقە، عربی است

زەوق کردن zewq kirdin خوەشی کردن ئەرِایْ کەسێ ف برای کسی شادی کردن

زەۆلەرزە zeü lerze زەمینلەرزە ف زلزلە

زەوڵەک zewl̂ek بنوورِە چەوڵەک ف نگا **چەوڵەک**

زەوەرد zewerd زەبەرد، زوور، لە ئەوستا (zeverê زەڤەرێ) نۆسریاس ف با تمام قدرت، باضربت، در اوستا (zeverê زوری) نوشته شده

زەوەردێ zewerdê بنوورِە زێوردە ف نگا **زێوردە**

زەوی zewî زەوین، زەۆ «گ» ف زمین

زەوین zewîn ١) زەۆ، زارْ زەۆ «گ» ٢) زوێر ف ١) زمین

۲) پریشان، غمگین

زەوی وزار zewî û zar زەوزار «گ» [ف] زمین کشاورزی

زەهاک zehak بنوورە زهاک [ف] نگا **زهاک**

زەهاو zehaw ۱) زنێ، ئاوەدان ۲) شارێ سەرپیپەڵ [ف] ۱) شاداب و سر زنده ۲) نام شهر سرپل‌ذهاب

زەهر zehr ژار، زار [ف] زهر، نگا **زار** و ترکیباتش

زەهڵە zehl̂e ۱) زالۆ «ل» ۲) زۆیەڵە «ل» [ف] ۱) زالو ۲) زهره

زەیچ zeyç زیچ، زەوێ دەیمیێگ ک تازە ئاوییەو بۆیە [ف] زمین دیمی که تاز آبی شده و اولین بار آبیاری شده و آب خورده

زەیرەزەوێ zeŷre zeü زەوێ چەکرێز [ف] زمین آبرفتی که رنگ آن با زمینهای همجوار متفاوت است

زەیری zeyrî بنوورە خۆرمازەیری [ف] نگا **خۆرما زەیری**

زەیتون zeŷtün بەرێ دارێگە چەور [ف] زیتون

زەیم zeŷm زیم، کەنێ هەسەڵێگ ک لە کۆیەسانان بوو [ف] کندوی عسل طبیعی که در کوهستان باشد

زەین zeŷn ۱) یەێهووش ۲) زەیم [ف] ۱) ذهن، هوش ۲) نگا **زەیم**

زەیندار zeŷn dar یەێهووش دار [ف] باهوش

زەینەین zeŷneyn دیەکەێگە لە بێڵەوار [ف] روستایی در بیلەوار

زەینکوور zeŷn kûr ئەوڵە [ف] ابله، کودن

زەینەلان zeyne lan دیەکەێگە لە جەلالوەن کێ ئاڵ حەقن [ف] روستایی با گویش لکی بر آیین یارسان در جلالوند

زەینەڵخانی zeŷnel̂xanî دیەکەێگە لە حەسەنئاباد [ف] روستایی در حسن‌آباد

زەینەو zeŷnew سووکەناو زەینەب [ف] مخفف زینب

زەیە zeŷe شەرمینەێ مانگا، ئرای بزن و مییە «گجگ » و ئرای وڵاخ و ماین «تەن» ئۆشن [ف] مادینه گاو، برای بز و گوسفند «گجگ» و برای الاغ و اسب «تەن» گویند

زی zî زێ، زۆزی «ل» [ف] زود، فوری

زێ zê ۱) کیشێ «ز» ۲) زێەک ۳) پاشگرە وە ماناێ زایین ٤) پاشگرە وە ماناێ پێابۆ [ف] ۱) حرف «ز» ۲) نگا **زێەک** ۳) پسوند به معنی زاینده ٤) پسوند به معنی زایده شده

زێ ئەسپان zê espan ۱ ۱۱) دۆیاپووشێ کێ خەنەێ کووڵ مانگاێ تازەزا تاسەرما نەخوەێد یا چرکێپەڕ نەو ۲) ئانفولانزاێ مانگا [ف] ۱) گونی یا نمدی که روی گاوه تازه زایده اندازند تا از عفونت یا سرماخوردگی گاو جلوگیری کند ۲) آنفولانزای گاوی

زێا ziêa زێاێ، زێاتی [ف] زیاد، بسیار

زێاتی ziêatî زێادی [ف] زیادی، اضافه

زێاد ziêad فرە [ف] زیاد

زێادە ziêade ۱) ژمارەێ سێنزە ۲) زێاێ [ف] ۱) عدد سیزده ۲) زیاده، بیش از حد

زێادی ziêadî زێاتی [ف] زیادی

زێارەت ziêaret دیدار لە گڵکووێ ئێمامزاێە و ئیمام [ف] زیارت، عربی است

زێارەتکردن ziêaret kirdin دیدارێ قەوم وخیش و گڵکووێ ئێمامزاێە و ... [ف] زیارت کردن

زێارەتگا ziêaretga جی زێارەت [ف] زیارتگاه

زێان ziêan زەرەت [ف] زیان

زێانکار ziêankar زەرەت رەسان [ف] زیانکار

زێانکردن ziêan kirdin زەرەت کردن [ف] زیان کردن

زێانی ziêanî ئاژەڵ زێانکار، لە ئەوستا (azyanî ئازیانی) و (zeiyenî زەیەنی) و لە پەهڵەوی(ziyan زییان) تۆسریاس [ف] حشمی که به مزارع مردم لطمه زند، در اوستا (azyanî آزیانی) و(zeiyenî زینی) و در پهلوی (ziiyan زییان) نوشته شده

زێانیکەر ziêanî ker ئاژەڵ زێانکار [ف] زیانکار

زێاێ ziêaê زێاد، فرە [ف] زیاد باد

زێاێکەر ziêaêker زامەت کیشان ئەڕاێ پێشکەفتن [ف] ساعی

زیپ zîp ۱) زرپێ زیپان ۲) جوورێ پووشەمەنیە ۳) خڕ خڕە [ف] ۱) جنجال بچەها ۲) کاپشن ۳) زنجیر کاپشن

زیپان zîpan زرپێ زیپان [ف] شلوغ کاری بچەها

زیپ‌زیپکە zîp zîpke زیپ [ف] زنجیر بالا برنده، زیپ

زیپکە zîpke ۱) لەپەر «گ» ۲) سخری، سەخری [ف] ۱) نوعی جوش ۲) باسن

زیتەڵ zîtel̂ جیتەڵ [ف] زرنگ

زیچ zîç ۱) بنوورە زێەک ۲) زەیچ [ف] ۱) نگا **زێەک** ۲) زمین دیمی که تازه آبی شده و اولین آب خورده

زیچگ پاچگ zîçig paçig خواردەمەنییگە کێ لە گییە و

ڕووده دڕس بوو [ف] خوراکی که از روده و معده گوسفند که بدور هم پیچیده شده و همراه با کله‌پاچه پخت کنند ومی‌خورند

زێد zêd ١) جی له دالگ بۆن ٢) ماوا [ف] ١) محل تولد ٢) میهن

زێدەوان zêdewan چاوەدێڕ زێد [ف] نگهبان، نگهبان مرز و بوم

زیڕ zîr̂ جیکه، زیڕانن [ف] جیغ نازک

زێران zêran دیەکەێگە لەجووانڕو [ف] روستایی در جوانرود

زیڕانن zêr̂anin زیڕە کردن [ف] جیغ کشیدن

زێرچەم zêrçem پۆشالێگ کْ نەنەێ ژێرْ چوو تازۆتر ئاگر بگرێد [ف] خرده کاغذ و پوشال که برای سرعت بخشیدن به اشتعال هیزم گذارند

زیردرگ zîr dir̂ig میلْگ، گوڵێگە خۆمچەێ چۆ سرێنجگە و خواردەمەنیە [ف] نوعی گل که غنچه‌اش در پاییز مانند سنجد سرخ می‌شود و خوراکی است

زیڕن zîr̂in زێڕە کردن [ف] جیغو

زیڕوو zîr̂û فتوور دراتن، ژێرْ ڕۆ بۆن [ف] نابود شدن

زیڕوو دراتن zîr̂û diratin فتوور دراتن [ف] نابود شدن

زیڕە zîr̂e ١) زیڕانن ٢) جەڕ نیمەڕوو [ف] ١) جیغ ٢) غلغله ظـهر

زیرە zîre تۆیەمْ گیاێگە خواردەمەنی وخوەشبوو [ف] زیره

زیڕەزیڕ zîr̂e zîr̂ زیڕە کردن [ف] جیغ پیاپی

زیڕە کردن zîr̂e kirdin زیڕانن [ف] جیغ کشیدن

زیڕەکەر zîr̂eker جەڕ نیمەڕوو [ف] غلغله ظـهر

زێز zêz دژ، دش [ف] ضد، برابر

زێز بوون zêz bûn دژ بوون [ف] ضد بودن، دشمن بودن

زێزْ گیان zêzi gyan دژْ گیان [ف] دشمن جانی

زیف zîf ١) سەختی ٢) بوو گووشتْ مامراوی و...، له سەکزی «زەفت» ئۆشن ٢) بوو لەجەن [ف] ١) سختی، تنگی ٢) بوی گوشت مرغابی، در سکزی «زَفت» به مزه گس گویند ٣) بوی لجنزار

زیق zîq ١) خوەشی ٢) دق ٣) دەنگْ وەچکه پشی [ف] ١) شادی ٢) دق کردن ٣) صدای بچه گربه

زیقانن zîqanin زیڕانن [ف] جیغ کشیدن

زیقاو zîqaw ئاو زیقاو [ف] آب لجنزار

زیقاوڵە zîqawl̂e جووریێ باڵندەێ ماسیخوەره ٢) زیقْ باڵ [ف] ١) مرغ ماهیخوار ٢) شادی کردن نوزاد

زیقْ باڵ zîqibal̂ زیقاوڵە کردنْ مناڵ [ف] شادی کردن نوزاد

زیقْ زاق zîqi zaq زیقانن [ف] جیغ کشیدن پیاپی

زیقن zîqin زیقوو [ف] جیغو

زیقوُ zîqû زیقن [ف] جیغو

زیقْ وڵنْگ zîqi wil̂inĝ قیژْ وڵنْگ [ف] جیغ وداد

زیقْهڕ zîqi hir̂ قیژْ قاژ [ف] جیغ وداد

زیقە zîqe زیقانن [ف] جیغ کشیدن

زیقەزیق zîqe zîq زیقانن [ف] جیغ پیاپی

زیقەوڵە zîqewl̂e بنووڕە زیقاوڵە [ف] نگا **زیقاوڵە**

زیک zîk دەنگْ ژێر [ف] صدای نازک و زیر

زێک zêk بنووڕە زێەک [ف] نگا **زێەک**

زیکانن zîkanin بنووڕە زریکانن [ف] نگا **زریکانن**

زیکْزاک zîki zak زیکەێ هەیتاهەیت [ف] صدای «زیکه»ی پیاپی

زیکن zîkin زیکوو [ف] کودکی که با صدای نازک و زیر گریه می‌کند

زیکوو zîkû زیکن [ف] کودکی که با صدای نازک و زیر گریه کند

زیکە zîke بنووڕە زریکە [ف] نگا **زریکه**

زیکەزیک zîkezîk بنووڕە زریکەزریک [ف] نگا **زریکه زریک**

زیل zîl زیک، لەسەکزی «زیل» ئۆشن [ف] صدای نازک و زیر ، در سکزی نیز «زیل» گفته می‌شود

زیڵ zîl̂ مووسیر «ل» [ف] موسیر

زێڵ zêl̂ زۆیەڵە، زات، دڵ «له دۆر دڵبەر، له نزیک زێڵبەر» [ف] زهره، دل، شجاعت

زیلْ بەم zîlibem ١) دەنگْ جووشیانْ ئاو ٢) قرمْ قاڵ [ف] ١) صدای غلغل آب جوش ٢) همهه، جنجال

زیلوو zîlû جووریێ ژێر راخەره [ف] زیلو

زیلە zîle سیلە، چەپاڵە [ف] سیلی

زیلەک zîlek ژره، ژیر [ف] زیرک، باهوش

زیم zîm بنووڕە زەێم «ل» [ف] نگا **زەێم**

زێمڵ zêmil̂ ١) هەڵبەزدابەز ٢) چەتۆنی [ف] ١) جست وخیز ٢) پر رویی، گستاخی

زیمووڵە zîmûl̂e چەلْ مل [ف] سر بار کسی بودن

زیمەڵپەڕ zîmel̂per̂ مناڵ سیرتخ، له مەتەڵ کووسه و

زیمەڵپەڕ وەرگێڕ بۆیە ف بچە گستاخ

زین zîn جلْ پشتْ ئەسپ ف زین

زینگ zînig زنێ، زندە ف زندە

زینگانن zînĝanin زینگەزینگ ف وز وز مگس

زینگانی zînganî زنەی ف زندگانی

زینگە zînĝe ۱) زینگەێ گوڵە ۲) زینگەێ مەێەس ف ۱) زوزە فشنگ ۲) وز وز خرمگس

زینگە zînige ۱) سووکەناو زینەت ۲) زنێە ف ۱) مخفف زینب ۲) زندە است

زینگەچاڵ zînige çaĺ زندە وە چاڵ ف زندەبە گور کردن

زینگەو بۆن zînigew bün زنێەو بۆن ف دوبارە زندە شدن

زینگەزینگ zînĝe zînĝ زینگانن ف وز وز مگس

زینێ zînê زنێ، زینگ ف زندە

زینێەو بۆن zînŷew bün زنێەو بۆن ف دوبارە زندە شدن

زینێەو کردن zîniŷew kirdin زنێەو کردن ف دوبارە زندە کردن

زێو zêw ۱) نقرە ۲) سیماو ف ۱) نقرە ۲) جیوە

زیوا zîwa ۱) رەنگین ۲) ناوێگە ژنانە ف ۱) خوشگل ۲) زیبا، نامی زنانە

زێوار zêwar زەوار، پەراوێز ف کنارە پنجرە و...، زوار

زێوار گرتن zêwar girtin پەراوێز گرتن ف زوار گرفتن بر چیزی

زێوارە zêware پەراوێز ف زوار

زێورد zêwird ۱) زێوردە ۲) تانکردن ف ۱) غلەای کە هنوز شیرە است و آن را با ساقە چیدە و دستە می‌کنند و بر آتش تفت می‌دهند و می‌خورند ۲) زیر رو کردن خرمن نیمکوب برای کوبیدن دوبارە با «چان»

زێورد کردن zêwird kirdin تانکردن ف زیر و رو کردن خرمن نیمکوب

زێوردە zêwirde گولەوەری ف غلەای کە شیرە است و آنرا باساقە بریدە و دستە کردە و روی آتش برشتە کنند ومی‌خورند

زیوْری zîwirî دەیشتێگە لە حەسەن ئاوا، گاهس وە خاترْ هەوایْ سەردی وە پێ ئۆشن «زیوْری = سیبری» وەڵام لە راسا لە ناو «زۆبەیدە» ژنْ هاروونەڕەشید وەرگێڕ بۆیە، ئی دەیشتە ملْک زۆبەێدە خانم بۆیە ف دشتی وسیع در حسن آباد، شاید بخاطر هوای سردش آنرا با سیبری مقایسە می‌کنند و نام «زێوْری» را بر آن نهادەاند اما واقعیت این است کە از نام «زبیدە» زن هارون‌الرشید مشتق شدە و این دشت ملک زبیدە بودە است

زیوە zîwe ۱) ترۆسکە ۲) نقرە ف ۱) درخشش از دور ۲) فلز نقرە

زیوەزیو zîwezîw ۱) جریوەجریو ۲) ترۆسکەترۆسک ف ۱) صدای جوجە ۲) سوسو زدن

زێەک ziŷek شیرتەڕ، ئەگەر زێک بکوڵنیدەێ بوودە بڵکاف ئەگەر وەلْ شیرەو قاتیی بکەید بوودە لووی ف اولین شیری کە پس از زایمان از گاو یا گوسفند بدوشند، اگر «زێەک» را بجوشانند آنرا «بڵکاف» گویند و اگر باشیر مخلوط کنند آنرا «لووی» گویند

زیەڵگ zyeĺig ۱) زۆیەڵە ۲) کیسەێ سەفرا ف ۱) ترس ۲) کیسە صفرا

زیەڵە zyeĺe بنووڕە زیەڵگ ف نگا **زیەڵگ**

زیەڵێ zyeĺê بنووڕە زیەڵە ف نگا **زیەڵگ**

زیەڵێ هڵاوردن zyeĺê hiĺawrdin ترسیان ف زهرە ترک شدن

زیەم zyem ۱) زام، زەخم «ل» ۲) دمەڵ «ل» ف ۱) زخم ۲) دمـُل

زێ یاێ zêyaê زێاێ ف زیاد، زیادی

ژ

ژا ja قاویش ف نشخوار کردن حیوانات

ژاژ jaj ١) پۆل، دارایی ٢) نەشە کردن ف ١) سرمایە، دارییِ ٢) نشئە شدن، شارژ شدن

ژاژداری jaj darî پۆلداری، خەرپۆلی ف سرمایە داری

ژاژیل jajîl فرە وڕا ف وراج

ژاک jak ١) ژەک ٢) کوتر کردن «گ» ف ١) وراجی کردن ٢) پافشاری

ژاکانن jakanin ١) سیسگانن ٢) وڕاوە کردن ف ١) پژمردن ٢) وراجی کردن

ژاکاو jakaw پڵمژگیایٚ ف پژمرده

ژا کردن ja kirdin قاوێش کردن ف نشخوار کردن

ژاکەژاک jake jak ژەکەژەک ف وراجی کردن

ژاکیاگ jakyag پڵمژگیایٚ ف پژمرده

ژاکیان jakyan پڵمژگیان ف پژمرده شدن

ژاڵ jaȴ ١) ژار ٢) قەژیەڵێ، گیایێگە «گ» ف ١) زهر ٢) گیاه خرزهره

ژاڵگە jaȴge ١) دیەکەێگە لە رێژاو ٢) دیەکەێگە لە گوواوڕ ف ١) روستایی در ریژاو ٢) روستایی در گواور

ژاڵە jaȴe ژاڵ، قەژیەڵێ «گ» ف گیاه خرزهره

ژام jam چام، نم ف نم، رطوبت

ژان jan ١) ئێیش ٢) ئێشْ زایین ف ١) درد ٢) درد زایمان

ژانْباد jani bad ١) دڵ پێچە ٢) ژانْ ژوو ف ١) دل پیچه ٢) روماتسیم

ژان بکەی jan bikey ئێیش بگرید، نوورێگە ف نفرینی است، درد بگیری

ژاندار jandar جاندار ف ژاندارم

ژانْژوو jani ju ١) ژانْ منالْ زایین ٢) ژانْ پەلْ پوو ف ١) درد زایمان ٢) رماتیسم

ژانکردن jan kirdin ١) ئێیش کردن ٢) لاناوە لە بێقەراری ٣) نوورێگە ف ١) درد کردن ٢) کنایه از کسی که بیتابی می‌کند ٣) نفرینی است

ژانگرتن jan girtin ئێشْ زایین ف درد زایمان

ژانگیە janĝye بنووڕە جانیە ف نگا **جانیه**

ژاو jaw ١) ئاژاوە ٢) چەتاڵی، لە سکایی «ژاوە» ئۆشن ٣) ئێش «دڵم ژاو خوەێد» ف ١) آشوب ٢) ولگردی، در سکایی «ژاوه» گویند ٣) درد

ژاوخواردن jaw xwardin ١) چەتاڵی، گەزاڵی ٢) دڵ هەڵشێویان ف ١) ولگردی کردن ٢) دل بهم آمدن

ژاومەرگ jawmerg دیەکەێگە لە گوواوڕ ف روستایی در گواور

ژاوهەڵاوردن jaw hiȴawrdin ١) چەتاڵی کردن ٢) کووەو بۆن لە دەورْ چشتێ ف ١) ولگردی کردن ٢) جمع شدن به دور چیزی یا کسی

ژاوە jawe ١) ئاژاوە ٢) ژاوەژاو ف ١) آشوب ٢) آمد و شد کردن از روی بیکاری

ژاوەژاو jawe jaw ١) ژاو خواردن ٢) ئاژاوە ف ١) ول ول گشتن ٢) آشوب

ژایێ دما jaê dima لە ئەولا «ل» ف پس از این

ژایێوەر jaê wer وەرجلە یە «ل» ف پیش از این

ژبن jibin بەرجد، سەد لە سەد ف صد در صد، حتما، بدون شک

ژپارەو jiparew لە پارەکەوە ف از پارسال به بعد

ژچە jiçe ئەڕا ف برای چه

ژرە jire زهاک، ژێر، لە زاراوەیلْ ترەک «ژیر» ئۆشن و وشەێ

«هەژیر» واتە هەمیشە زانا لەیّ وشە وەرگێڕ بۆیە ف با هوش، زیرک، در دیگر گویشهای کردی «ژیر» گویند و «هـَژیر» از این واژه مشتق شده است

ژرەج jirec زارانج «ل»، بنووڕە ژرەژ ف نگا **ژرەژ**

ژرەژ jirej کەوکێ نێر «ل» لەسکایی «ژرژ» ئۆشن ف کبک نر، در سکایی «ژرژ» گویند

ژرێژ jirêj ژێرێژ ف قلع

ژژوو jijû ججو، سێخچوولێ، لە پەهلەوی (juje ژوژە) و (jijuk ژژووک) ئۆسریاس، لە زاراوەیلێ ترەکێ کوردی «ژوژو، ژوژی، ژژووک، ژوشک» ئۆشن و لە ئازەری «ژژو» و لە فەسایی و خارکی «زوزو» ئۆشن ف جوجەتیغی، در پهلوی (juje ژوژە) و (jijuk ژژووک) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «ژوژو، ژوژی، ژژووک، ژوشک» گویند و در آذری «ژژو» و در فسایی و خارکی «زوزو» گویند

ژقلتە jiqiĺte ١) زلفنج «ل» ٢) فرە تیەڵ «ل» ف ١) نوعی سم کشنده ٢) هر خوراکی بسیار تلخ

ژک jik ١) شیرتەڕ، زێەک «ل» ٢) زرات شیرە «ل» ف ١) شیری که پس از اولین زایمان گاو یا گوسفند می‌دوشند ٢) ذرتی که هنوز بلالش پـُر نشده

ژلە jile جلەشڕ «ل» ف اختاپوس

ژمار jimar ئەژمار ف شمار

ژمارتن jimartin ژمارە کردن ف شمارش

ژمارە jimare ژمارتن ف شمارە

ژماریا jimarya ئەژماریا ف شمرده شد

ژماریاگ jimaryag ژماریاێ ف شمرده شد

ژماریان jimaryan ئەژمارتن ف شمردن

ژماریاێ jimaryaê ژماریاگ ف شمرده شد

ژن jin زێژێ پیا، ژەن، لە ئەوستا (cen جەن) و (gina گنا) و لە پەهلەوی (jen ژەن) ئۆسریاس و لە سمنانی (جنی) و (جنیکا) و لە بەلووچی (جەنی) ئۆشن ف زن، در اوستا (cen جن) و (gina گنا) و در پهلوی (jen ژن) نوشته شده و در سمنانی (جنی) و (جنیکا) و در بلوچی (جنی) گویند

ژنێ ئاوپاش jini aw paş ژنێ گەنەکار، جندە ف زن بد کارە، فاحشه

ژنانە jinane هەرچیێ ک هەرەچیێ وە ژن بیاشتوو ف کار زنانه

ژنانی jinanî پیاێگ کێ چۆ ژن رەفتار کەێد ف مردی که رفتار زنانه دارد

ژناوژن jinaw jin ژن وە ژن ف معاوضه دختر یا خواهر

ژنباز jinbaz گەڕا ف زنباره

ژنبازی jinbazî گەڕای ف زنباره‌گی

ژنتلاقدان jin tiĺaq dan ئاخرەیلێ وەفرانبار و ئەوڵەیلێ خاکەلیێە ف برابر اواخر بهمن و اوایل اسفند

ژنخوازین jin xwazîn مارە کردن و سۆر کردن ف زن گرفتن

ژندار jin dar زێژێ زگورد ف مرد متاهل

ژنێ زا jini za ژن و زا ف زن وبچه

ژنوو jinû ١) لەیّ نوو ٢) بنووڕە زانوو ف ١) از نو، دوباره ٢) نگا **زانوو**

ژنواژن jin wa jin ژن وە ژن ف معاوضه دختر یا خواهر

ژنوزا jin û za ژنێ زا ف زن وبچه

ژن وژن خواز jin û jin xwaz فامیلێ کردنێ دۆ ئێڵ ف نزدیکی دو تیره یا طایفه در اثر ازدواج با هم

ژن وە زوور jin we zûr شاکەڵ، شەکەڵ ف زن ذلیل

ژن وەژن jin we jin ژناوژن ف معاوضه دختر یا خواهر

ژن هاوردن jin hawrdin ژن خوازین ف زن گرفتن

ژنەفتن jineftin ئەژنەفتن ف نگا **ئەژنەفتن** و ترکیباتش

ژنەگان jinegan ژنەیل ف زنها

ژنەگە jinege هەیّ ژن ف ای زن

ژنەل jinel ژەنگەل «ل» ف ای زنها

ژنەیل jineyl هەیّ ژنەیل ف ای زنها

ژنەو jinewa شنەوا ف شنوا

ژنەوین jinewîn بنووڕە ئەژنەفتن ف نگا **ئەژنەفتن** و ترکیباتش

ژوو jû ژانێ ژوو ف درد

ژۆژ jüj کۆژ، قۆژ، بنووڕە کۆژ ف نگا **کۆژ**

ژۆژاڵگ jüjaĺig زەرداڵە ف زنبور

ژۆژوو jojû بنووڕە ژژوو ف نگا **ژژوو**

ژۆژە ژۆژ jüjejüj گاسکەگاسک ف آرام حرکت کردن

ژۆڵ ژاڵ jüli jal جۆڵێ جاڵ ف جنبش

ژۆلە jüle جۆلە ف جنب وجوش

ژوُن jûn ١) ژان ٢) فرە وەتن «ژوون گەردانن» ٣) دژمین

«ل» ٤) مەتەخشەڵ «گ» ٥) چناوکە ف ١) درد ٢) وراجی ٢) دشنام ٣) بُت، صنم ٤) چانه، فَک

ژوُن گەردانن jûn gerdanin ١) زووان چەوری ٢) فرە وڕای ف ١) چرب زبانی کردن ٢) وراجی کردن

ژۆیەر jüyer لایَ بان، لە سمنانی (ژوەری) ئۆشن ف سمت بالا، در سمنانی (ژوری) گویند

ژە je ژ، لە ف از، ز

ژەر jer ١) ژار ٢) ژارْ چووخ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « ژارقەند، ژار قەنگە، ژارقەننە» ئۆشن ف ١) زهر ٢) جرم سیگار

ژەرەژ jirej ژرەژ ف کبک نر

ژەفک jefk ریپووق ف ژفک چشم

ژەقنەبووت jeqnebût ١) زەقنەبووت، ژەقنەمووت ٢) گیاێگە فرە تیەڵ ف ١) همتای زهرمار، زهر، کوفت ٢) گیاهی بسیار تلخ، گیاه ژاله

ژەقنەمووت jeqenemût ژەقنەبووت ف نگا **ژەقنە بووت**

ژەقونە jeqwine بنووڕە ژەقنەبووت ف نگا **ژەقنە بووت**

ژەقونەبووت jeqwine bût بنووڕە ژەقنەبووت ف نگا **ژەقنەبووت**

ژەقووم jeqûm ١) میوەێگە فرە تیەڵ ٢) وە تنێگەو جوواو دان ف ١) میوه‌ای بسیار تلخ از درختی در جهنم که خداوند به ستمکاران وعده داده ٢) کنایه از توهین و به تندی جواب دادن کسی

ژەک jek بنووڕە ژاک ف نگا **ژاک**

ژەکەژەک jeke jek ١) وڕاوە وژاوە کردن ٢) چەنە درێژی کردن ف ١) و ٢) پُـر چانگی کردن

ژەڵم jeĺm ١) پڵمژگیان «ل» ٢) ئاو چڵکاو ف ١) پژمرده ٢) آب کدر

ژەڵمژا jeĺmija سلا داین «ل» ف بلعیدن ونجویدن

ژەڵموو jeĺmû تەمەڵ «ل» ف تن‌پرور، تنبل

ژەڵمیا jeĺmya پڵمژگیا «ل» ف پژمرده

ژەن jen ١) بنووڕە ژن «ل» ٢) پاشگر وە ماناێ نەوازندە ٣) بنچینەێ کردارْ ژەنین ٤) نووڕێگە «ژەن بکەی» گاهس وە ماناێ ژان بوو ف ١) زن، نگا **ژن** ٢) پسوند به معنی نوازنده ٣) ریشه‌ی فعل بهم زدن مشک ٤) نفرینی است، شاید به معنی «ژان» یا درد باشد

ژەنباختن jen baxtin ژەن هواستن «ل» ف زن گرفتن

ژەنریا jenirya ژەنیا ف آن مشک به هم زده شد

ژەنگ jenĝ ١) دارزیانْ ئاسن ٢) ژەنگْ گەنم و جۆیە ف ١) زنگ زدگی فلزات ٢) آفت گندمزار

ژەنگار jenĝar ژەنگْ ئاسن ف زنگار

ژەنگاڵ jenĝaĺ بنووڕە چەکم ف نگا **چەکم**

ژەنگانن jenĝanin ١) ژەنینْ مەشکە ٢) وڕاوە وژاوە کردن ف ١) بهم زدن مشک ٢) کنایه از پُـرحرفی کردن، مجادله کردن

ژەنگاو jenĝaw ژەنگار ف زنگاب

ژنگدان jenĝ dan ١) دارزیانْ ئاسن ٢) ژوون گەردانن، ژەنگە ژەنگ ف ١) زنگ زدن، اُکسید شدن ٢) بحث و جدل کردن

ژەنگن jenĝin ١) ژەنگ خواردێ ٢) لاناوە لە چرکن ف ١) پوسیده، زنگ زده ٢) کنایه از چرک مرده

ژەنگەل jenĝel ژنەیل «ل» ف ای زنها

ژەنهواستن jen hwastin ژەن باختن «ل» ف زن گرفتن

ژەنەژەن jene jen ژان کردن، نووڕێگە ف نفرینی است به معنی درد تو را فرا گیرد

ژەنی jenî ئەو ژەنی، وە یەک دا ف مشک به هم زد

ژەنیا jenya ئەوە ژەنریا ف آن مشک زده شد

ژەنیاگ jenyag ژەنیاگ ف آن مشک زده‌شد

ژەنیان jenyan ژەنین ف مشک به هم زدن

ژەنیاێ jenyaê بنووڕە ژەنیاگ ف نگا **ژەنیاگ**

ژەنین jenîn ژەنیان ف مشک به هم زدن

ژەهر jehr ژار ف زهر

ژەهردار jehr dar ژاردار ف زهردار، سمی

ژەهرْ مار jehri mar زار مار ف زهرمار

ژەهری jehrî ١) مارْ ژار دار ٢) لاناوە لە هەڵبووقیان ف ١) زهری، سمی ٢) کنایه از خشمگین

ژەهرین jehrîn ژاردار ف سمی

ژەیو jeyw بنووڕە جەو «ل» ف نگا **جەو**

ژەێوە jeŷwe دارای «ل» «ئی حەواڵاتە مزگم هاپێوە - پڵنگە نەێرم نەمەنەن ژەێوە» (تۆرکەمیر) ف دارایی

ژەێوەر jeŷwer وەرجلە یە «ل» ف پیش از این

ژی jî ١) ژیان ٢) جیڕ، کیشدار ف ١) زندگی ٢) کشدار، ارتجاعی

ژیان jiyan ژنەی، لە پەهلەوی (zyan زیان) نۆسریاس ف زندگی، در پهلوی (zyan زیان) نوشته شده

ژیانن jiyanin ژیان داین ف زندگی دادن

ژیبڕین jî birŷn قابڵیەت لە دەس دان ف قابلیت کششی و فنریت از دست دادن

ژێر jêr ١) لایَ خوار، زێرْ ڕۆ، لە پەهلەوی (ezêr ئەزێر) و لە سمنانی (ژێری) نۆسریاس ٢) ژێرەژوو، زهاک ف ١) زیر، در پهلوی (ezêr ازیر) نوشته شده و در سمنانی (ژیری) گویند ٢) زیرک، باهوش

ژێرئاگره jêr agire ژێرچەم، زێرچەم ف نگا **ژێر چەم**

ژێرئاو jêr aw ١) خنکانن ٢) ئەوشاردن ف ١) خفه کردن ٢) پنهان کردن

ژێرئاوبۆن jêr aw bün لاناوە لە بێچارە بۆن ف کنایه از به‌خاک سیاه نشستن

ژێرئاو کردن jêr aw kirdin ١) خنکانن ٢) لاپووش کردن ف ١) خفه کردن ٢) رازی را پنهان کردن

ژێرئاوی jêr awî قۆتە، قۆرتە ف زیرآبی

ژێراخەر jêraxer ژێرپا ف زیرانداز

ژێراو jêraw ١) ژێرئاو کردن ٢) ڕێَ ئاو ف ١) پنهان کاری ٢) مجرای فاضـلاب

ژێربار jêr bar زێرْ سەروار ف دسته هیزمی که سربار روی آن قرار می‌گیرد

ژێرْ بارچین jêri bar çîn تەسلیم بۆن ف تن در دادن، زیر بار رفتن

ژێرْباڵ jêri baĺ لاناوە لە پەنا دان ف کنایه از پناه دادن

ژێرْ باڵ گرتن jêri baĺ girtin هامێاری دان ف کمک کردن

ژێرباڵە jêr baĺe زێرْ بانباڵە ف دوال کمر را از رو گرفتن

ژێرْ بان jêri ban ١) ژێرْ ڕۆ ٢) خوار وبان ٣) پتەکەنە کردن ف ١) زیر و رو، واژگون ٢) بالا و پایین ٣) زیر و رو کردن برای جستجو و تفتیش

ژێرْبان کردن jêri ban kirdin بنووڕە ژێرْبان ف نگا **ژێرْ بان**

ژێربەن jêrben قشلاخ ف قشلاق

ژێرپا jêr pa ١) ژێرڕاخەر ٢) لە ژێر پا ف ١) زیر انداز ٢) زیر پا

ژێرپا بۆن jêr pa bün تلیان ف له شدن

ژێرپا کردن jêr pa kirdin ١) تلیقانن ٢) پا وە مل حەق نااین ف ١) لگدمال کردن ٢) از حق گذشتن

ژێرپا کوتان jêr pa kwitan ئانتریک کردن، سەر تێژ کردن ف تحریک کردن، تیز کردن

ژێرپیاڵە jêr pyaĺe ژێرە ف زیر استکان

ژێرتەت jêr tet ئشکەفتْ ئاوی، بنووڕە ژێرکەت «ل» ف نگا **ژێرکەت**

ژێرتەنگ بەی jêrtenĝ bey دیەکەیگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداور

ژێرتێشە و بانتێشە jêr têşe û ban têşe لاناوە لە کوتەڵکوو کردن ف کنایه از زدن بسیار و تا حد مرگ زدن

ژێرتیلە jêr tîle تیلە ف دوال پالان

ژێرچنا jêr çina ١) ژێر چناکە ٢) ژێر زەنە ف ١) زیر چانه ٢) بندی که به کلاه زنانه وصل است و زیر گلو قرار می‌گیرد و مهره‌ای رنگی به آن وصل است

ژێرچناکە jêr çinake بنووڕە ژێرچنا ف نگا **ژێر چنا**

ژێرچەم jêr çem ١) زێرچەم ٢) ژێر چەو «ل» ف ١) نگا **زێرچەم** ٢) زیر چشم

ژێرچەنە jêr çene ١) ژێرچناکە ٢) ژێر دیانە، ئەو کەسە ک تەوانْ فرە خواردن دێرێد «ژێر چەنەیَ خاسە» ف ١) زیرچانه ٢) کنایه‌از کسی که می‌تواند زیاد بخورد، قدرت خوردن زیاد داشتن

ژێرچەنە لێ سەنن jêr çene lê senin دەرفەت نێان ف مجال از کسی گرفتن، فرصت ندادن

ژێرحەڵقە jêr ȟeĺqe بنووڕە ژێرزەنە «گ» ف نگا **ژێرزەنە**

ژێرخاک کردن jêr xak kirdin قایم کردن ف کنایه از پنهان کردن

ژێرخاکی jêr xakî ١) نێاتە، ئەنتیکە ٢) دیەکەیگە لە هلێران کْ ئاڵ حەقن ف ١) زیر خاکی، عتیقه ٢) روستایی با گویش لکی و بر آیین اهل حق در هلیلان

ژێرخان jêr xan کێان ف اتاق زیرین خانه که معمولا محل کاهدان است یا بعنوان طویله از آن استفاده می‌کنند

ژێرخانباڵاخان jêr xan baĺaxan خانباڵاخان ف نگا **خان باڵاخان**

ژێرخسن jêr xisin وە ژێر خسن ف به زیر انداختن

ژێرخەف jêr xef ڕەختاو ف کنایه از رختخواب

ژێردووزەقانە jêr dûzeqane بنووڕە ژێردووزەقە [ف] نگا **ژێردووزەقە**

ژێردووزەقە jêr dûzeqe ژێردووزەخە، بەشێگ لە ئاسیاو ئاوی ک وەسڵ بووده مزێان [ف] قسمتی از آسیاب آبی که به زیر پره‌های آسیاب متصل است

ژێردەرانە jêr derane پاژنەێ دەر [ف] پاشنه در

ژێردەس jêr des فرمانی [ف] زیردست، فرمانبردار

ژێردەسان jêr desan ئاجەت، هاجەت [ف] ظروف و اثاثیه‌ای که همیشه استفاده می‌شود

ژێردەسی jêr desî ١) بن دەسی ٢) پشقاو [ف] ١) فرمان برداری ٢) بشقاب

ژێردێانە jêr dêane ژێرچناکە [ف] کسی که می‌تواند زیاد بخورد

ژێرڕاخەر jêr r̂a xer ژێراخەر [ف] زیرانداز

ژێرڕپڵگە jêr r̂ipiĺige وە ژێردەسەلاّت هاوردن، لە وەرەسە گرتن [ف] تحت السطـه، زیر سلطـه

ژێرڕپڵگە کردن jêr r̂ipiĺige kirdin وە ژێر دەسەلاّت هاوردن، لەوەرەسە گرتن [ف] تحت السطـه کردن، زیر سلطـه بردن

ژێرڕوو jêri r̂û ١) ژێرْبان ٢) جوورسْن [ف] ١) زیر رو ٢) جستجو، کاوش

ژێرْڕوو کردن jêri r̂û kirdin بنووڕە ژێرْبان کردن [ف] نگا **ژێرْبان کردن**

ژێر زگە jêr zige بنووڕە ژێرتیلە [ف] نگا **ژێرتیلە**

ژێر زووان jêr zuwan ١) بنْ زووان ٢) ماێ دەم چەشتن [ف] ١) زیر زبان ٢) دهن کسی را دیدن، از زیر زبان کسی حرفی کشیدن، اعتراف گرفتن

ژێرزووان کیشان jêr zuwan kîşan وە کەسێگ قسیە کیشان [ف] از کسی اطلاعات گرفتن، زیر زبان کشیدن، اعتراف گرفتن

ژێر زەمین jêr zemîn ژێرخان [ف] زیر زمین

ژێرزەنە jêr zene ژێرحەڵقە [ف] بندی که به کلاه زنانه وصل است وزیر گلو قرار می‌گیرد و مهره‌ای رنگی به آن متصل است

ژێرْزەوەرد jêri zewerd بنووڕە ژێرْبان [ف] نگا **ژێرْ بان**

ژێرسا jêr sa ١) لاناوە لە وە ئەقدْ کەسێ دراتن ٢) لە پەناێ «لە ژێرساێ خودا...» [ف] ١) کنایه از به همسری در آمدن ٢) در پناه...

ژێرساق jêr saq قوڵەپێ [ف] قلمه پا

ژێرسوون jêr sûn هاڕ «ل» [ف] سنگ زیرین آسیاب

ژێر سەر jêr ser ١) سەرین ٢) چشتێ ئەڕاێ رووژْ مەبادا هەڵگرتن [ف] ١) بالشت ٢) برای روز مبادا اختیار کردن

ژێرسەر کردن jêr ser kirdin ١) چشتێ ئەڕاێ رووژْ مەبادا هەڵگرتن ٢) لاناوە لە ژن ئختێار کردن [ف] ١) چیزی را برای روز مبادا گذاشتن ٢) کنایه از همسر اختیار کردن

ژێرسەروەن jêr serwen پێرتەنْک [ف] پارچه‌ای که در زیر لچک می‌بندند

ژێرسەری jêr serî باڵشت [ف] بالش

ژێرسێوڵی jêr sêwiĺî ١) لاناوە لە بەرتیل دان ٢) ژێرە وە ژێرە کارێگ کردن [ف] ١) کنایه از رشوه دادن ٢) کاری ناروا را دزدکی انجام دادن

ژێرشەو jêr şeü فانیلە [ف] زیر پیراهن

ژێرقلیانی jêr qilyanî قەواڵتێ [ف] ناشتایی

ژێرقول jêr qwil ئاو وە بان کیشان [ف] کش رفتن

ژێرقول کردن jêr qwil kirdin ئاو وە بان کیشان [ف] کش رفتن

ژێرقولی jêr qwilî ١) ژێرقول کردن ٢) باڵشتْ ژێر پاێ خان ٣) بلّووم دان [ف] ١) کش رفتن ٢) ناز بالش زیر پای خان ٣) کنایه از تحریک کردن

ژێرکراس jêr kiras ژێر شەو، فانیلە [ف] زیر پیراهن

ژێرکریس‌کوتان jêr kirîs kwitan لاناوەلە دەسگان [ف] کنایه از استمناء

ژێرکووز jêr kûz کاوڕێگ کْ لە ناو کووز تاسیاسەو [ف] بره‌ای که در آغل بره‌ها خفه شده باشد

ژێرکەت jêr ket ژێرتیەت [ف] غار زیر آبی

ژێرکەفتن jêr keftin ژێرئاو بوٙن [ف] ور شکست‌شدن

ژێرکیرە jêr kîre پەخمە [ف] توسری خور، پخمه

ژێرماڵە jêrmaĺe ١) کرانشین ٢) تەڕ وشک کردن ٣) خەڕێیگ کە وەرجلە ئەنوود خەنەێ ژێرْ ماڵە [ف] ١) مستاجر ٢) کنایه از تر وخشک کردن ٣) گلی که بعنوان زیرکار در اندود خانه استفاده می‌کنند

ژێرماڵی jêr maĺî لاناوە لە تەڕ وشک کردن [ف] کنایه از آب

و جارو کردن و تر و خشک کردن

ژێرماڵین jêr maĺîn بنووڕە ژێرماڵی ف نگا **ژێرماڵی**

ژێرمرکی jêrmirkî ١) نازباڵشت «دڕانە لە تەتْ میلْ شەش خانە – نەرمە چۆ باڵشتْ ژێرمرکی خانە» ٢) داڵتە، پارتی «ئەۆ ژێرمرکی خوەێ دێرێد» ف ١) ناز بالش ٢) پشتیبان، پارتی

ژێرە jêre ژێرپیاڵە ف زیر استکان

ژێرەژوو jêrejû ژێر، زەهاک ف زیرک، باهوش

ژێرەوان jêrewan ژێرڕاخەر ف زیرانداز

ژێرەوباڵە jêrew baĺe بنووڕە ژێرباڵە ف نگا **ژێرباڵە**

ژێرەوەژێرە jêre we jêre وە دزیەو کارێگ درْس کردن ف زیر زیرکی کاری را جوش دادن

ژێری jêrî ژێرین، لە سمنانی «ژێری»ئۆشن ف زیرین، در سمنانی «ژیری» گویند

ژێرێژ jêrêj ژرێژ ف بـُرنز

ژێرین jêrîn ژێرینە ف زیرین

ژێرینە jêrîne ئەو ژێرینە ف آن زیرین، همان که در زیر است

ژێرینەگە jêrîne ge ژێرینە ف آن زیرین، زیرین

ژیقڵدوو jîqiĺdû جیقڵدان، ژیقڵدان «ل» ف نگا **جیقڵدان** و ترکیباتش

ژیکڵە jîkiĺe رەنگینڵە ف کوچولوی زیبا

ژیگوڵ jîgwiĺ تەڕپووش، بنچینەێ فەرانسەیە ف ژیگـُل

ژیل jîl بۆچـْگ، مۆچـْگ ف کوچک، ریز

ژیلە jîle ١) ژیلەمڕ ٢) تەگرەجیلە ٣) زقەزەق «ل» ف ١) اخگر زیر خاکستر ٢) تگرگ ریز ٣) زمین باتلاقی

ژیلەمڕ jîle mir̂ ژیلەموو ف اخگر

ژیلەموو jîlemû ژیلەمڕ ف اخگر

ژین jîn ژیان ف زندگی

ژینەوەر jînewer گیانەوەر ف جاندار، جانور

ژیوژاو jîwi jaw ١) جمْجۆل ٢) ژانْ کەم ف ١) جنب و جوش ٢) درد اندک

ژێونە jiêwine رکانچەێ گەورا گ بوو لە تێ بژیەی ف فرو رفتگی کمر کوه به شکل اتاقک که محلی برای زیستن است

ژیەر jiyer چیەر، دەم ف دهان

ژیەرْدەم jiyeri dem قسیە تیەڵ ف تلخ زبان

ژیەرەێ دێان jiyereŷ dêan چەقْپەڵدان ف چانە درازی کردن

ژیەڵ jiyeĺ تیەڵ ف تلخ

ژیەهر jiyehr ژار ف زهر، نگا **ژار** و ترکیباتش

س

س s پاشگرْ خەوردان لە زۆنەیَ دۆر «برياس، گەنياس» ف از ادات خبری در ماضـی بعید

سا sa ۱) کات، دەم «ئەوسا، ئیسا» ۲) خواستە «سایَ دەمیَ لەتْ بۆ» ۳) سارکی ٤) ئاسمانْ ساف ٥) لاناوە لە پەنا وسێوە «هامە ژێرسایَ تْ» ٦) لاناوە لە سادە «ساعەقڵ» ۷) بێدەنگی «سا ئەڵخسْن» ۸) پاشگرْ خەوەر دان لە وێەردە «بردەسا، داسا» ف ۱) هنگامە ۲) منـظور، خواستە ۳) سایە ٤) آسمان صاف ٥) کنایە از پناە ٦) سادە، بی آرایە ۷) سکوت ۸) نشانە ماضـی خبری

سائەڵخسن sa eĺxisin ۱) لاناوە لە بێدەنگی ۲) شەکەتی دەرکردن ۳) خیَ دان ف ۱) کنایە از سکوت ۲) رفع خستگی ۳) خو کردن، عادت کردن

سابوون sabûn ساوین ف صابون

سابووناو sabûnawکەفاو سابوون ف کفابە صابون

سابوونی sabûnî یەکیَ لە جیگەیلْ زۆنەیَ کرماشان ف یکی از محلات قدیمی کرماشان

ساپاوس sapawis دیلْم، تەمەڵ، ئەو کەسە ک لە سایەیَ پایَ خوەیَ وساس ف تنبل، آنکە درسایەی پای خود ایستادە

ساپشت sapişt بانپشتی، مییەێگ ک خوری بانْ پشتیَ چیەرە نییەکەن و ئرایَ رەنگینی هیلنەیَ ف گوسفندی کە پشم روی پشتش را نچیدە باشند

سات sat ۱) کات، وەخت ۲) فرەگیژ «ساتْ ور» ۳) ئامرازْ زانستنْ وەخت، کاتژمێر، بنچینەیَ ئەرەوییە ف ۱) دم، لحظە ۲) بسیار گیج ۳) ساعت

ساتانسووتان satan sûtan کارْ گووتەرەی ف کار بیهودە و سرسری

ساتْ ساوڕ sati sawir̂ ساتْ وڕ ف بسیار گیجومنگ

ساتوُر satûr باڵتە، جووریَ کیەردْ فرە گەوراس ف ساطور

ساتْ وڕ sati wir̂ ساتْ ساوڕ ف بسیار گیج ومنگ

ساتْ نات sati nat ۱) ژێر وڕۆ کردن ئەڕایَ سەنن ۲) فرووشان و سەنن، خەرید و فرووش ف ۱) جستجو کردن برای خریدی مناسب ۲) خرید و فروشکالا

ساتیَ satê دەمێگ، وەختێگ ف دمی، ساعتی

ساتیاری satyarî دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

ساتیان satyan دیەکەێگە لە ئەێوان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ساتان» وە مانایَ ران و سەخریە ف روستایی در ایوانغرب، در دیگر گویشهای کردی «ساتان» به معنی ران و باسن است

ساتێگ satêg دەمێگ ف ساعتی

ساج sac ۱) جووریَ دارە ۲) دەفرْ گەوارایَ بن قۆلە ئرایَ نان درْسکردن ف ۱) نوعی چوب محکم ۲) ساج نانوایی

ساجتاوە sactawe ساج کوانیَ ئرایَ نان درْس کردن ف ساج و تنور برای پختن نان

ساجکوانیَ sac kwanê بنووڕە ساجتاوە ف نگا **ساجتاوە**

ساجل sacil نەدار، دەس تەنگ ف ندار، آسمان جُل

ساجنار sacinar ۱) بنووڕە ساجتاوە ۲) لاناوە لە کارامە ۳) لاناوێگە ئرایَ بابایادگار کْ وە حەکایەتْ یارسان لە مناڵی ئرایَ نیشان دانْ پاکی خوەیَ نانە سەیَ ژێرْ ساجتاوە و دۆیایَ چەن رووژ وە ئازا و لون هاتێەسە دەیشت ف ۱) نگا **ساجتاوە** ۲) کنایە از کار آمد وپختە ۳) لقبی برای «بابایادگار» یکی از بزرگترین رهبران یارسان کە بنا بە روایت یارسان برای اثبات

پاکی و صداقتش در کودکی او را در تنور گداخته گذاشته و پس از چند روز سالم بیرون آمد

ساچ saç تەتیان ف ریشه واژه «ساچان» به معنی سازش

ساچان saçan چەترگیان ف سازش کردن

ساچڵکه saçiÎke رازاێگه وه ماناێ خوەش ئەندام ف میانه اندام

ساچڵکەکوڕ saçiÎke kwir̂ شەڵتەکوڕ ف پسرخوش اندام و زرنگ

ساچمه saçme گۆلوو ئاسنینْ بۆچکێ کْ کەنەێ ناو تفەنگ ف ساچمه

ساچوو saçû ۱) چوو دەسی، زێڕْ گووچان ۲) زێڕْ کارامه ف ۱) چوبدستی ۲) ناکار آمد، بدرد نخور

ساچووڵ saçûÎ لاناوەله ماڵەکین ف کنایه از کلبه محقر

ساچیان saçyan سازشت ف سازش کردن

ساخ sax ۱) ئازا ۲) ساق ف ۱) سالم، تندرست ۲) بی نقص

ساخت saxt سازین ف ساختن

ساختْپاخت saxti paxt ساخت وپاخت ف توافق برای توطئه

ساختمان saxtiman خانێ، ماڵ ف ساختمان

ساخت وپاخت saxt û paxt دەلەسه کردن ف توافق بر توطئه

ساخسن sa xisin ۱) بەێلەق دان ۲) شەکەتی خسْن ف ۱) منظور خود را ادا کردن همراه با زخم زبان ۲) رفع خستگی

ساخی saxî ساقی ف سالمی، تندرستی

ساداخسن sadaxisin ۱) هووکاره بۆن ۲) شەکەتی خسن ۳) بێدەنگ بۆن ف ۱) عادت کردن ۲) رفع خستگی ۳) سکوت

سادار sadar سایەدار ف درخت یا هرچیزی که سایه داشته باشد

ساده sade ۱) بێ نەخش ۲) ئەوڵە ۳) ئاسان ف ۱) بدون نقش، ساده ۲) ابله ۳) آسان

سادەمیر sade mîr ناوێگه کوڕانه ف نامی مردانه

سار sar پاشگرْ چۆنیەتی «سەنگەسار، گومەسار» ف قید حالت

سارا sara ۱) زروان ۲) ناوێگه کوڕانه و ژنانه، له تۆرکی وه ماناێ مانگه وله کوردی وەماناێ سەروەره ۳) سەره، سەرۆک ف ۱) صحرا ۲) نام مردانه و زنانه، در ترکی به معنای ماه است و در کوردی به معنای سرور است ۳) کار آمد، سرور

سارابەگ sara beg ناوێگه کوڕانه ف نامی مردانه

سارات sarat ۱) سارا ۲) مەڵوەنێگه له سوومار ف ۱) صحرا ۲) منطقەای در سومار

ساراژن sara jin ۱) ژنێ کْ دی منال نیەزاێد ۲) کڵانتەر ژن ف ۱) زن یائسه ۲) زن کارآمد

سارانشین sara nişîn کووچەر ف صحرا نشین

سارده sarde بنووڕه سەردەجاڕ ف نگا **سەردەجاڕ**

ساردەجاڕ sarde car̂ بنووڕه سەردەجاڕ ف نگا **سەردەجاڕ**

ساردەومرده sarde û mirde ئمێد و نائمێدی ف امید و نا امیدی

ساڕکانی sar̂ikanî ساڕکی ف جای سایەدار

ساڕکی sar̂ikî ساڕکانی ف جای سایەدار

سارْق sariq پرێزێ، پریازگ «ل» ف بقچه

ساروو sarû ۱) ناوێگه کوڕانه ۲) وڵێو، شەیدا ف ۱) نامی مردانه ۲) شیدا، سرمست

سارووج sarûc سارووش ف ساروج

سارووخان sarû xan ۱) ناوێگه کوڕانه، له ساروو وەرگێڕ بۆیه ۲) دیەکەێگه له جووانڕو ف ۱) نامی مردانه برگرفته از «ساروو» ۲) روستایی در جوانرود

سارووخانی sarûxanî ۱) یەکێ له بەزمەیلْ هووره ۲) یەکێ له مەقاماتْ حەقانی یارسان ف ۱) یکی از مقامات هوره ۲) یکی از مقامهای موسیقی یارسان

ساڕووکانی sar̂ûkanî ساڕکی ف سایەدار، جایی که آفتاب گیر نیست و سایه دارد

ساڕووکی sar̂ûkî ساڕکی ف جای سایەدار

سارەما sarema هەفتەێ یەێجار له بێانان وەرەیل وه ژێر داڵگ کردن، سەحەر مژینْ وەرکەیل ف هفتەای یکبار برەها را در سحرگاهان به زیر مادران انداختن برای شیر خوردن، در سحر مکیدن مادران

سارەوان sarewan سەردەلیلەێ کارەوان ف ساربان

سارەرووژ sare rûj پەسڵان، قێامەت ف آخرت، قیامت، صحرای محشر

ساڕێژ sar̂êj خاس بوونەوەێ زام ف بهبودی زخم

ساڕێش sar̂êş ساڕێژ ف بهبودی زخم

ساز saz ١) ئامرازْ مووسیقی ٢) شاد، خاس «ناساز» ٣) پاشگره وه مانایَ سازین ٤) دیەکەیگە لە بێڵەوار ف ١) ساز موسیقی ٢) شاد، سرحال ٣) پسوند ساختن ٤) روستایی در بیله‌وار

سازشت sazişt ساچیان ف سازش

سازگار sazigar خاس و دڵخواز ف موافق خواسته و طبع

سازنه sazne ١) پیکنه وبلوور ٢) ساز ژەن ف ١) ساز و آواز ٢) نوازنده

سازیان sazyan ساچیان ف سازش کردن

سازین sazîn ١) چەترگیان ٢) چشتێ دڕسکردن ف ١) سازش داشتن ٢) چیزی را ساختن

ساف saf ١) زێڕْ چڵ وچەفت ٢) یەێ راس «ساف هاته دەرْ ماڵ» ٣) شیرْ دڵپاک ٤) هامار ف ١) صاف ٢) یک راست، مستقیم ٣) پاکدل ٤) هموار

ساف بۊن saf bün ١) ساکردنْ ئاسمان ٢) هامار بۊن ٣) پاکەو بۊنْ حساو ف ١) صاف شدن آسمان ٢) هموار شدن ٣) پاک شدن حسابها

سافتاڵ saftal̂ وەک، چۊ «گ» ف مثل، همانند

سافْ سادلا safi sadila سافْ کاف ف پاکدل

سافْ سووف safi sûf ١) پاقەلۊس کردنْ دەمْ چەو ٢) ساف تراشینْ چوو و... ف ١) دو تیغه کردن صورت ٢) تراشیدن و صاف کردن چوب و ...

سافْ کاف safi kaf سافْ سادلا ف پاکدل

سافکردن saf kirdin ١) هامار کردن ٢) کاول کردن ف ١) هموار کردن ٢) با زمین صاف و هموار کردن

سافی safî ١) دڵپاکی ٢) چشت پاڵوو ٣) هاماری ف ١) دل پاکی ٢) پالونه ٣) همواری

ساق saq ١) ئازا ولون ٢) ئازا ٣) قوڵەپێ ٤) قوڕاته ف ١) تندرست ٢) سالم، بدون شکستی ٣) ساق پا ٤) ساقه گیاه یا درخت

ساقئاوا saq awa دیەکەیگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

ساقسۆیەره saqsüyere گیایَ سەڵمانه ف گیاه سلمه

ساقوەن saqwen قولپێچ، ساقپێچ ف پوشش نمدین که چوپانان در زمستان برای جلوگیری از سرما و در تابستان برای جلوگیری از مارگزیدگی به ساق پا می‌بندند

ساقه saqe قوڕاته ف ساقه

ساقی saqî ١) ئاودەر، ئەرەوییه ٢) ئازا و لونی ف ١) ساقی، عربی است ٢) تندرستی

ساقی وباقی saqî û baqî وەکولی ف جملگی

ساک sak چەمەدان ف ساک دستی

ساکردن sa kirdin نەوارین ف صاف شدن آسمان

ساکی sakî ساڕکی ف جای سایه‌دار

ساگرا وەتن sagira wetin وه گەرێ کردن ف یاوەگویی

ساڵ sal̂ ١) دوانزه مانگ ٢) سەرساڵ ف ١) سال ٢) سالگرد

ساڵ ئیسوو sal̂i îsû وشکەساڵ، هەر ئەو ساڵە کْ یووسفْ پەێغەمبەر دۊده خەو ف خشکسالی، همان سالی که حضرت یوسف پیش‌بینی کرده بود

ساڵار sal̂ar ١) ناوێگه کوڕانه ٢) گەورایَ ئێڵ ف ١) نامی مردانه ٢) سالار، بزرگ ایل

ساڵان sal̂an ساڵانْ وێەرده ف سالهای گذشته

ساڵانه sal̂ane له تۆلْ ساڵ ف سالانه

ساڵ کوورپه sal̂i kûrpe سیاساڵ، ساڵ کەم وارانی ف سال بی باران، خشکسالی

ساڵگه sal̂ige دیەکەێگه له گوواوڕ ف روستایی در گواور

ساڵم sal̂im ١) ئازا، ئەرەوییه ٢) گیاێگە گوڵەیلْ زەردێگ کەێد و دەمکریایَ ئەڕایَ ستار گرتن خاسه «گ» ف ١) سالم، عربی است ٢) گیاه سلمه با گلهای زرد رنگ و دمکرده آن برای آرامش خوب است

ساڵمه sal̂ime گیایَ ساڵم «گ» ف گیاه سلمه با گلهای زرد رنگ و دمکرده آن برای آرامش خوب است

ساڵنامه sal̂name رووژ شمار ف سالنامه، تقویم

ساڵ ومانگ sal̂ û manĝ ساڵ ف سال و ماه

ساڵ وەساڵ sal̂ we sal̂ ئیساڵ وەو ساڵ ف سال به سال

ساڵه sal̂e ١) سووکەناو ساڵەح ٢) دیەکەێگه له گیەڵان ف ١) مخفف صالح ٢) روستایی در گیلان غرب

ساڵەئاباد sal̂e abad بەشێگه له ئیلام ف بخشی در ایلام

ساڵەمەتا sal̂e meta دیەکەێگه له سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُـلِ‌ذهاب

ساڵەهان sal̂ehan ئاو وه ملْ ئاگرەو کەر ف مصلح

سام sam ١) سەوین، تاوێشتْ خوەر ٢) سیەو ٣) ژار ٤) ناوێگه کوڕانه ٥) خووف، ترس «سام له لێ سەنێه » ف ١)

تیزی آفتاب ٢) هیبت، مهابت ٣) سم، زهر ٤) نامی مردانه ٥) ریختن ترس

سامات samat ١) سرسامات ٢) لەخت، شلاڵ ف ١) شگفت زده ٢) سست و بیحال

سامان saman ١) دەوڵەت ٢) هێمنی، ئەمن «دەسْ زوور سامان نەیرێ» ٣) ناو زۆنەێ مەڵوانْ هلێران ف ١) سامان، دیار ٢) آرامش، امنیت ٣) نام پیشین منـطقەی هلیلان

ساماندار samandar دەوڵەمەن ف ثروتمند

ساماندان samandan ریک وپیک کردن ف سامان دادن

سامانسا saman sa کاول کردن ف بکلی ویران کردن

سامانسا کردن samansa kirdin بووتـْگ دراوردن ف به کلی ویران کردن

سامرە samir̂e دیەکەێگە لە ماێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

سامدار samdar سیەو دار ف پـُر هیبت، مهیب

سامداشتن sam daştin ترس داشتن ف ترسناک

سامسەنن sam senin ترس شکانن ف ریختن ترس و وحشت

سام کردن sam kirdin سڵم کردن ف وحشت داشتن

ساملە samile دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

سامناک samnak سیەو دار ف مهیب، ترسناک

سامنج saminc ١) جەروو، هجەتی «ل» ٢) ئەوڵە، نەفام «ل» ف ١) لجباز ٢) ابله، نفهم

سان san ١) شاه، گەورا «سان سەهاک» ٢) کوچـْگ، لە ئەوستا (esen ئەسەن) و (esane ئەسانە) و (esenĝe ئەسەنگە) تۆسریاس ٢) هەسان ٣) جیگە «دارسان» ٥) پاشگرْ خەوەر لە وێەردە ئەڕاێ گەل «داسان، بردێەسان» ف ١) سلطان ٢) سنگ، در اوستا (esen اسن) و (esane اسانه) و (esenĝe اسنگه) نوشته شده ٣) فسان، سنگ چاقو تیز کنی ٤) جای، ستان ٥) نشانه ماضــی خبری

سانا sana سانەو، پاشگرْ خەوەریە لە وێەردە «بردێە سانا» ف از پسوندهای خبری ماضــی ساده

سانز sanz ئەمزارْ مووسقی، ساز ف از آلات موسیقی، ساز

سانگلی sangilî گلگلان ف از بلندی مانند کوه سنگ را غلتاندن

سان لە سان کوتان san le san kwitan لاناوە لە کارْ بێوەلیفەت ف کنایه از کار بیهوده کردن

سانەو sanew سانا ف پسوند خبری ماضــی ساده

ساو saw ١) خاوەن، خاوْن ٢) هەسان دریاێ ٣) سایین ٤) لاناوە لە ساورێن ٥) تەوانْ پەڕین «لە ساوا چیە» ف ١) خداوند، صاحب ٢) تیز شده با فسان ٣) سودن، مالیدن ٤) نخراز ٥) توانایی جماع برای احشام بویژه بز

ساوا sawa ١) ساوە ٢) نووهاڵ ف ١) برەها و بزغالەها ٢) نوجوان

ساواق sawaq تەنیا، تاق «ل» ف تنها، تَک

ساوڕ sawir̂ ساوڵ، سایەڕ، ساوڵە، لە ئاوستا (seûrû سەئوروو) تۆسریاس کـْ یەکێ لە شێکەیلْ ئەمشاسپەند و شەهریوەرە و لە دێوەیلە ف شبح، در اوستا (seûrû سئو روو) نوشته‌شده که بنا به بند هشن یکی از رقبای امشاسپند و شهریور و از دیوان است و از آنجا که دیو وجود خارجی ندارد همان شبح و سایه است

ساورێن sawrên نێری، تەگەێ سێ ساڵە، وشەێ وڕ واحدێگە ئەڕاێ سن و ساڵ بزن و خەرت واحدێگە ئەڕاێ کاوڕ وەکوو یەێ وڕ، دۆ وڕ، سێ وڕ یا ساورێن ف شاک، نخراز، واژه (وڕ) واحدی برای سن و سال بز و (خەرت) برای گوسفند است مانند (یەێ وڕ، دۆ وڕ، سێ وڕ ساورێن) یا (یەێ خەرت، دۆخەرت...)

ساوسلوک saw silük سافْ سووف ف نگا **سافْ سووف**

ساوڵ sawil̂ ١) بنوورە ساوڕ ٢) جووری تفەنگە ف ١) نگا **ساوڕ** ٢) نوعی تفنگ

ساوڵووس sawlûs پاقەلۆس ف صاف و صیقلی

ساوڵە sawl̂e بنوورە ساوڕ ف نگا **ساوڕ**

ساوین saüyn سابوون ف صابون

ساوە sawe ١) وەرەیل، وەرکەیل ٢) کەل، دۆجلە «بەرقێ بەێدە تێد ساوەێ بسڵمان وە پێ نەو» ف ١) برەها، بزغالەها ٢) دور باد، دفع بلا

ساوەیل saweyl وەرەیل ف برەها وبزغالەها

ساویا sawya سایریا ف ساییده شد

ساویاگ sawyag ساویاێ ف ساییده شده

ساویان sawyan سایریان ف ساییده شدن

ساویاێ sawyaê ساویاگ ف ساییده شده

ساوین sawîn ١) سابوون «ل» ٢) سایریان ف ١) صابون

۲) ساییده شدن

سائ saê ۱) له سایەئ ۲) خواستەئ «سائ دەمئ هاله یه کْ....» ف ۱) در پناه ۲) منظور، خواسته

سائ بێخار saê bêxar لاناوه له قوڕنەئ ئارام ف کنایه از محیط آرام

سائ دامەنه saê damene سادلا ف ساده و بی آلایش

سائ دەمسییه saê dem sîye سائ دیوار دەم، زووان سییه ف سق سیاه

سائ دیواردەم saê dîwar dem گەن زووان ف سق سیاه

سائێریا saêrya ساویا ف ساییده شده

سائێریاگ saêryag ساویاگ ف ساییده شده

سائێریان saêryan ساویان ف ساییده شدن

سائێریائ saêryaê ساویائ ف ساییده شده

سائ عەلی saê ély ڕەوادگائێگە له شیروان چەرداوڕ ف روادگاهی در شیروان چرداول

سائ گووش saê gûş هەمیەت نێان ف اعتنا نکردن، سر سری گذشتن

سایڵ sayʕl ۱) جادووگەر ۲) ئەو کەسە کْ پەێغامْ خاس نیەتیەرێد «سائ+ دڵ»، زێزئ بووده «رایڵ» ف ۱) جادوگر ۲) قاصدی که اخبار ناخوش بیاورد «سائ+ دڵ» متضادش را «رایڵ» گویند

سائ لرک saê lirk لاناوه له ئاسمانْ ساف ف آسمان کاملا صاف

ساین sayn سایین ف ساییدن

سائ هاله یه saê hale ye سائ دەمئ یەسه، مەبەستئ یەسه ف منظورش این است

سایە saŷe ساکی، له پەهلەوی(sayek سایەک) نۆسریاس ف سایه، در پهلوی (sayek سایەک) نوشته شده

سایەپا saŷe pa وەختێگە ئرائ ئەنازه گرتن له ئاویاری ف واحدی برای اندازه‌گیری زمان آبیاری به جای ساعت، بدین ترتیب که چوبی را در زمین فرو می‌کنند و سایه‌اش را اندازه می‌گیرند و پس از مدتی سایه‌اش به حد مشروط که رسید آب را به زمین دیگر می‌دهند

سایەدار saŷedar سادار ف جای سایه‌دار

سایەدەس saŷe des تەمەڵ ف کنایه از تنبل

سایەڕ saŷeȓ ۱) بنووڕه ساوڕ ۲) سارکی ف ۱) نگا **ساوڕ** ۲) سایه‌دار

سایەر saŷer مۆفلس، ئەوکەسە ک سەرمایە له دەس دائە «سائە = سەرمارێه + ئەر = راچوو» ف مفلس، آنکه سرمایه‌اش را از دست داده «سایه = سرمایه+ ئەر = رفته»

سایەربایەر saŷer baŷer ۱) وڕْپیم ۲) سائ دامەنه ف ۱) هذیان، کسی که با خود حرف می‌زند ۲) ساده و بی آلایش

سایەقه saŷeqe ۱) ئەڵماسە، تەخشە ۲) ڕەتْ بەرق، هەورە تریشقه ف ۱) سرما ریزه ۲) صاعقه

سایین saîyn ساوین ف سودن، ساییدن

سب sib شەوەکی، بنچینەئ ئەرەوییە ف صبح

سباڵ خەێر sibaʕl xeŷr شەوەکی وه خەێر، بەیانی باش، بنچینەئ ئەرەوییە ف صبح بخیر

سبووق sibûq سواخ، جووری رەنگْ سییەس، له تۆرکەمەنی «سواغ» وه مانائ ئەنوود کردن ئۆشن ف رنگ سیاه که بر اشیاء مالند، واکس، در ترکمنی «سواغ» به معنای کاه‌گل و اندود کردن است

سپا sipa ۱) ئووردی، لەشکەر ۲) سێپا ف ۱) سپاه ۲) سه پایه مشک

سپادار sipadar گەورائ سپا ف سپهدار

سپاردن sipardin ۱) بنووڕه ئامانەت دان ۲) داین « سپاردمەده خودا» ف ۱) نگا **ئامانەت دان** ۲) سپردن

سپارده siparde سپەرده ف سپرده

سپاس sipas قەێر زانسْن ف سپاسگزاری

سپانن sipanin سپەردن، چەوسانن ف سپوختن

سپرۆنگْ siprünig پۆترکیائ ف پوسیده شده

سپڵ sipiʕl بنووڕه ئسپڵ ف سپرز، نگا **ئسپڵ**

سپڵه sipʕle ئەومەڕەس، ئەوڵه ف سفله، ابله

سپەڕ sipeȓ ۱) قەڵخان ۲) جووری شەودەره ف ۱) سپر ۲) نوعی شبدر

سپەرده siperde سپارده ف سپرده شده

سپەریان siperiyan ۱) سپانن «شەدەئ یەئ تاڵ زەڕ بەساسه سەرەو- سپەریاس وەڕۆ چێتْ ئەسپەرەو » (عەباس باباخانی) ۲) تەکەو داینْ چشتئ وه چشتْ ترەک ف ۱) سپوختن ۲) تکیه دادن وسیله‌یی به وسیله‌ی دیگر

سپەک sipek خار نان «ل» ف تاخت وتاز کردن

سپێ sipê ۱) شش، له ئەوستا (sipîş سپیش) نۆسریاس

۲) سفێد، چەرمێ، سپیاتی، لە ئەوستا (speıtênê سپە ئێتێنێ) و (sipîte سپێتە) و لە پەهلەوی (sipêt سپیت) و لە ئوراتوویی «سپێ» و لە سەکزی «سڤی، سپی» تۆسریاس ف ۱) شپش، در اوستا (sipîş سپیش) نوشته شده ۲) رنگ سفید، سپید، در اوستا (speıêtênê سپەئیتینی) و (sipîte سپیته) و در پهلوی (sipêt سپیت) و در اورارتویی «سپێ» و درسکزی «سوی، سپی» نوشته شده

سپیاتی sipyatî سفێدی ف سفیدی، نگا **سفێدی**

سپێوەر sipêwer دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

سپیە sipye سپێ ف شپش

سپیەکوژە sipyekwije کلْگ کەڵە، کلْگە کەڵە، شەس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەرانی، پەنجە گەورە، گشتاپلل، کەڵە ئەموست، کەڵەئەنگوست، کەڵەموست، قامکەگەورا، تلیا ستوور، تبلامەزن، ئەسپێ کوژە، قامکە زلە، تلیامەزن» ئۆشن ف انگشت شصت، در دیگر گویشهای کردی «بەرانی، پەنجە گەورە، گشتاپلل، کەڵەئەموست، کەڵەئەنگوست، کەڵەموست، قامکەگەورا، تلیاستوور، تلیامەزن، تبلامەزن، ئەسپێ کوژە، قامکەزلە» گویند

ستار sitar ۱) ناوێگە کوڕانە ۲) داکاسیان ف ۱) نامی مردانه ۲) آرامیدن، آرامش

ستارخانی sitarxanî جوورێ بەرگْ پیاوانەس ف نوعی نیم تنه مردانه

ستارگرتن sitar girtin داکاسیان ف آرامیدن، آرام شدن

ستارە sitare ۱) ناوێگە ژنانە ۱) ئەسارە، لە ئەوستا (sterenĝhe ستەرەنگهە) و (stere ستەرە) و لە لاتین (star استار) تۆسریاس ف ۱) نامی زنانه ۲) ستاره، در اوستا (sterenĝhe ستەرنگهە) و (stere ستره) و در لاتین (star استار) نوشته شده

ستان sitan ۱) بساو ۲) پاشگرە وە مانای سان ف ۱) گیرنده ۲) پسوند جا و مکان

ستایشت sitayişt پەرەسین ف پرستیدن، پرستش

ستر sitr ۱) راز ۲) ستوور «ل» ۳) ئاورۆ ف ۱) سر، راز ۲) سدر شستشو ۳) آبرو

سترە sitre پووشەمەنی پیایلْ لۆڕسان، لە سەکزی «سوترە» و لە سمنانی «سترە» ئۆشن ف پوشیدنی مردان لرستان که از پارچه‌های رنگی درست شده، در سکزی «سُترە» و در سمنانی «ستره» گویند نگا **شەق**

ستْک sitik سۆخۆڵمە ف سیخونک

ستْگ sitig سووکە ناو ستار ف مخفف ستار

ستوُر sitûr ۱) ستر وکافوور «ل» ۲) ئاس بۆن ف ۱) سدر و کافور برای شستن جسد ۲) به ستوه آمده

ستۆن sitün سۆن ف ستون

ستەپان sitepan پاسگاێگە لە سوومار ف پاسگاهی مرزی در سومار

ستەم sitem ۱) دژوار ۲) جەوڕ ف ۱) دشوار ۲) ستم

ستەمکار sitemkar زاڵم ف ستمگر

ستەمگەر sitemger ستەمکار ف ستمگر

ستەمەروو sitemerû کوتینْک، کوتەسەور، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سووتەمەرو» ئۆشن ف درختی که ساقه و ریشه‌اش در خاک مانده و آنرا سوزانده باشند

ستێ sitê سیتە «ل»، لە ئەوستا (stê ستێ) وە میلە یا دەسگیرنە ئۆشن ف رسن سباد، قلاده، در اوستا (stê ستی) به معنی میله یا دسته نوشته شده

ستی sitî قتْ قووزی، قووزی ف غرور، مغروری

سجا sica ۱) زێز نامشتێ، هەڵکەفتێ ۲) سێجا، بەزمْ هەڵپەڕگی ف ۱) معتمد، محترم ۲) یکی از بزمهای رقص کردی

سجاف sicaf سنجاخ ف سنجاق

سجایی sicayî خوەڵسی ف متانت، متینی

سجگ sicig بنوورە سزْگ ف نگا **سزْگ**

سجیل sicîl ناسنامە ف شناسنامه

سجیلبرین sicîl birîn ناسنامە گرتن ف شناسنامه گرفتن

سچْک siçik ۱) سچْک گەردانن ۲) هەر چشتْ سێ چۆزێ کْ تێژ بوو ف ۱) کنار زدن برفهای مسیر راه گله بگونه‌ای که گله براحتی از آنجا عبور کند ۲) اشیاء سه‌گوش و تیز

سچْک گەردانن siçik gerdanin بنوورە سچْک ف نگا **سچْک**

سخان sixan سقان، هەست، لە پەهلەوی (host هۆست) و (estexwan ئەستەخوان) تۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « پێشە، هەستی، ئێسقان، ئێسک، ئێستک» ئۆشن ف استخوان، در پهلوی (host هوست) و (estexwan

استخوان) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «پێشە، هەستی، ئێسقان، ئێسک، ئێستک» گویند

سخت sixt سۆخت، تاوان ف غرامت

سخت‌دان sixt dan تاوان دان ف غرامت دادن

سخت سەنن sixt senin تاوان سەنن ف غرامت گرفتن

سختی sixtî خواردەمەنییگە لە گێە و برنج و لەپە و کشمش، لە کرمانی «سەختوو» ئۆشن ف غذایی از سیرابی پاک شده که داخل آن لپه و کشمش و برنج می‌ریزند و دوباره پخت می‌دهند، در کرمانی «سَختوو» گویند

سخری sixrî سەخری، دْوەنی چارەوا ف باسن چهار پایان

سخمه sixme سۆخمە ف یلک

سخڵ sixl̂ یۆبس، قسر، قەوز «قسیەێ پێد بکەم تا بۆدْن وە پەن- چۆ سخڵ کردێ نقْد بچووە بەن» ف یبوست

سخۆرمه sixorme سغۆڵمە ف سغلمه، زدن با مشت

سخۆڵمه sixol̂me ستْک، سخۆرمە ف سیخونک

سڕ sir̂ ۱) چشتْ فره سەرد «سەردْسڕ» ۲) راز ۳) بێدەنگ «سڕکپ» ٤) پاشگره وە ماناێ پاکەوکردن ٥) بنچینەێ کردارْ سڕین ٦) سڕْپەین ۷) تەزیاێ ۸) لیز ۹) زڕزڕْ خەر ف ۱) بسیار سرد ۲) سرّ، راز ۳) بی صدا ٤) پسوند به معنی پاک کننده ٥) ریشه فعل «سڕین» به معنای پاک کردن ٦) جای انباشتن سرگین ۷) کرخیده ۸) لیز، سُر ۹) عرعر الاغ

سڕا بۆن sir̂a bün موولەو بۆن ف شرمنده شدن و سر به زیر افکندن

سڕاجه sir̂ace ئاتەشەک ف بیماری سودا

سڕان sir̂an ۱) زڕزڕ کرد ۲) سلان، گەمەێگە منالانە ف ۱) عرعر کرد ۲) بازیی کودکانه

سڕانسڕین sir̂an sir̂în سڕینەوە ف پاکسازی کردن، پاک کردن

سڕانن sir̂anin ۱) زڕزڕ کردن ۲) سڕدان ف ۱) عر عر کردن ۲) سُر دادن

سراو siraw سەرچەم، سەرچاوە ف سراب

سراو ئەرکەوازی siraw erkewazî سراوێگە لە ئەرکەوازی نزیکْ ئارۆن ئاوا ف سرابی در روستای ارکوازی در نزدیکی اسلام آبادغرب

سراو بابامەخسۆ siraw baba mexsü سراوێگە لە بیوەنیج ف سراب بابامقصود در بیونیج

سراو بازان siraw bazan سراوێگە لە ئەیوان ف سرابی در ایوانغرب

سراو بەڕەزا siraw ber̂eza سراوێگە لە شوورئاوا ف سرابی در نزدیکی شورآباد

سراو بەنی زەنجیر siraw benî zencîr سراوێگە لە جووانرۆ ف سرابی در جوانرود

سراو بیوەنیج siraw bîwenîc سراوێگە لە بیوەنیجْ گوران ف سرابی در بیونیج گوران

سراو تیران siraw tîran سراوێگە لە سنجاوی ف سرابی در سنجابی

سراو ڕەحمەت‌ئاباد siraw r̂eh̀met abad سراو و دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف روستا وسرابی درکنگاور

سراو ڕەزی siraw r̂ezî سراوێگە لە هەرقۆرووش ف سرابی در روستای هرقوروش

سراو ڕەشمینه siraw r̂eşmîne سراوێگە لە کرْن ف سرابی در کرند غرب

سراو زهاو siraw zihaw دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

سراو سەحنه siraw seh̀ne سراوێگە لە سەحنە ف سرابی در شهر صحنه

سراو سەرپیرووزئاوا siraw ser pîrûz awa دیەکەێگە لە کرماشان ف روستایی در کرماشان

سراو سەرمەشوور siraw sermeşûr سراو سەڵم و توور، سراوێگە لە ئارۆن ئاوا کْ ئۆشن هەناێ سەڵم و توور تۆواسنە لە یەک بوورپەن لەێرە بەێشەرات بەسانە ف سرابی در اسلام آباد غرب که به سراب «سلم وتور» مشهور است و گویند هنگامی که سلم و تور از هم جدا شده‌اند در کنار این سراب آخرین گفتمانهای خود را کرده‌اند

سراو سەڵم وتوور siraw sel̂m û tûr سراو سەر مەشوور ف نگا **سراو سەرمەشوور**

سراو سەوزەلی siraw sewzelî دیەکەێگە لە پشت دەروەن ف روستایی در پشتدَرَوَن

سراو سیاوانه siraw syawane سراوێگە لە سەر پیەڵ ف سرابی در سرپـُل‌ذهاب

سراو شاوسەێن siraw şa wiseŷn سراو و دیەکەێگە لە بێڵەوار گ سەرچەوەێ چەمْ رازاوەرە ف روستا وسرابی در

بیله‌وار که سرچشمه‌ی رودخانه‌ی رازاور است

سراو شوێ siraw şwê سراوێگه له کووزران ف سرابی در کوزران

سراو شیان siraw şyan دیه‌که و سراوێگه له شیان ف روستا و سرابی در شیان

سراوشیانی میراوا siraw şyanî mîrawa سراوێگه له جووانڕو ف سراب وتفرجگاهی در شهر جوانرود

سراو قڵاشاین siraw qiʃaşayn سراوێگه له قڵا شاین ف سرابی در قلعه‌شاهین

سراو قولی siraw qwilî ١) ناو زۆنه‌ێ ئه‌میرئاباد له ئارۆن‌ئاوا ٢) سراوێگه له ئیلام ف ١) نام گذشته روستای امیر آباد در اسلام‌آبادغرب ٢) سرابی در ایلام

سراوقومش siraw qumiş سراوێگه له قولاجی ف سرابی در روستای قولاجی در بخش منـصوری

سراو قه‌مه‌ر siraw qemer ١) دیه‌که‌ێگه له گوواوڕ ٢) سراوێگه له کرماشان ف ١) روستایی در گواور ٢) سرابی در کرماشان

سراو کارزان siraw karzan سراو و ذیه‌که‌ێگه له چه‌رداوڕ ف سراب و روستایی در چرداول

سراوکاشه‌مه siraw kaşeme سراوێگه له کاشه‌مه ف سرابی در روستای کاشنبه

سراو کڕن siraw kirin سراوێگه له باکووڕ کڕن ف سرابی در شمال شهر کرند

سراوکه‌لان siraw kelan سراو و دیه‌که‌ێگه له ئیلام ف روستا و سرابی در ایلام

سراو که‌نگرشا siraw kenĝir şa سراوێگه له دینه‌وه‌ر ف سرابی در دینور

سراو گاوڕوانی siraw gawr̂wanî سراوێگه له هه‌مه‌یل ف سرابی در بخش حمیل

سراوگه‌رم siraw germ سراوێگه له سه‌رپیه‌ڵ ف سرابی در سر پـُل‌ذهاب

سراو لۊلْپه‌ڕ siraw lüliper̂ سراو نیلووفه‌ر ف روستا و سرابی در کرماشان

سراوڵه sirawʃe ١) ناوه‌ندْ شارْ شێروان چه‌رداوڕ ٢) دیه‌که‌ێگه له سه‌رپیه‌ڵ ٣) دیه‌که‌ێگه له ناوده‌روه‌ن ف ١) مرکز شهر شیروان چرداول ٢) روستایی در سر پـُل ذهاب ٣) روستایی در ناودرون

سراو ماران siraw maran سراوێگه له که‌نگه‌وه‌ر ف سرابی در کنگاور

سراو موورت siraw mûrt سراوێگه له گیه‌ڵان ف سرابی در گیلانغرب

سراو وه‌رمنجه siraw wermince سراوێگه له ناوده‌روه‌ن ف سرابی در ناودَرون کرماشان

سراو هه‌ره‌سه‌م siraw heresem سراو و دیه‌که‌ێگه له هه‌ره‌سه‌م ف سراب و روستایی در هرسم

سراوهه‌ڵانی siraw heʃanî سراوێگه له جووانڕو ف سرابی در جوانرود

سراو یاوه‌ری siraw yawerî سراویگه له قازانچی ف سرابی در روستای قزانچی

سڕبردن sir̂birdin سڕ خواردن ف لیز خوردن

سڕبوون sir̂bûn ١) ته‌زیان ٢) سڕ کردن ف ١) کرخیدن ٢) لیز شدن

سڕْپوو sir̂î pû گه‌نه‌شار کردن ف رازی را پوشاندن

سڕْپوو کردن sir̂î pû kirdin گه‌نه‌شار کردن ف بدی کسی را پوشاندن

سڕْپه‌ین sir̂îpeyn سڕکوان ف جای انباشتن سرگین

سرتغ sirtix́ سیرتخ، سێڕخ ف گستاخ، یکدنده

سڕخواردن sir̂xwardin سڕ بردن ف لیز خوردن

سڕدان sir̂dan سڕانن وه جاێ تره‌ک «سڕێ دا ژێرْ داوانێ» ف به حالت سـُر دادن چیزی را پنهان کردن

سڕْسامات sir̂îsamat بنووڕه سامات ف نگا **سامات**

سڕسڕه sir̂sir̂e سڕسڕه‌کانی ف سـُرسـُره بازی

سڕسڕه‌کانی sir̂sir̂ekanî سڕسڕه ف سـُرسـُره‌بازی

سڕْفت sirift جوورێ فلزه، له ئه‌وستا (srû سروو) و له په‌هڵه‌وی (surp سورپ) ئۆسریاس، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «مز، قورقوشم» ئۆشن وله تۆرکه‌مه‌نی «غورشون» ئۆشن ف سرب، در اوستا (srû سرو) و در پهلوی (surp سـُرپ) نوشته شده، در دیگر گویشهای کردی «مز، قورقوشم» و در ترکمنی «غورشون» گویند

سرک sirk ته‌ماکار ف آزمند

سرکانن sirkanin پچه‌پچ کردن ف زیرلب سخن گفتن

سڕکانی sir̂kanî سڕگانی ف سـُرسـُره‌بازی

سڕکپ sirî kip ١) بێدەنگ ٢) مات مەنن ف ١) بی صدا ٢) مات و مبهوت ماندن، شگفت‌زده شدن

سڕکردن sirˆ kirdin ١) تەزانن ٢) چشتێ لیز کردن ف ١) بی حس کردن ٢) لیز کردن

سڕکوُان sir̂kuwan سرِ، سرگە، سڕپەین، سرکەوان ف جای انباشتن سرگین

سڕکوت sir̂ikwit کوتران کردن ف پافشاری کردن در کاری

سڕکوڕ sir̂ikwir̂ سڕسامات ف مات و مبهوت

سڕکوڵان sir̂kwil̂an سەکوڵان، سڕپەین ف جای انباشتن سرگین

سرکە sirke ترشگاو ئەنگوِر ف سرکه

سرکەسرک sirke sirk پچەپچ ف پچپچ کردن

سڕکەوان sir̂kewan سڕپەین، سرکوان ف جای انباشتن سرگین

سڕگانی sir̂ganî سرکانی ف سُرسُره بازی

سرمانْک sirmanik سرمەدان ف سُرمەدان

سرمۆچ sirmüç سەفقْ ناوێنْ ماڵ ف سقف داخلی منزل

سرمە sirme کڵ چەو ف سُرمه

سرمەدان sirme dan سرمانْک ف سُرمەدان

سرمەسا sirme sa کڵ چەو کیشان ف سُرمەکشیدن

سرمەسرم sirme sirm قرمْ قاڵ ف همهمه وبیار و ببر در جایی که قبلاً چنین چیزی نبوده بویژه در مراسمات

سڕمەگوو sir̂i megû رازێگ کْ ئرایْ کەسێ نەوْشیدەێ، یارسان وە مەسەو خوەیان سڕمەگوو ئوْشن و باوەڕیان یەسە کْ نەباس ئرایْ هەر کەسێ لە هەر جاێگ لە بارەێ دینْ خوەیان بوْشن ف راز سر پوشیده، یارسان دین خود را «سڕمەگوو» گویند و بر این باورند که نباید درباره دین خود با هر کسی در هر جایی سخن گفت

سرمەی sirmey سوْرمەیی ف برنگ سُرمەای

سرمیانْگ sirmiêanig سرمانْک «گ» ف سُرمه دان

سرنج sirinc سرێنج، سەنگین و سووک کردن، تەقْ چوو دان ، لە لاتین (search) ئوْشن ف کاوش، پژوهش، در لاتین (search) گویند

سرنج دان sirinc dan سرێنج دان ف پژوهش و بررسی کردن

سرنجەگرتن sirince girtin ئیسفا گرتن، پسپووڕ کردن ف دقت کردن، پژوهش کردن

سرنجەگیروو sirince gîrû وەرجلە خوازمەنی کردن چەن کەس لە لایین زاوا چنە تەقْچوو دان لە بارەێ وەو ئەگەر دلْنیا بوْن کْ داوان پاکە ئەوسا چنە خوازمەنی وەێ کارە «سرنجە گیروو» ئوْشن «ل » ف پیش از مراسم خواستگاری چند نفر از طرف خانواده‌ی داماد به پژوهش درباره‌ی عروس در نظر گرفته شده می‌پردازند و چنانچه پاکدامن تشخیص داده شد، به خواستگاری می‌روند

سرنجْگ sirncig سرێنجْگ، ئاردْگن ف سنجد

سڕوپەین sirˆ û peyn بنووڕە سڕپەین ف نگا **سڕ پەین**

سرۆت sirüt ساقەێ گەنم وجۆیە ف ساقه گندم و جو، کُلش

سروُران sirûran دیەکەێگە لە ناودەروەن ف نام روستایی در ناودَروَن

سڕوکوُان sirˆ û kuwan بنووڕە سڕکوان ف نگا **سڕ کوان**

سروە sirwe ١) کزەێ وا ٢) سریوە ف ١) نسیم ٢) کمترین صدا

سرە sire سەرە، نەوبە، گەێ، نۆرە ف نوبت

سڕە sir̂e ١) سرەسڕ کردنْ خەر ٢) سڕ ٣) فرتە کردن ف ١) عرعر الاغ ٢) لیز است ٣) تند و سریع گریختن یا خزیدن به جایی

سڕەپەپوو sir̂e pepû بنووڕە سڕپوو، پەنکوور ف نگا **سڕپوو**

سڕەسڕ sir̂esir̂ سەڕەسەڕ کردنْ خەر ف عرعر کردن

سڕەک sir̂ek هەرز بۆن ف هرز شدن، هرز شدن مهره

سڕەک بۆن sir̂ek هەرز بۆن ف هرز شدن، هرز شدن مهره

سرەوان sirewan ١) هێمن کردن ٢) بنووڕە سەرەوان ٣) چاێر ف ١) آرام کردن ٢) نگا **سەرەوان** ٣) کیسه‌ی آمینون که قبل از زایمان بیرون می‌آید

سرەوان درین sirewan dir̂în پاوڕْ خسن ف پاره شدن کیسه‌ی آمینون پیش از زایمان، بویژه برای احشام

سرەوانن sirewanin هێمن کردن ف آرام کردن

سرەوِل sireül خان، سفره ف سُفره

سرەویان sirewyan هێمن بۆن، ستار گرتن، لە ئەوستا (siretaw سرەوتاو) توسریاس ف آرام شدن، در اوستا

siretaw) ثرَوتاو) نوشته شده

سرەوێران sire wêran چەتاڵ ف ولگرد

سرەوین sirewîn سرەویان ف آرام شدن

سڕی sirî ١) سڕ بۆن ٢) پاکەو کردن ف ١) بی حسی، کرخیدگی ٢) پاک کرد

سڕیا siriya ١) پاکەو بۆ ٢) سڕ خوارد ف ١) پاک شد ٢) لیز خورد

سڕیان siriyan ١) سڕ بردن ٢) پاکەو بۆن ف ١) لیز خوردن ٢) پاک شدن

سریش sirîş چرێش، لە ئەوستا (srîş سریش) تۆسر یاس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئەسرێلک، سترک» ئۆشن ف سریشم، در اوستا (srîş سریش) نوشته شده، در دیگر گویشهای کردی «ئەسرێلک، سترک» گویند

سڕین sirîn پاکەو کردن ف پاک کردن

سرێنجگ sirêncig سرنجگ، ئاردْگن ف سنجد

سرێنجگ وە دەما کردن sirêncigi we dema kirdin بڕفەت نێان، دەرفەت نێان ف مهلت ندادن، به کسی مهلت انجام کار یا سخنی را ندادن

سرینجلە sirîncile دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیلەوار

سڕینەوە sirînewe پاکەو کردن ف پاک کردن

سرێوان sirêwan ١) چاێر ٣) سەرەوان، لە لاتین (servant) ئۆشن ٢) سەێوان ٤) کۆیەێگە لە گیەلان ف ١) کیسه آمینون ٢) آنکه کارهای خانه را انجام می‌دهد، در لاتین (servant) به نوکر گویند ٣) سایبان ٤) کوهی در گیلانغرب

سرێوان تووقانن sirêwan tûqanin سەرەوان تەقانن ف موقع زایمان حیوان که کیسه آمینون را از مخرج می‌اندازد

سرێوان خسن sirêwan xisin سەرەوان خسن ف انداختن کیسه آمینون

سریوە sirîwe سروە، سۆسە ف کمترین صدا

سزا siza پاداشت، لە پەهلەوی (badafre بادافره) تۆسریاس ف پاداش، در پهلوی (badafre بادافره) نوشته شده

سزا چەشتن siza çeştin تۆشْ دەرد هاتن ف درد چشیدن

سزا خواردن siza xwardin سزا چەشتن ف درد و رنج چشیدن

سزا دان siza dan ١) پاداشت دان ٢) ئازار دان ف ١) پاداش دادن ٢) آزردن

سزان sizan سووتان، سووچان ف سوختن

سزانن sizanin سوتانن، سووچانن ف سوزاندن

سزاو sizaw بنوورە سزْگ ف نگا **سزْگ**

سزرگە sizirge بنوورە بزۆزگە ف نگا **بزۆزگە**

سزْگ sizig سزاو، لە سمنانی (sizne سزنە) ئۆشن ف آب پنیر که با آن لور سازند، تیز آب دوغ که با آن شیراز درست می‌کنند در سمنانی (sizne سزنە) گویند

سزیا sizya ١) سووتیا، سووچیا ٢) کچیا ف ١) سوختەشد ٢) از دور بازی خارج شد

سزیاس sizyas ١) سزیاێە ٢) کچیاس ف ١) سوخته شده است ٢) از دور بازی خارج شده است

سزیاگ sizyag ١) سزیاێ سووتیاێ ٢) کچیاێ ف ١) سوخته شده ٢) از دور بازی خارج شده

سزیان sizyan ١) سووتیان، سووچیان، لە ئەوستا (sûç سووچ) و (sûçe سووچە) تۆسریاس ٢) کچیان ف ١) سوختن، در اوستا (sûç سووچ) و (sûçe سووچە) نوشته شده ٢) از دور بازی خارج شدن

سزیاوبرشیا sizya û birşya سووچیا وبرشیا ف سوخته و برشته شده

سزیاێ sizyaê ١) سزیاگ ٢) کچیاگ ف ١) سوخته شده ٢) از دور بازی خارج شده

سزیاێە sizyaŷe ١) سزیاس ٢) کچیایە ف ١) سوخته شده است ٢) از دور بازی خارج شده

سس sis شل، زێزْ سفت ف سست، شـُل

سسبوو sisbû شیپ، سیس «ل» ف حشره‌ای که به هنگام پرواز تخمهایش را در هوا پرتاب می‌کند و در گلو انسان یا حیوان مراحل رشد را سپری می‌کند

سس کردن sis kirdin شلەو کردن ف شـُل کردن

سس گرتن sis girtin ١) شل گرتن ٢) هەمیەت نێان وە کار ف ١) شـُل گرفتن ٢) احمالکاری

سسەو بۆن sisew bün ١) شلەو بۆنْ گریە ٢) شلەو بۆن لە کار ف ١) شـُل شدن گره بسته شده ٢) پشت کار نداشتن

سسەو کردن sisew kirdin شلەو کردنْ گریە ف شـُل کردن گره

سسەوە بۊن sisewe bün بنوورِە سسەو بۊن ف نگا **سسەو بۊن**

سسی sisî شلی، بیٚ هازی ف سستی

سشەمە sişeme سیٚ شەمە ف سەشنبە

سفارشت sifarişt سپاردن، ئامانەتْ چشتیٚ دان ف سفارش کردن

سفت sift قایم، زێژْ شل ف محکم، سفت

سفت بۊن sift bün قایم کردن ف محکم کردن

سفت بەسان sift besan قایم بەسان ف محکم بستن

سفتْ سەخت sifti sext سفت وسەخت ف قرص و محکم

سفتکاری sift karî شۆناژ کردنْ بنەوا ف سفتکاری ساختمان

سفت کردن sift kirdin قایم کردن ف محکم کردن

سفت وسووڵ sift û sûl̂ سفتْ سەخت «گ» ف قرص و محکم

سفت وسەخت sift û sext سفتْ سەخت ف قرص و محکم

سفتە sifte ١) چەکْ بانکی ٢) قایمە ٣) سووچپایێ، سزیایێ ٤) مڵاتْ سفتکاری ٥) دەخڵ شەوەکی ٦) سەفتە ف ١) سُفتە بانکی ٢) محکم شده ٣) سوختە ٤) سفتکاری ساختمان ٥) دشت صبح ٦) منظم چیدن

سفتە کردن sifte kirdin ١) دەرامەیٚ شەوەکی ٢) سەفتە کردن ف ١) دشت صبح ٢) روی هم مرتب چیدن

سفتەو بۊن siftew bün قایمەو بۊن ف محکم شدن

سفتەو کردن siftew kirdin قایم کردن ف دوبارە محکم کردن

سفتەیٚ سوو sifteŷ sû گوڵ سوو ف بامداد، صبح زود

سفر sifr نقەت ف صفر

سفرە sifre سرەۊل ف سُفرە

سفرەبڕ sifre bir̂ نانبڕ ف نانبُر

سفرەدڕ sifre dir̂ قەێر مەزان «نانخوەرْ سفرەدڕ» ف ناسپاس

سفرەدرێژ sifre dirîj بنوورِە سفرەشووڕ ف نگا **سفرە شووڕ**

سفرەشووڕ sifre şûr̂ سفرەدرێژ ف کنایە از دست و دل باز

سفرەعەلی sifre élî کەسیٚ کْ چوودە ماڵ خودا یا زیٚارەتْ ئیمام رەزا هنایٚ تیەێدەو نەزری دەێد ف کسی کە بەزیارت مکە یا امام رضا رفتە هنگام باز گشت غذایی بە عنوان نذری درست کردە بە دیگران می‌دهد

سفرەکردن sifre kirdin گادڕ کردن ف اصطلاح اوباش برای چاقو زدن

سفرەمار sifre mar جووریٚ مارە کْ زگیٚ واز بوودْن و مێەس نیشنە ناوزگیٚ و ئەوسا زگْ خوەیٚ بەسێد ف نوعی مار کە شکمش را مانند سفرە باز می‌کند و مگس وحشرات روی آن می‌نشینند و آنگاه شکمش را می‌بندد

سفوور sifûr̂ جاروو دەر ف رفتگر

سفەت sifet ١) رازا ٢) شێوە «سفەتیٚ لە باوگیٚ چیە» ف ١) صفت، عربی است ٢) شکل، شمایل

سفیٚ sifê بنوورِە سفێد ف نگا **سفێد**

سفیاتی sifyatî لاناوە لە ماس و شیر و... ف کنایە از لبنیات

سفیٚ پەڕ sifêper̂ لاناوە لە هەر چشتْ خواردەمەنی ک سفێد رەنگ بوود وەکوو ماس یا شیر و ئارد... ف کنایە از هر خوردنیی کە بە رنگ سفید رنگ باشد مثل شیر و ماست و آرد و ...

سفێد sifêd چەرمیٚ، سپیٚ، لە ئەوستا (sipeıêtênê سپە ئێتێنیٚ) و (sipête سپێتە) و لە پەهڵەوی (sipêt سپێت) نۆسریاس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سپی، سپیاتی» ئۆشن ف سفید، در اوستا (sipeıêtênê سپەئیتینی) و (sipêta سپیتە) و در پهلوی (sipêt سپیت) نوشتە شدە

سفێدە sifêde ١) چەرمینە ٢) شەوەکی زۆ ف ١) سفیدە تخم مرغ ٢) پگاە، بامداد

سفێدی sifêdî سپیاتی ف سفیدی

سفیٚ یار sifê yar لاناوە لە یارْ رەنگین و سفیٚ پووش ف کنایە از یار سفیدپوش و زیباروی

سق siq دەنگْ تەقەتەق «سق سڵە سێپا سڵە- نقرە ژەنْ تڵا گرە» ف صدای تق‌تق موزون مشک

سقام siqam ١) دەوام ٢) سەقام ف ١) پایداری، ثبات ٢) نظم و ترتیب، هماهنگی

سقامدار siqamdar سقامگیر ف پایدار، ثابت

سقامگرتن siqam girtin سەقامگرتن، سکام گرتن ف بە محض مستقر شدن، پایدار شدن

سقامگیر siqam gîr سەقامگیر ف پایدار، ثابت

سقان siqan سخان ف استخوان

سقان ژان siqan jan ژانْ ژوو ف درد استخوان، رماتیسم

سقان سووک siqan sûk چالاک ف کنایه از چُست و چالاک

سقان سەنگین siqan senĝîn ناتەوان ف کند و ناتوان

سقان سییەکردن siqan sîye kirdin ١) پڕبۆن لە چشتێ ، ئشباع بۆن ٢) کارامە بۆن، شارەزا بۆن ف ١) به حد اشباع رسیدن ٢) باتجربه وکارامد شدن، استاد شدن

سقان شکانن siqan şikanin لاناوە لە تەقەلا کردن ف کنایه از کوشش وتلاش در زمینه‌ای

سقسق siq siq بنووڕە سق ف نگا **سق**

سقرەقە siqreqe سۆیەقە ف سرفه

سقۆلان siqülan دیەکەێگە لە سۆنقۆر کْ وە تۆرکی قسە کەن ف روستایی در سنقر با گویش ترکی

سقۆڵمە siqoĺme سخۆرمە ف سیخونک

سک sik سخۆرمەدان و هاندان ف تشجیع وتحریک کردن

سکام sikam ١) بنووڕە سەقام ٢) ئارام، هێمن ف ١) نگا **سەقام** ٢) آرامش، تسلی

سکام گرتن sikam girtin ستارگرتن، ئارام گرتن ف آرام گرفتن، آرامش پیدا کردن

سکامەتی sikametî ئەتەندۆرستی ف تندرستی

سکڵ sikiĺ زگڵ، زخاڵ ف اخگر

سکوڵ sikwiĺ بڵقوو ف چوب یا وسیله‌ی نوک تیزی که در زمین فرو کنند برای بیرون آوردن کنگر و شنگ و...

سکوْن sikwin کوتران کردن ف از روی یکدندگی در جایی ماندن

سکوْن داکوتان sikwin dakwitan سکوْن دان ف از روی لج و یکدندگی در جایی میخکوب ماندن

سکوْن دان sikwin dan سکوْن داکوتان ف نگا **سکوْن داکوتان**

سکە sike ١) چۆزمان ٢) لاناوە لە ریش «سکەێ چەرمێ بۆیە» ٣) پۆڵْ ئاسنی ٤) ئرز، ئابڕۆ ٥) نەخوەشێگە منێدە ئاوڵەێ سفێد رەنگ ف ١) سیما ٢) کنایه از محاسن ٣) سکه ٤) آبرو، حیا ٥) بیماریی شبیه آبله که جوشهایی سفید رنگ دارد

سکەدار sike dar ١) چۆزماندار ٢) پاک داوان ف ١) خوش سیما ٢) پاکدامن

سکەڵ sikeĺ کۆیەێگە لە پەڕاو ف کوهی در پراو

سکەنجەبین sikencebîn سکەنجەمین، شەربەتێگە لە سرکە و هەنگوێن ف سکنجبین، شربتی از سرکه و انگبین

سکەنجەمین sikencemîn بنووڕە سکەنجەبین ف سکنجبین

سکە وسیرەت sike û sîret ١) ئابڕۆ ٢) چۆزمان ف ١) آبرو، ناموس ٢) سیما، ریخت

سکەێ مۆحەمەدی sikeŷ mohemedî سکەێ تەنانەتی مەردمْ ئاڵ حەق لە هەێنْ جەوزْ سەرشکانن کْ ئۆشن حۆکمْ تەوەرک دێرێد ف سکه‌ای که سید اهل حق هنگام مراسم جوز بر سر شکستن به همراه خود دارد و حکم تقدس دارد

سل sil سلادان ف لُمباندن

سڵ siĺ دەردە باریکە ف بیماری سل

سلاتْ زوور siĺati zûr جەڕنیمەڕوو، بنچینەێ ئەرەوییە ف هنگامه ظهر

سلاتۆن siĺatün دیەکەێگە لە هووزمانان ف نام روستایی در هوزمانان

سلادان sila dan سلەو دان، لە لاتین (swallow) ئۆشن ف لُمباندن، در لاتین (swallow) گویند

سلارئاوا silarawa دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

سڵا کردن siĺa kirdin ئجازە سەنن، ئەرەوییە ف اجازه گرفتن

سڵام siĺam سڵامەلەێک، ئەرەوییە ف درود، سلام، عربی است

سڵامْ سەرکۆچەی siĺami ser küçey سەردەمی حەواڵ پرسی کردن ف سلام سردمی

سلامەت silamet ئسکامەتی ف سلامت

سڵامەڕەو siĺamer̂ew بێمزڕەت ف بەسلامتی راهی شدن، رفتن

سڵامەلەێک siĺameleŷk سڵام ف سلام

سڵاوسۆ siĺa û sü ئجازە وەرگرتن، سڵا کردن ف اجازه گرفتن، جواز گرفتن

سلان silan سران گەمەێگە منالانە ف بازیی کودکانه که در آن روی قسمت تاب خورده عصا می‌نشینند و یکی آنرا می‌کشد

سلانن silanin قورتەو دان ف لُمباندن

سڵا وئەنگار sił û engar بەێشەرات کردن ف اجاز گرفتن

سڵپ siłp گووشریاێ هەر چشتێ ف تفاله

سڵپگیر siłp gîr چای پاڵوو ف پالونه

سڵتان siłtan سۆڵتان، شا ف سلطان

سڵتانئاوا siłtan awa ۱) دیەکەێگەلە کەنتولە ۲) دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف ۱) روستایی در کندوله ۲) روستایی در کنگاور

سڵتانْ سەر siłtani ser فەرقْ سەر (وە سڵتانْ سەرەو دا لە زەق» ف تارک، فرق سر

سڵتانقولی siłtan qwilî دیەکەێگەلە بێڵەوار ف روستایی در بیلەوار

سڵتانی siłtanî جووریێ سێفە ف نوعی سیب

سڵت وقوڵت siłt û qwiłt قوت و رۆت ف برهنه

سڵ سقان siłi siqan سقان ف ریزەهای استخوان

سڵق siłq ۱) زڵق ۲) نییەت ف ۱) برگ چغندر ۲) نیت

سڵقْ ساف siłqi saf سادلا ف پاکدل

سڵک siłk پارچەێگە ف پارچەی لیز وبراق

سلْلوو sililû سرکوت ف خاموش و بی‌صدا

سڵم siłm کووم کردنْ چارەوا ف با ترس رفتار کردن چهار پایان

سڵمانن siłmanin سپانن، وە زوور سڵماندن ف بە زور تحمیل کردن، تحمیل کردن

سڵم شکانن siłm şikanin کووم وتووم لە بەێن بردن ف بر ترس و دو دلی خود غلبه کردن

سڵم کردن siłm kirdin کوومکردن ف اضطراب ویژه چهار پایان

سڵمْن siłmin سڵموو ف چهارپایی کە با اضطراب رفتار می‌کند

سڵموو siłmû بنوورە سڵمْن ف نگا **سڵمْن**

سلۆک silük ۱) پاقەلۆس، لە لاتین (sleek) و(slick) ئۆشن ۲) سرەک بۆن ف ۱) صاف، در لاتین (sleek) و (slick) گویند ۲) مهره هرز

سل وەجا sil we ca سلەجا ف لُمباندن

سلْ هرچ sili hirç قرچْ قەۆ ف لندهور و بە درد نخور

سڵە siłe کوچگْ کونائێگە کْ خەنەێ قەێ مەشکە «سق سڵە سێپا سڵە- نقرەژەنْ تلا گره» ف سنگ کوچک و سوراخداری کە بە مشک آویزند

سلەجا sile ca سل وەجا ف لُمباندن

سلەرە silere ئەو چشتە ک وە جارێگ سلێەو بیەێد، خواردەمەنیگە جوورْ کولێرە ف نگا **کولێرە**

سلەوبلە sile û bile بێ ئەپنەک وکەپنەک ف ساده و بی آلایش، کسی کە حتی کوچکترین دغل بازیی نمی‌داند

سلەودان silew dan سلا دان ف لُمباندن

سلە وەجا sile we ca سلەجا ف لُمباندن

سلیک silîk سلۆک، ساف «سافْ سلیک»، لە لاتین (sleek) و (slick) ئۆشن ف صاف، براق، در لاتین (sleek) و (slick) گویند

سڵێمان siłêman ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

سڵێمانئاوا siłêman awa دیەکەێگە لە کرْن ف روستایی در کرند

سڵێمانبەگ siłêman beg دیەکەێگە لە جوانرو ف نام روستایی در جوانرود

سلیوتەوەرە silîwtewere کەڵەشێرخودایلە «ل» ف پرنده شانه بسر

سم sim ۱) قچْ چارەوا ۲) بنچینەێ کردارْ سمانن ف ۱) سُم چهارپایان ۲) ریشه فعل «سمانن»

سماتە simate سووماتە ف سنباده

سماخ simax چشتْ ترشێگە کْ لە وەنەوشکْ نارەس درْس بوود ف سماق

سماق simaq ۱) سماخ ۲) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ۱) سماق ۲) روستایی در بیلەوار

سماقە simaqe رەقە ف بیماری سُم چهارپایان

سمانن simanin تمانن و کونا کردن ف کوفتن و سوراخ کردن

سمایل simayl سووکەناو ئسماعیل ف مخفف نام اسماعیل

سمایلخان simayl xan دیەکەێگەلە قلاشاین ف روستایی در قلعەشاهین

سمایل وەێ simayl weŷ تەنگەێگە لە خەسرەو ئاباد ف تنگەای در خسروآباد نزدیک اسلام‌آبادغرب

سمبر simbir̂ سمتراش ف سمتراش

سمت simt سمت وساتان ف پهنای قسمت باسن

سمتاش simtaş سمتراش ف سمتراش

سمت وساتان simt û satan سمت، سەخری ف پهنای باسن

سمتراش simtiraş سمبڕ ف سمتراش

سمْ چلق simi çiĺq سۆخۆڵمە «ل» ف سغولمه

سمدار simdar قچ دار ف سُمدار

سمْڕ simir̂ سوڕ، هجەتی ف یکدنده، سمج

سمکوُ simkû ١) سم وه زەوْ دان «بنووڕ وەو کەڵە چۆ مەکەیْ سمکوو- ئاو مەخوەیْ لە بانْ گوڵخۆمچە یْ لیموو» ٢) لاناوەلە ئاس بۆن لە هاتن و چێن «لە ژێر سمکوو یانە شەکەت بیمە» ف ١) سم بر زمین کوبیدن ٢) کنایه از خسته شدن از آمد وشد کردن بسیار به جایی، لگدکوب شدن

سمکوت simkwit بنووڕە سمکوو ف نگا **سمکوُ**

سمکوُ کردن simkû kirdin بنووڕە سمکو ف نگا **سمکوُ**

سمکوُلان simkûĺan جی سمکوو کریایْ ف محلی که اسبان آنرا لگدکوب کرده باشند

سمْن simin سمانن ف کوفتن و سوراخ کردن

سمنت simint سیمان، لاتینیه ف سیمان

سمنج siminc سوڕ، هجەتی ف یکدنده

سمه sime زمه ف سنبه

سمەشەله sime şele شەلگە، نەخوەشی ئاژەڵە ف بیماری سُم چهارپایان

سمەکری sime kir̂î سمکوو کردن ف سم بر زمین کشیدن حیوانات

سمەکوتی sime kwitî سمەکری ف سم بر زمین کشیدن حیوانات

سمەڵکوت simeĺkwit بنووڕە سمکوو ف نگا **سمکوُ**

سمیا simya تمیا ف کوفتەشد

سمیاگ simyag سمیایْ ف کوفته شده

سمیان simyan تمیان ف کوفته شدن

سمیایْ simyaê سمیاگ ف کوفته شده

سن sin عەمر، سنْ ساڵ ف سن، عمر

سناو sinaw مەلە، لە ئەوستا (sna سنا) و (fre snene فرەسنەنە) تۆسریاس و لە سمنانی (سنوو) ئۆشن ف شنا، شستشوی تن در آب، در اوستا (sna سنا) و (fre snene فرسننه) به معانی شستشو کردن و با آب زدودن نوشته شده و در سمنانی (سنو) گویند

سناو کردن sinaw kirdin سەرْمل شووردن ف حمام کردن

سنان sinan ١) شێرپەنجە ٢) نووڕێگە ٣) نەخوەشی ئاژەڵ ٤) جووا و بیْ ئەدەوانە ٥) سندان ف ١) بیماری سرطان ٢) نفرینی است ٣) بیماری کُشنده دام ٤) پاسخ بی ادبانه ٥) سندان آهنگری

سنانْ زای sinani zay بنووڕە سنان ف نگا **سنان**

سنانْ سەرد sinani serd بنووڕە سنان ف نگا **سنان**

سنجاخ sincax جناخ، سنجاق ف سنجاق

سنجاف sincaf سنجاخ، سجاف ف سنجاق

سنجاق sincaq سنجاف ف سنجاق

سنجاوی sincawî ١) ئێلێگە لە زنگنەیْ گووران ٢) لانەمایْ میەێگە ف ١) ایلی از ایلات زنگنه و بر آیین یارسان ٢) نژاد نوعی گوسفند

سندان sindan سنان ف سندان آهنگری

سنْگ sinig بنووڕە سیتەکردن ف نگا **سیتەکردن**

سنگ sinĝ ١) کرمێگە لە لێخەروو ٢) ئەلم «وە سنگْ مْ ....» ٣) وە جیاتی «یە وە سنگْ ئەوە» ٤) مێخْ چووین کْ کڕْ دەوار وە پیْ دەن ٥) بسمارْ چووین و گەورا، لە لاتین (sting) وە مانایْ نیشە ٦) سنگانن، هەڵسنگانن ٧) بڵسکْ چووین (ماڵ باواند وە چەپەیْ سنگ بوو- لە هەر گەردنگە یەکیْ لیْ گوم بوو) ف ١) کرمی در شکم ٢) نظر، رای ٣) در ازاء ٤) چوبی که آنرا روی سیاهچادر بافته شده میکشند تا قسمتهای بافته شده جا بیافتد ٥) میخ کلفت چوبی، در لاتین (sting) به نیش زدن گویند ٦) مقایسه کردن ٧) سیخ چوبی جهت کوک زدن سیاهچادر یا درست کردن کباب بر آتش

سنگداکوتان sinĝ dakwitan ١) سکوْن داکوتان ٢) مێخ داکوتان ف ١) کنایه از در یکجا ماندن و نرفتن ٢) میخ خود را در زمین کوبیدن

سنگ دان sinĝ dan ١) سنگْ دەوار دان ٢) بەسانْ قڵف ٣) بەراورد کردن ف ١) باچوب ویژه «سنگ» قسمتهای بافته شده سیاهچادر را محکم کردن ٢) بستن قفل وکلید ٣) تخمین زدن

سنگ سنگ sinĝ sinĝ سێخ سێخەو بۆن «گ» ف سیخ شدن موی سر

سنگْ سەردڵ singî seri diĺ سنگْ دڵ، ئەڕایْ دەرمان کردنْ ئی نەخوەشییە وەڵنگْ لەولاو کوڵنن و وەرجلە ناشتا دەنەیْ نەخوەش ف کرم‌آسکاریس، برای درمان این بیماری برگ بوته‌ی لولا را جوشانده و تغلیظ کرده و پیش از صبحانه به بیمار می‌دهند

سنْ گن sini gin لکْچک دار ف دندانه‌دار

سنگ لوته singlüte باڵنەیْگە لە مەرخەزار ژیەێد، قیقی تاویلە ف پرنده‌ای که در مرغزار زندگی می‌کند

سنگ وەسنگ sing we sing ۱) هاوبراورد ۲) سینە وە سینە، لاناوە لە نزیکی و ڕوویەڕوویی ف ۱) تخمین زدن باچیز همسان ۲) سینه به سینه، کنایه از نزدیکی و تقابل

سنگەسنگ singe sing خاوەخاو ف احمالکاری

سنوق sinüq سەنووق، سنووق ف صندوق

سنوُق sinûq سنوق ف صندوق

سنیا sinya سەنریا ف خریده شد

سنیاگ sinyag سنیایْ ف خریداری شده

سنیان sinyan ئەوانە سەنریان ف آنها خریداری شدند

سنیایْ sinyaê سنیاگ ف خریداری شده

سوُ sû ۱) بەیان ۲) سوومایْ چەو ۳) کونایْ دەرزی و گونووژ ٤) ئاسوویْ ئاسمان ٥) رووشنای ٦) ژان، دەرد ۷) مووت ۸) شەوەکی ۹) کونا ۱۰) لەین، رز ۱۱) سووسوو ئاگر، لە ئەوستا (seıuke سەئوکە) تۆسریاس ف ۱) بامداد ۲) برش چشم ۳) سوراخ سوزن ٤) کناره آسمان ٥) روشنایی ٦) درد، الم ۷) سوراخ مقعد ۸) فردا ۹) سوراخ ۱۰) سمت، جهت ۱۱) سوسو آتش، در اوستا (seıuke سئوکه) به معنی زبانه آتش نوشته شده

سوُا suwa سوو، بەیان «سووا وە خەێر»، بنچینەیْ ئەرەوییە ف صبح

سواخ swax سبووق، لە تۆرکەمەنی «سواغ» ئۆشن ف نگا **سبووق**

سواخدان swax dan سبووق دان ف رنگ کردن، واکس زدن

سواخ کیشان swax kîşan سبووق کیشان ف با رنگ سیاه رنگ آمیزی کردن

سوُار suwar ۱) زێزْ پاپێا، لە پەهڵەوی (esûwar ئەسووار) تۆسریاس ۲) چێر ف ۱) سواره، در پهلوی (esûwar اسوار) نوشته شده ۲) چیره

سوُار بۆن suwar bün ۱) چێر بۆن ۲) سووارْ کووڵ چشتیْ بۆن ف ۱) چیره شدن ۲) سوار شدن

سوُارچاک suwarçak سووارخاس ف سوارکار ماهر

سوُارخاس suwarxas سووار چاک ف سوارکار ماهر

سوُارسووار suwar suwar ۱) ڕەوبڕەو ۲) سووار چڕ، مەقامێگە لە مووسقی ف ۱) نگا **ڕەوبڕەو** ۲) یکی از مقامات موسیقی

سوُار کردن suwar kirdin ۱) سووار چارەوا کردن ۲) دەسْ پا کردن «کەڵەکیْ سووار کرد» ف ۱) سوار کردن ۲) جور کردن

سوُارە suware زێزْ پاپێا ف سواره

سوُارهوو suwar hû بەزمێگە لە موسقی کوردی لە هەێنْ ئەسپ دەوانی ف یکی‌از بزمهای موسیقی کردی در هنگام اسب دوانی

سوُاری suwarî ۱) کردارْ سواری ۲) ئاڵ، نووپلان ف ۱) سواری ۲) کُره‌ای که تازه سواری شده

سوُاری بێڵەیی suwarî bêĺeyî دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

سوُاغ suwax́ بنوورە سواخ، سبووق ف نگا **سبوُق**

سوُا شەو suwa şew بانەشەو ف فرداشب

سوُاڵگ suwaĺig سوواڵە، چڵاسْسەگ ف ظرف ویژه سگ که خوراکی در آن ریزند

سوُاڵە suwaĺe ۱) نەپێچیایْ، شپرزە ۲) سوواڵگ، چڵاسْ سەگ ف ۱) نپیچیده، بیشتر برای قنداق بچه ۲) ظرف مخصوص خوراک سگ

سوُاو suwaw کارْ خەێر، بنچینەیْ ئەرەوییە ف ثواب

سۆاوڕ süawir سۆیەکوڵە ف بیماریی که درآن شُش گوسفندان خراب می‌شود

سوُاو کار suwaw kar خەێرْمەن ف نیکوکار

سوُاو کاری suwaw karî کارْ خەێر وخاس کردن ف نیکوکاری

سوُا وەخەێر suwa we xeŷr بەیان باش ف صبح بخیر

سوب sub سوو، بنچینەیْ ئەرەوییە ف صبح، ریشه‌اش عربی است

سوبْ زێ subi zü گوڵ بەیان ف صبح زود

سوُبەت sûbet ١) قسە کردن، ئەرەوییە ٢) سووکەناو سۆحبەت ف ١) گفتگو، عربی است ٢) نامی مردانە

سوُت sût ١) کونای قنگ ٢) بەیان «ل» «سووتە خەێر» ٣) سەخری ف ١) سوراخ مقعد ٢) صبح شما ٣) باسن

سۆت sot سووچیان، سزیان «ل»، لە لاتین (soot) وە مانایَ دۆرنجە ف سوخت، سوختە شدن، درلاتین (soot) بە معنای دودە است

سوُتانن sûtanin سزانن ف سوزانن

سۆترە sotre بنوورِە سترە ف نگا **سترە**

سوُتْگ sûtig سووتلی ف دشنامی بە معنی جندە

سوُتلی sûtlî بنوورِە سووتْگ ف نگا **سوُتْگ**

سۆتیمار sotîmar قەشەو دان ف قشو کردن

سوُتن sûtin سووتیان ف سوختن

سوُتەخەێر sûte xeŷr سووا وە خەێر «ل» ف صبح بخیر

سۆتەروو soterû مژ، مۆشکە «ل» ف زغال افروختە

سۆتەمەروو sotemerû سۆتەروو، مۆشکە «ل» ف زغال افروختە

سوُتەمەنی sûtemenî ئازاڵە، هەر چشتێ کْ ئەڕایَ سزانن زمسان وە کار بائێد ف سوختنی

سوُتی sûtî ١) بنوورِە سووتْگ ٢) سزی «ل» ف ١) نگا **سوُتْگ** ٢) سوختە

سوُتیا sûtya سزیا ف سوخت

سوُتیاگ sûtyag سوتیایَ ف سوختە شدە

سوُتیان sûtyan سزیان ف سوختن

سوُتیایَ sûtyaê سوتیاگ ف سوختە شدە

سۆچ süç سۆک ف گوشە، زاویە

سوُچانن sûçanin سووتانن ف سوزاندن

سۆچەڕ süçer̂ ١) سێخچووڵی ٢) لاناوە لە کوتران کەر ف ١) جوجەتیغی ٢) کنایە از سمج، کنە شدن و پیلە کردن

سوُچیا sûçya سووتیا ف سوختە

سوُچیان sûçyan سووتیان ف سوختن

سوُچیایَ sûçyaê سزیایَ ف سوختە شدە

سۆخت soxt ١) سخت ٢) سزیا ف ١) غرامت ٢) سوخت

سۆختە soxte سزیایَ تلیاق ف سوختە تریاک

سۆختەزار soxte zar ١) ناوێگە کوڕانە، هنایَ ژنێگ منداڵەگانیَ لە چەن مانگان بمرن ئەگەر یەکێ لەیَ منداڵەیلە زنێ بمینێ وە لاناویشەو بۆیە وە پێ ئۆشن سۆختەزار، «زار، زارۆ، زارۆک» وە مانایَ منداڵ ف نامیمردانە، اگر زنی فرزندانش در چند ماهگی بمیرند یاهنگام زایمان تلف شوند واز این میان یکی از این فرزندان زندە بماند او را سوختەزار نامند «زار، زارو، زاروک» بە معنای نوزاد است

سۆخڵ وجم soxl̂ û cim زنوو، قرمْ قاڵ ف هیاهوو همهمە

سۆخمە soxme سخمە ف یلک

سوُر sûr ١) سۆیەر، لە سەکزی و نەتەنزی و یەرەنی و فەریزەندی «سور» ئۆشن ٢) سووڵ ٣) مێمانی ٤) سوورْ پاسوور ف ١) سرخ، در سکزی و نطنزی و یرَنی و فریزندی « سور» گویند ٢) شور، نمکین ٣) سور، میهمانی ٤) سور در پاسور بازی

سوِْڕ siwir̂ سمنج، لە لاتین (severe) ئۆشن ف یکدندە، سخت کوش، در لاتین (severe) یعنی سخت و سختگیر

سۆر sür زەماوەن ف عروسی

سۆڕ sor̂ ١) سڕ، لیز ٢) سۆڕانن ٣) خشگانی ف ١) لیز ٢) عرعر کردن ٣) خزیدن

سواُرات suwarat خەوەرْ گەن ف خبر ناگوار

سۆران soran یەکێ لە هووزەیلْ کوردْن ف یکی از تیرەهای بزرگ کُرد

سوُران sûran دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

سۆڕان sor̂an سڕانن ف عرعر کردن

سۆڕانن sür̂anin ١) سڕانن ٢) خشگانن ف ١) عرعر کردن ٢) خزیدن در جایی

سۆرانە sürane پۆلێگ کْ لە هەێنْ سۆر دەنە خانەوادەیَ وەو و زاوا ف پولی کە هنگام عروسی بە خانوادە عروس وداماد میدهند

سوُراو sûraw ١) ناوێگە کوڕانە، لە سۆیەر گریائە لە ئەوستا (suxre سوخرە) و (suxrab سوخراب) نۆسریاس ٢) سولاٌو ف ١) سهراب، کە از واژە «سۆیەر» بە معنی سرخ گرفتە شدەو در اوستا (suxre سوخرە) و (suxrab سوخراب) نوشتە شدە ٢) آب بسیار شور

سۆڕ بردن sor̂ birdin سڕ بردن ف لیز خوردن

سۆرپا sürpa بنوورِە سۆیەرانە ف نگا **سۆیەرانە**

سۆرخ sorx سۆیەر ف سرخ

سۆرخن sorxin جووری کەمووتەرە ف کبوتر حنایی رنگ

سۆڕخواردن soȓ xwardin سرپێردن ف لیز خوردن

سۆرخەدرە sorxe dire دیەکەێگە لە هووزمانەوەن ف روستایی در هوزمانان

سۆڕدان soȓ dan بنووڕە سرِدان ف نگا **سرِدان**

سوُرْ سات sûri sat هەێتْ هۆت ف بند و بسات، سور و سات

سۆڕسۆڕە soȓ soȓe سرِسرِەکانی ف سُرسُرە

سوْرسە siwirse سێەڵسێ، هەسارەێگە ف ستارەها یی کە در آسمان سە بە سە مقابل هم قرار دارند و راهنمای کاروانیان است

سۆرکردن sür kirdin زەماوەن کردن ف جشن ازدواج، ازدواج

سۆرْگ sürig سۆاوِڕ، سۆیەکوڵە ف بیماری تنفسی و شُشی گوسفندان

سوُرگەکردن sûrge kirdin لسینْ زەۆ شوور ف لسیدن زمین شور توسط احشام

سۆرمان sorman سرمانْک ف سُرمەدان

سۆرمان سەگ sorman seg گیاێگە ف سنبل کوهی

سۆرمان گورگ sorman gwirg گیاێگە ف سنبل کوهی

سۆرمە sorme سرمە ف سُرمە

سۆرمەدان sorme dan سرمانْک ف سُرمەدان

سۆرمەرِێژ sorme ȓêj کڵ چەو کیشان ف سُرمە بە چشم کشیدن

سۆرمەیی sormeyî وە رەنگْ سرمە ف بە رنگ سر مەای

سۆڕنا soȓna جزۆڕنا، جووری سازە ف سُرنا

سۆڕناژەن soȓna jen نەوازندەی سۆڕنا ف نوازندە سُرنا

سۆرنی sürinî دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیلەوار

سوُر وسفیلا sûr û sifêȓa داک و دەوای ف مواد آرایشی

سۆڕە soȓe ١) سەڕانن، سرِە ٢) فلْنگە کردن، فرتە کردن «فڵانی سۆڕە کردە ماڵەو» ف ١) عرعر کردن ٢) تند وسریع در حین حال مذبوحانە گریختن یا خزیدن بە جایی

سوُرە sûre بنووڕە تەوْرزە ف نگا **تەوْرزە**

سوُرەت sûret ١) دەمْچاو، ئەرەوییە ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) صورت، عربی است ٢) نامی زنانە

سۆڕەسۆڕ soȓe soȓ سەڕەسەڕ ف عرعر کردن

سۆرەپلان sore pilan دیەکەێگە لە جەلالْوەن کْ ئاڵ حەقْن ف روستایی بر آیین اهلحق و گویش لکی در جلالوند

سوُرەکات sûre kat ١) شوورەزار ٢) ئەو شوونە ک رییەن لەورە سوورگە کردێە و شووان رییەن نیەوەێدە ئەورە نەوای لە شوونْ دەمْ ئەوانە سوورگە بکەن و نەخوەش بوون ف ١) شورەزار ٢) جایی کە قبلا گلە در آنجا «سوورگە» کردە و چوپان موظف است گلە را بە آنجا نبرد مبادا گلە در آنجا چرا کند و ویروس از این طریق وارد گلە شود و گلە را نابود کند

سوُرەوان sûrewan دیەکەێگە لە جووانرِو ف نام روستایی در جوانرود

سوُری sûrî ناوێگە ژنانە، لە وشەی ئەسوورە یا ئەهوورە وەرگێرِ بۆیە ف نامیزنانە، از واژە (ئەسوو رە یا ئەهوورە) مشتق شدە

سۆرِیان soȓiyan سرخواردن ف لغزیدن

سوُز sûz ١) پاشگرە وە مانای سووتیان ٢) گوورانی خەمباری ٣) سووتیان ٤) کزەی سەرما ٥) لە ناخْ دڵ «وە سووزەو وەتیا» ف ١) پسوند بمعنی سوزندە ٢) آهنگ غمگین ٣) سوختن ٤) سوز سرما ٥) از تە دل، از اعماق وجود

سوُزان sûzan سووتانن ف سوختن

سوُزانی sûzanî سووزمانی ف زن بی حیاء

سۆزْسێر sozi sêr بنووڕە زەرِینەوسیمینە «ل» ف نگا **زەرِینە و سیمینە**

سۆزْسێل sûzi sêȓ بنووڕە زەرِینەوسیمینە «ل» ف نگا **زەرِینەو سیمینە**

سوُزمان sûziman ١) سووتەمەنی، ئازاڵە ٢) جووری قارچگە ف ١) سوختنی ٢) نوعی قارچ

سوُزمانی sûzmanî سووزانی ف بی حیاء، روسپی

سوُزنە sûzne سووزنەک ف بیماری سوزاک

سوُزنەک sûznek سووزنە ف بیماری سوزاک

سۆزەسێر soze sêr بنووڕە سۆزسێر «ل» ف نگا **زەرِینە و سیمینە**

سوُزەنی sûzenî یەکێ لە بەشەیلْ دەسگای مەوج بافییە ف یکی ازقسمتهای دستگاه جاجیم بافی کە پهنای جاجیم را در حد استاندارد و یکنواخت حفظ میکند

سوُزیا sûzya سزیا ف سوخت

سوُزیاگ sûzyag سزیاگ ف سوختە شد

سوُزیان sûzyan سزیان [ف] سوخته شدن

سوُزیاێ sûzyaê سزیاێ [ف] سوخته شده

سۆژده sojde تێوڵ وه زەوْ نان [ف] سجده

سوُژن sûjin گونووژ «گ» [ف] جوالدوز

سوُژنئاژن sûjin ajin گونووژ ئاژن [ف] با جوالدوز سوراخ سوراخ کردن

سوُسگ sûsig سووسێ، باڵندەیگه [ف] تیهو

سوُسکه sûske ۱) سووسگ ۲) سۊسه، سروه [ف] ۱) تیهو ۲) کمترین صدای باد

سۊسه süse ۱) سروه ۲) لاناوه له چەڵەکه نەکردن «جووریێ بەسامەسەیێ سۊسه نەکەیْد» [ف] ۱) نسیم ملایم ۲) کنایه از محکم بستن

سوُسەکەر sûseker بنوورِه قووکەر [ف] نگا **قووکەر**

سوُسەن sûsen ۱) ناوێگه ژنانه ۲) گوڵێگه [ف] ۱) نامی دخترانه ۲) گل سوسن

سوُسەن گوڵ sûsen gwiɫ گوڵ سووسەن [ف] گل سوسن

سۊسه نەکردن süse nekirdin ۱) بێدەنگ بۊن ۲) چەڵەکەنه کردن [ف] ۱) کاملاً بیصدا ۲) محکم بستن بار

سوُسێ sûsê سووسگ [ف] تیهو

سوُفی sûfî ۱) خودا پەرەس، ئەرەوییه ۲) دەنگ گەوراێ تەزبی [ف] ۱) صوفی، عربی است ۲) مهره درشت و کشیده تسبیح

سوُفی ئەوڵقائێر sûfî ewɫqaêir دیەکەیگه له جووانرِو [ف] روستایی در جوانرود

سۆفیەقیته sofyeqîte باڵدارێگه، قازلاخ [ف] پرنده قره غاز

سوغدوو suxdû بنوورِه سختی «ل» [ف] نگا **سختی**

سۆقان soqan سقان [ف] استخوان

سۊک sük ۱) چرز ۲) سەرِانن ۳) شاک دان [ف] ۱) گوشه ۲) عرعر کردن ۳) کله زدن در جماع

سوُک sûk ۱) زێزْ قورس، له فەریزەندی و یەرەنی و نەتەنزی «سەڤوک» ئۆشن ۲) جلْفرِ [ف] ۱) سبک، در فریزندی و یرَنی و نطنزی «سَووک» گویند۲) آدم بی وقار

سۆکا soka سۆکه، دانێه، ئاولەێ مامر «ل»، له لاتین (sick) وه ناخوەش ئۆشن [ف] آبله مرغان، بیماری ماکیان، در لاتین (sick) به بیمار و ناخوش گویند

سۆکاک sokak سۆکا «ل» [ف] بیماری آبله مرغان

سۊکانن sükanin ۱) سەرِانن ۲) نۊزەێ دەڵ [ف] ۱) عرعر کردن کره الاغ ۲) ناله عاشقانه ماده سگ

سوُکبار sûkbar بارسووک [ف] سبکار

سۊک تەرِ کردن sük ter̂ kirdin نۊک تەرِ کردن، لاناوه له گیرسْن، له ئەوستا (suke سووکه) نۊسر یاس و له سەکزی «سوکسوک» ئۆشن [ف] گریستن، در اوستا (suke سووکه) به معنی سوگ و گریستن است، در سکزی «سوکسوک» آهسته گریستن است

سۊکدان sükdan ۱) شاکدان ۲) ولاخێگ کْ وه ئەنقەس بارْ خوەێ دەیده زەوْ [ف] ۱) کله زدن در جماع ۲) الاغی که عمداً بار خود را به چیزی میگیراند

سوُک دەس sûk des زێزْ سەنگین دەس، ئەو کەسه ک هناێ سەرْ قوروانی برِێد قوروانی زۊ گیان دەیْد [ف] سبک دست، کسی که اگر قربانیی را ذبح کند قربانی سریع جان دهد

سوُکْ سوواڵ sûki suwaɫ سڵ سووک [ف] جمع و جور و کوچک

سوُک کردن sûk kirdin سووکەو کردن [ف] سبک کردن

سوُکڵه sûkiɫe سووکەڵه [ف] سبک وکوچک

سۆکنا sokna ۱) ئارام گرتن ۲) جی نیشتەجی بوون، ئەرەوییه [ف] ۱) آرامش ۲) سکنی، عربی است

سۆکوم sokum سەکوت، سەرْسەکوت [ف] سیما، رخ، ریخت

سۆکه soke بنوورِه سۆکا «ل» [ف] نگا **سۆکا**

سوُکەخەو sûke xew سەرخەو شکانن [ف] چرت، خواب موقتی

سوُکەسووار sûkesuwar سووارخاس [ف] چابکسوار

سۊکەسۊک süke sük سۊکانن [ف] نگا **سۊکانن**

سوُکەڵه sûkeɫe سووکڵه [ف] سبک وکوچک

سوُکەناو sûkenaw بۊچگْ کریاێ ناو [ف] مخفف، نام کوچک شده

سوُکەو بۊن sûkew bün ۱) لاناوه له لەرِەو بۊن ۲) سووک کردن [ف] ۱) کنایه از لاغر شدن ۲) سبک بودن

سوُکەو کردن sûkew kirdin ۱) کەمەو کردن «قەرتەگان سووکەو کە» ۲) سووک کردنْ بار [ف] ۱) کم کردن ۲) سبک کردن

سوُکی sûkî زێزْ قورسی [ف] سبکی

سوُڵ sûɫ ۱) سوور، شوور، له فەرانسەێ (sel) و له لاتین

(salt) ئۆشن ٢) ئاشتی کردن، ئەرەوییە ف ١) شور، در فرانسه (sel) و درلاتین (salt) گویند ٢) آشتی، صلح، عربی است

سۆل sül ١) سرپانْ گەنم و جۆیەیَ درەو کریایَ لە بانْ بار ٢) سۆیەتگ سۆیەتگ ٣) سافْ سِرِ ٤) ناوخووا ف ١) لیز خوردن و لغزیدن غلات درو شده در هنگام حمل ٢) لغزیدن اشک بر گونه ٣) صاف و صیقلی ٤) ناودان

سۆلانن sülanin بنوورِە سۆکانن ف نگا **سۆکانن**

سوڵاو sûĺaw شوورگاو ف بسیار شور

سۆڵتان soĺtan شا، سان ف سلطان

سۆڵتان گۆ soĺtan gü دیەکەێگەلە ناودەروەن ف روستایی در ناودَروَن

سوڵکردن sûĺkirdin ١) دەس وە ملْ یەک کردن، ئەرەوییە ٢) شوور کردنْ خواردەمەنی ف ١) آشتی کردن، عربی است ٢) شور کردن خوراکی

سوڵکەر sûĺker دووسیخواز ف آشتیخواه

سوڵگ sûĺig سووڵگە ف زمین شورەزار

سۆلگ sülig چۆکرەیَ رەنگین ف غلام بچە، دختر صفت

سوڵگە sûĺige سووڵگ ف شورەزار

سۆلە süle ١) گریسن ٢) سرخواردن ٣) سافْسووف ف ١) گریستن ٢) لیز خوردن ٣) صیقلی

سۆلەسۆل süle sül سۆیەتگ سۆیەتگ ف های های گریستن

سوڵەکە sûĺeke تووف، شیراز ف شیراز

سۆم som سم ف سُم چهارپایان

سوما sûma ١) برِشْ چەو، لە سانسکریت (soma سوما) وە ماناێ شیرە، جەوهەر، کارامە، گیای ژیان، ئاو زنیان نۆسریاس ٢) دیمەن، چۆزمان «سووما لە گۆ بردێە» ف ١) قدرت و برش چشم، نیروی دید، در سانسکریت (soma سوما) به معنای شیره، جوهر، زبده، گیاه زندگانی و آب حیات نوشته شده ٢) شکل و قیافه

سومار sûmar شاریگە لە ئیلام ف شهری در ایلام

سومارە sûmare سووە، نەتەوە، نەسەوە ف نژاد، ملیت

سومایی sûmayî سووما، برِشتْ چەو ف نیروی دید

سۆمْ دۆڵدۆڵ somi doĺdoĺ ١) زیارەتگاێگە لە زەنجیرە ٢) ئاوەزاێگە لە مەسۆری کْ ئۆشن شوونْ ئەسپْ عەلیە ف ١) مقبرەای در زنجیره ٢) آبی است در منطقەی منصوری که از شکاف سنگی به شکل سُم اسب بیرون می‌آید و گویند متعلق به «دولدول» اسب حضرت علی است

سۆن son ناوەێن «ل» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سنوور» ئۆشن ف مرز میان دو زمین کشاورزی، در دیگر گویشهای کردی «سنوور» به معنی مرز است

سۆن sün ١) ستۆن، دیلەک، لە ئەوستا (stûne ستوونە) نۆسریاس ٢) کیسەڵە، لە ئەوستا (sven سڤەن) نۆسریاس ٣) سەوین ف ١) ستون، در اوستا (stûne ستونه) نوشته شده ٢) سن مزارع، آفت سن، در اوستا (sven سون) نوشته شده ٣) گرما

سۆن‌مژیایَ sün mijyaê کیسەڵەخواردیَ ف سن زده، مزرعه سن زده

سۆنقۆر sonqor شارێگە لە کرماشان، سۆنقۆر ناو بازێگە ف شهری در کرماشان، سنقر نام یکنوع باز است

سونە sûne ١) مامراوی «سوونە لە ئاو ترسنید» لە تۆرکەمەنی «سونا» ئۆشن ٢) ماڵ مەردم خوەر «گ» ف ١) مرغابی ماده، در ترکمنی «سونا» گویند ٢) نزول‌خوار، ربا خوار

سۆنە süne مەلێگە چۆ کیسەڵە «مەڵۆیە و کەلەسْم، کیسەڵە و سۆنە - ئی چووار وەزیرە لە قەدیم بۆنە» ف حشره‌ای مانند سن که بسیار بد بو است

سۆنەو بردیَ sünew birdê سۆن مژیایَ ف نگا **سۆن مژیایَ**

سونی sunî پەێرەو سۆننەت ف سُنی مذهب

سوە suwe ١) وایَ شەماڵ ٢) نەتەوە ف ١) باد شمالی ٢) نژاد، ملیت

سوەیل suweyl ١) ئاسارەێگە ٢) وایَ سەردْ بەێانان ف ١) ستاره سهیل ٢) باد سرد پاییزی که در سپیده دمان میوزد و باعث زردی انگور و شیرین بیان می‌شود

سووەیَ مەیَ suweŷ meŷ بنوورِە چیخْ سووەیَ مەیَ ف نگا **چیخْ سووەیَ مەی**

سۆیە süye بنوورِە پفی، سۆیەرێشک، وەرێشک ف نگا **پفی**

سۆیەباز süye baz لاناوە لە جاوەری «متـظاهر» ف متـظاهر، تـظاهر کردن به چیزی

سۆیەبازی süye bazî وەلاناوەو قسەکردن و خوەیَ نارِازی

نیشان دان لە حاڵێکەو کـ تەرەف بزانێد ف تـظاهر به رد یا قبول موضوعی در حالی که طرف سخن شما متوجه درونیات شماست، تـظاهر کردن

سۆیەبازی کردن süye bazî kirdin لامنجی کردن ف تـظاهر کردن به دانستن یا ندانستن، تـظاهر

سۆیەتان süyetan بنوورە قژاخە ف نگا **قژاخه**

سۆیەتاو süyetaw قژاخە، قژگە ف نگا **قژاخه**

سۆیەپەڕ süye peȓ هەڕەکیان، واپڕ کردن ف بسیار خسته شدن

سۆیەتگ süyetig سۆلەسۆل گیرسـْن ف های‌های گریستن، گریه و زاری

سۆیەتگ سۆیەتگ süyetig süyetig سۆلە سۆل ف های های گریستن

سۆیەخوەر süyexwer دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام‌آبادغرب

سۆیەر süyer ١) داخ، لە ئەوستا (sûxre سووخره) ئۆسریاس ٢) رەنگْ قرمز، لە ئەوستا (sûxre سووخره) ئۆسریاس ف ١) داغ، در اوستا (sûxre سوخره) نوشته شده ٢) سرخ، در اوستا (sûxre سوخره) نوشته شده

سۆیەران süyeran دۆ جوور گیا کـْ لە یەکێ جاڕوو دِرْس کەن و ئەو یەکی ژارداره ف دو نوع گیاه که از یکی جارو سازند و دیگری با گلهای زرد و سمی است، گیاه مرار زرد

سۆیەرانه süyerane سۆرپا، سۆیەرەپا، سۆیەر قنگ ف گیاهی خوراکی، نوعی سیر کوهی

سۆیەرد süyerd سۆاوْڕ ف بیماری شُش احشام

سۆیەرقنگ süyerqinĝ بنووڕە سۆیەرانە ف نگا **سۆیەرانه**

سۆیەرگْ süyerig سۆیەرگای «گ» ف نگا **سۆیەرگای**

سۆیەرگای süyergay هاڵەسۆیەر، زەو یا تەپەێگ کـ خاکێ وە رەنگْ سووره ف زمین یا تپه‌ای که خاکش قرمز است و علت آن وجود منیزم و پتاسیم است

سۆیەرمان süyerman سرمانـْک ف سُرمه‌دان

سۆیەرمانـْک süyermanik سرمانـْک ف سُرمه‌دان

سۆیەرمان گورگ süyerman gwirg گوڵێگە ف سنبل کوهی

سۆیەرمێ süyermê سرمە ف سُرمه

سۆیەره süyere ١) داخه ٢) زڕات سۆیەره ف ١) داغ است ٢) نگا **زڕاتسۆیەره**

سۆیەرەپا süyere pa بنووڕە سۆیەرانە ف نگا **سۆیەرانه**

سۆیەرەخانی süyerexanî ١) دیەکەێگە لە بەشْ مەسۆری ٢) دیەکەێگە لە هلێران ٣) دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف ١) روستایی در منـصوری ٢) روستایی در هلیلان ٣) روستایی در چرداول

سۆیەرەمووز süyeremûz خەرەنگێز، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سیرەمۆز» ئۆشن ف زنبور، در دیگر گویشهای کردی «سیره‌مۆز» گویند

سۆیەرەنێژه süyerenêje دیەکەێگە لە ئیلام ف روستایی در ایلام

سۆیەرێزه süyerêze دیەکەێگەلە سەرپیەڵ، لە ناو کوردەیل ماشووره کـْ سۆیەرێزە قلاێ سۆیەراو شاە کوڕْ ئسپەنیاره ف روستایی در سرپـُل‌ذهاب، در میان مردم کُرد مشهور است که محل قلعه سُرخاب شاه فرزند اسفندیار است

سۆیەرێژه süyerêje سۆیەرێنجە، سـویەرێژە ف بیماری سُرخک

سۆیەرێشک süyerêşk پفی ف جگر سفید، شش

سۆیەرێنجه süyerênce سۆیەرێژه ف سُرخک

سۆیەسووک süye sûk هەڵەخەن ف بسیار خوش خنده

سۆیەقانن süyeqanin قوتە کردن ف سُرفه کردن

سۆیەقه süyeqe قوتانن، قفە، قوتە ف سُرفه

سۆیەکوڵه süyekwiȓe سۆاوْڕ ف بیماری تنفسی احشام

سۆیە واکردن süye wa kirdin ١) گفـْگاڵ کردن ٢) بالار بڕیان ف ١) لاف زدن، بلوف کردن ٢) از فرط خندیدن ریسه رفتن

سۆیە وە پەێکان نان süye we peŷkan nan لاناوە لە جۆرەت کردن ف کنایه از جرات کردن

سۆیە وڕەک süye wȓêk سۆاوْڕ ف بیماری تنفسی احشام

سه se ١) ئەسە «سەچۆ» ٢) پاشگرْ خەوەریە «داسه، بریاسه» ف ١) برای اینکه، چگونه ٢) پسوند خبری

سەبات sebat مەڵوەن ف منـطقه

سەبەسبار sebesbar بەسبار ف مثلا

سەبیل sebîl چوواک، چووخ ف چپق

سەبیلچی sebîl çî چووخ ساز ف چپق ساز

سەبیلساز sebîl saz چووخ ساز ف چپق ساز

سەبیلە sebîle سەبیل ف چپق

سەبیە sebye ناوێگە ژنانە، ئەرەوییە ف نامی زنانه است

سەپ sep سەپگ ف تاپاله

سەپرۆنگ seprüng̑ قەێپقورپ، قەێ ف استفراغ

سەپگ sepig سەپ، تەپاڵە ف تاپاله

سەپوور sepûr̂ ۱) سەپگ وشکەو بۆ ۲) گۆ ئاێم و ... ف ۱) تاپاله خشک شده ۲) فضولات انسانی و حیوانی

سەپیە sepye سپیە، شش ف شپش

سەت set ژمارەێ سەد ف صد

سەتڵ setl̂ دووڵ ف سطل

سەتەر seter دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

سەجەرە secere بنەما ف شجره‌نامه

سەچە seçe ۱) رێ چەمەندەفەڕ ۲) چە، چۆ ۳) بنوورە سچگ گەردانن ف ۱) ریل قطار ۲) چگونه ۳) نگا **سچگ گەردانن**

سەحەر seher̀ گوڵ سوو ف بامداد

سەحەری seher̀î ۱) پاشام ۲) یەکێ لە بەزمەیڵ هوورەس ۳) یەکێ لە بەزمەیڵ مووسقی حەقانیە ف ۱) سحری ۲) یکی از مقامات هوره ۳) یکی از مقامات موسیقی حقانی

سەخت sext ۱) سفت ۲) زەفت ۳) زقۆم فرە سەرد ف ۱) سخت، سفت ۲) دشوار ۳) سرمای بسیار سرد

سەختی sextî ۱) سفتی ۲) زەفتی ف ۱) سختی، سفتی ۲) دشواری

سەخری sexrî سخری، لە تۆرکەمەنی «ساغئری» ئۆشن ف باسن، در ترکمنی «ساغئری» گویند

سەخوڕ sexwir̂ پەینْ ناو گیەێ ئاژەڵ، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «پەڵخوڕ، پەڵخورد» ئۆشن ف پـَهن داخل سیرابی

سەخورلا sexwirla کەڵ خودا وەپێ نەود ف استغفرالله

سەخورمە sexwirme سخۆرمە ف سیخونک

سەخوْن sexwin ۱) ئەوزەڵ ۲) گونەجەڕ ۳) دڵگاوا ف ۱) فهمیده ۲) یکدنده ۳) احساس، حس، درک

سەخوْنفام sexwin fam سەخوْن و ئەوزەڵ ف با درک و شعور و در عین حال احساساتی، متذوق، صاحب ذوق

سەخیر sexîr بێ داڵگ ف مادر مرده

سەد sed ۱) ژمارەێ سەد ۲) بەنگە ف ۱) صد ۲) سد

سەدان sedan سەد گلە ف صدها

سەدجوو sed cû دیەکەێگە لە هووزمانەوەن ف روستایی در هوزمانان

سەد دڵ sed dil̂ دۆ دڵ ف دو دل

سەدەرە sederê دیەکەێگەلە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

سەدەقە sedeqe ماڵ بەخشین لە رێ خودا، ئەرەوییە ف صدقه

سەدی لە سەد sedî le sed بەرجد ف صد در صد، حتماً

سەر ser ۱) کەپووڵ ۲) هەر چشتێ لە لا بانەو ۳) پۆلێگ کْ لە نرخ بانتر دەن ٤) جار، کەڕەت ٥) سوو، لا «لەێ سەرەو بچوو» ٦) دەرمانْک ٧) لاێ، وە لاێ «بردمەێ سەرْ ئسا» ٨) ژمارەێ ئاێم «چەن سەر منالْ دێرێ» ٩) داڵتەدان «لە سەر تْ....» ١٠) دیدار کردن «سەر دامە لێ» ف ١) سر، کله ٢) هر چیز بالا ٣) پولی که در معامله اضافه‌تر از نرخ می‌دهند ٤) دفعه، بار ٥) طرف، سو ٦) سرپوش ٧) نزد، پیش ٨) واحد شمارش انسان ٩) برای خاطر، برای ١٠) دیدار، ملاقات

سەرئازا ser aza ١) ئازا، بێ کەلەمە «لە رووژێگا ت بۆدە خاڵوو م خوارزا- نەخواردمە نانْ سەرئازا» ٢) ئاێمْ چالاک و زرنگ ف ١) سالم، بی نقص ٢) آدم چابک و زرنگ

سەر ئاسوو ser asû ئاسوو ف قله‌کوه

سەر ئاسەر ser aser ئاسەر، پاساری ف سرآستر

سەر ئاوارە ser aware دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل‌ذهاب

سەر ئاو بنئاو ser aw bin aw تاێرمە دان ف تە نشین شدن رسوبات مایعات

سەرئەمڵە ser eml̂e وەرپرس ف مسئول

سەرئەڵگرتن ser el̂girtin ئاوارە بۆن ف کنایه از آواره شدن

سەرئەنجام ser encam ١) ئاقوەت، دۆیاخر ٢) کەلاْمْ یارسان ف ١) سرانجام ٢) کتاب مقدس‌یارسان

سەرئەوبان ser ewban دەمەو بان، هەڵگەژۆیەری ف رو به بالا

سەرئەوبانی ser ewbanî هەڵگەژۆیەری ف سر بالایی

سەرئەوخوار ser ewxwar ١) سەراشێو ٢) چەپ بۆن ف ١) سر پایینی ٢) واژگون شدن

سەرئەوخوارخسن ser ew xwar xisin شەرمەندە بۆن ف شرمنده شدن

سەرئەوخوار کردن ser ew xwar kirdin ١) ژێرْ رۆ کردن ٢) شەرمەندە بۆن [ف] ١) واژگون کردن ٢) شرمنده شدن

سەرئەوخواری ser ew xwarî سەراشێوی [ف] سر پایینی

سەرئێرار ser ıêrar سەربشەو، کارامە «ل» [ف] کار آمد، خبره

سەرئێشان ser ıêşan سەر ژان [ف] سر درد

سەرئێشە ser ıêşe سەرژان [ف] سر درد

سەرئێواران ser ıêwaran سەرئێوارە [ف] هنگامه غروب

سەرئێوارە ser ıêware دڵمازان [ف] هنگامه غروب

سەرابڕین sera bir̂în سەربڕین [ف] سر بریدن

سەراپا serapa سەرتا پا [ف] سراپا

سەراداگر sera dagir ژێر زووان کیش [ف] زیر زبان کش

سەرا داگرتن sera dagirtin ژێر زووان کیشان [ف] از زیر زبان کشیدن، سخنی را از زیر زبان کسی کشیدن

سەرازا seraza ئازا، بێمزرەت [ف] تندرست

سەرا سەر sera ser سەرتا پا [ف] سراسر

سەراشێو sera şêw سەرالێژ [ف] سرپایینی

سەراشێوی sera şêwî سەرالێژی [ف] سرپایینی

سەراگۆڵووم sera goĺûm سەراوەتۆن [ف] سرنگون شدن و گم وگور شدن

سەرالێژ sera lêj ١) سەرەو خواری ٢) دەمەو خوار کردن [ف] ١) سر پایینی ٢) واژگون کردن

سەرالێژی sera lêjî سەرەو خواری [ف] سرپایینی

سەرامەد seramed کارامەێ دەوران [ف] سرآمد

سەرڕان ser̂an سرەسڕ کرد [ف] عرعر کرد

سەرانسەر seranser سەرتاسەر [ف] سراسر

سەران سییە seran sîye سەرژانْ دائیمی [ف] بیماری میگرن

سەرڕانن ser̂anin سەرەسەڕ کردن [ف] عرعر کردن

سەرانە serane ١) هەن هەن «سەرانەێ پیری» ٢) هەر سەرێ، سەرێگ [ف] ١) هنگامه ٢) هر نفر، هر سر عائله

سەرانەێ پیری seraneŷ pîrî پیر بۆن [ف] پیرانه سر

سەراو seraw ١) سەرچەم، سەرچەوە ٢) دیەکەێگە لە جووانڕو [ف] ١) سراب، سرچشمه ٢) روستایی در جوانرود

سەراوان serawan ١) سراوەیل ٢) کۆیەێگە لە گیەڵان [ف] ١) جمع سرابها ٢) کوهی در گیلانغرب

سەراوگۆڵووم seraw goĺûm سەراوەتۆن [ف] گم و گور شدن

سەراوڵە serawĺe دیەکەێگە لە سەرپیەڵ [ف] نام روستایی در سرپـُل ذهاب

سەراوەتۆن serawe nün دەرتۆم [ف] گم وگورشدن

سەراوە تۆن بۆن serawe nün bün دەرەتۆم بۆن [ف] گم و گور شدن

سەرباخ serbax دیەکەێگە لە گوڵێن [ف] روستایی در گولین

سەربار serbar ١) سەروار ٢) چەڵْ مل [ف] ١) بار اضافەای که روی بار اصلی گذارند ٢) سربار کسی بودن

سەربارانە serbarane باج گرتن لە کارەوان [ف] باج گرفتن از بارهای کاروان

سەرباز serbaz چەکدارْ دەوڵەت [ف] سرباز

سەرباز بگیر serbaz bigîr رۆیەت بگیر [ف] سرباز گیری

سەربازخانە serbaz xane پادگان، جی سەربازەیل [ف] پادگان

سەرباز گرتن serbaz girtin سەربازبگیر [ف] سرباز گیری

سەرباز گیری serbaz gîrî سەربازبگیر [ف] سرباز گیری

سەربازی serbazî چەکداری ئەڕاێ دەوڵەت [ف] خدمت سربازی

سەرْباس seribas پەێشروو دان [ف] سر گفتگو را باز کردن

سەرْباس هەڵتەکانن seribas heĺtekanin وەت و وێژ کردن، پەێشروو دان [ف] سَر گفتگو را باز کردن

سەربان serban بانْ ماڵ [ف] پشتبام

سەربردن ser birdin گوزەرانن [ف] بسر بردن

سەربڕیاگ ser bir̂iyag سەربڕیاێ [ف] سر بریده

سەربڕیان ser bir̂iyan سەربڕین [ف] سر بریدن

سەربڕیاێ ser bir̂iyaê سەربڕیاگ [ف] سر بریده شده

سەربڕین ser bir̂în سەرابڕین [ف] سر بریدن

سەربشەو ser bişew کارامە، سەرامەد [ف] توانا در کار، کارآمد

سەربڵن ser biĺîn سەربڵێن [ف] سرافراز، سربلند

سەربڵێن ser biĺên سەربڵن [ف] سرافراز، سربلند

سەربەر serber سەر دووژ [ف] محل دوخت یا گره

سەربەرز serberz سەربڵێن [ف] سرافراز

سەربەرز کردن ser berz kirdin ١) یاخی گەری کردن، سەرهەڵدان ٢) لە ناو خەڵک شانازی کردن [ف] ١) شوریدن ٢)

مایه مباهات شدن در میان مردم

سەربەرزە serberze دیەکەێگە لە ناودەروەن ف روستایی در ناودَروَن

سەربەرزی serberzî شانازی، شاغزی ف افتخار، بالیدن

سەربەرێ serberê ١) بەرێوان ٢) بەرێ کردن ف ١) شیر دوش گله ٢) شیردوشی کردن

سەربەستە serbeste شاریاێ، ستر ف پوشیده و پنهانی

سەربەسە serbese سەربەستە ف پوشیده وپنهانی

سەربەن serben ١) سەروەن ٢) داوکە ف ١) هر آنچه که به سر ببندند ٢) سربند، نقطـەی آغاز

سەرپا serpa ١) وە سەرپا وسان ٢) بنووڕە خەلیفە ف ٢) ایستاده ٢) نگا **خەلیفە**

سەرپاچ serpaç وژار کردن لە مەڕەزە ف وجین در شالیزار

سەرپاسار ser pasar یاڵخەری، پاساری ف قرنیز کردن سر آستر دیوار

سەرِ پا وسان seri pa wisan سەرِ قول وسان ف سر پا ایستادن

سەرپایی ser payî ١) دەمپای ٢) سەرەوانی کردن لە سۆر و ئازیەت ف ١) دمپایی ٢) آنکه کارهای مربوط به سفره انداختن و غذا دادن در مراسم عروسی یا سوگواری را بر عهده دارد

سەرپایی کردن ser payî kirdin سەرەوانی کردن لە سۆر و ئازیەت ف کارهای مربوط به سفره انداختن در عروسی و سوگواری را انجام دادن

سەرپڕ ser pir̂ ١) دەمپڕ، تفەنگێگە ٢) نیقەڵتووز ف ١) نوعی تفنگ ٢) لبریز

سەرپشک ser pişk سەرئەمڵە، ئەدڵدایکەر ف قاضی

سەرپڵسک ser pil̂sk سەرچمەت ف چوب سوخته

سەرپڵش ser pil̂iş پسپووڕ ف بررسی و پژوهش

سەرپڵشت ser pil̂ist پتەکەن، پسپووڕ ف بررسی و پژوهش

سەرپڵشتی ser pil̂iştî پتەکەنی، پسپووڕی ف بررسی و پژوهش

سەرپوورتگ ser pûrtig پۆرتەنگ، سەروەن ف سربند زنانه

سەرپووش ser pûş دەرمانگ ف سرپوش

سەرپەتی ser petî ١) سەرڕووت ٢) بێ خوڵک و توو ٣) دیەکەێگە لە قەسر ف ١) بی حجاب ٢) خودمانی، آدم خودمانی و بی تکلف ٣) روستایی در قصرشیرین

سەرپەچیە ser peçye ١) بەشْ لابانْ پەچیە کْ ئرایْ وریایکردن خاسە٢) دراخڵ پەچیە ف ١) قسمت بالایی « پەچیە» گله که مشرف بر گوسفندان است و دید خوبی برای نگهبانی دارد ٢) درب ورودی آغل

سەرپەڕ ser per̂ ١) ئەوەڵ پەڕەێ کتاو ٢) ئەولا، پەڕین ٣) رزارْ ئەوەڵ یا ئاخر سییەماڵ یا خانگ ٤) سەرئاسەر، یاڵخەری ف ١) نخستین صفحه کتاب ٢) آن سوی، آن طرف ٣) ردیف اول یا آخر سیاه‌چادر یا خانه که بعد از آن خانه یا سیاه‌چادری نباشد ٤) قرنیز دیوار

سەرپەرتۆ ser pertü بەشْ ژێرینْ سەفقْ خانێ یا تەختە شمشاڵ سییەماڵ ف زیر سقف خانه یا سیاه چادر

سەرِپەل seripel ١) لقْ دار ٢) بڕینْ لقەیلْ بۆچگْ تەڕگ ف ١) شاخه‌های بالایی درخت ٢) بریدن شاخه‌های اضافی و کوچک هیزم

سەرِ پەلکردن seri pel kirdin بڕینْ لقەیلْ بۆچگْ تەڕگ ف بریدن شاخه‌های نازک وکوچک هیزم

سەرپەڵە ser pel̂e وەرپەڵە ف اولین باران پاییزی

سەرپەنام ser penam سەرپەنم، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سەرپنوم» ئۆشن ف بیماری اوریون، در دیگر گویشهای کردی «سەرپنوم» گویند

سەرپەنجە ser pence ١) سەرْ پەنج کلْگ ٢) لاناوە لە تەوار ف ١) سرپنجه‌های دست ٢) کنایه از آماده و توانا

سەرپەنم ser penim بنووڕە سەرپەنام ف نگا **سەرپەنام**

سەرپێچ serpêç سەربەن ف سربند، عمامه

سەرپێچی serpêçî نافەرمانی کردن ف نافرمانی، عـصیان

سەرپێڵ serpêl̂ شارْ سەرپیەڵ ف شهر تاریخی سرپل ذهاب

سەرِتا serita ١) سەرئاو بن ئاو نان ٢) هەڵگەردیان وە دۆیا ٣) سەرالێژ ف ١) تەنشین شدن مواد مخلوط شده ٢) عقب وجلو کردن اتومبیل ٣) وارونه، واژگون

سەرتاپا ser ta pa سەراپا ف سراپا

سەرتاس ser tas کیلەمەن، لە سەکزی «سەرتاس» ئۆشن ف پیمانه در سکزی نیز «سَرتاس» گویند

سەرتاسەر ser ta ser سەراسەر ف سرتاسر

سەرتاش ser taş سەرتراش ف آرایشگر

سەرتاشخانە sertaşxane سەڵمانی ف آرایشگاه

سەرتاشۆلْک sertaşülik سەرتاشیاێ ف کچل، سر تراشیده

سەرتاشین ser taşîn کەچەڵ کردن ف کچل کردن، موی سر را تراشیدن

سەرتاشیاگ ser taşiyag سەر تراشیاێ ف کچل، سر تراشیده

سەرتاشیاێ ser taşiyaê سەرتراشیاێ ف کچل، سر تراشیده

سەرتاق ser taq رەف، تاخچە ف تاقچە

سەرتر ser tir ١) ناودارتر ٢) بانتر ٣) زوور دارتر ف ١) نامدار تر ٢) بالاتر ٣) قدرتمندتر

سەرتراش ser tiraş سەرتاش ف آرایشگر

سەرترِنە sertir̂ne ١) بنوورِە قاوگورمێچ ٢) ئەو تنافە کْ تەنگْ رەشگ وە پێ دەن ٣) تۆن دان ف ١) نگا **قاوگورمێچ** ٢) طنابی که دو سر تور کاه کشی را به هم می‌آورد ٣) سرنخ

سەرتووژ ser tûj تووژ ف کاشە

سەرتۆل sertül یەکمین و ئاخرین کووچیلْ سییەماڵ کْ کەمێگ گەوراترە و ئەو دۆیای کووچیلەگان مەهار کەێد « چەوان مەرِەژێ، زلْفان مەکەێ لۆل- سەێرْ مەجنوون کەێد وە گووشەێ سەرتۆل» ف اولین و آخرین «کووچیل» سیاه‌چادر که بزرگتر از مابقی کووچیلهاست و با رسنی به سایر کوچیلها وصل است

سەرتۆیەم sertüyem بەزرێ کْ دۆیاێ خسن هێمان ها بانْ زەۆ ف بذری که پس از پاشیدن هنوز در روی زمین است و زیر خاک نرفته

سەرتەخت ser text ١) تەخت، راس ٢) دیەکەێگە لە ناودەروەن ف ١) راست، سر پهن ٢) روستایی در ناو دَرِوَن

سەر تەرهان ser terhan بەشێگە لە لورِسان کْ ئاڵ حەقن ف بخشی در لُرستان بر آیین یارسان

سەر تەرێان ser terêan دیەکەێگە لە کرماشان ف روستایی با گویش لکی از توابع کرماشان

سەرتەریە ser terye سەردەسەێ دزەیل ف رییس دزدان

سەرتەزانن ser tezanin سات و ورِ کردنْ کەسێگ ف مایە سر درد کسی شدن

سەرتەزن ser tezin ١) فرەسەرد٢) کیەنی ناودارێگە لە مانێشت ف ١) بسیار سرد ٢) چشمه‌ای معروف در دامنه کوه مانشت

سەرتەشی serteşî ١) کەرتەشی ٢) سەرْگە تەشی خوری رسین ف ١) خاری از خانواده تاتاری ٢) کله دوک نخ ریسی

سەرتەنگ ser tenĝ ١) قاوێشێگ کْ زین وە پێ تەنگ دەن ٢) تنافْ تەنگ دان کْ کەفێدە چاکڵ ف ١) نواری چرمی که زین اسب را محکم نگه می‌دارد ٢) اولین تنگ بار که از زیر شکم چهارپا می‌گذرد و به «چاکڵ» یا همان وهنگ وصل می‌شود

سەر تەونان ser tewnan خواردەمەنیگ کْ دۆیاێ بافینْ قالی و گلێم درْس کەن و دەنەێ هاوسایل ف خوراکیی که پس از اتمام بافندگی قالی وگلیم و غیره درست می‌کنند و به همسایگان می‌دهند

سەرتەونە ser tewne ١) چووەیلْ تەون ٢) رزارْ ئەوەڵ لە بافین ف ١) چوبهای بالا و پایین دستگاه قالیبافی ٢) بافتن ردیف اول گلیم یا قالی که معمولا توسط فرد باتجربه انجام می‌گیرد

سەرتیپ sertîp ١) سالاْرْ سپا ٢) ناوێگە کورِانە ف ١) رییس تیپ سواره ٢) نامی مردانه

سەرتیپ ئاباد sertîp abad دیەکەێگەلە ناودەروەن ف روستایی در ناودَروَن

سەرتێژ ser têj نچدار و تێژ ف نُک تیز

سەرتێژ کردن sertêj kirdin بلْووم‌دان، لە سەکزی «سەر تیج کردن» ئۆشن ف تحریک کردن، در سکزی «سرتیج کردن» گویند

سەرتیل ser tîl پەتێ کْ خەنەێ سەرْ دیلەکْ چادر ف ریسمانی که دیرک سیاه‌چادر رابه میخ محکم می‌کند

سەرتیلْک ser tîlik بنوورِە سەرتیل ف نگا **سەرتیل**

سەرْتێوڵ seri têwiĺ پاقێەم «سەرْتێوڵێ خاس بۆ» ف پاقدوم

سەرجەلە sercele دەلیلەێ منگایل ف پیشاهنگ گله گاوها

سەرجەم sercem بانْ یەک ف جملگی، همگی

سەرجیازی ser ciyazî پاخەسۆر ف ینگە

سەرچاوە serçawe سەرچەمە ف سرچشمە

سەرچِگْ serçig ١) خێاتەێ زرِات ٢) قوتەێ هەر گیاێگ ٣) سەر بەن، ئاژ ف ١) کاکل ذرت، نرینه ذرت ٢) بخش غده‌ای

گیاهان ۳) محل سر دوز

سەرچلانە ser çilane خواردەمەنییگ کْ ئرا چلْم درْس کەن [ف] غذایی که برای چهلم درست می‌کنند و به همسایگان می‌دهند

سەرچلە serçile سەرچلێ، چلْم [ف] روز چهلم مرگ یا تولد

سەرچلێ serçilê سەرچلە [ف] روز چهلم مرگ یا تولد

سەرچمەت serçimet پلْسک [ف] هیزم نیم سوخته

سەرچن serçin زێزْ پاگلا کردن [ف] چیدن برگهای بالایی

سەرچووپی serçûpî سەردەلیلەێ هەلْپەرکی کەر [ف] پیشاهنگ سمای کردی

سەرچۆن ser çûn ۱) بێ تاقەت بۆن ۲) سەرهاتنْ خواردەمەنی ۳) تەمام بۆن [ف] ۱) حوصله به سرآمدن ۲) سر رفتن شیر وامثال آن ۳) سرآمدن، تمام شدن

سەرچەرمێ serçermê لاناوەلە ریچەرمێ [ف] کنایه از پیر مرد

سەرچەقی serçeqî لاناوەلە تاس [ف] کنایه از بی مو، تاس

سەرچەم serçem ۱) سەرچاوە ۲) دیەکەێگە لە هلێران ۳) بانْچەو «ل» [ف] ۱) سرچشمه ۲) روستایی در هلیلان ۳) به روی چشم

سەرچەمانن ser çemanin ۱) تەسمیل بۆن ۲) سەر خەفانن ئرا گوزەیشتن لە سەفقْ نزم ۳) مل خەفانن [ف] ۱) تسلیم شدن ۲) سر خم کردن برای عبور از جایی که سقف آن کوتاه است ۳) تعظیم کردن

سەرچەمە serçeme سەرچەوە، سەرچاوە، کانگا [ف] سر چشمه

سەرچەوە serçewe سەرچەمە [ف] سرچشمه

سەرچیا ser çya دیەکەێگە لە کرْن کْ ئالْ حەقن [ف] روستایی بر آیین یارسان در کرندغرب

سەرچیت ser çît سەر وە چیت، مالێگ کْ ئەوەلْ شەو دامەزریانێە «مالْ فلانی ئمشەو سەر چیتە» [ف] اولین شب کوچ و استقرار در محل جدید

سەرحەد serȟed ۱) ناوەێن ۲) تا شەراێ.... [ف] ۱) مرز میان دو چیز ۲) تا سرحد و تا مرز

سەرخاونکار ser xawinkar سەرخاوەندکار [ف] مقدار پولی که مانند فطریه شیعه به سید اهل حق در هنگام عید «خاونکار» با توجه به وسع مالی می‌دهند

سەرخوار ser xwar فرمانی [ف] مطیع

سەرخوەش ser xweş ۱) گورد، راێ ۲) لە جوواو دەس خوەش ئۆشن [ف] ۱) مست، سرخوش ۲) در پاسخ دست خوش گویند

سەرخوەشی ser xweşî ۱) مەسی، مەنگی ۲) سەر سلامەتی [ف] ۱) مستی ۲) تسلیت گویی

سەرخوەشی کردن ser xweşî kirdin دلالەت دان وە ئازیەتبار [ف] تسلیت گفتن

سەرْخوەێ seri xweŷ وە سەرْ خوەێ [ف] سر خود، خود سری

سەرخەری serxerî ۱) کارْ گووتەرەی ۲) قولْخانەێ هات و شووێ ولاخ وە رێیگەو [ف] ۱) کار سرسری، کار بی اساس ۲) باج گرفتن به هنگام عبور الاغها و چهار پایان از عشایر

سەرخەو serxew چرچ، چەو گەرم کردن [ف] خواب موقتی، قیلوله

سەرخەو شکانن serxew şikanin چەو گەرم کردن [ف] خواب موقتی

سەرخەو کردن serxew kirdin سەرخەو شکانن [ف] خواب موقتی

سەرخێز serxêz ئەو ژنە کْ سەرەوەرەێ «شیرە وارە» کەێد [ف] زن مسن و قابل که هدایت جریان «شیره‌واره» را عهده دار است

سەرخێلْ serxêl̂ سالارْ ئێلْ [ف] ایلخان

سەرد serd چای، زێزْ گەرم، لە ئەوستا (serête سەرێتە) ئۆسریاس [ف] سرد، دراوستا (serête سەر تە) نوشته شده

سەردا بۆن serda bûn ۱) سەردەو بۆن ۲) ئارام بۆن [ف] ۱) سرد شدن ۲) آرام شدن

سەردا کردن serda kirdin ۱) سەردەو کردن ۲) ئارام کردن [ف] ۱) سرد کردن ۲) آرام کردن، پشیمان کردن از عمل عجولانه

سەردار serdar ۱) سالار ۲) ناوێگە کورانە ۳) ناوْ دیەکەێگە لە مایەشت [ف] ۱) سردار، سالار ۲) نامی مردانه ۳) روستایی در مادیشت

سەرْدار وبندار seri dar û bini dar ۱) لاناوە لە شوون پەشێوی لە قسیە ۲) سەر گاز و بنگاز [ف] ۱) کنایه از بیهوده گویی و بی سر و ته سخن گفتن ۲) نوعی برش با تبر

سەرداری serdarî ١) سالاری ٢) دلْنگْ سەرداری ٣) جووریَ گەنمە ٤) میوەیَ سەر دار ف ١) ریاست ٢) نوعی پالتو دراز از جنس مخمل ویژه زنان ٣) نوعی گندم ٤) میوەی سر درختی

سەردالْ serdaĺ سەرداوک ف سر دسته بازیکنان، کاپیتان

سەردالْگانە serdaĺgane ئەوەلْ جۆجگ یا بەزرێ کْ سەونز کەیْد ف اولین جوجه‌ای سر برآورد یا بذری که می‌روید

سەردان serdan ١) سەر لە ریَ ئارمانج دان ٢) دیدەن کردن ٣) فەت کردن، کارْ نارەواێگ لە کەسێگ سەر دان ٤) پۆل زیاتی دان ف ١) فدایی، سرباختن ٢) دید و بازدید کردن ٣) خطایی سر زدن ٤) اضافه پولی که در ازاء چیزی بدهند

سەردانان serdanan ١) سەردایین ٢) سەراوەتۆن کردن ف ١) سر باختن در راه چیزی ٢) سر باختن، از دست دادن

سەرداو serdaw ئاو سەرد ف سرداب، آب سرد

سەرداوک serdawk سەردالْ ف سردسته، کاپیتان

سەرداوکە serdawke ١) سەردالْ ٢) داوکە، سەر بەن ف ١) سر دسته، کاپیتان ٢) آغاز، بیت‌الغزل

سەردرانە ser dirane سەردەر ف سر در خانه

سەردر اوردن ser dirawrdin ١) چۆزەرە دان ٢) سەر لە کارێگ دراوردن ٣) سەر لە چشتێ وە دەیشت هاوردن ٤) هامالْی کردن ف ١) جوانه‌زدن و سر از خاک در آوردن ٢) سر از کاری در آوردن، کار آمدی ٣) سر بیرون کشیدن ٤) چشم و هم چشمی و رقابت کردن

سەردایین ser dayn سەردان ف نگا **سەردان**

سەردْسرِ serdi sir̂ فرەسەرد ف کاملا سرد

سەردْسەیْن serdi seŷn سەنگین و رەنگین زوورم ئەرایَ دلْنگ ف لباس ساده و باوقار

سەردم serdim دیەکەیْگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

سەردوُ serdû کەرەیَ تاوایێ کْ دووەگەیَ هابانیەو ف کره تابیده شده که دوغش روی آن مانده

سەرد وسرِ serd û sir̂ سەردْسرِ ف کاملا سرد

سەر دْق کوتان seri dü kwitan ١) ملق دان وە شیر ٢) هەرەشە کردن ف ١) مکیدن شیر توسط بره یا گوساله ٢) تهدید کردن

سەرد وگەرم serd û germ ١) مەلْەما ٢) لاناوەلە کارامە ف ١) ولرم ٢) کنایه از با تجربه

سەردە serde ١) فرە سەردە ٢) بنوورِە سەردەجارِ ف ١) سرد است ٢) نگا **سەردەجارِ**

سەردەجارِ serde car̂ سەردە، ساردە ف زمین کشاورزی که درو شده وجالیز آن توسط احشام کاملا خورده شده

سەردەرانە serderane سەردەر ف سر در خانه

سەر دەرکردن ser der kirdin سەر دراوردن ف فهمیدن، بلد بودن

سەر دەروەن ser derwen ئاسوویَ دەروەن ف بلندی مشرف بر درّه

سەردە ژەن serde jen زێژْ گەرمەژەن، مەشکەێگ ک وە حەوسلْە و سەرْسەوور بژەنیەیْد و کەرەگەیَ فرە ترە ف مشکی که با حوصله و وقت زیاد به هم می‌زنند و کره‌اش زیاد است

سەردەس ser des ١) مچگەیَ شەق ٢) گیسەکْ سەر دەس ٣) دزکوشیەیَ شێک زانستن «سەرْ دەس لە لیَ سەن» ف ١) آستین ٢) قسمت غضروفی سرشانه بُز وگوسفند ٣) نقطه‌ی ضعف حریف را تمیز دادن

سەردەس کەفتن serdes keftin لەناو یەک و دوَ گیر کردن ف در شک و تردید قرار گرفتن

سەردەس گرتن serdes girtin لاناوە لە ئوون دراوردن ف کنایه از ایراد گرفتن

سەردەس نیشتن serdes nîştin نیشانە گرتن ف نشانه گرفتن برای شلیک

سەردەسە serdese سەردالْ، سەرداوک ف کاپیتان

سەردە سنان serde sinan ١) سنان ٢) شێرپەنجە ٣) نوورِێگە ف ١) بیماریی کشنده ویژه احشام ٢) سرطان ٣) نفرینی است

سەردەسێر serde sêr ئێلاخ ف سردسیر

سەردەفتەر serdefter وەرپرس ف رییس، سردفتر

سەردەگووش serde gûş ١) ئاژەلْیَ ک دێر بخەنەیَ ژێرْ دالْگ و خاس شیرمەس نەوّیە و چلْوچوو نەیْرێد لێوا ئاژەلْێگ گووشتێ وە دەرد نیەخوەیْد ٢) ئایمْ دیلْم، ئەو سایَ گووش خەر، لە گووشْ گا خەفتیَ ف ١) حشمی که دیر به دیر شیر ماردش را می‌خورد و یا کم می‌خورد چنین حشمی ریز ولاغر است و گوشتش بدرد نمی‌خورد ٢) کنایه از کسی که از روی تنبلی حوصله به خرج می‌دهد

سەردەلیلە ser delîle جلْەودار ف پیشاهنگ

سەردەلیلەیَ رەم serdelîleŷ r̂em دەلیلە، جلّەودارْ ئاسک ف پیشاهنگ آهوان رمیده

سەردەم serdem هەیَن، کات ف اوان، هنگام

سەردەمیَ serdemê دەمیَگ، کاتیَ ف یک وقتی

سەردەمی serdemî ۱) نە هەمیشە ۲) سەرد هەڵس و کەوت کردن ف ۱) موقتی ۲) سرد و بی روح

سەردەمیَگ serdemêg کاتیَ، وەختیَ ف یک وقتی

سەردەن serden ئاسوویَ کۆیە ف قلەکوە

سەردەوا serde wa مانگْ ئەوەڵ پاییز ف مهر ماە

سەردەو بۆن serdew bün بنوورە سەردا بۆن ف نگا **سەردا بۆن**

سەردەو کردن serdew kirdin سەردا کردن ف آرام کردن

سەردی serdî سەرما ف سردی

سەر راس ser r̂as ۱) راسامالّ ۲) راسەریَ ف ۱) قیمت واقعی چیزی ۲) مستقیم

سەر راسکردن ser r̂as kirdin ۱) راسامالّ کردن ۲) سەرهەڵدان ۳) مدەیداری کردن ف ۱) رُند کردن نرخ ۲) شوریدن ۳) رجزخوانی کردن

سەر رشتە ser r̂işte سەر رشنە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سەر روشتە» ئۆشن ف ۱) سرنخ ۲) کارآمدی، مهارت

سەر رشتەدار ser r̂işte dar ۱) کارامە ۲) سەر رشنەدار ف ۱) ماهر، کارآمد ۲) کنایە از مامای ماهر

سەر رشنە ser r̂işne بنوورە سەررشتە «ل» ف نگا **سەر رشتە**

سەر رشنەدار ser r̂işne dar بنوورە سەر رشتەدار «ل» ف نگا **سەر رشتەدار**

سەر رۆت ser r̂ût سەرچەقی ف تاس، بی مو

سەر ریَژ ser r̂êj نیقەلّتووز، پراوپر ف لبریز

سەر ریَژ کردن ser r̂êj kirdin نیقەلّتووز کردن ف پر، لبریز کردن

سەر ریَگر ser r̂ê gir ۱) ریَگری ۲) ملهری ف ۱) راهزنی ۲) گردنکشی

سەر ریَگرتن ser r̂ê girtin ۱) ریَگری ۲) ملهری ف ۱) راهزنی ۲) گردنکشی

سەرْزووان seri zuwan سەر و زووان ف زبان آوری

سەرْزووان‌دار seri zuwan dar سەر و زوواندار ف ۱) زبان باز ۲) خوش برخورد ۳) کسی‌کە در گفتار خوب سخن می‌گوید

سەرْ زووانگرتن seri zuwan girtin تکْ زووان گرتن ف کسی در گفتار مانند الکن سخن می‌گوید

سەرزەدە serzede بیَ داوەت ف سرزدە

سەرزەل ser zel دیەکەیَگە لە سەرپیەلّ ف روستایی در سر پُل ذهاب

سەرزەنش ser zeniş سەرزەنشت ف سرزنش

سەرزەنشت ser zenişt سەرزەنش ف سرزنش

سەر ژان ser jan ژانْ سەر ف سردرد

سەر ژمار ser jimar سەرتۆس ف آمارگیر

سەر ژماری ser jimarî سەرتۆسی ف آمارگیری

سەر ساغی ser saẋî ئسکامەتی ف تندرستی

سەر ساڵ ser saĺ ساڵ، ساڵوەگەرِ ف سالگرد

سەر سام ser sam ور، سام خواردیَ ف گیج ومنگ

سەر سامگرتن ser sam girtin ساتْ ور بۆن ف گیج و منگ شدن

سەر ساو ser saw ۱) ئاگا کردن، دەسگیر کردن ۲) بەڵەدە، زوورْم ئرایَ ئاژەڵ ف ۱) خبردار کردن کسی ۲) بلدە، صفتی برای حیوان

سەر ساو کردن ser saw kirdin دەسگیر کردن، خەوەردار کردن ف خبردار کردن

سەرسرِ ser sir̂ سەر سۆرِ ف مات، متحیر

سەرسرک ser sirk بنوورە سرک ف نگا **سرک**

سەرسرِ مەنین ser sir̂ menîn سەرسۆرِ مەنین ف مات و متحیر شدن

سەرسم ser sim تمق دانْ ئاژەڵ ف سکندری خوردن چهار پایان

سەرسم خواردن sersim xwardin تمق خواردن ف سکندری خوردن چهارپایان

سەرسم دان sersim dan تمق دان ف سکندری خوردن چهار پایان

سەرسۆرِ ser sor̂ سەرسرِ ف مات، حیران

سەر سوُک ser sûk جلّفرِ ف جلف

سەرسوُک بۆن sersûk bün ۱) بیَگار بۆن ۲) بیَ حرمەت بۆن ف ۱) فارغ شدن از کار ۲) کنایە از بی احترام شدن

سەرسوُکی ser sûkî جلّفڕی ف سبک سری

سەر سەخت ser sext هجەتی، سوْڕ ف سرسخت

سەرسەر ser ser وایّ سەرد و تن، لاناوە لە چالاک ف باد صر صر، کنایە از چالاک و تیز

سەر سەری ser serî ١) هەردەمبێڵی ٢) لادەمی ف ١) هر دم بر فکری ٢) سردمی، موقتی

سەرْ سەکوت seri sekwit چتر، رۆچە «لەیلا سەر کوتم، لەو لا سەر کوتم – بەوەدیارْ سەر و سەکوتم» ف چهرە، رخسارە

سەر سەنگەر ser senĝer دیەکەێگە لە لوڕستان ف روستایی با گویش لکی از توابع لُرستان

سەرْ سەور seri sewr وە ئەمْن ف باحوصله و صبر کاری را انجام دادن

سەرسەوز sersewz ١) نێرە مامراوی ٢) رەوز ف ١) مرغابی نر ٢) سر سبز

سەرْ سەوقات seri sewqat هامە ف سوغات

سەرسینە sersîne وەرقەساوانە ف سرسینە

سەرشان serşan ١) شانووکە ٢) یەیّ شان بار ف ١) نگا **شانووکە** ٢) واحدی برای حمل بار

سەرشڤاڵک ser şivaĺik گوڕێانەخوەر «ل» ف رودە بزرگ

سەرشکنە serşikne ١) قەواڵتیّ ٢) دێان شکنە ف ١) چاشت ٢) قلدر

سەرشکنەکی serşiknekî سەرشکەسەگی ف کسر شان، سر شکستگی

سەرشکەسەگی serşikesegî سەرشکنەکی، تەختە شکیان ف سر شکستگی، کسر شان

سەرشمار ser şimar سەرژمار ف آمارگیر

سەرشماری ser şimarî سەرژماری ف آمارگیری

سەرشناس ser şinas ناسیار، ناودار ف سرشناس

سەرشووان ser şuwan زێژْ دۆیاشووان ف چوپان اصلی گلە کە «دۆیاشووان» بە کمکش می‌آید

سەرشووردن ser şûrdin بێنمازی ف قاعدگی

سەرشێت ser şêt لێوە ف خُل، پتیارە

سەرشیر ser şîr تووژْ شیر ف چرابە، سرشیر

سەرشێویان ser şêwyan سەر لە لیّ شێویان ف سرآسیمگی، آشفتگی فکری

سەرفتر ser fitr باجْ ئایینی، فتریە ف فطریە

سەرفراز ser firaz سەربەرز ف سربلند، سرافراز

سەرقژن ser qijin قژن ف ژولیدە موی

سەرْقنگ seri qinĝ سەرتا ف سروتە، وارونە

سەرقورنگ ser qwirinĝ کورەنگ، قەێتۆل ف محل بر پایی سیاەچادرهای ایل

سەرقەتار ser qetar دەلیلە ف پیشاهنگ

سەرقەیچی ser qeyçî دەمقەیچی ف برش باقیماندە از قیچی

سەرکار ser kar یەکیّ لە کار وە دەسەیلْ خانە ف نمایندە خان در رسیدگی بە امور غلە

سەرکارانە ser karane پۆلیّ کْ دەنەیّ سەرکار ف مزدی کە بە «سرکار» می‌دهند

سەرکاری ser karî تفەنگچی خان «برِیّ تفەنگچی سەرکاری والی–تیرْ هەوایی مەکردن خالی» (عەباس ئارام) ف تفنگچی خان

سەرکاوان ser kawan سەرئاسوو ف قلە کوهساران

سەرکردن ser kirdin ١) وە سەر بردن ٢) زێژْ پا کردنْ گولە ٣) هەڵکردن ف ١) بسر بردن ٢) از هدف بالاتر زدن ٣) تحمل کردن و بە سر بردن

سەرکردە ser kirde سەرداوک ف سرکردە

سەرکز ser kiz زێژْ سەرخوەش ف غمگین

سەرکزی ser kizî خەمین بۆن ف غمگینی

سەرکڵاوان ser kiĺawan سەرئاسوو ف قلە کوهها

سەرکڵاوچڕ ser kiĺaw çir̂ بەزمێگە لە موور کْ لە پاوە مووریّ شادترە و پیایل خوەننەیّ ف یکی از مقامهای مور لکی کە کمی از مقام «پاوەموری» شادتر است و مردان آنرا اجرا می‌کنند

سەرْکڵاو کەفتن ser kiĺaw keftin وە سەرْ کڵاو کەفتن، وە شوونْ ژیانْ خوەیّ کەفتن «ژنیّ ئرایّ بخواز تا بکەفێدە سەرْکڵاو خوەی» ف بە دنبال را و رسم زندگی رفتن، سر بە راە شدن

سەرکوت serkwit سامان‌سا ف سرکوب

سەرکوت کردن serkwit kirdin سامان‌سا کردن ف سرکوب کردن

سەرکەتیفە ser ketîfe کەتیفە ف سرآستر دیوار، قرنیز

سەرکەتن ser ketin ١) هەڵکڕانن «ل» ٢) سەر کەفتن «ل» ف ١) پیشرفت کردن ٢) جلو زدن

سەرکەردە ser kerde سەردەسە ف سرکردە

سەرکە زوو serke zû سەرچڵگْ زوو کْ ئرایَ دەرمان خاسە ف غدە گیاە «زوو» کە برای درمان زخم کهنە آنرا می‌سوزانند و بر روی زخم می‌ریزند

سەرکەش serkeş ١) نافەرمان ٢) کۆیەیگەلە گیەڵان ف ١) سرکش ٢) کوهی در گیلانغرب

سەرکەشی serkeşî پەرەستاری کردن ف سرکشی کردن

سەرکەفتن serkeftin سەرکەتن ف نگا **سەرکەتن**

سەرْکەڵ هاوردن seri keĺ hawrdin لاناوەلە کارْ شاق کردن، کوڕەمازیَ ئی وشە واتەیگە کْ ئۆشیَ «سەرْکەڵ کەچ هاوردیَە» کوشتنْ کەڵ کەچ کار فرە سەختێگە ف کنایە از کار خارق‌العادە کردن، اصل واژە برگرفتە از ضرب‌المثل «سەرْ کەڵ کەچ هاوردیَە» کل کچ شکاری گریز پا و باهوش است و شکار آن کار هر کسی نسیت

سەرکەلە serkele ١) سەرهەوسار ٢) لەتە پارچەیگ کْ دەنەیَ کوڵیَ سییەماڵ ف ١) افسار و ضمائم آن ٢) تکە پارچە‌ای کە کوتاهی سیاە چادر را می‌پوشاند

سەرکەلە دان ser kele dan چەقْپەڵ دان ف چانە زدن

سەرکەنەک serkenek ١) شابۆ ٢) تانجی مۆش ف ١) نوعی جغد یا باز کە در هوا سرشکار خود را جدا می‌کند ٢) نوعی موش‌خرما

سەرکەنین ser kenîn مل کیشان وکەنینْ سەر ف گردن زدن

سەرکیش serkîş ١) سەرکەش ٢) هەوسار کیش ف ١) سرکش، نافرمان ٢) آنکە افسار حیوانات می‌کشد

سەرکیشان ser kîşan ١) سەرەتاتگی کردن ٢) دیدار کردن ٣) سەرهەوسار کیشان ٤) وە سەر هاتنْ شیر و... ٥) یەیَ نەفەس خواردن ف ١) دزدکی نگاە کردن ٢) سرکشی کردن ٣) افسار ستوران کشیدن ٤) سر کشیدن شیر و... ٥) سر کشیدن مایعات

سەرکیشی ser kîşî سەرکەشی ف سرکشی کردن

سەرگ serig بنوورە سەرچڵگ ف نگا **سەرچڵگ**

سەرگر sergir سەر گرتن ف کسی کە حیوان مادە را برای جفتگیری می‌گیرد، کنایە از جاکش

سەرگرتن ser girtin ١) وە ئەنجام رەسین ٢) سەر گر ٣) گرتنەوەیَ سەرْ کەفتیَ ف ١) انجام گرفتن ٢) نگا **سەرگر** ٣) بستن دستمال یا غیرە بە سر برای تسکین

سەرگوُ sergû دیەکەیگە لە گوواوڕ ف روستایی در گواور

سەرگوڵ sergwiĺ ١) ناوێگە ژنانە ٢) ئەوەڵ چشتیَ کْ شەقڵیَ بشکنید ف ١) نامی دخترانە ٢) اولین هر چیزی، نوبرانە

سەرگەڕ serger̂ جووریَ داڵە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سیسارک، سیسار کەچەڵ، سیسالەک» ئۆشن ف کرکس، دردیگر گویشهای کردی«سیسارک، سیسار کەچەڵ، سیسالەک» گویند

سەرگەرد sergerd ١) سەریەت ٢) سەرەهەرز ف ١) بلا گردان ٢) تیشە یا تبری کە سرش هرز باشد

سەرگەردان sergerdan پەشێو، هەڵوەدا ف سر گردان

سەرگەرم ser germ ١) خەریک ٢) سەرخوەش ف ١) مشغول، سرگرم ٢) مست

سەرگەشیرە serge şîre شیرەبەڵاڵ ف بلال ذرت

سەرگەلە sergele ١) ژمارەیَ رییەن ٢) دەلیلەیَ رییەن ٣) ئاژەڵ زێانی کەر، لە سەکزی «سەرگەلە» ئۆشن ف ١) واحد سر شماری احشام ٢) پیشاهنگ گلە ٣) حشم زیانی کنندە، در سکزی نیز «سرگلە» گویند

سەرگەومِلگە serige û milge لاناوەلە مناڵەیلْ هۆردْرێز ف کنایە از فرزندان قد ونیم قد

سەرگیژە ser gîje سەرگیژ چین ف سرگیجە

سەرلق serliq سەرشاخە ف شاخە بالایی درخت

سەرلەنوو ser le nû لەیَ نوو ف دوبارە، از نو

سەرلێدان ser lêdan سەرکەشی کردن ف دیدن کردن، سر کشی کردن

سەرلیَ دراوردن ser lê dirawrdin سەر دراوردن ف سر در آوردن از کاری

سەرلیَ دەرکردن ser lê der kirdin سەر دراوردن ف سر در آوردن از کاری

سەرلیَ شێوانن ser lê şêwyan سەر لە لیَ شێوانن ف بە اشتباە انداختن

سەرلیَ شێویان ser lê şêwyan سەر لە لیَ شێویان ف

به اشتباه افتادن، منگ شدن

سەرما serma زۆقۆم، زێزْ گەرما ف سرما

سەرما بردن serma birdin سەرما لێ کار کردێ ف سرما زدگی

سەرما بردێ serma birdê سەرما لێ کار کردێ ف سرما زده

سەرماخواردن serma xwardin زۆقۆم خواردن ف سرما خوردن

سەرما خواردێ serma xwardê زۆقۆم خواردێ ف سرما خورده

سەرماڕەقە serma r̂eqe بەردەڕەقە ف سرمای خشک

سەرماسیلْک ser masîlik ئاوڕووشنکەرە ف دبیب

سەرماڵی sermal̂î ئەسپێگ کْ دەلیلەێ قووشەنە «گووشْ سەرماڵی لە لێد هاتە بانـ سەر فروود هاوردی چۆ بەسـْزووان» (ناسرْ عەلی رزاوەنی) ف اسب جلو دار سپاه

سەرمایە sermayê دارای ف سرمایه

سەرمایەدار sermayê dar دارا، گۆهرد ف سرمایه دار

سەرمردێ sermirdê شیرمرده ف بچه لاغر و ضعیف ناشی از کم شیری

سەرْمل seri mil سەر ومل ف سر وگردن

سەرْمل پێچان seri mil pêçan دەمْچەو پووشانن ف سر و صورت پوشاندن

سەرْمل شووردن seri mil şûrdin سناو کردن ف حمام کردن

سەرْمل هەڕین seri mil her̂în لاناوەلە کوتەڵ کوو کردن ف کنایه از کتککاری مفصل

سەرمله ser mile ملیەێ کۆیە ف گردنه کوه

سەرملەگر ser mile gir رێگر ف راهزن

سەرمۆچ sermüç سەفقْ لا ناوْ ماڵ ف سقف داخلی خانه

سەرْمە خرِد serime xir̂îd فدات بووم ف فدایت شوم، بلا گردانت شوم

سەرمەرخ sermerx لەوەڕگە، مەرخ «ل» ف چراگاه

سەرمەس sermes ١) کەلە مەس ٢) شارێگە لە گیەڵان ف ١) سرخوش ٢) شهری در گیلانغرب

سەرمەسی sermesî سەرخوەشی ف سرمستی

سەرمەشق sermeşq ١) سەر مەقش ٢) ئوڵگوو ف ١) درس عبرت ٢) الگو، سرمشق

سەرمیل sermîl دیەکەێگە لە کرْن ف روستایی بر آیین یارسان در کرند غرب

سەرنا serna نا، لەتە چووێگ ک نەنەێ نوواێ ئاو تا وە فشار لە لێ رەد بوود و پەڕەێ ئاسیاو بچەرخنێد ف کنده چوبی توخالی مانند لوله که در مصب رود خانه گذارند تا آب با فشار از آن عبور کند و پره‌های آسیاب را بچرخاند

سەرناس sernas سەرشناس ف نامدار، سرشناس

سەرنافە sernafe پاقێەم بمارکی ئڕاێ مناڵ «ل» ف پول یا هدیه‌ای که بمناسبت تولد نوزاد می‌آورند

سەرنان sernan دەمە نان ئڕاێ تەور و تێشە و... ف ترمیم کردن لبه تبر و تیشه و...

سەرنانەسەر ser nane ser ١) سەر وە سەر نان ٢) وەر چین ئەولْ چشتێگ ف ١) سر به سر کسی گذاشتن ٢) ور رفتن با چیزی

سەرنانەوە sernanewe ١) سەرەو نان ٢) هەڵوەدا بۆن ٣) لاناوەلە مردن ف ١) خوابیدن ٢) آواره‌شدن ٣) کنایه از مردن

سەرناوکانە sernawkane خەڵاتێگ ک دەنە بزاین و سەر ڕشتەدار ف انعامی که به ماما می‌دهند

سەرنگووم sernigûm سەرەو لێژ ف سرنگون

سەرنۆس sernüs سەرژمار ف آمارگیر

سەرنۆسی sernüsî سەرژماری ف آمارگیری

سەرنەر serner ١) نەر ٢) سەرکەشی کەر ف ١) لبه، کناره ٢) سرکشی کننده

سەر نێان ser niêan ١) لاناوە لە هەڵوەدایی ٢) سەرکەشی نەکردن ف ١) کنایه از آواره شدن ٢) سر کشی نکردن

سەروار serwar بنووڕە سەربار ف نگا **سەربار**

سەرواز serwaz دەم واز ف سرباز، گشاده

سەر وبن ser û bin ئەوەڵ وئاخر ف ابتدا وانتها، آغاز و پایان

سەر وپا ser û pa سەر وپاچگ ف کله‌پاچه

سەر وپاچْگ ser û paçig سەروپا ف کله‌پاچه

سەر وچەو ser û çew دەمْچەو ف صورت، چهره

سەر وڕ ser wir̂ ساتْ وڕ ف گیج ومنگ

سەرْورد seriwird بنیاێمێگ ک وە شوونْ کارەیلْ خەتەرەو چوودن، ئەو کەسە ک ماجەراجوویی کەێدن ف ماجراجو،

نترس

سەڕوردی seriwirdî ماجەراجوویی کردن ف ماجراجویی کردن

سەر وزووان ser û zuwan سەڕزووان ف زبان‌آور

سەر وزوواندار ser û zuwan dar بنووڕە سەڕ زوواندار ف نگا **سەڕ زوواندار**

سەر وسەکوت ser û sekwit سەڕسەکوت ف رخ، چهره، ریخت

سەر وشخڵ ser û şixĺ شخڵ ف بنووڕە **شخڵ**

سەر وشوون ser û şûn ناو نیشان ف آدرس، رد، اثر

سەر وکار ser û kar ئاشنایی ف سروکار داشتن

سەر ومال ser û maĺ دار ونەدار ف دار و ندار

سەر ومنگاڵ ser û minĝaĺ سەر وسەکوت «ل» ف سر و سیما، ریخت وقیافه

سەرونەزوورەکی serûnezûrekî باج، قولـْخ «ل» ف باج

سەر وە ئاشاریاێ ser we aşaryaê بنووڕە ئەوەڵ ئاشاریاێ ف نگا **ئەوەڵ ئاشاریاێ**

سەر وەچیت ser we çît بنووڕە سەرچیت ف نگا **سەر چیت**

سەر وە خەێر ser we xeŷr ١) وە خەێر و خوەشی تەمام بۆن ٢) ئلاج پێاکردن ف ١) به خیر خوشی پایان یافتن ٢) شفا یافتن

سەروەر serwer گەورە، سەردار ف سرور

سەر وەرداری ser werdarî شانیەتْ ناو کوومەڵگا ف موقعیت اجتماعی، چگونگی رفتار کردن در انظار عمومی

سەروەرێ serwerê سەربەرێ ف شیردوشی کردن

سەر وە زێ ser we zê رییەنێگ کْ هەن هەنْ زاینێانە ف رمه‌ای که هنگامه زایمانشان باشد

سەر وە ژێر ser we jêr شەرمەندە ف کنایه از شرمنده

سەر وەسەر ser we ser راساماڵ ف پاپاپای

سەر وە سەر نان ser we ser nan ١) سەر نانە سەر ٢) وەر چین ئەوڵ چشتێگ ف ١) سر به سر کسی گذاشتن ٢) با چیزی ور رفتن

سەر وەش ser weş سەرخوەش ف سرخوش

سەر وەشانن ser weşanin شاخ وەشانن ف شاخ زدن

سەر وەشن ser weşin شاخ وەشن ف حیوان شاخ زننده

سەر وە کەسێ بەسان ser we kesê besan دڵ وەکەسێگ خوەش کردن ف دل به کسی بستن، دل خوش بودن به کسی

سەروەن serwen سەروین ف سربند زنان کُرد، لچک

سەروەناو serwenaw دیەکەێگەلە ماێەشت ف روستایی در مادیشت

سەڕوەن کۆیە seȓwen küye دیەکەێگە لە گوواوڕ ف روستایی در گواور

سەرە sere ١) داڵتە ٢) گەێ، نەوبە ٣) هاوبازی «یە وە سەرەێ م» ٤) کەوکْ دۆ ساڵە ٥) تیلە ٦) مامرْ دۆ ساڵە ٧) چووێگە کونا کریاێ کْ تەختەشمشاڵ لە ناوێ چفت بوو ٨) سارا ژن ٩) ئاڵ بلۆقەت، لە ئەوستا (sere سەرە) و (sare سارە) نۆسریاس «سەرەکەو، سارا ژن» ف ١) یار، پشتیبان ٢) نوبت ٣) یار در بازی ٤) کبک دو بهار دیده ٥) گردویی که بجای تیله قرار می‌گیرد ٦) مرغ دوبهار دیده ٧) چوب سوراخی که تخته‌شمشال که یکی از قسمتهای سیاه چادر است در آن چفت می‌شود ٨) کدبانو ٩) بالغ، رسیده، در اوستا (sere سره) و (sare ساره) نوشته شده و درکردی «سەرەکەو، ساراژن» به معنی سره و بالغ است

سەڕە serȇ زرزڕ کردن ف عرعر کردن

سەر هات ser hat وە سەر هاتن ف سرگذشت

سەر هاتن ser hatin وە سەر هاتن ف رویداد، سر گذشت

سەر هاوردن ser hawrdin ١) بلا وە سەر هاوردن ٢) کارْ شاق کردن ف ١) بلا بسر آوردن ٢) کنایه از کار خارق‌العاده کردن

سەر هەفتە ser hefte هەفتم ف شب هفتم مرگ

سەر هەڵدان ser heĺdan ١) پێا بۆن ٢) هەڵاتن ف ١) پدیدار شدن ٢) شوریدن

سەرهەڵگرتن ser heĺgirtin بنووڕە سەرئەڵگرتن ف نگا **سەر ئەڵگرتن**

سەرهەنگ serhenĝ سەرتیپ ف سرهنگ

سەر هەوگە ser hewge سەرهەوە، ئەوەڵ و ئاخرْ زەوْ کشت و کاڵ کْ کیڵْمنجەڕ شۆیەمێ کەن ف ابتدا و انتهای زمین کشاورزی که برخلاف درازای زمین آنرا شخم می‌زنند، هاشور

سەر هەوە ser hewe سەرهەوگە ف نگا **سەرهەوگە**

سەر هێزدان ser hêz dan ١) سەربەرز کردن ٢) سەر

هەڵدان [ف] ١) سربلند کردن ٢) شوریدن، شورش کردن

سەرەپەڕ sere per̂ ١) سەرەهەرز، سەرەگەر ٢) نووڕێگە، سەرْد بپەڕێ [ف] ١) چکشی کە گوی آن از دستە هرز باشد ٢) نفرینی است، سرت بپرد، جدا شود

سەرەتاتگی seretatigî سەرەک کیشان [ف] فضولانە سرک کشیدن و نگریستن

سەرەتاتگی کەر seretatigî ker وەرەلا [ف] هرزە، لاابالی

سەرەجە sereçe سرنج گرتن [ف] دقت کردن و آزمودن

سەرەخرە serexir̂e دەسەخرە [ف] نگا **دەسەخرە**

سەرەخرِی serexir̂î سەرەتاتگی کردن و پتەکەنەی کردن [ف] کاوشگرانە و فضولانە بە هر سویی نگریستن

سەرەخوەر serexwer ١) منالێگ کْ لە هەێنْ پێا بوَن باوگێ بمرێ ٢) لاناوەلە پاقێەم شەڕ ٣) جووریێ دژمینە [ف] ١) بچە سرخور ٢) کنایە از بدشگون ٣) دشنامی است

سەرەژن serejin ساراژن، کاملەژن [ف] زن بالغ

سەرەسەر ser̂e ser̂ سەرانن [ف] عرعر کردن

سەرەسیتگ sere sîtig ئاگرەپڕ، هەولەلا بوَن [ف] آشفتە و سراسیمە شدن

سەرەفراز serefraz سەرفراز [ف] سربلند

سەرەقوچگانی sere qwiçganî ١) قوچگانی ٢) بەلبەلە کانی [ف] ١) پشتک زدن و روی سر وارو زدن بچەها ٢) شاخ بە شاخ شدن گوسفندان

سەرەقوپاڵکی serequpal̂kî سەرەقوچگانی، قوچگانی «ل» [ف] پشتک زدن، وارو زدن

سەرەکوتەکی serekwitekî سەرەکوتی [ف] نگا **سەرە کوتی**

سەرەکوتی serekwitî ١) نەخوەشی مامر ٢) قین کردن و سەر وە زەوْ کوتانْ کەسێ ٣) لاناوە لە زامەت کیشان [ف] ١) بیماری ماکیان ٢) سر بر زمین یا چیزی کوفتن درهنگام قهر ٣) زحمت کشیدن برای کاری

سەرەکیشان sere kîşan هەرێ وە هەرێ کردن و سەرە هەڵوژانن [ف] انتخاب کردن یار در بازی

سەرەگەر sereger سەرەپەڕ [ف] نگا **سەرەپەڕ**

سەرەگەردی seregerdî بنوورە سەرەخرِی [ف] نگا **سەرە خرِی**

سەرەگیژە sere gîje سەرگیژە [ف] سرگیجە

سەرەڵچِر sereĺçir̂ سەرەڵچِر [ف] نفرینی است

سەرەڵچِر sereĺçir̂ ١) نووڕێگە، سەرەڵچِر ٢) سەر سام بوَن، لە سەکزی «سەرچەر، سەرچەرشتە» ئۆشن [ف] ١) نفرینی است ٢) مات و مبهوت شدن، در سکزی «سرچَر، سرچَرشته» گویند

سەرەلوو serelû کووانێگ کْ کوشیاسەو و سوو سوو کەێد [ف] اجاقی کە در حال خاموشی است و سوسو می‌کند

سەرەلێژ sere lêj سەرەولێژ، دەمەوخوار [ف] واژگون

سەرەلێژ بوَن sere lêj bün سەرەولێژبوَن، دەمەو خوار بوَن [ف] واژگون شدن، در سرپایینی افتادن

سەرەلێژ کردن sere lêj kirdin سەرەو لێژ کردن [ف] در سر پایینی انداختن، واژگون کردن

سەرەمر seremir مامرە سەرە [ف] مرغ دوبهار دیده

سەرەمِر seremir̂ دایم وقایم [ف] همیشگی، دایمی

سەرەمەرگ seremerg دەم بەسان [ف] نزع، حضرەالموت

سەرەن seren وێژنگ، ئەڵەک، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « سەرِەت، سەرەد، کەو، بێژنگ» ئۆشن [ف] سرند، در دیگر گویشهای کردی «سەرِەت، سەرەد، کەو، بێژنگ» گویند

سەرەنکردن seren kirdin وێژنگ کردن [ف] بیختن غلات

سەرەنۆغم serenox́m سەراوەتۆن [ف] گم و گور

سەرەنەر serener ١) راشکاو هاتن ٢) سەرگەردان [ف] ١) اتفاقی و سرزده وارد شدن ٢) سرگردان

سەرەو serew وەرەو، رۆ وە... [ف] بطرف، رو بسوی

سەرەوان serewan ١) چاێر ٢) دۆیەت یا ژنێگ کْ کارەیلْ ماڵ کەێد، لە فەرانسەی (servante) و لە لاتین (servant) وە ماناێ کلْفەتە [ف] ١) کیسە آمینون ٢) زن یا دختری کە کارهای مربوط بە خانە راانجام می‌دهد، در فرانسوی (servante) و در لاتین (servant) بە معنای کلفت و سوپروایزر است

سەرەوان تەقانن serewan teqanin سەرەودان [ف] پس از زایمان کیسە آمینون انداختن

سەرەوبانی serew banî هەڵگەژۆیەری [ف] رو بە بالا، سر بالایی

سەرەو بوَن serew bün رییەنێگ کْ سەرخوەێ بکەفێدەرێ [ف] گلەای کە سرخود راهی بیابان شود

سەرەو تەپ serew tep نیقاێ نیق، نیقەڵتووز [ف] لبریز،

پـڕ

سەرەوخوار serew xwar ١) سەروەلێژ ٢) دەمەو خوار کردن ٣) شەرمەندە بۊن ف ١) واژگون ٢) رو به پایین ٣) کنایه از شرمنده

سەرەو خوار بۊن serew xwar bün لێژەو بۊن ف واژگون شدن

سەرەوخوار کردن serew xwar kirdin ١) دەمەو خوار کردن ٢) شەرمەندە بۊن ف ١) واژگون کردن ٢) شرمنده شدن

سەرەو خواری serew xwarî سەرەولێژی ف سر پایینی

سەرەوخوەیٚ کردن serew xweŷ kirdin وەرەو خوەیٚ کیشانن ف به خود جلب و جذب کردن

سەرەودان serewdan ١) لەنوو هاتن ٢) سەرەوان تەقانن ف ١) دوباره سرزدن ٢) نگا **سەرەوانتەقانن**

سەرەو ژۆیەر serew jüyer هەڵگەژۆیەری ف سر بالایی

سەرەو ژۆیەری serew jüyerî هەڵگەژۆیەری ف سربالایی

سەرەو کردن serew kirdin کرانن یەکیٚ لە مییەیل وەرپەو ئراێ یەگ رییەن بکەفێەرێ ف یکی از گوسفندان را از گله جدا کردن و راندن به منظور راه اندازی گله

سەرەو لێژ serew lêj سەرالێژ ف نگا **سەرالێژ**

سەرەولێژ بۊن serew lêj bün ١) دەمەوخوار بۊن ٢) وەرەو خوار بۊن ف ١) واژگون شدن ٢) رو به پایین آمدن

سەرەولێژ کردن serew lêj kirdin دەمەوخوار کردن ف واژگون کردن

سەرەولێژی serew lêjî سەرەوخواری ف سرپایینی

سەرەو نان serew nan ١) سەر خەو شکانن ٢) لاناوە لە مردن ف ١) خوابیدن ٢) کنایه از مردن

سەرەو ناو serew naw ویرەو ناو ف رو به داخل

سەرەوەرە sere were ١) کەێدان کردنْ ئاژەڵ ٢) لاناوە لە سەرپەرەسی کردنْ منالەیل ف ١) آب و کاه و سرپرستی گله ٢) کنایه از سرپرستی فرزندان

سەرەوەرە کردن sere were kirdin بنوورە سەرەوەرە ف نگا **سەرەوەرە**

سەرەوەسەرە sere we sere دەسە وە دەسە لە گەمە ف یاران بازی، گروه بازیکنان

سەرەهەرز sereherz ١) سەرەگەر، سەرەپەڕ ٢) وەرەلا ف ١) نگا **سەرەپەڕ** ٢) لاابالی

سەرەیٚ ساڵ sereŷ saɫ سەرساڵ، ئەوەڵ ساڵ ف آغاز سال نو، سال نو

سەرێ serê ١) یەیٚ سەرگ، زوورْم ئەڕایٚ پیاز ٢) سەرێگ ٣) لە سەرْ ف ١) واحدی برای سیر و پیاز و ... ٢) هر نفر ٣) سر آن چیز

سەریاڵ seryaɫ ملەیٚ کۆیە ف گردنه، ستیغ کوه

سەریر serîr جووریٚ پۆشیە «سەریر وسەروەن لە یەک شێواوە– ئەر دروو نەۆشم ماچیٚ کریایە» ف نوعی روسری

سەرین serîn ١) سەرینان، باڵشت، سەنیان ٢) دیەکەێگە لە هووزمانان ف ١) بالش ٢) روستایی در هوزمانان

سەرینان serînan سەنیان، سەرین «گ» ف بالش

سەرینی serînî ١) لە سەر ئەوەیشەو «وە سەرینی ئەۆەوە هەم ژن خوازیە» ٢) لاناوەلە ژنْ ئەوەڵ ف ١) باوجود داشتن زن یا وسیله‌ای دوباره زن گرفتن یا آن چیز را خریدن ٢) کنایه از زن نخستین

سەرێوان serêwan سەێوان ف سایبان

سەریەت seryet سەرگەرد، قوروان ف بلاگردان

سەریەک ser yek لە بانْ یەک ف روی هم

سەغیر sexîr سەخیر ف بی مادر

سەف sef ١) رز، رزار ٢) گەیٚ، نەوبە ف ١) ردیف، صف ٢) نوبت

سەفا sefa خوەش، خاس «جی باسەفایگە» ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) خوش منظر ٢) نامی مردانه

سەفت seft یاداشت کردن، نۆسان، ئەرەوییە ف ثبت، عربی است

سەفتە sefte ١) رزارکردن «سەفتەیان کە» ٢) سفتە ف ١) منظم چیدن ٢) سفته بانکی

سەفتە کردن sefte kirdin دەسە کردن ف منظم چیدن

سەفدەر sefder ١) کەسێگ کْ چشتیٚ سەفتە کەێد ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) ناظم، کسی که صف می‌دهد ٢) نامی مردانه

سەفرا sefra زیەڵیٚ ف صفرا

سەفەر sefer ١) کەشە، جار ٢) ناوێگە کوڕانە ٣) دۆرەو کەفتن لە زێد ف ١) بار، دفعه ٢) نامی مردانه ٣) سفر، مسافرت

سەفەرتاس sefertas جووریّ قاولەمەیّ بۆچگە «سەفەر+ تاس = جامیلْک» [ف] نوعی قابلمه مسافرتی «سەفەر = سفر+ تاس = جام کوچک»

سەفەرشا seferşa دیەکەیّگە لە گاوارە [ف] روستایی بر آیین یارسان در گهواره

سەفی ئاباد sefî abad ١) دیەکەیّگە لە ناودەروەن ٢) دیەکەیّگە لە جووانرو [ف] ١) روستایی در ناودَرَوَن ٢) روستایی در جوانرود

سەفیە sefye ناوێگە ژنانە، ئەرەوییە [ف] نامی دخترانه و عربی است

سەڤ sev خەتا، زێزْ ئەنقەس، ئەرەوییە «ل» [ف] سهو، خطا

سەقام seqam سقام [ف] پایدار ماندن

سەقامگرتن seqam girtin سقامگرتن [ف] پایدار ماندن

سەقامگیر seqamgîr سقامگیر [ف] ماندنی، پایدار

سەقامگیر بۆن seqamgîr bün سقامگیر بۆن [ف] ماندنی شدن

سەقز seqiz ١) جاجْگ ٢) شارێگە لە کوردسان [ف] ١) سقز ٢) شهر سقز

سەقزکوردی seqiz kwirdî جاجْگ کوردی [ف] نگا **جاجگ کوردی**

سەقۆم seqom سقام، سەقام «ل» [ف] نگا **سەقام** و ترکیباتش

سەقەت seqet ١) ئاجۆرێگ کْ لە کەلووکْ گەوراترە ٢) فتوور هاتن، ئەرەوییە ٣) کەلەمەدار [ف] ١) یک سوم آجر ٢) مردار شدن، نابود شدن، عربی است ٣) زده دار، معیوب

سەقەت بۆن seqet bün فتوور هاتن، زوورْم ئرایّ ئاژەلّ [ف] نابود شدن، مردار شدن، بویژه برای احشام

سەقەلّ seqeɫ رۆدار، رێلّاس «ل» [ف] گستاخ

سەکامەت sekamet ئازایی لەش، تەندروستی [ف] تندرستی ، آرامش

سەکامەتی sekametî ئازایی لەش [ف] تندرستی

سەکتە sekte دق، زیق [ف] سکته

سەکتە کردن sekte kirdin دق کردن [ف] سکته کردن

سەکران sekran نەرام، فیس، جەبەرووت [ف] غرور، جلال و جبروت

سەکوت sekwit سەکۆم، چتر [ف] سیما، چهره

سەکولّان sekwiɫan سرکولّان، سرکوولّان [ف] جای انباشتن سرگین

سەکۆم sekom ١) سەکوت، چتر ٢) بنووڕە سەقام «ل» [ف] ١) سیما، رخ ٢) نگا **سەقام** وترکیباتش

سەگ seg سەیّ، لە ئەوستا (sven سڤەن) و (sipeke سپەکە) ئۆسرياس و (speçîthre سپەچیثرە) وە مانایّ لە تۆخمەیّ سەگە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سپە» وە مانایّ سەگە و «سون» وە سەگْ ئالّ ئۆشن لە سمنانی «ئسبە» وە مانایّ سەگە و (ئسباگی) وە گۆ سەگ ئۆشن [ف] سگ، در اوستا (sven سون) به معنی سگ و (sipeke سپکه) به معنی سگ وار نوشته شده و (speçîthre سپه چیثره) بمعنی از تخمه سگ است، در کردی سورانی «سپه» به معنی سگ است و «سون» اشاره به سگ بالغ است و در سمنانی (اسبه) به سگ گویند و (اسباگی) به معنی مدفوع سگ است

سەگان segan دیەکەیّگەلە قەسر [ف] روستایی در قصر شیرین

سەگانە segane خارچگ سەگانە [ف] قارچ سمی

سەگاوی segawî سەگلّاوی [ف] سگ آبی

سەگایەتی segayetî سەیّاتی [ف] سگ وار

سەگباز seg baz سەیّ باز [ف] کسی که کارش پروش سگ است

سەگبنجگ segbincig گولّبنجگ [ف] گیاهی که با آن مشک را دوداندود می‌کنند

سەگدەس seg des چەوێر [ف] سگدست

سەگدەم seg dem دەم زڕ [ف] بددهان

سەگ رۆ seg rû رۆ دار [ف] پُـر رو، بی ملاحظـه

سەگسار segsar بەیّ ئۆر، چتر گەن [ف] بد ریخت

سەگلّاوی segɫawî سەگ ئاوی [ف] سگ آبی

سەگلّەوەن segɫewen دیەکەیّگە لە هلێران [ف] روستایی در هلیلان

سەگ ماسی seg masî ماسی سەگانە [ف] سگ ماهی

سەگمەرگی seg mergî لاناوە لە ئازار دین لە ژیان [ف] کنایه از درد و رنج در زندگی

سەگوا seg wa ئەسپێگ کْ لە ناو شەکەتی ئاو بخوەێد و بمرێد [ف] اسبی که در حالت خستگی شدید آب زیادی بخورد و

بمیرد

سەگوەن segwen هووزێگن لە کوردەیل لە لوڕسان، سەگوەن یا «سەکاوەند» «سەکوەن» «سەکزی» [ف] نام عشیره‌ای از کُردان درلرستان، سگوند یا«سکاوند» «سکوَن» یا سکزی

سەگە دەسان sege desan بنووڕە دەڵ وە دەسان [ف] نگا **دەڵ وە دەسان**

سەگەڕا sege r̂a سەگەڕاو [ف] سر و صدا و جنگ سگها

سەگەڕاو sege r̂aw سەیەڕفە، سەگەزڵە [ف] سر و صدا و جنگ سگها

سەگەزڵە sege ziĺe سەگەڕاو [ف] سر و صدا و جنگ سگها

سەگەل segel سەگەیل «ل» [ف] سگها

سەگەلجای segelcay سەگەیلجای «ل» [ف] چیزی که سگها آنرا کاملاً جویده باشند، کنایه از آواره و بینوا

سەگەناز segenaz سەیەناز [ف] بیماری کشنده سگها

سەگەوان segewan کەسێگ کْ چاوەدێری سەگەیل کەێد [ف] سگبان

سەگەیل segeyl سەگەل [ف] سگها

سەگەیلجای segeylcay سەگەلجای [ف] نگا **سەگەل جای**

سەگیەتی segyetî سەگایەتی [ف] سگ وار

سەڵا seĺa رووژ قیامەت [ف] قیامت

سەڵاتون seĺatün زیارتگا ودیەکەێگلە هووزمانەوەن [ف] زیارتگاه و روستایی در هوزمانان

سەڵاتْ زوور seĺati zûr جەرْ نیمەڕوو [ف] نیمروز، ظهر

سەلار selar زێژْ بالار، بەشْ بانینْ تەون ۲) لاناوە لە بەرد وە ملا هاتن، لێ قوومیان [ف] ۱) قسمت بالایی دار قالیبافی ۲) کنایه از بار گران، مصیبت غیر قابل تحمل

سەڵافە seĺafe سەرْباس هەڵتەکانن [ف] سر صحبت را باز کردن

سەڵافە دان seĺafe dan سەرْباس هەڵتەکانن و گەپ و گوڕ دان [ف] سر صحبت را باز کردن و سخن دوستانه گفتن

سەڵبات seĺbat سەڵوات، ئەرەوییە [ف] صلوات، عربی است

سەڵتە seĺte سەڵتە وزبوون [ف] پوشش زنان کُرد که مانند پالتو دراز و بی یقه است و معمولاً از پارچه مخملی درست می‌شود

سەڵتەنە seĺtene ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانه

سەڵتەنەت seĺtenet ۱) پاتشای کردن ۲) ناوێگە ژنانە [ف] ۱) سلطنت، پادشاهی ۲) نامی زنانه

سەڵتە وزبوون seĺte û zibûn سەڵتە [ف] نگا **سەڵتە**

سەڵتە وزوون seĺte û zûn بنووڕە سەڵتە [ف] نگا **سەڵتە**

سەڵمان seĺman ناوێگە کوڕانە [ف] نامی مردانه

سەڵمانە seĺmane ساق سێویەرە [ف] گیاهی هرز

سەڵمانی seĺmanî جی سەر تراشین [ف] آرایشگاه

سەڵوات seĺwat سەڵبات، ئەرەوییە [ف] صلوات

سەلوومە selûme شەدە «ل» [ف] روسری

سەلەکان selekan دیەکەێگە لە ڕەوانسەر [ف] روستایی در روانسر

سەم sem سام، ژار [ف] زهر، سم

سەمات semat شلەگێ ولاخ «ل» لە کرمانی «سە ماد» ئێژشن [ف] مدفوع آبکی احشام، در کرمانی «سَماد» گویند

سەمات کووڵان semat kûĺan لاسکووڵان «ل» [ف] جای انباشتن سرگین

سەماوەر semawer قوژقانەێچای، لە لاتین (samovar) [ف] سماور، در لاتین (samovar) گویند

سەمتوور semtûr ئامرازْ مووسقی [ف] سنتور

سەمەرسا semersa سەمەڵغەن [ف] بکلی از بین بردن

سەمەرساکردن semersa kirdin بووتگ دراوردن [ف] بکلی نابود کردن

سەمەڵ semeĺ گووتەرە [ف] سنبل، سرسری

سەمەڵغەن semeĺx́en سەمەرسا [ف] به کلی نابود کردن

سەمەڵغەنکردن semeĺx́en kirdin سەمەرسا کردن [ف] به کلی نابود کردن

سەمەڵ قەمەڵ semeĺ qemeĺ ئەمەڵقەمەڵ [ف] سنبلکاری ، کار وکردار زشت

سەمەڵ یەمەڵ semeĺ yemeĺ سەمەڵ قەمەڵ [ف] نگا **سەمەڵ قەمەڵ**

سەمەن semen ۱) ماینْ بوور و سێیەر ۲) ناوێگە ژنانە ۳) زەرد و رووشن [ف] ۱) مادیان خاکستری ۲) نامی زنانه ۳) رنگ زرد روشن

سەمەنگان semengan ۱) دیەکەێگە لە چەمچەماڵ ۲) دیەکەێگەلە ڕەوانسەر [ف] ۱) روستایی در چمچمال صحنه ۲) روستایی در روانسر

سەمەنگوڵ semengoɫ ۱) ناوێگە ژنانە ۲) گوڵێگە ف ۱) نامی زنانه ۲) گل یاسمن

سەمەنی semenî هەڵوائِگ کْ لە گەنمەشیرە درْس بوو ف سمنو

سەن sen ۱) ئەۊ خرِی ۲) سەنەو ف ۱) خرید ۲) پس گرفت

سەنا sena سەنەو ف پس گرفت

سەنان senan ئەوانە سەن ف آنها را خرید

سەنانا senana سەنانەو ف آنها را پس گرفت

سەنانەو senanew سەنانا ف آنها را پس گرفت

سەندەلی sendelî چتری، منسکڵ ف صندلی

سەنریا senirya سەنیا ف خریداری شد

سەنریاس seniryas سەنیاس ف خریداری شده

سەنریاگ seniryag سەنریائ ف خریداری شده

سەنریان seniryan سەنیان ف خریداری شدند

سەنریائ seniryaê سەنریاگ ف خریداری شده

سەنگ senĝ ۱) بنوورە سان ۲) قورسی ف ۱) سنگ، نگا **سان** ۲) وزن

سەنگان senĝan دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپل ذهاب

سەنگاو senĝaw ۱) کۆیەێگەلە مایەشت ۲) سانْ کونائ کۆیە کْ ئاو لەتێ کوو بوو ف ۱) کوهی در مادیدشت ۲) سنگاب

سەنگبەرێ senĝ berê کوچْگ بەرێ ف سنگی که روی آن نشینند و شیردوشی کنند

سەنگتاش senĝtaş سەنگتراش ف سنگتراش

سەنگتراش sengtiraş ۱) دیەکەێگە لە مایەشت ۲) کوچْگ تاش ف ۱) روستایی در مادیدشت ۲) سنگ تراش

سەنگچن senĝ çin کوچْگ چن ف دیوار سنگ چین

سەنگدان senĝdan چیچگدان ف چینەدان

سەنگ دەرمێان senĝ der mêan دیەکەێگە لە دێرە ف روستایی در دیره

سەنگْر senĝir لاس «ل» ف تاپاله

سەنگردۆ senĝirdo لاسکوولان، سرکوولان «ل» ف جای انباشتن سرگین

سەنگسار senĝsar بەردباران ف سنگ سار

سەنگ سفێد senĝsifêd ۱) دیەکەێگەلە ناودەروەن ۲) دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف ۱) روستایی در ناودَروَن ۲) روستایی در چرداول

سەنگْسیر senĝisîr خواردەمەنیگەلە ناوزگ وبەڵگە و... ف خوراکی که از دل وجگر و قیسی و.... درست می‌شود

سەنگڵدان senĝiɫdan سەنگدان ف چینەدان

سەنگ لە سەنگ نان senĝ le senĝ nan لاناوە لە تەوبە کردن، غەڵەت کردن ف کنایه از توبه کردن، غلط کردن

سەنگەر senĝer جی پەنا گرتن لە جەنگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چەپەر، خەڵ، مەتەرێز، سپێر» ئۆشن ف سنگر، جانپناه، در دیگر گویشهای کردی «چەپەر، خەڵ، مەتەرێز، سپێر» گویند

سەنگەر بەسان senĝer besan سەنگەربەنی ف سنگر گرفتن

سەنگەربەنی senĝerbenî سەنگەربەسان ف سنگر بندی

سەنگەسار senĝe sar سەنگسار ف سنگ سارکردن

سەنگەک senĝek جوورێ نانە ف نان سنگک

سەنگەلا senĝela یەێ وەر ف باری که سنگینی اش رو به یک سو باشد

سەنگەلی senĝelî منسکڵ، چتری ف صندلی

سەنگی senĝî کوچگین ف سنگی

سەنگین senĝîn ۱) قورس ۲) سجا، جادار ف ۱) سنگین، پُر وزن ۲) با وقار

سەنگین ورەنگین senĝîn û r̂enĝîn ۱) ئەرەم و تەرەمدار ۲) لاناوەلە رەنگین وخاس ف ۱) محترم، محترمانه ۲) زیبا و با وقار

سەنگینە ورەنگینە senĝîne û r̂enĝîne لاناوە لە ئەرهەم دار ف کنایه از محترم

سەنگینی senĝînî ۱) قورسی ۲) سجایی، خوەڵسی ف ۱) سنگینی ۲) وقار

سەنن senin ۱) گرتن، خرِین، کرِین، لە ئەوستا (senyaw سەنیاو) تۆسریاس گاهس وشەێ «سانسکریت» وە ماناێ « sen سان = گرتن+ kirit کریت = کورد» گریاۆد ۲) ئەوان خرِین ۳) ئەوان سەنن ف ۱) گرفتن، خریدن، در اوستا (senyaw سنیاو) نوشتەشده شاید واژه سانسکریت که متشکل از «sen + kirit» به معنی برگرفته از کُرد باشد ۲) آنها خریدند ۳) آنها پس گرفتند

سەنوُق senûq سەندووق ف صندوق

سەنەت senet بنچاخ، ئەرەوییە ف سند، عربی‌است

سەنەم senem ناوێگە ژنانە ف نامی زنانە

سەنەمبەر senember ناوێگەژنانە ف نامی زنانە

سەنی senî خرِیدن ف خریدی

سەنیا senya ١) خرِیا ٢) سەرین ف ١) خریداری شد ٢) بالش

سەنیار senyar بخرِ ف خریدار

سەنیاس senyas سەنریاس ف خریداری شده است

سەنیاگ senyag سەنریاگ ف خریداری شده

سەنیان senyan ١) خرِیان ٢) سەرین «گ» ٣) سەنیانەو ف ١) می‌خریدند ٢) بالش، متکا ٣) پس می‌گرفتند

سەو sew پاشگرْ خەوەریە لە وێەردە «بردێەسەو» ف نشانە ماضی سادە

سەوا sewa ١) بێجگە «سەواێ خوەم....» ٢) پاپێا، سەوادە ٣) جیا ف ١) بجز ٢) پیادە ٣) جدا، سوا

سەواد sewad زانینْ خوەنین و ئۆسان ف سواد

سەواد دار sewad dar مەلا ف باسواد

سەوادە sewade ١) پاپێا ٢) تەنیا ٣) سووک و سووال ف ١) پیادە ٢) تنها ٣) سبک بار

سەوارات sewarat ١) خەوەرْ گەن ٢) قوومیان ف ١) خبر ناگوار ٢) رویداد ناگوار

سەواێە sewaŷe سەوادە ف پیادە، تنها

سەوجەری sewcerî جوورێ کوترە، بنچینەێ ئی وشە لاتینیە (soldior) ف نوعی کت، در لاتین واژە (soldior) بە معنی سرباز است

سەودا sewda ١) نەخوەشی پووسی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بیرۆی، تەرِ، تەرِەبیرۆ» ئۆشن ٢) مامڵە ف ١) بیماری اگزما، در دیگر گویشهای کردی «بیرۆ، تەرِ، تەرِەبیرۆ» گویند ٢) معاملە

سەودا بەتاڵانە sewda betaĺane سەوزەبەتاڵانە ف مبلغی کە بین دو طرف معاملە تعیین می‌شود چنانچە یکی از دو طرف پشیمان شود آن مبلغ را باید بپردازد

سەودا دار sewda dar تۆش بۆن وە سەودا ف دچار بە بیماری اگزما

سەوداسەر sewda ser لاناوە لە ئاشق ف کنایە از عاشق

سەودایی sewdayî تۆشْ سەودا هاتێ ف دچار بە سودا

سەور sewr ١) ئەمن، بنچینەێ ئەرەوییە ٢) زێزْ جەخت ٣) وە ئەمن ٤) گیائێگە ف ١) شکیب، صبر، عربی است ٢) عطسە ناشگون ٣) آرام، یواش ٤) گیاهی است

سەور کردن sewr kirdin وسان، ئیسفا گرتن ف صبر کردن

سەور هاوردن sewr hawrdin زێزْ جەخت هاوردن ف عطسە تک، اعتقاد بر این است کە هنگام این عطسە بایستی در کار صبر کرد

سەۆری seürî رێ نجات، نەجات ف نجات، نجات پیدا کردن

سەوز sewz ١) سەونز، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کەسک» و لە سەکزی و یەرەنی و نەتەنزی و فەریزەندی «سوز» و لە کرمانی «سەوز» ئۆشن ٢) چەقیانْ گیا وگەوەڵ ف ١) سبز، در دیگر گویشهای کردی «کەسک» و در سکزی و یرَنی و نطنزی و فریزندی «سوز» و در کرمانی «سَوز» گویند ٢) رشد کردن و سبز شدن

سەوزاو sewzaw وە رەنگْ سەونز ف برنگ سبز

سەوزا بۆن sewza bün سەوزەو بۆن ف سبز رنگ شدن، از دور سبز نشان دادن

سەوز بۆن sewz bün ١) سەونز کردنْ گیا و گەوەڵ ٢) ئازڵدە بۆن ف ١) رستن گیاهان ٢) یکهو پیدا شدن

سەوزخرِ sewz xiȓ وە سەوزی سەنن کشت وکاڵ ف کسی کە محصول را پیش خرید می‌کند، سلف‌خر

سەوز فرووش sewz firûş کەسێگ کْ کشت وکاڵ خوەێ وە سەوزی فرووشید ف سلم‌فروش، کسی کە محصول خود را پیش فروش می‌کند

سەوز کردن sewz kirdin ١) سەوز بۆنْ گیا و گەوەڵ ٢) ئازڵدە بۆن ٣) ئەدا کردنْ نەزر یا قەوڵ ٤) خوەشاڵەو کردن «سەوزمان کردیە» ف ١) رستن گیاهان ٢) یکهو پیدا شدن ٣) انجام دادن بجا آوردن نذر یا قول ٤) دلشاد کردن، خوشحال کردن

سەوز ودێز sewz û dêz سەونزْ تووڕ ف سبز تیرە

سەوزە sewze ١) ئاێمْ سەوزە ٢) قەرسیل، لە سمنانی (suze سوزە) ئۆشن ف ١) سبزەگون ٢) سبزە، گیاە، در سمنانی (suze سوزە) گویند

سەوزەبەتاڵانە sewze betaĺane بنوورِە سەودا بەتاڵانە

ف نگا **سەودا بەتاڵانە**

سەوزەزار sewze zar مەرەنگ، خۆرمە ف سبزەزار

سەوزەڵان sewzeĺan سەوزەڵانی ف سبزەزار

سەوزەڵانی sewzeĺanî مەرەنگ ف سبزەزار

سەوزەڵە sewzeĺe هەیَ سەوزە ف زیبای سبزەرو

سەوزەلی sewzelî ناوێگە کوڕانە ف مخفف سبزعلی

سەوزەواشە sewze waşe ۱) رەنگْ سەوزْ رووشن ۲) سەوزەیَ رەنگین «سەوزە واشەگەیَ خوەیَ لە ڕیَ لەقن– بێار و عارف، بن کیسە تەکن» ف ۱) رنگ سبز روشن ۲) کنایە از زیبای دلفریب

سەوزی sewzî ۱) سەوزی خواردەمەنی ۲) رەنگْ سەوز ف ۱) سبزی خوردنی ۲) سبز رنگ

سەوقات sewqat هامە ف سوغات

سەوقاتی sewqatî هامە هاوردن ف سوغاتی

سەوڵ sewĺ ۱) گوڵێگە۲) دارێگە ف ۱) گلتاج خروس ۲) درخت سرو

سەوڵپەری sewĺperî ناوێگە ژنانە ف نامی زنانە

سەوڵتە sewiĺte سەوەتە ف سبد

سەونجْگ sewincig سەگ بنجْگ ف نگا **سەگ بنجْگ**

سەونز sewnz سەوز ف نگا **سەوز** و ترکیباتش

سەونسر sewnsir نافْ پۆل، ربا ف نزول، ربا

سەوەت sewet سەوەتە ف سبد

سەوەتە sewete سەوەت ف سبد

سەوەتە قنگ sewete qinĝ ۱) قنگ قەۆ ۲) لاناوە لە دیلْم ف ۱) آنکە باسن بزرگ دارد ۲) کنایە از تنبل

سەوەتە لۆت sewete lüt لۆت قەۆ ف دماغ گندە

سەوەیَ seweŷ پاشگرْ خەوەریە لە وێەردە «بردێە سەوەیَ» ف پسوند خبری ماضی‌سادە

سەوەن sewen قەسەم، سوێند ف سوگند

سەوین sewîn ۱) تاوێشتْ گەرما ۲) نەخوەشیگە ف ۱) شدت گرما ۲) بیماری گرمازدگی

سەیَ seŷ ۱) بنوورە سەگ ۲) پاشگرْ خەوەریە لە وێەردە «بردێەسەیَ» ف ۱) نگا **سەگ** ۲) پسوند خبری در ماضی سادە

سەی sey سەید ف سید، سیدزادە

سەیانە seŷane سەگانە ف قارچ سمی

سەیَ باز seŷ baz سەگباز ف کسی کە سگها را تربیت می‌کند

سەی جافری sey cafirî دیەکەێگەلە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

سەی حاتەم sey ȟatem دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصرشیرین

سەی حێاس sey ȟêas دیەکەێگە لە مابەیْنْ قەسر و سەر پیەڵ ف روستایی در بین راە قصر شیرین بە سرپل ذهاب

سەی خەلیل sey xelîl دیەکەێگە لە مابەیْنْ قەسر و سەر پیەڵ ف روستایی در بین راە قصر شیرین بە سرپل ذهاب

سەید seyd ۱) سەی ۲) شکار، ئەرەوییە ف ۱) سید، سید زادە ۲) شکار، صید، عربی است

سەیدەیل seydeyl ۱) گەلْ سەید ۲) دیەکەێگە لە تێلان دەیشت ف ۱) سیدها، جمع سیدان ۲) روستایی در تیلان دشت

سەیَ دێانە seŷ diêane جووریَ پەێکوڵە ف نوعی خار

سەیدەوان seŷdewan راوچی ف شکارچی

سەیر seŷr ۱) ئڵاجەۆ ۲) گەردین و نووڕسن ۳) نووڕسن ف ۱) شگفت ۲) گردش ۳) نگریستن

سەیران seŷran ۱) گەردین ۲) ناوێگە ژنانە ف ۱) گردش ۲) نامی دخترانە

سەیرانگا seŷranga جی دیدمەندار ف گردشگاە

سەیراو seŷ r̂aw سەیەرفە ف سر و صدا و جنگ سگها

سەی رزوان sey r̂izwan دیکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصرشیرین

سەیرکردن seŷr kirdin نووڕسن ف نگاە کردن

سەیرکە seŷr ke سەیکە، بنووڕ ف نگاە کن

سەیرە seŷre مەلێگە خوەشدەنگ ف پرندەای خوش صدا، سیرە

سەیزادە seyzade منالْ سەید ف سیدزادە

سەیشەکەر sey şeker دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

سەیشەکەری sey şekerî لاناوە لە منالێگ کْ قەن و شرینی فرە خوەێد ف کنایە از بچەای کە قند و شیرینی بسیار می‌خورد

سەیف seŷf لەپْگ، لە لاتین (sew) وە مانایَ دۆرانْ لەپْگە

ف دکمه، در لاتین (sew) به معنی چسپاندن یا دوختن دکمه است

سەێفەک seŷfek سەێف ف دکمه

سەێکە seŷke سەێرکە، بنووڕ ف نگاه کن

سەێگانە seŷgane جووریٚ گەمەس کۊ چەن کەس کەمەرٚ یەک گرن و کیشن هنایٚ دەسٚ کەسیٚ لەکەمەر ئەویەکی بۊیەو کچیاێە ف بازیی که در آن چند نفر دوال کمر همدیگر را گرفته و به‌سویی می‌کشند چنانچه دست کسی از کمر دیگری رها شد باخته و تنبه می‌شود

سەیل seyl ۱) لافاو، وارانٚ رفت ۲) نووڕسن «سەیل کە» ف ۱) سیلاب، باران تند و بی وقفه ۲) نگریستن

سەیلا seyla سووکەناو سۊهەیلا ف مخفف سهیلا

سەیلاو seylaw لافاو، واراناو ف سیلاب

سەیل کردن seyl kirdin ۱) نووڕسن ۲) وارانٚ رفت ف ۱) نگاه کردن ۲) بارندگی تند وبی وقفه

سەیٚ لەم seŷ lem دیلٚم، تەمەڵ، بنچینەیٚ سەگ زگە ف تنبل، اصل واژه به معنی سگ شکم است

سەیمرایٚ seymiraê سەیمگە ف مخفف سیدمراد

سەیمرە seymire چەمێگە گەورا لە هلێران، سەیمرە وە مانایٚ ئەو شوونەسە ک سیمەل یا سیمروو لە لیٚ ئاو خوەێد (سەیمر = سیمەل یا سیمروو + مەرە = مەرین، مەرتن، هەردن) سەرجەم وەمانایٚ ئەو شوونە ک سیمورغ لە لیٚ ئاو خوەێد. دۊکتور «هەورامانی» وەیٚ باوەڕەسە ک سەیمرە هەر ئەو «زایمەرە»س واتە «زێدٚ گیانەوەر یا زێدٚ مەرد» ف رودخانه‌ای بزرگ در هلیران «سەیمره» بمعنی محل آبشخوری سیمرغ (سەیمر = سیمرغ+ مەرە = خوردن) . دکتر «هەورا مانی» معتقد است سیمره همان «زایمەرە» به معنی زادگاه جانوران یا زادگاه مردان است

سەیمگە seymige سووکەناو سەیمرایٚ ف مخفف سیدمراد

سەێوان seŷwan ۱) خەرمانەیٚ مانگ ۲) سایەوان ف ۱) هاله ماه ۲) سایبان

سەێوەت seŷwet نەو ەدڵ، ئتیات «وە سەێوەتێگەو هاتوچوو کەێد» ف محتاط، احتیاط، محافظـه‌کاری

سەیە seye ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

سەیەتی seyetî سەگایەتی ف سگ وار

سەێەڕفە seŷerîfe سەێەڕاو ف نگا **سەێەڕاو**

سی sî ژمارەیٚ بیس و دە ف سی، عدد سی

سیٚ sê ژمارەیٚ دۊ و یەک، لە ئەوستا (tirî تری) تۊسریاس و لە لاتین هەر تری ئۊشن ف سه، عدد سه، در اوستا (tirî تری) نوشته شده که هم اکنون در لاتین هم تری گویند

سیا sya سییە، رەش، دێز ف سیاه

سێا siêa پاشگرٚ خەوەری لە وێەردەس «بردێەسێا» ف نشانه ماضی ساده

سیابەخش syabexş سیاوەخش ف سیاوش، نامی مردانه

سیاتی syatî ۱) لکٚ سییە ۲) تۊسانٚ حساو لە قاقەز ف ۱) لکه سیاه ۲) سیاهه، لیست

سیاتی گرتن syatî girtin ئەمار گرتن ف آمار گرفتن

سیادەڕە syaderê دیەکەێگە لە کەنتۊلە ف روستایی در کندوله

سێار siêar ۱) سییە پووش ۲) ساوڕ ف ۱) سیاه پوش ۲) شبَح

سیاسەندەک syasendek دۊیەتی چەو، گزینٚک «سیا سەندەکیٚ چل مەن بارێە - وە تاوٚ پۊشیٚ نک و ناڵێە» ف کنایه از مردمک چشم

سیاکەمەر sya kemer کۊیەێگە لە بێڵەوار ف رشته کوهی در بیله‌وار

سیاگڵ syagiĺ دیەکەێگە لە مایەشت ف روستایی در مادیدشت

سیاگەیٚ syageŷ لەتە سانێگە ناودار لە مەسۊری ف تخته سنگی معروف در منصوری

سیاساڵ sya saĺ وشکەساڵ ف خشکسالی

سیاسنۊج syasinüc دانەیلٚ سیەیٚ خواردەمەنی چۊ کونجی ف دانه‌هایی خوراکی شبیه کنجد

سێان siêan ۱) سیٚ گلە ۲) پاشگرٚ خەوەری وێەردە ئڕایٚ گەل «بردێەسێان» ف ۱) سه عدد ۲) پسوند خبری ماضی ساده جمع

سێانا siêana سێانەو، پاشگرٚ خەوەریە لە وێەردە «بردێە سێانا» ف پسوند خبری در ماضی ساده

سێانزە siêanze سێنزە ف عدد سیزده

سێانزەمین siêanzemîn سێنزە ف عدد سیزده

سێانزەهەم siêanzehem سێنزە ف عدد سیزده

سێانە siêane سێانی ف سەتایی، سەقلو

سێانەو siêanew سێانا، پاشگرْ خەوەریە لە وێەردە «بردێە سێانەو» ف پسوند خبری در ماضی ساده

سێانی siêanî سێانە ف سەتایی

سیاو syaw ۱) سیەو ۲) سییە ف ۱) هیبت ۲) سیاه

سیاوانە syawane سراوێگە ف سراب سیاوانە

سیاوڵە syawl̂e سیەتاوە، سیراوڵە ف سیەچردە

سیاوْن syawin بنوورە سیاونە ف نگا **سیاونە**

سیاونە syawne ۱) کیەرەمێ ۲) گووشتْ بزْن ف ۱) موی بُز ۲) گوشت بـْز

سیاوەخش syawexş سیابەخش ف سیاوش

سێایَ siêaê ۱) راوچی ۲) تن وتێژ، تەوار، زوورْم ئرایَ ژنەفتن ف ۱) صیاد، شکارچی ۲) آماده، تیز، بویژه برای شنیدن

سێبارە sêbare سێجارە ف برای سومین بار تکرار کردن

سێپا sêpa ۱) بەزمْ هەڵپەرگە ۲) سێپایَ مەشکە ف ۱) یکی از بزمهای رقص کردی ۲) سەپایەای کە مشک را بە آن آویزند

سێپاک سپۆک sêpak sipük هەڵەخەرجی و وە بان کیشان ف حیف و میل کردن، تفریط کردن

سیپاڵ sîpal̂ ۱) دڵنگ «گ» ۲) گڵێم وقالی ۳) هەر ژێرراخەرێگ ف ۱) لباس ۲) گلیم وقالی کم عرض ۳) هر نوع زیر انداز

سێپالوو sêpalû سێ چۆز ف سەپهلو

سێپایلْگە sêpaylige نەمەزریان ف آرام و قرار نداشتن

سێپایە sêpaŷe سێپا ف سەپایە مشک

سیپێچْگ sîpêçig گیایێگە ف گیاهی است

سێ پریسک sê pirîsk سییەپرۆسنەک «ل» ف پرستو

سیپووکە sîpûke سیرمووکە ف گیاه موسیر

سیپیر sîpîr کۆیەێگە لە منار ف کوهی در منار از توابع کوهدشت

سیت sît بەشێگە لە «تلانجگ» ف نگا **تلانجگ**

سیتْ ساو sîti saw سافْ سووف ف صاف وصیقلی

سیتْ ساو کردن sîtisaw kirdin رازانن ف آراستن، پیراستن

سیتْک sîtik سیتـْگ ف جوش زدن مایعات غلیظ شده

سیتْک وەشانن sîtik weşanin قوڵ داین ف از شدت جوش زدن مایعات و قطرات را به اطراف پاشیدن

سیتکەسلام sîtkesil̂am سیتکەسەران، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سیتکەزەلام، سیتکەسلاو، سیتکە سەلام، سیچکە سلاو، سیچکەسلاوە، چینچکەسلاو، قینچکەسلاو، باپشکێو» ئۆشن ف گلمژه، در دیگر گویشهای کردی «سیتکەزەلام، سیتکەسلاو، سیتکە سەلام، سیچکەسلاو، سیچکەسلاوە، چینچکەسلاو، قینچکەسلاو، باپشکێو» گویند

سیتکەسلان sîtkesil̂an سیتکەسلام ف نگا **سیتکەسلام**

سیتکەسەران sîtkeseran باپشکێو ف نگا **سیتکەسلام**

سیتـْگ sîtig سیتـْک ف نگا **سیتـْک** و ترکیباتش

سیتە sîte سێتە، رەسنێگ ک کەنەیَ ملْ سەگ ف رسن سەباد، رسنی کە سگ را قلادە کنند و در جایی ببندند

سێتە sête سیتە «ل» ف رسن سەباد

سێ تەپان sê tepan دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُـلذهاب

سێ تەنگ sê tenĝ سەێرانگایێگە لە بەشْ کوونانی ف تفرجگاهی درکونانی از توابع کوهدشت

سیتە کردن sîte kirdin لاناوەلە دەمکوت کردن ف کنایە از تنبیه کردن، این واژه در اصل به معنی قلاده کردن سگ است

سێچْگ sêçig خشتەک ف پارچەمثلثی خشتک شلوار

سێچووار sêçuwar دوانزە رووژْ ئەوەڵ وەهارْ کوردی ف دوازده روز اول بهار کردی

سیچە sîçe ئەرایَ چە «ل» ف برای چه

سێخ sêx ۱) بڵسک ۲) راس وسیایَ ۳) سیخەکْ کەڵەشێر ف ۱) سیخ کبابی ۲) راست ایستاده ۳) برآمدگی استخوانی پاشنه خروس

سێخچوولی sêxçûl̂î چووڵی ف خارپشت

سێخدان sêx dan ۱) هان دان ۲) لاناوە لە گاین ۳) وە بڵسک کیشان ف ۱) تحریک کردن ۲) کنایه از جماع ۳) به سیخ زدن

سێخوارە sêxware گاوارە، سێخْ ئاسنین کْ نەنەیَ بانْ کوچگانیَ تا ساج لە بانیَ جیگیر بوو ف میلەای فلزی و سیخ مانند که بر روی سنگ اجاق گذارند تا «ساج» براحتی بر روی سنگهای اجاق قرار گیرد

سیخوڕ sîxwir̂ ۱) سیخچووڵی، لە سەکزی «سیکور » و لە نائینی «سخول»و لە بهدینان و کرمانی «سخور، سیخور»

ئۆشن ٢) لاناوه له برەسان ف ١) خارپشت، در سكزى «سیکور» و در نائینی «سخول» و در بهدینان و کرمانی «سخور، سیخور» گویند ٢) کنایه از جاسوس

سیخورمه sîxwirme سخورمه ف سیخونک زدن

سیخوری sîxwirî̂ برسان ف جاسوسی، خبرچینی

سێخەک sêxek سیخْ کەڵەشێر ف برآمدگی پشت پاشنه خروس

سێداره sêdare دار ف دار اعدام

سێده sêde کیلمنجەڕ ف اریب

سێدەبڕ sêdebir̂ کیلْمنجەڕ برین ف اریب برش دادن

سێدەسفەت sêdesifet کووکن، قووخن، قووخوو «سێده سفەتێ، بەدعقووبەتێ- مەکیشێ وه سەر چادرانْ خام- هەر وه یەێ ساتێ عومرێ بوو تەمام» ف گوژ پشت، گوژ

سیر sîr ١) بتەێ گیاێگه چۆ پیاز ٢) رەنگْ خەلیس ف ١) سیر، گیاەسیر ٢) رنگ غلیظ

سێر sêr تێر، خونجی ف سیر، برابر گرسنه

سیرئەنجن sîr encin ئەنجانن ف ریز ریز کردن

سیراوڵ sîrawiɫ زەرداڵه ف زنبور

سیراوڵه sîrawɫe ١) سیبەتاوه «ل» ٢) زەرداڵه ٣) پووسْ سەموور ئراێ کڵاو ف ١) سیەچرده، زنگی ٢) زنبور ٣) پوست سمور برای ساختن کلاه

سێربۆن sêr bün خونجی بۆن ف سیر شدن

سێرپڕ sêri pir̂ تێرْ پڕ ف کاملا سیر

سیرتخ sîrtix سێڕخ ف گستاخ، پـُررو

سێڕخ sêr̂ix سیرتخ ف گستاخ، پـُررو

سیرسم sîrsim گیاێگه باریک و وشک ف گیاهی باریک و خشک

سیرسەوْرس sîrsewirs ئەڵشکیانْ ئابۆری ف اعلام ورشکستگی، ورشکسته شدن

سیرسەوْرس بۆن sîrsewirs bün ئەڵشکیانْ ئابۆری ف اعلام ورشکستگی، ورشکسته شدن

سێرف sêrif لەخواردەمەنی چین ف دلزده شدن از غذا

سیرکوو sîrkû ١) هاونگْ چووین کْ خوا و برنج له تێ کوتن، له سەکزی «سورکو» ئۆشن ٢) دیەکەێگه له سۆنقۆر ف ١) هاونگ چوبی که در آن نمک و برنج و... کوبند، درسکزی «سورکو» گویند ٢) روستایی در سنقر

سیرْم sîrim بلْباریک، مل باریک ف باریک، گردن باریک

سیرمووکه sîrmûke گیاێگه چۆ سیر ف سیر کوهی

سیروان sîrwan ١) چەمێگه له کوردسان ٢) ناوێگه کوڕانه ف ١) رودخانه‌ای در کردستان ٢) نامی‌مردانه

سیرەت sîret چتر «له سیرەت مناڵه له سن پیره» ف چهره

سێ رێان sê r̂êan سێ را ف سه‌راهی

سێزده sêzde سێنزه ف سیزده

سیس sîs ١) پژڵمگیا ٢) بنووڕه ماس‌مێز «ل» ف ١) پژمرده ٢) نگا **ماس‌مێز**

سیسا بۆن sîsa bün پژڵمیاێ ف پژمردن

سیسبوُ sîsbû سسبوو، شیپ «ل» ف نگا **سسبوو**

سیس بۆن sîs bün سیسا بۆن ف پژمردن

سیسڵاتێ sîsiɫatê سیسا بۆ ف پژمرده

سیسڵگیا sîsiɫgya سیسڵاتێ ف پژمرده شده

سیسڵگیاگ sîsiɫgyag سیسڵگیاێ ف پژمرده شده

سیسڵگیان sîsiɫgyan پڵمژگیان ف پژمردن

سیسڵگیاێ sîsiɫgyaê سیسڵگیاگ ف پژمرده شده

سیسەرگ sîserig جیرجیرەک، له سمنانی (sîsirg سیسرگ) ئۆشن ف جیرجیرک، در سمنانی (sîsirg سیسرگ) گویند

سێ سەقەت sê seqet سێڕوو ف قعر جهنم

سیسەڵاتێ sîseɫatê سیسڵاتێ ف پژمرده

سیسەو بردێ sîsew birdê لەڕ و پڵمژگیاێ ف لاغر و پژمرده

سیسی sîsî پڵمژگیان ف پژمردگی

سیسیا sîsya سیسەو بۆ ف پژمرده شد

سیسیاگ sîsyag سیسیاێ ف پژمرده شده

سیسیان sîsyan سیسەو بۆن ف پژمردن

سیسیاێ sîsyaê سیسیاگ ف پژمرده شدن

سێ شەش sê şeş له بیس و پەنجْ مانگ وەفرانوار تا سێنزەێ خەفتان ف هجده روز اول بهار کردی هم زمان با (بیست و پنج بهمن تا سیزده‌هم اسفند)

سێ شەمه sê şeme سشەمه ف سه‌شنبه

سێف sêf میوەێگه خوادەمەنی ف سیب

سێڤا sêfa ١) سیڤا ٢) دیپەکەو کردن ف ١) فکر و اندیشه،

مشغولیت ذهنی ٢) بررسی و پژوهش

سێف زەمینی sêf zemînî سەرچگْ سێفە زەمینە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پەتاتە، پتێتە، پوتێتە، کارتۆڵ، کارتێنە، کەرتۆفل، یارەڵماسی، سێوک، سێو بن عەرزیلە» و لە تۆرکەمەنی «کەرتووپ، یەرئەلماسی» ئۆشن و لە لاتینی (potato) ئۆشن ف سیب زمینی، در دیگر گویشهای کردی «پەتاتە، پتیتە، پوتیتە، کارتۆڵ، کارتێنە، کەرتۆفل، یارە ڵماسی، سێوک، سێو بن عەرزیلە» گویند و در ترکمنی «کەر تووپ، یەرالماسی» و در لاتین (potato) گویند

سێفووکە sêfûke سێفْ کۆیەی ف سیب کوهی

سێڤا sêva بنوورە سێڤا ف نگا **سێڤا**

سێڤهار sê vhar سییە وهار «ل»، لە نیمەیْ مانگْ دۆیەمْ وەهار تا مانگْ گاقوورِ کْ رییەن تەڕەزەنە و وەیْ بوونەوە ئاژەڵێگ سەر نیەوڕن و گووشت کەمە ف سیاەبهار، از نیمەی اردیبهشت تا اوایل تیرماه که هنگام زاد و ولد احشام است و گلەداران از سر بریدن احشام خودداری کرده و گوشت کمیاب می‌شود

سیقاڵە sîqal̂e سییەتاوە، سیراوڵە «ل» ف سیە چردە، سیەفام

سیک sîk ١) شاک دان لە هەینْ گان کردن، لە لاتین (sink) وە ماناێ وە ناو بردنە ٢) شان وە ملْ چشتێگ خسن «ئیسا سوواری سیکْ سەرْچوو- ئەڕا یە ترسم لە یە بەتر بوو» ف ١) کله زدن در جماع، درلاتین (sink) به معنی فرو بردن است ٢) تکیه زدن بر ...

سیکار sîkar تەمەکوو پێچیایێ ف سیگار

سیک دان sîk dan شاک دان ف کله زدن در جماع

سێکەر sêker بنوورە سییەکەرک «ل» ف نگا **سییە کەرک**

سێکەرک sêkerk بنوورە سییەکەرک «ل» ف نگا **سییە کەرک**

سێگووش sê gûş سێ چۆز ف سەگوشە

سێگورگ sê gwirg چس گورگ ف دام شیر مورچە

سێل sêl سەیل «ل» ف نگاه کردن

سێڵ sêl̂ ١) سیەڵ «ل» ٢) رەنگْ سەونزْ سیر ف ١) انبار آب ٢) رنگ سبز تیره

سێل کە sêlke سەێرکە ف نگاه کن

سیلْم sîlim پووسێگ ک ئرایْ وێژنگ خوەشەیْ کەن و تلیمارە بڕنەیْ ف پوستی که برای غربال‌دباغی کنند و به صورت نواری برش دهند

سیلْم بڕ sîlim bir̂ تلیمارە بڕ، وە باریکەو بڕین ف به اندازەی باریک نازک بریدن

سیلْمسیلْم sîlim sîlim تیکە تیکە کردن، بەش بەش کردن ف قطعه قطعه کردن، بخش بخش کردن، برشهای نواری دادن

سیلْمْ کاولی sîlimi kawlî لاناوەلە باریک و بەد رەژەن ف کنایه از آدم باریک اندام و بدشگون

سێ لوو چن sê lû çin گرزن چن ف نگا **گرزنچن**

سیلە sîle زیلە، چەپاڵە ف سیلی

سیم sîm ١) تەل ٢) زێو، نقره ٣) زقۆم ف ١) سیم ٢) نقره ٣) سرماخوردگی برای زائو

سیما sîma ناوێگە ژنانە ف نامی دخترانه

سیمان sîman ١) سمنت، لە لاتین (cement) ئۆشن ٢) دیەکەێگە لە جووانڕو ف ١) سیمان، در لاتین (cement) گویند ٢) روستایی در جوانرود

سیمانی sîmanî دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهوارە

سیماو sîmaw زێو ف جیوە

سیمبان sîmban ١) چاودێر کەر «پاتشایْ ئەزیمْ کۆچە و شار پەیۆەس- ساحب سەڵتەنەیْ سیم و زەڕ وە دەس- سەربازیْ لە خوەیْ بیە وە سیمبان- ئەوەڵ وە شادی ئاخر پەشیمان» ٢) خەزینەدار ف ١) نگهبان ٢) خزانەدار

سیمر sîmir سیمرخ ف سیمرغ

سیمْرخ sîmirx سیمر ف سیمرغ

سیمرووکە sîmrûke سیمووکە ف نگا **سیمووکە**

سیمْ سەماوەر sîmi semawer لاناوە لە ئەقراژ ف کنایه از تزیین کردن

سیمکە sîmke بەشێگە لە گاواسن کْ لە دۆ چوو ک هانە ئیشان ئەو شانْ گایلْ جفت و یەیْ سەرێان ها لە قەیْ هۆیە و ئەو سەرێان وە سیمووکە چفت بۆنە ف دو چوب در گاوآهن که در دو طرف گاوها قرار دارد و یک سر آنها را در یوغ و سر دیگرشان بوسیله «سیمووکه» به هم متصل است

سیم کیشان sîm kîşan زقۆم خواردن دۆیایْ زایین ف سرماخوردگی پس از زایمان

سیمووکە sîmûke ١) سیرمووکە، لە سەکزی «سورموک» ئۆشن ٢) سیمکە، سیمرووکە، لە ئەوستا (sîmûıthre سیمووئیثره) و (sîme سیمە) تۆسریاس کێ ئەوەڵی وە مانایێ رسمانێ هۆیەس و دۆیەمی وە مانایێ هۆیەس و لە زاراوەیلێ ترەکێ کوردی «سیمووله، سیمکە» و لە سەکزی «سممەک» ئۆشن ف ١) سیرکوهی، در سکزی «سورموک» گویند ٢) بندی که دو سر ستون سیاەچادر را با آن می‌بندند و همچنین بندی است که «سیمکه» را به هم متصل می‌کند، در اوستا (sîmûıthre سیموئیثره) و (sime سیمه) نوشته شده که اولی بند یا ریسمان یوغ و دومی به معنی یوغ است و در دیگر گویشهای کردی «سیمکه» و «سیمووله» بمعنای یوغ است و در سکزی «سممَک» ابزاری در یوغ است

سیمەرخ sîmerx سیمەل ف سیمرغ

سیمەل sîmel سیمورغ، لە ئەوستا و پەهڵەوی (sînmrû سینمروو) تۆسریاس ف سیمرغ، دراوستا وپهلوی (sînmrû سینمرو) نوشته شده

سیمیار sîmiyar سرێتۆش ف غیبگو

سیمیاری sîmiyarî ستر درکانن ف غیبگویی

سیمین sîmîn ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

سیمینە sîmîne زێڕْ زەرینە ف نقره فام

سێن sên پاشگرْ بخرِ ف پسوند گیرنده

سین sîn جار کردن، لەنج کردن ئرایێ ئەسپ ف لجاجت کردن اسب

سێناوی دەێم sênawîdeŷm دیەکەێگە لە جووانرِو ف روستایی در جوانرود

سێنزە sênze ١) زێادە ٢) سێنزە وە دەر ف ١) سیزده ٢) سیزده بدر

سێنزە وەدەر sînze weder رووژْ سێنزە ف روز سیزده بدر

سین سەخت sîn sext چەخموور، سێرخ ف گستاخ و یکدنده

سینگ sînig سینە ف سینه

سینە sîne سینگ، لە پەهڵەوی (sîn سین) تۆسریا س ف سینه، در پهلوی (sîn سین) نوشته شده

سینەبەن sîne ben ١) تیلەێ زین ٢) مەمگ بەن ف ١) سینەبند زین ٢) پستان بند

سینەرێز sînerêz پنت، مەنات ف گردنبند

سینە کەفتەری sîne kefterî جوورێ شیرجە چین لە ناو ئاوە ف نوعی شیرجه زدن در آب

سینەکەش sîne keş هەڵگەژۆیەری ف سربالایی تند

سێو sêw پەستو ف پناهگاه، گوشه امن

سێوڵ sêwiľ مۆ بانْ دەم، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سمێڵ، سمبێڵ» ئۆشن ف سبیل، در دیگر گویشهای کردی «سمێڵ، سمبێڵ» گویند

سێوڵ جمان sêwiľ ciman لاناوەلە تیکەێ بۆچگ ف کنایه از لقمه کوچک

سێوە sêwe ١) پەستو ٢) نێوەڵ ف ١) پناهگاه، گوشه امن ٢) ستونی که بعنوان پایه به دیوار تکیه دهند، شمک

سێ وەخت sê wext بەیان و نیمەڕوو و ئێوارە ف سه وعده

سێوەنگ sêwenĝ ١) سییەێ قەترانی ٢) قەواێگ ک وە کییەرەمۆێ سییە درس بۆد «مەجنوون شەرت بوو وێم بەدنامْ نەنگ کەم- ژە هجرْ دۆریت رەختم سێوەنگ کەم» ف ١) سیاه غلیظ ، بسیار سیاه ٢) پوششی که از موی بز سیاه رنگ درست کنند

سێوەنی sêwenî کرکْ مازێ ف ستون فقرات

سێویان sêwyan گوڵ پێژ بۆن، جەمام بۆن ف در اثر کار فرسوده و پژمرده شدن، کوفتگی اندام

سیە sye سییە ف سیاه

سیەبەخت sye bext چارەڕەش ف سیاهبخت

سیەتا sye ta سیەتەو ف بیماری تب سیاه

سیەتاو syetaw ١) سیەتا ٢) سیەڵکن ف ١) بیماری تب سیاه ٢) سیه چرده

سیەتاوە syetawe سیراوڵە ف سیەچرده

سیەتاێ بێ نم syetaê bê nim ١) سیەتا ٢) نوورێگە ف ١) تب سیاه خطرناک ٢) نفرینی است

سیەتۆل syetül ١) جوورێ چیخە ٢) تەرکەێگە سەراسەرێ بەن پێچ کریاس ف ١) نوعی چیخ ٢) ترکه‌ای که در طول چیخ قرار می‌گیرد و کاملا با نخ سیاه پوشیده شده

سیەتەو sye tew سیەتا ف بیماری تب سیاه

سیەچارە syeçare سیە بەخت ف سیاەبخت

سیەچەل syeçel کیەنێگە لە ئیلام ف چشمه‌ای معروف در ایلام

سیەڕوْنج sye r̂iwinc سەرمایّ سەخت ف سرمای خشک و بسیار سخت

سیەڕەش sye r̂eş سیەتاوە «گ» ف سیەچردە

سیەرێنج syerênc ئیسفا گرتن ف دقت کردن

سیەرێنجْ ئەومەڕەس syerênci ew mer̂es هەو مەکەر ف بی تشخیص، نفهم

سیەرێنج دان syerênc dan ئیسفا گرتن ف دقت کردن، پژوهش کردن

سیەژاوە syejawe گیایّگە گوڵەیلْ سۆیەر و کاڵیّ گرێد ف گیاهی با گلهای خاکستری و تخم سیاهرنگ

سیەژەنگن sye jenĝin چرکن، پێس ف کثیف، آلودە

سیە سنان sye sinan سەردە سنان، سنان ف بیماری سرطان

سیەسووار sye suwar خاوارە ف سوار ناشناس

سیەسیە sye sye تیرەیّگ لە کەڵهوڕ لە ئارۆن ئاوا و گیەڵان ف از ایلات کلهر در اسلام‌آبادغرب و گیلانغرب

سێەشت siŷeşt قەیّز هاتن لە کاریّگ «ل» ف نفرت داشتن از چیزی

سێەف siŷef لەپگ ف دکمە

سیەقاژ sye qaj ١) ڕییەنْ بـڕن کْ لە دۆرەو سییەوا کەیّد یا هەر چشتێگ کْ لە دۆرەو سییەوا بکەیّد ٢) قاژ ف ١) گلە بُزها کە از دور سیاە می‌نماید یا هرچیز نامفهومی کە از دور سیاهی کند ٢) نوعی کلاغ سیاە کە گوشتش برای درمان سیاە سرفە خوب است

سیەقوتە sye qwite سۆیەقەیّ خراو ف سیاەسرفە

سیەکوتْپڕ sye kwitipir̂ کوتْپڕْ بیّ ئامان ف بیماری کشندە و بی امان

سیەکەرک syekerk سێکەر، سێکەرک، لە ئەوستا (kehreke کەهرەکە) وە مانایّ باڵندە تۆسریاس و لەسۆرانی «کەراک» وە سیەکەرک ئۆشن و لە فارسی «کەلاغ»باڵندەیّگە ف سار، در اوستا (kehreke کهر کە) بە معنی پرندە نوشتە شدە و در دیگر گویشهای کردی «کەراک» بمعنی سار است و در فارسی کلاغ پرندەای است

سیەگنیلْک syeginîlik جووریّ دارۆجانە ف دانەها یی شبیە بە ماش سیاەرنگ در غلات

سیەگوان sye guwan شیربریّ ف بیماریی کە در آن پستان گوسفند یا بُز ورم کردە و نهایتا بە مرگ منجر می‌شود

سیەگەرجە sye gerce بەد ڕەژەن، قەدەم سیە ف بد شگون، منحوس

سیەڵ syeĺ ١) گڵووم ٢) ئەماراو، لە لاتین (sea) وە مانای دەریا و (seling) وە مانایّ ئاوئەمار کردن و دەرز گیری و بەجەر کردنْ لافاوە ف ١) برکە عمیق ٢) آب انبار، در لاتین (sea) بە معنی دریا است و (sealing) بە معنی آب گیری و درز گیری و مهار کردن سیلاب است

سیەڵاو syeĺaw ١) ئاوْ ئاوئەمار ٢) ئاوْ سیەیّ چەو ٣) چرکاو دەور ئاوای ف ١) آب آب انبار ٢) بیماری آب سیاە چشم ٢) آب راکد و منجلابی اطراف شهر و روستا

سیەلْکن syelikin سیاوڵە ف سیەچردە

سیەماڵ sye maĺ دەوار ف سیاەچادر

سیەمەتەڵ syemeteĺ ١) کۆیەنە مەتەڵ ٢) شووق، تەڕ زووان ف ١) فرزانە، آگاە بە گذشتە ٢) شیرین بیان، خوش سخن، بذلەگو

سیەمەیلەوەن sye meylewen دیەکەیّگە لە گاوارە ف روستایی در گهوار بر آیین یارسان

سیەمەیّن syemeŷn سیەچارە ف تیرەبخت

سیەمەیّنەوەن sye meŷnewen تیرەیّگ لە سنجاوی ف تیرە سیمینوند از ایل سنجابی

سێەن siŷen شەنْ ئاسنین ف چنگک آهنی برای بوجاری خرمن

سیەن syen سییەو، سام ف هیبت، ترسیدن از ...

سیەو syew سام، سیەن ف هیبت

سێەو siŷew سێا، پاشگرْ خەوەریە لە وێەردە «بردێە سێەو» ف پسوند خبری در ماضی سادە

سیەوانْک syewanik سیاونە ف نگا **سیاونە**

سیەودڵ sye û diĺ سیەو سپڵ، سیّ = پفی ف دل و درون

سیەودڵ بریان sye û diĺ bir̂yan بالار برِیان ف در اثر خندە زیاد دل درد گرفتن و بیحال شدن

سیەو سپڵ sye û sipiĺ بنووڕە سیەودڵ ف نگا **سیەودڵ** و ترکیباتش

سیەونە syewne سیاونە، سیەوانْک ف نگا **سیاونە**

سیە وەهار sye wehar سێڤهار ف نگا **سێڤهار**

سیە هێز دان sye hêz dan ئازیەتی هێزدان ف برداشتن

لباس سیاه عزا داران

سێهەم sêhem سێم ف سوم

سێهەمین sêhemîn سێهەم ف سومین

سێ یار sê yar زێڕْ سپێ یار ف سیاەپوش

سێ یم sêyim سێهەم ف سوم

سێ یەک sê yek لە سێ بەش یەک بەش ف یک سوم

سییە sîye بنوورە سیە ف نگا **سیە** و ترکیباتش

سییەچْگ sîyeçig شیەچْگ ف نگا **شیەچْگ**

سییەن sîyen ١) سیەو لە کار ٢) عەزاو وژدان ف ١) وحشت از انجام کار ٢) عذاب وجدان

سییەینْگ sîyeynig دژیەتی چەو ف مردمک چشم

ش

ش ş واتا «منیش، ئەویش» ف حرف عطف

شا şa ۱) بنوورِ ۲) پاتشا ۳) شایی، له ئەوستا (şa شا) و (şaıtî شائیتی) نۆسریاس ۳) ئەرزشتدار، سەرتر «شاسووار» ٥) قەۆتر، گەوراتر ٦) مووروەیٚ شەترەنج ف ۱) نگاه کن ۲) پادشاه، نگا **پاتشا** ۳) شادی، دراوستا (şa شا) و (şaıtî شائیتی) نوشته شده ٤) برتر، ارزش دارتر ٥) بزرگتر ٦) مهره شاه در شطرنج

شائبرایمی şa ıbraymî یەکیٚ له خاندانەیلْ یارسانه له نەوادەیلْ شائبرایم کورِ مامەد گەورەسوواره و چەرخەنشینْ ئی خاندانه سەی قاسم ئەفزەلی، سەی خودایار وسەی ئەمرلا شا ئبراهیمیه ف از خاندانهای اهل حق منسوب به شاەابراهیم فرزند محمد گوراسوار و مسند نشینان این خاندان «زندەیاد سید قاسم افضلی، سید خدایار، سید امرالله شاەابراهیمی» هستند

شاباد şabad ناو زۆنەیٚ ئسلّام ئابادْ رووژئاوا ف نگا **ئارۆن ئاوا**

شاباز şabaz ۱) باز سفیٚد ۲) شاواز، ناوێگه کورِانه ف ۱) باز سفید ۲) نامی مردانه

شابالّ şabaĺ شاپەڕ ف شهپر پرنده

شابانوو şabanû ۱) سەرەژن، له پەهلّەوی (banûk بانووک) نۆسریاس ۲) ناوێگه ژنانه ۳) ژنْ شا ف ۱) کدبانو، در پهلوی (banûk بانووک) نوشته شده ۲) نامی زنانه ۳) همسر شاه، همسر شهریار

شابرا şa bira ناوێگه کورِانه ف نامی مردانه

شابۆ şabü سەرکەنەک ف نوعیجغد بزرگ که در هوا سر شکار خود را میکند

شابۆن şa bün شاد بۆن ف شاد شدن

شابەختی şa bextî ناوێگه کورِانه ف نامی مردانه

شابەڕۆ şa berû̂ شابەلۆ ف شاه بلوط

شابەلۆ şabelü شابەڕۆ ف شاه بلوط

شابەندەر şa bender ناوێگه کورِانه، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەندەر» وه ماناێ وەکیله ف نامی مردانه، در دیگر گویشهای کردی بندر به معنای وکیل است و شابندر به معنای وکیل بزرگ است

شابیٚاخ şabiêax مەلّوەنێگه لەهەرەسەم بیٚاخ وه ماناێ چۆزەره دانه ف منطقەای در هَرَسَم، بیٚاخ به معنی جوانه زدن است

شابیم şabîm بنوورِه شابۆ «ل» ف نگا **شابۆ**

شاپوورِ şapûr̂ ناوێگه کورِانه، وه ماناێ کورِْ گەورا ف نامی مردانه به معنای فرزند بزرگ

شاپوورِئاباد şapûr̂ abad دیەکەێگەله کەنۆله ف روستایی در کندوله

شاپەڕ şaper̂ شابالّ ف شهپر

شاپەری şaperî ناوێگه ژنانه ف نامی زنانه

شاپەریک şaperîk پەروانه «ل» ف پروانه

شاپەسەن şapesen ۱) دلّخوازْ شا ۲) ناوێگه ژنانه ۳) کیەنییێگه له دەیشتْ مایەشت هنایٚ کەریمخانْ زەند دۆیەتێگ وه ناو شاپەسەن لەوره ئەقد کرد ناوئەو کیەنیه نانه شاپەسەن ٤) گولّێگه ٥) جووریٚ گەنمه ف ۱) پسند شاه ۲) نامی زنانه ۳) چشمەای در نزدیکی مادیدشت هنگامی که کریمخان زند دختری را از این دیار به عقد خود درآورد در پای همین چشمه بود به این مناسبت این چشمه را «شاپەسەن» نامیدند ٤) گل شاەپسند ٥) بذر نوعی گندم

شات şat ۱) گاهس ۲) شیرینی ۳) شاتْ شۆت ٤) گەواه،

ئەرەوییە ٥) شاد [ف] ١) شاید ٢) شیرینی، شهد ٣) کولیگری ٤) گواه، شاهد، عربی است ٥) شاد

شاتاڵ şataĺ شەتاڵ، شڵنگْ خوەیْدان [ف] بر خود نهیب زدن، کوشیدن

شات بۆن şat bün شاد بۆن [ف] گواه بودن

شاتر şatir ١) نانکەر ٢) چالاک، تیار [ف] ١) شاطر ٢) چالاک

شاترئاباد şatir abad گەرەکێگە لە کرماشان [ف] محلەای در کرماشان

شاتْمان şatiman وەتنْ شەهادەتەین «ئەو رێ شاتْمان نەوسا» [ف] گفتن شهادتین، شهادتین

شاتۆ şatü جوورێ تۆیە [ف] شاتوت

شات وبەڵگە şat û beĺge ١) رۆیەرۆ وسان و شاتی دان ٢) شاتیدان و سەنەت رۆ کردن [ف] ١) رو در رو قرار گرفتن و شهادت دادن، رو در رو گواهی دادن ٢) شاهد و سند ارائه دادن

شات وشۆت şat û şüt شیتْشات، لە سەکزی «شەت و شوت» ئۆشن و لە لاتین (shout) وە مانای هاوارە [ف] کولیگری، در سکزی «شَت وشوت» و در لاتین (shout) به معنی فریاد است

شاتە şate ١) نانْ لەواش «ل» ٢) شادە ٣) کلْکْ دووشاو مژە [ف] ١) نان لواش ٢) گواه است ٣) انگشت نشانە

شاتەشات şate şat شیتْشات [ف] کولیگری

شاتەوبەڵگە şate û beĺge بنوورە شاتوبەڵگە [ف] نگا **شات وبەڵگە**

شاتی şatî گەواهی [ف] به گواهی

شاتیتک şatîtik فیسقە، مەلەوەرێگە لە مەلۆچگ بۆچگترە «ل» [ف] پرندەای کمی از گنجشک کوچکتر، فنچ

شاتیل şatîl ساتوور «ل» [ف] ساطور

شاتیە şatye بنوورە بەگڵ [ف] نگا **بەگڵ**

شاجگ şacig شیەچگ [ف] دست و دل باز

شاحۆسەێن şa ĥoseyn دیەکەێگە لە بێڵەوار [ف] روستایی در بیلەوار

شاحۆسەێنی şa ĥoseynî یەکێ لە بەزمەیلْ هوورە [ف] یکی از مقامات هوره

شاخ şax ١) مرکْ کۆیە ٢) شاخْ ئاژەڵ [ف] ١) کوه ٢) شاخ حیوان

شاخان şaxan کۆیەیل، کاوان [ف] کوهها

شاخاو şaxaw شاخان [ف] کوهستانی

شاخاوی şaxawî شاخین [ف] کوهستانی

شاخدار şaxdar ئاژەڵ شاخن [ف] حیوان شاخدار

شاخ دراوردن şax dirawrdin لە تاجب شاخ کردن [ف] از فرط تعجب شاخ درآوردن

شاخ شکانن şax şikanin ١) دەمکوت کردن، هەرۆکە دان ٢) لاناوە لە کارْ گەورا کردن [ف] ١) تنبیه کردن ٢) کنایە از کار خارق‌العادە کردن

شاخشماری şax şimarî ژمارتنْ رییەنْ بزن ئەراێ مالکانە [ف] آمارگیری گلە بُز برای پرداخت مالکانە

شاخشمیران şax şimîran کۆیەێ ناودارێگە لە قەسر [ف] کوهی معروف در قصرشیرین

شاخْ شەو şaxi şew دکوتْ شەوار [ف] شبانگاه

شاخکردن şax kirdin شاخ دراوردن [ف] شاخ در آوردن

شاخن şaxin شاخدار [ف] حیوان شاخدار

شاخوەشینی şaxweşînî یەکێلە بەزمەیلْ مووسقی حەقانی [ف] یکی از مقامات موسیقی کردی منسوب به «شاەخوشین» لرستانی یکی از بزرگان یارسان

شاخە şaxe ١) شاقە ٢) لق [ف] ١) صدای کبک و مرغ و … ٢) شاخە

شاخەوان şaxewan تاشەوان [ف] کوهنورد

شاخەوانی şaxewanî تاشەوانی [ف] کوه پیمایی

شاد şad بنوورە شات [ف] نگا **شات**

شادانە şadane گیاێ بەنگ [ف] شاهدانە

شاد بۆن şad bün ١) شات بۆن ٢) شا بۆن [ف] ١) گواه بودن ٢) شاد بودن

شادمان şadiman ١) شاد ٢) ناوێگەکورانە [ف] ١) شادمان ٢) نامی مردانە

شادە şade ١) دڵخوەشە ٢) شاتە [ف] ١) شاد است ٢) گواه است

شادی şadî ١) جەژن ٢) خوەشی کردن ٣) ناوێگە ژنانە [ف] ١) سرور، شادی ٢) شادی کردن ٣) نامی زنانە

شادی شیوەن şadî şîwen لاناوەلە داب و نەریت [ف] مراسمات، رسم و رسوم

شار şar ١) بنچینەێ کردارْ شاردن ٢) ئاوەدانی گەورا تر لە

دیەکە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «باژێر، شارۆکە» ئۆشن، شار زێڒْ «گۆندە» واتە ئەو شوونە گ شارستانیەت دێرێد و خەڵکێ تا رادەێگ زانان و گۆند لە وشەیٚ «گەو، گەواج، گەوج » واتە نەزان و سادە وەرگێڕ بۆیە و لە پێشوو وە ساعەقڵ و سڵق وساف وەتنە گۆندی یا لادیٚ یا گەوج و هەر ئیسەیش وە ساعەقڵ ئۆشن دەیشتەکی ٣) کولانەیٚ مووریژ وخەرەنگێز ٤) گوشار دان ٥) زانا، شارەزا «شار بوو، شاران نەگەرد» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شیار» ئۆشن ف ١) ریشه فعل پنهان کردن «شاردن»٢) شهر، در دیگر گویشها ی کردی «باژێر، شارۆکە» گویند. واژه شهر مقابل «گۆند» یا دهات است و « گۆند» اقتباسی از «گەو، گەواج، گەوج» یعنی محلی که مردمانش به نسبت از دانایی و تمدن برخوردارند و در گذشته به ساده دل «گۆندی» یا دهاتی می گفته‌اند وهنوز هم به افراد ساده دل دهاتی می‌گویند ٣) لانه مورچه و زنبور ٤) پسوند فشار دادن ٥) دانا، آگا، در دیگر گویشهای کردی «شیار» گویند

شاران şaran شارەیل ف شهرها

شارانگەرد şaran gerd گەردیان لە ناو شاران ف جهانگرد

شارانگەیشتە şaran geyşte دنیادیدە ف باتجربه، دنیا دیده

شاراو şaraw شاریاێ ف پنهان شده

شارْبەرە şaribere شارەبەرگە، چەتاڵی ف ولگردی

شارْخ şarîx ١) ناوێگە کورانە ٢) لاناوە لە شاخْ سێوْڵ « شارْخْ سێوڵێ نیشتەسە کانگْ بژانگێ» ف ١) نامی مردانه ٢) کنایه از شاخ سبیل

شارد şard قایم کرد ف پنهان کرد

شاردار şardar سەرئەمڵەیٚ شار ف شهردار

شاردان şardan ئەوانە شاردەو ف آنها را پنهان کرد

شاردن şardin قایم کردن ف پنهان کردن

شاردین şardîn قایم کردین ف پنهان کردید

شارْسان şarisan شار ف شهرستان

شارْسانی şarisanî نیشتەجی لە شار ف شهروند

شارْستانیەت şaristanyet پێشکەفتن ف تمدن، مدنیت

شارْگە şarîge نازناو بەێتەڵوەسێگە ف لقب شاعری گیلانغربی است

شارْگە şarige ١) سووکە ناو شالیار ٢) جی هەشار بۆن ف ١) مخفف شهریار ٢) کمینگاه، مخفیگاه

شارمرۆژ şar mirüj کولانەیٚ مرۆژ ف لانه مورچه

شارْن şarin ئەوان قایم کەن ف پنهان می‌کنند

شارْنا şarina قایم کەن ف پنهان می‌کنند

شارْنەو şarinew قایم کەن ف پنهان می‌کنند

شاروانە şarwane ١) دیەکەێگە لە دینەوەر ٢) ناوێگە ژنانە، شارە بانوو ف ١) روستایی در دینور ٢) نامی زنانه، شهربانو

شاروو şarû شاڵاڕوو، کوو کردن وگردەو کردنْ سەر گوڵ بووسان، وە کار بردنْ ئی وشە ئڕایٚ دۆیامەنەیٚ بووسان وەیٚ ماناسە ک «شایٚ» بووسانەگە گردەو بۆیە ف جمع‌آوری باقیمانده صیفیجات در پاییز، اصل واژه به معنی سرگل چیدن یا چیدن بهترینهاست و به کارگیری این واژه برای باقیمانده صیفیجات بدین معناست که بهترینها گردآوری شده و پساچین شده

شار وەدەر şar we der دْهڕی کردن ف راندن، دک کردن، از شهر بدر کردن، تبعید کردن

شار وەشار şar we şar ئاوەدانی وە ئاوەدانی ف شهر به شهر

شارە şare رەشْگ «ل» ف تور کاه‌کشی

شارەبانوو şarebanû شەهرەبانوو ف شهربانو

شارەبانی şarebanî شارەوانی ف شهربانی

شارەبەرگە şare berige چەتاڵی ف ولگردی

شارەزا şareza زانا، کۆیەنەمەتەڵ ف آگاه، دانا

شارەزایی şarezayî پسپووڕی، پتەکەنی ف خبرگی، تخصص

شارەزوور şarezûr شارێگەلە کوردسان کْ بنەماڵەیٚ یارسان لەورە هاتنە ف شهری در کُردستان که بنیان گزاران یارسان از آنجا آمده‌اند

شارەگ şarêg شارەیٚ، شادەمار ف شاهرگ

شارەوانی şarewanî شارەبانی ف شهربانی

شارەیٚ şarêŷ شارەگ ف شاهرگ

شاری şarî ١) شارسانی ٢) سووکەناو شاریار ف ١) شهری، اهل شهر ٢) مخفف شهریار

شاریٚ şarê رێ گەورا ف شاهراه

شاریٚ şarê ١) شارێد، قایم کەێد ٢) شارێگ ف ١) پنهان می‌کند، می پوشاند ٢) شهری، یک شهر

شاریا şarya قایم کریا ف پنهان شد

شاریار şariyar شالیار ف شهریار

شاریاس şaryas قایم کریاس ف پنهان شده است

شاریاگ şaryag شاریا ف پنهان شد

شاریاگە şaryage شاریایە ف پنهان شده است

شاریان şaryan قایم بۆن ف پنهان شدن

شاریاوا şaryawa شاریاگەو ف پنهان شد

شارێگ şarêg ١) شارێد، قایم کەێد ٢) یەێ شار ف ١) پنهان می‌کند ٢) شهری، یک شهری

شاریگ şarîg شارید ف پنهان می‌کنی

شارێگان şarêgan ١) شارێدان ٢) ئەوانە پووشنێدن ف ١) آنها را پنهان می‌کند ٢) آنها را می‌پوشاند

شارێگەو şarêgew شارێدەو ف پنهان می‌کند

شازادە şazade شازاێە ف شاهزاده

شازاێە şazaŷe ١) شازادە ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) شاهزاده ٢) نامی زنانه

شازاێەجەهان şazaŷe cehan رەوادگاێگە لە مەسۆری ف روادگاهی در منصوری

شازدە şazde ١) شانزە ٢) شازاێە ف ١) عدد شانزده ٢) شاهزاده، شازده

شازدەمین şazdemîn شانزەهەم ف شانزدهمین

شازنان şazinan ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

شازی şazî سووکەناو شازنان ف مخفف شاهزنان

شاژن şajin سەرەژن ف کدبانو

شاسووار şasuwar ١) سووارخاس ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) شهسوار، سوارکار ماهر ٢) نامی مردانه

شاش şaş مێز، چۆرگە ف شاش، ادرار

شاشا şaşa بنووڕ ف نگاه کن

شاشبەن şaşben مێز گران ف شاشبند

شاشین şaşîn شاش کردن ف شاشیدن

شافە şafe چکراو، ئەفاوەن، واتوورە ف شایعه

شاق şaq ١) شەقڵ ٢) شاقانن ف ١) مهر خرمنکوبی ٢) خواندن کبک و مرغ و ...

شاقانن şaqanin ١) دەنگْ کەو ٢) دەنگْ مامر ف ١) خواندن کبک ٢) صدای مرغ تخمگذار

شاقز şaqiz رازاێگە ئڕاێ دۆیەتْ زرنگ «قز، قیز، قیزا» وە ماناێ دۆیەتە ف صفتی برای دختر زپ و زرنگ «قز، قیز، قیزا» به معنی دختر است

شاقزی şaqizî شانازی، سەربەرزی ف افتخار، بالیدن

شاقنزی şaqinzî شاقزی ف بالیدن و افتخار کردن

شاقوڵ şaqûl̂ ئامرازْ بەنای ف شاقول

شاقە şaqe ١) گارە ٢) دەنگْ باڵ دۆیاێ فڕین ف ١) خواندن کبک یا مرغ تخمگذار پس از تخمگذاری ٢) صدای بال پرنده هنگام پریدن

شاقەشاق şaqe şaq گارەگار ف خواندن کبک یا مرغ تخم گذار پس از تخمگذاری

شاک şak ١) شەک ٢) سیک، لە لاتین (shke) وە ماناێ تەکانە ف ١) قوچ دوساله ٢) کله‌زدن در جماع، در لاتین (shke) به معنی تکان است

شاکامی şakamî خوەشی کردن لە خەم و خەفەتْ دیگەران ف احساس شادی از غم دیگران

شاکدان şak dan سیک دان ف کله زدن در جماع

شاکم şakim بەڵکم، بەشکم ف گویا، شاید

شاکوڕ şa kwir̂ ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

شاکوش şakwiş جووری تفەنگْ بۆچگە ف نوعی تفنگ

شاکە şake ١) نازناو شاعێرێگە ٢) بنووڕ ف ١) لقب شاعر و یار گرمابه و گلستان خان منصور است ٢) نگاه کن

شاکەشاک şake şak وڵەکەت ڕێ کردن ف خسته خسته راه رفتن

شاکەڵی şakel̂î شەکەڵی ف زن ذلیلی

شاگرد şagird وەردەس ف شاگرد

شاگردانە şagirdane خەڵات بەخشین وە شاگرد ف انعام شاگرد

شاگودار şagudar دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

شاگوڵ şagwil̂ ١) سەرگوڵ ٢) گوڵ گەوراێ قالی ف ١) سرگل، دستچین ٢) نقش بزرگ قالی

شاڵ şal̂ ١) عەمامەێ سەید ٢) پەشمینەێ دەورْ مل، لە لاتین (shawl) وە ئەو پارچە کْ خەنە سەرەو یا مناڵ وە پێ کولێپێچگ کەن ئۆشن ف ١) پارچه سبز ویژه سادات ٢) شال، در لاتین (shawl) به پارچه‌ای که برسر اندازند یا بچه را با آن قنداق کنند

شالاڕوو şal̂arû بنووڕه شاڕوو [ف] نگا **شاڕوو**

شالاو şal̂aw چالاو [ف] چاه آب

شالدۆڕەکی şal̂dorêkî ئەڤەڵقاڕە، نەریتێگ لە کوردەواری ک لە ئەوەڵ رووژەیلْ وەهارە و جووانەیل چنە بانْ کەڵکانْ ماڵەیل و شالێگ لە کوناوەنجە یا ئاگرواجْ ماڵ کل کەنە ناو و بەێتەیلێگ لە بارەێ وەهار خوەنن و ساوماڵیش کولیچە و پۆل و... نەێدە توو شالەگە و وەێجووره لە شادی وەهار گشت بەشدار بوون [ف] مراسم شال آویختن، یکی از مراسمات روز اول نوروز که نوجوانان از روی پشت‌بام و از سوراخ دودکش شالی را به درون خانه می‌فرستند و باخواندن ابیاتی در وصف بهار صاحب خانه را متوجه می‌کنند و او نیز میوه و شیرینی و عیدانه در شال می‌گذارد شبیه همین مراسم در لرستان است که شب یلدا انجام می‌گیرد و «ئەڤەڵ قاڕە»نام دارد، بدبختانه این رسم و رسوم اکنون فراموش شده

شاڵ سزیان şal̂ siziyan رسوا بۆن [ف] کنایه از رسوا شدن

شالنگ şal̂ingê ١) شیتاڵ برین ٢) لاتراشه [ف] ١) دریدن ٢) تراشه

شاڵ ماشته şal̂ maşte شاڵ مشته [ف] نوعی روبند زنانه

شاڵ مشته şal̂ mişte شاڵ ماشته [ف] روبند زنانه

شاڵ و کلاو کردن şal̂ û kil̂aw kirdin لاناوەلە تێار بۆن ئڕاێ کارێگ [ف] کنایه از آماده شدن برای انجام کاری

شالەگووش şal̂egûş بزن یا مییەێگ ک گووشْ درێژ و دارالووس بێاشتوو [ف] بز یاگوسفندی که گوش دراز و آویزان داشته باشد

شالی şalî دیەکەێگە لە دێره [ف] روستایی در دیره

شالیار şalyar شاریار، لە پەهلەوی (şatryar شەتریار) تۆسریاس [ف] شهریار، شاهنشاه، در پهلوی (şatryar شَتر یار) نوشته شده

شام şam ١) پاێەتەختْ سووریە ٢) خواردەمەنی شەو، لە ئەوستا (şame شامە) تۆسریاس ٣) مْ پاتشام ٤) دۆیاێ خوەراوا ٥) لە خوەراوا تا هەن هەنْ شەو شەواژوو دانْ رییەن [ف] ١) دمشق ٢) وعده شام، در اوستا (şame شامه) نوشته شده ٣) شاه هستم ٤) پس از غروب آفتاب ٤) از غروب آفتاب تا اوایل شب گله را چرانیدن

شامار şamar ١) ئەژدەها ٢) ناوێگە کوڕانە ٣) دیەکەێگە لە دێره ٤) لاناوەلە شەمشێڕْ عەلی لە مەسەو یارسان [ف] ١) اژدها ٢) نامی مردانه ٣) نام روستایی در دیره ٤) کنایه از ذولفقار علی در مذهب یارسان

شام خواردن şam xwardin شام کردن [ف] شام خوردن

شام کردن şam kirdin شام خواردن [ف] خوردن غذای شام

شامۆ şamü شامی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شووتی، جەبەز، ژەبەس، شفتی، هەنی، جەبەش، شتی، شمتی، ژەبەژ، شمتن» ئۆشن [ف] هندوانه، در دیگر گویشهای کردی « شووتی، جەبەز، ژەبەس، شفتی، هەنی، جەبەش، شتی، شمتی ، ژەبەژ، شمتن » گویند

شامۆ کەواو şamü kawaw کفته [ف] شامی کباب

شامۆلە şamüle شامی مارانە [ف] هندوانه ابوجهل

شامەپەچیە şame peçye هناێ رییەن لە لەوەڕ تییەێدەو لە ئاخڵ مڵووشە کەێد [ف] وقتی است که گله از چرا برگشته و در آغل ضمن استراحت از آخور تغذیه می‌کند

شامی şamî ١) بنووڕه شامۆ ٢) نازناو شامراد ناسێار وە شامی کرماشانی [ف] ١) نگا **شامۆ** ٢) ناز نام شاعر کورد شاهمراد معروف به شامی کرماشانی

شامی فرتە şamî firte شامی گەنیاێ [ف] هندوانه لندیده

شامی کەواو şamî kewaw کفته [ف] شامی کباب

شان şan ١) کەت ٢) سەرشان ٣) گەورایی، شایانی ٤) پلە و پاێە ٥) کوتۆلەێ هەسەڵ ٦) شان وە شان [ف] ١) کتف ٢) باری به اندازه‌ای که بتوان آنرا روی دوش حمل کرد ٣) شان وشکوه ٤) پایه و درجه ٥) شانه عسل ٦) نزد، پیش

شان ئەوشان şan ew şan شان وەشان [ف] پهلو به پهلو

شانا şana پەخش کرد «سفێدپەڕ وە رۆ سیاهی شانا » [ف] افشاند

شاناز şanaz ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانه

شانازی şanazî شاقزی [ف] افتخار، بالیدن

شانْتان şanitan تانە ولانە [ف] در مقام کسی به طعنه و سرزنش سخن گفتن

شان خەفانن şan xefanin ١) خوەێ چەمەو داین ٢) لاناوەلە خوەێ تێار کردن ئڕا کارێگ [ف] ١) خود را خم کردن ٢) کنایه از آماده شدن برای کاری

شاندان şandan ١) شان وەشان دان ٢) وە رزار وسان لە هەێنْ چەمەر ٣) کووڵدان، تەسلیم بۆن [ف] ١) شانه به شانه

دان ۲) به ستون یک ایستادن در مراسمات سوگواری ۳) کنایه از تسلیم شدن

شاندن şandin پشانن ف افشاندن

شانڕەش şanr̂êş دیەکەیگەلە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

شانزە şanze شازدە ف شانزده

شانزەمین şanzemîn شازدەمین ف شانزدهم

شانس şans بەخت، ڕەژەن ف شانس

شانسی şansî ئەلابەختەکی ف شانسی، اتفاقی

شانشین şanişîn بەشێگە لە سیپەماڵ کْ جی گەورا پیایلە ف قسمتی از سیاه چادر که ویژه نشستن بزرگان است

شانْ کوولْ şani kûł کەت وکوولْ ف سر وسینه

شانووکە şanûke ۱) سەرشانْ گا ۲) خوری سەر شانْ کاوڕ کْ نەتراشنەیۆ ف ۱) برجستگی روی کتف گاو ۲) پشم سرشانه گوسفند که آنرا نچیده باشند

شان وەشان şan we şan شان ئەوشان ف شانه به شانه، پهلو به پهلو

شانە şane ۱) چل دێانە، شانێ ۲) جووریٚ شەنە ۳) کوتۆلە ٤) ئەمزارْ جوولای ٥) شانەیٚ خا ف ۱) شانه سر ۲) شن کش ۳) شانه عسل ٤) شانه جولایی ٥) شانه تخم مرغ

شانەشەکی şaneşekî شان تەکان دان ف تکان دادن شانه به هنگام راه رفتن یا سمای کردی

شانەکردن şane kirdin شانێ کردن ف شانه کردن سر

شانەوشان şanewşan شانئەوشان ف شانه به شانه

شانێ şanê شانە ف شانه سر

شانێ دان şanê dan شانێ کردن ف شانه زدن

شانێ کردن şanê kirdin شانە کردن ف شانه کردن

شاواز şawaz ۱) شاباز ۲) وە سڵامەتیٚ کەسیٚ بانگ کردن لە سۆر، لە سەکزی «شەبوش» ئۆشن ۳) ناو زڕانن ف ۱) نامی مردانە، شهباز ۲) شاباش، در سکزی «شەبوش» گویند ۳) بر کوس رسوایی کسی زدن

شاوازکیشان şawaz kîşan شاواز ف شاباش گفتن

شاوازانە şawazane پۆلێگ کْ لە هەیْنْ شاواز کیشان دەنە دێوڵکوت ف پولی که به عنوان شاباش به دهول زن می‌دهند

شاوانی şawanî زەقەڵ، شاوەتی ف شهوتی

شاوە şawe ۱) ڤینگەیٚ کوچْگ لە ناو دەروەن ۲) ساوڕ ف ۱) صدای پرتاب سنگ در دره ۲) شبح

شاوەرس şawer̂îs ماریەتدار، خاوەن کەسایەتی، ئەو کەسە گ وە نفتەیٚ شاهان ڕەژیاس ف کسی که از نژاد شاهان است، متشخص

شاوەزیری şa wezîrî گەمەیگە ف بازیی است

شاوەیٚ دەس şaweŷ des پووقەیٚ دەس ف کنایه از صدای کار کردنی که با دست انجام می‌شود

شاوی şawî سووکەناو شاواز ف مخفف شهباز

شاوێار şawêar دیەکەیگە لە پشت دەروەن ف روستایی در پشت دَروَن

شاه şah پاتشا ف پادشاه

شاهان şahan ۱) شایان ۲) ناوێگەکوڕانە ف ۱) شایان، شایسته ۲) نامی مردانه

شاهانە şahane ۱) وەک پاتشا ۲) شاێسەیٚ شا ف ۱) شاهانه ۲) درخور شاه

شاهوو şahû ۱) ناوێگە ژنانە ۲) کۆیەیگە لە هەورامان «شا = بن، بنچینە+ هوو = هوەر» خوەر نشین ف ۱) نامی زنانه ۲) کوهی در اورامان «شا = نشینگاه، محل استقرار+ هوو = هوەر یا خوەر» یعنی محل استقرار آفتاب

شاهەنشا şahenşa پاتشا ف شاهنشاه

شاهەیاسی şaheŷasî یەکێ لە خاندانەیلْ یارسانە لە بنەماڵەیٚ شائەیاز یا شاهەیاس و چەرخەنشینْ ئی بنەماڵە خاتۆن «مەلەک جانی خوەیشکْ نوورعەلی ئلاهی، دۆکتر بارام ئلاهی کوڕ نوورعەلی» ف یکی از خاندانهای یارسان منسوب به شاه ایاز، مسندنشینان این خاندان «ملک جانی خواهر نور علی الهی، دکتر بهرام الهی فرزند نورعلی الهی» است

شاهی şahî پاتشای ف شاهنشاهی

شاهێل şahêł هێڵ گەورا ف شخم عمیق

شاهین şahîn ۱) باڵدارێگە، لە ئەوستا (seıîne سە ئینە) نۆسریاس ۲) سەوزی خۆراکی ۳) نیشانەیٚ ترازۆ ٤) ناوێگە کوڕانە ف ۱) پرنده شاهین، در اوستا (seıîne سئینه) نوشته شده ۲) سبزی خوراکی ۳) شاهین ترازو ٤) نامی مردانه

شایار şayar شالیار ف شهریار

شایان şayan ۱) شاێسە ۲) شاهانە ۳) ناوێگەکوڕانە ف ۱) لایق، شایسته ۲) شاهانه ۳) نامی مردانه

شایجه şayce ناوێگه ژنانه ف نامی دختزانه

شائر şaêr بەیتەڵوەس ف شاعر

شائرئۆش şaêr üş شائر ف شاعر

شائر وێش şaêr wêş شائر ف شاعر

شائری şaêrî شێعر وەتن ف مجادله شعری

شائسه şaêse شایان ف شایسته

شائ قووقوو şaê qûqû رەوادیاێگه له کۆیەێ کوورکوور ف روادگاهی در کوه کورکور

شائ ماران şaê maran پاشائ ماران، له وێەردە باوەڕ مەردم ئەوە بۆیه کْ ماران پاتشایان هەس و ئەگەر مارێگ کوشتنه لاتاۆسێگ گەنم کولاننه و نەزرْ شائ ماران کردنه تا مارەیلْ ترەک خۆنیەریان نەوەن ف شاه‌ماران، در گذشته مردم بر این اعتقاد بودند که مارها نیز برای خود پادشاه دارند و چنانچه ماری را می‌کشتند کمی گندم آبپز برای شاه‌ماران نذر می‌کردند تا از انتقام او در امان باشند

شائ مەشکەدڕان şaê meşke dir̂an پشیله ف کنایه از گربه

شاینگان şayingan دیەکەێگه له ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

شاینی şayinî دیەکەێگه له شیان ف روستایی در شیان

شای وای şay way واتوور ف شایعه، سخن بیمورد

شاێەت şaŷet ۱) شات، گەواە ۲) گاهس ف ۱) شاهد ۲) شاید

شاێەتی şaŷetî شاتی ف بەگواهی، شهادت

شاێەد şaŷed بنووڕە شایەت ف نگا **شایەت**

شاێەدی şaŷedî شاتی ف به گواهی

شاێەدی دان şaŷedî dan شاتیدان ف گواهی دادن

شایی şayî ۱) خوەشی ۲) پاتشای ف ۱) شادی ۲) شاهی

شایین şayîn ۱) گیاێگه خواردەمەنی ۲) جووریێ بازە ۳) نیشانەێ ترازۆ ف ۱) گیاه شاهین ۲) پرنده شاهین ۳) شاهین ترازو

شپرزه şipirze ۱) نەپێچیایێ، شفته ۲) ئاڵووز و پەکەر ف ۱) قنداق نپیچده شده ۲) پریشان و درهم

شپرزی şipirzî دیلْمی ف تنبلی

شپرزیاگ şipirziyag بنووڕە شپرزه ف نگا **شپرزه**

شپیلْک şipîlik منال، شەپل ف کودک گوشتالوو و زیبا

شتاو şitaw وه تن، وه تاو ف شتاب

شتر şitir شوتر ف شُتر

شترخار şitirxar ئاغووڵ ف شترخار، خاری است

شترخوان şitirxwan ئاغووڵ ف خار شترخار

شترمل şitirmil ملشوور ف گردن دراز

شتْ شڕ şiti şir̂ کتْ کۆیەنه ف فرسوده وکهنه، ژنده

شتوور şitûr ۱) تووفان کردن ۲) وه پتەکەنەێگەو نووڕسن « سەێڕْ چەوێ که چْ شتووریێ دەێد- مەر حاکم له نوو ئدائ زووریێ کەێد» ف ۱) کولاک کردن هوا ۲) جستجویانه نگریستن

شت وشوور şit û şûr شفت وشوور ف شستشو

شخار şixar زنوو «ل» ف شلوغی، همهمه

شخارته şixarte شەخارته ف کبریت

شخڵ şixl̂ سەر وشخڵ، ملوانکێگه ک وه سکه درسێ کەن «چەترەگەد قنج که تا خوەشنەما بوو- تەرتێفێ له بانْ شخڵ و گوونا بوو» ف نوعی گردنبند که با سکه درست می‌کنند

شڕ şir̂ کۆیەنه، له لاتین (shred) و (shre) ئۆشن ف کهنه، در لاتین (shred) و (shre) گویند

شرا şira ۱) شەرائ گەرما ۲) تا سەرحەدْ، تا کەوشەنْ ف ۱) گرمای زیاد، شراره ۲) تا سر حد…

شرپ şirp ۱) جرپ ۲) دەنگْ چەپاڵه ف ۱) شیشکی ۲) صدای سیلی زدن

شرپْتووپ şirpi tûp شرپْ کوت، له سەکزی «شرپا شره» ئۆشن ف صدای کتککاری، در سکزی «شرپا شره» گویند

شرپْکوت şirpi kwit زرمْکوت ف صدای کتککاری

شرپه şirpe شرپەێ دەس ف صدای زدن با دست

شرت şirt ۱) تەنکه ۲) ئاوڕۆ، حەیا ف ۱) مایو، شورت ۲) آبرو

شڕتاڵ şir̂tal̂ کۆیەنه ف کهنه

شرتْپرت şirti pirt تێرخراو یەکتران کردن ف ناسزا گفتن

شڕشڕ şir̂ şir̂ چووڕەێ ئاو ف شُرشُر آب

شڕشڕه şir̂ şir̂e دیەکەێگەله لوڕستان ف روستایی با گویش لکی در لُرستان

شڕشێت şir̂i şêt سەرشێت ف دیوانه‌سر

شڕوڕْ şir̂i wir̂ ۱) دەری وەری وەتن ۲) کتْ کۆیەنه ف ۱) بیهوده‌گویی ۲) کهنه

شڕوشیتاڵ şir̂ û şîtal̂ شڕتاڵ ف کهنه

شرەخاڵ şirêxaĺ خڕخاڵ ئەسپْ هەوڵ و کووچ «لەیٚ نوو هاتەوە هەوڵ کوردە ماڵ- زرەیٚ زەنگیانە، شرەیٚ شرەخاڵ- خوداڵەم شکر وەهار هاتەوە- سییەماڵان پەخش بۆ وە وڵاتەوە» ف زنگولە و آویزی پشمین کە بر گردن اسب کوچ می اندازند

شریت şirît ۱) رەتْ مل «دامە لە شریتەیٚ ملیٚ» ۲) جووریٚ رەسنْ قەێتانیە ف ۱) مفاصل گردن از پشت ۲) نوعی رسن کە با الیاف درست می‌شود

شریتە şirîte زەنجیرە ف زنجیرە

شریتەیٚ مل şirîteŷ mil پووقْ مل ف پشت گردن، مفاصل گردن

شریخانن şirîxanin شریقانن ف صدای رعدآسا

شریخە şirîxe شریقە ف غرش

شریخەشریخ şirîxe şirîx شریقە ف غرش پیاپی

شریف şirîf شلیفە ف گونی بزرگ حمل کاە

شریفە şirîfe شلیفە ف نگا **شریف**

شریق şirîq شریخ ف صدای رعدآسا

شریقانن şirîqanin شریخانن، لە لاتین (shriek) ئۆشن ف صدای رعدآسا، در لاتین (sheiek) گویند

شریقْ شاق şirîqi şaq ۱) شریخە ۲) قاڵبخوڕ ف ۱) غرش پیاپی ۲) جنجال، همهمە

شریقە şirîqe شریخە ف غرش رعد آسا

شرین şirîn ۱) تامْ شیرین، لە سمنانی (şirîn شرین) ئۆشن ۲) ناوێگە ژنانە ۳) نازدار، نازار ٤) ناز کردن لە ماملّە «شرینیٚ مەکە» ف ۱) مزە شیرین، در سمنانی (şirîn شرین) گویند ۲) نامی زنانە ۳) ناز دار، ناز روا ٤) اغوا کردن معاملە، شیرین کردن معاملە

شرینبرا şirîn bira ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانە

شرینجق şirîn ciq خواردەمەنیێگ کْ تامْ شیرینی دەێد ف غذایی کە مزەاش بە شیرینی می‌گراید

شرینخەو şirîn xew شیرین خەو ف رویا، رویاگونە

شرینزووان şirîn zuwan خوەش قسیە ف شیرین سخن

شرینسووار şirîn suwar سووارخاس ف چابکسوار، سوار آراستە شدە

شرینشاتەرە şirîn şaterê گیاێگە چۆ شنگ ف گیاهی خوراکی شبیە شنگ

شرینشاوە şirîn şawe جووریٚ حاجی لەقلەقە ف نوعی مرغ ماهیخوار

شرینشێوە şirîn şêwe نازار ف خوش سیما و طناز

شرینکردن şirîn kirdin ۱) شیرین کردن خۆراک ۲) لفت وگفت لە ماملّە ف ۱) شیرین کردن خوراکی ۲) بالا وپایین کردن قیمت در معاملە

شرینە şirîne ۱) شرین ۲) جووریٚ ئافەتە ف ۱) نامی زنانە ۲) نوعی آفت شتە

شرینی şirînî ۱) جووریٚ خواردەمەنیە، شیرینی ۲) مزیانی ، دەسخوەشی ۳) نازاری کردن ف ۱) شیرینی ۲) شیرینی، مژدگانی ۳) نازداری، طنازی

شش şiş سپیٚ ف شپش

ششن şişin ششو ف شپشو

ششو şişû ششن ف شپشو

شفا şifa دەرمان پێا کردن ف شفا

شفادان şifa dan شفا لە لایٚ خودا و... ف شفا یافتن

شفا ولاڵە şifa û laĺe شەفا ولاڵە ف درخواست از کسی بویژە خدا با حالت لابە و زاری

شفتْشوو şifti şû ۱) شوورتن ۲) بێنمازی ف ۱) شستن ۲) قاعدگی

شفتْشوور şifti şûr ۱) شوورتن ۲) بێنمازی ف ۱) شستن ۲) قاعدگی

شفتە şifte ۱) شفڵە، فەلە ۲) مۆیٚ ئاڵووز ۳) مناڵیٚ کْ دی کوڵپێچگیٚ نەکەن ف ۱) بستەبندی نشدە، فلە ۲) موی آشفتە ۳) نوزادی کە دیگر قنداق پیچ نشود

شفگە şifge شفتە ف دستەبندی نشدە

شفگەمەڕازە şifgemer̂aze گووتەرەیٚ قسیە کردن ف نسنجیدە حرف زدن

شفگەمەڕازە کردن şifgemer̂aze kirdin گووتەرە قسە کردن ف نسنجیدە سخن گفتن

شفڵە şifĺe بنوورە شفتە ف نگا **شفتە**

شفوور şifûr̂ شووفر، لە لاتین (chuffer) ئۆشن ف رانندە، در لاتین (chuffer) گویند

شڤوون şivûn شووان «ل» ف چوپان

شک şik ۱) دڵەدڵی، گۆمان ۲) ئاگای «شکم وەیٚ کارە نیەڕەسێد» ف ۱) شک، دو دلی ۲) کمترین آگاهی از موضوعی

، آگاهی

شکار şikar ۱) راو ۲) کەڵ کۆیەی ف ۱) شکار ۲) کل کوهی

شکاربڕ şikarbiȓ بانْ مازێ پەس ف قسمت رویی پشت گوسفند و بُز و ...

شکاک şikak هووزێگێ له کوردەیل ف عشیرەای از کُردان در شمال کُردستان

شکان şikan ۱) هۆرد کرد ۲) تسان ۳) رووژە بەتاڵ کردن ۴) شکیان ف ۱) شکست، خُرد کرد ۲) جفت گیری ماکیان ۳) شکستن روزه ۴) از قدر و منزلت افتادن

شکانن şikanin ۱) هۆردکردن ۲) بەتاڵ کردنْ رووژە ۳) تسانن ۴) شکەس دان له جەنگ ۵) ئەڵشکیان له ناو خەڵکان ۶) خامێش کردن ف ۱) خُرد کردن ۲) شکستن روزه ۳) جفتگیری ماکیان ۴) شکست دادن ۵) از قدر و منزلت افتادن ۶) شکستن

شکر şikir سپاس ف شُکر

شکْس şikis شکەست ف شکست

شکسته şikiste ۱) شکەس خواردێ ۲) لاناوەله پیر ۳) شکیاێ ف ۱) شکست خورده ۲) کنایه از پیر و فرتوت ۳) شکسته

شکسته بۆن şikiste bün پیر بۆن ف کنایه از پیر شدن

شکه şike باشکانێ ف گویا، احتمالا

شکەس şikes شکەست ف شکست

شکەس خواردن şikes xwardin ئەڵشکیان ف شکست خوردن

شکیا şikya هۆرد بۆ ف شکسته شده

شکیاس şikyas هۆرد بۆیە ف شکسته شدەاست

شکیاگ şikyag شکیاێ ف شکسته شده

شکیان şikyan ئەڵشکیان ف شکسته شدن

شکیاێ şikyaê شکیاێ ف شکسته شده

شل şil ۱) سس ۲) ئاوەکی ف ۱) سست، شل ۲) آبکی

شڵ şiĺ ۱) سەونز وخاڵ خاڵ «شڵ و گوڵه مۆ نەیێرێ چووار پا دێرێ دۆ نەیێرێ» ۲) چەقوو دانْ پووس ف ۱) سبز مات و خالخال ۲) زمانی که پوست جوشهای چرکین میزند آنرا با چاقو زخم میکنند تا چرک از آن خارج شود این عمل را «شڵ کردن» گویند

شلا بۆن şila bün ۱) شلەو بۆن ۲) پشت سەردی ف ۱) سست شدن ۲) دست کشیدن از کاری، ناامیدی

شلا کردن şila kirdin ۱) شلەو کردن ۲) پشت سەرد بۆن ف ۱) شل کردن ۲) ناامید کردن، سرد کردن از کاری

شلاڵ şiĺaĺ ساف ف صاف، صاف ونرم

شل بۆن şil bün شلا بۆن ف نگا **شلابۆن**

شڵپ şiĺp ۱) شڵپە ۲) دەنگْ زیله یا گورمێچه ف ۱) صدای برخورد یا افتادن چیزی در آب ۲) صدای ضربه زدن با سیلی یا مشت

شڵپاو şiĺpaw چڵپاو ف گل ولای آبکی

شڵپاوخەڕێ şiĺpaw xeȓê چڵپاو خەڕێ ف گل ولای آبکی

شڵپْ شاپ şiĺpi şap شڵپە شڵپ ف صدای شلاپ شلوپ پیاپی

شڵپ وکوت şiĺp û kwit دەنگْ فەڵەک کردن ف صدای کتککاری

شڵپە şiĺpe بنوورە شڵپ ف نگا **شڵپ**

شڵپەشڵپ şiĺpe şiĺp شڵپْشاپ ف نگا **شڵپْشاپ**

شڵتاخ şiĺtax ئەربە ف شلاق

شڵچڕ şiĺçiȓ وه باوەڕ مەردم هنائ کەسێگ له خەوا رێ کەێد ئۆشن شڵچڕ چڕێدنەێ، جوورێ گیانەوەرْ خێاڵیه ف به باور مردم وقتی کسی درخواب راه میرود گویند «شڵچڕ» او را صدا میکند، احتمالا جانوری خیالی و خرافاتی است

شلْخ şilix زێژْ خەڵوەت ف شلوغ

شلْخام şilixam شل وخام ف وارفته وشل

شلْخانن şilixanin وه یەک دان ف بر هم زدن

شلْخا وپلْخ şilixaw pilix شلْخیان ف شلوغ و پلوغ

شلْخای şilixay شلْخی ف شلوغی

شلْخاێ پلْخ şilixaê pilix شلْخپلْخ ف همهمه

شلْخ بۆن şilix bün زێژْ خەڵوەت بۆن ف شلوغ شدن

شلْخپلْخ şilix pilix شلْخ ف شلوغ پلوغ

شلْخ کردن şilix kirdin چەتۆنی ف شلوغ کردن

شلْخی şilixî شلْخ ف شلوغی

شلْخیان şilixiyan وەیەک خواردن ف برهم خوردن

شلْخیانه یەک şilixiyane yek رشیانه یەک ف ریختند به هم، به جان هم افتادن

شلشل şilşil شلەشله ف آهسته آهسته

شلّغ şiĺx́ شلّغه ف صدای بهم زدن مشک

شلّغْپلّغ şiĺx́i piĺx́ شلّغْشاق ف صدای پیاپی بهم زدن مشک

شلّغْشاق şiĺx́i şaq شلّغْپلّغ ف صدای پیاپی بهم زدن مشک

شلّغه şiĺx́e شلّغ ف صدای بهم زدن مشک

شلق şiliq بنووڕە شلْغ ف نگا **شلْغ**

شلّق şiĺiq پلّقه، پلّق ف صدای شلوپ مایعات

شلّقانن şiĺiqanin پلّقانن ف صدای ترکیدن

شلّقْشاق şiĺiqi şaq شلّقەیْ هەیتاهەیت ف صدای «شلّقه » پیاپی

شل کردن şil kirdin شلا کردن ف نگا **شلا کردن**

شڵ کردن şiĺ kirdin وه چەقوو لاشلاش کردنْ پووس ئڕایْ کیشانْ چرک و زۆخ ف با چاقو زخم کردن پوست برای دفع چرک از زیر پوست

شلکینه şilkîne شلْگینه، خواردەمەنییگه له خەتر و رۆنْ دان ف خوراکی از خمیر و روغن حیوانی که بصورت کلوچه سرخ کنند

شلْگ şilig لاناوەله شل و تەمەڵ ف آدم شل و وارفته

شلْگاوی şiligawî ئاوەکی ف آبکی

شلگه şilge شلگینه ف قسمت فوقانی سر نوزاد که هنوز نرم است و استخوان نگرفته

شلگینه şilgîne بنووڕە شلگه ف نگا **شلگه**

شلّنگ şiĺing ١) شلّنگْ خوەیْ دان ٢) لۆلەیْ لاسیکی ف ١) خود را آماده کار کردن، بر خود نهیب زدن ٢) شلنگ

شلّنگْ خوەیْ دان şiĺingi xweŷ dan خوەیْ تیّار کردن ف خود را آماده کاری کردن، برخود نهیب زدن، خود را سرزنش کردن

شلّ واقه şiĺwaqe بێحاڵ وسس ف سست و بیحال

شلّووپ şiĺûp بنووڕە شلّپ ف نگا **شلّپ** و ترکیباتش

شل وشێویایْ şil û şêwyaê شپرزه ف سست و نا مرتب

شل ومل şil û mil ١) جووانی دار ٢) سس، بیْ هاز ٣) سەر و شڵ، بەتیه «خوەیشکەیل مراخان دەس وه ئاردەوه – پۆشی شل ومل خاڵان شاردەوه» ف ١) زیبای خوش اندام، بویژه برای دختران ٢) سست و بیحال ٣) نوعی روسری مزین به سکه ومنجق

شل و وڵ şil û wil شلْخام ف شل و وارفته

شله şile ١) خواردەمەنی ئاوەکی ٢) سسه ف ١) آش آبکی ٢) سست است

شلەجا şileca زێزْ سل وەجا ف خوب جویدن

شلەژان şilejan ژانْ ئەنام ف درد اندام

شلەشل şile şil نەرمه نەرم ف نرم نرمک

شلەکوت şilekwit نیمەکوت و تەرت کردنْ خەرمان وه چان ف نیمه‌کوب کردن خرمن درو شده با «چان»

شلەکینه şilekîne شەلەکینه ف نگا **شەلەکینه**

شلەگۆ şile gü شلەهڕ ف فضولات آبکی احشام

شلەو بۆن şilew bün شلا بۆن ف نگا **شلابۆن**

شلەو کردن şilew kirdin شلا کردن ف نگا **شلا کردن**

شلەهڕ şilehir̂ شلەگۆ ف نگا **شلەگۆ**

شلی şilî سسی ف سستی، شُلی

شلیت şilît بنووڕە شریت ف نگا **شریت**

شلیفه şilîfe شریفه ف گونی بزرگتر از گونی معمولی برای حمل کاه

شلێ ملێ şilê milê شاڵدۆڕەکی ف نگا**شاڵدۆڕەکی**

شمار şimar ژمار ف شمار

شمارتن şimartin ژمارتن ف شمردن

شماردن şimardin شمارتن ف شمردن

شماره şimare ژماره ف شماره

شماره کردن şimare kirdin ژمارتن ف شمردن

شماڵ şimaĺ شەماڵ، له ئەدەبیاتْ کوردی نیشانەیْ ئومێد، ئەوین و ئارەزووه ف بادی که از غرب به شرق میوزد، در ادبیات کردی نشانەی امید، عشق، شمیم و آرزو بکار برده می‌شود

شمامه şimame شەمامه ف دستنبو

شمڕ şimr̂ شمڵ، وەرگێڕ له ناو «شمر ابن ذوڵجوشن » ف بی سر و پا «شمر ابن ذولجوشن»

شمڕْ şimir̂ ئەربه ف شلاق

شمڕدۆ şimir̂ dü کەسیْ کْ هووکاره بۆیه گوچانیْ بگرێده پشتْ قنگەو ف کسی که همیشه چوبدستی به حالت آماده در دست دارد

شمس şims شمش «شمسْ یەخ» ف شمش

شمشاڵ şimşaĺ جووریْ بلووره ف نیلبک فلزی

شمشه şimşe تەختە ترازْ بەنا ف شمشه بنایی

شمشێر şimşêr ١) شەمشێر ٢) دیەکەێگە لە پاوە ف ١) شمشیر ٢) روستایی در پاوه

شمشێربالْ şimşêr baʃ جووریْ سیبەپرۆسنەکە ف نوعی پرستو

شمشێرْ زاخ دریایْ şimşêri zax diryaê لاناوە لە زاتدار ف کنایه از شجاع

شمشێره şimşêre ١) پشتەکْ دەرانە ٢) بەشێگە لە گاواسن کْ کوریە دەێدە قەیْ تیردار، گاوەنار ف ١) کلون در ٢) قسمتی از گاوآهن که «کوریه» را به تیر دار وصل می‌کند

شمشیله şimşîle بنوورە شمشێرە ف نگا **شمشێره**

شمقارِ şimqar̂ شەنقارِ، مەلیگە ف پرنده‌ای است، شنقار

شملْ şimʃ بنوورە شمرِ ف نگا **شمرِ**

شملیه şimilye گیاێگە خوەشبوو، لە سەکزی «شملی» ئۆشن ف گیاه شنبلیله، در سکزی «شملی» گویند

شن şin چەکْرێز، لە لاتینی (sand) ئۆسریاس ف شن، ماسه درشت، در لاتین (sand) نوشته شده

شناس şinas ١) پاشگرْ زانایی وناسین ٢) ئاشنا ف ١) پسوند شناختن و دانایی ٢) آشنا

شناسانن şinasanin ناسانن ف شناساندن

شناسنامه şinasname سجیل ف شناسنامه

شناسه şinase بەڵەیە ف بلده، آشنا

شناسین şinasîn ناسین ف شناختن

شنگ şinĝ گیاێگە خواردەمەنی، لە سۆرانی «ئەسپنگ، ئەسپینگ» ئۆشن و لە سمنانی (şinge شنگه) ئۆشن ف گیاه شنگ که خوراکی است، در سۆرانی «ئەسپنگ، ئەسپینگ » در سمنانی (şinge شنگه) گویند

شنگزراته şinĝ zir̂ate جووریْ شنگْ وڵنگ پیپەنە ف نوعی شنگ برگ پهن

شنه şine ١) سروە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شنۆ» ئۆشن ٢) کشت وکاڵ درەو بۆ و نەکوتیایْ ٣) دەنگْ هنەهن ف ١) نسیم، در دیگر گویشهای کردی «شنۆ» گویند ٢) مزرعه‌ای که درو شده و هنوز کوبیده نشده ٣) هن هن، صدای نفس خسته

شنەبا şine ba شنەوا ف باد ملایم، نسیم

شنەشن şine şin هنەهن ف هن هن

شنەفتن şineftin بنوورە ئەژنەفتن ف نگا **ئەژنەفتن**

شنەوا şinewa ١) شنەبا ٢) ژنەوا ف ١) نسیم ٢) شنوا

شنەیل şineyl کۆیەێگە لە پەراو ک جووریْ دار دێریْ ک «شەن» وە پیْ درْس کەن ف کوهی در پراو که درختان ویژه‌ای دارد که ازچوب آن «شەن» یا افشون بوجاری درست کنند

شۆ şü پیایْ ژن ف شوهر

شوُالْ şuwaʃ پاپووش، لە سمنانی (şuwaʃ شووالْ) ئۆشن ف شلوار، در سمنانی (şuwaʃ شوال) گویند

شوُالْ سووارانه şuwaʃ suwarane پاپووشْ مەردمْ کرمانج ف شلوار مخصوص کردان کرمانج

شواڵه şuaʃe شێوڵ، هەندرِ ف لایه به لایه

شواڵەشواڵه şuaʃe şuaʃe شێوڵ شێوڵ ف لایه به لایه، متورق

شواڵەکەنگ şuaʃe kenig گیاێگە ئرایْ رەوانکردنْ رووده ف گیاهی مسهل

شواڵەکەواو şuaʃe kewaw شێوڵە برشن، هاوتایْ (ئسنەیک) ف گوشت را به صورت مدور بریدن و در (ساج) کباب کردن، همتای (اسنیک)

شوُان şuwan ١) چاودێرکەرْ رییەن ٢) ناوێگەکورانە ف ١) چوپان ٢) نامی مردانه

شوُانانه şuwanane پامزْ شوان ف مزد چوپان

شوُانخەڵەتنه şuwan xeʃetine ١) مەلەوەرێگە ٢) مانگْ خاکەلییە ف ١) شبان فریب، پرنده‌ای است ٢) کنایه از اسفند ماه که گیاهان سبز می‌شوند

شوُان شووان şuwan şuwan گەمەێگە ف بازیی کودکانه

شوُانکاره şuwankare ١) ئێڵێگە ٢) دیەکەێگە لە جووانرۆ ٣) دیەکەێگە لە رەوانسەر ف ١) عشیرتی از کُردان که در مناطق ایران پخش شده‌اند ٢) روستایی در جوانرود ٣) نام روستایی در روانسر

شوُانی şuwanî وەرەلەوانی ف چوپانی

شوُاو şuwaw جووانی ف جوانی، عربی است

شۆبرا şübira شۆرا ف برادر شوهر

شۆبرا ژن şübira jin دش ف زن برادر شوهر

شۆت şüt ١) گیایْگە ٢) فیکە، لە لاتین (shout) وە مانایْ هاوار کردنە ٣) پێشگرْ دەمەوەری «شۆتْ شات» ٤) شۆت کردن وە تووپ ف ١) گیاه شوئید ٢) سوت زدن، در لاتین

(shout) به معنی فریاد کردن است ٣) پیشوند کولیگری ٤) شوت زدن به توپ

شۆتْشات şütişat شیتْشات، له لاتین (shout) ئۆشن ف کولیگری، بدگویی، در لاتین (shout) به معنی بدگویی کردن است

شۆت کردن şüt kirdin لەقە دان وە تووپ ف شوت زدن به توپ

شۆت کیشان şüt kîşan فیکە کیشان ف سوت زدن

شۆتە şüte شۆت «گ» ف گیاه شوئید

شوُخ şûx ١) شووق ٢) رەنگین ف ١) شوخ طبع ٢) زیبا، دلفریب

شوُخ وشەنگ şûx û şenĝ شووخ ف خوشگل، شوخ و شنگ

شوُخی şûxî یاری ف شوخی کردن

شۆدار şüdar ژنێگ کْ شۆ بێاشتوو ف زن شوهردار

شۆدان şüdan ١) رسوا کردن ٢) وە شۆ دان ف ١) کنایه از رسوا کردن ٢) شوهر دادن

شۆڕ şor̂ دەنگْ ئاو ف شُرشُر آب

شوُڕ şûr̂ ١) لانەماێ کاوڕێگە ٢) دریژ ف ١) نژاد گوسفندی است ٢) دراز

شوُرئاواێ عەلیمراێ şûrawaê élîmiraê دیەکە یَگە لە مایَەشت ف روستایی در مادیدشت

شوُرئاواێ مرتزا şûrawaê mirtiza دیەکەیَگە لە مایەشت ف روستایی در مادیدشت

شوُر şûr ١) سوولْ ٢) پاشگرە وە ماناێ شوورتن ٣) پاشگرە وە ماناێ شفت وشوور کەر ٤) دەسگاێ مووسقی ٥) گیایَگە چۆ سەگبنجگ کْ تامێ شوورە ف ١) شورمزه ٢) پسوند به معنی شستن ٣) پسوند به معنی شستشو کردن ٤) دستگاه موسیقی شور ٥) گیاهی شبیه «سەگبنجگ» که مزه‌اش شور است

شۆرا şüra شۆبرا ف برادر شوهر

شوُڕا بۆن şûr̂a bün دریژەو بۆن ف دراز شدن

شۆراک sürak شێرەکە کردن «ل» ف تشجیع، شیر کردن

شۆراک کردن sürak kirdin شێرەکە کردن «ل» ف شیر کردن، تحریک کردن

شوُڕا کردن şûr̂a kirdin دڕەو کردن ف دراز کردن

شوُراو şûraw ئاوْ شوور ف آب شور

شوُراوا şûrawa ١) مەڵوەنێگە لە چەرداوڕ ٢) ناوْ دیەکەیَگە لە سۆنقۆر ف ١) منطقه‌ای در چرداول ٢) روستایی در سنقر

شوُڕ بۆن şûr̂ bün شووڕەو بۆن ف دراز شدن

شۆرت şort شرت، تەنکە ف مایو، شورت

شوُرت şûrt ١) نۆغم، نادیار ٢) شوورد ف ١) گم، ناپیدا ٢) شست، فعل شستن برای سوم شخص

شۆرتْک şürtik شۆرتْگ ف گیاهی است

شۆرتْگ şürtig شۆرتْک ف گیاهی است

شوُرتن şûrtin شووردن ف شستن

شوُردن şûrdin شوورتن ف شستن

شوُڕش şûr̂iş ١) سەرهەڵدان ٢) ناوێگەکوڕانە ف ١) شورش ٢) نامی مردانه

شوُڕ کردن şûr̂ kirdin شووڕا کردن ف دراز کردن

شوُرمانگا şûrmanĝa شوومایَە، شوورمانگە ف غسلخانه، محلی که جنازه غسل داده شده راآنجا می‌گذارند تا آبش چکیده شود

شوُرمانگە şûrmanĝe شوومایَە، شوومانگە ف غسل خانه ، ترمی که جنازه غسل داده شده را روی آن می‌گذارند تا آبش چکیده شود

شوُرمەزە şûr meze شوورتام ف شورمزه

شوُروا şûrwa ١) ئاو نەواڵەێ یارسان ٢) خواردەمەنی ئاوەکی و شوور ٣) ئاوگوشت ف ١) آبی که از «نەواله» که نذری یارستان است و حالتی سوپ مانند دارد ٢) شوربا ٣) آبگوشت

شۆڕە şor̂e شۆڕە شۆڕ ئاو ف شُرشُر آب

شوُرە şûre ١) سوولە ٢) کەویشکْ سەر ف ١) شور است ٢) شوره‌ی سر

شوُڕە şûr̂e دریژە ف دراز است

شۆرە şüre عەیب «گ» ف عیب وعار

شۆرەئی şüreıî عەیب و عار «گ»، لەهەورامی «شه » و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چوو» ئۆشن و لە لاتین (shame) ف عیب وعار، در گویش اورامانی «شه» و در دیگر گویشهای کردی «چوو» و در لاتین (shame) گویند

شوُڕەژن şûr̂e jin ژنْ رەنگین ف زن زیبا

شوُڕەسووار şûr̂e suwar خاسە سووار ف سوارکار ماهر

شۆڕەشۆڕ şorê şor چوورە چووڕ ف شُرشُر آب

شوورەكات şûrekat زڕوان ف شورەزار

شوورەو بۆن şûrêw bün شووڕا بۆن ف دراز شدن

شوورەو كردن şûrêw kirdin شووڕا كردن ف دراز كردن

شۆری şürî پەیشروو دان ف معرفی دادن، شناساندن

شووریا şûrya وە ئاو شووریاێ ف شسته شد

شووریاگ şûryag شووریاێ ف شسته شده

شووریان şûryan شوورتن ف شسته شدن

شووریاێ şûryaê شووریاگ ف شسته شده

شوورین şûrîn شووردن ف شستن

شۆشمێ şoşmê دیەكەیگە لە پاوە ف روستایی در پاوه

شووفار şûfar برەسان، سیخوڕ ف سخن‌چین، جاسوس

شووفاری şûfarî سیخوڕی ف جاسوسی

شووفای şûfay هەگوە، جانتای ف هنبانه، جوال

شووفر şûfir شفووڕ ف راننده

شووق şûq بنوورە شووخ ف نگا **شووخ** و تركیباتش

شۆقاق şoqaq شەقاق ف نگا **شەقاق**

شۆكر şokr شكر ف سپاس

شۆكرانە şokrane ۱) خەێرات ۲) لە داب ونەریتەیلْ یارسانە ف ۱) شكرانه ۲) یكی از مراسمات معنوی نذر دادن مردمان یارسان

شۆكردن şü kirdin وە ئەخدْ كەسێ دراتن ف شوهر كردن ، ازدواج كردن

شووكە şûke ۱) بەرْ مازوو ۲) شیرەێ بەڕۆ كْ دۆیاێ كوڵانن خەسەو بوود و چۆ هەسەڵە ف ۱) نوعی ثمر مازو ۲) شكركی كه بر روی كاسه بلوط ایجاد می‌شود و پس از جوشاندن و تغلیظ كردن مانند عسل شیرین است

شۆل şol شل، سس ف شُل، سست

شووڵ şûڵ دۆتای، خورج ف نوعی خورجین

شۆل şül شرشر «گ» ف شُرشُر آب

شووڵ دەم şûڵ dem كیف دەم، دەم وشا ف آنكه دهان گشاد دارد

شوم şum ۱) شام «ل» ۲) بەدرەژەن ف ۱) شام ۲) نحس

شۆم şom شۆیەم «ل» ف شخم

شوماتگ şûmatig بن وبنچینە، بنچینە ف اساس، پایه، ریشه

شومانگە şûmanĝe شوورمانگە ف نگا **شوورمانگە**

شومایە şûmaŷe شوورمانگە ف نگا **شوورمانگە**

شوون şûn ۱) رەت ۲) ئاسەوار ۳) دۆیاێ ٤) جی ٥) پەیمان «شەرت وشوون» ف ۱) رد، اثر ۲) آثار، اثر ۳) پس از ٤) جا، مكان ٥) پیمان

شوونبەر şûnber شوونْ دز بەر ف كسی كه رد دزدان را می‌برد

شوون‌پەشێو şûn peşêw رەد گۆم كردن ف رد گم كردن

شوون‌پەشێوی şûn peşêwî شوون پەشێو ف رد گم كردن

شوون خسن şûn xisin وە شوون خسن ف همراه كردن

شوون دان şûn dan نوون دان ف آدرس دادن

شوونْد بوور şûnid bûr دۆرەو بە ف گم شو

شوون كەفتن şûn keftin ۱) تالّوو بۆن ۲) وە شوون كەفتن ف ۱) پیروی كردن ۲) تعقیب كردن

شوونگر şûngir شوونگیر ف پیگیر كارها

شوونگرتن şûngirtin شوونگر بۆن ف ردیابی كردن، دنبال كردن

شوون گۆم şûn gom بێ سەر و شوون چین ف بی نام نشان رفتن، بی هیچ آدرسی رفتن

شوونگۆمكردن şûn gom kirdin شوون پەشێوی ف رد گم كردن

شوونْ لوور şûni lûr جی لوور ف جا ومكان

شوون میلكان şûn mîlkan شوون زمێە ف آثار بجا مانده از كوچ

شوون نان şûn nan وە شوون نان ف دنبال كردن

شوونْ نووندار şûni nûndar زێزْ ئاشاریاێ ف با اصل و نسب

شوون ونوون şûn û nûn ناو نیشان ف آدرس

شوون ونوون دان şûn û nûn dan ناو نیشان دان ف آدرس دادن

شوون وەشوون şûn we şûn هەردە وە هەردە ف منزل به منزل

شوون هەڵگرتن şûn heڵgirtin شوون گرتن ف رد یابی كردن

شۆنە şone خشی «ل» ف هزار پا

شوێ şuwê شەوە ف كابوس

شوێ بریان şiwê bir̂yan شووریٚ دراوردن ف شورش را در آوردن

شوُێ دراوردن şuwê dirawrdin شووێ برین ف شور کاری را درآوردن، شورش را درآوردن

شوُێ گرتن şuwê girtin شەوە گرتن ف دچار کابوس شدن

شوُێ شووێ şuwê şuwê کەم کەم، ئەرەوییە ف یواش یواش

شتویەڵە şüyeļe گڕ ئاگر ف شعله

شتویەڵە شتویەڵ şüyeļe şüyeļ گڕگڕ ئاگر ف زبانه کشیدن آتش

شتویەم şüyem شۆم، رەن ف شخم

شتویەم کردن şüyem kirdin شۆم کردن ف شخم زدن

شتویەنەو نەر şüyenew ner ئەرغە ف دو بهم زن

شەبقە şebqe جووریٚ کڵاو لیۆەدارە، شەفقە ف کلاه لبەدار

شەبە şebe بنوورە شەبیە ف نگا **شەبیە**

شەبەق şebeq ١) گوڵ سوو ٢) فرە سییە ف ١) شفق ٢) بسیار سیاه

شەبیە şebye جیە خرمان «جەنگ لە شەبیە دووسی لە خەرمان» ف جایی که خرمن را در آن پهن می‌کنند

شەپ şep ١) پرمشتێ ٢) کەرەێ نەتاویایٚ ٣) لەتر خواردن ف ١) پـُریک مشت ٢) کره نتابیده‌ای که هنوز از مشک خارج نشده ٣) تکان خوردن برای مایعات

شەپْ شوور şepişûr̂ شەپ وشوور ف دراز و بیقواره

شەپشەپ şep şep گنگن ف پـُر یک مشت

شەپْشیر şepişîr̂ جووریٚ دژمینە «باوگێ لە شەپْ شیرێ» ف دشنامی است

شەپْگ şepig خنجی منجی ف کودک زیبا وگوشتالو

شەپْگی şepigî شەپْگ ف کودک زیبا وگوشتالو

شەپـْل şepil شپیلـْک ف کودک زیبا وگوشتالو

شەپلاق şepļaq زیلە، چەپاڵە «ل» ف سیلی

شەپ وشوور şep û şûr̂ شەپْشوور ف دراز و بی قواره

شەپەتۆتان şepetütan ١) کرپوە ٢) لاناوە لە قێ کردن ف ١) هوای سرد طوفانی ٢) کنایه از غوغا کردن، کولاک کردن برای شخص

شەپێگ şepêg یەێ شەپ ف پـُر یک مشت

شەت şet چەمْ گەورا، ئەرەوییە ف شط، عربی است

شەتاڵ şetaļ شاتاڵ، شڵنگْ خوەێ دان ف کوشیدن، نهیب زدن

شەتاو şetaw چەمێ کْ لە وەفراو سەرچەمە گرێد ف رودی که از برفهای آب شده سرچشمه می‌گیرد

شەتاوان şetawan ئاو شەتاو ف نگا **شەتاو**

شەتْپەل şetipel لەتوپار، لە ئەوستا (şete شەتە) وە مانایٚ بریان وخسـْن تۆسریاس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « شەت» وە مانایٚ تیلْمنجەڕ برینە ف پاره پاره، قلع وقمع، در اوستا (şete شته) به‌معنای بریده وانداخته نوشته شده، در دیگر گویشهای کردی «شەت: اریب» گویند

شەتْپەل کردن şetipel kirdin لەت وپار کردن ف پاره پاره کردن

شەتڵ şetļ تۆلەکی ف نشاء

شەتڵجاڕ şetiļcar̂ جی تۆلەکی ف نشاءزار

شەت وپەل şet û pel شەتْ پەل ف پاره پاره

شەت وپەل کردن şet û pel kirdin شەتْپەل کردن ف پاره پاره کردن

شەتە şete ١) ئافەتێگە جوورْ سۆنە ک دەێدە قەێ دار ٢) تەشە ف ١) آفت شته‌ی درختی ٢) آفتهای موسمی

شەتەک şetek شەڵتەک، جەڕانن وبەسانْ شەڵتانْ خەرمان ف سفت کردن و محکم بستن دسته‌های درو شده‌ی غلات

شەتیر şetîr باڵتە، ساتوور «ل» ف ساتور

شەخ şex شەق «ل» لە سەکزی «شەخ» ئۆشن ف ترک، شکاف ریز، در سکزی «شـَخ» گویند

شەخارتە şexarte شەقارتە ف کبریت

شەخ بردن şex birdin شەق بردن «ل» ف ترک بر داشتن

شەختە şexte سایەقە ف سرمای سخت، سرماریزه

شەختە بەسان şexte besan یەخبەنان ف سرمای سخت، یخبندان

شەخدان şex dan شەقدان «ل» ف ترک برداشتن

شەخرە şexre شەقرەک «گ» ف نگا **شەقرەک**

شەخڵ şexļ شەقڵ «گ» ف مهر نشانه گذاری خرمن، مـُهر

شەدە şede پۆرتەنـْک «شەدەێ یەێ تاڵ زەرپەساسە سەرەو – سپەریاس وە رێ چیتْ ئەسپەرەو» (عەباس باباخانی) ف

دستار زنانە

شەدەت şedet شەدەد، ئەرەوییە [ف] شدت، عربی است

شەدەد şeded شەدەت [ف] شدت

شەڕ şer̂ مرافە [ف] جنگ

شەرا şera ۱) شرا «تاشەرائ مەرگ دالێ» ۲) سەوین، تاوێشتْ خوەر [ف] ۱) تا سرحد... ۲) گرمای آفتزا

شەڕاشوو şer̂aşû شەڕئاشوو [ف] شرور، جنگ طلب

شەڕانچوو şer̂ançû شەڕانشوو [ف] شرور، جنگ طلب

شەڕانشوو şer̂anşû شەڕانچوو [ف] جنگ طلب

شەڕانی şer̂anî پرشنگ [ف] جنگ طلب

شەراو şeraw شراو [ف] شراب

شەراوخانە şerawxane شرابخانە [ف] میکدە

شەراوخوەر şeraw xwer شراوخوەر [ف] شرابخوارە

شەراوخوەری şerawxwerî شراوخوەری [ف] ظرف شراب خوری

شەراوفرووش şeraw firûş شراوفرووش [ف] کسی کە فروشندە شراب است

شەراوی şerawî شراوی [ف] برنگ شرابی

شەربە şerbe شەروە [ف] ظرفی سفالی

شەربەت şerbet شەروەت [ف] شربت

شەربەتاو şerbetaw شەربەت [ف] شربت

شەربەتخوەری şerbet xwerî شەروەتخوەری [ف] ظرف شربت خوری

شەربەت ساز şerbet saz شەروەت ساز [ف] شربت ساز

شەربەت فرووش şerbet firûş شەروەت فرووش [ف] شربت فروش

شەرپەن şerpen ۱) وەرەلا ۲) گووزە کردن و دەر چین [ف] ۱) لاابالی ۲) مذبوحانە گریختن

شەرپەن کردن şerpen kirdin گووزە کردن و دەر چین [ف] زبونانە و مذبوحانە گریختن

شەرپەنی şerpenî وەرەلایی، دەفن برین [ف] لاابالی و الواطی

شەرت şert ۱) گرەو ۲) پەیمان ۳) بائیسە [ف] ۱) شرط بندی ۲) پیمان، عهد ۳) لازم، ضروری

شەرت بوو şert bû ئاد بوو [ف] پیمان باشد، شرط باشد کە...

شەرتْ شرووت şerti şirût گرەو کردن، ئەرەوییە [ف] شرط و قید

شەرتْشوان şerti şuwan لە بیسْ گاقوور تا بیسْ ماڵەژێر [ف] از بیستم مرداد تا بیستم شهریور کە رمە داران قرارداد خود را با چوپانان می‌بندند، ماە شهریور

شەرتوو şertû شەرت بوو [ف] شرط باشد کە...

شەرت وشرووت şert û şirût گرەو کردن، ئەرەوییە [ف] شرط و قرار

شەرت وقەرار şert û qerar شەرت وشرووت، ئەرەوییە [ف] شرط و قرار

شەرتە şerte ۱) بائیسەس «کوڕْ خاسێگ بوودن شەرتە» ۲) شەرتوو [ف] ۱) لازم است ۲) شرط باشد کە ...

شەرد şerd شەرت [ف] شرط

شەردە şerde بارهاوردن وە رێ دین [ف] طبق شرع تربیت کردن

شەڕفرووتن şer̂ firûtin شەڕفرووشان [ف] ستیزە جویی کردن، بهانە گرفتن

شەڕفرووش şer̂firûş پرشنْگ [ف] ستیزەجو

شەڕفرووشان şer̂ firûşan شەڕ فرووتن [ف] ستیزە جویی کردن

شەڕ فرووشتن şer̂ firûştin شەڕ فرووشان [ف] ستیزە جویی کردن

شەڕ کردن şer̂ kirdin مرافە کردن [ف] جنگ کردن

شەڕ کەر şer̂ ker جەنگ کەر [ف] جنگاور

شەڕگە şer̂ge گەمەیگە [ف] بازیی شبیە بیس‌بال

شەرم şerm ۱) شۆرەئی ۲) شەرمە ۳) حەیا [ف] ۱) عیب و عار ۲) شرمگاە ۳) شرم و حیا

شەرمدار şerm dar سجا [ف] آبرومند

شەرمسار şermsar خەجاڵەت [ف] شرمسار

شەرم شکانن şerm şikanin لە رۆدەربایس دەر چین [ف] از خجالت بیرون آمدن

شەرمنە şermine شەرمەندە [ف] شرمندە

شەرموو şermû کەم رۆڕەگا [ف] خجالتی

شەرمە şerme شەرمگا [ف] شرمگاە

شەرمەزار şermezar شەرمەسار [ف] شرمسار

شەرمەزاری şermezarî شەرمەساری [ف] شرمساری

شەرمەزووری şer̂mezûrî شەرمەشووری ف ستیزه جویی

شەرمەسار şermesar شەرمەزار ف شرمسار

شەرمەسار بۆن şermesar bün خەجاڵەت بۆن ف شرم سار شدن

شەرمەساری şermesarî شەرمەزاری ف شرمساری

شەڕمەشووری şer̂meşûrî شەڕمەزووری ف ستیزه جویی

شەڕمەگەڕی şer̂megerî شەڕمەشووری ف ستیزه جویی

شەرمەندە şermende شەرمەنە ف شرمنده

شەرمەنە şermene شەرمەندە ف شرمنده

شەرواڵ şerwaľ پاپووش ف شلوار

شەروە şerwe بنووڕە شەربە ف فنجان، لیوان، نگا **شەربە** و ترکیباتش

شەروەتی şerwetî ١) ناوێکە ژنانە ٢) چەرمێ «ل» ف ١) نامی زنانه ٢) سفید

شەڕ وە زوور şer̂ we zûr دوڕ ف مستبد، قلدر

شەڕ وە زووری şer̂ we zûrî شەڕمەشووری ف ستیزه جویی

شەروێنە şerwêne دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

شەڕەتووپ şer̂etûp شەڕگە ف بازیی شبیه بیس‌بال

شەڕەزۆل şer̂ezül کۆیەیگە لە ئەێوان ف کوهی در شهر ایوانغرب

شەڕەژن şer̂ejin جەنگْ ژنانە ف دعوای زنانه

شەرەف şeref ئرز، ئەرەوییە ف شرف

شەریف şerîf نەجیم، ئەرەوییە ف شریف

شەریف‌ئاباد şerîf abad دیەکەێگە لە کەنۆلە ف روستایی در کندوله

شەریک şerîk ١) هاوسەر، ژن ٢) شیەریک ف ١) دوست، همسر ٢) شریک در سرمایه

شەریکە دز şerîke diz شیەریکە دز ف دزد افشار

شەریکی şerîkî شیەریکی ف شراکتی

شەس şes ١) ژمارەێ شەس ٢) یەێهووش «شەسم ئاگا بی...» ٣) شەسە ٤) کلْگ کەڵە، بنووڕە سپیە کوژە ف ١) شماره شصت ٢) هوش، آگاهی ٣) موسم بارانهای بهاری ٤) نگا **سپیەکوژە**

شەس‌بێدار şes bêdar وریا ف هوشیار

شەسپەڕ şesper̂ گیائێگە چۆ شەودەر ف گیاهی شبیه شبدر خودرو

شەست şest بنووڕە شەس ف نگا **شەس**

شەستم şestim شەسم ف شصتم

شەستمین şestimîn شەستم ف شصتمین

شەستیر şestîr دەسرێژ ف مسلسل

شەسم şesim شەستم ف شصتم

شەسە şese شەسەوار، بەختەواران ف بارانی که در اوایل خرداد می‌بارد

شەسەوار şesewar بنووڕە شەسە ف نگا **شەسە**

شەش şeş ژمارەێ شەش ف شش، عدد شش

شەشان şeşan شەش گلە ف شش عدد، شش تا

شەشپالۆ şeşpalü شەش چۆز ف شش گوشه

شەشپەڕ şeşper̂ شەسپەڕ ف شبدر خودرو

شەشپەلْگ şeş pelig ١) لاناوە لە فرە «ئەسرْ شەش پەلْگ» ٢) گیسْ فرەوان ف ١) کنایه از زیاد گریستن ٢) گیسوان پـُر پشت

شەشپەلی şeş pelî شەش پەلْگ ف نگا **شەش پەلْگ**

شەشخان şeşxan جوورێ تفەنگە ف نوعی تفنگ

شەشخانە şeşxane شەش چۆز ف شش گوشه

شەشدانگ şeşdanĝ ١) تێار، ئامادە ٢) گشتی، وە کولی ف ١) کنایه از آماده وقبراق ٢) ششدانگ ملک

شەش سۆک şeş sük شەش گووشە ف شش گوشه

شەشسەد şeşsed ژمارەێ پانسەد وسەد ف ششصد

شەش کلْک şeş kilik ئەو کەسە کْ شەش کلْک دێرێد ف کسی که انگشت اضافه دارد

شەشگووشە şeş gûşe شەش سۆک ف شش گوشه

شەشڵە şeşľe لە چووارم تا شانزەهەمْ وەفرانوار ف از چهارم تا شانزدهم بهمن

شەشم şeşim دۆیاێ پەنجم ف ششم

شەشمین şeşimîn شەشم ف ششمین

شەش‌مەتەقەڵ şeş meteqeľ تەقەڵ گەورا وناڕیک ف دوختن با فاصله و ناریک

شەش وی şeş wî دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

شەشەرێ şeşer̂ê دیەکەێگەلە دێرە ف روستایی در دیره

شەشەداڵوو şeşe daĺû چلەیٚ زمسان «ل» ف چلەی زمستان

شەش یەک şeş yek لە شەش بەش یەیٚ بەش ف یک ششم، یک سهم از شش سهم

شەش یەکی şeş yekî شەش یەک ف یک ششم، یک سهم از شش سهم

شەفا şefa دەرمان ف شفا، نگا **شفا** و ترکیباتش

شەفتالو şeftalü جووریٚ هەلۆیە ف نوعی هلو

شەفەق şefeq گوڵ سوو ف شفق، صبح زود

شەفەق نەمایٚ تاڕ şefeq nemaê tar̂ لاناوە لە گوڵ سوو ف کنایه از شفق، صبح زود

شەق şeq ١) شەخ ٢) دەس وەشانن «شەقەزیلە» ٣) ناو ڕاس «شەقْ نیمەڕوو» ٤) سفت و سەخت «کەلە شەق» ف ١) ترک، شکاف ٢) صدای سیلی زدن ٣) وسط ٤) سخت و سفت

شەقارتە şeqarte شەخارتە ف کبریت

شەقاق şeqaq شۆقاق، شەقْ قاق، شەقْ وشک ف بیماری ترک سم در چهارپایان، ترک خشک

شەقاڵ şeqaĺ ١) جووریٚ بلاڵۆکە ٢) شەنقاڵ ف ١) نوعی گیلاس وحشی ٢) بره احشام که در همان روز تولد جثه بزرگی داشته باشد

شەقانن şeqanin شاقانن ف آواز کبک و مرغ پس از تخم گذاری

شەقانە şeqane شەقانە و مەردانە ف مردانه، لوتی وار

شەقانە ومەردانە şeqane û merdane مەردانە ف مردانه، لوتی وار

شەق بردن şeq birdin ١) لە خوسە تەرەکیان ٢) تەرکیان ف ١) از غـصـه ترکیدن ٢) ترک برداشتن

شەق خواردن şeq xwardin فاق هێز دان ف ترک بر داشتن

شەقدان şeq dan لەت کردن ف شقه کردن

شەقرەک şeqrek شەخرەک ف وسیلەای برای حمل کردن غلات درو شده که از دو قسمت به شکل پله اما کوچکتر درست شده که بوسیله رسنی بهم متـصل است و قابل حمل با دوش است

شەقشەق şeq şeq تەرەک تەرەک ف ترک ترک، شکافته

شەقشەقی şeq şeqî لاناوە لە توڕە ف عصبی، ناراحت، اخمو

شەق کردن şeq kirdin ١) تەرەکانن ٢) دۆ بەش کردن ف ١) ترکاندن ٢) دو نیم کردن

شەقڵ şeqĺ ١) شاق، مۆهرْخەرمان ٢) مۆهر ٣) دیەکە یٚگە لە مەسۆری ف ١) مهر خرمن کوبی ٢) مُهر ٣) روستایی در بخش منـصوری

شەقڵ شکانن şeqĺ şikanin ١) لاناوەلە وەرجلە دیگران دەسپێکردن ٢) موور لە سەر چشتیٚ لاوردن ٣) لاناوە لە شەقڵ گوونا شکانن ف ١) کنایه از قبل از دیگران شروع کردن ٢) مُهر از سر چیزی برداشتن ٣) افتتاح کردن

شەقڵ کردن şeqĺ kirdin موور وموۆم کردن ف مُهر وموم کردن

شەقڵ کەڵام şeqĺî keĺam قسیەیٚ با سەنەد ف سخن مستدل و مستند

شەقڵە şeqĺe بنووڕە شەقڵ ف نگا **شەقڵ**

شەق وشووق şeq û şûq شەقە شەقە ف صدای پیا پی

شەق وهڕ şeq û hir̂ گارەگار ف صدای خواندن کبک و مرغ پس از تخمگذاری

شەقە şeqe ١) لەتە ٢) دەنگْ فرینْ باڵدار ٣) لەتەیٚ گووشت ٤) دەنگْ قەڵماسنگ ٥) شەقەزیلە ٦) دەنگْ تەقین ف ١) شکافتن، لتەکردن ٢) صدای بال پرنده هنگام پرواز ٣) شقه گوشت ٤) صدای فلاخن ٥) سیلی ٦) صدای ترکیدن

شەقە داس şeqe das هەنهەنْ درەو کردن ف موسم درو کردن گندم وجو که به اصطلاح غلات خشکیده شده‌اند و صدای آن در اثر تماس با داس می‌آید که نشانه خشک شدن ساقه است

شەقەزیلە şeqezîle چەپاڵە، زیلە ف سیلی

شەقەشەق şeqe şeq دەنگْ باڵ لە هەیٚنْ فرین ف صدای بال پرندگان در هنگام پریدن

شەقەکردن şeqe kirdin ١) لەتکردن ٢) دەنگْ قەڵماسنگ ف ١) شقه کردن ٢) صدای فلاخن خوب بافته شده

شەقەگوڵ şeqe gwiĺ گیایٚگە چۆ خوەشیر ف گیاهی شبیه «خوەشیر»

شەقەیٚ باڵ şeqeŷ baĺ دەنگْ فرینْ کەوک و … ف صدای بال پرندگان هنگام پریدن، بویژه کبک

شەقەێ خەنە şeqeŷ xene دەنگْ خەنین ف صدای خندیدن

شەقی şeqî شەق برد ف ترکید، شکاف برداشت

شەک şek ١) شک، گومان ٢) کاوڕ دۆ ساڵە ف ١) شک، تردید ٢) شاک، گوسفند دوساله

شەکانن şekanin وە قایم تەکان دان، لە لاتین (shake) ئۆشن ف محکم تکان دادن، در لاتین (shake) به معنی تکان دادن است

شەکدار şekdar دۆگۆمان ف شک داشتن

شەکرووک şekrûk شەکەرووکە ف نگا **شەکەرووکە**

شەک وەرەن şek weren شەکە نێر ف شاک نر برای جفت گیری

شەکەت şeket شەیت، وڵەکەت ف خسته

شەکەت بۆن şeket bün ١) ئاس بۆن ٢) وڵەکەت بۆن ف ١) بیزار شدن ٢) خسته شدن

شەکەت کردن şeket kirdin وڵەکەت کردن ف خسته کردن

شەکەتۆکان şeke tükan ١) وەرەن شەکەێگ تازە گەورا بۆیە و ملی ملی کەێد ٢) لاناوە لە جاێڵ ف ١) گوسفند نری که تازه بالغ شده و به جنگ با شاک اصلی گله می پردازد ٢) کنایه از جاهل تازه‌کار

شەکەتی şeketî میەنێ بۆن ف خستگی

شەکەتی خسن şeketî xisin ١) شەکەتی دەر کردن ٢) مامر هناێ درێژ کیشێد و باڵ شوورەو کەێد ئۆشن شەکەتی خەێد و باوەڕ مەردم یەسە کْ مێمانْ لە ڕێ دۆر تیەێد ف ١) خستگی در کردن ٢) مرغ خانگی هنگامی که دراز می کشد و بالهایش را پهن می‌کند این واژه را بکار می‌برند و باور مردم بر این است که مهمان از راه دور می‌آید

شەکەتی دەر کردن şeketî der kirdin شەکەتی خسن ف رفع خستگی، خستگی در کردن

شەکەر şeker ١) ناوێگە ژنانە ٢) شیرەێ چۆنەر کْ لە کارخانە بوودە شەکەر ف ١) نامی زنانه ٢) شکر

شەکەراو şekeraw ١) شەکەر وئاو ٢) بەێنْ دۆ کەس خراو بۆن ٣) دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف ١) محلول شکر و آب ٢) میانه دو کس شکراب شدن ٣) روستایی در کنگاور

شەکەرْ بانْ بنجگ şekeri bani bincig لاناوە لە گۆ سەگ ف کنایه از مدفوع سگ

شەکەر خواردن şeker xwardin غەڵەت کردن، لە ڕەدْ جوواو کەسێگ ئۆشن «فلانی شەکەر خواردێە لێوا وەتێە» ف در رد گفتار کسی گویند، کنایه از غلط کردن

شەکەرخەن şekerxen خەنەێ خوەش ف شکرخند

شەکەرووک şekerûk ١) شەکەرە ٢) بنووڕە کڵکڵە ف ١) حلقه‌های بندی سیاه‌چادر ٢) نگا **کڵکڵە**

شەکەرووکە şekerûke ١) قەنشەکەرووک، گیاێگە خۆراکی ٢) گیاێگە ک لە کەرتەشی خوەێد ف ١) گیاهی خوراکی ٢) گیاهی که از میزبان خود «کەرتەشی» استفاده می‌کند، گیاه انگل

شەکەرە şekere شەکەرووک ف حلقه‌های سیاه‌چادر

شەکەری şekerî شەکەرووکە ف نگا **شەکەرووکە**

شەکەشەک şeke şek شاکەشاک ف خسته‌راه‌رفتن

شەکەڵ şekeĺ شاکەڵ، ژن وە زوور ف زن ذلیل

شەکەنێر şekenêr شەک وەرەن ف نگا **شەک وەرەن**

شەل şel لەنگ ف لنگ، شل

شەلاخ şelax ئەربە، قەمچی ف شلاق

شەلاخدان şelax dan ئەربە دان ف شلاق زدن

شەلاخ کاری şelax karî قەمچی دان ف شلاق کاری کردن

شەلاخە şelaxe لاترازە دان ف شلاقه زدن

شەلاق şelaq شەلاخ ف نگا **شەلاخ** و ترکیباتش

شەلاڵ şeĺaĺ شلاڵ ف نرم و صاف

شەلان şelan لەنگین ف لنگان لنگان

شەلانە şelane چۆ شەل ڕێ کردن ف مانند لنگ راه رفتن

شەلْباڵ şeli baĺ باڵ وباهوو ف درازای کتف وساعد

شەل بۆن şel bün لەنگ بۆن ف لنگ شدن

شەلْپەل şelipel ١) لەنگ ٢) شەتْپەل ف ١) لنگ، چلاق ٢) نگا **شەتْپەل**

شەڵت şeĺt ١) شەلت ٢) تۆل ف ١) چوب بلند و باریکی که با آن پشم را حلاجی می‌کنند ٢) نو نهال، نهال تازه کاشته

شەڵتان şeĺtan ١) یەێ سەرشان گەنم یا جۆیە ٢) سەروار ف ١) باری که بتوان به راحتی آنرا با دوش حمل کرد ٢) بار اضافه که از تریلی بیرون است وآنرا چپ و راست می‌چینند تا نیافتد

شەڵتدان şeĺt dan شیکردنەوەێ خوری وە تۆل ف حلاجی

کردن پشم با چوب

شەڵتوک şeĺtük چەڵتوک ف شلتوک

شەڵتووقە şeĺtûqe بنووڕە زڵتووقە ف نگا **زڵتووقە**

شەڵتە şeĺte ۱) بنووڕە شەڵتان ۲) شمڕ ۳) خوەش تەرز « شەڵتەکوڕ» ٤) شەختە ف ۱) نگا **شەڵتان** ۲) شلاق ۳) رعنا ، خوش اندام ٤) نگا **شەختە**

شەڵتەشمڕ şeĺte şimir̂ قەمچی دریژ و باریک ف شلاق بلند و باریک

شەڵتەک şeĺtek شەتەک، جەڕانن و سفت بەسانْ شەڵتان ف سفت ومحکم بستن دستەهای درو شدەی غلات

شەڵتەکوڕ şeĺtekwir̂ کوڕْ خوەش تراش، نووهاڵ ف پسر رعنا و خوش تراش، نوجوان

شەڵْ شێت şeli şêt شێتْ پەتەری ف دیوانە وچلاق

شەلغەم şelx́em شەلەم ف شلغم

شەلکردن şel kirdin لەنگ کردن ف لنگ کردن، چلاق کردن

شەلْکوت şelikwit شەتْ پەل ف نگا **شەلْپەت**

شەلگە şelge نەخوەشی ئاژەڵ ف بیماری ستوران

شەلْم şelim لەنگم، مْ شەلْم ف لنگ هستم

شەڵمان şeĺman شەڵمانە ف تیرآهن

شەڵمانە şeĺmane شەڵمان ف تیرآهن

شەلْم کوورم şelim kûrim گەمەێگە منالانە «شەلْم کوورم گامێشم- هەر کە بۆنم مەکوشم» ف بازیی کودکانە

شەلمەکووری şelmekûrî تەڵ پاکوتان ف کنایە از بدون هدف گام برداشتن

شەل وپەت şel û pet شەلْ پەت ف نگا **شەلْپەت**

شەل وشێت şel û şêt شەلْ شێت ف دیوانە وچلاق

شەلە şele ۱) دیەکەێگەلە کووزران ۲) شەلەزەرد ف ۱) روستایی در کوزران ۲) پرندەای است

شەلەتان şeletan چەتۆن ف گستاخ، پر رو

شەلەزەرد şelezerd شەلە، باڵەندەێگە ف پرندەای است

شەلەشەل şeleşel لەنگەلەنگ ف لنگان لنگان

شەلەک şelek مامراوی ف چلنگر

شەلەکوش şelekwiş دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

شەلەکینە şelekîne جووریَ کولێرەس کْ لە ناو رۆن برشنەێ ف نوعی گردەنان کە در روغن سرخ کنند

شەلەم şelem شەلغەم، لە سمنانی (şelom شەلۆم) ئۆشن ف شلغم، در سمنانی (şelom شلوم) گویند

شەلەم دەر هۆڕووش şelem der hor̂ûş کارْ گووتەرەی ف کار بی سر و تە و الکی

شەلەم زگ şelem zig گییە قەۆ ف شکم گندە

شەلەم شرتی şelem şirtî هەوچی ف هوچی، پُر هیاهو

شەلەم شوورِوا şelem şûrwa قەڕقاتی ف درهم و بر هم

شەلەمە şeleme بەشێگە لە سییەماڵ ف ضلع مثلثی سیاه چادر

شەلی şelî لەنگی ف شلی، لنگی، چلاقی

شەلیتە şelîte دەمەوەر، لە سەکزی «شەلیتە» و لە ئەرەوی «شەل» ئۆشن ف سلیتە، در سکزی «شَلیتە» و در عربی «شَل» گویند

شەلین şelîn لەنگیان ف لنگیدن

شەم şem ۱) مووم ۲) پاشگرْ ماناس «یەیشەم» ف ۱) شمع ۲) پسوند معنایی

شەماڵ şemaĺ زێژْ زەلان ف باد شمالی، نگا **شماڵ**

شەماڵبەش şemaĺbeş ئەو زەوٖیەیلْ کشت و کاڵە ک رۆ ئەو شەماڵە ف آن دستە از زمینهای کشاورزی کە رو بە شمال تقسیم شدەاند

شەماڵ بەن وەبەن şemaĺ ben we ben ۱) دۆیەتێگ کْ لە هووزێگ تر بخوازنەێ و بنچینەێگ لە ماڵ خەسوران نێاشتوو ۲) یەێ قڵاْ چل قڵا کردن ۳) وە رۆ قسیەێ کەسێگ کەسێ تر ناسین ف ۱) دختری را از ایل دیگری بە زنی گرفتن کە درایل جدید چندان ریشەای ندارد ۲) یک کلاغ چهل کلاغ کردن ۳) از روی سخن کسی؛ کسی دیگر را شناختن

شەماڵ پا şemaĺ pa خوەشرکاو ف چهارپای تندرو

شەمامە şemame شمامە ف دستنبو

شەمامە وخاڵخاڵ şemame û xaĺxaĺ ماڵخاڵوو ف حشرە کفشدوزک

شەمچە şemçe چمچە ف کفگیر

شەمدان şemdan جی شەم ف شمعدان

شەمدانی şemdanî گوڵێگە ف گل شمعدانی

شەمس şems ۱) رەژەن، لەکرمانی «شەمس» ئۆشن ۲) رەوادیائێگە لە تەڵەسم ف ۱) شانس، در کرمانی نیز «شَمس

» گویند ٢) زیارتگاهی در روستای طلسم

شەمسی şemsî ١) ئەلابەختەکی ٢) ناوێگە ژنانە [ف] ١) الله بختکی، شانسی ٢) نامی زنانە

شەمشەمەکوورە şemşemekûre شەمشەمەکوورە ک، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شەمشەمە، شەمەلە، شەمەلەکۆرە، چەکچەکی، چەکچەکیلە، قەڕناقووچ، قەڕناقووچە» ئۆشن [ف] شب‌پره، در دیگر گویشهای کردی «شەمشەمە، شەمەلە، شەمەلەکۆرە، چەکچەکی، چەکچەکیلە، قەڕناقووچ، قەڕنا قووچە» گویند

شەمشەمەکوورەک şemşemekûrek شەمشەمەکوورە [ف] نگا **شەمشەمەکوورە**

شەمشێر şemşêr شمشێر [ف] شمشیر

شەمشێربالْ şemşêrbal̂ باڵخەنجەرە [ف] پرستو

شەمشێرْ زاخ دریائ şemşêri zax diryaê لاناوە لە زاتدار و تێخەدار [ف] کنایە از شجاع و تیغەدار

شەمقار şemqar جووریٚ قوشە [ف] نگا **شەنقار**

شەمڵ şeml̂ شەمڵە «وەختیٚ باێد شەمڵە مەجاێد– وەختیٚ ناێد فیکنێد و واێد» لە تۆرکەمەنی «شەملە » وە پژنگ ئۆشن [ف] هر چیزی کە بتوان خود را در آن پیچید، پوشش، در ترکمنی «شَملە» بە کمربند گویند

شەمڵە şeml̂e بنوورە شەمڵ [ف] نگا **شەمڵ**

شەمووتەر şemûter مەشخەڵ [ف] مشعل

شەمە şeme دۆیائ جمە [ف] شنبە

شەمەندەفەر şemendefer چەمەندەفەر، بنچینەیٚ وشە فەرانسەیە [ف] ترن، قطار، اصل واژە فرانسوی است

شەمی şemî سووکەناو شەمسلا [ف] مخفف شمس‌الله

شەن şen ١) دارْ چوار چنگیٚ کْ خەرمان وە پیٚ وا دەن، لە کرمانی «ئوشین» ئۆشن ٢) شەن کردن [ف] ١) چنگکی کە با آن خرمن را بوجاری کنند، در کرمانی «ئوشین» گویند ٢) خرمن بە باد دادن

شەنقاڕ şenqar̂ شەمقار، لە تۆرکەمەنی «شونگقار» ئۆشن [ف] نوعی باز، سنقر، در ترکمنی «شونگقار» گویند

شەنقاڵ şenqal̂ بنوورە شەقاڵ [ف] نگا **شەقاڵ**

شەنکار şenkar شەنێار [ف] کسی کە در خرمن بە باد دادن ماهر است

شەن کردن şen kirdin شەنێاری [ف] خرمن بە باد دادن

شەنکەر şenker شەنێار [ف] کسی کە خرمن بە باد می‌دهد

شەنگ şenĝ ١) گولە ٢) شووخ [ف] ١) فشنگ ٢) شوخ و شنگ

شەنگکیش şenĝ kîş بەشێگە لە تفەنگ [ف] گلنگدن تفنگ

شەنگووڵ şengûl̂ شا، خوەشاڵ [ف] شاد، شنگول

شەنە şene خەرمانْ نەکوتیائ [ف] خرمن درو شدە ونکوبیدە شدە

شەنەپا şene pa زابتْ خان کْ بیٚ وەتەیٚ ئەڤ کەس نیەتۆیەنێد خەرمان شەن بکەێد [ف] مامورخان یا مالک کە بی اجازە او کسی حق شن کردن و بوجاری خرمن را نداشتە است

شەنەڕیٚ şenerê̂ چەپی چەواشە قسە کردن [ف] کسی کە در گفتارش مرتب اشتباە می‌کند

شەنەوانە şenewane زەڤ هاماری لە ئاسوویٚ کۆیە [ف] زمین صاف قلە کوە

شەنی şenî ١) شەکان ٢) ئەێار، ئەێاری [ف] ١) تکان داد ٢) خود شیرین، چاپلوس

شەنیٚ şenê گولە خسن، ئاشتن «ل» [ف] انداختن، تیر اندازی کردن

شەنیا şenya شەکیا [ف] بشدت تکان خورد

شەنێار şeniêar شەنکار [ف] کسی کە در عمل شن کردن مهارت دارد

شەنیان şeniyan شەکیان [ف] جنبیدن، تکان خوردن

شەو şew زێڕْ بێان [ف] شب

شەڤ şeü کراس، لە سمنانی (şvî شڤی) ئۆشن و لە پەهلەوی (şepîk شەپیک) نۆسریاس کْ نوو تیکە بۆیە ١– بیٚ یەقە ٢– باڵکوڵ ٣ چەرمیٚ و سادە ٤– وشا و دریژ تا ژێرْ زرانی و چاوکیٚ لە ناوڕاسیٚ بۆیە و لە ئەوستا (wehomine وەهومنە) و (estire ئسترە) نۆسریاس و حکمەتْ هەر کامێان یەسە: ١– نوو تیکە بۆن: ئاماژە وە تەوەقەیلْ نووگانەیٚ دنیایٚ دەرۆن یانیٚ «دنیا، تەن، سقان، گیان، پەێکەر، توش (وژدان و دین) بوی (ئدراک) رەوان، فەرەوەهەر» ٢– چەرمیٚ وسادە و وشا: ئاماژە وە یەکْ ئنسان دڵ خوەیٚ لە هەرچی ناپاکیە پاک و سادە و نۆرانی بکەێد ئەڕایٚ رەحمەتْ خودا ٣– بیٚ یەقە: ئاماژە وە یەکْ ئنسان وە هەرچیٚ ماڵ دنیاییە چاکر بوو ٤– چاوکدار: ئاماژە وە یەکْ ئنسان پەردەیٚ نەفامی بدڕێد و لە ژێر سایٚ نەزانی نەژیەێد [ف] پیراهن، در سمنانی (şvî شوی) و

در پهلوی (şepîk شپیک) نوشته شده که پیراهنی بوده نه تیکه، بدون یقه و آستین کوتاه، سفید وساده وگشاد که تا زانو می‌رسیده و چاکی در وسط دارد که تا پایین سینه می‌رسد و در اوستا (wehomine وهومنه) و (estire استره) نوشته شده که حکمت هر کدام چنین است: ۱- نه تیکه بودن: اشاره به مراتب نه گانه عالم وجود یعنی «گیتی، تن، استخوان، جان، پیکر، توش (وجدان ودین) بوی (ادراک)، روان، فروهر ۲- سفید و ساده و گشاد : اشاره به اینکه انسان قلب خود را از هر گونه آلودگی پاک و ساده و نورانی نماید و برای تجلی رحمت خدا وسعت دهد ۳- بی یقه: اشاره به اینکه انسان در این جهان قید هوی و هوس را از گردن خود دور کند ٤- چاکدار: اشاره به اینکه انسان پرده‌های اوهام را پاره کند و زیر حجاب نادانی و تیرگی نماند

شەوا بۆن şewa bün شەوەو بۆن ف فرا رسیدن شب

شەواخون şewaxwin ۱) گوڵ سوو ۲) شەوەخون ف ۱) صبح خیلی زود ۲) شبیخون

شەوار şewar شەوان ف شبها، درازای شب

شەوارە şeware شەورەم، وە دەمْ خەوا هەڵسان و کارێگ کردن ف در خواب و بیداری راه رفتن یا کاری انجام دادن

شەوارە کردن şeware kirdin بنوورە شەوارە ف نگا **شەوارە**

شەواژوو şewajû ئاژوودان، شەوچرە ف چرانیدن گله در شب

شەواک şewak رەشْگ ف تور کاەکشی

شەواڵ şewaĺ پاپووش ف شلوار

شەواڵ پلێت şewaĺ piĺêt ۱) لاناوە لە عاشق ۲) گەنە کار ف ۱) کنایە از عاشق ۲) بدکارە

شەواڵ پلێتی şewaĺ piĺêtî شەواڵ پێسی ف بد کارەگی

شەواڵ پێس şewaĺ pês گەنەکار ف بدکارە

شەواڵ کەنْگ şewaĺ kenig شەواڵە کووڵە ف گیاهی مسهل

شەواڵەکووڵە şewaĺe kûĺe شەواڵ کەنْگ «گ» ف گیاه مسهل

شەوان şewan شەوار ف شبها و درازای شب

شەوانە şewane وە شەو، لە شەو ف شبانە

شەواو şewaw دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

شەوا هاتن şewa hatin رووژ تەمام بۆن ف شب فرا رسیدن

شەوبوو şewbû گوڵێگە ف گل شب بو

شەوپاتە şewpate شەوپەتْگ، خۆراکێگ ک شەو نەنەێ دار ئرای بەێانی و فرە بکوڵیەێد و پەتْگ پەتْگەو بوو ف غذایی که شب برای فردا بار گذارند و زیادی پخته شود

شەوپەتْگ şewpetig بنوورە شەوپاتە ف نگا **شەوپاتە**

شەوجمانە şew cimane خواردەمەنییگ کْ لەشەو جمە وە یادْ مردێ خوەن یا بەخشن ف غذایی که شب جمعه درست کرده به یاد درگذشته می‌خورند یا می‌بخشند و فاتحه می‌دهند

شەوچرا şewçira چرائ شەو ف شبچراغ

شەوچەرە şewçere ۱) شەواژوو ۲) خواردەمەنی شەوانە، لە سمنانی و سەکزی «شەوچرە» ئۆشن ف ۱) نگا **شەواژوو** ۲) آجیل و غیره که در شب هنگام گفتگو و... خورند، در سمنانی و سکزی «شوچره» گویند

شەوچەپکەن şeü çepken دڵنگْ خەو ژنانە ف لباس خواب زنانه

شەودەر şewder گیاێگە ف شبدر

شەودێز şewdêz ۱) ئەسپْ سییە ۲) کیەنییگە لە تاق وەسان ۳) ئەسپْ خەسرەوپەروێز ف ۱) اسب سیاه رنگ ۲) چشمه‌ای در تاق‌وەسان ۳) اسب خسرو پرویز ساسانی

شەور şewr مەشۆرەت، ئەرەوییە ف مشورت، عربی است

شەورْگە şewrige جی بەێشەرات کردن ف مجلس، محل شور

شەور وبەێن şewr û beŷn بەێشەرات ف مشورت و گفتمان

شەورەو şew r̂ew وە شەوانە رێ کردن ف شبرو

شەورەوی şewr̂ewî زگیشێ لە شەو ف بیرون روی در شب

شەوزەردە şeüzerde مەلەوەرێگە ف پرنده‌ای به اندازه گنجشک و زرد رنگ است

شەو ستارە şew sitare شەو هەسارە، ئاوێگ ک شەو تا شەوەکی لە کۆنە بـویە و سەرد و گەوارا سە ف آبی که یک شب در مشک بماند و فردا سرد و گوارا باشد

شەو سوو şew sû سوو ف فردای امشب

شەوشەمەکی şew şemekî جووری نێەت کردنە، بەسبار

کەسێگ ک تووایێ کارێگ بکەێد لە شەو شەمە چووده پشتْ سییەماڵ کەسێگ نێەت کەێدن ک ئەگەر چشتْ خاسێ بۆشن ئی کاره بکەم و گووش تەکنێد ئەگەر خاوەنماڵ لە هەێنْ قسیه چشتْ خاسێ وەت بێان چووده شوونْ کارەو ئەگەر چشتْ گەنێگ وەت لەو کاره بەتاڵەو بوو ف فالگوش ایستادن، اعتقادی است که کسی که می‌خواهد کاری انجام دهد و از آینده آن نا آگاه است در شب شنبه به پشت سیاه‌چادر کسی می‌رود و با خود نیت می‌کند اگر چنین سخنی در هنگام گفتارشان گفتند شگون دارد و اگر چنین شد با اطمینان بیشتری به دنبال آن کار می‌روند و اگر چنین نشد پشیمان می‌شوند

شەوق şewq ١) بریجە ٢) شایی کردن ٣) مەیل ف ١) تابش، تشعشع ٢) شادمانی کردن ٣) شوق، اشتیاق

شەوقدار şewq dar بریجە کەر ف مشعشع، تابان

شەوقدان şewq dan بریجْ هڕ ف تابش، تابیدن

شەوق کردن şewq kirdin خوەشی کردن ف کیف کردن

شەوکار şew kar کار لە شەو ف شبکار

شەوکاری şew karî کار لە شەوانە ف شبکاری

شەو کڵاو şew kiĺaw ١) جوورێ کڵاوه کْ ئۆشن هەر کەسێ بنەێده سەر خەێوەو بوو زێاتر لە ناو مەتەڵەیله ٢) کڵاوێگ کْ لە هەێنْ خەفتن نەنەێ سەر ف ١) کلاهی جادویی در داستانها که معتقند هر کسی آنرا بر سر گذارد از دیده پنهان می‌ماند ٢) کلاهی که در هنگام خواب بر سر گذارند

شەو کوور şewkûr کەسێ کْ لە شەو نیەوێنێد ف شبکور

شەوکووری şewkûrî نەخوەشیگە کْ لە شەو خاس نیەوێنن ف بیماری شبکوری

شەوگا şewga جی شەکەتی دەر کردنْ رییەن لە شەو ف محل استراحت گله در شب

شەوگار şewgar بنووڕە شەوار ف نگا **شەوار**

شەوگرتێ şew girtê لە شەو گیریان ف در تاریکی شب گیر کردن

شەوگەرد şewgerd کەسێ کْ لە شەوگەردێد ف شبگرد

شەوگیر şewgîr شەوگرتێ ف در تاریکی شب گیر کردن، محاصره شدن

شەو لەڕێ şew le rê̂ لاناوه لە ئایمْ سەنگین دەس ف کنایه از انسان تنبل و سنگین دست

شەولەش şew leş لاناوه لە بێزات و دیلْم ف کنایه از بی غیرت

شەو لە شوون şew le şûn لاناوه لە سەرشام ف هنگامه شب، پایان روز

شەو لەوەڕ şew lewer̂ شەواژوو ف چرانیدن گله در شب

شەومەلا şewmela بەخەڵ خەفی شەوانه ئەولْ ژن ف کنایه از همبستری شبانه با همسر، ملاقات شبانه

شەومەنه şewmene خواردەمەنی دۆیەشەوین، لە سەکزی «شەومەنده» ئۆشن ف غذای شب مانده، در سکزی «شَو مَنده» گویند

شەونشینی şew nişînî لە شەو دانشیتن و دەمە تەقە کردن ف شب نشینی

شەونم şewnim ئاونگ، ئانگوو، لە سمنانی «شونۆم» و لە سەکزی «شەونم» ئۆشن ف شبنم، در سمنانی «شونوم» و در سکزی «شَونم» گویند

شەونەخوسی şewnexusî شەونەخەفی «ل»، لە گیلەکی «نەخوستن» وە ماناێ نەخەفتنە ف شب بیداری، در گیلکی «نەخوستن» به معنی نخوابیدن است

شەو نەخەفتن şew nexeftin شەو وریاێ ف شب بیداری

شەونەخەفی şewnexefî شەو نەخەفتن ف شب بیداری

شەنەوانه şenewane تەختڵانی ئاسووێ کۆیە ف زمین صاف قله‌کوه

شەونێەمه şewniŷeme ١) لاناوەله خەفتن «شەو نێەمه نەکردمه» ٢) شەونێەمەێ، پەناگرتن ف ١) کنایه از خوابیدن در شب ٢) امید یک شب ماندن و استراحت کردن نزد کسی، بیتوته کردن

شەونێەمەگا şewniŷeme ga شەونێەمه ف محل بیتوته کردن

شەونێەمەێ şewniŷemeŷ شەونێەمه ف نگا **شەو نێەمه**

شەو و رووژ şew û r̂ûj ١) رووژ و شەو ٢) لاناوه لە فەرخ داشتن «بەێنێان شەو و رووژه» ف ١) شبانه روز ٢) کنایه از متفاوت بودن

شەوه şewe ١) شووێ ٢) رووژ نیه ٣) ساوڕ ٤) وشەێگ ئراێ وە کولانه کردنْ مامر و... ف ١) کابوس، بختک ٢) شب است ٣) شبح ٤) واژه راندن ماکیان به لانه در غروب

شەو هاتن şew hatin شەوا هاتن ف شب آمدن، هنگامه شب

شەوەخون şewexwin شەواخون ف شبیخون

شەوەخون دان şewexwin dan شەواخون دان ف شبیخون زدن

شەوەدین şewe dîn شووێ دین ف کابوس دیدن

شەوەزرەنگ şewe zirenĝ شەوەزەنگ ف شب دیجور

شەوەزەنگ şewe zenĝ شەوەزرەنگ ف شب‌دیجور

شەوەق şeweq ١) شەبەق ٢) بێان ف ١) بسیار سیاه ٢) شفق

شەوەکۆیە şewe küye شەواژوو «ل» ف چرانیدن گله در شب

شەوەکی şewekî بێان، پاشگرْ «کی» نیشانەیَ کەمی و بۆچگیە وەکوو «شێرەکە : شێرْ بۆچگ، شەوەکی : کورتە شەوار» ف بامداد، پسوند «کی» در بسیاری از واژەگان نشانە کمیت و همانندی است مانند «شێرەکە: مانند شیر ولی نه با آن هیبت و قدرت» واژەی «شەوەکی» یعنی اوایل روز که نمادی از شب در پیرامون خود دارد

شەوەکیان şewekiyan بێانان ف بامدادان

شەوەکیانە şewekiyane شەوەکیان ف بامدادان

شەوە گرتن şewe girtin شووێ گرتن ف دچار کابوس شدن

شەوە وەخت şewe wext شەو لێز گرتنْ مامرەیل ف هنگامە بە لانە رفتن ماکیان در شب

شەوەهەسارە şew hesare بنوورِە شەوستارە ف نگا **شەو ستارە**

شەوێ şewê ١) شەوە «ل» ٢) یەێ شەو ف ١) کابوس ٢) شبی، یک شب

شەوی şewî ١) بنوورِە شەۆ «گ» ٢) شەونم ف ١) نگا **شەۆ** ٢) شبنم

شەهر şehr شار ف شهر

شەهیت şehît ١) شەیت ٢) وڵەکەت ف ١) شهید ٢) بسیار خستە

شەهیت بۆن şehît bün ١) شەکەت بۆن ٢) کوشیاین ف ١) خستە شدن ٢) شهید شدن

شەهیت کردن şehît kirdin ١) شەکەت کردن ٢) کوشتن ف١) خستە کردن ٢) شهید کردن

شەهیت وشەکەت şehît û şeket فرە شەکەت ف بسیار خستە

شەهیت و وڵەکەت şehît û wiĺeket فرە شەکەت ف بسیار خستە

شەهید şehîd شەهیت ف نگا **شەهیت** و ترکیباتش

شەهین şehîn ناوێگە ژنانە ف نامی زنانە

شەیا şeŷa شەیدا «بۆشە شاپەروەر خوەێ نەکەێ شەیا – چمان لە دالگ مْ نەوْمە پەیا» (خانمەسۆر) ف شیدا

شەیپوور şeŷpûr̂ زوڕنا ف شیپور

شەیپوور ژەن şeŷpûr̂ jen زوڕناچی ف شیپور زن

شەیتان şeŷtan ١) هارۆ ٢) مەلەک تاوس ٣) لاناوە لە رۆدار ف ١) عنکبوت ٢) شیطان ٣) کنایه از پُر رو، گستاخ

شەیتان بازاڕ şeŷtan bazar̂ کۆیەێگە لە چەرداوڕ ف نام کوهی در چرداول

شەیتانپەرەس şeŷtan peres کاکەیی، ئیزەدی، ئی لاناوە وە هەڵە وە کاکەیی یا ئیزەدی ئۆشن چۆن ناوْ حەقیەتیان ئیزەدیە نە یەزیدی ف کنایه از ایزدی، این کنایه دیدگاهی مغرضانه است نسبت به این گروه زیرا اینان ایزدی هستند و به اشتباه یزیدی خوانده می‌شوند

شەیتانە şeŷtane داو هارۆ ف دام عنکبوت

شەیتانی şeŷtanî ١) کاکەئی ٢) خەو شاوانی ٣) چەتۆنی ف ١) ایزدی ٢) احتلام، خواب جنسی دیدن ٣) گستاخی کردن

شەیتانی بۆن şeŷtanî bün لە خەوا گان کردن ف خواب جنسی دیدن

شەیتانی‌کردن şeŷtanî kirdin چەتۆنی‌کردن ف شیطنت کردن

شەیدا şeŷda شەیا ف شیدا

شەیر şeŷr مەشۆرەت ف شور، مشورت، عربی است

شەیر وبەین şeŷr û beŷn شەور و بەێن ف توافق قبلی

شی şî ١) چی، چێ ٢) دیپەکەو کردن ٣) شەڵت دانْ خوری ف ١) رفت ٢) بیان کردن، حلاجی کردن ٣) حلاجی کردن پشم

شیا şya شایسە ف شایستە، روا

شیان şyan دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

شیانْگ şyanig بنوورِە پەڵووشە ف نگا **پەڵووشە**

شیپ şîp ۱) لێژی ۲) شیپانن ۳) سیس، بنوورە ماس مێز ف ۱) شیب ۲) صدای مادیان یا سیلاب ۳) نگا **ماسمێز**

شیپانن şîpanin ۱) هیلانن ۲) دەنگْ لافاو ف ۱) شیهه کشیدن ۲) صدای خروش سیلاب

شیپْ شاپ şîpi şap شیتْ شات ف کنایەاز کولیگری

شیپوور şîpûr̂ گرژەو بۊن ف خشمگین شدن

شیپووران şîpûr̂an خوڕیان ف غرش خشمآلود

شیپە şîpe بنوورە شیپانن ف نگا **شیپانن**

شێت şêt لێوە، پەتیارە ف دیوانه

شیتاڵ şîtaĺ شڕ، بڵنگ، لە سەکزی و کرمانی «شیت» ئۆشن ف پاره، کنهه و پاره، در سکزی و کرمانی «شیت» گویند

شیتاڵ بڕین şîtaĺ bir̂în دڵنگدڵنگ کردن ف پاره پاره کردن

شیتاڵ شیتاڵ şîtaĺ şîtaĺ دڵنگدڵنگ کردن، لە سەکزی « شیت شیت» ئۆشن ف پارەپارە کردن، در سکزی «شیت شیت» گویند

شێتانە şêtane لێوەئی ف دیوانەوار

شێت بۊن şêt bün لێوە بۊن ف دیوانه شدن

شێتْپەتەری şêti peterî پەتێارە، لێوە ف دیوانه

شێتخانە şêt xane لێوەخانە ف دیوانەخانه

شیتْ شات şîti şat شیپْ شاپ ف کولیگری

شێتکردن şêt kirdin لێوە کردن ف دیوانه کردن

شێتْ وێت şêti wêt شێت و وێت ف دیوانه سر

شێت و وێت şêt û wêt شێتْ وێت ف دیوانه سر

شێتەزا şêteza سەرشێت ف دیوانەسر

شێتەکوڕ şêtekwir̂ شێتەڵکوڕ ف شجاع و بی باک

شێتەڵکوڕ şêteĺkwir̂ شێتەکوڕ ف پسر شجاع و بی باک

شێتەیل şiteyl ۱) لێوەیل، کوومەڵ شێت ۲) دیەکە ێگە لە گیەڵان ف ۱) دیوانەها، مجنونها ۲) روستایی در گیلانغرب

شێتەیلْ کەمەرزەرد şiteyli kemerzerd دیەکەێگە لە شیان ف روستایی در شیان

شێتی şêtî لێوەگی ف دیوانگی

شێخ şêx مەلاێ ئەرەو ف شیخ

شێخحەسەن şêx hesen دیەکەێگە لە قڵاشاین ف نام روستایی در قلعەشاهین

شێخی şêxî دیەکەێگەلە مەسۆری ف روستایی دربخش منصوری

شیر şîr شیرْ خواردەمەنی ف شیر خوراکی

شێر şêr ۱) زێڕْ خەت ۲) شێرْ وێشە، لە پەهڵەوی (şêr شێر) ئۆسریاس ۳) شێرْ ئاو ٤) بەێت ف ۱) قسمت پشت سکه ۲) شیر درنده، در پهلوی (şêr شیر) نوشته شده ۳) شیر آب ٤) شعر، سروده

شیڕ şîr̂ ۱) تڕ ۲) دەنگْ دڕیانْ پارچە ف ۱) گوز، باد معده ۲) صدای پاره کردن پارچه

شێرا şêra ۱) بەێتئەڵوەس، شاێر ئۆش ۲) ئەمشێر، هەمشێر ف ۱) سراینده، شاعر ۲) آماده کار، کاندید، داوطلب

شیرا şîra ئاژەڵ شیر بێەر ف شیرده

شیراز şîraz ۱) شیرێژ ۲) شارێگەلە باشوورْ ئێران ف ۱) شیراز خوراکی ۲) شهر شیراز

شیرازە şîraze ۱) جوورێ بافینە لە قەڵماسنگ ۲) پەراوێز کردن گڵێم و قالی... ۳) پەڕاوێز ف ۱) نوعی بافتن در قلاب سنگ ویژه قسمت بندها که به ناوه متصل می‌شود ۲) سجاف گلیم وقالی و بافتنیهای دیگر ۳) حاشیه

شیرازەبەن şîraze ben پەڕاوێز، بنوورە شیرازە ف نگا **شیرازە**

شیرازە دان şîraze dan شیرازە ف نگا **شیرازە**

شێران şêran ۱) گەمەێگە، پۆلان ۲) ناوێگە کوڕانە ف ۱) بازیی که با سکه انجام می‌شود ۲) نامی مردانه

شیڕان şîr̂an ۱) ترانن ۲) قیژانن ف ۱) شیشکی ۲) جیغ و داد کردن

شێرانە şêrane چۆ شێر ف شیر آسا

شیراوشیر şîraw şîr شیرە وە شیرە ف زایمان به فاصله یک سال

شێراوەن şêrawen ۱) هووزێگن لە کورد ۲) دیەکە ێگە لە کرماشان ۳) دیەکەێگە لە ئیلام ٤) دیەکەێگە لە لوڕستان ف ۱) عشیرەای کُرد زبان ۲) روستایی در کرماشان ۳) روستایی در ایلام ٤) روستایی در لُرستان

شێرباوی şêrbawî ۱) ئەو کەسە ک شێر پەروەردەێ کردێە ۲) لاناوە لە بنایمێ ک لە بنەماڵەێ خاسێگ پەروەردە بۊیە «ژن بخواز شێرباوی- تا کوڕ بارێ یاڵ باوی» ف ۱) به مانند شیر یال وکوپال داشتن، کسی که شیر او را پرورش داده ۲) کنایه از کسی که در خانوادەای نامدار و جادار بزرگ شده

شیربردێ şîr birdê ١) بنووڕە سیەگوان ٢) گەنمێ کْ پڕ نەکردێە ف ١) نگا **سیەگوان** ٢) گندم لاغر

شیربرنج şîr birinc خواردەمەنییگ لە شیر وبرنج ف شیر برنج

شێر بۊن şêr bün ئەمشێر بۊن ف داوطلب شدن، غرّە شدن

شیرپاک şîr pak لاناوەلە بێگەزاڵ، شیردڵ پاک ف کنایە از درستکار

شیرپاکی şîr pakî راسی، درسی ف درستکاری

شیرپاڵن şîr paĺin شیرپاڵوو ف پارچە شیر پالا

شیرپاڵوو şîr paĺû شیرپاڵن ف پارچە شیر پالا

شێرپەنجە şêrpence سنان ف بیماری سرطان

شیرتەڕ şîr teȓ بنووڕە زێەک ف نگا **زێەک**

شیرتێن şîrtên شیرتیەن، مەڵەما ف ولرم

شیرتیەن şîrtyen مەڵەما ف ولرم

شیرخار şîr xar تڵف ف شیرخوار

شیرخواردن şîr xwardin خواردنْ شیر ف شیر خوردن

شیرخورشید şîrxwirşîd بنووڕە شیرقوتگە «ل» ف نگا **شیرقوتگە**

شیرخورشیلْک şîrxwirşîlik بنووڕە خوەشیر ف نگا **خوەشیر**

شیرخوەر şîr xwer تڵف ف شیرخوار

شیردار şîrdar شیرا ف شیردە

شیرْداڵگ şîri daĺig جوورێ سەوەنە ف سوگند بە شیر مادر

شیردان şîr dan شیرداین ف شیر دادن

شیرداین şîr dayn شیردان ف شیر دادن

شیرْدڵ پاک şîri diĺ pak ئائێمْ بێگەزاڵ، شیرْدڵ ساف ف انسان صاف و صادق

شیرْدڵ ساف şîri diĺ saf ئائێمْ بێگەزاڵ، شیرْدڵ پاک ف انسان صاف و صادق

شیردووش şîrdûş بنووڕە بەرێوان ف شیردوشی، نگا **بەرێوان**

شیردووشان şîr dûşan بەرێ کردن ف دوشیدن شیر

شیردووشی şîr dûşî شیر دوشین ف دوشیدن شیر

شیردووشین şîr dûşîn شیردووشی ف دوشیدن شیر

شێردەس şêr des ١) کەسێ کْ زەربْ دەسێ فرەس ٢) ئەو کەسە کْ دەسێ چۊ دەسْ شێر کەفتێە ف ١) کسی کە ضرب دست محکم دارد ٢) کسی کە دستش بسان دست شیر رو بە بیرون است

شێرزا şêr za ناوێگە کوڕانە ف شیرزاد، بچەشیر

شیرْزات şîri zat خاکەڕا، رژتارە ف سرشت، ذات

شیرقوتگە şîrqwitge شیرْخورشید، شیرکوتگە ف گیاهی است

شێرکردن şêr kirdin هان دان ف تحریک کردن

شێرکو şêrku ١) شێرْ کۆیەێ ٢) بەێتئەڵوەسْ گەورایْ کورد شێرکو بێکەس ف ١) شیر کوهی ٢) شاعر بلند پایە کُرد شیرکو بیکس

شیرکوتگان şîrkwitgan شیرقوتگە، شیرْخورشید ف گیاهی است

شیرکوتگە şîrkwitge شیرقوتگە، شیرْخورشید ف گیاهی است

شیرِ کیشان şîȓ kîşan تۆلەکی کردن ف شیشکی کشیدن بە کسی

شیرکەن şîrken برمێش، ساوەێگ ک ئەڕاێ پەرواری لە بۆچگی خەسەێ بکەن ف بزغالە یا برەای کە برای پروار بندی از همان دوران کوچکی و شیرخواری اختە کردە باشند

شیرکەڕگە şîr keȓge بنووڕە شیرتەڕ ف نگا **شیرتەڕ**

شێرگە خڕ şêrge xiȓ شێرگە شەڕخڕ، هەڕەشە دان، چۆ شێر هەڕەشە دان ف تهدید کردن، مانند شیر دنبال کردن برای تهدید کردن

شێرگە شەڕخڕ şêrge şeȓ xiȓ بنووڕە شێرگەخڕ ف نگا **شێرگەخڕ**

شێرگیر şêr gîr ناجوور گیر کردن ف بە تور آدم مصر افتادن

شیرما şîrma ١) ئامێژەن ٢) مەڵەما ٣) بەشێگ لە شیر کْ هنْ بەرێوانە ف ١) شیرمایە ٢) ولرم ٣) قسمتی از شیر کە بعنوان مزد بە شیردوش دهند

شیرمایلْگە şîrmaylige گیاێ پەنیرەک، گیائێگە ک لە وێەردە کردنەسەێ ئامێژەنْ پەنیر ف گیاە پنیرک، در گذشتە از آن بعنوان مایع پنیر استفادە میشدە

شیرمردە şîr mirde سەرمردێ ف بچە لاغر از کم شیری

شیرمژ şîr mij شیر خواردن ف شیر خوردن، مک زدن به شیر

شیرمەس şîrmes زێژْ شیرمردە ف کاملا سیر شده باشیر، صفت بچه‌ای که بیش از سن شیرخوارگی شیر خورده و کاملا تنومند است

شیرْن şîrin شرین، شیرین ف نگا **شرین** وترکیباتش

شیروا şîrwa بنوورە شیروای ف نگا **شیروای**

شیرواڕە şîrwarê شیرەواڕە، شیرەویەرە، یەرە، لە ئەوستا (varê ڤاڕە) وە مانایَ دالْدەدان و ئزمەت گرتنە ف نوعی اتحادیه و همکاری بین رمه‌داران بدین ترتیب که چندخانوار با هماهنگی قبلی شیرهای خود را هفته‌ای به یکی از صاحب گله تحویل می‌دهند و او بدین ترتیب شیر بیشتری در اختیار دارد و می‌تواند محصول بیشتری ازشیر بگیرد دراوستا (varê واره) به معنی پشتیبانی و نگهداری نوشته شده

شێروان şêrwan دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

شێروان چەرداوڕ şêrwan çerdawir̂ بەشێگە لە ئیلام ف بخشی بزرگ در ایلام

شیروای şîrway شیروا، شیروایی، شیربای، لە پەهلەوی (petmanek ketekxetaî پەتمانەک کەتەکخەتای) ئۆسریاس وە مانایَ کارْ کەێخودا مەنشی و وە لاێنْ پارسیەیلْ هند وە ناو ئەشیرواد ناو دارە و وە مانایَ پۆل شیر نییە. لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قەلەن، قەلەند، شیربایی»ئۆشن ف شیربها، در پهلوی (petmanek ketekxetaî پتمانک کتک ختای) نوشته شده به معنی پیمان کدخدایی یا خطبه عروسی است و این واژه به معنی بهای شیر نسیت زیرا تعیین شیربها معمولا توسط چند ریش سفید انجام می‌شود، نزد پارسیان هند نیز به اشیرواد معروف است و همان پیمان کدخدایی درست است و در دیگر گویشهای کردی «قەلەن، قەلەند، شیربایی » گویند

شیروایی şîrwayî بنوورە شیروای ف نگا **شیروای**

شێروو şêrû ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

شیر وخوری şîr û xwirî شیرە و پەنیرە ف کنایه از آبا و اجداد

شێر وشووان şêr û suwan لاناوە لە زێژْ یەکتران «مننە شێر و شووان» ف همتای کارد و پنیر، ضد هم، اصل واژه به معنی شیر و شبان است

شێرۆلە şêrole دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

شیرە şîre ١) تلیاقْ نەماڵیایَ ٢) دووشاو ٣) کاڵ، نەڕەس، زوورْم ئرایَ زڕات ف ١) شیره تریاک ٢) دوشابه ٣) نارس، شیره بلال

شیرە şîrê ترڕدان ف شیشکی

شێرەپیا şêre pya نێرە پیا ف شیر مرد

شێرەت şêret مەێشوور ف شهرت، مشهور

شێرەچرا şêreçira مەشخەڵی کْ لە دارْ بەڕۆ درْس بۆیە ف مشعلی که با چوب درخت بلوط تهیه شده

شێرەچوو şêreçû چوو فرە سفت ف چوب بسیار محکم

شێرەچیا şêre çya ١) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ٢) دۆ کۆیە لە قڵاسم ف ١) روستایی در سرپل‌ذهاب ٢) نام دو کوه در قلعه سام

شێرەژن şêre jin ژنْ زاتدار ف زن شجاع، شیرزن

شێرەزا şêre za ژنێگ ک خوەیَ چەن ساڵ وە چەن ساڵ بتوایْد منالْدارەو بوو «شێرەژن شێرەزا کەێد» ف زنی که با فاصله زمانی مناسب بخواهد بچه‌دار شود

شیرەشۆیەم şîre şüyem زەوۆیَ کْ خاس لە واراناو فیسیایْە و شۆیەمیَ کەن ف زمینی که کاملا خیس خورده و در بهار آنرا شخم می‌زنند

شیرەشیڕ şîrê şîr̂ ترڕتڕ، بەرچەک ف رجز خوانی

شێرەکوڕ şêre kwir̂ کوڕْ زاتدار ف شجاع، شیرپسر

شێرەکە şêreke ١) هووکارەیَ کەسی بۆن، وە سەرْ کەسێگ وەک شێر زاڵ بۆن ٢) هووکارە ف ١) بر سر کسی شیر شدن، برای کسی عرض اندام کردن ٢) عادت کردن

شیرەگونج şîregwinc شیرەیَ گونج «ل» گونج وە خەرەنگێز ئۆشن ف عسل، گونج به زنبور گویند

شیرەماڵ şîremal̂ خاکاڕوو خەرمان ف پس مانده‌ی ته خرمن بوجاری شده

شیرەناو şîrenaw دیەکەێگە لە بەێنْ قەسر و سەر پیەڵ ف روستایی در بین راه قصر شیرین و سرپل‌ذهاب

شیرەواڕە şîrewarê شیرەویەرە، یەرە، بنوورە شیرواڕە ف نگا **شیرواڕە**

شێرەوان şêrewan دیەکەێگە لە هلێران ف روستایی در

هلیلان

شیره وپه‌نیره şîre û penîre ۱) جۆیه‌زێورد ۲) شیره و خوری «شیره و په‌نیره‌یان وه یه‌ک نیه‌ره‌سێد» ف ۱) موسمی که غلات تازه شیره شده‌اند و می‌شود از آن «زێورده» درست کرد ۲) کنایه از آبا و اجداد

شیره وچه‌فته şîre û çefte ۱) وه لاناوێگه‌و نووڕسن ۲) ریک و پیک کردن ف ۱) با حالتی خاص نگاه کردن به کسی ۲) راست و ریس کردن

شیره وه‌رِق şîre werû̂ جووریٚ دارْ به‌رِۆیه ف نوعی درخت بلوط که چوبش بسیار ارتجاعی است

شیره وه‌شیره şîre we şîre نشیره‌ی ف زایمان با فاصله یک سال

شیره و یه‌ره şîre û yere یه‌ره، بنووره شیرواره ف نگا **شیرواره**

شیره‌ی şîrey تلیاقی ف شیره‌ای، معتاد

شیری şîrî وه ره‌نگْ شیر ف شیری رنگ

شیرێژ şîrêj شیراز، که‌شکێگ که له دوو درْس که‌ن ف شیراز، کشکی که با دوغ چکیده شده درست کنند

شیرین şîrîn شرین، شیرْن ف نگا **شرین** و ترکیباتش

شیرین شاته‌ره şîrîn şaterê بنووره شرین‌شاته‌ره ف نگا **شرین شاته‌ره**

شیرین‌شاوه şîrîn şawe جووریٚ مه‌لْ ماسیخوه‌ره ف نوعی مرغ ماهیخوار

شیش şîş ۱) مرکْ کۆیه کْ لیٚ ئه‌ویان چین سه‌خته ۲) فاقْ کۆیه ف ۱) تیغه بلند و صاف کوه که بالا رفتن از آن بسیار سخت است ۲) ترک یا شکاف کوه سنگی

شیشْواش şîşi waş چه‌فت وچلْ ف اریب، کج

شیشه şîşe شیشیٚ ف شیشه

شیشیٚ şîşê شیشه ف شیشه

شیشیان şîşiyan دیه‌که‌یگه‌له که‌نگه‌وه‌ر ف روستایی در کنگاور

شیٚعر şêàr به‌یت، هه‌لْوه‌س، له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «هه‌لْبه‌ست» ئۆشن ف شعر، در دیگر گویشهای کردی « هه‌لْبه‌ست» گویند

شیعه şîàe کوومه‌لْ بسه‌لْمان ف شیعه

شیق şîq ده‌نگْدرِیانْ پارچه ف صدای پاره‌شدن پارچه

شیق بردن şîq birdin ته‌ره‌ک بردن ف شکاف بر داشتن

شێک şêk حه‌ریف، هامالْ ف هماورد، حریف، رقیب

شیک şîk چۆزه‌ره‌یگ ک له پاگلاٚیٚ دار سه‌وز که‌یٚد ف جوانه‌ای که در پای درخت می‌روید

شیک ته‌ره‌کانن şîk terekanin چۆزه‌ره دان ف جوانه زدن درخت

شی کردن şî kirdin ۱) دْپیه‌که‌و کردن ۲) شه‌لْت دانْ خوری ف حلاجی کردن موضوعی، تفسیر کردن ۲) حلاجی پشم وپنبه و...

شیم şîm چیم، چێم ف رفتم

شین şîn ۱) شیوه‌ن، له په‌هلْه‌وی (şîwen شیوه‌ن) تۆسریاس ۲) چین، چێن ۳) سه‌ونزْسیر ف ۱) شیون، در پهلوی (şîwen شیون) نوشته شد ۲) رفتن، رفتند ۳) سبز سیر

شینْ حه‌سه‌ن وحسه‌یٚن şîni ȟesen û ȟiseŷn ئه‌یٚشه‌ر و مه‌یٚشه‌ر ف محشر به پاکردن، اصل واژه به معنی شیون حسن و حسین است

شینْ خوه‌یشکه‌یل şîni xweyşkeyl رووژێگ دۆیایٚ سێنزه وه ده‌ر ف روز چهاردهم فروردین

شین کردن şîn kirdin گیرسن و ده‌مْچه‌و رنین ف شیون کردن

شینکه‌ر şînker ۱) ده‌سه‌یٚ ئازه‌ونه ۲) لاناوه له دلْ سووز «فلانی شینکه‌رمه، شینکه‌ره‌گه‌م» ف ۱) شیون کننده، سوگوار ۲) کنایه از دلسوز

شین نامه şîn name ئرایٚ مردیٚ خوه‌نین ف مرثیه، سوگنامه

شینْوه‌یٚ şîni weŷ هه‌یٚمه‌روو ف شیون وزاری کردن

شینه şîne دیه‌که‌یگه‌له هووزمانانکْ ئاسه‌وارْ مێژوویی فره‌یگ درێد ف روستایی درهوزمانان که آثار باستانی بسیاری دارد

شێو şêw ۱) شیپ ۲) بنچینه‌یٚ شێوانن ۲) وه یه‌ک داینْ ئاگر و خوارده‌مه‌نی و... ف ۱) شیب ۲) ریشه فعل «شێویان» وا رفتن ۳) به هم زدن غذا وآتش...

شێوان şêwan ۱) وه یه‌ک دا ۲) تۆچان ف ۱) بر هم زد، به هم زد ۲) از هم وا رفت

شێوانن şêwanin ۱) وه یه‌ک دانْ خوارده‌مه‌نی ۲) له یه‌ک دانْ مامه‌لْه ۳) دێویان، لێویان ف ۱) به‌هم زدن خوراکی در

حال پخت ۲) بر هم خوردن معامله ۳) تعادل روانی از دست دادن، سر در گم شدن

شێواو şêwaw شێویایێ ف آشفته

شێوڵ شێوڵ şêwiȊ şêwiȊ هەندڕ هەندڕ ف لایەلایە، متورق

شێوڵەبرشن şêwiȊe birşin بنوورِە شواڵەکەواو ف نگا **شواڵەکەواو**

شێوڵەکەواو şêwiȊe kewaw بنوورِە شواڵەکەواو ف نگا **شواڵەکەواو**

شێوە şêwe ۱) رەمڵ کار ۲) چۆزمان ف ۱) شیوەکار ۲) چهره، شکل و قیافه

شێوەڕ şêwer̂ شواڵە ف ترکەای کوتاه، شیار

شیوەن şîwen شین، لە پەهلەوی (şîwen شیوەن) نۆسریاس ف شیون، در پهلوی (şîwen شیون) نوشته شده

شیوەن کردن şîwen kirdin شین کردن ف شیون کردن

شێوی şêwî لێژی ف سراشیبی

شێویا şêwiya ۱) وە یەک خوارد ۲) لە یەک تۆچیا ف ۱) برهم خورد ۲) از هم وا رفت

شێویاگ şêwyag شێویایێ ف وا رفته

شێویاگە şêwyage شێویایە ف برهم خوردەاست

شێویان şêwyan بنوورِە شێوانن ف نگا **شێوانن**

شێویایێ şêwyaê ۱) شێویاگ ۲) لێویایێ، دێویایێ، لە لاتین (shiver) وە مانایێ پەریشانە ف ۱) وا رفته ۲) پریشان، در لاتین (shiver) به معنی پریشان است

شێویایە şêwyaŷe ۱) شێویاگە ۲) لێوە بۆیە ف ۱) برهم خورده ۲) دیوانه شده، تعادل روانی خود را از دست داده

شیەچگ şyeçig شیەرچگ ف دست و دل باز

شیەرچگ şyerçig شیەچگ ف دست و دل باز

شیەرْگ şyerig دیەکەێگە لە دێرە ف روستایی در دیره

شیەنازی şyenazî شانازی «ل» ف افتخار، بالیدن

شیەنەچیر şyeneçîr هاماڵ، شێک «بنوورِە شیە نەچیر و ماڵ ئەڵدە» ف رقیب، حریف

شیەو şyew شێو دان «گ» ف برهم زدن

شیەوکردن şyew kirdin ۱) شی کردنْ خوری ۲) دۆ پیەکەو کردن ف ۱) حلاجی کردن پشم ۲) تفهیم کردن، فهمانیدن

ع

عا á وشەیَ رانینْ رییەن [ف] حرف راندن گله

عابا ába ئابا [ف] عبا

عاج ác سقانْ دنانْ فیل [ف] عاج

عاجز áciz ئاس، بێزار [ف] عاجز

عادڵ ádiɫ با وژدان، ئەرەوییە [ف] عادل، عربی‌است

عادەت ádet ١) خوو، هووکارە، ئەرەوییە ٢) بێنمازی [ف] ١) عادت، عربی‌است ٢) عادت‌ماهیانە، قاعدگی

عادەت کردن ádet kirdin هووکارە بوّن [ف] معتاد شدن

عادەتگرتن ádet girtin یایَ گرتن [ف] عادت گرفتن

عار ár شورەئی، ئەرەوییە [ف] عار، عربی است

عارْف árif ١) زێرْ بێار «سەوزە واشەگەیَ خوەیَ لە ریَ لەقـْن – بێار و عارْف، بن کیسە تەکن» ٢) ئیسفا ٣) وە نەرمی قسیە کردن [ف] ١) ملایم، شخص ملایم ٢) دقت، دقت تمام ٣) آنکە بە آرامی و نرمی سخن می‌گوید

عارْنەنگ ári nenĝ عەبرەت گرتن [ف] پند و عبرت گرفتن

عارەبانە árebane ئەرەبانە [ف] گاری، عرادە

عازاو ázaw بنوورِە ئازەو [ف] نگا **ئازەو**

عاسا ása گووچان، گوْچان [ف] عصا

عاشق áşiq دڵدادە، ئەرەوییە [ف] عاشق، عربی‌است

عاشقان áşiqan دیەکەیَگە لە گاوارە [ف] روستایی در گهوارە

عاشق بوّن áşiq bün دڵدان [ف] عاشق شدن

عاشق کردن áşiq kirdin وە خوەیَ خولانن [ف] عاشق کردن

عاشقی áşiqî دڵداری [ف] عاشقی

عافرەت áfiret ئافرەت [ف] نگا **ئافرەت** وترکیباتش

عافەرم áferim ئافەرم [ف] آفرین

عافیەت áfyet نووشْ گیان، ئەرەوییە [ف] عافیت، عربی است

عاقڵ áqiɫ زانا، ئەوزەڵ، ئەرەوییە [ف] عاقل، عربی‌است

عاڵەم áɫem دنیا، جەهان [ف] عالم

عاڵەم ئاشکرای áɫem aşkiray ئاڵەم ئاشکرای [ف] روشن و پیدا

عاڵەم سەفای áɫem sefay لە وەختەیلْ بێکاری [ف] اوقات فراغت، فراغت بال

عالیخانی álîxanî ١) عەلیخانی ٢) دیەکەیَگە لە جووانرِو [ف] ١) دستار زنانە ومردانە ٢) روستایی در جوانرود

عالیوەر álîwer ١) کوێیەیَگە لە باشوورْ دەیشتْ زێوری لە حەسەن ئاباد ٢) دیەکەیَگە لە مایەشت [ف] ١) کوهی‌در منـطقە حسن‌آباد ٢) روستایی در مادیدشت

علْم ìɫm زانایی، ئەرەوییە [ف] علم، عربی است

علْم خەیْب ìɫmi xeŷb سیمیاری [ف] غیبگویی

علْمێەر ìɫmiŷer پسپوورِ وکارامە [ف] کارشناس

عوُدە ùde وە مل نان، ئەرەوییە [ف] عهدە، عربی است

عوّرووس ùrûs وەوّ [ف] عروس

عوّرووسان ùrûsan وەیلکان [ف] عروسک

عوّرووسی ùrûsî زەماوەن [ف] عروسی

عوسمان ùsman ١) دیەکەیَگە لە قڵاشاین ٢) ناوێگە کورِانە، ئەرەوییە [ف] ١) روستایی در قلعە شاهین ٢) نامی‌مردانە

عوسمانەوەن ùsmanewen هووزمانان [ف] بخشی در هلیلان کە در گذشتەای نە چندان دور سنی بودەاند

عومر ùmr سن وساڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەمەن» ئوّشن [ف] عمر، سن

عومەر ùmer ناوێگە کورِانە [ف] عـُمر، نامی مردانە

عەبا éba ئەبا، ئابا [ف] عبا

عەباس ébas ١) ڕەوادیاێگە لە شێروان چەرداوڕ ٢) ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە ف ١) روادگاهی در شیروان چرداول ٢) نامی مردانە

عەباسئاباد ébas abad ١) دیەکەێگە لە کەنگەوەر ٢) دیەکەێگە لە چەمچەماڵ ٣) دیەکەێگە لە سۆنقوڕ ف ١) روستایی در کنگاور ٢) روستایی در چمچمال صحنه ٣) روستایی در سنقر

عەباسعەلی ébas élî ڕەوادیاێگە لە ئارۆنئاوا کْ ئۆشن لە هەێنێ کْ ئیمام ڕزا چیەسە «مەرو» یەێ شەو لەورە خەفتێە کْ ڕاس نییە ف روادگاهی مشرف بر اسلام‌آبادغرب که گویند زمانی که امام رضا (ع) راهی مرو می‌شده یکشب در آنجا اقامت کرده است

عەباسوەن ébaswen تیرەێگ لە سنجاوی ف تیره ای از ایل سنجابی

عەباسی ébasî مەلێگە چۆ حاجی لەقلەق ف پرنده شبیه لک لک

عەبداڵ ébdaĺ بنووڕە ئەڤداڵ ف نگا **ئەڤداڵ**

عەبرەش ébreş ١) ئاژەڵ کاڵ ڕەنگ و کەم شیر ٢) ناوێنە ف ١) حیوان کمرنگ و کم شیر، هر چیزی که رنگی سرد و مرده داشته باشد ٢) بد ریخت، بد گل

عەبەلا ébela سووکە ناو عەڤدلا ف مخفف عبدالله

عەتاو étaw سەرزەنشت ف سرزنش، عتاب

عەتر étr ئەتر، موشک ف عطر

عەترەش étreş ١) عەترەک، عەبرەش ٢) زات، خووف «عەترەشْ ئائێم بەێد» ف ١) رنگ پریده و ترسناک ٢) زَهره

عەترەک étrek عەترەش ف رنگ پریده و مخوف

عەجائێب écaiêb ئەڵەجبڵەج، ئەرەوییە ف عجایب، شگفت

عەجەبات écebat عەجائێب ف شگفتیها

عەدڵ édĺ بنووڕە ئەدڵ ف نگا **ئەدڵ**

عەدڵانی édĺanî ئەدڵ، هاماری ف زمین هموار

عەربەدە érbede نەڵەتە ف عربده

عەرز érz زەۆ، ئی وشە کوردیە چۆن لە ئەوستا (erd ئەرد) و (herd هەرد) نۆسریاس وئەرەو کردێەسەێ عەرز ف زمین، این واژه کردی است زیرا در اوستا (erd ارد) و (herd هـَرد) نوشته‌شده که هنوز در کردی گفته می‌شود و عرب آنرا به ارض دگرگون کرده

عەرز وحاڵ érz û haĺ شکاێەت کردن ف شکایتنامه

عەرەب éreb ئەرەو ف عرب

عەرەبانە érebane ئەرەبانە ف گاری، عرابه، فرغون

عەرەق éreq بنووڕە ئەرەق ف نگا **ئەرەق** وترکیباتش

عەرەو érew ئەرەو ف عرب

عەرەو ڕوودبار érew rûdbar دیەکەێگەلە چەڕداوڕ ف روستایی در چرداول

عەرەو ڕیش érew rîş دیەکەێگەلە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

عەریزە érîze عەرز وحاڵ، ئەرەوییە ف شکایتنامه، عربی است

عەزاو ézaw جزر دان، ئەرەوییە ف عذاب، عربی است

عەزرەت ézret ئەزرەت ف حسرت چیزی داشتن

عەزیز ézîz خاس، دڵخواز ف عزیز

عەزیزئاباد ézîzabad ١) دیەکەێگەلە کرماشان ٢) دیەکەێگە لە ئەرکەوازی ئیلام ٣) دیەکەێگە لە سەحنە ٤) دیەکەێگە لە دینەوەر ف ١) روستایی در نزدیکی کرماشان ٢) روستایی در ارکوازی ایلام ٣) روستایی در صحنه ٤) روستایی در دینور

عەزیزخان ézîz xan دیەکەێگە لە گاوارە ف روستایی در گهواره

عەژب éjb عەژم ف بد، ناریک

عەژم éjm عەژب ف ناریک

عەسک ésk بنووڕە ئەسک ف نگا **ئەسک** وترکیباتش

عەسکەر ésker ناوێگەکوڕانە، ئەرەوییە ف نامی‌مردانه

عەسکەرخانی éskerxanî دیەکەێگە لە قڵاشاین ف نام روستایی در قلعه‌شاهین

عەسکەری éskerî جوورێ ئەنگۆرە ف نوعی انگور

عەشائێر éşaêr تیرە و هووزێگ کْ ئاژەڵداری کەن ف عشایر

عەشرەت éşret دووسان وقەومان ف فامیل

عەشرەتەگە éşretege هەێ قەومەیل ف خطاب به فامیلان

عەشیرەت éşîret تائێفە، هووز ف عشیره

عەفاقە éfaqe بنووڕە ئفاقە ف نگا **ئفاقە**

عەفن éfn بوو گەنیاێ ف بوی گندیدگی

عەفن برین éfn birîn ١) گەنەشار کردن ٢) لە ماڵیەت کەفتن ٣) دەسکۆرتی ٤) گایل وە تێ کردن ف ١) پوشاندن

بدیها ٢) کنایه از بی‌شخصیتی ٣) اوج تنگدستی ٤) شور کاری را درآوردن

عەقیق éqîq هەقیق، له لاتین (agate) ئۆشن عقیق، در لاتین (agate) گویند

عەڤداڵ évdal̂ بنووڕه ئەڤداڵ نگا **ئەڤداڵ**

عەڤدلا évdila عەبەلا مخفف عبدالله

عەڤدی évdî سووکەناو عەبەلا مخفف عبدالله

عەلاجەق él̂aceü ئەلاجەق شگفت

عەلوو élû سووکەناو عەلی حسەین مخفف علی حسین

عەله éle سووکەناو عەلی مخفف علی

عەلەشیش éleşîş ئەلیشیش بوقلمون

عەلەیک éleŷk جوواو سڵام، ئەرەوییە علیک سلام

عەلەیک تەمام کردن éleŷk temam kirdin فتوور هاوردن نابود کردن

عەلی ئاباد élî abad ١) دیەکەیگە له ئارۆنئاوا ٢) دیەکەیگە له سۆنقۆر ٣) دیەکەیگە له دێزگران ٤) دیەکەیگە له ماێەشت ٥) دیەکەیگە له چەمچەمال ٦) دیەکەیگە له دینەوەر ٧) دیەکەیگە له ناودەروەن ٨) دیەکەیگە له باوەجانی ٩) دیەکەیگە له بێڵەوار ١٠) دیەکەیگە له هەرسین ١) روستایی در اسلام‌آباد غرب ٢) روستایی در سنقر ٣) روستایی در دیزگران ٤) روستایی در مادیدشت ٥) روستایی در چمچمال صحنه ٦) روستایی در دینور ٧) روستایی در ناودَروَن ٨) روستایی در ثلاثباباجانی ٩) روستایی در بیله‌وار ١٠) روستایی در هرسین

عەلی بەگ élî beg ١) ناوێگەکوڕانه ٢) دیەکەیگە له جووانرۆ ١) نامی‌مردانه ٢) روستایی‌در جوانرود

عەلیخان‌ئاباد élîxan abad دیەکەیگە له گیەڵان نام روستایی در گیلانغرب

عەلیخانی élîxanî عالیخانی نوعی دستار مردانه

عەلی ڕزاوەنی élî r̂izawenî ١) عەشیرەتێگە له کەڵهۆڕ له گیەڵان ٢) دیەکەیگە له گیەڵان ١) یکی از تیره‌های کلهر در گیلانغرب ٢) روستایی در گیلانغرب

عەلیشیش élîşîş ئەلیشیش بوقلمون

عەلیکه élîke دیەکەیگە له گاواره روستایی در گهواره

عەمەر émer ناوێگە ژنانه نامی زنانه

عەمەربوو émerbû ئەمەربوو نوعی برنج خوشبو و خوش پخت که در شیروان چرداول کاشته می‌شود

عەنتەر énter ئەنتەر عنتر

عەنتیکه éntîke بنووڕه ئەنتیکه نگا **ئەنتیکه** و ترکیبا تش

عەوەز éwez ئاڵشت، ئەرەوییە عوض

عەوەزبێەڵ éwez bŷel̂ ئاڵوگۆڕ عوض وبدل

عەولا éwla عەبەلا مخفف عبدالله

عەیا éya حەیا، ئەرەوییە حیا، عربی است

عەیب éêb عەیم عیب

عەیبدار éêb dar کەلەمەدار معیوب

عەید éêd نەورووز عید، نوروز

عەیدْ گەورا éêdi gewra نەورووز نوروز

عەیم éêm عەیب عیب

عیو ìyw خوریان وه ملْ چشتێگەو نهیب زدن

غ

غائێز x́aıêz بنوورِه خایس ف نگا **خایس**

غائێس x́aıês بنوورِه خایس ف نگا **خایس**

غارِ x́ar̂ ئشکەفت ف غار

غارِی کاوات x́ar̂î kawat ئشکەفتێگە زۆنە ها لە پاوە ف غار معروف «کاوات» در پاوه

غاز x́az ١) سکەیَ نارِەوا ٢) مەلێگە ف ١) سکه قلب ٢) غاز

غافڵ x́afiı̂ خافڵ ف غافل

غافڵگیر x́afiı̂ gîr ناکامگیر ف غافلگیر

غۆژ x́üj قۆژ ف کز کردن

غۆسڵ x́osiı̂ خۆسڵ ف غسل

غۆمچە x́omçe خۆمچە ف غنچه

غۆنچە x́onçe خۆمچە ف غنچه

غەرغەبازی x́erx́e bazî ١) دەمەوەری ٢) بنوورِه ئەرغە ئەرەسوو ف ١) کولیگری ٢) نگا **ئەرغەئەرە سوو**

غەریب x́erîb غەریو ف غریب

غەریبە x́erîbe غەریوە ف غریبه

غەریبی x́erîbî غەریوی ف غریبی

غەریو x́erîw غەریب ف غریب

غەریوە x́erîwe غەریبە ف غریبه

غەریوی x́erîwî غەریبی ف غریبی

غەریویچرِ x́erîwî çir̂ ١) بەزمێگە لە هوورە ٢) بەزمێگە لە مووسقی حەقانی ف ١) یکی از مقامات هووره ٢) یکی از هفتاد و دو مقام یارسان

غەریوی کردن x́erîwî kirdin رۆ کردن، غەریبی کردن ف احساس غربت کردن

غەزا x́eza ١) خواردەمەنی ٢) سەوارات ف ١) غذا ٢) حادثه ناگوار

غەزاڵ x́ezaı̂ بنوورِه خەزاڵ ف نگا **خەزاڵ**

غەزنە x́ezne خەزینە ف گنجینه

غەزەو x́ezew خەزەو ف خشم، غضب

غەزینە x́ezîne خەزینە ف گنجینه

غەم x́em ١) خەم ٢) قەم ف ١) غم ٢) کجی

غەمبار x́embar خەمبار ف غمگین

غەمخوەر x́emxwer خەمخوەر ف غمخوار

غەمزە x́emze خەمزە ف ١) غمزه وناز ٢) یکهو چهار نعل دویدن چهارپایان

غەێر x́eŷr خاوارە ف بیگانه، غیر

غەێو x́eŷw خەێو ف غیب

ف

فابر fabr فاف، تایت [ف] پودر رختشویی

فابریک fabrîk کارخانەئی، لاتینیە [ف] کارخانەای، لاتینی است

فاتا fata رەحمەت بۆ ئڕاێ مردێ، ئەرەوییە [ف] فاتحە

فاتاخوەنی fata xwenî فاتا [ف] فاتحەخوانی

فاتفاتەک fatfatek وڵەێنی [ف] قمری

فاتـْم fatim ناوێگە ژنانە، فاتمە [ف] فاطمە

فاتی fatî فاتـْم [ف] فاطمە

فاچەڵ فیچ façeɫ fîç کیلْمنجەڕ [ف] اریب

فارس fars فارسی زووان [ف] فارس

فارسی farsî زووانْ فارسی [ف] فارسی

فارسیبڕ farsî bir̂ پەخ کردنەوە [ف] نوعی برش در شیشە، آجر، چوب....

فاروو farû ئاویاری کردنْ زڕات [ف] آبیاری کردن مزرعە ذرت

فاش faş ئاشکرا بۆن [ف] فاش

فاشە faşe گەنەکار، ئەرەوییە [ف] فاحشە

فاف faf تایت، فابر [ف] پودر رختشویی

فاق faq ١) تەرەک، لە کرمانی «فاق» وە تەرەکْ سەر قەڵەم ئۆشن ٢) تەڵەمۆش ٣) نیفە [ف] ١) شکاف، ترک، درکرمانی «فاق» بە ترک سرقلم گویند ٢) تلە موش ٣) پارچەای کە از آن بعنوان تنبان استفادە می‌کنند

فاک وفیک fak û fîk فیک وفاک [ف] همهمەوقرقاتی

فاڵ faɫ ١) فیەڵ ٢) تاڵە [ف] ١) موسم جفتخواهی الاغ ٢) فال

فاڵبین faɫbîn تاڵەگر [ف] فالبین

فاڵ چلسروو faɫ çil sirû بنووڕە چلسروو [ف] نگا **چل سروو**

فاڵ دان faɫ dan فیەڵ دان [ف] گشن الاغ نر بر مادە

فاڵگر faɫgir فاڵبین [ف] فالگیر

فاڵگرتن faɫ girtin ١) فیەڵ گرتن ٢) تاڵە گرتن [ف] ١) جفتگیری الاغ ٢) فال گرفتن

فاڵە faɫe کارکەر [ف] کارگر

فاڵەی faɫey کارگەری [ف] کارگری

فام fam زانسن [ف] فهم

فاما fama زانس [ف] فهمید

فام دان fam dan قۆتەدان [ف] اندیشیدن، در فکر فرو رفتن

فامس famis فامی [ف] آنرا فهمید

فامست famist فامس [ف] آنرا فهمید

فامسن famisin ١) ئەوانە فامین ٢) فام [ف] ١) آنها فهمیدند ٢) فهمیدن

فامسین famisîn ١) فامین ٢) ئۆیە فامین [ف] ١) فهمیدن ٢) فهمیدید

فامیل famîl کەس وکار، لە لاتین (family) ئۆشن [ف] فامیل، در لاتین (family) گویند

فامین famîn ١) فامسن، لە لاتین (find) وەێ ماناسە ٢) ئەوانە فامسن [ف] ١) فهمیدن، دریافتن، در لاتین (find) گویند ٢) آنها فهمیدند

فانی fanî لە بەێن چی [ف] فانی، نابود شدنی

فانی فانی fanî fanî یەکێگ لە بەزمەیلْ یارسان کْ لە هەێنْ مردێ موو ئجرا بوود و داوکەێ لێواسە «فانی فانیە یا داوو–هەر حەق باقیە یا داوو» هاوتاێ ئی بەزمە لە لوڕسان وە ناو هاناێ «مەحمەد بەگ» ناسیارە کْ وە زۆڕنا و دێوْڵ ژەنیەێد

ف مقامی مجازی از موسیقی یارسان که در هنگام بخاک سپاری تازه درگذشته با تنبور اجرا می‌شود و سربند آن چنین است «فانی فانی است یاداود- تنها حق ماندگار است یاداود» همتای این مقام در نزد اهل حق لُرستان به نام «هانای محمد بگ» مشهور است و بزمی مجازی نیست و با سرنا ودهل برمزار تازه درگذشته اجرا می‌شود

فانیله fanîle ژێرکراس، ژێر شەو ف زیر پیراهن

فایده fayde ۱) قازاشت ۲) ناف کردن ۳) ئفاقه «هەر کارێ کردن فایده نەکرد» ف ۱) بهره، سود ۲) سود معامله ۳) گشایش، فرج

فایە faŷe بنووڕە فایده ف نگا **فایده**

فت fit ۱) لاسرِ کردن ۲) پێشگره وه مانای فراوان «فتْ فراوان»، له لاتین (fat) وه مانای فراوانیه ۳) پێشگره وه مانای برەسان «فتْ فاتکەر» ف ۱) به هدف نخوردن گلوله ۲) پیشوند به معنی بسیار و فراوان، در لاتین (fat) به معنی بسیار و فراوان است ۳) دو بهمزن

فتار fitar فتوور ف نابود شدن

فت بۆن fit bün فرت کردن ف به هدف نخوردن

فتراق fitraq پتەکەنه کردن وهۆرەو کردن ف مترصد

فتْ فات fiti fat ۱) شووفاری ۲) سیخوڕی ف ۱) دو به هم زنی ۲) جاسوسی

فتْفات کردن fitifat kirdin ۱) سیخوڕی ۲) شووفاری ف ۱) جاسوسی ۲) دو بهمزنی

فتْفاتکەر fitifat ker شووفار، له کرمانی«فتفتوو» ئۆشن ف دو به هم زن، در کرمانی «فت فتوو» گویند

فتْ فراوان fiti firawan فره، فرەوان ف بسیار، وفور

فت کردن fit kirdin لاسرِ کردن ف به هدف نزدن

فتْگ فرمانی fitig firmanî ۱) خاسه نەوکەر ۲) هۆرده کاری ف ۱) پادوی مخصوص ۲) خُردەکاری، خُرده فرمایش ، فرمایش نابجا

فتگەفرمانی fitige firmanî بنووڕه فتْگ فرمانی ف نگا **فتْگ فرمانی**

فتْن fitin فتْ فاتکەر ف دو بهمزن

فتنه fitine ۱) ئاشوو ۲) فتن ف ۱) فتنه، آشوب ۲) دو بهمزن

فتوا fitwa دەسوور مەلا، ئەرەوییه ف فتوا

فتوُر fitûr نابووت بۆن ف نابودی

فتوُر دراوردن fitûr dirawrdin فتوور هاوردن ف نابود کردن

فتوُر هاتن fitûr hatin ۱) نابووت بۆن ۲) لاناوه له ورسێ بۆن ف ۱) نابود شدن ۲) کنایه از گرسنه شدن

فتوُرهاوردن fitûr hawrdin نابووت کردن ف نابود کردن

فت وفراوان fit û firawan فرەوان ف فراوان، وفور

فته fite فتەفت ف پچپچ کردن

فتەفت fite fit فتْ فات ف دو به هم زدن، سخن چینی

فتیل fitîl بوو سزیانْ پلیته و بارۆت «کەڵەیل بوو فتیلْ زاری شنەفتن - کەفتنه جەوەڵەیل وه دەس نەکەفتن» ف بوی سوختگی فتیله و باروت

فتیله fitîle پلیته ف فتیله

فجه fice زیق کردن له داخەو ف در تنگنا قرار گرفتن و دق کردن

فجیل ficîl ترپچه ف تربچه

فچ fiç بەشێگه هاوسان هەیشت وه یەک زەۆ، له فەرانسەی (friche) وه زەۆ ئایش ئۆشن ف یک هشتم زمین کشاورزی، در فرانسوی (friche) به زمین آیش گویند

فچانن fiçanin ۱) بن گووشی قسیه کردن ۲) هان دان ف ۱) در گوشی سخن گفتن ۲) تحریک کردن

فچاننه پێا fiçanine pêa هانێ دان ف او راتحریک کردند

فچْفاچ fiçi faç فچەفچ ف پچپچ کردن

فچْکوڕ fiçi kwir̂ فچەفچه ف در گوشی سخن گفتن

فچْگوڕ fiçi gwir̂ فچەفچه ف در گوشی سخن گفتن

فچه fiçe ۱) چکڕاو ۲) بن گووشی قسیه کردن ف ۱) شایعه ۲) در گوشی سخن گفتن

فچەفچ fiçefiç فچْ گوڕ ف پچپچ کردن

فدا fida خڕ ف فدا

فدا بۆن fida bün خڕ بۆن ف فدا شدن

فداکردن fida kirdin پێشکەش کردن ف فداکردن

فدایی fidayî سەریەت، پێشمەرگه ف فدایی

فڕ fir̂ ۱) پەڕین ۲) فێر، هووش «فڕێ ئەو سەرم نەچی» ۳) زێڕْ شڵاڵ له فەرانسەی (friser) وەێ ماناسه ف ۱) صدای بال پرنده هنگام پرواز ۲) هوش، درک ۳) مجعد، در فرانسوی (friser) به همین معناست

فڕا firâ فڕین ف تیز پرواز، واژه فرّار از همین واژه ساخته شده

فرار firar هەڵاتن، لە فەرانسەی (fuir) ئۆشن ف فرار، در فرانسوی (fuir) گویند

فرار کردن firar kirdin هەڵاتن ف فرار کردن

فراری firarî لە ماڵ دەرچی ف فراری

فراری دان firarî dan هەڵاتن ف فراری دادن

فراسات firasat یەقووش «لە سەرْ فراسات هێز گرتێە» ف دانایی، هوش

فڕان firân باڵ گرتنەوە ف پریدن پرنده

فڕانن firânin باڵەودان ف پرواز دادن

فراوان firawan فرە ف بسیار، فراوان

فراوانی firawanî فرەی ف فراوانی

فرت firt ١) فت ٢) دەرزەنین «فرتە کرد و دەرچی» ٣) شامی گەنیاێ ف ١) به هدف نزدن ٢) در رفتن، جیم زدن ٣) هندوانەی لندیده

فرتانن firtanin جریتەدان ف بیرون جهیدن

فرت کردن firt kirdin فت کردن ف به هدف نزدن

فرتە firte ١) دەرزەنین ٢) شامی فرتگە ف ١) در رفتن، جیم زدن ٢) هندوانە لندیده

فرتە بۆن firte bün شامی فرتە ف هندوانە لندیده

فرتە کردن firte kirdin دەرزەنین ف یکهو دررفتن

فرچە firçe فڵچە ف بُرس

فرز firz پرز، تەوار ف فرز، چالاک

فرسەت firset ١) سەرْ سەور، ئەرەوییە ٢) ناوێگە ژنانە، ئەرەوییە ف ١) فرصت ٢) نامی زنانه

فرشتە firişte ١) فرێشتە، لەپەهلەوی (frêştek فرێشتەک) ئۆسریاس ٢) ناوێگە ژنانە ٣) لاناوەلە بەخت، شانس ف ١) فرشته، در پهلوی (frêştek فرشتەک) نوشته شده ٢) نامی زنانه ٣) کنایه از شانس

فرشتەدار firiştedar خوەش شانس ف خوش‌شانس

فڕفاڕ firîfar̂ پڕپاڕ، لە ئەوستا (fire fire uthre فرەفرە ئوثرە) ئۆسریاس ف پرپر زدن‌پرنده، در اوستا (fire fire uthre فرفراوثره) به معنی پریدن و پرواز پرندگان نوشته شده

فڕفڕە fir̂fire̊ فرووکە ف فرفره

فرگە firĝe چوو فرە سەخت «گ» ف چوبی بسیار سخت

فرم firm ١) رمڵ کار، لاتینیە ٢) چۆزمان ف ١) شیوەکار، لاتینی است ٢) ریخت، سیما

فرمان firman خاسە نەوکەر، فرمانی ف وردست، پادو

فرمانکار firmankar فرمانی، تۆیەنیم لە جیاتی «ئەنجام دەر» بوەیمەێ کار ف انجام دهنده، فاعل

فرمانی firmanî ئەو چشتە کْ کار لەبانێ کریەێد ف مفعول ، کسی یا چیزی که کاری روی او انجام می‌شود

فروو firû بنووڕە بڵکاف ف نگا **بڵکاف**

فرووت firût فرووشا ف نگا **فرووشا** وترکیباتش

فرۆت firût ١) ناوێگە کوڕانە وە ماناێ بێ فیس، لە پەهلەوی (frot فروت) وە ماناێ ئارەسە بۆنە ٢) فرووشا ف ١) نامی مردانه به معنی افتاده و بی کبر، در پهلوی (frot فروت) به معنای فرود آمدن است ٢) فروخت

فرۆتن firûtin فروشان ف فروختن

فڕۆچ firûc جۆجگ ف جوجه

فڕۆچاو firûcaw فریچاو، فڕۆچەوا ف سوپ جوجه

فڕۆچگاو firûcgaw فریچاو ف سوپ جوجه

فڕۆچەوا firûcewa فریچاو ف سوپ جوجه

فڕۆچ firûç بۆچگ و زایف ف کوچک و ضـعیف، ریزه میزه

فڕۆچگ firûçig فرووژە، فڕۆچ ف کوچگ و ضـعیف

فرۆزان firûzan ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

فرۆژە firûje بنووڕە فڕۆچگ ف نگا **فڕۆچگ**

فرۆش firûş بنچینەێ کردارْ فرووتن ف ریشه فعل «فرووتن »

فرۆشا firûşa فرووت ف فروخت

فرۆشاد firûşad فرووشا ف فروخت

فرۆشاس firûşas فرووتێە ف فروخته است

فرۆشان firûşan ١) ئەوانە فرووتن ٢) فرووتن ف ١) آنها فروختند ٢) فروختن

فرۆشاین firûşayn ١) فرووتن ٢) فرووتین ف ١) فروختن ٢) فروختند

فرۆشت firûşt فرووت ف فروخت

فرۆشتن firûştin فرووتن ف فروختن

فرۆشی firûşî ئڕاێ فرووشان ف برای فروش

فرۆشیا firûşya فرووتیا ف فروخته شده

فرۆشیاس firûşyas فرووتیاس ف فرخته شده است

فرۆشیاگ firûşyag فرووشیاێ ف فروخته شده

فرۆشیان firûşyan فرووتیان ف فروخته شدند

فرۆشیاێ firûşyaê فرووشیاگ ف فروخته شده

فرووکه firûke بالۆون، تێاره ف هواپیما

فرووکەخانه firûke xane جی تێاره ف فرودگاه

فره fire فراوان، له ئەوستا (fire فره) و (firne فرنه) و له پەهلەوی (fre فره) و (fryh فریه) تۆسریاس و له فەیلی هەر فریه ئۆشن و له فەرانسەی (fourni) وه ماناێ کوڵفت، پڕپشته ف بسیار، زیاد، فراوان، در اوستا (fire فره) و (firne فرنه) ودر پهلوی (fre فره) و (fryh فریه) نوشته شده و در فرانسوی (fourni) به معنی کلفت، انبوه و پُر پشت است

فڕه fire ۱) بنووڕه فڕەفڕ ۲) هەوادان ف ۱) نگا **فڕه فڕ** ۲) پرت کردن

فرەتر fire tir فێشتر، له لاتین (farther) ئۆشن ف بیشتر، در لاتین (farther) به معنی بیشتر است

فرەخوەر fire xwer لەموور، له پەهلەوی (frexver فره خڤەوەر) تۆسریاس ف پُرخور، در پهلوی (frexver فرخور) نوشته شده

فڕەدان fire dan هەوادان ف پرت کردن

فرەڕۆ fire rû ڕۆدار ف پُر رو، گستاخ

فرەزان firezan ناوێگه ژنانه وه ماناێ زانا ف نامی زنانه به معنی دانا که در کردی «زانا» گویند و این نام کردی است

فڕەفڕ firefir پڕەپڕ، له ئەوستا (firefire othre فرەفره ئوثره) وه ماناێ باڵەو گرتنه ف بال‌بال زدن پرندگان، در اوستا (firefireothre فرفراوثره) به معنی پرواز کردن پرندگان است

فرەکردن fire kirdin زیاێ کردن ف فراوان کردن

فڕەکردن fire kirdin فڕین ف پریدن پرندگان

فرەماگ fire mag مەنێ ف مانده، کهنه

فرەوان firewan بنووڕه فره ف نگا **فره**

فرەوانی firewanî فرەیی ف فراوانی

فرەوڕا fire wira وڕاوەکەر، له ئەوستا (fre- vaç فره واچ) تۆسریاس ک «واچ» هەر وه ماناێ وەتنه و ئیسەیش له هەورامان ئۆشریەێد ف پُرگو، وراج، در اوستا (fre - vaç فرواچ) نوشته شده که هر دو واژه کردی است

فرەی firey فرەیی ف فراوانی

فرەێ فرەوان fireŷ firewan فرەوان ف بسیار

فڕی firî فڕه کرد ف پرواز کرد

فریا firya ۱) هانا، له پەهلەوی (fireyat فرەیات) تۆسریاس ۲) ناوێگه کوڕانه ف ۱) کمک، فریاد، در پهلوی (fireyat فریات) نوشته شده ۲) نامی مردانه

فریا ڕەس firya rês هاناڕەس ف کمک کننده، فریاد رس

فریا کەر firya ker فریاڕەس ف کمک کننده، فریاد رس

فرێاڵ firŷal ۱) کەسێگ کێ مۆ فرێ بێاشتوو ۲) ناوێگه کوڕانه ف ۱) کسی که مویش فرّ است ۲) نامی مردانه

فریب firîb فرێو ف فریب

فریبۆرز firîborz فەریبۆرز، ناوێگه کوڕانه وه ماناێ بەرز، له ئەوستا (fere berz فەرەبەرز) و (fereberzenĝh فەره بەرزەنگە) تۆسریاس و هێمان له ناو گەوره پیایل هناێ بانگ کردن فەریبۆرز ئۆشن فەرەبەرز ف فریبرز، نامی‌مردانه بمعنی رشید، در اوستا (fereberz فربرز) و (fereberzenĝh فرەبرزنگهـ) نوشته شده و هنوز پیرمردان این دیار هنگام بانگ کردن فریبرز «فەره بەرز» گویند

فریچاو firîcaw بنووڕه فڕۆچاو ف نگا **فڕۆچاو**

فریچگ firîcig فرینجگ، لەڕ و بۆچگ ف کوچک و لاغر اندام

فریشته firîşte بنووڕه فرشته ف نگا **فرشته**

فریشتێ firîştê بنووڕه فرشته ف نگا **فرشته**

فرین firîn باڵەو گرتن ف پریدن پرنده

فرینجه firînce فریچگ، بۆچگ ولەڕ ف کوچک ولاغر اندام

فرێو firêw فرێوانن ف فریب

فرێوانن firêwanin فرێو، له ئەوستا (freıdive فرەئدیوه) تۆسریاس ف فریفتن، فریب، در اوستا (freıdive فرئد یوه) نوشته شده

فرێودان firêw dan فرێوانن ف فریفتن

فرێوخواردن firêw xwardin گووڵ خواردن ف فریب خوردن

فرێویا firêwya گووڵ خواردێ ف فریب خورده

فرێویاس firêwyas فرێویاێه ف فریب خورده‌است

فرێویاگ firêwyag فرێویاێ ف فریب خورده

فرێویان firêwyan گووڵ خواردن ف فریب خوردن

فرێویائ firêwyaê فرێویاگ ف فریب خورده

فریه firye بنووڕه فره ف نگا **فره**

فز fiz فزه ف کمترین صدا

فزق fizq دقْ دڵ، خوسەیٚ دڵ ف غم و اندوه درون، دق دل

فزه fize فز ف کمترین صدا

فزەبڕ fize bir̂ نقبڕ ف خفه کردن صدا

فزەکردن fize kirdin نزه کردن ف کمترین صدا

فزەبڕین fize bir̂în نق بڕین ف بی صدا کردن

فزه لێ بڕین fize lê bir̂în بێدەنگ کردن ف بی صدا کردن

فس fis تس، چس ف چُس

فس دامردن fis damirdin خالی بۆنْ وا ف خالی شدن باد

فس دان fis dan تسین ف چُسیدن

فسن fisin تسن ف چُسو

فسه fise کفەیٚ وا ف صدای خارج شدن باد از سوراخ

فسەفس fise fis فسەیٚ هەیتاهەیت ف صدای پیاپی «فسه»

فسه کردن fise kirdin دەنگْ فسه ف صدای فس فس بادی که از سوراخ خارج می‌شود

فسین fisîn بنووڕه فسه کردن ف نگا **فسەکردن**

فشار fişar خۆشار ف فشردن

فشفشه fişfişe گەمەیٚگه وه ئاگر ف فشفشه‌بازی

فکر fikr بنووڕه هۆر ف نگا **هۆر**

فکرا کردن fikra kirdin ١) فکرەو کردن ٢) وەیائ هاوردن ف ١) اندیشیدن ٢) بیاد آوردن

فکره پێابۆن fikre pêa bün دالّتەدان له باوەتْ مالّی و... ف کمک مالی، ساپورت مالی

فکرەو کردن fikrew kirdin فکرا کردن ف نگا **فکرا کردن**

فڵان fil̂an کەزای ف فلانی

فڵانْ فڵان fil̂ani fil̂an دژمینێگه ف دشنامی است

فڵان و بەهمان fil̂an û behman ئوون دراوردن ف فلان و بهمان

فڵانەکەس fil̂ane kes فڵانی ف فلانی

فڵانی fil̂anî کەزای ف فلانی

فڵت fil̂t سڕخواردن ف لیز خوردن از روی شیئی لیز

فڵته fil̂te سڕخواردنْ ماسی له دەس ف لیز خوردن ماهی در دست

فڵتەکردن fil̂te kirdin ١) سڕخواردنْ ماسی ٢) فرته کردن ف ١) لیز خوردن ماهی ٢) جیم زدن، در رفتن

فڵتەفڵت fil̂te fil̂t فڵتەیٚ فره ف لیز خوردن

فڵچ fil̂ç دەنگْ چڵپاوخەڕیٚ ف صدای گلولای

فڵچه fil̂çe ١) فرچه ٢) دەنگْ خەڕیٚ چڵپاو ف ١) بُرس ٢) صدای گل ولای

فڵچەفڵچ fil̂çe fil̂ç دەنگْ چڵپاوخەڕیٚ ف صدای پیاپی گل ولای

فڵق fil̂q دەنگْ گجْگ ف صدای فرج مادینه

فڵقانن fil̂qanin بێگورتینه کردن ف کنایه از برداشتن بکارت

فڵقْفاق fil̂qi faq دەنگْ گجْگْ وشا ف صدای چلق و فلیق

فڵقن fil̂qin خووزوو ف کنایه از بدکاره

فڵقه fil̂qe دەنگْ گجْگ ف صدای فرج مادینه

فڵقەفڵق fil̂qe fil̂q فڵقْ فاق ف صدای چلق وفلیق

فڵقی fil̂qî لاناوه له گەنەکار ف کنایه از بدکاره

فڵنگه fil̂ngê فرته کردن ف در رفتن، جیم زدن

فڵنگەکردن fil̂ngê kirdin دەرزەنین ف در رفتن

فلووت filût بلوور ف فلوت

فلووس filûs ١) پۆلێگه ٢) خاکەڕا «فلووسیان گەنه » ٣) گیایێگه ف ١) فلس، پول ٢) سرشت، ذات ٣) گیاهی دارویی

فله file پله ف جنب وجوش

فلەفل file fil ١) جمْس کردن ٢) سایٚ گووش خسن ف ١) جنبیدن ٢) طفره رفتن

فلەفل کردن file fil kirdin بنووڕه فلەفل ف نگا **فلەفل**

فڵەیتی fil̂eytî ١) وەرەلا، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « فەلیت، فەلیته» وه ژنْ ئاو پاش ئۆشن و له فەرانسەیٚ (flaneur) وه چەتاڵ ئۆشن ٢) ژنیٚ ک چەن شق کردێه ف ١) هرزه، لاابالی درسورانی «فەلیت، فەلیته» به زن هرزه گویند و در فرانسوی (flaneur) به معنی ولگرد است ٢) زنی که چند شوهر کرده باشد

فڵی fil̂î سووکەناو فڵامەرز ف مخفف فرامرز، فلامرز

فلیته filîte پلیته ف فتیله

فلیق filîq تلیاێ ف له شده

فلیقانن filîqanin تلیقانن ف له کردن

فلیقْفاق filîqi faq فلْقْ فاق ف چلق وفلیق

فلیقیا filîqya تلیقیا ف له شد

فلیقیاس filîqyas تلیقیاس ف له شده است

فلیقیاگ filîqyag فلیقیاێ ف له شده

فلیقیان filîqyan تلیقیان ف له شدن

فلیقیاێ filîqyaê تلیقیاێ ف له شده

فنج finc جووریٚ خەرسەێرەس ف نوعی خرسیره، لاتینی است

فنگ finĝ هنگ کردن ف صدای بینی

فووته fûte ۱) وەرزەنەکْ قەساو ۲) چووارشوو ۳) پەپریک «ئمسالٚ چۆ سالاٚن بەرگْ نێک کاشتی- فووتەێ شەرم له رۆ گولاٚن وەرداشتی» ف ۱) پیشبند قصاب ۲) نوعی چارقد مستطیلی زنانه ۳) کاسبرگ غنچه

فەت fet ۱) گوندریاێ ۲) لاناوەله کارْ ناماقوولٚ «هەم فەتێ کرد» ف ۱) فتق ۲) کنایه از کار معقول

فەتا feta سووکەناو فەتاح ف مخفف فتاح

فەتاپاشای feta paşay بەزمْ هەڵپەرگەێگه ف یکی از زیباترین بزمهای رقص‌کردی

فەتاچای تازه fetaçay taze دیەکەێگه له گیەلاٚن ف روستایی در گیلانغرب

فەتار fetar ۱) چاوک ۲) فتوور ف ۱) شکاف ۲) نابود شدن

فەتارفەتار fetar fetar ۱) فتوور هاتن ۲) چاوک چاوک ف ۱) نابود شدن ۲) چاک چاک

فەتالی fetalî سووکه ناوێگه ف مخفف فتحعلی

فەتاوەگ fetaweg سووکه ناوێگه ف مخفف فتاح‌بگ

فەتای fetay فەتاپاشای ف یکی از بزمهای رقص کردی

فەتبەن fetben گون بەن ف فتق بند

فەتق وفجوور fetq û ficûr گریه له کار واکردن ف رفع و رجوع کردن

فەتلا fetila سووکەناو فەتحوللا ف مخفف فتح‌الله

فەتی fetî فەتلا ف مخفف فتح‌الله

فەتی ئەفشار fetî efşar دیەکەێگەله قلاٚشاین ف روستایی در قلعه‌شاهین

فەتیر fetîr فەتیره، ئەو نانه ک خەوٚر ترش نیەنه دەسیٚ ف نانی که از خمیر ور نیامده درست شده

فەتیره fetîre بنووڕه فەتیر ف نگا **فەتیر**

فەحلٚ feĥl فیەلٚ ف گشن چارپایان

فەخر fexr پارچەێگه ف پارچه فخر

فەخری fexrî ناوێگه ژنانه ف نامی زنانه

فەخفووری fexfûrî پیالەێ چینی ف چینی

فەخیر fexîr بنووڕه فەقیر «ل» ف فقیر، نگا **فەقیر** و ترکیباتش

فەدا feda فدا، خڕ ف فدا

فەدا بۆن feda bün فدا بۆن ف فدا شدن

فەداکار fedakar فداکار ف فداکار

فەدا کردن feda kirdin فدا کردن ف فداکردن

فەڕ fer̂ بمارک، پیرووز ف یمن، باشکوه

فەراد ferad ناوێگه کوڕانه، وه ماناێ فره هاتن، یا ماناێ خوەش ئەقبالٚ «فەره+ هات» ف فرهاد، به معنای کسی که زیاد آمد و شد می‌کند همچنین به معنای (فره+ هات) خوش شانس نیز هست

فەرادئاباد ferad abad ۱) دیەکەێگەله ئیلام ۲) دیەکەێگه له ساڵەئاباد ف ۱) روستایی در ایلام ۲) روستایی در صالح آباد

فەڕاشه fer̂aşe کلیل ف کلید

فەرامان feraman دیەکەێگه له کرماشان ف روستایی در کرماشان

فەرامووش feramûş ۱) له هۆر چین ۲) گەمەیگه ف ۱) از یاد بردن، فراموش ۲) بازی است

فەرامووشکار feramûşkar یەێهووش نەدار ف فراموشکار

فەرامووش کردن feramûşkirdin له هۆرەو چین ف فراموش کردن

فەرامووشی feramûşî ۱) له هۆرەو چین ۲) تۆشْ فەرامووشی بۆن ف ۱) فراموشی ۲) یک نوع بیماری است

فەرانگسه feranĝse فەرانسه ف کشور فرانسه، فرانسه

فەرانەک feranek ناوێگه ژنانه ف نامی زنانه

فەرخ ferx ۱) دپیەکەو کردن ۲) سلْتانْ سەر ۳) جیاوازی ف ۱) تمیز دادن ۲) فرق سر ۳) تفاوت

فەرخان ferxan پیەنای «فەرخانْ سترەت» ف پهنا

فەرخانی ferix xanî دیەکەیگە لە حەسەن ئاباد ف روستایی در حسن آباد

فەرخشاد ferix şad کۆیەیگە لە تاقوەسان ف کوهی در تاق وَسان

فەرخێنەوەن ferxênewen دیەکەیگە لە چەرداوڕ ف نام روستایی در بخش چرداول

فەڕدار fer̂dar وە فەرهاتێ ف باشکوه

فەرز ferz ١) خەسپەن «کول کاریگ تەرزە، شادی شیوەن فەرزە» ٢) واجوو ف ١) وظیفه ٢) واجب، لازم، ضروری

فەرزات ferzat فەرزاد، فرەزات، نەترس ف نامی‌مردانه به معنی نترس

فەرزاد ferzad بنووڕە فەرزات ف نگا **فەرزات**

فەرزانە ferzane ناوێگە ژنانە، فرەزان ف نامی زنانه، بسیار دانا

فەرزەن ferzen منالّ، بەنْ جەرگ، لە پەهلەوی (ferzend فەرزەند) تۆسریاس ف فرزند، در پهلوی (ferzend فرزند) نوشته شده

فەرزەند ferzend بنووڕە فەرزەن ف نگا **فەرزەن**

فەرزین ferzîn ناوێگە کوڕانە، فەرزین واتە وەزیر و راوێژکار ف نامی مردانه به معنای وزیر یا مشاور

فەرش ferş قالی، ئەرەوییە ف فرش، عربی است

فەرق ferq بنووڕە فەرخ ف نگا **فەرخ**

فەرما ferma ١) فەرموو، مەرموو ٢) پاشگرە وە مانایْ فرمانکار ف ١) فرمایش ٢) پسوند فاعلی

فەرمان ferman دەسوور ف دستور

فەرماندان fermandan دەسووردان ف فرمان دادن

فەرماندە fermande فەرماندەر ف فرمانده

فەرماندەر fermander فەرماندە ف فرمانده

فەرمانڕەوا ferman r̂ewa خاون فەرمان ف فرمان روا

فەرمانکار fermankar فرمانکار ف نگا **فرمانکار**

فەرمانی fermanî بنووڕە فرمانی ف نگا **فرمانی**

فەرمایشت fermayişt فەرموودە ف فرمایش

فەرموو fermû مەرموو ف فرمود

فەرموودە fermûde فەرمایشت ف فرموده

فەرە fere بنووڕە فرە ف نگا **فرە** وترکیباتش

فەرهاد ferhad بنووڕە فەراد ف نگا **فەراد**

فەرهووت ferhût فەرهوود، گاهس لە فەراد یا فەرهاد وە مانایْ کەسێ کْ فرە هاتوو چوو کەیْد و فەرسوودە بوود وەرگێڕ بۆد ف فرسوده شدن، شاید از واژەی «فرهاد» به معنی بسیار آمد و شد کننده و در اثر این آمد و شد فرسوده و نابود شدن مشتق شده باشد

فەرهووت بۆن ferhût bûn بنووڕە فەرهووت ف نگا **فەرهووت**

فەرهوود ferhûd بنووڕە فەرهووت ف نگا **فەرهووت**

فەرەتاش feretaş سانْ گەورا و تراشیایْ لە بێستوون ئۆشن ئەوە شوونەکارْ فەرهادە ف سنگ یکپارچه و تراشیده‌ای در بیستون که گویند کار فرهاد کوهکن است

فەرەجی ferecî فەرەنجی ف پالتوی نمدی

فەرەناز ferenaz ناوێگە ژنانە وە مانایْ کەسێ کْ ناز کەیْد ف نامی دخترانه به معنی طناز

فەرەنجی ferencî بنووڕە فەرەجی ف نگا **فەرەجی**

فەرەنگ ferenĝ ١) وشەدان ٢) دیارْ بێگانە ٣) ناوێگە دۆیەتانە ف ١) فرهنگ واژه ٢) دیار فرنگ ٣) نامی زنانه

فەرەنگیس ferenĝîs ناوێگە ژنانە وە مانایْ خاوەن گیس ف نامی زنانه به معنی صاحب گیسوان

فەرەنگی ferenĝî ناوێگە ژنانە وە مانایْ رەنگین، چۆ فەرەنگی ف نامی زنانه به معنی زیبا رو، مانند فرنگیها

فەرەوان ferewan فرەوان ف بسیار

فەریا ferya ١) هانا ٢) ناوێگەکوڕانە ف ١) فریاد ٢) نامی مردانه

فەریاد feryad بنووڕە فریا ف نگا **فەریا**

فەریادڕەس feryad r̂es فریا رەس ف فریاد رس

فەریبۆرز ferîborz فەریبەرز ف نگا **فریبۆرز**

فەزا feza خوەشی، کەیف ف لذت، کیف

فەزا بردن feza birdin لەزەت بردن ف لذت بردن

فەزا داشتن feza daştin لەزەت داشتن ف لذت داشتن

فەزا کردن feza kirdin لەزت بردن لە چشتێ ف لذت بردن از چیزی

فەسات fesat ١) دەمەوەر ٢) گەنیا ف ١) کنایه از سلیطه ، فاسق ٢) فاسد

فەساد fesad فەسات ف نگا **فەسات**

فەسڵ fesĺ وەرز ف فصل

فەش feş دیەکەیگە لە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

فەشخوران feşxwran دیەکەیگە لە کرماشان ف روستایی در کرماشان

فەقارە feqare فیشکە ف فوران مایعات

فەقارەدان feqare dan فیشکەدان ف فوران کردن

فەقیانە feqyane مچگەێ دریژْ شەق، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ئانگوچک، ئەنگوچک، لەوەندی» ئۆشن ف پارچەای آستین دار و بلند کە کە روی مچ دست را میپوشاند، در دیگر گویشهای کردی «ئانگوچک، ئەنگوچک، لەوەندی» گویند

فەقیر feqîr ۱) فەخیر، هەژار ۲) بێدەنگ ف ۱) ندار ۲) آدم کم حرف

فەقیر بۊن feqîr bün ۱) بێدەنگ بۊن ۲) نەدار بۊن ف ۱) ساکت و بی صدا شدن ۲) فقیر شدن

فەقیرەگە feqîrege فەخیرەگە ف کنایە از آدم کم حرف و بیدست و پا

فەقیری feqîrî فەخیری ف نداری

فەک fek ۱) چەنە ۲) پاشگرْ کوومەڵ «فەکْ فامیل» ف ۱) چانە، فک ۲) پیشوند ازدحام وجمع

فەکْفامیل feki famîl خیشان، قەومان ف خویشان، اقوام

فەلە fele شفتە ف بستەبندی نشدە، فلە

فەلەج felec ئفلیج ف فلج

فەڵەک feĺek ۱) ئاسمان ۲) زەمانە ۳) چوو فەڵەک ف ۱) آسمان ۲) زمانە ۳) فلکە کردن

فەڵەکە feĺeke فەڵەک کردن فلکە کردن

فەن fen ۱) رێورەنگ ۲) تەرز ف ۱) نیرنگ ۲) چگونگی، فن

فەنا fena فتوور هاتن ف فانی، فنا

فەنباز fenbaz فەنەری ف نیرنگباز

فەندان fendan رووی فەنْدان ف نیرنگ زدن، حیلە زدن

فەن داین fen dayn فەندان ف کلک زدن

فەنْفیت feni fît فیتْفەن ف نیرنگ

فەنْفێڵ feni fêĺ فیتْفەن ف نیرنگ

فەنەر fener چشتْ ژیدار ف فنر، فنریت

فەنەری fenerî فەنباز ف نیرنگ باز

فەنی ئاوا fenî awa دیەکەیگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

فەوتان fewtan فتوور هاتن «گ» ف نابود شدن

فەوج fewc دەسە، کوومەڵ ف فوج، گروە

فەوق fewq تەزەک ف طعنە، سرزنش

فەوق دان fewq dan تەزەک دان ف طعنەزدن

فەیلی feylî یەکێ لە تیرەیلْ گەوراێ کورد کە دفێشتر لە ئیلام و خانەقین ژیەن و زووانێان چۊ لەکیە ف یکی از تیرەهای بزرگ کُرد کە بیشتر در ایلام و خانقین زندگی میکنند و زبانشان نزدیک بە لکی است

فیت fît ۱) ئەقد، لاتینیە ۲) رێورەنگ «فیتْ فەن» ف ۱) اندازە ۲) نیرنگ

فیتْفەن fîti fen فەنْفیت، لە فەرانسەی (fripon) ئۆشن ف نیرنگ، در فرانسوی (fripon) بە معنی متقلب است

فیتْ فەنباز fîti fenbaz فەنەری ف نیرنگ باز

فیتْ فەندان fîti fendan فەن دان ف نیرنگ زدن

فیتفیتە fîtfîte فیتفیتەک ف سوت، سوتک

فیتفیتەک fîtfîtek ۱) فیتفیتە ۲) داکْدەوا دانْ نا جوور ف ۱) سوت سوتک ۲) آرایش ناجور بویژە برای پسران

فیتْک fîtik فیتْگ ف تلنگر

فیتْگ fîtig فیتْک ف تلنگر

فیتگەفرمانی fîtge firmanî بنوورە فتگەفرمانی ف نگا **فتگەفرمان**

فیتەفیت fîte fît قیتەقیت ف سرک کشیدن

فیر fîr̂ باڵندەێگە ف پرندەای است

فێر fêr ۱) هۆر ۲) مینە کردن ۳) یاد گرتن ف ۱) اندیشیدن ۲) گشتن بدنبال... ۳) آموختن، یاد گرفتن

فیرانن fîr̂anin ریان ف ریدن

فێر بۊن fêr bün یاد گرتن، ئامختە بۊن ف آموختە شدن، یاد گرفتن

فێر بۊگ fêr bûg ئامختە ف آموختەشدە

فێر بۊن fêr bûn ئامختە بۊن ف آموختە شدن، یاد گرفتن

فێر کردن fêr kirdin ۱) مینە کردن ۲) ئامختە کردن ۳) هۆرەو کردن ف ۱) گشتن بە دنبال چیزی ۲) آموختن ۳) اندیشیدن

فیرگانن fîr̂ganin فیرانن ف ریدن، اسهال داشتن

فیرگاوی fîr̂gawî فیرگە ف مدفوع آبکی

فیرگە fîr̂ge فیرگاوی ف مدفوع اسهالی

فێرگە fêrge فێر بوو، زانا «فێرگە فێرێ مەکە ئەر کردی تێرێ بکە» ف دانا، عاقل

فیرن fîr̂n ١) فیرگە دار ٢) لاناوەلە نەتۆیەنم ف ١) مبتلا به اسهال ٢) کنایه از بی عرضــه وناتوان

فیرووز fîrûz ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

فیرووزئاوا fîrûz awa ١) دیەکەێگە لە کەنگەوەر ٢) دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ٣) دیەکەێگە لە ئیلام ٤) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ١) روستایی در کنگاور ٢) روستایی در اسلام‌آباد غرب ٣) روستایی در ایلام ٤) روستایی در بیله‌وار

فیرووزە fîrûze ١) سانێگە قیمەتی ٢) ناوێگەژنانە ف ١) فیروزه ٢) نامی‌زنانه

فیرووزەناو fîrûze naw فیرووزە لە ناو، جوورێ کلوانکە ف انگشتر فیروزه‌دار

فیرە fîr̂e ١) دەنگْ فرینْ فیر ٢) بەلەفیرە ف ١) صدای پریدن پرنده «فیر» ٢) اسهال

فیزە fîze پرمەێ چارەوا ف صدای بینی چهارپایان

فیزەفیز fîze fîz پرمەپرم ف صدای بینی چهارپایان

فیس fîs باد، قورت داشتن، لە سەکزی «فیس» ئۆشن ف تکبر، غرور، در سکزی «فیس» گویند

فیسار fîsar فلان وفیسار ف فلان و بیسار

فیسان fîsan تلیسان ف خیسانید

فیسانن fîsanin تلیسانن ف خیساندن

فیسقە fîsqe ١) فنج ٢) بڵفنجگ ف ١) پرنده دم جنبانک ٢) ریزه میزه، فسقلی

فیسوو fîsû بادی، نەرامدار ف مغرور، متکبر

فیسیا fîsya ١) خوس بۆ ٢) سیسیا ف ١) کاملا خیس شده ٢) پژمرده شده

فیسیاس fîsyas ١) فیسیاێە ٢) سیسیاس ف ١) خیس خورده ٢) پژمرده شده

فیسیاگ fîsyag ١) فیسیاێ لە ئاو ٢) سیسڵگیاێ ف ١) کاملا خیس ٢) پژمرده

فیسیان fîsyan ١) خوس بۆن ٢) سیسڵاتن ف ١) خیس شدن ٢) پژمردن

فیسیاێ fîsyaê ١) فیسیاگ ٢) چلۆسیاێ ف ١) کاملا خیس ٢) پژمرده شده

فیش fîş ١) خوْش، مێز کردن وە زووانْ منالەیل ٢) دەنگْ مار ٣) وا وە گەوگەوە خسن ٤) باد کردنْ ملْ بووق ف ١) شاش به زبان کودکان ٢) صدای مار ٣) باد به غبغب انداختن ٤) حالت باد کردن گلو و صورت بوقلمون

فیشانن fîşanin فیشکانن ف صدای مار

فیشکانن fîşkanin ١) فیشە کردن ٢) تووقانن ف ١) صدای مار ٢) فوران مایعات

فیشکە fîşke ١) فیشانن ٢) فیشە ف ١) صدای مار ٢) فوران مایعات

فیشکەفیشک fîşke fîşk فیشکە ف نگا **فیشکه**

فیشە fîşe بنووڕە فیشکە ف نگا **فیشکه**

فیشەفیش fîşe fîş فیشە کردنْ مار ف صدای مار

فیشەک fîşek ١) مۆشەک ٢) گولە ٣) لاناوە لە ئەڵبووقیان «فیشەکێ چیە بانْ هزار» ف ١) موشک ٢) گلوله ٣) کنایه از تند خویی

فیشەکدان fîşek dan قەێ قەتار، تیر دان ف تیر دان

فیشەکڵاونە fîşekiĺawne مەلێگە ف پرنده‌ای است

فیق fîq ١) دەنگْ جلیقیان ٢) جریتەێ گۆ ف ١) صدای له شدن جسم نرم در زیر جسم سنگین ٢) صدای ریدن

فیقانن fîqanin ریان ف ریدن

فیقاوی fîqawî فیرگاوی ف مدفوع آبکی

فیقْ فاق fîqi faq دەنگْ ریان ف صدای ریدن

فیقن fîqin ١) لاناوە لە مژموور ٢) لاناوەلە زگیشی ف ١) کنایه از لاغر و بینمود ٢) کنایه از اسهالی

فیقوو fîqû ١) ئاێمْ بەلەفیرە دار ٢) لاناوە لە لەڕ و نەتۆیەنم ف ١) مبتلا به اسهال ٢) کنایه از لاغر و ناتوان

فیقنە fîqne ١) بنووڕە پیکنە ٢) فیقوو ف ١) نگا **پیکنه** ٢) لاغر و بینمود

فیک fîk فیکە ف سوت زدن

فیکارە fîkare هووکارە، فێرکارە، فێر بۆن ف عادت کردن، آموخته شدن

فیکانن fîkanin فیکە کیشان ف سوت زدن

فیکْفاک fîki fak ١) فیکە کیشان ٢) بەنْ بەقاو، هەێتْ هۆت «یە چەنێ فیکْفاک داشت» ف ١) سوت زدن ٢) تشریفات ومقدمات

فیکن fîkin فیکه کیش ف سوت زن

فیکنه fîkne بنووڕه پیکنه ف نگا **پیکنه**

فیکنه وبلوور fîkne û bilûr بنووڕه پیکنه وبلوور ف نگا **پیکنه‌وبلوور**

فیکه fîke ١) شۆت کیشان ٢) هۆڕه هاتن «فیکه‌یَ تیه‌یَ» ف ١) سوت زدن ٢) کنایه از دیوانه سری، کم عقلی

فیکه‌فیک fîke fîk فیکانن ف سوت زدن پیاپی

فیکه‌کیشان fîke kîşan فیکانن ف سوت زدن

فیکه‌و fîkew مالیه‌تێگه له مه‌ته‌ڵه‌یل «نه‌نگه فیکه‌و » ف شخصیتی در داستانهای کودکان

فیکه‌و فیکه‌و fîkew fîkew لاناوه له شواڵ پلێتی ف کنایه از عاشقی کردن

فیل fîl جانه‌وه‌رێگه ف فیل

فێڵ fêɫ ره‌نگ، فه‌ن، له فه‌رانسه‌یَ (filou) ئۆشن ف نیرنگ، در فرانسوی (filou) به معنی طرار و گوشبر است

فێڵباز fêɫbaz فه‌نه‌ری ف حیله‌گر

فێڵبازی fêɫbazî فه‌ن دان ف حیله‌گری

فێڵ وته‌ڵه‌که fêɫ û teɫeke فیتْفه‌ن ف نیرنگ

فیله‌ته‌ن fîleten ١) خه‌ڕه‌مه ٢) لاناوه له دلاوه‌ر ف ١) لندهور ٢) کنایه از نترس

فێڵه‌زان fêɫezan فه‌نه‌ری ف حیله‌گر

فێڵه‌سووف fêɫesûf فێڵه‌زان، فره‌زانْ فێڵباز ف فیلسوف، دانای حیله‌گر

فیله‌ق fîleq مووله‌ق ف کهکشان، فلک

فینار fînar ده‌ره‌ک، بنچینه‌یَ ئی وشه ئه‌ره‌وییه «فی النار» ف به جهنم، ریشه این واژه عربی است

فینکی fînikî ئائیمێگ کْ زۆزی گرژه‌و بوود ف آدم زود رنج که با کوچکترین عملی عصبی می‌شود

فینگ fînĝ چڵم، زوورْم له هه‌یْنْ گیرسن، له ئه‌وستا (afînto ئافینتو) تۆسریاس و له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی وه مانایَ گیرسنه ف آب بینی، بویژه در هنگام گریستن، در اوستا (afînto آفینتو) به معنی آبریزش بینی است و در دیگر گویشهای کردی به معنی گریستن است

فینگانن fînĝanin فینگه فینگ ف هن کردن، فین کردن

فینگه‌فینگ fînĝe fînĝ فینگانن ف فین کردن

فیه‌ڵ fyeɫ فه‌حڵ ف موسم جفتگیری چهارپایان، جفتخواهی چهارپایان

فیه‌ڵدان fyeɫdan ١) وه خه‌ر کیشان ٢) لاناوه‌له زه‌نگ زڕانن ف ١) گشن چهارپایان در هنگام جفت خواهی ٢) کنایه از رسوا کردن

فیه‌ڵ شتره‌یل fyeɫî şitreyl رووژْ دووانزه‌همْ مانگْ نه‌ورووز ف دوازدهم فروردین

ڤ

ڤ V ١) کیشْ تایبەتی زووانْ کوردی ک ریشە لە ناو ئەوستا دێرێد ٢) ڤە «ڤ ئێرە تا...» «ل» ف ١) یکی از حروف ویژە زبان کردی کە بازماندە آواهای اوستایی است ٢) از

ڤا va وا «ل» لە ئەوستا (va ڤا) و (vat ڤات) و (vate ڤاتە) و لە پەهلەوی (vat ڤات) و (vaî ڤای) نۆسریاس ف باد، در اوستا (va وا) و (vat وات) و (vate واتە) و در پهلوی (vat وات) و (vaî وای) نوشتەشدە

ڤاتوُزە va tûze گەردەگۆچان «ل» ف گرد وغبار ناشی از باد

ڤاتۆن va ton تۆنەوا «ل» ف تند باد

ڤادار vadar وادار «ل» ف مغرور

ڤادان vadan ١) وادانْ خوری «ل» ٢) هان دان «ل» ف ١) تاب دادن پشم یا نخ ٢) تحریک کردن، وا داشتن

ڤاران varan واران «ل» ف باران، نگا **ڤارشت**

ڤارشت varişt وارشت «ل» لە ئەوستا (var ڤار) و (varişte ڤارشتە) و لە پەهلەوی (verinte ڤەرنتە) و (vare ڤارە) و (varint ڤارنت) نۆسریاس ک ماناێ وارانە ف باریدن باران، در اوستا (var وار) و (varişte وارشتە) و در پهلوی (verinte ورنتە) و (vare وارە) و (varint وارنت) بە معنی باران و باریدن است و شهر «رشت» شاید از یکی از این نامها مشتق شدە زیرا کانون باریدن است

ڤارین varîn وارین «ل» ف باریدن، نگا **ڤارشت**

ڤاشە vaşe واشە «ل» ف باشە، واشە

ڤافرکە va fir̂ke بادەوان «ل» ف بادبادک نخی

ڤاڤەڕوو vaverû̂ واوەڕوو «ل» ف نگا **واوەڕوو**

ڤاڤەمشت va ve mişt هەڵەخەرج «ل» ف ولخرج

ڤاڵەڤاڵ vaĺevaĺ سەگەڕاو، سەگەڕا «ل» ف همهمە و جنجال سگها

ڤایە vaŷe وایە، وادە «ل» ف موعد

ڤت vit وەت «ل» ف گفت

ڤتار vitar وەتار، وتار «ل» ف گفتار

ڤتن vitin وەتن «ل» ف گفتن

ڤڕ vir̂ وڕ «ل» ف وراجی

ڤرسێ virsê ڤسێ، ورسێ «ل» ف گرسنە

ڤڕنە vir̂ne قسە نەکە «ل» ف نگو، امر بە نگفتن

ڤڕە vir̂e ڤیڕە، فیرە ف صدای پرتاب تند سنگ و...

ڤرەک virek وەرقەو، وەرەک «ل» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەڕۆک» ئۆشن ف یخە، در دیگر گویشهای کردی «بەڕۆک» گویند

ڤرەن viren وەرەن «ل» ف شاک، گوسفند نر

ڤرەینی vireynî وڵەێ «ل» ف بر آهو

ڤرێ virê هەڵس «ل» ف بلند شو، برخیز

ڤرێز virêz هەڵس «ل» ف بلند شو

ڤزم vizm پیم، پییە «ل» ف چربی، پیە

ڤزمە vizme پییە، پیم «ل» ف چربی، پیە

ڤزەڵ vizeĺ بۆچگ «ل» ف ریزە میزە

ڤزیلْک vizîlik ڤزەڵ ف ریزە میزە

ڤسێ visê ورسێ «ل» ف گرسنە

ڤڵ viĺ ١) باتلاخ «ل» ٢) وڵ، وێڵ «ل» ف ١) باتلاق ٢) ول، رها

ڤڵات viĺat بنوورە وڵات «ل» ف نگا **وڵات**

ڤڵک viĺk وڵک «ل» ف پهلو، زیر دندەها

ڤنگه vinĝe ڤینگه ف صدای پرتاب کردن مانند صدای بر گشتی زه کمان

ڤه ve وه «ڤه شامامەیه» «ل» ف به، به این

ڤەڕ verˆ وەفر «ل» له ئەوستا (vefre ڤەفره) و له پەهڵەوی (vefr ڤەفر) تۆسریاس ف برف، در اوستا (vefre وەفره) و در پهلوی (vefr وەفر) نوشته شده

ڤەرزێر verzêr بنووڕه وەرزێر «ل» ف نگا **وەرزێر**

ڤەرقات verqat پەیەڵپەی، هەیتاهەیت «ل» ف پیاپی، پشت سر هم

ڤەرک verk بنووڕه وەرک «ل» ف نگا **وەرک**

ڤەرگن vergin بنووڕه وەرگن «ل» ف نگا **وەرگن**

ڤەرگرتن ver girtin ۱) وەر گرتن «ل» ۲) دەفا کردن «ل» ف ۱) تحمل کردن ۲) دفاع کردن

ڤەرگیری ver gîrî ۱) وەر گرتن «ل» ۲) دیلمانج ف ۱) دفاع کردن ۲) ترجمه کردن، نگا **دیلمانج**

ڤەڕێ ئاشتن ve rˆê aştin ڤەڕێ کردن، کلکردن «ل» ف بدرقه کردن

ڤەڕێ کردن ve rˆê kirdin ڤەڕێ ئاشتن «ل» ف بدرقه کردن

ڤەکره vekre ڤەکری، پەنام «ل» ف آماس، ورم

ڤەکری vekrî ڤەکره، پەنام «ل» ف آماس، ورم

ڤەێ veŷ وەێ، ڤێ، دارْ ڤێ ف درخت بید

ڤەێ لێوه veŷ lêwe ڤێ لێوه، وەێ لێوه، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«شوڕەبەی» ئۆشن ف بید مجنون، در دیگر گویشهای کردی «شوڕەبەی» گویند

ڤێ vê دارْ وەێ ف درخت بید

ڤیر vîr ویر «ل» له پەهڵەوی (vîr ڤیر) تۆسریاس ف یاد ، ذهن، در پهلوی (vîr ویر) نوشته شده

ڤیروو vîrû وێرانه، خراوه «ل» ف ویرانه

ڤیرووشه vîrûşe گورد بوون، خەڵسه «ل» ف خلسه، مدهوشی

ڤیره vîrˆe ڤینگه، ڤیره ف صدای پرتاب سنگ و...

ڤیڤاته vîvate وڕْبیم، ویواشه «ل» ف هذیان، ژکیدن

ڤیڤاشه vîvaşe ویواشه، گیر وگرفت «ل» ف دغدغه، درد سر

ڤێ لێوه vê lêwe دارْ وەێ، ڤەێ لێوه ف درخت بید مجنون

ڤێار viêar وێار «ل» لەئەوستا (vya ڤیا) تۆسریاس ف گدار آب، در اوستا (vya ویا) نوشته شده

ڤینگه vînĝe بنووڕه ڤنگه ف نگا **وینگه**

ڤینه vîne بنووڕه وێنه «ل» ف نگا **وێنه**

ق

قابْز qabiz ختْ پشکەر [ف] فضول

قابڵ qabiĺ شاێان، ئەرەوییە [ف] لایق

قابڵە qabiĺe بزاین [ف] ماما، قابله

قابە qabe گەنەکار [ف] جنده، بدکاره

قاپ qap ١) تەزەک «ل» ٢) قاو گیس ٣) لە زرانی ئەو خوار ٤) قاپْ ئەسک [ف] ١) متلک، طعنه ٢) آن قسمت از گیسوان که از کنار صورت آویزان است ٣) قوزک پا ٤) قاپ عکس

قاپاخ qapax ١) قەواخ، لە تۆرکەمەنی «غاپاق» وە سەر پووش ئۆشن ٢) لاناوەلە کۆیەنە [ف] ١) چهار چوبه، اسکلت، در ترکمنی «غاپاق» به معنی سر پوش است ٢) کنایه از کهنه و فرسوده

قاپان qapan ١) گەمەێگە ٢) روواکان ٣) قەپان [ف] ١) بازی با قاپ ٢) ربود ٣) باسکول

قاپانْ دەورْ لاپان qapani dewri lapan ١) وە زڕ نیشان حەواڵ کەسێگ پرسین ٢) لاناوە لە ئاێمْ بێ ئەرزشت [ف] ١) طبق نشانی دیگران سراغ کسی یا چیزی را گرفتن ٢) کنایه از کسی که نقشی جزئی در شکل گیری جریانی دارد و بیشتر با چرب زبانی نقش هدایتگر را دارد

قاپاژ qapaüj نەخوەشی ئاژەڵ [ف] بیماری سم در گوسفندان

قاپ چەو qap çew رێڵاس [ف] پر رو، گستاخ

قاپچی qapçî دەروان «ژنەم جارووکیش خوەم قاپچی دەرم – ئەر دەر واز مینێ دەنە ناو سەرم» «شامی» [ف] دربان

قاپ قاپ qap qap باج باج، فڕ [ف] مجعد

قاپْقولاو باز qapi qwilaw baz فەنەری [ف] لیلاج، حیله گر

قاپْقولاو بازی qapi qwilaw bazî لەیلاجی [ف] حیله گری، لیلاجی

قاپْقەێز qapi qeŷz ١) لاناوە لە پێس ٢) لاناوە لە خۆن تیەڵ [ف] ١) کنایه از نجس ٢) کنایه از ترش‌رو

قاپگارە qapgare قاپْ پا [ف] غوزک پا

قاپگرتن qap girtin ١) قاپ کردن ٢) پا گرتنْ مناڵ [ف] ١) قاپ گرفتن عکس ٢) پا گرفتن نوزاد

قاپ لە شوون هەڵخسن qap le şûn heĺxisin قاپ لە میلکان خسن [ف] نگا **قاپ لەمیلکان ئەڵخسن**

قاپ لەمیلکانئەڵخسن qaple mîlkan eĺxisin ١) فتوور هاوردن ٢) لاناوە لە پاقێەم شەڕ [ف] ١) دودمان کسی بر باد دادن ٢) کنایه از نحوست، نحس

قاپوت qaput ١) جوورێ فەرەجیە ٢) پاڵتاو [ف] ١) بالا پوش نمدی ٢) پالتو

قاپەک qapek ١) قاپْ پا ٢) چووار چووەێ هەر چشتێ [ف] ١) غوزک پا ٢) قاپَک، قاپ

قاپی qapî ١) دەرانە، لە تۆرکەمەنی «غاپی» ئۆشن ٢) رووەکان [ف] ١) دروازه، در ترکمنی غاپی گویند ٢) ربود

قاپین qapîn رووەکانن [ف] ربودن

قاپیەوان qapyewan قاپچی [ف] دربان

قات qat ١) قت، ئەرەوییە ٢) ئەمڵە، ئەرەوییە ٣) مرکْ کۆیە [ف] ١) نایاب، قحط، عربی است ٢) اردوگاه، عربی است ٣) قسمتی از زمین یا کوه که بلندتر از سایر قسمتهاست

قاتر qatir بۆز، ئیستر [ف] قاطر

قاتر پووزە qatir pûze قاتر موولە، لانەماێگە لە قاتر ک پووزەێ کوڵێگ دێرێد [ف] نژادی از قاطر که پوزەای کوتاه دارد

قاترچی qatir çî رەوکەوانْ قاتر [ف] چاروادارى که بیشتر

قاطر پرورش می‌دهد

قاتر فزه qatir fize قاترْ کورته بالاّ ف قاطر کوتاه

قاترمۆشه qatir müşe قاتر فزه ف قاطر کوتاه‌قد

قاتر مۆله qatir mûle قاتر پووزه ف قاطر کوتاه

قاتری qatirî میبه‌ێگ ک ره‌نگێ قاوه‌ی بوو ف میشی که رنگش قهوه‌ای باشد

قات‌قات qat qat باج باج ف دندانه دندانه، نامرتب بویژه برای مو یا زمین

قاتڵ qatil̂ ١) خۆنکه‌ر ٢) بێ ئه‌مان ف ١) قاتل ٢) کشنده بی امان

قات وقڕ qat û qir̂ قات، قت ف نیستی، قحطی

قاته qate قات، ئه‌مڵه، ئه‌ره‌وییه ٢) دۆیا رووژیه‌ڵ وه‌فرانوار ف ١) اردوگاه، عربی‌است ٢) آخر بهمن ماه تا بیستم اسفند

قاته‌لێوه qatelêwe دۆیا رووژه‌یڵ وه‌فران‌وار، خاکه لێه ف اواخر بهمن و اوایل اسفند، آغاز بهار

قاتی qatî ١) ره‌مه‌کی، وه ناو یه‌که‌و کردن ٢) نابووتی ف ١) مخلوط کردن ٢) نابودی، قحطی

قاچ qaç ١) هه‌ڵقاچین ٢) دۆکمه «قاچْ زه‌فت» «گ» ٣) لۆز ٤) قچ ٥) خوانْ گه‌مه ٦) رکاو «قاچْ زین» ٧) دانه‌ێ شنْ گه‌ورا ف ١) تراشیدن مو ٢) فشاری، دکمه ٣) برش، قاچ هندوانه و... ٤) سم ٥) شن بازی ٦) رکاب زین ٧) شن بزرگ داخل ماسه

قاچاخ qaçax ١) کارْ ژێره وه ژێره ٢) مه‌ێن ف ١) کار قاچاق ٢) قاچاق

قاچاخچی qaçax çî که‌سێ کْ کارێ قاچاخه ف قاچاقچی

قاچاخی چڕ qaçaxî çir̂ یه‌کێ له به‌زمه‌یڵ هووره‌س ف یکی از مقامات «هووره»

قاچان qaçan گه‌مه‌ێگه، قه‌مچان ف بازیی با سنگ

قاچْ زین qaçi zîn رکاو ف رکاب زین

قاچ قاچ qaç qaç باج باج، بنووڕه قات قات ف نگا **قات قات**

قاچْ قول qaçi qwil قاچ، پا ف پر وپا، پا

قاچْ قولاو باز qaçi qwilaw baz قاپْ قولاوباز ف حیله گر

قاچْک qaçik ١) قاچ ٢) قاشْگ ف ١) پاچه ٢) قاشق

قاچه qaçe تافْ ده‌و، زوورْم ئڕاێ ئاێم ف دویدن، به سرعت دویدن، بویژه برای انسان

قاچی qaçî وه قه‌یچی هه‌ڵپاچی ف قیچی کرد

قاچێ qaçê یه‌ێ قاچ ف یک برش از هندوانه یا خربزه

قاچیا qaçya هه‌ڵپاچیا ف تراشیده شد، قیچی شد

قاچیاگ qaçyag قاچیاێ ف قیچی شده

قاچیاێ qaçyaê قاچیاگ ف قیچی شده

قاچین qaçîn هه‌ڵقاچین ف تراشیدن، قیچی کردن

قاخ qax بنووڕه قاق ف نگا **قاق**

قاختات qaxtat قاقنه‌ک «ل» ف نگا **قاقنه‌ک**

قار qar تووریان ف قهر

قاڕ qar̂ قیڕانن ف صدای پرنده و گوسفند و...

قاڕاقاڕ qar̂a qar̂ قاڕانن «ل» ف صدای «قیره»ی پیاپی

قاڕام qar̂am هلیت، گیاێگه ف گیاه قیاق

قاڕان qar̂an قاڕانن ف صدای پرنده و...

قاران‌گوره‌خته qaran gwirexte قاڵان‌گوره‌خته، بنووڕه دام زێه ف نگا **دام زێه**

قاڕانن qar̂anin قیڕانن ف صدای پرنده وگوسفند

قار بۆن qar bün توور کردن ف قهر کردن

قارچ qarç بنووڕه خارچ، خارچْگ ف قارچ، نگا **خارچ**

قارچْگ qarçig بنووڕه خارچ ف قارچ، نگا **خارچ**

قارْ قین qari qîn قین کردن ف بشدت خشمگین شدن، عصبی شدن

قار کردن qar kirdin تووریان ف قهر کردن

قارلۆق qarloq دیه‌که‌ێگه له که‌نگه‌وه‌ر ف روستایی در کنگاور

قاڕ وقووڕ qar̂ û qûr̂ قووڕانْ ماده ف صدای قار و غور معده

قاڕه qar̂e بنووڕه قاڕانن ف نگا **قاڕانن**

قاڕه‌قاڕه qar̂e qar̂ بنووڕه قاڕانن ف نگا **قاڕانن**

قاره‌مان qareman ١) ناوێگه کوڕانه ٢) پاڵه‌وان ف ١) نامی مردانه ٢) قهرمان

قاز qaz ١) باڵدارێگه ٢) پۆڵْ سه‌رده‌مْ عوسمانی ف ١) پرنده غاز ٢) واحد پولی در زمان عثمانی

قازاشت qazaşt ناف، له زاراوه‌یڵْ تره‌کْ کوردی «قازانج» ئۆشن و له تۆرکه‌مه‌نی «غازانج» ئۆشن ف بهره، در دیگر گویشهای کردی «قازانج» گویند و در ترکمنی «غازانج»

گویند

قازان qazan قەزێان ف دیگ بزرگ

قازانچی qazançî کۆیەێگەلە کامیاران ف کوهی‌در محدوده کامیاران

قازلاخ qaizĺax سۆفیەقیتە ف پرنده‌ای است

قازلاخی qazĺaxî چۆ قازلاخ سییە ف سیاه‌رنگ

قازمە qazme جووریَ قولَنگەیَ یەیَ دەمە ف کلنگ یک دم ویژه کندن چاه

قازەلاخ qazeĺax بنوورە قازلاخ ف نگا **قازلاخ**

قازەوا qazewa خواردەمەنییگە لە وشکەو کریایَ گیا وەلْ ئارد کْ لە زمسان خوەنەیَ ف خشک شده گیاهان که آنرا با خمیر مخلوط کرده و در زمستان می‌خورند

قازەوان qazewan چاودێر کەرْ قازەیل ف غازچران

قازی qazî ئەدلَدایکەر، ئەرەوییە ف قاضی، عربی است

قازێاخە qazêaxe گیایگە ف گیاه قازایاغی

قازێانە qazêane قازێاخە ف گیاه قازایاغی

قازیقولَنگ qazîqwiĺinĝ مەلەوەرێگە ف پرنده‌ای است

قازیوەن qazîwen راوادگایلێگ لە مەلَوەنْ کرماشان کْ باوەرِ خەلَک یەسە کْ شەفایَ ژان وژوو دەێد و رووژەیلْ چووار شەمە چنە زێارەت کردن و کەلَەشێرێگ ئرایَ شەفا ئەولْ خوەێانەو بەن ونەزریَ کەن ف روادگاهایی درمنطقه کرماشان که مردم براین باورند که شفا دهنده است و روزهای چهارشنبه به زیارت می‌روند ومعمولاً خروسی را برای نذر پیشکش می‌کنند

قاژ qaj ١) سییەقاژ ٢) برۆیە، لە تۆرکەمەنی «غاش» ئۆشن ف ١) نوعی کلاغ یکدست سیاه با پاهای قرمز که گوشتش برای درمان سیاه‌سرفه خوب است ٢) ابرو، در ترکمنی «غاش » گویند

قاژمژ پاژمژ qajmij pajmij دابونەریتێگە ئرایَ دەرمانْ ورگْ منالْ، وەێتەور ک قەپانێگ تیەرن و منالَەگە نەنە یەیَ لایَ و بەشێگ لە دارهۆیە نەنە ئەو لاگەیَ و کیشنەیَ ئێکەش منالَەگە لە ناوقولانْ سیَ دۆیەت ئازەو رەدیَ کەن و دۆیاجار ئۆشن «قاژمژ پاژمژ» و لاوننەیَ ف درمانی برای قطـع بهانه گیری و گریه‌ی نوزاد، بدین ترتیب که ترازویی آورده و نوزاد را در یک طرف و بخشی از گاوآهن را در طرف دیگر قرار می‌دهند و وزن می‌کنند و تکان می‌دهند و سپس نوزاد را از میان پاهای سه دختر مجرد رد کرده و با ابیاتی او را می‌خوابانند و بر این باورند که نوزاد گریه نخواهد کرد

قاژە qaje ١) سەگْ راوچی ٢) دەرگیر بۆنْ دۆ چشتْ سەخت ف ١) سگ شکاری ٢) اصطحکاک دو جسم سخت باهم

قاژەقاژ qaje qaj قاژە ف اصطحکاک دو سطـح نا هموار

قاسپە qaspe گارەگارْ کەوک ف صدای کبک

قاسپەقاسپ qaspeqasp گارەگار ف صدای خواندن کبک

قاسم qasim ناوێگەکورانە، ئەرەوییە ف نامی مردان، قاسم

قاسمئاباد qasim abad ١) دیەکەێگەلە چەرداورِ سەر وە ئیلام ٢) دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف ١) روستایی در چرداول ٢) روستایی در کنگاور

قاسوو qasû بەرید، ئەرەوییە ف پیک، قاصد، عربی است

قاشْق qaşiq قاشۆخ ف قاشق

قاشۆخ qaşox قاشْق ف قاشق

قاغنات qaxínat بنوورە قاقنەک ف نگا **قاقنەک**

قاق qaq قاخ «حەکاکان هەوالْ، حەکاکان هەوالْ- چْ مەلیَ دێریَ دۆ سەر و شەش بالْ- مەلان هزارەن پەرِ دار و بیَ پەرِ - وەلاَم ئەو مەلە وشکە و قاق و لەرِ» لە تۆرکەمەنی «غاغ» ئۆشن ف استخوانی، خشک و استخوانی، در ترکمنی «غاغ» گویند

قاقا qaqa خەنین، خەنسن ف قهقهه

قاقلان qaqiĺan بنوورە چاێر ف نگا **چاێر**

قاقلدان qaqiĺdan چاێر ف نگا **چاێر**

قاقنا qaqina بنوورە قاقنەک «ل» ف نگا **قاقنەک**

قاقنات qaqinat بنوورە قاقنەک ف نگا **قاقنەک**

قاقناس qaqinas ققنووس ف ققنوس

قاقنەک qaqinek قاقنات، ئەوەلْ شیرْ ئاژەلْ دۆیای زایین ف نخستین شیر احشام پس از زایمان

قاقوولە qaqûĺe ١) گیایگە دەرمانی ٢) خێاتەیَ زرِات ف ١) گیاهی که مصرف دارویی دارد ٢) گل ذرت نر، نرینه‌ی ذرت

قاقول qaquĺ پرچگە، خێاتە ف کاکل، زلف

قاقەز qaqez ١) قاغەز ٢) نامە ف ١) کاغذ ٢) نامه

قاقەزدان qaqez dan بەلَگەدان ف اجازه کتبی دادن

قاقەز نۆس qaqez nüs نامە نۆس ف نویسنده، کاتب

قاقەز نۆسان qaqez nüsan نامە نۆسان ف نامه نوشتن

قاقەزی qaqezî ١) قاقەزین ٢) جووریَ گردەکانْ تووک نازکە ف ١) کاغذی ٢) نوعی گردوی نازک پوست

قاقەزین qaqezîn قاقەزی کاغذی

قاڵ qaľ ١) داد وبێداد، دەنگ کردن، لە لاتین (call) وە ماناێ چڕین وخوەنین و دەنگ کردنە، ئی وشە ئەرەوی نییە و لە بنەڕەتەو «گاڵ، گەپ وگاڵ» بۊیە و ئەرەو کردێەسەێ «قاڵ» ٢) زنوو «قاڵ کەفتەو قەیتۆل زڵە لە باخان- دەرْ ماڵ بیوە بی وە چراخان » ٣) چکڕاو ١) داد و بیداد، صدا زدن، در لاتین (call) به معنی خواندن و نامیدن و صدا زدن است، این واژه عربی نیست زیرا در اصل «گال» بوده وعرب آنرا ابدال کرده ٢) همهمه ٣) شایعه

قاڵانگورەخته qaľan gwirexte قاڵانوەرەخته، قاران گورەخته، لە قاڵ و گیچەڵ گورەختن باتجربه، دنیا دیده، نگا **دامزێه**

قاڵانوەرەخته qaľan werexte قاڵان گورەخته با تجربه

قاڵاو qaľaw قلا «گ»، قژاره، قژقارەک، قژقره، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قالاخ، قەلەڕەشە، قاژوو، قاقیشک، قژاک، قژیاک، قژۆڵە، قژک، قاقژ، قشقەڕە، قشقەڵە» ئۆشن کلاغ، در دیگر گویشهای کردی «قالاخ، قەلەرەشە، قاژوو، قاقیشک، قژاک، قژیاک، قژۆڵە، قاقژ، قشقەڕە، قشقەڵە» گویند

قاڵاودەرە qaľaw derê دیەکەێگەلە سەرپیەڵ روستایی در سرپـُلذهاب

قاڵ بـْخوڕ qaľî bixwir̂ دەمەقاڵ، قاڵبقۆ همهمه، جنجال

قاڵبـْقۆ qaľî biqü دەمەقاڵ جنجال، هیاهو

قاڵ بلا qaľî biľa قاڵ قۆ همهمه، هیاهو

قاڵتاخ qaľtax لەیلاج حیلەگر

قاڵدرمە qaľdirme قاڵدرەک، جوورێگ هۆرەس ک شوونْ دەمێ فرە ژان دێرێد نوعی پشه که نیشی بسیار دردناک دارد

قاڵدرەک qaľdirêk قاڵدرمە نگا **قاڵدرمە**

قاڵ قۆ qaľî qü قاڵبـْخوڕ هیاهو، جنجال

قاڵمەقاڵ qaľme qaľ قاڵ قۆ هیاهو، همهمه

قالووره qalûre کەرکووڵ پیر گیاه پیر شده گزنه

قاڵەقاڵ qaľe qaľ قاڵمەقاڵ هیاهو، همهمه

قالی qalî فەرش، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مافووره، مافوور» ئۆشن قالی، در دیگر گویشهای کردی «مافووره، مافوور» گویند

قالیچه qalîçe ١) قالی بۆچگ ٢) دیەکەێگە لە جووانڕۆ ٣) گازوولک «ل» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی قاڵۆنچه ئۆشن ١) قالیچه ٢) روستایی در جوانرود ٣) سرگین غلتان، در سۆرانی «قاڵۆنچه» گویند

قالیچه وڕۊن qalîçe û r̂ûn قالیش، خۆراکێگە لە تلیتْ ماس و ڕۊنْ دان ترید ماست که روغن داغ حیوانی روی آن ریزند

قالیش qalîş بنووڕە قالیچەوڕۊن نگا **قالیچەوڕۊن**

قامێش qamêş نەێ، لە سکایی «قامێش» و لە تۆرکی «گا میش، قامیش» ئۆشن نی، در سکایی «قامێش» و در ترکی «گامیش، قامیش» گویند

قامێشەلان qamêşelan نەێزار نیزار

قان qan قانگ، دۊکەڕەژ کردنْ مەشکە و... وە گیاێ سەگ بنجـْگ ئڕاێ ژێدار بۊن و لە بەێن دانْ مەرەز، ئستریلیزه کردن وە دۊدْ سەگبنجـْگ دود اندود کردن مشک باگیاه «سەگ بنجگ»برای انعطاف پذیری و میکروب کشی

قانگ qanĝ بنووڕە قان نگا **قان**

قانگدان qanĝdan قاندان دود اندود کردن

قانگڵە qanĝľe وادانْ بەن لە ناوەێنْ دۆ کلگ تاباندن بند در میان دو انگشت

قانوون qanûn دات، یاسا، لە ئەوستا (date داته) و (datkben داتکبەن) تۆسریاس داد، قانون، در اوستا (date داته) و (datkben داتکبن) نوشته شده

قانێ qanê رازی قانع

قاو qaw ١) پشقاو ٢) پۊشْ دار بەڕۊ چۊ پەمەس و ئڕاێ سزاننه ٣) قاوگیس ٤) فرە وشک ١) بشقاب ٢) بخشی از پوست درخت بلوط که مانند پنبه است و برای گُر کردن آتش بکار می‌رود، پده ٣) قسمتی از گیسوان که از جلوی چهره نمایان است ٤) بسیار خشک

قاوت qaüt قاویت غذایی از آرد برای زائو

قاورمه qawirme قاێرمە، لە تۆرکەمەنی«غاوورما، غاوور ماق، غاوورتماچ» ئۆشن قـُرمه، در ترکمنی «غاوورما، غاوورماق، غاوورتماچ» گویند

قاوش qaüş ١) چەرم ٢) قاویچ ١) چرم ٢) نشخوار

قاۆشت qaüşt قاۆش ف نشخوار

قاوقاوان qaw qawan گەمەێگە منالانە ف بازیی کودکانه

قاوقوله qawqwile پاچ قوله «ل» ف پشت‌پا زدن، فتح پا زدن

قاوگورمێچ qawgwirmêç گەمەیٚ قاوگوڵمێچ ف بازیی شبیه «کلاو روانەکی» که در آن یکدسته به حالت نشسته می‌نشینند و سر طنابی در دست می‌گیرند و سر دیگر آن در دست کاپیتان یا سر دسته است و سردسته دور آنها می‌چرخد و بایستی نگذارد که گروه ایستاده آنها را بزنند

قاوگوڵمێچ qawgwiĺmêç قاوگورمێچ ف نگا **قاو گورمێچ**

قاولەمه qawleme قەزیانٚ بۆچگ ف قابلمه

قاوۆت qawüt بنووڕه قاۆت ف نگا **قاۆت**

قاوه qawe بەرٚ دارێگە کٚ هەڕنەیٚ و دەمیٚ کەن ف قهوه

قاوەتی qawetî قاوەڵتی ف چاشت

قاوەجووش qawecûş دەفرێگە ک قاوه له تیٚ درٚس کەن ف قهوه‌جوش

قاوەچی qawe çî ۱) قاوەساز ۲) چای رشن ف ۱) قهوه‌چی ۲) چایچی

قاوەخانه qawexane چایخانه ف قهوه‌خانه

قاوەڵتی qaweĺtî قاوەتی ف چاشت

قاوەڵتی کردن qaweĺtî kirdin قاوەتی خواردن ف چاشت کردن

قاوەی qawey قاوەیی، بوور ف قهوه‌ای

قاوەیی qaweyî قاوەی ف قهوه‌ای

قاویت qawît بنووڕه قاۆت، قاوۆت ف نگا **قاۆت**

قاۆیت qaüyt بنووڕه قاۆیت دوو ف نگا **قاۆیت دوو**

قاۆیت دوو qaüyt dû خۆراکێگە له ئاردٚ جۆیەیٚ کز دریایٚ و دوو ف خوارکی از آرد جو بو داده همراه دوغ

قاویچ qawîç قاویش ف نشخوار

قاویش qawîş ۱) چەرم ۲) قاۆش ف ۱) چرم، چرمی ۲) نشخوار

قایخ qayix کەڵەک ف قایق

قایر qayir ۱) ناوێگە کوڕانە ۲) دیەکەێگە له گیەلان ف ۱) نامی مردانه، قادر ۲) روستایی در گیلانغرب

قایش qayş بنووڕه قاۆش ف نگا **قاۆش**

قایم qayim ۱) سفت ۲) شاردنەوه ف ۱) سفت، محکم ۲) پنهان

قایم بۊن qayim bün خوەیٚ شاردنەوه ف پنهان شدن

قایم قایمەکی qayim qayimekî مشارهشار «ل » ف قایم موشک بازی

قایم کردن qayim kirdin ۱) شاردنەوه ۲) سفت کردن ۳) ریانٚ دەر ویەنجره و... ف ۱) پنهان کردن ۲) محکم کردن ۳) بستن و قفل کردن در وپنجره

قایمه qayime سفته ف محکم است

قایمی qayimî سفتی ف استواری، محکمی

قایٚه qaŷe راده، ئەنازه ف به اندازه...

قائێر qaêr سووکەناو قادر ف مخفف قادر

قائێرمه qaêrme قاورمه ف قُرمه

قت qit ۱) گرەو کردن ۲) قڕوقات ف ۱) شرط کردن ۲) قحطی

قت بڕین qit biřîn ۱) ئاخر وەداد ۲) جوواو ئا وەتن له خوازمەنی کردن ف ۱) شرط کردن، اتمام حجت کردن ۲) جواب بله دادن در خواستگاری

قت بڕیه qit biřye ئاخر وەداد ف اتمام حجت کردن

قتٚ بڵا qiti biĺa قات بۊن ف کاملا نایاب

قت بۊن qit bün ۱) بەن هاتن ۲) فتوور هاتن ف ۱) بند آمدن، قطع شدن ۲) نابود شدن، قحط آمدن

قتٚ قووز qiti qûz فیسوو ف مغرور

قتٚ قەرار qiti qerar گرەو، بەێشەرات ف شرط و شروط

قتٚقەرار کردن qitiqerar kirdin شەرت کردن ف پیمان بستن، شرط کردن

قت کردن qit kirdin شەرت کردن ف پیمان بستن، تعهد دادن

قجٚگ qicig بنووڕه گجٚگ ف نگا **گجٚگ**

قچ qiç ۱) فچ ۲) قاچ ۳) پاچٚگ ف ۱) یک هشتم زمین کشاورزی ۲) ساق‌پا ۳) پاچه گاو و گوسفند بویژه سم

قچلاخ qiçĺax ۱) بنووڕه زمێه ۲) زوٚران ۳) شوونٚ پایٚ رییەن له زەوٚ خەڕگین کٚ چوٚ سان سفتەو بۊیه ف ۱) نگا **زمێه** ۲) زمین سنگلاخی ۳) رد پای گله در زمین گلی که کاملا خشک و سفت شده و سنگلاخی به نظر می‌رسد

قخ qix قخه ف کلمه پرهیز به معنی پلید برای کودکان

قخخه qixxe بنووڕه قخ ف نگا **قخ**

قخه qixe ۱) قخخه ۲) قوخه، له سەکزی «کوخ کوخ، کخه» ئۆشن ف ۱) نگا **قخ** ۲) سرفه، در سکزی «کوخ کوخ، کخه» گویند

قدووم qidûm قێەم ف پاقدوم

قڕ qir̂ ۱) سەرسووکی ۲) قڕان ۳) دەنگْ قڕقاڕ ف ۱) قر زدن ۲) مرگدسته جمعی، طاعون ۳) صدای زمخت اصطحکاک دو سطح خشک

قڕا qir̂a فیسوو، خوەێ گر ف غرّه، مغرور

قراری qirarî ئقراری ف به اندازه‌ای...، آنقدر

قڕازه qir̂aze ۱) ڕزار ۲) ریشەێ بافیاێ لەچگ «وه فداێ لەچگەگەێ دۆ له گریەد بام- قڕازەێ گوڵەنگْ پشتْ برۆیەد بام» ف ۱) ردیف، دسته ۲) ریشه بافته شده لچگ

قراف qiraf ئەڵماسه ف سرماریزه

قڕام qir̂am گیاێگه چۆ «ماینْ دوو» و له زقه زەق بەرز بوو وفره تێژه، گیای بڕنده ف گیاهی الیافی که در زمینهای باتلاقی می‌روید و لبه‌ی بسیار تیزی دارد

قڕان qir̂an قڕ کەفتن، ژینووساید ف مرگ دسته جمعی، ژینوساید

قرانسه qiranse قرانگسه، ئڕاێ حەڵاڵ گووشته ئڕاێ حرامی «سیته، مەرەس، سنگْ» ئۆشیم ف رسنی که به گردن حیوان حلال گوشت بویژه گاو می‌اندازند و همراه خود می‌کشند

قرانگسه qiranĝse بنووڕه قرانسه ف نگا **قرانسه**

قڕانن qir̂anin قڕەقڕ کردن ف صدای اصطحکاک دو سطح خشک

قرپ qirp ۱) دەنگْ شکیانْ چوو یا چشتْ فره وشک ۲) قرتانن ۳) نەداری ف ۱) صدای شکستن چوب یا هر چیز بسیار خشک ۲) قطع با یک ضربه ۳) کنایه از نداری

قرپانن qirpanin ۱) کڵگ چەقانن ۲) چەو قرپانن ۳) پرتانن چەو ف ۱) انگشت چقاندن ۲) چشمک زدن ۳) مژه زدن، پلک زدن

قرپچی qirpçî نەدار، فەقیر ف ندار، فقیر

قرپْ قاۆت qirpi qaût قەروقاتی ف درهم و برهم

قرپن qirpin خرپن، چاخ و باڵاکوڵ ف چاق و کوتاه‌قد

قرپ وبڕوا qirp û bir̂wa چەپاو ف چپاو، غارت

قڕپْووق qir̂i pûq خڕپْووق ف صدای اصطحکاک یا شکستگی جسم سخت

قرپه qirpe دەنگْ شکیانْ چوو ف صدای شکستن هیزم

قرت qirt ۱) قرتیان ۲) درقەدرق ۳) قرچوو ف ۱) صدای خرد شدن و شکستن و از هم گسستن ۲) صدای مرغ کرچ ۳) خسیس

قرتان qirtan ۱) وه دێان قرتانن ۲) شکانن و له یەک جیا کردن ۳) پەڕانن ٤) لێو گەزین ٥) چەوەقرپی ف ۱) با دندان بریدن ۲) شکستن وگسستن ۳) پراندن ٤) لب گزیدن، زبان گزیدن ٥) چشمک زدن

قرتانن qirtanin بنووڕه قرتان ف نگا **قرتان**

قرتْک qirtik قرتْگ، کەمێ ف ذره‌ای، کمی

قرتْگ qirtig قردْگ، قرتْک ف ذره‌ای، کمی

قرتن qirtin ۱) قرتنگ ۲) پاشگره وه ماناێ قرتاننده ف ۱) تنگ چشم، خسیس ۲) پسوند به معنی قطع کننده

قرتنگ qirtinĝ قرتن، قرچوو ف خسیس

قرت وفرت qirt û firt قردان ف هرزه‌گی

قرته qirte ۱) درقەدرق ۲) دەس پا شکیاێ قسه کردن، شەل و بڕ قسه کردن ف ۱) صدای مرغ کرچ ۲) دست وپا شکسته به زبانی سخن کفتن

قرته‌قرت qirte qirt ۱) درقەدرق ۲) قرته کردن، شەل و بڕ قسه کردن ف ۱) صدای مرغ کرچ ۲) دست و پا شکسته به زبانی سخن گفتن

قرته‌گووان qirteguwan هەوانه گووان، مییەێگ ک گووانی شووڕ بوو ف میشی که پستان دراز داشته باشد

قرتی qirtî سەرسووک ف قرتی، هرزه

قرتیا qirtya ۱) وه دێان قرتانن ۲) سەر پەڕین ف ۱) با دندان قطع کردن ۲) پریدن لبه شیشه و چینی...

قرتیان qirtyan بڕیان ف از هم پاره شدن وگسستن

قرتیاێ qirtyaê قرتیاگ ف پاره شدن و ازهم‌گسستن

قرچ qirç ۱) قرچوو ۲) دەنگْ ڕۆنْ داخ ۳) داخ بۆنْ ڕۆن له بانْ ئاگر ٤) دەنگْ سزیانْ چوو ٥) دڵەقرچی «دڵم قرچێ بۆنمەێ» ٦) چۆرتز بۆنْ پووس یا پارچه ف ۱) خسیس ۲) صدای روغن داغ ۳) صدای داغ شدن روغن برآتش ٤) صدای سوختن چوب ٥) چروک شدن پوست یا پارچه ناشی از بخار آب

قرچ‌ئەلاتێ qirç eĺatê سیسیاێ ف چروکیده

قرچْپووق qirçi pûq دەنگْ شکیان یا سزیانْ چوو ف

صدای شکستن یا سوختن چوب

قرچن qirçin قرچنگ ف خسیس

قرچنگ qirçinĝ قرتنگ، قرچوو ف خسیس

قرچوو qirçû قرتنگ، قرچن ف خسیس

قرچْهڕ qirçi hir̂ قرچْپووق ف صدای شکستن یا سوختن چوب

قرچه qirçe ۱) دەنگْ رۆنْ داخ ۲) دەنگْ سزیان یا شکیانْ چوو ۳) دەنگْ شکیانْ سقان ٤) دەنگْ داس لە هەێنْ درەو ٥) خەلییەیَ زێورد کریایَ ف ۱) صدای روغن داغ ۲) صدای شکستن یا سوختن چوب ۳) صدای شکستن استخوان ٤) صدای داس در هنگام درو ٥) غلەی نیمکوب شده

قرچەشکن qirçe şikin زێورد ف غلەای که موسم درو آن باشد

قرچەشکانن qirçe şikanin زێورد کردن ف زیر رو کردن غله نیمکوب

قرچەقرچ qirçe qirç قرچْ پووق ف صدای شکستن یا سوختن چوب

قرچ هەڵاتن qirç heĺatin سیسیان ف چروکیدن

قرچیان qirçyan ۱) قرچ هەڵاتن ۲) دڵە قرچی کردن ف ۱) چروکیدن ۲) بشدت احساس خواستن داشتن

قرخ qirx ۱) لەڕ ۲) خرقەیَ قورگ ف ۱) لاغر ۲) خر خر گلو ناشی از بیماری

قرخانن qirxanin قرخه کردن ف بیماری ماکیان

قرخن qirxin ۱) قرخه کردن له خەو ۲) قرخه قرخ ۳) لەڕ ف ۱) کسی که در خواب خُر وپُف می‌کند ۲) کسی که گلویش خرخر می‌کند ۳) لاغر

قرخنه qirxine ۱) خڕناک، قوڕووژنەک ۲) قرقنه ف ۱) نای، گلو ۲) آروق

قرخه qirxe ۱) نەخوەشی مامر ۲) خڕەخڕ کردنْ سینه ف ۱) بیماری ماکیان ۲) خرخر کردن سینه و گلو

قرخەقرخ qirxe qirx قرخەیَ فره ف «قرخه»ی پیاپی

قرِدان qir̂ dan قرِ وفرِ ف قر زدن، هرزه‌گی

قرْدگ qirdig قرتْگ ف ذره ای، اندکی

قرژ qirj گرژ ف خشمگین

قرژنگ qirjinĝ قژنگ، کرزڵنگ، کرجلنگ، مەلێگه ئاوی، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قرژانگ، قرژاڵ، قارژنگ، کیفزال، کیفژال، کیفشینگ» ئۆشن ف خرچنگ، در دیگر گویشهای کردی «قرژانگ، قرژاڵ، قار ژنگ، کیفزال، کیفژال، کیفشینگ» گویند

قرژۆڵه qirjüle قژۆڵه ف پژمرده شده

قرژ هەڵاتن qirj heĺatin گرژ هەڵاتن ف خشمگین شدن

قرِشماڵ qir̂işmaĺ قرتی، وەرەلا ف دشنام به معنی بی شرم

قرِفرِ qir̂i fir̂ قرِ دان ف آرایش زننده همرا با حرکات نا مناسب برای خانمها

قرِقرِه qir̂qir̂e چەرخەکی ف قرقره نخ

قرقنه qirqine قرخنه ف آروق

قرقنیَ qirqinê قرقنه ف آروق

قرِکردن qir̂ kirdin قرِ وه ناو کەفتن ف مرگ دسته جمعی

قرم qirm ۱) دەنگْ شکیانْ دار ۲) دەنگْ گرمْهڕ ۳) مایَ دەم «قرمیَ قەوّە» ٤) دەنگْ تەرەقیانْ گوله و بۆم و... ف ۱) صدای شکستن ناگهانی چوب یا درخت ۲) صدای رعد برق ۳) با خشم تمام گفتن ٤) صدای شلیک گلوله و توپ و...

قرمانن qirmanin قرمه کردن ف نگا **قرم**

قرمز qirmiz سۆیەر، رەنگْ سوور ف سرخ

قرمزی qirmizî ۱) سۆیەری ۲) خۆرماسۆچان ف ۱) سرخی ۲) کنایه از آدم سرخگون

قرمش qirmiş کرمش، قۆمش، چاڵاو کەن «گ» ف چاه کن، مغنی

قرمْ قاڵ qirmi qaĺ زنوو، قاڵ ف همهمه، هیاهو

قرمْقاڵ کردن qirmi qaĺ kirdin زنوو، قاڵبْخوڕ ف شلوغ کردن، جنجال براه انداختن

قرمه qirme بنووڕه قرم ف نگا **قرم**

قرمەقرم qirme qirm قرمەیَ پەێەڵپەیَ ف صدای «قر مه»ی پیاپی

قرْنج qirinc قنج برین ف مدور بریدن

قرْنجانن qirincanin قنجانن ف قنجه‌قنجه کردن

قرِنْقاز qir̂niqaz نەخوەشی قورِیَ گرتن له خواردنْ ئەوەڵ وەفر ف بیماری عفونت گلو ناشی از خوردن اولین برف، ذات‌الریه

قرنگانن qirnĝanin نقڵانەیَ گەن دان، چۆ قلاّ خەوەرْ گەن دان ف نفوس بد زدن، به مانند کلاغ خبر های بد را گفتن

قرنگه qirnĝe قۆژ هەڵاتن، نەخوەشی پەس وپووڵ ف کز شدن گله، بیماری گوسفندان

قرۆ qir̂û ١) پۆترکیای ٢) سزیای ف ١) کاملا پوسیده ٢) کاملاً سوخته

قرواق qir̂waq قورواق، قورواک، له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «قرباق، بۆق، بەق» ئۆشن ف قورباغه، در دیگر گویشهای کردی «قرباق، بۆق، بەق» گویند

قروقەپووز qir̂ û qepûz قەپووز ف لب و لوچه

قرۆگنه qir̂ûgne قورِیَ «ل» ف حنجره، گلو

قره qir̂e ١) دەنگْ قیرەیَ دۆچشتْ سەخت له بانْ یەک ٢) دەنگْ واز بۆنْ دەر ف ١) صدای اصطـحکاک دو جسم سخت ٢) صدای باز شدن در

قرهاتن qir̂ hatin قرِ کەفتن ف مرگ دستەجمعی

قریوانن qirîwanin قریوه کردن ف صدای گلوله و، غریو گلوله و ...

قریوه qirîwe قرمه کردن ف صدای گلوله و...

قریوه قریو qirîwe qirîw قریوەیَ هەیتاهەیت ف صدای پۆواک پیاپی گلوله

قززڵقورت qizziĺqwirt ١) قوزڵقورت، قوزڵمه، هاو تایَ کووفت و زارْ مار ٢) کرمێکه ژاردار ف ١) همتای زهر مار و کوفت ٢) کرمی است سمی

قزڵ qiziĺ ١) مییەیَ تێوْڵ سۆیەر ٢) لەوەرگایێگ کْ گیایَ ئرایَ رییەن خاس نییه ف ١) گوسفند پیشانی سرخ ٢) چراگاهی که گیاهش مناسب برای خوراک گله نباشد

قزڵدەرە qiziĺ der̂e دیەکەیێگه له کەنۆله ف روستایی در کندوله

قزڵقورت qiziĺqwirt قوزڵقورت ف نگا **قززڵقورت**

قزم qizm ١) دەرەق «قزمْ دۆ رووژ بەوه لام» ٢) وه ئەنازەیَ «قزمْ یەیَ لاتاوس برنج» ف ١) مدت معلوم ٢) کمی ، ذره‌ای

قزی qizî بێخودی، بێهووده ف بیهوده

قزیان qiziyan کزیان، کچیان «گ» ف سوختن، از دور بازی خارج شدن

قژ qij ١) تۆک، مۆ ٢) گژ ٣) ئەڵووریان ٤) رۆنْ داخ ف ١) موی سر ٢) ازچیزی بالا رفتن یا با کسی درگیر شدن ٣) فاسد شدن لبنیات ٤) روغن داغ

قژاخه qijaxe قژگه، قژقیله ف سرشاخه‌های نازک بلوط برای آتش زدن

قژاره qijare بنوورِه دۆقژاره ف نگا **دۆقژاره**

قژقارِه qijqar̂e قلاّ، قیچ قرِەک، قیژقرِەک ف کلاغ زاغی

قژقارِەک qijqar̂ek قلاّ ف کلاغ زاغی

قژقاژ qiji qaj چزْ چاز کردن ف صدای جلز و ولز

قژقرەک qijqirek قژقارِه ف کلاغ زاغی

قژقیله qijqîle بنوورِه قژاخه «گ» ف نگا **قژاخه**

قژکردن qij kirdin ١) ئەڵووریانْ دوو و ماس و... ٢) داملْکیانْ مۆ ٣) گرژهەڵاتن ف ١) ترش شدن و فاسد شدن لبنیات ٢) ژولیده شدن‌موی سر ٣) کنایه از خشمگین شدن

قژگه qijge قژماره، بنوورِه قژاخه ف نگا **قژاخه**

قژماره qijmare قژگه، بنوورِه قژاخه ف نگا **قژاخه**

قژماڵک qijmaĺik بنوورِه قژاخه ف نگا **قژاخه**

قژن qijin تۆسکن وناریک ف موی بلند و ژولیده

قژنگ qijinĝ بنوورِه قرژنگ «ل» ف نگا **قرژنگ**

قژۆله qijüle بنوورِه قرژۆله ف نگا **قرژۆله**

قژه qije دەنگْ برشانن ف صدای چزولز

قژەکردن qije kirdin دەنگْ برشیان ف صدای چز و ولز

قسر qisr بنوورِه سخڵ ف نگا **سخڵ**

قسڵان qisĺan قەسڵان، کیەنییگه ک ئۆشن وه ئەمرْ سان سهاک له سانێگ رەوان بییه ف چشمه‌ای در بابایادگار که به امر سلـطان سهاک و فرموده بابا یادگار از دل سنگ جاری شده

قسمەت qismet ١) بەش ٢) چارەنۆس ف ١) سهم ٢) قسمت، سرنوشت

قسه qise ١) قسیه، ئەرەوییه ٢) مەتەڵ ف ١) سخن ٢) قصـه، هر دو معنا عربی است

قسەبردن qise birdin شووفاری ف سخن‌چینی

قسەبرِین qise bir̂în وه ناو قسیەیَ کەسیَ هاتن ف توی حرف کسی حرف زدن

قسەبەر qise ber شووفار ف سخن چین

قسەپێ کردن qise pê kirdin قسه پێ وەتن ف سرزنش کردن

قسەپێ وەتن qise pê wetin هەرِۆکه دان ف سرزنش کردن و مانع شدن

قسەترِن qise tir̂în ئەو کەسه کْ قسیەیَ گەنه ف آنکه در

گفتارش سخنان زشت بکار میبرد

قسەتیەڵ qise tyeĺ زێژ قسیەخوەش ف تلخ زبان

قسەتیەڵی qise tyeĺî دەرگیری زووانی ف درگیری لفظی

قسەخاس qise xas خوەش زووان ف خوش گفتار

قسەخواردن qise xwardin قسە قوتەو دان ف خودداری کردن از گفتن

قسەخوەش qise xweş خوەش زووان ف خوش گفتار

قسە دراوردن qise dirawrdin واتوورە خسن، واتوورە ف شایعە پراکنی

قسە دڕس کردن qise diris kirdin واتوورە خسن ف دست گرفتن برای کسی، شایعە پراکنی دربارە کسی

قسە دۆرانن qise düranin قسە دڕس کردن ف دربارە کسی شایعە پراکنی کردن

قسە دەرهاوردن qise der hawrdin چکڕاو وە شوون خسن ف شایعە پراکنی کردن

قسە ڕاس qise r̂as ڕاس ئۆش ف راستگو

قسە ڕاو qise r̂aw واتوورە ف شایعە

قسەزان qise zan فرە زان، زووان زان ف سخندان

قسەسەرد qise serd بێ مەیل ف سرد گفتار

قسە قوتدان qise qüt dan ۱) قسە خواردن ۲) لە جاێ خوەێ قسە کردن ف ۱) خودداری کردن از گفتن ۲) سنجیدە سخن گفتن

قسە قوتدانەوە qise qüt danewe قسە خواردن ف تمام حقیقت را نگفتن

قسە قەۆ qise qeü قوڕات ف پُرمدعا در سخنوری

قسە قەۆ کردن qise qeü kirdin قوڕاتی کردن، قورتْ قەۆ داشتن ف ادعا داشتن در سخن

قسە کردن qise kirdin ۱) وەتن ۲) لارە ولچگە کردن ف ۱) سخن گفتن ۲) سرزنش کردن

قسە کەر qise ker ۱) سەرْ زووانداو ۲) قسە زان ف ۱) سخنگو ۲) سخندان

قسە کیشان qise kîşan ژێر زووان کیشان ف زیر زبان کسی را کشیدن

قسەگیریان qise gîriyan قسە تیەڵی ف درگیری لفظی

قسە لە ڕۆ qise le r̂ü کوتەمەترەق ف رک گو، صریح اللهجە

قسە لێ کیشان qise lê kîşan ژێر زووان کیشان ف زیر زبان کسی کشیدن

قسە ناخوەش qise naxweş قسیە گەن ف تلخ زبان

قسە نەۆن qise neün قار کردن ئەولْ کەسێگ ف قهر بودن

قسە نەسەق qise neseq قسەێ ناڕێ ف سخن نا درست

قسە وباس qise û bas دەنگوباس ف گفتگو، سخن گفتن

قسە وەتن qise wetin بنووڕە قسە کردن ف نگا **قسە کردن**

قسەێ پێشنان qiseŷ pêşinan پەن، ئامووژاری ف پند، اندرز پیشینیان

قسەێ حەق qiseŷ heq قسەێ ڕاس ف سخن حق

قسەێ خاس qiseŷ xas قسەێ خوەش ف گفتار خوب

قسەێ خوەش qiseŷ xweş قسەێ خاس ف گفتار خوب

قسەێ دڕس qiseŷ diris قسەێ ڕاس ف سخن درست

قسەێ دۆچکەدار qiseŷ düçke dar قسەێگ کێ شەڕ و مرافە ها شوونێ ف سخنی کە آشوب و بلوا بپا سازد

قسەێ ڕاس qiseŷ r̂as قسەێ دڕس ف سخن راست

قسەێ زوور qiseŷ zûr قسەێ ناڕاس و زوورەکی ف حرف زور

قسەێ شاوسەێنی qiseŷ şawiseŷnî قسەێ کوتەمەترەک ف سخن رک و پوست کندە

قسەێ گەن qiseŷ gen زێژ قسەێ خوەش ف سخن بد، سخن ناخوش

قسەێ لچگدار qiseŷ liçig dar وە لاناوەو قسە کردن، تەزەک دان، فەوق دان ف باکنایە سخن گفتن، سخن طعنە آمیز

قسەێ ناحەق qiseŷ na heq زێژ قسەێ حەق ف سخن ناحق و باطل

قسەێ ناجوور qiseŷ nacûr قسەێ ناڕێ ف سخن بیهودە

قسەێ ناخوەش qiseŷ naxweş قسەێ گەن ف سخن نا خوش

قسەێ ناڕێ qiseŷ nar̂ê قسەێ ناجوور ف سخن بیهودە

قسەێ ناڕیک qiseŷ nar̂îk قسەێ ناجوور ف سخن بیهودە

قسەێ نەوەتەنی qiseŷ newetenî قسەێ سەێر ف سخن

شگفت انگیز

قسیان qisyan قەسیان «گ» ف استفراغ کردن

قسیه qisye بنوورە قسه ف نگا **قسه** و ترکیباتش

قشقانه qişqane بنوورە لەلوو «گ» ف نگا **لەلوو**

قشقره qişqir̂ê زنوو ف هیاهو، جنجال

قشڵاخ qişl̂ax ١) زێڕْ گەرمەسێر ٢) دیەکەیێگە لە جووانرۆ ف ١) قشلاق ٢) روستایی در جوانرود

قشڵاق qişl̂aq ١) قشڵاخ ٢) دیەکەیێگە لە سۆنقۆر ف ١) گرمسیر ٢) روستایی در سنقر

قغه qixé قوخه ف سرفه به زبان کودکان

قف qif قفه ف سرفه

قفڵ qifl̂ ١) قڵف ٢) چفت وبەسْ کردن وە تناف ف ١) قفل ٢) چفت و بس با طناب

قفڵ بەن qifl̂ ben قڵفْ بەن ف نوعی گره زدن بویژه برای دام

قفڵدان qifl̂ dan کلیل کردن ف قفل زدن

قفڵ کردن qifl̂ kirdin ڕیانن ف قفل کردن

قفه qife سۆقه، قوته، قفین ف سرفه

قفین qifîn قوته کردن ف سرفه کردن

قڵ qil̂ خوڵ ف خاکستر

قڵا qil̂a ١) قالاو ٢) دژ ٣) دیەکەیێگە لە بێڵەوار ف ١) کلاغ ، نگا **قالاو** ٢) دژ، قلعه ٣) روستایی در بیلەوار

قڵابازڵه qil̂a bazil̂e قژقارە ف زاغ

قڵاپۆک qil̂apük پۆکاوڵ ف چشمی که کاملا از کاسه در آید و کور شود

قڵاپەچیه qil̂a peçye جیگەیێگە چۆ قڵا کْ رییەن کەنە تێ ف محوطـه‌ای که مانند قلعه موانع طبیعی دارد و گوسفندان را در آنجا به هنگامه شب نگهداری می‌کنند

قڵاپیک qil̂apîk بنوورە قڵاپۆک «ل» ف نگا **قڵاپۆک**

قڵاتۆرک qil̂atork دیەکەیێگە لە دێزگران ف روستایی در دیزگران

قڵاجق qil̂aciq بنوورە قڵاجووق ف نگا **قڵاجووق**

قڵاجگ qil̂acig ١) قژقارە ٢) لاوار هاوردێ ف ١) زاغچه ٢) هر چیزی که سیلاب با خود بیاورد

قڵاجن qil̂acin کۆیەیێگەلە گیەڵان ف کوهی در گیلانغرب

قڵاجووق qil̂acûq راخ، کەمەرْ گەورا لە پایێمانْ کۆیه ف صخره بزرگ در دامنه‌کوه

قڵاجێ qil̂acê دیەکەیێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

قڵاچه qil̂açe قڵاوچه ف قلعه کوچک

قڵاچەرمێ qil̂a çermê دیەکەیێگە لە قڵاشاین ف روستایی در قلعه‌شاهین

قڵاچێر qil̂açêr قڵاێ مەنووچێر، قڵاێگە لە چەرداوڕ ف قلعه منوچهر پادشاه پیشدادی در چرداول

قڵاداراخان qil̂a daraxan دیەکەیگەلە ماێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

قڵاداکوشیان qil̂a dakwişyan قڵاکوشیان ف کاملا سوختن و خاکستر شدن

قڵادامردن qil̂a damirdin سزیان و قڵ خسن ف کاملا سوختن و خاکستر انداختن

قڵادووشان qil̂a dûşan قەڵەدووشان ف قلمدوش گرفتن

قڵاڕمن qil̂a r̂imin دیەکەیێگە لە گوواوڕ کْ کەێخودا رزاێ قڵاڕمن بەێتێەڵوەسْ گەوراێ کورد ئەورەی بۆ ف روستایی در گواور که زنده یاد کدخدا «رضا قلا رمن» سراینده بزرگ کُرد اهل آنجاست

قڵاڕەشکه qil̂a r̂eşke قڵاسییه ف کلاغ سیاه

قڵاڕەگ qil̂a r̂eg کۆیەیێگە لە ئیلام ف کوهی در ایلام

قڵازووانەکی qil̂a zuwanekî ١) چۆ قڵا قاڕانن ٢) رەتْ رەواڵ قسه کردن ف ١) تقلید صدای کلاغ درآوردن که گویند نحوست دارد ٢) نامفهوم سخن گفتن، زرگری سخن گفتن

قڵازەنجیر qil̂a zencîr دیەکەیێگە لە گاواره ف روستایی درگهوار گوران

قڵاخی qil̂axî سییه ف سیاه

قڵاخی پووش qil̂axî pûş سییەپووش ف سیاه پوش

قڵاسم qil̂asim قڵاێگەلە فەرخێنەوەن کْ لە ناو سام وەرگێڕ بۆیه ف قلعه‌ای در روستای فرخینون از توابع ایلام که مربوط به سام است

قڵاسپی qil̂a sipî دیەکەیێگە لە قڵاشاین ف روستایی در قلعه شاهین

قڵاسییه qil̂a sîye قڵاڕەشکه ف کلاغ سیاه

قڵاشاین qil̂a şayn مەڵوەنێگە لە سەرپیەڵ کْ خوەێ چەن ئاوای دێرێد ف منـطقه‌ای شامل چندین روستا در سرپل‌ذهاب

قلاف qiĺaf کالان، نێان ف غلاف

قلافڕ qiĺa fir̂ گەمەێگە ف بازی کلاغپر

قلاف رەنگی qiĺaf r̂enĝî خۆمەڕەژگە ف پرنده سبزه قبا

قلا قلا qiĺa qiĺa سەرەتاتگی ف سرک کشیدن

قلاقیران qiĺa qîr̂an ١) کۆیەێگە لە ئیلام ٢) دۆیا رووژەیڵ پایز ف ١) کوهی در ایلام ٢) آخرین روزهای پاییز

قلاکوشانن qiĺa kwişanin قلاداکوشیان ف سوختن و خاکستر شدن

قلاکوشیا qiĺa kwişya قلادامردن ف سوختن و خاکستر شدن

قلاکوشیاگ qiĺa kwişyag قلاکوشیاێ ف کاملا سوخته و خاکستر شده

قلاکوشیان qiĺa kwişyan قلادامردن ف سوختن و خاکستر شدن

قلاکوشیاێ qiĺa kwişyaê قلاداکوشیاگ ف به طور کلی سوخته و خاکستر شده

قلاگوڵ qiĺa gwiĺ دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

قلاگە qiĺage دیەکەێگەلە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

قلاگەونە qiĺa gewne دیەکەێگە لە قلاشاین ف روستایی در قلعەشاهین

قلالان qiĺa lan ١) لانەێ قلا ٢) کویەێگەلە دێزگران ٣) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ١) لانه کلاغ ٢) کوهی در دیزگران ٣) روستایی در بیله‌وار

قلانقوور qiĺanqûr̂ قەڵەمقوور، پلاسێگە لە وەرگن درس کریاس و یەێ سەرێ قوپیاێە و چۆ پاڵتاو کەنەێ وەر ف پوششی که از پشم درست شده و یک سر آن فرو رفتگی دارد مانند پالتو آنرا بر سر کشند

قلانگ qiĺanĝ ١) بنووڕە هەرەک ٢) چوو قولاوی ٣) لە ناوەێنْ برۆیان تا تکْ لۆت ف ١) نگا **هەرەک** ٢) چوب بلند و قلاب مانند ٣) از میان ابروان تا نوک بینی

قلانگە qiĺanĝe ١) قۆژ کردن، چۆ قلا لە سەر یەێ قول وسان ٢) لاناوە لە نەخوەش بۆن لە چشتێ ف ١) کز کردن، مانند کلاغ بروی یک پا کز کردن ٢) کنایه از احساس ناراحتی از چیزی

قلاوارێ qiĺawar̂ê دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل‌ذهاب

قلاوازەک qiĺawazek قلابازڵە ف کلاغ زاغی، زاغچه

قلاوچە qiĺawçe قلاچە ف قلعه کوچک

قلاوڕ qiĺawir̂ ١) قلاوڵ، لە تیر رەس ٢) نیشانەێ تفەنگ ٣) چاودێر، تەسیار ف ١) در تیر رس بودن ٢) مگسک تفنگ ٣) نگهبان

قلاوڵ qiĺawiĺ بنووڕە قلاوْڕ ف نگا **قلاوْڕ**

قلاوڵی qiĺawiĺî ١) تەسیاری ٢) دەیشتەوانی ف ١) نگهبانی ٢) دشتبانی

قلاوەزەک qiĺawezek قلاوازەک ف زاغچه

قلاێ بارامبەگ qiĺaê baram beg دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

قلاێ پسپس qiĺaê pispis دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل‌ذهاب

قلاێ حسەێن شەکەر qiĺaê ḣiseŷnşeker دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قلاێ رزا qiĺaê r̂iza دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

قلاێ رەشیدئاقا qiĺaê r̂eşîdaqa دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

قلاێ شمیران qiĺaê şimîran قلاێگە لە ئەێوان هنْ دەورەێ ساسانی ف قلعه‌ای مربوط به ساسانیان در ایوانغرب

قلاێ شێرزگە qiĺaê şêrzige دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قلاین qiĺayn دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

قلاێهەرەسەم qiĺaê heresem دیەکەێگەلە بەشْ هەمەیل، ناسردینشا لە سەفەرنامەێ خوەێ وە «قلاێ ئاخون»ناوێ بردێە ف روستایی در بخش حمیل از توابع اسلام آبادغرب، ناصرالدین‌شاه در سفرنامه‌ی خود از آن به عنوان قلعه آخوند نام برده است

قلپ qiĺp ١) قوڵ قوڵ ئاو ٢) دەنگْ رشیانْ ئاو لە کۆزە ف ١) غلغل آب ٢) صدای ریزش آب از کوزه

قلپەقلپ qiĺpe qiĺp قوڵپەقوڵپ ف صدای قـُلپ قـُلپ آب

قلف qiĺf بنووڕە قفڵ ف قفل، نگا **قفل** و ترکیباتش

قلقڵە qiĺqiĺe دەرمانێگە لە ریتـْق و رۆن و پەتەسوو ئرای

بانْ چیەرێ گاز ◻ زمادی از فضله مرغ و روغن و سوختەی پارچه یا نمد که بر روی زخم ناشی از پشم چینی می‌گذارند

قڵقوودامردن qiĺî qû damirdin قڵادامردن ◻ کاملاً سوختن و خاکستر شدن

قڵکوو qiĺkû خوەڵەکوان «ل»◻ کلجان، محل گرد آوری خاکستر

قڵکوو دامردن qiĺikû damirdin قڵا دامردن ◻ کاملاً سوختن و خاکستر شدن

قڵماسنگ qiĺmasinĝ بنوورە تیرفرینجگ ◻ نگا **تیر فرینجْگ**

قڵەنداز qiĺendaz بنوورە چاریار ◻ نگا **چاریار**

قلیان qilyan جوورێ سەبیله ◻ قلیان

قلیان ئاوی qilyan awî جوورێ قلیانه ◻ قلیان آبی

قڵێانا دامرد qiĺêana damird قڵێانا کوشیا ◻ کاملاً سوخت و خاکستر شد

قلیبلی qilîbilî چەچی وەتن ◻ سخن نامفهوم گفتن

قلیەچان qilyeçan دیەکەێگه له جووانرۆ ◻ روستایی در جوانرود

قمشی qimşî دڵ بڕوو کردن ◻ میل به انجام کاری یا از روی طمع یا از روی ناتوانی

قمشی کردن qimşî kirdin دڵ بڕوو کردن ◻ میل به انجام کاری

قملاخ qimĺax قۆملاخ ◻ چاله سر راه

قن qin قنگ، له ئەوستا (x́ine غنه) نۆسریاس ◻ کون، در اوستا (x́ine غنه) بمعنی مادینه نوشته شده

قنپله qin pile دیەکەێگه له جووانرۆ ◻ روستایی در جوانرود

قنج qinc ۱) گنج ۲) خڕ بڕین ۳) قنجی منجی «ل» ◻ ۱) پرش جفت پا ۲) مدور بریدن ۳) زیبا

قنج بڕین qinc biȓîn خڕ بڕین ◻ مدور بریدن

قنج کردن qinc kirdin هەڵبەزدابەزْ وەرک ◻ بازی و جهیدن بره از روی شادی

قنجْگ qincig قنجه، یەێ قنجه ◻ اندکی، قنجه‌ای

قنجْگ تیەڵ qincig tyeĺ جڕی، گرژ ◻ عصبانی حال

قنج گرتن qinc girtin گنج گرتن ◻ جفت پا پریدن

قنجگه qincge خنجگه، خوەشی کردن، بەوش کردن ◻ پریدن و جهیدن از فرط شادی

قنجه qince ۱) قنجْگ ۲) قنج بڕین ◻ ۱) اندکی ۲) قنجه بریدن

قنجەقنجه qinceqince لەت لەت کردن ◻ تکەتکه کردن

قنچ qinç رازانن «ل» ◻ آرایش

قنچ کردن qinç kirdin رازانن «ل» ◻ آراستن

قنز qinz ۱) قنس، ئەرەوییه ۲) بنوورە قزم ◻ ۱) قسط، عربی است ۲) نگا **قزم**

قنس qins وام، بدەی، ئەرەوییه ◻ قسط، وام، عربی است

قنسی qinsî قستی ◻ قسطی

قنگ qinĝ بنوورە قن ◻ کون، نگا **قن**

قنگانیسک qinĝanîsk بەلەمرک، کوڕنیشک، قنگقۆلی ◻ آرنج

قنگپاشنه qinĝ paşne قنگ پاژنه ◻ پاشنه پا

قنگچل qinĝçil بەشێگه له سیەماڵ ◻ قسمتی از سیاه چادر

قنگخڕ qinĝ xiȓ ئافەرمْ بێئەدەوانه وه دۆیەت ◻ تحسین کردن بی ادبانه دختران، دست خوش

قنگ خڕدان qinĝ xiȓ dan قنگ لەقانن ◻ با ادا و اطوار راه رفتن

قنگ خڕکردن qing xiȓ kirdin خەرمانْ قنگ ناسره سەرەن کردن ◻ خرمن کوبیده شده را با سرند بیختن

قنگدان qinĝdan قندان ◻ کون دادن، مفعول شدن

قنگدەر qinĝder کۆنی ◻ کونی

قنگر qinĝir کەنگر ◻ کنگر

قنگشل qinĝ şil تەمەڵ، تۆیسه ◻ کنایه از تنبل

قنگ قۆلی qinĝqülî قنگانیسک «ل» ◻ آرنج

قنگ گرتن qinĝ girtin قنگەخشی کردنْ مناڵ ◻ بر باسن خزیدن نوزاد، نشستن نوزاد بر باسن

قنگلاشک qinĝĺaşik کەملاشک ◻ خشک شده بوته‌ها که همراه گردباد می‌چرخند

قنگ لەقانن qinĝ leqanin قنگ خڕدان ◻ با ناز و ادا راه رفتن

قنگ لەقنه qinĝ leqine دۆم لەقنه ◻ دم جنبانک

قنگلی qinĝlî ۱) کۆنی ۲) تەمەڵ ◻ ۱) کونی ۲) کنایه از تنبل

قنگناسره qinĝnasire خەرمانێگ کْ کوتیاێە و شەن نەوێە [ف] خرمنی که کوبیده شده و سرند نشده

قنگ نەشوور qinĝ neşûr ١) بێ تارەت ٢) ناشاس، نالاق [ف] ١) کسی که طهارت نمی‌گیرد ٢) کنایه از نالایق

قنگەپارێز qinĝeparêz ١) وه دزیەو ناپیەرێزی کردن ٢) قنگەپیەرێز، مۆحافزه کار [ف] ١) دزدکی نا پرهیزی کردن ٢) محافظـه کار

قنگەپارێزی qinĝeparêzî قنگەپیەرێزی، مۆحافزه کاری [ف] محافظـه‌کاری

قنگەپیەرێز qinĝepyerêz ١) وه دزیەو ناپیەرێزی کردن ٢) قنگەپارێز، مۆحافزه کار، لامنجی [ف] ١) دزدکی ناپرهیزی کردن ٢) محافظـه‌کار

قنگەپیەرێزی qinĝepyerêzî قنگەپارێزی، لامنج مۆحافزه کاری [ف] محافظـه‌کاری

قنگەخشی qinĝe xişî گامڵەکی کردنْ منالْ [ف] بر باسن خزیدن نوزاد

قنگەخەو qinĝe xew سەر خەو شکانن [ف] قیلوله، چرت

قنگە سرگانی qinĝe siriĝanî سرسرگانی [ف] سُر سُره بازی بر روی باسن ویژه‌ی کودکان

قنگەنشین qinĝenişîn قنگەنشینە، منالێگ ک نیشتن یاد گرتێە [ف] کودکی که نشستن را آموخته

قنگەنشینە qinĝenişîne قنگەنشین [ف] کودکی که نشستن را آموخته

قنیات qinyat ئیسفا گرتن لە خەرجوبەرج، ئەرەوییە [ف] قناعت، عربی است

قوُ qû ١) بانگ، دەنگْ باێەقوش ٢) باڵدارێگە چۆ غاز و رەنگین [ف] ١) صدای قوقو کردن جغد ٢) پرنده‌قو

قۆ qü ١) شەپەتۆتان کردن «چ قۆێ کەێد» ٢) دۆزە، وەێ لە وەرێ «قۆێگ قوومان» [ف] ١) غوغا کردن، کولاک کردن، یکه تازی ٢) دعوا، مرافه

قواخ quax ١) قەواخ ٢) ئاژەڵ بێ شاخ، هل ٣) چووارچوو [ف] ١) پوکه ٢) حشم بی شاخ ٣) اسکلت، بدنه

قوارتێ qwartê قاوەڵتی [ف] چاشت

قواقوو qwaqû ١) قووقوو کردن ٢) زنوو زنوو [ف] ١) قوقو کردن جغد ٢) جنجال

قواێ qwaê دیەکەێگە لە شیان [ف] روستایی در شیان، روستای قباد

قواێ قوو qwaê qû قووقوو، لاناوە لە وێرانی [ف] صدای پیاپی جغد، کنایه از ویرانی

قوبە qube دەرەجە [ف] درجه، سردوشی افسران

قوبڵە qubl̂e خانەێ خودا [ف] قبله

قوپ qup ١) قووڕی ٢) گوپێ ئاو [ف] ١) فرو رفتگی ٢) جرعه آب

قوپان qupan قوپانن [ف] فرو برد، فرو بردن

قوپانن qupanin قووڕ کردن [ف] فرو بردن، فرو رفتگی ایجاد کردن

قوپکە qupke گوڵ کەنگر ک دان گرێد [ف] گل کنگر که دانه می‌گیرد

قۆپەر qoper ١) کۆپەر ٢) لک دا، لکْ چک [ف] ١) آماسی که در اثر ضربه بر روی بدن افتد ٢) گره، گره دار

قۆپەرقۆپەر qoper qoper لکْچک دار [ف] گره، چوب گره دار

قوپیا qupya چیە ناوا [ف] فرو رفت

قوپیاس qupyas قوپیاێە [ف] فرو رفتگی ایجاد شده

قوپیاگ qupyag قوپیاێ [ف] فرو رفته

قوپیان qupyan وه ناوا چین [ف] فرو رفتگی

قوپیاێ qupyaê قوپیاگ [ف] فرو رفته

قوپێ چنین qupê çinîn لاناوە لە درووکانی قسیە کەر و هووفاڵ [ف] کنایه از لاف زدن

قوْت qwit ١) رۆت «قوْت ورۆت» ٢) فیسوو ٣) زت [ف] ١) لخت، برهنه ٢) مغرور ٣) برجسته

قۆت qüt ١) رۆت «رۆت وقۆت» ٢) سلەو دان ٣) رووزی [ف] ١) لخت، برهنه ٢) بلع ٣) روزی، رزق

قۆتار qotar ١) چاکر بۆن ٢) دۆیایی هاتن، لە تۆرکە مەنی «غوتار» ئۆشن [ف] ١) خلاص شدن ٢) پایان یافتن، در ترکمنی «غوتار» گویند

قۆتار بۆن qotar bün ١) چاکر بۆن ٢) دۆیایی هاتن [ف] ١) رهایی یافتن، خلاص شدن ٢) پایان‌یافتن

قۆتار هاتن qotar hatin ١) چاکر بۆن ٢) دۆیایی هاتن [ف] ١) خلاص شدن ٢) پایان یافتن

قوتانن qwitanin قفه کردن [ف] سُرفه کردن

قۆتانن qütanin سلەو دان [ف] قورت دادن

قۆتاو qütaw قۆته «ل» ف زیر آبی رفتن

قۆتایی qotayî دۆیایی هاتن ف پایان یافتن

قوْتبازی qwit bazî فیس داشتن ف مغرور بودن ، غرور داشتن

قوْت بۆن qwit bün فیس داشتن ف مغرور بودن

قۆت دان qüt dan قۆرتەو دان ف بلعیدن

قوتر qwitir قاتر، ئەو قاتره ک باوگێ یاو و دالگێ ماخەر بوو ف قاتری از گشن یابو و خر پیدا شود

قوُترمه qûtirme قوڕاته، ساقه ف ساقه

قوْتْ رۆت qwiti r̂üt ڕۆت، ئەبریان ف لخت، عریان

قوْتْ قات qwiti qat ١) قفه کردن ٢) ئدا هاتن ف ١) سُرفه کردن پیاپی ٢) رجز خوانی

قۆتْ قورێ دان qüti qwir̂ê dan تەقەلا کردن ئڕاێ وەتنْ قسیەێگ ف کوشش برای گفتن سخنی، باد به غبغب انداختن

قوتگه qwitge ١) مووتگه کردن ٢) بافەێ خەلیه کْ له بانْ یەک نریانه ٣) قوته ف ١) چمباتمه زدن و مراقب چیزی بودن ٢) دسته غله درو شده که عمودی روی هم قرار گرفته باشند ٣) برجستگی تپه مانند

قۆتگەخوەره qütge xwre خورتەک ف جُرەاردک

قوتْ نان برپاێ qwiti nan bir̂yaê ئەو کەسه ک له قوتی و فیسی خوەێ دەس نەێده خەێرْ خوەێەو ف آنکه در اثر غرور بیجای خود باعث نان خود شود

قوتْناو رۆکوت qwiti naw rü kwit کوته مەترەق ف آنکه رک و صریح سخن گوید

قوتوو qutû قووترمه ف ساقه درخت

قوتووسییه qutû sîye سییەلْکن ف سیاسوخته

قوته qwite ١) قفه ٢) کوته، لکه ٣) یالْ کۆیه ٤) بزْنْ کوڕیش ف ١) سُرفه ٢) غده ٣) یال کوه ٤) بُزی که موی پیشانی‌اش کوتاه و کم باشد

قۆته qüte قۆرته ف زیر آبی

قوتەبالْ qwite baɫ جووری کەپنەکه ف نوعی کپنک

قۆتەبردن qüte birdin ١) قۆرته بردن ٢) فام دانەوه ف ١) زیر آبی رفتن٢) اندیشیدن

قۆتەدان qüte dan قۆته بردن ف نگا **قۆتەبردن**

قوُتەره qûtere قووترمه ف ساقه

قوتەقوت qwite qwit قوتْ قات ف نگا **قوتْقات**

قۆتەودان qütew dan ١) سلەو دان ٢) قسیەێگ قۆرتەو دان ٣) فام دانەوه ف ١) بلعیدن ٢) سخنی را قورت دادن و نگفتن ٢) فکر کردن، اندیشیدن

قوتی qwitî ١) پلەێتْ جی ڕۆن و... ٢) فیس داشتن ٣) قفه کرد ف ١) قوطی ٢) غرور داشتن ٣) سُرفه کرد

قوتین qwitîn قفه کردن ف سُرفه کردن

قۆچ qüç ١) خەفانْ گووش زوورم ئڕاێ خەر و ... ٢) شێرجه چینْ کەمووتەر ٣) تۆقانْ چەو ف ١) گوش را به عقب خوابانیدن و تند دویدن چهارپایان ٢) بر هم آمدن بال پرندگان به منظور نشستن سریعتر ٣) برهم آوردن پلک چشم

قوچ qwiç هان دانْ کاوڕ ئڕاێ بەڵبەڵەکانی ف کلمەی تشجیع کردن گوسفند برای شاخ جنگ

قوُچ qûç بزْن کۆیەی ف قوچ

قۆچانن qüçanin بنووڕه قۆچ ف نگا **قۆچ**

قوچلاخ qwiçɫax بنووڕه قچلاخ ف نگا **قچلاخ**

قوچله qwiçiɫe بنووڕه کوچله ف نگا **کوچله**

قوُچلی qûçilî چمکْ بانینْ سییەماڵ ف زاویه بالایی سیاه چادر

قوچماخی quçmaxî گاڵه کردن «گ» ف شوخی کردن

قوُچمی qûçimî ١) دیەکەێگەله مەسۆری ٢) یەکێ له تیرەیلْ کەڵر ف ١) روستایی در منصوری ٢) یکی از تیره‌های از کلهر

قۆچیا qüçya تۆقیا ف برهم آمده، بسته شده

قۆچیاس qüçyas تۆقیاس ف برهم آمده

قۆچیاگ qüçyag تۆقیاگ ف برهم آمده شده

قۆچیان qüçyan تۆقیان ف برهم آمدن

قۆچیاێ qüçyaê تۆقیاێ ف برهم آمده

قوُچیل qûçîl کلکله، بنووڕه کووچیل ف نگا **کوُچیل**

قوُچیواشی qûçî waşî دیەکەێگه له سەرپیەڵ ف نام روستایی در سرپـُل‌ذهاب

قوُخ qûx ١) قووز ٢) هەلۆ ٣) دیەکەێگه له شیان ف ١) خمیدگی پشت ٢) هلو ٣) روستایی در شیان

قۆخ qox قۆخه ف بیماری ماکیان

قۆخا qüxa ١) کەێخودا ٢) قەێخەکەر ف ١) کدخدا ٢) کسی که دیگران را امر و نهی می‌کند

قۆخاحەواس qüxa ḧewas دیەکەێگه له سەرپیەڵ ف

روستایی در سرپـُل‌ذهاب

قوُخدار qûxdar کووک دار [ف] گوژ پشت

قوُخدان qûxdan سێدەسفەت، کووکن [ف] گوژ پشت شدن

قوُخڵ qûxiɫ ۱) بووسانچی ۲) جووریَ مامراوی [ف] ۱) کار آمد در امر کاشت صیفیجات ۲) نوعی مرغابی

قوُخن qûxin کووکن [ف] گوژ پشت

قۆخه qoxe نەخوەشی مامر [ف] بیماری ماکیان

قوڕ qwir̂ خەڕگ [ف] گل

قوُڕ qûr̂ ۱) چەفت، قوپیایَ ۲) بارْ مەشکە ۳) دەنگْ کەمووتەر ٤) دەنگْ مادە ٥) کووڕ بەسانْ کاوڕەیل ٦) چرکْ چقیرە [ف] ۱) کج، فرو رفته ۲) جرم مشک ۳) صدای بقبقوی کبوتر ٤) صدای معده ٥) حرکت گوسفندان در یک ستون یا جمع بستن دایره وار ٦) شوخ، چرک بدن

قۆڕ qor̂ ۱) وڕاوە کردن ۲) گاوا دانْ چارەوا [ف] ۱) غـُر زدن ۲) واژه ایست به چهار پایان

قۆرا qora ۱) زەوَ کشت وکاڵ گەورا ۲) چەن زەوَ کشت وکاڵ کْ یەیَ چشت بکاڵن ۳) یەیَ دەس کردن، یەیَ چەو کردن [ف] ۱) زمین کشاورزی بزرگ و یکدست ۲) چند قـطـعه زمین کشاورزی که همه‌گی در آن یک محـصول بکارند ۳) یکدست کردن، ترتیب کردن

قوڕات qur̂at قسیە قەوَ [ف] گنده‌گو

قوڕاتدان qur̂at dan قسیە قەوَ کردن [ف] گنده‌گویی کردن

قوڕاتە qur̂ate قووترمە [ف] ساقه

قوڕاتی qur̂atî بەرچەکبەرچەک کردن [ف] بلوف زدن و رجز خوانی

قوڕاتیکردن qur̂atî kirdin قوڕاتدان [ف] گنده‌گویی کردن

قوُڕان qûr̂an باڕان [ف] صدای گاو

قوران quran قورئان [ف] قرآن

قورانخواردن quran xwardin سەوەن وەقورئان خواردن [ف] سوگند به قرآن یاد کردن

قورانخوەر quran xwer لاناوە لە درووزن [ف] کنایه از دروغگو

قوران خوەن quran xwen قورئان چڕ [ف] قاری خوان

قوران خوەنین quran xwenîn خوەنینْ قورئان [ف] قرائت قرآن

قوراندان quran dan قەسەم دان [ف] کسی را سوگند دادن

قوران لەمل کردن quran le mil kirdin لاناوە لە لاڵە کردن [ف] کنایه از التماس کردن

قوُڕانن qûr̂anin ۱) باڕانن ۲) دەنگْ مادە [ف] ۱) صدای گاو ۲) صدای معده

قۆرانیک qoranîk بەلەمرک، بەلەنیسک [ف] آرنج

قۆراو qoraw ئانگوو، شەونم [ف] شبنم، نگا **ئانگوو**

قوڕاو qwir̂aw ۱) خەڕگاو ۲) گەنیاو [ف] ۱) گل ولای آبکی ۲) آب بد بو

قوڕاوڵە qwir̂awɫe ۱) نەخوەشیگە ۲) نووڕێگە [ف] ۱) بیماریی است ۲) نفرینی است

قورب qurb قورپ، حۆرمەت [ف] قـُرب، حرمت

قوربان qurban ۱) خڕ، قوروان ۲) وشەیَ ئەرەم و تەرەم ۳) مانگْ قوروان ٤) ناوێگە کوڕانە [ف] ۱) فدا ۲) کلمه احترام ۳) ماه قربان ٤) نامی مردانه

قوربانی qurbanî قوروانی [ف] گوشت قربانی، نذری

قوُڕبەسان qûr̂ besan ۱) بنووڕە مخڵدان ۲) وە ڕزارەو ڕێَ کردنْ ڕییەن [ف] ۱) نگا **مخڵدان** ۲) راه رفتن گوسفندان در یک ردیف در حالیکه سرها را به زیر شکم یکدیگر برده‌اند

قورپ qurp ۱) قورب ۲) ئڵاوردن [ف] ۱) قـُرب، حرمت ۲) استفراغ کردن

قۆرپە qorpe ۱) سەرحاڵی، وە گوڕ بۆن ۲) دەنگْ پووقەیَ تفەنگ «ئەگەر بزانم شەو جییەگەد کامە — لە تیَ دەرْد کەم وە قۆرپەیَ لامە» [ف] ۱) سرحالی، تندرستی ۲) صدای شلیک تفنگ

قوُرت qûrt ۱) فیس، تڕ وفیس ۲) قەڵْ قورچ ۳) ئەڵتەک وەڵتەک ٤) لکْ چوو [ف] ۱) خودخواهی، غرور ۲) اریب ۳) دست انداز ٤) گره چوب

قورت qurt ۱) فیس، خوەیَ گرتن ۲) بەێلەق [ف] ۱) غرور ۲) طـعنه، سرزنش

قۆرت qürt سلەودان [ف] بلع، نگا **قۆت** و ترکیباتش

قورت ڕاوێژ qurt r̂awêj قسیەقەوَ [ف] پـُرمدعا در سخنوری و گفتمان

قورت ڕاوێژی qurt r̂awêjî قسەقەوَ کەردن [ف] پـُر مدعایی ، سخنوری

قوُرت قوورت qûrt qûrt باجباج [ف] اریب و نامنـظم

قورتن qurtin قورتنگ، چنۆک [ف] خسیس

قورتنگ qurting نەوزەناخۆن، قورتن ف خسیس

قورت ولاپرتنگ qurt û lapirtinĝ لاپرتنگ، تەزەک ف طعنه و سرکوفت زدن

قۆرتە qürte بنووڕە قۆتە ف نگا **قۆتە** وترکیباتش

قوُرتەق qûr̂teq هان دانْ قووچ ئرایَ بەڵبەڵەکانی ف کلمەی تشجیع قوچ برای شاخ جنگ

قۆرچ qorç ١) جەفت «ل» ٢) کوڵووکْ بەڕو ف ١) جفت بلوط ٢) پوست داخلی میوەی بلوط که میوەی بلوط به آن چسبیده است

قورْخ qwirix لەوەڕیایَ تەنانەتی، قورْگ ف قورق، علفزار اختصاصی

قورخە qurxe قوخە ف بیماری ماکیان

قورس qwirs ١) سەنگین ٢) حەپ ٣) سفت وسەخت ٤) لەج کردن ٥) هەلاَڵ مانگ ف ١) سنگین ٢) قرص، دارو ٣) سخت و سفت ٤) لجبازی ٥) قرص ماه

قورساق qursaq جوورێگ شیرمایَ پەنیرە کْ لە لێخەروو وەرک گرنەو، ئیکارە لێواسە کْ چەن رووژ ئاغووز دەنەخوەردْ وەرک و دۆیایَ چەن رووژ سەریَ بڕن و شیرمایَ ماسیایَ لە لێخەرووێ گرن و ئەولْ گژ گیایَ خوەشبوو ئامێتە کەن و دۆیایَ وشکەو کردن بوودە شیرمایَ پەنیر ف نوعی مایه پنیر که از روده برّه می‌گیرند، بدین ترتیب که چند روز آغوز به برّه می‌دهند و آنرا ذبح می‌کنند و آغوز ماسیده را از روده بیرون آورده با گیاهان خوشبو مخلوط کرده و پس از خشک کردن به عنوان مایه پنیر بکار می‌برند

قورس بۆن qwirs bün چاخ بۆن ف چاق شدن، سنگین شدن

قورس گرتن qwirs girtin کوتر کردن ف پافشاری و لجاجت کردن

قورس وقۆل qwirs û qül سفت وسەخت ف سفت وسخت ، محکم و سنگین

قورسی qwirsî سەنگینی ف سنگینی

قۆڕشقە qorîşqe قوروشە، قۆڕووشقە، واتە «قۆڕ = قوری + رشقه یا رشکه = رژنگە» واتە ئەو چشتە ک وە پێا ئاو یا... برژنیە ناوقورگ ف فنجان کوچک، عبارت است از «قۆڕ یا قوڕ» به معنی گلو و «رشقه یا رشکه یا رژنگه» یعنی ریختن و روی هم به معنی آنچه که با آن آب ومایعات را در گلو می‌ریزند

قۆرْشک qorişk کۆزەڵە ف ترتیزک آبی

قۆرشکە qorişke بنووڕە قۆڕشقە ف نگا **قۆڕشقە**

قورقوراگە qur̂qur̂âge قورووژنەک ف سُرخنای

قورگ qur̂ig قوڕیَ ف گلو

قورْگ qurig قوری، قورْخ ف قُرق، علفزار اختصاصی

قوُڕ لە لێ برین qûr̂ le lê birîn تا چوورْ ئاخر خواردن ف تا آخرین قطره خوردن

قۆرمْپیف qormi pîf قوراتی، چەنەچەن ف هارت و پورت، گندەگویی

قۆرمْپیڤ qormi pîv قوراتی، چەنەچەن ف هارت وپورت

قورمساق qur̂imsaq دەوّت، جاکەش ف جاکش

قۆڕن qor̂n ناخ «لە قۆڕن دڵەو...» ف تە، عمق

قوڕناسە qur̂nase ١) قەڕناسە ٢) جانگیە ف ١) تجمع، ازدحام ٢) بناگوش، گیجگاهی

قۆڕناق qor̂naq بنووڕە خڕناق «ل» ف نگا **خڕناق**

قوُڕ نانە قووڕ qûr̂ nane qûr̂ قووڵ وە قووڵ نان ف نگا **قوُڵ نانە قووڵ**

قۆڕنْ دڵ qor̂ni dil̂ ناخْ دڵ ف از ته دل، از صمیم قلب

قورْنگ qurinĝ ١) قەێتۆلْ سیەماڵ ٢) قۆرا ف ١) محل بر پایی سیاه‌چادر، ردیف سیاه‌چادر یا خانه ٢) چند قطعه زمین کشاورزی که همگی در یک ردیف باشند و یک محصول واحد بکارند

قورنە qur̂ne ١) چوواربالْ، چووار دەور ٢) چمک ٣) قورنەیَ دنیا ف ١) محیط، پیرامون ٢) گوشه، زاویه ٣) قارّه

قورو qurw قورپ، قورب ف قُرب، حرمت

قوروَاق qur̂waq قرواق ف قورباغه، نگا **قرواق**

قوروَاک qur̂wak قرواق ف قورباغه، نگا **قرواق**

قوروان qurwan بنووڕە قوربان ف نگا **قوربان**

قوروانی qurwanî قوربانی ف نذری، گوشت قربانی

قوروُتْگ qurûtig ١) قورپیتْگ، قوڕیَ ٢) مەڵوەنێگە لە شارْ گیەڵان ٣) بچەڵکەن، لە ریشە دراوردن ف ١) گلو ٢) منطقه‌ای گرمسیری در گیلانغرب ٣) از بیخ وبن، از ریشه

قۆڕوچ qorûç ١) دەرزْ دیوار، تەرەکْ دیوار ٢) سۆکْ بیَ تاشا ، سۆکْ بێدەردْ سەر ف ١) ترک بر روی دیوار ٢) گوشه‌ی دنج و بی دغدغه

قورووژانن qurûjanin قوریەتن ف کروژیدن

قوروژنەک qurûjnek ١) خڕناق، قورگْ مامر ٢) نەخوەشی خورووسەک ف ١) گلو، بویژه گلوی ماکیان ٢) بیماری خروسک

قوروژە qurûje ١) قورووژانن ٢) دەنگْ قورووژیان ٣) پەپریک، چۆزەرە، زوورم پەپریکْ بەڕۆ ف ١) عمل کروژیدن ٢) صدای کروژیدن ٣) جوانه نشکفته درخت، بویژه درخت بلوط

قوروژیا qurûjya ورد کریایێ وە دیان ف کروژیده

قوروژیاگ qurûjyag قورووژیایێ ف کروژیده شده

قوروژیان qurûjyan ورد کریایێ ف کروژیدن

قوروژیایێ qurûjyaê قورووژیاگ ف کروژیده

قوروژین qurûjîn قورووژانن ف عمل کروژیدن

قوڕ وقۆچ qur̂ û qüç پڕ تاپۆچ ف نگا **پرتاپۆچ**

قورووش qurûş قورووش، پۆڵْ ئێرانی ف واحد پول ایران در قدیم

قوروشقە quruşqe ١) قۆڕشقە، قورووشکە ٢) هەمیانەیێ جایێ ڕۆن، جووریێ هیزەس ف ١) فنجان کوچک، نگا **قۆڕشقە** ٢) جای نگهداری روغن، نوعی خیک کوچک

قوڕووشکە qur̂ûşke بنووڕە قۆڕشقە ف نگا **قۆڕشقە**

قوڕووشە qur̂ûşe بنووڕە قۆڕشقە ف نگا **قۆڕشقە**

قۆرومیە qorûmye گورووم ف تعدادی سنگ و کلوخ که روی هم انباشته شده باشد

قوروە qurwe دیەکەیگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

قوڕ وە سەر qwir̂ we ser خەڕێ وەسەر ف بیچاره، خاک بر سر

قوڕ وە سەرگرتن qwir̂ we ser girtin خەڕێ وە سەر گرتن ف کنایه از بدبختی، بیچارەگی

قوڕ وە سەری qwir̂ we serî خەڕێ وە سەری ف کنایه از بیچارەگی

قوورە qûre ١) ئەنگۆرْ کاڵ وترش ٢) چەتۆن و بێ زوور ف ١) غوره ٢) پررو وبی زور

قورەبا qureba ١) هەڕەشەخوەر ٢) خیشان، عەشرەت، ئەرەوییە ف ١) علفزاری که گله چند روز در آن چریده و در حالی که هنوز گیاهان بسیاری دارد به مرتعی دیگر بروند ٢) نزدیکان، خویشان

قورەباکردن qureba kirdin ١) هەڕەشە خوەر کردن ٢) لاناوە لە حەقْ کەسێگ ژێرپا کردن ٣) هەڵە خەرجی کردن، بێ رەویە و حساوکتاو خەرج کردن ف ١) تعویض‌چراگاه گله در حالی که هنوز گیاهان بسیاری برای چرا دارد ٢) حق کسی را پایمال کردن ٣) اصراف، افراط و تفریط کردن

قۆرەبا کەر qore ba ker مێەس هەسەڵێگ ک لە کەنۆتر بایێد و مێەسەیلْ تر دەر بکەیێد ف زنبور عسل مهاجم، زنبور عسل حشی است

قۆرەت qüret چتر، چۆزمان ف ریخت، سیما

قورەت qûret قۆرەت ف چهره، سیما

قورەجیل qûrecîl دیەکەیگە لە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

قوڕەشووران qwir̂e şûran واران رفتان خێز کْ زەق بشوورێد ف باران تندی که لایه‌های زمین را فرسایش دهد

قۆڕەقۆڕ qor̂e qor̂ وڕاوەکردن، خوتانن ف غُر زدن

قورە یەتیم qûre yetîm ١) خەڕەمە ٢) چەتۆن و بێ زوور ف ١) لندهور وگستاخ ٢) گستاخ و بی زور

قوڕێ qwir̂ê قورخ ف قُرق، چراگاه اختصاصی

قوڕێ qûr̂ê ١) دەنگْ قوورەیْ گا ٢) نەخوەشی مانگا کْ لە زوور ژان قووڕنن ف ١) صدای گاو ٢) بیماری ویژه گاو که از شدت درد می‌نالد

قوڕی qûr̂î ١) چەفتی ٢) دەفرێگە چای لە تێ دڕس کەن ف ١) کجی، فرو رفتگی ٢) قُوری

قوڕێ qwir̂ê قوڕیتگْ ف گلو

قوڕێ بختان qwir̂ê bixtan ١) بختْ حەڵاڵ گووشت خواردن وە کەسێگەو کردن ٢) بەلۆتنەک، بنْ قوڕێ ف ١) تهمت دزدیدن و خوردن حیوان حلال گوشت به کسی زدن ٢) زبان کوچک، انتهای گلو

قوڕیتگ qwir̂itig ١) قوڕووتگ، قوڕێ ٢) قوڕیتە، قوڕاتە ف ١) گلو ٢) ساقه، تنه درخت و...

قوڕیتە qwir̂îte قوڕاتە، ساقە ف ساقه، تنه

قوڕیسە qwir̂îse قوڕناسە، قولتیسە ف میانه، وسط

قوڕی قلا qûr̂îqil̂a دیەکە و ئشکەفتْ ئاوی گەورایێ دنیا ک ها لە شارْ جووانڕو ف روستا وغار بزرگ آبی دنیا در جوانرود

قوڕینجگ qwir̂încig ١) گیایگە چۆ هەپووڵک ٢) قونجیڕ، قوڕینچک ف ١) گیاهی شبیه «هەپووڵک» ٢) نیشگون

قوڕینچک qwir̂înçik قوڕینجگ ف نیشگون

قوریەتن qwiryetin قورووژانن ف کروژیدن

قوُز qûz ۱) فیسوو ۲) قووخ، لە تۆرکەمەنی «غوز» ئۆشن ف ۱) متکبر ۲) گوژپشت، در ترکمنی «غوز» گویند

قوُزاخ qûzax بنووڕە قەوزاخ «گ» ف نگا **قەوزاخ**

قوُز بوون qûz bûn قووز بۆن ف متکبر بودن

قوُزداشتن qûz daştin قووزوو ف گوژپشت

قوزڵقورت quziʕqwirt ۱) کووفت ۲) کرمێگە ف ۱) همتای کوفت ۲) کرمی سمی است

قوزڵقورد quziʕqwird قوزڵمە، بنووڕە قوزڵقورت ف نگا **قوزڵقورت**

قوزڵمە quziʕme قوزڵقورت ف نگا **قوزڵقورت**

قوزەڵقورت quzeʕqwirt قوزڵقوردە، قوزڵقورت ف نگا **قوزڵقورت**

قوُزڵە qûziʕe چۆزەڕە ف غنچە، شکوفە

قۆزمیت qozmît زت، بەد گڵ، ناڕیک ف بد ترکیب، بد ریخت

قوُزە qûze قوفەێ وشک ف سرفەی خشک و صدا دار

قوُزی qûzî فیس داشتن ف مغرور بودن، متکبر

قوُزێ qûzê وەرک یا گوورْ ناو چاێر کْ دۆیاێ سەر برین خوەنەێ ف برّە یا گوساله داخل جنین که پس از ذبح گاو یا گوسفند آنرا نیز ذبح کرده و می‌خورند

قۆژ qoj رەنگْ باز و بوور «ل» ف رنگ سیاه و سفید با زمینه متفاوت مانند رنگ مار، رنگ بژ

قوژ quj قوش، جوورێ بازە ف پرنده قوش

قۆژ qüj ۱) کۆژ کردن ۲) سیسەو بۆن ف ۱) کز کردن ۲) پژمردگی

قۆژا بردن qüja birdin قۆژەو بردن ف پژمردن

قۆژا بردێ qüja birdê قۆژەو بردێ ف پژمردەشده

قوژقانە qwijqane قوشقانە ف اسباب و اثاثیه آشپزخانه

قوژقنە qwijqine تەکەڵدۆ، پاڵدۆ ف پار دُم زین

قوژ قوژی qwijqwijî هەر چشتێ کە وە رەنگْ باز و بوور بوو چۆ مار ف هر چیزی که به رنگهای سیاه و سفید با زمینه‌ای دگرگون باشد، رنگ بژ

قوژکەن qwijken وە پەڕْپووەو پووسەو گرتن، لێواێ قوش پەڕ کەنین ف غلفتی کندن پوست یا مو یا پر، مانند قوش پر و پوست شکار را با هم کندن

قوژگە qujge کۆژگە دان ف چمباتمه زدن، غمبرک

قوژگە کردن qujge kirdin مووتەو دان و چاوە دێری کردن ف چمباتمه زدن و از چیزی نگهداری کردن، غمبرک زدن

قوژمە qwijme ۱) قوشمە ۲) لوودە، لووتی، قوشقن پەلەتێ ۳) چاچووڵەباز ف ۱) گستاخ و بی باک ۲) لوده، دلقک ۳) زرنگ و رند

قوژە qwije گیاێ کوژە، گیاێگە ف گیاهی است

قوژەک qwijek کوژەک ف مهرهای فیروزه‌ای رنگ و لعابدار برای جلوگیری از چشم زخم به ریشه جاجیم می‌دوزند

قۆژەڵاتن qüjeʕatin سیسەو بۆن ف پژمردن

قۆژەڵاتێ qüjeʕatê سیسیاێ ف پژمرده شده

قۆژەو بردن qüjew birdin قۆژابردن ف پژ کردن

قۆژەو بردێ qüjew birdê قۆژا بردێ ف پژمرده شده

قوش qwiş ۱) جوورێ بازە ۲) لاناوە لە چەتۆن ف ۱) نوعی باز، قوش ۲) کنایه از گستاخ

قۆشارێ qoşarê بنْ گەلۆ، قوتەێ تیروئید ف غده‌ی تیروئید

قۆشارێە qoşarŷe لاجانگ، گلگەێ گووش ف قسمت گیجگاهی سر

قوشچی qwişçî چاودێرێکەرْ قوش ف کسیکه از پرنده‌گان شکاری نگهداری می‌کند

قوشخانە qwişxane قوژقانە ف اسباب و اثاثیه آشپزخانه

قوشقانە qwişqane قوژقانە ف اسباب و اثاثیه آشپزخانه

قوشقن qwişqin قوشقنە، قوژقنە ف پاردُم زین

قوشقن‌پەلەتێ qwişqin peletê تیتاڵ، گەزاڵ ف دلقک

قوشقنە qwişqine قوژقنە ف پاردُم زین

قوشمە qwişme بنووڕە قوژمە ف نگا **قوژمە**

قوشمەڕی qwişmerî قەژمەری، قەشمەری، تیتاڵی ف شوخی، لودگی

قۆشە qoşe ۱) قوژمە ۲) لوو ناین «ل»، لە کرمانی «غوشە» ئۆشن ۳) قووشەن «ل» ٤) ئەسپێگ کْ خاڵێگ لە تێوْڵێ بوو ف ۱) نگا **قوژمە** ۲) مسابقه اسب دوانی، در کرمانی «غوشه» به مسابقه گویند ۳) قشون، لشکر ٤) اسبی که خال سفید بر پیشانی دارد

قۆشەدار qoşe dar ۱) ئەسپێگ کْ دۆ زوو لە تێوْڵێ بوو ۲) ئایمْ بەێ تۆر «ل» ف ۱) اسبی که دو مرکز مو در پیشانی

دارد ٢) آدم اخمو که دیدنش شگون ندارد

قۆشەری qoşerî قوشمە، رازاێگ ئرای ئایمْ بەێ تۆر ف صفتی برای آدم نامبارک که دیدنش شگون ندارد

قوُشەن qûşen ئووردی، سپا ف قشون، لشکر

قۆشە نان qoşe nan لوو نان ف مسابقه اسب دوانی

قوفڵ qufĺ بنوورە قفڵ ف نگا **قفل** وترکیباتش

قوفە qufe قفە، سۆیەقە ف سرفه

قوُقوو qûqû قواێ قوو ف صدای پیاپی جغد

قۆقە qoqe قوخە ف بیماری ماکیان

قۆکردن qü kirdin زنوو زنوو ف جنجال، کولاک کردن

قوُکردن qû kirdin دەنگْ باێەقوش، لاناوەلە وێرانی «قوو بکەیدە باوان» ف صدای قوقو پیاپی جغد، کنایه از ویرانی

قوُکەر qû ker هەر مەلەوەرێگ کْ دەنگێگ لێ هەڵسێد « قووکەر لەورە نەمەن» ف کنایه ازموجود زنده، هر جنبندەای که صدایی از او بلند شود

قول qwil ١) پا ٢) قورپیسە «قولْ مشت» ف ١) پا ٢) وسط ، میان

قوڵ qwiĺ ١) جووش دانْ ئاو ٢) باوەسیر، قولدراتْگ «ل» ف ١) غلغل زدن آب ٢) بیماری بواسیر

قۆل qül بێ بن ف گود، ژرف

قوُڵ qûĺ ١) بەتاڵ کردنْ سجیلْ مردێ ٢) بنوورە قوور بەسان ٣) باد کردن ف ١) باطل کردن شناسنامه تازه درگذشته ٢) نگا **قوُر بەسان** ٣) قمبل کردن

قولا quĺa بنوورە قولاخ ف نگا **قولاخ**

قولاپ qwilap قولاو ف قولاب

قولاجی qwilacî دیەکەێگە لە مەسۆری ف روستایی در منصوری

قۆلاچ qoĺaç قولانج «ل» ف وجب، باز

قولاخ quĺax ١) سەخون ئرای ژنەفتن «گووشە قولاخ بۆن» لە تۆرکەمەنی «غولاق» وە گووش ئۆشن ٢) قەمقاز ف ١) حساس برای شنیدن، در ترکمنی «غولاق» به معنای گوش است ٢) اسکلت

قولاخە quĺaxe ١) سەرکەلە پێا بۆن لە دۆرەو ٢) گووشە قولاخ بۆن ف ١) از دور پدیدار شدن مسافر ٢) حساس برای شنیدن

قولاخە دان quĺaxe dan لە دۆرەو دیاربۆنْ مسافر ف از دور پدیدار شدن مسافر

قولاخە کردن quĺaxe kirdin تێار ئرای ژنەفتن ف آماده برای شنیدن

قولان qwilan گەمەێگە ف بازیی است

قۆلان qülan قۆلە کرد ف قوقولیقوقو کرد

قولانج qwilanc وژە، قۆلاچ ف وجب، باز

قوُلانجە qûlance گازوولک، قالیچە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قالۆنچە» ئۆشن ف سرگین‌غلتان، دردیگر گویشهای کردی «قالۆنچه» گویند

قۆلانن qülanin قۆلە کردن ف قوقولیقوقو کردن

قولاو qwilaw ١) قولاپ ٢) لاناوەلە لەڕ و درێژ «بیەسە قولاو» ف ١) قولاب ٢) کنایەاز لاغر ودراز

قۆلای qülay قۆلایی ف ژرفا، گودی

قۆلایی qülayî قۆلای ف گودی، ژرفا

قۆل بۆن qül bün زێژ تەنْک بۆن ف گود شدن، ژرف شدن

قولبەن qwilben بنوورە ساقوەن ف نگا **ساقوەن**

قوڵپ quĺp ١) دەنگْ ئاو ٢) دەنگْ کەفتنْ چشتێ لە ئاو ٣) دەنگْ کوڵیانْ ئاو ف ١) صدای جوشش آب از چشمه ٢) صدای افتادن چیزی درآب ٣) صدای غلغل آب

قوڵپانن quĺpanin پڵقانن ف درحین خوردن مایعات بالا آوردن

قوڵپن quĺpin ١) چاخ وبالاکوڵ ٢) پیر، زوورْم ژنێگ کْ شەرمینەێ فڵقەێ بائێد ف ١) کوتاه وچاق ٢) پیر و فرتوت، بویژه زنی که فرجش صدا بدهد

قوڵپْنە quĺpine قوڵپن ف نگا **قوڵپن**

قوڵپە quĺpe قوڵپ ف نگا **قوڵپ**

قوڵپەقوڵپ quĺpe quĺp قوڵپەێ هەیتاهەیت ف صدای « قوڵپە»ی پیاپی

قولپێچ qwilpêç بنوورە ساقوەن ف نگا **ساقوەن**

قولّتە qwiĺte ١) قوتەباڵ ٢) جووریێ باڵندەس ٣) دەنگْ قوڵ قوڵ ئاو ٤) کومتەکومت ف ١) نگا **قوتە باڵ** ٢) پرندەای است ٣) صدای غلغل آب ٤) حالتی در راه رفتن، لنگان لنگان

قولّتە کەمەری qwiĺtekemerî باڵندەێگە ف پرندەای است

قولّتە قولّت qwiĺte qwiĺt ١) کومتە کومت ٢) قوڕاتی کردن ٣) قوڵ قوڵ ئاو ف ١) لنگان لنگان راه رفتن ٢) رجز

خوانی ۳) غلغل آب

قوڵتیسه qwiĺtîse قورپیسه، ناوڕاس [ف] میانه، مرکز

قولـْج qwilic پامز، مز [ف] حق‌الزحمه

قوڵچـْخ qwiĺçix ۱) قوڵچووخ ۲) ریشه دراوڕتن ۳) کاسه‌ێ میوه‌ێ به‌ڕو [ف] ۱) جوانه بلوط ۲) ریشه دوانیدن ۳) کاسه‌ی چوبین میوه‌ی بلوط

قوڵچووخ qwiĺçûx بنووڕه قوڵچخ [ف] نگا **قوڵچـْخ**

قوڵچووخه qwiĺçûxe قوڵچْخ [ف] نگا **قوڵچـْخ**

قوڵچووخه دان qwiĺçûxe dan چۆزه‌ره‌دان [ف] جوانه زدن

قوڵچه qwiĺçe ۱) سه‌نگاو ۲) چاڵه‌یگ کْ له نوواێ کیه‌نی که‌نن تا ئاو له تێ جه‌مه‌و بوو ۳) تیکه‌ێ له که‌مه‌ر کْ قوڵته‌که‌مه‌ری له ئه‌وره کولانه که‌یْد [ف] ۱) سنگاب ۲) چاله‌ای که جلوی چشمه کم آب می‌کنند تا آب بیشتری در آن جمع شود ۳) قسمتی از صخره به ابعاد ۲۰ × ۲۰ که پرنده «قوڵته که‌مه‌ری» در آن لانه می‌سازد

قولـْخ qwilix ۱) باج سه‌نن ۲) قولـْج، پامزْ ماموور ده‌وڵه‌ت [ف] ۱) باج ۲) پایمزد مامور دولت

قولـْخانه qwilixane ۱) قولـْخ سه‌نن ۲) ته‌په‌یْگه له ئاڕۆن ئاوا [ف] ۱) محل باج گرفتن ۲) تپه‌ای در اسلام آباد غرب که مکانی باستانی است

قوڵ خواردن qwiĺ xwardin قوڵیان [ف] جوشیدن

قولدڕ qwildiȓ ملهوڕ [ف] قُلدر

قولدراتـْگ qwil diratig باوه‌سیر، گوڵنگ [ف] بیماری بواسیر

قولدراتێ qwil diratê باوه‌سیر، گوڵنگ [ف] بواسیر

قوڵف qwiĺf قفڵ، قڵف [ف] نگا **قفڵ** و ترکیباتش

قۆلْ قال qüli qal قۆله‌قۆل [ف] صدای قوقولیقوقو

قۆلْ قاژ qüli qaj زیقْ وڵنگ [ف] همهمه، هیاهو

قوڵ قوتوو qwiĺi qwitû قوتوو [ف] تنه درخت، ساقه

قوڵ قوڵ qwiĺ qwiĺ ۱) ده‌نگْ کوڵیانْ ئاو ۲) قوڵپه‌ێ ئاو [ف] ۱) صدای جوشیدن آب ۲) جوشش آب در چشمه …

قولقولان qwil qwilan قولان [ف] بازی «قولان»

قوڵقوڵه quĺquĺe ۱) شڵـْخاێ پڵـْخ ۲) دیه‌که‌یْگه له جووانڕو [ف] ۱) غلغله، شلوغی ۲) روستایی در جوانرود

قولقولانباز qwilqwilan baz فه‌نباز [ف] حیله‌گر

قوڵقوڵی qwiĺqwiĺî ۱) ئه‌فتاوه‌ێ مسی ۲) جووره‌ێ وافووڕه [ف] ۱) آفتابه مسی ۲) وسیله‌ای شبیه قلیان که با آن تریاک می‌کشند

قۆل کردن qül kirdin قۆله‌و کردن [ف] گود کردن

قوُڵ کیشان qûĺ kîşan ۱) به‌تاڵ کردنْ سجیلْ مردێ ۲) پاکه‌و کردن حساوکتاو [ف] ۱) باطل کردن شناسنامه تازه در گذشته ۲) پاک کردن اسم از صورت بدهی

قولمراێ qwil miraê لاناوه‌له دریژ، به‌له‌پا [ف] کنایه از بلند قد و باریک

قولْ مشت qwili mişt قولْ مێشت، ناوڕاسْ ده‌س [ف] کف دست، در کف دست نهادن

قولمه qulme کوڵووکْ به‌ڕو «گ» [ف] از محصولات درخت مازو

قوڵمێتـْگ qwiĺmêtig خوڵمێتـْگ، چشتْ بۆچـْگ و بێ بایه‌خ [ف] چیز کوچک و بیهوده

قوُڵ نانه قووڵ qûĺ nane qûĺ قووڕ وه قووڕ نان [ف] اصل واژه به گله گوسفندان گویند که به صورت گروهی راه می‌روند، کنایه از ازدحام

قوُڵنج qûĺinc ژانْ پشت و دۆ شان [ف] درد پشت و شانه، قلنج

قوُڵنج شکانن qûĺinc şikanin ولاین و ته‌قانن پشت [ف] ماساژ دادن ماهیچه پشت وشانه

قوُڵنج کردن qûĺinc kirdin ژان کردنْ پشت وشان [ف] بدرد آمدن پشت وشانه

قوڵنگ quĺinĝ ۱) که‌ڵخون، وه‌نه‌وشک ۲) قه‌یْتۆڵ سییه‌ماڵ یا ماڵ ۳) قاڵدڕه‌ک ٤) قوڵنگه ٥) جووره‌ێ مامراویه [ف] ۱) بُنه، بُنک ۲) ردیف سیاه‌چادرها یا خانه ۳) نوعی پشه‌ی ریز که نیشش بسیار دردناک است ٤) کلنگ ٥) نوعی مرغابی

قوڵنگدڕ quĺinĝdiȓ دیه‌که‌یْگه له بێڵه‌وار [ف] روستایی در بیله‌وار

قوڵنگه quĺinĝe قوڵنگ، قازمه [ف] کلنگ

قۆلْنه qüline سه‌وه‌ته‌ێ گه‌وراێگ ک بنه‌گه‌ێ قۆله و جوورْ که‌له قه‌نه [ف] سبدی بزرگ که مخروطی شکل درست می‌کنند

قۆڵووخه qoĺûxe قه‌ڵووخه [ف] قاشق بزرگ وچوبی

قۆڵووخه‌ده‌نۆک qoĺûxedenük جووره‌ێ مامراویه [ف] نوعی اردک

قول وه بانْ قول qwil we bani qwil ۱) لاناوه له شەکەتی دەر کردن ۲) پشتْ سەرْ یەک ۳) لاناوه له بێکار بۆن ف ۱) کنایه از رفع خستگی ۲) پشت سر هم، یکریز ۳) کنایه از بیکار نشستن

قۆله qüle ۱) قۆلانن ۲) تەنْک نییه ف ۱) قوقولی قوقو کردن خروس ۲) گود است

قوڵە qwiĺe قوڵ قوڵ کردن ف غلغل آب

قوڵە qûĺe ۱) قۆبڵە ۲) دووس، یار ف ۱) قبله ۲) کنایه از یار، دوست دختر

قوڵەپەیٚ qwiĺe peŷ قاپ، ساق ف قوزک پا

قۆلەتو qületü دیەکەێگە له قەسر ف روستایی در قصر شیرین

قوڵەتێن qwiletên ئەپرۆنگ ف نگا **ئەپرۆنگ**

قوڵەسییە qwiĺe sîye ۱) کتری چووینیٚ گ چای کەنە تیٚ و جوورْ فلاسک عەمەڵ کەیٚد ۲) کتری پووڵادینێگ گ چای له ناویٚ دەم کەن ف ۱) کتری چوبینی که مانند فلاسک عمل کرده وچای تازه دەم را مدتها تازه نگه می‌دارد ۲) کتریی از جنس پولاد برای دم کردن چایی

قولەفڕی qwile fir̂î چنگڵەپرچی ف دست وپا زدن

قولەفڕی کردن qwilefir̂î kirdin چنگڵەپرچی کردن ف دست و پا زدن

قۆ له قنگ qü le qinĝ دوزه له قنگ، شەڕانچوو ف جنگ طلب، ناآرام

قوڵەقوڵ qwiĺe qwiĺ دەنگْ قوڵ خواردنْ ئاو ف صدای غلغل آب

قۆلەقۆل qüle qül قۆلەیٚ هەیتاهەیت ف صدای پیاپی خروس

قوڵەک qûĺek خەزینه ف قُلک

قۆله کردن qüle kirdin قۆلانن ف صدای پیاپی خروس

قوڵەکەر qwiĺe ker لاناوه له قوڵدەر «ئەورْ قوڵە کەر» ف کنایه از پر بار، ابر باران زا

قوڵەم qûĺem دووسەگەم، قبڵەگەم ف دوست دختر، معشوق، قبله‌ی عاشقی

قولەوانە qwilewane ساقوەن ف نگا **ساقوەن**

قۆلەو بۆن qülew bün ۱) قۆلایی ۲) فام دانەوه ف ۱) گود شدن ۲) اندیشیدن

قوڵ هەڵاوردن qwiĺ heĺawrdin ئاراژْ دڵتەنگی کردن ف ابراز دلتنگی کردن، ابراز احساسات کردن

قوڵ هەڵماڵین qwiĺ heĺmaĺîn ئاماده بۆن ئەڕایٚ کارێگ ف آماده شدن برای کاری

قولی qwilî ناوێگه کوڕانه ف نامی مردانه

قوڵێ qwiĺê قوڵ دەیٚد ف می‌جوشد

قۆلی qülî قۆل بۆن، قۆلایی ف گودی، ژرفای

قوڵیان qwiĺiyan قوڵ خواردن ف جوشیدن

قولیچگ qwilîçig قاپ وقول ف پا و ضمائم آن

قولیقولی qwilî qwilî سراوێگه له ئیلام ف سرابی در ایلام

قولینج qwilînc سۆک، چمک «ل» ف زاویه، گوشه

قولیەوەن qwilyewen مەڵوەنێگه له چەرداوڕ ف منطقه ای شامل چند روستا در چرداول

قۆم qom ۱) قولووپ ۲) قۆمەچاڵگ ۳) گونجْ کیەنی ٤) قۆمتەقۆمت ٥) شن وماسه ف ۱) قلپ آب ۲) نگا **قۆمەچاڵگ** ۳) محل جوشش چشمه ٤) لنگان لنگان ٥) شن وماسه

قوُم qûm سەوارات «قوومێگ ئەڕایٚ قوومیا» ف رویداد ناگوار

قۆماچ qomaç ئاماج، نیشانەیٚ تیرئەنازی «ل» ف هدفی که برای مسابقه تیراندازی می‌گذارند، سیبل

قوُماخ qûmax قەیٚماخ ف غذایی از آرد برای زائو

قۆمار qomar گەمەیٚ ناڕەوا ف قُمار

قۆمارباز qomar baz کارامه له قۆمار ف قُمارباز

قۆماربازی qomar bazî گەمەیٚ قۆمار ف قُمار بازی

قۆمارخانه qomar xane شوونْ قۆمار کردن ف قُمار خانه

قۆمارکردن qomar kirdin گەمەیٚ قۆمار ف قُمار کردن

قۆمارکەر qomar ker قۆمارباز ف قُمارباز

قۆمام qomam ۱) چەمەن ۲) دیەکەێگە له کولیایی ف ۱) چمن ۲) روستایی در کلیایی

قۆمامیله qomamîle ۱) قۆمام ۲) جووریٚ قارچگه ف ۱) چمنزار، گندم وحشی ۲) قارچی که در چمنزار می‌روید

قوُمان qûman قوومیان، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قۆمان » ئۆشن ف رویداد ناگوار

قوُمانن qûmanin سەرهەڵدان ف شوریدن

قومبڕی qumbiȓî قەیبڕی، لاناوە لە لەڕ ف کنایه از لاغر و ناتوان

قۆمپاره qompare تەقەمەنی ف خُمپاره

قۆمتەقۆمت qomte qomt کومتەکومت، قونته قونت ف لنگان لنگان رفتن

قۆمچ qomç گنج گرتن ف پرش جفت پا

قۆمچ گرتن qomç girtin گنج گرتن ف پرش جفت پا

قومچۆلک qumçülik جووریٚ تاسە ف کاسه کوچک دهانه تنگ

قومری qumrî وڵەینی، وەنەوکە ف قُمری

قومش qumiş ۱) گومش ۲) کارێز ف ۱) مغنی ۲) چشمه قنات

قومشه qumşe دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قومشەیٚ سەید ئەمین qumşeŷ seyd emîn دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قومشەیٚ سەید قاسم qumşeŷ seyd qasim دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قومشەیٚ سەی یاقوو qumşeŷ sey yaqû دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قومشەیٚ کەرەمخان qumşeŷ kerem xan دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قومشەیٚ لڕ زەنگنه qumşeŷ liȓ zenĝine دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

قومقومه qumqume گومگومە، قوملی ف قمقمه

قومقومەک qumqumek جووریٚ داڵگەمارانە، لە زاراوەیڵ ترکْ کوردی «قمقمۆک، قمقمۆکە، قومقمۆر، قومقمۆک، قومقمۆکە» ئۆشن ف نوعی چلپاسه، در دیگر گویشهای کردی «قمقمۆک، قمقمۆکە، قومقمۆر، قومقمۆک، قومقمۆکە» گویند

قومڵ qumil کومتەکومت و لووکە کردن ف بحالت یورتمه سواری راه رفتن

قۆملاخ qomlax قملاخ ف چاله سر راه

قوملی qumilî گومگومە ف قمقمه

قۆمەچاڵگ qome çaĺig چاڵەیٚ بۆچگێ کْ ئاو لە تێ جەمەو بوو ف گودال کوچکی که آب در آن جمع می‌شود

قۆمەچاڵگی qomeçaĺgî چاڵیبەرزی ف دست‌انداز

قۆمەلان qomelan زڕوان، چەکْ ڕێز ف ریگزار

قوٚمیان qûmiyan پێش هاتنْ سەوارات، لە سۆرانی «قەومان، لێقەومان» ئۆشن ف رویداد ناگوار پیش آمدن، در دیگر گویشهای کردی «قەومان، لێقەومان» گویند

قۆمێان qomiêan بان قۆمێان ف تهیگاه

قوٚن qûn ڕێ کردن و قنگ لەقانن «قوونە قوونێە» ف راه رفتن و باسن را جنباندن، اصل واژه برای راه رفتن و دُم جنباندن ماکیان بکار برده می‌شود

قۆناخ qonax کوڵپێچگ ف قنداق بچه

قۆناخه qonaxe قۆناخ ف قنداق

قۆناخەپێچ qonaxe pêç کوڵپێچگ ف قنداق کردن بچه

قوٚنته قوونت qûnte qûnt قۆمتە قۆمت ف لنگان لنگان راه رفتن

قونجیڕ qwincîȓ قورینجگْ ف نیشگون

قونداخ qwindax ۱) کوڵپێچگ ۲) قنگ پاشنەیٚ تفەنگ ف ۱) قنداق بچه ۲) قنداق تفنگ

قۆنره qonre قۆنێره ف موج آب، ارتفاع موج آب

قوٚنگ qûnig قوونە ف بی غیرت

قوٚنه qûne ۱) قوونگ ۲) قوون ف ۱) بی غیرت ۲) نگا **قوٚن**

قوٚنه qwine تەقە، لەترە «قوٚنەیٚ سەرێ تێد» ف جنبش سر در هنگام کار، کنایه از کوشش در کار برای چرخاندن امورات زندگی

قوٚنەڕەم qûne ȓem ۱) ئەو کەڵە کْ سەردەلیلەس و وە نازەو ڕێ کەێد ۲) لاناوەلە وە نازەو ڕێ کەر ۳) جووریٚ خورتەکە ف ۱) آهویی که پیشاهنگ گله‌ی آهوان است و با غرور خاصـی حرکت می‌کند ۲) کنایه از کسی که با ناز و خرام راه می‌رود ۳) نوعی جره اردک

قوٚنەقوون qûneqûn قوون، ڕێ کردن و قنگ لەقانن ف حالت راه رفتن و باسن جنباندن، اصل واژه برای پرندگان بویژه ماکیان است که هنگام راه رفتن دُم خود را می‌جنبانند

قۆنێره qonêre بنووڕە قۆنره ف نگا **قۆنره**

قووه quwe ۱) قەوە، باتری ۲) قەوە کردن ئەڕایٚ زایین ف ۱) قوّه، باطری ۲) فشاری که هنگام زایمان وارد می‌آید تا نوزاد از رحم خارج شود

قووەت quwet زوور، هاز، ئەرەوییە ف قوّت، نیرو

قە qe ئەوقە، ئێقە ف مقدار

قەبووز qebûz قەپووز ف پوزە

قەپ qep ١) وە دەم گرتن، لە تۆرکەمەنی «غاپ» و لە سەکزی «غەپ» ئۆشن ٢) وە دەس کەفتن «بکەفێدە قەپم ...» ٣) قولْ مشت «نامەیٚ قەپْ دەسیٚ» ٤) بنج، دەسە «قەپْ ریش» ٥) گەپ «قەپْ قالّ» هەر ئەو گەپْ گالّەسە ف ١) گازگرفتن، در ترکمنی «غاپ» و درسکزی «غَپ» گویند ٢) به دست آوردن ٣) کف دست، پُر یک کف دست ٤) یکدسته ٥) گَپ، گفتگو

قەپاخ qepax قاپاخ ف اسکلت

قەپاڵ qepaĺ چەپاڵ ف پنجە، کف دست

قەپاڵ چن qepaĺçin جووریٚ بافینەئرایٚ قەڵماسنگ ف نوعی بافتن قلاب سنگ

قەپان qepan ١) رووراکان ٢) ترازۆ گەورا ف ١) ربود، دزدید ٢) باسکول

قەپانچی qepançî قەپاندار ف مسئول باسکول

قەپاندار qepandar قەپانچی ف مسئول باسکول

قەپان کردن qepan kirdin کیشان ف وزن کردن

قەپانن qepanin رووراکانن ف ربودن

قەپانە پیٚ qepane pê کردە پێا ف آنرا برداشت

قەپْ ریش qepi r̂îş ریش ف کنایە از ریش

قەپْ قاڵ qepi qaĺ قرمْ قالّ ف همهمە، جنجال

قەپ کەفتن qep keftin وە قەپ کەفتن ف بدست آوردن، گیر آوردن

قەپگر qep gir ١) مەکینەیٚگ کْ لە هەیٚنْ مۆ تراشین گیر بیاشتوو ٢) حەیوانْ درنە ف ١) ماشین اصلاحی کە هنگام تراشیدن گیر داشتە باشد ٢) حیوان درندە خو

قەپگرتن qep girtin قەپگر ف نگا **قەپگر**

قەپڵان qepĺan کۆیەیٚگە لە ئارۆنئاوا ف کوهی در نزدیکی اسلام آباد غرب

قەپ لیٚ بەن بۆن qep lê ben bün دەس لیٚ بەن بۆن ف بدست آوردن

قەپووز qepûz قەبووز ف پوزە

قەپ وقاڵ qep û qaĺ قەپْ قالّ ف همهمە

قەت qet ١) قەزەن ٢) قات ٣) برین ٤) هەرگزاوهەرگز «وە شوتۆر وەتن خەت- وەت نەکردمە قەت» ف ١) مداد تراش ٢) قحط، نابودی ٣) قطع ٤) هرگز

قەتار qetar ١) قەیٚ قەتار ٢) بەزمێگە زۆنە ٣) رزار ف ١) کمربند جای فشنگ ٢) آهنگی قدیمی است ٣) ردیف، صف

قەتار بەسان qetar besan تیّار بۆن ئرایٚ شەڕ ف آمادە شدن برای جنگ

قەتار کردن qetar kirdin وە رزارەو نان، سەفتە کردن ف ردیف کردن

قەتارە qetare قەتارە دان، ئاخڵە دان ف محاصرە کردن

قەتارە بەسان qetare besan ئاخڵەدان، قەتارە دان ف محاصرە کردن

قەتارە دان qetare dan ئاخڵە دان ف محاصرە کردن

قەتران qetran قەترانی ف یکدست، یکنواخت

قەترانی qetranî قەتران «سییەیٚ قەترانی» ف یک دست، یک نواخت

قەترە qetre چکە ف قطرە

قەتڵ qetĺ کوشتن، ئەرەوییە ف قتل، عربی است

قەتی qetî قاتی ف قحطی

قەتیان qetiyan بڕیان ف بریدن، گسستن

قەجەر qecer ١) لانەمایٚ قاجار ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) قاجار ٢) نامی مردانە

قەجەری qecerî ١) لانەمایٚ ئەسپێگە کوردی ٢) گیسْ لاجانگیە ٣) جووریٚ هەڵقاچینْ مۆ سەرە ف ١) نژادی از اسب کردی ٢) موی فرود آمدە بین گوش و گونە ٣) کوتاە کردن بغل سر و کاکل گذاشتن

قەجەری برین qecerî bir̂în لاناوەلە ناڕەحەت بۆنْ فرە ف کنایە از ناراحتی بسیار برای کسی یا چیزی

قەد qed ١) ئەقد ٢) ئەنازە ٣) کەمەر «قەد باریک» ف ١) قامت ٢) اندازە ٣) کمر

قەد باریک qed barîk کەمەرباریک وخوەش‌تەرز ف کمر باریک وخوش تراش

قەدر qedr ١) قەیٚر، ئەرەوییە ٢) ئەرهەم وتەرهەم ٣) قزم، ئەنازەیٚ ف ١) قدر، منزلت، عربی است ٢) احترام ٣) اندازە

قەدر زانستن qedr zanistin قەیٚر زانستن ف قدر دانستن

قەدرزانی qedr zanî قەیٚر زانی ف قدردانی

قەدر گرتن qedr girtin ئەرهەم وتەرهەم گرتن ف احترام

گذاشتن

قەدرناس qedr nas قەێر زان [ف] قدرشناس

قەد وبالا qed û bal̂a بەژن وباڵا [ف] قد وبالا

قەدەخە qedexe قەێەخە [ف] غدغن

قەدەغە qedex́e قەێەخە [ف] غدغن

قەدەم وکەرەم qedem û kerem کل کردنْ کەسێگ [ف] بدرقه کردن

قەدیم qedîm زۆنە، وێەردە [ف] گذشته، قدیم

قەدیمە qedîme قەێمە [ف] قدیمە

قەدیمی qedîmî قەێمە [ف] قدیمی، باستانی

قەر qer سییە، قەرە «قەرەزاخ» تۆرکییە [ف] سیاه، ترکی است

قەراچووپی qeraçûpî قەرەچووپی [ف] از مقامات موسیقی یارسان

قەرار qerar ۱) وادە ۲) ئارام وقەرار [ف] ۱) قرار ۲) آرامش

قەرار دان qerar dan قەرار نان [ف] قرار گذاشتن

قەرار نان qerar nan قەرا ناین [ف] قرار گذاشتن

قەرار ناین qerar nayn قەرار نان [ف] قرار گذاشتن

قەڕازە qer̂aze قڕازە، رزار [ف] ردیف، به ستون یک

قەڕان qer̂an شکەس، شکەس خواردن [ف] شکست خوردن

قەرانگ qerang بنووڕە گرانگ [ف] نگا **گرانگ**

قەران گورەختە qerangwirexte قالان گورەختە [ف] نگا **قالانگورەختە**

قەراو qeraw ئاوْنگ، شەونم [ف] شبنم

قەراوڵ qerawil̂ ۱) ئاتاس ۲) لە تیرڕەس، لە تیر کەش [ف] ۱) نگهبان ۲) در دسترس، در هدف تیر قرار گرفتن

قەراوڵخانە qerawil̂xane سیمبانی، تەسێارگە [ف] محل نگهبانی، پست پاسدار

قەراوێز qerawêz ۱) دیەکەێگە لە قەسر ۲) دەرْ کەنۆ [ف] ۱) روستایی در قصرشیرین ۲) درب ورودی کندوی عسل

قەرت qert قەرز [ف] وام، قرض

قەرتاڵە qertal̂e سەوەتەێ میوە چنین [ف] سبد میوه چیدن

قەرتبار qertbar قەرتدار [ف] بدهکار

قەرت بان هاوردن qert ban hawrdin قەرتدار بۆن [ف] بدهکار شدن

قەرتدار qertdar قەرتبار [ف] بدهکار

قەرتدان qert dan قەرت داین [ف] امانت دادن، قرض دادن

قەرت داین qert dayn قەرت دان [ف] به امانت دادن، قرض دادن

قەرتْ قوڵە qerti qûl̂e قەرتْ قۆلە [ف] قرض کردن

قەرتْ قۆلە qerti qüle قەرز قۆلە [ف] قرض کردن

قەرتْ قۆنە qerti qüne قەرز قۆلە [ف] قرض کردن

قەرت کردن qert kirdin قەرد کردن [ف] به امانت گرفتن

قەرت گرتن qert girtin قەرت کردن [ف] به امانت گرفتن

قەرت وقووڵە qert û qûl̂e قەرتْ قووڵە [ف] قرض کردن

قەرتی qertî قەردی [ف] امانتی، قرضـی

قەرد qerd قەرز، قەرت [ف] امانتی، قرض

قەردار qerdar قەرد دار، قەرتدار [ف] بدهکار

قەرداری qerdarî قەرتداری [ف] بدهکاری

قەردْ قوڵە qerdi qûl̂e قەرتْ قووڵە [ف] قرض کردن

قەردْ قۆلە qerdi qüle قەرتْ قۆلە [ف] قرض کردن

قەردْ قۆنە qerdi qüne قەرتْ قۆلە [ف] قرض کردن

قەرد کردن qerd kirdin قەرت کردن [ف] به امانت گرفتن

قەرد گرتن qerd girtin قەرت گرتن [ف] به امانت گرفتن

قەرز qerz قەرد، قەرت [ف] نگا **قەرت** و ترکیباتش

قەرزیلە qerzîle قەوزاخْ بنْ ئاو [ف] خزه ته آب

قەرس qers رەسن، لە پەهڵەوی (vers ڤەرس) نۆسریاس [ف] رسن، در پهلوی (vers ورس) نوشته شده

قەرسەقوڵ qerseqwil تەرسەقوڵ [ف] مدفوع الاغ

قەرسیل qersîl قەسیل [ف] ساقه سبز گیاهان

قەرسیل هەڕشانن qersîl her̂îşanin ۱) لاناوەلە چراخ سەوزن نیشان دادن ۲) گووڵ دان و تەماکار کردن [ف] ۱) چراغ سبز نشان دادن، فریفتن ۲) تـطمیع و اغواء کردن

قەرقاوڵ qerqawil̂ باڵندەێگە [ف] قرقاول

قەرقۆت qerqüt زەمەک [ف] انبوه، پـُر، غله پـُرپشت

قەرقەش qerqeş ۱) گیر وگرفتْ ژیان ۲) لەیلاج [ف] ۱) مشکلات زندگی ۲) نیرنگ باز

قەرقەشە qerqeşe بنووڕەقەرقەش [ف] نگا **قەرقەش**

قەڕناسە qer̂nase بنووڕە قوڕناسە [ف] نگا **قوڕناسە**

قەڕنیز qer̂nîz ئاسەرْ دیوار [ف] آستر دیوار

قەرۆن qerün ۱) قەروین ۲) چاروەز ۳) تڕاف [ف] ۱) قسمت چربی دار جلوی شکم که روی کمربند می افتد ۲) نگا **چاروەز**

۳) نگا **تڕاف**

قەروین qerwîn بنووڕە قەرۆن [ف] نگا **قەرۆن**

قەرۆیە qerüye دیەکە، ئاوای [ف] روستا، قریە

قەرە qere ۱) سییە، تۆرکییە ۲) قوڕنە «لە قەرێ خوەێ نەیشتەێ» ۳) دەنگاتێ ٤) قتْقەق «قەرە فتاو، قەرەزڵ» ٥) بخت، بختیان «قەرەێ خوەێ کردە پێمانەو» ٦) فەن، لەیلاجی «قەرەێ نەگرت» [ف] ۱) سیاە، ترکی است ۲) در دسترس، نزدیک خود، اطراف ۳) کولیگری ٤) بزرگ، لندهور ٥) تهمت، تهمت خود بە کسی زدن ٦) حیلە، مکر، ترفند

قەرەبڵێنی qerebiĺênî بووبڵێنی [ف] نگا **بووبڵێنی**

قەرەبڵاخ qerebiĺax دیەکەێگەلە قەسر [ف] روستایی در قـصر شیرین

قەرەبوو qerebû خەسار، کەلەمە [ف] خسارت مالی، صدمە مالی

قەرەبوو دان qerebû dan خەسار دان [ف] پرداخت خسارت

قەرەتەپە qeretepe دیەکەێگە لە سۆنقۆر [ف] روستایی در سنقر

قەرەچناخ qere çinax قەرەچی، ژنْ قەرەچی [ف] زن سلیـطـە

قەرەچووپی qereçûpî قەراچووپی [ف] از مقامهای موسیقی یارسان

قەرەچووڵ qereçûĺ بەڕبیاوان [ف] بیابان برهوت

قەرەچی qereçî دەنگاتێ [ف] کولی، کولیگری

قەرەحەسەن qere ḣesen دیەکەێگەلە بێڵەوار [ف] نام روستایی در بیلەوار

قەرەز qerez دژمنی، ئەرەوییە [ف] غرض، دشمنی، عربی است

قەرەزاخ qerezax ۱) سییەلـْکن ودریژ ۲) چاچووڵباز [ف] ۱) سیاە و بلند قد ۲) بسیار مکار ودانا

قەرەزڵ qere ziĺ قتْقەق [ف] لندهور

قەرەزْ مەرەز qerezi merez دژمنی [ف] دشمنی

قەرەزۆلی qerezülî دیەکەێگە لە کەنگەوەر [ف] روستایی در کنگاور

قەرەزەنگ qerezenĝ سییەێ قەترانی [ف] رنگ سیاە خالـص

قەرەسوو qeresû چەمْ رازاوەر [ف] رودخانەای کە از کامیاران سرچشمە می‌گیرد و از کرماشان می‌گذرد

قەرەسووران qeresûran ۱) سەرباز ۲) ئەمنیەیلْ داود خان [ف] ۱) امنیە ۲) سواران داودخان کلهر

قەرەفتاو qereftaw ئەفتاوەێ مسینەێ گەورا [ف] آفتابە مسی بزرگ

قەرەقاچ qereqaç ۱) قەرەقاژ، گەنمەگیا ۲) قاژ ۳) رییەنْ بزْن ٤) دیەکەێگە لە کەنتۆلە [ف] ۱) گیاهی شبیە گندم ۲) کلاغ سیاە کە گوشتش برای درمان سیاە سرفە خوب است ۳) گلە بـُز ٤) روستایی در کندولە

قەرەقاژ qereqaj بنووڕە قەرەقاچ [ف] نگا **قەرەقاچ**

قەرەقوش qereqwiş ۱) قوشمە ۲) جوورێ بازە، تۆرکییە ۳) نەخوەشی سییەزەخم «ئڕام بیەسە ڕێ چووار دەردْ گران- هفە و قەرەقوش، یەمان وسنان» [ف] نگا **قوشمە** ۲) نوعی باز سیاە رنگ، ترکی است ۳) بیماری سیاەزخم

قەرەقەرە qereqere ۱) قەرەچی ۲) لاناوێگەلە بەێنْ پاسوور بازەیل، سێ بەرابەر [ف] ۱) کولیگری ۲) سە برابر، اصطـلاحی در پاسور بازی، سە برابر یک دست بازی

قەرەڵداخ qereĺdax مەغزْ سقان، نوخاع [ف] نخاع

قەرەلیقۆمقۆم qerelî qomqom هەلەقۆمقۆم «ل» [ف] بازی الاکلنگ

قەرەموور qere mûr سییەموور [ف] زار زار گریستن

قەرەوا qerewa قەرەوڵە [ف] باد وبرف، سرمای سخت

قەرەواش qerewaş ۱) شەلەتان ۲) قەرەقوش [ف] ۱) شارلاتان ۲) نوعی باز سیاە

قەرەوڵْ qerewiĺ ۱) قەرەوا، قەرەهێڵ ۲) قڵاوڕ ۳) قەڵاوی [ف] ۱) بوران ۲) مگسک تفنگ ۳) نگهبانی

قەرەوڵە qerewiĺe قەرەوا [ف] باد و برف، سرمای سخت

قەرەوی qerewî ۱) تڵافەتی، ئەقرەوی ۲) چاخ بۆن [ف] ۱) تلافی، جزا ۲) چاخ شدن

قەرەوێڵ qerewêĺ ۱) قەرەوڵە ۲) نەخوەشیگە [ف] ۱) اولین باد سرد پاییزی، باد وبرف ۲) بیماریی مـصری

قەرەوێڵە qerewêĺe بنووڕە قەرەوێڵ [ف] نگا **قەرەوێڵ**

قەرەهوون qerehûn قاوْ گیس کْ لە زوورْ سیاتی لە دۆرەو دیارە [ف] گیس نبافتە شدە کە از فرط سیاهی از دور پیداست

قەرەهێڵ qerehêĺ قەرەوڵە [ف] باد وبرف، بوران

قەریو qerîw بنووڕە غەریو ف نگا **غەریو** وترکیباتش

قەریوقەریو qerîw qerîw فراری دانْ کەڵەشێر و مامرْ غەریوە ف کلمه‌ای برای فراری دادن مرغ و خروس بیگانه

قەز qez قەس، حەز ف لذت، حظ

قەزا qeza ١) خواردەمەنی ٢) قەزا وبڵا، ئەرەوییە ف ١) خوراکی، غذا ٢) بلا، مصیبت، عربی‌است

قەزان qezan قەزێان، لە تۆرکەمەنی «غازان» ئۆشن ف پاتیل، در ترکمنی «غازان» گویند

قەزانچی qezançî ١) مسگەر ٢) کۆیەێ قازانچی ٣) دیەکەێگە لە کرماشان ف ١) مسگر ٢) کوه قازانچی ٣) روستایی در کرماشان

قەزانقۆڵفی qezan qoĺfî قەزێانْ گەورا ف پاتیل بزرگ

قەزا نەو qeza new وە بێمزرەت ف قضا وبلا نباشد

قەزا وبڵا qeza û biĺa قەزا، بڵا، سەوارات ف رویداد ناگوار

قەزبین qezbîn شارێگە لە ئێران، قەزوین، جەماوەرْ فرەێگ لە کوردان ک وە زاراوەێ لەکی قسە کەن لەێ شارە ژیەن ف شهر قزوین، جمعیت قابل توجهی از کردان که به گویش کوردی لکی سخن می‌گویند در این شهر زندگی می‌کنند

قەزبینی qezbînî جوورێ کیەردە ف نوعی کارد که ساخت قزوین است

قەزەن qezen قەت ف مداد تراش

قەزەو qezew خەزەو، ئەرەوییە ف غضب، خشم

قەزێان qezêan ١) خەزێان ٢) قەزین، کچیان ف ١) پاتیل ٢) باختن، باختن در بازی

قەزین qezîn قەزیان، کچیان ف در بازی باختن

قەژمەری qejmerî قەشمەری ف نگا **قەشمەری**

قەژیەڵێ qejyeĺê ١) گیاێگە فرە تیەڵ و رنگین کْ ئْراێ چەوبەد نەنەێ سەرْ زەوْ کشت وکاڵ ٢) لاناوە لە فرە تیەڵ ف ١) گیاهی بسیار تلخ و زیبا که برای دفع چشم زخم در سر زمین کشاورزی می‌کارند، ژاله ٢) کنایه از بسیار تلخ

قەس qes ١) قەز ٢) خوەێ کوشتن «یە مییە لەرێگە لەێ کاوە مردێە – یاگەر فەرادە قەسْ خوەێ کردێە» ٣) قەسیان ف ١) حظ، لذت ٢) خودزنی، خودکشی ٣) استفراغ

قەساو qesaw کەساو ف قصاب

قەساوخانە qesaw xane کەساوخانە ف قصابخانه

قەساوی qesawî کەساوی ف قصابی

قەسر qesr ١) بارگاێ شا ٢) شارێگە لە کرماشان ف ١) قصر ٢) شهر باستانی قصرشیرین

قەسرْشیرین qesri şîrîn شارْ قەسر لە کرماشان ف شهر باستانی قصرشیرین

قەسری qesrî ١) نیشتەجی قەسر ٢) جوورێ مەوجە ف ١) اهل قصرشیرین ٢) نوعی جاجیم زیبا

قەسری چڕ qesrî çiȓ بەزمێگە لە پاێەمووری ک ژنەیل چڕنەێ و «هەیوا هەیوا»یش وە پێ ئۆشن ف مقامی از «پایه مووری» که زنان می‌خوانند و به «هەیوا هەیوا» نیز معروف است

قەسڵان qesĺan قسڵان ف چشمه‌ای در بابایادگار که به امر سلطان سهاک و فرموده بابایادگار از دل سنگ جوشید

قەسەم qesem سەوەن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سوێند، سووند، قەستەم»ئۆشن ف سوگند، در دیگر گویشهای کردی «سوێند، سووند، قەستەم» گویند

قەسەم دان qesem dan قەسەم داین ف سوگند دادن

قەسی qesî ١) درووکانی، وە دروو ٢) ئەنقەس ٣) گاڵە ف ١) دروغکی ٢) عمداً ٣) شوخی

قەسیان qesyan هڵاوردن ف استفراغ کردن

قەسی پێ کردن qesî pê kirdin قەسی کردن ف نگا **قەسی کردن**

قەسی پێ وەتن qesî pê wetin ١) وە ئەنقەس وەتن ٢) وە گاڵەوا وەتن ف ١) عمدا سخنی را گفتن ٢) به شوخی گفتن سخنی

قەسی کردن qesî kirdin ١) گاڵە کردن، یاری کردن ٢) ئەنقەس کردن ف ١) شوخی کردن ٢) عمدا انجام دادن

قەسیل qesîl بنووڕە قەرسیل ف نگا **قەرسیل**

قەسیل هەرشانن qesîl herîşanin قەرسیل رشانن ف نگا **قەرسیلهەرشانن**

قەسیەوەن qesyewen دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

قەش qeş ١) خەش ٢) ئاژەڵ تێوڵ چەرمێ ف ١) توان و نیروی بدنی ٢) حیوان پیشانی سفید

قەشاو qeşaw شانێ کیشانْ بەدەنْ ئەسپ ف قشو

قەشاودان qeşaw dan قەشاو کیشان ف قشو زدن

قەشاو کیشان qeşaw kîşan قەشاو دان [ف] قشو کشیدن

قەشقن qeşqin قەشکن [ف] قندشکن

قەشقۆش qeşqwiş ئاژەڵ دەسەڵێن [ف] حیوانات اهلی، احشام

قەشکن qeşkin قەشقن، تێشەی بۆچگ [ف] قندشکن، نوعی تیشەی کوچگ ویژە شکستن قند

قەش لە لێ بڕیان qeş le lê biȓyan خەش لە لێ بڕیان [ف] از شدت... بیحال شدن

قەشمەر qeşmer ۱) جوورێ ئەنتەرە ۲) کەسێگ کْ مۆ سەرێ ساف قەیچی کریاێە [ف] ۱) نوعی بوزینە ۲) کسی کە موی سرش صاف قیچی شدە

قەشمەری qeşmerî ۱) یاریکردن ۲) تۆلەکی کردن ۳) قوشمە [ف] ۱) شوخی کردن ۲) مسخرە کردن ۳) شارلاتان

قەشەن qeşen قەشەنگ [ف] رنگین، زیبا

قەشەنگ qeşenĝ رەنگین [ف] زیبا، دلفریب

قەشنگ بۊن qeşenĝ bün رەنگین بۊن [ف] زیبا بودن

قەشەنگی qeşenĝî رەنگینی [ف] زیبایی، قشنگی

قەفەز qefez قەفەس [ف] قفس

قەفەزە qefeze قەفەسە [ف] قفسە

قەفەس qefes قەفەز [ف] قفس

قەفەسە qefese ۱) قەفەزە ۲) تەپڵەێ سینە [ف] ۱) قفسە ۲) قفسە سینە

قەفەسی qefesî هووکارەێ قەفەس [ف] قفسی

قەقەو qeqew قەرەقەرە، کاولی [ف] کولی

قەقەو قەقەو qeqew qeqew دەمەوەری [ف] کولی گری

قەل qel ۱) یەێ گووش ۲) یەێ چەو ۳) لاناوە لە لەڕ ٤) کەلەمە دار [ف] ۱) حیوان یا انسان یک گوش ۲) حیوان یا انسان یک چشم ۳) کنایە از لاغر ٤) ناقص، نقصان

قەڵ qeĺ ۱) قەسیان ۲) تیکە، لەتە [ف] ۱) حالت تهوع ۲) تیکە، قسمتی از چیزی

قەڵا qeĺa ۱) کەڵات ۲) قڵا [ف] ۱) قلعە ۲) کلاغ

قەڵابۊن qela bün قەڵەوبۊن [ف] حالت تهوع

قەلاجە qelace کۆیەێگە لە بەیْنْ گیەڵان وە ئارۆنئاوا [ف] کوهی در مسیر اسلام آباد بە گیلانغرب

قەڵاچە qeĺaçe قڵاچە [ف] قلعە کوچک

قەڵادووشان qeĺa dûşan قەڵەدووشان [ف] قلمدوش

قەلار qelar ۱) فتوور هاوردن ۲) لاناوێگە لە تیلەبازی [ف] ۱) قلع و قمع ۲) اصطـلاحی در تیلەبازی، دو تیلە را با یک ضربت زدن

قەلاش qelaş کەلاش، گووشبڕ [ف] آدم کلاش

قەلاغە qelax́e دیەکەێگە لە رەوانسەر [ف] روستایی در روانسر

قەڵا کردن qeĺa kirdin قەڵەو کردن [ف] استفراغ کردن

قەلانجە qelance دیەکەێگە لە رەوانسەر [ف] روستایی در روانسر

قەڵاندووشان qeĺandûşan قەڵەدووشان [ف] قلمدوش

قەڵانقووڕ qeĺanqûȓ قڵانقووڕ [ف] نگا **قڵانقووڕ**

قەڵانگ qeĺanĝ گوزکوت، چوو درێژێگە گردەکان «گوز» وە پێ تەکنن [ف] چوبی بلند کە با آن گردوهای سرشاخەها را می ریزند

قەڵاو qeĺaw خواردەمەنییگ ک ئراێ ئازیەتی درْس کەن [ف] غذایی کە برای مراسم تعزیە و سوگواری درست کنند

قەڵاوڕ qeĺawiȓ بنوورە قڵاوڕ [ف] نگا **قڵاوڕ**

قەڵاوڵ qeĺawiĺ سیمبان، تەسیار [ف] نگهبان

قەڵاوی qeĺawî سیمبانی، تەسیاری [ف] نگهبانی

قەڵب qeĺb دۆ رۆ [ف] دو رو، نارو زن

قەڵبەزەن qeĺbezen بەد قەڵب [ف] بد اندیش

قەڵپاخ qeĺpax بنوورە قاپاخ [ف] نگا **قاپاخ**

قەڵپاچ qeĺpaç هەڵپاچین [ف] بریدن نامنـظم گیسوان

قەڵپاچ کردن qeĺpaç kirdin قەڵپاچین [ف] بریدن نا منـظم

قەڵپاچین qeĺpaçîn هەڵپاچین [ف] بریدن نامنـظم

قەڵپ وڕێژ qeĺp û ȓêj ۱) رشانْ فرەێ خواردەمەنی ۲) سەرەولێژ بۊن و رشیان [ف] ۱) اصراف کردن، افراط و تفریـط ۲) سراشیب شدن و ریختن

قەڵپەل qeli pel قەلار بۊن [ف] قلع وقمع شدن

قەڵپەل کردن qeli pel kirdin قەلار کردن [ف] قلع و قمع کردن

قەڵپەنجە qeĺpence دەس قولاو کردن وە چشتێ [ف] دست را دور چیزی قلاب کردن

قەڵپەنجە دان qeĺpence dan قەڵپەنجە کردن [ف] دست را دور چیزی قلاب کردن وگرفتن

قەڵپەنجە کردن qel̂pence kirdin بنووڕە قەڵپەنجە دان [ف] نگا **قەڵپەنجەدان**

قەڵت qel̂t ١) پل خواردن ٢) خەڵپان، قەڵتان [ف] ١) غلت ٢) غلتیدن در...

قەڵتان qel̂tan ١) پلانن ٢) خەڵپان [ف] ١) غلتاندن ٢) غرقه کردن در ...

قەڵتانن qel̂tanin ١) خەڵپانن ٢) پلانن [ف] ١) غرقه کردن در... ٢) غلتاندن

قەڵخ qel̂x لەڕ و زاێف [ف] لاغر و ضـعیف

قەڵخان qel̂xan سپەڕ، سپەڕێگە لە کەوڵ گا... ئڕاێ لە ئەمان مەنن لە زەربەت، لە زاراوەیڵْ ترەکْ کوردی «مەتاڵ، ماتاڵ» و لە تۆرکەمەنی «غالقان» ئۆشن [ف] سپری از پوست گاو و... برای جلوگیری از ضربه گُرز، در دیگر گویشهای کردی «مەتاڵ، ماتاڵ» و در ترکمنی «غالقان» گویند

قەڵخانی qel̂xanî تیرەێگ لە یارسان کْ قەڵخان فره بردنەسه کار [ف] تیرەای از یارسان که چون با «قەڵخان» مبارزه می‌کردەاند به آنها قلخانی گویند

قەڵ قۆخان qel̂i qüxan قرمْقاڵ [ف] همهمه وجنجال

قەڵقورچ qel̂i qwirç کیلْ منجەڕ [ف] اریب بریدن

قەڵماسن qel̂masin قەڵماسنگ [ف] قلاب سنگ

قەڵماسنگ qel̂masinĝ قەڵماسن [ف] قلاب سنگ

قەڵو qel̂w ١) قەڵواڕی ٢) چەواشە، ئەرەوییە ٣) سەراو خوارەو بۆن لە بەرزای ٤) قەسیان [ف] ١) پشت رو کردن ٢) معرب قلب عربی است ٣) سراشیب شدن از فراز ٤) استفراغ کردن

قەڵواڕ qel̂war̂ قەڵواڕی [ف] پشت رو کردن

قەڵواڕی qel̂war̂î قەڵو کردن [ف] پشت رو کردن

قەڵۆخە qelûxe کەمچگْ گەورا [ف] قاشق بزرگ، آب گردان

قەڵو کردن qel̂w kirdin ١) پەڕینْ کاوڕە نێر لە ما ٢) سەرەو لێژ کردن [ف] ١) گشن گوسفند نر بر ماده ٢) واژگون کردن

قەڵوە بۆ qel̂we bü سەرا لێژ بۆن [ف] واژگون شدن

قەڵوەز qel̂wez ١) قۆنره ٢) دیەکەێگەلە بێڵەوار [ف] ١) موج آب ٢) روستایی در بیلەوار

قەڵوەزە qel̂weze قۆنره، قەڵبەزە [ف] موج آب، در دیگر گویشهای کردی «قەڵبەزە» گویند

قەڵوەکوت qel̂we kwit لەڕْگ [ف] نگا **لەڕْگ**

قەڵوێن qel̂wên قەروێن [ف] چربی دور ناف

قەڵۆیە qel̂üye چیەرەێ مار یا وراز [ف] دندان نیش مار یا گراز

قەله qele ١) لاناوێگە ئڕاێ گیل ٢) ناوێگە ئڕاێ سەگ [ف] ١) اصطـلاحی برای یک چشم ٢) نامی‌برای سگ بی دم

قەڵەتێن qel̂etên زەغیم، گەزارەدار [ف] ضخیم، کلفت

قەڵەخان دەڕە qel̂exan der̂e دیەکەێگە لە قەسر [ف] نام روستایی در قـصرشیرین

قەڵەدووشان qel̂e dûşan قەڵەدووشکان [ف] قلم دوش

قەڵەدووشکان qel̂e dûşkan قەڵەدووشان [ف] قلم دوش

قەلەش qeleş بنووڕە قەله [ف] نگا **قەله**

قەڵەم qel̂em ١) پێنۆس ٢) چەڵەمە ٣) بڕین ٤) بڕیان ٥) ئسکنەێ نەجاڕ [ف] ١) قلم، خودکار ٢) استخوان ساق یا ران ٣) بریدن، قلم کردن ٤) قـطـع، برش ٥) قلم نجاری، اسکنه

قەڵەمباز qel̂embaz چووار قەڵەمباز [ف] اسبی که چهار دست و پایش سفید باشد

قەڵەمتاش qel̂em taş ١) قەڵەمتراش ٢) جووریێ کیەردْ باریکە [ف] ١) مداد تراش ٢) چاقوی بسیار کوچک و باریک

قەڵەمتراش qel̂em tiraş بنووڕە قەڵەمتاش [ف] نگا **قەڵە متاش**

قەڵەمدان qel̂em dan جی قەڵەم [ف] قلمدانی

قەڵەمزەن qel̂em zen زانا، باسەوات [ف] دانا، با سواد و خوش خـط

قەڵەمقووڕ qel̂emqûr̂ بنووڕە قلانقووڕ [ف] نگا **قلا نقووڕ**

قەڵەم کردن qel̂em kirdin قەڵەمە کردن [ف] قلمه کردن

قەڵەمە qel̂eme ١) قەڵەمەێ دار ٢) سقانْ ران، چەلەمە ٣) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ [ف] ١) قلمه ٢) استخوان ران ٣) روستایی در سرپـُل ذهاب

قەڵەمە کردن qel̂eme kirdin قەڵەم کردن [ف] قلمه کردن

قەڵەمی qel̂emî ١) باریک وخوەش تەرز ٢) تەرچگ [ف] ١) باریک اندام وخوش تراش ٢) تر وتازه، قلمی

قەڵەنداز qel̂endaz بنووڕە چاریار [ف] نگا **چاریار**

قەڵەندەر qel̂ender دەوریش [ف] خانه بدوش

قەڵەنەکی qel̂enekî ١) دیەکەێگە لە کرماشان ٢) دیەکەێگە

له ماڵەشت، ناو زۆنەێ «شمشه» بۆیه ف ١) روستایی در کرماشان ٢) روستایی در مادیدشت، نام پیشین این روستا « شمشه» بوده

قەڵەو qeľew قەۆ، گەورا «گ» ف بزرگ، گنده

قەڵەو بۆن qeľew bün ١) هڵاوردن ٢) سەرەو لێژ بۆن ٣) چاخ و قەۆ بۆن ف ١) حالت تهوع داشتن ٢) در سرازیری قرار گرفتن ٣) چاق و فربه شدن

قەڵە وزندان qeľe û zindan گەمەێگه وەکوو خەرەیل مەتیکه ف بازیی شبیه «خەرەیل مەتیکه»

قەڵەو کردن qeľew kirdin ١) هڵاوردن ٢) سەرەو لێژ کردن ف ١) حالت تهوع دست دادن ٢) واژگون کردن

قەڵەوی qeľewî چاخی، قەۆنی «گ» ف لندهوری، چاقی

قەم qem ١) چەفتی ٢) نایَ ئاوخوەری کاوڕەیل ٣) ساقەیَ گەورایَ دار ئڕا ئاوخوەری ئاژەڵ ٤) دەسەیَ گووچان ف ١) کجی، قوس ٢) ظرف آبخوری احشام ٣) تنەی بزرگ درخت برای انبار آب جهت حیوانات ٤) قوس دستەی عـصا

قەمانن qemanin قەم خواردن ف قوس دادن، تاب دادن

قەمتەر qemter ١) بڵاوک ٢) هەوسارْ شتر ف ١) پوزەبند ٢) افسار شتر

قەمتەر جاین qemter cayn قەمتەر قورووژانن ف نگا **قەمتەر قورووژان**

قەمتەر قورووژان qemter qurûjan ١) ژوون گەردانن ٢) وێانگ گرتن ٣) بەرچەکبەرچەک کردن ف ١) روده درازی کردن، پُـرحرفی کردن ٢) بهانه گرفتن ٣) تهدید توخالی کردن

قەمتەر کردن qemter kirdin ١) هەوسار کردنْ شوتۆر، له کوردی ئڕایَ هەر حەێوانێگ یەیَ ناو دێرێد بەسبار ئەڕایَ سەگ سیته کردن ئەڕایَ گا قرانگسه کردن ٢) لاناوه له دەمکوت کردن ف ١) افسار کردن شتر، در کردی برای هر حیوانی نام ویژه خود را دارد مثلا برای سگ «سیته کردن» برای گاو «قرانگسه کردن» برای الاغ و اسب «لقاو کردن» ٢) کنایه از سر جای خود نشاندن وخاموش کردن

قەمتەری qemterî هەوسار کریاگ ف مهار شده، افسار شده

قەمچ qemç ١) پڕ یەیَ مشت ٢) سانْ قەمچان ف ١) پُـر یک مشت ٢) سنگ صاف بازی «قەمچان»

قەمچان qemçan گەمەێگه منالانه کْ وه سانەیلْ بۆچگ وخڕ کریەێد ف بازیی باسنگهای کوچک ومدور

قەمچی qemçî ١) شمڕ یاو، له تۆرکەمەنی «غامچی» و له کرمانی «قەمچی» ئۆشن ٢) جووریَ مشت وەشاننه ف ١) تازیانه چهارپایان، در ترکمنی «غامچی» و در کرمانی « قَمچی» گویند ٢) دست را گره کردن و با سربند انگشتان ضربه زدن

قەمچی ڕان qemçî r̂an خارنان ف بەتاخت دوانیدن

قەم خواردن qem xwardin قەمەو خواردن ف تاب بر داشتن، کج شدن

قەمرالی qemralî ناوێگەکوڕانه ف نامی مردانه، قمر علی

قەمزه qemze ١) خەمزه ١) وه خار دەوینْ چارەوا ف ١) غمزه وناز ٢) تاخت دویدن الاغ از شدت هیجان

قەمزەکردن qemze kirdin بنووڕه قەمزه ف نگا **قەمزه**

قەمغاز qemẋaz قەواخ «گ» ف اسکلت

قەمووڵکه qemûľke قەزێانْ گەورا و وه دەرد نەخوەر «گ» ف ظرف بزرگ و بدرد نخور

قەمه qeme ١) بخده ٢) نایَ ئاسیاو ٣) چەفته ف ١) قمه، قداره ٢) نای آسیاب ٣) کج است

قەمەر qemer ناوێگه ژنانه و کوڕانه ف نامی هم برای زنان و هم برای مردان

قەمەزەن qeme zen ١) چەقوو کیش ٢) ئەو کەسه کْ له ئاشوورا قەمه دەێده خوەیَ ف ١) چاقوکش ٢) کسی که در مراسم عاشورا قمەزنی می‌کند

قەمەکیش qeme kîş چەقوو کیش ف چاقوکش

قەمەو خواردن qemew xwardin قەم خواردن ف کج شدن، تاب برداشتن

قەمەودان qemew dan چەفتەو بۆن ف کج شدن، تاب برداشتن

قەن qen کەن ف قند

قەناره qenare قەناری ف پرنده قناری

قەناری qenarî ١) قەناره ٢) جووریَ گەنمه،گەنم قەندەهاری ف ١) پرنده قناری ٢) بذر نوعی گندم، گندم قندهاری

قەناس qenas گیر، چەفت ف زمین کج

قەناسه qenase جووریَ تفەنگه ف تفنگ قناسه

قەناسی qenasî چەفتی ف کجی زمین

قەناسی دەرکردن qenasî der kirdin ریک و پیک کردن

ف راس و ریس کردن

قەناو qenaw ئاو قەن ف قنداب

قەنتار qentar کەمتار «ل» ف کفتار

قەنتارقین شەلە qentar qîn şele کەمتار، قەنتار «ل» ف کفتار

قەنج qenc ١) رەنگین ٢) پەرەوا کردن ٣) لە دڵەو خوەشی کردن ئرای کەسێگ یا چشتێگ ف ١) زیبا، دلفریب ٢) آرزوی دیدن داشتن ٣) در دل شاد شدن از دیدن کسی یا داشتن چیزی

قەنج دان qenc dan پەرەوا کردن ف آرزوی دیدن کسی را داشتن

قەنجکردن qenc kirdin خوەشیکردن ف ابراز خوشحالی کردن برای کسی

قەنداخ qendax ئاو قەن ف شکراب جوشیده

قەندان qendan کەندان، جی قەن ف قندان

قەندەهاری qendeharî قەناری، جوورێ گەنمە ف گندم قندهاری

قەندیل qendîl شریت ف طناب ابریشمی

قەنشکن qenşikin قەشکن ف قندشکن، نوعی تیشه کوچک

قەنشکنەیل qenşikineyl دیەکەێگە لە گیەڵان ف نام روستایی در گیلانغرب

قەنشەکەرووک qenşekerûk قەنشەکەرە ف نوعی خار با کلاهکی سفید رنگ که مغزی شبیه پسته دارد و خوراکی است

قەنشەکەرە qenşekere بنوورە قەنشەکەرووک ف نگا **قەنشەکەرووک**

قەو qew ١) پڵپڵە «یا هامساد بیام یاگەر رەوەنْد- یا قەوێ بیام وە رێ سەروەنْد» ٢) وەرقەو «وە زوور لە قەوێەو کردم» ف ١) اسبابی زینتی که زنان به لچک می‌بندند ٢) یقه

قەۆ qeü گەورا ف بزرگ

قەواخ qewax ١) پۆکە ٢) قاپاخ ف ١) پوکه فشنگ ٢) اسکلت

قەوارات qewarat قەوارە، چۆزمان ف قواره، هیکل

قەوارات ناشیرین qewarat naşîrîn چێرتووکە ف بد ریخت

قەوارتێ qewartê قەواڵتێ ف چاشت

قەوارە qeware ١) قەوارات ٢) تاقەێ پارچە ف هیکل ٢) قواره پارچه

قەوارەت qewaret قەوارات ف ریخت، هیکل

قەواسی qewasî دۆ دیەکەێگە لە گیەڵان ف دو روستا در گیلانغرب

قەواڵتێ qewal̂tê قەوارتێ ف چاشت

قەواڵە qewal̂e سەنەت، ئەرەوییە ف قباله، سند، عربی است

قەۆچ qeüç قەوچ، دەم قیچی ف دهن کجی

قەۆچانن qeüçanin قەۆچەقەۆچ ف حالت باز وبسته کردن دهان مادیان هنگام گشن

قەوچْگ qewçig قەپ گرتنْ چارەوا ف گاز گرفتن اسب و الاغ

قەوچْگ گرتن qewçig girtin قەپ گرتن ف اسب یا الاغی که گاز می‌گیرد

قەوچڵ qewçil̂ قەوچەڵ ف ساقه‌های ذرت و...

قەۆچن qeüçin قەۆچەقەۆچ کەر ف کسی که مرتب دهن خود را می‌جنباند

قەوچەر qewçer زەمبیل ف زنبیل

قەۆچەقەۆچ qeüçe qeüç قەۆچانن، بنوورە قەۆچانن ف نگا **قەۆچانن**

قەوچەڵ qewçel̂ قەوچڵ، ساقە و سەرگە زڕاتْ وشکڵاتێ ف ساقه‌های خشک شده‌ی ذرت و قسمت چوبینی که دانه‌های ذرت بر روی آن قرار دارد

قەوچەل qewçel ئائێمْ درێژ و لەڕ «گ» ف آدم دراز و بی قواره

قەوچەی qewçey قەوچەیی، یەکێ لە تیرەیلْ کەڵهوڕە ف یکی از تیره‌های کلهر

قەور qewr گڵکوو، لە عبری «قەورە» ئۆشن ف گور، در عبری «قەورە» گویند

قەورپشکنەک qewr pişkinek گوورپشنەک، جانەوەرێگە ف حیوان گورکن

قەورسان qewrsan گوورسان ف گورستان

قەورکەن qewr ken ئەو کەسە کْ گوور کەنێد ف قبرکن، گورکن

قەور کەنین qewr kenîn ١) قەور ئەڕای مردێ کەنین ٢) لاناوە لە هەڕەشەدان «قەورْد کەنم» ف ١) گور کندن ٢)

اصطـلاحی برای ترساندن و تهدید کردن

قەورکەنەک qewr kenek قەورپشکنەک ف حیوان گورکن

قەورگەوری qewr gewrî گووڕْ گەورەیل ف گورستان گبرهای باستانی که سرشار از عتیقەجات است

قەوز qewz ١) بنووڕە سخڵ ٢) تاچەک، ئەرەوییە ف١) نگا **سخڵ** ٢) رسید، قبـض، عربیاست

قەوزْەقماز qewzi eqmaz وە زوور سەنەت کردن ف زورکی قباله کردن

قەوزاخ qewzax قەوزاق ف خزه آب

قەوزاق qewzaq قەوزاخ ف خزه آب

قەوزە رووح qewze r̂ûh̀ گیان سەنن، ئەترەش بردن ف قبضـه روح کردن

قەوڵ qewl̂ پەیمان، ئەرەوییە ف پیمان، عربی است

قەولان qeülan خەرەمە ف لندهور، بزرگ جثه

قەوڵ دان qewl̂ dan شەرت کردن ف قول دادن

قەوڵ سەنن qewl̂ senin قەوڵ گرتن ف قول گرفتن

قەوڵ قەرار qewl̂i qerar قەوڵوقەرار ف قول وقرار

قەوڵ گرتن qewl̂ girtin قەوڵ سەنن ف قول گرفتن

قەوم qewm ١) فەک وفامیل ٢) نەتەوە ف ١) فامیل، خویش ٢) ملیت

قەومان qewman ١) قوومیان ٢) قەومەیل ف ١) رویداد ناگوار ٢) قومان، خویشان

قەومەیل بێگانە qewmeyl bêgane فلووس گەن، کەسێگ ک لاداری لە خاوارە کەێد ف بد جنس، کسی که دیگران را به اقوام خود ترجیح دهد و از آنها حمایت کند

قەومەیل زاڵم qewmeyl zal̂im بەد فلووس، ئەو کەسە گ ئڕاێ خزم وکارْ خوەێ نیەسەێ ف بدجنس، آنکه در حق اقوام خویش بدی میکند

قەومی qewmî ١) نەتەوەیی ٢) ئاشنا بۆن، ژن و ژنخواز کردن ف ١) ملی ٢) قوم شدن بواسطـه ازدواج

قەومی کردن qewmî kirdin ژن وژنخواز کردن ف فامیل شدن بواسطـه ازدواج

قەونی qeünî ١) گلنگ ٢) گەورای ف ١) قسمت بزرگ از هر چیزی ٢) بزرگی

قەونی ران qeünî r̂an گلنگْ ران ف کشاله ران

قەوە qewe ١) قوە ٢) باتری ٣) جلد، پووشەمەنی ٤) پاکەت ٥) زوور ف ١) فشار و نیرویی که زائو وارد میآورد تا بزاید ٢) باطری ٣) پوشش، جلد ٤) پاکت ٥) نیرو، زور

قەوەت qewet ١) زوور ٢) قەوە ف ١) نیرو، زور ٢) نیرویی که زائو وارد میآورد تا بزاید

قەوەت کرتن qewet kirdin قەوە کردن ف وارد آوردن نیرو برای زایمان

قەوە کردن qewe kirdin قەوەت کردن ف وارد آوردن نیرو برای زایمان

قەوی qewî قەێ «گ» ف بزرگ

قەوین qewîn کەوین «ل» ف بزرگ

قەێ qeŷ ١) گژ، قەد ٢) تا کردن ٣) ئەێم نەێرێ ٤) بردن «دا لە قەێ ماڵ خوەێ و...» ٥) لەت کردن ٦) کەمەر ٧) قەسیان ٨) کەشان ٩) خۆن وەدەمەو گرتن، قۆ کردن ف ١) نگا **قەد** ٢) تا کردن، دو تا کردن ٣) اشکال، مانع ٤) بردن، همرا خود بردن ٥) شقه کردن ٦) کمر ٧) استفراغ کردن ٨) شور چیزی را در آوردن ٩) غوغا کردن، کولاک کردن

قەێبڕ qeŷbir̂ قەێبە، قەێبەبڕ ف راه میانبر

قەێبڕی qeŷbir̂î قومبڕی، لاناوە لە لەڕ و ناتەوان ف کنایه از لاغر و ناتوان

قەێبڕین qeŷbir̂în لەڕەو بۆن، زایف بۆن ف لاغر شدن، ناتوان شدن

قەێبە qeŷbe قەێبڕ ف راه میانبر

قەێبەبڕ qeŷbe bir̂ قەێبڕ ف راه میانبر

قەێپْ قورپ qeŷpi qurp قەێقورپ ف استفراغ

قەێت qeŷt ١) سیمْ چووارشاخ کیشانْ قووڕی ٢) بەسْ پڵاسیکی، نەوارْ پڵاسیکی ف ١) بند سیمی چینی بندزن ٢) بست پلاستیکی، نوار پلاستیکی که بعنوان بست به دور بسته میبندند

قەێتازە qeŷtaze نرکْ نوو، نوو ف نو، تازه

قەێتان qeŷtan ١) شریت ٢) لاناوە لە باریک ف ١) نوار بافته شده باریک ٢) کنایه از باریک

قەێتانەێ کەو qeŷtaneŷ kew تاسەو بردن ف حالت بیهوشی

قەێتْقڕ qeŷti qir̂ چەپاو کردن «ئەر تووای بکەی قەێتْقڕ- وە شەو سایەقەس وە رووژ ئەورْ پڕ» ف غارت، چپاو

قەیتگ qeytig دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر

پـُل ذهاب

قەیتۆل qeŷtül ١) قرازەیٚ سییەماڵ ٢) ناوێگە کوڕانە ٣) دیەکەێگە لە سییەسییەیٚ راوەن، قەیتۆل خوسرەوی ٤) دۆ دیەکە لە گیەڵان ٥) رۆدار، رێلاس «م کەم رۆ، کوڕ قەیتۆلی فرەس» ف ١) ردیف سیاه چادر که از دور به مار خفته میماند ٢) نامی مردانه ٣) روستایی در سیاه‌سیاه راون ٤) دو روستا در گیلانغرب ٥) پـُر رو، گستاخ

قەیتۆڵ qeŷtoĺ لانەما، تۆخمە ف نژاد

قەیتۆلی qeŷtülî رۆداری، چەتونی ف گستاخی

قەیتەر qeŷter وە دۆیا خسن ف کاری را به تاخیر انداختن

قەیتەران qeŷteran ١) دۆیاسییە ٢) ناوێگە کوڕانە و ژنانە ف ١) ته تغاری ٢) نامی مردانه و زنانه

قەیچی qeyçî مەقراز، چەرە ف قیچی

قەیچی بڕ qeyçî bir̂ وە قەیچی بڕین ف برش زدن با قیچی

قەیچی کردن qeyçî kirdin بڕین ف بریدن باقیچی

قەیٚ چە qeŷ çe قەیٚ چەس ف ایرادی ندارد

قەیٚ چەس qeŷ çes ئەێم نەێرێ ف ایرادی ندارد، مانعی ندارد

قەیخ qeŷx قخە، گەن، پێس ف بد، نجس

قەیخە qeŷxe ١) قەیەخە، قەدەخە ٢) قەسیل، سەوزە ف ١) غدغن ٢) سبزه‌زار، مرتع

قەیخە کردن qeŷxe kirdin قەیەخە کردن ف مانع شدن، غدغن کردن

قەیخەکەر qeŷxe ker قەیەخە کەر ف مانع شونده، غدغن کننده

قەیر qeŷr ١) قەدر ٢) برێگ «یەیٚ قەیر ئاێم هاتن» ف ١) قدر، منزلت ٢) تعدادی

قەیران qeŷran سەوارات گەن ف بحران، رویداد ناگوار

قەیرزان qeŷr zan قەدر زان ف قدرشناس

قەیر زانستن qeŷr zanistin قەدر زانین ف قدردانی، قدر دانستن

قەیروْن qeŷrwin بنوورە قەروێن ف نگا **قەروێن**

قەیروەن qeŷrwen بنوورە قەروێن ف نگا **قەروێن**

قەیرێ qeŷrê قەیلێ، خەیلی ف بسیاری، خیلی

قەیز qeŷz ١) ناخوەش ٢) دڵ هەڵشێوێان ٣) قێز ف ١) نامـطبوع ٢) دل بهم آمدن ٣) قهر کردن، رنجیدن

قەیز بۊن qeŷz bün قێز بۊن ف دل بهم آمدن از چیزی

قەیز کردن qeŷz kirdin تووریان ف رنجیدن، قهر کردن

قەیز وبەیز qeŷz û beŷz تووریان ف رنجیدن ودور شدن

قەیز هاتن qeŷz hatin دڵ وە یەک هاتن ف دل بهم آمدن

قەیسەر qeŷser ١) پاتشا ٢) ناوێگە ژنانە و پیاوانە ف ١) پادشاه ٢) نامی زنانه ومردانه

قەیسەرە qeŷsere سووکەناو قەیسەر ف مخفف نام قیصر

قەیسەری qeŷserî جووریٚ پێلاسە ف نوعی کفش پاشنه بلند

قەیسی qeysî خلێو ف زردآلوی خشک شده

قەیقاچ qeŷqaç ١) قەیقاژ ٢) خارنان و قەیقاژ چین ف ١) اریب، زیکزاک ٢) مورب دوانیدن اسب بویژه در مسابقات

قەیقاژ qeŷqaj بنوورە قەیقاچ ف نگا **قەیقاچ**

قەیٚ قلاخ qeŷ qiĺax قانگ، قانگ دان ف دود اندود، دود اندود کردن

قەیقورپ qeŷqurp هڵاوردن ف استفراغ کردن

قەیٚ کردن qeŷ kirdin ١) لوو کردن، تا کردن ٢) هڵاوردن ٣) ئێراد داشتن ف ١) تا کردن، دوتا کردن ٢) استفراغ کردن ٣) ایراد داشتن

قەیل qeyl قەیرێ، قەیلێ ف خیلی، بسیاری

قەیلێ qeylê خەیلێ ف بسیاری، خیلی

قەیم qeŷm قەدیم ف قدیم

قەیماخ qeŷmax قووماخ ف غذایی برای زائو

قەیماخە qeŷmaxe تووژ، تووژ گرتن ف کاشی، سر شیر، کاشی شیر و...

قەیماخە دان qeŷmaxe dan ١) تووژ گرتن ٢) حەڵقە دان «دەورْ دەمیٚ قەیماخەیٚ کەو دا» ف ١) کاشی، سرشیر ٢) تغیر رنگ لب و دهان در هنگام گریستن و حالت بیهوش شدن

قەیماس qeŷmas ١) ماسیایٚ، تاێرمە دریایٚ ٢) دیەکەێگە لە مایەشت ٣) ناوێگەکوڕانە «قەد، قەیٚ+ ماس = ئاهوو» قەدێگ چۊ ئاهوو ف ١) ماسیده شده ٢) روستایی در مادیدشت ٣) نامی مردانه، بر گرفته از «قد+ماس» قدی مانند آهو

قەیماغ qeŷmax́ قەیماخ ف غذایی برای زائو

قەیمە qeŷme ١) سن دار ٢) قەدیمە ف ١) کهنسال ٢) جنس قدیمی

قەیمە qeyme ١) قنجه کردن ٢) خواردەمەنییگە، خوەرشت قەیمە [ف] ١) تکه تکه کردن ٢) خورشت قیمه

قەیمە قەیمە qeyme qeyme قنجه قنجه [ف] خُرد و ریز کردن

قەیمە کردن qeyme kirdin قنجه کردن [ف] ریز ریز کردن

قەینات qeynat قنیات [ف] قناعت کردن

قەیناخ qeynax گیاێگه [ف] گیاهی است

قەێ نەێرێ qeŷ neŷrê ئەێم نەێرێ [ف] ایرادی ندارد

قەێ نیەکەێ qeŷ nyekeŷ ئەێم نەێرێ [ف] ایرادی ندارد، مهم نیست

قەێخە qeŷexe ١) قەێخە ٢) قەسیل، سەوزە [ف] ١) غدغن ٢) سبزه، مرتع

قەێخە کردن qeŷexe kirdin قەێخە کردن [ف] غدغن کردن

قەێخەکەر qeŷexe ker قەێخەکەر [ف] غدغن کننده

قێامەت qêamet رووژ پەسڵان، ئەرەوییە [ف] قیامت، عربی است

قیپ qîp خەێو، دەرزەنین [ف] پنهان شدن، جم شدن

قیت qît ١) راس وسان ٢) زت ٣) لووچ [ف] ١) راست شدن، راست ایستادن ٢) برجسته ٣) تا خورده، لوچ

قیتْقات qîti qat قیتەقیت [ف] سر جنباندن به هر سویی

قیتەقیت qîte qît سەرەتاتگی [ف] سر جنباندن به هر سویی

قیتەڵ qîteł ١) رۆتەڵ ٢) لەڕ و زاێف [ف] ١) کنایه از فقیر ٢) لاغر و مردنی

قیچ qîç ١) هەل، چەفت ٢) چەو چەفت، گیل [ف] ١) کج، احول ٢) کسی که یک چشمش کج تر از چشم دیگر است

قیچ قرەک qîç qir̂êk قژقارە [ف] کلاغ زاغی

قیچمەز qîçmez بەد کردار [ف] بد رفتار

قیچمەزی qîçmezî بەد کرداری [ف] بد رفتار

قیچمەس qîçmes بەد کردار، قیچمەز [ف] بد رفتار

قیچمەسی qîçmesî بەد کرداری [ف] بد رفتاری

قیڕ qîr̂ ١) قیژانن ٢) گیڕ ٣) دەنگْ دڕیانْ پارچە، شیق ٤) جیرەێ درانە [ف] ١) فریاد از روی ترس ٢) اریب، کج ٣) صدای پاره شدن پارچه ٤) صدای باز شدن در زنگزده

قیر qîr خارا نان «ل» [ف] تاختن

قیرات qîrat سەنگْ ئەڵماس [ف] واحد الماس، قیراط

قیڕانن qîr̂anin ١) قیژانن ٢) قیڕە کردنْ قورواک [ف] ١) فریاد سر دادن ٢) صدای قورباغه

قیڕقاچ qîr̂i qaç قیڕقاژ [ف] اریب

قیڕقاژ qîr̂i qaj قەێقاژ [ف] اریب

قیڕقیڕ qîr̂ qîr̂ دەنگْ جیرەجیڕ، دەنگْ واز بۆنْ لنگە دەر و ... [ف] صدای باز شدن در یا ساییده شدن دو جسم سخت بر هم، اصطحکاک

قیڕن qîr̂in جیقن [ف] جیغو

قیرناین qîr nayn قیر نێان «ل» [ف] تاخت کردن

قیرنێان qîr nêan قیر ناین [ف] تاخت کردن

قیڕوقاچ qîr̂ û qaç قیڕوقاژ [ف] اریب، زیکزاک

قیڕوقاژ qîr̂ û qaj قیڕوقاچ [ف] اریب، زیکزاک

قیڕە qîr̂ê ١) دەنگْ قورواک ٢) قیڕانن [ف] ١) صدای قورباغه ٢) فریاد کشیدن

قیڕەقیڕ qîr̂ê qîr̂ قیڕەێ هەیتاهەیت [ف] صدای «قیڕ»ی پیاپی

قێز qêz بنوورە قەێز [ف] نگا **قەێز** و ترکیباتش

قێزنە وپێزنە qêzine û pêzine رسوائ خەڵکان بۆن [ف] بدنام شدن، رسوای خاص و عام شدن

قیژ qîj ١) قیژەێ ئاێم ٢) دەنگْ ترمز گرتن ٣) دەنگْ باڵوون [ف] ١) جیغ ٢) صدای ترمز ٣) صدای هواپیما

قیژانن qîjanin زیڕانن [ف] جیغ کشیدن

قیژْ قاژ qîji qaj قیژْ وڵنگ [ف] داد وفریاد

قیژقرەک qîjqir̂êk قژقارە [ف] کلاغ زاغی

قیژن qîjin قیڕن [ف] جیغو

قیژْ واژ qîji waj قیژْ قاژ [ف] داد وفریاد

قیژْ وڵنگ qîji wiłing قیژْ قاژ [ف] داد و فریاد ناشی از سوگواری

قیژە qîje بنوورە قیژ [ف] نگا **قیژ**

قیژە کردن qîje kirdin ١) دەنگْ باڵوون ٢) قیژانن [ف] ١) صدای هواپیما هنگام رد شدن ٢) داد و فریاد کردن

قیق qîq دەنگْ مەل [ف] صدای پرندەگان

قیقاج qîqac ١) قیقاژ، لە کرمانی «کیغاج» ئۆشن ٢) گەمەێگە سووارکارەیل ئڕاێ ئامادەگی ئەنجام دەن [ف] ١) اریب، در کرمانی «کیغاج» گویند ٢) نوعی بازی که سوارکاران کُرد جهت آمادگی و چالاکی خود و اسب انجام می‌دهند

قیقاژ qîqaj قەیقاژ ف نگا **قیقاج**

قیقاژی qîqajî قەیقاژ رانینْ ئەسب ف سوارکاری و زیکزاک دوانیدن اسب جهت مراسم شادی و آمادگی سوارکار

قیقانن qîqanin ۱) قیقه کردن ۲) خەنینْ منالْ وه دەنگْ بەرز ف ۱) صدای پرندگان ۲) صدای خندیدن نوزاد با صدای بلند

قیقه qîqe بنووڕه قیقانن ف نگا **قیقانن**

قیقیتاویله qîqîtawîle سنگلۆتە، له سۆرانی «قیق داوکه » ئۆشن ف پرندەای که در مرغزارها زندگی می‌کند

قیسپ qîsp تیکه چووێگه وه ئەنازەیَ یەیَ بەلەمرک کْ تکەگەیَ تێژه و له جیاتی گوڵمێخ وه کاریَ بەن «گ» ف تکه چوبی به اندازەی سی سانتیمتر که از آن بجای میخ در برپایی سیاەچادر استفاده می‌شود

قیل qîl یەکیَ له بەرەچەیلْ نەفتە ف قیر

قیلتاو qîltaw ۱) ریَ ئاسفاڵتە ۲) قیلەتاو ف ۱) راه آسفالت ۲) آسفالت کردن بام

قیلْ قاج qîli qac قیلْ قاژ ف اریب

قیلْ قاژ qîli qaj قیلْ قاج ف اریب

قیلەتاو qîletaw ۱) قیلتاو ۲) قیلتاو کردنْ سەربان ف ۱) راه آسفالته ۲) آسفالت بام

قیلەزەێ qîle zeü ۱) هاڵەکەو سیر ۲) زەوێگ کْ قیل دەیدەو ۳) زەوێگ کْ ئڕایَ کشتوکاڵ خاس نیه ف ۱) زمین سیاه رنگ ۲) زمینی که خود جوش قیر از آن می‌جوشد ۳) خاک سنگین کشاورزی در اصطـلاح زمین شناسی، خاکی که برای کشاورزی خوب نیست

قیلەگه qîlege دیەکەێگه له چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

قیماڵک qîmaĺik قیلەتاو ف قیر گون، سیاەرنگ

قیمەت qîmet نرخ ف قیمت

قیمەتدار qîmet dar قیمەتی ف با ارزش

قیمەت کردن qîmet kirdin ۱) فرووشان ۲) نرخ کردن ف ۱) به فروش رسیدن ۲) قیمت پرسیدن

قیمەتی qîmetî ۱) ناوێگه ژنانه ۲) قیمەتدار ف ۱) نامی زنانه ۲) قیمتی، با ارزش

قین qîn ۱) قەێز، تەشْ قەێز ۲) قنگ ف ۱) کینه، قهر کردن ۲) مقعد، کون

قین دار qîn dar کونیەتی ف کینەای، خشمگین

قین کردن qîn kirdin قار کردن، تووریان ف قهر کردن

قین له دڵ qîn le diĺ کونیەتی ف کینەتوز

قینوو qînû قینەو ف خشمگین، کینەای

قینەو qînew قینوو ف کینەای، خشمگین

ک

کْ ki پێشگره وه ماناێ ئەڕاێ «م وەتم کْ نەچوو» ٢) پاشگرْ بۆچگی ٣) که ف ١) پسوند به معنی برای اینکه ٢) پسوند تـصـغر ٣) که

کا ka ١) کاکه ٢) کاگه، براێ گەورا ٣) باوگه ٤) کەێ ف ١) پدر ٢) داداش ٣) صدا زدن پدر ٤) کاه

کابرا kabira ١) فڵانی ٢) کەزای ف ١) فلانی، یارو ٢) کس ناشناس

کابلیچ kabilîç بنووڕە کلْگْتۆته «ل» ف نگا **کلْکه تۆته**

کابه kabe ماڵ خودا ف کعبه

کاپ kap قاپ «ل» ف قاب

کاپووره kapûre دیەکەێگه له ئەێوان ف روستایی در ایوان غرب

کات kat ١) وەخت، له تۆرکەمەنی «کئاتا» ئۆشن ٢) زەمینْ نەکاڵیاێ کْ تۆیەم پارەکەین له تێ سەونز کردێه ٣) دووڵاب «ل» ف ١) وقت، زمان، در ترکمنی «کاتا» گویند ٢) زمینی که امسال کاشته نشده و بذر سال گذشته در آن مانده و امسال رشد کرده ٣) کمد چوبی

کاتووره katûre خاپووره ف ویران

کاتْوشێ kati wişê کاتووشێ، کاژه ف مقدار کمی، اندکی

کاتووشێ katûşê کاژه، توورژێگ، کەمێگ ف مقداری اندک

کاج kac دارێگه چۆ سەوڵ ف درخت کاج

کاجووری kacûrî̂ جووری خۆرماسه ک چنجگەگەێ درێژتره ف نوعی خرما که هسته‌اش بلندتر از خرمای معمولی است

کاجیرەک kacîr̂êk ژێرچەنه، کەژاوه ف فک پایین

کاچو kaçu چەقوو «ل» ف چاقو

کاخ kax قەسر ف کاخ

کاخان kaxan ناوێگه کوڕانه، کاخان یا کاکاخان ف نامی مردانه

کاخانات kaxanat قاقنات «ل» ف نگا **قاقنەک**

کادز kadiz لاناوێگه ئەڕاێ دز ف آقا دزده

کار kar ١) تەقەلا ئەڕاێ نان دراوردن ٢) کردار ٣) ئەنجام دەر «کریکار» ٤) کشت وکاڵ ٥) قوومیان «کارێگ ئڕام پێش هاتێه» ف ١) کار ٢) عمل، کردار ٣) کننده‌کار ٤) کشت، کشاورزی ٥) رویداد

کارا kara کارامه ف فعال، کارآمد

کارازا karaza کەرکیت، کەرکۆت ف شانه قالیبافی

کارامه karame کارا، کارامەد ف کارآمد

کارامەد karamed کارامه، کارا ف کارآمد

کارامەدی karamedî کارامەیی ف کارامد

کارامەیی karameyî کارامەدی ف کارامد

کاران karan ١) کارەیل ٢) بنووڕە کاڕان ف ١) کارها ٢) نگا **کاڕان**

کاڕان kar̂an کاران، ئەمزارێگه چۆ بلْکان ئڕاێ چنەر و کەنگر و... دراوردن ف وسیله‌ای شبیه به بیل برای کندن چغندر و کنگر و...

کارانه karane پامز ف مزد

کارپێچ karpêç نەوردْ مەوج ف چوبY شکلی که نورد جاجیم بافی در آن قرار می‌گیرد وبند جاجیم در آن قرار می‌گیرد

کارپێ‌کردن kar pê kirdin کار وه پێ کردن ف با آن کار کردن

کارت kart ١) بخده، چەقوو ٢) پەته ف ١) کارد ٢) کارت

کارتنەک kartinek هاڕۆ، جۆمیتەنکه ف عنکبوت

کارخانه karxane ١) مدوەق ٢) جی پێشەسازان ٣) دیەکەێگەله کەنگەوەر ف ١) آشپزخانه، مطبخ ٢) کارخانه

٣) روستایی در کنگاور

کارخسن kar xisin وە کار خسن [ف] بەکار انداختن

کارْخەێر kari xeŷr لاناوەلە زەماوەن [ف] کنایە از عروسی، کار خیر

کارد kard کیەرد، کارت [ف] کارد

کاردار kar dar کار وە دەس [ف] کارمند

کارداشتن kar daştin ١) کارداری ٢) تەڵەو کردن [ف] ١) داشتن کاری ٢) طلب کردن

کار دِرْس kar diris ١) دِرْسکار ٢) کارامە [ف] ١) درستکار ٢) کارآمد

کاردەسی kar desî دەسکرد [ف] کار دستی

کاردیدە kar dîde کارامە [ف] کارآمد، باتجربە

کارڕاس kar r̂as کار دِرْس [ف] درستکار

کارڕاس کردن kar r̂as kirdin کار راس هاوردن [ف] مشکلی را حل کردن

کارڕاس هاوردن karr̂as hawirdin کار ڕاس کردن [ف] مشکلی را حل کردن

کارزان karzan ١) کارامە، کاردان ٢) دیەکەێگە لە چەرداوڕ [ف] ١) کاردان ٢) روستایی در چرداول

کارْ زوور kari zûr کارْ زوورەکی [ف] کار اجباری

کارْسات karisat کارەسات [ف] رویداد

کارساز kar saz دادارْ پاک [ف] نام نامی خدا

کارْسان karisan کارْ شاق [ف] کارستان، کار بسیار شگفت

کارکردن kar kirdin ١) تەقەلا ئڕای نان ٢) زگیشی [ف] ١) کار کردن ٢) اسهال

کارکەردە kar kerde زێزْ نوو [ف] دستە دوم

کارکوشتە kar kwişte کارامە [ف] کار کشتە، با تجربە

کارکەر kar ker ١) بنەوانە ٢) کارگەر [ف] ١) کسی کە کارهای خانە را انجام می‌دهد ٢) کارگر

کارگا karga کارخانە [ف] کارخانە

کارگەر kar ger کرێکار [ف] کارگر

کارْن karin کاڵن [ف] کاشتن، می‌کارند

کارنامە karname پەتەێ شوون کار [ف] کارنامە

کاروان karwan قافلە، کارەوان لە لاتین (caravan) ئۆشن [ف] کاروان، قافلە، گروە ویژە، در لاتین (caravan) گویند

کاروانچی karwançî سەرئەمڵەێ کاروان [ف] کاروان سالار

کاروان ناشی karwan naşî خواردەمەنییگە لە خا و بوورێژ و ئاو و زەردەژووە [ف] غذایی شامل تخم‌مرغ و پیاز داغ و آب و زردچوبە

کاروانسەرا karwan sera جی دامەزریانْ کارەوان [ف] کاروانسرا

کاروانکوژە karwan kwije هەسارەزڵە [ف] ستارە سحری

کاروانە karwane بزواقە، واز مەنن، واقەو بۆنْ چەو لە هەێنْ خەفتن [ف] حالت نیمەباز چشمان در هنگام خوابیدن

کاروبار kar û bar کار [ف] کار وبار

کار وکردار kar û kirdar کردار [ف] عمل، کردار

کارەسات karesat بنوورە کارْسات [ف] نگا **کارْسات**

کاڕەشی kar̂eşî نەخوەشیگە وەک کوتـْپڕ [ف] بیماری شبیە «کوتپڕ»

کارەوان karewan بنوورە کاروان [ف] نگا **کاروان** و ترکیبا تش

کاری karî ١) کارکوشتە ٢) دەردْ کاری ٣) ئەڕ کاڵی [ف] ١) کار کشتە ٢) بیماری کشندە ٣) او کاشت، کاشت

کاریا karya کاڵیا [ف] کاشتە شدە

کاریاگ karyag کاڵیای [ف] کاشتە شدە

کاریان karyan کاڵیان [ف] کاشتە شدن

کاریاێ karyaê کاڵیاگ [ف] کاشتە شدە

کارێز karêz کیەنی، تیەنی [ف] چشمە، قنات

کارێز کەن karêz ken قۆمش [ف] مغنی، چاەکن

کارێزاو karêzaw ئاوْ کارێز [ف] آب قنات

کارێژ karêj کوناێ بانْ خانگ وە کەێ و خەڕگ پڕەو کردن [ف] سوراخ پشت بام کە با کاە و گل پُر می‌کنند

کارین karîn کاڵین [ف] کاشتن

کازمخانی kazim xanî دیەکەێگە لە گوواوڕ [ف] روستایی در گواور

کاژ kaj ١) کاژە ٢) کەوڕْ مار [ف] ١) لایەنازک برف بر روی زمین ٢) پوست نازک مار

کاژە kaje ١) بنوورە کاژ ٢) ناوێگە ئڕای سەگ [ف] ١) نگا **کاژە** ٢) نامی برای سگ

کاژەوەر kajewer کۆیەێگە لە پیازئاوا، وەێ بوونەوە کْ هەمیشە یەێ تووژە وەفرێگ ها بانێەو وە پێ ئۆشن «کاژە

وەر» وەڕ لە زووانْ لەکی وە مانایْ وەفرە ف کوهی در پیاز آباد هلیلان، بخاطر بلندی بیش حدش که همیشه مقداری برف در قله‌ی آن است و به‌آن «کاژەوەر» گویند (وەڕ) در زبان لکی به معنی برف است

کاس kas ١) ئاس، بێزار ٢) گورد ف ١) بیزار، گیج ٢) سر مست

کاسان‌کووسان kasan kûsan ئەنگەمە، سەرە دەرد ف درد سر، گرفتاری، مخمسه

کاسب kasib فرووشیار و نان درار، ئەرەوییە ف کاسب، عربی است

کاس بوْن kas bün ئاس بوْن ف بیزارشدن، گیج شدن

کاسبی kasibî نان دراوردن لە رێ کسب، ئەرەوییە ف کاسبی

کاس بین kas bîn کاس بوْن ف بیزارشدن، گیج شدن

کاس کردن kas kirdin گێژ کردن ف گیج کردن

کاسوڵەک kasuḻek میکوتەسەرە «ل» ف نوزاد قورباغه

کاسه kase تاس ف کاسه

کاسه‌پشت kase pişt بنوورە کیسەڵ ف لاک پشت، نگا **کیسەڵ**

کاسه‌ساز kase saz کاسه کەر ف سفالگر

کاسه‌سفره kase sifre یەکێ لە نەریتەیلْ یارسانە هنایْ کەسێگ لێان مرێد و خانەوادەیْ نیەتوْیەنێد شەوشامێ بێەێد چەن کەس نیشنە زگْ یەک و شەو شامێ دەن ف یکی از مراسم پسندیده یارسان گوران که هنگامی که کسی می‌میرد و خانواده‌اش توان مالی مناسبی ندارد چند کس با همکاری هم هزینه مراسم پُرسه را برعهده می‌گیرند

کاسه‌سم kasesim لاناوە لە ئەسپْ تنرەو ف اسب تیز پا

کاسه شوور kase şûr لاناوە لە کڵفەت ف کنایه از کلفت

کاسه شەن kase şen پاروویْ خەرمان کوو کردن ف پاروی ویژه خرمن

کاسه کردن kase kirdin بەشەو کردنْ نەواڵە لە بەێنْ مەردم ف پخش کردن نواله جشن «خاونکار» بین مردم

کاسه‌کەر kase ker کاسەساز ف سفالگر

کاسه‌کەران kase keran دیەکەێگە لە گیەلان ف روستایی در گیلانغرب

کاسه کەڵگ kase kelig کۆیەنە ف کهنه

کاسه‌لس kase lis لەموور ف کاسه لیس

کاسه‌مسا kasemsa ١) کاسه قەرت وە هاوسا ٢) هەر خواردەمەنییگ کْ لە کاسە جی بگرێد و بەنەیْ هاوسا ف ١) خوراکی یا هر چیزی که در کاسه جا بگیرد را از همسایه قرض کردن ٢) خوراکی یا هر چیزی که در کاسه جا بگیرد و به نام هدیه یا نذر و ... به همسایه بدهند

کاسه‌مەن kase men کیله مەن ف پیمانه

کاسه‌وکوچڵه kase û kwiçḻe ئاجەت ف ظروف آشپز خانه

کاسەیْ چەو kaseŷ çew گلینەیْ چەو ف کاسه چشم

کاسەیْ زرانی kaseŷ ziranî کاسەیْ ئەژنو ف کاسه زانو

کاسەیْ سەر kaseŷ ser جۆمجۆمە ف کاسه سر

کاسی kasî کاس بوْن ف گیج شدن، بیزار شدن

کاسیا kasya دامەزریا، ئارام بوْ ف آرام شد

کاسیاگ kasyag کاسیایْ ف آرام شدن

کاسیان kasyan دامەزریان، ئارام بوْن ف آرام شدن

کاسیایْ kasyaê کاسیاگ ف آرام شده

کاش kaş ١) خوەزێو ٢) تەقەلا ٣) راخ ٤) مەغار ٥) مرکْ کۆیە ف ١) کاشکی ٢) کوشش ٣) صخره ٤) صخره سخت و بلند ٥) کمر کوه

کاشت kast کاڵین ف کاشتن

کاشتن kastin کاڵین ف کاشتن

کاشکا kaşka کەشکا ف کاشکی

کاشکایْ kaşkaê کەشکا ف کاشکا

کاشەمە kaşeme دیەکەێگە لە مایەشت ف روستایی در مادیدشت

کاشی kaşî ١) کاسه ٢) جووریْ مزایکه ٣) لاناوێگە ئەنجام کار «کاشی وە جاێگ رەسانوْد هاوردوْدەیْ ماڵ و...» ف ١) کاسه ٢) کاشی ٣) کنایه از کار را به جایی کشاندن

کاشی رەسانن kaşî r̂esanin کاشی وە جاێگ رەسانن ک... ف کار را به جاهای باریک رساندن، کار را به جایی رسانده بود که...

کاشیکار kaşîkar وسایْ کاشیکاری ف استاد کاشی کار

کاشیکاری kaşîkarî ١) وە کاشی نەمایْ ماڵ رازانن ٢) گەڕەکێگە لە کرماشان ف ١) کاشیکاری کردن ٢) محله‌ای در کرماشان

کاغەز kaxéz ١) قاقەز ٢) نامە ف ١) کاغذ ٢) نامه

کاغەز دان kaxéz dan ئزن زدان ف اجازه دادن

کاغەز نۆس kaxéz nüs نۆسەرْ نامە و... ف نویسنده نامه و عریضـه و...

کاغەز نۆسان kaxéz nüsan ١) نامە نۆسان ٢) سلّا و ئەنگار کردن ف ١) نامه نوشتن ٢) اجازه کتبی دادن

کاغەزی kaxézî ١) جووریٚ گردەکانْ پووس نازگە ٢) قاقەزین ف ١) نوعی گردو پوست نازک ٢) کاغذی

کاغەزین kaxézîn کاغەزی ف کاغذی

کافر kafir ١) بیٚ دین ٢) دلْڕەق ف ١) کافر ٢) سنگ دل

کافر بۆن kafir bün بیٚ دین بۆن ف کافر شدن

کافرْد بکەن kafirid biken کافرەگە ف قید حالت، به معنی کافر شوی، سنگدل شوی

کافرسان kafirsan جی کافرەیل ف کُفرستان

کافرەگە kafirege کافرْد بکەن ف قید حالت، کافر شوی، سنگدل شوی

کافوور kafûr شیرەیٚ وشکەو بۆ دارێگە ف کافور

کافی kafî بەس، ئەرەوییە ف کافی، بس، عربی است

کافیە kafye ناوێگە ژنانە، ئەرەوییە ف کافیه، نامی زنانه، عربی است

کاک kak ١) هامەیٚ کرماشان ٢) کاکە ٣) کا ف ١) شیرینی کاک که یکی از سوغاتیهای کرماشان است ٢) برادر بزرگتر ٣) کلمه احترام برای مردان

کاکا kaka کاکە ف برادر بزرگتر، کلمه احترام

کاکانن kakanin ١) وەتن «پرْ دلیٚ حەکاکە- زووان نەیٚریٚ بکاکە» ٢) دەمەخەنەیٚ منالْ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کەنین» ئۆشن ٣) خراشەیلْ بۆچْکْ ف ١) گفتن، سخن گفتن ٢) تبسم، لبخند، در دیگر گویشهای کردی «کەنین» گویند ٣) خراش کوچک

کاکْشان kakişan ریٚ کاوە ف کهکشان

کاکلّە kakiɫe ناوکْ بایم وگردەکان و... ف مغز خشک بار مانند گردو

کاکلّەمۆشان kakiɫemüşan خاکلّەمۆشان ف نگا **خاکلّەمۆشان**

کاکوتەلْ ka kwiteɫ کەیٚ کوتەلْ ف کاەحاصل از کوبیدن کوزر

کاکولْ kakuɫ ١) پرچگە ٢) پوپْ بالْندە ف ١) زلف، کاکل ٢) کاکل پرنده

کاکولّی kakuɫî ناوێگە ئەڕایٚ مامرْ کاکولْدار ف مرغ کاکلی

کاکە kake ١) کاگە ٢) کا ٣) ناوێگە کوڕانە ف ١) پدر ٢) برادر بزرگـتر ٣) نامی مردانه

کاکەڕەشی kake r̂eşî دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

کاکەشان kakeşan کاکْشان ف کهکشان

کاکەلی kakelî ١) ناوێگە کوڕانە، کاک عەلی ٢) بنووڕە کاکیلە «ل» ف ١) نامی مردانه، کاک علی ٢) نگا **کاکیلە**

کاکەمرایٚ kake miraê ١) ناوێگە کوڕانە ٢) دیەکە ێگە لە مایەشت ف ١) نامی مردانه ٢) روستایی در مادیدشت

کاکەمە kakeme جووریٚ گولّە ف گل ماهور

کاکەوەن kakewen مەلْوەنێگەلە کرماشان کْ لەکی قسیە کەن ف منـطقەای در کرماشان که به لکی سخن می‌گویند

کاکەوەنچر kakewen çir̂ ئیشالاچر ف یکی از مقامات مور لکی

کاکەیی kakeyî یارسان، تایٚفە، ئالْ حەق ف اهل حق

کاکی kakî یەکی لە جیگرەیلْ یارسان ف جانشین «باوه» در آیین یارسان

کاکیلە kakîle کاکەلی، دیٚان کەلّێنەیٚ بنین، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کاکیلکە، شەویلاکە، شەوی لکە، شەویلە، شەویلاک» ئۆشن ف دندان آسیاب، در دیگرگویشهای کوردی «کاکیلکە، شەویلاکە، شەویلکە، شەویلە، شەویلاک» گویند

کاگلْ ka giɫ خەرگ و کەیٚ ئرایٚ بانئەنوود ف کاهگل

کالْ kaɫ ١) نەڕەس ٢) بنچینەیٚ کردارْ کالّین، لە سەکزی « کەل» وە کشت و کالْ ئۆشن ٣) بیم زەرد، کەم رەنگ ٤) ئەزرەق چەو ٥) قاوەیی تۆزکالْ ٦) زێزْ توورِ ٧) سییە «ل» ف ١) نارس، کال ٢) ریشه فعل کاشتن، در سکزی «کَل» به مزرعه گویند ٣) کم رنگ ٤) چشمان روشن و متمایل به آبی ٥) رنگ قهوه‌ای روشن ٦) رقیق ٧) سیاه

کالّا بۆن kaɫa bün ١) کالّەو بۆن ٢) کەم رەنگ بۆن ٣) زێزْ خەسەو بۆن ف ١) رنگ باختن ٢) کمرنگ شدن٣) رقیق شدن

کالات kalat کاورِ و مییە «ل» ف گوسفند، گوسفندان

کالاک kalak ١) ناوێگە ئەڕایٚ سەگ ٢) مردالْ، کەلاک ف ١) نامی برای سگ ٢) مردار، حیوان مرده

کالاّ کردن kaĺa kirdin کالّەو کردن [ف] رقیق کردن

کالان kalan غلاف شەمشێر [ف] نیام شمشیر

کالانه kalane بەلەکان، بنووڕە بلّکان [ف] نگا **بلّکان**

کالّ بۆن kaĺ bün بنووڕە کالّەو بۆن [ف] نگا **کالاّ بۆن**

کالّ بوونەوه kaĺ bûnewe بنووڕە «کالاّبۆن» [ف] نگا **کالاّ بۆن**

کالّک kaĺik کالّگ، لە گیلەکی (kaĺigکالّگ) ئۆشن [ف] خربزه دیمی، در گیلکی (kaĺig کالّگ) گویند

کالّ کرچ kaĺi kirç کالّ وکرچ [ف] بسیار کال ونارس

کالّ کردن kaĺ kirdin کالّەو کردن [ف] رقیق کردن

کالّکەماران kaĺike maran کالّگەماران [ف] گیاهی هرزه، هندوانه ابوجهل

کالّگ kaĺig کالّک [ف] نوعی خربزه دیمی

کالّگەماران kaĺige maran کالّکەماران [ف] هندوانه ابو جهل

کالّم kaĺim کارم، ئەکالّم [ف] می‌کارم

کالّمەکالّ kaĺme kaĺ زەق ئالّشت، زێڕْ جاڕ وەجاڕ [ف] زمینی که یکسال کاشته شود و یکسال بایر بماند، زمین آیش

کالّ وکرچ kaĺ û kirç کرچْ کالّ [ف] کال ونارس

کالّهۆل kaĺhül بنووڕە کەلّهۆل [ف] نگا **کەلّهۆل**

کالّه kaĺe ۱) یەیَ کەم کشت وکالّ«یەیَ کالّه زڕات– پشانمه ولّات» ۲) پاشگره وه ماناێ کالّ «چەو کالّه » ۳) کەم ڕەنگه ٤) ئەسپْ سییه «ل» [ف] ۱) مقدار کمی بذر که برای زمین کم در نظر گرفته می‌شود ۲) پسوند کم رنگی ۳) رقیق است ٤) اسب سیاه‌رنگ

کالّەو بۆن kaĺew bün بنووڕە کالاّبۆن [ف] نگا **کالاّ بۆن**

کالّەو کردن kaĺew kirdin بنووڕە کالاّکردن [ف] نگا **کالاّ کردن**

کالّەین kaĺeyn بنووڕە هالّەکەو [ف] نگا **هالّەکەو**

کالّی kaĺî ۱) کاری ۲) ناڕەسی ۳) خامی ٤) ناوێگه کوڕانه و ژنانه [ف] ۱) او کاشت ۲) نارسیده ۳) خامی ٤) نامی مردانه و زنانه

کالّیا kaĺya کاریا [ف] کاشته شده

کالّیاس kaĺyas کاریاس [ف] کاشته شده است

کالّیاگ kaĺyag کالّیایَ [ف] کاشته شده

کالّیان kaĺyan ۱) کاریان ۲) دیەکەێگه له بێلّەوار [ف] ۱) کاشته شدن ۲) روستایی در بیله‌وار

کالّیایَ kaĺyaê کالّیاگ [ف] کاشته شده

کالیته kalîte ۱) نەخوەشییگه «گ» ۲) نووڕێگه «گ» [ف] ۱) بیماریی است ۲) نفرینی است

کالّین kaĺîn کارین [ف] کاشتن

کام kam ۱) کامین، له ئەوستا (kam کام) نۆسریاس له بەنْ (mak yfûîzam کام یفوویزام) ۲) بێقەرار بۆن ۳) بنچینەیَ کردارْ کامیان ٤) ئاوات، ئارەزوو [ف] ۱) کدام، در اوستا (kam کام) نوشته شده در بند (kam yfûîzam کام یفوئیزام) به معنی به کدام زمین روی آورم ۲) بیقرار شدن، نگا **کام کردن** ۳) ریشه فعل «کامیان» به معنی آرام گرفتن ۳) آرزو، کام دل

کامان kaman کامینیّان [ف] کدامشان

کامانه kamane کامیّانه [ف] کدام از آنها

کامران kamran ۱) بەختیّار ۲) ناوێگه کوڕانه [ف] ۱) کامروا، دنیا به‌کام ۲) نامی مردانه

کامڕەوا kamȓêwa کامەران [ف] کامروا، دنیا به‌کام

کام کردن kam kirdin کان کردن، لاناوله بێقەرار بۆن، بنچینەیَ هەلّگەردێده ئی کاره کْ ئەگەر وه چەن ئەسپ جۆیه و یونجه بێەید و تەنیا کەیَ بەیده ئەسپیَ ترەک، ئەوەیَ کْ چەوەڕیَ یونجه یا جۆیەس تۆشْ نەخوەشی «کام» بوودْن و هۆکاریَ کیسەیَ چرکینێگه له ئارووی ئەسپ و تەرەکێد ک فره بیَ قەراریَ کەێد [ف] اصطلاحاً به معنی بیقرار شدن برای موضوعی است و اصل واژه به حالت اسب است بدین معنی که اگر به چند اسب که در آغل هستند جو یا یونجه داده شود و به یکی کاه خالی داده شود آنکه منتظریونجه یاجو است دچار «کام»می‌شود و علت آن کیسه‌ای چرکی است که در سقف دهان اسب است که ترکیده می‌شود وفوق‌العاده دردناک است و حیوان بسیار بیقراری می‌کند و بایستی با شیئی نوک تیز کیسه را کاملاً پاره کرد و کف موجود دهان حیوان را پاک کرد

کام کەس kam kes کی [ف] کدام شخص

کاملّەژن kamiĺe jin سارا ژن [ف] زن یائسه میان سال و فهمیده

کامـْن kamin هانه کوو؟ [ف] کدامند، کجایند

کامه kame ۱) وشەیَ پرسیار ۲) تا بۆنم «کامه بۆنمەیَ» [ف] ۱) کلمه پرسش، کدام است ۲) کجاست، کو

کامەران kameran بنووڕە کامران ف نگا **کامران**

کامەسان kamesan کامەسێان ف کدامند تا آنها را ببینم

کامەسە kamese کامەسەێ ف کدام است، کجاست؟

کامەسەێ kameseŷ تا بۆنمەێ ف کدام است تا او را ببینم

کامەسێان kamesiêan کامەسان ف کدامند تا آنها را ببینم

کامی kamî ١) کامین ٢) سووکەناو کامران ٣) ستار گرد ف ١) کدامین ٢) مخفف کامران ٣) آرام شد

کامێ kamê ١) کام لەوانە ٢) ستار گرێد ف ١) کدامشان ٢) آرام می‌گیرد

کامیا kamya ستار گرت ف آرام شد

کامیار kamyar ١) بەختەوەر ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) کامیار، کامروا ٢) نامی مردانه

کامیان kamyan ستار گرتن، سرەویان ف آرام شدن، پذیرفتن

کامێان kamiêan کام لەوانە ف کدامشان، کدام از آنها

کامێران kamêran شارْ کامیاران، لە وشەێ «کارامای» وە مانای ئوومەت وەرگێڕ بۆیە ف شهر کامیاران، از واژه‌ی «کارامای» به معنای امت اقتباس شده همچنین شهر کرماشان از «کارامایشەن» بمعنی جایی که کارامای در آنجا زندگی می‌کند مشتق شده

کامیرە kamîre دیەکەێگە لە قڵاشاین، لە وشەێ کارامای وەرگێڕ بۆیە ف روستایی در قلعه‌شاهین، از واژه‌ی کارامای مشتق شده

کامین kamîn ١) ستار گرتن ٢) کامان ف ١) آرام شدن، راضـی شدن ٢) کدامین

کامینە kamîne کامێان ف کدام از آنها؟

کامینێان kamîniêan کامێان ف کدامشان؟

کان kan ١) بنووڕە کام کردن ٢) لا و دەس «ئی کان، ئەو کان» ٣) شوونْ کوچگْ قیمەتی، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کاراک، کارە، کانگا، کانگە، جان» ئۆشن ٤) کەن ٥) بەرزایی «سەرکان» ٦) سەر چەوە «کانیاو» ف ١) نگا **کام کردن** ٢) طرفین ٣) معدن، در دیگر گویشهای کردی «کاراک، کاره، کانگا، کانگه، جان» گویند ٤) توده گل یا خاک ٥) بلندی ٦) سرچشمه

کانج kanc کان، کەن ف تپه مانند

کانج کانج kanc kanc کان کان ف تپه تپه مانند، تپه ماهور

کاندڕ kandir̂ کەندڕ ف کنداب

کاندڕەکی kandir̂ekî لاناوە لە زەنْبەلەق دان ف کنایه از کوشش بسیار کردن

کان کردن kan kirdin بنووڕە کام کردن ف نگا **کام کردن**

کانْگ kanig چمکْ چەو وەرەو لۆت ف گوشه سمت بینی چشم

کانْ مەکان kani mekan ١) ئەنگەمە ٢) زاوەڕێ بۆن ف ١) درد سر ٢) زابراه شدن

کانەدڕەکی kanedir̂ekî ماڵەکین سازینْ مناڵەیل لە ڕۆ کان ف خانه‌های کوچکی که بچه‌ها در دل تپه‌های خاکی می‌سازند

کانەکان kanekan کام کردن ف نگا **کام کردن**

کانەکانە kanekane لفێ لفێ کردن لە هەێنْ کوو کردنْ خارچگْ «لفێلفێ هەڵکفێ» یا «کانە کانە لفێ بخە ئی بانە» کْ وە ماناێ کانْ خارچگْە ف اصطـلاحی در هنگام گردآوری قارچ و «کانەکانە» به معنی یافتن کان یا معدن قارچها است

کانی kanî کیەنی، تیەنی ف چشمه

کانیاو kanyaw ئاو کیەنی ف آب چشمه

کانی‌باخ kanî bax دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

کانی‌پاشا hanî paşa دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

کانی‌پەمگْ kanî pemig دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

کانی‌خەێدان kanî xeŷdan دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

کانی‌خەێران kanî xeŷran دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

کانی‌زریسک kanî zirîsk دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

کانی‌ڕێزە kanî r̂îze دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

کانی‌شەریف kanî şerîf دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

کانی‌شیرینه kanî şîrîne دیەکەیگە لە سەرپیەڵ [ف] نام روستایی در سرپُـل‌ذهاب

کانی‌عەزیز kanî èzîz دیەکەیگە لە سەرپیەڵ [ف] روستایی در سر پُـل‌ذهاب

کانی کچگینە kanî kiçgîne دیەکەیگە لە روانسر [ف] روستایی در روانسر

کانی‌کەو kanî kew ١) دیەکەیگە لە سۆنقۆر ٢) دیەکەیگە لە کەنۆلە ٣) دیەکەیگە لە بێڵەوار [ف] ١) روستایی در سنقر ٢) روستایی در کندوله ٣) روستا یی در بیله‌وار

کانی گوڵ kanî guĺ دیەکەیگە لە جووانرۆ [ف] روستایی در جوانرود

کانی گەوهەر kanî gewher دیەکەیگە لە جووانرۆ [ف] روستایی در جوانرود

کانی گیەڵان kanî gyeĺan دیەکەیگە لە سۆنقۆر [ف] روستایی در سنقر

کانی ناسر kanî nasir کیەنێگە لە کرْن [ف] چشمه‌ای در کرندغرب

کاو kaw ١) فاقْ کۆیە، لەلاتین (cave) وە ئشکەفت ئۆشن ٢) سەرکڵاو کۆیە [ف] ١) شکاف صخره یا دره، در لاتین (cave) به غار گویند ٢) قله کوه

کاوان kawan ١) کۆیە، کوێ ٢) سەرکڵاوان «رەنگ رەنگ مەگرەوسێ هەر سوو لە کاوان– وێنەێ عەرووسێگ داۆدن لە باوان» ٣) سەرهەڵدان، لە ناو کاوە وەرگێرِ بۆیە ٤) نازناو هۆنەرمەندْ کورد مەسعوودْ عەزیزیە [ف] ١) کوهساران ٢) ستیغ کوه ٣) شورش، از نام کاوه بر گرفته شده ٤) تخلص هنرمند کرد مسعود عزیزی است

کاوڕ kawr̂ کاوڕ، لە سەکزی «کاوڕ» ئۆشن [ف] برّه، در سکزی نیز «کاور» گویند

کاوِڕ kawir̂ کاوڕ [ف] برّه

کاوڕ بەنی kawir̂ benî بەنی، پەرواری [ف] گوسفند پرواری، کنایه از چاق

کاوڕەزا kawr̂e za ١) وەرکێگ کْ لە پایز پێابوو ٢) میێەێ یەێ ساڵەێگ کْ بزاێد [ف] ١) برّه‌ای که پاییز متولد شده باشد ٢) گوسفندی که یکسال پس از تولد خود زایمان کند

کاوڕەنێر kawr̂e nêr شەک، وەرەن [ف] گوسفند نر، شاک

کاوْس kawis ناوێگە کوڕانە [ف] نامی مردانه

کاوش kaüş قاۆشت [ف] نشخوار

کاوشت kaüşt قاۆشت [ف] نشخوار

کاوش کردن kaüş kirdin قاۆش کردن [ف] نشخوار کردن

کاوڵ kawiĺ بەرِیقە، سووزْ سەرما «ل» [ف] سوز سرما، سرمای سخت

کاوِل kawil ١) وێران، خاپوور، لە سەکزی «کول» ئۆشن ٢) نەخوەشی مامرەیل «ل» [ف] ١) ویران، در سکزی «کول» گویند ٢) بیماری ماکیان

کاوِل بۆن kawil bün خاپوور بۆن [ف] ویران شدن

کاوِل کردن kawil kirdin خاپوور کردن [ف] ویران کردن

کاولی kawlî کەولی، دەمەوەر [ف] کولی

کاوِلی kawilî خاپووری [ف] ویرانی

کاولی بازی kawlî bazî کەولیگەری، کەولی بازی [ف] کولیگری

کاولی ڕاو kawlî r̂aw شیتْ شات [ف] کولیگری

کاولی ڕەنگ kawlî r̂enĝ چۆ کاولی، بەێ تۆر [ف] بد ریخت ، مانند کولی

کاولی گەری kawlî gerî کەولی گەری، کەولی بازی [ف] کولیگری

کاوە kawe ١) ناوێگە کوڕانە ٢) کاوەێ ئاسنگر ٣) کاو [ف] ١) نامی مردانه ٢) کاوه آهنگر قهرمان افسانه ای ٣) دره، شکاف دو کوه

کاوەکاو kawe kaw لانە لان [ف] کنایه از بیقراری برای چیزی

کاویان kawyan ١) ئاڵاێ کاوەێ ئاسنگەر ٢) ناوێگە کوڕانە ٣) شۆڕشگێڕان [ف] ١) درفش کاویانی ٢) نامی مردانه ٣) شورشی، مبارز

کاویچ kawîç کاۆشت، قاۆشت [ف] نشخوار

کاوێژ kawêj قاوێشت [ف] نشخوار

کاوێژ کردن kawêj kirdin قاۆش‌کردن [ف] نشخوار کردن

کاوێشت kawêşt قاۆش [ف] نشخوار

کاهوو kahû سەوزێیگە خواردەمەنی [ف] کاهو

کاینات kayinat ١) شەورْ بەێن کردن ٢) پیەڵان رشانن [ف] ١) مشورت کردن ٢) توطئه کردن، دسیسه کردن

کاینات کردن kayinat kirdin بنووڕە کاینات [ف] نگا **کاینات**

کایه kaye ١) گەمە وگاڵە ٢) خافڵانن ف ١) بازی و سر گرمی ٢) با تردستی و شوخی فریفتن

کپ kip ١) کڕکپ ٢) سیۆەیْ بێ تەقوور ٣) بێدەنگ ٤) پتەپت کردن ٥) پڕەو کردن ف ١) کیپ، مسدود ٢) مکان آرام و بی گزند ٣) بی صدا ٤) من من کردن در گفتار و خاموش شدن ٥) پـُر کردن و محو کردن سوراخ و...

کپا بوَن kipa bün کپەو بوَن ف پـُر شدن، مسدود شدن

کپا کردن kipa kirdin کپەو کردن ف پـُر کردن، مسدود کردن

کپانن kipanin خامووش کردن، تمانن ف بی صدا کردن، خاموش کردن همهمه

کپ بوَن kip bün ١) پڕەو بوَن ٢) بێدەنگ بوَن ف ١) پـُر شدن، مسدود شدن ٢) بی صدا شدن

کپْ ڕپ kipi r̂ip کڕْ کپ ف کاملا بی صدا، بدون درز و شکاف

کپ کردن kip kirdin ١) بنووڕە کپانن ٢) بەساْن کونا و... ف ١) نگا **کپانن** ٢) مسدود کردن، پـُر کردن

کپنه kipine جی کپ ف جای کیپ و بی صدا

کپی kipî ١) بێدەنگ بوَ ٢) دامەزریا، ئارام گرت ف ١) بی صدا شد ٢) آرام شد

کپیا kipya بنووڕە کپی ف نگا **کپی**

کپیاس kipyas ١) بێدەنگ بوَیە ٢) سرەویاێە ف ١) بی صدا شده است ٢) آرام شده است

کپیاگ kipyag کپیایْ ف مسدود شده

کپیان kipyan ١) بێدەنگ بوَن ٢) ئارام گرتن ف ١) بی صدا شدن ٢) آرام شدن

کپیایْ kipyaê بنووڕە کپیاگ ف نگا **کپیاگ**

کت kit ١) دوَرانن «ل» ٢) وشەیْ وسانن میبە ف ١) دوخت، دوختن ٢) کلمه‌ای برای ایستادن گوسفند

کتاو kitaw دەستوَس، بنچینەیْ ئەرەوییە ف کتاب، عربی است

کتری kitirî جانیخانی، لە لاتین (kettle) ئوَشن ف کتری ، در لاتین (kettle) گویند

کتکه kitke ١) مفەێتەن ٢) گزیْ ف ١) سخن چین ٢) جارو

کتکه نەفتینە kitke neftîne بنووڕە کتکه ف نگا **کتکه**

کتگه kitge بنووڕە کتکه ف نگا **کتکه**

کتگه نەفتینە kitge neftîne بنووڕە کتکه ف نگا **کتکه**

کتن kitn کەتْکەلەمە، کەنانەت ف نگا **کەت وکەلەمە**

کته kite بنووڕە کت ف نگا **کت**

کتێش kitêş بێ فەڕ، ناقابڵ ف بدفر، ناقابل

کچانن kiçanin کزانن ف از دور بازی خارج کردن

کچی kiçî میمگ، خوەیشکْ باوگ «ل» ف عمه، خواهر پدر

کچیا kiçya کزیا ف سوخت، از دور بازی خارج شد

کچیاس kiçyas کزیاس ف از دور بازی خارج شده

کچیاگ kiçyag کچیایْ ف از دور بازی خارج شده

کچیان kiçyan کزیان ف از دور بازی خارج شدن

کچیایْ kiçyaê کزیایْ ف از دور بازی خارج شده

کچی زا kiçî za میمزا «ل» ف فرزند عمه

کخا kixa بنووڕە قوَخا «ل» ف نگا **قوَخا**

کڕ kir̂ ١) بێدەنگ «کڕْکپ» ٢) مامرە کڕ ٣) خەت ٤) پاشگرە وە ماناێ سڕین ٥) وە پەناێ «کڕْ داوود» ٦) بنچینەیْ کردارْ کڕانن ٧) خورانن ٨) کرە، کرە کڕ ف ١) خاموش، بی صدا ٢) مرغ کـُرچ ٣) خط ٤) پسوند زدودن ٥) در پناه ٦) ریشه فعل «کڕانن» ٧) خاراندن ٨) حالتی از راه رفتن

کرا kira ١) کراێە ٢) ئەنجام دریا ف ١) کرایه ٢) انجام شد

کراپا kira pa پامز ف مزد

کراس kiras کەرواس، شەق ف پیراهن

کراشک kir̂aşk کەڕاشک، کرێژ ف شورەی سر

کرا کردن kira kirdin کراێە کردن ف کرایه کردن

کرامال kira mal̂ کرایەیْ ماڵ ف کرایه خانه

کرانشین kira nişîn ژێر ماڵی کردن ف مستاجر

کڕانن kir̂anin ١) ئەنقەڵ کردن، کیشانن ٢) کڕکلاش ٣) سڕینەوە ف ١) کشیدن باری بر روی زمین ٢) خراشیدن ٣) زدودن

کڕاننەوه kir̂aninewe ١) سڕینەوە ٢) بنووڕە هەڕەشە خوەر کردن ف ١) پاکسازی کردن ٢) نامنـظم چرانیدن گله در مرتع و در حالی که هنوز گیاه کافی برای چرا دارد به مرتع دیگر بردن

کراوی kirawî کەرەوی، گیاێگە خواردەمەنی ف گیاهی خوشبو و خوراکی

کڕ بڕین kir̂ bir̂în ١) پەڵە دان ٢) لە حەد گوزەرانن ف ١)

بارش باران بگونه‌ای بگویند «پەڵە» داده ٢) پا را فراتر از حد معمول گذاشتن

کڕ بوون kir̂ bün ١) کڕ هەڵاتن ٢) بێدەنگ بوون ٣) لاناوە لە دیلْم [ف] ١) کُرچ شدن‌مرغ ٢) خاموش شدن ٣) کنایه از تنبل

کرپ kirp ١) هنگ، ئەو کرمە ک ها لە لوتْ مییە ٢) کرمێگە لە کرکْ مازێ ئاژەڵ [ف] ١) کرمی که در بینی گوسفندان است ٢) انگل حیواناتی که بیشتر در ستون فقرات جای دارد

کرپە kirpe ١) بێ کرچە دەرچین ٢) دەنگْ شکیانْ چشتْ نەرم [ف] ١) بی صدا گریختن ٢) صدای شکستن اجسام نرم

کرپەکرپ kirpe kirp کرچە کردن [ف] بی صدا فرار کردن

کرپە کردن kirpe kirdin کرچە کردن [ف] گریختن

کرت kirt ١) کرکْ پشت ٢) کرچ، شکیان ٣) کرچە ٤) گرنج، کانج [ف] ١) ستون فقرات ٢) صدای شکستن اجسام نرم ٣) کمترین صدا ٤) دندانه دندانه

کرتانن kirtanin ١) قرتانن ٢) وە قەیچی برین [ف] ١) با دندان بریدن ٢) با انبر یا قیچی بریدن

کرتْک kirtik ١) بنوورە کنرە کردن ٢) گیایْ هرێز [ف] ١) نگا **کنرەکردن** ٢) گیاهی است

کرت کرت kirt kirt کانج کانج [ف] دندانه دندانه

کڕْکسافەت kir̂i kisafet ئاتْ ئاشغاڵ [ف] آت آشغال

کرتْگ kirtig قومام، چەمەن، کرتک [ف] چمن، چمن کوتاه

کرتڵە kirtiɫe بنوورە تەکڵە [ف] نگا **تەکڵە**

کرتنەک kirtinek خرتنەک، لە لاتین (cartilage) ئۆشن [ف] غضروف، در لاتین (cartilage) گویند، نگا **خرتنەک**

کرتە kirte ١) وە بێدەنگ گیرسن ٢) کرت [ف] ١) بی صدا گریختن ٢) صدای شکستن اجسام نرم

کرتەکرت kirte kirt کرتەێ هەیتاهەیت [ف] صدا «کرتە»ی پیاپی

کرج kirc ١) کرژ، دەنگْ تن وتێژْ دێوڵ ٢) کز کردن ٣) مۆ فرِ [ف] ١) نواختن زیر و تند دهول ٢) کز کردن ٣) موی فرفری

کرجگە kircige قوژ کردن [ف] کز کردن

کرجلْنگ kircilinĝ کرزڵنگ، بنوورە قرژنگ «ل» [ف] نگا **قرژنگ**

کرچ kirç ١) کاڵ «کرچْ کاڵ» ٢) خۆمْ نیل «کرچْ کەو » ٣) کرت [ف] ١) کال، نارس ٢) کاملا کبود ٣) صدای شکستن اجسام نرم

کرچْک kirçik کۆزەڵە «ل» [ف] ترتیزک آبی

کرچْکاڵ kirçi kaɫ نەڕەس، کاڵ [ف] نارس، کال

کرچْکەو kirçi kew خۆمْ نیل، کەوا بوون [ف] کبود شدن

کرچە kirçe ١) دەنگْ گیرە ٢) کرتە [ف] ١) بی صدا گریستن ٢) صدای شکستن اجسام سخت

کرچە کردن kirçe kirdin دەرزەنین [ف] بی صدا گریختن

کرد kird ١) سەرهات «نەکەیدەێ کردەگەێ...» ٢) گای ٣) ئەنجام دا ٤) دەسکرد [ف] ١) رویداد ٢) کرد، جماع کرد ٣) انجام داد ٤) صنع، ساخت

کردا kirda ١) سا کرد ٢) واز کرد [ف] ١) آسمان صاف شد ٢) باز کرد

کردار kirdar ١) رمڵ، شێوە ٢) کار و کردار ٣) فعل « کردارت خەێر نەو» [ف] ١) روش ٢) عمل ٣) فعل

کردان kirdan ١) ئەوانە گای ٢) ئەنجامێان دا [ف] ١) آنها را گایید ٢) آنها را انجام داد

کردانا kirdana وازێان کرد [ف] آنها را باز کرد

کردانەو kirdanew کردانا، وازێان کرد [ف] آنها را باز کرد

کڕْ داوْت kir̂i dawit واتە خودا نەکەێد [ف] خدا نکند که ... ، اصل واژه به معنی «خط محافظ داود» است

کڕْداوْت وەدەوردْ kir̂i dawit we dewrid داوْت چاودێرد بوو، داو مەبەست داوْ کەوسووار یا هەر ئەو دیاکۆە ک بنیات نەرْ ئمپراتووری مەدیاس [ف] داود نگهبان تو باد، از بلا دور باشی، داود یا «داو کەو سووار» منظور دیاکو بنیانگذار حکومت مدیا است

کردگار kirdigar پەروەردگار [ف] پروردگار، خداوند

کردم kirdim ١) گرتم، هاتیم و...٢) گایم ٣) ئەنجام دام [ف] ١) گیرم که، فرض کردم ٢) گاییدم ٣) انجام دادم

کردما kirdima واز کردم [ف] باز کردم

کردمان kirdiman ١) ئەوانە کردم ٢) ئەنجامێان دام [ف] ١) آنها را گاییدم ٢) آنها را انجام دادم

کردمانا kirdimana کردمانەو [ف] آنها را باز کردم

کردمانەو kirdimanew کردمانا [ف] آنها را باز کردم

کردمە kirdime ١) گایمە ٢) ئەنجام دامە [ف] ١) کردەام ٢) انجام دادەام

کردمەسا kirdime sa کردمەسەو [ف] باز کردەام

کردمەسان kirdime san ١) گایمەسان ٢) ئەوانە ئەنجام

دامە ف ۱) آنها را کردەام ۲) آنها را انجام دادەام

کردمەسانا kirdime sana کردمەسانەو ف آنها را باز کردەام

کردمەسانەو kirdime sanew کردمەسانا ف آنها را باز کردەام

کردمەسەر kirdime ser فێر وە پێ کردم ف سراغ گرفتم

کردمەسەو kirdime sew کردمەسا ف باز کردەام

کردمەسەوەێ kirdime seweŷ ئەوە واز کردمە ف آنرا باز کردەام

کردمەسەێ kirdime seŷ ۱) گایمەسەێ ۲) ئەوە ئەنجام دامە ف ۱) آنرا کردەام ۲) آنرا انجام دادەام

کردمەسێا kirdime siêa کردمەسێەو ف آنرا باز کردەام

کردمەسێان kirdime siêan ۱) ئەوانە گایمە ۲) ئەنجامێان دامە ف ۱) آنها را کردەام ۲) آنها را انجام دادەام

کردمەسێانا kirdime siêana کردمەسێانەو ف آنها را باز کردەام

کردمەسێانەو kirdime siêanew کردمەسێانا ف باز کردەام

کردمەسێەو kirdime siŷew کردمەسێا ف آنرا باز کردەام

کردمە کارێ kirdime karê واگوزار کردمە ئەو کەسە ک کارامەس «ئەو خودا کردمە کارێ بمرید» ف خودا کند کە...

کردمەو kirdimew کردما ف باز کردم

کردمەوەێ kirdime weŷ ئەوە واز کردم ف آنرا باز کردم

کردمەێ kirdimeŷ ۱) ئەوە کردم ۲) ئەنجامێ دام ف ۱) آنرا کردم ۲) آنرا انجام دادم

کردمێا kirdimiêa کردمێەو ف آنرا باز کردم

کردمێان kirdimiêan ۱) ئەوانە گایم ۲) کردمان ف ۱) آنها را کردم ۲) آنها را انجام دادم

کردمێانا kirdimiêana کردمێانەو ف آنها را باز کردم

کردمێانەو kirdimiêanew کردمێانا ف آنها را باز کردم

کردمێەو kirdimiŷew کردمێا ف آنرا باز کردم

کردن kirdin ۱) بنچینەێ کردارْ کردن ۲) ئەوانە گاین ۳) ئەوانە ئەنجام دان ف ۱) کردن ۲) آنها گاییدند ۳) آنها انجام دادند

کردنا kirdina واز کردن ف باز کردند

کردنان kirdinan ۱) گاینان ۲) ئەنجامێان دان ف ۱) آنها را گاییدند ۲) آنها را انجام دادند

کردنانا kirdinana کردنانەو ف آنها را باز کردند

کردنانەو kirdinanew کردنانا ف آنها را باز کردند

کردنە kirdine ۱) گاینە ۲) ئەنجام دانە ف ۱) کردەاند ۲) انجام دادەاند

کردنەسا kirdine sa کردنەسەو ف باز کردەاند

کردنەسان kirdine san ۱) گاینەسان ۲) ئەنجامێان دانە ف ۱) آنها را کردەاند ۲) آنها را انجام دادەاند

کردنەسانا kirdine sana کردنەسانەو ف آنها را باز کردەاند

کردنەسانەو kirdine sanew کردنەسانا ف آنها را باز کردەاند

کردنەسەر kirdine ser فێر وە پێان کردن ف سراغ گرفتند

کردنەسەو kirdine sew کردنەسا ف باز کردەاند

کردنەسەوەێ kirdine seweŷ ئەوە واز کردنە ف آنرا باز کردەاند

کردنەسەێ kirdineseŷ ۱) گاینەسەێ ۲) ئەنجامێ دانە ۳) آنرا کردەاند ۲) آنرا انجام دادەاند

کردنەسێا kirdine siêa کردنەسێەو ف آنرا باز کردەاند

کردنەسێان kirdine siêan ۱) ئەوانە گاینە ۲) کردنەسان ف ۱) آنها را کردەاند ۲) آنها را انجام دادە اند

کردنەسێانا kirdine siêana کردنەسێانەو ف آنها را باز کردەاند

کردنەسێانەو kirdine siêanew کردنەسێانا، وازێان کردنە ف آنها را باز کردەاند

کردنەسێەو kirdine siŷew کردنەسێا ف آنرا باز کردەاند

کردنەو kirdinew کردنا ف باز کردند

کردنەوەێ kirdineweŷ ئەوە واز کردن ف آنرا باز کردند

کردنەێ kirdineŷ ۱) گاینەێ ۲) ئەنجامێ دان ف ۱) آنرا کردند ۲) آنرا انجام دادند

کردنێا kirdiniêa کردنێەو ف آنرا باز کردند

کردنێان kirdiniêan ۱) گاینێان ۲) ئەنجامێان دان ف ۱) آنها را کردند ۲) آنها را انجام دادند

کردنێانا kirdinêana کردنێانەو ف آنها را باز کردند

کردنێیانەو kirdiniêa new کردنێیانا ف آنها را باز کردند
کردنێەو kirdiniŷew کردنێا ف آنرا باز کردند
کردۆ kirdü ۱) گاۆدْن ۲) ئەنجام داۆ ف ۱) گاییده بود ۲) انجام داده بود
کردۆا kirdüa واز کردۆ ف باز کرده بود
کردۆد kirdüd ۱) گاۆدن ۲) ئەنجام داۆد ف ۱) گاییده بود ۲) انجام داده بود
کردۆدا kirdüda واز کردۆ ف باز کرده بود
کردۆدان kirdüdan ۱) ئەوانە گاۆد ۲) ئەنجامێان داۆد ف ۱) آنها را کرده بود ۲) آنها را انجام داده بود
کردۆدانا kirdüdana کردۆدانەو ف آنها را باز کرده بود
کردۆدانەو kirdüdanew کردۆدانا ف آنها را باز کرده بود
کردۆدن kirdüdin بنووڕە کردۆد ف نگا **کردۆد** و ترکیبا تش
کردۆدەو kirdüdew کردۆدا ف باز کرده بود
کردۆدەوەێ kirdüdeweŷ ئەوە واز کردۆ ف آنرا باز کرده بود
کردۆدەێ kirdüdeŷ ئەوە گاۆدن ف اورا گاییده بود
کردۆدێا kirdüdiêa کردۆدەو ف آنرا باز کرده بود
کردۆدێان kirdüdiêan ۱) گاۆدێان ۲) ئەنجامێان داۆد ف ۱) آنها را گاییده بود ۲) آنهارا انجام داده بود
کردۆدێانا kirdüdiêana کردۆدانا ف آنها را باز کرده بود
کردۆدێانەو kirdüdiêanew کردۆدێانا ف آنها را باز کرده بود
کردۆدێەو kirdüdiŷew کردۆدێا ف آنرا باز کرده بود
کرد و کووش kird û kûş تەقەلا ف جهد، کوشش
کردۆم kirdüm ۱) گاۆم ۲) ئەنجام داۆم ف ۱) کرده بودم ۲) انجام داده بودم
کردۆما kirdüma کردۆمەو ف باز کرده بودم
کردۆمان kirdüman ۱) ئەوانە کردۆم ۲) ئەنجامێان داۆم ف ۱) آنها را کرده بودم ۲) آنها را انجام داده بودم
کردۆمانا kirdümana کردۆمێانا ف آنها را باز کرده بودم
کردۆمانەو kirdümanew کردۆمانا ف آنها را باز کرده بودم
کردۆمن kirdümin ۱) ئیمە کردۆمن ۲) ئەنجام داۆمن ف ۱) کرده بودیم ۲) انجام داده بودیم

کردۆمنا kirdümina واز کردۆمن ف باز کرده بودیم
کردۆمنان kirdüminan ۱) ئەوانە کردۆمن ۲) ئەوانە ئەنجام داۆمن ف ۱) آنها را کرده بودیم ۲) آنها را انجام داده بودیم
کردۆمنانا kirdüminana وازێان کردۆمن ف آنها را باز کرده بودیم
کردۆمنانەو kirdüminanew کردۆمنانا ف آنها را باز کرده بودیم
کردۆمنێا kirdüminiêa ئەوە کردۆمنێەو ف آنرا باز کرده بودیم
کردۆمنێان kirdüminiêan ۱) ئەوانە کردۆمن ۲) ئەوانە ئەنجامێان داۆمن ف ۱) آنها را کرده بودیم ۲) آنها را انجام داده بودیم
کردۆمنێانا kirdüminiêana کردۆمنێانەو ف آنها را باز کرده بودیم
کردۆمنێانەو kirdüminiêanew کردۆمنێانا ف آنها را باز کرده بودیم
کردۆمنێەو kirdüminiŷew کردۆمنێا ف آنرا باز کرده بودیم
کردۆمەو kirdümew کردۆما ف آنرا باز کرده بودم
کردۆمەوەێ kirdümeweŷ ئەوە واز کردۆم ف آنرا باز کرده بودم
کردۆمەێ kirdümeŷ ۱) گاۆمەێ ۲) ئەنجامێ داۆم ف ۱) آنرا کرده بودم ۲) آنرا انجام داده بودم
کردۆمێا kirdümiêa کردۆمێەو ف آنرا باز کردەبودم
کردۆمێان kirdümiêan ۱) ئەوانە کردۆم ۲) ئەوانە ئەنجام داۆم ف ۱) آنها را کرده بودم ۲) آنها را انجام داده بودم
کردۆمێانا kirdümiêana کردۆمێانەو ف آنها را باز کرده بودم
کردۆمێانەو kirdümiêanew کردۆمێانا ف آنها را باز کرده بودم
کردۆمێەو kirdümiŷew کردۆمێا ف آنرا باز کرده بودم
کردۆن kirdün ۱) گاۆن ۲) ئەنجام داۆن ف ۱) کرده بودند ۲) انجام داده بودند
کردۆنا kirdüna واز کردۆن ف باز کرده بودند
کردۆنان kirdünan ۱) ئەوانە کردۆن ۲) ئەنجامێان داۆن

١) آنها را کرده بودند ٢) آنها را انجام داده بودند

کردۆنانا kirdünana کردۆنانەو آنها را باز کرده بودند

کردۆنانەو kirdünanew کردۆنانا آنها را بازکرده بودند

کردۆنەو kirdünew کردۆنا باز کرده بودند

کردۆنەوەێ kirdüneweŷ ئەوە واز کردۆن آنرا باز کرده بودند

کردۆنەێ kirdüneŷ ١) کردۆنەێ ٢) ئەنجامێ داۆن ١) آنرا کرده بودند ٢) آنرا انجام داده بودند

کردۆنێا kirdüniêa کردۆنێەو آنرا باز کردەبودند

کردۆنێان kirdüniêan ١) ئەوانە کردۆن ٢) ئەوانە ئەنجام داۆن ١) آنها را کرده بودند ٢) آنها را انجام داده بودند

کردۆنێانا kirdüniêana کردۆنێانەو آنها را باز کرده بودند

کردۆنێانەو kirdüniêanew کردۆنێانا آنها را باز کرده بودند

کردۆنێەو kirdüniŷew کردۆنێا آنرا باز کرده بودند

کردە kirde کردار عمل، کار

کردەو kirdew واز کرد بازکرد، گشود

کردەوە kirdewe ١) کردار ٢) واز کرد ١) عمل، کردار ٢) گشود، باز کرد

کردەوەێ kirdeweŷ ١) کردارْ ئەۆ ٢) وازێ کرد ١) عمل او، کردار او ٢) آنرا باز کرد

کردەێ kirdeŷ ١) گایەێ ٢) ئەنجامێ دا ١) او را کرد ٢) آنرا انجام داد

کردیا kirdya ١) کردیدەو ٢) ئەنجام دیاد ١) باز کردی؟ ٢) انجام می‌داد

کردێا kirdiêa کردێەو، وازێ کرد آنرا باز کرد

کردیان kirdyan ١) ئەوانە کردی؟ ٢) ئەنجامێان داید؟ ١) آنها را کردی؟ ٢) آنها را انجام دادی

کردێان kirdiêan ١) گایان ٢) ئەنجامێان دا ١) آنها را کرد ٢) آنها را انجام داد

کردێانا kirdiêana کردێانەو آنهارا باز کرد

کردیانا kirdyana کردیدانا آنها را باز کردی

کردێانەو kirdiêanew کردێانا آنها را باز کرد

کردیانەو kirdyanew کردیدانەو باز کردی؟

کردید kirdîd ١) گایدن ٢) کردیدن ١) کردی ٢) انجام دادی

کردیدا kirdîda کردیا باز کردی

کردیدان kirdîdan ١) ئەوانە کردی ٢) ئەنجامێان داید ١) آنها را کردی ٢) آنها را انجام دادی

کردیدانا kirdîdana کردیدانەو آنها را باز کردی

کردیدانەو kirdîdanew کردیدانا آنهارا باز کردی

کردیدن kirdîdin کردید نگا **کردید** و ترکیباتش

کردیدە kirdîde ١) گایدە ٢) کردیە ١) کردەای ٢) انجام دادەای

کردیدەسا kirdîde sa کردیەسا باز کردەای

کردیدەسان kirdîde san ١) گایدەسان ٢) کردیەسان ١) آنها را کردەای ٢) آنها را انجام دادەای

کردیدەسانا kirdîde sana کردیەسانا آنهارا بازکردەای

کردیدەسانەو kirdîde sanew کردیەسانا آنها را باز کردەای

کردیدەسەر kirdîde ser فێر وە پێکردی سراغ گرفتی

کردیدەسەو kirdîdesew کردیەسەو باز کردەای

کردیدەسەوەێ kirdîde seweŷ کردیەسەوەێ آنرا باز کردەای

کردیدەسەێ kirdîde seŷ ١) گایدەسەێ ٢) کردیەسەێ ١) آن را کردەای ٢) آنرا انجام دادەای

کردیدەسێا kirdîde siêa کردیەسێا آنرا باز کردەای

کردیدەسێان kirdîde siêan ١) گایدەسێان ٢) کردیەسێان ١) آنها را کردەای ٢) آنها را انجام دادەای

کردیدەسێانا kirdîde siêana کردیەسێانا آنها را باز کردەای

کردیدەسێانەو kirdîde siêanew کردیەسێانەو آنها را باز کردەای

کردیدەسێەو kirdîde siŷew کردیەسێەو آنرا باز کردەای

کردیدەو kirdîdew کردیەو باز کردی؟

کردیدەوەێ kirdîdeweŷ کردیەوەێ آنرا باز کردی؟

کردیدەێ kirdîdeŷ ١) گایدنەێ ٢) کردیەێ ١) آنرا کردی ٢) آنرا انجام دادی

کردیدێا kirdîdiêa کردیدێەو آنرا باز کردی

کردیدێان kirdîdiêan ١) گایدێان ٢) کردیان ١) آنها را

کردی ۲) آنها را انجام دادی

کردیدێانا kirdîdiêana کردیانا ف آنها را باز کردی

کردیدێانەو kirdîdiêanew کردیانەو ف آنها را باز کردی

کردیدێەو kirdîdiŷew کردیەو ف آنرا باز کردی

کردیم kirdîm ۱) کردیمن ۲) ئەنجام دایمن ۳) فەرز کردیمن ف ۱) کردیم ۲) انجام دادیم ۳) فرض کردیم که...

کردیما kirdîma کردیمنا ف باز کردیم

کردیمان kirdîman ۱) گایمنان ۲) کردیمنان ف ۱) آنها را کردیم ۲) آنها را انجام دادیم

کردیمانا kirdîmana کردیمنانا ف آنها را باز کردیم

کردیمانەو kirdîmanew کردیمنانەو ف آنها را باز کردیم

کردیمن kirdîmin بنووڕە کردیم ف نگا **کردیم** و ترکیباتش

کردیمە kirdîme ۱) گایمنە ۲) کردیمنە ف ۱) کردەایم ۲) انجام دادەایم

کردیمەسا kirdîme sa کردیمنەسا ف باز کردەایم

کردیمەسان kirdîme san ۱) گایمنەسان ۲) کرد یمنەسان ف ۱) آنها را کردەایم ۲) آنهارا انجام دادەایم

کردیمەسانا kirdîme sana کردیمنەسانا ف آنها را باز کردەایم

کردیمەسانەو kirdîme sanew کردیمنەسانەو ف آنها را باز کردەایم

کردیمەسەر kirdîme ser چیمنەو سەرێ ف سراغ گرفتیم

کردیمەسەو kirdîme sew کردیمنەسەو ف باز کردەایم

کردیمەسەوەێ kirdîme seweŷ کردیمنەسەوەێ ف آنرا باز کردەایم

کردیمەسەێ kirdîme seŷ ۱) گایمنەسەێ ۲) کردیمنە سەێ ف ۱) آنرا کردەایم ۲) آنرا انجام دادەایم

کردیمەسێا kirdîme siêa کردیمنەسێا ف آنرا باز کرده ایم

کردیمەسێان kirdîme sêan ۱) گایمنەسێان ۲) کردیمنە سێان ف ۱) آنها را کردەایم ۲) آنها را انجام دادەایم

کردیمەسێانا kirdîme siêana کردیمنەسێانا ف آنها را باز کردەایم

کردیمەسێانەو kirdîme siêanew کردیمنەسێا نەو ف آنها را باز کردەایم

کردیمەسێەو kirdîme siŷew کردیمنەسێەو ف آنرا باز کردەایم

کردیمەو kirdîmew کردیما ف باز کردیم

کردیمەوەێ kirdîmeweŷ ئەوە واز کردیم ف آنرا باز کردیم

کردیمەێ kirdîmeŷ ۱) گایمەێ ۲) ئەنجامێ دایم ف ۱) آنرا کردیم ۲) آنرا انجام دادیم

کردیمێا kirdîmiêa کردیمێەو ف آنرا باز کردیم

کردیمێان kirdîmiêan ۱) کردیمنێان ۲) ئەوانە ئەنجام دایمن ف ۱) آنها را کردیم ۲) آنهارا انجام دادیم

کردیمێانا kirdîmiêana کردیمێانەو ف آنها را باز کردیم

کردیمێانەو kirdîmiêanew ئەوانە کردیمێانا ف آنها را باز کردیم

کردیمێەو kirdîmiŷew کردیمێا ف آنرا باز کردیم

کردین kirdîn ۱) گاین ۲) ئەنجام داین ف ۱) کردید ۲) انجام دادید

کردینا kirdîna کردینەو ف باز کردید

کردینان kirdînan ۱) ئەوانە کردین ۲) ئەنجام داین ف ۱) کردید ۲) انجام دادید

کردینانا kirdînana کردینانەو ف آنها را باز کردید

کردینانەو kirdînanew کردینانا ف باز کردید

کردینە kirdîne ۱) گاینە ۲) ئەنجام داینە ف ۱) کردەاید ۲) انجام دادەاید

کردینەسا kirdîne sa کردینەسەو ف باز کردەاید

کردینەسان kirdîne san ۱) گاینەسان ۲) ئەنجا مێان داینە ف ۱) آنها را کردەاید ۲) آنها را انجام داده اید

کردینەسانا kirdîne sana کردینەسانەو ف آنها را باز کردەاید

کردینەسانەو kirdîne sanew کردینەسانا ف آنها را باز کردەاید

کردینەسەر kirdîne ser فتراقێ کردین ف سراغ گرفتید

کردینەسەو kirdîne sew کردینەسا ف باز کرده اید

کردینەسەوەێ kirdîne seweŷ ئەوە کردینەسەو ف آنرا باز کردەاید

کردینەسەێ kirdîne seŷ ۱) گاینەسەێ ۲) ئەوانە ئەنجام داینە ف ۱) آنرا کردەاید ۲) آنرا انجامدادەاید

کردینەسێا kirdîne siêa کردینەسێەو ف آنرا باز کردەاید

کردینەسێان kirdîne siêan ١) کردینەسان ٢) ئەوانە ئەنجام داینە ف ١) آنها را کردەاید ٢) آنها را انجام دادەاید

کردینەسێانا kirdîne siêana کردینەسێانەو ف آنها را باز کردەاید

کردینەسێانەو kirdîne siêanew کردینەسێانا ف آنها را باز کردەاید

کردینەسێەو kirdîne siŷew کردینەسێا ف آنرا باز کرده اید

کردینەو kirdînew کردینا ف باز کردید

کردینەوەێ kirdîneweŷ ئەوە کردینەو ف آنرا باز کردید

کردینەێ kirdîneŷ ١) گاینەێ ٢) ئەنجامێ داین ف ١) آنرا کردید ٢) آنرا انجام دادید

کردینێا kirdîniêa کردینێەو ف آنرا باز کردید

کردینێان kirdîniêan ١) ئەوانە کردین ٢) ئەوانە ئەنجام داین ف ١) آنها را کردید ٢) آنها را انجام دادید

کردینێانا kirdîniêana کردینێانەو ف آنها را باز کردید

کردینێانەو kirdîniêanew کردینێانا ف آنها را باز کردید

کردینێەو kirdîniŷew کردینێا ف آنرا باز کردید

کردیە kirdye بنوورە کردیدە ف نگا **کردیدە**

کردێە kirdiŷe ١) گایە ٢) ئەنجام داێە ف ١) کردە است ٢) انجام دادە

کردیەسا kirdye sa کردیدەسا ف باز کردەای

کردێەسا kirdiŷe sa کردێەسەو ف باز کردەاست

کردیەسان kirdye san بنوورە کردیدەسان ف نگا **کردیدە سان**

کردێەسان kirdiŷe san ١) گایەسان ٢) ئەنجامێان داێە ف ١) آنها را کرده است ٢) آنها را انجام دادە

کردیەسانا kirdye sana بنوورە کردیدەسانا ف نگا **کردیدەسانا**

کردێەسانا kirdiŷe sana کردێەسانەو ف آنها را باز کرده است

کردیەسانەو kirdye sanew کردیدەسانەو ف آنها را باز کردەای

کردێەسانەو kirdiŷe sanew کردێەسانا ف آنها را باز کرده است

کردیەسەر kirdye ser وە فتراقێ بۆد ف بە فکر آن بودی، سراغ گرفتی

کردێەسەر kirdiŷe ser چیەو سەرێ ف سراغ آنرا گرفت

کردیەسەو kirdye sew کردیدەسەو ف باز کردەای

کردێەسەو kirdiŷe sew کردێەسا ف باز کردەاست

کردیەسەوەێ kirdye seweŷ کردیدەسەوەێ ف آنرا باز کردەای

کردێەسەوەێ kirdiŷe seweŷ ئەوە کردێەسەو ف آنرا باز کرده است

کردیەسەێ kirdye seŷ بنوورە کردیدەسەێ ف نگا **کردیدەسەێ**

کردێەسەێ kirdiŷe seŷ ١) گایەسەێ ٢) ئەنجامێ داێە ف ١) آن را کرده است ٢) آنرا انجام داده است

کردیەسێا kirdye siêa کردیدەسێا ف آنرا باز کردەای

کردێەسێا kirdiŷe siêa کردێەسێەو ف آنرا باز کرده است

کردیەسێان kirdye siêan بنوورە کردیدەسێان ف نگا **کردیدەسێان**

کردێەسێان kirdiŷe siêan ١) گایەسان ٢) ئەوانە ئەنجام داێە ف ١) آنها را کرده است ٢) آنها را انجام داده است

کردیەسێانا kirdye siêana کردیدەسێانا ف آنها را باز کردەای

کردێەسێانا kirdiŷe siêana کردێەسێانەو ف آنها را باز کرده است

کردیەسێانەو kirdye siêanew کردیەسێانا ف آنها را باز کردەای

کردێەسێانەو kirdiŷe siêanew کردێەسێانا ف آنها را باز کرده است

کردیەسێەو kirdye siŷew کردیەسێا ف آنرا باز کردەای

کردێەسێەو kirdiŷe siŷew کردێەسێا ف آنرا باز کرده است

کردێەو kirdiŷew کردێا ف آنرا باز کرد

کردیەو kirdyew کردیدەو ف باز کردی

کردیەوەێ kirdye weŷ ئەوە کردیدەو ف آنرا باز کردی

کردیەێ kirdyeŷ ١) ئەو کردی ٢) ئەنجامێ دای ف ١) آنرا کردی ٢) آنرا انجام دادی

کرزڵنگ kirziĺîĝ کرجلنگ، بنوورە قرژنگ «ل» ف نگا **قرژنگ**

کرژ kirj بنووڕه کرج [ف] نگا **کرج**

کرژا بوون kirja bün ۱) کز بوون ۲) زیژْ خاو بوون ۳) گرژ هەڵاتن [ف] ۱) چروک شدن، پژمردن ۲) زیاد تاب خوردن نخ ۳) نگران و خشمگین شدن

کرژا کردن kirja kirdin کرژ کردن، وه تن ژەنین [ف] به تندی نواختن

کرژ بوون kirj bün بنووڕه کرژا بوون [ف] نگا **کرژابوون**

کرژکردن kirj kirdin کرژا کردن [ف] به تندی نواختن

کرژه kirje قوژگه کردن [ف] کز کردن

کرژه کرژ kirje kirj وه نارەحەتیەو رێ کردن [ف] با حالت نگران و ناراحت راه رفتن

کرژ هەڵاتن kirj heĺatin گرژ هەڵاتن [ف] خشمگین شدن

کرژی kirjî کرژ [ف] به تندی نواختن

کرف kirf دارْ گەز ئاوی [ف] درخت گزی که در کنار آب می‌روید و کوبیده برگهایش برای رفع کوفتگی ماهیچه و ضرب دیدگی مناسب است

کرفیله kirfîle تووف، شیراز [ف] دوغ چکیده شده

کرک kirk کرتْ پشت [ف] ستون فقرات

کرکْ پشت kirki pişt کرکْ مازێ [ف] ستون فقرات

کڕْکاڕ kirî kar̂ کڕەکڕ [ف] صدای «کڕ»ی پیاپی

کڕْکپ kirî kip ۱) بێدەنگ ۲) پەسۆ بێ تەقووڕ ۳) بێ کونا [ف] ۱) بی صدا ، خاموش ۲) پستوی ساکت ۳) بدون سوراخ

کڕْکپ بوون kirî kip bün بێدەنگ بوون [ف] بی صدا شدن

کڕْکپ کردن kirî kip kirdin ۱) بێدەنگ کردن ۲) پڕەو کردنْ کونا [ف] ۱) بی صدای کردن، ساکت کردن ۲) بستن سوراخ و ...

کڕکڕاکه kir̂ kir̂ake ۱) خرتنەک ۲) وەرێشک ۳) گلگەێ گووش [ف] ۱) غضروف، نگا **خرتنەک** ۲) سرخنای ۳) غضروف بناگوش

کڕکڕه kir̂ kir̂e ۱) بنکڕ«ل» ۲) کڕکڕەمزێ [ف] ۱) ته دیگ ۲) هوای مه‌آلود و بارانی

کڕکڕەمزێ kir̂kir̂e mizê تەمتەمەلۆلان [ف] هوای بسیار مه آلود و بارانی

کڕکلاش kir̂kiĺaş ۱) تۆچەتۆچ ۲) کڕانن ۳) ساوینْ و رازانن چوو [ف] ۱) نگا **تۆچەتۆچ** ۲) خاراندن ۳) پردازش و پرداخت کردن چوب

کڕ کەفتن kir̂ keftin ۱) مامرێگ کْ کڕ بۆیه ۲) لاناوه له له بنْ ماڵ خەفتن و دیلْمی [ف] ۱) کُرچ شدن مرغ ۲) کنایه از خوابیدن در خانه و تن پروری

کرکْ مازێ kirki mazê کرکْ پشت [ف] ستون فقرات

کڕگه زەمینی kir̂ge zemînî بنووڕه کڕگەی [ف] نگا **کڕگەی**

کڕگەی kir̂gey هەرچشتێ کْ وه زەوّوا بخەیدەێ [ف] ضربه زمینی بگونه‌ای که با زمین تماس داشته باشد

کڕڵه kir̂ĺe کەڕ ولاڵ «خوەێ داسه کڕڵه» [ف] صم و بکم، کر ولال

کرم kirm ۱) دەنگْ خرمْخام ۲) جانەوەر [ف] ۱) صدای خاییدن ۲) انگل، کرم

کرماجان kirmacan دیەکەێگه له کەنگەوەر [ف] روستایی در کنگاور

کرماشان kirmaşan شارێگه له باشوورْ کوردسان [ف] شهر کهن و کردنشین کرمانشاه

کرمانج kirmanc بەشێگ له کوردەیل کْ له باکوور ژیەن [ف] بخش بزرگ کُردان که در ترکیه کنونی سکونت دارند

کرم تاتاڵی kirm tataĺî تۆتگەشووانه «ل» [ف] کرمی کرکدار که در اوایل بهار در سبزه‌زارها پدیدار می‌شود

کرم تێدان kirm tê dan کرموو بوون [ف] کرم زدگی

کرمخواردێ kirm xwardê گەزیاێ [ف] کرم خورده

کرمـْژن kirmijin ۱) کرم خواردێ ۲) نەخوەشی سەگ [ف] ۱) کرم خورده ۲) بیماری سگها

کرمژنه kirmijine بنووڕه کرمـْژن [ف] نگا **کرمـْژن**

کرمْکام kirmikam ۱) بنووڕه خرتنەک «گ» ۲) دەنگْ خرمْخام [ف] ۱) نگا **خرتنەک** ۲) صدای خاییدن

کرمکوژه kirm kwije گیاێگه دەرمانی ئڕاێ نابووت کردنْ کرم [ف] گیاهی سمی برای نابود کردن کرمهای طویله وکرمهای موجود در پشم گوسفندان

کرمـْن kirmin کرموو [ف] کرم زده

کرموُ kirmû کرمـْن [ف] کرم زده

کڕموُچ kir̂mûç مووچ کیشان وه دەورْ چشتێگ ئڕاێ چەوبەد [ف] خطـی بدور چیزی کشیدن و موچ کشیدن به دور آن به منـظور دفع چشم زخم

کرموُکه kirmûke کرمْ بۆچگ [ف] کرم کوچک

کرمەکرم kirme kirm دەنگْ خرمەخرم ف صدای خاییدن

کرمەکی kirmekî وەرەلا ف لاابالی

کرمیت kirmît شەقارتە ف کبریت

کرْن kirin ١) شارێگە لە کرماشان، لە بەندْ نووزدەیٚ زامیاد یەشت تۆسیاس ئەژدیهاک لە کەویریەنتە ئراێ وایو یا خوداێ وا هامە هاوردێە «کەویریەنتە» هەر ئەو «کرْن»ـە لە بوندْهوشن بەشْ دوانزە و بەندْ بیس و نوو و سی و شەش ئەسپروچ و لە شانامە ئەسپروز تۆسریاس، (ئەسپەری) نازناوێگە لە گووران و قەڵخانی ک لە ئەسپرز وەرگێر بۆیە ٢) سازەندە، لە کرمانجی «چێ کرْن و ئافراندن» هەر وەێ ماناسە ف ١) یکی از شهرهای کرماشان، در بند نوزده زامیادیشت چنین نوشته شده «اژدیهاک در کویر ینته برای وایو «خدای باد» فدیه آورده «کویرینته» همان کرند کنونی است و در بندهشن فصل دوازده بندهای بیست و نه و سی و شش «اسپروچ» و در شاهنامه«اسپروز» نوشته‌شده «اسپَری» نام فامیلی معتبری در کرند و قلخانی است که گویا از اسپروز مشتق شده ٢) سازنده، صنعتگر

کرناس kir̂nas کوورنان، قورتنگ ف خسیس

کرنْک kir̂nik بنوورە کرنەک «گ» ف نگا **کرنەک**

کرنەک kir̂nek جووریٚ گنەس لە خوری کاوڕ و مییە ژییەێد ف حشره‌ای شبیه گنه که در پشم زیر شکم گوسفندان زندگی می‌کند

کرواس kirwas کراس ف پوشش، لباس

کروُر kirûr کوروور، سەد هزار ف کرور

کروُرە kirûre دڵگیر، تووریاێ ف رنجیده خاطر

کروُرە بۆن kirûre bün رەنجیان ف رنجیدن

کروُرە کردن kirûre kirdin رەنجانن ف رنجانیدن

کروُز kirûz کروزیان ف بوی سوختگی مو یااستخوان

کروُزانن kirûzanin کروزیان ف بوی سوزاندن مو یا استخوان

کروُزە kirûze کروزیان ف سوختن مو یا استخوان

کروُزیان kirûzyan کرووزە ف بوی سوختگی ناشی از مو یا استخوان

کروُژانن kirûjanin قورووژانن ف کروچیدن

کروُژتن kirûjtin قورروژان ف کروچیدن

کروُژیا kirûjya قورووژیا ف کروچیده

کروُژیاگ kirûjyag کرووژیاێ ف کروچیده شده

کروُژیان kirûjyan قورووژیان ف کروچیدن

کروُژیاێ kirûjyaê کرووژیاگ ف کروچیده شده

کروُژین kirûjîn قورووژین ف کروچیدن

کرۆکە kir̂ûke کرۆکەمانە ف بیماری حصبه

کرۆکەمانە kir̂û kemane کرۆکە ف بیماری حصبه

کروُکین kirûkîn کورووژانن ف کروچیدن

کرویت kirwît کرمیت ف کبریت

کرە kir̂e ١) مامرەگە کرە ٢) لاناوەلە نەداری «کرەێ کلاشێ تێد» ٣) قیرە ف ١) کُرچ شدن مرغ ٢) کنایه از نداری و پیسی ٢) صدای اصطحکاک دو جسم زبر

کرەکاڵ kir̂ekal̂ زەوْ بێ ئایشت «ل» ف زمینی که آیش نشود

کرەکر kir̂e kir̂ دەنگْ کرکر هەیتاهەیت ف صدای «کر»ی پیاپی

کرەمزێ kir̂emizê کرکرەمزێ ف هوای مه‌آلود

کرێ kirê کریەێد ف می‌شود، انجام می‌گیرد

کری kir̂î ١) کر بۆن ٢) سەن، خری ف ١) کُرچ شدن مرغ ٢) خرید

کریا kirya ١) ئەنجام گرت ٢) گاێریا ف ١) انجام شد ٢) کرده شد

کریا kir̂ya ١) سەنریا ٢) لاسر کرد ف ١) خریداری شد ٢) برخوردی ناچیز داشت، مالیده شد

کریاپێا kir̂iya pêa کریادە پێا ف مالیده شد، بر خورد داشت

کریاد kiryad بنوورە کریا ف نگا **کریا**

کریادا kiryada ١) واز بۆ ٢) سا کردن ف ١) باز شد ٢) آسمان صاف شد

کریادن kiryadin بنوورە کریا ف نگا **کریا**

کریادەو kiryadew کریادا، واز بۆ ف باز شد

کریار kir̂yar بسێن، سەنیار ف خریدار

کریاس kiryas ١) کریاێە ٢) ئەنجام گرتێە ف ١) کرده شده است ٢) انجام گرفته

کریاسا kiryasa کریاسەو ف باز شده است

کریاسەو kirya sew کریاسا ف باز شده است

کریاگ kiryag کریاێ ف کرده شده

کریان kiryan ۱) گاڕیان ۲) ئەنجام دان [ف] ۱) کرده شدن، مفعول شدن ۲) انجام گرفتن

کریانا kiryana کریانەو [ف] باز شدند

کریانەو kiryanew کریانا [ف] باز شدند

کریس kirîs تاێە، بافە [ف] غله درو شده و دسته شده

کریسە kirîse بنووڕە ناوکریسە [ف] نگا **ناوکریسە**

کریسەدان kirîse dan ناوکریسەدان [ف] خمیده شدن از اندوه یا گرسنگی

کریکار kirîkar کارگەر [ف] کارگر

کریکاری kirîkarî کارگەری، مزوری [ف] کارگری

کرین kirî̂n خڕین [ف] خریدن

کرینجگ kirîncig کلْزنە، دمەێ بۆچگْ کاوڕ، لە سەکزی «کریچەک» ئۆشن [ف] دنبالچه گوسفند، در سکزی «کریچَک» گویند

کریوە kirî̂we ۱) لاسامە، وا و وەفر «کرەمزێ+ رووە » وایْ فرە تن ک رووە و روونْج لە رۆ زەۆ هەڵکڕنێد ۲) لاناوە لە قۆ کردن [ف] ۱) کولاک ۲) غوغا کردن، گل کردن، یکه تازی کردن

کریوە کردن kirî̂we kirdin ۱) لاسامە کردن ۲) لاناوە لە قۆ کردن [ف] ۱) کولاک کردن ۲) کنایه از یکه تازی کردن، غوغا کردن

کز kiz ۱) پڵمژیا ۲) لەڕ ۳) بوو سزیانْ مۆ... ٤) کزە کزْ زام ٥) چەو ئێشە ٦) بوو دانْ شیر و ماس و... [ف] ۱) افسرده ۲) لاغر ۳) بوی سوختن مو ٤) سوزش پوست یازخم ٥) کم سویی چشم ٦) بوی سوختگی که به شیر و ماست می‌دهند

کزان kizan ۱) کزانْ مۆ ۲) نیمە برشن کردن [ف] ۱) سوزاندن مو بر آتش ۲) نیم سوز کردن

کزانن kizanin ۱) بنووڕە کزان ۲) کچانن [ف] ۱) نگا **کزان** ۲) از دور بازی خارج کردن

کز بۆن kiz bün ۱) نەخوەش بۆن ۲) پڵمژیا بۆن [ف] ۱) ناخوش بودن ۲) افسرده بودن

کزدان kiz dan بوو کز دان [ف] بو دادن شیر و ماست و ...

کز دریاێ kiz diryaê بووکز دریاێ [ف] شیر یاماست بو داده

کزر kizr نیمە وشک [ف] نیم خشک، نیم مرطوب

کزرا بۆن kizra bün کزرەو بۆن [ف] نیم‌خشک شدن

کزراکردن kizra kirdin کزرەو کردن [ف] نیم خشک کردن

کزر بۆن kizr bün نیمە وشک بۆن [ف] نیم خشک شدن

کزرەو بۆن kizrew bün کزرا بۆن [ف] نیم خشک شدن

کزرەو کردن kizrew kirdin کزرا کردن [ف] نیم خشک کردن

کزری kizrî ۱) نیمە وشکی ۲) بوو سزیانْ خوری [ف] ۱) نیم خشکی ۲) بوی سوزاندن مو و پشم بر آتش

کزرێ kizrê وایْ سەرد [ف] باد سرد

کزقاو kiz qaw قرمْ قاڵ [ف] همهمه، جنجال

کزْکاز kizi kaz کزەکز کردن [ف] صدای «کز»ی پیاپی

کز کردن kiz kirdin ۱) پڵمژیان ۲) بێدەنگ لە سۆکێگ وسان [ف] ۱) پژمردن، افسرده کردن ۲) در گوشه‌ای کز کردن

کزْ کوور kizi kûr بێدەنگ و بێ ئازار [ف] بی صدا و بی آزار

کزْکوور کردن kizi kûr kirdin سەرکوتکردن، لچگە کردن [ف] کوره کردن، سرزنش کردن

کزگە kizge نانْ زرات یا جۆیە [ف] نان ذرت یا جو

کزە kize ۱) یەکێ لە بەزمەیلْ گوورانی وهوورە ۲) سروە ۳) دەنگْ چزیان [ف] ۱) یکی از مقامات هوره که خواننده در وصف حالات خود می‌خواند ۲) ایازه و نسیم ۳) صدای داغ بر گوشت گذاشتن

کزەبا kize ba کزەوا، وایْ سەردێگە لە سەرەتاێ پاییز [ف] نسیم سرد پائیزی

کزەکردن kize kirdin ۱) گوورانی چڕین ۲) سزیانْ مۆ و خوری و... [ف] ۱) خواندن هوره در بزم کزه ۲) بوی سوختن مو و پشم و...

کزەکز kize kiz کزْکاز [ف] صدای «کز»ی پیاپی

کزەکەر kize ker گوورانی چڕ [ف] نگا **گوورانی چڕ**

کزەوا kize wa کزەبا [ف] نسیم سرد

کزەێ جەرگ kizeŷ cerg لاناوە لە دۆدْ دەرۆن [ف] کنایه از جوش درون

کزەێ دەرۆن kizeŷ derün کزەێ جەرگ [ف] کنایه از جوش درون

کزی kizî ۱) نەخوەشی ۲) پژڵمیان [ف] ۱) بیماری ۲) افسردگی

کزێ kizê دیەکەێگە لە جووانڕۆ [ف] روستایی در جوانرود

کزیا kizya ۱) کچیا ۲) سزیا [ف] ۱) از دور بازی خارج شد ۲) نیم سوز شد

کزیاس kizyas ۱) کچیاس ۲) کزیاێه ف ۱) از دور بازی خارج شده ۲) نیم سوز شده

کزیاگ kizyag ۱) کچیاگ ۲) کزیاێ ف ۱) از دور بازی خارج شده ۲) نیم سوز شده

کزیان kizyan ۱) کچیان ۲) سزیان ف ۱) از دور بازی خارج شدن ۲) نیم سوز شدن

کزیاێ kizyaê ۱) کچیاێ ۲) کزیاگ ف ۱) از دور بازی خارج شده ۲) نیم سوز شده

کزیاێه kizyaŷe بنووڕه کزیاس ف نگا **کزیاس**

کژاژی kijajî کەژاژی، قورتنگی، چنۆکی«ل» ف خساست، خسیسی

کژۆژ kijüj قورتنگ، کۆژۆژ ف خسیس

کژۆژی kijüjî قورتنگی ف خسیسی

کسپ kisp ۱) پێشه ۲) کسب، دەرامەێ ف ۱) کار، پیشه ۲) کسب، در آمد

کسپْ کار kispi kar کسپ وکار ف کار وپیشه

کسم kism بنووڕه کسپ ف نگا **کسپ**

کش kiş ۱) ڕانینْ مامر و باڵنده ۲) بێدەنگ «کش مات » ۳) کیش، وشه «ل» ف ۱) کلمه راندن ماکیان ۲) بی‌صدا، ساکت ۳) واژه، لغت

کشانن kişanin کیشانن وه ڕۆ زەۆ ف بر روی زمین کشیدن

کشاو kişaw سەفتەێ دووڵاو ف کشو کمد ومیز و...

کشاوەرز kişawerz وەرزێر «کشت+ وەرز» ئەو کەسە لە وەرزْ دیاری کشت و کاڵ کەێد ف کشاورز، کسی که در وەرز یا فـصل ویژه عمل کاشت و برداشت انجام می‌دهد

کشت kişt کاڵین، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چاندن» ئۆشن ف کشت، کاشتن، کشتن، در دیگر گویشهای کوردی «چاندن » گویند

کشت وکاڵ kişt û kaĺ کشتْکاڵ ف کشاورزی، کشتن

کشتەک kiştek گورووک، رسمان ف نخ پشمی

کشتێار kiştiêar وەرزێر ف کشاورز

کشْک kişik کشیک، له ئەوستا (hîşare هیشاره) وه ماناێ چاودێر نۆسریاس و له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هێشک» وه ماناێ تەسیاره ف کشیک نگهبانی، در اوستا (hîşare هیشاره) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «هێشک» به معنی نگهبان است

کشک kişk یەێهەو «کشک و سەور هات» ف ناگهانی، بی مقدمه

کشْکچی kişik çî کشیک دەر ف نگهبان

کشْک دان kişik dan ۱) چاوەدێری کردن ۲) وه بێز چەو دان ف ۱) نگهبانی دادن ۲) زیر نـظر داشتن

کش کردن kiş kirdin ۱) باڵەو دانْ کەمووتەر ۲) ڕانینْ مامر و... ف ۱) به پرواز درآوردن کبوتران ۲) کلمه راندن ماکیان

کشکش kişkiş کش کردن ف کلمه راندن ماکیان

کشْک کیشان kişik kîşan کشْک دان ف نگهبانی دادن

کشکلان kişkiĺan کەشکوولان، گەمەێگە چۆ ئیچش ئەله ف بازیی که درآن چوب کوچکی را به هوا اندازند و باید با چوب دیگری آنرا بزنند

کشکڵه kişkiĺe کەشکڵه، دۆیەتڵه «ل» له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کچ، کچکه» ئۆشن ف دخترک، ای دخترک

کشکڵەشیرازی kişkiĺe şîrazî کەشکڵەشیرازی، بەزمْ ڕۆنەێگه ف آهنگی قدیمی،معنی واژه به واژه آن دختر شیرازی است

کشْگ kişig بنووڕه کشْک ف نگا **کشْک** وترکیباتش

کش مات kişmat ۱) بێدەنگ ۲) شەسْ خەو ف ۱) ساکت، بی صدا ۲) خواب عمیق

کشماهر kişmahir̂ دیەکەێگەله لوڕسان ف روستایی در لرستان با گویش لکی

کشمش kişmiş مەۆژ ف کشمش

کشمش کاولی kişmiş kawlî مەۆژکاولی ف نگا **مەۆژ کاولی**

کشمشی kişmişî تن خێز ف کم حوصله، عـصبی

کش ومات kiş û mat کش مات ف نگا **کش‌مات**

کش و وْرد kiş û wird ۱) وەردە وەردە ۲) مانووڕ ف ۱) رجز خوانی کردن ۲) مانور کردن

کشه kişe ۱) خشی «ل» ۲) پرشنگی، ئەو کەسە ک « کیشه» دێرێد «کیشه» وه ماناێ شەڕانچوویيه واته زەلامێگ ک شەڕانچووه ۳) سووکەناو کشوەر ٤) کیشه، پرشنگی ف ۱) هزارپا ۲) صفت کسی که دیوانه سر است، «کیشه» یا « کشه» به معنی آدم کم عقلی است که جنگ طلب است ۳) مخفف کشور، نام زنانه ٤) ستیزه‌جو، جنگ طلب

کشەهاتن kişe hatin هۆرە هاتن ف دیوانە سری

کف kif ۱) کفەیٚ وا ۲) دەنگْ جووشیانْ ئاو لە سەر ئاگر ف ۱) صدای باد ۲) صدای جوشیدن آب و ریختن بر آب

کفار kifar کفر دراودن، تۆشْ ناخاس هاتن «کفارمان دراورد» ف عصبی کردن، خشمگین کردن

کفارات kifarat کەفارات، ئەرەوییە ف کفارە، عربی است

کفتە kifte شامی کەواو ف شامی کباب

کفر kifr ۱) کفار کردن ۲) ناخاس وەتن وە خودا و... ف ۱) عصبی کردن ۲) ناروا، کفر

کفراوڕ kifrawr̂ دیەکەێگە لە گوواوڕ ف روستایی در گیلان غرب

کفرچی kifir çî کفر کەر ف کفرگو

کفر دراوردن kifir dirawrdin کفار دراوردن ف خشمگین کردن

کفر کردن kifir kirdin قسیەیٚ بێدینانە کردن ف کفر کردن

کفْکاف kifi kaf کفەکف ف صدای پیاپی کفە

کفن kifn هرمْ دڵ «کفنْ دڵم دامرد» ف آتش درون، عطش درون، لهیب درونی

کفْن kifin ۱) تاوس ۲) کیفەکەر ف ۱) کفن ۲) صدای پیاپی «کفە»

کفن دامردن kifn damirdin ئارام بوْن، دڵنیا بوْن ف آرام شدن، عطش درون خاموش شدن

کفْن درین kifin dirîn ۱) شفا پێا کردن ۲) لاناوە لە پۆترکیان ف ۱) شفا یافتن ۲) کنایە از پوسیدن

کفْن دز kifin diz لاناوەلە دەڵەدز ف کنایە از بی رحم و کفتار صفت

کفنْ دڵ kifni diĺ بەلیسەیٚ دەرۆن ف عطش درون

کفنەو رن kifinew r̂în کەفەن دز، دەڵەدز ف دلە دزد، کفن دزد

کفە kife بنوورە کیفە ف نگا **کیفە**

کفەکف kife kif کفْکاف ف صدای پیاپی کفە

کل kil ۱) هەناردن، ناردن ۲) کەل «بەرقیٚ بەێدە تێد کلْ قەومەگانە پێا نەو» ۳) وە بێژْ چەو دان «دامەیٚ کلْ چەو» ٤) رەوانە کردن ف ۱) فرستادن ۲) دور باد، چنان مباد ۳) زیر نظر داشتن ٤) گسیل داشتن، بدرقە کردن

کڵ kiĺ ۱) سرمە، لە فەرانسەی (khol) و (kohol) و لە ئەرەوی کەحەڵ ئۆشن ۲) قڵ ۳) قانگ دان ٤) تللی کیشان ٥) مۆشکە ف ۱) سُرمە کشیدن بر چشم، سرمە، درفرانسوی (khol) و (kohol) و در عربی «کحل» گویند ۲) خاکستر ۳) دود اندود کردن مشک با دود ناشی از مطبخ ٤) هلهلە ٥) زغال افروختە

کڵاس kiĺas کڵاسک، ئاسکە نێر «کەڵ + ئاسک» مایەیٚ بوودە «ماس، ماسک» ف آهوی نر، مادەاش را «ماس، ماسک» گویند

کڵاسک kiĺask کڵاس «کەڵ+ ئاسک» ف آهوی نر

کڵاش kiĺaş ۱) گیوە، پێڵا ۲) بنچینەیٚ کردارْ کڵاشین ف ۱) نوعی گیوە ۲) ریشە فعل «کڵاشین» بە معنی خراشیدن

کڵاشتە kiĺaşte خڕشتە ف خراشیدە شدە

کڵاشچن kiĺaş çin جووریٚ بافینە واورێز ئڕایٚ کڵاش ف نوعی بافتن ویژە «کڵاش»

کڵاشچنین kiĺaş çinîn بافینەوەیٚ کڵاش ف بافتن گیوە

کڵاش داین kiĺaş dayn وە کڵاش دەرْ تەنْ مییە کوتان تا دواژوە نەود ف با «کڵاش» ضربە زدن بە مادینەی میشی کە دوبارە جفتخواە شدە تا بترسد و بە حالت عادی برگردد

کڵاشک kiĺaşk دۆیایین دیەکەیٚ چلەیٚ گیەڵان ف روستایی در چلە گیلانغرب

کڵاشکەر kiĺaş ker کڵاش دۆر ف «کڵاش» ساز

کڵاشە kiĺaşe تراشەیٚ چوو ف تراشە چوب

کڵاشی kiĺaşî دیەکەێگەلە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپُل ذهاب

کڵاشیا kiĺaşya کڕکڵاش کردن ف خراشیدە شد

کڵاشیاگ kiĺaşyag کڵاشیایٚ ف خراشیدە شدە

کڵاشیان kiĺaşyan کڵاشین ف خراشیدە شدن

کڵاشیایٚ kiĺaşyaê کڵاشیاگ ف خراشیدە شدە

کڵاشیباخان kiĺaşî baxan دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

کڵاشیلۆلم kiĺaşî lolim دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف نام روستایی در جوانرود

کڵاشینەهەن kiĺaşî nehen دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

کڵاشین kiĺaşîn کڕکڵاش کردن ف خراشیدن

کڵاشیهەوشی kiľaşî hewşî دیەکەیگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

کڵاف kiľaf کڵافە ف کلاف نخ

کڵافە kiľafe کڵاف ف کلاف نخ

کڵافە کردن kiľafe kirdin کڵاف کردن بەن ف کلاف کردن نخ

کلاکردن kila kirdin ۱) کلەو کردن ۲) مێوان راهی کردن ف ۱) پس فرستادن ۲) بدرقه کردن

کڵاو kiľaw پووشەمەنی سەر ف کلاه

کڵاوان kiľawan ئاسوو کۆیە «مانگ شۆیەڵە کیشا وە سەر کڵاوان- مەر لەیلم مەچوو وەرەو لایَ باوان» ف قله کوهها

کڵاو بوور kiľaw bûr چەکمەبوور، دوڕ ف دیکتاتور، مستبد

کڵاوپان kiľaw pan ۱) دیەکەیگە لە سەرپیەڵ ۲) سجا ف ۱) روستایی در سرپُلذهاب ۲) متشخص، محترم

کڵاو تەرەکیان kiľaw terekyan لێخن بۆن، گرژ هەڵاتن ف خشمگین شدن

کڵاوچن kiľaw çin کڵاو کەر ف بافنده کلاه

کڵاوڕووانەکی kiľaw r̂uwanekî ۱) لاناوە لە رووژگار « یەیشە کڵاوڕووانەکیگە» ۲) گەمەیَ منالآنە، لە سەکزی «کلا چەل چەل» ئۆشن ف ۱) کنایه از فرصتهای گذرای زندگی ۲) بازیی است که در آن دو دسته شرکت دارند یک گروه به حالت نشسته و گروه دیگر سر پا ایستاده و دسته سرپایی بایستی دست خود را برسر یکی از نشستگان بزند و تا فاصلەای که قبلاً تعیین شده بدود و دسته نشسته بایستی با پا دسته مقابل را بزند، در سکزی «کلا چَل چَل» گویند

کڵاو زەڕی kiľaw zer̂î تاسکڵاو ف کلاەزنانه

کڵاوشەبقە kiľaw şebqe کڵاو شەڵقە ف کلاه لبه دار

کڵاوشەڵقە kiľaw şeľqe کڵاوشەبقە ف کلاه لبەدار

کڵاو فەرەنگی kiľaw ferenĝî کڵاوشەبقە ف کلاه لبه دار

کڵاوکڵاو kiľaw kiľaw ۱) گەمەیگە ۲) لاناوە لە وارینْ یەیَ پشتْ وەفر «کڵاو کڵاو وەفر وارێد» ف ۱) بازیی است ۲) اصطلاحاً باریدن پـُرپشت برف گویند

کڵاوکەر kiľaw ker دیەکەیگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل ذهاب

کڵاوکەوە kiľaw kewe دیەکەیگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

کڵاونە kiľawne کوڵکوڵاو ف پرندەای است شبیه بلدرچین

کڵاو وە سەر نان kiľaw we ser nan گووڵ دان، فریوانن ف فریفتن

کلای kilay ۱) کەلای، ئەو کەسە ک چییەسە زێارەتْ کەربەلا ۲) لاناوە لە گورگ «ئەو کەلاکە کلای بردەیَ» ف ۱) کربلایی ۲) کنایه از گرگ

کڵپە kiľpe گوڵپەتەیَ ئاگر ف شعله آتش

کڵپەکڵپ kiľpe kiľp گوڕەگوڕْ ئاگر ف صدای پیاپی شعله آتش

کلْچەو kili çew بێز چەو ف زیر نظر داشتن

کڵ چەو kiľî çew سرمە کیشان ف سرمه زدن

کلْچەو دان kili çew dan وە بتێە کردن ف در زیر نظر داشتن

کڵ چەو دان kiľî çew dan سرمە کیشان ف سرمه کشیدن

کڵ چەو کیشان kiľî çew kîşan سرمە داین ف سرمه کشیدن

کڵ دان kiľdan ۱) سرمە دان ۲) خوەڵ ساج دان ف ۱) بر چشم سرمه کشیدن ۲) اندود کردن ساج برای پختن نان

کلْزنە kilizne بنووڕە کرینجْگ «ل» ف نگا **کرینجْگ**

کڵفەت kiľfet ۱) ئایلە ۲) کەنیز ف ۱) کنایه از عایله ۲) کنیز، کلفت

کڵفەتبار kiľfet bar خێزانبار ف عایلەمند

کڵفەت دار kiľfet dar ۱) خێزاندار ۲) ماڵێگ کْ کەنیز داشتوو ف ۱) عیالوار ۲) خانەای که کلفت وکنیز داشته باشد

کلْگ kilig کلْگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «قامک، قامکە، تبل، تل، ئەنگوست» ئۆشن ف انگشت، در دیگر گویشهای کردی «قامک، قامکه، تبل، تل، ئەنگوست» گویند

کڵک kiľk ۱) بەهرە بردن ۲) کوڵک ف ۱) بهره بردن ۲) کُرک

کڵکاف kiľkaf ۱) چشتْ فرە بۆچگ ۲) بەرْ مازوو ک لە گردەکان بۆچگترە و پوودرْ قاوەییگ ها لە تیَ و ئرایَ سارێژ زام خاسە ف ۱) کنایه از کوچک ۲) بر درخت مازو که از گردو کوچکتر است و پودر قهوەای رنگی در آن است و برای التیام زخم بویژه برای چهار پایان مناسب است

کڵکان‌مرا kil̂kanmira قڵ کوو دامردن «ل» ف به کلی سوختن و خاکستر شدن

کلکانه kilkane کلوانْک ف انگشتر، انگشتانه

کلْک بەس kilik bes کلْگ بەس ف انگشت بند

کلْک بەسان kilik besan هان دان، تیر کردن ف تحریک کردن

کلْک بەسه kilik bese کلْک بەس ف انگشت بند

کلْک پێاکردن kilik pêa kirdin کلْک وه پێا کردن ف انگشت در آن فرو کردن

کلْک پێچ kilik pêç کلْک بەس ف انگشتانه

کلْک دان kilik dan ۱) کلْگ دان ۲) مییەیْ کْ شیر نیەێدە وەرکەگەیْ کلْکْ گجگیْ دەن تا هروو بکەێدە وەرکەگەیْ ف ۱) انگشت زدن، انگولک کردن ۲) میش یا بزی که به برّەاش شیر نمی‌دهد با انگشت مادینه‌اش را انگولک می‌کنند تا اصطلاحا «هروو» کند و برّەاش را شیر دهد

کل کردن kil kirdin ۱) هەناردن ۲) مێوان راهی کردن ف ۱) فرستادن ۲) بدرقه کردن

کڵکوو دامردن kil̂i kû damirdin بنکول سزیان ف سوختن و خاکستر شدن

کلْکنۆمن kilik nomin کلگْ باڵابەرزه «ل» ف انگشت میانی

کلْک نیشان kilik nîşan چووخاچەرمیْ ف انگشت نما

کلْک وژن kilik wijin گله وژن، هەڵوژانن ف دست چین کردن

کلْک وه چەوا کردن kilik we çewa kirdin لاناوه له شەو نەخەفی ف کنایه از شب بیداری

کلکله kilkile زەنگ زڕانن، بەدناوی«ل» ف کوس رسوایی ، رسوایی

کڵکڵه kil̂kil̂e ۱) کوچیل، قوچیل ۲) کڵ کیشان ۳) پەژاره، پەشێوی «خودا خودامه برەسمه مەتڵەو — دڵم خافڵ بوو له کڵکڵەیْ شەو» ف ۱) نگا **کووچیل** ۲) هلهله کردن ۳) غم و اندوه، آشفتگی

کڵکڵه مۆشان kil̂kil̂e müşan تارْ جاڵجاڵووک ف تار عنکبوت

کڵکڵەمێش kil̂kil̂emêş جاڵجاڵووک ف عنکبوت

کل که kilke ۱) دەسوور وه هەناردن ۲) کل کردنْ مێوان ف ۱) امر به فرستادن ۲) بدرقه کردن

کلْکه تۆته kilike tüte کلْگ تۆته، کلْگ کوچڵه، کابلیچ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «پەنجه تووته، تووته، پیت، قنجیلک، قەرەقوچ، قەلەکوچک، گشتا قلینج، گولالیْ، کلیچک، گشتاقلانج، میت، بابلیچک، مامەلینچک، تلیاگچکه، قامکه چکۆله، ئەنگوسه توتەڵه، قجیلک، قامکەتوته، قلیچ، قلیچان، قلینج، قڵینجک، قلینچک، گشتاقلینج، کلگەتوتڵه، تلیابەر کلیچک، کابلیچ، کابلوچ» ئۆشن ف انگشت کوچک، در دیگر گویشهای کردی «پەنجەتووته، تووته، پیت، قنجیلک، قەره قوچ، قەلەکوچک، گشتاقلینج، گولالیْ، کلیچک، گشتاقلانج، میت، بابلیچک، مامەلینچک، تلیاگچکه، قامکەچکۆله، ئەنگوسه توتەڵه، قجیلک، قامکەتوته، قلیچ، قلیچان، قلینج، قڵینجک، قلینچک، گشتاقلینج، کلگەتوتڵه، تلیابەرکلیچک، کابلیچ، کا بلوچ» گویند

کلْکه سووتی kilike sûtî ۱) کلْگەقنگی ۲) لاناوەله دەس کاری کردن ف ۱) انگولک کردن ۲) کنایه از دستکاری کردن وسیله‌ای

کلْکەقنگی kilike qingî بنووڕه کلْکه سووتی ف نگا **کلْکەسووتی**

کلْکەکەڵه kilike kel̂e کلْگ کەڵه ف انگشت بزرگ، شست، نگا **سپیەکوژه**

کلکەوانه kilkewane ۱) براتۆته ۲) کلوانْک ف ۱) انگشت بنصر، نگا **براتۆته** ۲) انگشتر

کلْکەوری kilikewirî کلگەقنگی ف دستکاری کردن از روی کنجکاوی

کڵ کیشان kil̂ kîşan ۱) چەو رەژین، سورمه کردن ۲) تللی کیشان ف ۱) سرمه کشیدن برچشم ۲) هلهله کردن

کلْگ kilig کلْک ف انگشت، نگا **کلْک** و ترکیباتش

کلْگ کلْگ kilig kilig کانج‌کانج، گرنج‌گرنج ف گره گره

کلْگه kilige بنووڕه بەرماخ ف نگا **بەرماخ**

کلْگەشەن kiligeşen دیانەیْ شەن ف دندانه‌های افشون یا چنگگ بوجاری

کلْگەکلْگه kilige kilige کلْگ کلْگ ف گره‌گره

کڵڵه kil̂l̂e ئوڵڵه ف خوابیدن

کللی kililî تللی، کڵ کیشان ف هلهله کردن

کڵم kil̂m چڵمْ وشکەو بۆ ف آب بینی

کڵمن kiĺmin چڵمن [ف] چُلمن، خلمو

کڵموو kiĺmû کڵمن [ف] چُلمن

کڵمه kiĺme هامێاری، زوورێم له کارْ کشت وکاڵ «ل» [ف] همیاری دادن بویژه در کار برداشت محصول

کڵناشگ kiĺnaşig کەملاشگ [ف] ساقەهای خشک شده گیاهان بویژه کنگر که همراه باد جابجا می‌شود

کلوانک kilwanik کولوانْک، کلکانه [ف] انگشتر

کلوور kilûr کولوور [ف] دندان خورده شده

کڵووک kiĺûk ١) قوڵچخْ بەرق ٢) کوڵمک ٣) پشتنْ دەر [ف] ١) نگا **قوڵچووخ** ٢) کفل چهارپایان ٣) کلون در

کڵووڵ kiĺûĺ ١) هەنگڵ مەشکه ٢) دەرمەنه ٣) کولوور [ف] ١) پوست قسمت دست یا پای مشک ٢) درمانده، ناتوان ٣) میان تهی

کڵووڵ کردن kiĺûĺ kirdin کوڵووڵ کردن، تەقەڵ دانْ هەنگڵ مەشکه [ف] اگر یکی از گوشه‌های مشک سوراخ یا پاره شود آنرا بریده و می‌دوزند این کار را «کڵوڵ کردن» گویند

کڵووم kiĺûm ١) کوڵووم ٢) پشتێنْ دەر [ف] ١) کلوخ ٢) کلون در

کڵەشێر kiĺeşêr کەڵەشێر، له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی « دیکل، دیقل، کەڵەباب»ئۆشن [ف] خروس، در دیگر گویشهای کردی «دیکل، دیقل، کەڵەباب» گویند

کڵەهوویی kiĺehûyî ١) مەقامْ موورْ لەکی ٢) مەقامْ هووره، کەڵەئەهوورایی، کەڵهوڕی [ف] ١) از مقامهای مور لکی ٢) مقام هووره، کلەاهورایی، کلهری

کلیت kilît کلیل [ف] کلید

کلیته kilîte بەشێگه له گاوەسن وهۆیه [ف] بخشی از گاوآهن که مانند یوغ بر گردن گاو است

کڵیسک kiĺîsk لەموور [ف] شکم چران

کلیشه kilîşe مرداڵ [ف] مردار

کلیل kilîl قڵف، فەڕاشه [ف] کلید

کلیل دان kilîl dan کلیل کردن [ف] کلید کردن

کلیل کردن kilîl kirdin قڵف کردن، چفت کردن [ف] کلید کردن

کلینجگ kilîncig کرینجگ [ف] دنبالچه گوسفند

کمار kimar کەمه [ف] لبه، کناره

کماره kimare کەماره [ف] لبه و کناره

کنار kinar لا، پیەلۆ [ف] کنار

کناراو kinaraw دەس‌ئاو، ئاو دەس [ف] مستراح

کنڕ kinir کەنگر [ف] کنگر

کنره kinre کونره، کنەره [ف] به آرامی چریدن گله

کنره کردن kinre kirdin کونره کردن [ف] به آرامی چریدن گله

کنشت kinişt ١) قاویش کردن ٢) پەرەسشگایْ جۆڵه ٣) تەنشت، کەنار، کن+ نشت «دنْیا ها له زەۆ شەش پاله کنشت – بێ گیه وگووپاڵ دۆ لەبان پشت» ٤) لەرزان [ف] ١) نشخوار کردن ٢) دیر، کنشت ٣) کنار، پهلو ٤) جنبان، جنبنده

کنف kinif بەزه، زار [ف] زبون، زار

کنْ کوو kini kû وه چنووکی ماڵ ئەو یەک نان [ف] با خساست مال اندوزی کردن

کنگر kinĝir قنگر، کنر، کەنگر [ف] کنگر

کنگرپاچ kinĝir paç ئەمزارێگه کەنگر وه پێ پاکەو کەن [ف] وسیله‌ای کارد مانند که با آن کنگر پاک کنند

کنگڵەشنگ kinĝiĺeşinĝ کڵناشگ، کەملاشگ [ف] ساقه خشک شده گیاهان که همراه باد می‌آید

کنْ وەن kini wen زەنْبەلەق [ف] تلاش وکوشش

کوْ kû ١) کوومه، کوومەڵ ٢) چجاێگ «هاکوو؟ »، له پەهڵەوی (kû کوو) ئۆسریاس ٣) کوو کوو کردن، دەنگْ سووسگ ٤) گاهس، شایەد «بەڵکوو» [ف] ١) جمع، اجتماع ٢) کجا، در پهلوی (kû کوو) نوشته شده ٣) صدای تیهو ٤) شاید، بلکه

کوا بۆن kûa bün کوو بۆن [ف] جمع شدن

کوْاسن kuwasin کوانن، کوتان «ل» [ف] کوبیدن

کوا کردن kûa kirdin کووەو کردن [ف] جمع کردن، اندوختن

کوا کوو kûakû کوومەکوومه [ف] فراوان

کوان kwan ١) جل وکوان ٢) هانەکوو [ف] ١) پالان الاغ ٢) کجایند

کوان kuwan ئاکوو، ئاسوو کۆیه [ف] کوهها، قلەی کوهها

کوانگ kwanig کوانێ [ف] اجاق

کوانن kwanin کوتان «ل» [ف] کوبیدن

کوانێ kwanê کوانگ [ف] اجاق

کوانێ کیش kwanê kîş پەنگرکیش [ف] چوبی که با آن

زغالهای اجاق را تنظیم می‌کنند

کواو kwaw کەواو ف کباب

کۆبرا kobra ١) مارێگە ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) مار کبرا ٢) نامی زنانە

کوُ بۆن kû bün جەمەو بۆن ف جمع شدن

کۆپ kop قورشکە، لە لاتین (kap) ئۆشن ف فنجان، در لاتین (kap) گویند

کوُپاڵ kûpaĺ ١) گورز ٢) یاڵ وکووپاڵ ف ١) چماق ٢) یال و کوپال

کوُپە kûpe کوو کریای، دەسە ف توده، انباشته

کۆپەر koper قۆپەر، وەرەمێگ ک لە ئەسەر زەربەت خواردنە ف آماسی یا ورمی که در اثر ضربه خوردن در اندام بوجود می‌آید

کوت kwit ١) نسم، دۆکوت کردن، لە سەکزی «کوت» ئۆشن و لە لاتین (cot) وە مانایێ لەپەسە ٢) کوتر کردن ٣) جوورسن سەر وە شوونْ سپیە ٤) کوتان ٥) پاشگرْ کۆیەنەێ «ئاسن کوت، تەنکە کوت» ٦) تیکەتیکە «شەل وکوت» ٧) پاشگرە وە مانایێ کوتان «خەرمان کوت» ٨) شاک دان ف ١) دونیم کردن، بخش کردن، سهم، در سکزی «کوت» به سهم گویند و در لاتین (cot) به لپه و نیمه گویند ٢) پافشاری کردن ٣) جستجو کردن شپش در سر ٤) زدن ٥) پسوند کهنه‌گی ٦) تکه‌تکه کردن ٧) پسوند کوبیدن ٨) کله زدن در جماع

کوُت kût ١) کووسە ٢) پەین ٣) لاناوێگە لە پاسوران ٤) قۆل و زەنجیر، کۆت «پا وە پاوینْک، مل وەێ کووتەوە- دەسم قت بکەن وە لیمووتەوە» ف ١) کوسه، بیمو ٢) کود حیوانی ٣) اصطـلاحی در پاسور بازی ٤) قـُل و زنجیر که برگردن زندانیان اندازند

کوُتا kûta کوڵ، زێژْ دریژ ف کوتاه

کوتا kwita ١) دا لە ... «کوتا ناو گووشێ» ٢) کواستن ف ١) زد به ... ٢) کوبیدن

کوُتا بۆن kûta bün کوڵ بۆن ف کوتاه بودن

کوُتاج kûtac منالْدان هەرین، لە لاتین (curettage) ئۆشن ف سترون کردن، عقیم کردن، درلاتین (curettage) گویند

کوُتاس kûtas کوڵە ف کوتاه است

کوُتا کردن kûta kirdin کوڵ کردن ف کوتاه کردن

کوتان kwitan ١) وە لێ دان ٢) هۆرد کردن ٣) خاڵ کوتان ٤) شاک دان ٥) کوتران، کوت کردن ف ١) کتک زدن، زدن، کوبیدن ٢) خـُرد کردن ٣) خالکوبی ٤) کله زدن در جماع ٥) اصرار کردن

کوتاوڵە kwitawĺe رێ ئاوێگ کْ لە ماڵێگ بچوودە ماڵێ تر «گ» ف راه آبی که از سرداب خانه می‌گذرد و به خانه‌ای دیگر می‌رود

کوُتا هاتن kûta hatin کوڵ وکووتا کردن ف کوتاه کردن

کوتاهی kûtahî کوڵی ف کوتاهی

کوتْپر kwitipir̂ ١) زۆزی، کوت و کوتْپڕ ٢) نەخوەشی پەسپووڵ ف ١) فوری ٢) بیماری گوسفندان

کوُت دان kwt dan کوت کردن ف نگا **کوت کردن**

کوت دان kût dan پەین کردنە ملْ زەۆ ف کود دادن به زمین

کوتر kwitr ١) هجەت کردن، کوت کردن ٢) پووشەمەنیگە، لە لاتین (coat) ئۆشن ف ١) پافشاری ٢) کُت، در لاتین (coat) گویند

کوتران kwitran ١) کوترگیان ٢) کوت کردن ف ١) کوفتگی اعضاء ٢) پافشاری کردن

کوتر سەوجەلی kwitr sewcelî بنوورە سەوجەری ف نوعی کُت، نگا **سەوجەری**

کوتر کردن kwitr kirdin کوت کردن ف پافشاری کردن

کوترگیا kwitirĝya کوتریا ف کوفته‌شده، کوبیده شد

کوترگیاگ kwitirgyag کوتریاگ ف کوفته شده، کوبیده شده

کوترگیان kwitirgyan کوتریان ف کوفته شدن، کوبیده شدن

کوترگیایێ kwitirgyaê کوترپایێ ف کوفته شده، کوبیده شده

کوُترمە kûtirme کوتینگ «گ»، لە عبری «کوتی» ئۆشن ف چوب نیمسوز، در عبری «کوتی» گویند

کوترە kwitre کوتینْگ «گ» ف چوب نیمسوز

کوتریا kwitirya کوتیا ف کوبیده شد

کوتریاگ kwitiryag کوتیاگ ف کوبیده شده

کوتریان kwitiryan کوتیان ف کوبیده شدن

کوترپایێ kwitiryaê کوترپایێ ف کوبیده شده

کوت کردن kwit kirdin ۱) جوورسن وه شوونْ شش ۲) کوتران کردن ۳) نسم کردن ف ۱) گشتن به دنبال شپش در سر ۲) پافشاری کردن ۳) دو نیم کردن

کوُتکردن kût kirdin لاناوێگه له گەمەێ پاسووران ف اصطلاحی در پاسوربازی

کوتکوت kwit kwit لەت لەت ف تیکه تیکه

کوت کوتکردن kwitkwit kirdin لەت لەت کردن ف تکه تکه کردن

کوتکوتی kwitkwitî دیەکەێگه له شیان ف روستایی در شیان

کوتکه kwitke دیەکەێگه له جووانرِو ف روستایی در جوانرود

کوُت و بەند kût û bend بنوورِه کووت ف نگا **کوُت**

کوت وپِر kwit û pir̂ بنوورِه کوتپِر ف نگا **کوتپِر**

کوت وکوتپِر kwit û kwitipir̂ کوتپِر ف نگا **کوتپِر**

کوتۆله kwitüle شانەێ هەسەڵ ف شانه مومی عسل

کوتۆنگ kwitünig کوتینگ ف چوب نیمسوز

کوته kwite ۱) قوته، لک ۲) کوتاینْ خەرمان ۳) رِیپانْ دڵ، نەخوەشی دڵەرِپه ٤) کوتینگ ٥) نسمه، تیکه ف ۱) غده سرطانی ۲) کوبیدن خرمن ۳) تپش قلب، بیماری تپش قلب ٤) چوب نیمسوز ٥) قطـعه، تیکه

کوتەباریکه kwite barîke نەخوەشی وەبا ف بیماری وبا

کوتەسەور kwite sewr کوتینگ، کوته، کوتره، کووترمه ف چوب نیمسوز

کوتەشەرِ kwiteşer̂ ۱) شەرِانچوو ۲) هووزێگن له کوردەیل ف ۱) جنگ طلب ۲) عشیرتی از کردان

کوتەک kwitek گورز ف چماق

کوتەک چەور kwitek çewr پیرووز، ئەو کەسه ک له شەرِ کردن ئەوڵ کوتەک کارامەس ف همیشه پیروز در مبارزه

کوتەک زل kwitek zil دیەکەێگه له کووزران ف روستایی در کوزران

کوتەڵ kwiteʅ ۱) تەڵمیتْ ئازیەتی ۲) بەشێگ له قورخ کْ خورپاس ف ۱) کُتل، اسبی که درماتم تزیین می‌کنند ۲) بخشی از قُرقگاه که خورده شده

کوتەڵکوو kwiteʅ kû شەڵپەل کردن ف به شدت کتک زدن، به سر و سینه زدن

کوتەڵکوو کردن kwiteʅ kû kirdin کوتەڵکوو ف بسیار زدن

کوتەمەترەق kwite metreq کوتەمەترەک، راس و پاک قسه کردن ف رُک و پوست کنده سخن گفتن

کوتەمەترەک kwite metrek بێخوڵک قسه کردن ف رُک و پوست کنده سخن خود را گفتن

کوتیا kwitya کوتریا ف کوبیده شد

کوتیاگ kwityag کوتریاگ ف کوبیده شده

کوتیان kwityan کوتریان ف کوبیده شدن

کوتیاێ kwityaê کوتریاێ ف کوبیده شده

کوتی خەنان kwitî xenan کۆیەێگه له کرْن ف کوهی در کرند غرب

کوتینگ kwitînig کوته، کوتره، کووترمه ف چوب نیم سوز

کوجگار kwicgar گوچگانێ«گ» ف سنگهایی که بعنوان اجاق بکار برده می‌شود، سنگهای اجاق

کوچْ kwiç ۱) کوڵووڵ، ئفلیج، له گیلەکی (koçîn کوچین) ئۆشن ۲) گیاێگ کْ چۆزەرەگەێ پلْمژیاس ف ۱) فلج، لمس، در گیلکی (koçîn کوچین) گویند ۲) گیاهی که غنچه‌اش پژمرده

کوُچ kûç بارائیار ف کوچ

کوُچانن kûçanin بار دان ف کوچانیدن

کوُچبار kûçbar کووچ وکووچبار ف کوچیدن

کوُچْ دمایین kûçi dimayîn بەترەف بۆن، مردن «ل» له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«کووچی دووایین» ئۆشن ف درگذشتن ، فوت کردن، در دیگر گویشهای کردی «کووچی دووایین» گویند

کوچْگ kwiçig بنوورِه سان ف سنگ، نگا **سان**

کوچْگئاێره kwiçig aêre کوچگْ چەخماخ ف سنگ آتش زنه، چخماق

کوچْگانێ kwiçiganê سانەیلْ کوانێ، کوجگار ف سنگهای اجاق

کوچْگانێ سییه kwiçiganê sîye سەرانەێ ژماردنْ سییەماڵ ئراێ ماڵکانه ف واحد شمارش سیاه چادرهای ایل برای پرداخت مالکانه

کوچْگ تاش kwiçig taş سەنگتراش ف سنگتراش

کوچْگچاپلی kwiçig çapilî چاپلی ف **نگا چاپلی**

کوچْگ چن kwiçig çin ١) وساێ کوچْگ چنین ٢) دیوارْ کوچْگین ف ١) استاد سنگکاری ٢) دیوار سنگ چین

کوچْگ چەورە kwiçig çewre بنوورە رێخ مرتۆ ف نگا **رێخ مرتۆ**

کوچْگ چیخ kwiçig çîx کوچْگێگ کێ بەنْ چیخ بافی پێچیاسە دەوریەو ف سنگی که نخ چیخ بافی به دور آن بافته شده

کوچْگ سەربەرێ kwiçig ser berê کوچگێگ کێ بەرەوان نیشێدە بانێ ف سنگی که شیردوش روی آن می‌نشیند و گله را می‌دوشد

کوچْگ هەسان kwiçig hesan هەسان ف سنگی که از آن به عنوان فسان استفاده کنند

کوچْگەخودایلە kwiçige xwidayle گیاێگە خواردەمەنی ف گیاهی خوراکی

کوچْگە سەری kwiçige serî خەرێ وە سەری ف کنایه از دردسر و مصیبت

کوچْگە فری kwiçige fiȓî کوچْگ فرە دان ئەراێ کەسێگ ف با سنگ به طرف کسی پرتاب کردن

کوچْگەلان kwiçige lan کوچلاخ ف سنگزار، شن زار

کوچْگەناو kwiçige naw دیەکەێگە لە دێرە ف روستایی در دیره

کوچْگی kwiçigî لە سان، کوچْگین ف سنگی

کوچْگین kwiçigîn کوچْگی ف سنگی

کوُچ کردن kûç kirdin بار کردن ف کوچ کردن

کوْچڵ کوو kwiçiɫ kû کوچْگ وکوو، قوچلاخ ف سنگزار، ریگزار

کوچڵە kwiçɫe ١) لفْ کاسە ٢) کوڵووک ٣) کاسەێ گڵین کێ دەنەێ قەێ دارْ وەن ئەراێ گردەو کردنْ سەقز ف ١) همتای کاسه ٢) گوی استخوان ران و بازو ٣) کاسه گلی که به درخت ون متصل می‌کنند برای گردآوری شیره ون جهت تهیه سقز

کوچوو kwiçû خوچوو ف کلمه صدا زدن توله سگ

کۆچە küçe کەل ف کوچه

کوُچەر kûçer ئەو کەسە کێ کووچ کەێد ف کوچنده

کوُچەری kûçerî کووچەر ف کوچنده

کۆچەری koçerî دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

کوُچەک kûçek ١) فرمانی «مەر کووچەکْ شوونمی» ٢) تێات بازْ قاوەخانە ف ١) وردس، پادو ٢) بچه‌ی رقاص قهوه خانه

کوُچیل kûçîl قووچیل، کڵکڵە ف چوبهایی کوچک به اندازه بیست سانتیمتر که به عنوان بست سیاه‌چادر از آن استفاده می‌کنند

کوخ kux قووخ، هەلۆ ف هلو

کۆخا koxa بنوورە قۆخا «ل» ف نگا **قوخا**

کۆخای koxay کویخای، خوازمەنی، خواسمەنی «ل» ف مراسم خواستگاری

کوُدەری kûderî جوورێ پارچەس ف پارچه کودری

کوُدەشت kûdeşt کۆیەشت، شارێگە لە لوڕسان ف شهر کوهدشت، شهری در لرستان

کوڕ kwiȓ زێژْ دۆیەت ف پسر

کوُر kûr زەلیل، نا بینا ف کور، نابینا

کۆڕ küȓ جەمەو بۆنْ ئەنام لە سەرما و ژان ف منقبض شدن اعضا ء در اثر سرما یا شدت درد

کوُڕ kûȓ قووڕ، تەڵەمڕ «ل»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کۆڕ» وە نیشتمان و جی گفتْ واز کردن ئۆشن ف عمل جمع بستن گوسفندان در جایی به طور نامنظم، دردیگر گویشهای کردی «کۆڕ» به مجمع و محل تجمع برای گفتمان و بررسی گویند

کوڕئەنجەڵ kwiȓ enceɫ نووڕێگە هاوتاێ کووفت و سنان «کوڕ+ ئەنجەڵ = هەنجیان» ف نفرینی است همتای کوفت و سنان، نفرین کاری

کوُرا بۆن kûra bün ١) کوشیانەوە ٢) کپ بۆنْ کیەنی ٣) سەمەڵقەن بۆن ٤) پاکەو بۆنْ خەت ف ١) خاموش شدن ٢) مسدود شدن چشمه و... ٣) منقرض شدن ٤) پاک شدن قسمتی از نوشتار

کوُرا کردن kûra kirdin ١) کوورەو کردنْ چراخ ٢) کوورەو کردنْ کیەنی ٣) پاک کردنْ بەشێگ لەنۆسین ف ١) خاموش کردن ٢) کور کردن چشمه ٣) پاک کردن قسمتی از نوشتار

کوُران kûran کوورەیل ف نابینایان

کوُرانن kûranin کوشانن ف خاموش کردن

کوڕانه kwir̂ane پیاوانه ف مردانه، شجاعانه

کوُراو kûraw ۱) کووره کردن ۲) کوورئاو ف ۱) سر کوفت زدن ۲) گله‌ای که از چرا برگشته و نیمی آب خورده و نیمی آب نخورده چوپان آنها را راهی کند

کوُراو کردن kûraw kirdin بنووڕه کووراو ف نگا **کووراو**

کوُرایی kûrayî کووری ف کوری، نابینایی

کوُر باتن kûr batin زه‌ێنکوور، وه‌ره‌لا ف گمراه

کوُربایی kûr bayî کوورایی ف کور شدن

کوُر بۆن kûr bün زه‌لیل بۆن ف کور شدن

کوڕ بزا kwir̂biza زه‌لیل، رخوو ف بیعرضه، ترسو

کوُرپه kûrpe ۱) زاروو، له ئه‌وستا (kehrpe که‌هر په) تۆسریاس له تۆرکه‌مه‌نی «کوورپه» وه دۆیایین منالْ یا وه‌رک ئۆشن ۲) کشت وکالْ کوورپه ۳) هه‌ر گیاندارْ بۆچِگْ ف ۱) نوزاد، در اوستا (kehrpe کَهرپه) نوشته شده و در ترکمنی «کوورپه» به آخرین فرزند یا برّه گویند ۲) کشت نارس، جوان ۳) هر جانداری که به سن بلوغ نرسیده

کوڕپه کوڕپ kwirpe kwirp قومته‌قومت، یه‌واش یه‌واش «گ» ف آهسته آهسته

کوڕپیا kwir̂pya گه‌وره پیا «ل» ف بزرگ منش، مرد بزرگ منش

کورته kwirte جووریَ دلْنگه چۆ پالْتاو که‌میَ نازگ تر «ل» ف پوششی شبیه پالتو و کمی نازکتر ویژه مردان

کورته کورت kwirte kwirt درقه درق کردنْ مامره کڕ ف صدای مرغ کُرچ

کورد kwird نه‌ته‌وه‌یَ ماد ف قوم پر افتخار کُرد

کوُردا kûrda کووره، کوو ف کجا

کوُردانه kûrdane کووردا ف کجا

کوُردایله kûrdayle کووردا ف کجا

کوردایه‌تی kwirdayetî کورده‌واری ف ملیت کُرد

کورد په‌روه‌ر kwird perwer کورد دووس ف کُرد دوست

کوردسان kwirdisan ۱) سه‌رزه‌مینْ کورد ۲) پاریَزگایَ کوردستان ف ۱) دیار پاک کُرد ۲) استان کُردستان

کوردسانی kwirdisanî نیشته‌جی کوردسان ف اهل کُردستان

کوردکوژه kwird kwije جووریَ خۆرما ف خرمای نا مرغوب

کوُردلْ kûr dil̂ کوور باتن ف گمراه

کورده kwirde فلاْن کورد ف فلان کُرد

کوُرده‌ره kûr dere ۱) کاریَزْ وشک ۲) ده‌روه‌نیَگ کْ له هه‌یَنْ واراناو ئاو زائیده تیَ ۳) ناوهه‌یَن ف ۱) کهریز خشک شده ۲) رودخانه درّه‌ای که هنگام بارندگی جاری است ۳) مرز میان دو قطعه زمین کشاورزی

کورده‌میر kwirdemîr ناویَگه‌کوڕانه ف نامی‌مردانه

کورده‌واری kwirde warî کوردایه‌تی ف ملیت کُرد

کورده‌وه‌ن kwirdewen ۱) دیه‌که‌یَگه له سنجاوی ۲) نه‌ته‌وه‌یَ کورد ف ۱) روستایی در سنجابی ۲) ملت کُرد، کُردها

کوردی kwirdî هه‌رچشتیَ کْ په‌یوه‌ندیی وه کورد بوو ف زبان و فرهنگ و هر آنچه مربوط به ملت کُرد است

کوڕزگ kwir̂zig له‌موور ف شکم چران

کوُرقمشْ kûr qimiş کوورنان، قرتنگ، چنووک، کریَژ ف خسیس

کوُر قه‌رت kûr qert ئه‌و که‌سه ک له قه‌رت دانه‌وه فره مسه‌مس که‌یَد، گه‌ن حساو ف بد حساب، آنکه در پس دادن قرض بسیار دیرکرد دارد

کۆرک kwirk کۆرک، کولْک ف کُرک

کۆرک kürk کورک ف کُرک

کورکانن kwirkanin درقه‌درق کردن ف صدای مرغ کُرچ

کوُر کردن kûr kirdin ۱) کووره‌و کردن ۲) قلاْپۆک کردن ف ۱) کور کردن چشمه ۲) کور کردن چشم

کۆرکن kürkin کولْکن ف پشمالو، کُرکدار

کورکوچه‌ک kurkuçek کوکوری، خرتنه‌ک «ل» ف نگا **خرتنه‌ک**

کوڕکوڕ kwir̂kwir̂ چلْه‌کوڕ، له سه‌کزی «کوڕکوڕ، که‌ڕه‌ک» ئۆشن ف پرنده‌ی باقرقره، در سکزی «کورکور، کَرَک» گویند

کوُرکوور kûrkûr مه‌لْوه‌نیَگه‌له ئارۆن‌ئاوا ف منطقه‌ای در اسلام آبادغرب

کورکوری kurkurî بنووڕه خرتنه‌ک «ل» ف نگا **خرتنه‌ک**

کوُرکووره kûr kûre کوورکووره‌ک ف شب پره

کوُرکووره‌ک kûrkûrek ۱) کوورکووره ۲) بایه‌قوش ف ۱) نگا **شه‌مشه‌مه‌کووره** ۲) نوعی جغد

کۆرکه korke ١) کریس ٢) نک ونالْ ٣) بنووڕه قوژگه کردن ٤) کیەرەمۆ ف ١) چند بغل ازغلات درو شده و دسته شده ٢) ناله، نالیدن ٣) نگا **قوژگه کردن** ٤) موی بز

کوڕکەچەڵ kwir̂ keçel̂ مەتەڵێگه ف داستانی بسیار گیرا که قهرمان اصلی آن «پسر کچل» است، اصل واژه هم به همین معناست

کورکه کردن kwirke kirdn ١) قوژگه کردن ٢) وه نەرم گیرستن ف ١) مراقبت کردن ٢) به آرامی گریستن

کورکه کورک kwirke kwirk کورکه کردن ف نگا **کورکه کردن**

کوڕ کەو ئەنداز kwir̂ kew endaz ڕەوادیاێگه له ماێەشت ف امام زادەای در مادیدشت

کوڕ کیەڕگ kwir̂ kyerig دیەکەێگه له قەسر ف روستایی در قصرشیرین

کوُڕگ kûrig دیەکەێگه له چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

کوڕگه kwir̂ge بنووڕه بەلۆکه ف نگا **بەلۆکه**

کورمانج kurmanj سوومارەێگه له کوردەیلْ باکووری، کورد مانج ف کرمانج، قوم سرافراز کُردمانج در شمال ایران و جنوب ترکیه

کوُرنوو kûrnû کوورنان «ل» ف خسیس

کوُرمەواش kûr mewaş کوور مەواشی ف بخور و نمیر، قناعت کردن، قناعت

کوُرمەواشی kûr mewaşî قنیات ف قناعت کردن

کوڕمیرووس kwir̂myrûs ١) ئازڵدەێ «کوڕمیروس ئەر هەت» «ل» ٢) دەخ کردن، دەرجا مردن«ل» ف ١) بیدرنگ ، فوری ٢) سکته کردن، مرگ آنی

کوُرنان kûr nan کوورقمش، قرتنگ ف خسیس

کورنگ kurinĝ بنووڕه قورنگ «ل» ف نگا **قورنگ**

کورنگی kurinĝî ١) بنووڕه قورنگ «ل» ٢) نەتەوەیی ٣) شوونْ تایبەتی «ئەبروو بسملاێ سوورەێ سەر خەتە – بژانگ بەێداخْ کورنگی مللەتە» ٤) کوەمازێ ف ١) نگا **قورنگ** ٢) ملی، متعلق بەملت ٣) منطقەی ویژه، مکان بخصوص ٤) اصیل

کوڕنیشک kwir̂nîşk بەلەمرک، قنگانیسک، نیسک ف آرنج

کووروره kurûre ١) کووره کردن ٢) دڵ نگەرانی ف ١) سر کوفت زدن ٢) کدورت، دل نگرانی

کووروره kurûret کودوورەت ف میان دوکس شکراب شدن

کووروره بۆن kurûre bün کووره بۆن ف سرزنش و سر کوفت خوردن و نگران شدن

کوورورەت kurûret کودوورەت ف میانه دو کس به هم خوردن، شکراب شدن

کووروره کردن kurûre kirdin کووره کردن ف سرکوفت زدن، سرزنش کردن

کوورووزانن kurûzanin کرووزانن ف نگا **کروُزانن** و ترکیبا تش

کوورووژانن kurûjanin قورووژانن ف کروچیدن

کوورووژتن kurûjtin قورووژتن ف کروچیدن

کوورووژیا kurûjiya قورووژیا ف کروچیده شد

کوورووژیاگ kurûjiyag قورووژیاگ ف کروچیده شده

کوورووژیان kurûjiyan قورووژیان ف کروچیدن

کوورووژیاێ kurûjiyaê قورووژیاێ ف کروچیده شده

کوورووژین kurûjîn قورووژین ف کروچیدن

کوڕەهەڵمەت kwir̂hel̂met کوڕانه ف شجاعانه

کوره kwire لەقەێ زووانْ کوردەیل «کوره وڵم که» ف ای بابا، تکیه کلام کُردان

کۆره kore بنووڕه کوریه «ل» ف نگا **کوریه**

کوڕه kwir̂e کوڕەگه ف ای پسر

کوُره kûre ١) ئافەتْ گەنم ٢) ئەوه کووره ٣) کووره کردن ٤) کووردا، کووردایله ف ١) آفت سیاهک گندم ٢) او کور است ٣) سرکوفت کردن بچه، سرخورده کردن ٤) کجا

کۆره küre ١) پووره ٢) تەنۆر ٣) کۆرەێ ئاجۆڕ پەزی ٤) ئاتەشخانْ سەماوەر ٥) دیەکەێگەله کەنۆله ف ١) نگا **پوُره** ٢) تنور ٣) کوره آجرپزی ٤) آتشخان سماور ٥) روستایی در کندوله

کوُره بۆن kûre bün سەرخورەدە بۆن ف سرخورده شدن، افسرده شدن

کورەتن kwiretin کوریەتن، قوریەتن، قورووژان ف کروژیدن

کوڕەرزا kwir̂er za منالْ کوڕ ف نوه پسری

کوُره سەوات kûre sewat تا پاێەێگ خوەنین و نۆسان زانستن ف سواد اندک، تا پایەای خواندن و نوشتن دانستن

کوڕەک kwirek ساقەێ کەلەرم و کاهوو، له سەکزی «

کورەک» وە لووکەیٚ پەمە ئۆشن ف ساقە تازە گیاهانی مانند کلم و کاهو، در سکزی «کورَک» بە غوزه پنبه گویند

کُورەک kûrek نەخوەشییگە وەک دمەڵ ف بیماریی مانند دمل

کُورە کردن kûre kirdin سەرکووفت دان ف سر خورده کردن، سرزنش کردن

کُورەکەن kûre ken زاوا، زاما ف داماد

کورِەکی kwirêkî ١) وە پێەو بۆ «ئایمْ کورِەکیگە» ٢) بێ هەێت وهۆت ف ١) جوان توانا، کارآمد ٢) ساده زیست، بی تشریفات

کورِەگان kwirêgan کورِەیل ف پسرها، ای پسرها

کُورەگلاڵ kûre giław کووردەرە ف رودخانه دره‌ای که هنگام بارندگی آب آن جاری می‌شود

کورِەگە kwirêge کورِە، کورە ف ای پسر

کورِەمازێ kwirêmazê بنچینە دار، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «رەسەن» ئۆشن ف اصیل، در دیگر گویشهای کردی «رەسەن» گویند

کورِەمبزان kwirêm bizan کۆیەێگە لە هلێران ف کوهی در هلیلان

کورِەمرِە kwirêmirê ئەو ماڵە ک سەرەوەرەکەر نێاشتوو، ماڵێگ ک کورِ وە مەردْ ماڵ بوو «ماڵ کورە مرِە - ساڵێ دْجا بزنەو برِە» ف خانه‌ای که پسر نا بالغ مردش باشد و تصمیم بگیرد

کورەنگ kwirenĝ سەرقورنگ، ئەو شوونە کْ سییە ماڵ لە تێ هەڵدەن، قەێتۆل «ل» ف میدانگاهی که محل برپایی سیاه‌چادرهای ایل است

کُورەو بۆ kûrew bü ١) کوشیادەو ٢) پاکەو بۆ ٣) وشک کرد ٤) لاناوە لە چووقیایێ ف ١) خاموش شد ٢) قسمتی از نوشتار پاک شد ٣) کور شدن قنات و چشمه ٤) کنایه از خانه یا منطقه ویران و بد

کُورەو بۆن kûrew bün بنوورە کوورا بۆن ف نگا **کُورابۆن**

کُورەو کردن kûrew kirdin کوورا کردن ف نگا **کُورا کردن**

کۆرەیٚ سناتان kürêŷ sinatan کۆرەیٚ ئاسن گەران « عەشرەت براگان دەرۆنم جووشەن - کۆرەیٚ سناتان لە لام خاموشەن» ف کوره صنعتگران

کورِەیل kwirêyl کورِەگان ف پسرها، ای پسرها

کورِەیل بجم kwirêyl bicim وە داڵتەیٚ یەکتران کارێگ کردن ف همبستگی و اتحاد

کورِهەڵمەت kwirĥełmet کورِانە ف شجاعانه

کورِی kwirî ١) وشەیٚ رانینْ جاشۆڵْک ٢) مییەیٚ کورِیش ٣) جاشۆڵْک ف ١) کلمه راندن کُره الاغ ٢) گوسفند گوش کوتاه ٣) کُره الاغ

کُورِی kûrî زەلیلی ف کور بودن

کورێ kurê دیەکەێگە لە جووانرِۆ ف روستایی در جوانرود

کورِی برِ kwirî bir̂ کورِی ورِ، جووریٚ بڵامکە ک مێخکوتێ کەن تا ئاژەڵ داڵگێ نەمژێد ف نوعی پوزه بند که میخهایی در آن فرو کرده‌اند تا حیوان نتواند مادر را بمکد، نگا **بڵامک**

کورِی خەر kwirî xer جاشۆڵْک، خەرکورِی ف کُره الاغ

کورِی سووفی kwirî sûfî کەرِی، مییەیٚ کورِیش و ئارام ف گوسفند گوش کوتاه و آرام

کورِیش kwirîş ١) مییەیٚ گووش قوْت ٢) مۆ نوواێ تێوْڵ ئەگەر فرە بگریدەیٚ و قوتەو بوو ف ١) گوسفند گوش کوتاه ٢) موی جلوی پیشانی را زدن بطوری که پیشانی برجسته‌تر نشان داده شود

کورِی فرِی kwirî firî گیاێگە ف گیاهی‌برای خوراک دام

کورِی قەڵەمی kwirî qełemî زیزْ کەرِی، مییەیٚ کورِیش و نائارام ف گوسفند گوش کوتاه اما ناآرام

کورِی کەو kwirî kew لانەماێ مییەیٚ کورِیش و نیلە ف نژادی از گوسفند با قدی کوتاه و رنگ تقریباً کبود

کورِی کەژەڵ kwirî kejeł لانەماێ مییەیٚ کورِیش و پووز چەرمێ ف نژادی از گوسفند با قدی کوتاه و پوزه سفید

کورِی ورِ kwirŷ wir̂ کورِی برِ ف نگا **کورِی برِ**

کوریە kwirye کۆرە، بەشْ ئاسنینْ تکْ هێش ک زەۆ هەڵدرِێد ف قسمتی از گاوآهن که معمولا از جنس آهن است و مستقیم با زمین در تماس است برای شخم زدن

کوریەتن kwiryetin قورەتن، قوریەتن ف کروچیدن، کروژیدن

کُوز kûz کولێ، ئاخڵ وەرک و کییەر ف آغل برّه‌ها و بزغاله ها

کۆز küz ١) کۆزڵە ٢) لۆز ٣) چمکْ نەخشدارْ پیاڵە ف ١) ترتیزک آبی ٢) قاچ میوه ٣) شیارهای تزئینی روی پیاله

کۆزدار küz dar پیالّەیْ چمکدار ف پیاله لبەدار و تزئینی

کوُزایْ kûzaê ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانە، کهزاد

کۆزڵە küzl̂e کۆز ف ترتیزک آبی

کوُز وە کووز کەفتن kûz we kûz keftin ۱) وەرک یا کیەرێگ کْ لە کووزْ خوەیْ جیا بکریەێد و لەیْ هەێنە داڵگ بوویْ نەناسێد و شیر وە پیْ نەێەد ۲) لاناوە لە وە جی ناوردن ف ۱) برّه یا بزغالەای کە از محل نگهداریش «کووز»جدا افتادە و در «کووز » دیگری جا گیرد و بوی دیگران را بگیرد بگونەای کە مادر بوی او را تمیز ندهد و بە او شیر ندهد ۲) اصطـلاحاً بە معنی بجا نیاوردن در اثر رویدادی بکار می‌رود

کۆزە küze ۱) خومریْ مەرپیقەجات ۲) کۆزەیْ ئاو ف ۱) خمره طلاجات و اشیاء قدیمه ۲) کوزه آب

کوُزەر kûzer چەوڵەکْ خەرمان، زوورْم ئەڕایْ نخە ف نخالە کاه یا خرمن، بویژه خرمن نخود

کوُزەران kûzeran شارێگە لە پارێزگایْ کرماشان ف شهر کوزران در استان کرماشان

کوُزەر کوتان kûzer kwitan لاناوەلە کوتەڵکوو کردن ف کنایه از بسیار کتک زدن

کوُزەر گرتن kûzer girtin کووزەر کوتان ف کنایه از بسیار زدن

کۆزەلە küzel̂e کۆزڵە ف ترتیزک آبی

کوژ kwij ۱) پاشگرْ کوشندە «کورد کوژ» ۲) کوشانن « چراخەگە بکوژنەو» ف ۱) پسوند بە معنی کشندە ۲) خاموش کردن

کۆژ küj قۆژ ف کز کردن و پژمردن

کۆژا کردن küja kirdin قۆژا کردن ف پژمردن و کز شدن

کوژان kwijan کوشان ف خاموش کرد

کوژانن kwijanin کوشانن ف خاموش کردن

کوژانەو kwijanew کوشانەو ف خاموش کرد

کوژتن kwijtin کوشتن ف کشتن

کوژکوژی kwij kwijî بنوورِە قوژقوژی ف نگا **قوژ قوژی**

کوژگە kwijge قوژگە ف نگا **قوژگە** و ترکیباتش

کۆژۆژ kojüj قرتنگ، قرتن ف خسیس

کوژە kwije کوژیە ف بیماری احشام

کوژەک kwijek میەرْگ ف مهره زینتی

کوژە کردن kwije kirdin کوژیە لیْ دان ف دچار بیماری شدن بویژه برای احشام

کوژیا kwijya کوشیا ف کشته شد

کوژیاگ kwijyag کوشیاگ ف کشته شده

کوژیان kwijyan کوشیان ف کشته شدن

کوژیایْ kwijyaê کوشیایْ ف کشته شده

کوْس kwis گجْگ، شەرمینە، حەیا ف مادینه، کوس

کوُس kûs ۱) رەژەن ۲) زەنگ زڕیان ۳) تەوڵ ٤) بنچینە «لە کووسەو درارەیْ» ف ۱) بخت بد ۲) طبل بد نامی ۳) طبل ٤) ریشه، پایه

کوُسار kûsar کۆیەسان ف کوهسار

کوُساران kûsaran کۆیەسانەیل ف کوهساران

کوسبڕەک kwis bir̂ek کەژوو ف آبدزدک

کوس دان kwis dan جندە بازی ف بد کارگی

کوُس کەفتن kûs keftin لاناوە لە زەنگ زڕیان ف کنایه از بد نام شدن

کوُس کەفتیْ kûs keftê بەد ناو ف بد نام

کوس کوسانەکی kwis kwisanekî لاناوێگە لە هەێنْ گەمە ف اصطـلاحی در بازی هفت سنگ کە توپ را میان خود و بدون آنکە طرف مقابل بداند زیر لباس پنهان کردە و بە طرف یاران دستە مقابل می‌روند

کوسکەش kwis keş جاکەش ف نگا **جاکەش**

کوسکەشی kwis keşî جاکەشی ف قُرمساقی

کوسوو kwisû جندە، گەنەکار ف جندە، بدکارە

کوُسە kûse ۱) بیْ مۆ ۲) لاناوەلە مەردْرِن ۳) جووریْ ماسیە ف ۱) بی مو، کوسە ۲) کنایە از رند ۳) کوسە، کوسە ماهی

کوُسەوەیلْگە kûse weylige بووکەبارانە، داب و نەریتێگە ک هنایْ بیْ وارانیە کەسێگ دەمچەو خوەیْ وە خۆن یا رەنگْ قرمز سوور کەێد و وەیلکانێگ گرێدە دەسەو ئمجا بەێت خوەنێد و مەردم پۆل دەنە پیْ و ئەویش پۆلەگە دەێدەیْ ماڵ خودا و ئۆشن دۆیایْ یە واران وارێد ف عقیدەای است میان مردم کە زمانی کە باران نمی‌بارد مردی باخون یا رنگ قرمز صورت خود را رنگی کردە و در حالی کە عروسکی در دست دارد ابیاتی را می‌خواند و مردم بە او اعانە می‌دهند واو پول جمع آوری شدە را در راەخدا بخشش می‌کند و گویند پس از این مراسم باران خواهد بارید

کوْسەک kwisek کوسەکی، شێوەر ف شیار، بویژە شیار

روی صورت

کوسەکی kwisekî کوسەک ف شیار

کوُسەڵ کووس kûseÎkûs بنوورە بەردائیەرد ف نگا **بەردائیەرد**

کوُسە مووری kûse mûrî میەرێیگە فرە بۆچگ ف مهرەای بسیار کوچک

کوُسەیەیل kûseyeyl دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

کوْش kwiş بنوورە کوژ ف نگا **کوژ**

کوْشان kwişan خامووش کرد ف خاموش کرد

کوْشانن kwişanin کوورەو کردن ف خاموش کردن

کوْشانەو kwişanew کوورانەو ف خاموش کرد

کوْشت kwişt ئەو کوشت ف کشت، ماضـی ساده از فعل کشتن

کوْشتار kwiştar کوژتن ف کشتار

کوْشتارگا kwiştar ga جی کوشتن، شوونْ کوشتن ف کشتارگاه

کوْشتان kwiştan ئەوانە کوشت ف آنها را کشت

کوْشتن kwiştin کوژتن ف کشتن

کوْشتە kwişte ١) کوشریاێ ٢) گەچْ مردە ف ١) کشته شده ٢) گچ مرده

کوْشتی kwiştî ١) زووران ٢) سیاونەێ نەزری ف ١) کُشتی ٢) حیوان نذری که باید کشته شود، ذبح شود

کوْشتێار kwiştêar هەواخوا، لاین دار ف خواهان، طالب

کوْشریا kwişirya کوشیا ف کشته شد

کوْشریاد kwişiryad کوشیاد ف کشته شد

کوْشریادا kwişiryada کوشیاوا ف خاموش شد

کوْشریادەو kwişiryadew کوشریادا ف خاموش شد

کوْشریاس kwişiryas کوشیاس ف کشته شده

کوْشریاسا kwişiryasa کوشیاسا ف خاموش شده است

کوْشریاسەو kwişiryasew کوشریاسا ف خاموش شده

کوْشریاگ kwişiryag کوشیاگ ف کشته شده

کوْشریاگەو kwişiryagew کوشیاگەو ف خاموش شد

کوْشریان kwişiryan کوشیان ف کشته شدن، کشته شدند

کوْشریانەو kwişiryanew کوشیانەو ف خاموش شدند

کوْشریاێ kwişiryaê کوشیاێ ف کشته شده

کوُشس kûşis تەقەلا، زەنْبەلەق ف کوشش

کوُشست kûşist کووشس ف کوشش

کوُشک kûşk قەسر ف کاخ، قصر

کوْشن kwişin ئەوانە کوژن ف می‌کشند

کوْشندە kwişinde کاری، بکوژ ف کشنده

کوْشیا kwişya کوشریا ف کشته شد

کوْشیاد kwişyad کوشریاد ف کشته شد

کوْشیادا kwişyada کوشیادەو ف خاموش شد

کوْشیادەو kwişyadew کوشیادا ف خاموش شد

کوْشیاس kwişyas کوشریاس ف کشته شده است

کوْشیاسا kwişyasa کوشیاسەو ف خاموش شده است

کوْشیاسەو kwişyasew کوشیاسا ف خاموش شده است

کوْشیاگ kwişyag کوشریاگ ف کشته شده

کوْشیاگەو kwişyagew کوشیادەو ف خاموش شد

کوْشیان kwişyan کوژیان ف کشته شدن، کشته شدند

کوْشیانا kwişyana کوشیانەو ف خاموش شدند

کوْشیانەو kwişyanew کوشیانا ف خاموش شدند

کوْشیاێ kwişyaê کوشریاێ ف کشته شده

کوْشیاوا kwişyawa کوشریاوا ف خاموش شد

کوْشیاوەو kwişyawew کوشیاوا ف خاموش شد

کوْشین kwişîn ئۆیە کوشین ف می‌کُشید

کوُشین kûşî کووشس کردن ف کوشیدن

کوُفت kûft ١) ژارْ مار، یەمان ٢) سووزنەک ف ١) مقابل نوش، کوفت ٢) بیماری سوزاک

کوُفتْ کاری kûfti karî سووزنەکْ کوْشەندە ف بیماری سوزاک کشنده

کوُک kûk ١) قووز «کووکن» ٢) رنگ گرتن «کەم کووکێ بگر» ٣) تەقەڵ ٤) دەماخ چاخ، لە لاتین (cock) ئۆشن ٥) کووک کردنْ سات ٦) تەپە «هانە پشتْ ئی کووکە» ٧) قەڵەدووشان ف ١) گوژ، خمیدگی پشت ٢) ادا درآوردن ٣) بخیه خیاطـی ٤) سرحالی، دماغ چاقی، در لاتین (cock) گویند ٥) کوک ساعت ٦) تپه ٧) قلمدوش

کوُکاو kûkaw دیەکەێگە لە گیەڵان ف روستایی در گیلان غرب

کوُکاومیلەگە kûkawmîlege دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف

روستایی در اسلام آباد غرب

کوُک چەمانن kûk çemanin پشت خەفانن ف پشت را خم کردن و گذشتن از سقف کوتاه

کوُ کردن kû kirdin کووا کردن ف گردآوری کردن، انباشتن

کوُک دان kûk dan ١) تەقەڵ دان ٢) قووخ دان ف ١) کوک زدن، بخیه کردن ٢) خمیده پشت شدن

کوُک کردن kûk kirdin کووکْ سات کردن ف کوک کردن ساعت

کوُک گر kûk gir رنگ گر ف ادا درآورنده، دلقک

کوُک گرتن kûk girtin رنگ گرتن ف ادا درآوردن

کوُکن kûkin قووخن ف گوژ پشت

کوُکوو kûkû ١) خواردەمەنییگە ٢) دەنگْ قۆمری ف ١) غذای کوکو ٢) صدای قمری

کوْکە kwike قوتە ف سرفە

کوُکەچەمی kûkeçemî کوڵەپسکی ف خمیده و یا سینه خیز به چیزی نزدیک شدن

کوُکەن kû ken ١) کۆیە کەن ٢) نازناو فەراد ٣) دەسوور وە کوو کردن ف ١) کوهکن ٢) لقب فرهاد ٣) جمع کنید

کوُڵ kûĺ ١) شان و کووڵ ٢) سۆنْ ماڵ، کووڵەکە ٣) گیاێگە چۆ سۆیەرانە ف ١) دوش، کتف ٢) تنه بزرگ درخت جهت ستون خانه ٣) گیاهی شبیه «سۆیەرانە»

کوْڵ kwiĺ ١) مۆکوڵ ٢) زێژْ دریژ، لە تۆرکەمەنی «کوله» ئۆشن ٣) قوڵ ئاو ٤) گووش تەکانن ٥) بێ دۆ ف ١) کمین ٢) کوتاه، در ترکمنی «کوله» گویند ٣) جوش آب، قـُل قـُل آب ٤) گوش ایستادن، استراق سمع ٥) بیدُم

کوْل kwil ١) زێژْ تێژ ٢) کولیان، ئێشیان ٣) گشتێ، وە کولی ف ١) کُند، برابر تیز ٢) درد، آزار ٣) همگی، کلی

کوُڵا kûĺa چەرداخ، چاتووڵ، لە سەکزی «کوله» ئۆشن ف کپر، کلبه، در سکزی «کوله» گویند

کوْڵا بۆن kwiĺa bün ١) وە ئاو چیین و کوڵەو بۆن ٢) کوڵەو بۆن ف ١) آب رفتن پارچه ٢) کوتاه شدن

کوْڵاژدم kwiĺaj dim ئەقرەو «کووڵ+ ئاژ+ دم» دم ئەر کووڵ ف عقرب «کوول+ ئاژ+ دم» حیوانی که دمش را روی کولش می‌گذارد

کوْڵا کردن kwiĺa kirdin کوڵەو کردن ف کوتاه کردن

کوْڵام kwiĺam کەل، کۆچە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « کۆڵان» ئۆشن ف کوچه، در دیگر گویشهای کوردی «کۆڵان » گویند

کوْلان kwilan کوْلیانْ زام ف به سو آمدن، آزرد، زخم دیرینه را به سو آورد

کوْڵان kwiĺan جووش هاورد ف پخت، در آب پخت

کوُڵان kûĺan دیەکەێگە لە بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

کوْلانا kwilana کولانەو ف به سو آورد، آزرد

کوْڵانان kwiĺanan ئەوانە کوڵان ف آنها را در آب پخت

کوْلانن kwilanin زام کولانن ف آزردن، به سو آوردن

کوْڵانن kwiĺanin جووشانن ف جوشاندن، پختن با آب

کوْلانە kwilane لانەێ مامر و... ف لانه ماکیان

کوْلانەو kwilanew بنووڕە کوْلانا ف نگا **کوْلانا**

کوُلاوار kû lawar ١) لاوار هاوردێ ٢) لاناوە لە فرە، فره بەخشان «وە کوولاوارەو بەخشێد» ف ١) آنچه سیلاب با خود آورد ٢) کنایه از بخشش بسیار و بی مورد

کوْلاوەنجە kwilawence کولاوەنجە ف روزنه بام

کولاوەنچە kwila wençe کولاوەنجە ف روزنه بام

کوْڵبڕ kwiĺbir̂ ١) کوڵ وکوڵبڕ ٢) قەێبڕ ف ١) مختصر و مفید ٢) راه میانبر

کوْڵبڕ کردن kwiĺbir̂ kirdin ١) قەێبڕ کردن ٢) سەر و تاێ قسیە وە یەک هاوردن ف ١) میانبر زدن ٢) مختصر و مفید سخن گفتن، خلاصە گویی کردن

کوْل بۆن kwil bün زێژْ تێژ بۆن ف کُند شدن چاقو و...

کوْڵپچگ kwiĺpiçig کوڵپێچگ ف قـُنداق نوزاد

کوْڵپە kwiĺpe ١) کڵپەێ ئاگر ٢) کوومەێ ئەور ف ١) شعله آتش ٢) توده‌ی ابر

کوْڵپێچگ kwiĺ pêçig کوڵپچگ ف قـُنداق

کوڵ خواردن kwiĺ xwardin جووش وکوڵ ئاو ف جوش آمدن آب

کوڵ دان kwiĺ dan ١) بنووڕە کوڵەنان ٢) کوڵ خواردنْ ئاو ف ١) نگا **کوڵەنان** ٢) جوش آمدن آب

کوڵ پیر kwiĺ pîr کوڵەپیر، ئرِاێ ژن ف پیر و حیله گر، صفتی برای زن

کوْڵفەت kwiĺfet بنووڕە کڵفەت ف کنیز، کلفت، نگا **کڵفەت** و ترکیباتش

کوڵک kwil̂k ١) کۆرک ٢) بنْ فک «ناسەیْ کوڵکْ دڵمەو» ٣) کەرەپەشم [ف] ١) کُرک ٢) تنگ دل ٣) پشمی که بکار ریسیدن نمی‌آید

کوڵکانه kwilkane کولوانْک [ف] انگشتر

کول کردن kwil kirdin تێژیْ چەقوو سەنن [ف] کُند کردن

کوڵ کردن kwil̂ kirdin ١) کوڵ و کووتا کردن ٢) کوڵ گرتن [ف] ١) کوتاه کردن ٢) کمین کردن

کوُڵ کردن kûl̂ kirdin وه کووڵەو گرتن [ف] به دوش گرفتن

کوڵکن kwil̂kin کۆرکن، تۆسکن [ف] پشمالو

کوڵکنه kwil̂kine کوڵکن [ف] پشمالو

کوڵکوڵ kwil̂kwil̂ دیەکەێگە لە گیەلان [ف] روستایی در گیلانغرب

کوڵکه kwil̂ke خوری ژێر زگْ کاوڕ ومییەکْ چیەرەیْ نیەکەن و بەشْ شووانه [ف] پشم زیر شکم گوسفندان که آنرا نمی چیدند و سهم چوپان است و چوپان در ازای مبلغی آنرا می فروشد

کوُڵ کەر kûl̂ ker ئەوەیْ کْ چشتیْ گرێده کووڵەو [ف] کسی که چیزی را با کول حمل می‌کند

کولکەس kwilkes گشکەس [ف] ای همه وجود، همه کس من

کولکەسم kwilkesim گشکەسم [ف] همه کس من، عزیزم

کولکەسەگەم kwil kesegem کولکەسم [ف] ای همه کس من

کولکەسیْ kwil kesê کولکەسێگ [ف] همه کسی، هر کسی

کولکەسێگ kwil kesêg کولکەسیْ [ف] همه کسی، هر کسی

کوُڵ کیش kûl̂ kîş کووڵکەر [ف] کسی که چیزی را کول می‌کند

کوُڵ کیشی kûl̂ kîşî لاناوه له زامەت کیشان [ف] کول کشی، کنایه از زحمت کشیدن

کوڵگ kwil̂g ١) جی کوڵ گرتن ٢) بنووڕە گووڕە کوڵیْ [ف] ١) محل کمین زدن، کمینگاه ٢) نگا **گووڕە کوڵیْ**

کوڵگا kwil̂ga جی کوڵ گرتن، کوڵگه [ف] کمینگاه

کوڵگر kwil̂gir مۆکوڵ گر [ف] کمین کننده

کوڵگرتن kwil̂ girtin مۆکوڵ گرتن [ف] کمین کردن

کوُڵ گرتن kûl̂ girtin وه کووڵ گرتن [ف] به دوش گرفتن

کوڵگه kwil̂ge ١) کوڵگا ٢) بنووڕە مەڵوان [ف] ١) کمینگاه ٢) نگا **مەڵوان**

کۆللوور kollûr کولوور [ف] میان تهی

کوڵم kul̂m سەێرانگاێگه له ئەێوان [ف] تفرجگاهی در ایوان غرب

کوُڵمان kûl̂man کووڵا، چەرداخ [ف] کلبه

کوڵمک kwil̂mik کوڵووک [ف] استخوان باسن

کوڵن kwil̂in کوڵیایْ «ئاوەکوڵن» [ف] با آب پخته شده

کولن kwilin ئازار دەر [ف] آزردن، از فعل«کولانن»

کوڵنان kwil̂nan کوڵەنان، کونەنان [ف] محل نگهداری مشک آب

کوڵنانی kwil̂nanî پیتەخولی، خۆراکێگ ک ژنْ ماڵ وه دزی شۆیەگەیەو خوەێد [ف] غذایی که زن درست می‌کند و بدون آگاهی شوهر می‌خورد

کوُڵنج kûl̂inc قووڵنج [ف] نگا **قوُڵنج** و ترکیباتش

کوڵنگ kwil̂inĝ قولنگ، وەنەوشک [ف] بَردرخت بُنه

کوڵنەت kwil̂net کوڵەنەت [ف] مشک کهنه و بی مصرف

کوڵوُ kul̂û کوڵووم، له لاتین (clod) ئۆشن [ف] کلوخ، در لاتین (clod) گویند

کولوانْک kwilwanik کلوانْک، کلکانه [ف] انگشتر

کوڵوانْک kwil̂wanik ماشته «گ» له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کۆڵوانه، چارۆکه، چارەکه» ئۆشن [ف] پوشش بلند زنان گوران، در دیگر گویشهای کردی «کۆڵوانه، چارۆکه، چارەکه» گویند

کولوانه kwillwane کلکانه [ف] انگشتر

کوڵوُخوەرده kul̂û xwerde کووره بۆ و کەمتەکار [ف] سر خورده، سرکوفت شده، منکوب شده

کوڵوُخوەردەکردن kul̂ûxwerde kirdin کووره کردن [ف] سرخورده کردن، منکوب کردن

کولوُر kulûr کلوور [ف] میان تهی

کوڵوُک kul̂ûk ١) کوڵووکه ٢) کوڵمک [ف] ١) قسمت انتهایی و چوبین بلوط ٢) استخوان باسن

کوڵ وکوڵبڕ kwil̂ û kwil̂bir̂ کوڵ وکووتا [ف] مختصر و مفید، موجز

کوڵ وکوو kwil̂ û kû ١) خەم وخوسەیْ دەروْن ٢) قوڵ قوڵ ئاو کوڵیایْ [ف] ١) غم واندوه ٢) جوش و غلیان آب

كوڵ وكووتا kwiĺ û kûta كوڵ وكوڵبڕ ف مختصر و مفيد ، موجز

كوڵ وكوو دامردن kwiĺ û kû damirdin قڵ و كوو دامردن ف كاملا سوختن و خاكستر شدن

كوڵۆكه kuĺûke كوڵووك ف قسمت انتهايى و چوبين بلوط

كوڵۆل kuĺûĺ بنووڕه كڵوول ف نگا **كڵوول**

كولۆلان kwilülan وه گه‌له‌و گيرسن و لۆلانن ف گريه و زارى دسته جمعى

كوڵۆڵ كردن kuĺûĺkirdin بنووڕه كڵووڵ كردن ف نگا **كڵووڵ كردن**

كوڵۆلى kuĺûĺî زه‌مينگير بۆن ف بيچارگى

كوڵۆم kuĺûm ١) كوڵوو، كوڵوومه ٢) پشته‌كْ ده‌ر ف ١) كلوخ ٢) كلون در

كوڵۆمه kuĺûme بنووڕه كوڵوو، كوڵووم ف كلوخ، نگا **كوڵۆ**

كوڵوه‌ژ kwiĺwej بنووڕه په‌نگركيش ف نگا **په‌نگر كيش**

كوْله kwile كوْلى، مه‌ڵۆيه «گ» له زاراوه‌يلْ تره‌كْ كوردى «كلۆ، كوللۆ، كولله» ئۆشن ف ملخ، در ديگر گويشهاى كردى «كلۆ، كوللۆ، كولله» گويند

كوڵهه‌ڵمه‌ت kwiĺheĺmet ڕێ بێ پێچ وپلۆچ ف راه بى پيچ وخم

كوْڵه kwiĺe ١) ئه‌وه كوڵه ٢) كوڵپه ٣) مۆكوڵ كردن، له سه‌كزى «كوله» ئۆشن ٤) گووش ته‌كانن ٥) كولين «ل» ٦) بێ دۆ ٧) ناوێگه ئرای سه‌گ ٨) شوون «كوڵه وه‌كوڵه» ف ١) كوتاه است ٢) توده ٣) كمينگاه، در سكزى «كوله» گويند ٤) كز كردن و استراق سمع كردن ٥) جاى آذوقه ٦) بيدُم ٧) نامى براى سگ ٨) مكان، جا

كوُڵه kûĺe ١) كوْل، كونر، داس يا ته‌ورْ كول ٢) كۆنى «گ» ف ١) داس يا تبر كند شده ٢) كونى، مفعول

كوڵه‌با kwiĺe ba كوڵه‌وا، كه‌له‌وا ف باد سرد

كوڵه‌باڵ kwiĺe baĺ فه‌ره‌نجى ف نيم تنه نمدى بى آستين

كوڵه‌پا kwiĺe pa ١) يه‌كێ له تيره‌يلْ كه‌ڵهوڕ ٢) ديه‌كه‌يگه له شيان ف ١) يكى از تيره‌هاى كلهر ٢) روستايى در شيان

كوڵه‌پسكى kwiĺepiskî كوڵه‌پسى، كوڵه‌فسى ف چمان چمان و دزدكى نزديک شدن

كوڵه‌پسى kwiĺepisî كوڵه‌پسكى ف خميده ودزدكى نزديک شدن

كوڵه‌پير kwiĺe pîr بنووڕه كوڵپير ف نگا **كوڵپير**

كوڵه‌تۆخلى kwiĺetoxĺî گه‌رووسى، لانه‌ماێجوورێ مييه‌س ك كرينجـگْ شووڕ دێرێد ف نژاد گوسفندى كه دنبالچه‌ى دراز باشد

كوڵه‌جريتگْ kwiĺe cirîtig كوڵه‌زرپن ف كوتاه قد، كوتوله

كوڵه‌جوو kwiĺecû ١) ديه‌كه‌يگه له ئارۆنئاوا ٢) ديه‌كه‌يگه له‌ک زووان له كرماشان ٣) ديه‌كه‌يگه له گيه‌ڵان ٤) ديه‌كه‌يگه له دينه‌وه‌ر ف ١) روستايى در اسلام آباد غرب ٢) روستايى با گويش لكى در كرماشان ٣) روستايى در گيلانغرب ٤) روستايى در دينور

كوڵه‌خرپن kwiĺe xirpin كوڵ وچاخ ف كوتاه‌قد و چاق

كوڵه‌زه‌ڕين kwiĺe zeȓîn خنجيلانه ف كوتاه وزيبا روى

كوڵه‌ژ kwiĺej ١) كوڵه‌ش ٢) كوڵه‌كار «ل» ف ١) گُرگاز ٢) نوعى افعى

كوڵه‌سۆك kwiĺesük سۆک، چرز ف پستو، گوشه ساكت و آرام

كوُڵه‌سه kûĺese ديه‌كه‌يگه له هه‌مه‌يل ف روستايى‌در حميل

كوُڵه‌سه‌ر kûĺeser سه‌رْ به‌د ته‌ور ف كسى كه كله‌اى بد تركيب دارد

كوڵه‌ش kwiĺeş ١) كوڵه‌ژ ٢) شه‌نه ٣) ناوێگه ئراێ سه‌گ ٤) تخول ف ١) گُرگاز ٢) كاه وكولش ٣) نامى براى سگ ٤) فضول، دورو

كوڵه‌شْك kwiĺeşik ١) ديه‌كه‌يگه له گيه‌ڵان ٢) كۆزه‌ڵه ٣) ئه‌و كه‌سه ک هه‌ميشه شه‌ک دێرێد «كوڵه‌شک، وه خوه‌يه‌و له شک» ف ١) روستايى در گيلانغرب ٢) گياه ترتيزک آبى ٣) آنكه هميشه شكاک است

كوڵه‌فڕ kwiĺefiȓ بووره‌په‌ڵ ف بلدرچين

كوڵه‌فسكى kwiĺefiskî كوڵه‌پسكى، كوڵه‌پسى ف نگا **كوڵه‌پسكى**

كوڵه‌فسى kwiĺefisî كوڵه‌پسكى، كوڵه‌پسى ف نگا **كوڵه‌پسكى**

كوڵه‌قنجى kwiĺeqincî خنجى منجى ف كوتاه قد و زيبا روى

كوڵه كردن kwiĺe kirdin مۆكوڵ كردن ف كمين كردن

کوڵەکووزەر kwiĺe kûzer لاناوە لە باڵاکوڵ «گ» ف کنایه از کوتاه‌قد

کوڵەکوڵ kwiĺe kwiĺ کوڵخواردنْ ئاو ف جوشیدن آب

کوڵەکوڵە kwiĺe kwiĺe ١) کوڵە وە کوڵە ٢) دەسە دەسە ف ١) مکان به مکان ٢) دسته دسته، گروه گروه

کوُڵەکە kûĺeke کووڵ ف تنه درخت که برای ستون خانه بکار برده می‌شود

کولەکە küleke کووی «گ» ف کدو

کوُڵەکەو سووار kûĺe kew suwar ١) کەوسووار، ئەو کەسە کە ها کووڵ ئەسپْ کەو ٢) سووارکارْ ناشی و بێ ئاوەز « ئەوەێ گ نەخوەێ تەڕەێ وەهارـ تڕن و تسن و کوڵەکەو سووار» ف ١) کسی که سوار بر اسب کبود که نژادی از کهر است باشد، کنایه از سوارکار تازه به دوران رسیده ٢) سوارکار ناشی و در عین حال احمق

کوڵْە گرتن kwiĺe girtin کوڵە کردن، پارێز گرتن ف کمین گرفتن

کوڵْەگە kwiĺege مەڵوانْ قارچگ، چاڵەچۆزەێ قارچگ « گ» ف محل رویش دسته جمعی قارچ

کوڵْەم kwiĺem بنوورە کوڵوو ف کلوخ، نگا **کوڵوُ**

کوڵەمار kwiĺemar کوڵەژ ف نوعی افعی

کوڵە مرخان kwiĺe mirxan جی گەرم و نەرم ف جای گرم ونرم

کوڵەمەیتەر kwiĺe meŷter ١) وەردەسْ مەیتەر ٢) لاناوە لە دڵنگْ کووڵ وتەنگْ ترش، چۆن وەردەسْ مەیتەر دڵنگەیلێ لە مەیتەر کووڵترە ف ١) وردست مهتر، پادوی مهتر ٢) کنایه از لباس تنگ وکوتاه، چون لباس وردست مهتر کوتاهتر و تنگتر است

کوڵەمیرە kwiĺemîre خوڵەمیرە ف نگا **خوڵەمیرە**

کوڵەمیقن kwiĺe mîqin کورتەباڵا وگەنەهیر ف کوتاه قد و بد نمود

کوڵەنان kwiĺe nan کوڵنان، کونەلان ف محل نگهداری مشک آب

کوڵەنجە kwiĺence جلیقەێ ژنانە ف یلک آستین دار زنانه

کوڵەنجی kwiĺencî ١) کولاژدم ٢) خشی ف ١) عقرب ٢) هزار پا

کوڵەنشین kwiĺe nişîn ئەوەێ کێ لە کوڵە نیشێد ف کمین کننده

کوڵەنەت kwiĺenet مەشگڕە، کوڵنەت ف مشک کهنه و غیر قابل استفاده

کوڵە وەکوڵە kwiĺe we kwiĺe شوون وەشوون، مۆکوڵ وە مۆکوڵ ف کمین به‌کمین، مکان به‌مکان

کوڵەوەن kwiĺewen کەڵەوەن ف نگا **کەڵەوەن**

کوڵەهەفی kwiĺe hefî کوڵەمار ف نوعی افعی

کوڵەهەڵمەت kwiĺe heĺmet رێ بێ پێچ وپلۆچ، راسە رێ ف راه راست ومستقیم، صراط مستقیم

کوڵەێ کوڵ kwiĺeŷ kwiĺ مڕْجیت، زاورانێگ کە سەخت بزاێد ف زایمان سخت، زائویی که به دشواری زایمان کند

کوڵی kwilî ١) بنوورە کولە ٢) بن کول، گشتێ، ئەرەوییە ف ١) نگا **کولە** ٢) همگی، جملگی، عربی است

کوڵێ kwiĺê ١) ئاوەگە کوڵ خوەێد ٢) بنوورە کووز ٣) کولە ف ١) جوش می‌زند، آب جوش آمده ٢) نگا **کوُز** ٣) کمین

کوُلی kûlî ١) مێەس هەسەڵێگ کە پیر بۆیە ٢) لاناوە لە پیر وکووکن ف ١) زنبور عسلی که پیر شده و از کندو بدور است ٢) کنایه از پیر شدن و خم شدن

کوُڵی kûĺî سووار کووڵ بۆن ف کولی گرفتن

کوڵْیا kwilya کولیادەو ف ناسور شد، آزرده‌شد

کوڵْیا kwiĺya ئاوەکوڵن بۆ ف در آب جوشیده شد

کوڵْیادەو kwilyadew کولیاگەو ف ناسور شد

کوڵْیار kwiĺyar بنوورە باڵێار ف نگا **باڵێار**

کوڵْیاس kwiĺyas کوڵیاێە ف پخته شده است

کوڵْیاگ kwiĺyag کوڵیاێ ف پخته شده

کوڵْیاگ kwilyag کولیای ف ناسور شده

کوڵْیاگەو kwilyagew کولیادەو ف ناسور شد

کوڵْیان kwiĺyan ١) ئاوەکوڵن بۆن ٢) وە کوڵ هاتن ف ١) پختن ٢) جوش آمدن

کوڵْیان kwilyan ناسوور بۆن ف ناسور شدن زخم

کوُڵیانْ گەورە kûĺyani gewre دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

کوڵْیانەو kwilyanew سوو کیشان ف ناسور شدن

کوڵْیانەوە kwilyanewe لەنوو کولیادەو ف دوباره ناسور شدن

کوڵیاێ kwiʃyaê کولیاگ ف پختەشده

کولیای kwilyay کولیاگ ف ناسور شده

کولیایی kwilyayî ۱) دیەکەیگە لە مایەشت ۲) هووزێگە ف ۱) روستایی در مادیدشت ۲) ایل کلیایی

کولیچە kwilîçe بسکۆت، کولێرە ف کلوچە

کولێرە kwilêre جووری گردەنانە ف نوعی گردەنان

کولێرە چەورە kwilêre çewre گردەنان چەورە ف گردە نان روغن مالیده

کولیش kwilîş فاقْ کەمر ف شکاف صخره

کولین kwilîn ۱) خەزینەێ ئێمامزایە ۲) جی ئازووقە ف ۱) صندوقخانه قبور مقدسه ۲) جای آذقه

کولینْک kwilînik ۱) کولاوەنجە ۲) لانەێ بۆچگ ۳) کیسەیلْ بۆچگێگە لە ریشەێ نخە کْ ئاو لە تێ کوو بوودەو ف ۱) روزنه بام ۲) لانه کوچک ماکیان ۳) کیسه‌های ذخیره آب در ریشه نخود

کولینْکاو kwilînikaw قوتەێگە لە ریشەێ گیاێ نخە ئرای پاشدەس کردنْ ئاو ف کیسه‌ای در ریشه نخود برای ذخیره کردن آب

کولینە kwilîne ۱) بنووڕە کولین ۲) کولانە ف ۱) نگا **کولین** ۲) لانەی ماکیان

کولێنە kwilêne دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

کولینەێقەمەرْسوهرابی kwilîneŷ qemerisuhrabî ناو دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

کولینەێلەتیف kwilîneŷ letîf دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

کولیەک kwilyek لە بن قۆرووتْگ «زووانْد لە کولیەکەو درارم» ف از بیخ وبن، از ته، ته، بیخ

کوُم kûm ۱) سەێوەت، ئێیات ۲) مْ هامە کوو؟ ف ۱) احتیاط، ترسیدن ۲) کجایم

کوُماج kûmac کووچیل، قووچیل ف نگا **کوُچیل**

کوُمار kûmar گەل، کوومە ف اجتماع مردم

کوُمانن kûmanin کوومیانەوە ف سردشدن از انجام کاری

کۆمپلت kompilit وە کولی، لاتینیە ف همگی، به کلی، در لاتین (complete) گویند

کوُمْ تووم kûmi tûm ۱) رۆدەربایس، ئەخماز ۲) قنگەپارێزی، مۆحافزەکار ف ۱) رو در بایست داشتن، اغماض ۲) محافظـەکاری

کۆمتن komtin قۆمتن ف کسی که لنگان لنگان راه می‌رود

کۆمتەکۆمت komte komt قۆمتەقۆمت ف لنگان لنگان راه رفتن

کوُمرْ kûmir ۱) خوڵەکووان ۲) سوْرِوسان ۳) هناسْ سەرد کیشان ۳) لاسکووڵان، لە فەرانسەی (fumir) وە تەپاڵە ئۆشن ف ۱) محل انباشتن خاکستر ۲) مصرّ بودن ۲) آخ کشیدن ۳) محل انباشتن کود حیوانی، در فرانسوی (fumir) به تپاله گویند

کۆمـْزە komize کاڵ، میوەێ کاڵ ف میوەی نارس

کومسیون kumsîun کووەو بۆن وبەێشەرات کردن، لاتینیە ف کمسیون، لاتینی است

کوُم کردن kûm kirdin کوومیانەوە ف با تردید و ترس دست به انجام کاری زدن

کوُمە kûme کوو ف توده

کوُمەک kûmaek هامێاری، یاری ف کمک

کوُمەکردن kûme kirdin کووەو کردن ف گردآوری کردن

کوُمەکوومە kûme kûme کووکوو ف توده توده، دسته دسته

کوُمەکی kûmekî هامێار ف کمکی

کۆمەکین komekîn تووف، شیراز «ل» ف شیراز، دوغ چکیده

کوُمەڵ kûmeʃ گەلەێ ئائێم ف جمعیت، اجتماع

کوُمەڵگا kûmeʃga کوومەڵ ئائێم ف اجتماع

کوُمەڵە kûmeʃe کوومە بەسان ف جمع بستن

کوُمیا kûmya کووم کرد ف احتیاط کرد

کوُمیاگ kûmyag کوومیاێ ف سرد شدن، احتیاط کردن در امری

کوُمیان kûmyan کووم کردن ف تردید وترس از انجام کاری

کوُمیانەوە kûmyanewe توومیان، بنووڕە کوومیان ف نگا **کوومیان**

کوُمیاێ kûmyaê کوومیاگ ف باترس و تردید اقدام کردن

کۆمیت komît ئەسپْ قاوەی ف اسب قهوەای رنگ

کوُن kûn هانە کوو؟ ف کجایند

کوْنا kwina دەرزْ خڕ ف سوراخ

کوْناباجه kwina bace کوناوەنجه «ل» ف دریچه

کوْنا کردن kwina kirdin ۱) وە خرەو درِین ۲) لاناوە لە بێگورتینه کردن ف ۱) سوراخ کردن ۲) کنایه از برداشتن بکارت

کوْنا کوچْگ چەو kwina kwiçig çew ئەو کەسە کْ چەو بۆچْگ و لە کاسە دەرچی دێرێد ف کسی کە چشمان ریز و در کاسە فرو رفته دارد

کوْناکوْنا kwina kwina ۱) ئاژانن ۲) کۆیەێگە لە هەرەسم ف ۱) سوراخ سوراخ ۲) کوهی در هرسم

کوْناناو kwina naw دیەکەێگە لە مەسۆری ف روستایی در منصوری

کوناوا kwina wa ئەو شوونە کْ وا لە پێا تێد ف منفذ، سوراخی کە باد از آن نفوذ می‌کند

کوناوەنجه kwina wence کولاوەنجە ف روزنه بام

کونج kwinc ۱) سۆک، چرز ۲) قاتی کردنْ ئەرەق و شەراو ف ۱) کُنج، گوشه ۲) مخلوط کردن عرقیات با هم

کونجی kwincî دانەێگە بۆچْگ چۆ سییەگنیلْک ف کُنجد

کونْر kwinir ۱) کوْل، زێژْ تێژ ۲) دیلْم ف ۱) کُند، برابر تیز ۲) سهل انگار، احمالکار

کونر kwinr ۱) کوْل، زێژْ تێژ ۲) دیلْم ف ۱) نگا **کونْر** ۲) تنبل

کونره kwinire کنره ف به آرامی چریدن گله

کونووڕ kwinûȓ قوڵنگ، وەنەوشک ف درخت بُنه

کونه kwine مەشکەێ ئاو ف مشک آب

کونەگورگ kwine gurg دیەکەێگە لە جووانرو ف نام روستایی در جوانرود

کونەلان kwinelan جی کوْنه، کولەنان، کولْنان ف جای نگهداری مشک آب

کونەلوو kwinelû کونەلان «ل» ف محل نگهداری مشک آب

کۆنی künî کوولە، قنگدەر ف کونی، مفعول

کۆنیله künîle کۆنی ف کونی، مفعول

کونیەتی kwinyetî دەق لە دڵ ف کینەتوز

کووی kuwî ۱) کەدوو ۲) هایده کوو؟ ف ۱) کدو تنبل ۲) کجایی؟ ، تو کجا هستی؟

کووه kuwe ۱) هاکوو؟ ۲) کوڵ دەرۆن «کووەێ دڵم تیەێ پەێ دەورەێ وەرین– نەمەن براگەم دی جل شاڵ و زین» (تەنیا) ف ۱) کجاست؟ ۲) جوش درون، غم و اندوه درونی

کووەسان kuwesan هانەکوو؟ ف کجایند

کووەسەد kuwesed هایده کوو؟ ف کجایی

کووەسەدان kuwesedan هاینه کوو؟ ف کجایید

کووەسێان kuwesiêan هانه کوو؟ ف کجایند

کۆی küî بنووڕە کۆیە «ل» ف کوه، نگا **کۆیە**

کۆیچڕ küî çiȓ کۆیەچڕ، یەکێ لە بەزمەیلْ موور ف یکی از مقامات مور لکی

کویخا kwîxa بنووڕە قۆخا «ل» ف نگا **قۆخا**

کویخای kwîxay ۱) قۆخای «ل» ۲) خوازمەنی «ل» ف ۱) نگا **قۆخا** ۲) خواستگاری

کوین kwîn قنگ «ل» ف کون، مقعد

کۆیه küye کۆی، لە ئەوستا (keıufe کەئوفە) و لە پەهلەوی (kûfe کوفه) ئۆسریاس، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کێف» ئۆشن ف کوه، کوهسار، در اوستا (keıufe کئوفه) و در پهلوی (kûfe کوفه) و در یگر گویشهای کردی «کێف» گویند

کۆیەت küyet ۱) باقە یا تەختە ئرای بەسانْ پەلْ شکیای، زوورْم ئرای ئاژەڵ ۲) تەولەقْ مەشکە «لەێره تا میلْ مناره– کۆیەتْ قنگْ مەشکەێ.... دیاره» ف ۱) آتل، بویژه برای احشام ۲) قسمت انتهای مشک یا خیک که مچاله شده و گره خورده شده است

کۆیەبەش küye beş زێژْ شەماڵ بەش، زەوێ ک رۆ ئەو باشوور بوو ف زمین کشاورزی که رو به کوه است و معمولا جنوبی است

کۆیەچڕ küye çiȓ کۆیچڕ ف مقامی از مقامات مور لکی

کۆیەڕەو küye ȓew تاشەوان ف کوهنورد

کۆیەسان küyesan کۆیه ف کوهستان

کۆیەک küyek تەقەڵ دانْ کۆیەتْ مەشکە ف دوختن ته مشک

کۆیەک کردن küyek kirdin بنووڕە کۆیەک ف نگا **کۆیەک**

کۆیەکه küyeke سۆیەقە ف سرفه

کۆیە کەچەڵ küye keçeĺ کۆیەێگە لە گیەلان ف کوهی

بلند در گیلانغرب

کۆیەلاو küye law لاناوە لە گەورا، لاوێ وە قەد کۆیە ف کنایە از بزرگ، عظیم‌الجثه، به اندازه کوه

کۆیەماڵ küyemaĺ وە گەلەو وە شوونْ چشتێ ک کۆیەچاڵ بۆیە گەردین ف هرگاه چیزی را پنهان کنند یا «کۆیەچاڵ» کنند و دیگر ندانند کجاست دسته جمعی به دنبالش می‌گردند این عمل را «کۆیە ماڵ» گویند

کۆیەن‌دوو küyen dû مانگایگ کْ هەن هەنْ وشک کردنێە ف گاوی که هنگامه بی شیری را طی می‌کند

کۆیەنە küyene ۱) پەڕوو دڕیاێ ۲) چەک، دڕیاێ، لە پەهلەوی (kohen کوهەن) نۆسریاس) زۆنە ف ۱) پارچه فرسوده ۲) کنهه، فرسوده، در پهلوی (kohen کهن) نوشته شده ۲) قدیمه

کۆیەنەپووش küyene pûş بەرگْ کۆنە لە وەر کردن ف کهنه پوش

کۆیەنەپووشی küyene pûşî زێڕْ تەڕ پووشی ف کهنه پوشی

کۆیەنە پەرەس küyene peres ئەو کەسە کْ وێەردە ئرێاێ باوترە ف دگم، مرتجع

کۆیەنە سووار küyene suwar کارامە لە سوورای ف سوارکار ماهر

کۆیەنە شوور küyene şûr دڵنگْ زاپاسی ف لباس اضافی برای مهمانی و...

کۆیەنە مەتەڵ küyene meteĺ سییەمەتەڵ ف آگاه به گذشته‌های دور، باتجربه و آگاه به کار

کۆیە وەڕوو küye werû ئەو بەش لە زەوییەیلْ کشت وکاڵ ک ڕۆ ئەو کۆیەس و زوورْم لە باوەتْ ئاو نەختە ف آن دسته از زمینهای کشاورزی که طرز قرار گرفتنشان رو به کوه است و معمولا از بابت آب مشکلی ندارند زیرا در زیر کوه سفره‌ی آب قرار دارد

کۆیەیلە küyeyle کۆیەی ف کوهی

کۆیەی küyey کۆیەیلە ف کوهی

کۆییکْ قۆخاحەسەن koîyki qüxaḧesen دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل‌ذهاب

کۆییکْ قۆخاشوکۆر koîyki qüxaşukor دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل‌ذهاب

کە ke ۱) بکە، دەسوور وە کردن ۲) کەێ «ل» ۳) ماڵ «گ» ف ۱) بکن، امر به کردن ۲) کاه ۳) منزل، خانه

کەبابوو kebabû هەپاپوو، ئەبابوو«کەچەڵ کەچەڵ کەبابوو – سووارْ ئەسبْ یابوو...» ف بد ریخت، بد ترکیب

کەبادە kebade ئامراز وەرزشت کردن لە زوورخانە ف کباده

کەپر kepr جووری ئەمار ئەڕاێ کەێ کْ وە باقە دڕْس کەن ف انباری برای نگهداری کاه که از نی درست می‌شود

کەپرە kepre پەپرە، خڵێف ف چنبره زدن مار

کەپنەک kepinek ۱) نەوینە، فەرەنجی، لە گیلەکی (kupinik کوپنـْک) ئۆشن ۲) ئەپنەک و کەپنەک ف ۱) کپنک، نیم تنه نمدی، درگیلکی (kupinik کوپنـْک) گویند ۲) نگا **ئەپنەک وکەپنەک**

کەپنەکچەرمێ kepinek çermê لاناوە لە وەفر ف کنایه از برف

کەپوُ kepû ۱) تەمەڵ ئەوپاکەر ۲) لاناوەلە بێ دەم و زووان ف ۱) گل قاصدک ۲) کنایه از آدم بی دست وپا

کەپوُ کەرە kepû kere یاکەریم «ل» ف یاکریم

کەپوُگچی kepû giçî بایەقوش «ل» ف بوم، جغد

کەپوُڵ kepûĺ کەپووڵک، سەر ف کله، سر

کەپوُڵ قەو kepûĺ qeü سەر قەۆ ف کله گنده

کەپوُڵک kepûĺik کەپووڵ ف سر، کله

کەپوُڵ کوتان kepûĺ kwitan لاناوە لە ئەنگەمە و چەرمە سەری ف بر سر خود کوفتن برای اظهار همدردی

کەپەر keper چاتووڵ، چەرداخ ف کپر

کەپەرگە keperge شوونْ کەپەرەیل ف جای برپا کردن کپر

کەپەکەپ kepe kep هەڵس وبرم ف افتان وخیزان

کەت ket ۱) ژێرکەت ۲) کەت وگوڵوەنی ۳) گیر و گرفت، ئەنگەمە ٤) کەفت «ل» ٥) شان ف ۱) غار زیر آبی ۲) نوعی لچک زنانه ۳) رویداد ناگوار، درد سر ٤) افتاد ٥) کتف، قسمت شانه به بالا

کەت ئەرکەت ket er ket دەر وە دەری، هەڵوەدایی ف آوارگی و در به دری

کەتان ketan ۱) گیاێگە ۲) جووری پارچەس ۳) ناوێگە ژنانە ف ۱) گیاهی است ۲) پارچه کتان ۳) نامی زنانه

کەتان کەتانە ketan ketane بەزمێگە زۆنە آهنگی قدیمی

کەتانە ketane ١) ناوێگە ژنانە ٢) بەزمێگە زۆنە ٣) دڵنگْ ژیرینْ ژنانە ١) نامی زنانە ٢) آهنگی قدیمی ٣) لباس زیرین زنانە

کەتانی ketanî ١) لە جسنْ کەتان ٢) جووریَ پێڵا ١) کتانی، از جنس کتان ٢) کفش کتانی

کەت بەسان ket besan دەس بەسان کت بستن

کەت بەسە ket bese کەت بەستە دست بستە

کەترە kerte ١) ناخاس وەتن، لە سەکزی «کەترە» وە جوواو بێ ئەدەوانە ئۆشن ٢) کەت ١) بدگویی کردن، در سکزی «کَترە» بە سخن بی ادبانە گویند ٢) رویداد ناگوار پیش آمدن

کەتْ کوڵْ keti kûʃ شانْ کووڵ کتف وسرشانە

کەتْ کوڵْ keti kwiʃ کوڵْ کوتاە، نامیزان

کەتْ کەلەمە keti keleme کەلەمە، کەلوومە آسیب، صدمە

کەتڵە ketʃe کەرتڵە، سەوەتەیَ بۆچگْ سبد کوچک

کەتلی کەتان ketlîketan گیسەیلْ رەنگین چنیایَ شکنج زلف

کەتن ketin کەفتن «ل» افتادن

کەتۆن ketün کەمەن «سوواریَ هاتێە لە تەنگْ هەریَ مەهەریَ- کەتانە و کەتۆنْ لە یەکەو کەریَ» کمند

کەتە kete ١) لوودە ٢) دەمپخت ١) انبار گلین بە ارتفاع یک متر برای کاە ٢) دمپخت، کتە

کەتەن keten ١) کەتْ گوڵوەنی ٢) رەسنێگ کێ چەن گا وە پیَ جەلە کەن ٣) بێدەسڵات ١) نوعی لچک زیبای زنانە ٢) رسنی کە چند گاو را بە هم می بندد ٣) درماندە، دست بستە ماندن

کەت وگوڵوەنی ket û gwiʃwenî کەت، سەروێن لچک و ضمائم آن

کەتێ ketê کەفتێ «ل» از کار افتادە، افتادە

کەتیرا ketîra کەتیرە کتیرا

کەتیرە ketîre کەتیرا کتیرا

کەتیفە ketîfe ١) پێچیایَ، هەڵپێچیایَ «کەتیفەیَ کەتان، مۆرغ بێ زووان – هەر کەسێ وەتەیَ ئافەرین جووان» ٢) ئاوپەڕ، سەرپەرتۆ ٣) حەوڵەیَ حەمام، لە کرمانی «کەتیفە» ئۆشن ١) بستەبندی شدە، در بستە شدە ٢) سر آستر دیوار ٣) حولە حمام، در کرمانی «کەتیفە» گویند

کەتی وەتی ketî wetî ناونەسەق برین، ناخاس وەتن بد و بیراە گفتن

کەج kec چەفت، هەل کج

کەچ keç ١) جووریَ کەڵ وریاسە ٢) هەل، چەفت ١) نژادی از بزکوهی کە بسیار با هوش و چالاک است ٢) کج، مایل

کەچکڵە keçkiʃe کەشکڵە، بنوورە کچکڵە نگا **کچکڵە**

کەچگە وبەچگە keçge û beçge بنوورە تیتگان ویتگان نگا **تیتگان‌ویتگان**

کەچمووتە keçmûte کەچمووتی، دڵەقرچی بە شدت احساس خواستن، از تە دل خواستن

کەچمووتی keçmûtî کەچمووتە احساس خواستن، از تە دل خواستار چیزی شدن

کەچە keçe گوونیێگ کێ وەک قڵانقوورِ کیشنەیَ سەرەو گونیی کە مانند «قلانقوور» بر سر کشند

کەچەڵ keçeʃ ١) بێ مۆ ٢) تەریەیل لە وێەردە ناو خوەیان و هامێارەیلیان نانەسە کەچەڵ ١) کچل ٢) درگذشتە راهزنان نام خود و همکارانشان را کچل می‌گذاشتند

کەچەڵە keçeʃe گەڕی، کەچەڵی بیماری گری، کچلی

کەچەڵی keçeʃî گەڕی گری، کچلی

کەچە وبەچە keçe û beçe بنوورە کەچگە وبەچگە نگا **کەچگە وبەچگە**

کەد ked ١) کەێد ٢) گەد، پاشگرْ خاوەن بۆن «ماشینەکەد» ١) می‌کند ٢) پسوند مالکیت

کەدان kedan ١) کەێدان ٢) کێان «ل» ١) آنها را می‌کند ٢) کاهدان

کەر ker پاشگرْ فرمانکاری پسوند فاعلی

کەڕ keȓ بنوورە کەرەپەن ناشنوا، نگا **کەرەپەن**

کەڕابی keȓabî کەڕادە نژادی از گاو

کەڕادە keȓade کەڕابی نژادی از گاو

کەڕاش keȓaş کەراشک، کەویشک شورەی سر

کەڕاشک keȓaşk کەڕاش شورەی سر

کەڕاشکە keȓaşke گەڕەمە «گ» ٢) نەخوەشی پووسی بزْن ١) نگا **پاسڵکیان** ٢) بیماری پوستی بُزها

کەڕاکە ker̂ake گلگەیٚ گووش ف بناگوش، گیجگاهی

کەران keran ١) پاشگرْ فرمانکاری گەل ٢) هەنهەن «برێنە کەران» ف ١) پسوند فاعلی برای جمع ٢) هنگامە

کەڕبون ker̂ bün نەژنەوین ف کر شدن

کەرت kert کەرد ف کرد کشاورزی

کەرت بەنی kert benî کەرت کیشان ف کرد بندی کشاورزی

کەرت کەشی kert keşî کەرت کیشان ف کرد بندی کشاورزی

کەرت کیشان kert kîşan کەرت کەشی ف کرد کشیدن کشاورزی

کەرتڵە kertiĺe کەتڵە ف سبد کوچک

کەرتۆچ kertüç دیەکەێگە لە کەتۆلە ف روستایی در کندوله

کەرتەشی kerteşî گیاێگە دڕگدار، لە سەکزی «کەرتە» ئۆشن ف گیاهی خاردار، در سکزی «کَرته» گویند

کەرتیکەش kertîkeş مەڕەزە ف وسیله‌ای شبیه بیل کمی پهن تر است و برای کردکشی چغندر بکار برده می‌شود

کەرچْک kerçik کرچک ف گیاه کرچک

کەرخ kerx ناوەێنْ زەۆ ف مرز میان دو زمین کشاورزی

کەرخودا ker xwida سەربەرێ «بیمەسە شوانْ یەێ بڕکە پەسێ کەرخودا نیشتێە وخوەم بێەمە دەسێ» ف شیردوش گله، کسی که نظارت بر شیر دوشی گله دارد و معمولا زنی با کمال است

کەرد kerd ١) کەرت ٢) کرد ف ١) کرد کشاورزی ٢) کرد، انجام داد

کەردە kerde کردار، کار ف کرده، عمل

کەرسیل kersîl بنوورە قەرسیل ف نگا **قەرسیل**

کەڕکردن ker̂ kirdin گووش کپ کردن، نەژنەوین ف کر کردن

کەرکۆت kerküt ١) کەرکیت ٢) شارْ کەرکووک ف ١) نگا **کەرکیت** ٢) شهر کرکوک در کردستان

کەرکووڵ ker kûĺ خەرکووڵ ف گیاه گزنه

کەرکە kerke بنوورە قاقنات، کەرگە «ل» ف نگا **قاقنات**

کەڕکەڕەفڕی ker̂ker̂efir̂î تەمتەمەلۆلان «ل» ف هوای مه آلود

کەڕکەڕەمزی ker̂ker̂emizî تەمتەمەلۆلان ف هوای مه آلود

کەرکەس kerkes ١) سەرگەڕ ٢) دیەکەێگە لە جووانڕو ف ١) کرکس ٢) روستایی در جوانرود

کەرکیت kerkît کارازا، کەرکۆت، کەڵکیت ف دفته، پود شانه کوبی

کەرگ kerg کلاٚفەێ بەنْ رسیای ف کلافه نخ تابیده شده

کەرگە kerĝe کەرکە، بنوورە قاقنات ف نگا **قاقنات**

کەرگەبەن kergeben کەرگ، بەنْ رەسیاێ ف کلافەی نخ تابیده شده

کەرگەدەن kergeden جانەوەرێگە ف کرگدن

کەڕنا ker̂na جووریٚ شەێپوورە ف کرنا

کەڕناچی ker̂naçî دیەکەێگە لە کرماشان ف روستایی در شهر کرماشان

کەڕناس ker̂nas قورتْنگ، دەس قۆچاو ف خسیس، آزمند

کەڕناسە ker̂nase قورتْنگ، دەس قۆچاو ف خسیس، آزمند

کەڕ وکیفە ker̂ û kîfe کەف ولیەرْ دەورْ دەم ف کف دور دهان

کەڕ ولاڵ ker̂ û laĺ ئەوەێ کْ نەتۆیەنێ قسیە بکەێد یا بژنەوێد ف کر ولال

کەرۆیە kerüye خەرووش، خەرگووش «کەر+ گۆیە» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گوێ» وە ماناێ گووشە و لە زووانْ باشوور گۆیەڕیانْ «گ» وە «ی» فرەس وەک «هاتگە» و «هاتێە» و ئەوە نیشان دەێد کْ لە وێەردە کەڵهوڕ «گوێ» وەتێە ف خرگوش «کەر+ گۆیه» و از آنجا تبدیل «گ» به «ی» در گویش کردی این دیار بسیار است به «کەرۆیە» تبدیل شده و نشان می‌دهد که کُردان کلهر در گذشته «گوێ» به معنای گوش را بکار برده‌اند

کەرۆیە راو kerüye r̂aw راو کردنْ کەرۆیە ف شکار جمعی خرگوش

کەرۆیە کەن kerüye ken قوشکەن ف پوست حیوان ذبح شده را از روی پشت شکاف زدن و کندن

کەرە kere ١) پاشگرْ فرمانکاری ٢) کەرەێ خۆراکی ٣) دیەکەێگە لە جووانڕو ف ١) پسوند فاعلی ٢) کره خوراکی ٣) روستایی در جوانرود

کەڕە ker̂e ١) نەڕەس، لە سەکزی «کەرک» وە میوەێ

نارەس ئۆشن ٢) کەڕەکە ٣) ئەنجیرْ نەڕەس ٤) گێـڵ کردنْ ماش و نژی 🇫 ١) نارس، کال، در سکزی «کَرک» به میوه نارس گویند ٢) کپک ٣) انجیر نارس ٤) پاک کردن ماش و عدس از خار و خاشاک، این عمل برای گندم وجو «گێڵ کردن» گویند

کەڕەپەشم kerê peşm ١) پەپۆلە ٢) لەڕ و مردنی 🇫 ١) پشم بدرد نخور ٢) لاغر و بینمود

کەڕەپەن kerêpen کەڕ، هەومەکەر، ئەومەڕەس، لە ئەوستا (kerepen کەرەپەن) و (kerepan کەرەپان) و لە پەهلەوی (kerî کەڕ) ئۆسریاس 🇫 ناشنوا، کر، در اوستا (kerepen کرپن) و (kerepan کرپان) و در پهلوی (kerî کرّ) نوشته شده بمعنای کسیکه گوشش به سخنان آسمانی کرّ است و نیز گروهی از پیشوایان دیویسناست

کەڕەت kerêt جار، دەفە، لە کرمانی «کرەت» ئۆشن، بنچینەێ ئەرەوییە «مکرر، کرار» 🇫 بار، دفعه، در کرمانی «کرّت» گویند، ریشه‌اش عربی است

کەرەتاو kere taw کەرەێگ کْ تاوننەێ و کەنەێ بانْ تەرەکْ دەس یا مەشکە 🇫 کره‌ای که تابیده شده و بر ترک دست و پا یا مشک گذارند

کەڕەجاڕ kerê caî جاڕێگ کْ کوتێگ لێ خوریاس و ئەو کوتەگەێ ئەنەخوردە 🇫 زمین کشاورزیی که یک نیم از آن را گله خورده و نیمی دیگر دست نخورده باقیمانده است

کەڕەجاف kerê caf لاناوێگە کوردەیلْ باشووری دەنە کوردەیلْ ترەک 🇫 اصطـلاحی که کُردان باشوور به دیگر کُردان گویند، اصل واژه به معنی کُرد ناکامل است

کەرەجی kerecî کەڵەک 🇫 نوعی قایق

کەرەدان kere dan کەریان 🇫 محل نگهداری کره

کەرەز kerez کەمووتەرێ کْ چەن رەنگْ قاتی بێاشتوو 🇫 کبوتری که رنگ ثابتی نداشته باشد و مخلوطـی از رنگهای گوناگون و روشن باشد

کەرەسب keresb کەرەسپ 🇫 کرفس

کەڕەفڕی kerêfirî کەڕکەڕەمزی، تەمەلۆلان 🇫 هوای مه آلود و بارانزا

کەڕەک kerêk جوورێ کەپنەکە 🇫 نوعی پالتوی نمدی

کەڕەکردن kerê kirdin گێڵ کردنْ ماش و نژی 🇫 پاک کردن و بوجاری ماش وعدس از خار و خاشاک

کەڕەکە kerêke ١) کەڕاکە ٢) کەڕەک ٣) خۆمْ نیل 🇫 ١) بناگوش ٢) کپک ٣) خون مردگی زیر پوست

کەرەم kerem ١) بەخشان، ئەرەوییە ٢) ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە 🇫 ١) بخشش، عربی است ٢) نامی مردانه، عربی است

کەڕەمار kerê mar جوورێ مارە 🇫 نوعی مار

کەرەم دار keremdar جووامیر 🇫 سخاوتمند

کەڕەمزێ kerêmizê کەڕکەڕەمزێ 🇫 هوای مه آلود

کەرەمکار keremkar جووامیر 🇫 سخاوتمند

کەرەمکوولاوار kerem kû lawar لاناوە لە بەخشندە، ئەو کەسە کْ وەکووەو بەخشێد 🇫 کنایه از بسیار بخشنده

کەڕەمێ kerêmü کەڕەمییە، کەڕکەڕەمزێ 🇫 هوای مه آلود

کەرەم وقەدەم kerem û qedem وە ئەرەم وتەرەم کل کردن 🇫 بدرقه کردن

کەڕەمێیە kerêmüye کەڕەمییە، کەڕکەڕەمزێ 🇫 هوای مه آلود

کەڕەمییە kerêmîye کەڕەمێیە 🇫 هوای مه آلود

کەرەوە kerewe واز کەر 🇫 باز کننده

کەڕەهەنجیر kerê hencîr کەڕەئەنجیر 🇫 انجیرنارس

کەرەێ حەسەنئاوا kereŷ ḧesen awa دیەکەێگە لە رەوانسەر 🇫 روستایی در روانسر

کەرەێ فەتابەگ kereŷ fetabeg دیەکەێگە لە رەوانسەر 🇫 روستایی در روانسر

کەرەێ فەڵامەرزبەگ kereŷ feĺamerzbeg دیەکە ێگە لە رەوانسەر 🇫 روستایی در روانسر

کەرێ kerê کەرە «ل» 🇫 کره خوراکی

کەڕی kerî ١) بنوورە کەڕەپەن ٢) ئاژەڵێگ ک گووشْ فرە بۆچگْ داشتوو 🇫 ١) نگا **کەڕەپەن** ٢) بز یا گوسفندی که گوش بسیار کوچک داشته باشد

کەریا kerêa ١) عەشیرەتێگن لە ماێەشت و گیەڵان ٢) دیەکەێگە لە ماێەشت 🇫 ١) تیره‌ای از کُردان کلهر در مادیدشت و گیلانغرب ٢) روستایی در مادیدشت

کەرێان kerêan کەرەدان 🇫 محل نگهداری کره و روغن

کەرێشک kerêşk کەڕاشک، بنوورە کەڕاش 🇫 نگا **کەڕاش**

کەریەلەوان kerye lewan کیەرەلەوان 🇫 چوپان بز و بزغاله‌ها

کەزاز kezaz نەخوەشی پووسی ئاژەڵ ف بیماری پوستی احشام

کەزازی kezazî دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

کەزاڵ kezaĺ دەمچەو چەرمێ ف سفیدگون، برگرفته از «زال»

کەزاوات kezawat دیەکەێگە لە هلیران ف روستایی با گویش لکی در هلیلان

کەزای kezay فلانی، فلان کەسْ ناسیار ف کزایی، شخص معرفه

کەزمە kezme مۆ چنیای و دەسە کریای، کڵاوگیس ف موی بافته شده و دسته شده که قسمتهای کم پشت سر بپوشاند، کلاه گیس

کەژ kej ١) کیش ٢) شیر پالوو ٣) ژێرتیلە ٤) کۆیە، کەش ٥) جووریێ بزْنە ٦) نیفە ف ١) کش ٢) پارچه نازک برای پالاییدن مایعات ٣) نوار پهن تنگ بند ستوران ٤) کوه ٥) بُزی با رنگ زمینەی سیاه و خاکستری ٦) تنبان

کەژاژ kejaj کژۆژ، قورتنگ ف خسیس

کەژاڵ kejaĺ ١) کەژەڵ ٢) چەوەمەس ٣) ناوێگە ژنانە ف ١) کسیکه چشمانش مانند چشم گوسفند کمی مایل اما زیباست ٢) صاحب چشمان زیبا ٣) نامی زنانه

کەژاوە kejawe ١) تەڵمیت وەتۆ ٢) کاجیرەک ف ١) کجاوه ٢) فک زیرین

کەژْ کویە keji küya کەشْ کۆیە ف کوه وکوهساران

کەژوو kejû ١) زیقاو «ل» ٢) کوسبرەک ٣) عەقرەو سییە ف ١) جلبک روی آب ٢) آبدزدک ٣) عقرب سیاه

کەژەڵ kejeĺ ١) چارەواێگ کْ چەرمیە وخاڵێگ ها لە تێوڵێ ٢) کەژاڵ ٣) سورمەی «ماینْ کەوْ کەژەڵ خان- دەلیا بڕ و بێ سقان» ف ١) چهار پایی سفید رنگ که خالی در پیشانی داشته باشد ٢) کسی‌که چشمانش مانند چشمان گوسفند مایل و جذاب است ٣) طوسی، سُرمەای

کەژەوان kejewan تاشەوان ف کوهنورد

کەس kes ١) کەسێگ ٢) فەک وفامیل ف ١) کس، شخص ٢) فامیل، آشنا

کەسا kesa کەسەڵ، کیسەڵ «ل» ف نگا **کیسەڵ**

کەسات kesat کەساس ف کساد

کەساس kesas ١) کەسات، کەساد ٢) پەشێو ف ١) کساد ٢) پریشان

کەسافات kesafat پێسی، ئەرەوییە ف پلیدی

کەسان kesan ١) کەس وکار ٢) دیەکەێگە لە گوواوڕ ف ١) اقوام، خویشان ٢) روستایی در گواور

کەسب kesb کسپ ف کسب وکار

کەسپ kesp کسپ ف کسب وکار

کەسْم kesim کەسەگەم ف ای همه کس من

کەس نەدار kes nedar نێاتە ف نادر، کمیاب

کەس نەزان kes nezan ناپەیدا ف مبهم، چیزی که همه کسی آنرا نمی‌داند، سرّ

کەس نەناس kes nenas خاوارە ف ناشناس

کەس وکار kes û kar کەسان ف کس وکار، فامیل

کەسەر keser پەژارە ف اندوه، غم

کەسەڵ keseĺ کەسا، کیسەڵ «ل» ف نگا **کیسەڵ**

کەسێ kesê کەسێگ ف کسی

کەسێگ keség کەسێ ف کسی

کەش keş ١) کەژ، کۆیە ٢) پاشگرە وە مانایْ کیشان ٢) کیش ٣) پاشگرْ فرمانکاریە ٤) پۆکی «ل» ٦) بنْ هەنگڵ «ل» ف ١) کوه ٢) پسوند معنی کشیدن ٣) کش ٤) پسوند فاعلی ٥) تهیگاه ٦) زیر بغل

کەشاف keşaf باڵابەرز ودڵگیر ف بلند قامت، بالا بلند و دلفریب

کەشاکەش keşakeş چاکەچاک ف کشاکش

کەشان keşan عەفن برین ف شور کاری را درآوردن

کەشان برین keşan birîn عەفن برین ف نگا **کەشان**

کەشتی keştî کەلەکْ گەورا ف کشتی

کەشتیوان keştîwan ئەو کەسە کْ کەشتی ڕێنمای کەێد ف ناخدا

کەشک keşk شیرێژْ وشکەو کریاێ ف کشک

کەشکا keşka خوەزێو ف ایکاش

کەشکاو keşkaw دوو کەشک ف دوغ کشک

کەشکاوە کەشکاێ خودا keşka we keşkaê xwida خوەزێمەو خودا کْ ... ف ایکاش خدا بخواهد که...

کەشکڵە keşkiĺe بنوورە کەچکڵە ف نگا **کچکڵە**

کەشکڵە شیرازی keşkiĺe şîrazî بەزمێگە زۆنە «کەشکڵە

شیرازی مل کەمووتەری» ف آهنگی قدیمی

کەشکووڵ keşkûɫ ١) جامیلکەیٚ تاسووگەری دەوریش ٢) دەفتەرْ شێعر ف ١) کشکول درویشان ٢) دفتر شعر

کەشکووڵان keşkûɫan کشکڵان ف نگا **کشکلان**

کەشکووڵ سەر keşkûɫ ser سەر قەق ف کله گنده

کەشْ کۆیە keşi küya کەژْ کۆیە ف کوه وکوهسار

کەشکە keşke کەشکەکْ زرانی ف کاسه زانو

کەشکەک keşkek کەشکەیٚ زرانی ف کاسه زانو

کەش وکۆیە keş û küye کەژ، کەژ وکۆیە ف کوه و کوهساران

کەشە keşe جار، کەڕەت، سەفەر، لە سەکزی «کەش» ئۆشن ف بار، دفعه، در سکزی «کَش» گویند

کەشەریان keşeryan تەشەریان، کشماتْخەو ف خواب عمیق

کەش هاتن keş hatin کیش هاتن ف کش آمدن

کەش هاوردن keş hawrdin کیش هاوردن ف کش دادن

کەشیدە keşîde ١) کەشاف ٢) زیلە، سیلە ف ١) کشیده، بلند بالا ٢) سیلی

کەشی keşî کەمەربەنێگە پیەن ک لە خوری درْس کەن، لە سەکزی «کەشە» ئۆشن ف نوعی بافتنی شبیه کمربند که از پشم بافته می‌شود و معمولا برای حمل مشک از آن استفاده می‌شود، در سکزی «کەشە» به نوار تنگ گفته می‌شود

کەف kef ١) قولْ مشت ٢) لیپەر ٣) سابووناو ٤) مەرەقْ خواردەمەنی٥) مەرەقْ قونرە ف ١) کف دست ٢) کف دهان ٣) کف صابون ٤) کف‌غذا ٥) کف موج

کەفارات kefarat کفارات، ئەرەوییە ف کفاره، عربی است

کەفاراتدار kefarat dar بەدرەژەن ف آدم گرفته و عبوس که شگون ندارند

کەفارەت kefaret کەفارات ف کفاره

کەفارەتدار kefaret dar کەفاراتدار ف بد شگون

کەفاو kefaw سابووناو ف کفابه

کەفت keft کەت ف افتاد

کەفتا kefta کەفتەو ف از او پس افتاد، پس‌انداخت

کەفتار keftar کەمتار، کەمتیار ف کفتار

کەفتگ keftig کەفتیٚ ف افتاده، تکیده

کەفتن keftin کەتن ف افتادن

کەفتە kefte کەفتیٚ ف افتاده

کەفتە بان kefte ban ١) دیاردە بۆ ٢) کەفتەو بان ف ١) رو شد ٢) بەبالا افتاد

کەفتەپا kefte pa ١) منالێگ ک پاگیر بۆیە ٢) کەسێگ ک لە نەخوەشی رزگار بۆیە ف ١) نوزادی که پا گرفته ٢) کسی که از بستر بیماری جسته یا حیوانی که پس از دوره بیماری دوباره سر حال آمده

کەفتەپیٚ kefte pê ١) نادە شوونیٚ ٣) وە پیٚ خوارد ٤) کەفتەو دەسیٚ ف ١) او را دنبال کرد ٢) به آن خورد، کلید قفل را باز کرد ٣) سهم او شد

کەفتە پیان kefte pêan ١) کەفتە دەسیان ٢) نادە شوونیان ف ١) سهم آنها شد ٢) آنها را دنبال کرد

کەفتەخوار kefte xwar لە بانەو دازەق ف پایین افتاد

کەفتەخوەیٚ kefte xweŷ ١) کەفتەو پاکلاش ٢) بۆیە بەشْ خوەیٚ ف ١) به تکاپو افتاد ٢) سهم خودش شد

کەفتەر kefter کەمووتەر، لەسەکزی «کەفتەر» ئۆشن ف کبوتر، در سکزی «کَفتَر» گویند

کەفتەر بەس kefter bes ١) لە پشتەو دەسْ کەسێگ گرتن ٢) فەنێگە لە زووران ف ١) از پشت دست کسی را گرفتن ٢) فنی در کُشتی

کەفتەڕیٚ kefte rê ١) ڕەوان بۆ ٢) وە ڕیٚ کەفت ف ١) روان شد ٢) براه افتاد

کەفتەسا kefte sa کەفتێەسا ف از او پس افتاده

کەفتەسەر kefte ser ١) وە لایٚ مەن، کەفتە سەریٚ ٢) نادە شوون ٣) کەفتەو بان ف ١) زیادی آمدن و ماندن مابقی پول ٢) او را دنبال کرد ٣) رو آمد، به بالا آمد

کەفتە سەریٚ kefte serê ١) نادە شوونیٚ ٢) مەنە لایٚ ف ١) او را دنبال کرد ٢) زیادی آمد و پیشش ماند

کەفتەسەو kefte sew کەفتێەسەو ف از او پس‌افتاده

کەفتەکار kefte kar ١) ڕەوان بۆ ٢) دەس وە کارەو بۆ ف ١) روان شدن معده ٢) بکار افتادن

کەفتە گەرد kefte gerd ئەولێا هات ف همراه شد

کەفتە لیٚ kefte lê ١) دْهرِی کرد ٢) نادە شوونیٚ ف ١) او را دک کرد ٢) او را دنبال کرد

کەفتەمل kefte mil کەفتەو ملیٚ، کەفتە سەر ف زحمتش بر گردن ... افتاد

کەفتەو keftew کەفتا [ف] از او پس افتاد

کەفتەو پا keftew pa کەفتەپا [ف] نگا **کەفتەپا**

کەفتەو پاکڵاش keftew pa kiĺaş گڕگورجەو بۆ [ف] به تکاپو افتاد

کەفتەو پێ keftew pê کەفتە پێ [ف] نگا **کەفتەپێ**

کەفتەو چیەرێ keftew çyerê مییەێگ کْ لە هەێنْ چیەرێ لە ترسا بمرێد [ف] گوسفندی که هنگام پشم زنی در اثر ترس بمیرد

کەفتەو سەر keftew ser کەفتەسەر [ف] نگا **کەفتە سەر**

کەفتەو کار keftew kar کەفتەکار [ف] نگا **کەفتەکار**

کەفتی keftî کەتی [ف] افتادی

کەفتێ keftê کەتێ [ف] افتاده، تکیده

کەفتیر keftîr کەفگیر [ف] کفگیر

کەفتیم keftîm کەتیم [ف] افتادیم

کەفتین keftîn کەتین [ف] افتادید

کەفچڵز kefçiĺiz مێکوتەسەر، لە سەکزی «کەفلزەک» ئۆشن [ف] نوزاد قورباغه، در سکزی «کَفلزَک» گویند

کەف کڕانن kef kir̂anin لییەرْ دەم ڕێ گرتن لە زوورْ تاسی یا گرژهەڵاتن [ف] کف دهان روان شدن در اثر صرع یا خشمگین شدن

کەف کڕن kef kir̂n لاناوە لە لێوە [ف] کنایه از دیوانه سر

کەف کەرە kefkere گەرمەژن، مەشکەێگ کْ خاس نەژەنیاس و کەرەێ نەماسیاس [ف] مشکی که کاملا زده نشده و کره‌اش خوب نماسیده

کەفگیر kefgîr کەفتیر، کەفیر [ف] کفگیر

کەفڵە kefĺe ١) کوچْکْ خوا ٢) کەفڵە زڕات [ف] ١) سنگ نمک ٢) گُل ذرت

کەفڵە زڕات kefĺe zir̂at گوڵ زڕات [ف] گُل ذرت

کەفە kefe ناوەێ پێڵا [ف] کفه کفش

کەفەژیلە kefe jîle پەڵک ومەرەقْ سەرْ ئاو [ف] خار و خاشاک و لایه نازک گرد و خاک که بر روی آب می‌ماند

کەفەڵ kefeĺ لانەماێ جووری سەگە [ف] نژادی از سگ

کەفەن kefen تاوس [ف] کفن

کەفیر kefîr کەفتیر [ف] کفگیر

کەفیرە kefîre کەوزە، ئاسنْ سەرْ چووخ و دۆ سیکار [ف] قسمت آهنی سر چپق یا دم سیگار

کەفیل kefîl مووافە لە خزمەت [ف] معاف از خدمت سربازی

کەل kel ١) کۆچە ٢) دۆجلە، بێجگە «بەرقێ بەێدە تێد کەڵ قەومەگان وە پێ نێاشتوو» ٣) کەل حاجەت، مختاج بۆن ٤) تەرەک، فاق ٥) کەلەفس ٦) سووکە ناو کلای ٧) هاڕخ پاڕخ «کەل وپەل» ٨) ئەنیش «کەلْد نەو» [ف] ١) کوی، کوچه ٢) دور باد، گزندی مباد ٣) احتیاج ٤) شکاف ٥) کسی‌که دندان جلویش شکسته باشد ٦) مخفف کربلایی ٧) اسباب و اثاثیه ٨) با نگرانی اندیشیدن، در فکر چیزی بودن

کەڵ keĺ ١) شکار ٢) کەڵگا ٣) هەن هەنْ کەڵگرتنْ مانگا ٤) بافەێ گەنم ٥) گەورا «کلگە کەڵە، کەڵە پیا» [ف] ١) کل کوهی ٢) گاومیش نر ٣) هنگامه جفتخواهی ماده گاو ٤) یک دسته گندم یا جو درو شده ٥) بزرگ، گنده

کەڵاتە keĺake دیەکەێگە لە هلێران [ف] روستایی در هلیلان

کەلاک kelak لاناوە لە مردالەو بۆێ مییە «ئەو کەلاکە کەلای خواردەێ» [ف] کنایه از مردار شده‌ی گوسفند

کەلاکە kelake کەلەکە [ف] کمر

کەڵام keĺam کتاو ناودارْ یارسان [ف] کتاب مقدس یارسان

کەلان kelan کەلەیل [ف] کوچه‌ها

کەڵان keĺan کەڵگرتن [ف] هنگامه جفتخواهی ماده گاو

کەڵانتەر keĺanter ١) ئاتاس ٢) کارامە «کەڵانتەر ژن » ٣) دیەکەێگە لە قەسر [ف] ١) داروغەباشی ٢) کنایه از کارآمد ٣) روستایی در قصرشیرین

کەڵانتەر ژن keĺanter jin سارا ژن [ف] زن کارآمد، کدبانو

کەڵانتەری keĺanterî شارەبانی [ف] کلانتری

کەلانسییە kelan sîye ١) چاڵ گەورا ٢) لاناوە لە ماڵ وێران و تیەریک [ف] ١) اصطلاحا به گودال ژرف گویند ٢) خانه‌ی تاریک و ویرانه

کەلانە kelane جووری کولێرەس «گ» [ف] نوعی نان روغنی که در آن سبزی‌های معطر بکار برده می‌شود

کەلانەپیچْک kelane pîçik کولێرەێگ کْ وە پۆرشگ درْسێ کەن [ف] کولیره‌ای که از «پورشگ» سازند

کەلانەپیاز kelane pyaz کولێرەێگ کْ تەرە و پیاز دەنە قاتیی [ف] نوعی «کولیره» که تره و پیاز را به آن می‌افزایند

کەڵانە keĺane قازان قوڵفی [ف] دکمه

کەلاوە kelawe ٢) خاپوورە، ماڵ کاوْل ٢) دیەکەێگە لە رەوانسەر ٣) دیەکەێگە لە قڵاشاین [ف] ١) ویرانه ٢) روستایی

در روانسر ۳) روستایی در قلعه شاهین

کەلاوەچەک kelawe çek کەلگەخراوە ف خانه ویران

کەلای kelay ۱) لاناوە لە گورگ ۲) کلای ف ۱) کنایه از گرگ ۲) کربلائی

کەڵپ keĺp ۱) سڵپْ چۆنەر ۲) تەپەور ۳) کەڵپەک ف ۱) کنستانتره چغندر ۲) دود غلیظ همراه باجرقه آتش ۳) سبوس گندم

کەڵپا keĺpa کەزای ف فلانی، کزایی

کەڵپووس keĺpûs پووسْ کاور ف پوستین گستردنی

کەڵپەک keĺpek کەڵپ ف سبوس گندم

کەڵْ پەل keli pel هاڕخ پاڕخ ف اسباب واثاثیه

کەڵپێ keĺ pê پاوس، تەمەل ف تنبل

کەل حاجەت kel ȟacet مختاجی، حاجەت وە کەسێ کەفتن ف نیاز، به کسی یا چیزی نیاز داشتن

کەڵخوون keĺxûn قوڵنگ، وەنەوشک ف بر درخت بُنه

کەڵخەڕێ keĺxeȓê خوەڵدوودان ف نگا **خوەڵدوودان**

کەڵخە keĺxe کەڵۆخە «ل» ف ملاقه یا کمچه چوبی بزرگ

کەڵدان keĺdan کەڵ مانگا دان ف گشن دادن گاو

کەڵْ داو keli daw ۱) دکانْ داو ۲) دیەکەێگە لە قڵا شاین ف ۱) نگا **دکانْداو** ۲) روستایی در قلعەشاهین

کەڵدوو دان keĺi dû dan خوەڵدوودان ف نگا **خوەڵ دوودان**

کەڵڕ keĺȓ کەڵور، کەڵهوڕ ف ایل کلهر

کەڵڕەم keĺȓem ۱) لاناوە لە رەنگین ۲) رەم کردنْ کەڵەیل ف ۱) کنایه از دلفریب، همچون کل رموک زیبا ۲) فرار گروهی کلهای کوهی

کەڵڕی بەس keĺȓî bes جوورێ ئاغابانوو بەسانە ف نوعی بستن دستار مردانه ویژه کُردان کلهر

کەڵسور keĺsür دیەکەێگەلە کۆیەشت ف روستایی در کوهدشت

کەڵک keĺk ۱) نانْ جۆیەینە ۲) کەتیفە، کمارەێ پشتْ بان ف ۱) نانی که از آرد بلوط ساخته می‌شود ۲) لبەی بام خانه

کەڵکان keĺkan کەتیفە، کمارەێ پشتْ بان «ماڵ خەڵکان تا لچْ کەڵکان» واتە کەڵ+ کان، ئەو کانە ک کڵ یا کەڵێ دەن ف پشت بام، لبەی بام، عبارت است از «کلّ یا کەڵ+ کان» یعنی کان یا مکانی که آنرا اندود می‌کنند

کەڵ کردن kel kirdin ۱) ئڵاوردن ۲) پەڕانن لێوەێ چشتێگ ف ۱) بریدن از چیزی ۲) شکاف انداختن در لبه چیزی

کەڵْ کوچ keli kwiç کوچْ، ئفلیج ف فلج، افلیج

کەڵْ کورچ keli kwirç کەڵْ کونا ف سوراخ و ترکهای ریز

کەڵکوش keĺkwiş ۱) دیەکەێگە لە گیەلان ۲) لە گەمەێ پەلان ئەگەر سێ سانْ شێک رمیاوْد و یەکێ لە سانەیلْ خوەد مەنۆد ئۆشن کەڵکوشە ف ۱) روستایی در گیلانغرب ۲) یکی از واحدهای بازی «پە لان» چنانچه هر سه سنگ حریف افتاده باشد ویکی ازسنگهای خود باقیمانده باشد گویند «کەڵکوش»

کەڵْ کونا keli kwina کەڵْ کورچ ف سوراخ، ترکهای ریز، منفذ

کەڵْ کونا گرتن keli kwina girtin کپەو کردنْ کونا ف پر کردن سوراخ و ترکهای ریز

کەڵ کەچ keĺi keç کەچ، جوورێ کەڵ زرک وزنێە ف نوعی کل کوهی که بسیار تیزهوش و تندپا است

کەڵکەڵەمێش keĺkeĺemêş بنوورە کاکڵەمێش ف نگا **کاکڵەمێش**

کەڵکیت keĺkît کارازا، کەرکیت ف دفته، شانه پود کوبی

کەڵگا keĺga کەڵێا ف گاو نر

کەڵگرتن keĺ girtin ئاوس بۆنْ مانگا ف آبستن شدن گاو از گشن

کەڵگە خراوە kelge xirawe کەلاوە ف خانه ویرانه

کەڵگەرد kel gerd کۆچەیل گەرد ف ولگرد

کەڵگەردی kel gerdî کۆچە گەردی ف کوچه گردی، ولگردی

کەڵما keĺma ۱) کوڵگەێ شکارْ کەڵ ۲) ئشکەفت، مەغارێگ ک کولانەێ خرس وپەڵنگە ف ۱) کمینگاه برای شکار کل ۲) غاری که لانه خرس و پلنگ است

کەڵماس keĺmas کۆیەێگەلە کوونانی، کەڵ و ماسک ف کوهی در نزدیکی کونانی، کوهی که کل و آهوی ماده دارد

کەڵمان کەرە keĺmn kerê ئشکەفت و کۆیەێگە لە دیەکەێ بازگیر ک شوونەوارْ گەوریەیلە ف غار و کوه معروف «کَلمان کَرّه» در روستای بازگیر

کەڵمەس keĺmes ۱) لاناوێگە ئەراێ دۆیەتْ رەنگین، چۆ کەڵ مەس ۲) گوڵێگە، زەمەق ف ۱) اصطلاحی برای دختر

قشنگ، به مانند کلّ کوهی مست و خرامان ۲) گل زنبق که در پاییز می‌روید

کەڵنگ keĺinĝ گەورا، کەڵێن [ف] بزرگ

کەڵنگانەی keĺinĝaney گەورایی کردن [ف] بزرگی کردن، بزرگ منشی کردن

کەڵنگی keĺinĝî کەڵنگانەی [ف] بزرگی کردن، بزرگ منشی کردن

کەڵوا keĺwa نانێگە ک لە ئارد و رۆن وشیر درْس بۆیە، نانْ شیرماڵ [ف] نانی که از آرد و شیر وروغن درست شده، نان شیرمال

کەڵوالی keĺwalî ناوێگە کورانە وە مانایْ خانْ گەورا کْ وە هەڵە «کەڵبعەلی» وە مانایْ سەگ عەلی تۆسن [ف] نامی مردانه بمعنی خان بزرگ، والی بزرگ، و صد درصد کردی است که به اشتباه «کلبعلی» به معنای سگ علی می‌نویسند وشکلی کاملاً عربی به آن داده‌اند

کەل وپەل kel û pel کەلْ پەل [ف] اسباب واثاثیه

کەڵوخە keĺûxe بنووڕە قەڵووخە [ف] نگا **قەلوخە**

کەڵوڕ keĺwir̂ کەڵڕ [ف] کلهر، یکی از تیره‌های بزرگ کُرد

کەلوش kelûş کەلەفس [ف] کسی که دندانهای جلویش شکسته باشد

کەڵوک keĺûk ۱) پارینْک ۲) هەیشت وە یەکْ ئاجوڕ [ف] ۱) گوساله زیر یک سال ۲) یک هشتم آجر

کەڵوک keĺok کەڵگا [ف] گاو نر

کەڵوکە keĺûke بنووڕە کەڵووک [ف] نگا **کەڵوک**

کەڵوخە keĺûxe بنووڕە کەڵخە [ف] نگا **کەڵخە**

کەڵوم keĺûm کەڵام، قسیە «ل» [ف] کلام

کەلومە kelûme کەلەمە [ف] نقص، عیب

کەڵوەز keĺwez ۱) ئشکەفتْ بۆچگ ۲) ئەو شوونە کْ کەڵ لە تێ بزائێد [ف] ۱) غار کوچک ۲) محل زایدن کل کوهی

کەلْ وەل keli wel کەلْ کونا [ف] سوراخ و ترکهای ریز

کەلە kele ۱) کەپووڵ ۲) کەرەت، جارْ هاتن وچین «دۆ کەلە هاتم وچیم» ۳) چەپ کردن [ف] ۱) سر ۲) بار، دفعه، بویژه دررفت و آمد با ماشین ۳) واژگون کردن ماشین

کەڵە keĺe ۱) کلْگ کەڵە ۲) گەورا ۳) قەۆ، نەپووڕ ٤) کەل، بافە ٥) گەنم کەڵە [ف] ۱) انگشت شست ۲) بزرگ ۳) درشت، گنده ٤) غله درو شده به اندازه یک بغل ٥) نوعی گندم شش گوشه

کەڵهاتن keĺ hatin وە کەڵ هاتن [ف] هنگامه جفتخواهی ماده گاو

کەڵهۆل keĺhül لاناوە لە رەنگین [ف] کنایه از زیبا

کەڵەبچە keĺebçe دەسبەن، کەڵەپچە [ف] دستبند

کەلەپاچە kele paçe سەر و پایْ کاوڕ و... [ف] کله پاچه

کەڵەپچە keĺepçe کەڵەبچە [ف] دستبند

کەڵەجمْن keĺe cimin قەتارە کۆیەێگە لە چیکانْ مەسۆری [ف] رشته‌کوهی در چیکان منصوری

کەلەجووش kele cûş دوو کەشکێگ ک پیازاخیْ کەن و ئەڕایْ سەفرا خاسە [ف] دوغی از کشک که پیازداغ کنند و گویند برای صفرا مناسب است

کەلەچای kele çay زاتدار، نەترس [ف] بیباک، نترس

کەلەخراو kele xiraw سەرشێت [ف] کله خراب، دیوانه سر

کەلەخەرج kele xerc کەلەخەرجی، پارەیْ پێشدەس کریایْ ئەڕایْ رووژْ مەبادا [ف] پولی که بعنوان ذخیره بعدها به سبد روزانه خانواده اضافه کنند، نوعی سوبسید، سوبسید

کەلەخەری kele xerî قاقەزْ گەورا و دۆتا [ف] ورقەی بزرگ جهت نوشتن، برگ امتحانی

کەلەرم kelerm گیاێگە، کەلەم [ف] گیاه کلم

کەلەر کولوور keler kolûr کولوور [ف] نگا **کولوور**

کەلەڕێژ kele r̂êj سەرڕیز، نیقەڵتووز [ف] لبریز، پُر

کەلەژن kele jin سارا ژن، سەرەژن [ف] کدبانو

کەلەسْم kelesim کەلەسمە [ف] کرم کارادینا، آفت نخود

کەڵەسۆ keĺesü مانگاوەکەڵی [ف] موسم جفتخواهی گاو ماده

کەڵەسۆران keĺesüran مانگاوەکەڵی [ف] موسم جفتخواهی گاو ماده

کەڵەشاخ keĺeşax ۱) لقْ بانینْ دار ۲) دیەکەێگە لە چەرداوڕ [ف] ۱) شاخه انتهایی درخت ۲) روستایی در چرداول

کەڵەشێر keĺeşêr کڵەشێر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « دیکل، کەڵەباب، دیقل» [ف] خروس

کەڵەشێر خودایلە keĺeşêr xwidayle شانە وەسەر [ف] شانه بسر

کەڵەشێرْ شامْ کەنیزان keĺeşêri şami kenîzan ئەو سەردەمە ک کەنیزەیل شام خوەن [ف] آن هنگام که کنیزان

شام می‌خورند

کەڵەشێرە keľeşêre ۱) گوڵ سوو ۲) سەرگوڵ قاچ شامی ۳) وە خوار کەفتنْ پێڵەیَ چەو، ئەڕاێ دەرمانْ ئی نەخوەشیە وەڵنگْ دارْ ڤەیَ نەنەیَ توو پەمە و وە شیرْ ژن و قەرەسەقولْ ماخەر قانگیَ دەن و نەنەیَ بانْ چەو تا خاسەو بوو [ف] ۱) بامداد، صبح زود ۲) نخستین قاچ بزرگ هندوانە ۳) افتادگی پلک چشم، برای درمان این بیماری مقداری برگ درخت بید را در پنبە گذاشتە و سپس مقداری شیر زن و مدفوع مادە خر را سوزاندە و پنبەی حاوی برگ بید را با آن دود اندود کنند و روی چشم می‌گذارند تا خوب شود

کەلەفس kelefis دێانکەل، ئەو کەسە کە دێانْ وەرینیَ شکیاس [ف] کسی کە دندان جلویش شکستە باشد

کەلەقەن keleqen پڵووکەیَ یەیَ دەسْ قەن [ف] کلە قند

کەڵەک keľek ۱) کوومەیَ کوچْگ ۲) کوچْگ چن ۳) زمگەیَ ئاو ٤) ڕێورِەنگ [ف] ۱) تودە سنگ انباشتە ۲) سنگچین ۳) کلک عبور از آب ٤) نیرنگ

کەڵەکان keľekan دیەکەێگە لە کەنتولە [ف] روستایی در کندولە

کەڵەک باز keľek baz لەیلاج [ف] نیرنگ باز

کەڵەک چن keľek çin کوچْگچن [ف] سنگچین

کەڵە کردن keľe kirdin کریس نان [ف] غلە درو شدە را دستە کردن

کەلە کردن kele kirdin چەپ کردن [ف] واژگون کردن ماشین

کەڵەک شەێتان keľek şeŷtan سس، کەڵەکە ترِانە [ف] بر هم انباشتن سست و بی بنیاد

کەڵەک لێدان keľek lê dan رووی فەن دان [ف] نارو زدن

کەلەکە keleke کەلاکە [ف] کمر، تهیگاه

کەڵەکە keľeke سەنگر لە کۆیە [ف] سنگری کە در دل کوه است

کەڵەکە ترانە keľeke tiȓane کەڵەک شەێتان، سس [ف] بر هم انباشتن سست وبی بنیاد

کەڵەکەڵە keľe keľe کەڵەکەڵە گژژ، هان دانْ کەڵێا [ف] تشجیع گاو نر برای گشن

کەلە کیش kele kîş ۱) ئەو کەسە کْ سیگار نیەوەێدە سینە ۲) سەرکیش [ف] ۱) کسی کە دود سیگار را بە سینە نمی‌برد ۲) کسی کە سرحیوان بستە شدە را می‌کشد و همراه می‌برد

کەڵەکین keľekîn ماڵەکینْ کوچْگین [ف] خانە سنگی

کەڵەگا keľe ga کەڵێا، گەڵگا (کەڵ+ گا) گایَ کەڵ دەر [ف] گاو نر

کەلەگەرم kele germ کەلە داخ [ف] گرم شدن کلە در هنگام مستی

کەڵەڵە keľeľe کەڵەڵە کردن، خەفتنْ سەگ وەێتەور کْ سەر نەێدە ناو دۆ وکوومەیَ خوەیَ کەێد [ف] خوابیدن سگ بگونەای کە سر را بە میان دم بردە و خود را گرد می‌کند

کەڵەڵە کردن keľeľe kirdin کەڵەڵە [ف] نگا **کەڵەڵە**

کەلەم kelem کەلەرم [ف] گیاه کلم

کەلەمقاو kelemiqaw سینووزیت [ف] بیماری سینوزیت

کەلەمە keleme ۱) کەلوومە ۲) کیش، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «وشە، وتە، وێژ، لەبەز، بێژە» ئۆشن [ف] ۱) آسیب، نقص ۲) واژە، در دیگر گویشهای کردی «وشە، وتە، وێژ، لەبەز، بێژە» گویند

کەڵەمە keľeme چووێگ کْ بەن کەڵەمەیَ گاوەسن بەسیەێدە پێا [ف] قسمتی از گاو آهن

کەڵەمە بەسان keľeme besan لاناوە لە دەوەرە بردن [ف] کنایە از کنترل کردن

کەلەمە خسن keleme xisin کەلەمەدار کردن [ف] آسیب رساندن

کەلەمە دار keleme dar کەتْ کەلەمە دار [ف] آسیب دیدە

کەلەمە وکارەسات keleme û karesat کەلەمە وکەمْسات ، وە گشتی کەلەمەدار بۆن [ف] آسیب کلی رساندن

کەلەمە وکەمْسات keleme û kemisat کەلەمە و کارە سات [ف] آسیب کلی رساندن

کەلەوا kelewa ۱) کەڵەوا ۲) ئاوازێگە نەتەوەیی [ف] ۱) بادی کە اواخر زمستان می‌وزد و برفها را آب می‌کند ۲) آهنگی حماسی و ملی

کەلەوایَ شایَ سوواران kelewaê şaê suwaran سروەیَ سێ رووژەیَ نەورووز [ف] نسیم سە روزە کە مژدە هوای گرم و بهاری را دارد

کەلەولا kelewla کەلەی [ف] اتاق تو در تو

کەلەوەر kelewer باریکەرِێ [ف] راه بسیار باریک

کەڵەوەن keľewen جووریَ دارْ وەنە [ف] نوعی وَن

کەڵهوڕ kel̂hur̂ کەڵوڕ، یەکێ لە ئێڵەیلْ گەورایْ کورد، گاهس لە وشەیْ (کەڵە ئەهوورا) واتە گەورایْ ئایینْ زەردەشتی بوودن هەروەها (کەڵوڕ)یش گاهس وە مانایْ ئەو عەشیرەتە بوودن گ لە کۆیەسانان ژیەێد (کەل = کۆیە + وڕ = بڕ) واتە ئەو عەشیرەتە گ ماوایْ کۆیەسانە، جوورْ (کەلیخان، کەلار) و مەڵوانْ کەڵڕ شاخاویە ف تیرەای بزرگ از کُردان در کرماشان ، شاید از واژەی (کەڵە ئەهوورا) به معنی بزرگ زردشتی یا مغ مغان باشد و همچنین (کەڵوڕ) شاید برگرفته از واژەی (کەل = کوه + وڕ = بر) باشد یعنی عشیرتی که در کوهستان ماوا گزیده است

کەڵهۆل kel̂hül لاناوە لە رەنگین ف کنایه از زیبا

کەڵەهران kel̂ehir̂an مانگاوەکەڵی ف ماده گاوی که هنگامەی جفتخواهی اوست و چند گاو نر او را احاطـه کنند

کەڵەهوویی kel̂ehûyî بەزمێگەلە هوورە، کەڵەئەهوورا یی، کەڵهوڕی» ف مقامی از مقامات هووره، «کەڵە ئەهوورایی، کەڵهوڕی»

کەلە هەرز kele herz ١) کەلەی ٢) سەرەپەڕ ف ١) دیوانه سر ٢) نگا **سەرەهەرز**

کەلەی keley ١) کەلەولا ٢) لێوە ف ١) اتاق تو درتو ٢) دیوانه سر

کەلی kelî کەل بۆن ف شکاف برداشتن

کەلێ kelê دیەکەێگەلە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

کەڵێا kel̂êa کەڵگا ف گاو نر

کەڵێا چەو kel̂êa çew چەو چڵێس ف چشم حریص

کەڵێاژیلە kel̂êa jîle کەڵگایْ بۆچگ ف گاو نر کوچک اندام

کەڵێاسووار kel̂êa suwar لاناوە لە شێت ف دیوانه، دیو صفت

کەلیمە kelîme ١) واتە، واتە وبسات، پەندْ پێشنان ٢) کەلەمە ف ١) مثل، ضرب‌المثل ٢) کلمه

کەڵێن kel̂ên ١) گەورا، لە سەکزی «کەلو» ئۆشن ٢) قەو ف ١) بزرگ، در سکزی «کَلو» گویند ٢) درشت، تنومند

کەڵێن بۆچگی kel̂ên büçigî گەورا و بۆچگی ف رعایت احترام بزرگی وکوچکی

کەڵێنی kel̂ênî گەورای، ئەرهەمدار ف بزرگی، احترام

کەم kem ١) ئەنجام دەم ٢) گام ٣) کمارە، کەمە ٤) زەڕە، زەڕەێگ ف ١) انجام می‌دهم ٢) می‌کنم ٣) لبه، کناره ٤) اندک

کەم ئەندام kem endam نەوەکام، ناکام ف ناقـص الخلقه، معلول

کەما kema ١) واز کەم ٢) گیاێگە ف ١) باز می‌کنم ٢) گیاه کما

کەما بۆن kema bün کەمەو بۆن ف کم شدن

کەمار kemar کمار ف لبه، کناره

کەمارە kemare کمارە ف لبه، کناره

کەمان keman ١) ئەنجامێان دەم ٢) ئەوانە کەم ٣) کەوان ف ١) آنها را انجام می‌دهم ٢) آنها را می‌کنم ٣) کمان

کەمانا kemana کەمانەو ف آنها را باز می‌کنم

کەمانچە kemançe ئامرازْ مووسقی ف کمانچه

کەمانگەر kemanger ١) نازناو ئارەشْ گەوراس ٢) ئێڵێگە لە کوردەیل ف ١) کمانگر، لقب آرش بزرگ ٢) ایلی از کردان

کەمانە kemane ١) کەوەنە ٢) ئەوانە کەمە «کەمانە ماڵ» ٣) ناوکریسە دان ف ١) کمانه کردن تیر ٢) آنها را می‌کنم به ... ٣) خمیدن از شدت...

کەمانە کردن kemane kirdin لاسڕ کردن ف به هدف نخوردن و کمانه کردن

کەمانەو kemanew وازێان کەم ف آنها را باز می‌کنم

کەم بووڕا kem bûr̂a زێژْ فرەوڕا ف کم حرف، ساکت

کەمتار kemtar کەمتێار ف کفتار

کەمتاکوت kem ta kwit کەمتاکورت ف کمابیش

کەمتاکورت kem ta kwirt کەمتاکوت ف کمابیش

کەمتەکار kemte kar گووشەنشین «تا گەر نێاشتۆ زامێ لە یاران – بەزەییت نیەتێ وە کەمتەکاران» ف گوشه‌گیری، گوشه‌نشینی، اعتکاف، عزلت، انزوا

کەمتێار kemtêar کەمتار ف کفتار

کەمچان kemçan جووریْ تەلیسە کْ قاشخ و چنگاڵ نەنە ناوێ ف بافتنیی که جای نگهداری قاشق و چنگال ... است

کەمچگ kemçig کەمچە، چەمچە، قاشوق، لە گیلەکی (kemça کەمچا) ئۆشن ف قاشق بزرگ چوبی، در گیلکی (kemça کَمچا) گویند

کەمچگ دۆ kemçig dü باڵندەێگە ف پرنده‌ای است

کەمچە kemçe ١) کەمچگ ٢) ماڵە ف ١) قاشق بزرگ

چوبی ٢) ماڵەی بنایی

کەم خوراک kem xwirak کەمخوەر فا کم خوراک

کەم خوەر kem xwer زێژْ فرەخوەر فا کم اشتها، کم خور

کەم خەرج kem xerc خەرجی کەم فا کم خرج

کەم دوو kem dû ١) مانگاێ کەم شیر٢) دەسەدوو فا ١) گاو کم شیر ٢) نگا **دەسەدوو**

کەم دەس kem des تەنگدەس فا تنگدست

کەم دەسی kemdesî تەنگدەسی فا تنگستی، نداری

کەم زریوەت kem zir̂îwet لاناوە لە ژنێگ کْ مناڵ کوڕ نەێرێد، بەشْ دۆیەمی ئەرەوییە «ذریە» فا کنایە از زنی کە فرزند پسر بدنیا نیاورد، بخش دوم آن عربی است «ذریە»

کەمرۆ kem r̂û بێرۆڕەگا فا خجالتی

کەمرۆڕەگا kem r̂û r̂ega کەمرۆ فا خجالتی

کەمْرە kemire دیەکەێگە لە شیان فا روستایی در شیان

کەمْ فرەی kemi firey کەم و فرە کردن فا کم و زیاد کردن

کەمْ فرەی کردن kemi firey kirdin ئوون گرتن فا ایراد گرفتن

کەم کار kemkar تەمەڵ فا کمکار، تنبل

کەم کردن kem kirdin ١) لە سەنگینی کەم کردن ٢) لەڕەو بۆن فا ١) کم کردن ٢) لاغر شدن

کەمْ کسر kemi kisr کەم وکورتی فا کم و کسری

کەمْ کوت kemi kwit کەمتاکوت فا کمابیش

کەمکوڵی kemkûl̂î ڕەنگێگە کْ لە پووسْ گردەکان درْسێ کەن و بیم ڕەنگە، لە هەورامانی «کەمکوڵ» وە گردەکان ئۆشن فا رنگی کە از پوست گردو سازند و کمرنگ است، در هورامان گردو را «کەمکوڵ» گویند

کەمْگە وکوتا kemige û kûta کەملانەێگ، زەڕەێگ فا اندکی بسیار کم

کەملانە keml̂ane پرۆشلانە فا اندکی، بسیار کم

کەملە keml̂e کەملانە فا اندک، بسیار کم

کەمْنە kemine کەمْنەک، کەپْنەک فا کَپنک

کەمْنەک keminek کەمْنە، کەپْنەک فا کَپنک

کەمووتەر kemûter کەفتەر فا کبوتر

کەمووتەر برجی kemûter bircî یاهو، کەمووتەر یاهوو فا کبوتر وحشی کە روی برجها لانە می‌کند، یاهو

کەمووتەر پەهل kemûter pehl گاکەمووتەر فا کبوتری کە در کشتزارها زندگی می‌کند

کەمووتەرە kemûtere لاشاخەێ دەوار فا چاک دو طرف سیاەچادر کە برای خنک شدن هوای سیاەچادر آنرا کنار می‌زنند

کەموولْ kemûl̂ دیەکەیگە لە ئیلام فا روستایی در ایلام

کەموولە kemûl̂e ١) کاسەێ گەوراێ چووینْ شیر دووشی ٢) قەڵووخە ٣) بزْن بێ شاخ و سەر قەۆ فا ١) کاسە بزرگ چوبین برای شیردوشی ٢) قاشق بزرگ چوبی ٣) بُز بی شاخ و کلە گندە

کەموولە سەر kemûl̂e ser سەر قەۆ فا کلە گندە

کەموولە شاخ kemûl̂e şax بزنێگ کْ شاخْ بەرز و رۆ ئەو نووا دێرێد فا بزی کە شاخ بلند و رو بە جلو دارد

کەموولەێ پشت kemûl̂eŷ pişt کوڵمْک فا لگن

کەم وێنە kem wêne کەس نەدار فا نایاب، نادر

کەمە keme ١) کمارە ٢) فرە نییە ٣) کەمەو وێژنگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کەو» ئۆشن فا ١) لبە، کنارە ٢) کم است ٣) نوعی غربال کە از سرند دستی بزرگتر است

کەمەر kemer ١) ناوقەێ ٢) چەک ٣) مرکْ کۆیە ٤) ناوێگە کوڕانە فا ١) کمر ٢) شن درشت ٣) کوە صخرەای ٤) نامی مردانە

کەمەر بەسان kemer besan پشت ئەڕاێ کارێگ بەسان فا ارادە کردن

کەمەر بەستە kemer beste خزمەتکار فا خدمتکار، نوکر

کەمەربەن kemer ben پشتێن، پژنگ فا کمربند

کەمەرچین kemerçîn کراسْ چیندارْ ژنانە فا لباس زنانە کە از قسمت کمر چیندار است

کەمەرکەش kemer keş سەرەو بانی کەمەر فا کمر کش کوە

کەمەرلاڵ kemer lal̂ نازناو پاتشایلْ ساسانی وە ماناێ فەرماندەرێگ کْ فەرمان و قسەێ وەکوو زەڕ و زێوە فا لقب شاهان ساسانی، فرمانروایی کە فرمان و گفتارش عین درفشانی است

کەمەرە kemere ١) ناوێگە کوڕانە ٢) دیەکەێگە لە ئارۆن‌ئاوا فا ١) نامی مردانە ٢) روستایی در اسلام آباد غرب

کەمەرەگرە kemeregir̂e دیەکەێگە لە بێڵەوار فا نام

روستایی در بیلەوار

کەمەری kemerî خەرێگ کێ لە کۆیە بار نەوەرە ف الاغی که در کوهستان خوب بار حمل نمی‌کند

کەمەن kemen کەتۆن ف کمند

کەمەنکار kemenkar ماشینْ ئەرتەشی ف ماشین ارتشی، ریو

کەمەو kemew واز کەم، کەما ف باز می‌کنم

کەمەو بۆن kemew bün کەما بۆن ف کم شدن

کەمە وبێڵەمەڕ kemew bêĺeher̂ گیاێگە چۆ چەویر کێ خۆراکْ ئاژەڵە ف گیاهی شبیه «چەویر» که خوراک احشام است

کەمە وپژنگ keme û pijinĝ لاناوە لە لەڕ ف کنایه از لاغر

کەمە و وێژنگ keme û wêjinĝ کەمە، جووریَ وێژنگە «شتر بارەگە بەێد، کەمە و وێژنگە نیەوەێد» ف غربالی که از «وێژنگ» بزرگتر است

کەمەوەێ kemeweŷ ئەوە کەمەو ف آنرا باز می‌کنم

کەمەێ kemeŷ ۱) ئەنجامێ دەم ۲) گامەێ ف ۱) آنرا انجام می‌دهم ۲) او را می‌کنم

کەمێ kemê زەرەێگ ف کمی، اندکی

کەمێا kemiêa کەمێەو ف آنرا باز می‌کنم

کەمێان kemiêan ۱) ئەوانە کەم ۲) ئەنجامێان دەم ف ۱) آنها را می‌کنم ۲) آنها را انجام می‌دهم

کەمێانا kemiêana کەمێانەو ف آنها را باز می‌کنم

کەمێانەو kemiêanew کەمێانا ف آنها را باز می‌کنم

کەمێگ kemêg کەمێ ف اندکی

کەمێڵ kemêĺ تڵ پەس کێ چەوسێدە قەێ خوری دۆچگ و خڕ و سفتەو بوود ف پوستاله، گال

کەمێڵە kemêĺe بنووڕە کەمێڵ ف نگا **کەمێڵ**

کەمین kemîn ۱) کوڵە بەسان ۲) ئۆیە کەمین ف ۱) کمین کردن ۲) کم هستید

کەمین کردن kemîn kirdin کوڵە کردن ف کمین کردن

کەمێەو kemiŷew وازێ کەم ف آنرا باز می‌کنم

کەن ken ۱) کان ۲) قەن «ل» ۳) گان، ئەوانە گان ٤) ئەنجام دەن ٥) پاشگرْ فرمانکاری ٦) ئاوکەن ف ۱) نگا **کان** ۲) قند، همچنان که در اوستا قباد (kewat کەوات) نوشته شده ۳) می‌کنند ٤) انجام می‌دهند ٥) پسوند فاعلی ٦) آبکند

کەنا kena کەنەو ف باز می‌کنند

کەنار kenar کنار، کن، تەنیشت ف کنار

کەنان kenan ۱) ئەوانە کەن ۲) ئەنجامێان دەن ف ۱) آنها را می‌کنند ۲) آنها را انجام می‌دهند

کەنانا kenana کەنانەو ف آنها را باز می‌کنند

کەنانەت kenanet کتن، کەتْکەلەمە وە سەر هاوردن ف بلا به سر آوردن، اذیت وآزار دادن

کەنانەو kenanew کەنانا ف آنها را باز می‌کنند

کەنان کەنان kenan kenan کووچ وکووچبار ف کوچیدن ، هنگامه‌ی کوچ کردن

کەناو kenaw ئاوکەن ف آبکند

کەندان kendan قەندان «ل» ف قنددان

کەندڕ kendir̂ ئاودڕ ف گودالی که آب آنرا کنده باشد

کەنْر kenir کنْر، کەنگر ف کنگر

کەنرە kenire بنووڕە کنرە ف نگا **کنرە**

کەنریا kenirya کەنیا ف کنده شد

کەنریاس keniryas کەنیاس ف کنده شده است

کەنریاگ keniryag کەنریاێ ف کنده شده

کەنریان keniryan ۱) هەڵکنیان ۲) بچەڵکن بۆن ف ۱) کنده شدن ۲) به کلی ریشه‌کن شدن

کەنریاێ keniryaê کەنریاگ ف کنده شده

کەنریەێد keniryeŷd کەنیەێد ف کنده می‌شود

کەنْ کو keni kû ۱) تەقەلا کردن، هەیتْ هۆت، بەنْ بەقاو ۲) منەومشتە، هۆردە هۆردە، نەرمەنەرم ۳) بیل، بۆل ف ۱) تدارک دیدن ۲) خوشه‌چینی، آرام آرام ۳) گل ولای

کەنْکووز برین keni kûz birîn لاهنایگە ئەڕاێ خەلیەێ قەرقۆت ف اصطـلاحی که در مورد غله پر پشت گویند

کەنگاوەر kenĝawer شارێگە لە کرماشان ف شهری در کرماشان

کەنگر kenĝir کنگر، کنر ف کنگر

کەنگربان kenĝirban دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیشت

کەنگرشا kenĝirşa ۱) چەمێگە لە سەحنە ۲) دیەکە ێگە لە سەحنە ف ۱) رودخانه‌ای در صحنه ۲) روستا یی در صحنه

کەنگڕکاڵ kenĝiri kaĺ چاڵەچۆزە ف نوعی کنگر که در

زمینهای کشاورزی می‌روید و ریشه‌اش در عمق زمین است این نوع کنگر بسیار نازکتر و خوش پخت و در عین حال خوش طـعم است

کەنگر کوڵێیا kenĝir kwiĺêa لاناوه له رەنگ پەڕین ف کنایه از رنگ پریدەگی

کەنگڵاشنگ kenĝĺaşinĝ کەملاشْک ف نگا **کەملاشک**

کەنگەوەر kengewer کەنگاوەر ف شهر کنگاور

کەنن kenin بنووڕه کەنین ف نگا **کەنین**

کەنۆ kenü ١) کەنۆدن ٢) کەنۆ هەسەڵ ٣) کەنۆ ئارد ف ١) کنده بود ٢) کندو عسل ٣) کندو آرد

کەنۆله kenüle شارێگه له بەێنْ کامێران و سونقۆڕ گاهس له کەنۆ وەرگێڕ بۆیه و هێمانیش کەنۆداری کەن ف شهری در بین راه کامیاران و سنقر شاید از واژه‌ی کندو مشتق شده زیرا هنوز هم زنبورداری یکی از مشاغل این شهر است

کەنۆ هەسەڵ kenü heseĺ تاپوو ف کندوی عسل

کەنەسا kenesa کڕانْ سەر وه دیوار زوورْم ئەڕاێ گا ف مالیدن سر به دیوار بویژه برای گاو

کەنەکەن kene ken بنووڕه کەنْکوو ف نگا **کەنْ کوو**

کەنەلوو kenelû چاڵ بلۆق ف پستی و بلندی، دست انداز

کەنەو kenew کەنا ف باز می‌کنند

کەنەوەێ keneweŷ ئەوه واز کەن ف آنرا باز می‌کنند

کەنەهەڕ keneher̂ ١) دیەکەێگه له هەمەیل ٢) دیەکه ێگه له بیوەنیژ ف ١) روستایی در بخش حمیل ٢) روستایی در بخش بیونیج

کەنەێ keneŷ ١) گانەێ ٢) ئەنجامێ دەن ف ١) او را می‌کنند ٢) آنرا انجام می‌دهند

کەنی kenî ١) کیەنی «ل» ٢) ئەۆ کەنی ف ١) چشمه ٢) او کند

کەنێاکوش kenêa kwiş چەمێگه له نەفتْشار ف رود خانه‌ای در نفت شهر

کەنیان kenyan ١) کەنریان ٢) کیەنیەیل، کانیەیل ف ١) نگا **کەنریان** ٢) جمع چشمه، چشمەها

کەنێان keniêan ئەوانه کەن ف آنها را می‌کنند

کەنێانەو keniêanew ئەوانه کەنەو ف آنها را باز می کنند

کەنیاێ kenyaê کەنریاێ ف کنده شده

کەنێر kenêr ١) بتەێگه گولەیلْ رەنگاوڕەنگ گرێد ٢) جوورێ سەوڵ بێ دڕگه «سەر کەج و دۆم کەج دۆم وێنەێ کەنێر- چووار کەس دەردەێه وێنەێ شێرْ نێر- کردنەێ کشمەکیش وەرەو وەرمەغاڕ- وەرمەغاڕ بییه تووزْ تەنگ و تار- وەرمەغاڕ وەو تووزْ تەنگ و تارەوه- یەێ دانه گەوهەر ها وه دارەوه» ف ١) بوته‌ای که گلهای بسیار زیبا می‌دهد ٢) نوعی سرو بدون خار

کەنیز kenîz کڵفەت ف کنیز، پادو

کەنیژ kenîj کڵفەت ف کنیز، پادو

کەنیشک kenîşk دۆیەت «گ» ف دختر

کەنیمای kenîmay کیەنیمای، کیەنی ماد، دیەکەیگه له هلێران ف روستایی در هلیلان، اصل واژه به معنی «چشمه ماد» است که به غلط چشمه ماهی نوشته شده

کەنین kenîn ١) ئۆیه کەنین ٢) خەنین «گ» ٣) میوه چنین ٤) دڵنگ کەنین ف ١) شما کَندید ٢) خندیدن ٣) میوه چیدن ٤) لخت شدن

کەنینان kenînan ئەوانه کەنین ف آنها را کندید

کەنینێەو kenîniŷew لەنوو کەنینەێ ف دوباره کندند

کەو kew ١) کەوک ٢) رەنگْ ئاسمانی، له مازندرانی و گیلەکی «کەو» ئۆشن ٣) نیله، نیلی «کەو له کییەر کەم نییه » ٤) پێشگرْ سەرەکی «کەوڕخ، کەوزەنگ» ٥) قنگ خڕ کردنْ خەرمان ف ١) کبک ٢) رنگ آسمانی، در مازندرانی و گیلکی «کەو» گویند ٣) اسبی که رنگش کبود و خاکستری است ٤) پیشوند تفضیلی ٥) سرند کردن خرمن

کەوا kewa قەوا، پووشەمەنی ف قبا، قبای پوشیدنی

کەواڕسەر kewar̂ser واڕگ سەر ف نگا **واڕگ سەر**

کەواڵ kewaĺ کەوهاڵ، بنووڕه هاڵەکەو ف نگا **هاڵە کەو**

کەواڵی kewaĺî دیەکەێگه له گاواره ف روستایی در گهواره

کەوان kewan کەمان ف کمان

کەوانچه kewançe کەوەنه کردن، وه تاو چین ف با شتاب رفتن، تعجیل داشتن

کەوانچه کردن kewançe kirdin کەوەنه کردن، وه تاو چین ف با شتاب رفتن

کەوان کیشان kewan kîşan کەمان کیشان ف کمان کیشدن

کەوانه کردن kewane kirdin کەمانه کردن ف کمانه کردن

کەوانه kewane کەوەنە کردن ف کمانه کردن

کەوانەێ ئەور kewaneŷ ewr کەوەنەێ هەور ف توده ابر که ناگهانی در منطقه‌ای ظاهر شود

کەوانی kewanî کەمانی ف کمانی

کەواو kewaw گووشتْ برشیاێ ف کباب

کەواو بۆن kewaw bün ۱) برشیان ۲) جزر خواردن ف ۱) کباب شدن ۲) کنایه از زجر کشیدن

کەواوچی kewaw çî گووشت برشن ف کبابچی

کەواوخانه kewaw xane کەواوی ف کبابی

کەواو کردن kewaw kirdin ۱) برشانن ۲) لاناوه له ئازار دان ف ۱) کباب کردن ۲) کنایه از آزردن

کەواوی kewawî کەواوخانه ف کبابی

کەوای keway بنووڕه سۆیەرگای، هالەکەو ف نگا **سۆیەر گای**

کەوباره kew barê بنووڕه بارەکەو ف نگا **بارەکەو**

کەوتەر kewter کەمووتەر، کەفتەر ف نگا **کەمووتەر**

کەوتەره kewtere کەمووتەره، بنووڕه گاکەوتەره ف نگا **گاکەوتەره**

کەوجوو kew cû دیەکەێگە لە گاواره ف روستایی در گهواره

کەوچر kew çir̂ گەڵاڕێزان ف مهرماه

کەودرگ kew dir̂ig جووریێ درگە کْ جاڕوو وه پێ درْس کەن ف نوعی خار که با آن جارو سازند

کەور kewr سان، بەرد، کەمەر ف سنگ بزرگ و یک تکه

کەوڕ kewir̂ کەوڵ، پووس ف پوسته، پوست مار

کەوڕ kewr̂ کەوڵ، پووس ف پوسته، پوست مار

کەوڕاو kew r̂aw کەوک راو ف شکار کبک

کەوڕخ kew r̂ix کەو زۆیەڵه ف ترسو

کەورە keüre کەفیره، بەشْ ئاسنینْ سەرْ چووخ یا دۆ سیکار ف قسمت فلزی سر چپق یا دم سیگار

کەورەزا kewre za ئاوێگ کْ لە کەمەر زاێد ف آبی که از صخره یک تکه می چکد

کەورەوان kewre wan تاشەوان ف صخره‌نورد

کەو زۆیەڵه kew züyeľe کەوڕخ ف ترسو

کەوزەنگ kew zenĝ ۱) باڵدارێگە له لانەماێ هەڵۆ ۲) چوو فره وشک ف ۱) پرنده‌ای از خانواده عقاب ۲) چوب بسیار خشک

کەوژه keüje لێوەێ وەردووڵان ف دهانه ناودان آسیاب

کەوس kews ۱) قوورْ ناوێنْ کەمەر ۲) هەڵترازیانْ چشتێ له هەێن له بەرزایەو کەفتن ف ۱) ناودیس، قوس داخلی صخره ۲) جهش، افتادن چیزی از بلندی و جهش برداشتن

کەوش kewş پێڵا ف کفش

کەوشکەن kewş ken لاێ درانه، جی کەوش کەنین ف کفش کن

کەوشەمه kewşeme کرپوه، سایەقه ف سرما ریزه، پژ

کەوک kewk کەو ف کبک

کەوک بەردی kewk berdî جووریێ کەوکْ بووره ف کبکی که رنگ بور وخاکستری دارد

کەوکڕ kew kir̂ مانگْ ناوێنْ تاوسانْ کوردی ف بیست اردیبهشت تا بیست خرداد

کەو کردن kew kirdin قنگخڕ کردن ف خرمن سرند کردن

کەوکەمانه kew kemane ۱) جووریێ دمەڵه له دەم ۲) بنووڕه کرۆکەمانه ۳) نووڕێگه ف ۱) بیماری که ناشی از دملی در دهان است ۲) نگا **کرۆکەمانه** ۳) نفرینی است

کەوکەوی kew kewî ۱) ڕێەگەێ کاوه، کاکەشان ۲) باتڵاخ ف ۱) کهکشان ۲) باتلاق

کەوکی kewkî ناوێگە ژنانه ف نامی زنانه

کەوگر kew gir دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل ذهاب

کەوڵ kewľ ۱) کەوڕ، پووس ۲) پووسین ف ۱) پوست ۲) پوستین

کەوڵ پووس kewľ pûs کەوڵ ف پوستین

کەوڵ کەنین kewľ kenîn ۱) کەوڵگرتن ۲) وه هاکار کوشتن ف ۱) پوست کندن ۲) کنایه از تنبیه کردن بسیار

کەوڵ گرتن kewľ girtin بنووڕه کەوڵ کەنین ف نگا **کەوڵ کەنین**

کەوڵه kewľe ۱) کەوپووس ۲) تووقڵەێ خوا ۳) زووه، نەخوەشییگە لە کلگەیلْ دەس وپا ف ۱) آدم سفید پوست ۲) حباب آبی که نمک در آن زیاد است ۳) بیماریی میکروبی در انگشتان دست وپا

کەولی kewlî کاولی ف کولی

کەومار kew mar باڵدارێکە ف پرندەای افسانەای

کەومل kewmil ڕەنگین ف زیبا، دلفریب

کەومەرێ kew merê کەو میبەرێ ف مهرەای زینتی

کەومییەرێ kew mîyerê کەو مییەرگ ف مهره آبی و زینتی

کەوە kewe نەخوەشی چەو ئاژەڵ ف بیماری چشم در گوسفندان که باعث خرابی پرده مشیمیه می‌شود

کەوهاڵ kewhaĺ هاڵەکەو ف زمینی که کبود رنگ یا سرخ رنگ

کەوهەفی kew hefî کوڵەهەفی، کوڵەمار ف نوعی افعی کوتاه جثه و بسیار سمی

کەوەر kewer ١) سەوزییگە خواردەمەنی ٢) کۆیەێگە لە لوڕسان ف ١) سبزیی است خوردنی ٢) کویر کوه در لرستان

کەوەزەنگ kewezenĝ کەوزەنگ ف نگا **کەوزەنگ**

کەوەژ kewej کەوڕْ مار ف پوسته، پوست مار

کەوەڵ keweĺ ١) گوورپووس ٢) قەرنیزْ سیمانی ناو چاڵاو ف ١) نگا **گوورپووس** ٢) قرنیز سیمانی داخل چاه آب

کەوەمار kewe mar جووریێ مارە ف نوعی مار

کەوەن kewen ڕازاێ پیری ئڕاێ حرامی ف صفت پیری برای حرامی

کەوەنە kewene ١) کەمانە ٢) یەێ کەڵپ هەور ٣) هەڵگەردیانْ دەنگ ف ١) کمانه کردن ٢) توده، توده ابر یا دود یا برف... ٣) پژواک، برگشت صدا

کەوەنە کردن kewene kirdin ١) کەمانە کردن ٢) هەڵگەردیانْ دەنگ ف ١) کمانه کردن ٢) پژواک کردن صدا

کەوهەفی kew hefî جووریێ هەفیە ف نوعی افعی

کەوی kewî ناوێگە کوڕانە و ژنانە ف نامی مردانه و زنانه

کەویار kew yar سفێ یار ف یار مەرو، یارسفید پوش

کەویەخ kew yex ئەزازیل، ئەڵماسە ف پژ، سرماریزه

کەویشک kewîşk شوورەێ سەر ف شوره سر

کەوین kewîn قەێ، گەورا «ل» لە ئەوستا (kevî کەڤی) وە ماناێ گەورایی و زانابیە ف بزرگ، در اوستا (kevî کوی) به معنای بزرگی و دانایی است

کەوێیە keüye جووریێ مەلە لە خوری کاوڕ ژیەێد و سفێد ڕەنگە ف حشرەای شبیه ساس درپشم گوسفند زندگی می‌کند و سفید رنگ است

کەهری kehrî کییەر «ل» ف بُز

کەهریز kehrîz ١) دیەکەێگە لە بێڵەوار ٢) دیەکەێگە لە خاڵسە ٣) دیەکەێگە لە ماێەشت ٤) دیەکەێگە لە هەرسین ٥) دیەکەێگە لە دینەوەر ف ١) روستایی در بیلەوار ٢) روستایی در خالصە کرماشان ٣) روستایی در مادیدشت ٤) روستایی در هرسین ٥) روستایی در دینور

کەهەر keher کۆمیت، کییەر ف اسب کهر

کەهەرە keherê دیەکەێگە لە هلێران ف روستایی در هلیلان

کەی key ١) کەید ٢) ئەنجام دەید ف ١) می‌کنی ٢) انجام می‌دهی

کەێ keŷ ١) سرۆتْ کوتیاێ ٢) چْ وەختێ ٣) ئەنجام دەێد ٤) کەێدن ف ١) کاه ٢) چه وقتی ٣) انجام می دهد ٤) می‌کند

کەیا keya کەیدا ف باز می‌کنی

کەێان keŷan کێان ف کاهدان

کەیان keyan ١) کەیدان ٢) ئەنجامێان دەید ف ١) آنها را می‌کنی ٢) آنها را انجام می‌دهی

کەێ بانوو keŷ banû کەێوانوو «کەێ+ بانوو» بانوو گەورا ف کدبانو «کەێ+ بانوو» خانم بزرگ منش

کەێ بڕ keŷ bir̂ شەن کردنْ خرمان جوورێگ کْ کەێ لە تێ نەمینێد ف بوجاری کردن خرمن بگونەای که کاهی در آن نماند

کەێ پڕ keŷ pir̂ ئامرازێگە لە هەێنْ شەنکردنْ خەرمان ئڕاێ کەێ ف وسیلەای در هنگام بوجاری برای تعیین محل کاه

کەێخودا keŷxwida تشماڵ «کەێ = گەورا + خودا = خاوەن» لە پەهلەوی (ketek xwtaî کەتەکخوتای) و لە ئەوستا (ahû ئاهوو) و (anghû ئانگهوو) وە ماناێ ١- گیان و ژیان ٢- هەیسی نەیسی ٣- گەورا و کەێخودا هاتێە ف کدخدا، درپهلوی (ketek xwtaî کتک خوتای) و در اوستا (ahû آهو) و (anghû آنگهو) نوشته شده به معانی ١- جان ونیروی زندگی ٢- هستی و زندگی ٣- سرور و بزرگ نوشته شده

کەێ ژەڵم keŷ jeĺm کەێ کۆیەنە ف کاه پس مانده و کهنه

کەید keîd ١) گایدن ٢) ئەنجام دەید ف ١)می‌کنی ٢) انجام می‌دهی

کەیدا keyda کەیدەو ف باز می‌کنی

کەیّدا keŷda ١) کەیّدەو ٢) ئاسمان سا کەیّد ف ١) باز می‌کند ٢) بارندگی تمام می‌شود

کەیدان keydan ١) ئەوانە کەید ٢) ئەنجامیّان دەید ف ١) آنها را می‌کنی ٢) آنها را انجام می‌دهی

کەیّدان keŷdan ١) ئەوانە کەیّد ٢) ئەنجامیّان دەیّد ٣) ئالْف کردن ف ١) آنها را می‌کند ٢) آنها را انجام می‌دهد ٣) آب وکاه کردن احشام

کەیدانا keydana کەیدانەو ف آنها را باز می‌کنی

کەیّدانا keŷdana کەیّدانەو ف آنها را باز می‌کند

کەیّدان کردن keŷ dan kirdin ئالْف کردن ف آب و کاه دادن به احشام

کەیدانەو keydanew کەیدانا ف آنها را باز می‌کنی

کەیّدانەو keŷdanew کەیّدانا ف آنها را باز می‌کند

کەیدن keydin بنوورە کەید ف نگا **کەید** وترکیباتش

کەیّدن keŷdin بنوورە کەیّد ف نگا **کەیّد** وترکیباتش

کەیدەخوار keyde xwar دەمەوخوار کەید ف واژگون می‌کنی

کەیّدەخوار keŷde xwar دەمەوخوار کەیّد ف واژگون می‌کند

کەیدە دەیشت keyde deyşt وە دەر کەید ف بیرون می‌کنی

کەیّدە دەیشت keŷde deyşt وە دەر کەیّد ف بیرون می‌کند

کەیدەسەر keyde ser ١) فامەو دەید ٢) کیشیدنە سەر ف ١) سراغ می‌گیری ٢) برسر می‌کنی

کەیّدەسەر keŷde ser ١) فامەو دەیّد ٢) کیشیّدەسەر ف ١) سراغ می‌گیرد ٢) بر سر می‌کند

کەیدە وەر keyde wer وە وەر کەید ف می‌پوشی

کەیّدە وەر keŷde wer وە وەر کەیّد ف می‌پوشد

کەیدەو keydew کەیدا ف باز می‌کنی

کەیّدەو keŷdew کەیّدا ف باز می‌کند

کەیدەوەیّ keydeweŷ کەیدەو ف آنرا باز می‌کنی

کەیّدەوەیّ keŷdeweŷ ئەوە کەیّدەو ف آنرا بازمی‌کند

کەیدەیّ keydeŷ ١) گایدەیّ ٢) ئەنجام دەید ف ١) می‌کنی ٢) انجام می‌دهی

کەیّ دوّد keŷ düd دوّکەلاّن وە ریّ خسن ف دود براه انداختن

کەیّریز keŷrîz دیەکەیّگە لە بیّلەوار ف روستایی در بیله‌وار

کەیّف keŷf ١) حالّ و رووژ ٢) بەوش ف ١) احوال ٢) شادی

کەیّف بردن keŷf birdin لەزەت بردن ف لذت بردن

کەیّف خوەشی keŷf xweşî حەوالّ پرسی ف احوال پرسی

کەیّف کردن keŷf kirdin لەزەت بردن لە زنەی ف خوشگذرانی

کەیّف وەشی keŷf weşî کەیّف خوەشی ف احوال پرسی

کەیّک keŷk ١) جووریّ موورە ٢) جووریّ شیرینیە ف ١) کک، حشره‌ای است ٢) کیک خوردنی

کەیّکف keŷkif کەیّکم ف درختچه‌ای است

کەیّکم keŷkim کەیّکف، کەیّکوو ف درختچه افرا

کەیّکوُ keŷkû کەیّکف، کەیّکم ف درختچه‌ای است

کەیّ کوتەلّ keŷ kwiteľ کەیّ ژەلّم ف کاه مانده و کهنه

کەیّکولّ keŷkûľ بنوورە کەرکوولّ ف گیاه **کەرکوولّ**

کەیمەخوار keyme xwar دەمەوخوارکەیم ف واژگون می‌کنیم

کەیمەدەیشت keyme deyşt وە دەر کەیم ف بیرون می‌کنیم

کەیمەسەر keyme ser ١) فامەو دەیم ٢) کیشیمە سەر ف ١) سراغ می‌گیریم ٢) بر سر می‌کنیم

کەیمەو keymew کەیمنەو ف باز می‌کنیم

کەیمەوەر keyme wer وە وەر کەیم ف می پوشیم

کەیمەوەیّ keymeweŷ کەیمنەوەیّ ف آنرا بازمی‌کنیم

کەیمەیّ keymeŷ ١) کەیمنەیّ ٢) وازیّ کەیم ٣) ئەنجامیّ دەیم ف ١) آنرا می‌کنیم ٢) آنرا باز می‌کنیم ٣) آنرا انجام می‌دهیم

کەیمیّا keymiêa کەیمنیّا ف باز می‌کنیم

کەیمیّان keymiêan ١) کەیمنیّان ٢) ئەنجامیّان دەیمن ف ١) آنها را می‌کنیم ٢) آنها را انجام می‌دهیم

کەیمیّانا keymiêana کەیمنیّانا ف آنها را باز می‌کنیم

کەیمیّانەو keymiêanew کەیمنیّانەو ف آنها را باز می کنیم

کەیمێەو keymiŷew کەیمنێەو ف آنرا باز میکنیم

کەین keyn ۱) گاین ۲) ئەنجام دەین ف ۱) میکنید ۲) انجام میدهید

کەینا keyna کەینەو ف باز میکنید

کەینان keynan ۱) ئەوانە گاین ۲) ئەنجامێان دەین ف ۱) آنها را میکنید ۲) آنها را انجام میدهید

کەینانا keynana کەینانەو ف آنها را باز میکنید

کەینانەو keynanew کەینانا ف آنها را باز میکنید

کەینەخوار keyne xwar دەمەوخوار کەین ف واژگون میکنید

کەینەدەیشت keyne deyşt وە دەر کەین ف بیرون میکنید

کەینەسەر keyne ser ۱) فامەو دەین ۲) کیشینەسەر ف ۱) سراغ میگیرید ۲) بر سر میکنید

کەینەو keynew کەینا ف باز میکنید

کەینەوەر keyne wer وە وەر کەین ف میپوشید

کەینەوەێ keyneweŷ ئەوە کەینەو ف باز میکنید

کەینەێ keyneŷ ۱) گاینەێ ۲) ئەنجامێ دەین ف ۱) آنرا میکنید ۲) آنرا انجام میدهید

کەینێا keyniêa کەینێەو ف باز میکنید

کەینێان keyniêan ۱) ئەوانە گاین ۲) ئەوانە ئەنجام دەین ف ۱) آنها را میکنید ۲) آنها را انجام میدهید

کەینێانا keyniêana کەینێانەو ف آنها را باز میکنید

کەینێانەو keyniêanew کەینێانا ف آنهارا باز میکند

کەینێەو keyniŷew کەینێا ف باز میکنید

کەیوُ keyû کەیوومەرس، لە پەهلەوی (geyenetrem گەیەمەرتەن) نۆسریاس وە ماناێ ئەو کەسە کێ گیاندارەیل لە لێ کەفنەو ف مخفف کیومرث، در پهلوی (geyemerten گیەمرتن) نوشته شده به معنای کسی که جانداران از او پدید آمده‌اند

کەێوان keŷwan ناوێگە کوڕانە، گاهس هاوتاێ کەیوومەرس بوو ف نامی مردانه، شاید همتای کیومرث باشد

کەێوانوو keŷwanû پیرە ژن، لە سۆرانی «کابان، کەبانی» ئۆشن ف کدبانو، پیر زن

کەیوُمەرس keyûmers بنووڕە کەیوو ف نامی مردانه، نگا **کەیوُ**

کەێوە keŷwe شش٘ مامر و جۆجگ ف شپش ماکیان

کەێوەنان keŷ wenan دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

کەێەر keŷer کەهەر ف اسب کهر

کەیل keyl ۱) کاول ۲) کولیاێ ف ۱) ویران ۲) ناسور

کی kî ۱) کام کەس ۲) پاشگرە وە ماناێ گەمە «هشار هشارەکی، زەرەمشتەکی» ف ۱) کی، چه کسی ۲) پسوند بازی

کیاستن kyastin ۱) هەناردن ۲) ئامنەت دان وە کەسێگ ف ۱) فرستادن ۲) سفارش کردن

کێان kêan کەدان، شوونْ کەێ ف کاهدان

کیانا kyana کل کرد ف فرستاد

کیتەڵە kîteľe دیکوولَک ف دیگ کوچک

کیچی kîçî کچی، میمگ «ل» ف عمه

کیخاهی kîxahî ۱) خوازمەنی «ل» ۲) کەێخودای «ل» ف ۱) خواستگاری ۲) کدخدایی

کیر kîr حیێا، سیرەت ف آلت تناسلی مرد

کیرتاو kîrtaw کیرتێژ کردن ف کنایه از طمع و بیقراری برای چیزی

کیرتاو کردن kîrtaw kirdin کیرتێژ کردن ف طمع خام داشتن، خیال واهی پروراندن

کیرتێژ کردن kîrtêj kirdin کیرتاو کردن ف طمع خام داشتن

کیرخوڵووک kîrxuľûk گیەڵەخوەرە ف نگا **گیەڵە خوەرە**

کیرگە خەرانە kîrge xerane گیاێگە ف گیاهی است

کیرگە کوڵەژوو kîrge kwiľejû گەمەێگە ف بازیی است

کیرگەکەرانە kîrge kerane کیرگەخەرانە ف گیاهی است

کیرووکە kîrûke کورەک ف ساقه گیاهانی چون کلم و کاهو

کیرە kîr̂e کیڕەکیڕ ف صدای اصطکاک بین دو جسم خشک

کیرەزەقی kîre zeqî لاناوە لە شەواڵ پلێتی ف کنایه از عشق و عاشقی، هوسبازی

کیڕەکیڕ kîr̂e kîr̂ کیڕەێ یتاهەیت ف «کیره» پیاپی

کیرەکیر kîre kîr لاناوە لە رێلاسی ف کنایه از پر رویی و گستاخی

کیرەوڵ kîrewľ پووسْ خاسەر ف پوست روی آلت تناسلی

حیوانات

کیژ kîj کیش، کەش ف کش تنبان

کیژکاوڕ kîj kawiȓ ئاژاژگی ف خمیازە، کشیدن بدن

کیس kîs ١) لە دەس چین ٢) لاناوەلە هەرچێ هات خوەش هات «کیس کیسْ جانم» ف ١) از دست رفتن ٢) هرچە بادا باد

کیس کردن kîs kirdin کووم نەکردن ف ریسک کردن، نترسیدن

کیسگ kîsig خورج «چەبۆ نیەژنەوم هەیهەێ شوانێ- سەفا بوواریێ ژ کیسگ دانێ» ف خورجین

کیسە kîse ١) خورج ٢) کیسەێ حەمام ف ١) کیسە ٢) کیسە حمامی

کیسەبڕ kîse biȓ دز، چەتە ف دزد

کیسەکەش kîse keş دەلاک ف کیسەکش حمام

کیسەڵ kîseĺ کەسەڵ، کەسا، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «کێسو، کووس، کیسی، کسل، کەسە، کووسی، کووسەل، کووسەلە» ئۆشن و لە زووانْ ئەوستا (kesyepe کەسیەپە) ئۆسرپاس ف سنگ پشت، لاکپشت، در دیگر گویشهای کردی «کێسو، کووس، کیسی، کسل، کەسە، کووسی، کووسەل، کووسەلە» گویند و در اوستا (kesyepe کسیەپە) نوشتە شدە

کیسەڵ پا kîseĺ pa ١) کونر لە رێ کردن ٢) پا قەۆ ف ١) کند پا ٢) پا گندە

کیسەڵ گون kîseĺ gwin گیزەڵگون ف نگا **گیزەڵ گون**

کیسەڵە kîseĺe ١) جوورێ سۆنە ٢) قوتەێ رۆ جگر کاوڕ و مانگا و... ف ١) نوعی سن آفت مزارع ٢) غدە سفید رنگ و چرکی روی جگر احشام

کیش kîş ١) کەش ٢) کەژ، لە سەکزی «کیش» ئۆشن ٣) کیش هاتن ٤) پاشگرە وە ماناێ کیشان «کەێ کیش، سیکار کیش» ٥) وشە، واتە«ل» ٦) ئامرازْ چشت کیشان «قوڕ کیش» ٧) چەشتن «زەجرکیش، زامەتکیش» ف ١) کش تنبان ٢) نوعی روسری نازک زنانە، در سکزی «کیش» گویند ٣) کش آمدن ٤) پسوند بە معنای کشندە ٥) واژە، کلمە ٦) وسیلە نقل ومکان کنندە ٧) کشیدن، چشیدن

کیشا kîşa ١) وەزن کرد ٢) جی وەجی کرد ٣) کیشاد ٤) وە سەربرد ٥) کیشانْ چەقوو، خنجەر ٦) وینە کیشان ٧) کیشانە زگا ٨) دێان کیشا ف ١) وزن کرد ٢) جابجا کرد ٣) کشید ٤) تحمل کرد، بسر برد ٥) آختن چاقو ٦) نقاشی کشیدن ٧) سبقت گرفتن ٨) کشیدن دندان

کیشاپێا kîşa pêa کیشا رۆیەو ف بر آن پوشاند، بر آن کشید

کیشاد kîşad بنوورە کیشا ف نگا **کیشا**

کیشادا kîşada کیشادەو ف بر کشید

کیشادان kîşadan ١) ئەوانە کیشا ٢) وێنەیان گرت ٣) ئەوانە وەزن کرد ٤) ئەوانە هەڵکیشا ف ١) آنها را کشید ٢) نقاشی کرد ٣) آنها را وزن کرد ٤) آنها را برکشید

کیشادەو kîşadew کیشادا ف بر کشید

کیشادەێ kîşadeŷ ١) وەزنێ کرد ٢) وێنەێ گرت ٣) ئەوە کیشادەو ف ١) آنرا وزن کرد ٢) آنرا نقاشی کرد ٣) آنرا بر کشید

کیشادێا kîşadiêa کیشادێەو ف آنرا برکشید

کیشادێان kîşadiêan کیشادان ف نگا **کیشادان**

کیشادێەو kîşadiŷew کیشادێا ف آنرا برکشید

کیشا زگێا kîşa zigêa دا لە نووایا ف سبقت گرفت

کیشاس kîşas ١) وێنە گرتێە ٢) وە سەر بردێە ٣) وەزن کردیە ف ١) نقاشی کردە ٢) بسر بردە، تحمل کردە ٣) وزن کردە

کیشاسا kîşa sa کیشاسەو ف بر کشیدە

کیشاسان kîşa san ١) ئەوانە کیشاس ٢) وێنەیان گرتێە ٣) وەرەو خوەێ کیشاس ف ١) آنها را کشیدە ٢) آنها را نقاشی کردە ٣) بسوی خود کشیدە

کیشاسەو kîşa sew کیشاسا ف بر کشیدە

کیشاسەێ kîşa seŷ ١) ئەوە وەزن کردێە ٢) وێنەێ ئەوە گرتێە ٣) کیشاس ف ١) آنرا وزن کردە ٢) آنرا نقاشی کردە ٣) آنرا کشیدە

کیشاسێا kîşa siêa کیشاسێەو ف آنرا برکشیدە

کیشاسێان kîşa siêan کیشاسان ف نگا **کیشاسان**

کیشاسێەو kîşa siŷew کیشاسێا ف آنرا برکشیدە

کیشاگ kîşag بنوورە کیشا ف نگا **کیشا**

کیشاگە kîşage بنوورە کیشاێە ف نگا **کیشاێە**

کیشاگەو kîşagew کیشادەو ف برکشید

کیشاگەێ kîşageŷ کیشادەێ ف نگا **کیشادەێ**

كيشدار kîşdar ژيدار ف كشدار، كشش‌دار

كيشدان kîşdan شوونْ چشتێ گرتن و وەتن ف كش دان

كيشكاوڕ kîş kawir̂ كيژكاوڕ ف خميازه، كشش بدن

كيشمانه kîşimane ترازێ ف ترازو، وزن كردن

كيشماێ كيش kîşmaê kîş هڕيكيش، كيشمەكيش، وەردە وەردە ف جدل، درگيری

كيشمەكيش kîşme kîş وەردە وەردە ف درگيری، جدل

كيشه kîşe ١) كيش، واتە «ل» ٢) كيشان، گەنم و جۆيە ... وە ماڵ ف ١) واژه ٢) انتقال غله درويده به منزل

كيشهاتن kîş hatin ژی داشتن ف كش آمدن

كيشهاوردن kîş hawrdin كيشان ف كشيدن كش

كيشيان kîşyan ١) وەزن كريان ٢) وێنە گريان ٣) لە بن دراوردن دێان ٤) كيشانن ف ١) وزن شدن ٢) نقاشی كردن ٣) كشيدن دندان ٤) كشيدن

كيشياێ kîşyaê ١) وەزن كرياگ ٢) وێنە گرياگ ٣) كيشياگ ف ١) وزن شده ٢) نقاشی شده ٣) كشيده شده

كيف kîf ١) دەنگْ مار ٢) خورجْ دەسی ٣) كۆيە ف ١) صدای مار ٢) كيف دستی ٣) كوه، در ديگر گويشهای كردی « كێف» گويند

كيفانن kîfanin كيفە كردنْ مار ف صدای مار

كيف دەم kîf dem لاناوە لە دەم وشا ف كنايه از دهن گشاد

كيفن kîfin منگن ف كسی كه بينی‌اش صدا می‌كند

كيفه kîfe دەنگْ مار ف صدای مار

كی كيانی kî kyanî لاناوەلە خودا ف كنايه از خدا

كێكف kêkif كەيكم ف درختچه‌ای است

كێكو kêkû كەيكم ف درختچه‌ای است

كيڵ kîl̂ پەێمانە ف پيمانه چوبين غله

كيل kîl سانْ قەور ف سنگ قبر

كيلْمنجەڕ kîli mincer̂ تيلْمنجەڕ ف نگا **تيلْمنجەڕ**

كيلوو kîlû كيشمانەێگە ف كيلو

كيلْ وەرد kîli werd رميان و لە جی كەفتن ف در اثر دردی ناگهانی بستری شدن

كيڵە kîl̂e كيڵ ف پيمانه چوبين غله

كيڵەمەن kîl̂e men كيڵ ف پيمانه چوبين غله

كيلەچەرمگ kîle çermig ديەكەێگە لە سەرپيەڵ ف روستايی در سرپـُلذهاب

كيميا kîmya ١) كەس نەدار ٢) گيايْگە كْ ئۆشن هەر گيانەوەرێگ لێ بخوەێد دێانەيلێ بوودە تلا ف ١) كيميا ٢) گياهی است كه بنا به اعتقادی هر موجودی از آن تغذيه كند دندانش به طلا تبديل می‌شود

كيمياگەر kîmya ger ١) لاناوەلە دەس‌دڕس ٢) زانایێ كيميا ف ١) كنايه از پزشكی كه دستش شفا دارد ٢) كيمياگر

كين kîn كينەت ف كين، كينه

كينگەڕێ kînĝer̂ê كوانێ سەرپووشرياێ جوورْكۆرەێ ئاسنگەری، شوومينە «گ» ف اجاق سرپوشيده مانند كوره آهنگری، شومينه

كينه kîne دژمنی ف كينه

كينەت kînet كونيەت ف كينه

كينەتی kînetî كونيەتی ف كينەتوز

كينەدار kîne dar كونيەتی ف كيتەتوز

كيه kye كام كەسە ف كيست؟

كيەر kyer كەهر، لە سەكزی «كەرە» و لە زاراوەيلْ ترەكْ كوردی «كار» و لە لاتين (kid) ئۆشن ف بـُز غاله، در سكزی «كَره» و در ديگر گويشهای كردی «كار» و در لاتين (kid) گويند

كيەراو kyeraw ١) ئاو دووێگ كْ كەنەێ چڵاسْ سەێ ٢) ئاو گووشتێگ كْ وە گووشتْ كيەر دڕس بوود ف ١) پس مانده دوغ و لبنيات كه در «چلاس» يا همان ظرف غذاخوری سگ ريزند ٢) آبگوشتی كه از گوشت بـُز درست شده باشد، آبگوشت بز باش

كيەر خسن kyer xisin پاوْسی ف تنبلی، ناتوانی

كيەر خسێ kyer xisê نەتۆيەنم ف تنبل، ناتوان

كيەرد kyerd بگدە، لە ئوردیبەهەشت يەشت لە ئامرازەيلْ پزشكی باس كەێد (kertebeışezû كەرتە بەئشەزوو) ناو بەێد ف كارد، در ارديبهشت يشت كه از وسايل پزشكی سخن می‌گويد از (kerte beışezû كرته‌بئيشه‌زوو) نام می‌برد كه همان كارد پزشكی است

كيەرد وكەفن kyerd û kefin جوورێ شفا وڵاڵە ئڕاێ پيايلە، وەێتەور كْ وە ئاغابانوو بانْ چەويلێان بەسن و پێلاگانێيان خەنە ملێان و وە تناف لە نووا كيشنان و وە پاێ پەتی تيەرنان و كەفن و كيەردێگ دەنە دەسێان يا وەكيەرد

کوشێد و کەفن کەێد یا تنافەگان برێد وکەفنەگەێش درێد ف مراسم کارد کفن که نوعی از بخشش و قصاص است بدین گونه که متهم را در حالی که چشمانش را با سربند بسته‌اند و کفشهایش را به گردن آویخته‌اند و کارد وکفنی بر دست می‌آورند صاحب دم یابا کارد می‌کشد و کفن می‌کند یا طنابها را پاره می‌کند و کفن را نیز می‌درد

کیەرزگ kyer zig زگْ بۆچگْ ف شکم کوچک وناریک

کیەرەلەوان kyere lewan ئەو کەسە کْ کیەرەیل بەێدە لەوەڕ ف کسی که بُزغاله‌ها را می‌چراند

کیەرەمۆ kyeremü مۆکیەر کْ ئەولْ رۆن و نیمەنمەک نەنەێ بانْ دەسْ شکیاێ ف موی بُزغاله که همراه روغن و نیمه‌نمک بر روی اندام شکسته یا در رفته گذاشته و می‌بندند

کیەرێز kyerêz بنوورە کارێز ف نگا **کارێز**

کیەنی kyenî کەنی، کانی ف چشمه

کیەنیاو kyenyaw کانیاو، ئاو کیەنی ف چشمەسار، آب چشمه

کیەنی چەرمێ kyenê çermê ۱) دیەکەێگەلە ئارۆن ئاوا کْ ئۆشن گڵکووێ بالۆل رێبەرْ یارسان ها ئەورە ۲) کیەنی و دیەکەێگە لە دێزگران ۳) دیەکەێگە لە کرماشان ف ۱) روستایی در بیست وپنج کیلومتری اسلام آبادغرب که قبر « بهلول ماهی» یکی از رهبران یارسان آنجاست ۲) چشمه و روستایی در دیزگران ۳) روستایی درکرماشان

کیەنیعیسا kyenî ìsa دیەکەێگەلە گوواوڕ ف روستایی در گواور

کیەنیکوچگین kyenî kwiçgîn دیەکەێگەلە هەمەیل ف روستایی در بخش حَمیل

کیەنیکەو kyenî kew ۱) دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ۲) دیەکەێگە لە ساڵح ئاباد ۳) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ۱) روستایی در اسلام آبادغرب ۲) روستایی در صالح آباد ایلام ۳) روستایی در بیله‌وار

کیەنی ماسی kyenî masî دیەکەێگە لە گاوڕووانی ف روستایی در گاوروانی

کیەنی مای kyenî may کەنیمای ف نگا **کەنیمای**

کیەنی وەڵگە kyenî welige دیەکەێگەلە مەسۆری ف روستایی در منـصوری

کیەنیهاجگە kyenî hacige دیەکەێگە لە گوواوڕ ف روستایی در گواور

کییووپ kî yûp بنوورە پامەرە ف نگا **پامەرە**

گ

گ gi ١) کیشْ ئەلفبا ٢) پاشگرْ فرمانی «بووگ، چووگ» ٣) کوْل، گشت «گجارێ، گکارێ» ف ١) حرف «گ» ٢) پسوند مغعولی ٣) کُل، همه، همگی

گا ga ١) کەڵێا، لە پەهڵەوی (gev گەڤ) و لە ئەوستا (gevû گەڤوو) و لە گیلەکی (ga گا) نۆسریاس ٢) جار وەخت، گاجار ٣) گاین ٤) قەێ «گا کەوتەر، گا بەرد» ٥) ستۆنە «ل» ٦) پێشگرە وە ماناێ جی «گامیەر، گامێشان، گامەخەڵیە» ٧) پاشگرە وەماناێ جی «خەرگا» ف ١) گاو نرّ، در اوستا (gevû گوو) و در پهلوی (gev گو) و در گیلکی (ga گا) نوشته شده ٢) گاه ٣) گایدن، کردن ٤) بزرگ، گنده ٥) شپشک غلات ٦) پیشوند به معنای مکان ٧) پسوند به معنی مکان، جا

گاباز ga baz هاوتاێ گورگەچەرمڵە ف گاو پیشانی سفید

گابووره ga bûrê دیکْ گەورایگ کْ تەقە دەنە لێ ئراێ هەێوانْ وراز «ل» ف دیگ بزرگی که با ضربه زدن به آن گرازها را از مزارع فراری می‌دهند

گابەرد ga berd سانْ گەورا ف سنگ بزرگ

گاپاخسێ ga pa xisê لاناوە لە شەولەش، تەمەڵ ف کنایه از تنبل

گاپاروو ga parû گرانن و هەلا کردنْ گەماڵ ف خیز برداشتن و حمله کردن برای سگ سانان

گاپت gapit جوورێ تفەنگە ف نوعی تفنگ

گاپیا ga pya ١) پیاێ ماقووڵ ٢) رازاێ پیاێ نەفام ف ١) مرد عاقل، عاقله مرد ٢) صفت مرد نفهم، نفهم

گاتووپە ga tûpe گیاێگە «ل» ف گیاهی است

گاتەگات gate gat وە نەرمەنەرم رێ کردن ف آرام آرام راه رفتن

گاتیا gatya ١) وە نەرم نەرم ٢) سیەم کەسْ یەکڵە لە کردارْ گاتیان ف ١) یواش یواش ٢) سوم شخص مفرد از فعل « گاتیان» به معنی آرام آمد

گاتیان gatyan وە نەرمیەو هاتن ف لنگلنگان آمدن

گاجار ga car جار وەختێ ف گاهی، گاهی اوقات

گاجفت ga cift گا وجفت ف گاو نر شخم زنی

گاحووڵە ga hûle گاێ حووڵە کردن ف گاو بُنه

گاچاڵی ga çalî دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُلذهاب

گاچان گیچان gaçan gîçan بنوورە کانمەکان ف نگا **کانمەکان**

گاچاو ga çaw ١) گاچەو ٢) ئەو کەسە کْ چەو گەورا دێرێد ف بزرگترین نقش قالی

گاچرانک ga çiranik ئەڤداڵ ف پرنده دراج

گادان ga dan وە گاین دانْ مانگا، وە کەڵ دانْ مانگا ف گشن دادن

گادڕ ga dir̂ کەنینْ پووس جوورێ کْ تەنیا وە دەردْ دەباخی بخوەێد ف کندن پوست حیوان ذبح شده بگونه‌ای که تنها بدرد دباغی می‌خورد ونمی‌شود از آن بعنوان مشک استفاده کرد

گادووشە gadûşe دیگْ گەوراێ شیرەواڕە ف دیگ بزرگ ویژەی مراسم «شیرەواڕە»

گادووڵ ga dûl ١) چاخان کردن ٢) خۆڕمە ف ١) بلوف زدن ٢) چراگاه

گار gar ١) پاشگرْ فرمانکاری «ئامووژگار» ٢) هەن، کات «رووژگار، شەوگار» ٣) گارەگار ف ١) پسوند فاعلی ٢)

هنگامه ۳) صدای مرغ کُرچ

گاڕاج garâc جی ماشین و... [ف] گاراژ

گاڕام garâm بنووڕە گاران [ف] غاوشنگ، نگا **گاڕان**

گاڕان garân گاڕام، له پەهڵەوی (gevaze گەوازه) نۆسریاس [ف] گاو زن، در پهلوی (gevaze گوازه) نوشته شده، نگا **گاڕام**

گاران garan گارەگار کرد [ف] صدای آواز مرغ یا کبک هنگام تخمگذاری، کراخ

گاڕان دۆ garân dü ئەسپێگ ک هەمیشه دۆێ ڕۆ ئەو خواره [ف] اسبی که دمش همیشه رو به پایین و آویزان است

گارانن garanin گارەگار کردن [ف] کراخیدن کبک یا مرغ تخمگذار

گاردی gardî پسپسەکڵی «ل» [ف] رتیل

گارکه garke گارانن، گارەگار [ف] نگا **گارەگار**

گاڕم garîm بنووڕە گاران «ل» [ف] غاوشنگ، نگا **گاڕان**

گاره gare گارانن [ف] صدای مرغ یا کبک هنگام تخم گذاری

گارەگار gare gar گارانن [ف] کراخیدن کبک یامرغ تخم گذار

گاڕەو ga rêw خاکْ کزرەو بۆ دۆیایٚ واران [ف] گاو رو، زمینی که پس از بارندگی کمی خشک شده و به اصطـلاح گاو رو شده

گاڕی garî ۱) داشقه، ئەرەبانه ۲) دیەکەێگەله سەرپیەڵ [ف] ۱) گاری ۲) کوه و روستایی در سرپل ذهاب

گاڕێ garê ۱) مەڵوەنێگه له سنجاوی ۲) ڕێ گاوڕەو [ف] ۱) منـطقه‌ای در سنجابی ۲) راه گاو رو

گاز gaz ۱) قەپ گرتن ۲) گووش گاگر ۳) شوونْ دەمْ تەور ٤) ئوجاخ گاز ٥) وه تاو رانین ٦) جووریٚ چیخه [ف] ۱) گاز گرفتن ۲) انبر، کلبتین ۳) ضربه زدن با تبر ٤) اجاق گاز ٥) گاز زدن ٦) نوعی چیت

گازاره gazare گەزاره، ڕەفەتای [ف] ضـخامت، کلفتی

گازڕ gazir ۱) گازم ۲) جیڕجیڕەک «ل» [ف] ۱) چاقوی کفاشی ۲) جیرجیرک

گازڕان gazirân گازْگەور [ف] کابوس دیدن

گازرانی gaziranî پاپووشێگه له خوری [ف] شلواری از پشم

گاز گرتن gaz girtin ۱) وه تن رانینْ ئتر ۲) خنکیان له گاز [ف] ۱) گاز زدن و تند راندن ۲) گاز گرفتگی

گازْگەور gazigewr گازڕان [ف] کابوس

گازڵووک gazilûk گازووڵک [ف] سرگین جنبان

گازڵەگۆری gazle gorî لاناوەله فره کەم [ف] بسیار ناچیز

گازْم gazim گازْن، گازْڕ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گەزلک» و له سەکزی «گیزەن» و له تۆرەکەمەنی «گەزلیک» ئۆشن [ف] چاقوی کفاشی، در دیگر گویشهای کردی «گَزلک» در سکزی «گیزَن» و در ترکمنی «گَزلیک» گویند

گازْن gazin گازم، گازڕ [ف] چاقوی کفاشی

گازووان ga zuwan گوڵ گازووان [ف] گل‌گاو زبان

گازوور ga zûr ۱) خەرزوور ۲) فەن مەزان له زووران [ف] ۱) قدرتمند ۲) کسی که در کشتی فن نمی‌داند اما قدرت بدنی بسیار دارد

گازووڵک gazûlik گازڵووک [ف] سرگین غلتان

گازه gaze ۱) شفا ولاڵه، لاوکه، له ئەوستا (gate گاته) نۆسریاس ک هەڵەس چۆن پیتْ «ت» و «ز» وەک یەکه و ئەوەێ ک وه ناو «گاتها» ناسیاره له بنەڕەتەو «گازەها»سه ۲) گازیان، ترسیان [ف] ۱) تمنا و نیایش، در اوستا (gate گاته) نوشته شده که اشتباه است زیرا حرف «ت» و «ز» تقریبا شبیه هم است و آنچه ما به عنوان گاتها می‌خوانیم در اصل «گازەها» است ۲) ترسیدن

گازیان gazyan ترسیان [ف] ترسیدن

گاس gas ۱) گاهس ۲) گاێگه [ف] ۱) شاید ۲) گاو است

گاسکه gaske گووزه کردن، له فەرانسەی (gascon) وەێ ماناسه [ف] در رفتن، با خواری فرار کردن، در فرانسوی (gasco) گویند

گاسکه کردن gaske kirdin گاسکه [ف] نگا **گاسکه**

گاسکەگاسک gaske gask ۱) ژاو خواردن و پتەکەنه کردن ۲) وه نەرمەنەرم [ف] ۱) ول گشتن و به آرامی جستجو کردن ۲) آرام رفتن

گاسْن gasin گاوەسن، گیەڵا «ل» [ف] گاوآهن

گاسنووق ga sinûq سنووق گەورایٚ پۆل [ف] گاو صندوق

گاسۆر gasür گاسۆیەر [ف] روستایی در گواور

گاسۆیەر gasüyer گاسۆر [ف] روستای گاوسوار در گواور

گاشاخ ga şax جووریٚ دڕگه [ف] نوعی خار

گافاره gafare گاواره [ف] گهواره

گافارەکووڵ gafare kûl گیانداریٚگه خیاڵی له ئەوەڵ هەر وەرز تیەێد و مەردم دانەکوڵانه دڕْس کەن و ئۆشن تێد له لێ

خوەێد «گ» ف موجودی خیالی که مردم براین باورند که در اوایل هر فصل ظاهر می‌شود و برای او خوراکی می‌گذارند

گاقڕان ga qir̂an نەخوەشی قڕانْ مانگا ف بیماری مرگ و میر گاوها

گاقووڕ gaqûr̂ گاغووڕ، مانگْ دۆیەمْ تاوسان ف مرداد ماه

گاکردن ga kirdin سۆنەدانْ خەلیە «ل» ف شپشک زدن غلات

گاکوش ga kwiş جووریٚ کیەردە ف نوعی کارد بزرگ

گاکوڵ ga kûʃ گووڕەکوڵیٚ ف اصطبل مخصوص گاو و گوساله

گاکۆنی ga künî لاناوە لە ترخن و نەتۆیەنم ف کنایه از تنبل و تن پرور، معنای واژه به واژه یعنی گاو کونی

گاکەمووتەر ga kemûter بنووڕە گاکەوتەر ف نگا **گا کەوتەر**

گاکەوتەر ga kewter ١) گاکەوتەرە ٢) جووریٚ کەمو وتەرە ف ١) دود کش سیاەچادر ٢) کبوتر چاهی

گاکەوتەرە ga kewtere کەوتەڕْ سییەماڵ ف دودکش سیاەچادر

گاکۆیەیلە ga küyeyle گایٚ کۆیەی ف گوزن

گاکیە gakye دیەکەێگە لە کرماشان ف نام روستایی در کرماشان

گاگا ga ga جارجار ف گاه‌گاه

گاگریوە ga girîwe گری کردن و بەێت خوەنینْ ژنەیلْ لە ئازیەت «ل» ف گریستن و مرثیه سرایی زنان در سوگواری

گاگوڵوومە ga goʃûme گوڵوومە بۆن ف بستری شدن، فلج شدن

گاگەل ga gel گایل، گاگەیل ف رمه گاوان

گاگەلە ga gele گاگەل ف رمه گاوان

گاڵ gaʃ ١) هەو کردن «گاڵێان کردن» ٢) بڵووم دان «گاڵیٚ دەمە پێد» ٣) گڕگاڵ مناڵ ٤) مان کردن، منا کردن ف ١) هو کردن ٢) تحریک کردن کسی ٣) سخنان نامفهوم نوزاد ٤) منع کردن

گاڵتە gaʃte گاڵە، هەنەک ف شوخی

گاڵتەچی gaʃte çî هەنەک چی ف شوخی باز

گاڵتەکردن gaʃte kirdin هەنەک کردن، گاڵە کردن ف شوخی کردن

گاڵدان gaʃ dan ١) هەو کردن ٢) بڵووم دان ف ١) هو کردن ٢) برانگیختن

گاڵکردن gaʃ kirdin هەو کردن ف هو کردن

گاڵوورە galûre دەنگێگ ک ئڕایٚ مانگاله هەێنْ شیر دووشین خوەنن ف آوازی که هنگام شیر دوشی برای گاو می‌خوانند

گاڵووش gaʃûş وشا «گ» ف گشاد

گاڵووک gaʃûk تێڵا ف غاوشنگ

گاڵووکە gaʃûke گاڵووک ف غاوشنگ

گاڵوون gaʃûn پیت ف گالن

گاڵە gaʃe ١) هاوار کردن ٢) گەمە ٣) گاڵتە ٤) زیقْ باڵ کردنْ مناڵ ٥) کوڵوو ٥) خشتْ نەورشیایٚ ک وە بیٚ قاڵب درْسیٚ کەن ف ١) فریاد کردن ٢) بازی کردن ٣) شوخی کردن ٤) صدای خنده و فریاد نوزاد ٥) کلوخ ٦) خشت خامی که بدون قالب درست کنند

گاڵە کردن gaʃe kirdin گاڵتە کردن ف شوخی کردن

گاڵەگاڵ gaʃe gaʃ قرمْقاڵ ف سر و صدا

گام gam ١) کەم، مْ گامەیٚ ٢) قێەم، لە پەهلەوی (game گامە) نۆسریاس ٣) گایٚ مْ ف ١) می‌کنم، می‌گایم ٢) گام، در پهلوی (game گامه) نوشته شده ٣) گاو من

گاما دان gama dan ژێڕْ رۆ کردنْ نان لە بان ساج ف زیر رو کردن نان بر روی ساج جهت پختن طرف دیگر

گاماسی gamasî ماسی گەورا ف ماهی بزرگ

گاماسیاو gamasiyaw چەمێگە گەورا لە لوڕسان سەر چەوە گرێد، بەشْ لا بانینْ سەیمرە، وە بوونەیٚ داشتنْ ماسیەیلْ گەورا وە پیٚ ئۆشن گاماسیاو واتە ئاوێگ ک ماسیەگانیٚ چەنە گاێگە ف قسمت بالایی رودخانه سیمره در استان لرستان که بعلت داشتن ماهیهای بزرگ به گاماسیاو مشهور است

گامپەڕ gam per̂ گامپەڕان ف جهیدن، پریدن با گام

گامپەڕان gam per̂an گامپەڕ ف جهیدن، پریدن

گامڕن gamirin گامریٚ، گامرنگ ف مرگ و میر گاوها، بیماری طاعون گاوی

گامڕنگ ga mirinĝ گامریٚ ف طاعون گاوی

گامریٚ ga mirê گاقڕان ف طاعون گاوی

گامش gamiş گامێش ف گاومیش

گامل ga mil ملهڕ ف گردن کلفت

گامڵەکی gamʃekî گامووڵەکی ف چهار پا راه رفتن نوزاد،

تشبیه به حالت گاو راه رفتن

گامووڵە gamûĺe ١) گامووڵە ٢) مووڵە بەسانْ گایل ف ١) چهار زانو راه رفتن نوزاد، شبیه به راه رفتن گاو ٢) گرد هم آمدن گله گاوان

گامووڵەسگ gamûĺesig جووریٚ سووسکە ف نوعی سوسک

گامووڵەکی gamûĺekî گامڵەکی ف نگا **گامڵەکی**

گامە game ١) بنووڕە گامادان ٢) ئەوە گایمە ٣) گایٚ منە ف ١) نگا **گامادان** ٢) آنرا یا او را کردەام، گاییدەام ٣) گاو من است

گامەخەلیە gamexelye مخڵدانْ مانگایل ف سر را زیر شکم هم کردن گاوها و استراحت کردن

گامەرە gamere دیەکەیٚگە لە جەلاڵوەن ف روستایی در جلالوند

گامەلە gamele جووریٚ مەلەسە، چۆ مانگا مەلە کردن ف نوعی شنا کردن

گامەو دان gamew dan گاما دان ف نگا **گامادان**

گامێش gamêş گامش ف گامیش

گامێشان gamêşan دیەکەیٚگە لە سۆنقوڕ ف روستایی در سنقر

گامێزڵگە gamêziĺge نەخشێگەلە پەراوێزْ وەڕ ف طرحی که در حاشیه گبه طراحی کنند

گامێزەک gamêzek دیەکەیٚگە لە مایەشت ف روستایی در مادیدشت

گامێسە ga mŷese ١) مانگایٚگ کْ مێەس ئازاریٚ دەێد و وەرەو هەر لایٚگ چوو ٢) مێەسْ سەگ ف ١) گاوی که مگسها او را اذیت می‌کنند و به هر سویی می دود ٢) مگس سگ

گان gan ١) کردن ٢) پاشگرْ کوومەڵ «کتاوەگان» ٣) گیان ف ١) جماع ٢) پسوند جمع ٣) جان

گانْد ganid پاشگرْ کوومەڵ حازر «کتاوەگانْد» ف پسوند جمع حاضر

گانْدان ganidan پاشگرْ کوومەڵ حازر «کتاوەگانْدان» ف پسوند جمع حاضر

گاندان gan dan داین ف مفعول واقع شدن

گاندەر gan der بێەر ف مفعول، دهنده

گان کردن gan kirdin کردن ف فاعل واقع شدن

گانکەر gan ker بکەر ف فاعل در جماع

گانەقنگی gan qinĝî ئارد وە ئارد ف همجنس بازی

گانەویە ganewbe نەوبەگا ف نوعی شبانی کردن برای گاوها بگونه‌ای که هر روز یک نفر گله گاوهای روستا را به چرا می‌برد

گانەزەر ganezer لە بیسمْ جۆیەزەردان تا مانگْ ناوینْ تاوسان ف از بیستم خرداد تا بیستم تیرماه

گاو gaw مان کردن ف منع وملامت کردن، گوشزد کردن

گاوا دان gawa dan گاوەو دان ف سرزنش کردن

گاوا دەر gawa der گاو دەر ف سرزنش کننده

گاوارە gaware ١) بەشێگە لە گووران، شارْ گاوارە ٢) گافارە، لە پەهڵەوی (gahwarek گاهوارەک) تۆسریاس ٣) بنووڕە سێخوارە ٤) دیەکەیٚگە لە مەسۆری ف ١) بخشی در اسلام آباد غرب که مردمانش بر آیین یارسانند ٢) گهواره، در پهلوی (gahwarek گاهوارَک) نوشته شده ٣) نگا **سێخوارە** ٤) روستایی در بخش منصوری

گاواسن gawasin گاوەسن ف گاو آهن

گاواشە gawaşe گاوشە، ئسمْتاق ف استیضاح، توبیخ

گاواشەکردن gawaşe kirdin گاوشە کردن، ئسمْتاق کردن ف استیضاح کردن، توبیخ کردن

گاوان gawan چاودێرْ گایل ف گاوبان، گاوچران

گاوانەڕەشکە gawane r̂êşke سییەکەرک ف نگا **سییە کەرک**

گاوانی gawanî ١) گایل لەوەڕن ٢) پامزْ گاوان ف ١) گاوبانی، گاو چرانی ٢) دستمزد گاوچران

گاوخان gawxan ١) ئەو بەشە لە زەۆ کْ گاجفت لە یەیٚ رووژْ شۆیەمیٚ کەێد ٢) بەشێگە لە زەۆ کشت و کاڵ ف ١) مقدار زمینی که گاو شخم‌زنی در یک روز شخم می‌زند ٢) واحدی برای زمین کشاورزی

گاودان gaw dan گاوەو دان ف سرزنش کردن

گاودەر gaw der گاوا دەر ف سرزنش کننده

گاوڕ gawir̂ قڕام، جووریٚ زەڵْ باریک و تێژە ف نوعی گیاه مردابی که باریک و تیز است

گاوڕام gaw r̂am بنووڕە گاڕان ف نگا **گاڕان**

گاوڕووانی gawr̂uwanî دیەکە و سەرواێگە لە مەسۆری ف روستا و سرابی در بخش منصوری

گاو زووان gaw zuwan گوڵ گازووان ف گاو زبان

گاوْس gawis مەشکەیێگە فرە گەوراتر لە دورگ، گاوی ف مشکی بزرگتر از مشکهای معمولی که باپوست گاو درست کنند

گاوْشە gawişe ١) گوشلێ ٢) ئسمْ تاق، گاواشە ف ١) سبوی بزرگ ٢) توبیخ، استیضاح، بازخواست

گاوْشە کردن gawişe kirdin گاواشە کردن، ئسمْتاق ف بازخواست کردن، استیضاح کردن، توبیخ کردن

گاوکردن gaw kirdin گاوا دان ف ملامت کردن

گاوکەر gaw ker گاو دەر ف سرزنش کننده

گاوگووڵ ga û gûl̂ هەر چارەوایگ بێجگە مانگا وپەس و بزْن ف چهارپا، هر دامی بجز گاو وگوسفند وبـُز

گاولْکی gawlikî گامووڵەکی ف نگا **گامووڵەکی**

گاوماخان gawmaxan دیەکەیێگە لە گیەلان ف روستایی در گیلانغرب

گاوە gawe ١) گاوی، گاوْس ٢) نێوەڵ ٣) ئاوات «ل» ف ١) نگا **گاوْس** ٢) ستونی که بعنوان تکیه‌گاه بکار برده می‌شود ٣) امید

گاوەخت ga wext گاجار ف بعضـی اوقات

گاوەرد gawerd گۆوەرد، گاوخان ف مقدار زمینی که گاو در یک روز شخم می‌زند

گاوەسان gawesan گەلە گا، لە ئەوستا (gevû stane گەڤووستانە) نۆسریاس ف گلەگاو، دراوستا (gevû stane گووستانە) نوشته شده

گاوەسن gawesin گاواسن ف گاو آهن

گاوەلۆ gawelü هەلۆ گەورا وسییە ف هلوی درشت و سیاه رنگ

گاوەنار gawenar گۆوەنار، شمشێرە ف پیمی چوبی که «کوریه» را به «دارهەلا» در گاو آهن متـصل می‌کند

گاهس gahis گاهەس، گاس ف شاید

گاهەس gahes گاهس ف شاید

گاوی gawî بنوورە گاوْس «گاوی ستویەرەگەم دەنگێ زڵاڵە-کەرەێ لە وێنەێ رێخْ گڵاڵە» ف نگا **گاوْس**

گای gay کرد، گایەێ ف گایید

گائانە gaêane گادانە، گاودانە، لە سۆرانی «کزْن» ئۆشن ف گاودانە

گائانەخوەر gaêane xwer دیەکەیێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی بر آیین یارسان در اسلام‌آبادغرب

گائار gaêar جفتێار ف شخم زن، کسیکه بدنبال گاوهای شخمی زمین را شخم می‌زند

گائاری gaêarî جفتێاری ف شخم زنی

گائێر gaêr گێەر ف گودالی که در آن گندم ذخیره کنند

گائێریا gaêrya وەگاین دریا ف گایده شد

گائێریان gaêryan وە گان دریان ف گایده شدن

گایلەگەبریای gaylege biryay گەمەیێگە ژنانە وەێ تەور ک ژنەیلْ یەێ ئابادی سەر و مل پێچن و چنە ئاوایتر مانگایلێان دزن وژنەیلْ ئاوایتر تیەن و میبەیلْ ئی ئاوایە دزن ئی گەمە چۆنکە لە شەوە دْفێشتر ئڕاێ ئەزموون کردنْ دلْوجۆرەتْ ژنەیلە ف بازیی است مخصوص زنان بدین ترتیب که زنان یک روستا سر و صورت را پیچیده و به روستای مجاور می‌روند و گاوهای شیرده را می‌دزدند و زنان روستای مجاور به تلافی آمده میشهای روستا را می‌برند و این بازی چون در شب انجام می‌شود بیشتر برای آزمودن شجاعت زنان کُرد طراحی شده

گاین gayn گایین، لەسەکزی «گاین» ئۆشن ف گاییدن، در سکزی «گاین» گویند

گایەمە gayeme جوورێ پەڵووشەس ف نوعی گیاه «پەڵووشە»

گت git ١) تەقەڵ لە دۆرانن ٢) وچان، وسان ٣) گچ ٤) گورتینە «ل» ٥) پاشگرێگە چۆ ئات«گتْ گناڵ» لە فەرانسەی (gate) وە ماناێ فاسدە ف ١) دوخت ٢) وقفه ٣) کلمه راندن گوساله ٤) پرده بکارت ٥) پیش درآمد بد وخراب، در فرانسوی (gate) به معنی فاسد وخراب است

گت کردن git kirdin ١) دۆرانن ٢) وچان، وسان ف ١) دوختن ٢) وقفه کردن

گتلی gitlî گورتینە، گت «ل» ف پرده بکارت

گت وفت git û fit رێوڕەنگ ف نیرنگ

گتْ وەن giti wen دۆخت ودووز ف دوخت ودوز

گتە gite وچان دەرکردن و دەس کیشان لە کار ف وقفه

گجا gi ca کول جا، هەر جایگ ف همەجا

گجارێ gi carê کول وەختێ ف همه وقت

گجْگ gicig کورگە «بزْن تا گجگێ نەخورێ نانْ شووان نیەخوەێد» ف شرمگاه احشام بویژه بز

گجوور gi cûr کول جوورێ ف همەجور

گجی gicî ١) کول جی ٢) شەق، کراس ف ١) همەجا ٢) پیراهن

گچ giç گت ف کلمه راندن گوساله

گچشتێ gi çiştê کول چشتێ ف همه چیزی

گخْ وخ gixi wix گفت ولفت، گفت وخوڵک خاس ف آنکه ارتباط گیری قوی دارد، آنکه براحتی با دیگران ارتباط برقرار می‌کند

گدووڵ gidûl̂ نزم، کووتا ف کوتاه

گدی gidî دگی «گ» ف کلمه صدا زدن بُز

گر gir ١) پاشگره وه ماناێ قەرار گرتن «پاشگر، پێشگر» ٢) پاشگر وەماناێ بساو «دنیاگر، ماڵگر» ٣) پاشگر وەماناێ جی «ماڵ مێمانگر» ٤) پاشگر وه ماناێ فرمانکار «فاڵگر» ٥) پاشگر وەماناێ نێانگر «قەپگر» ٦) پاشگر وه ماناێ دڵخواز «دڵگر» ٧) کردارْ دەسووری ف ١) پسوند به معنی قرار گرفتن ٢) پسوند به معنی گیرنده ٣) پسوند بمعنی جادار ٤) پسوند به معنی کننده‌ی کار ٥) پسوند به معنی گاز گیرنده ٦) پسوند به معنی دلکش و گیرا ٧) فعل امر از گرفتن

گڕ gir̂ ١) ئان، دەم ٢) شۆڵەێ ئاگر، له هندی «گڕ» ئۆشن ٣) بێ وچان «تیرێ داسه لێم وەلا راسەوه- خۆنم گڕ نیەکەێ وه کراسەوه» ٤) تاوْ ئاگر ٥) گڕانْ سەگ ٦) گوڕەو بۊن ٧) داڵ گرتن له گەمەێ هەشارهەشار ف ١) دم، لحظـه ٢) شعله ، در هندی «گڕ»گویند ٣) بی وقفه، یکریز ٤) شدت گرما ٥) حالت تهاجمی سگ ٦) مشتعل شدن ٧) گرفتن «دال» در بازی قایم باشک

گرا gira ١) گیریا ٢) گورێ گرتن ٣) خا وه بەن کردنْ مامر ف ١) اسیر شدن ٢) الفت پیدا کردن، مانوس شدن ٣) هنگامه تخم گذاری جوجه بالغ

گرا بەسان gira besan گرا گرتنْ مامر، له فەرانسەی (grener) ئۆشن ف هنگامەای که جوجه بالغ شده و آماده تخمگذاری است، در فرانسوی (grener) به معنی تخم بستن است

گرازە giraze وه دەنگْ بەرز ناخاس وەتن، دەمەوەری ف با صدای بلند دشنام دادن، کنایه از کولیگری

گرا گرتن gira girtin ١) گرا بەسان ٢) گیرسیان ف ١) نگا **گرابەسان** ٢) مشتعل شدن

گڕاڵ gir̂al̂ گەڕاڵ «خوەم درەوەنیەگەێ گڕاڵ گردەو کەڕ تن خودا پێ داێ شەق حەریر له وەر» ف غله کم پشتی که حتی ارزش درویدن هم ندارد، از واژه «گَرّ» مشتق شده

گراڵ giral̂ دیەکەێگە له پاوە ف روستایی در پاوه

گرام giram ١) گیریام ٢) یەک له سەدْ کیلوو ٣) دەزگاێ گرامافوون ف ١) اسیر شدم، گرفتار شدم ٢) گرم، واحد وزنی ٣) گرامافون

گران giran ١) گیریان ٢) زێڕْ ئەرزان ٣) سەنگین ٤) مۆهم، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گرینگ» ئۆشن ٥) گرانگ ف ١) گرفتار شدند ٢) گران قیمت ٣) سنگین ٤) مهم ٥) گلوگاه

گڕان gir̂an ١) ئاگرْ گوڕ ٢) گڕانْ سەگ ف ١) شعلەور ٢) حالت تهاجمی سگ

گرانجام giran cam گرانجان ف گرانفروش

گرانجان giran can گرانجام ف گرانفروش

گرانسییە giran sîye دژ هروو ف کسی که بسیار دیر رابطـه‌ی دوستی برقرار می‌کند

گرانگ giranĝ ١) ئەو بەش له قوڕاتەێ دار کْ چەترەو نێاێە و لەوە ئەو بان چەترەو داێە، له پەهلەوی (gerenĝhe گەرەنگهە) تۆسریاس ٢) گەردنە ف ١) از ریشه تا محل رویش ساقه، گلوگاه، در پهلوی (gerenĝhe گرنگهه) نوشته شده ٢) گلوگاه

گڕانن gir̂anin دێانەرِیچی گەماڵ له هەێنْ هەڵمەت بردن، لەفەرانسەی (grincer) وەماناێ دێان رِیچەکیە ف حالت تهاجمی سگ که دندانها را به علامت تهاجم نشان می‌دهد، در فرانسوی (grincer) بمعنی دندان قروچه است

گرانی giranî ١) زێڕْ ئەرزانی ٢) گیانەڵگیانی «دووسْ گرانی» ٣) سەنگینی ٤) قاتی، وشکەساڵی ف ١) گرانی نرخ ٢) صمیمی ٣) سنگینی ٤) تنگسالی، قحطـی

گڕاوەن gir̂awen دیەکەێگە له هەمەیل ف روستایی در حَمیل

گڕ بۊن gir̂ bün ئاگر گڕ کریاێ ف مشتعل شدن

گڕپە gir̂pe کڵپەێ ئاگر ف مشتعل شدن

گرت girt ١) گرد، ئەێ گرت ٢) لکْ چوو ف ١) گرفت ٢) برآمدگی روی چوبدستی

گرتا girta ١) تووک گردا، تووک گردەو ٢) ئەنامْ له جی چی وه جی خس ٣) رەسیه ئەوا، گردەوەێ ف ١) پوست کند، برگرفت ٢) عـضو در رفته را جا انداخت ٣) به او رسید

گرتان girtan ئەوانە گرت ف آنها را گرفت

گرتانا girtana ۱) ئەوانە گردا ۲) تووکێان گرتەو ۳) دەس و پەلێان گرتەو ف ۱) به آنها رسید ۲) پوست آنها را برگرفت ۳) اعضای در رفته را جا انداخت

گرتانەو girtanew بنوورە گرتانا ف نگا **گرتانا**

گرتمە girtime گردمە ف گرفته‌ام

گرتمەسا girtime sa ۱) ئەو پەلە کْ لە جی چیە گرتمەسەو ۲) سەنمەسەو، گرتمەسەو ف ۱) عضو دررفته راجا انداخته‌ام ۲) پس گرفته‌ام

گرتمەسەو girtime sew گردمەسەو، بنوورە گرتمە سا ف نگا **گرتمەسا**

گرتمەمل girtime mil وە مل گرتم ف بر عهده گرفتم

گرتمەو girtimew بنوورە گرتما ف نگا **گرتما**

گرتمەوەێ girtimeweŷ ۱) ئەو پەلە کْ لە جی چیە گرتمە سەو ۲) رەسیمەپێا ۳) تووکێ گرتمەو ٤) نەیشتم بەێدە زەو، گرتمەوەێ ف ۱) عضو در رفته را جا انداختم ۲) به او رسیدم ۳) پوستش را کندم ٤) مانع از افتادن شدم، او را گرفتم

گرتمەێ girtimeŷ گردمەێ ف او را گرفتم

گرتن girtin ۱) گردن، لە پەهلەوی (griften گرفتەن) نۆسریاس ۲) تووکەو گرتن ۳) ئەسیر کردن ٤) ئەنگار کردن ٥) کپا کردنْ کونا و... ٦) تراشینْ مۆ وناخۆن و...۷) پیرووز بۆن، چاکربۆن ۸) گۆشارتن، جەڕانن ۹) گونجانن، جی گرتن ۱۰) لە بەندیخانە کردن ۱۱) رەسین وە هاماڵ، تەک خسن ۱۲) پەل و پوو گرتنەوە ۱۳) جەمام بۆنْ ئەنام ف ۱) گرفتن، در پهلوی (griften گریفتَن) نوشته‌شده ۲) برگرفتن، کندن ۳) اسیر کردن ٤) فرض کردن ٥) اندودن سوراخ ٦) چیدن ناخن یا تراشیدن مو ۷) فتح کردن ۸) فشردن ۹) گنجایش ۱۰) حبس کردن ۱۱) رسیدن، به رقیب رسیدن ۱۲) شکسته‌بندی کردن یا گرفتن عضو در رفته ۱۳) گرفتگی عضـلات

گرتنا girtina ۱) لەێ نوو تووکەو گرتن ۲) رەسینە پێانا ۳) پەلێان گرتنەو ٤) نەیشتن بەنە زەوا، گردنانەو ف ۱) برگرفتند، پوست کندند ۲) به آنها رسیدند ۳) جا انداختن یا شکسته‌بندی اندام شکسته ٤) مانع از افتادنشان شدند

گرتنەدڵ girtne diĺ وە دڵ گرتن ف به دل گرفتن، دل گیر شدن

گرتنە دەس girtine des وە دەس گرتن ف به دست گرفتند

گرتنەسا girtine sa ۱) پەلەیلێان گرتنەسەو ۲) رەسینەسە پێانا ۳) تووکێان گرتنەسەو ف ۱) اعضای در رفته را جا انداخته‌اند ۲) به آنها رسیده‌اند ۳) پوستشان را برگرفته‌اند

گرتنەسان girtine san گردنەسان ف آنها را گرفته‌اند

گرتنەسەو girtine sew گرتنەسا ف نگا **گرتنەسا**

گرتنەسەوەێ girtine seweŷ ۱) تووکێ گرتنەسەو ۲) پەلەیلْ لە جی چی گرتنەسەو ۳) رەسینەسە پێا ٤) نەیشتنە بەێدە زەوا، گردنەسەوەێ ف ۱) پوست آنها را بر گرفته‌اند ۲) اعضای در رفته را جا انداخته اند ۳) به او رسیده‌اند، به او نزدیک شده‌اند ٤) مانع از افتادنش شده‌اند، او را در هوا گرفته‌اند

گرتنەسەێ girtine seŷ ئەوە گردتنە ف او را گرفته‌اند

گرتنەکار girtine kar وە کار گرتنە، گرتنەسە کار ف بکار گرفتند

گرتنەمل girtine mil گرتنەسە مل ف آنها برعهده گرفتند

گرتنەناو girtine naw وە ناو خوەێان گرتن ف در میان گرفتند

گرتنەو girtinew بنوورە گرتنا ف نگا **گرتنا**

گرتنەوەێ girtineweŷ ئەوە گرتنەو ف به او رسیدند

گرتنەێ girtineŷ ئەو گرتن ف او را گرفتند

گرتنێا girtiniêa گردنێا، بنوورە گرتنا ف نگا **گرتنا**

گرتنێان girtiniêan گردنێان ف آنها را گرفتند

گرتنێەو girtinŷew گردنێەو ف نگا **گرتنێا**

گرتەدڵ girte diĺ گردە دڵ ف دلگیر شد

گرتەدەس girte des گردە دەس ف بدست گرفت

گرتەکان girtekan گردەکان ف گردو

گرتەمل girte mil گردە مل ف بر عهده گرفت

گرتەو girtew گردەو، بنوورە گرتا ف نگا **گرتا**

گرتەوەێ girteweŷ ۱) رەسیە پێا ۲) پەلێ کْ وە جی چۆد گرتەو ۳) تووکێ گردەو ٤) نەیشت بەێدە زەو، گردەوەێ ف ۱) به او رسید ۲) عضو در رفته را جا انداخت ۳) پوستش را بر گرفت ٤) مانع از افتادنش شد

گرتەێ girteŷ گردەێ ف او را گرفت

گرتی girtî گردی ف گرفتی

گرتێ girtê نگران، ناڕەحەت ف گرفته، غمگین

گرتیا girtya ١) رەسیدە پێ ٢) ئەو پەلە کْ وە جی چۆد گرتیدا ٣) تووکێ گردیدا ٤) گردیدیا ف ١) به او رسیدی ٢) عضو در رفته راجا انداختی ٣) پوست آن را برگرفتی ٤) مانع از افتادنش شدی

گرتێا girtêa ١) رەسیە پێا ٢) ئەوپەلە کْ وەجی چۆد گرتەو ٣) تووکێ گرتەو ٤) نەیشت بەێدە زەوْوا، گردێا ف ١) به او رسید ٢) عضو در رفته را جا انداخت ٣) پوستش را برگرفت ٤) مانع ازافتادنش‌شد

گرتیان girtyan گردیان ف آنها را گرفتی

گرتێان girtêan گردێان ف آنها را گرفت

گرتیەو girtyew گردیەو، بنوورە گرتیا ف نگا **گرتیا**

گرتێەو girtŷew گردێەو، بنوورە گرتێا ف نگا **گرتێا**

گرچ girç گرت، لکْ چوو ف گره چوب

گرچْگ girçig لیزمەێ تەرگ لە ناو سیەماڵ ئەرِاێ وەرگیری لە واراناو ف مقداری هیزم که در کف سیاه چادر می‌گذارند و نمد یا قالی را روی آن پهن می‌کنند تا آب ناشی از باران باعث خیس شدن وسایل خانه نشود

گرچگرچ girç girç گرنج گرنج ف چوب گره‌دار

گرچن girçin گرچگرچ، گرنجگرنج ف چوب گره‌دار

گرد gird ١) بنوورە گرت ٢) خرِ ٣) وە کولی ٤) قورنە ، دەورا دەور ٥) کۆرتەبالاَ ف ١) نگا **گرت** ٢) مدور، گرد ٣) یکجا، بەکلی ٤) محیط ، پیرامون ٥) کوتاه‌قد

گردا girda گردەو، گرتەو، بنوورە گرتا ف نگا **گرتا**

گردا بۆن girda bün کووەو بۆن ف جمع شدن

گردا کردن girda kirdin گردەو کردن ف گردآوری کردن

گرداو girdaw گێژاو ف گرداب

گرد برِ gird bir̂ لە بنەو برِیان ف کاملاً از ته بریده شدن

گردبەن girdben وە کولی ف همگی، جملگی

گردْپەرِ girdi per̂ ١) گردْفرد ٢) کووەو کردنْ خەرمانْ کوتیاێ ٣) دەورە کردن ف ١) جمع و جوور ٢) گرد کردن خرمن کوبیده شده ٣) احاطه شده

گرد شک gird şik ١) لە بنەو شکیان ٢) لە پیەناوە شکیان ف ١) کاملا شکسته و خرد ٢) از قسمت پهنا یا عرض شکستن

گردْفرد girdi fird ١) خنجی منجی ٢) رەنگین، خنجْ منج ف ١) جمع و جور ٢) زیبا، کوچولوی زیبا روی

گرد کردن gird kirdin گردا کردن ف گردآوری کردن

گردْگ girdig ١) گلێ، جوورێ نان ٢) گووشتْ گن، گلْنگ ف ١) نوعی نان ٢) گوشت لُپ، فیله

گردْ گنیلْک girdi ginîlik ١) وە کولی، وە گشتی ٢) نەختی، وە نەخت ف ١) به طور یک جا، جملگی، همگی ٢) نقداً، نقدی

گردن girdin بنوورە گرتن ف نگا **گرتن** وترکیباتش

گردۆ girdü گرتۆ ف گرفته بود

گردوُ girdû گردەکان، گوز ف گردو

گردوگردبەن gird û girdben وە کولی، وە گشتی ف همگی، جملگی

گردە girde ١) گردْگ، گلێ ٢) خرِە ف ١) نوعی نان ٢) گرد است، مدور است

گردەبا girde ba گەردەگۆچان ف گردباد

گردەکان girdekan گردوو، گوز، لە پەهلەوی (guz گوز) نۆسریاس ف گردو، درپهلوی (guz گوز) نوشته شده

گردەکانقاقەزی girdekanqaqezî جوورێ گردەکانْ پووس نازکە ف نوعی گردوی پوست نازک

گردەکانە girdekane دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

گردەڵ girdeɫ خرِیلْک ف مدور

گردەنشین girde nişîn گولْوولْە بۆن ف ازکار افتادن و خانەنشین شدن

گردەنوو girdenû دیەکە وتەپەێگە لە زهاو ف روستا و تپه‌ای در سرپل ذهاب

گردەو girdew گرتەو ف نگا **گرتەو** و ترکیباتش

گردەو بۆن girdew bün گردا بۆن ف جمع شدن

گردەو کردن girdew kirdin گردا کردن ف گردآوری کردن

گردەوەێ girdeweŷ گرتەوەێ ف نگا **گرتەوەێ**

گردی girdî ١) بنوورە گرتی ٢) خرِی ف ١) نگا **گرتی** و ترکیباتش ٢) گردی، مدوری

گردێ girdê دیەکەێگە لە جووانرِو ف روستایی در جوانرود

گردین girdîn گرتین ف نگا **گرتین** و ترکیباتش

گرز girz گرزنە، ساقەێ کەوەزەنگ ف ساقه‌ی چوب خشک و سفت

گرزکه girzke نانێ کْ چەورێ کەن و دەنەێ سەگ «گ» ف نانی که آنرا چرب کرده و به سگ می‌دهند

گرزنچن girzin çin جوورێ بافینه له قەڵماسنگ ف نوعی بافتن در قلابسنگ

گرزنه girzine گرز، قۆتووێ کەوەزەنگ ف ساقەی چوب سفت و خشک

گرزه girze بنووڕه رسک ف نوعی موش بزرگ، نگا **رسک**

گرژ girj ئەخم وتەخم کردن ف خشمگین شدن

گرژ بۆن girj bün گرژ هەڵاتن ف خشمگین شدن

گرژ هەڵاتن girj heĺatin گرژ بۆن ف خشمگین شدن

گرسانن girsanin گیرسانن، دەم دان ف افروختن

گرسووز girsûz جوورێ چراخه ف گردسوز، نوعی چراغ روشنایی

گرسیا girsya گیرسیا ف افروخته شد

گرسیاگ girsyag گیرسیاگ ف روشن شده

گرسیان girsyan گیرسیان ف روشن شدن

گرسیاێ girsyaê گیرسیاێ ف افروخته شده

گرشه girşe درەوشیان ف درخشش

گرشەدار girşe dar پرتۆر ف نورانی

گرشەگرش girşe girş بریقْباق ف درخشش

گرفت girift گیر وگرفت ف مانع، سد راه، مشکل

گرفتار giriftar ١) یەخسیر ٢) لاناوه له ئاشق ف ١) اسیر، گرفتار ٢) کنایه از عاشق

گرفتار بۆن giriftar bün ١) عاشق بۆن ٢) یەخسیر بۆن ف ١) عاشق شدن ٢) گرفتار شدن

گرفتاری giriftarî ئەنگەمه، گیر وگرفت ف گرفتاری، درد سر

گرفه girfe کوڵپه، گرپه ف صدای شعله آتش

گرفەگرف girfe girf گرفەێ هەیتاهەیت ف صدای پیاپی شعله آتش

گڕکردن gir̂ kirdin گوڕ کردن ف مشتعل ساختن آتش

گڕگ girig چەو تیل ف کسی که چشمانش گیچ است

گڕگاڵ girî gaĺ گاڵه کردنْ منال ف صدای نوزاد

گرگاو girgaw ئەوچگه له خەلیه کْ له ڕێخشوور وه جی بمینێد، سییەگنیلْک «ل» ف نگا **سییەکنیلْک**

گڕگڕ gir̂ gir̂ جار جار ف گاەبگاه

گڕگرتن gir̂ girtin گوڕگرتن ف مشتعل شدن آتش

گڕگڕێ gir̂ girê جار جارێ ف گاهگاهی

گڕگورج girî gwirc گورجْ فرج ف آماده، چابک

گڕگورجەو بۆن girî gwircew bün گورجەو بۆن ف آماده شدن

گڕگورجەو کردن girî gwircew kirdin گورجەو کردن ف آماده کردن

گڕگه girîge تۆڵ، کالگ ف نوعی خربزه دیمی

گرم girm ١) دەنگْ گرمەێ هەور ٢) دەنگْ گوله ٣) دەنگْ کەفتنْ چشتْ سەنگین ف ١) صدای رعد و برق ٢) صدای گلوله و بمب ٣) صدای افتادن جسم سنگین

گرْم girim ئەوەڵ کەسْ یەکڵه له گرتن ف می‌گیرم

گرْما girima ١) ڕەسمه پێەو ٢) ئەو پەله کْ وه جی چیه ئەوجی خەم ٣) تووکێ گرمەو ٤) نیەیلم بەێده زەتوا، گرْمەو ف ١) به او می‌رسم ٢) عضو در رفته را جا می‌اندازم ٣) پوستش را می‌گیرم ٤) از افتادنش جلوگیری می‌کنم

گرْمان giriman ئەوانه گرْم ف آنها را می‌گیرم

گرْمانا girimana ١) ڕەسمه پێانا ٢) ئەو پەلەیله کْ وه جی چینه ئەو جی خەم ٣) تووکێان گرمەو ٤) نیەیلم بەنه زەتوا، گرْمانەو ف ١) به آنها می‌رسم ٢) اعضای در رفته را جا می‌اندازم ٣) پوستشان را می‌گیرم ٤) در هوا می قاپم، مانع از افتادنشان می‌شوم

گرمانن girmanin گرمەهەڕْ ئاسمان، له رووسی (grom) ئۆشن ف غرنبیدن، در روسی (grom) گویند

گرْمانەو girimanew بنووڕه گرْمانا ف نگا **گرْمانا**

گرمْگه girmige سەخری ف باسن

گرمْگه قەق girmige qeüقنگ قەق ف کنایه از کون گشاد

گرمْن girmin زگ قەق، له فەرانسەی (gourmand) ئۆشن ف پُر خور، شکم گنده، در فرانسوی (gourmand) گویند

گرمْهڕ girmi hir̂ گرمەهەڕ، له پەهڵەوی (gerun mane گەرونمانه) ئۆسریاس ف رعد و برق، آسمان غرنبه، درپهلوی (gerunenam گروونمانه) نوشته‌شده

گرمْوهڕ girm û hir̂ گرمْ هڕ ف آسمان غرنبه

گرمه girme بنووڕه گرم ف نگا **گرم**

گرمەگرم girme girm گرمەێ هەیتاهەیت ف صدای«

گرمه»ی پیاپی

گرْمەو girimew بنووڕە گرْما [ف] نگا **گرْما**

گرْمەوەیٚ girimeweŷ ١) ئەوە گرمەو ٢) رەسمە پێا ٣) تووکیٚ گرْمەو ٤) پەلْ شکیایٚ یا دەرچیٚ گرمەو [ف] ١) در هوا می‌قاپم، مانع از افتادنش می‌شوم ٢) به‌او می‌رسم ٣) پوستش را می‌گیرم ٤) عضو در رفته را جا می‌اندازم

گرمەهەڕ girme her̂ گرمْ هڕ [ف] نگا **گرمْهڕ**

گرْن girin ئەوانە گرْن، ئەوەلْ کەسْ گەل لە گرتن [ف] می‌گیرند

گرْنا girina ١) رەسنە پێەو ٢) پەلەیلْ لە جی چی ئەو جی خەن ٣) تووکێان گرْنەو ٤) نیەیلن بەیْدە زەوْوا، گرْنەو [ف] ١) به آنها می‌رسند ٢) اعضای در رفته را جا می‌اندازند ٣) پوستشان را می‌گیرند ٤) در هوا می‌قاپند، مانع از افتادنشان می‌شوند

گرْنان girinan ئەوانە گرْن [ف] آنها را می‌گیرند

گرنج girinc ١) چوو گرتەدار ٢) ئاژانن «گیانیٚ گرنج گرنجەو کرد» [ف] ١) چوب گره‌دار ٢) آجیدن، زبری

گرنج گرنج girinc girinc بنووڕە گرنج [ف] نگا **گرنج**

گرْنە دلْ girine dil̂ وە دلْ گرْن [ف] دلگیر می‌شوند

گرْنە دەس girine des وە دەس گرْن [ف] به دست می گیرند

گرْنە مل girine mil وە مل گرْن [ف] بر عهده می‌گیرند

گرْنەو girinew بنووڕە گرْنا [ف] نگا **گرْنا**

گرْنەوەیٚ girineweŷ ١) ئەوە گرْنەو ٢) رەسنە پێا ٣) تووکیٚ گرْنا ٤) پەلْ شکیایٚ یا لە جی چیٚ گرنەو [ف] ١) در هوا می‌قاپند، مانع از افتادنش می‌شوند ٢) به او می‌رسند ٣) پوستش را می‌گیرند ٤) عضو در رفته را جا می‌اندازند

گرۆ girô ویْانگْ منالْ [ف] بهانه‌گیری بچه

گرووژ girûj کول رووژێگ [ف] همه روزه

گرووژانە gi rûjane کول رووژێگ [ف] همه روزه

گرووژیٚ gi rûjê کول رووژێگ [ف] همه روزه

گرووژێگ gi rûjêg کول رووژێگ [ف] همه روزه

گروفڕ gir̂ û fir̂ فیس و کبر، ترِوفیس [ف] خودستایی

گروگالْ gir̂ û gal̂ گرْگالْ [ف] صداهای نامفهوم نوزاد

گرە girê ١) تاوێشت ٢) گرانْ سەگ [ف] ١) هـُرم، گرما ٢) حالت تهاجمی سگ

گرەکەر girê ker ١) بریقە کەر ٢) لاناوە لە جەڕْنیمە رووژ [ف] ١) درخشان ٢) کنایه از ظهر

گرەکەر نیمەڕوو girê keri nîmerû جەڕْ نیمەڕوو [ف] گرمای نیم روز

گرەگڕ girê gir̂ گرەیٚ ئاگر [ف] گرمای آتش

گرەو girew ١) مەرج ٢) گرەوگان [ف] ١) شرط، گرو ٢) گروگان

گرەوسیان girewsyan ماوەیٚ نفتە بەسیان [ف] زمان تشکیل نطفه

گرەوشیان girewşyan گۆیەریانْ رەنگ [ف] تغییر رنگ دادن

گرەو کردن girew kirdin مەرج کردن [ف] شرط کردن، شرط بندی

گرەوگان girewgan یەخسیری [ف] گروگان

گرەو گرتن girew girtin گرەوگان گرتن [ف] در گرو گرفتن

گرەوی girewî گرەو گرتن [ف] به گروی گرفتن

گرەوی گرتن girewî girtin گرەو گرتن [ف] به گروی گرفتن

گری girî ١) گیرە، گیرسن ٢) ئەوەلْ کەسْ یەکلە لە گرتن [ف] ١) گریستن ٢) می‌گیری

گرێا girêa ١) رەسێدە پێانا ٢) ئەو پەلەیلْ لە جی چیە ئەو جی خەێد ٣) نیەیلیٚ بەیْدە زەوْوا، گرێدا ٤) تووکیٚ گرێدەو [ف] ١) به آنها می‌رسد ٢) اعضای در رفته را جا می‌اندازد ٣) مانع از افتادنش می‌شود ٤) پوستشان را می‌گیرد

گریا girya ١) ئەوْ گیریا ٢) بنووڕە گریدا [ف] ١) گرفته شد، اسیر شد ٢) نگا **گریدا**

گریان giryan ١) ئەوانە گریان ٢) گیرە کردن [ف] ١) آنها گرفته شدند ٢) گریستن

گریانا giryana ١) پەلەیلْ لە جی چی ئەو جی کەفتن ٢) ئەوانە گریانەو [ف] ١) اعضای در رفته جا انداخته شدند ٢) به آنها رسیدند، آنها را گرفتند

گریانە giryane ١) گیریانە ٢) دائم گیرە کەن [ف] ١) گرفته شده‌اند ٢) همیشه گریانند

گریانەو giryanew بنووڕە گریانا [ف] نگا **گریانا**

گرێبەست girêbest پەیمان، قەرارداد [ف] قرارداد، شرط

گریپەلْمووکە girî peĺmûke ١) ئاگرەوارە بۆن ٢) بنووڕە

پەڵمەگیرە [ف] ١) سراسیمه شدن ٢) نگا **پەڵمەگیرە**

گریت girît پەلامار بردن، له فەرانسەی (guerre) وه ماناێ شەڕە [ف] یورش بردن، در فرانسوی (guerre) به معنی جنگ است

گریچ girîç بنووڕە گۆژ، گۆج [ف] زالزالک، نگا **گۆژ**

گرید girîd ١) گیره کەید ٢) گری [ف] ١) گریه می‌کنی ٢) می‌گیری

گرێد girêd گرێ [ف] می‌گیرد

گریدا girîda ١) رەسیده پێا ٢) ئەو پەله کْ وه جی چیه ئەو جی خەید ٣) نیەیلی بەێده زەق، گریدەو ٤) تووکێ گریدەو [ف] ١) به آنها می‌رسی ٢) عضو در رفته را جا می‌اندازی ٣) مانع از افتادنش می‌شوی ٤) پوستش را می‌گیری

گرێدا girêda ١) ئەوانه گرێدا ٢) ئەو پەڵْ له جی چیه ئەوجی خەێد ٣) نیەیلێد بەێده زەق‌وا ٤) تووکێ گرێدەو [ف] ١) به آنها می‌رسد ٢) عضو در رفته را جا می‌اندازد ٣) مانع از افتادنش می‌شود ٤) پوستش را می‌گیرد

گریدان girîdan ئەوانه گرید [ف] آنها را می‌گیری

گرێدان girêdan ١) ئەوانه گرێد ٢) گریه دان [ف] ١) آنها را می‌گیرد ٢) گره می زند

گریدانا girîdana ١) رەسیده پێانا ٢) ئەو پەلەیله کْ وه جی چینه گریدەو ٣) نیەیلی بەنه زەق‌وا، گریدانەو ٤) تووکێان گریدەو [ف] ١) به آنها می‌رسی ٢) اعضای در رفته را جا می‌اندازی ٣) مانع افتادنشان می‌شوی ٤) پوستشان رامی‌گیری

گرێدانا girêdana ١) رەسێده پێانا ٢) نیەیلێ بەنه زەق‌وا، گرێدانەو ٣) تووکێان گرێدەو ٤) ئەو پەلەیله کْ وه جی چینه گرێدەو [ف] ١) به آنها می‌رسد ٢) مانع افتادنشان می‌شود ٣) پوست آنها را می‌گیرد ٤) اعضای در رفته را جا می‌اندازد

گری کردن girî kirdin گیره کردن [ف] گریستن

گرێگ girêg گرێ، کاتێگ [ف] دمی، لحظه‌ای

گرێ گاو girê gaw دەنگْ گیرسن [ف] صدای هق‌هق گریه

گریم girîm گریمن [ف] می‌گیریم

گریما girîma ١) رەسیمنه پێانا ٢) نیەیلیم بەنه زەق‌وا، گریمنا ٣) ئەو پەلەیله کْ وه جی چینه ئەو جی خەیم ٤) تووکێان گریمنەو [ف] ١) به آنها می‌رسیم ٢) مانع از افتادنشان می‌شویم ٣) اعضای در رفته‌را جا می‌اندازیم ٤) پوستشان را می‌گیریم

گریمْن girîmin بنووڕە گریم [ف] نگا **گریم**

گرین girîn ١) دۆیەم کەسْ گەل له گرتن ٢) گری [ف] ١) می‌گیرید ٢) گریه کردن

گرینا girîna ١) رەسینه پێانا ٢) پەڵْ له جی چی ئەو جی خەین ٣) نیەیلین بەێده زەق‌وا ٤) تووکێ گرینەو [ف] ١) به او می‌رسید ٢) عضو دررفته را جا می‌اندازید ٣) مانع از افتادنش می‌شوید ٤) پوستش را می‌گیرید

گرینان girînan ئەوانه گرین [ف] آنها را می‌گیرید

گرینەدەس girîne des وه دەس گرین [ف] بدست می‌گیرید

گرینه مل girîne mil وه مل گرین [ف] برعهده می‌گیرید

گرینەو girînew بنووڕە گرینا [ف] نگا **گرینا**

گرینەوەێ girîneweŷ ١) ئەوه گرینەو ٢) رەسینەپێا ٣) پەڵْ پوو گرینەو ٤) تووک ئەوه گرینەو [ف] ١) مانع از افتادنش می‌شوید ٢) به او می‌رسید ٣) عضو در رفته جا می‌اندازید ٤) پوستش را می‌گیرید

گرینەێ girîneŷ ئەوه گرین [ف] او را می‌گیرید

گریو girîw گیره، گری [ف] گریه

گریوانن girîwanin گیرانن، وەگیره خسن [ف] گریاندن

گرێ ورێ girê wirê فێڵ دان [ف] آنکه کاسه‌ای زیر نیم کاسه دارد

گریوە girîwe گیره [ف] گریه

گریه girye ١) گیره ٢) قڵف وبەن وه گورووک ٣) گرتەێ دار [ف] ١) گریه ٢) گره، گره زدن ٣) گره در چوب

گریەپێچ girye pêç گریەدان و واز نەکردن [ف] گره محکم زدن و نگشودن

گریەخواردن girye xwardin گریەپێچ کەفتن [ف] گره خوردن

گریەدان girye dan ١) گریه داین ٢) ئەوانه گریه دان [ف] ١) گره زدن ٢) آنها گره زدند

گریەداین girye dayn ١) گریه دان ٢) ئۆیه گریه داین [ف] ١) گره خوردن ٢) شما گره زدید

گریەسییە girye sîye دیەکەێگه له دێره [ف] روستایی در دیره

گریەکوورە girye kûre گریه له بانْ گریه دان [ف] گره روی گره زدن

گریه له کارکەفتن girye le kar keftin گیر و گرفت له

کار ف گره در کار افتادن

گریە وڕووو girye û r̂û گریە و روو روو ف گریه وشیون

گریەی giryey گریەید ف گرفتار می‌شوی

گریەێ giryeŷ گرێەێد ف گرفتار می‌شود

گرْ یەێجا girî yeŷ ca زۆزی، گوڕاێ گوڕ ف دم به ساعت، هر دقیقه

گز giz ١) فەن، لەیلاجی ٢) زەنْبەلەق ٣) هەکە «چنجْگ گز دێرێد» ف ١) نیرنگ، حیله ٢) کوشش، تلاش ٣) حکه، کرم

گزتاو giztaw زەنْبەلەق ئەڕاێ کارێگ ف کوشش و جهد برای انجام کاری

گزتاو کردن giztaw kirdin گزتاو داشتن ف تلاش داشتن، کوشش داشتن

گزْک gizk هان، بلْووم «ل» ف تشجیع، تحریک

گزْگ gizig گزێ، بنوورە جاڕوو ف جارو، نگا **جاڕوو**

گزْگدان gizig dan گزێ دان ف جارو زدن

گزگز giz giz وە تەشْ تاو، وە تاو ف باعجله، باشتاب

گزگلْ gizgiľ بنوورە کلْکاف «گ» ف نگا **کلْکاف**

گزگەیل gizgeyl گزتاو، هەڵەپڵە کردن لە خواردن «ئامان لەیلی گزگەیلی- نان لە خوانچە نمەیلی» ف آنکه بسیار با عجله غذا می‌خورد

گزلیک gizlîk ١) سوڕ، ئەو کەسە کْ خۆنْ خوەێ وە ملْ دیگران کەێد ٢) جووری درگە ف ١) افراد سمج، مانند گنه چسبیدن ٢) نوعی خار

گزم gizm ١) لەت، تیکە، کوت ٢) رفاتە،رفه ف ١) قطعه ٢) ضخامت، کلفتی، قطر

گزمگزم gizm gizm تیکەتیکە ف قطعه قطعه

گزمووڵە gizmûľe گولوو خەڕگین ف گلوله گلی

گزْن gizin فەنباز ف نیرنگباز

گزنەک giznek گەزنەک ف بیماری اگزما

گزێ gizê گزْگ ف جارو

گزێ دان gizêdan گزْگ دان ف جارو زدن

گزیر gizîr ١) گزْن ٢) پاکار ف ١) نیرنگباز ٢) نماینده خان که مامور گردآوری مالکانه است

گزیل gizîl گزْن، گزیر ف نیرنگ باز

گزینْک gizînik ١) ختْ پشکەر ٢) دۆیەتی چەو، لە تۆرکەمەنی «گوزونگ» ئۆشن ف ١) کاوش وجستجو از روی فضولی ٢) مردمک چشم، درترکمنی «گوزونگ» گویند

گزێ نەفتینە gizê neftîne کتکەنەفتینە، کتگ ف سخن چین، دو بهم زن

گژ gij ١) کەڵە گژ، وشەێ هان دانْ کەڵێا ٢) قەێ «گژْ دار» ٣) دەنگْ وا ٤) شەڕ کردن «چینە گژْ یەکەو» ٥) مۆ، قژ ٦) گیا، گژْ گیا ف ١) کلمه تشجیع گاو نر ٢) بالا رفتن ٣) صدای باد در منفذ ٤) گلاویزشدن ٥) موی ژولیده ٦) گیاه‌جات، ادویه جات

گژاو gijaw کەڵە گژژ ف کلمه تشجیع گاو نر

گژْگ gijg کوژەک «ل» ف دکمه

گژگژی gijgijî قژقژی ف موی آشفته و درهم

گژْ گیا giji gya گژ وگیا ف ادویه‌جات گیاهی

گژمووڵە gijmûľe گولوو خەڕگین ف گلوله گلی

گژْن gijin قژن ف ژولیده مو

گژنیژ gijnîj گشنیز ف گیاه گشنیز

گژنیژە gijnîje ١) جووری زینەتی ژنانەس ٢) دەنْگ ئەرەقْ رق دەمچەو ف ١) نوعی زیور زنانه ٢) دانه‌های ریز عرق بر گونه

گژ وگیا gij û gya گژْگیا ف ادویه‌جات گیاهی

گژە gije ١) گژاو ٢) دەنگْ وا ف ١) کلمه تشجیع گاونر ٢) صدای باد در منفذ

گژەبا gije ba گژەوا ف باد تند

گژەگژ gije gij گژەێ وا ف صدای پیاپی باد

گژەێ وا gijeŷ wa دەنگْ وا ف صدای باد

گست gist تۆواس «ل» ف خواست، طلبید

گستن gistin هواستن، تۆواسن «ل» ف خواستن

گسْک gisik گزْگ ف جارو

گسْک دان gisik dan گزْگ دان ف جارو زدن

گش giş گشت، کول ف همه

گشت gişt گش ف همه، همگی

گشتْ دان giştidan ئێوە وە گشتی ف همه شما

گشتکارێ gişt karê گشکارێ ف همه کاری را، همه کار

گشتکەس gişt kes گشکەس ف همه کس من

گشتْمان giştiman ئیمە وە گشتی ف همه ما

گشتێ giştê کولێ، گشتێان ف همه، جملگی

گشتێان giştêan ئەوان وە گشتی ف همه آنها

گشکارێ giş karê گشتکارێ ف همه کاری

گشکەس giş kes گشتکەس ف همه کس من

گشکەسەگەم giş kesegem گشکەسم ف ای همه کس من

گشکەسێ giş kesê کول کەسێگ ف همه کسی

گفت gift وەتن، پەیمان ف پیمان، قول

گفتْ لفت gifti lift حاڵ خەوەر ف احوالپرسی، جویا شدن

گفتمان giftiman وەت و وێژ ف گفتمان، گفتگو

گفتْ واز gifti waz وەتن، گفتمان ف باز گو کردن

گفتە gifte ۱) بەیشەرات ۲) فزە «گفتە نەکرد» ف ۱) پیمان، قول ۲) کمترین سخن، کمترین صدا

گڤ giv ۱) گژ، قژ ۲) ڤنگەێ کوچگ ۳) گرژ هەڵاتن «فڵانی گڤ کردێە» ف ۱) موی ژولیده ۲) صدای پرتاب سنگ ۳) خشم، عصبانیت

گڤْ گاڵ givi gaĺ بەرچە کردن و وراوە وژاوە ف تهدید توخالی، تهدید لفظی

گڤن givin گڤ دریژ ف ژولیده موی

گڤە give ڤینگەێ کوچگْ قەڵماسنگ ف صدای پرتاب سنگ از فلاخن

گڤەگڤ give giv گڤْ گاڵ ف تهدیدتوخالی، تهدید لفظی

گکارێ gi karê کول کارێگ ف همه کاری

گگل gigil کولیچە وە زووانْ منالّەیل ف بیسکویت به زبان کودکان

گل gil ۱) جار، کەرەت ۲) بنچینەێ کردارْ گلانن ۳) خلورانن، لە سەکزی «گل» ئۆشن ٤) گلادان ٥) گل خواردن ٦) لک، قوتە «خوداکەس نەوْنێ لە پەژارەێ من- قسیەێ دووس گلە لە گلارەێ من» ۷) ژان، ئەیش «گل بکەی» ف ۱) بار، دفعه ۲) ریشه فعل «گلانن» به معنای زمین زدن ۳) غلت، درسکزی «گل» گویند ٤) نزدخود نگه داشتن ٥) گردش کردن، گشتن، راه رفتن ٦) غده، آماس ۷) درد، ناخوشی

گڵ giĺ ۱) خاکەرا ۲) رۆشوور ۳) خەرێ ف ۱) سرشت ۲) گل سر شوی ۳) گل

گڵا giĺa وەڵنگ ف برگ درخت

گلابێە gila bŷe ۱) گلەو بێە ۲) لە لای خوەد گل بێە ف ۱) مانع از رفتن شو ۲) نزد خود نگەدار

گڵاخان giĺa xan گەڵاخان، گڵارێزان ف برگریزان

گلاخواردن gila xwardin گلەوخواردن ف مراجعت کردن ، برگشتن

گڵاخە giĺaxe قژگە ف شاخ و برگ ریز درختان

گلادان gila dan ۱) گلەو دان ۲) هەرۆکە دان ف ۱) نزد خود نگه داشتن ۲) مانع شدن

گلادایِن gila dayn ۱) گلادان ۲) هەرۆکە دان ف ۱) نزد خود نگه داشتن ۲) مانع شدن

گلادە gila de ۱) گلەو دە ۲) لە لای خوەد بیل ف ۱) مانع از رفتن شو ۲) نزد خود نگەدار

گلاراو gilaraw ۱) نەخوەشی سیپەڵاو ۲) لاناوە لە نەسرەویان ف ۱) بیماری آب مروارید ۲) کنایه از آرام وقرار نداشتن

گلاراو کردن gilaraw kirdin لاناوە لە نەسرەویان ف کنایه از آرام ننشستن

گڵارزیان giĺa r̂izyan لاناوە لە پیری هاتن ف کنایه از پیر شدن

گلار بۆن gilar bün سەرەو ژێر بۆن ف سرازیر شدن، غلتیدن

گلارْک gilarik دۆیەتی، گزینْک «گ» ف مردمک چشم

گلارە gilare ۱) دیدە، دیە، چەو، لە عبری «گلارا» ئۆشن ۲) ناوێگە ژنانە ۳) گزینْک ف ۱) چشم، دیده، در عبری « گلارا» گویند ۲) نامی زنانه ۳) مردمک چشم

گلارەگەم gilaregem چەوەگەم ف ای نور دیدەام

گڵارێزان giĺarêzan ۱) وەرزْ تۆل تەکن ۲) مانگ شەشمْ ساڵ ف ۱) پاییز ۲) ماه شهریور

گڵاڵ giĺaĺ کووردەرە، دەروەن ف درەای که رودخانەی فصلی دارد

گلان gilan ۱) گەمەێگە چۆ گولوان ۲) رمان ۳) پەسا کردن و شوورتنْ نژی ف ۱) بازیی مانند تیلەبازی ۲) بر زمین زدن ۳) پاک کردن وشستن غلات بویژه ماش و عدس

گلانن gilanin رمانن ف بر زمین زدن

گلاوش gilawş بنوورە کریس، تایە ف نگا **کریس**

گل بوونەوە gil bûnewe گلار بۆن ف غلتیدن

گل بێە gil bŷe ۱) بنوورە گلابێە ۲) خرِ بێە، بگەردن ف ۱) نگا **گلابێە** ۲) بچرخان، بگردان، فعل امر از «گل‌دان»

گلْپ gil̂p گوڵپە ف صدای لهیب آتش

گلْپا کەفتن gili pa keftin ١) لاناوە لە پیری ٢) لە گلْ پا کەفتن ف ١) کنایە از پیری ٢) ازجنب وجوش افتادن

گلْپل gili pil ١) جی وەجی ٢) جمْس داشتن ف ١) جا بە جایی ٢) جنبش داشتن

گلْپل کردن gili pil kirdin ١) جی وەجی کردن ٢) جمْس کردن ف ١) جابەجا کردن ٢) جنبش داشتن، حرکت داشتن

گلْپەگلْپ gil̂pe gil̂p گوڵپەیْ ئاگر ف صدای لهیب آتش

گلْپێچ gil pêç ١) ژان و ژوو ئەڕایْ ئاژەڵ ٢) لاناوە لە بێقەرار بۆن ف ١) درد، ویژەی حیوانات ٢) کنایە از بیقراری کردن

گل خواردن gil xwardin ١) گلْ دوور خواردن ٢) گلار بۆن ف ١) گشتن، گردش کردن ٢) غلتیدن

گل دان gil dan ١) چەرخانن لە ناو خەڵکان ٢) تەکان دان ٣) گلەو دان ف ١) چرخاندن در میان مردم یا مکانی ٢) تکان دادن ٣) نزد خود نگە داشتن، مانع شدن

گلْدوور gili dûr ١) گلْدوور گلْدوور ٢) وە دۆر ونزیکْ چشتیْ گل خواردن ف ١) اندک اندک چیزی را ثابت کردن، اندک اندک در پی چیزی بودن ٢) دورا دور چیزی را پاییدن، اندک اندک خود رابە چیزی نزدیک کردن

گل دە gilde ١) هەڕۆکە دە ٢) گلادە ٣) بگردن ف ١) مانع رفتن شو ٢) نزد خود نگە دار ٣) در میان مردم بگردان، بچرخان

گلْ سفێد gil̂ sifêd دیەکەیْگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

گلْکاری gil̂ karî خەڕیْ کاری ف گلکاری، بنایی

گل کردن gil kirdin گلاراو کردن ف کنایە از بیقرار شدن

گلْکوو gil̂kû گوور، قەور ف گور، قبر

گلگل gil gil جار جار ف دفعە بەدفعە، گاەبگاە

گلگلان gilgilan ١) گلان ٢) سانگلی، لە سەکزی «گەل گەلی» ئۆشن ف ١) بازیی کە با تیلە انجام میشود ٢) نگا **سانگلی**

گل گلێگ gil gilêg گل گل ف گاهگاهی

گلْگوو gili gû گلْ پل، جم وجۆل ف جنب وجوش، تحرک

گلگە gilge ١) کولیچە وە زووانْ منداڵەیل ٢) گلگەیْ گووش ٣) خۆراکی وە زووانْ منداڵەیل ف ١) تنغلات در زبان کودکان ٢) بناگوش، گیجگاهی ٣) خوراکی در زبان کودکان

گلگەیْ گووش gilgeŷ gûş کرکڕاکە ف گیجگاهی، بنا گوش

گلْگیان gili gyan ئاز، هاز، تووان ف تاب وتوان، توانایی جسمی

گلْ گیر gil̂gîr جووریْ وێژنگە ک کوناگانیْ گەوراترە ف نوعی غربال بوجاری کە روزنەهای بزرگتری دارد

گللی gillî گلگە ف تنغلات در زبان کودکان

گلْمْ گیژ gil̂mi gîj ١) ساوڕ ٢) جییەجەنگان «گ» ف گیج، منگ ٢) کارزار، محل جنگ

گلْمْگە gil̂mige ١) گرمانن، قۆڕدان ٢) گلنگْ گووشت لە سەخری ف ١) غرولند، غرغر کردن ٢) قسمت بر جستەی باسن

گلْمووڵە gil̂mûl̂e گوڵووڵە بۆن ف از فرط پیری و مریضـی از جنب و جوش افتادن

گلْمیتگ gil̂mîtig گوڵمیتگ ف هر چیزی کە از دور بە خوبی نمایان نیست، چیزی شبیە شبح

گلْن gilin پاشگرە وە مانایْ گلانن ف پسوند بە معنی بر زمین زننده

گلْنگ gilinĝ گن «گلنگ لە گا بڕن» ف پـُر یک مشت، بویژە گوشت فیلە

گلْووڵ gil̂ûl̂ ١) گونووڵە ٢) لاناوە لە پیری ف ١) کلاف شدە ٢) کنایە از پیری وناتوانی

گلْووڵ بۆن gil̂ûl̂ bün ١) کلاف کریان ٢) گوڵووڵە بۆن ف ١) کلافە شدە ٢) کنایە از ناتوانی جسمی و خانەنشین شدن

گلْووڵە gil̂ûl̂e ١) گونووڵە ٢) پیری و ناتەوانی ف ١) کلافە نخ ٢) پیری و ناتوانی

گلْووڵەبەن gil̂ûl̂e ben بەنْ مەوجان ف نخ جاجیم بافی

گلْ وێز gili wêz جم وجۆل، جمْس ف جنبش، تحرک

گلە gile دەنگ، دانە ف واحد شمارش، دانە، عدد

گلْەچەرمگ gil̂e çermig دیەکەیْگە لە ڕەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

گلْەخوەرە gil̂exwere بنووڕە گیەڵەخوەرە ف نگا **گیەڵە خوەرە**

گلەر giler ١) خڕینگ ٢) پەڕاوێز ٣) ماسی بۆچگ ٤) بەقیە

«ل» ف ۱) گرد و کوچک ۲) انتهای پرداخت شده‌ی هر بافتنی، حاشیه ۳) ماهی کوچک ٤) بخیه، کوک

گله‌شمار gile şimar ده‌نگ ده‌نگ ژمارتن ف دانه به دانه شمردن

گله‌گله gile gile ده‌نگ ده‌نگ ف دانه‌دانه، تک‌تک

گله‌و بۆن gilew bün وه‌ره‌و خوار پل خواردن ف در سرازیری افتادن و غلتیدن

گله‌وخواردن gilew xwardin هه‌ڵگه‌ردیان ف باز گشتن، برگشتن، مراجعت کردن

گله‌و دان gilew dan بنووڕه گلادان ف نگا **گلادان**

گله‌وژن gile wijin ده‌سچن کردن ف دستچین کردن

گله‌وژن کردن gile wijin kirdin ده‌سچین کردن ف دستچین کردن

گله‌وه‌ده‌ر gile we der ۱) یه‌کێ له به‌زمه‌یڵ هووره ۲) یه‌کێ له به‌زمه‌یڵ مووسقی حه‌قانی ف ۱) یکی از مقامات هوره ۲) یکی از مقامات موسیقی حقانی

گله‌وه‌ده‌ره gile we dere دیه‌که‌یگه له سه‌رپیه‌ڵ ف روستایی در سر پُل‌ذهاب

گله‌وه‌گله gile we gile گله گله ف دانه به دانه

گله‌وێژن gile wêjin ده‌سچن کردن ف دستچین کردن

گله‌ی giley ۱) گلیه‌ی، له لاتین (glum) ئۆشن ۲) ده‌نگی ، دانه‌ی ف ۱) گلایه، درلاتین (glum) گویند ۲) دانه‌ای، عددی

گله‌ی ئازار giley azar گلیه‌ی ئازار کردن ف گلایه همراه با طعنه و سرزنش، خواهش تمنا

گله‌ی بانان giley banan له بانان گله‌ی کردن ف در آینده گلایه کردن، عملی که موجب گلایه کسی شود

گله‌ی کردن giley kirdin گلیه‌ی کردن ف گلایه کردن

گله‌ی گازر giley gazir گله‌ی ئازار «گ» له کرمانجی « گلی و گازنج» ئۆشن ف خواهش و تمنا کردن، در دیگر گویشهای کردی «گلی وگازنج» گویند

گلی gilî گلگه ف بیسکویت یا تنغلات در زبان کودکان

گلێ gilê گردگ ف نوعی گرده‌نان

گلیا gilya ۱) رمیا ۲) دا له زه‌ۆ ف ۱) و ۲) بر زمین خورد، افتاد

گلیاس gilyas داسه زه‌ۆ ف بر زمین خورد

گلیاگ gilyag گلیاێ ف بر زمین خورده

گلیان gilyan رمیان، وه زه‌ۆ دان ف بر زمین افتادن

گلیاێ gilyaê گلیاگ ف بر زمین خورده

گڵێم giĺêm جوورێ قالیه ف گلیم

گڵێم‌گووش giĺêm gûş ماڵیه‌تێگه له مه‌ته‌ڵه‌یڵ مناڵانه، ئه‌و که‌سه کْ گووشْ وڵا دێرێد ف شخصیتی در داستانهای کودکان، کسی که گوش بلند و دراز دارد

گڵێمه‌بانان giĺême banan گلیه‌ی بانان ف در آینده گلایه کردن

گڵین giĺîn له جسنْ گڵ درْس بۆ ف گلین، سفالی

گلینْگ gilînig ۱) گلنگ، له لاتین (gland) ئۆشن ۲) گزینْگ ف ۱) غده، در لاتین (gland) به معنی غده است ۲) مردمک چشم

گلینه gilîne دۆیه‌تی، گزینْک، له عبری«گلاراگلینه» ئۆشن ف مردمک چشم، در عبری «گلاراگلینه» گویند

گلیه‌ی gilyey ۱) گله‌ی ۲) رمیه‌ی ف ۱) گلایه ۲) بر زمین می‌خوری

گلیه‌ی ئازار gilyey azar گله‌ی ئازار ف گلایه همراه با سرزنش

گلیه‌ی بانان gilyey banan گله‌ی بانان ف در آینده گلایه کردن

گمێز gimêz بنووڕه مێز ف نگا **مێز**

گمێزدان gimêz dan مێزدان، مێزڵدان، له زاراوه‌یڵ تره‌کْ کوردی «مسوڵدان، موسڵدان» ئۆشن ف مثانه، در دیگر گویشهای کردی «مسوڵدان، موسڵدان» گویند

گمێز کردن gimêz kirdin مێز کردن ف شاشیدن

گن gin ۱) گلنْگ ۲) سفته‌و بۆن ۳) کوته، قوته ٤) پڕ مشتێگ ٥) گرنج ف ۱) گوشت فیله ۲) سفت شدن ۳) غده ٤) پُر یک مشت ٥) گره‌دار، برجسته

گناته ginate گه‌ناته ف بدلگامی کردن اسب

گناس ginas قورتنگ «ل» ف خسیس، نگا **قورتنگ**

گناڵ ginaĺ گه‌ناڵ، له فه‌رانسه‌ی (guenille) وه‌مانای کۆیه‌نه‌و وه ده‌رد نه‌خوه‌ره ف آت آشغال، در فرانسوی (guenille) به معنی ژنده و کهنه است

گناڵخه ginaĺxe گه‌ناڵخه ف آت آشغال

گناڵدان ginaĺdan زبیلدان ف آشغالدانی

گنج ginc قنج کردن، زوورْم هەڵبەزدابەزْ گوور، لە ئەوستا (rinc رنج) وە مانایْ زرنگ، چاڵاک و سووک نۆسریاس گاهس وشەیْ «رنجر» لە گنج وەرگێرِ بۆد ف پرش، جست وخیز گوساله، در اوستا (rinc رنج) به معنی زرنگ، چالاک و سبک بودن نوشته شده، شاید واژه «رنجر» از همین واژه مشتق شده

گنج گرتن ginc girtin قنج گرتن ف پریدن با دو پا، پرش جفت

گنجگە gincige گنج گرتن ف پریدن با دوپا

گنگ ginig ١) سوْرِ ٢) باێەقوورەت، گوْل ف ١) مصرّ ٢) کوتوله

گنگن gin gin ١) بەش بەش کریایْ ٢) گرنج گرنج ف ١) قطعه قطعه ٢) گره گره‌دار

گنگنەو بۆن gin ginew bün گرنج گرنج بۆن ف غدهای برجسته و نمایان در بدن

گنوورِ ginûr̂ بنوورە گونوورِ ف نگا **گونوورِ**

گنە gine گەنە ف گنه، انگل گنه

گنەڵ ginel̂ ئاێمْ کوڵ وچاخ ف کوتاه قد وچاق

گوُ gû نکْ مەمگ ف نوک پستان

گۆ gü وامەنەیْ خوراکْ ئنسان کْ لە قنگەو دەرچوود، لە گیلەکی (گی) ئۆشن ف مدفوع انسان

گۆئاسن güasin دەخڵ ودانْ ئاسن لە کۆرەیْ ئاسن گەری ف نخاله‌ی آهن ذوب شده در کوره‌ی آهنگری

گۆئەرجن gü ercin گرانگەیْ ئەرجن ک کرم داسە تێ و پووسانیەسەیْ و ئاردینە ئەوڵْ جەۆ و پشکڵ کەنە قاتیی و لە پارچەێگ پێچننەیْ و نەنەیْ ژێرْ خوەڵەپەتە تا گەرمەو بوو ئەوسا نەنەیْ بانْ دمەڵ و چرکە گەیْ وە کولی کیشێدەو خوەیْ ف قسمتی از درخت ارجن در نزدیکی ریشه وساقه که کرم خوردگی دارد و بصورت پودر است را با شیره‌ی درخت ارجن یا «جەۆ» قاتی کرده در پارچه‌ای گذارند و زیر خاکستر می نهند و پس از گرم شدن بر روی دمل چرکی می گذارند و بکلی چرک دمل را می‌مکد

گۆئەسارە gü esare گۆهەسارە ف کرم شبتاب

گوارا gwara نووش، زێژْ کووفت ف گوارا

گوازووڵک gwazûl̂ik گازووڵک «ل» ف سرگین غلتان

گواڵە gwal̂e جانتای، لە سوومری «گواڵە» ئۆشن ف جوال، در سومری «گواله» گویند

گوان gwan مەمگْ ئاژەڵ، لە گیلەکی (گوْن) ئۆشن ف پستان احشام، در گیلکی (گوون) گویند

گوان ئێشی gwan ıêşî جووریْ نەخوەشی گوانْ ئاژەڵە ف بیماریی در پستان احشام که در آن پستان ماسیده می‌شود

گوان بریایْ gwan bir̂yaê لاهنایْگە ئەرایْ مانگایْ چەتوْن ف اصطلاحاً به گاو نا آرام و زیانی کننده گویند، پستان بریده

گوان تنەو کردن gwan tinew kirdin هەنهەنْ زایینْ ئاژەڵ ف هنگامه زایمان احشام

گواندار gwan dar لاناوە لە ئاژەڵ ف کنایه از احشام، پستاندار

گوان کردن gwan kirdin گوان تنەو کردن ف موسم زایمان احشام که پستانها بزرگتر می‌شود

گۆاو güaw فازڵاو ف فاضلاب

گوُاورِ guwawr̂ بەشێگە لە گیەڵان ف بخشی در گیلانغرب

گوایْ gwaê گاهس، زێژْ نەگوایْ ف ممکن است، صورت مثبت برای واژه‌ی «نەگوایْ»

گواێگان gwaêgan گاهس، گاهەس ف گویا، شاید

گۆبرِ gü bir̂ مووڵەت نێان وە کەسێگ ف اصطلاحاً به معنی فرصت ندادن به کسی

گۆبرِ کردن gü bir̂ kirdin ئاوبرِ کردن ف اصطلاحاً به معنی فرصت ندادن

گوپ gwip ١) گوونا ٢) وە ئەنازەیْ پرْ یەیْ دەم «گوپێگ ئاو» ٣) لاناوە لە بەرچەکبەرچەک کردن ف ١) لُپ، گونه ٢) به اندازه پـُر یک لُپ، یک جرعه ٣) باد در غبغب انداختن، ادعا داشتن

گوُپاڵ gûpal̂ ١) گیە وگووپاڵ ٢) تێڵا ف ١) شکمبه، امحاء و احشاء ٢) چماق

گوپکە gupke گوپگە، چۆزەرەیْ دار ف جوانه درخت

گوپگ gupig گوپن ف کسی که لُپهای بزرگ و گوشتی دارد

گوپگوپ gwip gwip ١) قوڵووپ قوڵووپ ٢) وەردە وەردە، گفْ گاڵ ف ١) جرعه جرعه ٢) تهدید کردن

گوپگوپ کردن gwipgwip kirdin بەرچەک بەرچە ف تهدید کردن و ادعا داشتن

گوپگه gupge گوپکه، چۆزەرەێ دار ف جوانە درخت

گوپـن gupin گوپـگ ف کسی که لُپهای بزرگ و گوشتی دارد

گوت gût گورتینه ف بکارت

گوتاڵ gûtaĺ گەناڵ «گەن وگووتاڵ» ف پیش درآمد بد، بدرد نخور

گوترمه gûtirme تناف، رەسن ف رسن، طناب

گوتره gûtire ١) ئلاتەوەکلی ئەنازە گرتن ٢) گووتەرە کاری ف ١) تخمین بدون اندازەگیری ٢) کار نسنجیده

گوترەکاری gûtire karî گووتەرە کاری ف کار ناروا، کار نسنجیده

گوترەی gûtirey گووتەرەی ف نسنجیده عمل کردن

گوتگ gutig ماڵ بۆچگ ف خانه کوچک

گوتەره gûtere گووتره ف نگا **گوتره** و ترکیباتش

گوتەڵکوت gwiteĺ kwit بان ئەناو، ئەنوود کردن ف گل اندود کردن

گوتەهەر gwite her تەف دان، نیمە گەرم کردن «ل» ف تفت، تفت‌زدن

گوتیه gûtye بنووڕه گۆیەتە ف نگا **گۆیەتە**

گوج güc ١) گریچ، گۆژ، بڵچ، گۆویرچ، برچ، له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «گڤیشک، بلچ، گڤویشک، گویژ، گوهیژ، گوهیشک، گویچ، گیچ، گیرچ»ئۆشن ٢) سەرسڕ مەنین ف ١) زالزالک، در دیگر گویشهای کردی «گڤیشک، بلچ، گڤویشک، گوهیژ، گوهیشک، گویچ، گیچ، گیرچ» گویند ٢) تعجب، شگفت ، در شگفت

گوجا gwica وه جی، قسیەی وەجی ف سخن سنجیده، شایسته

گوج هاتن güc hatin تاجب هاتن، سەرسڕ مەنن ف تعجب کردن، متعجب ماندن

گوجەر gwicer ١) گوجین «ل» ٢) ناوێگە ئرای سەگ ف ١) کوچک ٢) نامی برای سگ

گوجین gwicîn گوجەر «ل» ف کوچک

گوچان gûçan گۆچان ف عصا

گوچانه گیا gûçane gya هۆلەیله ف گیاهی است

گوچوون goçûn گووچان «ل» ف عصا

گوخواردن gü xwardin لاناوەله پەشیمانی ف کنایه از پشیمانی

گوخوەر gü xwer مفەێتەن ف مفسد، دو بهم زن

گوڕ gûr̂ ١) گڵکوو، له لاتین (grave) ئۆشن ٢) خەر گووڕ ف ١) قبر، گور، در لاتین (grave) گویند ٢) گورخر

گوڕ gwir̂ ١) ئاگرْ گڕ ٢) وه تن و تێژ هاتن ٣) دەماخ داشتن «وه گوڕی» ٤) گەزارەێ مۆ «گوڕْ سێوڵ، گوڕْ تیتگ» ف ١) زبانه آتش ٢) به تندی آمدن ٣) سرحال بودن، تندرست بودن ٣) واحدی برای قطر بویژه قطر مو

گور gûr پارینـک، له گیلەکی (gûra گوورا) ئۆشن ف گوساله، در گیلکی (gûra گوورا) گویند

گوڕان gwir̂an ١) گوڕەێ گوڕ، هەیتاهەیت ٢) ئاگرْ گوڕ ف ١) پیاپی ٢) زبانه آتش

گوران gûran ١) تیرەێگ له یارسان ٢) زۆنەترین زووانْ ئەدەبی و دینی رووژهەڵاتْ ئێران ف ١) تیره‌ای بزرگ از یارسان ٢) قدیمی‌ترین زبان فرهنگی و ادبی غرب ایران

گوڕانن gûr̂anin گۆیەڕانن ف دگرگون کردن

گورانی gûranî ١) له تیرەێ گووران ٢) هووره چڕین ٣) ئاهەنگ ف ١) لهجه گورانی ٢) هوره خواندن ٣) آهنگ، ترانه

گورانی چڕ gûranî çir̂ هووره کەر ف هوره خوان

گورانی چڕین gûranî çir̂în هووره کردن ف هوره خواندن

گورانی خوەنین gûranî xwenîn هووره کردن ف هوره خواندن

گورانی وەتن gûranî wetin هووره چڕین، هووره کردن ف هوره خواندن

گوڕاو gwir̂aw ١) پیقاوڵەێ ئەنام لەئەسەرْ کار ٢) سۆیەرەو بۆنْ چەو له زوورْ گیرس ف ١) تاول دست یا پا ناشی از کار ٢) سرخ شدن چشمان ناشی از گریه و زاری

گوڕاو gûr̂aw بنووڕه گوڕاو ف نگا **گوڕاو**

گوڕاێ گوڕ gur̂aê gur̂ هەیتاهەیت، له سەکزی «گوڕا گوڕ» ئۆشن ف پیاپی، در سکزی «گوڕاگوڕ» گویند

گوربی gurbî بنووڕه جووراو «ل» ف نگا **جوراو**

گورپ gwirp ١) پرتەپرت کردنْ چراغ ٢) گوڵپەێ ئاگر ف ١) پرت‌پرت کردن چراغ ٢) صدای زبانه آتش

گوڕپشنەک gûr̂ pişnek قەوریشنەک ف گورکن

گوڕپووس gûr pûs کەوڵپووس، هەناێ مانگاێگ گوورەگەێ مرێد ئەراێ یەگْ وشک نەکەێد پووسْ گوورەگەێ کەنن و کەێ

کەنە تێ تا مانگا هروو بکەێد و بزانێد یە گوورەگەیە و وشک نەکەێد ف گوسالەای کە پس از تولد بمیرد و برای آنکە مادە گاو شیرش خشک نشود آنرا ذبح کردە و پوست گوسالە را کندە و در آن کاە می‌ریزند و بشکل گوسالە درآوردە و جلوی گاو مادە می‌گذارند تا گاو ضمن لیسیدن شیردوش بتواند شیرش را بدوشد

گورپە gwirpe ١) بنوورە گورپ ٢) بنوورە کورکە کردن ٣) گاتەگات ف ١) نگا **گورپ** ٢) نگا **کورکە کردن** ٣) آرام آرام راە رفتن

گورپەگورپ gwirpe gwirp گورپەێ هەیتاهەیت ف پرت پرت کردن چراغ

گورتکە gwirtige گووت، گورتینە ف بکارت

گورتینە gwirtîne گووت، پەردە ف بکارت

گورج gwirc ١) ئامادە، چالاک ٢) زۆزی ف ١) آمادە، چابک ٢) فوری، زود

گورجا بۆن gwirca bün گورجەو بۆن ف آمادە شدن

گورجا کردن gwirca kirdin گورجەو کردن ف آمادە کردن

گورجانە gwircane زۆزی ف فوری

گورج بۆن gwirc bün ئامادە بۆن ف آمادە شدن

گورجْ فرج gwirci firc گڕگورج ف آمادە، چابک

گورج کردن gwirc kirdin گورجا کردن ف آمادە کردن

گورجْگوڵ gwirci gwiȓ گورج وگوڵ ف آمادە وچابک

گورجەو بۆن gwircew bün گورج بۆن ف آمادە شدن

گورجەو کردن gwircew kirdin گورج کردن ف آمادە کردن

گورجی gwircî ناوێگە ژنانە ف نامی زنانە

گورجینە gwircîne خورج ف خورجین کوچک

گورچْگ gwirçig گورچێ، گوردالە، گورچیلْگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گرچو، گورچەویلە، گورچەو یْلە، گورچیلە» ئۆشن ف کلیە، در دیگر گویشهای کردی «گرچو، گورچەویلە ، گورچەوێلە، گورچیلە» گویند

گورچێ gwirçê بنوورە گورچْگ ف نگا **گورچْگ**

گورچێ بڕ gwirçê biȓ جەرگ بڕ ف ضربە بسیار محکم و کاری

گورچیلْک gwirçîlik بنوورەگورچْگ ف نگا **گورچْگ**

گوُرحەوسار gûr ḧewsar حەوسارْ گوور ف افسار ویژە گوسالە

گورد gwird ١) راڕ، مەس، لە فەرانسەی (gourd) وەێ ماناسە ٢) چوو گوردە ٣) پالەوان ف ١) مست، مدهوش، بیحس، در فرانسوی (gourd) بە معنای بیحس گویند ٢) چوب وسط تار بافندگی ٣) پهلوان، گُرد

گوردالە gwirdaȓe ١) بنوورە گورچْگ ٢) شیر مەس ف ١) نگا **گورچْگ** ٢) نوزادیکە بیش از سن شیر خوارگی شیر خوردە و کاملاً شیر مست شدە

گورد بۆن gwird bün راڕ بۆن، مەس بۆن ف مست و مدهوش شدن

گورد کردن gwird kirdin مەس کردن، راڕ کردن ف مست و مدهوش کردن

گوردە gwirde ١) منالْ ژن لە شۆێگ تر ٢) چوو گوردە ف ١) بچە زن از شوهر پیشین ٢) چوبی کە نخهای تار دستگاە جاجیم بافی یا قالیبافی را از هم جدا می‌کند

گوردی gwirdî دیەکەێگە لە هەرەسەم و دێزگران ف روستایی در دیزگران نزدیک اسلام‌آبادغرب

گورز gwirz ١) تێلاێ سەر خڕ پالەوانەیل، لە فەرانسەی (gourdin) ئۆشن ٢) پیت و پەڕوویگ کْ خڕێەو کەن و چۆ تووپ ئەولێا گەمە کەن ف ١) گُرز، درفرانسوی(gourdin) گویند ٢) پارچەهای گرد شدە و فشردە مانند توپ برای بازی کودکان

گورزان gwirzan ١) گەمە کردن وە گورز ٢) شەڕ و مرافە ف ١) بازی با پارچەهای فشردە شدە مانند توپ ٢) جنگ و گُرز کشی

گورزْبەرز gwirzi berz ١) ئەسپْ خوەێ شەش مەن کردن ٢) داوایْ شەڕ کردن، شەڕخڕی ف ١) خود را آمادە کردن جهت کاری ٢) آمادەی جنگ ودعوا بودن

گورزبەڕۆ gwirzberû دیەکەێگەلە گیەلان ف نام روستایی در گیلانغرب

گورزْشەڕ gwirzi şeȓ لاهنایْگە ئەڕایْ نێامەێ «گورزْ شەڕ بەێدە تێد» ف اصطـلاحی برای بدبیاری

گورزْگوڕ gwirzi gwiȓ سەرحالْ، چالاک ف سرحال، چابک

گورزە gwirze گورزەێن، نەێ بڕیایْ و دەسە کریایْ «مالْ

باواند وه گورزه نەێ بوو- ئاگر بچووه لێ شەماڵ له پەێ بوو» [ف] واحدی برای نی درو شده و دسته شده

گورزه دەوڵەمەن gwirze dewĺemen زێڕْ گورزه یەتیم، ئەو کەسە ک داریدەێ فرەێگ دێرێد [ف] آنکه حامی و پشتیبان زیادی دارد

گورزه گیا gwirze giya ١) جەله کردنْ گیاێ درەو کریاێ ٢) گیاێگه [ف] ١) دسته کردن علوفه درو شده ٢) گیاهی علوفه‌ای

گورزەنەێ gwirze neŷ ١) جووریێ کەرەپۆیه ٢) گورزەێن ٣) دیەکەێگەله گیەڵان [ف] ١) نوعی نی پوچ و توخالی ٢) واحدی برای نی درو شده ٣) روستایی در گیلانغرب

گورزەێن gwirzeŷn یەێ گورزه نەێ [ف] واحد شمارش نی درو شده

گورزه یەتیم gwirze yetîm زێڕْ گورزه دەوڵەمەن، ئەو کەسە ک داریدەێ فرەێگ نەێرێد [ف] آنکه حامی و پشتیبان زیادی ندارد

گورزیلْک gwirzîlik گورزْ بۆچگ [ف] گُرز کوچک

گوڕساق gwir̂saq ١) وه گوڕ ٢) ڕێڵاس «ل» [ف] ١) سر حال، دماغ چاق ٢) گستاخ

گوُڕسان gûr̂isan قەورسان، له ئەوستا (meriq مەڕْق) ئۆسریاس و له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مەرغ» وه قەورسان ئۆشن و له فارسی وشەێ مەرقەد له مەرغ وەرگێڕ بۆیه [ف] گورستان، قبرستان، در اوستا (meriq مَرغ) نوشته‌شده، در دیگر گویشهای کردی «مَرغ» بمعنای گورستان است و در فارسی مرقد از همین واژه مشتق شده و عربی نیست

گوُڕسفێد gûr̂ sifêd دیەکەێگەله گیەڵان [ف] روستایی در گیلانغرب

گوڕسێوڵ gwir̂i sêwiĺ گەزارەێ سێوڵ ک نیشانەێ سەرحاڵ بۆنه [ف] پیچ و تاب و ضخامت سبیل که نشانه تندرستی است

گوُڕغەریو gûr̂ x́erîw ١) هەڵوەدا ٢) ئەو کەسە کْ له زێدْ خوەێ نەمرێد [ف] ١) آواره ٢) کسی که در غربت مرده باشد

گوڕکردن gwir̂ kirdin گوڕەو کردنْ ئاگر [ف] مشتعل کردن آتش

گوُڕْ ما gûri ma لاناوه له بێ زات [ف] کنایه از بیعرضـه، اصل واژه به معنی گوساله ماده است

گۆقەوزاخ gü qewzax گوی کەوزاک، قەوزاخ [ف] جلبکهای روی آب

گوُڕکەنەک gûr̂kenek گوورپشنەک، له سەکزی «گوکەنەک» ئۆشن [ف] گورکن، در سکزی «گوکَنَک» گویند

گورگ gwirg کلای، گیاندارێگه دڕنه، له پەهڵەوی (gûrg گوورگ) ئۆسریاس، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گور، شینۆ» ئۆشن [ف] گرگ، در پهلوی (gûrg گوورگ) نوشته‌شده، در دیگر گویشهای کردی «گور، شینۆ» گویند

گورگاس gurgas ١) گیاێگه دانەیلْ قاوەی گرێد و فره تیەڵه «ل» ٢) جانەوەرێگه له تۆخمْ گورگ و له زگْ سەگ [ف] ١) گیاهی با دانه‌های قهوه‌ای و بسیار تلخ به اندازه دانه‌جو ٢) جانوری از نژاد گرگ و سگ

گورگالووق gwirga lûq گورگەلووقه، لووکه کردن [ف] مانند گرگ به حالت یورتمه دویدن

گورگانەخوەر gwigane xwer ١) گورێانەخوەرد، بەشێگه له لێخەروو ٢) لاناوه له زەفتی «برای خوەد له گورگانەخوەر نەیده» [ف] ١) روده باریک، روده کور ٢) کنایه از در تنگنا قرار گرفتن

گورگاوڕ gwir gawir̂ وه هەڵەپڵه هەڵپچگ جوواو دان [ف] عجولانه پاسخ دادن

گوُڕگاورز gûr̂gawirz ئاسەوارْ میژوویێگه له گاواره، گوورْ گوودەرز [ف] اثری باستانی در منطقه گهواره که بنا به اعتقاد مردم گور گودرز است

گورگ خواردی gwirg xwardê نوورێگه ئەڕاێ پەس و پووڵ، گورگ بخوەێدەد [ف] نفرینی که چوپانان نثار گله می‌کنند، گُرگ شماها را بخورد

گوڕ گرتن gwir̂ girtin گوڕەو بۆنْ ئاگر [ف] گُر گرفتن آتش

گورگ نەخوەر gwirg nexwer لاناوه له ژنْ بەدگڵ [ف] کنایه از زن بد ریخت

گورگ ومیش gwirg û mîş گوڵ سوو [ف] سپیده دم

گوُڕ گونووژ gûr̂ gwinûj قەورْ تەنگ [ف] کنایه از قبر تنگ

گورگەچەرمڵه gwirge çermiĺe هاوتاێ گاێ ناو گوورەیل [ف] همتای گاو پیشانی سفید

گورگەخەو gwirge xew سەرخەو شکانن [ف] چرت زدن اندک

گورگەدەو gwirgedew گورگەلووقه [ف] مانندگرگ یورتمه

دویدن

گورگە گاڵ gwirge gal̂ ١) گاڵ کردن وە گورگ ٢) لاناوە لە دەمکوت کردن ف ١) فریاد زدن برای فراری دادن گرگ ٢) کنایه از سرکوفت زدن

گورگەلووقە gwirge lûqe گورگالووقە، گورگەدەو ف به مانند گرگ یورتمه دویدن

گورگە مل چی gwirge mil çî نووڕیگە، گورگ بەیدە ملدەو ف نفرینی است، گورگ گردنت را بگیرد

گورگەمۆشان gwirgemüşan خاکڵەمۆشان ف نگا **خاکڵە مۆشان**

گورگەی gwirgey ١) دیەکەیگە لە شیان ٢) دیەکەیگە لە گیەڵان ٣) تیرەیگ لە کەڵڕ ف ١) روستایی در شیان ٢) روستایی در گیلانغرب ٣) تیره‌ای از کلهر

گورمْچە gurmiçe گورمێچە، گردمشتە ف مشت، مشت گره کرده

گورمێچ gurmêç گورمْچە ف مشت گره کرده

گورمێچە gurmêçe گورمْچە، گورمشتە، لە فەرانسوی (gourmer) ئۆشن ف مشت گره کرده، مشت، در فرانسوی (gourmer) به معنی مشت زدن است

گووروران gurûran دیەکەیگەلە بێڵەوار ف روستایی در بیله‌وار

گورووک gurûk کشتەک، رسمان ف نخ تابیده شده از کتان

گورووم gurûm ١) کوچگ چنْ ناو زەۆ ٢) نیشان کردن وە کولۆو ئەڕای یەگْ بزانن تا کوورە تۆیەم پاشینە ف ١) سنگ جمع شده داخل زمین کشاورزی ٢) نشان کردن با سنگ یا کلوخ در هنگام بذر پاشی برای آنکه بدانند تا کجا بذر پاشیده شده و سپس آنجا را شخم کنند

گوڕە gur̂e ١) دەنگْ ئاگر ٢) ئاگرەگە گوڕە ف ١) صدای لهیب آتش ٢) آتش گُر شده

گورەختە gwirexte رۆنْ دمە وپیە ف روغن دنبه و پیه که هنگام انجماد خشک و شکننده است و بوی نا مناسبی دارد

گوڕەشە gwir̂eşe هەڕەشەوگوڕەشە ف تهدید کردن

گوُڕەکوڵێ gûr̂ekwil̂ê ١) بنوورە تەجیل ٢) گوڕەکە ف ١) نگا **تەجیل** ٢) کنایه از کلبه درویشی

گوڕەکە gwir̂eke چاتووڵ ف کلبه درویشی

گورەمێ guremê جووراو «ل»، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گورمی، گۆروی، گۆرەوا، گۆرەوە، گۆریە» ئۆشن ف جوراب ، در دیگر گویشهای کردی «گورمی، گۆروی، گۆرەوا، گۆرەوە، گۆریە» گویند

گوڕێ دەماخ gwir̂êy demax لاناوە لە سەرحاڵی و خوەش دەماخی ف کنایه از سرحالی

گورێ gwirê خێ، گرا بەسان، هروو ف الفت، انس

گوڕی gor̂î ١) گیژاو «ل» ٢) ئاوێگ کْ مەنجەو داێە «ل» ف ١) گرداب ٢) آبی که درجایی جمع شده باشد

گوڕی زەرد gor̂î zerd دیەکەیگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُل‌ذهاب

گوُڕیان gûr̂yan گۆیەڕیان ف دگرگون شدن

گوریس gwirîs پەت، رەسن، لە سەکزی «گیس» ئۆشن ف رسن، رسنی که از موی بـُز درست شده، در سکزی «گیس » به رسن گویند

گورێ گرتن gwirê girtin گرا گرتن، خێ دان ف انس و الفت پیدا کردن

گوڕی گەور gurî gewr دیەکەیگەلە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

گورینە gwirîne گونینە، خۆراکێگ لە تەرخێنە ک رۆن کەنە بانێ ف خوراکی ازترخینه که روغن روی آن ریخته و می‌خورند

گوریە gwirye سەرْ دەس نیشتن و ئامادەێ هۆژم بردن، جوورْ گورگ دانیشتن ف حالت نشستن و آماده یورش بردن، مانند گـُرگ نشستن و آماده بودن

گوز gwiz جەوز، گردەکان ف گردو

گوُز gûz تڕ ف تر، باد مخرج همراه با صدا

گوزار guzar ١) رێ هات وچوو ٢) کار درْس کەر ف ١) گذار، گذر ٢) گزارنده، عامل

گوزارش guzariş گوزارشت ف گزارش

گوزارشت guzarişt گوزارش ف گزارش

گوُزانن gûzanin ١) ترانن ٢) لاناوە لە توورانن ف ١) گوزانیدن ٢) کنایه از شکست دادن، خوار کردن

گوُز دان gûz dan ١) گووز وەر دان ٢) گووزڵدان ف ١) تر زدن ٢) مقعد، کون

گوزکوت gwiz kwit چوو دریژێگ کْ گردەکان وە پێ تەکنن ف چوبی بلند که با آن گردو را از درخت به پایین

اندازند

گوُزْ گاز gûzi gaz تڕەتڕ کردن ف کنایە از رجزخوانی

گوُزڵدان gûziʕdan قنگ، مووت ف مقعد، کون

گوُزمل gûz mil جووریَ دژمینە ف دشنامی سخیفانە، اصل واژە بە معنی گوز گردن است

گوُز وەر دان gûz wer dan گووز دان ف تر زدن

گوُزە gûze فلْنگە کردن، دەرزەنین ف در رفتن

گوزەر gwizer ریَ، گوزار ف گذر، راە

گوزەران gwizeran لاناوە لە چۆنیەتی ژیان ف کنایە از چگونگی زیستن

گوزەران کردن gwizeran kirdin ژیان ف زندگی کردن

گوزەرانن gwizeranin وە سەر بردن ف گذراندن

گوزەر کردن gwizer kirdin رەیَ بۆن ف گذشتن

گوزەشت gwizeşt ١) لە حەقْ خوەیَ گوزەیشتن ٢) وێەرد، تەمام بۆ ف ١) گذشت، فداکاری ٢) گذشت، تمام شد

گوزەشت کردن gwizeşt kirdin گوزەیشت کردن ف فداکاری کردن، گذشت کردن

گوزەشتە gwizeşte وێەردە ف گذشتە

گوُزە کردن gûze kirdin فلْنگە کردن ف در رفتن

گوُزەڵگون gûzeʕgwin گیزەڵگون ف نگا **گیزەڵگون**

گوُزی gûzî تڕی ف تر زد، گوزید

گوزەیشت gwizeyşt گوزەشت ف نگا **گوزەشت**

گوزەیشت کردن gwizeyşt kirdin گوزەشت کردن ف فداکاری کردن، گذشت کردن

گوزەیشتێە gwizeyştŷe هەرچیَ بۆیە؛ بۆیە ف آب از آب گذشتە، هر چە بودە گذشتە است

گژ güj بنوورە گژج ف نگا **گژج**

گژە سۆیەرە güje süyere جووریَ گژْ قرمزە ف نوعی زالزالک قرمز و درشت

گژەوەن güjewen هۆژەوەن ف نگا **هۆژەوەن**

گوُش gûş ئەندامْ ژنەفتن ف گوش، اندام شنوایی

گوْش gwiş ١) جووریَ پەرگە ٢) هروو دانْ ئاژەڵ ئەوڵْ گووانْ دالْگ ف ١) کنف ٢) آشنا کردن حیوان با پستان مادر در هنگام تولد

گوشا guşa ١) وشا ٢) شادی بەخش ف ١) باز، باز کنندە ٢) شادی بخش

گوُشا gûşa گۆشار دا ف افشرد، فشرد

گوُشانن gûşanin گوشانن ف فشردن، چلانیدن

گوُشاو gûşaw گوشریایَ ف فشردە شدە

گوُشا وگووش gûşaw gûş گووش تا گووش ف گوش تا گوش

گوُشبڕ gûş biȓ جامباز ف کلاهبردار

گوُشبەل gûş bel ١) بەلەگووش ٢) گووشەوقلاّ کردن ف ١) گوش بزرگ وبرجستە ٢) کنایە از گوش تیز کردن برای شنیدن

گوُشبەلکردن gûş bel kirdin گووشەوقلاّ بۆن ف گوش تیز کردن برای شنیدن

گوُشپارە gûşpare ١) گووشوارە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گوارە، گوهار، گوهارک» ئۆشن ٢) زەنگووڵە ف ١) گوشوارە، در دیگر گویشهای کردی «گوارە، گوهار، گوهارک» گویند ٢) زنگولە

گوُشت gûşt ١) گووشتْ خواردەمەنی، لە پەهڵەوی (guşt گوشت) ئۆسریاس ٢) سڵپْمیوە ف ١) گوشت خوراکی، در پهلوی (guşt گوشت) نوشتەشدە ٢) گوشت میوە، قسمتهای خوراکی و گوشتین میوە

گوُش تاگووش gûş ta gûş گووشا وگووش ف گوش تا گوش

گوُشتاو gûştaw ئاو گووشت ف آبگوشت

گوُش تەکانن gûş tekanin گووش دان ف گوش دادن

گوُشتجاین gûşt cayn خۆسپکردن ف کنایە ازغیبت کردن

گوُشتدانان gûşt danan ١) لاناوە لە ترسیان ٢) لەڕەو بۆن ف ١) کنایە از ترسیدن ٢) لاغر شدن

گوُشت کوت gûşt kwit گووشکوت ف گوشت کوب

گوُشت گرتن gûşt girtin چاخەو بۆن ف چاق شدن

گوُش تەکانن gûş tekanin گووش‌دان، گووش هاوردن و بردن ف خوب گوش دادن

گوُشتی gûştî ئاژەڵ لە بەن گریایَ ف حیوان پرواری

گوُشتین gûştîn چاخ، بەنی ف چاق

گوُشْ خوەرئاوا gûşi xwerawa دەمْ خوەراوا ف ابتدای غروب آفتاب

گوُشدان gûş dan گووش داین، گووش تەکانن ف گوش

دادن

گوُشریا gûşirya گوشریا ف فشرده شده

گوُشریاگ gûşiryag گوشریاگ ف فشرده شده

گوُشریان gûşiryan گوشریان ف فشردن، چلانیدن

گوُشریائ gûşiryaê گوشریائ ف فشرده شده

گوُش کردن gûş kirdin گووش گرتن ف گوش دادن

گوْش کردن gwiş kirdin هرووداںْ ئاژەڵ ئەوڵ گووانْ داڵگ ف آشنا کردن حیوان باپستان مادر هنگام تولد

گوُشکوت gûş kwit گووشت کوت ف گوشت کوب

گوُشْ گاگر gûşi ga gir ئەمووردەس ف انبردست، کلبتین

گوُش گرتن gûş girtin گووش کردن، بگووئەژنەو داشتن ف گوش دادن، حرف شنوی داشتن

گوُش گیر gûş gîr بگوو ئەژنەو دار ف حرف شنو

گوشڵێ gûşĺê جووریٚ دیکه «گ» ف نوعی‌دیگ سفالی

گوُش ماسی gûş masî گووشەک ف نوعی صدف

گوُشواره gûşware بنووڕە گووشپارە ف نگا**گوُشپاره**

گوُش وه خوەیا گرتن gûş we xweŷa girtin لاناوه له بێدەنگ بۆن ف کنایه از بی صدا شدن در موقع لازم

گوُش هاوردن gûş hawrdin بێدەنگ بۆن ف ساکت شدن

گوُش هاوردن وبردن gûş hawrdin û birdin گووش تەکانن ف خوب گوش دادن وخبری را دریافت کردن

گوُشه gûşe ١) سۆک، چمک، چرز ٢) ژێره وه ژێره ڕێان نیشان دان، خەوەر رەسانن ف ١) گوشه، زاویه ٢) ندا دادن، با ایماء و اشاره حالی کردن

گوُشەدار gûşe dar چمکدار ف گوشەدار، زاویەدار

گوُشەدان gûşe dan خەوەردان، رەسانن ف ندا دادن، خبر رساندن

گوُشه دەفتین gûşe deftîn چووێگه وه ئەنازەیٚ یەیٚ متر کْ دەفتین وه پاێەتەختْ جوڵیای وەسڵ کەێد ف چوبی به طول تقریبی یک متر که «دەفتین» را به چهارچوبه دستگاه جاجیم بافی وصل می‌کند

گوُشەقلا gûşeqiĺa گووشه قۆڵا ف آماده برای شنیدن بویژه برای دراز گوش

گوُشەقۆلا gûşegoĺa گووشەقلا ف آماده برای شنیدن بویژه برای درازگوش

گوُشەقۆلاخ gûşeqoĺax گووشەقلا ف نگا **گوُشەقلا**

گوُشەک gûşek ١) گووشەکْ مار ٢) نەخوەشیٚ‌ئوریون ف ١) نوعی صدف کوهی ٢) بیماری اوریون

گوُشەک کەفتن gûşek keftin نەخوەش کەفتن له ئوریون ف دچار بیماری اوریون شدن

گوُشەگیر gûşegîr بێدەنگ، کزْکوور ف منزوی، گوشه گیر

گوُشەگیری gûşegîrî پیەرێز کردن له کارێگ، کەمته کاری ف پرهیز از کاری

گوُش هەڵتەکانن gûşe heĺtekanin گووش تەکانن ف خوب گوش دادن

گوُشیٚ gûşê چمکْ دەوار ف گوشه‌ی بافته شده سیاه چادر

گوُشیا gûşya گووشریا ف فشرده شد

گوُشیاگ gûşyag گووشریاگ ف فشرده شده

گوُشیان gûşyan گووشریان ف فشرده شدن

گوُشیائ gûşyaê گووشریائ ف فشرده شده

گوُشین gûşyn گووشانن ف چلانیدن، فشردن

گۆکاری gü karî خراوکاری ف خرابکاری، کار زشت

گۆ کردن gü kirdin ریان ف ریدن، ریدمان

گۆ کوڵانن gü kwiĺanin کوچگ کوڵانن ف کنایه از نداری، فقیری

گۆکەر gü ker ئەو کەسه کْ ریەێد ف کسی که می‌رینَد

گۆل gül ١) بووڵ ئەنگۆر یا خورما ٢) پرْ گۆمەیلێگ ف ١) خوشه انگور یا خرما ٢) پُر یک مشت

گوُڵ gûĺ ١) فرێوانن ٢) گووڵ بەسان ٣) دازڵکیان ٤) گورجەو بۆن «گورجْ گووڵەو بۆ» ٥) بووڵ ٦) لەقوه ئرایٚ کلگ ف ١) فریفتن ٢) جمع شدن آب در جایی ٣) درهم شدن و گره خوردن نخ ٤) آماده شدن ٥) خوشه انگور یا خرما ٦) لرزش انگشتان

گوڵ guĺ ١) خومچەیٚ چەو کردیٚ، له پەهلەوی (gûl گوول) و له ئەوستا (werde وەردە) نۆسریاس ٢) گوڵه، جی ٣) دەمْسوو «گوڵ بەیان» ٤) گورْ ئاگر ٥) گوڵ چراخ ٦) گوڵ قالی و... ف ١) گُل، در پهلوی (gûl گوول) و در اوستا (werde ورد) نوشته‌شده و در اورامانی «وَرد» گویند ٢) جا، مکان ٣) ابتدای سپیده دم ٤) زبانه آتش ٥) گُل چراغ ٦) گُل قالی

گوْڵ gwil ١) بالاکوڵ ٢) چەپْ گەنم وجۆیه ف ١) قد کوتاه ٢) واحد شمارش بوته

گوڵ ئاشوو gwil̂ aşû شووفار، برەسان [ف] سخن چین

گوڵ ئەسرین gwil̂ esrîn ئەسر [ف] کنایە از اشک

گوڵ ئەوریشـْم gwil̂ ewrîşim گوڵێکە [ف] گلی خوش بو

گوڵان gwil̂an گوڵەیل [ف] گلها

گوُڵاو gûl̂aw ئەو جیە کـْ ئاو لە تێ کوو بوود [ف] جایی کە آب در آنجا جمع می‌شود

گوڵاو gwil̂aw ١) ناوێگە ژنانە ٢) ئاوگوڵ کـْ خەسەو بۆیە [ف]١) گلاب، نامی زنانە ٢) گلاب، افشرە گل

گوڵاوپاش gwil̂aw paş دەفرێگ کـْ گوڵاو کەنە تێ [ف] گلاب پاش

گوڵاو دان gwil̂aw dan گوڵاپاش [ف] گلاب پاش

گوڵاو گرتن gwil̂aw girtin گوڵ و ئاو لە سەر ئاگر کوڵانن و ئاوێ خەسەو کردن [ف] گلابگیری

گوڵاوی gwil̂awî ئەمروو [ف] گلابی، نگا **ئەمروو**

گوڵباخی gwil̂ baxî ١) ناوێگە ژنانە ٢) چۆ گوڵ ٣) ناو گشتی ئرای گوڵ [ف] ١) نامی زنانە ٢) همچون گل زیبا ٣) نام عمومی برای گل

گوڵبانوو gwil̂banû ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانە

گوڵبڕ gwil bir̂ گوڵگوڵ برین [ف] خوشەخوشە درویدن

گوڵبژێر gwil̂bijêr گوڵچن، گلەچن [ف] گلچین، دسچین

گوڵبگیر gwil̂ bigîr گەمەێگە [ف] بازیی است

گوڵ بنجـْگ gwil̂ bincig بنووڕە سەگبنجـْگ [ف] نگا **سەگ بنجـْگ**

گوڵ بەرەفتاو gwil̂ bereftaw بەرەفتاو، بەرووژە [ف] آفتابگردان

گوُڵ بەسان gûl̂ besan منجەو دانْ ئاو [ف] جمع بستن آب در جایی

گوڵپ gwil̂p گوڵپە [ف] اشتعال ناگهانی

گوڵپڕۆچـْگ gwil̂ pir̂ûçig ١) چۆ گوڵ هەڵپڕۆچقیان، نوورێگە ٢) پەڵپەڕۆشە بۆن ٣) هەڵکیشانْ تان و پووێ قالی و... [ف] ١) نفرینی است، مانند گل پرپر شوی ٢) پرپر شدن مانند گل ٣) کشیدن نخ تار یا پود بافتنی

گوڵپە gwil̂pe گوڵپ، گوڵپەتە [ف] اشتعال ناگهانی

گوڵپەتە gwil̂pete گوڵپە [ف] اشتعال ناگهانی

گوڵپەری gwil̂ perî ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانە

گوڵ پێز gwil̂ pêz هەرەکیان، پرۆکیان [ف] در اثر انجام کار پژمردن و خستە شدن

گوڵپێس gwil̂ pês ئاکڵە [ف] بیماری آکلە

گوڵ تلا gwil̂ til̂a ١) ناوێگە ژنانە ٢) زینەتی رۆ سەروەن « بنووڕ وەومانگە چەنە چەنێگە-چەنە گوڵ تلاێ لاێ سەروەنێگە » [ف] ١) نامی زنانە ٢) زینتی‌ای بە شگل گل کە بر روی « سەروەن» می‌بندند

گوڵ جاڕ gwil̂ car̂ گوڵزار [ف] گلزار

گوڵ چن gwil̂ çin دەسچن، هەڵوژانن [ف] گلچین کردن

گوڵ چنین gwil̂ çinîn چنینْ گوڵ [ف] چیدن گل

گوڵ چین gwil̂ çîn گوڵ چن [ف] گلچین

گوڵخانە gwil̂xane جی ئێوەت کردنْ گوڵ [ف] گلخانە

گوُڵ خواردن gûl̂ xwardin فرێویان [ف] فریفتە شدن

گوُڵ خواردێ gûl̂ xwardê فریویاێ [ف] مغفل، فریفتە

گوڵخومچە gwil̂ xumçe خومچەێ نەچەقیاێ [ف] غنچە نیم باز

گوڵخەنان gwil̂ xenan ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانە

گوڵدار gwil̂dar پارچەێ نەخشین [ف] پارچە گلدار

گوڵدان gwil̂ dan جی گڵینْ گوڵ [ف] گلدان

گوُڵدان gûl̂ dan فرێوانن [ف] فریفتن

گوُڵدەر gûl̂ der خەڵەتنە [ف] فریبکار

گوڵدەم gwil̂ dem ١) گوڵ بەێان ٢) چۆزەرە ٣) دەمەزەرد کردن ٤) نەوبەرانە [ف] ١) سپیدە دم ٢) شکوفە ٣) تیز کردن ابزار آهنی مانند تبر وتیشە و ... ٤) سرگل و نوبرانە هر چیزی

گوُڵدریاگ gûl̂ diryag فریویاێ [ف] فریفتە شدە

گوُڵدریان gûl̂ diryan فریوانن [ف] آنها را فریفتند

گوُڵدریاێ gûl̂ diryaê فریویاێ [ف] فریفتە شدە

گوڵ رۆ gwil̂ r̂û ١) رەنگین، رۆ گوڵ ٢) ناوێگە ژنانە [ف] ١) زیبا روی ٢) نامی زنانە

گوڵرەژە gwil̂r̂eje گوڵ بەرەفتاو، بەرووژە «گ» [ف] گل آفتابگردان

گوڵ رەنگ gwil̂ r̂enĝ وە رەنگـْ گوڵ [ف] گلرنگ

گوڵزار gwil̂ zar گوڵجاڕ [ف] گلزار

گوڵ ژێرە gwil̂ jêre بنووڕە گوڵەخاتۆنە [ف] نگا **گوڵە خاتۆنە**

گوڵساق gwil̂saq ١) دەسەبرا «فرە گوڵساقن» ٢) خوەش دەماخ [ف] ١) صمیمی ٢) تندرست

گوڵستان gwil̂istan گوڵجاڕ [ف] گلستان

گوڵشەن gwil̂şen گوڵجاڕ [ف] گلشن

گوڵفەتە gwil̂fete هاوتاێ مافەتە، مافەتە و گوڵفەتە، گوڵپەتەێ ئاگر [ف] همتای زهر مار، کوفت، بر گرفته از «گوڵپەتە» به معنی شعلەی آتش

گوڵقوتْگە gwil̂ qwitige ۱) جووریێ چیخە ۲) تووق و نەخشێگە لە چیخ [ف] ۱) نوعی چیت ۲) نقشی در چیت بافی

گوڵکاری gwil̂karî گوڵ کاڵین [ف] گلکاری

گوڵکردن gwil̂kirdin ۱) چۆزەرەدان ۲) لە خوەشی رەنگ گۆیەڕیان [ف] ۱) شکوفه دادن ۲) به وجد آمدن

گوڵْ کردن gwil kirdin دان گردنْ خەلییە [ف] خوشه کردن غلات

گوڵگ gwil̂ig سووکەناو گوڵی [ف] مخفف نام گلی

گوڵ گازووان gwil̂gazuwan گازووان [ف] گل گاو زبان

گوڵگْ بانْ دڵگ gwil̂igi bani dil̂ig گوْنگْ ناو رۆن [ف] کنایه از وصلەی ناجور

گوڵ گرتن gwil̂girtin گوڵ پلیتە قرتانن [ف] چیدن فتیله سوخته

گوڵْگرتن gwil girtin گوڵ کردن [ف] خوشه کردنغلات

گوڵگوڵ gwil̂ gwil̂ ۱) گوڵ گوڵی ۲) گوڵە گوڵە ۳) دیەکەێگە لە زانووگەێ لوڕسان [ف] ۱) گل گلی رنگ ۲) جا به جا، نقطـه به نقطـه ۳) روستایی در زانوگه از توابع لرستان

گوڵْ گوڵْ gwil gwil بتە وە بتە [ف] خوشه خوشه

گوڵگوڵەڕا gwil̂ gwil̂e r̂a گوڵەڕا [ف] رنگارنگ، مزین به گل

گوڵگوڵی gwil̂gwil̂î گوڵگوڵ [ف] گل گلی رنگ

گوڵ گەبری gwil̂ gebrî گوڵ هەوری، پارچەێ هەوریشمی ک خەنەێ ملْ سەرْ وەق [ف] پارچه ابریشمی زیبایی که بر روی سر بند عروس می‌اندازند

گوڵمتْگ gwil̂mitig گوڵمێتە، ئاێمْ بێ غیرەت [ف] مترسک ، دراز و بی غیرت

گوڵمە gwil̂me سەخری، دمە [ف] باسن، لمه

گوڵمەز gwil̂mez گوڵمەمزی «گ» [ف] شوخی

گوڵ مەلۆچگ gwil̂ melüçig گوڵێگە [ف] گل کله گنجشکی

گوڵ مەلووشە gwil̂ mel̂ûşe گوڵێگە ئەڕاێ دەرمان خاسە [ف] گلی است با خواص دارویی

گوڵمەمزی gwil̂memizî هەنەک، گاڵە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گوڵمەز» ئۆشن [ف] شوخی، در دیگر گویشهای کردی «گوڵمەز» گویند

گوڵمێتە gwil̂mête گوڵمتْگ، بێ غیرەت [ف] دراز بی قواره، مترسک

گوڵمێخ gwil̂mêx بزمارْ گەورا [ف] اخیه، میخ بزرگ

گوڵناز gwil̂naz ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانه

گوڵنگ gwil̂ing ۱) باوەسیر ۲) زەنگوڵەێ پەشمی قەێ مەونچ و...۳) کوتە، قوتەێ مل [ف] ۱) بیماری بواسیر ۲) منگوله، زیوری پشمی به جاجیم و دیگر بافتنیها می‌دوزند ۳) غده، غدەی گوشتی

گوڵنگ ئاوی gwil̂ing awî گیاێ لۆلْپەڕ [ف] نیلوفر آبی

گوڵ نم gwil̂ nim ئاو پرژەێ کەم، لە سەکزی «گوڵ نم» ئۆشن [ف] آب پاشی به مقدار کم، در سکزی نیز «گوڵ نم» گویند

گولوْ gwilû تیلە، لە فەرانسەی (globe) ئۆشن [ف] تیله، در فرانسوی (globe) گویند

گولوان gwiluwan گولوو بازی [ف] تیله بازی

گولوْ باز gwilû baz تیلەبازْ کارامە [ف] تیله‌باز ماهر

گولوْبازی gwilû bazî تیلەبازی [ف] تیله بازی

گوڵۆپ gul̂ûp چراێ کارەبایی، لە سەکزی و کرمانی «گوڵووپ» ئۆشن [ف] لامپ، در سکزی و کرمانی «گوڵووپ» گویند

گوڵۆپە gul̂ûpe گوڵپەێ ئاگر [ف] زبانه آتش

گوڵ وتووق gwil̂ û tûq گوڵ وتەخت [ف] بافتنیی که زمینه‌اش یک رنگ و قسمت داخلی آن یک نقش دیگر باشد

گوڵ وتەخت gwil̂ û text بنوورە گوڵ وتووق [ف] نگا **گوڵ و تووق**

گولۆر gulûr ۱) گلور ۲) هۆروم، کوچگ چنْ ناو زەۆ [ف] ۱) غلتان ۲) سنگچین داخل زمین کشاورزی، تودەی سنگ انباشته شده در زمین کشاورزی

گولۆر gulor لەموور، چەڵمووس [ف] شکمو، شکم چران

گوڵ وشیر gwil̂ û şîr شیرە، گەنمەشیرە [ف] جوانه تازه غلات

گوڵۆفیان gul̂ûfyan هەڵگوڵووفیان [ف] تبخال زدن

گوڵوڵە gul̂ûl̂e ١) گاگوڵوومە، گوڵووڵە بوون ٢) کلاف کریایۆ ف ١) ازجنب وجوش افتادن، پیری وفرتوتی ٢) گروهە نخ، کلاف

گوڵوڵە بۊن gul̂ûl̂e bün ١) گوڵوومە بۊن، داکەفتن ٢) کلافە بۊن ف ١) پیری و فرتوتی، در اثر پیری خانەنشین شدن ٢) کلاف شدن نخ

گوڵوڵی gul̂ûl̂î گوڵوومەیی ف پیری و فرتوتی

گوڵوم gul̂ûm گوڵەم ف آبگیر عمیق

گوڵومکەو gul̂ûm kew دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سر پُلذهاب

گوڵومە gul̂ûme گوڵوڵە ف پیری و فرتوتی

گوڵ وە دەم gwil̂ we dem تازە، نەوبەر ف نوبرانە، تر و تازە

گوڵوەنی gwil̂wenî کەت و گوڵوەنی، جووریۆ لەچگ نەخشدار ف نوعی لچک زیبا و منقوش

گولە gwile تیرْ تفەنگ، فیشەک ف گلولە

گوڵە gwil̂e شوون، گوڵ، لە سەکزی «گوڵە» ئۆشن ف قطعە زمین، جا، مکان، در سکزی «گولە» گویند

گولەبڕ gwile bir̂ گولەوڕ ف مانعی کە معمولا خاک یا برآمدگی است کە مانع بە هدف خوردن گلولە می‌شود

گوڵە بەرووژە gwil̂e berûje بەرووژە ف آفتابگردان، نگا **بەرۆژە**

گولە تووقە gwile tûqe زڵتووقە ف نگا **زڵتووقە**

گوڵەجاڕ gwil̂e car̂ مەڵوەنێگە لە ئیلام و کرْن ف منطقەای در ایلام و کرندغرب

گوڵەجی gwil̂e cî گوڵە، جی خاس ف منطقە، جای مناسب برای اتراق

گوڵەخاتۆنە gwil̂e xatüne گوڵ ژێرە ف نوعی گل لالە کە بوتەاش خوراکی است

گوڵەخاک gwil̂e xak یەکێ لە بەزمەیلْ هوورە ف یکی از مقامات هورە

گوڵەرمێ gwil̂ermê گوڵ هەرمێ ف نوعی گل زیبا، گل ختمی

گوڵەڕۆشە gwil̂e r̂üşe پەڵپەڕۆشە، پەلەگوشە، گوڵ پڕۆچگ ف نگا **گوڵ پڕۆچگ**

گوڵەزەرد gwil̂e zerd ١) گوڵەزەردەێ وەهار ٢) گوڵێگە ف ١) نوروز، فروردین ٢) گلی زرد رنگ کە خوراکی است

گولەژوو gwile jû گوڵ و باڵاکوڵ ف کوتاە و بدقوارە

گوڵەش gwileş گولەژوو، گوڵ ف کوتاە و بدقوارە

گوڵەکەو gwil̂e kew گوڵێگە ف گل بابونە

گولەگاز gwile gaz گولەیاز ف زخمی، گلولە خوردە

گوڵەگوچانە gwil̂e gwiçane گوڵێگە ف گلی‌زیبا در اوایل بهار می‌روید

گولە گوشتینە gwile gûştîne لاناوە لە ترِ ف کنایە از گوزیدن

گوڵە گوڵ gwil̂e gwil̂ رازاێگە ئەڕاێ خوەشی و رزایەت داشتن «خەنەخەن و گوڵەگوڵ» ف صفتی برای گشادەرویی، گشادەرو

گوُلەگوول gûle gûl قۆمتە قۆمت ف نگا **قۆمتەقۆمت**

گوڵەما gul̂ema بنوورە قورپساق ف نگا **قورپساق**

گوڵەم gwil̂em گوڵووم ف آبگیر عمیق

گوڵەمپەڕ gwil̂emper̂ ئەوڵە، نەزان ف ابلە، نفهم

گوڵەم دۆیەتەیل gwil̂em düyeteyl بەشێگە لە ئاو ئەڵوەن کە لە شارْ سەرپێڵ رەد بوود ومەردم ئۆشن تەڵەسم بۆیە ف بخشی از رودخانەی الوند کە از سر پل ذهاب میگذرد و مردم بر این باورند آنجا طلسم شدە

گولەمە guleme ئامێژەنْ پەنیر «ل» ف مایە پنیر

گوڵەنام gwil̂enam ناوێگە ژنانە ف گل اندام، نامی زنانە

گوڵەنگ gwil̂enĝ بنوورە گوڵنگ ف نگا **گوڵنگ**

گوڵە نەورووزە gwil̂e newrûze گوڵێگە کە هەن هەنْ نەورزمانگ چەقێد ف گلی کە درهنگامەی نوروز می‌روید

گولەوڕ gwile wir̂ بنوورە گولەبڕ ف نگا **گولەبڕ**

گوڵەوگر gwil̂ew gir گەمەێگە جوور شەرگەتووپ ف نگا **شەرگەتووپ**

گوڵە وە گوڵە gwil̂e we gwil̂e شوون وە شوون ف مکان بە مکان، منزل بە منزل

گولەیاز gwile yaz گولەگاز ف زخمی، تیر خوردە

گوڵ هەرمێ gwil̂ hermê گوڵەرمێ ف گل ختمی

گوڵ هەوری gwil̂ hewrî گوڵگەبری ف نگا **گوڵگە بری**

گووەرد go werd گاوەرد، گاوخان «ل» ف مقدار زمینی کە گاو در یک روز شخم می‌زند

گوڵ هێروو gwil̂ hêrû گوڵەرمێ، گوڵێروو ف گل ختمی

گوڵی gwiĺî ناوێکە ژنانە ف گلی، نامی دخترانە

گولیچ gwilîç گوڵ، گوڵ گەنم «ل» ف خوشە، خوشە غلات

گوڵێروو gwiĺêrû گوڵەرمێ، گوڵ هێروو ف گل ختمی

گوڵێن gwiĺên دیەکەێگە لە قڵاشاین ف روستایی در قلعە شاهین

گولینک gwilînik گوڵنگ ف نگا **گوڵنگ**

گۆم gom ١) نادیار ٢) گوڵەم ٣) وشەێ دۆر کردن و ڕانین ئەڕاێ سەگ ف ١) گم، ناپیدا ٢) آبگیر عمیق ٣) کلمە دک کردن سگ

گۆمار gomar دیەکەێگەلە گیەڵان ف روستایی در گیلانغرب

گۆماشتە gomaşte سەرکار، کار وە دەس بۆن ف گماشتە

گۆمان goman شک، دۆ دڵی ف گمان

گۆمان بردن goman birdin شک کردن ف گمان کردن، شک بردن

گۆمان کردن goman kirdin گۆمان بردن ف گمان کردن

گۆم بۆن gom bün نادیار بۆن ف گم شدن

گۆمرگ gomrig گۆمرێ ف گمرک

گۆمرێ gomrê ١) ماڵ هەڕاق و ڕەنگین «ماڵەگەێ منێدە گۆمرێ» ٢) گۆمرگ ف ١) خانە بزرگ و زیبا، برگرفتە از گمرک ٢) گمرک

گۆمش gomiş قۆمش ف نگا **قۆمش**

گۆمشتر gomiştir دیەکەێگەلە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

گۆم کردن gom kirdin ١) چشتێ گۆم کردن ٢) ڕێ گۆم کردن ف ١) و ٢) گم کردن

گۆمگۆمە gomgome قوملی، گوملی ف قمقمە آب

گۆملی gomlî گۆمگۆمە ف قمقمە آب

گۆمە gome ١) گۆمەز، لەکرمانی «گومبە» ٢) شوونێد بووڕ ، گۆم بوو ف ١) گنبد، در کرمانی «گُمبە» گویند ٢) گم شو ، دور شو

گۆمەز gomez گۆمە، لە سەکزی «گومەز» ئۆشن ف گنبد، در سکزی «گومەز» گویند

گۆمەسار gome sar بێ شوون و نوون «گۆم+ ئاسار» ف مفقودالاثر

گۆمەسار کردن gome sar kirdin بێ سەر و شوون کردن ف مفقود کردن

گۆمەسووفی gome sûfî ١) ئاتەشکەدەێگە لە سەر پیەڵ ٢) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف ١) آتشکدەای در سر پل‌ذهاب ٢) روستایی در سرپل‌ذهاب

گۆ مەکەر gü meker لاناوە لە قورچن ف کنایە از خسیس

گۆمەوبارگا gome û barga گۆمەزْ ئێمامزاێە ف گنبد و بارگاه امامزاده

گۆمەل gomel گومەیل «ل» ف پُر یک مشت

گۆمەیل gomeyl گۆمەل ف پُر یک مشت

گون gwin ١) فیس «کەنگرْ کاڵ بن دێرێ- دۆیەتْ کەێخودا گون دێرێ» ٢) خایە ف ١) غرور ٢) خایە

گون ئەو زگ چین gwin ew zig çîn ١) فیس داشتن ٢) وە خوەێ دڵنیا بۆن ف ١) مغرور شدن ٢) اعتماد بە نفس داشتن

گونا gwina تاوان ف گناه

گوُنا gûna گوپ، لە سۆرانی «کولم» ئۆشن ف گونە، رخسارە

گونا بار gwina bar گونا وار ف گناهکار

گونا کار gwina kar گونا بار «گونا کار، مناکار» ف گناهکار

گونا وار gwina war گونا بار ف گناهکار

گونا واری gwina warî گونا باری ف گناهکاری

گونبەت gwinbet گۆمە، گۆمەز ف گنبد

گون پۆشگ gwin püşig گونْگْ پۆشگ کْ خۆرکییە ف قسمت غدەای گیاه «پۆشگ» کە خوراکی است

گونج gwinc ١) سەرچەوەێ کیەنی ٢) جوورێ خەرەنگێزْ سۆیەر و گەورا «ل» لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «گونجەزەردە، گونجەسورخە» ئۆشن ٣) کوناێ فازڵاو ٤) خوز، مووت «باوگێ نامە گونجْ...» ٥) بنچینەێ کرداڕ گونجانن ف ١) محلی کە چشمە از آن می‌جوشد ٢) نوعی‌زنبور درشت وقرمز ٣) مدخل فاضلاب و دستشویی ٤) مدخل مخرج، مخرج ٥) ریشە فعل «گونجانن»

گونجانن gwincanin ١) ونجانن ٢) جی دان ف ١) جمع کردن آب با کاسە و...٢) جاگیر کردن، گنجاندن

گونجەڕ gwinceȓ گونەوەجەڕ ف لجوج، سمج

گونجەزەرد gwince zerd زەرداڵە «ل» ف زنبور زرد

گون خەرەتووڵە gwin xeretûĺe پۆشگ حرامە «ل» ف نوعی «پۆشگ» غیر خوراکی

گون دڕیان gwin dir̂iyan فەت بۆن ف فتق شدن

گون دڕیاێ gwin dir̂iyaê فەت بۆ ف فتق شده

گون دراوردن gwin dirawrdin خەسە کردن ف اختە کردن

گونزلیبابا gwin zilîbaba ١) گونەێز، گنەڵ ٢) دەس بێگار، ولگەێ سەرْ خەرمان ف ١) کوتاه قد وبد قواره ٢) کنایە از بیکاره ولگرد در میان افراد پُر کار

گونشەیْتان gwin şeŷtan بادبادەک ف بادکنک

گونکاوڕە gwinkawr̂e گیاێگە خواردەمەنی ف گیاهی خوراکی

گونکەڵەشێرە gwinkeĺeşêre گیاێگە ف گیاهی است

گونْگ gwinig ١) قوتەێ گیایل ٢) گونەێ خەتۆر ٣) کوڵە باڵا ف ١) غده گیاهان پیازچەای ٢) چونه خمیر ٣) کوتاه قد ، ریزه میزه

گوُنْگ gûnig گووینْگ ف رسنی کە بە گردن گوساله می‌بندند

گون گرتن gwin girtin لاناوە لە هۆچ وە پێ نەکردن «گونێ گرید» ف کنایە از اینکه هیچ کاری نمی‌توانی انجام دهی

گونْگ گرتن gwinig girtin گوْنگ برین ف چونه گیری

گونْگ گیر gwinig gîr گوْنگ بڕْ نانەوای ف چونەگیر نانوایی

گونْگْ ناو ڕۆن gwinig naw r̂ûn گوڵگْ بانْ دڵگ، ناجوور ف کنایە از وصلە ناجور

گونگەتەقە gwinige teqe گیاێگە ف گیاهی با ثمری شبیە بادکنک

گونڵە gwinĺe گوْل، باڵاکوڵ ف کوتاه‌قد

گون نەگرتن gwin negirtin ١) بەن وە گونْ کەسێگ نەنان ٢) شێکْ کەسێگ نەۆن ف ١) و٢) از پس کسی بر نیامدن، حریف کسی نشدن

گونووڕ gwinûr̂ گنووڕ ف گیاهی است

گونووژ gwinûj جوورێ دەرزیە لە دلیوان گەوراتر، سۆژن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «شووژن، سووژن، گونۆش» ئۆشن ف جوالدوز، دردیگرگویشهای کردی «شووژن، سووژن، گونۆش» گویند

گونووژ شکن gwinûj şikin پڕاوپڕ، گوونی دەر پڕ ف پُر ، گونی سر پُر شده

گونووژە دان gwinûje dan بنووڕە مرۆژانە ف نگا **مرۆژانە**

گونووژْ یەێچەو gwinûji yeŷ çew لاناوە لە کەسێ کْ تەنیا یەێ کار زانێد ف کنایە از کسی کە تنها یک کار را می‌داند

گونووڵە gwinûĺe بنووڕە گوڵووڵە ف نگا **گوڵوُڵە**

گون وە پێ ئجازە نێان gwin we pê ıcaze nêan قورت و نەسەقێ ئجازە نێا ئەو کارە بکەێد، سەکران داشتن ف غرور اجازه ندادن، تکبر داشتن

گونە gwine بنووڕە گونْگ ف نگا **گونْگ** و ترکیباتش

گونەجەڕی gwine cer̂î هجەتی و بەدگڵ ف بدریخت و لجوج

گونەز gwinez بنووڕە گونەێز ف نگا **گونەێز**

گونەشەیْتانە gwine şeŷtane سەرینْ مار ف حلزون

گونەگون gwine gwin بەرچەک بەرچەک ف رجز خوانی

گونەڵ gwineĺ گنەڵ ف کوتاه‌قد وچاق

گونەوڵ gwinewĺ ١) وەرْ زاێر، تەڕاف، تاسکە ٢) گونەوەجەڕ ف ١) شرمگاه نرینه ٢) نگا **گونەوەجەڕ**

گونەوەجەڕ gwine wecer̂ هجەتی و بەدگڵ ف لجوج و بدریخت

گونەوەردە gwinewerde بەرچەکبەرچەک کردن، هەڕەشە دان ف تهدید کردن، قصد اقدام داشتن

گونەێز gwineŷz گنەڵ، گون زلیبابا ف کوتاه قد و بد ریخت

گوْنی gwinî ١) گوونی ٢) گونەێز ف ١) گونی کاهدان ٢) کوتاه و بدقواره

گوُنی gûnî گوْنی، لە لاتین (gunny) ئۆشن ف گونی کاهدان، در لاتین (gunny) گویند

گوْنێ gwinê بنووڕە گونْگ ف نگا **گونْگ** و ترکیباتش

گونی شتری gwinî şitirî شلیفە ف گونی بزرگ حمل کاه

گونێن gwinên بنووڕە گورینە ف نگا **گورینە**

گونێنە gwinêne بنووڕە گورینە ف نگا **گورینە**

گوْنێ هەڵوڕین gwinê heĺwir̂în گوْنی گرتن، چەنە گرتنْ

نانەوای ف چونەی خمیرگیری

گونیەری gwinyerî وە گونیەو فرووشان ف فروش میوه جات و... به صورت کلی، یک گونی میوه ...

گوو guw ١) گەلۆ «بۆیاتام وە ئاو بچیام وە جوودا- تک تک بتکیام وە یەقەو گوودا» ٢) قیتگەێ مەمگ ٣) خڕ، گردەڵ ٤) کوچڵەێ سقان ف ١) گلو ٢) بر جستگی نک پستان ٣) گرد، مدور ٤) گودی استخوان

گۆوْن güwin لاناوە لە ئاێم ریقوو ف کنایه از لاغر مردنی، عنو

گووە guwe ١) گەوە «ل» ٢) پنووره ف ١) نوعی جاجیم، قالی ٢) جوانەی درخت

گووەر guwer ١) گوور «ل» ٢) کوانێ ف ١) گوساله ٢) اجاق

گووەرد gowerd گاوخان «ل» ف مقدار زمینی که گاو در یک روز شخم می‌زند

گووەکە guweke گوێ مەمگ، قیتگە ف نوک پستان، برجستگی سر پستان

گووەگە guwege دمەڵ ف جوش بزرگ چرکی، دمل

گۆون güwin وە گۆەو بۆ ف آلوده به مدفوع، عنو

گۆ وەنار go wenar بنووڕە گاوەنار «ل» ف نگا **گاوە نار**

گوویرچ gowîrç گۆژ، بنووڕە گۆج «ل» ف نگا **گۆج**

گۆوین güwîn وە گۆەو بۆ ف آلوده به مدفوع، عنو

گووینْک guwînik بنووڕە گوونْگ ف نگا **گُونْگ**

گۆ هاتن gü hatin هەنهەنْ گۆ کردن ف دستشویی داشتن

گۆهرد gohird مسنەوەن، دارا ف دارا، ثروتمند

گۆ هەسارە gü hesare گۆ ئەسارە ف کرم شبتاب

گوەساڵ gwe saɫ کار بشێون «ل» ف دو بهمزن، کار خراب کن

گۆیاسن güyasin هۆردە ئاسنْ تاێ کۆرە ف خُرده آهن کف کوره که در اثر گرما تغییر شکل داده و گلوله‌ای است

گُویاێ نێان gûyaê nêan پوو ئەو دەیشت نەخسن ف راز یا آدرس کسی را نگفتن، اعتراف نکردن

گوێز gwêz کردەکان ف گردو

گوێزە gwêze دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستای در جوانرود

گوێکوڕی gwêkwiȓî دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین

گۆی کەوزاک güî kewzak قەوزاخ «ل» ف جلبک روی آب

گۆیەت güyet بنووڕە دۆیەت ف دختر، نگا **دۆیەت**

گۆیەتە güyete دەسماڵ وەێ، لە وشەێ «گۆیەت= دۆیەت» گریاس واتە هێمان «گورتینە» دارە خودْ وشەێ دۆیەت لە بنەڕەتەو «گۆیەت»بۆیە واتە گوتە دار ف دستمال عروس که نشانه‌ی باکره بودن عروس است، از واژه‌ی «گۆیەت» به معنای دختر مشتق شده و در اصل واژه‌ی «گۆیەت» یا دختر درست تر است زیرا «گۆیەت» برگرفته از «گورتینە» به معنای بکارت است و روی هم رفته یعنی کسی که باکره است و بکارت دارد

گۆیەڕ güyeȓ گوڕئاگر، ئاگرْ گوڕ ف آتش مشتعل و سوزان

گۆیەڕانن güyeȓanin گووڕانن، ئاڵشت کردن ف دگرگون کردن، تعویض کردن

گۆیەڕیان güyeȓiyan گووڕیان، ئاڵیان ف دگرگون شدن، تغییر کردن

گە ge پاشگرْ ناسیاری «پیاگە، کتاوەگە» ٢) گرانْ سەگ «ل» ٣) پاشگرە وە مانائ جی، شوون «ئوڵگە» ف ١) پسوند معرفه‌ای ٢) حالت تهاجمی سگ ٣) پسوند به معنی جا ، مکان

گەبر gebr گەور ف گبر

گەبری gebrî گوڵ هەوری ف پارچه‌ی زیبای ابریشمی که بر روی سربند عروس می‌بندند

گەبورگە geburge نەرام، وە قووزەو رێ کردن یا قسە کردن ف غرور، تکبر، با غرور سخن گفتن یا راه رفتن

گەپ gep ١) وەت و وێژ، لە پەهڵەوی (geıûpe گەئو پە) ئۆسریاس و لە سەکزی و کرمانی «گەپ» و لە تۆرکەمەنی «گەب» ئۆشن و لە لاتین (gab) ئۆسریاس ٢) گەورا ٣) هەنەک کردن «گەپْ گاڵ» ف ١) گفتگو، سخن، در پهلوی (geıûpe گئوپه) نوشته شده و در سکزی و کرمانی «گَپ» و در ترکمنی«گَب» و درلاتین (gab) گویند ٢) بزرگ، درشت ٣) شوخی و خنده

گەپانە gepane وە تاریف نەو «ل» ف شبه جمله‌ای به معنی «به تعریف نباشد»

گەپتر geptir گەوراتر ف بزرگتر، درشتر

گەپدان gep dan قسەکردن ف سخن گفتن در موردی
گەپْ گاڵ gepi gaĺ گەپ وگاڵ ف شوخی، هزل
گەپْ گوڕ gepi gwiř گەپ وگوڕ ف گرم صحبت شدن
گەچ geç گڵ ئەناو، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «تەبەشیر» ئۆشن ف گچ، در دیگر گویشهای کردی «تەبەشیر» گویند
گەچاو geçaw دووغاو گەچ ف آب گچ رقیق
گەچکاری geç karî سفێدکاری ف گچکاری، سفید کاری
گەچرووکە geçřûke گەچەرە، گەچیرە ف سفیدک، شوره اجسام چرمی
گەچمەلوول geç melül گەچْ ساروج ف ملات ساروج
گەچە geçe نەخوەشی ئاژەڵ لە خووا خواردنە کْ دمەیاْن سفت و وشک بوود ف بیماری گوسفندان که در اثر خوردن نمک زیاد پدید می‌آید و دنبه‌شان سفت و سخت می‌شود
گەچەرە geçerê گەچیرە، گەچروکە ف سفیدک اجناس چرمی
گەچەرەدان geçerê dan گەچیرەدان ف سفیدک زدن
گەچەلەگۆچان geçele güçan گەردەگۆچان «گ» ف گرد باد
گەچیرە geçîrê بنوورە گەچەرە ف نگا **گەچەرە**
گەچینە geçîne ۱) وە رەنگْ گەچ ۲) گەچین «خانگێ دێرم گەچگەچینە- نە پا دێرێ نە پاچینە» ۳) جسنْ دنان ف ۱) به رنگ گچ ۲) ساخته شده از گچ ۳) جنس دندان
گەد ged شناسەێ دۆیەم کەسْ یەکلە «کتاوەگەد» ف پسوند مالکیت برای دوم کس مفرد
گەدا geda گێا ف گدا
گەدان gedan شناسەێ دۆیەم کەسْ گەل «کتاوەگە دان» ف پسوند مالکیت دوم کس جمع
گەدانە gedane گەدان «یە کتاوەگەدانە» ف پسوند مالکیت برای دوم کس جمع
گەدە gede ۱) گەد «یە کتاوەگەدە» ۲) گێە ف ۱) پسوند مالکیت برای دوم کس مفرد ۲) شکمبه
گەر ger ۱) گەرْ ئاسیاو، بەشێگە لە ئاسیاو «ناوێ بخە گەرْ ئاسیاو» ۲) رفاتەێ مچ ۳) دەسەکْ چووین ٤) پاشگرە وە ماناێ سازندە «ئاسنگەر» ٥) گەرچِک ٦) پاشگرە وە ماناێ گەردین ۷) دەس وە ملا گرتن «گەر نادە بانێ» ف ۱) محور آسیاب ۲) دور مچ دست، قطر مچ ۳) چوبیY شکل برای ستون ٤) پسوند به معنی سازنده ٥) شاخه خشک و بریده شده‌ی درخت ٦) پسوند به معنی گردش کننده ۷) دست، پهنای دست
گەڕ geř ۱) کەچەڵ، لە پەهلەوی (gerenû گەرەنوو) تۆسریاس ۲) چەرخان ۳) رێ و رەنگ «گەڕنی» ٤) تەپە ٥) نەخوەشی گەڕی ف ۱) کچل، گر، در پهلوی (gerebû گرنو) نوشته شده ۲) چرخیدن ۳) ریا، نیرنگ ٤) تپه خاکی ٥) بیماری گری
گەڕا geřa ۱) کاوڕە نێر یا وەرەنێگ کْ لە شوونْ مییە لە رییەنْ خوەێ دۆرەو بوو ۲) لاناوە لە دەڵە ۳) گەڕ نی باز ٤) فرەگەرد ف ۱) گوسفند نرّی که به دنبال جفت از گله خود جدا می‌شود ۲) کنایه از مرد هوسران و زنباره ۳) بی قول و قرار ٤) ولگرد
گەڕاڵ geřaĺ ۱) گەڕ وگول، زەۆێگ ک کشتەگەێ پڕ نییە ۲) چەتاڵ ف ۱) زمینی که زراعتش کم پشت و تُنک است ۲) ولگرد
گەرانگ gerang بنوورە گرانگ ف نگا **گرانگ**
گەڕاو geřaw ۱) گەنیاو ۲) دیەکەێگەلە هلێران ۳) دیەکەێگە لە کۆیەشت ف ۱) گنداب ۲) روستایی در هلیلان ۳) روستایی در کوهدشت
گەراو geraw دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر
گەڕاوە geřawe دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین
گەڕاوەن geřawen دیەکەێگە لە هەمەیل ف روستایی در حمیل
گەڕاوەنچڕ geřawen çiř یەکێ لە بەزمەیلْ هوورەس ف یکی از مقامات هوره
گەڕای geřay لاناوە لە شەواڵ پڵێتی ف کنایه از هوس بازی
گەرت gert گەرد، توۆز، لە پەهلەوی (gert گەرت) تۆسریاس ف گرد، گرد و خاک، در پهلوی (gert گرت) نوشته شده
گەرتەچۆچان gerteçüçan گەردە گۆچان ف گرد و غبار انبوه
گەرتەچۆچە gerteçüçe گەرتەچۆچان ف گرد وغبار انبوه

گەرتەک gertek ١) گەرتْ پلیسلین ٢) گەرت ف ١) پودر پنیسیلین ٢) پودر

گەرتەگۆچان gertegüçan گەردەگۆچان ف گرد و غبار انبوه

گەرجە gerce بەیَ تور، دێزە «گەر = گۆیەڕیان +جە = جەنەم» ف بدشگون «گەر = دگرگون+ جە = جنم، ظاهر»

گەرچْک gerçik گەر ف شاخه خشک درخت

گەرچە gerçe ئەگەر چە ف گرچە، اگرچە

گەرد gerd ١) گەرت، خەوش ٢) گەردین ٣) لاناوە لە گەڕا ٤) سەریەت ٥) تووزێگ ٦) ئەولْ، وە گەردْ ف ١) غبار، گرد ٢) گردش ٣) ولگرد ٤) قربان، فدا ٥) اندکی ٦) همراه با، همراه

گەردان gerdan ١) ئەوە بردنە گەردین ٢) چەرخان ف ١) او را به گردش برد ٢) چرخاند

گەردانن gerdanin کەسێ وە گەردین بردن ف کسی را به گردش بردن

گەردم gerdim ١) جوورم ٢) چمە گردین ٣) ئەولْ منەو ف ١) تفتیش می‌کنم ٢) گردش می‌کنم ٣) همراه با من

گەردمان gerdiman ١) ئەوانە جوورم ٢) ئەولْمان ف ١) آنها را تفتیش می‌کنم ٢) با ما، همراه ما

گەردن gerdin ١) جوورن ٢) چنە گەردین ٣) گەردەن، مل ف ١) تفتیش می‌کنند ٢) گردش می‌کنند ٣) گردن

گەردنان gerdinan ئەوانە جوورن ف آنها را تفتیش می کنند

گەردنگە gerdinĝe ١) گەردنە، ملیە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « بستو، زینو» ئۆشن ٢) دیەکەێگە لە هەمەیل ف ١) گردنه، در دیگر گویشهای کردی «بستو، زینو» گویند ٢) روستایی در بخش حمیل

گەردنە gerdine ملە، ملیە ف گردنه

گەردەبا gerde ba گەردەوا ف گردباد

گەردەقل gerde qil بەشێگە لە گاوەسن کْ کەفێدە ژێرْ هۆیە ف قسمتی از گاو آهن که در زیر یوغ قرار دارد

گەردەگۆچان gerdegüçan گەرتەگۆچان ف گرد و غبار انبوه

گەردەلۆل gerdelül گەرتەگۆچان ف گرد وغبار انبوه

گەردەن gerden ١) مل ٢) وە مل، مەدیونی ف ١) گردن ٢) عهده، بر گردن

گەردەن ئازا کردن gerden aza kirdin لە ژێرْ دەین نەمەنن ف حلال کردن، زیر مدیونی کسی نبودن

گەردەنمل gerdenmil بەشێگە گووشتْ مل ف قسمتی از گوشت گردن

گەردەنە gerdene بنووڕە گردنگە ف نگا **گردنگە**

گەردی gerdî ١) جوورس ٢) چیە گەردین ف ١) تفتیش کرد ٢) گردش کرد

گەردیان gerdyan ئەوانە جوورس ف آنها را تفتیش کرد

گەردین gerdîn ١) جوورستن ٢) چینە گەردین ٣) گەردش کردن ٤) جی وە جی بۆن «دەورْ وتاقەگە گەردیە» ف ١) تفتیش کردند ٢) گردش کردند ٣) گشتن ٤) قوس برداشتن، از حالت اولیه خارج شدن

گەرگوْل ger̂gwil بنووڕە گەڕاڵ ف نگا **گەڕاڵ**

گەر گەر ger ger هەنار گوڵ وە دەم «ئەنارْ گەرگەر سێفْ سنەویەر- لە باخْ حەێدەر» ف انار نوبرانه

گەرم germ زێژْ سەرد، لە سانسکریت (gehirme گەهرمە) نۆسریاس ف گرم، مقابل سرد در سانسکریت (gehirme گَهرمه) بمعنی گرمی و حرارت نوشته شده

گەرما germa زێژْ سەرما ف گرما

گەرما بردن germa birdin گەرما لێ داێ ف آفتاب زدگی

گەرما بۆن germa bün گەرمەو بۆن ف گرم شدن

گەرماژنەک germajnek گەرماژۆنەک، گەرمایژە، گەرماژە، گەرمائاژنەک ف جوشهای ریزی که در اثر گرما زدگی در بدن پدید می‌آید

گەرماژوو germajû سەوین خواردن، گەرما زەدە ف گرما زدگی

گەرماژۆنەک germajünek گەرماژنەک، گەرمایژە ف نگا **گەرماژنەک**

گەرماژیلە germajîle بنووڕە گەرماژنەک ف نگا **گەر ماژنەک**

گەرما کردن germa kirdin گەرمەو کردن ف گرم کردن

گەرما گەرم germa germ قوڵقوڵەێ کار ف گرما گرم کار

گەرمایژە germayje گەرماژنەک ف نگا **گەرماژنەک**

گەرم بۆن germ bün گەرمەو بۆن ف گرم شدن

گەرم کردن germ kirdin گەرمەو کردن ف گرم کردن

گەرمْ گوڕ germi gwir̂ فرە گەرم ف داغ داغ

گەرم ونەرم germ û nerm لاناوە لە جی راحەت ف جای گرم و نرم

گەرمەژەن germejen زێڕ سەردەژەن، مەشکەێگ ک وە هەڵەپڵە بژەنیەێد و کەرەگەێ کەمە ف مشکی کە با حوصلە زدە نشدە و کرەاش کم است

گەرمەشین germeşîn شین و زاری وەرجلە وە قەور نانْ مردێ ف شیون و زاری کردن برای تازە درگذشتە قبل از کفن و دفن کە تنها نماد باخبر کردن مردم از رویداد درگذشت است

گەرمەو بۊن germew bün گەرما بۊن ف گرم شدن

گەرمەو کردن germew kirdin گەرما کردن ف گرم کردن

گەرمی germî گەرما ف گرمی، گرما

گەڕنی ger̂nî ١) گەڕای، شەوڵ پڵێتی ٢) دەقەڵی کردن ف ١) زنبارەگی ٢) دغلبازی

گەروسی gerûsî کوڵەتۆخلی، لانەمای جووری مییەس ک کرینجـگْ شووڕ دێرێد ف گوسفندی کە دنبالچەی دراز باشد

گەڕوش ger̂ûş گەڕ ف گر، کچل

گەرۊنگ gerünig دەرۊنگ دەسبەن ف دستبند زینتی

گەر وە بان نان ger we ban nan دەس وە ملا گرتن ف از آن خود کردن

گەڕەک ger̂ek مەحەلە، شەقام «گ» ف محلە، ناحیە

گەرەک gerek ١) بایسە ٢) بەجەر نەۊن «وە گەرەک نیە، دەسێ وە گەرەک نیە» ف ١) لازم، بایستە ٢) کنترل، در اختیار

گەڕەمە ger̂eme گەمرە، گەمار ف ترک برداشتن پوست در اثر چرک وآلودگی، لایە لایە زدن پوست ناشی از چرک

گەڕەمەدان ger̂eme dan گەڕەمە ف نگا **گەڕەمە**

گەرەنیمە gere nîme نسمە، لەتە، لەپە ف نصفە، نیمە

گەرەیل gereyl دیەکەێگە لە جەلالوەن ف روستایی در جلالوند

گەرەنگ gerenĝ گەرانگ، بنوورە گرانگ ف نگا **گرانگ**

گەرەو gerew بنوورە گرەو ف نگا **گرەو** و ترکیباتش

گەڕی ger̂î ١) بنوورە گەڕنی ٢) نەخوەشی گەڕ بۊن ف نگا **گەڕنی** ٢) بیماری گری

گەڕی ساوا ger̂î sawa ١) زڵکاو، چڵکاو ٢) دەرمانْ دژْ گەڕی ئەڕایْ ساوەیل ٣) چرکاو ف ١) آب بدبو و متعفن ٢) داروی ضدگری برای احشام ٣) چرکاب، چرکاب

گەڕین ger̂în کۊیەێگە لە نێاوەن ف کوهی در نهاوند

گەز gez ١) دارێگە ٢) قەپ گرتن ٣) گاز، گەزیان «ئاو گەز» ٤) وە ئەنازەێ یەێ بەلەمرک ٥) جووریْ شیر ینیە ٦) زمە، زەمە ٧) وە گەز دان «چوو دەمە گەز هەڵسم» ف ١) درخت گز ٢) گاز گرفتن، گزیدە شدە ٣) زرع ٤) شیرینی گز ٥) سیخ تفنگ ٦) تکیە دادن، تکیەگاە قرار دادن

گەزارە gezare ١) رفاتە ٢) بڵەزووان ف ١) کلفتی، قطر ٢) بد زبان

گەزارەکیشان gezare kîşan دەمەوەری ف کولیگری

گەزاڵ gezaĺ ١) کەلەمە خسن ٢) بنووڕە چەتاڵ ف ١) آسیب ٢) نگا **چەتاڵ**

گەزاڵی gezaĺî ١) بنووڕە چەتاڵی ٢) کەلەمە خسن ف ١) نگا **چەتاڵی** ٢) آسیب رساندن

گەز کردن gez kirdin ١) ئەنازە گرتن وە گەز ٢) هووفاڵی کردن ف ١) زرع کردن ٢) بلوف زدن، لاف زدن

گەزْگام gezi gam ١) گام کردن ٢) گووتەرەی ئەنازە گرتن ف ١) زرع کردن با پا ٢) تخمینی اندازە گرفتن

گەزگرتن gez girtin گەزە گرتن ف گاز گرفتن

گەزْگوپ gezi gwip گوپ گوپ خواردن ف قلپ قلپ خوردن

گەزگەز باڵا کردن gezgez baĺa kirdin لاناوە لە خوەشی کردن ف کنایە از خوشحالی کردن

گەزمە gezme ئاتاس ف گزمە، عسس

گەزندە gezinde ١) تامْ فرە تێژ ٢) گەزنە ف ١) مزە زبان سوز ٢) گزندە

گەزنە gezine ١) گەزندە ٢) نەخوەشی سەودا ف ١) گزندە ٢) بیماری اگزما

گەزوو gezû شووکە، شەکەرووکەێ قەێ وەڵنگْ بەڕۊ ف دانەهای شکرین روی برگ درخت بلوط کە شیرین وخوراکی است

گەزە geze ١) قەپ گرتن ٢) قوڕینجگ «ل» ف ١) گاز گرفتن ٢) نیشگون

گەزەر gezer قوتەێگە خواردەمەنی، لە زاراوەیلْ ترەکْ

کوردی «گزەر، گزر، گیزەر» و لە گیلەکی (gezir گەزر) ئۆشن ف هویج، در دیگر گویشهای کردی «گزەر، گزر، گیزەر» و در گیلکی (gezir گَزر) گویند

گەزەرەمۆشان gezere müşan گیایێگە چۆ گەزەر کْ لە وەهار سەونز کەێد ف گیاهی از تیره هویج که در مزارع به صورت خودرو سبز می‌کند

گەزەک gezek دەسپچْگ، وێانْگ «ل» ف دستاویز، بهانه

گەزەن gezen بنوورە گەزنە ف نگا **گەزنە**

گەزەنەک gezenek گەزنە ف اگزما

گەزیر gezîr فیتْ فەنباز، گەزاڵ ف حقەباز

گەزین gezîn گەزە گرتن ف گاز گرفتن

گەزینْک gezînik گەزینە، دۆیەتی ف مردمک چشم

گەزینیک gezînîk هەر مەلێگ کْ بەێدە ئاێمەو، مەل و موور «ل» ف حشره، هر آنچه که نیش زند

گەستن gestin گەزین ف گزیدن

گەشت geşt گەردین ف سیاحت، گردش

گەشتەڵ geşteĺ ماڵانگەرد ف ولگرد

گەشتەڵی geşteĺî ماڵانگەردی ف ولگردی

گەکوو gekû فرە بۆچگ ف کنایە از بسیار کوچک

گەگوو gegû ۱) گیلْگەوج ۲) کڵاو تەنانەتی ئێڵ کەڵر ف ۱) کم عقل ۲) کلاه مخروطی ویژه مردان کلهر

گەل gel ۱) کوومە ۲) کوومەڵ ۳) فرە ف ۱) جمع، دسته ۲) عده، جمعیت، ملت ۳) بسیار

گەڵ geĺ ۱) گەڵێ، کەمێگ «ل» ۲) دقاڵان ف ۱) اندک، کم ۲) میان پاها

گەڵا geĺa بنوورە گڵا ف نگا **گڵا** و ترکیباتش

گەلار gelar گەلە کوومە «گ» ف یورش دسته جمعی

گەڵا کردن geĺa kirdin ۱) پاگڵا کردن ۲) چۆزەرە دان ف ۱) برگ موچیدن، چیدن برگهای اضافی انگور ۲) جوانه زدن درختان

گەڵاڵ geĺaĺ بنوورە گڵاڵ ف نگا **گڵاڵ**

گەڵا وە گەڵ geĺa we geĺ گەڵا وە گەڵی ف گشاد گشاد راه رفتن

گەڵا وە گەڵی geĺa we geĺî گەڵا وە گەڵ ف گشاد گشاد راه رفتن

گەلاوێژ gelawêj ۱) هەسارەێگ کْ لە پاییز دیارە ۲) ناوێگە ژنانە ۳) مانگْ گاقوور ف ۱) ستاره‌ای که در ماه مرداد قابل رؤیت است ۲) نامی زنانه ۳) مرداد ماه

گەل بەسان gel besan کوو بۆن ف گردهمایی، جمع بستن ، همایش

گەڵتاف geĺtaf گەڵواز ف پرش بلند پا باز

گەڵتاف گرتن geĺtaf girtin گەڵواز گرتن ف پرش بلند با دو پا

گەڵ چەماخ geĺî çemax چۆزمان ف رخساره، چهره

گەڵفە geĺfe گووزە کردن ف در رفتن، مذبوحانه فرار کردن

گەڵفە کردن geĺfe kirdin گووزە کردن ف مذبوحانه فرار کردن

گەڵ قنگ geĺî qinĝ قنگ، گەڵ، ناوگەڵ ف میان پاها و ران، کون

گەڵ گوان geĺî gwan لاناوە لە چۆزمانْ ژن ف بر و روی زن

گەڵگوْن geĺî gwin گوْن، کیر و گون ف کنایە از آلت تناسلی و ضمائم آن

گەلۆ gelü قورێ، لە ئەوستا (geren گەرەن) و لە پەهڵەوی (gurun گورون) نۆسریاس و لە کوردی «گرانگ» وە گەلۆ گاە ئۆشن و لە لاتین (glottis) ئۆشن ف گلو، در اوستا (geren گَرَن) و در پهلوی (gurun گُرون) نوشته شده و در کردی «گرانگ» به گلوگاه گویند و در لاتین (glottis) به دهانه و حنجره گویند

گەڵواخی geĺwaxî ۱) تیرەێگلە کوردەیل ۲) دیەکە ێگە لە جووانرۆ ف ۱) تیره‌ای از کُردان ۲) روستایی در جوانرود

گەڵواز geĺwaz گەڵتاف ف پرش بلند دو پا

گەڵواز گرتن geĺwaz girtin گەڵتاف گرتن ف پرش بلند با دو پا

گەلۆ بەن gelü ben ملوانْک ف گلوبند، گردنبند

گەلۆر gelor لەموور، چەڵمووس ف شکمو، شکم‌چران

گەلوور gelûr گەشتەڵ ف ولگرد

گەلووری gelûrî گەشتەڵی ف ولگردی

گەلۆ گر gelü gir گەلۆ گیر ف گلوگیر

گەلۆ گیر gelü gîr گەلۆ گر ف گلوگیر

گەڵویچ geĺwîç دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

گەلە gele ۱) کوومە، گەل «گەلە گورگ» ۲) هامێاری «

گەلە درەو» ٣) رییەن «گەلە خان» ف ١) گروه، دسته ٢) همکاری گروهی، تعاونی ٣) گله، رمه

گەلەبرێن gelebirên گەلْ برێنەکەر ف پشم زنی دسته جمعی

گەلەخان gelexan تەوْلەیٚ مییە و مانگا ف طویلەی ویژه گوسفندان و گاوها

گەلەچیلْگ gele çîlig چیلیٚ هاوردن وە گەلەو ف تعاونی برای آوردن هیزم

گەلە درەو gele direw درەو کردن وە گەلەو ف تعاونی برای درویدن غلات

گەلەڕاوێژ gele r̂awêj مەشوْرەت کردن وە گەلەو ف شورا ، مجلس

گەلەڕاوێژی gele r̂awêjî پتەکەن کردن و مەشوْرەت وە گەلەو ف کنکاش گروهی

گەلەکوو gele kû گەلەکوومە ف کارگروهی، تعاونی

گەلەکوومە gele kûme هامیاری وە گەلەو ف کار گروهی، تعاونی

گەلەکیر gele kîr نزیکی کردن وە گەلەو ف دسته جمعی نزدیکی کردن به کسی

گەلەگا gele ga ١) نەوبەگا ٢) کوومەڵ گا ف ١) نگا **گا نوبه** ٢) گله گاوان

گەلەگورگ gele gwirg کوومە گورگ ف گله گرگها

گەلەوان gelewan کوومەڵ دوْیەتەیل لە کارەیلیٚ چوْ بافینْ گلێم و... ف گروه زنان و دختران که در کارهایی مانند بافتن گلیم و ... همکاری دارند

گەلەوگەپە gele û gepe گەلە وگەفە، قووشەن ف قشون ، لشکر

گەلەوگەفە gele û gefe گەلە وگەپە ف قشون، لشکر

گەلە وەگەلە gele we gele بنووڕە نەوبەگا ف نگا **گا نوبه**

گەڵێ geľê کەمێگ، تووزێگ «ڵ» ف کمی، اندکی

گەڵی geľî ناوگەڵی ف تماس آلت تناسلی با رانها و میان پاها

گەلێار gelêar دنیا دار، رییەن دار ف رمەدار، چوبدار

گەلێارانە gelêarane بنووڕە بزنانە ف نگا **بزنانه**

گەلێر gelêr ١) زوْنە، پڕ پێشنە ٢) نەتەوەیی ف ١) قدیمی ، باستانی ٢) ملی، ملیتی

گەم gem شناسەیٚ ئەوەڵ کەسْ یەکْلە لە داشتن ف پسوند مالکیت اول کس مفرد

گەمار gemar بنووڕە گەڕەمە ف نگا **گەڕەمە**

گەماڵ gemaľ سەگْ نێر ف سگ نر

گەماڵدوْ gemaľdü جووریٚ دڕگە ف نوعی خار

گەماڵ ڕاو gemaľ r̂aw سەگْ ڕاو ف فراری دادن سگ ها

گەماڵ کەیْف gemaľ keŷf لاناوە لە فەزا بردن ف کنایه از لذت بردن مانند سگ هنگام جفتخواهی

گەماڵ گەوز gemaľ gewz چوْ گەماڵ گەوزە کردن ف غلت زدن، اصل واژه به معنی مانند سگ بر خاک غلتیدن

گەماڵگیر gemaľ gîr دیەکەێگە لە دێزگران ف روستایی در دیزگران از توابع اسلام آباد غرب

گەمان geman ١) گومان ٢) پاشگرە لە داشتن ئرایٚ ئەوەڵ کەسْ گەل ف ١) گمان ٢) پسوند مالکیت برای اول کس جمع

گەمرە gemir̂e بنووڕە گەڕەمە ف نگا **گەڕەمە**

گەمرە بەسان gemir̂e besan گەڕەمەدان ف نگا **گەڕەمە دان**

گەمرەدان gemir̂e dan بنووڕە گەڕەمە دان ف نگا **گەڕمە دان**

گەمْ گل gemi gil گلْ پل، جمْ جوْل ف جنب وجوش

گەمە geme ١) گاڵە ٢) پاشگرْ داشتن، گەم «یە کتاوەگەمە» ٣) بازی، لە لاتین (game) نوْسریاس ف ١) شوخی ٢) پسوند مالکیت برای اول شخص مفرد ٣) بازی، در لاتین (game) نوشته شده

گەمە کردن geme kirdin ١) گاڵە کردن ٢) بازی کردن ف ١) شوخی کردن ٢) بازی کردن

گەمەکەو gemekew دیەکەێگە لە گیەڵان ف روستایی در گیلانغرب

گەمی gemî پاشگرْ داشتن ئەڕایٚ ئەوەڵ کەس «برا گەمی، عەزیزەگەمی» ف پسوند مالکیت برای اول کس مفرد

گەن gen ١) ناخاس، زێژْ خاس ٢) بلْووق، کارْ گەن ٣) زێژْ خوەشبوو، لە پەهلەوی (gen گەن) نوْسریاس ف ١) بد ٢) کار زشت ٣) بد بو، در پهلوی (gen گن) نوشته شده

گەن ئەوشار gen ewşar سرپووکەر ف کسی که زشت کاریهای دیگران را می‌پوشاند

گەناتە ginate گناتە ف بدلگامی، بدسگالی کردن اسب

گەناسر genasir ۱) باڵندەێگە ۲) لاناوە لە بەدگڵ ف ۱) پرندەای بد صدا ۲) کنایە از بدسرشت، بد عنصر

گەناژە genaje بنووڕە گەنەژە، بەدماژە ف بد ریخت، نگا گەنەژە

گەناڵ genaʃ گناڵ ف آشغال

گەناڵخە genaʃxe گناڵخە ف آت آشتغال

گەناڵدان genaʃdan گناڵدان ف آشغالدانی

گەنان genan گەنیان، گەنانن ف گندیدن

گەنانن genanin گەنان ف گنداندن، گند بالا آوردن

گەناو genaw ۱) گەنیاو ۲) دیەکەێگە لە جووانڕو ف ۱) گنداب ۲) روستایی در جوانرود

گەناوا genawa دیەکەێگە لە کەنۆلە ف روستایی در کندوله

گەناوە genawe زبیلدانێگ کێ دوۊرْ لە شارە ف محلی دور از شهر برای ریختن زباله

گەناوە گەن gena we gen کارْ ئەڵەجبڵەج، گەن دەر گەن ف کار گند، کار زشت

گەنج genc خەزینە ف گنج

گەنجاو gencaw دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

گەنجْ خوسرەوی genci xusrewî لاناوە لە دارایی فرە، کورەمازێ ئی وشە وە گفتەێ فەردەوسی «گەنجْ عەرووس، گەنجْ بادئاوەر، گەنجْ دیبەێ خوسرەو، گەنجْ ئەفراسیاو، گەنجْ سووختە، گەنجْ خەزرا، گەنجْ شاد روود» بۆیە ف کنایە از دارایی بسیار، اصل واژە اشارە بە گنج بزرگی است کە بە گفتە فردوسی حماسەسرای نیکنام شامل «گنج عروس، گنج بادآور، گنج دیبە خسروی، گنج افراسیاب، گنج سوختە، گنج خضرا، گنج شادرود» است

گەنجوورە gencûre دیەکەێگە لە قڵاشاین ف روستایی در قلعە شاهین

گەنجە gence تاخچە ف گنجە

گەنجەفە gencefe شرۆڕ وەتن ف جفنگ، چرت وپرت

گەنجی gencî ناوێگە کوڕانە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گەنج» وە ماناێ جووانە وگەنجی واتە جووانیدار و خاوەن جووانی ف نامی مردانە، در دیگر گویشهای کردی «گەنج» بە معنی جوان و زیباروی است و «گەنجی» بە معنای خداوندگار جوانی و زیبایی است

گەنجینە gencîne گەنج، خەزینە ف گنجینە

گەن خەرج gen xerc گەنەخوەر کردنْ ماڵ، زێڕْ زەڕ هەڵگر ف کسی کە در خرج کردن افراط می‌کند

گەنریا genirya گەنیا ف گندیدە شد

گەنریاس geniryas گەنیاس ف گندیدە شدە است

گەنریاگ geniryag گەنیاگ ف گندیدە شدە

گەنریان geniryan گەنیان ف گندیدە شدن

گەنریاێ geniryaê گەنیاێ ف گندیدە شدە

گەنْ گووتاڵ geni gûtaʃ چشتْ گەن ف آت آشغال

گەنگەسیر genge sîr مووسیر، پیازخووکانە ف گیاە موسیر

گەنگیر gen gîr ۱) چەمْ گەنگیر کێ لە ئەێوانەو چوودە سوومار ۲) گەنگیر بۆن لە زووران ف ۱) رودخانەای کە پس از سیراب کردن دشت ایوان بە سومار می‌ریزد ۲) گیر کردن، فنی در کُشتی کە هرگونە فعالیت مثبت را از حریف می‌گیرد

گەنگیر بۆن gen gîr bün گەن گیر کەفتن ف فنی در کُشتی کە هرگونە فعالیت مثبت را از حریف بگیرد

گەنگیر کردن gen gîr kirdin بەدگیر کردنْ شێک ف هر گونە فعالیت مثبت را از حریف گرفتن

گەنـْم genim ۱) مْ گەنم، خاس نیم، ئۆشن گەنم خوەێ وەتێەسە ئاێم مْ گەنـْم نەخوەرەم وەڵام ئاێم گووش نیا ۲) خەلیەێگە ف ۱) بد هستم، خوب نیستم، گویند گندم خودش هم بە آدم می‌گوید من بد هستم مرا نخور اما آدم گوش نداد ۲) گندم

گەنم بان genim ban مەڵوەنێگەلە قەسر ف منطقەای در قصرشیرین

گەنم باێەرو genim baŷeru جوورێ گەنمە ف نوعی بذر گندم

گەنم خوەر genim xwer جوورێ لانەماێ ماسیە ف نوعی ماهی

گەنم درەو genim direw درەوینْ گەنم ف درویدن گندم

گەنم ڕەجگە genim r̂ecige جوورێ گەنمە کێ لە پاییز کاڵنەێ ف گندم کە در پاییز کاشتە می‌شود

گەنم ڕەنگ genim r̂enĝ وە ڕەنگْ گەنم ف گندمگون

گەنم سواڵە genim swaɫe جووریَ گەنمە ئاردەگەیَ را دارە ف نوعی گندم که آردش کشش و چسبندگی بسیار دارد

گەنم قوتەگوڵە genim qwitegwiɫe جووریَ گەنمە ف نوعی گندم

گەنم قەناری genim qenarî گەنمە قەناری، گەنم قەندەهاری ف گندم قندهاری

گەنم کەڵە genim keɫe جووریَ گەنمە کْ شەش بژ دێرێد ف نوعی گندم که خوشه‌اش شش گوشه دارد

گەنم گوو genim gû سەوزە، رەشتاڵ ف گندمگون

گەنم مسری genim misrî جووریَ گەنمە ف نوعی گندم، گندم مصری

گەنم وجۆیە genim û cüye ماشْ برێنج، مو سەرْ سییە و چەرمیَ ف موی جو گندمی

گەنم وەهارە genim wehare گەنمێگ ک لە وەهار کاڵنەیَ ف گندمی که در بهار کاشته می‌شود

گەنمە زەردە genime zerde جووریَ گەنمە ف نوعی گندم

گەنمە شامی genime şamî جووریَ گەنمە ف نوعی گندم

گەنمە شیرە genime şîre گەنمیَ ک تازە شیرە پڕ کردێە ف گندمی که تازه شیره شده و وقت درویدنش نیست

گەنمی genimî گەنم رەنگ ف گندمگون

گەنمیلە genimîle قارچْگ گەنمیلە، جووریَ قارچْگە ف نوعی قارچ که درچمنزار ومزارع می‌روید و خوراکی است

گەنن genin ١) گەنیایَ کەر ٢) ئەوان گەنن ف ١) تخمیر کننده ٢) بد هستند

گەن وەش gen weş گەنە وەش، بەد زووان، گەن ئۆش « ل» ف بدگو، بدزبان

گەنە gene ١) خاس نیە ٢) پاشگرْ گەن «گەنەماژە، گەنەکار» ٣) کرنەکە، گنە ف ١) خوب نیست، بد است ٢) پیشوند بد و ناروا ٣) گنه

گەنەپەڕ gene peȓ زێزْ خاسەپەڕ، پەڕحرامە ف پرهای نامرغوب وغیر اصلی، پرهای اولیه

گەنەپیا gene piya پیایَ گەنەکار ف مرد زشتکاره، نامرد

گەنەخوەر gene xwer گەنخوەر ف کسی که به علت آزمندی از داراییهایش خوب بهره نمی‌برد

گەنەرێ gene rê ڕیَ خراو ف راه مخروبه

گەنەڕی geneȓî میەێگ کْ بەلەفیرەیَ خراو دێرێد ف گوسفندی که مبتلا به اسهال شدید است

گەنەری generî میەێگ کْ فرە چاخە ف گوسفندی که بسیار چاق و فربه است

گەنەژە geneje گەنەش، گەنەهیر، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گەندەژە» وە رووی کوڵک رزیایَ ئۆشن و لە سەکزی « گەجنە» ئۆشن ف بدریخت، بدترکیب، در دیگر گویشهای کردی «گەندەژە» به روباه پشم ریخته گویند و در سکزی « گَجنه» به بد ترکیب گویند

گەنەش geneş گەنەژە، گەنەهیر ف بد ریخت

گەنەکار gene kar ئاشوو ف بدکاره

گەنەڵ geneɫ گەنەش ف بد ریخت

گەنەماژە gene maje گەنەژە، ناوینە ف بد شکل، بد ریخت

گەنەمۆ gene mü مۆ حرامە ف موی اولیه که در صورت یا بدن می‌روید

گەنەواران gene waran پرشْ پاشْ واران کْ نیەو بۆشی واران وارێد ف باران اندک بگونه‌ای که نتوان گفت بارندگی است

گەنەوەش gene weş گەن وەش، گەن ئۆش«ل» ف بدگو ، بد زبان

گەنەهیر gene hîr گەنەژە، بەدماژە ف بد ریخت

گەنی genî ١) خاس نیید ٢) گەنیان ٣) بڵووق، کارْ گەن ف ١) بد هستی ٢) گندیدگی ٣) کار زشت

گەنیا genya گەنریا ف گندیده شد

گەنیاس genyas گەنریاس ف گندیده شده است

گەنیاگ genyag گەنریاگ ف گندیده شده

گەنیان genyan گەنریان ف گندیدن

گەنیایَ genyaê گەنریایَ ف گندیده شده

گەنین genîn گەنیان ف گندیدن

گەو gew گەوگەوە ف غبغب، زیر گلو

گەوات gewat گەواد، قورمساق ف قرمساق

گەواتی gewatî گەوادی ف قرمساقی

گەواد gewad گەوات ف قرمساق

گەوارا gewara نووش، نووشْ گیان ف گوارا، نوش

گەوازە gewaze دەنگاتێ، بەدئۆش «گە = گەن + وازە = وازتن، وەتن» ف بددهن و کولی صفت «گە = بد + وازە = وازتن، گفتن»

گەواه gewah شات، شاتی ف گواه

گەوج gewc ئەوڵە ف ابله

گەوجی gewcî نەزانی، ئەوڵە خێاڵی ف ابلهی

گەودین gewdîn دیەکەێگە لە کەنگەوەر ف روستایی در کنگاور

گەودە gewde کونائێگ لە کوچگ دڕس کردن ئڕاێ ماوەش نان و شکانن ف سوراخی که در سنگ ایجاد می‌کنند تا زمه را در آن فروبرده و آرام آرام خُرد کنند

گەور gewr گەبر، ئی وشە لە گەورا گریاس ف گبر، اصل واژه مشتق از «گەورا» به معنی بزرگ است

گەوڕ gewir̂ تەۆلەێ مییە ف طویله گوسفندان

گەورا gewra ١) کەڵێن ٢) خانزائە ف ١) بزرگ ٢) بزرگ زاده

گەورا بۊن gewra bün کەڵێن بۊن ف بزرگ شدن، رشد کردن

گەوراتر gewra tir کەڵێن تر ف بزرگتر

گەوراترین gewra tirîn کەڵێن ترین ف بزرگترین

گەوراجوو gewracû ١) گەورەجوو، لقْ بنچینەیی چەم ٢) دیەکەێگە لە گاوارە ف ١) شاخه اصلی رودخانه ٢) روستایی در گهواره

گەورا دۆیەت gewra düyet گەورە دۆیەت ف دختر بالغ و فهمیده

گەورا ژن gewra jin ساراژن، ژنْ کارامە ف کدبانو، زن کارآمد

گەورا کردن gewra kirdin ئێوەت کردن ف بزرگ کردن، پرورش دادن، پروراندن

گەوراماڵ gewra maĺ عەشیرەێ گەورا و بنچینەدار ف خانواده بزرگ و ریشه‌دار

گەورای gewray ١) کەڵێنی ٢) گەورایی ف ١) بزرگ هستی ٢) بزرگی، جوانمردی

گەورایی gewraiyî بنووڕە گەورای ف نگا **گەورای**

گەورە gewre بنووڕە گەورا ف نگا **گەورا** و ترکیباتش

گەوری gewrî قەور گەوری، لە وێەردە داب ونەریت لێوا بۆیە کْ ئەر گەورائێگ ک مردێە دارایی ئەوڵْ خوەێەو نانەسە چاڵ، قەور گەوری واتە قەور گەورە پیا لە باوەتْ دارایی ف قبر متعلق به بزرگان، در گذشته رسم چنین بوده که اگر بزرگی می‌مرد تمام دارایش را با مرده دفن می‌کرده‌اند و واژه «گەور» از «گەورا» بمعنی بزرگ است و تنها به زرتشتی اطلاق نمی‌شود چنانچه آثار بدست آمده از گذشته این امر را به اثبات رساند

گەوزە gewze ١) پل خواردنْ خەر لە ناو خوەڵەکوان و... لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «گەوز، گەوزاندن، گەوز دان» وە ماناێ پل خواردن وە پەلۆیە ٢) پلانن، خەرخاپیت کردن ف ١) غلتیدن الاغ بر پهلو ٢) شکست دادن، مذبوحانه شکست دادن

گەوزەدان gewze dan گەوزەکردن ف بر پهلو غلتیدن الاغ

گەوزەکردن gewze kirdin گەوزە دان ف بر پهلو غلتیدن الاغ

گەوگاتێ gewgatê نەخوەشی قورێ ئاژەڵ ف بیماری گلوی گوسفندان

گەوگەوە gew gewe گەو ف غبغب

گەون gewn گەوْن ف گَوَن

گەوْن gewin گەون ف گَوَن

گەوْن سەر gewin ser مۆ فرفری ف کسی که موی فرّ و پر پشت دارد

گەوە gewe گووە، گەبە «ل» ف گبه، نوعی بافتنی مانند جاجیم

گەوەر gewer ١) ناوێگە ژنانە ٢) گەوهەر، جەواهێر ف ١) نامی زنانه ٢) گوهر

گەوەرئاباد gewer abad دیەکەێگە لە مائێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

گەوەرچیا gewer çya دیەکەێگەلە کرماشان ف روستایی در کرماشان

گەوەز gewez دارێگە بێاوانی «لەێرە کەفتمە چۆ دارْ گەوەز – هەر وەخت هەڵسم گوچان دەمە گەز» ف درختی بیابانی، شاید درخت گز

گەوەزن gewezn گا کۆیەی ف گوزن

گەوەڵ geweĺ بتە، گیا وگەوەڵ ف بوتە، شاخ برگ بوته

گەوەڵە geweĺe گەوەڵ ف شاخ و برگ بوته

گەوەن gewen گەون، گەوْن ف گَوَن

گەوهەر gewher بنووڕە گەوەر ف نگا **گەوەر**

گەوهەرناس gewher nas گەوهەر شناس، کارامە لە کارْ گەوهەر ف گوهر شناس

گەوێیە geüye گەو، گەوگەوە ف غبغب

گەهەڕ geher̂ گاێڕ، بنووڕە گایەڕ ف نگا **گایەڕ**

گەێ geŷ ۱) پاشگرْ دارا بۆن «کتاوەگەێ» ۲) نەوبە ۳) خێ ف ۱) پسوند مالکیت برای سوم شخص مفرد ۲) نوبت ۳) خو کردن، عادت کردن

گەێ وە نوو geŷ we nû وە نەوبە، نەوبەتی ف نوبتی

گەێە geŷe گێە ف سیرابی

گەێەدڕ geŷe dir̂ دیەکەێگە لە هووزمانەوەن ف روستایی در هوزمانان

گیا giya گژْگیا ف گیاه

گێا gêa گەدا، چەکەوچن ف گدا

گیابڕ giya bir̂ وژین کردنْ کشت وکاڵ ف وجین کردن مزرعه

گێا بۆن gêa bün وە ڕێ خودا کەفتن ف گدا شدن

گیاتووقە giya tûqe وا کردن لە گیاێ ژاردار ف باد کردن معده گاو در اثر خوردن گیاه سمی

گێا خەوەرکەر gêa xewer ker تەمەڵ ئەو پاکەر، کەپوو ف گل قاصدک

گیاداخ giya dax جوورێ گوڵ زەرد رەنگْ تیزاوییە ف نوعی گل زرد رنگ اسیدی است

گێار gêar فرەوڕا، وە گەرێ کەر ف پرگو، وراج

گیاژان giya jan گیاێگە چۆ هەزووە دەمێ کەن و چۆ چاێ خوەنەێ ف گیاهی است مانند ازبیه که آنرا دم کرده مانند چایی می‌خورند

گێاکەر gêa ker گێاێکەر، سواڵکەر ف گدا، متکدی

گیان giyan ۱) گان، جان لە پەهلەوی (gyan گیان) و (geye گەیە) و لە ئەوستا (geye گەیە) ئۆسریاس ۲) جوواو ئەرهەمدارانە «گیان چە تووای» ۳) چیاێگە لە نێاوەن ف ۱) جان، کالبد، در پهلوی (gyan گیان) و (geye گیه) و در اوستا (geye گیه) نوشته‌شده ۲) پاسخ محترمانه ۳) تپه‌ای تاریخی در شهر نهاوند

گیان‌ئاڵووک giyan al̂ûk گیانەڵسک، گیان + ئاڵووک یا هڵووکان، گیان وە هڵوکانْ دەس کردن ف جان را به لب رساندن، جان را آلت دست قرار دادن

گیان‌ئەوڵک giyan ewl̂ik گیانەڵسک ف نگا **گیان ئاڵووک**

گیاناڵووک giyanal̂ûk گیان ئاڵووک ف نگا **گیان ئاڵووک**

گیاندار giyan dar زنێ، مەلەوەر ف جاندار

گیاندان giyan dan ۱) مردن، گیان کەنین ۲) گیان بەخشین ف ۱) مردن ۲) زندگی بخش، آنکه زندگی بخشیده

گیانسووز giyan sûz سامدار ف هولناک، جان‌سوز

گیانسەخت giyan sext ۱) قورتنگ ۲) ئەو کەسە کْ لە مردن سەختە ف ۱) خسیس ۲) سخت جان

گیانسەنن giyan senin گیان گرتن ف جان گرفتن، جان کسی را گرفتن

گیان سێن giyan sên ۱) لاناوە لە مەلەک تاوس ۲) ئائێمْ سەخت ف ۱) کنایه از عزرائیل ۲) کنایه از آدم سخت گیر

گیان کەنین giyan kenîn ۱) لاناوە لە زامەت کیشان ۲) رەنج و تەقەلاێ وەرجلە گیاندان ف ۱) کنایه از زحمت کشیدن بسیار، جان کندن ۲) رنج ومحنت پیش از جان سپردن شخص حضره‌الموت

گیانگرتن giyan girtin ۱) گیان سەنن ۲) لە نوو زنێەو بۆن ف ۱) جان کسی را گرفتن ۲) دوباره زنده وسرحال شدن ، شارژ شدن

گیان وە مۆشکەنان giyan we müşke nan لاناوە لە گوزەیشت کردن وە گیان ف ایثار، از خود گذشتگی

گیان هەنان‌هەن giyan henan hen هەن‌هەنْ مردن « عەباس شاد نیەن گیان هەنان‌هەنن- لە هاو سنانم کەسێ نەمەنن- مەر ئاخر نەفەس لە تەن رەها بوو- ئەوسا ئمێدم وە نەجەف شا بوو» (عەباس باباخانی) ف هنگامه مردن، هنگامه‌ی نزع

گیانەسەر giyane ser ۱) ئاگرەواڕە، گیان وە سەر هاتن ۲) نەخوەشێگ کْ لە هەێنْ مردنە و شینێ کەن ئێکە تا ماوەێگ گیان رەوێدە پێا ف ۱) آشفته شدن، جان به لب آمدن ۲) بیماری که در هنگامه نزع است و در اثر شیون و زاری اطرافیان برای مدتی جان در بدنش می‌ماند و تنها از قسمت سر زنده است و قدرت حرکت دیگری را ندارد

گیانەکووری giyane kûrî گیانەکووڵی ف جان کندن، سختی و مرارت بسیار

گیانەکووڵی giyane kûl̂î گیانەکووری ف جان کندن،

سختی و مرارت بسیار

گیانەڵس giyane Îis گیانەڵووس، گیانەڵسک، گیانەوڵسک ، گیان وە لس رەسین ف جان را به لب آوردن

گیانەڵسک giyane Îisk گیانەڵس، گیانەولسک ف جان را به لب آوردن

گیانەڵسک کردن giyaneÎisk kirdin گیانەڵووس کردن ف جان را به لب رساندن

گیانەڵسکی giyane Îiskî گیانەڵووسی ف کنایه از لەله زدن برای چیزی

گیانەڵگیانی giyaneÎ giyanî گیانی، گرانی ف بسیار صمیمی

گیانەڵووس giyane Îûs گیانەڵسک ف نگا **گیانەڵسک** و ترکیباتش

گیانەمل giyane mil ئەو کەسە ک گیان بۆیەسە سەرواریَ ف آنکه از جان خود سیر شده

گیانەمەرگ giyane merg گیانەسەر ف تا سرحد مرگ، جان به لب آوردن

گیانەوڵسک giyanew Îisk گیانەڵس ف نگا **گیانەڵس** و ترکیباتش

گیانەوەر giyane wer جانەوەر ف جانور

گیان وە گیان کردن giyan we giyan kirdin سەردە و مردە کردن ف جان به جان کردن، امید و ناامیدی

گیانی giyanî گرانی، گوڵساقی ف صمیمی

گیانی گیانی giyanî giyanî گیانەڵگیانی ف صمیمی

گێای gêay تاسووکەری ف گدایی

گێای کردن gêay kirdin سواڵکەری ف گدایی کردن

گێایَ کەر gêaê ker تاسووکەر، چەکەوچن ف متکدی، گدا

گیپاڵ gîpaÎ گووپاڵ، گێە ف شکمبه

گیپووکە gîpûke پەپریکْ گەنم یا پەمە ف کاسبرگ یا غلاف غنچه پنبه یا گندم

گیچەڵ gîçeÎ گیچەڵ پێچ ف دردسر، گیر وگرفت

گیچەڵ پێچ gîçeÎ pêç گیچەڵ ف دردسر

گیچەڵ دان gîçeÎ dan گیچەڵ داین، سەرەدەرد ف دردسر دادن

گیر gîr ۱) گیچەڵ «چْ گیریَ کرمە» ۲) گرفتار بۆن ۳) نووا گریایَ ٤) تەیلْ سەر، گیرەیَ سەر ف ۱) درد سر ۲) گرفتاری ۳) مانع شدن ٤) گیره زینتی سر

گیرِ gîr̂ ۱) چەفت، هەل ۲) تامێگە ف ۱) کج، یک ور ۲) مزه گَس

گیرا gîra ۱) قەبوول بۆنْ دووا ۲) گیریا ف ۱) گیرا، استجابت دعا ۲) گرفته شد

گیرام gîram ۱) کردم، کردمە کاریَ ۲) گیریام ف ۱) فرض کردم که... ۲) گرفته شدم

گیران gîran ۱) گیریان ۲) پاشگرْ گریان «مانگ گیران» ۳) سخڵ کردنْ منال ف ۱) گرفته شدند ۲) پسوند گرفته شدن ۳) یبوست بچه یا نوزاد

گیرانن gîranin ۱) لاسرِ کردن وە چشتیَ ۲) گیرستن ف ۱) گیراندن، به چیزی تنه زدن ۲) گریستن

گیر بۆن gîr bün ۱) گرفتار بۆن ۲) کپ بۆن ۳) جا گیر بۆن ف ۱) گرفتار بودن ۲) کیپ شدن، مسدود شدن ۳) ماندگار شدن

گیرخسن gîr xisin ۱) گرتن ۲) دەس کەفتن ف ۱) گیر انداختن ۲) پیدا کردن

گیرخواردن gîr xwardin دازڵکیان ف در هم شدن و گیر خوردن

گیر دان gîr dan ۱) نووا گرتن ۲) ماتەڵ کردن ف ۱) مانع شدن ۲) معطل کردن

گیرسانن gîrsanin دەم دان، گیس دان ف روشن کردن

گیرْس gîris گیره کرد ف گریست

گیرْسن gîrisin گیره کردن ف گریستن

گیرسن gîrsin رووشن کەر ف روشن کننده

گیرسیا gîrsya رووشن بۆ ف روشن شد

گیرسیان gîrsyan دەم گرتن ف روشن شدن

گیرْسیان gîrisyan گیره کردیان ف می‌گریستند

گیرسیایَ gîrsyaê دەم گریایَ ف روشن شده

گیرْسیای gîrisyay گیره کردیای ف می‌گریستی

گیر کردن gîr kirdin ۱) لاناوە لە گاین ۲) گرفتار بۆن ۳) وە خوار نەچین ف ۱) کنایه از گاییدن ۲) گرفتار شدن ۳) گیر کردن، پایین نرفتن

گیر کەفتن gîr keftin ۱) وە قەپ کەفتن ۲) گرفتار بۆن ف ۱) به دست افتادن ۲) گرفتار شدن

گیرگە ومرائێجان gîrîge û miraêcan لاناوە لە ئائێمْ گیل و

گەوج [ف] کنایه از آدم نفهم و گوج

گیرم gîrim ١) گیر کردمە ٢) بنەیم، فەرز کەیم ٣) مْ گیرەکەم [ف] ١) گیر کرده‌ام ٢) فرض کنیم ٣) می‌گریم

گیرن gîrin ١) گیرە کەن ٢) ئەوانە پاێان گیرە [ف] ١) می‌گریند، گریه می‌کنند ٢) گرفتار هستند، پایشان گیر است

گیرۆدار gîr û dar گیر وگرفت [ف] گیر ودار

گیرۆدە gîrûde ١) یەخسیر ٢) خێدان [ف] ١) اسیر ٢) الفت

گیر وگرفت gîr û girft ئەنگەمە، گیر کردن [ف] گیر وگرفت در کار

گیروڵک gîruĺîk ١) گیاێگە ئەولْ زەردینەێ خا کەنەێ سەرشوور ٢) مناڵ ورگین [ف] ١) گیاهی که در مزارع می‌روید و همراه زرده‌تخم‌مرغ قاطی می‌کنند و بعنوان شامپو بکار می‌برند ٢) نوزادی که بسیار می‌گرید

گیره gîre ١) گری، گیرسن، لە لاتین (groan) ئۆشن ٢) مەنگنە ٣) پشتنْ دەر ٤) ئەو پاێ گیرە، بێگار نیە، گرفتارە [ف] ١) گریستن، در لاتین (groan) به گریه گویند ٢) منگنه ٣) رزه در از داخل ٤) گرفتار است، پایش گیر است

گیره کردن gîre kirdin گری کردن [ف] گریستن

گیره کەر gîre ker شینکەر [ف] کسی که برای عزیزش می‌گرید، کنایه از دلسوز

گیرێ gîrê گری، گیرە [ف] گریه

گیریا gîrya ١) گریا ٢) رێ بەسیا [ف] ١) گرفته شد ٢) مسدود شد

گیریاس gîryas گریاێە [ف] گرفته شده است

گیریاگ gîryag گیریاێ [ف] گرفتار شده

گیریان gîryan ١) گریان ٢) سخڵ کردنْ مناڵ [ف] ١) گرفتار شدند ٢) یبوست نوزاد

گیریاێ gîryaê گیریاگ [ف] گرفتار شده

گیرین gîrîn گری کردن، گیرسن [ف] گریستن

گیز gîz ١) دەنگْ سەماوەر ٢) گیف «گیزْ مل» ٣) گووز [ف] ١) صدای جزجز سماور ٢) کلفت، قطور ٣) تر، گوز

گێز gêz دارێگە چۆ کاج «ل» [ف] درختی با برگهایی شبیه کاج

گیزە gîze ١) وز وزْ مێەس ٢) گیزەێ سەماوەر ٣) دەنگْ گولە [ف] ١) وز وز مگس ٢) جزجز سماور ٣) صدای عبور گلوله

گیزەگیز gîze gîz گیزەێ هەیتاهەیت [ف] «گیز»ی پیاپی

گیزەڵ gîzeĺ گنەڵ، گونووڵ [ف] کوتاه قد و بدریخت

گیزەڵگون gîzeĺgwin ١) مەردْ رن «نە لە پدەرم نە لە مادەرم- یەێ گیزەڵگونێ بۆیە بەرادەرم» ٢) لاناوە لە گەنەژە [ف] ١) رند، مرد رند ٢) کنایه از کوتوله بدریخت

گیزەمل gîze mil ملهوڕ [ف] گردن کلفت

گیژ gîĵ ١) خڕ خواردن ٢) مەنگ، ساوڕ ٣) گیچەڵ «گیژێ دا پێان» ٤) سەرەن [ف] ١) چرخیدن ٢) منگ، گیج ٣) به درد سر انداختن ٤) غربال

گیژانگ gîĵanĝ ١) زوو سەر ٢) گیژەنگْ دەر [ف] ١) دایره پیچ خورده فرق سر ٢) پاشنه در

گیژاو gîĵaw گرداو [ف] گرداب

گیژ بۆن gîĵ bün ساتْ وڕ بۆن [ف] گیج شدن

گیژخواردن gîĵ xwardin خڕخواردن [ف] چرخ خوردن و گیج شدن، چرخیدن

گیژ دان gîĵ dan خڕ دان [ف] چرخاندن

گیژ کردن gîĵ kirdin ١) لاناوە لە ژوون گەردانن ٢) مەنگ کردن ٣) گێڵ کردنْ خەرمان [ف] ١) کنایه از وراجی کردن ٢) گیج کردن ٣) غربال کردن خرمن

گیژکەر gîĵ ker وڕ کەر [ف] گیج کننده

گیژْگەواڵ gîĵi gewaĺ کیلْ منجەڕ [ف] اریب، کج واحول

گیژْوڕ gîĵi wiȓ گیژْ ویژ [ف] گیج و منگ

گیژْویژ gîĵi wîĵ گیژْ وڕ بۆن [ف] گیج و منگ

گیژەگیژ gîĵe gîĵ چەتاڵی [ف] ولگردی

گیژەڵە gîĵeĺe گیژەوا [ف] گرد باد

گیژەنگ gîĵenĝ بنووڕە گیژانگ [ف] نگا **گیژانگ**

گیژەنگْ مل gîĵenĝi mil پووقْ مل [ف] آخرین مهره گردن

گیژەوا gîĵe wa گیژەڵە [ف] گردباد

گیژی gîĵî وڕی، مەنگی [ف] گیجی

گیس gîs ١) بنچینەێ کردارْ گیسانن ٢) پرچ، لەئەوستا (geiîsû گەئیسو) و (ges گەس) ئۆسریاس ٣) بێ مزرەت، ئازا [ف] ١) ریشه فعل «گیسانن» به معنی روشن کردن ٢) گیسو، در اوستا (geiîsû گئیسوو) و (ges گَس) نوشته شده ٣) تندرست

گیسانن gîsanin گیرسانن [ف] روشن کردن

گیس بڕیاێ gîs biȓyaê پرچ بڕیاێ [ف] گیس بریده

گیس برین gîsbirîn پرچ برین [ف] گیس بریدن

گیسچن gîsçin جووریّ بافینه له پەلگەیّ قەڵماسنگ [ف] نوعی بافتن در قلاب سنگ

گیس چنین gîs çinîn رازانن گیس [ف] آراستن و چیدن گیسوان

گیسک gîsk کییەر، لەکرمانی «گیسه»ئۆشن [ف] چپش، در کرمانی «گیسه» گویند

گیسکه پرسانه gîske pirsane لاهنایێگه ئەراێ ئاێم لەڕ [ف] اصطلاحاً به شخص لاغر و ضعیف گویند

گیسکەزا gîske za ١) دۆیەتێگ کێ هێمان ئاڵ بلۆقەت نیه شۆ بکەێد و زۆزی منالدارەو بوو ٢) گیسکێ کێ له بۆچگی باێده تەگه و زۆ بزاێد [ف] ١) دختری که هنوز به سن بلوق نرسیده ازدواج کند و بلافاصله زایمان کند ٢) بزغالەای که بسیار زود جفتخواه شود و زایمان کند

گیسنەک gîsinek ١) ژێرچەوە ٢) چوو نازکێ کێ ئاگر وه پێ کەنەو [ف] ١) پوشال نازکی که برای افروختن آتش بکار می‌رود ٢) چوب یا پوشال بسیار نازکی که با آن آتش افروزند

گیسەک gîsek ١) تەلاریەێ کرکێ مازێ و پووقێ مل ٢) خرتنەکێ سەردەس ک خواردەمەنی نییه [ف] ١) زرد پی ستون فقرات وپشت و گردن ٢) قسمت غضروفی سر دست که خوراکی نیست

گیسیا gîsya ١) دەم گرت ٢) ناوێگه ژنانه وه ماناێ خاوەن گیس [ف] ١) روشن شد ٢) نامی زنانه به معنی صاحب گیسوان

گیسیان gîsyan دەم گرتن [ف] روشن شدن

گێشت gêşt بنووڕه گشت [ف] نگا **گشت** و ترکیباتش

گیفان gîfan بنووڕه گیرفان [ف] نگا **گیرفان** وترکیباتش

گیڤ gîv ١) دەنگێ ترپین ٢) گیز «گیڤێ مل» [ف] ١) صدای گوزیدن ٢) کلفتی بویژه برای گردن

گیڤانن gîvanin گیڤه کردن [ف] صدای پرتاب سنگ از قلاب سنگ

گیڤه gîve گیڤانن [ف] صدای پرتاب سنگ از قلابسنگ

گیل gîl ١) چەو چەفت، قیچ ٢) ئەوڵە، له لاتین (gull) وەێ ماناسه ٣) تامێ گیڕ ٤) گەردین «گیل گیل مەگیلووم» [ف] ١) گیچ، کسی که چشمانش تا به تا است ٢) ابله، در لاتین (gull) به همین معناست ٣) مزەی گَس ٤) گردش، گشتن

گێڵ gêl̂ ١) گیەڵ ٢) قنگناسره کردنێ ماسیه [ف] ١) دانەهایی شبیه ارزن در غلات ٢) جدا کردن سره از ناسره در عمل بوجاری

گێڵاخه gêl̂axe گیەلاخه [ف] گیاهی خورشی

گیلاس gîlas ١) پێلاێ قاوێشی ٢) میوەێگه وەک ئالبا لوو [ف] ١) کفش چرمی ٢) میوه گیلاس

گێڵ کردن gêl̂ kirdin قنگناسره کردن ماسیه [ف] سر را از ناسر جدا کردن، نخالەهای غلات را گرفتن

گیلْ گەوج gîli gewc ساتْ وڕ [ف] گیج و منگ

گیلوو gîlû گوڵێگه له گەنمەجاڕ سەونز کەێد [ف] گلی شیپوری که در گندمزار می‌روید

گیله gîle گێژ، وڕ «گیله پیا» [ف] گیج و منگ

گیلەک gîlek عەشیرەتێگن له کورد [ف] نژاد گیلک، قوم گیلک

گیلەپیا gîle pya ئەوڵە، گێژ [ف] مرد ابله وگیج

گین gîn ١) پاشگرْ دارا بۆن «خەمگین» ٢) پاشگرْ رازایی «رەنگین، سەنگین» ٣) پاشگره وه ماناێ وەک، چۆ « گورگین، خەرگین» [ف] ١) پسوند به معنی دارنده ٢) پسوند توصفی ٣) پسوند تشابه و شباهت، مانندی

گینوو gînû گیاێگه چۆ تەماکوو و ریشەێگ دێرێد وه ناو هیزه کێ خواردەمەنیه [ف] گیاهی شبیه توتون که خوراکی نیست و در زمینهای حاصلخیز می‌روید و غدەای دارد که آنرا « هیزه» نامند و خوراکی است

گیوُن gîûn بنووڕه گیان «ل» [ف] نگا **گیان** وترکیباتش

گیوه gîwe جووریّ کڵاشه [ف] گیوه

گیوەکەر gîwe ker کڵاش کەر [ف] سازنده گیوه

گێه gye گەیه [ف] شکمبه، سیرابی

گێەر gyer بنووڕه گاێر [ف] نگا **گاێر**

گیەڵ gyel̂ گیڵ «وەرْ خوەمه گیەڵ له بانێ کاڵم» [ف] دانەهایی شبیه ارزن در برنج

گیەکه gyeke دیەکه، ئاوای [ف] دهکده، روستا

گیەڵا gyel̂a گاوەسن، گاسن «ل» [ف] گاوآهن

گیەڵاخه gyel̂axe بنووڕه گێڵاخه [ف] نگا **گێڵاخه**

گیەڵان gyel̂an شارێگه له کرماشان زوورم کەڵهوڕ ها له ئەو شاره و دۆ بەشه؛ گیەڵانْ خوار و گیەڵانْ بان، ناو گیەڵان له بنەڕەتەو له وشەێ «گڵان» هاتێه وگڵان یەکێ له عەشیرەتەیلْ کورده له نزیکْ «مەنگوڕ» و دۆیاجار گۆیەڕیاسه «گیەڵان»

چۆنەو گ «کە ڵڕ» لە بنەڕەتەو «گەڵڕ» بۆیە یا «باجڵانی» ک عەشیرەتی لە کوردانن «باگڵانی» بۆیە ف شهر گیلانغرب در کرماشان که از دو بخش گیلان پایین و گیلان بالا تشکیل شده و بیشترین مردم کلهر را در خود جای داده و به نوعی خاستگاه این ایل است. گیلان از واژەی «گڵان» مشتق شده که خود عشیرتی از کردها بودەاند در نزدیکی شهر «مەنگوڕ» و خود را «گڵان» می‌نامیدەاند بگونەای که کلهر در اصل « گەڵڕ» بوده و به «کەڵڕ» تغییر یافته یا «باجڵانی» که عشیرەتی از کردان است «باگڵانی» بوده و به همین مناسبت نام این شهر گیلان است و ربطی به نامگذاری این شهر توسط اشرف پهلوی ندارد و اقتباسی از گیلان در شمال ایران نیست

گیەڵداش gyeĺdaş کوپ، قوڕشقە ف فنجان، استکان

گیەڵە gyeĺe گلە، یەێ گلەی «گیەڵە گوان، گیەڵە گون» ف دانه، تک، یک دانەای

گیەلەخوەرە gyeĺexwere گڵەخوەرە ف کرم خاکی بزرگ که هنگام بارندگی به سطح زمین می‌آید

گیەڵەگوان gyeĺe gwan بزن یا میبەێگ کْ یەێ گووان بێاشتوو ف بُز یا گوسفندی که یک پستان دارد

گیەڵەگون gyeĺe gwin یەێ گون، یەڵەگون ف مردی که یک خایه دارد

گیەڵێ gyeĺê گێڵ «ل» ف ارزن، دانەای شبیه ارزن

گێەمەێ gŷemeŷ دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

گێەهڕ gŷehir̂ نەخوەشی «جوع» ف بیماری جوع

ل

لا la ١) بێەلا، دەلا ٢) لوو، توو «بنەیَ لایَ سەروەنەگەد» ٣) دیم، تەوەق «یەیَ لا، دۆلا» ٤) هیر، چتر «لا وە لام نەکرد» ٥) لەت «لا لا لێ برِی» ٦) وە لایَ، ها لایَ «ها لایَ خوەم» ٧) ئەڵگرتن «یە بنە لا» ٨) سەمت، سوو «لابان، لاخوار» ٩) جەسە «لا و لەش» ١٠) لائین ١١) گیس، زڵف «لا لە بانْ لەش برِنەیَ» ١) امر به کنار رفتن ٢) لایه، داخل ٣) رویه ، روکش ٤) کنایه ازچهره، رخساره ٥) لت، نیمه ٦) نزد، پیش ٧) کنار گذاشتن ٨) سو، سمت، جانب ٩) جسم، تن ١٠) طرفداری کردن ١١) گیس بافته شده

لائین laiîn لایین، هەواخوا طرفدار، هوا خواه

لائین تووواسن laiîn tuwasin هواخوای کردن طرفداری کردن، حمایت کردن

لائیندار laiîn dar هواخوا طرفدار

لائینگر laiîn gir لادار طرفدار

لائین گرتن laiîn girtin لاداری کردن طرفداری کردن

لائیننیٖان laiîn niêan وە سەر لاداری خوەیَ مەنن «لائین تْ وە کەس نیەم» همچنان طرفدار ماندن

لابار labar تابار، تایە بار لنگەبار

لاباڵ la baȓ ١) دۆ دەس ٢) تک باڵ ١) دم دست، پرورش یافته مکتب کسی ٢) با کناره دست زدن

لابان la ban زێژْ لاخوار سمت بالا، رو به بالا

لابان لێ برِین la ban lê birîn لا لێ برِینەوە راه گریز را مسدود کردن

لابرِ la bir̂ ١) کیلْ منجەرِ ٢) لاوْرِ ١) میانبر، اریب ٢) کنایه از بخشش فراوان

لابردن la birdin ١) دۆر کردن ٢) لاوردن ١) دور کردن ٢) برداشتن

لابرِ کردن la bir̂ kirdin لاوْرِ کردن کنایه از بخشش فراوان

لابرِیایَ la bir̂yaê نوورِێگە ئرایَ ژنەیل، گیس برِیایَ نفرینی برای زنان، اصل واژه به معنی بریدن قسمتی از گیسوان است

لابرِین la bir̂în کووس کەفتن کنایه از تنبیه کردن و بد نام شدن

لابو labu بەنگەیَ خاکی «گ» سد خاکی

لابە la be ١) گونەوەجەرِی ٢) لاوە ١) لجاجت ٢) امر به برداشتن

لاپا la pa تک پا تیپا زدن

لاپاڵ la paȓ ١) پاڵ کۆیە ٢) پاڵەو دان ١) کمر کوه ٢) تکیه زدن

لاپرتنگ lapirtinĝ قورت ولاپرتنگ، لاپرۆتنگ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لابرِدنگ» ئۆشن متلک زدن، در دیگر گویشهای کردی «لابرِدنگ» گویند

لاپرۆتنگ la pirütinĝ لاپرتنگ نگا **لاپرتنگ**

لاپرەسەنگ lapiresenĝ ختْ پشکەر، تخول، تخون، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لاپرەسەن» ئۆشن واتە ئەو کەسە ک وە لادەمێگەو پرسیار کەێد فضول، آنکه کنجکاوانه و سردمی سئوالی را می‌پرسد

لاپەرە la perê بەڵگەیَ قاقەز صفحه، ورق کاغذ

لاپەرە دان la perê dan پەرِەدانْ قاقەز ورق زدن

لاپێچ la pêç بەرماخ، کلْکە توتونی که با دست پیچیده و سیگار کنند

لات lat ۱) نەدار، ژار ۲) ئاژەڵ لەڕ ۳) لە لایِ تۆ ٤) وەرەلا، چەقوو کیش ف ۱) ندار، فقیر ۲) کنایه از بُز یا گوسفند لاغر ۳) نزد تو ٤) لات، لاابالی

لاتا lata ۱) جووریّ کرا کردن، بەسبار کەسێگ خەرْ کەسیّ تر بەێدە چیلیّ هنایّ تێدەو بەشێگ لە چیلیّ هنْ ساو خەرە، دەرسەد، پوورسانت ۲) یەیّ تایّ دۆ تای ف ۱) نوعی اجاره دادن و کرایه گرفتن بدین گونه که اگر کسی الاغ کسی را برای آوردن هیزم به کوه ببرد هنگام برگشت مقداری از هیزم آورده شده متعلق به صاحب الاغ است، درصد، پورسانت ۲) یک قسمت از خورجین، یک تای خورجین

لاتاخسن la ta xisin لاتە خسن، بێکاری و دیلْمی کردن ف بیکاری و تنبلی کردن، همتای کنگر خوردن و لنگر انداختن

لاتار latar سانێگ کْ لە کۆیە بوودە گل ف سنگی که از کوه سرازیر می‌شود

لاتاس la tas لاتاۆس ف به اندازه نیمی از کاسه، کنایه از اندک

لاتان latan لە لایّ ئۆیە ف نزد شما

لاتانە latane لاتبازی کردن ف کار هرزگی، لاتی

لاتاۆس lataüs کەمیّ، تووزیّ «چەنە لاتاۆسیّ گەنم» ف اندکی، کمی، یک دوم کاسه کوچک

لاتبازی lat bazî لاتی، وەرەلایی ف لات بازی

لات بۆن lat bün ۱) نەدار بۆن ۲) وەرەلا بۆن ف ۱) ندار شدن، فقیر شدن ۲) هرزه گرد شدن

لاتخانە latxane جی بێ ماوا ف نوانخانه

لاترازە latiraze هەڵترازیان ف جهش برداشتن

لات فرووشی lat firûşî لاتبازی ف شارلاتانی، لات بازی

لاتڵۆت lati lüt لات ولۆت ف اوباش

لاتە late ۱) ها لایّ تْ ۲) نەدارە ۳) وەرەلاسە ف ۱) نزد توست ۲) فقیر است ۳) لات است

لاتەبەق la tebeq ۱) یەیّ لا تەوەق ۲) کوتْ یەیّ پەڕە قاقەز ف ۱) نصف یک طبق از هر چیزی ۲) نیم یک ورق کاغذ

لاتەخسن late xisin لاتاخسن، دیلْمی کردن ف تنبلی و بیکاری کردن

لاتەوەق la teweq بنوورە لاتەبەق ف نگا **لاتەبەق**

لاتی latî وەرەلایی ف لات بازی

لاتیە latye جووریّ کڵاوە ف نوعی کلاه

لاجانگیە la cangîye جانگیە ف گیجگاهی

لاجەوەرد lacewerd ۱) جووریّ مییەریّ کەوە ۲) رەنگْ کەو ف ۱) نوعی مهره آبی ۲) لاجوردی

لاجین lacîn جووریّ ژێرەیّ خاسە، لە شارْ لالەجینْ هەمەدان گیریاسە ف نوعی زیراستکان چینی مرغوب که برگرفته از نام شهر لاله‌جین همدان است

لاچاو la çaw کانگْ چەو ف گوشه‌چشم

لاچم laçim دەمەلا، دەمەو لا ف کنار می‌روم

لاچن laçin بێەنە لا ف کنار بروید، کنار می‌روند

لاچناکە la çinake چناکە، چناوە، زێرْ کاجیرە ف قسمت بالایی چانه، فک بالایی

لاچوو laçû بێەلا، دەلا ف کنار برو، کنار می‌رود

لاچەنە laçene لاچناکە ف قسمت بالای چانه

لاچی laçî دا لا، دادەلا ف کنار رفت، کنار بروی

لاچید laçîd دایدە لا ف کنار رفتی

لاچیم laçîm ۱) لا چیمن ۲) دامە لا ف ۱) کنار برویم ۲) کنار رفتم

لاچیمن laçîmin لاچیم ف کنار می‌رویم

لاچین laçîn بێەنە لا، چینە لا ف کنار رفتند، کنار بروید، کنار رفتن

لاخسن la xisin ۱) وەلا دان «خوەد وە لیّ بخە لا» ۲) لاناوە لە کوشتنْ فرە «لا ولەشیّ خسن» ۳) پاڵەو دان ف ۱) درگیر نشدن، پرهیزکردن ۲) کنایه از کتک کاری مفصل ۳) بر پهلو دراز کشیدن

لاخوار la xwar زێرْ لا بان ف قسمت پایینی

لاد lad لایّ تْ، لات ف نزد تو، پیش تو

لادا lada ۱) لادەو، لادەوە «یەک وە لادا» ۲) لا گرت، داوەزیا ۳) خوەیّ لە شەڕ پیەرێزان ف ۱) پیش تو، نزد تو ۲) کنار زد و اقامت گزید ۳) خود را از درگیری دور کرد

لادار ladar لائین گر ف طرفدار

لاداری ladarî لائین گرتن ف طرفداری

لاداری کردن ladarî kirdin داڵتە دان ف طرفداری کردن

لاداری کەر ladarî ker داڵتەخواز ف پشتیبانی کننده

لادان ladan ۱) وە لا خسن ۲) داوەزیان ۳) لاچین ٤) وە لایّ ئۆیە ف ۱) پرهیز کردن از درگیری ۲) پیاده شدن و اقامت کردن ۳) کنار رفتن ٤) نزد شما

لادزه ladize هامیارْ دز لە ناو مەردم ف همکار دزد در میان مردم

لاده lade ١) بێە لا ٢) ها لایَ تْ ٣) داوەزیە ف ١) کنار بزن، از درگیری پرهیز کن ٢) نزد توست ٣) پیاده شو و اقامت کن

لادەس la des دێ دەس ف در دسترس

لادەم la dem ١) وە لادەمێگەو، نەوەدڵ «زانی ئەگەر توامەد کاریَ کە دڵنیا بووم – وەختێ وەلادەمێگەو ئۆشی نەچوو جوواوە» (پەرتەو) ٢) خوەمە لە شەڕ پیەرێزنم ٣) داوەزیەم ف ١) با حالت ناخرسندی و نا رضایتی چیزی را گفتن ٢) خود را از درگیری دور می‌کنم ٣) پیاده می‌شوم و اقامت می‌کنم

لادەما la dema لادەمەو ف با نارضایتی از چیزی سخن گفتن

لادەمی la demî سەرسەری، لادەم ف سردمی، با حالت نا رضایتی از چیزی گفتن

لادەن laden ١) داوەزیەن ٢) لە شەڕ پیەرێز بکەن ٣) ناوێگە ژنانە ٤) گوڵێگە ف ١) کنار بزنید، اقامت کنید ٢) نامی زنانه ٤) گل لادن

لادەنە la dene لادەنیَ ف قسمت پهلویی دندەها

لادەو ladew لادا «یەک وە لادەو» ف به حساب تو، نزد تو

لادەوە ladewe ها لە لایَ تۆ «دەرمانْ دەردم ها وە لادەوە» ف پیش توست، نزد توست

لار lar ١) چەفت، هەل، لە لاتین (lear) ئۆشن ٢) لارێژ ٣) شارێگە لە باشوورْ ئێران ٤) لەڕ «ل» ٥) لارە، لاوکە «لارە لار» ٦) وە نازەو ریَ کردن «لار و لەنجە» ٧) لا ولەش «ل» ف ١) کج، مایل، در لاتین (lear) به همین معناست ٢) نوعی تفنگ سرپُر ٣) شهر لار در جنوب ایران ٤) لاغر ٥) گلایه ٦) خرام، خرامیدن ٧) جسم، تن

لاڕان la r̂an گلنْگ ران ف قسمت کلفت وگوشتی ران

لار بۊن lar bün ١) هەل بۊن ٢) سەرەو رێژ بۊن ف ١) کج شدن ٢) سرازیر شدن، واژگون شدن

لار کردن lar kirdin هەل کردن ف کج کردن، مایل کردن

لاروو larû یاروو ف فلانی، یارو

لاڕوو la r̂û جووماڵ کردن ف لاروبی جوب

لار ولەنجە lar û lence لەنجە ولار ف خرام، خرامیدن با ناز

لارە lare ١) لچگە ولارە ٢) ورگْ کردنْ مناڵ ٣) هەلە، چەفتە ٤) لار ولەنجە ٥) چەفتە، هەلە ف ١) گلایە کردن ٢) گریستن شدید نوزاد ٣) کج، مایل ٤) خرام، خرامیدن ٥) کج است، مایل است

لارەلار lare lar لوورە لوور ف گلایە کردن

لارەمل lare mil مل چەفتەو کردن ف گردن کج کردن

لارەملی lare milî وە لچگە ولارە تەمنیا کردن ف با تضرع و گردن کجی خواهش کردن

لارەو بۊن larew bün لار بۊن ف کج شدن

لارەو کردن larew kirdin هەل کردن، چەفت کردن ف کج کردن

لارە ولچگە lare û liçge لارە کردن ف گلایە کردن

لاری larî ١) چەفتی ٢) لانەمایَ جووریَ مامرە ف ١) مایلی، کجی ٢) نژاد مرغ لاری

لاڕێ la r̂ê ریَ کیلْمنجەڕ ف راه انحرافی

لاڕێژ lar̂êj ١) سەرەوڕێژ ٢) نەدیدە ماملە کردن ٣) جووریَ تفەنگە ف ١) سرریز کردن ٢) ندیده معامله کردن ٣) نوعی تفنگ شکاری سرپُر

لاژنان la jinan بەشْ نیشتنْ ژنەیل لە سیپەماڵ، رێزْ لا مەردان، لێە ژنان ف قسمت ویژه نشستن زنان در سیاه‌چادر

لاس las تەپگە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ریخ، شیاکە» و لە کرمانی «ریخ» ئۆشن ف مدفوع گاو، دردیگر گویشهای کردی «ریخ، شیاکه» و در کرمانی «ریخ» گویند

لاسار lasar دوڕ، چەکمەبوور ف دیکتاتور

لاسامە lasame لاسەمە ف باران و برف شدید و سیل آسا

لاسڕ lasir̂ فرت کردن ف به هدف نخوردن و تنها ساییدگی ایجاد کردن

لاسڕ کردن lasir̂ kirdin فرت کردن ف به هدف نخوردن، سائیدگی داشتن

لاسک lask دەمەلاسکی ف دهن کجی کردن

لاس کردن las kirdin سڕ کردنْ مانگا ف ریدن گاو

لاسکووڵان laskûĺan سڕکووان، سرگە ف محل انباشتن سرگین

لاسکەلاسک laske lask دەماسکنی، دەمپاسکانی ف دهن

کجی کردن

لاسکی laskî دەمپاسکانی ف دهن کجی کردن

لاسماڵ las maĺ ئەو کەسە کێ لاس کوو کەیێد ف کسی که تاپاله جمع می‌کند

لاسماڵی las maĺî ۱) گووتەرەی کار کردن ۲) لاناوە لە ژێرماڵی کردنْ بێوەلیفەت ف ۱) سرسری کار کردن ۲) کنایه از تر و خشک کردن و قدرندانستن

لاسەری laserî بنووڕە بانزڵفی ف نگا **بانزڵفی**

لاسەمە laseme بنووڕە لاسامە ف نگا **لاسامە**

لاسی lasî لاسین، وە لاسەو بوون ف آلوده به سرگین

لاسیک lasîk تایر، لاتینیه ف لاستیک، اصل واژه لاتینی است

لاشاخ la şax لاشاخە ف قسمت جلویی سیاه‌چادر

لاشاخە la şaxe بنووڕە لاشاخ ف نگا **لاشاخ**

لاشان la şan شان وە کەسێ دان ف تنه زدن

لاشخوەر laş xwer داڵ، مردالْخوەر ف لاشخور

لاشە laşe کەلاک، لەرگ ف لاشه

لاف laf ئەو چشتە کێ دەنەێ ملا ف لحاف

لافاو lafaw لاو، سەیلاو ف سیلاب

لافاو بردێ lafaw birdê ۱) لاو بردێ ۲) لاناوە لە ئەو کەسە کێ رشتەێ کار لە دەسێ دەرچیە ف ۱) سیل زده ۲) کنایه از کسی که رشته کار از دستش خارج شده

لافرتگ la firtig بنووڕە لاپرتنگ ف نگا **لاپرتنگ**

لاق laq شایسە، دەرخوەر، ئەرەوییە ف لایق، شایسته

لاقڵا la qiĺa دیەکەێگە لە جووانرو ف روستایی در جوانرود

لاک lak ۱) لەرگ، کەلاک ۲) وە بێ هاز رێ کردن «لاکە لاک» ۳) لاکْ زینەتی کێ دەنەێ ملْ ناخۆنەو ف ۱) لاشه ۲) از روی ناتوانی راه رفتن ۳) لاک زینتی که بر ناخون کشند

لاکردن la kirdin ۱) لاوا کردن ۲) سەر کردنْ گولە ف ۱) روی را برگرداندن ۲) به هدف نزدن گلوله

لاکوو lakû سفت و سەخت داڵتە کردن ف قرص و محکم پشتیبانی کردن، اسپانسر کسی بودن

لاکەفتن la keftin وەلا کەفتن ف به سلامت پشت سر گذاشتن

لاکەم la kem دەسْ کەم، لانْ کەم ف دستکم، حداقل

لاکە lake لاکەلاک ف با ناتوانی راه رفتن

لاکەلاک lake lak لاکە، لاک ف با ناتوانی راه رفتن

لاکەم lakem لانْ کەم، دەسْ کەم ف دستکم، حداقل

لاکەن la ken وە یەێ لاوا کەنین ف از یک سو کندن

لاکەنە la kene دەسْ کەم ف دستکم، حداقل

لاکیش la kîş ۱) بنووڕە کەلەکیش ۲) وە دزیەو ماڵ کەسێگ بردن ف ۱) سیگاری انگل، نگا **کەلەکیش** ۲) کش رفتن

لاگر lagir لادار ف هواخواه، طرفدار

لاگرتن la girtin لادان ف پیاده شدن واقامت گزیدن

لاگری lagirî لاداری ف طرفداری

لاگیر lagîr لاگر، لادار ف هواخواه

لاڵ laĺ ۱) بنیایمێگ کێ زووانْ قسیە کردن نیاشتوو ۲) لاناوێگە ئەرای تەمۆرە هنای ماوەێگ وە پێ نەژەنی ۳) لەعل، لە سەکزی «لاڵ» ٤) کۆیەنە بۆن ف ۱) لال، الکن ۲) اصطـلاحی در مورد تنبور هنگامی که مدتی با آن نوازندگی نکنند و گویند لال شده ۳) لعل، در سکزی «لاڵ» گویند ٤) کنایه از کهنه و فرتوت

لالا lala ۱) ئۆلۆڵە، خەفتن ۲) لەتلەت ف ۱) لالایی کردن کودک ۲) سمت سمت، ورق ورق

لاڵانن la ĺanin لاڵکەلاڵک کردن ف لابه و زاری کردن

لاڵ پۆل laĺi pül ترسیان و گت کردن لە قسیە ف ترسیدن و به من من افتادن

لاڵ پیر laĺi pîr ترسیان و گت کردن لە قسیە ف ترسیدن و به من من افتادن

لاڵ پیرەو بۆن laĺi pîrew bün ترسیان و گت کردن لە قسیە ف ترسیدن و به من من افتادن

لاڵکە laĺke ۱) لاڵکە لاڵک ۲) زێزْ نووڕ ف ۱) لابه و زاری کردن ۲) دعای خیر کردن، متـضـاد نفرین کردن

لاڵکەلاڵک laĺke laĺk لاڵکیان ف خواهش وتمنا

لاڵکیان laĺikyan لاڵکە کردن ف لابه وزاری کردن

لالوُ lalû ۱) پرشنگ «منیده لالوو ئەمیرە» ۲) لاناوە لە دەوریش ۳) بەێتئەڵوەسْ دەمشڕ ٤) خاڵوو «گ» ف ۱) کنایه از جنگ طلب ۲) کنایه از درویش ۳) هجاف ٤) دایی

لالوانە lalwane سەروین «گ» ف لچک، سربند زنانه

لالوت گرتن la lüt girtin لوت بەرز گرتن، فیس داشتن ف مغرور بودن

لالە lale خاڵوو «گ» ف دایی

لاڵە laʕe ١) لاڵکە کردن ٢) چراخێگە ٣) گوڵەخاتۆنە ف ١) لابه کردن ٢) چراغ روشنایی ٣) گل‌لاله

لاڵەدێز laʕe dêz ١) رەنگامە، رەنگاورەنگ ٢) رەنگْ بەنەوشْ تۆزکاڵ ف ١) رنگارنگ ٢) رنگ بنفش روشن

لاڵەزار laʕe zar گوڵجار گوڵەخاتۆنە ف لاله‌زار

لالەوان lalewan لالەوەن، دیەکەێگە لە ماێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

لالەوەڕ lalewer̂ ١) میپەێگ کْ لە دانگەێ تر لەوەڕێد ٢) لاناوە لە تەک رەو ٣) لاناوە لە فرەخوەر ف ١) گوسفندی که در چراگاهی دیگر چرا می‌کند ٢) کنایه از تک رو و خودسر ٣) کنایه از پرخور

لالەوەن lalewen دیەکەێگەلە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

لاڵی laʕî پێتْ لاڵی ف الکنی

لاڵیان laʕyan لاڵکیان ف لابه وزاری کردن

لاڵیانەوە laʕyanewe لاڵکیان ف لابه وزاری کردن

لالێ برین la lê bir̂în لا لێ برینەوە، لە تەنگانە قەرار دان ف در تنگا قرار دادن

لالێ سەنن la lê senin رێ فرار بەسان ف راه گریز را بستن

لالێ کردنەوە la lê kirdinewe ١) لاوا کردن ٢) لاناوە لە تووریان ٣) هەمیەتدان وە کەسێگ ف ١) رو به سوی... کردن ٢) روی را برگرداندن، قهر کردن ٣) اهمیت دادن به کسی یا چیزی

لالێ گرتن la lê girtin ١) لا لێ سەنن ٢) لاگرتن وە کەسێگ یاجیێگ ف ١) راه گریز را بستن ٢) سرکشی کردن به کسی یا جایی

لام lam ١) وە سنگْ مْ ٢) ها لاێ مْ ٣) کیشْ ل ف ١) به نظر من ٢) نزد من است ٣) حرف لام در الفبا

لامان laman لاێ ئیمە ف نزد ما

لام بنە lam bine بنە لام ف نزد من بگذار

لام بوُ lam bû بمینە لام ف نزد من باش

لام بۆ lam bü لە لام بۆ ف نزد من بود

لام بۆیا lam büya لە لام بۆاتا ف نزد من می‌بود

لام بە lam be لە لام بوو ف نزد من باش

لام بی lam bî وە لام بۆ ف نزد من بود

لامحاڵ la miháʕ لانْ کەم، دەسْ کەم ف دست کم

لامژ la mij ئاژەڵێگ کْ لە گوانْ داڵگێ تر شیر بخوەێد ف دامی که از پستان مادر دیگری شیر خورد

لامل la mil ١) لالاێ مل ٢) کەمووتەرێگ کْ یەێ لاێ ملێ رەنگْترەک بوو ف ١) بیماری اوریون ٢) کبوتری که یک طرف گردنش رنگی دیگر باشد

لامنجی lamincî ١) بەلانجی ٢) دڵگیر بۆن ٣) قنگە پییەریزی ف ١) خود را به نفهمی زدن، شانه از زیر بار مسئولیت خالی کردن ٢) دلگیر شدن، دل نگران شدن ٣) محافظـه‌کار

لامنجی کردن lamincî kirdin قنگەپیەرێزی کردن ف محافظـه‌کاری کردن، مسئولیت نپذیرفتن

لامنجی کەر lamincî ker قنگەپیەرێز ف محافظـه‌کار

لامە lame ١) ها لاێ مْ ٢) جوورێ تفەنگە «ئەگەر بزانم شەو جییەگەد کامە- لە تێ دەرْد کەم وە قرمەێ لامە » ف ١) نزد من است ٢) نوعی تفنگ

لامەردان la merdan زێڕْ لاژنان، لێەمەردان ف قسمت ویژه نشستن مردان در سیاه‌چادر

لامەرز la merz ناو هەێن ف مرز میان زمین کشاورزی

لامەلە lamele جوورێ مەلە کردنە ف شنا بر پهلو

لامی lamî هایدە لاێ مْ ف نزد منی

لان lan ١) لانەما، چین ٢) پاشگرْ بۆن «قامێشەلان» ٣) ژمارتنْ مامر و جۆجگ «یەێ لان، دۆ لان» ٤) برێ مامر و جۆجگ کْ لە یەێ تۆخمە بوون ف ١) نژاد ٢) پسوند دارا بودن ٣) واحد شمارش جوجه و مرغ ٤) جوجه‌هایی که همگی از یک نژاد و یک تخمه باشند

لاناو lanaw ١) ناز ناو ٢) لاهنا ف ١) لقب ٢) کنایه، اصطـلاح

لانتاس lantas بنووڕە لاتاس، لاتاوس ف نگا **لاتاس**

لانجین lancîn تەێشتْ خەوۆر ف تشت خمیر، تغار

لانجیە lancye تەێشتْ خەوۆر ف تشت خمیر، تغار

لانسار la nisar نسرمی، چۆن زێڕْ خوەرەتاوە تۆیەنیم لە جیاتی وشەێ باشوور بووەێمەێ کار ف جایی که آفتابگیر نیست، مقابل آفتابگیر، میتوان بجای واژه جنوب آنرا بکار برد

لانکووڵ lankûʕ گافارەێگ ک بخەنەێ کووڵەو «لانە+ کووڵ» ف گهواره‌ای که بر پشت حمل کنند «لانه+ کووڵ»

لانکوولە lankûl̂e گافارەێگ ک بخەنەێ کوولەو «لانە + کوولْ» ف گهوارەای که بر پشت حمل کنند «لانە + کوولْ»

لانْ کەم lani kem لاکەم ف دست کم، حداقل

لان گرتن lan girtin چین گرتن ف نژاد گیری

لانلان کردن lan lan kirdin ١) مامرێگ کْ تووایْ خا بکەێد و مەی مارگە کەێد ٢) لاناوە لە مەێ مەێ کردن ف ١) مرغی که برای تخمگذاری دنبال مکان مناسبی می‌گردد ٢) کنایه از دودلی در انجام کاری

لانْلکووت lani likût لانەما، بنەچەک ف نژاد، رگ و ریشه

لانە lane ١) کولانە ٢) پاشگرە وە ماناێ بۆچْگ ف ١) آشیانه ٢) پسوند تصـغر

لانەزێ lanezê لانەما، لان، چین ف نژاد

لانەقولْتە lane qwil̂te ١) کولانەێ قولْتەکەمەری ٢) لاناوە لە چاتوولْ ف ١) لانە «قولْتەکەمەری»، نگا **قولْتەکەمەری** ٢) کنایه از کلبەی درویشی

لانەلان lane lan لانلان کردن ف نگا **لانلان کردن**

لانەما lanema لانەزێ، سووماره، چین ف نژاد

لانەواز lanewaz لانەورێز، لانەگورێز ف آواره خانه به دوش

لانەورێز lane wirêz ١) باڵندەێگ کْ کولانەێ کاول بۆیە وسەرگەردانە ٢) لاناوەلە ئاوارە ف١) پرنده‌ای که آشیانه‌اش خراب شده و سرگردان است ٢) کنایه از آواره

لانەولان lanewlan بنووڕە لانلان کردن ف نگا **لان لان کردن**

لانەوێز lanewêz بنووڕە لانەورێز ف نگا **لانەورێز**

لانی l̂anî ١) پاشگرْ هەبوون «سەوزلانی، چیملانی» ٢) پاشگرە وە ماناێ جی «چیملانی» ف ١) و ٢) پسوند مکانی

لاو law لافاو ف سیلاب

لاواجە lawace کولاوەنجە ف نگا **کولاوەنجە**

لاوار lawar ١) ئاو مالْک، لاو هاوردێ ٢) دیوار یا مالێ کْ داخروومیەێد ف ١) آنچه سیل با خود آورد ٢) آوار

لاواز lawaz لەڕ، گەنەش ف لاغر

لاوا کردن lawa kirdin لاوە هەلْکردن ف روی را بر گرداندن

لاوان lawan ١) لاوەلاوە خوەنێد ٢) نازێ کیشا ف ١) لالایی خواند ٢) نوازش کرد

لاوانن lawanin ١) موور هاوردن ٢) ناز کیشان ٣) لاوە لاوە خوەنین ف ١) مویه کردن ٢) نوازش کردن ٣) لالایی خواندن

لاوا هەلْکردن lawa hel̂kirdin لاوا کردن ف روی را بر گرداندن

لاوڕ lawir̂ لابڕ ف کنایه از بخشش بسیار

لاورد lawird ١) لاێ دا ٢) پاکەو کرد ف ١) کنار زد ٢) پاک کرد

لاوردان lawirdan ئەوانە لاورد ف آنهارا برداشت، کنار زد

لاوردن lawirdin ١) لا دان ٢) پاکەو کردن ف ١) کنار زدن، برداشتن ٢) پاک کردن

لاوڕ کردن lawir̂ kirdin لابڕ کردن ف بخشش بسیار کردن

لاوْڕێە lawirŷe لاسامە ف نگا **لاسامە**

لاوکە lawke لالْکیان ف لابه و تمنا کردن

لاولار la û lar لا ولەش «ل» ف جسم، پیکر

لاو لار خسن la û lar xisin لاو لەش خسن «ل» ف کنایه از کتک کاری مفصل

لاولاو law law ١) لەولاو ٢) زلْواکْ دەر ف ١) بوته لولا ٢) لولای در

لا و لەش la û leş بنووڕە لاولار ف نگا **لاولار**

لا ولەش خسن la û leş xisin لاو لار خسن ف کنایه از کتک کاری مفصل

لاوْنی lawinî لاوەلاوە کەید ف لالایی میکنی

لاوْنێ lawinê لاوەلاوە کەێد ف لالایی می‌کند

لاوْنید lawinîd لاوەلاوە کەید ف لالایی می‌کنی

لاوْنێد lawinêd لاوەلاوە کەێد ف لالایی می‌کند

لاوْنیم lawinîm لاوْنیمن ف لالایی می‌کنیم

لاو نیم la û nîm یەێ وەری سووار بۆن، وە فیسەو سووار بۆن ف یک وری سوار شدن، با غرور سوار اسب شدن

لاوە lawe ١) ناز کیشان ٢) دەسوور وە لاوردن ٣) بێە لا ٤) تەمنێا کردن ف ١) نوازش کردن ٢) امر به بر داشتن ٣) کنار بزن ٤) خواهش کردن، تمنا کردن

لاوەرەێ lawereŷ ئەوە لاوە ف آنرا بردار، آنرا کنار بزن

لاوە کردن lawe kirdin ١) لاوەلاوە کردن ٢) لاوا کردن ف ١) خوابیدن کودک ٢) روی را برگرداندن

لا وە لا la we la ١) لوو وە لوو ٢) لاونیم ف ١) لا بەلا ٢)

یک وری، تا بەتا

لاوەلاوە lawe lawe لاوە خوەنین، لاوەلاوە لە وشەیٚ «لاو» وە مانایٚ نەوجووان وەرگێرٍ بۊیە ف لالایی، لالایی از واژەی «لاو» به معنی نوجوان اقتباس شده است

لاوەم lawem لایٚ بێەم ف کنار بزنم، بردارم

لاوەن lawen ئۊیە لاوەن ف بردارید، کنار بزنید

لاوەو کردن lawew kirdin لاوە کردن ف روی را بر گرداندن

لاهنا lahina لاناو ف اصطلاح، کنایه

لاهیە lahye لایدە، مغەێرە، خاوارە ف بیگانه

لایٚ laê وە لایٚ ئەۊ ف نزد او

لایٚان laêan لایٚ ئەوان ف نزد آنها

لایتاس lay tas لاتاوس، لانتاوس ف نگا **لاتاوس**

لایٚدە laêde خاوارە، لاهیە ف بیگانه

لایلای lay lay لاوەلاوە ف لالایی وخوابیدن

لاێە laŷe ۱) ها لایٚ ۲) لائیدە، خاوارە ف ۱) نزد اوست ۲) بیگانه

لایە laye ۱) خاوارە ۲) خوەش نشین، ئاوخوەری، ئەو بەشە لە زەۊ کشت وکاڵ ک سەنەتْ کشت وکاڵ نەێرێد و هەلوا دەنەیٚ وەرزێر ک بکاڵێدەیٚ ومالکانەیٚ بیەێد ف ۱) بیگانه، غیره ۲) قطعه زمینی که سند زراعتی ندارد و به کشاورز می‌دهند تا بکارد و مالکانه‌ی آنرا پرداخت نماید

لاێەن laŷen لائین ف هواخواهی

لاێەنگر laŷen gir لایین گر ف هواخواه

لائیز laêîz تەنگدەسی ف نداری، تنگدستی

لایین layîn بنوورە لائین ف نگا **لائین** و ترکیباتش

لباس libas دڵنگ، پووشەمەنی، ئەرەوییە ف لباس، عربی است

لبن libin کار مەکەر ئەڕایٚ خوەیٚ ف تن لش، بیکاره

لتالی litalî هەرگزا وهەرگز ف به هیچ عنوان، به هیچ وجه

لچ liç لێو ژێرین ف لب زیرین

لچانن liçanin لچگانن، چلْگانن ف چسباندن

لچ قرتانن liç qirtanin لچ لێ قورتانن ف لب گزیدن و تهدید

لچ قورتانن liç qwirtanin لچ لە لێ قورتانن ف لب گزیدن به حالت تهدید

لچ قەۊ liç qeü لچْن ف لب کلفت

لچْگانن liçiganin چلْگانن، لچانن ف چسباندن

لچگە liçige لارە، لارە ولچگە ف سرزنش، سرکوفت

لچگە کردن liçige kirdin لارەولچگە کردن ف سرزنش و سرکوفت زدن

لچگەولارە liçige û lare لارە ولچگە ف سرزنش، سر کوفت

لچگیان liçigyan چلْگیان ف چسبیدن

لچگیایٚ liçigyaê چلْگیایٚ ف چسبیده شده

لچْن liçin لچ قەۊ ف لب کلفت

لچ ولەرد liç û lerd لچ ولەوس «ل» ف پوزه، لب و لوچه

لچ ولەوس liç û lews دەمْ لەوس ف لب ولوچه

لچ ولێو liç û lêw دەم ولێو ف لب ولوچه

لچ هەڵقورتانن liç heĺqwirtanin لچ قورتانن ف لب گزیدن به حالت تهدید

لچەخەنە liçe xene خەنە کردن ف لبخند زدن

لچەقوڵی liçe qwiĺî پەڵمەگیرە ف حالت گریستن به خود گرفتن

لر lir وێشە، جەنگەڵ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لێڕە وار، لێڕ» ئۊشن ف جنگل، بیشه، در دیگر گویشهای کردی «لێڕەوار، لێڕ» گویند

لڕ lir̂ لوڕ، تیرەێگ لە کوردەیل ف قوم لُر

لرپ lirp رووشنایٚ ئاو، لرپیە ف زلالی آب

لرپەکەر lirpe ker لرپیەکەر ف آب زلال

لرخ lirx خرخرٍ سینە ف خش‌خش سینه

لرفە lirfe ۱) قۊنرەیٚ ئاو ۲) لفە، بڵەزووانی و کوورە کردن ف ۱) موج، موج آب ۲) زبان درازی کردن و مورد سرزنش قرار دادن

لرقە lirqe لرپیە، لریقە، بریقە ف درخشش

لرگ lirg لییەر، لە سەکزی «لیر» ئۊشن ف آب دهن، در سکزی «لیر» گویند

لرگْن lirgin لرگوو، لە سەکزی «لیروک» ئۊشن ف کسی که آب دهنش روان است، در سکزی «لیروک» گویند

لرگوو lirgû لرگْن ف کسی که آب دهنش روان است

لرە lire ۱) لەرە ۲) بەزمێگە لە موورْ لەکی ف ۱) لرزه ۲) یکی از مقامات مور لکی

لره lirê لری، جووریْ پالانه کْ له جایْ گوْش و پەروو کۆیەنه سرۆت کەنه تیْ ف پالان باریک که درونش از ساقه‌ی غلات پُـر شده

لرەیل lirêyl دیەکەیْگه له ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آبادغرب

لری lirî بنوورە لره ف نگا **لره**

لریانن liryanin خڕ خواردن «ل» ف چرخیدن

لریپه lirîpe ئاو لرپه کەر ف زلال، زلالی

لریپه کەر lirîpe ker ئاو رووشن ف آب زلال

لریفه lirîfe لریقه، لریپه ف زلال

لریفه کەر lirîfe ker لریقه کەر ف آب زلال

لریقه lirîqe لریپه ف زلال، زلالی

لریقه کەر lirîqe ker لریپه کەر ف آب زلال

لس lis ۱) لەوس ۲) لسین، لس دان ف ۱) لثه ۲) لیس زدن، لیسیدن

لسین lisîn زووان وه پیْا کیشان ف لیسیدن

لسینەوه lisînewe لسین ف لیسیدن

لغاو lixaw لقاو ف لگام

لغاوباتنی lixaw batinî لقاو باتنی، چنۆک ف طمعکار در مال خود، طمعکار

لغاو برین lixaw birîn لقاو برین، وەرەلا بۆن ف کنایه از خارج شدن از کنترل

لغاو کردن lixaw kirdin سەرکەله گرتنْ یاو، لاناوه له دەوەره بردن ف لگام گرفتن جهت سوار شدن، کنایه از مهار کردن

لف lif ۱) شێک «هاو لفدم؟ » ۲) هاوباز ۳) هەمزا ٤) سرۆت ٥) هاوسەر، جفت ف ۱) هماورد ۲) هم سن، هم سال ۳) همزاد ٤) ساقه غلات ٥) جفت، همسر

لفانه lifane ۱) لفانیْ، دووانه ۲) چاێر ف ۱) دوقلو ۲) جفت، کیسه‌ی آمینون

لفانیْ lifanê بنوورە لفانه ف نگا **لفانه**

لفت lift ۱) لۆتف، ئەرەوییه ۲) قسه خوەش «لفت و گفت، لفتْ واز» ف ۱) لطف، عربی است ۲) خوش زبان، خوش سخن

لفتْ گفت lifti gift حالْ خەوەر ف احوال پرسی کردن

لفتْ واز lifti waz لفتْ گفت ف احوالپرس

لفته lifte سووکه ناو لۆتفولا ف مخفف لطف‌الله

لفتی liftî لفته ف مخفف لطف‌الله

لف گرتن lif girtin جفت گرتن ف جفت گرفتن بویژه برای پرندگان

لف گیری lif gîrî جفت گرتن ف جفت گرفتن

لفه life ۱) لف «هاو لفه» ۲) لرفه، بلّەیْ زووان «که فیمنه وەرْ لفەیْ زووانیْ» ف ۱) جفت ۲) زبان درازی و سرزنش کردن

لفیْ لفیْ lifê lifê بنوورە کانەکان «لفیْ لفیْ، هەڵکفیْ» ف نگا **کانەکان**

لق liq ۱) لنگ، تایْ دەر ۲) شاخەیْ دار ف یک قسمت از دو لنگ در ۲) شاخه

لقاو liqaw بنوورە لغاو ف نگا **لغاو** و ترکیباتش

لقایْ لق liqaê liq نقایْ نق، پڕ، نیقەڵتووز ف لبریز، پُـر

لقْپووپ liqi pûp لق وپووپ ف شاخ وبرگ، شاخه اصلی و فرعی

لق وپووپ liq û pûp لقْ پووپ ف نگا **لقْپووپ**

لقووز liqûz لاپرتنگ ف طعنه

لک lik ۱) قوته ۲) گرنج ۳) لکانن ف ۱) غده سرطانی ۲) گره چوب ۳) چسبیدن

لکانن likanin چلْگانن ف چسباندن

لکْ بانْ دلْ liki bani dił لکْ دمەڵ ف غمباد، آینه دق

لکْچک liki çik لک وچک، گرنجْ چوو ف گره گره، چوب گره گره

لکْ دمەڵ liki dimeł ۱) لکْ بانْ دلْ ۲) چەن دمەڵ له شانْ یەک ف ۱) آینه دق، غمباد ۲) چند دمل که در کنار هم سر برآورده باشند

لک لک lik lik گرنج گرنج ف گره گره

لکن likin گرنج گرنج ف گره‌دار

لکوُت likût لان ولکووت ف رگ و ریشه

لک وچک lik û çik لکْ چک ف گره‌گره

لکه like لک ف گره، غده

لکەلووره likelûre ۱) نوورێگه ۲) لکەلووه ف ۱) نفرینی است ۲) غده‌ی سرطانی در گلو

لکەلووه likeluwe بنوورە لکەلووره ف نگا **لکەلووره**

لکی likî چەوسی، چلْگیا ف چسبید

لکیا likya چلْگیا ف چسبید

لکیاس likyas چلْگیاس ف چسبیده شده

لکیاگ likyag لکیان ف چسبیده شده

لکیان likyan چلْگیان ف چسبیدن

لکیاێ likyaê چلْگیاێ ف چسبیده شده

للگه lilge ۱) تۆله وراز ۲) تۆخمْ زووڵ ف ۱) توله گراز ۲) زنا زاده

لم lim ۱) ڕەوشت، ڕمڵ ۲) لەمە، لمر ف ۱) روش، شیوه ۲) شن وماسه تەنشین شده در مصب رودخانه، دلتا

لماو limaw لەمە ف گل و لای تەنشین شده در مصب رود خانه، دلتا

لمتی limtî نانه لەم ف مفت خور، مزدور

لمر limr ۱) لمه، لەمە، له لاتین (loam) وه ڕێخ و شن ئۆشن ۲) گردەو کردن لەیەێ جا ۳) وه سەر کڵاوەێ ژیان، ڕێگەێ ژیان ف ۱) دلتا، گل ولای تەنشین شده در مصب رود خانه، در لاتین (loam) به ریگ و شن گویند ۲) جمع کردن ۳) خط سیر زندگی، طریقه زیستن

لمر کردن limr kirdin گردەو کردن ف گردآوری کردن

لمه lime ۱) ئاژەڵێگ ک هەنهەنْ زایینێه و گجگێ گەوراوه بوو ۲) لم ف ۱) گاو یا گوسفندی که هنگامه زایمانش است و مادینه‌اش بزرگ می‌شود ۲) گل ولای تەنشین شده در مصب رودخانه، دلتا

لمەتاو limetaw لمیەتاو، خوەرەتاو ف جای آفتاب‌گیر

لندەلند linde lind بنووڕە خوتانن ف نگا **خوتانن**

لنگ linĝ ۱) لقْ دەر ۲) ناوگەڵ ۳) تاێ گواڵه ٤) جفت، هاوتا ٥) شەرمینه ٦) بەشێگ له زەو کشت وکاڵ ۷) لاق، پا، له لاتین (leg) ئۆشن ف ۱) لنگه در ۲) میان پاها ۳) لنگه جوال ٤) لنگه، همتا ٥) کنایه از شرمگاه ٦) واحد زمین کشاورزی ۷) لنگ، پا، در لاتین (leg) به ساق پا گویند

لنگ ئەوبان linĝ ew ban چەقڵەوبان ف لنگ در هوا

لنگ دەرهەوا linĝ der hewa بێ ئاوەز و هوچ کاره « کشەکشه لنگ دەر هەوا- یه جییەگەمه تا سەردە وا» ف کنایه از نادان و بیکاره

لنگْ لف lingi lif ئی پا ئەو پا ف تا بەتا

لنگ مەلاری linĝ melarî بلْ باریک چۆ مەلار ف کسی که پاهای باریکی مانند سەپایه مشک دارد

لنگ وەشان دان linĝ we şan dan لاناوه له گاین ف کنایه از گاییدن

لنگ وەلنگ نان linĝ we linĝ nan لاناوەله شەڕ کردن ف کنایه از درگیری تن بەتن

لنگ وەهەوا linĝ we hewa لنگ دەرهەوا ف لنگ در هوا

لنگه linge بنووڕه لنگ ف نگا **لنگ**

لنگ هەڵماڵین linĝ heĺmaĺîn لنگ هەڵماڵین، قوڵ هەڵماڵین ف دست به کار شدن، اراده کردن

لنه line کۆیەێگه له سەراوڵه ف کوهی در سرابله

لوُ lû ۱) قۆشه ۲) توو ۳) لۆ ٤) پەڕەێ قاقەز ٥) تاڵ بەن ٦) گیاێ کەما ۷) داڵته دان ۸) هەڵسنگانن ئەولْ کەسانْ تر « خوەد وه لوویان مەیه» ۹) هاماڵ «چین وەو بۆزرگی بەهاێ یەک مووشەن-نه شیرین هامڵەنج نه لەیلی لووشەن» (تۆرکه میر) ف ۱) مسابقه) لا، درلا به لا ۳) کنار، ساحل ٤) برگ کاغذ ٥) تارمو ٦) گیاه کما ۷) با دیگران بودن، پشتیبانی کردن ۸) مقایسه کردن ۹) رقیب

لۆ lü لێو ئاو «لۆ سەیمره» ف ساحل

لوا lwa ۱) لێوا ۲) چی، له لاتین (leave) وه ماناێ تەرک کردن و چینه ف ۱) اینگونه ۲) رفت، در لاتین (leave) به معنای ترک کردن و رفتن است

لوالوو lwa lû لواێ لو ف شانه به شانه، پا به پای

لوان lwan ۱) لێوانه ۲) چین ف ۱) اینگونه‌اند ۲) آنها رفتند

لوانه lwane لێوانه ف اینگونه‌اند

لواێ lwaê لێواێ، چۆ ف مانند، مثل

لواێ لوو lwaê lû لوالوو ف پا بەپا

لوُبڕ lû bir̂ هەڕەکانن ف کاملا خسته و کوفته کردن

لوُبڕ بۆن lû bir̂ bün لووکیان، هەڕەکیان ف خسته و کوفته شدن

لوُبڕ کردن lû bir̂ kirdin هەڕەکانن ف خسته و کوفته کردن

لوُبیه lûbiye دانەێگه خواردەمەنی، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ماشەسپی، ماشەسووره» ئۆشن ف لوبیا، در دیگر گویشهای کردی «ماشەسپی، ماشەسووره» گویند

لۆت lüt دەماخ، پووز، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لووت، بیڤل، کەپ، کەپۆ» ئۆشن ف بینی، در دیگر گویشهای کردی

«لووت، بیڤل، کەپ، کەپۆ» گویند

لۆت برپیاێ lüt birŷaê لۆت کوڵ ف بینی بریده

لۆت برپین lüt birîn لۆت کوڵ کردن ف بینی بریدن

لۆت بەرز کردن lüt berz kirdin لۆت گرتن، نەرام داشتن ف مغرور بودن

لۆت پشکانن lüt pişkanin لاناوە لە لۆت شکانن ف بینی شکستن

لۆت پیەنەو کردن lüt pyenew kirdin لاناوە لە لۆت شکانن ف کنایە از بینی شکستن

لۆت خوریان lüt xwiryan وە کەسێگ شک کردن ف بە کسی مظنون شدن

لۆت دافیسیان lüt dafîsyan شکەس‌خواردن و سەر ئەو خووار بۆن ف شکست خوردن وبی آبرو شدن

لۆت شکانن lüt şikanin لۆت پشکانن ف بینی کسی را شکستن

لۆت گرتن lüt girtin لۆت بەرز کردن ف مغرور بودن

لۆتگە lütge ١) ملە، قوتگە ٢) ئاسوو کۆیە ف ١) دماغە ٢) قلە کوە

لۆت گیریان lüt gîryan منگەمنگە کردن ف گرفتگی بینی

لۆت لاگرتن lüt la girtin لۆت گرتن ف تکبر داشتن

لۆت لێ خوریان lüt lê xwiryan ١) هەوەس کردن ٢) شک کردن ف ١) هوس کردن ٢) مظنون شدن

لۆتە لا lüte la تووریان ف قهر کردن

لۆتە لای lüte lay تووریان ف قهر کردن

لۆتەوانە lütewane جووریێ زینەتە «خاڵەیل شماردم دانە وە دانە- چۆ حەڵقەێ گووچانْ سایێ لۆتەوانە» ف گل بینی، زیوری کە بە بینی آویزند

لۆت هەڵخسن lüt heĺxisin لاناوە لە پەسەن نەکردن ف کنایە از نپسندیدن

لوُتی lûtî ١) کەرەم کوولاوار، جووامیر لە بەخشین ٢) بەزم گیر ٣) لاناوە لە بێ شەرم، لە لاتین (levity) وە سەر سووکی ئۆشن ف ١) کنایە از بخشندە ٢) خنیاگر ٣) کنایە از بی شرم، درلاتین (levity) بە سبک سر گویند

لوُتی کوڕ lûtî kwiř لاناوە لە کەرەم‌کوولاوار ف کنایە از بخشندە

لوُتی گەری lûtî gerî ١) مەردی ٢) لووتی بازی ف ١) مردانگی ٢) بیعاری

لوُچ lûç لۆچ، چرووک ف چروک، مچالە

لوُچانن lûçanin لووچ کردن ف چروکیدن، مچالەکردن

لوُچ بۆن lûç bün لووچ خواردن ف چروکیدە شدن، مچالە شدن

لوُچ خواردن lûç xwardin لووچ بۆن ف چروکیدن، مچالە شدن

لوُچ کردن lûç kirdin تا کردن، لووچانن ف چروکیدە کردن، مچالە کردن

لوُچیا lûçya لووچ خوارد ف چروکیدە شد، مچالەشد

لوُچیاگ lûçyag لووچیاێ ف چروکیدە شدە، مچالە شدە

لوُچیان lûçyan لووچ‌خواردن ف مچالەشدن، چروکیدن

لوُچیاێ lûçyaê لووچیاگ ف چروکیدە شدن، مچالە شدە

لوُخواردن lû xwardin تا خواردن، لووچیان ف تا خوردن

لوُدە lûde ١) دیوارێگ چۆ کەنۆ کْ گەنم کەنە تێ ٢) ئەمارْ کەێ ٣) بێهوودە ف ١) انبارگلی برای نگهداری گندم وجو ٢) انبار کاە ٣) لودە

لوڕ luř لڕ، عەشیرەتْ لڕ ف لُر، بخشی بزرگ از کُردان

لوُر lûr ١) خواردەمەنییگە لە تووراخ ٢) جا ولوور ٣) ڕێ هامار «ل» ٤) رمڵ، رێکڵاش ف ١) لور، یکی از فرآوردەهای شیر ٢) جا ومکان ٣) راە هموار ٤) قلق، رمز کار

لۆر lor نیقەڵتووز، پڕ «گ» ف لبریز، پـُر

لوڕئاوا luř awa دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

لوُرانن lûranin ١) لایلای کردن ئەڕای منال ٢) لە وەرْ خوەیا خوەنین ٣) گیرسن لە داخەو ف ١) لالایی کردن ٢) ترنم کردن ٣) گریستن با صدای لرزان

لوُرە lûre ١) لە بەزمەیلْ موور ٢) لاوانن ٣) ژوون گەردانن ف ١) یکی از مقامات مور لکی ٢) لالایی کردن ٣) پـُرگویی کردن

لوُرە کردن lûre kirdin وڕاجی کردن ف پـُرگویی کردن

لوُرەلوور lûre lûr لوورەێ هەیتاهەیت ف «لوورە»ی پیاپی

لورەیل luřeyl ١) دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ٢) دیەکەێگە لە قەسر ف ١) روستایی در اسلام آباد ٢) روستایی در قصر شیرین

لوڕی lurî زاراوەیٚ لڕی فـ گویش لُـری

لۆز lüz قاچ، لۆ فـ یک پره پرتغال یا لیمو، قاچ

لوُس lûs چلۆسیان زوورْم ئەڕاێ میوه فـ چروکیدن، بویژه برای میوه

لۆس lüs ١) ملێسەو بۆن ٢) ناپختە هەڵس و کەوت کردن ٣) میوەێ ئاوگەز فـ ١) نگا **ملێس** ٢) از روی ناپختەگی و بی تجربگی با مسایل برخورد کردن ٣) میوەی لندیده

لوُس بۆن lûs bün پڵمژیانْ میوه فـ پلاسیده شدن میوه

لوُسکەڵە lûskeĺe ساف وسۆل فـ صاف و صوف

لوُف lûf ١) تووه، لووفْ کۆیه ٢) لووفکه فـ ١) میان دره، دره تنگ ٢) نگا **لوُفکه**

لوُفکه lûfke دەنگْ خوڕەێ ئاو فـ صدای خروش آب

لوُفه lûfe دەنگْ خوڕەێ ئاو فـ صدای خروش آب

لوُق lûq ١) هیلکەێ لووقیاێ ٢) لووقه ٣) لەق فـ ١) تخم مرغ لندیده ٢) هروله، یورتمه ٣) سست، شل

لوُقانن lûqanin ١) وەتاو تەکان دانْ خا ٢) لووکانن فـ ١) بشدت تکان دادن تخم مرغ ٢) دوانیدن وخسته کردن

لوقمه luqme تیکه نان فـ لقمه

لوُقه lûqe لووکه کردن فـ یورتمه دوانیدن

لوُقەکردن lûqe kirdin لووکه کردن فـ یورتمه دویدن

لوُقه لووق lûqe lûq لووکه لووک فـ دوانیدن

لوُقیا lûqya ١) لووکیا ٢) وه تن تەکان دریا فـ ١) دوانیده شد ٢) بشدت تکان داده شد

لوُقیاگ lûqyag لووقیاێ فـ گندیده شدن تخم مرغ

لوُقیان lûqyan ١) لووکیان ٢) گەنیانْ هیلکه فـ ١) دویدن و خسته شدن ٢) گندیدن تخمرغ

لوُقیاێ lûqyaê بنووڕه لووقیاگ فـ نگا **لوُقیاگ**

لوُکانن lûkanin لووقانن، هەڕەکانن فـ دوانیدن وخسته کردن

لوُکه lûke ١) لووقه ٢) چۆزەرەێ پەمە، له گیلەکی «لووکه » له سەنگسەری «لوککه» ئۆشن ٣) سەێوانێ کْ وه نەێ درْس بۆیه «ل» فـ ١) یورتمه ٢) غنچه پنبه، در گیلکی « لووکه» و در سنگسری «لوککه » گویند ٣) سایبانی که از نی درست شده باشد

لوُکەکردن lûke kirdin لووقه کردن فـ یورتمه کردن

لوُکی lûkî ١) رەنگْ سۆیەرْ «ل» ٢) ناوێگه ژنانه ٣) گوڵ سۆیەرْ قالی «ل» فـ ١) رنگ سرخ، سرخگون ٢) نامی زنانه ٣) گل سرخ قالی، لاکی

لوُگرتن lû girtin ١) لوو ناین، قووشەن ناین ٢) هەڵسنگانن «تْ خوەد مەخه لوو یانه» فـ ١) مسابقه دادن ٢) مقایسه کردن

لۆل lül ١) لۆلْ تلیاق ٢) لووچ کردن فـ ١) واحد لول تریاک ٢) مچاله کردن

لۆلاق lülaq ئاوەنێک فـ استخوان ساعد

لۆلان lülan ١) لۆل خواردن «تەمتەمه لۆلان» ٢) لۆلەێ گورگ فـ ١) پیچ خوردن ٢) زوزه

لۆلانن lülanin ١) لۆله کردنْ گورگ ٢) پێچ دان فـ ١) زوزه کشیدن گرگ ٢) پیچاندن

لوُڵانن lûĺanin ژوون گەردانن «مەغزم لووڵان» فـ کنایه از پـُر چانگی و مغز سر خوردن

لۆلپەڕ lüliper̂ لیلووپەڕ فـ نیلوفر

لۆلدان lül dan ١) لۆله کردن ٢) گونووڵە کردن فـ ١) لوله کردن ٢) لوله کردن خمیر برای نان

لۆل کردن lül kirdin ١) لووچ کردن ٢) پێچانن ٣) لۆله کردن فەرش وقالی فـ ١) مچاله کردن ٢) لوله کردن، پیچاندن ٣) پیچیدن فرش وقالی و...

لۆل کریا lül kirya لۆله کریا فـ مچاله شد، لوله شد

لۆل کریاگ lül kiryag لۆله کریاگ فـ مچاله و لوله شده

لۆل کریان lül kiryan لۆله کریان فـ مچاله شدن

لۆل کریاێ lül kiryaê لۆله کریاێ فـ مچاله شده

لوُ لوو lû lû رەوەق رەوەق فـ لایه به لایه

لۆله lüle ١) لۆل کردن ٢) لۆل کریاێ ٣) ناێ ئاسنین یا پڵاسیکی ٤) دەنگْ گورگ، له مازندرانی «لوه» و له گیلەکی «لوله» ئۆشن فـ ١) پیچیدن، لوله کردن ٢) مچاله ٣) لوله ٤) زوزه، در مازندرانی «لوه» و در گیلکی «لوله» گویند

لۆله بۆن lûle bün بنووڕه لۆل بۆن فـ نگا **لۆلبۆن**

لۆله کردن lüle kirdin لۆل کردن فـ نگا **لۆل کردن**

لۆلەوا lülewa جوورێ قەێماخه فـ نوعی قیماق که آردش را بجای برشتن بو می‌دهند

لۆلەینه lüleyne ئەفتاوه مسی فـ آفتابه مسی

لوُڵیان lûĺyan ١) دێویان، لێویان ٢) لاره ولەنجه «کونه

گرتەو کووڵ لوولیا وەرەو ئاو- بڕپڕەو بیە مەر کەڵ لە پەڕاو»
ف ١) دیوانەسر شدن ٢) با کرشمه و ناز رفتن

لوُم lûm دەسڕ، خاولی ف حوله، لُنگ

لوُمار lûmar بەشێگە لە چەرداوڕ ف بخشی در چرداول

لوُمان lûman لوومە بۆن ف مورد سرزنش مردم قرار گرفتن

لوُمە lûme لوومان ف مورد سرزنش مردم قرار گرفتن

لوُمەی lûmey لوومەیی ف مورد سرزنش قرار گرفتن

لوُمەێ بسات lûmeŷ bisat ئەرنەێ خەڵک ف مورد سرزنش مردم قرار گرفتن

لوُمی lûmî لیموو ف لیمو

لوُن lûn لوْن «ئازا و لوونی» ف تندرست، سالم

لوْن lwin لوون ف تندرست

لۆنە lüne لوینە، ئاشەوان «گ» ف آسیابان

لوُنە lûne کولانە «ل» ف لانە، آشیانە

لوُە luwe ١) لێوە «ل» ٢) پەڕوو «ل» ٣) بنووڕە زیەک
ف ١) پتیاره ٢) پارچه ٣) نگا **زیەک**

لوُی luwî شیرتەڕ، بنووڕە زیەک ف اولین شیر گاو، نگا **زیەک**

لوینە lwîne لۆنە، ئاسیاوان ف آسیابان

لۆیەت lüyet رۆت، قوت و رۆت ف برهنه، لخت

لۆیەتا کردن lüyeta kirdin ١) لۆیەتەو کردن ٢) چەپاو کردن، لە لاتین (loot) وەێ ماناسە ف ١) لخت کردن ٢) کنایه از به تمامی دزدیدن دارایی، غارت کردن، در لاتین (loot) به معنای غارت کردن است

لۆیەت بۆن lüyet bün لۆیەتەو بۆن ف لخت شدن

لۆیەتەو بۆن lüyetew bün لۆتا بۆن ف لخت شدن

لۆیەتەو کردن lüyetew kirdin لۆیەتا کردن ف نگا **لۆیەتا کردن**

لۆیەتی lüyetî رۆتی ف برهنگی

لە le ١) لە ناو «ها لە ماڵ» ٢) وە هۆێ «لە بەد بەختی» ٣) ئەز ٤) پاشگرە وە ماناێ بۆچگ ٥) بەشێگ لە گشت «لە خوەمانە» ٦) چۆ، وەک «لە باوگێ بردێە» ٧) پاشگرْ گەل «کتاوەیلە» ف ١) در، توی ٢) به علت ٣) از ٤) پسوند تـصـغر ٥) بخشی از کل ٦) شبیه، مانند ٧) پسوند جمع

لە ئاو دان le aw dan ١) لە ئاو رەێ بۆن ٢) گەنْ کارێگ دراوردن ف ١) گذشتن از آب ٢) به آب دادن، دسته گل به آب دادن

لە ئاو دراتن le aw diratin ١) بار هاتن، پەروەردە بۆن ٢) وە حەقیەت رەسین ف ١) پرورش یافتن و بزرگ شدن ٢) درست از آب درآمدن

لە ئۆیە le üye لە لێدان، وە ئۆیە ف از شما

لە ئەوان le ewan وە ئەوان ف از آنها

لە ئێرا le ıêra لە ئێرەو، لەێرەو ف از اینجا

لە ئێرە le ıêre لەێرە ف از اینجا

لە ئێرەو le ıêrew لەێرەو ف از اینجا

لە بارچین le bar çîn بەر خسن ف بچه انداختن، سقط کردن

لەبارە le bare لە بارەێ ف درباره، درباره

لەبان le ban ١) ئەو بان «ناف ئەوبان» ٢) وە داڵتەێ «لە بانْ تْ دراتمە» ٣) ئەڕا «لە بانْ چە؟» ٤) وەلا بان ٥) لەوان ف ١) بر روی ٢) پشتیبانی کردن ٣) برای چه، چرا ٤) از قسمت بالا ٥) بافتنی حصیری

لە بان دراتن le ban diratin داڵدە دان ف پشتیبانی کردن از کسی

لە بانْ دەس هاتن le bani des hatin تۆیەنستن ف از دست بر آمدن

لە بان گرتن le ban girtin ١) وە بان گرتن، لاناوە لە کەسێگ لە بانْ کەسێ تر گرتن ٢) دەسْ بان گرتن لە ماملە ف ١) کنایه از گرفتن زناکار در حین زنا ٢) در معامله رقمی بالا پیشنهاد کردن

لە باوەت le bawet وە باوەت ف از بابت

لەبڕ le biȓ وە بڕ ف کنتراتی، بەکلی

لە بڕیەونی le biȓî bewnî لە بەونی، فرەوانی ف فراوان، بسیار

لە بڕی le biȓî وە بڕی ف به کلی

لە بن le bin وە بن ف از بیخ وبن

لە بن بڕین le bin biȓîn وە بنەو بڕین ف از بیخ و بن بریدن

لە بن دراوردن le bin dirawrdin وە بن دراوردن ف از بیخ و بن کندن

لە بن کەنین le bin kenîn وە بن کەنین ف از بیخ و بن کندن

له بنگورده برین le bin gwirde bir̂în لاناوه له ئه‌له‌یک ته‌مام کردن ف کنایه از آب پاکی بر دست ریختن، کاری را یکسره کردن

له بنه‌و le binew له بێخه‌و ف از بیخ وبن، نگا **له بن** و ترکیباتش

له‌به lebe له‌به‌و، ئه‌وه‌نده ف آنقدر

له به‌س le bes له‌به‌و، ئه‌وقره ف از بس که، آنقدر

له‌به‌و lebew له‌به ف آنقدر

له به‌ونی le bewnî له بڕبه‌ونی، فتْ فراوان ف فراوانی

له به‌ێن بردن le beŷn birdin فتوور هاوردن ف از بین بردن

له به‌ێن چین le beŷn çîn فتوور هاتن ف ازبین رفتن

له به‌ێن دان le beŷn dan فتوور هاوردن ف از بین دادن

له بێخ le bêx له بێخه‌و ف از بیخ و بن

له بێخا le bêxa له بێخه‌و ف از بیخ و بن

له بێخا برین le bêxa bir̂în له بێخه‌و برین ف از بیخ بریدن

له بێخ دراوردن le bêx dirawrdin له بێخه‌و دراوردن ف از بیخ در آوردن

له بێخ که‌نین le bêx kenîn له بێخه‌و که‌نین ف از بیخ کندن

له بێخ هه‌ڵکنین le bêx hel̂kinîn له بێخه‌و هه‌لکنین ف از بیخ و بن کندن

له بێخه‌و le bêxew بنووڕه له‌بێخ ف نگا **له‌بێخ** و ترکیباتش

له‌پ lep ۱) له‌پووڕ ۲) قه‌پاڵ، له سه‌کزی «له‌پ» ئۊشن ۳) ته‌په‌یٚ ده‌ێمه جاڕ «ل» ف ۱) تو سری ۲) کف دست، در سکزی «لَپ» گویند ۳) تپه کم ارتفاع ودیمی

له‌پا le pa ۱) وه پا ۲) وه ملْ «له پایٚ مْ» ف ۱) با پا ۲) بر عهده

له‌پاچه lepaçe چه‌پاڵه ف سیلی

له‌پا خسن le pa xisin هه‌ڕه‌کانن ف خسته کردن

له‌پاش le paş له دۊیایٚ ف بعد از

له‌پا که‌فتگ le pa keftig له‌پا که‌فتیٚ ف از پا افتاده

له‌پا که‌فتن le pa keftin وه‌پا که‌فتن ف از پا افتادن

له‌پا که‌فتیٚ le pa keftê لاناوه له پیر ف کنایه از پیر و افتاده

له‌پایٚ le paê وه ملْ ف بر عهده

له پڕگ بردن le pir̂ig birdin ترسانن ف ترساندن

له پڕگ چین le pir̂ig çîn ترسیان ف ترسیدن

له‌پسا le pisa له‌په‌سا، وه قه‌ز ف درحال،، سرگرم

له‌پْگ lepig سه‌ێف ف دکمه

له‌پ کوتان lep kwitan له‌په کوتی ف کور کورانه گشتن

له‌پْ لس lepi lis له‌پ ولس ف لب ولوچه

له‌پْ لسی lepi lisî له‌مووری، چلێسی ف شکم‌چرانی

له‌پْ له‌وس lepi lews له‌وس ف لب ولوچه

له‌پ لیٚ به‌ن بۊن lep lê ben bün وه قه‌پ که‌فتن ف بدست آوردن، گیر آوردن

له‌پْ لێژ lepi lêj لێژ ف سرپایینی

له‌پ ولس lep û lis له‌وس ف لب ولوچه

له‌پووڕ lepûr̂ ره‌پووڵ، له‌پ ف با تمامی کف دست ضربه زدن

له‌پووڵ lepûl̂ ۱) ره‌پووڵ ۲) تیکه نان ۳) شه‌پووڵ ف ۱) با تمامی کف دست ضربه زدن ۲) لقمه‌ی بزرگ گرفتن ۳) موج آب

له‌په lepe له‌ته نخه ف نخود لپه

له‌په‌ر leper په‌پریٚ ف جوشهای دردناک بدن

له‌په‌ڕ le per̂ له په‌ڕا، وه گشتی ف از دم، همه‌گیر

له‌په‌ڕا le per̂a له‌په‌ڕه‌و، وه گشتی ف از دم، همگی

له‌په‌ڕه‌و le per̂ew له‌په‌ڕا ف از دم، همگی

له په‌سا le pesa له‌پسا ف در حال ،، سرگرم

له‌په‌کوته lepe kwite له‌په‌کوتی ف کورکورانه گشتن

له‌په‌کوتی lepe kwitî له‌په‌کوته ف کورکورانه گشتن

له‌ت let ۱) تیکه، به‌ش، له لاتین (lot) و (late) وه نسم ئۊشن ۲) له‌ته‌ماڵ ف ۱) قطعه، دونیم شده، در لاتین (lot) و (late) به نیمه و نصف گویند ۲) یکی از دو نیمه‌ی سیاه چادر

له تْ le ti وه تْ، وه تۆ ف از تو

له تام که‌فتن le tam keftin لاناوه‌له شوورْ کارێگ دراوردن ف کنایه از بیش از حد خرابکاری کردن

له تاو le taw ۱) وه تاو ۲) له ده‌سْ ژان ۳) له ناچاری ٤) له ترسا ف ۱) با عجله ۲) از درد ۳) از ناچاری ٤) از ترس

لەت بۊن let bün بەش بۊن، تیکە بۊن ف قطعه قطعه شدن

لەتْپەت leti pet لەت وپەت ف تار ومار

لەتْپەت بۊن leti pet bün لەت وپەت بۊن ف تار و مار شدن

لەتْپەت کردن leti pet kirdin لەت وپەت کردن ف تار و مار کردن

لەتر letr ۱) رەت بردن، لە لاتین (lateral) ئۆشن ۲) لەرەیٚ ئاو ۳) لەترەیٚ زووان ف ۱) تلوتلو خوردن، سنکدری خوردن، در لاتین (lateral) گویند ۲) موج آرام بر آب ۳) کُپ کردن در گفتار

لەتر بردن letr birdin رەت بردن ف تلو خوردن

لەتر خواردن letr xwardin ۱) رەت بردن ۲) لەرەیٚ ئاو ف ۱) تلوتلو خوردن ۲) موج آرام برآب

لەتر دان letr dan تمق دان ف سکندری خوردن

لەترە letre بنوورە لەتر ف نگا **لەتر**

لەترەیٚ زووان letreŷ zuwan پتْ لاڵی ف من من کردن در گفتار

لەت کردن let kirdin کوت کردن ف قطعه قطعه کردن

لەت لەت let let کوت کوت ف قطعه قطعه

لەتلەت بۊن let let bün کوتکوت بۊن ف قطعه قطعه شدن

لەتلەت کردن let let kirdin کوتکوت کردن ف قطعه قطعه کردن

لەتمە letme کەلەمە، ئەرەوییە ف لطمه، عربی است

لە تنا le tina لە تنەو ف از تو

لەتنە le tine وە تنە ف از توست

لە تنەو le tinew وە تنەو ف از تو

لەتە lete ۱) لەت ۲) ژماردنْ بەشْ دەوار ۳) لەتەماڵ ف ۱) قطعه ۲) واحد شمارش قسمت سیاه‌چادر ۳) یکی از دو نیمه‌ی سیاه‌چادر

لەتەرت یەک کەفتن le terti yek keftin وە شکڵ و ئەنازەیٚ یەک کەفتن، وە تەرتیف کەفتن ف به ترتیب قرار گرفتن

لەتە لەتە lete lete لەتلەت ف قطعه قطعه

لە تیٚ letê ۱) وە ناویٚ، لە ناویٚ ۲) لەتیٚگ، تیکەیٚگ ف ۱) در آن ۲) قطعه‌ای، تیکه‌ای

لەتیٚگ letêg بەشیٚگ، تیکەیٚگ ف قطعه‌ای، تیکه‌ای

لەج lec جەر، لەنج ف لجاجت

لە جارْ دڵ le cari diĺ لە قینەو ف از روی کینه

لەجباز lec baz جەروو، جاروو ف لج باز

لەج کردن lec kirdin لەنج کردن ف لجاحت کردن

لەجوُج lecûc لەنج باز ف لجوج

لە جۊلە کەفتن le cüle keftin لە جمْ جۊل کەفتن ف از جنبش افتادن

لە جی le cî ۱) وە جی ۲) ئەڕا «لە جی چە» ف ۱) به جای ۲) چرا، به چه علت

لە جیا le cya وە جیا ف جداگانه

لە جیاتی le ciyatî لە باوەتْ... ف بەجای، در عوض

لە جی چین le cî çîn وە جی چین ف ازجا در رفتن اندام

لە جی دەرچین le cî derçîn لە جی چین ف در رفتگی اندام

لە چاو le çaw وە چاوْ ف کسی را مقصر دانستن

لە چاو خسن le çaw xisin لە چەو خسن ف از چشم انداختن

لە چاو دین le çaw dîn ۱) وە چەو دین ۲) تاوانبار زانستن ف ۱) به چشم خود دیدن ۲) کسی را مقصر دانستن

لەچاو کەفتن le çaw keftin لە چەو کەفتن ف از چشم افتادن

لەچگْ leçig جووریٚ گوڵوەنیە ف لچک

لەچگەدەرزی leçige derzî جووریٚ شفا ولاڵە کردنە ئڕایٚ ژنەیل، وەیٚتەور ک لەچگەگەیٚ خوەیٚ پڕ لە دەرزی کردیٚە وکل کردیٚەسە ماڵ ئەو کەسە ک بایٚەس بوەخشیٚدەیٚ وەیٚ مانا ک پڕْ گیان یا سەرم دەرزیە، یاهامە داڵغەیٚ خراویٚگ، ئەڕایٚ بەخشینْ پیایل کیەرد و کەفەن بۊیە، بنوورە کیەرد وکەفن ف نوعی توبه و بخشش برای زنان، بدین گونه که لچگ خود را از سوزن پر کرده و نزد آن کسی که باید ببخشد می‌فرستاده‌اند بدین معنا که سر و تنم پر از سوزن است یا به عذاب وجدان سختی دچار شده‌ام نمونه‌ی این نوع توبه وبخشش برای مردان «کیەرد و کەفن» یا کارد و کفن نام دارد

لەچوو کەفتن le çû keftin لاناوە لە پیری ف کنایه از پیری

لەچە le çe وە چە ف برای چە

لە چەدا le çeda وە چەدا ف چگونە، با چەچیزی

لەچەر leçer ١) شەڕانچوو، لە سەکزی «لەکەر، لەچەر» وە مانایٚ بێ شەرم و ناسازگار لە کارْ مەردم ئۆشن، لە لاتین (lecherous) وە هەرزە ئۆشن ٢) جەروو ف ١) جنگ طلب ، در سکزی «لَکَر، لَـچَـر» به معنای بی شرم و ناسازگار در کار مردم گویند و در لاتین (lecherous) به هرزه گویند ٢) بهانەگیر ولجباز

لە چەو le çew لەچاو ف نگا **لەچاو** و ترکیباتش

لەخت lext ١) شلاڵ ٢) خوڵق وخوو ف ١) موی نرم و صاف ٢) سرشت، خو

لەخت ولار lext û lar شلاڵ ف موی نرم و صاف

لەخش lexş ١) لەخشیان ٢) لەخت ف ١) جنبیدن ٢) موی نرم و صاف

لەخشان lexşan ١) لەخت ٢) لەخش کردن ف ١) موی نرم و صاف ٢) جنبیدن

لەخشوونن lexşûnin لەقانن «ل» ف تکان دادن

لەخشین lexşîn لەخشە کردن ف جنبیدن

لە خودا ئەوخوار le xwida ew xwar لاناوە لە فرە دووس داشتن «لە خودا ئەو خوار پەرەسمەیٚ» ف بعد از خدا ، کنایه از دوست داشتن بسیار

لە خوسە le xwise وە خوسە ف از غصـه

لە خوەد le xwed وە خوەد ف با خودت

لە خوەدا le xweda لە خوەدەو ف به پندار خودت

لە خوەدان le xwedan وە خوەدان ف از خودتان

لە خوەدانا le xwedana لە خوەدانەو ف به پندار خودتان

لە خوەدەو le xwedew لە خودا ف به پندار خودت

لە خوەم le xwem وە خوەم ف از خودم

لە خوەما le xwema لە خوەمەو ف به پندار خودم

لە خوەمان le xweman وە خوەمان ف از خودمان

لە خوەمانا le xwemana لە خوەمانەو ف به پندار خودمان

لە خوەمانە le xwemane وە خوەمانە ف از خودمان است، خودمانی است

لە خوەمەو le xwemew لە خوەما ف به پندار خودم

لە خوەیٚ le xweŷ وە خوەیٚ ف از خودش

لە خوەیٚا le xweŷa لە خوەیٚەو ف به پندار خودش

لە خوەیٚا بۊن le xweŷa bün لە خوەیٚەو بۊن ف خجل شدن

لە خوەیٚا کردن le xweŷa kirdin لە خوەیٚەو کردن ف از خود بریدن

لە خوەیٚان le xweŷan وە خوەیٚان ف از خودشان

لە خوەیٚانا le xweŷana لە خوەیٚانەو ف به پندار خودشان

لە خوەیٚانا بۊن le xweŷana bün لە خوەیٚانەو بۊن ف خجل شدند

لە خوەیٚانا کردن le xweŷana kirdin لە خوەیٚانەو کردن ف خجل کردن

لە خوەیٚانە le xweŷane وە خوەیٚانە، لە لان و لکووتْ خوەیٚانە ف از خودشان است

لە خوەیٚانەو بۊن le xweŷanew bün شەرمەندە بۊن ف خجل شدن

لەخوەیٚانەو کردن le xweŷanew kirdin لە خوەیٚانا کردن ف از خود راندن، از خود دور کردن

لە خوەیٚ بار نەکردن le xweŷbar nekirdin ١) وە سایٚ گووش خسن ٢) نەتۆیەنستن ف ١) بی خیالی، خود را به کوچه علی چپ زدن ٢) نتوانستن

لە خوەیٚ چین le xweŷçîn زاف کردن ف غش کردن

لە خوەیٚ خڕین le xweŷ xiȓîn وە خوەیٚ گرتن ف سخنی را به خود انگاشتن، به خود بستن

لە خوەیٚ ڕانین le xweŷ ȓanîn لە خوەیٚ دۊر کردن ف از خود راندن

لە خوەیٚ قەرار دان le xweŷ qerar dan وە خوەیٚ خڕین، وە گیان خڕین «ئی بەدبەختیە وە خوەیٚ قەرار دا تا ئی کارە سەر بگرێد» ف خود را مقید کردن

لە خوەیٚ گرتن le xweŷgirtin وە خوەیٚ گرتن ف بر خود انگاشتن و دلگیر شدن

لە خوەیٚ وژاردن le xweŷ wijardin لە خوەیٚ وژرانن ف تاوان چیزی را پرداخت کردن

لە خوەیٚ وژرانن le xweŷ wijranin لە خوەیٚ وژاردن ف تاوان چیزی را دادن

له خوه‌یه le xweŷe وه خوه‌یه ف از خودش است

له خوه‌یه‌و le xweŷew له خوه‌یا ف به پندار خودش

له خوه‌یه‌و بوٗن le xweŷew bün له خوه‌یا بوٗن ف خجل شدن

له خوه‌یه‌و کردن le xweŷew kirdin له خوه‌یا کردن ف از خود راندن

له‌خه‌م ره‌ستن le xem r̂estin لاناوه له گه‌ورا بوٗن ف بالندگی، بی نیاز از مراقبت

له‌خه‌و په‌ڕین le xew per̂în هه‌ڵوارکیان ف از خواب پریدن

له خه‌و دان le xew dan خوه‌یٚ وه یامه دان ف خود را به نفهمی زدن

له خه‌و کردن le xew kirdin وه خه‌و کردن ف به خواب کردن

له دڵ قه‌سی le diĺî qesî ١) دڵ قه‌سی ٢) ئه‌نقه‌س ف ١) به شوخی ٢) عمدا

له دوٗ ده‌س le dü des وه ده‌سبڕه‌س ف در دسترس

له دوٗر le dür له دوٗرا، له دوٗره‌و ف از دور دست

له دوٗرا le düra له دوٗره‌و ف از دور دستها

له دوٗرا دوٗر le düra dür له دوٗره‌و ف از دور دستها

له دوٗره‌و le dürew له دوٗرا ف از دور دستها

له دوٗیا le düya له دوٗیایٚ ف پس از

له دوٗیاوه le düyawe له دوٗیایٚ ف پس از...

له ده‌س le des هاوار له بێزاری «خودا روو له ده‌س کرانه نشینی» ف بیزاری از دست...

له ده‌سا کردن le desa kirdin له ده‌سه‌و کردن ف از دست دادن

له ده‌س چین le des çîn له کیس چین ف از دست رفتن

له ده‌س دان le des dan وه ده‌س دان، له کیس دان ف از دست دادن

له ده‌س ده‌رچین le des der çîn ١) نه‌زانسته کاریٚ کردن ٢) له ده‌س چین ف ١) ندانسته کاری کردن ٢) از دست رفتن

له ده‌س که‌فتن le des keftin ١) له بانٚ ده‌س هاتن ٢) چشتێگ له ده‌س که‌فتن ٣) وه ده‌س هاوردن ٤) نه‌خواسته کارێگ کردن، خه‌ڵه‌تیان ف ١) از دست بر آمدن ٢) افتادن چیزی از دستان ٣) به دست آوردن ٤) ناخواسته کاری را انجام دادن یا سر زدن

له ده‌س هاتن le des hatin له بانٚ ده‌س هاتن ف از دست برآمدن

له ده‌سه‌و کردن le desew kirdin له ده‌سا کردن ف از دست دادن

له ده‌ما le dema وه ده‌ما، له په‌ڕا ف از دم، همگانی

له ده‌ماخ که‌فتن le demax keftin نه‌خوه‌ش بوٗن ف ناخوش، پکر

له ده‌م ده‌رچین le dem derçîn ١) نه‌زانسته چشتیٚ وه‌تن ٢) زووان خه‌ڵه‌تیان ف ١) ندانسته و نخواسته سخنی گفتن ٢) اشتباه گفتاری

له ده‌م که‌فتن le dem keftin سه‌رد و سڕ بوٗنٚ خۆراک ف از دهن افتادن غذا

له‌ڕ ler̂ لاواز، زێزٚ چاخ ف لاغر

له راشکاو le r̂aşikaw وه راشکاو ف به طور ناگهانی، کاملا اتفاقی

له‌رانن leranin له‌ره کردن ف لرزاندن

له‌رز lerz رکیان، ته‌و له‌رز ف لرز، تب ولرز

له‌رزان lerzan له‌رزه کردن ف لرزان

له‌رزانن lerzanin شه‌کانن ف لرزاندن

له‌رزانه lerzane ١) یه‌کیٚ له به‌ره‌یلٚ دارٚ مازوو ٢) به‌زمێگه زوٗنه ف ١) یکی از محصولات مازو ٢) آهنگی قدیمی

له‌رز بڕین lerz bir̂în له زوورٚ ته‌وله‌رز رمیان ف از شدت تب و لرز یا سرما ناتوان شدن

له‌رز گرتن lerz girtin ١) له‌رز داگرتن ٢) حه‌شه‌که خسن ف ١) تب ولرز فرا گرفتن ٢) کنایه از دلهره و نگرانی فرا گرفتن

له‌رزه lerze ١) له‌ره ٢) ده‌م، ئان ف ١) لرزه ٢) لحظـه

له‌رزه له‌رز lerze lerz رکیان له تاو سه‌رما یا ترسیان ف لرزه پیاپی از شدت سرما یا ترس

له‌رزی lerzî ئه‌وٚ له‌رزی ف لرزید

له‌رزیان lerzyan له‌رزین ف لرزیدن

له‌رزین lerzîn له‌رزیان ف لرزیدن

له‌ڕگ ler̂îg ١) لاک، مردار ٢) رازاێگه ئه‌ڕایٚ له‌ڕ ف ١) حیوان مرداریکه سگها از آن تغذیه می‌کنند ٢) صفتی برای لاغر

له‌ڕنگه ler̂nĝe له‌وه‌ڕگه، له‌وه‌ڕیا «ل» ف چراگاه

له رق le r̂û وه رق ف از روی، باری

له رقا دین le r̂ûa dîn تەوەرە رق بردن ف حرمت را نگه داشتن

له رق بردن le r̂û birdin له رق خسن ف از رو بردن، ناچار کردن

له رق چین le r̂û çîn کنف بۆن ف از رو رفتن

له رقخسن le r̂û xisin له رق بردن ف از رو بردن

له رق نان le r̂û nan رۆیەرق کردن ف با هم رو به رو کردن

له رق وسان le r̂û wisan بێ حرمەتی کردن ف بی ادبانه برخورد کردن

له رق هەلاتن le r̂û heĺatin ١) تەوەرە رق نەوردن ٢) بێ رق دەرباسی ف ١) رعایت ادب نکردن ٢) شرم و حیاء را کنار گذاشتن

له رق هێز گرتن le r̂û hêz girtin تەوە رق نەوردن ف بی ادبانه پاسخ گفتن

له رۆیەرق le r̂ûye r̂û وەرْ سەر ف رو در رو

له رق یەک وسان le r̂û yek wisan تەوەرق نەوردن یەکتران ف رعایت حرمت همدیگر را نکردن

لەرە lere لەرزەێ کەم ف لرزش اندک

لەرەلەر lere ler ١) لەرزە لەرزْ کەم ٢) شەکەشەک ف ١) لرزش اندک ٢) باحالت خسته راه رفتن

لەڕەینی ler̂eynî دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

لەری lerî لەرزی ف جنبید

لەڕی ler̂î زێزْ چاخی ف لاغری

لەیا lerya لەرە کرد ف لرزید

لەڕێا le r̂êa لە ڕێ، وە ڕێ، وە ڕێەو ف در راه، در طول راه

لەریان leryan لەرە کردن ف لرزیدن

لەڕێ دەرچین le r̂ê derçîn وەرەلا بۆن ف گمراه شدن، از راه راست بر در شدن

لەڕێ دەر کردن le r̂ê der kirdin هان دان ئەڕاێ کارْ گەن ف از راه بدر کردن

لەڕێ لادان le r̂ê la dan لا گرتن ف پیاده شدن و اقامت گزیدن

لەڕێ مەنین le r̂ê menîn دەرمەنە بۆن ف در راه ماندن

لەڕێ هێزدان le r̂ê hêz dan لە ڕێ دەر کردن ف از راه بدر کردن

لەڕێ هێز گرتن le r̂ê hêz girtin لەڕێ دەرچین ف از راه بدر شدن

لەرین lerîn لەریان ف لرزه، جنبش

له زگ وسان le zig wisan نەزاین ف یائسه شدن

له زۆ le zü له زۆیا ف از گذشته‌های دور

له زۆنه le züne له زۆیەو ف از گذشته‌های دور

له زۆیا le züya له زۆنه ف از گذشته‌های دور تا بحال

له زۆیەو le züyew له زۆنه ف از گذشته‌های دور

لەزەت lezet فەزا، ئەرەوییە ف لذت

لەزەتاو lezetaw فەزا بردن ف لذتبخش

له زەۆ دان le zeü dan وه زەۆ دان ف بر زمین زدن، بر زمین افتادن

له ژان le jan له زوورْ ژان ف از شدت درد

له ژۆیەر le jüyer له لابان ف از بالا

له ژۆیەرا le jüyera له ژۆیەرەو، له لابانەو ف ازقسمت بالا

له ژۆیەرا هاتن le jüyera hatin له لابانەو هاتن ف از بالا آمدن

له ژۆیەرەو le jüyerew له ژۆیەرا ف از قسمت بالا

له ژێر le jêr وه ژێر ف در زیر

له ژێرا le jêra له لا خوارەو ف از پایین بەبالا

له ژێرا داشتن le jêra daştin له ژێرەو داشتن ف آب زیرکاه

له ژێر دان le jêr dan وه ژێر دان ف زیر سخن خود زدن

له ژێرسا le jêrsa ژێرسا ف در زیر سایه، در پناه

له ژێرەو le jêrew له ژێرا ف از پایین بەبالا

له ژێرەو داشتن le jêrew daştin له ژێرا داشتن ف آب زیرکاه

له ساواچین le sawa çîn ١) وەرەنێگ کْ نیەتۆیەنێ بپەڕێد و ئاو کەنە بانْ سەرێ تا خاسەو بوو ٢) لاناوە لەکارامەیی لەدەس دان ف ١) گوسفند نری که در اثر جفتگیری زیاد توانایی جفتگیری را از دست می‌دهد و معمولا آب سرد بر سرش می‌ریزند تا بهبود یابد و توانایی لازم را داشته باشد ٢) کنایه از ناتوان شدن، از دست دادن توانایی جنسی

له سەر le ser ١) وه سەر یه گْ ٢) لەێ نوو ٣) له بان، له دالْدەێ ٤) ئڕاێ چه ف ١) برای اینکه ٢) دوباره، از نو ٣)

پشتیبانی ٤) چرا، برای چه

له سەرا le sera ١) لەێ نوو، دووارە ٢) لە لا بانەو ف ١) دوباره، از سر ٢) از قسمت بالا

له سەر چە le seri çe وە سەر چە ف چرا؟ برای چە؟

له سەرچین le ser çîn وە سەرچین ف فراموش شدن، کهنه شدن موضوعی

له سەرْخوەێ le seri xweŷ ١) وە سەر خوەێ ٢) وە سەرْ سەور ف ١) سر خود کار کردن ٢) با حوصله کار کردن

له سەرْ خوەێ خسن le seri xweŷ xisin وە سەرْ خوەێ خسن ف از سر خود وا کردن

له سەرْ خوەێ کردن le seri xweŷ kirdin لە سەر خوەێا کردن ف از سر خود باز کردن

له سەر کەفتن le ser keftin وە سەر کەفتن ف از سر خود انداختن

له سەر گرتن le ser girtin ١) وە سەر گرتن ٢) لەێ نوو دەسەو کارەو بۆن ف ١) برسر گرفتن ٢) دوباره دست بکار شدن

له سەرەو le serew ١) لە سەرا ٢) لە لا بانەو ف ١) دوباره، از نو ٢) از قسمت بالا

له سەرەو پەڕین le serew perî̂n ملهڕی کردن و زێزْ قانوون کار کردن ف طبق قانون عمل نکردن و قلدری کردن

له سەر یەک le ser yek ١) پەێەڵپەێ ٢) لە بانْ یەک ٣) وە داڵدەێ یەک ف ١) پیاپی، پشت سرهم ٢) روی هم، مجموعا ٣) به پشتیبانی از هم

له سەر یەک نان le ser yek nan ١) لە بانْ یەک نان ٢) وە شوونْ یەک نان ف ١) روی هم گذاشتن ٢) یکدیگر را دنبال کردن

له سەرْ یەگْ le seri yegi وە خاترْ، وەێ بوونە کْ ف به خاطراینکه، برای اینکه

لەش leş تەن، بەدەن، لە سەکزی «لەش» ئۆشن ف بدن، در سکزی «لـَش» گویند

لەش ساق leş saq ئازا ولوون ف تندرست

لەش ساقی leş saqî ئازا وللوونی ف تندرستی

لەش سووک leş sûk چالاک، سقان سووک ف چابک

لەش شوور leş şûr مردێ شوور ف مرده شور

لەش قورس leş qwirs لەش وەبار ف تنبل، گران‌خیز

لەشکەر leşker قووشەن ف سپاه، لشکر

لەشکەر شکن leşker şikin شەرکەرْ تەوانا ف لشکر شکن

لەشکەرکەشی leşker keşî وە قووشەنەو هۆژم بردن ف لشکر کشی

لەشکرگا leşker ga شوونْ قووشەن ف لشکرگاه

لەشکەرگە leşkerge دیەکەێگەلە جووانرِو ف روستایی در جوانرود

لەش لە مل leş le mil شەو لەش ف تنبل

لە شیربڕین le şîr birî̂n لە شیر گرتنەوەێ منال ف نوزاد را از شیر گرفتن

لە شیرگرتن le şîr girtin لە شیر بڕین ف نوزاد را از شیر گرفتن

لەق leq ١) سس، شل ٢) بنچینەێ کردارْ لەقانن ف ١) لق، سست ٢) ریشه فعل «لەقانن» بمعنی تکان دادن

لەقانن leqanin شەکانن ف تکان دادن

لەقاو leqaw بنووڕە لقاو ف نگا **لغاو** و ترکیباتش

لەقاوە leqawe نەخوەشییگە لە دەورْ دەم و لێۆ، لەب شەکەری ف بیماریی پوستی که در اطراف دهان پدیدار شده و باعث پارەگی لب می‌شود، لب شکری شدن

لەقاێ لەق leqaê leq لقاێ لق ف لبریز

لەق بۆن leq bün ١) وەرەلا بۆن ٢) شل بۆن ف ١) کنایه از وضـعییت نامناسب خانوادگی ٢) لق بودن

لەق کردن leq kirdin شلەو کردنْ چشتێ ف لق کردن

لەقلەق leq leq خواردەمەنییگە لە کونجی وشەکەر و ڕۆن ئرای سینە ژان ف غذایی از کنجد وشکر و روغن برای درمان سینه درد

لەقمە leqme لەقوە، ئەرەوییە ف لرزش دست وپا ناشی از پیری

لەق ولووق leq û lûq سس وبێ پاێە ف سست و بی پایه

لە قوڵ وەرەن بۆن le qwiĺi weren bün ڕییەنێ کْ هەن هەنْ وەرەن گرتنێانە ف گله‌ای که هنگامه جفتگیری آنهاست

لەقۆنن leqûnin لەخشوون «ل» ف تکان دادن

لەقوە leqwe لەقمە، ئەرەوییە ف لرزش دست و پا ناشی از پیری

لەقە leqe ١) وە پا زەربەت دان، لە سەکزی و سمنانی و شەهمیرزادی «لەغە» ئۆشن ٢) تەکیە کەلام ف ١) لگد، در

سکزی و سمنانی و شهمیرزادی «لـَغه»
گویند ۲) تکیه کلام

لەقە تەپن leqe tepin زوور تەپن ف کنایه ازکاملا پـُر

لەقە دان leqe dan ۱) لەقە وەشانن ۲) مانگایگ ک گوورەگەێ بەێرانێە و شیر نییەێد ف ۱) لگد زدن ۲) ماده گاوی که گوساله‌اش را بزرگ کرده و آخرین روز های شیر دهی اش است

لەقە داین leqe dayn لەقە دان ف لگد زدن

لەقە خسن leqe xisin لەقە وەشانن ف لگد زدن

لە قەسی le qesî لە دڵ قەسی ف نگا **لەدڵ قەسی**

لەقە فرتی leqe firtî لەقە فرِی ف لگد پرانی

لەقە فرِی leqe fir̂î لەقە فرتی ف لگد پرانی

لەقە لەق leqe leq کومتەکومت ف لنگان‌لنگان

لەقەم leqem ناز ناو، لاناو، ئەرەوییە ف لقب

لەقە ماڵ leqe maɫ لەقە ماڵ کردن سەربان ف لگد کوبی بام خانه هنگام اندودن

لەقە ماڵکردن leqe maɫkirdin لەقە ماڵ ف لگد کوبی بام خانه هنگام اندودن

لەقە ماڵین leqe maɫîn لەقەماڵ ف نگا **لەقەماڵ**

لەقە وەشانن leqe weşanin لەقە داین ف لگد زدن

لەقە وەشن leqe weşin ئاژەڵ لەقە دەر ف حشمی که لگد می‌زند

لەقەێ دان leqeŷ dan ۱) خوەێ تێار کردن ئەڕاێ شەڕ ۲) رەێ بۊن، گوزەیشتن ف ۱) خود را مسلح کردن برای رزم ۲) گذشتن از کنارِ، سبقت گرفتن

لەقین le qîn ۱) لە داخْ دڵ ۲) لەقیان ف ۱) از غصــەی، از داغ ۲) تکان خوردن، لرزه داشتن

لەک lek ۱) بەشێگە گەورا لە کوردەیل ۲) گوڵەێ چرک ف ۱) بخشی بزرگ از کُردان ۲) لکه

لەکاتە lekate ۱) گەنەکار، ئاشوو ۲) درێژ و بەێ توِر، دیلـْم، لە سەکزی «لەکات» و لە لاتین (laggard) وە دیلـْم ئۊشن ف ۱) فاحشه ۲) دراز و بی قواره، تنبل، در سکزی نیز به همین معناست و در لاتین (laggard) به معنی تنبل وکند دست است

لەکارخسن le kar xisin ۱) وە کار خسن ۲) هەرِۆکە دان لە کار ف ۱) بکار انداختن ۲) از کار انداختن

لەکار دراتن le kar diratin ۱) بازرە بۊن ۲) لە خەم رەستن ۳) لاناوە لە کارامە بۊن ف ۱) به سن بلوغ رسیدن ۲) بزرگ شدن و نیاز به مراقبت نداشتن ۳) مهارت پیدا کردن

لەکار دراتێ le kar diratê کارامە بۊن ف کارآمد، ماهر

لەکار کەفتن le kar keftin ۱) لاناوە لە پیر بۊن ۲) خرِْخپ هاتن ف ۱) کنایه از پیری ۲) از کار افتادن

لەکار کەفتێ le kar keftê لاناوەلە پیر ف کنایه از پیر

لەکرِ lekir̂ ئەبڵەق «ل» ف ابلق، سیاه وسفید

لەک وشەک lek û şek تەکان خواردن «ل» ف تکان، جنبش

لەکوو le kû وە کوو؟ ف در کجا؟ کجا؟

لەکووا le kuwa لە کوورا ف از کجا؟

لەکوورا le kûra لە کوورەو ف از کجا؟

لەکوورە le kûre لە کوو؟ ف از کجا؟

لەکوورەو le kûrew لە کوورا ف از کجا؟

لەکووڵ le kûɫ وە کووڵ ف بر دوش، بەدوش

لەکووڵ خسن le kûɫ xisin ۱) وە گیان خسن «دەرد ت لە کووڵم» ۲) لەمل خسن «لە کووڵم کەفت» ف ۱) برجان خریدن ۲) ازسر افتادن، از زیر مسئولیت خارج شدن

لەکە leke ۱) لەک ۲) تانەێ چەو ۳) جوورێ چیخە ف ۱) لکه ۲) بادامک چشم ۳) نوعی چیت

لەکە پێسە leke pêse بەشێگ لە چشتێ ک لە تەرتْ بەشەیلْتر نەو، بەسبار زەۊێگ ک بەشێگ لێ وەردێ بوورِن و ئەو بەشەگەێ بوورە بوو ف کمی تا قسمتی ازچیزی که بابقیه تفاوت ظاهری دارد، مثلا زمینی که بخشی ازآن شخم خورده و بخش دیگرش دست نخورده باقی بماند

لەکەدار leke dar دڵنگ یامیوەێ لەکە گرتێ ف لکه دار

لەکیس چین le kîs çîn لە دەس چین، فتوور هاتن ف از دست رفتن، نابود شدن

لەکیس دان le kîs dan لەکیس داین ف از دست دادن

لەگڵْپا کەفتن le gili pa keftin لە گل کەفتن ف از حرکت افتادن، پیر شدن

لەگل کەفتن le gil keftin لە گڵْ پا کەفتن ف پیر شدن، از حرکت افتادن

لەگوو legû بێ حس بۊن ف بیحسی، بیحس شدن

لەگەز legez لقووز ف طـعنه و سرزنش

لەگەز دان le gez dan ١) وە گەز دان ٢) تامڵ کردن «پا لە گەز دان» ٣) لقووز دان ف ١) تکیەگاە قرار دادن و بلند شدن ٢) شکیبایی کردن ٣) سرزنش کردن

لەلاد le lad وە لاد ف در نزدِ تو، پیش تو

لەلادان le ladan وە لادان ف پیش شما

لەلادەو le ladew وە لادەو ف پیش تو، نزد تو

لەلام le lam وە لام ف پیش من، نزد من

لەلامان le laman وە لامان ف نزد ما، پیش ما

لەلامەو le lamew وە لامەو ف نزد من

لەلە lele ١) چوو لەلە ٢) مارمۆلْک «ل» ٣) بەش بەش کردنْ جوو ئاویاری ف ١) چوب نشانداری کە مقدار شیر هر روزە یک خانوار را در کار «شیرەوارە » نشان می‌دهد، شاید بتوان بجای خط کش واژە «لە لە»را بکار برد ٢) مارمولک خانگی ٣) برش زدن جوب آبیاری در فواصل معین ومشخص

لەلە کردن lele kirdin چوو لەلە نیشان کردن ف خط کشی روی چوب «لەلە»

لەلە گرتن lele girtin ئەنازە گرتن وە چوو لەلە ف با چوب «لەلە» مقدار شیر را اندازە گرفتن

لەلێ le lê وە لێ ف از او

لەلێان le lêan لە ئەوان ف از آنها

لەلێ بردن le lê birdin لە ئەوە بردن ف از آن بردن

لەلێ چین le lê çîn دڵ نەکشیان، خوەش نێاشتن ف دلزدە شدن از خوردن چیزی

لەلێ خواردن lelê xwardin ١) هەڵگرتنْ قڵف ٢) لە ئەوە خواردن ف ١) کلید بە قفل مناسب بودن ٢) از آن خوردن یا نوشیدن

لەلێت le lêt لە لێد، وە لێد ف از تو

لەلێتان le lêtan لە لێدان ف از شماها، از شما

لەلێد le lêd لە تْ ف از تو

لەلێدان le lêdan لە ئۆیە ف از شما

لەلێ سەنن le lê senin ١) لە لێ خرین ٢) لە لێ وەر گرتن ٣) سەننەوە ف ١) از او خرید کردن ٢) گرفتن ٣) باز پس گرفتن

لەلێ گرتن le lê girtin لە لێ سەنن ف بازپس گرفتن

لەلێم le lêm وە لێم ف از من

لەلێمان le lêman وە لێمان ف از ما

لەلێ مەنن le lê menin تەمام نەۆن ف تمام نشدن، ادامە داشتن

لەم lem زگ «ل» ف شکم

لەمپڕ lem pir̂ زگپڕ «ل» ف باردار، حاملە

لەمدان lem dan پاڵەو دان «ل» ف تکیەزدن، آسودن

لەمس lems سڕ، ئفلیج، لە سەکزی «لەمی» ئۆشن ف فلج شدە، بی حس، در سکزی «لَمی» گویند

لەمس بۆن lems bün سڕ بۆن ف لمس شدن

لە مل le mil ١) وە مل ٢) لە پاێ... ف ١) بر گردن ٢) بر عهدە

لەملا بۆن le mila bün ١) چاکر بۆن ٢) فتوور هاتن ف ١) ازعهدە خارج شدن، خلاص شدن ٢) نابود شدن

لەملا کردن le mila kirdin خوەێ چاکر کردن ف خود را خلاص کردن

لە من le min وە من ف از من

لەمنا le mina لە منەو ف بە پندار من، بە گمانم

لەمنەو le minew لەمنا ف بە گمانم

لەموو lemû نەوسن ف شکمو

لەموور lemûr لەموو، نەوسن ف شکمو

لەمە leme ١) لەم ٢) سەرەوبانی ملە ٣) سەخری ف ١) شکم ٢) سر بالایی تپەها ٣) لمە، باسن

لەمەتاو leme taw لمەتاو، لمیەتاو «لەم+ تاو» ف جای آفتابگیر

لەمەزا lemeza خاوارە، مغەێرە «لەمە = زگ+ زا» لە زگْ کەسێ تر کەفتگ ف بیگانە، آنکە از شکم کسی دیگر است

لەمەسۆرکی leme sor̂kî زگەخشی «ل» ف سینەخیز

لەناو lenaw وە ناو ف در میان، در داخل

لەناوا le nawa لە ناوەو ف از داخل

لەناو بردن le naw birdin ١) وە ناو بردن، فتوور هاوردن ٢) ئەو ناو بردن ف ١) از بین بردن ٢) بە داخل فرو بردن، بە داخل بردن

لەناوچین le naw çîn لە بەێن چین ف از بین رفتن

لەناوەو le nawew لەناوا ف از داخل

لەناوێا le nawêa لە ناو ئەوە ف از داخل آن

لەناوێا چین le nawêa çîn لەناوێا رەێ بۆن ف از داخل... رد شدن

لەنج lenc ١) لار ولەنج ٢) جەر، هجەت، لە سەکزی «لەنجە» ئۆشن ف ١) با ناز وکرشمە خرامیدن ٢) لج، در سکزی «لَنجە» گویند

لەنجباز lenc baz لەجباز ف لجوج

لەنجە lence لار ولەنجە ف با ناز وکرشمە خرامیدن

لەنجەو لار lence û lar لار ولەنجە ف با ناز خرامیدن

لەناوخاسەر برین le naw xaser birîn ١) یەتیم و یەسیر بۆن لە منالّیەو ٢) لە نفتە خەفە کردن ف ١) کنایە از در طفولیت یتیم شدن ٢) در نطفە خفە کردن

لەنگ lenĝ ١) شەل ٢) ماتەڵ بۆن ف ١) لنگیدن ٢) معطل ماندن

لەنگار lenĝar گاسکە، وە نەرمەنەرم ف بە آهستگی

لەنگار لەنگار lenĝar lenĝar گاسکەگاسکە ف یواش یواش

لەنگانن lenĝanin لەنگ لەنگ رێ کردن ف لنگاندن

لەنگەر lenĝer ١) هەیمەێ بار ٢) لەنگەڕ کەشتی ف ١) سنگینی بار ٢) لنگر کشتی

لەنگەر خسن lenĝer xisin هەیمە وە لایێگەو خسن ف سنگینی بار بە سویی افتادن

لەنگەر دار lenĝer dar لاناوە لە ماریەتدار ف کنایە از متین و با شخصیت

لەنگیان lenĝyan لەنگ بۆن ف لنگیدن

لەنگین lenĝîn لەنگیان ف لنگیدن

لەنلەن len len لانلان کردن ف نگا **لانلان کردن**

لەو lew ١) لە ئەو «لەو رووژەو» ٢) لە ئەێ ٣) لێو، گوونا «خالّێ کوتایە لە چووار گووشەێ لەو–وە ئەنقەس ناسەێ پەری ماچْ شەو» ف ١) از آن ٢) از او ٣) لب، لب و گونە

لەوا lewa چی، چێ ف رفت

لەوا دەرچین le wa derçîn هڕْبیف کردن ف طبل توخالی بودن

لەواسانی lewasanî دیەکەێگە لە قلّاشاین ف روستایی در قلعە شاهین

لەواش lewaş جووریّ نانە ف نان لواشی

لەوان lewan ١) جووریّ بافینە لە حەسیر کُ چێ فەرش خەنەوەێ ٢) کەرەپێ، لە لاتین (lawn) وە چەمەن ئۆشن ٣) پاشگرْ چاودێرکەرْ حەێوانە «وەرە لەوان، مامرەلەوان» ٤) لە ئەوان ف ١) نوعی فرش حصیری ٢) گیاه چگن، درلاتین (lawn) بە چمن گویند ٣) پسوند بەمعنی مراقبت کنندە حیوانات ٣) از آنان

لەوانە lewane لە ئەوانە ف از آنان

لەواێ lewaê لێواێ ف مانند،، مثل،

لەوچ lewç ١) قۆنرە «ل» ٢) لێو ف ١) موج آب ٢) لب

لەوچْگ lewçig ١) لەوچْگ کردن، لچْ ژێرینْ ئەسپ گرتن و ئارام کردن تا نالّێ بکەن ٢) لاناوە لە مەهار کردنْ نا ئارام ف ١) لب زیرین اسب را با وسیلەای گرفتن و آرام کردن جهت نعلبندی ٢) کنایە از مهار کردن

لەوچْگ کردن lewçig kirdin بنوورە لەوچْگ ف نگا **لەوچْگ**

لەودە lewde بێهوودە، لە لاتین (lewd) ئۆشن ف لودە، هرزە، در لاتین (lewd) بە هرزە گویند

لەورا lewra لەورەو ف از آنجا

لەورە lewre لە ئەورە ف در آنجا

لەورەو lewrew لەورا ف از آنجا

لەوزە lewze گەوگەوەێ مل ف لوزە، لوزتین

لەوس lews لەپْ لەوس، لس ف لب ولوچە، لثە

لەوسا lewsa لە ئەوساوا ف از آن وقتها

لەو سالّە lew saĺe لە ئەو سالّە ف از آن سال ببعد

لەو سالّەو lew saĺew لەو سالّە ف از آن سال ببعد

لەوساوا lew sawa لە ئەوساوا ف از آن وقتها تا...

لەوساوە lew sawe لەوساوا ف از آن وقتها تا...

لەوسن lewsin لس قەێ، لسن ف لب ولوچە بزرگ

لەولا lewla ١) لە ئەولا ٢) لەولاو ٣) زلّواک ف ١) از آن طرف ٢) بوتە لولا، پیچک ٣) لولای در

لەولا تر lew la tir لە ئەو لاتر ف از آن طرف تر

لەولا ترەک lew la tirek لەو لاتر ف آن طرف تر

لەولاو lewlaw ١) لەولا ٢) زلّواک ف ١) بوتە لولا، پیچک ٢) لولای در

لەولاوا lew lawa لە ئەو لاوە ف از آن طرف

لەولاوە lew lawe لە ئەو لاوە ف از آن طرف

لەون lewn لەوا، جوور ف نوع

لەوە lewe لە ئەوە ف از آن

لەوە ئەوبان lewe ew ban لە ئەوە ئەو بان ف از او

بالاتر

لەوە پێش lewe pêş پێش لە ئەوە ف پیش از آن

لەوە دۆیا lewe düya لە ئەوە ئەو دۆیا ف بعد از آن

لەوەڕ lewer̂ ١) گیایێ خۆراک ئاژەڵ ٢) چەرانن ف ١) علف ٢) چرا، چرانیدن احشام

لەوەر le wer ١) لە پێش ٢) وە وەر کردن ف ١) پیش از این ٢) بر تن کردن، پوشیدن

لەوەرا le wera لە وەرەو ف از پیش پیش، جلو جلو

لەوەڕان lewer̂an بردە لەوەڕگا ف بە چرا برد، چرانید

لەوەرا نان le wera nan راو کردن، هووفاڵی کردن ف کنایە از دروغ گفتن

لەوەڕانن lewer̂anin وە لەوەڕ بردن ف چرانیدن

لەوەرْیا نان le weri pa nan دپیەکەو کردن، پەیْپاکی کردن ف اتمام حجت کردن

لەوەرْچاو le weri çaw ١) لە لایێ کەسێگەو کارێگ کردن ٢) خاسی کەسێگ لە وەرْ چەو بۆن ف ١) در انظار عمومی کاری کردن ٢) خوبی کسی را در نظر داشتن

لەوەرْچاو بۆن le weri çaw bün لە وەرْ چەو بۆن ف خوبی کسی را در نظر داشتن

لەوەرْچاو هاتن le weri çawhatin ١) ئیسفا گرتن ٢) وە دیەیێ خوەیێ چشتێگ دین «مردن هاتە وەر چاوم» ف ١) قابل ملاحظە، قابل تعمق ٢) چیزی را در یاد گنجاندن

لەوەرْچاو کەفتن le weri çaw keftin لەچاو کەفتن ف از دیده افتادن

لەوەرْ دەس le weri des لە دەمْ دەس ف در دسترس، دم دست

لەوەرْ دەسا le weri desa دەسەوەری ف اندک اندک وام یا قرضی را پرداخت کردن، جلوجلو

لەوەرْ سەر le weri ser زێزْ لە پشتْ سەر ف رو در رو سخنی را گفتن

لەوەر کردن le wer kirdin وە وەر کردن ف پوشیدن

لەوەڕ کردن lewer̂ kirdin کنرە کردن ف چریدن

لەوەڕگا lewer̂ga لەوەڕیا ف چراگاه

لەوەڕگە lewer̂ge جی لەوەڕیان، لەوەڕیا ف چراگاه

لەوەرەو le werew لەوەرا ف جلوجلو، پیش پیش

لەوەڕیا lewer̂êa لەوەڕگە، لەوەڕگا ف چراگاه

لەوەڕیا lewer̂ya لەوەڕ کرد ف چرید

لەوەڕیان lewer̂yan لەوەڕ کردن ف چریدن

لەوەرێا نەمەنن le werêa nemenin دەس دەس نەکردن ف درنگ جایز نبودن

لەوەڕین lewer̂în لەوەڕیان ف چریدن

لەوەن lewen لەوان، کەرەپۆ ف گیاه جگن

لەوەوە دۆیا le we we düya پێش لەوە ف پیش از آن

لەوەوەر le we wer لە ئەوە وە وەر ف پیش از این

لەویر le wîr لە هۆر، لە یایێ ف در یاد، در یاد ماندن

لەویرا بردن le wîra birdin لە هۆرا بردن ف از یاد بردن

لەویرا چین le wîra çîn لە هۆرا چین ف از یاد رفتن

لەویر بردن le wîr birdin لە هۆر بردن ف از یاد بردن

لەویر چین le wîr çîn لە هۆر چین ف از یاد رفتن

لەویر نەمەنن le wîr nemenin لە هۆر نەمەنن ف در یاد نماندن

لەویرەو بردن le wîrew birdin لە ویرا بردن ف از یاد بردن

لەویرەو چین le wîrew çîn لە ویرا چین ف از یاد رفتن

لەویش lewîş لە ئەۆ ویش ف از او هم

لەوینە le wîne وە وینە، وەک ف بە مانند

لەهۆر le hür بنوورە لەویر ف نگا **لەویر** و ترکیباتش

لەهووش چین le hûş çîn لە فام کەفتن ف مدهوش شدن

لەهەن le hen لە بەخت، لە رەژەن «دنیا لە هەنم تارە» ف از بخت...

لەهەن بارکردن le hen bar kirdin تۆشْ نەهات هاتن ف دچار بدشانسی شدن

لەهەن بریان le hen bir̂yan تۆشْ نەهات هاتن ف بە بد شانسی دچار شدن

لەێ leŷ لە ئی ... ف از این

لەی ley لەێ، لە ئی ف از این

لەێ پەڕ leŷ per̂ لەێ لاوا «لەێ پەڕْ ماڵ لەو پەڕْ ماڵ- گشتێ وەژە بێ دەسماڵ» ف از این قسمت

لەێجوور leŷ cûr وەێجوور ف اینگونە، این طور

لەێ دەس leŷ des ئی دەس، ئی کان ف این طرف

لەێرا leŷra لەێرەو ف از اینجا

لەێردا leŷrda لەێرا ف از اینجا

لەێرداوا leŷrdawa لەێرەوا [ف] از اینجا، از این قسمت

لەێرە leŷre لە ئێرە [ف] از اینجا

لەێرەو leŷrew لە ئێرەو [ف] از اینجا

لەێرەوا leŷrewa لەێرەو [ف] از اینجا

لەێرەوە دۆیا leŷre we düya لەێرە ئەو دۆیا [ف] از این ببعد

لەێرەوەر leŷre wer لەیەوەر [ف] پیش از این اینها

لەیل leyl ۱) لەیلا، ناوێگە ژنانە ۲) لاناوە لە قوولّە، ماشووق [ف] ۱) لیلا، نامی زنانە ۲) کنایە از معشوق

لەیلا leyla ۱) لەی لاوە ۲) ناوێگە ژنانە [ف] ۱) از این طرف ۲) نامی زنانە، لیلا

لەیلاج leylac فەن باز، فەنەری [ف] لیلاج، حقەباز

لەیلاجی leylacî فەن دان [ف] حقەبازی

لەیلاخ leylax ئێلاخ [ف] ییلاق

لەیلاخان leylaxan ئێلاخ [ف] ییلاق

لەیلاوا ley lawa لەیلاوە [ف] از این طرف

لەیلاوە ley lawe لەیلاوا [ف] از این طرف

لەیلائا ley laâ لە ئی لائەو [ف] از این قسمت

لەیلی leylî لەیلا، ناوێگە ژنانە [ف] نامی زنانە، لیلا

لەیم leym لەحیم [ف] لحیم

لەیم کاری leymkarî لەحیم کاری [ف] لحیم کاری

لەیم کردن leym kirdin لەحیم کردن [ف] لحیم کردن

لەین leyn لا، بەش، لاتینیە [ف] سمت، جهت

لەێوا leŷwa لێوا [ف] اینگونە

لەیە le ye لە ئەیە [ف] از این، از همین

لەیە ئەو دۆیا le ye ew düya لەیە وە دۆیا [ف] از این ببعد

لەیە ئەولا le ye ew la لەیەلا [ف] از این ببعد

لەیەکا بۆن le yeka bün لەیەکەو بۆن [ف] از هم جدا شدن

لەیەکا کردن le yeka kirdin ۱) لە یەکەو کردن ۲) تەشخیس دان [ف] ۱) ازهم جداکردن ۲) ازهم تشخیص دادن

لەیەکا دان le yeka dan ۱) وە یەک دان، ژەنین ۲) شێوانن [ف] ۱) زدن مشک و غیرە ۲) بر هم زدن

لەیەک بۆن le yek bün لەیەکا بۆن [ف] از هم جدا شدن

لەیەک چین le yek çîn گرژەو بۆن، ئەخم کردن [ف] خشمگین شدن، عبوس شدن

لەیەک دان le yek dan ۱) لە یەکا دان ۲) زەنـْخورد [ف] ۱) نگا **یەکادان** ۲) زد وخورد، دعوا

لەیەکەو بۆن le yekew bün لەیەکا بۆن [ف] از هم جدا شدن

لەیەکەو کردن le yekew kirdin لە یەکا کردن [ف] نگا **لە یەکا کردن**

لەیەلا le ye la لەیە ئەولا [ف] از این ببعد

لەیەولا le yew la لەیەلا [ف] از این ببعد

لەیەوەر le ye wer پێش لە یە [ف] قبل از این

لەێهەوا leŷ hewa لەێوا [ف] اینگونە، این طور

لێ lê لە لێ، لە ئەوە [ف] از آن

لێا lêa لە ئەوا [ف] از آن، از او

لێان lêan لە ئەوان [ف] از آنها

لێاو lêaw ماکاو، لیقاو، ئاو پاڵوویائ برنج کـْ ئەڕائ سینە ژان خاسە [ف] آب پالائیدە برنج کە برای سینە درد خوب است

لێ بردن lê birdin لە لێ بردن [ف] ربودن، از آن بردن

لێ پرِبۆن lê pir̂ bün قین کردن [ف] از کسی خشمگین شدن

لێ پرسین lê pirsîn لە لێ پرسین [ف] پرسش کردن

لێتان lêtan لە لێتان [ف] از شماها، از شما

لیتگە lîtge ۱) خواردەمەنییگە لە شیر وئارد ۲) ئارد و ئاو کـْ هیزە لە تێ ئاخنن [ف] ۱) غذایی از شیر و آرد ۲) مایعی کە خیک را چند روز در آن می‌خوابانند تا نرم و قابل انعطاف شود

لیتە lîte کەێ لە ناو ئاو فیسانن ئەڕائ خۆراکـْ ئاژەڵ [ف] کاه را در آب خیساندن برای خوراک احشام

لیچـْک lîçik لیچگە [ف] گیاهی خوراکی

لیچگە lîçge ۱) لیچـْک ۲) تەرچـْگ، تەرجـْگ [ف] ۱) گیاهی خوراکی ۲) تر وتازە

لیچەک lîçek لیچـْک [ف] گیاهی خوراکی

لێ چین lê çîn زەدە بۆن لە خواردەمەنییگ [ف] دلزدە شدن از خوراکی

لێ خسن lê xisin وە لێ خسن [ف] تعویض کردن

لیخن lîxin لێخن [ف] گل‌آلود، کدر

لیخناو lîxinaw لێخناو [ف] آب گل آلود

لیخن بۆن lîxin bün ۱) لێخنی ئاو ۲) گرژ هەڵاتن [ف] ۱) گل آلود شدن ۲) خشمگین شدن

ليخن كردن lîxin kirdin لێخن کردن ف گل‌آلود کردن

ليخنى lîxinî لێخنی ف کدری، گل آلودی

لێ خواردن lê xwardin ١) ئەڵگرتنْ قڵف ٢) له لێ خواردن ف ١) باز کردن قفل توسط کلید مناسب ٢) از آن خوردن

لێ خوڕيان lê xwiȓyan خوڕیان ف نهیب زدن

لێ خوڕين lê xwiȓîn خوڕین ف نهیب زدن

لێ خوەش بۆن lê xweş bün وه پێ خوەش بۆن ف خوش آمدن، خوشایند بودن

لێخەروو lêxerû رووده ف روده

لێخەروو حرامه lêxerû ḣirame بەشێگ له لێخەروو کْ خواردەمەنی نییه ف آن قسمت ازروده که خوراکی نیست

لێخەروو چەوره lêxerû çewre بەشێگه له لێخەروو کْ خواردەمەنیه ف قسمتی از روده که خوراکی‌است

لێخەروو گەورا lêxerû gewra گورگانەخوەرد ف روده بزرگ

لێدان lêdan ١) له لێدان ٢) ژەنینْ مووسقی ٣) کوتان، کوشتن و بڕین ف ١) از شما ٢) نواختن موسیقی ٣) زدن، کشتن

لێ دزين lê dizîn دزی کردن ف دزدیدن

لێ دزينەوه lê dizînewe هشار، خوەێ لێ شاردنەوه ف خود را از کسی پنهان کردن

لێ دەر كردن lê der kirdin ١) سەر دراوردن ٢) له لێ خالی کردن ف ١) سر در آوردن از چیزی ٢) خالی کردن

لێر lêr لێره ف لیره

لێرا lêra لەێرا ف از اینجا

لێرو lêru لرگْن «ل» ف آب دهن لمور

لێره lêre ١) لەێره ٢) لێر ف ١) از اینجا ٢) لیره

لێرەوا lêrewa لەێرەوه ف از اینجا

لێرەوار lêrewar لاناوه له ئاو رووشن ف کنایه از آب بی خلت و روشن، مانند لیره بی گرد

لێرەوه lêrewe لەێرەوه ف از اینجا

لێز lêz ١) وه کولانەچینْ مامر وجۆجگ ٢) خوزه ف ١) در لانه رفتن ماکیان ٢) پناهگاه ماکیان

لێز گرتن lêz girtin ١) وه کولانه چینْ مامر وجۆجگ ٢) لاناوه له مەزریان وستار گرتن ف ١) در لانه رفتن ماکیان ٢) کنایه از آرام گرفتن و مستقر شدن

لێزگه lêzge جی لێز گرتن ف جای استقرار یافتن

لێزمه lêzme ١) لێژه، له ئەوستا (eyzme ئەیزمه) و له هندی (ıdhma ئیدهما) وله فارسی (هیزوم، هیمه) تۆسریاس ٢) رفتْ واران ف ١) مقدار هیزم شکسته شده و دسته‌بندی شده برای زمستان، در اوستا (eyzme ایزمه) بمعنی هیزم نوشته شده و در هندی (ıdhma ایدهما) همان هیمه است ٢) بارش هماهنگ باران

لێزه lêze بنووره لێزگرتن ف نگا **لێزگرتن**

لێزەكەن lêze ken لاناوه له هەڵوەدا ف کنایه‌از آواره

لێژ lêj سەرەو خواری، سەرەو لێژی ف سرازیری، شیب

لێژا بۆن lêja bün لێژەو بۆن، سەرەولێژ بۆن ف در سراشیبی قرار گرفتن، واژگون شدن

لێژا كردن lêja kirdin لێژەو کردن ف واژگون کردن

لێژايى lêjayî سەرەولێژی ف سراشیبی

لێژبۆن lêj bün سەرەولێژی ف سراشیب شدن، سرا زیر بودن

لێژه lêje بنووره لێزمه ف نگا **لێزمه**

لێژەو بۆن lêjew bün لێژا بۆن ف سرازیر شدن

لێژەو كردن lêjew kirdin لێژا کردن ف سرازیر کردن

لێژى lêjî لێژایی ف سرازیری، سراشیبی

ليسان lîsan باسکه، گەمەێ پۆلان ف بازیی که با سکه انجام می‌شود

ليسك lîsk تریفەێ تۆر ف شعاع نور

لێ سەنن lê senin ١) خرین ٢) سەننەوه ف ١) از او خرید کردن ٢) باز پس گرفتن

لێش lêş له ئەۆ ف از او

لێشان lêşan له ئەوان ف از آنها

ليف lîf ١) بەشێگ له دارْ خورما کْ گزێ وه پێ درْس کەن ٢) لیفْ حەمام ف ١) بخشی از درخت خورما که با آن جارو سازند ٢) لیف حمامی

ليفه lîfe لیف ف لیف حمامی

لێڤه lêve لێوه «ل» ف دیوانه‌سر

لێڤێ lêvê بنووره لووی، لووه «ل» ف نگا **لوێ**

ليق lîq ١) زلگەکوڵن کردنْ خواردەمەنی ٢) نەرم و سرِ جوورْ گووشتْ چەڵقی ف ١) غذای بسیار آبکی ولزج ٢) هر چیز نرم و لزج

لیقاو lîqaw ۱) بنووڕه لێاو ۲) لرگ، لیەڕ دەم ف ۱) نگا **لێاو** ۲) آب دهن

لیقوو lîqû ۱) لرگن ۲) خواردەمەنی لیق ف ۱) آب دهن لمور ۲) غذای لزج

لێ قوومیان lê qûmyan قوومیان، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «لێ قەومان» ئۆشن ف رویداد ناگوار پیش آمدن

لیکه lîke ۱) گیاێگه ۲) جووان، نووهاڵ ۳) نازار ف ۱) گیاهی است ۲) جوان، نوجوان ۳) نازنین، با ناز

لیکەکوڕ lîke kwir جووامیر ف جوانمرد، راد مرد

لیکڵە lîkiɫe بنووڕه لیکه ف نگا **لیکه**

لێ کەفتن lê keftin وه پێ هاتن ف مناسب، برازنده

لێ گرتن lê girtin وه لێ گرتن ف گرفتن، پس گرفتن

لێ گەردیان lê gerdiyan لێ هەڵگەردیان ف کنایه از بد بیاری دردنیا

لێل lêl وەچکه ئاسک «ژ بادْ سەیاد لێل رەم کەرد وه تاڕ– (تەقی) مەن چەنێ عەجوزەێ قەدار» ف برّه آهو

لێڵ lêɫ لێخن ف کدر، گل‌آلود

لێڵاو lêɫaw ۱) ئاو مرواری ۲) لاناوه له زڵمات بان چەو گرتن ف ۱) آب سیاه چشم ۲) کنایه از دست و پا چلفتی

لێڵاوی lêɫawî سووما له چەو بڕیان ف کم سو شدن چشم

لێڵایی lêɫayî لێڵاوی ف کم سو شدن چشم

لێڵ بوّن lêɫ bün لیخن بوّن ف دلگیر شدن

لێڵ کردن lêɫ kirdin لیخن کردن ف گل‌آلود کردن

لیلووپەڕ lîlûper گوڵێگه، لۆلپەڕ ف نیلوفر

لێڵە lêɫe ۱) پەوا، دەمْ ئێواره ۲) دەمْ شەوەکی ف ۱) هنگامه غروب که هوا گرگ ومیش است ۲) فجر کاذب

لێڵەدان lêɫe dan تیەریکی هاتن ف هنگامه غروب

لێڵە زەق گرتن lêɫe zeü girtin تیەریکی داهاتن ف هنگامه غروب

لێڵی lêɫî لیخنی ف کدری

لێم lêm له من، له مْ ف از من

لێمان lêman ۱) له ئیمه ۲) چاێر ۳) ئارەما، لێەوان، لێوان، له کرمانی «لێمار» ئۆشن ف ۱) ازما ۲) کیسه آمینون که هنگام زایمان می‌افتد و می‌شود اولین شیر را در آن ریخت و روی آتش گذاشت تا مانند پنیر سفت شود ۳) نگا **ئارەما**

لیموو lîmû لوومی ف لیمو

لیمووی lîmûyî وه رەنگْ لیموو ف لیمویی

لێنگ lênig لیەر، لرگ «گ» ف آب دهن، بزاق

لێو lêw ۱) کماره ۲) لچ، له لاتین (lip) ئۆشن ف ۱) لبه، کناره ۲) لب، در لاتین (lip) گویند

لێوا lêwa لەێوا ف اینگونه

لێوار lêwar کماره، کەتیفه ف لبه، کناره

لێواره lêware کەتیفه ف لبه، کناره

لێوا لێو lêwa lêw نیقەڵتووز ف لبالب، پُر

لێوان lêwan ۱) پەرداخ، ئەو چشته کْ بگریدەێ لێوەو ۲) لێمان ۳) ئەوانه لێوانه ف ۱) لیوان، اصل این واژه کردی است هر آنچه که بر «لێو» لب گرفته شود ۲) کیسه آمینون ۳) اینگونه‌اند، آنها اینگونه‌اند

لێوانه lêwane ئەوانه لێوان ف آنها اینگونه‌اند

لێواولێو lêwaw lêw لێوالێو ف لبالب، پُر

لێودار lêw dar لێوەدار ف لبەدار

لێو قورووژان lêw qwirûjan لێوگەزتن ف لب گزیدن از شدت خشم

لێو گەزتن lêw geztin لێو قورووژان ف لب گزیدن از شدت خشم

لێومژین lêw mijîn ماچکردن ومژینْ لێو ف بوسیدن، مکیدن لبان

لێوه lêwe ۱) سەرشێت، له لاتین (levity) وه ماناێ سەرسووکیه، ئەو کەسه ک «لوْنی» له لێ دوّرەو بۆیه ۲) کماره ف ۱) دیوانەسر، دیوانگی، آنکه «لوْنی» یا تندرستی از او دور شده در لاتین (levity) به معنی سبک سری است ۲) لبه، کناره

لێوه بوّن lêwe bün شێت بوّن ف دیوانه شدن

لێوه شاردن lê we şardin شاردنەوه ف پنهان کردن

لێ وەشانن lê weşanin دەس لێ خالی کردن ف زدن، ضربه زدن

لێوه شوور lêwe şûr کمارەێ چشتێگ کْ ئاو شوور دەسەێ ف لبه چیزی که آب آنرا شسته باشد

لێوەقوڵی lêwe qwiɫî لچەقوڵی ف حالت گریه به خود گرفتن

لێوەگەری lêwe gerî سامنجی، یامەیی ف تجاهل، خود را به نفهمی زدن

لێوە لەرزە lêwe lerze لێوە لەرە ف لرزش لبها از شدت ترس یا سرما

لێوە لەرە lêwe lere لێوە لەرزە ف لرزش لبها ناشی از ترس یا سرما

لێویان lêwyan دێویان، ئەو کەسە ک «لوْنی» یا «ئازا و لوْنی» خوەیٚ لە دەس داێە ف سرگشته شدن، سرگشتگی، کسی که «لوْنی» یا سلامتی روانی خود را از دست داده

لیٚ هاتن lê hatin وە پیٚ هاتن ف مناسب و برازنده

لێهاتوو lêhatû هەڵکەفتیٚ، سجا ف متشخص

لێهاتیٚ lêhatê هەڵکەفتیٚ، سجا ف متشخص

لێهوا lê huwa بنوورە لێوا ف اینگونه، نگا **لێوا** و ترکیبا تش

لیٚ هەڵاتن lê heĺatin ١) دەرەجەت پێا بۊن «چمان خوەر لیٚ هەڵات» ٢) سەرهەڵدان ف ١) گشایشی در کار پیش آمدن ٢) شوریدن

لیٚ هەڵسان lê heĺisan لیٚ قین کردن و سەرهەڵدان ف کنایە از خشمگین شدن و آمادە جنگ شدن

لیٚە lîye ١) لە ئەۆە ٢) لا، شوون «لیٚە مەردان، لیٚە ژنان» ف ١) از اوست ٢) قسمت، لا، طرف

لیٚە دۊیا lîye düya لەیەو دۊیا ف از این ببعد

لیەر lyer لرگ، لە سەکزی «لیر» ئۆشن ف آب دهن، بزاق، در سکزی «لیر» گویند

لیەراو lyeraw لیەرْ دەم ف آب دهن، بزاق

لیەرْن lyerin بنوورە لرگن ف نگا **لرگن**

لیٚەژنان lîye jinan بنوورە لاژنان ف نگا **لاژنان**

لیٚەمەردان lîye merdan بنوورە لامەردان ف نگا **لا مەردان**

لیٚەوان lîyewan لێمان، لێوان ف کیسە آمینون

لیٚەوەر lîye wer لە یە وەر ف پیش از اینها

م

مْ mi من، خوەم ف من

م m ١) پاشگرْ دارا بۆنە «کتاوم، باوگم» ٢) پاشگرە ئڕایٚ ئەوەڵ کەسْ یەکڵە «بردەم، خواردم» ٣) پاشگرْ پلە وپایە « چووارم، پەنجم» ف ١) پسوند مالکیت ٢) شناسه اول شخص مفرد ٣) پسوند ترتیب

ما ma ١) هەراٚیهەری، ماندگار ٢) مژگ، مەغز ٣) زێڕْ نێر ٤) چیەرْ دەم، مایٚ دەم ف ١) ماندگار، ماندنی ٢) مغز ٣) ماده، مقابل نر ٤) نحوەی گفتار، سنجش گفتار

مابڕی mabirî ١) تەوەڕۆ بردن ٢) داسْ نەیٚ بڕین «ل» ف ١) احترام گذاشتن، قداست ٢) داس ویژه نی بریدن

مابووس mabûs ئەسیر، زندانی، ئەرەوییە ف محبوس

مابەیْن mabeŷn ١) ناوەیْن ٢) شاتی «خودا مابەیْن» ف ١) میانه ٢) گواه بودن

ماپووس mapûs مابووس ف زندانی

مات mat ١) خەمین ٢) سەرگەردان ٣) لێڵ، لە لاتین (mat) ئۆشن ٤) ئەو کەسە کْ لە شەتڕەنج باخێد ٥) بێدەنگی ٦) یەیٚ بانە، یەیٚ گاوخان کْ لە یەیٚ رووژ درەو بکریەێد ف ١) غمگین ٢) سر گردان، سرگشته ٣) مات، کدر، درلاتین (mat) گویند ٤) بازنده در شطرنج ٥) خاموشی، بی صدایی ٦) یک قسمت از محصول که در یک روز درو شود

ماتان matan گولووان «گ» ف تیلەبازی

ماتاو mataw ١) مانگەشەو، مەختۆ ٢) ناوێگە ژنانە ف ١) مهتاب ٢) نامی زنانه

مات بۆن mat bün ١) سەرگەردان بۆن ٢) باختن لە شەتڕەنج ف ١) سرگشته شدن، حیرانی ٢) مات شدن دربازی شطرنج

ماتکردن mat kirdin بردنەوە لە شەتڕەنج ف مات کردن در شطرنج

ماتگ matig میمگ «ل» ف عمه

ماتووڵ matûĺ دارای، گوهردی، لە ئەرەوی «متمول» ئۆشن ف ثروت، دارایی

ماتەڵ mateĺ چەوەڕیٚ مەنن، ئەرەوییە ف معطل

ماتەڵ بۆن mateĺbün چەوەڕیٚ بۆن ف معطل شدن

ماتەڵ کردن mateĺ kirdin چەوەڕیٚ هیشتن ف معطل کردن

ماتەڵی mateĺî ماتەڵ بۆن ف معطلی

ماتەم matem ئازیەت، خەم داگرتن ف ماتم

ماتی matî ١) خەمگینی ٢) بێدەنگی ٣) لێڵی ف ١) غمگینی ٢) خاموشی، بی صدایی ٣) کدر شدن

ماتیگوڵ matîgwiĺ جووریٚ دڵنگە ف لباس مانتیگل

ماچ maç مژینْ لێو، مژینْ گوپ ف بوس، بوسە

ماچان maçan ئۆشن، مەواچان، لە گیلەکی (maçen ماچەن) واتە وەتیام ف گویند کە، گویند، در گیلکی (maçen ماچـَن) بەمعنای می‌گفتم است

ماچانمووچان maçan mûçan ماچ ماچان ف ماچ کردن ، روبوسی کردن

ماچدان maç dan ماچ وە پیٚ دان ف بوسە دادن

ماچکردن maç kirdin ماچین ف بوسیدن

ماچماچان maçmaçan ماچ مووچی کردن ف روبوسی کردن

ماچمووچی maçi mûçî ماچماچان ف روبوسی کردن

ماچوو maçû ئۆشێد ف می‌گوید

ماچووماچوو maçûmaçû زاراوەیگ لە زووانْ کوردی زوورم لە هەورامان و بەشێگ لە گووران ئۆشریەیْد ف شاخەای از زبان کردی کە بیشتر در اورامان وبخشی از گوران گفتە می‌شود

ماچە maçe مایە، زوورم ئرایْ خەر، لە سەکزی و تاتی و تاڵشی «ماچە» ئۆشن ف مادینە، بویژە برای الاغ، درسکزی و تاتی و تالشی «ماچە» بە معنای مادە است

ماچێگ maçêg یەیْ ماچ ف بوسەای

ماچین maçîn ١) وڵاتْ ماچین ٢) ماچ کردن ف ١) سر زمین ماچین ٢) بوسیدن

ماخان maxan ناوێگەکوڕانە، مادخان، مایخان، کْ وە داخەو مەهدیخان یا موحەمەدخان تۆسن ف نامی مردانە، برگرفتە از ماد، خان ماد کە متاسفانە در ثبت احوال مهدیخان یا محمدخان می‌نویسند

ماخەر maxer ماچە خەر ف مادە خر

ماخی maxî وراژْ مایە «ل» ف گراز مادە

ماد mad خێڵ ماد کْ کورد بۆنە ف قوم ماد

مادە made ١) گێە، ئەرەوییە ٢) مایە ف ١) معدە ٢) مادینە

مادەر mader مایەر ف مادر

مادەرزا mader za بنووڕە مایەرزا ف نگا **مایەرزا**

مادەرزاد mader zad بنووڕە مایەرزا ف نگا **مایەرزا**

مادەر مردە mader mirde ١) داڵگ مردیْ ٢) لاناوە لە لەڕ ف ١) مادر مردە ٢) کنایە از لاغر وپلاسیدە

مادەن maden کان، ئەرەوییە ف معدن

مادەوان madewan زێژْ نەڕدەوان، کەمووتەرْ نێریْ کْ وە لفْ خوەیْ فرە خوەشیْ تیەیْد وەو جوور کْ هنایْ مایەگەیْ تەنانەت لە ناو دەس بوو تیەیْد نیشێدەبانْ دەسەو ف کبوتر نرّی کە بە مادەاش بسیار علاقمند است بگونەای کە اگر مادەاش را حتی در دست بگیرید اگر در آسمان در حال پرواز باشد بروی دست شما می‌نشیند

مادی madî ناوێگەکوڕانە، لە ماد وەرگێڕ بۆیە و وە هەڵە مەهدی تۆسن ف نامی‌مردانە کە از «ماد» بر گرفتە شدە و بە غلط مهدی می نویسند

مار mar ١) نار، دەسوور وە ناوردن ٢) بیْ ناوە، جانەوەرێگە ٣) ئاز، تووان «بیمار = بیْ تووان» ف ١) نیاور، امر بە نیاوردن ٢) مار ٣) توان، نیرو «بیمار = ناتوان»

مار ئاوی mar awî مارێگ کْ لە ئاو ژیەیْد ف مار آبی

ماران maran ١) مارەیل ٢) دەرەوەنێگە رەنگین لە ڕێژاو ٣) ئەوانە نار، ناران ف ١) جمع مارها ٢) درەای بسیار زیبا در ریژاو ٣) آنها را نیاور

مارانگاز maran gaz ١) مارە پێا دایْ ٢) دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف ١) مار گزیدە ٢) روستایی در سنقر

مارانگەست maran gest مارانگاز ف مار گزیدە

مارتلی martilî جووریْ تفەنگە ف نوعی تفنگ

مارتۆلگ martülig مارمۆلک «گ» ف مارمولک

ماردەم mar dem قسیە گەن، زووان گەن ف بد سخن

مارزا marza بنووڕە مایەرزا ف نگا **مایەرزا**

مارِزا marîza ناوێگەکوڕانە، سووکە ناو مامەد رزا ف مخفف محمدرضا

مارزگ mar zig لاناوە لە فرەخوەر ف کنایە از کسی کە هر چە می‌خورد سیری ندارد

مار زەیە mar zeŷe مارانگاز ف مار گزیدە

مارْ سەر ئاسنین mari ser asinîn ١) جووریْ مارْ باریکە ٢) لاناوەلە گونەوەجەڕ ٣) لاناوە لە دڵ نگران «جوور مارْ سەر ئاسنین خوار وبان کەیْد» ف ١) نوعی مار باریک ٢) کنایە از یکدندە و سرسخت ٣) کنایە از بیقرار

مارفی marifî دیەکەێگە لە شیان ف روستایی در شیان

مارْک marik بمارک ف مبارک

مارگر mar gir ئەو کەسە کْ بەشْ مار دێرێد ف آنکە توانایی گرفتن مار را دارد

مارگە marîge بنووڕە رامکە ف نگا **رامکە**

مارگەزی mar gezî مارەوزیک، جووریْ مارمۆلکە و رەنگیْ سۆیەرە ف جانوری شبیە مارمولک کە سرخ رنگ است

مارگی marîgî گیایْگە بەرەگەیْ منێدە گردەکان ف گیاهی شبیە جارو و ثمرش مانند گردو است کە در گرمسیر می‌روید

مارگیر mar gîr ١) بنووڕە مارگی ٢) مارگر ف ١) نگا **مارگی** ٢) آنکە توانایی گرفتن مار را دارد

مارمار mar mar لاناوەلە شەڵ پەل کردن ف کنایە از شلاق زدن بسیار

مارمار کردن mar mar kirdin شەلاخ دان، مار مار ف کنایە از شلاق زدن

مارماسی mar masî جووریْ ماسی حرامەیْ تێخ دارە ف

مار ماهی

مارملیک marmilîk مارمۆلک «ل» ف مارمولک

مارمۆڵک marmülik مارەوزیک، مارگەزی، مارملیک، لەلە، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «مارمارۆک، مارمێلکە، مارمزوک، مار مەزوکە، مارمێزولکە، مارمێلک، مارمیلۆک، ماریلە، مەرمەر یشۆک» ئۆشن، لە فەرانسەی (marmotte) وە جووریٚ مۆش خورمایٚ کۆیەی ئۆشن ف مارمولک، در دیگر گویشهای کردی «مارمارۆکە، مارمێلکە، مارمزوک، ماریلە، مارماروکە، مارمێزولکە، مارمێلک، مارمیلۆک، مەرمەریشۆک» گویند، در زبان فرانسه (marmotte) به نوعی موش خرمای کوهی گویند

مارْ ناوکریس mari naw kirîs لاناوە لە لەڕ ف کنایە از لاغر

مارۆ marû ١) میبەێگ ک تێوْڵیٚ چەرمیٚ بوو ٢) ئەسپْ تێوْڵ چەرمیٚ ف ١) گوسفند پیشانی سفید ٢) اسب پیشانی سفید

مار وموور mar û mûr مەل وموور ف خزندگان، مور و مار

مارەوزیک marwezîk جووریٚ مارمۆلکە ف مارمولک، نگا **مارمۆڵک**

مارە mare ١) نار وە... ٢) یە مارە ف ١) نیاور ٢) مار است

مارە marê ١) بنوورە مارگە ٢) ئەقدبڕین «مەلا مارەم نەخوەن م نیشتەجی نییم» لە فەرانسەی (mari) و (marie) وە مانایٚ شۆ و شۆ کردنە و لە لاتین (marriage) و (getmarrid) و (married) وە مانایٚ شۆ کردنە ف ١) نگا **مارگە** ٢) عقد کردن برای ازدواج، نکاح، در فرانسوی (mari) و (marie) به معنی شوهر و شوهر کردن است و در لاتین (marriage) و (married) و (getmarrid) به معنی ازدواج کردن است

مارەبڕ marê bir ئەو کەسە کْ ئەقد بڕێد ف عاقد

مارەبڕانە marê birâne پژئەقەد ف صداق، مهریه

مارەبڕین marê birîn ئەقد بڕین ف عقد کردن

مارە پێا دایٚ mare pêa daê مارانگاز ف مار گزیده

مارە کردن marê kirdin ئەقەد کردن ف عقد کردن

مارەیٚ mareŷ نارەیٚ ف آنرا نیاور

ماریٚ marê ئەو رێە کْ ماخەر و ماین وە پێا هاتوچوو کەن، لە لاتین (mare) وە ماین ئۆشن ف راهی کە مادیان و الاغ از آن می‌گذرند، در لاتین (mare) به مادیان گویند

ماریان marêan ئەوانە نار ف آنها را نیاور

ماریان‌روو marêan rû مایان ڕوو، دیەکەێگە لە بەشْ مەسۆری ف روستایی در بخش منصوری

ماریفەت marîfet خوەش خوڵکی و هەڵسوکەوتْ خوەش ئەولْ مەردم، ئەرەوییە ف خوش اخلاقی، معرفت

مارین marîn نارین، نارن ف نیاورید

مارینە marîne دەزۆران، زوورم ئەگەر لە ئێڵ ترەک بوود ف نامزد، بویژه اگر از ایل دیگری باشد

ماریەت mariyet کەسایەتی، لە وشەیٚ «ما» یا «مار» وەرگێڕ بۆیە «ما» وە مانایٚ مژگ و مەغزە و «یەت» پاشگرْ هاوبەشییە وەک «کوردایەتی، برایەتی» وشەیٚ «مار» وە مانایٚ سڵامەتییە وەک «بیمار» واتە ئەو کەسە ک سڵامەتی نەێرێد، مار واتە ئەو کەسە ک مژگیٚ خاسە و تەنیشیٚ ساقە و ماریەت واتە ئەو کەسە ک خاوەن مژگ و تەندرۆسیە و را خوەیٚ کەسێگە. هەر وەها وشەیٚ «ماڵیەت» لە «ماڵ» وەرگێڕ بۆیە واتە ئەو کەسە ک وە بوونەیٚ ماڵ و دارایی خاوەن کەسایەتیە ف شخصیت، از واژەی «ما» یا «مار+ یەت» درست شده «ما» به معنی مغز است و «یەت» پسوند دارا بودن و اشتراک است همچنین واژەی «مار» به معنی تندرستی و سلامتی است « ماریەت» یعنی کسی که به واسطـەی سلامتی مغز و جسم به درجاتی رسیده و کسی است. همچنین «ماڵیەت» هم به معنی شخصیت است منتها شخصیتی که به واسطـەی مال و دارایی بدست آورده

ماز maz ١) ئاسوویٚ کۆیە کْ ریٚ خراو بێاشتوو «ل» ٢) وە خاتر «مازْ رزایٚ خودا» ئەرەوییە ف ١) ستیغ کوه، بویژه اگر گذرگاهش سخت باشد ٢) محض، به خاطر

مازاک mazak شیرْ خەر ف شیر ماده خر

مازْگ mazig مازوو، مازیٚ ف درخت مازو

مازگار mazgar دارْ مازوو «گ» ف درخت مازو، درختی از تیرەی بلوط

مازوو mazû مازگ، مازیٚ، جووریٚ دارْ بەڕۆیە کْ هەفت بەر گرێد ف درخت مازو کە خود نوعی بلوط است وهفت محصول دارد

مازووچنین mazû çinîn چنینْ بەرْ مازوو ف چیدن مازو

مازە maze مازیٚ، کرکْ پشت ف ستون فقرات

مازەن وبلا mazen û bila نازەن وبلا، معاذالله ف معاذ الله

مازێ mazê ١) مازوو ٢) کرکْ پشت ف ١) درخت مازو ٢) ستون فقرات

مازیار mazyar ناوێگەکوڕانە وە ماناێ گەورا یار، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مەز، ماز، مەزن» وە ماناێ گەوراس و مازیار واتە پشتیوان گەورا ف نامی مردانه به معنی پشتیبان بزرگ، در دیگر گویشهای کردی «ماز، مەز، مەزن» به معنی بزرگ است

ماژە maje چێر، چتر، چۆزْمان ف چهره، ریخت

ماژێ majê مەمووژن «گ» ف زن عمو

ماژین majîn دیەکەێگە لە دەرەشار ف روستایی در درّه شهر ایلام

ماس mas ١) شیرْ کولْیاێ و ئامێژەن کریاێ ٢) ئاسکْ ماێە، لە لاتین (moose) و لە فەرانسەی (musc) وە موشکْ ئاهوو ئۆشن ف ١) ماست ٢) آهوی ماده، در لاتین (moose) به نوعی گوزن شمالی گویند و در فرانسوی (musc) به مشک آهو گویند

ماساڵگە masal̂ge جی بەێشەرات کردن، ئەو شوونە کْ مەسئەڵە پرسیار کەن ف مجلس، محل شور، جایی که مسایل را مطرح می‌کنند

ماساندەر masander دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

ماساو masaw ١) ماسەوا ٢) چەکْ ڕێزێگ کْ ئەولْ واراناو تاێرمە داێە ف ١) آش ماست ٢) شن وماسه‌ای که همراه باران می‌آید و رسوب می‌کند

ماساوە masawe ماسەوا ف آش ماست

ماساوەکەر masawe ker مای مای کەر، زووان چەور ف چاپلوس، خایەمال

ماسک mask ماێە ئاسک، لە فەرانسەی (musc) وە موشکْ ئاهوو ئۆشن و لە لاتین (moose) ئۆشن ف ماده آهو، در فرانسوی (musc) به مشک آهو گویند و در لاتین (moose) به نوعی گوزن شمالی گویند

ماسماڵی masmal̂î سەرسەری کار کردن ف کار سر سری، ماست مالی

ماسمێز masmêz سیس، شیپ ف نوعی پشه که در پشم گوسفندان است و هنگام پرواز تخمهایش را در هوا می‌ریزد و اگر وارد گلو شود ایجاد تنگی نفس و عفونت می‌کند

ماسوورە masûre ماسووڵکەێ مەوج بافی ف ماسوره جاجیم بافی

ماسووکە masûke لمیەێ چەم ف گل ولای ساحل رود خانه

ماسووڵکە masûl̂ke ماسوورە ف ماسوره جاجیم بافی

ماسە mase چەک، شن ف ماسه

ماسەوا masewa ماساو ف آش ماست

ماسەوەر masewer ماساو، ماسەوا ف آش ماست

ماسی masî ١) ماسیا ٢) ماهی، لە ئەوستا (mesye مەسیە) و (masû ماسوو) و لە پەهلەوی (mahî ماهی) ئۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ماسۆ، ماساو» ئۆشن ف ١) ماسیده شد ٢) ماهی، در اوستا (mesye مَسیه) و (masû ماسوو) و در پهلوی (mahî ماهی) و در دیگر گویشهای کردی «ماسۆ، ماساو» گویند

ماسیا masya ماسی، تاێرمە دا ف ماسیده شد

ماسیان masyan رچەو بۆن ف ماسیده شدن

ماسیخوەرە masî xwere مەلێگە ماسیخوەر ف مرغ ماهیخوار

ماسی راو masî r̂aw ماسی راو کردن و گرتن ف ماهی گیری

ماسی زەردە masî zerde زەردە ماسی ف نوعی‌ماهی

ماسی فرووش masî firûş ئەو کەسە کْ کارێ ماسی فرووشانە ف ماهی فروش

ماسی گر masî gir ماسی گیر ف ماهیگیر

ماسی گرتن masî girtin گرتنەوەێ ماسی ف ماهی گیری

ماسی گیر masî gîr ماسی گر ف ماهیگیر

ماسین masîn ماسیان ف ماسیده شدن

ماسیە masye ماییە، تەرتْ کوتیاێ و شەن کریاێ، گەنم یا جۆیەێگ شەن کریاێە، لە سەکزی «مایی» ئۆشن ف خرمن کوبیده شده‌و بوجاری شده بگونه‌ای که غله خالص‌آن آماده بهره‌برداری است، در سکزی «مائی» گویند

ماش maş دانەێگە چۆ نژی وسەوز رەنگە ف ماش

ماشاو maşaw خواردەمەنی لە ماش ف خوراکی که از ماش تهیه شده

ماشْ برنج maşi birinc گەنم وجۆیە، مۆ سەرێگ ک بەشێگ لێ چەرمی بۆیە [ف] موی جو گندمی

ماشته maşte ١) رەختاوپێچ «ل» ٢) جووریٚ چادره [ف] ١) نوعی رختخواب پیچ زیبا ٢) نوعی چادر که از چادرهای معمولی کمی کوتاهتر است

ماشقه maşqe ماشووقە، دڵدار، ئەرەوییە [ف] معشوقه

ماشلا maşila ١) ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە ٢) نامْ خودا [ف] ١) نامی مردانه، عربی است ٢) ماشاالله

ماشڵگان maşiʕgan چەمْ گەورائێگە لە کرْن سەرچەوە گرێد و رشێدە ناوتەنگْمەسۆری [ف] رودخانەای بزرگ که ازکرندغرب سرچشمه میگیرد و به منصوری میرسد

ماش وبرنج maş û birinc ماشْ برنج [ف] موی جو گندمی

ماشه maşe پەلەپیتکەیٚ تفەنگ [ف] ماشه اسلحه

ماشین maşîn ئتر [ف] ماشین، اتومبیل

مافەته mafete ١) مافەتە وگوڵفەتە ٢) جووریٚ کرمە [ف] ١) بیماری واگیردار ٢) نوعی کرم که روی علف مینشیند و کشنده است

مافەته وگوڵفەته mafete û gwiʕfete ١) کوت و کوتْپڕ ٢) بنووڕە مافەتە [ف] ١) سریع وبی وقفه ٢) نگا **مافەته**

ماق maq زاق نووڕسن [ف] خیره نگریستن

ماقڵە maqiʕe گەمەێگە [ف] بازیی است

ماقووڵ maqûʕ سجا، ئەرەوییە [ف] انسان معقول

ماقە maqe کاسەیٚ چەو [ف] حدقه چشم

ماقەو بردن maqew birdin واق پەڕین [ف] خیره شدن، خیره نگریستن

ماک mak ١) خرتنەکْ لۆت ٢) لەتەیٚ گردەکان «گ» ٣) یەیٚ لەتە لە سەخری ٤) تووتر «تەختْ پا چیمەن پاک تڵا کاری-چەمەن چۆ لەرزانْ ماکْ مرواری» [ف] ١) غضروف بینی ٢) یک نصف از گردو ٣) یک بخش از دو قسمت باسن ٤) دنبالچەی ماکیان

ماکاو makaw بنووڕە لێاو، لیقاو [ف] نگا **لێاو**

ماکوو makû ماسوورەیٚ جووڵیای [ف] ماسوره جولایی

ماکەڵ makeʕ ماوەکەڵ، مانگاوەکەڵ [ف] هنگامه جفتخواهی ماده گاو

ماکەو ma kew مایە کەو [ف] کبک ماده

ماگە mage ١) مەنە، مەنێە ٢) لە بەێن نەچی [ف] ١) مانده، باقی ٢) از بین نرفته

ماڵ maʕ ١) خانیٚ، خانگ ٢) دارای ٣) چشتێگ کْ هنْ کەسێگە ٤) پاشگرْ سازین «خشتماڵ» ٥) پاشگرە وە ماناێ سڕین «دەسماڵ» ٦) پاشگرْ ئامراز «وەفر ماڵ» ٧) درْسکەر «نەوماڵ، خشتماڵ» [ف] ١) خانه ٢) دارایی ٣) چیزی که جزو دارایی کسی است ٤) پسوند سازنده ٥) پسوند پاک کردن ٦) پسوند مالنده ٧) سازنده

ماڵ ئاباد maʕabad لاناوێگە وە ماناێ لوومەیی «ماڵ ئاباد چ کارْ گەنێگ کرد» [ف] اصطـلاحی برای سرزنش کردن

ماڵ ئاگر دەر maʕ agir der بنووڕە هەڵەخەرج [ف] نگا **هەڵەخەرج**

ماڵ ئاوا maʕ awa ١) لە پەناێ خودا، ماڵاوا ٢) ماڵدان نەڕمێد [ف] ١) بدرود، خداحافظ ٢) خانەات آباد باد

ماڵ ئاوایی کردن maʕ awayî kirdin ماڵاوایی [ف] خدا حافظی کردن

ماڵات maʕat پەس وپووڵ [ف] دام، احشام

ماڵار malar ١) بنووڕە بالار ٢) سێپاێ مەشکە، مەلار [ف] ١) نگا **بالار** ٢) سەپایه مشک

ماڵان maʕan ١) نیشتەجیەیلْ ئاوای ٢) ماڵین [ف] ١) خانەها، ساکنان ٢) مالیدن

ماڵانگەرد maʕangerd ئیماڵ ئەوماڵ کردن [ف] ولگردی کردن، صفت شخص ولگرد

ماڵانگەردی maʕangerdî چەڵمووسی [ف] ولگردی، خانه به خانه کردن برای غذا، صفت ولگرد

ماڵاو maʕaw ماڵیایٚ [ف] مالیده شده

ماڵاوا maʕawa ماڵ ئاوا [ف] بدرود، خداحافظ

ماڵاوایی maʕawayî ماڵ ئاوایی [ف] خداحافظی

ماڵبار maʕbar بار کردن، کووچ کردن [ف] کوچیدن، بار کردن

ماڵبار کردن maʕbar kirdin بار کردن [ف] کوچیدن

ماڵبڕ maʕbir̂ چەتە، دز [ف] دزد خانه

ماڵبردێ maʕbirdê چەپاو کریایٚ «ماڵبردێ لە برایشێ ها شک» [ف] مالباخته

ماڵبریا maʕbirya ماڵبریایٚ [ف] مالباخته

ماڵبریاگ maʕbiryag ماڵبریایٚ [ف] مالباخته

ماڵبریان maʕbiryan دزینەوەیٚ ماڵ [ف] مالباختن

ماڵبریایٚ mal̂biryaê ماڵبریاگ ف مالباخته

ماڵبرین mal̂birîn ماڵ دزین ف دزدیدن خانه

ماڵبەن mal̂ben مەڵوەن، دەسەیٚ ئاسنینْ ترەیٚتوون ف دسته آهنین تریلی که به تراکتور وصل می‌شود

ماڵ پشکانن mal̂ pişkanin جوورسن ماڵ ف تفتیش کردن خانه

ماڵ پشکن mal̂ pişkin ماڵ جوور ف مفتش

ماڵجە mal̂ice ماڵجەد، پۊلێگ ک وە ناو نیاز دەنە سەیدْ ئەولادْ پەیٚغەمبەر ف پولی که بعنوان ادای نیاز به سید می‌دهند

ماڵجەد mal̂iced بنوورِە ماڵجە ف نگا **ماڵجە**

ماڵخاڵوو mal̂xal̂û شەمامە وخاڵخاڵ، ماڵحاڵوو ف حشره کفشدوزک

ماڵ خراو mal̂ xiraw ماڵ کاول ف خانه خراب

ماڵ خودا mal̂ xwida بەشێگ لە خاکەڕوو خەرمان کْ وەرزێر ئرایٚ مەل وموور هیلێد ف قسمتی از تەمانده خرمن که کشاورز آنرا برای موریانه و حشرات باقی می‌گذارد

ماڵخەتاوی mal̂xetawî دیەکەێگە لە شیان ف روستایی در شیان

ماڵحاڵوو mal̂ĥal̂û ماڵخاڵوو «ل» ف کفشدوزک

ماڵدار mal̂dar ۱) دارا، گوهرد ۲) دنیادار ف ۱) ثروت مند ۲) گله دار

ماڵداری mal̂darî ۱) ئەشغاڵداری ۲) ئیسفا گرتن لە خەرج ۳) ژنێگ کْ لە کارْ ماڵ کارامەس ف ۱) گله داری ۲) صرفه جویی کردن ۳) خانه‌داری

ماڵداری کردن mal̂darî kirdin سەرەوەرەیٚ ماڵ کردن ف خانه‌داری کردن

ماڵداری کەر mal̂darî ker ژنْ کارامە لە سەرەوەرەیٚ ماڵ ف خانه‌دار

ماڵدان mal̂idan ۱) هنْ ئۊیە ۲) ماڵ ئۊیە ف ۱) مال شما، دارایی شما ۲) خانه شما

ماڵدانێگە mal̂idanêge ماڵدێگە ف نگا **ماڵدێگە**

ماڵ دز mal̂ diz ماڵبڕ ف دزد خانه

ماڵدێگە mal̂idêge ماڵدانێگە، لاناوێگە ئەڕایٚ تاریف دانەوەیٚ چشتْ گران «ماڵدێگە منێدە دەیٚدام» ف اصطلاحی برای نشان دادن عمق احساس کسی نسبت به چیزی، شگفت زدگی

ماڵ ڕمانن mal̂ rîmanin ماڵ کاول کردن ف خانه را خراب کردن، خانه خراب کردن

ماڵ ڕمیایٚ mal̂ rîmyaê ماڵ کاول ف خانه خراب

ماڵشت mal̂işt ماڵینْ لەش ف ماساژ دادن

ماڵک malik ۱) ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە ۲) خاوەن، ساو، ئەرەوییە ف ۱) نامی مردانه ۲) خداوند، صاحب

ماڵک mal̂ik ۱) پاشگرْ ماڵین «ئاردماڵک» ۲) خاوەن ف ۱) پسوند پاک کردن ۲) صاحب

مالکانە malikane سیٚ لە هەیشتْ خەلیە کْ هنْ مالکە ف سه هشتم محصول که به عنوان حق ملکیت به مالک داده می‌شود

ماڵ کاوڵ mal̂ kawil ماڵ خراو ف خانه‌خراب

ماڵ کیشان mal̂ kîşan ماڵبار کردن ف کوچیدن

ماڵگر mal̂ gir کرانشین ف کرایه‌نشین

ماڵگرتن mal̂ girtin ۱) وە فتراقْ ماڵ بۊن ئەڕایٚ کرا ۲) لاناوە لە دارا بۊن ف ۱) خانه‌ای را برای اجاره دست وپا کردن ۲) کنایه از دارا شدن

ماڵگە mal̂ge مینگە، ماڵەکینێگ کْ ئەڕایٚ زمسان دڕس کەن، زمیە ف خانه موقتی که در زمسان سازند و یا هنگام کوچ موقتاً در آنجا سکنی گزینند

مالم malim ئامووژار، ئەرەوییە ف معلم، آموزگار

ماڵم mal̂im ۱) ماڵ مْ ۲) خانگ مْ ۳) ماڵشت دەم ٤) پاکەو کەم ف ۱) مال من ۲) خانه من ۳) ماساژ می دهم ٤) پاک می‌کنم

ماڵمان mal̂iman ۱) ماڵ ئیمە ۲) ئەوانە ماڵم ۳) هنْ ئیمە ف ۱) خانه ما ۲) آنها را می‌مالم ۳) مال ما

ماڵم حەقە mal̂im ĥeqe شاتی دەم، گەواهم ف گواهی می‌دهم که … چنین است

ماڵمە mal̂ime ماڵ منە، هنْ منە ف مال من است

ماڵ مەردم خواردن mal̂i merdim xwardin ئاو وە بان کیشان ف مال مردم را خوردن

ماڵ مەردم خوەر mal̂i merdim xwer حەقْ مەردم خوەر ف مال مردم‌خور

ماڵمەیٚ mal̂imeŷ ۱) ئەوەپاکەو کەم ۲) ئەوە ماڵشت دەم ف ۱) آن را پاک می‌کنم ۲) آنرا ماساژ می‌دهم

ماڵمیان maĺimiêan ۱) ئەوانە ماڵشت دەم ۲) ئەوانە پاکەو کەم ف ۱) آنها را مالش می‌دهم ۲) آنها را پاک می‌کنم

ماڵن maĺin ۱) پاکەو کەن ۲) ماڵشت دەن ۳) ئەوانە خانگن ف ۱) پاک می‌کنند ۲) می‌مالند، ماساژ می‌دهند ۳) آنها خانه هستند

ماڵنان maĺinan ۱) ئەوانە پاکەو کەن ۲) ماڵشتیان دەن ف ۱) پاک می‌کنند ۲) ماساژ می‌دهند

ماڵنەیٚ maĺineŷ ۱) ئەوە پاکەو کەن ۲) ماڵشتێ دەن ف ۱) آنها پاک می‌کنند ۲) آنها مالش‌می‌دهند، می‌مالند

ماڵنیان maĺiniêan ئەوانە ماڵن ف آنها را می‌مالند

ماڵۆکان maĺûkan مڵووکان، وەیلکانێگ ک وە سرۆت درْس کەن ف عروسکی که از ساقه غلات درست شده

مالوُم malûm دیار، پەیْدا، ئەرەوییە ف پیدا، معلوم

ماڵوُن maĺûn سانْ تەخت وسافێ ک ئەرای ئەڵحەێ یا مسەنی ماڵ بەنەێ کار ف سنگ تخت و صافی که برای سنگ لحد یا مسنی ساختمان بکار برده می‌شود

ماڵ ومناڵ maĺ û minaĺ ئاتْ عیاڵ ف افراد خانواده

ماڵ ومەن maĺ û men هاوتاێ گوڵرێژان یا «تعاونی» چەن ماڵ نیشنەو زگْ یەک وهامیاری نەدار کەن «ماڵ = دارای + مەن = هەر کەس مەنێگ» ف همتای گلریزان یا تعاونی و اتحادیه، بدین صورت که چند خانوار با هم مقداری خوراکی یا پول به خانواده‌ی تنگدست می‌دهند

ماڵ وەماڵ maĺ we maĺ هەردە وە هەردە ف منزل به منزل، خانه به‌خانه‌رفتن

ماڵ ویران maĺ wêran ماڵ کاول ف خانه‌خراب

ماڵە maĺe ۱) ئامرازْ بەنای ۲) ئەوە ماڵێگە ف ۱) ماله بنایی ۲) آن خانه است

ماڵەچە maĺeçe رک ورێزْ ناوماڵە ف وسایل مربوط خانه که به دقت از آنها نگهداری شده

ماڵەژێر maĺe jêr ۱) مانگْ هەفتم ئێرانی ۲) هەن هەنْ ئێڵاخان «واتم سەنەمبەر ماڵەژێر وە خەێر- سەرم تۆفەیلت ماسْ نوواێ جەێر» (تەقی) ف ۱) مهر ماه ۲) هنگامه ییلاق

ماڵەقری maĺe qiriî ۱) ماڵەکین ۲) لاناوە لە چاتووڵ ف ۱) خانه‌کوچکی که بچه‌ها درست می‌کنند ۲) کلبه درویشی، موقر

ماڵەقلی maĺeqiĺî ماڵەقری «گ» ف نگا **ماڵەقری**

ماڵەکاری maĺe karî ماڵە کیشان ف ماله کشیدن بر گل اندود

ماڵەکیشان maĺe kîşan ماڵەکار کردن ف ماله کشیدن گل اندود

ماڵەکین maĺekîn بنوورە ماڵەقری ف نگا **ماڵەقری**

ماڵەوا maĺewa ماڵ ئاوا ف بدرود، خداحافظ

ماڵەوخوار وماڵەو بان maĺew xwar û maĺew ban لاناوە لە گەرمەسێر و سەردەسێر کردن ف کنایه از قشلاخ و ییلاق کردن

ماڵە وماڵ کردن maĺew maĺ kirdin ماڵانگەردی کردن ف خانه به‌خانه رفتن برای چیزی

ماڵی maĺî ۱) دەسەڵێن ۲) پاکەو کرد ۳) ماڵشت دا ٤) گیرانە پێا، زوورم ئڕاێ ئتر ف ۱) خانگی، اهلی ۲) پاک کرد، جارو زد ۳) مالش داد، ماساژ داد ٤) تصادف کردن، مالیدن ماشینها بههم

ماڵێ maĺê ۱) پاکەو کەێد ۲) ماڵشت دەێد ف ۱) پاک می‌کند، جارو می‌زند ۲) مالش می‌دهد

ماڵێان maĺêan ۱) ئەوانە پاک کەێد ۲) ماڵشتیان دەێد ۳) ماڵ ئەوان ٤) هنْ ئەوان ف ۱) می‌مالد، جارو می‌کند ۲) ماساژ می‌دهد ۳) خانه آنها ٤) مال آنها

ماڵێد maĺêd ۱) پاکەو کەێد ۲) ماڵشت دەێد ف ۱) پاک می‌کند، جارو می‌کند ۲) مالش می‌دهد

ماڵید maĺîd ۱) پاکەو کەید ۲) ماڵشت دەید ف ۱) پاک می‌کنی، جارو میکنی ۲) مالش می‌دهی

ماڵێدان maĺêdan ۱) ئەوانە ماڵێد ۲) ئەوانە ماڵشت دەێد ف ۱) آنها را پاک می‌کند، می مالد ۲) آنها را مالش می‌دهد

ماڵیدان maĺîdan ۱) ماڵید ۲) ئەوانە ماڵش دەێد ف ۱) پاک می‌کنی، جارو می‌کنی ۲) مالش می‌دهی

ماڵێدەێ maĺêdeŷ ۱) ئەوە ماڵێد ۲) ماڵشتێ دەێد ف ۱) آنها را پاک می‌کنی ۲) ماساژ میدهی

ماڵیدەێ maĺîdeŷ ۱) ئەوە ماڵید ۲) ئەوە ماڵش دەێد ف ۱) آن را پاک می‌کنی ۲) آنرا مالش می‌دهی

ماڵێدیان maĺêdiêan بنوورە ماڵێدان ف نگا **ماڵێدان**

ماڵیدیان maĺîdiêan بنوورە ماڵیدان ف نگا **ماڵیدان**

ماڵی کردن maĺî kirdin دەسەڵێن کردن ف اهلی و رام کردن

مالّین mal̂în ١) مالّیان ٢) پاکەو کردن، له لاتین (mallow) وه مانایٚ شووردنه ٣) ئەوانه مالّشت دان ف ١) مالیدن ٢) پاک کردند، آنها شستند، درلاتین (mallow) به معنی شستن است ٣) ماساژ دادند

مالّینان mal̂înan ئەوانه مالّین ف آنها را مالیدید

مالّینەیٚ mal̂îneŷ ئەوه مالّین ف آنرا مالیدید

مالّینێان mal̂îniêan ئەوانه مالّین ف آنها را مالیدید

مالّیەت mal̂yet ١) رازاێگه ئەرایٚ ئەسپ یا ولاّخێگ ک پیر بۊیه و نیەتۊیەنێد بار بووەێد ٢) سجایی، ماریەت ف ١) اسب یا الاغی که دراثر پیری نتواند بار حمل کند و او را رها می‌کنند ٢) کنایه از صاحب نظر، با شخصیت، شخصیت ، نگا **ماریەت**

مالّ یەکی mal̂ yekî ١) وه شراکەتی ٢) دەسەبرای ف ١) شریکی، شراکتی ٢) کنایه از صمیمیت

مام mam ١) تیەم «ل»، له پەهلّەوی (meten مەتە ن) نۊسریاس ٢) مەموو، هاپوو ف ١) می‌آیم، در پهلوی (matan مَـتَـن) نوشته شده ٢) عمو

مامر mamir وارگ، ماێه مر «ماێه+ مر»، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مریشک، کەرگی، کەرگ، کەرک، کەرکی، کەرگە» ئۊشن و له پەهلّەوی (kerg کەرگ) نۊسریاس و له سمنانی و شەهمیرزادی و تالّشی «کەرگ» و له سەکزی «کەرگ» وه قلاّ ئۊشن ف مرغ تخمگذار خانگی، مر مادەدر دیگر گویشهای کردی « مریشک، کەرگی، کەرگ، کەرک، کەرکی، کەرگە» گویند ودر پهلوی (kerg کَرگ) نوشته شده و در سمنانی و شهمیرزادی و تالشی «کَرگ» و در سکزی «کَرگ» به کلاغ گویند

مامرانه mamirane چنگەمامر ف نگا **چنگەمامر**

مامراوی mamrawî مراوی، مامرئاوی ف مرغابی ماده

مامره کۊیەیله mamire küyeyle جووری بالّندەس ف نوعی پرنده شبیه خروس

مامره گیژان mamire gîjan بنووڕه دالّەگیژان ف نگا **دالّەگیژان**

مامرەلەوان mamirelewan کەسێگ کْ چاودێری مامرەیل کەێد ف آنکه از ماکیان مراقبت می‌کند

مامڵه mamil̂e بسان وبێەر، ئەرەوییه ف معامله

مامه mame مەموو، هاپوو ف عمو

مامەخان mamexan بنووڕه ماخان ف نگا **ماخان**

مامەد mamed ناوێگه کوڕانه، ئەرەوییه ف محمد

مامەسەن mame sen سووکەناو موحەمەد حەسەن ف مخفف محمدحسن

مامەیٚ mameŷ مامەد ف محمد

مامی mamî مامەد ف محمد

مان man ١) مەن، مەنه ٢) خان ومان ٣) پاشگرْ دارا بۊن ئەرایٚ گەل «مالّمان، کتاومان» ٤) گاوەو دان ٥) مەنن ف ١) راکد، بی حرکت ٢) نگا **خانومان** ٣) پسوند مالکیت برای جمع ٤) منع کردن ٥) ماندن

مانا mana واته، واتا، ئەرەوییه ف معنا، معنی

مانشت manişt مانێشت، کۊیەێگه له ئەێوان «ماد+ نشت» شوونەوارْ ماد، له بارەیٚ ئی کۊیه وتار فرەس بڕێگ هەرەچیٚ دەنه «مەنووچێر» و ئۊشن شوونْ له دالّگ بۊنْ مەنووچێره له ئەوستا (menûş مەنووش) وه مانایٚ لانەما و تۆخمه نۊسریاس ف کوهی در ایوانغرب «جایگاه ماد، مادنشین» بسیاری از پژوهشگران آن را مربوط به «منوچهر» پادشاه پیشدادی و آنجا را زادگاه منوچهر می‌دانند و در اوستا (menûş مَنووش) به معنای نژاد است

مانکردن man kirdin گاوەو دان، منا کردن ف منع کردن ، نهی کردن

مانگ manĝ ١) برج ٢) مانگْ ئاسمان، له ئەوستا (mawingh ماونگهـ) و (mawinĝhe ماونگهه) و له پەهلّەوی (maıunĝhe مائونگهه) و (mase ماسه) و (mahe ماهه) نۊسریاس ف ١) ماه سال ٢) ماه آسمان، در اوستا (mawingh ماونگهـ) و (mawinghe ماونگهه) و در پهلوی (maıunĝhe مائونگهه) و (mase ماسه) و (mahe ماهه) نوشته شده

مانگا manĝa زێڕْ کەلّیا «ماێه+ گا» ف گاو ماده

مانگاشەو manĝa şew مانگەشەو ف شب مهتابی

مانگان manĝan مانگەیل ف ماهها

مانگانه manĝane مانگ وه مانگ ف ماهانه

مانگا وەکەڵ manĝa we kel̂ ١) کەلّەهڕان، مانگا وه کەڵ ٢) گیاێگه چۊ زڕات کْ له ناو کشت و کاڵ نخه سەونز کەێد ف ١) هنگامه جفتخواهی ماده گاو که معمولا توسط چند گاو نر احاطـه می‌شود ٢) گیاهی شبیه ذرت که در مزارع نخود می‌روید

مانگا وەکەڵی manĝa we keĺî کەڵەهڕان [ف] موسم جفتخواهی گاو ماده

مانگْ چووارده manĝi çuwarde لاناوه له رەنگینی [ف] کنایه از زیبایی

مانگْ سییه manĝi sîye سییەمانگ، وەفرانوار [ف] بهمن ماه

مانگ گرتن manĝ girtin مانگ گیریان [ف] خسوف

مانگلان mangiĺan تەنگەیگە له پەڕاو [ف] تنگه‌ای در کوه پَراو

مانگ گیریان manĝ gîryan مانگ گرتن [ف] خسوف

مانگ وەمانگ manĝ we manĝ مانگانە [ف] ماهیانه

مانگە manĝe بنووڕە مانگا [ف] نگا **مانگا**

مانگەشەو manĝe şew مانگاشەو [ف] شب مهتابی

مانگەو مانگ manĝew manĝ مانگانە [ف] ماهیانه

مانگْ یەک شەوە manĝi yek şewe ١) قەوسْ مانگ ٢) لاناوه له نەمەنەنی [ف] ١) هلال ٢) کنایه از زیبارویی که زود می‌میرد

مانێشت manêşt بنووڕە مانشت [ف] نگا **مانشت**

ماو maw ١) مەنە ٢) کەفْ کەرە [ف] ١) درمانده، مانده ٢) مشکی که خوب زده نشده و کره‌اش نماسیده

ماوا mawa شوون، زمیە [ف] جای، مکان

ماوْت mawit جووریٚ پارچە ئڕایٚ درْس کردنْ کوڵەنجە « خودا داد له دەسْ ئەمڵەگەیٚ داوْت- دەسەیٚ شەوٚ شووڕەیلْ کوڵەنجە ماوْت» [ف] نوعی پارچه برای دوختن «کوڵەنجه»

ماوْتی mawitî پارچەیٚ ماوْت [ف] پارچه‌ی «کوڵەنجه»

ماوْش mawiş ١) ماوەش، لەتە چووێگ کْ دەنەیٚ ناوا خونەیٚ دوٚ تەور و تێشە ٢) میلەیٚ ئاسنینێگ کْ دەنەیٚ ناواخونەیٚ قوتوو دار تا سادەتر بشکننەیٚ [ف] ١) تکه چوبی که در دسته تبر و... جا می‌دهند تا محکم شود ٢) میله‌ای آهنی که معمولا درتنه درختان قطـع شده می‌کوبند تا راحت‌تر شکسته شوند

ماوْڵ mawiĺ مووڵەت «ئاو وئاگر ماوْڵ نەێرن» [ف] مهلت

ماوْڵ دان mawiĺ dan ماوە دان [ف] مهلت دادن

ماوە mawe ١) مەنێە ٢) دەرەقْ «ماوەیٚ پەنج رووژ» ٣) ماوەێگ [ف] ١) مانده است ٢) مهلت ٣) مدت

ماوەدان mawe dan ماوْڵ دان [ف] مهلت دادن

ماوەکەڵ ma wekeĺ مانگاوەکەڵ [ف] موسم جفتخواهی ماده گاو

ماوەش maweş ١) بنووڕە ماوْش ٢) ناوێگەژنانە «مانگ+ وەش» یا «مانگ+ وەس» [ف] ١) نگا **ماوْش** ٢) نامی زنانه، مهوش عبارت است از «ما یا مانگ = ماه یا مه+ وەش یا وەس»

ماوەو دان mawew dan تاێرمەدانْ کەرە و دوو مەشکە [ف] تەنشین شدن کره و دوغ در مشک

ماوەیٚ maweŷ ماوەێگ، دەمێگ [ف] مدتی، وقتی

ماوەێگ maweŷg ماوەیٚ [ف] مدتی، وقتی

ماوی mawî رەنگ ئابی، له توٚرکەمەنی «ماوی» ئوٚشن [ف] رنگ آبی، در ترکمنی «ماوی» گویند

ماهوور mahûr بەزمێگە له مووسقی «ماد+هووره» هوورەیٚ ماد [ف] دستگاه ماهور، برگرفته از «ماد+ هووره» هووره از آوازهای بی موسیقی کردان باشور است

ماهی mahî بنووڕە ماسی [ف] نگا **ماسی**

ماهیدەشت mahîdeşt مایەشت [ف] نگا **مایەشت**

مای may ١) تیەید ٢) مەنی، مەنید ٣) عەشیرەیٚ ماد ٤) زنیٚ مەنی ٥) رازایٚ برایٚ گەورا وە مانایٚ گەورا و مایەدار [ف] ١) می‌آیی ٢) ماندی ٣) قوم ماد ٤) زنده ماندی ٥) صفت برادر بزرگتر به معنی متشخص و مایه‌دار

مایتلا maytiĺa ناوێگە ژنانە کْ وە هەڵە ماهیتلا توٚسن [ف] نامی زنانه برگرفته از «ماد» که به غلط ماهی‌طلا می‌نویسند

مایچە mayçe گووشتْ بازوو و ران و... [ف] ماهیچه

مایخان mayxan ناوێگەکوڕانە «خانْ ماد» کْ وە هەڵە «مەهدیخان» توٚسن [ف] نامی مردانه برگرفته از «ماد» که به غلط «مهدیخان» مینویسند

مایٚ دەم maê dem چیەرْ دەم «بزان مایٚ دەمیٚ چوٚنە» [ف] نحوه گفتار، از روی چگونگی گفتار کسی تشخیص لازم دادن

مایٚزان maêzan دیەکەێگە له هلێران «ماد +زان» [ف] روستایی در هُلیلان «ماد+ زان»

مایٚ سەر maê ser بنووڕە مژگ، مەغزْ سەر «مایٚ سەرم ژان کەێد» [ف] مغز سر، نگا **مزگ**

مای‌مای may may دوٚیەلووسی [ف] تملق وچاپلوسی کردن پس از شکست

ماێماێ maê maê دۆیەلووسی [ف] تملق و چاپلوسی کردن پس از شکست

مای مای کردن may may kirdin مای مای [ف] تملق و چاپلوسی کردن پس از شکست خوردن

ماین mayn ١) ئەسپْ مایە ٢) تیەین «ل» ٣) مەنین [ف] ١) مادیان ٢) می‌آیید ٣) ماندید

ماینان maynan تیەین «ل» [ف] می‌آیید

ماینپەڕ mayn peȓ نێرەخەرێگ ک ئرایێ فیەڵ ماین پەروەردە کەن [ف] الاغی که برای گشن مادیان پروش یافته

ماینْ دوو mayni dû گیاێگە وەکوو قڕام [ف] گیاهی الیافی شبیه «قڕام»

ماینە mayne ١) بنووڕە مارینە ٢) تیەینە... «ل» ٣) دەوەرە بردنْ نەخوەش، ئەرەوییە ٤) مایە [ف] ١) نگا **مارینە** ٢) می‌آیید به... ٣) معاینە ٤) مادە، مقابل نر

ماینەودتگان mayne û ditgan قەومەیلْ پیا [ف] نزدیکان و آشنایان مرد، زنهای فامیل مرد

ماینەوموتگە mayne û mûtige ماینەودتگان [ف] اقوام و نزدیکان مرد بویژه زنان

مایە maŷe ١) زێڕْ نێر ٢) تەنخوا، دەسمایە ٣) سەوەو ٤) تیەیدە... «ل» ٥) ئەرزشت «دنیاێ بێ سایە و مایە» [ف] ١) مادە، مقابل نر ٢) دستمایە ٣) سبب ٤) می‌آیی به... ٥) ارزش، ارزش دار

مایەدار maŷe dar ١) نەترس، زاتدار ٢) خەس، تووڕ ٣) دارا [ف] ١) شجاع ٢) غلیظ ٣) دارا، پولدار

مایەر maŷer ١) داڵگ، مادەر ٢) نەدار «سایەر ومایەر برای یەکن» ئەو کەسە ک دارای خوەێ لە دەس داێە «مایە = دەسمایە + ئەر = راچوو» [ف] ١) مادر ٢) مفلس، ندار، آنکه دارایی خود را از دست داده «مایه = دستمایه + ئەر = رفته»

مایەربەشانە maŷer beşane بەشێگ لە زەوْ کشت و کاڵ کْ دەنەێ دۆیەتْ ئاڵ بلۆقەت [ف] قسمتی از زمین کشاورزی که به دختر بالغ و شوهر کرده دهند

مایەرزا maŷer za ١) خوەتەن، رشتارەیی ٢) ئەوەڵ ریانْ کوورپەێ ئائیم یا ئاژەڵ دۆیاێ زایین [ف] ١) مادر زاد، طبیعی ٢) اولین مدفوع نوزاد انسان یا حیوان پس از زایمان

مایەشت maŷeşt مادیەدەشت «مای = ماد + دەشت» دەیشتْ ماد کْ وە هەڵە ماهیدەشت نۆسریاس [ف] دشت بزرگ ماد، نام شهر و منطقەی جلگەای و وسیع در کرماشان که به غلط ماهیدشت نوشته شده داریوش در کتیبه بیستون از جایی به نام (nîsaye نیسایه) یا (nîşaî نیشای) نام می‌برد و می‌گوید : گماتای مغ که با نام بردیا پسر کورش سلطنت را غصب کرده بود من او را در دهم «باگیادی» بیست و نهم سپتامبر پیش از میلاد با یارانش در قلعه «سیکوتی» در مملکت «نسیایه» یا «نیشای» که در ماد «مملکت غربی ایران» است کشتم، «نیشای» همان «نیشتمان» یا موطن است

مایەو mayew تیەیدەو «ل» [ف] برمی‌گردی

ماێەو maŷew تیەێدەو «ل» [ف] برمی‌گردد

ماێەوەر maŷe wer تیەێدە وەرا «ل» [ف] به جلو می‌آید

ماییە maîye بنووڕە ماسیە «ل» [ف] نگا **ماسیە**

متافق mitafiq هاوڕێ، ئەرەوییە [ف] موافق با...

مترْ mitir مۆتور [ف] موتور

مترزا mitirza سووکەناو مرتزا [ف] مخفف مرتـضـی

متفەرک mitiferik تەوەرک، ئەرەوییە [ف] متبرک

متقاڵ mitqaȓ پارچەێ کەفەن [ف] پارچه کفن

متگْ mitig بنووڕە مووتگ [ف] نگا **مووتگ**

متْ ملوو miti miȓû بوو هەڵکیش، رازاێگە ئەڕاێ سەگ [ف] بو کشیدن، جستجو بدنبال بو، صفتی برای سگ

متی mitî سووکەناو مترزا، مەهدی [ف] مخفف مرتـضـی و مهدی

متیل mitîl متیلە، مەتیلە [ف] ملحفه

متیلە mitîle مەتیلە [ف] ملحفه

مجری micrî سەنووقْ بۆچگ، لە بهدینانی و لاسگردی و شەهمیرزادی و یزدی و کرمانی «مجری» ئۆشن [ف] صندوقچه ، در لاسگردی و شهمیرزادی و بهدینان و یزدی و کرمانی « مجری» گویند

مچ miç ١) مچگەێ دەس ٢) کڕنەک «گ» [ف] ١) مچ دست ٢) جانوری گنه مانند در پشم

مچ بەن miç ben کەڵەبچە [ف] دستبند

مْ چْ کەڵمە mi çi kelime یامە، خوەێ وە یامەدان «مْ چْ کەڵێگمە» [ف] خود را به نفهمی زدن، خودرا به کوچه علی چپ زدن، به من چه ربـطـی دارد

مچ گرتن miç girtin گیر خسن [ف] دست کسی را رو کردن

مچگه miçige دەربالْ شەق ف آستین پیراهن

مچەوزی miçewzî خڕۆلک، خڕ «کوڕی قوتگەیٚ مچەوزی- تەقلّە کوتیٚ لە سەوزی» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «چەغز، چەوز» وە خڕۆلک ئۆشن ف گرد، مدور و کوچک

محالْ mih́aʕl بیم، بیٚ بن «دەیشتْ محالێگە» ف وسیع

محەل mih́el حرمت گرتن، حرمت «محەلْ سەگیٚ لیٚ نەنا» ف توجه، احترام

محەل نەنان mih́el nenan حرمت نەگرتن ف احترام نگذاشتن

محەمەد mih́emed مامەد ف محمد

محێبەت mih́êbet مێوەت، مێبەت ف محبت

مخ mix خینگەیٚ لۆت ف صدای بینی

مخانن mixanin مخەمخ کردن ف صدای پیاپی بینی

مخت mixt ئامختە، ئەدەو ف ادب، آموختن

مختاج mixtac هەوەجە ف محتاج

مختاج بۆن mixtac bün هەوەجە کەفتن، مۆحتاج بۆن ف نیازمند شدن، محتاج شدن

مختاجی mixtacî ئەو چشتە کْ لازمە ف احتیاجی

مختار mixtar ناوێگەکوڕانە، گاهس وە مانایٚ مختدەر بوو ف نامی‌مردانه، شاید منظور همان آموزگار باشد

مختدەر mixt der مغدەر ف ادب کننده، آموزگار

مختە mixte بخڕ، سەنیار «مختە ئەڕایٚ پێا بۆ» ف خریدار، مشتری

مختەوەن mixtewen خاوەن رییەنێگ کْ خوەیٚ هامێارْ شووانە ف رمه‌داری که خود نیز به چوپانش کمک می‌کند

مخلْ mixiʕl تەلّەڕم، بنووڕە تەلّەمڕ ف نگا **تەلّەمڕ**

مخلْدان mixiʕdan تەلّەمردان ف به صورت نامنظم و در هم جمع شدن گله و سر را زیر شکم یکدیگر فرو بردن

مخوڕ mixwir̂ مەخوڕ، بەرْ دارْ بەڕۆ ک ئەولْ جاجگە تیەلّە ئەڕایٚ مۆ برین وە کار بردنە، مۆ خوەرە ف دبق، دانه‌هایی مربوط به بلوط که شکلی پلاسیده و چروک شده دارند که از آن به عنوان موبُر استفاده می‌کرده‌اند، موخور

مدارا midara ١) چەترگیان ٢) ئیسفا گرتن «وە مدارا لیٚ خەرج بکە» ف ١) مدارا کردن ٢) صرفه‌جویی کردن

مدارا کردن midara kirdin چەترگیان ف مدارا کردن

مدبەرە midbere مەدوەرە، مدوەرە «سەرم سەرسام کەرد کلاسْ سەر رەم- مادە مدبەرەیٚ گەردْ گولّ وە دەم» (تۆرکە میر) ف آهو

مدبەق midbeq مدوەق، ئەرەوییە ف مطبخ

مدڤەر midver مدبەرە، مەدوەرە «ل» ف آهو

مدڤەرماس midver mas وەچکە ئاسک «ل» ف برّە آهو

مدوٙ midû مدووم ف علت، سبب

مدۆر midür وەر پرس، سەرئەملّە ف مدیر

مدوٙم midûm مدوو ف علت، سبب

مدوەخ midwex مدوەق، ئەرەوییە ف مطبخ

مدوەرە midwere مدبەرە ف آهو

مدوەق midweq مدبەق، ئەرەوییە ف مطبخ

مدە mide مەدەد، موودە ف مدت

مدەت midet مدە ف مدت

مدەی midey شێک، خوەیٚ وە تخونْ کەسیٚ دان ف مدعی، رقیب

مدەی داری midey darî خوەیٚ وە تخونْ کەسیٚ دان ف ادعای مبارزه داشتن، ادعا داشتن

مر mir مرخ «ل» ف مرغ

مڕ mir̂ ١) گرانْ سەگ ٢) مڕا بردن، مشت ومڕ ٣) ئەنوود دانْ گاێر ٤) تووز، گەرت «خولّەمڕ» ٥) خەمرە کردن ف ١) لندیدن سگ ٢) تهدید کردن ٣) کاهگلی که در کف چال گندم می‌ریزند ٤) گَرد، آرد مانند ٥) درد ناشی از پُرخوری

مرا mira مردەو ف خاموش شد، بسردی گرایید

مڕا بردن mir̂a birdin مڕەو بردن، ئلا وبیم کردن ف قصد داشتن، عزم جزم کردن، تهدید کردن

مراخانی miraxanî مرادخانی، جووریٚ نیمتەنەیٚ پیاوانەس ف نوعی نیم تنه مردانه

مراد mirad ١) ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە ٢) ئارەزوو، تاسە ف ١) نامی مردانه ٢) آرزو، مراد

مرادئاوا mirad awa دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

مرادخانی mirad xanî ١) بنووڕە مراخانی ٢) دیەکەێگە لە سەرپیەلْ ف ١) نگا **مراخانی** ٢) نام روستایی در سرپـُل‌ذهاب

مرادحاسلْ mirad h̀asiʕl دیەکەێگە لە کرماشان ف نام روستایی در کرماشان

مرافە mirafe شەڕ، جەنگ ف جنگ، دعوا

مران miran بنووڕه مردن ف نگا **مردن**

مرانن miranin خامووش کردن ف خاموش کردن

مڕانن mir̂anin ۱) مڕْجیت کردن ۲) له دەم ژانەو ناڵین، زوورم ئڕایَ ئاژەڵ ۳) گڕانن ف ۱) نگا **مڕْجیت** ۲) نالیدن از شدت درد برای احشام ۳) لندیدن سگ

مراوی mirawî مامراوی ف مرغابی ماده

مرائێ miraê بنووڕه مراد ف نگا **مراد**

مرائێ پاشا miraê paşa دیەکەیگە له ماێەشت ف نام روستایی در مادیدشت

مرائێخانی miraê xanî مراخانی ف نگا **مراخانی**

مڕ بردن mir̂ birdin بنووڕه مڕا بردن ف نگا **مڕابردن**

مرت mirt ۱) پەردەیَ جگروەز ۲) پیڵەیَ چەو زوورْم هنْ باڵنده ۳) تووکْ نازک و پەردەیی خا ٤) زات، مەترسی «مرتْ دڵ» ف ۱) لایه نازک چربی که مانند پرده دور سیرابی را احاطـه کرده ۲) پلک دوم پرنده ۳) پوسته نازک و پردەای تخم مرغ ٤) شجاعت

مرتزا mirtiza سووکه ناومترزا ف مخفف مرتـضـی

مرتس mirtis مردێه «ل» ف مرده است

مرتەوناو mirtew naw ۱) زێزْ دەمەوەر ۲) لاناوه له بیَ غیرەت ف ۱) کسی که رازنگه دار است، تودا ۲) کنایه از بیعرضـه

مڕْجیت mir̂icît بەڕْبیم، قەوەت کردن ف فشار ناشی از زایمان

مرچ mirç ۱) مڵچ ۲) دەنگْ هەڵقوڕانن ۳) دەنگْ چڵپەیَ دەم ف ۱) صدای بوسیدن ۲) صدای برکشیدن مایعات با دهان ۳) صدای دهان هنگام خوردن

مرچە مرچ mirçe mirç مڵچەمڵچ ف «مرچه» پیاپی

مرخ mirx ۱) مامر «ل» ۲) مرخانن ۳) خڕخڕْ سینه ف ۱) مرغ ۲) خرناسه ۳) صدای خرخر سینه

مرخانن mirxanin مرخەمرخ کردن ف صدای پیاپی « مرخه»

مرخانه mirxane خا، هیلکه، خای «ل» له گیلەکی «مۆرغانه» ئۆشن ف تخم مرغ، در گیلکی «مرغانه» گویند

مرخش mirxiş دەمەقاڵ و وەرده وەرده کردن، له ئەوستا (merixiş مەرْخش) نۆسریاس وله زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مرخێش» ئۆشن ف ستیز کردن با گفتار و گلاویز شدن، در اوستا (merixiş مَرخش) نوشتەشده و در دیگر گویشهای کردی «مرخێش» گویند

مرخْماخ mirxi max مرخەیَ هەیتاهەیت ف صدای « مرخه»ی پیاپی

مرخن mixin ۱) پرخن ۲) خڕخڕْ سینه ف ۱) خرناسه کش ۲) خرخر سینه

مرخه mirxe پرخه ف خرناسه

مرخەک mirxek پووپەکەو ف بیماری ماکیان

مرخەمرخ mirxe mirx مرخانن ف نگا **مرخانن**

مرد mird له بەێن چی، فەوتا ف مُرد، جان داد

مردا mirda مردەو، کوشیاوا ف خاموش شد

مردار mirdar مرداڵ ف مُردار

مردار بۆن mirdar bün مرداڵ بۆن ف مردار شدن

مردار کردن mirdar kirdin مرداڵ کردن ف مردار کردن، طبق شرع ذبح نکردن

مردارەو بۆن mirdarew bün مرداڵەو بۆن ف مردار شدن

مردارەو کردن mirdarew kirdin مرداڵەو کردن ف مردار کردن

مرداڵ mirdaĺ مردار ف مردار

مرداڵا بۆن mirdaĺa bün مردار بۆن ف مردار شدن

مرداڵا کردن mirdaĺa kirdin مردار کردن ف طبق شرع ذبح نکردن

مرداڵەو بۆن mirdaĺew bün مردن، ئەڕایَ ئاژەڵ ف مردار شدن

مرداڵەو کردن mirdaĺew kirdin مردار کردن ف طبق شرع ذبح نکردن، مردار کردن

مرداو mirdaw تاڵاو، ئاو مەنیَ ف مرداب

مردگ mirdig مردیَ ف مرده، جان سپرده

مردم mirdim گیان دام ف مردم، جان سپردم

مردن mirdin ۱) گیان دان، له ئەوستا (meriten مەرْتەن) نۆسریاس، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مرْن، مرتن، مرتس، مەرتاڵ» ئۆشن و له لاتین (mortal) وه مردەنی ئۆشن ۲) ئەوانه گیان دان ۳) خامووش بۆنْ ئاگر ف ۱) جان سپردن، در اوستا (meriten مَرتەن) نوشتەشده، در دیگر گویشهای کردی «مرْن، مرتن، مرتس، مەرتاڵ» گویند و در لاتین (mortal) به معنی مردنی وفانی است ۲) آنها مردند،

آنها جان دادند ۳) خاموش شدن، به سردی گراییدن

مرده mirde مردێ ف مرده، جان داده

مردەزما mirdezima جووانئەزما ف نگا **جووانئەزما**

مردەژان mirde jan ژانْ فره ف درد شدید

مردەشوور mirde şûr مردێ شوور ف مردەشور

مردەشوورخانه mirde şûr xane مردێ شوور خانه ف مردەشور خانه

مردەماڵ mirde maɁ ماڵ مردێ ف اموال غیر منقول

مردەموو mirde mû مردێ موو ف مرگ ومیر

مردەموُار mirde muwar ۱) ماڵێ ک تازه کەسێگ له دەس داس ۲) مردێ موو ف ۱) خانه‌ای که عزادار است ۲) مرگ ومیر

مردەمەله mirde mele پشتەمەله ف شنای کرال پشت

مردی mirdî تْ گیان داید ف جان دادی، مُردی

مردێ mirdê مرده، له پەهلەوی (murtek مورتەک) نۆسریاس ف مرده، در پهلوی (murtek مورتَک) نوشته شده

مردێ ژی mirdê jî بژی مەمر ف بخور ونمیر

مردیم mirdîm ئیمه گیان دایم ف مردیم، جان دادیم

مردێ ملاس mirdê miɁas ۱) رەنگْ مردێ وه خوەێ گرتن، بەدماژه ۲) چەقەڵمیشی، چاچووڵەبازی ف ۱) کنایه از بد ریخت ، کسی‌که چهره مرده و بی جان دارد ۲) خود را به موش مردگی زدن، حیله‌گری

مردێ موو mirdê mû مردەموار ف مرگ ومیر

مردین mirdîn ئۆیه گیان داین ف مردید، جان دادید

مرژنگ mirjinĝ بژانگ «ل» ف مژه

مرق mirq مرغه، مرغانن ف صدایی که گوسفند نر هنگام جفتگیری از خود بروز می‌دهد

مرقانن mirqanin مرقه، بنووڕه مرق ف نگا **مرق**

مرقن mirqin ئەو کەسه کْ مرقنێد ف «مرق» کننده

مرقه mirqe بنووڕه مرق ف نگا **مرق**

مرقەکردن mirqe kirdin بنووڕه مرقانن ف نگا **مرق**

مرقەمرق mirqe mirq مرقەێ هەیتاهەیت ف «مرقه»ی پیاپی

مرک mirk ۱) بەلەمرک، بەلەنیسک، له گیلەکی (merik مەرْک) ئۆشن ۲) وه ئەندازەێ یەێ مرک، گەز ۳) مرکْ کۆیه ف ۱) آرنج، در گیلکی (merik مَرک) گویند ۲) به اندازه نیم گز ۳) رگه سنگی در کوه

مرکا دان mirka dan مرکەو دان ف تکیه زدن

مرکانه mirkane ژێرمرکی ف ناز بالش

مرک خەفانن mirk xefanin شان خەمانن، لاناوه له تەقەلا کردن ف آماده کاری شدن

مرکەودان mirkew dan مرکا دان ف تکیه زدن

مرْگ mirig مرێ، چەمێگه له مایەشت، له وشەێ مەرەنگ یا مێرگ وەرگێڕ بۆیه ف رودخانه‌ای در ماديدشت، از واژه‌ی « مەرەنگ یا مێرگ» به معنی مرغزار مشتق شده

مرْم mirim گیان دەم ف می‌میرم

مرْن mirin ئەوانه گیان دەن ف می‌میرند

مروار mirwar مرواری ف مروارید

مرواری mirwarî ۱) ناوێگه ژنانه ۲) مروار، لێره ۳) ئاو مرواری ف ۱) نامی‌زنانه ۲) مروارید ۳) بیماری آب مروارید

مرۆزنەک mirüznek شەلەتان، فەنباز «گ» ف موذی، شارلاتان

مرۆژ mirüj مووریژ، مێرۆژ، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « مرۆچه، مروچڵه، مێرو، مێروچه، مژلۆر، مژلۆک، مژلەور، ملۆره، ملۆچکه، مۆرجلا، مۆرجەلا، موورگ، مۆرزەلا، مێلووره، مێڵووره» ئۆشن ف مورچه، در دیگر گویشهای کردی « مرۆچه، مروچڵه، مێرو، مێرو چه، مژلۆر، مژلۆک، مژلەور، ملۆره، ملۆچکه، مۆر جلا، مۆرجەلا، موورگ، مۆرزەلا، مێلووره، مێڵووره» گویند

مرۆژانه mirüjane ۱) دڵەقرچی کردن «دڵم مرۆژانەێ کەێد » ۲) کونائگ کْ مووریژ له هیزه کەێد ف ۱) حس خواستن چیزی یا کسی ۲) سوراخی که مورچه در خیک روغن ایجاد می‌کند

مرۆژه mirüje مووریژانه ف سوراخ کوچکی که مورچه در خیک ایجاد می‌کند

مرۆژەلان mirüjeɁan شارمرۆژ «مرۆژ + لانه» ف شهر مورچەها، لانه موریانه

مرومشت mir̂û mişt مرەو له یەک بردن ف تهدید کردن، شاخ وشانه کشیدن

مروەت mirwet ناوێگه ژنانه، مروەتی ف نامی زنانه

مروەتی mirwetî مروەت ف نامی زنانه

مره mirê بنووڕه مڕانن ف نگا **مڕانن**

مرەبا mireba میوەێگ کْ لە شەکراو کوڵننەێ ف مربا

مرەخەس mirexes مرەقەز، ئەرەوییە ف مرخص

مرەخەس بۊن mirexes bün مرەقەز بۊن ف مرخص شدن

مرەخەس کردن mirexes kirdin مرەقەز کردن ف رها کردن

مرەخەسی mirexesî مرەقەزی ف مرخصـی

مڕهڕ mirî hir مرخش کردن ف رجز خوانی و تهدید کردن

مرەقەز mireqez بنووڕه مرەخەس ف نگا **مرەخەس** و ترکیباتش

مرەکەو mirekew جەوهەر ئەڕاێ نۊسان ف جوهر، مرکب

مرەکڕە mire kirê مرەکەرە، بوورەپەڵ ف بلدرچین

مرەکەرە mire kere مرەکڕە «ل» ف بلدرچین

مرەوی mirewî مووسکەشی ف منت کشی

مرەوی کیشان mirewî kîşan مووسکەشی کردن ف منت کشی

مرەمر mirê mir بنووڕه مڕانن ف نگا **مڕانن**

مری mirî مرید ف می‌میری

مرێ mirê ١) مرێد ٢) مرگ، چەمێگە لە ماێەشت ف ١) می میرد ٢) روخانه‌ای در ماديدشت، نگا **مرگ**

مرێنگرد mirêngird دیەکەێگە لە تێڵاندەیشت ف نام روستایی در ماديدشت

مز miz پامز ف مزد

مزایک mizaîik جووریێ کاشیە ف موزائیک

مزڕ mizir زێانکار، ئەرەوییە ف مضر

مزران mizran دیەکەێگە لە جووانڕو ف نام روستایی در جوانرود

مزڕەت mizirêt کەلەمە، ئەرەوییە ف آسیب، مضرت

مزگ mizig مژگ، ما، مژنگ، ملاژی، ملاژە، مژی، لە ئەوستا (mezge مەزگە) نۊسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « مەزگ، مەژگ، مێشک، مەژو، مەژۆ» و لە سەکزی «مەزغ» ئۊشن ف مغز، در اوستا (mezge مـَزگه) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «مەزگ، مەژگ، مێشک، مەژو، مەژۆ» گویند و در سکزی «مـَزغ» گویند

مزگانی mizganî مزێانی، لە ئەوستا (mêjde مێژدە) نۊسریاس و لە فارسی مۆژدە و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « مزگین، مزگینی، مژدانە، مژدانی، مژدیان» ئۊشن ف مژدگانی ، در اوستا (mêjde مـژده) نوشته شده، در دیگر گویشهای کردی «مزگین، مزگینی، مژدانه، مژدانی، مژدیان» گویند

مزگە mizge سووکەناو مۆزەفەر ف مخفف مظفر

مزڵ miziĺ جی شەکەتی داخسنْ کارەوان «وەرْ مزڵێ وە شەڕ» ف محل اتراق کاروان

مزڵگە miziĺge مزڵ ف محل اتراق کاروان

مزڵووم mizĺûm مدەی، مدە «مزڵووم ئەڕاێ پێا بۊ» ف مدعی، خواهان

مزنە mizine ئیسفا ف دقت، ریز بینی، مزنه

مزنە گرتن mizine girtin ئیسفا گرتن ف دقت کردن، سنجیدن

مزنەم mizinem وە گۆمانم، لە منا، لە «مزگ» کْ ئەوستاییە و وە مانای مەغزە وەرگێڕ بۊیە ف به گمانم، فکر می‌کنم که...، از واژه «مزگ» که خود اوستایی است و به معنای مغز است برگرفته شده

مزۊر mizür خزمەتکار ئەڕاێ کارْ کشت وکاڵ ف روز مزد، بویژه در کار کشاورزی

مزۊری mizürî خزمەتکاری لە کشت وکاڵ ف کار روز مزدی در کشاورزی

مزێان mizêan مەزغوو، چەرخْ پەڕەدارْ ئاسیاو ئاوی، توووربین ف چرخ پردار آسیاب، می‌توان بجای واژه «توربین» آنرا بکار برد

مزێانی mizêanî بنووڕه مزگانی ف نگا **مزگانی**

مزێڕ mizêr بنووڕه مزڕ ف نگا **مزڕ**

مژ mij ١) مف نان لە چشتێگ ٢) مژین ٣) مۆشکە ٤) پاشگرْ فرمانکاری «مەمگمژ» ف ١) لب بر نوشیدنی گذاشتن و تا آخر خوردن ٢) مکیدن ٣) زغال افروخته ٤) پسوند فاعلی از مکیدن

مژانگ mijanĝ بژانگ ف مژه

مژبوور mijbûr زێژْ مژماڵ، مەتۆچنەک، مژموور ف لاغر و بد ترکیب

مژگ mijg بنووڕه مزگ، ما ف نگا **مزگ**

مژماڵ mijmaĺ مشماڵ، مشت وماڵ خواردێ، زێژْ ئی وشە بوودە «نامژماڵ، نامشماڵ، مژموور» ف خوشگل، چیزی که

مشت ومال خورده و قالبپذیر شده

مژموور mijmûr مژبوور ف لاغر و بدترکیب

مژنگ mijnĝ بنوورِه مزگ ف نگا **مزگ**

مژه mije پاشگرْ فرمانکاری «مەمگ مژه» ف پسوند فاعلی به معنی مکیدن

مژەتووقه mije tûqe بنوورِه زلّتووقه، تووقه «ل» ف نگا **زلّتووقه**

مژی mijî مژگ، ما «گ» ۲) ئەو مژی ف ۱) مغز، نگا **مزگ** ۲) مکید

مژیا mijya مکیاد ف میمکید

مژیاگ mijyag مژیاێ ف مکیده شده

مژیان mijyan مکیان ف مکیده شدن

مژیاێ mijyaê مژیاگ ف مکیده شده

مژین mijîn ۱) مکانن ۲) ئەوانە مژین ف ۱) مکیدن ۲) مکیدند

مس mis ۱) جووریێ فلزه ۲) بزنێگ کْ خالّەیلْ سیيه له گووشێ بوو ۳) مزنه «مسگرتن»٤) مووسه، مسه ف ۱) فلز مس ۲) بـُزی که خالهای سیاه برگوش دارد ۳) دقت، توجه ٤) احتیاج داشتن، محتاج

مسافر misafir رەوەنی، رێوار ف مسافر

مسافرەت misafiret وه سەفەر چین ف مسافرت

مساق misaü مسەوی ف رفیقه، رفیق زن شوهردار

مساو misaw مساق، مسەوی ف رفیق زن شوهردار

مستەفا mistefa ۱) دیەکەێگه له قلّاشاین ۲) ناوێگه کورِانه ، ئەرەوییه ف ۱) روستایی در قلعەشاهین ۲) مـصطفی، نامی مردانه

مسراو misraw کناراو، ئەرەوییه ف مستراح

مسری misrî تویەمێگه له برنج وگەنم ف نوعی بذر برنج و گندم

مسقالّ misqaĺ کیشمانەێگه، چووار گەرەم ونیم ف مثقال

مسکینئاوا miskîn awa دیەکەێگه له رەوانسەر ف روستایی در روانسر

مس گرتن mis girtin ۱) مزنه گرتن ۲) تووریان ف ۱) دقت کردن ۲) قهر کردن، بـُغ کردن

مسگەر misger ئوساێ مس کاری، مسنگەر ف مسگر

مسنگەر misinger مسگەر ف مسگر

مسنەوەن misnewen گوهرد، دارا، له ئەوستا (mesenĝhe مەسەنگهه) و (mesen مەسەن) وه ماناێ گەورایی و دارایی نۆسریاس ف دارا، ثروتمند، سرمایەدار، در اوستا (mesenĝhe مـَسـَنگهه) و (mesen مـَسـَن) به معنای بزرگی و دارایی نوشته شده

مسنەوی misnewî ۱) زلّف، گیس ۲) جووریێ گیس چنینه ف ۱) زلف، زلفان ۲) نوعی بافتن گیسوان

مسنەوی کالّ misnewî kaĺ ۱) زلّف، گیس ۲) بافینْ گیس (بیلا زلّفەگەد مسنەوی کالّ بوو- نه کولّ نه دریژ، نه زەمین مالّ بوو) ف ۱) زلفان ۲) بافتن به شیوەی «مسنەوی»

مسوار miswar مسینه، له جسنْ مس ف از جنس مس، اشیاء قدیمی از جنس مس

مسۆلْگ misülig لاناوه له شەرمینه ف کنایه از شرم گاه

مسه mise ۱) مس، مووسه کردن ئەراێ مختاجی ۲) بێدەنگ و سرِ وکورِ داکاسیان ۳) تووریان، قین کردن ف ۱) منتکشی برای رفع احتیاج ۲) با حالت موش مردگی ساکت و بی صدا نشستن ۳) قهر کردن

مسه کردن mise kirdin بنوورِه مسه ف نگا **مسه**

مسەفا misefa سووکەناو مۆستەفا ف مخفف مـصطفی

مسەمس mise mis ۱) سنگەسنگ ۲) مووسەمووس ف ۱) دست دست کردن، احمالکاری ۲) باحالت لابه وزاری درخواست کمک کردن

مسەمس کردن mise mis kirdin سنگەسنگ کردن ف احمال، احمالکاری

مسەمەلّی misemeĺî ۱) لاسمالّی کردن له کار ۲) هاپرِخ پاپرِخْ ساده ۳) خواردەمەنی ساده ف ۱) سر سری کار کردن ۲) اسباب و اثاثیه مختـصر ۳) غذای سادەای که زود آماده میشود

مسەنی misenî بنەوایێگ کْ تا نیمەقەێ درْس بۆیه ف فوندانسیون، پی ساختمان که تا محل شوناژ ساخته شده و آماده شوناژ است

مسەوسەلّ misewseĺ چەوەرِێ فرسەت و هەلّکەفت بۆن ف در پی فرصت مناسب بودن

مسەۆلی miseülî ۱) چاخ ومەس ۲) ئەو کەسه ک چووه سەرْ ژن ف ۱) چاق و زیبا روی ۲) زناکار

مسەوی misewî ۱) مساق ۲) مسەۆلی ف ۱) رفیق زن

شوهردار ۲) زناکار

مسی misî ۱) مسینە ۲) سووکەناو مۆستەفا ف ۱) از جنس مس ۲) مخفف مصطفی

مسینە misîne ۱) ئەفتاوە مسی ۲) بنووڕە مسوار ف ۱) آفتابە مسی ۲) نگا **مسوار**

مسیوەت misîwet ئەنگەمە، بەئیبەختی، ئەرەوییە ف مصیبت

مش miş دەنگێ لۆت ف صدای بینی برای گوسفند

مشار mişar هەرەێ نەجاری ف ارّە درودگری

مشانن mişanin مشە کردن، نەفەس کیشان ف صدای نفس کشیدن بینی

مشت mişt ۱) گورمێچە، مێشت، لە ئەوستا (mûştê مووشتێ) ولە پەهلەوی (muşt موشت) تۆسریاس ۲) وە ئەنازەێ یەێ مشت ۳) برێگ «مشتێ لات و لۆت» ف ۱) مُشت، در اوستا (mûştê مووشتی) و در پهلوی (muşt موشت) نوشتەشدە ۲) پُر یک مُشت ۳) عدە، یک عدە

مشتاخ miştax ۱) چا خوەشاڵ «دەس ومشتاخ» ۲) ئاواتخوازی لە دیەنْ کەسێگ ف ۱) بە گرمی پذیرفتن ۲) مشتاق

مشت خسن mişt xisin مشت وەشانن ف مشت زدن

مشت گرتن mişt girtin گورمچە کردنْ دەس ف مشت را گرە کردن

مشت لێدان mişt lê dan وە مشت زەربەت دان ف مشت زدن

مشت ومالْ mişt û maĺ مالْینْ لەش ف ماساژ دادن

مشتومڕ mişt û mir̂ مرخش کردن ف جنگ وجدل

مشت وەشانن mişt weşanin مشت خسن ف مشت زدن

مشتە mişte ۱) دەسە، دۆیەێ چەقوو ۲) سووکەناو مشتەبا ف ۱) دستە چاقو و... ۲) مخفف مجتبی

مشتەبا mişteba مشتە، مشتی ف مخفف مجتبی

مشتەری mişterî بخر، بساو ف خریدار، مشتری

مشتەکوو miştekû گولوو ئاسنی گەوراێ سافکاری ف گلولە آهنی نسبتاً بزرگ ویژە صافکاری

مشتەگان mişte gan دەسگان ف جلق، استمناء

مشتی miştî مشتەبا، مشتە ف مخفف مجتبی

مشتیلە miştîle بنووڕە پیامشتە ف نگا **پیامشتە**

مشقی mişqî مەشقی، چووارمشقی ف نشستن بە حالت چهار زانو

مشک mişk جوورێ ئەترْ خوەشبوو کێ لە ناوکْ ئاسکە ف مُشک

مشکووڵ mişkûĺ شک لە دڵ داشتن ف مشکوک

مشکەنار mişkenar دیەکەێگەلە قڵاشاین ف روستایی در قلعەشاهین

مشکی mişkî سرەمەی سیر ف مشکی

مشگڕ mişgir̂ مشگڕە، مەشکاڵە، مەشکە کۆیەنەێگ ک دەنەێ پینەێ کونە ومەشکەو... ف مشک کهنەای کە غیر قابل استفادە است و برای پینە مشکهای دیگر از آن استفادە می‌کنند

مشگڕە mişgir̂e بنووڕە مشگڕ ف نگا **مشگڕ**

مشماڵ mişmaĺ مژماڵ، خوەشگڵ، ئەو چشتە ک مشت و ماڵ دریاس، زێڕْ ئی وشە «مژموور، مژبوور، مشموور» ف زیبا، چیزی کە مشت ومال خوردە و قالب زدە شدە

مشمشە miş mişe نەخوەشی ئاژەڵ ف بیماری گلو در گوسفندا ن کە باعث مرگ آنها می‌شود

مشموور mişmûr مژموور، نامشماڵ ف بد ریخت و بی نمود

مشن mişin مشەکەر ف آنکە بینی اش هنگام تنفس صدا می‌دهد

مشۆرەت mişüret راوێژ، ئەرەوییە ف مشورت، پند و اندرز

مشە mişe مشانن ف صدای بینی هنگام تنفس

مشەما mişema کولێپێچگْ مناڵ ف مشمعە

مشەمش mişe miş مشانن ف صدای «مشە»ی پیاپی

مغاڕ mixár̂ بنووڕە مەغاڕ ف نگا **مەغاڕ**

مغەلەتی mixéletî یارەمەسی، گەمە وگاڵە، تەنز ف شوخی و طنز، طنزپردازی

مغەێرە mixéyre خاوارە، لاێدە ف بیگانە

مف mif ۱) مژ ۲) چڵم ف ۱) مکیدن وخوردن مایعات ۲) آب بینی

مفانن mifanin مفەمف کردن ف آب بینی راباﻻ کشیدن

مفت mift ۱) قسیەێ بێهوودە ۲) ئەرزان ف ۱) یاوە، سخن مفت و بیهودە ۲) مفت، ارزان

مفتخوەر mift xwer ئەو کەسە کێ بێ ئەوەێ کارێگ بکەێد

نانْ کەسێ تر بخوەێد ف مفتخور

مفته mifte وه پەتی ف مفتی، مفت

مفتەخوەر mifte xwer مفت خوەر ف مفتخور

مفتەکی miftekî وه مفت ف مفتی، مفت

مفتی miftî وه پەتی ف مفتی، رایگان

مفست mifsit شووفار، ئەرەوییە ف مفسد

مفـْماف mifi maf مفەێ هەیتاهەیت ف «مفه»ی بسیار

مفن mifin چلْمن، کلْمن ف چُلمن

مفوو mifû چلْمن، کلْمن ف چُلمن

مفه mife مف، مفانن ف آب بینی

مفەتش mifetiş ئەو کەسە کْ کارێ جوورسنە، ئەرەوییە ف مفتش

مفەمف mife mif مفەێ هەیتاهەیت ف «مفه»پیاپی

مفەێتەن mifeŷten ئاشوو، شووفار ف فتنەگر

مق miq ئاخ هەڵکیشان ف آه سرد کشیدن

مقاش miqaş مەقاش ف انبر، مقاش

مقانن miqanin بنوورە مرقانن ف نگا **مرقانن**

مقاو miqaw میقاو ف بیماری گلو ستوران که باعث آبریزش بینی وعطسه کردن می‌شود

مق وه دلابردن miq we diĺa birdin له ناخْ دلْ نگران بۆن، دەق کردن ف از صمیم قلب ناراحت شدن، سکته کردن

مقه miqe بنوورە مرقه ف نگا **مرقه**

مقەست miqest قەیچی، ئەرەوییە ف قیچی

مقەمق miqe miq بنوورە مقانن ف نگا **مقانن**

مقەوا miqewa کارتوون ف مقوا

مقەو بردن miqew birdin ماق مەنن ف شگفت زده شدن، حیران شدن

مقەێت miqeŷt دەرقەێت، دەربەن ف مقید، در قید

مقەێت نەۆن miqeŷt neün دەربەن نەۆن ف مقید نبودن، برایش مهم نبودن

مقەێر miqeŷr سەواراتْ گەن ف اتفاق بد، حکایت ناخوش

مقەێره miqeŷre ١) خاواره ٢) مقەێر، لێقەومان «کەس نیەتۆیەنێ نوواێ مقەێره بگرێد» ف ١) بیگانه ٢) اتفاق ناگوار، حادثه

مقەێمه miqeŷme لێ قوومان ف سرگذشت ناگوار

مقەێوه miqeŷwe لێقەومان، لێ قوومان ف سرگذشت ناگوار

مقی miqî دلْنیا ف اطمینان، یقین

مکانن mikanin مژین ف مکیدن

مک دان mik dan مژین ف مکیدن

مکۆیه miküye ١) بنوورە مەکۆیه ٢) جییگ ک له تێ کوو بوون و بەێشەرات کەن ف ١) نگا **مەکۆیه** ٢) محلی که گرد هم آیند و شور کنند

مکیس mikîs رۆدەربایس، فەردەوسی بەێت ئەلوەسْ گەوراێ ئێران ئۆشێد: نشانه نەهادەند بەر ئەسبْ ریس – سیاوەش نەکەرد هیچ بەرکەس مکیس» له تۆرکەمەنی مەکیس ئۆشن ف رو دربایستی، تعارف، فردوسی حماسه‌سرای نامی ایران در داستان سیاوش می‌فرماید «نشانه نهادند براسب ریس – سیاوش نکرد هیچ بر کس مکیس» در ترکمنی «مَکیس» گویند

مکیس کردن mikîs kirdin رۆدەربایس داشتن ف رو در بایستی داشتن

مگیر migîr گیر وگرفت ف مشکلات

مل mil ١) وه مل، وه پاێ ٢) رەێ بۆن «وه ملیا رەێ بۆ» ٣) گەردەن ف ١) بر عهده ٢) گذشتن بر ٣) گردن

ملا mila ١) مالیەتێگه له مەتەڵەیلْ کوردی ٢) زانا ف ١) شخصیتی در داستانها، ملا نصرالدین ٢) دانا، ملا

ملات miĺat قوڕ و ئاهەک و... ئەڕاێ سازینْ مالْ ف ملات

ملادان mila dan وه ملا دان ف بر روی... کشیدن

ملازەمان milazeman دیەکەێگه له ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

ملازه miĺaze ئیسفا گرتن، ئەرەوییە ف ملاحظـه، دقت کردن

ملازه گرتن miĺaze girtin ئیسفا گرتن ف ملاحظـه حال کسی کردن

ملازێ miĺazê ملازه، ملازی، بنوورە مزگ ف ملاجه، نگا **مزگ**

ملاژ miĺaj بنوورە مزگ، ملاژه ف ملاجه، نگا **مزگ**

ملاژگ miĺajig بنوورە مزگ ف ملاجه، نگا **مزگ**

ملاژه miĺaje ملازی، بنوورە مزگ ف ملاج، مغز سر، نگا **مزگ**

ملاژێ miĺajê ملاژه، بنوورە مزگ ف ملاج، نگا **مزگ**

ملاّس mil̂as بنوورِه ملّیَس [ف] نگا **ملّیَس**

ملاّق mil̂aq دەم، سفقْ دەم «ملاّقم وشکه» [ف] کام، سقف دهان

ملاّقات mil̂aqat ۱) سەرکەشی کردن ۲) وه دییەنْ زندانی یا نەخوەش چین ۳) یەکتران دین [ف] ۱) سر کشی کردن ۲) به ملاقات ناخوش یا زندانی رفتن ۳) همدیگر را ملاقات کردن

ملاّق وشک بۆن mil̂aq wişk bün دەم وشک بۆن [ف] خشک شدن آب دهان

ملاّقه mil̂aqe چمچه، مەلْەقه [ف] ملاقه

ملاّک mil̂ak چەشتن، خواردن [ف] چشیدن، خوردن

ملاّک کردن mil̂ak kirdin چەشتن، خواردن [ف] چشیدن، خوردن

ملاّکەت mil̂aket ۱) فریشته ۲) لاناوەله بەدماژه «منیّده ملاّکەت» [ف] ۱) فرشته ۲) کنایه از بدریخت

ملاّلْ mil̂al̂ منالْ [ف] بچه

ملاّلاّن mil̂al̂an منالاّن [ف] بچەها

ملاّلاّنه mil̂al̂ane منالاّنه [ف] کودکانه

ملاّلّباز mil̂al̂baz منالّباز [ف] بچەباز

ملاّلّبازەکی mil̂al̂bazekî منالّبازی [ف] کار سرسری و کودکانه

ملاّلّبازی mil̂al̂bazî ۱) چۆکره بازی ۲) منالّبازی [ف] ۱) بچه بازی ۲) کار کودکانه

ملاّلْ بۆچلّه mil̂al̂büçil̂e منالْ بۆچلّه [ف] کنایه از نفهم

ملاّلْ بۆن mil̂al̂bün منالْ بۆن [ف] بچه بودن

ملاّلْدار mil̂al̂dar منالْدار [ف] بچەدار

ملاّلْداری mil̂al̂darî منالْداری [ف] بچەداری

ملاّلْدان mil̂al̂dan منالْدان [ف] زهدان، بچەدان

ملاّلْ مەزم mil̂al̂i mezim منالْ مەزم [ف] کوچک و بزرگ

ملاّلْ هاوردن mil̂al̂ hawrdin منالْ هاوردن، زایین [ف] بچه زاییدن

ملاّلّەشیر mil̂al̂e şîr منالّه شیر [ف] زنی که نوزاد شیر خوار داشته باشد

ملاّلّی mil̂al̂î منالّی [ف] کودکی

ملا نقەتی mila niqetî ئەرتەو گر [ف] ایرادی، ایراد گیر

ملاّیَکەت mil̂aêket بنوورِه ملاّکەت [ف] نگا **ملاّکەت**

ملاو milaw ئەلها کردنْ دۆیا شووان ئەراێ پامزْ خوەێ، له کرمانجی «مەولانا» ئۆشن «گل و گازنجی خوه مەولانا دەکن» [ف] واژەای در مقام درخواست کردن، واژەای که کمک چوپان برای جمع آوری حق‌الزحمه خود سر می‌دهد، در کردی کرمانجی «مولانا» به تمنا و التماس درونی گویند

ملاو کردن milaw kirdin ئەلها کردن [ف] درخواست کمک کردن

ملباریک mil barîk لاناوه له لەڕ [ف] گردن باریک، کنایه از لاغر

ملپیَچ mil pêç شالْ [ف] گردن پیچ، شال

ملپێ نان mil pê nan مل وه پێ نان [ف] گردن نهادن

ملجنْگ mil cinig ملوانْکْ پیەنیَگ ک مل بپووشنیَد واته «مل+ جنْگ = پووشاننده» [ف] گردنبند پهنی که گردن را می‌پوشاند «مل = گردن+ جنْگ = پوشش» آنچه که گردن را می‌پوشاند

مل جەڕدان mil cer̂ dan رۆدەر بایس [ف] شرم وحیاء داشتن از انجام کاری

ملّچ mil̂ç بنوورِه مرچ [ف] نگا **مرچ**

ملّچانه mil̂çane گیاێگه ک له ناو چنەر سەونز کەیَد [ف] گیاهی که در مزرعه‌ی چغندر سبز می‌کند

ملّچانن mil̂çanin ملّچه کردن [ف] صدای دهان هنگام بوسیدن یا خوردن

ملّچْ دەمەو دان mil̂çi demew dan مرچْ دەمەو دان [ف] صدای دهان هنگام آشامیدن، کنایه از خوشمزه جلوه دادن

ملّچه mil̂çe بنوورِه مرچه [ف] نگا **مرچ**

مل چەفت mil çeft مل کەچ [ف] گردن کج

ملچەفت کردن mil çeft kirdin مل کەچ کردن [ف] گردن کج کردن

مل چەفتی mil çeftî ملکەچی [ف] گردن کجی کردن، نافرمانی

ملّچەملّچ mil̂çe mil̂ç ملّچانن [ف] «ملّچه»ی پیاپی

ملّچەێ دەم mil̂çeŷ dem تامْ دەم دانەوه [ف] صدای دهان هنگام آشامیدن و خوردن

ملّچەێ ماچ mil̂çeŷ maç دەنگْ ماچ کردن [ف] صدای بوسیدن

ملْد milid ملْ تْ [ف] گردنت، گردن تو

ملْدا milida ملْدەو [ف] بر روی تو

ملْدان milidan ملْ ئۆیە ف گردن شما

مل دان mildan تەسمیل بۆن ف تسلیم شدن، فرمان بردار شدن

مل دەس mil des دەسینْک «ل» ف دستبند

ملْ دەس مەنن mili des menin وە بانْ دەس مەنن ف ماندن، وبال گردن شدن

ملسۆیەر mil süyer میەیگ ک سەر وملێ خۆرمایی بوو ف میش یابزی که سر وگردنش حنایی رنگ باشد

ملشکانن mil şikanin ١) لاناوەلە چین ٢) کەلەمە خسن ف ١) کنایه از رفتن ٢) آسیب رساندن، گردن شکستن

ملشوورِ mil şûr̂ مل دریژ ف گردن دراز

ملشوورِەو بۆن mil şûr̂ew bün لاناوەلە شەرمەندە بۆن ف کنایه از شرمنده شدن

ملڤانْک milvanik ملوانْک «ل» ف گردنبند

ملْق mil̂q ١) دەم دانْ ماسی وە قولاو ٢) شاک دان ٣) جمْس رەگ لە هەێنْ بریان ف ١) نُک زدن ماهی به قلاب ٢) کله زدن درجماع ٣) فوران رگ هنگام بریدن

ملْق دان mil̂q dan بنوورِە ملْق ف نگا **ملْق**

ملْقە mil̂qe ملْچەێ دەم ف صدای دهان هنگام قورت دادن

ملْک mil̂k دارای تەنانەتی ف ملک خصوصی

ملکورِ mil kwir̂ مل خوز کردن لە ترسا، رخ چین ف گردن انداختن از ترس، ترسیدن

ملکورِ کردن mil kwir̂ kirdin رخ چین ف ترسیدن

ملکورِ گرتن mil kwir̂ girtin ترسیان ف ترسیدن

ملکەچ mil keç مل چەفت ف گردن کج

ملکەچ کردن mil keç kirdin مل چەفتەو کردن ف گردن کجی، نا فرمانی

ملکەچی mil keçî مل چەفتەو کردن ف نافرمانی

ملکەو mil kew کەومل ف کنایه از زیبا

مل گرتن mil girtin سەکران داشتن ف مغرورانه بر خورد کردن

ملْگە milige ١) هلگە وملْگە ٢) ملگەێ شەو ف ١) ریزه میزه ٢) یخه پیراهن وکت

مل لە چەقووساین mil le çeqû sayn لاناوە لە شەرِ فرووشان ف کنایه از جنگ طلبی

ملْم milim ١) ملْ مْ ٢) وە پاێ مْ ف ١) گردن من ٢) بر عهده من

ململان milmilan شێک خوازی، هامالّی ف هماوردی، رقابت

مل نان mil nan ١) مل وە پێ نان ٢) سەرەوخوەێ وە رێ کەفتن ف ١) گردن نهادن، پذیرفتن ٢) سر خود براه افتادن

ملْۆ mil̂o بافە «گ» ف غله درو شده و دسته شده

ملْوُ mil̂û بنوورِە متْ ملْوو ف نگا **متْملْوو**

ملوانْک milwanik ملینْک ف گردنبند

ملْووچە mil̂ûçe کنرە کردن، لەوەرِیان ف چریدن

ملْووچە کردن mil̂ûçe kirdin کنرە کردن، لەورِیان ف به آرامی چریدن

ملوور milûr ١) بلوور، هرێز ٢) تیەێ تیەێ «وە ملوور زەمان...» ئەرەوییە ف ١) گیاه تلخک ٢) به مرور، اندک اندک

ملْووزم mil̂ûzim نان خوەر، ئایلە ف عائله، نان‌خور

ملْووش mil̂ûş کنرە ف چریدن

ملْووشە mil̂ûşe لەوەرِیان ف چریدن

ملْووشە کردن mil̂ûşe kirdin لەوەرِیان ف چریدن

ملْووکان mil̂ûkan بنوورِە مالْووکان ف نگا **مالْووکان**

ملْوومانن mil̂ûmanin خولْوومانن ف نگا**خولْوومانن**

ملْ وموو mil̂ û mû متْملْوو ف نگا **متْملْوو**

ملهم milhim خۆسپ «وە ملهمێ نەو...» ف غیبت کردن

مله mile ملیە، گەردەنە ف گردنه کوه

ملەئاوارە mile aware دیەکەێگە لە جووانرِو ف روستایی در جوانرود

ملەبێد mile bêd دیەکەێگە لە کەنێلە ف روستایی در کندوله

ملەپالنگانە mile palnĝane دیەکەێگە لە جووانرِو ف روستایی در جوانرود

ملەتاتگی miletatigî سەرەتاتگی ف دزدکی سرک کشیدن و تماشا کردن

ملەترشگە miletirşige دیەکەێگە لە رەوانسەر ف نام روستایی در روانسر

ملەجاوەکی mile cawekî ١) وەردە وەردە کردن ٢) دژایەتی کردن ف ١) رجز خوانی و تهدید کردن ٢) مخالفت کردن

ملەجەڕی mile cerî لەنج و کوتران کردن ف لج کردن و اصرار بر لجاجت

ملەجەڕی کردن mile cerî kirdin لەنج و کوتران کردن ف لج کردن واصرار برلجاجت داشتن

ملەخڕی milexirî سەرەخڕی ف سر و گردن را به هر سویی چرخاندن و نگاه کردن

ملەدزگە miledizge دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سر پـُلذهاب

ملەزۆڵان milezoĺan دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

ملەسویەر milesüyer دیەکەێگە لە تێڵاندەیشت ف نام روستایی در تیلاندشت

ملەشوورە mileşûrê نەخوەشیمامر ف بیماری ماکیان

ملەشێخ mileşêx دیەکەێگە لە کەنۆلە ف روستایی در کندوله

ملەقوتی mileqwitî سەرەخڕی، بنوورە ملەخڕی ف نگا **ملەخڕی**

ملەکەو milekew ١) دیەکەێگەلە جەلاڵوەن ٢) دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف ١) روستایی بر آیین یارسان در جلالوند ٢) روستایی در سرپـُلذهاب

ملەکەوە milekewe دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

مڵەما miĺema مەڵەما، نە گەرم و نە سەرد، شیرتیەن ف ولرم

ملەوەزی milewezî ملەجاوەکی ف نگا **ملەجاوەکی**

ملەهار milehar دیەکەێگە لە دێزگران ف روستایی در دیزگران از توابع اسلام آباد غرب

ملەهانە milehane دیەکەێگە لە کەنۆلە ف روستایی در کندوله

ملەیاقوو mileyaqû دیەکەێگەلەسەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُلذهاب

ملەیەشتی mileyeştî دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

ملهڕ milhir̂ دوڕ، دْمل ف گردن کلفت

ملهڕی milhirî دْملی ف گردن کلفتی

مڵهەق miĺheq دڵنیا کردن «مل+ هەق» مل وە هەق نان ف قانع کردن

مڵهەق کردن miĺheq kirdin مڵهەق ف قانع کردن

ملێا milêa ١) وە مل ئەوا ٢) ملێەو ف ١) بر روی او ٢) رد شدن از روی او

ملێان milêan ١) ملْ ئەوان ٢) وە ملێانا ٣) وە ملێان ف ١) گردن آنها ٢) بر روی آنها ٣) بر عهده آنها

ملێانا milêana ملێانەو ف بر روی آنها

ملێانەو milêanew ملێانا ف بر روی آنها

مڵێس miĺês لۆسەو بۆن ف با حالت تضرع و زاری نگریستن یا تمنا داشتن

مڵێسەو بۆن miĺêsew bün لۆسەو بۆن ف با زاری و تضرع دور شدن

ملینْک milînik ملوانْک ف گردنبند

ملیە milye ملە ف گردنه کوه

ملیەنێ milyenê ١) دیەکەێگە لە ناودەروەن ٢) ملەێگە لە گیەڵان ف ١) روستایی در ناودَرَوَن ٢) گردنەای زیبا در گیلانغرب

ملێەو milŷew بنوورە ملێا ف نگا **ملێا**

من min مْ، ئەوڵ کەسْ یەکلە ف من

منا mina ١) لە منا «لەمنا چوودە تنا» ٢) گاوەو دەر « گونا کار، منا کار» ف ١) از من ٢) منع کننده

منات minat مەنات، پنت «هەم کەوڕ سەروەن خستە دەر، گوڵتووپْ دەم، قورسْ قەمەر- برقەێ مناتێ کەفتە خوەر، کەڵهۆڵ کاڵم سەروەنی» (تەنیا) ف نوعی گردنبند طلا

منار minar بەشێگە لە کۆیەشت ف بخشی بزرگ در شهر کوهدشت

مناکار mina kar گاوەو دەر ف منع کننده

مناکردن mina kirdin گەنی دیگران وەتن ف عیب دیگران را گفتن

مناڵ minaĺ مڵاڵ ف بچه

مناڵان minaĺan مڵاڵان ف بچەها

مناڵانە minaĺane مڵاڵانە ف بچەگانه

مناڵباز minaĺbaz مڵاڵباز ف بچەباز

مناڵبازەکی minaĺbazekî مناڵبازی ف کار کودکانه و ابلەهانه

مناڵبازی minaĺbazî مڵاڵبازی ف کار کودکانه

مناڵ بۆچڵە minaĺ büçiĺe لاناوە لە نەزان ف کنایە از نفهم

مناڵ بۆن minaĺ bün مڵاڵ بۆن ف بچه بودن

مناڵدار minaĺdan مڵاڵدار ف عائله‌مند، بچه‌دار

مناڵدان minaĺ dan مڵاڵدان ف زهدان

مناڵ مەزم minaĺ mezim مڵاڵ ومەزم ف کوچک و بزرگ

مناڵ هاوردن minaĺ hawrdin مڵاڵ هاوردن ف بچه دار شدن

مناڵەشیر minaĺe şîr مڵاڵەشیر ف زنی که نوزاد شیر خوار دارد

مناڵی minaĺî مڵاڵی ف بچگی

منام minam بنووڕە منا ف نگا **منا** و ترکیباتش

منتەوەر mintewer مک ومیزان، دەقیق ف میزان، کاملا دقیق

منج minc مەنج، کوو بوونْ ئاو لە شوونێگ ف جمع شدن آب درجایی

منجق minciq جووریَ زینەتیە ف منجوق

منجەمنج mince minc وڕْبیم کردن و ناڕازی بۆن ف اعلام نا رضایتی کردن و باخود حرف زدن

منجەودان mincew dan مەنجەو دان ف جمع شدن آب در جایی

مندْڕگ mindiȓig منیری، دیەکەێگە لە شیان ف روستایی در شیان

مندێر mindêr چەوەڕێ «ل» ف چشم‌ب راه، منتـظر

مندێل mindêl مندێر «ل» ف چشم براه

منْس minis مینس، لە گیلەکی «مانستەن» ئۆشن ف می‌مانست به، شباهت داشت به، درگیلکی «مانستن » گویند

منست minist منْس ف شباهت داشت به ...

منستیا ministya منسیا ف می‌مانست به ...

منستیاد ministyad منسیاد ف می‌مانست به ...

منستیادە ministyade منسیادە ف ف می‌مانست به ...

منسکڵ miniskiĺ چتری، سەندەلی ف صندلی

منسە minise مینستە ف می‌مانست به ...

منسیا minisya منستیا ف می‌مانست به ...

منسیاد minisyad منستیاد ف می‌مانست به ...

منسیادە minisyade منستیادە ف می‌مانست به ...

منگ minĝ منگانن ف تودماغی حرف زدن

منگانن minĝanin منگەمنگ کردن ف تودماغی حرف زدن

منگن minĝin کەسێگ کْ منگە کەێد ف کسی که تو دماغی حرف می‌زند

منگە minĝe منگ ف تودماغی حرف زدن

منگەمنگ minĝe minĝ منگەیَ هەیتاهەیت ف صدای «منگە»ی پیاپی

منم minim یە منم ف من هستم

منمن min min ۱) قسەیَ قەۆ کردن ۲) پتەپت کردن ف ۱) منم منم کردن ۲) بریده بریده سخن گفتن

منمن کردن min min kirdin ۱) پتەپت کردن ۲) وڕاوە کردن ف ۱) بریده‌بریده سخن گفتن ۲) غرولند کردن

منە mine هنْ منە، ماڵ منە ف مال من است

منەت minet قەێر وە سەر کەسیَ نان ف منت

منەتبار minet bar منێوار ف سپاسگزار

منەتباری minet barî منێواری ف سپاسگزاری

منەت مەمنوون minet memnûn منێوار ف سپاسگزار

منەت نان minet nan منەت وە سەر نان ف منت بر سر گذاشتن

منەسْک minesik دەسپێچگْ ف دستاویز، بهانه

منەمن mine min منمن کردن ف نگا **منمنکردن**

منەومشتە mine û mişte مەنەومشتە، کەمکەم «وە منە و مشتە کردەیَ یەیَ گوونی» ف کمکم، اندک اندک، خوشه چینی

منەوەری minewerî دیەکەێگە لە دێزگران ف روستایی در دیزگران

منەی miney مینەیَ ف گشتن بدنبال...

منەی کردن miney kirdin مینەکردن ف جستجو کردن به دنبال...

منێ minê مینێد ف می‌ماند به...، شباهت دارد به

منی minî منیدە ف می‌مانی به... شباهت داری به

منیا minya منیادە ف می‌مانست به...، شباهت داشت به...

منیاد minyad ۱) مینیاد ۲) مەنیاد ف ۱) می‌مانست که ...، شباهت داشت به... ۲) می‌ماند

منیادا minyada مینیادا [ف] باقی می‌ماند

منیادن minyadin مینیادن [ف] می‌مانست که، شباهت داشت به...

منێری minêrî ۱) دیەکەێگەلە شیان ۲) دیەکەێگە لە دێزگران [ف] ۱) روستایی در شیان ۲) روستایی در دیزگران

منیش minîş خوەمیش [ف] من هم

منێشی minêşî ۱) تیرەێگە لە کەڵهوڕ، مانشتی، ماد نشین ۲) دیەکەێگە لە گوواوڕ [ف] ۱) یکی از تیرهای ایل کلهر، مانشتی، مادنشین ۲) روستایی در گواور

منێ کردن minê kirdin منەی کردن [ف] جستجو کردن، گشتن

منێگ minêg مینێد، بنووڕە منێد [ف] نگا **منێد**

منێگە minêge بنووڕە منێدە [ف] نگا **منێدە**

منیم minîm مینیم [ف] می‌مانیم

منیمن minîmin منیم [ف] می‌مانیم

منیمنە minîmine مینیمنە [ف] می‌مانیم به...

منیمە minîme مینیمە [ف] می‌مانیم به...

منین minîn مینین [ف] می‌مانید

منینە minîne مینینە [ف] می‌مانید به...

منێوار minêwar منەت مەمنوون [ف] سپاسگزار، منت بار

مۆ mü تۆک، تۆسک [ف] مو، موی

موُ mû هوو تەور و تێشە [ف] قسمت عقب تیشه و تبر

موارک mwarik بمارک [ف] مبارک

مۆبڕ mü biȓ ئەو چشتە کْ مۆ وە پێ بڕن [ف] مُوبر

موُت mût سووت، کونائ قنگ [ف] سوراخ مقعد

مۆتر motir گەنەکار «گ» [ف] زن فاحشه

موُتْگ mûtig ۱) کەمێگ، لە لاتین (mote) ئۆشن ۲) متگْ گۆ [ف] ۱) اندکی، کمی، در لاتین (mote) به ذره و اندک گویند ۲) ذره‌ای مدفوع

موُتگە mûtige کوژگەکردنْ سەگ [ف] حالت چمباتمه زدن سگ

موُتگەدان mûtige dan مووتگە کردنْ سەگ [ف] حالت چمباتمه نشستن سگ

موُتگە کردن mûtige kirdin موتگە دان [ف] چمباتمه نشستن سگ

موُتەبەس mûte bes سفت بەسان «گ» [ف] اصطلاحاً به معنی سفت بستن است

موُتەو دان mûtew dan ۱) موتگە دان ۲) دەم خوز کردن [ف] ۱) چمباتمه زدن سگ ۲) لب را گرد کردن و گفتن یا چیزی را خوردن

موُجز mûciz مەوجز، ئەرەوییە [ف] معجزه

موُچ mûç مووچ کیشان [ف] موچ کشیدن، موچ

مۆچاخ müçax مۆ دمەێ ئەسپ ئەڕاێ دام [ف] موی دم اسب برای درست کردن دام

مۆچان müçan بۆچان [ف] کوچک، کوچکترین

موُچانن mûçanin مووچ کیشان [ف] موچ کشیدن

مۆچانن müçanin پیخ کردن وکوڵگە بەسان [ف] خود را جمع کردن و کمین کردن

مۆچرکە müçiȓke ۱) بنووڕە چنارْم ۲) مێزەچرکە [ف] ۱) نگا **چنارْم** ۲) شاشیدن

مۆچکڵە müçkiȓe بۆچکڵە [ف] کوچکتر، کوچکترین

موُچ کیشان mûç kîşan مووچانن [ف] موچ کشیدن

مۆچْگ müçig بۆچْگ [ف] کوچک

مۆچْگڵە müçgiȓe بۆچْگڵە [ف] کوچکتر، کوچکترین

مۆچە müçe موشە، نەواڵە [ف] نذری یارسان، نواله

موچە muçe مۆچە [ف] نذری یارسان

موچەبێەر muçe bŷer موشەبێەر [ف] نذری کەیارسان در بین مردم پخش می‌کنند

مۆچە مۆچ müçe müç تۆچە تۆچ، مۆشە مۆش [ف] اندک اندک خوردن

موچیار muçyar ئامووژار «گ» [ف] اندرزگو

موچیاری muçyarî ئامووژاری «گ» [ف] نصیحت کردن

مۆحرامە mü ḣirame گەنە مۆ دەمچەو [ف] نخستین موی صورت

موحەمەدخان muḣemed xan دیەکەێگەلە سنجاوی کْ زێدْ دوکتۆر کەریمْ سەنجابیە [ف] روستایی در سنجابی، زادگاه دکتر کریم سنجابی

موحەمەدئاباد muḣemed abad دیەکەێگەلە کەنگە وەر، ناو ژۆنەێ «تەوێلەگا» بۆیە [ف] روستایی در کنگاور، نام پیشن این روستا «طویله‌گا» بوده

موخۆڕ muxoȓ بنووڕە مخوڕ، مەخوڕ [ف] نگا **مخوڕ**

مۆخوەرگە mü xwerige نەخوەشی مۆ [ف] بیماری مو

خوره سر

موُده mûde ١) چەوەڕێ بۊن ٢) مده، مدەت [ف] ١) انتـظار ٢) مدت

موُر mûr ١) شەقڵ ٢) مووڕْ نماز ٣) رشک ٤) مرۆژ ٥) بەزمێگە چۆ هووره کْ لەکەیل خوەنن ٦) گیرسن و ئازیەتی ئرِایْ مردێ، لە لاتین (mourn) وە ئازیەتی ئۆشن ٧) رەنگْ بەنەوش [ف] ١) مهر خرمن ٢) مهر نماز ٣) شپش ٤) مورچە، موریانە ٥) یکی از مقام های آوازی کە مانند هوره بدون موسیقی است و نزد لکها اجرا میشود ٦) مویە، در لاتین (mourn) بە معنی سوگواری است ٧) رنگ بنفش

موُرت mûrt ١) وە رەنگْ سەوزن ٢) سراوێگە لە گیەلان ٣) دارێگە کْ گوڵەیلْ سەوزن وخوەشبووێگ دێرێد و لە وەڵنگێ عوود سازن، لە بەنْدهوشن کْ یەکێ لە نامەیلْ پەهڵەویە لە بەنْ بیس وچووار نۆسریاس کْ: هەر کام لە گوڵەیل هنْ یەکێ لە خودایلە شائسپرغەم «رەیحان»هنْ شەهریوەر، یاسەمین هنْ بەهمەن و موورد هنْ ئەهوورامەزداسە [ف] ١) بە رنگ سبز ٢) سرابی درگیلانغرب ٣) درختی کە از آن عود سازند، در بندهشن کە از نامەهای پهلوی است در بند بیست و چهار آمده: هریک از گلها از آن یکی از امشاسپندان است و ریحان ویژەی شهریور و یاسمین ویژەی بهمن و مورد از آن اهورامزدا و مرزنگوش از آن اردیبهشت

موُرچڕ mûr çiȓ موور هار [ف] کسی کە ابیاتی در وصف تازە درگذشتە باحالت مویە میخواند

موُر کردن mûr kirdin ١) شەقڵ کردن ٢) رەنگْ بەنەوش کردنْ موهره وە نیشانەێ سزیان [ف] ١) مهر کردن ٢) با رنگ بنفش رنگی کردن مهره سوختە بە نشانەی اینکە از دور خارج است

موُرن mûrin رشکن [ف] شپشو

مۆ رنین mü ȓînîn لاناوە لە خەمگین بۊن [ف] کنایەاز ناراحت شدن، اصل واژە بە معنی موی کندن است

موُره mûre ١) رزارْ دیوار ٢) قاپْ تەختەنەرد ٣) مەوره [ف] ١) چین دیوار ٢) مهره تختەنرد ٣) سوهان

موُر هار mûr har موور چڕ [ف] آنکە اشعاری در وصف تازە در گذشتە میخواند

موُر هاوردن mûr hawrdin موور چڕین [ف] مویەکردن

موُرەگەێ مەتگە mûregeŷ metige لاناوە لە خوتە ولاره [ف] کنایە از غرولند

موُرەموور mûre mûr موور هاوردن [ف] ترنم مویە

موُری mûrî موریژ [ف] مورچە، نگا **مرۆژ**

مۆرێ mürê دانەێ تەزمێر [ف] دانەهای تسبیح

موُریژ mûrîj بنوورە مرۆژ [ف] مورچە، نگا **مرۆژ**

موُریژانە mûrîjane بنوورە مرۆژانە [ف] نگا **مرۆژانە**

موُریژە mûrîje بنوورە مرۆژە [ف] نگا **مرۆژە**

موُزی mûzî زێانیکەر [ف] موذی

مۆژەڵ müjeɫ ١) مەوچنەک ٢) سائەقڵ [ف] ١) لاغر و بد ترکیب ٢) پخمە

مۆعینە moìîne دیەکەێگەلە کەنۆلە [ف] روستایی در کندولە

موُس mûs ١) منەت ٢) مسە [ف] ١) منت ٢) نیاز

موُسا mûsa ناوێگە کوڕانە [ف] نامیمردانە

موُساباد mûsa abad دیەکەێگە لە کەنگەوەر [ف] روستایی در کنگاور

موُسانارنج mûsa narinc دیەکەێگە لە ماێەشت [ف] روستایی در مادیدشت

موُسکەش mûskeş ١) منەتکیش ٢) گێای کردن، مسە [ف] ١) منتکش دیگران ٢) محتاج، رفع نیاز از روی تـضرع

موُسکەشی mûskeşî ١) منەت کیشان ٢) مسە [ف] ١) منت دیگران را کشیدن ٢) رفع نیاز از روی تـضرع

موُسموس mûs mûs چەور زوانی [ف] تملق، چرب زبانی

موُسەڵ mûseɫ لەموور [ف] سورچران

موُسەڵی mûseɫî لەمووری [ف] شکم چرانی

موُسەمووس mûse mûs بنوورە مووسکەشی [ف] نگا **موُسکەشی**

موُسیان mûsyan مەڵوەنێگەلە سوومار [ف] منطقەای در سومار

مۆش müş میش، جانەوەرێگە بۆچگْ کْ لە ماڵ و کشت و کاڵ ژیەێد [ف] موش

مۆشخۆرما müş xorma جوورێ مۆشە [ف] موش خرما

مۆشکوش müş kwiş دیەکەێگە لە ئارۆنئاوا [ف] روستایی در اسلامآباد غرب

مۆشکە müşke مژ، زخاڵ گوڕ [ف] ذغال افروختە

مۆشکەتەقە müşke teqe مژەتەقە [ف] ذغال افروختە را روی سنگ گذاشتن و با سنگ دیگر بر روی آن کوبیدن

مُوشه mûşe مۆچه، له فرانسەی (miche) وه مانایَ گرده نانه ف نواله نذری یارسان که آنرا در نانی ویژه بنام «تیری» می‌پیچند و به عنوان نذری پیشکش می‌کنند، در فرانسوی (michi) به معنی گرده‌نان است

مُوشەبێەر mûşe bŷer بنوورە مۆچەبێەر ف نگا **مۆچه بێەر**

مُوشەخەنە mûşexene بسکەخەنە، ژارخەن ف لبخند، نیش خند

مۆشه دەنێ müşe denê ئاخرین دەنەێ قەفەسەێ سینه ف آخرین دنده قفسه سینه

مۆشەک müşek ۱) جوورێ تەقەمەنیه ۲) وەردەسْ لووینه ف ۱) موشک ۲) شاگرد آسیابان

مۆشەکان müşekan دیەکەێگەلە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

مۆشەکانه müşekane مۆشەکنه ف سهمی از آرد که به شاگرد آسیابان می‌دهند

مۆشەکنه müşekine مۆشەکانه، بەشێگ له ئارد ک دەنه وەردەسْ لووینه ف مقدار آردی که به شاگرد آسیابان می‌دهند

مۆشه مۆش müşe müş تۆچه تۆچ «گ» ف اندک اندک خوردن

مۆشی müşî بنوورە چراخ مۆشی ف نگا **چراخ‌مۆشی**

مُوقل mûqil بلْ باریک، مۆقول «له حوکمْ خودا و وه زوورْ بەنه- مووقلێ له بانْ مووقلێ بەنه» ف باریک اندام، باریک و شکننده، دارای پاهایی همچون مو

مُوقلی mûqilî ۱) بلْ باریک ۲) کوناوەنجەێ سەفق، له کرمانی «مووقلی» ئۆشن ف ۱) کنایه از باریک اندام ۲) روزنه‌بام، در کرمانی «مووقلی» گویند

مُوکانن mûkanin مووکه مووک ف نگا **مُوکەمووک**

مۆک mok ساق، دڕس «مۆکْ میزان» ف دقیق، درست

مُوک mûk ۱) شەکرەک سیەماڵ ۲) جوورێ قاتره ف قسمتی از سیاه‌چادر ۲) نژادی از قاطر

مُوکْماک mûki mak مووکان، بنوورە مووکەمووک ف نگا **مُوکەمووک**

مۆکْ میزان moki mîzan دڕس، سەرْ سات ف دقیق، درست

مُوکن mûkin تۆگن ف کسی که تەحلقی سخن می‌گوید

مۆکوڵ mokwiʕ کوڵگرتن ف کمین کردن

مُوکەمووک mûke mûk ۱) دەنگْ بزنه نێر ۲) تۆکْ ناک ۳) خوەشدەوی کردن ف ۱) صدای بُز نر ۲) گریستن ۳) خود شیرینی کردن

مۆکەن müken مۆ کیش ف موچین

مۆکیش mü kîş مۆکەن ف موچین

مُوڵ mûʕ ۱) شوونْ شەکەتی دەرکردنْ مانگایل ۲) گا مەخەلیه ۳) دەیلەم ٤) گووڵ دان ٥) کوو بەسانْ مێەس هەسەڵ ف ۱) استراحتگاه گله‌گاوها ۲) گرد هم آمدن گله گاوها ۳) دیلم، اهرم ٤) فریفتن ٥) جمع بستن زنبورهای عسل

مُوڵ بەسان mûʕ besan مۆڵ بەسان، گامەخەلیه ف گرد هم آمدن گله گاوان

مُوڵدان mûʕdan مووڵ بەسان ف گرد هم آمدن گله گاوان

مُوڵگه mûʕge مۆڵگه ف جای استراحت گاوان

مُوڵه mûʕe مۆڵه ف گله در حال استراحت

مُوله mûle لانەمایێ جوورێ قاتره، له فەرانسەی (mule) و (mulet) و له لاتین (mule) وه قاتر ئۆشن ف نژادی از قاطر که بینی و پوزه کوتاه دارد، در فرانسوی (mule) و (mulet) و در لاتین (mule) به معنی قاطر است

مُوڵەت mûʕet برفەت، ماوە، وەخت ف مهلت

مُوڵەتانه mûʕetane ماوەێگ کْ ئرایێ داینْ مالکانه قت کەن ف مهلتی که برای پرداخت مالکانه تعین می‌کنند

مُوڵەق mûleq کەوکەوی ئاسمان «ئەر بۆده لەقلەق بچی وه مووڵەق- شکارْ خوەمی وه فەرمووده‌ێ حەق » ف کهکشان

مُوڵەمووڵ mûʕe mûʕ مووله مووڵ ف نگا **چەتاڵی**

مُوم mûm بەرمیت، له لاتین (mommy) ئۆشن ف موم، در لاتین (mommy) گویند

مُومن mûmin ناوێگەکوڕانه ف نامی مردانه

مُومنای mûminay زەنۆری، دیەکەێگه له مەسۆری ف روستایی در منصوری

مُومەی mûmey دیەکەێگه له ئارۆنئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

مُونْک mûnik جڵفڕ ف جلف، سبک

مۆوین müwîn تۆکین، مۆدار ف مودار، پُرمو

موەکڵ mwekiʕ چۆ دێو «چەفتلی چەفتان، چەفته چۆ ئەرجن- خوارزایێ موەکڵ، برایێ دێو وجن» ف دیو صفت

مۆیین müyîn تۆسکن ف پُر مو

مە me ١) مْ ٢) پێشگرە وە مانایٚ نە «مەکە، مەخوە» ٣) مییە «ل» ٤) پاشگرْ کردارْ بانان «مەکەم، مەدەم » ٥) ما، مایە، زێزْ نێر «ل» ف ١) من، ضمیر اول شخص ٢) پیشوند نفی ٣) گوسفند ماده ٤) شناسه فعل مضارعه

مەبادا mebada رووژ مەبادا ف هنگام ضرورت، روز مبادا

مەبوو mebû ١) مەر بوو، گاهس ٢) بوود، بوودن ف ١) شاید، مگر می‌شود ٢) می‌شود که...

مەبە mebe ١) مەوە ٢) مەو ف ١) نَبَر، مَبَر ٢) نباش، مباش

مەپێچ mepêç نەپێچ، ملهۊ ف گردن کلفت

مەپندای mepinday لێوا نەۆن ف میندار

مەترس metirs ١) دەسوور وە نەترسیان ٢) زاتدار ف ١) امر به نترسیدن ٢) شجاع

مەترسی metirsî زاتداری ف شجاعت، نترسی

مەترووز metrûz نیقەڵتووز ف لبالب، پُر

مەترەق metreq کوتەمەترەق ف رک، صریح

مەترەقە metreqe ١) ئەو خوەیٚ گرتن، گرەوسیان ٢) لاناوەلە تۆخماو «گوڵ گاێانە، گوڵ شەکرووکە- کەێوانوو گورج بوو مەترەقەم کووکە» ف ١) لقاء، زمان تشکیل نطفه ٢) کنایه از منی

مەترەقە نێان metreqe nêan ئارام وسان لە هەێنْ وەرەن دان یا وەکەڵ دانْ و گرەوسیان ف آرام و بی حرکت ماندن حیوانی که می‌خواهد جفتگیری کند

مەتگْن metigin بێوەلیفەت زەنبەلەق کردن «ئەسپْ خوەد مەتگْن» ف بیهوده تلاش کردن، دوانیدن

مەتە mete ئامرازْ سمانن ف مته

مەتەخشەڵ metexşeɫ ١) بت ٢) لاناوە لە رەنگین ف ١) بت ٢) کنایه از خوش تراش، زیبا روی

مەتەڵ meteɫ پارچا، پارچە ف داستان

مەتیلە metîle متیلە، مەلافە ف ملحفه

مەجْد mecid ١) سووکەناو مەجید ٢) مەچْت، لە سەکزی «مەجْد» ئۆشن ف ١) مخفف مجید ٢) مسجد، در سکزی «مَجد» گویند

مەجمە mecme مەژمە ف سینی بزرگ مسی

مەجنوون mecnûn دڵدادە ف مجنون

مەجووس mecûs ئاگر پەرەس ف آتش پرست

مەچْت meçit جی نماز خوەنین، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «مزگەوت، مزگەفت، مزگی، مزگ، مزگەت، نمینگە» و لە گیلەکی و سەکزی «مەچْت» ئۆشن و لە پەهلەوی (mizgît مزگیت) نۆسریاس، وە گشتی واتە ئەو شوونە ک ئەولْ مەزن گفت و واز بکەن ف مسجد، در دیگر گویشهای کردی « مزگەوت، مزگەفت، مزگی، مزگ، مزگەت، نمینگە» و درگیلکی و سکزی «مەچْت» گویند و در پهلوی (mizgît مزگیت) نوشته شده و در مجموع یعنی جایی که با بزرگی گفت و گو کنند

مەچڵەک meçɫek مەچەک، تەلالیە ف مفصل، زردپی

مەچم meçim چم «ل» ف می‌روم

مەچن meçin ١) دەسوور وە مەنن ٢) دەسوور وە نەچنین ف ١) امر به ماندن، نرفتن ٢) امر به نچیدن، نبافتن

مەچوو meçû نەچوو ف نرو، بمان

مەچووا meçûa نەچووا ف برنگرد، دستور به نرفتن

مەچوورا meçûra مەچوورەو ف برنگرد، نرو

مەچوورەو meçûrew مەچوورا ف برنگرد، نرو

مەچووزانم meçûzanim شک کردن، دلنیا نەۆن ف دو دل بودن، شک داشتن

مەچەک meçek ١) تک زانوو وە شانن لە گەمەیٚ قولان ٢) بنوورە مەچڵەک ف ١) ضربه زدن با زانو دربازی «قولان» جهت باز کردن دست حریف و برنده شدن ٢) نگا **مەچڵەک**

مەچیت meçît چید، چیدن «ل» ف می‌روی

مەچیر meçîr هەچیر ف نخ، تار

مەچیرە meçîre مەچڵەک، تەلالییە ف مَفصل اندام

مەچیرە بڕی meçîre biřî قەێبڕی، قومبڕی، لاناوە لە لەڕ ف کنایه از لاغر وناتوان

مەچیلە meçîle دووایگ کْ کەنەیٚ ملْ مانگا و گوور ف دعایی برای دفع چشم زخم وغیره که بر گردن گاو و گوساله کنند

مەچین meçîn پوو قالی ف پود قالی

مەحمەد meĥmed موحەمەد ف محمد

مەختار mextar ئەڵەک «ل» ف الک، آرد بیز

مەختۆ maxtü ماتاو، لە سەکزی و نائینی «مەختۆ» ئۆشن ف مهتاب، در سکزی و نائینی «مەختۆ» گویند

مەختۆزا mextüza ناوێگە ژنانە، لە مەختۆ گیریاس ف نامی زنانە، از واژە «مەختۆ» بە معنای مهتاب مشتق شدە

مەخسەرە mexsere گاڵتە کردن ف مسخرە کردن

مەخش mexş مەشخ، مەشق ف مشق، تمرین

مەخشەڵ mexşeĺ شەمووتەر ف مشعل

مەخشەڵان mexşeĺan مەخشەڵانی ف روشنایی زیاد

مەخشەڵانی mexşeĺanî مەخشەڵان ف روشنایی زیاد

مەخشەڵەرا mexşeĺerâ مەخشەڵان ف روشنایی زیاد

مەخمەڵ mexmeĺ جووریٚ پارچەس ف مخمل

مەخمەڵەک mexmeĺek نەخوەشی پووس ف بیماری مخملک

مەخوڕ mexwir̂ بنووڕە مخوڕ ف نگا **مخوڕ**

مەخوە mexwe نەخوە ف نخور

مەخە mexe نەخە ف نیانداز

مەخەڵ mexeĺ بنووڕە مخڵ ف نگا **مخڵ**

مەخەڵدان mexeĺdan مخڵدان، کووڕ داین رییەن ف جمع بستن گوسفندان در کنار هم

مەداد medad ئەو چشتە وە پیٚ ئۆسن ف مداد

مەداد تراش medad tiraş قەزەن، قەت ف مدادتراش

مەدارا medara بنووڕە مدارا ف نگا **مدارا**

مەدبۆن medbün دەیٚن وە مل کەفتیٚ ف مدیون

مەدبۆنی medbünî مەدبۆنی داشتن ف مدیونی

مەدوەرە medwere مدبەرە ف آهو، نگا **مدبەرە**

مەدەت medet مەدەد، مدە ف مدت

مەدەد meded ١) هامیٚاری تواسن ٢) مدەت ف ١) مدد جویی ٢) مدت

مەدەد کار meded kar هامیٚار دەر ف مددکار

مەدەدێگ mededêg ١) هامیٚاریٚگ ٢) ماوەیٚگ ف ١) مددی ، کمکی ٢) مدتی

مەر mer مەگەر ف مگر

مەڕ mer̂ ١) کاوڕ «ل» لە سەکزی «مەڕ» وە لانەمایٚ بزْن پاکستانی ئۆشن ٢) ئشکەفت ٣) قووڕ سەماوەر، لە سەکزی « مەڕ» وە قوتەیٚ ناو منالْدان ئۆشن ٤) کەمەر، راخ ف ١) گوسفند نر، در سکزی «مَرّ» بە بُز پاکستانی گویند ٢) غار ٣) جرم سماور، جرم، در سکزی «مَرّ» بە غدە درون رحم گویند ٤) کمر سنگی

مەڕازە merâze مەڕەزە، کەرتی کەش ف وسیلەای کە با آن کَرد کشاورزی را می‌کنند

مەرام meram شیٚوەیٚ کار ف شیوە، روش

مەرتەبە mertebe ١) جار، دەفە ٢) پایٚە، پلەوپایٚە ف ١) بار، دفعە ٢) پایە، رتبە

مەرتەو mertew مەکتەو، مەکتۆ «بووگوڵ، بوو ئەتْر، بوو رازانْ شەوـ مەلەیل دانەو یەک چۆ بەچگە مەرتەو» ف مکتب، مکتبخانە

مەرج merc ١) گرەو، شەرت ٢) پەیٚمان بەسان ف ١) شرط بندی ٢) پیمان

مەرجان mercan ١) ناوێگە ژنانە ٢) جووریٚ میەرگە ف ١) نامی زنانە ٢) نوعی مهرە

مەرجْ داو merci daw مەرجْ گرەو ف شرط بندی

مەرج کردن merc kirdin گرەو کردن ف شرط بندی کردن

مەرجْگرەو merci girew شەرت ف شرط بندی

مەرخ merx خۆڕمە، مەرخەزار «لە ئاوْ گوڵ گوڵ تا ئاوْ کەرخە- کول دارسان وگوڵزار و مەرخە» (عەباس ئارام) ف مرغزار

مەڕخاموش mer̂ xamûş تەنگەیٚگە لە بیوەنیج کْ زیٚارەتگایٚ یارسانە ف تنگەای در نزدیک بیونیج کە زیارتگاه و پرستشگاه یارسان است

مەرخەزار merxezar مەرخ ف مرغزار

مەرد merd ١) پیا ٢) جووامیر ٣) پیایٚ خاس ف ١) مرد، مقابل زن ٢) جوانمرد ٣) نیکوکار

مەردان merdan ١) ناوێگە کوڕانە ٢) مەردەیل ف ١) نامی مردانە ٢) راد مردان

مەردانە merdane کوڕانە، پیاوانە ف مردانە

مەردْ رن merdi r̂in زەقەڵ ف مرد رند

مەرزووانی merzuwanî دیەکەیٚگە لە بیٚڵەوار ف روستایی در بیلەوار

مەردم merdim خەڵکان، کوومەڵ بنیایٚم ف مردم

مەردمئازار merdim azar ئەزیەت کەرْ مەردم ف مردم آزار

مەردم ئازاری merdim azarî ئەزیەت کردن ف مردم آزاری

مەردمداری merdim darî ئەرهەم وتەرهەم مەردم گرتن ف مردمداری کردن، احترام دیگران را گرفتن

مەردمی merdimî سجا، هەڵکەفتێ ف مردمی، مردم پسند

مەرد ومەردانە merd û merdane کوڕانە، کوڕ هەڵمەت ف مردانه، راد مردانه

مەردی merdî جوامێری ف مردی، جوانمردی

مەرز merz ۱) ناوهەێن ۲) ناوەێنْ دۆ مەڵوەن ف ۱) مرز میان دو قطعه زمین کشاورزی ۲) مرز میان دو کشور

مەرزە merze ۱) سووکەناو مەرزیە ۲) گیاێگە کۆیەێ ف ۱) مخفف مرضیبه ۲) گیاه مرزه کوهی

مەرزەبان merzeban ناوێگەکوڕانە وە ماناێ چاودێر کەرْ مەرز ف مرزبان، نامی مردانه

مەرغ merx́ مەرغەزار، لە ئەوستا (merx́e مەرغە) تۆسریاس ف چمنزار، در اوستا (merx́e مَرغه) نوشته شده

مەرغەزار merx́e zar مەرغ ف چمنزار، نگا **مەرغ**

مەرگ merg مردن داگرتن ف مرگ، مردن

مەرگە merge بنووڕە مەرگەماسی ف نگا **مەرگەماسی**

مەرگەسامان merge saman لاناوەلە پەن وە سەر هاوردن و تا رووژ مردن لە هۆر بۆن ف کنایه از بلا به سرآوردن کسی به گونه‌ای که تا روز مردن به یاد داشته باشد و مگر در قبر سامان گیرد که فراموش شود

مەرگەماسی merge masî بەرْ دارێگە چۆ پشکوڵە ک کوتنەێ وتەماکوو و خەۆر دەنە چەوێ و پەڵێڵەێ کەن ئەوسا ک هشکەو بۆ دەنەێ ناو دڵ گیەڵەخوەرە و خەنەێ ناو ئاو تا ماسی بخوەێدەێ هناێ خواردەێ چۆن «سیانوور» دێرێد گیژێ کەێد ف ثمر نوعی درخت که آنرا کوبیده و با توتون و خمیر قاطی کرده و دانه‌هایی ریز و دراز از آن درست کنند و پس از خشک شدن و سفت شدن آنرا در شکم کرم خاکی فرو کرده و در آب اندازند و همین که ماهی آنرا خورد به واسطه‌ی دارا بودن سیانور ماهی را گیج کرده و گرفتنش راحت است

مەرگەمۆش merge müş ژارێگە ئەراێ مۆش کوشتن ف مرگ‌موش

مەرم merim خوەم، مەخوەم «ل» ف می‌خورم

مەرمان meriman ئەوانە مەخوەم «ل» ف آنها را می خورم

مەرموو mermû ئۆشێد «گ» لە ئەوستا (mirû مروو) و (fire - mirû فرەمروو) تۆسریاس ف فرموده، فرمایش، در اوستا (mirû مروو) و (fire - mirû فره مروو) نوشته شده

مەڕمەڕ mer̂mer̂ جووریێ سانە ف سنگ مرمر

مەرمەێ merimeŷ خوەمەێ (ل) ف آنرا می‌خورم

مەرمێان merimiêan ئەوانەخوەم (ل) ف آنها رامی‌خورم

مەڕنوو mer̂nû ئشکەفتێگە لە هەورامان کْ سڵتان سەهاک لە تێ دامەزریاێە ف غاری در اورامان که سان سهاک بزرگ یارسان مدتی در آنجا بسر برده

مەڕۆکن mer̂ûkin قورتنگ، چنۆک ف خسیس

مەڕە mer̂e بەنیرەگا، جێ ژووان ف محل ملاقات عاشق و معشوق

مەڕەخەلیل mer̂e xelîl دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

مەرەز merez ۱) سەرەتانْ گیا ۲) نەخوەشی ف ۱) گیاهان هرزه مزرعه ۲) بیماری

مەرەز دار merez dar نەخوەش ف بیمار

مەرەز داشتن merez daştin ۱) نەخوەش بۆن ۲) نەمەزریان وکلگەوری کردن ف ۱) بیمار بودن ۲) آرام نگرفتن و فضولی کردن

مەرەز گرتن merez girtin نەخوەش بۆن ف بیمار شدن

مەڕەزە mer̂eze ۱) بنووڕە گاوڕ ۲) شەتڵجاڕ برنج ۳) کەرتیکەش ف ۱) نگا **گاوڕ** ۲) مزرعه برنج ۳) کَرد کش کشاورزی

مەڕەزەوان mer̂ezewan کەسێ گْ چاودێری مەڕەزە کەێد ف نگهبان شالیزار

مەرەس meres ۱) قەلادەێ سەگ «ئەوسا سووار ئەسپانْ سەر مەس- تانجیی مەرەس وە قووشْ سەر دەس» ۲) بزنێگ ک رەنگێ سفێد وزەرد بوو ف ۱) قلاده ۲) بزی که رنگش سفید و زرد باشد، بژ

مەرەسە merese مەکتەو، ئەرەوییە ف مدرسه

مەرەسی meresî سەگْ زووان فام و دەسەڵێن «نە پاسیە نە مەرەسی» ف سگی که دستورات انسان را انجام می‌دهد

مەرەق mereq ۱) مەڵەق ۲) چەوری سەرْ ئاوگووشت ۳)

گەرت و خاک یا کەف وە رێ ئاو ٤) تینْ دڵ، دڵ خوازْ دڵ ف ١) کاشه نازکی که روی چایی دم کشیده جمع می‌شود ٢) چربی روی آبگوشت ٣) گرد و غبار یا کف روی آب ٤) شوق، اشتیاق

مەرەقەز mereqez مرەخەس، ئەرەوییە ف مرخص

مەرەقەز بۊن mireqez bün مرەخەس بۊن ف مرخص شدن

مەرەقەز کردن mereqez kirdin مرەخەس کردن ف رها کردن

مەرەقەزی mereqezî مرەخەسی ف مرخصی

مەرەکەو merekew مرەکەو ف مرکب، جوهر

مەرەنگ merenĝ قۆمام، چەمەن، لە زاراوەیلْ نرەکْ کوردی «مێرگ» و لە یەرەنی «مەرغ»ئۆشن ف چمن، چمنزار، در دیگر گویشهای کردی «مێرگ» و در یرَنی «مَرغ» گویند، نگا **مەرغ**

مەرەێ mereŷ نێەرەێ ف آنرا نده به...

مەری merî ١) خوەی، خوەید «ل» ٢) تووای، تووايد «ل» ف ١) می‌خوری ٢) می‌خواهی

مەرێا merêa مێەرێا ف آنرا پس نده

مەرێان merêan مێەرێان ف آنها را پس‌نده، آنهارا نده

مەرید merîd خوەید «ل» ف می‌خوری

مەرێد merêd خوەێد «ل» ف می‌خورد

مەریدان merîdan خوەیدان «ل» ف آنها را می‌خوری

مەرێدان merêdan خوەێدان «ل» ف آنها را می‌خورد

مەریدێان merîdiêan خوەیدان «ل» ف می‌خوری؟

مەرێدێان merêdiêan ئەوانەخوەێد «ل» ف می‌خورد

مەریز merîz نەخوەش، ئەرەوییە ف بیمار

مەریز بۊن merîz bün نەخوەش بۊن ف بیمار شدن

مەریزی merîzî نەخوەشی ف بیماری

مەرێقە merîq̂e زەڕ وزێو ف طلاجات

مەریم merîm خوەیم «ل» ف می‌خوریم

مەریمان merîman خوەیمان «ل» ف آنها را می‌خوریم

مەریمن merîmin مەریم «ل» ف می‌خوریم

مەریمەێ merîmeŷ خوەیمەێ «ل» ف آنرا می‌خوریم

مەریمێان merîmiêan ئەوانەخوەیم «ل» ف می‌خوریم

مەرین merîn ١) خوەین «ل» ٢) مەرەنگ ف ١) می‌خورید ٢) نگا **مەرەنگ**

مەرینان merînan خوەینان ف آنها را می‌خورید

مەرینەێ merîneŷ خوەینەێ ف آنرا می‌خورید

مەرینێان merîniêan ئەوانەخوەین «ل» ف می‌خورید

مەریوان merîwan شارێگە لە کوردسان ف مریوان

مەریوانی merîwanî چەن دیەکە لە مایەشت ف نام چند سلسله روستا در مادیدشت

مەز mez ماێ دەم، چیەرْ دەم، هەڵسنگانن وە قسە ف سبک و سنگین کردن از طریق گفتار

مەزا meza مەزووک، نەزووک ف نازا

مەزات mezat ئەرزان فرووش ف حراجی، مزایده

مەزاتخانە mezat xane جی فرووشان جسنْ ئەرزان ف حراجی، مزایده

مەزاد mezad نرخ ف قیمت

مەزاد کردن mezad kirdin نرخ بڕین ف قیمت تعیین کردن

مەزار mezar کوتیاێ و نەرم و نووڵ ف نرم و له شده

مەزان mezan نەزان ف نادان

مەزْ دەم mezi dem ماێ دەم ف سنجش کردن از طریق گفتار، مزه دهن

مەزران meziran دامەزران ف سکنی داد، قرار داد

مەزرانن meziranin دامەزرانن ف قراردادن، سکنی گزیدن

مەزرەڵە mezreḽe دیەکەێگە لە سۆنقور ف روستایی در سنقر

مەزریان meziryan دامەزریان ف اقامت گزیدن، سکنی گزیدن

مەزغوو mezx́û بنووڕە مزێان «ل» ف نگا **مزێان**

مەزم mezim ١) بنووڕە مەزن ٢) هۆردەرِوو ف ١) نگا **مەزن** ٢) کوچک، ریزه میزه

مەزن mezin گەورا «وە مەولاێ مەزن» لە ئەوستا (meze مەزە) و (mes مەس) و (mezenĝh مەز نگهـ) و (mezent مەزەنت) و (mezêne مەزێنە) و (mesenĝhe مەسەنگهە) و (mezû مەزوو) و (mesen مەسەن) نۆسریاس و وشەێ (mezda مەزدا) واتە گەوراێ فرەزان (mez +da مەز+ دا) و مسنەوەن لە کوردی باشوور وە ماناێ گەورا و داراس لە سۆرانی «مەس» وە ماناێ گەوراس

و له لاتین (master) و (massive) وه مانایٚ ئاقا و گەوراس ف بزرگ، در اوستا (meze مَزَ) و mes (مَسه) و (mezenĝh مَزَنگهـ) و (mezent مَزَنت) و (mezêne مَزنه) و (mezû مَزوو) و (mesen مَسَن) و (mesenĝhe مَسَنگهه) نوشته شده و مَزدا در واژه اهورا مزدا متشکل از (da + mez مَز+ دا) یعنی بزرگ و داناست و در لاتین (master) و (massive) به معنی آقا و بزرگ است

مەزووک mezûk نەزووک، ئراێ ماێە ف نازا، برای ماده

مەزە meze ١) تام ٢) ئەو چشتە کْ ئەولْ ئەرەق و شەراو خوەن تا تامْ دەمێان خوەش بوو ف ١) مزه ٢) مزه شراب خواران

مەزە پێدان meze pêdan مەزەدان ف خوشمزه کردن

مەزەدار meze dar ١) تامدار ٢) لاناوە لە خوەش زووان ٣) لاناوە لە رەنگین ف ١) خوشمزه ٢) کنایه از خوش سخن ٣) کنایه از زیباروی

مەزەدان meze dan مەزە پێدان ف خوشمزه کردن

مەزیری mezîrî دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

مەژمە mejme مەجمە ف سینی بزرگ

مەس mes ١) تێر، سێر «شیرمەس» ٢) گورد ٣) دەر بەن نەۊن «مەسێ نیەتێدن» ف ١) کاملاً سیر ٢) مست ٣) کک نگزیدن، نگران نشدن

مەسانە mesane مێزڵدان ف مثانه

مەس بۊن mes bün ١) سێر بۊن ٢) گورد بۊن ف ١) سیر شدن ٢) مست شدن

مەستەر mester نەوکەر، کووچەک «ل» لە سەکزی و کرمانی «مەستەر» وە خاسەنەوکەر ئۊشن ف نوکر، در سکزی و کرمانی «مَستَر» به نوکر ویژه گویند

مەسخەرە mesxere تۊلەکیجاڕ، ئەرەوییە ف مسخره

مەس دنگلی mes dinĝlî چاخ و رەنگین «ل» ف زیبا و چاق، چاق و دلفریب

مەس کردن mes kirdin گورد بۊن لە خواردنْ ئەرەق و... ف مست کردن

مەسلە mesĺe کەمچگێگ ک خەۊر وە پێ ئراێ گونْگ بڕن «گ» ف تیغەی کفگیر مانندی که خمیر را برای چونەگیری با آن می‌بُرند

مەسڵەت mesĺet ١) واتە، پەن ٢) حەکات، حەکاتی ف ١) ضرب‌المثل ٢) حکایت، پند

مەسڵەن mesĺen بەسبار، سەبەسبار، ئەرەوییە ف مثلاً

مەسنەوی mesnewî مسنەوی، زڵف ف زلف، گیس

مەستور mesür سووکەناو مەنسوور ف مخفف منصور

مەسوُرئاغای mesûr axay دیەکەێگە لە جووانرۆ ف نام روستایی در جوانرود

مەستوری mesürî ١) بەشێگە لە گیەڵان ٢) دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف ١) بخشی در گیلانغرب ٢) روستایی در اسلام آباد غرب

مەسەب meseb مەسەو ف مذهب

مەسەو mesew دین، مەسەب ف مذهب

مەسی mesî گورد بۊن ف مستی، مدهوشی

مەشخ meşx مەخش ف مشق، تمرین

مەشخووڵ mexşûĺ خەریک ف مشغول، سرگرم

مەشخەلاڕا meşxeĺar̂a مەشخەڵان ف نور مشعل که تا دور دستها را روشن می‌کند

مەشخەڵان meşxeĺan مەشخەڵەڕا ف نور مشعل که تا دور دستها را روشن می‌کند

مەشخەڵەڕا meşxeĺer̂a بنوورە مەشخەڵان ف نگا **مەشخە ڵان**

مەشرەقان meşreqan بەچرەقان ف گرمای شدید نیم روز

مەشق meşq مەخش ف تمرین، مشق

مەشقلاڕا meşqiĺar̂a مەشخەڵان ف نگا **مەشخەڵان**

مەشقەلاڕا meşqeĺar̂a مەشخەڵان ف نگا **مەشخەڵان**

مەشقی meşqî ١) زێزْ گولەێ راسەکی ٢) دانیشتن لە سەر ترینجْگ ف ١) گلوله مشقی ٢) به حالت چهار زانو نشستن

مەشک meşk مەشکە ف مشک

مەشکاڵە meşkaĺe مەشکاڵەڕەقە، بنوورە مشگڕ ف نگا **مشگڕ**

مەشکاڵەڕەق meşkaĺe r̂eq مەشکاڵە، بنوورە مشگڕ ف نگا **مشگڕ**

مەشکووڵک meşkûĺik مەشکەێ بۊچگ ف مشک کوچک

مەشکە meşke مەشک ف مشک

مەشکەدرە meşke dir̂e مەلێگە ف حشره‌ای است

مەشکەڕەقە meşke r̂eqe مەشکاڵە، بنووڕە مشگڕ [ف] نگا **مشگڕ**

مەشکەزگ meşke zig زگ قەو [ف] شکم گنده

مەشکەژەن meşke jen ئەو کەسە کْ مەشکە ژەنێد [ف] مشک زن

مەشکەژەنین meşke jenîn مەشکە وە یەک دان [ف] مشک به هم زدن

مەشکە لە مل meşke le mil لاناوە لە قورات قەو [ف] کنایه از پُر مدعا

مەشکە وە دەس meşke we des هاواڕەێگ کْ نەوبە مەشکەێ بوو [ف] خانواده‌ای که در «شیره‌واره» نوبت اوست که مدتی مشک را در اختیار داشته باشد

مەشی meşî ١) چیادن، چیاد، مەچی ٢) مەژێ، ژیان [ف] ١) می‌رفت ٢) زندگی

مەشیا meşya ١) چیاد، مەچیاد ٢) مەژیا [ف] ١) می‌رفت ٢) زندگی می‌کرد

مەشیان meşyan ١) چیان، مەچیان ٢) ژیان، ژیانەوە [ف] ١) می‌رفتند ٢) زندگی کردن

مەشین meşîn ١) چین، مەچین ٢) مەژین، ژیەین [ف] ١) رفتن ٢) می‌زیید، زندگی می‌کنید

مەغاڕ mex́ar مەقاڕ، مەغاڕ، راخْ بەرز و بڵێن ک وەک ئشکەفتە وەڵام لە راسا ئشکەفت نییە [ف] کمر سنگی بلند که حالت غار را تداعی کند اما خود غار نباشد

مەغز mex́z بنووڕە مزگ [ف] نگا **مزگ**

مەغەڵ mex́eł مەخەڵ، بنووڕە مخڵ [ف] نگا **مخڵ**

مەفتول meftül ١) تەلْ نازک ٢) لاناوە لە لەڕ [ف] ١) مفتول ٢) کنایه از لاغر

مەفرەش mefreş ١) فەرش کریاگ، ئەرەوییە ٢) جوورێ قالیچەس [ف] ١) فرش شده ٢) نوعی قالیچه

مەفرەق mefreq ئامێتەێ مس و برنجە [ف] مفرغ

مەقاش meqaş مقاش [ف] انبر، مقاش

مەقام meqam بەزمْ مووسقی [ف] مقام

مەقاو meqaw میقاو، بنووڕە مقاو [ف] نگا **مقاو**

مەقەس meqes مەقەست [ف] قیچی

مەقەست meqest مەقەس، قەیچی [ف] قیچی

مەک mek نەک، نەکە [ف] مکن، نکن

مەکار mekar مەکاڵ، نەکاڵ [ف] زمین غیر قابل کشت

مەکاڵ mekał مەکار [ف] زمین غیر قابل کشت

مەکتەو mektew مەرەسە، ئەرەوییە [ف] مکتب

مەکر mekr فێڵ، ئەرەوییە [ف] مکر

مەکْ مۆک meki mük سنان، کووفت، نەخوەشییگ ک برفەتْ تەکان و نکە کردن وە کەس نێەێد «مەکْ مۆکێ بەێدە لێد» [ف] نفرینی است همتای سرطان، درد کاری، بیماریی که فرصت «مکه و نکه» به کسی ندهد

مەکوو mekû ماسوورەێ جوڵیاێ [ف] ماسوره جولایی

مەکۆیە meküye زنانْ ئاشاریاێ [ف] غار مخفی در کوه

مەکە meke ١) خانێ خودا ٢) نەکە [ف] ١) مکه مکرمه ٢) نکن، مکن

مەکەر meker ١) نەکەر، کار نەکەر ٢) ناوگتان، ئەو بەشە لە زەو ک ئاوگیر نییە [ف] ١) کار نکن، کسی که کار نمی‌کند ٢) قسمتی از زمین کشاورزی که آبگیر نیست، جزیره

مەکەرا mekera مەکەرەو، واز مەکە [ف] باز نکن

مەکەران mekeran ئەوانە مەکە [ف] آنها را نکن

مەکەن meken ١) نەکەن ٢) نخْن، سانْ کەورا لە زەو کشت و کاڵ ک گل و پل نیەود [ف] ١) نکنید، مکنید ٢) سنگ بزرگی که در زمین کشاورزی است و کندن و جابجایی آن محال است

مەکی mekî ١) ناوێگەکوڕانە، لە وشەێ «مەهەکی یا ماهەکی یا مادەکی» وە ماناێ ماد وەرگێڕ بۆیە و هەروەها مەهەکی یەکێگ لە زاراوەیلْ کوری فەیلیە ک هەر ئەو مادەکی یا مادیە ٢) خوا ٣) لاناوەلە رەنگین [ف] ١) نامی مردانه، از واژه‌ی «مەهەکی یا ماهەکی یا مادەکی» به‌معنای ماد مشتق شده در ضمن «مەهە کی» یکی از گویشهای کردی فیلی است که همان مادی است ٢) نمک ٣) کنایه از زیبا و با نمک

مەکین mekîn ١) رەنگین، دڵخواز ٢) گەورە، قەو «خەرە مەکین» [ف] ١) نمکین، دلفریب ٢) لندهور

مەکینە mekîne ١) ئاسیاو ٢) خودتراش ٣) ماشینی، لاتینیە [ف] ١) آسیاب ٢) خود تراش ٣) ماشین

مەکینەئارد mekîne ard ئاسیاو [ف] آسیاب

مەکینەچی mekîne çî ١) لووینە ٢) علْمێەرْ ماشین [ف] ١) آسیابان ٢) تکنیسین

مەگرت megirt بنووڕە گرتیا «ل» [ف] می‌گرفت، نگا **گرت** و ترکیباتش

مەگری megirî ١) گریدن «ل» ٢) گیره مەکه ف ١) می‌گیری ٢) گریه نکن

مەگوو megû ١) ستر ٢) قسیه مەکەر ف ١) راز، سرّ ٢) کم حرف

مەگه mege مەگەر ف مگر، مگر نه اینکه

مەگەر meger مەگه ف مگر

مەل mel ١) باڵنده ٢) جانەوەر ف ١) پرنده ٢) جانور

مەلا mela بنووڕه ملا ف نگا **ملا**

مەلات meĺat ملات ف ملات

مەلا دەنگ گەورا mela denĝ gewra لاناوەله خەر ف کنایه از الاغ

مەلار melar سێپایێ مەشکه ف سه‌پایه مشک

مەلاژ meĺaj ملاژ، بنووڕه مزگ ف ملاجه، نگا **مزگ**

مەلاژگ meĺajig ملاژه، بنووڕه مزگ ف نگا **مزگ**

مەلاژه meĺaje ملاژه، بنووڕه مزگ ف نگا **مزگ**

مەلاس meĺas بنووڕه ملێس ف نگا **ملێس**

مەلافه melafe مەتیله ف ملحفه

مەلاق meĺaq بنووڕه ملاق ف نگا **ملاق**

مەلاقه meĺaqe مەڵەقه ف ملاغه

مەلاک meĺak بنووڕه ملاک ف نگا **ملاک** وترکیباتش

مەلان melan مەلەیل ف پرندگان، جانوران

مەلاکەت meĺaket بنووڕه ملاکەت ف نگا **ملاکەت**

مەلزیرنەک mel zîr̂nek جیرجیرەک «ل» ف حشره جیرجیرک

مەلخاکی mel xakî خرخاکی ف خرخاکی

مەلْ شەوگەرد meli şew gerd ١) هەر مەلێگ ک شەوانه نەچیر بکەێد ٢) لاناوەله شەوگەرد و وەیلان ف ١) هر جانوری که شبها به شکار می‌رود ٢) کنایه از ویلان و در به در

مەڵکالی meĺkalî ناوێگه کوڕانه وه مانایێ چاودێرکەر، له وشەیێ «دْمڵکەوان» وەرگێڕ بویه ف نامی مردانه به معنی محافظ و نگهبان

مەلکەلمەوت melekelmewt ئزراییل، ئەرەوییه ف عزرائیل

مەل کەو mel kew باڵندەێگه ف پرنده‌ای است

مەڵگ maĺig ناوێگه کوڕانه ف نامی مردانه

مەڵگشای meĺigşay تیرەێگ لەکەڵهوڕ ف از تیره‌های ایل کلهر

مەلوُ melû ١) چوود، مەچوو ٢) بافەێ شپرزه ف ١) می‌رود ٢) بافه نامنظم

مەڵوان meĺwan بنووڕه مەڵوەن ف نگا **مەڵوەن**

مەلوچگ melüçig جکه، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « چۆلەکه، چێشکه، چیک» ئۆشن ف گنجشک

مەلوچگخودایله melüçigxwidayle جوورێ مەلوچگه وەکوو سەێره ف نوعی گنجشک شبیه سیره

مەلوچگ زەردە melüçig zerde جوورێ مەلوچگه ک کەمێ گەوراتره و گووشتێ له رەنگْ سەونز چوو ف نوعی گنجشک که از گنجشکهای معمولی کمی بزرگتر است و گوشتش مایل به سبز است

مەلوچگ سا melüçig sa لاناوه له سایەێ کەم ف کنایه از سایه اندک

مەلوچگ شوور melüçig şûr پشی شوور ف شستن سر سری

مەلوچگه melüçige مایچەێ باڵ ف ماهیچه بازو

مەڵوکان meĺükan بنووڕه ماڵووکان ف نگا **ماڵوُکان**

مەلول melül ساروج ف ساروج

مەلوُل melûl خەمبار، پەژار ف افسرده

مەلومار mel û mar مەل وموور ف حشرات وموریانه

مەلوموور mel û mûr مەل ومار ف حشرات وموریانه

مەلوُن melûn چن، ئەوانه چن ف می‌روند

مەلوەن meĺwen ١) زێد، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « مەڵبەن، مەڵبەند، ناوچه» ئۆشن ٢) ماڵبەن ٣) ئەو شوونه کْ جی سەونز کردن بەلەک یا قارچگه ف ١) منطقه، در دیگر گویشهای کردی «مەڵبەن، مەڵبەند، ناوچه» گویند ٢) نگا **مالبەن** ٣) منطقه‌ای که بویژه گیاه شیرین بیان یا قارچ در آنجا می‌روید

مەلویه meĺüye بنووڕه کوله ف ملخ، نگا **کوله**

مەله mele مەلیه، ئاڤژەنی ف شنا

مەڵەق meĺeq بنووڕه مەرەق ف نگا **مەرەق**

مەڵەقه meĺeqe قەڵووخەێ گەورا ف ملاقه

مەلەک melek ١) ملاێکەت ٢) ناوێگه ژنانه ف ١) فرشته ٢) نامی زنانه

مەلەک تاوس melek tawis شەێتان ف شیطان

مەلە کردن mele kirdin ١) سناو کردن ٢) ئاڤژەنی کردن [ف] ١) آبتنی کردن، حمام کردن ٢) شنا کردن

مەلەکوڕ mele kwir̂ بنووڕە کولە «گ» [ف] ملخ، نگا **کولە**

مەلەگە هاوار melege hawar گەمەێگە منالانە جوورْ هەشار هەشار یا خەرەیلەگەم کووە وەێتەور ک یەکێ چەو بەسێد و ئەوانەێتر خوەیان شارنەو و ئەوەک «گورگە» هاوار کەێد«مەلەگە هاوار» و لە شوونیان گەردێد [ف] بازیی کودکانە شبیە قایم باشک

مەڵەما meĺema مڵەما، شیرتیەن [ف] ولرم

مەلەمووسی melemûsî ١) متْ ملْوویی کردنْ سەگ ٢) چەور زووانی [ف] ١) حالت ناز و قمش سگ ٢) خود شیرینی، چاپلوسی

مەلەوان melewan ١) خزمەتکارْ کەشتی ٢) ئاڤژەن [ف] ١) ملوان کشتی ٢) شناگر

مەلەوانی melewanî ١) ئاڤژەنی ٢) سناو کردن [ف] ١) شناگری ٢) آب تنی

مەڵەوی meĺewî ١) خۆرماسۆچان، هۆل، لە تۆرکەمەنی « مەڵە» ئۆشن ٢) سێ ریانێگە لە لوڕسان ٣) لانەمایْ جوورێ بزنە [ف] ١) بلوند، خرمایی، در گویش ترکمنی «مـَلە» گویند ٢) سە راهیی در لـُرستان ٣) نژاد نوعی بـُز کە از بـُزهای معمولی کوتاهتر است

مەڵهو meĺhu گیاێگە خوەشبوو [ف] گیاهی خوشبو

مەڵهەم meĺhem دەرمان ئەڕایْ ساڕێژ [ف] مرهم

مەلیس melîs بەڵگە وڕۆن [ف] خوراکی از قیسی و روغن دان

مەلیم melîm ١) بەلەک، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « مێکووک، مەکوک، مێکووکە، میمووک، مێمووک» ئۆشن ٢) نێە لێم [ف] ١) گیاه شیرین بیان ٢) مرا نزن

مەلیە melye ١) بنووڕە کولە، مەلۆیە «ل» ٢) مەلە [ف] ١) ملخ، نگا **کولە** ٢) شنا

مەلیە کردن melye kirdin بنووڕە مەلە کردن [ف] نگا **مەلەکردن**

مەلیەوان melyewan بنووڕە مەلەوان [ف] نگا**مەلەوان**

مەم mem ١) بنووڕە مەمـْگ ٢) سووکەناو مامەد [ف] ١) پستان، نگا **مەمـْگ** ٢) مخفف محمد

مەماڵان memaĺan ماڵین [ف] میمالیدند

مەماڵوو memaĺû ماڵیا [ف] میمالید

مەمانوو memanû بنووڕە مینێ [ف] نگا **مینێ**

مەمر memir بنووڕە نەمر [ف] نگا **نەمر**

مەمـْگ memig مەم، گووان، مەمکۆڵان، لە فرانسەی (mamelle) و لە لاتین (mam) وە مانایْ مەمـْگە [ف] پستان، در فرانسه (mamelle) و در لاتین (mam) به پستان گویند

مەمـْگ بڕ memig bir̂ مەمـْگەبڕ، منالێگ ک لە شیر گرتنە [ف] نوزاد را از شیر گرفتن

مەمـْگبڕ کردن memig bir̂ kirdin مەمـْگەبڕ، لە شیر گرتنْ منالْ [ف] نوزاد را از شیر گرفتن

مەمـْگ بەل memig bel مەمـْگ قیت [ف] پستان بر جسته

مەمـْگ بەن memig ben کیسەێگ کْ دەورْ مەمـْگ پووشنێد [ف] پستان بند

مەمـْگ خواردن memig xwardin شیر خواردن [ف] شیر از پستان خوردن

مەمـْگ خوەر memig xwer مەمـْگەخوەر [ف] نوزاد

مەمـْگ دان memig dan ١) شیر داین ٢) پەروەردە کردن [ف] ١) شیر دادن به نوزاد ٢) پرورش دادن

مەمـْگ دەر memig der شیر دەر «ناڵەتە مەمـْگدەرْد» [ف] کسی که به نوزاد شیر میدهد و او را پرورش میدهد

مەمـْگ قیت memig qît مەمـْگ بەل [ف] زنی که پستان برجسته

مەمـْگ کردن memig kirdin بنیایْ گووان نایْن [ف] تازه بر آمدن پستانها که نشانه بلوغ است

مەمـْگ مژ memig mij مەمـْگەخوەر [ف] نوزاد

مەمـْگ مژین memig mijîn ١) هرووگرتن ٢) شیر خواردن [ف] ٢) انس گرفتن نوزاد به پستانی غیر از پستان مادر ٢) مکیدن پستان، شیر خوردن

مەمـْگەبڕ memige bir̂ مەمـْگ بڕ [ف] نوزاد را از شیر گرفتن

مەمـْگەبڕ کردن memige bir̂ kirdin مەمـْگبڕ [ف] نوزاد را از شیر گرفتن

مەمـْگەخوەر memige xwer مەمـْگخوەر [ف] نوزاد

مەمـْگەدان memige dan ١) قووڕیەسان، کوو بۆنْ ئایمەیل

٢) پنوورگە دانْ دار ف ١) ازدحام، شلوغی ٢) غنچە کردن درختان

مەمڵەکەت memĺeket وڵات ف مملکت

مەموو memû ئاموو، هاپوو، لە زاراوەیڵْ ترەکْ کوردی « ئاپ، ئاپو» ئۆشن ف عمو، دیگر گویشهای کردی «ئاپ، ئاپو» گویند

مەمووژن memû jin ژنْ مەموو ف زن عمو

مەمە meme ١) مەمگ ٢) دەمە، دەم لە... «ل» ف ١) پستان ٢) می‌دهم به...، می‌زنم به ...

مەمە بێنت meme bênit دەمە پێد «ل» ف به تو می‌دهم

مەمە بێنێ meme bênê دەمە پێ «ل» ف به او می دهم

مەمەد memed مامەد ف مخفف محمد

مەمەدی memedî مەمەد ف مخفف محمد

مەمەر memer سەوەو «هەر کەمێ سەمەرێ دێرێ، هەر گرانێ مەمەرێ دێرێ» ف دلیل، سبب

مەمەسەن memesen سووکەناو مامەد حەسەن ف مخفف محمد حسن

مەمەسەنی memesenî عەشیرەتێگە لە کوردەیل ف عشیره‌ای از کُردان

مەمی memî مامەد ف مخفف محمد

مەمینێ memînê ١) مینێدنە... «ل» ٢) مینێد «ل» ف ١) می‌ماند به... ٢) می‌ماند، نمی‌رود

مەن men ١) خاوەن «دەوڵەمەن» ٢) نەچی، وسا، لە ئەوستا (men مەن) و (manin مانن) نۆسریاس ٣) ئاو مەنە ٤) کیشمانەێگە ٥) ئەندیشە «ل» لە ئەوستا (men مەن) نۆسریاس ف ١) صاحب، پسوند دارا بودن ٢) ماند، در اوستا (men مَن) و (manin مانن) به معانی؛ ماندن و مانند بودن و یک جا ماندن نوشته شده ٣) راکد، بیحرکت ٤) واحد وزنی، مَن ٥) اندیشه، دراوستا (men مَن) نوشته شده

مەنا mena مەنەو، زێاتی هات ف باقی‌ماند

مەنات menat بنوورە منات ف نگا **منات**

مەنان menan ئەوانە مەنن ف ماندند، زنده ماندند

مەنتیل mentîl خوەشگڵ، رەنگین ف زیبا، دلفریب

مەنج menc ١) مەنجەو دان ٢) دْفێشتر لە نیقەڵتووز ف ١) جمع شدن آب در جایی ٢) بیش از حد گنجایش آب در جایی جمع شدن

مەنجەو دان mencew dan گردەو بۆنْ ئاو لە یەێ شوون ف جمع شدن آب در جایی

مەنجەڵ menceĺ ١) هەنجەڵ ٢) داسْ گەورا ف ١) ظروف اضافه آشپزخانه ٢) داس بزرگ درو کردن

مەندووڵە mendûĺe پارچەێگە ف نوعی پارچه

مەنزڵ menziĺ بنوورە مەزڵ ف نگا **مەزڵ**

مەنشوور menşûr مەێشوور، ئەرەوییە ف مشهور

مەنفەت menfet ناف، ئەرەوییە ف منفعت

مەنقەڵ menqeĺ ئاگردان ف منقل

مەنقەڵی menqeĺî وافووری، گیرووده ف معتاد

مەنگ menĝ گیژ، وڕ ف منگ، گیج

مەنگووڵە menĝûĺe گوڵنگ ف منگوله

مەنگەرە menĝeȓe ئایمْ بێ مەنتق «مەن = ئەندیشە + گەرە = گۆیەرپان» ف بی‌منطق، نفهم «مەن = اندیشه + گەرە = دگرگون شده»

مەنڵەرێ menĺe ȓê ١) بەشێگە لە کۆیە کەچەڵ کْ رێ مەنەلی بۆیە ٢) ناو زۆنەێ ئارۆنئاوا ف ١) بخشی از کوه‌کچل در گیلانغرب که راه رفتن به شهر مندلی بوده ٢) نام پیشین اسلام‌آباد غرب

مەنە mene ١) میەنێ، شەکەت ٢) دۆیاڕنگ ف ١) خسته، درمانده ٢) باقیمانده، مانده

مەنەر mener مەنەری، نیشتەجی ف ماندنی، ساکن، اهل

مەنەری menerî مەنەر، نیشتەجی ف ماندنی، ساکن

مەنەلی menelî شارێگە لە کوردسان ف شهری مندلی در کردستان

مەنەو menew مەنا ف باقی‌ماند

مەنە ومشتە mene û mişte منە ومشتە ف اندک اندک جمع کردن، خوشه‌چینی

مەنی menî مەنید ف ماندی

مەنێ menê ١) یەێ مەن، کیشمانەێگە ٢) میەنگ، شەکەت ٣) مەنەێ، ئەوە نەنە... ٤) مەنە، ئاو مەنە ف ١) یک مَن ٢) خسته، درمانده ٣) مگذار، نگذار ٤) مانده، راکد

مەنێ بۆن menê bün شەکەت بۆن ف درمانده و خسته شدن

مەنیج menîc مەنیجە، ناوێگە ژنانە ف منیژه، نامی زنانه

مەنیجە menîce مەنیژە ف منیژه، نامی زنانه

مەنید menîd ١) مەنی، نەمردی ٢) نەچیدنە ف ١) زنده ماندی ٢) ماندی، نرفتی

مەنیدن menîdin ١) مەنید، زنێ مەنی ٢) نەچیدنە ف ١) زنده ماندی ٢) ماندی، نرفتی

مەنیدنە menîdine ١) نەمردیدە ٢) نەچیدە ف ١) نمرده‌ای، زنده‌ای ٢) هنوز مانده‌ای، نرفتی

مەنیژە menîje مەنیجە ف منیژه، نامی‌زنانه

مەنیش menîş نەنیش ف ننشین، منشین

مەنێ کردن menê kirdin شەکەت کردن ف خسته کردن

مەو mew ١) دەنگْ پشی ٢) بوو، بوودن «ل»٣) جقە، دێکوڵک«ل» ٤) سەرسڕ مەنن ف ١) صدای گربه ٢) می‌شود ، خواهد شد ٣) دیگ، قابلمه کوچک ٤) حیران، سرگشتگی، تحیر

مەو meü دارْ هەنگوٚر ف مَو، تاک

مەوا mewa ١) فرە، گەورا، هەراق ٢) فرار نەکە ف ١) زیاد، بزرگ، وسیع ٢) امر به‌فرار نکردن

مەواچوو mewaçû ئۆشێد ف می‌گوید

مەواچی mewaçî ئۆشی، تْ ئۆشی ف می‌گویی، گویی

مەواروو mewarû وارێد، وارێد ف می‌بارد

مەواف mewaf مەوا، فرە ف زیاد، بسیار

مەوالی‌نەجەف mewalî necef دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپـُل‌ذهاب

مەوچنەک meüçinek ١) مژبوور ٢) کوڵەزرین ف ١) لاغر و بدترکیب ٢) ریز نقش و پـُررو

مەوج mewc مەونج ف جاجیم

مەودا mewda ١) لێوەێ تێخ ٢) دەمەێ خنجەر ٣) لاناوە لە برۆیان ف ١) لبه تیغ ٢) نوک خنجر ٣) کنایه از ابروان

مەوڕ mewir̂ نەوڕ، جوورێ قەیتانە ف نخ ابریشمی محکم

مەورە mewre ١) موورە ٢) پێچ وموورە ٣) گالە، خەرگێگ ک جوورْ ئاجوڕ درْسێ کەن ف ١) سوهان ٢) مهره، پیچ و مهره ٣) گلی که مانند آجر شکل داده شده و در ساخت دیوار بکار برند

مەوژ meüj کشمش ف مویز

مەوژکاولی meüj kawlî کشمش کاولی، گیاێگە چۆ سێف زەمینی ف گیاهی شبیه سیب زمینی

مەوش meüş نەوش ف نگو، تو نگو

مەوق mewq وەخت، مەوقە، ئەرەوییە ف موقع

مەوقە mewqe مەوق ف موقع

مەولا mewla سەردار، ئەرەوییە ف مولا

مەولان‌ئاباد mewlan abad دیەکەێگە لە سۆنقور ف روستایی در سنقر

مەوڵەق mewl̂eq مووڵەق ف کهکشان

مەولی mewlî دیەکەێگە لە هووزمانەوەن ف روستایی در هوزمانان

مەو مەنن mew menin سەرسڕ مەنین ف حیرانی، سر گشتگی

مەونج mewnc مەوج ف جاجیم

مەوە mewe نەوە ف نَبَر، مَبر

مەهار mehar داوەسان ف محکم بستن، مهار کردن

مەهار بۆن mehar bün سفت داوەسیان ف محکم بسته شدن، مهارشدن

مەهار کردن mehar kirdin داوەسان ف محکم کردن، مهار کردن

مەهەت mehet مێەت «ل» ف کمک رساندن

مەهەتی mehetî مێەتدان «ل» ف کمک رساندن

مەهەکی mehekî شێوەزارێگە کوردی لە ئیلام ف گویشی کوردی در استان ایلام

مەی mey ١) تیەی «ل» ٢) مینە ٣) شەراو ف ١) می‌آیی ٢) به دنبال گشتن ٣) شراب

مەێ meŷ ١) پاشگرْ فرمانکاری «خواردمەێ» ٢) تووای «ل» «مەێ بچمەماڵ» ٣) ئۆشێ «راسە مەێ» «ل» ف ١) پسوند فاعلی ٢) خواستن، می‌خواهد ٣) می‌گوید، بازگو می‌کند

مەێان meŷan مێان، مەیدانگە ف میدان

مەێاوا meŷawa خەرابات ف خرابات

مەیت meyt مەی «ل» ف می‌آیی

مەێ ترش meŷ tirş نەترش و نەشرین ف میخوش

مەێتەر meŷter خزمەتکارْ چارەوا ف مهتر

مەیتی meytî سووکەناو مەهدی ف مخفف مهدی

مەێتێ meŷtê تووای «ل» ف می‌خواهی

مەیخانە meyxane شەراوخانە ف میخانه

مەیدان meŷdan ١) میان ٢) نەیدان ف ١) میدان ٢) آنها را ندهد به...

مەیدانْ تیر meŷdani tîr دیەکەیگە لە مایەشت ف نام روستایی در مادیدشت

مەیداندار meŷdan dar میاندار ف آنکه در وسط گود حرکات ورزش باستانی را تعلیم می‌دهد

مەیدانگە meŷdange ١) میان ٢) دیەکەیگە لە سەگلەوەن ف ١) میدان ٢) روستایی در داجیون

مەیرەکە meŷreke ١) میرەکە، ئەرەوییە ٢) ئەنگەمە ف ١) معرکە ٢) دردسر

مەیرەیٚ meŷreŷ نیەرەیٚ ف آنرا ندە

مەیریٚ meŷrê میەرگ ف مهرە زینتی

مەیزەر meŷzer میزەر، ئەو چشتە کْ مەلا بەسیدە سەرەو، ئەرەوییە ف سربند آخوند، عمامە

مەیژیٚ meyjê ژان کەیٚ «ل» ف درد می‌کند

مەیسەر meŷser مۆمکن، ئەرەوییە ف میسر

مەیشوور meŷşûr ناودار، ئەرەوییە ف مشهور

مەیشەر meŷşer ١) ئەیشەر ومەیشەر ٢) قیامەت، ئەرەوییە ف ١) بلوا، جنجال ٢) محشر

مەیکوت meŷkwit بنوورە میەکوت «ل» ف نگا **میە کوت**

مەیل meyl ١) وەرەو «مەیل ئەو خوار، مەیل ئەوبان» ٢) دڵ کیشان ٣) نەیل ٤) تاسە ٥) میوەت ف ١) سمت، سو ٢) میل نداشتن درخوردن ٣) نگذار ٤) آرزو ٥) محبت

مەیلان meylan نەیلان، ئەوانە نەیل ف آنها رانگذار...

مەیلسەرد meyl serd بیٚ مەیل ف بی میلی، اشتیاق نداشتن

مەیلە meyle نەیل ف مگذار

مەیلەسەر meyleser دیەکەیگە لە هەمەیل ف روستایی در حَمَیل

مەیلەوار meylewar مەیلەوەر، وەرەو خوەیٚ کیشان ف جلب اعتماد کردن، بە خود جذب کردن

مەیلەوەر meylewer مەیلەوار ف نگا **مەیلەوار**

مەیلەیٚ meyleŷ نەیلەیٚ ف آنرا نگذار، نگذار

مەیلیان meylêan نەیلان ف آنهارا نگذار، نگذار

مەیمان meŷman میوان ف مهمان

مەیمون meymün جووریٚ ئەنتەرە ف میمون

مەیمونئاباد meymünabad دیەکەیگە لە ناودەروەن ف روستایی در ناودَرَوَن

مەیمون شکڵ meŷmün şikl̂ بەدگڵ ف میمون شکل، بد ریخت

مەیمەز meŷmez دیەکەیگە لە حەسەنئاوا ف روستایی در حسن آباد

مەیمەگ meŷmeg کۆیەیگە لە ئیلام ف کوهی‌در ایلام

مەیمەنە meŷmene لا راس، ئەرەوییە ف سمت راست

مەیمەنە ومەیسەرە meŷmene û meŷsere لا راس و لا چەپ، ئەرەوییە ف یمین و یسار

مەیٚ مەیٚ meŷ meŷ تاو تاو، لە تۆرکەمەنی «مای» ئۆشن ف لحظـه به لحظـه، فرصت، در ترکمنی «مای» گویند

مەیٚ مەیٚکردن meŷ meŷ kirdin وە پەیٚ فرسەت بۆن ف پی فرصت مناسب گشتن

مەین meŷn منا، ئەرەوییە ف منع

مەین meyn ١) دەین «ل» ٢) تووایِن «مەین بچین» «ل» ف ١) می‌دهید ٢) می‌خواهید، قصد دارید

مەین کردن meŷn kirdin مناکردن، ئەرەوییە ف منع کردن

مەینەت meŷnet جزر ف محنت

مەینەتبار meŷnet bar مەینەت کیش ف غمگین

مەینەت کیش meŷnet kîş جەور کیش ف زحمتکش

مەینەت کیشان meŷnet kîşan جزر خواردن، زەجر کیشان ف محنت کشیدن

مەینەتی meŷnetî خەم خواردن ف غم، غصـه

مەیو meŷw مەوٚ ف درخت انگور، مَو

مەیوو meyû ١) تیەید «زرەیٚ زەنگ مەیوو لە گافارە وە» ٢) مەبوو ف ١) می‌آید، می‌رسد ٢) می‌شود

مەیووس meyûs ١) زەلیل ٢) چەویگ کْ لە زوورْ پیری ئاو لیٚ رشید ف ١) کور، نابینا ٢) چشمی که در اثر پیری آبریزش دارد

مەیوەگە meŷwege دیەکەیگە لە گیەلان ف روستایی در گیلانغرب

مەیەس meŷes میەس، پەخشە، لە ئەوستا (mexşê مەخشیٚ) تۆسریاس، بنوورە پەخشە ف مگس، پشه، در اوستا (mexşê مـَخشی) نوشته شده

مەیەسە کردن meŷese kirdin مێەسەکزی ف به سرعت بهر سویی دویدن چهار پایان ناشی از نیش مگس

مەیەسەکزی meŷese kizî بنووڕ مەیەسەکردن ف نگا **مەیەسە کردن**

مێ mê ۱) ما، مایە «ل» ۲) میبە «ل» ۳) مژین ف ۱) مادە، مادینە ۲) میش ۳) مکیدن

مێار miêar مدارا، قنیات ف مدارا، قناعت

مێارا miêara وە مدارا ف قناعت، مدارا

مێار کردن miêar kirdin قنیات کردن ف مدارا کردن، قناعت

مێان miêan ۱) مەیدان ۲) تەرکەبان ف ۱) میدان ۲) هموارى بین چند قلەى کوە

مێانتفلی miêan tiflî دیەکەیگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

مێاندار miêandar بنووڕە مەیداندار ف نگا **مەیدان دار**

مێاوڵ mêawiĺ هەمیانە ف انبان، خورجین

مێبەت mêbet مێوەت ف محبت

میت mît ۱) گردەکانْ تیلە ۲) کلْگ تۆتە ف ۱) تیلە ۲) انگشت کوچک

مێت mêt گریەیْ قالی ف گره قالی، گره زدن تار وپود برای بافتن قالی و ...

میتان mîtan گەمەیگە وە گردەکان یا گولوو ف تیلە بازی

میتْک mîtik بتەیْ موورت «ل» ف بوته مورد

مێخ mêx بزمار ف میخ

مێخچە mêxçe بزمارە ف میخچە

مێخەک mêxek ۱) مێخەکە ۲) گوڵێگە ف ۱) میخچە ۲) گل میخک

مێخەکە mêxeke مێخچە ف میخچە

مێخەکی mêxekî وە رەنگْ گوڵ مێخەک ف بە رنگ گل میخک

میر mîr ۱) مەرگ ومیر ۲) ئەمیر، جووامیر ۳) پیا «میراو، میراخوڕ» ف ۱) مرگ ومیر، نگا **مێرە** ۲) امیر ۳) مرد

میرئاوا mîr awa دیەکەیگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

میرات mîrat مردە ماڵ ف میراث

میراتبەر mîrat ber ئەو کەسە کْ لە میرات بەش بەێد ف وارث

میراتخوەر mîrat xwer میراتبەر ف وارث

میراتی mîratî مردە ماڵ ف ارثیە، ارث

میراخوڕ mîraxwiȓ سەرەوەرە کەرْ ئاخوڕ ف میرآخور

میراز mîraz خەوْر ترش ف خمیر مایه نان

میرازی mîrazî ۱) دیەکەیگە لە شیان ۲) دیەکەیگە لە سنجاوی ف ۱) روستایی در شیان، میرعزیزی ۲) روستایی در سنجابی

مێران mêran شارێگە لە ئیلام ف شهر مهران در ایلام

میراو mîraw ئاوبەشکەرْ کشت وکاڵ ف میراب

میراوی mîrawî هەیشت یەکی خەلیە کْ دەنەیْ میراو ف یک هشتم محصول که به میراب تعلق دارد

میرپەنجە mîr pence لاناوەلە زاتدار ف کنایه ازمرد شجاع

میرخاس mîr xas ۱) ناوێگە کوڕانە ۲) پیایْ خاس ف ۱) نامی مردانە ۲) مرد نیک پندار

میرخان mîr xan ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

میرخەزەو mîr xezew جەلاد، ئەرەوییە ف میرغضب

مێرزا mêrza ۱) میرْ زانا، زانا، ئی وشە لە کوڕەمازیْ کوردیە ۲) ناوێگەکوڕانە ف ۱) مرد دانا، اصل این واژه کردی است ۲) نامی مردانه

میرزادە mîrzade خانزاێە ف امیر زاده

مێرزا گنْگ mêrza ginig گیاێگە کْ قوتەیْ خواردە مەنیە ف گیاهی است که غذاش خوراکی است

مێرزالی mêrzalî ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

مێرکوو mêrkû دەسەیْ سیرکوو ئەڕایْ کوتانْ خوا و برنج... ف دسته چوبی «سیرکوو» که مانند هاونگ نمک و برنج در آن می‌کوبند

مێرگان mêrgan دیەکەیگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

میرْ میران mîri mîran خانْ خانان ف خان ِ خانان

میرمینگە mîrmînĝe دیەکەیگە لە گوواوڕ ف روستایی در گواور

مێروُژ mêrûj بنووڕە مرۆژ «ل» ف نگا **مرۆژ**

مێروُژە mêrûje بنووڕە مرۆژ «ل» ف نگا **مرۆژ**

مێروُژەڵان mêrûje ĺan بنووڕە مرۆژەڵان «ل» ف نگا **مرۆژەڵان**

مێره mêre مەرگ ومیر «ل» لە پەهلەوی (mêre مێره) نۆسریاس [ف] مرگ ومیر، در پهلوی (mêre میره) نوشته شده

مێرەکه mêreke مەێرەکە، ئەرەوییە [ف] معرکه

میرەکی mîrekî دیەکەێگە لە جووانرۆ [ف] روستایی در جوانرود

مێرەنخه mêre nixe گیاێگە کەْ لە گەرمەسێر سەونز کەێد و ئەڕاێ دێان ژان خاسە [ف] گیاهی کُرکدار که در مناطق گرمسیری سبز می‌کند و برای دندان درد مناسب است

مێرەنگین mê rêngîn دیەکەێگەلە سەرپیەڵ [ف] روستایی در سرپـُل‌ذهاب

مێرەوان mêrewan خوەش خوڵک [ف] مهربان

مێرەوانی mêrewanî خوەش خوڵکی [ف] مهربانی

مێریجان mêrîcan ناوێگە ژنانە، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «مێرێ» وە باوەژن ئۆشن [ف] نامی زنانه، بر گرفته از « مێرێ» به معنی نامادری است و «مێریجان» به معنی نامادری مهربان است

مێز mêz ١) گمێز، لە ئەوستا (meıêze مەئێزه) و (mêz مێز) و لە پەهلەوی (geıumeıêze گەئومەئێزه) نۆسریاس و لە گیلەکی (mêzebar مێزەبار) ئۆشن ٢) چووار پایە [ف] ١) شاش، در اوستا (me ıêze مَـئیزه) و (mêz میز) و در متون پهلوی (geıumeıêze گَـئومَـئیزه) نوشته شده و درگیلکی (mêzebar مێزەبار) گویند ٢) میز، میز و نیمکت

مێزدان mêz dan مێزڵدان، گمێزدان [ف] مثانه

مێزدانـْک mêzdanik مێزڵدان [ف] مثانه

مێز کردن mêz kirdin گمێز کردن [ف] شاشیدن

مێزڵدان mêziĺdan مێزدانـْک [ف] مثانه

مێزـْن mêzin مێز وە خوەێا کەر [ف] شاشو

مێزەجرگی mêzecir̂gî مێزەچرکی، دەڵەمێزە [ف] چک میزک

مێزەچرگی mêze çir̂gî مێزەجرگی [ف] چکمیزک

مێزەر mêzer مەێزەر [ف] عمامه

مێزیان mêzyan مێز کردن [ف] شاشیدن

مێزین mêzîn مێز کردن [ف] شاشیدن

میسەڵ mîseĺ بنوورِە مووسەڵ «ل» [ف] نگا **مووسەڵ**

میش mîş ١) مۆش «ل»، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «میش، مشک» و لە گیلەکی «میش» ئۆشن ٢) مییە «ل» [ف] ١) موش، در دیگر گویشهای کردی «میش، مشک» و در گیلکی «میش» گویند ٢) میش

مێش‌مردە mêşmirde شیپ، سیس «گ» [ف] حشره‌ای که هنگام پرواز تخمهایش را در فضا پرتاب می‌کند و چنانچه وارد گلوی انسان یا حیوان شود باعث عفونت و بیماری می‌گردد

مێشتە mêşte بنوورِە مشتە [ف] نگا **مشته**

میشـْنە mîşine مییە، لە زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «مێشن، مەر، میک» ئۆشن [ف] گوسفند ماده

مێشەسی mêşesî مەلێگە، زەرِمێشەسی [ف] هوبره

میقاو mîqaw بنوورِە مقاو [ف] نگا **مقاو**

مێکوت mêkwit بنوورِە میەکوت، مەێکوت [ف] نگا **میەکوت**

مێکوتەسەر mêkwiteser وەچکە قورِواقە «گ» لە وشەێ مییەکوت وەرگێرِ بۆیە [ف] نوزاد قورباغه، شاید از واژه « مییەکوت» که نوعی پتک چوبی است مشتق شده باشد زیرا نوزاد قورباغه شباهت شکلی بسیاری به «مییەکوت» دارد

میل mîl ١) میلْ سرمانک ٢) کرْ راس لە پارچە ٢) میلْ زوور خانە ٣) قەندیلْ یەخ ٤) میلْ تفەنگ ٥) ستون، ستوونْ خانگ ٧) لانەماێ ئەسپێگە ک رام نیەود «برام ها وە کووڵ میلْ مەسەوە – بەغدا چۆ لیموو دا وە دەسەوە» ٨) نەزەرگایلْ سەردەمْ ئەشکانیەیل [ف] ١) میل سرمه کشی ٢) خط راست در پارچه ٣) میل زورخانه ٤) قندیل یخ ٥) لوله تفنگ ٦) ستون، تیرک خانه و معبد ٧) نژادی از اسب که بسیار دیر رام می‌شود، اسب وحشی ٨) علائم راهنما در زمان اشکانیان که مانند معابدی مورد توجه مردم است

مێڵ mêĺ ١) لووسەو بۆن ٢) هەل، چەفت، زوورم ئۆرِاێ چەو ٣) وە بێزْ چەو نوورِسن، لە سەکزی «مێڵە» ئۆشن [ف] ١) شرمنده شدن، خجل شدن ٢) کج ٣) با حالت ناخشنودی نگریستن، در سکزی «میله» به معنی نگریستن است

میل بر mîl bir̂ ئەو کەسە کەْ لە گەلە درەو لە ناوەێنْ مەرز درەو کەێد [ف] کسی که در درو دسته‌جمعی روی خط مرزی زمین درو می‌کند

میلقادر mîl qadir دیەکەێگەلەسەرپیەڵ [ف] روستایی در سر پـُل‌ذهاب

میلکان mîlkan زمیە، زمگە [ف] جای چادرزدن ایل

میلکانگر mîlkan gir ١) چەرخەنشین ٢) ئەو کەسە کْ کووچ وکووچبار نیەکەیْد و لە زمیە مینیْد ف ١) جانشین ٢) آنکه ییلاق و قشلاق نمی‌کند و در محل باقی می‌ماند

میلکیشان mîl kîşan سرمە کیشان ف سرمه کشیدن بر چشم

میلْگ mîlig بنووڕە زیردڕگ «ل» ف نگا **زیردرگ**

میلگورگ mîl gwirg میلەگورگانە، گیاێگە ف سنبل کوهی

میلمیل mîl mîl ڕێ ڕێ، کڕ کڕ ف راه راه، میل میل

میلەگە mîlege کووکاو میلەگە، دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف روستایی در اسلام‌آباد غرب

میلەگورگانە mîle gwirgane میلگورگ، گیاێگە ف گیاه سنبل کوهی

میم mîm ١) میمْگ ٢) تەقەمەنی، مین ٣) کیشْ میم ف ١) خاله ٢) مین ٣) حرف میم

مێمان mêman مێوان، میەوان ف مهمان

مێمانخانە mêman xane مێوانخانە ف مهمانخانه

مێماندار mêman dar مێواندار ف کسی که از مهمان به خوبی پذیرایی می‌کند

مێمانداری mêman darî مێوانداری ف پذیرایی از مهمان

مێمانی mêmanî میەوانی، مێوانی ف مهمانی

مێمانیدار mêmanî dar مێوانیدار ف آنکه از مهمان به خوبی پذیرایی می‌کند

میمْزا mîmiza میمگ زا، ڕووڵەێ میمگ ف خاله‌زاده

میمْزا ژن mîmiza jin ژنْ میمزا ف زن پسر خاله

میمْزا وەزا mîmiza weza ڕووڵەێ میمزا ف فرزند خاله زاده

میمْگ mîmig میمی، میمگە ف خاله

میمْگە mîmige میمگ ف خاله

میمْگەزا mîmige za میمزا ف خاله‌زاده

میمْگەزەڕگ mîmige zer̂ig لاهنایگە ئەڕاێ تخول «بۆدەسە میمگەزەڕگ- هەم شین کەید هەم هەڵپەڕگ » ف اصطلاحی برای فضول، همه فن حریف

مێمڵ mêmil̂ ١) تارمایی چەو «مێمڵ بانْ چەود بگرێد» ٢) ئافەت ف ١) کم سو شدن و تاری چشم ٢) بلا، آفت

میمی mîmî میمگ ف خاله

مینا mîna ١) ناوێگە ژنانە ٢) گوڵێگە ف ١) نامی‌زنانه ٢) گل مینا

میناخ mînax گوڵ سەنگ ف گل سنگ کوهی

مینامل mînamil گوڵەشلێرە ف نوعی گل مینا

مینگان mîngan میلکان ف جای چادر زدن ایل

مینگن mînĝin نیگن ف آنکه تودماغی حرف می‌زند

مینگە mînĝe ١) بنووڕە ماڵگە ٢) بنووڕە میلکان ٣) مینگن ٤) مینگەنووار ف ١) نگا **ماڵگە** ٢) نگا **میلکان** ٣) صدای کسی که تودماغی حرف می‌زند ٤) عروس و دامادی که تازه تشکیل خانواده داده‌اند

مینگەبمارکی mînige bimarikî مینەبمارکی ف کادویی که بمناسبت ساختن یا خریدن خانه پیشکش می‌کنند

مینگەنووار mînĝenuwar مینگەنەوار، نووماڵ «مین = مان، خان و مان+ نووار = نوو هەوار» ف عروس و دامادی که تازه تشکیل خانواده داده‌اند «مین = مان+ نووار = نوو هەوار»

مینگەنەوار mînĝenewar بنووڕە مینگە نووار ف نگا **مینگەنووار**

مینە mîne ١) مەی کردن، پتەکەنە کردن ٢) مینگە ف ١) جستجو کردن، پژوهش ٢) محل استقرار ایل

مینەبمارکی mîne bimarikî بنووڕە مینگەبمارکی ف نگا **مینگەبمارکی**

مینەکردن mîne kirdin گەردین، جووڕسن، جووڕین ف جستجو کردن

مینێ mînê ١) مینێدنە، لە پەهڵەوی (mane مانە) و (manên مانێن) تۆسریاس ٢) نیەچوو، مینێد ف ١) شبیه است به...، در پهلوی (mane مانه) و (manên مانین) نوشته شده ٢) می‌ماند، نمی‌رود

مینی mînî مینید ف می‌مانی، نمی‌روی

مینیان mînyan ١) مەنیان ٢) منسیان ف ١) می‌ماند ند ٢) شباهت داشتند به...

مینید mînîd مینی ف می‌مانی، نمی‌روی

مینێد mînêd بنووڕە مینێ ف نگا **مینێ**

مینیدن mînîdin منیدن ف می‌مانی

مینیدنە mînîdine منیدنە ف می‌مانی به...

مینێدنە mînêdine منێدنە ف شباهت‌دارد به، می‌ماند

به ...

مینیده mînîde منیدنه ف میمانی به، شباهت داری به ...

مینێده mînêde مینێدنه ف میماند به، شباهت دارد به ...

مینیم mînîm مینیمن ف میمانیم

مینیمن mînîmin مینیم ف میمانیم

مینیمنه mînîmine مینیمه ف میمانیم به ...

مینیمه mînîme مینیمنه ف میمانیم به ...

مینین mînîn نیەچین ف میمانید

مینینه mînîne منینه ف میمانید به ...

مێوان mêwan مێمان ف مهمان

مێوانخانه mêwan xane مێمانخانه ف مهمانخانه

مێواندار mêwan dar مێماندار ف کسی که از مهمان بخوبی پذیرایی میکند

مێوانداری mêwan darî مێمانداری ف مهمانداری

مێوانی mêwanî مێمانی ف مهمانی

مێوانیدار mêwanî dar مێمانیدار ف کسی که بخوبی از مهمان پذیرایی میکند

میوه mîwe بەرْ تامدار دار ف میوه

میوەر mîwer مۆ وەر زاێر ف موی زهار

میه mye مییه ف میش، گوسفند ماده

مێه miŷe نێه، نەێه ف نده، مَده

مێەپێ miŷe pê نێه پێ ف به او نده

مێەپێم miŷe pêm نێه پێم ف به من نده

مێەپێمان miŷe pêman نێه پێمان ف به ما نده

مێەت miŷet دەس مێەت، هامێاری ف کمک کردن

مێەتدان miŷet dan دەس مێەتدان ف کمک کردن

مێەتدەر miŷet der هامێار ف کمک کننده

مێەتی miŷetî مەهەتی ف کمکی

میەخ myex مێخ، گوڵمێخ ف میخ

میەخاس mye xas ئێڵێگه له چەرداوڕ ف ایلی در منطقه چرداول

میەدڵ mye diĺ مییەدڵ، رخوو ف ترسو

میەر myer تام، مەزه ف طعم، مزه

میەرْدەم myeri dem ئەو قسەێگ کْ داێم له وتار بۆشنەێ ف تکیەکلام

میەرْ زووان myeri zuwan مییەرْ دەم ف تکیەکلام

میەرْگ myerig میەرێ ف مهره زینتی

میەرْگ مار myerig mar بنووڕه میەرێ مار ف نگا **میەرێ مار**

میەروو myerû بنووڕه ماروو ف نگا **مارووُ**

میەڕەژگه myer̂ejge مییەڕەژگه، خاکْ رەنگییه ک مییه وه پێ سبووق دەن ف نوعی خاک به طور طبیعی رنگین است و با آن گوسفندان را رنگ کنند

میەرێ myerê میەرْگ ف مهره زینتی

میەرێ تاس myerê tas جوورێ میەرْگ شیری رەنگ و بریقەکەره کْ ئۆشن ئەڕاێ پەرکام وتاسبردنەوه خاسه ف مهرەای شیری رنگ و درخشان که گویند برای درمان صرع خوب است

میەرێ خەر myerê xer میەرْگ ژێرْ قورێ خەر کْ ئۆشن هەرکەس ئی میەرگه بێاشتوو تۆیەنێد کڵاو بنەێده سەرْ مەردم ف مهرەخر که گویند هر کس با خود داشته باشد دیگران را خر کرده و میتواند آنها را فریب دهد

میەرێ مار myerê mar میەرْگ مار، ئۆشن هناێ دۆ مار جفتگیری کەن ئەگەر کەسێگ بچووده ملێانا و پاپووشەگەێ درارێد و بخەێده ملێانا ئێکه هەفت جار له سەر ئاوێگ بپەڕێدەو ئەو مارەیلْ میەرێ خوەێان نەنه توو پاپووشەگەێ وەەر چشتێ بتوواێد تۆیەنێد وه دەس بارێد، ولاّم حەقیەتەگەێ یەسه کْ مار ریەێده بانْ کوچگەیلْ خاسێگ کْ هناێ وشکەو بوو چۆ لێره درەوشێد و هۆچ حۆکمێگ نەێرێد ف مهره مار، گویند اگر کسی در هنگام جفتگیری مارها آنها ببیند و شلوار خود را روی آنها بیاندازد و به سرعت هفت بار از سر آب کم عمقی بپرد پس از اندکی مارها مهرەای را در شلوارش میگذارند که درباره مهره مار گفتنی بسیار است اما واقعیت اینست که مارها بر روی سنگهای خاصی مدفوع میکنند که پس از مدتی مدفوع آنها با سنگ ترکیب شده و کاملا خشک شد درخشندگی ویژەای دارد که همان مهرەمار است

مێەس miŷes بنووڕه مەێەس ف نگا **مەێەس**

مێەسەکزی miŷese kizî بنووڕه مەێەسەکردن ف نگا **مەیەسەکردن**

میەکوت myekwit مییەکوت، جوورێ پووکْ چووینه ئەڕاێ کوتاینْ دیلەکْ سیەماڵ، میەخ کوت، مێخکوت ف نوعی پتک چوبی که با آن دیرکهای سیاەچادر را در زمین میکوبند،

میخکوب

مێه‌کی miŷekî دیه‌که‌ێگه له سه‌رپیه‌ڵ ف روستایی در سرپـُل ذهاب

میه‌گره‌ک myegirek مییه‌گره‌ک، مییه‌گیر، جووریٚ خارْسیٚ سۆچه ک چلگێده قه‌یٚ خوری مییه ف نوعی خار سه‌کوهه که به پشم گوسفندان می‌چسبد

میه‌گیر myegîr مییه‌گره، مییه‌گیر ف نگا **میه‌گره‌ک**

میه له‌وه‌ڕنه mye lewer̂ne هه‌ساره‌ێگه سه‌رْ شه‌و هه‌ڵاێد ف ستاره شبانگاهی

مێه لیٚ miŷe lê نێه لیٚ ف او را نزن

مێه لێم miŷe lêm نێه لێم ف مرا نزن

مێه لێمان miŷe lêman نێه لێمان ف ما را نزن

میه‌نگْ myenig میه‌نیٚ، شه‌که‌ت ف مانده، خسته

میه‌نیٚ myeniê میه‌نگْ، شه‌که‌ت ف مانده، خسته

میه‌نیٚ بۊن myeniê bün میه‌نگْ بۊن، شه‌که‌ت‌بۊن ف مانده شدن، خسته شدن

میه‌نیٚ کردن myeniê kirdin میه‌نگْ کردن، شه‌که‌ت کردن ف خسته و درمانده کردن، خسته کردن

میه‌و myew میاو، مه‌و ف صدای گربه

میه‌وان myewan مێوان ف نگا **مێوان** و ترکیباتش

میه‌وه‌بڕان mye we bir̂an مییه‌وه‌بڕان، بڕێنه‌که‌ران ف ماه اردیبهشت که موسم پشم‌چینی گوسفندان است

میه‌وه‌ره‌ن mye weren مییه‌وه وه‌ره‌ن، دۊیا رووژه‌یلْ جۆیه‌زه‌ردان تا سه‌ره‌تایٚ ماڵه‌ژێر کْ هه‌ن‌هه‌نْ وه‌ره‌ن گرتنْ مییه‌یله ف اواخر خرداد تا اوایل مهر ماه که موسم جفتگیری گوسفندان است

مییه mîye میه ف گوسفند ماده

مییه‌دڵ mîye diľ میه دڵ، رخوو ف ترسو

مییه‌روو mîye rû میه‌روو، بنوورِه ماروو ف نگا **ماروُ**

مییه‌ڕه‌ژگه mîyer̂ejge میه‌ڕه‌ژگه ف نگا **میه‌ڕه‌ژگه**

مییه‌کوت myyekwit میه‌کوت ف نگا **میه‌کوت**

مییه‌گره‌ک mîye girek میه‌گیر ف نگا **میه‌گره‌ک**

مییه‌گیر mîye gîr بنوورِه مییه‌گیر ف نگا **میه‌گره‌ک**

مییه‌وه‌بڕان mîye we bir̂an بنوورِه میه‌وه‌بڕان ف نگا **میه‌وه‌بڕان**

مییه‌وه‌ره‌ن mîye weren بنوورِه میه‌وه‌ره‌ن ف نگا **میه‌وه‌ره‌ن**

ن

ن n ١) پاشگره ئەڕایێ کوومەڵ «بچن، بخوەن» ٢) پاشگرْ رازا «چڵمن، کڵمن» ٣) پاشگرْ بنچینه «کردن، بردن» ف ١) پسوند جمع ٢) پسوند توصیفی ٣) پسوند مـصدر

نا na ١) سەرنایێ ئاسیاو ٢) ناد، نادن، هیشت ٣) وه شوون نان «نا شوونم» ٤) نه ٥) بێ «نا ئمێد» ف ١) ناو آسیاب آبی ٢) گذاشت ٣) دنبال کردن ٤) نه، کلمه انکار ٥) بدون، بی

نائاڵ na aʃ نائەهڵ، وەرەلا ف نا آرام

نائڵانج na ɪeʃanc نائەڵانج ف ناچار، ناگزیر

نائڵانجی na ɪeʃancî نائەڵانجی ف ناچاری، ناگزیری

نائمێد na ɪmêd نائومێد ف نامید

نائومێد na ɪumêd نائمێد ف نامید

نائەسڵ na ɪesʃ بەدەڵی، زڕ ف نا اصل

نائەڵانج na ɪeʃanc نائڵاج ف ناچار، ناگزیر

نائەڵانجی na ɪeʃancî نائڵاجی ف ناچاری، ناگزیری

نائەمن na emn زێژْ ئەمن ف خـطرناک

نابالْغ na baʃix́ منال ف نابالغ

نابالْق na baʃiq نابالْغ ف نابالغ

ناباو na baw باو نەوْ ف ناباب، بی رواج

نابایێس na baês زێژْ بایێس ف ناشایست

نابووت nabût فتوور هاتن «نا+ بووت» ف نابود

نابووت بۊن nabût bün فتوور دراتن ف نابود شدن

نابووت کردن nabût kirdin فەوتانن، فتوور هاوردن ف نابود کردن

نابووته nabûte ناوێنه، بەدکاژه ف بد ریخت

نابووتی nabûtî فەوتان ف نابودی

نابەڵەد na beʃed نابەڵەیێ ف نابلد، ناوارد

نابەڵەگ na beʃeg نابەڵەیێ ف نابلد، ناوارد

نابەڵەیێ na beʃeŷ نا بەڵەگ ف نابلد

نابەێن na beŷn ناوەێن، ناوهەێن ف مرز میان دو زمین کشاورزی

ناپارێزی na parêzî ناپیەرێزی ف بی‌احتیاطـی، پرهیز نکردن

ناپاک na pak پێس ف ناپاک

ناپرژیان na pirjyan ماوه نیاشتن ف مهلت نداشتن

ناپوخت na puxt ١) نەپەز، زێژْ پەزا ٢) قسەیێ ناڕەوا ف ١) دیر پخت ٢) سخن نسنجیده

ناپەسەن na pesen پەسەن نەکردن ف ناپسند

ناپەنجْگ na pencig ناوپەنجْگ ف امحاء واحشاء

ناپیا na pya پیاوەتی نیاشتن ف نامرد

ناپیاوەتی na pyawetî ناپیایی ف نامردی

ناپیایی na pyayî ناپیاوەتی ف نامردی

ناپیەرێزی na pyerêzî پیەرێز نەکردن ف نا پرهیزی

نات nat ١) نهات ٢) ئەوْ نات ف ١) نیامد، بدشانسی ٢) او نیامد

ناتۊ natü ناتۊد ف نیامده بود

ناتوا natwa نیەتوایێ «گ» ف نمی‌خواهد

ناتوام natwam نیەتوام «گ» ف نمی‌خواهم

ناتوان natwan نیەتوان «گ» ف نمی‌خواهند

ناتوُان natuwan زاێف، ناتەوان ف ناتوان

ناتوای natway نیەتوای «گ» ف نمی‌خواهی

ناتوایێ natwaê نیەتوایێ «گ» ف نمی‌خواهد

ناتەمام na temam ١) لاناوه له نەدار ٢) تەمام نەوْ ف ١)

کنایه از فقیر ۲) ناتمام

ناتەمەیس na temîs چەپەڵ ف کثیف

ناتەو natew ناتا ف برنگشت

ناتەوان na tewan ناتووان ف ناتوان

ناجسن na cisn ۱) نائەسڵ ۲) بەد فەڕ، بەدخوو ف ۱) بدل ۲) بدجنس

ناجوور nacûr ناڕێک ف ناجور

ناچەسە na cese ناوێنە ف بی نمود

ناچاخ naçax نەخوەش ف بیمار

ناچە naçe وەردووڵانْ ئاسیاو ف گلوی آسیاب که گندم از آن به بیرون می‌ریزد

ناچۆز naçüz ۱) ناچیز، بێ ئەنوا کردنْ ژن له کاتْ تلاق ۲) بەدماژە، ناڕێک ف ۱) زنی که قبلاً مهر خود را گرفته و پس از طلاق ناچیز است ۲) بدریخت

ناچیز naçîz بنووڕە ناچۆز ف نگا **ناچۆز**

ناحساو na ḧisaw ۱) فرە، لە حساو دەرچێ ۲) کارْ ناوەجی ف ۱) بی حد وحساب ۲) کار نابجا

ناحساوی na ḧisawî ۱) کارْ ناوەجی ۲) ملهڕی ف ۱) کار نابجا ۲) گردن کلفتی

ناحەز na ḧez ناخوەش ف سخن ناخوش، شخص بد ریخت

ناحەق na ḧeq ۱) ناوەجی ۲) لاهنائێگە ئەڕاێ تێژی و تەواری «کوڕْ ناحەقێگە» ف ۱) نابحق، ناروا ۲) اصطلاحاً به چابک و کار آمد گویند

ناحەقی na ḧeqî زڵم کردن ف ستم

ناخ nax بن، قۆلایی ف عمق، درون

ناخار naxar نەخوەش، پەرخار، پەژارە داشتن ف پریشان، پریشانی

ناخاس na xas قسەێ خراو ف دشنام

ناخاس کردن na xas kirdin ۱) کارْ خراو کردن ۲) دژمین دان ف ۱) کار ناروا انجام دادن ۲) دشنام‌دادن

ناخاس وەتن na xas wetin خراو دان ف دشنام‌دادن

ناخافڵ na xafiļ ناغافڵ ف ناگهانی

ناخاڵە na xaļe ئەوڵە ف ابله

ناخاڵەبازی na xaļe bazî مناڵبازەکی ف کاری را از روی جهالت انجام دادن

ناخڕنەک naxiȓinek بنووڕە خڕناک ف نگا **خڕناک**

ناخڕە naxiȓe ناقڕە ف گلو

ناخوا naxwa ناوخوا، ناخوڕە ف ناودان

ناخودا na xwida ۱) ڕێبەرْ کەشتی ۲) بێ خودا ف ۱) ناخدا ۲) بی وجدان

ناخورا na xwira زێژْ خورا ف غیر قابل خوردن

ناخوڕە na xwiȓe ناوخوا ف ناودان

ناخۆن naxün نۆخان، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ناخو، نەینۆک، نەینووک» ئۆشن ف ناخون، در دیگر گویشهای کردی «ناخو، نەینۆک، نەینوک» گویند

ناخۆن شەێتانە naxün şeŷtane سەرین مار ف حلزون

ناخۆنگاز naxün gaz ئەو زامە ک شوونْ ناخۆنە «عەزەمی کوشیاس گیەڵان بێ نازە- گووناێ شازنان شوونْ ناخۆنگازە» ف زخمی که در اثر سایش ناخون بوجود آید که معمولا هم دردناک است

ناخۆنگیر naxün gîr نۆخانگیر ف ناخونگیر

ناخۆنە naxüne ناخۆنەک ف بیماری چشمی

ناخۆنەک naxünek ناخۆنە ف بیماری چشمی

ناخەڵەف na xeļef زێژْ خەڵەف ف فرزند ناخلف

ناد nad هیشت، نادن ف گذاشت

نادا nada ۱) نادەو ۲) شوونێگ ئەڕاێ دزی تێار کرد ۳) مامرەکڕ ناسەو ٤) تەڵە نادەو ٥) دەر یا پەنجەرە نادەو ف ۱) گذاشت ۲) محلی را برای دزدی نشان کرد ۳) مرغ کُرچ را روی تخمهایش خوابانید ٤) دام گسترانید ٥) در یا پنجره را بست

نادان nadan ۱) ئەوانە نادن ۲) نەزان ف ۱) آنها را گذاشت ۲) نادان

نادانەو nadanew ۱) ئەوانە نادەو ۲) دام نادنەو ۳) دەرگان نادەو ف ۱) گذاشت ۲) دامها را گسترانید ۳) درها را بست

نادانی nadanî نەزانی ف نادانی

نادر nadir ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

نادڕس nadiris ۱) زێژْ دڕس ۲) لاناوەلە حرامزاێە ف ۱) ضد درست، نادرست ۲) کنایه از حرامزاده

نادن nadin ناد، نا ف گذاشت، نهاد

نادنەو nadinew بنووڕە نادا ف نگا **نادا**

نادە nade نا، نادە شوون ف دنبال کرد

نادەدەو nade dew نا دەو ف پا به فرار گذاشت

نادەسەر nade ser ناسەر ف بر سر گذاشت

نادەمل nade mil نامل ف بر عهده گذاشت

نادەو nadew ۱) بنوورە نادا ۲) نادەدەو ف ۱) نگا **نادا** ۲) پا به فرار گذاشت

نادیار nadyar ناپەیدا، لە سەکزی ولارستانی «نادیار» ئۆشن ف ناپیدا، گم، در سکزی ولارستانی «نادیار» گویند

نادێن nadên ناندێن ف محل گذاشتن نان، ناندان

نار nar مار، نەنار ف نیاور

نارا nara ۱) نارەو ۲) نادەو، نادا ف ۱) برنگردان، پس نیاور ۲) نگا **نادا**

ناڕاحەت na r̂ah́et بنوورە ناڕەحەت ف نگا **ناڕەحەت**

ناڕازی na r̂azî نەڕەزا ف ناراضـی

ناڕاس na r̂as زێڕْ راس ف ناراستی

ناڕاسی na r̂asî زێڕْ راسی ف ناراستی

ناران naran ۱) ئەوانە نادنە... ۲) ئەوانە مار ف ۱) آنها را گذاشت... ۲) آنها را نیاور

ناراو naraw دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

ناراو میرئاوا naraw mîr awa دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

ناراوی narawî دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

نارد nard هەنارد «گ» ف فرستاد

ناردم nardim هەناردم «گ» ف فرستادم

ناردن nardin هەناردن، کل کردن «گ» ف فرستادن، فرستادند

نارم narim زێڕْ بارم ف نیاورم

نارما narima نارمەو ف برنگردانم

نارمان nariman ئەوانە نارم ف آنها را نیاورم

نارمەو narimew نارما ف برنگردانم

نارن narin زێڕْ بارن ف نیاورید

نارنا narina نارنەو ف برنگردانید

نارنان narinan ئەوانەنارن ف آنها را نیاورید

نارنج narinc ۱) ناوێگە ژنانە ۲) میوەێگە چۆ پتغاڵ ف ۱) نامی زنانه ۲) میوه نارنج

نارنجە narince نارنج، ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

نارنجەک narincek تەقەمەنیگە ف نارنجک

نارنجی narincî رەنگێگە سۆیەرکاڵ ف رنگ نارنجی

نارنگی naringî میوەێگە چۆ پتقاڵ ف نارنگی

نارنەو narinew نارنا ف برنگردانید

ناروەن narwen دارێگە ریک وپیک ف درخت نارون

نارە nare نار، نار وە... ف نیاور به...

ناڕەت na r̂et نا شوون... ف دنبال کرد

ناڕەتێ nar̂etê نا شوونێ ف او را دنبال کرد

ناڕەحەت na r̂eh́et ۱) نەخوەش، لە ئاسوودەی بێ بەش ۲) گرژ هەڵاتن ۳) فرە نەخوەش ف ۱) ناراحت ۲) خشمگین ۳) بیمار

ناڕەزا na r̂eza نەوە دڵ ف ناخشنود

ناڕەزایی na r̂ezayî نەوە دڵی ف ناخشنودی

نارەو narew بنوورە نارا ف نگا **نارا**

ناڕەوا nar̂ewa ۱) قسەێ ناحەق ۲) زێڕْ رەوا ف ۱) سخن ناروا ۲) تقلبی

نارەوەێ nareweŷ ۱) نارێا ۲) نارێەو «ئەو جەنگە فلانی نارێەو» ۳) جاێگ ئراێ دزی وە بتێە کرد ف ۱) آنرا با خود نیاور ۲) شروع کرد، آغاز کرد ۳) محلی را برای دزی دید زد

ناڕەوتیە nar̂eüye ناوە ڕێ، نا ماقووڵ، ناشەر ف سخن نا معقول و غیرمنـطقی، نارویه

ناڕێ nar̂ê ناوەڕێ ف سخن غیر معقول

ناری narî ۱) نارید ۲) هەۆتەو بردێ ف ۱) نیاوری ۲) قحطـی زده

نارێ narê نارێد ف نیاورد

ناریا narya ۱) ناریدا، ناریدەو ۲) کل کریا «گ» ف ۱) برنگردانی ۲) پس فرستاده شد

ناڕیک na r̂îk ناجوور ف ناجور، نامرتب

نارێگ narêg بنوورە نارێد ف نگا **نارێد**

ناز naz عشوە ف ناز، عشوه

نازا naza مەزووک ف نازا

نازار nazar ۱) نازدار ۲) ناوێگە کوڕانە وژنانە ۳) پاک، ماسووم «نا+ زار = زووان» ئەو کەسە ک خەڵکان لە زووانێ هانە ئامان ف ۱) نازنین، ناز دار ۲) نامی زنانه و مردانه ۳) پاک و معصوم «نا+ زار = زبان» کسی که مردم از زبانش در امان هستند

نازاری nazarî ۱) ناوێگە ژنانە وکوڕانە ۲) ناز کردن ف ۱)

نامی زنانه ومردانه ٢) عشوه‌گری

نازاری شێویان nazrî şêwyan لاناوه له بێ قورب بۆن ف کنایه از بی قُرب شدن

نازاری کردن nazarî kirdin نازداری کردن ف عشوه‌گری کردن

نازباڵشت naz baĺîşt باڵشتْ بۆچکێ کْ پاڵ ده‌نه پێا ف ناز بالش

نازپه‌روه‌ر naz perwer ١) ناسپه‌روه‌ر، ناوێگه ژنانه ٢) وه ناز په‌روه‌رده ف ١) نامی زنانه ٢) ناز پرورده

نازپێ کردن naz pê kirdin وه پێ نازین ف بالیدن، نازیدن

نازدار naz dar نازار ف عشوه‌گر، نازنین

نازداری naz darî بنووڕه نازاری ف نگا **نازاری**

نازشێویان naz şêwyan نازاری شێویان ف کنایه از بی قُرب شدن

ناز فرووشان naz firûşan ناز کردن ف ناز کردن

نازک nazik نازگ ف نازُک، ظریف

ناز کردن nazik kirdin نازفرووشان ف ناز کردن

نازک کار nazik kar ئساێ گه‌چکاری ف استاد نازک کاری در گچ

نازک کاری nazik karî گه‌چکاری‌کردن، سفێدکاری ف نازک کاری در گچ

نازکه‌ر naz ker ئه‌و که‌سه کْ ناز که‌ێد ف عشوه‌گر

نازکه‌ش naz keş نازکیش ف نازکش

نازکی nazikî ١) نه‌رمی ٢) ترت بوون ٣) ناسک ف ١) نرمی ٢) تُردی ٣) نازکی

نازکیش naz kîş نازکه‌ش ف نازکش

نازکیشان naz kîşan ١) نازکه‌شی کردن ٢) لاناوه له وه نازه‌و ئێوه‌تکردن ف ١) نازکشیدن ٢) سرپرستی و غمخوارگی کردن

نازگ nazig نازک ف نازک

نازم nazim ١) وه پێ ناز که‌م ٢) سه‌ره‌وه‌ره که‌رْ مه‌دره‌سه، ئه‌ره‌وییه ف ١) می‌نازم، می‌بالم ٢) ناظم مدرسه

نازن nazin ئه‌وانه وه پێ نازن ف می‌نازند، می‌بالند

نازناو naz naw له‌قه‌م، لاناو ف تخلص

نازْ نۆز nazi nüz ناز ونۆز ف عشوه وناز

ناز ونۆز naz û nüz نازْنۆز ف عشوه وناز

نازه naze نه‌ۆزه، گوووشتْ ژێرْ ناخۆن، له سه‌کزی «نازه» ئۆشن ف گوشت زیر ناخون، در سکزی «نازه» به سرانگشت گویند

نازه‌ناخۆن naze naxün ١) نازه، نه‌ۆزه ٢) قورتنگ ف ١) گوشت زیر ناخون ٢) خسیس

نازه‌ن وبلا nazen û bila مازه‌ن وبلا، ئه‌ره‌وییه «معاذالله» ف معاذالله

نازه‌نین nazenîn ناوێگه ژنانه ف نازنین، نامی‌زنانه

نازی nazî ناوێگه ژنانه ف نامی زنانه

نازین nazîn ١) ناز کردن ٢) وه پێ نازین ف ١) ناز کردن ٢) بالیدن، افتخار کردن

ناس nas ١) جوورێ ته‌مه‌کوو کْ ئه‌وڵ ئاهه‌ک قاتی که‌ن و وه‌کوو ماده سڕکه‌ر خوه‌نه‌ێ ٢) بنچینه‌ێ کردارْ ناسین ٣) پاشگرْ شناسین «خوداناس» ٤) ناز «ناسپه‌روه‌ر، ناسک» ف ١) توتون مخلوط با آهک که از آن به عنوان مواد مخدر استفاده می‌کنند ٢) ریشه فعل «ناسین» ٣) پسوند شناختن ٤) ناز

ناساخ nasax نه‌خوه‌ش، ناساق ف ناخوش

ناساخی nasaxî نه‌خوه‌شی، ناساقی ف ناخوشی

ناساز na saz ١) نه‌خوه‌ش، ناساق ٢) زێرْ سازگار ف ١) ناخوش، بیمار ٢) ناسازگار

ناسازبۆن nasaz bün نه‌خوه‌ش‌بۆن ف ناخوش شدن

ناساز کردن nasaz kirdin نه‌خوه‌ش کردن ف بیمار کردن

ناسازگار nasazgar زێرْ سازگار ف ناسازگار

ناسازی nasazî نه‌خوه‌شی ف بیماری

ناساق nasaq ناساخ، نه‌خوه‌ش ف بیمار، ناخوش

ناساقی nasaqî ناسازی ف بیماری

ناسانن nasanin شناسانن ف شناساندن، معرفی کردن

ناسزا nasiza ١) ناخاس ٢) زێرْ سزا ف ١) دشنام ٢) ناسزاوار

ناسپه‌روه‌ر nas perwer نازپه‌روه‌ر ف نامی زنانه

ناسرانی nasiranî نه‌سره‌ویاێ، نه‌مه‌زریاێ ف ناآرام

ناسک nasik نازگ ف نازک

ناسلۆک nasilük ناسازگار ف ناسازگار

ناسوور nasûr زێرْ سارێژ، له لاتین (sore) وه ماناێ زامه

ف زخم دیر التیام، در لاتین (sore) بمعنی زخم است

ناسی nasî شناسی ف شناخت، می‌شناسی؟

ناسێ nasê ناسێد ف می‌شناسد

ناسیا nasya ناسیاد ف می‌شناخت

ناسیاد nasiyad شناسیاد ف می‌شناخت

ناسێار nasiêar ئاشنا، شناسە ف شناسه، شناخته شده، مشخص

ناسیاگ nasiyag ناسیاێ ف شناخته شده

ناسیان nasiyan ۱) شناسیان، ئەوانە شناسیان ۲) شناسانن، ناسانن ف ۲) می‌شناختند ۲) شناختن

ناسیای nasiyay شناسیای ف شناخته‌شد

ناسین nasîn ۱) شناسین، ئەوجی هاوردن ۲) ئۆیە ناسین ف ۱) شناختن ۲) می‌شناسید

ناشاد na şad خەمین ف غمگین

ناشاس na şas ناشایسە ف ناشایست

ناشایسە na şayise ناشاس ف ناشایست

ناشتا naşta قاوەتی، قەواتێ ف ناشتا، صبحانه

ناشتابەرزە naşta berze بنوورە بەرزەناشتا ف نگا **بەرزە ناشتا**

ناشتا کردن naşta kirdin قەوارتێ کردن ف صبحانه خوردن

ناشتاوەزیر naşta wezîr قاوەتی، ئەو قاوەتیە ک لە بەێنْ شەوەکی و دەمەنیمەروو بخوریەێد ف ناشتایی که بعلت دیراز خواب بیدار شدن بعد از ساعت خورده شود

ناشرین na şirîn ۱) ناوێنە ۲) قسیەێ ناحەز ف ۱) بد ریخت ۲) سخن ناروا

ناشەر na şer ناشەڕ، نارەوا، زێڕْ شەرع ف ناروا، ضد شرع

ناشەرا na şera ناشەڕا ف ناروا، بدور از انصاف

ناشی naşî ناکارامە ف ناشی

ناشی بازی naşî bazî ناکارامەیی ف ناشی بازی

ناف naf ۱) قازاشت، ئەرەوییە ۲) ناوک ف ۱) نفع، سود ۲) ناف، نافه

ناف کردن naf kirdin قازاشت کردن ف نفع کردن

ناف لەبان naf le ban نافی، سەونسرێ ف پولی که بابت آن نزول بگیرند

نافەرمان na ferman سەرخوەێ ف عاصـی، نافرمان

نافەرمانی na fermanî لەج کردن وەل نێان ف نا فرمانی

نافەک nafek ۱) نیفەک ۲) خشتەک ف ۱) جای بند تنبان در شلوار ۲) خشتک شلوار

نافی nafî ناف لە بان ف پولی که بابت آن نزول بگیرند

ناق naq ۱) قورێ، لە دەماوەندی «ناق» ئۆشن ۲) ناوک ف ۱) گلو ، در دماوندی «ناق» گویند ۲) ناف

ناقابڵ na qabil̂ بێ ئەرزشت ف بی ارزش

ناقرە naqirê قورێ ف گلو

ناقنز naqinz نیمەچڵنگ، ئەرەوییە ف ناقص، ناتمام

ناقە naqe بنوورە ناق ف نگا **ناق**

ناک nak پاشگرْ خاوەن بۆن «سامناک، نمناک» ف پسوند دارا بودن

ناکار کردن na kar kirdin لەکار خسن، وە کار خسن ف از کار انداختن

ناکام na kam ۱) ناکاو ۲) نامراد، وە کامْ دڵ نەڕەسی ۳) کەم ئەندام، نەوەکام، نە وە ئاکام ف ۱) یکهو، ناگهانی ۲) ناکام ۳) ناقص‌العضو

ناکام بۆن na kam bûn وە کام نەڕەسین، جوانە مەرگ بۆن ف جوانمرگ شدن، ناکام مردن

ناکام‌چین na kam çîn ناکام بۆن ف ناکام مردن

ناکامگیر na kam gîr ۱) ناکاوگیر ۲) خافڵگیر ف ۱) صفت سگی که ناگهانی از پشت بدون پارس کردن حمله می‌کند ۲) غافلگیر کردن

ناکاو nakaw ناکام ف یکهو، ناغافل

ناکوڕ na kwir̂ ناپیا ف نامرد

ناکوڕی na kwir̂î ناپیاوەتی ف نامردی

ناکۆک na kûk ناساق ف پریشان، ناخوش

ناکۆکی na kûkî ۱) ناساقی ۲) مابەێن شێویان ف ۱) ناخوشی، پریشانی ۲) میانه دو کس بهم خوردن

ناکەس na kes ناجسن ف ناکس

ناکەسی na kesî ناپیاوەتی ف نامردی

ناگا naga وە یەێهەو ف ناگاه

ناگۆ nagû نائێ ئاسیاو ف نای آسیاب

ناگوجا na guca نا وە جی ف نابجا

ناگەوار na gewar قوومیان، دڵتەزن ف رویداد ناگوار

ناڵ nal̂ ۱) بنچینەێ کردارْ ناڵین ۲) ئاسنْ ژێر سم چارەوا ف

١) ریشەی فعل نالیدن ٢) نعل

نالان nal̂an ناڵە کردن ف نالان

نالانج nal̂anc نائیلانج ف ناگزیر، ناچار

نالانجی nal̂ancî نائیلانجی ف از روی ناچاری

نالانن nal̂anin ناڵین ف نالیدن

ناڵبەن nal̂ben ئەوکەسە کْ کارێ ناڵ کردنە ف نعلبند

ناڵچە nal̂çe ناڵ پێڵا ف نعل کفش

ناڵ کردن nal̂ kirdin ناڵ چارەوا کردن ف نعل به سم ستور زدن

ناڵم nal̂im ناڵە کەم ف می‌نالم

ناڵن nal̂in ناڵنن ف ناله می‌کنند

ناڵنن nal̂inin ناڵن ف ناله می‌کنند

ناڵنی nal̂inî ناڵە کەید ف ناله می‌کنی

ناڵنێ nal̂inê ناڵە کەێد ف ناله می‌کند

ناله nale نادە «نالە شوونێ» ف دنبال کردن

ناڵە nal̂e ناڵین ف ناله

ناڵەبار nal̂e bar قوومیانْ گەن ف رویداد ناله‌بار

ناڵەت nal̂et لەعنەت، ئەرەوییە ف لعنت

ناڵەت بۆ nal̂et bü زێزْ رامەت بۆ ف کاری که همگان نفرین کرده‌اند که کسی آنرا انجام ندهد، نهی از منکر

ناڵەتنامە nal̂et name ناڵە ونامە ف لعنت نامه، تقبیح کردن

ناڵەشکنە nal̂e şikine قوتەێگە لە کەریم حاسڵە ف تپه‌ای در نزدیکی روستای کریم حاصله

ناڵەکردن nal̂e kirdin ناڵین ف ناله کردن

ناڵەکە nal̂eke نەخشێگە لە رۆ جلشاڵ ف طرحی که روی جل چهار پایان می‌بافند

ناڵەناڵ nal̂e nal̂ نالان ف ناله پیاپی

ناڵەونامەی nal̂e û namey ١) ناڵەت بۆ ٢) لارە و لچگە ف ١) نهی از منکر ٢) سرزنش و طـعنه

نالی nalî نالین، لە گیلەکی «نەلی» و لە سەکزی و کرمانی «نالی» ئۆشن ف تـُشک، در گیلکی «نَـلی» و در سکزی و کرمانی «نالی» گویند

ناڵێ nal̂ê ئەۆ ناڵێد ف می‌نالد

ناڵێد nal̂êd ناڵێد ف می‌نالد

ناڵید nal̂îd ناڵە کەید ف می‌نالی، ناله می‌کنی

ناڵین nal̂în ١) ئۆیە ناڵە کەین ٢) ناڵە کردن ف ١) ناله می‌کنید ٢) ناله کردن

نالین nalîn نالی ف تـُشک

نام nam ١) هیشتم ٢) ناو، ئسم «نامْ خودا» ٣) ناو، توو، نێو «ل» ٤) کردارْ ناتن ئەوڵ کەسْ یەکڵە ٥) یا، یان، نیەزام «عەلی نام رزا بی...» ف ١) نهادم، گذاشتم ٢) نام، اسم ٣) داخل، تو ٤) نیایم ٥) یا

ناما nama ١) نامەو ٢) دام نامەو ٣) مامرەگە نامەو ٤) رپانما ف ١) برنگردم ٢) دام نهادم ٣) مرغ کُـرچ را روی تخمهایش خوابانیدم ٤) در و پنجره را محکم بستم

ناماقووڵ na maqûl̂ زێزْ ماقووڵ، ئەرەوییە ف نا معقول

نامان naman ئەوانە نامە... ف گذاشتم، گذاشتمشان

نامْخودا nami xwida لاهنایێگە ئەڕاێ ئافەرم وەتن وە مناڵ «نامْ خودا وەێ کوڕمە- کاوڕەیل بردێەسە خۆڕمە» ف تبارک الله، نامخدا

نامدار namdar ١) ناودار، لە ئەوستا (namişte نامشتە) نۆسریاس ٢) ناوێگەکوڕانە٣) دیەکەێگە لە هووزمانان ف ١) نامدار، اسم و رسم دار، در اوستا (namişte نامشته) نوشته شده ٢) نامی مردانه ٣) روستایی در هوزمانان

نامراد na mirad ناکام ف ناکام، نامراد

نامرادی na miradî ناکامی ف نامردای

نامزات namzat دەزۆران ف نامزد

نامژماڵ namijmal̂ ناوە، بەدگڵ ف بدریخت، بد شکل

نامژمەڵ namijmel̂ ناوە، بەدگڵ ف بدریخت، بد شکل

نامشتێ namiştê پیاێ بێ ناو ونیشان ودەمەوەر، ئەو کەسە گ جی متمانا نییە ف غیر قابل اعتماد

نامشماڵ namişmal̂ ناوە، بەدگڵ ف بدریخت، بد شکل

نامـْگە namige نامەت ف مخفف نعمت، نام مردانه

naموو — **ناموو** namû ١) نابەڵەێ، زێزْ راموو، لە سۆرانی «نامۆ» ئۆشن ٢) چڵێس ف ١) نابلد، نا وارد ٢) شکم چران

نامووس namûs شەرەف ف ناموس

نامووی namûyî ١) نابەڵەدی ٢) لەمووری ف ١) نا بلدی ٢) شکم چرانی

نامەویەری namûyerî ١) چڵێسی، لەمووری ٢) نا بەڵەدی ف ١) شکم چرانی ٢) نابلدی، نا واردی

نامە name ١) قاقەزْ نۆسریاێ ٢) ئەو چشتە نامەسە ٣)

شوون گرتم «نامەشوونێ» ٤) دەرەگە نامەسەو ف ١) نامە ٢) گذاشتەام در... ٣) دنبال کردم ٤) در یا پنجره را بستم

نامەت namet ١) سووکەناو نعمەت، ئەرەوییە ٢) بەرەکەتْ خودا، ئەرەوییە ف ١) مخفف نعمت، نام مردانه ٢) نعمت

نامەد named نێامەد، نەهامەت ف بدبیاری

نامەربووت na merbût ١) بێ هەرەچ ٢) ناوێنە ف ١) سخن بی ربط ٢) بدریخت

نامەرد na merd ناپیا ف نامرد

نامەردی na merdî ناپیاوەتی ف نامردی

نامەسەو name sew ١) دام نامە ٢) جاێگ ئەڕاێ دزی نامەسەو ٣) مامرە کڕ نامەسەو ٤) ڕپانمە ف ١) دام گذاشته ام، تله گذاشته‌ام ٢) جایی را برای دزدی فراهم کرده‌ام ٣) مرغ کرچ را روی تخمهایش خوابانید ه‌ام ٤) در یا پنجره را محکم بسته‌ام

نامەسەوەێ namese weŷ بنووڕە نامەسەو ف نگا **نامە سەو**

نامەسەێ name seŷ ١) ئەوە نامەسە...٢) هیشتمە سەێ «نامەسەێ برەسێد» ٣) ڕپانمەسەێ ف ١) آنرا گذاشته‌ام در... ٢) گذاشته‌ام که...٣) در یا پنجره را محکم بسته‌ام

نامەو namew بنووڕە ناما ف نگا **ناما**

نامەی namey نهات، نێامەی ف نیامد، بد بیاری

نامەێ nameŷ ١) هیشتمەێ ٢) ڕپانمەێ ٣) مامرەگە نامەو ف ١) آنرا گذاشتم... ٢) در یا پنجره را بستم ٣) مرغ کُرچ را روی تخمهایش خواباندم

نامەی قولی namey qwilî لاناوەلە نامەی هار ف کنایه از بد بیار

نامەی گرتێ namey girtê تۆشْ نامەی هاتێ ف بد بیاری آوردن

نامێا namiêa ١) سەرْ جەنگ نامەو ٢) مامرەگە نامەو ٣) ڕپانم ٤) جیێگ ئەڕاێ دزی نامەو ف ١) بنای دعوا را گذاشتم ٢) مرغ کُرچ را روی تخمهایش خوابا نیدم ٣) در یا پنجره را بستم ٤) محلی را برای دزدی زیر نظر گرفتم

نامێان namiêan ١) ناو ئەوانە، ئسمْ ئەوانە ٢) لە ناوێان «ل» ٣) دەرگان ڕپانم ٤) دامەگان نامەو ف ١) نام آنها ٢) داخل آنها ٣) درها را بستم

نامێانا namiêana ١) دەرەگان نامەو ٢) لە ناوێان ٣) دامەگان نامەو ف ١) درها را بستم ٢) از داخل آنها ٣) دامها را گستراندم

نامێانەو namiêanew بنووڕە نامێانا ف نگا **نامێانا**

نامین namîn ناوین «ل» ف وسطی، میانی

نامینە namîne ناوینە «ل» ف میانی

نامیەرن namiyerin ناومیەرن ف نگا **ناومیەرن**

نامیەری namiyerî ١) نامەی وە ڕێوار هاتن ٢) نا ئمێدی «دەسْ نامیەری دا سینەێەو» ف ١) بدبیاری ٢) ناامیدی

نامێەو namiŷew بنووڕە نامێا ف نگا **نامێا**

نامێەوەن namiŷewen چەن دیەکە لە مایەشت ف چند روستا در مادیدشت

نان nan ١) چیەرەک، خواردەمەنی ٢) هیشتن ٣) کردارْ ناتن ئەڕاێ سێەم کەس ٣) بەسان، ڕپانن ٤) پاشگرە وە ماناێ هیشتن «دام نان» ف ١) نان خوراکی ٢) نهادند، گذاشتند ٣) نیائید ٤) بستن، آنها بستند ٥) پسوند به معنی نهادن

نانا nana ١) نانەو ٢) بەسان، ڕپانن ٣) دام نانەو ٤) ماڵ نانەوە ٥) گیاێگە خوەشبوو، نەعناع ف ١) بر نگردید ٢) بستند ٣) دام نهادن ٤) خانه‌ای را برای دزدی دید زدن ٥) گیاه نعناع

نان بدە nan bide کەرەمکوو لاوار ف بخشنده، نان بده

نان بڕ nan bir̂ زێزْ نان بدە ف عکس بخشنده

نان بڕیاێ nan bir̂yaê ١) بێئەنوا ٢) ڕازاێگە لە تاریف کردنەوەێ کەسێگ «نان بڕیاێ دیە چە کرد» ف ١) کنایه از بینوا ٢) اصطلاحی دربیان تعریف کسی

نان بڕین nan bir̂în نانْ کەسێگ وە خشت کردن ف نان و نوای کسی را بریدن

نانْ تیری nani tîrî تیری ف نوعی نان نازک که با خمیر فطیر سازند

نانخوەر nan xwer لاناوە لە منداڵ ف کنایه از فرزندان و اعضای خانواده

نانْ خوەرشت nani xwerişt قنیات کردن ف قناعت کردن

ناندان nandan ١) نان بدە بۆن ٢) ناندێن ف ١) بخشنده بودن ٢) محل نگهداری نان

نان درار nan dirar ١) نان هارْ ماڵ، زامەت کیش ٢) ئەو کەسە کێ نان لە تەنۆر دراریێد ف ١) نان آور ٢) آنکه نان از

تنور بیرون می‌آورد

ناندەر nander لاناوە لە ئێوەتکەر «فلاّنْ فلاّن نان دەرەگەد » ف کنایە از سرپرست

ناندێن nandên جا نانی ف ظرف نان دانی

نان ساجی nan sacî جووریَ نانە کْ لە بانْ ساج درْسیَ کەن ف نان ساجی

نانْ سالّ nani saľ سەرسالّ «گ» ف سالگرد، سر سال

نان سەنگەک nan senĝek جووریَ نانە ف نان سنگک

نان شاتای nan şatay شاتای، نان گردەی ف نان تافتون

نان کردن nan kirdin نان درْس کردن ف نان‌پختن

نانکوور nan kûr کوور نان ف خسیس

نانکەر nan ker ١) ئەو شوونە کْ نان لە تیَ درْس کەن ٢) نان درْس کەر ف ١) نان پزخانە ٢) نانوا

نان ونمەک nan û nimek حەق ناسی ف نان و نمک، حق شناسی

نانە nane ١) ئێیە نانە...٢) وە شوونیَ نان ٣) ئەوە نانەسە... ف ١) نیائید بە... ٢) دنبال کردند ٣) گذاشته‌اند در...

نانەبان nane ban ١) نانە سەرەو ٢) زێان کردن «خەر چی شاخ درارێ، گووش نا بانیَ» ف ١) بر نهادن، بالا نهادن ٢) زیان کردن، ضرر کردن

نانە پەچانی nane peçanî بەشێگە لە جیازی وەق ف وسیله‌ای که پس ازعروس بخانه داماد می‌برند

نانە پەێتاک nane peŷtak نانە کەلەخەرج ف همه چیز را در راه... صرف کردن

نانەجیم na necîm زێزْ نەجیم ف نانجیب

نانەخوار nane xwar ١) وە خوار ناین ٢) ئەوە نانە خوارەو ف ١) پایین نیائید ٢) پایین گذاشتند

نانەدەم nane dem ١) قسیەێگ وە دەمْ کەسێگ نان ٢) چشتیَ وە دەم ناین ف ١) دروغی را از جانب کسی گفتن ٢) چیزی را به دهان گذاشتن

نانەدەنگ nane denĝ قسە نەکەن، هیچ نەوشن ف چیزی نگویید، حرف نزنید

نانەڕەت nane r̂et نانەشوون ف دنبال کردن

نانەڕەقە nane r̂eqe ١) وشکە نان ٢) گەمەێگە، نانە ڕەقە، پشتە تەقە ف ١) نان خشک شده ٢) بازیی که در آن دو نفر از پشت دستها را در کتف قلاب می‌کنند و به نوبت با خم راست شدن یکدیگر را کول می‌کنند

نانەزگ nane zig نانەلەم ف مزدوری برای نان

نانەزگْ یەک nane zigi yek بەیێنیان وە یەک دان ف یکدیگر را به جان هم انداختن

نانەسا nane sa ١) مامرە کڕ نانەسەو ٢) دام نانەسەو ٣) ڕیاننە ٤) مالّێگ ئراێ دزی نانەسەو ٥) دەس پیَ کردنە ف ١) مرغ کُرچ را روی تخمها خوابانده‌اند ٢) دام گسترانده‌اند ٣) درها را بسته‌اند ٤) محلی را برای دزدی در نظر گرفته‌اند ٥) آغاز کرده‌اند

نانەسان nane san ١) ڕیاننەسان ٢) هیشتنەسانە... ف ١) درها را بسته‌اند ٢) گذاشته‌اند در...

نانەسانا nane sana نانەسانەو ف درها را بسته‌اند

نانەسانەو nane sanew نانەسانا ف درها را بسته‌اند

نانەسەر nane ser ١) نانە بان ٢) وە شوون نان ف ١) بر سر گذاشتن، بالا گذاشتن ٢) دنبال کردن

نانەسەو nane sew بنوورە نانەسا ف نگا **نانەسا**

نانەسەوەیَ nane seweŷ ١) ئەو دەرەیلە بەسانە ٢) ئەو دامەیلە نانەسەو ٣) دەسپێکردنە ف ١) آن درها را بسته‌اند ٢) آن دامها را گسترانده‌اند ٣) آن را آغاز کرده‌اند

نانەسەیَ nane seŷ ١) ئەوە نانەسە...٢) ڕیاننەسەیَ ف ١) آن را گذاشته‌اند در... ٢) درها را بسته‌اند

نانەسێا nane siêa ١) مامرە کڕەگە نانەسەو ٢) دەرەگە نانەسەو ٣) دەسپێکردنە ٤) جاێگ ئەڕاێ دزی نانەسەو ٥) دامەگە نانەسەو ف ١) مرغ کُرچ راروی تخمهایش خوابانیده‌اند ٢) درها را بسته‌اند ٣) آغاز کرده‌اند ٤) محلی برای دزدی در نظر گرفته‌اند ٥) دامها را گسترانده‌اند

نانەسێان nane siêan نانەسان ف نگا **نانەسان**

نانەسێانا nane siêana نانەسانا ف نگا **نانەسانا**

نانەسێانەو nane siêanew بنوورە نانەسانەو ف نگا **نانەسانەو**

نانەسێەو nane siŷew نانەسێا ف نگا **نانەسێا**

نانەشان nane şan ١) خسنە شانەو ٢) وە شان نان ف ١) بدوش گرفتند ٢) کنار هم گذاشتن

نانەشوون nane şûn نانە ڕەت ف دنبال کردن

نانەکووڵ nane kûľ وە کووڵ نان ف بردوش گرفتن

نانەکەل nane kel نانە پەێتاک ف همه چیز خود را در راه... صرف کردن

نانەلا nane la ١) نانە کنار ٢) هەڵگرتن ف ١) بر کنار کردند، کنار گذاشتند ٢) برای روز مبادا ذخیره کردند

نانەلەم nane lem نانە زگ ف مزدوری برای نان

نانەمل nane mil وە مل نان ف بر عهده نهادن

نانەو nanew بنوورە نانا ف نگا **نانا**

نانەوا nanewa نانکەر ف نانوا

نانەواخانە nanewa xane نانەوای ف نانوایی

نانەوای naneway نانەواخانە ف نانوایی

نانەوشان nanew şan نانە شان، نانە لاێ یەک ف کنار هم گذاشتن

نانەوشکە nane wişke نانەڕەقە ف نان خشک شده

نانەوە nanewe نانەو، بنوورە نانا ف نگا **نانا**

نانەوەر nane wer ١) نانە نوواێ دەس ٢) وە وەرەو ناین ف ١) جلوی دست گذاشتن ٢) جلو نیائید

نانەوەرا nane wera نانە وەرەو ف جلو نیائید، پیش نیائید

نانەوەێ nane weŷ ١) دەسپێکردن ٢) دامەگە نانەو ٣) دەرەگە نانەو ف ١) آغاز کردند ٢) آن دام را گستراندند ٣) در را بستند

نانەیەک nane yek ١) وە یەکەو نان ٢) تۆقانن، بەسان ف ١) بر هم نهادن ٢) فروبستن، فرو بردن

نانەیەکەو nane yekew ١) وە یەک نان ٢) بەسان ف ١) بر هم نهادن ٢) فرو بستن

نانێا naniêa ١) دەسپێکردن ٢) ئەڕاێ دزی دانە کڵ چەو ٣) مامرە کڕ نانەوە ٤) ئەو تەڵەیلە نانەو ٥) دەرْبان ڕپانن ف ١) آغاز کردند ٢) محلی را برای دزدی زیر نظر دارند ٣) مرغ کُرچ را روی تخمهایش خوابانیدند ٤) دامها را گستراندند ٥) درها و پنجره‌ها را محکم بستند

نانێەو naniŷew بنوورە نانێا ف نگا **نانێا**

ناو naw ١) لە ناو، لە توو ٢) نام، ئسم، لە لاتین (novn) ئۆشن ٣) دەرْ دەیشت «وێڵە لەێ ناوە» ٤) نەو، دەسوور وە ناتن ٥) مەغز گردەکان و... «ناوێ پۆکە» ٦) ناێ ئاسیاو ف ١) داخل، تو ٢) نام در لاتین (novn) گویند ٣) دشت، دیار ٤) نیا، امر به نیامدن ٥) مغز، هسته ٦) ناو آسیاب

ناۆ naü ناۆد ف گذاشته بود

ناوا nawa ١) نیەوەێد «گ» ٢) نەوا، نەورا ٣) لە ناوا ف ١) نمی‌برد ٢) برنگرد ٣) از داخل، از درون

ناۆا naüa ناۆدا ف گذاشته بود

ناوئاخن naw axin ئاخنین ف آگنه، آگندن

ناواخن nawaxin ناوئاخن ف آگنه

ناواخون nawaxwin ١) ناوەخونە ٢) ئامێتە کردن، قاتی کردن ف ١) بوته‌های خشک و تر را از هم تمیز دادن بویژه در هنگام کندن نخود ٢) آمیختن، چپاندن

ناوارد na warid نابەڵەێ ف ناوارد

ناواژە nawaje بنوورە تەنکەبڕ، ناوەژیە ف نگا **تەنکەبڕ**

ناواڵق na waĺiq نابالغ ف نابالغ

ناوان nawan ناوەێن ف میان، میانه

ناۆان naüan ناۆدان ف آنها را گذاشته بود

ناوبڕ naw bir̂ ئەو کەسە کْ سجیل بڕێ ف کسی که در ثبت احوال نام مولود را می‌نویسد

ناوبردن naw birdin ناو کەسێگ بردن ف نام کسی را بردن

ناو بڕین naw bir̂în ناو ئەڕاێ مناڵ ناین ف نامگذاری کردن نوزاد

ناوبەنن naw benin ناوپەنجْگ ف پرده مشیمه

ناو بەێن naw beŷn ١) ناوەێن ٢) ناوپەنجْگ ف ١) مابین ٢) پرده‌ی مشیمیه، دیافراگم

ناوپا naw pa ناوگەڵ ف میان رانها

ناوپڕ naw pir̂ ١) تووپڕ ٢) پڕەو کردنْ بنەواێ ماڵ ف ١) تو پُر، مقابل توخالی ٢) پُرکردن و شوناژ کردن خانه

ناوپشتە naw pişte ریچەڵەک، بنەچەک ف اصل و نسب

ناوپڵەکانە naw piĺekane ناوتڵەکانە ف شیرینی و خوراکیی که خانواده‌ی عروس در هنگام عروسی بین مهمانان پخش می‌کنند که برای نشان دادن توانایی مالی وارج نهادن به عروس است

ناوپەل naw pel تەنکەبڕ کردن لق دار ف هرس کردن شاخه‌های درخت

ناوپەلۆ naw pelü ناوپەنجْگە ف پرده مشیمه

ناوپەنجْگ naw pencig ناو پیەلۆ، ناوبەنن ف غشاء مشیمه

ناوپەنجگان naw pencigan ناوپەنجگ ف غشاء مشیمه

ناوپەنجگان هڵاوردن naw pencigan hiĺawrdin نووڕێگه ف نفرینی است

ناوپەنجگه naw pencige دڵ ژان ف دل درد

ناوتڵەکانە naw tiĺekane بنووڕە ناوپڵەکانە ف نگا **ناو پڵەکانە**

ناوتەنگ naw tenĝ ناوتەنگ مەستوری، دیەکەێگە لە مەستوری ف روستایی در منصوری

ناوتێوڵ naw têwiĺ ناوهەنی ف وسط پیشانی

ناوجی naw cî لە یەکەو کردن لە هەێن شەڕ ف میانجی گری کردن

ناوْجی nawi cî لە ناو جی خەف ف در رختخواب

ناوجی کردن nawcî kirdin لە یەکەو کردن ف میانجی گری کردن

ناوجی کەر nawcî ker ئەو کەسە کْ دۆ کەس لەیە کەو کەێ ف میانجی کننده

ناوچاو naw çaw وە بانْ چەو ف چشم، به روی چشم

ناوچاوان naw çawan ١) وە بانْ چاوانم ٢) تێوڵ ف ١) بروی چشمانم، چشم ٢) پیشانی

ناوچاوپاک naw çaw pak دەس دەم پاک ف امین، پاکدامن

ناوچاوچەرمگ naw çaw çermig تێوڵ چەرمێ ف پیشانی سفید

ناوچەو naw çew ناوچاو ف چشم، بروی چشم

ناوچەوان naw çewan ناوچاوان ف بروی چشمان، چشم

ناوچیا naw çya دیەکەێگە لە شیان ف روستایی در شیان

ناوچین naw çîn ١) لە ناوچین ٢) ناواژە ف ١) از بین رفتن ٢) چیدن برگهای اضافی بوته جالیزی

ناوحسار naw ḧisar ناوحەسار ف در حیاط خانه

ناوحەسار naw ḧesar ناوحسار ف در حیاط خانه

ناوخالی naw xalî پۆک ف میان تهی

ناوخڕان naw xiȓan ناوگلاڵ ف دامنه بین درّه

ناوخوا naw xwa ناخوا ف ناودان

ناوخوڕ naw xwiȓ ناخوڕە، ناوخوا ف ناودان

ناوخەت naw xet وە دووڵ کردن، وە گەڕێ کردن « مردیەگانێ ناوخەت کردن» ف به بدی نام بردن، خط بطلان بر نام کسی زدن

ناوخەت کردن nawxet kirdin بنووڕە ناوخەت ف نگا **ناوخەت**

ناوْد nawid ناوْ تْ، ئسم تْ ف نام تو، نامت

ناڤد naüd ناڤ ف گذاشته بود

ناڤدا naüda ناڤا ف گذاشته بود

ناودار naw dar ١) مەێشوور ٢) دیەکەێگەلە گیەڵان ف ١) نامدار، مشهور ٢) روستایی در گیلانغرب

ناودارْ قورووتگ naw dari qwirûtig دیەکەێگەلە گیەڵان ف روستایی در گیلانغرب

ناودارْ مەستوری naw dari mesürî دیەکەێگە لە مەستوری ف روستایی در منصوری

ناوْدان nawidan ١) ناو ئۆیە ٢) لە ناو ئۆیە ف ١) نام شما ٢) در میان شما

ناڤدان naüdan ١) ئەوانە هیشتۆدە... ٢) ئەوانە بەساڤد ف ١) آنها را گذاشته بود در... ٢) آنها را بسته بود، درها را بسته بود

ناودقالان naw diqaĺan ناوقالان ف میان پاها

ناودەس naw des ناو لەپ ف کف دست

ناودەروەن nawderwen مەڵوەنێگە لە کرماشان ف منطقه‌ای در کرماشان

ناودەنێ naw denê هناێ مانگا لە زوورْ خواردنْ شەودەر و یوونجە و... پەنەمێد وە بخدەێ پاکێگ لە ژێر مۆشەدەنێەو چەقوو دەنە ناو گیەێ تا خاسەو بوو وەێ کارە ئۆشن ناودەنێ دان ف هنگامی که گاو بعلت خوردن بیش ازحد شبدر ویونجه سیرابی‌اش باد می‌کند و در شُرف مردن است با چاقویی تمیز از زیر آخرین دنده سمت چپ که سیرابی در زیر آن است چاقو را فرو می‌کنند و بدین ترتیب باد ناشی از نفخ شبدر خالی می‌شود این عمل را «ناو دەنێ دان» گویند

ناوْ دەم nawi dem لاناوە لە پاکی «منێدە ناوْ دەم» ف کنایه از بسیار تمیز

ناڤدێا naüdiêa ١) شەڕ ناڤدەو ٢) تەڵەگان ناڤدا ٣) ریانتۆدان ف ١) دعوا برپا کرده بود ٢) دامها را گسترانده بود ٣) درها را بسته بود

ناو دەیشت naw deyşt لەێ دەیشتە ف بیرون از منزل، دشت

ناودەیشت کردن naw deyşt kirdin ئاگرەپڕ بۆن، هەڵە داوان بۆن ف سراسیمه شدن

ناۆدیەو naüdiŷew بنووڕە ناۆدیا ف نگا **ناۆدیا**

ناوڕاس nawr̂as ناوەێنْ چشتێ ف وسط، میانه

ناوڕان naw r̂an ناوڕا ف میان رانها

ناوڕانی naw r̂anî عەلاقە کردن و خوەێ تەزانن لە ناو ران ف حال کردن بدون نزدیکی و تنها در بین رانهای مفعول علاقه کردن

ناوڕوٗ nawr̂û ١) ناوەێن چەمەیل ٢) دیەکە ٣) مەڵوەن ٤) دیەکەێگە لە بێڵەوار ف ١) بین‌النهرین، جلگه ٢) دهستان ٣) منطقه ٤) روستایی‌در بیله‌وار

ناوڕوٗا گرتن naw r̂ûa girtin کوتەمەترەق قسیە کردن ف مستقیم و بی رودربایستی سخنی را گفتن

ناو زڕانن naw zir̂anin ١) زەنگ زڕانن ٢) ناو کەسێ وە گەن بردن ف ١) رسوا کردن، بدنام کردن ٢) غیبت کسی را کردن

ناو زڕیاگ naw zir̂yag بەێ ناو بۆ ف رسوا شده

ناو زڕیان naw zir̂yan زەنگ زڕیان ف رسوا شدن

ناو زڕیاێ naw zir̂yaê زەنگ زڕیاێ ف رسوا شده

ناوزگ nawzig ١) دڵ و دەرۆن ٢) لاناوەلە زات ف ١) دل و قلوه، احشاء ٢) کنایه از دل وجرات داشتن

ناوزگ بردن nawzig birdin ترسانن، رخ بردن ف ترساندن

ناوزگ برشیان nawzig birşiyan دڵسووزی کردن، بزەێ هاتن ف دلسوزی کردن، ترحم کردن

ناوزگ وەخوار چین nawzig we xwar çîn لاناوە لە رخ چین ف کنایه از ترسیدن

ناوسەر naw ser وە بانْ سەر ف بروی سر، مانند بروی چشم

ناوشاخ naw şax ناوەێنْ شاخ، مڵاژ ف مابین دو شاخ حیوان، ملاج

ناوشار naw şar لە ناو شار ف در مرکز شهر

ناوشان naw şan مابەێنْ شانەیل ف میان کتفها

ناوقاڵان naw qal̂an ناودقاڵان ف میان پاها

ناوقەێ naw qeŷ قەێ، کەمەر ف کمر

ناوقەێ بەن naw qeŷ ben پژنگ ف کمربند

ناوگونان naw gwinan ناوقاڵان ف میان پاها

ناوگەڵ naw gel̂ گەڵ وگووان ف میان پاها، شرمگاه و ضمائم آن

ناوک nawk ١) مەغزْ گردەکان و... ٢) ناق، لە لاتین (navel) ئۆشن ٣) پوختەێ قسیە ف ١) هسته، مغز ٢) ناف، در لاتین (navel) گویند ٣) محتوا، محتوای کلام

ناوکبڕ nawk bir̂ ئەو کەسە کْ ناوکْ مناڵ برێد ف ناف بُر

ناوکبڕین nawk bir̂în ١) بڕینەوەێ ناوک ٢) لاناوە لە دیاری کردن ف ١) بریدن بند ناف هنگام تولد ٢) کنایه از خواستگاری کردن در همان زمان تولد

ناوکخوەشە بۆن nawk xweşe bün ئەو کەسە کْ گوڕان ناوکێ کەفێد ف کسی که مرتب دچار کلیت معده می‌شود

ناوکریسانە nawkirîsane ناوکریسە ف نگا **ناوکریسە**

ناوکریسە nawkirîse ١) ناوکوتۆسە ٢) لاناوە لە پەژارە ف ١) در اثر تشنگی و گرسنگی خمیدن و بی حال شدن ٢) کنایه از ناراحتی و افسردگی

ناوکریسە دان nawkirîse dan ناوکوتۆسەدان ف در اثر افسردگی و ناراحتی خمیده شدن

ناوک کەفتن nawk keftin نەخوەشیگە کْ ئۆشن هنْ جی وەجی بۆنْ ناوکە ف بیماریی که گویند ناشی از جابجایی بند ناف است، کلیت معده

ناوک گرتنەو nawk girtinew گرتنەوەێ ناوکْ کەفتێ ف نوعی درمان برای بند ناف که اصطلاحا افتاده

ناوکوتە naw kwite نەخوەشی ئاژەڵ ف بیماری احشام ناشی از بی تحرکی

ناوکوٗرا بۆن naw kûra bün ناوکوورەو بۆن ف از صفحه روزگار محو شدن

ناوکوٗرا کردن naw kûra kirdin ناو کوورەو کردن ف نام کسی را از صفحه روزگار پاک کردن

ناوکورەک naw kwirek بنووڕە کورەک ف نگا **کورەک**

ناوکوٗرەو کردن naw kûrew kirdin ناو کوورا کردن ف نام کسی را از صفحه روزگار پاک کردن

ناوکوٗکە nawkûke ١) کوڕەمازێ ٢) ناوگتان، ناو کوومە ف ١) اصیل، بچه ناف... ٢) قسمتی از زمین که آبگیر نیست

ناوکوڵان naw kul̂an ١) بەون، ناوەێنْ دۆ زەۆ کْ گژ و گیاێ فرەس و ئەڕاێ لەوەڕ خاسە ٢) ناوشان ٣) هیمەێ بەێنْ دۆ

کووڵ ف ١) فاصلهی بین دو زمین کشاورزی که گیاه انبوه دارد وبرای چرا مناسب است ٢) میان کتفها ٣) فاصلهی بین دو دیرک سیاهچادر

ناوکوُمه nawkûme ناوکووکه، ناوگتان ف قسمتی از زمین که آبگیر نیست، جزیره

ناوکونۆسه nawkunüse ناوکریسه ف نگا **ناوکریسه**

ناوکونۆسه دان nawkunüse dan بنووڕه ناو کریسه دان ف نگا **ناوکریسهدان**

ناوکیش nawkîş ناوەژیه کردن ف تُنک کردن صیفیجات

ناوکیش کردن nawkîş kirdin ناوەژیه کردن ف تُنک کردن صیفیجات

ناوگتان nawgitan ١) ناوکوومه ٢) ئاداک، دۆرگه، جهزیره ف ١) آن قسمت از زمین که آبگیر نیست ٢) جزیره

ناوگونان naw gwinan ناوقالان ف میان پاها

ناوگونان گووشتین naw gwinan gûştîn لاناوه له چاخ ف کنایه از چاق

ناوگهڵ nawgeɫ ناوگهڵان ف میان رانها

ناوگهڵان nawgeɫan ناوگهڵ ف میان رانها

ناوگیر naw gîr ١) مهیشوور بۆن ٢) پایار بۆن ف ١) نامدار شدن، مشهور شدن ٢) پاینده شدن

ناوگیر بۆن naw gîr bün بنووڕه ناوگیر ف نگا **ناوگیر**

ناوڵ nawiɫ بنووڕه ناوگهڵ ف نگا **ناوگهڵ**

ناوڵان nawiɫan بنووڕه ناوگهڵ ف نگا **ناوگهڵ**

ناولقان naw liqan ١) مابهێنْ دۆ لق دار ٢) بنووڕه دۆ گلاشکوو ف ١) میان دو شاخه ٢) نگا **دۆگلاشکو**

ناولنگ naw linĝ ناوگهڵ ف میان رانها

ناولنگان naw linĝan ناوگهڵان ف میان رانها

ناولهپ naw lep ناو دەس ف کف دست

ناولهپان naw lepan ناو ههر دۆ لهپ ف میان کف دستان

ناۆم naüm ١) هیشتۆم ٢) بهساۆم ف ١) گذاشته بودم در... ٢) بسته بودم، درها را بسته بودم

ناۆما naüma ١) دەرەگه ناۆمەو ٢) دەسپێکردۆم ٣) دامهگان ناۆمەو ف ١) درها را بسته بودم ٢) آغاز کرده بودم ٣) دامها را گسترانده بودم

ناوماڵ naw maɫ ناوماڵه ف اثاثیه منزل

ناوماڵه naw maɫe هاڕخ پاڕخ ف اثاثیه منزل

ناۆمان naüman ١) بهساۆمان ٢) هیشتۆمانه... ف ١) آنها را بسته بودم ٢) گذاشته بودم

ناومان nawman له ناو ئیمه ف در میان ما

ناۆمن naümin ١) هیشتۆمنه...٢) ڕیانۆمن ف ١) گذاشته بودیم در... ٢) درها را بسته بودیم

ناۆمنا naümina بنووڕه ناۆمنەو ف نگا **ناۆمنەو**

ناۆمنان naüminan ١) دەرەگان ناۆمنەو ٢) دامهگان ناۆمنەو ٣) ئەوانه ناۆمنه... ف ١) درها را بسته بودیم ٢) دامها را گذاشته بودیم ٣) آنها را گذاشته بودیم در...

ناۆمنەو naüminew ١) دەسپێکردۆمن ٢) ڕیانۆمن ٣) دامهیلهگان ناۆمنەو ف ١) آغاز کرده بودیم ٢) درها را بسته بودیم ٣) دامها را گسترانده بودیم

ناۆمنیان naüminiêan ناۆمنان ف نگا **ناۆمنان**

ناۆمنیەو naüminiŷew ناۆمنەو ف نگا **ناۆمنەو**

ناۆمیان naümiêan ناۆمان ف نگا **ناۆمان**

ناومیل naw mîl دیەکەێگه له سراوگەرم ف روستایی در سراب گرم سرپُـلذهاب

ناومیەرگ naw miyerig میەرگێگ کْ کەنەێ قەێ مەشکه ئەڕاێ چەوبەد ف مهرهای که به مشک آویزند برای دفع چشم زخم

ناومیەرن nawmiyerin نامیەرن، ناونێرْک، هۆژه وه نار ف تکهچوبی به قطر ده و طول پنجاه سانتیمتر و سوراخدار که بوسیله رسن به گردن گاو میبندند تا کمتر بدود زیرا هنگام دویدن به دستهایش میخورد و مانع دویدن گاو میشود

ناۆمیەو naümiŷew بنووڕه ناۆما ف نگا **ناۆما**

ناۆن naün ١) ئەوانه هیشتۆن ٢) بەساۆن ف ١) گذاشته بودند ٢) بسته بودند، درها را بسته بودند

ناۆنا naüna ١) دامهگان ناۆنەو ٢) دەرەگان ناۆنەو ٣) دەسپێکردۆن ف ١) دامها را گسترانده بودند ٢) درها را بسته بودند ٣) آغاز کرده بودند

ناونازار nawnazar لاهناێگه وه ماناێ مۆقەدەس «وەو خوداێ ناو نازاره» ف اصطـلاحاً به معنی مقدس

ناونان naw nan ناو نێان ف نامگذاری کردن

ناۆنان naünan ١) دەرەگان ڕیانۆن ٢) دامهگان ناۆن ٣) هیشتۆنانه... ف ١) درها را بسته بودند ٢) دامها را گسترانده بودند ٣) گذاشته بودند در...

ناونانی naw nanî خوەشتەوی کردن ف خود شیرینی، چاپلوسی

ناونْگی nawnigî ناوەێن، بنووڕە ناونی ف نگا **ناونی**

ناونۆتگ nawnütig نەبەتەر، بنەچەک ف آبا و اجداد

ناونۆس naw nüs سەر ژمار ف آمارگیر، نام نویس

ناونۆسان naw nüsan ناونۆسی کردن ف نام نویسی کردن

ناونۆسی naw nüsî ناونۆسان ف نام‌نویسی کردن

ناونەسەق nawneseq ناخاس «ناو+ نەسەق» ناو نەتەوە وە گەن بردن ف دشنام، (ناو=نام + نەسەق= نسب) نام گذشتگان را به بدی بردن

ناونەسەق وەتن nawneseq wetin ناخاس وەتن ف دشنام دادن

ناۆنەو naünew بنووڕە ناۆنا ف نگا **ناۆنا**

ناونەوەر nawnewer سنان ف بیماری سرطان

ناونی nawnî ۱) ناونگی ۲) لە مابەێن ۳) لە بەێنْ دۆ چشت وسان «لە ناونی هەر دگێان» ف ۱) مرز، مابین ۲) حد واسط ۳) میان دو چیز قرار گرفتن

ناو نێان naw niêan ناو نان ف نامگذاری

ناۆنێان naüniêan بنووڕە ناۆنان ف نگا **ناۆنان**

ناونێرْگ nawnêrig بنووڕە نامیەرن «گ» ف نگا **ناو میەرن**

ناونیشان naw nîşan شوون و نوون ف نشانی، آدرس

ناۆنێەو naüniŷew بنووڕە ناۆنا ف نگا **ناۆنا**

ناو ونیشان naw û nîşan ناونیشان ف نشانی

ناوە nawe ۱) ناوەێ تیرکەمان کْ لەچەرم درْس بۆیە ۲) زەمبەر ف ۱) قسمتی از تیرکمان که از چرم درست شده وسنگ در آن قرار می‌گیرد ۲) ناوه گل کشی

ناۆە naüe نایوە ف تهمت، افترا

ناو هاوردن naw hawirdin ناو کەسێگ بردن ف نام آوردن، نام کسی را بردن

ناوهەنی nawhenî ۱) ناو تێوڵ ۲) ناوهەێن ف ۱) وسط پیشانی ۲) وسط، میان

ناوهەێن nawheŷn بنووڕە ناونی ف نگا **ناونی**

نا وەجا na we ca ناوەجی، ناگوجا ف نابجا

نا وەجی na we cî ناگوجا ف نابجا

نا وەخت na wext نەوە وەخت ف ناموقع

ناوەخونە nawexwine بنووڕە ناواخون ف نگا **ناواخون**

نا وەدی na we dî بنووڕە نادیار ف نگا **نادیار**

ناوەڕاس nawe r̂as ناوڕاس ف وسط

ناوەژیە nawejye بنووڕە ناواژە ف نگا **ناواژە**

ناوەفرە nawefir̂e دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف نام روستایی در سر پـُل ذهاب

ناۆەناشەڕ naüe naşer̂ ناشەر، نەوەتەنی و ناشەرعی ف نکردنی ونگفتنی، شگفت انگیز، تهمت ناروا، سخن غیر شرعی و نا معقول

ناوەێن naweŷn بنووڕە ناونی ف نگا **ناونی**

ناوی nawî سووکەناو ناوخاس ف مخفف ناوخاس، نامی مردانه

ناوێ nawê ۱) ناو ئەۆ ۲) ناو ئەوە ۳) ناوێگ ف ۱) نام او ۲) داخل آن ۳) یک نام، نامی

ناوێا nawêa لە ناوێا ف از داخل آن

ناوێان nawêan ۱) لە ناو ئەوان ۲) ناو ئەوان ف ۱) از میان آنها ۲) نام آنها، نامشان

ناوین nawîn ناوینە، ناوینەگە ف وسـطـی، دومی

ناوینە nawîne ناوینەگە ف وسـطـی، دومی

ناوێنە na wêne بەدگڵ ف بدریخت

ناوینەگە nawîne ge ناوینە ف وسـطـی، دومی

ناهامار na hamar زێژْ هامار ف ناهموار

ناهروو na hirû دژهروو ف گوسفندی که به برّه‌اش شیر نمی‌دهد یا برّه دیگری را نمی‌پذیرد

ناهمێ na himê ناهمێد ف ناامید

ناهمێد na himêd ناهمێ ف ناامید

ناهومێد na humêd ناهمێد ف ناامید

ناهەق na heq زێژْ هەق ف ناحق

ناهەڵموونە na heĺmûne راشکاو، یەێهەو «ل» ف آنی، ناگهانی، اتفاقی

ناهیت nahît ناوێگەژنانە، لە پەهڵەوی (nahît ناهیت) نۆسریاس ف ناهید، در پهلوی (nahît ناهیت) نوشته شده

نای nay ۱) نایدن، ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە نان ۲) ئەوڵ کەسْ یەکڵە لە ناتن ف ۱) نیایی، تو نیایی ۲) گذاشتی

نائێ naê نائێد ف نیاید

نایا naya ١) نایدنەو ٢) دامەگان نایدا ٣) دەرەگان رپانید ٤) دەسپێکردی ف ١) بر نگردی ٢) دامها را گذاشتی ٣) درها را بستی ٤) آغاز کردی

ناێا naêa ناێدا ف برنگردد

نایان nayan ١) دەرەگان نایدا ٢) دامەگان نایدا ٣) ئەوانە هیشتیدە... ف ١) درها را بستی ٢) دامها را گذاشتی ٣) آنها را گذاشتی در...

نایانا nayana بنوورە نایانەو ف نگا **نایانەو**

نایانەو nayanew ١) دەرەگان نایدانەو ٢) دامەگان نایدەو ٣) مامرە کڕەگان نایدەو ف ١) درها را بستی ٢) دامها را گذاشتی ٣) مرغها را روی تخم گذاشتی

نایژە nayje سەر ناێ ئاسیاو ف گلوی آسیاب که گندم از آن میریزد

نایِد nayd بنوورە نای ف نگا **نای**

ناێد naêd ناێ ف نیاید

ناێدا naêda ناێا ف برنگردد

نایدا nayda بنوورە نایا ف نگا **نایا**

نایدان naydan بنوورە نایان ف نگا **نایان**

نایدانا naydana ١) دەرەگان نایدەو ٢) دامەگان نایدەو ف ١) درها را بستی ٢) دامهارا گذاشتی

نایدانەو naydanew بنوورە نایدانا ف نگا **نایدانا**

نایدن naydin بنوورە نای ف نگا **نای**

ناێدن naêdin ناێد ف نیاید

نایدنا naydina بنوورە نایدا ف نگا **نایدا**

نایدنەسا naydine sa ١) دەرەگان نایدەسا ٢) دەس پێ کردیدە ٣) دامەگان نایدەسا ف ١) درها را بستەای ٢) آغاز کردەای ٣) دامها را گستراندەای

نایدنەسان naydine san ١) ئەوانە نایدەسە... ٢) دامەگان نایدەسە ٣) دەرەگان نایدەسەو ف ١) آنها را گذاشتەای در... ٢) دامها را گستراندەای ٣) درها را محکم بستەای

نایدنەسەو naydine sew بنوورە نایدنەسا ف نگا **نایدنەسا**

نایدنەسەوەێ naydine seweŷ ١) ئەوە نایدەسا ٢) دامەگان نایدنەسا ٣) دەرەگان رپانیدە ف ١) آنرا گذاشتەای در... ٢) آن دام ها را گستراندەای ٣) آن درها را محکم بستەای

نایدنەسەێ naydine seŷ ١) دەرەگە رپانیدە ٢) دامەگە نایدنە ٣) ئەوە هیشتیدنەسە... ف ١) آن در را محکم بستەای ٢) آن دام را گستراندەای ٣) آنرا گذاشتەای در...

نایدنەسێا naydine siêa بنوورە نایدەسێا ف نگا **نایدە سا**

نایدنەسێان naydine siêan ١) ئەوانە نایدنەسە... ٢) دەرەگان نایدەسەو ٣) دامەگان نایدەسەو ف ١) آنها را گذاشتەای در... ٢) آن درها را محکم بستەای ٣) آن دامها را گستراندەای

نایدنەسێەو naydine siŷew نایدەسێەو ف نگا **نایدنە سێا**

نایدنەو naydinew ١) دەرەگان نایدا ٢) دامەگان نایدنا ٣) بچی نایدەو ٤) دەسپێکردی ف ١) درها را بستی ٢) دامها را گذاشتی ٣) برنگردی ٤) آغاز کردی

ناێدنەو naêdinew ناێدەو ف برنگردد

نایدنەێ naydineŷ نایدەێ ف آن را بستی؟

نایدە nayde ١) دەرەگان رپانیدە ٢) دامەگان نایدنە ٣) هیشتیدنەسە... ف ١) درها را محکم بستەای ٢) دامها را گستراندەای ٣) گذاشتەای در...

نایدەسا nayde sa بنوورە نایدنەسا، نایدەسەو ف نگا **نایدنەسا**

نایدەسان nayde san بنوورە نایدنەسان ف نگا **نایدنە سان**

نایدەسەو nayde sew بنوورە نایدنەسەو ف نگا **نایدنە سەو**

نایدەسەوەێ nayde seweŷ بنوورە نایدنەسەوەێ ف نگا **نایدنەسەوەێ**

نایدەسەێ nayde seŷ بنوورە نایدنەسەێ ف نگا **نایدنە سەێ**

نایدەسێا nayde siêa بنوورە نایدنەسێا ف نگا **نایدنەسێا**

نایدەسێان nayde siêan بنوورە نایدنەسێان ف نگا **نایدنەسێان**

نایدەسێەو nayde siŷew بنوورە نایدنەسێەو ف نگا **نایدنەسێەو**

نایدەو naydew بنوورە نایدنەو ف نگا **نایدنەو**

ناێدەو naêdew ناێدنەو ف برنگردد

نایدەوەێ naydeweŷ ١) دەرەگان رپانی ٢) دامەگان نایدن

٣) دەسپێکردی ف ١) درها را بستی ٢) دامها را گذاشتی ٣) آغاز کردی

نایدەیٚ naydeŷ ١) ڕپانیدەیٚ ٢) دامەگە ناید ٣) نایدنەیٚ… ف ١) آنرا بستی ٢) دامها را گذاشتی ٣) آنرا گذاشتی در…

نایدیێان naydiêan بنووڕە نایان ف نگا **نایان**

نایدیێو naydiŷew ١) دامەگە نایدەو ٢) دەرەگە نایدەو ٣) دەسپێکردی ف ١) دام را گذاشتی ٢) در و پنجره را بستی ٣) آغاز کردی

نائێفت naêft کەس نەدار ف نایاب

نایم naym ١) نایمن ٢) هیشتیمنە… ٣) ڕپانیم ف ١) نیائیم ٢) گذاشتیم در… ٣) محکم بستیم

نایما nayma ١) نایمنەو ٢) ڕپانیم ٣) دەسپێکردیم ٤) دام نایمنەو ف ١) برنگردیم ٢) در و پنجره را محکم بستیم ٣) آغاز کردیم ٤) دام گستراندیم

نایمان nayman ١) ڕپانیمان ٢) نایمنانە… ف ١) درها را بستیم ٢) آنها را گذاشتیم در…

نایمانا naymana ١) دەرەگان نایمنەو ٢) مامرەگان نایمنەو ٣) دامەگان نایمنەو ف ١) درها را بستیم ٢) مرغها را روی تخم خواباندیم ٣) دامهارا گستراندیم

نایمانەو naymanew بنووڕە نایمانا ف نگا **نایمانا**

نایمن naymin بنووڕە نایم ف نگا **نایم** وترکیباتش

نایمە nayme ١) نایمنە ٢) ڕپانیمنە ٣) دامەگان نایمنە ف ١) گذاشتەایم ٢) درها را بستەایم ٣) دامها را گستراندەایم

نایمەسا nayme sa ١) دەرەگان نایمنەسا ٢) دامەگان نایمنەسا ٣) دەسپێکردیمنە ف ١) درها را بستەایم ٢) دامها را گستراندەایم ٣) آغاز کردەایم

نایمەسان nayme san ١) ئەوانە نایمنەسە…٢) دامەگان نایمنەسەو ٣) دەرەگان نایمنەسەو ف ١) آنها را گذاشتەایم در… ٢) دامها را گستراندەایم ٣) درها را بستەایم

نایمەسەو nayme sew بنووڕە نایمەسا ف نگا **نایمەسا**

نایمەسەوەیٚ nayme seweŷ ١) ئەو دەرەیلە نایمنە سەو ٢) ئەو دامەیلە نامنەسەو ٣) دەسپێکردیمنە ف ١) درها را بستەایم ٢) دامها را گستراندەایم ٣) آغاز کردەایم

نایمەسەیٚ nayme seŷ ١) ئەوە نایمنەسە… ٢) ئەو دامەیلە نایمنەسا ٣) ئەو دەرەیلە نایمنەسەو ف ١) آنرا گذاشتەایم در… ٢) آن دامها را گستراندەایم ٣) آن درها را بستەایم

نایمەسیێا nayme siêa بنووڕە نایمەسا ف نگا **نایمەسا**

نایمەسیێان nayme siêan بنووڕە نایمەسان ف نگا **نایمە سان**

نایمەسیێو nayme siŷew بنووڕە نایمەسیێا ف نگا **نایمە سیێا**

نایمەو naymew بنووڕە نایما ف نگا **نایما**

نایمەوەیٚ nayme weŷ ١) دەرەگە نایمنەو ٢) دامە گە نایمنەو ٣) دەسپێکردیمن ف ١) آن در را بستیم ٢) آن دام را گستراندیم ٣) آنرا آغاز کردیم

نایمەیٚ naymeŷ ١) ئەوە نایمنە…٢) ئەو دەرە نایمنەو ٣) ئەو دامە نایمنە ف ١) آنرا گذاشتیم در … ٢) آن در را بستیم ٣) آن دام را گستراندیم

نایمیێا naymiêa ١) ئەو دامەیلە نایمنەو ٢) دەرەگان بەسایمن ٣) دەسپێکردیم ف ١) دام را گذاشتیم ٢) آن در را بستیم ٣) آنرا آغاز کردیم

نایمیێان naymiêan ١) ئەوانە نایمنە…٢) دەرەگان نایمنەو ٣) دامەگان نایمنەو ف ١) آنها را گذاشتیم در… ٢) درها را بستیم ٣) آن دامها را گستراندیم

نایمیێانا naymiêana ١) دەرەگان نایمنە ٢) دامەگان نایمنا ف ١) درها را بستیم ٢) دامها را گستراندیم

نایمیێانەو naymiêanew نایمیێانا ف نگا **نایمیێانا**

نایمیێو naymiŷew بنووڕە نایمیێا ف نگا **نایمیێا**

ناین nayn ١) ئەوەڵ کەسْ گەل لە ناتن ٢) بەساین، ڕپانین ٣) هیشتینە… ف ١) نیائید ٢) در و پنجره را بستید ٣) گذاشتید در…

ناینا nayna ١) نانا، نانەو ٢) دام ناینەو ٣) دەس پیٚ کردین ٤) ڕپانین ف ١) برنگردید ٢) دام نهادید ٣) آغاز کردید ٤) در و پنجره را محکم بستید

ناینان naynan ١) ئەوانە بەساین ٢) دامەگان ناینەو ف ١) آن درها را بستید ٢) آن دامها را گستراندید

ناینانا naynana ١) دەرەگان ناینەو ٢) دامەگانناینەو ف ١) آن درها را بستید ٢) آن دامها را گستراندید

ناینانەو naynanew بنووڕە ناینانا ف نگا **ناینانا**

ناینە nayne ١) ئۆیە نانە… ٢) ڕپانینە ٣) دامەگان ناینەسەو ٤) هیشتینەسە… ف ١) نیائید بە… ٢) درها را

بستەاید ٣) دامها را گستراندەاید ٤) گذاشتەاید در...

ناینەسا nayne sa ١) دەرەگان ناینەسەو ٢) دامەگان ناینەسەو ٣) دەسپێکردینە ف ١) درهارا بستەاید ٢) دامها را گستراندەاید ٣) آغاز کردەاید

ناینەسان nayne san ١) ڕپانینەسان ٢) دامەگان ناینە ٣) ئەوانە ناینەسە... ف ١) درهارا بستەاید ٢) دامها را گستراندەاید ٣) آنها را گذاشتەاید در...

ناینەسانا nayne sana ١) دەرەگان ناینەسەو ٢) دامەگان ناینەسەو ف ١) آن درهارا بستەاید ٢) آن دامها را گستراندەاید

ناینەسانەو nayne sanew بنووڕە ناینەسانا ف نگا **ناینە سانا**

ناینەسەو nayne sew ١) ڕپانینە ٢) دامەگان ناینە ٣) دەسپێکردینە ٤) شوونێگ ئەڕای دزی ناینەسەو ف ١) درها را بستەاید ٢) دامها را گستراندەاید ٣) آغاز کردەاید ٤) محلی را برای دزدی در نظر گرفتەاید

ناینەسەوەێ nayne seweŷ ١) دەسپێکردینە ٢) ڕپانینە ٣) دامەگان ناینە ف ١) آغاز کردەاید ٢) در را بستەاید ٣) دامها را گستراندەاید

ناینەسەێ nayne seŷ ١) ئەوە ناینەسە... ٢) ڕپانینەسەێ ف ١) گذاشتەاید در... ٢) آن درها را بستەاید

ناینەسێا nayne siêa ١) ئەو دامەیلە ناینەسەو ٢) ئەو دەرەیلە ناینەسەو ٣) دەسپێکردینە ف ١) آن دام را گستراندەاید ٢) آن در را بستەاید ٣) آغاز کردەاید

ناینەسێان nayne siêan بنووڕە ناینەسان ف نگا **ناینە سان**

ناینەسێانا nayne siêana بنووڕە ناینەسانەو ف نگا **ناینەسانا**

ناینەسێانەو nayne siêanew بنووڕە ناینەسێانا ف نگا **ناینەسانا**

ناینەسێەو nayne siŷew بنووڕە ناینەسێا ف نگا **ناینە سێا**

ناینەو naynew بنووڕە ناینا ف نگا **ناینا**

ناینەوەێ nayne weŷ ١) مامرەگە ناینەسەو ٢) دەرەگە ناینەو ٣) دامەگە ناینەو ٤) ئەوە دەس پێ کردین ف ١) آن مرغ را روی تخمها خوابانیدید٢) آن در را بستید ٣) آن دام را گستراندید ٤) آن را آغاز کردید

ناینەێ nayneŷ ١) دەرەگە ڕپانینەێ ٢) دامەگەناینەو ٣) ئەوە ناینە... ف ١) در را بستید ٢) گذاشتید ٣) آنرا گذاشتید در...

ناینێا nayniêa ١) دەرەگە نایدەو ٢) مامرەگە نایدنەو ٣) دامەگە نایدنەو ٤) دەسپێکردین ف ١) در را بستید ٢) مرغ را روی تخمها خواباندید ٣) دام را گذاشتید ٤) آغاز کردید

ناینێان nayniêan بنووڕە نایان ف نگا **نایان**

ناینێانا nayniêana بنووڕە نایانا ف نگا **نایانا**

ناینێانەو nayniêanew نایانەو ف نگا **نایانەو**

ناینێەو nayniŷew بنووڕە ناینێا ف نگا **ناینێا**

نائێوە naêwe ناوٚە ف تهمت، افترا غیر قابل قبول

نائێوەناشەڕ naêwe naşer̂ ناوٚەناشەڕ ف تهمت غیر قابل قبول، غیر شرعی و غیر عقلی

نپْ نووار nipi nuwar نرکْ نوو ف کاملاً نو، تازه

نجات nicat ١) ئازادی، رزگاری ٢) ناوێگە کووڕانە ف ١) نجات ٢) نامی مردانه

نجات دان nicat dan ١) چاکر کردن ٢) گیان دەر کردن ف ١) خلاص شدن ٢) نجات دادن

نجات نجات nicat nicat بنووڕە ئازاد ئازاد، گەمەێگە منالانە ف نگا **ئازاد ئازاد**

نچ niç دچ، نک ف نوک هر وسیله چوبی

نچدار niçdar نچن ف نوکدار، هر وسیلەای که نوک تیز داشته باشد

نچْگ niçig وە چشتْ نچدار چزه دان ف سیخونک زدن

نچْگدان niçig dan بنووڕە نچْگ ف نگا **نچْگ**

نچْن niçin بنووڕە نچدار ف نگا **نچدار**

نچە niçe رانینْ ولاخ ف کلمه راندن الاغ

نچەنچ niçe niç نچەێ هەیتاهەیت ف راندن الاغ

نخاڵە nixal̂e نخن، نخرووم ف سنگ بزرگی که در زمین کشاورزی است بگونەای که گاوآهن نتواند آنرا بکَند

نخان nixan ناختن «ل» ف ناخون

نخاو nixaw ئاشْ نخه ف آش نخود

نخت nixt ١) داب ونەریت برین ٢) تووزێ، کەمێ ف ١) بدعت، رسم پیاده کردن ٢) اندکی، کمی

نختاڵ nixtal̂ نەختێ، زەرەێگ ف ذەرای، اندکی

نخته nixte ١) خاڵ ٢) نقته ف ١) خال، نشانه ٢) نقطـه

نخرووم nixrûm بنووڕه نخاڵه ف نگا **نخاڵه**

نخشه nixşe خەرمانێگ کْ هێمان شەن نەکریاس ف خرمنی که هنوز بوجاری نشده

نخْن nixin نخرووم، بنووڕه نخاڵه ف نگا **نخاڵه**

نخون nixwin نخن، نخرووم، بنووڕه نخاڵه ف نگا **نخاڵه**

نخه nixe نوخه، له سۆرانی «نۆک» ئۆشن ف نخود

نخه‌شڕ nixe şir̂ نخەێ مەنێ هنْ پارەکه ف بذر نخود که از سال قبل مانده ومعمولاً سبز و پژمرده است

نخه کەنین nixe kenîn دەسەکەنه ف کندن دسته جمعی نخود با دست

نخه وه کەنه nixe we kene دەسەکەنه ف نگا **نخه‌کەنین**

نرخ nirx قیمەت ف نرخ، قیمت

نرخ بڕین nirx bir̂în بەراورد کردن ف ارزیابی کردن

نرخدار nix dar قیمەتی ف ارزشمند

نرخ نان nirx nan نرخ بڕین ف قیمت گذاری کردن

نرقه niqe خڕەێ سینه ف صدای سینه

نرک nirk ۱) پاشگرْ نوویی «نرک ونوو» ۲) نرکه، نرکانن ف ۱) پسوند نو بودن وتازەگی ۲) صدای ناشی از خستگی

نرکانن nirkanin نرکه کردن ف صدای ناشی از خستگی

نرکْ نوو nirki nû نرک ونوو ف نو و تر وتازه

نرک ونوو nirk û nû نرکْ نوو ف نو و تر وتازه

نرکه nirke بنووڕه نرکانن ف نگا **نرکانن**

نریا nirya ۱) کل کریا ۲) دانریا، دامەزریا ۳) کاڵیا، زوورم ئەڕاێ دار ٤) بەسریا ف ۱) فرستاده شد ۲) گذاشته شد ۳) کاشته شد ٤) بسته شد

نریاس niryas ۱) نریاێه، کاڵیاس ۲) کل کریاس ۳) بەسریاس ف ۱) کاشته شده است ۲) فرستاده شده است ۳) بسته شده است

نریاسا nirya sa ۱) دانریاێه، زوورم ئەڕاێ دام ۲) کل کریاسەو ۳) بەسریاسەو ف ۱) گذاشته شده است ۲) فرستاده شده است ۳) بسته شده است

نریاسەو nirya sew بنووڕه نریاسا ف نگا **نریاسا**

نریان niryan دامەزریان ف گذاشته شدند

نریانه niryane ۱) کل کریانه ۲) دامەزریانه ۳) نریانه سه ... ف ۱) فرستاده شده‌اند ۲) و۳) گذاشته شده‌اند در...

نز niz ۱) هەرەس، نەفەس ۲) چام، نم «نز چین» ۳) وه نەرمەنەرم «وه نز بوورشنەێ» ٤) تووان، ئاز، له ئەوستا (neze نەزە) وه ماناێ سس و بێ زووره، له سەکزی «نزگ» ئۆشن ف ۱) نفس ۲) نم اندک ۳) به آرامی ٤) توان، حال، در اوستا (neze نَزَ) به معنی سستی و بی زووری است و در سکزی «نزگ» گویند

نزا niza نووڕ و نزا ف با پیش درآمد «نووڕ» به معنی نفرین است

نزار nizar زار، زار ونزار ف پریشان، لاغر

نزاری nizarî وەرکێگ کْ شیرمەس نییه و لەڕه ف برّه‌ای که شیر زیاد نخورده وبسیار لاغر است

نزاری بردێ nizarî birdê بنووڕه نزاری ف نگا **نزاری**

نزبڕ niz bir̂ بێ هاز کردن، نز چنین ف ناتوان کردن، بی رمق کردن

نز بڕین niz bir̂în ۱) بێدەنگ کردن ۲) کزرەو کردن ف ۱) ساکت کردن ۲) خشکاندن نم

نزْپا بڕین nizi pa bir̂în بێدەنگ رێ کردن، نزْ پا چنین ف بی صدا حرکت کردن

نزْپا چنین nizi pa çinîn نزْ پا بڕین ف بی صدا حرکت کردن

نزچنین niz çinîn وشکەو بۆن ف خشکیدن نم

نزرگ nizrig نزرێ، نزره ف سکسکه

نزرگه nizige نزره ف سکسکه

نزره nizre ۱) نزرگه ۲) ڕەنج، داخ چەشتن «هەر کەس من و دووس له یەک کردەوە- نزرەێ باێ وه لاێ گران دەردەوە» ف ۱) سکسکه ۲) به حالت نزع افتادن، در رنج بودن از درد لاعلاج

نزرێ nizrê نزره ف سکسکه

نزم nizm ۱) کوڵ، کووتا ۲) هاز «ل» ف ۱) کوتاه، پست ۲) توان بدنی

نزما بۆن nizma bün نزمەو بۆن ف کوتاه شدن

نزم بۆن nizm bün نزمەو بۆن ف کوتاه شدن

نزمەو بۆن nizmew bün نزما بۆن ف کوتاه‌شدن

نزمەو کردن nizmew kirdin نزم کردن ف کوتاه کردن

نزمی nizmî کوڵی ف پستی، مقابل بلندی

نزۆله nizüle ۱) جم وجۆڵْ کەم ۲) ناڵین له ڕۆ ناتوانی ف ۱) جنبش اندک ۲) ناله ملتمسانه، عجز و ناتوانی

نزه nize ١) فزه ٢) جم وجۆل ف ١) کمترین صدای ٢) کمترین حرکت

نزەیل nizeyl نۆتەک، زڵماتْ زاکان ف دیجور، بسیار تاریک

نزیره nizîre نزره ف سکسکه

نزیک nizîk زێژْ دۆر، له ئەوستا (nezde نەزده) نۆسریاس ف نزدیک، در اوستا (nezde نَزدَ) نوشته‌شده

نزیکان nizîkan قەومەیل ف نزدیکان، خویشان

نزیک بۆن nizîk bün نزیکەو بۆن ف نزدیک شدن

نزیک کردن nizîk kirdin وه یەک نزیک کردن ف نزدیک کردن

نزیکه nizîke وەختە، ئەنقەریبە ف نزدیک است که ...

نزیکەێ nizîkeŷ وه ئقرارێ «نزیکەێ بیس نەفەر هاتۆن» ف در حدود

نزیکەیڵ nizîkeyli نزیکەێ ف درحدود

نزیکی nizîkî ١) زێژْ دۆری ٢) بەخەڵخەفی ف ١) نزدیکی ٢) همبستری

نژۆڵانه nijüľane لاناوه له کەم، چەنه یەێ نژی ف اندکی، به اندازه‌ی یک عدس

نژی nijî ١) بەرێگه چۆ ماش، نیسک، له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «مێژۆی، نسک، نێسک، وانج» ئۆشن و له بەختیاری «نیشگ» و له قەفقاز «نەسەک» ئۆشن ٢) لاناوه له کەم ف ١) عدس، در دیگر گویشهای کردی «نسک، مێژۆی، نێسک، وانج» و در بختیاری «نیشگ» و در قفقازی «نَسَک» گویند ٢) کنایه از کم

نژیاو nijyaw ئاشْ نژی ف عدسی

نسار nisar ١) زێژْ خوەرەتاو، له کرمانی «بەد نسار، بەر نسار» ئۆشن ٢) دیەکەێگه له دێره ف ١) جای همیشه‌سایه، آفتاب نگیر، در کرمانی «بدنسار، برنسار» گویند ٢) روستایی در دیره

نسر nisr چۆزمانْ خودایی «نسر پەڕی» ف نور خدایی در چهره

نسرپەڕی nisir peȓî بەێ نۆر ف بدریخت

نسرم nisirm لانساری ف جای آفتاب نگیر

نسرمی nisirmî نسرم ف جای آفتاب نگیر

نسرەت nisret ناوێگه کوڕانه له وشەێ «نسر» وه ماناێ چۆزمان وەرگێڕ بۆیه و عەرەوی نییه ف نامی مردانه از واژه «نسر» به معنای نور خودایی مشتق شده و عربی نیست

نسکی niskî ناوێگه ژنانه، له کرمانجی «نسک» وه ماناێ ژیانه ف نامی دخترانه، در کردی کرمانجی «نسک» به معنای زندگی است و این نام از این واژه مشتق شده

نسم nism کوت ف نصف

نسمْ شەو nismi şew دۆکوتْ شەوار ف نصف شب

نسم کردن nism kirdin دۆکوت کردن ف نصف کردن

نسمه وناتەمام nisme û natemam نیمەچڵنگ، نا تمام ف نصفه کاره، نیمه‌کاره

نسمی nismî ناوێگه ژنانه ف نامی زنانه

نسۆ nisü بەش، ئەرەوییە «نـَصیب» ف نصیب، سهم

نسەێری niseŷrî بەد رەژەن، بختەنسر ف بد بیار، کم شانس

نسی nisî سووکەناو نسرەت ف مخفف نصرت

نشات nişat ئاسوو، بەرزایی «وەت بادەبادەمە خوداوەن سازم- سەنگْ سەرچەشمەێ نشاتەێ بازم» ف افق، ستیغ کوه

نشاتان nişatan بەرزایی کۆیە ف ستیغ کوه

نشیرەی nişîrey نشیری، شیره وەشیر ف زایمان با فاصله اندک

نشیری nişîrî نشیرەی ف زایمان با فاصله اندک

نشس nişis داخرووميانْ ديوار ف نشست کردن دیوار و...

نشس کردن nişis kirdin نشس ف نشست کردن دیوار و...

نشگەنشک nişge nişk بنووڕه مۆچەمۆچ ف نگا **مۆچە مۆچ**

نشین nişîn نیشتن «قنگەنشین» ف نشستن

نشێو nişêw شیپ ف شیب

نشینه nişîne سەخری ف نشیمنگاه

نفته nifte تۆخماته، ئەرەوییە ف نقطه

نفرین nifrîn نووڕ ف نفرین

نق niq ١) شڵخ ٢) دەنگ، قوڕدان ٣) دەنگْ زوور داین «نقْ جڕ» ف ١) شلوغ ٢) صدا، غرولند ٣) صدای زور زدن

نقارە niqar̂e جووری سورناسە ف نقاره

نقارەکوت niqar̂e kwit دیەکەێگەله قڵاشاین ف روستایی در قلعه‌شاهین

نقانق niqa niq نقاونق، نیقەڵتووز ف لبالب، پـُر

نقانن niqanin نکانن ف زور زدن

نقاو niqaw رۆبەن ف نقاب

نقاونق niqa û niq نیقەڵتووز ف لبالب، پـُر

نقائ نق niqaê niq نقاونق ف لبالب، لبریز

نق برین niq birîn بێدەنگ بۆن ف ساکت شدن بی ادبانه، خفه شدن و سخن نگفتن

نقته niqte بنووڕه نخته ف نگا **نخته**

نۆجڕ niqi cir زووڕزماکی کردن ف زور زدن

نقره niqre سیم، زێو ف نقره

نقرەی niqrey ١) زێوین ٢) کەمووتەر چەرمێ ف ١) نقره‌ای ٢) کبوتر سفید رنگ

نقڵ niql نەوات ف نُقل

نقڵانه niqlane سیمیاری سەواراتْ کردن ف پیش بینی بد و ناگوار کردن در موردی، برداشت ناخوشایند در موردی کردن

نقڵانەدان niqlane dan نقڵانه ف نگا **نقڵانه**

نقڵ چوکولی niql çukulî جوورێ نقڵه ف نوعی نُقل

نقم niqm نۆقم ف ناپیدا، گم

نقن niqin ١) نق دان ٢) پتْ لاڵ ف ١) غرولند کردن ٢) الکن

نۆنقی niq niqî قوژقوژی ف خالخال، نقطـه نقطـه

نۆوجڕ niq û cir نۆ جڕ ف زور زدن

نقۆڕ niqür ١) نقۆڕه ٢) کەلْ بن بەس ف ١) جای تنگ و تاریک ٢) کوچه بن بست

نقۆڕه niqüre نقۆڕ ف نگا **نقۆڕ**

نقه niqe ١) نقەجڕی ٢) نکه ف ١) صدای زور زدن ٢) کمترین صدا

نقەت niqet ئوون ف ایراد

نقەتگر niqet gir نقەتی ف ایرادی

نقەت گرتن niqet girtin ئوون گرتن ف ایراد گرفتن

نقەتی niqetî ملانقەتی ف ایرادگیر

نقەجڕی niqe cirî نق وجڕ کردن ف زور زدن

نقیزه niqîze چز دانْ خەر ف خر را وادار به دویدن کردن بوسیله شیء نوک تیز

نقیزه دان niqîze dan چز دان ف نگا **نقیزه**

نک nik ١) پاشگرْ نامەی «نکْ نامەی» ٢) نچ، تۆک ٣) نرک «نکْ نووار» ٤) هەرپایێ «ل» ف ١) پیش درآمد بدبیاری ٢) نوک، منقار ٣) کاملاً نو ٤) نرم سائیده شده، بخوبی آرد شده

نکا nika ئەقه، ئەرەوییه ف نکاح

نکار nikar ١) ئەنازه گرتن «ل» ٢) بنووڕه چوولەله «ل» ف ١) اندازه گرفتن ٢) نگا **چوُلەله**

نکار کردن nikar kirdin ئەنازه گرتن «ل» ف اندازه گرفتن

نکبەت nikbet نگبەت ف نکبت

نکْ ناک niki nak نکانن ف هنهن خسته وپیوسته

نکانن nikanin نرکانن ف هنهن خسته وپیوسته

نکن nikin نکەکەر ف نالان

نکْناڵ niki nal نک وناڵ ف ناله آهسته وپیوسته

نکْنامەی niki namey هناسەێ سەرد، ئەزرەتْ له دەس دان ف آەسرد کشیدن از ناامیدی، بیچارەگی

نکْنوو niki nû نرکْ نوو ف کاملاً نو وتازه

نکْنووار niki nuwar نکْ نوواڵ ف کاملاً نو وتازه

نک وناڵ nik û nal نکْ ناڵ ف ناله آهسته‌وپیوسته

نک ونامەی nik û namey نکْ نامەی ف آه سرد کشیدن و حسرت خوردن، بیچارەگی

نکه nike نرکه ف هنهن خسته

نکەڵمەس nikelmes نیقەڵتووز، مەترووز ف لبریز، پـُر

نکەنک nike nik نکْ ناک ف هنهن خسته‌وپیوسته

نگا niga ١) نوورسن، نێا ٢) نگادار ف ١) نگاه ٢) نگهدار

نگادار niga dar ئاگادار «خودا نگادار» ف نگهدار

نگاداری niga darî چاوەدێری ف نگهداری

نگبەت nigbet نکبەت ف نکبت

نگران nigran پەژاره داشتن ف نگران

نگرانی nigranî دڵگیری ف دلنگرانی، دلگیری

نگریس nigrîs نگین ف بد سرشت

نگین nigîn ١) نگریس ٢) جوورێ ئەقیقه ٣) ناوێگه ژنانه ٤) رەژەن ف ١) بدسرشت ٢) نگین ٣) نامی زنانه ٤) شانس، اقبال

نم nim ١) بنچینەێ نمیان ٢) چام ف ١) ریشه فعل «نمیان» نمیدن ٢) نم، رطوبت

نما nima ١) نووا «ل» ٢) نیشاندەر «قبڵەنما» ف ١) جلو ٢) نشان دهنده

نماز nimaz پەرەسین خودا، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی « نما، مێژ، نڤێژ، نوێژ، نمێژ، نمێ، نۆژ» ئۆشن ف نماز، در دیگر گویشهای کردی «نما، مێژ، نڤێژ، نوێژ، نمێژ، نمێ، نۆژ» گویند

نمدار nim dar نمرچدار ف نَمدار

نمدان nim dan دەلاّنن ف نَم پس دادن، تراوش

نمرچ nimirç نمدار ف نمدار

نمره nimre ١) پله، پایە ٢) ژمارەیٚ دەرسی ٣) نمرەیٚ حەمام ٤) ژمارەیٚ کەوش یا دلّنگ ف ١) پایه، درجه ٢) نمره درسی ٣) حمام تک نفره ٤) شماره کفش یا لباس

نمزا nim za نمرچ ف نم زا، نمدار

نملّچ nimiĺç نمرچ ف نمدار

نمْناز nimi naz ریفْ راف، نەرمەخۆناو ف نمنم باران

نمنم nim nim نەرمە نەرم وارین ف نمنم

نمۆر nimür ١) ژاو خواردن ٢) سەرکزی، پەکەری ف ١) ول ول گشتن ٢) افسردگی

نمۆرگاو nimürgaw تووژ وچرکاو زام ف ریم روی زخم

نمۆرگه nimürge قوژگە ف غمبرک نگا **نمۆر**

نمۆرگەدان nimürge dan قوژگە کردن ف غمبرک زدن

نمەک nimek ١) خووا ٢) لاناوە لە نان ونمەک ف ١) نمک ٢) کنایه از نان ونمک

نمەک کردن nimek kirdin نانْ کەسێگ خواردن ف نان و نمک کسی را خوردن

نمەوشکه nime wişke ئاسمانْ وەهاری کْ نیەواریٚ ف آسمان ابری بهار که بارش ندارد

نمی nimî نمیا ف نمید، نشست کرد

نمیٚ nimê توورزێگ، کەمیٚ ف اندکی، نَمی

نمیان nimyan چەمین، قەم خواردن ف نَمیدن، نشست کردن

نمێسه nimêse چمک، چۆز ف گوشه، زاویه

نمین nimîn ١) نمیان ٢) نمرچ ف ١) نشست کردن ٢) نمناک

ننامەت ninamet نەنوومەت ف نگا **نەنوومەت**

نوُ nû ١) ژمارەیٚ نوو، هەیشت وە یەک ٢) نرک ونوو، لە لاتین (new) ئۆشن ف ١) عدد نُـه ٢) نو، تازه، در لاتین (new) گویند

نوُا nuwa نما، زێژْ دۆیا ف جلو، پیش

نوُابڕ nuwa bir̂ لە نوواوەو قەێبڕ کردن ف از جلوتر را راه بریدن

نوُابڕ کردن nuwa bir̂ kirdin بنووڕە نووابڕ ف نگا **نوابڕ**

نوُاڕەم nuwa r̂êm دەلیلە، سەر رەم ف پیشاهنگ

نوُاسووار nuwa suwar نوواڕەم ف پیشاهنگ

نوُاکۆیه nuwa küye کۆیەێگە گەورا لە دەیشتْ کرْن ف کوهی بلند در کرندغرب

نوُاکەلّ nuwa keĺ نووکەلّ ف گوسالەای که نخستین سال جفتخواهی اوست

نوُاکیش nuwa kîş سەرگەلە ف نخراز، پیشاهنگ

نوُاگرتن nuwa girtin ١) هەرۆکە دان ٢) واوەسە ف ١) جلوگیری کردن ٢) استقامت کردن، مقاومت کردن

نوُالّه nuwaĺe نەوالّە، موچە ف غذایی که پیروان یارسان برای نذری درست می‌کنند وگوشت آب پز که معمولاً گوشت خروس است را با کمی برنج دمپخت در لابەلای نان «تیری» می‌پیچند و پخش می‌کنند

نوُاوارانه nuwa warane هامەێگ ک ئرایٚ مینگە نەوار تیەرن «نوو+ هەوارانە» ف سوغاتی که به مناسبت خرید خانەی نو می‌آورند

نوُاوْن nuwawin ١) وەرک یا گوورێگ کْ گووانْ دالّگ نیەمژێد ٢) لاناوە لە بێزار وئاس بۆن ف ١) برّه یا گوسالەای که پستان مادر را نمی‌مکد ٢) کنایه از بیزاری

نوُ بۆن nû bün نرک ونووەو بۆن ف نو شدن

نوُبەخت nû bext دۆیەتێگ کْ تازە خوازمەنیی کریاس ف دختری که تاز خواستگاری شده

نوُبەن nûben نووی، کەلّیا ف گوساله نر یکساله

نوُپا nû pa نەوپا، منالّێگ ک تازە پاگیر بۆیە «نووپا نوو نەفەر لە پا خەێد» ف نوزادی که تازه راه رفتن را آموخته

نوُپلاّن nû piĺan ئالّ، نوو زین ف کرّەای که تازه سواری شده

نۆتگْ nütig مووتْگ، کەم ف اندک

نۆتگیٚ nütigê کەمیٚ، زەڕەێگ ف اندکی

نۆته nüte ١) کلْگ تۆتە ٢) نۆرْ فرە کەم ف ١) انگشت کوچک ٢) نور بسیار کم

نۆتەک nütek زلّماتزاکان ف تاریکی مطلق، دیجور

نۆچ nüç ۱) نۆچانن، نۆشتانن ۲) نۆس ۳) تا بۆن، دۆ لوو بۆن ف ۱) بهم فشردن مانند بهم فشردن دستان ۲) نوچ، لزج ۳) دو تا شدن

نۆچانن nüçanin نۆقانن، نۆشتانن ف بهم‌فشردن

نۆچاو nû çaw نووچەو ف نخستین فرزند

نۆچ بۆن nüç bün دۆ تا بۆن ف تاشدن، خم‌شدن

نۆچ کردن nüç kirdin نۆشت کردن ف بهم‌فشردن

نۆچە nüçe خواردەمەنییگ لە نانْ تەپتەپی وخۆرما کْ جمەیْ ئاخر ساڵ بەشەو کەن ف خوراکیی که از نان وخرما درست کنند و در جمعه آخرسال پخش کنند

نۆچەنۆچ nüçe nüç وە نەرمە نەرم خواردن، کنرە کردن ئەڕایْ ئنسان ف به آرامی خوردن غذا

نۆچەنۆچ کردن nüçe nüç kirdin بنووڕە نۆچە نۆچ ف نگا **نۆچەنۆچ**

نۆچەو nû çew نوو زگە، بەرەزا ف اولین فرزند

نۆچیان nüçyan نۆشت بۆن ف فشرده شدن

نۆخان nüxan ناخۆن ف ناخون، نگا **ناخۆن**

نۆخانگیر nüxan gîr ناخۆنگیر ف ناخونگیر

نۆخانن nüxanin نیخانن ف صدای خرگوش در هنگام فرار یا ترس

نۆخان وشک nüxan wişk قورتنگ ف خسیس

نوخس nuxs نیشانە گرتن ف هدفگیری

نوخس گرتن nuxs girtin نیشانە گرتن ف هدف گیری کردن

نوخوم nuxum نوقم ف گم، ناپیدا

نوخە nuxe بنووڕە نخە ف نگا **نخە**

نوخەتەپە nuxe tepe دیەکەێگە لە سۆنقور ف روستایی در سنقر

نودشە nudişe شارێگە لە کرماشان ف شهر نودشه

نوُدەسانە nû desane نوودەسە، ئەوڵ خواردەمەنیگ کْ وەو درْس کەێد ف اولین دسپخت نوعروس

نوُدەسە nû dese نوودەسانە ف اولین دسپخت عروس

نوُدێە nûdŷe دیەکەێگەلە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپل

نوُڕ nûr̂ ۱) نووڕ ونزا ۲) بنچینەیْ کردارْ نووڕسن ف ۱) نفرین ۲) ریشه فعل «نووڕسن» نگریستن

نۆر nür ۱) رووشنای، رووشتای ۲) نسر ف ۱) نور ۲) نور خدایی

نۆڕ nür̂ ۱) چڵنگەیْ سەگ ۲) دەنگْ گیرەیْ زەبر ۳) نووڕ، نووڕ و نزا «ل» ف ۱) صدای ضجه سگ ۲) صدای زمخت گریستن ۳) نفرین

نوڕ nur̂ ۱) نەوبە «گ» ۲) نووڕسن «چاوەنۆڕ» ف ۱) نوبت ۲) نگریستن

نوُرئاباد nûr abad دیەکەێگە لە سۆنقۆر ف روستایی در سنقر

نۆرانە nürane نۆرانی ف نورانی

نۆرانی nüranî نۆرانە ف نورانی

نۆرپەڕی nür per̂î بەیْ نۆر، نسرپەڕی ف کسی که نور خدایی در چهره‌اش نباشد

نوُڕس nûr̂is نووڕی، نگا کرد ف نگریست

نوُڕسن nûr̂isin نگا کردن ف نگریستن

نوُڕکردن nûr̂ kirdin نووڕْ نزا کردن ف نفرین کردن

نۆڕناڕ nür̂î nar̂ ۱) چڵنگانْ سەگ ۲) دەنگْ گیرەیْ زبر ف ۱) صدای پیاپی ضجه سگ ۲) صدای گریستن زمخت

نوُڕنزا nûr̂î niza نووڕونزا، نووڕکردن ف نفرین کردن

نۆرە nüre ۱) ناوێگە کورانە ۲) چیایْ ئاگرین، ئاگر وەشان ۳) ئاتەشکەدە ٤) چاڵاوێگ ک لە ئاسوو کۆیە بوو ف ۱) نامی مردانه ۲) آتشفشان، کوه آتشفشان ۳) محل آتشکده، آتشکده ٤) چاهی که در قله‌ی کوه باشد

نۆریاو noryaw دیەکەێگە لە پاوە ف روستایی در پاوه

نوُڕین nûr̂în نووڕسن ف نگریستن

نۆز nüz ۱) نوخس گرتن ۲) نۆز وناز ۳) نۆزانن، نۆک تەڕ کردن ف ۱) هدفگیری کردن ۲) هم ردیف ناز ۳) صدای نازک گریستن

نوُزا nû za تازە زای ف تازه بدنیا آمده

نۆزانن nüzanin نۆزە کردنْ مناڵ ف گریه و بهانه گیری کردن بچه

نوُزدە nûzde هەیژدە و یەک ف عدد نوزده

نوُزدەمی nûzdemî نووزدەمین ف نوزدهم

نوُزدەمین nûzdemîn نووزدەمی ف نوزدهم

نوُزگە nû zige نووچەو ف نخستین فرزند

نۆزن nüzin فرە نۆزەکەر ف بسیار جیغو و بهانه گیر

نۆزناز nüzi naz نۆز وناز ف ناز وقهر کردن

نۆز وناز nüz û naz نۆزناز [ف] ناز وقهر کردن

نۆزە nüze ۱) دەنگْ پشی ۲) دەنگْ گیرە ۳) دەنگْ بۆچگْ و بێ نز، له لاتین (noise) ئۆشن [ف] ۱) صدای گربه ۲) صدای گریه ۳) صدای ضـعیف وخفیف، در لاتین (noise) گویند

نۆزە برین nüze birîn بێدەنگ کردنْ ئایمْ گریان [ف] خاموش کردن آدم گریان

نۆزە نۆز nüze nüz نۆزەێ هەیتاهەیت [ف] صدای «نۆز» ی پیاپی

نوُزین nû zîn کوڕی ئەسپْ دوانزە تا بیس وچووار مانگە [ف] کرّه اسب دوازده تا بیست وچهارماهه

نوژۆ nujü نژی [ف] عدس

نۆس nüs ۱) نۆچ، وێنەێ دەسێ کْ بەیدنە ناو هەسەڵ ۲) بنچینەێ کردارْ نۆسان ۳) پاشگرْ نۆسین ٤) کیر وگون «ل» [ف] ۱) نوچ، لزج ۲) ریشه فعل نوشتن ۳) پسوند نوشتن ٤) آلت تناسلی مرد

نۆسا nüsa ئەو نۆسا [ف] نوشت

نۆسان nüsan ۱) ئەوان نۆسان ۲) نۆسین [ف] ۱) آنها نوشتند ۲) نوشتن

نۆساین nüsaiyn نۆسان [ف] نوشتن

نۆس بۆن nüs bün چەوسناک بۆن [ف] لزج بودن، نوچ بودن

نۆسریا nüsirya ئەوە نۆسیا [ف] نوشته شد

نۆسریاس nüsiryas نۆسریاێە [ف] نوشته شده‌است

نۆسریاگ nüsiryag نۆسریای [ف] نوشته شده

نۆسریان nüsiryan چشتێ نۆسریای [ف] نوشته شدن

نۆسریاێ nüsiryaê نۆسریاگ [ف] نوشته شده

نۆسمە nosme دیەکەێگە له پاوە [ف] روستایی در پاوه

نۆسنەک nüsinek ۱) دۆسنەک ۲) دەرمانێگە له نەو و ڕۆن و جاجْگ ۳) لاناوە له سوڕْ [ف] ۱) بذر خاری است ۲) زمادی از نمد و روغن و سقز ۳) کنایه از مـصر

نۆسەکە nüseke نۆسنەک [ف] بذر خاری است

نۆسیا nüsya ۱) نۆسریا ۲) ئەۆ نۆسیا [ف] ۱) نوشته شد ۲) می‌نوشت

نۆسیاد nüsyad داشت نۆسیا [ف] داشت می‌نوشت

نۆسیاس nüsyas نۆسریاس [ف] نوشته شده است

نۆسیاگ nüsyag نۆسریاگ [ف] نوشته شده

نۆسیان nüsyan نۆسریان [ف] نوشته شدن

نۆسیاێ nüsyaê نۆسریاێ [ف] نوشته شده

نۆسین nüsîn ۱) ئۆیە نۆسین ۲) نۆسان [ف] ۱) شما می‌نویسید ۲) نوشتن

نوُش nûş ۱) زێژْ کووفت، گەوارا ۲) سەرکیشان، خواردن [ف] ۱) نوش، گوارا ۲) نوشیدن

نوُشا nûşa سەرکیشا [ف] نوشید

نوُشانن nûşanin سەرکیشان، خواردن [ف] نوشیدن

نوُشت nûşt نووگووان، له سەکزی«نوچ» وە گوورْ نێر ئۆشن [ف] گوساله ماده دو ساله، در سکزی «نوچ» به گوساله نرّ دو ساله گویند

نۆشت nüşt نۆچ کردن، نۆقانن [ف] بهم فشردن، مچاله کردن

نۆشت بۆن nüşt bün قوپیان و چرۆسیان [ف] بهم فشرده شدن ومچاله شدن

نۆشت کردن nüşt kirdin قوپانن، نۆچ کردن [ف] له کردن، مچاله کردن

نوشخە nuşxe کەسێگ کْ تفاقێ تا سەرساڵ نەمەنێە و له کاتْ خەرمان هەڵگرتن بەشێگ له گەنمْ سەر خەرمان بەێدە ئاسیاو ئارد بکەێد [ف] کسی که مقدار گندمی را که برای زمستان آرد کرده تمام می‌کند و در هنگام برداشت خرمن مقداری از گندم را آرد می‌کند تا آذوقه تهیه کند

نوشخە کردن nuşxe kirdin بنووڕەنوشخە [ف] نگا **نوشخە**

نوُش کردن nûş kirdin سەرکیشان، خواردن [ف] نوشیدن

نوُشْگیان nûşi gyan گەوارای وجوود [ف] نوش‌جان

نوُ شوور nû şûr ۱) دڵنگێ کْ ئەوەڵ جارە شووریەێد ۲) دڵنگێ کْ له هەێنْ مێوانی و... کەنەێ وەر [ف] ۱) لباسی که اول بار است شسته می‌شود ۲) لباس پلوخوری، لباسی که در مهمانیها بپوشند

نوُ شەوە nû şewe ۱) کشت وکاڵێگ کْ نوو شەو مەنێە درەوێ بکەن ۲) لاناوە له سەر مردێ ۳) نەو بەرانە «ل» [ف] ۱) گندمی که نه شب مانده درو شود ۲) کنایه از ضـعیف ۳) نوبرانه محـصول گندم

نوُشین nûşîn ۱) سەرکیشان، نووش کردن ۲) ناوێگە ژنانە [ف] ۱) نوشیدن ۲) نامی زنانه

نوُ عەێد nû éêd وەرعەێد، هەنهەنْ نەورووز کْ مەردم سەر

سڵامەتی ئازیەتبارەیل کەن ف نخستین روز عیدباستان که مردم به سرکشی و سرسلامتی خانواده‌های تازه درگذشته می‌روند

نوغم nux́m نوقم، نادیار ف گم، ناپیدا

نۆق nüq ١) بنچینەیٚ کردارٚ نۆقان ٢) نیقەڵتووز ف ١) ریشه فعل «نۆقانن» بهم فشردن ٢) لبالب، پُر

نۆقانن nüqanin قوچان، نۆشت کردن، زوورٚم ئەڕایٚ چەو ف برهم نهادن، بویژه برای چشم

نۆقایٚ نۆق nüqaê nüq نیقەڵتووز ف پُر، لبالب

نوقڵ nuqʃ بنووڕە نقڵ ف نُقل، نگا **نقڵ** وترکیباتش

نوقم nuqm نوغم، نادیار ف گم، ناپیدا

نوقم بۆن nuqm bün گوم بوون ف گم‌شدن، ناپیدا شدن

نوقم کردن nuqm kirdin سەراوەنۆن کردن ف گم وگور کردن

نۆقن nüqin منگن، گەنەژە ف بدقواره، بدریخت

نۆقیان nüqyan نۆشت بۆن، زوورم ئەڕایٚ چەو ف بهم فشرده شدن، بسته شدن، بویژه برای چشم

نۆک nok تک، نک ف نک، منقار

نۆک nük ١) لۆت «نۆکتەڕ کردن» ٢) نۆز، نۆزان ف ١) بینی ٢) هم ردیف ناز

نۆکانن nükanin نۆزانن ف گریستن نه از روی دلسوزی

نۆکتەڕ کردن nük ter̂ kirdin لاناوەلە گیرسنٚ مانا دار، نەگیرسن وتەنیا ئدایٚ گیرسن دراوردن ف گریستن نه از روی دلسوزی بلکه تنها ادای گریستن درآوردن

نوٗکوولا nû kûʃa ١) تازە وە ژێرٚ کەپەر چین ٢) لاناوە لە نوومالٚ ف ١) بتازگی به زیر سیاه‌چادر نقل مکان کردن ٢) کنایه از کسی که به تازه‌گی صاحب خانه شده

نۆکە nüke نۆکانن ف گریستن نه از روی دلسوزی

نوٗکەڵ nû keʃ نووی، نووما ف گوساله نر دوساله

نۆکەنۆک nüke nük نۆکانن ف نگا **نۆکانن**

نوٗ کیسە nû kîse تازە وە دەوران رەسی ف نوکیسه

نوٗ گووان nû guwan نووشت ف گوساله ماده دو ساله

نوٗڵ nûʃ نەرم ونووڵ ف نرم، مقابل زبر

نوٗم nûm ١) ناو، ئسم «ل» ٢) لە ناو «ل» ف ١) نام ٢) داخل

نوٗما nûma ١) نوو زین ٢) نووکەڵ ف ١) کرّه اسب دو ساله ٢) گوساله دو ساله

نوٗماڵ nû maʃ مینگەنووار ف نگا **مینگەنووار**

نوٗم برموو nûm birmû نەخسوور، تێوٚڵ، هەنی «ل» ف پیشانی، میان ابروان

نۆن nün ١) شوون ونۆن ٢) هەردە وە هەردە، شوون وە شوون «نۆن وە نۆن» ف ١) آدرس، نشانه، سرنخ ٢) مکان

نوٗن nûn بنووڕە نۆن ف نگا **نۆن**

نوٗن بردن nûn birdin نوون وە چشتیٚ بردن ف پی بردن، سر نخ بدست آوردن

نوٗن دان nûn dan نیشانە دان، نۆن دان ف سرنخ دادن

نۆنگ nünĝ نۆنگٚناگ، نۆنگانن ف تو دماغی گریه کردن

نۆنگانن nünĝanin نۆنگٚناگ کردن ف تو دماغی گریستن

نوٗن گرتن nûn girtin نۆن گرتن ف سرنخ گرفتن

نۆنگن nünĝin نۆنگەکەر ف کسی که تودماغی می گرید

نۆنگٚناگ nünĝi nanĝ نۆنگە کردن ف تودماغی گریستن

نۆنگە nünĝe نۆنگانن ف تودماغی گریستن

نوٗنگە nûnĝe شوون ونوون ف سر نخ، سر نخ از خبری

نوٗن وەنوون nûn we nûn نیشانە وە نیشانە، شوون وە شوون ف مکان به مکان، نشانه به نشانه

نوٗنەتەزی nû netezî لاهنائێگە ئڕایٚ نرکٚ نوو، نوو و نەتەزیایٚ ف اصطـلاحی برای کاملاً نو وتازه، نو ومانده نشده

نوو نەسەق nûneseq ناونەسەق ف نگا **ناونەسەق**

نۆنەر nüner نۆندەر، نوونەر ف نماینده

نۆنەو نەر nünew ner ئەو کەسە ک نۆنٚ چشتیٚ لە جییگ نەێدەو، لە زاراوەیلٚ ترەکٚ کوردی «نوێنەر» ئۆشن ف نمایده ، نمایندگی، آنکه مقری را برای ارائه‌ی خدمات یا برنامه‌ریزی نشان می‌کند

نۆوە nowe نەوبە، سەرە ف نوبت

نۆوەگا nowe ga بنووڕە نەوبەگا ف نگا **نەوبەگا**

نۆوەن nowen نەۆن، نووما ف گاو دو ساله

نووێ nuwê ١) کەڵێا ٢) ئاسکە نێرٚ سەردەلیلە ف ١) گاو نر ٢) پیشاهنگ گله‌ی آهوان

نوٗ هاڵ nû haʃ نەوهاڵ، جاێل ف نونهال، جوان

نوٗهم nûhim نووم، نوومین ف نُهم، نُهمین

نوٗهمین nûhimîn نوومین ف نُهمین

نە ne ١) زێرٚ ئەرێ ٢) وشەیٚ نا کردن «نەکەیٚ چی» ف ١)

نە، نەخیر ٢) کلمه پرسشی

نهات nihat ١) نەهات ٢) نێامەیٚ ف ١) بدشانسی ٢) بد بیاری

نهات گرتیٚ nihat girtê نەهاتگرتیٚ، تۆشْ نەهامەتی هاتیٚ ف بدبیاری پشت بد بیاری

نهانی nihanî زێرْ ئاشکرا «یا وە ئاشکار یا وە نهانی- چۆ هەردە جاران وێت نەمنمانی» ف پنهانی

نەباڵیٚ ne baĺê نەباڵەیٚ، نەکورە ف نەبابا، نە

نەبایسە nebayse نەشاسە ف ناشایست

نەبوو ne bû نیەود، نیەو «نەبوو بچم، نەبوو بمینم» ف نمی‌شود کە، نمی‌ماند کە...

نەبەتەر nebeter بنەچەک، ریچەڵەک ف رگ وریشه، نسب

نەبەرد neberd ئازا، دەلێر ف دلیر، دلاور

نەپووڕ nepûȓ ١) نەکەردەنی ٢) نارێک ف ١) نشدنی ٢) ناجور، ناهمگون

نەپووڕیان nepûȓyan زێرْ پووڕیان ف همخوانی و همگونی نداشتن

نەترس netirs زاتدار ف نترس

نەتڵ netiĺ خۆس وتلیس «بیمە نەتڵ ئاو» ف کاملاً خیس، غرقه

نەتە nete ١) زەوٚ شۆیەم کریایٚ کْ هێمان نم دێرێد ٢) خەلیەیٚ تازە رەوز ٣) لە ورسیای مردن «گ» ف ١) زمینی کە تازە شخم زده شده و هنوز نمناک است ٢) غله تازه سر برآورده ٣) دراثر گرسنگی مردن

نەتەوە netewe نەسەوە، بنچەکْ یەیٚ ئێڵ ف ملیت، رگ و ریشه

نەتەوە پەرەس netewe peres نەتەوەخواز ف ملیت خواه، ملی گرا

نەتەوەخواز netewe xwaz نەتەوەپەرەس ف ملی گرا

نەتیجە netîce ١) دەساوە، ئەرەوییە ٢) منالْ نەوە ف١) دست آورد ٢) فرزند نوه، نبیره

نەجاخ necax تەورنەجاخ ف تبرزین

نەجاڕ necaȓ ١) دیەکەێگە لە دێرە ٢) چووتاش، ئەرەوییە ف ١) روستایی در دیره ٢) نجار

نەجاویا necawya نەجاێریا ف جویده نشده

نەجاویاگ necawyag نەجاێریاگ ف جویده نشده

نەجاویان nacawyan نەجاێریان ف جویده نشدن

نەجاویایٚ necawyaê نەجاێریایٚ ف جویده نشده

نەجاێریا necaêrya نەجاویا ف جویده نشده

نەجاێریاگ necaêryag نەجاویاگ ف جویده نشده

نەجاێریان necaêryan نەجاویان ف جویده نشدن

نەجاێریایٚ necaêryaê نەجاویایٚ ف جویده نشده

نەجْم necim دەسوور وە جم وجۆل نەکردن، بیٚ جمشت، لە ئەرەوی وەهەسارە ئۆشن «نەجم» گاهس وە سەوەو بیٚ جمشت بوونێە ف راکد، بیحرکت، در عربی بەستارە «النجم» گویند شاید بخاطر همین بی حرکتی باشد

نەجە nece ١) سووکە ناو نەجەف ٢) نەجەوا، کوڕە مازیٚ ف ١) مخفف نجف ٢) با اصل ونسب

نەجەفئاباد necef abad دیەکەێگە لە سۆنقور ف نام روستایی در سنقر

نەجەوا necewa بنەچەک، دۆدْمان ف دودمان، اصل و نسب

نەجیم necîm زێرْ نانەجیم، لە وشەیٚ «نەجەوا» ف نجیب، اصیل، از واژەی (نەجەوا) مشتق شده است

نەجیمزادە necîm zade کوڕەمازیٚ ف نجیب زاده، اصیل

نەجیمزایە necîm zaŷe نەجیمزادە ف نجیب زاده، اصیل

نەجیمە necîme ناوێگە ژنانە ف نامی زنانه

نەچاشیاگ neçaşyag ١) نەچاشیایٚ، جاێڵ وناکارامە ٢) وە ناز پەروەردە، لە ناو ناز و نێمەت پەروەردە ف ١) سردوگرم نچشیده، کم تجربه ٢) ناز پرورده

نەچاشیایٚ neçaşyaê نەچاشیاگ، بنووڕە نەچاشیاگ ف نگا **نەچاشیاگ**

نەچی neçî نەچید ف نروی

نەچیر neçîr راو، شکار ف شکار، نخچیر

نەچیروان neçîrwan ١) راوکەر، شکارچی ٢) ناوێگە کوڕانە ف ١) شکارچی ٢) نامی مردانه

نەچیرەوان neçîrewan ١) راوکەر، راوچی ٢) ناوێگەکوڕانە ف ١) شکارچی ٢) نامی مردانه

نەخت next ١) زێرْ قەرت ٢) زەوٚ بەون ٣) خۆراکْ چەور ٤) کەمێگ ف ١) نقد، مقابل نسیه ٢) زمین پـُر حاصل ٣) غذای چرب و چلیک ٤) اندک، کم

نەختە nexte بەریقە، سەرمایٚ سەخت ف سرمای شدید

نەختی nextî نەقدی ف نقداً

نەختێ nextê کەمێ، زەرەیێگ ف کمی، اندکی

نەختێگ nextêg کەمێگ ف کمی، اندکی

نەختین nextîn زەوێ نەخت ف زمین حاصلخیز

نەختینە nextîne بنوورە نەخت ف نگا **نەخت**

نەخس nexs ١) ناخاس ٢) بەدرەژەن ٣) کەلەمە ف ١) سخن ناروا ٢) نقص ٣) آسیب

نەخسوور nexsûr دەرزْ تێوْڵ، چارەنوس، ناخْ نسر ف وسط پیشانی

نەخش nexş ١) نەقش ٢) ناوراس «نەخش تێوْڵ» ٣) ئاێم نەخش، شووخ ف ١) نقش ٢) وسط ٣) شوخ طبع

نەخشدار nexş dar خرِشت ف منقوش، نقشدار

نەخشە nexşe ١) وێنەێ وڵاتان لە سەر قاقەز ٢) بنوورە نخشە ٣) دەلەسە کردن ئرای کارێگ ف ١) نقشە جغرافیایی ٢) نگا **نەخشە** ٣) نقشە برای انجام کاری

نەخشە کیشان nexşe kîşan دەلەسە کردن ئرای کارێگ ف نقشە کشیدن

نەخشین nexşîn ١) خرِشتین ٢) ناوێگەژنانە ف ١) منقوش ٢) نامی زنانە

نەخواسە nexwase نەخواستە، زێژْ ئەنقەس ف نخواستە، ناخواستە، غیر عمد

نەخواێ nexwaê نەواێ، نەگواێ ف مبادا کە...

نەخوە nexwe مەخوە ف نخور

نەخوەر nexwer مەخوەر، قورتنگ ف مال خود نخور، خسیس

نەخوەش ne xweş ناخوەش، بیمار ف ناخوش، بیمار

نەخوەشبۆن nexweş bün ناخوەش بۆن ف ناخوش شدن، بیمار شدن

نەخوەشخانە nexweş xane ناخوەشخانە ف بیمارستان

نەخوەش کەفتن nexweş keftin ناخوەش کەفتن ف بیمار شدن

نەوخوەشی ne xweşî ناخوەشی ف بیماری

نەوخوەرْم nexwerim قورتنگ، قمشی نەکەر ف خسیس

نەوخوەرْم داین nexwerim dayn بنوورە نەخوەنم داین ف نگا **نەخوەنمداین**

نەخوەنـْم داین nexwenim dayn نەخوەرم دان، ئەو ماڵە ک یەکێگ لە عەزیزەیلێ لە دەس دانە چۆن ئازیەتبارن تا چەن رووژ چشتێ نیەخوەن و مەیلێگ ئەو خواردن نەێرن وەێ بوونەوە قەومەیل تییەن و خواردەمەنی نەنەدار و دەنە پیان تا بخوەن و وەێ جوورە هاوبەشی کەن لە ئازیەتی وخوەیان لە خەمْ ئەوان شیەریک زانن ف غذایی کە بە خانوادە معزا می‌دهند، بدین شکل کە چون عزادار هستند و میلی بە خوردن ندارند اقوام آمدە و غذا درست کنند و بە آنها می‌دهند و با صحبت کردن کمی از اندوە آنها را کاستە و خود را شریک غم آنها می‌دانند

نەدار nedar ١) چشت نەدار، فەخیر، هەژار ٢) گوڵساقی، گیانەڵگیانی، دۆ کەس ک هیچ چشتْ پووشریایگ لە بەینیان نییە «وەڵْ یەک نەداریم» ف ١) ندار، فقیر ٢) صمیمیت، دو کس کە هیچ راز سر بە مهری با هم ندارند

نەداری nedarî دەستەنگی ف فقیری، نداری

نەدید nedîd بێ ئەوەێ کْ چشتێ بۆنن ماملە کردن ف ندید معاملە کردن

نەدیدە nedîde ١) نادیار «وەو خوداێ نەدیدە» ٢) نەدید ٣) نەوەێ نەوە، منالْ نەوە ف ١) نادیدە، صفتی برای خدا ٢) ندید معاملە کردن ٣) نوەی نوە

نەر ner ١) پاشگرە لە هیشتن ٢) کمارە، لێوە ف ١) پسوند بە معنی گذارندە، نهادن ٢) کنارە، لبە

نەرِ ner̂ زێژْ مایە ف نر، مقابل مادە

نەراد ner̂ad تەختەباز ف ماهر در تختە نرد

نەرام neram ١) فیس وئفادە ٢) وە ناز و خەرام رێ کردن ف ١) غرور، افادە ٢) ناز وخرامان راەرفتن

نەرامدار neram dar پرِ فیس وئفادە ف مغرور

نەڕان ner̂an خوڕان ف غرّش کنندە

نەڕانن ner̂anin خوڕانن، نەڵەتە کردن ف غرّیدن

نەرْپشت neri pişt سێوەنی ف ستون فقرات

نەرد nerd ١) تەختەنەرد ٢) لاناوەلە ئەدەو کردن «نەردێ بنەمە سقاند ئەو سەرێ ناپەیدا» ف ١) تختە نرد ٢) کنایە از ادب کردن

نەردە nerde زێوارەێ چووین ف نردە چوبی

نەرْ دەس neri des لێوەێ دەس ف لبە دست

نەڕدەوان ner̂dewan زێژْ مادەوان ف کبوترمادەای کە بسیار بە جفت نرّ خود علاقمند است بگونەای کە نرّش هر کجا

باشد او هم همانجا است

نەردەوان nerdewan پلەکان [ف] پله، نردبام

نەڕدەوان مادەوان ner̂ dewan ma dewan کەمووتە رەیلێگ کْ وە جفتْ خوەیان عەلاقە دێرن ئەچنەو کْ ئەگەر نێرەگەێ بگریدە دەسەو تەنانەت ئەگەر مایەگەێ لە ئاسمان بوو تێدە خوار و تیەێد نیشێدە بانْ دەسْد [ف] نرّ دوان مادوان به مجموع یک جفت کبوتر گویند که بسیار به هم علاقمندند بگونه‌ای که اگر نرّ را در دست بگیرید ماده‌اش حتی در آسمان هم باشد فرود آمده و روی دست کسی که نرّ در دست اوست می‌نشیند

نەرْشان neri şan سەرْ شان [ف] روی دوش، روی شانه

نەرْگ nerig ناوێگەکوڕانە وە ماناێ پڕتاقەت لە وشەێ نەرْگە وەرگێڕ بۆیە [ف] نامی مردانه، از «نەرْگە» به معنای تحمل و طاقت مشتق شده

نەرگس nergis ۱) گوڵێگە ۲) ناوێگەژنانە [ف] ۱) گل نرگس ۲) نامی زنانه

نەرگس جاڕ nergis car̂ شوونْ سەونز بۆن نەرگس [ف] نرگس زار

نەرگسە nergise نەرگس [ف] نرگس، نامی زنانه، بایستی دانست که در اوستا پسوند «ه»برای بزرگان بکار رفته مانند «وَرهرامه» به معنای بهرام بزرگ و این پسوند هنوز در کردی بکار برده می‌شود اما نه به همان معنا

نەرْگە nerige تامڵ، تاقەت [ف] تحمل، طاقت

نەرم nerm ۱) زێژْ زبر ۲) زێژْ سەخت [ف] ۱) نرم، مقابل زبر ۲) نرم، مقابل سخت

نەڕما nerî ma ۱) نە نێر و نە ما ۲) قڵفْ بەن [ف] ۱) خنثی ، نه نرّ نه ماده ۲) سگک، نرّ و مادگی

نەرما بۆن nerma bün ۱) رازی بۆن ۲) نەرم بۆن [ف] ۱) راضـی شدن ۲) نرم شدن اجسام سخت

نەرما کردن nerma kirdin نەرمەو کردن [ف] نرم کردن

نەرم بۆن nerm bün ۱) رازی بۆن ۲) نەرما بۆن [ف] ۱) راضـی شدن ۲) نرم شدن اجسام سخت

نەرم کردن nerm kirdin ۱) رازی کردن ۲) نەرمەو کردن [ف] ۱) راضـی کردن ۲) نرم کردن اجسام سخت

نەرمْگە nermige زێژْگونەوەجەڕ [ف] مقابل عصبانی حال، ملایم

نەرمڵە nermiڵe نەرم و نووڵ [ف] نگا **نەرم ونووڵ**

نەرم ونووڵ nerm û nûڵ ۱) نەرم ۲) رەنگین [ف] ۱) نرم، مقابل زبر ۲) زیبا روی

نەرمە nerme ۱) گووشت نەرمە ۲) نەرمەێ گووش ۳) نەرمە نەرم ٤) ئەوە نەرمە [ف] ۱) گوشت لُپ ۲) نرمه گوش ۳) آرام آرام ٤) نرم است

نەرمەخوناو nermexunaw خوناو، نەرمەواران [ف] نم نم باریدن باران

نەرمەدەو nerme dew لووکەێ نەرم [ف] هروله، یورتمه آرام

نەرمەساو nerme saw ۱) هۆرد کردن سرمە ۲) تێژ کردنْ چەقوو [ف] ۱) به نرمی ساییدن سرمه ۲) تیز کردن چاقو و...

نەرمەلووقە nerme lûqe نەرمە لووکە [ف] هروله، یورتمه

نەرمەلووکە neme lûke نەرمە لووقە [ف] یورتمه

نەرمەنەرم nerme nerm ۱) نەرمەخوناو ۲) ئوقووف ئوقووف [ف] ۱) نمنم باریدن ۲) آرام آرام

نەرمەواران nerme waran نەرمەخوناو [ف] بارش آرام و بی وقفه‌ی باران

نەرمەو بۆن nermew bün بنووڕە نەرما بۆن [ف] نگا **نەرمابۆن**

نەرمەو کردن nermew kirdin نەرما کردن [ف] نرم کردن

نەرمی nermî زێژْ زبری [ف] نرمی، برابر زبری

نەرمین nermîn فرە نەرم [ف] نرم

نەرمینە nermîne نەرمەگووشت، لاناوە لە سەخری و ران [ف] گوشت لخم، کنایه از ران وباسن

نەڕوما ner̂ û ma بنووڕە نەڕما [ف] نگا **نەڕْما**

نەری nerî سووکەناو نەریمان [ف] مخفف نریمان

نەرێ nerê ئەری ونەرێ [ف] نه، نه‌خیر

نەریت nerît ۱) داب ونەریت ۲) فەن، لەیلاجی [ف] ۱) راه و رسم ۲) حیله، مکر

نەریتباز nerît baz لەیلاج [ف] مکار، حیله‌گر

نەریمان nerîman نەری، ناوێگەکوڕانە، لە ئەوستا (namyren نەریمان) کْ دڕْس بۆیە لە (nere نەرە) یا (neirye نەئیرە) وە ماناێ زاتدار و (men مەن) و (mere مەرە) وە ماناێ ئەندیشە کْ (neyman نەیمەن) وە ماناێ پیاێ خاوەن ئەندیشە تۆسریاس [ف] نریمان، نامی‌مردانه، در

اوستا (neryman نَریمان) مشتق شده از (nere نَرَ) یا (neirye نَئیره) به معنی نرّ، مرد دلیر و (men مَن) یا (mere مَرَ) به معنی اندیشه که (neyman نَیمَن) به معنای مرد دارنده افکار بلند آمده

نەرینجگە nerîncige ١) ئفادە ٢) جار وهجەت کردن ٣) نیەرینجگە [ف] ١) افاده ٢) لجاجت و پافشاری کردن ٣) تعصب

نەز nez ١) هەنانهەنْ مردن ٢) وە ئارامی «قەومەیل عەشرەتەیل بانە سەرینم– ئزرائیل وە نەز مەچنێ گیانم» ٣) کەمتەرین دەنگ [ف] ١) هنگامه نزع ٢) به آرامی، آرام آرام ٣) کمترین صدا

نەزان nezan زێژْ زانا [ف] نادان

نەزانستن nezanistin نەزانین [ف] ندانستن

نەزانستە nezaniste لە نەزانی [ف] ندانسته

نەزانسن nezanisin نەزانستن [ف] ندانستن

نەزانسە nezanise نەزانستە [ف] ندانسته

نەزانی nezanî نەزانستن [ف] نادانی

نەزانین nezanîn نەزانستن [ف] نادانی، ندانستن

نەزْپا چنین nezi pa çinîn وەبێدەنگ هاتن و چین [ف] بی صدا آمدن و رفتن

نەزر nezr خڕ، نەێر [ف] نذر

نەزْ گیان nezi gyan هەنان هەن [ف] اغماء، حضرەالموت

نەزڵە nezl̂e نەخوەشی «ل» [ف] بیماری

نەزم nezm ١) تەور، ئەرەوییە ٢) ئاهەنگ [ف] ١) طور ٢) آهنگ

نەزووک nezûk مەزووک [ف] نازا

نەزووکی nezûkî مەزووکی [ف] نازایی

نەزەر nezer ١) چەوبەد ٢) نوورِسن، هەر ئەو «نێگەر» فارسییە ٣) ناوێگە کوڕانە [ف] ١) چشم زخم ٢) نگاه کردن ٣) نامی مردانه

نەزەر دان nezer dan چەوبەد دان [ف] چشم زخم زدن

نەزەرگا nezer ga ١) خوەش دیمەن ٢) دارْ گەورایٚ ئاسوویٚ کۆیە کْ رێنمایٚ کاروانەیلە [ف] ١) خوش منظر ٢) درخت بزرگ قله کوه که راهنمای مسافران است

نەزەرگە nezerge بنووڕە نەزەرگا [ف] نگا **نەزەرگا**

نەزی nezî ناوێگە کوڕانە [ف] نامی مردانه

نەژنەو nejnew نەشنەو [ف] حرف گوش نکن، پـُررو

نەژنەوین nejnewîn نەشنەوین [ف] نشنیدن

نەساز nesaz بنووڕە ناساز [ف] نگا **ناساز**

نەساخ nesax بنووڕە ناساخ [ف] نگا **ناساخ**

نەساق nesaq بنووڕە ناساق [ف] نگا **ناساق**

نەسرئاباد nesr abad دیەکەێگە لە قەسر شیرین [ف] روستایی در قصر شیرین

نەسرەو nesrew نەمەزریایٚ [ف] نا آرام

نەسرەویان nesrewyan نەمەزریان [ف] آرام و قرار نداشتن

نەسرەوین nesrewîn نەمەزریان [ف] آرامش نداشتن، بیقرار شدن

نەسرین nesrîn ١) گوڵێگە ٢) ناوێگە ژنانە [ف] ١) گل نسرین ٢) نامی زنانه

نەسڵ nesl̂ لانەما، چین، ئەرەوییە [ف] نسل

نەسق nesü نسق، ئەرەوییە [ف] نصیب

نەسوور nesûr ناوێگە کوڕانە، ئەرەوییە [ف] نصور، نامی مردانه

نەسووز nesûz ١) نەسوتیان ٢) پاوەن وە کار وکردار [ف] ١) نسوز ٢) پایبندی به پیمان وقول

نەسەق neseq ١) قسیەیٚ رەوا، گاهس هەر ئەو نەغز ئەرەوە بوو ٢) فیس «نەسەقْد بشێوێ» ٣) فەڵەکە کردنْ تخول «ل» ٤) بنچاخ، نەسەک [ف] ١) سخن ارزنده، شاید همان سخن نغز باشد ٢) غرور، تکبر ٣) تنبیه مجرم طبق عـُرف ایل ٤) سند و بنچاق

نەسەک nesek بنووڕە نەسەق [ف] نگا **نەسەق**

نەسەوە nesewe ١) بنووڕە نەتەوە ٢) نەبیرە، مناڵ نەوە [ف] ١) نگا **نەتەوە** و ترکیباتش ٢) نبیره

نەسەن nesen چۆزمان، چێر [ف] ریخت، سیما

نەشاسە neşase نەبایسە [ف] ناشایست

نەشتەر neşter جووریٚ گازمْ بۆچگە [ف] نشتر

نەشتەردان neşter dan شڵ دان [ف] رگ زدن

نەشمیل neşmîl ١) رەنگین و باڵاکوڵ، لە وشەیٚ «مشماڵ، مژماڵ» وەرگێڕ بۆیە ٢) ناوێگە ژنانە [ف] ١) زیبا روی و کوتاه قد، از واژەی «مشماڵ، مژماڵ» مشتق شده ٢) نامی زنانه

نەشمین neşmîn بنووڕە نەشمیل [ف] نگا **نەشمیل**

نەشمینە neşmîne نەشمین [ف] نگا **نەشمیل**

نەشمیە neşmye بنووڕە نەشمینە ف نگا **نەشمیل**

نەشناس neşnas ۱) خاوارە ۲) پاشگرْ نەزانی ف ۱) نا شناس، بیگانە ۲) پسوند ناواردی

نەشناسین neşnasîn نەناسین ف نشناختن

نەشە neşe هەنهەنْ مەسی ف نشئە، مستی

نەشی neşî نەشمیل ف نگا **نەشمیل**

نەعرەتە neìrete نەڵەتە ف نعره

نەغم nex́m ۱) نەقب ۲) چاڵ مسراو ف ۱) نقب ۲) مجرای فاضـلاب زیرزمینی

نەغمە nex̀me ۱) ئاهەنگْ خوەش ۲) کەترە کردن «یەک نەغمەێ وە پێان کرد نەوەتەنی» ۳) نەسەق، قورت و نەسەق ف ۱) نغمە ۲) کولیگری ۳) کبر، غرور

نەفام nefam بێ ئاوەز ف نفهم، کودن

نەفامسن nefamisin نەفامین ف نفهمیدن

نەفامی nefamî بێ ئاوەزی ف نفهمی، کودنی

نەفامین nefamîn نەفامسن ف نفهمیدن

نەفت neft سووتەمەنیگە ف نفت

نەفتالین neftalîn دەرمانێگە زێڕْ جانەوەر و بۆ ف نفتالین که برای از بین بردن بید در لباس می‌گذارند

نەفتاوی neftawî نەفتین ف نفت‌آلود

نەفتْشا nefti şa شارێگە لە کرماشان ف شهر نفت شهر

نەفتی neftî ۱) نەفتاوی ۲) نەفت فرووش ف ۱) نفت آلود ۲) نفت فروش

نەفتین neftîn نەفتاوی ف نفت آلود

نەفەر nefer کەس ف نفر

نەفەس nefes هەرەنگ ف نَفَس، دم

نەقارە neqarê نقاڕە ف نقاره

نەک nek ۱) نەکە ۲) نەگوێ ف ۱) نکن، انجام نده ۲) مبادا که...

نەکار nekar ۱) دیلْم، پاوس ۲) مەکاڵ ف ۱) تنبل ۲) زمینی که بعلت سنگلاخی بودن قابل کشت نیست

نەکاڵ nekaĺ ۱) مەکاڵ ۲) کشت وکاڵ مەکە ف ۱) زمینی که بعلت سنگلاخی بودن قابل کشت نیست ۲) امر به نکاشتن

نەکردە nekirde ۱) کارێگ نەکردن ۲) نەچاشیاێ «نەکردە کارێ تا بکەێ کارێ- بوودە هزارێ» ف ناکردە، نەکردە

نەکمە nekme جووا بێ ئەدەوانە ف پاسخ بی ادبانه

نەکە neke مەکە ف نکن، انجام نده

نەکەر neker پاشگرە وە مانای نەکار ف پسوند انجام ندادن، تنبل

نەکەرا nekera نەکەرەو ف باز نکن، نگشا

نەکەران nekeran ۱) ئەوانە نەگا ۲) ئەوانە ئەنجام نێە ف ۱) آنها را نکن ۲) آنها را انجام نده

نەکەردە nekerde نەکردە ف نگا **نەکردە**

نەکەردەنی nekerdenî نەنوومەت«نەوەتەنی و نەکەر دەنی» ف کار شاق، کار شگرف

نەکەرەو nekerew نەکەرا، واز نەکە ف باز نکن، نگشا

نەکەی nekey ۱) نەگاید ۲) ئەنجام نێەید ۳) نەگوای ف ۱) نکنی ۲) انجام ندهی ۳) مبادا که...

نەکەید nekeyd بنووڕە نەکەی ف نگا **نەکەی**

نەکەیدا nekeyda نەکەیا، واز نەکەید ف باز نکنی

نەکەیدان nekeydan ۱) ئەنجامێان نێەید ۲) نەگایدان ف ۱) آنها را انجام ندهی ۲) آنها را نکنی

نەکەیدەو nekeydew نەکەیدا، واز نەکەید ف باز نکنی

نەکەیدەوەێ nekeydeweŷ وازێ نەکەید ف او را باز نکنی

نەکەیدەێ nekeydeŷ ۱) نەگایدەێ ۲) ئەوە ئەنجامێ نێەید ف ۱) او را نکنی ۲) آن را انجام ندهی

نەکیسا nekîsa ۱) ئاهەنگ ژەنْ دەورەێ خۆسرەو ۲) ناوێگە کوڕانە ف ۱) آهنگساز دوره ساسانیان ۲) نامی مردانه

نەکیسایی nekîsayî یەکێ لە بەزمەیلْ هوورەس ف یکی از مقامات هوره

نەگ neg نەگوای ف مبادا که...

نەگر negir مەگر ف نگیر، مگیر

نەگرت negirt نەگرد ف نگرفت

نەگرد negird نەگرت ف نگرفت

نەگردان negirdan ۱) ئەوانە نەگرت ۲) وە پێانا نەڕەسی ف ۱) آنها را نگرفت ۲) به آنها نرسید

نەگردیا negirdiêa نەگردێەو ف به او نرسید

نەگردێەو negirdiŷew نەگردیا ف به او نرسید

نەگریان negiryan وە گیر نەکەفتن، نەگیریان ف گرفته نشدن

نەگوْ negû مەگوو ف کم حرف

نەگوایٚ negwaê نەوایٚ ف مبادا که...

نەگیریان negyryan نەگریان ف گرفته نشدن

نەڵە neĺe نەڵەتە، نەعرەتە ف نعره

نەڵەتانن neĺetanin نەڵەتە کردن ف نعره کشیدن

نەڵەتە neĺete نەڵە، نەعرەتە ف نعره

نەڵەتە کردن neĺete kirdin نەڵە کردن ف غرّیدن، نعره کشیدن

نەڵە کردن neĺe kirdin نەڵەتە کردن ف غرّیدن، نعره کشیدن

نەڵە ونامە neĺe û name ناڵە ونامە ف نگا **ناڵە و نامە**

نەم nem ١) نم، چام ٢) ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە ناین ف ١) نَـم، رطوبت ٢) می‌گذارم

نەما nema ١) دەسپێکەم ٢) ڕینم، قایم کەم ٣) دام نەمەو ٤) نەمەن ف ١) آغاز می‌کنم ٢) در را می‌بندم ٣) دام را می‌گسترانم ٤) نماند

نەمام nemam ١) ناوێگە کوڕانە وژنانە ٢) تازەڕەوز، تۆڵ ف ١) نامی مردانه و زنانه ٢) نهال

نەمان neman ١) ئەوانەنەمە... ٢) نەمەنن ف ١) آنها را می‌گذارم در... ٢) نماندن، نابود شدن

نەمانا nemana ١) دەرەگان ڕینم ٢) دامەگان نەمەو ف ١) درها را می‌بندم ٢) دامها را می‌گسترانم

نەمانەو nemanew بنووڕە نەمانا ف نگا **نامەنا**

نەمر nemir ١) باوجوو ٢) نەمیر، بەرجد ٣) نەخوەشیٚ کْ لە نەخوەشی دەرچیە ف ١) باوجود، جاویدان ٢) کار حتمی ٣) بیماری که از بستر بیماری رسته

نەمرچ nemirç نمرچ، نمڵچ ف نمدار، نمناک

نەمردەشۆ nemirde şü نەمردەشی، هەرمەنیٚ ف پیر دختر

نەمردەشی nemirde şî نەمردەشۆ «ل» ف پیر دختر

نەمرووتی nemrûtî لاناوە لە زوور وەتن، لە وشەیٚ نەمرووت پاشایٚ زاڵم دەرچیە ف برگرفته از نام نمرود، کنایه از زور گویی

نەمڵچ nemiĺç نمرچ، نمڵچ ف نمدار

نەمەزریان nemeziryan ١) نەکامیان ٢) جی گیر نەوٚن ف ١) نا آرام ٢) سکنی نگزیدن

نەمەزریایٚ nemeziryaê ١) وەرەلا ٢) نائارام ف ١) لاُابالی ٢) نا آرام

نەمەن nemen ١) تەمام بۆ ٢) نەوسا ف ١) تمام شد ٢) نماند

نەمەنەن nemenen نەمەنێە «نەمەنەن هووشم» ف نمانده است

نەمەنەنی nemenenî ١) بیٚ دەوام ٢) وە لاهنائیگەو وە ئائێم خاسێگ کْ زۆ لە دنیا چوود ئۆشن ف ١) نماندنی، گذرا ٢) اصطـلاحاً به انسان نیکو سرشتی گویند که زود از دنیا برود

نەمی nemî ١) هێز دا ٢) نەمیا ف ١) بلند کرد ٢) نشست کرد

نەمیدە پیٚ nemîde pê ئەوە هێز دای ف بلند کردی، آنرا برداشتی

نەمیر nemîr ١) بەرجد «نەمیر بیس تمەن ها بانێەو» ٢) هەراێهەری ف ١) حتماً، بی چون و چرا ٢) نامیرا، جاویدان

نەمیمەپیٚ nemîme pê هێزیٚ دام ف آنرا بلند کردم، آن را برداشتم

نەمین nemîn ١) جزم کردن، ئالای کردن «ئەگەر نەمیم جفتیٚ کەوش ئەڕاد سەنم...» ٢) هێز دان «نەمیە چووێگ» ٣) نەمەن، بچوو ف ١) اراده کردن ٢) بلند کردن، برداشتن ٣) نمان، برو

نەمینن nemînin نەوسیەن، لەێرە نەمینن ف اینجا نمانید، بروید

نەمینە پیٚ nemîne pê هێزیٚ دان ف او را بلند کردند

نەن nen ١) بەسن، ڕینن ٢) هیلنە... ف ١) می‌بندند ٢) می‌گذارند

نەنا nena ١) دەسپێکەن ٢) ڕینن ٣) دام نەنەو ف ١) آغازمی‌کنند ٢) می‌بندند ٣) دام را می‌گسترانند

نەناس nenas ١) خاوارە ٢) پاشگرْ ناکارامەیی ف ١) ناشناس ٢) پسوند ناکارآمدی

نەناسیار nenasiêar زێرْ ناسیار ف ناشناخته

نەناسین nenasîn نەشناسین ف نشناختن

نەنان nenan ١) دەرەگان نەنەو ٢) هیلنانە... ف ١) آنها را می‌بندند ٢) می‌گذارند در...

نەنریاس neniryas نەنیاس ف گذاشته نشده است

نەنریان neniryan نەنیان ف گذاشته نشده‌اند

نەنریایٚ neniryaê نەنیایٚ ف گذاشته نشده

نەنْگ nenig دالّگْ دالّگ، داپیر ف مادر بزرگ

نەنگ nenĝ عەیب وعار «خودا نەنگد بشارێدەو» ف ننگ، عیب

نەنْگە فیکەو nenige fîkew ماریەتێگە لە مەتەلەیلْ منالّانە ف شخصیتی در داستانهای کودکان

نەنگین nenĝîn نەنگدار ف ننگین

نەنوو nenû گافارە، جی ئەنوێن ف گهوارە

نەنووس nenûs بنوورِە ئەنۆز «ل» ف نگا **ئەنۆس**

نەنوومەت nenûmet ۱) نەوەتەنی، سەێر ۲) بەێ نامی ف ۱) شگفت، شگفت انگیز ۲) رسوایی، بد نامی

نەنوی nenuy ۱) وە دەرد نەخوەر ۲) دێزە، بەد رەژەن ف ۱) بە درد نخور ۲) نحس، بدشگون

نەنە nene مەنە، نەیلە... ف نگذار، مگذار

نەنەرا nenera ۱) نەوەس ۲) دام نەنەرەو ۳) دەس پیێ مەکە ف ۱) نبند، نبست ۲) دام نگستران ۳) آغاز نکن

نەنەرەو nenerew بنوورِە نەنەرا ف نگا **نەنەرا**

نەنەو nenew بنوورِە نەنا ف نگا **نەنا**

نەنێا neniêa ۱) بەسنەێ ۲) دامەگە نەنەو ۳) دەس پیێ کەن ف ۱) آنرا میبندند ۲) دام را میگسترانند ۳) آغاز میکنند

نەنیاس nenyas نەنریاس ف گذاشتە نشدە است

نەنیان nenyan ۱) ئەوانە نێەین ۲) ئەوانە نەنە... ف ۱) آنها را ندهید بە... ۲) آنها را نگذار در...

نەنێەو neniŷew بنوورِە نەنێا ف نگا **نەنێا**

نەو new ۱) زێزْ بەو ۲) گەوەێگ کْ لە خوری درْس بۆیە ۳) نوو ٤) نەود، نەودن ف ۱) نیا، امر بە نیامدن ۲) نمد ۳) نو، جدید ٤) نباشد

نەۆ neü نەبوون ف نبود

نەوا newa ۱) فرار نەکە ۲) نەگوا، نەواێ ۳) ئاهەنگ ف ۱) فرار نکن ۲) مبادا کە... ۳) نوا، آهنگ

نەوات newat ۱) نەبات ۲) ناوێگە ژنانە ف ۱) نبات ۲) نامی زنانە

نەواتی newatî رۆن نەواتی ف روغن نباتی

نەوار newar ۱) شریت، جورێ رەسنْ قەێتانیە ۲) دەسوور وە نەوارین ۳) نەوار زەفت ٤) نپْ نەوار، نوو ف ۱) نوعی رسن از جنس اکریلیک ۲) امر بە نباریدن ۳) نوار ظبط ٤) پیش درآمد نو وجدید

نەوازشت newazişt دلّالّەت دان ف نوازش کردن

نەوالّە newaÎe بنوورِە نووالّە ف نگا **نوالّە**

نەوان newan ۱) فرار نەکەن ۲) بنوورِە نوواوْن ف ۱) فرار نکنید ۲) نگا **نواوْن**

نەواێ newaê نەگواێ، نەوا ف مبادا کە...

نەوایە newaŷe نا وادە، نامەوق ف ناموقع

نەوبە newbe نەوبەت، سەرە ف نوبت

نەوبەت newbet نەوبە ف نوبت

نەوبەگا newbe ga بنوورِە گانەوبە ف نگا **گانەوبە**

نەوبە نان newbe nan وە نەوبە نان دان وە مالمەیل دیەکە ف بە نوبت غذا دادن بە معلمینی کە در روستا درس میدهند

نەوبە نەوبە newbe newbe وە نەوبە ف نوبتی

نەوپا new pa منالّێگ ک تازە پاگیر بۆیە ف نوزادی کە تازە پاگیر شدە

نەوجووان new cuwan نوهالّ ف نونهال، نوجوان

نەوچە newçe ۱) چۆزەرە ۲) وەردەسْ لات ف ۱) جوانەی تازە شکفتە ۲) نوچە، پادو

نەود newd نەودن ف نباشد

نەۆد neüd نەۆدن ف نبودی

نەودن newdin نەود ف نباشد

نەۆدن neüdin نەۆد ف نبودی

نەورِ newr̂ دەسوور وە نەورِین ف امر بە نبُرِیدن

نەورْرِ newir̂ مەورْرِ، قەێتان ف نخی از جنس اکریلیک یا ابریشم

نەورد newird زێزْ برد ف نبُرد، مقابل بردن

نەوردن newirdin ۱) ئەولْ خوەێا نەوردن ۲) باختن ف ۱) با خود نبردن ۲) باختن

نەورز newriz ۱) نەورووز ۲) ناوێگە کورِانە ف ۱) نوروز ۲) نامیمردانە

نەورزمانگ newriz manĝ یەکمین مانگْ کوردی ف ماه اول سال، فروردین

نەورشن newrşin دەسوور وە نەورشانن ف امر بە نپختن

نەورشیا newrşya خام، زێزْ برشیا ف نپختە، خام

نەورشیاس newrşyas خامە ف نپختە شدە است

نەورشیاگ newrşyag نەورشیاێ ف نپختە شدە

نەورشیان newrşyan زێڕْ برشیان ف نپخته شدن

نەورشیاێ newrşyaê نەورشیاگ ف نپخته شده

نەورووز newrûz بنوورە نەورز ف نگا **نەورز**

نەورووز ئاوا newrûz awa دیەکەێگە لە کرماشان ف روستایی در کرماشان

نەورووزمانگ newrûz manĝ نەورزمانگ ف ماه فروردین ، نوروز

نەورووزە newrûze گوڵە نەورووزە ف گل نوروزی، گلی که در اوایل نوروز می‌روید

نەوڕووڵە newrûl̂e دیەکەێگە لە رەوانسەر ف روستایی در روانسر

نەوڕەس new r̂es نووڕەس، رەسی ف نو رسیده

نەوڕەسیدە new r̂esîde نەوڕەس ف نو رسیده

نەوڕیان newr̂yn زێڕْ بڕیان ف نبُریدن

نەوزەر newzer ناوێگەکوڕانە، لە ئەوستا (neıutere نەئوتەرە) تۆسریاس ف نوذر، نامی مردانه که در اوستا (neıutere نَئوتَـره) نوشته شده

نەۆزەناخۆن neüze naxün ١) قورتنگ ٢) ناخۆنیێ کْ لە ژێر ناخۆنەو سەوز کەێد ف ١) خسیس، ناخن خشک ٢) ناخونی که از زیر ناخون اصلی رشد می‌کند

نەوس news ١) نەوسیە، دەسوور وە نەوسان ٢) تەمنێاێ خواردن ف ١) امر به نایستادن ٢) علاقه بیش از حد در خوردن، هوس برای خوراکی

نەوسان newsan زێڕْ وسان ف نایستادن

نەوس تکیان news tikyan نەوس چکیان ف کنایه از بسیار خواهان، هوس برای خوراکی

نەوسْن newsin ١) لەموور، زگەڕوو ٢) دەسوور وە نەوسان ف ١) شکمو ٢) امر به نایستادن برای جمع

نەوسوود newsûd شارێگە لە کرماشان ف شهر نوسود در کرماشان

نەۆش neüş مەۆش ف نگو

نەوفڵە newfil̂e هووزێگە لە کوڵەپاێ کەڵڕ ف عشیرەتی از کوله‌پای کلهر

نەوکوت newkwit نەوە کۆیەنە ف نمد کهنه و فرسوده

نە ولا ne wila نە وە خودا ف نەوالله، نەبخدا

نەولا newl̂a زێڕْ بوولا ف امر به ورز ندادن

نەوڵان newil̂an ١) فرەخوەر ٢) لەش قەۆ ف ١) پر خور ٢) لندهور، درشت اندام

نەۆن neün ١) ئەوان نیین، نەۆن ٢) نووشت ٣) نەنووڕ، نگا مەکە ف ١) نبودند ٢) گوساله ماده‌ی دو ساله ٣) نبین، امر به ندیدن

نەونە newne نەدار، فەخیر ف ندار، فقیر

نەونەسەق new neseq ناونەسەق ف نگا **ناونەسەق**

نەونەمام new nemam نەوهاڵ ف نونهال، جوان رعنا

نەونەوەر new newer بنوورە ناونەوەر ف نگا **ناو نەوەر**

نەوە newe ١) مناڵ مناڵ ٢) دەسوور وە نەوردن ف ١) نوه ٢) نبر، مبر

نەوەر newer پاشگرْ نەوردن ف پسوند نبردن

نەوەرا newerea نەوەرەو ف برنگردان، پس نفرست

نەوەرد newerd ١) شەڕ، نەبەرد ٢) بەشێگ لە گەمەێ پڵان کْ یەێ سانْ شێک بمینێد ٣) دارێگ کْ بەن مەوجان پێچێدە پێا ف ١) نبرد ٢) واحد بازی «پلان» که در آن تنها یک سنگ حریف باقی مانده ٣) چوبی که بند جاجیم به دور آن پیچند

نەوەرەو newerew نەوەرا، کلەو مەکە ف برنگردان، پس نفرست

نەوهاڵ new hal̂ نووهاڵ ف نونهال، جوان رعنا

نەوهاڵان newhal̂an نووهاڵان ف نونهالان، نو جوانان

نەوەت newet زێڕْ وەت ف نگفت، بازگو نکرد

نەوەتا neweta نەوەتەو ف بازگو نکرد، فاش نکرد

نەوەتان newetan ئەوانە نەوەت ف آنها را بازگو نکرد

نەوەتەپێ newete pê وە پێ نەوەت ف به‌او نگفت

نەوەتەنی newetenî سەێر، عەڵاجەۆ ف شگفت، پُـر راز و رمز

نەوەتەنی نەکەردەنی newetenî nekerdenî سەێر، عەڵاجەۆ ف شگفت، پُـر راز و رمز

نەوەد newed ژمارەێ نەوەد ف عدد نود

نەوەکام newekam کەم ئەندام «نە + وە + ئاکام» ف معلول، ناقص‌الخلقه

نەوەکی newekî ئەڵەکی، شانسی ف الابختکی، الکی

نەوەدڵ ne wedil̂ ناڕازی ف ناراضـی

نەوەل newel دیەکەێگەلە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

نەوەن newen ١) ئەوڵ خوەدانا نەوەن، لە ئەوستا (nîven نیڤەن) وە ماناێ بردنە ٢) بەرندە نەون ف ١) با خود نبرید، در اوستا (nîven نیون) به معنای بردن است ٢) برنده نشوید

نەوەنی newenî نەمەنەنی ف ناماندگار، استثنایی و برتر

نەوە وایە ne we waŷe نەوایە ف نا موقع

نەوە وەخت ne we wext نامەوق ف دیر وقت، نا موقع

نەوەین neweyn ١) بەرندە نەوێن ٢) ئەوڵ خوەدانا نەوەین ف ١) برنده نشوید ٢) با خود نبرید

نەوی newî نەوێ «گ» ف نبود

نەوێیان neüyan ئەوانە نەوێن ف نبودشان، آنها نبودند

نەویرسن newîrisin زات نەکردن ف جرات نکردن

نەوین newîn نەوینە ف نمدین

نەوینە newîne نەوین ف نمدین

نەهات nehat بنووڕە نهات ف نگا **نهات**

نەهاتن nehatin ناتن ف نیامدن

نەهەق neheq بنووڕە ناحەق ف نگا **ناحەق**

نەهیر nehîr نێرووک ف خنثی، نه نر و نه ماده

نەهیر ونەشیر nehîr û neşîr نێرووک ومایووک ف خنثی، نه نر و نەماده

نەی ney ١) نەیدن ٢) ئەوە نەیدنە... ٣) ڕینی، دەرەگە نەید ف ١) ندید ٢) می‌گذاری در ... ٣) می‌بندی

نەێ neŷ ١) باقە ٢) هیلێد ٣) شناسەێ کرداڕ بانان « بەنەێ، خوەنەێ» ف ١) نی، قلم نی ٢) می‌گذارد ٣) شناسه فعل مستقبل

نەیا neya پێا نەکرد، زێژ دیا ف پیدا نکرد

نەیان neyan ١) ئەوانە نەی ٢) نەیدانە... ف ١) آنها را ندید ٢) آنها را می‌گذاری در...

نەیانا neyana ١) پێاێان نەکرد ٢) دەرەگان ڕینی ٣) مامرەگان نەیدەو ف ١) آنها را پیدا نکرد ٢) درها را می‌بندی ٣) مرغها را روی تخمها می‌خوابانی

نەیانەو neyanew نەیدانەو، بنووڕە نەیانا ف نگا **نەیانا**

نەیبەی neybey نەدید بەدید ف آدم ندید بدید

نەید neyd بنووڕە نەی ف نگا **نەی**

نەێد neŷd ١) نەێدنە ٢) ڕینێد ف ١) می‌گذارد در ... ٢) می‌بندد

نەیدا neyda ١) دەرەگە نەیدەو ٢) پێا نەکردی ٣) دەس پێ کەید ف ١) در را می‌بندی ٢) پیدا نکردی ٣) آغاز می‌کنی، شروع می‌کنی

نەێدا neŷda ١) دەرەگە نەێدەو ٢) دەسپێکەێد ف ١) در را می‌بندد ٢) آغاز می‌کند

نەیدان neydan ١) دەرەگان ڕینی ٢) ئەوانە نەید ف ١) درها را می‌بندی ٢) آنها را ندیدی

نەێدان neŷdan ١) ئەوانە نەێدە... ٢) دەرەگان ڕینێ ف ١) آنها را می‌گذارد در... ٢) درها را می‌بندد

نەیدانا neydana ١) ئەوانە نەیدنەو ٢) دەرەگان نەیدەو ٣) مامرەگان نەیدەو ف ١) آنها راپیدا نکردی ٢) درها را می‌بندی ٣) مرغها را روی تخم می‌خوابانی

نەێدانا neŷdana ١) دەرەگان نەێدەو ٢) مامرەگان نەێدەو ف ١) درها را می‌بندد ٢) مرغها را روی تخم می‌خواباند

نەیدانەو neydanew نەیدانا ف نگا **نەیدانا**

نەێدانەو neŷdanew نەێدانا ف نگا **نەێدانا**

نەیدن neydin نەید ف نگا **نەید** و ترکیباتش

نەێدن neŷdin نەێد ف نگا **نەێد** و ترکیباتش

نەیدە neyde نەیدنە ف ندیده‌ای؟

نەێدە neŷde هیلێدنە ف می‌گذارد در...

نەیدەسا neyde sa نەیدنەسا ف پیدا نکرده‌ای

نەیدەسان neyde san نەیدنەسان ف آنها را ندیده‌ای

نەیدەسانا neyde sana نەیدنەسانا ف آنها را پیدا نکرده‌ای

نەیدەسانەو neyde sanew نەیدنەسانەو ف آنها را پیدا نکرده‌ای

نەیدەسەو neyde saew نەیدنەسەو ف پیدا نکرده‌ای

نەیدەسەوەێ neyde seweŷ نەیدنەسەو ف آنرا پیدا نکرده‌ای

نەیدەسەێ neyde seŷ نەیدنە ف او را ندیده‌ای

نەیدەسێا neyde siêa نەیدنەسێا ف آنرا پیدا نکرده‌ای

نەیدەسێان neyde siêan نەیدنەسێان ف آنها را ندیده‌ای

نەیدەسێانا neyde siêana نەیدنەسێانا ف آنها را پیدا نکرده‌ای

نەیدەسێانەو neyde siêanew نەیدەسێانا ف آنها راپیدا نکرده‌ای

نەیدەسێەو neîde siŷew نەیدەسێا [ف] آنرا پیدا نکردەای

نەیدەو neîdew بنوورِە نەیدا [ف] نگا **نەیدا**

نەێدەو neŷdew بنوورِە نەێدا [ف] نگا **نەێدا**

نەیدەوەێ neîdeweŷ ۱) ئەوە پێا نەکردی ۲) دەرەگە رِپنید [ف] ۱) آنرا پیدا نکردی ۲) در را می‌بندی

نەێدەوەێ neŷdeweŷ ۱) دەرەگە نەێدەو ۲) دەس پێکردن [ف] ۱) در را می‌بندد ۲) آغاز می‌کند

نەیدەێ neydeŷ ۱) ئەوە نەیدن ۲) بنەرەێ ئەوەرە ۳) دەرەگە نەیدەو [ف] ۱) او را ندیدی ۲) آنرا می گذاری در... ۳) در را می‌بندی

نەێدەێ neŷdeŷ ۱) دەرەگە نەێدەو ۲) هیلێدەێ... [ف] ۱) در را می‌بندد ۲) آنرا می‌گذارد در...

نەیدێا neîdiêa ۱) پێاێ نەکردی ۲) دەرەگە نەیدەو ۳) دەسپێکەید [ف] ۱) پیدایش نکردی ۲) در را می‌بندی ۳) آغاز کردی

نەێدێا neŷdiêa ۱) دەسپێکەێد ۲) دەرەگە نەێدەو [ف] ۱) آغاز می‌کند ۲) در را می‌بندد

نەیدێان neîdiêan ۱) ئەوانە نەیدن ۲) ئەوانە هیلیدنە ... ۳) دەرەگان نەیدەو [ف] ۱) آنها را ندیدی ۲) آنها را می‌گذاری در... ۳) درها را می‌بندی

نەێدێان neŷdiêan ۱) دەرەگان نەێدەو ۲) هیلێدێانە ... [ف] ۱) درها را می‌بندد ۲) آنها را می‌گذارد در ...

نەیدێانا neîdiêana ۱) پێاێان نەکردی ۲) دەرەگان نەیدەو [ف] ۱) آنهارا پیدانکردی ۲) درها را می‌بندی

نەێدێانا neŷdiêana دەرەگان نەێدەو [ف] درها را می‌بندد

نەیدێانەو neîdiêanew نەیدێانا [ف] نگا **نەیدێانا**

نەێدێانەو neŷdiêanew نەێدێانا [ف] نگا **نەێدێانا**

نەیدێەو neîdiŷew بنوورِە نەیدێا [ف] نگا **نەیدێا**

نەێدێەو neŷdiŷew بنوورِە نەێدێا [ف] نگا **نەێدێا**

نەێر neŷr نەزر، فدا «ماڵم وە نەێرد» [ف] نذر، فدا

نەێرم neŷrim زێژْ دێرم [ف] ندارم

نەێرمان neŷriman ئەوانە نەێرم [ف] آنهارا ندارم

نەێرمەێ neŷrimeŷ ئەوە نەێرم [ف] آن را ندارم

نەێرمێان neŷrimiêan نەێرمان [ف] آنها را ندارم

نەێرن neŷrin ئەوان نەێرن [ف] آنها ندارند

نەێرنان niŷerinan ئەو چشتە نەێرن [ف] آنرا ندارند

نەێرنێان neŷriniêan نەێرنان [ف] آنها را ندارند

نەێری neŷrî تْ نەێرید [ف] نداری، تو نداری

نەێرێ neŷrê ئەوْ نەێرێد [ف] او ندارد

نەێرید neŷrîd نەێری [ف] نداری، تو نداری

نەێرێد neŷrêd نەێرێ [ف] او ندارد

نەێریدان neŷrîdan ئەوانە نەێری [ف] آنها را نداری

نەێرێدان neŷrêdan نەوانە نەێرێد [ف] آنهارا ندارد

نەێریدن neŷrîdin نەێری [ف] نگا **نەێری** وترکیباتش

نەێرێدن neŷrêdin نەێرێ [ف] نگا **نەێرێ** وترکیباتش

نەێریدەێ neŷrîdeŷ ئەوە نەێری [ف] آنرا نداری

نەێرێدەێ neŷrêdeŷ ئەوە نەێرێ [ف] آنرا ندارد

نەێریدێان neŷrîdiêan ئەوانە نەێریدن [ف] آنها را نداری

نەێرێدێان neŷrêdiêan ئەوانە نەێرێ [ف] آنهاراندارد

نەێریم neŷrîm نەێریمن [ف] نداریم

نەێریمان neŷrîman نەێریمنان [ف] آنها را نداریم

نەێریمن neŷrîmin بنوورِە نەێریم [ف] نگا **نەێریم** و ترکیبا تش

نەێریمەێ neŷrîmeŷ نەێریمنەێ [ف] آنرا نداریم

نەێریمێان neŷrîmiêan نەێریمنێان [ف] آنهارانداریم

نەێرین neŷrîn ئۆیە نەێرین [ف] ندارید

نەێرینان niŷerînan ئەوانە نەێرین [ف] آنها را ندارید

نەێرینەێ neŷrîneŷ ئەوە نەێرین [ف] آنرا ندارید

نەیرینێان neŷrîniêan نەێرینان [ف] آنها را ندارید

نەیزە neŷze پەێکان، لەئەوستا (neêze نەئێزە) نۆسریاس [ف] نیزە، دراوستا (neêze نـَئزە) نوشتە شدە

نەێژەن neŷ jen بلوور ژەن [ف] نی نواز

نەیسی neysî نەبوون [ف] نیستی، مقابل هستی

نەیشتن neyştin زێژْ هیشتن [ف] نگذاشتن، نگذاردن

نەیشتەڕاو neyşte r̂aw برِفەت نێا [ف] مهلت نداد

نەێشەکەر neŷşeker قامێشْ شەکەردار [ف] نیشکر

نەێ کوو neŷ kû قامێشەلان، کوومەێ نەێ [ف] نی، تودەی نیزار

نەیل neyl زێژْ بیل [ف] نگذار، نگذار کە...

نەیلْگ neylig دیەکەێگە لە گاوارە [ف] روستایی در گهوارە

نەیم neym ۱) هیلیمە...۲) ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە نەین ۳) دەرەگە نەیمەو [ف] ۱) می‌گذاریم در... ۲) ندیدم ۲) در را

می‌بندیم

نەیما neyma ١) دەرەگە نەیمەو ٢) پێا نەکردم ٣) دەسپێکەیم ٤) دام نەیمەو ف ١) می‌بندیم ٢) پیدا نکردم ٣) آغاز می‌کنیم ٤) دام می‌گسترانیم

نەیمان neyman ١) ئەوانە نەیم ٢) دەرەگان نەیمەو ف ١) آنها را ندیدم ٢) درها را می‌بندیم

نەیمانا neymana ١) دەرەگان نەیمنەو ٢) پێاێان نەکردم ٣) دەسپێکەیمن ف ١) درها را می‌بندیم ٢) پیدایشان نکردم ٣) آغاز می‌کنیم

نەیمانەو neymanew نەیمانا ف نگا **نەیمانا**

نەیمن neymin ١) ئەوەڵ کەسْ یەکڵەێ گەل لە نەین ٢) دەرەگە رپنیم ٣) هیلیمنە... ف ١) ندیدیم ٢) در را می‌بندیم ٣) می‌گذاریم در...

نەیمنا neymina بنوورە نەیمانا ف نگا **نەیمانا**

نەیمنان neyminan ١) دەرەگان نەیمن ٢) ئەوانە نەیمنە ف ١) درها را می‌بندیم ٢) آنها را ندیدیم

نەیمنانا neyminana ١) دەرەگان رپنیمن ٢) دامەگان نەیمنەو ٣) پێاێان نەکردیمن ف ١) درهارا می بندیم ٢) دامها را می‌گسترانیم ٣) پیدایشان نکردیم

نەیمنانەو neyminanew نەیمنانا ف نگا **نەیمنانا**

نەیمنەو neyminew نەیمنا ف نگا **نەیمنا**

نەیمنەوەێ neymineweŷ ١) دەس پێ کەیمن ٢) دەرەگە نەیمنەو ٣) دامەگە نەیمنەو ٤) ئەوە پێا نەکردیم ف ١) آغاز می‌کنیم ٢) در را می‌بندیم ٣) دام را می‌گسترانیم ٤) پیدایش نکردیم

نەیمنەێ neymineŷ ١) ئەوْنەیمن ٢) دەرەگە نەیمنەو ف ١) او را ندیدیم ٢) در را می‌بندیم

نەیمنێا neyminiêa ١) دەسپێکەیمن ٢) دەرەگە نەیمەو ٣) پێاێ نەکردیمن ٤) دامەگە نەیمنەو ف ١) آغاز کردیم ٢) در را می‌بندیم ٣) پیدایش نکردیم ٤) دام را می‌گسترانیم

نەیمنێان neyminiêan ١) ئەوانە نەیمن ٢) دەرەگان نەیمنەو ف ١) آنها را ندیدیم ٢) درها را می‌بندیم

نەیمنێانا neyminiêana نەیمنانا ف نگا **نەیمنانا**

نەیمنێانەو neyminiêanew بنوورە نەیمێانا ف نگا **نەیمنێانا**

نەیمنێەو neyminiŷew نەیمنێا ف نگا **نەیمنێا**

نەیمەو neymew بنوورە نەیما ف نگا **نەیما**

نەیمەوەێ neymeweŷ ١) پێاێ نەکردم ٢) دەرەگە نەیمنەو ٣) دەسپێکەیمن ف ١) پیدایش نکردم ٢) در را می‌بندیم ٣) آغاز می‌کنیم

نەیمەێ neymeŷ ١) ئەوْ نەیم ٢) دەرەگە نەیمەو ف ١) او را ندیدم ٢) در را می‌بندم

نەیمێا neymiêa ١) پێاێ نەکردم ٢) دەرەگە نەیمەو ٣) دەسپێکەیمن ٤) دامەگە نەیمەو ف ١) پیدایش نکردم ٢) در را می‌بندیم ٣) آغاز می‌کنیم ٣) دام را می‌گسترانیم

نەیمێان neymiêan ١) ئەوانە نەیم ٢) دەرەگان نەیمنەو ف ١) آنها را ندیدم ٢) درها را می‌بندیم

نەیمێانا neymiêana ١) پێاێان نەکردم٢) دەرەگان نەیمنەو ف ١) آنها را پیدا نکردم ٢) درها را می بندیم

نەیمێانەو neymiêanew نەیمێانا ف نگا **نەیمێانا**

نەیمێەو neymiŷew نەیمێا ف نگا **نەیمێا**

نەین neyn ١) ئەوەڵ کەسْ گەل لە نەین ٢) هیلینە ٣) دەرەگە نەینەو ٤) دامەگە نەینەو ف ١) ندیدید ٢) می‌گذارید ٣) در را می‌بندید ٤) دام را می‌گسترانید

نەینا neyna ١) پێا نەکردین ٢) دەرەگە نەینەو ٣) دامەگە نەینەو ٤) دەسپێکەین ف ١) پیدا نکردید ٢) در را می‌بندید ٣) دام را می‌گسترانید ٤) آغاز می‌کنید

نەینان neynan ١) ئەوانە نەین ٢) دەرەگان نەینەو ف ١) آنها را ندیدید ٢) درها را می‌بندید

نەینانا neynana ١) دەرەگان نەینەو ٢) پێاێان نەکردین ف ١) درها را می‌بندید ٢) آنها را پیدا نکردید

نەینانەو neynanew نەینانا ف نگا **نەینانا**

نەینەو neynew بنوورە نەینا ف نگا **نەینا**

نەینەوەێ neyneweŷ ١) ئەوە پێا نەکردین ٢) ئەو دەرە نەینەو ٣) ئەوە دامە نەینا ٤) دەسپێکەین ف ١) آنرا پیدا نکردید ٢) آن در را می‌بندید ٣) دام را می‌گسترانید ٤) آغاز می‌کنید

نەینەێ neyneŷ ١) ئەو نەین ٢) دەرەگە نەینەو ف ١) او را ندیدید ٢) در را می‌بندید

نەینێا neyniêa ١) پێاێ نەکردین ٢) دەرەگە نەینەو ٣) دامەگە نەینەو ٤) دەسپێکەین ف ١) پیدایش نکردید ٢) در را می‌بندید ٣) دام را می‌گسترانید ٤) آغاز می‌کنید

نەینیێان neyniêan ١) ئەوانە نەین ٢) دەرەگان نەین ٣) دامەگان نەینەو ف ١) آنها را ندیدید ٢) درها را می‌بندید ٣) دامها را می‌گسترانید

نەینیێانا neyniêana ١) پیێایان نەکردین ٢) دەرەگان نەینەو ٣) دامەگان نەینەو ف ١) پیدایشان نکردید ٢) درها را می‌بندید ٣) دامها را می‌گسترانید

نەینیێانەو neyniêanew نەینیێانا ف نگا **نەینیێانا**

نەینیێەو neyniŷew بنوورە نەینیێا ف نگا **نەینیێا**

نەیورد neŷwird ١) دۆرانن، دۆختْ ریێز دان ٢) دۆرانن ئاستەرْ دڵنگ لە ناوەو ف ١) دوختهای ریز زدن، ریزه دوزی مخصوص لباسهای رو ٢) دوختن آستر داخلی لباس

نەیورد کردن neŷwird kirdin رفوو کردنْ دڵنگ ف با دوختهای ریز و دقیق لباس را رفو کردن

نەیوەچ neŷweç قامێشْ بۆچگ ف نی تازه روئیده

نەیوەی neywey نەیبەی ف ندید بدید

نیا niêa ١) نگا ٢) هیشت «نیامە شوونیێ» ٣) نیاد ف ١) نگاه ٢) نهادن ٣) نداد

نیاتە niêate ١) ئەنتیکە ٢) پشدەس کردن ف ١) عتیقه ٢) پس انداز

نیاتەکار niêate kar پشدەس کەر ف پس انداز کننده

نیاتە کردن niêate kirdin پشدەس کردن ف پس انداز کردن

نیاد niêad نیادن ف نداد

نیادا niêada ١) نیادەو ٢) لا نەورد، واز نەکرد ف ١) پس نداد ٢) نگشود، پرده را کنار نزد

نیادان niêadan ئەوانە نیادەو ف آنها را پس نداد

نیارەیێ niêareŷ نیادەیێ ف آنرا نداد

نیاریا niêarêa نیادیا ف آنرا پس نداد

نیاریان niêarêan ئەوانە نیا ف آنها را پس نداد

نیاریانا niêarêana نیاراێانەو ف آنها را پس نداد

نیاریانەو niêarêanew نیاریانا ف آنها را پس نداد

نیاریەو niêarŷew نیاریا ف آنرا پس نداد

نیاز niêaz ١) مختاجی ٢) نەزری یارسان کێ لە جیاتی نماز نیاز بەشەو کەن ف ١) احتیاج ٢) مردم یارسان بجای نماز نیاز دارند وآن قربانی کردن حیوان یا پخش کردن خوارکی مابین مردم است

نیازپووس niêazi pûs مەردم یارسان هنایێ ئاژەڵێگ سەر برِن پووسەگەیێ فرووشن و لە پۆڵْ ئەوە تیەیێگ خواردەمەنی سیێنن و سەید دووایێ دەیێد و بەشیێەو کەن وەیێ کارە ئۆشن نیازپووس ف یکی دیگر از مراسم اعتقادی یارسان که پوست حیوان ذبح شده را فروخته و از پول آن مقداری خشکبار خریده و پس از دعا دادن تووسط سید بین مردم پخش می‌کنند

نیاکردن niêa kirdin نگا کردن، نوورِسن ف نگاه کردن

نیاگ niêag نیاد ف نداد

نیاگ nyag ناد، نادن ف نهاد، گذاشت

نیام niêam ١) ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە نیان ٢) نام، هیشتم ف ١) ندادم ٢) گذاشتم

نیام nyam نیەزام «نیام کەیێ چی» ف نمی‌دانم

نیامەی niêamey نهات، نەهات، نات ف بد بیاری، بد شانسی

نیان niêan ١) ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە نیان ٢) دام نیان ٣) دیەکەیێگە لە گیەلان ف ١) ندادند ٢) دام پهن کردن ٣) روستایی در گیلانغرب

نیانگر niêangir نیوونگر ف درنده

نیانە niêane ئەوان‌نیانە ف نداده‌اند

نیاین niêayn ١) ناین ٢) دویەم کەس گەل لە نیان ف ١) نهادید، گذاشتید ٢) ندادید

نیت nît نید، تْ نید ف تو نیستی، نیستی

نیچْک nîçik چۆزەرەیێ تۆیەم ف جوانه زدن بذر

نیخ nîx دەنگْ وراز و خەرووش ف صدای گراز و خر گوش

نیخان nîxan ناخۆن ف ناخون

نیخانن nîxanin نیخەنیخ کردن ف صدای پیاپی گراز و خرگوش

نیخە nîxe نیخ ف صدای گراز وخرگوش

نیخەنیخ nîxe nîx نیخەیێ هەیتاهەیت ف صدای «نیخه» ی پیاپی

نید nîd نیت، نیدن ف نسیتی، تو نیستی

نیدن nîdin نید ف نیستی، تو نیستی

نیر nîr̂ دەنگْ پشی ف صدای گربه

نێر nêr ١) زێژْ ماێە، لە ئەوستا (neŷryu نەیریوو) تۆسریاس ٢) پاشگرْ هەناردن «پەیام نێر» ٣) لاهنا یێگە ئرایێ زاتدار ف ١) نرّ، دراوستا (neŷryu نَیر یو) نوشته‌شده ٢)

پسوند فاعلی، فرستنده ۳) کنایه از شجاع

نێرانه nêrane کوڕانه، پیاوانه [ف] شجاعانه

نێردووڵه nêrdûĺe دیه‌که‌یگه له چه‌رداوڕ [ف] روستایی در چرداول

نێرزا nêr za نێره‌زا، دژمینێگه وه ماناێ نێردانیش زایه [ف] توهینی به معنای اینکه نرّ شما هم می‌زاید

نێرش nêriş دیه‌که‌یگه له جووانرۆ [ف] روستایی در جوانرود

نێرگ nêrig ۱) زاتدار ۲) دوڕ [ف] ۱) نترس ۲) زور گو، دیکتاتور

نێرگه‌له nêrgele رییه‌نْ بزن وکاوڕ یا که‌ڵیا ئڕاێ په‌رواری [ف] رمه بُز یاگوسفند یاگاو نرّ جهت پروار بندی

نێرْما nêri ma نێروما، ئڕاێ ئایم و بزن و... باوه‌ڕ مه‌ردم یه‌سه کْ ئه‌گه‌ر بزن نێروما له ناو رییه‌ن بوو به‌ره‌که‌ت دێرێد [ف] خنثی، شامل انسان و بُز و بر این باورند که اگر بُز خنثی در میان گله باشد برکت دارد

نێرۆک nêrûk ۱) گیاێ هه‌رز کْ ئه‌ولْ سیمووکه سه‌ونز که‌ێد ۲) به‌شْ نێری گیا ۳) نێرووک مایووک [ف] ۱) گیاهی هرزه که همراه «سیمووکه» سبز می‌شود ۲) نرینگی گیاه ۳) خنثی، بویژه برای نر

نێرۆک مایووک nêrûk maîûk ۱) نێری ومایه‌یی گیا ۲) نێروما [ف] ۱) نرینگی ومادگی گیاه ۲) خنثی، نرّ و ماده

نێروما nêr û ma بنووڕه نێرْما [ف] نگا **نێرْما**

نێرهاڵ nêrhaĺ چنگه‌شێو کردن [ف] قر و قاطی کردن

نێره nêre ۱) زێڕْ مایه ۲) لاناوه له زاتدار «نێره پیا، نێره ژن» [ف] ۱) نرّ، مقابل ماده ۲) کنایه از شجاع

نیره nîrê ده‌نگْ پشی [ف] صدای گربه

نێره‌پیا nêre piya لاناوه له زاتدار [ف] کنایه از مرد شجاع

نێره‌خه‌ر nêre xer ۱) لاناوه له قتْ قه‌ۆ ۲) خه‌ر نێر [ف] ۱) کنایه از لندهور و نفهم ۲) خر نرّ، نرّه‌خر

نێره‌خه‌ره‌یل nêrexereyl دیه‌که‌یگه [ف] روستایی است

نێره‌زا nêre za بنووڕه نێرزا [ف] نگا **نێرزا**

نێره‌ژن nêre jin ژنْ زاتدار [ف] زن غیرتمند

نێره‌که‌و nêre kew که‌و نێر [ف] کبک نرّ

نێره‌مووک nêremûk ۱) نێروما ۲) لانه‌ماێ جووڕێ قاتره [ف] ۱) خنثی، نرّ وماده ۲) نژادی از قاطر

نیره‌نیر nîrê nîr نیره‌ێ پشی [ف] صدای گربه

نێری nêrî ساورین، له ئه‌وستا (neŷryu نه‌یْریوو) تۆسریاس [ف] تکه، شاک، در اوستا (neŷryu نَیریوو) نوشته شده

نێرینه nêrîne زوورْ ئاخر، کوڕانه زوور کردن [ف] آخرین زور، قدرت نهایی، غایت نهایت

نێرینه‌ێ خوه‌ێ رانین nêrîneŷ xweŷ ranîn زوورْ ئاخر کردن و وه په‌رتخ ره‌سین «ئی نه‌خوه‌شیه تا نێرینه‌ێ خوه‌ێ نه‌ڕانێ ده‌س له قه‌وێ نیه‌که‌ێده‌و» [ف] به هدف ومقصود رسیدن

نیست nîst نه‌ۆن، فتوور هاتن «نیست و نابوود بی» [ف] نیستی

نیست ونابووت nîst û nabût فتوور هاتن [ف] نابود شدن

نیسک nîsk ۱) به‌له‌مرک، کوڕنیشک ۲) وه‌ره نیسک، هنهن کردن ۳) نژی «ل» له زاراوه‌یلْ تره‌کْ کوردی «نیسک» ئۆشن ٤) بنْ قوڕێ، حه‌نجه‌ره [ف] ۱) آرنج ۲) هق‌هق کردن هنگام گریه ۳) عدس ٤) ته حلق، حنجره

نیسکاو nîskaw ئاشێگ ک وه نیسک درْس بۆیه «ل» [ف] عدسی، غذای عدسی

نێش nêş نه‌خشه، ده‌ڵه‌سه «مْ زانم یه نێش کییه» [ف] نقشه، توطئه

نیش nîş زێڕْ نووش [ف] نیش، آزار

نیشان nîşan ۱) ئاماج ۲) خاڵ ۳) مه‌داڵ، پنت ٤) ناو نیشان ٥) یاد دان ٦) نیشانن ۷) ده‌زۆرانی کردن ۸) نوخس گرتن ۹) تۆر، ره‌د، له فه‌رانسه‌ی (nichan) وه‌ێ ماناسه [ف] ۱) آماج، هدف ۲) خال بر پوست ۳) مدال ٤) نشان، آدرس ٥) آموختن ٦) نشانیدن، نشاندن ۷) نشان کردن برای ازدواج ۸) هدفگیری ۹) رد، اثر، در فرانسوی (nichan) گویند

نیشاندان nîşan dan ۱) یاد دان ۲) له دۆره‌و چشتێ نیشان که‌سێگ دان [ف] ۱) آموختن، نشان دادن ۲) از دور چیزی را نشان دادن

نیشان کردن nîşan kirdin ۱) ره‌خته‌برانه کردن ۲) چشتێ وه نیشان کردن ئه‌ڕاێ رێ گوم نه‌کردن [ف] ۱) نشان کردن برای ازدواج ۲) علامت گذاری کردن

نیشان گرتن nîşan girtin نوخس گرتن [ف] هدف گیری کردن

نیشان لێ سه‌نن nîşan lê senin ناو نیشان سه‌نن [ف]

آدرس گرفتن

نیشانن nîşanin ١) نیشانن منالْ ئەڕاێ ریان ٢) وە جییگ نیشانن [ف] ١) سردست نشاندن نوزاد جهت رفع حاجت ٢) نشانیدن

نیشانه nîşane نوخس [ف] هدف، هدفگیری

نیشانی nîşanî ناو نیشان [ف] مشخصات، آدرس

نیشای nîşay ناو زۆنەێ مایەشت، بنووڕە مایەشت [ف] نام باستانی مادیدشت، نگا **مایەشت**

نیشت nîşt ١) دانیشت ٢) باڵندە نیشتەو ٣) تاێرمە دا ٤) دامردەو ٥) خوەرئاوا بۆن [ف] ١) نشست ٢) پرنده نشست ٣) تەنشین شد ٤) فرو نشست ٥) غروب کرد

نیشتا nîşta نیشتەو [ف] دوباره فرو نشست

نیشتگانی nîştiganî زێژ سەرپایی [ف] نشسته، سینەخیز

نیشتم nîştim دانیشتم [ف] نشستم

نیشتمان nîştiman ١) مەڵوەن، وەتەن ٢) ئەنجومەن، جی نیشتن و گەپ دان [ف] ١) میهن ٢) انجمن، محل نشستن برای گفتمان

نیشتمان پەروەر nîştiman perwer وەتەن پەرەس [ف] میهن پرست

نیشتن nîştin ١) دانیشتن ٢) تاێرمە دان ٣) دامردن ٤) لاناوەلە ریان ٥) ئاوا بۆنْ خوەر [ف] ١) نشستن ٢) رسوب کردن ٣) فرو نشستن ٤) کنایه از ریدن ٥) غروب کردن

نیشتەئاو nîşte aw وە ئاو رەسینْ چاڵاو [ف] به آب رسیدن چاه

نیشتەبان nîşte ban نیشتە سەرەو [ف] بالا قرار گرفت

نیشتەبانْ یەک nîşte bani yek کوو بۆن [ف] جمع شدن، بالای هم قرار گرفتن

نیشتەپا nîşte pa لاناوە لە گیاندار، هەر چشتێ کْ پا بێاشتوو [ف] کنایه از جاندار، هرچیزی که پا داشته باشد

نیشتەپاوا nîşte pawa نیشتە قنگەو [ف] از حالت نشسته یا درازکش به حالت ایستاده ایستادن

نیشتەجی nîşte cî جیگیر بۆ [ف] جای گیر شدن، مقیم

نیشتەخوار nîşte xwar نیشتەلا خوارەو [ف] در پایین نشست

نیشتەر nîşter نیشدەر [ف] نشتر

نیشتەدڵ nîşte diĺ ١) خواردەمەنی وە دڵ بۆن ٢) لە ناخ دڵ جیگیر بۆن [ف] ١) باب میل بودن خوراکی ٢) به دل نشستن

نیشتەژان nîşte jan هاتە ژان [ف] بدرد آمد

نیشتەسەر nîşte ser نیشتە بان [ف] بالا قرار گرفت

نیشتەسەر یەک nîşte seri yek نیشتە بانْ یەک [ف] بر روی هم قرار گرفت، جمع شد

نیشتە قنگەو nîşte qinĝew بنووڕە نیشتەپاوا [ف] نگا **نیشتەپاوا**

نیشتەکار nîşte kar وە کار کەفت، کەفتە کار [ف] بکار افتاد

نیشتە گەرد nîşte gerd هاومنووس بۆ [ف] هم نیشن شد

نیشتەمل nîşte mil کەفتە مل [ف] بر عهده... افتاد

نیشتەو nîştew نیشتا [ف] دوباره نشست

نیشتی nîştî تْ نیشتی [ف] نشستی

نیشدار nîş dar ١) قسەێ ژار دار ٢) ژار دار [ف] ١) سخن زهردار ٢) حیوان زهر دار

نیفەک nîfek پزگەێ پاپووش، لە سەکزی «نیفوو» ئۆشن [ف] تنبان، نیفه، در سکزی «نیفوو» گویند

نیقن nîqin نیقوو [ف] کوتاه وبی نمود

نیقوو nîqû نیقەڵ [ف] کوتاه وبی نمود

نیقەڵ nîqeĺ نیقوو [ف] کوتاه قد وبی نمود

نیقەڵتووز nîqeĺtûz ١) پڕاوپڕ، زوورم ئەڕاێ ئاو ٢) دمەڵێگ کْ دۆیاێ رەسین وە دەرزی بەنە تێ [ف] ١) لبریز، برای مایعات ٢) دملی که پس از رسیدن با سوزن سر آنرا باز کنند تا چرک خارج شود

نێک nêk دۆمدۆک [ف] دسته چوبین دوک نخ ریسی دستی

نیک nîk کار خودا پەسەن [ف] نیک، نیکو

نیکانیک nîkanîk کارامە لە کارْ ئتر، لاتینیە «مکانیک» [ف] استاد مکانیک

نیل nîl لێڵ [ف] کدر

نیلاو nîlaw لێڵاو [ف] آب کدر

نیلگاو nîligaw نیلاو [ف] آب کدر

نیلووپەڕ nîlûper لۆلپەڕ [ف] نیلوفر

نیله nîle کەهەر [ف] اسب کهر مایل به سیاه

نیم nîm ١) نسم ٢) نییم [ف] ١) نیم، نصف ٢) من نیستم، نیستم

نیم برش nîm birş نیمەبرش ف نیم پختە، نیم برشتە

نیمپوخت nîm puxt نیمەکوڵن ف نیم پختە

نیمپەز nîm pez نیم پوخت ف نیم پخت، نیم پز

نیمتلا nîm tiĺa ناوێگە ژنانە ف نامی زنانە

نیمتەنە nîm tene مراخانی ف نیم تنە

نیمچە nîm çe بۆچگ، ناتەمام ف نیمچە، کوچک، ناتمام

نیمڕووژ nîm r̂ûj نسمْ رووژ ف نیم روز، نصف روز

نیم ڕیەن nîm r̂yen یەک لە چووارْ رییەن ف یک چهارم گلە، واحدی برای شمارش گلە

نیمسووز nîm sûz نیمە سووز ف نیمسوز شدن

نیم گەز nîm gez نسمْ گەز «گەز دۆر و نیم گەز نزیک» ف نیم زرع

نیملا nîm la نیم لەت ف یک چهارم

نیم لەت nîm let نیم لا ف یک چهارم

نیمن nîmin ئیمە نییم ف نیستیم

نیم نگا nîm niga باڵ چەو دان ف نیم نگاه

نیمە nîme ١) نسمە ٢) ناوێگە ژنانە ٣) کوتێ لە ئاجوڕ ٣) نییم «نیمە ماڵ» ف ١) نامی زنانە ٢) نصف آجر ٣) نیستم در...

نیمە تەمام nîme temam نیمەچڵنگ ف نیمە تمام

نیمەچڵنگ nîmeçiĺîng ١) نیمەتەمام ٢) نیمەکوڵن ف ١) نیمە تمام، نیمەکارە ٢) غذای نیم پز

نیمەڕدۆیا nîmer̂î düya دۆیاێ نیمەڕوو، نیم ئەر دویا ف بعد از ظهر

نیمەڕوو nîmer̂wû شەقْ رووژ ف ظهر

نیمەڕوو دۆیا nîmer̂û düya نیمەڕدۆیا ف بعد از ظهر

نیمەڕووژە nîmer̂ûje پالەرە ف عصرانە

نیمەڕووسا nîmer̂û sa شەکەتی دەر کردن لە نیمەڕوو ف رفع خستگی در نیمروز

نیمەڕووسا کردن nîmer̂û sakirdin نیمەڕووسا ف کنایە از رفع خستگی در نیمروز

نیمەڕێ nîme r̂ê رەفیقْ نیمەچڵنگ ف رفیق نیمە راه

نیمەزووان nîme zuwan پتْ لاڵ ف الکن

نیمەشەو nîme şew نسمْ شەو ف نصف شب، نیمە شب

نیمەکار nîme kar دیەکەێگەلە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

نیمەکارە nîme kare نیمەچڵنگ ف نیمە کارە

نیمەکوڵ nîme kwiĺ نیمەچڵنگ، نیمەکوڵن ف نیم پز

نیمەکوڵن nîme kwiĺîn نیمەچڵنگ، نیمەکوڵ ف نیم پز

نیمەکوڵ ونیمەچڵ nîme kwiĺ û nîme çiĺ نیمەکوڵن ف نیمەپختە، نیمی پختە ونیمی خام

نیمەگیان nîme gyan نیمە عەمر ف نیمە جان

نیمەگیان کردن nîme gyan kirdin نسمە عەمر کردن ف نیمەجان کردن

نیمەنمەک nîme nimek پەپگێ کێ لە ئارد و خوا و رۆن درس کەن ونەنەێ بانْ کوترگیان ف مخلوط آرد ونمک و روغن کە مانند کلوچە آنرا درست می‌کنند و روی کوفتگی می‌گذارند

نیمەوناتەمام nîme û natemam نیمەچڵنگ، نسمە و ناتەمام ف نیمەکارە، نصفەکارە رها کردن

نین nîn نیین ف نیستند

نێو nêw ناو، ناوڕاس ف میانە

نێوان nêwan ناوەێن ف مابین

نێوڵ nêwiĺ نێوە، نێوەڵ ف تکیەگاە، گرانیگاە

نێوُنگر nêûngir بنووڕە نێانگر «ل» ف نگا **نێانگر**

نێوە nêwe ١) نێوەڵ، سێوە ٢) نیمە ف ١) تکیە گاە، ستون ٢) نیمە

نێوەشەو nêwe şew نیمەشەو ف نیمەشب

نێوەڵ nêweĺ نێوە، ستون ف تکیەگاە، گرانیگاە

نیە nye نییە ف نیست

نیەپووڕێ nyepûr̂ê رێژْ پووڕێ ف ممکن نیست، امکان ندارد

نیەت nyet ئلا وبیم ف نیت، تصمیم

نیەت کردن nyet kirdin ئالوبیم کردن ف نیت کردن، تصمیم گرفتن

نیەت هاوردن nyet hawrdin ئالوبیم کردن ئەڕاێ کارێگ ف نیت کردن برای کاری

نیەرینجْگ nyeryncig لەچ، لەنچ ف لچ، لجبازی

نیەرینجْگە nyeryncige جەروو ف لجباز

نیەزام nyezam نیەزانم ف نمی‌دانم

نیەزانم nyezanim نیەزام ف نمی‌دانم

نیەڵەنامەی nyeĺe namey بنووڕەر ناڵە ونامەی ف نگا **ناڵەونامەی**

و

ۆ ü پیتْ ئەلفبا ک زوورم لە ناو کوردەیلْ باشوورْ رووژ هەڵات ئۆشریەیْد جاروەخت نیشانەیٚ کردارْ ویەردەیٚ فرە دۆرە «بردۆ، خواردۆ» ئی پیْتە خوەیٚ جار وەخت فۆنوتیکە وهنایٚ هاوشان «ی» نیشیدن دەنگْ «وی»دیْریْد وجیاواز نیەنۆسریەیْد وەک کۆیە، شۆیەم، ... ئەوستا ناسەیل ئۆشن بنیان پیْتەیلْ ئەوستا هەیشت فۆنیمە (ذ - ڭ - ۊ - ڤ - پ- چ - ژ - ش) فۆنیمْ «ذ»ک هیْمان لە هەورامان ئۆشریەیْد و دەنگیْگە لە مابەیْنْ (د) و (گ) وەک «ئەذا » وە مانایٚ داڵگ و «ڭ» یا (ک) سەنگین ک دەنگیْگە لە مابەیْن (خ) و (ڭ) هیْمان لە کرمانجی ژووروو ئۆشریەیْد و «ۊ» دەنگیْگە لە مابەیْنْ (و) و (ی) ک لە باشوورْ رووژهەڵات ئۆشریەیْد و ئەو دۆیای ئی فۆنیمەیلە وە گشتی لە ناو کورد و فارس و تورک ئۆشریەیْد هۆکارْ پاراستنْ ئی فۆنیمەیلە لە ناو فارس و تورک یەسە ک ئەوان دەسەڵات ئابۆری و عەسکەری دیْرن و ئەو دۆیای هنْ ئیمەس و بایْسەس ک بپیەریْزنیمیْان ف از حروف الفبای کردی که در جنوب شرقی کردستان تلفظ می‌شود و نشانه‌ی ماضـی بعید است باید متذکر شد که این حرف گاهی خود آوا یا فونوتیک است و تنها با قرار گرفتن در کنار «ی» کامل می‌شود مانند «کۆیه» یا «شۆیەم» که گاه به غلط «کۆە» یا«شۆەم» می‌نویسند هیچگاه دو آوا حرف را تشکیل نمی‌دهند زیرا (ۆ) و (ه) در نگارش کردی هر دو آوا هستند یعنی در کنار هم هیچ حرف بخـصوصـی را تداعی نمی‌کند. اوستا شناسان اولیه اساس فونیمهای اوستا را هشت حرف می‌دانند که عبارتند از «ذ - ڭ - ۊ - ڤ - پ- چ - ژ - ش» که به ترتیب در گویشهای کردی ماندگار شده‌اند فونیم «ذ» که تلفظـی مابین (د) و (گ) است هنوز در اورامان گفته می‌شود و «ڭ » تلفظـی مابین (خ) و (ک) است در کردی کرمانجی و «ۊ» که تلفظـی مابین (و) و (ی) است در جنوب شرقی کردستان گفته می‌شود که علیرغم آنکه تلفظ می‌شود و نشان ویژه دارد اما متاسفانه در نوشتار کردی رعایت نمی‌شود

وُ û ١) کیشْ عەتف «زۆ چیم و هاتمەو» ٢) کیشْ پەیوەندی «دار و دەوەن» ٣) کیشْ سەرسۆڕمان «من و ئی کارەیلە!» ٤) لەیٚ نوو «بردمەو، دامەو» ٥) کیشْ هاوڕیٚ بۆن «من و تۆ » ف ١) واو عـطف ٢) حرف اتـصال ٣) حرف تعجب ٤) دوباره، باز هم ٥) حرف همراهی

وا wa ١) پەنەمیان ٢) ئیجووره «لیْوا مەکە» ٣) باد، وا، لە ئەوستا (wate واتە) و(va ڤا) و (vat ڤات) و لە پەهڵەوی (wat وات) و (way وای) و لە سا نسکریت (vat ڤات) نۆسریاس ٤) داکردن، چەکانن «واکە، واکرد»٥) ئاشْئاوەکی «شووروا» ٦) پاشگرْ فرمانکاری «نانەوا» ٧) نیشانەیٚ یەکڵە «بارەوا، بامەوا» ٨) گیرسانن ٩) فیس، غروور ١٠) رسین، وا دان ١١) واز ف ١) باد کردن ٢) اینگونه، این‌طور ٣) باد وزیدنی، در اوستا (wate واته) و (va وا) و (vat وات) و در پهلوی (wat وات) و(way وای) و در سانسکریت (vat وات) نوشته شده ٤) بازکردن، گشودن ٥) آش آبکی ٦) پسوند فاعلی ٧) نشانه‌ی مفرد در فعل ٨) روشن کردن ٩) غرور ١٠) تابیدن نخ ١١) باز

وابردیٚ wa birdê ١) فرە سووک، بابردەڵە ٢) لاناوە لە لەڕ ف ١) بسیار سبک آنچانکه باد آنرا جابجا کند ٢) کنایه از بسیار لاغر

وابزان wa bizan حەمڵ کە، فەرز کە ف بپندار، فرض کن که

وابکه wa bike ۱) بگیرسن ۲) واکه ف ۱) آتش روشن کن ۲) باز کن

وابۆن wa bün ۱) گیرسیان ۲) واز بۆن ف ۱) روشن شدن ۲) باز شدن

وابه wa be واز بوو ف باز شو

وابەر waber نەوەردێگ کْ گونْگ وە پیَ پیەنەو کەن ف نوردی که با آن چونه خمیر را پهن کنند

واپڕ we pir̂ ئەو کەسە کْ لە زوورْ دەوینْ فرە پەنەمێد ف آنکه در اثر دویدن بیش از حد بشدت نفس نفس می‌زند و شکمش ورم می‌کند

واپرس wapirs حاڵ وخەوەر دان، لە سەکزی وەو کەسە کْ چووده پرسەو دۆیایَ هاتنەوە لە پرسە خەوەر دەێد ئۆشن ف پرسیدن و خبر دادن، در سکزی «واپرس» به کسی که به پـُرسه رفته و پس از بازگشت شرح پـُرسه را بازگو می‌کند گویند

واپڕە wa pir̂ê واپڕ کردن ف تند تند نفس زدن و تنگ نفس شدن

واپەڕێ waper̂ê بیَ ئراده ف بی اراده

وات wat وەت ف گفت

واتا wata ۱) واتووره ۲) مەسڵەت، پەندْ پێشنان ف ۱) شایعه ۲) ضرب‌المثل

واتش watiş وات، لە ئەوستا (vaxş ڤاخش) وە مانایَ وتاره و لە گیلەکی (vatiş ڤاتش) ئۆشن ف گفت، در اوستا (vaxş واخش) به معنای گفتار است و در گیلکی (vatiş واتش) به معنای گفتن است

واتووره watûre چکڕاو، شافه ف شایعه

وات و وڕە wat û wir̂e واتووره ف شایعه

واته wate بنووڕه واتا ف نگا **واتا**

واتەشەک wateşek شێرپەنجە ف بیماری سرطان

واتەوات wate wat واتووره ف شایعه کردن

واته وبسات wate û bisat لوومەیَ بسات، ئەرنەیَ خەڵک ف ضرب‌المثل خاص و عام شدن، رسوای زمانه شدن

واتەیَ بسات wateŷ bisat بنووڕه واته وبسات ف نگا **واته وبسات**

واتەویره wate wîre پەژاره ف پریشانی، فکر و خیال

واتی watî وەتی ف گفتی

واج wac گیژ، سات و وڕ ف گیج، منگ

واجب wacib واجوو، ئەرەوییه ف واجب

واجبی wacibî مۆبڕ، مخوڕ ف داروی نظافتی

واجز waciz تەرەکْ فره بۆچگ کْ وا لیَ بائێده ناو ف تـَرَک بسیار ریز، منفذ

واجوو wacû واجب، ئەرەوییه ف واجب

واجوُ واپرس wacû wapirs پرس وجوو کردن، پەتەکەنە کردن ف ضرورت برای پرسیدن، پژوهیدن

واچ waç وەتن «بواچ» لە ئەوستا و سانسکریت (waç واچ) ئۆسریاس ف گفتن، سخن گفتن، در اوستا و سانسکریت (waç واچ) نوشته شده

واچه waçe واته، لە ئەوستا وسانسکریت (waç واچ) ئۆسریاس ف گفتن، در اوستا وسانسکریت (waç واچ) نوشته‌شده

واچین waçîn پەیمانه کردنْ شیرْ شیرەوارە ف پیمانه کردن شیری که برای «شیره‌واره» می‌آورند

واخەفانن wa xefanin فیسْ کەسیَ خەفانن ف غرور کسی را خوابانیدن

وادا wa da بەنەگە هەڵکرد ف نخ را تابانید

وادار wadar ۱) فیسوو ۲) هان دان ف ۱) مغرور ۲) تحریک

وادار بۆن wadar bün فیس گرتن ف مغرور شدن

وادار کردن wadar kirdin هاندان ف وادار کردن، تحریک کردن

واداری wadarî فیس‌داشتن، بەرچەک بەرچەک کردن ف غرور داشتن، ادعا داشتن

وادن wadan ۱) وادار کردن ۲) هەڵکردنْ بەن ۳) هەڵە خەرجی کردن ف ۱) تحریک کردن ۲) تابانیدن نخ ۳) به باد دادن

واده wade ۱) وایە، پەیمان، ئەرەوییه ۲) قەرار نایین ۳) دەسوور وە وا داین ف ۱) وعده ۲) میعاد ۳) امر به تابانیدن نخ

واده دان wade dan وایە دان ف وعده دادن

واده سەنن wade senin واده گرتن ف وعده گرفتن از کسی

وادەکرد wade kird ۱) وایەکرد ۲) پەیمان کردن ف ۱) سرقرار ماندن، در وقت مقرر پرداخت کردن یا ادا کردن ۲) پیمان

وادەگرتن wade girtin وادە سەنن ف وعده گرفتن

وادەمن wademin واشەمەک، باشەمەک ف دمه، بادبزن

وادەمە wademe لاسامە ف برف و باران و باد که با هم می‌وزد، کولاک

وادەنان wade nan قەرا نان ف وعده گذاشتن

وادەێ سەرخەرمان wadeŷ seri xerman لاناوە لە وادەێ بێخودی ف وعده سر خرمن

واڕ war̂ ساتْ وڕ، وڕ ف گیج ومنگ

وار war ١) جی لوور «وارگە» ٢) هەیتاهەیت «دووارە » ٣) پاشگرْ داشتن ٤) پاشگرْ شایسەیی «سزاوار» ٥) بنچینەێ کردارْ وارین ٦) خوار، هوار، لە لاتین (ward) ئۆشن ف ١) جای، محل ٢) بار، دفعه ٣) پسوند دارابودن ٤) شایسته ٥) ریشه فعل باریدن ٦) پایین، در لاتین (ward) گویند

واران waran ١) ئاوێگ کْ لە ئاسمان تێدە خوار، لە ئەوستا (var ڤار) و (varişte ڤارشتە) و لە زووانْ پەهلەوی (verente ڤەرەنتە) و (vare ڤارە) و (varent ڤارەنت) ئۆسریاس ٢) پاشگرْ وارین «گولە واران» ف ١) باران، در اوستا (var وار) و (varişte وارشته) و در پهلوی (verente وَرَنته) و (vare واره) و (varent وارَنت) نوشته شده ٢) پسوند به معنی ریزش، باریدن

واراناو waranaw ئاو واران ف آب ناشی از باریدن باران

واران بڕان waran bir̂an وارووبڕان، بەختەواران ف موسم پایان بارانهای بهاری

وارانن waranin وارین ف باریدن

وارْد warid کارامە ف وارد، کارآمد

واردن wardin هواردن، خواردن «ل» ف خوردن

وارشت warişt وارین، لە ئەوستا (varişte ڤارشتە) ئۆسریاس، لە گیلەکی (variş ڤارْش) ئۆشن ف باریدن، در اوستا (varişte وارشته) نوشته شده و در گیلکی (variş وارش) گویند

وارْفتە war̂ifte وادەمە، لاسامە ف نگا **وادەمە**

وارْگ war̂ig مامرێگ کْ هاتۆدە خا کردن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «وارۆک، بارۆکە، وارۆ» ئۆشن ف جوجه بهاره که تخمگذار شده، در دیگر گویشهای کردی «وارۆک، بارۆکه، وارۆ » گویند

وارْگ سەر war̂ig ser سەرباریک ف کسیکه کله‌اش مانند کله مرغ است

وارگە war̂ige ١) هەوارگە، هەوارێا ٢) دیەکەێگە لە گیەلان ف ١) ییلاق ٢) روستایی در گیلانغرب

وارگەوپاش war̂ige û paş پەخش‌وپلا، تەفراو تۆناو ف پراکنده و پخش وپلا شدن

وارۆش warüş داپلۆوسکیان، دازلگیانْ خواردەمەنی ف بیش از حد معمول پخته شدن غذا و وا رفتن غذا

وارو warû ١) مەوارو ٢) پشتەک وارو ف ١) باران می‌بارد ٢) وارو زدن

وارو بڕان warû bir̂an واران بڕان «ل» ف موسم پایان بارانهای بهاری

وارووک warûk وارگ، مامرْ سەرە، بنووڕە وارگ «ل» ف نگا **وارگ**

وارە ware ١) جار، سەفەر «دووارە» ٢) پاشگرە وە ماناێ هامێاری «شیرەوارە» ٣) وانگ هلاوردن «وارە دا لە وەر» ف ١) بار، دفعه ٢) پسوند همکاری داشتن ٣) تغییر حالت روحی ناشی از شنیدن خبر ناگوار

وارە war̂e ١) واڕێ، وانگ ٢) هانا، هاخاس ف ١) تغییر حالت روحی ناشی از شنیدن خبر بد وناگوار و با صدای بلند گریستن و فریاد کردن ٢) داد، داد خود ستاندن

وارەبەشانە war̂ebeşane بەخشینْ بەشێگ لە دەسا وەێ مەشکە وە هاوارەێگ ک مەشکە لە کاتێگ کەفێدە دەسێ ک گژگیا کەمەو بۆیە ف بخشیدن مقداری از محصول مشک به « هاواره» در موقعی که نوبت مشک اوست وگیاه وسبزه کم است و گله شیرش کم است

وارەسە warese سەرساو کردن ف آگاه کردن، خبر دادن

وارەسی waresî ئیسفا گرتن ویتەکەنە کردن، لە ئەوستا (varethmen ڤارەسمەن) وە ماناێ پەناگا ونگادار ئۆسریاس ف بازبینی، بازدید و نگهداری، در اوستا (varethmen وارَثمَن) به معنای پناهگاه و نگهدارنده نوشته شده

وارەوار ware war شەکەت رێ کردن ف خسته خسته راه رفتن

وارەو بۆن war̂ew bün هانا بردن، داد بردن ف داد خود به جایی بردن

واری warî واران واریە ف بارید

واڕێ war̂ê وارە لە وەر دان ف نگا **وارە**

وارێ warê مەوارێ، وارێد ف میبارد

واریان waryan تنیان وە ملْ کەسێگەو، لە لاتین (warn) و (warning) ئۆشن ف بە تندی بر خورد کردن، سرزنش کردن، در لاتین (warn) و (warning) بە معنی اخطار دادن و هشدار است

واریانە پێا waryane pêa تنیانە پێا ف بە تندی برخورد کرد

وارێد warêd وارێ ف میبارد

وارێگ warêg وارێد ف میبارد

وارڕێ لەوەر دان war̂ê le wer dan وانگ هڵاوردن، هاوار کردن ف با صدای بلند گریستن وفریاد کردن

وارین warîn وارشت، لە پەهڵەوی (warîten واریتەن) ئۆسریاس ف باریدن، بارش، در پهلوی (warîten واریتَن) نوشتە شدە

واز waz ١) واز و وڵنگ، زێڕْ بەسیا ٢) کووتا هاتن «دی واز بار» ٣) بێجگە «لە فڵانی واز بارێد کەسێ نیەتیەێدە لام» ٤) گەڵواز ٥) خواز، داواکەر «جیا واز» ٦) گڤْ گاڵ، وا گرتن « فڵانی واز گرتۆدەێ» ٧) کاوڵ «لانەواز» ٨) جێواز کردن « وازانن» ٩) دپیەک کردن «واز گفتێ کە» ف ١) باز، مقابل بستە ٢) کوتاه آمدن در گفتار و کردار ٣) بجز، بە غیر از ٤) پرش ٥) خواهان ٦) باد بە غبغب انداختن ٧) ویران، خراب ٨) جابجا کردن ٩) دوبارە بازگو کردن

وازانن wazanin جێواز کردن ف جابجا کردن

واز بردن waz birdin گەڵواز گرتن ف پریدن

وازبۆن waz bün ١) سا کردنْ ئاسمان ٢) لە یەک چەکیان ٣) واز بوون ٤) گریە لە کار واز کردن ف ١) آفتابی شدن آسمان ٢) ازهم گسستن ٣) باز شدن ٤) گره از کار گشودن

وازراو waziraw ئاشکرا، (واضح) ئەرەوییە ف آشکار، واضح

واز کردن waz kirdin واکردن ف باز کردن

وازکەر waz ker کەسێگ کێ بەسریاێ واز کەێد ف باز کنندە، گشایندە

واز گرتن waz girtin واگرتن و قسەێ قەۆ قەۆ کردن ف باد بە غبغب انداختن، بلف زدن

وازگفت waz gift وازگوو ف بازگو کردن

وازگوو waz gû وازگفت ف بازگو کردن

وازْ ولا wazi wil̂a واز و وڵنگ ف کاملاً باز

وازْلین wazilîn جووری داکْ دەوایە لە نەفت گرنەێ ف وازلین

واز لێ هاوردن waz lê hawrdin ١) ماوە وە پێ دان ٢) کار وە کارێ نێاشتن ف ١) مهلت دادن ٢) دست برداشتن از ...، ول کردن

وازْوڵنگ wazi wil̂ng وازْ ولا ف کاملاً باز، چهار تاق باز

وازْوەرەن wazi weren لە پەژارە وخەمْ دنیاێ خود ساختە بۆن، تۆشْ تەوەهۆم هاتن «واز = وەتن+ وەرەن = وڕینە کردن» ف رویا، اوهام، توهم، دنیای خود ساختە «واز = گفتن+ وەرەن = وڕینە»

واز هاوردن waz hawrdin واز لێهاوردن ف کوتاه آمدن، دست برداشتن از...

وازەن wazen وەزەن، ئاسووێ خووفناک ف بلندی مخوف و ترسناک، پرتگاه

وازی wazî گەمە، بازی ف بازی

واژ waj گێژ و واژ ف گیج، منگ

واژوو wajû لەوەڕ کردن «شەواژوو» ف چریدن

واژە waje ١) دواژە، واژەوە ٢) بۆش، بواچ، بویژ، واچە، واژە ٣) لەێ نوو ف ١) میشی کە پس از جفتگیری دوبارە جفتخواه باشد ٢) بگو، امر بە گفتن ٣) دوبارە، از نو

واژەو کردن wajewe kirdin دواژە کردن، لەێ نوو کار کردن ف دوبارە کاری کردن

واژەوە wajewe دواژە، بنووڕە واژە ف نگا **واژە**

واژەوەن wajewen بنووڕە واژە ف نگا **واژە**

واس was ١) پاشگرە وە مانای خوازین «تووواسام» ٢) خواس ٣) زاف، خاێس ٤) مەنگ، گێژ ف ١) پسوند بە معنای خواهان ٢) گدایی، قرض ٣) ضـعف عمومی بدن ٤) گیج، منگ

واستن wastin خواستن، تووواسن «ل» ف خواستن

واس کردن was kirdin زاف کردنْ ئاژەڵ یا ئنسان ف ضـعف عمومی انسان یا دام از شدت گرسنگی

واسکوو waskû ١) کووس کەفتن، تەختە شکیان ٢) کەسایەتی ئڕاێ ژن «واس، وەس، وس = وەک، وەکوو+ کوو = کووە، کۆیە» ف ١) بدنام شدن، از شخصیت افتادن ٢) شخصیت برای زنان «واس، وەس، وس = مثل و مانند+ کوو = کوە»

واسواس waswas دڵنیایی نیاشتن، وەرواس فـ وسواس

واسواسه waswase وەرواسه فـ وسوسه به خرج دادن

واسْ وڕ wasi wir̂ گێژ و وڕ فـ گیج، منگ

واسەر waser ١) سەران سییه ٢) واێگ کْ هەور وارانْ ئەوڵ خوەێەو تیەرێد فـ ١) بیماری میگرن ٢) بادی که ابر باران زا را با خود می‌آورد

واسەو بردێ wasew birdê ساتْ وڕ فـ گیج ومنگ

واش waş ١) خاس «واشەو بۆ» ٢) ئاماڵ «سپی واش» فـ ١) سالم و سرحال ٢) فام، گون

واشْنه waşine وا شەنه فـ نسیم

واشه waşe ١) باشه ٢) وەک، واش «سفێد واشه» فـ ١) پرنده شکاری، قوش ٢) گون، فام

واشەچەو waşeçew چەوقەشەنگ فـ آنکه چشمان زیبا دارد

واشەر waşer واشر، لاتینیه فـ واشر، لاتینی است

واشەمەک waşemek وادەمنْ دەسی فـ باد بزن دستی

واشەنگ waşenĝ وەشەنگ، وەرشەنگ، له ئەوستا (veışenĝh ڤەئشەنگهـ) وه ماناێ ئافەت وخەمباریه، له گیلەکی (ڤەرشندی) ئۆشن فـ باران تند و مخرب، در اوستا (veışenĝh وَئشَنگهـ) بمعنای آفت وغمزدگی است، در گیلکی (وَرشندی) گویند

واشەنه waşene واشْنه فـ نسیم

واشەو بۆن waşew bün خاسەو بۆن فـ خوب شدن، سالم شدن

وافووڕ wafûr̂ ئامرازْ تلیاق کیشان فـ وافور

وافووڕی wafûr̂î تلیاقی فـ وافوری

واق waq ١) یەێهووش ٢) ماق ٣) دەنگْ سەگ فـ ١) هوش و حواس ٢) مبهوت ٣) پارس سگ

واقانن waqanin وەق وەق کردن سەگ فـ پارس سگ

واقپەڕین waq per̂în یەێهووش پەڕین له ترس یا سەرسڕ مەنین فـ هوش وحواس نماندن از ترس یا شگفتی

واقچین waq çîn واق پەڕین فـ نگا **واقپەڕین**

واقمەنن waq menin ماق مەنن فـ شگفت زده شدن

واقنووڕسن waq nûr̂isin ماق نووڕسن فـ خیره نگریستن

واق واق waq waq دەنگْ سەگ فـ صدای سگ

واقه waqe مەلْ دەریایی فـ مرغ دریایی

واقه واق waqe waq واقانن فـ صدای پارس سگ

واکردن wa kirdin ١) پەنەمیانْ مانگا و پەس له زوورْ خواردن شەودەر و ...، له ئەوستا (vem ڤەم) وه ماناێ هژهڵاوردنه ٢) واز کردن ٣) گیرسانن فـ ١) باد کردن سیرابی گاو و گوسفند در اثر زیاده روی در خوردن، در اوستا (vem وَم) به معنی بالا آوردن خوراکی است ٢) باز کردن ٣) روشن کردن آتش

واکف wakif هەوگل کردن فـ عود کردن بیماری، بهبودی از بیماری و سپس مبتلا شدن به همان بیماری

واکفت wakift بنووڕه واکف فـ نگا **واکف**

واکفت کردن wakift kirdin بنووڕه واکف فـ نگا **واکف**

واکف کردن wakif kirdin هەوگل کردن فـ نگا **واکف**

واکه wake ١) بگیرسن ٢) واز بکه فـ ١) روشن کن ٢) باز کن

واگژه wagije واگێژه فـ گردباد

واگفت wagift وازگفت، وازگوو فـ بازگو کردن

واگل wagil هەوگل فـ بازگشت، عود کردن بیماری

واگوو wagû واز گفت فـ بازگو کردن

واگووزار wa gûzar تەسەق «واگووزارێ وه خودا» فـ واگذار، در مقام نفرین

واگوو کردن wagû kirdin وازگفت کردن فـ بازگو کردن

واگیر wagîr داوڕانن فـ تصرف کردن

واگێژان wagîjan واگێژه فـ گردباد

واگێژه wagîje واگژه فـ گردباد

واڵ wal̂ ١) وڵا ٢) پارچەێ نازگ نیلی رەنگ ئەڕاێ پاڵووین، له سەکزی «واڵ» ئۆشن فـ ١) گشاد، باز ٢) پارچه نازک صورتی رنگ که به عنوان صافی بکار برده می‌شود، در سکزی نیز گفته می‌شود

واڵ وژ wal̂î wij واڵ، وڵا فـ گشاد، عریض

واڵه wal̂e ١) پاشگرێگه وه ماناێ هارخپارخ «ورده واڵه» ٢) خوەیشک «گ» فـ ١) اسباب و اثاثیه ٢) خواهر

والی walî خان، گەورا فـ والی، خان

والی بەڕ walî ber̂ شاێ وڵات، ئەڕاێ ژن «چه بکەم له دەسْ ئی والی بەڕه- شەوان پەێ دۆریی دیدەگەم تەڕه» فـ شاه سرزمین، تشخص برای زنان

والی زاێه walî zaŷe ١) خانزاێه ٢) لاناوه له رەنگین فـ

١) والی زاده ٢) کنایه از دختر زیباروی

واليه walye ناوێگە ژنانە «واڵە» وە ماناێ خوەیشکە ف نامی زنانه

وام wam ١) هەێوام ٢) قەرت ف ١) فرار می‌کنم ٢) وام

وامەنە wamene ١) دۆیاڕنگ ٢) دەرمەنە ف ١) تە ماندە، باقیماندە ٢) وامانده

وان wan ١) هەێوان ٢) باڵندەێگە ٣) پاشگرْ چاوە دێری ٤) پاشگرْ کارامەیی لە کار «شەنەوان، دەیشتە وان» ف ١) فرار می‌کنند ٢) پرنده‌ای است ٣) پسوند نگهداری ٤) پسوند کار آمدی

وانگ wanĝ وارە، لە ئەوستا (evenĝ ئەڤەنگ) تۆسریاس ف شیون کردن با صدای بلند، در اوستا (evenĝ اَوَنگ) نوشته شده

وانگ لەوەر دان wanĝ le wer dan وارێ لە وەر دان ف بانگ برآوردن وگریستن

وانگ هلاوردن wanĝ hiʃawrdin وانگ لە وەر دان، لە ئەوستا (evenĝanemim ئەڤەنگ ئانەمم) تۆسریاس ف بانگ بر آوردن و گریستن، در اوستا (evenĝanemim اَوَنگ آنَمم) یعنی شیون با صدای بلند نوشته شده

وانە wane ١) پاشگرە «دەسەوانە، لۆتەوانە» ٢) بانە ٣) ئەوەڵ هاڕخ پاڕخْ کووچبار کْ دامەزرنن ف ١) پسوند ابزاری ٢) قسمتی از چراگاه که به گله داده می‌شود ٣) اولین اسباب واثاثیه که درهنگام کوچ در جایی که مستقر می‌شوند می‌گذارند

واوا wawa ١) نەخوەشی وەبا ٢) باوگە ف ١) وبا، بیماری وبا ٢) بابا

واوریز wawirêz زوورْم، تەنانەت ف بویژە، نگا **تاتەنانەت**

واوڵ wawiʃ ١) واوڵە ٢) لێوە ٣) ساورینێگ کْ بوو تەگەێ تیەێد ٤) کووری، لێلاوی ف ١) آماسیدن اندام ٢) دیوانه سر ٣) بُز تگه که بوی نامطبوع دارد ٤) کوری، نابینایی

واوڵە wawiʃe ١) واوڵ ٢) کووری، لێلاوی ف ١) ورم، آماسیدن اندام ٢) کوری، نابینایی

واوەڕوو wawe r̂û واوەڕووە ف باد وباران، بوران

واوەڕووە wawer̂uwe واوەڕوو ف بوران و باران

واوەسە wawese پاێەداری کردن، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی بەرخوەدان ئۆشن ف استقامت، استواری، در دیگر گویشهای کردی «بەرخوەدان» گویند

واوە وریز wawe wirêz واوریز ف نگا **تاتەنانەت**

واهوُ wahû ١) وە تەڵەو کارێگ چین ٢) حەواڵ گرتن ف ١) به دنبال کاری رفتن ٢) سراغ گرفتن

واهۆفتە wahofte واڕفتە ف بوران، باد وباران

واهێلان wahêʃan هەواێ تەپ وتووزین ف هوای غبارآلود

وای way ١) هەێوای ٢) ناڵە ف فرار کرد ٢) وای

وائ waê هەێوائێد ف فرار می‌کند

وائانن waêanin فراری دان ف فراری دادن

وائ باڵ بریان waê baʃ bir̂yan لاهنا لە شەکەت بۆن ف اصطلاحاً به معنی خسته شدن است

وائ تاوْنە waê tawine تاوْنە، تاعوون ف باد طاعون آور

واید wayd هەێواید ف فرار کردی

وائێد waêd هەێوائێد ف فرار می‌کند

وایدن waydin هەێوایدن ف فرار کردی

وائێدن waêdin هەێوائێدن ف فرار می‌کند

وائ شەو لێ دائ waê şew lê daê ئەو کەسە کْ فرە چەتاڵی کەێد ف آنکه شبگردی می‌کند

وائێم waêim ١) بتەێگە چۆکرف و لە پەلەیلێ سەوەتە درْس کەن ٢) دارێگە بەرەگەێ چۆ گردەکان خواردە مەنیە ف ١) بوته‌ای که از شاخه‌هایش سبد بافند ٢) بادام

وایم waym هەێوایم ف فرار کردم

واین wayn ١) هەێواین ٢) ئۆیە هەێواین ف ١) فرار کردن ٢) فرار کردید

وایە waye هەێوایە ف فرار کرده

وائێە waŷe وادە ف وعده، مهلت

وائێەدان waŷe dan وادە دان ف وعده دادن

وائێەسەنن waŷe senin وادە سەنن ف وعده گرفتن

وائێەکرد waŷe kird وادە کرد ف نگا **وائێەکرد**

وائێەمە waŷeme واوەڕووە ف بوران

وائێەمەن waŷemen بەێزە کردنْ زاوران ف ویار زائو

وایین wayîn واین، فرار کردن ف فرار کردن

وتاخ witaxف وتاق، ژوور ف اتاق

وتار witar گفتمان ف گفتار

وتاق witaq وتاخ ف اتاق

وتاق شاری witaq şarî ئتر ف مینی بوس، ماشین

وتْ وات witi wat ١) فتْ فات ٢) پچْ پاچ ف ١) سخن

چینی ۲) در گوشی سخن گفتن

وتْ وات کردن witi wat kirdin وتْ وات ف نگا **وتْ وات**

وتەوت wite wit بنووڕە وتْ وات ف نگا **وتْ وات**

وجاخ wicax ۱) بنەماڵە ۲) ئاگردان ف ۱) خاندان، نسب ۲) اجاق

وجاخ کوور wicax kûr کەسیَ کْ مناڵ کوڕ نەیَرێد ف کسی که فرزند پسر ندارد

وجرگانن wicir̂ganin گیرانن لە یەک ف اصطحکاک

وجرگیان wicir̂gyan گیریان لە چشتیَ، وجرگیان ف اصرار و پافشاری در انجام کار، پشتکار داشتن

وجس wicis وژە «ل» ف وجب

وچان wiçan ۱) شەکەتی داخسن ۲) ماوەیَ کەم ف ۱) استراحت ۲) مهلت اندک

وچان دەرکردن wiçan der kirdin شەکەتی دەر کردن ف خستگی در کردن

وچان گرتن wiçan girtin شەکەتی خسن ف اندک مدتی برای رفع خستگی

وچرگانن wiçirganin گیریان لە چشتیَ، وجرگیان ف اصرار و پافشاری در انجام کاری

وچرگیان wiçirgıayan گیریان لە چشتیَ، وجرگیان ف اصرار و پافشاری در انجام کاری

وڕ wir̂ ۱) گیژ ۲) قسیەیَ فرە کردن ۳) ساڵ، تەمەن، زوورْم ئەڕایَ بزْن «یەیَ وڕ، دْوڕ» ف ۱) گیج ۲) وڕ، سخن بیهوده ۳) مبنای سن وسال برای بُز

وڕا wir̂a فرە قسیە کەر ف حرّاف

وراز wiraz تاک، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەراز، خو، خوگ، گاکوڵ» ئۆشن و لە ئەوستا (veraze ڤەرازە) و لە پەهلەوی (wiraz وراز) ئۆسریاس ف گُراز، در اوستا (veraze ورازه) و در پهلوی (wiraz وراز) نوشته‌شده، در دیگر گویشهای کردی «بەراز، خو، خوگ، گاکوڵ» گویند

ورازئاوا wiraz awa دیەکەیَگە لە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

ورازخوەر wiraz xwer لاناوە لە کاکەیی ف کنایه از اهل حق

وڕاڵ wir̂aɫ فرەوڕا، وڕاوەکەر ف پـُرگو، وراج

وڕاوە wir̂awe خوتە، وڕاوە وژاوە ف غرولند، هذیان

وڕاوە کردن wir̂awe kirdin خوتانن ف سرزنش کردن

وڕاوە وژاوە wir̂awe wijawe وڕاوە ف غرولند کردن و سرزنش کردن

وڕبۆن wir̂ bün گیژ بۆن ف گیج شدن

وڕْبیم wir̂i bîm وڕاوە ف با خود هذیان گفتن

ورچە wirçe ناوێگە ئەڕایَ سەگ، لە سۆرانی «ورچ» وە مانایَ خرسە ف نامی برای سگ، در سورانی «ورچ» به معنی خرس است

ورد wird ۱) هۆرد ۲) بۆچگ «وردْ واڵە» ۳) قسیەیَ جادوو ٤) ئیسفا گرتن ف ۱) خُرد، ریزه ۲) کوچک ۳) ورد ٤) دقت کردن

ورد بۆن wird bün ۱) هۆرد بۆن ۲) ئیسفا گرتن ف ۱) خُرد شدن ۲) دقت داشتن

ورد بین wird bîn ئیسفاگەر ف خُردبین

ورد کردن wird kirdin هۆرد کردن، لە ئەوستا (werk وەرک) ئۆسریاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ورکە، ورتکە» وەمانایَ تیکە وهۆردەس ف خُرد کردن، در اوستا (werk وەرک) به معنی خرد کردن است و در دیگر گویشهای کردی «ورکە، ورتکە » به معنی تکه کردن و خرد کردن است

وردواڵە wirdi waɫe هۆردْهەواڵە ف خرت و پرت

ورد ورد wird wird هۆردە هۆردە ف خُرد خُرد کردن

وردە wirde ۱) پۆل هۆردە ۲) هۆردە ۳) کەمیَ ف ۱) پول خُرد ۲) خُردە، ریزه ۳) اندکی

وردەخاڵ wirde xaɫ هۆردەخاڵ ف خالهای ریز صورت

وردەفرووش wirde firûş دەسفرووش ف خُردە فروش

وردەقەن wirde qen خاکە قەن ف خاکە قند

وردەکاری wirde karî هۆردەکاری ف خُردەکاری

وردەماڵ wirde maɫ هارخپارخْ کەم ف اسباب و اثاثیه

وردەواڵە wirde waɫe وردواڵە ف خرت وپرت

وردەو بۆن wirdew bün ۱) ورد بۆن ۲) خۆردەو بۆن ف ۱) دقت کردن ۲) خُرد شدن

وردەوردە wirde wirde ۱) کەم کەم ۲) بەش بەشەو کردن ف ۱) اندک اندک ۲) خُرد و ریز کردن

وردی wirdî ۱) بۆچگی ۲) وردبینی ف ۱) خُردی، کوچکی ۲) دقت کردن

وردیلْک wirdîlik بۆچکلە ف کوچولو

ورزنگ wirzinĝ زرانی، وێژنی ف زانو

ورزی wirzî ورێز «ل» ف برخیز

ورسیەری wirsiyerî ۱) تەنگی تفتی ۲) ورسێ بۆن ف ۱) کم و کاستی در زندگی ۲) گرسنگی

ورسیەری کیشان wirsiyerî kîşan ۱) تەنگی تفتی کیشان ۲) زگ جەڕدان ف ۱) کم وکاستی زندگی را تجربه کردن ۲) گرسنگی کشیدن

ورشە wirşe گرشە ف درخشش

ورشەدار wirşe dar گرشەدار ف درخشان

ورشەدان wirşe dan شەوق دان ف درخشیدن

وڕکردن wir̂ kirdin ۱) گێژ کردن لە زوور سام ۲) مایێ سەر بردن ف ۱) گیج کردن در اثرسم ۲) دراثر پُـرحرفی گیج کردن

وڕگ wir̂ig وێانگ ف بهانە کودکان همراە باگریستن

وڕگ کردن wir̂ig kirdin وێانگ گرتن وگیرسن فرە ف کودکی کە بسیار بهانەجو است و گریە بسیار می‌کند

وڕگیان wir̂igyan خەریک بۆن، پلیانە پێا ف دست بکار شدن بە…، درگیر شدن با…

وڕگین wir̂igîn منالٚ وێانگ گر ف بسیار بهانە جو

ورمئاوا wirm awa دیەکەێگە لە ڕەوانسەر ف روستایی در روانسر

ورمێ wirmê هلاڵەبرمە ف گل شلیرە

ورنگ wirinĝ وڕْبیم ف هذیان، زیر لب زمزمە کردن

ورنگە wirinĝe ورنگ ف زیر لب زمزمە کردن

ورنگەورنگ wirinĝe wirinĝ وڕاوە وژاوە ف غرولند

وڕواش wir̂i waş وڕ، گیژ و وێژ ف گیج و منگ

وڕوڕە wir̂wir̂e وڕوڕەک ف حرّاف، پُـرگو

وڕوڕەک wir̂wir̂ek وڕوڕە ف پُـرگو

وڕوڕەێ جادوو wir̂wir̂eŷ cadû لاناوە لە فرە وڕا ف کنایە از بسیار حرّاف

وڕْ ویم wir̂i wîm بنووڕە وڕْبیم ف نگا **وڕْبیم**

وڕە wir̂e وڕگ ف بهانە کودکانە

ورەو wirew ویرەو «ورەو کوو چید؟ » ف رو بە بسوی…

وڕەوڕ wir̂e wir̂ ژەکەژەک ف وراجی

ورەو کوو wirew kû ورەو کوورە؟ ف رو بە کجا؟ ، بە کجا؟

ورەو کوورە wirew kûre ورەو کوو ف رو بەکجا؟

ورێ wirê ورێز، ورزی «ل» ف برخیز

وڕی wir̂î گیژی، مەنگی ف گیجی

وریا wirya ۱) وە هووش ۲) ناوێگە کوڕانە ف ۱) زرنگ، باهوش ۲) نامی مردانە

وریای wiryay چاوەدێری، وە هوووش بۆن و وە دیار رییەنەو بۆن ف نگهبانی دادن گلە در شب کە نیازمند بیداری و شب نخوابی است

وریاێکەر wiryaê ker ئەو کەسە کْ چاوەدێر رییەنە ف نگهبانی گلە در شب کە نیازمند بیداری است

وریجە wirîce بریجە، لە ئەوستا (veriç ڤەرچ) و (vereşenĝh ڤەرچەنگهـ) نۆسریاس ف درخشش، در اوستا (veriç وَرچ) و (vereşenĝh وَرچَـنگهـ) نوشتە شدە

ورێز wirêz ۱) وێز، زێزْ بێز «لانەورێز» ۲) ورێ «ل»، لە ئەوستا (veryzyaw ڤەریزیاو) نۆسریاس ولە لاتین (rise) وە مانایێ هەڵسانە ف ۱) گریز، فراری، مقابل گرا ۲) برخیز، در اوستا (veryzyaw وَریزیاو) نوشتە شدە و در لاتین (rise) بە معنای بر خاستن است

وریسکە wirîske ۱) نەخوەشییگە ۲) کوت وکوتْپڕ «کوڕێ تووام هەر ئیسکە – ناوێ بنەمە وریسکە» لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «وریسکە» وە مانایێ هەورە تەرەقەس ۳) بڵاچە ف ۱) بیماریی است ۲) فوری، سریع، در دیگر گویشهای کردی «وریسکە» بە معنای رعدوبرق است کە کنایە از همان سریع بودن است ۳) جرقە

وڕینگە wir̂îĝne بنووڕە وڕینە ف نگا **وڕینە**

وڕینە wir̂îne ۱) وڕْبیم ۲) دڵ سزیان و لەوەرْ خوێەو قسیە کردن ف ۱) هذیان ۲) در مقام دلسوزی برای کسی بودن و با خود حرف زدن

وڕینە کردن wir̂îne kirdin ۱) وڕْبیم کردن ۲) خەم خواردن ئەڕایێ کەسێ «وڕینەکەرْ کەس نەمرێ» ف ۱) هذیان گفتن ۲) کنایە از غمخواری کردن برای کسی

وڕینەکەر wir̂îne ker خەمخار، هاودەرد ف یار، غمخوار

وز wiz دەنگْ مێەس ف صدای مگس

وزم wizm ۱) تووکْ دارْ وەن کْ چۆ خەنە گرنەێ سەر ۲) بتەێگە ئەولْ دۆیەێ کاوڕ کوتنەێ و نەنەێ بانْ پەلْ و پووێ شکیایێ تا نەرمێەو بکەێد و لەێ نوو بگرنەوەێ ف ۱) پوست درخت وَن کە مانند حنا خاصیت رنگ آمیزی دارد ۲) برگ و

پوست درختچه ایست که با دنبه گوسفند می‌کوبند و روی استخوان شکسته‌ای که ناجورجوش خورد می‌گذارند واستخوان را نرم می‌کند بگونه‌ای که براحتی آنرا می‌شکنند و دوباره آتل بندی می‌کنند

وزمْ دق wizmi dü مه‌ڵهه‌مێگه له وزم ودۆیه کْ کوتنه‌یَ و نه‌نه‌یَ بانْ په‌ڵْ شکیایَ ف زمادی از پوست درخت وَن و دنبه که آنها رابا هم مخلوط کرده و روی اندام شکسته می‌گذارند

وزمه wizme وسمه، وه‌سمه، له گیله‌کی (wizme وزمه) ئۆشن ف وسمه، پوست درخت وَن که مانند حنا خاصیت رنگ آمیزی دارد، در گیلکی (wizme وزمه) گویند

وزنێار wiznêar کۆیه‌یگه له کوونانی ف کوهی در کونانی از توابع کوهدشت

وزه wize ۱) وزه وز ۲) سه‌رسه‌خت و فره وڕا ف ۱) صدای وز وز مگس ۲) سرسخت و بسیار حراف

وزه‌وز wize wiz ده‌نگْ وز وز مێه‌س ف وز وز مگس

وژ wij ۱) ده‌نگْ ویژه ۲) خود «ل»، له کرمانجی «وژ، وێژ» ئۆشن ف ۱) صدای پرتاب سنگ از قلاب سنگ یا گلوله ۲) خود، اشاره خود

وژار wijar ۱) بژار، وژین ۲) پێارسه کردن ف ۱) وجین، نگا **بژار** ۲) پیاده‌روی برای رفع خستگی و انبساط خاطر

واژارتن wijartin ۱) وژاردن ۲) هه‌ڵوژانن ف ۱) وجین کردن ۲) برگزیدن

وژاردن wijardin بنووڕه بژاردن ف نگا **بژاردن**

وژارکردن wijar kirdin ۱) وژین کردن ۲) پێارسه کردن ف ۱) وجین کردن ۲) پیاده‌روی برای انبساط خاطر

وژاڵه wijaĺe زه‌رداڵه ف زنبور کوچک

وژانن wijanin هه‌ڵوژانن ف برگزیدن

وژاوه wijawe هاوتایَ وڕاوه ف همتای غرولند

وژدان wijdan ئافت و هه‌ست دڵ و ده‌رۆن، کوره‌مازیَ ئی وشه کوردیه «وژ = خود+ دان = زانستن» نه‌یرووی ده‌رۆنی ک هه‌ر خوه‌د زانی ف وجدان، این واژه کردی است «وژ = خود+ دان = دانستن» نیرویی درونی در شخص

وژدانه‌ن wijdanen وه‌وژدان ف وجداناً

وژرانن wijr̂anin وه مل گرتن ف بر عهده گرفتن

وژریَ wijirê وژرانن «یه‌یَ براێگ له‌یَ سه‌متْ ئێڵاخه دێریَ- خۆنه‌گه‌یَ بازه کولی وژریَ» ف بر عهده گرفتن، زیر تاوان بودن

وژنگ wijinĝ وێژنگ ف سرند بوجاری

وژنی wijnî سه‌ر زرانی ف زانو، سر زانو

وژه wije بنگس ف وجب

وژه‌سیَ wije sê ۱) خوه‌یه «ل» ۲) واورێز «ل» ف ۱) خودش است، همان است ۲) مخصوص، ویژه

وژین wijîn ۱) وژار ۲) وێژنگ ف ۱) وجین ۲) سرند

وژینکردن wijîn kirdin وژارکردن ف وجین کردن

وژینکه‌ر wijîn ker ۱) ئالاکه‌ر ۲) ئه‌و که‌سه کْ وژار که‌یێ ف ۱) وسیله‌ای بیلچه مانند برای وجین کردن ۲) آنکه وجین می‌کند

وسا wisa ۱) ئۆسا ۲) وساد ف ۱) نگا **ئۆسا** ۲) ایستاد

وساس wisas وسیاس ف ایستاده است

وسان wisan ۱) ئه‌وان وسیان ۲) مه‌نن ف ۱) ایستادند ۲) ایستادن

وسکت wiskit هسکوت ف امر به سکوت کردن

وسمه wisme بنووڕه وزمه ف نگا **وزمه**

وسن wisin وسیه‌ن ف می‌ایستند

وسه‌وس wise wis سنگه‌سنگ ف احمالکاری

وسین wisîn ۱) وسیان ۲) وسیه‌ن ف ۱) ایستادن ۲) می ایستند

وشا wişa زێڕْ ته‌نگ ف گشاد

وشار wişar هشار ف پنهان کردن

وشاردن wişardin هشار کردن ف پنهان کردن

وشارکردن wişar kirdin هشار کردن ف پنهان کردن

وشک wişk ۱) بنچینه‌یَ کردارْ وشکانن ۲) سفت، سه‌خت ۳) زێڕْ ته‌ڕ ف ۱) ریشه فعل «وشکانن» به معنی جستجو کردن و خشک کردن ۲) سخت، سفت ۳) خشک

وشکانن wişkanin ۱) هشک کردن ۲) جوورسن ف ۱) خشک کردن ۲) تفتیش کردن

وشکانی wişkanî ۱) هشکڵانی ۲) جوورسی ف ۱) خشکی ۲) تفتیش کردی

وشک بۆن wişk bün هشک بۆن ف خشک شدن

وشک کردن wişk kirdin ۱) مانگاێگ کْ له شیره‌و چیه ۲) وشکه‌و کردن ف ۱) گاوی که شیرش خشک شده ۲) خشک کردن

وشکڵاتن wişkiĺatin وشکەڵاتن ف خشکیدن

وشکڵاتێ wişkiĺatê وشکەو بۆ ف کاملاً خشک و سفت

وشکە wişke ۱) وشک «نانەوشکە» ۲) رەقەێ زەق ۳) شەلگە ف ۱) خشک ۲) خشک شدن زمین ناشی‌از بی بارانی ۳) بیماری دام که پاهایشان حالت خشک شده دارد

وشکەبار wişke bar ئاجیل، گردەکان و پستە و... ف خشکبار

وشکەبەن wişke ben وشکەو کریاێ گیایل ئەراێ بەن هاوردنْ خۆن ف خشک شده گیاهان دارویی به منظور جلو گیری از خونریزی بر روی زخم گذارند

وشکەڕوو wişke r̂û زروان ف بیابان، صحرا

وشکەڕێ wişke r̂ê بەردڵان ف راه سنگلاخی

وشکەساڵ wişke saĺ سیبەساڵ ف خشکسالی

وشکەسووفی wişke sûfî دیندارْ جاوەری ف زاهد ظاهر پرست

وشکەسەرما wişke serma کەلەوا، هەواێ سەرد ف سرمای خشک وسوزان

وشکەشوور wişke şûr نووشوور ف نگا **نوُشوور**

وشکەڵ wişkeĺ وشکڵاتێ ف کاملاً خشک

وشکەڵاتن wişkeĺatin وشکڵاتن ف خشکیدن

وشکەو بۆن wişkew bün وشک بۆن ف خشک شدن

وشکەوکردن wişkew kirdin وشککردن ف خشک کردن

وشکی wişkî ۱) هشکی ۲) وشکانی ف ۱) خشک شدن ۲) خشکی

وشکیان wişkyan هشکیان ف خشک شدن

وشم wişm ۱) تەشە ۲) نەخۆشییگ کْ پەخش بوودە وڵاتەو، ئیپیدمی ف ۱) آفت ۲) بیماری واگیر دار، اپیدمی

وشْم wişim ئۆشم «گ» ف می‌گویم

وشیار wişyar وریا، هووشیار ف هوشیار

وشیاربۆن wişyar bün وریا و هووشیار بۆن ف هوشیار بودن

وشیارکردن wişyar kirdin وریا و هووشیار کردن ف هوشیار کردن

وشیاری wişyarî وریایی ف هوشیاری

ول wil ۱) سس «شل و ول» ۲) مەشکەێ بۆچگ ف ۱) سست ۲) نوعی‌مشک کوچک

وڵ wiĺ ۱) وێڵ، لە ئەوستا (vîte ڤیتە) ئۆسرییاس و لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ویت» وە ماناێ سەرگەردان و وێڵە ۲) گۆم ف۱) ول، رها، در اوستا (vîte ڤیته) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «ویت» به معنای سرگردان است ۲) گم

وڵا wiĺa واز، پیەنەو کریاێ ف گشاد، پهن شده

ولا wila وە خودا ف والله

وڵابۆن wiĺa bün پیەنەو بۆن ف گسترده‌شدن، پهن شدن

وڵات wiĺat ۱) دیەکە ۲) نیشتمان ف ۱) روستا، ولایت ۲) میهن

وڵات پیەرێز wiĺat pyerêz نیشتمان پەروەر ف میهن پرست، آنکه از میهن پاسداری می‌کند

وڵاخ wiĺax ۱) خەر ۲) گا وگوور ف ۱) الاغ ۲) حشم

وڵاخدار wiĺax dar خەرەکدار ف رمه‌دار

وڵاکردن wiĺa kirdin پیەنەو کردن ف گستراندن، پهن کردن

وڵام wiĺam ئەمان، ئەما ف ولی، اما

وڵاین wiĺayn ۱) چنگ دان ۲) وڵاینْ شان وکووڵ ف ۱) ورز دادن ۲) ماساژ دادن بدن

وڵ بۆن wiĺ bün ۱) بەێتە بۆن ۲) ئازاد بۆن ف ۱) ول بودن ۲) آزاد بودن

وڵک wiĺk ۱) گورچێ ۲) پەراسۆ ف ۱) کلیه، گرده ۲) تهیگاه زیر دنده‌ها

وڵک بڕین wiĺk bir̂in لە زوورْ زەربەت کەفتن ف ضربه بسیار شدید که منجر به افتادن یا مردن شود

وڵ کردن wiĺ kirdin ۱) ئازاد کردن ۲) بەێتەکردن ف ۱) آزاد کردن ۲) ول کردن

وڵکوت wiĺkwit ئەلابەختەکی ف شانسی، اتفاقی

ولکە wilke پاشگرْ بۆچگی «جاشۆلکە، جامۆلکە» ف پسوند تصغیر

وڵکە wiĺke دەسوور وە وڵ کردن ف امربه رهاکردن

وڵکەێتێ wiĺ keŷtê وڵکە «ل» ف رها کن

وڵگە wiĺige وێڵ ف ویلان، ول

وڵگەرد wiĺgerd چەتاڵ ف ولگرد

وڵگەردی wiĺgerdî چەتاڵی ف ولگردی

وڵگەێ سەرخەرمان wiĺigeŷ seri xerman وڵگە ف ول، ویلان

ولْ منەی wiľ miney وێڵ منەی ف بدون شناخت و آگاهی جستجو کردن

ولْنگ wiľnĝ ١) ولْنگە کردن ٢) شاک دان ف ١) در رفتن، جیم زدن ٢) کله زدن در جماع

ولْنگانن wiľnĝanin ولْنگە کردن ف دررفتن، جیم زدن

ولْنگْ واز wiľinĝi waz ١) شەش تاق واز ٢) نەنگ و واز «دالْگ بۆن و دۆیەت بخواز- تا نەکەفیە ولْنگْ واز» ف ١) کاملاً باز، باز ٢) بی آبرو شدن، از سکه افتادن

ولْنگە wiľnĝe ١) دەنگْ کەفتنْ چشتێ لە چالاو ٢) دەنگْ گیریایْ گەلوْ لە دۆرەو ٣) فلْنگە ف ١) صدای افتادن چیزی درچاه ٢) صدای گرفته گلو ٣) در رفتن، جیم زدن

ولْنگەکردن wiľnĝe kirdin دەرزەنین ف جیم زدن، در رفتن

ولْ ولْ wiľ wiľ چەتالْی ف ول گشتن

ولە wiľe ولەێنی «دۆیەتە بۆچگلە پێم وەتێە خالْوو- چەوەیلێ کوور و زووانێ لالْ بوو-م خالْوو نیم خالْوو مردە بای - چۆ سیایْ لە شوونْ ولەیْ هەردە بای» ف بچە آهو

ولەژوو wile jû خوتن، وراوەکەر «ولە = وێڵ+ ژوو = ژوون گەردانن» ف پُرچانە، غرولند کن

ولەکەت wiľeket فرە شەکەت ف بسیار خسته

ولەکەت کردن wiľeket kirdin شەکەت کردن ف خسته کردن

ولەنتەر wiľenter وەلەنتەر، چەکْ وەرد، کۆیەنە ف کهنه، فرسوده

ولەێنی wiľeŷnî ١) وەناوکە ٢) وەچکە ئاسک ف ١) پرنده‌ای است، نوعی قمری ٢) بچه‌آهو

ولەیْ wiľeŷ ١) شکار ٢) وەچکە ئاسک «وە شووند گەردم هەردە وە هەردە- جوور سیادەگەیْ ولەیْ گوم کەردە» ف ١) صید، شکار ٢) بچە آهو

ولیقانن wilîqanin تلیقانن ف له و لورده کردن

ولیقیا wilîqya تلیقیا ف له و لورده شده

ولیقیاگ wilîqyag تلیقیاگ ف له و لورده شده

ولیقیان wilîqyan تلیقیان ف له و لورده شدن

ولیقیایْ wilîqyaê تلیقیایْ ف له و لورده شده

ولێوی wiľêwî ١) رەنگینی «ولێوی ئەرجن، پەشێوی چوو شەن-ترنگەیْ ئاوراخووز، خشەیْ وەلْنگەوەن» ٢) لیکەیی ف ١) شوخ وشنگی ٢) جوانی، تر و تازەگی

ونجر wincir̂ شڕ، شڕتالْ ف کهنه

ونجر ونجر wincir̂ wincir̂ شیتالْ شیتالْ ف پاره پاره

ونگ winĝ نەرمەیْ گووش ف لاله گوش

ونْ وان wini wan دەرگووشی قسە کردن ف در گوشی سخن گفتن

ونە wine واتوورە «وە ونە ژنەفتم کْ...» ف شایعه، سخن ناراست

ونەرنی winernî دیەکەێگە لە بێلەوار ف روستایی در بیله‌وار

ونەوشک winewşk ١) دارْ وەنەتاق ٢) وەنەتاق ف ١) درخت بُنه ٢) بَر درخت بنه، چاتلانقوش

ونەون wine win وڕْبیم ف هذیان، غرولند

وە we ١) کیشْ دووارە کاری «وە سەرا» ٢) پاشگرْ خەوەری ئەرایْ سێم کەسْ یەکلە «بووە، نەوە» ٣) بە، وەو«وە خودا» ٤) لا، تەرەف «وە لا راسەو» ٥) کیشْ رازایی «وە پاوە، وە نیشتگانی» ٦) کیشْ قەسەم خواردن «وە خودا، وە شیرْ دالْگ» ٧) لا، کەنار «وە لایْ منەو فرە عەزیزی» ٨) نرخ، قیمەت «وە چەنێ» ٩) لەێرە تا «وە کرماشان تا گیەلان» ١٠) پاشگرْ دەسووری «لاوە، نەلاوە» ف حرف تکرار ٢) پسوند خبری برای سوم شخص ٣) به ٤) سمت، سو ٥) حرف موصوف ٦) حرف سوگند ٧) نزد، پیش ٨) قیمت، نرخ ٩) از، از اینجا تا... ١٠) پسوند دستوری

وها wiha چڕین «وها فلانی بەو» ف بانگ کردن، آهای

وهار wihar وەهار ف بهار

وهایْ wihaê وها، دەنگ کردن ف آهای

وەئاو خسن we aw xisin ١) کەنین و وە ئاو کەفتن چالاو ٢) وە ناو ئاو خسن ف ١) به آب انداختن چاه خشک ٢) در آب انداختن

وەئاو دان we aw dan بێ ئابڕۆ کردن ف رسوا کردن

وەئاو دراتن we aw diratin راس یا درووبۆنْ واتەێگ ف از آب در آمدن، به واقعیت انجامیدن

وەبا weba نەخوەشی وەبا ف بیماری وبا

وەبا بری weba birî تۆشْ نەخوەشی وەبا هاتن ف بیمار وبا زده

وەبان we ban لە بان ف از بالا

وەبانْدەس هاتن we bani des hatin تەوانْ ئەنجام داینْ کارێگ ف از دست برآمدن، توان انجام دادن داشتن

وەبتێەو کردن we bitŷewe kirdin ۱) هەڵوژانن ۲) وە کلْ چەو دان ف ۱) انتخاب کردن، در نظر داشتن کسی یا چیزی ۲) زیر نظر داشتن

وەبرِ we bir̂ ۱) وە کول، وە برِی ۲) وە گەل، وەدەسە ۳) وە بەونی ف ۱) بکلی ۲) دستەجمعی، گروهی ۳) فراوانی، بسیاری

وەبرِ بەونی we birî bewnî فت وفەراوان، بەونی ف فراوانی، بسیاری، زیادی

وەبرِی we bir̂î برِی ف جملگی، همگی، بەکلی

وەبن we bin لە بێخ وبن ف از بیخ و بن

وەبن کەنە we bin kene لە بێخ کەنیان ف از بیخ کنده شدن

وەبنگوردەوا برِین we bin gwirdewa bir̂în قسیەیٚ کولْ وکولْبرِ، کوتەمەترەق ف سخن مختصر ومفید

وەبنەو we binew لە بێخەو، لە بنەو ف از بیخ و بن

وەبەێن چین we beŷn çîn نابووت بۊن ف از بین رفتن

وەپا we pa ۱) زێژْ سووارە ۲) خەلیەێگ کْ هێمان درەو نەۊیە، لەئەوستا (vep ڤەپ) تۊسریاس ۳) وە دەس، لە چەنتە ف ۱) با پای پیادە ۲) محصولی کە هنوز درو نشده، در اوستا (vep وَپ) بە معنی بذر کاشتن وسبز شدن است ۳) در تصاحب

وەپا خسن we pa xisin شەکەت کردن، هەرِەکانن ف خستە کردن

وەپا کەفتن we pa keftin لە پا کەفتن ف از پا افتادن

وەپا مەنن we pa menin وە سەرپا مەنین ف برپا ماندن

وەپسا we pisa لە پەسا ف در حال، سرگرم

وەپەێتاک نان we peŷtak nan لە قورت نان، وە کوڵکەو نان ف صرف کردن، زمان وهزینەای را صرف کاری کردن

وەپیری چین we pîrî çîn وە پێشوازْ کەسیٚ چین ف بە پیشواز کسی رفتن

وەپیری هاتن we pîrî hatin وە پێشواز هاتن ف بە استقبال آمدن

وەپینەدان we pîne dan پینە کردن ف پینە زدن چیزی

وەپینەیٚ زەۆکردن we pîneŷ zeü kirdin شەرمەندە کردن ف خجل کردن، شرمندە کردن

وەت wet ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە وەتن ف گفت

وەتا weta وەتەو ف بازگو کرد، فاش کرد

وەتار wetar ۱) گفتمان ۲) رنگ گرتن، ئەدا دراوردن ف ۱) گفتار ۲) ادا در آوردن

وەتارا کردن we tara kirdin رنگ گرتن ف ادای کسی را در آوردن

وەتارْ تن we tari tin تن وتێژ ف فوری، سریع

وەتان wetan ۱) ئەوانە وەتەو ۲) واتوورە، واتە ۳) رنگ گرتن ف ۱) گفت ۲) بنا برگفتەها، بە نقل۔۳) ادا درآوردن

وەتن wetin ۱) پاشگرە وە ماناێ قسیە کردن ۲) ئەوان وەتن ۳) تن، وە تاف ف ۱) پسوند بە معنی گفتن ۲) گفتند ۳) بە تندی، سرعت

وەتوُ شان we tû şan لۊیەت ف برهنە، با لباس زیر بیرون رفتن

وەتۊن wetün ۱) وە دەرەک ۲) ئەوان زۊنە قسیەێگ کردۊن ف ۱) بەجهنم ۲) گفتەبودند

وەتۊن وتەوەس we tün û tewes تۊن وتەوەس، تۊن وتەوەس دۊ زروانْ گەوراس لە ئێران کْ وە جانـْم مانا کریاس ف بە جهنم

وەتەن weten نیشتمان، ئەرەوییە ف میهن

وەتەنی wetenî زێژْ نەوەتەنی ف قابلگفتن، گفتنی

وەجا we ca گوجا ف بجا، مقابل نابجا

وەجا بردن we ca birdin وە جی بردن ف بجا انداختن اندام در رفتە

وەجا هاوردن we ca hawrdin ۱) ئەدا کردن ۲) ناسین ۳) وە جی خسن ف ۱) ادا کردن فریضـە ۲) باز شناختن ۳) جا انداختن اندام در رفتە

وەجا هیشتن we ca hîştin جی هیشتن ف قال گذاشتن، جا گذاشتن و رفتن

وەجاێ we caê لە جیاتی ف بجای، بە تلافی

وەجەر we cer بنوورِە بەجەر ف نگا **بەجەر**

وەجەڵ weceĺ ئەجەڵ ف اجل

وەجی we cî ۱) وەجا ۲) لەجاێ، وەجاێ ف ۱) بجا، مقابل نا بجا ۲) در عوض، بە تلافی

وەجی بردن we cî birdin وە جی خسن ف جا انداختن

اندام در رفتە

وەجی چین we cî çîn لە جی چین ف از جا در رفتن اندام

وەجی خسن we cî xisin وە جی بردن ف جا انداختن اندام در رفتە

وەجی گلادان we cî gila dan سخت سەنن ف در عوض ... نزد خود نگەداشتن، غرامت گرفتن

وەجی مەنن we cî menin لەجی مەنن ف جا ماندن، بجا ماندن

وەجی هاوردن we cî hawrdin بنوورە وەجا هاوردن ف نگا **وەجا هاوردن**

وەجی هیشتن we cî hîştin بنوورە وەجا هیشتن ف نگا **وە جاهیشتن**

وەچ weç ١) وەچکە ٢) پەلوەچ ٣) نەوە و نەتیجە «وەچ و وەچەرزا» ٤) چۆزەرە ف بچە، نگا **وەچکە** ٢) جوانەای از شاخە ٣) نوە و نتیجە ٤) جوانەی انتهایی

وەچاکدان we çak dan دەرزەنین ف در رفتن، بە چاک زدن

وەچاو دین we çaw dîn دڵنیا بۆن ف یقین یافتن

وەچ دەرکردن weç der kirdin ١) کەتۆێگ کْ وەچکەیلێ گەورا بۆنەو توان دەرچن ٢) پەلوەچ وەشانن ف ١) کندویی کە نوزادانش بزرگ شدە و قصد ترک کندو را دارند ٢) جوانە زدن درختان

وەچ کردن weç kirdin چۆزەرەدان ف جوانە زدن

وەچکە weçke بەچکە، وەچگە، بەچە، لە پەهڵەوی (weçek وەچەک) تۆسریاس ف بچە پرندگان، در پهلوی (keçew وَچک) نوشتە شدە

وەچکەمەلۆچگ weçke melüçig بەچکە مەلۆچگ ف بچە گنجشک

وەچگە weçge بنوورە وەچکە ف نگا **وەچکە**

وەچنگهاوردن we çinĝ hawrdin وە دەس هاوردن ف بە چنگ آوردن

وەچۆزکەفتێ we çüz keftê وە تەرز کەفتێ ف خوش اندام، کسی کە اندام ریک وپیک دارد

وەچ و وەچەرزا weç û weçerza نەوە ونەتیجە ف نوە ونتیجە

وەچە weçe چۆ، چجوور ف چگونە، باچە وسیلەای

وەچەرزا weçer za نەتیجە ف نتیجە، نوە و نتیجە

وەچەن weçen وە چەنێ؟ ف چقدر؟ چند؟

وەچەنێ weçenê چەنێ؟ ف چقدر؟ چند؟

وەچەوا کردن we çewa kirdin چەودان ف چشم زخم

وەچەو دین we çew dîn دڵنیا بۆن ف یقین پیدا کردن

وەچیەرێا کەفتن we çerêa keftin مییەێگ ک لە هەێنْ چیەرێ هنای دەنەێ زەوا لێخەرووێ کەفێدە پێچ ودۆیای چەن رووژ مرێد، ئەگەر سەرە شووان لە کارْ خوەێ کارامە بوو و تەسخیسێ دا ئەڕای دەرمانێ نەنەێ توو خوری خوەێ و شەکنەنەێ چۆن خوری نەرمە وهەوابڕ بوو لێخەرووێ تیەێدە شوونْ خوەێ، ئی دەرمانە ئەڕای ئاێمێگ ک قوڵنجێ کەفتۆ بەنەێ کار ف اصطـلاحی درگلەداری بدین معنی کە گوسفندی را کە می‌خواهند پشمش را بزنند چون کە ممکن است با ضربت او را بر زمین بکوبند رودەاش پیچ افتادە و پس از چند روز خواهد مُرد چنانچە گلە دار در کار خود کارآمد باشد متوجە بی قراری و ناراحتی گوسفند خواهد شد وبرای درمان این عارضـە گوسفند را بە حالت درازکش در پشم چیدە شدەی خودش گذاشتە و تا فاصلەای از زمین بلند می‌کنند و چند دقیقەای تکان می‌دهند و چون پشم نرم و انعطاف پذیر است رودەی پیچ خوردە را درمان می‌کند این درمان برای انسان کە قولنج کردە باشد نیز بکار بردە می‌شود

وەحاڵ نەمەنن we haĺ nemenin ١) لاناوەلە پیر بۆن ٢) پۆتار بۆن ف ١) کنایە از پیر شدن ٢) فرسودە شدن

وەحە wehe وەوحە ف کلمە بازدارندە گاو

وەخ wex وەێ، ئاخ ف آخ

وەخا چین we xa çîn مامرێگ کْ دی خا نەکەێد ف مرغی کە دیگر تخم نمی‌کند

وەخاوا هاتن we xawa hatin وە خەوە هاتن ف بە خواب کسی آمدن

وەخاو پەڕین we xaw perîn لە خەو پەڕین ف از خواب پریدن، بیدار شدن

وەخاو دین we xaw dîn ١) لاناوە لە مەحاڵ ٢) خەو دین ف ١) کنایە از غیر واقعی، در خواب دیدن ٢) خواب دیدن

وەخاو کردن we xaw kirdin ١) وە خەوکردن ٢) خافڵانن ، خەڵەتانن ف ١) خواب کردن ٢) غافلکردن، سرگرم کردن

وەخاون کردن we xawin kirdin زێزْ وە خاون نەکردن

[ف] ادعای صاحب بودن کردن، خود را صاحب چیزی دانستن

وەخاو هەڵسان we xaw heĺsan له خەو هەڵسان [ف] از خواب بیدار شدن

وەخت wext ماوە [ف] وقت

وەختایَ wextaê وەختیَ کێ، هنایَ [ف] وقتی که

وەخت بۆ wext bü وەختۆ [ف] وقتش بود که...، نزدیک بود که...

وەخت بی wext bî وەختۆ، وەخت بۆ [ف] نزدیک بود که...

وەختۆ wextü وەخت بۆ [ف] نزدیک بود که...

وەخت وەخت wext wext جارجار، گرگڕ [ف] گاه به گاه

وەختە wexte نزیکە «وەختە گیانم دەرچوو» [ف] نزدیک است که

وەختێ wextê هنایَ [ف] وقتی، وقتی که

وەختێە wextŷe ماوەیَ رەسیە «وەختێە بچیم» [ف] هنگامەاش فرا رسیده، وقتش است

وەخش wexş پاشگرە وە مانایَ بەخشین «سیاوەخش» [ف] پسوند به معنی بخشنده

وەخوا we xwa ١) وە خودا «گ» ٢) خوا، وە خوا [ف] ١) به خدا ٢) به وسیله نمک

وەخوەیَ we xweŷ خوەیَ، کەفتن وە خوەیَ [ف] به خودش

وەخوەیَ چین we xweŷ çîn له خوەیَ چین [ف] از هوش رفتن

وەخوەیَ خرِین we xweŷ xiȓîn وە خوەیَ گرتن [ف] به خود پنداشتن، به خود خریدن

وەخوەیَ رەسین we xweŷ ȓesîn هەوایَ خوەیَ داشتن [ف] به خود رسیدن، هوای خود را داشتن

وەخوەیَ قەرار دان we xweŷ qerar dan وە خوەیَ خرِین [ف] به خود قرار دادن، متحمل شدن

وەخوەیَ کەفتن we xweŷ keftin زەنبەلەق دان، وە خوەیَ هاتن [ف] به خود آمدن، کوشیدن

وەخوەیَ گرتن we xweŷ girtin وە خوەیَ خرِین [ف] به خود خریدن، به خود پنداشتن

وەخوەیَ نازین we xweŷ nazîn خوەیَ گرتن [ف] به خود نازیدن

وەخوەیَ هاتن we xweŷ hatin وە خوەیَ کەفتن، وە هووش هاتن [ف] به خود آمدن

وەخەو کردن we xwe kirdin بنوورە وەخاو کردن [ف] نگا **وەخاو کردن**

وەخەوەر we xewer وریا [ف] بیدار

وەخەوەر بۆن we xewer bün نەخفتن [ف] بیدار بودن

وەخەوەر کردن we xewer kirdin هەڵسانن [ف] از خواب بیدار کردن

وەخێر we xeŷr بێمزرِەت [ف] به سلامت

وەخێرا we xeŷra زێژْ وە شەرا [ف] کلمه تعجب

وەخێر وخوەشی we xeŷr û xweşî وە خوەشی و بێ مزرِەتی [ف] به خیر و خوشی

وەداخا we daxa له خوسەوا، وە داخەو [ف] متاسفانه

وەداخەو we daxew وە داخێگەو [ف] متاسفانه

وەداخێگەو we daxêgew وە داخەو [ف] متاسفانه

وەدارا چین we dara çîn تاسە داشتن، ئەرِایَ تاسەیَ خوەیَ سەر دەیدە دارەو [ف] بسیارخواهان، برای دستیابی به آروزی دیرینه؛ خریدار سر دار شدن

وەدارا کردن we dara kirdin ١) له سێدارە دان ٢) دارا لۆس کردن [ف] ١) به دار آویختن ٢) آویزان کردن

وەداسەو داین we dasew dayn وە کلْ چەو دان ئەرِایَ دزی [ف] جایی را برای دزدی زیر نظر داشتن

وەداو we daw قەسەم وە داوت «گ» [ف] سوگند به داود، سوگند مشهور مردم یارسان

وەداو خسن we daw xisin وە دام خسن [ف] بدام انداختن

وەداو داین we daw dayn سەراوەتۆن کردن «سەریَ دانە داوەو» [ف] مفقودالاثر کردن، درگیر کردن ونابود کردن

وەدروو we dirû ١) تووزێگ، کەمێ ٢) زێژْ راسکانی [ف] ١) اندکی، کمی ٢) دروغکی، به دروغ

وەدگان هەڵخسن we digan heĺxisin لاناوە له جەنگْ تەن وەتەن، زاکان [ف] کنایه از جنگ بسیار شدید و تن به تن

وەدڵ we diĺ دڵخواز [ف] باب دل، دلپسند

وەدڵ بۆن we diĺ bün دڵخواز بۆن [ف] دلپسند واقع شدن

وەدڵ چەسپیان we diĺ çespyn دڵخواز دڵ بۆن [ف] باب میل

وەدڵخواز we diĺxwaz ١) وە سەرْ سەور ٢) له ناخ دڵ [ف]

١) با میل و رقبت ٢) از صمیم قلب

وەدڵقەسی we diĺî qesî درووکانی ف دروغکی، به دروغ

وەدڵ گرتن we diĺ girtin دڵگیر بۆن ف به دل گرفتن

وەدڵ ناتن we diĺ natin برِوو نەکردن، بەزەیی هاتن ف ترحم ورزیدن، به دل نیامدن

وەدڵ نیشتن we diĺ nîştin دڵخواز بۆن ف به دل نشستن

وەدڵ وگیان we diĺ û gyan فره دڵخوازْ دڵ بۆن ف با دل و جان

وەدۆ دەس we dü des لە دەمْ دەس ف دسترس، در دسترس بودن

وەدۆدەس کەفتن we dü des keftin خوەیَ وە تەمەڵی دان ف خود را به تنبلی زدن

وەدەر we der وە دەیشت ف بیرون

وەدەر بردن we der birdin دەر کردن «گیان وە دەر برد » ف بدر بردن

وەدەر خسن we der xisin ١) وە دەیشت خستن ٢) جووش و کوڵ دەرِۆن وە دەیشت خستن ف ١) بیرون انداختن ٢) غم و غصـه درون را بازگو کردن

وەدەر کردن we der kirdin وە دەیشت کردن ف بیرون کردن

وەدەرد خواردن we derd xwardin چِشتْ وە دەرد بخوەر ف بدرد کاری خوردن

وەدەرد خوەر we derd xwer وە دەرد بخوەر ف بدرد بخور

وەدەس we des ١) وە پا «پەنج وە دەس» ٢) لە دەس ف ١) در دست، در تـصاحب ٢) فریاد از دست

وەدەسا کردن we desa kirdin لە دەسا کردن ف از دست دادن

وەدەس چین we des çîn لە دەس چین ف از دست رفتن

وەدەس دان we des dan لە دەس داین ف از دست دادن

وەدەس کەفتن we des keftin ١) وە قەپ کەفتن ٢) وە دەس هاوردن ف ١) به دست افتادن، گیر آوردن ٢) به دست آوردن

وەدەس گرتن we des girtin ١) وە دەس هاوردنْ چِشتێ ٢) نزیکی کردن وە وەۆ لە زەماوەن ف ١) بدست گرفتن ٢) همخوابه شدن با عروس در شب زفاف

وەدەسەک دان we desek dan لە دەس داین ف از دست دادن

وەدەسەو بۆن we desew bün ١) لە دەس دان ٢) لازم داشتن «ها دەسمەو» ف ١) از دست شدن ٢) لازم داشتن

وەدەسەو کردن we desew kirdin وە دەسا کردن ف از دست دادن

وەدەم we dem وە قسیە، وە زووان «وە دەم بگرەیَ تا تیەمەو» ف با حرف وسخن فریفتن و آرام کردن

وەدەما دان we dema dan ١) تللی کیشان ٢) تلّوو هەرٍ کردن ف ١) هیاهو براه انداختن، فریاد کردن ٢) کنایه از نیست ونابود کردن، حذف کردن

وەدەما نان we dema nan وە دەما ناین ف نسبت دادن، سخنی را به کسی نسبت دادن

وەدەم دەرچین we dem derçîn نەزانسته قسەێگ وەتن ف ناخواسته سخنی را بر زبان راندن

وەدەم کەفتن we dem keftin سەرِدْسرِ بۆنْ خواردەمەنی ف از دهن افتادن غذا

وەدەم گرتن we dem girtin وە زووان گرتن ف کسی را با سخن گفتن معطل کردن و آرام کردن

وەدەو we dew زوٙزی، گورجانه ف سریع، فوری

وەدەیشت we deyşt وە دەر ف در بیرون، بیرون

وەدەیشت چین we deyşt çîn ١) وە کناراو چین ٢) لە ماڵ دانەو دەیشت ف ١) به مستراح رفتن ٢) از خانه بیرون رفتن

وەدەیشت کردن we deyşt kirdin وە دەر کردن ف بیرون کردن

وەدیار بۆن we dyar bün چاوەدێری کردن ف مراقبت کردن

وەدیار مەنن we dyar menin وە دیار وسان ف مراقب چیزی بودن

وەدیار وسان we dyar wisan وە دیارْ چِشتێ وسان ف مراقب چیزی ماندن

وەدی بۆن we dî bün پێا بۆن ف پیدا شدن، زادن

وەدی کردن we dî kirdin پێا کردن ف پیدا کردن

وەدی هاتن we dî hatin وەدی بۆن، لە دالگ پێا بۆن ف زادن، بەدنیا آمدن

وەر wer ١) لاناوە لە شەرمینە ومەمگ، لە ئەوستا (vere ڤەرە) وە ماناێ مەمگ وسینە ونووا ئۆسریاس ٢) نووا، لە لاتین (vore) ئۆشن ٣) تاو، ماوە «یەێ وەر تێ یەێ وەر چوو» ٤) وەرجە، وەرجلە ٥) رۆ «وەر کردە ئەولا» ٦) پووشین «کردەێ وەر»، لە ئەوستا (ver ڤەر) وە ماناێ پووشاننە و لە لاتین (wear) ئۆشن ٧) پاشگرْ خاون بۆن «بەختەوەر» ٨) میوەر، تاسکە ٩) پیەنای «شەش گام وەرێە» ١٠) هوەر، خوەر «ل» ف ١) کنایه از شرمگاه و سر و سینه، در اوستا (vere وَرَ) به معنی پستان و بر نوشته شده ٢) جلو، درلاتین (vore) گویند ٣) وقت اندک ٤) پیش، پیش از ٥) روی، صورت ٦) پوشیدن، بر تن کردن، در اوستا (ver وَر) به معنای پوشاندن نوشته شده و در لاتین (wear) گویند ٧) پسوند مالکیت ٨) موی زهار ٩) پهنا، عرض ١٠) نگا **خوەر**

وەڕ wer̂ ١) گلێم ٢) مەغار، لە ئەوستا (ver ڤەر) ئۆسریاس ٣) وەفر، ڤەڕ، لە گیلەکی (ver ڤەر) ئۆشن ف ١) گلیم ٢) صخره، غار صخره‌ای، در اوستا (ver وَر) به معنی غار و پناهگاه نوشته شده ٣) برف، در گیلکی (ver وَر) گویند

وەرئاو wer aw وەراو ف بستن جلوی آب و هدایت آن برای آبیاری

وەر ئەێوان wer eŷwan وەرەێوان ف ایوان خانه

وەراپێکە werapêke بنووڕە وەرزەنەک ف نگا **وەرزەنەک**

وەرازینە werazîne رزازْ بانین، تەوەقْ بانین «گ» لە کرمانجی «زەینە» وە ماناێ پلەپلەس ف ردیف بالا، مثلاً کتابهای چیده شده را در نظر بگیریم کتاب یا کتابهایی که در ردیف بالاقرار دارند به صورت پله‌ای، در کرمانجی «زەینە» به پله پله گویند

وەڕاس we r̂as وەڕاسی ف براستی

وەڕاسی we r̂asî وەڕاس ف براستی

وەڕاشکاو we r̂aşikaw ڕاشکاو ف اتفاقی، سرزده

وەرانن weranin ئەڵورانن ف بستن دکمه‌های کت و پیراهن

وەراو weraw بنووڕە وەرئاو ف نگا **وەرئاو**

وەراوەر werawer ڕۆیەڕۆ ف روبه‌رو، پیش‌رو

وەربڕ wer bir̂ وەربڕ کردن، ئەو کەسە کْ لە هەێنْ دەسەکەنە یا درەو لە نووا ترەک کار کەێد، پێش قەراوڵ ف کسیکه هنگام کندن نخود یا درو کردن در چند متر جلوتر کار می‌کند و به اصطلاح جلوی دست کارگران را تُنک تر می‌کند، پیش قراول

وەربەڕ wer ber̂ دیەکەێگە لە هلێران، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «وەربەردە» وە ماناێ خوەر خستێە و هلێران گەرمە سێرە ف روستایی با گویش کلهری در هلیلان، در دیگر گویشهای کردی «وەربەردە» به معنای آفتابزده است و هلیلان منطقه‌ای گرمسیری است

وەرپاڵ wer paĺ پاێمانْ کۆیە ف دامنه کوه

وەرپای wer pay کاوڕێگ کْ لە وەرْ پاێ وەێ سەر بڕن ف بز یا گوسفندی که پیش پای عروس ذبح کنند

وەرپرس werpirs سەرئەملە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەرپرس» ئۆشن ف مسئول، در دیگر گویشهای کردی «بەر پرس» گویند

وەرپشت weri pişt ١) ژێر و رۆ ٢) خوار وبان ف ١) زیر و رو ٢) بالا وپایین

وەر پەنگلاتێ wer pengĺatê شاوانی ف کنایه از شهوانی

وەر پیری wer pîrî وە پیری چین ف پیشاپیش به استقبال رفتن

وەرت wert وەرد، لە ئەوستا (vert ڤەرت) ئۆسریاس ف کرد کشاورزی، در اوستا (vert وَرت) نوشته شده

وەر تاسکە wer taske تاسکە ف محل رویش موی زهار

وەرتاورمە wertawirme وەرتایرمە ف ایوان خانه

وەرتاوە wertawe ساج تاوە ف اجاق پختن نان

وەرتاوە کیش wertawe kîş ١) پەنگرکیش ٢) لاناوە لە کڵفەت ف ١) چوبی که با آن زغالهای افروخته زیر اجاق را تنظیم می‌کنند ٢) کنایه از کنیز

وەرتاێرمە wertaêrme وەرتاورمە ف ایوان خانه

وەرتڕاف wer tir̂af وەرتاسکە ف نگا **وەرتاسکە**

وەرتووە wer tuwae وەرکووە، لە قوڕێ تا سینەێ چارەوا ف از قسمت گلو تا سینه چهارپایان

وەرتە werte قوڵتیسەێ خەتەر ف وسط

وەرتەک wertek وەرەێوان ف سکوی ورودی ایوان خانه

وەرجا werca دەرجا، زۆزی «جاوەرجا» ف فوری، پیش از

وەڕچاین wer̂ cayn ١) لاناوە لە ژەکەژەک کردن ٢) خەریکْ کارْخوەێ بۆن «تْ وەڕ خوەد بجا» ف ١) کنایه از حرّافی ٢) کار خود را پیش بردن، «وەڕ» به معنای گلیم است و این

عبارت به معنی کار گلیم خود را تمام کن و کاری به دیگران نداشته باش است

وەرجس wercis وەرجست ف ورزش

وەرجست wercist وەرجس ف ورزش

وەرجس کار wercis kar وەرجسکار ف ورزشکار

وەرجس کردن wercis kirdin وەرجست کردن ف ورزش کردن

وەرجلە wercile وەرجە ف پیش از آنکە

وەرجە werce وەرجلە ف پیش از آنکە

وەرجەکار werce kar وەرجلە هەر کارێگ ف پیش از هر کاری، پیش از

وەرچاو بێن wer çaw bün ١) لە نەزەر داشتن ٢) لە وەرْ چاو بێن ف ١) درنظر داشتن ٢) پیش چشم بودن

وەرْچاو تەنگ weri çaw tenĝ چنووک، چنۆک، قورتنگ ف خسیس، تنگ نظر

وەرْچاو سێر weri çaw sêr زێرْ وەرْ چاوتەنگ ف مقابل تنگ نظر

وەرْچاو هاوردن weri çaw hawrdin وە وەرْ چاو هاوردن ف پیش چشم نمایش دادن، به تصویر کشیدن

وەرچە werçe ئرای چە «ل» ف برای چە، چرا

وەرخ werx وەرک، بەرخ ف برّە

وەرخێز ئاشوو wer xêz aşû ئاشوو ف فتنەگر

وەرد werd ١) وەرت، لەئەوستا (vert ڤەرت) تۆسریا س ٢) وە گەرد ٣) شێک «خودا وەرد دامە گژدەو» لە فارسی هەماوەرد لەێ وشە وەرگێڕ بۆیە ف ١) کرد کشاورزی، در اوستا (vert وَرت) نوشته شده ٢) همراه با ٣) حریف، در فارسی هماورد از این واژه مشتق شده

وەردا بردن werda birdin وە گەردا بردن ف با خود همراه کردن، همراه بردن

وەرداس wer das یەێ چەپ خەلیە کْ داس برێ کەن ف مقدار غلەای که در دهانه داس جا می‌گیرد در هنگام درو کردن

وەردالان wer daĺan ١) وەرما ٢) وەردڵان ف ١) لبه صخره که بتوان در آن پناه گرفت ٢) دامنه کوه

وەردان werdan وڵ کردن ف رها کردن، ول کردن

وەرداو werdaw بنووڕە وەرزا ف نگا **وەرزا**

وەرداوان wer dawan وەرداوانە، پڕ یەێ داوان ف به اندازه پُر یک دامن

وەرداوانە wer dawane وەرداوان ف نگا **وەرداوان**

وەردبڕین werd birîn بانه بڕین ف آماده کردن زمین جهت شخم

وەرْد ڕۆ werdi rû وەرْ ڕۆ ف رو بەرو، پیش روی

وەردلان wer diĺan ١) وەردالان ٢) کۆیەێگە لە چەرداوڕ ف ١) دامنەکوه ٢) کوهی در چرداول

وەرْ دڵ نەگرتن weri diĺ negirtin بانْ دڵ نەگرتن، خواردەمەنییگ کْ نیەتۆیەنێ جیگرْ خوراکْ سفت بوو ف خوراکیی که نمی‌شود آنرا غذای اصلی نامید، چیزی شبیه دسر

وەردمە وەردمە werdime werdime وەردە وەرد ف رجز خوانی و هماورد خواهی

وەردۆ wer dü وەردۆ کردن، کەنینْ پووس لە بانْدمەوا ف دباغی و کندن پوست از روی قسمت دنبه

وەردۆ کردن wer dü kirdin بنووڕە وەردۆ ف نگا **وەردۆ**

وەرد وهان werd û han هۆرد کردن ف خُرد وخمیر کردن

وەرْد وەرز werdi werz وەرزْ وەرد بڕین ف شخم سر موعد، موسم شخم زدن

وەر دۆیا wer düya لاناوە لە شەرت و قەوڵ «وەر دۆیا نەێرێ» ف کنایه از شرط و پیمان مقرر

وەردە werde ١) دەسوور وە وڵ کردن ٢) وەردە وەردە ف ١) امر به رها کردن ٢) رجزخوانی

وەردەس wer des پادەو، شاگرد ف پادو، وردس

وەردەسەک wer desek ئنگاڵ ف نگا **ئنگاڵ**

وەردەڵەک wer deĺek دەڵەک دان ف هول دادن

وەردەنە werdene وەرْ دەنێ ف قسمت جلویی دندەها

وەردە وەردە werde werde بەرچەک بەرچەک ف رجز خوانی و هماورد خواهی

وەردین werdîn زەۆ شۆیەم کریاێ ف زمین شخم زده

وەردینْک werdînik قوڵتیسە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی«ناوەند»ئۆشن ف مرکز، در دیگر گویشهای کردی«ناوەند» گویند

وەرْ ڕۆ weri rû وەردْ ڕۆ ف رو در رو، پیش روی

وەرز werz ١) وەزەن ٢) هەنهەنْ کشت وکاڵ، فەسڵ، لە ئەوستا (verize ڤەرْزە) وە ماناێ کشت وکاڵە و لە کوردی وەرزێر واته کشاوەرز ف ١) بلندی مخوف ٢) فصل، در اوستا

(verize وَرزه) به معنی کشت وزرع است و در کردی «وەرزێر» یعنی کشاورز

وەرزا werza ١) نێره گایَ جفتکەرْ سی مانگ ئەویان «ل» ٢) وەرزْ وه دەسان هاتنْ پەڵەنگ ٣) ئەوەڵ گوورْ نووکەڵ ف ١) گاو نرّ شخم ٢) موسم جفت گیری پلنگ و گربەسانان ٣) اولین گوساله گاوی که تازه بالغ شده و نخستین لقاح اوست

وەرزاخ werzax ١) وەردڵان ٢) کۆیەیَ کوچگین ف ١) دامنه کوه ٢) کوه سنگی

وەرْ زائێر weri zaêr وەرتڕاف، تاسکه ف نگا **وەرتڕاف**

وەرزشت werzişt وەرجس، وەرزش ف ورزش،نگا **وەرجس** و ترکیباتش

وەرزنەق werzineq وەرزنەک، وەرلیک ف پیشبند

وەرزنەک werzinek وەرزەنەک ف پیشبند

وەرزوو werzû بنووڕه ورێز «گ» ف نگا **ورێز**

وەرزە werze ١) وەزەن ٢) نێرەگایَ جفت «ل» ف ١) بلندی مخوف، پرتگاه ٢) گاو نرّ شخم زن

وەر زەرد wer zerd ١) کۆیەیَ گەوراێگەله پیازئاوایَ هلێران، گاهس له «وەزەن، وەرزە، وەرز» وه مانایَ بڵێنی ترسناک گریاس ٢) دیەکەێگه له سەرپیەڵ ف ١) رشته کوهی بلند در پیاز آباد هلیلان، شاید از واژه «وەزەن، وەرزە، وەرز» به معنای بلندی و پرتگاه مخوف مشتق شده باشد ٢) روستایی در سر پُـلذهاب

وەرزێار werzêar بنووڕه وەرزێر ف نگا **وەرزێر**

وەرزێر werzêr وەرزێار، له ئەوستا (verizêne ڤەرْزێنە) و (virizê ڤرْزنیَ) و (verize ڤەرْزە) و له سمنانی «وەزیر» ئۆشن ف کشاورز، در اوستا (verizêne وَرزینه) و (virizê ورزی) و (verize وَرزه) نوشته شده و در سمنانی «وَزیر» گویند

وەرژەنگ werjenĝ وەرژەنگە، خەرمانێگ کْ خاس حووڵە نەۆیە ف خرمنی که خوب کوبیده نشده و نخالەاش زیاد است

وەرژەنگە werjenĝe وەرژەنگ، خەرمانێگ کْ خاس حووڵە نەۆیە ف خرمنی که خوب کوبیده نشده و نخالەاش زیاد است

وەرسا wersa سەێوان«ویر وه وەرسایَ مەکە» ف سایبان ، جایگاه، منزلگاه

وەرْ سەر weri ser ١) وەرْ ڕۆ ٢) نووایَ سەر ف ١) رو در رو ٢) جلوی پیشانی، جلوی سر

وەرسێوڵ wersêwiʃ نووایَ سێوڵ ف چیدن موهای جلوی سبیل

وەرشکست werşikist وەرشکەست ف ور شکست شدن

وەرشەنگ werşenĝ واشەنگ ف نگا **واشەنگ**

وەرشەو werşew فلزێگه ف آلیاژ ورشو

وەرعەێد weréêd بنووڕه نووعەێد ف نگا **نوُعەێد**

وەرقڵاغی werqiʃáxî شیرەواڕه ف نگا **شیرەواڕه**

وەرقەساوانە wer qesawane وەرکارد، بەشێگ له گووشتْ قەساوی کْ هنْ قەساوه ف قسمتی از گوشت جلوی گردن که به اصطـلاح از آن قصاب است

وەرقەو werqew یەقەیَ کوتر ف یخه کت

وەرک werk بەرخ، له مازندرانی «وەره» و له گیلەکی «وبرا» » ئۆشن ف برّه، در مازندرانی «وەره» و در گیلکی «وبرا» گویند

وەرکارد wer kard وەرقەساوانه ف نگا **وەر قەساوانە**

وەر کردن wer kirdin ١) ڕۆ کردن وه کەسێگ ٢) له وەر کردن ف ١) رو به کسی کردن ٢) پوشیدن

وەرکوُ werkû ١) وەرکووه، بنووڕه وەرتووه ٢) وەر کوت ف١) نگا **وەرتووه** ٢) پیش کوبیده خرمن

وەرکوُه wer kuwe ١) بنووڕه وەرتووه ٢) یاوێگ کْ له زوورْ سەنگینی بار و ڕێَ فره له پا بکەفێد ف ١) نگا **وەرتووه** ٢) اسبی که در اثر بار سنگین و راه طولانی از پا بیافتد

وەرکوت werkwit ١) وەرکوو ٢) چاشت کردن ف ١) پیش کوبیده خرمن ٢) چاشت قبل از غذا، پیش غذا

وەرکوشیە werkwişye وەێکوشێەر، کرکْمازیَ ف قسمت بالای دنبالچه، روی ستون فقرات

وەرکە werke زێرْ پشتگه ف سوارەای که کسی یا باری را در جلوی زین سوار کند

وەر کەفتن wer keftin پێش کەفتن ف پیشرفت کردن، پیش افتادن

وەرکەڵ werkeʃ نووکەڵ ف گوساله هیجده تا بیست ماهه نرّ

وەرکەمەرە werkemere دیەکەێگه له هلێران ف روستایی در هلیلان

وەرکەنی werkenî دیەکەێگه له هلێران ف روستایی در هلیلان

وەرکەو werkew دیەکەێگە لە مەسۆری ف روستایی در منصوری

وەرکەیل werkeyl وەرەیل ف گلەبرّها

وەرگ werg ١) بەرگ، کرواس «شەرت بوو لە داخت هەرگز نەخەنم- وەرگْ ئازیەتی لە وەر نەکەنم» ٢) بنوورە وەڵنگ ف ١) برگ، لباس ٢) نگا **وەڵنگ**

وەرگا werga ئێوارە ف هنگام غروب

وەرگر wer gir ١) هەڕۆکە دەر ٢) دەوامدار ف ١) مانع، نهی کننده ٢) مقاوم

وەرگرتن wer girtin ١) نووا گرتن ٢) تامڵ کردن ف ١) مانع شدن ٢) تحمل کردن

وەرگن wergin بەرگن، لە پەهلەوی (ver̂ ڤەڕ) وە مانایَ خوریە ف پشم چیده شدەی گوسفندان، در پهلوی (ver̂ وەر) نوشتە شده

وەرگڕک wer girîg منالێ کْ لە کارْ ماڵ هامیاری کەێد ف بچەای کە در کار خانە بە بزرگترها کمک می‌کند

وەرگومە wergume دیەکەێگە لە کرْن ف روستایی در کرند غرب

وەرگْەوەران werigeweran ١) کەسێگ کْ هەمیشە قەوا سیەیَ نووایَ تیپە ٢) ئەو چشتە کْ خوەیَ وە پێَ خەریک بکەی ف ١) آنکە در هر کاری خود را پیش قدم می‌داند ٢) آلت دست، آنچە کە آلت دست و دستاویزی برای گذران وقت نباشد

وەرلیک werlyk وەرزەنە، بەرلیک ف نگا **وەرزەنە**

وەرلیکە werlyke بنوورە وەرزەنە ف نگا **وەرزەنە**

وەرما werma ١) سایەڕ کەمەر ٢) ئشکەفتْ بۆچگ ف ١) سایە اندک صخرە کە بتوان در آن پناه گرفت ٢) غار کوچک

وەرماڵ wer maĺ ١) چیخێگ کْ خەنەیَ دەمْ دەر سیە ماڵ ٢) بنووڕە بەرماڵک ف ١) نوعی چیخ کە بە ورودی سیاەچادر اندازند ٢) نگا **بەرماڵک**

وەرمل wer mil رەسنێگ ئەرایَ تەنگْ بار ف طنابی کە بە پالان وصل است و از جلوی گردن حیوان می گذرد و برای تنگ بار است

وەرملی wer milî جووریَ گوڵەنگە کْ کەنەیَ قەیَ جلشاڵ ف نوعی بافتنی منقوش کە آویزهایی بە آن می‌آویزند و در جلوی «جل شاڵ» قرار دارد

وەرمەزار wer mezar زێژْ وەرمەغار، دەیشتْ هامار و ساف لە پامەنەیَ کۆیە، «مەزار» وە مانایَ هەریای و ئارا کریایە ف دشت هموارى کە در دامنەی کوه باشد، واژەی «مەزار» بە معنی رندە شدە و لە شدە و صاف وهموار است

وەرمەشکانە wer meşkane بەخشانْ بەشێگ لە بەرەچەیَ مەشکە وە بێنەنوا تا هۆرْم مەشکە فرەوە بوود ف بخشیدن مقداری از محصول مشک بەبینوا برای برکت بیشتر در مشک

وەرمەمگی wer memigî منالْ شیرخوەر ف نوزاد، شیر خوار

وەرمیل wermîl دیەکەێگە لە مەسۆری ف روستایی در منصوری

وەرنان wer nan هۆژم بردن ف یورش بردن

وەرنێا wernêa وەرێان ف گذار آب آبیاری

وەڕۆ we r̂ü لە ڕۆ ف در روی، روبروی

وەڕۆا دین we r̂üa dîn لەڕۆ کەسێگا دین ف با کسی رو در بایست نداشتن

وەروانْک werwanik ١) وەرزەنە ٢) کەشی، تنافێگە پیەن و درێژ ئەرایَ تەنگ دان کونە ف ١) نگا **وەرزەنە** ٢) طنابی پهن و دراز برای تنگ زدن مشک آب بر دوش

وەروانْک کیش werwanik kîş ١) کووچەک، منالْ نا باڵقێگ ئەولْ ئاوماری کەرەیل چوود و کەشی کونە تەنگ دەێد ٢) لاناوەلە فتگ فرمانی «چمان وەروانْک کیشْ داڵگدم» ف ١) وردست، بچە نابالغی کە همراه زنان بە چشمە می‌رود وتنها در تنگ زدن مشک آب سر طناب را می‌گیرد ٢) کنایە از کسی کە کارهای معمولی و غیر قابل توجە انجام می‌دهد

وەڕۆ بردن we r̂ü birdin لەڕۆ بردن ف از رو بردن

وەڕۆچین we r̂ü çîn لەڕۆ چین ف از رو رفتن، کنف شدن

وەروڕگ wer wir̂ig وڕگ منالانە ف بهانەگیری کودکانە

وەرواس werwas وەسواس ف وسواس

وەرواسە werwase وەسواس «مْ نەخواردمە لەیَ کاسە- ئێرە بکەم وەرواسە» ف وسوسە داشتن، وسوسە بە خرج دادن

وەروانْگ werwanig تلیمەیَ پارچە کْ نەنەیَ ژێرْ مەشکە تا هەم پشت ئازار نەۆنێد هەم تەڕ نەود ف تکە پارچەای کە زیرمشک می‌گذارند تا هم پشت آزار نبیند و هم ترّ نشود

وەروەشن wer weşin ئەو کەسە کْ وەرجلە شۆیەم کردن

تویەمْ زەق خەێد ف آنکه قبل از شخم زدن بذر زمین را می‌پاشد

وەرهێڵان wer hêľan وەریکاڵ ف نگا **وەریکاڵ**

وەرە werê هووکارەیْ ورگ کردن بۆن ف به بهانه گیری عادت کردن، بچه‌ای که به بهانه‌گیری عادت کرده باشد

وەرەپەنگ were penĝ پەڵمەگیره ف حالت گریه به خود گرفتن

وەرەتە werete وەرەسە ف نگا **وەرەسە**

وەرەجیتگی werecîtigî وەرەجیجگی، بەرچەک بەرچەک ف ادعا داشتن، مدعی بودن

وەرەجیجگی werecîcigî وەرەجیتگی، لە سەکزی «وەر جندەک» وەو کەسە کْ زۆ گرژەو بوو ئۆشن ف ادعا داشتن، درسکزی «وَرجندَک» به کسی که زود عصبانی می‌شود گویند

وەرەجیگی werecîgî وەرەجیتگی ف ادعا داشتن

وەرەسە werese سەرپەرەسیکردن، لە ئەوستا (verethe ڤەرەسە) تۆسریاس، گاهس «ارث» لەیْ وشە وەرگێر بوود ف سرپرستی و نگهداری کردن از چیزی، در انحصار قرار دادن در اوستا (verethe وَرَثه) به معنی در اختیار داشتن و نگهداری کردن از چیزی نوشته شده، شاید ارث و مشتقاتش از همین واژه منشعب شده باشد

وەرەک werek ١) پەتیْ کْ نەنەیْ پایْ مییە و بزْن ٢) بنوورە ژێرزگە ٣) بنوورە وەرزەنەک «گ» ف ١) طنابی که با آن پای گوسفند و بُز را می‌بندند ٢) نگا **ژێرزگە** ٣) نگا **وەرزەنەک**

وەرە گرتن werê girtin بنوورە وەرە ف نگا **وەرە**

وەرەلا werela بیْ خاوەن، لاقەید ف لاابالی، لاقید

وەرەلا کردن were la kirdin ١) لاناوەلە ئەدەو کردنْ وەرەلا ٢) سەرەووەرەیْ رییەن کردن ف ١) اصطلاحاً ادب کردن لاابالی ٢) سرپرستی گله کردن

وەرەلەوان werelewan شوانْ وەرەیل ف چوپان برّه‌ها

وەرەم werem پەنام ف ورم، آماس

وەرەما werema سارەما کردن، دۆیایْ بەریْ کردن وەرەیل وە ژێرْ داڵگ کردن ف هرچند وقت یکبار پس از شیر دوشی برّه‌ها را به زیر مادران انداختن

وەرەم کردن werem kirdin پەنەمیان ف ورم کردن

وەرەمێدە were mêde پەنامْ مادە ف بیماری نفخ

وەرەن weren ١) شەک، کاورە نێرْ سیْ ساڵ ئەوبان، لە ئەوستا (veren ڤەرەن) تۆسریاس ٢) وەرەک، وەردەسەک «هەرچیْ کەمەیْ وەرەن، پاڵمەدۆیەس» بنوورە ئنگاڵ ف ١) گوسفند نرّ سه سال به بالا، در اوستا (veren ڤەرەن) نوشته شده ٢) نگا **ئنگاڵ**

وەرەن پووز weren pûz ئەو کەسە کْ دەمْچەویْ دریژە ف کسی که چانه وبینی کشیده و دراز دارد

وەرەن خەت weren xet وەرەن خەرت، کاورە نێرْ چووار ساڵ ئەو بان ف گوسفندنرّ چهارسال به‌بالا

وەرەن خەرت weren xert وەرەن خەت ف نگا **وەرەن خەت**

وەرەن داین weren dayn پەڕانْ کاور وە مییە ف جفت دادن گوسفند ماده و نرّ

وەرەن گرتن weren girtin جفتگرتن مییە ف آبستن شدن گوسفند ماده

وەرەنیسک werenîsk مقانن و گیرسن ف گریستن و هق هق کردن

وەرەو werew رۆیە کوورە «وەرەو کوورە چید» ف رو به، به سوی

وەرەوخوار werew xwar رۆیەوخوار ف رو به پایین

وەرەو کوو werew kû رۆیەوکوورە ف رو به کجا؟

وەرەو نوا werew nwa رۆیەو وەر ف رو به جلو

وەرهە werhe چرین، بانگ ف صدا کردن

وەرەیل wereyl وەرکەیل ف گله برّه‌ها

وەرەیوان wereŷwan وەرئەیوان ف ایوان جلوی خانه

وەری werî وەرین ف پیشین

وەریْ we rê دەس خوەش «ئەیْ وەریْ» ف دست مریزا، ایوالله

وەرێا werêa لەوەرێا ف از جلویش، در جلویش

وەرێا we rêa لەرێەو ف در راه، در حال راه رفتن

وەرێان werêan ١) ئاوپێچی، گوزارْ ئاو ٢) نوایان ٣) جیا کردنْ وەرەیل لە مییەیل ف ١) گذار آب آبیاری ٢) جلوی آنها، جلویشان ٣) جداکردن برّه‌ها و بُزغا له‌ها از مادران و در آغل ویژه کردن

وەرێان کردن werêan kirdin جیا کردنْ وەرەیل لە مییەیل و لە ئاخورْ خوەێان کردن ف جدا کردن برّه‌ها از گوسفندان و در آغل ویژه خود کردن

وەری زەق werî zeü هاماری وەرْ زەق ف قسمت همواری زمین کشاورزیی که در پادامنه کوه قرار دارد

وەرێشک werêşk سۆیە، بنووڕە پفی ف شش، نگا **پفی**

وەریکاڵ werîkaɬ وەرهێلان، وەلیکاڵ ف ابتدا وانتهای زمین کشاورزی را برعکس دیگر قسمتهای زمین شخم هاشوری زدن، هاشوور زدن

وەرین werîn وەری، نوایین ف پیشین

وەرینان werînan پێشنان ف گذشتگان، پیشینیان

وەرینْک werînik وەرزەنەکْ ئاشپەزی ف پیشبند آشپزی

وەرینە werîne وەرینەگە ف پیشین، آن پیشینی

وەرینەگە werînege بنووڕە وەرینە ف نگا **وەرینە**

وەرینەو werînew سەکوو «ل» ف سکو، سکوی در خانه

وەز wez ١) حاڵ و رووژ، ئەرەوییە ٢) چۆنیەتی «کەڵوەز، جگەروەز» ٣) پەردەێگ کْ ناودڵ لە یەک جیاوە کەێد، دیافراگم ف ١) وضـع ٢) چگونگی ٣) پردەای که امحاء و احشاء را از هم جدا میکند، پرده دیافراگم

وەزا weza وەچەرزا، نەتیجە ف موالید

وەزندە سەر we zinde ser تا ماوەێگ کْ زنییم «وە زندە سەر وە ماڵێ نیەچم» ف تا زمانی که زندەام، تا زندەام

وەزنە wezne لانەماێ جووری ئەسپە ئەڕاێ بار بردن ف نژادی از اسب ویژه حمل بار

وەزووان we zuwan وە قسیە «وە زووان بگرەێ بزان رازی بوو» ف با گفتمان و آرامش کسی را راضـی کردن، گفتمان

وەزووان گرتن we zuwan girtin ئارام کردن وە قسیە ف با سخن وگفتار آرام کردن

وەزووان نان we zuwan nan قسیە وە دەم نان ف سخنی را به کسی نسبت دادن

وەزووانی we zuwanî وە قەوڵی «وە زووانی منەو بۆشە پێ» ف به نقل از...

وەزەن wezen وازەن ف بلندی مخوف، پرتگاه

وەزیر wezîr هامێارْ پاتشا ف وزیر

وەزیفە wezîfe خەسپەن، ئەرەوییە ف وظیفه

وەژێر we jêr لە ژێر ف در زیر

وەژێر بردن we jêr birdin ١) ئقرار کردن ٢) لە ژێرْ چشتێ گیر بردن ف ١) اعتراف گرفتن ٢) به زیر بردن

وەژێرپا چین we jêri pa çîn هاندان، تێژ کردن ف تحریک کردن

وەژێر چین wejêr çîn ئقرار کردن ف اعتراف کردن

وەژێر دان we jêr dan نا کردن ف نفی کردن

وەس wes ١) بەس ٢) جوورْ، وەکْ «گاوس، بزنە وەس» ف ١) بست ٢) مثلِ، مانندِ

وەسڵ wesɬ هەر پووشەمەنیی کْ لە خوری دڕْس بۆیە ف هر نوع پوشیدنی که از پشم گوسفند درست شده باشد

وەسڵتانْ سەر we siɬtani ser وە تەوقْ سەر «وە سڵتانْ سەر دا لە زەق» ف با قسمت فوقانی سر بر زمین خوردن یا به چیزی برخورد کردن

وەسمە wesme بنووڕە وزمە ف نگا **وزمە**

وەسنگ we sinĝ وە باوڕ، وە نەزەر «وە سنگْ مْ خاسە» ف به نظرِ، بەباورِ

وەسواس weswas وەرواس ف وسواس

وەسەر weser ١) وە بانْ سەر ٢) قەسەمێگە «وە سەرْ مەولا» ٣) لە بانْ «وە سەرْ ئۆیە لێوا کردم» ٤) دووارە «وە سەر بۆشەێ» ف ١) بر روی سر، کلمه احترام ٢) سوگندی است، به سرِ ٣) بخاطرِ ٤) دوباره

وەسەرا we sera لەێ نوو، دووارە ف دوباره

وەسەر بردن we ser birdin ١) گوزەرانن ٢) ئەرهەم و تەرهەم گرتن ف ١) گذراندن ٢) با حرمت خاصـی بردن، کلمه احترام

وەسەرْ چە we seri çe لە سەرْ چە ف برای چە، بخاطر چە؟

وەسەر چین we ser çîn ١) گوزەران ٢) سەردان، سەر کەشی کردن ٣) ئەدڵدای کردن، ئەرز کردن وە کەسێ ف ١) به سر رفتن ٢) به سراغ رفتن ٣) شکایت کردن، بر علیه کسی اقامه دعوا کردن

وەسەر خڕدان we ser xiȓ dan دەسەخڕە کردن ف سر دوانیدن

وەسەرْ خوەێ we sweri xweŷ ١) سەرخود ٢) وە سەور ف ١) سرخود، خودسری ٢) با حوصله

وەسەرْ خوەێ خسن we seri xweŷ xisin لە سەرْ خوەێ وا کردن ف از عهده خود انداختن، از سر باز کردن

وەسەرْ خوەێ کردن weseri xweŷ kirdin لە سەرْ خوەێ خسن ف از سر خود باز کردن

وەسەرْ خوەیَ هڵاتن we seri xweŷ hiĺatin زێزْ بیَ هەوْلا ف به اختیار خود

وەسەر دین we ser dîn بنوورِه شێرەکه بێن «وه سەرْ منەو دیده؟» ف نگا **شێرەکەبێن**

وەسەرْ ژن چین we seri jin çîn لاناوەله گەرِای ف کنایه از زناکاری

وەسەرْ سەور we seri sewr وه ئۆقووف، وه ئارام ف با حوصله

وەسەکران نیشتن we sekran nîştin جەلاڵ و جەبرووتەو نیشتن له تەخت ف با جلال و جبروت بر تخت نشستن

وەسەر کردن we ser kirdin ۱) بەتیه وه سەرکردن ۲) حەواڵ پرسین ۳) فام دانەو ف ۱) بسر کردن رو سری و غیره ۲) احوال پرسیدن ۳) سراغ گرفتن

وەسەرْ کڵاو کەفتن we seri kiĺaw keftin بنوورِه سەرْ کڵاو خوەیَ کەفتن ف نگا **سەرْ کڵاو خوەیَ کەفتن**

وەسەر هاتن we ser hatin ۱) هووف کردنْ خۆراکی زوورْم شیر ۲) تاقەت تاق بێن ۳) بڵا ئارەسه بێن «چْ بڵایْگ وه سەریَ هات» ف ۱) سر ریز کردن غذا ۲) بسر آمدن، به تنگ آمدن ۳) سرگذشت بد، پیش آمد بد

وەسەر هاوردن we ser hawrdin ۱) وه تەنگ هاوردن ۲) وشەیَ حرمەت نان «وه سەر تیەرمەیَ» ۳) ئەدڵدای کردن و وه سەر چین ف ۱) بسر آوردن حوصله ۲) کلمه احترام ۳) شکایت بردن و بسر کسی رفتن

وەش weş ۱) خوەش، له ئەوستا (weş وەش) وه مانایَ رەنگین وخاس نۆسریاس ۲) وەتن «شیرین وەش» له ئەوستا (veş ڤەش) نۆسریاس ف ۱) خوش، خوب، در اوستا (weş وَش) به معنی زیبا و خوب نوشتەشده ۲) گفتن، گفتار، در اوستا (veş ڤەش) به معنی گفتن است

وەشان weşan ۱) هەڵوەشان «لەقه وەشان» ۲) پاشین، ئاشتن ۲) شان تەکاندان له هەڵپەرگه ف ۱) ضربه زدن ۲) افشاندن، پاشیدن ۳) حرکت موزن شانەها در چوپی کردی

وەشانن weşanin ۱) پاشین، ئاشتن ۲) هەڵوەشانن ف ۱) افشاندن، پاشیدن ۲) ضربه زدن

وەشت weşt ۱) وایَ باشوورْ رووژهەڵاتی ۲) لەرزینْ لەش ۳) لەتاوْ «له وەشتْ فڵانی نات» ٤) له شەدەتْ «له وەشت سەر ژان مردم» ٥) لاسامه ف ۱) باد جنوب شرقی ۲) لرزش تن ۳) از ترس ٤) از شدت، شدت ٥) باران وباد تند

وەشکیان weşkyan رز گرتن له... «وەشکیانه لیَ» ف یکریز و پی در پی زدن، بیوقفه زدن

وەشن weşin پاشگرْ فرمانکاری «لەقه وەشن» ف پسوند فاعلی برای ضربه زدن

وەشێ دان we şü dan ۱) شێ دانْ دۆیەت ۲) لاناوەله بیَ ئرزەو ئابرۆ کردن ف ۱) شوهر دادن دختر ۲) کنایه از بی آبرو کردن کسی

وەشوُن we şûn له شوون ف بەدنبالِ

وەشوُن چین we şûn çîn ۱) تۆرِ کەسێگ بردن ۲) وه شوونْ کەسێگ چین ف ۱) رد کسی را گرفتن ۲) به دنبال کسی رفتن

وەشوُن نان we şûn nan وه رەتْ کەسێگ نان ف دنبال کسی کردن، دنبال کردن

وەشوُن هاتن we sûn hatin هاتنەوه وه شوونْ کەسێگ ف دنبال کسی رفتن به منظور برگرداندن

وەشوُنْ یەک we şûni yek له شوونْ یەک، پەیەڵپەیَ ف پشت سر هم، به ترتیب

وەشەک weşek بنوورِه حەشەکه ف نگا **حەشەکه**

وەشەن weşen وەشەنگ، وەرشەنگ ف نگا **وەرشەنگ**

وەشەنگ weşenĝ وەرشەنگ ف نگا **وەرشەنگ**

وەشی weşî خوەشی ف خوشی

وەشیا weşya هەڵوەشیا ف پرتاب شد

وەشیات weşyat درِنه، ئەرِنەبووت ف وحشی

وەشیاگ weşyag هەڵوەشیاگ ف پرتاب شده

وەشیان weşyan هەڵوەشیان ف پرتاب شدن

وەشیر we şîr مانگایَ شیردار ف بسیار شیر ده

وەغم wex́m ۱) وه مفت، مفت ۲) وەقفْ عەرەو ف ۱) مفت ۲) وقف

وەفا wefa بەفا ف وفا

وەفادار wefa dar بەێنەتدار ف وفادار

وەفر wefr ڤەرِ، له ئەوستا (vefre ڤەفره) و له پەهڵەوی (wefr وەفر) و (vefr ڤەفر) نۆسریاس و له هندی (vepre ڤەپره) و له سوغدی (vefr ڤەفر) و له پارتی (vefr ڤەفر) و له خارەزمی (vifrk ڤرک) و (vifryk ڤفریک) نۆسریاس و له زاراوەیڵ ترەکْ کوردی «بەفر، وەر،

وەور» ئۆشن و له فەریزەندی و یەرەنی «وەفر» و له نەتەنزی و له گیلەکی «وەرف» ئۆشن ف برف، دراوستا (vefre وَفر) و در پهلوی (wefr وَفر) و (vefr وَفر) و درهندی (vepr وَپر) و در سغدی (vefr وَفر) و در پارتی (vefr وَفر) و در خوارزمی (vifrk وفرک) و (vifryk وفریک) و در دیگر گویشهای کردی «بەفر، وەر، وەور» و در فریزندی و یرنی «وَفر» و در نطنزی و گیلکی «وَرف» گویند

وەفراو wefraw ئاوْ وەفر ف برفاب

وەفراوا wefrawa دیەکەیگە له ئارۆن ئاوا ف روستایی در اسلام آبادغرب

وەفرسەگانە wefr segane وەفرسەگانی، ئەوەڵ وەفرْ زمسان کْ هەر کەس لێ بخوەێد قڕنْقاژ گرێد ف نخستین برف زمستانی

وەفرسەگانی wefr seganî وەفرسەگانە ف اولین برف زمستانی

وەفرماڵ wefr maĺ پاڕووێ وەفر ماڵین ف پاروی برف مالی

وەفەڕ هاتێ we fer̂ hatê پڕبار، پڕ مەغز ف پُر بار، ریشه دار

وەق weq دەنگْ حەێوان ف هر نوع صدای حیوان

وەقانن weqanin وەقەوەق کردن ف وق وق حیوانات

وەقرژنگ بۆن we qirjinĝ bün لاناوەله پیری ف کنایه از پیری و فرتوتی

وەقنگا we qinĝa له دۆیاوەو ف از انتها

وەقنگا خسن we qinĝa xisin مسەمس کردن ف احمال کاری کردن

وەقنگْ سەگ نان we qinĝi seg nan لاناوەله ئرزه بردن ف کنایه از بی آبرو کردن

وەقْلۆل weqi lül زنوو زنوو سەگەیل ف همهمه سگها

وەقْواق weqiwaq وەقْلۆل ف همهمه سگها

وەقورت نان we qwirt nan وه کوڵکەو نان ف صرف کردن

وەقورێ قسیه کردن we qwirê qsye kirdin گووتەرەێ قسیه کردن ف ندانسته سخن گفتن، بدون فکر سخن گفتن

وەقە weqe دەنگْ گیرسنْ مناڵ ف صدای گریستن نوزاد

وە قەپ we qep وه دیان، وه دگان ف با دندان

وەقەپ کەفتن we qep keftin وه دەس کەفتن ف بدست افتادن، گیر آوردن

وەقەرە نیشتن we qere neîştin له خوەێ دۆرەو کردن ف از خود راندن، از خود دور کردن

وەقەز weqez ئۆقووف ئۆقووف ف آرام آرام

وەقەسی we qesî وه درووکانی ف به دروغ، دروغکی

وەقەوەق weqe weq وەقەێ هەیتاهەیت ف گریه پیاپی

وەک wek ١) چۆ، جوورْ ٢) چۆزەێ دار ف ١) مانند، مثل ٢) جوانه‌ی درخت

وەکار wekar ١) زاتدار ٢) کاری ف ١) شجاع ٢) با اراده، پشتکار

وەکار خسن we kar xisin ١) له کار خسن ٢) ناکار کردن ف ١) بکار انداختن ٢) از کار انداختن

وەکار خواردن we kar xwardin وه دەرد خواردن ف بدرد کار خوردن، بدرد خور

وەکار دراتن we kar diratin بازڵه بۆن ف از کار در آمدن

وەکار کەفتن we kar keftin ١) له کار کەفتن ٢) کار کردن ف ١) از کار افتادن ٢) بکار افتادن

وەکار گرتن we kar girtin کار وه پێ کردن ف به کار گرفتن

وەکار هاتن we karhatin وه دەرد خواردن ف به کار آمدن

وەکوُ wekû ١) له کوو؟ ٢) وەک، چۆ ف ١) کجا، از کجا ٢) مثل، مانند

وەکوانێ کەفتن we kwanê keftin لاناوه له بەد بەخت بۆن ف کنایه از بدبخت شدن، اصل واژه به معنی در اجاق افتادن است

وەکورکەو نیشتن wekwirkew nîştin وه سەر دْترینجگ نیشتن ف چمباتمه زدن

وەکوُره we kûre له کووره ف از کجا؟

وەکوُرەو we kûrew له کوورەو ف از کدام سمت؟

وەکوڵکەو نان we kwiĺkew nan وه قورت نان، وه پەێتاک نان ف صرف کردن، اقدام کردن و تحلیل کردن

وەکەرەم we kerem ١) با خودا ٢) سجا، هەڵکەفتێ ف ١) با انصاف ٢) متین، باوقار

وەکەرم بۆن we kerem bün سجایی ف متانت، متینی

وەکەرەم نەبۆن we kerem neün وە گەرەک نەبۆن ف لگام گسیخته

وەکەژووە wekejuwe نووڕێگە «وەکەژووە بەێدە زوواند» لە کەژوو وە ماناێ ئەقرەو سییە وەرگێڕ بۆیە ف نفرینی است، شاید از واژەی «کەژوو» به معنای عقرب سیاه گرفته شده باشد

وەکەڵ بۆن we keʕ bün هەکەدار بۆن، هەکەدار «قنگ ها کەڵ چیدە شونێ؟ » ف کنایه از کرم داشتن، حکه داشتن

وەکەڵ دان we keʕ dan بێ ئابڕۆ کردن ف کنایه از بی آبرو کردن، اصل واژه به معنی گشن دادن است

وەکەڵ نەبۆن we keʕ neün وە کەرەم نەبۆن «گ» ف قابل کنترل نشده، لگام گسیخته

وەکەم گرتن we kem girtin دەسْ کەم گرتن ف دست کم گرفتن، هیچ انگاشتن

وەکی we kî لە کی؟ ف از چە کسی؟

وەکیس we kîs لە دەست چین ف از دست رفتن

وەکیس چین we kîs çîn لە دەس چین ف از دست دادن

وەکیس دان we kîs dan لە دەس دان ف از دست دادن

وەگ weg بەگ «عەلی وەگ» ف بَگ، بزرگ

وەگالا دان we gaʕa dan وە قالا دان ف برملا کردن، فاش کردن

وەگڕ we giȓ ١) ئاگرین ٢) چاخوەشاڵ ف ١) آتشین، مشتعل ٢) سرحال

وەگردْ خوەێ نەیشتن we girdi xweŷ neyştin وە قەرە نەیشتن ف از خود راندن

وەگنە wegine وێنەێ، وەکوو ف مانندِ، مثلِ

وەگوڕ we gwiȓ ١) چاخوەشاڵ ٢) ئاگرْ گڕ ف ١) سر حال ٢) آتش گُر

وەگوُش بۆن we gûş bün گووش تەکانن ف فال گوش ایستادن، گوش کردن

وەگوول چین we gûl çîn سەرما بردن ف در اثر سرما بیحس شدن اندام

وەگەرد we gerd ئەول، وەل ف همرا، با

وەگەرێ کردن we gerê kirdin ساگرا وەتن ف چرند و پرند گفتن

وەل wel ئەول، وەگەرد ف همراه، با

وەلا wela ١) ئەولا، وەلا بردن «ولا بردەێ» ٢) لە لا ف ١) همراه با ٢) در کنار، کنار

وەلا بردن we la birdin ئەولْ خوەێەو بردن ف با خود بردن

وەلاخسن we la xisin پیەرێز کردن ف پرهیز کردن

وەلاد we lad لە لاد ف نزد تو، پیش تو

وەلا دا we lada وەلادەو ف نزد تو، پیش تو

وەلا دان we ladan لە لادان ف نزد شما

وەلا دەما we la dema وەلادەمەو، وەلاناوەو ف با گوشه و کنایه

وەلا دەمەو we la demew وە لا دەما ف باگوشه و کنایه

وەلا دەو weladew وەلادا ف پیش تو، نزد تو

وەلا کەفتن we la keftin لە لا کەفتن ف پرهیز کردن، دوری کردن

وەلاَم weʕam ولاَم، ئەما ف اما، ولی

وەلام we lam لە لام ف نزد من

وەلاما we lama لە لاما ف نزد من

وەلامان we laman لە لاێ ئیمە ف نزد ما

وەلامانا we lamana لە لامانا ف نزد ما

وەلامانەو we lamanew وە لامانا ف نزد ما

وەلامەو we lamew وەلاما ف نزد من

وەلاێ we laê لە لاێ ف نزدِ، پیشِ

وەلاێا we laêa وە لاێەو ف در نزد او

وەلاێان we laêan لە لاێان ف پیشِ آنها

وەلاێانا we laêana لە لاێانا ف در نزدِ آنها

وەلاێانەو we laêanew لە لاێانەو ف در نزدِ آنها

وەلجاخ welcax سەوارات ف رویداد ناگوار

وەڵگ weʕg وەڵنگ، وەرگ، بەرگ، لە پەهلەوی (werg وەرگ) و لە ئەوستا (verîke ڤەریکە) ئۆسریاس ولە سمنانی «ڤەلگ» ئۆشن ف برگ درختان، درپهلوی (werg وَرگ) و در اوستا (verîke وَریکه) نوشته شده و در سمنانی «وَلگ» گویند

وەڵگەوەن weʕgewen وەڵنگەوەن ف نگا **وەڵنگەوەن**

وەڵگەوەن weligewen بەشێگە لە سنجاوی ف منطقەای در سنجابی

وەڵنگ weĺnĝ بنووڕە وەڵگ ف نگا **وەڵگ**

وەڵنگەڕێزان weĺnĝe r̂êzan گەڵاڕێزان ف نگا **گەڵاڕێزان**

وەڵنگەمار weĺnĝe mar وەڵنگەیڵ پار و پێرار کْ لە ژێرْ دار مەنێە ف برگهای سالهای گذشته که در زیر درخت جمع شده

وەڵنگەوەن weĺnĝewen ١) دارْ وەنێ کْ وەڵنگەیلێ رزیاس ٢) وەڵنگْ بتەێگە کْ ئەرایٚ دێان ژان خاسە ف ١) درخت زبان گنجشک که برگهایش ریخته ٢) برگ نوعی بوته که برای دندان درد مناسب است

وەلەپا دان we lepa dan ١) چنگدان دڵنگ لە هەێنْ شووردن ٢) تڵووهەڕ کردن ف ١) چنگ زدن هنگام شستشو ٢) کنایه از نابود کردن و از بین بردن

وەلەج we lec لەنج کردن ف از روی لجاجت

وەلەجا we leca وە لەجەو ف از روی لجاجت

وەڵەد weĺed منال، ئەرەوییە ف فرزند، عربی‌است

وەڵەدزنە weĺedizne تۆخمْ حرام، ئەرەوییە ف ولد زنا، زنا زاده

وەلەک welek چووێگ کْ نەخوەش دەێدەیٚ گەز ف چوبدستی دو شاخه، ولَک

وەڵەکەت weĺeket وڵەکەت ف بسیار خسته

وەڵەنتەر weĺenter ١) کۆیەێگە لە ئیلام ٢) کۆیەنە ف ١) کوهی در ایلام ٢) کهنه وفرسوده

وەلیفەت welîfet قازاشت، ئەرزشت ف ارزش، بها

وەلیکاڵ welîkaĺ وەریکاڵ ف نگا **وەریکاڵ**

وەمنا we mina لەمنا، وە خاڵما ف بەپندار من

وەن wen ١) دارێگە، وەناو ٢) نێەت «وەنْ کوو کردیە» ٣) پاشگرْ ئێڵەیلْ کورد لە لەکستان و لوڕسان «کاکەوەن، جەلاڵوەن» ٤) دۆزە «هەم وەنیٚ نادەو» ف ١) درخت زبان گنجشک ٢) نیت، قصد ٣) پسوند نسبت ٤) کار ناشایست که باعث دردسر است

وەناز we naz بەناز ف با ناز ونوازش

وەناو wenaw ١) جووریٚ شووڕەبەیٚ کۆیەینەس، لە ئەوستا (vena ڤەنا) تۆسریاس ٢) لە ناو ف ١) نوعی بید که در کوه می‌روید، در اوستا (vena وَنا) به درخت زبان گنجشک گویند

وەناو چین we naw çîn لە بەێن چین ف از بین رفتن

وەناوکە wenawke وڵەینی، قومری ف نوعی قمری

وەناو کەسێگا نەئۆن we naw kesêga neün ئەولْ مەردم نەجووشیان ف با دیگران رابطـه نداشتن

وەنای wenay دیەکەێگە لە ئارۆن ئاوا ف روستایی در اسلام آباد غرب

وەندن wendin خوەنین ف خواندن

وەنگ wenĝ ١) وەنگ وەنگ، هەیتاهەیت ٢) مەنگ «گیژ وەنگ» ٣) بنووڕە ئاخانن ف ١) یکریز، پی در پی ٢) منگ ٣) نگا **ئاخانن**

وەنگ وەنگ wenĝ wenĝ هەیتاهەیت ف یکریز، پی درپی

وەنگی wengî وەنْگی، بتەێگە ساقەگەیٚ خواردەمەنیە ف بوته‌ای که ساقه‌اش خوراکی است

وەنْگی wenigî بنووڕە وەنگی ف نگا **وەنگی**

وەنە wene وەرنە، وەگەرنە ف وگرنه

وەنەتاق wenetaq ونەوشک ف نگا **ونەوشک**

وەنەدیک wenedîk تیکە شیشەێگ کْ نەنەیٚ ناودیوار و دەوریٚ ئەنوود دەن لە جیاتی دەروەچ، لە لاتین (window) تۆشن ف قطعه‌شیشه‌ای که بعنوان پنجره در دیوار می‌گذارند و دورش را کاه گل می‌کنند این نوع پنجره چهارچوب و مختصات پنجره‌های معمولی را ندارد، در لاتین (window) گویند

وەنەوش wenewş نیل ف بنفش

وەنەوشک wenewşk ونەوشک، وەنەتاق ف چاتلانقوش

وەنەوشە wenewşe گوڵ وەنەوشە، لە پەهڵەوی (wenefşek وەنەفشەک) و لە مازندرانی «وەنوشە» و لە گیلەکی «وەنش» تۆسریاس ف گل بنفشه، در پهلوی (wenefşek وَنَفشَک) و در مازندرانی «وەنوشە» و در گیلکی «وەنش» نوشته شده

وەنەوکە wenewke وەناوکە ف نوعی قمری

وەنەونان wenew nan وەن کردن ف قصد کردن، عزم کردن

وەو wew وە ئەو «وەو خودا» ف به آن، به او

وە وایٚ دەو we waê dew زۆزی، تن تن، وەزۆ ف به تندی، سریع، خیلی زود

وەۆ weü بەۆ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بووک، وەوی» تۆشن و لە پەهڵەوی (veyuteken ڤەیوتەکەن) تۆسریاس و

له پارسی «بیوک» ئۆشن، رووده‌کی بەێتئەلۆوەسْ گەورایٛ ئێرانی ئۆشێد: «بەس عەزیزەم، بەس گرامی، شادباش – ئەندەر ئین خانە بسانْ نەو بیووک» له سەکزی «ئنوک» وه ها وەڤ ئۆشن ف عروس، در دیگر گویشهای کردی «بووک، وەوی» گویند و در پهلوی (veyuteken وَیوتَکَن) نوشته شده و در پارسی درّی «بیوک» گویند و در سکزی «انوک» به هم عروس گویند

وەوجا wew ca وه ئەوجا ف در آنجا

وەو را wew ra وه ئەورا ف از آنجا، از آن سو

وەوردا wewrda وه ئەورا ف از همانجا، از آنجا

وەوره wew re لەوره ف در آنجا

وەو رەو wew rew لەورەو ف از آن سمت

وەوس wews تاریف دانەوه ف مبالغه کردن

وەوش wewş هەوش، گاوەودانْ خەر ف حرف ایست برای الاغ و خر

وەوٛکان weükan وەیلکان ف عروسک

وەوکوو wew kû وەکوو، وەک ف به مانندِ، مثلِ

وەو لا wew la وه ئەو لا ف در آن طرف

وەوٛلا weü la وەوٛله ف نگا **وەوٛله**

وەو لاوه we lawe وەولاوا ف از آن طرف

وەوٛله weüle ۱) وەیلکان ۲) وەڤ ف ۱) عروسک ۲) تازه عروس، بیوک

وەوه wewe مێەس ئەسەڵ ف زنبور عسل

وەوەخوەره wewe xwere خۆمەڕەژگه ف پرنده سبزه قبا

وەوەر we wer له وەر ف پیش از این

وەوەرا we wera له وەرا ف پیش پیش، جلو جلو

وەوەرْچەو بۆن we weri çew bün قەێر زانستن ف قدر کسی دانستن، خوبی کسی را بەیاد داشتن

وەوەرْچەو کەفتن we weri çew keftin ۱) چەو بەد له لێ کارگەر بۆن و بەیٛ ناو بۆن ۲) وەوەرْ دەس کەفتن ف ۱) رسوا شدن، چشم زخم رسیدن ۲) دم دست افتادن، دم دست بودن

وەوەر کردن we wer kirdin له وەر کردن ف بر تن کردن، پوشیدن

وەوەر کەفتن we wer keftin هەڵکڕانن، پێش کەفتن ف پیشرفت کردن

وەوەر گرتن we wer girtin دەر بەر گرتن ف در بر گرفتن، شامل شدن

وەویر بردن we wîr birdin وه هۆر بردن ف از یاد بردن

وەویر چین we wîr çîn وەهۆر چین ف ازیاد رفتن

وەویر خسن we wîr xisin وه هۆر خسن ف بیاد انداختن ، یادآوری کردن

وەویر هاتن we wîr hatin وه هۆر هاتن ف بیاد آمدن

وەها weha دەنگْ کردن ف صدا کردن، آهای

وەهار wehar وەرزْ نوو، وهار، له پەهلەوی (wehar وەهار) ئۆسرپاس، له زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «بەهار، بوهار، وەهێر» ئۆشن ف بهار، در پهلوی (wehar وَهار) نوشته شده و در دیگر گویشهای کردی «بەهار، بوهار، وەهێر» گویند

وەهاربڕ wehar bir̂ زێژْ پایزەبڕ ف چوبی که برای عصا در بهار بریده می‌شود و قابل انعطاف است

وەهاکار we hakar وه شەدەت ف به شدت تمام و اندازەی بسیار

وەهاکاریٛ we hakarê وه شەدەت «وەهاکاریٛ دامه لیٛ مرد» ف بەشدت هر چه تمامتر

وەهاو باو we haw baw وه هەڵسنگانن ف در مقایسه با …

وەهۆر we hür وه یاد ف در یاد، در خاطر

وەهۆرا بردن we hüra birdin له یاد بردن ف از یاد بردن

وەهۆر چین we hür çîn له یاد چین ف از یاد رفتن

وەهۆر خسن we hür xisin وه یاد خستن ف بیاد انداختن، یادآوری کردن

وەهۆر کەفتن we hür keftin وه یاد هاتن ف بیاد آمدن

وەهۆر هاتن we hür hatin وه یاد هاتن ف بیاد آمدن

وەهۆر هاوردن we hür hawrdin وه یاد هاوردن ف بیاد آوردن

وەهەو بۆن we hew bün وه زوور بۆن ف در اوج قدرت بودن

وەی wey ۱) ئاخ ۲) لێوا «وەیجوور» ف ۱) اظهار درد ۲) چنین

وەیٛ weŷ وه ئی «وەیٛ قورانه» ۲) شین کردن ۳) سەوارات

گەن «وەیٚ ریشد بگرێد» ف ۱) به این، کلمه سوگند ۲) وای، شیون ۳) رویداد ناگوار

وەیانە we yane لە یانە ف از اینها

وەیٚ بوون weŷ bûn وەیٚ بوونە ف به این دلیل

وەیٚ بوونە weŷ bûne وەیٚ بوون ف به این دلیل

وەیٚ تام weŷ tam لێوا ف اینگونه، اینچنین

وەیٚ تەور weŷ tewr وەیٚ تام ف اینگونه، اینچنین

وەیٚ جا weŷ ca لەیٚ جا، لەیٚ شوونە ف در اینجا

وەیچگە weyçige وەیشانەگە، گاهس خوەیشگە بوو ف ای نازنین من، شاید ای خواهرکم باشد

وەیٚ خودا weŷ xwida وە ئی خودا ف به این خدا

وەیٚ خوەرْ نازارە weŷ xweri nazare قەسەم وەیٚ خوەرە ف به این آفتاب نورانی سوگند

وەیٚڕوو weŷ r̂û هەیڕوو ف کلمه ترسیدن خانمها

وەیٚرا weŷra لەیٚرا ف از اینجا

وەیٚرە weŷre لەیٚرە ف در اینجا

وەیٚرەو weŷrew وەیٚرا ف از اینجا

وەیٚ ریش گرتن weŷ r̂îş girtin تۆشْ ئەنگەمە هاتن ف به مصیبتی گرفتار شدن

وەیس weys زێارەتگاێگە لە ناودەروەن کْ ئۆشن گڵکووێ وەیسْ قەرەنیە وڵام لێوا نییە چۆن لە ئەوستا چەن کەڕەت ناوْ وەیس بریاێە گاهس گڵکووێ زەرتوشتیەیلە ف زیارتگاهی در ناودَروَن که گویند قبر «ویسقرنی» است اما به واقع چنین نیست زیرا در متون اوستا بارها به نام ویس برخورد می‌کنیم و گویا نوعی پرستشگاه زرتشتیان است که برای در امان ماندن از یورش عرب آنها را به ویس قرنی نسبت می‌دهند و در مناطق کُردنشین چندین زیارتگاه با نام ویس وجود دارد

وەیسگە weysige دیەکەێگە لە دێزگران ف روستایی در دیزگران از بخش حَمیل

وەیسە weyse ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

وەیسی weysî ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

وەیش weyş ۱) ئووفەیش ۲) وشەیٚ بێزاری ف ۱) آخش ۲) کلمه بیزاری

وەیشان weyşan وەیشانەگەم، وەیچگە، وشەێگ ئڕایٚ دۆیەت ف کلمه محترمانه و با ناز خطاب به دختران

وەیشانەگەم weyşanegem وەیشان ف نگا **وەیشان**

وەیشت weyşt بنووڕە وەشت ف نگا **وەشت**

وەیٚشەڕ weŷşer̂ شەڕخڕ «ماڵە گوجەرەیٚ سەرپەڕیٚ دێرم- کوڕە کەچەڵەیٚ وەیٚشەڕیٚ دێرم» ف جنگ طلب

وەیٚکوشێەر weŷkwişŷer وەرکوشیە ف نگا **وەرکوشیە**

وەیلا wey la لەی لا ف از این قسمت

وەیلان weylan هەڵوەدا ف ویلان، آواره

وەیلاوا wey lawa وەی لاوە ف از این طرف

وەیلاوە wey lawe وەی لاوا ف از این طرف

وەیلکان weylkan وەتلە، بەوتلکان ف عروسک

وەیٚ لەوەر weŷ le wer ۱) تۆشْ ئەنگەمە هاتیٚ ۲) نووڕێگە «وەیٚ لەوەرْدبکەفێد» ف ۱) مصیبت زده ۲) نفرینی است، همیشه مصیبت در برابرت باشد

وەیٚ لەوەر کەفتیٚ weŷ le wer keftê تۆشْ ئەنگەمە هاتیٚ ف دچار مصیبت شده

وەیٚ وەیٚ weŷ weŷ ۱) شین کردن، لە ئەوستا (veyıuy ڤەیووئوی) نۆسریاس۲) هەیٚ هەیٚ، وشەیٚ سەرسڕ مەنین ف ۱) شیون کردن، در اوستا (veyıuy وَیوئوی) نوشته شده ۲) حرف شگفت زده شدن

وەیە we ye وە ئەیە ف به این

وەیەکا we yeka وە یەکەو ف باهم

وەیەکادان we yeka dan ژەنین، لە یەکادان ف به هم زدن

وەیەکا نان we yeka nan وە یەک نان ف بر هم گذاشتن

وەیەک بڕیان we yek bir̂yan لە یەک بڕیان ف از هم جدا شدن

وەیەک کەفتن we yek keftin ۱) پووڕیان ۲) دڵنیا بۆن ف ۱) به هم آمدن ۲) قانع شدن

وەیەک نان we yek nan لە یەک نان ف بر هم نهادن

وەیەکمانەو we yekimanew هەردْگمان، هەردمان « نەورووز بمارک؛ وە یەکمانەو» ف هر دو طرفمان، برای هر دو تامان

وەیەوا we yewa وە گونمەو، بیٚ ئەدەبانە جوواو دان ف بیلاخ، بی ادبانه پاسخ دادن

وەیەێجا we yeŷca ۱) وە یەێهوو ۲) لە یەیٚ شوون ۳) یەێگرفتە ف ۱) یکهو، ناگهانی ۲) در یک جا ۳) روی هم

وەیەێهەو we yeŷheu کوتپڕ، وەیەێجا ف ناگهانی، یکهو

وێار wêar ڤێار، لە ئەوستا (vya ڤیا) و (vytare ڤیتارە) و لە پەهلەوی (vytar ڤیتار) تۆسریاس ف گدار آب، در اوستا (vya ویا) و (vytare ویتارە) و در پهلوی (vytar ویتار) نوشتە شده

وێان wêan کۆیەێگە لە لوڕسان ف کوهی در لُرستان

وێانگ wêanig وێانە، بەهانە، لە پەهلەوی (wehanek وەهانەک) و (vehan ڤەهان) و (vehaneg ڤەهانەگ) و (vehanek ڤەهانەک) و (byhanek بیهانەک) و (vyhan ڤیهان) و (behan بەهان) و (vyhanek ڤیهانەک) و (byhanek بیهانەک) تۆسریاس ف بهانە، در پهلوی (wehanek وهانک) و (vehan وَهان) و (vehaneg وَهانَگ) و (vehanek وَهانَک) و (byhanek بیهانَک) و (vyhan ویهان) و (behan بَهان) و (vyhanek ویهانَک) و (byhanek بیهانەک) نوشتە شده

وێانە wêane وێانگ ف بهانە، نگا **وێانگ**

وێت wêt خوەد، وژت ف خودت را

وێتان wêtan خوەدان ف خودتان را

ویتْ وات wîti wat ویتەویت کردن ف زمزمە کردن

ویتە wîte ویتەویت ف زمزمە، برای پرندگان

ویتەویت wîte wît ویتە کردن ف زمزمە کردن

ویر wîr ١) وەرْ رۆ «ویر کردە ئەولا» ٢) هۆر، فەردەوسی بەێتێئەلۆەسْ گەورایێ ئێران لە ڕەزمنامەێ سووراو ئۆشێد « بپورسید نامەش زێ فەرۆخ هەژیر- بگفتا کْ نامەش نەدارەم بْ ویر» لە پەهلەوی (wyr ویر) و لە ئەوستا (wyra ویرا) تۆسریاس ٣) چاوە دێری کردن «ویرد وە پێا بوو» ف ١) رو بە سوی ٢) یاد، فکر، فردوسی حماسە سرای بزرگ ایران می‌گوید «بپرسید نامش ز فرخ هژیر- بگفتا کە نامش ندارم بە ویر» در پهلوی (wyr ویر) و در اوستا (wyra ویرا) نوشتە شده ٣) مراقبت

وێران wêran کاوْل ف ویران

وێران بۆن wêran bün کاوْل بۆن ف ویران شدن

وێران کردن wêran kirdin کاوْل کردن ف ویران کردن

وێرانە wêrane زێژْ ئابادی ف ویرانە

وێرانی wêranî کاوْلی ف ویرانی

وێرزنگ wêrzinĝ وێژنی، زرانی ف زانو

ویرستن wîristin ویرسْن، پەرمیان ف جرات کردن

ویرسْن wîrisin ویرستن ف جرات کردن

ویرکردن wîr kirdin هۆر کردن، پەرەوا کردن ف یاد کردن، ابراز دلتنگی کردن برای کسی یا چیزی

وێرْم wêrim رەژن، شگوون ف شگون، یمن

ویر وە پێا بۆن wîr we pêa bün چاوەدێری کردن ف مراقبت

ویرە وەرسا کردن wîre wersa kirdin ڕۆیەو ماڵ کەسێ بۆن ف رو بسوی خانە کسی کردن

ویرە ویرە wîre wîre یاد کردن، هۆرمان «ئای لە میم گورجی گوڵ ویرە ویرە» ف در خاطرات یاد کسی کردن

ویز wîz ١) دەنگْ پەخشە ٢) ویژەێ گولە ف ١) وز وز ٢) صدای گلولە

ویزە wîze ویژە ف صدای گلولە

ویژ wîj ویژە، ویزە ف صدای گلولە

وێژ wêj ١) پاشگرە وە مانایێ ئەڵەک کردن ٢) وەتن «وەتو وێژ» ف ١) پسوند بە معنای بیختن ٢) گفتن

ویژا بردن wîja birdin قۆژا بردن ف پلاسیدن

وێژدنگ wêjdinĝ وێژنێ، زرانی ف زانو

وێژْن wêjin وێژنگ، لەئەوستا (vêjin ڤێژن) وە مانایێ کونا کونا و تێژ تۆسریاس ف غربال، در اوستا (vêjin ویژن) بە معنای سوراخ سوراخ و تیز نوشتە شده در ضمن «ئاژن» بە معنی سوراخ سوراخ است

وێژْنان wêjinan دیەکەێگە لە گیەلان ف روستایی در گیلانغرب

وێژنگ wêjinĝ بنوورە وێژن ف نگا **وێژن**

وێژنی wêjnî زرانی، وژدنگ ف زانو

ویژە wîje ویژ، دەنگْ گولە ف صدای عبور گلولە

وێژیا wêjya وژریا ف غربال شد

وێژیاگ wêjyag وێژیاێ ف غربال شدە

وێژیان wêjyan وێژنگ کردن ف غربال کردن

وێژیاێ wêjyê وێژیاگ ف غربال شدە

ویس wîs دەنگْ جۆجگ باڵندە ف صدای جوجە پرندگان

ویس ویس wîswîs ویسە ویس ف صدای جوجە پرندگان

ویسەویس wîse wîs ویس ویس ف صدای جوجە پرندگان

وێش wêş خوەێ ف خودش را

وێشان wêşan خوەێان ف خودشان را

وێشه wêşe مەرغەزار، لە ئەوستا (verişe ڤەرْشە) نۆسریاس و لە سانسکریت (veîşye ڤەیشیە) وە وەرزێر ئۆشن [ف] بیشه، در اوستا (verişe وَرشه) نوشته شده و در سانسکریت (veîşye وَیشیه) به معنی کشاورز است

وێشی wêşî ۱) خەلەو خەرمان، گوڵ گەنم و جۆیە ۲) لووکە چنین [ف] ۱) خوشه غله ۲) چیدن غوزک پنبه

وێشی چن wêşî çin گوڵچن کردن [ف] خوشه چین

وێشی کردن wêşî kirdin ئراێ ئاخرین جار گردەو کردنْ لووکەێ پەمە [ف] برای آخرین بار گردآوری کردن غوزک پنبه

وێشی کەر wêşî ker وێشی چن [ف] خوشه چین

ویق wîq دەنگْ مەلەوەر [ف] صدای جانوران

ویقانن wîqanin ویقویق کردن [ف] صدای جانوران

ویقْ واق wîqi waq ویقه [ف] صدای پیاپی جانوران

ویقْواڵ wîqi waľ ویقْواق [ف] صدای پیاپی جانور

ویقه wîqe ویقْ واق [ف] صدای پیاپی جانوران

وێڵ wêľ ۱) وڵ، وەرەلا، لە سەکزی «ویل» و لە لاتین (vile) وە شەڕخڕ ئۆشن ۲) گۆم [ف] ۱) ول، در سکزی «ویل » گویند و در لاتین (vile) به شرور گویند ۲) گم، گم شدن

وێڵا بۆن wêľa bün وێڵەو بۆن [ف] گم شدن، راه را گم کردن

وێڵا کردن wêľa kirdin وێڵ کردن [ف] راه را به کسی نشان ندادن برای گمراه کردن

وێڵ بۆن wêľ bün وێڵەو بۆن [ف] راه را گم کردن

وێڵ کردن wêľ kirdin وێڵا کردن [ف] راه را به کسی نشان ندادن برای گمراه کردن

ویلکان wîlkan وەیلکان [ف] عروسک

وێڵ منەی wêľminey وێڵەکی منەی کردن [ف] بدون شناخت و دانستن جستجو کردن

وێڵە wêľe دیەکەێگە لە بیوەنیژ [ف] روستایی در بیونیج

وێڵەکی wêľekî ۱) گولەێ سەرگەردان ۲) ئەلابەختی [ف] ۱) گلوله به هدف نخورده ورها شده، سرگردان ۲) الابختکی

وێڵەو بۆن wêľew bün وێڵا بۆن [ف] راه را گم کردن

وێڵەو کردن wêľew kirdin وێڵا کردن [ف] راه را به کسی نشان ندادن برای گمراه کردن

وێڵیامەسێر wêľya mesêr ۱) قەروقاتی «ل» ۲) رێ گوم کردن«ل» [ف] ۱) قروقاطی، مخلوط ناهمگون ۲) از مسیر اصلی پرت شدن

ویم wîm ۱) کرپوە ۲) بیم، زەق بێاز وباێر [ف] ۱) سرمای سخت و بوران ۲) دشت بایر وبزرگ

وێم wêm خوەم [ف] خودم را

وێمان wêman خوەمان [ف] خودمان را

وینجه wînce یوونجە [ف] یونجه

وینگه wînge ڤینگە، لە سەکزی«ڤینگ» ئۆشن [ف] صدای پرتاب اشیاء مانند سنگ بر فراز سر یا...

وێنه wêne ۱) وەک، وەگنە ۲) ئەسک [ف] ۱) مثل، مانند ۲) عکس

وێنەگرتن wêne girtin ئەسک برین [ف] عکس انداختن

وێنەگەر wêne ger ئەوکەسە وێنە کیشێد [ف] نقاش

ویواشه wywaşe ئەنگەمە، گیروگرفت [ف] دغدغه، درد سر

وێەرد wŷerd گوزەیشت [ف] گذشت

وێەردن wêrdin گوزەیشتن، لە پەهلەوی (wîtarten ویتارتەن) نۆسریاس [ف] گذشتن، در پهلوی (wîtarten ویتا رتَن) نوشته شده

وێەرده wŷerde گوزەیشتە، پێشنە [ف] گذشته

وێەردێ wŷerdê لە ماڵیەت کەفتن [ف] از شخصیت افتادن

هـ

هـ h کیشْ ئەلفبا ف حرف «هـ» در الفبا

ها ha ١) بەڵەێ ٢) هەس «ها ماڵ، ها دەیشت» ٣) وشەێ سەرسڕ مەنین «ها! تەن گیاند نەو» ٤) پێشگرْ بوون «هاماڵ، هاوەژ» ف ١) بله ٢) هست ٣) حرف تعجب ٤) پیشوند بودن

هائەورە ha ewre ها لەورە، لە ئەوستا (ha ou هائو) نۆسریاس ف آنجاست، در اوستا (ha ou هائو) نوشته شده

هائەولا ha ewla ها لە ئەولا ف در آن طرف است

هائێرە ha ıêre ها لە ئێرە ف در اینجاست

هائیلا ha îla ها لە ئیلا ف در این طرف است

هاپا ha pa ها پاوا، ها پاوە ف سرپا ایستاده

هاپاوا ha pawa ها پاوە ف سرپا ایستاده

هاپاوە hapawe ها پاوا ف سرپا ایستاده

هاپوو hapû مەموو، لە زاراوەیلْ ترکْ کوردی «هاپ، ئاپ، ئاپو» ئۆشن ف عمو، در دیگر گویشهای کردی «هاپ، ئاپ، ئاپو» گویند

هاپێ ha pê ها لاێ ئەو ف نزد اوست

هاپێا ha pêa وە کارە، زاتدارە ف در تواناییش است، می‌تواند

هاپێانا ha pêana هاپێانەو، وەکارن ف در توانشان هست

هاپێانەو ha pêanew ها پێانا ف از وجود آنها ساخته است

هاپێد ha pêd ها لە لاێ تْ ف نزد توست

هاپێدا ha pêda هاپێدەو، تۆیەنید ف در توانایی تو هست، تو می‌توانی

هاپێدان ha pêdan ها لە لاێ ئۆیە ف نزد شماست

هاپێدانا ha pêdana هاپێدانەو، وە خوەدانا دۆنین ف در وجود شماست، می‌توانید

هاپێدەو ha pêdew هاپێدا ف از وجود تو ساخته است

هاپێم ha pêm ها لە لاێ مْ ف نزد من است

هاپێما ha pêma هاپێمەو، تۆیەنم ف از وجود من ساخته است

هاپێمان ha pêman ها لە لاێ ئیمە ف نزد ماست

هاپێمانا ha pêmana هاپێمانەو، تۆیەنیم ف از وجود ما ساخته است، می‌توانیم

هاپێمانەو ha pêmanew هاپێمانا ف می‌توانیم، از وجود ما ساخته است

هاپێمەو ha pêmew هاپێما ف می‌توانم

هات hat ١) ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە هاتن، لە پەهڵەوی (meten مەتەن) نۆسریاس ٢) زێڕْ نهات ف ١) آمد، در پهلوی (meten مَتَن) نوشته‌شده ٢) آمد، شانس

هاتا hata هاتەو ف برگشت

هاتْگ hatig هاتێ ف آمده، رسیده

هاتْگە hatige هاتێە ف آمده است

هاتْچوو hati çû هاتوشوو، هاتن وچین ف آمدوشد

هاتْچوو کردن hati çû kirdin هاتْ شوو کردن ف رفت و آمد داشتن

هاتْچوو کەر hati çû ker هاتْشوو کەر ف کسی که آمد و شد دیگران می‌کند

هاتْشوو hatişû هاتوچوو ف نگا **هاتْچوو**

هاتم hatim ئەوەڵ کەسْ یەکڵە لە هاتن، مْ هاتم ف آمدم

هاتن hatin ١) ئەوان هاتن ٢) بنچینەێ کردارْ هاتن ف ١) آمدند ٢) مصدر فعل آمدن

هاتن وچین hatin û çîn هاتوچوو کردن ف آمدن و رفتن

هاتوچوو hat û çû هاتوشوو ف آمد وشد

هاتوشوو hat û şû هاتْ شوو ف آمد وشد

هات ونەهات hat û nehat بەخت وبێبەخت ف ف آمد و نیامد

هاتە hate ١) ئاخڵە، ئەرەوییە ٢) ئەو هاتە... ف ١) احاطـه ٢) آمد بە...

هاتهات hat hat شاڵدۆڕەکی ف نگا **شاڵدۆڕەکی**

هاتەبان hate ban هاتە سەرەو ف بە بالا آمد

هاتەجی hate cî رەسی، رەسیەجا ف سر رسید، رسید

هاتەجووش hate cûş قوڵ دا، جووشیا ف بە جوش آمد

هاتەخوار hate xwar لە بەرزی هاتەخوار ف پایین آمد

هاتەخواردن hate xwardin دەسکردە خواردن ف شروع بە خوردن کرد

هاتەخوەێ hate xweŷ هاتە خوەێا، وریاوە بۆ ف بە خود آمد

هاتەخەو hate xew وە خەوا هاتن ف بە خواب کسی آمدن

هاتەخەوا hate xewa هاتە خەو ف بە خوابش آمد

هاتەدنیا hate dinya هاتە دی ف بە دنیا آمد

هاتەدەیشت hate deyşt داو دەیشت ف بیرون آمد

هاتەدی hate dî هاتە دنیا ف بە دنیا آمد

هاتەڕێ hate r̂ê هاتە سەرْ ڕێ ف براه افتاد

هاتەڕێا hate r̂êa هاتەڕێەو ف برگشت، براه افتاد

هاتەڕێەو hate r̂ŷew هاتەڕێا ف براەافتاد وبرگشت

هاتەژان hate jan نیشتە ژان ف بدرد آمد

هاتەژوویەر hate jüyer هاتەبان ف بەقسمت بالا آمد

هاتەژێر hate jêr هاتەخوار ف بە زیر آمد

هاتەژێرسا hate jêrsa لاناوەلە شۆ کردن ف کنایە از شوهر کردن

هاتەسوو hate sû نیشتە سوو ف بدرد آمد

هاتەسەر hate ser ١) هاتەبان ٢) سەرڕێژ بۆنْ خواردەمەنی ٣) تۆش بۆن «هەم پەرکام هاتەسەرێ » ٤) وەسەرْ کەسێگ چین «هاتە سەرمان» ف ١) بە بالا آمد ٢) سرریز شدن غذا ٣) دچار شدن ٤) برای عرض شکایت بە در خانە کسی رفتن

هاتەسەرْ ڕێ hate seri r̂ê رام بۆ ف رام شد، همراه شد

هاتەسەرْخوەێ hate seri xweŷ هاتە خوەێ ف بە خود آمد

هاتەسەو hate sew هاتێەسەو ف برگشته است

هاتەقسیە hate qisye زووان گرت ف بە سخن آمد

هاتەکوڵ hate kwiʕ هاتە کوڵیان ف بە جوشآ مد

هاتەکوڵیان hate kwiʕyan هاتە کوڵ ف بە جوش آمد

هاتەلا hate la ١) کەفتە لاوە ٢) هاتە لاێ ٣) نزیک بۆن ف ١) پیچ خوردن اندام، در رفتگی ٢) دیدار کردن ٣) نزدیک شدن

هاتەلاوا hate lawa هاتە لاوە ف در رفتگی اندام

هاتەلاوە hate lawe هاتە لاوا ف در رفتگی اندام

هاتەناو hate naw وە ناو چین ف داخل شد

هاتەنووا hate nuwa هاتە وەرا ف بە جلو آمد

هاتەو hatew هاتا ف برگشت

هاتەو سەرْ خوەێ hatew seri xweŷ هاتە خوەێ ف بە خود آمد

هاتەو یەک hatew yek دەم نادەو یەک ف بە هم آمدن چیزی

هاتەوە hatewe هاتەو ف برگشت

هاتەوەر hate wer هاتە نووا ف بە جلو آمد

هاتە وەرا hate wera هاتە نووا ف بە جلو آمد

هاتێ hatê ١) گاهس ٢) ها ناوێ ف ١) شاید ٢) در درون آن است

هاتی hatî تْ هاتید ف آمدی

هاتێر hatêr هاتێ، گاهس «ل» ف شاید

هاتیم hatîm ١) هاتیمن ٢) گرتیم، فەرز کردیم ف ١) آمدیم ٢) فرض کردیم

هاجاس hacas هانا ف فریاد، امداد خواهی

هاجاسکەر hacas ker فریاڕەس ف فریاد رس

هاجْ واج haci wac گێژ ومەنگ ف هاج واج

هاجەت hacet ئاجەت ف وسیله آشپزخانه

هاجەر hacer ناوێگە ژنانە ف نامی زنانە، هاجر

هاجەرە hacere هاجەر ف نامی زنانە

هاجەرەخاتۆن hacere xatün ڕەوایاێگە لە مائێشت ف امامزادەای در مادیشت

هاچ haç وشەێ وسانن ئەڕاێ بزن ف کلمەی ایست برای بز

هاچە haçe قڵفْ دام، بەتڵە «ل» ف بندهای تور یا دام پرندەگیری

هاچەر haçer ١) ئاچەر، لاتینیە ٢) کوچْگ چەخماخ ٣) ئاسنێگە چۆ ناڵ کْ دەنەێ لە کوچْگ چەخماخ تا وریسکە

بێەێد [ف] ۱) آچار ۲) سنگ چخماخ ۳) آهنی نعلی شکل که سنگ چخماخ زنند تا جرقه زند

هاچەردان haçer dan تەلیسێگە کْ کوچْگ چەخماخ و هاچەر نەنە تێ [ف] بافتنیی که سنگ چخماخ و ... را در آن می‌گذارند

هاخاس haxas هانا [ف] فریاد، امداد خواهی

هادەس ha des کشت و کاڵێگ کْ هەنهەنْ درەوێە [ف] محصولی که موسم درویدن آن فرا رسیده

هادەسمەو ha desimew خوەم مختاجم [ف] آنرا لازم دارم

هار har ۱) سەێ هار ۲) پاشگرْ هاوردن ۳) لاناوەلە نا ئارام «هارْ هەیشت» ٤) خوار «ل» ٥) بنچینەێ کردارْ هاوردن [ف] ۱) هار، بیماری هاری ۲) پسوند آورنده ۳) کنایه از نا آرام ٤) پایین ٥) ریشه فعل آوردن

هاڕ har̂ ۱) کوچْگ ئاسیاو، لە گیلەکی (herne هەرنە) ئۆشن ۲) وشەێ رانینْ مییە [ف] ۱) سنگ آسیاب، درگیلکی (herne هَرنه) گویند ۲) کلمه‌ی ایست برای گوسفند

هاڕئاسیاو har̂asyaw هاڕ [ف] آسیاسنگ

هارا hara ۱) بنووڕە ئارا ۲) مەڵوەن، شوون «لەێ هارا نەۆنمەد» [ف] ۱) نگا **ئارا** ۲) منطقه، ناحیه

هارانماران haran maran کارْ قەر وقاتی [ف] کار درهم و بر هم، قر وقاطی

هاربڕ harbir̂ دیەکەێگەلە گیەڵان [ف] روستایی در گیلانغرب

هاربۆن har bün ۱) تۆشْ هاری هاتن ۲) لاناوەلە مەردم ئازاری [ف] ۱) هار شدن ۲) کنایه از مردم آزاری

هارتْپوورت harti pûrt هارت و پوورت [ف] لاف و گزافه گویی

هارتوپوورت hart û pûrt هارتْ پوورت [ف] لاف زنی

هاڕخپاڕخ har̂ix par̂ix خرت وپرت [ف] خرت وپرت منزل

هاڕۊ har̂ü جاڵجاڵووک [ف] عنکبوت، نگا **جاڵجاڵووک**

هاروُ harû ۱) کەڵێن و بێ ئاوەز ۲) نووهاڵ، نەوجووان «یە کارْ هەر هاروو و زارووێگ نیە» ۳) ئاروو [ف] ۱) بزرگسال و نفهم، نابالغ ۲) نوجوان ۳) لثه

هاروُ وزاروو harû û zarû نووجووان و مناڵ، مناڵەیل و نوو جووانەیل [ف] نوجوان وکودک، کودک ونوجوان

هاڕۊژانن har̂üjanin بڵووم دانەوە ئرای شەڕ [ف] تحریک کردن برای یورش و جنگ

هاڕە har̂e دەنگْ زبر [ف] صدای زمخت

هارەلەقی hareleqî لەقە لەق [ف] تکان تکان، لرزش

هارەمەقوو hare meqû هەلەقوم مەلەقوم«گ» [ف] بازی آلاکلنگ

هاڕە وبووڕە har̂e û bûr̂e هەڕان و بووڕانن [ف] صدای زمخت الاغ و گاو، کنایه از غوغاسالاری

هارە وەردە hare werde وەرەلا [ف] لاأبالی

هاڕە هاڕ har̂e har̂ دەنگْ زبر [ف] صدای زمخت و پیاپی

هارْ هەیشت hari heyşt هار، هارە وەردە [ف] لاقید، لاأبالی

هاری harî نەخوەشی هاری [ف] بیماری هاری

هاڕیا har̂ya هەڕیا [ف] آرد شد

هاڕیاگ har̂yag هەڕیاگ [ف] آرد شده

هاڕیان har̂yan هەڕیان [ف] آرد شدن

هاز haz ئاز، توان، لە ئەوستا (hêzvarne هێزڤارنە) نۆسریاس [ف] توان، نیرو، در اوستا (hêzvarne هیزوارنه) به معنی نیروی جنبش نوشته‌شده

هاژ haj ۱) هاجْ واج ۲) ئاژانن [ف] ۱) گیج، سراسیمه ۳) قطعه قطعه، سوراخ سوراخ

هاژاڵ hajal̂ هاژووڵ، ئاژان [ف] آجنیدن

هاژاڵ بڕین hajal̂ bir̂in ئاژانن، هاژووڵ بڕین [ف] آجنیدن

هاژانن hajanin بنووڕە ئاژانن [ف] نگا **ئاژانن**

هاژواژ haji waj هاجْواج [ف] هاج و واج

هاژووڵ hajûl̂ ئاژان، هاژاڵ [ف] آجنیدن

هاژووڵ بڕین hajûl̂ bir̂in هاژاڵ بڕین [ف] آجنیدن

هاژە haje هۆژە، ویژە [ف] صدای گلوله

هاژە کردن haje kirdin هۆژە کردن [ف] به یکباره فرو ریختن

هاژیا hajya ئاژیا [ف] سوراخ سوراخ شده

هاژیاگ hajyag ئاژیاگ [ف] سوراخ سوراخ شده

هاژیان hajyan ئاژیان [ف] سوراخ سوراخ شدن

هاژیاێ hajyaê ئاژیاێ [ف] سوراخ سوراخ شده

هاس has بێ هاز بۆن [ف] سست شدن، بیحال شدن

هاساش hasaş ئاساش [ف] آسایش

هاسان hasan بنووڕە ئاسان [ف] نگا **ئاسان**

هاسانی hasanî ئاسانی [ف] آسانی

هاسوو hasû بنووڕە ئاسوو [ف] نگا **ئاسوُ**

هاشا haşa حاشا [ف] حاشا
هاشاوڵ haşawiɫ پەلامار بردن [ف] یورش بردن
هاشت haşt ئاشت «ل» [ف] پاشید، گذاشت
هاشتن haştin ئاشتن «ل» [ف] انداختن، پاشیدن
هاشوو haşû بنووڕە ئاشوو [ف] نگا **ئاشوو**
هاکا haka تا شەراێ، نزیک وە [ف] نزیک، تا مرز
هاکار hakar هاکارێ، وە هاکارێ [ف] به شدت
هاکوو ha kû ١) هاکووره ٢) ڕاشکاو [ف] ١) کجاست ٢) اتفاقی
هاکووره ha kûre هاکوو [ف] کجاست
هاڵ haɫ ١) ئاڵ ٢) کونر بۊنْ دێان لە ترشی ٣) ئل، هاڵ خانێ ٤) جووان «نووهاڵ» [ف] ١) آل، زائو کش ٢) کند شدن دندان از ترشی ٣) هال خانه ٤) بالغ، رسیده
هاڵان haɫan ئاو هاڵان، لافاو [ف] سیلاب مهیب
هاڵاو haɫaw ١) هاڵان ٢) قەسیان ٣) وەرجلە خواردن وەرکوت کردن [ف] ١) سیلاب مهیب ٢) استفراغ ٣) دسر
هاڵ بردن haɫ birdin ئاڵ بردن [ف] آل بردن
هاڵ بۊن haɫ bün کونر بۊنْ دێان [ف] کند شدن دندان از ترشی
هاڵ کردن haɫ kirdin ئاڵ کردن [ف] آل کردن
هاڵوُ haɫû خاڵوو [ف] نگا **خاڵوو** و ترکیباتش
هالۊن halün بنووڕە ئالۊن [ف] نگا **ئالۊن**
هاڵە haɫe میمگ، خاله «ل» [ف] خاله
هاڵەزا haɫe za میمزا «ل» [ف] خالەزاده
ها لە ژێر ha le jêr ها ژێر [ف] در زیر است
هاڵەسرگانی haɫesir̂ganî هەڵەسرگانی، سرگانی [ف] سُر سُره بازی
هاڵەسۊیەر haɫesüyer بنووڕە سۊیەرگای [ف] نگا **سۊیەر گای**
هاڵەکەو haɫekew کەوهاڵ، سۊیەرگای [ف] نگا **سۊیەرگای**
هالی halî ١) جارێ «هالی بووسیه» ٢) فامانن [ف] ١) فعلاً ٢) حالی کردن، تفهیم کردن
هالی بۊن halî bün فامسن [ف] حالی شدن
هالی جا halî ca جارێ، هالی [ف] فعلاً
هالی کردن halî kirdin فامانن [ف] حالی کردن
هالی هازر halî hazir هالی جا [ف] فعلاً

هام ham ١) هەم، هامە «هام لەێرە» ٢) ئام «هاماڵ، هام دەرد» لە پەهلەوی (ham هام) و (heme هەمە) نۊسریاس [ف] ١) هستم ٢) پسوند شراکت، در پهلوی (ham هام) و (heme همه) نوشتەشده
هاماج hamac بنووڕە ئاماج [ف] نگا **ئاماج**
هامار hamar تەخت [ف] هموار
هامار کردن hamar kirdin تەختْ تراز کردن، ئارا کردن [ف] هموار کردن
هاماری hamarî تەختڵانی [ف] همواری
هاماڵ hamaɫ هاوماڵ، ئاوماڵ، شیەنەچیر، لە پەهلەوی (hemêmal هەمێمال) نۊسریاس [ف] رقیب، حریف، در زبان پهلوی (hemêmal هَمیمال) نوشته شده
هاماڵی hamaɫî هاوماڵی [ف] رقابت
هامباز hambaz هاوباز [ف] همبازی، همسال
هامپا hampa هاوپا [ف] همپا
هامپیاڵە ham pyaɫe هاوپیاڵە [ف] هم پیاله
هامپشتە ham pişte هاوپشتە [ف] دو فرزند که متوالی و پشت و سر هم متولد شده‌اند
هامتا hamta هاوتا [ف] همتا
هامتەراز ham teraz هاوتراز [ف] هم تراز
هامخەف ham xef هاوخەف [ف] همبستر
هامدەرد ham derd هاودەرد [ف] همدرد
هامدەردی ham derdî هاودەردی [ف] همدردی
هامدەم ham dem هاودەم [ف] همدم
هامدەنگ ham denĝ هاودەم [ف] انیس، همنشین
هامڕا ham r̂a ١) هاوڕێ ٢) هاو عەقیدە ٣) دووس [ف] ١) همراه ٢) هم رای ٣) دوست، رفیق
هامڕاز ham r̂az هاوڕاز، ئامڕاز [ف] همراز
هامڕایی ham r̂ayî هاوڕێی [ف] همراهی
هامڕێ ham r̂ê هاوڕێ [ف] همراه
هامڕیش ham r̂îş ١) هاوڕیش ٢) هاو زاوا [ف] ١) هم سن، هم ریش ٢) باجناق
هامزا hamza هەمزا، لفانه [ف] همزاد
هامزاوا ham zawa هاو زاوا [ف] باجناغ
هامزووان ham zuwan هاو زووان [ف] هم زبان
هامسا hamsa هاوسا، لەئەوستا (amse ئامسە) نۊسریاس

ف همسایه، در اوستا (amse آمسه) نوشته شده

هامساڵ hamsaʕ هاوساڵ ف همسال

هامسای ham say هاوسای ف همسایگی

هامسایە ham saŷe هاوسایە ف همسایه

هامسن ham sin هاوسن ف همسن

هامسەر hamser هاوسەر ف همسر

هامْشوو hami şû هاتوچوو ف آمد وشد

هامْشوو کردن hami şû kirdin هاتوچوو کردن ف آمد و شد کردن

هامْشوو کەر hami şû ker هاتْ چووکەر ف آمد و شد کننده

هامشیره ham şîre هاوشیره ف همشیره

هاملوو ham lû هاوخەف «شەوخاوم شەریکْ تافْ ئاوان بی – یا هاملوو حۆبابْ گیژاو ئاو بی» (تۆرکە میر) ف همبستر

هاملەنج ham lenc هاماڵ لە لەنجە ولار «چین وەو بۆزرگی بەهای یەک مووشەن– نە شیرین هاملەنج نە لەیلی لووشەن» (تۆرکەمیر) ف رقیب کرشمه وناز

هاموشوو ham û şû هامْشوو ف نگا **هامْشوو** و ترکیباتش

هام وەژ ham weü هاوەژ ف هم عروس

هامە hame ١) سەوغات «هامەی شووان هەپوولْکە» ٢) مْ هامە… ف ١) هدیه، سوغات ٢) هستم در…

هامێار hamiêar ١) نگادار ٢) داڵتە ف ١) نگهدار، مراقب ٢) پشتیبان

هامێتە hamête ئامێتە ف مخلوط، ترکیب

هامێتە بۆن hamête bün ئامێتە بۆن ف ترکیب شدن

هامێتە کردن hamête kirdin ئامێتە کردن ف ترکیب کردن

هامێژەن hamêjen ئامێژەن ف نگا **ئامێژەن** و ترکیباتش

هان han ١) بڵووم دان ٢) هەن «هانە ماڵ» ف ١) تحریک، سر تیز کردن ٢) هستند

هانا hana ١) پەنا تواسن ٢) فریا، هاجاس ف ١) پناه خواستن ٢) کمک طلبیدن

هانا بردن hana birdin پەنا بردن ف پناه بردن

هانای مەمەدبەگ hanaê memed beg یەکێ لە مەقامەیلْ یارسان لە لورسانە کْ رووژ ئەوەڵ مردن گەورا پیایل لە بەیان خوەنن، گاهس ئی بەزمە لە ناو سەیدمامەد نوور بەخش یەکی لە رێبەران ئەو مەڵوەنە وەرگیرْ بۆد ف یکی از مقامات مذهبی اهل حق لرستان است که در روز اول مرگ بزرگ مردان در سحرگاهان و پیش از طلوع آفتاب با دهل و سرنا می‌نوازند

هاندان han dan بڵووم دان ف تحریک کردن

هانهاوْن han hawin خوانخاوْن، خوەێ وە خاون حساو کردن، لاناوە لە کیسەێ خەلیفە بەخشان ف صاحب‌سفره، خود را مالک چیزی دانستن، از کیسه‌ی خلیفه بخشیدن

هانۆلان hanolan دیەکەێگە لە جووانرو ف روستایی در جوانرود

هانە hane ١) لێوا «ل» ٢) چمانێ ٣) ئەوانە هەنە «هانە ماڵ» ف ١) اینگونه ٢) انگاری، مثل اینکه ٣) هستند در…

هانەتە hanete هانە «ل» ف اینگونه

هانیتا hanîta کیەنیگە لە باوەیاگار کْ یارسان ئۆشێ شائبراهیم کەنیەسەێ، هاوتاێ کانی طاها ف چشمه‌ای در منطقه بابایادگار که طبق روایت یارسان شاه ابراهیم آنرا حفر کرده، لفظاً به معنی چشمه‌ی طاها است

هاو haw ١) بنوورە هام ٢) وشەێ باوەرْ نەکردن ف نگا **هام** ٢) حرف تعجب و ناباوری

هاوار hawar فریا، هانا، ئەو کەسە ک وارێ لە وەر داێە ف هوار، فریاد، آنکه (وارێ) یا بانگ سر دهد

هاوار بردن hawar birdin هانا بردن ف دادخواهی خواستن

هاوار کردن hawar kirdin هانا کردن ف فریاد و امداد خواستن

هاوار کەر hawar ker فریارەس ف یاری کننده، امدادگر

هاوار هانا hawar hana هانا کردن ف طلب کمک کردن

هاوارە hawarê ١) شیرەوارە کەرەیل«ئەر مەشکەێ خوەمی خاترم داری– تانەێ هاوارە وە سەرم ناری» ٢) شییەنەچیر ف ١) مجموعه خانوارهایی که شیرهای مشک خود را بصورت دوره‌ای در اختیار هم می‌گذارند ٢) رقیب در انجام کار، بویژه برای زن

هاوارەو لانکی hawarew lankî تاوەتاوە کردن و شێعر خوەنین ف تاب بازی همراه با شعرخوانی

هاوار هەڵسان hawar heʕsan فریا دراتن ف داد کسی درآمدن

هاوباز haw baz هامباز [ف] همبازی، همسن

هاوبازی haw bazî هامبازی [ف] همبازی

هاوبەش haw beş هامبەش [ف] شریک، هم سهم

هاوبەشی haw beşî هاوقاوی [ف] شراکت، سهامی

هاوپا haw pa هامپا [ف] همپا

هاوپشتە haw pişte هامپشتە [ف] نگا **هامپشتە**

هاوپەڕ haw per̂ بنووڕە هاوتیر [ف] نگا **هاوتیر**

هاوپەڕە haw per̂e بنووڕە هاوتیر [ف] نگا **هاوتیر**

هاوپەیمان haw peŷman دۆ کەس کْ یەێ شەرت کەن [ف] هم پیمان

هاوپیاڵە haw pyal̂e هام پیاڵە [ف] هم پیاله

هاوپێشە haw pêşe هاوکار [ف] هم پیشه

هاوتا haw ta هامتا [ف] همتا

هاوتائیفە haw taêfe هاوتیرە [ف] هم قبیله

هاو تەراز haw teraz هامتەراز [ف] همتراز

هاوتیر haw tîr ۱) دۆ کەس کْ زەوۆ کشت وکاڵێان هاوسا بوو ۲) نیشتەجییەیلْ دۆ ئاوای [ف] ۱) دو نفر که زمینهای کشاورزی‌شان هم مرز باشد ۲) دو نفر که در دو روستای نزدیک به زندگی می‌کنند

هاوتیرە haw tîre هاوخۆن، هاوتائیفە [ف] هم‌قبیله

هاوجفت haw cift بنووڕە هاوتیر [ف] نگا **هاوتیر**

هاوچەرخ haw çerx هاو دەورە [ف] معاصر

هاوخۆن haw xün هاو تیرە [ف] هم قبیله

هاوخوەیشک haw xweyşk دەسەخوەیشک [ف] دو زن که دوست صمیمی باشند

هاوخە hawxe گەمەێگە ژنانە [ف] بازیی شبیه کلاغ پر ویژه دختران

هاودز haw diz هاودزە [ف] چند دزد که شریک هم باشند

هاودزە haw dize هاودز [ف] چند دزد که شریک هم باشند

هاودەرد haw derd هامدەرد [ف] همدرد

هاودەس haw des هاو قاو [ف] همدست

هاودەم haw dem هام دەم [ف] همدم

هاوڕ hawir̂ ڕێ هاوار کردن بەسان، هاواربڕ کردن، له تەنگنا ناین [ف] در تنگنا قرار دادن

هاوڕاز haw r̂az هامڕاز [ف] همراز

هاوڕبڕ کردن hawir̂ bir̂ kirdin هاواربڕ کردن [ف] در تنگنا قرار دادن، لای منگنه گذاشتن

هاورد hawrd ئەوۆ هاورد [ف] آورد

هاوردن hawrdin ۱) بنچینەێ کردارْ هاوردن ۲) ئەوان هاوردن [ف] ۱) آوردن ۲) آنها آوردند

هاوردن وبردن hawrdin û birdin ۱) لاناوە له ئەخماز نەکردن «نە هاورد و نە برد مردێەگان جمان» ۲) چشتێ هاوردن و بردن، وە سەر دەوانن [ف] ۱) کنایه ازچشم پوشی نکردن و هرسخنی را گفتن ۲) آوردن وبردن، سر دوانیدن

هاوڕێ haw r̂ê هامڕێ [ف] همراه

هاوڕیش hawr̂îş ۱) هاوسن ۲) هاو زاوا [ف] ۱) هم سن، هم نشین برای صحبت ۲) باجناق

هاوزاوا haw zawa هامزاوا [ف] باجناغ

هاوزگە haw zige لفانە [ف] دوقلو

هاوزووان haw zuwan هام زووان [ف] هم زبان

هاوزێد haw zêd هاو نیشتێمان [ف] هم میهن

هاوْس hawis بنووڕە ئاوْس [ف] نگا **ئاوْس**

هاوسا haw sa هامسا، هەمسا [ف] همسایه

هاوساڵ hawsal̂ هام سن [ف] همسال

هاوسا وەهاوسا مەچوو hawsa we hawsa meçû لاسامەێ سەنگین کْ هاوسا نەتۆیەنێ بچووە ماڵ هاوسا [ف] برف و باران شدید به گونه‌ای که همسایه نتواند به خانه همسایه برود

هاوسفرە haw sifre هاوقاو [ف] همسفره

هاوسەر haw ser هامسەر [ف] همسر

هاوسەرین haw serîn لاناوە له هاوسەر [ف] کنایه از همسر

هاوسەفەر haw sefer هاوڕێ [ف] همراه، همسفر

هاوسەنگ haw senĝ هاو وەزن [ف] هم وزن

هاوسەنگەر haw senĝer دۆکەس کْ له یەێ سەنگەر بوون [ف] همسنگر

هاوشاری haw şarî چەن کەس کْ له شارێگ بژیەن [ف] همشهری

هاوشان haw şan ۱) هاوپایە ۲) شان وە شان [ف] ۱) هم شان ۲) شانه بەشانه

هاوشەبیە haw şebye دۆ کەس کْ جییە خەرمانێان هاوشان بوو [ف] دو کس که محل گردآوری خرمن آنها نزدیک هم باشد

هاوشیره haw şîre خوەیشک ف همشیره

هاوقاو haw qaw هاوسفره ف همسفره

هاوقەتار haw qetar هاوسەنگەر ف هم قطار، هم سنگر

هاوقەد haw qed هام قەد ف در قد وقامت مساوی

هاوقنگە haw qinĝe هام لوو، جوورْ یەک ف وجه اشتراک ، اشتراک داشتن

هاوکار haw kar هامکار ف همکار

هاوکاری haw karî هامکاری، هامێاری ف همکاری

هاوکاسە haw kase ۱) هاوقاو ۲) پیەڵان ف ۱) هم سفره ۲) توطئه

هاوکوڕ haw kwir̂ دەسەبرای، دووس ف رفیق

هاوکوڕەیل haw kwir̂eyl ئەێ رەفیقەیل ف ای رفقا، دوستان

هاوکوڕی haw kwir̂î رەفیق کردن ف رفاقت

هاوکوڕی دار haw kwir̂î dar رەفیقی دار ف رفاقت دار

هاوگیەڵداش haw gyel̂daş هاودەسی، پیەڵان ف دو نفر که در ماجرایی همدست باشند

هاولِف haw lif ۱) هاوقەد ۲) هاوزگە ف ۱) هم قد ۲) دو قلو

هاولِفە haw life هاوزگە ف دوقلو

هاولەچِگ haw leçig هاوپاێە، ئەڕاێ ژن ف دو زن هم شان

هاوماڵ haw mal̂ بنووڕە هاماڵ ف نگا **هاماڵ** و ترکیباتش

هاومل haw mil هاو زوور ف برابر در قدرت

هاومنووس haw minûs هاو دەم ف انیس ومونس، همدم ، موافق

هاوْن hawin هاوْنگ، هەوەن، هەوانە، لە ئەوستا (hevene هەڤەنە) و (havenn هاڤەن) تۆسریاس و لە گیلەکی (heveng هەڤەنگ) ئۆشن ف هاونگ، در اوستا (hevene هَوَنه) و (nnevah هاوَن) نوشته‌شده ودر گیلکی (heveng هَوَنگ) گویند

هاوناو haw naw دۆ کەس کْ ناوێان یەکێ بوو ف هم نام

هاوْنگ hawinĝ بنووڕە هاوْن ف نگا **هاوْن**

هاو وڵاتی haw wil̂atî هاو زێد ف هم ولایتی، هم میهن

ها وەق ha weü دش ف دو زن که مردانشان برادر باشند

هاویر ha wîr ها لە یاد ف در یاد وخاطره

هاویردا ha wîrida ها لە هۆرْد ف به یاد داری

هاویەرە ha yere بنووڕە هاوارە ف نگا **هاوارە**

هاها ha ha ۱) هاو هاو ۲) وەهاهاها «هاها فلانی» ف ۱) کلمه تعجب ۲) بانگ کردن

های hay ۱) وشەێ سەرسڕ مەنین ۲) هەید «هایە ماڵ» ف ۱) کلمه تعجب ۲) هستی، تو هستی

هاێتیر haêtîr هاتێر، هاتی «ل» ف شاید، ممکن است

هاێتەیر haê teyr هاتێر، هاتی «ل» ف شاید، ممکن است

هاید hayd هەید «هایدنە ماڵ» ف توهستی، هستی

هایدۆوْت دۆوْت hay dowit dowit یەکێ لە مەقامەیلْ دینی یارسان لە لوڕسان کْ ئەڕاێ ئاساشْ ئەرواێ تازەمردێ وە دێوڵ و زوڕنا خوەنن ف مقام موسیقی مذهبی اهل حق در لرستان که برای آمرزش روح تازه درگذشته در بامدادان و هنگامه غروب با سرنا و دهل می‌نوازند

هایدنە haydine هایدە «هایدنە ماڵ» ف توهستی

هایدە hayde هایدنە ف تو هستی

هایشە hayşe ئاشوو ف سلیطـه

های لە من hay le min ئای لە من ف وای بر من

هایم haym هەیم «هایمە ماڵ» ف هستیم

هایمنە haymine هایمە «هایمنە ماڵ» ف هستیم

هایمە hayme هەیمە ف هستیم

هاینە hayne هەینە «هاینەکوو» ف هستید در...

هایهای hay hay هاو هاو ف کلمه تعجب وناباوری

هتە hite جوورێ مووریانەس کْ دڵنگ خوەێد ف نوعی موریانه که البسه را می‌خورد

هجەت hicet ۱) جەر، لەنج ۲) ناوێگە کوڕانە ف ۱) لجاجت ۲) نامی مردانه

هجەت کردن hicet kirdin لەنج کردن ف لجاجت کردن

هجەتی hicetî جەروو ف لجباز

هچان hiçan ۱) شەکەتی دەر کردن ۲) ماوەێ کەم ف ۱) رفع خستگی کردن، خستگی در کردن ۲) مدت زمان اندک

هڕ hir̂ ۱) وشەێ رانینْ رییەن ۲) گیاێگە فرە تیەڵ ۳) وە یەئەو داخروومیان ٤) پاشگرْ ملهڕی «ملهڕ» ف ۱) کلمه راندن گله ۲) گیاهی تلخ در مزارع ۳) به یکباره فرو ریختن ٤) پسوند قلدری

هرام hiram بنووڕە حرام ف نگا **حرام** وترکیباتش

هڕیکیش hir̂î bikîş وەردە وەردە ف رجز خوانی و هیاهو

هڕْبیڤ hir̂î bîv ۱) هەورەتەرەشقە ۲) گڤْگاڵ ف ۱) رعد و برق ۲) رجزخوانی

هرتْپرت hirti pirt سەرسەری ف کار سرسری

هرتمانی hirtimanî میەرێ رەنگینێ کْ کەنەێ قەێ زڵف ف مهرهای رنگینی که از سوراخ آنها نخ را گذرانده و به زلف آویزند

هرتی hirtî وەرەلا ف لاُبالی

هرزْبرز hirzi birz گرژ هەڵاتن ف با تندی برخورد کردن

هرسیە hirsye میراتی، ئەرەوییە ف ارثیە

هڕش hir̂îş ۱) هڕشت ۲) وارین ۳) هۆژم ف ۱) یک بارە سر برآوردن سبزە ۲) یکبارە باریدن ۳) یورش

هڕشت hir̂îşt بنوورە هڕش ف نگا **هڕش**

هڕش کردن hir̂îş kirdin هڕش ف نگا **هڕش**

هڕکردن hir̂ kirdin ۱) خز کردن ۲) وە یەێجارەکی وە ڕێ کەفتنْ رییەن ف ۱) یکبارە فرو ریختن ۲) دستە جمعی براە افتادن گلە

هڕ لە بڕ نەوردن hir̂ le bir̂ newirdin هەو مەکەر ف هر از بر تشخیص ندادن

هرمەت hirmet ئەرهەم وتەرهەم ف حرمت

هرمەتی hirmetî جوورێ پۆرتەنکە ف نوعی سر پوش زنانە

هڕْمنگوڵ hir̂imingwiĺ ئەقراژ کردن، هڕوگوڵەنگ ف تزئین حاشیە لباس زنان با منجق وغیرە

هرمێار hirmiêar خوەشتەوی ف چاپلوس

هرمێاری hirmiêarî خوەشدەویکردن ف چاپلوسی کردن

هروُ hirû گۆرێ، زوورم ئەڕاێ ئاژەڵ ف انس والفت

هروُدان hirû dan دووسی دان، هنایێ ئاژەڵێگ بەچکەێ مرێد بەچکەێ ئاژەڵێگ تر نەنە وەرێ وەێ تا وشک نەکەێد ف انیس کردن، الفت ایجاد کردن، هنگامی کە حشمی برە یا گوسالەاش می‌میرد گوسالە گاو دیگری را در زیر او می‌اندازند تا گاو شیرش خشک نشود بە این وسیلە نوعی الفت و دوستی برقرار می‌کنند

هڕۆژ hir̂ûj بنوورە هۆژم ف نگا **هۆژم**

هڕوُش hir̂ûş ۱) هڕووشە، هۆرووش ۲) هۆردْهان ف ۱) خُرد شده غلات کە از آن ترخینە درست کنند یا بعنوان پیش غذا بە حیوانات دهند ۲) خُرد و خاک شیر

هڕوُش کردن hir̂ûş kirdin خامێش کردن ف خُرد وخمیر کردن

هڕوُشە hir̂ûşe هۆڕووشە ف خُرد شدە غلات

هروُ گرتن hirû girtin گۆرێ گرتن ف ایجاد رابطە دوستانە، نگا **هروُدان**

هڕ وگوڵەنگ hir̂ û gwiĺeng ئەقراژ کردن، هڕْمنگوڵ ف تزئین حاشیە لباس زنان با منجق وغیرە

هڕ وە تەێە hir̂ we teŷe هڕوەتیە، بنوورە هڕوەتیە ف نگا **هڕوەتیە**

هڕ وەتیە hir̂ wetye ۱) دواژە ۲) هڕ وە تەێە، بوو دڕنْ ساورین ف ۱) چند بارە جفتخواە شدن حشم ۲) بوی نا مطلوب بُز تگە

هڕە hir̂e ۱) خز کردن ۲) وەیەێهەو وە ڕێ کەفتنْ رییەن ف ۱) بە یکبارە فرو ریختن ۲) دستە جمعی بە راە افتادن گلە

هڕە کردن hir̂e kirdin هڕ کردن ف نگا **هڕ کردن**

هڕەهو hir̂hew وشەێ رانینْ رییەن ف کلمە راندن گلە

هڕی hir̂î دْهڕی دان، شوونْد بوور ف هری، گم شو

هڕێت hir̂êt تانْ قالی کْ لە پەمە دڕْس بۆیە ف نخ تار در قالی کە از جنس پنبە باشد

هڕێز hir̂êz قۆمام ف گیاهی شبیە چمن

هڕێشت hir̂êşt بنوورە هڕشت ف نگا **هڕشت**

هزار hizar ژمارەێ هزار، هەزار، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هازار، هەنزار» و لە ئەوستا (hezenĝre هەزەنگرە) نۆسریاس ف شمارە یا عدد هزار، در اوستا (hezenĝre هَزَنگرە) نوشتەشدە

هزاران hizaran هەزاران ف هزاران

هزارخانی hizar xanî دیەکەێگە لە جەڵاڵوەن ف روستایی بر آیین یارسان در جلالوند

هزارپێشە hizar pêşe ۱) کەسێ کْ چەن پێشە دێرێد ۲) جوورێ مجریە ف ۱) کسی کە چند حرفە می داند ۲) نوعی صندوقچە

هزارکیەنی hizar kyenî دیەکەێگە لە مەسۆری ف روستایی در منصوری کە دارای چشمەهای پُر آب و فراوانی است

هزارلووقانی hizar lûqanî ئەسناعەشەر ف اثنی عشر

هزاره hizare هەزارە ف هذیان، بد خوابی
هزارەکردن hizare kirdin هەزارە کردن ف هذیان دم خواب
هزه hize هەێزە، لە سەکزی «ئیزە» ئۆشن ف نگا **هەێزە**
هژ hij سەفرا ف صفرا
هژدنگ hijdinĝ زرانی ف زانو
هژده hijde هەیژدە ف هجده
هژ هلاڵ hij hiĺaĺ ئلاوردن ف استفراغ
هژ هلاوردن hij hiĺawrdin هلاوردن ف استفراغ کردن
هس his ۱) هسکوو، ماسەبادی ۲) بێدەنگ بۆن ۳) وشەیٚ رانینْ رییەن ٤) هاز، تووان ف ۱) ماسه زرد رنگ ساحل ۲) هیس، ساکت ۳) کلمه راندن گله ٤) توان، نیرو
هسار hisar هەسار، هەوش، ئەرەوییە ف حیاط
هسکوٗ hiskû هس، ماسه بادی ف ماسه زرد رنگ ساحل
هسکوت hiskwit دەسوور وە بێدەنگ بۆن ف امر به سکوت کردن
هسمەت hismet بنوورە ئزمەت ف نگا **ئزمەت**
هش hiş ۱) لالای کردن ئەڕایٚ منالْ ۲) گالْ سەگ دان ۳) شش ف ۱) آوایی برای خوابانیدن نوزاد ۲) کلمه تشجع سگ برای حمله ۳) شپش
هشار hişar ۱) هشارهشار ۲) شاردنەوە ف ۱) قایم موشک بازی ۲) پنهان کردن
هشار کردن hişar kirdin شاردنەوە ف پنهان کردن
هشارگه hişarge هەشارگە ف محل پنهان شدن
هشارهشار hişar hişar گەمەێگە منالانە ف قایم موشک بازی
هشتێ hiştê کەشکەک زرانی «ل» ف کشکک زانو
هش دان hiş dan بلْووم دانْ سەگ ف تحریک سگ برای حمله
هشدەر hişder قۆنرەیٚ ئاو ف خروش آب، موج
هشک hişk وشک، خوشک، لە ئەوستا (huşke هوشکە) و (hêşke هێشکە) و (hêşku هێشکو) و (heıçenĝeh هەئیچەنگە) نۆسریاس ف خشک، در اوستا (huçke هوشکه) و (hêşke هیشکه) و (hêşku هیشکو) و (heçıenĝe هـَئیچـَنگه) نوشته شده
هشکانن hişkanin وشکانن ف خشک کردن

هشکانی hişkanî وشکانی ف خشکی
هشک بۆن hişk bün وشک بۆن ف نگا **وشکبۆن**
هشک کردن hişk kirdin وشک کردن ف نگا **وشک کردن**
هشکلاتێ hişkiĺatê وشکلاتێ ف کاملاً خشک شده
هشکه hişke ۱) وشکەیٚ پووس ۲) هشکەهشک ف ۱) خشکیدگی پوست ۲) تحریک کردن سگ برای حمله
هشکەساڵ hişke saĺ وشکەساڵ ف سال کم باران
هشکەهشک hişke hişk هش دان، لە سەکزی «ئیش کیش» ئۆشن ف تحریک کردن سگ برای حمله، در سکزی «ئیش کیش» گویند
هشکی hişkî ۱) وشکی ۲) کەشکەکْ زرانی ف ۱) خشکی ۲) کشکک زانو
هشکیان hişkyan وشکیان ف خشک شدن
هشووبکی hişû bikî گەمەێگە ف بازیی کودکانه
هف hif ۱) هووف ۲) هفه ف ۱) باد کردن پوست، آماس ۲) نوعی بیماری پوستی که مانند زگیل در پا ظاهر می‌شود
هفار hifar هڤار ف نسیم دریا به ساحل
هفارشت hifarişt تاوشت، گەرما «ل» ف حرارت
هفاره hifare فەقارە ف فوران
هفاره دان hifare dan فەقارە دان ف فوران کردن
هفْ کوڵ hifi kwiĺ گرژ هەڵاتن ف یکهو عصبانی شدن
هفه hife هف، جووریٚ میخچەس لە پا درائێ ف نوعی از بیماری پوستی که در پا ظاهر می‌شود
هڤار hivar بنوورە هفار ف نگا **هفار**
هل hil ۱) بزْن گووش دریژ ۲) بزْن یا کاورٍ بێ شاخ ۳) دانەێگە خوەشبوو ف ۱) بـُز دراز گوش ۲) بـُز یا گوسفند بی شاخ ۳) دانه هل
هلات hiĺat بنوورە ئلات ف نگا **ئلات**
هلاتن hiĺatin بنوورە ئلاتن ف نگا **ئلاتن**
هلاژیان hiĺajyan بنوورە ئلاژیان ف نگا **ئلاژیان**
هلاک hiĺak ۱) فره تیەنیٚ ۲) لاناوە لە تامازروو، کان کردیٚ ف ۱) بسیار تشنه ۲) کنایه از خواهان
هلاکات hiĺakat هەڵکەهەڵک «کەفتمە هلاکاتْ مردن» ف در آستانه، در شرف
هلاک بۆن hiĺak bün تیەنیٚ بۆن ف بسیار تشنه شدن
هلاک کردن hiĺak kirdin تنگانن ف تشنه وخسته کردن

هلاڵ hiɫaɫ ١) زێزْ حرام ٢) ئلاڵ [ف] ١) حلال ٢) نگا **ئلاڵ**

هلامات hiɫamat ١) بێ هەوْلا پەلامار بردن ٢) ئلامات، سەر سڕ مەنین [ف] ١) بی پروا یورش بردن ٢) شگفت زده شدن

هلامات بردن hilamat birdin پەلامار بردن [ف] بی پروا یورش بردن

هلامات هاوردن hiɫamat hawrdin هلامات بردن [ف] بی پروا یورش بردن

هلاوارد hiɫaward زاێف، لەڕ، لە بەێن چی [ف] لاغر مردنی، ضـعیف

هلاوردن hiɫawrdin ئلاوردن [ف] نگا **ئلاوردن**

هلاوه hiɫawe ماش ونژیو... «ل» [ف] حبوبات

هلاێه hiɫaŷe بنووڕە ئەلایەت [ف] نگا **ئەلایەت**

هلْ فروو hili firû ١) تیرْماێە، مامڵەێ نەخت وقنز «هل» یا «هەڵە» وه ماناێ فرەس جوورْ هەڵەخەرج و «فروو»وه ماناێ فرەتن ٢) فرێوانن «هەڵە + فرێوانن» [ف] ١) معامله نقد و اقساطـی ٢) فریفتن و فروختن «هەڵە، هەڵەڵە = تبلیغ + فروو = فریب»

هل کردن hil kirdin ١) خڕدانْ سەقز و هف کردن تا نەچلگێده دێانەو ٢) ئاخانْ مەشکە لە ناو لیتگە [ف] ١) چرخاندن سقز دردهان و در مجاورت نفس دم قرار دادن برای جلوگیری از چسبیدن آن به دندان ٢) خواباندن پوست دباغی شده در ماده «لیتگە» برای کشش بهتر جهت مشک

هلْ کف hiɫi kif هەڵەگڕ [ف] نیم برشته و نیم خام

هلْگبلْگ hiligi bilig هڕ لە بڕ نەوردن [ف] هر از بر تشخیـص ندادن

هلْگملْگ hilig milig هلگە وملگە، هوْردْ روو [ف] بچەهای قد ونیم قد

هلْگه hilige هلگەودوو، دوو ترشێگ کْ نان ولانە تێ و خوەنەێ [ف] دوغ ترشیده که نان در آن ترید کرده و می‌خورند

هلْگەو بلْگ نەوردن hiligew bilig newirdin هڕ لە بڕ نەوردن [ف] هر از بر تشخیـص ندادن

هلْگەو دوو hiligew dû بنووڕە هلْگە [ف] نگا **هلْگە**

هلْگەوملْگە hilige û milige هلْگملْگ [ف] بچەهای قد و نیم قد

هلْم hiɫm ١) بۆغار، بۆخار ٢) هەرەنگ [ف] ١) بخار ٢) نَـفَـس

هلْمەکین hiɫmekîn خەڕەمە، هەڕەمەکین، خەڕەمەکین [ف] لندهور، گنده

هلوْ hilû هەلۆ [ف] هُـلو

هلۆچ hilüç لووچ، قوورت [ف] چروک، چروک شده

هلْوفانن hiɫûfanin هوڵووفانن، ئەو کەسە کْ تن تن خوەێد و دەنگْ دەمێ تیەێد [ف] کسی که با عجله غذا می‌خورد و دهانش صدا می‌دهد، بلعیدن با عجله

هلْوفْ هاف hiɫûfi haf هلْووفانن [ف] نگا **هلْووفانن**

هلْوک hiɫûk بنووڕە هلْووکان [ف] نگا **هلْوکان**

هلْوکان hiɫûkan ١) گەمەێگە چۆ ئیچش‌ئەلە ٢) وەیلکانێگ کْ وە ساقەێ گەنم وجۆیە درْس بۆیە ٣) لاناوە لە ئالەتْ دەس قەرار دادن [ف] ١) بازیی‌شبیە «ئیچش‌ئەلە» ٢) عروسکی که با ساقه گندم وجو درست می‌کنند ٣) کنایه از آلت دست قرار دادن

هلْوکانن hiɫûkanin ساگرا وەتن و مردێ «مردێەگانمان هلْوکان» [ف] آلت دست قرار دادن، بازیچه دست قرار دادن و به بدی نام بردن

هله hile کەنۆێگ کْ وە خەڕێ درْس بۆیە ئەراێ ئەمار کردنْ خەلیە [ف] انباری که با گل درست می‌کنند برای ذخیره کردن غلات

هلەکە ئوملەکە hiɫeke umɫeke رازانن«ل» [ف] پیراستن ، آراستن

هلهلە hiɫhiɫe بنووڕە بانزلْفی [ف] نگا **بانزلْفی**

هلهلەڕەزی hiɫhiɫe r̂ezî ڕەزگی [ف] نگا **ڕەزگی**

هلیت hilît ١) جوورێ گیاسە منێدە کەودرگ ٢) یا مفتی [ف] ١) گیاهی خاردار شبیه «کەودرگ»، گیاه قیاق ٢) سخن یاوه، مفت

هلیتوپلیت hilît û pilît یامفتی [ف] پرت وپلا، سخن یاوه

هلێتەر hiɫêter هلێرە، هلیت [ف] گیاه قیاق

هلێر hilêr هلێرە، هلیت [ف] گیاەقیاق

هلێران hilêran هولەیلان، بەشێگە لە ئیلام [ف] بخشی بزرگ در ایلام

هلێرە hilêre هلێر، هلیت [ف] گیاه قیاق

هم him ١) ماوەێ کەم ٢) لاناوە لە یەکگرتوویی «همێان ها یەک» ٣) لاناوەلە بەرد وە ملا هاتن «همێ هاتێەسە ملێەو» [ف] ١) وقت اندک ٢) کنایه از اتحاد ٣) کنایه از مـصیبت

همار himar فره «یەێ همار ئایم هاتۆن» ف بسیار

همه hime ئۆیه «ل» ف شما، شماها

همێ himê بنووڕە ئمێد ف نگا **ئمێد**

هن hin ١) فلانی ٢) ساو، خاوەن «هنْ منه» ٣) چشت ف ١) فلانی ٢) مالِ، از آنِ ٣) چیز، هر چیزی

هنا hina ١) هنایَ، وەختێ ٢) دەنگ کردن «ل» ف ١) وقتی که ٢) بانگ زدن

هنار hinar ئەنار، هەنار ف انار

هناڕەس hina r̂es فریاڕەس «ل» ف فریادرس

هناز hinaz هەناز ف موازی با، سو، سمت

هنازگرتن hinaz girtin ئەنازە گرتن و نیشان کردن ف اندازه گرفتن و نشان کردن

هنازە hinaze بنووڕە ئەنازە ف نگا **ئەنازە**

هناس hinas هەناس، هەرەنگ ف نَفَس

هناسکەبڕی hinaske bir̂î هەناسەبڕی ف نفس نفس زدن

هناس‌کیشان hinas kîşan هەناس کیشان، ئەشیان ف نفس کشیدن

هناسە hinase هەناسە ف آه حسرت بار

هناسەبڕی hinase bir̂î هەناسکەبڕی ف نفس‌نفس زدن

هناسەێ سەرد hinaseŷ serd هەناسەێ سەرد ف آه و حسرت

هناسیە hinasye هناس سییە ف کسی که نفرینش گیرا است

هناس هەڵکیشان hinas heÎkîşan هەناس هەڵکیشان ف نگا **هەناس هەڵکیشان**

هنایَ hinaê هەنایَ، وەختایَ، وەختێ ف وقتی که

هنجگە hincige ١) نەخوەشی قوڕێ ٢) هەنجگە، هەیزە ف ١) بیماری حنجره ٢) رودل کردن در اثر پُرخوری

هنجەت hincet هجەت ف لجاجت

هنْک hinik هوونْک ف خنک

هنْکان hinikan هەن‌هەنْ هوونْک جمیان ف خنکای روز

هنْک بۆن hinik bün هوونْک بۆن ف خنک شدن

هنْکی hinikî هوونْکی ف خنکی

هنگ hinĝ ١) ئاخ وتف کردن ٢) بنووڕە کرپ ف ١) فین کردن ٢) نگا **کرپ**

هنگوتن hingutin وە یەک خواردن، وە یەک دان «ل» ف تصادف، به هم خوردن

هنگیس hinĝîs هەنگڵ هووڕ ف گوشه هورّ

هنەر hiner هۆنەر ف هُنر

هنەرمەن hiner men هۆنەرمەن ف هنرمند

هۆ ho گاودان له هەێنْ جفت ف کلمه ایست به گاو هنگام شخم

هۆ hü ١) خۆ ٢) وراز، لەئەوستا (hü هۆ) ئۆسریاس ف ١) خرس ، نگا **خۆ** ٢) گراز، در اوستا (hü هو) به معنی گراز نرّ نوشته‌شده

هوٗ hû ١) قسیەێ دەوریشەیل ٢) خوو «ل» له ئەوستا (hu هوو) ئۆسریاس ٣) سەرْ ئاسنینْ پووک ف ١) تکیه کلام درویش ٢) خوب، در اوستا (hu هوو) نوشته‌شده ٣) قسمت ته پتک یا تیشه

هوار hwar خوار «ل» ف پایین

هواردن huardin هەردن، خواردن «ل» له ئەوستا (hver هڤەر) و(hengu herne هەنگوهەرنە) ئۆسریاس ف خوردن، دراوستا (hver هوَر) و (hengu herne هَنگو هَرنه) نوشته‌شده

هواس hwas خواس «ل» ف قرض، نگا **خواس**

هۆترە hütre مڵامات ف یورش

هۆترە بردن hütre birdin مڵامات بردن ف یورش بردن

هۆترە دان hütre dan هەڵمەت‌بردن ف یورش‌بردن

هۆچ hüç زێزْ بۆن، هیچ ف هیچ

هۆچکارە hüçkare هیچکارە ف هیچکاره

هۆچکام hüçkam هیچکام ف هیچکدام

هۆچکە hüç ke هۆچکەس ف هیچکس

هۆچکەس hüç kes هۆچکە ف هیچکس

هۆچن hüçin هیچن ف کسی نیستند، بی رازشند

هۆچ‌وپۆچ hüç û püç بێ ئەرزشت ف هیچ وپوچ

هۆچە hüçe هیچە ف هیچ است

هۆچێ hüçê هیچێ ف هیچی

هۆجم hocm رەت بردن «ل» ف سکندری خوردن

هۆر hür ١) ویر، یایَ ٢) هۆردەوا «هۆردە خوەدەو بوو» ف ١) یاد، خاطر ٢) دقت، مواظبت

هوٗڕ hûr̂ جەواڵ گەورا ف نوعی جوال بزرگ

هۆر hor خوەر «ل» ف نگا **خوەر**

هۆرد hürd ورد، خۆرد [ف] خُرد

هۆرداکردن hürda kirdin هۆردەو کردن [ف] خُرد کردن

هۆردْخام hürdi xam هۆردْهان [ف] خُرد وخاکشیر

هۆردْروو hürdi rû̂ هلْگەوملْگە [ف] بچەهای قد و نیم قد

هۆردْرێز hürdi rê̂z ١) هاڕخ پاڕخ) هۆردْروو [ف] ١) خرت و پرت ٢) بچەهای قد و نیم قد

هۆرد کردن hürd kirdin ورد کردن [ف] خُرد کردن

هۆردْهەرووش hürdi hirû̂ş خامێش [ف] خُرد و خاکشیر

هۆردْهەراش hürdi heraş خۆرد، هۆرد کردن [ف] کاملا خُرد، خُرد وخمیر

هۆردە hürde وردە، خۆردە [ف] پول خُرد

هۆردەفرووش hürde firûş وردەفرووش [ف] خُردە فروش

هۆردەکاری hürde karî وردەکاری [ف] خُردەکاری

هۆردەکیەنی hürde kyenî دیەکەێگە لە کیەنیمای [ف] روستاییدر بخش چشمه ماهی

هۆردەوا hürdewa هۆردە خوەدەو بوو [ف] دقتکن، مواظب باش

هۆردەواڵە hürdewaĺe هۆردە هەواڵە [ف] خرت و پرت

هۆردەو بۆن hürdew bün ١) وردەو بۆن ٢) ئیسفا گرتن [ف] ١) خُرد شدن ٢) دقت کردن

هۆردەو کردن hürdew kirdin وردەو کردن [ف] خُرد کردن

هۆردەهەواڵە hürde hewaĺe هۆردەواڵە [ف] خرت و پرت

هۆرْ فام hüri fam یەێهووش [ف] هوش وحواس

هۆر کردن hür kirdin ویر کردن [ف] نگا **ویرکردن**

هۆرْم hürim ١) پیت، بەرەکەت ٢) لە هۆرْ مْ، هۆرْ مْ [ف] ١) برکت ٢) یاد من، خاطر من

هۆرم horm هلّم [ف] بخار

هۆرمز hormiz ناوێگە کوڕانە [ف] هرمز، نامیمردانه

هۆرمزگان hormizgan پەرسشگای زەرتوشتیەیل«هۆرمز گان رمان، ئاتەران کوژان –وێشان شاردەوە گەورا گەوراکان » [ف] پرستشگاه و آتشکده زردشتیان

هۆرنگ hornĝ هەورینگ، کیەردْ چیەرێ [ف] قیچی پشم زنی

هۆرووش horû̂ş ١) هۆردْ خامێش ٢) هۆرووشە، گەنمْ نیمە هەڕ ک تەرخێنە و ساوار وە پێ درْس کەن [ف] ١) خُرد کردن ٢) گندم نیمەکوب شده وپرک شده که با آن تەرخینه و ساوار درست کنند

هۆرووشە horû̂şe هۆرووش، گەنمْ نیمەهەرێگ ک تەرخینە و ساوار وە پێ درْس کەن [ف] گندم نیم کوب وپرک شده که با آن ترخینه درست کنند

هۆرووشە دەم horû̂şe dem ئەو کەسە ک دێان وە ملْ قسیەوا نیەنەێد [ف] آنکه کلمات را ناقص و بریده بریده تلفظ میکند

هۆرووم horûm ١) ملوور، بلوور ٢) گورووم [ف] ١) گیاهی شبیه گندم ٢) کلوخهای جمع شده در مرز دو زمین کشاورزی

هوُره hûre یەکێ لە کۆیەنەترین مەقامەیلْ کوردیە جوورْ سیاچەمانە بێ مووسیقیە و بیس و دۆ مەقام دێرێد، دەستگای ماهوور هەر لە هووره گریاس «ماد هووره» [ف] دیرینەترین مقام کردی که مانند «سیاچمانه» بدون موسیقی اجرا میشود و بیست و دو مقام دارد. شاید گونه درست خواندن گاتها همین هوره باشد، دستگاه ماهور برگرفته از هوره کُردان است « ماهور = ماد هوره»

هۆرە hürê ١) پەخشەکوورە ٢) لاناوە لە لێوەگی «فلآنی هۆرەێ تیەێد» واتە «هۆر» نەێرێد و نیەزانێ چە کەێد [ف] ١) نوعی پشه بسیار ریز ٢) کنایەاز دیوانەسری، یعنی کسی که «هۆر» عقل ودرک ندارد و نمیداند که چه میخواهد

هۆرەتاو horetaw لەمەتاو، خوەرەتاو«ل» [ف] جای آفتاب گیر

هوُرەچڕ hûre çiȓ هوورەکەر [ف] کسی که هوره میخواند

هوُرەچڕین hûre çiȓîn هوورەکردن [ف] هورەخواندن

هوُرەکردن hûre kirdin هووره چڕین [ف] هوره خواندن

هوُرەکەر hûre ker هوورەچڕ [ف] هوره خوان

هۆرەوار hürewar هۆروا [ف] مواظب

هۆرەو دان hürew dan فام دانەوە [ف] درگذشته نگریستن ، بازبینی گذشته

هۆرەو کردن hürew kirdin هۆرەو دان [ف] باز بینی در گذشته

هۆرە هاتن hürê hatin کشە هاتن [ف] کنایە از دیوانه سری

هۆری horî خوری «ل» [ف] پشم

هوُری hûrî ناوێگەژنانە، ئی ناوە لە حووری ئەرەو نەگریاس بەڵکم لە «هوەر،خوەر» گیریاێە و وە مانای نۆرانی، چۆ خوەر [ف] نامی زنانه، برگرفته از «هوەر، خوەر» بمعنی نورانی،

مانند خورشید

هوریا hurya خوریا «ل» ف خورده شد

هوریز hurêz وریز «ل» ف برخیز

هوریزا hurêza وریزا «ل» ف برخاست

هووز hûz خێڵ ف عشیره

هووزْ ئەیچەمەر hûzi ey çemer لاناوێگە کْ وە خەڵکْ هەمەیل ئۆشن ف اصطلاحی که به ساکنان روستای حَمیل گویند

هووزامات hûzamat فتوور چین ف نابود شدن

هووزامات چین hûzamat çîn فتوورچین ف نابود شدن

هووزْخوڵگە hûzi xwiȊge ١) هووزێگن لە گوواوڕ ٢) لاناوێگە ف ١) عشیره‌ای در گواور ٢) اصطلاحی است

هووزمانان hûzmanan هووزمانەوەن، عوسمانەوەن ف بخش بزرگی از لکستان جزء استان ایلام

هووزمانەوەن hûzmanewen بنووڕە هووزمانان ف نگا **هووزمانان**

هووزی سەیعەلی hûzî seyély دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

هووزی سەیمرائ hûzî seymiraê دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

هۆژم hüjim هەلامات ف یورش

هۆژم بردن hüjim birdin هەلامات بردن ف یورش بردن

هۆژنە hüjine هۆژەوەنار ف نگا **هۆژەوەنار**

هۆژە hüje ١) هرکردنْ مرۆژە و مەلەوەر ٢) ویژە ف ١) هجوم بردن حشرات ٢) صدای گلوله

هۆژەکردن hüje kirdin ١) هرکردنْ مەل ٢) ویژە کردن ف ١) هجوم آوردن حشرات ٢) صدای گلوله

هۆژەنار hüjinenar هۆژەوەنار ف نگا **هۆژەوەنار**

هۆژەو بردێ hüjew birdê وشک و لەڕەو بۆ ف لاغر شدن

هۆژەوەن hüjewen بەشێگە لە گاوەسن کْ چەرمینە و کەفێدە بانْ چەمەرە ف بخشی از گاو آهن که چرمی است و روی «چەمەرە» ماهیچه گردن قرار می‌گیرد

هۆژەوەنار hüjewenar نامییەرن، هۆژنە، هۆژەنار ف چوب نسبتاً قطور به ارتفاع تقریبی نیم متر که سوراخی در یک سر آن است و با طناب به گردن گاو می‌اندازند تا هنگام دویدن به میان دستهایش خورده و مانع شیطنت گاو شود

هوسیا husya سەڕپا، وە سەرپا وسان «ل» ف ایستاده

هوسیان husyan وسیان «ل» ف ایستادن

هوٗش hûş ١) بەیهووش ٢) ئەتەش، کفنْ دڵ «هووشێ کوشیاوە» ف ١) هوش، حافظە ٢) میل، عطش درونی، اشتیاق، لهیب

هوٗش بۆن hûş bün هۆرەوار بۆن ف مواظب بودن

هوٗش کوشیان hûş kwişyan کفنْ دڵ دامرکیان، ئارْخا بۆن ف عطش درونی خاموش شدن، ریلکس شدن

هوٗشەنگ hûşenĝ ناوێگەکوڕانە، هووشەنگ، لە ئەوستا (هەئوشیەنگهە heıoşyenĝhe) تۆسریاس ف هوشنگ، نامی مردانه، دراوستا (هَئوشینگهه heıoşyenĝhe) نوشته شده

هوٗشیار hûşyar ١) ناوێگە کوڕانە ٢) وریا ٣) دیەکە ێگە لە چلەێ گیەڵان ف ١) نامی‌مردانه ٢) باهوش، هوشیار ٣) روستایی در بخش چلەی گیلانغرب

هوٗشیار بۆن hûşyar bün وریا بۆن ف هوشیار بودن

هوٗشیارکردن hûşyar kirdin وریا کردن، ئاگا کردن ف هوشیار کردن

هوٗشیاری hûşyarî وریایی، شیاری ف هوشیاری

هوٗف hûf پەنەمیانْ پووس ف آماسیدن پوست

هوٗفاڵ hûfaȊ راوکەر، چاخان ف لاف زن، چاخان

هوفتن huftin خەفتن «ل» ف خوابیدن

هوفتوو huftû خفتوو «ل» ف خوشخواب

هوٗف کردن hûf kirdin پەنەمیان ف آماس کردن پوست

هوٗفە hûfe ١) دەنگْ وا لە ناو داڵان ٢) نەخوەشیی لە چەو چارەوا ف ١) صدای باد در دالان ٢) نوعی بیماریی در چشم ستوران

هوٗفەهووف hûfe hûf دەنگْ هووفەێ هەیتاهەیتْ وا ف صدای پیاپی باد

هوٗفەڵ hûfeȊ هووفاڵ «ل» ف لاف زن

هۆقە hoqe ڕێو، ڕێورەنگ ف حقه، کلک

هۆقەباز hoqe baz لەیلاج ف حقەباز

هۆقەبازی hoqe bazî لەیلاجی ف حقەبازی

هوٗک hûk ١) هوو، هوو تەور و تێشە ٢) دەمدەمی، هووکی هووکی «دا هووکمەو بچم» ف ١) قسمت تە پتک و تیشه ٢) دمدمی مزاج

هوُکاره hûkare خێ گرتێ، دێان خۆنی [ف] عادتی، معتاد، خو گرفته

هوُکاره بۆن hûkare bün دێان خۆنی بۆن [ف] عادتی، معتاد

هوُکاره کردن hûkare kirdin فێر کردن [ف] معتاد کردن، آموزش نادرست، از راه بدر کردن

هوُ کردن hû kirdin ۱) هانا کردن ۲) کوو کردنْ گەلەێ گا [ف] ۱) طلب امداد کردن ۲) جمع کردن گله گاوان

هوُکێ هووکێ hûkêhûkê دەمدەمی [ف] دمدمی مزاج

هۆکیەنی hükyenî دیەکەێگە لە کرْن [ف] روستایی در کرند غرب

هوُڵ hûʃ ئاگرەپڕ بۆن [ف] سراسیمه شدن

هۆل hül خۆرماسۆچان [ف] مو زرد، بلوند

هوُل hûl بوورەپیا، نەزان [ف] نفهم، نادان

هۆلان hülan هۆل [ف] مو زرد، بلوند

هوُڵ بردن hûʃbirdin ئاگرەپڕ بۆن [ف] سراسیمه شدن

هوُڵ کردن hûʃkirdin ئاگرەپڕ بۆن [ف] سراسیمه شدن

هوُڵە hûʃe ۱) حووڵە، کوتاینْ خەرمان وە چان ۲) کووچەک، خاسه نەوکەر [ف] ۱) کوبیدن خرمن با دنگ و گاو ۲) خدمتکار ویژه، پیشخدمت

هۆلەره holere هۆلەێله «گ» [ف] نگا **هۆلەێله**

هۆلەێله holeŷle گیاێگە چۆ ماشۆله [ف] گیاهی شبیه ماش خودرو

هۆم hom ۱) هم، یەکگرتوویی ۲) هام، هاو «ل» [ف] ۱) همبستگی، اتحاد ۲) نگا **هام** و ترکیباتش

هۆم hüm واێ سەردێگ کْ لە دەیشتەو تێده ناو وتاق [ف] باد سردی که از بیرون به درون اتاق می‌آید

هوُم hûm هۆرووم [ف] کلوخهایی که در مرز دو زمین کشاورزی انباشته می‌شود

هۆماملان homamlan کۆیەێگەلە هلێران [ف] کوهی باستانی در هلیلان

هۆمۆ خواردن hü mü xwardin لاناوه لە فراوانی [ف] کنایه از فراوانی

هۆمە home همە، ئۆیه «ل» [ف] شما، شماها

هۆمە hüme گیاێ قەرەقاژ «گ» [ف] گیاه قرەقاج

هومێ humê بنوورە ئمێد [ف] نگا **ئمێد**

هومێد humêd بنوورە ئمێد [ف] نگا **ئمێد**

هوُن hûn ۱) بنوورە خۆن «ل» ۲) گیس [ف] خون، نگا **خۆن** و ترکیباتش ۲) گیس، زلف

هوُنْک hûnik ۱) ونْک، بنوورە هنْک ۲) هیرهوونْک [ف] ۱) نگا **هنْک** و ترکیباتش ۲) خُنک، آدم سبک سر

هوُنە hûne خانێ «ل» [ف] خانه

هۆنەر honer هنەر [ف] هنر

هۆها hüha ئژدەها [ف] اژدها

هوُەتن huwetin خەفتن «ل» [ف] خوابیدن

هوەر hwer خوەر «ل» لە ئەوستا (hevere هەڤەره) و (hver هڤەر) نۆسریاس [ف] خورشید، در اوستا (hevere هَوَر) و (hver هوَر) نوشته‌شده

هە he ۱) هەو «هە وە شەو! » ۲) چرین و لاڵە کردن «هە کورەگەم، هە براگەم» ۳) گاوادان «هە کورەگە بنیش» ٤) هەر «هەرووژ» [ف] ۱) زکی، کلمه محال ۲) بانگ کردن و خواهش داشتن ۳) کلمه تنبه و تحذیر ٤) هموار، هر

هەپ hep ۱) حەپ، دەرمان ۲) رازێگە ئەراێ تێژی و کولی چەقوو [ف] ۱) قرص، کپسول ۲) صفتی برای تیزی یا کندی

هەپاپوو hepapû کەبابوو، ئەبابوو [ف] نگا **ئەبابوو**

هەپس heps زندان [ف] زندان

هەپْگ hepig پوو «گ» [ف] شانه پودکوبی چوبی که برای کوبیدن «دەوار» سیاه‌چادر از آن استفاده می‌کنند

هەپْ لۆت hepi lüt پەپووله، پەروانە [ف] پروانه

هەپڵۆک hepʃûk هەپووڵک [ف] گیاهی از تیره پیازیان که در مناطق کوهستانی رشد می‌کند وخوراکی است

هەپ نەکردن hep nekirdin لاناوەلە کول بۆنْ کێەرد و چەقوو [ف] کنایه از کند شدن و برش نداشتن برای کارد و چاقو و...

هەپوو hepû تەمام بۆن وە زووانْ منالەیل [ف] تمام شدن به زبان بچه‌ها

هەپووڵک hepûʃik هەپڵووک [ف] نگا **هەپڵووک**

هەپْ هەوڵ hepi hewʃ هەڵەپڵە [ف] شتاب، عجله

هەت het هات «ل» [ف] آمد

هەتا heta ۱) هەتە، قەبوول «هەتا نییە لەێ نوو» ۲) تا ماوەێگ ۳) کیشْ شەرت [ف] ۱) قابل قبول ۲) تا وقتی که ۳) حرف شرط

هەتار hetar سانێگ کْ لە کۆیە بوودە گل ف صخره غلتان

هەتا سەر heta ser تاسەر ف تا همیشه

هەتا کوو heta kû تاکوو ف تاکجا؟

هەتا کەێ hete keŷ تاکەێ ف تا بەکی؟

هەترەش hetreş بنووڕە ئەترەش ف نگا **ئەترەش**

هەتن hetin هاتن «ل» ف آمدن

هەتە hete ۱) بنووڕە هەتا ۲) هاتە...«ل» ف ۱) نگا **هەتا** ۲) آمد بە...

هەتەر heter رەد، تۆڕ «ل» ف رد، اثر

هەتەمەتە hetemete گەمەێگە کْ داوکەێ لێواسە «هەتە مەتە تووتە پشی- کاکەم ئۆشێ یە هەڵکیشی » ف بازیی است کودکانه

هەتەو hetew ۱) ئەتەو ۲) سەکوو «ل» ف ۱) ایراد ۲) سکوی جلوی خانه

هەتەێ hetê هەتا، قەبوول، پەسەن ف مورد قبول واقع شدن

هەتی hetî هاتی «ل» ف آمدی

هەتیتە hetîte ئاخڵەدان «دەرْ ماڵەگەد وە هەتیتە کەم- بڕەسدْ وە شوونْ بازەم سیتە کەم» ف محاصره کردن

هەتیتە دان hetîte dan ئاخڵەدان ف محاصره کردن

هەتیم hetîm هاتیم «ل» ف آمدیم

هەتین hetîn هاتین «ل» ف آمدید

هەچڵگ heçig چاکڵە ف حلقه سر رسن

هەچگە heçige هەرچگە ف هرچه، هر آنچه

هەچگەکەسم heçige kesim هەرچێ کەسم ف همه کس من

هەچووڵک heçûl̂ik قووچیل، کووچیل ف نگا **کووچیل**

هەچەڵ heçel̂ ۱) بنووڕە هەچڵگ «ل» ۲) گیر وگرفت ف ۱) نگا **هەچڵگ** ۱) درد سر

هەچی heçî ۱) هەچیر، مەچیر «ل» ۲) هەرچێ «هەچی کەسم» ف ۱) نخ ۲) هرچه، هرآنچه

هەچیر heçîr مەچیر «ل» ف نخ

هەدائێت hedaŷet دیەکەێگە لە قەسر ف روستایی در قصر شیرین

هەدەف hedef ۱) ئارامانج ۲) نیشانەێگ کْ گولە خەنە پێ ف ۱) آرمان، هدف ۲) سیبل، نشانه تیراندازی

هەدیە hedye ۱) ناوێگە ژنانە ۲) هامە ف نامی زنانه ۲) ارمغان، هدیه

هەر her ۱) تەنیا «هەر خوەد» ۲) هە، هەمیشە ف ۱) فقط ۲) همیشه

هەڕ her̂ ۱) بنچینەێ کردارْ هەڕیان ۲) پاشگرْ هەڕین ف ۱) بن فعل آسیاب کردن ۲) پسوند آرد کننده

هەڕا her̂a چەپاو ف چپاو، غارت

هەڕاج her̂ac ئەرزان وای ف حراج

هەڕاج کردن her̂ac kirdin وە ئەرزان فرووشان ف حراج کردن

هەڕاجی her̂acî بازاڕ ف حراجی

هەرازگانی herazganî هەلوورْک، گافارە، لە وشەێ « هەزارە، هزارە» وە ماناێ پەشێوی وەرگێڕ بۆیە هناێ داڵگەیل لە پاێ گافارە ئارازْدڵتەنگێ کەن ف گهواره، للو، از واژه « هەزارە، هزارە» به معنی ابراز دلتنگی و نگرانی مشتق شده هنگامی که مادران در پاێ گهواره نوزاد غم و درد خود را در غالب ترانه سرایی لالایی می‌کنند

هەراس heras رخ، رخ سپاردن ف ترس و هراس

هەراسان herasan نگران، ترسیان ف ترسیدن، نگران شدن

هەراش heraş ۱) هرشت کردن ۲) لانەماێ جووریێ بزْنە کْ زۆزی زائێد ۳) زەق نەخت ٤) خامێش، هترد «هتوردْ هەراش» ٥) کیەر و وەرکێگ ک بازڕە بۆیە ف ۱) مزرعه‌ای که خوب رشد می‌کند ۲) نژادی از بُز که زود زایمان می‌کند ۳) زمین مرغوب ٤) خُرد و خمیر، ریز ریز ٥) بزغاله یا بره‌ای که شیر خوارگی را تمام کرده

هەراشەزا heraşe za بزْنێگ کْ زۆزی زائێدن ف بُزی که زود به زود زایمان می‌کند

هەڕاق her̂aq گەورا و وشا، لە کرمانجی «وراق» ئۆشن ف گشاد و بزرگ

هەرام heram زێزْ حەڵاڵ ف حرام، نگا **حرام** وترکیبا تش

هەڕانن her̂anin هەڕەکانن ف نگا **هەڕەکانن**

هەراوهەر heraw her هەرائێهەر ف همیشگی

هەراهەر heraher هەراوهەر ف همیشگی

هەرائێهەر heraê her هەراوهەر ف همیشگی

هەڕبووڕ her̂î bûr̂ سرەسڕ خەر ف عرعر الاغ

هەر بۆیە her büye لە وێەردە بۆیە ف همیشه بوده، همیشگی

هەرجا her ca هەر شوونێگ ف هر جایی

هەرجار her car هەر کەرت ف هر بار، هر باری

هەرجوور her cûr هەرجوورێگ ف درهرحال، در هر صورت

هەرچشت her çişt هەر تشت ف هر چیز

هەرچگ هەرچگ herçig herçig هەرچۆپەرچۆ (هەرچێ ک بۆشێ هەرچگهەرچگە- ... ماچە خەر ئەرام تەرچگە) ف چرت و پرت، پرت و پلا

هەرچۆ her çü هەر چۆن ف هر جور

هەرچۆ پەرچۆ herçü perçü ١) قسەێ نارەۆیە ٢) هووکێ هووکێ ف ١) پرت و پلا گفتن ٢) دمدمی مزاج

هەرچۆن her çün هەرچۆ ف هر جور

هەرچەن her çen هەرسەێ ف هر چند که

هەرچێ her çê هەر چشت ف هر چیز

هەرد herd ١) ئەرد ٢) خوارد «ل» ف ١) نگا **ئەرد** ٢) خورد

هەردان herdan بیاوانەیل ف بیابانها

هەردان گیل herdan gîl بیاوانگەرد ف بیابانگرد

هەردْ بەرد herdi berd رزار، قەتار، تەرتیب ف نظم، ترتیب

هەردْگ her dig هەر دووان ف هر دوتا

هەردْگدان her digidan ئۆیە دۆ گلە ف شما دوتا

هەردْگمان her digiman هەردْمان ف هر دوتا مان

هەردْگی her digî دووانی ف دوتایی

هەردْگێان her digêan ئەو دووانە ف آن دو تا

هەردْگیدان her digîdan هەردْگدان ف هر دوتای شما

هەردن herdin بنووڕە هواردن ف نگا **هواردن**

هەردە herde ١) بیاوان ٢) هەڕا کەردە، لە ئختێار چێ « ئیمان هەردە» ف ١) بیابان) از دست رفته، از دست داده

هەردەجاران herde caran جارْ جاران ف مانند گذشتهها

هەردەگیل herde gîl وەیل ف ویلان

هەردەلاوان herde lawan هالاو بیاوانەیل ف سیل براه افتاده در بیابانها

هەر دەم her dem هەرجار ف هر دم

هەردە وەهەردە herde we herde شوون وە شوون ف مکان به مکان

هەردەێ هەرات herdeŷ herat مقۆمی، هەراێ هەری ف برای همیشه، همیشگی، انحصاری

هەڕوو herû̂ هەر رووژ ف هر روز

هەرڕوو her r̂û̂ هەر رووژ ف هر روز

هەرڕووژ her r̂û̂j هەرڕوو ف هر روز

هەرڕووژێ her r̂û̂jê گڕووژێ ف هر روزی

هەرز herz ١) گیاێ هەرز ٢) وەرەلا ٣) سڕەک، مورەێ هەرز ٤) وشا ف ١) گیاه هرز ٢) هرزه ٣) مهره هرز ٤) گشاد

هەرزان herzan ئەرزان ف ارزان

هەرزان وای herzan way ئەرزان وای ف ارزان قیمت

هەرزان فرووش herzan firûş ئەرزان فرووش ف ارزان فروش

هەرزانی herzanî ئەرزانی ف ارزانی

هەرز بۆن herz bün وشاوە بۆن ف هرز شدن، گشاد شدن

هەرزە herze ١) گیاێ هەرزە ٢) وەرلا، جڵفڕ ف ١) گیاه هرز ٢) سبک سر

هەرزەن herzen ئەرزەن ف ارزن

هەرسگْ her sig سێانی، هەر سگی ف سه نفری، سه تایی

هەرسگی her sigî سێانی ف هر سه نفری

هەرسگێان her sigêan هەرسێان ف هرسه تایشان

هەرسگیدان her sigîdan هەرسێ نەفەردان ف هر سه نفر شما

هەرسەێ herseŷ هەرچەن ف هرچند

هەرسێ her sê هەرسگێان ف هر سه‌تا، سه‌تایی

هەرسێان her siêan هەرسگێان ف هر سه‌تایشان

هەرسین hersîn شارێگەلە کرماشان ف شهری در کرماشان

هەڕشان her̂işan بنووڕە داڕشان ف نگا **داڕشان**

هەڕشانن her̂işanin داڕشانن ف نگا **داڕشانن**

هەرشەو her şew گشت شەوێگ ف هر شب

هەرقۆت herqüt بنووورە قەرقۆت ف نگا **قەرقۆت**

هەڕقۆرووش her̂qorûş دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

هەرکات her kat هەر دەم ف هر دم

هەرکاتێ her katê هەرکاتێگ ف هر وقتی

هەرکاتێگ her katêg هەرکاتێ ف هر وقتی

هەرکام her kam هەریەک ف هر کدام

هەرکامێان her kamiêan هەر کام لەوانە ف هر کدام از آنها

هەرکوو her kû هەرکوورەف هرکجا

هەرکوورە her kûre هەرکوو ف هرکجا

هەرکە her ke هەرکەس ف هرکس

هەرکە ئەڕاێ خوەێ her ke eȓâê xweŷ هەرکە هەرکە ف هرکی هرکی، بی قانونی

هەرکە بوو her ke bû هەرکەس کْ بوو ف هر کە هست، هر کە باشد

هەرکەس her kes هەرکە ف هرکس

هەرکەسێ her kesê هەرکەسێگ ف هرکسی

هەرکەسێگ her kesêg هەرکەسێ ف هرکسی

هەرکە هەرکە her ke her ke هەرکە ئەڕاێ خوەێ ف بی قانونی، هرکی هرکی

هەڕگ heȓig هەڕێ «ل» لە ئەوستا (here هەرە) نۆسریاس لە وشەێ (here berzr هەرەبەرزە) وە ماناێ خاکْ بەرز کْ هەر ئەو ئەڵبۆرزەسە ف گل، در اوستا (here هَرە) نوشتە شدە در واژە (here berze هَرَبەرزە) بە معنای خاک بلند کە همان البرز است

هەرگل her gil هەر جار ف هر بار

هەرگز hergiz هەر، ئەسڵا ف هرگز

هەڕگین heȓigîn خەڕگین «ل» ف گلی، ساختە شدە از گل

هەڕگینە heȓigîne هەڕگین ف گلین

هەرلا her la هەر سوو ف هر سمت، هر طرف

هەرمەن herman ئەرمەن ف ارمنستان

هەرمەنێ hermenê نەمردە شۆ ف دختری کە از موعد ازدوجش گذشتە، پیر دختر

هەڕۊشانن heȓûşanin ١) شیتاڵ شیتاڵ کردن ٢) داملْکانن ٣) داڕشانن ف ١) رشتە رشتە کردن، پارە پارە کردن ٢) آشفتە کردن موی سر ٣) پخش و پلا کردن

هەڕۊشیا heȓûşya داڕۊشیا ف رشتە رشتە شد

هەڕۊشیاگ heȓûşyag داڕۊشیاگ ف رشتە رشتە شدە

هەڕۊشیان heȓûşyan داڕۊشیان ف رشتە رشتە شدن

هەڕۊشیاێ heȓûşyaê داڕۊشیاێ ف رشتە رشتە شدە

هەڕۆکە heȓoke بەرەچێوە، زێزْ هان ف ممانعت، منع

هەڕۆکەدان heȓoke dan بەرەچێوەدان، زێزْ هان دان ف ممانعت کردن، منع کردن

هەرۊەتەیە herŵe teŷe هروەتیە ف نگا **هروەتیە**

هەر وەسات her we sat دەم وەسات ف هر لحظـە

هەر وەک her wek وەک، هەگنە ف بە مانند

هەڕە heȓe ئەڕە ف ارّە

هەرەبەرز here berz هەمیشە بەرز ف بلندترین

هەڕەبەلەک heȓe belek هەڕەبەلیەک، جوورێ بەلەکە کْ ئەڕاێ ئاژەڵ خۆراکی نییە و تیەڵە، لە سانسکریت (herîtale هەریتالە) وە ماناێ جوورێ دارە ف نوعی شیرین‌بیان کە برای احشام خوراکی نیست، در سانسکریت (herîtale هَریتالە) ظاهراً بە گونەای درخت گفتە می‌شدە

هەڕەبەلیەک heȓe belyek بنوورە هەڕەبەلەک ف نگا **هەڕەبەلەک**

هەڕەت heȓet هەنان، برفەت، مەوعد ف موسم، موعد، وقت

هەرەچ hereç مەربووت «ئەۆ کارْ خوەێ کەێد وە تْ چْ هەرەچ» ف مربوط، ربـط داشتن

هەرەزان here zan زانا، فرە زان ف دانا

هەرەزگانی herezganî تاوەتاوە ف تاب بازی کردن

هەرەس heres ١) نەفەس، هەرەنگ ٢) پەسا کردنْ لق و پووپْ دار ٣) رنوو ٤) داڕۊشیانْ خەرمان ف ١) نَفَس ٢) هرس کردن ٣) بهمن، ریزش برف از کوە ٤) سرازیر شدن خرمان بوجاری نشدە

هەرەس کردن heres kirdin ١) پەسا کردنْ لق و پووپْ دار ٢) رنوو داهاتن ف ١) هرس کردن ٢) بهمن سرازیر شدن، ریزش بهمن

هەرسْ مەرەس heresi meres لە ئختێار دەرچێ «منیدە سەگْ هەرەسْ مەرەس» رازاێگە ئەڕاێ سەگ ف غیر قابل کنترل، صفتی برای سگ ولگرد

هەرەسناک heresnak ١) چەوتەنگ ٢) ترسوو ف ١) چشم تنگ، حریص ٢) ترسو

هەرەسەم heresem دیەکەێگە لە بەشْ هەمەیل، ناسر دین شا لە سەفەرنامەێ خوەێ لە قڵاێ ئاخون ناو بردێە کْ هەر ئی هەرەسەمەسە. مەردمانْ ئی ئاوایە لە شوونێگ وە ناو «زەنقڕ» ک مەڵوەنێگە لە نزیکْ کەرکووک هاتنە، «زەنقڕ» واتە ئەو

شوونە ک زەنگنە قڕان کەفتە تێ و ناو هەرەسەم وەرگێڕ لە ناو «هەراس»ـە ک گەورایێ ئێڵ بۆیە و هەراس یا هەراز وە مانایێ «هەوراز» یا بڵێنایە ف روستایی دربخش حـَمیل، ناصرالدین شاه در سفرنامەی خود آنرا قلعه آخوند یاد کردەاست. مردم این روستا از محلی به نام «زنقر» در نزدیکی شهر کرکوک به اینجا آمدەاند و «زنقر» یعنی محلی که ایل زنگنه دچار « قڕان» یا نابودی و بحران شد، و به مناسبت نام «هەراس» که بزرگ این ایل بوده نام هرسم را بر این منـطقه گذاشتەاند. «هەراس» به معنی «هەوراز» یا بلندی است

هەرەش hereş بنووڕە هەراش ف نگا **هەراش**

هەرەش مەرەش hereş mereş هەرەس ومەرەس ف غیر قابل کنترل

هەڕەشە her̂eşe هەڕەشە وگوڕەشە، لە لاتین (harsh) وە مانایێ ئەتاو کردنە ف تهدید، در لاتین (harsh) به معنی تندی کردن است

هەڕەشەخوەر her̂eşe xwer جارێگ کْ چەن رووژ وەرەیل لە تێ بلەوەڕیەن و وڵێ بکەن ف زمین یا مرتعی که تنها چند روز گله درآن چریده و بحال خود رها شود

هەڕەشەدان her̂eşe dan هەڕەشەوگوڕەشە دان ف تهدید کردن

هەڕەشەکردن her̂eşe kirdin هەڕەشە وگوڕەشە کردن ف تهدید کردن

هەڕەشە وگوڕەشە her̂eşe û gwir̂eşe بنووڕە هەڕەشە ف نگا **هەڕەشە** و ترکیباتش

هەرەک herek قلانگ، هەرەنگ ف هنگامی که سیاه چادر برپا می‌کنند طنابهایی که سیاه‌چادر را نگه می دارد را به میخی که در زمین فرو رفته می‌بندند و سنگ بزرگی را بعنوان ستون در جلوی میخ و طناب قرار می‌دهند که این عمل را « قلانگ» یا «هەرەک» گویند

هەڕەکانن her̂ekanin پڕۆکانن ف دوانیدن و خسته کردن

هەڕە کردن her̂e kirdin ئەڕە کردن ف ارّه کردن

هەرەک کردن herek kirdin بنووڕە هەرەک ف نگا **هەرەک**

هەڕەکیان her̂ekyan پڕۆکیان ف دویدن و خسته شدن

هەڕەمە her̂eme ١) خەڕەمە ٢) رەمەکی، قەروقاتی ٣) پۆترکیایێ ف ١) لندهور ٢) درهم، بدون حساب ٣) فرسوده

هەڕەمەکین her̂emekîn خەڕەمەکین ف لندهور

هەرەنگ herenĝ ١) هەرەس ٢) هاز ٣) بنووڕە هەرەک ف ١) نَفَس ٢) نیرو ٣) نگا **هەرەک**

هەرەولانکی herewlankî هەرەزگانی، هاوارەولانکی ف تاب بازی کردن

هەرهەس her hes هەمیشە هەس ف همیشه هست

هەڕی her̂î ئەۆ هەڕی، ئارد کرد ف آرد کرد

هەڕێ her̂ê بنووڕە هەڕگ ف نگا **هەڕگ**

هەڕیا her̂ya ئارد کریا ف آرد شد، لەشد

هەڕیاس her̂yas ئارد بۆیە ف آرد شدەاست

هەڕیاگ her̂yag هەڕیایێ ف آرد شده

هەڕیان her̂yan ئارد بۆن ف آرد شدن

هەڕیایێ her̂yaê هەڕیاگ ف آرد شده

هەریر herîr ١) ئەوریشم ٢) شارە بۆچکڵەێگە لە کڕن ف ١) پارچه ابریشمی ٢) شهرکی در کرندغرب

هەریسە herîse هەلیسە ف آش حلیم

هەڕێکاری her̂ê karî خەڕێکاری «ل»ف گل کاری

هەرێ وەهەرێ herê we herê دۆ وە دۆ بەێشەرات کردن و ناوێگ هەڵوژانن لە هەێنْ گەمە ف دو به دو رفتن و نامی را برای خود انتخاب کردن در هنگام بازی وهنگام برگشت آن دو نام را گویند و کاپیتان یکی را انتخاب می‌کند و بدین ترتیب هر کدام در تیمهای مورد نظر جای می‌گیرند

هەڕین her̂în ئارد کردن ف آرد کردن

هەز hez ١) ئارەزوو «هەز کردمە بۆنمەێ» ٢) لەزەت ف ١) آرزو ٢) لذت

هەزار hezar بنووڕە هزار ف نگا **هزار** و ترکیباتش

هەزارە hezare هزارە ف هذیان

هەزارەکردن hezare kirdin هزارە کردن ف هذیان دم خواب

هەزبوو hezbû ئەزبوو ف گیاه ازبیه

هەزبیە hezbye هەزوە ف گیاه ازبیه

هەز کردن hez kirdin لەزەت بردن ف لذت بردن

هەزوە hezwe ئەزوە، هەزبیە ف گیاه ازبیه

هەزەو hezew ئەزرەتمەن ف حسرت، حسرتمند

هەژار hejar ١) نەدار ٢) بێچارە ٣) لەڕ، لاواز ٤) ناز ناو زانا و لێکۆڵێنەرْ گەورایێ کورد «عەبدوڕەحمان شەرەفکەندی»ـە کْ

خزمەتەیلْ گەوراێگ وە شێعر و فەرهەنگ کوردەواری کرد [ف] ۱) فقیر ۲) بیچاره ۳) لاغر، ناتوان ٤) ناز نام شاعر و پژوهشگر بزرگ کُرد «عبدالرحمن شرفکندی» که خدمات بیشماری به شعر وفرهنگ کُرد کرد روانش شاد

هەژاری hejarî ۱) نەداری ۲) بێچارەگی [ف] ۱) فقر ۲) بیچارگی

هەژانن hejanin تەکان دان [ف] تکان دادن، جنباندن

هەژْگ hejig شاخەیْ وشکەو بۆ دار [ف] شاخه خشک شده درخت

هەژمار hejmar ئەژمار [ف] شمارش

هەژمارتن hejmartin ژمارتن [ف] شمردن

هەژماردن hejmardin ژماردن [ف] شمردن

هەژەک hejek دیلەک [ف] دیرک چوبی سیاه‌چادر

هەژیر hejîr ناوێگەکوڕانە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «ژیر» وە مانایْ زاناسە وهەژیر واتەهەمیشە زانا [ف] نامی‌مردانه، در دیگر گویشهای کردی «ژیر» به معنی دانا است و هژیر به معنای دانا است

هەس hes ئەوە هەس، بوون [ف] هست، وجود دارد

هەسار hesar هسار [ف] حیاط

هەسارە hesare بنووڕە ئەسارە [ف] نگا **ئەسارە**

هەسارەناس hesare nas ئەسارەناس [ف] ستاره شناس

هەسان hesan ۱) ئەوانە هەسیّان ۲) سانیْ کْ چەقوو وە پیْ تێژ کەن [ف] ۱) هستشان، آنها هستند ۲) فسان

هەسان دان hesan dan تێژ کردن [ف] تیز کردن با فسان

هەست hest سقان «ل» لە پەهلەوی (host هۆست) تۆسریاس [ف] استخوان، نگا **سخان**

هەستی hestî دارای [ف] هستی، دار و ندار

هەسر hesr بنووڕە ئەسر [ف] نگا **ئەسر** و ترکیباتش

هەسرەت hesret ئەزرەت [ف] حسرت

هەسرەت خواردن hesret xwardin ئەزرەت خواردن [ف] حسرت خوردن

هەسرەت کیشان hesret kîşan هەسرەت خواردن [ف] حسرت خوردن

هەسرەت وەدڵ مەنن hesret we diĺ menin ئارەزوو وە بانْ دڵ مەنن [ف] حسرت به دل ماندن

هەسکە heske هەسکەهەسک [ف] نفس نفس

هەسکەهەسک heske hesk هەسەهەس [ف] نفس نفس زدن

هەسۊ hesü حەسۊ، ئەرەوییە [ف] حسود

هەسۊ بەقۊ hesü beqü هەسۊ [ف] حسود

هەسۊرە hesüre هەسیرە، بنووڕە خەسۊرە «ل» [ف] ینگه، نگا **خەسۊرە**

هەسۆڵ hesûĺ حەوز، گوومەی ئاو [ف] استخر، حوض

هەسۊن hesün سۊن «کاسەیْ پایْ هەسۊن حەوز ها هەواوە – دۆ کەس جاڕووکیش وەرنێایْ ئاوە» [ف] ستون

هەسە hese هەسکە [ف] نفس نفس

هەسەڵ heseĺ ئەسەڵ [ف] عسل

هەسەڵبڕ heseĺ biȓ ئەسەڵبڕ [ف] نگا **ئەسەڵبڕ**

هەسەڵبڕین heseĺ biȓîn ئەسەڵبڕین [ف] عسل بُری در کوهستان

هەسەهەس hese hes هەسکەهەسک [ف] نفس نفس

هەسیّان hesiêan ئەوانە هەسەیّان [ف] هستشان، آنها هستند

هەسیر hesîr ژێرەوانێگە لە قامێش [ف] بوریا، حصیر

هەسیرە hesîre هەسۊرە، خەسۊرە «ل» [ف] ینگه، نگا **خەسۊرە**

هەسێرەزەڕینە hesêrezeȓîne زەڕینەوسیمینە «گ» [ف] رنگین کمان، نگا **زەڕینەوسیمینە**

هەسێڵ hesêĺ بەنگە [ف] سد، آبند

هەشار heşar مشار [ف] پنهان

هەشاردان heşar dan شاردنەوە [ف] پنهان کردن

هەشارگە heşarge مشارگە [ف] محل پنهان شدن

هەشارهەشار heşar heşar مشارهشار [ف] قایم موشک بازی

هەشانە heşane دیەکەێگە لە جووانڕو [ف] روستایی در جوانرود

هەشتا heşta هەیشتا [ف] هشتاد

هەشتلا heşt la هەیشت لا [ف] هشت لایه

هەشەرات heşerat هەێشەرات [ف] دیوانه شدن حیوان

هەشەراتی heşeratî هەێشەراتی [ف] دیوانه صفت

هەشەری heşerî شاوانی [ف] شهوتی

هەشەکە heşeke بنووڕە هەشەمە [ف] نگا **هەشەمە**

هەشەمە heşeme خووف کردن لە ئەنجامدانْ کارێگ، لە ئەوستا (heşî هەشی) وە ماناێ دەرد ونەخوەشی تۆسریاس و هەروەها هەشی وە ماناێ مارْ ئاویە [ف] حس ترس وخوف از انجام دادن کاری، در اوستا (heşî هَشی) بەگونەای درد و ناخوشی گویند و همچنین «هەشی» به معنی مار آبی است

هەشەمەڕ heşemer̂ دیەکەێگە لە جووانڕو [ف] روستایی در جوانرود

هەشەنگ heşenĝ بنووڕە هەشەمە [ف] نگا **هەشەمە**

هەشی heşî جووریێ مار ئاوییە [ف] نوعی مار تالابی

هەشیپشیلە heşî pişîle دیەکەێگەلە جووانڕو [ف] روستایی در جوانرود

هەشیلان heşîlan تالآوێگە لە کرماشان [ف] تالابی در کرماشان

هەف hef هەفت [ف] هفت

هەفار hefar بنووڕە هفار «ل» [ف] نگا **هفار**

هەفت heft شەش ویەک، لە پەهلەوی (hepte هەپتە) تۆسریاس ولە فەرانسەی (hepta) ئۆشن [ف] هفت، در پهلوی (hepte هَپتە) نوشتەشده و در فرانسوی (hepta) گویند

هەفتئاو heft aw ژنەیلْ گەنەکار هناێ تەوبە کردن هەفت جار ئاو پاکی رشنن تا دی ئی کارە نەکەن وە یە ئۆشن هەفتئاو، وە زێژْ یە لە واتەێگ ئۆشن «داسە هەفت ئاو قاپێ تەڕ نەێە» [ف] زنان بدکاره هنگام توبه هفتبار غسل پاکی کنند که دیگر این عمل را انجام ندهند، این عمل را هفت آب گویند، چنانکه در مقابل آن گویند «اگر به هفت آب بزند پایش ترّ نمی‌شود»

هەفتا hefta شەس و دە [ف] هفتاد

هەفتاوە heftawe بنووڕە ئەفتاوە [ف] نگا **ئەفتاوە**

هەفتبرا heft bira هەفت هۆرووم [ف] ستاره هفت برادران

هەفت تیرن heft tîrin خەتۆر ترش [ف] خمیر ترش

هەفت قوتە heft qwite دیەکە وکۆیەێگە لە کەنۆلە [ف] روستا و کوهی در کندوله

هەفتلوو heft lû پەڕەێ پاسووران [ف] ورق هفت خال در بازی پاسور

هەفتە hefte ۱) سەرهەفتەێ مردێ ۲) هەفت رووژ لە ساڵ، لە پەهلەوی (hepte هەپتە) تۆسریاس [ف] ۱) هفتم تازه در گذشته ۲) هفته، در پهلوی (hepte هَپتە) نوشته شده

هەفت هۆرووم heft horûm هەفت برا [ف] ستاره هفت برادران

هەفتیر heftîr جووریێ تفەنگە [ف] هفت تیر

هەف جووش hefcûş کانزا، ئالیاژ [ف] آلیاژ

هەف رووژ hef r̂ûj هەفت رووژ [ف] هفت روز

هەف ساڵ hef saľ هەفت ساڵ [ف] هفت سال

هەفی hefî بنووڕە ئەفی [ف] افعی، نگا **ئەفی**

هەڤتینگ hevtînig بنووڕە ئاردپەینگ [ف] نگا **ئاردپەینگ**

هەڤدە hevde شانزە و یەک [ف] هفده

هەڤدەمی hevdemî هەڤدەمین [ف] هفدهم

هەڤدەمین hevdemîn هەڤدەمی [ف] هفدهم

هەڤدە وپەنشەمە hevde û penşeme لاهنایگە هاوتاێ یەێ عەێد و دۆ نەورووز [ف] اصطـلاحی همتای یک عید ودو نوروز، اصل واژه به معنی هفده و پنجشنبه است

هەق heq ۱) حەق ۲) پامز ۳) قسیەێ راس ٤) لاناوە لە خودا [ف] ۱) حق ۲) دستمزد ۳) سخن راست ٤) خدا

هەقاتی heqatî حەکاتی [ف] به ماند حکایت فلانی

هەقانی heqanî حەقیەتی [ف] حقّانی

هەق جییە heq cîye بن درْس [ف] حقیقت موضوع

هەقْ دەس heqi des پامز [ف] دستمزد

هەقیق heqîq ئەقیق [ف] عقیق

هەقیەت heqyet حەقیەت، ئەرەوییە [ف] حقیقت

هەقیەتی heqyetî حەقیەتی [ف] حقیقی

هەک hek ئەک، ئەهەک [ف] کلمه تعجب

هەکاتی hekatî حەکاتی [ف] به مانند حکایت فلانی

هەکە heke ۱) شاوەت ۲) ئاڵووشْ لەش [ف] ۱) شهوت ۲) خارش تن ناشی از شهوت

هەکەدار heke dar ۱) شاوانی ۲) گورد [ف] ۱) شهوتی ۲) مست

هەگْ hegi هناێ [ف] وقتی که

هەگبە hegbe هەگوە، لە لاتین (bag) و (hiybag) وە ماناێ کیف و کیفْ گەوراسە [ف] خورجین قابل حمل، در لاتین (bag) و (hiybag) به معنای کیف و کیف بزرگ است

هەل hel چەفت «ل»، لە لاتین (heel) ئۆشن [ف] کج، در لاتین (heel) به معنی کج است

هەڵ heľ ۱) شۆیەڵەێ چراخ ۲) ئەڵ [ف] ۱) شعله بالای چراغ

٢) نگا ئەڵ

هەلا hela هلامات ف یورش بردن

هەلا بردن hela birdin هلامات بردن ف یورش بردن

هەڵات heĺat هڵات، ئڵات ف نگا **ئڵاتن**

هەڵاتن heĺatin بنووڕە ئڵاتن ف نگا **ئڵاتن**

هەلاج helac پەمە شیەوکەر، ئەرەوییە ف حلاج

هەلاجئاوا helac awa دیەکەیگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

هەلارە helare هەیٚ تاوە، هەرازگانی ف تاب بازی

هەلارەوا helarewa دارالقوس «هەلارەوا، مەلارەوا – چووار پا دیٚریٚ چۆ چارەوا» ف آویزان، مانند تاب آویزان

هەڵازایٚ heĺazaê هەڵازنەی، وەیٚ زۆ، وەک ئەجەڵ ف به این زودی، مثل اجل معلق

هەڵازنەی heĺazney هەڵازای ف نگا **هەڵازایٚ**

هەڵاژان heĺajan بنووڕە ئەڵاژان ف نگا **ئەڵاژان** و ترکیبا تش

هەڵاکات heĺakat بنووڕە هڵاکات ف نگا **هڵاکات**

هەڵاڵە heĺaĺe گوڵیٚگە ف گلی است

هەڵاڵە برمە heĺaĺe birme برمە هەڵاڵە، هەڵاڵە ف لاله واژگون

هەڵاڵە وزەمزەم heĺaĺe û zemzem هەڵپەڕگە ف بزم و سما

هەڵامات heĺamat بنووڕە هڵامات ف نگا **هڵامات** و ترکیبا تش

هەڵاوارد heĺaward لەڕ، زەیف ف لاغر، بی بنیه

هەڵاوردن heĺawrdin ئلاوردن ف نگا **ئلاوردن**

هەڵاوردە heĺawrde هاوتایٚ کووفت ف همتای کوفت

هەڵاوردە خواردن heĺawrde xwardin کووفت خواردن ف کوفت، زهر مار خوردن

هەڵاویٚژان heĺa wêjan هەڵویٚژانن ف دسچین کردن

هەلاهەلا helahela چەپاو ف چپاو، هرکی به هرکی

هەلایٚ کەڵڕی helaê keĺiȓî هەڵمەت بردن، وەیٚ تەور ک سووارەیلْ کەڵڕ وە یەیٚ دەس کڵاوەگەیان و وە دەسیٚ تر لقاو ئەسپەگە گرتنە و سەر نانەسە بنْ ملْ ئەسپەگە و دانەسە دڵ دشمەن، هەر ئەو جوورە ک زانیمن ئەسپْ کوردی هنایٚ خار نان مل و دۆ بەرز کەیٚد و سووارەیلْ کەڵڕ سەرنانەسە بنْ ملْ ئەسپەگە تا دْفیٚشتر هانیٚ بیٚەن لەیٚ هەیٚنە لە دۆرەو ک نووڕیٚ چمان سیٚ کەس ها لە کوولیٚەو ئۆشن «ذوالجناح» لە تۆخمەیٚ ئەسپْ کورد بۆیە چۆن لەهەیٚنْ دەوین سەر و دۆ بەرز کردیٚە ئەرەو وە پیٚ وەتیٚە «ذوا لجناح» ف یورش کلهری، سواران کلهر هنگام یورش بردن به دل دشمن با یک دست کلاه و با دست دیگر لگام اسب را می‌گرفته‌اند و سر را برروی گردن اسب خم می‌کرده‌اند اینکار دلیلش این است که چون اسب نژاد کرد هنگام دویدن سر و گردن را بالا نگه می‌دارد و چنانچه سوار کار نیز سر را بر روی گردن اسب بخواباند اسب تهیج شده و بر سرعتش نیز افزوده می‌شود و از دور گویی سه نفر بر اسب سوار است، گویند «ذوالجناح» اسب ویژه‌ی امام حسین نیز همین خصوصیت را داشته و از نژاد اسب کُرد بوده زیرا هنگام دویدن سر ودم خود را بالا نگه می‌داشته است و به همین مناسبت او را ذوالجناح یعنی صاحب طرفین نامیده‌اند

هەڵایە heĺaŷe بنووڕە ئەڵایەت ف نگا **ئەڵایەت**

هەڵایەت heĺaŷet بنووڕە ئەڵایەت ف نگا **ئەڵایەت**

هەڵبرژانن heĺbirjanin برشانن ف برشته کردن

هەڵبرژیا heĺbirjya هەڵبرژیا ف برشته شده

هەڵبرژیاگ heĺbirjyag هەڵبرژیایٚ ف برشته شده

هەڵبرژیان heĺbirjyan هەڵبرشیان ف برشته شدن

هەڵبرژیایٚ heĺbirjyaê هەڵبرشیایٚ ف برشته شده

هەڵبرشیا heĺbirşya هەڵبرژیا ف برشته شده

هەڵبرشیاگ heĺbirşyag برژیاگ ف برشته شده

هەڵبرشیان heĺbirşyan برژیان ف برشته شدن

هەڵبرشیایٚ heĺbirşyaê برژیایٚ ف برشته شده

هەڵبرکیان heĺbiȓkyan ئەڵبڕکیان ف نگا **ئەڵبرکیان**

هەڵبڕیان heĺbiȓyan هەڵوڕیان ف بریده شدن

هەڵبژارتن heĺbijartin هەڵوژانن ف انتخاب کردن

هەڵبژاردن heĺbijardin هەڵوژانن ف انتخاب کردن

هەڵبووقیان heĺ bûqyan بنووڕە ئەڵبووقیان ف نگا **ئەڵبوقیان**

هەڵبەت heĺbet ئەڵبەت ف البته

هەڵبەز heĺbez هەڵبەز دابەز ف جست وخیز از روی شادی

هەڵبەزدابەز heĺbez dabez هەڵبەز کردن ف جست و خیز از روی شادمانی

هەڵبەس heĺbes هەڵبەسان ف محکم بستن

هەڵبەسان heĺ besan هەڵوەسان ف محکم بستن

هەڵبەسە heĺ bese پرێزێ ف بار وبندیل بسته بندی شده

هەڵبەسیاگ heĺ besyag بەسیاێ ف بسته بندی شده

هەڵبەسیان heĺ besyan بەسیان ف بسته شدن

هەڵبەسیاێ heĺ besyaê بەسیاگ ف بسته شده

هەڵپاچانن heĺ paçanin هەڵپاچین، پاچانن ف از هم پاچیدن

هەڵپاچین heĺ paçîn ١) پاچین ٢) هەڵقاچین ف ١) از هم پاچیدن ٢) قیچی کردن

هەڵپْدەو heĺpi dew هەڵەپڵە، هەڵەپڵە هەڵپچگ ف عجله داشتن

هەڵپرتانن heĺ pirtanin پرتەپرت کردن ف سوسو زدن چراغ

هەڵپرژانن heĺ pirjanin پرژە کردن، پرشە کردن ف جهیدن پشنگ آب

هەڵپرۆچگانن heĺ pir̂ûçganin بنوورە پرۆچگانن ف نگا **پرۆچگانن**

هەڵپرۆزیاگ heĺ pirüzyag مۆ ئەڵکزیاێ ف موی نیم سوخته

هەڵپرۆزیان heĺ pirüzyan کزانْ مۆ ف سوزاندن موی

هەڵپرۆزیاێ heĺ pirüzyaê مۆ کزیاێ ف موی نیم سوخته

هەڵپرۆکانن heĺ pir̂ûkanin پرۆکانن ف خسته و کوفته کردن

هەڵپشکانن heĺ pişkanin بنوورە پشکانن ف نگا **پشکانن**

هەڵ پف heĺi pif پف کردن ف فوت کردن

هەڵ پف کردن heĺi pif kirdin پف کردن وە چشتْ داغ ف فوت کردن

هەڵپفیاگ heĺ pifyag تووقاڵە کردێ ف تاول زده

هەڵپفیان heĺ pifyan تووقاڵە دان ف تاول زدن

هەڵپفیاێ heĺ pifyaê هەڵپفیاگ ف تاول زده

هەڵپووقیان heĺ pûqyan ئەڵبووقیان ف خشمگین شدن

هەڵپەڕ heĺper̂ دەسوور وە پەڕین ف امر به پریدن

هەڵپەڕداپەڕ heĺper̂ daper̂ هەڵبەزدابەز ف جست و خیز

هەڵپەڕگە heĺper̂ge ئەڵپەڕگە ف رقص

هەڵپەڕگە کردن heĺper̂ge kirdin چووپی کیشان ف سمای کردی کردن

هەڵپەڕیان heĺper̂yan پەڕینەوە، لە خەو هەڵپەڕین ف پریدن، به یکباره از خواب پریدن

هەڵپەڕین heĺper̂în ١) هەڵبەزدابەز کردن ٢) لە خەو پەڕین ٣) هەڵپەڕگە کردن ف ١) جست و خیز کردن ٢) از خواب پریدن ٣) سمای کردی کردن

هەڵپەهەڵپ heĺpe heĺp هەڵپْ دەو ف عجله داشتن

هەڵپێچ heĺpêç ١) دەسوور وە پێچانن ٢) پاشگرْ پووشانن ف ١) امر به پیچیدن ٢) پسوند پوشاندن

هەڵپێچانن heĺ pêçanin پێچانن، وە بێ گونا دەس گرتن ف تهمت زدن

هەڵپێچیاگ heĺ pêçyag هەڵپێچیاێ ف ورمالیده

هەڵپێچیان heĺ pêçyan بخت وە پێ کریاێ ف افترا زدن

هەڵپێچیاێ heĺ pêçyaê هەڵپێچیاگ ف ورمالیده

هەڵپێکیان heĺ pêkyan ١) ئامانج گولە بۆن «هەر چێ چم وە فکرْ رووژگارەوە – هەڵپێکیەم وە تیرْ خەتەر خارەوە» ٢) هەڵوەسانْ زیپ و خرخرە ف ١) آماج قرار گرفتن ٢) بستن دکمه و زیپ

هەڵتاوهەڵتاو heĺtaw heĺtaw هەڵتەک وەڵتەک ف چاله چوله، دست انداز

هەڵترازیان heĺ tirazyan ئەڵترازیان ف جهش بر داشتن، جهش داشتن

هەڵترەقیان heĺ tireqyan ئەڵترەقیان، جوورێ نوورە ف نفرینی است، ترکیده شوی

هەڵترەکیان heĺtirekyan بنوورە هەڵترەقیان ف نگا **هەڵترەقیان**

هەڵ تلیشانن heĺ tilîşanin تلیشانن ف پاره پاره کردن

هەڵ تلیشیان heĺ tilîşyan دریان ف دریدن، پاره شدن

هەڵ تلیقانن heĺ tilîqanin تلیقانن ف له کردن

هەڵ تلیقیاگ heĺ tilîqyag تلیقیاگ ف له شده

هەڵ تلیقیان heĺ tilîqyan تلیقیان ف له شدن

هەڵ تلیقیاێ heĺ tilîqyaê تلیقیاێ ف له شده

هەڵتووقانن heĺ tûqanin تووقانن ف نگا **تۆقانن**

هەڵتەک heĺtek هەڵتەک وەڵتەک ف دستانداز

هەڵتەکانن heĺ tekanin تەکانن ف نگا **تەکانن**

هەڵتەک وەڵتەک heĺtek weĺtek چاڵ بڵووق ف دست

انداز

هەڵتیزگانن heľ tîzganin هەڵجلنسانن ف جفتک پرانی چهار پایان

هەڵتیزگە heľtîzge هەڵتیزگانن ف جفتک پرانی چهار پایان

هەڵجرانن heľcir̂anin ئەڵجرانن ف نگا **ئەڵجرانن**

هەڵجلنسانن heľ cilinsanin هەڵتیزگانن«گ» ف جفتک پرانی چهارپایان

هەڵچپانن heľ çipanin ئەڵچپانن ف از محل دوخت پاره کردن

هەڵچپیاگ heľ çipyag هەڵچپیایَ ف ازمحل دوخت پاره شدن

هەڵچپیان heľ çipyan ئەڵچپیان ف از محل دوخت پاره شدن

هەڵچپیایَ heľ çipyaê هەڵچپیاگ ف ازمحل دوخت پاره شدن

هەڵچرچگیان heľ çirçigiyan بنوورە چرچگیان ف نگا **چرچگیان**

هەڵچنین heľ çinîn بنوورە چنین ف نگا **چنین**

هەڵچوو هەڵچوو heľçû heľçû هان دانْ خەر ئەڕایَ پەڕین ف کلمه تحریک برای گشن خر

هەڵچین heľ çîn خوەش تەرز باڵا ڕوواکانن «باڵاگەد بەرزە چۆ تۆ هەڵچیدە- نیەزانم دۆیەتی یا شۆ کردیدە» ف به شکل ریک و پیک قد کشیدن وبلند شدن

هەڵخسن heľ xisin ئەڵخسن ف پهن کردن درآفتاب

هەڵخەڵەتانن heľ xeľetanin خەڵەتانن ف نگا **خەڵەتانن**

هەڵدان heľ dan بنوورە ئەڵدان ف نگا **ئەڵدان**

هەڵدریاگ heľ dir̂yag هەڵدریایَ ف پاره شده

هەڵدریان heľ dir̂yan دریان ف پاره شدن

هەڵدریایَ heľ dir̂yaê هەڵدریاگ ف پاره شده

هەڵدرین heľ dir̂în درین ف پاره کردن

هەڵڕۆشانن heľ r̂ûşanin بنوورە هەڕۆشانن ف نگا **هەڕۆشانن**

هەڵزرانن heľ zir̂anin زرانن ف بدنام کردن

هەڵزریان heľ zir̂yan ئەڵزریان ف نگا **ئەڵزریان**

هەڵزڵیان heľziľyan ئەڵزڵیان ف نگا **ئەڵزڵیان**

هەڵزنگیان heľzinĝyan تۆشْ پەژارە بۆن ف در اثر حادثەای دچار نگرانی و افسردگی شدن، افسردگی

هەڵس heľis ئەڵس ف بلند شو

هەڵسان heľisan ۱) ئەڵسان ۲) ئەوانە هەڵسان ف ۱) بلند شدن ۲) بلند شدند

هەڵسانن heľisanin ئەڵسانن ف بلند کردن

هەڵسانەپا heľisane pa هێز گرتن ف بلند شدند

هەڵس وبنیش heľis û binîş ئەڵسْ بنیش ف نشست و بر خاست

هەڵسریان heľ sir̂yan سرخواردن ف لیز خوردن

هەڵسرین heľ sir̂în سرینەوە ف پاک کردن

هەڵسمان heľsiman ڕووژْ پەسڵان ف کنایه از رستاخیز

هەڵسنگانن heľsinĝanin سەنگین و سووک کردن، مزنه گرتن ف مقایسه کردن، سنجیدن

هەڵشریقانن heľ şirîqanin شریقانن ف با صدای بلند بر سر کسی فریاد برآوردن

هەڵشێوانن heľ şêwanin بنوورە ئەڵشێوانن ف نگا **ئەڵشێوانن**

هەڵشێویان heľ şêwyan بنوورە ئەڵشێویان ف نگا **ئەڵشێویان**

هەڵفرانن heľ fir̂anin فرانن ف پرواز دادن

هەڵفرین heľ fir̂în فرین ف پرواز کردن

هەڵفیرانن heľ fîr̂anin فیرانن ف ریدن

هەڵفینگانن heľ fînĝanin هەڵتیزگانن ف جفتک پرانی چهار پایان

هەڵقاچین heľ qaçîn ئەڵقاچین ف با قیچی بریدن

هەڵقاو heľqaw بەرتڵە، تەڵە، دام ف تله، دام

هەڵقرچانن heľ qirçanin ئەڵقرچانن ف ناسور شدن زخم در اثر نمک

هەڵقرچیان heľ qirçyan ۱) ئەڵقرچیان ۲) دڵەقرچی کردن ف ۱) سوزش زخم ناشی از نمک ۲) تمّنا داشتن، آرزو داشتن

هەڵقوڕانن heľ qwir̂anin ئەڵقوڕانن ف سر کشیدن، نوشیدن

هەڵقە heľqe بنوورە حەڵقە ف نگا **حەڵقە**

هەڵک heľk هەڵگ ف تلاش، کوشش

هەڵکْ دەو heľki dew هەڵکەهەڵک ف نفس نفس زدن و

دویدن

هه‌ڵکڕانن heľkir̂anin بنووڕه ئه‌ڵکڕانن ف نگا **ئه‌ڵکڕانن**

هه‌ڵکردن heľkirdin ئه‌ڵکردن ف نگا **ئه‌ڵکردن**

هه‌ڵکزیاگ heľkizyag هه‌ڵکزیاێ ف سوخته شده

هه‌ڵکزیان heľkizyan ئه‌ڵکزیان ف سوختن

هه‌ڵکزیاێ heľkizyaê ئه‌ڵکزیاێ ف سوخته شده

هه‌ڵکفیان heľkifyan ئه‌ڵکفیان ف سوختگی ناشی از آب

هه‌ڵکلاشین heľ kiľaşîn بنووڕه ئه‌ڵکلاشین ف نگا **ئه‌ڵکلاشین**

هه‌ڵکنیاگ heľkinyag هه‌ڵکنیاێ ف ازجاکنده‌شده

هه‌ڵکنیان heľkinyan ئه‌ڵکنیان ف ازجا کنده‌شدن

هه‌ڵکنیاێ heľkinyaê هه‌ڵکنیاگ ف ازجاکنده‌شده

هه‌ڵکنین heľkinîn هه‌ڵکه‌نین ف کندن، ازجا کندن

هه‌ڵکوتان heľkwitan داکوتان ف کوبیدن میخ و غیره در زمین

هه‌ڵکوشانن heľkwişanin داکوشانن ف خاموش کردن

هه‌ڵکوشیاگ heľkwişyag داکوشیاگ ف خاموش شده

هه‌ڵکوشیان heľkwişyan داکوشیان ف خاموش شدن

هه‌ڵکوشیاێ heľkwişyaê داکوشیاێ ف خاموش شده

هه‌ڵکه heľke ده‌سووروه ئه‌ڵکردن ف امر به‌پیچیدن

هه‌ڵکه‌ر heľker پاشگرْ فرمانکاری ف پسوند فاعلی از پیچیدن

هه‌ڵکه‌فت heľkef ئه‌ڵکه‌فت، برفه‌ت ف فرصت مناسب، فرجه

هه‌ڵکه‌فتْگ heľkeftig هه‌ڵکه‌فتێ ف متشخص، بزرگ منش

هه‌ڵکه‌فتن heľkeftin ۱) سجایی ۲) تمق خواردن ۳) هه‌ڵکڕانن ف ۱) متشخص شدن ۲) سکندری خوردن ۳) پیشرفت کردن

هه‌ڵکه‌فتێ heľkeftê سجا، جادار ف متشخص، بزرگ منش

هه‌ڵکه‌نین heľkenîn هه‌ڵکنین ف از جا کندن

هه‌ڵکه‌هه‌ڵک heľke heľk ۱) هه‌ڵکْ ده‌و ۲) زه‌نْبه‌له‌ق ف ۱) نفس نفس زدن وعجله داشتن ۲) تلاش، کوشش

هه‌ڵکیشان heľkîşan ئه‌ڵکیشان ف نگا **ئه‌ڵکیشان**

هه‌ڵگ heľg هه‌ڵک ف تلاش، کوشش

هه‌ڵگر heľgir ۱) ده‌سوور وه هه‌ڵگرتن ۲) ده‌سوور وه هێز دان ۳) ده‌سوور وه هه‌ڵوژانن ف ۱) امر به پنهان کردن ۲) امر به برداشتن ۳) امر به انتخاب کردن

هه‌ڵگڕانن heľgir̂anin گڕ کردن ف مشتعل شدن

هه‌ڵگرتن heľgirtin ئه‌ڵگرتن ف نگا **ئه‌ڵگرتن**

هه‌ڵگوُشان heľgûşan ۱) گووشانن ۲) وه تاو چین، په‌له داشتن ف ۱) چلانیدن ۲) با شتاب حرکت کردن

هه‌ڵگوُشان له قول heľgûşan le qwil وه تاو چین، قول هه‌ڵگووشانن ف با شتاب رفتن

هه‌ڵگۆیه‌ڕانن heľgüyer̂anin گۆیه‌ڕانن ف عوض کردن، دگرگون کردن

هه‌ڵگۆیه‌ڕیان heľgüyer̂yan گۆڕیان ف دگرگون شدن

هه‌ڵگۆڕیاێ heľgüyer̂yaê گۆیه‌ڕیاێ ف دگرگون شده

هه‌ڵگۆلووفیان heľgoľûfyan گۆلووفیانف تبخال زدن

هه‌ڵگون hľgwin بالاکوڵ ف کوتاه قد

هه‌ڵگه‌ده‌و heľgedew هه‌ڵپْ ده‌و ف نفس نفس زدن وعجله داشتن

هه‌ڵگه‌ردانن heľgerdanin بنووڕه ئه‌ڵگه‌ردانن ف نگا **ئه‌ڵگه‌ردانن**

هه‌ڵگه‌ردیان heľgerdyan ۱) لاێ رۆ هه‌ڵگه‌ردانن ۲) هاتنه‌وه ف ۱) روی را برگرداندن ۲) برگشتن

هه‌ڵگه‌زوو heľgezû خڕ داینْ ته‌شینْک و ته‌رخول ف چرخاندن دوک نخ ریسی و...

هه‌ڵگه‌قۆمقۆم heľige qomqom هه‌ڵه‌قۆمقۆم ف بازی آلاکلنک

هه‌ڵگه‌هه‌ڵگ heľge heľg بنووڕه هه‌ڵکه‌هه‌ڵک ف نگا **هه‌ڵکه‌هه‌ڵک**

هه‌ڵگیرسانن heľgîrsanin گیرسانن ف روشن کردن

هه‌ڵگیرسیان heľgîrsyan گیرسیان ف روشن شدن

هه‌ڵماڵین heľmaľîn ۱) ده‌س ئه‌ڵماڵین ۲) سڕینه‌وه ف ۱) آستین بالا زدن ۲) پاک کردن

هه‌ڵمڕ heľmeir̂ ۱) هلامات ۲) لاناوه له به‌دبه‌ختی ف ۱) یورش بردن ۲) کنایه از بدبختی

هه‌ڵمژین heľmijîn بنووڕه مژین ف نگا **مژین**

هه‌ڵمه‌ت heľmet هلامات ف یورش بردن

هه‌ڵمه‌ت بردن heľmet birdin هلامات بردن ف یورش

بردن

هەڵمەت دان heĺmet dan هلامات دان ف یورش بردن

هەڵمەقۆ heĺmeqü هەڵەقۆمقۆم ف آلاکلنگ

هەڵمەقۆت heĺmeqüt ١) هەڵەقووت، هەۆتەو بردێ ٢) یەێ جارەکی قۆتەو دان ف ١) به مانند قحطی زده خوردن، پرخور ٢) یکجا قورت دادن، قورت دادن

هەڵمەقوٌت heĺmeqût هەۆتەو بردێ ف مانند قحطی زده غذا خوردن

هەڵمەقۆتە heĺmeqüte کلگ باڵابەرزە ف انگشت میانی

هەڵنان heĺnan بنووڕە ئەڵنان ف نگا **ئەڵنان**

هەڵنگ heĺinĝ هەڵۆ «لە چنگْ هەڵنگ دەرچی کەفتە چنگْ پەڵنگ» ف عقاب، لاشخور

هەلۆ helü شەفتالۆ ف هلو

هەڵۆ heĺü هەڵوو ف عقاب

هەڵوٌ heĺû هەڵۆ ف عقاب

هەلوا he liwa هەلێوا ف همین طوری

هەڵوا heĺwa خواردەمەنییگە لە ئارد و شەکەر و ڕۆن ف حلوا

هەڵوارکیان heĺwarîkyan بنووڕە ئەڵوارکیان ف نگا **ئەڵوارکیان**

هەلوایی heĺwayî کەمووتەرێگە،سۆرخن ف کبوتر حلوایی رنگ

هەلۆچە helüçe ئەلۆچە ف آلوچه

هەڵورانن heĺwiranin ئەڵورانن ف بستن دکمه و یخه

هەڵورشیان heĺwirşyan برشیان، هەڵقرچیان ف برشته شدن، سوختن

هەلوٌرک helûrik هەلوولْک، گافارە ف گهواره

هەڵوژانن heĺwijanin ئەڵوژانن ف انتخاب کردن

هەڵوژیاگ heĺwijyag ئەڵوژیاگ ف انتخاب شده

هەڵوژیان heĺwijyan ئەڵوژیان ف انتخاب شدن

هەڵوژیاێ heĺwijyaê ئەڵوژیاێ ف انتخاب شده

هەلۆ سییە helü sîye جوورێ هەلۆیە ف آلو سیاه

هەڵوٌکان heĺûkan چووێگ کْ هەڵەقۆمقۆم وە پێ کەن ف چوب آلاکلنگ

هەڵوٌکانن heĺûkanin هلۆکانن ف آلت دست قرار دادن، بازیچه قرار دادن

هەڵوٌکی heĺûkî هەلورْک ف گهواره

هەڵوٌکیان heĺûkyan بنووڕە ئەڵوٌرکیان ف نگا **ئەڵوٌرکیان**

هەڵۆڵ heĺoĺ دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

هەلوٌلْک helûlik هەلوورْک ف گهواره

هەڵوٌڵکی heĺûĺkî دارالۆس ف آویزان

هەڵوەدا heĺweda ئاوارە ف آواره

هەڵوەدا بۆن heĺweda bün ئاوارە بۆن ف آواره شدن

هەڵوەدا کردن heĺweda kirdin ئاوارە کردن ف آواره کردن

هەڵوەرانن heĺweranin هەڵورانن ف بستن دکمه و یخه

هەڵورشیان heĺwirşyan برشیان ف برشته شدن

هەڵورشیاگ heĺwirşyag ورشیاێ ف برشته شده

هەڵورشیان heĺwirşyan برشیان ف برشته شدن

هەڵورشیاێ heĺwirşyaê برشیاێ ف برشته شده

هەڵوەسان heĺwesan داوەسان ف بستن

هەڵوەسیاگ heĺwesyag داوەسیاێ ف بسته شده

هەڵوەسیان heĺwesyan داوەسیان ف بسته شدن

هەڵوەسیاێ heĺwesyaê داوەسیاێ ف بسته شده

هەڵوەشان heĺweşan وەشان ف پرتاب کرد

هەڵوەشانن heĺweşanin وەشانن ف پرتاب کردن

هەڵوەشیاگ heĺweşyag وەشریاێ ف پرتاب شده

هەڵوەشیان heĺweşyan داوەشیان ف پرتاب‌شدن

هەڵوەشیاێ heĺweşyaê داوەشیاێ ف پرتاب‌شده

هەڵوەلا heĺweĺa ١) زەنْبەلەق کردن ٢) ئاگرەپڕ بۆن ف ١) به تکاپو افتادن ٢) سراسیمه شدن

هەڵوێژانن heĺwêjanin هەڵاوێژان ف دسچین‌کردن

هەڵۆیەقۆتە heĺüyeqüte ١) بنووڕە هەڵمەقۆتە ٢) چۆ هەڵۆ قۆتەو دان ف ١) نگا **هەڵمەقۆتە** ٢) به مانند عقاب قاپیدن و قورت دادن

هەڵە heĺe ١) پاشگرە وە مانای فرە «هەڵەخەن، هەڵە خەرج» ٢) زێزْ درْس ٣) بنووڕە هەڵەت ف ١) پسوند به معنی بسیار، زیاد ٢) اشتباه ٣) نگا **هەڵەت**

هەڵەبەرز heĺe berz بەرز ترەک ف بلندتر

هەڵەپڵە heĺepiĺe هەوڵهەوڵەکی ف باعجله

هەڵەپڵەکردن heĺepiĺe kirdin هەوڵهەوڵەکی کار کردن ف عجله کردن

هەڵەپڵەهەڵپِـچگ heľepiľe heľpiçig هەڵەپڵە کردن و ناڵانجی ف سراسیمەگی وشتاب

هەڵەت heľet ۱) بێاوانْ بێ ئاو و هاڵەکەو ۲) بەرزی بێ ئاو، لە فەرانسەی (haut) وە ماناێ بەرزە ولە لاتین (hiyland) وە ماناێ کۆیەسانْ بەرزە ف ۱) بیابان خشک با تپەهای کوچک و سرخ رنگ ۲) بلندی بی آب وعلف، درفرانسوی (haut) به معنی بلند، نوک، قله وبالا و در لاتین (hiyland) به سر زمین کوهستانی و بلند گویند

هەڵەتە heľete دیەکەێگە لە کرْن، گاھس لە «هەڵەت» وەرگێڕ بۆد ف روستایی در کرندغرب، برگرفته از واژەی «هەڵەت»

هەڵەجبڵەج heľecibiľec نەنوومەت ف شگفت انگیز

هەڵەچیەر heľe çyer ۱) قوڕات قەۆ ۲) ئاژەڵ زێانکار ف ۱) گندەگو ۲) حیوانی کەبە مزارع زیان برساند

هەڵەخەرج heľexerc فرە خەرج کەر ف ولخرج

هەڵەخەرجی heľexercî وڵخەرجی ف ولخرجی

هەڵەخەن heľexen سۆیەسووک ف بسیار خندەرو

هەڵەخەنە heľexene هەڵەخەن ف بسیار خندەرو

هەڵە داوان heľe dawan ئاگرەپڕ ف سراسیمە

هەڵەداوان بۆن heľedawan bün ئاگرە پڕ بۆن ف سراسیمە شدن

هەڵەڕووا heľe r̂uwa هەڵەگڕ ف نیم پخت کردن

هەڵەڕەزگە heľer̂ezge ڕەزگی ف نگا **ڕەزگی**

هەڵەسڕگانی heľesir̂ganî هاڵەسڕگانی ف سُر سُرە بازی

هەڵەسم heľesm دیەکەێگە لە چەرداوڕ ف روستایی در چرداول

هەڵەشان کوڵەشان heľeşan kwiľeşan لاناوە لە بێ قرار بۆن ف کنایە از بیقراری

هەڵەشە heľeşe هەڵە، هەڵە کردن ف اشتباه گفتاری، سهوا

هەڵەشی heľeşî دیەکەێگە لە گیەڵان ف روستایی در گیلان غرب

هەڵەقۆمقۆم heľe qomqom هەلەقۆم مەلەقۆم ف بازی آلاکلنک

هەلەقۆم مەلەقۆم heleqom meleqom هەڵەقۆم قۆم ف آلاکلنک

هەڵە کردن heľe kirdin هەڵەشە ف اشتباه کردن

هەڵەکوت heľekwit ۱) بنووڕە مییەکوت، لە گیلەکی (هڵاکوت hiľakwit) ئۆشن ۲) گووشت کوت ۳) هەڵەکوتْ هەلاجی ف ۱) نگا **میەکوت** ۲) گوشت کوب ۳) از ابزار حلاجی

هەڵەکەو heľekew هاڵەکەو ف نگا **هاڵەکەو**

هەڵەگڕ heľe gir̂ ۱) نیم برش بوون ۲) ئاراز دڵتەنگی کردن ف ۱) نیم پخت کردن، تفت دادن ۲) اظهار دلتنگی کردن

هەڵەگڕ بۆن heľe gir̂ bün ۱) هەڵەداوان بۆن ۲) دۆدە ڕەژ بۆن ف ۱) سراسیمە شدن ۲) نیم پختە شدن و دود اندود شدن

هەلەلبشێو helel bişêw هەلهەلبشێو ف آشوب

هەڵەڵە heľeľe ۱) تاریف دانەوە «دکاندار هەڵەڵە کەێد، هەرچێ لە دکانێ بوو» لە «هەڵە» وە ماناێ ئشتباه خسن وەرگێڕ بۆیە ۲) هەڵهەڵی زووان، قوڕات قەۆ ف ۱) تبلیغات ۲) گندەگو

هەڵەڵە بڕە heľeľe bir̂e هڵاڵەبرمە ف لالە واژگون

هەڵە لیکانی heľe lîkanî چەتاڵی ف ولگردی

هەڵە وکوڵە heľe û kûľe خاڵە زووڵە ف نخالە غلات

هەڵە وەهەڵە heľe we heľe هەڵەت وە هەڵەت، هەردە وە هەردە ف مکان بەمکان، منزل بەمنزل

هەڵهۆت heľhüt هۆها ف اژدها

هەڵهەڵانەکی heľheľanekî جووریێ گەمەس کِـْ مەردم باوەڕێان یەسە کِـْ هناێ ئی گەمە کەن واران وارێد و داوکەێ لێواسە «هەڵهەڵو، هەڵهەڵو، هەڵهەڵانەکێ-لە خودا تووام یەێ وارانەکێ» ف بازیی کە باور مردم بر این است کە هنگام اجرا یا خواندن ابیات آن باران میبارد

هەلهەل بشێو helhel bişêw هەلەلبشێو ف هرکی به هرکی، آشوب

هەڵهەڵی زووان heľheľî zuwan قوڕات قەۆ ف گندە گو

هەڵێس ومەڵێس heľês û meľês چەڵمووس، ڕازاێ سەگْ وێڵ ف صفت سگ ولگرد، سگ ولگرد

هەلیسە helîse هەریسە ف حلیم

هەلیلە helîle بنووڕە هۆلەێلە ف نگا **هۆلەێلە**

هەلیەوەیلانە helye weylane هەێ وەوەیلکان ف بازیی

کودکانه

هەم hem ١) دوواره ٢) هەسەم ٣) هام، هاو [ف] ١) دوباره، هم ٢) من هستم ٣) پسوند اشتراک

هەمار hemar ١) همار ٢) ئەمار ٣) هامار [ف] ١) همه، زیاد ٢) انبار ٣) هموار

هەمارکردن hemar kirdin ئارا کردن، هامار کردن [ف] هموار کردن

هەماری hemarî گاهس، شایەت «ل» [ف] احتمالا، قریب به یقین

هەماڵ hemaɫ باربەر، ئەرەوییه [ف] حمال

هەمانه hemane هەمێانه، هەگبە [ف] انبان

هەمباز hem baz هاویاز، هامباز [ف] همبازی، هم سال

هەمبازی hem bazî هاوبازی [ف] همبازی

هەمبانه hembane هەمێانه [ف] انبان

هەمپا hem pa هاوپا [ف] همپا، همراه

هەمپشته hem pişte هاوپشته [ف] دو فرزند که متوالی به دنیا آمده باشند

هەمپەیمان hem peŷman هاوپەیمان [ف] هم پیمان

هەمپیاڵە hem pyaɫe هاوپیاڵە [ف] هم پیاله

هەمت hemt ئەمت، ئەرەوییه [ف] حمد، ستایش

هەمتەزار hemtezar چەوەڕێ «مەلان وە مەقامْ مووسیقار ماتن-مووران هەمتەزار گشت چەمە راتن» (تۆرکەمیر) [ف] انتظار

هەمدڵ hem diɫ هاودڵ [ف] همدل

هەمدەرد hem derd هاودەرد [ف] همدرد

هەمدەم hem dem هاودەم [ف] همدم

هەمڕا hem r̂a هاوڕێ [ف] همراه

هەمرائێ hemraê هەێمار، هەێمرائێ [ف] هنوز، فعلاً

هەمڕاز hem r̂az هاوڕاز [ف] همراز

هەمڕایی hem r̂ayî هاوڕێیی[ف] همراهی

هەمروو hemrû بنووڕە ئەمروو [ف] نگا **ئەمروو**

هەمزووان hem zuwan هاوزووان [ف] هم زبان

هەمِس hemis ١) ئاوس ٢) ئاژەڵ ئەبڵەق [ف] ١) آبستن ٢) بُز یا گوسفند سیاه وقرمز

هەمسا hemsa هاوسا، هامسا [ف] همسایه

هەمِسا hemisa هەمیسا، دیسان [ف] هم اکنون

هەمساڵ hem saɫ هاوساڵ [ف] همسال

هەمسەر hem ser هاوسەر [ف] همسر

هەمِگە hemige همار، فره [ف] همه، بیش از اندازه

هەمگیر hemgîr هاز نێاشتن [ف] در اثر ناتوانی سر پا نایستادن

هەمِڵ hemiɫ بگر، حەمڵ کە [ف] فرض کن

هەمِڵ کردن hemiɫ kirdin حەمڵ کردن [ف] فرض کردن، پنداشتن

هەمِلی hemilî هەمنێ، رەسنەیل وەر و پشتْ سیەماڵ [ف] طنابهای قسمت عقب و جلو سیاه‌چادر که باعث بر پایی سیاه چادر می‌شود

هەمنگ heminig بنووڕە هەملی [ف] نگا **هەملی**

هەمِنێ heminê بنووڕە هەملی [ف] نگا **هەملی**

هەمۆشە hemüşe هەمیشه [ف] همیشه

هەمە heme ١) گشتێ ٢) سووکەناو مامەد [ف] ١) همه ٢) مخفف محمد

هەمەخوەر heme xwer فرەخوەر، بوومەکەر [ف] کسی که هر خوراکیی را می‌خورد

هەمەڕەش heme r̂eş لاناوە لە چارەسییە [ف] کنایه از بد بخت

هەمەرە مزی hemere mizî ١) بلبشەو ٢) قسەێ نا مەربووت [ف] ١) آشوب وبلبشو ٢) سخن مزخرف و نسنجیده

هەمەکارە heme kare کارامە لە کول کارێگ [ف] همه کاره

هەمەکەس heme kes کولکەس [ف] کلمه محبت آمیز، همه کس من

هەمەلاینە heme layine وە کول باوەتەو، هەمەگیر [ف] فراگیر، فرا گروهی

هەمەیوەن hemeŷwen بەشێگە لە لەکسان [ف] بخشی در لکستان

هەمەیوەن چڕ hemeŷwen çir̂ یەکێ لە مەقامەیلْ موورە [ف] یکی از مقامهای مور لکی

هەمێان hemiêan هەمانه [ف] انبان

هەمێانه hemiêane هەمێان [ف] انبان

هەمیر hemîr خەتور «ل» [ف] خمیر

هەمیسا hemîsa هەێرنگە، هەمسا [ف] هماکنون

هەمشێر hemşêr بنووڕە ئەمشێر [ف] نگا **ئەمشێر** و ترکیبا

تش

هەمیش hemîş لەێ نوو، دووارە ف باز هم، دوباره

هەمیشە hemîşe هەمۆشە، لە پەهڵەوی (hemîşek هەمیشەک) تۆسریاس ف همیشه، در پهلوی (hemîşek همیشەک) نوشته شده

هەمیەت hemyet ١) ئسمەت گرتن ٢) پشتْ کار داشتن ف ١) اهمیت دادن ٢) همّیت

هەن hen ١) ئەوانە هەن ٢) بەخت «دنیا لە هەنم تارە » ٣) هنا، ماوە «هەن هەن» ف ١) هستند ٢) بخت، اقبال ٣) هنگامه، موسم

هەنا hena ١) هنای، هەناێ ٢) بڕ کردنْ چەو، سووماێ چەو «چەوێ دی هنا نییەکەێد» ف ١) وقتی که، زمانی که ٢) برش چشم، قدرت دید

هەنار henar ئەنار ف انار

هەناردن henardin کل کردن ف فرستادن

هەناز henaz بنووڕە ئەناز ف نگا **ئەناز**

هەناز گرتن henaz girtin بنووڕە هناز گرتن ف نگا **هناز گرتن**

هەنازە henaze بنووڕە ئەنازە ف نگا **ئەنازە**

هەناس henas هناس ف نَفَس

هەناسسیە henas sye هناسیە ف کسی که نفرینش گیرا است

هەناسکەبڕی henaske biȓî هەناسە بڕی ف نفَس نفس زدن

هەناس کیشان henas kîşan هناس کیشان ف نَفَس کشیدن

هەناسە henase هناسە ف آه حسرتبار

هەناسە بڕی henase biȓî هەناسکە بڕی ف نفس نفس زدن

هەناسەێ سەرد henaseŷ serd هناسەێ سەرد ف آه سرد، حسرت

هەناس هەڵکیشان henas heĺkîşan ١) لە ناخْ دڵەو نووڕ کردن ٢) حەسرەت خواردن ف ١) از ته دل نفرین کردن ٢) حسرت خوردن

هەنانهەن henan hen هەنهەن «عەباس شاد نییەن گیان هەنان هەنەن- لە هاوسنانم کەسێ نەمەنەن- مەر نیمەنەفەس لە تەن رەها بوو- ئەوسا ئمێدم وە نەجەف شا بوو» (عەباس باباخانی) ف هنگامه نزع

هەنانەت henanet هەنانهەن ف نگا **هەنانهەن**

هەناو henaw بنووڕە ئەناو ف نگا **ئەناو**

هەناێ henaê هنای، هەنا ف وقتی که، زمانی که

هەنجان hencan ئەنجان ف انجید، خُرد کرد

هەنجانن hencanin ئەنجانن ف انجیدن

هەنجگە hencige بنووڕە هنجگە ف نگا **هنجگە**

هەنجن hencin ئەنجن ف انجیدن

هەنجەڵ henceĺ ئەنجەڵ ف ظرف و ظروف آشپزی

هەنجیاگ hencyag هەنجیاێ ف انجیده شده

هەنجیان hencyan ئەنجیان ف انجیده شدن

هەنجیاێ hencyaê ئەنجیاێ ف انجیده شده

هەنجیر hencîr ئەنجیر ف انجیر

هەنجیرخوەرە hencîr xwere مەلێگە ف پرنده‌ای انجیر خوار

هەنجیر کەڕە hencîr keȓe ئەنجیر کەڕە ف انجیر نارس و گس

هەندڕ hendiȓ شێوڵ شێوڵ ف شیار شیار

هەندڕهەندڕ hendiȓ hendiȓ شێوڵ شێوڵ ف شیار شیار

هەنگ henĝ مێەس هەسەڵ ف زنبور عسل

هەنگ خوەرگە henĝ xwerige مەلێگە ف زنبور خوار

هەنگز henĝiz ١) گیاێگە ٢) ئاوش، باوش ف ١) گیاهی است ٢) آغوش، بغل

هەنگڵ henĝiĺ ١) بنْ بەخەڵ ٢) هنگیس ف ١) زیر بغل ٢) گوشه جوال ومشک

هەنگڵ هەش henĝiĺ heş خەپشن، کورتە باڵا «گ» ف کوتاه قد و چاق

هەنگوور henĝûr ئەنگۆر ف انگور

هەنگە وپڵە henĝe û piĺe هەڵەپڵە «گ» ف عجله، شتاب

هەنگە وپەڵە henĝe û peĺe هەڵەپڵە «گ» ف عجله

هەنْ وەن heni wen ١) دەورْ گرد، چووار قۆڕنە ٢) هامْ شوو کردن «وە هەنْ وەنْ ئیمە نیەتێ» ف ١) محیط، اطراف ٢) آمد و شد کردن، رفت وآمد خانوادگی داشتن

هەنەخورد hene xwird بنووڕە ئەنەخورد ف نگا **ئەنە**

خورد

هەنەزا hene za بنووڕە ئەنەزا ف نگا **ئەنەزا**

هەنەک henek گاڵە ف شوخی

هەنەکچی henek çî گاڵەچی ف شوخی باز

هەنەک کردن henek kirdin گاڵە کردن، یاری کردن ف شوخی کردن

هەنەکی henekî گاڵەچی ف شوخی باز

هەنهەن hen hen هنا، زەمان ف هنگامە، موسم

هەنی henî ١) دووارە ٢) هەێرنگە «ل» ٣) فرە، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «هێندە» ئۆشن ف ١) دوبارە ٢) هماکنون ٣) فراوان، در دیگر گویشهای کردی «هێندە» گویند

هەنیدەر henîder دیەکەێگە لە سەرپیەڵ ف روستایی در سرپل ذهاب

هەنین henîn فرە دڵخواز ف بسیار دوست داشتنی

هەنیە henye نەخسوور «ل» ف پیشانی

هەو hew ١) هاو ٢) هەوگل کردنْ گاجفت ٣) دەنگ کردن ٤) گاڵ کردن لە گورگ ٥) هەوج، ئەوج ف ١) کلمە تعجب ٢) کلمە بازگشت دادن گاو شخم زن ٣) بانگ کردن ٤) فریاد بر سر گرگ بر آوردن جهت فرار ٥) اوج، بلندا

هەوا hewa ١) برنگدان ٢) بڵێنایێ ئاسمان ٣) ئاسمان ٤) سەرما خواردن ٥) واگرتن، فیس داشتن «هەر کەس وە قسەێ ژن مەکەێ هەوا- دەردْ ئەو ژنە وە کوولێ کەوا» ف ١) پرتاب کردن ٢) جوّ زمین ٣) آسمان ٤) زکام ٥) غرور، خود ستایی

هەوا بڕ hewa bir̂ لە زەوْ هێزدان و لە مابەێنْ هەوا و زەوْ گیر دان ف از زمین بلند کردن و مابین هوا و زمین قرار دادن، تا فاصلەای از زمین بلند کردن

هەواپەتە hewapete دهەوا کەفتن ف زکام، سرما خوردگی

هەواخوا hewa xwa لادار ف هواخواه

هەواخوەر hewa xwer ١) فاسڵەێ فرە کەم ٢) بڵێنای واگیر ف ١) فاصلە بسیار کم مابین دو چیز، بادخور ٢) بلندی بادگیر

هەوا دار hewa dar هەواخوا ف هوادار، هواخواه

هەوا دان hewa dan برنگ دان ف پرت کردن

هەوازەن hewazen نەچیرەوانْ تەڕدەس، ئەو کەسە ک تۆیەنێد لە هەوا نەچیر بکوشێد ف شکارچی ماهر، آنکە در هوا شکار را می‌زند

هەوار hewar ١) هاوار ٢) وێار ٣) هەوارێە ف ١) هوار، فریاد ٢) گدار، محل عبور از آب ٣) خیمەگاە ییلاقی

هەواران hewaran شوونە هەوارێە ف محل برپایی خیمە گاە ییلاقی

هەوار کردن hewar kirdin هاوار کردن ف بانگ بر آوردن

هەوارگە hewarge هەوارێە، هەوایە ف خیمەگاە ییلاقی

هەوارێە hewarŷe هەوارگە ف خیمەگاە ییلاقی

هەواکردن hewa kirdin ١) هەوەس کردن ٢) باڵەو دانْ بادەوان ٣) وا کردنْ بادبادەک ٤) گڤْگاڵ کردن ٥) وا گرتن ف ١) هوس کردن ٢) پرواز دادن باد کردن ٣) باد کردن بادبادک ٤) رجزخوانی ٥) خود ستایی

هەوا کیشان hewa kîşan واکیشان، فەسات بوْن ف فاسد شدن در اثر نفوذ باد

هەواگرتن hewa girtin سەرما خواردن، هەواپەتە ف سرماخوردگی

هەواڵ hewaĺ ١) خەوەر ٢) حواڵپرسی ف ١) خبر ٢) احوال

هەواڵپرس hewaĺpirs هاڵ وخەوەر کەر ف احوالپرس

هەواڵپرسی hewaĺpirsî هەواڵپرسین ف احوالپرسی

هەواڵپرسین hewaĺpirsîn حاڵ وهەواڵ پرسین ف احوال پرسیدن

هەواڵدان hewaĺdan ١) شوون وە دەس دان ٢) خەوەر دان ف ١) آدرس دادن ٢) خبر دادن

هەواڵە hewaĺe حەواڵە، ئەرەوییە ف حوالە

هەوا ناس hewa nas هەوا شناس ف هواشناس

هەوانە hewane ١) بنووڕە هاوْن ٢) خورجێگە ئەڕاێ بردنْ گەنم وجۆیە ف ١) نگا **هاوْن** ٢) خورجین پوستی برای حمل غلات

هەوانەگووان hewane guwan مییەێگ ک گووانْ شووڕ بێاشتۆ ف گوسفندی کە پستانش دراز باشد

هەوایە hewaŷe هەوارێە ف خیمەگاە ییلاقی

هەوتگیا heütigiya بنووڕە هەوتەو بردێ ف نگا **هەوتە بردێ**

هەوتە بردێ heüte birdê هەوتەوبردێ ف با حرص و ولع خوردن، مانند قحطی زدە خوردن

هەۆتەو بردێ heütew birdê هەۆتەبردێ ف با حرص و ولع خوردن، مانند قحطی زده خوردن

هەوج hewc ١) سیەو ٢) مەونج، قۆنرە ٣) ئەو شوونە ک ئاوْ ئاوڕێژنگە لە تێ کوو بوودەو ف ١) هیبت ٢) موج، موج آب ٣) محلی که آب آبشار در پایین درست می‌کند، استخر کوچکی که در زیر آبشار درست می‌شود

هەوجەو دان hewcew dan منجەو دانْ ئاوڕێژنگە ف آبی که از آب آبشار می‌ریزد و استخر تشکیل می‌دهد

هەوچی hewçî دەنگاتێ ف هوچی، هوچیگری

هەو دان hew dan هەوگل دان ف باز گرداندن گاو شخم زن

هەور hewr ١) ئەور ٢) بنوورە درنگاو ٣) بەشێگ لە زەێ کْ ها لە چاڵی ف ١) نگا **ئەور** ٢) نگا **درنگاو** ٣) قسمتی از زمین که پست تر از سایر قسمتهای دیگر است

هەوْر hewir هاماری «ل» ف هموار‌ی

هەۆر heür هەمیر، خەۆر ف خمیر

هەورام hewram پەنام، پەشام «سەرێ هەورام دێرێد» ف آماس

هەورامان hewraman ئەورامان، مەڵوەنْ هەورامان لە کرماشان ک وە هەڵە ئۆشن کانگاێ «ئاو و واران» وەڵام « عەباس کەمەندی» پسپووڕکار و هونەرمەندْ گەوراێ کورد ئۆشێد هەورامان واتە «ئەهوورا ئامان» ئەو شوونە ک ئەهوورا مەزدا ئەمن و ئەمانێ کردێە ف منطقەی اورامان، که به غلط سرچشمەی آب و باران از آن تعبیر می‌کنند اما استاد عباس کمدی پژوهشگر و هنرمند بزرگ کُرد می‌فرماید که هەورامان یعنی اهورا آمان؛ مکانی که اهورامزدا آنجا امن و امان قرار داده است

هەورامی hewramî زاراوەێ هەورامانی ف گویش اورامانی

هەوراو hewraw مەرغەزار، مەرەنگ ف مرغزار

هەوْربان hewri ban ئاسمانْ ئەوری ف آسمان‌ابری

هەور بردێ hewr birdê ئەور بردێ ف میوه و غله ابر زده

هەۆر بۊن hewür bün هەمیر بۊن، پەتڵە بۊن ف غذایی که زیاد پخته‌شده و خمیری شده

هەوْرپڕ hewri pir̂ هەورْ تەنگ ف ابر پـُر پشت

هەورەتریشقە hewre tirîşqe گرمْ هڕ ف آسمان غرنبه

هەورەتەرەشقە hewre tereşqe گرمْهڕ ف آسمان غرنبه

هەورەتەرەقە hewre tereqe گرمْ هڕ ف آسمان غرنبه

هەورْ تەنگ hewri tenĝ هەورْ پڕ ف ابر پـُر پشت

هەورەڵا hewre l̂a هەور هەڵا ف هوای ابری

هەورهەڵا hewr hel̂a هەورەڵا ف هوای ابری

هەوری hewrî ١) هەورەڵا ٢) شەدە، گوڵ هەوری ف١) هوای ابری ٢) پارچه ابریشمی برای روبند عروس

هەوڕێ hew r̂ê هاوڕێ ف همراه، یار و یاور

هەوریان hewryan ١) هروو گرتن ٢) وە بوونەێ دووسیەو کڵاو وە سەرْ کەسێگ نان ف ١) انیس و مونس شدن ٢) با طرح دوستی و آشنایی کلاهبرداری کردن

هەوریشـْم hewrîşim ئەوریشـْم ف ابریشم

هەورینگ hewrînĝ هۆرنگ ف قیچی پشم‌چینی

هەوسا hew sa هاوسا ف همسایه

هەوسار hewsar ئەوسار ف افسار

هەوسار برین hewsar bir̂în لاناوەلە نافەرمانی کردن ف کنایه از نافرمانی کردن

هەوسار شل کردن hewsar şil kirdin لاناوە لە وڵ کردن ف کنایه از کمی آزادی دادن

هەوسار کردن hewsar kirdin ١) سەرکەلە کردنْ وڵاخ ٢) لاناوەلە ئەدەو کردن ف ١) افسار کردن ستوران ٢) کنایه از ادب کردن

هەوسە hewse خۆ پشاندان ف تظاهرات اعتراض آمیز

هەوش hewş ١) وەوش ٢) هسار ف ١) کلمه ایست به الاغ ٢) حیاط

هەوشارەێ دارخوەر hewşareŷ darxwer دیەکەێگە لە ماێەشت ف روستایی در مادیدشت

هەو کردن hew kirdin گاڵ کردن ف هو کردن

هەوکە hewke بنوورە وڵک ف نگا **وڵک**

هەوگل hewgil ١) بنوورە هەودان ٢) واکف، لەێ نوو سقامگیر بۊنْ نەخوەشی ف ١) نگا **هەودان** ٢) عود کردن بیماری

هەوگل کردن hewgil kirdin ١) بنوورە هەودان ٢) هەوگل ف ١) نگا **هەودان** ٢) عود کردن بیماری

هەوگە hewge ١) گام «ل» ٢) بنوورە گاوخان ٣) گلەو خواردن ف ١) گام، قدم ٢) نگا **گاوخان** ٣) برگشتن، برگشت دادن

هەوڵ hewʃ ١) دەڵەک دان ٢) هووڵ کردن ٣) وڵاخێ کێ بار و بنەێ کووچ ها بارێ «تْ خان و مْ خان کی هەوڵە براێ» ٤) حرس، تەما ف ١) هول دادن ٢) سراسیمه شدن ٣) حیوانی که بار و بنه کوچ را حمل می‌کند ٤) ولع، آز

هەوڵ hewiʃ هەوڵ، وەردەڵەک «وە هەوڵم نیەکەفێد» ف جلوی دست قرار گرفتن برای هول دادن

هەوّلا heüla ١) دێودرنج ٢) هووش وحەواس، ئختێار ف ١) هیولا ٢) اختیار

هەوڵ بۆن hewʃ bün دەسپاچە بۆن ف هول شدن

هەوڵدان hewʃ dan ١) دەڵەک دان ٢) پەلە کردن ف ١) هول دادن ٢) حرص داشتن

هەوڵ کردن hewʃ kirdin ١) لە خوەێ چین ٢) هەوڵ بۆن، دەسپاچە کردن ف ١) هول کردن، از خود بیخود شدن ٢) دستپاچه شدن

هەوڵ وکووچ hewʃ û kûç کووچ وکووچبار ف کوچ کردن

هەوڵ وەڵا hewʃweʃa دەسپاچە بۆن ف دستپاچه شدن

هەولوو hewlû بنوورە هەوّتەو بردێ «ل» ف نگا **هەوّتەو بردێ**

هەوڵە hewʃe ١) دەسرِ ٢) هەوڵ «مْ خان و تْ خان کی هەوڵە براێ» ف ١) حوله ٢) حیوانی که بار و بنه کوچ را حمل می‌کند

هەوڵەرێ hewʃe rê رێ ناهامارْ کووچ ف راه نا هموار کوچ

هەوڵەلا hewʃe la هەوّلا ف اختیار

هەوڵهەوڵەکی hewʃhewʃekî وە هەوڵەو کارێگ کردن ف با عجله کاری را سرهم بندی کردن

هەوڵی hewʃî هەوڵە ف کرّه دو سال به بالا

هەومەڕەس hew meȓes ئەوڵە، نەزان ف نفهم

هەومەکەر hew meker هەومەڕەس ف نفهم

هەون hewn ١) مێەت، ئەرەوییە ٢) هاز، هێز ف ١) عونت، عربی است ٢) توان، نیرو

هەوە hewe هەر وە «هە وە خودا» ٢) بانە ف ١) بە همان، کلمه‌ای برای سوگند ٢) مقدار علوفه‌ای که در نیمروز به گله می‌دهند

هەوەژووڵە hewejûʃe هەوەژووە «گ» ف گیاهی برای درمان سوختگی

هەوەژووە hewejuwe هەوەژە ف نگا **هەوەژووڵە**

هەوەژە heweje هەوەژووڵە ف نگا **هەوەژووڵە**

هەوەس hewes ئارەزووێ گان ف هوس

هەوەڵ heweʃ ١) ئەوەڵ، یەکم ٢) هەوڵ ف ١) اول ٢) نگا **هەوڵ**

هەوە لەرە hewe lere هووڵ بردن و رکیان لە ئەژنەفتنْ خەوەرْ گەن ف لرزش واضطراب دراثر شنیدن خبر ناگوار

هەوەنتە hewente هەومەڕەس ف نفهم

هەوەنگ heweng بنوورە هاوْنگ ف نگا **هاوْن**

هەوهەو hew hew هاوهاو ف کلمه تعجب

هەویر hewîr هەمیر، خەوّر «ل» ف خمیر

هەوێڵ hewêʃ بنوورە هەوْڵ ف نگا **هەوْڵ**

هەێ heŷ ١) وشەێ بێزاری٢) خورپا، خارنان ٣) ئەدەو کردن «هەێ بکە وەرێ» ف ١) حرف بیزاری ٢) بە تاخت دوانیدن ستوران ٣) جلوگیری کردن، تنبیه کردن

هەێئەت heŷıet بەرەچێوە، بەرچێوەدان ف ممانعت، جلو گیری

هەێئەت دان heŷıet dan هەێئەت کردن، بەرچێوە دان ف جلوگیری کردن، ممانعت کردن

هەێا heŷa ١) شەرم ٢) کیر وگون ف ١) حیا، شرم ٢) آلت تناسلی

هەێاس heŷas ناوێگە کوڕانە ف نامی مردانه

هەێا کردن heŷa kirdin شەرم کردن ف حیا کردن

هەێان heŷan چەک وچانەوە گەن، دەم گەن ف لب و لوچەی زشت، بددهن

هەێان گوو heŷan gû دەمفت، قسیە گەن ف بد دهن، دهن لق

هەێ بێڵ heŷ bêʃ هەێ وە بێڵ ف با بیل سریع خاک را کنار زدن یا روی گور ریختن

هەێ تاوە heŷ tawe تاوەتاوە ف تاب بازی

هەیتاهەیت heyta heyt گوڕان ف پی درپی

هەێتْهۆت heŷti hüt ١) بەن وبەقاو ٢) فیس و نەسەق ف ١) تشریفات ٢) فیس وافاده

هەێتە heŷte ئاخڵە، ئەرەوییە ف احاطـه

هەێتەدان heŷte dan ئاخڵەدان ف احاطـه کردن

هەیچەڵگ heyçeʃig هەچووڵک ف نگا **هەچووڵک**

هە یخ he yx یخ، هەیە ف کلمه بازدارنده بُز

هەیرنگە heŷrnĝe هەمیسا ف هم اکنون

هەیروو heŷr̂û وەیروو ف کلمه ترس خانمها

هەیرەو heŷr̂ew هەڵەپڵە ف عجله

هەیزە heŷze ۱) هنجگە کردن ۲) بەیزە ف ۱) رودل کردن در اثر پُر خوری ۲) ویار

هەیژدە heyjde هەقدەو یەک ف هجده

هەیسو نەیسو heŷsü neŷsü هەیسی نەیسی ف دار و ندار

هەیسی نەیسی heysî neysî دار و نەدار ف دار و ندار

هەیشت heyşt ۱) هەفت ویەک ۲) هار، هارْ هەیشت هەیشەراتی، هەیشتە ف ۱) هشت ۲) کنایه از درنده خو

هەیشتا heyşta هەفتا و دە ف هشتاد

هەیشت پەنجا heyşt penca وەزنێگە هاوتای یەی مەن ف وزنی معادل یک من

هەیشتە heîşte وەشیاتی ف درندەخویی، دیوانەگی

هەیشەرات heŷşerat هەشەرات، وەشیاتی ف دیوانه شدن حیوان

هەیشەراتی heŷşeratî هەشەراتی ف دیوانه صفت

هەیشەماڵ heŷşemaɫ بنوورە کاڕان ف نگا **کاڕان**

هەیف heŷf وە داخەو ف افسوس

هەی کردن heŷ kirdin ۱) خارنانْ ئەسپ و... ۲) هەی لە وەر کردن، ئەدەو کردن ف ۱) به تاخت دوانیدن ۲) کنایه از تربیت کردن

هەیکەڵ heŷkeɫ چۆزمان ف هیکل، ریخت

هەی لەوەر کردن heŷ le wer kirdin ۱) ئەدەو کردن ۲) هەیئەت دان، هەڕۆکەدان ف ۱) ادب کردن، جلوگیری کردن از کارهای خلاف، امر به معروف و نهی از منکر ۲) ممانعت کردن از کارهای...

هەیم heym هەیمن، ئیمە هەسەمان ف هستیم

هەیمار heŷmar هەیمرای، هەمرای ف هنوز، فعلاً

هەیمرای heŷmraê هەیمار ف هنوز

هەیمە heŷme ۱) پیەنای ۲) سەنگینی ف ۱) پهنا، عرض ۲) سنگینی بار

هەیمەڕوو heŷme r̂û شین کردن، زاێڵە وزاری ف شیون و زاری

هەیمن heymin هەیم ف هستیم

هەین heŷn کات، دەم ف وقت، هنگام

هەین heyn ئێیە هەسەدان ف هستید

هەینگاتێ heŷnĝatê کرکْ مازێ کاوڕ کْ هنگ لە تێ ژیەێد ف قسمت روی ستون فقرات‌گوسفند که انگل «هنگ» در آنجا زندگی می‌کند

هەینە heŷne هەیرنگە ف الان، همین الان

هەینەێ heŷneü هە یە مەتێ کْ... ف چیزی نمانده بود که...

هەینە ومەینە heŷne û meŷne منا کردن، هەڕۆکە دان ف منع کردن، سرزنش کردن

هەیوان heŷwan ۱) ئەیوان ۲) ئەوانە فرار کەن ۳) حەیوان ف ۱) ایوان خانه ۲) فرار می‌کنند ۳) حیوان

هەیوانن heŷwanin فراری دان ف فراری دادن

هەیواین heŷwayn دەرچین، فرار کردن ف فرار کردن

هەی وە بێڵ heŷ we bêɫ هەی کردن وە بێڵ، هەی بێڵ ف نگا **هەی بێڵ**

هەی وە تیە heŷ we tye هڕ وە تیە ف بُزی که چند بار در ماه جفتخواه شود

هەیوەت heŷwet ۱) هێوەت، ئێوەت ۲) پەلامار «گ» ف ۱) سرپرستی کردن، حمایت کردن ۲) یورش بردن

هەیوەت دان heŷwet dan پەلامار بردن «گ» ف یورش بردن

هەیوەت کردن heŷwet kirdin هێوەت کردن ف سر پرستی کردن

هەیوەتکەر heŷwet ker هێوەت کەر ف سرپرست، حامی

هەی وەتر heŷ wetr هەی وە دەر ف مرتد، رانده شده

هەی وە دەر heŷ we der هەی وەتر ف مرتد، رانده شده

هەی وە وەرەن heŷ we weren واژەوە ف میشی که در ماه چند بار جفتخواه شود

هەیە he ye هەودان ئەڕای بزْن، هەیخ ف کلمه باز دارنده بُز

هەیهات heŷhat هەیهوو ف کلمه بیزاری

هەیهوو heŷhû ئەیهوو ف کلمه بیزاری

هەی هەلا heŷ hela ۱) هەیەلا، وەتن وەرەو چشتێ چین ۲) هاخاس بردن ف ۱) باشتاب بسوی چیزی رفتن و یورش بردن ۲) دست به دامن شدن

هەیٚ هەواڵ heŷ hewaʕl سەوارات ف خبر ناگوار

هەیٚ هەوا و هەیٚ برۊت heŷ heaw û heŷ birüt ترِ و فیس داشتن ف غرور و تکبر داشتن

هەیٚەلا heŷe la هەیٚ هەلا ف نگا **هەیٚ هەلا**

هی hî هیکە ف کمترین صدای خندە

هیپ hîp زڵف، مۆ ف موی بلند

هیپی hîpî زڵفوو، لاتینیە ف آنکە موی بلند داشتە باشد

هیچ hîç هۆچ ف هیچ، نگا **هۆچ** و ترکیباتش

هیر hîr چۆزمان ف ریخت، سیما

هێرتا hêrta دیەکەێگە لە جووانرۆ ف روستایی در جوانرود

هێرش hêriş پەلامار، هەڵامات ف یورش

هێرش بردن hêriş birdin هەڵامات بردن ف یورش بردن

هێرشکردن hêriş kirdin هەڵامات بردن ف یورش کردن

هیرک hîrk هیک، هی ف کمترین صدای خندە

هیرکانن hîrkanin هیکانن ف خندیدن آرام همراە با تمسخر

هیرکْهاک hîrki hak هیکْ هاک ف خندیدن همراە با تمسخر

هیرکەهیرک hîrke hîrk بنوورە هیرکْ هارک ف نگا **هیرکْ هارک**

هێروو hêrû گوڵ هێروو ف گل ختمی

هیروێ hîrwê دیەکەێگە لە پاوە ف روستایی در پاوە

هیر هوونکْ hîr hûnik لووس ف لوس، ننر

هیز hîz ١) ئاوپاش، خیز ٢) پەنگاوپەنگ ف ١) خود فروش ٢) لبریز

هێز hêz ١) هاز، لە ئەوستا (hêzvarne هێزڤارنە) و (hezenĝeh هەزەنگهە) تۆسریاس ٢) باڵەوگرتن ٣) ئەڵگرتن ف ١) توان، نیرو، در اوستا (hêzvarne هیزوارنە) و (hezenĝeh هـَزَنگهـ) نوشتە شدە ٢) پرواز کردن ٣) بلند کردن

هێز دان hêz dan ١) ئەڵگرتن ٢) باڵەودان ٣) لاوردن ٤) لەخەوە کردن ف ١) بلند کردن ٢) پرواز دادن ٣) برداشتن ٤) بیدار کردن

هێزدە hêz de ١) هێز بێە ٢) لاوە ٣) باڵەو بێە ف ١) بلند کن ٢) بربدار ٣) پرواز دە

هێزر hêzr ١) هێزگر «ل» ٢) پەژارە ف ١) بلند شو ٢) فکر و خیالات

هێز گرتن hêz girtin ١) هەڵسان، لەئەوستا (hêz هێز) وە ماناێ جمْس تۆسریاس ٢) باڵەو گرتن ف ١) بلند شدن، در اوستا (hêz هین) بە معنی جنبش و غلتیدن نوشتە شدە ٢) پرواز کردن

هیزە hîze ١) ریشەێ بتەێ گینوو کْ چەور و خۆراکییە ٢) رۆنْ دان ف ١) ریشە بوتە «گینوو» کە چرب و خوراکی است ٢) خیک روغن

هیزە کەیٚوانوو hîze keŷwanû هیزەگورگ، ریشەێ بتەێ گینوو ف ریشە بوتە «گینوو» کە چرب و خوراکی است

هیزەگورگ hîze gwirg بنوورە هیزەکەیٚوانوو ف نگا **هیزەکەیٚوانوو**

هێزێان بێە hêzêan bŷe ١) ئەوانە لە خەو هێز بێە ٢) باڵێانەو دە ٣) لاوەران ف ١) آنها را از خواب بیدار کن ٢) آنها را پرواز بدە ٣) آنها را بردار، بلند کن

هێزێان دە hêzêan de بنوورە هێزێان بێە ف نگا **هێزێان بێە**

هیستن hîstin ١) گستن ٢) چەوتەفەتوو داشتن «ل» ف ١) خواستن ٢) چشمداشت

هێش hêş ١) موور، رشک ٢) گاوەسن ف ١) تخم شپش ٢) خیش گاوآهن

هیشت hîşt ١) نا، نادن، لە پەهلەوی (hêştente هێشتەنتە) تۆسریاس ٢) ئجازە دا ٣) گلەودا ف ١) گذاشت ٢) اجازە داد ٣) نگە داشت

هیشتن hîştin ١) بنچینەێ کردارْ هیشتن ٢) ئجازە دان ٣) نانە، نانەسە ٤) گلەو دان ف ١) گذاشتن ٢) اجازە دادند ٣) گذاشتند در... ٤) نگە داشتند

هیشتنە hîştine ١) نانەسە... ٢) ئجازە دانە ٣) گلەو دانە ف ١) گذاشتەاند در... ٢) اجازە دادەاند ٣) نگە داشتەاند

هیشتنەجی hîştine cî وە جی هیشتن ف بجا گذا شتند

هیشتنەسا hîştinesa هیشتنەسەو ف باقی گذاشتە اند

هیشتەجی hîşte cî وە جی هیشت ف بجا گذاشت

هێشە hêşe دەمەێ ماڵە، لێوەێ ماڵە ف قسمت پهن مالە

هیک hîk هیرک، هیکە ف خندە همراە با تمسخر

هیکانن hîkanin هیرکانن ف خندە همرا با تمسخر

هیکْ هاک hîki hak هیرکْ هاک ف نگا **هیرکْ هاک**

هیکه hîke هیرکه ف کمترین صدای خنده

هیکەڵ hîkeł ۱) دایم وه کەڵ «هیکەڵ هیکەڵ، فلانی ها کەڵ » ۲) لاناوه له گەنەکار ف ۱) دایم جفت خواه، برای گاو ۲) کنایه از زن بد کاره

هیکەهیک hîke hîk هیرکەهیرک ف خنده همراه با تمسخر

هیل hîl ۱) پاشگره وه ماناێ هیشتن ۲) رەنگْ بوور ۳) هیلەێ ئەسپ ٤) بنچینەێ کردارْ هیلن ف ۱) پسوند بەمعنی گذارنده ۲) رنگ قهوەای روشن ۳) شیهه اسب ٤) ریشه فعل گذاشتن

هێڵ hêł ۱) شیارْ شتویەم ۲) هەل سزیانْ چراخ ف ۱) شیار شخم ۲) نامنظم سوختن فتیله

هیلانن hîlanin هیله کردن، له لاتین (he yell) وه ماناێ ئەوه هاوارکرد ئۆشن ف شیهه کشیدن اسب، در لاتین (he yell) بەمعنای او فریاد کرد گویند

هیلک hîlk بنوورِه هیک، هیکه ف نگا **هیکه**

هیلکانن hîlkanin هیرکانن ف خنده همرا باتمسخر

هیلکْ هاک hîlki hak هیکْ هاک ف نگا **هیکْ هاک**

هیلکه hîlke ۱) خا، خای، له لاتین (hail) ئۆشن ۲) هیرکەێ خەنه ف ۱) تخم مرغ، در لاتین (hail) گویند ۲) خنده همراه با تمسخر

هیلکه وڕۆن hîlke û r̂ûn خاڕۆن ف نیمرو

هیلکەهیلک hîlke hîlk بنوورِه هیرکەهیرک ف نگا **هیرکه هیرک**

هیلْنگ hîling هەوسار، ئەوسار ف مهار، افسار

هیلْنگ برین hîling birîn هەوسار برین، لاناوه له بەجەر نەۆن ف مهار بریدن، کنایه از کنترل نشدن

هیله hîle شیپه، دەنگْ ئەسپ ف شیهه اسب

هیلەهیل hîle hîl هیلەێ هەیتاهەیت ف شیهه پیاپی

هێما hêma هێمان ف فعلاً، هنوز

هێمان hêman هێما ف فعلاً، هنوز

هێماێ hêmaê هێمان ف فعلاً، هنوز

هێمن hêmin ۱) ئارام، له ئەوستا (heıîm هەئیم) وه ماناێ خوەش خوڵک وئارامه ۲) ناز ناو بەێتنەڵوەسْ نەتەوەیی و خەباتگێڕی گەوراێ کورد سەیدموحەمەد ئەمینْ شیخوڵ ئیسلامیه ف ۱) آرام، متین، در اوستا (heıîm هـَئیم) به معنای خوشرفتار وآرام است ۲) ناز نام شاعر ملی کُرد سید محمد امین شیخ‌الاسلامی است. روحش شاد

هێمه hême لیزمه «ل» ف هیزم خشک برای سوخت زمستان

هین hîn بنوورِه هن «گ» ف نگا **هن**

هێن hên بنوورِه هن «گ» ف نگا **هن**

هێنان hênan هەناردن، ناردن «گ» ف فرستادن، روانه کردن

هینگ hînĝ پەشام ف آماس

هینگاتێ hînĝatê پەنەمیاێ ف آماسیده

هینگاێ هینگ hînĝaê hînĝ تاپووس چین پەنەمیان ف ورم، آماس

هێوەت hêwet ئێوەت ف حمایت، سرپرستی

هێوەتکردن hêwet kirdin ئێوەتکردن ف حمایت و سر پرستی کردن

هێوەت کەر hêwet ker ئێوەت کەر ف سر پرست، حامی

ی

ێ ê ۱) لە ئەداتْ رازا «مردێ، زنێ» ۲) نیشانەێ یەکڵە «پیاێ، کوڕێ» ۳) نیشانەێ نەکەرە [ف] ۱) از ادات توصیفی ۲) نشانه مفرد ۳) نشانه نکره

یا ya ۱) وشەێ شەرت ۲) جی، شوون «یاگە، یاتاخ» ۳) وشەێ هانا بردن «یا خودا، یا مەولا» [ف] ۱) حرف شرط ۲) مکان، جا ۳) حرف استغاثه

یابان ya ban ئەبان، ئۆیە بان [ف] یا بیائید

یابوو yabû یاو [ف] یابو

یاپراخ yaprax وەڵنگْ مەو، لە تۆرکەمەنی «یاپراق» ئۆشن [ف] برگ مو، در ترکمنی «یاپراق» گویند

یاپونچی yapunçî ئاپونچی «ل» [ف] کپنک بدون آستین

یاتاخ yatax ۱) یاگە، لە تۆرکەمەنی «یاتاق» ئۆشن ۲) زەفتی «تا مەرد نەکیشوو یاتاخْ سەنگین– نە کار خانەێ یار نمەبوو رەنگین» (شەیخ ئەمیر) [ف] ۱) منزلگاه، در ترکمنی « یاتاق» به خوابگاه گویند ۲) سختی، ریاضت، تنگی روزگار

یاخنین yaxinîn وژرانن، وە مل گرتن [ف] به عهده گرفتن

یاخی yaxî ۱) نافەرمانْ فراری ۲) شاریای [ف] ۱) متمرد، یاغی ۲) پنهان، ناپیدا

یاخی بۆن yaxî bün ۱) لە دیدە شاریان ۲) وە کۆیە دان و سەر رێ گرتن [ف] ۱) از دیدەها پنهان شدن ۲) یاغی شدن

یاخی گەری yaxî gerî نافەرمانی کردن [ف] سر کشی کردن

یاد yad ۱) هۆر، یاێ ۲) ناو کەسێ بردن [ف] ۱) یاد، حافظـه ۲) ذکر کسی را کردن

یاد بۆن yad bün لە هۆر داشتن [ف] بخاطر داشتن، به یاد بودن

یاد دان yad dan ئامختە کردن [ف] آموختن

یاد کردن yad kirdin یاێ کردن، هۆرکردن [ف] یاد کسی یا چیزی کردن

یادگار yadigar ۱) ناوێگە کوڕانە ۲) ئاسەوار ۳) هامەێ یادگاری، دیاری [ف] ۱) نامی مردانه ۲) آثار ۲) یادگاری

یادگاری yadigarî وە دیاری [ف] یادگاری

یادگرتن yad girtin یا گرتن [ف] آموختن، یادگرفتن

یادەس ya des واتەێ قوماربازەیل [ف] اصطـلاح قمار بازان که به قـصد برد گفته می‌شود

یادێان yadiêan یادْ ئەوان [ف] یادشان، یاد آنها

یار yar ۱) قووڵە ۲) دووس ۳) لاناولە خودا ٤) پاشگرْ فرمانکاری ٥) پاشگرْ هامێار [ف] ۱) معشوقه ۲) دوست ۳) کنایه از خدا ٤) پسوند فاعلی ٥) پسوند کمک کننده

یاران yaran ۱) گەلْ ماشووقە ۲) دووسان [ف] ۱) دلبران ۲) جمع دوستان

یاران بەێتی yaran beŷtî وڕْبیم [ف] هذیان

یارْسان yarisan ئاڵ حەق، تاڵووەیلْ سڵتان سەهاک [ف] پیروان یارسان

یارما yarma یارەما [ف] نشاء خیار

یاروو yarû فلانی [ف] یارو

یاروەلی yar welî ناوێگە کوڕانە [ف] نامی مردانه

یارە yare ناوێگە کوڕانە [ف] نامی مردانه

یارەما yarema یارما [ف] نشاء خیار

یارەمباز yarembaz ۱) لەیلاج ۲) هەنەکچی [ف] ۱) حقه باز ۲) طنز گو، بذله‌گو

یارەمبازی yarembazî ۱) لەیلاجی ۲) یارەمەسی [ف] ۱) حقه بازی ۲) طنزپردازی، بذله‌گویی

یارەمبەێتی yarem beŷtî بارتاویل هاوردن [ف] دلیل غیر منطقی ارایه دادن

یارەمەسی yaremesî گەمەوگاڵە، تەنز ف شوخی، طنز

یاری yarî ١) گاڵە، هەنەک ٢) یارسان ٣) هامێاری ٤) مەقامێگە لە مووسقی یارسان کْ وە تەمۆرە ژەنن و چۆ بەزمْ سەحەری عارفانەس ف ١) شوخی ٢) پیروان یارسان ٣) کمک ، یاری ٤) بزمی عرفانی از موسیقی یارسان که مانند بزم سحری عارفانه است و با تنبور اجرا می‌شود

یارێ yarê دیەکەێگە لە جووانڕۆ ف روستایی در جوانرود

یاری‌دان yarî dan هامێاری کردن ف کمک رساندن

یاری‌کردن yarî kirdin ١) گاڵە کردن ٢) هامێاری دان ف ١) شوخی کردن٢) کمک کردن

یاری‌وەگ yarîweg دیەکەێگە لە گەڕاو ف روستایی در گراو از توابع کوهدشت

یازدە yazde یانزە ف یازده

یاس yas ١) دۆری کردن «یاس گرتێە» ٢) گوڵێگە ٣) رخ، ترس ٤) کەمەر، راخ ف ١) دوری جستن، بیزاری و دوری جستن ٢) گل یاس ٣) ترس ٤) کمر کوه، صخره

یاساوڵ yasawil̂ ١) چاوەدێر، لە تۆرکەمەنی وە کووچەکْ کەێخودا ئۆشن ٢) سەرپا وسان ف ١) نگهبان، در ترکمنی به پیشکار کدخدا گویند ٢) به حالت ایستاده ماندن

یاس گرتن yas girtin ١) ئاس‌بۆن و دۆری کردن ٢) نەزووکی ئڕاێ ژن ف ١) بیزار شدن و دوری جستن ٢) یائسەگی

یاسەمەن yasemen ١) ناوێگە ژنانە ٢) گوڵێگە ف ١) نامی زنانه ٢) گل یاسمن

یاسەمین yasemîn یاسەمەن ف نگا **یاسەمەن**

یامفتی yamiftî ١) وڕاوە، قسیەێ مفت ٢) ئەرزان وای ف ١) یاوه، بیهوده‌گویی ٢) ارزان، مفت

یاقوو yaqû ١) ناوێگە کوڕانە ٢) یاقووت ف ١) نامی مردانه، یعقوب ٢) یاقوت

یاقووت yaqût یاقوو ف یاقوت

یاکەریم yakerîm وەناوکە ف یاکریم، قمری

یاگ yaĝ یاێ، یاد ف یاد

یاگە yage جیگە، یاتاخ ف منزلگاه

یاڵ yal̂ ١) ئاسووێ کۆیە ٢) تۆکْ ملْ شێر و ئەسپ ٣) ئاڵ «ل» ف ١) ستیغ کوه ٢) یال اسب وشیر ٣) زائوکش

یاڵان yal̂an ١) جووریێ پارچەس ٢) یاڵەیلْ کۆیە ف ١) نوعی پارچه ٢) بلندی کوهها

یاڵ باوی yal̂bawî خاوەنْ یاڵ وکووپاڵ، تەوانا «ژن بخواز شێرباوی، تاکوڕ باریێ یاڵ باوی- نە ژن بخوازی فڕینجە، کوڕێ باریێ تڕینجە» ف صاحب یال و کوپال، تنومند وقدرتی

یاڵخ yal̂ix جووریێ دەسارْ پیاوانە ف دستار مردانه

یاڵ خەری yal̂xerî دیوارێگ کْ کەتیفەێ گوردە ماسی دڕْس بۆیە ف سرآستر دیوار که بصورت گُرده ماهی درست شده باشد

یاڵ ویژ yal̂ û bij مۆ داملْکیاێ ف موی ژولیده

یاڵ ودۆ کردن yal̂ û dü kirdin ١) فەن بازی ٢) سەر و دۆ کردنْ کوڕی ف ١) حقەبازی ٢) چیدن موی یال کرّه الاغ یا اسب که معتقند گردن آنها کلفت خواهد شده

یامە yame خوەێ وە نەزانی دان ف تجاهل، خود را به نفهمی زدن

یان yan ١) یانە ٢) پاشگرْ کوومەڵ «گشتێان» ٣) گڵێم ف ١) اینان، اینها ٢) پسوند جمع ٣) گلیم

یانزە yanze یازدە ف یازده

یانزەمی yanzemî یانزەمین ف یازدهم

یانزدەمین yanzdemîn یانزەهم ف یازدهمین

یانزەهم yanzehim یانزەمی ف یازدهم

یانکە yanke وێانگ، ورگ «گ» ف بهانه، گریه و زاری کودک

یانگچی yanĝçî ملهڕ ف گردنکش

یانگچی‌گەری yanĝçî gerî ملهڕی «یانگچی گەری و جفتێ سێوڵ» ف گردنکشی

یانگزە yangze یانزە ف یازده

یانگزەمی yangzemî یانزەمی ف یازدهم

یانگزەمین yanĝzemîn یانزەمین ف یازدهمین

یانگزەهم yanĝzehim یانزەهم ف یازدهم

یانە yane ١) یان، ئەیانە ٢) ماڵ، جیگە «رووڵە لە ئەمانەت نەکەی خێانەت- بوودە ئاگرو و سزنێ یانەت » ف ١) اینان، اینها ٢) خانه، منزل

یانێ yanê واتە، واچە ف یعنی

یانێ ها yanê ha واتە «یانێ ها تْ مەچوو» ف به این معنی که...

یاو yaw یابوو ف یابو

یاوا yawa رەسی، هات ف رسید، آمد

یاوان yawan ڕەسین، هاتن ف رسیدند

یاوای yaway ڕەسید ف رسیدی

یاوخان yawxan لاناوە لە خەڕەمە ف کنایه از لند هور

یاوْنای yawinay ڕەسانی ف رساندی

یاوەر yawer ١) ناوێگە کوڕانە ٢) هامێار ف ١) نامی مردانه ٢) یاور، کمکی

یاهوو yahû ١) گاکەمووتەر ٢) یاخودا، وشەێ دەوریشەیل ف ١) کبوتر صحرایی ٢) تکیه کلام دراویش

یاهوو یامەڵوو yahû yameĺû یاهوو یامەڵەوو، سەر ئەڵگرتن ف مجنون صفتی، سر به بیابان گذاشتن

یاهوو یامەڵەوو yahû yameĺhû یاهوو یامەڵوو ف سر به بیابان گذاشتن

یاێ yaê بنووڕە یاد ف نگا **یاد**

یاێ دان yaê dan ئامختەکردن ف آموختن، یاد دادن

یاێ کردن yaê kirdin یاد کردن ف نگا **یادکردن**

یاێ گرتن yaê girtin یاد گرتن ف آموختن، یاد گرفتن

یخ yix هەوەو دانْ بڕْن ف کلمه بازدارنده بُز

یل yl پاشگرْ کوومە «کتاوەیل، منالەیل» ف پسوند جمع

یلە yle ئەڵە «ل» ف بیماری «ئەڵە»

ین yn ١) وەک، چۆ «ئاسنین، چووین» ٢) پاشگرْ فرمانکاری «دڕین، بڕین» ف ١) ساخته شده از ٢) پسوند فاعلی

یۆرخە yorxe یەغرە، وڵاخێگ کْ لەهەێنْ دەوینسینەێ خرخڕ کەێد ف الاغی که هنگام دویدن سینه‌اش خرخر کند

یوسر yusr دارێگە کْ دانەێ تەزبی وە پێ دڕس کەن ف درختی که دانه‌های تسبیح را با آن سازند

یووسوو yûsû ناوێگە کوڕانە، یووسف ف نامی مردانه، یوسف

یووسووخانی yûsû xanî دیەکەێگە لە جووانڕو ف روستایی در جوانرود

یوڵ yûĺ وێڵ «ل» ف ول، بی هدف

یوم yûm یامە ف تجاهل، خود را به نفهمی زدن

یونجە yunce وینجە ف یونجه

یە ye ١) ئەیە ٢) پاشگرْ خەوەری لە وێەردە «خواردیە، بردیە» ف ١) این ٢) پسوند خبری گذشته

یەپراخ yeprax یاپراخ ف برگ مو

یەتە yete یەرغە کردن، لە ئەوستا (yete یەتە) وە ماناێ دەوین و ڕەسین و زەنْبەلەق کردنە ف یورتمه دویدن الاغ، در اوستا (yete یته) به معنای شتافتن و رسیدن و کوشیدن است

یەتیم yetîm بێ باوگ ف یتیم

یەتیمبڕ yetîm biȓ خەرج کیشانْ خەتنەسۆران لە لاینْ خانەوادەێگ ئڕا منالْ یەتیم ف تهیه‌ی مخارج مراسم «ختنه سوران» از جانب خانواده‌ای دیگر برای نوزاد یتیم

یەتیم شا کەر yetîm şa ker لاناوە لە ناقابڵ ف کنایه از چیز بی مقدار

یەتیم یەڵەشە yetîm yeĺeşe وەرەلا، بێ ساو ف رها شده ، ول

یەخ yex پەزد، ئاو ڕچگیاێ، لە زاراوەیلْ ترەکْ کوردی «سەهۆڵ، سۆڵ» ئۆشن ف یخ، در دیگر گویشهای کردی « سەهۆڵ، سۆڵ» گویند

یەخاو yexaw وەفراو، ئاو یەخ ف یخ آب

یەخبەسان yex besan یەخدان ف یخ زدن، یخ بستن

یەخبەنان yexbenan سەرماێ سەخت ف یخبندان

یەخترمە yextirme ئەسپ و ماینێگ کْ لە تالان وە دەس هاتێە ف اسب ویراق غنیمتی، غنیمت جنگی

یەختە yexte خەسە ف اخته

یەختە بۊن yexte bün خەسە بۊن ف اخته شدن

یەختەرمە yexterme یەخترمەف نگا **یەخترمە**

یەختە کردن yexte kirdin خەسە کردن ف اخته کردن

یەخدان yexdan ١) ڕچگیان ٢) بنووڕە یەغدان ف ١) یخ زدن ٢) نگا **یەغدان**

یەخسیر yexsîr دیل، ئەسیر ف اسیر

یەخ کردن yex kirdin ڕچگیان ف یخ کردن

یەخنی yexnî گووشتێگ کْ کوڵیاێە وسقانەگەێ جیاوا کریاس ئڕا نەواڵە «گ» لە گیلەکی «یەخنی» ئۆشن ف گوشتی که کاملاً پخته‌شده واستخوانش جدا شده و آماده برای «نواله» شدن است، در گیلکی «یخنی» گویند

یەخنی کیش yexnî kîş تاسْ گەوراێ مسین «گ» ف کاسه بزرگ مسی

یەر yer لێەر، لرگ ف بزاق دهان

یەردە yerde ١) چەڵْ مل ٢) یەلەک «ل» ف ١) وبال گردن ٢) یلک

یەرغە yérxe بنووڕە یەتە ف نگا **یەتە**

یەرمە yerme ١) ئەنگاڵ ٢) تۆخماو ئەسپ «خەیرْ خودا و یەرمەی یاو» ف ١) بالشتکی که به جُل وصل است و در جلوی سینه الاغ قرار می‌گیرد ٢) منی اسب

یەرەق yereq بەلەو بۆنْ کیر زوورم ئِراێ خەر و ئەسپ ف برخاستن آلت تناسلی بویژه برای الاغ

یەرەقان yereqan زەردەی ف بیماری یرقان

یەرەق کردن yereq kirdin بەلەو کردنْ کیر ف برخاستن آلت تناسلی الاغ

یەزد yezd ١) زِروانْ بەرز و بڵێن «سەنگێ لە سارائ یەزد یەزدان دیمە- نە دۆڕ نە گەوهەر نە تلا و سیمە- سەد و سی نەفەر مەکەێ تیمارێ- تاگەر مەل و موور نەوەن ئازارێ» ٢) شارێگە لە ئێران ف ١) زمین بیابانی و نیمه خشک ٢) شهر یزد در ایران

یەزدان yezdan ١) خودا ٢) ناوێگەکورانە ٣) بنووڕە یەزد ف ١) ایزد، یزدان ٢) نامی پسرانه ٣) نگا **یەزد**

یەزدانْ یەێ رەنگ yezdani yeŷ r̂enĝ خودائ تەنیا ف خدا، خدای واحد

یەزْن yezin ١) بنووڕە وەۆ ٢) برائ ژن ف ١) نگا **وەۆ** ٢) برادر زن

یەزنە yezne زاوا ف داماد

یەزەن yezen بنووڕە یەزن ف نگا **یەزْن**

یەزیدی yezîdî بنووڕە ئیزەدی ف نگا **ئیزەدی**

یەسە yese ئە یەسە ف این است، این است که...

یەسیر yesîr بێ دالگ ف کسی که مادرش را از دست داده

یەشم yeşm سانێگە قیمەتی ف یشم، سنگ قیمتی

یەغدان yex́dan یەخدان، لە سەکزی و یەزدی و کرمانی «یەخدو» ئۆشن ف صندوق بزرگ چوبی، در سکزی ویزدی و کرمانی «یخدو» گویند

یەغرمە yex́irme ١) خەڕەمە ٢) گۆن «یەغرمە قەۆ» ف ١) گنده، لندهور ٢) کنایه از خایه

یەغرمەقەۆ yex́irme qeü نێرەخەرْ گۆن قەۆ ف نرّ خری که خایه‌های بزرگ دارد

یەغنی yex́nî بنووڕە یەخنی ف نگا **یەخنی**

یەقە yeqe وەرقەو کوتر وشەۆ ف یخه

یەقە گرتن yeqe girtin دەس وە یەقە بۆن ف دست به یخه شدن

یەقین yeqîn دڵنیا، ئەرەوییە ف یقین

یەک yek وەرجلە دۆ ف یک، عدد یک

یەکا yeka وە یەکەو ف باهم، برهم

یەکا دان yeka dan وە یەکا دان ف برهم زدن

یەکا گرتن yeka girtin ١) یەکەو گرتن ٢) ماسین ف ١) به هم رسیدن و همنشین شدن ٢) ماسیدن

یەکان yekan یەکتران ف همدیگر

یەکان گیر yekan gîr ١) دۆ کەس کْ ئەوڵ یەک شەڕ بکەن ٢) هەمگیر ف ١) دو کس که باهم دعوا کنند ٢) هم گیر شدن، درگیر شدن، اصتحکاک

یەکا ویەک yeka û yek ١) یەک وەیەک ٢) نیقەڵتووز «یەکا ویەکْ پاچەگە ئاو رشان» ف ١) تک به تک ٢) لبریز، پُـر

یەکْ تر yeki tir یەکێ تر ف یکی دیگر، کس دیگر

یەکتر yektir یەکترەکی ف همدیگر

یەکتران yektiran یەکترەکی ف همدیگر

یەکترەکی yektirekî یەکتران ف همدیگر

یەکتری yektirî یەکتران ف همدیگر

یەک دان yek dan وە یەک دان ف بەهم زدن

یەکْ دان yekidan یەکێگدان ف یکی از شما

یەکْ دۆ yeki do بەرچەک بەرچەک ف یکی بدو کردن

یەک کەفتن yek keftin ١) تەنیا کەفتن ٢) وە یەک کەفتن ف ١) تک افتادن ٢) قانع شدن، راضـی شدن

یەک گرتن yek girtin ١) دەس وە یەقە بۆن ٢) هەم، یەک گرتوویی ف ١) دست به یخه شدن ٢) اتحاد، همبستگی

یەکڵە yekĺe ١) تاک، تاق ٢) تەنیا باڵ ف ١) مفرد ٢) تک فرزند

یەکڵەچن yekĺe çin نازار ف فرزند ناز روا

یەکڵە وتەکڵە yekĺe û tekĺe یەکڵە ف تک فرزند

یەکم yekim ئەوەڵ ف یکم، نخستین

یەکم جار yekim car ئەوەڵ جار ف نخستین بار، اولین دفعه

یەکم کەس yekim kes ئەوەڵ کەس ف اولین نفر

یەکە yeke ١) یەکڵە ٢) تەنکەبڕ کردن ف ١) تک فرزند ٢) تُـنک کردن

یەکە کردن yeke kirdin تەنکەبڕ کردن ف تُـنک کردن کشت

یەکە ناس yeke nas ئەسپ یا ماینێگ کْ تەنیا وەخاو نەگەێ سوواری دەێد ف اسبی که تنها به صاحبش سواری می‌دهد

یەکە وژن yeke wijin کلْگ وژن، دەسچین کردن ف دستچین کردن، گلچین کردن

یەکەو گرتن yekew girtin بنووڕە یەکا گرتن ف نگا **یەکا گرتن**

یەکەو نان yekew nan وە یەکەو نان ف بر هم گذاشتن

یەکەێ خوەێ چەشین yekeŷ xweŷ çeşîn شەسْ خەوەر دار بۆن و وە خوەێ کەفتن ف شست کسی خبردار شدن و به چارەجویی افتادن، الهام شدن و چارەجویی کردن

یەکە یەکە yeke yeke گلە وە گلە ف تک تک، نفر بەنفر

یەک یەک yek yek یەکە وە یەکە ف تک تک

یەڵ yeĺ ۱) پاڵەوان ۲) سوخمە ف ۱) یل، پهلوان ۲) یلک

یەڵغار yeĺx́ar پەلامار بردن وە ئەسپ ف یورش بردن سوارە

یەڵەشە yeĺeşe وەرەلا ف لاابالی، ول

یەڵەک yeĺek ماشتە ف یلک، نوعی روپوش زنان

یەڵەگون yeĺe gwin ۱) ئەو کەسە ک یەێ گون دێرێد ۲) لاناوەلە زاتدار ف ۱) آنکه یک خایه دارد ۲) کنایه از شجاع، نترس

یەڵەمڕ yeĺemiȓ یەێ سەرە ئەڵشکیان ف بکلی شکست خوردن

یەمان yeman ۱) نەخوەشییگە، لە تۆرکەمەنی «یامان» وە نەخوەشی شوتور ئۆشن ۲) زێژْ نووش، کووفت ف ۱) بیماریی است، در ترکمنی «یامان» به بیماری شتر گویند ۲) مقابل نوش، کوفت

یەمە yeme ۱) لێوامە ۲) یە منم ف ۱) اینگونه هستم ۲) اینجا هستم

یەمەڵ قەمەڵ yemeĺ qemeĺ سەمەڵقەمەڵ ف سنبلکاری

یەمە یەمە yeme yeme گەمەێگە چۆ بەرزان ف بازیی که با گردو یا تیله انجام می‌دهند

یەنە yene ۱) ئەیانەنە ۲) لێوانە ف ۱) اینها هستند ۲) اینگونه‌اند

یەوارە yeware ئێوارە «ل» ف غروب، نگا **ئێوارە**

یەواش yewaş هێمن، ئارام ف یواش

یەواش یەواش yewaş yewaş نەرمە نەرم ف یواش یواش

یەوالیسکە yewalîske ۱) یەێ والیسکە، لاواز ۲) رێ باریک و یەێ لاینە ف ۱) لاغر وبینمود ۲) جاده باریک و یک طرفه، جاده یک طرفه

یەوسەمە yewseme چەوێگ کْ ئاو هاوردێە ف چشمی که آب آورده باشد

یەوەلیسکە yewelîske یەوالیسکە ف نگا **یەوالیسکە**

یەومەسمە yewmesme مەتەشخەڵ ف مجسمه، بُت

یەێ yeŷ یەک ف یک، تک

یەێ پارچە yeŷ parçe یەێ دەس ف یک پارچه، یک دست

یەێ پاوْس yeŷ pa wis دیلْم، ئەوەێ ک لە سەرْ یەێ پا وسێد ف تنبل

یەێ جا yeŷ ca ۱) یەێ شوون ۲) وەکولی ف ۱) جایی، در جایی ۲) یکهو، بکلی

یەێ جار yeŷ car جارێگ ف یکبار

یەێ جارە yeŷ care یەێ جارەکی ف بارە، یکبارە

یەێ جارەکی yeŷ carekî یەێ جارە ف بیکبارە

یەێ جارێ yeŷ carê جارێگ ف یکبار، دفعه‌ای

یەێ جوور yeŷ cûr جوورْ یەک ف یک جور، مانند هم

یەێ جەهەتە yeŷ cehete بنووڕە یەێ جارەکی ف نگا **یەێ جارەکی**

یەێ جی yeŷ cî بنووڕە یەێ جا ف نگا **یەێ جا**

یەێ چەک yeŷ çek بنکول، وەکولی ف بکلی

یەێ چەو yeŷ çew ۱) یەێ دەس بۆن، هامار بۆن ۲) ئەو کەسە کْ یەێ چەو دێرێد ف ۱) یکدست شدن ۲) کسی که یک چشم دارد

یەێ چەو کردن yeŷ çew kirdin هامار کردن، ئارا کردن ف یکدست کردن، هموار کردن

یەێ خرِشت yeŷ xiȓîşt ۱) یەێ جارەکی ۲) هاودەنگ ف ۱) نگا **یەێ جارەکی** ۲) هماهنگ، هم صدا

یەێ دڵ yeŷ diĺ هاورێ ف همراه، یک دل

یەێ دەس yeŷ des ۱) یەێ جوور ۲) یەێ چەو کردن ف ۱) یک جور، یک نوع ۲) یکدست، هموار

یەێ دەسی yeŷ desî ۱) فەن دان ۲) زەنجیرێگ کْ خەر وە پێ داکوتن ف ۱) نارو زدن ۲) قفل و زنجیری که الاغ را با آن می بندند

یەێ دەنگ yeŷ denĝ ۱) هاو دەنگ ۲) یەکگرتن، پشتْ یەک گرتن، هم وەیەکەو بۆن ف ۱) یک صدا ۲) متحد، یکدست

یەێ دەنْگ yeŷ denig دەنْگێ ف یک دانه

یەێ دەنە yeŷ dene پەیەڵپەیێ، یەێ پشت ف بی وقفه، مستمر

یەێ ڕۆ yeŷ r̂û ١) ڕۆڕاس ٢) پارچەیگ کْ وەر وپشتێ یەێ ڕەنگ دێرێد ف ١) رو راست ٢) پارچه که پشت و رویش یک رنگ دارد

یەێ ڕووژ yeŷ r̂ûj ڕووژێگ ف یک روز

یەێ ڕووژە yeŷ r̂ûje ڕێیگ کْ وە یەێ ڕووژ بووڕنەێ ف مسافتی که در مدت یک روز طی شود

یەێ ڕەنگ yeŷ r̂enĝ ١) ڕۆڕاس ٢) هاو ڕەنگ ف ١) بی غل و غش، یکرنگ ٢) همرنگ

یەێ سان yeŷ san هاو سنگ ف هم وزن، یکسان

یەێ سەر yeŷ ser بێ برانەوە ف یکسر

یەێ سەرە yeŷ sere یەێ سەر ف یکسره

یەیش yeyş یەیشە، ئەیەیشە ف این هم، این را هم

یەیشە yeyşe ئەیەیشە ف این هم، این را هم

یەێ شەمە yeŷ şeme وەرجلە دۆشەمە ف یکشنبه

یەێ شەوە yeŷ şewe لە ماوەێ یەێ شەو ف در عرض یک شب

یەێ قۆرا کردن yeŷ qora kirdin بنوورِە قۆرا ف نگا قۆرا

یەێ کەلە yeŷ kele یەێ سەر، یەێ سرویس ف یک سرویس رفتن وبرگشتن

یەێ گرفتە yeŷ girifte وەکولی ف بکلی، همگی

یەێگەر yeŷ ger جەروو ف لجباز

یەێ لا yeŷ la ١) دیپەکەو کردن «بچوو یەێ لایەو کە » ٢) بێ شوون و نوون «یەێ لا یەێ نوون چی» ٣) یەێ لایە ف ١) روشن کردن موضوعی ٢) بدون هیچ نشانه‌ای گم شدن ٣) یک لایه

یەێ لاوا کردن yeŷ lawa kirdin دیپەکەو کردن ف روشن کردن موضوعی، فیصله دادن

یەێ لایە yeŷ laŷe یەێ لا ف یک لایه

یەێ لوو yeŷ lû ١) یەێ لایە ٢) تەنیا باڵ ف ١) یک لایه ٢) تک فرزند، بدون پشتیبان

یەێ مقومی yeŷ miqumî ١) هەرایەهەری، هەمیشەگی ٢) لە وەرەسەێ یەێ کەس بۆن، ئنحساری ف ١) ابدی، همیشگی ٢) انحصاری، منحصر به فرد، انحصاراً، در انحصار

یەێوارەکی yeŷ warekî یەێ بارە ف یکباره، به یکباره

یەێ والیسکە yeŷ walîske بنوورِە یەوالیسکە ف نگا یەوالیسکە

یەێ وڕْ yeŷ wir̂ ساورینْ یەێ ساڵە ف بُز نرّ یک ساله

یەێوەر yeŷ wer سەنگەلا ف یک ور

یەێوەری yeŷ werî یەێوەر ف یک وری

یەێ وەڵنگە yeŷ weľnĝe گیایگە ف گیاهی است

یەێهۆش yeŷ hûş ١) هۆر،فام ٢) حوورورْ زەین ف ١) هوش ، حافظه ٢) حضور ذهن

یەێهەو yeŷhew کوتپڕ، وەیەێهەو ف یکهو، ناگهانی